

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
23 M
21M

Opuscula diui Augustini longe prestantissima cum duplici indicio rursus Parisiis compressa.

S. Marie

de Scala

Venundātur parisiis ab Joanne Paruo sub lilio aureo commorante.

Liber ad lectorem.

Barbara quid prodest: vel quid romana trophea
Nosse? quid ethereas solis adire vias?
Quid leges? quid iura iuuat? quid cuncta tenere?
Si tibi nulla anime cura salutis erit.
Nil facit ex istis ad veram crede salutem:
Nec sapiunt animę noxia verba deo.
Quere igitur virtutis opus: quod ad ethera ducat:
Quod doceat maneant gaudia quanta piis.
Ipse ego sum qui te superas comitabor ad arces:
Me lege: qui rectum dirigo qua sit iter.

¶ Jodocus Badius Ascensius dño Anselmo de brieuere Juris vtriusq̃ cõsultissimo ꝛ pietatis christiane obseruãtissimo S. dicit.

Iure optimo vir iuris diuini atq̃ humani peritissime tãtopere efflagitasti hec diui Aurelij Augustini prestantissimi nimirum secundum apostolum in ecclesia luminis diuina mere opuscula: que si ad ceterorum ꝛ sanctorum ꝛ anxie doctorum opera conferantur: Glauci videris ad Diomedis arma collata aut certe gemmas auro compositas: tantus est horum splendor: tanta diuini ingenii relucentia, tanta illustrium sententiarum copia: nec minor tum in singulis pene verbis religio: vsqueadeo vt adamantinum merito cor dixeris quod huius in libris confessionum lachrymis hircino sanguine longe penetrantioribus non queat permolliri. Et faciem meduse passos animos qui nequeãt tot sacris admonitionibus conuerti: tot compunctionibus moueri: tot fraterne correptionis ardoribus liquefieri. Quinadeo maxime omnium vecordes et teterrimo furore percitos: qui in peccatorum venena: tam presens refugerint antidotum. horum dico opusculorum diligentem lectionem Ut vero id genus non dico homines sed monstra missa faciam: tu decus nostrum amplissimum Anselme his opusculis que nusq̃ indipisci poteramus: tuo nomini rursus ĩpendio optimi Bibliopole Joannis parui impressis ꝛ a nobis recognitis atq̃ indicio alphabetico ornatis: nocTes scio et dies vel totos imperties. Quod vt ceteri quoq̃ faciant admonitos velim. Hec summa est. Uale. Raptius ex officina nostra literaria ad quartum calendas octobris. anni huius millesimi quingẽtesimi secũdi.

Tabula librorum primę partis.

Aurelii Augustini Hypponensis episcopi librorum et tractatuum in hoc volumine comprehensorum tituli.

Tabula in librum meditationum diui augustini epi hypponē.

Tabula in librum soliloquiorum diui Augustini episcopi Hypponensis.

Tabula in manuale diui Augustini epi hypponēsis de verbo dei quo sopita celestis desiderii memoria renouetur.

Tabula capitum in Enchiridion diui Augustini epi hypponensis z doctoris eminētissimi.

Diui augustini episcopi hypponensis scale paradisi tabula.

Tabula in gradus duodecim abusionum sancti Augustini episcopi hypponensis.

Sequitur tabula i librũ de vera et falsa penitentia ad christum deuota.

Sequitur tabula in librū de differētia spūs et aie.

Sequitur tabula i librũ

De diffinitiõib⁹ orthodoxe fidei ⁊ ecclesiasticis dogmatibus.

¶ Finis tabule librorum. et capitulorum.

Index alphabeticus in hac prima parte opusculorum diui augustini precipue annotandorum.

Primo de litera A.

Incipientia ab E.

Ⅽ Incepta per. G

Ⅽ Incepta per. H.

¶ Incipientia ab F.

Incipiens a.Q

Q

Incepta per.R.

R

¶ Incepta per.T

Incepta per V.

De incipientib⁹ a k X y z 3 quonia3 aut barbari sunt aut propria que hic nõ sectamur nulla annotauimus. Christus autem non per x sed per ch scribẽdum est.

Finis tabule alphebetice prime partis opusculorum diui patris Augustini.

Meditatiões diui augustini epi hippoñ.

¶ Inuocatio dei oĩpotẽtis ad moꝝ et vite reparationẽ. A Capitulũ pͥmũ.

Domine deus meus da cordi meo te desiderare: desiderando querere: querendo inuenire : inueniendo amare: amãdo mala mea redimere: redempta non iterare. Da domine deus meus cordi meo penitentiam: spiritui contritionem: oculis lachrymarum fontem: manibus elemosyne largitatem. Rex meus extingue in me desideria carnis: ꝛ accẽde ignẽ tui amoris. Redemptor meus expelle a me spiritum superbie: ꝛ cõcede propicius thesaurum humilitatis tue. Saluator meus amoue a me furorez ire: ꝛ indulge mihi benignus scutum patientie. Creator meus euelle a me animi rancorem: ꝛ largire mihi mitis mentis dulcedinem. Da clemẽtissime pater mihi solidam fidem/ spem congruam: charitatem continuã. Rector meus auerte a me vanitatem: mentis incõstantiã: cordis vagationem: oris scurrilitatem: oculorum elationẽ: ventris ingluuiem: opprobria proximorũ scelera detractionis: curiositatis pruriginem: diuitiarum cupidinem: potẽtatuum rapinam: inanis glorie appetitum hypocrisis malum: adulationis venenum: contemptũ inopum: oppressionem debilium: auaritie ardorem. inuidie rubiginẽ: blasphemie mortẽ.

B Reseca in me factor meus temeritatem iniquã pertinaciam inquietudinem: ociositatẽ somnolentiam pigritiã: mentis hebetudinẽ: cordis cecitatem: sensus obstinationẽ: moꝝ truculentiam: boni inobedientiã: consilij repugnantiã: lingue effrenationẽ pauperum pͥdã: impotentũ violentiã: innocentũ calumniã: subditoꝝ negligẽtiaz. Circa domesticos seueritatẽ: aduersus familiares ipietatẽ/ erga pximos duriciam. Deus meus misericordia mea oro per dilectũ filium tuũ da mihi misericordie opa: pietatis studia cõpati afflictis: cõsulere erroneis. succurrere miseris: subuenire egenis: cõsolare mestos: releuare oppressos: pauperes recreare: flebiles refouere: dimittere debitoribus: parcere in me peccantibus: odiẽtes me diligere: pro malis bona reddere: neminem despicere: sed honorare. bonos imitari: malos cauere: ꝟtutes amplecti: vicia reijcere: i aduersis patientiam: in prosperis cõtinẽtiã: custodiam oris: et ostium circũstantie labijs meis/ terrena calcare/ celestia sitire.

¶ Hoĩs accusatio ꝛ cõmendatio misericordie diuine. C Capitulũ.ij.

Ecce plasmator meus/ multa rogaui cuz nec pauca pro merui. Fateor heu fateor/ non solum que postulo nõ debentur bona sed multa ꝛ icxquisita supplicia. Animãt tñ me publicani/ meretrices ꝛ latrones: qui a faucibꝰ hostis momẽta nec eruti: finibꝰ excipiũt, pastoris. Tu enim factor oĩm deꝰ licet in cũctis operibus tuis sis mirabilis: mirabilior tñ crederis esse in opibus pietatis. Vñ de temetipso p quendã tuũ seruũ dixisti. Miseratiões eiꝰ sup omia opa eiꝰ. Et quasi de singulo loquentẽ de vniuerso populo tuo te dixisse ꝯfidimus. misericordiam autẽ meã nõ dispergã ab eo. Nullum eñ spernis: neminem abijcis neminẽ phorrescis: nisi forte q̃ amens a te exhorruerit. Ego modo iratus nõ percutis: sz te irritantibus dona si q̃ uerint tribuis. Deus meus cornu salutis mee ꝛ susceptor meus ego infelix ego te irritaui. ego malũ corã te feci furorẽ tuũ ꝓuocaui: iram ꝓmerui. peccaui ꝛ passꝰ es. deliq̃ ꝛ adhuc sustines

D Si peniteo parcis/ si reuertor/ suscipis: insuper dũ differo pstolaris. Reuocas errantẽ. inuitas repugnantem. expectas torpẽtẽ. amplexaris redeuntem. Doces ignorantẽ. merẽtem mulces. a ruina suscitas. post lapsũ reparas. petẽti largiris. q̃rẽti inueniris pulsãti aperis. E Ecce dñe deꝰ

salutis mee quid opponam nescio. quo mō respondeam ignoro. nullum abs te confugiū. nullum a te patet latibulum ostendisti mihi bene viuendi viā: & gradiendi scientiā dedisti. minatus es mihi gehēnā: & pollicit⁹ es mihi paradisi gloriā. Nunc pater miam & deus totius consolationis/ cōfige timore tuo carnes meas/ quatenus que minaris metuendo euadā. & redde mihi leticiā salutaris tui/ vt que spondes diligendo percipiam. Fortitudo mea dn̄e/ firmamētū meū: deus me⁹/ refugiū meū & liberator meus. F Suggere qd de te cogitē. doce qbus te sermonibus inuocē da qbus operibus tibi placeam. scio nāqz scio vnū quo tu placaris & aliud qd nō spernis. Est vtiqz tibi sp̄us contribulatus sacrificiū/ & acceptas cor cōtritū et humiliatū. His me de de⁹ me⁹ adiutor me⁹ dita munerib⁹. his ꝯtra inimicū muni ꝓtectionibus hoc de flāmis victoꝝ ꝑsta refrigeriū hoc aūt desiderioꝝ passionib⁹ pāde piū refugiū. Fac dn̄e virtus salutis mee ne sim de numero eoꝝ q̄ ad tēpus credunt et in tp̄e tētationis recedunt Obumbra caput meū in die belli. spes mea in die afflictionis. et salus in tp̄e tribulationis. G En dn̄e illumiatio mea & salus mea rogaui qb⁹ egeo. ītimaui q̄ timeo sz remordet ꝯsciētia. repꝑhendūt me cordis secreta: & quod amor ministrat timor dissipat: zelus incitat: met⁹ increpat. Acta mea formidinē sz tua ingerit pietas fiduciā. tua hortatur benignitas: mea tardat malignitas. Et verius fatear occurrunt mēorie phātasmata vicioꝝ q̄ reuerberant audaciā presumētiū animorum.

¶ Hois cōquestio q̄ ꝓpter inobedientiā a dn̄o nō audit. H Ca. iij.

Cum eñ quis odio dignus sit qua fronte gratiam requirit? cui pena debet qua temeritate gloriā deposcit? lacessit iudicē q postposita satisfactiōe delicti q̄rit ꝑmiis honorari. regi insultat obnoxius supplicio q̄ donari flagitat idebito brauio: & dulcē affectū pr̄is stultus exacerbat filius: q̄ post illatas contumelias añ plenitudinē hereditat' vsurpat celsitudinē. Quid mi pat me gessisse recolo: merui mortē & qero vitam. Cōmoui regēmeū cuius īpudēs inuoco presidiū. Contēpsi iudicē quē temere postulo adiutorē. Insolēs renui audire patrē quē demum presumo habere tutorem. I Heu mihi q̄ sero venio. heu heu q̄ tarde festino heu me quia curro post vulnera dedignans īcolumis ꝑcauere iacula. Neglexi ꝓspicere tela: mō vero sollicitor de morte vicina. vulnera vulnerib⁹ inflixi: qr scelera scelerib⁹ addere nō timui Recēti cicatrices labe respsi: qr prisca flagitia modernis iniqtatibus reciprocaui. & q̄ diuia solidauerat me dicina mea resoluit prurigo frenetica Cutis q̄ supducta vulnerib⁹ morbum celauerat: sanie erūpēte putruit. quia iteraria iniquitas cōcessam misam exinaniuit. Noui quippe scriptū. in quacūqz hora iustus peccauerit oēs iusticie eius obliuiscent. Si iusticia aboletur iusti ruētis: quāto magis penitentia peccatoris in idipsum reuertentis Quotiēs canis redij ad vomitū. & q̄si sus repetij volutabrū? Fateor qr mihi recordari est impossibile. K Quot mortaliū ignorātes peccare docui: volētes delinquere psuasi. resistētes coegi volētibus cōsensi. Quot sane gradiētibus laqueū induxi. viā q̄rentibus foueā retexi: vt patrare non horrerez. obliuisci non metui. Sed tu iustus iudex signans peccata quasi in sacculo obseruasti oēs semitas meas & cūctos gress' meos dinumerasti. tacuisti: semp siluisti: patiens fuisti. Ve mihi demū loqueris quasi parturiēs.

¶ Judicis timor. L

Capitulum. iiij.

Deus deorum domie ꝑstabilis sup malicia. Noui qr manifest⁹ venies. noui qr nō sp silebis: cū ī ꝯspectu tuo ignis exardescet. & in circuitu tuo tēpestas valida ingruerit: cū aduocaueris celū desup: & terrā discernere po

pulum tuum. M Et ecce coram tot milibus populorum nudabuntur oẽs iniquitates mee. tot agminibus angelorum patebũt vniuersa scelera mea. non soluz actuũ sed etiã cogitationũ simulqȝ locutionũ. Tot iudicib⁹ inops astabo: quot me p̃cesserunt i opere bono. tot arguentib⁹ cõfundar: quot mihi p̃buerunt bene viuẽdi exẽpla. tot cõuincar testib⁹: quot me monuerũt ꝓficuis sermonibus: seqȝ imitãdos iustis dederunt actionibus. Dñe mi nõ suppetit quid dicam. nõ occurrit q̃d rñdeam. M Et cum iã intersiz seuo illi discrimini. torquet me cõsciẽtia cruciãt cordis arcana. coartat auaricia. accusat supbia. cõsumit inuidia. inflãmat cõcupiscẽtia. infestat luxuria. dehonestat gula. ebrietas confutat. detractio lacerat ambitio supplãtat. rapacitas obiurgat discordia dissipat ira perturbat. leuitas dissoluit. torpor opp̃mit. hypocrisis fallit. adulatio frãgit. fauor attollit. calũnia pungit. Ecce liberator meus de gẽtibus iracũdis. ecce cum quibus vixi a die natiuitatis mee: q̃bus ꝛ studui: quibus ꝛ fidem seruaui. Ipa me que dilexeram studia damnant: que laudaueram vituperãt. Hi sunt quibus acquieui: amici: quibus parui magistri: et quibus seruiui domini consules quibus credidi: ciues quibus cohabitaui: domestici quibus consensi. Heu michi rex meus ꝛ deus meus: quia incolatus meus ꝓlongatus est. Ve mihi illuminatio mea q̄ꝛ habitaui cum habitantibus cedar. Et cũ Dauid sanctus dixerit multum: quãto magis infelix dicere possuz. nimis incola fuit anima mea: firmamentũ meũ deus non iustificabitur in cõspectu tuo omnis viuẽs. Spes mea nõ est in filiis hominum. Quem si remota pietate iudicaueris iustum inuenies? ꝛ nisi preueneris miserãdo impium nõ est q̃d glorificet pium. O Credo nãqȝ salus mea q̄ꝫ audiui: q̄m benignitas tua ad penitentiam me adducit. tui oris mihi sonuerũt nectarea labia Nemo põt venire ad me nisi pater meus qui misit me traxerit eũ. Eñuero quia me instruxisti tanq̄ꝫ propicius instructiõe formasti: totis medullis cordis. toto nisu mẽtis. te omnipotens pater cum dilectissimo filio tuo teqȝ dulcissima proles cum serenissimo inuoco paraclito. trahe me quatenus post te curram in odorem vnguentorum tuorum dulciter.

¶ Inuocat pater p filium. P Ca. v.

Inuoco te de⁹ me⁹: iuoco te q̄ꝛ ꝓpe es oĩbus iuocãtibus te in veritate. Tu eñ veritas es: doce me q̃so p clementiã tuã. sctã veritas doce me inuocare in veritate: q̄ꝛ hoc fieri quomõ oporteat nescio: sꝫ a te doceri beata veritas hũiliter iploro. Absꝫ te ei sapere ẽ desipere. te ꝓo nosse est p̃fecte scire. Erudi me diuina sapiẽtia ꝛ doce me legẽ tuã Credo nãqȝ quẽ tu erudieris btũ erit ꝛ de lege tua docueris eũ. Desidero inuocare te: q̄ꝺ q̃so fiat in veritate. O Quid est i veritate iuocare veritatẽ: nisi i filio patrẽ? Ergo sctẽ pr̃ sermo tuus veritas est: p̃ncipiũqȝ verboꝝ tuoꝝ veritas. Hoc q̃ppe est verboꝝ tuoꝝ p̃ncipiũ q̄ꝺ in p̃ncipio erat verbum. In ipo p̃ncipio te summum adoro principium. In ipo veritatis verbo te perfecta iuoco veritas. in quo ipsa eadẽ veritas dirigas me in veritate ꝛ doceas. R Quid eñ est dulci⁹ q̄ꝫ genitorẽ in noĩe vnigeniti iuocare: p̄rem in recordatiõe filii ad pietatẽ inflectere: regẽ charissime sobolis denominatione mitigare? Sic eñ solent rei carceribus eripi: sic commancipati vinculis liberari. sic tristem accipientes sententiam capitis nõ soluz absolui sed insup nancisci insolitã gratiam: dũmodo iratis p̃ncipibus dilecte ꝓlis intimauerint charitatem. Sic delinquẽtes fuuli euadũt supplicia dominorum: dum pro eis interuenit dulcedo filioꝝ. Sic te oĩpotẽs pater p omnipotentis filii charitatẽ postulo: educ de carcere ad confitendũ nomini tuo aiaꝫ meã. libera me a vinculis peccatorum. per coeternum flagito vnicũ tibi natuz meqȝ cui ꝓpria merita letalem minant̄ sententiã: p̃ciosissime ad dexteram tuã cõsedẽtis ꝓles interpellatiõe restaura

placatus ad vitam. Quem enim aliū dirigā intercessorem tibi nescio nisi hūc q̄ est ꝓpiciatio ꝓ peccatis nostris qui sedet ad dexterā tuam interpellans ꝓ nobis. Ecce aduocat⁹ meus apud te deū patrem. Ecce pontifex summus qui nō alieno eget expiari sanguine: quia proprio refulget ꝑfus⁹ cruore. Ecce hostia sancta bene placens et ꝑfecta in odorē suauitat' oblata ꝛ accepta. Ecce agn⁹ sine macula: qui coram se tondentibus obmutuit. qui alapis cesus sputis illit⁹ opprobrijs affectus: os suū non aperuit. en qui peccatum nō fecit: peccata nostra pertulit ꝛ languores nostros suo liuore sanauit.

¶ Hic representat homo patri passionem filij. S Capitulum. vi.

Aspice pater pie pijssimū filiū ꝓ me tam impia passum Respice clemētissime rex q̄s patit: et remiscere benign⁹ ꝓ quo patit. Nonne hic est mi dn̄e innocens ille: quē vt seruū redimeres filiū tradidisti? Nunquid nō auctor vite hic est q̄ vt ouis ad occisionez duct⁹ ꝛ: ibiq3 vsq3 ad mortē obediens factus: atrocissime nō timuit necis genus subire? Recole toti⁹ salutis dispēsator: q2 hic est ipse quē ꝛ si ex tua virtute genuisti: nec tamē īfirmitatis participē fieri voluisti. Uere hec est tua deitas q̄ meā induit naturā. crucis ascēdit patibulum: que in assumpta carne triste tulit supplicium. Reduc dn̄e de⁹ me⁹ oculos tue maiestatis super opus ineffabilis pietatis. T Intuere dulcē natū toto corpore extensum. cerne manus innoxias pio manantes sanguine ꝛ remitte placat⁹ scelera q̄ patrarūt manus mee. Cōsidera inerme latus crudeli perfossum cuspide. ꝛ renoua me sacro fonte quē inde credo fluxisse. Uide immaculata vestigia q̄ non steterūt in via peccatorum: sed semper ambulauerūt in lege tua diris cōfixa clauis. ꝛ perfice gressus meos in semitis tuis. ꝛ fac me odio habere benignus oēs vias iniquitatis: viam iniquitatis amoue a me: et fac me ꝓpicius viam veritatis eligere

Oro te rex sanctorum per hunc sanctū sanctorum: per hūc redemptorem meū fac me currere viā mandatorum tuoꝝ: vt eualeā spiritu vniri: q̄ mea non horruit carne vestiri. Nunquid nō attēdis pie pater adolescētis filij charissimi caput niuea ceruice deflexa ꝑciosissimam resolutū in mortē? Aspice mitissime cōditor dilecte sobolis humanitatē: ꝛ miserere super infirmi plasmatis debilitatem Cādet nudatum pectus: rubet cruentum latus: tēsa arent viscera: decora languent lumina: regia pallent ora: ꝓcera rigēt brachia: crura pēdēt marmorea: rigat terebratos pedes bti sanguinis vnda Specta gl'iose genitor gratissime ꝓlis lacerata membra ꝛ memoriare benignus que mea est substantia. cōspicare dei hominis penam: ꝛ relaxa cōditi hominis miseriā. Uide redemptoris supplicium: ꝛ redempti dimitte delictum. Hic est dn̄e mi quem ꝓpter pct̄a ppl'i tui ꝑcussisti: licz ipse sit dilectus in quo tibi bn̄ placuisti. hic est ille innocēs in quo dolus nō est inuentus: ꝛ tamē inter iniquos deputatus est.

¶ Hic recognoscit homo se causaz esse passionis. V Capitulum. vij.

Quid ꝯmisisti dulcissime puer vt sic iudicaueris? Quid ꝯmisisti amātissime iuuenis vt adeo tractareris? Quod scel⁹ tuū: q̄ noxa tua: q̄ causa mortis: q̄ occasio tue dānatōis? Ego ei sū tui plaga doloris tue culpa occisionis. Ego tue mort' meritū: tue vindicte flagitiū. Ego tue passiōis liuor: tui cruciatus labor. O mirabilis censure cōditio: ꝛ ineffabilis misterii dispositio Peccat iniquus ꝛ punit iustus. delinq̄t re⁹ ꝛ vapulat innocens offendit impi⁹ et dānatur pius. quod meretur malus patit bonus. q̄d perpetrat seru⁹ exoluit dn̄s q̄d cōmittit hō: sustinet deus. X Quo nate dei quo tua descēdit humilitas? quo tua flagrauit charitas? quo ꝓcessit pietas: quo excreuit benignitas? quo tuus attigit amor: quo ꝑuenit cōpassio? Ego enim inique egi. tu pena mulctaris. Ego facinus admisi: tu vltione

plecteris. ego crimen edidi: tu torture subijceris. ego superbiui: tu humiliaris ego timui: tu atenuaris. ego inobediēs extiti: tu obediens scelus inobedientie luis. ego gule parui: tu inedia afficeris me ad illicitam rapuit concupiscentia arborem: te perfecta charitas duxit ad crucem. ego presumpsi vetitum: tu sub isti eculeum. ego delector cibo: tu laboras patibulo. ego fruor delicijs: tu laniaris clauis. ego pomi dulcedinem tu fellis gustas amaritudinem. mihi ridens congaudet eua. tibi plorans cōpatitur maria. ecce rex glorie: ecce mea impietas & tua claret pietas. En mea iniusticia: & tua liquet iusticia. y Quid rex meus & deus meus: quid retribuam tibi pro omnibus que retribuisti mihi? Non enim inueniri potest ī corde hominis quod cōdigne talibus referatur premiis. Nūquid sagacitas machinari potest humana cui comparetur miseratio diuina? Nec est creature moliri officium quo iuste creatoris recompenset presidium. Est autem nate dei in hac tua admirabili dispēsatiōe: ē cui fragalitas mea in aliquo suppetit si tua visitatione cōpuncta mēs carnē suam crucifigat cum vicijs & concupiscentijs: & hoc cum a te conceditur quasi iam tibi incipit cōpati: q2 & tu pro pctō meo dignatus es mori. Sicq per interioris hois victoriā te duce armabit ad exteriorē palmā. quatenus deuicta psecutione spirituali nō vereatur pro amore tuo subijci gladio materiali. Ita exiguitas conditionis si tue complaceat pietati: magnitudini valebit rn̄dere creatoris. Et hec celestis medicina bone iesu: hoc tui antidotum amoris. Oro te per antiquas mias tuas: infunde vulneribus meis quo reiecta viperee contagionis bile reintegret me incolumitati pristine. quo gustatum tue nectar suauitatis faciat me illecebrosa mūdi toto affectu despicere: & nulla ei9 aduersa p te formidare. memorq perpetue nobilitatis semper fastidiam ventos hui9 transitorij tumoris. Nihil queso sine te mihi dulcescat: nihil 9placeat: nil preciosum: nil preter te mihi arrideat speciosum: vilescant obsecro abs te mihi omnia: sordeāt vniuersa. Quod tibi aduersum est sit mihi molestum. & tuum bn̄placituū mihi ī deficiēs desideriū Tedeat me gaudere sine te: & delectet cō tristari pro te. z Sit mihi nomē tuū refocillatio: & memoria tua 9solatio: fiant mihi lachrime mee panes die ac nocte īuestigando iustificationes tuas. sit bonū mihi lex oris tui super milia auri & argenti. Sit obedire tibi mihi amabile: resistere tibi execrabile. Rogo te spes mea per omnes pietates tuas vt propicieris impietatibus meis. Adaperi aures meas mandatis tuis: & ne declines flagito per nomen sanctum tuū īverba malicie cor meum ad excusandas excusatiōes ī peccatis. Peto etiā per admirabilē hūilitatē tuam ne veniat mihi pes supbie. & man9 pctōris n̄ moueat me

¶ Hic exponit homo deo pr̄i passionē filij in suam recōsiliationē. A Ca.viij.

Ecce oīpotēs de9 pr̄ dn̄i mei dispone benignus: queso miserearis mei: quoniam quicqd preciosius inueni deuote obtuli: quicquid charius repperi supplicit̄ presētaui. Nihil mihi reliq̄ qd n̄ tue exposuerī maiestati. nihil iā supestqd adijciā: q2 tatā tibi delegaui spem meā. Direxi tibi aduocātum meū dilectū filiū tuum: misi gloriosam pgeniē in terme & te mediatorem. misi inq̄ intercessorē p quē 9fido veniam misi. vbū q2 p meis dixi missū factis & numeraui tibi sctissime sobol' passionē quā p me credo fuisse ppessā. B Credo a te missā deitatem: meā suscepisse humanitatē: in q̄ dignū duxit alapas vincula: sputa: irrisiones perferre. nec nō crucem clauos telumq suscipere. Hanc olim infantie vagitibus demolitam/ pueritie pannis constrictam/ iuuentutis sudoribus vexatam: ieiunijs maceratam: vigilijs afflictam: itineribus fessam: postea affectā flagris laceratā supplicijs dputatā cū mortuis dotatā glia resurrectiōis/ celoR gaudio induxit/ & ī dexterā tue celsitudīs collocauit. Hec placatio mea & propiciatio tua. Hic attende pius quem genueris filium. et quem rede-

meris seruū. Hic aspice factorē ꝛ ne despicias facturā. ¶ Amplectere serenū pastorē: ꝛ respice misericors allatam ꝓpriis humeris ouem. Hic est fidelissimus pastor ille q̄ dudū errabundā ꝑ abruta mōtiū: ꝑ precipitia valliū: multis varijsqꝫ q̄sierat laborib⁹. Quiqꝫ iā morienti: iam per longa exilia deficienti tm̄ inuente: gaudēs se supposuit: ꝛ miro sibi annisu charitatis annexande cōfusionis abyss⁹ leuauit: plisqꝫ astrictā cōplexibus ad nonagintanouem vnā q̄ perierat reportauit. Ecce dn̄e mi rex de⁹ omnipotēs ecce pastor bonus: refert tibi quod cōmisisti ei. Suscepit te disponente ad saluandū hominē: quē tibi restituit omni labe immunem. Ecce tuum tibi charissimus nat⁹ plasma recōciliauit quod a te procul deuiauit. En gregi tuo pastor mitis reformat: q̄d p̄do violētus abegerat. Reddit tuis ꝯspectib⁹ seruū: quē sua fecerat cōscientia fugitiuum. vt qui per se meruit penam. per factionem huius mereatur veniā. Quiqꝫ ꝓ culpis sperabat gehennam: tanto duce iā ꝯfidat reuocari ad patriā. ¶ Potui ꝑ me te sancte pater offēdere sꝫ nō valui ꝑ me placare. Factus est adiutor meus deus meus tuus dilectus fili⁹ meam participans humanitatem vt curaret infirmitatem. quatenus vnde causa emerserat offensionis: inde tibi immolaret sacrificiū laudis: meqꝫ per hoc redderet tue pietati placabilem. quo sedēs ad dexterā tuā sꝑ mee substātie se ostēderet esse cōsortē. Ecce spes mea: ecce tota fiducia mea. Si me pro mea vt dignum despicis iniquitate: respice me saltē misericors ꝓ dilecte sobolis charitate. Attēde in filio q̄ ꝓpicieris suo vide carnis sacrm̄ et remitte carnis reatum quotiēs beate ꝑlis tibi patent vulnera delitescant obsecro scelera mea. Quotiens rubet preciosus pio de latere sanguis: diluatur obsecro labes mee pollutiōis. Et q̄ꝛ caro te lacessiuit ad irā: caro te flectat ꝑ[illegible] ad misāꝫ: vt sicut caro seduxit ad culpam: caro deducat ad veniam. Multū. nāqꝫ est q̄d mea merer impietas. lōge aūt maius q̄d redēptoris mei reposcit iure pietas. ¶ Magna enī est mea iniusticia: satis vero maior redemptoris iusticia. Quanto nāqꝫ est superior de⁹ hoīe: tāto mea malicia est inferior eius bonitate in qualitate ꝛ quātitate. Quid enī deliquit hō: quod non redemerit fili⁹ dei factus hō? Que tanta supbia tumeret: quā nō tanta humilitas sterneret? Quodnam tm̄ mortis imperium: q̄d nati dei nō destrueret crucis suppliciū? Minirum deus meus si equa lance delicta peccātis hoīs ꝛ redimētis gratia librent. auctoris: nō tm̄ oriens ab occidente seu inferior separatur infernus a summo celi cardine. Iam lucis optime creator: iā culpis ignosce meis: pro dilecti filij tui laborib⁹ immēsis. Iam eius queso pietati mea impietas: eius modestie mea ꝑuersitas: ꝛ māsuetudini donet ferocitas. Iam sua humilitas meam supbiam: patiētia impatiētiā: benignitas duriciā obediētia inobediētiā. trāquillitas inquietudinē dulcedo amaritudinem: suauitas irāꝫ: charitas lucrifaciat crudelitatem.

¶ De inuocatiōe spūssctī. ¶ Ca. ix.

O Iam diuini amor nominis. patris omnipotentis ꝑlisqꝫ beatissime sācta cōmunicatio omp̄s paraclite spūs: merētiū ꝯsolator clemētissime. iā cordis mei penetralib⁹ potēti illabere ꝟtute: ꝛ tenebrosa q̄qꝫlaris neglecti latibula: corusci luminis fulgore pi⁹ habitator letifica: tuiqꝫ roris abūdātia. lōgo ariditatis marcētia squalore visitando fecūda. Saucia interioris hominis arcana tui amoris iaculo: ꝛ torpētē medullas iecoris flammis salutaribus penetrando succende: sanctiqꝫ feruoris igne illustrando intima mentis ꝛ corporis vniuersa depasce: pota me torrente voluptatis tue vt nil iam mundanorum degustare libeat venenate dulcedinis. Iudica me dn̄e ꝛ discerne causam meāꝫ de gente nō sancta: doce me facere volūtatē tuā q̄ꝛ deus meus es tu. ¶ Credo ꝙ quēcūqꝫ inhabitaueris patris ac pariter filij domicilium cōdis. Beatus qui te merebit hospitari: qm̄ per te

pater ⁊ filius apud eum faciunt mansio
nem. Ueni iam veni benignissime dolen
tis anime consolator protegens in oppor
tunitatibus in tribulatione adiutor.
Ueni mundator scelerum: curator vulne
rum. Ueni fortitudo fragiliū. reuelator
labentium: veni humilium doctor: superbo
rum destructor. Ueni orphanorum pius
pater: viduarū dulcis iudex. Ueni spes
pauperū: refocillator deficientium. Ue
ni nauigantium sidus et naufragij port⁹.
Ueni omnium viuentium singulare dec⁹
morientium vnica salus. Ueni sanctissi-
me spirit⁹: veni ⁊ miserere mei: apta me
tibi: ⁊ condescēde propitius michi vt mea
tue magnitudini exiguitas: robori quoque tuo
mea imbecillitas secundum multitudi-
nem tuarum complaceat miserationum
per iesum xpm saluatorem meū: qui cū
patre in tua vnitate viuit ⁊ regnat in se
cula seculorum. Amen.

¶ Oratio serui dei de se humiliter senti
entis. Capitulū. x

Scio dñe scio ⁊ fateor: quia non
sum dignus quem tu diligas
sed certe tu non es indign⁹
quem ego diligam. Indign⁹
quidem sum tibi seruire: sed tu non es in
dign⁹ seruitio creature tue. da ergo mi
chi domine vnde tu es dignus: ⁊ ego ero
dignus vnde sum indignus. Fac me quo
modo vis a peccatis cessare: vt quomo
do debeo possim tibi seruire. Concede
michi sic custodire ⁊ regere ⁊ finire vitā
meam: vt in pace dormiam ⁊ in te requie-
scam. Presta michi in finem vt me exci-
piat somnus cum requie: requies cū se-
curitate: securitas in eternitate. Amen.

¶ Oratio ad sanctam trinitatem

Te deum patrem ingenitum
te filium vnigenitum: te spi-
ritum sanctum paraclitum.
sanctam ⁊ indiuiduam trini
tatem toto corde ⁊ ore cōfi
temur laudamus atq; benedicimus: ti-
bi gloria in secula seculorum. Amen.

¶ Confessio omnipotētis dei ⁊ maiesta
tis eiusdem. Capitu. xi.

Summa trinitas virt⁹ vna
et indiscreta maiestas. de⁹ nr
deus oipotēs: cōfiteor tibi
ego vltimus seruorū tuorū ⁊
exiguū membrū ecclesie tue
confiteor tibi ⁊ honorifico te debito sa-
crificio laudis pro scire ⁊ posse qd mihi tā
tillo donare dignat⁹ es. Et quia exteriora
mihi mūera desunt q̄ possim offerre: ea que
in me sunt vota laudatiōis ex dono mie
tue. ecce libens atq; ouās offero tibi de
fide non ficta et conscientia pura. Cre-
do igitur te toto corde rex celi et terre
domine: ⁊ ore te confiteor patrē ⁊ filium
et spiritū sanctū in psonis trinum: et in
substantia vnū: verum deum omnipotē-
tem vni⁹ simplicis incorporee inuisibil' ⁊
incircunscripte nature. nil in te maius
aut inferius habentē: sed per omnē mo-
dum sine deformitate pfectū: sine quāti
tate magnum. sine qualitate bonū. sine
tpe sempiternum. sine morte vitam. sine
infirmitate fortem. sine mendacio verū
sine situ vbiq; psentem. sine loco vbiq;
totum. sine extēsione oia implētem. sine
contradictione vbiq; occurrentem. sine
motu oia transcendentem. sine statu in-
tra oia manentē. sine indigentia omnia
creātem. sine labore omnia regentē sine
tui initio omnibus initia dantē. sine tui
mutatione omnia mutabilia facientem
in magnitudine infinitum. i virtute oīm
potentem in bonitate summū. in sapien
tia inestimabilem: in consiliis terribilē:
in iudiciis iustum: in cogitationibus se-
cretissimū. in verbis veracē. in operib⁹
sanctū. in misericordiis copiosum: erga
delinquētes patientissimū. erga penitē
tes piissimū. sp idipm eternum ac sempi
ternū immortalē atq; immutabilē. quem
nec spacia dilatant. nec breuitas locorū
angustat. nec receptacula vlla coartāt
nec voluntas variat: nec necessitudo
corrumpit: nec mesta perturbāt nec le-
ta demulcent. Cui nec obliuio tollit nec
memoria reddit: nec preterita transe-
unt: nec futura recedunt. Cui nec origo
initium: nec tempora incrementum: nec
casus finem dabit: sed ante secula ⁊ in se
culis ⁊ p secula eternū viuis. et est tib

perēnis laus ꝛ eterna gloria: summa po testas ꝛ singularis honor: ꝑpetuū regnū et sine fine imperiū ꝑ infinita ꝛ indefessa et immortalia secula seculorum. Amen.

¶ Qualiter generi humano dignat⁹ est subuenire deus pr: ꝛ de verbi incarnatio ne ꝛ grāꝝ actione. R Ca. xii

Hucusq3 oīpotēs de⁹ cordis mei inspector ꝛ scrutator: cō fessus suz oīpotētiā maiesta tis tue: ꝛ maiestatē oīpoten tie tue. nūc aūt qualiter hu mano gñi subuenire dignat⁹ es in fine seculoꝝ. sicut corde credo ad iusticiam ita ore corā te cōfiteor ad salutē. Tu q̄dē deus pr̄ solus nūq̄ legeris missus: de filio aūt tuo ita scribit aplus. Cū autē venit plenitudo tp̄is: misit de⁹ filiū suū Cū dicit misit: satis ōndit quia in hunc mundum missus aduenit: cū de btā ma ria semper virgine natus: verus ꝛ perfe ctus hō in carne apparuit Sed quid est quod de illo ille euangelistarū p̄cipuus ait. In mūdo erat ꝛ mū dus ꝑ ip̄m fact⁹ est? L Illuc vero missus est ꝑ humanitatē vbi semp fuit ꝛ est ꝑ diuini tatē. Quā videlz missionē opus esse to tius sancte trinitatis toto corde credo ꝛ ore cōfiteor. Quō autem nos amasti pa ter sancte ꝛ bone: quantum nos dilexisti pie conditor: q̄ etiā ꝓprio filio nō peper cisti: sed pro nobis impijs tradidisti illū subditus tibi ille fuit vsq3 ad mortē: mor tem autem crucis. tollens cyrographuz peccatorum nostrorum: ꝛ affigens illud cruci. crucifixit peccatum ꝛ occidit mor tem. vnus ille inter mortuos liber: pote statem habens ponendi animam suaz ꝑ nobis ꝛ iterum sumendi eam pro nobis. Igitur victor ꝛ victima: ꝛ ideo victor q2 victima ꝑ nobis tibi: sacerdos et sacri ficium. et ideo sacerdos q2 sacrificium. Merito mihi spes valida in illo est: quia sanabis oēs languores meos ꝑ eum qui sedet ad dexteram tuaz ꝛ interpellat ꝑ nobis. Languores quippe mei dn̄e ma gni sunt ꝛ multi. multi sunt ꝛ magni. ha bet enim multa in me princeps mundi hui⁹: scio ꝛ fateor: sed rogo te libera me ꝑ sedentem ad dexteram tuam redēpto rē nostrū i quo nihil sui mali potuit inue nire. Per ip̄m me iustifica q̄ pctm̄ nō fe cit: nec inuētus ē dolus in ore ei⁹. ꝑ ip̄m caput nr̄m in quo nulla ē macula libera mēbrū ei⁹ lz exiguū ꝛ infirmū: libera q̄so me a pctis: vicijs/ culpis/ ꝛ negligētijs meis. Reple me tuis sanctis virtutib⁹: ꝛ fac me bonis pollere morib⁹: fac me in sanctis opibus tuis ꝓpter nomē sanctū tuum perseuerare vsq3 in finem ſm tuaz voluntatem.

¶ De fiducia quā hr̄e dz aīa in dn̄o iesu atq3 ei⁹ passione. AB Capi. xiij.

Desperare vtiq3 potuissem ꝓ pter nimia pctā mea ꝛ infini tas negligentias meas: nisi virtutē tua deus caro fie ret et habitaret in nobis. Sed desperare iaz nō audeo: q2 cū inimi ci essem⁹ recōciliati sumus ꝑ mortē filij tui. q̄to magis recōciliati salui facti su mus ꝑ eum. Ois nāq3 spes ꝛ totius fidu cie certitudo mihi est in p̄cioso sanguie eius: q̄ effusus est ꝓpter nos ꝛ ꝓpter no strā salutē. In ip̄o respiro ꝛ i ip̄o cōfisus ad te ꝑuenire desidero nō hn̄s meā iusti ciam sed eā q̄ est ex filio tuo nr̄o iesu xp̄o Unde clemētissime ꝛ benignissime ama tor hominum deus: qui ꝑ iesum xp̄m fi lium tuū dn̄m nr̄m: cū ꝑditi fuissem⁹ cul pa nostra mirabiliter liberasti ꝛ recupa sti nos. gratias ago pietati tue. et mul tas tibi laudes refero ex totis p̄cordijs meis qui ꝓpter tuam inenarrabilem di lectionem quia nos miseros ꝛ indignos mirabili bonitate amare dignatus es: misisti eundez vnigenitum tuum de sinu tuo ad publicū nostrū: saluare nos pec catores tūc filios ꝑditionis. R. Gras ago tibi pro sancta incarnatiōe ꝛ natiuitate eius: ꝛ pro gloriosa genitrice sua: de qua ipse carnē assumere dignat⁹ est ꝓpter nos et ꝓpter nostram salutem vt sicut verus deus de deo: ita verus ho mo ex homine esset. Gratias tibi ago ꝑ passione ꝛ cruce eius. pro morte ꝛ resur rectione eius. pro ascēsione eius in celū et sede maiestatis eius ad dexterā tuam Ipse enim quadragesimo die post resur rectionē suam ascēdens videntib⁹ discī

pulis sup omnes celos: sedes q ad dexte ram tuam: spiritū sanctum sm pmissionem suam in filios adoptionis effudit. Gratias tibi ago p sacratissima illa effusione pciosi sanguinis eius quo sum⁹ redempti simul. ꝛ p sacrosancto et viuifico mysterio corporis et sanguinis eius quo quotidie in ecclesia tua pascimur ꝛ potamur: abluimur ꝛ sctificamur ꝛ vni⁹ summe diuinitatis participes efficimur. Gratias tibi ago p tua mira et inenarrabili charitate: qua nos indignos sic amasti ꝛ saluasti per vnicum ꝛ dilectum filium tuum. Sic enim dilexisti mundū ut vnigenitum tuum dares: vt omnis q credit in eum nō pereat: sed habeat vitā eternā. Hec est aūt vita eterna vt cognoscam⁹ te verū deum. ꝛ quē misisti iesum xpm p fidem rectā et cōdigna fidei opa

¶ De imēsa charitate patris eterni ad genus humanum. Capi. xiiii.

O Immēsa pietas. o inextimabilis charitas: vt liberares seruū filiū tradidisti. De⁹ factus est hō vt perditus hō de ptāte demonū erueret. Quā benignissim⁹ amator hoim filius tu⁹ deus noster cuius piis visceribus nō satis visum est vt se inclinaret fact⁹ homo de virgine maria nisi etiam subiret crucis suppliciū effuso sanguine ppter nos ꝛ ppter nostrā salutē. Venit pius deus: venit pro pietate ꝛ bonitate sua. venit querere ꝛ saluum facere qd perierat. Quesiuit ouē pditam. quesiuit ꝛ inuenit: ꝛ humeris suis reportauit ad caulas gregis Pius ꝛ vere multū pius. O charitas: o pietas quis audiuit talia. qs sup tanta misericordie viscera nō obstupescat? qs non miretur? qs nō colletetur ppter nimiam charitatē tuam qua nos dilexisti: misisti filium tuum in similitudinem carnis peti: vt de pctō dānaret peccatū: vt nos efficeremur iusticia tua in ipo. Ipse eñi verus est agnus imaculatus: qui abstulit pctā mundi. qui mortē nostrā moriendo destruxit ꝛ vitam resurgendo reparauit. Sed quid tibi retribuere possumus de⁹ noster p tantis bñficiis misericordie tue: quas laudes: quas ve gratias rum actiones? Etiā si illa beatoꝝ angeloꝝ scientia ꝛ potētia nobis foret: nichil tñ dignum tāte pietati ꝛ bonitati tue recompensare valerem⁹. Si certe oīa mēbra nr̄a vterentur in linguas ad rependendū tibi debitas laudes nequaq sufficeret exiguitas nr̄a. Supereminet eniꝫ oēm scientiā tua iestimabilis charitas: quam ostēdisti nobis indignis bonitate et piatate tua. Fili⁹ nanq tuus deus nr̄ non angelos sed semē abrahe apphēdit assimilatus nobis p oīa absq pctō. hūanam itaq non angelicā suscipiēs naturam: ꝛ eā stola sctē resurrectionis ꝛ immortalitatis glificans: vexit super oēs celos. sup oēs choros angeloꝝ: sup cherubin et seraphin: collocans ad dexterā tuā. hanc aūt laudāt angeli: adorāt dominatiōes: ꝛ oēs virtutes celoꝝ tremūt sup se hoiem deū. Hec nēpe mihi tota ē spes oisq fiducia. R. Est eñi in ipso iesu xpo domino nostro vniuscuiusq nostrorum portio caro ꝛ sanguis Vbi ergo portio mea regnat: ibi me regnare credo. Vbi caro mea glorificatur: ibi gloriosū me esse cognosco. Vbi sanguis meus domiatur: ibi dominari me sentio Quamuis peccator sim: de hac communione gratie nō diffido. Et si pctā mea phibent: substātia mea reqrit. Et si delicta mea me excludunt: nature communio non repellit. Nō eī tā imitis ē deus vt obliuiscat hois ꝛ nō meminerit ipsi⁹ quē ipe gestat: ꝛ quē mei cā suscepit: ei⁹ quē mei cā requirit. Mitis vero et valde benign⁹ est dñs de⁹ nr̄: ꝛ diligit carnē suam: mēbra sua ꝛ viscera sua in ipo deo ꝛ dño nostro iesu christo dulcissimo benignissimo atq clemētissimo: in quo resurreximus ꝛ iam celos ascēdimus: ꝛ iaꝫ in celestibus cōsidemus. Caro nostra nos diligit. Habem⁹ aūt sanguis nr̄i prerogatiuam in ipso. Sumus aūt mēbra eius ꝛ caro ei⁹. ipe deniq est caput nostrū. ex quo totum corpus. sicut scriptū ē. os ex ossib⁹ meis et caro de carne mea. ꝛ erūt duo in carne vna. Et nemo vnq carnem suam odio habet sed fouet ꝛ diligit eam Mysterium hoc magnuꝫ est ego dico in christo et in ecclesia: ait apostolus.

¶ De duplici christi natura q pro nobis miseretur ꝛ p nobis interpellat. Capitulum. xv.

Ratias itaqꝫ ago tibi labiis et corde: ꝛ oi qua valeo virtute: infinite mie tue dñe deus nr: p omnibus miserationibus tuis qbus miserabiliter nobis pditis subuenire dignatus es. p eundem filium tuum: saluatorē ꝛ recuperatorē nostrū: qui mortuus est pter peccata nostra: ꝛ resurrexit pter iustificationē nostram. ꝛ nunc viuens sine fine sedet ad dexteram tuā ꝛ interpellat p nobis. ꝛ simul tecū miseretur. qr deus est ex te patre coeternus ꝛ cōsubstātialis tibi p omnia. vñ pōt in ppetuū nos saluare. Sed sm id quod homo est ex qua parte minor te est: data est ei ois potestas i celo et in terra: vt in noie iesu omne genu flectatur: celestiū terrestrium ꝛ infernorū: ꝛ ois lingua cōfiteat qr dñs nr iesus xps in gloria est tua deus pater omnipotens. Ipse quidem cōstitutus est a te iudex viuorum ꝛ mortuorum. tu vero non iudicas quēqꝫ: sed omne iudicium tuum dedisti filio tuo. in cuius pectore recōditi sunt omnes thesauri sapientie ꝛ sciencie. Ipse aūt testis ꝛ iudex est: iudex ꝛ testis: quē nulla peccatrix cōscientia effugere poterit. Omnia eni nuda ꝛ aperta ta sunt ei. Ipse sane q iniuste iudicatus est iudicabit orbē terre in eqtate ꝛ populos in iusticia. Benedico ergo nomen sanctum tuum ineternum: et glorifico ex toto corde meo omnipotēs et misericors dñe: p illa inenarrabili et mirabili coniunctione diuinitatis ꝛ humanitatis in vnitate persone vt non alter deus alter homo esset. sed vnus ideqꝫ deus et homo: homo et deus. Sed licet mirabili dignatione verbum caro factū sit: neutra tamen ex duabus naturis in aliā mutata est substātiā: trinitatis mysterio quarta non est addita psona: vnita quippe est nō confusa verbi dei hominisqꝫ substantia vt in deum quod ex nobis susceptum fuerat pueniret: et illud quod nunqꝫ fuerat idem quod semp fuerat pmaneret. O admirabile misterium O inenarrabile cōmercium: o mira semperqꝫ miranda: semperqꝫ amāda diuine ppiciationis benignitas. serui digni nō fuimus: ꝛ ecce filij dei facti sumus: heredes quidem dei: coheredes autē christi Unde hoc nobis: ꝛ quis nos ad hoc perduxit? Sed rogo te clementissime pater deus per hanc inestimabilē pietatem bonitatem ꝛ charitatem tuam. vt dignos nos facias multis ꝛ magnis pmissionibus eiusdem filij tui domini nostri iesu xpi. Manda virtuti tue ꝛ confirma hoc quod operatus es in nobis. perfice quod cepisti vt ad plenam tue pietatis gratiā mereamur puenire. Fac nos p spiritum sanctum intelligere ꝛ mereri ꝛ debito sp honore venerari hoc magnum pietatis misterium. quod manifestum est in carne: apparuit angelis: pdicatum est gentibus: creditū est in mundo: assumptum est in gloria.

¶ De gratia quam debet homo deo pro bñficio redēptionis. Ca. xvi.

Quantū sumus tibi debitores dñe deus nr. tāto redēptiōis pcio tāto saluati dono: ꝛ tā glioso adiuti bñficio: qtū a nobis miseris estimēdus amādus benedicendus: laudādus: honorandus ꝛ glorificādus. q nos sic amasti. sic saluasti. Tibi nempe debemus oē qd possumus: oē qd viuimus: oē qd sapimus Sed qs habet qcqꝫ nō tuum. Tu dñe deus nr a q bona cūcta pcedūt. ppt te et nomē sctm tuum: da nobis de bonis tuis vt de bonis ac datis tuis seruiamus tibi: ꝛ in veritate placeamus: atqꝫ debitas quotidie laudes rependamus tibi pro tantis beneficiis mie tue. Non eni aliūde possumus tibi seruire neqꝫ placere nisi de tuo munere. Omne enim datum optimum ꝛ omne donum perfectū de sursum est descēdēs a patre luminū. apud quē nō est transmutatio nec vicissitudinis obūbratio. Dñe deus nr: deus pie: deus bone: deus omnipotēs: deus ineffabilis ꝛ circunscripte nature: deus istitutor omniū rerum: ꝛ domini nostri iesu xpi pater. eundem dilectum filium tuum dominum nostrū dulcissimū misisti de sinu tuo ad pu-

blicū ꝓficuū nostrū suscipere viā nostrā vt nobis donaret suā. esset ꝗ ꝑfect⁹ de⁹ ex te patre: ꝛ perfectus homo ex matre totus deus ꝛ totus hō: vnus idē ꝗ xp̄s. Eternus ꝛ tēporalis: ꝛ imortalis ꝛ mortalis. creator ꝛ creatus. fortis ꝛ īfirm⁹. victor. ꝛ victus. nutritor: ꝛ nutritus. pastor ꝛ ouis. temporaliter mortuus ꝛ tecum viuēs ineternum. suis dilectoribus vite municipium ꝓmittens dedit et nobis dixit. Quodcū ꝗ petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Per ipsum summum sacerdotē ꝛ verū pontificem ꝛ bonum pastorē q̄ se tibi obtulit in sacrificiū: preponēs aīam suā pro grege suo te rogo ꝑ ipm q̄ sedet ad dexterā tuam ꝛ interpellat ꝓ nobis: redēptorē ꝛ aduocatuꝫ nostrū. pietati ꝛ bonitati tue supplico clemētissime ꝛ amantissime ꝛ benignissime amator hominū deus des mihi cum eodeꝫ filio tuo ꝛ spūsctō te in oīb⁹ benedicere ꝛ glorificare: cuꝫ multa cordis ꝯtritiōe ꝛ lachrimaꝝ fonte: cū multa reuerētia ꝛ tremore. ❡ Qr q̄ꝝ vna est substantia: vnū est ꝛ datum. Sꝫ qm̄ corpus qd̄ corrūpit aggrauat aīaꝫ excita queso torporē meū tuis stimulis ꝛ fac me strennue perseuerare in preceptis ꝛ laudib⁹ tuis die ac nocte. Tribue vt concaleat cor meum intra me ꝛ ī meditatione mea exardescat ignis. Et qꝛ ipse tuus vnicus nat⁹ dixit. nemo venit ad me nisi pater q̄ misit me traxerit eū ꝛ nemo venit ad patrē nisi per me: obsecro ꝛ suppliciter rogo: trahe me semꝑ ad ipsum vt me tandē ꝑducat adte illuc vbi ipse ipse est in dextera tua sedens. Ubi est sempiterna vita. sempiterne beata. vbi est amor perfectus ꝛ timor nullus. vbi est dies eternus ꝛ vnus oīm spiritus. vbi summa ꝛ certa securitas ꝛ secura trāquillitas: ꝛ tranquilla iocūditas: ꝛ iocunda felicitas: ꝛ felix eternitas. ꝛ eterna beatitudo: ꝛ btā tui sine fine visio ꝛ laudatio. Ubi tu cū illo ꝛ ille tecū in cōiōe scti spūs eternaliter ac sēpiternaliter viuis ꝛ regnas deus ꝑ omnia secula seculorum. Amen.

❡ Oratio deuotissima ad christum. Capitulum. xvij.

Spes mea xp̄e deus: hoīm tu dulcis amator. Lux: via vita salus decor ꝛ decus oē tuoꝝ. Omnia ꝓ quoꝝ voluisti ferre salute. Sermo vincl'a. crucē vulnus. mortē atq̄ sepulchrū Post tres inde dies deuicta morte resurgēs. Discipul' vis⁹ nutātia corda reformās Luce q̄ ťdena celoꝝ sūma petisti. Uiuis ieťnū nūc ꝛ ꝑ scl'a regnās. Tu es deus me⁹ viuus ꝛ ver⁹ pr̄ me⁹ sctūs: d⁹s me⁹ pius: rex me⁹ magn⁹: pastor me⁹ bon⁹: magister me⁹ vn⁹: adiutor me⁹ optim⁹: dilectus me⁹ pulcherrim⁹. panis me⁹ viu⁹ ꝛ sacerdos me⁹ in eternū: dux me⁹ ad patriā lux mea vera: dulcedo mea sctā: via mea recta sapiētia mea ꝑclara: simplicitas mea pura ꝯcordia mea pacifica. custodia mea tuta. portio mea bona: sal⁹ mea sempiterna mīa mea magna: patiētia mea robustissima: victima mea immaculata: redēptio mea sctā: spes mea firma: charitas mea ꝑfecta. resurrectio mea vera: vita mea eterna. exultatio et visio mea beatissima ꝛ sine fine mā sura. Te deꝑcor supplico ꝛ rogo vt ꝑ te ambulem: ad te perueniam: in te requiescā qui es via veritas ꝛ vita: sine qua nemo venit ad patrē. Te eīn desidero dulcissimum ꝛ pulcherrimū dn̄m. o splendor paterne glorie: qui sedes super cherubin ꝛ intueris abyssos: lumen veridicū: lumē illuminans: lumē indeficiens: in quē desiderant angeli ꝓspicere. Ecce cor meum corā te est: discute tenebras eius vt amoris tui claritate plenius perfūdat. Da mihi deus meus te: redde mihi te. en amo te: ꝛ si parū est amem validius. Non possum metiri vt sciam q̄tum desit mihi amoris tui ad id quod satis est vt currat vita mea in amplexus tuos: nec auertatur donec abscōdatur in abscondito vultus tui. ❡ Hoc tamē scio qꝛ male mihi est ꝑter te dn̄e. non solum extra me sed in meipso. Omnis eīn copia q̄ deus me⁹ nō est egestas mihi est. Bonum nā ꝗ quod ne ꝗ in melius ne ꝗ in deterius commutari potest tu solus es. qui simpliciter solus es: cui non est aliud viuere ꝛ beate viuere: quia

tua beatitudo tu es. Creatura vero tua cui est aliud viuere ⁊ aliud beate viuere. omne quod viuit ⁊ beate viuit nõ debet nisi gratie tue attribuere. Et ideo nos egemus tui nõ tu nostri: quia si omnino nõ essem⁹ nihil tibi deesset ad bonum quod tu es. Tibi itaq₃ dño deo nostro semper adherere necesse habemus vt per cõtinuum auxiliũ tuum sancte ⁊ pie ⁊ recte viuere valeamus. põdere siquidem fragilitatis nostre deorsum trahimur dono aũt tuo accẽdimur ⁊ sursũ ferimur. inardescim⁹ ⁊ imus: ascẽdimus: ascẽsiones in corde facimus: ⁊ cãtam⁹ canticum graduum: igne tuo bono inardescimus ⁊ imus: quo ia₃ sursum imus: ad pacem hierusalem: quoniam iocũdatus sum in his que dicta sunt mihi in domum dñi ibim⁹. Illic collocauit nos volũtas bona: vt nihil velimus aliud q̃₃ permanere illic ineternum. Sed quia dum sumus i ncorpore peregrinamur a te domine. Non habemus hic ciuitatem manentẽ: sed futurã inqrimus. Noster municipatus in celis est. Ideo duce gratia tua ingredior in cubile cordis mei: ⁊ cãto tibi amatoria rex meus et deus meus: gemẽs inenarrabiles gemitus in loco peregrinationis mee. Ubi cantabiles mihi facte sunt iustificationes tue. Et recordans hierusale₃ extendo in eã sensum cordis. hierusalem patriam meam. hierusalem matrem meam. teq₃ super eam regnatorem/ illustratorem/ patrem/ tutorem patrorum/ rectorem/ pastorem: castas ⁊ fortes delicias: solidum gaudiũ ⁊ omnia bona ineffabilia. simul omnia q₂ vnum summu₃ ⁊ verũ bonum ⁊ non auertar donec in eius pacem matris charissime vbi sunt primitie spirit⁹ mei colligas totum quod sum a dispersione ⁊ deformitate hac: ⁊ cõformes atq₃ confirmes ineternum deus meus misericordia mea.

¶ Hic distinguit inter sapientiã que domus dei est: ⁊ sapientiam que diuina est ꝩ Capitu. xviij.

Hec est domus tua deus non terrena: neq₃ vlla celesti mole corporea: s₃ spiritualis ⁊ particeps eternitatis tue: q₂ sine labe manet ineternum. Statuisti em̃ eam in seculum ⁊ in seculum seculi: p̃ceptũ posuisti ⁊ nõ preteribit. Non tñ tibi ideo coeterna/ q₂ nõ sine initio: facta est em̃ Prior quippe oĩm creata est sapientia nõ vtiq₃ illa sapiẽtia. patri deo plane coterna ⁊ coequalis: per quã creata sunt oĩa: ⁊ in quo principio factum est celũ ⁊ terra: sed profecto sapientia que creata est spiritualis natura scilic₃ que contemplatione luminis lumen est. Dicitur em̃ ⁊ ipsa (q̃uis creata) sapientia. Sed quãtum distat inter lumen illuminãs: et lumen quod illuminat: tantũ differt iter te summã sapientiã q̃ est creans ⁊ ista₃ q̃ creata est. sicut inter iusticiã iustificãtem: que tu deus noster es: ⁊ iusticiam q̃ iustificatione nostra facta est. Nã ⁊ nos sumus dicti iusticia dei patris i te alio eius domino nostro: testante apostolo. Ergo quia prior oĩm creata est queda₃ sapientia. que creata est mens rõnalis ⁊ itellectualis caste scilic₃ ciuitatis tue matris nostre que sursum est ⁊ libera est ⁊ eterna in celis. Quibus celis? Nisi q̃ te laudant celi celorum. Quia hoc est ⁊ celum celi domino. Et si nõ inuenimus tempus ante illam que creaturam temporis antecedit: quia prior omniũ creata est: ante illam tamẽ es tu deus eternus creator oĩm a q̃ facta sũpsi exordiũ q̃uis nõ tẽporis: q₂ nõdũ erat tempus: ipsius: tamen cõditionis sue. Unde ita est abs te domino deo nostro: vt aliud sit plane q̃₃ tu. Licet nec ante illam nec in illa inueniamus tempus. est em̃ idonea faciem tuam semper videre: nec vsquia₃ deflectitur ab ea quo fit vt nulla mutatione varietur. Inest tamẽ ipsi mutabilitas qua tenebresceret ⁊ frigesceret: nisi amore grandi coherens tibi tanq̃₃ super meridiem luceret et ferueret ex te. Deniq₃ tã casto amore coheret tibi deo vero ⁊ vere eterno: vt q̃uis tibi non sit coeterna. per nullius tamen temporis varietates ⁊ vicissitudines a te resoluatur ⁊ defluat: sed in tui solius verissima contemplatione requiescat.

ꝫ Quoniã tu deus diligẽti te q̃tum

precipis ostendis te et sufficit ei. Vñ nõ declinat a te nec a se: sed semper ieodem statu manet: te indesinenter vidẽdo: te indeficienter amãdo: verũ lumẽ ⁊ castum amorem. O beata ista ⁊ sublimis creatura creaturarũ: maxime beata inherendo semper beatitudini tue felix et nimium felix te sẽpiterno inhabitatore atq; illustratore suo. Nec inuenio quid licẽtius appellãdum existimem⁹ celum celi domino q̃ domum tuam cõtemplantem delectationẽ tuã sine defectu ⁊ absq; affectu egrediendi i aliud mentem puram concordissime vnã: stabilimentum pacis beatorũ spirituum: in celestibus sunt ista celestia. Vñ intelligat anima cui⁹ peregrinatio longinqua facta est si iã sit ibi. si iaʒ facte sint ei lachrime sue panes sui. si iam petat vnã ⁊ hanc requirat vt inhabitet in domo tua per oẽs dies vite sue. Et que vita ei⁹ nisi tu? Et qui dies sui nisi eternitas tua? Sicut anni tui qui nõ deficient. Hic ergo intelligat anima que potest q̃ longe sup omnia tẽpora sis eternus: quãdo domus tua que peregrinata non est: q̃uis tibi nõ sit coeterna: indesinẽter tamen ⁊ indeficiẽter coherẽdo tibi nullam temporis patitur varietatem. teq; sẽper perseuerantissima castitate hauriens mutabilitatem suam nusq̃ ⁊ nunq̃ exierit ex te sibi presẽte. ad quem toto affectu se tenẽs non habens futurũ quod expectet. nec in preteritum transiẽs quod meminerit: per nullas vices variatur ⁊ in nulla tẽpora extenditur.

¶ Hic orat homo vt ipsa quoq; domus dei oret pro eo A Capitulum. xix.

O Domus dei lũinosa et speciosa dilexi decorẽ tuũ: ⁊ locũ habitationis glorie dñi dei mei fabricatoris ⁊ possessoris tui tibi suspiret pegrinatio mea. nocte ac die tibi inhiet cor meũ. tibi intẽdat mẽs mea. ad societatẽ beatitudinis tue puenire desideret aĩa mea. dico ei qui fecit te vt possideat me in te quia ipse fecit me et te: immo tu dic: tu roga eum vt dignum me faciat participatione glorie tue. Sanctam eñ societatem tuam ⁊ mirabilem pulchritudinẽ tuam non per meritum requiro: sed per sanguinem eius quo redemptus suʒ adipisci non despero. tantum adiuuent me merita tua subueniãt prauitati mee sancte ⁊ purissime orationes tue: que ineffi caces apud deũ nullatenus esse possunt Erraui fateor sicut ouis perdita: ⁊ incolatus meus plongatus est/ atq; procul proiectus sum a facie domini dei mei in hanc exilij cecitatẽ. Vbi expulsus a paradisi gaudiis deploro quotidie mecuʒ super miserias captiuitatis mee: lugubre carmẽ ingentesq; lamentatiões. cũ recordor tui mater hierusaleʒ. dũ stant pedes mei i atrijs tuis: sancta ⁊ decora syon: nec dũ interiora tua cõspicere in propatulo valens: sed in humeris pastoris mei structoris tui spero me reportari tibi vt tripudiem tecum illo inenarrabili gaudio quo letantur illi qui tecum sunt coram ipo deo ⁊ saluatore nostro q̃ dissoluit inimicitias in carne sua. ⁊ pacificauit omnia que in celis sunt ⁊ que in terra sanguine suo. Ipse eñ est pax nostra qui fecit vtraq; vnuʒ. Qui duos ex aduerso venientes parietes coniungẽs in se: batitudinis tue permanentem felicitatem pari modo ⁊ eadem mensura se nobis daturum promisit dicens. Erunt equales angelis dei i celis. O hiršm domus dei eterna post xp̄i dilectionem tu esto leticia ⁊ cosolatio mea. dulcis memoria tui beati nomis sit releuatio merroris tediorumq; meorum.

¶ Quãtis amaritudinibus vita ista sit respersa. B Capituluʒ. xx.

TEdet eñ me dñe valde vite huius: ⁊ istius erumnose pegriatiõis. Vita hec vita misera: vita caduca: vita icerta: vita laboriosa: vita imũda: vita dña maloꝝ: regina supboꝝ plena miseriis ⁊ erroribus. q̃ nõ est vita dicẽda sed mors: in qua momẽtis singulis morimur: p varios mutabilitatis defectus diuersis gñibus mortiũ. Nũquid ergo hoc q̃ viuimus in hoc mundo di-

cere possumus vitam: quam humores tumidant: dolores extenuãt: ꝛ ardores exiccant: aera morbidant esce inflãt: ieiunia macerãt: ioci dissoluunt: tristicie cõsumũt: sollicitudo coartat securitas hebetat: diuitie inflant et iactant: paupertas deijcit: iuuẽtus extollit: senectꝰ incuruat: infirmitas frangit meror deprimit. ¶ Ex hiemalis osbus mors furibunda succedit: simulq cũctis gaudijs istius misere vite ita finem imponit vt cum esse desierit non fuisse putetur. Mors ista vitalis ꝛ vita mortalis. lꝫ his alijsqꝫ sit respersa amaritudinibus: prohdolor q̃plurimos suis capit illecebris. ꝛ q̃ multos suis falsis promissionibus decipit. Et cum ita per se sit falsa ꝛ amara vt etiam suos cecos amatores latere non valeat. tamẽ infinitam stultorũ multitudinem aureo calice quẽ in manu habet potat ꝛ prorsus inebriat. Felices illi ꝛ ipsi rari q familiaritatem eius recusant: perfunctoria gaudia spnunt: societatem abijciũt ne cum pereunte deceptrice ꝛ ipi perire cogantur.

¶ De felicitate vite quam pparauit deus diligentibus se. D Ca. xxi.

O Tu vita quã pparauit deus his q diligũt eũ vita vitalꝭ: vita beata: vita secura vita tranqlla: vita pulchra: vita mũda: vita casta: vita sctã: vita ignara mortꝭ: nescia tristicie: vita sine labe: sine dolore: sine anxietate: sine corruptiõe: sine pturbatione: sine varietate ꝛ mutatione: vita totiꝰ elegãtie et dignitatis plenissima. vbi non est aduersarius impugnãs. vbi nulla peccati illecebra. vbi est amor pfectus: ꝛ timor nullꝰ vbi dies eternus: ꝛ vnus oĩm spiritus. vbi deus facie ad faciem cernitur et hoc vite cibo mens sine defectu satiatur. Libet me intẽdere tue claritati delectant me bona tua auido corde. quãto plus valeo mecum considerare tanto plus amore langueo. tuo vehementi desiderio: tuaqꝫ dulci memoria admodum delector. Libet itaqꝫ libet in oculos cordis attollere: statum mentis erigere: affectum animi conformare. Libet sane de te loq: de te audire ꝺ te scribere: de te cõferre: de tua beatitudie ꝛ gloria quotidie legere: ꝛ lecta sepiꝰ sub corde reuoluere: vt vel sic possim ab huius mortalis periturequꝫ vite ardoribus periculis ꝛ sudoribus sub tue vitalis aure dulci refrigerio transire: ꝛ transiens in sinu tuo fessuꝫ caput dormiturus vel paululum inclinare. ¶ E.

Huius rei gratia scripturarũ sanctarũ amena prata ingredior: viridissimas sententiarum herbas exarãdo carpo. legẽdo comedo. frequentando rumino. atqꝫ congregando tandem in alta memorie sede repono: vt tali modo tua dulcedie degustata: minus istius miserrime vite amaritudines sentiã. O tu vita felicissima. o regnum vere beatum: carens morte: vacans fine: cui nulla tempora succedunt per euum: vbi continuus sine nocte dies nescit habere tẽpus: vbi victor miles illis hymnidicis angelorũ sociatus choris: cãtat deo sine cessatione cãticum de cãticis syon: nobile perpetua caput amplectente corona. Utinam cõcessa mihi peccatorũ venia: moxqꝫ hac carnis sarcina deposita: in tua gaudia verã requiem habiturus intrarem. Et tue ciuitatis preclara atqꝫ speciosa menia: coronam vite de manu domini accepturus ingrederer: vt illis sanctissimis choris interessem: vt cum sanctissimis spiritibus glorie conditoris assisterem vt presentem christi vultum cernerem: vt illud summum ꝛ ineffabile ꝛ incircũscriptum lumẽ semper aspicerem. sicqꝫ nullo metu mortis affici: sed de incorruptionis perpetue munere letari possem sine fine.

¶ De felicitate anime sancte hinc exeũtis. F Capi. xxij.

FElix anima que terreno resoluto corpore libera celũ petit secura est ꝛ tranquilla: non timet hostẽ neqꝫ mortẽ. Habet eñ semp pſentẽ: cernitqꝫ indesinenter pulcherrimũ dñm cui seruiuit: quem dilexit: ꝛ ad quẽ tandẽ leta ꝛ gloriosa peruenit. Hãc vero tante beatitudinis glo

riam nulla dies minuet: nullus iprob⁹ poterit auferre. Viderũt eam filie syõ ⁊ beatissimã predicauerũt: ⁊ regine et cõcubine laudauerũt, eam dicẽtes.
Que est ista que ascẽdit de deserto deliciis affluens innixa super dilectũ suũ? Que est ista que progredit sicut aurora cõsurgẽs: pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorũ acies ordinata? Quam leta exit: festinat: currit: cũ dilectũ suum sibi dicẽtez attonitis auribus audit. Surge ꝓpera amica mea speciosa mea ⁊ veni. iaz enim hyẽs trãsiit: imber abijt ⁊ recessit: flores apparuerunt i terra nostra, tempus putatiõis aduenit. vox turturis audita est i terra nr̃a. ficus ꝓtulit grossos suos. florentes vinee dederũt odorẽ suũ. Surge ꝓpera amica mea: formosa mea: columba mea in foraminibus petre: in cauernis macerie: ostẽde mihi faciẽ tuã: sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis: ⁊ facies tua decora. Veni electa mea: speciosa mea: colũba mea: imaculata mea: spõsa mea. veni ⁊ ponã in thronũ meũ: qꝛ cõcupiui speciẽ tuã. Veni vt leteris in ꝯspectu meo cuz angelis meis: quoꝝ societas tibi a me repromissa est. Veni post multa pericula ⁊ labores. intra in gaudiũ dñi tui: quod nemo tollet a te.

¶ Oratio an sanctos vt nobis succurrant in periculis. H Ca.xxiij.

Felices sancti dei oẽs q̃ iã trãsistis hui⁹ mortalitatis pelag⁹ ⁊ ꝑuenire meruistis ad portũ ꝑpetue q̃etis securitatis ⁊ pacis. securi ⁊ trãq̃lli semꝑq; festiui atq; gaudẽtes estis. Obsecro vos ꝑ patris charitatẽ qui securi estis de vobis: solliciti estote de nob;. Securi estis de vr̃a imarcescibili gloria: solliciti estote de nr̃a multiplici miseria. Per ipm̃ vos rogo q̃ vos elegit q̃ vos tales fecit: de cui⁹ pulchritudie iã satiamini. de cui⁹ imortalitate iam imortales facti estis. de cui⁹ beatissima visione semꝑ gaudetis. estote iugiter memores nr̃i: subuenite nobis miseris q̃ adhuc in salo huius vite circunstantibus agitamur ꝓcellis. Vos porte pulcherrime que in magnã surrexistis altitudinẽ. adiuuate nos vile pauimentũ longe inferius iacentes. Date manũ et erigite iacentes super pedes. vt ꝯualescentes de infirmitate fortes efficiamur in bello. Intercedite ⁊ orate ꝯstanter atq; indesinẽter pro nobis miseris multũq; negligẽtib⁹ pctõribus: vt ꝑ vestras oratiões vestro sctõ cõsortio cõiungamur. qꝛ aliter salui esse nõ possumus. Sumus nãq; valde fragiles ⁊ nullius virtutis homunciones: animalia ventris: ⁊ carnis mãcipia: in q̃bus vix aliq̃d virtutis apparet. ℞ Et tamen sub xp̃i confessiõe positi ligno crucis ferimur. nauigantes per hoc mare magnũ ⁊ spaciosum. vbi sunt reptilia quoꝝ non est numerus: vbi sunt animalia pusilla cũ magnis vbi est draco seuissimus semꝑ paratus ad deuorandam. Ubi sunt loca periculosa scilla ⁊ charybdis ⁊ alia innumerabilia: in quibus naufragãt incauti ⁊ in fide dubij. Orate dñm orate pijssimi: orate oĩa agmina sanctorum ⁊ vniuersi cetus beatorum. vt vestris precibus meritisq; adiuti salua naue et integris mercibus peruenire mereamur ad portum perpetue salutis et quietis et continue pacis ⁊ nunq̃ finiende securitatis.

¶ Anime desideriũ ad ciuitatez superne hierusalem. I Cap.xxiiij.

Mater hierusalẽ ciuitas sãcta dei charissima sponsa xp̃i te amat cor meũ. pulchritudinẽ tuã nimiũ desiderat mẽs mea. o q̃ decora: q̃ gl'osa: q̃ generosa tu es. Tota pulchra es ⁊ macula nõ est in te. Exulta ⁊ letare formosa filia ꝑncipis. qꝛ cõcupiuit rex spẽm tuã: ⁊ amauit decorẽ tuũ: specios⁹ forma filia ꝑncipis. qꝛ cõcupiuit rex spẽm tuã: ⁊ amauit decorẽ tuũ: specios⁹ forma ꝑ filijs hoim. Sed qualis est dilect⁹ tu⁹ ex dilecto o pulcherrima? Dilectus me⁹ candidus et rubicũdus: electus ex milibus. Sicut malus inter ligna siluarũ: sic dilectus

meus inter filios. Sub vmbra illius quem desideraui ecce leta sedeo. et fructus ei9 dulcis gutturi meo. Dilect9 meus misit manū suam per foramē: et venter meus intremuit ad tactū eius. In lectulo meo p noctem quesiui quē diligit anima mea. quesiui et inueni. teneo nec dimittā illum: donec introducat me in domum suam et in cubiculū suum. gloriosa genitrix mea. R Ibi eni dabis mihi vbera tua abundātius et pfectius. et satiabis me satietate mirifica. ita vt nec esuriā nec sitiā in eternum. Felix aia mea sempq3 felix in secula si intueri meruero gloriā tuā beatitudinem tuā. pulchritudinē tuā. portas et muros tuos. et plateas tuas: et mansiones tuas multas. nobilissimos ciues tuos: et fortissimum regē tuū in decore suo. Muri nāq3 tui ex lapidib9 pciosis: porte tue ex margaritis optimis. platee tue ex auro purissimo in q̄bus iocundū alleluya sine intermissione concinit. mansiones tue multe quadris lapidib9 fundate: saphyris ꝯstructe: laterculis coopte aureis in q̄bus nullus ingreditur nisi mundus. nullus habitat inquinatus. Speciosa facta es et suauis: in delicijs tuis mater hierusalē. Nihil in te illle quale hic patimur. q̄lia i hac misera vita cernimus. Non sunt in te tenebre aut nox aut q̄libz diuersitas tempoꝝ. Non lucet in te lux lucerne aut splēdor lune: vel iubar stellaꝝ. sed deus de deo: lux de luce. sol iusticie semp illuminat te. agn9 candidus et immaculatus. lucidum et pulcherrimuz est lumentūū Sol tuus et claritas tua et omne bonū tuum. huius pulcherrimi regis indeficiēs contemplatio. Ipse rex regū i medio tui et pueri eius in circuitu eius. Ibi hymnidici angeloꝝ chori: ibi societas supernoꝝ ciuiuz. Ibi dulcis solemnitas omniū ab hac tristi peregrinatiōe ad tua gaudia redeuntiū. Ibi prophetarum puidus chorus. ibi duoden9 apostolorum numerus. ibi innumerabiliū martyrum victor exercitus. ibi sanctorum confessorum sacer conuentus. ibi veri et pfecti monachi. ibi sācte mulieres q̄ voluptates seculi et sexus infirmitatē vicerūt. ibi pueri et puelle q̄ annos suos sctis moribus transcēderūt ibi suos oues et agni q̄ iam huius voluptatis laqueos euaserūt. exultā t oēs in pprijs mansionibus. dispar est gloria singuloꝝ. sed communis est leticia oim. Plena et pfecta ibi regnat charitas. qr deus est ibi omnia in omnibus quē sine fine vident: et semper videndo in eius amore ardent. amāt et laudāt. laudāt et amant. omne opus eoꝝ laus dei sine fine. sine defectiōe. sine labore. Felix ergo et vere imperpetuū felix. si post resolutionē huius corpusculi audire meruero illa cātica celestis melodie que cantāt ad laudem regis eterni: ab illis supnepatrie ciuibus. beatorumq3 spiritū agminibus. Fortunatus ego nimiūq3 beat9 si et egoipse meruero cantare ea. et assistere regi meo deo meo et duci meo: et cernere eum in gloria sua. sicut ipse polliceri dignat9 est dicēs. Pater volo vt quos dedisti mihi sint mecū: vt videāt claritatē meam quā habui apud te añ ꝯstitutionē mundi. Et alibi. Qui mihi ministrat me sequat. et vbi sum ego illic et minis meus erit. Et iterum. Qui diligit me diligetur a patre meo: et ego diligam eum. et manifestabo ei meipsum.

¶ Hymnus de gloria paradisi. Capitulum. L xxv.

D perennis vite fontē mens sitiuit arida.
Claustra carnis presto frangi clausa querit anima.
Glifcit: ābit. eluctat exul frui patria.
Dum pressuris ac erūnis se gemit ob noxiam.
Quam amisit cum deliquit contemplatur gloriam.
Presens malū auget boni perditi memoriam.
Nam quis promat summe pacis quāta sit leticia?
Vbi viuis margaritis surgūt edificia
Auro celsa micant tecta: rediant triclinia.

Solis gemmis p̄ciosis hec structura ne
ctitur.
Auro mundo tanq̄ vitro: orbis via ster
nitur.
Abest limus deest fimus: lues nulla cer-
nitur.
Hyems horrens: estas torrens illic nū-
q̄ seuiunt.
Flos perpetuus rosarum: ver agit per-
petuum.
Candēt lilia: rubescit crocus: sudat bal
samum.
Virēt prata: vernant sata: riui mellis in
fluunt.
Pigmentorum spirat odor: liquor et aro
matum.
Pendent poma floridorum nō lapsura ne
morum.
Nō alternat luna vices sol vel cursus si-
derum.
Agnus est felicis vrbis lumē in occidu-
um.
Nox et tempus desunt ei diem fert cōti-
nuum.
Nam et sancti quiq̄ velut sol preclarus
rutilant.
Post triumphum coronati mutuo con-
iubilant.
Et p̄strati pugnas hostis iam securi nu
merant.
Omni labe defecati: carnis bella neci-
unt.
Caro facta spiritalis et mens vnum sen
tiunt.
Pace multa perfruentes scandala non
perferunt.
Mutabilibus exuti: repetunt origi-
nem.
Et presentem veritatis contemplantur
speciem.
Hinc vitalē viui fontis hauriunt dulce-
dinem.
Inde statum super idem exeuntes ca-
piunt.
Clari viuidi iocundi nullis petant casi
bus.
Absunt morbi semper sanis senectus iu
uenibus.
Hinc perenne tenent esse nam transire
transijt.
Inde virent vigent florent corruptela
corruit.
Immortalitatis vigor mortis ius absor
buit.
Qui sciētes cuncta sciunt quid nescire
nequeunt.
Nam et pectoris arcana penetrant al-
terutrum.
Unum volunt. vnum nolunt. vnitas est
mentium.
Licet cuiq̄ sit diuersum p̄ labore meri-
tum.
Charitas hec suum facit q̄ dum amat
alterum.
Proprium sic singulorum commune fit
omnium.
Ubi corpus illic iure congregantur et
aquile.
Quo cum angelis et sancte recreentur
anime.
Uno pane viuūt ciues vtriusq̄ patrie.
Auidi et semper pleni quod habent desi-
derant.
Non satietas fastidit neq̄ fames cruci
at
Inhiantes semper edunt et edentes in
hiant.
Nouas semper armonias vox meloda
concrepat.
Et in iubilum p̄lata mulcens aures or-
gana.
Digna per quem sunt victores regi dāt
preconia.
Felix celi que p̄sentem regem cernit aīa
Et sub sede spectat alta orbis volui ma
chına.
Solem lunam et globosa cum planetis
sidera.
Christe palma bellatorum hoc in muni
cipium.
Introduc me solutum militare singu-
lum.
Fac consortem donatiui beatorum ciui
um.
Probes vires inexhausto laboranti p̄-
lio.
Ut quietem post p̄cinctum debeas eme
rito.
Teq̄ merear potiri sine fine premio.
Amen.

¶ Laus continua quam facit anima ex contemplatione superne diuinitatis

M Capitulum. xxvi.

Benedic anima mea domino et omnia que intra me sunt nomini sancto eius. Benedic anima mea domino. et noli obliuisci omnes retributiones eius. Benedicite dño omnia opera eius in omni loco dominationis eius: benedic anima mea domino. Laudemus deũ quem laudant angeli. adorãt dñationes. tremunt potestates. cui cherubin et seraphin incessabili voce proclamant. Sanctus sanct⁹ sanctus. Iũgamus voces nostras vocibus angelorum sanctorum. ⁊ communem dominum laudemus pro modulo nostro. Illi eñ laudãt dñm purissime ⁊ incessanter qui semper inherent cõtemplationi diuine: non per speculum ⁊ in enigmate sed facie ad faciem. N Sed quis dicere vel cogitare sufficiat qualis sit in cõspectu dñi dei omnipotẽtis illa beatorum spirituum celestiumq; virtutum innumerabilis multitudo. Que sit in eis sine fine festiuitas visiõis dei. que leticia sine defectu. quis amoris ardor. non crucians: sed delectans. Q̃ sit in eis desiderium visionis dei cum satietate: ⁊ satietas cum desiderio: in quibus nec desiderium penam generat: nec satietas fastidium parit. Quomodo inherendo summe beatitudini sint beati. Quomodo coniuncti vero lumini facti sunt lux. Quomodo semp aspiciẽtes incõmutabilẽ trinitatem: mutati sunt i incõmutabilitatẽ Sed quãdo illam angelice dignitatis celsitudinẽ cõphẽdere poterimus qñ nec ipius aie nostre naturã inuestigare valemus. Qualis est ista que carnem viuificare potest. se autẽ in sanctis cogitationibus vt volet cõstringere non põt. Qualis est ista tam fortis tam infirma: tã parua: tam magna. q̃ rimatur secreta dei ⁊ celestia contẽplatur atq; humanis cõmodis multarũ artiũ peritiã perspicaci ingenio adinuenisse probatur? Qualis ergo est ista que tam multa de ceteris nouit. et se qualiter facta sit prorsus ignorat? Licet enim non nulla ambigua a quibusdam super eius origine proferantur: inuenimus tamen eam esse quendam intellectualem spiritum: per creatoris potentiam factũ immortaliter iuxta modũ suũ viuẽtẽ: mortale corp⁹ quod sustinet viuificantẽ: mutabilitati subiectum: obliuioni deditum quem timor sepe afficit leticia extollit. O res mira omniq; stupore dignissima. De deo quidem creatore omniũ qui est incomphensibilis ⁊ ineffabilis: excelsa et mirabilia nimis omni remota ambiguitate legimus loquimur ⁊ scribimus. De angelis autem ⁊ animalibus quicq̃d dicimus non tam euidenter approbare possumus. Sed tanseat ab his animus et transcendat omne quod creatum est currat ⁊ ascendat ⁊ volitet ⁊ pertranseat. ⁊ in eum q̃ creauit omnia quãtũ potest oculos fidei dirigat. O Faciã ergo grad⁹ ascensionis in corde meo. ⁊ per ipsos ascendam aiam meam. ⁊ p ipsam mentẽ meã ascẽdam ad dñm meũ q̃ capiti meo desuper manet. quicq̃d visibiliter cernit. q̃cq̃d spũaliter imaginatur: forti manu ab intuitu cordis ⁊ mẽtis pcul remoueatur. Solus intellect⁹ pur⁹ et simplex incedẽs: rapido volatu ad ipsum perueniat conditorem angelorum ⁊ animarum ⁊ omnium rerum. Mens illa btã q̃ ima deserit summa petit: q̃ ponit i arduis sedem habitationis sue. ⁊ de summis rupibus cõtemplat solẽ iustitie acq̃ limis obtutibus. P Nichil enim tam pulchrũ at iocundũ: q̃ ipm solum mentis intuitu ⁊ cordis auiditate cõtẽplari deũ. ⁊ miromõ inuisibilr cernere inuisibilẽ. sicq; aliã non istã gustare dulcedinẽ. ⁊ inspicere aliã nõ istam lucẽ. Lux enim ista que loco clauditur: tempore finit: noctiũ interruptiõe variat: ⁊ quã cõmunẽ cũ vermib⁹ et pecorib⁹ habemus in comparatione illius summe lucis nõ est lux dicenda sed nox.

¶ Quid sit quodãmodo deũ cernere et tenere. ⁊ qualiter sit de deo sentiendum

Q Capitu. xxvii.

Quanq; autem illa summa ⁊ incõmutabilis essentia: lux vera. lux indeficiẽs. lux ãge

lorum a nemine cõspici valeat in hac vita: quod solũ premiũ sanctis reseruat in celesti gloria. illud tñ credere ꝛ intelligere ꝛ sentire ardẽter inhiare: quodã modo illum cernere est atqꝫ tenere. Sonet itaqꝫ vox sup angelos ꝛ hõ intenta mente cõtempletur deũ. verbis quibꝰ potest: suas illi dicat laudes. Jussum nãqꝫ est vt creatura suum laudet creatorem. Ipse enim ad laudãdum se nos creauit q̃ nostris non indiget laudibus. Et aũt virtus incomprehensibilis nullius indigens: ipse sibi sufficiens: magnus dominus deus noster ꝛ magna virtus eius: ꝛ sapiẽtie eius nõ est numerus. magnꝰ dñs deꝰ noster ꝛ laudabilis valde. Hũc itaqꝫ mens diligat. lingua canat. manꝰ scribat: atqꝫ in his sanctis studijs fidelis animus se totum exerceat. Huius videlicet celestis theorice. suauissimis dapibus vir desideriorum: et celestium cõtemplator assidue reficiatur. vt hoc celesti pabulo saginatus clamet clamore magno: clamet totis medulis cordis clamet in iubilo et ardentissimo mentis desiderio dicat.

¶ Oratio explicãs plurimas deitatis proprietates. R Ca.xxviij.

O Summe optime omnipotẽtissime: misericordissime: iustissime: secretissime: p̃sẽtissime: pulcherrime: et fortissime. stabilis ꝛ incõprehẽsibilis: inuisibilis: omnia videns: immutabilis omnia mutãs: immortalis: illocalis interminus: incircũscriptus. nusq̃ finitus: inestimabilis ineffabilis: iscruptabilis: immotus: omnia mouens. inuestigabilis: indicibilis. metuendus atqꝫ terribilis: honorãdus: atqꝫ timendus. venerandus atqꝫ reuerendus. Nũq̃ nouus: nunq̃ vetus. innouãs omnia ꝛ in vetustatem perducens superbos et nesciũt. S Semper agens: semp quietus colligẽs ꝛ nõ egẽs. omnia portans sine onere. oĩa implens sine inclusione: omnia creans: protegens nutriens ꝛ proficiẽs querens cum nihil desit tibi: amans nec estuas. zelãs ꝛ securꝰ es. penitet te ꝛ nõ doles, irasceris ꝛ tranquillus es, opera mutas sed nõ consilium. Recipis quod inuenis ꝛ nunq̃ amisisti. Nũq̃ inops ꝛ gandes lucris: nũq̃ auarꝰ ꝛ vsuras exigis. supererogatur tibi vt debeas. ꝛ qs habet quicq̃ non tuum? T Reddis debita nulli debens. donas debita nihil perdẽs. Qui solus viuificas omnia. qui creasti omnia. qui vbiqꝫ es ꝛ vbiqꝫ totus. qui sentiri potes: videri nõ potes. qui nusq̃ dees. ꝛ tamẽ ab iniquorum cogitationibus longe es. Qui nec ibi dees vbi longe est. qꝛ vbi non es per gratiam ades per vindictam.

V Qui omnia tangis: nec tamen omnia tangis equaliter. Quedaꝫ enim tangis vt sint: nõ tamen vt viuant sentiant ꝛ discernant quedam vero tãgis vt sint ꝛ viuant non tamẽ vt sentiant ꝛ discernant. Quedã vero tangis vt sint viuant ꝛ sentiant: non tamẽ vt discernãt. Quedam vero tangis vt sui viuãt sentiant et discernant. Et cum tibimetipsi nunq̃ dissimilis sis: dissimiliter tamẽ tãgit dissimilia. qui vbiqꝫ semper presens es et inueniri vix potes. quem stantem sequimur et apprehendere non valemꝰ qui tenes omnia. imples omnia. circumplecteris omnia: superexcedis omnia: sustines omnia. Neqꝫ ex alia parte sustines atqꝫ ex alia parte superaris. neqꝫ ex alia parte imples et ex alia circumplecteris. sed circumplectẽdo imples ꝛ implẽdo circũplecteris. sustinẽdo superexcedis. ꝛ superexcedẽdo sustines. Qui doces corda fideliũ sine strepitu verborum. Qui attendis a fine vsqꝫ ad finem fortiter ꝛ disponis omnia suauiter. Qui locis non distẽderis: nec temporibus variaris. Neqꝫ habes accessus ꝛ recessus: sed habitas lucem inaccessibileꝫ quam nullus hominum videre potest. X In te manẽs quietus. vbiqꝫ circuis totũ: vbiqꝫ prorsus totus. Non enim scindi vel diuidi poteris: qꝛ vere vnꝰ es. nec in partes efficeris. quia totus totum tenes: totum imples: totũ illustras ꝛ possides. Huius videlicꝫ mysterij immensam profunditatẽ mens humana concipere nõ potest. nec oratoria lingua enarrare, neqꝫ diffusi sermones nec biblio=

thecarum volumina queunt explicare. Si totum mundū libri repleant: tua sci entia inenarrabilis explicari nō pt quoniam vere indicibilis es: nullo mō scribi potes neq; concludi: qr es fons lucis diuine et sol claritatis eterne. Magnus enim es sine quantitate: et ideo immensus. bon⁹ es sine qualitate: et ideo vere et summe bon⁹. et nemo bonus nisi tu solus. cuius volūtas ē opus: cuius velle posse est. Qui omnia de nihilo creasti q̄ sola volūtate tua fecisti. Qui omnē creaturam tuā absq; idigētia aliqua possides: et sine labore gubernas: et absq; tedio regis. Y Et nihil est qđ perturbet ordinē imperij tui vel in summis vel in imis. Qui in omnibus locis sine loco haberis. et omnia contines sine ambitu: et vbiq; es pñs sine situ et motu. Qui nec mali auctor es. quodq; facere non potes qui nihil nō potes. neq; vnq̄ te aliq̄d fecisse penituit. nec vllius commotiōis animi tui tempestate turbaris nec totius terre pericula damnum tuū est. Nulla flagitia vel scelera ꝓbas aut imperas. Nunq̄ mentiris: quia eterna veritas es. Cuius vnius bonitate facti sumus: et iusticia penas luimus: et clemētia liberamur. Z Nam nihil celeste: nihil igneum: nihil terrenū nihil q; qđ corporis sensus attingat ꝓ te colendum est. qui vere es quod es et nō mutaris. Cui maxime cōuenit illud qđ greci dicūt on. et c. latine est. quod semp idē ipse es et anni tui nō deficiēt. Hec et alia multa docuit me sancta mater ecclesia: cuius factus sum mēbrum p gratiā tuā. Docuit me sane te solum et vnum et verū deum nō esse corporeū et passibilē. Nihil q; de substantia tua vel natura vllo mō esse violabile aut commutabile aut cōpositū vel factum. Et ideo certū est corporeis oculis te non posse sentiri. sz nec ab vllo mortaliū in propria essentia aliq̄n potuisse videri. Hinc etenim patenter dat intelligi q vnde angeli te intuētur / inde et nos post hanc vitam te videbimus. Sed nec ipsi profecto te videre possunt sicuti es. Nulli deniq; alij tota nisi tibi soli nota est omnipotens trinitas.

¶ De vnitate et personarum pluralitate in deo. A Capitu. xix.

Tu vero vnitas es diuinitatis. psonaꝝ pluralitate multiplex. numerabiliter es innumerabilis. ac idcirco mēsurabiliter immēsurabilis. et pōderabiliter imponderabilis. nō eñ sum me bonitatis q̄ tuipse es ꝓfitemur originem: ex qua oia: p quā oia: in qua oia sed eius participatione dicim⁹ omnia bona. Nam tua diuina essētia semp caruit ac caret materia: licz nō careat forma: forma sez informata: forma formarum: forma formosissima. quam dum in primis quasi sigillū rebus singulis eas sine tui augmenti aut tui detrimēti mutabilitate ꝓculdubio a te facis differri Quicquid autem in natura creaturaꝝ est: creatura tua ē. O vna trinitas et trina vnitas deus. cuius omnipotentia omnia possidet et regit et implet que creauit Nec ideo te implere omnia dicimus vt te contineant: sed vt ipsa potius a te cōtineantur. nec particulatim imples omnia: nec vllatenus ita putandum est vt vnaqueq; creatura ꝓ magnitudine portionis sue capiat te. id est maxima maius et minima minus. dum sis potius ipse in omnibus siue omnia in te. Cui omnipotentia concludit vniuersa. nec euadendi potentiam tuam quis aditum inuenire poterit. Qui enim te non habet placatum nequaq̄ euadet iratum. sicut scriptum est. Neq; ab oriēte neq; ab occidente neq; a desertis montibus. quoniam deus iudex est. Et alibi. Quo ibo a spū tuo: et quo a facie tua fugiam. Immensitas diuine magnitudinis tue ista est: vt intelligamus te intra omnia: sed nō inclusum. extra oia sed nō exclusum. B Et ideo interior es vt omnia contineas: et ideo exterior es vt incircūscripte magnitudinis tue immensitate omnia concludas. Per id ergo quod exterior es ostenderis esse creator. per id vero quod interior es: gubernator omnium demōstraris: ac ne omnia que creata sunt sine te essent interiores.

exterior vero et omnia includantur a te non locali magnitudine sed potētiali p̄sentia. qui vbiq̄ p̄sens es: ⁊ omnia tibi presentia: Quisquidam intelligant quidam vero nō intelligāt. Inseparabilis ergo nature tue vnitas separabiles nō potest habere p̄sonas: quia sicut es trinitas in vnitate ⁊ vnitas in trinitate: sic separationem non potes habere personarum. Nominantur quidam ille persone aliquando singule: sed ita revoluisti deus trinitas inseparabilē ostendere in p̄sonis: vt nullum tibi nomen sit in qualibet persona quod non ad aliam secundum relatiōis regulam referatur: sicut pater ad filiū: ⁊ filius ad patrem sic spiritussanctus ad patrem ⁊ filiū verissime refertur. Ea vero noīa q̄ substantiā vel p̄sonam vel potentiā vel essentiaʒ tuam significāt: vel quicq̄d p̄prie dicit̄ deus omnibus p̄sonis equaliter conueniunt. vt deus magnus omnipotens eternus ⁊ omnia que naturaliter de deo dicuntur Nō est ergo aliquod nature nomen qd̄ sic tibi deo patri cōuenire valeat vt aut filio tuo aut spirituisancto cōuenire nequeat. Dicimus te patrem naturaliter esse deum. sed naturaliter est filius deus naturaliter ⁊ spiritussanctus. nō tamē tres dij sed vnus naturaliter de⁹ pater ⁊ fili⁹ ⁊ sp̄ussanctus. Idcirco inseparabilis es sancta trinitas in personis sensu itelligēda. Quis voce separabilia habeas nomina: qua pluralē numerum in nature nominibus nullatenus recipis. In hoc eñ ostēditur personas nō posse diuidi in sancta trinitate que vnus de⁹ verus est. q̄ʒ cuiuslibet p̄sone nomē semper ad alterā respicit p̄sonā. Si patrē dico filiū ostēdo: si filiū nomino patrem predico. si sp̄msctm̄ appello alicuius eē spiritū necesse est intelligi. s. patris ⁊ filij. Hec est eñ fides vera veniens de sacra doctrīa. hec certe ē fides catholica et orthodoxa: quā me docuit de⁹ in sinu matris ecclesie gratia sua.

¶ Oro ad sctām trinitatem. Capitulum. x.

INuocat itaq̄ domie te fides mea quam dedisti michi propter bonitatem tuam ad saluationem meam. Fidelis autem anima ex fide viuit: tenet in spe quod videbit in re. Inuocat te deus meus casta conscientia mea: ⁊ suauis amor fidei mee: quam excussis ignorantie tenebris ad veritatis intelligentiam perduxisti: ⁊ quam a stulta seculi amaritudine eruisti: atq̄ adhibita tue dulcedinis charitate iocūdam mihi et mellifluam reddidisti. Inuocat te trinitas beata. vox clara. ⁊ sincerus amor fidei mee. quam ab ipsis enutriēs cunabulis illuminasti semper per illustrationem gratie tue. et quam adaugens confirmasti in me per documenta matris ecclesie. Te inuoco btā ⁊ benedicta et gloriosa vna trinitas: pater ⁊ filius ⁊ spiritussanctus: de⁹: dn̄s. paraclitus: charitas: gr̄a: cōicatio: genitor genitus: regenerās: verū lumen ex lumine vero: ⁊ vera illuminatio: fons: flumē: irrigatio: ab vno omnia. p̄ vnū oīa. in vno oīa a quo: p̄ quē: in quo oīa: viuēs vita vita viuente: viuentiū viuificator vn⁹ a se: vnus ab vno: vnus ab ambob⁹ on a se: on ab altero: on ab vtroq̄ verax p̄r veritas filius: veritas sp̄ūss ānctus vna ergo pater logos paraclitusq̄ essentia vna virt⁹: vna bonitas: vna beatitudo: a quo: p̄ quem: ⁊ in quo beata sunt omnia quecunq̄ beata sunt.

¶ Quod deus vera et summa vita est. Capitulū. xxxi.

DEus vera et sūma vita: a quo per quem: ⁊ in quo viuunt oīa q̄cunq̄ vere ⁊ beate viuunt. Deus bonuʒ et pulchrū a quo p̄ quem et in quo bona et pulchra sunt omnia quecunq̄ bona et pulchra sunt. Deus cuius nos fides excitat. spes erigit: charitas iūgit. Deus qui peti te iubes ⁊ inueniri te facis: et pulsanti apis Deus a q̄ auerti cadere est. ad quē cōuerti surgere est: in quo manere cōsistere est. Deus quem nemo amittit nisi deceptus: nemo querit nisi admonitus. nemo inuenit nisi purgatus. Deus quem nosse viuere est: cui seruire regnare est. quem laudare salus et gaudium anime est. Te labijs et corde omniq̄

qua valeo virtute laudo benedico atq; adoro: tueq; clemētie et bonitati p vniuersis beneficijs tuis gratias refero: et hymnū glorie tue cano sanctus sanct9 sanctus. Te inuoco o beata trinitas vt venias in me. et templum me facias dignum glorie tue. Rogo patrem p filiū. Rogo filium p patrem. Rogo spiritum sanctum per patrem et filium: vt omnia vicia elongentur a me: et omnes sancte virtutes plantentur in me. Deus immēse a quo omnia: p quam omnia: in quo omnia facta sunt: visibilia et inuisibilia Qui opera tua extra circūdas: et intra reples: supra tegis: et īfra fers. Custodi me opus manuum tuarum in te sperantem: et in tua solummodo misericordia confidentē. Custodi me queso hic et vbiq;: nunc et semp: intus et foris. ante et retro. supra et infra: circūcirca: ita vt in me null9 pateat locus insidijs inimicorum. Tu es deus omnipotens custos et ptector omnium in te sperantium. sine quo nemo est tutus: nemo de periculis liberatus. Tu es deus et non est ali9 deus pter te. neq; in celo sursum. neq; i terra deorsum. q facis magnalia et mirabilia et inscrutabilia quoꝝ non est numerus. Te decet laus: te dec; honor. te decet hymn9. tibi omnes angeli: tibi celi et vniuerse potestates hymnos dicūt et laudes indesinēter concinūt: vt pote creatori creature domino serui: regi milites: te sanctam et indiuiduā trinitatē omnis creatura magnificat: omnis spiritus laudat.

¶ Laus angelorum et hominum. C. Capitulum. xxxij.

Tibi sancti et hūiles corde: tibi spiritus et anime iustoꝝ tibi omnes supni ciues et cūcti beatoꝝ spirituum ordines: gloriam et honore; supplicite r adorantes concinunt sine fine. Laudāt te dñe illi supni ciues magnifice. et honorabiliter. Laudat te hō magna portio creature tue Sz ego peccator homūcio: desiderio magno cupio te laudare: amare te opto amore pcipuo Deus meus vita mea fortitudo mea: et laudatio mea. dignare me laudare te. Da mihi lumen in corde verbum in ore: vt cor meum meditetur gloriam tuam et lingua mea tota die cantet laudes tuas. Sed quia non est pulchra laus in ore peccatoris: et quia vir pollutus labijs ego sum. munda obsecro cor meum ab omni inquinamento sanctifica me sctificator oipotēs iteri9 et exteri9: et fac me dignū laudibus tuis. Suscipe begnine et acceptabilit de manu cordis et de mētis amore. suscipe sacrificiū labiorum meorum. fiatq; acceptabile in cōspetu tuo: et ascendat ad te i odorem suauitatis. F Memoria tua sctā et dulcedo tua beatissima possideat totā animam meam. atq; in inuisibilium amorē rapiat eam. Transeat de visibilibus ad inuisibilia. de terrenis ad celestia: de tēporalibus ad eterna. transeat et videat visionem mirabilem. O eterna veritas: et vera charitas: et chara eternitas tu es deus meus. ad te suspiro nocte ac die tibi inhio. tibi intendo. ad te puenire desidero. qui nouit te nouit veritatē nouit eternitatē. Tu veritas super omnia psides. quem videbimus sicuti ee cum pertransierit hec vita ceca et mortalis in qua dicitur nobis: vbi est deus tuus? Et ego dico. de9 meus vbi es: respiro in te paululu; cum effundo super te animā meam: in voce exultationis et cōfessionis soni epulentis et festiuitate; celebrantis. et adhuc tristis est. q: relabitur et fit abyssus et vel qn poti9 sentit se adhuc esse abyssu;: dt ei fides mea quā accēdisti i nocte añ pedes meos. Qua re tristis es aia mea: et quare cōturbas me? spera in deo: lucerna pedibus meis verbum eius. Spera et perseuera donec pertranseat nox mater iniquorum: donec ptranseat ira dei: cuius fuimus aliquando filij. Fuimus enī aliquando tenebre: donec transeat iste penitus quarum residua adhuc trahimus in corpore propter peccatum mortuo. donec aspiret dies: et inclinentur vmbre. spera in domino: mane astabo et contem

plabor: semperq; confitebor ei. Mane astabo et videbo salutare vultus mei deum meum: qui vivificat mortalia corpora nostra: propter inhabitantem spiritū eius in nobis: vt iam scimus lux: dum adhuc spe salui facti sumus et filij lucis et filij dei: nō noctis neq; tenebrarum: Fuimus enim aliquando tenebre. nunc autem lux in te deus noster. et tamen adhuc per fidem needum p speciē. Spes que videtur non est spes. G

Laudant te domine illi populi angelorum tuorum immortales: et glorificant nomen tuum celestes virtutes: que non habent opus legere hanc scripturā nostram: et cognoscere te sanctā et indiuiduam trinitatem. Vident eīn faciē tuam semp: et ibi legunt sine syllabis temporum: quid velit eterna voluntas tua: legunt: eligūt et diligūt. semperq; legūt et nunq̄ preterit id quod legunt eligēdo et diligendo: legunt ipsam immutabilitatem consilij tui. et nō clauditur codex eorum. nec plicabitur liber eorum. quoniā tuipse illis hoc es et eris in eternū. O beate nimium ille celoꝝ virtutes q̄ laudare te possūt sancte et purissime: cū nimia dulcedine et ineffabili exultatione. inde laudant vnde gaudēt: quia semper vident vnde gaudere valeāt et laudare. Nos vero mole carnis pressi et p cul a vultu tuo in hac peregrinatione positi. atq; p mūdanas varietates distēti: digne laudare nequimus. laudamus tamen per fidem nō per speciem. illi vero angelici spiritus per speciem nō per fidem. Hoc eīn caro facit vt multo aliter laudem⁹ q̄ illi. Sed lz diuersis modis laudes dicamus: tu vn⁹ es de⁹ creator omniū. cui sacrificiū laudis in celo et in terra offertur. peruentuti tamen sumus mia tua ad eorum cōsortium: cū quibus te semper videbimus. et sine fine laudabimus. H Tribue domine vt donec in hoc fragili corpe positus simul laudet te cor meum. laudet te lingua mea. et omnia ossa mea dicant. dn̄e quis similis tui. Tu es deus oipotens quē trinum in personis et vnum in substātia deitatis colimus et adoramus patrem ingenitum: filiū de patre vnigetum. spiritum sanctum de vtroq; procedentem et in vtroq; permanentem: sanctam. et indiuiduam trinitatem. vnum deum omnipotentem. qui cum non essemus potenter fecisti nos. et cum perditi fuissemus culpa nostra: pietate et benitate tua mirabiliter recuperasti nos ne sinas nos esse ingratos obsecro totis beneficijs et indignos tā multis miserationibus. De dep̄cor supplico et rogo auge fidē. auge spem: auge charitatem. Fac nos per ipsam gratiam tuam semper in fide stabiles et in opere efficaces: vt per fidem rectam et condigna fidei opera ad vitam te miserāte perueniamus eternam: vt ibi videntes gloriam tuam sicuti est adoremus maiestatem tuam: et dicamus pariter quos dignos feceris videre gloriam tuam. Gloria patri q̄ creauit nos. gloria filio qui redemit nos. gloria spiritui sancto q̄ sanctificauit nos. gloria summe et indiuidue trinitati cuius opera inseparabilia sunt. cuius imperium sine fine manet. Te decet laus. te decet hymnus. tibi debet omnis honor. tibi benedictio et claritas. tibi gratiarum actio. tibi honor virtus et fortitudo deo nostro in secula seculorum. Amen.

¶ Hic conqueritur homo q nō cōpungitur in cōtemplatione: ex quo angeli quoq; tremunt deum videntes. I

Capitulum. xxxiij.

Gnosce dōmine ignosce pie ignosce et miserere pec ignorantie mee: et multe imperfectioni mee. Noli me tāq̄ temerariū reprobare: q audiā seruus vtinā vel bon⁹ et nō etiā inutilis et malus. et ideo valde malus. qꝛ te oipotentē deū nostrū: terribilē et nimis metuēdū sine cordis ꝯtritione et lachrymaꝝ fonte: sine reuerētia debita et tremore laudo benedico atq; adoro. Si enim angeli te adorantes et laudantes tremunt mira exultatione repleti: ego peccator dum tibi assisto laudes dico sacrificium offero: cur non corde pa-

neovultu palleo. labijs tremo: toto cor pore ihorresco. sicq3 abortis lachrymis coram te indesinenter lugeo. Volo sed non valeo. quia nequeo quod desidero. Hinc enim mecū vehementer admiror dum te nimis terribilē oculis fidei cerno. Sz qs hoc sine ope gratie tue? vniuersa enim salus nostra magna misericordia tua. Miserum me: quomodo sic insensata facta ē anima mea. vt nō terreatur terrore nimio: dum stat ante deum: et suas illi laudes decantat. miserū me quomodo sic indurauit cor meum: vt oculi mei indesinenter nō pducant flumina lachrymarum: dum cōseruus sermocinatur coram domino suo. hō cum deo. creatura cū creatore. qui factus est ex limo cum eo qui omnia fecit ex nihilo. R. Ecce domine pone me ante te: et qd in secretis de me sentio fraternis auribus non taceo. tu diues in misericordia: et largus in pmissis da mihi de bonis tuis vt ex eis seruiam tibi. Non enim aliunde possumus seruire neq3 tibi placere nisi de tuo munere. cōfige queso timore tuo carnes meas. letetur cor meu3 vt timeat nomen tuū: vtinam sic te timeret peccatrix anima quomō ille vir sanctus qui dixit. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui deum. Dator em̄ oīm bonorū o eus. da mihi inter laudes tuas fontem lachrymar. simul cum cordis puritate et mentis iubilatione: vt perfecte te diligēs et digne te laudans: ipso cordis palato sentiam gustem et sapiam: q3 dulcis et suauis est domine. sicut scriptum est. gustate et videte quoniam suauis est dominus. beatus vir q sperat in eo. beatus populus qui scit iubilationē: beatus vir cuius est auxilium abs te: ascēsiones in corde suo disposuit inualle lachrymarum: in loco quem posuit. beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt: beati qui habitant in domo tua domine: in secula seculorum laudabunt te.

¶ Oratio cor multum mouens ad deuotionem et diuinum amorem. L. Capitulum. xxxiiij.

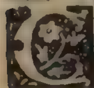
Iesu nr̄a redēptio: amor et desideriū: deus de deo adesto mihi famulo tuo Te inuoco ad te clamo clamore magno in toto corde meo, Te inuoco in animam meā: intra in eā et coapta eam tibi: vt possideas eā sine ruga et sine macula. Mundissimo nāq3 dn̄o munda debetur habitatio. Sanctifica ergo me vas tuum qd fecisti. de malicia euacua imple de gratia: et plenum pserua. ita vt dignum habitationis tue efficiar templū hic et in perpetuū. Dulcissime: benignissime: amantissime: charissime: potentissime: desiderantissime: pciosissime: amabilissime: pulcherrime: tu melle dulcior. lacte et niue candidior. nectare suauior. gemmis et auro precio sior: cunctisq3 terrarum diuitijs et honoribus mihi charior. Quid dico deus meus. vna spes mea. tam grandis misericordia mea. Quid dico dulcedo felix et secura? quid dico dum talia dico? Dico quod valeo: sed nō dico quod debeo: vtinam possem talia dicere qualia illi hymnidici angelorum chori. O q3 libenter me in tuis laudibus totū effunderē. O q3 deuotissime illa celestis melodie cantica ad laudem et gloriam nominis tui in medio ecclesie infatigabilis perorarem. M.

Sed quia talia nō possum: nunquid tacebo? Ve tacentibus de te: qui ora mutorum resoluis: et linguas infantium facis disertas. Ve tacētibus de te: quoniam ipsi loquaces muti sunt: cū nō tuas laudes dicunt. Quis digne te laudare potest? O ineffabilis virtus et sapientia patris. Et quoniam nulla inuenio verba quibus te sufficienter valeam explanare cunctipotens et omniscium verbum. dicam interim quod valeo: donec iubeas me venire ad te vbi possim dicere quod te decet: et me oportet. Et ideo suppliciter rogo vt non respicias tantum ad id quod modo dico: sed ad id quod dicere opto. Cupio em̄ desiderio magno de te eloqui quod oportet et decet: quia te decet laus: te decet hymnus. tibiq3 debetur omnis honor. Scio

ergo occultorum cognitor deꝰ: qm̄ celo terra ⁊ oībus q̄ in ea sunt tu mihi acceptior: tu mihi amabilior es. diligo enim te sup̄ celum ⁊ terrā: ⁊ cetera oīa que in eis sunt: immo amore nōis tui q̄ trāsitoria sunt proculdubio amanda nō sunt. Amo te deus meus amore magno, magisq̄ te amare cupio. ¶ Da mihi vt amē te semp̄ q̄ntum volo: q̄ntum debeo vt tu solꝰ scis tota ītētio mea: ⁊ oīs meditatio mea. Te mediter p̄ dies sine cessatione: te sentiā per soporem ī nocte te alloquatur spiritus meus: tecū fabulet mēs mea lumine sancte visionis illustretur cor meū: vt te rectore: te duce ambulē de virtute in virtutē tandēq̄ videam te deū deoꝝ in syon: nūc quidē p̄ speculū in enigmate: tūc aūt facie ad faciē vbi cognoscā te sicut ⁊ cognitus sum. Beati mūdo corde: qm̄ ipsi deū videbūt Beati q̄ hitant in domo tua dn̄e: in scl'a scl'oꝝ laudabūt te. Rogo itaq̄ te dn̄e p̄ oēs miserationes tuas q̄bus de morte eterna liberati sumꝰ: mollifica cor meū durū ⁊ lapideū saxeū ⁊ ferreum: tua sacratissima ⁊ potenti vnctione. ⁊ fac me p̄ ignē compūctionis coram te oī hora hostiā viuā fieri. Fac me in tuo ꝯspectu cor ꝯtritū ⁊ humiliatū semp̄ habere cū lachrymaꝝ abūdantia. Fac me ex tuo desiderio huic mūdo funditꝰ extingui ⁊ trāseuntium rerū obliuisci: pre magnitudine timoris ⁊ amoris tui vsq̄ adeo vt de tp̄alibus nō lugeā: nec gaudeam: nec metuā aliq̄d tēporale: nec diligam: nec blādis corrūpar: nec aduersis ꝯcutiar. Et q2 tua valida est vt mors dilectio absorbeat q̄so mentē meam ab omnibus q̄ sub celo sunt ignita ⁊ melliflua vis amoris tui: vt tibi soli inhiseam. solaq̄ tue suauitatis memoria pascar. descendat dn̄e descēdat p̄cor: descēdat in cor meū odor tuus suauissimus: ingrediatur amor tuꝰ mellifluus. Veniat mihi tui saporis mira ⁊ inenarrabilis fragrantia: que sempiternas in me suscitet concupiscentias: ⁊ ex corde meo perducat venas salientis aque in vitam eternam. ¶ Immensus es domine et ideo sine mēsura debes amari ⁊ laudari ab his quos tuo p̄cioso sanguine redemisti. Amator hominū benignissime clementissime dn̄e ⁊ equissime iudex cui omne iudicium dedit pater sapientissimo tue eq̄tatis iudi. 10. Discernis hoc rectum ⁊ iustū esse: vt filii huius seculi noctis ⁊ tenebrarū prestātiori desiderio virtute atq̄ studio diligāt ⁊ querant perituras diuitias ⁊ fugitiuos honores q̄ nos serui tui diligamus te deū nostrum per quē facti ⁊ redēmpti sumꝰ Si enim homo hominē tanta diligit dilectiōe vt alter alterū vix patiat abesse Si sponsa sponso tanto cōglutinat mētis ardore: vt pre magnitudine amoris nulla ꝯfrui valeat requie: chari sui absētiam nō sine magno merore ferēs. qua ergo dilectiōe: quo studio: quo feruore aīa quā despōsasti tibi fide ⁊ miserationibus debet diligere te veꝝ deum ⁊ pulcherrimū spōsū q̄ nos sic amasti et saluasti: qui pro nobis tot tanta ⁊ talia fecisti. Quamq̄ aūt hec infima habeant suas declinationes: suosq̄ amores: nō tn̄ tali modo delectant sicut tu deꝰ noster. In te eī delectatur iustꝰ: q2 amor tuus suauis est ⁊ q̄etus: naꝫ pectora q̄ possides dulcedine ⁊ suauitate ⁊ trāq̄llitate reples Ecōtra amor secularis carnis anxius est ⁊ ꝑturbatus: aīas certe quas ingredit quietas esse nō patitur Sēp̄ enim suspitionibus ⁊ ꝑturbatiōibus variisq̄ timoribus solicitat eas. Tu itaq̄ ē delectatio rectoꝝ. ⁊ merito quies eī valida est apud te ⁊ imperturbabilis vita. Qui intrat ī te bone dn̄e intrat in gaudiū dn̄i sui: ⁊ non timebit amplius sed habebit se optime in optimo loco dicens. Hec requies mea ī seculū seculi: hic habitabo qm̄ elegi eaꝫ Et illud. Dn̄s regit me ⁊ nihil mihi deerit: in loco pascue ibi me collocauit. Dulcis xp̄e bone iesu reple semp̄ q̄so cor meum extinguibili dilectione tua: continua recordatione tua: adeo vt sicut flāma vrēs totꝰ ardeam in tui amoris dulcedine: quē ⁊ aque multe in me nūq̄ possint extinguere. Fac me dulcissime domine amare te: et desiderio tuo deponere pondus omnium carnalium.

desideriorum: et terrenarũ cõcupiscẽtia rum grauissimã sarcinã: que impugnãt et aggrauãt miserã aiam meam: vt post te expeditus in odore vnguentorũ tuo rum: currẽs vsq3 ad tue pulchritudinis visionem efficaciter satiendus q̃ toti⁹ te quoq3 duce merear peruenire. ℞ Duo eni amores: alter bon⁹: alter ma lus. alter dulcis: alter amarus: non sesi mul capiunt in vno pectore. Et ide o si quis pter te aliud diligit: nõ est chari tas tua in eo. amor dulcedinis et dulce do amoris. amor non crucians sed dele ctans. amor sincere et caste permanẽs i seculum seculi: amor qui sẽper ardes et nũq3 extigueris. Dulcis christe bone ie su/ charitas deus me⁹ accẽde me totũ igne tuo: amore tuo: suauitate et dulce dine tua: iocũditate et exultatiõe tua: vo luptate et concupiscentia tua: que sctã est et bona: casta est et munda: trãquilla est et secura: vt totus dulcedine amoris tui plenus: totus flãma charitatis tue succensus: diligam te deũ meum ex to to corde meo totisq3 medullis p̃cordio rum meorũ. habens te in corde: in ore: et pre oculis meis semper et vbiq3 ita vt nullus pateat in me locus adul terinis amoribus. Audi deus meus: audi lumẽ oculorum meorum/ audi que peto et da que petam vt audias. Pie et misericor dissime domine ne efficiaris mihi inex orabilis propter peccata mea s3 pter bonitate3 tuam suscipe preces serui tui et da mihi effectu petitionis mee et desi derij mei/ intercedente et orante et impe trãte gloriosa virgine genitrice tua ma ria: domina mea/ cum omnibus sanctis tuis. Amen.

¶ Oratio deuotissima ad laudes habẽ das. ℞ Capitulum. xxxv.

hriste dñe verbu3 patris: qui venisti in hunc mundum pecõ res saluos facere: rogo te per indulgentissima misericordie tue viscera: emenda vitam meam melio ra actus cõpone mores: tolle de me q̃d mihi nocet et tibi displicet. et da q̃d nosti tibi placere et mihi prodesse. Quis põt facere mundũ de immundo ꝯceptũ semi ne nisi tu solus? Tu es de⁹ omñs infini te pietatis: qui iustificas impios et viui ficas mortuos ꝑpter peccatũ qui mu tas peccatores et nõ sũt. Tolle ergo de me quicq̃d tibi displicet in me. imperfe cta enim mea plurima vident oculi tui. mitte queso manũ pietatis tue in me et tolle de me quicq̃d offendit oculos pie tatis tue in me. Corã te dñe est sanitas et infirmitas mea. illam p̃cor serua: istã sana. Sana me domine et sanabor. Sal uum me fac et saluus ero. tu qui infirma sanas et sanata cõseruas. tu qui solo nu tu tuo restauras diruta et colapsa. Si ei dignaris i agro tuo cordi meo serere bonũ semẽ necesse est vt manu pietatis tue spinas prius euellas viciorũ meo rum. Dulcissime/ benignissime/ amantis sime/ charissime/ desiderantissime/ ama bilissime/ pulcherrime/ infunde obsecro multitudinem dulcedinis tue et charita tis tue pectori meo: vt nihil terrenũ: ni hil carnale desiderem vel cogitem: s3 te solum amem. te solum habeam in corde et in ore meo. ℞ Scribe digi to tuo in pectore meo dulcem memoriã tui melliflui nominis: nulla vnq̃ obliuio ne delendam. Scribe in tabulis cordis mei voluntatem tuam et iustificationes tuas: vt te immense dulcedinis dominũ et precepta tua semper et vbiq3 habeã pre oculis meis. Succende mentẽ me am igne illo tuo quem misisti in terram et voluisti vehemẽter accendi: vt sacri ficium spũs contribulati et cordis cõtri ti abortis lachrymis quotidie offeram tibi. Dulcis xp̃e bone iesu/ sicut deside ro sicut tota mente mea peto: da mihi amorẽ tuũ sanctũ et castũ q̃ me repleat teneat totũq3 possideat. et da mihi eui dens signũ amoris tui: irriguũ lachry marum fontẽ iugiter emanentẽ: vt ipse quoq3 lachryme tuum in me testẽt amo rem. ipse prodant: ipse loquantur q̃tu3 te diligit aia mea: dum pre nimia dulce dine amoris tui neq̃t se a lachrymis cõ tinere. Reminiscor pie domine illius bo ne mulieris Anne: que ad tabernaculũ rogatura ꝑ filio venit. de qua scriptura refert q̃ vultus eius post lachrymas et

preces non sunt amplius in diuersa mutati. Sed memor tāte ṽtutis tāteqꝫ cōstātie: dolore torqꝫor. ⁊ verecūdia ꝯfundor: qꝛ me miserū nimis deorsum iacere intueor. Si eñ ita fleuit ⁊ in fletu perseuerauit mulier q̄ querebat filiū: quō plāgere et in plāctu ꝑsistere debꝫ aīa mea q̄ querit ⁊ amat deū et ad eum ꝑuenire desiderat? Quō gemere ac flere dꝫ talis aīa que q̄rit deū die ac nocte: q̄ ꝑter christum nil vult amare? Mirū quippe est: si iam nō facte sunt ei lachryme sue panes die ac nocte Respice ergo ⁊ miserere mei: qꝛ dolores cordis mei mltiplicati sunt. Da mihi cōsolationē tuā celestem: ⁊ noli spernere peccatricē aīaꝫ ꝑ qua mortuus es. Da mihi queso lachrymas ex toto affectu internasq̄: pctōꝝ meoꝝ possint soluere vincula: ⁊ celesti iocunditate sp̄ repleant aīam meā Si nō cum veris ⁊ ꝑfectis monachis quoꝝ vestigia nequeo imitari: saltē cū deuotis mulierib⁹ ꝯtulācunqꝫ portionē ī regno tuo merear adipisci S Venit quoqꝫ michi in mentē alterius mulieris deuotio mira. q̄ te in sepulchro iacentē. pro amore q̄rebat: que recedētibus discipulis de sepulcro nō recedebat: q̄ sedebat ibi tristis ⁊ merēs: ⁊ diu multūqꝫ flebat et surgens multis lachrimis iterum iterumqꝫ antra deserti sepulchri vigilantibus oculis explorabat: si forte alicubi te videre posset: quē feruēti desiderio q̄rebat. iam certe semel ⁊ iterum ingressa sepulchrum viderat: sed nimium amāti non satis erat. virtus eñ boni operis perseuerantia est. Et quia p̄ ceteris dilexit ⁊ diligēdo fleuit: ⁊ flendo q̄siuit: et q̄rēdo ꝑseuerauit: iō p̄ma oīm te īuenire te videre. te alloq̄ meruit. Et nō solū hec. sed etiā ip̄is discipulis gloriose resurrectionis tue p̄nuncia extitit: te precipiente ⁊ clemēter mouente. Vade dic fratribus meis vt eant in galileā ibi me videbūt. Si ergo ita fleuit ⁊ in fletu perseuerauit mulier que viuentem cū mortuis q̄rebat: q̄ te manu fidei tangebat: quō plangere ⁊ in planctu ꝑsistere debet aīa q̄ te redemptorem suū iam celo p̄sidentem ⁊ vbiqꝫ regnātē: corde credit ore confitetur? Quō ergo gemere ⁊ flere debꝫ talis aīa q̄ te toto corde diligit teqꝫ toto desiderio videre cōcupiscit? solum confugium et vnica spes miseroꝝ: cui nūq̄ sine spe mie supplicatur. p̄sta michi hanc gratiam ꝑpter te ⁊ propter nomē sctm̄ tuū: vt quotiēs te te cogito de te loquor: de te scribo: de te lego: de te cōfero: q̄tiēs tui remiscor tibi assisto laudes p̄ces ⁊ sacrificium offero: totiens abortis lachrymis in cōspectu tuo copiose et dulciter flcā: ita vt efficiant̄ mihi lachryme mee panes die ac nocte T Tu quidem rex glorie ⁊ omniū virtutū magister docuisti nos verbo ⁊ exemplo gemere ⁊ flere dicens. Beati qui lugēt qm̄ ip̄i cōsolabūtur. T Tu fleuisti defunctū amicū: ⁊ lachrymatus es valde sup perituram ciuitatē. Rogo te bone iesu ꝑ illas p̄ciosissimas lachrymas tuas ⁊ ꝑ oēs miserationes tuas quib⁹ miserabiliter nobis ꝑditis subuenire dignatus es: da mihi grām lachrymarūꝫ quā multū desiderat ⁊ appetit aīa mea quia sine dono tuo nō possūꝫ habere eā sed ꝑ spiritumsanctū tuum. q̄ dura corda pctōrum mollit ⁊ ad fletum compungit. Da mihi gratiam lachrimarū sicut dedisti patribus nostris quoꝝ vestigia debeo imitari: vt plangam me in omni vita mea. sicut ip̄i se plāxerūt nocte ac die: propter merita et orationes eorum qui tibi placuerūt ⁊ deuotissime seruierunt. miserere mei miserrimi et indigni serui tui: ⁊ da michi gratiam lachrimarum. Da michi irriguum superius et irriguum inferius: vt sint michi lachrime mee panes die ac nocte. efficiarqꝫ in cōspectu tuo deus meus ꝑ ignem compūctionis holocaustum pingue ⁊ medullatum. macter totus in ara cordis mei: ⁊ tanq̄ pinguissimum holocaustum assumar tibi in odorem suauitatis. Da michi dulcissime fontē irriguum: fontem qꝫ perspicuum in quo lauetur assidue istud inqnatum holocaustum Licet eñ me totum tibi obtulerim opitulāte gratia tua. In multis tamen quotidie offendo ꝑpter nimiam fragilitatem meam. Da ergo michi gratiam la-

lachrimarum benedicte et amabilis de⁹ precipue ex multa dulcedine amoris tui et commemoratiōe misericordiarum tuarum ꝑpara hanc mensam famulo tuo i conspectu tuo: et da mihi eā in potestatem vt quotiens volo satier ex ea. Tribue ꝑ pietate et bonitate tua vt iste calix tuus inebrians preclarus satiet sitim meā: vt inhiet tibi spiritus meus et ardeat mēs mea in amore tuo: oblitus vanitatis et miserie. Audi deus me⁹ audi lumen oculorum meorum: audi q̄ pete et da vt petā quod audias: pie et exorabilis dn̄e: ne efficiaris mihi inexorabilis ꝑpter pctā mea: sed ꝑpter bonitatē tuam suscipe preces serui tui: et da michi effectum petitionis mee et desiderij mei ꝑcibus et meritis gloriose virginis marie dn̄e mee et oīm sanctorum. Amen.

¶ In ista oratione mēs humana copiosius compungitur si in quiete dicatur.

V Capitulū. xxxvi.

Iesu dn̄e: iesu pie: iesu bone: q̄ mori dignat⁹ es ꝑpter peccata nostra: et resurrexisti ꝑpter iustificationē nostrā: rogo te ꝑ gl'iosā resurrectionē tuā: resuscita me de sepulchro viciorum et peccatorum meorum oīm: et da michi quotidie ptē in resurrectiōe ꝑma: vt in resurrectiōe tua merear veraciter ꝑcipere portionē Dulcissime/ benignissime/ amantissime/ carissime/ ꝑciosissime/ desiderantissime/ amabilissime/ pulcherrime/ ascēdisti in celum cum triumpho glorie tue et sedes ad dexterā patris rex potentissime: trahe me sursum ad te vt curram post te in odore vnguentorum tuorum. curram et nō deficiā: te trahēte: te ducēte: me currentē: trahe os sitientis te aīe in supna flūēta eterne satietatis immo trahe me ad te fontem viuū: vt inde ꝑ captu meo bibā vnde sp̄ viuā: deus me⁹ vita mea. Tu eñ dixisti ore tuo sancto et benedicto. si quis sitit veniat ad me et bibat. Fons vite da sitiēti anime semper bibere ex te: vt secundum sanctam et veridicam promissionem tuam de ventre meo fluant aq̄ viue. Fons vite reple mentem meā torrente voluptatis tue: et inebria cor meū sobria ebrietate amoris tui: vt obliuiscar que vana sunt et eterna: et te solum iugiter habeam in memoria mea sicut scriptum est. Memor fui dei et delectatus sum. Da michi spiritū sanctum tuum quē significabant ille aque quas sitientibus daturum te ꝑmiseras. Da queso toto desiderio et omni studio tendere quo te ascēdisse post resurrectionē die quadragesimo credimus: vt in presenti quidem miseria solo tenear corpore. tecum autem sim cogitatione semper et auiditate vt ibi sit cor meum vbi tu es thesaur⁹ meus desiderabilis et incomparabilis multum amabilis.

X In hoc enim magno huius vite diluuio vbi circunstātibus agitamur ꝑcellis: et non inuenitur fida stadiorum locus eminētior. vbi pes columbe valeat aliquaten⁹ requiescere. nusq̄ tuta pax nusq̄ secura qes. vbiq̄ bella et lites vbiq̄ hostes: foris. pugne: intus timores. Et quia altera pars sumus celi: altera terre: corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Idcirco animus meus socius et amicus me⁹ fatigatus de via veniens: languet et iacet discussus atq̄ laceratus ab his quas ꝑtransierat vanitatibus: esurit et sitit valde: et nō habeo quid ponā ante illum: quia paup sum et mendicus. Tu domine deus meus diues omnium bonorum: et da pium superne satietatis opulentissime largitor: da lasso cibū: collige dispersum: reintegra scissum. En stat ad odium et pulsat: obsecro per viscera misericordie tue quibus visitasti nos oriens ex alto. Aperi pulsanti misero manum pietatis tue: et iube ꝑpiciabili dignatione vt ingrediatur ad te: reqescat in te: reficiatur de te vino: celestiq̄ pane: quo satiatus resumptisq̄ viribus ad superiora conscēdat: et de hac valle lachrymarum pēna sancti desiderij rapt⁹: ad celestia regna volitet. Assumat domie assumat rogo spiritus meus pennas vt aquile: et volitet et nō deficiat. volet et perueniat vsq̄ ad decorē domus tue: et locū habitationis

glorie tue: vt ibi super mensam refectio
nis ciuium supernoꝝ pascatur de occul
tis tuis in loco pascue tue iuxta fluēta
plenissima. requiescat in te deus meus cor
meum: cor mare magnum tumēs fluctib
bus. Tu qui imperasti vētis ꝛ mari ꝛ fa
cta est tranquillitas magna: veni ꝛ gra
dere super fluctus cordis mei: vt trāqͥl-
la ꝛ serena fiant omnia mea: quatinus
vnum bonum meum amplectar: te ꝛ dul
ce lumen oculorum meorum cōtempler
te sine tumultuantium cogitationum ce
ca caligine. Cōfugiat dn̄e mēs mea sub
vmbra alarum tuaꝝ ab estibus cogita-
tionum huius scl'i vt in tui refrigerij tē-
peramēto abscōsa: letabunda cantet et
dicat. In pace in idipm̄ dormiā ꝛ requie-
scā. ɣ Dormiat obsecro dn̄e deꝰ me
us: dormiat memoria mea ab omnibus
malis. iniquitatē odiat: iusticiā diligat.
Quid enim pulchrius: quidue dulcius:
q̄ inter tenebras huius vite: multasq̄
amaritudines: diuine dulcedini inhiare
ꝛ eterne beatitudini suspirare: illic tene
ri mente vbi vera habere gaudia certis
simum est. Dulcissime/amantissime/be-
nignissime/charissime/preciosissime/de
siderantissime/amabilissime/pulcherri
me/quando te videbo? quando appare
bo ante faciem tuam? quando satiabor
de pulchritudine tua: quādo educes me
de hoc carcere tenebroso: vt ꝯfitear no
mini tuo: ita vt deinceps nō cōpungar?
Quando trāsibo in illam admirabilē ꝛ
pulcherrimā domum tuā: vbi personat
vox leticie ꝛ exultationis in tabernacu
lis iustoꝝ. Beati q̄ habitāt i domo tua
dn̄e: in secula seculorum laudabunt te.
Beati ꝛ vere beati quos elegisti ꝛ assu-
psisti in illam celestem hereditatem. Ec
ce sancti tui dn̄e florēt ante te sicut liliū
Replentur enim ab vbertate domꝰ tue
ꝛ torrēte voluptatis tue potas eos: qm̄
tu es fons vite. ꝛ in lumine tuo vidēt lu
men: vsq̄ adeo vt ipsi videlicet lumen il
luminatum per te deum illuminantē si
cut sol effulgeant in cōspectu tuo. O q̄
mira: q̄ pulchra: q̄ acceptabilia sūt do
mus tue habitacula dn̄e virtutum: cō-
cupiscit ītrare i ea hec peccatrix anima
mea. Dn̄e dilexi decorē in domꝰ tue. ꝛ lo
cum habitationis glorie tue. Unam pe
tij a dn̄o ꝛ hanc requiram: vt inhabitem
in domo dn̄i omnibus diebus vite mee.
Quēadmodū ꝛ ceruus desiderat ad fon
tes aquarum: ita desiderat aīa mea ad
te deus: qn̄ veniam ꝛ apparebo ante fa-
ciem tuā? q̄n videbo deū meum quē sitit
aīa mea? qn̄ videbo eum in terra viuen-
tium? In ista enim terra morientiū vide
ri non pōt mortalibus oculis. Quid fa-
ciam miser ego grauedine cōpedis mor-
talitatis mee constrictus? quid faciam?
Dum sumꝰ in corpore peregrinamur ad
deum. Non habemus hic manentem ci-
uitatem sed futuram inquirimus. No-
ster aūt municipatꝰ in celis est. Heu mi
hi q2 incolatus meus prolongatus est:
habitaui cum habitantibus cedar mul-
tum incola fuit aīa mea. Quis dabit mi
hi pennas sicut columbe: ꝛ volabo ꝛ re-
quiescam. Nihil mihi iam dulce q̄ cum
dn̄o meo esse. Mihi autē adherere deo
bonū est. Da mihi dn̄e donec his fragili
bus assisto membris tibi adherere sicut
scriptum est. Qui adheret dn̄o vnꝰ spirit
tus est cum eo. Prebe mihi rogo contē-
plationis pennas: quibus indutus ad te
volitē sursum. Et q2 omne sinistrum de
orsum iacet: tene mētē meā ne ad ima te
nebrose vallis corruat. ne interueniente
vmbra terre: a te vero iusticie sole sepa
retur: ꝛ obducta tenebris nebule prohi-
beatur alta respicere. Idcirco sursum tē
do ad pacis gaudia: lucisq̄ delectabilē
ꝛ serenissimum statum. Tene cor meum
manu tua: quia sine te ad altiora non ra
pitur. Illuc festino vbi sūma pax regnat
ꝛ iugis tranquillitas rutilat. Tene ꝛ re
ge spiritum meum: ꝛ assume illum secun
dum voluntatē tuā: vt te duce ascēdat i
illā regionem vbertatis vbi pascis isra
el in eternum pabulo veritatis: vt ibi vl'
rapida cogitatione attingat te summā
sapientiam: sup omnia manentē: cuncta
transeuntem: ꝛ oīa gubernantem. ʒ
Sed volitanti ad te anime multa sunt q̄
obstrepunt iussu tuo dn̄e. cōticescāt mi
hi omnia: ipsa sibi anima mea sileat: om
nia pertranseat: omnia que creata sunt

transcendat a se: ⁊ perueniat ad te. atq̄ in te solo creatore omnium oculos fidei figat tibi inhiet. tibi intēdat: te meditet. te contempletur. te sibi ante oculos ponat te. sub corde reuoluat verum et summum bonum: et gaudium sine fine mansurum. Multe deniq̄ sunt ꝯtēplationes: quib9 aīa deuota tibi mirabiliter pascit sed in nulla earꝫ ita delectat ⁊ requiescit aīa mea sicut in te. ⁊ qñ te solū cogitat ⁊ cōtēplat. Quā magna multitudo dulcedinis tue dñe: quam mirabiliter inspiras cordib9 amatorū tuorū. Ꝙ mira suauitas amoris tui: quo perfruuntur illi q̄ nihil preter te diligunt: nihil q̄rūt: nihil etiam cogitare concupiscunt. Felices illi q̄bus tu solus spes es: ⁊ omne opus eorum oratio. Beatus q̄ sedet solitarius ⁊ tacet: ⁊ stat sup custodiam suam iugiter die ac nocte: vt adhuc ī hoc fragilli corpusculo posit9: p̄libare valeat aliq̄ten9 dulcedinē tuā. A Rogo te p illa salutifera vulnera tua q̄ passus es ī cruce ꝓ salute nostra: e q̄bus emanauit ille p̄ciosus sanguis quo sum9 redēpti: vulnera hanc animā meam peccatricem: pro qua etiam mori dignat9 es. vulnera eaꝫ igneo ⁊ potentissimo telo tue nimie charitatis. Uiuus est enim sermo dei ⁊ efficax ⁊ penetrabilior omni gladio ancipiti. Tu sagitta electa: ⁊ gladius acutissimus. qui durum scutum humani cordis penetrare tua potentia vales. Confige cor meum iaculo tui amoris: vt dicat tibi anima mea. charitate tua vulnerata sū: ita vt ex ipso vulnere amoris tui vberrime fluant lachryme die ac nocte. Percute domie percute obsecro hanc durissimam mentē meam pia et valida cuspide dilectiōis tue. ⁊ altius ad intima penetra potenti virtute. Et sic de capite meo educ aquam immēsam ⁊ de oculis meis verum fontem lachrymarum iugiter manantē: ex nimio affectu ⁊ desiderio visiōis pulchrytudinis tue vt lugeā die ac nocte/ nullaꝫ in presenti vita recipiens consolationem/ donec te in celesti thalamo merear videre dilectum et pulcherrimum sponsum meum/ deum et dominum meum/ vt tibi videns gloriosam admirabilem ⁊ pulcherrimā faciem tuam omni dulcedine plenam: cum his q̄s elegisti: maiestatem tuā supplex adoreꝫ ⁊ illic tandē celesti ⁊ ineffabili repletus iubilo eterne exultationis exclamen cū diligentibus te dicens. Ecce quod ꝯcupiui iam video. quod speraui iam teneo quod desideraui iam habeo. Illi namq̄ in celis iunctus sum quem in terris positus tota virtute dilexi: tota charitate amplexus suꝫ: cui toto amore inhese. ipsum laudo benedico atq̄ adoro: q̄ viuit ⁊ regnat deus in secula seculoꝝ. Amē.

¶ Oratio in tribulatione. B Capitulum. xxxvij.

Miserere domie miserere pie miserere mihi miserrimo peccatori idigna agēti ⁊ digna patienti. assidue peccanti ⁊ tua flagella quotidie sustinenti. Si pēso malū quotidie quod feci non est tātum quod patior. grauius est qđ cōmisi: leuius est qđ tolero. iust9 es dñe: ⁊ rectum iudicium tuū: oīa iudicia tua iusta sunt ⁊ vera. iustus ⁊ rectus tu es dñe deus noster: et nō est vlla iniquitas in te. Nō enim iniuste neq̄ crudeliter affligis nos pctōres oms ⁊ misert cors dñe: qui cū nō essemus potēter fecisti nos: ⁊ cū pditi fuissemus culpa nostra: pietate et bonitate tua mirabiliter reparasti nos. Scio ⁊ cert9 sum ꝙ vita nostra non temerarijs motibus agitur: sed a te dño deo nostro disponitur ⁊ gubernatur. Unde tibi cura est de oībus: precipue de seruis tuis: qui totā spē suam posuerāt in sola misericordia tua. Idcirco obsecro et supplicicit rogo vt nō facias mihi s̄m pctā mea: q̄bus iraꝫ tuam merui. sed secundum magnā misericordiam tuam: que supat etiā pctā totius mundi. Tu dñe qui externis flagella irrogas: da semp interius indeficiētē patientiā: ita vt laus tua nō recedat de ore meo. Miserere mei domie miserere mei et adiuua me sicut tu nosti ꝙ mihi necesse est in corpore ⁊ ī anima. scis oīa potes omnia qui viuis in secula.

¶ Oratio multum deuota ad filiū. C Capitulum. xxxviij.

Domine iesu xpe fili dei viui qui expansis in cruce manibus pter mortaliū omniuz redemptionē hausisti calicē passionis michi hodie prebere digneris auxilium. Ecce pauper venio ad te diuitem: miser ad misericordē ne recedam vacuus vel cōtemptus: esuriens incipio: ne desinam de te ieiunus: famelicus accedo ne recedam impast⁹. Et si antecꝫ comedā suspiro da vel post suspiria vt comedam. In primis dulcissime iesu coram magnificentia tue suauitatis confiteor aduersum me iniusticiaz meam. Ecce domine quia in peccatis fui conceptus et natus: et tu me abluisti et sanctificasti: et ego postea me maioribus sordidaui peccatis. Fui enim in necessariis natus: postea in spontaneis volutatus: sed tue domine miserationis non immemor: tulisti me de domo patris mei carnalis: ꝛ de tabernaculis peccatorum: ꝛ inspirasti michi vt sequerer te cū gnatiōe qrentiū faciem tuā: ambulātiū semitam rectā: ꝯmorantiū inter lilia castitatis: ꝛ tecum discūbentiū in cenaclo altissime paupertatis Et ego tot beneficiorꝫ ingratus post religionis ingressuz multa commisi illicita: multa perpetraui nefanda. ꝛ vbi peccata emendare debui: pctā peccatis addidi. Hec sunt mala mea domine quibus exhonoraui te et maculaui me: quē ad imaginē ꝛ similitudinem tuam creasti: supbia: vana gloria et cetera multa alia malā: quibus vexatur et affligitur: laceratur et destruitur infelix aīa mea. D. Ecce domine iniqtatesmee supgresse sunt caput meū et sicut onusgraue grauate sunt sup me et nisi tu cui pprium est miserere semper et parcere dexteram tue maiestatis supponas: mergi cogor miserabiliter in profundum. Attende dn̄e deus et vide quoniā sanctus: ꝛ ecce insultat aduersuz me inimicus meus dicens. deus dereliquit eum: psequar ꝛ comphēdā eū: qꝛ non est q eripiat: ꝛ tu domine vsqꝫquo? cōuertere ꝛ eripe aiam meā: saluū me fac ppter misericordiā tuā: miserere filio tuo quez in dolore non modico peperisti: ꝛ noli attendere malū meum vt obliuiscaris bonum tuū: quis est pater qui filium non liberet? aut quis filius quē pater pietatis baculo non corripiat? Ergo pater ꝛ dn̄e licet peccator sum non possum non eē filius tuus: quia tu me fecisti ꝛ refecisti: sicut peccaui emenda me et prius flagello emendatum trade me filio tuo. Nunquid obliuisci potest mater infantem vteri sui? Et certe si illa oblita fuerit: tu pater promisisti te non obliuisci. Ecce clamo ꝛ non exaudis me. dolore crucior et non consolaberis me. Quid dicā vel qd faciam miserrimus? Ego tāto destitut⁹ solatio: piectus sum a facie oculorꝫ tuorū. Heu me de quanto bono inqꝫtuz malum cecidi: quo tendebā: et quo deueni. vbi sum ꝛ vbi non sum. ad quem aspiraui ꝛ nunc in quibus susp ro? Quesiui bona et ecce turbatio. Ecce iam morior: ꝛ iesus non est mecum. Et certe meli⁹ est michi non esse ꝙ sine iesu esse E Melius est non viuere ꝙ viuere siue vita. Et tu domine iesu vbi sunt misericordie tue antiq? Nunqd irascerismichi in finē? Placare obsecro ꝛ miserere mei: ꝛ non auertas faciem tuā a me: qui p me redimendo non auertisti faciem tuā ab increpantibus ꝛ cōspuētibus in te. Fateor qꝛ peccaui: ꝛ cōsciētia mea meret dānationē: ꝛ penitētia nō sufficit ad satisfactionem: sed certum est ꝙ misericordia tua superat omnem offensionem. Noli queso pijssime domine scribere aduersuz me amaritudines meas: vt intres in iudicium cum seruo tuo: sed secundū multitudinem miserationum tuaruz dele iniquitatem meam: Ve michi misero cum venerit dies iudicij: et aperti fuerint libri conscientiarum: cum dicetur de me. Ecce homo et opera eius. Quid faciaz tunc domine deus meus: cum celi reuelabunt iniquitatem meā: et aduersum me terra consurget: Ecce nichil respōdere potero: sed demisso capite pre confusione corā te stabo trepid⁹ ꝛ cōfusus. Heu me misēr qd dicā clamabo ad te dn̄e de⁹ meus. Quare tacēs cōsumor. Verūtn̄ si locutus fuero nō qeset dolor meus. ꝛ si tacuero amarissima amaritudine cru-

cior interius. Plange aia mea sicut vidua super virũ pubertatis tue. vlula misera ꝛ plora: qm̃ dimisit te spõsus tu⁹ id est christus. Ira omnipotẽtis ne irruas super me: qꝛ nũꝙ̃ capi posses in me. Certe nõ est i toto me quod posset tollerare te. Miserere ne desperem: sed desperando respirem. Et si ego commisi vnde me damnare potes: tu non amisisti vnde saluare soles. Tu domine non vis mortem peccatoꝝ: nec letaris in ꝑditione moriẽtium: imo vt mortui viuerent tu mortu⁹ es: ꝛ mors tua peccatorum mortẽ occidit. Et si ipsi te moriente vixerunt: obsecro domine vt ego te viuente non moriar. Mitte manũ tuã de alto ꝛ libera me de manu inimicorũ meoꝝ: ne supergaudeant michi ꝛ dicant deuorabimus eum Quis vnꝙ̃ bone iesu ꝺ tua misericordia diffidat. qui cũ inimici tui essemus redemisti nos in sanguine tuo ꝛ reconsiliasti nos deo? Ecce sub tue misericordie vmbra ꝓtectus ad thronum glorie veniam postulans: curro clamans ꝛ pulsans donec miserearis michi. Si enim ad veniam nos vocasti veniam non querentes: q̃nto magis veniam impetrabimus postulantes. Ne memineris dulciss. me iesu tue iusticie aduersus peccatorem tuum sed esto memor benignitatis tue aduersus creaturam tuam. Ne memineris ire aduersus reum: sed memor esto miserationis tue aduersus miserum. Obliuiscere superbum ꝓuocantem: ꝛ respice miserum inuocantem. Quid eniꝫ est iesus nisi saluator? Ergo iesu temetipꝫ exurge in adiutorium mihi: ꝛ dic anime mee. salus tua ego sum. Multũ domine de tua bonitate p̄sumo: quoniam tuipse doces petere: q̄rere: et pulsare: et ideo tua oratione admonitus peto queror ꝛ pulso Et tu dñe qui iubes petere: fac accipere. cõsulis querere da ꝛ inuenire. doces pulsare aperi pulsanti: ꝛ confirma me infirmũ restaura me perditũ. suscita me mortuum ꝛ omnes sensus meos: cogitatus et actus dirigere ꝛ gubernare digneris in beneplacito tuo. vt de cetero tibi seruiã tibi viuam: tibiꝙ̃ me tradam. Scio domine mi quia ex hoc ꝙ me fecisti debeo tibi meipsum. ꝛ qꝛ me redemisti: et ꝓ me homo factus es: deberem tibi plusꝙ̃ me si haberem: q̃to tu maiores ꝓ quo dedisti teipsuꝫ. Ecce nec plus habeo: nec qꝺ habeo dare tibi possum sine te sed accipe me tu: et trahe me ad te vt tuus sim imitatione et dilectione. sicut tuus sum conditione et creatione. Qui viuis ꝛ regnas in secula.

¶ Oratio vtilis. G Capi. xxxix.

Domine deus oĩpotens: qui es trinus et vnus: qui es sp in omnibus: ꝛ eras ante oĩa ꝛ eris semp in oĩbus deus benedict⁹ in scl'a. tibi cõmẽdo hodie ꝛ oĩ tpe aĩam meã/ corp⁹ meũ/ visum/ auditũ/ gustũ/ odoratũ/ ꝛ tactũ oẽs cogitationes meas/ afflictiões/ locutiones/ actiões: oĩa exteriora ꝛ iteriora sensum ꝛ intellectum: memoriam meam: fidem ꝛ crudelitatem meam: ꝛ ꝑseuerantiã meã: in manus potentie tue: vt custodias ea diebus ꝛ noctib⁹: horis atꝙ̃ momentis. Exaudi me trinitas sancta ꝛ cõserua me ab omni malo: ab omni scandalo ꝛ ab omni mortali peccato: ab omnibus insidijs ꝛ infestationib⁹ demonũ: ꝛ inimicoꝝ visibiliũ ꝛ inuisibiliũ. ꝑ orationes patriarcharum: ꝑ merita prophetarũ ꝑ suffragia aploꝝ: ꝑ constãtiã martirum. ꝑ fidem cõfessoꝝ. ꝑ castitatẽ virginum. et ꝑ intercessionẽ oĩm sctõꝝ q̃ tibi placuerũt ab initio mũdi. Expelle a me iactantiã mentis: ꝛ auge cõpunctioneꝫ cordis. minue supbiam meã: ꝛ perfice in me humilitatẽ veram. suscita in me fletum. mollifica cor meum duruꝫ ꝛ lapideum. libera me domine ꝛ aĩam meã ab oĩbus insidijs inimici: ꝛ cõserua me in tua voluntate. Doce me domine voluntateꝫ tuam facere quia deus meus es tu. Da mihi domine sensum perfectum ꝛ intellectum vt suscipe valeã profundã benignitatem tuaꝫ. Illud da mihi petere quod te audire delectet et mihi expediat. Da mihi lachrymas ex toto affectu que peccatoꝝ meorum possint dissoluere vincula Audi dñs meus ꝛ deus meus. Audi lumen oculorum meoꝝ. Audi que peto: et da vt quod peto exaudias. Si despicis

pereo: si respicis viuo. Si iusticiā meam reqris mortuus feteo si cum mia respexeris fetentem resuscitas de sepulchro. Quod odis i me lōge fac a me: ꝛ castitatis ac continentie spiritū insere in me: vt quodcūqꝫ petiero i ipsa petitione te non offendam. Tolle a me quod nocet: ꝛ prebe quod iuuet Presta mihi domine medicinaꝫ vnde mea possint curari vulnera. Da mihi domine timorē tuum. cordis compunctionem mentis humilitatē: ꝛ conscientiam puram. Presta mihi domine vt firmam semp tenere valeam charitatem. ꝛ mala mea non obliuiscar. aliena non requiram. Parce anime mee. parce malis meis: parce peccatis meis: parce criminibus meis. Uisita me infirmū: cura me egrū. sana me lāguātem: ꝛ suscita me mortuū. Da mihi domine cor quod te timeat mentem que te diligat sensum qui itelligat. aures que te audiant: oculos qui te videāt. Miserere mei deus miserere mei ꝛ respice me de sede sācta maiestatis tue: ꝛ tenebras cordis mei radio splēdoris tui illumina. Da mihi domine discretionem discernēdi inter bonum et malum: ꝛ concede vt sensum habeam peruigilem. Peto a te domine remissionē omnium peccatorum meoruꝫ per quā mihi fiat propiciatio in tēpore necessitatis et augustie mee. P

Sancta ꝛ immaculata virgo dei genitrix maria ꝛ mater domini nostri iesu xpi interuenire pro me digneris apud illum cuius meruisti effici templum. Sācte michael: sancte gabriel: sācte raphael. Sancti chori angelorū atqꝫ archangelorum. patriarcharum atqꝫ prophetarum: apostolorum: euangelistarum: martyrum: confessorum: sacerdotum: leuitarū: monachorum: virginum: omniumqꝫ iustorum: et per illum qui vos elegit: ꝛ de cuius contemplatione gaudetis: vos rogare presumo: vt pro me culpabili ipsi deo supplicare dignemini. quatenus de faucib⁹ diaboli: ꝛ de morte perpetua merear liberari. Largiri mihi digneris domie ꝑpetuam vitam scd̄m clemētiā ac benignissimā miam tuam. Da dn̄e iesu xpe sacerdotibus concordiam: regib⁹ ꝛ principibus iuste iudicantib⁹ tranquillitatem ꝛ pacē. Oro dn̄e pro vniuersa sancta ecclesia catholica pro viris ꝛ feminis. pro religiosis ꝛ secularib⁹. ꝓ omnibus rectorib⁹ christianorum: cū etiā qꝫ ī te credētibus: qui pro tuo amore sācto laborant: vt perseuerantiam boni opis obtineant. Presta dn̄e rex eterne virginibus castitatem: deo dicatis cōtinētiam: cōiugatis sctimoniā: penitentib⁹ indulgētiam. viduis ꝛ orphanis sustentationē. pauperibus protectionē: peregrinantibus reditū. lugentib⁹ consolationem: defunctis fidelibus reqem sempiternam: nauigantibus in portum venire salutis: optimis vt in bonitate semper consistant. bonis ꝛ mediocribus vt meliores fiant. praue agentibus ꝛ delinquentibus vt ego miser sum vt cito se corrigant. O dulcissime ꝛ misericordissime domine iesu xpe fili dei viui redēptor mundi inter omnes ꝛ ꝑ oia me miserum peccatorem confiteor. sed tu clementissime pater et summe qui oim misereris: non me patiaris a tua mia fieri alienū. Et tu dn̄e rex rēgū qui inducias viuendi prestas: corrigendi mihi deuotionem tribue. excita in me mentē que te requirat / te desideret. ꝛ te quies vbiqꝫ totus trinus et vnus semper pre oibus amet / te timeat / tuamqꝫ voluntatē faciat. Precipue ergo te dn̄e sctē pater deprecor qui es benedict⁹ ꝛ gloriosus ꝑ oia scla: vt oēs q̄ mei memoriam faciunt in suis orationibus: ꝛ q̄ i digms orationibus meis se cōmendauerunt: ꝛ q̄ michi aliquod charitatis officium ꝛ pietatis studiū impēderunt: seu ꝛ illos q̄ cōsā ꝫuinitate ac cognatiōis affectu sunt mihi propinqui. tam et illos qui nunc cōsistunt in corpe: q̄ ꝛ illos qui te gunt̄ funere / misericorditer gubernare digneris ne pereant. Omnibus etiam christianis viuis adiutorium prestare digneris / ꝛ defunctis fidelibus absolutionem ꝛ reqem sempiternā per eterna secula. Necnō ꝛ illud magnopere sup=

plico dñe qui es alpha z o: vt cum extrema dies mea finisq; vite mee aduenerit tu mihi sis misericors iudex contra malignum accusatorem diabolum z sis mihi perpetuus defensor aduersꝰ insidias hostis antiqui: et in societatē angelorum omniumq; sanctorum in sācto paradiso tuo me perseuerare facias. qui es benedictus in secula seculorum Amen.

¶ Oratio deuota de recordatiōe passionis christi. I

Capitulum. xl.

Domine iesu christe: redemptio mea. mia mea. salus mea. te laudo: tibi gratias ago. Quis valde impares cuis bñficijs. quis multū exptes deuotiōis: quis macras a desiderata pinguedine dulcissimi tui affectus: tñ qualescūq; gratias: nō quales scio me debere. sz sicut pōt conari tibi persoluit aīa mea. Spes cordis mei: virtus aīe mee: compleat tua potentissima dignitas qđ conaꝛ mea tepidissima ibecilitas: vita mea: tu finis intētionis mee. Et si nondū merui tm̄ quantum debitor fui amare: vtiq; saltem desidero te amare quantū debeo Illuminatio mea tu vides cōscientiā meam q2 dñe ante te est omne desiderium meum. et tu donas si qđ bene vult conscientia mea. Si bonum est domie quod inspiras. immo quia bonum est vt te velim amare: da quod me facis velle. Da vt quātum iubes tantum te merear amare: laudes z gratias effero ne sit mihi donum tuum infructuosum: quod tua spontanea dedisti volūtate pfice quod iucepisti: z dona quod me benigne preueniendo immeritum desiderare fecisti. Cōuertere benignissime meum torporem inferuentissimuz tui amorem: Ad hoc clemētissime tendit hec oratio mea: hec memoria z meditatio beneficiorum tuorum: vt accēdas in mentium amorem. Tua me bonitas creauit. tua misericordia creatū ab originali peccato mūdauit. tua patientia post illam emundationem baptismi in alijs peccator sordibus inuolutum hactenus tolerauit nutriuit et expectauit. Expectas tu bone dñe correctionē. expectat anima mea ad penitendū. ad bene viuēdum: tue gratie inspirationē. Deus meus creator meus. tolerator z nutritor meus te sitio: te esurio: te desidero: ad te suspiro et concupisco. z sicut pupillus benignissimus patris orbatus presentia flens et eiulans incessanter eius dilectam faciem toto corde amplectitur. sic ego non quātum debeo: sed quātū queo memor passionis tue. memor alaparum tuarū. memor flagellorum. memor vulnerum tuorum. memor qualiter pro me occisus es. qualiter conditus: qualiꝛ sepultus. simul memor tue gloriose resurrectionis z admirabilis ascēsionis. Hec idubitata fide teneo: exilij mei erūnas defleo/ spero tui aduentis solam consolationem. ardēter desidero tui vultus gloriosam cōtemplationē. K Heu mihi q2 videre nō potui dominum angelorum humiliatum ad cōuersationem hoīm vt homines exaltaret ad conuersationem angelor: cū deus offensus moreꝛ vt peccator viueret. Heu q tā admirabili: tā inestimabili pietati p̄sens obstupescere non merui. Cur o anima mea te p̄sertim nō transfigit gladius doloris acutissimi cū ferre non posses vulnerari lancea latus tui saluatoris cum videre nequires violari clauis pedes z manꝰ tui plasmatoris. cum horrore effundi sanguinem tui redemptoris. cur non es inebriata lachrymarū amaritudine cum ille potaretur amaritudine fellis? Cur non est cōpassa castissime virgini/ dignissime matri eius digniss me dñe tue. Domina mea misericordissima quos fontes dicā eripuisse de tuis pudicissimis oculis. cum attenderes vnicum filium tuum innocētem coram te ligari/ flagellari et mactari. Quos fletus credaz perfudisse pijssimum tuum vultū: cuz suspiceres eundē filiū tuū deū z dñm tuum in cruce sine culpa extendi z carnē de carne

tua ab impiis crudeliter desecari. Qui bus singultibus extimabo purissimum pectus tuum vexatū esse cū tu audires Mulier ecce filius tuus, et discipulus ecce mater tua? Cuȝ acciperes discipu lum pro magistro, seruum pro domino Utinam cum felice ioseph dñm meum de cruce deposuissem: aromatibus condidissem. i sepulchro collocassem: vt sal tem prosecutus vel consecut⁹ essem: vt tanto funeri non defuisset aliquid mei obsequij. Utinam cum beatis mulieribus corusca visione angelorū essem territus. ꝛ audissem nuncium dominice resurrectionis. nuncium mee cōsolatiōis nuncium tā expectatum nuncium tam desideratum. Utinam inq̄ꝫ audissem ex ore angeli. Nolite timere: vos iesum q̄ritis crucifixum Surrexit: non est hic. Benignissime: suauissime: serenissime: qñ restaurabis mihi: q͛ non vidi illam beate tue carnis incorruptionem. quia non fui deosculatus loca vulnerum. fixuram clauoꝝ. quia non respersi lachrimis gaudij cicatrices corporis veri. Admirabilis: inestimabilis: incomparabilis: qñ consolaberis ꝛ cōpesces me a dolore meo. Non enim capit in me dolor meus q̄ꝫdiu peregrinus sum a domino meo. Heu mihi dñe: heu aie mee: recessisti consolator anime mee: nec vale dixisti. Ingrediēs vias tuas benedixisti tuis nec affui. Eleuatis manibus a nube susceptus es in celum nec vidi Angeli pmiserunt te rediturū: nec audiui. Quid dicam? quid faciā? quo vadā? Ubi eum querā? vel qñ inueniam? Quē rogabo? Quis nunciabit dilecto quia amore lāgueo? defecit gaudiū cordis mei. Uersus est in luctū risus meus defecit caro mea ꝛ cor meum. deus cordis mei ꝛ pars mea deus ineternum. Renuit ꝯsolari aia mea nisi de te dulcedo mea. Quid enim michi est in celo: ꝛ a te quid volui super terram? Te volo te spero: te quero. tibi dixit cor meum quesiui vultū tuum: vultū tuum dñe requirā. ne auertas faciē tuā a me. Amator hoim benignissime. tibi derelict⁹ est pauper: orphano tu eris adiutor. Abi aduocate tutissime: miserere mei orphani derelicti. pupill⁹ fact⁹ sum absq͂ patre: anima mea quasi vidua Respice orbitatis ꝛ viduitatis mee lachrymas quas tibi offero donec redeas: eya iam domine eya. Appare mihi ꝛ consolatus ero. Exhibe presentiam tuam: ꝛ consecutus ero desiderium meum. Reuela gloriam tuā ꝛ erit perfectum gaudium meum. Sitiuit in te anima mea. q̄ꝫ multipliciter tibi caro mea. Sitiuit anima mea ad deum fonteȝ viuum: qñ veniam ꝛ apparebo añ faciē dñi quādo venies consolator meus. Quem expectabo: o si quādo videbo o gaudium meū quod desidero. O si satiabor cum apparuerit gloria mea quā esurio. O si inebriabor ab vbertate domus tue ad quam suspiro. Si potabis me torrente voluptatis tue quē sitio. Sint mihi domine interim lachryme mee panes die ac nocte: donec dicat michi. Ecce deus tuus donec audiat anima mea. Ecce spōsus tuus. Pasce interim me singultibus meis: refocilla me doloribus meis veniet fortasse redemptor meus quia bonus est: nec tardabit q͛ pi⁹ est. Ipsi gloria in secula seculorum. Amen.

Finis meditationum beati Augustini episcopi hypponensis.

¶ Incipit liber diui Augustini hyppon. epi soliloquiorum aie ad deum.

¶ De ineffabili dulcedine dei. M Capitulum primum.

COgnoscam te domie cognitor meus cognoscam te virtus anime mee. Ostende te michi consolator meus: videam te lumen oculorum meorum. Veni ganudium spiritus mei videam te leticia cordis mei. Diligam te vita anime mee. Appare michi delectatio mea magna: solatium meum dulce: domie de⁹ meus vita mea: ⁊ gloria tota anime mee. Inueniā te desideriū cordis mei: teneā te amor anime mee. Amplectar te spōse celestis. Exultatio mea summa itus ⁊ extra possideā te beatitudo sempiterna: possideam te in medio cordis mei: vita beata: dulcedo summa anime mee Diligam te dn̄e fortitudo mea. dn̄s firmamētum meū ⁊ refugiū meū: ⁊ liberator meus. Amem te deus meus adiutor meus: turris fortitudinis michi: ⁊ spes mea dulcis in omni tribulatione mea. Amplectar te bonū sine quo nichil bonum: fruar te optimum sine quo nichil est optimum. Aperi penetralia aurium mearum: verbū penetrabilius oīm gladio anticipiti: vt audiam vocē tuā. Intona dn̄e desup voce grandi ⁊ forti. Tonet mare ⁊ plenitudo eius commoueat terra ⁊ oīa q̄ in eis sunt. Illustra oc'los meos lux incomp̄hensibilis: fulgura coruscationē et dissipa eos vt nō videant vanitatē. Flumina multiplica ⁊ 9turba eos: vt appareā t fontes aquarū: ⁊ reuelent fundamēta orbis terrarū. Tribue visum lux inuisibilis: q̄ te videat. Crea nouum olfactū odor vite: q̄ post te currat in odorem vnguētorū tuorū. Gustum [illegible]

quam abscondisti his q̄ pleni sunt charitatis tue. M Da cor quod te cogitet: animū q̄ te diligat mentē q̄ te recolat: intellectū q̄ te intelligat: rōnem q̄ tibi sp summo delectabili fortiter adhereat. Te sapiēter amor sapiētes diligat. O vita cui omnia viuūt. vita q̄ das michi vitā. vita q̄ es mea vita. p quā viuo. sine qua morior. vita p quā resuscitor: sine qua peo: vita per quā gaudeo. sine qua tribulor. vita vitalis: dulcis ⁊ amabilis: semp memorialis. Ubi queso es: vbi te inueniā: vt in me deficiam ⁊ in te subsistā? Prope esto in animo: ppe in corde: ppe in ore: ppe in auribus meis ppe in auxilio: q: amore langueo: quia sine te morior: quia te recolēs suscitor. Odor tu⁹ me recreat. memoria tua me sanat: sed satiabor cū apparuerit glia tua vita aie mee. Concupiscit ⁊ deficit aīa mea de memoria tua qn̄ veniam et apparebo tibi leticia mea. Quare faciem tuā auertis gaudium meum p quod gaudeo? Ubi est absconditus pulcher quem desidero? Odorē tuū haurio: viuo ⁊ gaudeo: Te aūt nō video. vocē tuam audio ⁊ reuiuisco. Sz cur faciē tuā abscondis? forte dicis. Non videbit me homo ⁊ viuet. Eya dn̄e moriar vt te videam. videā vt hic moriar. Nolo viuere. volo mori: dissolui cupio et esse cum xp̄o. Mori desidero vt videā christum viuere renuo vt viuā cū christo. O O dn̄e iesu accipe spiritum meum. vita mea suscipe animā meā. Gaudiū meum attrahe cor meum. dulcis cibus meus comedā te. Caput meū dirige me. Lumen oculorū meorū illumina me. melos meus tēpera me. Odor meus viuifica me. v̄bū dei recrea me. Laus mea letifica aiam serui tui. Intra in eā gaudiū meū vt in te gaudeat. Intra in eā dulcedo summa vt dulcia sapiat. Lumen eternū illustra sup eam vt te intelligat cognoscat ⁊ diligat. Ob hoc enī non te diligit dn̄e. si nō diligit: q: nō te cognoscit. ⁊ te ideo nō cognoscit q: nō intelligit. Et idcirco non intelligit: q: lumen [illegible] lux in tenebris [illegible]

rũt. O lux mentis: o lucens veritatis: o vera claritas q̃ illuminans oẽm hominem venientem in hunc mundũ. Venientẽ quidẽ sed non diligẽtem. qr q̃ diligit mundum inimicus dei cõstituit. Expelle tenebras de sup faciem abyssi mẽtis mee vt videat te intelligẽdo: vt cognoscat te cõprehendendo: vt diligat te cognoscẽdo. Quisquis enim cognoscit te diligit te: se obliuiscitur. amat te plus se. relinquit se et venit ad te. vt gaudeat de te. Hinc est ergo dñe q̃ nõ tm̃ diligo quantũ debeo. qr non plene cognosco te. Sed qr parum cognosco paruz diligo. Et quia parũ diligo parũ in te gaudeo. sed a te vero gaudio interiori per exteriora recedens: dũ te solo careo adulterinas amicitias in his exterioribus quero Et sic miser ego cor meũ quod tibi soli debui toto amore totoq; affectu impendere: vanis dedi. et ideo vanus effectus sum dum vanitatem dilexi.

Hinc etiam est dñe q̃ in te nõ gaudeo: et tibi nõ adhereo: quia ego i exterioribus: tu in interioribus: ego in tẽporalibus: tu in spũalibus. ego in trãsitorijs animo diffundor: cogitatione versor: locutiõe implicor. et tu dñe in eternis habitas et eternitas es: tu in celo: ego in terra: tu diligis alta: ego infima/ tu celestia: ego terrestria. Et quãdo poterit hec contraria conuenire.

¶ De miseria et fragilitate hominis

Capitulum. ij.

Miser ego quãdo poterit obliquitas mea tue rectitudini adequari? Tu domĩe diligis solitudinẽ ego multitudinẽ. tu silẽtium: ego clamorem. tu veritatem: ego vanitatez: tu mundiciã ego immũdiciã sequor. Quid plã dñe? Tu vero bon⁹ ego malus. tu pium. ego impi⁹. tu sanct⁹ ego miser. tu iust⁹ ego iniustus tu lux ego cec⁹. tu vita ego mortuus tu medicina ego eger. tu gaudiũ ego tristicia. tu summa veritas ego vniuersa vanitas: vt ois homo viuẽs. Heu quid igit̃ o creator dicaz? audi o creator. Creatura tua sum. iam perij: creatura tua sum iam morior. Factura tua sum: iam ad nihilum redigor. Plasma tuum sum. Manus tue dñe fecerũt me et plasmauerũt me. manus inquaz ille que affixe clauis sunt pro me. Op⁹ manuum tuarũ domine ne despicias Vulnera manuũ tuarum p̃cor vt aspicias. Ecce in manibus tuis dñe de⁹ descripsisti me: lege ipsam scripturam et salua me. En ad te suspiro creatura tua.

Creator es recrea me. En ad te clamo factura tua: vita es viuifica me. En ad te respiro tuum plasma: plasmator es restaura me. Parce mihi domine nihil enim sunt dies mei. Quid est hõ vt possit alloqui deum factorem suum. Parce michi colloquenti tibi. Ignosce seruo tuo qui presumit loqui tanto dño. Legem non habet necessitas. Dolor me compellit dicere: calamitas quam patior cogit me exclamare. Egrotus sum ad medicum clamo. cecus sum ad lucẽ propero. Mortuus sum ad vitam suspiro. Tu es medicus: tu lux: tu vita iesu nazarene. Miserere mei fili dauid. miserere mei fons misericordie. Audi qui ad te clamat infirmum. Lux que transis expecta cecum. prebe ei manuz vt ad te veniat et in lumine tuo videat lumen. Vita viuens reuoca mortuum. Quid sum ego qui loquor tecum? Ve mihi domĩe. parce michi dñe: ego cadauer putridum. esca vermium / vas fetidũ: cibus ignuũ. Quid sum ego qui loquor tecũ Ve michi dñe: parce mihi domine. Infelix ego homo; homo inq̃ natus de muliere breui viuẽs tp̃e replet⁹ multis miserijs. homo inq̃ vanitati similis factus: cõpara tus iumẽtis insipientibus. et iam similis factus illis

Q Quid iterum ego? abyssus tenebrosa. terra misera. filius ire. vas aptũ in cõtumeliã. genitus per immundiciã viuens in miseria: moriturus in angustia. Heu miser qd sum? heu quid futurus sum? vas sterquilinij: concha putredinis: plenus fetore et horrore cec⁹. pauper. nudus. plurimis necessitatib⁹ subditus. et ignorans introitum et exitum meum: miser et mortalis cuius vita sicut vmbra lunatica euanescit. sicut

flos in arbore crescit et statim marcescit: nunc floret et statim aret.
Uita inquam mea vita fragilis: vita caduca. vita que quanto magis crescit tanto magis decrescit quanto magis procedit tanto magis ad mortem accedit: Uita fallax et vmbratica: plena laqueis mortis. Nunc gaudeo: statim tristor nunc vigeo: iam infirmor. nunc viuo: statim morior. Nunc felix appareo semper miser. nunc rideo iam fleo. sicque omnia mutabilitati subiacent vt nihil vna hora in vno statu permaneat. Hinc timor: hinc tremor. hinc fames. hinc sitis. hinc calor. hinc frigus. hinc languor inde dolor exuberat. Subsequitur his importuna mors que mille modis quotidie miseros homines inopinate rapit.
Hunc necat febribus: illum opprimit doloribus. hunc consumit fames: illum sitis extinguit: hunc suffocat aquis: illum interimit laqueo. Illum perimit flammis alium dentibus bestiarum ferocibus vorat. Hunc trucidat ferro: illum veneno corrumpit. alterum tantum repentino terrore miseram vitam finire compellit Et super hec omnia magna miseria cum nichil sit certius morte: ignorat homo finem suum. Et cum stare putat collidit et perit spes eius. Nescit enim homo quando/vel vbi/ vel quomodo moriatur. et tamen certum est quod eum mori oporteat. Ecce domine quam magna miseria hominis in qua sunt: nec timeo quam grandis calamitatis quam patior: nec doleo: et ad te non clamo. Clamabo domine antequam transeam: si forte non transeam sed in te maneam. Dicam ergo dicam miseriam meam: confitear nec erubescam ante te vtilitatem meam. Adiuua me fortitudo mea per quam subleuor. Succurre virtus per quam sustentor Ueni lux per quam video: appare gloria per quam gaudeo. Appare vita in qua viuam o domine deus meus.

¶ De mirabili lumine dei. R.
Capitulum iij.

O Lux quam videbat thobias quando oculis clausis docebat filium suum viam vite. Lux quam videbat ysaac interius quando caligantibus oculis exterius filio futura narrabat. Lux inquam inuisibilis: cui omnis abyssus humani cordis est visibilis.
Lux quam iacob videbat: quando sicut tu intus docebas: filijs exterius ventura predicabat. Ecce tenebre sunt super faciem abyssi mentis mee: tu es lumen Ecce caligo tenebrosa super aquas cordis mei: tu es veritas. O verbum per quod facta sunt omnia: et sine quo factum est nichil. Uerbum quod es ante omnia: ante quod nihil. verbum creans omnia: sine quo omnia nichil verbum regens omnia: sine quo non sunt omnia. verbum quod dixisti in principio: fiat lux et facta est lux. Dic etiam michi: fiat lux et facta sit lux et videam lumen. et cognoscam quicquid non est lumen. quia sine te michi tenebre lumen et lumen tenebre ponuntur. Et sic sine tua luce non est veritas. adest error. adest vanitas. non est discretio. adest confusio. adest ignorantia. non est scientia: adest cecitas. non est visio: adest inuium. non est via. adest mors. non est vita.

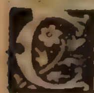
¶ De mortalitate humane nature
Capitulum. iiij.

Ecce domine quia lux non est mors est: imo non est mors quia nihil est mors Nam per ipsam ad nihilum tendimus dum nos nihil facere per peccatum non formidamus. Et iuste quidem hoc domine: nam factis recipimus: dum ad nichilum deuenimus tanquam aqua decurrens. quia sine te factum est nichil: et nos faciendo nichil facti sumus nihil quia sine te sumus nichil per quam facta sunt omnia: sine quo factum est nihil. O domine verbum. o deus verbum: per quod facta sunt omnia: sine quo factum est nichil. Ue michi misero totiens obcecato: quia tu lux: et ego sine te. Ue michi misero totiens vulnerato: quia tu salus et ego sine te. Ue michi misero totiens infatuato. quia tu es veritas et ego sine te, Ue michi misero totiens ob-

errato. quia tu via ꝛ ego sine te. Ue mihi misero totiens adnihilato. quia tu verbum per quod facta sunt omnia et ego sine te: sine quo factum est nihil. O domine verbum. O deus verbum: q̄ es lux per quem facta est lux. qui es via veritas ꝛ vita. in quo non sunt tenebre error vanitas neq̄ mors. Lux sine qua tenebre. via sine qua error. veritas sine qua vanitas. vita sine qua mors. Dic verbum domine: fiat lux. vt videam lucem ꝛ vitem tenebras. videam viam ꝛ vitem inuium videam veritatem ꝛ vitē vanitatem. videam vitam: ꝛ ꝛ vitē mortem. Illuminare domine lux mea illuminatio mea ꝛ salus meo quē timebo. dominus meus quē laudabo. deus meus: q̄ honorabo. pater meus quē amabo. sponsus meus cui me seruabo. Illuminare inq̄ illumiare lux huic ceco tuo: qui in tenebris ꝛ in vmbra mortis sedet. ꝛ dirige pedes eius in viam pacis per quam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vsq̄ ad domum dei in voce exultationis ꝛ confessionis. Uera enim cōfessio est via per quam ingrediar ad te viam: per quam egrediar ab inuio ꝛ reuertar ad te viam. quia tu es vera via vite.

¶ Quid sit nihil fieri. Capitulum. x.

Confitear ergo confitear tibi pater domine celi et terre miseriam meam. vt me venire liceat ad misericordiam tuam. Miser quippe factus sum ꝛ ad nihiluz redactus sum: et nesciui quia tu es veritas et ego non eram tecum. Uulnerauerunt me iniquitates mee ꝛ non dolui quia tu es via et ego non eram tecum. Ad nihilū duxerunt me: quia tu es verbum et ego non eram tecum per quem facta sunt omnia. sine quo factum est nihil: et ideo sine te factus sum nihil. Qd est nihil quod ad nihiluz ducit. Omnia per verbum facta sunt quecunq̄ facta sunt. Et qualia facta sunt. Uidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona. Omnia quecunq̄ facta sunt per verbum facta sunt. et quecunq̄ per verbū facta sunt valde bona sunt. Quare bona sunt? quia omnia per verbum facta sunt. Et sine ipso factum est nihil. quia nihil bonum sine summo bono est. Sed malum est vbi non est bonum: quod vtiq̄ nihil est. quia nihil aliud est malum q̄ priuatio boni sicut nihil aliud est cecitas q̄ priuatio luminis. Malum itaq̄ nihil est quia sine verbo factum est: sine quo factum est nihil. Illud autem malum est quod priuatur illo bono: per quod omnia facta sunt quecunq̄ sunt. At que non per ipsum facta non sunt: et ideo nihil sunt. Et ideo mala sunt q̄ facta non sunt. quia omnia quecūq̄ facta sunt per verbum facta sunt. ꝛ omnia per verbum bona facta sunt. Cum igitur omnia per verbum facta sunt: mala per ipsum non sunt. Restat igitur q̄ omnia que facta nō sunt bona nō sunt. quia omnia quecunq̄ facta sunt bona sunt: et ideo mala sunt que facta non sunt: et ideo nihil sunt quia sine verbo factum est nihil. U

Malum igitur nihil est. quia factuz nō est. Sed qualiter nullum est si factum non est? Quia malum priuatio boni est per quod factum bonum est. Esse ergo sine verbo malum est: quod esse nō est. quia sine ipso nihil est. Sed quid est separari a verbo? Si hoc queris scire: audi quid est verbum. Uerbum dei dicit. Ego sum via veritas et vita. Separari ergo a verbo est esse sine via sine veritate. sine vita. et ideo sine ipso nihil. ꝛ ideo malum. quia separatur a verbo per quod facta sunt omnia valde bona. Separari autem a verbo per quod omnia facta sunt nihil aliud est q̄ deficere ꝛ a facto transire in defectum. quia sine ipso est nihil. Quotiens ergo a bono deuias: a verbo te separas: qr ipm est bonuz. ꝛ ideo nihil efficeris. qr sine verbo es sine quo factū est nihil Nūc igr dn̄e illuminasti me lux vt viderē te: vidi ꝛ cognoui me. quia totiēs nihil factus sum quotiēs a te separatus suz. qr bonū qd tu es oblitus sum: et ideo malus effectus sum. Ue mihi misero: vt quid hoc

filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. Laudem tribuam nomini tuo domine qui me ad imaginem et similitudinem tuam creando tante glorie fecisti me fore susceptibilem vt possim filius dei fieri: Hoc vtique nõ possunt arbores: non possunt lapides: non generaliter omnia que mouentur vel crescunt in aere vel in mari vel in terra: quia non dedit eis potestatem filios dei fieri: quia rationem non habẽt: Nã et hec potestas in ratione consistit per quam cognoscimus deum. Dedit autẽ hanc potestatem hominibus quos creauit rationabiles ad imaginem et similitudinem suam. Et ego vtique domine per tuam gratiam homo sum et filius tuus esse possum per gratiam: quod illa non possunt. Unde hoc mihi domine veritas summa: veraque summitas: et principium omniũ creaturarum? Unde hoc mihi domine vt possim fieri filius dei quod illa non possunt? Tu es qui manes eternum qui omnia creasti simul. Simul creasti homines et iumenta: lapides et virentia terre. Non enim precesserunt merita: nulla eorum antecessit gratia. quia omnia tua tãtũ bonitate creasti: et pares omnes creature fuere in meritis: quia omnium nulla fuere merita. Et vnde ergo magis tua bonitas in hac tua creatura quam fecisti rationalem: quam in omnibus alijs que sunt sine ratione apparuit? Quare non ego sicut omnes ille. aut cur non omnes ille sicut ego: aut ego solus sicut ille?

Que mea merita: que mea gratia vt me filium dei posse fieri susceptibilem creares: quod illis omnibus denegares? Absit dñe vt hoc sentiam. Tua tãtum gratia: tua tñ bonitas hoc fecit vt esse particeps dulcedinis eius. Illa igitur gratia qua me de nihilo creasti: illam quæso domine da mihi gratiã vt tibi de hoc referam gratiam.

¶ De omnipotentia dei. Ca. ix.

Omnipotẽs manus tua semper vna et eadẽ. creauit in celo angelos: et in terra vermiculos. nõ superior in illis nõ inferior in istis. Sicut enim nulla alia manus angelum: ita nulla posset creare vermiculũ: sicut nulla celũ: ita nulla posset creare minimũ arboris foliũ. sicut nulla corpus ita nulla vllũ capillũ album posset facere aut nigrũ. Sed omnipotẽs manus tua cui oĩa pari mõ sunt possibilia. Nec enim possibilius ẽ ei creare vermiculum quam angelum. nec impossibilius extendere celum sicut pellem nec leuius formare capillũ quam corpus nec difficilius fundare terram super aquas quam aquas super terram. sed omnia quecunque voluit fecit: sicut voluit in celo et in terra: in mari et in omnibus abyssis et me inter omnia sicut voluit potuit et sciuit. Potuit quidem manus tua domine me lapidem vel auem vel serpentẽ vel beluam aliquam creare: et sciuit: sed noluit propter suam bonitatem. Quare ergo ego non sum lapis vel arbor vel aliqua belua? quia sic ordinauit bonitas tua. Et vt hoc ordinaret non precesserunt merita mea.

¶ De incomprehensibili laude dei. Capitulum. x.

Unde hoc mihi dñe: vnde mihi laudes ad laudandũ te? Sicut fecisti me sine me sic complacuit ante te: ita laus tibi est sine me sicut cõplacet ante te. Ante te dñe laus tua ipse es. Laudent te opera tua secundum multitudinẽ magnitudinis tue: laus tua dñe incomprehensibilis est. Corde non comprehenditur ore non mensuratur: aure nõ percipitur: quia ista transeunt: et laus tua dñe manet in eternũ. Cogitatio incipit et cogitatio finit vox sonat et vox trãsit. auris audit et auditus desinit. laus vero tua in eternũ stat. Quis ergo est qui te laudet? Quis homo annunciet laudem tuã. Laus tua perpetua est transitoria non est. Hic te laudat qui teipsum laudem tuam credit. Hic te laudat qui seipsum noscit in tua laude non posse pertingere: laus perpetua que nunquam trãsit In te est laus nostra: in te laudabitur anima mea. Non nos laudamus te sed tu te: et per te: et in te: et nobis etiam

est laus in te. Tunc veram habemus laudem: quando a te habemus laudem quando lux approbat lucem: quia tu vera laus tribuis veram laudem. E.

Quotiens ab alio quam a te querimus laudem totiens tuam amittimus laudem quia illa transitoria est: sed tua eterna. Si transitoriam querimus eternam amittimus laudem. Si eternam volumus transitoriam non amemus. Laus eterna domine deus meus: a quo omnis laus: sine quo nulla est laus: non valeo laudare te sine te. habeam te et laudabo te. Quid enim ego sum domine per me ut laudem te? pulvis et cinis ego sum: canis mortuus et fetens ego sum: vermis et putredo ego sum. Quis ego sum ut laudem te domine deus fortissime spiritus universe carnis: qui inhabitas eternitatem? Nunquid tenebre laudabunt lucem aut mors vitam? Tu lux: ego tenebre: tu vita: ego mors. Nunquid vanitas veritatem laudabit? Tu es veritas: ego homo similis factus vanitati. Quid ergo domine laudabo te? Nunquid miseria mea laudabit te? Nunquid fetor laudabit odorem? nunquid mortalitas hominis que hodie est et cras tollitur laudabit te? Nunquid laudabit te homo putredo et filius hominis vermis? Nunquid laudabit te domine qui in peccatis conceptus est et natus et nutritus? Laudet te domine deus meus incomprehensibilis potentia tua. incircumscriptibilis sapientia tua: et ineffabilis bonitas tua laudet te supereminens clementia tua superhabundans misericordia tua. sempiterna quoque virtus et divinitas tua. Laudet te omnipotentissima fortitudo tua. summa quoque benignitas tua et charitas tua. propter quam creasti nos domine deus vita anime mee.

¶ De se erigenda ad deum. F
Capitulum xi.

Ego autem creatura tua sub umbra alarum tuarum sperabo in bonitate tua que creasti me. Adiuva creaturam tuam quam creavit benignitas tua. Non pereat in malicia mea quod operata est bonitas tua. Non pereat in miseria mea quod fecit summa clementia tua. Que est enim utilitas in creatione tua si descendam in corruptionem meam? Nunquid enim vane deus constituisti omnes filios hominum? Creasti me domine: rege quod creasti. Opera manuum tuarum ne despicias deus. Me fecisti de nichilo. si me non regis domine iterum revertar ad nichilum. Sicut enim domine non eram et de nichilo fecisti me sic si me non regis / adhuc ad nichilum redigar in me. Adiuva me domine vita mea ne peream in malicia. Si non creasses me domine non essem. quia creasti me iam sum. Si non regis iam non sum. Non enim mea merita. non mea gratia te coegerunt / ut creares me: sed benignissima bonitas tua et clementia tua. Illa charitas tua domine deus meus / que te ad creationem coegit: ipsa queso modo cogat te ad regendum. Quid enim prodest quod compulit charitas tua ad creandum: si peream in miseria mea et non me regat dextera tua. Hec te cogat domine deus meus clementia ad salvandum quod creatum est: que te compellit creare quod creatum non est. Ipsa te vincat charitas ad salvandum que te vicit ad creandum. quia nec nunc minor est. quia ipsa charitas tu ipse es: qui semper idem es. Non est abbreviata manus tua ut salvare nequeat: neque aggravata est auris tua ut non audiat: sed peccata mea diviserunt inter me et te: inter tenebras et lucem: inter imaginem mortis et vitam: inter vanitatem et veritatem: inter lunaticam hanc vitam meam et sempiternam tuam.

¶ De laqueis concupiscentiarum. G Ca. xii

Hec sunt umbre quibus operior in hoc abysso caliginosi carceris huius: in qua prostratus iaceo donec aspiret dies et inclinentur umbre: fiat lux in firmamento virtutis tue. vox domini in virtute vox domini in magnificentia dicatque: fiat lux et effugentur tenebre et appareat arida: germinetque terra herbam virentem et facientem semen. et fructum bonum iusticie regni tui.

domine pater et deus: vita per quā omnia viuunt: ⁊ sine qua omnia mortua cōputantur: ne derelinquas me in cogitatu maligno: et extollentiam oculorum meoꝝ ne dederis mihi. Aufer a me concupiscentias: et aio irreuerenti ⁊ infrunito ne tradas me: sꝫ posside cor meum vt te cogiter semper. Illumina oculos meos vt te videant: ⁊ nō extollant ante gloria sempiterna: sed humiliter sentiant. Non in mirabilibus sup̄ se: ⁊ que a dextris sunt videant: ⁊ non que a sinistris abs te. ⁊ palpebre tue precedant gressus meos. Nam et palpebre tue interrogant filios hoim. Allide concupiscentiam meā dulcedine tua quā abscōdisti timentibus te. vt concupiscā te cōcupiscentijs sempiternis. ne vanis illectus ⁊ deceptus interior gustus ponat amarum dulce: ⁊ dulce amarum: tenebras lucem ⁊ lucem tenebras: vt liberari in medio tot decipularum possim ab inimico super faciem vie huius positarum ad capiendas animas peccatorum quibus plenus est totus mundus: quod is qui vidit sub silentio non transiuit inquiens. Quicquid est in mundo aut est concupiscentia carnis: aut concupiscētia oculoꝝ: aut superbia vite. Ecce dñe deus meus: mundus totus plenus est cōcupiscentiarū laqueis: quos parauerunt pedib⁹ meis. Et quis effugiet hos laqueos? profecto a quo tu abstuleris extollentiam oculorum suorū: et a quo tu abstuleris carnis cōcupiscētiam: ne eū capiat carnis concupiscentia. et a quo tu abstuleris animum irreuerentem et infrunituꝫ: ne eū callide decipiat superbia vite. O quā felix cui hec tu facies: quippe transibit immunis. Nunc redemptor te precor per te: adiuua me ne corruam in conspectu aduersarioꝝ meorum: captus laqueis eorum: quos parauerūt pedibus meis vt incuruēt animam meam. Sed erue me virtus salutis mee: ne sibi risum exhibeant de me inimici tui qui oderunt te. Exurge domine deus meus fortis meus et dissipētur inimici tui, et fugiant qui oderunt te a facie tua. Sicut fluit cera a facie ignis: sic pereāt peccatores a facie tua. Et ego abscondar in abscondito faciei tue: et gaudeam cum filiis tuis: satiatus oībus bonis. Et tu dñe deus pater orphanorum: ⁊ tu mater pupilloruꝫ tuorum: audi eiulatum filiorum tuoruꝫ et extēde alas tuas vt fugiam⁹ sub eis a facie inimici. Turris fortitudinis israel: qui nō dormitas neqꝫ dormies custodiens israel: quia nō dormit neqꝫ dormitat hostis qui impugnat israel.

¶ De miseria hominis ⁊ beneficiis dei. Cap. xiii.

O Lux quā non videt alia lux lumen: qđ non videt aliđ lumen: lux q̄ obtenebrat oēm lucē: ⁊ lumē qđ excecat oē lumē extraneū: lux a quo ois lux lumē a quo oē lumē. lumē ad qđ oē lumē est tenebra: ad qđ ois lux obscuritas lux cui oē tenebre lumē: cui omnis obscuritas lux: lux sup̄ma quā cecitas non obnubilat: quā caligo nō hebetat: quā nulla obstātia claudit. quam nūqꝫ separabat aliqua vmbra: lux que illuminas omnia tota simul semel et semꝑ. absorbe me in claritatis abyssum: vt videam vndiqꝫ te in te: et me in te: ⁊ cuncta sub te. Ne derelinquas me ne accrescant vmbre ignorantie mee: et multiplicētur delicta mea. Sine te enim omnia sunt michi tenebre: omnia mala quia nichil bonum sine te vero solo et summo bono. Hoc confiteor: hoc scio domine deus meus: quia vbicunqꝫ sine te: male est michi preter te: non solū extra me: sed etiam in me: quia omnis copia que non est deus meus michi est egestas. Satiabor tunc cum apparuerit gloria tua. Et tu domine vita mea beata: fac vt miseriam meam confitear tibi. ex quo ab vnitate bonitatis tue sūmo et vno bono tēporalium reruꝫ multiformitas lapsum me per carnales sensus dissipauit: et ab vno in multa diuisit: et facta est michi abundantia laboriosa: ⁊ egestas copiosa: tum aliđ aliđ seq̄bar: ⁊ a nullo implebar: dū nō in me inueniebam te incōmutabile ⁊ singula

re ⁊ indiuisum vnũ bonũ: qđ cõsecutus non egeo: qđ consecutus non doleo. qđ possidens satiat totũ desiderium meũ. Heu miseria sup miseriam cum misera aia mea a te refugit. cũ quo semp abundat ⁊ gaudet: ⁊ seqtur mundũ cum quo semp eget ⁊ dolet. ❡ Mũdus clamat deficio. tu dñe clamas/ reficio: ⁊ miseria mea praua magis seqtur deficientem q̃ reficientẽ plane infirmitas mea hec est. Medice spirituũ sana illã vt cõfitear tibi. salus anime mee toto corde meo super omnibus beneficiis tuis quibus pascis me a iuuentute mea et vsq̃ in senectam ⁊ senium. Te deprecor p te ipsum ne derelinquas me fecisti me cũ non essem. redemisti me cum perissem. perierã mortuus fuerã: ad mortuũ descẽdisti: mortalitatẽ suscepisti. ad seruũ rex descẽdisti. vt seruũ redimeres te ipsum tradidisti. vt ego viuerẽ tu mortẽ suscepisti. mortem vicisti. me restaurasti cum te humiliasti: perierã: abieram in peccatis: venundatus erã. venisti p me vt redimeres me. ⁊ tantum me dilexisti vt sanguinem tuũ in p̃cium dares pro me dilexisti me dñe plusq̃ te / quia mori voluisti. Tali pctõ/ tam charo precio reduxisti me de exilio/ redemisti me de seruitio/ retraxisti me de supplicio/ vocasti me nomine tuo/ signasti me sanguine tuo/ vt memoriale tuũ semp esset apud me. ⁊ nũq̃ recederet a corde meo qui p me non recessit a cruce. Unxisti me oleo tuo quo tu vnctus fuisti: vt a te christo dicerer christianus. En in manibus tuis descripsisti me: vt semp sit memoria mea apud te: si tamen memoria tua iugiter fuerit apud me. Sic igitur gratia tua semper et misericordia preuenerũt me. De multis nãq̃ ⁊ magnis periculis sepe liberasti me liberator meus. ⁊ quando erraui ad viam reduxisti me. quando ignoraui docuisti me. quãdo peccaui corripuisti me. quando fui tristis consolatus es me. qñ desperaui confortasti me. qñ cecidisti erexisti me qñ steti tenuisti me. quãdo iui deduxisti me quando veni suscepisti me. qñ dormiui cu[illegible] qñ cl[illegible] exau[illegible] me

❡ Q; deus ꝑpetua intẽtiõe cõsiderat opa ⁊ intẽtiões hoim. ℟ Ca. xiiij.

Hec enĩ ⁊ alia multa bñficia fecisti dñe de⁹ me⁹ vita aie mee: de qbus dulce esset mihi sp loq: semp cogitare: sp ti gras agere. vt possim te semp p oibus bonis tuis laudare ⁊ amare te toto corde meo: ⁊ tota aia mea et tota mẽte mea: ⁊ tota fortitudine mea: simul ex oibus medullis ⁊ intimis cordis mei: ⁊ oim compagũ mearũ. beata dulcedo dñe deus meus omniũ qui delectãtur in te. Sed impfectum meũ viderunt oculi tui. oculi inq̃ tui multo lucidiores sunt sole: circũspicientes vias hominũ ⁊ ꝓfundũ abyssi: et in omni loco contemplantur semp bonos et malos. Cum enim cunctis p̃sideas singula implens: totus semper vbiq̃ presens cunctorũq̃ curam agens que creasti qr nichil odisti eorũ que fecisti. sic gressus meos semitasq̃ cõsideras: ⁊ die noctuq̃ super custodiam meam vigilas: oẽs semitas meas diligẽter notans: speculator ꝑpetuus: veluti si toti⁹ creature tue celi ⁊ terre oblitus: tantum me solũ consideres: ⁊ nihil sit tibi cure de aliis. Neq̃ enĩ crescit lux incommutabilis visionis tue si tantũ vnũ aspiciat: neq̃ minuit si innumera videat et diuersa. Nã sicut vnum totũ simul perfecte consideras: sic singula quelibet licet diuersa pfecte simul totaq̃ totus conspicit visus tuus. Sed sic oia sicut vnũ. ⁊ sicut vnũ sic singula. totus simul sine diuisione vl comnutatione vel diminutione consideras. Itaq̃ totus tu in toto tẽpore sine tempore totũ me simul sempq̃ consideras: ac si nihil aliud cõsiderare habeas. Sic igitur super custodiã meam stas: sicut si omniũ oblitus sis et michi soli intendere velis. Semper quippe te presentem exhibes: semper te paratum offers: si me paratũ inuenis. Quocunq̃ iero tu me domine nõ deseris nisi prior ego te deseram. Ubicunq̃ fuero non recedis: quoniam vbiq̃ et quocunq̃ iero inueniã te per quem possim cẽ ne[illegible] eam sine te: cum sine te cẽ nõ

possim. Fateor quidem: qȝ quicquid fa-
cio ⁊ quecunqȝ facio ante te facio. ⁊ quic
quid est quod facio melius tu vides q̃
ego qui facio. Quicq̃d enim semper ope
ror tu pariter semper p̃sens assistis. vt
pote perpetuus inspector omnium co-
gitationū/ intentionū/ delectationum ⁊
operationum mearum. Dn̄e ante te est
semper omne desiderium meuȝ: ante te
tota cogitatio mea. Tu dn̄e vides vn-
de veniat spiritus. vbi sit et quo vadat
quia tu es omnium spirituū pōderator
⁊ vtrū radix sit dulcis an amara de qua
foris pulchra folia emittuntur. L
Tu iudex interius melius ipse nosti: et
etiam medullas radicum subtilius per
scrutaris. ⁊ non solum intentionem/ sed
radicis eius medullam intimam diser-
tissima tue lucis veritate colligis/ nu-
meras contueris et consignas: vt red-
das vnicuiqȝ non solummodo secūdum
opera vel intentionē: sed etiā s̄m ip̄am
interiorē absconditā medullam radicis
de qua procedit intentio operantis.
Ad quid tendo cū operor. quicquid co
gito: ⁊ in quocunqȝ delector: tu vides:
aures tue audiunt: oculi tui vident ⁊ cō
siderant: signas attendis notas et scri
bis in libro tuo siue bonū siue malum:
vt reddas postea ꝑ bono premia: ⁊ pro
malo supplicia. quando aperientur li-
bri et iudicabuntur secundum hec que
fuerunt scripta in libris tuis. Hoc ē for
te quod iam dixisti nobis. Cōsiderabo
nouissima eorum. et quod de te domine
dicitur. Vniuersorū finem ipse conside
rat: quoniam tu quidem in omnibus q̃
agimus finē intentionis magisqȝ actū
operationis attendis. Cumqȝ hoc dili-
genter considero dn̄e deus meus terri-
bilis ⁊ fortis: timore pariter et ingenti
rubore confundor: quoniam nobis ma-
gna est indita necessitas iuste recteqȝ vi
uendi: qui cuncta facimus ante oculos
iudicis cuncta cernentis.

¶ Q: homo per se nihil potest sine di-
uina gratia. M Ca. xv.

Fortissime magnipotens de-
us spirituum vniuerse carnis:
cuius oculi sunt super omnes
vias filiorum Adam: a die natiuitatis
eorū vsqȝ in diem exitus eorum: vt red-
das vnicuiqȝ s̄m opa sua bona vel ma-
la. Ostende michi vt confitear tibi pau
pertatem meam: quoniam dixi ꝙ diues
essem ⁊ nullius egerem: ⁊ nesciebā quo
niam pauper eram: cecus: nudus: mi-
ser et miserabilis. Credebam enim me
fore aliquid cum nichil essem. Dixi sapi
ens efficiar: ⁊ stultus factus sum. Cogi
tabam me esse prudentem: et deceptus
sum. Et video nunc quia donū tuū est:
sine quo nihil possumus facere. quia ni
si tu domine custodieris ciuitatem fru-
stra vigilat qui custodit eā. Sic docui-
sti me vt cognoscerem me: quia dereli-
quisti me ⁊ probasti me. non propter ꝙ
cognosceres me: sed propter me vt co-
gnoscerem me. Nam vt dixi domine cre
debam me aliquid fore ex me: existima-
bam me sufficere per me: nec percipie-
bam quoniā tu regebas me: donec ali-
quantulum te elongasti a me: et cecidi
statim in me. ⁊ vidi ⁊ cognoui quoniam
tu regebas me: ⁊ ꝙ cecidi fuit ex me: et
ꝙ surrexi fuit ex te. Aperuisti michi ocu
los lux ⁊ excitasti ⁊ illuminasti me: ⁊ vi-
di quoniam tentatio est vita hominis
super terram: et ꝙ gloriari non valeat
ante te omnis caro: nec iustificatur om
nis viuens: quoniā si quid boni est par-
ui vel magni: donū tuum est: ⁊ nostrum
non nisi malum est. Vnde igitur gloria
bitur omnis caro? Nunquid de malo?
Hec non est gloria sed miseria.
N Sed nunquid gloriabitur
de bono? nunquid de alieno? Tuum do-
mine est bonum: tua est gloria. Qui
enim de bono tuo gloriam sibi querit/
et non tibi querit/ hic fur est et latro et
similis est diabolo qui voluit furari glo
riam tuam. Qui enim laudari vult
de tuo dono: et non querit in illo glori-
am tuam sed suam. hic licet propter tu
um donum laudetur ab omnibus: a te
tamen vituperatur: quia de dono tuo
non tuam sed suam gloriam quesiuit.
Qui autem ab hominibus laudatur vi
tuperante te: non defendetur ab homi-
nibus iudicante te: nec liberabitur cō-

demnante te. At tu dñe formator me us ex vtero matris mee: nō me sinas cadere in illam vt reprobetur mihi fu rari voluisse: gloriam tuam Tibi enim sit gloria cuius est omne bonū: nobis autem confusio faciei ꝛ miseria quoꝝ est oē malū: nisi tu volueris misereri. Misereris quippe dñe misereris omnium. et nihil odisti eoꝝ que fecisti et das nobis de bonis tuis: et ditas nos dñe deus inops optimis donis tuis. Quoniam diligis pauperes ꝛ diuites facis eos diuitijs tuis. Ecce nūc dñe paupes filij tui sumus: ꝛ pusillus grex tuus: aperi nobis ianuas tuas ꝛ edēt pauperes ꝛ satiabuntur: et laudabūt te qui requierunt te. Scio etiam dñe et confiteor docente te: qm̄ illi soli qui cognoscunt se pauperes et confitentur tibi paupertatem suam: ditabunt a te: quoniam qui se diuites existimāt cum sint pauperes a tuis diuitijs inuenient exclusi. Ego igitur confiteor tibi dñe deus meus paupertatē meā ꝛ sit tibi tua gloria tota: qm̄ tuum est omne bonū per me gestū. Dñe confiteor vt docuisti me: nihil aliud sum q̄ꝫ vniuersa vanitas et vmbra mortis: et abyssus quedā tenebrosa: ꝛ terra inanis et vacua: q̄ sine tua benedictione germinat: fructum quoqꝫ nō facit nisi confusionē peccatum ꝛ mortē. Q Siqd boni vnq̄ꝫ habui a te recipi: qcquid boni habeo tuū ēvel a te habeo. Si qñ steti ꝑ te steti: sꝫ qñ cecidi ꝑ me cecidi: ꝛ semꝑ in luto iacuissem nisi tu me erexisses. semꝑ cecus fuissem nisi tu me illuminasses. Qñ cecidi nunq̄ꝫ surrexissem nisi tu mihi manum porrexisses. Postq̄ꝫ me etiā erexisti semꝑ cecidissem nisi tu me sustinuisses. Sepiꝰ periissē nisi me gubernasses. Sic semper dñe sic semꝑ gratia tua et misericordia tua preuenit me: liberans me ab omnibus malis: saluans a preteritis: suscitans a p̄sentibus: ꝛ muniens a futuris. precidens etiam ante me laqueos peccatoꝝ: tollens occasiones ꝛ causas: quia nisi tu hoc mihi fecisses ego oīa pctā mūdi fecissem. Quoniam scio dñe ꝙ nullus pctm̄ est quod vnq̄ꝫ fecerit homo: qḋ nō possit facere alter homo: si creator desit a q̄ factus est homo. Sed ꝙ non facerē tu fecisti ꝙ abstinerē tu iussisti: ꝛ ꝙ tibi crederē gratiam tu infudisti. Tu namqꝫ dñe regebas me tibi: seruabas me tibi: ꝛ michi vt adulteriū ꝛ omne aliḋ peccatū non cōmitterē gratiā ꝛ lumē donasti.

¶ De dyabolo ꝛ multiplicibus temptationibus eius. P Ca.xvi.

Entator defuit: ꝛ vt deesset tu fecisti. locus ꝛ tēpus defuit: ꝛ vt hec deessent tu fecisti. Affuit tētator non defuit locus: nō defuit tp̄s sed vt nō cōsentirē tu me tenuisti. Venit tentator tenebrosus vt est: ꝛ vt eū despicerē tu me cōfortasti: Venit tentator armatus ꝛ fortis: ꝛ vt me nō vinceret tu eū refrenasti et me roborasti. Venit tētator trāsfiguratus ī angelū lucis: ꝛ vt me nō deciperet tu eū increpasti: ꝛ vt eum cognoscerē tu me illuminasti. Ipse eñ est draco ille magnꝰ et rufus: serpens antiquus: vocatus dyabolus ꝛ sathanas: habens capita septem/ ꝛ cornua decem: quem creasti ad illudendū huic mari magno ꝛ spacioso: in quo raptant animalia quoꝝ non est numerus. ꝛ animalia pusilla ꝛ ꝛ magna idest diuersa demonioꝝ genera: qui nichil aliud die noctuqꝫ operantur: nisi quia circuerunt querētes quem deuorent: nisi tu eripias. Ipse eñ est antiquus ille draco qui ortus ē in paradiso voluptatis: qui cauda sua trahit tertiam partem stellarum celi: et eas mittit ī terram/ qui veneno suo corrumpit aquas terre: vt bibentes homines moriantur. et qui sternit sibi aurum quasi lutum: ꝛ habet fiduciam ꝙ influat iordanis in os suum qui factus est vt nullum timeat. Et quis defendet a morsibus eius: quis eruet ab ore eius/ nisi tu domine qui confregisti capita draconis magni.

Q Pretende domine super nos alas tuas vt fugiamus sub eis a facie draconis huius qui nos persequit. et

scuto tuo libera nos a cornibus eius. Hoc enim est continuũ studiũ eius. hoc vnicum desideriuȝ suũ. vt animas quas creasti deuoret. Et ideo deus meus ad te clamamus: libera nos ab aduersario nostro quotidiano. qui siue dormiamus siue vigilemus: siue comedamus siue bibamus: siue quodcũq; opus operamur: omnibus modis instat die ac nocte fraudibus et artibus. nunc palam: nunc occulte: sagittas venenatas contra nos dirigẽs: vt interficiat animas nostras. Et tamen domine pessima insania nostra quia cum continue videamus ꝯtra nos draconem ore aperto paratum ad deuorandum: nichilominus dormimus et lasciuimus in pigricijs nostris tanq̃ securi ante eum: qui nihil aliud desiderat q̃ vt nos perdat. Inimicus vt occidat semper vigilat sine summo: ⁊ nos vt custodiamus nos nolumus euigilare a somno. Ecce tetendit ante pedes nostros laqueos infinitos: et omnes vias nostras varijs repleuit decipulis ad capiendas animas nostras. Et quis effugiet? Laqueos posuit in diuitijs. laqueos posuit in paupertate. laqueos tetendit in cibo: in potu: in voluptate: in sõno et in vigilia: laqueos posuit in verbo et in opere et in omni via nostra. Sȝ tu domine libera nos de laqueo venantium ⁊ a verbo aspero vt confiteamur tibi dicẽtes. Benedictus dñs qui non dedit nos in captionẽ dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venãcium. laqueus contritus est: et nos liberati sumus.

¶ Qȝ deus est lux iustorum. R
Capitulum. xvij.

Et tu quidem domine lux mea illumina oculos meos vt videam lumen: et ambulem in lumine tuo: ⁊ nõ impingar in laqueos ei⁹. Quis enim euadet laqueos istos multos nisi videat eos? ⁊ q̃s videbit eos nisi quẽ illumiaueris lumie tuo? Ipse eñ pater tenebraꝝ laqueos suos abscõdit in tenebris suis: vt capiantur in eis omnes qui sunt in tenebris suis. q̃ sunt filij tenebrarum harum: non videntes lumen tuum. in quo qui ambulat non timebit. qui enim ambulat in die non offendit. q̃ autẽ in nocte ambulat offendit quia lux nõ est in eo. Tu lux dñe: tu lux filiorum lucis. tu dies qui nescis occasũ: in qua ambulãt filij tui sine offensione: ⁊ sine qua oẽs qui ambulãt in tenebris sunt. qꝛ te lucẽ mundi nõ habẽt. Ecce quotidie cernimus quia quo magis a te vero lumie quis elongat: eo magis peccatoꝝ inuolutur tenebris: ⁊ quo magis est in tenebris eo min⁹ videt laq̃os in via sua ⁊ iõ min⁹ cognoscit. ⁊ idcirco sepius capitur ⁊ cadit in eis: ⁊ quod est horribilius etiam se cecidisse ignorat. Qui vero suum casum ignorat: eo minus curat surgere: quia se estimat adhuc stare. Tu vero lux mentis dñe deus me⁹ nunc illumina oculos meos vt videã ⁊ cognoscam: ne corruam in conspectu aduersariorum meoꝝ. Etenim in exterminium nostrum laborat inimic⁹ noster. quẽ petimus vt facias liquefieri a facie nostra: sicut cera liquescit a facie ignis. Quoniã dñe ipe est latro primus ⁊ vltimus: qui consilium fecit vt raperet gloriã tuam. qm̃ inflatus ⁊ elatus crepuit ⁊ cecidit in faciẽ suaȝ: ⁊ deiecisti eum de mõte scto tuo: et de medium lapidum ignitorum. in quoꝝ medio ambulauit. Et nũc vita mea domine de⁹ me⁹. ex quo cecidit nõ cessat ꝑsequi filios tuos. Et in odium tuũ o rex magne: cupit perdere hãc creaturam tuã: quã creauit omnipotens bonitas tua ad imaginẽ tuam: vt possideat gloriã tuã quã ipe ꝑdidit ꝑ superbiam suam. Sed ꝯterere eũ fortis noster: ante nos agnos tuos: ⁊ illumina nos vt videamus laqueos quos ipse parauit: ⁊ euadamus ad te o leticia israel. Et hec oia tu domine melius nosti: q̃ nosti contentionẽ eius ⁊ ceruicẽ eius durissimã. Nec hoc dico vt ostendam tibi: quia omnia vides ⁊ nulla te latet cogitatio. Sȝ añ pedes tue maiestatis de inimico meo querimonia facio: iudex eterne vt ⁊ ipsum dãnes: ⁊ nos filios tuos salues: quorum forti

tudo tu es. Versut⁹ ē eniꝫ dñe iste ho stis ⁊ tortuosus. nec facile deprehēdi possunt circuitus vie eius: nec cogno sci species vult⁹ ei⁹ nisi tu illumines. Nam nūc hic: nūc illic. nūc agnū: nūc lupum. nūc tenebras: nūc lucē se ostē dit. ⁊ singulis quibuslibet qualitatib⁹ locis ⁊ temporibus secūdū varias re rum mutatiōes: varias exhibet tem ptationes. Nā vt tristes decipiat tri stat̄ ⁊ ipse vt gaudētes illudat fingit se ip̄e gaudere. vt sp̄uales defraudet in āgelū lucis se trāsfigurat. vt fortes cōprimat apparet agn⁹. vt mites de uoret apparet lup⁹. S hec qui dem oia ꝭm similitudinem variarum temptationuꝫ effici habet. sicut alios a timore nocturno: alios a sagitta volā te in die. alios a negocio perābulāte in tenebris. alios ab icursu: alios a de mōio meridiano. Et ad hec quis ydo ne⁹ vt cognoscat? quis reuelabit spe ciem indumenti eius? ⁊ gyrū dentiuꝫ eiusq̄s agnoscet? En abscondit sagit tas suas in pharetra. ⁊ laqueos etiaꝫ abscōdit sub sp̄e lucis: ⁊ hoc difficil li⁹ perpendit̄ nisi a te dñe spes nostra lumē assumamus vt videamus. Nam non solū in carnis operibus que de fa cili cognoscūtur: nō tm̄ in ip̄is vicijs sꝫ in ipsis sp̄ualibus exercitijs laque os abscōdit. subtiles et sub virtutum colore ipsa vita induit ⁊ trāsmutat se in āgelum lucis. Hec et multa alia ni titur contra nos ip̄e fili⁹ belial. ip̄e sa than: domine deus noster. Et nunc vt leo: nūc vt draco: manifeste ⁊ occulte: intus ⁊ extra die ac nocte insidiat̄ vt rapiat aīas nostras. Et tu eripe nos dñe qui saluas sperātes in te vt ip̄e de nobis doleat ⁊ tu lauderis i nobis do mine deus noster.

¶ Iterū de beneficijs dei. X Capitulum. xviij.

Go aūt fili⁹ ācille tue que me recōmēdauit māuitue iā his m̄is pauperculis cō fessiōib⁹ ꝯfitear tibi libera tor me⁹ toto corde meo ⁊ re colaꝫ ad mentē meā oīnia bona que fecisti mihi a iuuentute mea. in omni vita mea. Scio namq̄ꝫ ingratitudo multū tibi displiceat: que est radix to tius mali spiritualis. et ventus qui dam desiccans et vrens omne bonum obstruens fōtem diuine misericordie tue super hominez: qua et mortua iaꝫ non oriūtur. et viua iam opera mori untur ⁊ vltra non adipiscūtur. Et ego domine gratias tibi ago ne sim ingra tus tibi liberator meus: quoniaꝫ libe rasti me. Quotiens me iam absorbue rat ille draco. et tu domie ab ore eius extraxisti me. Quotiēs ego peccaui et ipse paratus fuit deglutire me sed tu domine deus meus defendisti me. Cum contra te inique agebaꝫ cū tua mandata frangebam stabat ipse para tus vt me raperet ad infernuꝫ: sed tu prohibebas: Ego te offendebaꝫ. et tu me defendebas. Ego te non timebā ⁊ tu me custodiebas. A te recedebaꝫ et inimico meo me exibebam. tu ipsum ne me acciperet deterrebas. Hec mihi tu domine deus meus beneficia cōfe rebas: ⁊ ego miser non cognoscebam. Sic enim me mltotiēs a faucibus dia boli liberasti. de ore leōis eripuisti et ab inferno licet nescienteꝫ me multis vicibus reduxisti. Descendi enim vsq̄ꝫ ad portas inferni: et ne illuc intrareꝫ tu me tenuisti. Appropinquabam vsq̄ꝫ ad portas mortis: et ne me ipse cape rent tu fecisti. De morte etiam corpo ris sepius eripuisti me saluator meus cum graues morbi tenerent me: cum fui in periculis multis per mare ꝑ ter ras: ab igne et gladio: et ab omni peri culo liberans semper michi astans et misericorditer saluans. V Sciebas tu quidē domie: quia si tūc mors me occupasset: infernus animaꝫ meā suscepisset: ⁊ perpetuo damnat⁹ fuissez. Sꝫ tua misericordia ⁊ tua gra tia preuenit me: eripiens me de mor te corporis: ⁊ de morte anime domine deus me⁹. Hec et multa michi tua a lia beneficia exibuisti. et ego erā cec⁹ et non cognoui donec illuminasti me. Nunc igitur lux anime mee domie de

us meus: vita mea: per quam viuo. lumen oculorum meorum per quod video. En illuminasti me et cognosco te: quia viuo per te: et gratias ago tibi licet viles et exiles et impares beneficijs tuis: quales habet mea fragilitas offero. Quoniam tu es solus deus meus creator meus benignus qui amas nostras animas et nichil odisti eorum que fecisti. En ego primus inter peccatores quos saluasti vt exemplum alijs tribuam benignissime pietatis tue. Confitear tibi beneficia tua magna: quoniam eripuisti me de inferno inferiori semel et secundo et tertio et centies et millies. et ego semper ad infernum tendebam: et tu me semper reducebas: et iuste millies damnasses me si voluisses. noluisti. quia amas animas et dissimulas peccata hominum propter penitentiam domine deus meus multe misericordie in omnibus vijs tuis. Nunc ergo video hec domine deus meus et cognosco per lumen tuum et deficit anima mea in misericordia tua magna que est super me: quoniam eripuisti animam meam ex inferno inferiori: et me ad vitam reduxisti.

x Totus enim eram in morte: totum me resuscitasti. Tuum igitur sit totum id quod viuo et totus totum me tibi offero. Totus spiritus. totum cor totum corpus tota vita mea viuat tibi vita mea dulcis. quoniam totum me liberasti vt totum me possideres. totum me refecisti vt totum me rehaberes. Diligam te igitur domine virtus mea diligam te ineffabilis exultatio mea et viuat iam non michi sed tibi tota vita mea que perierat in miseria mea: resuscitata est in misericordia tua. qui es deus misericors et miserator et multe misericordie in milia his qui diligunt nomen tuum. Idcirco domine deus meus sanctificator meus iussisti michi de lege tua: vt diligam te toto corde meo tota anima mea tota mente mea: tota fortitudine mea et totis viribus meis et etiam ex intimis medullis cordis mei: omnibus horis et momentis: quibus fruor bonis misericordie tue. quoniam semper perirem: nisi quia semper regis me. semper morerer: nisi quia semper me viuificas. et omni momento me tibi obligas dum omni momento mihi tua magna beneficia prestas. Sicut ergo nulla est hora vel punctus in omni vita mea quo tuo beneficio non vtar sic nullum debet esse momentum quo te non habeam ante oculos in mea memoria. et te non diligam ex omni fortitudine mea. Sed nec hoc valeo nisi tu dederis mihi: cuius est omne donum bonum et omne datum optimum descendens a patre luminum apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Non enim est volentis neque currentis: sed tui miserentis vt diligamus te. Tuum est domine hoc donum cuius est omne bonum. Iube te diligi: da quod iubes et iube quod vis.

¶ De feruore dilectionis vel charitatis. y

Capitulum xix.

Amo te deus meus magis et semper amare cupio quia tu es reuera omni melle dulcior omni lacte nutribilior et omni luce clarior. Idcirco super omne aurum et argentum et lapidem preciosum es mihi charior. displicebat enim mihi quicquid agebam in seculo pre dulcedine tue et decore domus tue quam dilexi. O ignis qui semper ardes et numquam extingueris o amor qui semper ferues et numquam tepescis accende me. Accendar inquam totus a te vt totus diligam te. Minus enim te amat qui tecum aliquid amat quod non propter te amat. Diligam te domine quoniam tu prior dilexisti me. Et vnde michi verbum vt explicem signa dilectionis tue maxime erga me propter innumera beneficia tua: quibus a principio educasti me. Post beneficium nempe creationis quando in principio de nichilo ad ymaginem tuam creasti me honorificans et extollens me inter eas creaturas quas fecisti: et nobilitans lumine vultus tui quo signasti supliminare cordis mei quo ab insensibilibus pariter et sensibilibus brutis discreuisti me et paulominus ab angelis minuisti. Parum et hoc fuit ante conspectum diuinitatis

tue/quoniam quotidianis z singularibus maximisqꝫ donariis tuorū beneficiorū me sine intermissione nutriuisti/z quasi filium tuum paruulū tenellum vberibus tue cōsolationis lactasti z cōfortasti me. Ut enim tibi tot⁹ seruirem/omnia quecūqꝫ fecisti in meum seruitium tradidisti.

¶ Qd̄ deus subiecit omnia seruituti hominum. 5
Capitulum. xx.

Omnia sub pedib⁹ hominis subiecisti vt solus hō tot⁹ tibi subijceret. Et vt tuus tot⁹ hō esset sup omni tua domiatus ē homo Exteriora nēpe ꝓ corpore cūcta creasti. i pm vero corp⁹ ꝑ aia. aia vero pro te vt tibi soli vacaret z te solū amaret possidens te ad solatium inferiora ꝑo ad seruitiū. Quicquid enim celi ambitu cōtinet inferius ab anima humana est que facta est vt summū superi⁹ possideret. cuius possessione beata fieret. cui si adheserit cunctorū mutabiliū inferiorū necessitudines supergrediens illius summe maiestatis cuius emulatur speciem: eterne imortalitatis faciē cū serenitate videbit Tūc vero illis bonis optimis fruet in domo domini. quorū comparatione cuncta hec que hic cernimus velut nihilū cōputantur. Illa sunt que oculus nō vidit/nec auris audiuit. nec i cor hominis ascenderūt q̄ preparauit deus diligētibus se. Et hec quidem dn̄e datur⁹ es aie. His etiam quotidie letificas animas seruorum tuorū q̄ amas animas. Quid miror hec dn̄e deus meus imaginē q̄ppe tuā honorificas z similitudinē tuam ad quam create sunt. Nā et corpori nostro licet ad huc corruptibili et ignobili vt videret dedisti celi claritatē ꝑ manū ministrorum tuorū indefessorū solis z lune/ qui precepto tuo iugit die ac nocte deseruiunt filiis tuis/vt spiraret largitus es aeris puritatē vt audiret sonorū varietates: vt odoraret odorū suauitates/vt gustaret saporum qualitates/ vt contrectaret dedisti corpulentium omniū grossitates. Adiuuamēta suis necessitatibus dedisti iumēta volucres quoqꝫ celi z pisces maris z fruct⁹ terre ad reficiendū impendisti. Medicinas de terra propter singulas quasqꝫ suas corruptelas creasti. singula solatia singulis malis obuiantia preparasti. quoniā es misericors z miserator z nouisti figmentū nostrum figulus noster/z nos omnes quasi lutū in manu tua.

¶ Qd̄ ex consideratione bonorū temporaliū colligit magnitudo celestis consilij. 21
Capitulum. xxi.

Ia aperi mihi mia tua magna. lumie tuo illustra que so magis adhuc vt michi magis aperiat. Nā ex his minimis tua magna. z ex his visibilibus tua iuisibilia comprehendimus domie deus sancte z bone creator noster. Si enim mi domie pro hoc corpore ignobili z corruptibili tā magna z inumera beneficia prestas a celo et aere: a terra et mari. a luce et tenebris a colore et vmbra rore et imbre. ventis et pluuijs. volucribus et piscibus/bestijs et arboribus. et multiplicate herbarum et germinum terre: et cunctarum creaturarum tuarum ministerio nobis successiue per sua tempora ministrantium vt aleues fastidium nostrum. qualia quesо et q̄ magna et inumerabilia erunt illa bona que preparasti diligentibus te / in illa celesti patria vbi te videbimus facie ad faciem Si tanta facis nobis in carcere: quid ages in palacio? Magna et inumerabilia sunt opera tua domine rex celorum. Cum enim sint hec omnia valde bona et delectabilia que bonis pariter malisqꝫ communia tradisti. qualia futura sunt illa que solis bonis recondisti. Si tam innumera et varia dona tua: que nunc amicis pariter tribuis et inimicis. q̄ magna z innumerabilia: q̄ dulcia et delectabilia. que solis tuis es largiturus

amicis Si tanta solacia in hac die lachrymarum: quanta cōferes in die nuptiarum? Si tanta delectabilia continet carcer: quanta queso continet patria? Oculus non vidit deus absque te que preparasti diligentib⁹ te. Secundum enim magnam multitudinē magnificentie tue est etiā multitudo magna dulcedis tue quā abscondisti timentibus te. Magnus enim tu es domine deus meus et immens⁹. nec est finis magnitudinis tue. nec est numer⁹ sapientie tue: nec est mensura benignitatis tue. nec est finis nec numer⁹ nec mensura retributionis tue. sed sicut magnus es tu: ita magna sunt donaria tua. quoniam tu ipse premium et donum omnium legitimorum tuorum pugnatorum.

¶ Qđ diuina dulcedo omnem presentem mundi amaritudinē tollit. B Capitulum. xxij.

Hec sūt bñficia magna tua domine de⁹ sctificator sanctorū tuorū: quibus repleturus es inopiam esurientium mortuorum tuorum. qm̄ factus es spes desperatorū et consolatio desolatorū. tu corona spei q̄ ornata est gloria preparata vincentibus. Tu famelicorum satietas eterna danda esurientibus. Tu consolatio sēpiterna: qui solis illis te tribuis qui consolationē huius mundi pro tua perpetua consolatiōe contemnunt. Nam qui hic consolātur indigni tua consolatione habenť. Sed qui hic cruciantur a te consolanť: et q participant passionibus: participāt et consolationibus. Nemo eni potest in vtroque seclo cōsolari: nec potest quis hic et in futuro gaudere: sed vnum necesse est vt perdat qui alterū voluerit possidere. Hec vbi considero domine consolator me⁹. In hac vita renuit cōsolari anima mea vt digna habeatur tuis consolatiōibus eternis. quia iustum est vt amittat te quicunque in aliquo alio magis consolari eligit q̄ in te Et obsecro sūma veritas te per te nō permittas me in aliquā consolatione vana consolari. Sed peto vt oīa mihi amarescāt vt tu solus dulcis appareas aīe mee qui es dulcedo inextimabilis p quā cuncta amara dulcoranť. Tua eñ dulcedo stephāo lapides torrētis dulcorauit tua dulcedo craticulā btō laurētio dulcē fecit p tua dulcedine ibant apłi gaudētes a conspectu concilij: qm̄ digni habiti sūt p nomine tuo cōtumeliam pati. Ibat andreas securus ad crucē et gaudēs. qm̄ ad tuā dulcedinē pperabat Hec tua dulcedo ipos apostolorum pricepes sic repleuit vt pro ipsa crucis patibulum vnus eligeret: alter quoque caput ferięti gladio supponere non timeret. Pro hac emēda bartholomeus ppriam pellem ddit. Pro hac quoque gustāda veneni poculu intrepidus iohannes potauit Hāc vero vt gustauit petrus oīm inferiorū oblitus clamauit quasi ebrius dicēs. Dn̄e bonū est nobis hic esse. faciamus hic tria tabernacła. hic moremur: te cōtemplemur. quia nullo alio indigem⁹. sufficit nobis domine videre te sufficit inqt tanta dulcedie satiari. Vnā eñ stillā dulcedis ille gustauit: et omnem aliam fastidiuit dulcedinem. Quid putas dixisset si magnam illam multitudinē dulcedinis diuinitatis tue gustasset: quā abscondisti timētibus te! Hāc tuā dulcedinē sessabilē et illa gustauerat virgo: de qua legimus q letissima et gloriāter ibat ad carcerē: quasi ad epulas inuitata. Hāc vt reor et ipse gustauerat q̄ dicebat. q̄ magna mltitudo dulcedis tue domine quam abscondisti timētibus te. qui commonebat. gustate et videte quoniam suauis ē dn̄s. Hec est eñ illa beatitudo dn̄e deus noster quā expectam⁹ daturum te nobis: pro qua tibi dn̄e cōtinue militamus p qua tibi mortificamur tota die: vt i tua vita tibi viuam⁹

¶ Qđ tota spes nostra et desiderium cordis nostri debet esse in deum. C Capitulum. xxiij.

Tu autem domine expectatio israel. desiderium adqđ suspirat cor nostrū quotidie.

festina ne tardaueris. Surge pp̄era & veni vt educas nos de isto carcere ad confitendū nomini tuo / vt glorietur in luie tuo. Aperi aures tuas clamoribus lachrymarū pupillorū tuorū: qui clamant ad te: pater nr̄ / da nobis hodie panē nr̄m quotidianū. i cuius fortitudine ambulem⁹ die ac nocte vsq₃ quo perueniamus ad montē sanctū tuū oreb. Et ego paruul⁹ inter paruulos familie tue: deus pr̄ & vtus mea qn̄ veniā & apparebo an̄ faciē tuā: vt q̄ nūc tibi cōfiteor ad tp̄s. ex tūc cōfitear tibi ineternū. Btūs ero si fuero amiss⁹ ad vidēdū claritatē tuā. Quis mihi hoc tribuat vt ad hoc venire pmittas me Scio dn̄e & cōfiteor me indignū vt intrē sub tectū tuū: sed fac pp̄ter honorē tuū. & ne confundas in te sperantē seruū tuū. Et q̄s intrabit in sanctuarium tuū ad cōsiderandas potentias tuas nisi tu apias. Quis aūt apiet si tu clauseris. Si destruxeris nemo est q̄ edificet. Et si icluseris hoīem nemo est q̄ apiat. Si cōtinueris aq̄s oīa siccabūtur. Et si emiseris eas subuertēt terrā. Si oīa q̄ fecisti ad nichilū redigis: q̄s cōtradicet tibi. porro sempit̄na bonitas mie tue q̄ fecisti oīa q̄cūq₃ voluisti. tu nos fecisti fabricator mūdi: rege nos tu nos creasti ne spernas nos q₂ opa tua sumus. Et quidē dn̄e deus noster. nos lutū & vermiculi nō valemus in tuas et̄nitates itrare nisi tu iduxeris q̄ de nihilo cūcta creasti.

¶ Q̄d salus nostra ex deo est. E Capitulum. xxiiij.

Go aūt op⁹ manuū tuarū cōfitebor tibi i timore tuo q₂ nō in arcu meo spabo: & gladius meus nō saluabit me / s₃ dext̄a tua & brachiū tuū & illuminatio vultus tui. alioqui desparē. qm̄ spes mea tu es q̄ creasti me qm̄ nō derelinq̄s sperātes i te. tu quippe es dn̄s de⁹ nr̄ suauis & patiēs in misericordia disponēs omnia. Nā si peccauerimus tui sumus: si non peccauerimus tui sumus quoniam apud te sumus computati. Nos soliū vniuersi: & vanitas est: oīs homo viuēs & ventus est vita nostra super terrā. Ne irascaris si cadim⁹ pupilli tui. q̄niam tu nosti figmētum nostrū domine deus noster. Num deus inestimabilis fortitudinis cōtra foliuʒ quod a vento rapitur ostēdere vis potētiā tuam: & stipulam siccam persequeris. Num dānabis israel rex eterne canē vnū. Num damnabis pulicem vnum. Audiuimus de misericordia tua domine: qm̄ tu mortē non facis: nec letaris in perditione moriētiū. Propter te dn̄e oramus te ne permittas me dominari quod nō fecisti huic creature tue quā fecisti. Si enim doles de perditiōe: quid te p̄hibet dn̄e: qui omnia potes me semper leteris de nr̄a saluatione. Si vis potest me saluare. ego autē & si vellē nō possem. Magna est multitudo miseriarū mearū mecum. Velle quippe mihi adiacet: perficere autem non inuenio. Velle quod bonū est non possum nisi tu velis. nec quod volo possum nisi tua potentia me confortet. & quod possum aliquādo nolo nisi tua voluntas fiat sicut in celo & in terra. & q̄d volo & possum ignoro: nisi tua sapientia me illustret. Et si etiam scientia q̄nq₃ volēs quādoq₃ valēs in imp̄fecta & vacua trāsit sapiētia mea nisi adiuuer a vera sapientia tua. In tua aūt voluntate cuncta sunt posita & non est qui possit resistere voluntati tue dn̄e vniuersorū: principatū tenēs oīs carnis. & quecunq₃ vis facis in celo / & in terra: in mari: & i oīb⁹ abyssis. In nobis igitur fiat voluntas tua: super quibus inuocatum est nomē tuū. ne pereat hoc nobile plasma tuuʒ q̄d creasti propter honorem tuuʒ. Et q̄s homo natus de muliere qui viuat et nō videat mortē. et eripiat animā suā de manu inferi: nisi tu solus eripias vita vitalis omnis vite: per quem omnia viuunt.

¶ Quod volūtas humana inefficax sit ad bona opera sine diuina gratia. F Capitulum. xxv.

Ecce eni iã tibi cõfessus sum laus vite mee dñe de⁹ me us virtus salutis mee. spe rabã alqñ in virtute mea q̃ tñ non erat virtus. Et cũ sic volui currere vbi magis stare cre debaz ibi magis cecidi factusq; sum magis retro: et nõ añ et qđ credebã cõ sequi magis elongatũ est a me. Sic p mlta similia vires meas pbãs. cogno sco nunc q: illuiasti me qm̃ qđ magis credidi posse p me. min⁹ semper potui Dicebã eni hoc faciã illud perficiam nec hoc nec illud faciebã. Aderat vo lũtas nõ erat facultas. Aderat facul tas nõ aderat volũtas: qm̃ de meis vi ribus cõfidebã. Nũc aũt cõfiteor tibi dñe de⁹ me⁹ pr̃ celi et terre q: nõ in for titudine sua roborabitur vir: et glĩek añ te stulta presumptio oĩs carnis. Nõ ẽ hominis velle quod possit aut posse quod velit: vel scire qđ velit et possit sed potius a te gressus hoĩs di riguntur: illoꝝ inquã q non a se sed a te dirigi se pfitẽtur. Obsecramus itaq; viscera misericordie tue velis dñe sal uare. qđ creasti. quoniaz si vis potes nos saluare. et in tua voluntate vir tus est nostre salutis.

De antiquis beneficijs dei. G Capitulum. xxvi.

Recordare mie tue ãtique qua nos a pricipio i bñdi ctionib⁹ tue dulcedinis p̃ uenisti. anteq; eni nascerer ego filius ancille tue. dñe spes mea ab vberib⁹ mr̃is mee. tu me p̃uenisti p̃parãs mihi semitas qb⁹ in cederẽ et venirẽ ad gloriã dom⁹ tue p̃usq; me formares i vt̃o nouisti me et anteq; exirez de vulua quicquid tibi placuit preordinasti me. Que et qua lia sint in libro tuo scripta de me in se creto cõsistorij tui. ego quidẽ ignoro vnde et valde timeo / tu vo nosti / quo niam quod ego per successus dierum et tempoꝝ hinc ad mille annos hui⁹ temporalitatis expecto in conspectu eternitatis tue iã factum est et quod futurum est iã factum est. Ego autẽ stãs in hac nocte tenebrosa hec igno rans timor et tremor venerunt super me / dum video michi vndiq; immine re multa pericula a multis quoq; ho stibus venerari / multitudineq; innu merarum miseriarum in hac vita me circundari. Et nisi in tantis malis af foret mihi tuũ adminiculũ desperarẽ Sz spes mihi magna subest de te mi tissime princeps deus meus / et consi deratio multitudinis miserationum tuarũ que apud te sunt subleuat men tem meam et precedentia signa mise ricordie tue q me anteq; nascerer pre uenerunt / et nũc specialiter i me euul serũt / de futuris benignitatis tue me lioribus et perfectioribus munerib⁹ que amicis tuis reseruas / spem meaz admonent / vt in te letetur dñe deus meus letitia sancta et viua / qua sem per letificas iuuentutem meam.

De angelis deputatis ad custodiã hominum. h Ca. xxvij.

Dilexisti ei me vnice amor meus anteq; diligerem te et ad ymaginẽ tuã creasti me / oĩbus creaturis tuis proposuisti me / quam di gnitatem tunc quidẽ seruo cũ nouerĩ te / pter quẽ fecisti me. Insup facis angelos tuos spũs pp me / qbus man dasti vt custodiãt me in oĩb⁹ vijs me is / ne forte offendã ad lapidẽ pedem meũ. Hi eni sunt custodes sup nume ros ciuitatis tue noue hierusalẽ et mõ tes i circuitu eius / vigilãtes et custo diẽtes vigilias noctis sup gregẽ tuũ ne quãdo rapiat vt leo animas nr̃as dũ non esset qui eriperet. ille antiqu⁹ serpẽs aduersarius noster dyabolus q quasi leo rugiẽs semp circuit q̃rens quem deuoret. Hi sunt ciuis btẽ ciui tatis superne hierusalẽ q. sursum est mater nostra / in ministerium missi p pter eos qui hereditatem capiunt sa lutis / vt eos liberẽt ab inimicis suis et custodiant in omnibus vijs suis cõ fortent quoq; et moneant: et oratiões filiorum tuorum offerant in cõspectu glorie maiestatis tue. Diligunt nem

pe conciues suos:per, quos sue ruine scissuras restaurari expectāt. Ideoq3 magna cura ꝛ vigilāti studio assunt nobis oibus horis ꝛ locis:succurrentes ꝛ ꝓuidētes necessitatibꝰ nr̄is: et solliciti discurrētes inter nos ꝛ te domine. gemitꝰ nr̄os atq3 suspiria referentes ad te vt ipetrēt nobis facilem tue benignitatis ꝓpiciationē: ꝛ referāt ad nos desideratā tue gratie bn̄dictionem. Ambulant nobiscū in oibus vijs nostris. intrant ꝛ exeūt nobiscū: attente considerātes q̄3 pie: q̄3 honeste in medio praue natiōis cōuerse mur. quātoq3 studio ꝛ desiderio q̄ramus regnū tuū ꝛ iustitiā eius quanto q3 timore ꝛ tremore seruiamꝰ ꝛ exultemꝰ tibi leticia cordis nostri. Adiuuant laborātes. ꝓtegūt quiescentes. hortantur pugnantes: coronant vincentes: cōgaudent gaudentibꝰ de te inq3 gaudentibus. cōpatiuntur patiētibus: pro te inq3 patiētibus. Grādis est eis cura de nobis. Magnus est affectus dilectiōis eorum erga nos. Et hoc totum propter honorē tue inextimabilis charitatis qua dilexisti nos. Diligūt ei quos tu diligis. custodiūt quos tu custodis. ꝛ deserūt quos tu deseris: nec diligūt operantes iniquitatē. q̄m ꝛ tu odisti oēs operantes iniquitatē: ꝛ perdes oēs qui loquuntur mēdacium. Quotiēs bene agimus gaudent angeli ꝛ tristanꝫ demōes. Quotiēs a bono deuiamus: diabolum letificamus: ꝛ angelos tuos suo gaudio defraudamꝰ. Gaudium est eīm eis super vno peccatore pn̄iam agente. Sz diabolo sup vno iusto pn̄iam deserente. I Da igitur pater eis sēper gaudere de nobis: vt ꝛ tu semp ꝑ eos lauderis in nobis: ꝛ nos cū eis in vnū ouile tuū adducamur/ vt cōfiteamur simul noī scō tuo creator hoim ꝛ angelorū. Hec ipse commemorans corā te: cōfiteor laudās te. q̄m beneficia tua magna sunt hec quibꝰ nos honorificasti/ dās nobis angelos/ tuos spūs/ i ministeriū nostrū. Dederas ei quicquid celi ambitu continetur. et quasi parua reputas hec que sub celo sunt/ nisi adderes etiā ea que sunt sup celos. Laudēt te dn̄e de hoc oēs āgeli tui/ cōfiteanꝫ tibi de hoc oia opera tua/ ꝛ ipi sancti tui bn̄dicant. O honorificētia nostra/ nos nimis honorificans ꝛ ditans/ multis muneribꝰ decorasti. Admirabile est eīm nomē tuū dn̄e in vniuersa terra. Quid est ei homo quia magnificas eū/ aut apponis erga eum cor tuum. Dixisti eīm ꝑ ras antiqua. Delicie mee esse cū filijs hominū. Nonne hō putredo/ ꝛ filius hominis vermis. nonne vniuersa vanitas omnis homo viuēs. Et dignum ducis sup huiuscemodi apire oclos tuos/ ꝛ adducere eū tecū i iudicium.

¶ De profunda predestinatione et ꝑscientia dei. Capitulum. xxviii.

Oce me abyssus ꝓfūdissima creatrix sapiētia/ q̄ librasti in pōdere mōtes ꝛ colles/ i statera molem terre tribꝰ digitis appēdisti. Suspēde molē corpalitatis huiꝰ quā gero/ tribꝰ iuisis digitis tuis ad te vt videā ꝛ cognoscā q̄3 admirabilis es i vniuersa t̄ra. Lux ātiq̄ssima q̄ lucebas añ oēm lucē i mōtibꝰ s̄ctis eternitatis antiq̄. cui nuda et aperta erāt oia anteq̄3 fierēt. Lux q̄ odio habes oēm maculā/ vtpote mūdissima ꝛ imaculatissima. q̄ tibi delicie cū hoie q̄ cōuentio lucis ad tenebras. Ubi ei sunt in hoie delicie tue. Ubi ꝑparasti tibi in me dignū sanctuariū maiestatis tue/ ad qd̄ introiēs habeas delicias delectationis tue. Mundū eni cenaculum decet te mūdans virtus/ q̄ non nisi a mundis cordibus videri potes. multo magis nec haberi. In homine autem vbi est templum tam mūdum vt te suscipiat q̄ regis mundum Quis potest facere mundum de imūdo cōceptum semine. nonne tu q̄ solꝰ es mūdus. ab imūdo eīm q̄s mundabitur. Nā ꝛ s̄m legē quam dedisti p̄ribꝰ nr̄is in igne comburēti mōtē. ꝛ in nube tegēte aquā tenebrosam/ quicquid

tetigerit immundus immundum erit Omēs autē nos qua si pannus mēstrua te: de massa corrupta ⁊ imunda veniē tes: macula immundicie nostre: quaȝ celare saltē tibi q̄ oīa vides nō possu mus: in frontibus portamus: quare mundi esse non possumus nisi tu mun daueris q̄ solus es mundus. Mūdas aūt de nobis filijs hoīm eos in q̄bus tibi cōplacuit habitare. quos ab iac cessibilib⁹ profundis secretis iudicio rum incōprehēsibiliū sapiētie tue. sē per iustorū licet occultorū: sine coruȝ meritis predestinasti ante mundū. vo casti de mūdo: iustificasti in mūdo. et magnificas eos post mundum. L

Non oib⁹ aūt hoc facis. qđ admirā tur tabescētes omēs sapientes terre. Et ego dn̄e hoc considerans expaue sco ⁊ obstupesco de altitudīe diuitia rū sapiētie ⁊ sciētie tue: ad quam ego nō ptigo: ⁊ icōprehēsibilia iudicia iu sticie tue: qm̄ ex eodē luto alia quidē facis vasa i honorē. alia ꝟo in contu meliā sempiternā. Quos igit̄ tibi ele gisti de multis in tēplū sanctū tuū ip sos mūdas: effundēs sup eos aquam mundā: quoꝝ noīa numerūq̧ tu nosti qui sol⁹ numeras multitudinē stella rū: ⁊ oibus eis noia vocas. q̄ etiā scri pti sunt i libro vite: q̄ nequaq̄ perire possunt. quibus oīa cooperant̄ in bo nū etiā ipa pctā. Cū ei cadunt nō col liduntur. q2 tu supponis manū tuam custodiens oīa ossa eoꝝ vt vnū ex eis nō cōterat̄. Attamē mors pctōrū pes sima. illorū inquā quos āteq̄ faceres celū ⁊ terrā: bm̄ abyssum ml̄tā iudicio rū tuoꝝ occultoꝝ: semꝑ autē iustorū: presciuisti ad mortē eternā quoꝝ di numeratio nominū ⁊ meritoꝝ prauo rū apud te est: q̄ numerū arene maris dinumerasti: ⁊ dimēsus es profundū abyssi: quos reliquisti in imūdicijs suis: q̄b⁹ oīa cooperant̄ in malū. ⁊ ip sa etiā oratio vertit̄ peccatū vt si etiā vsq̧ ad celos ascēderit: ⁊ inter sidera celi collocauerint nidū suū: quasi ster quilinium in fine perdentur.

De illis q̄ prius sunt iusti: ⁊ postea impij efficiuntur et econuerso. M

Capitulum. xxix.

Magna sūt hec iudicia tua dn̄e de⁹: iudex iuste ⁊ for tis q̄ iudicas equitatē. ⁊ ī scrutabilia facis ⁊ ꝓfun da: q̄ cū ꝯsiderādo ꝯtremī scūt oia ossa mea: qm̄ non securat̄ hō viuēs sup t̄rā: vt seruiam⁹ tibi pie et caste cūctis dieb⁹ vite nr̄e i timore: ⁊ exultem⁹ tibi cū tremore: vt nō sit ser uitiū sn̄ timore: neq̧ gaudiū sine tre more: ⁊ nō glt̄ef accict⁹ nisi vt disci ct⁹. neq̧ glorief ante te ois caro. sed pauescat ⁊ cōtremiscat a facie tua: cū ignoret hō vtrū amore an odio di gni⁹ sit. sȝ i futurū oia reseruant̄ icer ta. Vidim⁹ ei mltos dn̄e ⁊ audiuim⁹ a patrib⁹ nr̄is: qđ vtiq̧ sn̄ magno tre more nō recolo: sn̄ multo timore non cōfiteor. ascēdisse ꝑmit⁹ quodāmō vs q̧ ad celos: ⁊ iter sidera nidū suū col locasse: postmoduȝ aūt cecidisse vsq̧ ad abyssos ⁊ aias eoꝝ i malis obstu puisse. Vidim⁹ stellas de celo cecidis se ab ipetu feriētis caude draconis: ⁊ eos q̄ iacebāt i puluere t̄re a facie sub leuātis man⁹ tue dn̄e mirabilr̄ ascen disse. Vidim⁹ viuos moriētes ⁊ mor tuos a morte surgētes. ⁊ eos q̄ int̄ fili os dei ābulāt i medio lapidū ignito rū quasi lutū ad nihilū defluxisse. Vi dim⁹ lucē obtenebrasse ⁊ de tenebris lucē ꝓcessisse: q2 publicani ⁊ meretri ces p̄cedūt icolas i regno celoꝝ. filij aūt regni eijciunt̄ i tenebras exterio res. Quare aūt ista oia nisi q2 ī mōtē illū ascēdert̄ i quē ascēdit āgel⁹: ⁊ de scēdit diabol⁹. Quos aūt p̄destiasti ipos ⁊ vocasti: ⁊ scītificasti ⁊ mūdasti vt dignū habitaculū sint tue maiesta tis cū q̄b⁹ ⁊ in q̄b⁹ tibi delicie sctē et mūde: i q̄b⁹ tu delectaris: ⁊ letificas iuuētutē eoꝝ habitās cū eis ī memo ria eoꝝ. vt ipi tēplū sctm̄ tuū sint qđ magne dignitatis et cōmendatio est humanitatis nostre.

Qđ anima fidelis sit sanctuarium dei. N

Capitulum. xxx.

Anima enim quā creasti non de te sed p v̄bū tuū: nō ex qualibet elemētoꝝ mate ria s; ex nihilo. q̄ qdē rō nalis itellectualis: spūa lis: semp viuēs: sēp i motu: quā signa sti luīe vultus tui: ⁊ cōsecrasti v̄tute lauacri tui ita facta ē capax maiesta tis tue ꝙ a te solo ⁊ a nullo alio possit ipleri. Qñ aūt te h; plenū ē desideriū ei⁹ ⁊ iā nihil aliō qō desiderer exteri⁹ restat. Dū aūt aliqd exteri⁹ desiderat manifestū ē ꝙ te nō h; interi⁹ quo ha bito nihil est ꝙ vltra desiderer. Cū ei sis summū ⁊ oē bonū: nō h; qō deside ret āplius si possidet te omne bonum. Qō si nō desiderat oē bonū: restat vt desideret aliquid qō nō est oē bonum ergo nec summū bonū. ergo nec deum sed potius creaturā. Cum autē crea turam desiderat cōtinuā famē habet: q; licet qō desiderat de creaturis adi piscatur: vacua tñ remanet. q; nichil est qō eā impleat nisi tu ad cuius ima ginem est creata. Imples autē tu eos q̄ nichil aliud desiderant p̄ter te ⁊ fa cis eos dignos te sanctos: beatos im maculatos: ⁊ amicos dei: qui oīa re putant vt stercora vt lucri faciant te solū. Hec ē ei beatitudo quā hoī con tulisti. hic est honor quo eū inter oēs creaturas ⁊ sup oēs honorificasti: vt sit admirabile nomen tuū in vniuersa terra. Ecce dñe deus me⁹ summe op time oipotentissime: inueni locū vbi tu habitas: quia in aīa quā creasti ad imaginē et similitudinem tua; que te solū querit ⁊ desiderat. q; non in illa que te non querit nec desiderat.

¶ Qō neq; p sensus exteriores neq; interiores inueniri potest deus. O Capitulum. xxxi.

Ego erraui sicut ouis q̄ pe rierat: q̄rēs te exteri⁹ q̄ es interi⁹: ⁊ multū laboraui q̄rēs te extra me: ⁊ tu habi tas i me si tñ ego desiderē te. Circuiui vicos et plateas ciuita tis hui⁹ mūdi q̄rēs te ⁊ non iueni. q; male q̄rebā foris qō erat it⁹. Misi nū cios meos oēs sensus exteriores vt q̄ rerē te ⁊ nō inueni: q; male q̄rebā. Ui deo enī lux mea deus q̄ illumiasti me q; male te per illos q̄rebā: q; tu es in tus: ⁊ tamen ipsi vbi intraueris nesci uerūt. Nam oculi dicunt. si colorat⁹ non fuit per nos nō intrauit. Aures dicūt. si sonitū non fecit p nos nō trā siuit. Nasus dicit. si nō oluit p me nō venit. Gustus dicit si nō sapuit p me non introiuit. Tactus etiam addit. si corpulentus non est: nichil me de hac re interroges. Nō ista igit̄ sunt deus me⁹. Nō enī speciē corporis: nō dec⁹ tēporis: non candorem lucis: non co lorem: non dulcium melodiarum can tus: ⁊ quecunq; dulce sonātia: nō flo rum ⁊ vnguentorū vel aromatū odo res: non mella vel manna gustui dele ctabilia: non cetera ad tangendū vel āplexādū amabilia: nec omnia alia sē sibus his subiecta quero cū deū meū quero. Absit vt ista crediderim deu; meū: que etiam a brutaliū sensib⁹ cō prehenduntur. P

Et tñ cū deū meū q̄ro: q̄ro nichilomi nus quādā lucē super oēm lucē quam nō capit oculus: quandā voce; super omnē vocem quā nō capit auris quē dā odorē super oēm odorē quē nō ca pit naris. quendā dulcorē sup omne; dulcorē quem non capit gustus quen dā amplexū sup omnē amplexū quem non capit tactus. Ista lux quidē ful get: vbi locus non capit. ista vox so nat vbi spūs nō rapit. odor iste redo let vbi flatus nō spargit. sapor iste sa pit vbi nō ē edacitas. āplex⁹ iste tāgi tur vbi non diuellit̄. Hic est de⁹ me⁹ ⁊ non estimabit̄ alius ad illu;. hoc q̄ ro cū deū meū quero. istud amo cum deum meū amo. Sero te amaui pul chritudo tā antiqua ⁊ tā noua sero te amaui: ⁊ tu intus eras: ⁊ ego foris: et ibi te querebam: ⁊ in ista formosa que fecisti deformis irruebā. Mecū eras: ⁊ tecū non eram. Ea me tenebāt lōge a te que esse non poterāt nisi in te. Cir cuibā enī oīa querens te et propt' om nia derelinquens me. Interrogaui

terrā si esset de⁹ me⁹: ⁊ dixit michi q̄
nō. ⁊ oīa q̄ in ea sunt hoc idem cōfessa
sunt. Interrogaui mare ⁊ abyssos et
reptibilia q̄ in eis sunt. ⁊ responderūt
Non sumus deus tuus: quere super
nos. Interrogaui flabilē aerē ⁊ inqt
vniuersus aer cū oībus incolis suis.
Fallitur anaximenes non sū ego de⁹
tuus. Interrogaui celū solē lunam et
stellas: neq̄ nos sumus deus tuus in
quiunt. Et dixi omnibus his qui cir
cunstant fores carnis mee. dicite mi
hi de deo meo qđ vos nō estis: dicite
mihi aliqd de illo. Et exclamauerūt
oēs voce grādi. Ipse fecit nos. Inter
rogaui mūdi molē: dic mihi si es de⁹
me⁹ an non? Et rn̄dit voce forti. Nō
sum inqt ego: sed p ipsū sum ego quez
queris in me. ipse fecit me. super me
quere: qui regit me: qui fecit te.
¶ Interrogatio creaturaꝝ pfū
da est cōsideratio ipsaꝝ. rn̄sio attesta
tio ipsarū de deo. qm̄ oīa clamāt deus
nos fecit. Qm̄ vt ait apostolus. inui
sibilia dei p ea que facta sunt a crea
tura mūdi intellecta cōspiciūtur. Et
redij ad me ⁊ itraui i me: et aio ad me
Tu q̄ es? Et rn̄di mihi. Homo rōna
lis ⁊ mortalis. Et icepi discutere qđ
hoc esset. ⁊ dixi. Vn̄ hoc tale animal
dn̄e deus meus? Unde nisi abs te? tu
fecisti me: et nō ipse me. Quis tu? Tu
per quē viuo ego. tu per quem viuunt
oīa. Quis tu? Tu domine deus me⁹
verus et solus oīpotens et eternus et
incōprehensibilis ⁊ immensus. qui sē
per viuis ⁊ nichil morif in te: immor
talis habitans eternitatē mirabilis
oculis angelorū. inenarrabilis. imper
scrutabilis ⁊ inoīabilis. deus viu⁹ ⁊
verus: terribilis ⁊ fortis nesciens pri
cipium neq̄ finem. principium omniū
atq̄ finis: qui es ante primordia secu
lorum. ⁊ ante omnes seculorum origi
nes. Tu es deus meus ⁊ dn̄s omniuz
que creasti: ⁊ apud te oiz stabiliū stāt
cause: ⁊ omnium mutabilium apud te
immutabiles manent origines. ⁊ oīm
rationabilium et irrationabilium at
q̄ temporalium sempiterne viuūt ra
tiones. Dic mihi supplici seruo tuo
deus me⁹. dic misericors misero tuo.
dic queso per miserationes tuas: vn
de hoc tale animal nisi abs te? An q̄s
q̄ se sit faciendi erit artifex? an aliun
de q̄ a te trahitur esse ⁊ viuere? Non
ne tu es summū esse a quo est omne es
se? Quicquid em̄ est a te est: q̄r sine te
nichil est. Nōne tu es fōs vite a quo
fluit omnis vita. Quicquid eni viuit
per te viuit: q̄r sine te nichil viuit. Tu
ergo dn̄e fecisti me: quero quis fecit
me: tu dn̄e fecisti: sine quo factū est ni
chil. Tu factor meus: ego opus tuuz
Gratias tibi ago dn̄e deus me⁹: per
quē viuo ego: ⁊ per quē oīa viuūt: qm̄
fecisti me. Grās tibi plasmator meus
quia manus tue fecerūt me ⁊ plasma
uerūt me. Grās tibi lux mea. quoniā
illuminasti me ⁊ iueni te ⁊ me. vbi in
ueni me ibi cognoui me. vbi inueni te
ibi cognoui te. vbi autem cognoui te
ibi illuminasti me. ℟ Grās
tibi lux mea qm̄ illumiasti me. Quid
est qđ dixi cognoui te? Nōne tu es de
us incōprehēsibilis ⁊ imēsus. rex re
gū ⁊ dn̄s dn̄antiū: q̄ sol⁹ habes imor
talitatē: ⁊ lucē habitas inaccessibilē
quem nullus hominū vidit: sed nec vi
dere pōt. Nonne tu es deus abscōdi
tus ⁊ imperscrutabilis maiestatis so
lus tuiipsius maximus cognitor ⁊ mi
rabilis contēplator? Quis ergo co
gnouit qđ nunq̄ vidit. Dixisti em̄ in
veritate tua. Non videbit me hō ⁊ vi
uet. Dixit ⁊ preco tuus p veritatē tu
am. Deum nemo vidit vnq̄. Quis er
go cognouit qđ nunq̄ vidit? Dixit ēt
veritas tua. Nemo nouit filiū nisi pa
ter: neq̄ patrem quis nouit nisi filius
Sola trinitas tua: soli sibi itegre no
ta ē: q̄ exuperat omnem sensuz. Quid
est ergo quod dixi: quia cognoui te:
Quis em̄ cognouit te nisi tu te? Tu
quippe solus deus omnipotens sup
laudabilis et supergloriosus et super
exaltatus et altissimus et superessen
tialis in sanctissimis et diuinissimis
eloquijs nominaris: quoniam super
omnem essentiam intelligibilem siue

intellectualem / atq; sensibilem / et super omne nomen quod nominatur / non solum in hoc seculo sed etiam in futuro / super essentialiter et superintelligibiliter es cognosceris / quonia superessentiali et occulta diuinitate: super omnem rationem : intellectum et essentia inaccessibiliter et imperscrutabiliter habitas in teipso. vbi lux inaccessibilis: et lumen imperscrutabile et incomprehensibile et inenarrabile: ad quod non attingit aliquod lumen quoniam incontemplabile et inuisibile et super rationale et superintelligibile et superinaccessibile et superincommutabile et superincomunicabile creditur. quod nullus vnq; angelorum vel hominum vidit / sed nec videre potest. S Hoc est celum tuum domine celum celans super arcanum superintelligibile: superrationale et superessentiale lumen. de quo dicit. Celum celi domino. Celum celi cui terra est omne celum. quia supermirabiliter exaltatum est super omne celum. ad qd etiam terra est ipsum celum empireu / hoc est celi domino: quia nulli notum nisi domino. ad quod nemo ascendit nisi qui de celo descendit: quia nemo nouit patrem nisi filius et eorum spiritus. et nemo nouit filium nisi pater et eorum spiritus. Soli quidem tibi trinitas integre nota es trinitas sancta trinitas supermirabilis. et superinenarrabilis et superscrutabilis: et super inaccessibilis / superincomprehensibilis. superintelligibilis / super essentialis: superessentialiter exuperans omnem sensum. omnem rationem / omnem intellectum / omnem intelligentiam / omnem essentiam supercelestium animorum / quam neq; dicere, neq; cogitare neq; intelligere neq; cognoscere possibile est / etiam oculis angelorum. Unde ergo cognoui te domine deus altissime super omnem terram: super omne celum neq; cherubin perfecte cognoscunt / neq; seraphin: sed alis contemplationum suarum velatur facies sedenti super solium excelsum et eleuatum: clamantes et dicentes Sanctus sanctus sanctus dominus deus exercituum. plena est omnis terra gloria tua. Expauit propheta et dixit. Ue mihi quia tacui. quia vir pollutus labijs ego sum. Et expauit cor meu Et dixi Ue mihi quia non tacui quia vir pollutus labijs ego sum. sed dixi. cognoui te. Ueruntamen domine ve tacentibus de te qm loquces muti fiut sine te. Et ego dne de' me' non tacebo qm fecisti me / et illuiasti me: et ueni me et cognoui te qm illuiasti me. T Sed qualiter cognoui te. Cognoui te in te. Cognoui te non sicut tibi es / sed cognoui te sicut mihi es. et non sine te sed in te: qr tu es lux q illuminasti me. Sicut em tibi es. soli tibi cognitus est. sicut michi es sm gratia tua et michi cognitus es. Sed quid mihi es. Dic michi misericors famulo tuo misero dic michi p miserationes tuas qd michi es. Dic anime mee salus tua ego sum noli abscondere a me faciem tuam ne moriar. Sine me loqui apud miam tua / me terram et cinerem / sine me loqui apud misericordiam tuam: quoniam misericordia tua magna est super me loquar ad deum meum cum sim puluis et cinis. Dic michi supplici tuo. Dic michi misericors misero tuo. dic per miserationes tuas qd michi es. Et intonasti desuper voce grandi in interiore aurem cordis mei: et rupisti surditatem meam: et audiui vocem tuam / et illuminasti cecitatem meam: et vidi lucem tuam / cognoui quoniam deus meus es tu. Propter ea dixi q cognoui te. Cognoui enim te quonia deus meus es tu. Cognoui te solum verum deu et que misisti. Iesum christum. Erat tempus quando non cognoscebam te. ve tempori illi quado non cognoscebam te. Ue cecitati illi quando non videbam te. Ue surditati illi quando non audieba te. cecus et surd' p formosa q fecisti deformis irrueba. Et mecu eras et tecu no era. Et ea me tenebant longe a te: que no

essent nisi essent in te. Illuminasti me lux mūdi ⁊ vidi te ⁊ amaui te. Nemo quippe te amat nisi qui te videt: et nemo te videt nisi te amat. Sero te amaui pulchritudo tā antiqua ⁊ tam noua: sero te amaui. ve tempori quando non amaui te.

¶ Cōfessio de fide. Ca. xxxii.

Gratias tibi ago lux mea/ q̄ illuminasti me ⁊ cognoui te. Qualiť cognoui te. Cognoui te solū deū viuū ⁊ verū creatorē meū. Cognoui creatorē celi ⁊ terre visibilium oim ⁊ inuisibiliū/ deū verū oīpotentē īmortalē ⁊ īuisibilē/ īcircūscriptibilē ītermiabilē eťnū/ īaccessibilē/ īcōprehēsibilē. impscrutabilē/ īcōmutabilē/ īmensum/ infinitū/ principiū oim visibiliū ⁊ īuisibiliū creaturarum: p que omnia facta sunt/ per quem cūcta subsistunt elemēta. Cuius maiestatem sicut principiū nunq̄ habuit sic nec desinet ineternū. Cognoui te vnū solum verum deum eternum patrem ⁊ filiū ⁊ spiritum sanctū/ tres quidē psonas sed vnam essentiam omnino simplicē/ indiuisamq̄ naturam ⁊ patrem a nullo/ filium a patre solo/ ⁊ in spiritū sanctum pariter ab vtroq̄/ absq̄ initio semp ⁊ sine fine deū trinū ⁊ vnū solū ⁊ verū deū omīpotētē vnū vniuersoꝝ pīcipiū creatorē oim visibiliū ⁊ inuisibiliū spiritualiū ⁊ temporaliū q̄ tua omnipotenti virtute simul ab initio temporis vtramq̄ de nihilo ꝯdidisti creaturā spūalē ⁊ corporalē: angelicā videlicet ⁊ mūdanā ac deinde humanā quasi cōmunē ex corpore ⁊ spiritu constitutam. Cognoui te ⁊ confiteor te deū patrē ingenitū. te filiū a patre gēitū te spiritū sanctū paraclitū neq̄ genitū neq̄ ingenitū sanctā ⁊ indiuiduā trinitatē in tribus coequalibus psonis cōsubstātialibus ⁊ coeternis trinitatem in vnitate/ ⁊ vnitatē in trinitate: corde credens ad iusticiā ⁊ ore confitens ad salutē. Cognoui te verū deum ⁊ dn̄m nostrum iesum christū filiū dei vnigenitū/ creatorem/ saluatorem ⁊ redemptorē meū/ ⁊ totius hūani generis. quem cōfiteor ex patre genitū ante secula. deum de deo: lumen de lumine. deum verum de deo vero: non factum sed genitum: consubstantialem ⁊ coeternū patri ⁊ spiritui sancto: per quem omnia facta sunt a principio: firmiter credens ⁊ veraciter cōfitēs te deum vnigenitum iesum christum propter salutem hominum a tota trinitate communiter incarnatum et ex maria perpetua virgine: spiritus sancti cooperatione cōceptū. verum hominem factum ex anima rationali ⁊ humana carne subsistente. ☩

Qui cum secundum diuinitatē vnigenitus dei impassibilis sis pariter ⁊ immortalis ꝓpter nimiā dilectionē tuā qua dilexisti nos/ idem ipse dei filius secūdū humanitatem factus es passibilis ⁊ mortalis. Quo propter salutē humani generis vnice fili dei i ligno crucis pati dignatus es passionem ⁊ mortē: vt nos a morte perpetua liberares: atq̄ ad inferos vbi sedebant in tenebris pr̄es nostri/ auctor luminis descendisti: ⁊ die tertia gloriosus victor ab inferis ad superos resurrexisti/ resumens sacrum corpus quod ꝓ peccatis nostris mortuū iacuerat i sepulchro. ⁊ viuificans secundum scripturas die tertia/ vt ipm̄ in pr̄is dextra collores. Assumpta nanq̄ tecū ex inferis captiuitate quam captiuauerat antiquus hostis: humani generis inimicus: verus dei filius cum nostre carnis substantia idest cū anima ⁊ carne hūana ex ꝟgine gloriosa assumpta super omnes celos ascendisti transcēdens omnes ordines angelorum: vbi sedes ad dexteram dei patris: vbi est fons vite ⁊ lumē iaccessibile ⁊ pax domini q̄ exuperat omnē sensum. Ibi te deum verum ⁊ hominē iesum christū adoramus ⁊ credim⁹: confitentes te patrē habere deum. Indeq̄ te venturum iudicem in fine seculi expectam⁹ vt iudices viuos ⁊ mortuos ⁊ reddas omnibus bonis ⁊ malis secundū opera sua que operati sunt i hac vita vel

premiū vel suppliciū ꝑut vnusquisqꝫ dignus fuerit requie vel erūa. Resurgens eni i illa die a voce virtutis tue omnes hoies: quotquot humanā animā acceperūt in carne sua quā hic habuerunt vt totus homo ꝑ meritis vel gloriā suscipiat vel gehennam. Tu es ipse vita ꝛ resurrectio nostra: quē saluatorem expectamus dominuz iesum xp̄m qui reformabit corpus humilitatis nostre cōfiguratū corpori claritatis sue. y Cognoui te deū verum es vnū spiritū sanctū patris et filij ab vtroqꝫ pariter procedentē: consubstātialē ꝛ coeternū patri ꝛ filio. paraclitum ꝛ aduocatū nostrū: qui sup eūdez deū ꝛ dn̄z nostrū iesuz xp̄m in colūbe specie descendisti: ꝛ super apl̄os in linguis igneis apparuisti. Qui ꝛ omnes scōs ꝛ electos dei a pricipio tue gratie munere docuisti: ꝛ ora propheta ꝝ vt enarrarent mirabilia regni dei aperuisti: qui ab omnibus sāctis dei cum patre ꝛ filio simul adoraris ꝛ glorificaris. Inter quos ꝛ ego fili⁹ ancille tue toto corde meo glorifico nomen tuuz qm̄ illumiasti me. Tu enī es vera lux lumen veridicū: ignis dei: ꝛ magister spirituū. qui vnctione tua doces nos omnem veritatē: sp̄us veritatis/sine q̄ impossibile est placere deo qm̄ tu ipse de⁹ es ex deo: ꝛ lux de luce ꝑcedēs a patre luminū ineffabiliter: ꝛ a suo filio dn̄o nostro iesu christo: quib⁹ consubstantialis ꝛ coequalis et coetern⁹ existens in vnius trinitatis essētia superessētialiter ꝯglorlaris et ꝯregnas z Cognoui te vnū deū viuū ꝛ verū patrem et filiū ꝛ spiritū sāctū: trinū q̄dem in personis: sed vnuz in essentia. quē cōfiteor adoro ꝛ glorifico toto corde meo verū deū solū sanctū: imortalem inuisibilem incōmutabilem inaccessibilez imꝑscrutabilē/vnum lumē/vnū solem/vnū panem/vnā vitā/vnuz bonū vnū principiū/vnuz finem/vnuz creatorem celi ꝛ terre. per quē oīa viuunt: per quē oīa subsistunt: per quem oīa gubernant regūtur et viuificātur que in celis sunt ꝛ que in terris et que sub terra: preterquē nō est deus in celo ꝛ in terra. Sic cognoui te dn̄e de⁹. cognitor meus: sic cognoui te. Cognoui te per fidē tuā quā inspirasti mihi. lux mea lumen oculoꝝ meorū dn̄e deus meus spes oim finiuz terre. gaudium letificans iuuentutē meā: ꝛ bonū sustentans senectutē meā. In te enim dn̄e iubilant omnia ossa mea dicentia Dn̄e quis similis tibi. Quis similis tibi in dijs dn̄e non quē fecit man⁹ hominuz: sed qui fecisti manus hoim. Simulacra gentiū argentū ꝛ aurū opera manuum hoim. Nō sic operator hoiz Omnes dij gētiū demonia dn̄s autez celos fecit dn̄s ipse ē deus. Dijq̄ non fecerunt celū ꝛ terram pereāt de celo de terra deū qui creauit celū et terrez celi et terra benedicant.

¶ De confessione proprie vilitatis. Capitulum .xxxiij.

Quis similis tibi etiā in dijs dn̄e: q̄s similis tibi magnificus i sanctitate: terribilis atqꝫ laudabilis ꝛ faciens mirabilia. Sero te cognoui lumē veꝝ. sero te cognoui. Erat aūt nubes magna ꝛ tenebrosa āte oculos vāitatis mee: ita vt videre nō possem solē iusticie ꝛ lumē veritatis. Inuoluebar in tenebris fili⁹ tenebraruz: tenebras meas amabam: quia lumen non cognoscebaz. Cecus eram ꝛ cecitatem amabaz ꝛ ad tenebras per tenebras ambulabam. Quis inde me eduxit vbi eraz homo cecus sedens in tenebris ꝛ vmbra mortis. Quis accepit manū meā vt inde me educeret. Quis est ille illuminator meus. Nō eni querebaz eū ꝛ ipse quesiuit me. non vocabā eū ꝛ ipse vocauit me. Quis est ille. Tu es dn̄e de⁹ meus misericors ꝛ miserator. pater misericordiarū et deus totius consolationis tu scē dn̄e deus meus: quez cōfiteor toto corde meo gratias agens nomi tuo. Non te querebaz tu me quesiuisti. non te inuocabam tu me vocasti. Vocasti eni me nomie tuo. Intōasti i desuper voce grandi in interiorem aurem cordis mei.

Fiat lux et facta est lux et discessit nubes magna et liquefacta est nubes tenebrosa: que operuerat oculos meos et vidi lucem tuã: et cognoui vocem tuã: et dixi. Uere dñe tu es deus me⁹ qui eduxisti me de tenebris et vmbra mortis et vocasti me in admirabile lumen tuuz et ecce video. Gratias tibi illuminator meus. Et conuersus sũ et vidi tenebras in quibus fuerã: et abyssuz tenebrosam in qua iacueram: et cõtremui et expaui et dixi. Ue ve tenebris meis in quib⁹ iacui. Ue ve cecitati illi in qua videre nõ poteraz lumẽ celi. Ue ve preterite ignorantie mee quando non cognoscebaz te dñe. Gratias tibi ago illuminator et liberator me⁹ qm̃ illuminasti me et cognoui te. Sero cognoui te veritas ãtiqua: sero te cognoui veritas eterna. Tu eras in lumine et ego in tenebris et non cognoscebã te qz illuminari non poteram sine te. et non est lux extra te.

¶ Cõsideratio diuine maiestatis. B Capitulum. xxxiiij.

Sancte sanctorũ deus inestimabilis maiestatis: de⁹ deorũ et dñs dñorũ mirabilis inenarrabilis et incogitabilis: quẽ cõtremiscũt in celo ãgelice ptãtes quẽ adorãt oẽs dñationes et throni: et oẽs virtutes pauent a conspectu tuo. cui⁹ potentie et sapientie nõ est numer⁹. qui fundasti mundum super nihiluz: et mare collegasti in aere quasi in vtre: omnipotentissime: sanctissime fortissime deus spirituum vniuerse carnis. ad cuius nutum omnia se subijciunt elemẽta te adorẽt et glorificent oẽs creature tue. Et ego filius ancille tue. per fidez tuaz flecto ceruicem cordis mei sub pedibus maiestatis tue: gratias agẽs qm̃ dignat⁹ es per tuam misericordiã illuminare me. Lumẽ veruz: lumen sanctum: lumen delectabile: lumẽ admirabile: lumen superlaudabile: quod illuminat omnẽ hoiem venientẽ in hunc mũduz et etiam oculos angelorũ. Ecce video gratias ago. Ecce video lumẽ celi interlucet oculis mentis mee radi⁹ de sup a facie luminis tui: et letificat oĩa ossa mea. O si perficeretur in me. Auge queso luminis auctor. Auge queso qd̃ interlucet in me. Dilatet͂ obsecro dilatet͂ ex te. Quid ẽ hoc quod sentio? quis ẽ ignis qui calefacit cor meũ? que ẽ lux q̃ irradiat cor meũ. O ignis qui sẽper ardes et nunq̃ extingueris / accẽde me. ¶ O lux q̃ sẽp luces et nunq̃ obfuscaris illumina me. O vtinã arderẽ ex te. Ignis sãcte q̃ dulciter ardes / q̃ secrete luces / q̃ desiderãter aduris. Ue his qui non ardent ex te / ve illis q̃ nõ illuminantur ex te. O lumẽ veridicuz illuminans omnen mundũ / cuius lux implet mũduz. Ue cecis oculis qui te non vident sol illuminãs celuz et terrã. Ue caligãtibus oculis q̃ te videre nõ possunt. ve auertẽtib⁹ oculis vt nõ videãt veritatẽ. ve nõ auertẽtib⁹ vt non videãt vanitatẽ. Nequeunt eni ocli assueti tenebris sũme veritatis radios intueri. nec sciũt de lumine aliqd̃ estimare / quorũ est in tenebris habitatio. Tenebras vidẽt. tenebras diligũt. tenebras approbãt. de tenebris euntes in tenebras nesciunt vbi corruãt. Miseri qui nesciũt quid amittant / et miseriores vtiq̃ q̃ sciunt qd̃ amittũt / qui cadunt apertis oclis / et descẽdũt in infernũ viuentes. O lux beatissima que non nisi a purgatissimis oculis videri potes. Beati mũdo cordeq̃m ipsi deũ videbunt. Mũda me mundãs virtus sana oclos meos / vt sanis oclis te cõtempler / quẽ nõ nisi sani ocli intuẽtur. Aufer queso squamas caligis antiq̃ radio tue illuminationis / splendor inaccessibilis / vt te videre valeam irreuerberatis obtutib⁹ et in lumine tuo videã lumẽ. Gratias tibi ago lux mea. Ecce video. Dilatet͂ obsecro vis⁹ meus dñe ex te. Reuela oculos meos vt considerem mirabilia de lege tua qui es mirabilis in sãctis tuis. Gratias tibi ago lumen meum. Ecce video: sed per seculum in enigmate. Sed quando facie ad faciem? Quando veniet dies leticie et exultationis / in

qua ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vsq3 ad domum dei vt videam videntem me facie ad faciem et satietur desiderium meum.

¶ De desiderio et siti aie in deū. D Capitulum. xxxv.

Quemadmoduz desiderat ceruº ad fōtes aquaꝝ: ita desiderat aia mea ad te deus. Sitiuit aia mea ad te deū fontē viuū: qñ veniam et apparebo ante faciē tuā. O fōs vite: vena aquarū viuētium: quando veniā ad aquas dulcedinis tue de terra deserta inuia et inaquosa: vt videā ꝟtutē tuā et gloriā tuā et satiē ex aqs mie tue sitim meā. Sitio domine fōs vite es: satia me. sitio dñe: sitio te deū viuū. O quando veniam et apparebo dñe ante faciē tuam. putasne videbo diē illā diē inq̄ȝ iocūditatis et leticie diem quā fecit dominus vt exultemus et letemur in ea. O dies ꝑclara et pulchra nesciēs vesperū: nō habēs occasuz in quo audiā vocē laudis: vocē exultationis et cōfessiōis i qua audiā intra in gaudiū dñi tui: itra i gaudium sempiternū: in domū dñi dei tui vbi sunt magna et inscrutabilia et mirabilia quoꝝ nō est numerº. Intra in gaudiū sine tristicia qd ꝯtinet eternā leticiā: vbi erit omne bonū: et nō erit aliqd malū. vbi erit quicquid voles: et non erit quicqd noles. ibi erit vita vitalis dulcis et amabilis: sēpq3 memorialis. vbi nō erit hostis ipugnās nec vlla illecebra: sed summa et certa securitas. secura tranquillitas et trāquilla iocūditas: iocūda felicitas: felix eternitas eterna btitudo ⁊ btā trinitas et trinitatis vnitas ⁊ vnitatis deitas: et deitatis btā visio: q̄ est gaudiū dñi dei tui. O gaudiū sup gaudium: gaudiū vincēs oē gaudiū extra qd non est gaudiū: qñ intrabo in te et videam deum meum qui habitat in te. ibo et videbo visionem hanc grandē. Quid est qd me detinet. Heu me q2 incolatus meus ꝓlongatus est. Heu me q̄ȝdiu dicetur mihi: vbi est deº tuus q̄ȝdiu dicet mihi. Expecta, reexpecta. Et nūc q̄ est expectatio mea: nōne dñe deus meus. Saluatorez expectamus dñm nostrū iesū christuz qui reformabit corpº humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue. Expectamus dñm quando reuertat a nuptijs: vt inducat nos ad suas nuptias. Ueni dñe et noli tardare. Ueni dñe iesu xpe: veni visitare nos i pace. veni et educ vinctos de carcere vt letemur corā te corde perfecto. Ueni saluator nr̄. veni desideratº cūctis gētibus ostēde faciem tuam et salui erimus. Ueni lux mea redemptor meus educ de carcere aiem meā ad confitēdū nomini sancto tuo. Quādiu miser iactabor in fluctibº mortalitatis mee clamans ad te domine et nō exaudis. Audi clamantē domine de hoc mari magno et adduc me ad portum felicitatis eterne. ¶ Felices qui de periculo maris huius educti ad te deum portū tutissimū peruenire meruere. O vere felices qui de pelago ad litus de exilio ad patriam: de carcere ad palaciū peruenerunt: optata iam quiete beati: q̄ brauiū illud perpetue glorie quod hic per multas tribulationes quesierunt iam felici iocunditate adepti: letantur in perpetuū. O vere beati qui iam omniū maloꝝ exuti: securi de sua imarcessibili glīa ad regnū decoris peruenire meruerunt. O eternū regnū. regnū omniū seculoruz vbi lumen indeficiens: et pax dei que exuperat oēm sensuz: in quo sanctoꝝ aie requiescunt. et leticia sempiterna super capita eorum. gaudium ⁊ exultationē obtinebunt: et fugiet dolor ⁊ gemitus. O q̄ȝ gloriosū est regnū in quo tecum dñe regnāt oēs sancti amicti lumine sicut vestimento: habētes in capite suo coronam de lapide ꝑcioso. O regnum beatitudis sempiterne. vbi tu domine spes sanctorū et diadema glīe facie ad faciē videris a sctis letificās eos vndiq3 i pace tua q̄ exuperat oēz sēsū. Ibi gaudiū infinitū. leticia sine tristicia, salº sine dolo-

requia sine labore. lux sine tenebris. vita sine morte. omne bonum sine oi malo. vbi iuuentus nunq̃ senescit. vbi vita terminū nescit. vbi decor nunq̃ pallescit vbi amor nunq̃ tepescit. vbi sanitas nunq̃ marcescit. vbi gaudiuz nunq̃ decrescit. vbi dolor nūq̃ sentit. vbi gemitus nunq̃ audit. vbi triste nihil videtur. vbi leticia sēper habetur vbi malum nulluz timet qm̄ ibi summum bonuz possidet. qd est videre semper faciem dn̄i virtutū. Felices igit qui de naufraga vita presēti ad tāta gaudia iam peruenire meruerunt. ¶ Infelices heu nos et miseri: qui p huius maris magni fluctus pcellosasq̃ voragines nauem trahimus ignorantes an ad portuz salutis peruenire valeamus. Infelices inq̃ quorū est vita in exilio: via i periculo: finis in dubio nesciētes finem nostruz: qr oīa i futurū reseruātur icerta Adhuc in pelagi fluctib9 ꝟsamur suspirātes ad te portū maris O patria nostra patria secura: a longe te videmus. Ab hoc mari tesalutam9 ab hac valle ad te suspiramus. ꝛ nitimur cum lachrymis si quo modo ad te perueniam9. Spes humani generis xp̄e de9 de deo refugiū nostruz et virtus. cuius lumen a longe iter caliginosas nebulas sup maris pcellas: quasi stelle maris radi9 oculos nr̄os irradiat vt dirigamr ad te portum. Guberna domine nauem nostrā tua dextera: clauo crucis tue: ne peream9 i fluctibus: ne nos demergat tempestas aque: ne absorbeat nos profundū: sed vncio crucis tue trahe nos ab hoc pelago ad te solamen vnicum nostrum: quez a longe quasi stellam matutinaz ꝛ solem iusticie vix lachrymātib9 oculis i littore celestis patrie nos expectantē videmus. En ad te clamamus redempti tui: sed et nunc exules tui: quos precioso sanguine redemisti Exaudi nos de9 salutaris noster spes omniū finium terre: ꝛ in mari lōge. In mari turbulento ꝟsamur. tu in littore stās aspicis pericula nostra saluos nos fac propter nomē tuum. Da nobis domine inter cyllā ꝛ carybdim ita tēdere per mediū vt vtroq̃ periculo euitato salua naue: ꝛ mercib9 securi perueniamus ad portum.

¶ Item de gloria celestis patrie. Capitulum. xxxvi.

Cum ergo peruenerim9 ad te sapientie fontez: ad te lumen indeficiēs: ad te lucem inextiguibilē vt te nō iā per speculū i enigmate: sed facie ad faciez videamus. tūc satiabitur in bonis desideriū nostruz: qr nichil erit exterius qd desideret nisi tu dn̄e summū bonū qui eris premiuz beatorū: ꝛ dyadema decoris eorū: ꝛ leticia sēpiterna super capita eoruz pacificans eos intus et extra i pace tua que exuperat oēm sensum. Ibi videbimus amabim9 ꝛ laudabib9. Videbimus i lumine tuo lumen tuū. qm̄ apud te est fōs vite. et in lumine tuo videbimus lumen. Quale autem lumen? lumen immensuz lumē incorporeum: incorruptibile. incōprehensibile: lumen indeficiens: lumen inextinguibile: lumē inaccessibile: lumē increatum: lumen veridicuz: lumen diuinuz quod illuminat oculos angelorūz qd letificat iuuētutē sanctorū: qd est lumen luminū ꝛ fons vite: quod es tu dn̄e deus me9. Tu es quippe lumē in cuius lumine videbimus lumen. te scilicet i te. i splendore vult9 tui: quādo te videbimus facie ad faciē Quid est videre facie ad faciez nisi quod ait apostol9. cognoscere sicut ꝛ cognitus sum. cognoscere veritatem tuaz ꝛ gloriam tuaz: hoc est cognoscere faciem: tuā Cognoscere patris potentiam/ filii sapientiā: sp̄us sancti clemētiā: ipsi9 sūme triitatis vnā ꝛ indiuiduā essentiā videre enim faciē dei viui: hoc est sūmū bonū. gaudiū angeloruz atq̃ oīm sāctorū. premiū vite eterne: gloria spirituū: leticia sempiterna corona decoris: brauiū felicitatis requies opulenta: pulchritudo pacis: intimū et externum gaudiū: paradis9 dei hierusalez celestis: vita beata: plēitudo beatitudinis: gaudiū eternitatis: pax dei que

exuperat oẽm sensum. ℞ Hec est plena beatitudo ⁊ tota glĩficatio hominis: videre faciez dei sui: videre eũ qui fecit celũ ⁊ terrã: videre eũ q̃ fecit eũ: qui saluauit eũ: et qui glorificauit eũ. Uidebit eũ cognoscendo. amabit diligẽdo. laudabit possidendo. Ipse em̃ erit hereditas ppl̃i sui: populi sctõrũ. ppl̃i quẽ redemit. Ipse possessio felicitatis eorũ ipe: p̃miũ et merces expectationis. Ero inquit merces tua magnanimis magnum em̃ magna decent. Uere dñe deus meus magn⁹ es tu nimis super oẽs deos: et merces tua magna nimis. Nec em̃ magnus es tu et parua merces tua: sed vt magnus es tu ita magna merces tua q̃m non aliud es tu et aliud merces mea. Sed tuipẽ magn⁹ nimis. tuipẽ merces magna nimis tuipẽ coronator es ⁊ corona: tuipẽ promissor es ⁊ promissio: tu remunerator ⁊ mun⁹: tu p̃miator et p̃miuz felicitatis eterne. Tu ergo coronator es et corona deus me⁹: et diadema spei mee q̃ ornata est gloria lumen letificans. lux renouans. decor adornãs. spes mea magna. desiderium cordis sanctoruz: et desiderat⁹ eorũ. Uisio ergo tua tota merces est totũ p̃miũ: ⁊ totũ gaudiũ quod expectamus. Hec est em̃ vita eterna. Hec est inq̃ sapiẽtia tua. Hec est vita eterna vt cognoscam⁹ te solũ verũ deũ et quẽ misisti iesuz xp̃m. I Cũ igit̃ videbimus te solũ deũ: deũ verũ deũ viuũ oĩpotentẽ: simplicẽ: inuisibilẽ incircũscriptibilẽ. icõprehẽsibilẽ: ⁊ filiũ tuũ vnigenitũ: cõsubstãtialẽ ⁊ coeternũ tibi dñm nr̃m iesum xp̃m: quẽ pro salute nostra misisti in mundũ in virtute spũsscti: trinũ in psonis ⁊ vnũ in essẽtia deũ sanctũ solũ extra quẽ non est de⁹. tũc habebim⁹ quod nunc querim⁹. vitã eternã: gloriã sempiternaz quã preparasti diligẽtib⁹ te. quã abscondisti timẽtib⁹ te. quã daturus es querentib⁹ te. querentibus faciẽ tuã semper. Et tu dñe de⁹ me⁹ formator meus ex vtero matris mee: q̃ me recõmẽdauit manui tue. Non me p̃mittas amplius ex vno distrahi in multa: sz collige me de exterioribus ad me: de me ad te. vt dicat tibi semp cor meuz: exquisiuit te facies mea. faciẽ tuã dñe requirã faciẽ dñi p̃tutuz: in qua sola cõsistit tota gloria sempiterna beatorũ. Quã quidẽ videre vita eterna est et gl̃ia sempiterna sctõꝝ. Letetur ergo cor meũ vt timeat nomẽ tuũ. letet̃ cor q̃rentiũ dñz: sed multo magis cor inuenientiũ. Si enim leticia est in q̃rẽdo: qualis leticia erit in inueniẽdo? Queram ẽ semper ardenter et indesinenter faciẽ tuã. si quãdo tandẽ aperiat̃ mihi hostiũ et porta iusticie: vt intrẽ in gaudiuz dñi mei. Hec porta dñi iusti ingredientur per eam.

¶ Oratio ad sanctam trinitatẽ. ℞

O Tres coequales ⁊ coeterne psone: de⁹ vn⁹ ⁊ verus pater et fili⁹ ⁊ spũssctũs q̃ solus habitas eternitatẽ ⁊ lucez inaccessibilẽ. Qui fundasti terrã in potẽtia tua: ⁊ regis orbem terre prudentia tua. Sanctus sctũs sctũs dñs de⁹ sabaoth: terribilis et fortis: iust⁹ ⁊ misericors: admirabilis: laudabilis: amabilis. Unus deus: tres psone: vna potentia sapientia bonitas: vna et indiuisa trinitas. Aperi mihi clamãti portas iusticie: ⁊ ingressus in eas cõfitebor tibi domino En ad ostiũ tuũ sũme paterfamilias mẽdicus pulso. Iube aperiri pulsãti qui dixisti: pulsate et apperiet̃ vobis Pulsant em̃ ad hostiũ tuũ pater misericordissime desideria rugentiũ precordiorũ meorũ. et clamores lachrymaruz oculorũ meoꝝ. Ante te est omne desideriũ meũ et gemitus me⁹ a te nõ est abscõdit⁹. Et tu dñe non auertas faciẽ tuã ampli⁹ a me: nec declines in ira a seruo tuo. Pater miarũ audi eiulatũ pupilli tui ⁊ porrige manũ tuã optimã adiutricẽ vt retrahat me de profũdis aquarũ. et de lacu miserie et de luto fecis ne perẽã vidente mia oculorũ tuoꝝ aspiciẽte clemẽtia visceꝝ tuoꝝ: sed euadã ad te dñm deum meũ: vt videã diuitias regni tui ⁊

intuear faciem tuam semper et laudē dicā nomi tuo scto dñe qui facis mirabilia qui cor meū letū facis mēoria tua: qui illuminas iuuentutē meam: ne despicias senectutez meā: sed iubilare facias ossa mea. et reuiuiscere facias vt aquile canos meos.

¶ Finis Soliloquiorum anime ad deum diui Augustini episcopi Hipponensis.

Diui Augustini episcopi Hipponensis Manuale đ verbo dei quo sopita celestis desiderii memoria renouetur. L

Uoniā in medio laqorūz positi sumᵘ facile a celesti desiderio frigescimus. Quapropter assiduo indigemus munimēto vt expergefacti ad deū nostrū verum et sūmū bonū cū defluimus recurramus. Idcirco non presumptionis temeritate sz magna dei mei dilectiōe huic opusculo ad laudez eiᵘ operā dedi: vt ex elegantioribus dictis sanctorūz prm breue et manuale vbū de deo meo mecū semp haberem: ex cuius lectionis igne quotiēs tepesco in eius accēdar amorē. Nūc adesto mihi deus meus quē q̄ro: quē diligo: quē corde et ore et qua valeo vtute laudo atq̄ adoro Mēs mea deuota tibi: tuo amore succēsa. tibi suspirās: tibi inhiās. te solūz videre desiderās: nichil habet dulce nisi de te loqui: de te audire: de te scribere: de te conferre: tuam gloriaz frequenter sub corde reuoluere: vt tua suauis memoria sit inter hos turbines aliqua repausatio mea. Te ergo inuoco desiderantissime: ad te clamo clamore magno in toto corde meo. et cū te inuoco vtiq̄ te in meipso inuoco quoniā omnino non essez nisi tu esses in me et nisi ego essem in te non esses in me In me es quoniā in memoria mea manes: ex ea cognoui te et in ea inuenio te cum reminiscor tui: et delector in te de te ex quo omnia per quē omnia: et in quo omnia.

¶ De mirabili essentia dei. Capitulum primum.

U domie celū et terram implēs: oia portans sine onere: oia implens sine inclusione semper agens sēp quietus colligens ꝛ nō egēs q̄rēs cū nichil desit tibi amās nec estuans zelās ꝛ securᵘ es penitz te ꝛ nō doles irasceris ꝛ trāqlᵘ es opa mutas sed nō mutas cōsiliū recipis qđ inuenis ꝛ nunq̄ amisisti nunq̄ iops ꝛ gaudes lucris nūq̄ auarus ꝛ vsuras exigis superogat tibi vt debeas et quis hz q̄cq̄ nō tuū reddis debita nulli debens donas debita nichil pdens. Qui vbiq̄ es et vbiq̄ totus qui sentiri potes et videri nō potes qui nusq̄ dees et tn̄ ab iniquorū cogitationibus lōge es nec ibi dees vbi lōge es: qz vbi nō es p grāz ades p vindictaz. Qui vbiq̄ pñs es ꝛ vix inueniri potes quez stātez sequimur et apprehēdere nō valemus. Qui tenes oia iples oia circumplecteris oia superexcedis omnia: sustines oia. Qui corda fidelium doces sine strepitu verborum. Qui locis non distenderis nec temporibus variaris nec habes accessus ꝛ recessᵘ Qui habitas lumen inaccessibilem quā nullus hominū vidit nec videre pōt. In te manens q̄etus vbiq̄ circuis totum. non enim scindi et diuidi potes quia vere vnus es nec in ptes efficeris. sed totus totū tenens totuz

imples/totum illustras ꝛ possides.

¶ De inducibili scientia dei. ꝶ Capitulum. ii.

I totū mūdū libꝛi repleāt tua sciētia ienarrabilis nō pōt enarrari. Tū vero idicibilis es nullo mō scri bi poteris nec ꝯcludi. Tu es fōs lucis diuie ꝛ sol claritatis eter ne. Magnus es sine quātitate ꝛ ideo immēsus. bonus sine qualitate ꝛ ideo vere ꝛ sūme bonus ꝛ nemo bonus ni si tu solus. cuius voluntas opus ē cu ius velle posse est. qui oia que ex ni hilo creasti: sola voluntate fecisti.

Qui omnem creaturam tuam absq; indigētia aliqua possides ꝛ sie laboꝛe gubernas ꝛ absq; tedio regis ꝛ nihil ē quod conturbet oꝛdinē iperij tui vel in summis vel in imis. Qui iomnibus locis sie loco haberis ꝛ omnia ꝯtines sine ambitu ꝛ vbiq; preſēs es sine situ ꝛ motu. Qui nec mali actoꝛ es q̄d fa cere non potes Qui nihil non potes/ nec vnq̄ quicq̄ te fecisse penituit. tu ;ua bōitate facti sumus ꝛ iusticia pe nas luimus et clementia liberamur. Cuius ōnipotentia omnia gubernat regit et iplet que creauit Nec ideo te implere omnia dicimus vt te contine ant/sed ipsa potius a te contineātur Nec particulari imples omnia nec vel latenus ita putandū est vt vnaqueq; res ꝓ magnitudine sue poꝛtionis ca piat te. id est maxima maius minima minus. dum sis potiꝰ ipse totus iom nibus: ꝛ omnia in te. Cuius omnipo tētia omnia cōcludit nec euadēdi po tētiam tuā quis aditū inuenire po terit. Qui enim te nō habet placatū nequaq; euadet iratum.

¶ De desiderio anime sentientis deū ꝶ Capitulum. iij.

Te igit clemētissie deꝰ inuo co ī aīā meā quā ꝑparas ad capiēdū te: ex desiderio qd̄ inspiras ei. Intra rogo in eam ꝛ coapta eam tibi vt pos sideas illam quam fecisti: et refecisti vt habeam te velut signaculum super coꝛ meū. Queso pijssime ī uocantē in te nō deseras: quia priusq; te inuoca rem me vocasti ꝛ quesisti. vt ego ferũꝰ tuus te quererem: querēdo inuenirē: et inuentum amarem. Quesiui ꝛ in ueni te domine et amare desidero Au ge desiderium meū ꝛ da quod peto quoniam si cuncta que fecisti mihi de deris: nō sufficit seruo tuo: nisi teip sum dederis. Da ergo teipsū mihi de us meus redde te mihi En amo te ꝛ si parum est amem validius. Tuo ergo amoꝛe teneoꝛ/tuo desiderio flagro/ tua dulci mēoꝛia dlectoꝛ Ecce dū tibi mēs mea suspirat/ꝛ tuam ineffabilē pietatē meditatur/ipsa carnis sarci na minus grauat/cogitationū tumul tus cessat. pōdꝰ moꝛtalitatis et mise riarum moꝛe solito nō hebetat/silent cuncta tranquilla sunt omnia. coꝛ ar det animꝰ gaudet. mēoꝛia viget itellē lucet ꝛ totus spiritꝰ ex desiderio visio nis tue accensus inuisibiliū amoꝛe ra pi se videt. assumat spiritus meus pen nas vt aquile volet et non deficiat vo let ꝛ perueniat vsq; ad decoꝛem domꝰ tue ꝛ thꝛonū gloꝛie tue. ꝛ ibi sup mē sam refectionis ciuium supernoꝝ pa scatur de occultis tuis ī loco pascue iuxta fluenta plenissima Tu esto exul tatio nostra q̄ es spes nostra salus at q; redemptio. Tu esto nostrū gaudiū qui es futurum premium. Te sem per querat anima mea ꝛ tu presta vt q̄ rendo non deficiat.

¶ De miseria anime que dominū no strum iesum christum non amat nec querit. ꝶ Capitulum. iiij.

Ve misere anime que chri stum non querit nec amat/ arida manet et misa. Per dit quod viuit qui te deum non diligit. Qui curat vi uere non pꝛopter te dñe nihil ē ꝛ ꝓ ni hilo ē Qui tibi viuere recusat moꝛtuꝰ ē Qui tibi nō sapit desipit Misericoꝛ dissime tibi me cōmēdo reddo ꝛ cōce

do .per quē sū viuo ⁊ sapio In te confido spero ⁊ totā spē meā pono p quē resurgā viuā ⁊ requiescā. Te cupio diligo ⁊ adoro: cū quo manebo regnabo ⁊ beat⁹ ero. Aia que te nō querit nec diligit: mundū diligit peccatis seruit ⁊ vicijs subiecta est: nūq̄ quieta: nūq̄ secura ē. Famuletur tibi semper mēs mea pijssime: suspiret tibi semper peregrinatio mea ardeat i amore tuo cor meum requiescat in te deus meus aia mea, contempleť te in mentis excessu cātet laudes tuas i iubilatione: ⁊ hec sit in hoc exilio meo consolatio mea. Confugiat mens mea sub vmbra alarum tuarum ab estibus cogitationū secli huius. Repauset in te cor meū: cor mare magnum tumēs fluctibus. Domine oīm bonorū dapū superne satietatis opulētissime largitor de⁹ da lasso cibū collige dispersum libera captiuū: et reintegra scissū. En stat ad ostiū ⁊ pulsat. Obsecro per viscera misericordie tue quib⁹ visitasti nos oriens ex alto. iube pulsāti m sero aperiri/ vt liberis gressibus igrediatur ad te et requiescat i te. ⁊ reficiať de te pane celesti Tu enim es panis ⁊ fons vite. tu lumen claritatis eterne . tu oia ex quibus viuunt recti qui diligūt te

¶ De desiderio anime. Capitulum. v.

Deus lumē cordiū te vidētiū et vita animarū te amātiū et virtus cogitationū te q̄rētiū ... vt sctō amori tu ihe rea ... eni rogo icor meū et ab vbertate voluptatis tue iebria illō vt obliuiscar ista ⁊ palia Pudet ac piget me talia pati qualia mūd⁹ iste agit Triste est mihi qō video. graue ē omne qō de trāsitorijs audio Adiuua me domine deus meus. ⁊ da leticiam in corde meo. veni ad me vt videam te Sed angusta est mihi dom⁹ aie mee: qua venias ad eā: dilateť a te Ruinosa ē refice eam Habet plurima q̄ offēdāt oculos tuos: fateor ⁊ scio sed quis mūdabit eā. aut cui alteri p̄ter te clamabo Ab occultis meis munda me dn̄e: ⁊ ab alienis parce Guo tuo. Fac me dulcis xp̄e bōe iesu: fac me rogo: amore ⁊ desiderio tuo depone onus carnaliū desideriorum ⁊ terrenarū concupiscētiarū: Dn̄eť carni aia: aie ratio: rōni gratia tua. ⁊ tu me interius ⁊ exteri⁹ sub de volūtati Tribue mihi vt laudet te cor meum. ⁊ lingua mea ⁊ omnia ossa mea. Dilata mētē meam: ⁊ attolle in tuitu cordis mei: vt vel rapida cogitatione spūs meus attigat te eternam sapiētiā sup omnia manētē Dissolue me oro a vinculis quib⁹ cōstrict⁹ teneor. vt reliquēs omia ossa tibi festinē tibi soli inhereā: tibi soli intendam.

¶ De felicitate aie a terreno carcere resolute. Capitulū. vi

Felix aia q̄ terreno resoluta carcere libera celū petit q̄ te dulcissimū dn̄z facie ad faciē cernit : q̄ nullo metu mortis afficiť: sed de corruptiōe ppetue gl̄ie letať. Trāquilla est ⁊ secura. iā nō timet hostē nec mortē. Habet iā te piū dn̄z quē diu q̄siuit sēp q̄ amauit hymnidicis sociata choris: melliflua ppetue festiuitatis carmia ad laudē gl̄ie tue rex xp̄e bone iesu in eťnuz concinit Inebriatur enim ab vbertate dom⁹ tue: ⁊ torrente voluptatis tue potas eum Felix societas supnorū ciuium: ⁊ gloriosa solēnitas oīm ad te redeuntiū. ab huius nostre peregrinatiōis tristi labore ad amenitatē pulchritudis : formositatē toti⁹ splēdoris: atq̄ dignitatē toti⁹ elegantie vbi te iugiter dn̄e tui ciues cernūt Nihil omnino qō cōturbet mētē ibidē aurib⁹ datur. Que cātica? q̄ organa? q̄ cātilene q̄ melodie ibi sine fine decātanť? Sonāt ibi sēp melliflua hymnorum organa: suauissima angelorū melodia cantica canticorū mira: q̄ ad laudem ⁊ gloriā tuā a supernis ciuib⁹ decātanť. Amaritudo ⁊ oīs fellis asperitas in regione tua locum non hn̄t. Non enim est ibi malus neq̄ malicia non est aduersarius ⁊ impugnans nec est vlla peccati illecebra nulla ē ibi indigentia: dedecus nullum. ⁊ rixa nulla

nullum improperium/ causatio nulla nullus timor/ nulla iquietudo/ nulla pena/nulla dubietas/nulla violētia. nulla discordia. sz est ibi pax summa caritas plena. iubilatio z laus dei eterna sine fine secura reqes et gaudium semper i spiritusancto. O q̄ fortunatus ero si audiuero iocundissimas ciuium tuorum cātilenas. carmina mellislua. laudes summe trinitati debito honore promentia. Sed et nimiū felix si ego ipse meruero cantare canticum domino iesu christo de dulcibus canticis syon.

¶ De gaudio paradisi. S Capitulum septimum.

Vita vitalis/ vita sempiterna et sempiterne btā/ vbi gaudiū sine merore. reqes sine labore. dignitas sine tremore opes sine omissione. sanitas sine lāguore abūdātia sine defectiōe. vita sine morte. ppetuitas sine corruptiōe. btitudo sine calamitate. vbi oīa bona in caritate pfecta. vbi spēs z visio facie ad faciē. vbi plena scientia in oibus et p oīa. vbi summa bonitas cernit et lumē illuminās a sanctis glorificat. vbi presens maiestas dei cōspicitur. et hoc vite cibo sine defectu mens intuentiū satiatur. Vident semp et videre desiderant si ne anxietate desiderāt et sine fastidio satiātur. Vbi verus sol iusticie. mira sue pulchritudinis visione omnes reficit. et ita vniuersos celestis pr̄ie ciues illuminat. vt luceant ipsi. lumen vident illuminatū per deum. lumē illuminās vltra omnē solis nostri splendorem atq̄ cunctarū stellarū claritatem immortali adherētes deitati. ac per hoc immortales et incorruptibiles facti iuxta promissionē dn̄i saluatoris. Pater quos dedisti michi volo vt vbi ego sum z illi sint mecum vt videat claritatē meam. et omnes vnū sint: sicut tu pater in me et ego in te z ipsi in nobis vnum sint.

¶ De regno celorum. T Capitulum octauum.

Regnū celoꝝ regnum felicissimū/regnū carēs morte et vacās fine. cui nulla tpa succedūt p euū vbi cōtinuus sine nocte dies nescit hr̄e tps vbi victor miles laborē et donis ieffabilib⁹ cumulat. nobile ppetua caput āplectente corona. vtinā remissa pctōꝝ mole me vltimū seruoꝝ xp̄i iuberet diuia pietas hāc carnis sarcinā deponere vt in sue ciuitatis gaudia etn̄a repausandus trāsirē sctissimis supnoꝝ choris inressem cū btissimis spiritib⁹ glorie pditoris assisterē/ pn̄tē dei vultū cernerē. nullo mortis metu tangerer. de ppetue imortalitatis icorruptiōe securus gauderē. et sciētī oīa piūctus oēm ignorantie cecitatē amitterē terrena cūcta paruipēderem. cōuallē lachrimarū istū intueri vel reminiscivl teri⁹ nō dignarer. vbi vita laboriosa vita corruptibilis vita oi amaritudine plena vita dn̄a maloꝝ. ancilla ifernoꝝ. quē humores tumidāt. dolores extenuāt. ardores exiccāt. aeria morbidāt. esce inflāt. ieiunia macerant. ioci soluunt. iusticie cōsumūt. sollicitudo coarctat. securitas hebetat. diuitie iactāt. pauptas deiicit. iuuentus extollit. senectus incuruat. ifirmitas frāgit. meror depmit. Dyabolus isidiat. mūdus adulat. caro delectatur aia excecat. tot⁹ hō cōturbat. et his tot z tātis malis mors furibūda succedit. vanisq̄ gaudijs ita finē īponit vt cū esse desierint nec fuisse putent.

¶ Post nimios ploratus mestā aiaz cōsolat deus. V capm. ix.

Ed quas laudes qua sue grārū actiōes tibi referre valeam⁹ deus nr̄ q̄ nos et iter has tantas mortalitatis nr̄e erūnas non desinis pſolari mira visitatiōe gr̄e tue. Ecce me miserū multis merorib⁹ plenū/ dū vite mee finē timeo. dū pctā mea cōsidero dū iudiciū tuū formido. dū mortis horam cogito. dum supplicia tartari horreo. dū opera mea qua distri

ctione et discutione a te pensant igno ro dum quo fine illa clausurus sim penitus nescio. dumque hec et alia multa mecum sub corde retracto: consolatur⁹ ades solita pietate domine deus, et inter has querelas nimiosque ploratus ac profunda cordis suspiria assumis mestam et anxiam mentem super alta iuga montium ad areolas usque aromatum, et collocas me in loco pascue secus riuulos dulcium aquarum. vbi preparas in conspectu meo mensam multiplicis apparatus: que fatigatum spiritum repauset et cor triste letificet quibus tandem refocillatus delicijs multarum miseriarum mearum oblitus: leuatus super altitudinem terre in te vera pace quiesco.

De dulcedine diuini amoris. x
Capitulum decimum.

Amo te deus meus amo te et magis atque magis amare volo. Da michi domine de⁹ me⁹ speciose pre filijs hominum vt desiderem te: vt amem te: quantum volo et quantum debeo. Inmensus es et sine mensura debes amari presertim a nobis quos sic amasti: sic saluasti, pro quibus tanta et talia fecisti. O amor qui semper ardes et numquam extingueris dulcis christe bone iesu. charitas deus meus: accende me toto igne tuo: amore tuo dulcedine tua: dilectione tua: desiderio tuo charitate tua: iocunditate et exultatione tua. pietate et suauitate tua voluptate et concupiscentia tua: que sancta est et bona. que casta est et munda, vt totus dulcedine amoris tui plen⁹ totus flamma tue caritatis vaporatus: diligam te dominum meum dulcissimum et pulcherrimum ex toto corde meo ex tota anima mea. ex totis viribus meis: et ex omni intentione mea. cum multa cordis contritione et lachrymarum fonte cum multa reuerentia et tremore: habens te in corde et in ore et pre oculis meis semper et vbique. ita vt nullus in me adulterinis amorib⁹ pateat loc⁹.

De preparatione nostre redemtionis. y
Capitulum. xi.

Pulcherrime iesu christe rogo te per illam sacratissimam effusionem preciosi sanguinis tui quo redempti sumus da mihi cordis contritionem et lachrymarum fontem, precipue dum preces et orationes tibi offero: dum tue laudis tibi psalmodiam decanto. dum misterium nostre redemptionis manifestum mie tue iudicium recolo vel profero: dum sacris altaribus licet indignus assisto: cupiens tibi offerre illud mirabile et celeste sacrificium: omni reuerentia et deuotione dignum quod tu domine deus meus sacerdos immaculate instituisti et offerre precepisti: in commemorationem tue charitatis: mortis scz et passionis: pro salute nostra: pro quotidiana nostre fragilitatis reparatione. Confirmetur mens mea inter tanta misteria dulcedine presentie tue. sentiat te sibi adesse. et letetur coram te. Ignis qui semper luces amor qui semper ardes. dulcis christe, bone iesu lumen eternum et indeficiens. panis vite qui nos reficis et in te non deficis, quotidie comederis, et semper integer manes. resplende mihi. accende me. illumina et sanctifica vas tuum. de malicia euacua imple de gratia et plenum conserua vt ad salutem anime mee manducem cibum carnis tue, quatenus manducando te viuam de te. viuam per te. perueniam ad te: et repausam in te.

De gaudio. z Capitulum xii.

Dulcedo amoris, et amor dulcedinis comedat te venter me⁹. et nectare tui amoris repleantur viscera mea et eructet mens mea verbum bonum. Charitas deus meus, mel dulce, lac niuenum, cibus es grandium fac me crescere in te vt sano palato possis manducari a me. Tu es vita mea qua viuo, spes cui inhereo, gloria quam adipisci desidero. Tu mihi cor tene. mentem rege. intellectum dirige. amorem erige. animum suspende. et in superna fluenta os sitientis te spiritus trahe. taceat queso tumultus carnis. Conticescant fantasie terrarum et aquarum aeris et poli. Ta-

ceant somnia et imaginarie reuelationes: omnis lingua: omne signum et quicquid transeundo fit. Sileat sibi et ipsa anima: et transeat se non cogitando se sed te deus meus: quoniam tu es reuera tota spes et fiducia mea. Est enim in te deo et domino nostro iesu christo dulcissimo et benignissimo atque clementissimo vniuscuiusque nostrum et portio et sanguis et caro. Ubi ergo portio mea regnat ibi regnare me credo. vbi sanguis meus dominatur ibi dominare me confido. vbi caro mea glorificatur: ibi gloriosum me esse cognosco. Quamuis peccator sim de hac tamen communione gratie non diffido. Et si peccata mea me prohibent substantia me requirit. Et si delicta propria me excludunt nature communio non repellit.

¶ Verbum incarnatum est causa spei nostre. A

Capitulum decimumtertium.

Non enim tam inimicus est dominus vt non diligat carnem suam: membra sua et viscera sua. Desperare vtique potuissem propter nimia peccata mea et vicia: culpas et infinitas negligentias meas quas egi: et quotidie indesinenter ago corde ore et opere: et omnibus modis quibus humana fragilitas peccare potest: nisi verbum tuum deus meus caro fieret et habitaret in nobis. Sed desperare iam non audeo: quoniam subditus ille tibi vsque ad mortem: mortem autem crucis tulit chirographum peccatorum nostrorum et affigens illud cruci peremit crucifixi et mortem. In ipso autem securus respiro qui sedet ad dexteram tuam: et interpellat pro nobis. In ipso confisus ad te peruenire desidero: in quo iam resurreximus et reuiximus: iam in celum conscendimus, et in celestibus consedimus. Tibi laus: tibi gloria: tibi honor: tibi gratiarum actio.

¶ Quanto maior est de deo meditatio tanto dulcior. B

Capitulum. xiiii.

Piissime domine qui sic nos amasti et saluasti: sic viuificasti et sublimasti: piissime domine quam dulcis est memoria tua. quanto magis in te meditor: tanto es michi dulcior et amabilior. Idcirco delectat me valde bona tua puro mentis intuitu: et dulcissimo pii amoris affectu: in loco peregrinationis mee iuxta modulum meum: interim quamdiu his fragilibus subsisto membris considerare. Tue enim charitatis iaculo vulneratus sum. tuo vehementer desiderio flagro: ad te peruenire cupio: te videre desidero. Idcirco super custodiam meam stabo: et vigilantibus oculis psallam spiritu: psallam et mente. et totis viribus meis te factorem et refectorem meum collaudabo: polum penetrabo mente: et desiderio tecum ero: vt in presenti quidem miseria solo corpore tenear: totum autem cogitatione et auiditate atque omni desiderio sim semper: quatenus ibi sit cor meum vbi tu es thesaurus meus desiderabilis: incomparabilis multumque amabilis Sed ecce deus meus piissime ac misericordissime: dum tue immense bonitatis et pietatis gloriam considerare volo: cor meum non sufficit. excedit enim omnem sensum humane mentis tuum decus. tua pulchritudo: tua virtus: tua gloria: tua magnificentia tua maiestas et tua charitas. sicut inextimabilis est tue glorie splendor. ita ineffabilis est eterne tue charitatis benignitas. qua illos quos de nichilo creasti adoptas in filios et tibi coniungis.

¶ Desiderande sunt pro christo tribulationes in hac vita. C

Capitulum quindecimum.

O Anima mea si quotidie oporteret nos tormenta perferre in ipsam gehennam longo tempore tolerare. vt christum in gloria sua videre possemus. et sanctis eius sociari. nonne dignum esset pati omne quod triste est. vt tanti boni tamque glorie participes haberemur. Insidientur ergo demones. parent suas tentationes. frangant corpus ieiunia

premát vestiméta. labores grauét/ vigilie exiccét. clameti me iste. inqetet me ille vel ille. frigus incuruet cóscientia murmuret. calor vrat/ caput doleat. pect⁹ ardeat. inficiat stomach⁹ pallescat vultus. infirmer tot⁹. deficiati dolore vita mea/ ⁊ anni mei in gemitibus. ingrediat putredo in ossib⁹ meis ⁊ subter me scateat/ vt reqescam in die tribulationis/ ⁊ ascendá ad pplm accintum nostrú. Que enim erit iustorú gloria. q̄ grandis sanctorú leticia cú vnaqueq̄ facies fulgebit vt sol/ cú ordinibus distinctis populú suum dñs i regno patris sui cepit recensere ⁊ meritis atq̄ opib⁹ singulorú pmissa pmia restituet. p terrenis celestia pro tēporalibus sempiterna. pro modicis magna. Reuera cumulus felicitatis erit cum dominus adducet sanctos suos in visione paterne glorie. ⁊ faciet in celestibus considere vt sit deus omnia in omnibus.

¶ Quō regnū celorum possit acqri.
D Capitulum. xvi.

O Felix iocúditas ⁊ iocúda felicitas sctós videre. cú sctis esse/ ⁊ esse sctm. deū videre ⁊ deú hēre i etnú et vltra. Hec sedula mēte cogitem⁹. hec toto desiderio desiderem⁹. vt ad eos cito puenire valeamus Si qras quō istud pōt fieri. vl' quib⁹ meritis, qbusue auxiliis. Audi. Res ista posita est in ptāte faciētis/ qm̄ regnū celorum vim patit. Regnū celorū o homo aliud non q̄rit preciū nisi teipsum. tm̄ valet quātū es/ te da ⁊ habebis illud. Quid turbaris de p̄cio. xp̄s semetipm tradidit vt acquireret te regnum deo patri ita tu temetipsú da vt sit regnū eius ac non regnet peccatum in tuo mortali corpore: sed spiritus in acquisitione vite.

¶ Quid sit ⁊ qd habeat paradisus.
E Capitulum. xvii.

O Anima mea reuertamur ad ciuitatem celestē in qua scripti sumus et ciues decreti. Sicut ergo ciues sanctorú et domestici dei/ et sicut heredes dei coheredes aūt xp̄i/ consideremus inclitā nostre vrbis felicitatem/ inquantum considerare possibile ē. Dicam⁹ ergo cum propheta. Q̄ gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei sicut letantium omnium habitatio est in te. Fundaris enim exultatione vniuerse terre. non est in te senectus/ nec senectutis miseria non est in te mancus/ nec claudus/ neq̄ gibosus/ neq̄ deformis/ dum omnes currunt in virum perfectum/ in mensurā etatis plenitudinis xp̄i. Quid hac vita beati⁹? Ubi nō ē paupertatis met⁹/ nō egritudinis ibecillitas. nēo ledit nēo irascit nemo iuidet cupiditas nulla exardescit/ nullū cibi desideriū. nlla honoris aut potestatis pulsat ambitio null⁹ ibi diaboli metus. insidie demonū nulle. terror gehenne procul mors neq̄ corporis neq̄ anime. sed imortalitatis munere iocunda vita. nulla existunt vsquequaq̄ discordia/ sed cuncta consona/ cuncta conuenientia. quia omnium sanctorum vna erit concordia/ pax cuncta ⁊ leticia continet. tranqlla sunt oia ⁊ quieta. iugis splēdor/ nō ille q̄ nunc est/ sed tanto clarior quanto felicior. quia ciuitas illa vt legit nō egebit lumine solis/ sed dñs oipotens illuminabit eā/ ⁊ lucerna ei⁹ est agnus. Ubi scti fulgebunt vt stelle in perpetuas eternitates. ⁊ sicut splēdor firmamenti qui erudiūt mltos. Quapropter nox ibi nulla/ nulle tenebre/ concursus nubium nullus. nec frigoris odorisue asperitas vlla/ sed talis erit rerum temperies/ quā nec ocul⁹ vidit/ nec auris audiuit/ nec i cor hominis ascēdit/ nisi illorū qui ea pfrui digni inueniuntur. quorum noīa scripta sunt in libro vite. Uerum sup hec oīa est consociari choris angelorum et archangelorum atq̄ omniū celestium virtutum. intueri patriarchas et prophetas/ videre aplos atq̄ omnes sanctos. videre etiam parentes nostros. Gloriosa sunt hec. Sed multo gloriosius est presentem dei vultum

cernere/incircunscriptū lume videre. Superexcellens gloria erit cū deū vide bim⁹ in seipso/videbim⁹ ꝛ habebim⁹ in nobis/quē cernere finis non erit.

¶ Non valet homo deo vicem redde re nisi p amorē. F Ca.xviij.

Anima insignis dei imagi ne/illustris similitudic/hꝫ in sese ex deo quo admone atur semp aut stare cū eo/ aut redire si mota suis af fectib⁹/imo defectib⁹ fuerit. Et nō so lū hꝫ vn respirare q̄at i spe venie ꝛ mi sericordie/sꝫ etiā vn audeat aspirare ad nuptias vbi/ꝛ cū deo inire fed⁹ so cietatis:atq; cū rege angeloꝝ ducere iugū suaue amoris. Hec oia facit a mor/si aia exhibeat se similē deo pvo lūtatē/cui similis ē p naturā/diligēs sicut dilecta ē. Sol⁹ ē amor ex oibus aie motib⁹ sēsib⁹ atq; effectib⁹ i quo pōt creatura ꝛ si nō ex equo/ rn̄dere auctori. vl̄ sibi mutuā repēdere vicez Amor vbi venerit ceťos i se oēs tra ducit:ꝛ captiuat affect⁹. Amor per se sufficit/p se placet/ꝛ ppť se. Ipse me ritū/ipe pmiū:ipe cā. ipe fruct⁹. ipse vsus. Per amorē ꝯiungimur deo. A mor facit vnū spm̄ de duobus. Amor facit idē velle ꝛ idē nolle. Amor facit pri⁹ mores cōponere. postmodū oia q̄ ad sunt tanq̄ nō adsint ꝯsiderare. ter tio vo loco mūda cordis acie supna ꝛ iterna cōspicere. Per amorē pmuz in seculo bn̄ gerūtur honesta. postmo dū etiā honesta scīi despiciuntur. ad extremū etiā dei ītima conspiciūtur.

¶ Quid in nobis deus requirat sibi simile. S Capitulum.xix.

Deus pr̄ charitas ē. de⁹ fili us dilectio est. spūs sāctus amor pr̄is et filij est. Hec charitas ꝛ hec dilectio ali quid simile reqrit in nobis s. charitatē. qua velut q̄dā affinitate cōsanguinitatis ei sociemur et comū gamur. Amor dignitatis nescius re uerētiā nescit. Qui amat p seipm̄ fi ducial̄r accedit ad deū. familiarit̄q; loquiť ei. nihil timēs. nichil hesitās

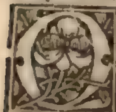
Perdit qđ viuit q̄ nō diligit. q̄ autez diligit oculos suos semp habꝫ ad de um quē diligit. quem desiderat. i quo meditatur in quo delectatur in quo pasciť. in quo impinguať. Iste talis sic deuotus. ita cātat. ita legit. ꝛ in oi bus operib⁹ suis sic est pvidus ꝛ cir cunspectus quasi deus adsit psens ā te oculos ei⁹. sicut reuera adest. Ita orat quasi sit assūptus ꝛ presentatus ante faciem maiestatis i excelso thro no. vbi milia miliū minīstrāt ei ꝛ de cies cētena milia assistūt ei. Animam quā visitat amor expergefacit dormi entē. monet ꝛ emollit eaꝫ ꝛ vulnerat cor ei⁹ tenebrosa illuminat. clausa re serat. frigida inflāmat. mentē asperā ꝛ irascibilē ꝛ ipatientē mitigat. vicia fugat. carnales affectus ꝯprimit mo res emendat. reformat ꝛ innouat spi ritū. lubrice etatis motus actusq; le ues coercet. Hec oia facit amor cum presens est. cū vero abscesserit ita in cipit aia iacere languida ac si cacabo bullienti subtraxeris ignem.

¶ De confidentia anime aman tis deum. M Ca.xx.

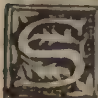
Agna res ē amor. quo aia p semetipām fiducial̄r ac cedit ad deū. deo cōstan ter iheret. deū familiarit̄ pcūctať. consultatq; de oi re. Aia q̄ amat deū nil aliđ pōt co gitare nil loq̄ ceťa ꝯtēnit oia. fastidit q̄cq̄d meditať. q̄cq̄d loquiť. amorē sa pit. amorē redolet. ita mor dei eā sibi vēdicauit. Qui vult habere noticiaz dei amet. Frustra accedit ad legēdū ad meditādū. ad pdicādū. ad orāduz qui nō amat. Amor dei amorē anime parit. ꝛ eam intēdere sibi facit. Amat deus vt ametur. Cum amat nil aliud vult q̄ amari. sciens amore esse bea tos qui se amauerint. Aia amans cū ctis suis renūciat affectionib⁹. ꝛ to ta soli incūbit amori. vt possit respon dere amori i redhibēdo amore. Et cū tota se effuderit in amorē. quātū ē ad illud fontis perenne pfluuiū. non pari vbertate concurrunt amor ꝛ amans.

¶ Quid sit cognitio veritatis. Capitulum. xxvi.

Quid est cognitio veritatis / primo cognoscere seipsuz. et quod esse debes et stude as. quod aūt corrigēdum est corrigas. Deide cognoscere et amare creatorē tuū. hoc est totū hoīs bonū. Uide ꝙ ꝙ ineffabilis ē diuie caritatis erga nos dilectio. de nihilo nos creauit / et quicqd habemꝰ donauit. Sz qr plus dileximus datū ꝙ datorē creaturā ꝙ creatorē. cecidimus i laqueū dyaboli et facti sumus eius serui. Deus vero mīa motus misit filium suum quo redimeret seruos ad optaret in filios. Filiū dedit i preciū redēptiōis. spm̄ sanctū in priuilegium amoris: se deniq totum seruat hereditatē adoptiōis. Ita deꝰ vt pijssimꝰ et misericordissimus pre desiderio vel amore hoīs non solū sua: verūetiā et seipm̄ impēdit vt hoīem recuperaret nō tam sibi ꝙ hoī ipsi. Ut homies ex deo nascerenť primo ex ipsis natus ē deus. Quis est tam durus quem non emolliat amor dei sic hoīem preueniēs tanq vehemēs amor q homo ppter hominē dignatus est fieri. Quis pōt odire hominē cuius naturā et similitudinē videt in humanitate dei. Reuera qui odit illum odit deū et ita perdit quicquid facit. Deus namq ppt hoīem factus ē hō / vt esset redēptor qui est et creator: vt de suo redimeretur hō et vt familiarius diligereť ab hoīe deus in similitudine hoīs apparēs et vt vterq sensus hoīs i ipo beatificareť et reficereť / ocl'is cordis in eius diuinitate / et ocl'is corpis in eius hūanitate / vt siue ingrediens siue egrediens in ipso pascua inueniret natura humana condita ab ipso.

¶ Quid in nobis opereť missio spūs sancti. Ca. xxvii.

Saluator namq nr̄ natꝰ est nobis / crucifixus et mortuus est pro nobis / vt morte sua mortē nostram destrueret. Et quia botrus carnis portatus fuerat ad torcular crucis et expressiōe facta fluere ceperat mustū diuinitatis / missus est spiritussanctꝰ quo vasa cordium preparantur / et vinum nouum in vtres nouos ponereť primū vt corda mūdarenť / ne ifusum pollucreť et postea ligarenť ne ifusuz amitteretur. Mūdareť gaudio iniqtatis / ligarentur contra gaudiū vanitatis. Non enim quod bonum est venire potuit nisi prius recederet quod malū est. Gaudiū iniqtatis polluit et gaudiū vanitatis effudit. Gaudiū iniqtatis reddit vas sordidū / et gaudiū vanitatis facit rimosum. Gaudiū iniqtatis est cū pctm̄ diligiť et gadium vanitatis est cū transitoria amantur. Eijce ꝙ qd malū est vt qd bonū ē percipere possis. Effunde amaritudinē / vt dulcedine ipleri possis. Spūssct̄ūs gaudiū et amor. Eijce spm̄ dyaboli et spm̄ mūdi / vt accipias spm̄ dei. Sps dyaboli opať gaudiū iniquitatis / et spūs mundi gaudium vanitatis. Et hec gaudia mala sunt / qm̄ aliđ habet culpā / aliđ occasionē culpe veniet aūt spūs dei cū eiecti fuerit spūs mali: et itrabit tabernaculū cordis / et opabiť gaudiū bonū et amorē bonū q expelliť amor mūdi et amor peccati. Amor mūdi allicit et decipit. Amor peccati polluit et mortē conducit. Amor dei mentē illuīat / conscientiam mundat / animam letificat / et deuz demōstrat.

¶ De opatiōe eiꝰ q diligit deū. Capitulum. xxviii.

In quo amor dei est semp cogitat quando ad deuz perueniat / quando mundū derelinquat quando carnis corruptionez euadat vt veram pacē inueniat / semp habet cor suū et desideriū in supna eleuatū qn̄ sedet: qn̄ ambulat. quando requiescit. vel qn̄ aliud agit. cor a deo nō recedit. omnes ad amorē dei exhortať omnibus amorē dei cōmendat. et ꝙ dulcis sit dei amor. et ꝙ malꝰ et ꝙ amarus sit amor scl'i. corde / ore / et opere / oībus demōstrat. Deridet huius scl'i

gloriā: arguit sollicitudinē & q̄ stultus sit in his q̄ transeūt fiduciam habere ostēdit. Mirat̄ cecitatē hoīs q̄ hec colligunt. Mirat̄ etiā quō vniuersa hec transitoria & caduca omēs nō derelinquūt. Omnibus estimat dulce qđ sibi sapit: et oīb⁹ placere qđ diligit oīb⁹ quidē esse magnifestū qđ cognoscit. Frequēter deū suū cōtemplat̄: et in ei⁹ cōtēplatiōe suauiter reficit̄ tanto felicius q̄to frequentius. Dulce est eni sp̄ ad considerandū qđ ad amādū et laudandum semper est suaue.

De vera cordis requie. R
Capitulum. xxix.

Euera hec ē vera cordis requies cū totū in amorē dei per desideriū figit̄. Nec q̄q̄ aliđ appetit: s; in eo qđ tenet felici qdā dulcedine delectat̄: delectādo iocūdat̄. Si vero vana aliqua cogitatiōe vel rerū occupatiōe ide aliquātulū abstractū fuerit sūma cū festinatiōe illuc redire festinat exiliū reputās alibi q̄ ibi morā facere. Nā sicut nullū est momētū quo hō nō fruatur vel vtat̄ pietate diuina sic nullū debet esse momētū quo eū p̄sentem nō habeat ī memoria. Idcirco nō breui crimine tenet̄ astrict⁹ quisquis in orōne cū deo loqtur: & subito abstrahit̄ ab ei⁹ cōspectu quasi ab oclis nō vidētis nec audiētis. hoc autē fit qñ cogitatiōes suas malas & importūas sequit̄: et aliquā vilissimā creaturam ad quā mētis intuit⁹ facile distrahit̄ ei prefert. illā vic; i cogitatiōe sepi⁹ reuoluēdo q̄ deū quē assidue debet recolere creatorē: adorare redēptorē: expectare saluatorē: timere iudicem.

Quicqđ mētis aspectū a deo retrahit omnino fugiēdū est atq; execrandum. S Capitulū. xxx.

Quisq̄s amas mūdū tibi p̄spice q̄ sit eūdū. Hec via q̄ vadis via pessima plenaq; cladis. Fuge ḡ o hō paululū occupatiōes tuas: & abscōdere modicū a tumltuosis cogitatiōib⁹ tuis. Abijce nūc onerosas curas postpōe laboriosas distētiones vaca aliquātulū deo: & paululū requiesce in eo. Intra ī cubiculū mētis tue. exclude oīa p̄ter deū & q̄ valēt ad q̄rēdū eu; & clauso ostio quere eū. Dicat nūc totū cor tuū: deo. Quero vultū tuū vultū tuū dn̄e q̄ro. Eya nūc ergo dn̄e de⁹ meus tu doce cor meū vbi & quō te q̄rat vbi & quō te iueniat. Dn̄e si hic nō es vbi te querā absentem? Si aūt vbi q; es cur te nō video presentē; S; certe habitas lucē inaccessibilē. S; quō accedā ad lucē inaccessibilem. aut qs me deducet & iducet in illā vt videā te in illa. Deīde qb⁹ signis: qua facie te querā. Nunq̄ te vidi dn̄e de⁹ meus nūq̄ noui faciē tuā. Quid faciet altissime dn̄e: quid faciet iste lōgiqu⁹ extu⁹. Quid faciet seruus tuus anxius amore tui & longe proiect⁹ a facie tua. En anhelat videre te: & nimis illi abest facies tua. Accedere ad te desiderat & inaccessibilis est habitatio tua. Inuenire te cupit & nescit locū tuum. Querere te affectat/ et ignorat vultum tuum.

Visio dei p̄dita est p̄pter pctm̄ & miseria inuenta est. T Ca. xxxi.

Domine de⁹ me⁹ es tu & dn̄s me⁹ & nūq̄ vidi te: tu me fecisti & refecisti & omia bōa tua mihi cōtulisti: & nōdū vidi te neq; noui. Dēiq; ad te vidēdū fact⁹ su;: & nondū feci p̄p̄t qđ fact⁹ sū. O misera sors hoīs cū hoc p̄didit ad qđ fact⁹ ē. O durus ac dur⁹ casus ille. Heu qđ perdidit et qđ inuenit. Quid abscessit & qđ remāsit. Perdidit beatitudinē ad quā fact⁹ est et inuenit miseriā ad quā factus non est. Abscessit sine quo nihil felix est: et remansit qđ p̄ se nō nisi miserū est. Manducabat tunc hō panē angelorū quē nūc esurit manducat nūc panē dolorū quem tunc nesciebat. O tu dn̄e vsq̄q̄ obliuisceris ī finem vsq;quo auertis facie; tuā a nobis. Quando respicies et exaudies nos. Quādo illuminabis oculos nostros & ostēdes nobis faciē tuam. Qñ restitues te nobis. Respice

dñe ex exaudi et illumina nos et ostende nobis teipm restitue te nobis vt bene sit nobis: sine quo tã male ẽ nobis In uita nos/adiuua nos/obsecro dñe. Amaricatũ est cor meũ sua desolatione indulcora illud tua cõsolatiõe Obsecro dñe. Esuriẽs cepi q̃rere te ne desinã ipastus a te Famelicus accessi ne recedã impastus. Pauper veni ad diuitẽ: miser ad misericordẽ/ne recedã vacuus et cõtemptus. Dñe incuruat⁹ sũ et non possũ nisi deorsũ aspicere Erige me vt possim sursũ videre vel intẽdere. Iniq̃tates mee supgresse sũt caput meũ/obuoluerũt me et sicut onus graue grauãt me. Euolue me et exonera me/ne vrgeat sup me puteus os suũ Doce me querere te et ostẽde te querẽti te q: nec querere te possũ nisi doceas tu. nec iuenire nisi te ostẽdas. Queraz te desiderando desiderem te querendo. inueniã amando. amem inueniendo.

De bonitate dei. V Ca. xxxij.

Fateor dñe et grãs ago: q: creasti me ad hãc imaginẽ tuã vt tui memor te cogitẽ te amẽ Sed sic ẽ abolita corruptiõe vicioꝝ sic ẽ obfuscata fũo pctõꝝ vt nõ possit facere ad qđ facta ẽ: nisi tu renoues et reformes eã. Rogo dñe q̃ das fidei itellectũ da mihi vt q̃tũ scis expedire itelligã q: es sicut credim⁹ et hoc es qđ credim⁹ et qdẽ credimus te esse aliqd q̃ nihil mai⁹ aut meli⁹ cogitari possit. Quid ergo es dñe de⁹ q̃ vnũ mai⁹ meliusq; nihil valet cogitari nisi id qđ sũmũ bonũ oĩz solũ existẽs p se ipz: oĩa alia fecit ex nichilo. Qđ ẽ bonũ deest sũmo bono p qđ oĩe bonũ Tu es itaq; iustus/verax/beat⁹: et quicquid aliud ẽ melius esse q̃ nõ esse. Uerum malis quõ parcis si es totus sũme iustus? An q: bonitas tua est icõprehensibilis Latet hoc in luce inaccessibili quã inhabitas Uere i altissimo et secretissimo bonitatis tue profũdo latet fõs vnde manat fluuius misericordie tue Nã cũ totus et sũme iustus sis: tamen idcirco etiã malis begnin⁹ es q: tot⁹ et sũme bonus es. Minus nanq; bon⁹ esses si nulli malo esses benign⁹ Melior ẽ enim qui et bõis simul et malis bon⁹ est: q̃ qui bonus tantum bonus est. Et melior est q̃ malis et parcẽdo et puniẽdo bonus est: q̃ qui puniẽdo tm̃. Ideo ẽ misericors/es q: totus et sũme bonus es.

De delectabili fruitione dei. X Capitulum. xxxiij.

O Immensa bonitas q̃ oĩm itellectũ excedis veniat sup me mĩa illa q̃ de tãta opulẽtia pcedit/ īfluat in me q̃ pfluit de te. Parce per clemẽtiã ne vlciscaris p iusticiã Excita te nũc oĩa mea/et erige totũ itellectũ tuũ et cogita q̃tũ potes q̃tũ et q̃le sit illđ bonũ qđ de⁹ est. Si eni sigula bõa delectabilia sunt/cogita itẽte q̃ delectabile sit illud bonũ qđ ptinet iocũditatẽ oĩz bonoꝝ et nõ quale in rebus creatis sumus expti/sed tãto differẽtez q̃to differ a creatura creator Si eni est bona vita creata/q̃ bõa est vita creatrix Si iocũda est sal⁹ fctã q̃ iocũda est salus q̃ fecit oẽz salutẽ Si amabilis est sapientia i cogitatione vel cognitione reruz cognitarum/ q̃ amabilis est sapientia q̃ oĩa fecit et pdidit ex nihilo Deniq; si multe et magne sũt delectatiões i rebus delectabilib⁹ qualis et quãta est delectatio ĩ eo qui ipsa delectabilia fecit O q̃ hoc bono fruẽ quid illi erit quid illi nõ erit? Certe quicqd voluerit illi erit et q̃cquid noluerit nõ erit Ibi q̃ppe illi erunt bõa aĩe et corporis/qualia nec ocul⁹ vidit nec auris audiuit nec cor hominis cogitauit.

Summum bonum appetenduz est Y Capitulum. xxxiiij.

Cur ergo per multa vagaris homuncio querendo bona anime tue et corporis tui. Ama vnum bonum in quo sũt oĩa bona et sufficit Desidera simplex bonuz qđ est omne bonũ/et satis est. Quid enim amas

caro mea: quid desideras anima mea.
Ibi est quicquid amas ibi est quicq̄d
desideras. Si delectat pulchritudo.
fulgebūt iusti sicut sol. Si velocitas
aut fortitudo aut libertas corporis
cui nichil obsistere poterit: erūt simi-
les angelis dei q2 seminat corpus aia
le surget corp⁹ spūale ptāte vtiq3 nō
natura. Si lōga aut salubris vita ibi
erit sana eternitas ꝛ eterna sanitas:
q2 iusti in perpetuū viuent et salus iu
stoꝝ a dño. Si satietas: satiabunt cū
apparuerit gloria dñi. Si ebrietas in
ebriabuntur ab vbertate domus dei.
Si melodia: ibi angeli concinent sine
fine deo. Si quelibet nō imunda sed
mūda voluptas torrente voluptatis
sue potabit eos dñs. Si sapientia ip
sa dei sapiētia ondet eis seipsā sapiaz
Si amicitia diligent deū plusq3 seip-
sos et inuicem tanq3 seipsos: et deus
illos plusq3 illi seipsos q2 illi illū se et
inuicē p illū et ille se et illos p seip-
sū. Si pcordia oibus illis erit vna vo
lūtas q2 nulla illis erit nisi dei sūma
volūtas. Si ptās. oipotētes erūt sue
volūtatis vt deus sue. Nā sicut deus
poterit qđ volet p seipsū ita poterūt
illi qđ volēt p illū q2 sicut illi nō aliud
volēt q3 ille volet ita ille volet qcq̄d
illi volēt et qđ ille volet non poterit
nō esse. Si honor et diuitie deus ser
uos suos bonos ꝛ fideles supra mlta
bona ɔstituet imo filij dei ꝛ dij voca
bunt ꝛ erūt heredes q̄dē dei cohere
des aūt xpi. Si vera securitas certe
ita certi erūt nūq3 vllatenus illud bo
nū sibi defuturū sicut certi erūt se nō
sua sponte illud amissuros nec dile-
ctorē deū illū dilectoribus suis inui
tis ablaturū nec aliqd do potētius
ꝛ deū illos sepaturꝝ. gaudiū vo quale
q3tūue est vbi tale ac tm̄ bonum est.

¶ De mutua charitate sctōꝝ icelis.
3 Capitulum. xxxv.

Or humanū cor indigēs.
cor expertū erūnas et mise
rias: imo obrutū miserijs
quātū gauderis si i his oi
bus abundares iterroga
vltima itima tua si capere posset gau
diū suū de tāta beatitudine sua. Sed
certe si quis ali⁹ quē oino sicut teip3
amares. eandē beatitudinē hēret du
plicaret gaudiū tuū q2 nō min⁹ gau-
deres pro eo q3 p teipso. Si vero duo
vel tres vel multo plures idipm ha
berent tātundez p singulis q3tundez
p teipso gauderes si singulos sicut te
ipsuz amares. Ergo qui erit in illa p
fecta charitate inumerabilium btōꝝ
angelorū ꝛ hoim vbi nullus diliget
alium minus q3 seipm. Nō em̄ aliter
gaudebit vnus qsq3 p singulis alijs
q3 p seipso. Si ḡ cor hominis de tāto
bono suo vix gaudiuz suū capiet quo
modo capax erit tot et tātoꝝ gaudio
rum. Et vtiq3 qm̄ quātum quisq3 dili
git aliquē tātū de bono eius gaudet
sicut in illa beata felicitate vnusqsq3
sine cōparatione plus amabit deū q3
se et oēs alios secuz: ita plus gaude-
bit absq3 estimatiōe de felicitate dei
q3 de sua et oim aliorū secuz. Et si de
um sic diligent toto corde tota mēte
tota anima: vt tamen totuz cor tota
mens: tota aia nō sufficiat dignitati
dilectionis profecto sic gaudebūt to
to corde: tota mente: tota anima: vt
tamen totum cor tota mens: tota aia
non sufficiat plenitudini gaudij.

¶ De pleno gaudio eterne. A
Capitulum. xxxvi

Eus meus et dominus
meus: spes mea et gau-
diuz cordis mei. dic aīe
mee: si hoc est gaudium
desquo nobis per filium
tuum dicis. Petite
et accipietis vt gaudium vestrum
sit plenum. Inueni nanq3 gaudium
quodam plenū et plusq3 plenum ple-
no quippe corde: plena mente plena
aia pleno toto homine. Gaudio illo
adhuc supra modū supererit gaudiū
Non ergo totum illud gaudium itra
bit in gaudentes sed toti gaudentes
itrabūt i gaudiū. dic dñe dic suo tuo
it⁹ i corde meo: si hoc est gaudiū i qđ

intrabunt serui tui q intrabūt in gaudiū dñi sui. Sed certe gaudiū illud q gaudebūt electi tui nec oculus vidit nec auris audiuit nec i cor hoīs ascēdit. Nōdū ḡ cogitaui aut dixi dñe q̄tū gaudebūt electi tui. Utiq̧ tm̄ gaudebunt q̄tum amabunt tantum amabunt q̄tum cognoscent domine. Et q̄tum te amabūt? Certe nec oculus vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit hac vita q̄tum te cognoscent ⁊ amabunt in illa vita. Oro te deus meus vt cognoscam te amē te: vt gaudeam de te. et si non possuz in hac vita ad plenum vel proficiam de die in diez: vsq̧ dū veniat illud ad plenum. Proficiat in me hic noticia tua vt ibi fiat plena: crescat in me hic amor tuus vt ibi sit plen⁹ vt hic gaudium meum sit in spe magnum et ibi in re plenum. Deus verax peto vt accipiam quod promittis: vt gaudium meum sit plenum. Meditetur in te interim mēs mea loquatur inde lingua mea: amet illud cor meum sermocinetur os meuz: esuriat illud anima mea sitiat illud caro mea: desideret illud substātia mea donec intrē in gaudiuz dñi mei. ibi ꝑmāsurus per scl'a. Amē.

¶ Manualis de verbo dei Diui Augustini epi Hipponensis finis.

In enchiridion.

¶ E libro secūdo. capite sexagesimo tertio retractationū diui Augustini

¶ Scripsi et librū de fide spe ⁊ charitate cū a me ad quē scriptus est postulasset: vt aliqđ opusculū haberet meū de suis manib⁹ non recessurū. Quod genus greci enchiridon vocant. Ubi satis diligenter mihi videor esse complexus qmodo sit colendus de⁹: quā sapientiā esse hominis vtiq̧ verā diuina scriptura desinit. Hic liber sic incipit. Dici non potest dilectissime fili, laurenti.

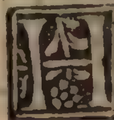
¶ Diuini Augustini epi Hipponēsis i enchiridiō ad laurētiū ꝑhemiū. B

Dici non pōt dilectissīe fili Laurēti q̄tuz tua eruditione delecter. q̄tūq̧ te cupiā esse sapiētē nō ex eoruz nūero de qbus dicit. Ubi sapiēs: vbi scriba: vbi conquisitor scl'e? Nōne stultā fecit de⁹ sapiaz hui⁹ mūdi. Sz ex eorū nūero de qb⁹ dictū est. Multitudo sapiētū sanitas est orbis terraꝝ. Et q̄les vult ap'ls fieri qb⁹ dicit. Uolo aūt vos sapiētes q dē esse in bono: simplices aūt in malo. Sicut aūt nemo a seipo eē pōt: ita ēt nemo a seipso sapiēs esse potest: sz ab illo illustrāte de quo scriptū est. Omnis sapientia a domino deo est.

¶ Qđ hoīs sapiētia pietas. i. dei cultus dicit: vt in libro. Job legit. C

Capitulum primum.

Ominis aūt sapiētia pietas est. Habes hoc i libro sancti Job. Naz ibi legit q ipsa sapiētia dixerit homini. Ecce pietas est sapientia. Si autem queris: dixerit eo loco pietatem: distinctius in greco reperies theosebian: quī est dei cult⁹. Dicitur enim grece pietas: et aliter idē eusebian: quo nomine significat bon⁹ cultus: q̄uis et hoc precipue referatur ad colendum deuz. Sed nichil est cōmodius illo noīe: quo euidēter dei cultus exp̄ssus est: cum quid esset hominis sapiētia diceret. Querisne aliquid dici breuius: q petis a me vt breuiter magis dicant? An hoc ipsum tibi fortasse desideras breuiter aperiri: atq̧ in sermonem colligi breuem quonam modo sit colendus D

¶ Quonā modo sit colendus.

Capitulum secundum.

Ic si respondero: fide spe: charitate colendum deū: profecto dicturus es breui⁹ hoc dictū esse q̄ velis ac deinde petitur⁹ ea tibi

breuiter explicari que ad singula tria ista pertineant. quid credendũ scz qd sperandum. qd amãdũ sit. Quod cũ fecero ibi erunt oia illa que in epistola tua querẽda posuisti. Cuius exemplũ est penes te/facile est vt eas reuoluas et relegas. Si aũt nõ est commemorante me recolas.

¶ Qualẽ sibi librũ fieri voluerit vel que vt continere poposcerit. E Capitulum tertium.

Vis enim tibi/vt scribis/librũ a me fieri/quẽ enchiridiũ/vt dicũt/habeas: et de tuis manibus nõ recedat et cõtinẽs postulata .i. qd sequendũ maxime qd ppter diuersas pncipalr hereses sit fugiẽdũ/inqʒtũ rõ pro religiõe cõtendat vel qd in ratione/cũ fides sit sola nõ cõueniat. qd primũ quid vltimũ teneatur. que totius diffinitiõis summa sit. qd certũ ppriũqʒ fidei catholice fundamentũ. Hec aũt oia q̃ reqris pculdubio scies diligenter sciendo quid credi qd sperari debeat/quid amari. Hec eñ maxime/immo sõ sola religione sequenda sunt. His q̃ contradicit/aut oĩno a xp̃i noie alienus ẽ/aut hereticꝰ. hec sunt defendenda rõe q̃ vel a sensibus corporis inchoata/vel ab intelligentia mentis iuẽta. Que aũt nec corporeo sensu expti sumus. nec mẽte assequi valuimus aut valemus/eis sine vlla dubitatione credenda sunt testibus/a q̃bus ea q̃ diuina vocari iã meruit scriptura confecta est qui ea siue p corpꝰ siue p animũ diuinitus adiuti vel videre vel etiã preuidere potuerunt.

¶ De initio fidei et pfectiõe speciei et q̃ xp̃s sit ppriũ fidei catholice fundamentum/et quod apud hereticos nominetenus inuenitur. F Ca.iiij.

Um aũt initio fidei: que p dilectionẽ operatur imbuta mẽs fuerit/tẽdit bñ viuẽdo/etiã ad speciẽ peruenire/vbi est sctis et perfectis cordibꝰ nota et ieffabilis pulchritudo: cuiꝰ plena visio est sũma felicitas. Hoc ẽ nimirũ qd reqris/qd pmũ qd vltimũ teneatur/ĩchoari fide pfici specie. hec etiã totius diffinitiõis est summa. Certum sõ ppriũqʒ fidei catholice fundamẽtum xp̃s est. Fundamẽtũ enim aliud ait apostolus nemo potest ponere preter id quod positũ est quod est xp̃s iesus Neqʒ hoc ideo negandũ est ppriũ fundamentũ esse fidei catholice / qz putari potest aliq̃bus hereticis hoc nobiscũ esse cõmune. Si eñ diligenter q̃ ad xp̃m ptinẽt cogitẽtur. nominetenus inuenit xp̃s apud quoslibet hereticos qui se christianos vocari volunt/re vero ip̃a nõ est apud eos. Quod ostendere nimis lõgum est: quoniã cõmemorãde sunt oẽs hereses siue q̃ fuerunt siue q̃ sunt siue que potuerunt esse sub vocabulo christiano / et etiam q̃ sit hoc verũ p singulas quasqʒ mõstrandũ. Que disputatio tam multoꝝ est voluminum vt etiam infinita videatur.

¶ Quid sit enchiridion qd sibi fieri velit/et q̃ laboriosum sit contra fidẽ spem et charitatem sentiẽtibus respõdere. S capitulum.v.

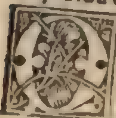
Tu aũt ẽchiridiõ a nobis postulas idest qd manibus possit astrigi / nõ qd armaria possit onerare. Ut igitur ad illa tria redeamus per que diximus colendũ deũ: fidẽ/spem charitatẽ facile est vt dicar qd credẽdũ/qd sperandũ/ qd amãdũ sit. Sed quẽadmodũ aduersus coꝝ q̃ diuersa sentiũt calũnias defendar/operosioris vberiorisqʒ doctrine ẽ. Que vt habear nõ breui enchiridiõ manꝰ debet ĩpleri sed grandi studio pectꝰ accẽdi.

¶ Qd symbolũ et dominica oratio fidem in se et spem et charitatem contineat. N capitulũ.vj.

Am ecce tibi est symbolũ et dñica orõ / quid breuiꝰ auditur aut legitur qd facilius memorie commẽdatur. Quia eñ de peccato graui et miseria premebatur genus humanum / et diuine idigebat misericordie / gre

dei tempus propheta preuidens ait:
Et oīs quis inuocauerit nomen dn̄i/
saluus erit. Propter hoc dn̄ica oro.
Sed apostolus cū ad ipam grām cō-
mendandā hoc ppheticū cōmemorar
set testimonium / continuo subiecit.
Quomodo aūt inuocabunt in quem
non crediderūt. Propter hoc symbo
lum in hijs duobus tria illa intuere.
Fides credit/spes ꝛ charitas orant.
Sed sine fide esse non possunt/ac per
hoc ꝛ fides orat. Propterea quippe
dictum est. Quomodo inuocabūt in
quem non crediderunt.

¶ Qualiter fides/spes/ caritas/sine
se inuicem esse nō possunnt/ꝗbus a se
in qbusdā differant. J ca.vij.

Quid aūt sperari pt̄ quod
non creditur. Porro etiā
aliquid qđ non spaẗ credi
pōt. Quis nāq̧ fideliū pe
nas non credit impiorū.
nec sperat tn̄. Et quisquis eas imine
re sibi credit ac fugaci animi motu ex
horret/rectius timere diciẗ ꝗ̄ spare.
Que duo Lucanus distinguens ita
complexus ait. Liceat sperare timēti
nō aūt ab alio poeta ꝗbus meliore p
prie dictū est. Hunc ego si potui tātū
sperare dolorem. Deniq̧ nonnulli in
arte grammatica verbi huius vtūtur
exemplo ad ostendendam impropriā
dictionem/ꝛ aiunt. Sperare dixit p
timere. Est itaq̧ fides et malarū reꝝ
ꝛ bonarū/quia et bona credunẗ ꝛ ma
la. ꝛ hoc fide bona et mala. Est etiam
fides preteritarum rerum presentiuz
et futurarū. Credimus enim mortuū
christū/quod iam preterijt. Credim⁹
sedere ad dexterā patris quod nūc est
Credimus venturū ad iudicandū qđ
futurū est. Itē fides ꝛ suarū rerū est ꝛ
alienaꝝ. Nā ꝛ se quisq̧ credit aliquā
do eē cepisse/nec fuisse vtiq̧ sempiter
num/et alia atq̧ alia. K
Nec solū de alijs hominibus multa
que ad religionem pertinent: verum
etiam de āgelis credimus. Spes aūt
nō nisi bonarum rerum est nec nisi fu
turarum/ꝛ ad deū pertinentium: qui
earum spem gerere perhibetur. Que
cum ita sint ppter has causas distin-
guenda erit fides a spe/sicut vocabu
lo/ita et rationabili differentia. Nam
quod attinet ad nō videre siue q̄ cre
dunẗ siue q̄ speranẗ fidei speiq̧ cōmu
ne ē. In epistola quippe ad hebreos/
qua teste vsi sūt illustres catholice re
gule defensores/fides eē dicta est co
gnitio rerum que non videntur. Quā
uis quando se quisq̧ non verbis: non
testibus: non deniq̧ vllis argumētis
sed presentium rerum euidentie dicit
credidisse, hoc est fidem accōmodasse
nō ita videẗ absurdum/vt recte repre
hendatur in verbo eiq̧ dicatur. Vidi
sti ergo nō credidisti. Vn̄ putari pōt
non esse consequens/vt non videatur
res quecūq̧ credi.ẗ. L Sz me
lius hāc appellamus fidē quā diuina
eloquia docuerūt earū scilicet rerum
que nō vidētur. De spe quoq̧ ait apo
stolus. Spes que videtur nō est spes.
Quod enim videt qs/quid sperat. Si
aūt quod nō videmus speramus/per
patiētiā expectamus. Cū ergo bona
bonis futura esse credūtur. nihil aliđ
ꝗ̄ sperantur. Iā de amore quid dicā
sine quo fides nihil pdest. Spes vero
siue amore esse nō pōt. Deniq̧ vt ait
apostolus Iacob⁹. Et demones cre
dunt ꝛ contremiscunt/nec tn̄ sperant
vel amant. Sed potius quod spam⁹
et amamus credendo venturum esse
formidāt. Propt' quod apostol⁹ pau
lus fidē que per dilectionem opaẗ ap
probat atq̧ commēdat/que vtiq̧ sine
spe esse nō potest. Proinde nec amor
sine spe est: nec sine amore spes nec v-
trunq̧ sine fide.

¶ Qđ credulitas fidei christiane nō
in naturis rerū/sed in creatoris boni
tate cōsistat/et ꝙ satis sit omni xp̄ia
no credere sanctā trinitatē eē causaꝝ
omnium creatarum rerum. M

Capitulum octauum.
Cum ergo queritur qđ cre-
dendū sit quod ad religio
nē pertineat: non rerum na
tura ita rimāda est/queād

modū ab eis quos phisicos greci vocāt. Nec metuendū est quēadmodum ab eisdem ne aliquid de vi ꝛ numero elementoꝝ de motu atq; ordine ꝛ de effectibus siderū. de figura celi/ de generib⁹ et naturis animaliū/ fruticuꝫ/ lapidū/ fontium/ fluminum mōtium/ de spacijs locoꝝ ꝛ temporum/ de signis imminentiū tempestatum/ ꝛ alia sciētia de his reb⁹/ quas illi vel inuenerūt vel īuenisse se existimāt christianus ignoret. quia nec ipsi oīa receperunt tāto excellentes ingenio/ flagrātes studio/ abūdātes ocio/ ꝛ quedam humana coniectura inuestigantes/ quedam vero historica experientia ꝑscrutantes/ ꝛ in eis que se inuenisse gloriātur/ plura opinantes potius q̄ scientes. Satis est christiano rerū creatarū causam siue celestiū/ siue terrestriū siue visibiliū/ siue inuisibiliū non nisi bonitatē credere creatoris. qui vnus ꝛ ver⁹ est de⁹. nullāq; esse naturā. que aut non ipse sit. aut ab ipso. eūq; esse trinitatem. patrem scꝫ ꝛ filiuꝫ a patre genitū. ꝛ spm̄ sanctū ab eodē patre ꝓcedentem. sed vnū eundemq; spiritum et patris et filij.

¶ Qualia bona sint que a sūma trinitate creata sunt. N Ca. ix.

Ab hac summe ꝛ equaliter ꝛ immutabiliter bona trinitate creata sūt oīa ꝛ nec sūme nec equalit᷑ nec imutabilit᷑ bona. sed tn̄ bona etiā singula. Simul vero vniuersa valde bona. qꝛ ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo.

¶ Qualiter deus mala ordinet. et q̄ sit diffinitio mali. O Cap. x.

In qua etiā illd̄ qđ maluꝫ dr̄. bn̄ ordinatum ꝛ loco suo positū. eminenti⁹ cōmendat bona. vt magis placeant et laudibiliora sint. dū cōparātur malis. Neq; ei deus oipotēs. qđ etiā īfideles fatentur. reꝝ cui sūma ptās. cū sūme bonus sit vllo mō sineret mali aliqd esse in operibus suis. nisi vsq; adeo oipotens et bonus vt bene faceret ꝛ de malo. De bono nature viciatū ipse deus bene facit reformando. aut puniendo viciatum. ac per hoc ergo malū nec viciuꝫ erit. qꝛ nichil est cum euacuat᷑. Quid est aūt aliquid qđ malum dicitur. nisi priuatio boni. Nam sicut corporib⁹ animaliū nihil est aliud morbis ꝛ vulneribus affici q̄ sanitate priuari. Neq; eñ id agitur cū adhibet᷑ curatio. vt mala illa que intrant. id est morbi ac vulnera recedant hinc ꝛ alibi sint. sed vtiq; non sint. Non eñ vlla substātia. sed carnalis substantie vicium est vulnus aut morbus. Cum caro sit ipsa substantia. profecto aliquo bonum est. cui accidunt ista mala id est priuationes eius boni quod dicit᷑ sanitas. Ita etiam et animarū quecunq; sunt vicia. naturalium sunt priuatiōes bonoꝝ. Que cū sanent᷑ non aliquo trāsferūtur. sed ea que ibi erant nusq̄ erunt quando in illa sanitate non erunt.

¶ Bonas esse oēs naturas a summo bono factas. quibuscunq; ex causis ꝛ qualiter corruptio noceat intimatur. P Capitulum. xi.

Nature igit᷑ oēs qm̄ naturaꝝ prorsus oīno summe conditor bonus est. bone sūt. Sed qꝛ nō sicut earū cōditor summe atq; incōmutabiliter bone sunt. ideo in eis ꝛ minui bonum et augeri potest. Sed bonū minui malū est q̄uis q̄tūcūq; minuatur remaneat aliquid necesse est. si adhuc natura est vn̄ natura sit. Neq; eñ si qualis cūq; aut quātulacunq; natura est. cō sumi bonū qđ natura est nisi ꝛ ipsa cō sumat᷑ pōt. Merito quippe natura incorrupta laudat᷑. Porro si icorruptibilis sit q̄ corrumpi oīno non possit. multo est ꝓculdubio laudabilior. Cū vero corrūpit᷑. ideo malū est ei⁹ corruptio qꝛ eā q̄licūq; ꝓuat bono. Nā si nullo bono ꝓuat nō nocet. nocet aūt adimēdo bonū. Quādiu itaq; natura corrūpit᷑ iest ei bonū quo ꝓuet᷑. Ac ꝑ hoc si nature aliqd remanebit qđ iaꝫ corrūpi neqat. profecto natura incor-

ruptibilis erit/ ad hoc tā magnū bonū corruptio non perueniat. At si corrūpi non desinet/nec bonū vtiq habere desinet/quo eā possit priuare corruptio. Quā si penitus totamq cōsumpserit: ideo nullum bonum inerit. qa natura nulla erit. Quocirca bonum corruptio consumere nō pōt nisi consumendo naturā. Omnis ergo natura bonū est magnū si corrumpi non pōt paruū si potest. negari tñ bonū esse/nisi stulte atq imperite prorsus nō potest. Que si corruptione consumitur: nec ipsa corruptio remanebit / nulla vbi esse possit persistente natura.

¶ Qd nullū possit esse malū si nullū sit bonum. et q hec assertio snie prophetice non sit contraria. Capitulum. xij.

T per hoc nullū est qd dr malū si nullū sit bonū : sed bonum oi malo carens integrum bonū est. Cui vero inest malū viciatū vl viciosū bonū ē nec malū vnq pōt esse vllū vbi bonū ē nullū. Vñ res mira cōficit vt qr ois natura inqtū natura est bonū est: nichil alid dici videat: cū viciosa natura mala esse natura dr: nisi malū esse qd bonū est: nec malū esse nisi qd bonū est/ qr ois natura bonū est nec res aliqua mala esset si res ipa q mala ē natura nō esset. Nō igit pōt esse malū: nisi aliqd bonū. Qd cū dici videat absurde: connexio tñ rōcinationis huius velut ieuitabiliter nos cōpellit hoc dicere. Et cauēdū est ne incidam in illam sniam pphetica/ vbi legit. Ve his q dicūt: q bonū ē malū q malū est bonū/ q dicūt dulce amarū amarū dulce. q dicūt tenebras lucē/ lucē tenebras. Et tamē dñs ait. Malus hō de malo thesauro cordis sui pfert mala. Quid est aūt mal hō nisi mala natura. qr homo natura ē. Porro si hō aliqd bonū ē/ qr natura ē/qd ē mal hō nisi malū bonū? Tñ cū duo ista discernim : inuenimus nec ideo malum quia homo est : nec ideo bonum quia iniquus est. sed bonū qa homo: malum quia iniquus. Quisqs igitur dicit malū hoiem esse: aut qd bonum est iniquū esse. ipse incidit in propheticā illam sentētiam. Ve his q dicunt q bonū est malū/ q malum est bonum. Opus enim dei culpat qd est homo: vicium hominis laudat quod est iniquitas. Ois namq natura etiam si viciosa est inquantum natura est bona est. inqtum viciosa est mala est.

¶ Qd i bonis ac malis sibimet ɔtrariis dyalecticoꝝ regula deficiat. qd sit corruptio. q ex bonis mala orta sint. Capitulum. xiij.

Vaprop i his cōtrariis q mala bona vocantur illa dyalecticorū regula deficit/ qua dicūt / nulli rei duo simul iesse cōtraria. Null ei aer simul tenebros lucid. Nullus cib aut pot simul dulcis ē amarus. Nullū corp simul vbi albū ibi nigrū. Nullū simul vbi deforme: ibi formosū. Et hoc i multis ac pene in oibus cōtrariis reperitur vt in vna re simul esse non possint. Cū aūt bona mala null ābigat esse cōtraria/ nō solū simul esse possunt : sed etiā mala oino sine bonis nisi in bonis esse nō pñt qūis bona sine malis esse possint. Potest eni hō vel āgelus non esse iniust. iniust aūt non potest esse nisi homo vel angelus.. Et bonū q homo: bonū q angelus: malum q iiustus. Et hec duo contraria ita simul sunt: vt si bonū non esset in quo malū esset: prorsus nec malū esse potuisset. Quia non mō vbi consisteret: sed vnde orire corruptio non haberet: nisi esset qd corrumpere. quod nisi bonū esset nec corrūpere. qm nihil est alid corruptio q boni exterminatio. Ex bonis igitur mala orta sunt : et nisi in aliqb bonis nō sūt. nec erat alias vñ orire vlla mali natura. Nā si esset inquantum natura esset: profecto bona esset: aut incorruptibilis natura magnum esset bonum: aut etiam natura corruptibilis nullo modo esset ul-

sit aliquod bonū: qđ bonum corrūpēdo posset ei nocere corruptio.

¶ Quomō nō sit cōtrariū dñice sētē/tie: qua dicit. nō pōt arbor bona fructus malos facere: cū dicūt mala ex bonis esse orta. S Capi.xiiij.

Ed cū mala ex bois orta esse dicimus/ nō putet hoc dñice sententie refragari que dicit nō pōt arbor bōa fruct9 malos facere. Nō pōt em sicut veritas dicit colligi vua d spinis: qr nō pōt vua nasci de spinis. Sz ex bona terra et vites nasci posse videm9 et spinas. Et eodē mō tanq̄ arbor mala fruct9 bonos. i. opa bona nō pōt facere volū/tas mala. Sed ex bona hoīs natura oriri voluntas et bōa pōt et mala. Nec fuit prorsus vñ primittus oriret volūtas mala: nisi ex angeli et hoīs natura bona. Qđ et ipse dñs eodē loco: vbi de arbore et fructib9 loquebat aptissime ostēdit. Ait em. Aut facite arborez bonā et fructū ei9 bonū/ aut facite arborē malā et fructū eius malū. Satis admonēs ex arbore quidem bona malos: aut ex mala bonos nasci fruct9 nō posse/ ex ipa tñ terra cui loqbat vtrāq̄ arborē oriri posse.

Non pertinere ad btitudinem consequēdā scire causas in mūdo corporalium motionum. T Capitulum.xv.

Ue cū ita sint quādo nobis maronis ille vers9 placet Felix q̄ potuit rerū cognoscere causas: nō nob videat ad felicitatē ɔseq̄ndā ptinere/ si sciam9 causas magnarū i mūdo corporaliū motionū q̄ abditissis natur finib9 occulūt vnde tremor terris q̄ vi maria alta tumescāt: obicib9 ruptꝪ: rursusq̄ i seipsa resident et c. huiusmodi. Sed bonarū et malarū rex causas nosse dbem9. Et id hacten9 quaten9 eas homini i hac vita errorib9 erumnisq̄ plenissia ad eosdez errores et erumnas euadēdas nosse concedit. Ad illam quippe felicitatem tendēdum est/ vbi nulla quatiamur erūna: nulla errore fallamur. Nam si cause corporalium motionum noscēde nobis essēt: nullas magis nosse q̄ nostre valitudinis deberemus. Cum vero eis ignoratis medicos querimus/ quis nō videat: quod de secretis celi et terre nos latet quāta sit patientia nesciendum.

¶ Disputatio qualiter error caueri possit. V Capitulum decimumsextum.

Uāuisenī error quāta posssum9 cura cauēd9 sit nō solū i maiorib9 verū etiā i minorib9 reb9 nec nisi rex ignorantia possit errari: nō ē tñ consequēs/ vt cōtinuo erret quisquis aliquid nescit: sed quisquis se existimat scire qđ nescit/ pro vero quippe approbat falsū quod est erroris proprium. Ueruntamen in qua re quisq̄ erret interest plurimū. Nam in vna eademq̄ re et nescienti sciens: et erranti non errās recta ratione preponit. In diuersis autem rebus id est cū iste sciat alia: ille alia. et iste vtiliora: ille minus vtilia vel etiam noxia: quis nō in eis que ille scit: ei preferat nescientē? Sunt eni quedam que nescire q̄ scire sit meli9 Itemq̄ nōnullis errare pfuit aliquādo. sed in via pedum non in via morū Nam nobisipsis accidit vt in quodaz biuio falleremur: et non iremus p euz locum: vbi operiens transitum nostrū donatistarū man9 armata subsederat. atq̄ ita factū est: vt eo quo tēdebam9 per deuium circuitum veniremus: cognitisq̄ insidiis illorū nos gratularemur errasse: atq̄ inde gratias ageremus deo. Quis ergo viatorem sic errantem: sic non erranti latroni prepōere dubitauerit? X.

Et fortasse ideo apud illuz sūmū poetam loquēs quidā miser amator vt vidi(inquit) vt perii: vt me mal9 abstulit error: quoniaz est error bonus qui nō solum nichil obsit: verumetiam prosit aliquid. Sed diligentius considerata veritate: cū nichil sit aliud errar q̄ verum putare quod falsum est: falsūq̄ q̄ verum est: vel certuz habere pro incer-

to:incertū ve pro certo:siue falsum si
ue sit verū:idq; tam sit i animo defor
me atq; indecēs:q̄ȝ pulchrū ac decoꝝ
esse sentim⁹:vel in loquendo vel i assē
tiendo:est est:non nō. Profecto ⁊ ob
hoc ipsuȝ est vita ista misera qua viui
mus ꝙ ei nonnūq̄ȝ vt non amittatur:
error est necessarius. Absit vt talis sit
illa vita vbi est anime nostre ipsa veri
tas vita. vbi nemo fallit: fallit nemo.
Hic aūt homies fallūt atq; falluntur
miserioresq; sunt cuȝ mentiēdo fallūt
q̄ȝ cum mentientib⁹ credēdo fallūtur
Usq; adeo tn̄ ratiōabilis natura refu
git falsitatē:⁊ q̄ȝtū potest deuitat er-
rorem:vt falli nolint etiam quicunq;
amant fallere. Non enim sibi q̄ mentit
videt errare:sed aliū in errorem mit-
tere credentem sibi. in ea quidem re
non errat:quā mēdacio contegit si no
uit ipse quid verū sit:sed in hoc falli-
tur q̄ȝ putat sibi suū non obesse mēda
ciū. cū magis faciendi q̄ȝ patiendi ob
sit omne peccatum.

¶ Utrum ad officiū hominis iusti sit
aliquando mentiri. y Ca. xvii.

Uerū difficillia ⁊ latebrosis
sima hic gignit questio:de q̄
tā grādē librū. cū respōden
di necessitas nos vrgeret ab
soluim⁹. Utrum ad officiuȝ hominis
iusti pertineat aliquādo mentiri. Nō
nulli enim eo vsq; ꝓgrediūt vt ⁊ peie
rare:⁊ de reb⁹ ad dei cultū ptinētib⁹
ac de ipsa dei natura falsuȝ aliquid di
cere:nōnunq̄ȝ bonū piumq; opus esse
cōtēdant. Mihi autē videt pctm̄ esse
quidē omne mendacium:sed multū i
teresse quo aio ⁊ quibus de reb⁹ q̄sq;
mentiat. Non enim sic peccat ille q̄ cō
sulendi: quō ille q̄ nocendi volunta
te mentit. Haud vero tantū nocet:qui
viatorem mentiēdo i diuersū iter mit
tit q̄ȝtū is q̄ viā vite mendatio fallen-
te deprauat. Nemo sane mētiens iudi
candus est qui dicit falsū quod putat
verum:qm̄ q̄ȝtum in ipso est non fallit
ipse sed fallit. Non itaq; mendacii:
sed aliquando temeritatis arguēd⁹
est:qui falsa incautius credita pro ve
ris habet. Potiusq; econtrario q̄ȝtuȝ
in ipso ē mentitur ille:qui dicit verum
quod putat falsuȝ. Quātū eīn ad ani
mā ei⁹ attinet:quia nō quod sētit hoc
dicit:nō verū dicit q̄ȝuis verum inue
niat esse quod dicit. nec vllo modo li-
ber est a mandatio q̄ ore nesciens veꝝ
loquitur sciens aūt voluntate mētit.
5 Non consideratis itaq; rebus
ipsis de quibus aliquid dicit:sed sola
intētione dicentis:melior est qui nesci
ens falsū dicit:qm̄ id veruȝ putat quā
qui mētiendi animum sciens gerit:ne
sciēs verum esse quod dicit. Ille nam
q; aliud non habet in animo aliud in
verbo. huic vero qualecunq; p seipsū
sit quod ab eo dicit. aliud tamē clau-
sum i pectore:aliud in lingua prōptū
est quod malum est propriuȝ mentien
tis. In ipsarum autem q̄ dicunt cōsi-
deratione reꝝ:tantum iterest qua in re
quisq; fallat siue mētiatur:vt cuȝ fal
li quā mētiri min⁹ sit malum:quantū
ptinet ad hominis voluntatem:tamē
longe tolerabilius sit in his que a reli
gione sūt seiuncta mētiri:quā in hijs si
ne quorū fide vel noticia deus coli nō
potest:falli vt in pluribus a pquirēte
lucidius inuestigabitur. Quod vt illu
stretur exēplis intueamur quale sit: q̄s
piā dū mentit: viuet nūciat aliquem
mortuū et alius dum fallit: credat ite
ruȝ christū post quālibet ⁊ longa tem-
pora moriturꝝ. Nonne illo modo men-
tiri quā isto mō falli incompabiliter p̄
stat:multoq; minoris mali est in illuȝ
errorem aliquē inducere:quā in istum
ab aliquo induci.

¶ Quibus in rebus fallamur. A
Capitulum:decimumoctauum.

In q̄busdā ergo reb⁹ ma
gno:i q̄busdā puo i q̄bus
dā nullo malo:i q̄busdā
ēt nōnullo bono fallim̄
Nā magno malo fallit
hō cū hoc n̄ credit ꝙ ad
vitā ducit eternā:licȝ hoc credit ꝙ ad
mortē ducit eternā puo aūt malo fallit
q̄ falsū ꝓ vero approbādo: incidit in
aliquas molestias temporales: quib⁹

tamen adhibita fideli patientia ɔuer tit eas in vsum bonū veluti si quisquā bonum hoiem putādo qui mal⁹ ē ali= quid ab eo patiatr mali. Qui vero ma lum hoiem ita bonum credit vt nichil ab eo patiatr mali: nullo modo fallitur nec i eū cadit illa ꝓpheticadetestatio Ue his q̄ dicūt ꝙ malum est bonū. De ipsis eñ reb⁹ quib⁹ homies mali sunt non de hominib⁹ dictū intelligēdū est Unde qui adulteriū dicit bonū. recte arguitr illa voce prophetica. Qui vero ip̄m hominē dicit bonū: quē putat ca stū et nescit adulterum: nō in doctrina rerum bonarum ⁊ malarum: sꝫ i occul tis humanoꝝ fallitur moꝝ: vocans ho minē bonū: i quo putat eē quod eē no uit bonū. et dicēs malū adulteriū et bonū castū. sed hunc bonum dicēs ne= sciendo adulterum eē: illū malū nesciē do castū. B Porro si p errores euadit quisqꝫ perniciē: sicut superi⁹ di xi nobis in itinere contigisse: etiaꝫ ali= quid boni homini errore confertur. Sed cum dico i quibusdā reb⁹ nullo malo aliquē: vl' nō nullo etiā bono fa li: nō ip̄m errorē dico nullū malū vel nonnullū bonū: sed malū quo non veni tur vel bonū quo venitur errando id ē ex ipso errore quid nō inueniat vl' q̄d proueniat. Nam ipse per seipsū error aut magnū i re magna aut paruum i re parua: tamē semp est malū. Quis eñ nisi errans malū neget approbare falsa pro veris: aut improbare vera p falsis: aut habeꝛ incerta pro certis: vl' certa pro icertis? Sed aliud est bonū hominem putare qui malus est: quod est erroris: ⁊ aliud est ex hoc malo aliđ malū non pati: si nichil noceat hō ma= lus qui est putat⁹ bonus. Itē aliud est ipsam viam putare que nō est ipsa et aliud ē aliud est ex hoc erroris ma lo aliquid boni consequi: velut ē ab in sidiis malorum hoim liberari.

¶ An peccata dicēda sit cū quis đ ma lo homi c bñ sentit: vel verisimilib⁹ fal litur. C

Capitulum decimumnonum.

Nescio sane. Utrū etiā eiu modi error sit: cum homo de malo hoie bñ sentit: q̄lis sit nesciēs: aut p eis q̄ p sēs⁹ cor poris capimus occurrūt similia / que spiritu tanq̄ corpore: aut corpore tanq̄ spiritu sentiuntr. quale putabat aposto lus Petrus qñ existimabat se visū vi dere: repente de claustris ⁊ vinculis p angelum liberatus: aut i ipsis rebus corporeis leue putatr eē quod asperū est. aut bene olere quod putridum est aut tonare cum reda trāsit: aut illū esse hominē cum ali⁹ sit quādo duo si bi simillimi sunt quod i geminis sepe contigit. vnde ait ille. Gratusqꝫ paren tibus error: ⁊ cetera talia etiaꝫ pecca ta dicenda sint. Hec q̄stio nodosissima / que homines acutissimos achademi= cos torsit: nūc mihi enodāda suscepta ē vtrum aliquid debeat sapiēs appro bare ne incidat in errorem si pro veris approbauerit falsa. cuꝫ omnia sicut af firmant: vel occulta sint vel incerta. D Unde tria confeci volumi= na in initio conuersionis mee: ne impe dimento nobis essēt que tanq̄ i ostio contradicebant. Et vtiqꝫ fuerat remo uenda inueniende desperatio veritatꝭ q̄ illoꝝ videtr argumētationib⁹ robo= rari. Apud illos ergo error omnis pu tatur eē peccatum: quod vitari nō pos se contendunt: nisi omnis suspēdatur assensio. Errare quippe dicunt euꝫ q̄i quis assentitur incertis nihilqꝫ certuꝫ esse in hominum visu propter indis= cretā similitudinem falsi etiā si quod videtur forte sit veꝝ: acutissimis qui= dem sed impudentissimis conflictatio nibus disputant. Apud nos autē iu stus ex fide viuit. At si tollatur assen= sio et fides tollitur. quia sine assensio ne nichil creditr. Et sunt vera q̄uis nō videātur: que nisi credantur ad vitā beatam: que nō nisi eterna est: non po test perueniri. Cum istis po vtrum lo qui debeamus ignoro: qui nō victuros in eternum: sed in p̄ntia se viuere nesci unt. immo nescire se dicunt ꝙ nescire nō possunt. Neqꝫ eni quisq̄ sinitr nesci

re se viuere: q̄n̄quidē si nō viuit nō potest aliquid nescire: qm̄ non solū scire: verūetiā nescire nō nisi viuētis ē. Sed videlicet nō assentiēdo q̄ viuāt: caue re sibi videt̄ errorē: cū etiam errādo cōuincant̄ viuere: quoniā nō potest q̄ nō viuit errare. Sicut ergo nos viuere nō solum verū: sed etiā certum est ita vera et certa sūt multa: quib⁹ nō assētiri absit vt sapientia poti⁹ q̄ dmētia nominanda sit.

Quibus in rebus errantes nō peccamus: q̄uis ad huius vite miserias error pertineat. E

Capitulum vigesimum.

In quibusdam aūt rebus nihil interest ad capessendum dei r̄gnū: vtrū credātur an nō vel vtr̄ vera siue sit siue putēt̄ an f̄la. In his errare. i. aliđ pro alio putare non arbitrandum est esse peccatum aut si est minimum esse atq̄ leuissimum. Postremo qualecunq̄ illđ et quantumcunq̄ sit ad illam viam n̄ pertinet qua imus ad deum Que via fides est christi. q̄ per dilectionem operatur. Neq̄ enī ab hac via deuiabat i geminis filiis gratus ille parentib⁹ error. āt ab hac via deuiabat apostol⁹ petr⁹: q̄n se existimās visum vider̄ aliud pro alio sic putabat vt a corporū imaginib⁹ in q̄b⁹ se esse arbitrabatur: v̄ba i q̄b⁹ erat corpa nō dinosceret: nisi cū ab illo angel⁹ p quē fuit liberat⁹ abscessit aut ab hac via deuiabat. Jacob patriarcha: q̄n viuētē filiū a bestia credebat occisum. In his atq̄ hm̄oi falsitatibus salua fide q̄ in deū nob̄ ē fallimur. et via nō relicta q̄ ad illū nos ducit erramus. Qui errores etiā si peccata nō sunt: tm̄ in malis huius vite đ putandi sunt. q̄ ita subiecta est vanitati: vt approbentur hic falsa p̄ veris respuantur vera pro falsis teneāt̄ incerta pro certis. Q̄uāuis enim hec absit fide absit: p quā ad verā certāq̄ atq̄ eternam beatitudinem tendim⁹: abeat tm̄ miseria nō absunt in qua adhuc sum⁹. Nullo modo quippe falleremur i aliquo vel animi vel corporis sensu: si iam vera illa atq̄ perfecta felicitate frueremur.

Quomodo sit peccatum oē mēdacium: vel qualiter etiam illi licet veniliter peccent: qui nō nisi pro salute hominum mentiuntur. F Ca. xxi.

Porro aūt omne mendacium ideo dicendū est eē peccatū quia homo non solum quādo scit ipe q̄d ver̄ sit: sed etiā si q̄n errat ⁊ fallit̄ sic hō: hoc dz loq̄ q̄đ aio gerit: siue illđ verū sit siue putet̄: ⁊ nō sit. Omnis aūt q̄ mētit̄ p̄tra id qđ animo sentit loquit̄ volūtate fallēdi. Et vtiq̄ v̄ba propterea sūt instituta: nō p que seinuicē hoīes fallāt: sed per que in alterius quisq̄ noticiam cogitationes suas perferat verbis igit̄ vti ad fallaciā: nō ad quod instituta sunt peccatū est. Nec ideo vllū mendacium putādū est nō esse peccatū: q̄ possum⁹ aliquādo alicui p̄desse mentiendo. Possumus enim ⁊ furādo aliq̄n alicui prodesse: si pauper cui palā datur sētit commodū: ⁊ diues ⁊ cui clam tollit̄ non sētit incōmodū. Nec ideo tale furtum quisq̄ dixerit non eē pctm̄. G Possum⁹ ⁊ adulterādo prodesse si aliqua nisi ad hoc ei cōsentiatur appareat amādo moritura ⁊ si vixerit penitēdo purgāda nec ideo peccatum tale negabitur adulterium. Si aūt merito nobis placet castitas: quid queso offendit veritas: vt p̄pter alienam vtilitatē illa nō violetur adulterādo: et violet̄ ista mētiēdo. Nō ideo mēdaciū poterit aliquando laudari. q̄ nōnūq̄ pro salute quorundā mētimur. Peccatū ergo est: sed veniale: qđ beniuolētia excusat: ⁊ ideo fallacia damnat Plurimū quippe ad bonū p̄fecisse hoīes q̄ nō nisi p̄ salute hoīs mētiūtur: nō ē negandū: sed in eorum talia profectu merito laudat̄ vel etiā tēporalit̄ remunerat̄ beniuolentia n̄ fallacia. q̄ vt agnoscat̄ satis est nō vt etiā p̄dicet̄ maxime i heredibus testamenti noui: quib⁹ dicit̄. Sit in ore vestro ē est: nō nō. Qđ enī amplius est a malo est. Propter qđ malū q̄ subrepere in

hac mortalitate non desinit. etiam illi coheredes christi dicunt. Dimitte nobis debita nostra.

Que sūt cause bonarū rerū: et q̄ malarum M Capitulum. xxii.

His itaq̄ pro huius breuitatis necessitate tractatis: quoniā cause cognoscēde sūt rerum bonarū et malarū quātū vie satis ē q̄ nos pducat ad regnū vbi erit vita sine morte: sine errore veritas sine perturbatiōe felicitas neq̄q̄ dubitare debem⁹ rerū que ad nos ptinent bonarū causam non esse: nisi bonitatem dei: malarū vero ab immutabili bono deficientē boni mutabilis voluntatem: prius angeli: hominis postea.

Q̄ sit creature rationabilis primū malū vel que mala hoc secuta sūt. I Capitulum. xxiii.

Hoc primū ē creature rationabilis malum. i. prima priuatio boni deinde etiam iā nolētib⁹ subitrauit ignorātia rerū agendarū: et concupiscentia noxiarum: q̄b⁹ comites subinferūtur error et dolor: q̄ duo mala quando imminētia sentiuntur: ea fugitātis animi motus vocatur met⁹. Porro animus cū adipiscitur cōcupita: q̄uis pniciosa et inania: qm̄ id errore nō sentit/ vel delectatione morbida vincitur/ vana etiā leticia ventilat. Ex his morborū nō vbertatis sed indigentie tanq̄ fontib⁹: ois miseria nature rationalis emanat.

Quā i suis malis rōnalis natura beatitudinis appetitū non amiserit et q̄ homo habeat penā propriam corporis mortem. K Ca. xxiiii.

Que tn̄ natura in malis suis nō potuit amittere beatitudinis appetitū. Uerū hec cōmunia mala sūt et hoīs et āgelorū pro sua malicia dn̄i iusticia dānatorum. Sed hō hz et penā propriā: qua etiam corporis morte punit⁹ ē. Mortis. q̄ppe suppliciū dn̄s ei cōminat⁹ fuerat si peccaret: sic eū munerās libero arbitrio vt tn̄ regeret ipio: terreret exitio: atq̄ i paradisi felicitate tanq̄ in vmbra vite vn̄ iusticia custodita i meliora conscenderet collocauit.

Q̄ peccatū adam originaliter i posteros transierit. L Ca. xxv.

Hinc post peccatū exul effect⁹ stirpem quoq̄ suā: quā peccādo i se tāq̄ in radice viciauerat: pena mortis et dānationis obstrinxit: vt quicquid prolis ex illo et simul damnata per quam peccauerat cōiuge: per carnalem concupiscētiam in qua inobedientie pene similis retributa est nasceretur: traheret originale peccatū: quo traheret p errores doloresq̄ diuersos ad illud extremū cū desertoribus angelis viciatoribus et possessorib⁹ et cōsortib⁹ suis sine fine supplicitū. Sic per vnum hominē peccatū intrauit in mundum: et per peccatū mors: et ita in omnes homīes pertransiuit: i quo oēs peccauerunt. Mūdum q̄ppe appellauit eo loco apostol⁹ vniuersum genus humanum.

Qualiter humani generis massa extra dei iacebat in malis: luens cū desertoribus angelis iustissimas penas manēte in eis bonitate creatoris.

M Capitulum. xxvi.

Ita ergo res se habebat Jacebat i malis: vel etiā voluebat. et de malis in mala precipitabat toti⁹ humani generis massa dānata: et adiūcta pti eorū q̄ peccauerāt āgelorū: luebat ipie desertiōis dignissimas penas. Ad irā q̄ppe dei ptinet iustā q̄cq̄d ceca et idomita cōcupiscētia faciūt libēter mali: et quicquid manifestis apertisq̄ penis patiūt inuiti. nō sane creatoris desistēte bonitate et malis angelis subministrare vitā viuacemq̄ potētiam. q̄ subministratio si auferatur interibūt et hoīs q̄uis de propagine viciata dānataq̄ nascētiū formare semina et animare et ordinare membra: per temporū etates: p locorū spacia vegetare sensus alimēta donare. Melius eni iudicauit de malis benefacere q̄ mala nulla esse pmittere. Et siquidem i melius hominum

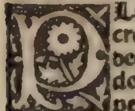
reformationē nullam prorsus est voluisset: sicut impiorum nulla est āgelorū: nōne merito fieret vt natura q̄ deū deseruit. que p̄ceptū sui creatoris q̄d custodire facillie posset: sua male vtēs potestate calcauit atq; transgressa est que sui in se creatoris imaginē ab ei⁹ lumine contumaciter auersa violauit. que salubrem seruitutem ab ei⁹ legibus male libero abrupit arbitrio/ vniuersa ineternum deseretur ab eo et p suo merito penā penderet sēpiternā? Plane ita faceret si tm̄ iustus nō etiā misericors esset suamq; indebitā misericordiam multo euidenti⁹ in idignorum potius liberatione monstraret.

¶ q quibusdam angelis cadentib⁹ p superbiam residui certissimā ppetue beatitudinis stabilitatem acceperūt. Capitulum. xxvii.

Angelis igit aliquib⁹ impia supbia deserentibus deū: et i huius aerisimā caliginē de superna celesti habitatiōe deiectis residu⁹ numer⁹ angelorū in eterna cum deo beatitudie et sāctitate pmāsit. Neq; ei ex vno āgelo elapso atq; damnato ceteri ppagati sūt: vt eos sicut homines originale malū obnoxie successionis vīculis obligaret: atq; vniuersos traheret ad debitos penas: sed eo qui dyabolus fact⁹ est: cū sociis īpietatis elato: ⁊ ipsa cū eis exlatione pstrata ceteri pia obedientia dn̄o coheserūt: accipientes etiā quod illi nō habuerūt: certā scientiā qua essent de sua sempiterna ⁊ nūq̄ casura stabilitate securi.

¶ q numer⁹ bonorū angelorum quidi minutus est post ruinā malorū ex hominibus suppleatur: ⁊ q hic numer⁹. deo sit notus. Ca. xxviii.

Placuit itaq; vniuersitatis creatori atq; moderatori deo: vt qm̄ nō tota multitudo angelorū deū deserendo perierat: ea q̄ pierat in ppetua pditiōe remaneret: q̄ aūt cū deo illa deserēte pstiterat de sua certissime cognita sēp futura felicitate secura gauderet. Alia vero creatura rōalisq̄ in hoīb⁹ erat qm̄ peccatis atq; suppliciis ⁊ originalib⁹ ⁊ pprijs tota perierat. ex ei⁹ parte reparata: quod angelice societati ruia illa dyabolica minuerat suppleret. Hoc eīm promissum ē resurgentib⁹ sanctis q erūt equales angelis dei. Itaq; superna illa hierusalē mater nostra ciuitas dei nulla ciuiū suorū numerositate fraudat: sz vberiore etiam copia forsā regnabit. Neq; enim numerum aut sanctorū hominū aut imundorū demonū nouim⁹ in quorū locū succedentes filii sancte matris ecclesie q̄ sterilis apparebat in terris in ea pace de qua illi ceciderāt sine vllo tēporis termino permanebūt. Sed illorū ciuiū numer⁹: siue qui est siue qui futurus est: in contemplatione est eius artificis: qui vocat ea que nō sunt tāq̄ ea que sūt: atq; in mēsura ⁊ numero ⁊ pōdere cuncta disponit.

¶ q non proprijs meritis: nec per liberū arbitriū: sed per filiū dei liberari possit gen⁹ humanū. Ca. xxix.

Erū hec pars gn̄is humani cui liberationem de⁹ regnūq; pmisit eternū: nūq̄d meritis operum suorū reparari pōt? absit. Quid enim boni operari pōt perditus nisi q̄tum fuerit a perditione liberatus? Nūq̄d libero voluntatis arbitrio? Et hoc absit. Naz libero arbitrio male vtens homo et se pdidit et ipsū. Sicut eīm qui se occidit: vtiq; viuendo se occidit: sed se occidēdo non viuit: nec seipm̄ poterit resuscitare cum occiderit. ita cū libero peccaret arbitrio: victore pctō amissū ē ⁊ liberū arbitriū. A quo eīm q̄s deuict⁹ est: huic ⁊ seruus addict⁹ est: Petri certe apli est ista sententia. Que cū vera sit: qualis queso potest serui addicti e libertas: nisi qn̄ eū peccare delectat. Liberaliter eīm seruit qui sui dn̄i volūtatē libēt facit. Ac p hoc ad peccādū liber ē qui peccati seruus ē. Unde ad iuste faciendū liber nō erit: nisi a peccato liberat⁹ esse iusticie ceperit

seruꝰ. Ipsa est vera libertas propter recti facti leticiã. simul et pia seruituꝰ precipiti obediẽtiã. Sed ista libertas ad benefaciẽdũ: vnde erit homini addicto ꝛ vendito: nisi redimat ille. cuiꝰ illa vox est. Si vos filius liberauerit tũc vere liberi eritis. Qḋ antequã fieri in hoĩe incipiat: quõ quisquã de libero arbitrio ĩ bono gloriabit opere qui nondum liber est ad operãdũ bene: nisi se vana superbia inflatꝰ extollat: quã cohibz apl's dicẽs. Gr̃a salui facti estis per fidem.

¶ Ꝙ etiam fidẽ a qua bona opera ĩ cipiunt gr̃a tribuat. Q. Ca.xxx.

Et ne ipsã sibi saltẽ fidẽ sic arrogarẽt: vt ñ ĩtelligerẽ diuinitꝰ eẽ donatã sicut idẽ apl's alio loco se dt vt fidelꝫ esset misericordiã ꝯsecutũ: hic ꝗ̃ꝙ adiũxit atqꝫ ait. Et hoc ñ ex nobꝫ sꝫ dei donũ ẽ: ñ ex opibꝰ: ne forte qs tollat. Et ne putarẽt fidelibꝰ bõa dfutura opa rursꝰ adiecit: Ipsi ei sumus figmẽtũ creati ĩ christo iesu in operibꝰ bonis q̃ ꝓparauit deꝰ: vt ĩ illis ãbulemus. Tũc ergo efficimur veri liberi: cũ deus ñ figit .i. format ꝛ creat: nõ vt homines: qḋ iaꝫ fecit: sed vt boni homies simꝰ. qḋ nũc gratia sua facit vt simus ĩ cristo iesu noua creatura: secundum quod dictum ẽ. Cor mundu ꝫ cres in me. deus: Neqꝫ c ĩ cor eiꝰ quantũ ꝑtinet ad naturam cordis hũani: nõ iam creauerat deus.

¶ Ꝙ deꝰ opat in nobis ꝛ velle et ꝑficere: sicut apostolus multiplr̃ ꝑdicat ꝛ oĩs: diuia scriptuta testatur.

R Capitulum.xxxi.

Itẽ ne ꝗ̃squã ꝛ si non de opibus. de ipso glorieẽ libero arbitrio voluntatis: tanquã ab ĩpo incipiat meritũ: cui tãquã debitum reddatur premium bñ operandi: ipa libertas audiat eũdẽ gr̃e ꝑconẽ dicẽtẽ. Deus est enĩ qui operat in nobis ꝛ velle et operari pro bona voluntate. Et alio loco. Igitur nõ volentis neqꝫ currentis. sed miserentis ẽ dei dum proculdubio si homo eius etatꝫ est: vt ratione iam vtatur: nõ possit credere: sperare: diligere nisi velit: nec peruenire ad palmã superne vocationis nisi voluntate cucurrit. quomodo ergo non volẽtis neqꝫ currentis: sed miserentis: dei nisi quia ꝛ ipsa volũtas: sicut scriptũ est: a deo ꝑparat? Alioqui si propt'a dictum ẽ: non volentis neqꝫ currentis: sed miserẽtis ẽ dei: quia ex vtroqꝫ: fit id est ꝛ volũtate hominis ꝛ mĩa dei: vt sic dictũ accipiamus: non volẽtis neqꝫ currẽtis sꝫ miserẽtis est dei: tanꝗ̃ diceret. non sufficit sola volũtas hoĩs: si nõ sit etiam misericordia dei: nõ ergo sufficit sola misericordia dei si nõ sit etiã voluntas homis: ac ꝑ hoc: si recte dictũ est: nõ volentis hominis: sed miserentis est dei: quia id voluntas hominis sola nõ implet. cur nõ econtrario recte dicitur. non miserentis est dei sed volentis est hominis quia id misericordia dei sola non implet. S.

Porro si nullus christianus dicet audebit: non miserentis est dei: sed volẽtis est hominis/ne apostolo aptissime contradicat/restat vt propterea recte dictũ ĩtelligat. nõ volẽtis neqꝫ currentis sed miserentis est dei. vt totum deo detur qui hominis voluntateꝫ bonaꝫ ꝛ preparat adiuuandam: ꝛ adiuuat praparatam. Precedit eniꝫ bona volũtas hominis multa dei dona: sed non omnia. Que autem non precedit ipsa/in eis est et ipsa. Nam vtrũqꝫ legitur in sãctis eloquiis: et: misericordia eius ꝑueniet me. ꝛ misericordia eius subsequitur me. Nolentem ꝑuenit vt velit: volentem subsequit ne frustra velit. Cur eniꝫ admonemur orar pro inimicis nostris vtiqꝫ nolẽtibꝰ pie viuere: nisi deus operet in illis et velle. Cur itemqꝫ admonemur petere vt accipiamus/nisi vt ab illo fiat quod volumus/a quo factũ e st vt velimus Oramꝰ ergo pro inimicis nostris vt misericordia dei ꝑueniat eos/sicut ꝑuenit et nos oramus autem pro nobꝫ vt misericordia eiꝰ subsequatur nos.

¶ Quod in ista dãnatione sub ira dei tenebatur genus humanũ donec veniret mediator qui nos ab hac ira liberaret. ¶ Ca. xxxii.

Tenebatur itaq iusta dãnatiõe genus humanũ: et oẽs erãt ire filii: de qua ira scriptũ ẽ. Qm̃ oẽs dies nr̃i defecerũt et in ira tua defecim⁹. Anni nostri sicut aranea meditabuntur De q̃ ira dicit etiam Job. Homo eñi natus ex muliere breuis vite et plen⁹ ire. De q̃ ira dicit etiã dñs ies⁹. Qui credit in filio habz vitã etrnã q aũt nõ credit nõ hz vitã eternã: sz ira dei manet super eum. Cum hac quippe omnis homo nascitur. Propter quod dicit apostolus. Fuim⁹ enim et nos natura filii ire sicut et ceteri. In hac ira cuz essẽt homines per originale peccatũ: et tãto grauius et perniciosius: quanto maiora vel plura insup addiderũt: necessarius erat mediator hoc est reconsiliator: qui hanc iram sacrificii singularis (cuius erãt vmbre oĩa sacrificia legis et prophetarũ) oblatiõe placaret. Unde dicit apostol⁹. Si enim cũ inimici essemus: recõciliati sumus deo per mortẽ filii eius. multo magis recõciliati nũc in sanguine ei⁹ salui erimus ab ira p ipsum. Cum autem deus irasci dicit non eius significatur perturbatio qualis est in animo irascentis hominis sz ex humanis motibus traslato vocabulo: vindicta eius que non nisi iusta est ire nomẽ accepit. Quod ergo p mediatorem reconciliamur deo et accipim⁹ spiritũ sãctũ: vt ex inimicis efficiamur filii quotquot eñi spiritu dei aguntur hi filii sũt dei. hec est gratia dei p iesũ xp̃z dominum nostrum.

¶ De admirabili sacramẽto mediatoris. ¶ Ca. xxxiii.

De quo mediatore longumẽ vt dicta dignum est tãta dicãtur. Quis ab homine dici digne non possunt. Quis eñ hoc solũ congruentibus explicet verbis q verbum caro factum ẽ et habitauit in nobis: vt crederem⁹ in dei patris omnipotentis vnicum filium natum spiritusancto ex maria virgine. Ita quippe verbum caro factum est a diuinitate carne suscepta non ĩ carnem diuinitate mutata. Carnẽ porro hic hominem debemus accipere a pte totum significãte locutione sicut dictum est. Quoniaz ex operibus legis non iustificabitur omnis caro id est omnis homo. Nam nichil nature humane in illa susceptione fas est dicere defuisse: sez nature ab omni peccati nexu omnimodo liberẽ: nõ qualis de vtroq3 sexu nascitur per cõcupiscentiaz carnis cum obligatione delicti: cuius reatus per regenerationez diluit sed qualez de virgine nasci oportebat: quez fides matris: nõ libido conceperat. Quod si vel per nascentem corrumperetur ei⁹ integritas: non iaz ille de virgine nasceretur: eumq3 falso: quod absit: de virgine maria natum: tota cõfitetur ecclesia que imitãs eius matrem quotidie parit membra ei⁹ et virgo est. Lege si placet de virginitate sancte marie meas litteras ad illustrem virum: quem cum honore ac dilectione nomino volusianum.

¶ De duabus naturis in vna filii dei persona consistentibus. ¶ Capitulum. xxxiiii.

Proinde christ⁹ ies⁹ dei filius est et deus et hõ est De⁹ ante omnia scl'a homo in nostro seculo. De⁹ qz dei verbũ: de⁹ eñ erat vbũ: hõ aũt qz ĩ vnitate psõe accessit vbo aĩa rõalis et caro. Quo circa iq̃ʒtũ de⁹ ẽ: ip̃e et pater vnũ sũt iq̃ʒtũ autez homo est. pater maior est illo. Cũ enim esset vnicus dei filius non gratia sed natura: vt esset plenus etiã gr̃a fact⁹ ẽ et hoĩs fili⁹ ideq3 ip̃e vtrũq3 ex vtroq3 vn⁹ xp̃s qz cũ ĩ forma dei esset: non rapiam arbitrat⁹ est / quod natura erat. i. esse se equalem deo. Exinaniuit autez se formã serui accipiẽs nõ amittens vel minuens formam dei Ac per hoc et minor est fact⁹ et mãsit equalis vtrũq3 vnus / sicut dcm̃ ẽ. Sed

aliud ppter v̄bū: aliud ppter hoiem Propt̄ em̄ verbū equalis patri. ppt̄ hoiem minor. Un⁹ dei filius: idemq̄ hois filius. vn⁹ hois filius: idēq̄ dei filius. nō duo filij dei de⁹ ⁊ hō sed vn⁹ dei filius: deus sine initio: hō a certo initio: dn̄s noster iesus christus.

¶ Qd̄ euidēs iudiciū sit abundātis gr̄e dei q̄ in hoie xp̄o hūana natura i vnitatem persone assumi promeruit.

y Capitulum.xxxv.

Hic oino grāditer et euidēter dei gratia cōmēdatur. Quid ei natura hūana in hoie xp̄o meruit: vt i vnitate psone vnici filij dei singularit̄ esset assūpta. Que bona volūtas/ cui⁹ boni ppositi studiū: q̄ bona opa p̄cessere qb⁹ mereret̄ iste hō: vt vna fieret psōa cū deo? Nunqd ātea fuit hō: ⁊ hoc ei singulare bn̄ficiū p̄stitū ē: vt singulariter pmereretur deuz? Nēpe ex quo hō esse cepit: nō aliud cepit esse q̄ filius dei: ⁊ hoc vnic⁹. ⁊ ppter deuz verbū: qd̄ illo suscepto: caro factū est: vtiq̄ de⁹: vt queadmodū ē vna psona q̄libet hō/ aīa. s. rōnalis ⁊ caro: ita sit xp̄s vna psona verbū ⁊ hō. Vn̄ nature hūane tāta gloria nullis precedentibus meritis sine dubitatiōe gratuita: nisi q̄ magna hic ⁊ sola dei gratia fideliter ⁊ sobrie considerantibus euidenter ostdit̄: vt intelligāt hoies per eandē gratiā se iustificari a pctis: per quā factū est vt hō xp̄s nullū habere posset pctm̄? Sic ⁊ ei⁹ matrē āgelus salutauit: qn̄ ei futurū ānūciauit hūc partū. Aue inquit gr̄a plena. Et paulo post. Inuenisti (ait) gratiam apud deū. Et hec quidē gratia plena/ ⁊ inuenisse gratiā apud deū dicit̄: vt dn̄i sui: imo oīm dn̄i mr̄ esset. De ipso aūt xp̄o iohannes cū diceret. ⁊ v̄bū caro factū est: ⁊ hitauit i nobis. ⁊ vidim⁹ inqt gloriā eius. gloriā quasi vnigeniti a p̄re. plenum gr̄e et veritatis. Qd̄ ait. verbum caro factū est. hoc est plenū gr̄e. q̄ ait. gloriam vnigenitti a patre. hoc est plenū v̄itatis. Ueritas qppe ipsa vnigenitus dei filius. non gratia sed natura. Gratia suscepit homi nem tāta vnitate persone. vt idē ipse etiam esset hominis filius.

¶ Qd̄ gr̄a demōstrat̄ etiā in hoc q̄ de spiritusancto natus dicitur. Z

Capitulum. xxxvi.

Idem nāq̄ iesus xp̄s fili⁹ dei vnigenit⁹ id ē vnicus dn̄s noster. nat⁹ est de spiritusctō ex maria virgine Et vtiq̄ spūsctūs dei donū ē qd̄ quidē ⁊ ipm̄ ē equale donāti. Et ideo de⁹ ē etiā spūsctūs p̄re filioq̄ non minor. Ex hoc ergo qd̄ de spūsancto est s̄m hoiem natiuitas xp̄i qd̄ aliud q̄ ipsa gratia demōstratur. Cū em̄ virgo quesiuisset ab angelo quomodo fieret quod ei nunciabat. qn̄ quidem illa virū non cognouisset. respondit angel⁹. Spiritussanctus supueniet in te ⁊ virtus altissimi obūbrabit tibi. Ideoq̄ et qd̄ nascet̄ ex te sanctuz vocabitur fili⁹ dei. Et ioseph cū vellet eā dimittere. suspicās adulteram: quā sciebat non de se grauidam: tale responsum ab angelo accepit. Noli timere accipere mariā cōiugem tuam. qd̄ enim in ea natum est de spiritusancto est. id est quod tu esse de alio viro suspicaris de spiritu sancto est.

¶ Qd̄ q̄uis nō sit cōsequēs patrē hominis xp̄i dici spiritūsanctū. modus tamē ipse quo de illo ⁊ maria virgine natus est sit inexplicabilis. A

Capitulum. xxxvii.

Nunquid tn̄ ideo dicturi sumus patrem hominis xp̄i esse spm̄sanctū. vt deus pater verbum genuerit. spiritussanctus hoiem. ex qua vtraq̄ substātia xp̄s vn⁹ esset. ⁊ dei p̄ris fili⁹ s̄m v̄bū. ⁊ spūscti fili⁹ s̄m hoiem. q̄ quasi eū spūsanct⁹ tanq̄ p̄r eius de matre virgine genuisset? Quis hoc dicere audebit? Nec opus est ostendere disputando q̄ta alia sequant̄ absurda: cū hoc ipm̄ iam ita sit absurdū vt nulle fideles aures id valeant sustinere. Proinde sicut confitemur. dominus noster Jesus christus qui de deo de-

us/hō autem natus est de spū sancto ⁊ maria virgine vtraqꝫ substantia diuina.s.atqꝫ hūana fili⁹ ē vnic⁹ dei patris oipotētis/de quo procedit spūssanctus. Quō ergo dicim⁹ xp̄m natū de spūsancto/si non eū genuit spūssanctus. An qꝛ fecit eū: qm̄ dn̄s noster iesus christus inqꝫtum deus est omnia per ipsum facta sunt. inqꝫtum aūt hō est et ipse factus est/sicut aplus dicit Factus est ei ex semie dauid sm̄ carnē. Sed cū illā creaturā quā virgo cōcepit ⁊ peperit/q̄uis ad solā personā filij pertinētē tota trinitas fecerit neqꝫ em̄ separabilia sunt opera trinitatis: cur in ea facienda sol⁹ spūssanct⁹ noiat⁹ est. An ⁊ qn̄ vn⁹ triū i aliquo opere noiat̄/vniuersa opari trinitas intelligit̄. Ita vero est ⁊ exēplis doceri pōt. Sed non est in hoc diutius imorandū. Illud em̄ mouet quō dictū sit natus de spūsancto/cū filius nullo mō sit spūssancti. Neqꝫ eni qꝛ mundū istū fecit de⁹ dici cū fas ē dei filiū: aut eum natū de deo/sed factū vel creatū vel cōditū vel institutū ab illo vel si qd hmōi/recte possum⁹ dicere. Nunc ergo cū confiteamur natū de spiritu sancto ⁊ maria virgine/quō non sit filius spūssancti/ et sit filius virginis marie/cū ⁊ de illo ⁊ illa sit nat⁹ explicare difficile ē. Proculdubio quippe non sic de illo vt̄ de patre/sic autē de illa vt de matre natus est.

¶ Exēpla quibus ostenditur non semꝑ dici filiū quicquid de re aliqua nascitur. Et aliquid dici filium rei de qua nō nascitur. B Capitulum. xxxviij.

On igitur concedendū est quicqd de aliqua re nascitur ꝯtinuo eiusdē rei filiuꝫ nūcupandū. Vt em̄ omittā alia/alit̄ de hoie nasci filiū alr̄ capillū/pediculū: lūbricū/quorū nihil est fili⁹. Vt ergo hec omittaꝫ qm̄ tāte rei deformiter cōparātur certe q̄ nascūtur ex aqua ⁊ spūsancto/ nō aque filios eos rite dixerit quispiam sed plane dicūt̄ filij dei p̄ris ⁊ matris eccl̄ie. Sic ergo de spūsancto natus est fili⁹ dei p̄ris/non spūssancti. Nā et illud quod de capillo ⁊ de ceteris diximus/ad hoc tm̄ valet vt admoneamur non oē qd de aliquo nascit̄ etiaꝫ filiū eius de quo nascit̄ posse dici. Sicut nō oēs qui dicunt̄ alicui⁹ filii cōsequēs ē vt de illo etiā nati esse dicantur. sicut sunt qui adoptant̄. Dicunt̄ etiam filij gehenne/non ex illa nati sꝫ in illam preparati/sicut filij regni preparantur in regnum.

¶ Modus significans christum iesū de spūsancto natū/insinuat graꝫ qua eius hūanitas nullis ꝑcedentib⁹ meritis in ipsa conceptione deo copulata est. C Capitulum. xxxix.

CUm itaqꝫ de aliquo nascatur aliqd/et nō eomō vt sit fili⁹. nec rursus ois q̄ dicit̄ fili⁹/de illo sit nat⁹ / cuius dicitur filius/ꝑfecto modus iste quo natus est xp̄s de spūsancto/nō sicut filius/⁊ de maria virgine sicut filius insinuat nobis grām dei. qua hō nullis precedentib⁹ meritis in ipso exordio nature sue quo eē cepit ꝟbo dei copularet̄ in tantā persone vnitatē vt idē ipse esset fili⁹ dei qui filius hois ⁊ filius hois q̄ filius dei. ac sic i nature humane susceptione fieret quodāmodo ipsa gratia illi homini naturalis que nullum peccatū posset admittere. Que gratia ꝓpterea per spiritū sanctū fuerat significanda/qꝛ ipse proprie sic est deus vt dicatur etiam dei donū. Vnde sufficienter loqui per longum est. Si tamen id fieri potest valde prolixe disputionis est.

¶ Quō xp̄s nec originale/nec ꝓpriū habens peccatū factus sit pro nobis ipse peccatum. D Capi. xl.

Ulla igit̄ voluptate carnalis cōcupiscētie seminat⁹ siue ꝯcept⁹/⁊ iō nullum pctm̄ originalr̄ trahens/dei quoqꝫ grā verbo p̄ris vnigenito nō gratia filio/sed natura in vnitate persone modo mirabili ⁊ ieffabili adiunct⁹ atqꝫ concret⁹/et iō nullum peccatum et ipse comittens

tamē propter similitudinē carnis pec
cati in qua venerat/ dict⁹ est ⁊ ipse pec
catū sacrificandus ad diluenda pctā
In veteri q̄ppe lege peccata vocabā
tur sacrificia p̱ peccatis. Q̄d hic iste
factus est/ cuius erāt vmbre illa. hic
apostolus cum dixisset. Obsecramus
pro christo reconciliari deo continuo
subiūxit atq̄ȝ ait. Eū qui nō nouerat
peccatum pro nobis peccatum fecit:
vt nos simus iusticia dei in ipō. Non
ait vt in quibusdam mendosis codi-
cibus legitur. is qui nō nouerat. pec
catū pro nobis pctm̄ fecit tanq̄ȝ p̱ no
bis xp̄s ipse peccauerit/ sed ait. Eū q̄
nō nouerat pctm̄. i. xp̄m p̱ nobis pec
catū fecit. Factus est ḡ deus q̄ recon
siliādi sumus pctm̄/ hoc ē sacrificiū p̱
pctis p̱ q̄d recōciliari valeremus. Ip
se ergo pctm̄ vt nos iusticia nec nr̄a ȝ
dei/ nec in nobis/ sed in ipō. sicut ipse
peccatū non suū/ sed nostrū. nec in se/
sed in nobis cōstitutum/ similitudine
carnis pcti in qua crucifixus ē demō
strauit/ vt quoniam peccatū est nō in
erat ita quodāmodo peccato morere
tur/ dū moritur carni/ i qua erat simi
litudo pcti/ vt cum secūdum vetusta
tem peccati nunq̄ȝ ipse vixisset nr̄am
ex morte veteri qua i peccato mortui
fueramus reuiuiscentē vitam nouam
sua resurrectione signaret.

¶ Q̄d mors ⁊ resurrectio xp̄i sacra-
mētū baptismi significet. E ca. xlj.

Ipsum est q̄d in nobis cele
bratur magnum baptisma
tis sacrm̄/ vt q̄cūq̄ȝ ad istā
ptinēt grām moriant̄ pctō
sicut ipse pctō mortu⁹ dicit̄
quia mortuus est carni: hoc est pcti i si
militudini. et viuant de lauacro rena
scēdo/ sicut ipse de sepulchro resurgē
do quālibet corporis etatem gerant

¶ Q̄d generaliter omni etati necessa
riū sit christi baptisma. F
Capitulum. xlij.

A Paruulo enim recens na
to vsq̄ȝ ad decrepitū senē
sicut nullus phibēdus est
a baptismo/ ita nullus est
qui non peccato moriatur i baptismo
Sed paruuli tantum originali maio
res autem etiam his omnibus moriū
tur peccatis quecunq̄ȝ male viuendo
addiderīt ad illd̄ q̄d nascēdo traxerīt.

¶ Quomō plerūq̄ȝ maiores singula
riter mori pctō dicuntur in baptismo
cū habeant ppria plura peccata ecō-
trario paruuli in remissionem pecca
torum dicātur baptisari. G
Capitulum. xliij.

SEd ideo etiam ipsi peccato
mori plerunq̄ȝ dicunt̄/ cum
proculdubio nō vni ȝ mul
tis peccatis omnibusq̄ȝ mo
riantur: quecunq̄ȝ propria
miserunt vel cogitatione vel locutio
ne vel opere. quia etiam per singula-
rem numerū pluralis numerus signi-
ficari solet. Sicut ait ille. Uterumq̄ȝ
armato milite cōplent/ q̄ȝuis hoc mul
tis militibus fecerint. Et in nostris
litteris legitur. Ora ergo ad domi-
nū vt auferat a nobis serpentem. Nō
ait serpentes quos patiebatur ppl's/
vt hoc diceret/ ⁊ innumerabilia talia
cum vero et illud originale vnum plu
rali numero significatur/ quando di-
ximus in peccatorum remissionem ba
ptisari paruulos / nec diximus in re-
missionem peccati/ illa est econtrario
locutio qua per pluralem locutionē
significatur numerus singularis. Si-
cut de herode mortuo in euāgelio di
ctum est. Mortui sunt enim qui que
rebant animam pueri. Non dictū est.
mortuus est. Et in Exodo. Fecerunt
inquid sibi deos aureos. cum vnum
vitulum fecerint tātum. de quo dixe
runt. Hij sunt dij tui israel qui eduxe
runt te de terra egipti. Et hic ponen
tes pluralem pro singulari.

¶ Quomodo in illo vno peccato q̄d
per vnum hominem intrauit in mun
dum inueniant̄ plura pctā. H
Capitulum. xliiij.

q Quāuis et in illō pctō vno
q̄d p̱ vnū hoiem itrauit in
mundū/ ⁊ in oēs homines

pertrāsijt: ppt quod etiā paruuli baptisantur: possint intelligi plura pctā si vnum ipm in sua quasi membra diuidatur singula. Nā et supbia est illic quia homo i sua potius esse q̄ in dei potestate dilexit. et sacrilegiū qr deo non credidit. Et homicidiū: qr semet ipm precipitauit i mortē. Et fornicatio spiritalis/ qr integritas mētis humane serpētina suasione corrupta est Et furtum qr cibus phibitus vsurpatus est. Et auaricia qr plus q̄ illi sufficere debuit appetiuit. et si quid aliud in hoc vno admisso diligenti consideratione inueniri potest.

¶ Qd non inaniter dicatur peccatis parentum filios obligari nisi gratia diuinaq; misericordia succurrat. I Capitulum. xlv.

Parentum quoq; peccatis paruulos obligari/ non solū primorū hoim: sed etiaz suorum de qbus ipsi nati sūt nō improbabilit dr. Illa qppe diuina sentētia: reddā pctā prm in filios tenet eos vtiq; anq̄ per regenerationē ad testamētū nouū icipiāt ptinere. Qd testamētū pphetabat cū diceret p ezechielē nō accepturos filios pctā prm suorum. nec vlterius futurā i israel parobolā illā. Pres māducauerunt vuam acerbam et dētes filiorum obstupuerūt. Ideo enī quisq; renascitur vt soluat in eo quicqd peccati est cū quo nascitur. Nā pctā que male agēdo postea cōmittunt: possunt et penitendo sanari: sicut et post baptismū fieri videmus. Ac p hoc nō ob aliud est instituta regeneratio: nisi qr viciosa est generatio: vsq; adeo vt etiaz de legitimo matrimonio pcreatus dicat In iniquitatibus cōceptus sum et in peccatis mater mea me i vtero aluit. Neq; hic dixit. In iniqtate vel peccato. cū et hoc recte dici posset/ sed iniqtates et pctā dicere maluit. Qr et i illo vno qd in oēs hoies ptrāsit atq; tā magnū est vt in eo mutaretur et conuerteretur in necessitatē mortis hūana natura reperiūtur sicut supra disserui: plura peccata et alia parentū: que et si nō ita possunt mutare naturā: reatu tn̄ obligāt filios/ nisi gratuita grā et misericordia diuina subueniat.

¶ Non esse temere diffiniendū virtū pctā parentū ab Adā vsq; ad patrem vniuscuiusq;: an in tertiam et quartā generationē: an alio aliquo modo imputentur. K Cp. xlvi.

Sed de peccatis aliorum parentū qbus ab ipso Adam vsq; ad patrē suū pgeneratoribus suis qsq; succedit nō immerito disceptari pt vtrū oim malis actibus et multiplicatis delictis originalibus qsq nascit implicet vt tanto peius q̄to posterius qsq; nascat/ an pptera deus i tertiā et quartā gnationē de pctis parentū eorum posteris cōminet. qr irā suā q̄tū ad pgeneratorum suorum culpas nō extendit vlterius moderatiōe miseratiōis sue. ne illi qbus regeneratōis grā nō cōfertur: nimia sarcina in ipsa sua eterna dānatione pmerent/ si cogerentur ab initio generis humani omniū precedentium parentū suorum originaliter pctā cōtrahere/ et penas pro eis debitas pendere. an aliud aliquid in re tāta de scripturis sanctis diligentius p scrutatis atq; tractatis/ valeat vel nō valeat reperiri/ temere non audeo affirmare.

¶ Nullū ab originali pctō posse saluari nisi p mediatorē dei et hoim iesū xpm. L Capitulum. xlvii.

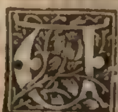
Illud tamen vnū pctm̄ qd tā magnū i loco et habitu tāte felicitatis cōmissum est et i vno hoie originalr atq; vt ita dixeri/ radicabiliter totū genus humanū dānaret/ nō soluit ac diluit/ nisi p vnū mediatorē dei et hoim hoiem iesum xpm/ q solus potuit ita nasci vt ei opus non esset renasci. ¶ Neminē renasci in baptismate iohannis quod christus humilitatis causa sicut mortis dispēsationē suscipere voluit. M Capitulum. xlviii.

Non eniz renascebant͂ q̄ ba ptismate iohānis baptisa bāt͂ a q̄ ꝛ ipse baptisat⁹ ē:sꝫ q̄dā p̄cursorio illi⁹ ministerio:q̄ dicebat paterā viā huic vno i quo renasci poterāt pabātur Hui⁹ em̄ baptisma est nō i aqua tm̄ sicut fuit ioānis verūetiā i spūsctō vt de illo spūsctō regeneret͂ q̄sq̄s in xp̄ꝫ credit de q̄ xp̄s gn̄rat⁹ regn̄ratiōe nō eguit Vn̄ vox illa p̄ris q̄ sup baptisatū facta ē ego hodie gēui te:nō vnū illū tpis diē q̄ baptisat⁹ ē sꝫ imutabilis eꝑnitatis vt illū hoiem ad vnigeniti ꝑsonā ꝑtinere mōstraret Vbi em̄ dies nec hesterni fie ichoat͂ nec ītio crastini terminat͂ semꝑ hodiern⁹ est. In aqua ḡ voluit baptisari a ioāne nō vt ei⁹ iniq̄tas vlla dilueret͂ sꝫ vt magna cōmēdaret͂ humilitas Ita q̄ppe nihil i eo baptisma q̄d ablueret sicut mors nihil q̄d puniret īuenit vt dyabol⁹ veritate iusticie nō violētia ꝑtātis opp̄ssi⁹ et vict⁹ q̄m̄ ipꝫ sine vllo peccati merito īiquissime occiderat ꝑ ipsū iustissime amitteret q̄s pcti merito detinebat Vtrūq̄ꝫ igit͂ ab illo.i.ꝛ baptisma ꝛ mors certe dispensatiōis cā nō miserāda necessitate:sꝫ miserāte poti⁹ volūtate susceptū ē:vt vnus pctm̄ tolleret mundi sicut vnus pctm̄ misit in mūdū hoc ē in vniuersū gen⁹ humanum.

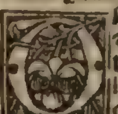
¶ Q̄d xp̄i gr̄a nō solū origīale pctm̄ sꝫ cūcta simul abstulit que addita inuenit. M Capitu.xlix.

Nisi q̄ille. Unus pctm̄ misit i mūdū.iste ꝟo vn⁹ nō solū vnū illd̄ sꝫ cūcta sil͂ abstulit q̄ addita īuēit Vn̄ dicit apl's Nō sicut ꝑ vnū peccātē ita ē ꝛ donū Nā iudiciū q̄dē ex vno in cōdēnationē:gr̄a aūt ex m̄ltis delictis in iustificationē Q̄ vtiq̄ꝫ illd̄ vnū q̄d origīalit͂ trahit͂ etiā si solū sit obnoxios dānatōi facit.gr̄a ꝟo ex m̄ltis delictis iustificat hoiēꝫ q̄ pret͂ illd̄ vnū q̄d cōiter cū oib⁹ originaliter traxit sua quoq̄ꝫ propria multa commisit.

¶ Oēm ex adā natum in dānatiōe detineri:ꝛ oēm in christo renatū a dānatione liberari. O Capitu.l.

Uerūtn̄ q̄d paulo post dicit sicut ꝑ vni⁹ delictū i oēs homines ad ꝯdēnatiōnē ita ꝛ ꝑ vni⁹ iusticiā i oēs hoīes ad iustificationē vite satis indicat ex adā neminē natū nisi dānatione detineri:ꝛ neminē nisi i christo renatum a dannatione liberari.

¶ Qualiter misteriū baptismi icruce christi apl's cōmēdauerit i quo maiores et ꝑuuli saluant͂. P Ca.li.

De qua ꝑ vnū hoiēꝫ pena:ꝛ ꝑ vnū hoiēꝫ gr̄a cū locu t⁹ fuisset q̄ztū illi ep'le sue loco sufficē iudicauit dei de sacri baptismi in cruce xp̄i grād misteriū ꝯmēdauit eo mō vt itelligam⁹ nichil alid̄ eē i xp̄o baptismū nisi mortis xp̄i silitudinē nichil āt alid̄ mort ē xp̄i crucifixi nisi remissionis pcti silitudinē vt quēadmodū i illo vera mors facta ē sic i nobis ꝟa remissio pctōꝝ et quēadmodū i illo ꝟa resurrectio ita i nobis ꝟa iustificatio Quid eni q̄d ḡ dicem⁹.permanebim⁹ in pctō vt gr̄a abūdet.dixerat eni supi⁹ vbi abūdauit pctm̄ supabūdauit gr̄a ꝛ iō q̄stionē sibiipsi ꝑposuit vtrū ꝑpter abundātiā gr̄e cōseq̄ndā i pctō sit ꝑmanēdū.Sꝫ r̄ndit Absit.Atq̄ꝫ subiecit.Si mortui sum⁹ pctō:quō viuem⁹ in illo.Deinde vt ondēret nos mortuos esse pctō an ignoratis inq̄t q̄m̄ q̄cūq̄ꝫ baptisati sum⁹ in xp̄o iesu in morte ipsi⁹ baptisati sum⁹ Si ḡ huic ostendimur mortui esse pctō:q̄ꝛ in morte xp̄i baptisati sum⁹ ꝑfecto ꝛ ꝑuuli q̄ baptisant͂ i xp̄o pctō moriunt͂ q̄ꝛ i morte ipius baptisātur.Nullo eni excepto dictuꝫ est. Q Quicunq̄ꝫ baptisati sum⁹ i xp̄o iesu:i morte ipsi⁹ baptisati sum⁹.Et iō dictum est vt ꝓbaret͂ mortuos nos esse pctō. Cui autē peccato paruuli renascendo moriunt͂ nisi quod nascendo traxerunt. Ac per hoc etiam ad ipsos pertinet quod sequitur dicens. Consepulti enim sum⁹ illi per baptismum in mortem vt quēadmodum surrexit christus a mortu

is per gloriaȝ patris ita et nos in nouitate vite ambulemꝰ. Si eni͂ cõplantati facti sumus similitudini mortis eiꝰ simul ⁊ resurrectiõis erimꝰ hoc scientes q: verꝰ homo noster simul crucifixus est vt euacuetur corpus peccati vt vltra non seruiamus peccato. Qui eni mortuus est iustificatus ē a pctõ. Si autē mortui sumꝰ cũ xp̃o credimꝰ q: simul etiã viuemꝰ cuȝ illo scientes q: xp̃s resurgens a mortuis iaȝ non moritur ⁊ mors illi vltra nõ dñabit. Qḋ eni mortuus est peccato mortuus est semel qḋ autē viuit viuit deo Ita ⁊ vos estimate vosmetipsos mortuos quidē esse pctõ viuere aũt deo in xp̃o iesu. Hinc ei probare ceperat non nobis esse pmanenduȝ in pctõ vt gr̃a abundaret et dixerat. Si mortui sumꝰ pctõ quõ viuemꝰ in eo. Atq; vt ostenderet mortuos nos eē pctõ subiecit. An ignoratis q̃m quicũq; baptisati sumꝰ in xp̃o iesu in morte ipsius baptisati sumꝰ. Sic itaq; totũ locum istũ clausit vt cepit. Mortē qppe xp̃i sic insinuati vt etiã ip̃m mortuũ diceret esse pctõ. Cui pctõ nisi carnis in qua erat nõ pctm̃ ſȝ similitudo pcti ⁊ iõ noie appellat pcti. Baptisatis itaq; in morte xp̃i in qua nõ solum maiores verũetiã puuli baptisanť ait. Sic ⁊ vos. i. quēadmodũ xp̃s. Sic et vos existimate vos mortuos esse peccato viuentes autē deo in christo iesu.

¶ Quid significent ea q̃ in cruce xp̃i sepultura resurrectione et ascensione gesta sunt. ℞ Capitulum. lii

Quicquid igi͂ gestũ ē i cruce xp̃i in sepultura i resurrectiõe tertio diei ascẽsione i celũ ⁊ in sede ad dexterã p̃ris ita gestũ est vt his rebꝰ nõ mistice tm̃ dictis: ſȝ ēt gestis ɔfiguraretť vita christiana q̃ hic geriť Nã pp̄ter eiꝰ crucē dictũ ē. Qui ãt iesu xp̃i sũt carnē suã crucifixerunt cuȝ vicijs ⁊ cõcupiscẽtijs. Propter sepulturã. Consepulti eniȝ sumꝰ cũ xp̃o per baptismum in mortē. Propter resurrectionem. Ut quemadmodum christus resurrexit a mortuis per gloriaȝ patris ita ⁊ nos in nouitate vite ambulemꝰ. Propter ascẽsionē in celũ sedēq; ad dexterã patris. Si aũt resurrexistis cuȝ christo que sursũ sũt querite vbi xp̃s ad dexteram dei sedens Que sursuȝ sũt sapite: non que super terrã. Mortui eni estis et vita vestra abscondita est cum christo in deo.

¶ Non pertinere ad hanc vitam q̄ christus ad viuos et mortuos iudicãdos de celo venturus crediť. S

¶ Capitulũ quinquagesimuȝ tertiũ.

Iam ṽo q̄ de xp̃o confitenur futurũ q̃m de celo vēturꝰ est viuos iudicaturꝰ ⁊ mortuos nõ ptinet vita ñra que hic regitur Quia nec in rebꝰ gestis eius sed in fine seculi gerendis. Ad hoc pertinet quod apostolus secutus adiunxit. Cuȝ xp̃s apparuerit in vita vestra tunc et vos apparebitis cũ illo in gl̃ia.

¶ Duobꝰ significare modis q̄ viuos ⁊ mortuos iudicabit. T Ca. liiij.

Duobus autē modis accipi potest q̄ viuos ⁊ mortuos iudicabit. Siue vt viuos intelligamꝰ quos hic nondum mortuos: ſȝ adhuc ista carne viuentes inuenturus est eiꝰ aduentus. Mortuos autē quidē de corpore priusq̄ veniat exierevel exituri sunt. Siue viuos iustos: mortuos autē iniustos. q̃m iusti quoq; iudicabũt iniusti autem iudicabuntur. Aliquãdo enim iudicium dei ponitur in malo. Unde illud est. Qui autem male egerunt: in resurrectionē iudicij. Aliq̃n in bono secũdũ q̄ dictum est. Deꝰ in noie tuo saluũ me fac: ⁊ i͂ ṽtute tua iudica me. P iudiciũ qppe del' fit ipsa bonoꝝ maloꝝq; discretio: vt liberãdi a malo nõ pdēdi cum malis: boni ad dexterã segregēť. Propť qḋ ille clamabat. Iudica me deꝰ. ⁊ qḋ dixerat velut exponens: et discerne inqt cãm meam de gente non sancta.

¶ Qḋ noiato spũ sctõ tota trinitas completur cui ordinatissime sancta eccclesia subiuncta sit tanq̄ deo tem

plum suum. V.

¶ Capitulum quinquagesimũ quitũ.

Cum autem de iesu xp̃o filio dei vnico dño nr̃o: qd ad breuitatẽ cõfessiõis pertinet dixerimus, adiũgimꝰ sic credere nos ⁊ in spm̃ sctm̃. vt illa trinitas cõpleat que deus est. Deinde sancta cõmemoratur ecclesia. Vñ datur intelligi rõnalẽ creaturã ad hierusalem liberam pertinentẽ post commemorationẽ creatoris .i. summe illius trinitatis fuisse subdendam. Qm̃ quicquid de hoĩe xp̃o dictũ ẽ ad vnitatẽ psone vnigeniti pertinet. Rectꝰ itaqꝫ confessionis ordo poscebat: vt trinitati subiungeretur ecclesia: tãq̃ hitatori domus sua: et deo tẽplũ suum. ⁊ conditori ciuitas sua. Que tota hic accipienda est: non solũ ex pte que peregrinatur in terris a solis ortu vsqꝫ ad occasum laudans nomen dñi. ⁊ post captiuitatẽ vetustatis cantãs cãticũ nouum verũ etiã ex illa q̃ in celis est semp ex quo cõdita est cohesit deo: nec vllũ sui casus malũ expta est. Hec in sanctis angelis btã persistit. et sue parti peregrinãti sicut oportet opitulaẽ: qz vtraqꝫ vna erit cõsortio eternitatis: et nũc vna ẽ vinculo charitatis. que tota instituta est ad colẽdũ vnũ deũ. X Vñ nec tota nec vlla pars eius vult se coli p deo: nec cuiq̃ esse deus ptinenti ad tẽplũ dei. qd edificat ex diis. quos facit nõ factus deus. Ad per hoc spũssctũs: si creatura non creator esset profecto creatura rõnalis esset. ipe ei eẽt summa creatura. ⁊ ideo in regula fidei nõ poneref añ ecclesiã: quia ⁊ ipse ad ecclesiam pertineret in illa eiꝰ parte que in celis est. Nec haberet templũ: sed etiam ipse templum esset. Templum aũt hꝫ de quo dicit apostolus. Nescitis qz corpora vr̃a tẽplũ sunt spũssancti: qui in vobis est: quem habetis a deo. De quibus alio loco dicit. Nescitis quia corpora vestra mẽbra xp̃i sunt. Quomodo ergo deus non ẽ qui templum hꝫ: aut minor xp̃o: cũ cuiꝰ membra templum habet. Neqꝫ enim aliud templũ eius: et aliud templum dei est: cum idẽ dicat apostolus. Nescitis qz templum dei estis. Q̃d vt pbaret adiecit. Et spũs dei habitat in vobis. Deus ergo habitat in templo suo. non solũ spũssanctus sed etiã pater et filius: qui etiã de corpe suo: per quod factus est caput ecclesie que in hoibus est. vt sit ipse in omnibus primatũ tenẽs: ait. Soluite templũ hoc et in triduo suscitabo illd. Tẽplũ ergo dei: hoc est totiꝰ sũme trinitatis: sctã ẽ ecclia. s. vniuersa i celo ⁊ i terra.

¶ Q̃d in ecclesia primitiuorũ: que in celis ẽ, nullꝰ sit malus. Y Ca. lvi.

Sed de illa que in celis est affirmare quid possumus nisi q̃ nullus in ea malus est: nec quisq̃ deinceps ex illa cecidit aut casurus est. ex quo deus angelis peccantibꝰ non pepercit, sicut scribit apostolus petrus. sꝫ carceribus caliginis inferi retrudẽs tradidit in iudicio puniẽdos reseruari.

¶ Quid sentiendũ sit de differentiis angelorũ bonorũ, ⁊ vtrũ ad eãdem societatẽ pertineant sol ⁊ luna ⁊ cetera sidera. Z Capitulũ. lvii.

Quomõ aut se habeat beatissima illa ⁊ supna ciuitas. que ibi sint differẽtie personarum. vtrũ oẽs tanq̃ generali nomine angeli nuncupentur. sicut in epistola ad Hebreos legimus. cui enim angelorum deus dixit aliquãdo. sede a dextris meis. Hoc quippe nõ significauit omnes vniuersaliter angelos dici. Sunt tamen illic archangeli, et vtrum idẽ archangeli: nominentur virtutes, et ita dictum sit. Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius. ac si diceretur. laudate eũ omnes angeli eius, laudate eum omnes archangeli. ⁊ quid inter se distẽt quattuor illa vocabula: quibus vniuersam ipsam celestem societatem videẽ apostolus esse cõplexus dicendo, siue sedes, siue dñationes, siue princ

pat⁹: siue potestates: dicāt qui pñt si tamen pñt probare quod dicunt: ego me ista ignorare cōfiteor. Sz nec illō quidem certū habeo: vtrū ad eandez societatem pertineant sol et luna et cūcta sidera: quāuis nonnullis lucida corpora esse: non cum sensu vel intelligentia videantur.

¶ Questio difficillima vtrū vel qualia corpora angeli habeant. A.

¶ Capitulū quinquagesimū octauū

Item angeli qs explicet cū qualibus corporib⁹ apparuerint hominib⁹: vt nō solū cernerent: verū etiā tangerent: ⁊ rursus nō solida corpulentia: sed spūali potētia quasdā visiōes nō oculis corporeis sed spūalib⁹ vel mētibus ingerāt: vel dicāt aliqd non ad aurē forinsec⁹: sz int⁹ in aio hois etiā ibidē ipsi cōstituti. sicut scriptū ē in prophetarū libro. Et dixit mihi angel⁹: q loquebat in me non ait. q loq̄bat ad me. sed in me. Vel appeant et in somnis: ⁊ colloquant more sōniorū. Habem⁹ qppe i euangeliū. Ecce āgel⁹ dñi appuit illi in sōnis dicēs. His eī modis velut indicāt se angeli contrectabilia corpora nō habere faciūtq; difficillimā q̄stionē. quō p̄res eis pedes lauerūt. quō Jacob cū angelo tā solida cōtrectatione luctat⁹ sit. Cum ista q̄runt. ⁊ ea sicut pōt q̄sq; coniectat non inutilr exercent ingenia: si adhibeat disceptatio moderata ⁊ absit error opinantiū se scire qō nesciunt. q̄d eī op⁹ est vt hec atq; hmōi affirmentur vel negent vel diffiniantur cū discrimine qū sine crimine nesciunt.

¶ Qō maxime p dei gratiā dignoscēdū sit: cū se sathanas transfigurat in angelū lucis. B Capitm. lix.

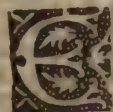
Angelis op⁹ ē dijudicare atq; dignoscere: cū se sathanas trāsfigurat velut āgelū lucis: ne fallēdo ad aliqua pnitiosa seducat. Nā qū sensus corpis fallit: mētem vō nō mouet a vera rectaq; snīa: qua q̄sq; vitā fidelē gerit: nullū est i religiōe piculū. Vel cū se bonū fingēs ea facit siue dt q̄ bonis angelis congruūt: et si credatur bon⁹: nō est error xpiane fidei periculosus aut morbid⁹. Cū vero p hec aliena ad sua incipit ducere: tūc eum dignoscēre nec ire post eū: magna ⁊ necessaria vigilantia est. Sed quo modo vnusq̄sq; hoīm idone⁹ est oēs mortiferos ei⁹ dolos euadere: nisi regat atq; tueat deus. Et ipa hui⁹ rei difficultas ad hoc est vtilis ne sit spes sibi q̄sq; aut hō alter alteri: sed de⁹ suis omnib⁹. Id enim nobis potius expedire prorsus prioꝝ ābigit nemo.

¶ Qū hēbim⁹ plenā noticiā celestis ecclesie. vel qualiter mors xpi etiam p angelis fieri dicat C Ca. lx.

Ec ergo q̄ in scis āgelis et vtutibus dei ē ecclia: tūc nobis sicuti est inotescet cū ei iūcti fuerim⁹ i finē: ad simt hndā btitudinē sempiternā. Ista vō q̄ ab illa pegrinant in terris eo nobis notior est: q̄ in illa sumus. hec sanguine mediatoris nullū hntis petm: ab oī est redēpta petō: ciusq; vox ē. Si deus p nobis qs ꝯtra nos. Qui filio suo ppio nō pepcit: sz p nobis omibus tradidit illum. Nō eī p āgelis mortuus est xps. Sz ideo etiā p āgelis fit quidq̄d hoīz p eius mortē redimit ⁊ liberat a malis qm cū eis quodāmō redit in gratiam post simicitias quas inter hoīes ⁊ sctōs angelos pctā fecerunt: ⁊ ex ipsa hoīm redemptione ruine illius angelice detrimēta reparantur.

¶ Qō sancti āgeli docti a deo nouerit nūeꝝ qui ex hoībus ascēsurus est ad btitudinē. D Ca. lxi.

Et vtiq; nouerunt sctī āgeli docti de deo. cuius veritatis eterna cōtēplatione bti sunt. quāti nūeri supplemētū de gñe hūano integritas illius ciuitatis expectet. Pro pter qō ait apostolus: istaurari omia in xpo q̄ in celis sunt: ⁊ que in terris

In ipso quippe instaurãtur q̃ in celis sunt: cum id quod inde in angelis lapsum est: ex hoibus reddit. Instaurantur autẽ que in terris sunt / cũ ipsi homines q̃ predestinati sunt ad eternam vitã a corruptiõis vetustate remouentur. ac si per illud singulare sacrificiũ i quo mediator est immolatus: quod vnũ multũ in lege victime figurabãt: pacificant celestia cũ terrestribus: et terrestria cũ celestibus. Quoniam sicut idẽ apl's dicit. In ipso cõplacuit oẽm plenitudinẽ diuinitatis inhabitare. et per eũ recõciliari oia in ipsum pacificans p sanguinem crucis eius siue que in celis sunt siue que in terris.

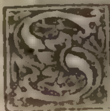
¶ Quomõ accipiat pax dei q̃ dicit precellere oẽm itellectum: et qualem pacẽ habebimus cũ angelis. XX Capitulum septuagesimũ septimum.

Pax ista pcellit / sicut scriptũ est: oẽm intellectũ: neq; sciri a nobis nisi cũ ad eam venerim⁹ põt. Quomõ em̃ pacificant celestia nisi i nobis. i. cõcordãdo nobiscũ. Nã ibi sp est pax / et iter se vniuersis itellectualibus creaturis. et cum suo creatore. Que pax p̃cellit vt dictũ est / oẽm itellectũ / sed vtiq; nr̃m / nõ eorũ qui semp vident faciẽ patris. Nos autem quãtuscũq; sit in nobis itellectus hũan⁹ ex parte scimus ⁊ videm⁹: nũc p speculũ in enigmate. Cũ ṽo equales angelis dei fuerimus / tunc quemadmodũ et ipsi videbimus facie ad faciem / tã tamq; pacẽ habebim⁹ erga nos quantã et ipsi erga nos: quia tãtũ eos dilecturi sumus quãtũ ab eis diligimur. Itaq; pax eorũ nota nobis erit. quia et nostra talis ac tanta erit. nec p̃cellet tunc intellectũ nostrũ. Dei ṽo pax q̃ illic ẽ erga eos: ⁊ nostrũ ⁊ illorũ itellectũ sine dubitatiõe p̃cellet. De ipso q̃ppe beata est ratõalis creatura que cunq; btã est. non ipse de illa. Vñ ẽm hoc melius accipit qd scriptũ est pax dei q̃ precellit oẽm intellectũ vt i eo q dixit oẽm / nec ipse intellectus sanctorũ angelorũ esse posse exempt⁹ / sed dei solius. Neq; enim ⁊ ipsius intellectum pax eius excellit.

¶ Quõ ẽt nũc nobiscũ ãgeli ɔcordãt ⁊ q remissio pctõrũ ẽt baptisatis pfectis ẽ necessaria. XX ca.lxiij.

Concordãt aũt angeli nobiscũ etiã nunc cũ remittuntur nr̃a pctã. Idõ post commemoratioẽ scẽ ecclesie in ordine cõfessiõis ponit remissio pctõrũ. Per hãc ei stat ecclesia q̃ in terris est. p hanc non perit qd perierat. ⁊ inuẽtũ est. Exceptio quippe baptismatis mũere qd ɔ̃ origiale peccatũ donatũ est / vt qd gñatione attractũ est regeneratiõe detrahat ⁊ tamẽ actiua quoq; pctã quecũq; corde ore ope ɔmissa iuenerit tollit. Hac ergo accepta magna indulgentia vñ icipit hoĩs renouatio / in q̃ soluit ois reat⁹ et ingeneratus et additus / ipsa etiam vita cetera iam ratione vtẽris etatis quantalibet prepolleat fecũditate iusticie sine remissiõe pctõrũ nõ agitur. Quoniã filij dei q̃diu mortaliter viuũt / cũ morte confligunt. Et q̃uis de illis sit veraciter dictũ / quotquot spiritu dei agũtur: hi filij sunt dei. sic tñ spũ dei excitantur / et tanq; filij dei pficiunt ad deũ / vt etiã spiritu suo maxime aggrauante corruptibili corpe tanq; filij hoĩm in q̃busdã motib⁹ humanis deficiãt ad seipsos / ⁊ idõ peccẽt. Interest quidẽ quãtũ satis dr̃. Neq; em̃ q̃ pctm̃ est omne crimẽ. idõ crimẽ est etiã omne pctm̃. Itaq; sanctorum hominũ vitam q̃diu in hac morte viuitur inueniri posse dicimus sine crimine. pctm̃ aũt si dixerimus quia nõ habemus / vt ait sctũs apl's. nosipsos seducimus / et ṽitas in nobis nõ est.

¶ Qd intra ecctiã catholicã q̃libet criminosis nõ deneget pnie loc⁹ ⁊ q̃liter ṽbeat agi ipã pnia. XX ca.lxiiij.

Sed neq; de ipsis criminibus q̃libet magnis remittẽdis in sctã ecctia / dei desp̃ada ẽ mĩa agẽtib⁹ pniam ẽm modũ sui cuiusq; pctĩ. In actiõe aũt pnie vbi tale crimẽ cõ

missum est: vt is q̄ cōmisit a xp̄i etiem corpe separet: non tā cōsideranda est mensura tpis q̄ doloris. Cor cū con tritū et humiliatum deus non spernit Uerum qr plerūq dolor alterius cor dis occultus est alteri. neq in aliorū noticiā per verba vel quecunq alia si gna pcedit cū sit corā illo cui dicitur Gemitus meus a te nō est abscōdit⁹. Recte ɔstituunt ab his q̄ ecclīis pre sunt tpa pnie. vt fiat etiā satis ecclie in qua remittūtur ipa petā. Extra eā quippe non remittuntur. Ipa namq pprie spiritum sanctum pignus acce pit / sine quo nō remittuntur vlla pec cata / ita vt quibus dimittuntur con sequantur vitam eternam.

¶ Qd remissio peccatorum ad futurū iudiciū pertineat / cū in hac vita etiā paruuli baptisati diuerso nō crucien tur: quorūdā vero pene in posterū re seruentur. DD Cpm. lxv.

Agis enim ppt futurū iu diciū fit remissio petōrū. In hac aūt vita vsq adeo valet: qd scriptū est: gue iugū sup filios adā a die exitus de vētre mrīs eorum vsq i diē se pulture in matrē oim / vt ēt puulos vi deamus post lauacrū regnātionis di uersorum malorum afflictiōe cruciari vt i telligamus totū qd salutaribus agit sacramētis / magis ad spē futurorum bo norum q̄ ad retētionē vl adeptionē pn̄ tiū ptinere. Multa ēt mala videntur ignosci et nullis suppliciis vindicari sed eorum pene reseruant i posterum. neq em̄ frustra ille ppe dr dies iudicij q̄n venturus ē iudex viuorum atq mortuo rū. Sicut ecōtrario vidicant hic ali qua et tn̄ si remittātur pfecto i futuro sclo nō nocebūt. Propterea de q̄busdā tpalibus penis: que i hac vita peccā tibus irrogantur eis quorum petā delē tur ne reseruētur in finē. ait apls. Si em̄ nosmetipsos iudicaremus / a dno n̄ iudicaremur cū iudicamur āt a dno corripimur ne cū hoc mūdo dānemur

¶ De his q̄ intra ecclias catholicam sceleratissime viuūt et nullo mō pnias agunt / ac sibi saluationē p ignē pmit tunt. D Cpm. lxvi.

Reduntur aūt a quibusdā etiā hi q̄ nomē xp̄i nō relin quunt / et eius lauacro i ec clesia baptisant / nec ab eo vllo scismate vel heresi pre cidunt / in q̄tislibet sceleribus viuāt: q̄ nec diluāt penitendo / nec elemosynis redimāt: sz i eis vsq ad huius vite vl timū diē ptinacissime pseuerent saluū futuri p ignē / licet p magnitudine fa cinorum flagitiorūq diuturno / nō tn̄ et no igne puniri. Sed q̄ hoc credūt et tn̄ catholici sunt / hūana quadā beniuo lētia mihi falli vidētur. Nam scriptu ra diuina aliud ɔsulta respondet. Li brū aūt de hac questiōe scripsi / cuius titulus est de fide et operib⁹. Ubi fm scripturas sanctas / quantum deo ad iuuante potui / demōstraui eā fidē sal uos facere / quā satis euidēter expssit paulus apls dicēs. In xp̄o enim iesu neq circūcisio q̄cq̄ valet neq prepu tiū sed fides q̄ per dilectionē operat. Si autē male et non bene operat: pro culdubio fm aplm Iacobū mortua ē in semetipsa. Aut rursus ait. Si fidē dicat se q̄sq̄ habere: opa aūt nō hēat nunq̄d poterit fides saluare eū. Por ro aūt si hō sceleratus pp̄ter fidē solā per ignem saluabitur / et sic est accipiē dum quod ait beatus Paulus apls. Ipse em̄ salu⁹ erit. sic tn̄ quasi p ignē poterit ergo saluari sine opib⁹ fides. et falsum erit qd dixit eius coapls Iacobus: falsum erit et illud qd idē ipse Paulus dixit. Nolite inq̄t erra re / neq fornicatores / neq idolis ser uiētes. neq adulteri: neq molles. ne q masculorum cōcubitores / neq fures neq auari / neq maledici neq ebrio si / neq rapaces regnū dei possidebūt Si enim etiam in istis pseuerātes cri minibus tn̄ pp̄ter fidem christi salui erūt: quomō in regno dei non erunt.

¶ Quid sentiēdū sit de his q̄sup fun damentū edificāt / et q̄ sint hi q̄ p ignē saluantur / vel qualis sit iste ignis. D Capitulū. lxvij.

Ed qz hec aplica manifestissima z apertissima testimonia falsa eē non pñt: illō qd obscure dictū est de his qui sup edificāt supra fūdamentū: qd est xp̄s. nō aurū: non argentū: non lapides preciosos/ sed ligna: fenū: stipulā: de his em̄ dictū est q̄ p ignez salui erūt. qm̄ fūdamēti merito nō peribūt sic ītelligēdū est vt de his manifestis nō inueniat̄ esse cōtrariū. Ligna q̄ppe z fenū z stipula non absurde accipi pñt rerū seculariū: cuius licite cōcessarū tales cupiditates/ vt amitti sine dolore non possint animi. Cū aūt iste dolor vrit: si xp̄s in corde fundamēti locū habet. i. vt ei nihil anteponatur z malit hō q̄ tali dolore vrit̄ reb⁹ q̄s ita diligit magis carere q̄ christo p ignē fit saluus. Si aūt res hm̄oi tpales ac seculares tp̄e tētatiōis maluerit tenere q̄ xp̄m: eū i fundamēto nō habuit. qz hec priore loco habuit cuz in edificio pri⁹ nō sit aliquid fūdamēto. Ignis em̄ de quo locutus ē eo loco apl's paulus talis debet intelligi: vt ābo per eū transeant. i. z q̄ edificat supra hoc fundamentū aurū: argentū lapides preciosos/ et qui edificat ligna fenū stipulā. E Cū enim hoc dixisset. adiunxit. Unuscuiusq̄ op⁹ q̄le sit/ ignis pbabit. Si cui⁹ op⁹ pmāserit qd supedificauerit mercedē accipiet. Si cui⁹ op⁹ aūt exustū fuerit dāna patiet̄/ ip̄e aūt salu⁹ erit. sic tñ q̄si p ignē. Nō g̃ vnius eo⁊: sz vtriusq̄ opus ignis pbabit. Est qdā ignis temtatio tribulationis: de quo a pte alio loco scriptū ē: Uasa figuli pbat fornax/ z hoies iustos tētatio tribulationis. Iste ignis in hac interī vita facit qd apl's dixit. Si accidat duob⁹ fidelib⁹ vni scz cogitāti q̄ dei sūt: quō placeat deo. hoc ē edificāti sup xp̄z fūdamētū: aurū/ argētū: lapides p̄ciosos. alteri aūt cogitāti ea q̄ mūdi sūt quomō placeat vxori: id est edificanti sup idē fundamētū ligna fenū stipulam. Illius em̄ opus nō exuritur/ quia nō ea dilexit: quo⁊ amissione crucietur Exuritur aūt op⁹ huius/ qm̄ sine dolore nō pereūt q̄ cū amore possessa sūt. Sed qm̄ alterutra cōditiōe pposita eis poti⁹ carere mallit q̄ christo/ nec timore amittēdi talia deserit xp̄z q̄uis doleat dū amittit. saluus est q̄dē. sic tamē quasi per ignem. Qz vrit eum reruz dolor quas dilexerat amissarū. sed non subuertit neq̄ consumit fundamenti stabilitate atq̄ incorruptione munitum.

¶ Posse etiā fieri post hāc vitā ignez purgatoriū p quē saluant̄. q̄ hic talit̄ vixerunt. vel penitentiam congruam egerunt. F Capitulū. lxviij.

Ale aliqd etiā post hāc vitā fieri incredibile non est z vtruz ita sit q̄ri pōt. Et aut īueniri aut latere nonnullos fideles p ignē quēdā purgatoriū quātomagis minusue bona pereūtia dilexerūt: tāto tardius citiusq̄ saluari. nō tñ tales de qb⁹ dictū ē q̄ regnū dei nō possidebūt. nisi cōuenienter penitētibus eadē crimina remittant̄. Cōuenieēter aūt dixi vt sterilles in elemosynis non sint. quib⁹ tm̄ tribuit scriptura diuina. vt earuz tm̄mō fructū se imputaturū pnunciet dominus dextris. z earū tantūmō sterilitatē sinistris. quādo his dicturus est. Uenite benedicti patris mei percipite regnum dei. Istis autē. Ite in ignem eternum.

¶ Cauēdū esse ne putem⁹ infāda crimina elemosynis posse redimi. nisi ab eis abstinendo. E Cap. lxix.

Ane cauēdū est ne quisq̄ existimet in adā illa crimina. qualia q̄ agūt regnum dei nō possidebūt. quotidie ppetrāda. z elemosynis quotidie redimēda. In meli⁹ q̄ppe ē vita mutāda. z p elemosynas de peccatis pteritis est ppiciandus de⁹. non ad hoc emēdus quodāmō. vt ea semp liceat ipune cōmittere. Nemini em̄ dedit laxamentum peccandi. q̄uis miserādo deleat iam facta peccata. si non satisfactio congrua neglig tur.

¶ Nõ per orationẽ dñicã non tantũ quotidiana pctã: sed etiam preterita crimina deleantur. LX Ca. lxx.

De quotidianis aũt breuibus leuibusq̃ peccatis sine quibus hec vita nõ ducitur quotidiana orõ fidelium satisfacit. Eorũ est ei dicere. Pater noster qui es in celis. Qui iã patri tali regenerati sũt ex aq̃ ꝛ spũsctõ. Delet oĩno hec orõ mĩma ꝛ quotidiana pctã. Delet ꝛ illa a quibus vita fideliũ scelerate etiã gesta: sꝫ penitẽdo in meliꝰ mutata discedit si quẽadmodũ veraciter dr. dimitte nobis debita nr̃a: qm̃ nõ desũt q̃ dimitãtur ita veraciter dicatur. sicut ꝛ nos dimittimꝰ debitoribꝰ nr̃is. id ẽ fiat qd dr. qꝛ ipsa elemosyna est veniam petẽti homini ignoscere.

¶ De multis elemosynarum generibus Capitulum. lxxi.

At per hoc ad oĩa q̃ vtilimĩa fiũt valet qd dñs ait Date elemosynam: ꝛ ecce oĩa mũda sunt vobis. Nõ solũ aũt q̃ dat esuriẽti cibũ sitienti potũ/nudo vestimẽtũ: pegrinanti potũ: nudo vestimẽtũ: pegrinanti hospitiũ: fugiẽti latibulũ: egro vel ĩcluso visitationẽ: captiuo redemptionẽ debili subuectionẽ: ceco deductionẽ: tristi cõsolationẽ. nõ sano medelã. errãti viã. deliberãti ꝯsiliũ: ꝛ qd cuiq̃ necessariũ est indigẽti. verũetiã ꝛ q̃ dat veniã peccãti: elemosynã dat: ꝛ q̃ emẽdat verbere ĩ quẽ ptãs datur: vel coercet aliqua disciplina ꝛ tñ peccatum eius quo ab illo lesus ẽ aut offensus dimittit ex corde vel orat vt ei dimittatur: nõ solũ in eo qd dimittit atq̃ orat: verũetiã in eo q corripit: ꝛ aliq̃ emendatoria pena plectit elemosynã dat: quia mĩam prestat. Multa enim bona prestantur inuitis: qñ eorum cõsulitur vtilitati non voluntati. quia ipsi sibi inueniuntur esse inimici amici vero illorũ potius illos quos ĩimicos putant. ꝛ reddũt errando mala p bonis: cũ reddere mala xp̃ianus non debeat nec pro malis. Multa itaq̃ sunt genera elemosynarum: q̃ cũ facimus adiuuamur vt dimittantur nobis nostra peccata.

¶ Qualis sit elemosyna perfectorũ. LX Capitulum. lxxii.

Sed ea nichil ẽ maius: qua ex corde dimittimꝰ quod ĩ nos quisq̃ peccauit. Minꝰ eñ magnũ est erga eum esse beniuolũ siue etiam beneficum qui tibi nichil mali fecerit. Illud multo grãdius ꝛ magnificẽtissime bonitatis est vt tuum quoq̃ inimicũ diligas: et ei qui tibi malũ vult: et si põt facit: tu bonũ semp velis: faciasq̃ cum possis audiẽs dicentẽ iesũ. Diligite inimicos vestros: benefacite eis q̃ vos oderunt: ꝛ orate pro eis qui vos psequũtur. Sed qm̃ peccatorum sunt ista filiorũ dei quo quidem se debet omnis fidelis extendere: ꝛ humanum animũ ad hunc affectum orãdo deum secum q̃ agendo luctandoq̃ perducere. tamen quia hoc tam magnũ bonũ tante multitudinis nõ est: quantũ credimꝰ exaudiri cũ in oratiõe dicitur. dimitte nobis debita nostra. sicut ꝛ nos dimittimus debitoribus nostris pculdubio verba sponsionis huiꝰ implentur: si hõ qui nondũ ita profecit: vt iã diligat inimicũ: tamẽ quãdo rogatur ab homine qui peccauit in eum vt ei dimittat dimittit ex corde quia et iã sibi rogãti vult vtiq̃ dimitti cũ orat et dicit. sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. id est sic dimitte nobis debita nostra rogantibus nobis sicut et nos dimittimus rogantibus debitoribus nostris.

¶ Nõ esse deputandũ inimicũ q̃ peccato suo mouetur vt roget. ꝛ nullatenꝰ a deo pctã dimitti eis: qui petentibꝰ non dimittunt ex corde. L Capitulum. lxxiii.

Iam vero q̃ eũ in quẽ peccauit hoiem rogat: si pctõ suo mouetur vt roget: non ẽ adhuc deputãdꝰ ĩimicꝰ: ꝛ eum diligere sit difficile: sicut difficile erat quãdo inimicitias exercebat.

quis aūt cogantī ꝛ peccati sui penitē ti non ex corde dimitti: nullo mō exi stimet a dño sua peccata dimitti: qm̄ mentiri veritas non potest. Quē ve ro euāgelij lateat auditorē siue lecto rem: qs dixerit. ego sū veritas? Qui cū docuisset orationē hanc: in ea post tā sententiā vehementer cōmendauit dicens. Si em̄ dimiseritis hoīb⁹ pec cata eorū: dimittet vobis pať vester celestis delicta vr̄a. Si aūt nō dimise ritis hoībus nec pať vester dimittet vobis peccata vestra. Ad taz magnū tonitruū qui nō expergiscit: non dor mit sed mortuus est: ꝛ tn̄ potens est il le etiam mortuos suscitare.

¶ De his qui scelerate viuūt ꝛ testi monio dei abutūtur: q̄ ait. Date ele mosinam ꝛ ecce oīa mūda sunt vobis

M Capitulum. lxxiiii.

Sane qui sceleratissime vi uūt nec curāt talē vitā mo resq; corrigere: ꝛ īter ipsa facinora ꝛ flagitia sua ele mosynas frequētare nō cessāt: frustra sibi iō blandiunť: qm̄ dñs ait. Date elemosynā ꝛ ecce oīa mūda sūt vobis Hoc ei q̄ȝ late pateat nō intelligūt. Sȝ vt itelligāt attēdāt qb⁹ dixerit. Tēpe ī euāgelio scriptū ē. Cū loq̄ref rogauit illū q̄dā pharise⁹ vt prāderet apō se: ꝛ igress⁹ recubuit. Phariseus aūt cepit ītra se reputās dicere. Qua re nō baptizat⁹ est ante prandiū? Et ait dñs ad illū. Nūc vos pharisei qđ deforis ē calicis ꝛ catini mundatis. qđ aūt int⁹ est vr̄m: plenū est rapina ꝛ iniq̄tate. Stulti: nōne qui fecit id qđ foris est: etiā id qđ intus ē fecit? Ve rūtamen quod superest date elemosy nā: ꝛ ecce oīa munda sunt vobis. Ita nec hoc intellecturi sumus: vt phari seis nō habētibus fidem christi: etiaz si nō in eū crediderint: nec renati fue rint ex aqua ꝛ spūsctō mūda sint oīa tm̄ si elemosinas dederit: sicut isti eas dandas putant: cū sint immūdi omēs quos non mundat fides xp̄i. de qua scriptum est. Mundās fide corda eo rū. ꝛ dicat apostolus. Immundis aūt et infidelibus nichil est mundum sed polluta sunt eorum ꝛ mens ꝛ consciē tia. Quō ergo phariseis oīa munda essent: si elemosynas darent ꝛ fideles nō essent? Aut quō fideles essent si in xp̄m credere: atq; ī ei⁹ renasci grā no luissent. Et tamen verum est quod au dierant. Date elemosynaz: et ecce om nia munda sunt vobis.

¶ Qđ a seipso debeat incipere: q̄ vult elemosynā ordinate facere: sicut pha riseos dñs increpando admonet. M Capitulum. lxxv.

Qui aūt vult elemosynā or dinate dare: a seipō oȝ inci pere: ꝛ eā sibi primuȝ dare. Est ei elemosyna op⁹ mīe: verissimeq; dictū est. Mise rere aīe tue placēs deo. Propť hoc re nascimur vt deo placeam⁹: cui merito displicet: qđ ꝯtraxim⁹. Hec ē pria elemosyna quā nobis dedim⁹: qm̄ nos ipsos miseros ꝑ miserātis dei mīam req̄siuim⁹: iustū iudiciū ei⁹ cōfitētes quo miseri effecti sum⁹. de quo dicit apl̄us. Iudiciū quidē ex vno in cōdē nationē: ꝛ magne charitati ei⁹ grās agentes. de qua idem ipse dicit gratie predicator. Commendat aūt suā di lectionē deus in nobis: qm̄ cū adhuc peccatores essemus christus pro no bis mortuus est: vt et nos veraciter de nostra miseria iudicātes: ꝛ dei cha ritatē quā donauit ipē diligētes: pie recteq; viuamus. Qđ iudiciū ꝛ chari tatē dei cū pharisei preterirent: deci mabāt tn̄ preter elemosynas q̄s facie bāt etiā quecūq; minutissima fructu um suoꝝ. ꝛ iō nō dabant elemosynam a seipsis incipientes. secūq; pri⁹ mise ricordiā facietes. sicut isti eas dādas putāt. Propť quē dilectiōis ordinez dictū est. Diliges proximū tuū sicut teipm̄. Cū ergo increpasset eos q̄ fo rinsecus se lauabant. intus autē rapi na ꝛ iniquitate pleni essent. admonēs quandā elemosynā quam sibi homo debet primitus dare. et interiora mū dare. verūtamen inquit quod super est date elemosynam, et ecce omnia

munda sūt vobis. Deinde vt ostenderet qd admonuisset: & quid ipsi facere nō curarēt/ ne illū putarent elemosynas eoꝝ ignorare: sed ve vobis iquit phariseis. Tanq̄ diceret. Ego quidē cōmonui vos ad elemosynā dandā p quā vobis omnia mūda: sed ve vobis qui decimatis mentam & rutam & omne olus. has enī noui elemosynas vestras: ne de illis me vos nunc admonuisse arbitremini: & p̄teritis iudiciū & charitatē dei: qua elemosyna posse: tis ab oī inquinamēto interiori mundari. & vobis mūda essent & corpa que lauatis. hoc ē enī oia et interiora: sc3 & exteriora: sicut alibi legit. Munda te int⁹ sunt: & que foris sunt munda erunt. Sed ne istas elemosynas que fiunt de fructibus terre: respuisse videretur. hec inquit oportuit facere: id ē iudicium et charitatem dei: et illa nō omittere: idest elemosynas fructuum terrenorum.

¶ Qꝺ multū se seducunt q̄ per largissimas elemosynas idulgentiā sibi cōparare existimant: & a pctis non cessant. Capitulum. lxxvi.

On ergo se fallāt: q̄ p elemosynas q̄slibet largissimas fructuū suoꝝ vel cuiuscū q̄ pecunie īpunitatē se emere existimāt i facinorū īmanitate ac flagitiorū neq̄tia permanēdo. Nō solū enī hec faciūt: s3 ita diligunt: vt in eis semper optent tantum si possint semper impune versari. Qui autem diligit iniquitatem odit animam suam non est misericors sed crudelis. Diligendo eā quippe secundū seculum odit eam secundum deu3. Si ergo vellet ei dare elemosynā: per quam munda illi essent omnia/ odisset eā s̄m seculum & diligeret eam s3 deū. Nemo autem dat elemosynā quālib3 nisi vn̄ det ab illo accipiat q̄ nō eget et ideo dictum est. Misericordia ei⁹ preueniet me.

¶ Qꝺ leuia vel grauia pctā diuino sint pēsanda iudicio: p q̄bus tn̄ orare frequenter debem⁹. Ca. lxxvii.

Ue sint aūt leuia & q̄ grauia peccata: nō hūano sed diuino sūt pēsāda iudicio. Videm⁹ eī quedā ab ipis q̄q3 aplis ignoscēdo fuisse cōcessa q̄le illō ē qꝺ venerabilis paulus cōiugibus ait. Nolite fraudare īuicē nisi ex consensu ad t̄epus vt vacetis orōni. Et iterū ad idip̄m reuertimini ne vos tentet sathanas pp̄ter īcontinentiā vestrā. Quod putari posset nō esse pctm̄: misceri. s. cōiugi non filiorū procreādorū causa: qꝺ bonū ē nuptiale: s3 carnalis etiā voluptatis vt fornicationis; siue adulterii/ siue cuiusq̄ alterius imūdicie mortiferū malū. qꝺ turpe est etiam dicere: quō pōt tentante sathana libido pertrahere/ incontinētiū deuitet infirmitas posset ergo vt dixi: hoc putari non eē pctm̄: nisi addidisset. Hoc autē dico s̄m veniam. non secūdū iperiū. Quis aūt iā esse pctm̄ neget: cum dari veniam facientib⁹ aplica auctoritas fatētur. Tale q̄ddā est vbi dicit. Audet q̄sq̄ vestrū aduersus alterū negociu3 habens iudicari apud iniquos & non apud sanctos? Et paulopost.

Secularia igit iudicia si habueritis inst/ eos q̄ cōtēptibiles sunt in eccl'ia: hos collocate ad iudicādu3 Ad reuerentiā vobis dico. Sic non ē iter vos q̄sq̄ sapiēs q̄ possit inter fratrem suū iudicare/ sed frater cū fratre iudicio suo cōtendit: & hoc apud infideles. Nam et hic posset putari iudicium habere aduersus alterū nō esse pctm̄: s3 tātūmō id extra eccl'iam velle iudicari: nisi secutus adiūgeret. Iā quidē omnino delictū est iter vos/ q: iudicia habetis vobiscū. Et ne quisq̄ ita hoc excusaret vt diceret iustum se habere negocium/ sed iniquitatem se pati quā vellet a se iudicū sententia remoueri: cōtinuo talibus cogitatiōibus vel excusationibus occurrit atq̄ ait. Quare non magis iniquitatē patimini? Quare nō potius fraudamini? Ut ad illud redeatur quod dominus ait. Si quis voluerit tunicam tuam

tollere/et in iudicio tecum contende
re dimitte illi et palliū. Et alio loco.
Qui abstulerit iquit tua/noli repete
re. Prohibuit itaqz suos de seculari
bus rebus cū alijs hoīb9 hr̄e iudi=
ciū. Ex qua doctrina dicit aplus esse
delictum. Tamen cum sinit in ecclia
talia iudicia finiri īter fratres fratri
bus iudicantibus/extra ecclesiā vero
terribiliter vetat/manifestum est etiā
hic quid secundum veniam cōcedat
īfirmis. Propter hec atqz huiusmo=
di peccata et alia licet his minora q̄
fiunt verborum et cogitationū offen=
sionibus apostolo Jacobo confitēte
ac dicēte. In multis enim offendim9
omnes/oportet vt quotidie crebroqz
oremus dominum atqz dicamus. Di
mitte nobis debita nostra: nec in eo
quod sequitur mentiamur: sicut et nos
dimittimus debitoribus nostris.

¶ De quibusdā peccatis q̄ leuissima
putarent nisi grauiora in scripturis san
ctis demonstrarentur. R
Capitulum lxxviij.

SUnt autē quedam que le=
uissima putarentur nisi scri
pturis demonstrarent opi
nione grauiora. Quis eīm
dicentem fratri suo fatue
reum gehenne putaret/nisi veritas di
ceret. Cui tamen vulneri subiecit con
tinuo medicinam: preceptum frater=
ne reconciliatiōis adiungens. Mox
quippe ait. Si ergo offers mun9 tuū
ad altare et ibi recordatus fueris qz
frater tuus habet aliquid aduersum
te et cetera. Aut quis estimaret q̄s ma
gnum peccatum sit dies obseruare et
menses et annos et tempora sicut ob
seruant qui certis diebus siue mensi
bus siue annis volunt vel nolunt ali
quid inchoare/eo q secūdum vanas
doctrinas hominum fausta vel infau
sta timeant tempora: nisi huius mali
magnitudinem ex timore apostoli pē
saremus: qui talib9 ait. Timeo ne for
te sine causa laborauerim in nobis.

¶ Q etiam magna peccata cum in
vsum venerit aut parua aut nulla eē
credantur. S Ca.lxxix.

Uc accedit q peccā q̄uis
magna et horrēda/cuz in
cōsuetudinē venerit aut
parua aut nulla eē credū
tur vsqz adeo vt nō solū
nō occultāda/verūetiā iā p̄dicāda ac
diffamāda videant qn̄ sicut scptū est
Laudat pctōr ī desiderijs aīe sue. et q
iniqua gerit benedicit. Talis ī diui
nis libris iniqtas et clamor vocat. Si
cut habes apud Esaiā pphetā de vi
nea mala. Expectaui inqt vt faceret
iudiciū fecit autē iniqtatē et nō iusti
ticiam sed clamorem. Vn̄ est illud in
genesi. Clamor sodomorū et gomorreo
rum multiplicatus est. Quia nō solū
iam apud eos non puniebant illa fla
gitia/verūetiā publice velut lege fre
quētabantur. Sic nostris temporib9
ita multa mala et si nō talia: in apertā
et consuetudinem iam venerunt vt pro
his non solum excōmunicare aliquē
laycū nō audeamus/sed nec clericum
degradare. Vn̄ cū exponerē ante ali=
quod annos eplam ad Galathas: in
eodē loco vbi ait apls/timeo ne for=
te sine causa laborauerim ī vobis ex
clamare compulsus suz. Ve peccatis
hominum que sola inusitata exhorre
scimus. visitata vero p qbus abluen
dis filij dei sanguis effusus est. q̄uis
tam magna sint vt omnino claudi cō
tra sese faciāt regnū dei sepe videndo
oīa tolerare/sepe tolerando nōnulla
etiā facere cogimur. Atqz vtinam o
domine non omnia q̄ non poterimus
phibere faciamus. Sed videro vtrū
me immoderatus dolor icaute aliqd
compulerit dicere.

¶ De duabus causis ignorantia et in
firmitate quibus peccamus. T
Capitulum. lxxx.

HOc nunc dicam quod qdē
et in alijs opusculorū meo
rum locis sepe iam dixi.
Duabus ex causis pecca=
mus. Aut nondū videndo quid face=
re debeamus. Aut nō faciēdo quod

debere fieri iā videmus. Quorū duorū illud ignorantie malum est/hoc infirmitatis. cōtra que qdē pugnare nos cōuenit/ sed pfecto vincūtur nisi diuinitus adiuuemur/ vt non solū videamus qd faciendū sit/sed etiā accedente sanitate delectatio iusticie vincat in nobis earū rerū delectatōes: quas vel habere cupiēdo vel amittere metuendo/sciētes vidētesqꝫ peccamus: iā nō solū pctōres quod eramus etiā cū per ignorantiā peccabamus/verū etiā legis p̄uaricatores cū id nō facimus qd faciendū iā esse nouimus. vel facimus qd nō faciendū esse iā scim⁹. Quapropter non solū si peccauimus vt ignoscat/pp qd dicimus. dimitte nobis debita nr̄a sicut et nos dimittimus debitoribus nr̄is: verūetiā ne peccemus vt negat pꝑter qd dicim⁹: ne nos inferas in tēratiōnē. ille rogādus est cui dicit in psalmo. Dn̄s illuminatio mea ꝛ sal⁹ mea. Ut illuiatio detrahat ignorātiā/salus īfirmitatē.

¶ Qd misericordia dei necessaria ē: vt pellatur pudor vt penitētia agat. U Capitulum. lxxxi.

Nam et ipsa penitētia quādo digna causa est ẜm morem eccl̄ie vt agatur: plerūqꝫ īfirmitate nō agitur: quia et pudor ꝛ timor est displicendi: dū plus delectat hoīꝫ estimatio q̄ꝫ iusticia qua se quisqꝫ hūiliat penitēdo. Un̄ non solū cū agitur penitentia: verūetiā vt agat/vel mīa necessaria est. Alioquin nō diceret apl̄s de qbusdā ne forte det illis deus penitentiam. Et vt petrus amare fleret p̄misit euāgelista vt ait. Respexit eū dominus.

¶ Qd in spiritū sctm̄ irremediabilit peccent qui in eccl̄ia catholica remitti sibi pctā vsqꝫ ad finē vite nō credūt. X Capitulū. lxxxii.

Qui vero in eccl̄ia remitti pctā nō credēs ꝯtēnit tanta diuini m̄eris largitatē et i hac obstiatiōe mentis diē claudit extremuꝫ/reus ē illo irremissibili pctō in sp̄m sctm̄ in quo xp̄s pctā dimittit. De qua qōne difficili i quodā pꝑter hoc solū cōscripto libello enucleatissime q̄ꝫtū potui disputaui.

¶ De vltima et generali resurrectione carnis. Y Capitulum. lxxxiii.

Iamvero de resurrectione carnis nō sicut qdā reuixere iterūqꝫ sunt mortui sed in et'nā viā sic xp̄i ipsius caro resurrexit. quēadmodū post i breuit disputare/et oibus que stiōibus q̄ de hac remoueri assolēt satisfacere nō inuenio. Resurrecturam tn̄ carnē oīm qcunqꝫ nati sunt hoīm/atqꝫ nascent/et mortui sunt atqꝫ morient/nullomō dubitare dꝫ xp̄ianus.

¶ Questio de abortiuis fetibus an sint resurrecturi. Z ca. lxxxiiii.

Hic de p'mo occurrit de abortiuis fetib⁹ q̄stio/q̄ iā qdē nati sunt i vt'is mr̄m sed nōdū ita vt iā possint renasci. Si eñ resurrecturos eos dixerimus de his q̄ iam formati sunt/tollerari vtcūqꝫ potest qd dicitur. Informes ꝟo abortus quis non procliuius perire arbitret: sicut semina que cōcepta nō fuerint. Sed qs negare audeat/et si affirmare non audeat/ id acturā resurrectionem vt quicquid forme defuit impleat/atqꝫ ita non desit pfectio q̄ accessura erat tp̄e/quēadmodū non erunt vicia que accesserūt tp̄e: vt neqꝫ in eo qd aptū et congruum dies allaturi fuerāt natura fraudet/neqꝫ in eo quod aduersum atqꝫ contrariū dies attulerant natura turpetur. sed itegretur quod nōdum erat integrum/sicut instaurabitur quod fuerat viciatum.

¶ Disputatio q̄stiōis qn̄ incipiat hō in vtero matris viuere qui ad carnis resurrectionem pertinere creditur. A Cp̄m. lxxxv.

Ac per hoc scrupl'osissime q̄dē int doctissios q̄ri ac disputari pt: qd vtꝝ ab hoīe inueniri possit ignoro qn̄ incipiat homo i vtero viuere. vtꝝ sit q̄dā

vita occulta q̄ nondū motibus viuentis appeat. nā negare vixisse puerpia q̄ ppterea mēbrati execant͂ ⁊ eijciunt͂ ex vteris pregnātiū: ne mr̄es quoqȝ si mortua ibi relinquant͂ occidant: ipudētia nimia videt͂. Ex quo aūt incipit hō viuere. ex illo vtiqȝ iam mori pōt. Mortuus š vbicūqȝ illi mors potuit euenire. quō ad resurrectionē nō ptineat mortuoꝝ repire non possum.

¶ De mōstris que nascunt͂ ⁊ cito moriunt͂: cū cōmemoratione cuiusdā bimēbris. B Cap. lxxxvj.

Eqȝ eñ ⁊ mōstra q̄ nascūtur ⁊ viuūt q̄libȝ cito moriant͂: aut resurrectura negabunt͂: aut ita viciata resurrectura credenda sunt. ac nō potius correcta emēdataqȝ natura. Absit eñ vt illū bimēbrē q̄ nup natus ē in oriēte: de quo ⁊ frēs fidelissimi q̄ eum viderunt retulerunt. ⁊ sctē memorie Hieronymus p̄sbyter scriptū reliqt. Absit inquā vt vnū hoīem duplicē: ac nō potius duos: qd̄ futurū fuerat: si gemini nascerent͂: resurrecturos existimemus. Ita cetera q̄ singuli qqȝ ptus vel āplius vel min⁹ aliqd hn̄do: vel quadā nimia deformitate mōstra dicunt͂. ad hūane nature figurā resurrectione reuocabunt͂: ita vt singule aīe singula sua corpa obtineāt nullis cohērētibus ēt q̄cūqȝ cohērētia nata fuerāt: sȝ seorsum sibi singulis sua mēbra gestātibus: qbus humani corpis cōplet͂ integritas.

¶ Qd̄ caro hoīs mortui in quibuslibet elementis alijsqȝ corpibus transmutet͂ aīe quam reliquit resurrectione reuocetur. C Ca. lxxxvij.

Non aūt perit deo terrena materies. de qua mortalium creat͂ caro. sȝ ī quēlibet puluerē cinerē ve soluat͂: ī quoslȝ alit⁹ aurasqȝ diffugiat: in quācūqȝ alioꝝ corpoꝝ substātiam vel ī ipsa elemēta vertat͂: in quorūcūqȝ aīaliū ēt hoīm cibū cedat carnēqȝ mutet͂ illi aīe hūane pūcto tpis redit que illā primitus vt hō fieret cresceret. viueret: animauit.

¶ Nō eē cōsequēs ad easdē corpis partes terrenas materies vnde lapse sunt in resurrectione reuocari: cū exēplo statue solubilis metalli. D. Capitulum. lxxxviij.

Ipsa itaqȝ terrena materies q̄ discedēte aīa fit cadauer. nō ita resurrectiōe repabit͂. vt ea q̄ dilabunt͂ et in alias atqȝ alias aliarum reꝝ spēs formasqȝ vtunt͂: q̄uis ad corpus redeāt vnde lapsa sunt: ad easdē quoqȝ corpis ptes vbi erāt redire necesse sit. Alioqn si capillis capitis redit qd̄ tā crebra tōsura detraxit. si vnguibus qd̄ totiēs dēpsit exactio: īmoderata ⁊ indecēs cogitantibus ⁊ iō resurrectionē carnis nō credētibus occurrit īformitas. Sȝ quēadmodū si statua cuiuslibet solubilis metalli: aut igne liquesceret: aut cōtereret͂ in puluerē: aut cōfunderet͂ in massam: ⁊ eā vellet artifex rursus ex illius materie quātitate repare: nihil interesset ad eius integritatē q̄ pticula materie cui mēbro statue redderet͂ dū tā totū ex quo cōstituta fuerat restituta resumeret: ita deus mirabiliter atqȝ ineffabiliter artifex: de toto quo caro nr̄a constiterat eā mirabili ⁊ ieffabili celeritate restituet. nec alī qd attinebit ad eius reitegrationem vtrū capilli ad capillos redeāt. et vngues ad vngues. an q̄cqd eoꝝ perierat mutet͂ in carnē: et ī ptes alias corporis reuocet͂ curāte artificis prouidentia ne quid indecens fiat.

¶ Utrū equales an diuerse fut͂e sint stature vel figure resurgētium corporum. E Cap. lxxxix.

Nec illud est cōsequens: vt ideo diuersa sit statura reuiuiscentiuȝ singuloꝝ: q̄ fuerat diuersa viuētiū aut maciēū: eadē macie: aut piguis cū eadē piguedie reuiuiscāt. Sed si hoc ē in cōsilio creatoris vt in effigie sua cuiusqȝ pprietas ⁊ discernibilis silitudo seruet͂: in ceteris autē corpis bo

nis equalia cuncta reddant: ita modificabitur illa in unoquoque materies: vt nec aliqd ex ea pereat: et qd alicui de fuerit ille suppleat: q etiã de nihilo potuit qd voluit opari. Si autem in corpib⁹ resurgẽtiũ rõnabilis inequalitas erit: sicut est vocũ qb⁹ cãt⁹ iplet̃ hoc fiet cuiqꝫ de materia corpis sui. qd et hoiem reddat equalẽ angelicis cetibus: et nichil inconueniẽs eorũ ingerat sensib⁹. Indecorũ quippe aliqd ibi non erit: sed qcqd futurũ ẽ hoc decebit qꝛ nec futurũ est si non decebit.

Qualiter resurgant corpora sctõꝝ. F Capitul. xc.

Resurgent igit̃ sctõꝝ corpa sine vllo vicio: sine vlla deformitate sicut sine vlla corruptione/onere/difficultate. In qb⁹ tãta facilitas resurgẽdi: q̃ta felicitas erit. Propt̃ qd et spiritalia dicta sunt, cũ pculdubio corpa sint futura nõ spũs. Sed sicut nũc corp⁹ aiale dr: qd tñ corp⁹ nõ aia ẽ: ita tũc spiritale corpus erit: corp⁹ tñ non spũs erit. Proinde q̃tũ attinet ad corruptionẽ q nũc aggrauat aiaꝫ et ad vicia quib⁹ caro aduersus spm̃ cõcupiscit. tũc nõ erit caro sed corp⁹: qꝛ et celestia corpora phibent̃. Propter qd dictũ ẽ. Caro et sanguis regnũ dei nõ possidebũt Et tanqꝫ exponens qd dixerit. Neqꝫ corruptio inqt icorruptionẽ possidebit. qd pri⁹ dixit caro et sanguis hoc postea dixit corruptio. et qd pri⁹ regnũ dei: hoc postea incorruptionẽ. Quãtũ aũt attinet ad substãtiã: ẽt tunc caro erit. pp qd et post resurrectionem corp⁹ xpi caro appellatũ ẽ. Sꝫ iõ ait apls. Seminat̃ corp⁹ aiale: resurget corpus spiritale. Qm̃ tanta erit tunc concordia carnis et spũs. viuificante spiritu sine sustentaculi alicui⁹ idigẽtia subditam carnẽ vt nihil nobis repugnet ex nobis: sed sicut foris nemi nem: ita nec intus nosipsos patiamũr inimicos.

Qualiter etiam illi resurgant qui a massa perditionis non sunt discreti. G Capitulum. xci.

Quicũqꝫ vo ab illa pditionis massa q̃ fctã ẽ p hoiem primũ: nõ liberant̃ p vnum mediatorẽ dei et hoim: resurgẽt qdẽ ẽt ipi vnusqsqꝫ cũ sua carne: sꝫ vt cũ dyabolo et angelis ei⁹ puniant̃. Utrũ sane ipi cum viciis et deformitatib⁹ suorũ corporum resurgãt: qcũqꝫ in eis viciosa et deformia mẽbra gestarũt: inqrẽdo laborare qd op⁹ ẽ. Neqꝫ eñ fatigare nos debz incerta eorũ hitudo vel pulchritudo quorũ erit certa et sempiterna dãnatio. Nec moueat quõ in eis erit corp⁹ incorruptibile si dolere poterit. Nõ ẽ eñ ei vera vita: nisi vbi feliciter viuit̃: nec vera icorruptio: nisi vbi sal⁹ nullo dolore corrũpit̃. Ubi aũt ifelix mori nõ sinit̃: vt ita dicã: mors ipa non mori: et vbi dolor ppetu⁹ nõ iterimit: sꝫ affligit. ipa corruptio nõ finit̃. hec i sctis scripturis secunda mors dicitur.

Qd nec pma nec scda mors hoi accidisset si nemo peccasset: et q̃ q̃uis i/pii diuerso mõ crucient̃: tñ puulorũ mitissima pena erit. H Ca. xcii.

Nec prima tñ mors q̃ suũ corpus aia relinquere cogit̃. nec scda q̃ penale corpus aia relinquere non pmitit̃ hoi accidisset. si nemo peccasset. Mitissima sane oim pena erit eorũ q̃ pter pctm̃ qd originale traxerũt: nullũ insuper addiderunt. Et in ceteris que addiderunt: tanto quisqꝫ tollerabiliorẽ ibi habebit dãnationẽ: quãto hic minorem habuit iniquitatem.

Qd remanẽtibus impiis in eterna dãnatione: tunc scient sancti quid boni eis cõtulerit gr̃a. I Ca. xciii.

Remanentib⁹ itaqꝫ ãgelis et hoibus reprobis i eterna pena: tũc scti sciẽt plenius quid boni eis ꝯtulerit gr̃a. Tunc rebus ipis eñ dẽtibus appebit. quod i psalmo scriptum est. Miam et iudiciũ cantabo tibi dñe. Quia nisi per indebitam miam nemo liberatur: et nisi p debitum iudicium nemo damnatur.

¶ Quoniam omnia que nunc nos latent: tunc non latebunt cum ad iudicium peruenerimus. R Cap. xciiij.

Tunc non latebit quod nunc latet. cur de duobus paruulis vnus esset assumendus. in quo is qui assumeretur agnosceret quid sibi per iudicium deberetur: nisi misericordia subueniret. cur ille potius quam iste fuerit assumptus: cum causa vna esset ambobus cur apud quosdam non facte sint virtutes: que si facte fuissent egissent illi homines penitentiam: et facte sint apud eos qui non fuerant credituri. Apertissime namque dominus dicit. Ve tibi corozaim. et ve tibi bethsaida: quia si in tyro et sydone facte fuissent virtutes que facte sunt in vobis: olim in cilicio et cinere penitentiam egissent. Nec vtique deus iniuste noluit saluos fieri: cum possent salui esse si vellent. Tunc in clarissima sapientie luce videbitur. quod nunc piorum fides habet: antequam manifesta cognitione videatur quam certa et immutabilis et efficacissima sit voluntas dei: quam multa possit et non velit: nihil autem velit quod non possit: quamque sit verum quod in psalmo canitur Deus autem noster in celo sursum: in celo et terra omnia quecunque voluit fecit. Quod vtique non est verum: si aliqua voluit et non fecit. Et quod est indignius: ideo non fecit: quoniam ne fieret quod volebat omnipotens: voluntas hominis impediuit. Non ergo fit aliquid nisi omnipotens fieri velit. vel sinendo vt fiat: vel ipse faciendo.

¶ Quod recta confessione credamus omnipotentem deum benefacere etiam cum sinit mala fieri. L Capitulum xcv.

Nec dubitandum est deum dicere bene etiam sinendo fieri quecunque fiunt male. Non enim hoc nisi iusto iudicio sinit. Et profecto bonum est omne quod iustum est. Quamuis ergo ea que mala sunt inquantum mala sunt. non sint bona tamen vt non solum bona sed etiam mala sint bonum est. Nam nisi esset hoc bonum vt essent et mala: nullo modo esse sinerentur ab omnipotente bono. Cui procul dubio quam facile est quod vult facere: tam facile est quod non vult esse non sinere. Hoc nisi credamus periclitatur ipsum nostre fidei confessionis initium. qua nos in deum patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim veraciter ob aliud vocatur omnipotens nisi quia quicquid vult potest. nec voluntate cuiuspiam creature voluntatis omnipotens impeditur effectus.

¶ Questio de dicto apostoli quod deus vult omnes homines saluos fieri et non omnes salui fiunt. M

Capitulum xcvi

Quam obrem videndum est quemadmodum sit de deo dictum quia et hoc apostolus verissime dixit quod omnes homines vult saluos fieri. Cum enim non omnes. sed multo plures non fiunt salui videtur vtique non fieri quod deus vult fieri. humana scilicet voluntate impediente voluntatem dei. Quando enim queritur causa cur non omnes salui fiant responderi solet quia hoc ipsi noluerunt. Quod quidem de paruulis dici non potest quorum nondum est velle seu nolle Nam quod infantilii motu faciunt si eorum voluntati iudicaretur esse tribuendum quando baptisantur cum resistunt quantum possunt etiam nolentes saluos fieri diceremus. Sed apertius dominus in euangelio compellens impiam ciuitatem quotiens inquid volui colligere filios tuos. sicut gallina pulos suos: et noluisti: tanquam dei voluntas superata sit hominum voluntate et infirmissimis nolendo impedientibus non potuerit facere potentissimus quod volebat. Et vbi est illa omnipotentia qua in celo et in terra omnia quecunque voluit fecit si colligere filios hierusalem voluit et non fecit. An potius et illa quidem filios suos ab ipso colligi noluit sed ea quoque nolente filios eius collegit ipse quos voluit: quia in celo et in terra non quedam voluit et fecit quedam vero voluit et non fecit: sed omnia quecunque voluit fecit.

¶ Quod omnipotentia dei malas hominum voluntates in bonum conuertat. Item commendatio gratie iuxta apostolum que iacob ab esau discretus est. N

Capitulum. xcvii.

Quis porro tam ipie desipiat vt dicat deuz malas hoim voluntates: quas voluerit: qñ voluerit vbi voluerit i bonuz nõ posse cõuertere. Sed cū facit p miam facit cuz aūt nõ facit p iudicium nõ facit. Qm cuius vult miseret & quē vult indurat. Qd cū diceret apostol⁹ grām cõmēdabat. Ad cui⁹ cõmēdationē de illis i rebecce vtero gemis fuerat iā locut⁹ qbus nōdū natis nec aliqd agentib⁹ boni seu mali: vt sm electionē ppositū dei maneret: nõ ex opibus sz ex vocēte dictum est ei q2 maior seruiet minori. Propter qd adhibuit alteꝝ ppheticū testioniū vbi scriptū est. Jacob dilexi: esau aūt odio habui. Sentiens autē queadmoduz posset hoc qd dictū est pmouere eos q penetrare intelligēdo nõ possunt hāc altitudinem gr̄e quid ergo dicem⁹ ait. Nūquid iniqtas est apud deū. Absit. Jniquū eni videt vt sine vllis bonoꝝ maloꝝ ve opeꝝ meritis vnuz de⁹ diligat: odiat q alteꝝ. Qua i re si futura opa vel bona hui⁹ vel mala illi⁹ q de⁹ vtriq presciebat: vellet intelligi nequaq diceret nõ ex opib⁹: sed diceret ex futuris opib⁹: eoq modo istā solueret qstionez imo nullā quā solui op⁹ esset faceret qstionē. ¶ Nūc vero cū respōdisset: absit. i. absit vt sit iniqtas apud deum mox vt pbaret nulla hoc iniquitate dei fieri inquit. Moysi enim dicit Miserebor cui misert⁹ ero et misericordiā prestabo cui misericors fuero Quis enim nisi insipiēs deuz iniquū putet siue iudiciū penale igerat digno siue miam prestet indigno. Deniq infert et dicit. Igit non volentis neq currētis sed miserētis est dei. Ambo itaq gemini natura filij ire nascebāt nullis quidē operib⁹ proprijs sed originaliter ex Adam vinculo damnationis obstricti. Sed qui dixit. miserebor cui misertus ero: et misericordiaz prestabo cui misericors fuero. iacob dilexit p misericordiam gratuitam. esau autē odio habuit per iudiciū debituz Quod cuz deberetur ambobus in altero alt agnouit nõ de suis distātib⁹ meritis sibi esse gloriādū: q in eadem causa idez suppliciū nõ incurrit, sed de diuine gr̄e largitate q2 nõ volentis neq currentis sed miserentis est dei. Altissimo qppe ac saluberrimo sacramēto vniuersa faciēs atq vt ita dixeriz vultus sanctarū scripturarum bene ituens id admõere iuenitur vt qui gloriatur in domino glorietur.

¶ Cõmēdatio iudicij dei sz aplm in obduratiõe pharaonis contra populū dei. Item q figmētū fingenti se nõ contradicat. ¶ Capi. xcviij.

Cum autē misericordiam dei cõmēdasset i eo qd ait igitur nõ volētis neq currentis sz mis'ētis ē dei deide vt etiā iudiciū cõmēdaret qm i quo nõ fit misericordia nõ iniqtas fit sz iudiciū nõ ē qppe iniqtas apd deū cõtinuo subiecit atq ait Dicit ei scriptura pharaõi Quia ad hoc te excitaui vt ostēdā i te potētiā meam & vt annūciet nomen meū in vniuersa terra. Quib⁹ dictis ad vtrūq cõcludēs id est et ad misericordiā et ad iudicium inqt Ergo cuius vult: miseret de⁹: et quā vult obdurat. Miseret. s. magna bonitate et obdurat nulla iiquitate vt nec liberatus de suis meritis glietur nec dannat⁹ nisi de suis meritis cõqueraт. Sola eni grā redēptos discernit a pditis qs i vnā pditiõis cõcreuerat massā ab origie ducta cā cõmunis. Hoc aūt q eo modo audit vt dicat qd adhuc cõquerit: nā volūtati ei⁹ quis resistit tanq ppterea malus nõ videat esse culpādus q2 de⁹ cuius vult miseretur & quē vult obdurat absit vt pudeat nos r̄ndere quod respondisse videmus apostoluz. O homo tu qs es q r̄ndeas deo. Nunqd dicit figmētū ei q se finxit qd me fecisti sic. an nõ habet ptātē figulus luti ex eadez massa facere aliud quidē vas i honorē aliud vo i cõtumeliā. Hoc eni loco quidam stulti putāt apostolū in responsione defecisse & inopia reddēde

rõnis repssisse cõtradictoris audaciã Sz magnũ habet põdus qd dictũ est O hõ tu qs es. Et in talib⁹ qstionib⁹ ad sue capacitatis ɔsiderationẽ reuocat hoiem verbo q̃dẽ breui:sz re ipsa magna ẽ redditio rõnis. Si eni nõ capit hec qs ẽ q̃ rñdeat deo? Si autẽ capit magis nõ inuenit qd rñdeat. Videt eñi si capit vniuersuz gen⁹ h ũanũ tã iusto iudicio dño in apostatica radice dãnatũ vt ẽt si null⁹ inde liberaretur. nemo recte posset dei vitupare iusticiã ⁊ q̃ liberãt sic oportuisse liberari vt ex plurib⁹ nõ liberatis atq; i dãnatione iustissima derelictis oñderet q̃d meruisset vniuersa cõspersio ⁊ quo etiã istos debitũ iudiciũ dei duceret nisi ei⁹ idebita mia subueniret vt volentiũ de suis meritis gliari oẽ os obstruat ⁊ qui gliatur in dño glorietur.

¶ Admiratio opeꝝ dei qua fit vt de malis hoim volũtatib⁹ bonã ipse impleat volũtatẽ suã. ¶ Capi.xcix.

Ec sũt magna opa dñi exq̃sita i oẽs volũtates ei⁹ ⁊ tã sapiẽter exq̃sita vt cũ ãgelica ⁊ hũana creat a peccasset.i.nõ qd ille:sz qd voluit ipsa fecisset ẽt p eãdẽ creat volũtatẽ q̃ factũ est qd creator noluit impleret ipe qd voluit bñ vtẽs ⁊ malis tãq̃ summe bon⁹ ad eoꝝ dãnationẽ q̃s iste pdestinauit ad penã ⁊ ad eoꝝ salutẽ q̃s benigne pdestinauit ad grãm. Quantũ eni ad ipos attinet qd de⁹ noluit fecerũt quãtũ ꝟo ad oipotẽtiã di nullo mõ id efficere valuerũt. Hoc q̃ppe ipso qd cõtra volũtatẽ dei fecerũt de ipsis facta est volũtas dei. Propterea nãq; magna opa dñi exquisita in oẽs volũtates ei⁹ vt miro ⁊ ineffabili mõ nõ fiat pter ei⁹ volũtatẽ qd ẽt ɔ eius fit volũtatez q: non fieret sinõ sineret nec vtiq; nolens sinit sed volẽs. Nec sineret bonus fieri male nisi omnipotens ⁊ de malo facere posset bene.

¶ De bonis volũtatib⁹ hoiz q̃ pleraq; bone volũtati dei nõ cõueniunt et de malis volũtatib⁹ que cõueniunt. ¶ Capitulum. c.

Aliquãdo aũt bona volũtate hõ vult aliq̃d qd deus nõ vult etiã ipe bona multo ampi⁹ mltoq; certi⁹ volũtate. Nã illi⁹ mala volũtas eẽ nũq̃ pt. Tãq̃ si bon⁹ fili⁹ patrẽ velit viuere quẽ de⁹ bona voluntate vult mori. Et rurs⁹ fieri põt vt hoc velit hõ volũtate mala qd deus vult bona velut si mal⁹ fili⁹ velit mori patrẽ velit hoc etiã de⁹. Nẽpe ille qd nõ vult de⁹ iste ꝟo vult qd vult ⁊ de⁹. Et tñ bone volũtati dei pietas illi⁹ poti⁹ ɔsonat q̃uis aliud volẽtis q̃ hui⁹ idẽ volẽtis ipietas. Tñ interest q̃d velle hoi q̃d deo cõgruat ⁊ ad quẽ finẽ suã q̃sq; referat volũtatẽ vt aut approbet aut iprobet. Nã de⁹ quasdã volũtates suas vtiq; bonas iplet p maloꝝ hoim voluntates malas. Sicut p iudeos maliuolos bona volũtate pris xp̃s p nobis occis⁹ ẽ. Qd tñ bonũ factuz est vt apl's petrus qñ id fieri nolebat:sathanas ab ipso q̃ occidi venerat diceret. Quã bõe apparebãt volũtates pioꝝ fideliuz q̃ nolebãt aplm̃ paulũ hierlm̃ pgere ne ibi pateret mala q̃ ppheta agab⁹ pdixerat ⁊ tñ deus hec illũ pati volebat pro annunciãda fide xp̃i exercẽs martyrem christi. Neq; istã bonã volũtatẽ suã ipleuit p xp̃ianoꝝ voluntates bonas sed per iudeorũ malas. Et ad eũ poti⁹ pertinebãt q̃ nolẽbãt quod volebat q̃ illi p quos volẽtes factũ est quod volebat q: id ipsum quidẽ sed ipse per eos bona illi autem mala voluntate fecerunt.

¶ Qd quãtelibet sint volũtates que cõueniãt aut nõ cõueniãt dei voluntati inuicta semp sit dei voluntas. ¶ Capitulum. ci.

Ed quãtelibet sint voluntates vel ãgeloꝝ vel hoiz vel bonoꝝ vel maloꝝ vel illd qd d⁹ vl'aliud volẽtes q̃ de⁹ oipotẽtis volũtas dei semp inuicta est q̃ mala eẽ nũq̃ potest. Q: ẽt cũ mala irrogat iusta est ⁊ pfecto q̃ iusta ẽ mala nõ ẽ. De⁹ igit oipotẽs siue p miaz cui⁹ vult misereat siue p iu

diciū quē vult obduret. nec iniq̄ aliq̄d facit nec nisi volēs quicq̄ facit ꝛ omnia quecunq̄ vult facit.

¶ Qualiter itelligat deus velle oēs hoies saluos fieri. V Capi.ciij.

Et per hoc cū audim⁹ et in sacris lr̄is legimus q̄ velit oēs hoies saluos fieri q̄uis certū sit nobis nō oēs hoies saluos fieri nō tn̄ iō debem⁹ oipotētissime dei volūtati aliq̄d derogare sʒ ita itelligere qđ scriptum est q̄ vult oēs hoies saluos fieri tāq̄ diceretur nllū hoiez fieri saluū nisi quē saluū fieri ipē voluerit nō q̄ null⁹ sit hoiz nisi quā saluū fieri velit: sʒ q̄ null⁹ fiat nisi quē velit ꝛ iō sit rogād⁹ vt velit q₂ necesse est fieri si voluerit. De orādo q̄ppe deo agebat apl̄s vt hoc diceret. sic enī intelligimus ꝛ qđ in euāgilio scriptū est. Qui illuminat oēm hoiem nō q₂ null⁹ est hoīm q̄ nō illuminet: sʒ q₂ nisi ab ipō null⁹ illuminat. Aut certe sic dictuʒ est. Qui oēs hoies vult saluos fieri nō q̄ nullus hoīm esset queʒ saluū fieri nollet q̄ v̄tutes miraculoꝝ facere noluit apud eos quos dicit acturos fuisse pniam si fecisset. Sed vt oēs hoies oē gen⁹ hūanū itelligam⁹ p quascunq̄ differentias distributuʒ reges: puatos: nobiles: ignobiles sublimes: humiles doctos: indoctos: integri corporis: debiles: igeniosos tardicordes fatuos diuites paupes: mediocres mares femias infantes pueros adolescentes iuuenes seniores senes. in liguis oib⁹ i morib⁹ oib⁹ in pfessionib⁹ oibus i volūtatuʒ et cōsciētiarū varietate inumerabili ꝯstitutos et si q̄d aliđ differētiaꝝ est in hoibus. X Quid ē eni roꝝ vn̄ nō de⁹ p vnigenitū suū dn̄ʒ nr̄ʒ p oēs gētes saluos fieri hoies velit ꝛ iō faciat q₂ oipotens velle manit nō pōt qđcunq̄ voluerit. Precepat aūt apl̄s vt oraret p sigulis hoib⁹ ꝛ specialit addiderat p regib⁹ ꝛ his q̄ i sublimitate sūt q̄ putari poterāt fastu ꝛ supbia sclari a fidei xp̄iane humilitate abhorrere: proīde dicēs. Hoc em̄ bonū est corā saluatore nr̄o deo. i. vt ēt p talib⁹ oret. Stati vt despatioñē tolleret adidit. q̄ oēs hoies vult saluos fieri ꝛ ad agnitionē veritatis venire. Hoc q̄ppe deus bonuʒ iudicauit vt oronibus hūiliuʒ dignaret salutē prestare sublimium. Qđ vtiq̄ iā videm⁹ ipletū. Isto locutionis mō ꝛ dn̄s ē vs⁹ in euāgelio vbi ait phariseis. Decimatis metā ꝛ rutā ꝛ oē olus. Neq̄ em̄ pharisei ꝛ q̄cūq̄ aliena ꝛ oīm p oēs terras alienigenaruʒ oia olera decimabāt. Sicut ergo hic oē plus oē olerū genus. ita ꝛ illic oēs hoies oē hoīm genus intelligere possum⁹. et quoq̄ alio mō itelligi potest dū tn̄ credere nō cogamur aliq̄d oipotentē deuʒ voluisse fieri factūq̄ nō esse q̄ sine vllis ambiguitatibus si in celo ꝛ in terra sicut euʒ veritas cantat oia quecunq̄ voluit fecit pfecto facere noluit quodcunq̄ non fecit.

¶ Qđ prescius de⁹ pmū hoiem peccaturū predestinauit bn̄facere de malo eius. Y Capitulum. ciiij.

Qvapropter ēt pmū hominuʒ deus in ea salute in q̄ cōdit⁹ erat custodire voluisset eūq̄ opportūo tpe p⁹genitos filios sū iterpositione mortis ad meliora perducere vbi iam non solum pctm̄ nō cōmittere sed nec volūtatē posset habere peccādi si ad pmanēdū sine pctō sicut factus erat ppetuā volūtatē habiturū esse precisset. Q₂ vero eū male vsuruʒ libero arbitrio hoc est peccaturū esse presciebat ad hoc potius preparauit volūtatē suā vt bn̄ ipse faceret ēt de male faciente ac si hoīs volūtate mala non euacuaretur. sed nichilomin⁹ impletur omnipotentis bona.

¶ Qualē optuit pus hoiem fieri vel q̄lis postea futur⁹ sit. Z Cap.cv.

Sic eī oportebat p⁹ homine fieri vt ꝛ beneuelle posset ꝛ male nec gratis si bn̄ nec impune si male postea vero sic erit vt male velle n̄ possit nec libero iō carebit arbitrio. Multo q̄p-

pe liberius erit arbitriũ qđ oino non poterit seruire pctõ. Neq3 eñ culpã da est voluntas. aut volũtas non est aut libera dicẽda nõ ẽ/ qua bti eẽ sic volumus vt esse miseri nõ solu3 nolumus s3 nequaq̃ prorsꝰ velle possumꝰ. Sicut eñ nunc ẽt aĩa nr̃a nolle infelicitatẽ; ita tũc nolle iniquitatẽ semp habitatura est. Sed ordo pretermittendus nõ fuit in quo deus voluit ondere q̃ bonum sit aĩal rõnale qđ etiã peccare possit q̃uis sit melius qđ peccare nõ possit. sicut minor fuit imortalitas/ tñ fuit i q̃ posset ẽt mori q̃uis maior fut a sit i q̃ nõ possit mori.

De inmortalitate quã pdidit hõ p liberum arbitrium. et quã est accepturus per grãm. A Ca.cv.

Illa3 natura humana pdidit p liberum arbitrium. hãc est acceptura p grã3/ quã fuerat si nõ peccasset acceptura p meritũ q̃uis sine gratia nec tunc illu3 meritũ esse potuisset. Qr ꝛ si pctm̃ in solo erat libero arbitrio cõstitutum nõ tñ iusticie retinẽde sufficiebat libeꝝ arbitrium/ nisi pticipatiõe imutabilis boni diuinũ adiutoriũ pberet. Sicut eni3 mori ẽ i hoĩs ptãte cũ velit/ nemo est ei qui nõ seip̃3/ vt nihil aliud dicã vl' nõ vescẽdo possit occidere/ ad vitam ṽo tenẽdã voluntas nõ satis est si adiutoria siue alimẽtoꝝ/ siue quorũcunq3 tutaminũ desint. sic hõ in padiso ad se occidẽdũ relinquẽdo iusticiam idoneus erat p volũtatẽ. vt aũt ab eo teneret vita iusticie paꝝ erat velle/ nisi ille q̃ eum fecerat adiuuaret. Sed post illam ruinam maior est mĩa dei q̃ñ ꝛ ip̃3 libeꝝ arbitriu3 liberãdũ est a seruitute/ cui dñatur cum morte peccatum. Nec oĩno per seip̃m sed p solã dei gratiã/ q̃ in fide xp̃i posita est liberat. vt voluntas ip̃a sicut scriptu3 ẽ/ a dño p̃pet. qua cetera dei mũera capiant/ p q̃ veniat ad munus eternum.

Qđ gratia dei sit vita eterna fm apostolum. stipendium ṽo pcti mors et q primus hõ suã potius q̃ dei faciens voluntate3: de ip̃o facta sit voluntas dei. B Capitul.cvi.

Unde et ipsam vita3 eterna3 que certa merces est operum bonoꝝ gratiam dei appellat apl's. Stipẽdium ei inquit pctis mors. grã autẽ dei vita eterna i xp̃o iesu dño nostro Stipendium p ope militie debitum reddit/ nõ donatur. ideo dixit. stipendium pcti mors vt mortẽ pctõ nõ immerito illatã sed debitã demõstraret Gratia ṽo nisi gratis sit gratia non est. Intelligendum est igitur etiã ip̃a hoĩs bona merita esse dei munera/ q̃bus cũ vita eterna redditur. quid nisi gratia pro gratia redditur. Sic ergo factus est hõ rectus vt ꝛ manere i ea rectitudine posset/ nõ sine adiutorio diuino ꝛ suo fieri peruersus arbitrio vtrũlibet horũ elegisset/ dei volũtas fieret aut etiã ab illo aut certe de illo Proinde qr suã maluit facere q̃ dei de illo facta est voluntas dei/ qui ex eade3 massa pditiõis q̃ de illius stirpe pfluxit/ facit aliud vas in honorẽ aliud in cõtumeliã p iudiciu3. vt nẽo glorietur in hoĩe. ac per hoc nec i se.

Per qualẽ mediatorẽ recõciliari oportebat genus humanum deo. C Capitulum. cvii.

Nam neq3 per ipsu3 liberaremur vnum mediatorem dei ꝛ hominum hominem xp̃m iesum/ nisi esset et deus. Sed cum factus est adam homo. sc3 rectus mediatore non opus erat. Cum ṽo genus humanum pctã lõge separauerunt adeo. per mediatorem qui solus sine pctõ natus est/ vixit et occisus est/ reconciliari nos oportebat deo/ vsq3 ad carnis resurrectionem in vitam eternam vt ꝛ humana superbia per humilitatẽ dei argueretur ac sanaretur/ et demõstraret hoĩ q̃ longe a deo recesserat. cum p icarnatum deum reuocaret. ꝛ per hominem deum exẽplum obediẽtie pturnaci hmõi p̃beret/ ꝛ vnigenito suscipiẽte formam serui/ q̃ nichil añ meruerat

fons gratie panderet: et carnis etiam resurrectio redēptis pmissa in ipō redēptore pmōstraret. et p eādē naturā quā se decepisse letabat diabolus vinceret: nec tñ hō gloriaret: ne iterū superbia nasceret. et si quid aliud de tāto mediatoris sacramēto a proficientibus videri et dici pōt: aut tantū videri etiam si dici non potest.

Qualiter se habeāt aie defunctorū āte vltimā resurrectionē. D Ca.cviij

Temp⁹ aūt qd inter hois mortē et vltimā resurrectionē interpositū est aias abditis receptaculis cōtinet: sicut vnaqueqꝫ digna est vel requie vel erūna: p eo q sortita est i carne cum viueret.

De sacrificiis et elemosynis q̄ p baptisatis defūctis offerunt. E c.cix.

Neqꝫ negādū ē defunctorū aias pietate suorū viuētiū releuari: cū p illis sacrificiū mediatoris offert: vel elemosyne i ecclesia fiūt. Sꝫ eis hec psunt: q cū viuerēt vt hec sibi postea pdesse possent meruerūt. Est quidā viuēdi mod⁹: nec tā bon⁹ vt non reqrat ista post mortē: nec tā mal⁹ vt ei nō psint ista post mortē. Est vo talis i bono vt ista nō reqrat: et est rurs⁹ talis i malo vt nec his valeat cū hec vita trāsierit adiuuari. Quocirca hic oē meritū cpat quo possit post hāc vitā releuari qspiā vel grauari. Nēo aūt se speret qd hic neglerit: cū obierit apud deū pmereri. Nō igit ista q̄ p defunctis cmēdādis frequentat ecclia: illi aplice sunt aduersa snie qua dictū ē. oēs ei astabimus añ tribunal xpi: vt referat vnusqsqꝫ scdꝫ ea q̄ p corp⁹ gesserit siue bonū siue malū. Qr etiam hoc meritū sibi quisqꝫ cū in corpe viueret cōparauit. vt ei possent ista prodesse. Nō em oibus psunt. Et quare nō oibus psunt: nisi pter differentiā vite quā quisqꝫ gessit in corpore. Cum ergo sacrificia siue altaris: siue quarūcunqꝫ elemosinarū pro baptizatis defunctis oibus offeruntur: pro valde bonis grarū actiōes sunt: p nō valde malis ppiciationes sunt p valde malis etiam si nulla sunt adiumēta mortuorū: qualescunqꝫ viuorū consolationes sunt. quib⁹ aūt psunt: aut ad hoc prosunt vt sit plena remissio: aut certe vt tollerabilior fiat ipsa dānatio.

Quos fines hiture sint bonorum malorūqꝫ due ciuitates post resurrectionem F Capitulum.cx.

Post resurrectionē vo fctō vniuerso cōpletoqꝫ iudicio: suos fines habebūt ciuitates due. vna xpi: altera diaboli. vna bonorū: altera malorū. vtraqꝫ tñ et angelorū et hominū. Istis voluntas: illis facultas non poterit vlla esse peccandi: vel vlla cōditio moriēdi: istis i eterna vita vere feliciterqꝫ viuentibus: illis infeliciter in eterna nocte sine moriēdi ptāte durantibus: qm vtriqꝫ sine fine: sꝫ in beatitudie isti: alius alio prestabilius: in miseria vero illi: alius alio tolerabilius permanebunt.

De his qui hūana miseratione cōmoti non credunt eternas esse penas impiorum. G Capitulum.cxi.

Frustra itaqꝫ nōnulli imo q̄ plurimi eternā dānatorū penā: et cruciatus sine itermissiōe ppetuos humano miserant affectu: atqꝫ ita futurū esse nō credunt nō qdē scripturis aduersando diuis: sꝫ p suo motu dura queqꝫ molliēdo: et in leniorē flectēdo sniaꝫ: q̄ putāt in eis terribili⁹ eē dicta q̄ veri⁹. Nō ei obliuiscet inquiūt miseri de⁹ aut cōtinebit i ira sua miseratiōes suas. Hoc qdē i psalmo legit sctō. Sꝫ de his sine vllo scrupulo intelligitur: qui vasa mie nuncupantur. Qr et ipsi non pro meritis suis: sed deo miserante de miseria liberantur. Aut si ad hoc oēs existimāt ptinere: non ideo necesse est vt dānationē opinent posse finiri eorum. de quibus dictum est. et ibunt hi in supplicium eternum. ne isto modo putet habitura finē quādoqꝫ felicitas etiā illorū de quibus econtrario dictum

est. Iusti aũt ĩ vitã eternã. Sz penas
dãnatoꝝ certis tẽporũ iteruallis exi
stimẽt si hoc eis placet aliquatenus
mitigari. etiã quippe intelligi pt ma
nere in illis ira dei. hoc est ipsa domi
natio. Hec eĩm vocat ira dei: nõ diui
ni animi pturbatio/ vt in ira sua: hoc
est manẽte ira sua. nõ tñ cõtineat mi
serationes suas nõ eterno supplicio finẽ
dãdo/ sed leuamẽ adhibẽdo vel inter
ponẽdo cruciatibus. Qz nec psalmus
ait. ad finiẽdã irã suã: vel post irã suã
sed in ira sua. Que si sola esset quãta
ibi minima cogitari põt pire a regno
dei exulare a ciuitate dei. alienari a
vita dei. carere tã magna multitudĩe
dulcedinis dei: quã abscõdit timenti
bus se. pfecit autẽ sperãtibus in se. tã
grãdis est pena vt ei nulla possint tor
mẽta q̃ nouimus cõparari si illa sit et
na. ista ãt sint q̃tlibz mltis sclis lõga.

¶ Qd perpetua sit pena dãnatoꝝ q̃
uis diuersa p qualitate factoꝝ. sicut
et iustoꝝ eterna erit btitudo. lz meri
tis inter se differt. M Ca.cxij.

Manebit g sine fine mors il
la ppetua dãnatoꝝ. i. alie
natio a vita dei: et oib9 erit
ipsa cõis q̃libet hoies de
varietate penaꝝ: de doloꝝ
releuatione vel itermissiõe/ p suis hu
manis motibus suspicent sicut mane
bit cõit oim vita eterna sanctoꝝ q̃li
bet bonoꝝ distãtia cõcordit fulgeat.

¶ Qualiter ex cõfessiõe fidei nascat
spes fidelium et ne qs in seipso spem
habeat N Ca.cxiij.

Ex ista fidei cõfessiõe q̃ bre
uiter symbolo ptinet et car
nalit cogitata lac ẽ paruulo
rũ. spũalit aũt cõsiderata
atqz tractata cibus ẽ for
tiũ. nascit spes bona fideliũ cui chari
tas scã comitat. Sz de his oib9 q̃ fi
delit sunt credẽda/ ea tñ ad spẽm pti
nẽt q̃ i orõne dñica ptinent. Maledi
ctus est ei ois sicut dia testant eloq̃a
q spẽ ponit in hoie. ac p hoc erit in se
metipo q spẽ ponit: hui9 maledicti vi
culo inectit. Id nõ nisi a dño deo pe
tere debem9 q̃cq̃d spamus nos vl bñ
opaturos vl p bõis opib9 adepturos

¶ Quod dñica oratio septẽ petitiões
cõtineat apud euangelistã Matheũ.
K Capitulum cxiiij.

Nã oide apd euãgelistã ma
theũ septẽ petitiões ptine
re dñica vr orõ / quarũ in
tribus eterna poscũt: in reli
q̃s q̃tuor tpalia q̃ tñ pp et
na cõsequẽda sunt necessaria. Nã qd
dicimus scificet nomẽ tuũ adueniat
regnũ tuũ fiat volũtas tua sicut in ce
lo et in terra. qd nõ absurde q̃dã intel
lexerũt in spũ et corpe: oino retinẽda
sunt sine fine. et hic inchoata quantũ
cũqz pficimus augent in nobis/ pfe
cta vo: qd in alia vita sperãdũ est: sp
possidebunt. Qd vo dicimus/ panem
nrz q̃tidianũ da nobis hodie: et dimit
te nobis debita nra sicut et nos dimit
timus debitoribus nris: et ne nos in
feras in tẽptationẽ/ sed libera nos a
malo qs nõ videat ad pñtis vite indi
gẽtiã pertinere. In illa itaqz vita eter
na vbi nos semp spamus futuros: et
nois dei scificatio: et regnũ ei9 volun
tas ei9. in nro spũ et corpe pfecte atqz
imortaliter pmanebũt. Panis vo q̃
tidianus ideo dictus est, qz hic est ne
cessarius q̃tus aie carniqz tribuẽd9
ẽ siue spũalit siue carnalit: siue vtroqz
itelligatur modo. Hic etiã quã posci
mus remissio/ vbi est ois pmissio pec
catoꝝ. Hic tẽptatiões q̃ nos ad pec
candũ vel alliciũt vel impellũt. Hic
deniqz malum vnde cupimus libera
ri. Illic autem nichil est istorum.

¶ De qnqz petitiõibus apd Lucam
euangelistam a Matheo nõ discrepã
tibus. L Ca.cxv.

Euangelista vo Lucas in
orõne dñica petitiões nõ
septẽ sz qnqz pplex9 ẽ. nec
ab isto vtiqz discrepauit:
sz q̃ mõ ista septẽ sint itelli
gẽda/ ipa sua breuitate pmonuit. nõ
mẽ qppe dei scificat i spũ dei aũt re
gnũ i carnis resurrectiõe vẽtuꝝ est.
Ondẽs g lucas etiã petitionẽ duaꝝ

superiorum esse quodammodo repetitionem magis eam pretermittendo fecit intelligi. Deinde tres alias adiungit. de pane quotidiano. de remissione peccatorum. de temptatione vitanda. At vero quod ille in vltimo posuit: sed libera nos a malo. iste non posuit/ vt intelligeremus ad illud superius quod de temptatione dictum est pertinere. Ideo quippe ait. sed libera. non ait. et libera. tanquam vnam petitionem esse demonstrans. Noli hoc/ sed hoc vt sciat vnusquisque in eo se liberari a malo. quod non infertur in temptationem.

¶ De excellentia charitatis sine qua et qui recte credit ac sperat non potest ad beatitudinem peruenire. M ca. cxvi.

Nam porro caritas que duabus istis. i. fide ac spe maiorem dixit apostolus quanto in quo cunque maior est tanto melior est in quo est. Cum enim queritur vtrum quisque sit homo bonus: non queritur quid credat aut speret/ sed quid amet. nam qui recte amat/ procul dubio recte credit et sperat. Qui vero non amat/ inaniter credit/ etiam si sunt vera que credit. Inaniter sperat etiam si ad veram felicitatem doceantur pertinere que sperat nisi et hoc credat ac speret quod sibi petenti donari possit vt amet. Quamuis enim sperare sine amore non possit: fieri tamen potest vt id non amet: sine quo ad id quod sperat non potest peruenire Tanquam si speret vitam eternam. quamuis non habeat et non amet iusticiam: sine qua nemo ad illam peruenit. Ipsa est autem fides xpi/ quam commendat apostolus que per dilectionem operatur: et quod in dilectione nondum habet. petit vt accipiat. querit vt inueniat. pulsat vt aperiatur ei. Fides namque impetrat quod lex imperat. Nam sine dei dono. i. sine spiritu sancto per quem diffunditur charitas in cordibus nostris/ iubere lex poterit/ non iuuare. et preuaricatorem insuper facere qui de ignorantia se excusare non possit. Regnat ei carnalis cupiditas. vbi non est dei charitas.

¶ De quatuor differentiis hominis quem deus gratia sua de tenebris ignorantie adseuocare dignatur: quibus dei quoque populus ordinatus dicitur. M Ca. cxvii.

Ed cum in altissimis ignorantie tenebris nulla resistente ratione viuitur secundum carnem. hec sunt prima hominis Deinde cum per legem cognitio fuerit facta peccati: si nondum diuinus adiuuat spiritus/ secundum legem volens viuere vincitur: et sciens peccat: peccato que subditus seruit: a quo enim quis deuictus est huic et seruus addictus est. id agente scientia mandati/ vt peccatum operetur in homine omnem concupiscentiam cumulo preuaricationis adiecto. atque ita quod scriptum est impleatur. Lex subintrauit vt abundaret delictum. hec sunt secunda hominis. Si autem respexerit deus vt ad implenda que mandat ipse adiuuare credatur. et agi homo ceperit dei spiritu/ concupiscitur aduersus carnem fortiore robore charitatis/ vt quamuis sit adhuc quod homini repugnet ex homine/ nondum tota infirmitate sanata/ ex fide tamen iustus viuat. iusteque viuat: inquantum non cedit male concupiscentie/ vincente delectatione iusticie. hec sunt tertia bone spei hominis. In quibus si pia perseuerantia quisque proficiat/ postrema pars restat: que post hanc vitam in requie spiritus/ deinde in resurrectione etiam carnis implebitur. Harum quattuor differentiarum prima est ante legem/ secunda sub lege/ tertia sub gratia/ quarta in pace plena atque perfecta. Sic est et dei populus ordinatus per temporum interualla sicut deo placuit. qui in mensura et numero et pondere cuncta disponit. Nam fuit primitus ante legem. secundo sub lege que per moysem data est. deinde sub gratia que reuelata est per primum mediatoris aduentum. Que quidem gratia nec antea defuit quibus impertiri eam oportuit/ quamuis pro temporis dispensatione velata et occulta. neque enim antiquorum quicunque iustorum preter xpi fidem salutem potuit inuenire. Ad vero nisi et illis cognitus fuisset: non potuisset nobis per eorum ministerium alius apertius alias occultius prophetari.

¶ Quod in qualibet istorum quattuor velut etatum gratia regenerationis hominem inuenerit/ ibi remittuntur ei cuncta peccata et quibusdam gratiam tribuat/ vt omnino sub lege non seruiant. O

Capitulum. cxviii.

In quacũq3 aũt quattuor istarũ velut etatũ singulũ quẽq3 hoiem gratia regenerationis inuenerit: ibi ei remittuntur preterita vniuersa peccata: et reatus ille nascẽdo contractus: renascẽdo dissoluitur Tanq3 multum valet q spũs vbi vult spirat: vt quidam secundũ illam seruitutem sub lege esse non nouerint: sed cum mandato incipiant adiutorium habere diuinum.

¶ Non obesse his qui per baptismuz iam regenerati sunt. et mandati necdum capaces sunt et secundum carnẽ viuunt: si mox ex hoc vita discedant. Capitulum. cxix.

Atq3 possit autez homo capax esse mãdati. sm carnem viuat necesse est. sed si iam sacramento regenerationis imbutus est: nichil ei mors oberit si tunc ex hac vita migrauerit. Quia ideo christus mortuus est et resurrexit: vt et viuorum ꝛ mortuorum dominetur. Nec tenebit regnum mortis eum: pro quo mortuꝰ est ille liber in mortuis.

¶ De charitate dei et primi: ad quã oia precepta referuntur. et de qualitate eius in hoc seculo et i futuro. Capitulum. cxx.

Omnia igitur precepta diuina referuntur ad charitatez. de qua dicit apostolus. Finis autem precepti est charitas: de corde puro et conscientia bona. et fide non ficta. Omnis itaq3 precepti finis ẽ charitas. i. ad charitatem refertur omne preceptum. Quod vero ita fit vel timore pene vel aliqua intentione carnali: vt non referatur ad illam charitatem quam diffundit spiritussanctꝰ in cordibus nostris: nondum fit quẽadmodum fieri oportet: q̃uis fieri videatur. Charitas quippe ista dei ẽ ꝛ proximi. Et vtiq3 in his duobus preceptis tota lex pendet et prophete. Adde euangelium et apostolos. Nõ enim aliunde vox ista est. Finis precepti est charitas: et deus charitas est. Quecunq3 ergo mandat deus: ex quibus vnum est. nõ mechaberis: et quecunq3 non iubentur: sed speciali consilio monentur: ex quibus vnum ẽ bonum est homini mulierem non tangere: tunc recte fiunt cum referuntur ad diligendum deum. et proximũ propt deũ: ꝛ in hoc seculo ꝛ i futuro: nũc deum p fidẽ: tũc p speciẽ: ꝛ ipm proximuz nũc p fidẽ. nõ eñ scimꝰ mortales corda mortaliũ. tũc aũt illuminabit oĩa abscondita tenebrarũ: ꝛ manifestabit cogitatiões cordis. Et tũc laus erit vnicuiq3 a deo. qꝛ id laudabit ꝛ diliget a proximo i proximo: quod ne lateat ab ipso illuminabitur deo. Minuitur autez cupiditas charitate crescente: donec veniat hic ad tantã magnitudinem qua maior esse non possit Maiorem autem charitatẽ nemo habet: q̃ vt animam suã ponat pro amicis suis. Ibi autez quis explicet quãta charitas erit: vbi cupiditas quam vel coercendo superet: nulla erit ? q̃ summa sanitas erit. quando contẽtio mortis nulla erit.

¶ De fine voluminis vtrũ eũ enchiridion appellare vel habere debeas et q de fide spe et charitate sit scriptꝰ. Capitulum. cxxi.

Ed sit aliquãdo huiꝰ voluminis finis: qđ ipse videris vtrũ enchiridion vel appellare debeas vel hẽre. Ego tñ tuũ spernanda tua i xpo iesu studia nõ putarẽ bona de te credens in adiutorio nostri redemptoris confidens ac sperãs. teq3 i eiꝰ mẽbris plurimuz diligens: librum ad te sicut valui vtinam tã cõmodũ q̃ plirũ: de fide spe ꝛ charitate conscripsi. Amen.

¶ Finis libri enchiridion sancti Augustini ad Laurentium.

¶ Diui Augustini Hipponensis episcopi de triplici habitaculo libellus feliciter incipit.

Tria sunt oĩpotentis dei manu facta habitacula. ꝑmum/ imũ ⁊ mediũ/ quoꝝ sũmũ regnũ dei vel regnũ celoꝛuꝫ dr imum vocat̄ īfernus/ mediũ mũdus pñs/ vel oꝛbis terraꝝ appellatur. Quoꝝ extrema oĩa sibiinuicē sũt cõtraria/ ⁊ nulla sibi societate cõiuncta. Que ei societas põt esse lucis ad tenebꝛas/ ⁊ xp̄i ad belial. Mediũ aũt nõnullã hꝫ similitudinem ad extrema Vñ lucē ⁊ tenebꝛas hꝫ. frigus ⁊ calorē. doloꝛē ⁊ sanitatē. leticiã ⁊ meroꝛē odiũ ⁊ amoꝛē/ bonos ⁊ malos. iustos ⁊ iniustos. dños ⁊ seruos. regnũ ⁊ subiectionē. famē ⁊ satietatē. moꝛtē ⁊ vitã/ ⁊ inumera hmõi. Quoꝝ oĩm pars vna imaginē hꝫ regni dei/ pars altera inferni. Cõmixtio nãqꝫ simul bonoꝛũ et maloꝝ ī hoc mũdo ē. In regno aũt dei nulli mali sunt sꝫ oēs boni. At in īferno nulli boni sꝫ oēs mali. Et vterqꝫ loc⁹ ex medio supplet̄. Hoĩm enim hui⁹ mũdi alij eleuãtur ad celuꝫ. alij trahunt̄ ad infernũ. Similes qppe similibus iungunt̄. i. boni bonis/ ⁊ mali malis. Iusti hoĩes iustis ãgelis/ et trãsgressoꝛes hoĩes trãsgressoꝛib⁹ angelis. Serui dei deo. serui diaboli diabolo. Bñdicti vocant̄ ad regnuꝫ sibi paratũ ab oꝛigine mũdi. Maledicti expellunt̄ in ignē eternũ/ q̄ paratus est diabolo ⁊ ãgelis ei⁹. Bona aũt regni celis dicere/ vel cogitare/ vel itelligere vt sũt nullus põt carne vestit⁹ V Multo enĩ maioꝛa ⁊ melioꝛa sũt q̄ꝫ cogitant̄ ⁊ itelligũtur. vñ scriptũ ē. Qđ ocul⁹ nõ vidit nec auris audiuit/ nec ĩ coꝛ hoĩs ascēdit q̄ ꝑpauit de⁹ diligētib⁹ se. Regnũ nãqꝫ dei oĩ fama mai⁹/ ⁊ oĩ laude meli⁹ oĩ sciētia inumerabili⁹, oĩ glĩa q̄ putet̄ excellenti⁹. Mala aũt īferni dicere vel cogitare vt sũt/ nemo põt. Peioꝛa qppe sũt valde q̄ꝫ cogitant̄. Regnum itaqꝫ dei plenũ ē lucis ⁊ pacis ⁊ charitatis et sapiētie ⁊ glorie et honestatis ⁊ dulcedinis ⁊ melodie ⁊ leticie ⁊ beatitudĩs pennis: ⁊ oĩs boni ieffabilis / qđ nec dici nec cogitari põt. At lac⁹ īferni plen⁹ ē tenebꝛaꝝ discoꝛdie odij stulticie: miſie turpitudis amaritudis offēsiõis/ doloꝛis adustiõis sitis famis ignis iextīguibilis: tristicie. vĩdicte perēnis/ ⁊ oĩs ieffabilis mali/ qđ nec dici nec cogitari põt. Ciues celi sunt iusti hoĩes/ ⁊ angeli. quoꝝ rex ē deus oꝑs. At cõtra. Ciues inferni sunt ipij hoĩes ⁊ demones/ quoꝝ pꝛīceps ē diabol⁹. Satiat iustos visio scõꝝ hoim ⁊ angeloꝝ/ ⁊ sup oĩa ipsi⁹ dei. E Cruciat ipios ⁊ pctõꝛes visio hoim dãnatoꝝ ⁊ demonũ/ ⁊ sup oĩa ipi⁹ diaboli. Nichil ĩ regno dei desiderat̄ qđ nõ inueniat̄ at ĩ inferno nichil īuenit̄ qđ desiderat̄. In regno dei nichil inuenit̄ nisi qđ placet ⁊ delectat ⁊ satiat. At ꝯtra ĩ lacu miserie pēnis nihil videt̄/ nihilqꝫ sentit̄ nisi qđ displicet/ nisi qđ offendit/ nisi qđ cruciat. In regno etn̄o erit vita sine moꝛte. ꝟitas sine erroꝛe. felicitas sine pturbatione. Oē bonũ in regno dei abũdat ⁊ nullũ malũ. Oē malũ abũdat ĩ carcere diaboli/ ⁊ nullũ bonũ. Null⁹ idign⁹ in regno suscipit̄ dei. Null⁹ ꝟo dign⁹ null⁹ iust⁹ ad īfernũ trahit̄. Pꝛicipalia duo sũt tormēta ĩ inferno/ frig⁹ ītolerabile/ ⁊ caloꝛ ignis iextīguibil̄. Vñ in euãgelio legit̄. Illic erit flet⁹ ⁊ strīdoꝛ dētiũ. Flet⁹ nãqꝫ ⁊ liq̄factio oculoꝝ ex caloꝛe nascit̄. Stridoꝛ ꝟo dentiũ ex frigoꝛe nascit̄. Hic etiam btũs Iob/ de aq̄s inq̄t niuiũ trãsibũt ad caloꝛē nimiũ. De q̄b⁹ duob⁹ inũera pendēt penarũ gñavcꝫ sitis ītollerabilis pena famis. pena fetoꝛis. pena hoꝛroris. pena timoꝛis. pena angustie. pena tenebꝛaꝝ. seueritas toꝛtoꝝ. ꝑsētia demonũ. ferocitas bestiaꝝ. crudelitas ministrãtiũ. dilaceratio imoꝛtaliũ ꝟmiũ ꝟmis cõsciētie. ignite lachꝛyme.

suspiria miserie. dolor sine remedio. vincula sine solutiõe. mors eterna. pena sine absentia xpi quo ad visionẽ eius q sola oia supradicta supat/ et oib9 penis itolerabilior. Ve igit illis q perẽne subire hec oia mala etiã sn̄ fine merent p delectabili vnius hore sõnio.

Y Tãta etenim et talis ẽ ois huius mũdi glia ad eternã cõparata gloriam. Meli9 erat eis qd dictũ ẽ de infelice iuda/ nõ nasci/ q̃ malis suis meritis plagas iferni sustinere. Quid stulti9 qd insani9 est/ q̃ vmbra et imagine et similitudie vere glie et vere delectationis/ sve pulchritudinis/ svi decoris veri honoris/ more infantiũ decipi et superari/ et ipam gliaz nõ q̃rere nõ desiderare? Quis imaginẽ auri i aqua ipso auro neglecto eligeret/ et non stati a cũctis fatu9 et isan9 crederet? Quis orbẽ solis i speculo redditũ/ vel i qualibet materia formatũ pl9 diligeret q̃ ipm solẽ/ et nõ ab oib9 derideret? Sic irridẽd9 sic estimãd9 ẽ qsqs mũdi hui9 caducã fragilitatẽ et iutilẽ carnis voluptatẽ diligit. q̃rit. cõtẽdit. eterna gloria cõtẽpta. et neglectis regni celestis ineffabilib9 gaudijs. Hoc õmertiũ insipientiũ valde ẽ et miserorũ. et cor nõ habẽtiũ sanũ. et si plage iferni nõ seq̃rent. q̃ nec dici nec cogitari pñt. Duplex sīo plaga ẽ. ab eterno regno dei separari. et semp iferno cũ diabolo dãnari. psentiã amittere angelorũ. et terribilẽ sẽp pati demonũ psentiã. Quãtũ caueri. vitari. metui deberet. nullo mõ dici pot. Quis cũ sano sensu p vni us diei delicijs. cẽtũ ãnorũ penã eligerete? Et miseri illi q sine vlla sapientia voluptatẽ carnis sequẽtes. nõ vitant vicia. nõ effugiũt itolerabiles penas nõ cẽtũ annorũ. nõ millies mille. sz omniũ sine fine sclorũ. p sexaginta vel septuagita ãnorũ delicijs vel qualibet corruptibili delectatiõe. 3 Quãtũ aũt ẽ inter vnũ diẽ et cẽtũ ãnos. nõ tm̄ vtiq sed plus iter quadragita vl sexagita vel cẽtũ ãnos. et eternitatem siue in bono siue in malo futuram. Unus enim dies aliqua portio est in centum annorum spacio q̃uis modica valde. At vero centum annorum spaciũ nulla portio est i illa eternitate. Si enim verbi gratia cẽtesima pars vel millesima pars esset eternitatis. p dictũ ei9 spaciũ. vel centupliũ ei9 spaciũ. vel milluplũ eternitas esse desineret. Qd rõ non finit eternitatis q̃ si vllo mõ. vllo tpe finiret. eternitas oino non eẽt. Fortiter ergo carnali resistẽdũ est voluptati. fortiter cõtra fallaces hui9 mũdi blãdicias pugnãdũ est cõtraq multimodas sathane suggestiões vigilandũ. Oi studio lata seculi via vitanda est q̃ ducit ad mortem. at vero oi cordis desiderio via angusta q̃ ducit ad vitã adeunda est appetenda. Via hec angusta est via abstinentie et castitatis. humilitatis et ois religionis. quam viam ante nos xps attriuit. qua via ad suũ regnũ migrauit. Cuius vestigia et nos sequamur. donec post eũ eadẽ via ad vrbem regiã perueniamus. in qua ipse regnat. De qua vrbe q̃cquid hõ dixerit quasi stilla de mari est. vel quasi scitilla de foco. In qua vez vrbe fulgebũt iusti sicut sol. vt dñs ait. Ubi sũma pax erit. sũma q̃es. null9 labor. null9 dolor nulla pauptas. nec senect9. nlla mors nec vlla nox. nullũ cibi desideriũ. nullũ sitis incendiũ. A Sed cib9 et pot9 oim erit visio xpi et sctẽ trinitatis. et cõtẽplatio puro cordis oculo ipsius diuinitatis. et assidua lectio vt ita dicã. libri vite. i. eterne v̄itatis et sũme sapiẽtie. et v̄bi dei. q ẽ xpi iesu visio. vbi q̃cqd nos nũc latet manifestũ erit. vbi rõ manifesta ẽ. cur hic elect9 ẽ. et iste reprobatus. cur hic in regnuz assũpt9. et ille in seruitutẽ redactus? Cur ali9 in vtero moritur. ali9 in infantia. ali9 in iuuẽtute. ali9 i senectute? Cur ali9 paup et ali9 diues? Cur filĭ9 adultere baptizatur. et aliqñ filius legitime õiugis añ baptismũ morit. Cur q bene incipit viuere aliqñ male finit. et q male incipit sepe bene finit. Hec oia et hmõi multa in libro vite plana et aperta oibus erũt. In eadem

vrbe premiū singulo℞ oim: ⁊ singulo℞ p charitatē oim erit. Ibi oim bonum oib⁹ patebit. Ibi oēs inuicē suas cogitatiōes cognoscēt. Ibi nullus superior supbus erit: nullus inferior inuidus. Quō eni q̄ oēs sicut seipm diliget alicui inuidere poterit/ cū nemo sibiipsi inuideat? Ibi nullus esse meli⁹ vel superi⁹ concupiscet q̄ erit/ q2 alit esse q̄ qd meruit: nō esset decor ei/ nec alit desiderabit q̄ qd erit: q2 ita esse vt erit pulchrū erit/ nō sibiipsi solū/ sȝ etiā vniuerso corpori eccłie celestis. Quō eni mēbꝛū i corpe/ si supi⁹ vel inferi⁹ ponat aliter q̄ natura cōstituit mōstruosum efficit corp⁹ ⁊ turpe. Sic nimirū si aliqs i regno dei supius ordinet q̄ postulat ars ⁊ volūtas oipotentis artificis: turpitudinē efficiet/ ⁊ nō solū sibimet: sed etiā oi ꝯgregatio ni: i qua q̄ erit minimus maiorez sine dubio habebit gl'iam: q̄ totū habens mūdi regnū: etiā si eternū esset. B Uile eni ē valde elemētis frui icōparatiōe fruēdi ⁊ congaudēdi ipsi deo: ⁊ visibilib⁹ delectari ⁊ corpalib⁹. Tāta est eni pulchritudo iusticie tāta iocūditas lucis eterne hoc est imutabilis veritatis ⁊ sapientie: vt etiaȝ si nō liceret ampli⁹ manere in ea q̄ vnius diei mora. ppt' hoc solū innumerabiles anni hui⁹ vite: pleni deliciis in circūfluentia tpaliū bono℞ recte merito q̄ cōtēnerent. Nō ei falso aut paruo affectu dictū est. Qm melior est dies vna i atriis tuis sup milia. Nichil cōparandū dilectiōi ⁊ gaudio qd nascit ex iuisibilib⁹ ⁊ icorpeis ⁊ ex societate angelo℞: ⁊ iusto℞ oim: ⁊ ex certa sciētia ⁊ cognitiōe ipius diuine nature: ⁊ ex dei ipsius facie ad faciem visione. cuius pulchritudinem mirant angeli cuius impio suscitantur mortui. cui⁹ sapientie nō est numerus. cui⁹ regnuȝ finē nescit. cui⁹ glia nequit variari. cuius lux tā solē obscurat vt ei⁹ cōparatiōe nullā habeat lucē. cui⁹ dulcedo tam mel supat: vt ei cōparatuȝ velut absinthiū sit amarissimū. Cuius faciem si oēs carcere inferni iclusi viderēt nullā penā: nullū dolorē: nullāq̄ tristitiā sentirent. Cuius p̄sentia si in inferno cū sctis habitatoribus appareret cōtinuo infernus in amenū cōuerteretur paradisū. Cuius sine nutu nec folium de arbore cadit. Cuius ocul⁹ flāmiuomi pfundū penetrat inferni. Cui⁹ auris tacitā cordis vocem audit. i. cogitationē. Cui⁹ ocul⁹ nō min⁹ audit q̄ videt: cui⁹ auris nō min⁹ videt q̄ audit: q2 nō corpus sunt: sed sūma sapiētia ⁊ certa cognitio. Cuius delicie sine fastidio satiant: que cū a beatis ueniunt: semp tn̄ desiderantur: et esuriē ⁊ sitim sine pena efficiunt id est ardēti semp desiderio delectant. Cuius secreta mirabilia vidētib⁹ ea sup noua sūt ⁊ mira: ⁊ nō plus cū incipiūt videri pariūt stuporē cernētibus: q̄ post mille annos et millies mille. Et cū angeli ab initio mūdi ea soliti sint videre: inde hodie non minus mirant ea q̄ in primo die: alioqn dudū coraȝ angelis assiduo vidēdi vsu vilescerēt. Cui⁹ cognitioni p̄terita ⁊ futura non preterita ⁊ futura sed presentia sunt. C. Unū nō die iudicii videbit: ⁊ p̄mū die seculi nō vidit: sed vtrūq̄ videt. Cui⁹ presciētia neminē cogit ad peccandū: vt multi errantes dicunt. Si eni inquiunt presciuit adā peccaturū esse. nō peccare non potuit. Ex q̄ errore nascit deū causam esse pcti/ qd nephas ē dicere: ⁊ illi tn̄ suis verbis alligant. Si eni quod prescientia dei hȝ necesse est fieri. ideo voluntate ppria hō peccauit: ⁊ nō alia necessitate q2 in prescientia dei fuit vt volūtate ⁊ libero arbitrio: et nō necessitate cogēte peccaret. Si ergo presciētia dei nō pōt vitari: nō potuit hō aliter peccare nisi volūtate: nulla alia vi cogente: q2 ita de⁹ presciuit peccatu℞. Si g̃ volūtarie nō coact⁹ ē. Si ei nō coact⁹ ē ad peccādū: potuit sn̄ dubio nō peccare si vellet: ideoq̄ penaȝ meruit: qa non iuit⁹ peccauit. alioqn a deo penā mortis nō susciperet. Cuius locutio est occulta inspiratio: qua mentibus suam voluntatem et suam veritatem

inuisibiliter ondit: quam vidēdo angeli p oia deo obediunt. Cuius laus ē qua electos laudabit. manifestatio qua suorū electorū bona oibus monstrabit. assidua aūt laus qua electi eū laudabūt est admiratio eius perēnis. D Qui miro mō nō tpe pcessit mūdū et tps. Nullius eīn hore spacio fuit ante mūdū/ et tamē semp erat sine initio. Non eīn erat tēpus ante tēpus. Tempus autem cum mūdo concreatum est. Si igitur tps ab initio mundi cepit currere/ añ mundū factū non erat. Ideoq3 nullo tpe vt pdiximus/ pcessit deus tempora et mūdū eis coeuum/ immo paulo eis priorē/ eius eīn motu ceperūt currere. Quicqd mouetur suū motū precedit. Ineffabili eternitate pcessit deus mundū/ non tpe/ cuius tempus ante mundū non erat. Cuius lux tenebras depellit ignorantie. cuius aliqua particula hec oia q dixinius va et certa eē cognoscimus. Eadē luce melius esse verū q3 falsum videmus. et tñ peius esse verū malū vel verū pctm q3 falsum malū vel falsum pctm. non qz verū est/ sed qz malū vel pctm. sed ideo malū vel pctm ē. qz verū malū vel pctm est. Aliter eīn non posset esse malū vel pctm. falsum enim malū nō est malū. vt falsuz argētū est. Pōt aliqs dicere a vitate malū vel pctm extoꝝ eē/ vel factū/ et quodāmō opus eē vitatis malū: qd oino falsuz est. Oē eīn verū inq3tū verū/ bonū est a vitate igit est eē verū/ vt sit malum vel pctm/ nō ipm malū vel pctm aliud namq3 est ipsum malū/ aliud verū esse illud. Quāuis igitur ipm malū bonū nō est: bonū est tñ verū esse vt sit illud/ nisi ei bonū eēt eē malū/ nullo mō sineret deus illud fieri. E Multa qppe bona de malis oīpotens facit vt de adulterio hoim bonos format et facit homines. Si vo quadā lucis particula quasi per angustias rimas infusa/ hec et alia que nouimus vera esse cognoscimus: quali et quāta luce sapientie et sciētie illic illustrabimur vbi ipsum solē vitatis facie ad faciē videbimus/ idest certa et vera sapientia cognoscemus. Cuius pñtia sites et facit pñtes. Qui enim vere sapiētie vere pulchritudini. vere eternitati adheredit/ sapiēs vtiq3 et pulcher et eternus erit. Sic ei absentia eius dissimiles oīno ei facit. Cuius eternitas sine initio et sine fine est. Si eīn esset tēpus qñ non esset/ quis eū faceret. Ipse est solus deus/ et ante ipsum alius deus non erat non est/ nec erit. Non seipsum creauit: cū nihil seipm creat. Qua eīn potentia q oino nō esset seipsum faceret. Restat igit q oino non est factus deus cū ergo nullomō deus factus est sine initio ante oīa erat. Quicquid eīn factum est habet initiū et quicquid initiū habet sine dubio factum ē nō ab alio nisi a deo nō facto/ sed oia faciēte. Cuius scientia sine vlla varietate cognitiōis/ et sine vllo visu huc et illuc vniuersalē varietatem omniū creaturarū/ angeloꝝ/ hominū stellarū/ arenarū/ capillorū/ verborū/ cogitationū/ momentoꝝ oīm simul et semel cōprehendit et intelligit. Fons igitur et origo omnis scientie deus est quem q3to plus quis bibet tāto plus sitiet. F Incōparabiliter g totius mūdi regnū/ vt. s. diximus/ etsi eternū esset/ pcellit societas angeloꝝ et sctōrū: et presenti ipsius dei adesse visioni. In cuius visione trina scientia nascit. idest homo qui cernit: et deus qui cernitur: et ceteri omnes oīa videbunt et intelligent. Sicut enim p speculū vitreum trina nobis visio administratur/ quia nosipsos et ipm speculum: et quicquid presens adest videmus. Si per speculum diuine claritatis et ipsum deū vt est videbimus q3tū possibile est creature: et nosipsos et et vetera vera et certa scientia cognoscemus. Tunc abdita creaturarū et ipsius inferni videndo deū videbimus. Tūc iustis manifestū erit quomō deus ē inuisibilis incōparabilis sine initio et sine fine ante omnia. Quicqd interest inter nasci quod ad filium pertinet/ et pcedere qd ad spiritū sctm

excepto q vnus ex vno natus sit: alt ex duobus pcessit. Et quõ pr nõ pces sit filiũ tpe sed origine/nec spm sctm. ⁊ quõ oĩa dei vnũ sunt ĩ deo/excepto qđ ad relationẽ ptinet. Nã sapia ⁊ ve ritas dei ⁊ eĩnitas nõ diuersa sunt in ter se. sed vnũ sunt sicut ⁊ oĩa. Sapia eñi dei non magis sapia ꝗ̃ vitas ẽ. et nõ magis vitas ẽ ꝗ̃ sapia ꝗ̃ eĩnitas ꝗ̃ ceta dei oĩa: vnũ ei sunt ĩ deo/⁊ nõ solũ hec ĩter se eadẽ sunt ĩ deo. sed nõ aliđ sunt ꝗ̃ ipse deus. Et quõ mũdꝰ erat ĩ deo/añꝗ̃ ĩ seipo esset nõ mũdꝰ sed deus. ⁊ quõ vbiꝗ̃ totus sine loco magnus sine ꝗ̃titate/bonus sine q̃li tate. ⁊ quõ oĩa penetrat mũda ⁊ imũ da sine sui pollutiõe. ¶ Si. n. lux ista visibil' oĩa loca illustrat ⁊ ster q̃linia ẽt penetrat sine sui fetore/⁊ si ne sui pollutiõe ꝗ̃to magis deus qui est iuisibilis ⁊ icõmutabil' lux/oĩa pe netrat/regit/sustinet/ circundat/ illu strat/sine vlla mutatiõe vl' pollutiõe nõ solũ celestia ⁊ ẽrestia/sed ĩfernalia Tũc erit electis dei trina visio. i. cor poralis q̃ corpa cernenẽ q̃rũdã splẽdẽ tia vt sol/q̃rũdẽ vt lũa/alioꝝ vt stelle Et spũalis q̃ siĩitudĩes corpoꝝ in spũ nõ fallaci fantasia ĩspiciẽt/q̃ visione ẽt hodie fruunẽ spũs iustoꝝ post cor poꝝ claustra. Et visio ĩtellectualis/q̃ puro mẽtis oclo ĩ spũ deũ videbũt. et suas aĩas ⁊ ṽtutes ĩtimas ⁊ spũs an gelicos. Tũc duplices deo acturi sũt gr̃a vez ꝑ sua liberatiõe a ꝑpetua dã natiõe ⁊ ꝑ bonoꝝ ieffabili retributio ne. Tũc cõis oĩz reus ⁊ hostis dyabo lus in cõspectu oĩm electoꝝ dei dãna bitur. Cuius dãnatio ĩtolerabilis pe na delectabile spectaculũ p̃bebit ele ctis. Tunc ardẽtissimo amore libera torẽ suũ ⁊ oĩm bonoꝝ datorẽ amabũt et sine fine sine fastidio clamore cor dis laudabunt deũ oĩpotentẽ beni gnũ et misericordẽ. Cui est honor et gl'ia nũc et per omnia secula seculoꝝ: Amen.

¶ Diui Augustini ep̃i hipponẽsis de triplici habitaculo liber explicit.

¶ Eiusdẽ diui Augustini ep̃i Hipponensis Scale paradisi Liber incipit. ¶

Um die q̃dã corporali manuũ labore occupatus de spũal' hoĩs ex ercitio cogita re cepissem q̃t tuor spũales g̃ dus aĩo cogi tanti se subito obtulerũt s. lcõ/medita tio/oro et ɔtẽplatio. hec ẽ scala clau straliũ q̃ de ẽra ĩ celũ subleuanẽ/q̃di bus distĩcta paucis/ĩmẽse tñ ⁊ ĩcredi bil' magnitudĩs. cuiꝰ extrema ps ẽre ĩ nixa ẽ/supior ꝑo nubes penetrat/⁊ se creta celoꝝ rimaẽ. hi g̃dꝰ sicut noĩbꝰ ⁊ nũero sũt diuersi/ita ordie ⁊ nũero sũt distĩcti. q̃rũ ꝓꝑetates ⁊ offĩa q̃dẽ singl'a q̃d circa nos efficiãt quõ inter se ĩuicẽ ordĩant ⁊ p̃emineãt. si q̃s diligẽ ter ĩspiciat. q̃cq̃d laboris aut studij ĩ pẽderit ĩ eis breue ẽputabit ⁊ facile p̃ vtilitatis ⁊ dulcedis magnitudĩe. est ãt lcõ sedula scꝑturaꝝ cũ aĩ ĩtẽtiõe ĩspectio. meditatio ẽ studiosa mẽtis actio/occulte ṽitatis noticiã/ductu ꝓꝑe rõnis ĩuestigãs. oro ẽ deuota mẽ tis ĩtẽtio ĩ deũ/ꝑ malis amouẽdis ⁊ bonis adipiscẽdis. Cõtẽplatio ẽ mẽ tis in deũ suspẽse quedã eleuatio, eter ne dulcedinis gaudia degustans.

Descriptio officioꝝ q̃tuor g̃duũ. ¶

Sšig̃tis g̃. iiij. g̃duũ de scriptiõibꝰ restat vt eaꝝ offĩa videamꝰ. Lcõ inq̃ rit meditatio ĩuenit oro postulat/ɔtẽplatio degu stat. vñ ipe dñs dĩt. q̃rite ⁊ ĩuenietis. pulsate ⁊ aperieẽ vobis. q̃rite legen do ⁊ ĩuenietis meditãdo. pulsate orã do/⁊ apꝑiẽ vobis ɔtẽplãdo. lcõ q̃si solidũ cibũ ori apponit. Meditatio

masticat ꝛ frangit. Oratio saporẽ acquirit. Cõtẽplatio est ipsa dulcedo q̃ iocundat ꝛ reficit. Lectio in cortice: meditatio in adipe. Orõ in desiderij postulatiõe. Cõtemplatio in adepte dulcedis delectatione. Qd̓ vt expressius videri possit vnũ de multis suppona exẽplũ. In lectione audio. Bti mũdo corde: qm̃ ipi deũ videbũt. Ecce breue ṽbũ: sed suaue ꝛ mltiplex sensu. Redeo sup ad pastũ aie q̃si vue mi nistralis. qd̓ postq̃ aia diligẽter ispexit dt intra se: põt aliqd boni eẽ. Redibo ad cor meũ ꝛ tẽtabo si forte intelligere ꝛ inuenire potero mũdiciaꝫ hãc pciosa em̃ ꝛ desiderabilis est res ista cuius possessores dei dñr. Cui visio dei q̃ est vita eterna ꝑmittiꝛ. q̃ tot sacre scripture testimonijs collaudatur. Hoc ergo sibi plenius explicari desiderans: icipit hãc vuã masticare et frãgere. cãq; in torculari ponit dũ excitat rõnẽ ad inquirendũ an sit: et quõ haberi possit hec adeo preciosa et desiderabilis mundicia.

¶ Officiũ meditationis. R.

Accedẽs ergo sedula meditatio nõ remanet extra nõ hꝫ aliqd i supficie alteri⁹ pedẽ figit: iteriora penetrat: singula rimaꝛ attẽte cõsiderat q nõ dixit: bti mũdo corpe: sꝫ mẽte: qꝛ nõ sufficit manus hr̃e innoxias a malo opere: nisi et prauis cogitatiõibus mũdemur i mẽte. Qd̓ auctoritate ꝓphete cõfirmaꝛ dicentis. Quis ascẽdet i mõtẽ dñi aut qs stabit in loco sancto eius. Innocens manibus ꝛ mũdo corde. Itẽ cõsiderat hãc cordis mũdiciã quã optabat idẽ ꝓpheta q orãs inqt vt supra. Cogita q̃ sollicitus erat i hac custodia btũs Iob q dicebat. Pepigi fed⁹ cũ oculis meis ne cogitarẽ quicq̃ de ṽgine. Ecce q̃tũ arctabat se vir sctũs qui claudebat oclos suos ne videret vanitatẽ: ne forte incaut⁹ respiceret qd̓ postea int⁹ desideraret. Postq̃ et hmõi de cordis mũdicia ptractauit incipit tractare de ei⁹ p̃mio. Quam gliosum ꝛ delectabile esset videre faciẽ desideratã dñi: speciosaꝫ forma p̄ filijs hoim. Nõ iã abiectũ ꝛ vilẽ non hñtẽ spẽm qua vestiuit eũ mr̃ sua: sed stola imortalitatis indutũ et coronatũ dyademate quo coronauit euꝫ pater su⁹ in die resurrectiõis et glie die quã fecit dñs. Cogitat q i illa visiõe erit satietas illa de qua dt ꝓpheta. Sotiabimur cum apparuerit gloria tua. L Videsne q̃tũ liquoris emanauit ex minima vua: q̃tus ignis ex hac scintilla ortus ẽ: q̃tũ hec modica massa. bti mundo corde: qm̃ ipsi deũ videbũt. in cadẽ meditatiõe extẽsa est. Sed q̃tũ adhuc posset extẽdi si accederet aliqs talia expt⁹. Sẽtio ei q puteus altus ẽ: sꝫ ego ad hec rudis: vas in quo pauca haurirẽ vix inueni. His aia facibus iflãmata: his inactata desiderijs: fracto alabastro suauis vnguenti p̃sētire incipit. nõ de gustu sꝫ quasi nariũ odoratu. Ex hoc colligit q̃ suaue est hui⁹ meditatiõis sentire expientiã cui⁹ meditatiõeꝫ nouit adeo eẽ iocundã. Sꝫ quid faciet hñdi desiderio exestuat. sed non inuenit apud se quõ habere possit. ꝛ q̃to plus inquirit. plus sitit. dũ apponit meditationẽ: apponit ꝛ dolorẽ: qꝛ nõ sentit dulcedinẽ quã in cordis mũdicia meditatio eẽ mõstrat: sꝫ nõ p̃stat. Nõ ei est legẽtis atq; meditãtis hãc sentire dulcedinẽ: nisi data fuerit desup Legere ei ꝛ meditari tã bonis q̃ malis cõe est. Et ipsi phi gentium in quo summa ṽi boni consisteret inuenerũt: ductu rõnis. Sed qꝛ cũ deũ cognouissent: non sicut deũ glorificauerunt: sed de suis viribus p̄sumẽtes dicebãt: linguã nr̃aꝫ magnificabimus labia nostra a nobis sunt. nõ meruerũt pcipere qd̓ potuerũt videre. Euanuerũt in cogitationibus suis. ꝛ eoꝝ sapiẽtia deuorata est: quã eis ꝯtulerat hũanũ studiuꝫ discipline. nõ spũs sapiẽtie. q sol⁹ dat ṽaꝫ sapiaꝫ: sapidã. s. sciaꝫ. q̃ cuꝫ alicui inest: iestimabilis sapor iocũda ꝛ reficit. ꝛ de illa dictũ est. Sapia nõ itrat in maliuolã aiam

Hoc aūt a solo deo ē. ꝛ sicut officiuȝ baptizādi dn̄s ꝓcessit multis. ꝑtāteȝ ꝓo ꝛ auctoritatē i baptismo remittē di petā sibi soli retinuit. Vn̄ iohānes antonomatice ꝛ discretiue ꝺ eo dixit Hic ē q̄ baptizat i spū sctō. Et de eo possum⁹ dicere. hic ē q̄ sapie saporem dat sapidā aīe facit scientiā. Sermo siquideȝ datur multis. sapiā paucis. quā distribuit dn̄s cui vult ꝛ quō vult

Officiū orationis.

Vidēs aūt aīa q̄ ad deside ratā cogitatōis ꝛ expiētie dulcedinē p se nō possit at tigere: ꝛ q̄to magis ad cor altū accedit: tāto magis exaltet͂ de⁹ hūiliat se ꝛ fugit ad orō nē dicēs. Dn̄e q̄ nō videris nisi a mū dis cordib⁹ iuestigaui legēdo: medi tādo q̄siui quō hr̄i possit vera cordis mūdicia. vt ea mediāte vl' ex media pte possē te cog̃scere. querebā vultū tuū dn̄e. vultū tuū dn̄e q̄rebā. Diu me ditatus sū i corde meo ꝛ i meditatio ne mea exardescet ignis ꝛ desideriuȝ amplius cog̃scendi te: dū panē sacre scripture mihi frāgis: ꝛ i fractiōe pa nis: in q̄ magis cognit⁹ es. Et q̄tum plus te cog̃sco pl⁹ te cognosco pl⁹ te cognoscere desidero: non iā i cortice lr̄e: sȝ i sensu expientie. Nec hoc peto dn̄e pp merita mea sȝ p tua mīa. Fa teor ei q̄ idigna ꝛ peccatrix suȝ. sȝ ca telli edūt de micis q̄ cadūt de mensa dn̄oꝝ suoꝝ. Da mihi dn̄e arrā heredi tatis future saltē guttā celestis plu uie: q̄ refrigerē. sit i meā q̄ amore ar deo.

Officiū cōtēplatiōis.

His ꝛ hmōi ignitis eloquiis suuȝ ifiāmat desideriū sicut ōndit suuni affectū. His icātatiōib⁹ aduo cat spōsuȝ. Dn̄s aūt cui⁹ oculi sup iu stos: ꝛ aures eius nō solū ad p̄ces: sȝ ipsas p̄ces eoꝝ nō expectat donec ser monē finierit: sȝ mediū oratiōis cur sum interrūpēs festinus ingerit se: et aīe desiderāti festin⁹ occurrit celestis rore dulcedinis circūfusus: vnguen tis optimis delibut⁹ aiam fatigataȝ recreat: esurientem reficit aridam i pinguat. facit eam terrenoꝝ obliuisci. Jn memorē sui mirabilr̄ fortificādo viuificans: ꝛ inebriādo sobriā reddēs Et sicut i quibusdā carnalib⁹ officiis adeo vincit͂ carnalis concupiscentia q̄ omnē vsum rōnis amittit: et fit ho mo quasi tot us carnalis. Jta merito in hac supna ꝯtēplatiōe ita ꝯsumunt͂ et absorbentur carnales mot⁹ ab aīa: vt in nullo caro spūi cōtradicat ꝛ fiat hō quasi totus spūalis.

Signa spūsscti ad aīaȝ vēiētis

O Dn̄e quō appes qn̄ hec facies ꝛ qd̄ signū aduēt⁹ tui. Nūqd hui⁹ solatio nis ꝛ leticie testes ꝛ nūcii sūt suspiria ꝛ lachryme. Si ita ē noua ē ātiphrasis ista: ꝛ significatio iusitata. Que ei cōuētio ꝯsolatiōis ad suspiria: letitie ad lachrymas: si tn̄ iste dicēde sunt la chryme: ꝛ nō poti⁹ roris iterioris su pifusi supfluēs abūdātia: ꝛ iterioris ablutiōis indiciū: ꝛ exterioris purga mentū. Ut sicut in baptismo puerorū p exteriorē ablutionē significat͂ ꝛ figu rat͂ iterior aīe ablutio. ita hic exterio rē ablutionē interior ꝓcedit purga tio. O felices lachryme p quas macu le iteriores purgant͂: p quas petōruȝ incendia extingunt͂. Beati qui sic lu getis q̄ ridebitis. I lachrymis agno sce o aīa spōsum tuū amplectere desi deratū. nūc torrēte te voluptatis ine bria. fuge ab vbere cōsolatiōis eius lac et mel. hec sunt mūda munuscula ꝛ solatia q̄ dedit tibi spōs⁹ tu⁹: gemi tus. s. ꝛ lachryme. Adducit tibi potū his lachrymis in mēsa. He lachryme sūt tibi panes die ac nocte: panes vti q̄ cōfirmantes cor hoīs: ꝛ dulciores super mel et fauū. O dn̄e si adeo sunt dulces iste lachryme q̄ ex memoria ꝛ desiderio tui excitantur: q̄ dulce erit gaudiū qd̄ ex manifesta tui visiōe ca piet͂. si adeo dulce ē flere p te: q̄ dul ce erit gaudere de te. Sȝ quid hui⁹ se creta colloquia proferimus in publi cum. Cur in carnales affectus ver bis cōmunibus conamur exprimere.

Inexperti talia non intelligũt in libro experientie quos ipsa docet vnctio. Aliter aũt littera exterior nõ pdest quicq̃ legenti. Modicum sapida ẽ lectio exterioris lr̃e: nisi glosam ⁊ interiorem sensum sumat ex corde.

❧ Quõ remanet anima spũssãcti feruore discendente. P

O Ratio diu ptraximus sermonez. Bonũ ei erat nos hic esse cũ petro ⁊ iohanne cõtẽplari gloriã spõsi: et diu manere cuz illo. Sed vellẽ hic fieri nõ duo nõ tria tabernacula. sed vnũ in q̃ essem⁹ simul: ⁊ simul delectaremur. Sz vt dt spõsus: dimitte me: iã em̃ ascẽdit aurora: iã lumẽ gratie ⁊ visitationem quã desiderabas accepisti. Data ergo bñdictiõe: mortificato neruo femoris: ⁊ mutato noĩe de Iacob in israel: paulisper secedit spõsus diu desiderat⁹: cito elapsus. Subtrahit se tã a pdicta visione q̃ a dulcedine cõtẽplationis manet tñ pñs q̃tũ ad gubernationem. q̃tum ad gloriaz q̃tum ad vnionem.

❧ Hic reddit cã quare spũssancti feruor aĩam aliquãtulũ deserit. Q

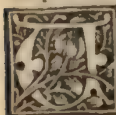
S Ed ne timeas o spõsa. ne desperes. ne existimes te cõtẽni si paulisp tibi subtrahit spõsus faciez sua. Omia ista coopant tibi i bonũ: et de accessu ⁊ recessu lucrũ acqris tibi: ⁊ recedit. venit ad ɔsolatiõe: recedit ad cautelã: ne magnitudo ɔsolatiõis extollat te: ne si sp apud te sit spõsus incipias cõtẽnere sodales. ⁊ hãc cõtinuã visitationez non iã gratie attribuas sed nature. Hãc aũt gratiã cui vult ⁊ qñ vult spõsus attribuit: nõ iure hereditario possidet. Vulgare pũerbiũ est: q nimia familiaritas parit cõtemptũ. Recedit ergo ne forte nimis assidu⁹ contẽnat: ⁊ absens magis desideret: desideratus auidi⁹ qrat: diu quesitus tandem gratius inueniat. Preterea que est presens vita q̃ respectu future glorie: que reuelabit in nobis enigmatica est: q nunc ex pte cognoscimus. Nam hic ciuitatem manentẽ nõ habemus. sed inquirimus futurã. Ne ergo exilium deputemus p patria: arraz pro pcij summa: venit spõsus ⁊ recedit vicissim. nunc ɔsolationem afferens: nunc vniuersum statum nostrum in infirmitate cõmutãs. paulisper nos pmittit gustare q̃ suauis est et anteq̃ plene sentiamus se subtrahit. et ita quasi alis expãsis supra nos volitãs puocat nos ad volãduz quasi dicat. Ecce parum gustatis: sũ dulcis sz si vultis plene saturari hac dulcedine: currite post me in odorem vnguentorũ meorũ: hñtes sursuz corda: vbi ego sum in dextra dei patris vbi videbitis me. nõ p speculũ i enigmate sed facie ad faciem. ⁊ vbi plene gaudebit cor vestrum: et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

❧ Cura de diligentia anime ne omnino a deo deseratur. R

S Ed caue tibi o spõsa q̃modo auertat se spõsus. Nõ longe abijt. et si nõ vides eũ ipse tamen videt te plenus oculis ante et retro: nunq̃ potes eum latere. Hz etiaz circa te nũcios suos spũs quasi sagacissimos exploratores vt videant quomõ absente sponso couerseris ⁊ accusent te coram ipso si aliqua signa lasciuie et scurrilitatis in te dephenderint: zelotippus est spõsus iste si forte aliũ amatorez accepis: si alijs placere studueris/statim discedet a te: ⁊ alijs adherebit adolescẽtulis delicatus est sponsus iste nobilis ⁊ diues ẽ speciosus forma pre filijs hominũ. et ideo non nisi speciosam dignatur habere sponsam. Si viderit in te maculã siue rugam/statim auertet oculos Nullam enim immundiciam põt sustinere. Esto ergo casta esto verecunda et humilis. vt sic a sponso tuo merearis frequenter visitari. Timeo ne diutius detinuerit nos sermo iste / sz ad hec compulit me materia sterilis pter et dulcis. quam ego non ptrahebã spontane⁹ sed nescio qua ei⁹ dulcedine trahebar inuitus.

¶ Officio et effect⁹ singulorꝝ gradu um per re petitionem S

Et ergo q̄ diffusi⁹ dicta sūt simul iūcta vel vnita meli us videātur p̄dictorꝝ sum mā recapitulādo colliga- m⁹ sicut i p̄dictis exēplis p̄notatū videri pōt quō p̄dicti ḡdus cohereāt ꝛ sicut tpaliter ꝛ causaliter se p̄cedāt. Lectio eni q̄si fūdamētum prima occurrit ꝛ data materia mittit nos ad meditationē meditatio ṽo q̄d appetēdū sit diligēti⁹ inq̄rit ꝛ q̄si effo diēs thesaurū iuenit ꝛ ondit. Sꝫ cū p se obtinere nō valeat mittit nos ad orōnē. Orō se totis virib⁹ erigit vbi reperit thesaurū desiderabilē ꝯtēpla tiōis suauitatē hec adueniēs p̄dicto rū triū laborē remunerat dū celestis rore dulcedinis aīam sitiētē inebriat lectio ḡ est ſm exteri⁹ exercitiū. Me ditatio ſm intius itellectū. Orō ſm desideriū Cōtēplatio sup oēm sēsū. Prim⁹ grad⁹ est incipientiū. Scd̄s est p̄ficientiū. Tertius est deuotorū Quart⁹ beatorꝝ. Hi autē gradus ita cathenati sūt ꝛ vicaria ope sibiinuicē deseruiūt q̄ p̄cedētes sine subsequen tib⁹ aut parū aut nichil p̄sint. Seq̄n tes ṽo sine p̄cedentibus aut raro aut nūq̄ p̄sint. Quid eni p̄dest lectione cōtinua tp̄s occupare sctōꝝ gesta et scripta legēdo trāscurrere nisi ea ma sticādo ꝛ rumināndo succū bibam⁹ et trāsglutiendo vsqꝫ ad cordis intima trāsmittamus vt ex his diligēter cōsi deremus statū nostrū ꝛ studeam⁹ eorꝝ opa agere quorꝝ facta cupimus lecti tare Sꝫ quō hec cogitabim⁹ aut quō cauere poterim⁹ ne falsa aut iania q̄ dā meditādo limites a sanctis patri bus cōstitutos trāseamus nisi prius circa hm̄oi aut ex lectiōe aut ex audi tu fuerimus istructi. Audit⁹ eni q̄dā modo ptinet ad lectionē. ¶ Vn̄ so lem⁹ dicere nō solū libros ip̄os nos legisse quos nobisipsis vel aliis legi mus sꝫ etiā illos quos a magistris au diuimus. Itē q̄d p̄dest hoi si p medi tationes q̄ agēda sunt videat nisi ora tionis auxilio ꝛ dei grā ad ea obtinē da cōualescat. Oē iq̄t datū optimū: ꝛ oē donū p̄fectuꝫ de sursū est descēdēs a p̄re luīꝫ sine q̄ nihil possum⁹ facere sꝫ ip̄e i nobis facit opera nō tn̄ oino sine nobis. Coopatores q̄dē di sum⁹ si cut dicit apl̄s. Vult siq̄dē deus vt eū oremus ꝛ vt ei aduenienti ꝛ p̄stolanti ad ostiū aperiamus sinuꝫ voluntatis nostre ꝛ ei cōsentiamus. Hunc cōsen sū exigebat a samaritana q̄n dicebat Voca virꝝ tuū. Volo tibi infundere grāꝫ tu applica liberꝝ arbitriū. Orō nē exigebat ab ea cum dicebat. Tu si scires donum dei ꝛ q̄s est q̄ dicit tibi da mihi bibere forsitan petisses ab eo aquā viuā. Hoc audito q̄si ex lectiōe mulier instructa meditata est i corde suo bonū sibi fore ꝛ vtile habere hāc aquā. Accensa ḡ habēdi desiderio cō uertit se ad orationē dicens. Dn̄e da mihi hāc aquā vt nō sitiā neqꝫ veniā vnq̄ haurire aquā. Ecce audit⁹ ṽbi dn̄i ꝛ sequēs sup eo meditatio incita uerūt ad eā orādū. Quō nāq̄ essꝫ sol licita ad postulādū nisi prius eā accē disset meditatio. Aut q̄d ei p̄cedens meditatio cōtulisset. nisi q̄ appetēda mōstrabat sequēs orō ipetrasset. Ad hoc ergo vt fructuosa sit meditatio: opꝫ vt sequat̄ oratiōis deuotio: cui⁹ quasi effect⁹ ē cōtēplatiōis dulcedo. ¶ Hic ondunt̄ oēs hi grad⁹ ita eē si mul iūcti vt sint insepabiles. V

Ex his possumus colligere q̄ lectio sine meditatione arida est. Meditatio sine lectiōe erronea ē. Oratio sine meditatione est tepi- da. Meditatio sine oratiōe ifructuo sa. Oratio cum deuotiōe cōtēplatio nis est acq̄sitiua. Cōtēplationis ade ptio sine oratione aut rara aut mira- culosa. De⁹ el cuius potētie nō ē nūe rus vel termin⁹: et cuius mia sup oīa opa eius: q̄nq̄ ex lapidibus suscitat filios abrahe: dū duros ꝛ nolētes acq̄ escere cogit vt velint. ꝛ ita quasi p̄di gus: vt vulgo dici solet. bouēꝫ cornu trahit q̄n nō vocatus se ifundit: Oꝫ

et si qñ aliqbus legimus cõtigisse vt Paulo et quibusdã alijs/nõ tñ iõ debemus nos q̃si deũ tẽptando diuina p̃sumere/sed facere qđ ad nos ptinet legere scꝫ ⁊ meditari in lege dei. Orare vel amare ip̃m/vt adiuuet infirmitatẽ nr̃am/et videat imperfectũ nr̃m. Quod ipse docet nos facere dicens. Petite et accipietis/q̃rite et inuenietis. pulsate et aperietur vobis. Nũc ei regnũ celoꝝ vim patitur/et violenti rapiunt illđ. Ecce si gratis distinctionibus p̃fici pñt p̃dictoꝝ graduũ pprietates quõ sibi coherant et q̃d singuli in nobis efficiant. Beatus hõ cuius animus a ceteris negocijs vacuꝰ his q̃tuoꝛ g̃dibus versari semp desiderat qui venditis vniuersis q̃ habuit emit agrum illũ/in q̃ latet thesaurus desiderabilis/scꝫ qꝛ notate et videte / qꝛ suauis est dñs q̃ in pꝛimo gradu exercitatus. in scđo circunspectus. in tertio deuotus. in q̃rto supꝛa se leuatus p has ascẽsiões q̃s in coꝛde suo dispo suit ascẽdit de virtute i v̄tutẽ donec videatur dñs dñoꝝ in syon. Beatus q̃ in hoc sup̃mo gradu vel modico tẽpoꝛe conceditur manere. q̃ v̄e põt dicere. x Ecce sentio gr̃aꝫ dñi. ecce cũ petro et ioanne cõtẽploꝛ. ecce cum iacob plerũq꜠ rachel amplexibus delectoꝛ. Sed caueat sibi iste ne post cõtẽplationẽ istaꝫ qua eleuatus fuerat vsq꜠ ad celos ioꝛdiato casu coꝛruat vsq꜠ ad abyssos/nec post facta visitatiõe ad lasciuos mũdi actꝰ ⁊ carnis illecebꝛas ꝯuertatur. Cũ vero mẽtis humane acies infirma veri luis illustrationẽ diutius sustinere nõ poterit ad aliquẽ triũ graduũ per q̃s ascẽderat leuiter et oꝛdinate descẽdat. et alternatim mõ in vno/mõ in altero/iaꝫ in alio s̃m motũ liberi arbitrij p ratiõe loci et tp̃is demoꝛetur. tãto iam deo vicinioꝛ/quãto a pꝛio gradu remotioꝛ. sed heu fragilis ⁊ misera humana cõditio. Ecce ductu rõnis ⁊ scripturaꝝ testimonijs aperte videmus i his q̃tuoꝛ gradibus bone vite perfectionẽ cõtineri ⁊ in his sp̃ualibus bonis homínis exercitiũ debere v̄sari. Si q̃s est hic et laudabimus eũ. Velle multis adiacet. sed perficere paucis. Et vtinam de istis paucis essemus.

¶ Quattuoꝛ cause retrahũt nos ab his quinq꜠ gradibus. y

Sunt autẽ quattuoꝛ cause q̃ retrahunt nos plerũq꜠ ab istis gradibus. scꝫ ineuitabilis necessitas. honeste actiõis vtilitas hũana ĩfirmitas. mundialis vanitas. Pꝛia excusabilis scđa tolerabilis, t̃tia miserabilis/q̃rta culpabilis. Illis em̃ q̃s hmõi cã a scõ p̄posito retrahit melius erat gloriã dei non cognoscere q̃ post agnitã retroire. Quã sibi excusationẽ habebit de pctõ. Nã iuste põt dicere dñs. Quid debui tibi facere et nõ feci. nõ eras et creaui te. Peccasti et dyaboli seruum te feceras ⁊ redemi te. i mũdi circuitu cum impijs currebas ⁊ elegi te. dederã tibi gr̃am in conspectu meo ⁊ volebã facere apđ te mansionẽ. tu vero despexisti me. et nõ solum sermones meos/sed meip̃m pꝛoiecisti retroꝛsum/et ambulasti post cõcupiscẽtias tuas. Sed o deus bone suauis ⁊ mitis/amicus dulcis cõsiliarius prudẽs/adiutoꝛ foꝛtis/q̃ ianis/q̃ temerarius est q̃ te abijcit/q̃ tã humilẽ tã mansuetum hospitẽ a suo coꝛde repellit. O q̃ infelix et dãnosa cõmutatio creatoꝛẽ suũ abijcere. ⁊ pꝛauas noxias q꜠ cogitatiões recipere. illud etiaꝫ secretũ cubile sp̃ũssancti secretũ coꝛdis. qđ paulo añ celestibus gaudijs intẽdebat/tã subito imundis cogitatiõibus et pctis tradere cõculcandũ Adhuc in eodẽ calẽt sp̃õsi vestigia. ⁊ iã intromittunt adulra desideria. z Male cõueniẽs/idecoꝝ/aures q̃ mõ audierũt verba q̃ nõ licet hoĩ loq̃ tã cito ĩclinari ad fabulas ⁊ detractiões audiẽdas. oculos q̃ sacris lachꝛimis mõ baptisari erant repente conuerti ad videndas vanitates. liguã q̃ mõ dulce epithalamiũ decãtauerat. que ignitis p̄suasiõis eloquijs suis cũ sp̃õso recõciliauerat sponsam: ⁊ introdu

xerat eam in cellā vinariā: iter conuersi ad vana eloqa/ad scurrilitates ad concinnādū dolos/ad detractiones. absit a nobis dñe. Sed si forte ex hūana infirmitate ad talia dilabimur nō iō desperemus / sed iterū recurramꝰ ad clemētē mendicū/qui suscitat de terra inopē ꝛ erigit de stercore pauperē et qui nō vult mortem peccatoris iterum curabit ꝛ sanabit nos. Jam ips est vt epistole finē imponamus. Oremus ergo deum vt impedimenta que nos ab eius cōtemplatione retrahūt in presenti nobis mitiget/ī futuro nobis penitus auferat/qui p predictos gradus de virtute in virtutem nos pducat/donec videamus deum deorū in syon. Ubi electi non guttatim/nō interpolatim percipient diuine contēplationis dulcedinem. sed torrēte voluptatis jdesinenter repleti habebūt gaudiū, quod nemo tollet ab eis ꝛ pacem incōmutabilē pacē in idipsum.

¶ Diui Augustini epi Hipponensis scale paradisi finis.

¶ Sancti Augustini epi hipponēsis de duodeci abusionū gdibꝰ libellus.

Duodecim abusiua sunt seculi hoc est.
Sapiens sine operibus.
Senex sine religione.
Adolescēs sine obediētia.
Diues sine elemosyna.
Femina sinē pudicitia.
Dñs sine virtute.
Christianus contentiosus.
Pauper superbus.
Rex iniquus.
Episcopus negligens
Plebs sine disciplina
Populus sine lege.
His duodecim abusiuis suffocat iusticia. Hec sunt duodeci abusiua huius scli. p que scli rota si in illa fuerit decipit. et ad tartari tenebras nullo impediēte iusticie suffragio per iustū dei iudicium rotatur.

¶ Primus gradus. A

Primus abusionis gdus si sine bonis operibus sapiens et predicator fuerit qui quod sermone docet: actibus cōplere negligit. Auditores enim doctrine dicta facere contemnunt / cum pdicatoris opa a pdicationis vbis discrepare cōspiciunt. Nunq enim fit efficax pdicantis autoritas: nisi cā effectu opis cordi affixerit audientis. presertim cum et ipse doctor si in vitiorum amorem delapsus fuerit/alteriꝰ doctoris medicamētū suis vulneribus adhibere paruipendit. Unde et ipse dñs in euāgelio de doctrina pariter ꝛ bono ope discipulos instruere volens qualē in his cautelā haberent admonebat dicens. Qd si sal euanuerit in quo salietur. hoc est si doctor errauerit a q iterū doctor emēdabit. Et si lumē qd in te est tenebre sunt ipse tenebre quāte erunt. Si nāq oculus a videndi officio desiuerit/quis a manu vel a pede vel a reliquo corpe illud ministerium exiget. Quapropt doctoris cogitēt ne ampliori vindicte subiaceāt: si plurimis perditionis occasionē abundātius prestent. Nam et ipe salomō dū mulere sapientie transgressionē incurrit/totius israelite plebis regni disptionē solo suo merito prestitit. quibꝰ ergo cōmittuntur multa: maiora perdunt si nō recte dispensauerint rectoris sui munera q perceperūt. Cui em plus cōmittit, plus ab eo exigit. Et seruus qui voluntatem dñi sui intelligēs nō facit acrioribus flagellis grauioribusq vindictis vapulabit.

¶ Secundus gradus. B

Secundus abusiōis gdus ē si sine religiōe senex eē inueniat cui cū mēbra mēbra exteriorīs hois veterascūt vires ai. i. interioris hois mēbra icremēta roboris nō capiūt plus em oibꝰ religiōi operā dare senibꝰ cōuenit: quos pñtis seculi florida etas trāsacta deseruit. Sicut nāq i lignis

ipsa reproba arbor pparet/q̄ post flores fruct⁹ optimos cultori suo nō exhibet.sic ꝛ in hoībus ipe reprob⁹ est quē flos iuuētutis deseruit.ꝛ iā ī sui corporis senectute bonorum operum maturos fructus pferre paruipēdit Quid eni stolidi⁹ pōt fieri si mēs ad pfectionē festinare nō cōtēdat.qū totius corporis habit⁹ senectute cōfectus ad interitū pperat.Dū oculi caligāt/aures grauiter audiūt/capilli fluunt/facies ī pallorē mutat/dētes lapsi nūero minuūt.cutis arescit/flatus nō suauit olet.pect⁹ suffocat/nasus cachochimat:genua trepidant/talos ꝛ pedes tumor īflat:etiā hō īti or q̄ nō senescit hic hoīb⁹ aggrauat. Et hec oīa ruiturā iam iāq; domum corpis cito pnunciant.Quid ergo superest nisi vt dū hui⁹ vite defect⁹ appropiat:nihil aliō cogitare q̄ quō future vite adit⁹ ppere cōprehēdat/q̄ q; senex appetat.Juuenib⁹ eni incertus hui⁹ vite termin⁹ instat.senibus vero cūctis matur⁹ ex hac vita exit⁹ breuiter concordat. Cauende ergo sunt homī due particule q̄ et in illi⁹ carne nō veterascūt ꝛ totū hoīem secū ad peccandū trahūt cor vcꝫ ꝛ lingua.Quia cor nouas semp cogitationes machinari non desinit.Lingua ipigre loquitur quodcūq; cor machinari senserit.Caueat ergo senilis etas ne iste iuuenescētes particule totā sui armoniā decipiāt.ꝛ pres ieptas reliquā corpis grauitatē illudant. Unicuiq; nāq; considerandum est q̄d etate eminenti dignum sit.et agat/quod nec vitam nec etatem:nec ministeriuꝫ vile reddat.

¶ Tertius gradus.

Tertius abusiōis grad⁹ ē. si adolescēs sine obediētia deprehēdit:quo mūdus a recto rōnis ordine deprauat.Qualr nāq; ī senectute illie ministrari sibi spabit q in adolescētia seniorib⁹ obediētiā exhibere ptēnit Uñ ꝛ ī puerbijs apō veteres habet.Aō dñari neq̄t q pri⁹ alicui seruitutē pbere denegat. Propt qō ꝛ dñs iesus in temporibus sue carnis dū adhuc ad legitimā etatem doctoris non peruenit:obediēter ministrationē suis parentibus exhibuit. Sicut ergo in senibus sobrietas ꝛ morū perfectio reqritur: ita etiā in adolescentib⁹ obsequiū subiectio ꝛ obediētia rite debet.Quapropter ꝛ in mandatis legis primū i his que ad homines pertinent:patris ꝛ matris honor imperat.quia q̄uis carnalis pat nō supuixerit.aut indign⁹ fuerit. alicui tamen patri digno ꝛ viuēti.paternus honor vsq; ad dignā etatem a filijs p bendus esse ostenditur.Quattuor eī modis p scripturas diuinas patres vocant.hoc est.natura.agente.admonitione.ꝛ etate.De patre nanq; naturali.Jacob ad laban loquit.Nisi timor pris mei isaac affuisset. tulisses oīa q̄ mea sunt.Gente vero pater dicit.quando dñs ad moysen de rubo loquebat.Ego sum inquiens de⁹ patrum tuoꝝ.deus Abrahaꝫ de⁹ Jsaac deus Jacob Etate autem et admonitione pater dicitur cum moyses in cantico deuteronomio loquitur.Jnterroga patrē tuū ꝛ annunciabit tibi maiores tuos ꝛ decet tibi.Quod si ergo naturalis pater superstes non fuerit.aut idign⁹ fuerit.admonenti tñ seniori adolescētis obediētia. prebēda erit.Quō eni honoratus in senectute apparebit.qui discipline laborem in adolescentia nō sustinuerit.Quodcūq; enim homo laborauerit.hoc ꝛ metet.Omnis nāq; disciplina in presenti nō videt esse gaudij sed meroris. postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitie. Sicut enim fructus in arbore non inuenitur in qua prius germinus aut flos pri⁹ non apparuerit:sic ꝛ in senectute honorē legitimū asseq̄ nō potit.q i adolescētia disciplie alicui⁹ exercitatib⁹ nō laborauerit.Disciplia igitur q; obediētia q̄lit fieri pōt.Ad ergo sine obediētia adolescens disciplina est.Nā et ipsa obediētia q

oīm disciplinarū mater magna exercitatiōe indiget: q̄ sui normam studij a xp̄o dn̄o sumpsit: q̄ obediēs p̄ri vsq̄ ad mortē/mortē aūt crucis/ignominiam libenter sustinuit.

¶ Quartus gradus. D

Quartus abusionis grad⁹ est. diues sine elemosyna: q̄ sup̄flua vsus sui q̄ custodienda in posterū recōdit indigentibus et nichil habentibus nō distribuit. p quod efficitur vt dū in terra q̄sita diligenti cura custodit. celestis p̄rie perennē thesaurū amittat. Ad quē thesaurū dn̄s iesus adolescentē diuitē q̄ illum de p̄fectione iterrogauerat ita r̄ndēs inuitauit. Si vis p̄fectus esse/vade ꝛ vende oia q̄ habes ꝛ da paupib⁹/ꝛ veni seq̄re me: et habebis thesaurum in celo. Quē thesaurū nullus vnq̄ hoim habere pōt/nisi q̄ paupibus solatia prestat. aut qui per semetipsius voluntatē paup est. Non ergo dormiat in thesauris suis qd pauperes dormire non sinit. Diues nāq̄ ꝛ si multa congregauerit: his frui solus nequaq̄ poterit qꝛ vni⁹ hois natura multis rebus nō succurrit. Quid ergo stultius est q̄ p pter vnius hois victū et vestitum. totam regni celestis perdere iocūditatē ꝛ eternos inferni cruciatus absq̄ cōsolationis p̄stolatiōe subire? Qd ergo aliquādo pernecessitatē admittendum est/p eterna remuneratione spōte distribuēdum est. Oia em̄ q̄ videnꝰ tp̄alia sunt. q̄ aūt non videnꝰ eterna sunt. Quādiu nāq̄ tēporales sumus: tp̄alibus tēporalia deseruiunt ꝛ cum hinc transierimus: eternis eterna solatia p̄stabunt. Jdcirco diligere nō debemus ea q̄ nō sēp habebim⁹: p̄sertī cū expertē rōnis auarū diuitē thesauri, sui ꝛ agri. ꝛ oia q̄ habet ostendunt: quia toto cordis intuitu illas res amat q̄ nunq̄ se diligunt. Si em̄ auruꝫ ꝛ argentū: ꝛ agros ꝛ vestimēta et cibos ꝛ metalla ꝛ bruta aīalia quis dilexerit ei hec oia vicē sibi amoris rependere non posse: ipsa rerum natura ostēdit. Quid ergo a rōne longius est q̄ diligere qd te amare nō valet. ꝛ negligere illū q̄ tue ditiōi cū dilectione oia prebere? Propꝰ hoc igiꝰ nō diligi mūdus: sed diligi proximus a dn̄o p̄cipiꝰ. qꝛ proxim⁹ vicē sui amoris pōt rependere/qd mundus minime posse non dubitatur. sic em̄ inimicū esse diligendū dn̄s precepit vt illa dilectio amicū illū ex inimico efficiat. Quisq̄s ergo diues cupid⁹ q̄ vult eťnas habere diuitias: distribuēdo egenis p̄stet interī non māsuras. Si em̄ qd diligit non vēdit/nemo emere pōt qd cupit. Auari nāq̄ iō in iudicio a rectissimo iudice nūcupanꝰ maledicti/qꝛ qui p̄teribāt eos non dicebant. Bn̄dictio dn̄i sup vos. bn̄dicim⁹ vobis i nomie dn̄i. Infelices ergo sūt auari diuites q̄ pp̄ter res trāsitorias i eternā dānatiōnē dilabūtur. Et econtrario. Beati sunt misericordes: qm̄ ipsi misericordiā consequentur. Felix est misericors: dum in hac virtute non substantiam/sed affectuꝫ dominus requirit.

¶ Quintus gradus. E

Quintus abusionis grad⁹ ē. Femina sine pudicicia. Sicut enī oēs mores bonos p̄curat ꝛ custodit in viris prudētia. sic ꝛ in feminis cunctos honestos act⁹ nutrit ꝛ fouet ꝛ custodit pudicicia. Pudicicia nāq̄ castitatē custodit: auariciā refrenat lites deuitat. iraꝫ mitigat. libidinē occupat. cupiditatē tēperat. lasciuiā castigat. ebrietatē cauet. verba nō multiplicat gule cōcupiscentias oppugnat. furtū oīno dānat. Quid plura? Oia vicia restringit. ꝛ oēs virtus: ꝛ qcq̄d coraꝫ deo ꝛ hoībus bonis laudabile est nutrit. Impudica vita nec laudē ab hominib⁹ in presenti seculo: nec remunerationē a deo expectat i futuro. Pudica vero vita famā bonā inter homines possidere: ꝛ spe future beatitudinis gaudet. Presentib⁹ semetipsam imitabilē facit/posteris memoriam amabilē relinquit. Bonis semp moribus delectaꝰ et consentit. et assidus

is scripturarũ meditationibus ⁊ eloquijs a̅imũ figit. Bonoꝝ precedentiũ exẽpla custodit/et inseparabilia pfectis ꝯtubernis nectit. Duobus ꝗ modis cõstat vere pudicitie exercitatio. idest corporis habitu in supficie: et animi affectu īterno. Per exteriorẽ modũ iuxta apostolũ. corã hoĩbus exempla: per interiorem modũ coram deo puidemus opera bona. Pudicitia namq₃ corporis ẽ/alienas res nõ appetere/et omnẽ immũdiciam deuitare. Ante horã ꝯgruã nõ gustare velle. Risum non excitare. Uerba vana et falsa non loquĩ. Habitũ per oĩa ordinatum cõpositioneq₃ cõuenientem tã capilloꝝ ꝗ̃ vestiũ sicut decet hr̃e. Cũ indignis ꝯtubernia nõ inire. Supcilioso intuitu neminẽ aspicere. Uagari oclos non permittere. Pompatico et illecebroso gressu nõ incedere Nulli inferior in incepto bono opere apparere. Nulli cõtumeliã aut ruborẽ incutere. Neminem blasphemare. Bonis nõ inuidere. Senes nõ irridere. Meliori nõ cõtrouersari. De his ꝗ ignoras nõ tractare. ⁊ ea ꝗ̃ scis nõ oĩa pferre. Nec primus amabilẽ hominẽ reddũt/et a deo acceptabilẽ faciunt. Pudicitia ꝟo anime est/pl⁹ ꝑpter dei oclos ꝗ̃ hominũ: bona facere. Appetitiones turpium cogitationũ cõpescere. Oẽs meliores se eẽ extimare. Nemini inuidere. De semetipo nihil ꝯfidere. dei semp cõsiliores omnes cõmittere. Ante dei oclos semet ipsum constituere. Heretica prauitate sensum non maculare. Catholicis per oĩa cõsentire. Deo soli adherere. Castitatẽ interne mentis dño iesu xp̃o offerre. Omnia incepta bona opera mortis tantũ termino finire. Pñtes tribulationes animi fortitudine paruipendere. In terra preter proximos nichil amare. Cuncti amoris sui thesaurum in celo constituere. et ꝑ ol bono actu mercedẽ in celestibus a deo sperare. Pudicitia ornamentũ nobiliũ est/exaltatio humiliũ/ nobilitas ighobiliũ/pulchritudo debiliũ pspe-ritas laborantiũ/ solamẽ mestoꝝ/augmentum omnis pulchritudinis/ decus religionis/defensio criminũ. multiplicatio meritorum/creatoris omnium dei amica.

¶ Sextus gradus. F

Sextus abusionis grad⁹ est Dñs sine ꝟtute. Qr nichil pficit dñandi hr̃e potestatẽ si dñs ipse nõ habeat virtutis rigorẽ. Sed hic ꝟtutis rigor nõ tã exteriori fortitudine: ꝗ̃ et ipsa secularibus dñis necessaria est/īdiget ꝗ̃ ai interiori fortitudine bonis moribus exerceri dз. Sepe eñ dñandi fortitudo ꝑ animi negligentiã pdit. Sicut de heli sacerdote factũ fuisse cõprobatur. Qui dũ per se veritatẽ iudicij peccãtes filios nõ coercuit/in eoꝝ vindictã dñs velut consentienti ferociter nõ pepercit. Tria ꝗ necessaria his ꝗ̃ dñanẽ hr̃e oportet terrorẽ scз/ordinationem et amorem Nisi enim ametur dominus ⁊ metuatur/ordinatio illius minime stare poterit. Per beneficia ꝗ ⁊ affabilitatez pcuret vt diligaẽ. ⁊ p iustas vĩdictas nõ ꝓprie iniurie sed legis dei studeat vt metuatur. Propterea quoq₃ dum multi pendent in eo/ ipse deo adherere debet qui illũ in ducatũ constituit qui ad portandũ multoꝝ onera ipm veluti fortiorẽ solidauit. Pax illius eñ nisi bñ firus firmiẽ alicui fortiorĩ adhereat/oẽ qđ in eo pẽdet cito dilabiẽ/et ipse solutus a rigore sue firmitatis cũ oneribus ad terrã dilabitur Sic et princeps nisi suo cõditori ptinaciter adheserit. ⁊ ipe ⁊ oĩs ꝗ̃ cõsentit velo cito deperit. Quidã namq₃ per dominandi officium plus deo appropinquãt/quidam imposito sibi dignitatis honore deteriores fiũt. moyses eniз accepto populi ducatu famiẽliarius dei locutioĩb⁹ vtebaẽ. Saul ꝟo filius eis postq̃ sceptrũ regni suscepit p inobediẽtie supbiã deũ offendit. rex salomõ postq̃ p̃rio sui dauid sedem obtinuit/deus illũ vltra oẽs mortales velut ad innumerosũ populi

gubernationē sapientie munere dita uit. Ecōtrario u̇o hieroboā seru9 sa lomonis postq̄ regni domus dauid ptē occupauit/ad idoloꝝ culturā de cē tribus israel q̄ erant in parte sama rie diuertit. Per q̄ exēpla euident oñ ditur q̄sdā i sublimiori statu ad maio rē perfectionē crescere/q̄sdā vero per supciliū dñatiōis ad deteriora deflu ere. Per qđ vtrūq̄ intelligit᷑ eos qui ad meliora cōscēdūt ꝑ verticē animi et dei auxiliū posse id facere. ⁊ eos q̄ ad deteriora diuertunt᷑: ꝑ mentis ibe cilitatē pariter et negligentiā errare. Vñ dñm absq̄ u̇tute fieri non decet: quā virtutē sine dei auxilio nullaten9 habet. Qui eñi multa tuetur si nō ha bet fortitudinē animi nō valet id age re: qm̄ magna magnis i festatiōib9 vr̄ aduersitatibus solēt laborare. Omis igit᷑ qui p̄est/hoc primitus tota ai in tētiōe ꝑcuret: vt ꝑ oia de dei adiuto rio oino non dubitet. Si nāq̄ ceperit in actibus suis auxiliatorē hr̄e dñm dñoꝝ/nullus hoim cōtēptū pōt hr̄e eius dñatum. Non eñi est ptās nisi a deo. Ip̄e eñi eleuat de stercore egenū et sedere facit cū principibus populi sui. et deponit potētes de sede ⁊ exal tat humiles. vt subditus fiat ois mū dus deo/et erigatur gloria dei

Septimus gradus. . . . . S

Eptimus abusiōis grad9 ē Christianus cōtentiosus q̄ cū participationē nois xp̄i ꝑ fidē ⁊ baptismū susceperit cōtra xp̄i dicta ⁊ ꝑpositum mundi caduca delectamenta diligit. Oē ei de q̄ cōtēdit᷑/aut ꝑpt̄ ꝑpriā ei9 rei dilectionē de q̄ agit᷑/aut ꝑpt̄ alte rius amorē q̄ sub odiosa spē latet ap petit᷑. Quēadmodū/u̇bi gr̄a/bellum animoso ꝯpugnātiū cōflictu: cū odio sa res sit: ꝑpter amorem victorie ⁊ li bertatis pagit᷑: et multe alie dilecte spēs sub odioso labore vel formidine satis cōtētiose expetunt᷑. Vñ patent intelligit᷑ nihil cōtendi posse nisi ꝑpter dilectionē speratam scȝ et subsequen tē amabilem remunerationem. Qui igitur de mundo presenti ex quacūq̄ causa contendit/ꝑspicue oñdit q̄ illū diligit. Quomodo ergo mundū dili gi per iohannem spiritussancti sermo nes interdicūt: quibus ait. Nolite di ligere mundū neq̄ ea q̄ in mundo sūt. Mūdi eñi amor et dei/pariter in vno corde cohabitare non possunt. quem admodū iidē oculi celū pariter et ter rā nequaq̄ cōspiciunt. Sed requiren dū est si i mūdo aliquid sit quod ama ri debeat. et quid sit ille mundus quē diligi diuina eloquia vetant. Terra vero cū nascentibus ex ea. et metallū et animantia ⁊ pulchritudo vestium et oblectationes ciborum et ea q̄ ad hec pertinent non diligi precipiūtur: sed proximus propter quē oia facta sunt hic amari iubet᷑. Hec eñi oia pre dicta velut non mansura/ad celestem patriam pergentes comitari nequnt. Proximi u̇o velut māsuri regis cohe redes/ semetip̄os licenter inuicē dili gūt. Quod ꝗ semꝑ in mundo non ma net et cum mūdo parit᷑ deficiet. Ipse mundus nō amari p̄cipit᷑. prim9 aūt q̄ est pars regni celestis i terra ⁊ iter mina elementa a regni celoꝝ appetito ribus nō incongrue amat᷑: dū in sum ma illa patria ieternū coheres habe bit᷑. Propterea u̇o mūdus pñs nō di ligi imperat᷑. ne a dei dilectiōe alien9 seculi dilector q̄sq̄ efficiat᷑. Nō ergo debet cōtendi qđ nō licet amari. Igi tur christianus qui nominis christi si militudinem tenet morū quoq̄ eius similitudinē habere debet. Christia nus eñi nemo recte dicit᷑/nisi q̄ mori bus xp̄o coequatur. De christo vero per ꝑphetā ita scribit᷑. Ecce puer me us quē elegi/electus meus cōplacui in illo sibi anima mea. ponā spiritum meū suꝑ eū. Non cōtēdet neq̄ clama bit. neq̄ audiet aliquis in plateis vo cem eius. Ecce christus nō contēdit et tu si morū eius similitudinē retine re cupis ne cōtendas ne abusiuus in ecclia xp̄ianus existas. Suis eñi facto ribus xp̄us. precepit. Nolite vocari rabbi. Vnus est eñi magister vester q̄

est xps: et patrē nolite vocare sup terrā. vnus est em̄ pater vester q in celis est. Oēs em̄ vos fratres estis: qb9 ad supplicandū imperauit dicere. Pat noster q es in celis sanctificet nomen tuū zc. Frustra em̄ contendit patrē se habere in terra: qui patrem z patriaz profitet se habere in celo. Cuius patrie possessor nemo efficitur: nisi qui de trene pȓie cōtētione secur9 habet.

¶ Octauus gradus.

Octauus abusionis grad9 est. Paup superbus. q nichil hn̄s in supbiā extollitur. cū ecōtrario diuitib9 seculi nō supbe sapere per aplm̄ paulū iperat. Quid ergo stolidi9 pōt fieri: q̄ illū q per infimā miseriā velut i terrā abiect9 extrem9 z humilis icedere debuerat: supcilioso superbie tumore inflatā mentē cōtra deum erigere: p qđ viciū lapsi corruert q in summo celi cōditi erāt culmine. Quid ergo vult quasi potens in terra supbire, q pre oībus hoībus debuerat hūilis apparere? Sed ne de pauptate sua tristiciā habeant, qd a deo recepturi sunt paupes attēdāt. Ipse etem̄ inquit. Beati paupes spū qm̄ ipsorū est regnū celorū. Recta nāq; dispensatione misericors iudex celi regnum illis cōmittit, qbus regni terrarū participationē inter mortales abstulit: vt diues i celi sede appareat. q in tra nihil penit9 pcurat. Cauenduz ergo paupib9 est: ne dū per egestatem z necessitatē terrenū regnū pretereūt per mentis etiam imprudentiam celorum regnū amittāt: Cū em̄ dei dispensatiōe pauptatē necessariā acceperint in ipsoꝝ arbitrio pēdet vtrū paupes spū sint. Nō em̄ quibuscūq; pauperibus celi regna promittunt: sed his tātūmō in quibus diuitiarū inopiā animorū hūilitas comitat. Paup enim hūilis, paup spū appellat: q cū egen9 foris cernit. nunq̄ in supbiā eleuat. Qm̄ ad appetēda celoꝝ regna pl9 valet mētis hūilitas: q̄ presentiuz diuitiarū tēporalis pauptas. Etenim humiles q bn̄ possessas diuitias habēt: possunt paupes spū appellari supbos aūt nichil habētes haud dubiū ē beatitudine paupertatis priuari. De qbus vtrisq; sācta scriptura ita loquit. Et quasi diues nichil habēs. z est quasi paup cū in multis diuitijs sit. Quasi pauper ergo in multis diuitijs: est diues hūilis spū. Et nihil hn̄s quasi diues, ē paup supb9 mētis affectu. Nobilis ergo inopia est mētis hūilitas: z inepte diuitie sunt animorū enormitas. Prouidendū ergo pauperib9 ē, vt semetipsos quales sint intelligāt, z qr reb9 cōsequi qđ cupiūt nō valent mētis tumore superbire desinant.

¶ Nonus gradus.

Nonus abusionis grad9 est Rex iniquus. Qui cū euz iniquoꝝ rectorē esse oportuit: in semetipso nominis sui dignitatē non custodit. Nomē em̄ regis itellectualr hoc retinet: vt subiectis oīb9 rectoris offm̄ pcuret. Sz qliter alios corrigere pot'it q pprios mores si iiq sint nō corrigit? Qm̄ i iustitia regis exaltat soliū. et in vitate regis solidātur gubernacula ppłorū. Iustitia vo regis est neminē iiuste p potētiā opprimere. sine acceptiōe personarū int' viꝝ z primū suū iudicare aduenis z pupillis z viduis defensorē esse. furta cohibere. adulteria punire, iniquos nō exaltare: impudicos z histriōes nō nutrire. ipios de terra pdere pricides z perierātes viuere nō sinere ecclias defēdere paupes elemosynis alere: iustos sup regni negocia ↄstituere. senes z sapientes z sobrios ↄsiliarios hēre. magoꝝ z ariolorū phitonissarūq; supstitiōib9 nō itendere: iracūdiā suā differre: patriā fortit z iuste cōtra aduersarios defendere p oia i deo cōfidere. psperitatibus nō eleuare animū, cūcta aduersa patent' tolerare: fidē catholicā in deū habere. filios suos nō sinere impie agere certis horis orōnibus isistere aū horas congruas non gustare cibū. Ve em̄ terre cuius rex est puer: et cuius principes

mane comedunt. Nec regni prosperitatem in presenti faciũt: et regez ad celestia regna meliora perducunt. Qui vero regnũ sm hanc legẽ non dispensat/ multas nõ nimirũ aduersitates imperij tolerat. Idcirco eniz pax populorũ sepe rumpitur: et offendicula de regno suscitantur. terrarũ quoqꝫ fructus diminuuntur: et seruitia populorum impediuntur. multi et varij dolores prosperitatem regni inficiunt. charorum et liberorum mors tristiciam cõfert. hostium incursus prouincias vndiqꝫ vastant. bestie armentorum et pecorũ greges dilacerant tẽpestas aeris et hemisperia turbata terrarum fecunditatẽ et maris ministeria prohibẽt. et aliquãdo fulminum ictus segetes et arborũ flores: et pãpinos exurit. Super omnia vero regis iustitia non solum presentis imperij faciẽ offuscat. sed etiaz filios suos et nepotes: ne post se regni hereditatẽ teneant: obscurat. Propter piaculum eñ salomonis regnum domus israel dominus de manibus filiorũ suorum dispersit. Et propter iustitiam dauid regis: lucernã de semine eius semp in hierusalẽ reliquit. Ecce quantum iustitia regis seculo valet intuentibus perspicue patet. Est enim pax populorum: tutamen patrie: immunitas plebis: munimentũ gentis: cura languorum: gaudiũ hominuz tẽperies aeris: serenitas maris: terreqꝫ fecunditas: solatium pauperum: hereditas filiorum: et semetipsi spes future beatitudinis. Attamẽ sciat rex quod sicut in throno hominũ primus constitutus est: sic et in penis si iustitiam nõ fecerit primatũ habiturus est. Omnes nãqꝫ quoscũqꝫ peccatores sub se in presenti habuit: supra se modo implacabili in illa futura pena habebit.

¶ Decimus gradus. R

Decimus abusionis gradus est. Epũs negligens. qui gradus sui honorem requirit inter hoies sꝫ misterij sui dignitatẽ corã deo: pro quo legatiõe fungitur: non custodit. Primo nanqꝫ ab episcopo qd sui noĩs dignitas tenet inquiratur: quoniam cum epũs grecũ nomen sit speculator interpretatur. Quare vero speculator ponitur: et qd a speculatore requiritur: dñs ipse denudat cum sub. Ezechielis prophete persona episcopo officii sui rationem denunciat ita inquiens. Speculatorez dedi te domini israel. Audiens ergo ex ore meo sermonem: nunciabis eis ex me. Si autem videris gladium venientem et tu non annũciaueris vt reuertatur impius a via sua: ipse quidez impius in iniquitate sua morietur. Sãguinẽ eius de manu tua reqrã. Si autem tu annunciaueris: et ille non fuerit reuersus: ipse quidem in iniquitate sua morietur: sed tu animam tuam liberasti. Decet ergo episcopũ omnium quibus in speculã positus est peccata diligenter attendere. et postquam attenderit sermone/ si potuerit et actu corrigere. et si nõ potuerit/ iuxta euangelij regulã scelerum operarios declinare. Si enim inquit in euangelio dominus: peccauerit in te frater tuus: corripe illum inter te et ipsum solum Si te audierit lucratus eris fratrem tuũ. Si te non audierit/ adhibe tecuz adhuc vnum vel duos/ vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Si illos non audierit dic ecclesie. Si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Tali ordine expellendus est quicunqꝫ doctori vel episcopo abherere noluerit. Et qui tali ordine expulsus fuerit/ ab aliquo alio doctore vel epõ nõ debet recipi. De sacerdote nãqꝫ in lege scribitur. Viduam aut repudiatam non accipiat vxorem. Qui ergo excommunicatã illã a catholico sibi iungit iura sacerdotij sancti: in quod christianorum genus electum est: excedit. Hac ratione episcopum ad eos quibus in speculatione positus est esse oportet. Ceterum vero qualis in semetipso esse debeat paulus apostolus exponit. vt ad gradũ episcopi veniens: sit sobrius. prudens. castus. sapiens: modestus ho

spitalis: filios habens subditos cum omni castitate: testimoniū habēs bonum ab his qui foris sunt: proferens doctrine fidelem sermonē. āte episcopatum non plures habens vxores q̄ vnam. Non percussor: nō bilinguis: non ebriosus. non neophicus: vt per hec ipse ostendat i opere qđ alios docet in sermone doctrine. Caueant ergo negligentes episcopi: q2 in tempore vindicte dn̄s per prophetam conq̄ritur dicens. Pastores mei demoliti sunt populum meum ⁊ non pascebant gregē meū pastores sed pascebant semetipsos. Sed potius procurent hi quos constituit dn̄s super familiā suam dare illis cibum in tēpore suo mēsuram tritici puram scilicet ⁊ probatam doctrinam: quatenus veniente domino mereantur audire. Euge serue bone e fidelis. quia supra pauca fuisti fidelis. supra multa te constituaȝ intra in gaudium domini tui.

¶ Vndecimus gradus. L

Vndecimus abusionis gradus est. Plebs sine disciplina: q̄ cum disciplīne exercitationibus non seruit cōīs e perditionis laqueo constringit. Ira enim dn̄i absq3 disciplīne rigore non euadit. Atq3 idcirco psalmiste vocibus indisciplinate plebi predicatur. Apprehendite disciplinam: ne qn̄ irascat dn̄s. Disciplina vero est moruȝ ordinata correctio et maiorum precedentium regulariū obseruatio. De qua disciplina. Paulus apostolus ita loquitur dicēs. In disciplina perseuerate: tanq̄ filijs vobis se offert deus. Quod si extra disciplinam estis cui⁹ participes facti estis: omnes ergo adulteri ⁊ non filij estis. Qui ergo adulteri sine disciplina sunt: celestis regni hereditatem nō capiunt. filij autem paterne disciplīne correctionis ferunt. ⁊ hereditateȝ quādoq3 recipere posse non desperant De qua etiam disciplina. Esaias quidem indisciplinate plebi predicat dicens. Quiescite agere peruerse: disci te benefacere. Et ad eandē psalmista consona voce psallit dicens Declina a malo et fac bonum. Infelix ergo est qui abijcit disciplinam. Audet enim extra milites aliquid/ qui dn̄m crucifigentes non eius sciderunt tunicam qui ecclesie christi scindit disciplinaȝ Sicut enim tunica totum corpus preter caput tegitur ita disciplina omnis ecclesia preter christuȝ qui ecclesie caput est et sub disciplina non est protegitur ⁊ ornatur. Ipsa enim tunica cō texta desuperfuerat per totum: quia eadem disciplina ecclesie a domio de celo tribuitur ⁊ integrat. De qua dominus cum ad patrem ascēdisset post q̄ resurrexit a mortuis ad apostolos suos loquitur dicens. Vos autem sedete hic in ciuitate quoadusq3 induamini virtute ex alto. Tunica ergo corporis christi disciplīa ecclesie ē. Qui autem extra disciplinam est: alienus est a corpore xp̄i. Non scindamus igitur illam: sed sortiamur de illa. idest non soluamus quicq̄ de mādatis domini: sed vnusquisq3 in quo vocatus est in eo permaneat apud dominum.

Duodecimus gradus. M

Duodecim⁹ abusionis gradus est. Popul⁹ sine lege qui dum dei dicta ⁊ leguȝ scita cōtēnit per diuersas errorū vias preuaricationis laqueū incurrit. De quibus vijs sub persona p̄uaricatoris populi humanū gen⁹ propheta ita deplangit. Nos autē sicut oues errauim⁹/ vnusquisq3 in viam suam declinauit. De q̄bus vijs etiam eadē sapientia loquit per Salomonem. Multe vie videnẗ hominibus recte: nouissima earum deducunt ad mortē. Que vtiq3 multe perditionis vie tunc incedunẗ: cuȝ vna regalis via: lex dei videlicet que neq3 ad dexteram/ neq3 ad sinistrā declinat: per negligentiā deseritur. De qua via dn̄s iesus xp̄s qui est finis legis ad iustitiam omni credenti denūciat. Ego sum via veritas ⁊ vita. Nemo venit ad patrem nisi per me. Ad

quam viam omnes communiter inuitat dicens. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos. Quia non est personarum acceptio apud deum. vbi non est iudeus et grecus: masculus et femina: seruus et liber barbarus et scitha: sed omnia in omnibus christus. Omnes enim vnum sunt in christo iesu. Dum ergo christus finis est legis: que sine lege sunt sine christo fiunt. Igitur populus sine lege/ populus sine christo est. Abusiuum ergo in temporibus euangelij populum sine lege fieri: quando apostolis in cunctas gentes licentia predicationis data est quando tonitruum euangelij per cunctas seculi partes intonuit. quando gentes que non sectabantur iustitiam apprehenderunt iustitiam: quando qui longe fuerant facti sunt prope in sanguine christi qui aliquando non populus: nunc autem populus dei in christo: quando est tempus acceptabile: et dies salutis: et tempora refrigerij in conspectu altissimi. quando vnaqueque gens habet testem resurrectionis. quando ipse dominus testatur. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Non fiamus itaque sine christo in hoc tempore transitorio. ne sine nobis christus esse incipiat in futuro.

¶ Finis duodecim graduum abusionum sancti Augustini.

¶ De isto libro frater Bartholomeus de vrbino ordinis heremitarum sancti Augustini: annumerans libros Augustini post finem sui milleloquij quod collegit ex Augustini libris sic dicit. Dubium est vtrum liber de duodecim gradibus abusionum sit Augustini: quia non nominatur in libro retractationum. et alij approriant ipsum Cipriano. Ego tamen repperi in antiquo originali Augustini.

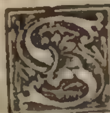
Ex libro retractationum beati Augustini in librum de vita beata.

Librum de beata vita non post libros de achademicis: sed inter illos vt scriberem contigit. Ex occasione quippe ortus est natalis mei et tridui disputatione completus/ sicut satis ipse indicat. in quo libro constitit inter nos qui simul querebamus non esse beatam vitam nisi perfectam cognitionem dei. Displicet tamen illic quod mallio theodoro: ad quem librum illum scripsi. quamuis docto et christiano viro plus tribui quam deberem. Et quod fortunam etiam illic sepe nominaui: et quod tempore vite huius in solo animo sapientis dixi habitare vitam beatam: quomodo libet se habeat corpus eius: cum perfectam cognitionem dei. hoc est quo homini maior esse non possit: in futura vita speret apostolus/ que sola beata vita dicenda est. vbi et corpus incorruptibile atque immortale spiritui suo sine vlla molestia vel reluctatione subdetur. Sane istum librum in nostro codice interruptum repperi: et non parum minus habere: et sic a fratribus quibusdam descriptus est. nec adhuc apud aliquem integrum inueneram: ex quo emendarem quando hec retractaui. Hic liber sic incipit. Si ad philosophie portum.

¶ Beati Augustini episcopi de beata vita liber incipit.

¶ Prohemium.

Si ad philosophie portum/ de quo iam in beate vite regionem solumque procedit. vir humanissime atque magne theodore: ratione institutus/ cursus et voluntas ipsa perduceret: nescio vtrum temere dixeri. multo minoris numeri homines ad eum perventuros fuisse: quamuis nunc quoque vt videmus rari admodum paucique perueniant. Cum enim in hunc mundum siue deus siue natura: siue necessitas siue voluntas

nostra/siue cõiũcta hoꝝ aliq̃/siue sit oĩa/res eñ multũ obscura est: sed tñ a te iã illustrãda suscepta. veluti ĩ qđ dã ꝓcellosũ salũ:nos q̃si temere passĩ q̃ ꝑiecerit/ q̃tus q̃sq̃ cognosceret q̃ sibi nitẽdũ eẽt/quo redeundũ/nisi ali qñ ⁊ iuitos cõtraq̃ obnitentes aliq̃ tẽpestas/q̃ stultis videt̃ aduersa ĩ op tatissimã terrã nesciẽtes/errãtesq̃ cõ pingeret. Igit̃ hoim q̃s ph̃ia põt ac cipere tria q̃si nauigantiũ gñã michi videor videre. Vnũ ẽ eoꝝ q̃s vbi etas cõpos rõnis assumpserit. paruo impe tu pulsusq̃ remoꝝ de ꝓximo fugiunt seseq̃ recondũt in illa trãqllitate. vñ ceteris ciuibus quibus possunt:quo admoniti conentur ad se/lucidissimũ signũ sui alicuius opis erigunt. Alte rũ vo supioriq̃ contrariũ est eoꝝ qui fallacissima facie maris decepti/ ele gerunt in mediũ ꝓgredi/lõgeq̃ a sua patria pegriari audẽt:⁊ sepe eius ob liuiscunt̃. Hos si nescio q̃ ⁊ nimis la tente mõ a puppi ventus/quẽ ꝓsperũ putant fuerit ꝓsecutus/penetrant in altissima miseriarũ elati atq̃ gaudẽ tes q̃ eis vsq̃quaq̃ fallacissima sere nitas voluptatũ/ honoꝝq̃ blandit̃. his ꝑfecto qđ aliđ optãdũ est q̃ q̃dã in illis rebus a q̃bus iactati excipiãt̃ in ꝓspa. ⁊ si parũ est/seuiẽs oĩno tẽpe stas/ꝯtrieq̃ flãs vẽtus/q̃ eos ad certa et solida gaudia vel flẽtes gemẽtesq̃ ꝑducat. ¶ Huius gñis tñ pleriq̃ nõdũ lõgius euagati/q̃busdã nõ ita g̃uibus molestiis reducunt̃. hi sũt hoies q̃s cũ vl lachrimabiles tra gedie fortunarũ suarũ/vel inanũ ne gocioꝝ anxie difficultates/q̃si nichil aliđ h̃ñtes: qđ agãt in libros doctoꝝ sapiẽtissimoꝝq̃ hoim traxerit:ĩ ipo q̃dãmõ portu euigilãt. vñ illos nulla maris illius ꝓmissa nimiũ falso ridẽ tis excludãt. Est aũt genus inter hec tertiũ eoꝝ. q̃ vel in ipo adolescẽtie li mine/vel iã diu multũq̃ iactati/tñ q̃ dã signa respiciunt / et sue dulcissime patrie q̃uis in ipsis fluctibus recor dant̃. ⁊ aut recto cursu ĩ nullo falsi et nichil morati eã repetũt:aut pleriq̃ vel inter nubila deuiẽtes vel mergen tia cõtuentes sidera/vel nullis illece bris capti/bone nauigatiõis tpa dif ferẽtes/errãt diuti⁹/sepe ẽt ꝑiclitãt̃. q̃s itẽ sepe nõnulla influxis fortunis calamitas:q̃si conatibus eoꝝ aduer sa tẽpestas ĩ optatissimã vitã q̃etãq̃ ꝯpellit. his aũt oibus q̃ q̃cũq̃ mõ ad btẽ vite regionẽ ferunt̃. vnus imanis simus mõs ãn ipm portũ cõstitutus: q̃ etiã magnas igredientibus gignit ãgustias vehemẽtissime formidãdus cautissimeq̃ vitãdus ẽ. Nã ita fulget ita mentiente illa luce vestit̃/vt nõ so lũ ꝯuenientibus nõdũ ingressus icolẽ dũ se offerat/et eoꝝ volũtatibus ꝓ ip sa btã terra satisfacturũ polliceatur. ¶ Sꝫ pleruq̃ de ipo portu ad sese hoies iuitat eosq̃ nõnũq̃ d̃tinet ipa altitudie delectatos. vñ ceẽos despi cere libeat. hi tñ admonẽt sepe veniẽ tes ne aut occultis subt̃ scopulis de cipiant̃/aut ad se ascẽdẽ facile putẽt ⁊ q̃ sine piculo igrediant̃/ꝑp illi⁹ ter re vicinitatẽ beniuolẽtissime docent. Ita cũ eis inuident vanissimã gloriã locũ securitatis ostẽdũt. Nã quẽ mõ tẽ aliud vult intelligi rõ ꝓpinquanti bus ad ph̃iam ingressiue metuendũ nisi supbũ studiũ ianissime glorie/qđ ita nihil intus plenũ atq̃ solidũ hꝫ vt inflatos sibi supãbulãtes succrepãte fragili solo d̃mergat ac sorbeat: eisq̃ ĩ tenebras reuolutis/eripiat luculen tissimã domum quã pene iã viderãt. q̃ cũ ita essent accipe mi theodore. nãq̃ ad id qđ desidero te vnũ ituẽor/teq̃ aptissimũ admiror sꝑ/accipe inq̃/⁊ qđ illoꝝ triũ gen⁹ hoiꝫ me tibi dede rit ⁊ q̃ loco nichil eẽ videar/⁊ abs te cuiusmodi auxiliũ cert⁹ expectẽ. Ego ab vsq̃ vndeuigesimo ãno etatis mee postq̃ ĩ schola rhetoꝝ librũ illũ cice ronis q̃ hortẽsius vocat̃ accepi:tãto a more ph̃ie succensus sum vt statim ad eã me trãsferre meditarer. sꝫ neq̃ michi nebule defuerunt/ q̃bus cõfun deretur cursus meus et diu fateor/q̃ b⁹ in errorẽ ducebar labẽtia ĩ oceanũ astra suspexi. Nã et supstitio q̃dã pu

erillis me ab ipsa inqsitiõe frebat. Et vbi fact⁹ erectior illã calliginẽ dispu li/michiq₃ psuasi/docẽtibus poti⁹ q̃ iubẽtibus eẽ credẽdũ / incidi i hoies quib⁹ lux ista q̃ oculis cernit iter summa et diuina colenda videret. Nõ assentiebar: sed putabã eos magnũ aliqd tegere illis inuolucris qd cẽnt aliqñ apturi. At vbi discussos euasi maxime traiecto isto mari/diu gubernacula mea repugnãtia oibus ventis in medijs fluctib⁹ achademici tenuerũt R Deinde veni in has terras/hic septentrionem cui me crederem didici. Aduerti eñ et sepe i sacerdotis nostri: et aliqñ in sermonibus tuis: cum de deo cogitaret nihil oino corporis eẽ cogitanduz: neq₃ cũ de aia. Nã id est vnũ in rebus primum deo. Sed ne in philosophie gremiũ celeriter aduolarẽ: fateor: vxoris honorisq₃ illecebra detinebar. vt cũ hec essem ɔsecut⁹: tũ demũ me: qd paucis felicissimis licuit totis velis oibusq₃ remis i illũ sinũ raperẽ: ibiq₃ conquiescerẽ. Lectis autẽ platonis paucissimis libris/cui⁹ te esse studiosissimũ accepi: collataq₃ cũ eis q̃tũ potuit: etiã illoꝝ autoritate q̃ dia misteria tradiderũt. sic exarsi: vt oẽs illas vellẽ anchoras rũpere/nisi me nõ nulloꝝ hoim existimatio ɔmoueret. Quid ḡ restabat alid/nisi vt i-moranti mihi supfluis/tẽpestas q̃ putabat aduersa succurreret. Itaq₃ tãtus me arripuit pectoris dolor/vt illius pfessiõis onus sustinere nõ valẽs q̃ mihi velificabã/fortasse ad sirenas abijcerẽ oia/⁊ optare tranqllitati vt q̃ssatã nauẽ fessamq₃ pducerẽ ḡ video in q̃ philia q̃si in portu nauigẽ. Sed ẽt ipse late patet/eiusq₃ magnitudo q̃uis iam minus pculosum/nõ tñ penitus excludit errorẽ. Nã cui parti terre que pfecto vna btã est/me admoueam eãq₃ otiguã psus ignoro. S

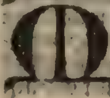
Quid eñ solidũ tenui dum adhuc de aia q̃stio mutat ⁊ fluctuat. Quare obsecro te p virtutẽ tuã/p humanitatẽ/per animarũ inter se vinculũ atq₃ cõmerciũ vt dexterã porrigas. Hoc ẽ est vt me ames/⁊ a me vicissim te amari credas: earũq₃ habere. Quod si ipetrauero ad ipam beatã vitã cui te iã herere psumo paruo conatu facillime accedã. Quid autẽ agã quoue mõ ad istũ portũ necessarios meos cõgregẽ vt cognoscas ⁊ ex eo animũ meũ. neq₃ eñ alia signa inuenio qbus me oñdã. vel quo plenius intelligas pelag⁹ disputationũ mearũ. Qd mihi videtur religiosius euasisse/atq₃ tuo titulo dignius ad te scribendũ putaui et ipso tuo noie dedicandũ. Aptissime sane. Nã de beata vita q̃siuimus iter nos ⁊ nihilq₃ aliud video qd magis dei donũ vocandũ sit. Eloquentia tua territus non sum. Quicqd eñ amo/q̃uis nõ assequar: timere nõ possum: fortune ꝓo sublimitatẽ multo minus. apd te eni vere q̃uis sit magna/secũda est nã quibus dñatur eosdẽ ipsos scdos facit. Sed iam qd afferã/ q̃so attẽde.

¶ Incipit narratio que ad disputationem paratur. T

Dibus nouẽbris/michi natalis dies erat post tã tenue prãdiũ vt ab eo nihil ingenioꝝ ipediretur oẽs q̃ si/nõ mõ illo die sed q̃tidie ɔuiuabamur ⁊ in balneas ad cõsedẽdũ vocaui. Nam his tpibus aptius locus secretus occurrat. Erãt aũt (nõ eĩ vereor eos singulari bonitati tue notos iteri noib⁹ facere) imp̃mis nr̃a mr̃ cuius meriti credo eẽ oẽ qd viuo. nauigius frater meus/trigetius ⁊ licẽti⁹ ciues/ et discipuli mei/nec lartidianũ ⁊ rusticum cõsobrinos meos/q̃uis nullũ vl' grãmaticũ passi sint / deesse volui. ipmq₃ coꝝ sensũ ɔmunẽ/ad rẽ quẽ moliebar necessariũ putaui. erat ẽt nobiscũ etate minim⁹ oiũ sz cui⁹ ingeniũ si amore non fallor/magnũ qddã pollicet adeodatus fili⁹ meus. qb⁹ attẽtis sic cepi.

Incipit disputatio d btã vita. M

Anifestũ vobis videt ex aia et corpe nos esse ɔpositos. Cũ oẽs cõsentirẽt nauigius se ignorare rñdit

Cui ego:nichil ne oino scis inqȝ:an i=
ter aliqua q̄ ignoras etiā hoc numerā
dū est? Nō puto me inqt oia nescire.
Potes ne inqȝ nobis dicere aliqd eo
rū q̄ nosti. Possū inqt nisi molestū est
iquā pfer aliqd. Et cū dubitaret scis
ne inqȝ saltez te viuere. Scio inquit.
Scis ergo te habere vitā. Siquidē viue
re nemo sine vita pōt. Et hoc inquit
scio. Scis ēt corp⁹ te hēre. Assētie=
bat. Ergo iā scis te cōstare ex corpo=
re ⁊ vita. Scio interi:sȝ vtrū hec sola
sint/incert⁹ sū. Ergo duo ista inqȝ esse
nō dubitas corp⁹ ⁊ aīam. sed incert⁹
es vtrū sit aliud ad complendum ac
perficiendū hoiem valet. Ita inquit.
Hoc quale sit:alias si possumus q̄re=
mus inqȝ. Nunc illud iā ex oib⁹ qro:
cū fateamur cuncti:neqȝ sine corpore
neqȝ sine anima esse posse hominē: ci=
bos propt̄ qd hoꝝ appetam⁹. Propt̄
corpus inquit licentius. Ceteri autē
cunctabant̄:varioqȝ sermone inter se
agebāt quō posset ꝓpter corp⁹ cibus
necessari⁹ videri:cū appeteret̄ ꝓpt̄ vi
tā:⁊ vita nō nisi ad aīaȝ ptineret. Tū
ego videt̄ inqȝ vobis ad eā partē cibū
ptinere quam cibo crescere robustio=
rēqȝ fieri videmus. Assentiebant̄ pre
ter trigetiū. Ait ei. Cur ergo ꝑ edaci
tate mea nō creui. x Modū inqȝ
suū a natura cōstitutū habēt oia cor=
pora vltra quā mēsurā ꝓgredi neq̄āt
tñ ea mēsura minora essēt si eis alimē
ta defuissent. Qđ ⁊ i pecorib⁹ facili⁹
aīaduertim⁹. Et nemo dubitat cibis
subtractis oim aīantiū corpa macre=
scere. Macrescere inqt licēti⁹ nō de=
crescere. Satis ē mihi inqȝ ad id qđ
volo. Etei q̄stio ē. Vtruȝ ad corp⁹ ci
b⁹ ptineat:ptinet aūt:cū eo subducto
ad maciē deducit̄. Oēs ista esse cēsue
rūt. Quid ergo aīa inqȝ/nulla ne habet
alimēta ꝓpria. An ei⁹ esca sciētia vo
bis videt̄. Plane inqt mr̄/nulla re a=
lia credo ali aīam qȝ intellectu reruȝ
atqȝ sciētia. De qua snīa cū trigetius
dubiū se ōnderet. hodie inqt illa tu
ipse nōne docuisti:vñ aut vbi aīa pa
scat̄. Nā post aliquātā prādij ptez te

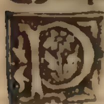
dixisti non auertisse:q̄ vasculo vtere=
mur ꝗ alia nescio q̄ cogitasses:nec tñ
ab ipa ciboꝝ pte abstinueras manus
atqȝ mors⁹. vbi igr̄ erat anim⁹ tu⁹:q̄
tpe illud te vescēte nō attēdebat. In
michi crede:⁊ talib⁹ epulis anim⁹ pa
scit̄.i.theorijs ⁊ cogitatiōib⁹ suis: si
sup eas aliqd pcipere possit. De q̄ re
cū dubitāter streperēt nōne inqȝ ꝯce=
ditis hoim doctissimoꝝ aīos multo
eē qȝ iperitorū q̄si i suo gñe pleniores
atqȝ maiores. Manifestū esse dixerēt.
y Recte igit̄ dicim⁹ eoꝝ aīos: q̄
nullis disciplinis eruditi sūt. nihilqȝ
bonarū artiū hauserūt/ieiunos ⁊ qua
si famelicos eē. Plenos inqt trigeti⁹
⁊ illoꝝ aīos eē arbitror:sȝ vicijs atqȝ
neq̄tia. Ista ipa ē inqȝ crede mihi q̄=
dā sterilitas ⁊ q̄si fames aīorum. Nā
quēadmodū corp⁹ detracto cibo ple
rūqȝ morbis atqȝ scabie replet̄:q̄ i eo
vicia idicāt famē. ita ⁊ illorū aī pleni
sūt morbis qb⁹ sua ieiunia cōfitent̄.
Etei ipam neq̄tiā matrē oim viciorū
ex eo ꝗ nec q̄cqȝ sit.i.ex eo ꝗ nihil sit
veteres dictā esse voluerūt. Cui vicio q̄
ꝯtraria virt⁹ ē:frugalitas noiat̄. Vt i=
git̄ hec a fruge.i.a fructu:ꝓpt̄ quādā
aīoꝝ fecūditatē:ita illa ab sterilitate
hoc est a nichilo neq̄tia noiata est ni=
chil est ei oē qđ fluit. qđ soluit̄ qđ liq̄
scit/⁊ quasi sēp perit. Vō tales hoies
etiaȝ pditos dicim⁹. Est aūt aliqd si
manet. si cōstat. si sp tale ē:vt ē virt⁹
cui⁹ magna pars ē atqȝ pulcherrima
q̄ tēpantia ⁊ frugalitas dr̄. Sȝ si hoc
obscurū ē:qȝ vt id iā vos videre pos=
sitis:certe illđ cōceditis q̄r si animi i
peritoꝝ etiā ipi pleni sunt/vt corpoꝝ
ita aīoꝝ duo alimētoꝝ gñā iueniunt̄
vnū salubre atqȝ vtile. alteruȝ morbi
dū atqȝ pestiferū. Que cū ita sint arbi
tror die natali meo:q̄m duo media es
se i hoie cōuenit. iter nos.i.corp⁹ at=
qȝ aīaȝ. nō me prādiū paulo lati⁹ cor=
pib⁹ nr̄is solū:sȝ ⁊ aimis ēt exhibere
debere. Qđ aūt hoc sit prādiū si esuri
tis pferā. Nā si vos iuitos ⁊ fastidiē
tes alere conabor:frustra operam cō=
sumam:magisqȝ vota facienda sūt:vt

tales epulas poti⁹ q̃ illas corporis
desideretis. Qd eueniet si sani animi
vr̃i fuerit. Egri ei sicut i morbis ipi⁹
corpis videm⁹/cibos suos recusãt 7
respuũt. Oẽs se vultu ipo 7 ꝯsentiẽte
voce qcq̃d ꝑparassẽ iã sumere ac vora
re velle dixerunt. Atq̃ ego rursus ex
ordiẽs btõs eẽ nos volum⁹ inq̃. ʒ
Vix hoc effuderã/occurrerꝫ vna voce
ꝯsentiẽtes. Videꝫ ne vobis inq̃ btũs
esse q̃ qd vult nõ hꝫ. Negauerꝫ. Quid
ois q̃ qd vult hꝫ btũs est. Tũ mater si
bona inq̃t velit/7 habeat beatus est.
Si autẽ mala velit/q̃uis habeat mi-
ser ẽ. Cui ego arridẽs atq̃ gestiẽs ip
sa inq̃ prorsus mr̃ arcem philosophie
tenuisti. Nã tibi ꝓculdubio ṽba de-
fuerũt/vt nõ sicut tulli⁹ te mõ pãde-
res/cui⁹ de hac sentẽtia ṽba ista sunt
Nã in hortẽsio. quẽ de laude ac defen
siõe phie librũ fecit. Ecce aũt ait. Nõ
phi quidẽ: sꝫ prõpti tñ ad disputandũ
oẽs aiunt esse beatos q̃ viuant vt ipsi
velint. Falsũ id quidẽ. Velle enĩ qd
nõ deceat idẽ ipsum miserrimũ. Nec
tã miserũ est non adipisci qd velis q̃
adipisci velle qd nõ oporteat. Plus
enĩ mali prauitas volũtatis affert/q̃
fortuna cuiq̃ boni. In qb⁹ ṽbis illa
sic exclamabat/vt obliti penit⁹ sexus
ei⁹/magnũ aliquẽ virũ cõsidere nobi-
scũ crederem⁹/me interi q̃tũ poterã
intelligẽte ex quo illa 7 q̃ diuio fon-
te manarẽt. Et licẽti⁹. Sed dicendũ
inq̃t tibi ẽ/vt btũs sit q̃sq̃ q̃d velle de
beat/7 quarũ rerũ eũ oporteat habere
desideriũ. Inuita me inq̃ natali tuo
qñ dignaberis. q̃cq̃d apposueris libẽ
ter sumã. Qua ꝯditiõe hodie apd me
vt epuleris peto/nec flagites qd for-
tasse nõ est paratũ. Quẽ cum modeste
ac verecũde cõmonitiõis sue penite-
ret. & illud inq̃ cõuenit iter nos neq̃
quẽq̃ btũ esse posse q̃ qd vult non hꝫ
beatũ nõ esse dederũt. Quid illd inq̃
cõcediti s/oẽm q̃ beatus non est mise
rũ esse? Nõ dubitarũt. A Omis
igiꝫ inq̃ q̃ qd vult nõ hꝫ miser ẽ. Pla
cuit oibus. Quid & sibi hõ cõparare
dꝫ vt beat⁹ sit inq̃? Forte enĩ etiam
hoc isti nostro cõuiuio submĩstrabiꝫ/
nec licentii auiditas negligatur. nam
id opinor ei cõparãdũ est/qd cũ vult
habet. Manifestũ esse dixerũt. Id er-
go inq̃ semꝑ manens: nec ex fortuna
pẽdulũ/nec vllis subiectũ casib⁹ esse
dꝫ. Nã quicq̃d mortãle 7 caducũ est
nõ põt a nobis qñ volum⁹/7 q̃diu vo
lumus haberi. Assentiebanꝫ oẽs. Sꝫ
trigeti⁹/sunt inquit multi fortunati:
q̃ eas ipsas res fragiles casibusq̃ sub-
iectas/tñ iocũdas pro hac vita cumu
late largeq̃ possideant/nec quicq̃ il-
lis corũ que volũt desit. Cui ego. Qui
timet inq̃ videꝫ ne tibi btũs esse? Nõ
videꝫ inq̃t. Ergo qd amat quisq̃ si a-
mittere põt/põt ne non timere? Non
põt inq̃t. Amitti aũt pñt illa fortuita
non igitur hec q̃ amat 7 possidet/ põt
vllo mõ beatus esse. Nichil repugna-
uit. Hoc loco aũt mater/etiã si secur⁹
sit inq̃t ea se omnia non esse amissurũ
tñ talibus satiari non poterit. Ergo
7 eo miser quo semꝑ est indigẽs. Cui
ego. Quid inq̃ his oibus abundans
reb⁹ atq̃ circunfluens/si cupiẽdi mo
dũ sibi statuat/eisq̃ contentus/decen
ter iocũdeq̃ pfruaꝫ/nõne tibi videꝫ
btũs? Nõ ergo inq̃t illis reb⁹/sed ani
mi sui moderatiõe beatus est. B
Optime inq̃/nec huic iterrogationi
aliud/nec abs te alid debuit rñderi.
Ergo nullo mõ dubitam⁹ si q̃s beat⁹
esse statuit. id eũ sibi cõparare debere
qd semꝑ manet/nec vlla seuiẽte fortu
na eripi põt. Hoc iq̃t trigeti⁹ iãdudũ
cõsensim⁹. De⁹ inq̃ vobis eꝫnus 7 sꝑ
manẽs videẽꝫ? Hoc q̃dẽ inq̃t licẽtius
ita certũ ẽ vt iterrogatiõe nõ egeret
ceteriq̃ oẽs pia deuotiõe cõcinuerũt
Deũ igiꝫ inq̃ q̃ habet btũs est. Qd
cũ gaudẽtes libẽtissime accepissẽt ni
hil ergo inq̃ nobis iã querẽdũ arbi-
tror eẽ/nisi q̃s hoiũ hẽat deũ btũs enĩ
ꝓfecto is erit. De q̃ q̃ro q̃d vobis vi-
deaꝫ. Hic licẽti⁹. Deũ hꝫ qui bene vi
uit: trigetius deum habet inquit qui
facit que deus vult fieri. In cui⁹ sen-
tẽtiã lastidianus concessit. Puer aũt
ille minim⁹ oim is habet deũ ait qui

spiritũ immũdũ nõ habet. Mater vero oĩa: sed hoc maxime approbauit. Nauigius tacebat. Quẽ cũ interrogassem qd sentiret illd vltimũ sibi placere rñdit. Nec rusticũ visum ẽ negligendũ percũtari. que nã esset de re tãta ei⁹ snĩa. Qui michi videbat̃ q̄ non deliberatiõe magis q̃ȝ pudore ĩpeditus sileret/ trigetio cõsensit. ⁋ Tũ ego. teneo inq̃ȝ oĩm placita de re magna sane ⁊ vltra q̃ȝ nec q̄ri qdẽ opȝ nec iueniri p̄. si mõ eã vti cepimus serenissime ac sincerissime iuestigemus Qd hodie qꝛ lõgũ est/ hñt ĩ epulis suis ⁊ animi quãdã luxuriam/ si vltra modũ in eas ⁊ vorac' irruãt. Ita eñ male q̄dãmõ digerunt vñ valitudini mentiũ nõ minus q̃ȝ ab illa ip̄a fame metuendũ est. Melius nos hec q̄stio cras esuriẽtes si videt̃ accipiet. Illd mõ libẽter liguriatis nolo qd subito michi ministratori vr̃o in mẽtẽ suggestũ est/ inferẽdũ; ⁊ est ni fallor/ qualia solẽt vltima oppõi/ q̄si scolastico melle cõfectũ atq̃ȝ conditũ. Quo audito sese oẽs q̄si in allatũ ferculũ tetenderũt coegeruntq̃ȝ vt dicere ꝑperarẽ qd id nã esset. Qui inq̃ȝ putatis nisi cum achademicis totũ qd susceperam⁹ cõfectũ eẽ negociũ. Quo accepto noĩe tres illi q̄bus res nota erat sese erexerũt alacrius/ ⁊ velut porrectis: vt fit: manibus ĩferẽtẽ ministrũ adiuuerũt: quibus potuerũt ṽbis nihil se iocundius audituros eẽ mõstrantes. Tũ ĩsta rem ꝑposui. Si manifestũ est inq̃ȝ btm̃ nõ eẽ/ q̄ qd vult non hȝ/ qd paulo añ rõ demõstrauit/ nemo aũt q̄rit qd ĩuentre nõ vult/ ⁊ q̄rũt illi semꝑ ṽitatẽ. Volũt ĩ inuenire/ volunt igit̃ hr̃e ĩnuẽtionẽ ṽitatis ⁊ non inueniunt. sequitur eos nõ hr̃e qd volũt ⁊ ex eo sequitur ẽt btõs nõ eẽ. At nemo sapiẽs nisi btũs. Sapiẽs igit̃ achademicus nõ est. Hic repente illi/ q̄si totũ rapiẽtes exclamauerunt. Sed licentius attẽtius et cautius aduertẽs timuit assensionẽ atq̃ȝ subiecit. Rapui qdẽ vobiscũ siqdẽ exclamaui illa cõclusione cõmotus/ sed nihil hic admittã in viscera/ et patrẽ meum seruabo alipio. Nã aũt sim̃l cũ mecũ lãbet: aut me admonebit cur non oporteat attingere. ⁋ Dulcia inq̃ȝ magis metuere nauigius deberet splene vicioso. Hic ille arridẽs plãe inq̄t me talia sanabũt Nã nescio quõ ꝯtortũ hoc aculeatũ qd posuisti vt ait ille de melle hymetio. acrit̃ dulce ẽ nihilq̃ȝ ĩflat viscera. q̄re toꝛ̃ũ ẽt palato aliq̃ȝtũ remorso tñ vt possuȝ libẽtissime i medullas traiscio. Nõ eĩ video quõ redargui possit ista cõclusio. Proꝛsus nullo mõ põt inq̄t trigetius. Quare gaudio iã diu cũ illis me inimicitias suscepisse. Naȝ nescio q̄ impellẽte natura: vel vt verius dicã deo/ ẽt nesciẽs quõ refellendi essent. tñ eis nimis aduersabar. hic lĩcẽtius. Ego inq̄t illos nõdũ desero ĩ ait trigetius. dissentis a nobis. nũq̄d nã ille inq̄t. vos ab alipio dissentitis. Cui ego: nõ dubito inq̃ȝ q̄n si adesseȝ alipius huic ratiũcule cederet. Non eñi tã absurde sentire poterat: vt aut btũs illi videret̃: q̄ tm̃ bonũ aĩ qd ardentissime vellet hr̃e nõ hẽret: aut illos nolle inuenire ṽitatẽ. aut eũ q̄ btũs nõ sit esse sapiẽtẽ. Nã his trib⁹ q̄si melle farre atq̃ȝ nucleis illd quod metuis gustare cõfectũ est. Ille inq̄t ne huic tã parue pueroꝝ illecebꝛe cederet achademicoꝝ tãta vbertate deserta/ q̄ inũdante hoc nescio qd breue aut obruet̃/ aut ꝯtrahet̃. Quasi vero inq̃ȝ lõgũ aliquid nos q̄ram⁹ p̄sertim aduersus alipiũ. nã nõ mediocrit̃ paruã ista esse fortia ⁊ vtilia satis sibi ip̄e de suo corpore argumẽtaret̃. Tu aũt q̄ eligisti de absentis auctoritate pendere/ quid hoꝝ nõ ꝓbas. vtrũ beatuȝ nõ esse qui qd vult nõ habet: an illos negas velle hr̃e inuentã ṽitatẽ quam vehement̃ inq̄runt/ an vr̃ tibi q̄sq̃ȝ sapiẽs non btũs Proꝛsus btũs est inq̄t qui qd vult nõ hȝ: q̄si stomachãter arridens. ⁋ Quod cũ iuberẽ vt scriberet̃/ nõ dixi inq̄t exclamãs. qd itẽ cum annuerem scribi/ dixi inquit. Atq̃ȝ ego semel preceperam vt nullũ verbum preter litteras funderet. Ita

adolescentem inter verecūdiam atq̧
constantiā exagitatū tenebā. Sed cū
his ꝟbis eū iocātes: q̄ſi ad vescēdā p
ticulā suā ꝓuocaremus/ aīaduerti ce
teros rei totius ignaros/ ⁊ cupiētes
scire qd iter nos solos tā iocūde age
ret: sine risu nos intueri. Qui micht
ꝓrsus silēs visi sunt qd plerūq̧ solet:
his q cū epulant iter auidissimos ra
pacissimosq̧ ꝯuiuas a rapiēdo vel ḡ-
uitate sese abstinēt vel pudore terren
tur. Et qr ego iuitauerā ⁊ magni cu
iusdā hoīs ꝑsonā atq̧ vt totū explicē
veri hoīs etiā ī illis epulis iuitatorē
alias ꝑsonā gerebā. Sustinere nō po-
tui. Cōmouitq̧ me illa ieq̄litas mēse
nr̄e et discrepātia. Arrisi matri. Atq̧
illa liberrime qd minus habebāt/ q̄ſi
de suo cellario ꝓpinādū imperās. tā
dic nobis inq̄t qui sint isti academici
⁊ quid sibi velint. Cui breuit̄ cū expo
sui apteq̧ ita vt nemo illoꝝ ignarus
abscederet. isti hoīes inq̄t caducarii
sunt q noīe vulgo apud nos vocantur
quos comitialis morbus subuertit.
Et simul surrexit vt abiret: atq̧ hic
oēs leti interposito fine discessimus.

¶ Incipit scđe diei disputato. F

Ostridie autē cū item post
prandiū/ sed aliq̄nto q̄ pri-
die serius/ iidē ibidēq̧ con
sedissem⁹/ tarde inq̄ veni-
stis ad ꝯuiuiū qd vobis nō
cruditate accidisse arbitror/ sed pau
citatis ferculoꝝ securitate qd nō tā-
mature aggrediēdū visū ē qd cito vos
peresuros putastis. Nō multū eīn re
liq̄aꝝ credēdū erat remāsisse. vbi die
ip̄o atq̧ solēnitate tā exiguū reptum
erat. Fortasse recte. Sed q̄d vobis p̄-
paratū sit ego q̄q̧ vobiscū nescio. Ali
us est eīn q oībus tum vel cōmunes
tū maxime tales epulas p̄bere nō ces
sat. Sed nos ab edendo vel ibecillita
te: vel saturitate vel negocio plerūq̧
cessamus. quē manētē in hoīb⁹ btōs
eos facere iter nos heri nisi fallor pie
cōstant̄q̧ cōuenerat. Nā cū rō demō
strasset eū beatum esse/ q deū haberet.
nec huic quisq̄ vr̄m snīe restitisset. q̄
situm est q̄nam videretur deū habere
De q̄ re si bn̄ memini/ tres sentētie di
cte sunt Nā parti placuit deū habere
illū qui ea faceret que deus vellet qui
dam autē dixerant ꝙ is deū hr̄et/ qui
bene viueret. Reliq̄s vero in eis deū
esse visus est: in q̄bus qui appellat̄ im
mund⁹ sp̄us non est. Sed fortasse oēs
diuersis ꝟbis vnū idēq̧ sensistis. Nā
si duo prima consideremus/ ⁊ oīs qui
bn̄ viuit ea facit q̄ vult de⁹. ⁊ oīs qui
ea fecit q̄ vult deus bn̄ viuit. nec q̄cq̄
est aliud bn̄ viuere/ q̄ ea facere q̄ deo
placeant/ nisi quid vobis aliud videt̄.
Assentiebant̄. G Tertiū ve
ro illud paulo diligentius cōsideran
dū est ꝓpt̄ea ꝙ ritu castissimoꝝ sacro
rūq̧ spirituū sp̄us immundus q̄ntū in
telligo duob⁹ modis appellari solet.
vel ille q extrinsecus aīam iuadit. sen
susq̧ cōturbat: ⁊ quēdā hoībus īfert
furorē cui excludendo/ q presunt ma-
nū imponere vel exorcizare dicuntur
hoc est ꝑ diuina eum adiurādo expel-
lere. Aliter aūt dr̄ sp̄us imūdus: oīs
oīno aīa imūda/ qd nihil est aliud q̄ vi
ciis et erroribus inq̄nata. Itaq̧ abs
te q̄ro: tu puer: q fortasse aliq̄nto sere
niore ac purgatorie sp̄ū istā sententiā
ꝓtulisti q tibi videatur immundū spi
ritū nō hr̄e. Ille ne q demonē non ha
bet: q vesani hoīes fieri solent: an ille
q aīam suā iam a viciis oībusq̧ pecca
tis mūdauit. Is mihi videt̄ inq̄t im-
mūdū sp̄m nō hr̄e q caste viuit. Sꝫ ca
stū inq̄ quē vocas. cū ne q nichil pec
cat an eum tantū qui ab illicito cōcu
bitu tēperat. Quō inq̄t castus p̄t esse
q ab illicito tm̄ ꝯcubitu abstinēs sese
ceteris pc̄tis nō desinit inquinari. Il
le est vere castus/ qui deum attēdit ⁊
ad ip̄m solum se tenet. Que ꝟba pue-
ri sicut dicta erāt/ cū ꝯscribi mihi pla
cuisset/ is ḡ inq̄ necesse ē vt bn̄ viuat
⁊ qui bn̄ viuit necessario talis est nisi
q̄d tibi aliud videtur. Consensit cum
ceteris. ḡ vna est hic in q̄ dicta sentē
tia. Sed illud a vobis paululum q̄ro
velit ne de⁹ vt hō deū q̄rat. Dederūt.
Item quero. Nunq̄d nam possumus

dicere. illū q̄ deū querit male viuere. Nullo mō dixerūt. Etiā hoc tertium r̄ndete. Spūs imundus pōt ne deum q̄rere. Negabant: aliquantū dubitante nauigio. qui postea ceterorū vocibus cessit. si igiꝛ inq̄ꝫ qui deū q̄rit id facit qđ deus vult et bñ viuit/et spm̄ immūdū nō habet. qui autē deū q̄rit nondū habet deū. Nō igiꝛ quisquis aut bene viuit aut quod vult deus facit/aut spm̄ immundū non habet/cōtinuo deū hr̄e dicendus est. Hic cū se ceteri cōfessionibus suis deceptos riderent. postulauit mater cum diu stupida fuisset vt ei hoc ipm̄ qđ cōclusionis necessitate intorte dixeram explicādo relaxarē atq̄ꝫ soluerē. Quod cū factū eēt/sed nemo inq̄t pōt puenire ad deū/nisi/deū quesierit. Optime inq̄ꝫ. Tñ q̄ adhuc q̄rit nondū ad deum puenit etiā si bene viuit. Non igitur q̄squis bene viuit deū habet. Michi inq̄t videꝛ deū nemo nō hr̄e. sꝫ eū qui bene viuit habet ꝓpiciū/q̄ male infestum. Male igiꝛ iq̄uā hesterno die cōcessimus eum btm̄ esse q̄ deum habet Siquidē oīs homo deum habet/nec tñ oīs homo beatus ē. Adde ergo in quid ꝓpiciū. Saltim inquā hoc inter nos cōstat satis eū btm̄ esse q̄ habet ꝓpiciū deū. Vellē inq̄t nauigius ꝯsentire. Sed illū vereor q̄ adhuc q̄rit presertim ne cōcludas beatum esse achademicū. q̄ externo sermone vulgari q̄dē et male latino. sed aptissimo sane/ vt michi videꝛ verbo caducarius nominatus est. Nō eñ possuꝫ dicere homini deum q̄renti aduersus deum eē qđ si dici nephas est. ꝓpicius erit ⁊ q̄ ꝓpiciū deū habꝫ beatus est. Btūs ꝗ ille qui querit. Oīs autē querens nōdum habet quod vult. Erit igiꝛ beatus homo qui quod vult nō habet qđ heri nobis oībus videbaꝛ absurdum vnde credebamus achademicorū tenebras esse discussas. Quare iā de nobis licentius triūphauit. mihiq̄ꝫ illa dulcia que contra valitudinē meā temere accepi has de me penas exigere quasi prudens medicus admonebit. Hic cū etiā maꝛ arrisisset ego īquit trigetius. nō cōcedo cōtinuo deū aduersari cui nō sit ꝓpicius sed eē aliqd medium puto. I Cui ego istū tñ hoiem inq̄ꝫ mediū. cui nec deus ꝓpici⁹ est nec infestus. deū quomō hr̄e cōcedis. Hic cū ille cunctareꝛ. aliud est inq̄t mater deum hr̄e aliud nō esse sine deo. Quid ergo inquā melius ē: vtrū habere deū/an non esse sine deo Quātum inquit possum intelligere: ista est sententia mea. Qui bene viuit habet deum: sed ꝓpicium. Qui male habet deū aduersum. Qui aūt adhuc q̄rit nōdumq̄ꝫ inuenit/neq̄ꝫ ꝓpicium neq̄ꝫ aduersuꝫ. sed nō est sine deo. hec ne inq̄ꝫ vr̄a etiā sententia est. Hāc eē dixerunt. Dicite mihi q̄so inq̄ꝫ. Non vobis videtur esse homini deus ꝓpicius cui fauet. Esse confessi sunt. Nō ergo inq̄ꝫ fauet deus querenti sese homini. Responderunt fauet. habet igitur inq̄ꝫ qui deum querit deum propicuꝫ ⁊ omnis qui habet deum propicium beatus est. Beatus est. ꝗ et ille q̄ querit. Qui autē querit nondū habet quod vult. Erit igitur beatus q̄ qđ vult nō habet. Prorsus inq̄t mī nō mihi videꝛ beatus esse qui qđ vult nō habet. Ergo inq̄ꝫ nō oīs q̄ habet deum ꝓpicium beatus est. Si hoc cogit ratio inq̄t nō possum negare. Ista igiꝛ inq̄ꝫ distributio erit/vt oīs q̄ iā deum iuenit/et ꝓpicinm deū habeat et beatus sit. omis autē qui deū querit ꝓpiciū deū hēat. sed nōdū sit beatus. R Iā ꝓo q̄squis viciis atq̄ꝫ pctīs a deo se alienat. nō modo beatus non sit. sed ne deo quidē viuat ꝓpicio. Quod cum placuisset omnibus bene habet inquā. sed adhuc illđ vereor/ne vos moueat quod iam superius ꝯcesseram⁹ miserū esse quisquis beatus nō sit. cui cōsequens erit esse miserum hoiem: qui ꝓpiciū tenet deū quem adhuc deum querentē nō dum diximus esse beatum. An vero qđ ait Tullius multorū in terris prediorūꝫ domios diuites appellamus/omniū virtutes paucessores paupes n̄ iabi

mus. Sed illud videre vtrũ quod verũ est ꝙ omnis egens miser sit ita sit vel ꝙ omnis miser egeat. Ita eñ erit ve rũ nihil aliud esse miseriam q̃ȝ egesta tem. quod me nũc cum diceretur lau dare sensistis. Hoc autem hodie lon gum est/vt queramus quare peto/ne fastidio vobis sit ad istã mẽsam cras etiam conuenire. Quod cum omnes se libẽtissime hr̃e dixissent surreximꝰ.

Incipit disputatio tertii diei. L

Ertius aũt dies disputa tionis nr̃e matutinas nu bes q̃ nos cogebãt ĩ balne as dissipauit: tẽpusq; ꝑme redianũ cãdidissimũ reddi dit. Placuit ergo in pratuli ꝓpinqua de scẽdere/atq; oĩbus nobis vbi cõmo dũ visum est cõsidẽtibus reliquus ita sermo pactus est. Oĩa pene inquã q̃ in terrogati michi cõcedi a vobis volui hẽo ac teneo. qre hodierno die q̃ possi mus tãdẽ hoc nr̃m cõuiuiũ aliq̃ inter uallo dierꝫ distinguere: aut nihil: aut nõ multũ erit vt opinor qd mihi vos r̃ndere necesse sit. Dictũ eñ erat a ma tre nichil aliud esse miseriã q̃ȝ egestatẽ cõuenitq; ĩter nos oẽs q̃ egeãt miseros esse. Sed vtrũ oẽs etiã miseri egeãt: nõnulla q̃stio est. quã hesterno die nõ potuimus explicare. hoc aũt ita se ha bere/si rõ demõstrauerit ꝑfectissime inuentũ est q̃ sit beatus. erit eñ ille q̃ nõ eget. Oĩs enim non miser btũs est Beatus est ergo qui egestate caret: si quã dicimus egestatẽ, eãdẽ miseriam esse cõstiterit. Quid eñ ait Trigetiꝰ nõ põt ex eo iã cõfici oẽm nõ egentez beatum esse. quo manifestũ est. omnẽ q̃ egeat esse miserũ. Nã cõcessisse nos memini nihil esse mediũ inter miserũ et beatũ. Aliqd ne inquã inter mortuũ et viuum tibi mediũ videt̃ esse. Nõne oĩs hõ aut viuꝰ aut mortuus est. Fa teor inqt/neq; hic esse aliquid mediũ AD Sed quorꝫ istud. Q2 inquam etiã istud te fateri credo. oẽm qui añ omniũ sepultus est esse mortuum nõ negabat. Quid oĩs q̃ ante ãnũ sepul tus nõ est viuit. Nõ ait sequitur. Er go inquã nõ sequit̃ vt si oĩs qui eget miser est. oĩs qui non eget sit beatus Quãuis inter miserũ ꝛ btm̃ vt inter vi uũ et mortuũ mediũ nihil iueniri q̃at Qd cũ aliq̃ eorꝫ paulo tardius itelle xissẽt/me id q̃bus potui ꝓbis ad eorꝫ sensum accõmodatis aperiente atq; ꝓsante. ergo inquã miserum esse omnez qui egeat dubitat nemo. nec nos ter rent quedã sapientium corpori neces saria. Nõ eñ eis eget ipse animus in q̃ posita ẽ vita btã. Ipse eñ ꝑfectꝰ est nullus aũt ꝑfectus aliq̃ eget. ꝛ qd vi det̃ corpori necessariũ sumet. si affue rit/si nõ affuerit/nõ eũ istarꝫ rerũ frã get inopia. Oĩs namq; sapiẽs fortis est: nullus autem fortis aliqd metuit Nõ igitur metuit sapiẽs/aut mortez corpis/aut dolores/quibus pellẽdis vel vitandis vel differendis sunt ne cessaria illa. quorꝫ ei põt cõtingere in opia. Sed tñ non desinit eis bñ vti si ipa nõ desunt. Verissima ẽ eñ illa sen tẽtia. Nã tu qd vitare possis stultum admittere est. Vitabit ergo mortẽ ac do lorẽ quantũ potest et quãtũ decet. ne si minime vitauerit: nõ ex eo miser sit quia hec accidũt: sed q2 vitare cũ pos set noluit/quod manifestũ stulticie si gnũ est. Erit ergo ista nõ vitans/nõ earũ rerꝫ perpessiõe: sed stulticia miser. Si aũt nõ valuerit vitare/cum id sedulo ac decenter egerit/nõ eũ ista irruẽtẽ na miserũ facient. N Eteni ꝛ illa eiusdẽ comici sententia nõ minus ꝟa est. qm̃ nõ põt id fieri qd vis: id velis qd possis. Quõ erit miser: cui nichil accidit preter voluntatẽ. Q2 qd sibi videt nõ posse ꝓuenire/ nõ põt velle. Habet enim rerꝫ certissimarum volũ tatẽ. id est vt quicq̃d agit non agat ni si ex virtutis quodã prescripto ꝛ diui na lege sapientie: que nullo ab eo pa cto eripi possunt. Iã nũc videte: vtrũ etiã oĩs q̃ miser ẽ egeat. Nã huic sen tẽtie cõcedende difficultatẽ illa res facit. ꝙ multi in magna fortuitarum rerũ copia ꝯstitui sunt. quibus ita fa cilia sunt omnia/vt ad eorꝫ nutuz pre sto sit q̃cquid cupiditas possit. Diffi

cillis q̄d ē ista vita est. Sed fingamus aliquē talē qualez tullius fuisse dicit Oratā. Quis ei facile dicat oratā egestate laborasse: hoīem dictissimū amenissimū: delicatissimū. cui neq̄ ad voluptatē quicq̄ defuit neq̄ ad bonā integrāq̄ valitudinē? Nā et p̄diis q̄stuosissimis et amicis iocundissimis quātū libuit abūdauit: et illis oīb9 aptissime ad salutē corporis vsus est. eius q̄ vt breuiter totū explicē oē institutū volūtatēq̄ omnē successio p̄spera consecuta est. ¶ Sed fortasse inquiet aliq̄s v̄rm. Plus illū q̄ habeat habere voluisse. Hoc ignoram9. Sed quod satis est questioni faciamus eū non desiderasse āplius q̄ tenebat. Videtur ne vobis eguisse. Etiā si cōcedā inq̄t licenti9 nichil eū plus desiderasse. q̄d in hoīe non sapiēte nescio quō accipiā. metuebat tamē erat em̄ vt dicitur ingenij non mali: ne illa oīa sibi vel vno aduerso ipetu raperētur. Nō em̄ magnū erat itelligere talia cūcta quantūcūq̄ essent esse sub casib9 cōstituta. Tū ego arridēs vides inq̄ licenti fortunatissimū istum hominē a beata vita ingenij bonitate īpeditū. Quo em̄ erat acutior: eo videbat illa oīa se posse amittere: q̄ metu frangebat: illudq̄ vulgare satis asserebat infidē: hoīem malo suo esse cordatū. Hic cū et illi et ceteri arrisissent: illud tū inquā diligēti9 attēdam9. q̄ et si timuit iste nō eguit: vñ q̄stio est. Egere est em̄ in nō habēdo: non in timore amittēdi q̄ habeas. Erat autez iste miser q̄ metuebat: q̄uis non egeret. ¶ Nō igit oīs q̄ miser ē eget. Q̄d cū approbauisset cū ceteris etiā ipsa cui9 sentētiā defendebā aliquātū tñ addubitās. nescio inq̄t tñ et nundū plene itelligo quō ab egestate possit miseria aut egestas a miseria separari: Nam et iste qui diues et locuples erat. et nichil vt dicitis āplius desiderabat: tamen quia metuebat ne amitteret egebat sapientia. Ergo ne hunc egentez diceremus si egeret argēto et pecunia: cū egeret sapiētia: nō dicemus? Ubi cum omnes mirando exclamassent: meipso etiam nō mediocriter alacri atq̄ leto: q̄d ab ea potissimū dictū esset: q̄d pro magno de philosophorū libris atq̄ vltimū proferre paraueram: videtis ne inquam aliud esse: multas variasq̄ doctrinas. aliud animū attentissimum in deū? Nā vnde ista que miramur nisi inde procedunt? Hic licentius letas exclamans prorsus inquit nichil verius / nichil diuinius dici potuit. Nam et maior et miserabilior egestas nulla est q̄ egere sapientia et qui sapiētia nō eget nulla re omnino egere pōt. Est ergo animi egestas inquā nichil aliud q̄ stulticia. Hec est enim cōtraria sapientie et ita contraria vt mors vite: vt beata vita misere. hoc est sine aliquo medio. Nam vt omnis non beatus homo miser est. omnisq̄ homo non mortuus viuit. sic omnē non stultū manifestū est esse sapientē. ¶ Ex quo et illud iā lȝ dicere. non ex eo tm̄ sergium oratā fuisse miserū. q̄ timebat ne fortune illa numera amitteret. sed quia stultus erat. Quo fit vt miserior esset si tā pēdulis mutātibusq̄ his. q̄ bona putabat. nichil oīno metuisset. Esset ei nō fortitudis excubijs. sȝ mētis sopore securior. et altiore stulticia demers9 miser. At si oīs q̄ caret sapiētia magnā patit egestatē. oīsq̄ cōpos sapiētie nichilo eget. seq̄tur vt stulticia sit egestas. Ut aūt oīs stultus miser. ita oīs miser stultus est. Ergo vt oīs egestas miseria. ita oīs miseria egestas esse cōuincit. Quā conclusionem trigetius cum se paruz intellexisse diceret. quidnā q̄ inter nos ratione conuenit? Eum egere inquit qui et sapientiam non habet. Quid est ergo inquā egere. Sapientiā inquit non habere. Quid est inquā sapientiā nō habere. Hic cū taceret. nonne hoc est inquam habere stulticiā? Hoc inq̄t. Nichil ē ergo aliud inquā habere egestatez q̄ habere stulticiā. Ex quo iaȝ necesse ē egestatem alio verbo nominari quando stulticia nominatur. Quamq̄ ne

scio quõ dicam⁹. habet egestatẽ aut hꝫ stulticiã. Tale est em̃ ac si locũ ali quẽ q̃ lumine careat dicamus habere tenebras: qđ nichil est aliud q̃ lumẽ non habere. R Nõ em̃ tenebre quasi veniũt aut recedũt: sꝫ carere lumine hoc ipm̃ est iã tenebrosũ eẽ vt carere veste hoc est esse nudũ. Non em̃ veste accedente veluti aliqua res mobilis nuditas fugit. Sic ergo dici m⁹ aliquẽ habere egestatẽ. quasi dicamus habere nuditatẽ. Egestas enim verbũ ẽ nõ habẽdi. Quãobrem vt qđ volo explicẽ sicut possuꝫ. ita dicit̃: habet egestatẽ. quasi dicat̃. habet nõ habere. Itaqꝫ si stulticiã ipsam veram ꝛ certã egestatẽ esse monstratũ est. vide iam questionẽ quã susceperam⁹ vtrũ soluta sit. Dubitabat̃ enim inter nos vtrũ cũ appellaremus miseriã nichil aliudq̃ egestatẽ nominarem⁹. Dedimus aũt rationẽ: recte stulticiã vocari egestatẽ. Sicut ergo ꝛ oĩs stultus miser ꝛ oĩs miser stultus est. ita necesse est non solũ oẽm qui egeat miseruꝫ sed etiã omnẽ qui miser sit egentẽ esse fateamur. At si ex eo ꝙ ꝛ oĩs stultus miser est / ꝛ omnis miser stultus est / cõficitur stulticiã esse miseriam cur non ex eo quod ꝛ quisquis eget miser. et quisquis miser ẽ egeat. nichil aliđ miseriam q̃ egestatem esse conficimus. S Quod cũ oẽs ita eẽ faterẽtur illud iã inq̃ sequit̃: vt videam⁹ quis non egeat. Is em̃ erit sapiens ꝛ btũs Egestas aũt est stulticia / egestatisqꝫ nomẽ. Hoc aũt verbũ sterilitatẽ quãdã ꝛ inopiã solet significare. Attẽdite queso altius / quanta cura priscorũ hoim / siue oĩa siue qđ manifestum est quedã verba create sunt earũ rerum maxime quarũ erat noticia per necessaria. Iam em̃ conceditis omnẽ stultũ egere / ꝛ oẽm q̃ egeat stultũ eẽ. Credo vos etiã cõcedere animũ stultũ esse viciosum / oĩaqꝫ animi vicia vno stulticie noie includi. Primo aũt die huius disputatiõis nostre nequiciaꝫ dixeramus esse ab eo dictã / ꝙ nec q̃q̃ sit / cui cõtrariã frugalitatem a fruge fuisse noĩatã. Ergo in his duobus cõtrarijs: hoc est frugalitate atqꝫ nequicia / illa duo vident̃ eminere / esse ꝛ nõ esse. Egestati aũt de qua fit questio / qđ putam⁹ esse contrariũ? Hic cũ aliquantũ cunctarent̃. si dicã inq̈t trigetius diuitias: video his pauptatẽ esse cõtrariã. Est quidẽ inquã vicinuꝫ. Nã pauptas ꝛ egestas vnũ atqꝫ ideꝫ accipi solent. Tñ aliud verbũ inueniendũ est / ne meliori parti desit vnũ vocabulũ / vt cũ illa pars paupertatis ꝛ egestatis noĩe abundet: ex hac parte solũ opponat̃ diuitiaꝝ nomẽ. Nichil em̃ absurdius q̃ vt hic sit egestas vocabuli / vbi est cõtraria pars egestati Plenitudo inq̈t licenti⁹ si dici potest videt̃ mihi recte opponi egestati Postea ĩquã de ṽbo q̃ram⁹ fortasse diligenti⁹. Non em̃ hoc curandũ est in inquisitione veritatis. Quãuis enim salustius electissimus pensator ṽboruꝫ egestati opposuerit opulẽtiã / tñ accipio istã plenitudinẽ. Nõ eĩ nec grammaticoꝝ hic formidine liberabimur / aut metuẽdũ est ne ab eis castigemur ꝙ ĩ curiose vtimur ṽbis. qui res suas nobis ad vtẽdũ dederũt. T Ubi cũ arrisissent / ergo q2 mentes vr̃as in quã / cũ intẽti estis in deũ / velut q̃daꝫ oracula / nõ cõtemnere statui. videamus qđ sibi velit hoc nomen. Nã nullũ accõmodatius esse arbitror veritati. Plenitudo igit̃ ꝛ egestas cõtraria sunt. at etiam hic similiter / vt in nequicia ꝛ frugalitate apparent illa duo esse ꝛ nõ esse. Et si egestas est ipsa stulticia / plenitudo erit sapiẽtia. Merito etiã ṽtutũ oĩm matrẽ multi frugalitatẽ esse dixerũt. Quib⁹ consentiens. Tullius etiã in populari oratiõe ait. Ut volet quisqꝫ accipiat. Ego tamẽ frugalitatẽ. i. modestiã ꝛ tẽperantiã / ṽtutẽ esse maximã iudico. Prorsus doctissime ac decẽtissime. Considerauit em̃ frugẽ id est illđ quod esse dicimus / cui ẽ nõ esse cõtrariũ. Sed ppt̃ vulgarẽ loquẽdi consuetudinem: qua frugalitas quasi parsimonia dici solet. duobus consequentibus quid sen

ferit illustrauit: subijciẽdo modestiã et temperantiã. Et hec duo verba di ligenti⁹ attendam⁹. Modestia vtiq͡ʒ dicta est a modo: ⁊ a tẽperie tẽperantia. Ubi autem modus ẽ atq͡ʒ temperies: nec plus est quicq͡ʒ nec min⁹. Ipsa est igitᵗ plenitudo quã egestati contrariã posueramus: multo meli⁹ q͡ʒ si abũdantiã poneremus. In abũdãtia em̃ itelligiᵗ affluẽtia/ et q̃si rei nimiũ exuperantis effusio. Qđ cũ euenit vltra q͡ʒ satis est. etiã ibi desideraᵗ modus et res q̃ nimia est mõ eget. Ergo nec ab ipsa redũdantia egestas aliẽa est. A modo autẽ et plus et min⁹ aliena sunt. Ipsam enim opulẽtiam si discutias: inuenies eã nihil aliđ tenere. q͡ʒ modũ. Nã non nisi ob ope dicta est opulẽtia. quomodo autẽ opitulatur quod nimiũ est: cum icõmodius sit sepe q͡ʒ parũ. Quicq͡d igiᵗ vel parũ vel nimiũ est: q͞r modo eget: obnoxiuʒ est egestati. Modus ergo animi sapientia est. Et enim sapiẽtia cõtraria stulticie non negatur. ⁊ stulticia egestas egestati aũt cõtraria plenitudo. ¶ Sapientia igitur plenitudo in plenitudine aũt modus. Modus igiᵗ animi in sapientia est. Uñ illud preclarũ est et nõ immerito diffamaᵗ hoc primũ in vita esse vtile: vt ne q͡d nimis. Dixeramus aũt in exordio hodierne disputationis nr̃e: q͞p si inueniremus nichil aliud esse miseriam q͡ʒ egestatẽ eũ beatũ esse fateremur q̃ non egeret. Est aũt inuẽtũ. Ergo beatũ esse nihil est aliud q͡ʒ non egere. hoc est eẽ sapiẽtẽ Si aũt queritis q͡d sit sapientia: iã et ipsa ratio quantũ in presentia potuit ⁊ voluit atq͡ʒ eruit. Nihil est em̃ aliud q͡ʒ modus animi. hoc est: quo se animus liberat: vt neq͡ʒ excurrat inimiũ neq͡ʒ infra q͡ʒ plenũ est coartetur Excurrit aũt i luxurias/ dñatiões/ supbias/ ceteraq͡ʒ id genus/ quibus immoderatorũ miserorũq͡ʒ animi sibi letitias atq͡ʒ potẽtias cõparari putãt. Coartaᵗ aũt sordibus: timorib⁹. merore: cupiditate/ atq͡ʒ alijs quecunq͡ʒ sunt quibus homines miseros etiam miseri confitentur. Cum vero sapientiam contemplatur inuẽtam. cumq͡ʒ vt huius pueri verbo vtar ad ipsam se tenet. nec se ad simulachrorum fallaciam quorum pondus amplexus a deo suo cadere atq͡ʒ demergi solet. vlla commotus inanitate conuertit: nihil immoderationis ⁊ ideo nihil egestatis nihil igitur miserie ptimescit. Habet ergo modũ suũ idest sapiẽtiã quisquis beatus est. Que ẽ aũt dicẽda sapientia/ nisi q̃ dei sapiã est. ¶ Accepimus autẽ etiã auctoritate diuina dei filiũ nihil esse aliud q͡ʒ dei sapientiam. et est dei filius pfecto de⁹. Deũ habet igitur q̃squis beatus est quod om̃ibus nobis iam añ placuit. cũ hoc ꝯuiuiũ igressi sumus. Sed q͡d putatis esse sapiẽtiã nisi ꝟitatẽ Etiã hoc em̃ dictũ est. Ego sum ꝟitas. Ueritas aũt vt sit/ fit p aliquẽ summum modũ/ a quo pcedit/ et in quẽ se perfecta cõuertit. Ipe aũt summo mõ nullus alius modus imponiᵗ. Si ei summus modus p summũ modũ modus est/ per seipsum modus est. Sed etiã summus modus necesse est vt verus modus sit. Ut igiᵗ ꝟitas mõ gigniᵗ ita mod⁹ ꝟitate cognosciᵗ. Neq͡ʒ igitur ꝟitas sine mõ/ neq͡ʒ modus sine veritate vnq͡ʒ fuit. Quis ẽ dei filius dictũ est veritas. Quis est q̃ non hʒ patrẽ. Quis alius q͡ʒ summus modus. Quisquis igitur ad summũ modum veritatẽ venerit beatus est. Hoc ẽ animũ deũ hr̃e/ idest deo pfrui. Cetera ei q͡ʒuis a deo habeanᵗ nõ hñt deum. Admonitio aũt q̃dã q̃ nobiscum agit vt deũ recordemur/ vt eũ q̃ram⁹ vt eum pulso omni fastidio sitiamus de ipso ad nos fonte ꝟitatis emanat Hoc interioribus luibus nr̃is iubar sol ille secretus ifundit. Huius ẽ verum om̃e quod loquimur/ etiam quãdo adhuc vel minus sanis vel repẽte apertis oculis audacter conuerti: et totum intueri trepidamus. nichilq͡ʒ aliud etiam hoc apparet esse q͡ʒ deũ: nulla degeneratione impediente pfectum. Nam ibi totum atq͡ʒ omne pfe

ctum est/simulq; est omnipotentissimus deus. Sed tamen quamdiu querimus nondum ipso fonte atq; vt illo verbo vtar: plenitudine saturati/nondum ad nostrum modum nos peruenisse fateamur. Et ideo quamuis iam deo adiuuante/nondum tamen sapientes ac beati sumus. Illa est igitur plena satietas animorum: hoc est beata vita pie perfecteq; cognoscere a quo inducaris in veritatem qua veritate perfruaris. per quid connectaris summo modo. Que tria vnum deum intelligentibus vnamq; substantiam exclusis vanitatibus varie superstitionis ostendunt. His mater recognitis verbis/que sue memorie penitus inherebant/ et quasi euigilans in fidem suam/verbum illud sacerdotis nostri fouet precantes trinitas: leta effudit atq; subiecit. Hec est nulla ambigente beata vita/que vita perfecta est. ad quam nos festinanter posse perduci/ solida fide/alacri spe/flagrante charitate presumendum est. Ergo inquam quoniam modus ipse nos admonet et conuiuium aliquo interuallo dierum distinguere quantas pro viribus possum gratias ago summo et vero deo patri domino liberatori animarum. Deinde vobis qui concorditer inuitati/ multis etiam me cumulastis muneribus. Nam tantum in nostrum sermonem contulistis/vt me negare non possim/ab inuitatis meis esse satiatum. Hic omnibus gaudentibus et laudantibus deum: quam vellem inquit trigetius hoc modo nos quotidie pasceres. Modus inquam ille vbiq; seruandus est: vbiq; amandus si vobis cordi est ad deum reditus noster. hic dictis facto disputationis fine discessimus.

Explicit Liber beati Augustini de beata vita.

Diui Aurelij Augustini hipponensis episcopi de assumptione beate virginis marie in corpore et anima Liber incipit. Solutio et responsio omnium preclarissima. I

Ad interrogata de virginis et matris domini resolutione temporali et assumtione perenni/quid intelligam responsurus. te deus omnipotens pater voto supplici exoro/vt qui mandas nubibus et pluunt imbres: qui tangis montes et fumigant qui aperis terram et germinat. quid dicam iubeas. quid proferam prebeas. ad quid sermonem dirigam aperias. Venerabile enim mihi est domine: et pre cordis meis reuerendissimum/de matre filij tui loqui/et de sanctissimo corpore eius linguam sermonibus occupare. Que sola meruit deum et hominem parituram suscipere / facta thronus dei et aula regis eterni/secundum quod nos docuisti per sanctos tuos patriarchas/prophetas et apostolos / figuris et sermonibus quibus credimus et certi sumus: quia numquam fefellisti/ quia nec fallere nec falli nouisti/ostendens filium tuum coeternum tibi et consubstantialem incarnandum/et incarnatum per virginis vterum/de qua carnem assumpsit qui corporalia cuncta tecum creauit auctor administrator et deus/ab homine factus est homo/ ab ea naturam sumens non originem/ sanctificante spiritusancto tuo in ea vterum humanum et purificante/ atq; mundante ad conceptionem filij tui/cuius dignitatis et gratie effectum/ nec cor concipere nec lingua valet exprimere. Non enim talis conceptus talisq; partus nisi deum decuerat/ qui venerat redimere quos voluit creare creare perfecto potestate redimere humilitate/humilitatis naturam sumens sanctam de sanctificato corpore/et immaculatam de immaculato. Ineffabilem enim sanctificationis gratiam quam concipiendus prebuit: conceptus et natus non abstulit. Que quantum in corpore valuerit virginis/illi soli notissimum est/qui de eius natura naturam suscepit

quã cõdidit. Per te q̃so dñe/qꝛ per ii ß bona cuncta tribuis/q̃ vt tribuas eligis/vt me ioffense de tãta scitate loqui tribuas. Et si non totũ vt ẽ qꝺ impossibile oĩ lingue humane est. tñ ipm ex parte qꝺ est dicat vt est. Sonet ergo preciosissimũ sui preciositate/sanctissimũ certa scitate/iestimabilissimũ nudissima veritate. Que qꝛ hũanã rõnẽ excedũt. spũs tuus assit: q̃ suo sacro spiramine iducat in oẽm dicendoꝝ veritatẽ. vt qꝛ de eius corpore ꝛ aia loquẽdũ est: qꝺ ipse preter naturalẽ vsũ scitificauit ꝛ grãm ꝯtulit/non aliena nos dicere patiat. sed propria ad laudem ꝛ gloriã tuã deus oĩpotens pater/ꝛ ad honorem eiusdẽ filij tui per virginem nati et eiusdem spũssancti dei ꝛ dñi nostri: cum quo ẽ tibi regnum et imperium in omnia secula seculorum. Amen.

Explicit porhemium.

Incipit liber. B

Uia ꝓfundissime et sua dignitate altissime sũ rñsur⁹ q̃stioni, lectorẽ meum obsecro: vt ꝓ me deprecet: ꝛ si q̃ a me pleniꝰ cognouerit donis dei g̃tus existat. Sin aũt min⁹ nr̃e cõpatiat hũilitati. Qꝛ si min⁹ valeam⁹ ꝟꝺ a tñ ꝓculdubio volum⁹. De scitissimo igitur corpe ꝑpetue ꝟgis marie eiusq₃ sacre aie assũptiõe/qꝺ de⁹ donauerit loq̃ suscipiẽtes. hoc pmũ dicim⁹ ꝙ i diuis scripturis postq̃ dñs in cruce matrẽ discipulo cõmẽdauit. vt castitas castis tueret obsequijs/nihil de ea repitur preter id qꝺ lucas cõmemorat in actib⁹ aploꝝ/cõmemorãs eiusdẽ nominati dicẽs. Hi oẽs erãt ꝑseuerãtes vnanimiꝰ in orõne cũ mulierib⁹ ꝛ maria mr̃e iesu ꝛ fratrib⁹ ei⁹. Hoc diximꝰ qꝛ tãto q̃ magna existũt cauti⁹ tractãda sũt/quãto specialib⁹ auctoritatũ testimonijs nõ pñt ad liq̃dũ roborari. Sꝫ q̃dã scriptura sctã veris idagationũ studijs querenda reliq̃t/que nõ sũt supflua estimãda dũ vera indagatione fuerit patefacta. Fecũda ẽ ei veritatis autoritas. ꝛ dũ diligenꝰ discutiꝰ de se gignere qꝺ ipa ẽ cognoscitur. Sepe ei discussa verã ꝯueniẽtiaꝫ pariet: quã manifestis sermonib⁹ abscõdit. Et sepe aptis s̃mõib⁹ isinuat in qb⁹ nichil p̃ter id qꝺ sonat q̃rẽduꝫ inuitat. Ut est illud qꝺ abraã genuit isaac. isaac genuit iacob. iacob genuit iudã ꝛ fratres ei⁹: ꝛ cetera talia in quib⁹ sola tenenda est lr̃a. Quedã autẽ sic cõmẽdat vt pariꝰ lr̃am ꝛ misticũ intellectũ insinuet. vt in trãsitu maris rubri. mãna celesti/ꝛ tabernaculo dei atq₃ archa testamẽti. vbi futuroꝝ figura. baptismi scꝫ xp̃i ꝛ ecclie oñsa est prerogatiua. Quedã tantũ mistice. vt cũ deũ dicit insufflasse in facieꝫ ade spiraculũ vite: q̃ tñ os ad spirãdũ nõ hꝫ. nec man⁹ ad operãdũ. licet dicat ꝓpheta. Manus tue dñe fecerũt me ꝛ plasmauerũt me. B Sũt ꝛ q̃dã q̃ q̃uis cõmemorari ex toto omissa sũt/vera tñ rõne creduntur. atq₃ ipa cõuenientia rei/quodaꝫ modo queadmodũ dux ꝛ pũia creditur. Nihil enim de melchisedech sacerdotis dei excelsi iustitia loquiꝰ. cũ ipsa precessisse tante laudis merita cognoscatur. Nichil de helie ꝛ enoch postq̃ rapti sũt vite felicitate ꝯmẽdat/ cũctis liquide scitẽtibus eos brẽ viuere qs dñs hinc in futurũ saluandos voluit rape. Quid ergo de marie morte. q̃d de eius assumptione dicendũ est: vñ diuina scriptura nichil commemorat nisi querendũ ratione quod conueniat veritati. fiatq₃ ipsa veritas autoritas/sine qua necesse ẽ nec valet autoritas. Memores eñ cõditiõis hũane mortẽ illã subijsse tẽporalẽ dicere nõ metuim⁹/quã idem certe ei⁹ filius q̃ deus ꝛ homo est lege sortis humane sustinuit/ꝛ hoc quia homo de ei⁹ susceptus ꝛ profusus est vtero. Sed si dicicim⁹ eã mortis teneri vinculꝰ. ꝛ resolutã i cõmunẽ putredinẽ vermẽ acs cinerẽ: deliberãdũ ẽ si hoc ꝯueniat tãte scitati. tãte aule dei prerogatiue. Scim⁹ eni dictũ primo parẽti quia puluis es ꝛ in puluerẽ ibis. Qꝺ si de

more dicit gñalis est sñia. si de resolutione in puluerẽ: hãc quodãmodo xpi caro euasit: de carne marie sumpta q̃ corruptionẽ non sustinuit. De hoc ei scriptum est per prophetã dicentem. Qm̃ non derelinques aiam meã in inferno. nec dabis sanctum tuũ videre corruptionẽ. De quo autem sãcto dictum sit archangelus pdidit q̃ ad mariã ait. Et quod nascet ex te sanctum vocabitur filius dei. Et vere sanctus ⁊ scm̃ sctõꝝ. Unde ⁊ illa sancta sanctoꝝ dicunt q̃ illa seruababãt: qb⁹ ille figurabat q̃ veracit sol⁹ sctũs sanctoꝝ dicit. Hic em̃ est de quo idẽ archãgel⁹ gabriel danieli loquit inter cetera q̃ futura ostendit dicẽs. Et impleat visio ⁊ prophetia/⁊ vngat sanctus sctõꝝ. Hic em̃ sctũs corruptionẽ nõ vidit: q̃ tertia die cũ triũpho de inferis rediẽs resurrexit. Caro ei⁹ q̃ de maria sũpta est: ⁊ si mortua ẽ ex infirmitate. reuixit ex di ꝟtute. Sz hoc ille q̃ qñ voluit mori/qñ voluit resurgere potuit. C Excipit ergo ab illa gñali sñia de ꝟgine sumpta natura. Qd si nõ marie cõgruit: ꝯgruit tñ filio quẽ genuit iesu vocabulũ iesu gloriosũ: oi ornatu cultuq; dignissimũ: nomẽ qd est sup oẽ nomẽ non decuit ab hoibus appellari: neq; ab eis efferri in mundũ: sed ab excellentiori quadam maiorique natura. Post hec que ade dicta sunt de quibus excipit marie filius: contuenda sunt q̃ etiam eue dicta sunt. si cunctis feminis sint generalia: et si in aliquo excipitur maria. Scriptũ qppe est. Mulieri quoq; dixit deus. Multiplicabo erũnas tuas ⁊ ꝯcept⁹ tuos/in dolore paries filios/⁊ sub viri potestate eris ⁊ ipẽ dominabit tui. Erũnas maria sustinuit cuius animã gladius passionis christi pertrãsiuit. Sed conceptus nõ mltiplicauit. nec sub viri id ẽ mariti potestate deguit: q̃ integerrimis visceribus de spũ scõ xpm suscepit: ⁊ virginitatis integritate manẽte virgo permãsit. Quẽ quia sine peccati colluuione ⁊ sine virilis admixtionis detrimẽto suscepit: sine dolore genuit: et sine integritatis violatione: pudore virginitatis integro permãsit. Hoc em̃ potuit efficere de matre/qz sic de⁹ elegit nasci de hoie. Maria ergo ⁊ si conmunicat erũnis eue nõ cõmunicat parturiẽdo cũ dolore. promeruit ei hoc singularis sctitas eius et singularis gratia. qua susceptione dei singulariter existimanda est digna. Nõ inmerito ergo excipitur a quibusdam generali bus vera estimatiõe quã tanta seruat gratia: et attollit dignitatis prerogatiua. Quantũ em̃ xpi potestas possit mũdi ostendit vniuersitas: quãtũ gratia marie monstrat integritas. Que sicut diuersa est a natura/ita diuersa est ab vsu. Quid ergo si in tãta diuersitate eã dicimus hũane sortis mortẽ subijsse: nec tñ eius vinculis retineri. per quas deus voluit nasci: ⁊ carnis substantie communicare. Nunqd ipium erit? Scim⁹ em̃ iesum omia posse qui de seipso ait. Data est michi omnis ptãs in celo ⁊ in terra D Si ergo voluit itegrũ marie ꝟginitatis seruare pudorẽ cur nõ velit icorruptã a putredinis seruare fetore? Dicat q̃ cognouit sensũ dñi: ⁊ q̃ cõsiliari⁹ ei⁹ fuit. Nunqd nõ pertinet ad benignitatẽ dñi matris seruare honorẽ q̃ legẽ non soluere venerat sed adimplere Lex em̃ sicut honorẽ matris precipit ita inhonorationẽ dãnat. Qui em̃ in vita pre ceteris illã gratia sui conceptus honorauit. piũ est credere singulari saluatiõe eam i morte ⁊ spãli gra honoraisse. Potuit ei eã a putredie ⁊ puluere alienã facẽ/q̃ ex ea nascẽs potuit ꝟginẽ, relinqre. Putredo nãq; et ꝟmis hũane ẽ opprobriũ ꝯditiõis a q̃ opprobrio cũ ies⁹ sit alien⁹: nat a marie excipit: quã ies⁹ sit alien⁹: natura marie excipit: quã ies⁹ de ea suscepisse pbat. Caro em̃ iesu caro ẽ marie. ⁊ multo speciali⁹ q̃ ioseph iude ceteroꝝ q̃ fratrũ eius qb⁹ dicebat. Frater ei ⁊ caro nostra est. Caro em̃ xpi q̃uis gloria resurrectionis fuerit magnificata: et potenter super omnes celos

ascēssione glorificata: eadē tñ carnis mãsit et manet natura: q̄ suscepta ē de maria. Ipse em̄ est q̄ concept⁹ genit⁹ atq̧ a mortuis suscitat⁹ ē p gloriam patris/sicut pfecto ipse testat post re surrectionē qñ apostolis dicit. Uide te man⁹ meas et pedes meos: q2 ego ipse sū. Quid em̄ ē: ego ipse sū: n isi qa aliter non sū q̄ qui tūc erā qñ passus sū. Et hoc siq̄dē cognoscere potestis qui in manibus et pedib⁹ meis clauo rū signa clare videtis. Ipse ergo idē q̧ celos ascēdit: et carnē quā d matre suscepit sup astra trāsuexit/ honorās oēm humanā naturā: et multo magis matnā. Si igit natura matris est fili us: cōueniēs est vt sit et filij mr nō q̄tū ptinet ad eādē reciprocā substanti am: vt hō de hoie/caro de carne: mat a filio: filius a matre. non ad vnitatē persone/sed ad vnitatē corporalis na ture et substantie. E Si em̄ vnitatē pōt facere gr̄a sine pprietate specialis nature: q̄to magis vbi gra tie vnitas et corporis est specialis nati uitas. Unitas nāq̧ gratie ē vt disci puloꝝ in xp̄o: de q̄b⁹ ip̄e dixit. Pr̄ sā cte serua eos ī noie tuo quos dedisti michi vt sint vnū sicut et nos. Et iteꝝ de oibus iustis. Non p his aūt rogo tm̄: sed et pro his q̄ credituri sunt per verbū eoꝝ in me: vt oēs vnū sint sicut et tu pr̄ in me: et ego in te: hoc ē vt ipsi sint p gratiā qd nos sum⁹ p diuinita tē. Hec q̄ppe gratie vnitas que cun ctis in xp̄m credentibus seruat: si ma rie etiā minus sapiētū estimatiōe nō tollit/q̄to magis cū gratie vnitate ipsa specialitas nature vnū efficit ma trē et filiū: et filiū et matrē. Uidēdū est etiā q̄d de his quos secū p gratiā vnū esse voluit cōsequēter adiūxit. Ait ei Pr̄ quos dedisti mihi volo vt vbi sū ego et illi sint mecū: vt videāt clarita tē quā dedisti mihi. O magnā et inesti mabilē bonitatē dei/q̄ habere secū su os in gloria vult/vt sua claritate fru ant. q̄ hoc sua fide iūcti. vnū cū eo es se digni iudicantur. Si igit eos secū habere vult. et hoc potest qui omnia potest. quid estimandū est de mr̄e vbi digna sit haberi. nisi in p̄sentia filij. F Quantū igit cōtueor. q̄tū in telligo. q̄tū credo. marie aia clarita te fruit xp̄i. et gloriosis conspectibus eū semp videre sitiēs. et sēper cōspici ens. dū inestimabiliter pascit. excellē tiori quadam specialiq̧ prerogatiua a filio honoratur. possidens ī christo corpus suum quod genuit. clarifica tum in dextera patris. et si non suuz p quod genuit tñ suū qd genuit. Et qua re nō suū p qd genuit. Si non obuia uerit necdum perspecta auctoritas: vere credo et per quod genuit. q2 tan ta sanctificatio dignior celo est q̄ ter ra thronū dei. thalamū dn̄i. domū at q̧ tabernaculū xp̄i dignuz est ibi esse vbi ipse ē. Tā preciosum thesaurū di gnius est celo seruari q̄ terra. Tantā integritatē merito incorruptibilitas nō putredis aliqua resolutio seqtur Istd ergo sacratissimū corp⁹ de quo xp̄s carnē assumpsit. et diuinā naturā hūane vniuit. non amittens qd erat. sed assumens quod non erat. vt verbū caro. hoc est deus hō fieret escā om̄i bus traditū. quia sentire nō valeo. di cere ptimesco in cōmuni sorte putre dinis futurū de vermibus puluerem De quo si nichil altius sentirē. q̄ de pprio. nichil dicerē nisi quēadmodū de pprio. G Qd absq̧ vlla ambiguitate soluēdum est in mortē. post mortem est futurū putredo. post putredinē vermis. post vermē vt di gnū est abiectissimus puluis. Quod de maria nō videt cōsentibile. q2 esti mationē pcul pellit īcōparabilis gra tie mun⁹. Qd me dicere multaꝝ cōsi deratio reꝝ suitat. quaꝝ et q̄dā illa ē quā suis alibi ministris ipsa veritas ait. Qui michi ministrat me sequat. et vbi ego sum ibi minister meus erit Si ei hec ē gn̄alis sentētia oīm p fidē et bonam operationem xp̄o ministran tiū. quāto magis quodāmō et specia liter est marie. Mariā nāq̧ opis exhi bitiōe et fidei rigidissima pitate mini strā xp̄i fuisse omnis qui sane sapit in

tellígit. Absq̃ dubio ei ope ministra
trix extitit: q̃ hũc ĩ vtero gessit: partu
ꝓfusũ aluit ⁊ fouit / atq̃ (vt euãgeliũ
ait) in p̄sepio reclinauit, ⁊ a facie he-
rodis in egiptũ fugiens abscondit / et
oẽm infantiã eius pro matris affectu
ita ꝓsecuta est. vt vsq̃ ad crucẽ ĩ qua
filiũ iã virũ ꝑfectũ vidit pendentẽ ab
eius indubitanter nõ recesserit cõse-
ctatu / nõ solũ gressibꝰ pedũ tanq̃ pro
reuerentia dei / verũetiã imitationis
affectu. Maria ergo ministratrix xp̄i
spiritualiũ operũ qualitatibus sicut
deuotissima extitit / ita absq̃ dubio
religionis fide. i. ꝑe credulitatis cha
ritate secutrix fuit. Nõ eñ potuit nisi
diuinitatis eius esse credula / q̃ se no-
uerat hũc nõ virili semine ƀm ordinẽ
nature / sed diuino speramine nũcian-
te archangelo cõcepisse: vidẽs semꝑ
famulantiũ angelorum adesse frequẽ
tiam vt concipiendo et nato / quando
videlicet facta est cũ angelo multitu
do celestis exercitus clamantiũ ⁊ di-
centiũ. Gloria in altissimis deo ⁊ ĩ ter
ra pax hoĩbus bone volũtatis ⁊ ĩ egi
ptũ fugituro: atq̃ inde iterũ redituro
q̃bꝰ liquide cognoscere potuit: qꝛ ta-
lia obseq̃a nõ nisi deũ decuerant. Un
de ⁊ stelle annũciatio: ⁊ magorũ de lõ
ginquis partibus ĩsperata adductio
q̃ maxime illi extitit iudiciũ verita-
tis. ¶ Similiter simeõis at
q̃ anne ꝓphetiali dignitate insolitꝰ
cetꝭ ⁊ huic specialis occũrsus. Que
oĩa profecto maria cõseruans his cũ
ctis altius ad fidẽ roborata: pio cor-
de cõferebat intãtũ vt oĩno non nuta
bunda / sed certa de filij ptãte: tanq̃
de dei vera virtute deficiẽte ĩ nuptijs
vino dixerit: vinũ non hñt: sciens pla
ne hoc illũ potuisse / quod eũ mox con
tigit diuino miraculo cõpleuisse. Ec-
ce igiť maria fide ⁊ ope xp̄i admini-
stratrix ⁊ deuota vsq̃ ad eiꝰ mortẽ se
cutrix: nõ plus gressu q̃ imitationis
affectu / credendum est: si ibi nõ fue-
rit: vbi xp̄s ministros suos vult esse /
vbi ꝗ erit: ⁊ si ibi erit / nunq̃d eq̃li gr̃a
⁊ si equali gratia: vbi equa dei censu-
ra q̃ vniculq̃ reddit ƀm sua merita.
Si ergo merito marie viuẽti pre oĩbꝰ
donata est gr̃a mortue erit minuenda
absit. Quia si oĩm scõꝝ mors est pre
ciosa: marie sane ẽ preciosissima: quã
tanta comitata est gr̃a. vt mr̃ dei dica
tur ⁊ sit. Cõsideratis igiť his vniuer-
sis vera ratione confiten dũ cẽseo ma
riam in xp̄o ⁊ apud xp̄m esse. in xp̄o:
quia in ipso viuimꝰ mouemur ⁊ sumꝰ
apud xp̄m gloriose ad eťnitatis gau-
dia assumptam: benignitate xp̄i ho-
noratius susceptam ceteris q̃s hic
gratia honorauit pre ceteris atq̃ ad
cõmunem humilitatem non esse addu
ctam post mortẽ: putredinis vẽ ⁊ ver
mis ⁊ pulueris / que suũ ⁊ oĩm genuit
saluatorẽ. ¶ In cuiꝰ si ptãte
est sanctoꝝ de capite capillũ nõ peri-
re / est ⁊ illã anima ⁊ corpore integrã
posse seruare. De cuiꝰ potestate si nul
lus dubitet ecclesiasticoꝝ quin pos-
sit matrem sine corruptione ĩ perpetu
um seruare. cur dubitandũ est voluis-
se q̃d attinet ad tãte benignitatis gra
tiam. Si elegit diuina volũtas sola
gratia iter crepitantes vehemẽtiꝰ
ignis flãmas non solũ puerorũ corpo
ra seruare illesa / verũ ⁊ ipsa vestimen
ta seruare inusta / cur abnuat in mr̃e
ꝓpria q̃d elegit ĩ veste aliena. Jonã
seruare in vẽtre ceti p̄ter naturalẽ vsũ
voluit ĩcorruptũ sola mĩa mariã ĩcor
ruptã preter naturã non seruabit gra
tia. Seruatus est Daniel ab itẽpera-
tissima fame leonũ / nõ seruãda est ma
ria tantis dotata meritis dignitatũ.
Hec cõtracta que diximꝰ / qꝛ naturã
nõ seruasse cognoscimus, in Marie ĩ-
tegritate plus potuisse gr̃am q̃ natu
rã nõ dubitamꝰ. Diuinitatis eñ sunt
opera q̃ dicimꝰ / ⁊ iõ possibilia / qꝛ sũt
ab oĩpotẽtia. Christus aũt dei virtꝰ
est ⁊ dei sapientia. cuius oĩa que pa-
tris sũt / sua sũt: vt velle. velle aũt oĩa
que sunt iusta ⁊ digna. Sic per hoc di
gne videť letari mariã leticia inenar-
rabili anima ⁊ corpore: in ꝓprio filio
cũ ꝓprio filio. per ꝓprium filiũ / nec vl
lam sequi debere corruptionis erũ-

nam quam nulla secuta est tantum filium pariēdo integritatis corruptio vt sit semper incorrupta quam tanta perfudit gratia sit integraliter viuēs que omnium integrā perfectamq̧ genuit vitam/sit cū illo quem in suo gessit vtero/sit apud illū illa que genuit fouit et aluit illū.maria dei genitrix dei nutrix/dei ministratrix/et dei secutrix/de qua vt iaz dixi/quia aliter sentire non audeo / aliter dicere non presumo. R Suscipiat igiť hunc sensum fraterna charitas quez spūssanctus inspirauit. Ostensa sunt ex parte que taliter hortata sunt me dicere. Si quis autem refragare his elegerit cum dicere non velit hoc nō posse christum proferat quare nō cōueniat velle/ac per eos nō esse. Et cū se veraciter cōsilium dei de his nosse manifestauerit/ incipiam credere: de quibus aliter nō possum sentire. Mirabor illum altituidnem consilij diuini inuestigasse/ quam me cum apostolo digna reuerētia videor debere admirari dicente. O altitudo diuitiaꝝ sapientie et scientie dei. q̄ incomprehensibilia sunt iudicia eius ⁊ inuestigabiles vie eius. Et quia secundum eūdem apostolum ex parte cognoscimus/ et ex parte prophetamus . dixi de his / ⁊ si non quantum est / tamen quemadmodū me dicere debuisse credidi. Si ergo vera sunt que scripsi: tibi gratias ago christe quia de sancta virgine matre tua nisi quod pium dignum et iustum est sentire non potui. Si ergo dixi vt debui approba christe tu et tui . Si autem non vt debui ignosce obsecro tu et tui . Qui cum deo patre et spiritu sancto viuis et regnas per om̄ia secula seculoꝝ. Amē.

Diui augustini hipponēsis epī de diuinatione demonū contra paganos Liber incipit. L

Uadam die in dieb⁹ sctis octauaꝝ cum mane apđ me adessent mlti fres laici xp̄iani/ ⁊ i loco solito ꝯsedissem⁹/ort⁹ē smo de religione xp̄iana aduers⁹ p̄sūptionē/⁊ tāq̄ mirā ⁊ magnā sciaz paganoꝝ:q̄ recordatū atq̧ ꝯpletū lr̄is mādādū putaui.ñ exp̄ssis p̄sonis ꝯdicētiū q̄uis xp̄iani eēnt/⁊ magis ꝯdicēdo q̄rere viderenť qđ paganis respōderi oporteret.cū ḡ de diuiatiōe demonū q̄rerenť ⁊ affirmarenť p̄dixisse nescio q̄ euersionē tēpli serapis q̄ i alexādria facta ē/r̄ndi nō eē mirādū si istā euersionē tēpli simulacris suis imminere demones ⁊ scire ⁊ p̄dicere potuerīt sicut alia mlta q̄ntū eis nosce ⁊ p̄nūciare p̄mittiť.⁊ cū mihi referrenť/ñ ḡ sūt male diuiatiōes hmōi nec deo displicērē aliođn omp̄s ⁊ iustus ista fieri nō p̄mitteret si mala ⁊ iiusta eēnt. R̄ndi: nō iō hec videri iusta debere qđ ea sineret fieri oīpotētissim⁹ ⁊ iustissimus de⁹. Nā ⁊ alia multa manifestissime īiusta fieri sicut homicidia aduītia furta rapitas/⁊ cetā hmōi. sinit q̄ q̄uis iusto deo eo q̧ iiusta sint sine dubitatiōe displiceāt.idē tñ op̄s ea fieri certa iudicij sui rōne p̄mittit.nō vtiq̧ īpune.sȝ ad eoꝝ dānationē a q̄b⁹ fiūt q̄ displicēt iusto. M Et cū eꝯtrio dicerenť nō qđē eē dubitādū q̧ omp̄s ⁊ iust⁹ sit de⁹.sed hec hūana pctā q̄ ꝯ societatē hoīz fierēt.nō eū curare vū fierēt ꝑpterea ea posse fieri:q̄ vtiq̧ fieri nō possent/si omp̄s nō fuisset. Illa vero q̄ ad ip̄m religiōis cultū ꝑtineant nullo mō ab eodē credēdū eē cōtēni: ac per hoc fieri nō potuisse nisi ei pla

tuissent. et iō a mala putare nō oporteret. Ad hoc quoq̧ respōdi. Nunc ꝙ ei displicent/cum tēpla et simulacra euertuntur. et illa gentiū sacrificia si facta fuerint puniuntur. Sicut enim dr̄/nō ea fieri potuisse nisi dō placuissent. ⁊ ideo bōa putāda. qm̄ iusto placēt. ita dici potest nō ea ꝓhiberi euerti puniri potuisse nisi deo displicerēt ac ꝑ hoc si tūc iō recte fiebāt q2 iusto deo placere hinc oñdebanť. iō nūc illa que fiūt. q2 deo displicere hinc oñdūtur ꝙ ea vel iubet vel ꝑmittit euerti. Cōtra hoc dictū est. Iniusta q̄dē ec̄ nunc ista nō tñ mala. q2 si mala essent nunq̧ deo vtiq̧ placuissent: porro si nunq̧ placuissent nunq̧ ⁊ ꝯfacta cēnt illo nō sinēte q̄ oīa pōt/⁊ qui talia nō cōtemneret. qm̄ tam magna sunt/vt ꝯ ipsam religionē qua deus colitur fierent. Hic ergo/si ꝓpterea inq̧ mala nō sunt/q2 deo placere hinc ꝓbanť: q2 ea fieri sinit omipotēs quō erit bonū qꝺ fieri ꝓhibenť ⁊ euertunť. ¶ Si autē bonū nō est ꝙ euertunť que deo placent/hoc fieri nō siniret omp̄s/q2 et hoc ꝯ religionē fit q̄ coliť de⁹. si ea q̄ deo placent ab hoībus euertuntur. Si aūt hoc cū male fiat ꝑmittit op̄s nō iō putanda sunt illa bona ꝙ ea fieri ꝑmisit op̄s. Dictū ꝯ est cōcedēdū esse nunc ista recte nō fieri/imo ideo ꝓrsus iā nō fieri ꝙ omipotenti nunc displicent veruntñ placuisse cū fierēt. Nos eni nescire vñ tunc placuerint/nunc autē vñ displiceant. dūtn̄ certū sit nec tūc fieri potuisse nisi placuissēt oīpotēti. nec nunc cessasse/nisi displicuissent oīpotenti. Ad hoc ego. Cur ꝙ inq̧ et nunc talia clāculo fiūt/q̄ vel ꝑpetue delitescunt/vel dep̄hensa puniunť. si nihil hoꝝ fieri sinit omp̄o nisi qꝺ ei iusto placet/ cum iusto qꝺ iniustū est placere nō possit. Sacra ei illa inq̄t nō fiunt q̄ pōtificalibus conscripta sunt libris. Ea quippe tūc recte fiebāt. ea tunc deo placere demōstrabanť eo ip̄o ꝙ ab oīpotēte ac iusto fieri sinebanť. Si quid autē nunc prohibitorum sacrificiorū fit occulte atq̧ illicite/nō est illi pōtificali sacrificiorum gratie cōparādū/sed in eo deputandum qꝺ etiā nocturno fit tēpore. cum hec oñia illicita ipsis pontificalibus libris certū sit ꝓhiberi atq̧ dānari. hic respōdi. Cur ergo vel talia ꝑmittit deus fieri: si nichil hoꝝ male factorum cōtemnit que cōtra religionē fiunt: cum presertim hec eum curare hinc etiam coganť cōcedere q̄ pontificales libros magni estimāt ꝙ ea q̄ his libris ꝓhibētur vtiq̧ ꝓhiberi diuinitus asserunt. Quō ergo diuinit⁹ ꝓhibenť nisi quia displicent deo que vtiq̧ ꝓhibendo non solū sibi displicere/verūetiam curare se ostendit neq̧ oīno cōtēnere. ❡ Inde colligiť ꝙ deus aliq̄d et improbet iust⁹: et tñ permittit omp̄s. hec cum dicta essent. cōcessum est non ideo putandū aliquid iuste ac bene fieri/q2 hoc omnipotens q̄uis ei displiceat fieri tñ sinit/fatendumq̧ esse etiam illa mala/ que contra religionē qua colitur de⁹ fiunt. et displicere deo iusto/⁊ ratiōe iudicii eius ab oñipotente permitti. Sed aliud iam esse tractandū vñ sint diuinationes vel demonum vel quilibet illi sint quos deos pagani vocāt. Videndum enim esse ne forte nō quidē ꝓpterea hec bona putanda sint q2 ea fieri permittit omp̄s / sed iō q2 tā magna sunt/vt nō nisi potētie tribuēda esse videantur. Ad hec me postea responsurū esse ꝑmisi quoniā tunc hora ꝓdeundi ad populum iam nos vrgebat/nec distuli cum spacium datū est scribendo ⁊ illa retexere/⁊ ista subtexere. Demonum ea est natura vt aerei corporis sensu terrenorum corporum sensum facile precedent. celeritate etiam ꝓpter eiusdē aerei corporis superiorē mobilitatē nō solū cursus quorūlibet hoīm vel ferarū/verūetiā volatus auiū incōparabiliter vicāt. Quibus duabus rebus q̄tum ad aereum corpus attinet prediti / hoc est acrimonia sensus et celeritate mot⁹ multa ante cognita ꝓnunciant vel nūciāt q̄ ipsi hoīes ꝑ sēsus terreni tardi

tate mirētur. Accessit etiā demonib⁹
ꝑ tā longū tp̄s quo eoꝝ vita ꝓtendit
rerū lōge maior experiētia ꝙ̄ pōt hoi
bus ꝓpt' breuitatē vite ꝓuenire. Per
has efficacias quas aerei corpis na-
tura sortita est: nō solū multa futura
ꝑdicunt demones: verūetiā multa mi
ra faciunt. Que qm̄ hoies dicere ac
facere nō possunt, eos dignos quidā
quibus seruiāt/ ꝛ qb⁹ diuinos hono-
res deferant arbitrant'/ instigāte ma-
xime vicio curiositatis ꝓpter amorē
felicitatis false atqꝫ terrene ꝛ excellē
tie tpalis. P Qui aūt se ab
his cupiditatib⁹ mūdāt/ nec eis se fal
lēdos capiēdosqꝫ ꝑmittūt/ sed inqrūt
ꝛ amant aliqd qd eodē mō sempē/ cu
ius participatiōe bti sint: primo con-
siderant nō ideo sibi ꝑponēdos eē de
mones/ ꝙ acriore sensu corpis ꝑualēt
aeris. s. hoc est subtilioris elemēti. qr
nec ipsis terrenis corpibus bestias si
bi ꝑponēdas putant/ q̄ acrius multa
presentiunt/ velut sagacē canē qr latē
tē ferā olfactu acerrimo sic inuenit/
vt ad eandē capiendā ducatū quēdaꝫ
hoi prebeat: nō vtiqꝫ prudentiore in-
tellectu animi: sed acutiore corpis sē
su/ vel vulturē qr ꝓiecto cadauere ex
improuisa longiquitate aduolat/ nec
aquilā/ qr sublimiter volans de tanto
interuallo sub fluctib⁹ natantē piscē
dr ꝑuidere: ꝛ grauiter aqs illisa exer-
tis pedib⁹ atqꝫ vnguib⁹ rape. Nec a-
lia multa animantiū genera/ q̄ int' her
bas saluti sue noxias pascēdo circum
errāt. nec aliqd eoꝝ quo ledant' attin
gūt/ cū eas hō vix experiendo cauere
didicerit/ ꝛ multa inoxia ꝙ sint in exꝑ
ta formidet. Vn̄ cōiicere facile est q̄-
to possit i aereis corpibus sens⁹ acri
or esse. Nec tō tn̄ demones q eo predi
ti sūt bonis hoib⁹ ꝑponēdos prudēs
qsqꝫ cēsuerit. Hoc ꝛ de corpoꝝ celeri
tate dixerā. Et hac eīn prestantia nō
solū a volucrib⁹ hoies/ verūetiā a ml'
tis quadrupedib⁹ ita superant' vt in
eoꝝ cōparatiōe plsibei deputādi sint
Q Nec tn̄ ideo sibi hec animan-
tium genera existimant preponenda

quib⁹ capiendis ꝛ mansuefaciēdis at
qꝫ in sue volūtatis vsuꝫ cōmodūqꝫ re
digēdis: nō vi corpis sed rōnis īperi
tant. Illā vero tertiā demonū poten-
tiā: ꝙ diuturna rerū expientia quēad
modū prenoscant atqꝫ prenūcient ml'
ta didicerunt. ita cōtēnūt q hec vigi-
lāter curāt a verisimile lucis veritate
discernere/ vt nec malos senes plura
expertos/ ꝛ ab hoc q̄si doctiores: iō ꝓbi
adolescētes sibi ātecellere existimēt.
nec medicos/ nec nautas: nec agrico-
las qs praue volūtatis ꝛ iniqs mo-
rib⁹ viderit: ideo sibi putēt esse prefe
rendos: ꝙ illi de valitudinib⁹: illi de
tēpestatib⁹/ illi de arbustorū frugūqꝫ
gn̄ibus multa ita ꝑnūciāt: vt harū re
rū inexꝑto diuinare videant'. Qd ꝟo
nō solū demones quedā futura predi
cūt: verūetiā qdā mira faciunt/ ꝓ ip-
sa vtiqꝫ sui corpis excellētia cur non
cōtēnat' a prudētib⁹: cuꝫ pleriqꝫ iniq
ac ꝑditi hoies ita exerceat corpa sua
ītaqꝫ diuersis artib⁹ agere possint:
vt ea q hec nescilit nec aliqn̄ viderūt
etiā narrata vix credāt: ꝙ̄ multa fu-
nābuli ceteriqꝫ theatrici artifices: ꝙ̄
multa opifices: maximeqꝫ mechanici
mirāda fecerūt. nū iō meliores sūt bo
nis. ꝛ sācta pietate preditis hoibus
R Que iō ꝯmemoraui vt q hec si
ne ꝑuicacia: ꝛ sine vana resistēdi ani-
mositate cōsiderat/ simil' cogitet: si de
subiacēte crassiore mat'ia. vel sui qsqꝫ
corpis vel terre ꝛ aq̄ lapidum atqꝫ li
gnoꝝ. me tallorūqꝫ varioꝝ tāta qdaꝫ
hoies possunt. vt eos illi q hec nō pos
sunt plerūqꝫ stupēdo in sui cōparatio
ne diuinos vocent. cū qdā illorū sint
artib⁹ potentiores. quidam istorum
moribus meliores. q̄to maiora ꝛ mi-
rabiliora ꝓsubtilissimi corpis hoc est
aerei facultate et facilitate demones
possint cū tn̄ sint volūtatis prauitate
maximeqꝫ supbie fastu ꝛ euidēti mali
cia spūs imūdi atqꝫ ꝑuersi. Quātum
aūt valeat aeris elemētū. quo eorum
corpa preualent ad multa visibilia ī-
uisibiliter moliēda. mouēda. mutan
da. atqꝫ versanda, longum est nunc

demõstrare. ⁊ puto ꝙ vel mediocriter
ꝯsiderãti facile occurrat. Que cũ ita
sint: pmũ sciẽdũ ẽ / qm̃ de diuinatione
demonũ q̃stio est illos ea plerũqꝫ pre-
nũciare q̃ ipsi facturi sunt. Accipiunt
em̃ sepe ptãtẽ morbos immittere et
⁊ ipm̃ aerẽ viciando morbidũ redde-
re: ⁊ puersis amatorib⁹ terrenoꝝ cõ-
modorũ malefacta suadere: de quorũ
morib⁹ certi sunt ꝙ sint eis talia sua-
dentibus cõsensuri. Suadent aũt mi-
ris ⁊ inuisibilib⁹ modis p illã subtili-
tatẽ suoꝝ corpoꝝ corpa hoĩm nõ sen-
tientiũ penetrãdo. seseqꝫ cogitatiõi-
b⁹ eoꝝ p q̃dã imaginaria visa miscen-
do: siue vigilantiũ siue dormientium.
Aliqñ aũt nõ q̃ ipsi faciũt: sed q̃ natu-
ralib⁹ signis futura pnoscũt: q̃ signa i
hoĩm sensus venire non pñt ante pre-
dicũt. Neqꝫ em̃ quia puidet medicus
quod nõ preuidet eius artis ignarus
iõ iam diuinus habendus est. S
Quid aũt mirũ: si quẽadmodũ ille ex
corpis hũani vel pturbata vel modi-
ficata tẽperie seu bonas seu malas fu-
turas puidet valitudies: sic demõ ex
aeris affectiõe atqꝫ ordiatiõe sibi no-
ta: nobis ignota: futuras preuidet tẽ-
pestates? Aliqñ ⁊ hoĩm dispositiões
nõ solũ voce platas / verũetiã cogita-
tiõe cõceptas cũ signa q̃dã ex aio exp-
munt i corpe. tota facilitate pdiscũt
atqꝫ hinc etiã multa futura pnũciant
aliis vcꝫ mira: q̃ ista disposita nõ no-
uert. Sicut em̃ apparet ꝯcitatior ai-
mi mot⁹ i vultu vt ab hoĩb⁹ q̃qꝫ aliq̃d
forisec⁹ agnoscat qð itrisec⁹ agit: ita
nõ dꝫ esse icredibile: si ẽt leniores co-
gitatiões dãt aliq̃ signa p corp⁹. q̃ ob-
tuso sensu hoĩm cognosci nõ pñt: acu-
to aũt demonũ possunt. Hac atqꝫ hu-
iusmõi facultate multa demões futu-
ra pnũciant: cũ tñ ab eis longe sit alti-
tudo illi⁹ pphetie quã de⁹ p sctõs an-
gelos suos ⁊ pphetas operat. Nã si
q̃d de illa dei dispositiõe pnũciãt au-
diũt vt pnũcient: ⁊ cũ ea ea predicunt
q̃ inde audiũt nõ fallũt neqꝫ fallũtur.
Veracissima ei sũt ãgelica ⁊ pphetica
oracula. Sic aũt idignant accipit ꝙ
aliqua etiã talia demones audiãt ⁊ p-
dicant: quasi aliq̃d idignũ sit: vt qð iõ
dicit hoib⁹ vt inotescat / hoc nõ solũ
boni verũetiã mali nõ taceãt: cũ i ip-
sis hoibus e tiã vite bone pcepta vi-
deam⁹ parit a iustis puersisqꝫ cantari
Nec obesse aliq̃d: imo etiã pdesse ad
maiorẽ noticiã famãqꝫ veritatis / cũ
de illa etiã hi q̃cq̃d nouerũt dicũt: qui
ei puersis moribus cõtradicũt. T
In ceteris aũt predicationib⁹ suis de-
mões plerũqꝫ ⁊ fallũt ⁊ fallũt. Fallũ-
tur q̃dẽ. q: cũ suas dispositiões pnũ-
ciãt: ex iprouiso desup aliq̃d iubet qð
eoꝝ ꝯsilia cũcta pturbet: velut si ali-
q̃d disponãt qlꝫ hoĩes q̃busiꝫ ptãtib⁹
subditi qð non phibituros suos ppo-
sitos arbitrant: idqꝫ facturos se esse p-
mittant. Et illi penes quos maior po-
testas ẽ: ex alio supiori cõsilio / hoc to-
tũ dispositũ atqꝫ preparatũ repente p-
hibeant. Fallun t etiã cũ causis natu-
ralib⁹ aliqua: sicut medici aut naute
aut agricole: sꝫ lõge acuti⁹ lõgeqꝫ pre-
stãti⁹ p aerei corp'is sẽsu solertiore et
exercitatiore pnoscũt / q: ⁊ hec ab an-
gelis deo sũmo pie seruiẽtib⁹ ex alia
dispositiõe ignota demonib⁹ ex ipro-
uiso ac repẽte mutant / tãqꝫ si egro ali-
q̃d extrisec⁹ accedat quo moriat: quẽ
medic⁹ veris salutis pcedentibus si-
gnis victuruꝫ esse promiserat. Aut si
aeris qualitate puisa diu flaturũ illũ
ventũ nautaꝝ aliq̃ pdixissent cui dñs
xp̃s cum discipulis nauigans: vt qe-
sceret impauit: ⁊ facta ẽ trãquillitas
magna. Vel si agricola illo anno fru-
ctificaturã vitẽ aliquã polliceat na-
tura vtiqꝫ tre ⁊ nũero seminũ callẽs:
quo tñ anno eã vel iprouisa celi intẽ-
peries arefaciat: vel aliq̃ iussio poten-
tioris eradicet. V Ista mul-
ta ẽt pscia pdictioneqꝫ demonũ pti-
nẽtia: q̃ minorib⁹ ⁊ vsitatiorib⁹ cau-
sis futura puident. eadẽ maiorib⁹ et
occultiorib⁹ causis ipedita mutãtur
Fallũt aũt etiã studio fallẽdi. ⁊ iuida
volũtate: qua hoĩm errore letant. Sꝫ
ne apud cultores suos pondus au-
ctoritatis amittant / id agunt: vt in-

terp̃tibus suis: signorumq; suorũ con iectoribus culpa tribuat / qñ vł decepti fuerint vel mentiti. Nõnunq; p̃o ipsi maligni spũs / et illusores hoim: atq; inuisores salutis eorũ solent p̃di cere defectũ culture sue et idolorũ rui nã / q̃ten⁹ p̃scij videant q̃ in singlis re gnis aut locis venturũ sit. & q̃ aduersi sue factiõi cõtingere possit. qḋ ẽt illi q̃ gẽtilium historias legunt nõ igno rãt. Quid ẽ mirũ si iã iminẽte tẽplorũ & simulacrorũ euersiõe quã pphete dei summi tanto añ predixerant: serapis demõ alicui cultorũ suorũ hoc de pri mo pdidit: vt suam quasi diuinitatẽ recedens vel fugiens cõmẽdaret. Fu gãtur enim isti vel etiam iussis supio ribus colligati abstrahunt & alienãt a locis suis vt de rebus in q̃bus cole bant fiat voluntas dei / q̃ hoc tãto añ p omnes gentes futurũ esse predixit. & vt per suos fideles fieret iperauit. Cur autẽ hoc nõ sineret demõ p̃dice re cum sibi iam p̃nosceret imminere: cum hec p̃dictio & pphetis attestare tur / a q̃bus sunt ista conscripta & pru dẽtibus daret itelligi q̃ vigilant eẽt demonuz cauẽda fallacia / cultusq; fu giendus. q̃ cum añ tã per lõgum tp̃s in tẽplis suis hec futura tacuissent. q̃ per pphetas p̃dicta ignorare nõ pos sent / postea q̃ appropinq̃re ceperunt voluerunt ea quasi p̃dicere / ne ignari victiq; putarent. Cum igit tam lon ge añ predictum esset atq; cõscriptũ. vt alia iterim taceam / illḋ qḋ sopho nias ppheta dicit. Preualebit dñs aduersus eos / et exterminabit om̃es deos gentium terre / et adorabunt eũ vnusquisq; de loco suo omnes insule gentium. Aut nõ credebãt ista sibi fu tura: q̃ i tẽplis gẽtiuz colebant & hoc iõ p suos vates ac phanaticos freq̃n tare noluerunt. Sicut eorũ poeta iu nonẽ inducit. non omni modo credẽ tẽ que de turni morte. Iuppiter dixe rat. Iuno autem ab istis ptãs aerea p̃dicatur / que apḋ virgiliũ sic loquit ✠ Nũc manet insontẽ grauis exi tus aut ego veri vana feror: quod et vt potius formidine falsa. Ludar. et in melius tua q̃ potest orsa reflectas. Aut ergo ista sibi que p prophetas p̃ dicta mouerant posse accidere demo nes / hoc est potestates aeree / dubita bant: et propterea predictionem eorũ celebrare noluerunt / et hinc intelligẽ dum est quales sunt. Aut cum ea ven tura certissime scirẽt. ideo per sua tẽ pla tacuerunt. ne iã tunc inciperẽt ab hoibus intelligẽtibus deseri atq; cõ tẽni. qḋ de tẽplorũ atq; simulacroruz suorũ futura euersione eis a pphetis attestaret / qui eos coli prohibebant. Nunc p̃o postea q̃ tp̃s aduenit quo cõplerentur vaticinia pphetarũ dei vnius / qui istos deos falsos dicit: et ne colantur vehementissime precipit cur non hoc etiã ipsi cõpertum predi cere sinerentur / vt inde clarius appa reret eos hec antea vel minime credi disse. vel suis cultoribus enũciasse ti muisse. in fine autẽ tanq̃ nihil hñtes amplius qḋ agerẽt. etiam ibi voluisse suam ostentare diuinitatẽ vbi iã pdũ tur diu simulasse diuinationẽ. Quod aũt dicũt reliq̃ eorũ cultores etiã suo rum q̃busdã libris hec p̃cognita cõti neri: q̃q̃ ex rebus ipletis cõfecta pu tanda sint / q̃ in eorũ templis tam lon go antea tempore populis eorũ si p̃o essent innotescere debuerunt sicut no stra. nõ solum i ecclesijs nostris verũ etiã quod ad grauius testimoniũ cõ tra omnes inimicos valet / in iudeorũ sinagogis ãtiquissima & notissima re citantur / tamen nec ista ipsa q̃ ab eis vis raro et clanculo pferuntur moue re nos debent si cuiq; demonũ extor tum est id pdere cultoribus suis qḋ didicerat ex eloquijs pphetaruz vel ex oraculis angelorũ. ✠ Nõ cur non fieret / cum et ista non sit op pugnatio / sꝫ attestatio veritatis. Il lud enim quod solum ab ipsis phana ticis flagitandum est. nec vnq̃ antea ptulerunt nec vnq̃ postea ni forte cõ fictum pferre conabũtur aliq̃d deos suos p vates suos cõtra deum israel ausos fuisse pdere aut dicere. De quo

deos doctissimi eorũ auctores. qui oĩa illa legere ac nosse potuerũt magis q̃ sierũt q̇s deus esset: q̃ʒ deũ negare potuerũt. Porro aũt deus iste quẽ nullus eoꝝ negare ausus est verũ deũ. q: si negaret: nõ solũ subiaceret debitis penis verũetiã certis cõuincereṫ esse ctibus. Iste ḡ de⁹ quẽ nemo/ vt dixi/ illoꝝ ausus est negare veꝝ deũ/ illos falsos esse deos ⁊ oĩno debendos: eorũq; tẽpla et simulachra ⁊ sacra euertẽda p suos vates hoc est pphetas apta denũciatione p̄dixit/ apta prãte p̄cepit/ apte veritate cõpleuit. Vñ q̇s vsq; adeo desipiat/ q̇ nõ potius eũ colendũ eligat/ quẽ coli nõ phibẽt q̇s ⁊ colebat. Quẽ pculdubio cũ colere ceperit: illos vtiq; non est culturus q̇s phibet coli quẽ colit. Qḋ aũt ipm essent culture gentes exterminatis diis falsis/ q̇s antea colebãt. a pphetis ei⁹ esse p̄dictũ paulo ante cõmemoraui ⁊ nunc repeto. Preualebit inquit dñs aduersũs eos et exterminabit omẽs deos gentium terre/ ⁊ adorabũt eum vnusquisq; de loco suo: omnes insule gẽtiũ. Neq; eñ sole insule/ sed ita omnes gentes/ vt etiã oẽs insule gentiũ: qñquidẽ alibi nõ insulas noiat/ sed vniuersum orbẽ terrarũ dicẽs. Cõmemorabunṫ et cõuertenṫ ad dñm vniuersi fines ṫre et adorabũt ĩ cõspectu eius vniuerse patrie gẽtium/ qm̃ dñi est regnũ et ipse dominabiṫ gẽtiũ.

Hec aũt p xp̄m fuisse cõplẽda ⁊ aliis pluribus testimoniis. et in eodẽ ipso psalmo vnde hoc cõmemoraui satis appet. cũ eñi paulo supius futurã passionẽ suã per pphetã ipe loq̇reṫ dicẽs Foderunt manus meas et pedes meos dinumerauerunt oĩa ossa mea: ipsi vo cõsiderauerunt ⁊ cõspexerunt me et diuiserũt sibi vestimẽta mea/ ⁊ sup vestẽ meã miserunt sortẽ. paulo post infert illḋ qḋ posui. cõmemorabunṫ ⁊ cõuertenṫ ad dñm vniuersi fines terre. ⁊c. Quamq̃ʒ et illḋ testimoniũ qḋ prius adhibui vbi dictũ est. p̄ualebit dñs aduersus eos/ ⁊ exṫminabit oẽs deos gentiũ terre. in eo qḋ positũ est p̄ualebis/ satis ostendiṫ etiã prenunciatũ q̄ pagani prius oppugnaturi essent ecclesiam: nomẽq; xp̄ianũ q̃tum valerẽt psecuturi/ vt si fieri posset omnino de ṫra delereṫ. Et q: eos patientia martyrũ et magnitudine miraculoꝝ et cõsequẽte fide apl̃oꝝ erat supaturus iõ sic dictũ est p̄ualebit dñs aduersus eos. Nõ ei diceret aduersus. nisi oppugnãdo illi resisterẽt. Vñ ⁊ in psalmo ita pphetatũ ē. vt q̇d fremuerũt gẽtes ⁊ ppl̃i meditati sunt inania. astiterunt reges terre ⁊ principes cõuenerunt in vnum aduersus dñm aduersus christũ eius. Et paulopost dicit. dñs dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. postula a me ⁊ dabo tibi gẽtes hereditatẽ tuã ⁊ possessionẽ tuã terminos terre. Ecce vñ dictũ est in alio psalmo quod supius interposui. cõmemorabunṫ et cõuerteṫtur ad dñm vniuersi fines ṫre.

His atq; hmõi ppheticis documentis p̄dictũ oñdiṫ/ qḋ videmus iplerĩ: p xp̄m futurũ fuisse/ vt deus israel q̃ʒ vnũ verũ deũ intelligimus nõ in vna ipa gẽte q̃ appellata ẽ israel/ sed in oĩbus gẽtibus colereṫ: ⁊ oẽs falsos deos gentiũ et a tẽplis eoꝝ ⁊ a cordib⁹ cultoꝝ suoꝝ demolireṫ. Erãt nũc isti et adhuc ꝯ xp̄ianã religionẽ ⁊ ꝯ verũ dei cultũ vanitates p̄stinas defensitare audeãt: vt cũ strepitu peant. Nã ⁊ hoc de illis p̄dictũ est i psalmis dicente pphetа. Sedisti sup thronꝫ q̇ iudicas eq̇tatẽ: increpasti gentes et periit impius/ nomẽ eoꝝ delesti in eternũ et in seculũ seculi. Inimici defecerunt framea i finẽ/ ⁊ ciuitates destruxisti. periit memoria eorum cũ strepitu/ et dñs ineternũ permanet. Necesse est ḡ vt ipleãtur oĩa hec. Neq; qḋ adhuc audent ipsi pauci q̃ remãserũt vaniloquas suas ostẽtare doctrinas et xp̄ianos tanq̃ʒ imperitissimos irridere: moueri debemus. dũ in eis iplerĩ ea que p̄dicta sunt videamus. Ipsa quippe velud imperitia ⁊ stulticia christianoꝝ que humilibus ⁊ sanctis eiusq; diligenter studiosis appet ex-

celsa/et sola vera sapiẽtia. ipsa inquã velut stulticia christianorum eos ad istaz paucitatem redegit. qm̃ sicut dicit apostolus stultam fecit deus sapientiam huius mundi. Deinde subiũgit rẽ mirabilẽ. si qs itelligat. et ita sequitur. Nã qm̃ i dei sapiẽtia nõ cognouit mũdus p sapientiã deum. placuit do p stulticiã predicatiõis saluos facere credẽtes. Qm̃ quidẽ iudei signa petũt. et greci sapientiã querũt. Nos aũt predicamus xp̃m crucifixum: iudeis quidẽ scandalũ/gentibus autẽ stulticiam ipsis vo vocatis iudeis et grecis xp̃m dei virtutẽ et dei sapiam Qm̃ qd stultum est dei sapiẽtius est hoibus. et quod infirmum est dei fortius est hoibus. B Irrideãt ergo quantum possunt/tanq̃ imperitiã et stulticiã nr̃am. et iactet doctrinam et sapiam suã. Illud scio q isti irrisores nr̃i pauciores sunt hoc ãno q̃ fuerint priore anno. Ex q̃ em̃ fremuerũt gentes et populi meditati sunt inania. aduersus xp̃m ei⁹. qñ ab eis fundebatur sanguis sanctoꝝ et vastabaẽ eccl̃ia vsq̃ ad hoc tp̃s. et deiceps quotidie minuunẽ. nos aũt aduersus eorũ opprobria et supbas irrisiões fortissimos reddũt oracula dei nr̃i q̃ de hac quoq̃ re videremus et gaudem⁹ impleri. Sic enim nos alloquiẽ per pphetã. Audite me q̃ scitis iudiciũ populus meus in quorũ corde lex mea: opprobria hoim nolite metuere et detractiõe eoꝝ ne superemini. ne q vos spernunt magni duxeritis. Sicut em̃ vestimentũ ita per tp̃s absumentur: et sicut lana a tinea comedẽtur/iusticia autẽ mea ieternum manet. Legãt tamen hec nostra si dignantur. cũ ad nos contradictiones eorum peruenerint: quantum dñs adiuuat respondebimus.

¶ Explicit de diuinatiõe demonũ.

¶ Diui Augustini Hipponensis epi de honestate mulierum liber incipit. C

Nemo dicat fratres q tpib⁹ nostris martyruz certamia eẽ nõ possint. hz em̃ pax martyres suos. Nã sicut dixim⁹ freq̃nẽ iracundiã mitigare. libidinez fuggere. iusticiã custodire. cupiditatẽ cõtẽnere. ps magna ẽ martyrij. cõtẽnẽda nãq̃ ẽ cupiditas/ q̃ qdẽ velut ignis q̃to ãplius accipit tãto ãplius reqrit. Iracũdia vo ẽ mitigãda/ q̃ p⁹ nocituris nocet q̃ nocẽdis. Qd aũt libidinẽ fugiẽdã eẽ diximus aplo doctore euidenẽ didicimus qr cũ oibus vitijs resistẽdũ eẽ pdixerat/ ꝯ libidinẽ nõ dixit resistite/ sz ait: fugite fornicationẽ/ac si diceret/reliquijs vitijs deo adiuuãte debemus i pñti resistere. libidinẽ vo fugiẽdo supare. sicut i scp̃turis alibi legim⁹. noli attẽdere i faciẽ vgis ne scãdalizet te vult⁹ ei⁹ nã et btũs iosephvt ipudicã dñaz posset euadere palliũ q̃ apphẽsus erat reliqt et fugit. ꝯ libidis ipetũ apphẽde fugã si vis obtinere victoriã. nec sit tibi verecundũ fugere. si castitatis palmã desideras obtinere. Uidete fres quõ ab oib⁹ xp̃ianis/pcipue tñ a monachis seu clericis idigna et ĩhonesta familiaritas fugienda est: qr sine vlla dubitatione q̃ familiaritatẽ mulieꝝ nõ vult fugere/cito dabiẽ in ruinam D Sed forte negligẽs q̃sq̃ et minus de anie sue salute sollicit⁹ rñdet et dicit. Ecce ego familiaritatẽ hẽo mulierũ extranearũ / et tñ arma castitatis custodio. Infelix est et nimiũ piculosa psumptio. Multi eni se putãt vicere cũ victi sunt. Sz adhuc addet aliqs et dicet. Ego iter extraneas mulieres habito/et cõtinẽtiã seruo et volo hr̃e qd vicã. Quid est volo hr̃e qd vincã: nisi hoc volo hr̃e qd peã. Sed ego inqt libidinis ipetũ tanq̃ aduersariũ meũ retinere volo. Uide g̃ ne ꝯtra te icipiat captiuitas ipa pualere et vĩ

putabas obtinere triũphũ inde eter
nũ incurras opprobriũ. Inter omnia
xp̄ianoꝝ certamina sola dura sunt p̄-
lia castitatis vbi q̊tidiana pugna et
rara victoria. grauẽ nãq; castitas sor
tita ẽ inimicũ/ cui q̊tidie resistit. et sp
timet/ ⁊ iõ sicut dictũ est/ nẽo se falsa
securitate decipiat. vt de suis virib⁹
ꝑiculose p̄sumat sed audiat aplm̃ cla
mãtẽ/ fugite fornicationẽ. David eñ
ille scissimus i mille passiõibus p̄ssus
vidit mulierẽ nudã et adamauit eã ⁊
statĩ homicidiũ simul fecit ⁊ adult'ũ
Et q̇ cũ mulieribus habitãtes putãt
se castitatis obtinere triumphũ igno
rant se apd deũ duplicit' reos existere
dũ seip̄os in periculũ mittunt ⁊ aliis
exemplũ peruerse familiaritatis ostẽ
dunt. Quãti eñ per illoꝝ ihonestã fa
miliaritatẽ castitatis decorẽ perdide
rũt. ℭ Illoꝝ aie q̇ pereũt ab
illis i die iudicii req̇rẽde sunt: q̇ illis
exẽplũ ꝑditiõis ondũt. Et iõ fratres
cõtra mortifera blãdimenta/ ⁊ cõtra
adiutores dyaboli/ q̇ familiaritatem
suspectã hr̃e non metuunt: nec erube-
scũt: ne nos suo exemplo decipiãt dei
adiutoriũ imploremus/ vt de laqueo
venãtiũ nos liberare dignet'. sciẽtes
ꝙ in his oĩbus q̇. s̄. diximus bonis ⁊
castis q̊tidiana nõ desint martyria oĩ
b⁹ xp̄ianis martyria deesse non pñt si
cut castitas/ ṽitas ⁊ iusticia xp̄s est:
sic et ille q̇ eis isidiat' ꝑsecutor xp̄i ẽ.
Ille ṽo q̇ castitatẽ/ ṽitatẽ ⁊ iusticiaꝫ
in fratribus suis defensare: in aliis ⁊
i seip̄o custodire voluerit/ martyr erit
Et ideo q̇ hec tota ṽtute aĩ diligit. ⁊
vt aliis diligãt ṽbis simul ⁊ exemplis
oñdit/ ⁊ vbicũq; ṽitas vl' iusticia vel
castitas laborat/ q̄tũ p̄ualet se etiaꝫ
vltro igerit/ ⁊ ſm vires suas defensa
re ɔtẽdit/ nõ vnã/ sed plures coronas
dño remunerante ꝑcipiet. Et vt hec
obtinere mereamur cũ dei adiutorio
nõ solũ extraneaꝝ mulieꝝ sed etiã an
cillarũ nr̃arũ et quorũcũq; vicinorũ
aut filie aut ancille vnusquisq; nostrũ
collocutionẽ vitare ꝓcuret. Qr q̄to
vilior est illaꝝ cõditio: tãto ruina fa
cilior. De tali re admonet salomõ om
nes dicẽs. Nunq̇d alligabit aliquis
ignẽ in sinu suo/ ⁊ vestimẽta eius non
cõburentur/ aut q̇s ambulabit sup pru
nas ⁊ plãte eius nõ ɔburent'. Et illd
Preciũ meretricis vix est dimidii pa
nis. O quãta iniq̇tas. o quanta ꝑuer
sitas vt aĩa quã xp̄s suo sacro sangui
ne redemit/ luxuriosus quisq; ꝓpter
vnius momẽti dlectationẽ libidinis
diabolo pessimo iimico suo vẽdit ac
tradit. Uere nimiũ mi'anda ⁊ plãgẽ
da cõditio ẽ. vbi cito p̄terit qd dele-
ctat/ et permanet sine fine qd cruciat
Sub momento eñ libidinis ip̄etus
trãsit et ꝑmanet sine termino aĩe infe
licis opprobriũ ℱ Sed dicit
aliq̇s iuuenis hõ sum/ faciã qd me de
lectat mõ/ ⁊ postea pniaꝫ agã. Quõ si
dicat/ ꝑcutio me crudeli gladio/ ⁊ po
stea vadã ad mediũ. Heu miser hõ ne
scis ꝙ vnius hore pũcto vulnus acci
pit'/ sed vix longo t'pe ad sanitatẽ pri
stinã reuocat'. Qui eñ fornicã dicẽs
pniam se acturũ/ quare non timet ne
eũ subitanea febricula vl' aliq̊ casu su
bita mors supueniẽs rapiat ⁊ ꝑeat di
latio/ et succedat eterna dãnatio. Et
qr de infelici libidine vñ locuti sum⁹
credẽdũ est qd dixit ꝓpheta. Confra
ctus est mallẽs vniuerse t're. Q̄uis p⁹
aduentũ dñi nostri iesu christi ꝑ vni-
uersa monasteria monachorũ ⁊ ꝑ cle
ricos vel etiam laycos castitatẽ ſuã-
tes/ q̄si cõfractus malleus ille videa
tur/ tñ qd multo pei⁹ est/ adhuc ꝙ mł
to plures sunt q̇ ab illo malleo q̊tidie
cõfringunt'/ q̄ illi q̇ de ruina collisio
nis illius liberãt'. Uñ iteꝝ atq; iteꝝ
rogo. vt diligẽtius ɔsideremus/ ⁊ q̄
tũ possumus timeamus illd qd dñs
in euãgelio dicit. Qui viderit mulie
rẽ ad cõcupiscẽdũ eã/ iã mechat⁹ est i
corde suo. ꝓ q̄ re: sicut iã dictũ est nõ
solũ ab extraneis mulieribus/ sed ẽt
a vicinis ⁊ domesticis/ ⁊ ancillis no
stris refrenenda est ⁊ secreta familia
ritas ⁊ oculoꝝ icauta fragilitas. Ne
illud eueniat nobis quod dominus ꝑ
ꝓphetam terribiliter clamat dicens

Mors itrauit ad aīas nr̄as. per fenestras nr̄as. Per q̄s e͛ p visū ocl'o℞ ⁊ auditū auriū. S. Si p liguā tuā amico tuo aut famulo tuo iusseris vt ad te meretrix adducat: aut tu ip̄e cū meretrice locut⁹ fueris: p os tuū ad animā tuā gladi⁹ et ne mortis ingredit. Si aūt malū vel sordidū ɔsiliū libent̄ audieris. si detrahētem aut luxuriose loquētē: aut cātica turpia ꝓferētē nō respuis. p auriū tua℞ fenestras mors itrauit ad aīam tuā. Et q2 dn̄s dixit Qui viderit mulierē ⁊c. Volūtas ꝓ na faciēdi reputat p ope facti. Ac si aliq̄s mulierē libidinoso oc'lo conside rat: p fenestras corpis sui i secretum mētis venenū mortis istillat. Talis ei cogitatio: ⁊ si aliq̄n ipedit casu vt nō ipleat volūtatē suā. nichilominus tn̄ actiōis crimine cōdēnat a dn̄o: ac si illa casta ē cū q̄ libidis malū voluit exercere. ⁊ ille iā adult tenet i corde. Jō audiam⁹ scripturā dicētē illō. oi custodia sua cor tuū. et illud. Auerte ocl'os meos ne videāt vanitatē ⁊c. Quō si aliq̄s carbones app̄hēderit. si cito eos piecerit. nihil ei nocebūt. Si ꝓo diuti⁹ tenere voluerit sī vulnere ab ire nō pot'it. Jta ille q̄ ad ɔcupiscēdū ocl'o℞ desiderit ītuitū. ⁊ libidinis malū i corde suscipiens: morari i corde suo libere ꝑmiserit. excutere a se si ne aīe plaga nō pot'it. Jō iugit̄ clamam⁹ cū ꝓpheta ocl'i mei semꝑ ad dn̄m. qm̄ ip̄e euellet de laq̄o pedes meos. p̄stāte dn̄o nr̄o iesu xp̄o mediatore dei ⁊ hoīm. cui⁹ mīa plena ē terra. Amē.

¶ Explicit liber ꝺ honestate mulie℞

¶ Ex libro retractionū btī Augustini i librū de cura ꝓ mortuis agenda.

Librū de cura pro mortuis gerenda scripsi. cū interrogat⁹ litteris fuissem. vtrū prosit cuiq̄ȝ post mortez q corp⁹ ei⁹ apō sctī alicuius memoriam sepelitur. Hic liber sic incipit. Diu sanctitati tue coepiscope venerande pauline.

Diui aurelii augustini Hipponensis episcopi de cura agēda pro mortuis ad Paulinum episcopum nolensem liber incipit. D

Diu sanctitati tue coepiscope venerā de pauline rescriptorum debitor fui. ex q̄ mihi scripsisti per homines filie nostre religiosissime flore querens a me vtrum prosit cuiq̄ȝ post mortem q corp⁹ ei⁹ apud sancti alicuius memoriam sepelitur. Hoc enim abs te vidua memorata petiuerat pro defuncto i eis partibus filio suo. et rescripseras consolans eam. idq̄ȝ etiam nuncians de cadauere fidelis iuenis cynegij. qō materno ⁊ pio affectu desiderauit esse cōpletū. vt scȝ in beatissimi felicis cōfessoris basilica poneret. Qua occasione factum est vt per eosdem perlatores litterarum tuarum etiam michi scriberes. ingerens huiuscemodi questionem. atq̄ȝ vt responderem quid inde michi videt exposcens. nec tacens ipse q̄d sentias. Nā dicis videri tibi nō esse inanes motus animorum religioso℞ atq̄ȝ fideliū pro suis ita curātiū. Adiungis etiam vacare nō posse. q vniuersa ꝓ defunctis eccl'ia supplicare consueuit. vt hinc ⁊ illud conijci possit. homini ꝓdesse post mortē si fide suo℞ humādo eius corpi talis ꝓuideat loc⁹ in quo appareat opitulatio etiam isto modo q̄sita sctō℞ū. Sed cū hec ita sint. quomodo huic opinioni contrarium non sit. qō dicit apostolus. omnes em̄ astabimus ante tribunal christi. vt ferat vnusquisq̄ȝ fm̄ ea q̄ per corpus gessit siue bonū siue malū. nō te satis significas videre. Hec quidem apostolica sentētia āte mortem admonet fieri. qō possit prodesse post mortem. nō tūc qn̄ recipiendum

est qđ quisqȝ gesserit añ mortem. Verũ hec ita soluit q̃stio: qm̃ quodã vite gñe acq̃rit: dũ in hoc corpore viuit. vt aliq̃d adiuuẽt ista defunctos: ac per hoc ſm ea q̃ per corp⁹ gesserũt eis q̃ post corp⁹ religiose ꝓ illis facta fuerint adiuuant. Sunt enim quos nichil omnino adiuuant ista. siue ꝓ eis fiant: quoꝝ tã mala sunt merita: vt neqȝ talibus digni sint adiuuari: siue ꝓ eis quorũ tam bona vt talibus nõ indigeant adiumentis. Genere ergo vite qđ gessit quisqȝ per corp⁹ efficit vt prosint vel nõ prosint q̃cunqȝ pro illo pie fiunt: cũ reliq̃rit corpus. Nam meritũ per qđ ista prosint si nullũ cõparatũ est in hac vita: frustra queritur post hanc vitã. Ita fit vt neqȝ inaniter ecclia vel suoꝝ cura ꝓ defũctis quod potuerit religionis impendat: ꝛ ferat vnusquisqȝ ſm ea q̃ p corp⁹ gessit siue bonũ siue malũ: reddente dño vnicuiqȝ ſm opa eius. Ut em̃ hoc qđ ipenditur possit ei ꝓdesse post corp⁹. in ea vita acq̃situ est quã gessit in corpe. Poterat inquisitioni tue sufficere mea breuis ista rñsio: sed qꝛ alia mouent quibus respondendũ existimo. parũp attende. In machabeorũ libris legim⁹ oblatũ pro mortuis sacrificium. Sed ꝛ si nusq̃ȝ in scripturis veteribus oĩno legeret: nõ parua hac consuetudine claret auctoritas: vbi in precibus sacerdotis q̃ dño deo ad ei⁹ altare fũdũtur: locũ suũ hȝ etiã cõmẽdatio mortuoꝝ. ℞ Sed vtrũ aliq̃d prosit a se mortui loc⁹ corpis sui. operiosius inquirendũ est. At primũ vtrũ intersit aliq̃d ad inferendã vel augendã miseriã post hanc vitã spiritib⁹ hoĩm si eoꝝ corpa sepulta nõ fuerint: nõ ſm opinionẽ vtcũqȝ vulgatã sed potius ſm religionis nostre sacras litteras est videndũ. Neqȝ em̃ credendũ est sicut apud marolẽ legit insepultos nauigando atqȝ transeundo inferno amne prohiberi. quia scȝ neqȝ ripas dat horrendas ꝛ rauca fluenta transportare priusq̃ȝ sedibus ossa quieuerint. Quis cor christianũ inclinet his poeticis fabulosisqȝ figmẽtis: cũ dñs Iesus: vt inter inimicoꝝ manus qui eorũ corpora in potestate haberẽt securi occũberent xpiani: nec capillum capitis eoꝝ asserat periturũ exhortans ne timeãt eos q̃ cũ corpus occiderint amplius nõ habẽt quid faciant. Uñ in primo libro de ciuitate dei satis quãtũ existimo / sum locutus. vt eoꝝ dentẽ retũderẽ: q̃ barbaricã vastitatẽ: p̃cipue quã nup roma ꝑpessa ẽ xpianis tpibus imputando. etiam id obiiciũt q̃ suis illic non subuenerit xps. Quibus cũ responsum fuerit animas fideliũ pro fidei sue meritis ab illa fuisse susceptas insultant de cadaueribus insepultis. Totũ itaqȝ istũ de sepultura locũ verbis talibus explicaui. At em̃ in tanta inquã strage cadauerũ nec sepeliri potuerũt. neqȝ istd pia fides nimium reformidat tenens predictuȝ / neqȝ absumẽtes bestias resurrecturis corporibus obfuturas. quoꝝ capill⁹ capitis non peribit. Nullo modo diceret veritas. Nolite timere eos qui occidũt corpus: aĩam aũt nõ possunt occidere. si quicq̃ȝ obesset vite future quicq̃d inimici de corporibus occisorũ facere voluissent. ℞ Si forte q̃spiã sic absurd⁹ est. vt ꝯtẽdat eos q̃ corp⁹ occidũt: nõ debere timeri añ mortẽ: ne corpus occidant: et timeri debere post mortẽ ne corp⁹ occisũ sepeliri nõ sinant. falsũ est ergo qđ ait: q̃ corpus occidũt ꝛ postea non habẽt q̃d faciant: si habẽt tãta q̃ de cadaueribus faciant. Absit vt falsum sit qđ ꝟitas dixit. Dictũ est em̃ aliq̃d eos facere cũ occidũt: qꝛ in corpe sensus est occidendo. postea vero nichil habere qđ faciãt. quia nullus sensus est i corpore occiso. Multa itaqȝ corpa xpianorũ terra nõ texit / sed nullũ eoꝝ q̃sq̃ȝ a celo ꝛ terra separauit: quã totã implet p̃sentia sui q̃ nouit vñ resuscitet qđ creauit. Dicit q̃dẽ in psalmo. Posuerũt mortalia seruoꝝ tuoꝝ escã volatilib⁹ celi: carnes sctõꝝ tuoꝝ bestiis terre: effuderũt sanguinẽ eoꝝ tanq̃ȝ aquã i circuitu hierlm. ꝛ nõ erat qui

sepeliret. Sed magis ad exaggerādā crudelitatē eoꝝ q̄ ista fecerūt. nō ad infelicitatē eoꝝ q̄ ista ppessi sunt. Qm̄uis em̄ hec in cōspectu hoīm dura et dira videanť/sed p̄ciosa i ꝯspectu dn̄i mors sanctoꝝ eius. Proinde ista om nia.i.curatio funeris/conditio sepul ture/pōpa exeq̄arū magis viuoꝝ sola tia sūt q̄ȝ subsidia mortuoꝝ. Si aliqd ꝓdest impio sepultura p̄ciosa oberit pio vilis aut nulla. Preclaras exeq̄as in cōspectu hominū purpurato il li diuiti turba exhibuit famuloꝝ:sed multo clariores in cōspectu dn̄i vl'vl ceroso illi pauperi ministeriū p̄buit angeloꝝ.q̄ eū non extulerunt in mar moreū tumulū/sed in abrahe sinū su stulerūt. Ridēt hec illi ꝯtra q̄s defen dēdā suscepimus ciuitatē dei. Verū tn̄ sepłture curā etiā eorū philosophi cōtēpserunt ⁊ sepe vniuersi exercitus dū pro terrena patria morerētur vbi postea iacerent vel q̄bus bestijs esca fierēt nō curauerūt. Sicu it poetis de hac re plausibiliť dicere. Celo tegiť/q̄ nō hȝ vrnā. Quāto mi nus debēt de corpibus insepultis in sultare xp̄ianis/q̄bus ⁊ ipsius carnis mēbrorūq̄ȝ oīm reformatio n̄ solū ex fraverūet iā ex alioꝝ elemētoꝝ/secre tissimo sinu q̄ dilapsa cadauera reces serunt.in tp̄is pūcto reddēda ⁊ reīte grāda. ꝓmittiť. Nec iō tn̄ cōtēnēda/ et abiicienda sunt corpa defunctorū maxime iustorū ac fideliū.q̄bus tāq̄ȝ organis ⁊ vasis ad oīa bōa opa sctūs spūs vsus est. Si em̄ patna vestis ⁊ a nulus ac si q̄d hm̄oī tāto carius ē po steris q̄ȝto erga parentes maior affe ctus nullo mō ip̄a spnēda sūt corpa. q̄ vtiq̄ȝ multo familiarius atq̄ȝ cōiun ctius q̄ȝ q̄libet indumēta gestamus. Nec ei nō ad ornamētū vl'adiutoriū q̄ adhibeť extrinsecus/sed ad ip̄am naturā hoīs ꝑtinēt. Vn̄ ⁊ antiquorū iustorū funera officiosa pietate cura ta sunt/et exeq̄e celebrate. ⁊ sepultu ra ꝓuisa/ip̄iq̄ȝ cū viuerēt de sepelien dis vel ēt trāsferēdis suis corpibus filijs mādauerūt/⁊ tobias sepeliēdo mortuos deū ꝓmeruisse teste angelo ꝯmemoratur. Ipse quoq̄ȝ dn̄s die ter tio resurrecturus religione mulieris bonū opus p̄dicat.p̄dicādūq̄ȝ cōmēdat:q̄ vnguētū p̄ciosum sup membra eius effuderit. atq̄ȝ hoc ad eū sepeliē dū fecerit:⁊ laudabiliť ꝯmēorant in euāgelio/q̄ corpus eius de cruce ac ceptū diligent' atq̄ȝ honorifice tegen dū sepeliēdūq̄ȝ curauerīt. Verū iste auctoritates nō hoc admonēt q̄ insit vllus cadaueribus sensus/sȝ ad dei ꝓuidētia cui placēt ēt talia pieta tis officia corpa q̄q̄ȝ mortuoꝝ ꝑtine re significāt.pp fidē resurrectionis a struēdā.vbi et illd salubriť discutiť: q̄ȝta possit eē remuneratio ꝑ elemosi nis q̄s viuētibus et sentiētibus exhi bemus si neq̄ȝ hoc apd deū ꝑit q̄d exa nimis hoīm mēbris officij diligētie q̄ȝ psoluiť. Sunt q̄dē ⁊ alia q̄ scti pa triarche de corpibus suis vel cōdien dis vel trāsferendis ꝓphetico sp̄u di cta itelligi voluerīt. Nō aūt hic locus vt ea ꝑtractem⁹.cū sufficiāt ista que diximus sȝ ea q̄ sustētādis viuētibus sūt necessaria.sicut vict⁹ ⁊ amictus.q̄ q̄uis cū g̃ui afflictiōe desint.nō fran gūt ī bōis pferēdi tolerādiq̄ȝ v̄tutē: nec eradicāt ex aīo pietatē/sȝ exercita tā faciūt fecūdiorē q̄ȝto magis cū de sunt.ea q̄ curādis funeribus cōdien disq̄ȝ corpibus defunctorū adhiberi solēt nō efficiūt miser i occultis pio rū sedibus iā q̄etos. At p hoc q̄n ista cadaueribus xp̄ianoꝝ ī illa magna vr bis vl'ēt alioꝝ oppidoꝝ vastatiōe de fuerīt/nec viuoꝝ culpa ē q̄ nō potuerīt ista p̄bere.nec mortuoꝝ pena q̄ nō po tuerīt ista sentire. Hec est mea de sepulture cā atq̄ȝ rōne senten tia. Quā ꝓpterea ex alio libro meo in istū transtuli.q2 facilius hoc a me re cēseri potuit q̄ȝ idip̄m alio mō eloq̄n dū fuit. Q̄d si verū ē ꝑfecto ēt ꝓuisus sepeliēdis corpibus apd mēoriā san ctoꝝ locus bone affectiōis hūane est erga funera suoꝝ:q̄m si nonnulla reli gio est vt sepeliantur.nō pōt nulla eē quando vbi sepelianť attendiť. Sed

cum talia viuorum solatia requirunt. quibus eorũ pius in suos animus appareat nõ video q̃ sunt adiumenta mortuorum. nisi ad hoc vt dum recolũt vbi sint posita eorum q̃s diligũt corpora. eisdẽ sctis illos tanq̃ patronis susceptos apud dñm adiuuãdos orando cõmẽdẽt: qđ quidẽ facere possent etiã si talibus locis eos humare non possent. Sed non ob aliud vel mẽorie vel monumẽta dicunt ea que insignita fiũt sepulchra mortuorũ/ nisi q2 eos q̃ viuẽtiũ oc̃lis morte subtracti sunt ne obliuiõe etiã cordibus subtrahant in memoriã reuocãt et admonendo faciũt cogitari. Nã et memorie nomẽ id apertissime oñdit. et monumentũ eo q2 moneat et mentẽ. i. admoneat nũcupat. Propter quod et greci mnemen vocant quod nos memoriã. seu monumentũ appellamus qm̃ lingua eorum memoria ipsa/ q̃ meminimus mneme dicit. Cũ itaq3 recolit animus vbi sepultum sit charissimi corpus: et occurrit locus nomine martyris venerabilis. eidẽ martyri animã dilectã cõmendat recordãtis et precantis affectus. Qui cũ defunctis a fidelibus charissimis exhibet. cũ prodesse nõ dubiũ est his qui cum in corpore viuerent. talia sibi post hanc vitã pdesse metuerũt. ¶ Verũ et si aliqua necessitas vel humari corpora vel in talibus locis hũari nulla data facultate pmittat: nõ sũt pretermittẽde supplicationes pro spũs mortuorum: quas faciendas p omnibus in christiana societate defunctis etiã tacitis noĩbus quorũq3 sub generali cõmemoratione suscepit ecclia: vt q̃bus ad ista desunt parentes aut filii/ aut q̃cunq3 cognati vel amici: ab vna eis exhibeatur pia matre communi. Si aũt deessent iste supplicatões q̃ fiunt recta fide ac pietate p mortuis: puto q2 nihil pdesset spũs eorum q̃libet in locis sanctis exanima corpora ponerentur. Cũ ergo fidelis mater fidelis filii defũcti corpus desiderauit in basilicam martyris poni: si quidẽ credidit ei9 animã meritis martyris adiuuari. hoc qđ ita credidit supplicatio q̃dã fuit. et hec pfuit si qđ pfuit. et quod ad idẽ sepulchrũ recurrit anio. et fideliũ precibus magis magisq3 cõmendat adiuuat defuncti spũm non mortui corporis locus: sed ex loci mẽoria viuus m̃ris affectus. Simul eñ et quis et cui cõmẽdandus sit. nõ vtiq3 infructuose religiosam mentem pcan tis attingit. Nam et orantes de membris sui corporis faciunt quod supplicãtibus cõgruit/ cũ genua figũt cum extẽdũt manus. vel etiã psternunt solo et si qđ aliđ visibilit faciunt, q̃uis eorum inuisibilis volũtas et cordis intẽtio deo nota sit nec ille idigeat his iudiciis/ vt hũanus ei pandat animus. sed his magis seipz excitat hõ ad orãdũ gemẽdũq3 hũilius atq3 feruẽtius ¶ Et nescio quõ cũ hi mot9 corporis fieri nisi motu ai precedẽte non possint. eisdẽq3 rursus exterius visibilit factis ille interior inuisibilis qui eos fecit auget. ac p hoc cordis affectus q̃ vt fierent ista pcessit/ q2 facta sunt crescit. Veruntñ si eo mõ quisq3 teneatur vel etiam ligetur: vt hec de suis mẽbris facere neq̃at. nõ ideo nõ orat interior hõ et añ oculos dei in secretissimo cubili vbi cõpungit sternitur. Ita etiã cũ plurimũ intersit vbi ponat corpus mortui sui qui pro spũ eius deo supplicat quia et precedens affectus locũ elegit sanctũ et illic corpore posito / recordatus locus sctũs eũ qui pcesserat renouat et auget affectum. Tamẽ etiam si nõ possit vbi religiosus amicus elegit humare quem diligit. nullo mõ debet a supplicationibus necessariis in eius cõmẽdatione cessare. Vbicũq3 eñ iaceat vel nõ iaceat defuncti caro spũi requies acquirenda est. Qui cum inde exiret secum abstulit sensum q̃ interesse possit quõ quisq3 sit siue in bonis siue in malis. nec ab ea carne expectat adiuuari vitã suam cui prebeat ipse vitã. quã detraxit excedens et redditurus est rediens. qm̃ non caro spiritui/ sed spũs carni etiã ipsius resurrectionis meri

tum cõparat: vtrũ ad penã an ad glo riam reuiuiscat. R Legim⁹ in ecclesiastica hystoria quã grece scripsit eusebi⁹: ⁊ i latinã liguã ꝟtit rufin⁹/martyꝝ corpora i gallia canib⁹ exposita. canũq; reliquias atq; ossa mortuoꝝ vsq; ad extremã ꝯsũptionẽ igni b⁹ cõcremata: eos deniq; cineres fluuio rodano ne qd id memoriã qualẽcunq; relinqref insperſos. Qd nõ ob aliud credendum est diuinitus fuisse permissum: nisi vt discerent christiani in confitendo christum dum contẽnũt hanc vitã: multo magis contẽnere sepulturã. Hoc em̃ qd ingẽti seuitia de corporibus martyrum fcm̃ est: si eis quicq; noceret quo min⁹ beate requiescerent eorũ victoriosissimi spũs. nõ vtiq; fieri sinerel. Re ipsa ergo declaratũ est: nõ ideo dixisse dominũ. nolite timere eos qui corpus occidũt. et postea non habent quid faciant: ꝙ nõ esset permissurus aliquid eos facere de suoꝝ corporibus mortuorũ. ſ; qm̃ quicquid fecere pmissi essent nichil q̃ minueref xpiana defũctorũ felicitas fieret: nichil inde ad sensum post mortẽ viuentiũ proueniret: nihil ad detrimentum: saltem ipsorũ corporu; quo minus integra resurgerent ptineret. Et tamen ex illo humani cordis affectu: quo nemo vnq; carnem suã odio h;/si cognoscãt aliqd hoies post mortẽ suã suis corporibus defunctis deesse: qd in sua cuiusq; gẽte vel patria poscit solẽnitas sepulture: cõtristanf vt homines. ⁊ qd ad eos post mortem non pertinet. ante mortem suis corporibus timent. ita vt inueniatur in regnorũ libris deum per prophetaꝫ minari alteri pphete: q eius transgress⁹ est verbũ ꝙ nõ ferref cadauer eius in sepulchrũ patrũ eius. Que scriptura sic se habet. S Hec dicit dominus. Quia inobediẽs fuisti ori domini: ⁊ nõ custodisti mandatũ qd precepit tibi dñs deus tuus: ⁊ reuersus es ⁊ comedisti panem: ⁊ bibisti aqua; in loco: i quo ꝑcepit tibi ne comederes panem neq; biberes aquam non i feretur cadauer tuum in sepulchrũ patrum tuorum. Quanti hec pena pendenda sit ſm euangeliũ cogitem⁹: vbi post corp⁹ occisũ nichil metuendũ esse didicim⁹/ne membra exanima pati anf: nec pena dicẽda est. Si aũt hũanũ erga suã carnẽ cõsiderem⁹ affectũ potuit inde terreri vel contristari viuus. quod sensurus nõ erat mortuus ⁊ hec erat pena qm̃ dolebat anim⁹ id de suo corpe futurũ: q̃uis cum fieret nõ doleret. Hactenus em̃ voluit dñs seruũ suũ plectere q non sua contumacia spreuerat preceptũ ei⁹ implere: ſ; aliena decipiente fallacia obedire se credidit: qñ non obediuit. Neq; enim putandũ est ita fuisse itercẽptũ morsu bestie: vt ad supplicium tartareum ei⁹ deinde aĩa raperetur. qñ quidẽ ipsum eius corpus idem leo qui occiderat custodiuit. iumento etiã quo vehebatur illeso/⁊ simul cum illa immani fera intrepida presentia ad sui dñi funus astãte. Quo mirabili signo appareret hominẽ dei coercitum poti⁹ tẽporaliter vsq; ad mortem. q̃ punitum esse post mortem. De qua re apostolus cũ ꝑpter quasdã offensas commemorasset infirmitates mortesq; multorum. si enim nosipsos inquit iudicaremus a dño non iudicaremur. Cum iudicamur autẽ a dño corripimur: ne cum mũdo dãnemur. V Eũ sane ipse q deceperat i monumẽto ꝓprio honorifice sepeliuit: seq; sepeliendum iuxta ossa ei⁹ curauit. ita sperãs parci posse quoq; ossibus suis. cũ veniret temp⁹ qñ ſm illius hominis dei ꝓphetiã. iosias rex iuda in illa terra multorum eruit ossa mortuoꝝ eisdẽq; ossibus sacrilega altaria q̃ sculptilibus ꝯstituta fuerãt funestauit. Pepercit quippe illi monumento vbi iacebat ꝓpheta. q ante annos ãpli⁹ q̃ trecentos ista ꝑdixerat. ⁊ ꝓpf ipsum neq; illi⁹ q eum seduxerat sepultura violata est. Affectu nãq; illo quo nemo vnq; carnẽ suã odio h; ꝓuiderat cadaueri suo. q occiderat mendacio aiam suam. Ex hoc igitur ꝙ carnem

suā quisq; naturalr diligit. & illi pena fuit addiscere. nō eum futurū i sepulchro patrū suoꝝ/ & huic cura ꝓspicere vt parcerent ossib⁹ suis si iuxta eū iaceret cuius sepulchrū nemo violaret. Hūc affectū martyres xp̄i ꝓ veritate certātes vicerūt. qz cōtēpserūt qd non fuerāt pacta morte sēsuri. q̄ nō potuerūt eis quos viuētes sentiebāt cruciatib⁹ vinci. Poterat vtiq; de⁹ q̄ leonē ꝓphete corp⁹ qd ipe occiderat vlteri⁹ nō ꝑmisit attingere. & fecit de ꝑemptore custodē. poterat inquā a suorū interfectis corpib⁹ canes q̄b⁹ fuerant ꝓiecta ꝓhibere. poterat & ipam hoim inumerabilib⁹ modis terrere seuitiā/ ne cadauera incēdere/ ne cineres dispergere auderēt. Sz hoc quoq; experimētū multipliciū tētationū deesse nō debuit. ne fortitudo cōfessionis q̄ imanitati ꝑsecutionis ꝓ corpis salute nō cederet. pro sepulchri honore trepidaret. postremo ne fides resurrectiōis cōsūptionē corporū formidaret. X Debuerūt ḡ & ista ꝑmitti vt, etiā post hec tāti honoris exempla martyres i xp̄i cōfessiōe feruētes. huius quoq; testes fierēt ꝟitatis. in q̄ didicerāt/ eos a q̄b⁹ sua corpa interficerent. postea nihil habere qd facerent qm̄ q̄cq̄d mortuis corpib⁹ facerēt vtiq; nichil facerēt/ qn̄ i carne oī vita carēte nec aliq̄d sentire posset q̄ inde migrauit: nec aliq̄d inde ꝑdere q̄ creauit. Sed inter hec q̄ fiebāt de corpib⁹ occisoꝝ cū martyres ea nō metuētes magna fortitudine paterent tn̄ apd fratres luct⁹ ingens erat q nulla dabat ꝑtās sctōꝝ funeribus iusta ꝑsoluere/ nec occulte subtrahere aliq̄d. sicut eadem testatur historia. crudelium custodiū vigilie ꝑmittebāt. Ita cū illos q̄ occisi fuerāt: i dilaceratiōe mēbroꝝ suoꝝ/ in cōflagratiōe ossiū: in dispersione cinerū: miseria nulla cōtingeret/ istos tn̄ q̄ nichil eoꝝ sepelire poterāt magna miseria cruciabat. qz nullo modo illis sentientibus ipi quodāmodo sentiebāt. & vbi iā illoꝝ nulla erat passio/ erat istorum misera compassio.

Scdm istam quā dixi miserā compassionem laudant illi & a rege dauid benedicunt. qui saulis & ionathe ossib⁹ aridis sepulture misericordia ꝓstiterūt. Que tandem misericordiam prestatur nichil sentientibus? Y An forte reuocandum est ad opinionē q infernū fluuiū insepulti non poterant transmeare? Absit hoc a fide xp̄iana. Alioquin pessime actum est cū tanta martyrū multitudine quorū non potuerunt corpora sepeliri. & fallaciter eis veritas dixit. nolite timere eos q̄ corpus occidunt & postea non habent quid faciant. si eis tanta mala facere potuerunt quibus impedirentur ad loca exoptata transire. Sed quia hoc sine vlla dubitatione falsissimū ē: nec aliquid obest fidelibus negata eorū corporibus sepultura. nec aliq̄d si exhibeatur infidelibus prodest. Cur ergo illi qui saulem et filium eius sepelierūt miam fecisse dicuntur. & ex hoc a rege pio benedicuntur: nisi quia bene afficiuntur corda miserantiū/ quādo ea dolent in mortuorum corporibus alienis/ q̄ illo affectu quo nemo vnq; carnem suam odio habet nolunt fieri post mortē suā corporibus suis et quod sibi exhibere volunt quando sensuri non sunt: aliis non sentientib⁹ curant exhibere dū ipi sentiunt. Narrant visa quedam q̄ huic disputationi non negligenda videant inserere q̄stionem. Feruntur quippe mortui nō nulli vel in somnis vel alio quocunq; modo apparuisse viuētibus. atq; vbi eorū corpora iacerent inhumata nescientibus. locis monstratis admonuisse vt sibi sepultura que defuerat ꝑberet. Hec si falsa responderimus cōtra quorūdā scripta fideliū/ & contra eorū sensus qui talia sibi accidisse cōfirmant impudēter venire videbimur Z Sz rn̄dēdū ē/ nō io putandū eē mortuos ista sentire/ qz hec dicere vel indicare vel petere vident in somnis Nā & viuētes apparēt sepe viuētib⁹ dormiētib⁹ dū se ipi nesciat apparere & ab eis qui hec somniauerint audiūt

dicentibus. q eos in sõnis agẽtes ali
quid vel loquentes viderit. Si ḡ me
põt aliqs i sõnis videre sibi aliqd qđ
factũ est iudicantẽ/vel etiã qđ futurꝝ
est pnunciantẽ/cũ id pꝛs⁹ oino igno-
rẽ: ⁊ oino nõ curẽ nõ solũ qd ille sõni
et ꝫ vtrũ doꝛmiẽte me vigilet/an vigi
lãte me doꝛmiat/an vno eodẽqꝫ tpe vi
gilem⁹ ãbo siue doꝛmiam⁹/qñ ille sõ-
niũ videt ⁊ i eo me videt. qd mirꝝ si ne
sciẽtes moꝛtui/nec ista sentiẽtes/tñ a
viuẽtib⁹ videnꝶ in sõnis: ⁊ aliqd di-
cũt/qđ euigilãtes verꝝ esse cognoscãt
Angelicis igiꝶ opatiõib⁹ fieri credi
deri. siue pmittaꝶ siue iubeaꝶ/vt ali-
qd dicere de sepeliendis coꝛpoꝛibus
suis videanꝶ in sõnis. cũ id penit⁹ ne
sciant quoꝝ illa sunt coꝛpa. Id autez
aliqñ vtiliter fit siue ad viuoꝛũ quale
cunqꝫ solatiũ: ad qs ptinent illi moꝛ-
tui quoꝝ apparent imagines sõnian
tibus/siue vt his admonitionib⁹ ge-
neri hũano sepulture cõmendeꝶ hũa
nitas. Que ꝫ defunctis non opituleꝶ
culpanda tñ irreligiositate negligiꝶ
Aliqñ aũt fallacib⁹ sõnis hi hoies i
magnos mittũtur erroꝛes: qs talia p
peti iustũ est/velut si qsqꝫ videat i sõ-
nis qđ eneas vidisse apđ iferos poeti
ca falsitate narraꝶ/⁊ vt ei cuiuspiam
nõ sepulti appareat imago ⁊ loquaꝶ
qlia ferꝶ illi locut⁹ fuisse palinurus/⁊
cũ euigilauerit ibi coꝛp⁹ ei⁹ inueniat
vbi iacere ihũatũ cũ sõniaret audiuit
admonit⁹ ⁊ rogat⁹ vt sepeliret iuẽtũ
⁊ qꝛ id verũ eẽ ꝯperit. credat iõ moꝛ-
tuos sepeliri/vt eoꝝ aĩe ad loca tran
seãt vñ insepultoꝝ aias i ferna phibe
ri lege sõniauit. Nõne ita credẽs pli-
mũ a tramite ꝟitatis exoꝛbitatẽ. B
Sic ãt ifirmitas hũana sese hꝫ vt quẽ
moꝛtuũ i sõnis qsqꝫ viderit ipsi⁹. ani-
mã se videre arbitreꝶ. cũ aũt sõniaue
rit siliter viuũ. nõ ei⁹ aiam neqꝫ coꝛp⁹
ꝫ hois siltudinẽ sibi apparuisse non
dubitet: quasi non possint ⁊ moꝛtuoꝝ
hoim eodẽ mõ nescientiũ nõ aĩe ꝫ sili
tudines apparere doꝛmiẽtibus. Pro
certo cũ mediolani essem⁹ audiuim⁹:
q cum debitum repeteretꝶ a quodam
defuncti pr̃is cautiõe plata: qđ filio
nesciẽte a pr̃e iã fuerat persolutũ/con
tristari cepit hõ grauissime et mirari
q ei pater moꝛiẽs nõ dixerit qd debe
ret/cũ fecisset etiã testamẽtũ. Tũc ni
mis anxio apparuit idẽ pr̃ ei⁹ i sõnis
⁊ vbi esset repositũ q illa cautio vacu
ata fuerit idicauit. Quo inuento iu-
uenis atqꝫ mõstrato/nõ solũ falsi de-
biti calũniã ppulsauit/ꝫ etiã recepit
paternũ cirographũ quod pr̃ nõ rece
perat qñ est persoluta pecunia. Hic
itaqꝫ putaꝶ aia hois curã gessisse pro
filio/⁊ ad eũ venisse doꝛmientẽ vt do
cẽs qđ ignoꝛabat magna eũ molestia
liberaret. Sꝫ eodẽ ipo ferme tpe quo
id audiuim⁹. i. nobis apđ mediolanũ
ꝯstitutis. carthaginis rhetoꝛ eulogi⁹
q me⁹ i eadẽ arte discipul⁹ fuit sicut
mihi ipse postea q̃ꝫ i africaz remeaui-
m⁹ retulit. cũ rhetoꝛicos ciceronis li-
bꝛos discipulis suis traderet. recẽsẽs
lectionẽ quã postridie fuerat traditu
r⁹/quẽdã locũ offendit obscurũ. Quo
nõ intellecto vix potuit doꝛmire solli
citus. Qua nocte sõnianti ego illi qđ
nõ itelligebat exposui: imo nõ ego ꝫ
imago mea nesciẽte me ⁊ tã lõge trãs
mare aliqd aliud siue agente siue som
niante. et nichil de illi⁹ curis oino cu
rante. B Quõ fiant ista nescio.
Sed quomodo ꝫ fiãt: cur non eodem
mõ fieri credim⁹: vt i sõnis qsqꝫ vide
at moꝛtuũ quõ fit vt videat ⁊ viuũ?
ambob⁹ vtiqꝫ nescientib⁹ neqꝫ curãti
bus qs vel vbi vel quãdo eoꝝ imagi
nes sõniet. Silia sunt aũt sõniis/non-
nulla etiã visa vigilẽtiũ/ q turbatos
habẽt sensus: sicut frenetici/vel quo
cũqꝫ furentes mõ. Nã ⁊ ipsi loquũtur
secũ q̃si ꝟe pñtib⁹ loquãtur. ⁊ tã cũ ab
sẽtib⁹ q̃ꝫ pñtib⁹ quoꝝ imagines cer-
nũt. siue viuoꝝ siue moꝛtuoꝝ. Sꝫ quẽ
admodũ hi q viuũt ab eis se videri ⁊
cũ eis se loq nesciũt. neqꝫ ei re ꝟa ipsi
assũt/aut ipi sermocinãtur ꝫ turbaꝶ
sensib⁹ hoies: talia visa imaginaria
patiũtur. eo mõ ⁊ hi qui ex hac vita
migrarũt. sic affectis hoibus viden-
tur quasi presentes cum sint absentes

vtrũ aliq̄s eos imaginalit̄ videat olo-
no nescie᷒tes. Huic rei simile est etiã il
lud: cũ hoĩes altius q̄ꝫ si dormiãt sub
trahũtur corꝑis sensibus: ⁊ occupant̄
talib⁹ visis. Et his eñ apparẽt ima-
gines viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ. Sꝫ cũ fuerit
sensib⁹ redditi. quoscũqꝫ mortuos vi
disse se dixerit. vere cum eis fuisse cre
duntur. nec attendũt q̄ hec audiũt si-
milit̄ ab eis absentiũ atqꝫ nescie᷒tium
quorũdã ẽẽ imagines visas esse viuo
rũ. ¶ Hõ q̄dã de turma curina
noĩe municipij tulliẽsis qꝺ hipponi ꝓ
ximũ est: curialis pauꝑ. vix illi⁹ loci
duũ vir alicui⁹ ⁊ simplr̄ rustican⁹/ cuꝫ
egrotaret ablatis sensib⁹ pene mortu
us iacuit aliq̄t dieb⁹. tenuissim⁹ flat⁹
ĩ narib⁹: q̄ manu admota vtcũqꝫ sẽtie
bat̄: ⁊ exiguũ erat viuẽtis indiciũ illũ
sepeliri vt exanimẽ non sinebat. Nul-
los artus mouebat: nulla sumebat ali
mẽta: nichil oculis: nichil vllo alio
sẽsu corꝑis qualibet ĩpacta molestia
sentiebat. Uidebat tñ multa velut in
sõnis. q̄ tandeꝫ aliq̄ñ post dies pluri-
mos quasi euigilãs visa narrauit. Ac
primũ mox vt aperuit oc̄los eat aliq̄s
ait ad domũ curine fabri ferrarij vt
videat q̄d ibi agat̄. Quo cũ itũ esset
inuentus est mortu⁹ eo momẽto quo
iste fuerat sensibus redditus / ⁊ pene
a morte reuixerat. Tunc intẽtis qui
aderant: illũ exhibere iussum esse: q̄ñ
ĩpe dimissus ẽ iudicabat. seqꝫ illic vñ
redierat dixit audisse/ q᷑ nõ curina cu
rialis/ sꝫ curina faber ferrari⁹ ad lo-
ca illa mortuoꝝ preceptus fuisset ad
duci. In illis ergo visis tanq̄ꝫ sõnijs
fuit inter eos defunctos quos vide-
bat pro meritorũ diuersitate tractari
Agnouit etiã nonnullos quos noue-
rat viuos. Ipsos autẽ vere mortuos
forsitan credidissẽ: si nõ inter illa qua
si sõnia sua vidisset etiã quosdã q̄ nũc
vsqꝫ adhuc viuunt clericos videlicet
aliquos regionis sue/ a quoꝝ ibi pres
bytero audiuit: vt apud hypponẽ ba-
ptizaretur a me: qꝺ ⁊ factũ esse dice-
bat. Uiderat itaqꝫ in illa visiõe pbr̄ꝫ
clericos ⁊ meipsum nondum / scilicet
mortuos/ ĩ qua postea vidit ⁊ mortu
os. cur nõ ẽẽ illos sicut nos vidisse cre
dit̄. vtrosqꝫ. s. absẽtes atqꝫ nesciẽtes
ac ꝑ hoc non ipsos: sed similitudines
eoꝝ/ sicut etiã locoꝝ. Nã ⁊ fũdũ vidit
vbi erat ille cũ clericis pbr̄ ⁊ hyppo-
nẽ vbi a me q̄si baptisat⁹ ẽ. In q̄b⁹ lo
cis ꝓfecto nõ erat. q̄ñ illic sibi ẽẽ vide
bat̄. Nã q̄d ibi ageretur eo tꝑe nescie
bat: qꝺ proculdubio sciret si vere ibi
esset. Uisa sunt igit̄ ista q̄ nõ ꝑ̄stantur
in ipsis rebus vt sunt/ sꝫ in q̄busdã re
rũ imaginib⁹ adũbrant̄. ¶ De
niqꝫ post multa q̄ vidit. etiã ĩ paradi-
sũ se introductum esse narrauit: dictũ
qꝫ sibi esse. cũ ide mitteret̄ reditur⁹ ad
suos. vade baptizare. si vis esse in illo
loco beatoꝝ. Deĩde vt a me baptiza-
ret̄ admonit⁹: iã factũ esse r̄ndit. Cui
rursus ille q̄ cũ eo loq̄bat̄. vade inq̄t
vere baptizare nã illꝺ ĩ visiõe vidisti.
Post illa cõualuit: perexit hypponẽ:
pascha iã appropinquabat. dedit no
men inter alios cõpetẽtes pariter cũ
plurimis incognit⁹ nobis: nec ille mi
hi visionẽ nec cuiq̄ꝫ cõseruoꝝ indica
re curauit. Baptizat⁹ ẽ. ꝑactis dieb⁹
sctis remeauit ad ꝓpria. Biẽnio vel
ãpli⁹ trãsacto. ego cũcta hec cognoui
Primo ꝑ quẽdã meũ eiusqꝫ amicũ in
cõuiuio meo: dũ q̄dã talia loq̄remur.
Deĩde ĩstiti ac feci: vt hec michi pñs
ipse narraret. attestãtib⁹ honestis ci-
uib⁹ suis/ ⁊ de mirabili ei⁹ egritudi-
ne vt iacuerit pene mortu⁹ ꝑ dies plu
rimos: ⁊ de illo alio curina fabro fer-
rario qꝺ cõmemoraui supi⁹: ⁊ de his
oĩb⁹ q̄ cũ mihi diceret: ẽẽ ⁊ tũc ab illo
audisse recolebãt atqꝫ firmabãt. Quã
obrẽ sicut vidit baptismũ suũ ⁊ meip̄ꝫ
⁊ hipponẽ ⁊ basilicã ⁊ baptisteriũ. nõ
in reb⁹ ip̄s. sꝫ ĩ q̄busdã similitudinib⁹
rerũ/ ita ⁊ alios quosdam viuos eisdẽ
nescientibus viuis. Cur nõ ergo ita
⁊ illos mortuos eisdẽ nesciẽtib⁹ mor
tuis: cur nõ istas oꝑatiões angelicas
credim⁹ ꝑ dispensationẽ ꝓuidẽtie dei
bñ vtentis et bonis ⁊ malis: scd̄m in-
scrutabilem altitudinem iudiciorum
suorum: siue instruantur hinc men-

tes mortaliū/siue fallantur/siue cōso lentur: siue terreantur: sicut vnicuiq; vel prebēda est mia vel irroganda vi dicta ab illo cui miam & iudiciū non inaniter cantat ecclesia. E

Ut vollet accipiat q̄sq; qđ dicaz. Si reb⁹ viuētibus iteressent aie mortuo rū/et ipse nos qñ eas videmus alloq̄ renť in somnis vt de alijs taceam me ipsuz pia mater nulla nocte desereret que terra mariq; secuta est/vt mecuz viueret. Absit enizvt facta sit vita fe liciore crudel' vsq; adeo. vt qñ aliqđ angit cor meū/nec tristem filiū ꝯsole tur quē dilexit vnice/quē nunq; volu it mestum videre. Sed ꝑfecto q̄ sacer psalm⁹ ꝯsonat. verū est/qm̄ pr̄ meus & mater mea dereliquerūt me/dn̄s aūt assumpsit me. Si ergo dereliquerūt nos pr̄es nostri/quō n̄ris curis et re bus intersunt. Si autē parentes non intersunt qui sunt alij mortuorū q̄ no uerunt qđ agamus qđ ve patiamur. Esaias ꝑpheta dicit. Tu es ei pater noster/qr abraham nesciuit nos: & is rael nō cognouit nos. Si tanti patri arche qđ erga populū ex his ꝑcreatū agereť ignorauerūt/q̄bus deo credē tib⁹ ppl'is ipse de illoꝝ stirpe ꝓmissus est/quō mortui viuorum rebus atq; actibus cognoscendis adiuuandisq; miscētur. Quō dicimus eis fuisse cō sultum/q̄ obierūt anteq̄ ventrēt ma la q̄ illoꝝ obitū cōsecuta sunt/si & p⁹ mortē sentiunt q̄cunq; in vite hūane calamitate cōtingunt. An forte nos errando dicimus/et hos putam⁹ q̄e tos q̄s inq̄eta vita viuoꝝ sollicitat.

F Quid est ḡ q̄ piissimo regi io sie ꝑ magno bn̄ficio ꝓmisit deus q̄ es set an̄ moriturus ne videret mala que ventura illi loco et populo minabať. q̄ dei verba sunt. Hec dicit dn̄s deus israel. Uerba mea que audisti & ꝟitus es a facie mea cuz audisti q̄ locutus sum de isto loco/& q̄ cōmoranť i eo vt deserať. & i maledicto fit/& cōcidisti vestimēta tua & fleuisti i ꝯspectu meo & ego audiui dixit dn̄s de⁹ sabaoth. Non sic. Ecce ego apponam te ad pa tres tuos/& apponeris cuz pace: & nō videbunt oculi tui oīa mala q̄ ego in duco in locū hunc/& q̄ ꝯmoranť in eo Territus iste de ꝯminatiōibus fleue rat & sua vestimēta cōsiderat/& fit oīz maloꝝ futuroꝝ de ꝑperatura morte securus/q̄ ita reqeetur⁹ esset i pace vt illa oia non videret. Ibi ḡ sunt spūs defunctoꝝ vbi nō vidēt q̄cūq; aguně aut eueniūt i ista vita hoīz. Quō ḡ vi dēt tumulos suos aut corpa sua. vtꝝ abiecta iaceāt an sepulta. Quō inter sunt miserie viuoꝝ/cū vel sua ip̄a ma la patianť/si talia merita ꝯtrer̄t. vel i pace reqescāt sicut huic ipi ꝓmissū ē: vbi mala vlla nec patiēdo nec ꝯpatiē do sustineāt liberati ab oībus malis q̄ patiēdo & ꝯpatiēdo cū hic viuerēt sustinebāt. Dixerit aliq̄s Si nulla est mortuis cura đ viuis/quō ille diues q̄ apđ iferos torq̄bať rogabat abra hā p̄rēz vt mitteret lazaꝝ ad q̄nq; fra tres suos nōdū mortuos & ageret cū eis ne venirent & ipsi in eūdē tormēto rū locū. G Sed nunq̄d qr hoc ille diues dixit/iō q̄đ fratres agerēt/ vl'q̄đ pateť i illo tp̄e sciuit. Ita illi cura fuit đ viuis q̄uis qđ agerēt oīo nesciret q̄eadmodū ē nobis cura de mortuis q̄uis qđ agāt vtiq; nesciam⁹ nā si nihil đ mortuis curaremus non vtiq; ꝑ ill' đo supplicaremus. deniq; abrahā nec lazarū misit/& moysen ac ꝑphetas hic eos hr̄e rn̄dit q̄s audire đberēt vt ad illa supplicia nō venirēt vbi rurs⁹ occurrit quō q̄đ hic agereť abrahā pr̄ nesciebat vbi sciebat cē mo ysez & ꝑphetas. i. libros eoꝝ q̄b⁹ hoi b⁹ obediēdo tormēta iferna euitarēt vbi deniq; nouerat diuitez illū in de licijs/pauperē ꝟo lazarū in laborib⁹ doloribusq; vixisse. Nam & hoc illi ait. Memento fili qr percepisti bona in vita tua/lazarus aūt mala. sciebat ḡ hec q̄vtiq; apud viuos nō apđ mor tuos gesta fuerant. Uerū non cū age renť in viuis/sed eis mortuis potuit lazaro indicante cognoscere ne falsū sit qđ ait ꝑpheta: Abraham nesciuit nos. Proinde fatēdū est nescire qđē

mortuos quid hic agatur/sed dū hic agitur. Postea ꝓo audire ab eis qui hinc ad eos moriēdo ꝑgunt. Nō qui dē oīa/sed que sinuntur indicare qui sinuntur etiā ista meminisse: ⁊ q̄ illos quibus hec indicant oportet audire. Possunt ⁊ ab angelis q̄ rebus q̄ agū tur hic presto sunt audire aliq̄d mor tui: quod vnūquēq; illorū audire de bere iudicat cui cūcta subiecta sunt. Nisi enim essent angeli qui possunt interesse et viuoꝝ et mortuoꝝ locis: nō dixisset dñs iesus. Cōtingit autē mo ri inopem illū/et ferri ab angelis in si nū abrahe. Nūc igit̄ hic nunc ibi esse potuerūt: q̄ hinc illuc quē de⁹ voluit abstulerunt. Possunt etiā spūs mor tuoꝝ aliqua que hic agunt̄: q̄ necessa riū est eos nosse ⁊ q̄ necessariū non est eos non nosse non solum preterita vel presentia: verumetiam futura spū dei reuelante cognoscere/ sicut nō oēs hoies sed ꝓphete dū hic viuerent co gnoscebant nec ipsi oīa sed q̄ illis esse reuelanda dei prouidētia iudicabat.

Mitti quoq; ad viuos aliq̄s ex mortuis sicut ecōtrio. Paulus ex vi uis in paradisum raptus est . diuina scriptura testat̄. Nā samuel ꝓpheta defunctus viuo sauli ēt regi futura ꝓ dixit: q̄uis nōnulli nō ipm̄ fuisse qui potuisset magicis artibus euocari sꝫ aliquē spm̄ tā malis opibus ꝯgruētē illius existiment silitudinē figurasse: cū liber ecclīastic⁹: quē iesus filius si rach scripsisse tradit̄: ⁊ ꝓpter eloq̄oꝝ nonnullā similitudinē Salomonis ꝓ nunciat̄: continet in laude patrū q; sa muel etiā mortuus ꝓphetauerit. Sꝫ si huic libro ex hebreoꝝ q; in eo nō ē canone ꝯdicitur: q̄d de moyse dicturi sumus/ q̄ certe ⁊ in deuť omonio mor tuus/et ī euangelio cū hely q̄ mortu⁹ non est: legit̄ apparuisse viuentibus . Hic ⁊ illa soluit̄ q̄stio quō martyres ipsis bñficiis que dant̄ orātibus idi cant se interesse rebus humanis: si ne sciūt mortui q̄d agūt viui. nō. n. solis bñficioꝝ affectibus verūetiā ipis ho minū aspectibus ꝯfessorē appuisse fe

licē cuius inq̄linatū pie diligis eū a barbaris nola oppugnaret̄ audiuim⁹ nō in certis rumoribus sed testib⁹ cer tis. Uerū ista diuinitus exhibent̄ lō ge alit̄ q̄ sese hꝫ vsitatus ordo singu lis creaturarū gñibus attributus nō eīn q; in vinū aq̄ cū voluit dñs repen te cōuersa est. ideo nō debemus quid aqua valeat in elemētoꝝ ordine ꝓpo ad istius diuini opis raritatē vel po tius singularitatem discernere. Nec quoniā lazarus resurrexit ideo mor tuus omnis q̄n vult surgit. aut quō exanimus a viuente quō a vigilante dormiens excitatur. Alii ita sunt hu manarū limites reꝝ alia diarū signa ꝟtutū. alia sunt q̄ naturalit̄: alia q̄ mi rabilit̄ fiūt q̄uis ⁊ nat̄e de⁹ assit vt sit ⁊ miraclīs nat̄a ñ desit. nō igit̄ iō pu tādū est viuoꝝ reb⁹ q̄slibet interesse pos se defunctos q̄m q̄busdā sanādis vel adiuuādis martyres assūt: sed iō po ti⁹ itelligēdū ē q; ꝑ diuinā potētiā mar tyres viuoꝝ reb⁹ int̄ sūt: q̄m defūcti ꝑ naturā ꝓpriā viuoꝝ reb⁹ int̄eē nō pñt

Quāq; ista q̄ vires ītelligētie mee vīcit/ quēadmodū opitulent̄ mar tyres his q̄s ꝑ eos certū est adiuuari vtꝝ ipsi ꝑ seipsos assint vno tpe tā di uersis locis/ ⁊ tāta inter se lōgitudīe discretis/ siue vbi sunt eorū mēorie: si ue ꝑter suas mēorias vbicunq; adesse sentiūt̄: an ipsi ī loco suis meritis cō gruo ab oī mortaliū cōuersatione re motis/ ⁊ tñ gñalit̄ orantib⁹ ꝓ īdigen tia supplicātū sicut nos oram⁹ ꝓ mor tuis q̄bus vtiq; nō ꝑsitamur/ nec vbi sint vł q̄d agāt scim⁹ deus oīps q̄ ē vbi q; pñs/ nec ꝯcretus nobis/ nec remo tus a nobis/ exaudiēs martyꝝ ꝑces: ꝑ angelica ministeria vsq;q; diffusa ꝓ beat hoib⁹ ista solatia/ q̄b⁹ ī hui⁹ vite miŝia iudicat eē ꝓbēda ⁊ suoꝝ meritū martyꝝ/ vbi vult/ q̄n vult/ quō vult/ maxieq; ꝑ eoꝝ memorias: q̄m hoc no uit expedire nobis ad edificādū fidē xpi/ ꝓ cuius illi confessione sunt passi mirabili atq; ineffabili potestate/ ac bonitate commēdet. Res hec altior est q̄ a me possit attingi: et abstru

sior ꝙ̃ vt a me valeat pscrutari.et tō qd hoꝝ duoꝝ sit.an p̄o fortassis vtrū q3 sit vt aliqñ ista fiant p ipsā p̄sentiā martyꝛū:aliqñ p āgelos suscipientes psonā martyꝛū:diffinire non audeo: mallē a sciētib9 ista pquirere. Neq3 eñ nemo ē q̄ hec sciat.non q̄ scire videatur ꝛ nesciat.dona enim dei sunt his alia ꝛ illis alia largientis. ßm apostolū q̄ dicit.vnicuiq3 dari manifestationē spūs ad vtilitatē. Alij qdē iqt daꝛ p spm̄ ßmo sapie:alij ßmo sciētie ßm eūdē spm̄:alteri aūt fides i eodē spū. Alteri gr̄a curationū ī vno spiritu.alij opationes virtutū alij pphetie.alij diiudicatio spūum.alij gñā linguarū.alij interp̄tatio sermonū. Oia aūt hec opaꝛ vnus atq3 idē spūs/diuidens ppria vnicuiq3 put vult. Ho rū oīm spiritaliū donoꝛū q̄ cōmemorauit aplus:cui data est diiudicatio spirituū.ipse scit ista sicut sciēda sūt.

¶ Talē fuisse credēdū est iohānā monachū:quē de belli ciuilis euentu maioꝛ theodosius cōsuluit īperatoꝛ. Habebat qppe etiā prophetiā. Neq3 eñ singulos singula munerū istoꝛū/s3 etiā plura vnū habere posse non ābigo. Joānes ergo iste cuidam mulieri religiosissime impatienter cū videre cupienti:atq3 vt hoc īpetraret p maritū suū vehemēter īstāti:cū ille nolet qm̄ id nūq̄ pmiserat feminis/vade inquit dic vxori tue. Uidebit me nocte prima/sed in sōnis. Et factū ē. Monuitq3 illā quicq̄d fidelē ꝯiugatā moneri opoꝛtebat. Que cū euigilasset,talē se vidisse hoiem dei viro suo qualē ille eū nouerat.ꝛ qd ab illo audierat indicauit. Qui hoc ab eis cōperit retulit mihi.vir grauis ꝛ nobilis dignissim9 credi.s3 si illū sctm̄ monachū ipse vidissē.qꝛ sicut ferꝛ patiētissime interrogabaꝛ:ꝛ sapiētissime rñdebat:quesissem ab eo qđ ad istam pertinet questionē.vtrū ipse ad illam feminā venisset in somnis.i.spūs eius ī effigie coꝛporis sui/sicut nosipsi inieffigie coꝛporis nostri somniamus:an ipso aliud agente:vel si doꝛmiebat aliud somniāte:siue per angelū siue quocunq3 alio modo ī mulieris somniuz talis facta sit visio/atq3 id futurū vt ipse pmitteret pphetie spū reuelāte p̄sciuerit. Si eñ ipse interfuerit sōniāti:mirabili gr̄a vtiq3 id potuit nō natura ꝛ dei mūere nō ꝓpꝛia facultate. Si aūt ipso aliud agēte siue doꝛmiente ꝛ visis alijs occupato eū mulier vidit in sōnis:pfecto tale aliqd factū est quale illud est qđ i actib9 aplōꝝ legim9.vbi dñs iesus loqtur ananie de saulo:ꝛ indicat ei ꝙ saulus vidit ad se venientē ananiā:cū hoc ananias ipse nesciret. Quodlibet hoꝝ mihi rñderet ille hō dei:ꝛ de martyꝛib9 ab illo pgerē q̄rere:vtrū ipsi assint in somnis vel quocūq3 alio modo vidētibus eos in qua figura voluerint.ꝛ maxime qñ ab eis se toꝛq̄ri demones in hoīb9 confitentur.ꝛ rogāt oēs vt parcant sibi. An ista fiāt dei nutu p āgelicas ꝓtātes in honorē cōmēdationēq3 sctōꝝ:ad vtilitatē hoīm:illis in sūma q̄ete positis ꝛ ad alia lōge melioꝛa visa vacātib9 seoꝛsum a nobis.oꝛātibusq3 ꝓ nobis. Nā mediolani apud sctōs. Prothasiū ꝛ Geruasiū martyꝛes exp̄sso noīe sicut defunctoꝛū quos eodē mō cōmemoꝛabāt adhuc viuūt demones epm̄ cōfitebanꝛ. Ambꝛosium/ atq3 vt sibi parceret obsecrabāt illo aliud agēte atq3 hoc cū agereꝛ oino nesciēte. An foꝛte aliqñ p ip̄am p̄sentiā martyꝛuz fiant ista:aliqñ p angeloꝝ.ꝛ vtrū possint vł qb9 signis possint a nobis duo ista discerni.an ea sentire ac iudicare nō valeat:nisi q̄ habeat illđ donū per dei spm̄ diuidētē ppꝛia put vult vnicuiq3. Dissereret michi vt arbitroꝛ hec oīa sicut vellē ipse Joānes vt aut eo docēte discerē/ꝛ ea q̄ audirē vera ꝛ certa esse cognoscerē:aut ego crederē q̄ nescirē/illo docente q̄ sciret. Qđ si michi foꝛsitam de sctā scriptura responderet ac diceret.altioꝛa tene que sceris/ꝛ foꝛtioꝛa te ne scrutaueris. s3 q̄ precepit tibi dñs illa cogita seper id etiā gratāter acciperem. Non eniz paruus est fructus:si aliqua obscura

et incerta q̄ cōprehēdere nō valem⁹: claꝝ saltē certū𝔮 sit nobis nō eē q̄rēda. ⁊ qđ vnusq̄sq𝔷 vult dicere: putās ꝓdesse si sciat: discat nō obesse si nesciat q̄ cū ita sint: nō existimem⁹ ad mortuos ꝑ q̄b⁹ curā gerim⁹ ꝑuenire. nisi q̄ ꝑ eis siue altaris siue orōnū: siue e elemosynaꝝ sacrificiis solēnit' supplicam⁹ q̄uis nō ꝓ q̄b⁹ fiūt oib⁹ ꝓsint: sed his tm̄ q̄b⁹ dū viuūt ꝯpant' vt ꝓsint. M Sz q: nō discernim⁹ q̄ sint: op𝔷 ea ꝓ regn̄atis oib⁹ facere: vt null⁹ eorū ꝑter mittat' ad q̄s hec bn̄ficia possint ⁊ debeāt ꝑuenire. Meli⁹ ei superēt ista eis q̄b⁹ nec obsūt nec ꝓsūt: q̄ eis deeēt q̄b⁹ ꝓsūt. Diligēti⁹ tn̄ facit hec q̄sq𝔷 ꝓ necessariis suis q̄ ꝓ illo fiat similr a suis. Corpi aūt hūano q̄cq̄d impēdit' nō ē p̄sidiū salutis/ sz hūanitatis offm̄ s̄m affectū/ q̄ nemo vn𝔮 carnē suā odio h𝔷. Vn̄ op𝔷 vt quā pōt ꝓ carne ꝓximi curā gerat: cū ille recesserit q̄ regebat Et si hec faciūt q̄ carnis resurrectionē nō credūt/ q̄to magis debēt facere q̄ credunt: vt corpi mortuo sz tn̄ resurrecturo ⁊ i et'nitate mā suro ip̄ēsū eiusmōi officiū/ sit ēt q̄dāmō eiusdē fidei testioniū. Qđ ꝟo q̄sq𝔷 apđ mēoriā martyꝝ sepelit'. hoc tm̄ mihi vr̄ ꝓdesse defūcto: vt ꝯmēdans eū ēt martyꝝ ꝑrocinio. affect⁹ ꝓ illo supplicatiōis augeat'. Habes ad ea q̄ a me putasti eē q̄rēda: q̄lē potui reddere rn̄sionē meā: q̄ si vltra q̄ sat ē ꝓlixa ē: da veniā id ei factū ē amore diuti⁹ loquēdi tecū. Hūc ḡ librū queadmodū accepit venerabil' dilectio tua peto rescriptis tuis noueri: que𝔷 tibi plator ei⁹ faciet s̄n dubio ḡtiorē. frat' f. ⁊ ꝯp̄sbyter nr̄ cādidian⁹: quē p tuas lr̄as cognitū toto corde suscepi: inuitus𝔮 dimisi. Multū ei nos i charitate xp̄i sua p̄ntia ⁊ solat⁹ est/ ⁊ qđ fatēdū ē ei⁹ istātia tibi parui. Nā cor meū tāta distendūt: vt nisi ipso assidue cōmonēte nō sineret obliuisci: ꝑfecto interrogationi tue mea rn̄sio defuisset.

¶ Explicit Augustinus de cura pro mortuis agenda.

¶ Beatissimi aurelii Augustini de vera et falsa penitentia ad christi deuotam.

¶ Prefatio. R Capi. primum.

Uantu𝔷 sit appetenda gr̄a penitētie omis auctoritas declarat/ oīs bonoꝝ vita conat' ondere. languores ei sanat/ leprosos curat: mortuos suscitat: vitia fugat: ꝟtutes exornat: mētē munit ⁊ roborat/ oīa satiat: oīa reitegrat/ oīa letificat/ sāitatē auget quā ꝯꝟuat. Claudis gressū: aridis copiā: cecis restituit visū. Tēpat success⁹: ꝯstrigit ipet⁹/ moderat' excess⁹. Ignorās se p hāc recognoscit/ q̄rēs se p hāc iuenit. Hec ē q̄ hoies ad āgelos ducit: ⁊ creatura𝔷 reddit creatori. Ista ouē pditā monstrauit q̄rēti: ⁊ decimā drachmā obtulit āxiāti. Hec dissipatorē filiū ad patrē reduxit/ ⁊ vulneratū a latronibus custodi curādū reseruauit. In hac oē bonū iuenit': p hanc oē bonū reseruat' fugat tēbras iducit lucē: excoq̄t oīa: ipa ignis ꝯsumēs. hec oia ꝓuida virgo sēsisti: qui hoc tm̄ bonū dilexisti. Vix ei diligit' qđ oīno ignorat'. Sup hoc bonū inixa fortis eē pot'is ad oia bōa. Itaq𝔷 volūtatē tuā quā sup hoc bono cognoui libent' adiuuo: ⁊ suauē laborē vt rogasti: sup hac re desiderāter suscipio: spās dei adiutoriū i tuo merito. Scio ei itētionē tuā nū𝔮 frustrādā: sz i oib⁹ q̄ ꝯsiderat ditādā. Nā cū oēs diues paupe𝔷 ꝑte xp̄o reddidisti ⁊ i aīa diues eris sc̄ti ꝯmercii. Vn̄ felix ego si q̄d auxilii ad ꝟas tuas diuitias adhibere poto. Tue itaq𝔷 tracto dilectiōi q̄cq̄d de pn̄ia sētio aucto ritate patrū ⁊ illustratione scrisp̄us. Nec mō hui⁹ tp̄is tm̄ ipugnam⁹ errores: sz ēt de ipugnatis p copiā rōnum conamur tibi addere dulcedinē suauitatis: vt integritas tue mētis: q̄ deo donāte oēs repulit falsitates sup fu-

gatis ratiocinãdo letetur.

¶ Qualit᷑ fides est pnie fundamẽtũ ꝛ ꝙ ꝑ laborẽ ꝛ dolorẽ acqrit᷑ donũ indulgẽtie. ℚ Cpm.ij.

SI fides fundamentũ est penitẽtie pter quã nihil ẽ qđ bonũ sit appetẽda ẽ pnia ꝗꝫ cõstat i fide eẽ fundatã. nõ eñ pt arbor bõa fruct⁹ malos facere. pnia itaqꝫ q̃ ex fide nõ pcedit vtil' nõ ẽ opꝫ aũt credi remediũ penitẽtie a saluatore ꝯcedisſi ei oĩs pnia steril' esset pctõrib⁹: neqꝫ ad pniam reuocaret᷑ xpi infectores: quã predicauit dñs mitis ꝛ mãsuetus: ꝛ ei⁹ precursor. dixit eñ fruct⁹ facite dignos pnie / ostẽdẽs pniam nõ sterilẽ sꝫ digne fructificare. q̃ ei maluit miaꝫ ꝗꝫ sacrificiũ: ñ expectabat mortẽ pctõris sed vt ꝯuersus viueret. qs aũt ꝯuerti põt vt viuat nisi q̃ erat i regiõe lõginq. in iniqtatibus se meminit ꝯceptũ dđ. ꝛ in delictis a mr̃e sua genitũ / cui dñs testioniũ phibet. Inueni hoim ſm cor meũ. hic idẽ a dño laudatus p̃sumẽs de dño dt. Propicius eris pctõ meo multũ ẽ ei. Nõ qꝛ m̃ltũ erat: sed qꝛ id dđ multũ reputabat. Sicut q̃ iã inde sat erat ꝛ fastidiosus. Nõ ei laborat exonerari pctõ cui nõ vr̃ nimiũ. Quõ ẽ multũ videret᷑ si adhuc in illo delectaret᷑. Quõ rogaret᷑ pdere / nisi doleret hr̃e. Si ei nõ doleret hr̃e. gauderet cõmisisse. ℙ Scim⁹ quõ deleuit dñs pctm̃ dđ: aut qꝛ dolebat peccasse / aut qꝛ gemebat ꝛ stratũ suũ lachrimis rigabat / ꝛ tanqꝫ panẽ cinerẽ mãducabat. si aũt gauderet: ñ magnũ sed paruũ pctm̃ suũ diceret. Falluntur itaqꝫ q̃ obiiciẽtes pniaꝫ aplo. et eũ irridẽtes dicũt ꝯ eũ. peccauimus. vt grã abũdet. Dicebat eñ. Cõuertimini p pniaꝫ / spata dei venia / Et si maxima sit iniqtas qꝛ vbi abũdauit pctm̃ supabundauit ibi ꝛ grã. Nullũ pctm̃ poterit remanere añ pniaꝫ. pdicat ei ꝯuerti. Sꝫ vñ se ꝯuerteret aliqs: cui p̃or status placeret. q̃ itaqꝫ ꝯuertitur necessario dolet hr̃e qđ gaudet pdere Pnia itaqꝫ acqrit idulgẽtiã sine qua nemo puenit ad veniã. Si eñ sine ca aĩa saluaret᷑ / nõ diceret᷑ / peccasti. desce. Cur eñ desceret nisi qꝛ malũ est si peccaret. quõ diligi ꝛ odio haberi pt quod retẽtũ dãnat et fugatũ saluat. Qui ergo nunc quiescit dolere oporte ꝙ non prius quieuit. Sicqꝫ saluat᷑ qꝛ dolet: sicqꝫ liberat᷑ / qꝛ penitet. Ex dolore eñ dictũ est / peccaui. qđ faciã tibi. q̃si dicat adeo doleo peccasse qđ mihi tã graue est ꝙ nõ velim ꝯ me te non vindicare. Quero enim in me qđ supplicij possit excogitare quod tibi possit sufficere. Nihil mihi ẽ ue si me a pctõ pt liberare Relinquit᷑ ẽ penitere volentibus veniam inuenire.

¶ Cõtra eos q̃ dicunt non valere penitẽtiã / nisi vsqꝫ ad baptismũ / postea nõ multisqꝫ pbat᷑ exẽplis. etiã lapsis p⁹ baptismũ pniaꝫ pficere ad salutẽ. ℚ Capitulum.iij.

Unt aũt q̃ credunt vsqꝫ ad baptismũ pniam pficere. nanqꝫ syrus erat naamã q̃ per aquã perdidit lepraꝫ. sed postea peccãtib⁹ cassã pseuerare. Gaudẽt eñ singularitate arrogãtes ex hoc ꝙ nõ hñt: iactãtes se mũdos eẽ: vtpote q̃si nihil post baptismũ cõmiserit: vñ iure dolere possint. Hij sinistre oĩa itelligẽtes vires ex sanctoꝝ auctoritate sumentes ꝛ sequentes patrẽ mãdacij: mẽdaciter exponũt quod cõcordat ṽitati. Legãt in aplo qđ intelligere nolũt. Impossibile est eos q̃ semel illuiati sunt et gustauerunt donũ celeste et participes effecti sunt grã spũsſcti / ꝛ gustauerũt bonũ verbũ dei. ṽtutesqꝫ seculi futuri iteꝝ renouari p pniam: rursum crucifigentes filiũ dei ꝛ ostẽtui hñtes. sꝫ si supbia eos nõ excecasset. viderent aplꝫ nõ ita eẽ destructorẽ sui laboris atqꝫ sui gaudij. qs eñ p eplas correxit nisi q̃ post baptismũ ceciderãt: ꝛ i pctõ pseuerabãt. gẽtiles ei visitabat corporali p̃ntia rõnibus ꝛ miraculis eos confutãs. Quõ scriberet infidelibus ipsis eidẽ multipliciť ꝯdicẽtib⁹. hũc lapidabant / ṽgis cedebãt: ꝛ eis

scriberet vt se corrigerent. Cur autē correctionē infidelibus idiceret si de corꝫ salute desperaret Quō scriberet q̄ scienter ⁊ necessario nihil oīno pfi ceret. Si nō possent renouari p pniā cur pdicaret eā. Preterea corrithū re uocat post baptisinū peccantē/ ⁊ for nicationē gētiū superantē. Quō reci peret penitentē/ si sic cōtra suū pdica ret pceptū. Sed de baptismo hoc in tellexit. Dixit ei eos renouari p pent tentiā impossibile esse vt rursum cru cifigant filiū dei/ ⁊ oñtui habeāt.i.vt iterū baptizenf. ℞ Qui eñ baptizatur/ mortē crucis ⁊ sepulturā xpi repsentat in imersione sua. In si gno em crucis quisqꝫ i aqua submer gitur ⁊ submersus sepultus ostēdif. Nō eñ qui lapsi sunt p iteratum ba ptismum cōsequi veniā poterunt. Si cut eñ semel xp̄s crucifixus est sic ba ptismus iterādus nō est. Una ei mor te suos oēs redemit/ vt amplius mori nō oporteat. Ad vidēs ecclīa intelle xit nō iterādū baptismū. Per fructus itaqꝫ pnie/ baptizatis adhibef spes venie. Nā filius q̄ recesserat a p̄re i re gionē lōginquā susceptus est a p̄re p pniam/ Dixit ei patri cōfitens. Iam non sum dignus vocari filius tuus. nō enim ista a te didici ista apud te repe ri. Hūc suscepit paterfamilias ⁊ sto la et anulo induit eū. Stola iduit eū qꝛ in eo integritatē caritas restaura uit atqꝫ anulū i manu posuit. qꝛ ex fi de eū fecit opari. p spūsctī dona eum subarrauit: et etiā calciamenta pedū reddidit: qꝛ ecclesiā eius pdicatione ditauit. In cuius ꝯuiuio occisus est vitulus saginatus/ qꝛ i q̄ habitat oīs plenitudo diuinitatis corpaliter illi factus ē cibus. p hoc oñdēs ēt sacra mēta dñici corpis p pniam ⁊ cōfessio nē reddi pctōribus baptizatis. S Si eñ aliter essꝫ petrus post dñi ascē sionē caput ecclīe nō psuasisset symo ni i emptiōe spūsctī spē hñtivt pēitē tiā sumeret ide cuipecuniā dicauerat i maledic: ionē. Ille q̄qꝫ q̄ incidit i la trones/ ab hierusalē descēdebat/ nō i egyptū ad tenebras. nō ad ydumeos sanguineos ⁊ puluere aspersos: sꝫ ad hierico. q̄ incidit in latrones nō habi tauerat cū eis. Sed licet iciderit qui pus latro nō erat/ nō est relictus a sa maritano/ sed adiutus ⁊ cura refectus Quod nō fuissꝫ si solū nō baptizatis spē reliquisset. Amicus vocatus est lazarus et postea resuscitatus ē feti dus et q̄triduanus a mortuis oñdēs q̄ tuncūqꝫ peccet hō/ ēt postq̄ fuerit amicus dei viuere poterit eius spūs: Sed valido dei clamore ⁊ multoꝝ fle tu foras a pctō vocabif pus tolletur lapis desup ab ipo qꝛ cordis duricia pijcief ex aio: quā tollēt intcessores et pdicatores labore suo. Filiā abra he quam alligauerat sathanas soluit dñs reclamantibus iudeis / hec erat filia et ligata et soluta in sabbato.

¶ Cōtra eos q̄ dicūt nō valere peni tentiā lapsis post baptismum ⁊ quali ter intelligendū sit peccatum in spiri tū et ad mortem. ℭ Ca.iiii.

Adhuc sunt qui reclamant nō esse remissionem pctōꝝ baptizatis p pniam dicen tes pctīs in p̄rem ⁊ filium remitti in spm sctm oīno nō ignosci/ putātes pctā i patrē et fi lium esse infideliū: ⁊ hre remissionē p baptismū. Isti peccāt absqꝫ spū queꝫ nō accepert. Illi āt i spm sctm peccāt quē accepert p baptismū/ q̄ eius dōa nō retinēt: ⁊ dyaboli venena eligunt. Istos itelligūt ne hic nec in futuro miam cōseq̄ posse. sꝫ iste itellectus ma gis ē erroris q̄ fidei sctē. si ei p soluꝫ baptismū qđ iterādū nō est/ fit pctōꝝ remissio/ cur adheret dñs/ neqꝫ i futu ro. Cōstat aūt q̄dā i futuro remitti/ vbi nō ē opatio baptismi. In futuro aūt nēo baptizaf ibi sicqꝫ falsa ē iterp tatio q̄ remissionē ꝯcedit soli baptis mo. Nō itaqꝫ soli ifideles peccāt i pa trem et filiū/ sed quicūqꝫ pctā cōmit tūt. Sed soli peccāt in spm sctm qui ipenitēs existūt vsqꝫ ad mortē. Spiri tus eñ sanctus charitas est deitatis amorē genitoris ⁊ genite veritatis. q̄

suā gratiā nobis tribuit sui ipsi⁹ arrā. Qui igit̃ peccat: & gratiā suā recupare non amat. & nūq̃ curat ab eo diligi qui totus ē amor & charitas: nec ad eū tendit vn̄ sumpsit arraz. in spū̄m sctūz peccat: & nūq̃ post mortē sicut nec viuēs ꝯseq̄tur veniā. Sicq̃ null⁹ peccat in spm̄ sctm̄ q̄ fugit ad ipsuz. ¶ Si quis lectiōis seriē & vbi hoc legit̃: & ꝑ̄ quā cām cogitauerit: & si alit̃ itelligat sinistre iterpretātib⁹ non cōcordat. Dicebant eniz iudei. In beelzebub eiicit demonia: opus spū̄s sctī attribuentes diabolice ptāti. Dixit ꝙ. Sūt pctā q̄ quodāmō sūt ferēda: sūt blasphemie consecuture miam. Sed blasphemare in spū̄m sctūm vt incepistis ducet vos ad mortē Vn̄ postea dixit. Non pōt arbor mala fruct⁹ bonos facere. Quasi dicat. Conuenit vite vestre de spū talia dicere. Arbor bona non pōt fruct⁹ malos facere: Cōsiliū ē. Conuertimini i arborez bonaz trāsite. nec iā poteritis de spū̄ sctō talia sētire. Obiiciūt aliud dictum iohānis. Est aūt pctm̄ nō ad mortē ꝓ q̄ oret qs. Est aliud ad mortez ꝓ quo nō oret qs. Quasi ꝓ pctis an̄ baptismum est orādū: pro aliis nō. Fallūtur qui sic itelligūt. Contrari⁹ nō est sibi ipsi q̄ penitētiā admonet ecclīe pgami. Sz sūt quedā pctā venialia que orōne dn̄ica q̄tidie soluūtur: cū dr̄ Et dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitorib⁹ nr̄is Et hec vt idē ait nō sūt ad mortez. Alia ꝟo q̄ sūt ad mortez nō sic: sed ꝑ fruct⁹ pnīe soluūtur. Qui petrū lachrimantē suscepit: remissionem nō negauit baptizatis. Iam em̄ audierat: tibi dabo claues regni celoꝝ: Qui licet postea dn̄m negauerit: & a se amicos xp̄i excōicauerit: ꝑ pniam & amarosflect⁹ veniā recupauit. Egrū se dn̄s dicit respiciēs ad membra sibi vnita. Qui xp̄i mēbra sūt per baptismi sacramenta deo vniti sūt. In quib⁹ se egrū cū cōmemorat. nō ab hoibus pctā committi negat: q̄ quotidie per penitētiam destruit.

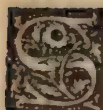
¶ Cōtra eos q̄ dicūt semel tm̄ et non amplius deū pctā dimittere lapsis post baptismū. Sed econtra totiēs apparet diuina miseratio quotiens fit a penitēte cōfessio. ¶ Capitulum. v.

Adhuc instant perfidi q̄ sapiūt plusq̄ oportebat. non sobrii sed excedētes mensurā. Dicūt eniz. & si semel peccātibus post baptismū valeat pnia: nō tm̄ sepe peccātib⁹ ꝓderit iterata. alioqui pnia ad pctm̄ esset incitatio. dicūt eniz Quis nō semꝑ peccaret si redire semper posset? Dicunt em̄ dn̄m icit atorem mali si semper penitētibus subuenit: & etiā ei placere pctā quibus semꝑ p̄sto est gr̄a. Errāt aūt imno cōstat ei pctā multū displicere: qui semꝑ presto est ea destruere. Si enim ea amaret: nō ita sēꝑ destrueret sed cōseruaret: atq̄ vt sua munera foueret. Semꝑ destruit peccata que inuenit: ne soluat̃ qđ creauit: ne corrūpat̃ qđ amauit. Sumūt occasionem hypocrite isti ex factis dn̄i. Quez enim celū bis illuminauit? quē leprosū bis mūdauit? quē mortuuz bis suscitauit? Non lazaꝝ quē prius dilexit. nō filiū vidue quē misertus matri reddidit Non filiū dissipatorē legit̃ bis suscepisse. nō filiā abrae bis a demonio liberasse. In nulla ꝑsona itauit factum docēs vt aiunt, non sepe a domio fieri remedium. Dixit mulieri. Vade & ampli⁹ noli peccare. ne deterius aliquid tibi ꝯtigat ꝓmittēs penā. nō amplius veniā. Qui aūt multos cecos & diuerso tpe illuminauit: & multos debiles confortauit: ondit in diuersis illis eidez sepe peccata dimitti: vt quem prius sanauit leprosū alio tpe illuminauit cecum. Ideo enim tot saluabit febricātes: sepe lāguidos sepe claudos cecos & aridos. ne desperz sepe peccās. Ideo nō scribit̃ aliq̄s nisi semel sanatus: vt timeat q̄s cōiūgi pec cato. Videm⁹ adhuc quotidie i ecclīa sepe febricitātes. sepe languidos: sepe passiōib⁹ captos: sepe liberari: vt appareat totiens opus miserātis: quotiēs cōfessio fit penitētis. Quomodo enim corpus quod vilius est & ab ipso dissimilius sepe sanaret: & animam dignio

rem & redemptam nō totiens liberaret Medicū se vocat & non suis sed male habentibus opportunum. y Sed qualis hic medicus q̄ malū iteratū ne sciret curare? Medicorū enī est cēties infirmū visitare: cēties curare. Qui ceteris minor essz si alii possibilia ignoraret. Memor est sui q̄ promisit. Nolo mortem pctōris: sed vt cōuertatur & viuat. Quē enī peccatorez excludit? Et q̄ omib⁹ p̄misit indulgētiā: aliis p̄missionibus declarat. Qui me confessus fuerit corā hominibus: id est omnisquā tūcunq̧ & quotienscūq̧ peccator cuiuscūq̧ ordinis: etiā si fuerit sacerdos cū fitebor & ego eū corā p̄re meo. Naz qui inuocauerit nomē dñi. id est scd̄m q̄ nominat dñs: id est q̄ vocauerit eum ad se seruiendo: nō cōtradicendo: vt forsitan sepe fecit: oīs. i. q̄cūq̧ sit ille peccator saluus erit. Oēm enī animā iste promissor saturauit bonis: etiā sedētes in tenebris & vmbra mortis: nullam excipiens aiam. Hūt magistrum intellexerat discipul⁹ ille q̄ corinthios p̄ ep̄las suas voluit corrigere: & vt ip̄e testatur ter i l̄ris suis eos correxit. Oportebat enī vt quotiens videret cadere: totiēs iuuaret eos surgere. Memor enīz erat illius qui dixerat. quorum remiseritis pctā remittunt̄ eis. Scimus aūt & primos patres: & in omi tp̄e etiā eccl̄iam dei sup̄ vsq̧ in septuagiessepties: qđ est semp: pctā dimittere. Quā potestatem isti ab eccl̄ia dei conātur auferre. Opz enīz sic ecclesiam credere q̄ confitetur sepe peccare. Negat enīz veritatem in esse q̄ se absq̧ pctō audet iactare. In multis enī offendimus omnes: nec infans vnius diei absq̧ pctō super terrā esse potest. Quapropter eliminandus est ab eccl̄ia iste error qui vnq̄ penitentibus negat indulgētiam. Non enim inquerit q̄đ ap̄ls sēserit qui dixit. Nihil mihi cōscius sum. sed nō in hoc iustificatus sum. Sentiēs enim & iustis pctā solere cōtingere. nō se cōfirmabat absq̧ peccato: q̄ se nouit indissolubili vinculo charitatis Christo cōiunctum. Nisi enī sciret iustos sepe venire ad veniā q̄ modo dubitaret se peccare. qui se sciebat spūm dei habere: & intentione mundissima ei seruire? z Cur enīz dñs petri pedes lauisset: & eccl̄iam hoc idē docuisset: nisi q̄ quotidiana est offensio: oportet vt quotidiana sit remissio? Cur docuisset ipse dñs orantes dicere. dimitte nobis debita nostra. nisi ipse misericors pseuerat: q̄ nos ab hac petitione nō vult deficere? Nullus itaq̧ tantum vnq̄ posset peccare q̄ penitens velit desperare. Quid enim aliud est desperare q̄ꝫ deuz sibi cōparare? Nā q̄ de deo nō presumit veniā: non aiaduertit plus pctō suo dei posse clemētiam. Si enim sētiret deuz magis bonū q̄ꝫ se malū. quicq̄d in se iusticie non inueniret a deo magis bono expectaret: & quidē diffidit: q̄ summi boni bonitatem maiorē sua nequitia nō sētit. Ille enim sol⁹ diffidat qui tātū peccare pōt quātuz de⁹ bon⁹ est. Cuz sit aūt null⁹ qui hoc possit: qui timet de se malo: p̄ sumat de meliore. Diabol⁹ enī & omnis neq̄cia mior est q̄ꝫ dei mia. Ipse enī si possz spare & culpaz i se sētire. quod nō inuenit i se p̄sumeret i dei bonitate. Adhuc q̄ diffidit & suam nequiciaz dei pietati comparat: finem imponit diuine v̄tuti: dās finē infinito. et pfectionem diuinitatis auferēs deo: cui mihi deest: qđ etiaz cogitari nō pōt. Non itaq̧ etiamsi sacerdos peccauerit desperare debz: licz scriptuz sit. quis orabit pro eo? Tota nāq̧ eccl̄ia: atq̧ alius sacerdos: & omnis sāctoruz ordo orabit pro eo. & ipse x̄ps qui pro nobis offert se deo. Sed hoc cōsiderādu z est sacerdoti ne facile cadat cui in hoc grauior notat̄ pena. Dicat apud se: si plebs ieiuna s̄bi dei peccauerit: oportebit me ferre partem ponderis non audebo illi impoztabilia imponere: & nō digito ea mouere. Sed ego si peccauero quid faciam? Non sic facile euadam: me oportebit flere miseriaz. Nō enim est sic statutū de me sicut de subiecta plebe. Sic sacerdos & timeat peccare: sed magis timeat desperare.

¶ Cōtra eos q̄ audact̄ peccāt nimis p̄sumētes de dei misericordia. A

Capitulum. vi.

Sunt alii inimici desperatõis qui adeo presumunt & de deo confidunt: q quãdam sibi licẽtiam acquirunt peccandi: & sine pñia expectãt veniã. qz credũt q̃m christiani sũt nõ posse damnari adulantes sibi eo q scriptuz est. ois quicunq̃ inuocauerit nomẽ dñi saluus erit. Putãt enim se nomẽ dñi inuocare q̃m pñt xp̃z credere & sacramẽta ecclie sumere: nõ verentes multos esse vocatos. sed paucos electos. Putãt ei xp̃ianos paucos esse i multitudine gẽtium et iudeorum Quare & si omnes saluantur credẽtes paucorũ tamẽ est electio in tanta multitudine. Sed si q̃s aiaduertere voluerit deceptos hos esse ecclia iudicabit: licz cõfidant i xp̃i redẽptione. Dicunt ei: q̃d pdesset xp̃z venisse si mali tãtũ sicut & añ aduẽtuz suũ adhuc perirẽt Ante eni q̃z fieret de⁹ homo: mali tãtũ dãnabãt. & si adhuc idem esset: eum venisse quid prodesset? Multũ inq̃. Nam omis bonus ante aduẽtum dñi saluus factus est p vẽturuz Nemo enim infernum egredi posset: nisi a xp̃o peruenientem in eum extrahi meruisset. Neq̃ eniz facultas bene operãdi: & diabolo contradicendi tanta homibus inesset. nisi Christus tãta pati & resurgere decreuisset. Hi neq̃ ap̃lo⁊ neq̃ dñi v̄ba attẽdũt: q̃ fornicatorib⁹ & criminosis hominibus tam multiplicit: & totiẽs penas promittunt.

Adhuc cõtra presumentes. B

Capitulum. vii.

Adhuc addit iĩquitas priori cõsimilis: lz ɔtraria. Desperãtes ei di iudicãt miam hi cõdẽnant iusticiam iniustuz deuz blaphemantes qui reddere mala malis ignorat: et peccata eo⁊ exaltat. Sed miror cur nõ credãt ap̃lo dicenti. spes nõ cõfũdit: q̃ negãt penã quã idẽ criminosis p̄mittit. Si eniz vbi minat verax nõ est. cur cõfidunt q sperãtib⁹ verũ dicat. Sed q̃ verus est in p̄mittẽdo: verus est etiã in minando. Sed nõ est sperare tandẽ bonũ pro malis expectare: imo temerarius est q̃ pctm̃ nõ abhorret. Sed cum peccat ad pniam recurrat. cõfidat in dño. quẽ timeat iustũ & immundiciaruz inimicum.

Que sint pctã venialia: & q i his assidue peccãtibus assidue penitẽduz & cõfitẽdum est: & de dolore pro dilatione penitẽtie. C Capitulum. viii.

Cum itaq̃ pnia efficax est: et fructifera: neminẽ relinquens sine venia: mortuos resuscitãs de modo & varietate ei⁹ disseram⁹ aliq̃. Penitẽtia eniz baptizandis nõ est necessaria. sed baptisatis de maioribus & minorib⁹ peccatis penitẽdum est. Per fidẽ eni ecclie sola remittũtur pctã q̃ cõtraxit hõ in origine. vt sicut a patre peccante dãnationẽ accepit: ita p m̃ris ecclie fidẽ ɔsequat remissionẽ. Sz q̃ p se peccauit. p dolorẽ p̄priũ & per fidez ecclie idulgẽtiã acq̃siuit. hec p baptismũ reddũt hoiem mundum & nouũ vt nihil remaneat q̃d deo displiceat.. Sine pnia nulli profuit baptism⁹ qui peccauit spõtaneus. Si quis aũt baptizaret inuit⁹: & in falcitate cõfessus cum penituerit salu⁹ erit. adiuuãte fide & charitate toti⁹ m̃ris ecclie p totũ orbem diffuse. Ob hoc sũt cathecumini ab ecclesia cõstituti: vt dum baptismum expectãt vñ iure peniteant doceantur. Hec restituit hoiez in libertatẽ arbitrii primi parẽtis: adhuc in abundantia virtutuz cõstituti. Est eni penitẽtia assidue peccãtibus assidue necessaria. In multis eni offendim⁹ omnes: q̃ quotidie remittũtur si semp deplorant. Ista p sacramenta ecclie & orones semp fugantur: vt iure audiant: tota pulcra es et macula nõ est in te. Non quin fiat dico: sed manere nõ potest. Tanta est virtus petitionis tue & vnitatis ecclesie: vt quicq̃d extraneuz acciderit durare nõ possit. Licet eniz speciosi sint pedes euangelizantiuz pacem euangelizantiũ bona: lauatis tñ i remissionis figura excutiẽdus est puluis q̃ cõtrahitur i via. Hec pctã & si sint parua per dei misericordiã: fiunt magna i pecca

toribus negligentia. Nullū eniȝ peccatum adeo paruuȝ quod non crescat neglectū. Nō eñ cōsiderandū est qđ fecerit sed quē offenderit: q̄ȝ bonus est: q̄ȝ benignus: q̄ȝ pius: q̄ȝ ꝓpicius: q̄ illuȝ sua dulcedine ⁊ pietate creauit ex nichilo qui euȝ ab ꝗ merito ꝑduxit ad baptismum. ⁊ educauit ⁊ nutriuit vt filium. ad cuius commoduȝ creauit celū ⁊ terram: ⁊ omnia q̄ in eis sunt ex nihilo cui seruiūt omnia tāq̄ȝ filio. cui misit angelū in auxiliū: propter quē fortē ⁊ callidū debellauit hostē eius antiquum ꝓpter queȝ tam multipliciter pati sustinuit vt eum mereretur habere filiū cū quo dignaretur habere ꝯsortiuȝ. Qui deꝰ maiestate sua regit ⁊ gubernat omnia ꝓpter eū potestate sua. O Talē patreȝ offendere: cōtra eius volūtateȝ aliqđ cōmittere: aiaduertentibus ac se nō ignorantibus q̄ȝ est crudele? Unde qui se cognoscūt sicut semꝑ peccāt ita semꝑ plorant vt tota vitaȝ suā q̄ est tentatio suꝑ terraȝ plorant tota vita sua. Ista aūt sūt cuȝ aliquid citra vel vltra modum agit. Ipsa eñ bona q̄ per se bona sūt: aliquid cōtrahunt cuȝ excedūt Quicquid deest a perfectione: quicq̄d deficit ab hoīe: quicq̄d ⁊ nostrū est plorando dolendū est. Quicq̄d alio modo agit non recta ⁊ mundissima intentiōe quicq̄d alio modo operamur: ⁊ non tñ purissimo dei amore: nō est liber vȝ a fragilitatis operatione. Quicūq̄ȝ tam miserū esse vt hoīs est dilexerit: ⁊ q̄ eiꝰ fragilitatē nō abhorruerit sed omino sibi reseruauerit ⁊ suū esse nūq̄ȝ nisi ꝓpter acq̄rendum verū esse quod deus est tolerauit addit operi diuio ꝓcul dubio dolendum. Et qui se cognoscit q̄d est: diligat hoc solum qđ spectat ad illuȝ q̄ est. Si q̄s eñ sapienter cogitat q̄d turpissime fragilitati ab ipsa cōditiōe īhereat q̄ȝ fedus q̄ȝ turpis sit in carne: q̄ȝ mutabilis in mente: hoc solȝ in se diliget quia tale eū ad deuȝ ducet. Quicquid enim boni facimus si id melius facere possumus: a nobis est ꝙ in culmīe boni nō sumꝰ. Si q̄d boni nouerimus: et minus aliquo modo operamur: non omnino a nostra operatiōe est alienum. Ista continua ⁊ assidua: ⁊ quasi quodāmodo necessaria: assidua lauentur cōfessione: assidua restaurētur ꝯpūctiōe. Surgamus purissimi ad durissimam perfectionem: ne istis que parua sunt multiplicatis: quasi quadā scabie patiamur corrumpi ⁊ collidi: ne pinguedine charitatis imminuta sinamur ma'ie affligi. ⁊ tortura immunde conscientie macerari. Semper tēdamus in melius: sēper in puritatem baptismi tendētes: et eam sommopere conseruantes vt cū de hac vita exibimus ad euȝ qui mundissimus est mundi perueniamus: et sine mora ab eo suscipiamur. ¶ Doleamus esse exules a patria: doleamus viuere i corruptibili materia. Hic dolor magis ex desiderio q̄ȝ ex vidicta fit. Unde differt a penitentia. Penitentia eniȝ est quedam dolentis vindicta: puniens in se quod dolet commisisse. Qui autē dolet quod retinetur in mortali corpe: desiderat quod amat: plorat quod tardat. Omis penitētia ē de male vsa libertate. Iste vero dolor magis de necessitate est. Nullū eniȝ peccatū est necessariū. Ipsum aūt peccatum originis ob hoc est malū q: fuit in adam spōtaneū Illius eñ voluptas male vse libertatis punit in nobis. non q: necessarium sed q: fuit spōtaneū. Nihil eñ a nobis q̄ritur qđ cōmisissemus: nihil a nobis exigitur nūc qđ fecissemus. Reliquit filiis opus paterne voluptatis. Requirit diabolus filios i seruituteȝ quorum patris emit libertatē. Iste dolor sāctꝰ est: non ex cōscientia peccatrice sed ex opante charitate: nō puniens malū sȝ augmentans bonū non impatiēter habitus sed ex desiderio susceptꝰ. In hoc desiderio erat andreas: q̄ in cruce positus adn̄o requirebat. Tps est vt cōmēdes terre corpus meum. Uolebat eñ eum plebs de cruce deponere: Ipse autem cepit dominū rogare. Ne me ꝑmittas dn̄e descendere viuum. Sed tempus est vt commendes terre corpus meum. tandiu enim iam portaui. tandiu super cōmendatuȝ vigilaui ⁊ laboraui

q̄velle iā ab ipsa obedientia liberari & isto grauissimo indumento expoliari. Recordor quantū i portando onerosū in fouendo infirmū: incoercēdo lentū: in domando superbum laboraui. Scis dn̄e quotiens a puritate contemplationis me retrahere cōtendebat: quotiēs a dulcissimo quietis tue somno excitare obtendebat: quātum & quotiens dolorē igerebat. Qui igitur tandiu pat begninissime pugnāti restiti: & tua ope supaui & vici: a te pio & insto remuneratore posco: ne mihi vltra commēdes: sed depositum reddo. Commendo alii quē illud vltra non impediat. & resurrecturū seruet & reddat: vt & ipsuʒ sui laboris mercedē recipiat: terre commēda: vt vigilare me amplius non oporteat: & libere ad te fontē idefici ētis gaudii tendere anxiantē me iaʒ non retrahat: nec impediat. Hic dolebat iam nō esse cū dn̄o: nec penitebit cōmendatum resurrexisse dn̄o. Sic itaq; non oīs dolor est penitentia.

¶ De differētia vere & false penitentie & q̄ de omib⁹ peccatis penitenduʒ est. F Capitulum. ix.

SUnt ēt peccā aliaq̄ omnino eripiūt vitā nisi succurrat pnīa. Non enim oīs q̄dicit mihi dn̄e dn̄e ītrabit i regnū celorum Quare agenda est penitentia vt deleanť crimina. Sʒ qm̄ penitentia nō oīs est bona: dicam⁹ aliqua q̄ separant veram a falsa: sterileʒ a fructuosa. Sunt enim quos peccasse penitet propť presentia supplicia. Displicent enim latroni peccata qn̄ agiť de pena. Desit vindicta: reuertiť ad crimina. Ista est penitentia nō ex fide procedens: nec est charitate munita sed sterilis & sine misericordia. Hec nō purgat conscientiam: nec lauat crimina. In hac nulla ē spes venie: nulla expectatio indulgētie. Hui sc cōcordant q̄ cōfitētur inuiti: nō amore boni sed vt fugiant dānum vel icommoduʒ seculi. Seruiunt mundo quem amant. querūt suā gloriā quam anhelant. recipiūt mercedē quaʒ expectant Si quis tali penitentia securus extiterit: & ad veraʒ penitētiaʒ de ista nō conscenderit: deceptus & miser eternaliter peribit. Utilis ergo erit penitētia si sit spontanea: dn̄m querens quem amisisse doleat. ad illuʒ anxians preter queʒ non est vita. Sunt plures quos penitet peccasse: sed nō omnino: reseruantes sibi quedā in quibus delectanť nō animaduertētes dn̄m simul surdum & mutum a demonio liberasse. per hoc docet nos nūq; nisi de omibus sanari. Si eniʒ vellet ex parte peccata reseruari: habenti septem demonia: manente vno pficere potuerat sex expulsis: expulit autem septē vt oīa crimina simul euciēda doceret. Legionem autē ab alio eiciens neminē relinquit ex omnib⁹ q̄ liberatū possideret. ostendēs q̄ si etiam peccata sint mille oportere de omnib⁹ penitere. G Laudatus est enī dominus qm̄ electo domino locutus est mutus. Nūq; aliquē sanauit quē omino non liberauit. Totū eñ hominē sanauit i sabbato. qz & corpus ab infirmitate: & animaʒ ab omni cōtagiōe indicans penitenteʒ oportere simul dolere de omni crimine orto in aīa & corpore. Scio ei dn̄m inimicū omni criminoso. Quō ergo qui crimē reseruat de alio recipiet veniam? Sine amore deo consequeretur indulgentiam: sine quo nemo vnq; inuenit gratiaʒ. Hostis enī dei est dum offēdit perseuerāter. Quedam enim impietas infidelitatis est ab illo qui iustus & iusticia est dimidiam sperare veniam. Jam eniʒ foret sine penitentia inuenire gratiam. Penitentia enim vera ad baptismi puritatem ꝯfitentem conať adducere. Recte enim penitēs quicq̄d sordidū post purificationē contraxit: oportet vt abluat saltem lachrymis mētis. Sed satis durus est ... ius mētis dolorem oculi carnis ne... ūt declarare. Sed sciat culpabiliter se durum: q; deflet damna tpis vel morteʒ amici: & dolorē peti lachrimis non ostendit. Nō itaq; est vt q̄s excuset se non habere fontē lachrimarum q̄ vnq; lachrimis ōndit dolorem tpalium.

¶ De fructu erubescētie & vtilitate cōm. iii.

fessionis: et quibus et qualiter confitendum est. Capitulū.x.

Quem ergo penitet: omnino peniteat: et dolorem lachrymis ostendat: repsentet vitā suā deo per sacerdotē preueniat iudicium dei per confessionem. precepit enī dñs mūdatis vt ostenderēt ora sacerdotib⁹: docēs corporali presentia cōfitenda pctā: non p nunciū nō p scriptum manifestāda. Dixit enim ora mōstrare. et omēs: non vnus pro omnibus. Non aliū statuetis nūciū q pro nobis offerat mun⁹ a moyse statutū. Sed q per vos peccastis per vos erubescatis. Erubescētia enī ipa partē habet remissionis. Ex mia enī hoc precepit dñs: vt neminē peniteret in occulto. In hoc eī qd per seipsum dicit sacerdoti: et erubescentiā vincit. timore offensi: fit venia criminis. fit enī per confessionē veniale qd criminale erat i operatiōe. Et si nō statim purgat: fit tñ veniale qd cōmiserat mortale. Multū enim satisfactiōis obtulit: q erubescētie dñans: nihil eorū q commisit nuncio dei denegauit deus eī misericors et iust⁹ ē: sicut pseruat miaz in iusticia. ita et iusticiā in mia. Op⁹ eī ē mie peccāti pctā dimittere. Sz oportet vt iust⁹ miserat iuste Oportet enim vt nō solū quid. sed in quo doleat pēdere: si dign⁹ est nō dico iusticia sed mia. Iusticia enī sola damnat. Sed dignus mia est qui spūali labore petit gratiam. Laborat enīz mens patiēdo erubescētiā. Et qm verecūdia magna est pena: q erubescit pro xpo fit dign⁹ mia. Unde patet q qto pluribus confitebit i spe vie turpidinē criminis: tanto facilius consequitur miā remissionis. Ipsi enīz sacerdotes plus iam possunt proficere plus confitentib⁹ parcere. quibus enīz remittūt remittit dñs. Lazarum enim quē de monumēto iā suscitauit obtulit dñs discipulis oluēdū: p hoc ostēdēs potestatem soluendi concessā sacerdotib⁹. Dixit enī. quodcūqz solueritis sup terrā soluet et i celis. hoc est. ego deus et oēs ordines celestis milicie: et omnes sācti in mea glia laudāt vobiscum: et cōfirmāt quos ligatis et soluitis. Nō dixit. quos putatis ligare et soluere: sed in quos exercetis opus iusticie et mie. Alia aūt opa vestra in peccatores non cognosco. Quare qui confiteri vult pctā. vt inueniat grām. qrat sacerdotē scientē ligare et soluere: ne cum negligēs circa se extiterit negligatur ab illo q eū misericordit monet et petit: ne ambo i foueā cadāt quā stult⁹ euitare noluit. Tanta itaqz vis confessionis est: vt si deest sacerdos confiteatur proximo. Sepe enim cōtingit q penitens non pōt cōfiteri corā sacerdote: quē desideranti nec loc⁹ nec tps offert. Et si ille cui confitebit pctā tē soluēdi nō habet: fit tñ dign⁹ venia ex desiderio sacerdotis: q eī cōfitet turpitudinē criminis. Mundati enim sunt leprosi: dum irent ostendere ora sacerdotibus anteqz ad eos puenirēt. Unde patet dominū ad cor respicere: dū ex necessitate phibet ad sacerdotes puenire. Sepe qdē eos quert sani et leti: sz dū quert anteqz pueniāt moriunt. Sz dei mia ē vbiqz: qui et iustus nouit pcere: et si nō tā cito sicut si so ueret a sacerdote. Qui igit oino confitet: sacerdoti meliori q pōt confiteatur.

De priuata et publica cōfessiōe et satisfactione. Capitu.xi.

Et si peccatum occultum est sufficiat referre in noticiam sacerdotis: vt grā sit oblatio muneris. Nam in resuscitatione filie principis pauci interfuerunt qui viderēt. Nondum enīz erat sepulta. nōdum extra portam ciuitatis delata. nōdum extra domum in noticiam deportata. Intus resuscitauit quā intus inuenit. relictis solis petro et iohāne et iacobo et pre et mre puelle In quib⁹ figuralit cōtinēt sacerdotes ecclie. Quos autem extra inuenit animaduertendū ē quō suscitauit. Flebat aūt turba post filium vidue: fleuit marta et maria supplicās pro fre: flebat etiā turba q mariam fuerat secuta: lachrymis marie admonita. In quo docemur publice peccātibus: nō pprium sz ecclie sufficere merī

tum. Sic itaq mortuus iaceat: sicq se mortuũ ostẽdat. publice mortẽ suã predicando publice fructus pnie oñdẽdo vt turba ploret admissũz: & defleat quẽ dolet mortuũ. Istis lachrymis mouebit dñs q reddet matri vnicũ filiuz. Si minus perseuerauerit: si se mortuũ per fructus pnie nõ declarauerit: tanto plus oportet addere. Unde lachrymis excitetur nõ solũ marthe: sz etiaz marie. Et sic se affligat tãtũ se dolere & se mortuũ sẽtire ostendat. vt audientes & cõtẽplantes plorando orant veniã. Quoz fletũ imitet eccl'ia. Qui eni multos offendit peccãdo: placare multos oportet satisfaciendo: vt eccl'ia prius offensa p culpã in cõuersatione flectat i miã: orãs pro ipso quẽ defunctũ dolebat. vñ deus flectet ad veniam q adhibuit miam.

¶ Q extra vnitatem eccl'ie nemo põt digne penitere: & quantum penitẽti p sunt suffragia eccl'ie L Ca. xii

Laboret itaq penitens in ecclesia esse: & ad ecclesie vnitatem tẽdere. Nisi eniz vnitas: eccl'ie succrrat: nisi quod deest peccatori sua opitulatione compleat de manibus inimici non' eripiet aia mortui. Credẽdum est enim: & pietas sic dei expostulat credere: q omẽs elemosyne totius eccl'ie & orõnes & opa iusticie & mie succurrant recognoscenti mortẽ suã ad cõuersationẽ suã: hoiz nemo digne penitere põt quez nõ sustineat vnitas eccl'ie. Ideoq nõ petat sacerdotes p aliquã culpã ab vnitate eccl'ie diuisos Judas eni penitẽs iuit ad phariseos: reliquid aplos. nihil iuenit auxilii sed augmentũ desperationis. Dixerũt eni Quid ad nos: tu videris Si peccasti tibi sit. nõ tibi succurrimus: nõ petã tua charitatis suscipimus: nõ portanda p mittimus: nõ qualiter deponas onus docemus. Quid enim nobis & misericordie qui nec opera sequimur iusticie? Isset ad fratres: isset ad illos q orauerant pro socru petri febricãte: q chananeam improbam misericordi misericorditer obtulerant: interogasset petrum pro se lachrymas effundentem. non fugisset mariam & martham: que vitam lazaro impetrauerant: non turbam plorantem: que vnicum filiuz acquisierat vidue. Juit ad diuisos & diuisus periit Hanc vnitatem omnis boni sentit operatricem qui dixit. Uinea fuit pacifico in ea que habet populos. Nisi enim in ecclesia vniuersali populos se continẽtes cognosceret: se vineam non presumeret. Scit eniz & experimento cognoscit: vt pote qui pro omnium salute laborauerat: se absq auxilio ecclesie stare nõ posse. Nõ enim est parum cui omne bonum succurrit. siue in celo siue in terra constitutum. Hoc amittens per excommunicationez nisi recuperet per sãcte matris vnitatẽ vel pietatem: quomodo vnq poterit penitere: quomõ deum beniuolum poterit inuenire: qui eius sanctissimam sponsam & matrem: filiam et sororem non dubitauit offendere. & eius auxilium omnino cõtemnere.

¶ Q semp ex fide penitẽs doleat: & de dolore gaudeat. M Capitulum. xiii

Ex fide peniteat: credat hanc esse medicinam omnes fructus sue penitentie paruos habeat: nunquaz credat sufficere semper doleat: semper coram domino ante quem peccauit erubescat: dolorem cuz vita finiat. Nã & si apostolus etiã pctã per baptismũ remissa ptinue plorat: nobis etiã sup fundamẽtũ aplorũ positis qd preter plorare restat? Quid nisi sẽper dolore i vita? vbi eniz dolor finit: deficit & pnia. Si aũt pnia finit: qd reliquitur de venia? Tã diu eni gaudeat & speret de grã: q diu sustẽtat a pnia. Dixit eni dñs. Uade & amplius iaz noli peccare. Nõ dixit: ne pecces: sed nec volũtas peccãdi i te oriat. Q nõ quõ seruabit nisi dolor cõtinue in pnia custodiat? Hic semp doleat: & de dolore gaudeat: & de doloris pnia si cõtigerit semper doleat Et n sit satis q doleat: sz ex fide doleat: & non semper doluisse doleat.

Q nõ solum pctã sed omẽs circumstantias pctõrum pctõr deflere & confiteri debet. N Capi. xiiii.

Consideret qualitatem criminis: in loco: in tempore: in perseuerantia: in varietate persone: et quali hoc fecerit tentatione: et in ipsius vicii multiplici executione. Oportet enim penitere fornicantem secundum excellentiam sui status aut officii: et secundum modum meretricis: et secundum modum operis sui: et qualiter turpitudinem suam peregit. Si in loco sacro: aut cui debuit excellentiam fidei, vt sunt domus dominorum: et aliorum multorum. Si in tempore orationi constituto: aut in festiuitate sanctorum et in tempore ieiunii. Consideret quantum perseuerauerit: et defleat quod perseueranter peccauerit: et quanta victus fuerit impugnatione. Sunt enim qui non solum vincuntur: sed vltro se peccato offerunt. nec expectant temptationem: sed preueniunt voluptatem. et pertractant secum quam multiplici actione vicii delectabiliter peccent. Omnis ista varietas confitenda est et deflenda: vt cum cognouerit quod peccatum est multum. cito inueniat deum propicium. In cognoscendo augmentum peccati: inueniat se cuius fuerit etatis: cuius sapientie et ordinis: et statum omnem alterius non peccantis. Immoretur in singulis istis: et sentiat modum criminis: purgans lachrymis omnem qualitatem vicii. defleat virtutem quam interim caruit. Dolendum est enim et dolore purgandum non solum quia peccauit: sed etiam quod se virtute priuauit. Nam licet speret se consecuturum veniam: dolere tamen potest. quia non promeruit vnde remunerari confidat: anxietur et doleat quod modo effugiens de preteritis penam mise: non inde expectet gloriam: cuius omne tempus quamuis breuissimum est debuit decertauisse ad consequendum premium. Defleat etiam quoniam in vno offendens factus est omnium per ingratitudinem reus. Ingratus enim extitit qui plenus virtutibus deum omnino non timuit. ¶ In hoc enim quisque peccator fit culpabilior: quo est deo acceptior. Ideo enim adam plus peccauit quia omni bono abundauit. Etiam aliomodo offendens in vno: reus est omnium: quia omnis virtus patitur detrimentum ab vno vicio. Nam si quis cadit in auariciam largitatem destruit. et etiam castitatem minorauit. Amore enim pecunie vel violaret castitatem: vel saltem minus amaret. Si enim propter deum tanta adhuc castitatis inest vt noluit eam perdere. tamen saltem minori gaudio minori affectu tuetur: vbi videt inde procedere damnum pecunie. Sicque et etiam in aliis: quod etiam si non expellentur: tamen per conceptionem vnius vicii vel satis vel parum minuuntur vel intentione deteriorantur. vnde omnis virtus cuicunque crimini est deflenda: et de omnibus indulgentia est petenda. Animaduertere etiam oportet: et animaduertendo deflere animam proximi: quam fornicator deo eripuit: vel ereptam in malo confirmauit: etiam quod exemplum extitit mali in operatione sui criminis: cui magis profuisset: si aliis fuisset causa conuersationis. Gemat itaque aliorum vitam in sua corruptam vel corruptam conseruatam. et comodum proximi quod dedisset exemplo boni. Doleat tristicia: quam peccando bonis intulit: et leticia quam eis non adhibuit. Et non solum cogitet quid et qualiter fecerit: sed quam iniuste deum vt diximus peccando offenderit. Timeat illam veritatis sententiam. Non potestis duobus dominis seruire. Timeat ergo ne omnia bona que fecit: dum in vno peccato perseuerauerit: ex contaminatione mali perdiderit: vt qui seruiuit diabolo per crimen. dei quam optulit amiserit seruitutem. Pium est tamen credere vt recepta dei gratia que in eo destruit mala priora etiam remuneret bona. vt cum destruxerit quod suum non inuenit: amet et diligat bonum quod etiam in peccante plantauit.

¶ De plenaria satisfactione per iudicium sacerdotis. et de dignis fructibus penitentie. ¶ Cap. xv.

In omnibus doles aut seculum derelinquat: aut saltem illa que sine admixtione mali non sunt administrata vt mercatura et militia: et alia que vtentibus sunt nociua: vt administrationes secularium potestatum: nisi his vtatur ex obedientie licentia. Ponat se omnino in potestate iudicis. in iudicio sacerdotis nihil sibi reseruans sui: vt omnia eo iubente paratus sit facere pro recipienda anime vita: quecunque faceret pro vitanda corporis morte. et hoc cum desiderio quia vitam recuperat infinitam vt deus.

Cū gaudio ei debet facere immortalis futurus: q̄ faceret pro differēda morte moritur⁹. Sēp de pccē deū certus de venia: q̄ oibus modis et sine tedio dubius rogaret ptātē terrenā. Abstieat amulis licitis: q̄ p libertatē arbitrii cōmisit illicita. Semper offerat deo mētē et cordis cōtritionē: et deide qd pōt de posses siōe. Tūc qd offerat secur⁹ offerat. Respexit ei dñs ad abel et ad munera eius Sed prius dicit ad abel q̄ ad munera Sumēs eni mētē quā cognouit hūilē et purā remunerauit ei⁹ largitatis mūera. Ad cayn ṗo nō respexit nec ad ei⁹ munera. Mentē ei ei⁹ quā viderat qm̄ nō cognouit hūilē: ei⁹ munera nō recepit. In iudicio ei cordis ↄsideranda est elemosina tribuentis. Nec tā cōsiderādum est q̄tum: sz qua mēte: q̄ affectiōe dat qd pōt. Vidua eni duob⁹ q̄ habuit larga minutis: plus oibus misit. Q

Qui igr̄ vult pctā sua redimere tpaliū oblatiōe: caueat vt offerat mentē pri⁹. Caut⁹ sit ne verecūdia ductus diuidat apud se ↄfessionē: et diuersa diuersis sacerdotib⁹ velit manifestare. Quidē eni vni celant q̄ alii manifestanda conseruant: qd est se laudare et ad hypocrisim tendere: et s venia carere: ad quā ṗfrustra totā putat ṗuenire. Caueat preterea quē vera delectat pnīa: nō prius ad dñi corp⁹ accedat q̄ cōfortet bona cōsciētia. Sz in hac separatiōe tremēdū dei iudiciū cogitet: vbi magis terribilis pnīa peccantes separabit in ignem Nemat ↄnondū audet sumere quē mlt̄ tū desiderat cibū salutarem. Isti sūt digni fruct⁹ pnīe: aīam captiuā elaqueātes: et i libertate seruantes. Cohibeat se p̄terea a ludis et a spectaculis seculi q̄ perfectā vult consequi grām remissionis. Nazoyna si se cohibuisset: si inter suos remansisset: ab extraneo raptore corrupta nō fuisset. Tanto igitur magis sibi caueat et cohibeat se aīa que sepe vel semel corrupta est et rapta: timeat iam docta experimēto quod ignorauit ṗgo: eligat quē imitetur. nō sequat̄ quem animus suus dānat. se enīz iudicat qui fructus penitētie non hn̄tem a se nō elongat. laudet eni̅ et amet quos digne fructificare non ignorat: querat fruct⁹ dignos: et si non dignos penitētie Sunt eni̅ digni fruct⁹: ṗtutuz fructus q̄ non sufficiunt penitētib⁹. Penitētia eni̅ grauiores expostulat vt sic pacetur ecclīa: vt pacata dolore et gemitibus mortuis impetret vitam.

¶ Q̄ penitēs nō excuset peccatū suū nec defendat: quod multis modis fieri solet. C Capitulum. xvi.

Sentiat culpā nec velit excusare ne augeat crimē: vt adam cui nō sufficiebat peccesse: sed āpliauit crimē culpādo vxorē et culpā trāsferēs in auctorē. Illud peiūz mltotiēs icurrit̄: sz neglectū ignorat̄. Nō itaq̄ peccātes dicam⁹: nō aliḋ potui cur me ↄstituisti furē: q̄r de⁹ fecit me pauperē. Nec mirū si dedit⁹ suz fornicatiōi: quia talis creat⁹ suz nature et fragilitatis. Fragilitas eni̅ vi cogit vt volutas cōmittat criminalia. Errat q̄ fallitur. Natura eni̅ talis est vt quisq̄ possit resistere malo cui se subiecit ex arbitrio Sūt aūt q̄ defendūt culpaz i dei ṗuidentia: reputātes dei ordinationi et necessitati qd relictū est volūtati et arbitrii libertati. Sciuit ei de⁹ qd facturus esset q̄ peccat: sz nō ordinauit pctm̄ q̄ nullū relinqt ipunitū. Ordnauit penā amātib⁹ culpā. Ignis eni opus est iusticie: vt habeāt vn̄ doleāt q̄ gaudere nō amāt. Nō ordininauit peccare q̄ peccatū voluit curare: sed ↄmisit libertati qd peccator donauit necessitati. Si ei nō posset peccare: nō deberet qui tot⁹ est iusticia remunerare. Io nō letificat aialia muta. quia nulla ṗnt cōmittere crimina. Angeli q̄q̄ q̄ ṗstiterūt si liberi nō fuissent vn̄ coronarēt̄. Potuerunt eni peccare quoꝝ s̄ iles ceciderūt. Licz eni misericorditer cūcta creauerit: iustitiā tn̄ i mia q̄ iust⁹ est custodire oportuit. Sz dicit q̄ nō sentit culpā suaz. Nihil boni possum hr̄e nisi ispirante grā nihil eni̅ sine grā possum facere. S Si ipse itaq̄ me nō ↄseruat: ego quiez me nihil possum: quaz habeo culpam. Si ego sine eo possem vitare crimen:

me sentirez culpabilem. Adhuc omnia quecunqz voluit dñs fecit in celo ꝛ i terra. Quid itaqz culpe i me est sinõ vuult saluare. Multum inqz. Licet enim nil consequi possis sine mia illa quã repellis. potes tñ libere tenere grãm quam retinẽdo potes: sitñ placeat euitare culpam. Deus em̃ qui semel incepit bene facere: nisi qd oĩno nostrũ est dereliqua muse: ꝰ beneficiũ. q̃ priusest inspirãdo cogit ex necessitate iuste misericordie neminem priꝰ posse relinquere. Nõ eni sui relinquere est nisi relinquentez. Idcirco eni culpa nostra est: qua fugamꝰ grãm quam possemus habere perpetuam semp inuita recedit ꝛ nunqz aliqz spontanea deserit. Cui tamen sentẽtie nõ cõtradicit: sed oĩa quecũqz voluit fecit. Creauit em̃ quicqd voluit: nec plus creauit qz voluit. Uult tñ in vnoqz bonũ: ꝛ in nullo malũ. Sed sic vult vt hõ quem nõ vult peccare nõ desit esse hõ. Non tñ vult ita hoĩem non peccare vt eũ velit bouem statuere. Non eni haberet quem remuneraret: nec cui fulgorẽ sue charitatis infunderet: nec quem coheredam statueret: nec in quo imaginẽ ꝛ silitudinez suam inueniret. Nec illiꝰ qui totus iusticia est: fuit aliquez sic firmare vt nõ posset peccare: nisi hoc ꝑmereref in humana libertate. Uult itaqz fieri bonos saluo vtriusqz esse: vt ipse remaneat deus ꝛ iste homo. Si em̃ formaret hominem sine libertate cõtra iusticiam faceret que deus est. Si auferret libertatẽ: humana dignitas non remaneret. ❧ Uoluit itaqz nõ peccare hoĩem. s. ꝛ humanam naturam nõ amittere. Sic itaqz piꝰ est q̃ nr̃am vult salutem: ꝛ non est impotens q̃ hoc vult saluo vtriusqz iure. Iustus enĩ est rex cuius tueri opz: presto sẽper est gratia q̃ nuqz defuit nisi prius expulsa. Continue ꝛ qd suũ est inspirat: si est qui recipiat. Et expulsa reuertif ꝑ pniam. Et vt nõ pereat creatura quaz pitate sua liberam creauit ꝛ ex libertate ditatam in auxiliũ grẽ retinende. que semper ꝓcedit oẽm creaturam: fecit vt libere seruiret. Ad hanc ꝓtegendã: ad hanc nõ expellẽdam: addidit angelos ꝛ sãctos oẽs btõs: addiditqz oẽs in eterna vita collocatos: addidit ꝛ in carne viuos: ꝛ totã sanctã ecclesiã oĩbus ꝛ i omni suo bono succurrentẽ: ꝛ qd maximum est filium suũ misit in auxiliũ quez tanta ꝓ nobis pati decreuit: ꝛ iterpellatorẽ cõstituit cõtinuũ quez dilerit. Inspirationẽ sue pietatis preter quam nihil creauit nõ expellamus: non fugiamus. non fastidiamus: sed oĩbus adiuuantibꝰ firmiter ꝛ cũ grãrũ actiõe teneamꝰ. Sic culpa nostra est nõ craturarũ nobis in auxiliũ tributaruz. nõ auctoris nihilominꝰ iuste sed pie volentis: ꝛ in omi volũtate sua oĩpotentis. Qui itaqz in cõfessione ista aiaduertit: aut saltẽ cõtra ista culpam suã nõ defenderit. ꝑ pniam cõsequef veniã. Hec est vera pnia que sic ẽ fructifera: quaz nobis cõcedat q̃ totus est vera misericordia.

❧ Ne differaf cõfessio vsqz ad mortez: ꝛ de periculo dilatiõis. ❧ Ca. xvii

Nullꝰ ergo expectet qñ iaz nõ possit peccare. Arbitriũ ei q̃rat libertatez vt dolere possit cõmissa: nõ necessitatez. Qui prius itaqz a pctis relinquitur quem ipsa reliqt: ea nõ libere s3 q̃si ex necessitate ꝯdẽnat. Lz ei latro veniã meruisset in fine de oĩ suo crimĩe: non tñ dedit baptizatis peccãdi ꝛ ꝑseuerãdi auctoritatẽ. Tũc ei baptizatꝰ est: q̃ tũc ꝓmũ i cruce xp̃m ꝯfessus ẽ. Penitẽ. ia ei si in extremo hiatu vite aduenerit sanat ꝛ liberat i abꝰ ultiõe baptismi: ita qz nõ purgatoriũ sẽtiũt q̃ iũne baptizanf Si ipsi ditati bonis sancte matris ecclie: sũt recepturi multiplex bonũ in vera btitudine. Illi aũt q̃ cũ potuerũt nũqz cõuerti voluerũt cõntentes cũ iam peccare nequeunt: nõ sic facile acqrunt qd volũt. Opz eniz vt pnia fructificet: ad hoc vt mortuo vitã ipetret. Scriptũ est em̃. sine charitate neminem saluum esse. Nõ itaqz in solo timore viuit homo. ❧ Quez ꝙ sero penitet: opz nõ solũ timere deuz iudicem: sed ꝛ iustum diligere. Non timeaf pro pena: sed ametur pro gloria. Debet em̃ dolere de crimine: et

de omni ei⁹ predicta varietate. Quod quis licet de ei⁹ salute. Augustin⁹ potuit dubitare credo quidem illi qui dixit: quacūq; hora peccator ingemuerit & cōuersus fuerit vita viuet. Dixit cōuersum non tamen versum vita viuere. Uersum quidem puto qui dolet de crimine. cōuersum qui dolet de omni ei⁹ quā exposuimus varietate. Uertitur a peccato qui iā vult dimittere peccatum Conuertit qui iam totus & oīno vertit qui iam nō tātū penas timet sed ad bonū deū cōtendere festinat. Que cōuersio si cōtingerit alicui etiā in fine: desperandū nō est de eius remissione. Sed quoniā vix vel raro est tā iusta cōuersio timendum est de penitente sero. Quem enī morbus viget: pena terret: ad verā vix veniet satisfactionem. maxime cū filii quos illicite dilexerit sint presentes vxor & mundus ad se vocēt. Multos ei solet serotina pnīa decipere. Sed quoniam de⁹ semp potens est: semp potest & in morte iuuare quos placet. Cū itaq; opus si non hominis: sed dei fructifera pnīa inspirare eam pōt: quācūq; vult sua mīa & remunerare. eximia quos dānare pōt ex iusticia. Sz quoniā multa sūt q̄ īpediūt & languētē retrahūt periculosissimū est & interitui vicinū: ad mortem ptrahere pnīe remedium. Sed magnū est cui deus tunc inspirat. si q̄s est: verā pniam: expectet dei clemētiā maiorem sentiens dei bonitatem sua neq̄tia.

¶ De duritia ignis purgatorii & pena gehenne impenitentib⁹ debita. y

Capitulum. xviii.

Sed si etiam sic cōuersus vita viuat & non moriat: nō tñ promittimus q; euadat oēm penā Nā prius purgād⁹ ē igne purgationis: qui in aliud seculum distulit fructum cōuersionis. Hic autem ignis & si eternus non sit: miro tamen modo est grauis. excellit en[…]m penā quam vnq; passus est hō i hac vita. Nunq; in carne tāta inuēta est pena licet mirabilia passi sint martyres tormenta: & multi nequiter liq̄ tāta sustinuernt supplicia. Studeat ḡ q̄lib3 sic delicta corrigere: vt post mortem non oporteat talē penam tolerare. Quedam enim peccata sūt q̄ sunt mortalia & in penitentia fiūt venialia: nō tamē statim sanata. Sepe enim quidem eger moreret nisi medicaretur nec statim sanatur. Languet victur⁹ q̄ prius erat moriturus. Qui autem impenitens moritur omnino moritur & eternaliter cruciabit. Qui enī impenitēs finitur si semp viueret: semp peccaret: at dei est miserentis qui operat finē peccātis. od hoc etiā sine fine torquet. q: nū q̄ ditat virtute. semp plenus iniquitate: semp sine charitate torquetur sine fine. Omnia ista mala deuitat pnīa. que dolorem semp expetit in pena.

¶ Replicatio de cōtinuo dolore penitētis: & erubescentia confessionis. z

Capitulum. xix.

Continue enim dolendum est d̄ peccato: quod declarat ipsa dictionis virtus. Penitere enī est penam tenere: vt semper puniat in se vlciscendo quod commisit peccando. Pena enim proprie dicitur lesio que punit & vindicat quod quisq; commisit. Ille igr̄ penā tenet qui semp vīdicat quod commisisse dolet. Supradictis itaq; modis requirat indulgētiam: q̄ dolet de culpa. Nō erubescat cōfiteri pctā pctōri. Si enī sacerdos pctā nō haberet erubescē possz q̄ pctā sua ei manifestaret.

¶ De sancta cōsulatione & discretiōe & diligēti iq̄sitione & beniuolētia: & conpassione sacerdotum. A

Capitulum. xx.

Sacerdos itaq; cui omnis pfert peccator: ante quem statuitur omnis langor: in nullo eorum sit iudicandus qui in alio iudicare est promptus Judicans enī aliū q̄ est iudicād⁹ pdēnat seipz. Cognoscat igit se & purget ī se qd̄ alios videt sibi offerre. Caueat ḡ vt a se abiecerit q̄cq̄d i alio dānosū reperit. Attēdat q; q̄ sic peccato ē pm⁹ i eā lapidem mittat. Ideo enī liberauit

peccatricē q2 nō erat q̄ iuste ꝑiceret la
pidem. Quomodo lapidaret q̄ se lapi-
dandum cognosceret? Nullus eni erat
sine pctō in q̄ intelligitur oīs crimine
fuisse reos. Naz venialia sp remittebā
tur ꝑ cerimonias. Si qd igit' pctū ꝫieis
erat. crimiale erat: deteriores itaq3 i hoc
sūt sacerdotes se pri⁹ nō edificantes il
lis qui diū obseruabāt i sidiis. In hoc
itaq3 patētissimuz est crimen sacerdo-
tū z vltra moduz detestabile: q̄ nō ꝑus
se iudicāt: z alios alligant. Deberēt ei
in se timere crimē: qd in aliis timuerūt:
et detestabile sēserūt. Illi quidem adeo
ceci erant q̄ summam sapiētiam spera
bant capere suis insidiis. Qd illis pa
tuit: qd tunc quisq3 vitauit. vitet sacer
dos q̄ in hoc errore peior illis iudeis ex
titerit. Caueat spūalis iudex vt sicut
nō cōmisit crimē nequitie: ita nō careat
munere sciētie. Opz eni vt sciat cogno
scere quicqd debet iudicare. Iudicia
ria eni ptās hoc expostulat: vt qd de
bz iudicare discernat. Diligēs igit' iq̄si
tor z subtilis iuestigator sapiēt' z q̄si a
stute iterroget a pctōre qd forsitā igrat.
vel verecūdia velit occultare. Cognito
itaq3 crimie: varietates ei⁹ nō dubitet
iuestigare: et locū et tēp⁹ et cetera q̄ su-
pra diximus i exponēdo eorum q̄litates
B Quib⁹ cognitis adsit beniuol⁹
paratus erigere et secū onus portare
Habeat dulcedinem i affectiōe pieta-
tē in alteri⁹ crimie: discretionē i varieta
te. Adiuuet cōfitētē orando: elemosy-
nas dādo: et cetera bona ꝑ eo faciēdo
Sēper eū iuuet leniēdo: cōsolando: spē
ꝑmittēdo et cū opus fuerit etiam icre
pando: doceat loquendo: instruat opan
do. Sic particeps laboris: q̄ particeps
vult fieri gaudii. Doceat ꝑseuerantiā
caueat ne corruat ne iuste ꝑdat potesta
tem iudiciariam. Licet eni pnīa ei pos
sit acq̄rere grām: non tn̄ mox restituit i
ptātē primam. Licet enim petrus post
lapsuz restitut⁹ fuerit et sepe lapsis sa
cerdotibus reddita sit dignitatis pote
stas: non ē tamē necesse vt oībus con-
cedat' quasi ex auctoritate. Inuēitur
ei auctoritas q̄ ꝯcedit et quasi imperat

Inueniūt' alia q̄ minime concedit sed ve-
tat. Que scripture non repugnāt sz cō-
cordāt. si tempus z locus z mod⁹ peni
tentie pacez adhibeāt. Cuz eni tot sūt
q̄ labunt': vt pristinam dignitatez ex au
ctoritate defēdant. z q̄si ausuz peccan
di sibi faciant rescindēda est spes ista.
Si vero locus est vbi ista nō cōcurrāt
restitui possunt q̄ peccant. Itaq3 ponti
fex iustus atq3 discretus nō cogit' sacer
dotes suos sēꝑ abiicere: nec mox resti
tuere: nisi statutū fuerit a Romano pō
tifice. Ex supradictis itaq3 patz q̄ pnīa
oīb⁹ vtilis ē nec spē auferēs: nec teme
ritatē ꝯcedēs: sz digne z vere suscepta
ꝑmittit: nō soluz indulgentiam sed cer
ta premia. Hec scribimus tibi studiosa
veritatis z amatrix certitudinis: de ve
ra penitentia: veram a falsa separātes
Quam nobis det experimento cogno-
scere z eius vsq3 ad finem dulcedinem
sentire: qui tibi illustratiōe sui minis ꝓ
rogamen contulit bonitatis: et in ipso
stabilitatis in odorez suauitatis. Amē.

Explicit Augustinus de
vera z falsa penitentia.

¶ Incipit de cordis contritione eiusdem libellus

¶

Nihil certius morte: ac incerti⁹ hora mortis. Cogitemus ergo q̄ breuis sit vita nostra. q̄ via lubrica mors certa: et hora mortis incerta. Cogitemus quantis amaritudinibus admixtum sit: si quid dulce aut iocundum in medio huius vite occursu nobis alludit: qu[illegible]n fallax et suspectum: qu[illegible] instabile z transitoriū est quicquid hui⁹ vite amor perturbat quicquid spēs aut pulchritudo tēporalis promittit. Consideremus etiam que sit patrie celestis suauitas aut dulcedo: et attendamus et per-

pendamus vnde cecidimus ⁊ vbi iacea
mus. qd perdidim⁹ ⁊ qd iuenim⁹: ⁊ ex
vtroqȝ intelligamus q̄tū nobis in hoc
exilio lugendū sit. Hinc em̄ salomō ait
Qui apponit scientiaȝ apponit dolorē
Quia q̄to magis qs itelligit mala sua
tāto ampli⁹ suspirat ⁊ genuit. Medita
tio siquidē parit cōsciētiā: ɔscia cōpun
ctionē: cōpūctio deuotionem : deuotio
cōn eudat orōnem. Meditatione assi-
dua hō ad cognitionē sui illuminatur
in cōpunctiōe vero ex cōsideratiōe ma
loꝝ suoꝝ cor intenso dolore tāgit. Mi
ser ego inq̄tū deberē diligere deū meū
qui me fecit cū nō erā: redemit cuȝ pe
rierā. non em̄ erā: et de nihilo fecit me:
nō arborem: non auem: nec aliqd de aī
malibus brutis : sed hoīem me voluit
esse: dedit mihi viuere sentire et discer
nere. Perierā: ad mortalem descendit
immortalis: suscepit passionē: suscepit
mortē: vicit: ⁊ sic me restaurauit. O
Sic gr̄a eius ⁊ mīa eius semper preue
nit me. De multis etiaȝ periculis semꝑ
liberauit me liberator me⁹. q̄n errabaȝ
corripuit me. q̄n contristabar consola-
tus est me q̄n desperabam confortauit
me. q̄n cecidi erexit me : q̄n steti tenuit
me. q̄n iui duxit me. q̄n ad eum veni su
scepit me. Hec ⁊ multa alia fecit mihi
deus meus: ꝑ quibus dulce est mihi sē
per loqui: semꝑ cogitare. semꝑ gratias
agere: vt ꝑ omnibus beneficiis suis pos
sim eū laudare ⁊ amare. Pro his eniȝ
oībus q̄ illi rependam nō habeo nisi vt
ipsum diligā. nō em̄ meli⁹ nec decētius
rependi possuntq̄ꝫ ꝑ dilectionē q̄ sic da
ta sūt. Cōsidera o homo quid tibi erat
⁊ quid tibi factuȝ sit: ⁊ pensa quis tibi
hec fecit: q̄to amore dignus sit. Intue
re necessitatem tuā et bonitatē ei⁹: ⁊ vi
de quas gratias ei reddas: ⁊ q̄tum de
beas honori eius. In tenebris: in lubri
co: in descensu semꝑ eras ad terribile
chaos inferni. Immensum ⁊ quasi plū
bi pondus pendens a collo tuo deorsū
te tradebat: ⁊ onus importabile desuꝑ
te premebat. Hostes inuisibiles toto co
natu te impellebant. Sic eras sine au
xilio: ⁊ nesciebas q̄ sic conceptus eras
⁊ natus. In tenebris inq̄ꝫ eram q̄ me
ipsuȝ nesciebaȝ. In lubrico quia imbe
cilis ad lapsum peccati eraȝ. In descē
su eram: q̄ sup chaos inferni pondus
horribilis peccati deorsū me ꝓmebat ⁊
inimici mei demones vt me aliis pecca
tis dānabiliorem facerent vehementer
insistebant. Sic oī auxilio destitutus il
luxisti mihi deus meus prolexisti pon-
dus trahens ⁊ onus grauans: ⁊ hostes
impellentes reiecisti : quia peccatuȝ in
quo natus ⁊ cōceptus fui ⁊ dānationē
amouisti: ⁊ maligno spūi ne vim anime
mee faceret ꝓhibuisti: ⁊ christianū me
vocari fecisti noīe tuo: ꝑ qd ego te cōfi
teor: ⁊ tu me cognoscis inter redēptos
tuos: erexisti ⁊ leuasti me ad noticiaȝ
tuā ⁊ amorē: fecisti me cōfidere de salu
te aīe mee: pro qua dedisti aīam tuam.
⁊ mihi si te sequerer ꝓmisisti gl'iaȝ. Et
certe q̄uis te nō sequebar sicut consul
uisti: sed insuꝑ multa pctā feci: meqȝ ꝓ
hibuisti: ⁊ adhuc expectas vt sequar ⁊
dones qd ꝓmisisti. C Considera
aīa mea: intendite oīa itima mea : q̄tū
illi debeat tota sustantia mea. Certe
dn̄e q̄ me fecisti debeo tibi meipsuȝ to
tum: īmo debeo amori tuo plus q̄ꝫ me
q̄to tu maior es me pro quo dedisti te
met ipm ⁊ ꝓmisisti teipsū. Fac me pec
catorē dn̄e gustare ꝑ amorē: qd gusto ꝑ
agnitionem. sentiā ꝑ affectum qd sētio
ꝑ itellecū. Plus tibi debeo q̄ꝫ meipsum
totuȝ: sed nec plus habeo: nec hoc ipsū
qd habeo ꝑ me totum reddere possum.
Trahe me o dn̄e in amorē tuum: ⁊ hoc
ipsuȝ totū qd sine cōtraditiōe tuum est
fac tuū dilectione. Ecce dn̄e coraȝ te ē
cor meū. accedere ad te ꝑ se nō pōt. ad
mitte me itra cubiculū amoris tui. pe-
to: quero: pulso : quod me facis petere
fac me accipere. das querere: da inueni
re doces pulsare: aperi pulsanti. Cui
das si negas petenti? Quis inuenit si
querēs frustraī. Cui aperis si pulsanti
claudis? Quid das non orāti: si amorē
tuum negas roganti? A te solo habeo
impetrare : adherere aīam meam volo
ad te. O bone dn̄e si amorem tuum ne-
gas qs dabit? Fac me participeȝ amo

ris tui. Lāguet aīa mea:refocilla illā.
dilectio tua ipinguet eā.affectustuus
ipleat eā:amor tuus erigat me totuz ꝛ
possideat Scio dn̄e scio ꝛ fateor:ꝙ nō
sum dignus vt me diligas. Sz certe nō
es idignus seruicio creature tue. Da
igr̄ mihi dn̄evnde es dignus: ꝛ ego ero
dignus vnde sum indignus. Fac me ꝙ
moddo debeo possim tibi seruire. Con
de mihi sic custodire:regere ꝛ finire vi
taz meā:vt in pace dormiā ꝛ reqescaz.
ꝛ presta mihi i fine vt me accipiat som
nuscū requie.requies cū securitate:se
curitas cū eternitate. Amen. F

¶ Oratio

Omine iesu xp̄e redemptor
me⁹ vita ꝛ sal⁹ mea te lau
do:tibi grās ago:tua me dn̄e
bonitas creauit.tua miseri-
cordia me a peccato originali munda
uit.tua patiantia post illam emūdatio
nē i aliis pctoꝝ sordib⁹ hacten⁹ tolera
uit,nutriuit ꝛ expectauit. Dn̄e de⁹ crea
tor me⁹ adiutor me⁹.te sitio.te esurio
te desidero.ad te suspiro.te concupisco
benignissimū:suauissimū:serenissimuz
te volo:te quero:ꝛ i te spero. Renuit cō
solari aīa mea:nisi de te dulcedo mea.
accede ad me dn̄e:appare mihi ꝛ cōso
latus ero:ostēde mihi faciē tuā ꝛ salu⁹
ero.exhibe mihi presentiā tuā ꝛ imple
bitr̄ desideriū meū. Reuela gloriā tuaz
ꝛ perfectū erit gaudiū meū. Sitiuit in
te aīma mea ꝙ̄ multipliciter tibi caro
mea. Qn̄ venies consolator meus quē
ego expecto? O si ego videbo gaudiuz
qd̄ desidero. O si ego satiabor cum ap-
paruerit gloria tua quā esurio. O si ie
briabor ab vbertate dom⁹ tue ad quaz
suspiro. O si potabis me torrente volu
ptatis tue quē sitio. Da mihi dn̄e i hoc
exilio pan̄e dolorem ꝛ lachrymaruz fon
tem:quem esurio sup omnē copiā deli-
ciarū. Sint mihi dn̄e interim lachryme
mee panes die ac nocte:donec dicatur
mihi ecce deus tuus. Pasce me dn̄e in
terim singultib⁹ meis:refocilla me do-
loribus meis:donec audiam.ecce spon
sus tuus. Deus meus qualē me fecisti:
ꝛ qlez iterū me feci? In pctis erā cōce
ptus ꝛ nat⁹:ꝛ abluisti me atq̧ scrificā
sti me:ꝛ ego peior⁹ sordidaui me pec
catis. Innocens erā tūc natus.s.in ba
ptismo: nūc sum i volūtariis volutat⁹
Heu me miseruz nimisq̧ miserū quem
torquet cōscia sua.quā fugere non pōt
nimis miserū quez expectat damnatio
sua:quā vitare nō pōt nisi deus eripiat.
Nimis est infelix cui mors eterna est sē
sibilis. Nimis erūnosus quē terrēt cō
tinui de sua infelicitate horrores. Ni-
mis erūnosusquē multū torqbunt eter
ni ꝓ sua iniqtate dolores:maluz hoc ꝛ
malū hoc:sed minus hoc ꝛ malus hoc.
Peccare ꝙ̄ amara res est: ꝛ mala res
est pctm̄. O pctā ꝙ̄ faciles adit⁹ habe
tis dū suadetis:ꝛ ꝙ̄ difficiles exit⁹ ha
betis.dū suadetis inungitis: sz postꝙ̄
suaseritis vsq̧ ad mortē aīe pūgitis.fe
tores quos iducitis vsq̧ in iniqs vtres
icludetis. G Intelligite itelligite
ꝙ̄ amaꝝ ꝛ maluz est relinqre dn̄m vos
ꝙ peccatis:nolite peccare ā pli⁹:sz redi
te ad cor.nolite peccare:malū est eni ꝛ
amarū. Expertus suz i memetipso. Aut
ergo cōtinui dolores cruciabunt penī
tētē vitā meā.aut etiā cruciat⁹ etn̄i ve
xabūt puniendā aīam meā. Malum ꝛ
amarū est vtrūq̧:sz libera me ab vtro-
q̧. Aīa mea ante oīa:te sicut matrē vir
tutū moneo:ne in recordatiōibus malo
rum tuoꝝ alicui⁹ diaboli laqos incur-
ras: ꝙ̄s multi icauti icurrūt.qn̄ de ma
lis suis ꝙ̄si ꝓ eis plorātes ante mētis
oclos reducūt:ꝛ p easdē recordatiōes
in ipsas maloꝝ delectatiōes incipiēter
icidūt. Sepi⁹ etiā cū sine alicui⁹ mali
itētiōe cū aliquo loq icipio:statim de-
tractionē incuro:vel ꝓ aliq̄ re iprudēn
ter loquēdo iuro: vel vicio curiositatis
inepte succūbo. vel malarū cogitatio
nū vel turpitudinis mor⁹ illicitos ꝛ in
pudicos in ipsis interiorib⁹ meis susti
neo. Hey tāte īfelicitati ꝛ tāte pditiōi
dū ei ꝙ retro sūt obliuiscens ad ea ꝙ ān
sūt me extēdere volo:subito nescio ꝙ̄ mi
seria me relabi ad inania cōspicio ꝛ no
xia: ꝛ tāꝙ̄ mors subito interueniēs: vl
quēadmoduz canis rabidus:ꝙ nec pa

cussus a laceratione hois separ: carnalis delectatio pforat mentē meā: et p suaui odore fetutū fetio intolerabilez ac tetrimum fetorem infiorum viciorum. Eya dulcissime dñe iesu corā te expādo oēs iniqtates meas q̄s intus sustineo. Sūt aūt hec mala decē. Primū.i.patientia iimica deo et oib' sctis odiosa. discordia.idignatio: rācor animi.tedium mētis.voracitas gule.murmuratio.desideriū voluptatis. Delectatio carnis tēpestas libidis. et mlta his silia: qb'laqueat et decipit atqz afficit infelix aīa mea. O q̄ tolerabilius canis putrid' fetet hoib': q̄ aīa peccatrix deo: magis ifelix ista deo q̄ ille hoib'. Aia peccatrix arbor infructuosa es: vbi sūt fruct' tui? Talis aūt arbor digna est securi et igne.digna succidi et icēdi. Qui sūt fructus tui? vtiqz spine pūgētes et amara pctā: q̄ vtinā sic te penitēdo pūgerēt vt cōfoderēt.sic amarescerēt vt euanescerēt. Forsitā puz qd putas aliqd pctm. Sed heu nōne oē peccatū p p̄uaricationē psonā dñi ihonorat? q̄ puz gaudebit pctōr dicē peccatū: qn̄ pp peccatū fili' dei morit: vltra q̄ nil aliud pōt estimari. Jesu dñe bōe cur de celo venisti ad qd te morti dedisti: nisi vt pctōres saluares? q̄z maxim' ego sū. Respira g̃ o pctōr respira ne desperes. spa i eo q̄ times.fuge ad eum a q̄ aufugisti inuoca importune q̄ supbus puocasti. dic ei. Jesu pp nomen tuuz dulce fac mihi scdm nomē tuū. Jesu obliuiscere supbū te puocātē.respice pie misex te inuocantē. Jesu nomē tuum dulce: nomē delectabile.nomē cōfortās pctōrē: et nomē beate spei. Quid ei Jesus nisi saluatorz? g̃ p' temetipm Jesu esto mihi Jesus esto mihi saluator begnign'. Noli dñe noli attēdere sic malum meum: vt obliuiscaris bonū tuū O bone dñe iesu et si ego amisi vñ me damnare potes: tu nō amisisti vñ saluare soles. Si castitatem meam mihi ademi: nunquid miam tuā pemi? Uex est cōscia mea meret dānationē: et pnia mea non sufficit a satisfactionē. Sed certuz ē q̄ misericordia tua supat oēm offēsionē. Parce g̃ mihi dñe q̄ es salus frā: et q̄ non vis mortem peccatoris: miserere domie peccatrici aime mee.solue vincula ei'.sana vulnera eius. Ecce miser i cors de' coram te exhibeo aiam meā: fetutum munerib' desolatam: cathenis viciorum ligatam pondē pctōrum g̃uatam: delictoruz sordibus fedatam: discissam vulnerib' demonū: putridā et fetidā z vlcerib' criminū. His et aliis g̃uiorib' malis: q̄ tu melr' vides q̄ ego: obstrictā oppssā: circūdatā: obuolutā: bonoz oim reuelamine destitutā. Heu coartat me mala vita. coartat me miseria. Heu miser semp et vbiqz miser. Quāta miseria et captiuitate vita hois circūdat? Si male viuit homo parata est dānatio. Si recte quidē viuere videt: et non sapienter nec caute se custodiens inde gloriat: iteruz certa est mors et etna damnatio. Omnia ista q̄ sequūtur sūt inimici miseri hominis Supbia/iuidia/ianis gloria: q̄ ifelicez hoiez cōtinue infestant: et nisi misericordia dei eū teneat sepius vsqz ad mortē vulnerat. Libera me dñe ab his hostibus meis: a qbus me liberare nō valeo Peruersum etiam et pessimum est cor meū: ad deplorāda ppria pctā ē lapideū et aridū: ad resistendū isultib' molle et luteū.ad inutilia aūt et noxia pertractanda velox et ifatigabile: adcogitanda salubria fastidiosuz et immobile. Aima mea distorta et deprauata ad percipiendum bonum: sed ad voluptatum vitia nimis facilis et prompta ad salutem reminiscēdam nimis etiaz difficilis et pigra. Lōguz est enarrare singula: castrimargiam: somnolentiā: leuitatez: ipatiētiā: detractionē: cenodoxiā .i.vanam gloriā: inobediētiam: et cetera vicia mea: quibus infecta ifelix anima mea: q̄t idiano ludibrio distrahit a tua cultura inpditionē. Libera eam domie exonera mole pctōz obrutā: solue delictoruz funibus ligatam. expedi criminibus irretitaz: erige iacentem: sustine nutantem: instrue spiritualibus armis virtutib' inermem: rege et protege pugnantem: Jesu bone vide humilitatem meam. et dilue oia delicta mea: adiutor

me⁹ esto ne derelinquas me neq₃ despi cias me deus salutaris meus: sed doce me facere volũtatẽ tuam. Aia mea te stetur qđ libẽter hoc os confiteť. Adiu ua me dñe pie benigne ⁊ clemẽs: plus q̃₃ possu₃ cogitare aut rogare. Non mi nus hoc sentia₃ q̃₃ presumo sperare. O peccata mea magna estis valde. multa estis nimis. Si av. bis nõ absoluar qđ erit mihi. Judex eni₃ terribiliter distri ctus. iequaliter seuerus. immoderate offensus vehementer iratus. sẽtentia i mutabilis. carcẽ irremediabilis. tormẽ ta sine interuallo: ⁊ sine temperamẽto tortores horribiles: qui nũq̃₃ lassantur nunquam miserẽtur. Timor rerum cõ turbat: conscientia cõfundit: cogitatio nes increpant: ⁊ fugere nõ licet. Ecce in quibus periculis consisto icessanter. Et quia sp̃ hoc nõ cogito: ero miserior ⁊ miserabilior q₂ obliuisci possũ. semp̃ eñ videt de⁹ me ⁊ peccata mea. sp̃ icu stũtur mihi districta iudicia. semp̃ inui sibiles insidiatores parati sunt ut capi ant misera₃ aia₃ meam. ℟ Sic sũ positus cum vigilo. sic cũ dormio. sic cũ rideo. sic cũ letor. sic cũ superbio. sic cũ detraho. sic cũ irascor. sic cu₃ tristor. sic cu₃ delicias cordis miserabilis ample ctor: deniq₃ sic sum semp̃ ⁊ vbiq₃. Heu me miserum ⁊ vbi sum et vbi nõ sum: q₂ nescio vbi securus sum. Heu mihi mi sero: quid facia₃. Heu q̃₃to tp̃e angeť mens mea: q̃₃to stupore induratum est cor meum: q̃₃to tp̃e obdurať aia mea. Quid est quod me sic impedit? quid ẽ qđ ceruicem meã sic premit? Vult dñe: vult aia mea ad te erigere faciẽ suam et plumbeo onere aggrauata dep̃miť: conať se expedire: et cathenis ferreis cõstringitur. tentat exire et eneo carce re includiť. cupit i te dirigere seruitiũ suũ: et caliginosis tenebris obscuratur Que sũt ista deus meus q̃ sic animam mea₃ obtenebrant et grauãt et ligant. Forsitan hec sũt pctã mea? Immo ve hec sũt pctã mea. Hi sunt affectus car nales q̃ inficiũt in me affictionem spi ritualem. Intẽtio inferioru₃ incuruat aiam meã ab intu tu superioru₃. Amor terrestrium excecat in me dilectionẽ ce lestium. Usus vicioru₃ euacuauit i me sẽsus donorum bonoꝝ. Ab his donis sum elongatus: in his malis sum occu patus. ab illis exclusus: in istis iclusus ab illis deuolutus. istis obuolut⁹. Hic est carcer et vincula hinc sũt tenebre et peccata. Ve mihi q₂ p̃pe ẽ diesmortis prope inq̃₂ ⁊ incognita. Subito venit ⁊ forsitan hodie erit. Delicta mea an era tis tunc ta₃ noxia futura: cum anima₃ meã vestra dulcedine palpabatis? cum cor meu₃ vestra dulcedine vngebatis? Cur hoc añ celabatis? ⁊ cur me trade batis? Immo vos non tradidistis me sed ego tradidi me quãdo vobis me tra didi. Nõ vos me decepistis: sed ego me decepi quando vos intra me suscepi. Heu cur vobis fidem adhibui ⁊ credi diu vobis? Sed quoda₃ horibili modo videns: cec⁹ me tradidi vobis. Vidẽs quide₃ quia vos cognoscebã: ⁊ mala q̃ p̃cipiebatis non adhorrebã: sed eis cõ sẽtiebã. Cecus: q₂ me a vobis nõ caue/ bã. Heu peccatũ nomẽ horrẽdũ: res de testabilis: nullo modo cõparabili Cec⁹ nõ videt foueã in quã cadit. isan⁹ pu- tat se debẽ qđ facit q̃ spõte facit pctm̃ vidẽs ⁊ sciẽs p̃cipitio se tradit.

L Mors ⁊ tormẽta q̃libꝫ tãtũ sũt: et in se feda nõ sunt: quia ordinata sunt. pctm̃ aũt hab₃ in se feditate₃ suã ⁊ cũ hoc trahit secum eťnam infelicita tem. Meli⁹ eni erat eligẽ tormẽtũ qđ p̃ se felicitatẽ eťna₃ nõ attrahit: q̃₃ pctm̃ qđ sua cũ feditate dolores eťnos iũgit. Et certe omis feditatas peccati ip̃a so la plus est. Magis est ergo vitãda pec cati felicitas: q̃₃ q̃ ibꝫ tormẽtoꝝ immãi tas: q₂ ipse hõ in peccando fedissima p̃ uersitate preposuit secreatori suo. quo nihil iniustius. sed in tolerãdo peccati tormẽta ordie p̃postero subiicit se crea tura factori suo: quo nihil iustius. O homo quo euanuit hũãnitas tua. quo deuenit ratõ tua. didiceras eni q̃m qui facit peccatu₃ seruus est peccati: ⁊ pec catu₃ fecisti. Inaudita isania hec scire ⁊ semp̃ peccare. Sciebas enim q̃tu es spũs vadens ⁊ non rediens. ⁊ in pecti

abyssum irremediabilem ꝛ sine fundo te piecisti. Vere abyssus pctā mea sūt qꝛ incōprehensibilia sūt profunditate: ꝛ inestimabilia sunt numero ꝛ immēsi tate. O abyssus abyssum inuocans. O peccata mea: tormenta quibus me seruatis abyssus sunt: qꝛ īfinita ꝛ omi no incōprehensibilia sunt. Est et tercia abyssus ꝛ est nimis terribilis. Judicia dei abyssus multa: qꝛ sup omnē sensum occulta. He omēs abyssi terribiles sūt mihi vndiqꝫ: qꝛ timor super timorem et dolor sup dolorē. Nam abyssus abyssuꝫ in voce catarattharum tuarum iuocat qꝛ peccati abyssus abyssum tormentoꝝ mereẗ. qꝛ iudicia dei pronunciat. Abys sus ergo iudiciorū dei sup me. abyssus inferni subtus me. abyssus peccatoruꝫ meorū est intra me. Jllā q̄ sup me est ti meo ne in me irruat: ꝛ me cum abysso mea in illam q̄ subtus me latet obruat: vbi per tormenta pctā nunqꝫ delebunẗ sed pctā tormēta sup me tenebūt. Mi ser ego peccator quo abii facto meo a factore meo: quo fugi a facie tua? Et certe si ego neqter fugio ꝛ i abysso me dānabili abscōdo: quo vado vides me. Quis eni nisi tu ad renitenduꝫ mouet alam meaꝫ? Bone dn̄e iesu xpe: tu pul sasti ꝛ excitasti eā in abysso delictoruꝫ meorum velut in lecto dormientem: tu concussisti pigritanteꝫ: tu sollicitasti negligētē: tu fecisti penitētē vn̄ iocun dabaẗ: ꝛ dolentem vn̄ letabatur. Bone dn̄e omia hec fecisti in abysso. M Exaudi ergo clamantem de abysso ad te benignissimun: peccata mea non ab scondo: sed pando ea corā te. non defē do sed ostendo. non excuso sed accuso. Ego sum reus. egoipse accusator me us. Non accuses me qui fecisti me. So lus suffeci ad peccādum: solus sufficiā ad accusandum: solus ad penitendum Sed vn̄ deus meus tantorum criminū correctio: vn̄ tibi tantoruꝫ scelerū satis factio. Precipitare ergo miser homo i ꝓfundum immoderate mesticie q̄ spon te precipitatus es in barathrū horren de nequicie. Obruere ifelix mole terri bilis doloris: q̄ libēs corruisti in scenuꝫ infernalis fetoris. Obuoluere erumno se in tenebris inconsolabilis luct⁹ q̄ vo lens ꝓuolutus es in voragine tā sordi di fructus. Volutare ꝗ i gurgite ama ritudinis: q̄ volutatus es in volutabro turpitudinis. Terror terribilis: horror horribilis: meror incōsolabilis. aggre gate vos sup me: irruite: obruite: iustuꝫ est. possidete me iustuꝫ est ꝑturbate: ob uoluite: torquete reū. Vindicate deum Presentiat fornicator inferni tormen ta que meruit. pregustet quod prepa rauit. bibat q̄ nutriuit. assuescat quod ꝑpetuo est passurus. Cōsolatio: sanitas leticia: nolo vos: nisi forte pn̄ia reduxe rit vos. procul estote ante mortem: nisi forte indulgentia reuocet vos: qꝛ neces sarium est flere pctōrem vel hic vel i fu turo. Sit ergo pn̄ia continua ꝛ amara comes etatis mee. Continuus dolor: in satiabilis terror inhereat vite mee. Sit meror acerbus: luctus ifatigabilis: tor tiones iuuentutis ꝛ senectutis mee. vt ita fiat rogo ꝛ desidero. Si enim nō sū dign⁹ oc'los ad celuꝫ leuare orando co rā te dn̄e deus. certe sum dignus plorā do eos cecare. Si confūditur mēs mea pudore cōscientie: equū est vt ꝯfundaẗ turbine luctuoso doloris ꝛ tristicie. Si timet exhiberi ante conspectuꝫ domini dei sui: iustum est vt habeat ante cōspe ctum sum tormenta sceleris sui. Respi ra o pctōr: respira aliqn̄: ꝛ fuge ad ipm deū quē offendisti: fuge iqꝫ ab irato ad placatū. N Memēto iustis sime ꝛ benignissime de⁹ memēto ꝙ mi sericors es ꝛ redēptor me⁹ es. Si iudex es ad iudicādū reū tuū: es ꝛ de⁹ ad defē dēdū seruū tuū: es ꝛ creator ad ꝯseruā dū op⁹ tuū: es ꝛ de⁹ ad saluādū credē tem tuū ꝛ baptisatū tuū. Ne ꝗ memie ris dn̄e iusticie tue solius aduersus pec catorē tuū. sed memor esto benignitatis tue erga creaturaꝫ tuam. Ne memine ris ire tue adūsus reuꝫ tuū. sed memor esto miserationis tue aduersus miserū tuū. Scio q̄dem ꝛ fateor ꝙ conscientia mea mereẗ damnationem: ꝛ penitentia mea nō sufficit ad satisffactionem. Par ce ergo mihi bone dn̄e qui es sal⁹ mea

q̄ nō vis mortē pctōris. parce ergo peccatrici aīe mee. Deus meꝰ es ī te pono spem meā. ⁊ tibi cōmitto animā meam Custodi aiam meā dū dormio: conserua eā dū aliqd facio. memēto eius dū ego obliuiscoꝛ tui: pctōꝛ sum ⁊ miser: sꝫ peccasse me doleo: ⁊ miserū me cognosco. Misericoꝛs deus miserere mei miserere ⁊ humilis creature tue. Peccare est deū inhonorare: qḋ hō facere non debet. etiāꝫ si necesse esset perire quicqd deus nō est. Heu me peccaui: deū verū exhonoraui. oīpotentem prouocaui: qd feci qn̄ mala feci? Ve mala agēti. Ve bona negligēti. Ve ve ira oīpotentis dei vbi poteris capi in me. nō est qḋ possit tolerare totā te in toto me. Deꝰ dn̄s cuius bonitas nō exhauritur. cuiꝰ scientia nō deficit cuiꝰ. mīa nō exinanitur. cuius potentia quicqd vult efficit. Vn̄ potero respirare q̄ sic ob pctā mea coꝫ oꝛ desperare? Nā si irasceris peccātibus: soles tn̄ begnigne dare cōsilium penitētibꝰ. Doce me dn̄e vn̄ debeā sperare vt possim saluari: orare volo sed nescio. Scḋm ignorātiam meā nō possum dei mīaꝫ ꝓuocare. Jō cogoꝛ desperare ꝓpter iniquitatē meā. Scio quidem ⁊ fateoꝛ qꝛ pctōꝛ sū. qꝛ pctm̄ spōte subii: et iuste nō exaudioꝛ quia non obediui. Vtiqꝫ bone dn̄e peccaui: erraui. verumtamen non te negaui: non detestoꝛ bonitatem tuā. Jdeo fac mecum scḋꝫ mīaꝫ tuā qui es benedictus in secula seculorum Amen.

¶ Explicit de contritione cordis diui Augustini episcopi libellus.

Tractatus diui aurelii Augustini de contemptu mūdi ad clericos.

Audite fratres charissimi salutiferaꝫ patris nostri doctrinā: q̄ nō terrenā sed eternā cōcupiscitis hereditateꝫ q̄ nō vultꝫ soꝛtē accipe ī terra moꝛiētiū. sꝫ cū psalmista decātare Poꝛtio mea in terra viuentium. qui egiptū reliquistis: et ad promissionis terram festinatis. Audite itaqꝫ habentes aures audiēdi pium patrem ad hereditatem celorum nos vocantem et dicentē Venite filii audite me timorem domini docebo vos. Quis est homo qui vult vitam? Quis es q̄ ad vitā vis igredi? serua mādata dei. Quorū mādatorūꝫ alia sūt spēalia: alia ꝟo cōia. Spālia sunt ꝓprie canonicoꝝ siue clericoꝛūꝫ ⁊ monachoꝝ: cōia aūt oīm catholicoꝛūꝫ. Spālia igiꝛ sūt hec. Si vis pfectꝰ esse: vade ⁊ vēde oīa q̄ habes ⁊ da paupibus: ⁊ sequere me. Et itꝛ̄m. Oisqꝫ reliqrit domū aut agrū. aut patreꝫ aut matrē aut frēs aut soroꝛes aut filios: aut agros ꝓpꝛ̄ me: centuplum accipiet ⁊ vitaꝫ etnāꝫ possidebit. Et ad discipulos Vos qui secuti estis me: in regeneratione cū sederit filius hoīs ī sede magestatis sue: sedebitis ⁊ vos sup sedes duodeci iudicātes duodeci tribꝰ israel. Hec itaqꝫ fratres quanto singularia tanto ꝑcipua. q̄to acrioꝛa tanto deo gratioꝛa. Dicit itꝛ̄m saluatoꝛ nꝛ̄ inter cetera Qui nō renūciauerit oībusq̄ possidet: nō pōt meꝰ esse discipulꝰ. Qui dixit oībꝰ nihil ꝓpriū a suis discipulꝛ̄ possideri voluit. Qui qcqꝫ possidet ī tꝛ̄a: remotus est a xp̄i disciplina. Qui aūt nō est discipulus xp̄i: quō presumit sibi ligandi atqꝫ soluendi ptāteꝫ? Jntēdite frēs ꝟba euāgelii dicētis. Jntrauit iesus ianuis clausis ad discipulos: ⁊ insufflās dixit eis. Accipite spūm sanctuꝫ quoꝝ remiseritis peccata remittūtur eis: ⁊ q̄rū retinueritis retenta sūt. Nunqd illi habebāt ꝓpriū quibꝰ magꝛ̄ indixerat. Nihil tuleritis in via? De quibꝰ lucas euangelista refert. Erāt eis omnia cōmunia. Videte qd petrus dixerit ad ie

sum. Ecce nos reliquimus omnia et se cuti sumus te. Qui oia reliqrant:nihil sibi penitus retinuerant. P vn ergo sibi arrogauit ligandi atq solue di ptatem: q in terra presumunt posside re facultate? Quo no erubescunt dice re. dns pars hereditatis mee? Ubi est illud apostolicum. Que conuetio xpi ad belial? Qui terrenas possessiones relin quere nolunt cur pcta ppli comedunt? Si decimas cu filiis leui accipiut:quo modo inter ceteras tribus partem acci pient? Si nois sui ethymologia atten dut:cur clerici a sorte dicti sunt. nisi q da dns eorum sors vel hereditas sit. Cur saltem clericat9 sui signa:quib9 a laicis discernuntur:no perpedut? Nocirn sine ca capita eorum radunt et tondetur. sz perspicacissima et euidentissima ratioe Na his signis secernunt alaicorum con uersatione. Qd et multis deo ppician te pficiat: admonitioni vtilissime duxi mus inserere. Dicimus multorum pa trum auctoritate cerebru essesede sapie xpm vero paulo attestante dei virtute et sapietia esse. Cu itaq cerebru sit ica pite. sapietia vero iuxta patru auctori tate i cerebro habebat sedem. et sic per sapientia sibi infusam cuncta membra regantur a capite. quod per cerebrum est: qd est sedes sapientie. sic inter nos et vera sapientia: q vt dixim9 xps est. qui etia iuxta aplm caput nostrum est. dicit enim. caput mulieris est vir. caput vero viri est xps. Christi aut caput est de9 vt ostendamus nullum obstaculum interes se: in ea pte pilos capitis incidimus: in quo noua sapientia. i. Christu inesse co gnoscim9. p hoc signantes malam terre naru rerum sollicitudinem nre mentis: ad deu cotéplandu impedire. Scim9 ei q quisq quato magis terrenis occupa tionib9 implicat. tato magis a sui cõdi toris visione impedit. Un apls. Nemo militans deo implicat se negotiis secu larib9. Item. Qui sine vxore est cogitat q dei sunt. Hinc moyses ait. Leuite ra dant pilos carnis sue. Leuita interpta tur assumpt9. q̄sq nãq in officiis diui nis assumpt9 est: pilos carnis. i. supflu as cogitationes cordis radere dz. Ca put igit radere significat cogitatioes terrenas et superfluas a mete resecare. Nec incogrue ppilos et capilos signifi cant cogitatioes supflue. Sicut ei pili no sunt ps corporis: sz qda supfluitas pcedes a corpis humore. sic bona tem poralia no sunt nobis naturalia. sz alie na et supflua. Hinc itaq fideles xpi: q ad eterna vitam medullitus suspirant: q mundu cu suis oblectationib9 sub pe dibus coculcant: q in terra nihil possi dere volunt. sed cu aplo dicut. nra co uersatio in celis est: capillorum minimam pte i capitib9 retinet: vt p corum abrasio ne se minima terrenorum sollicitudine hre designet. q propt etia illa minima pticu la capillorum retinet: qr du i hoc mundo sut. a terrenis cogitationib9 omnino va cui esse no psit. Q Quisqs igit cleric9 ad sorte dni vocat9 q coma nu trit et capillos radere vl todere erubescit pfecto se no de dei sz de mudi sorte esse testat. Quato ei qsq carnis crines dili git fouet et nutrit tato cor suu no in ce lis sz in terra fixum esse ostedit. Quan to aut radit et edomat: tato se no terrena sz eterna diligere coprobat. Si hovt pdi xim9. crines idcirco radim9: vt int nos et deu nihil inesse approbem9 pfecto patet q cu i orone psistim9 aliena vela mina capitib9 nris apponere non debe mus: pserti cu apls dicat. Uir no debet orare velato capite: imago ei dei e. Ces sent itaq clerici psalmodie hymnisq spualib9 insistetes capillos: mitras: ce teraq velamina in capitib9 portare: ne du cu deo loqnur famulatus sui signa occultantes. ei9 indigni iudicemur ppi ciatoe: cui9 salubri dotrie psumimus no obedire. Qui eni no obedit aplo: cotradicit euagelio. et iuxta eiusdem apli voce dicetis. An qritis expimetum eius qui in me loqtur Christus? Item. Si angelus venerit de celo. et aliud euage lium nunciauerit vobis anathema sit. Extirpetur ergo penitus de clero ta lis psumptio. ne quod absit: a deo ex pellatur eius oratio. His igitur signis clericalib9 prelibatis: quibus a laicis

discerni debem⁹: ad ꝓpositā admonitionem redeamus. Audiamus apl'm Johanē dicentē. Nolite diligere mundum neq; ea q̄ i mundo sūt. Audiam⁹ ⁊ spalmistā mundi amatores increpantem. Filii hoīm vt quid diligitis vanitatem ⁊ queritis mēdatium. Salomon quoq; subsequit dicens. Vanitas vanitatū ⁊ omnia vanitas. Libet intueri q̄ bn̄ cōsonāt organa spūsctī. Monet apl'us vt nō diligam⁹ mūdum. Inuehit ps'halmographus i ei⁹ amatores. ℟ Clamat salomon cūcta subiacere vanitati. Quare nō diligam⁹ mundū nec sequamur mēdaciū ecclesiastes declarat. ac si diceret. Jō nō sūt amāda ima: q2 trāsitoria mēdacia. q2 q̄ ꝑmittūt non conferunt bona igit nō sūt. Cū eni bonorum oim auctor sit deus. ⁊ a fidelibus suis queri ⁊ diligi queq; bōa ꝑcipiat. si mūdana vera bona essent: nec ipse quidē contēneret: nec suis a sequacibus contēni preciperet. Quid igit de se veritas testat audiamus. Vulpes foueas hn̄t: fili⁹ aūt hois non habet vbi caput suū reclinet. Itē si mundi gl'ia vana nō esset non se abscondisset cū turbe eū regē facere voluissent. Itē si mūdi gl'ia vana nō esset: si diuicie terrene vera bona essent nō eaꝝ possessorib⁹ improperaret dn̄s dicēs. Ve vobis diuitibus ⁊ c̄. Et alibi. Facilius est camelum p foramen acus transire q̄ diuitē itroire i regnū celoꝝ. Audiam⁹ etiā qd suis dicat imitatoribus. Si vis pfect⁹ esse vade ⁊ vēde oia q̄ habes et da paupibus. Item Nisi q̄s renūciauerit oibus q̄ possidet. nō pōt me⁹ esse discipulus. Itē. Nemo pōt duob⁹ dn̄s seruire .s. deo et mammone. Vidit perit⁹ magister suos discipulos luctaturos cū mundo: q̄ se haberēt vn̄ tenerent: leuius deicerētur. Tulit igit arma suis et nr̄is hostib⁹: dum nos priuauit terrenis possessionibus Nud⁹ nanq; latrones nō solet timere. q̄ vero se mondastis implicat: tela parat quib⁹ cōfodiatur. Qui g̃ nō vult cōfodi: nudus ꝑcedat ꝑ viā hui⁹ exilii. Fortassis quereret aliquis. Cum deus sequaces suos mundana iubeat postponere: que sūt q̄ iubet appetere. Audi ipm̄ dicentem. Querite regnum dei. Item. Thesaurisate vobis thesauros i celis. Queret iterū aliquis. Si de⁹ vult homines terrena odire q̄ debēt diligere? S Ista sunt q̄ precepit diligere: cū p moysen respondit. Diliges dn̄m deū tuum ex toto corde tuo. et ꝓximum tuū tā q̄ teipm̄ Proximus in terra tm̄ diligi ꝑcipitur: q2 celestis regni hereditate3 nobiscū cōsortitur. In q̄ charitate diuina perfusi scriptura testāte q̄ ait vt ciues nostros sicut nosipsos diligamus ꝓpiciante deo ibi facturi sumus: per quē et redempti sine fine viuemus. q̄ etiā cu3 propter opera nr̄a mala inimici ei⁹ essemus: prior dilexit nos. et cum essemus serui inutiles: in filios suos nos adoptauit et heredes. filiu3 suū vnigenitū tradens pro nobis: vt nos eriperet a ꝑpetue mortis laqueo. Quis: nam puer tā benignū p̄re3 digne potest diligere? quis eius tātis beneficiis aliqd dignū pōt retribuere? Hec tāta beneficia admirās psalmista ait. Quid retribuam dn̄o pro omnibus q̄ retribuit mihi? Cui ipse inq̄sitioni deinde subiungit. Calicē salutaris accip: ā etc̄. Quantulacūq; sit hec retributio: calicem. s. dn̄i accipe. nulla tn̄ alia ita digne videt passiōi dn̄ice ꝯgruere hac vtiq; rōne: vt quēadmodū sanguinē suū dedit ꝓ nr̄a redēptiōe sic et nos nostru3 fundam⁹ pro sui nominis cōfessiōe. S3 quō pro xp̄o suum dabit sanguinē: q̄ pro eo non vult abiicere mundi vanitatē: cū nos min⁹ q̄ nostra diligamus. Quō pro xp̄o vitā tradet: qui cōtra eius precepta hec vana et falsa possidet. Ipse eni dicit. Si diligitis me mādata mea seruate. Loquitur et Johēs apl'us. Qui dicit se diligere deū ⁊ mādata eius nō custodit mēdax est. Cōuincitur itaq; se et nō deū diligere: q̄ mādata ei⁹ non vult custodire Cū xp̄s ꝓ nobis paup fact⁹ sit et egen⁹ nos pro ipso cur paupes esse erubescimus? Nunquid eius paupes non fecit diuites. veritate astante. regnum celorū non diuitu3 sed pauperū esse? Dicit namq; pauperibus. Beati pauperes.

spū qm ipsorū est regnū celorꝝ. Si est regnū celorꝝ pauperꝝ: restat vt infernꝰ sit diuitū. Hoc quoqꝫ declarat nobis euāgeliū dicēs. Hō quidaꝫ erat diues. Et post pauca subiungit. Erat autem ꝛ quidā mēdicus lazarus noīe. q iacebat ad ianuā eiꝰ vlceribꝰ plenꝰ ꝛc. Factuꝫ est aūt vt morerek mendicꝰ: ꝛ portarek ab angelis i signū abrahe. Mortuꝰ est aūt ꝛ diues: ꝛ sepultꝰ ē i inferno. Non reputet quisqꝫ hec verba esse augustini. non sunt hoīs sꝫ veritatis: q nec fallere pōt nec falli. Quisqs ergo vis regnare cū xp̄o: elige pauperieꝫ cum ipso vt requiescas cū lazaro mendico. Nemo ei pōt gaudere cū seculo: ꝛ regnare cum xp̄o. Audi apl̄m dicētem. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū celorū. Et iuxta veritatis vocē primo nos oportet bibere calicem dn̄i: vt sic pertingamꝰ ad regni concessionem. Qui aūt vult epulari cū diuite: prepa rat se epulas vermibꝰ gehenne: in qua pro gaudio momentaneo ardebit ꝑpetue cū capite suo diabolo. Infelix commerciū pro tā breui gaudio: celesti priuari regno. Felix pauꝑtas ꝑ quā celestis acqritur hereditas. Felix cōmercium pro perituris eterna recipere: ꝛ qđ ineffabile bonū est cum xp̄o sine fine regnare. E cōtrario ineffabilis miseria: ꝑpetua cū diabolo pati supplicia. ¶ Quapropꝭ frēs charissimi nos illđ euāgelicum ruminātes. qđ prodest homini si vniuersuꝫ mūduꝫ lucretur aīe vero sue detrimētū patiatur. vel quā cōmutationē dabit hō pro aīa sua. volūtarie nūc pro xp̄o ponamus: qñqꝫ dimittenda. ne qđ absit pro trāsitoriis amittamus eterna: hauriamus antidotū momentanee amaritudinis: vt qñqꝫ ꝑcipiamꝰ immēse gaudia salutis. Sic mō currāmus vt in futuro cōprehendamꝰ: vbi inueniemur. vbi iudicabimur. Nō perdamus tp̄s acceptabile. Nō eñ erit apud inferos locus penitentie. Duꝫ igitur vocat dn̄s sumꝰ in vita aduersario nr̄o legi dei cōsentiamꝰ. Lex quippe diuina noster ideo dicitur aduersarius: quia nostris carnalibus omnino cōtradicit voluptatibus. Aduersario itaqꝫ nostro: id est euāgelio: dū rex expectat: dū nos adhuc ad pacē inuitat: nūcios mittamus cū eo pacis fedus ineamꝰ: vt cum venerit ille magnus paterfamias: non vt seruos inutiles puniendos: sꝫ vt filios hereditandos inueniat. secumqꝫ introducat ad nuptias. vt de suis beneficiis sibi perennes reddamus gratias iesu Christo domino nostro: qui cuꝫ patre ꝛ spūsancto viuit ꝛ regnat in secula clorꝫ. Amen.

Aurelii Augustini de cōuenientia deceꝫ precepto ruꝫ ꝛ decē plagarum egypti liber incipit. x

Non est sine causa fratres dilectissimi queꝫ preceptorum legis dei numerus plagarum cum numero: quibus egiptus percutitur exequari videtur. Nā sicut decem precepta sunt legis: quibꝰ ad cultum dei populus admonetur: ita decem plage leguntur quibus supbia egiptiorum affligitur. Consideremus ergo cur et ibi decem precepta et hic decem plage memorantur. Ideo sine dubio: quia in illis erant vulnera: et in istis medicamenta: et opus erat vt tam periculose decem plagaruꝫ vulneribus decem preceptorum medicamina subuenirent. Unde rogo vos fratres nolite hoc ociose accipere. quia si auxiliante deo diligēter attenderitis poteritis agnoscere deceꝫ illa precepta illis decem plagis per ordinem contra se esse contraria. Nam de primo precepto prima plaga percutitur. de secūdo secunda. de tetio tertia. et sic quousqꝫ ad decimum numerum peruenitur. Primum preceptum in lege est de vno deo. Non erunt inquit tibi alii dii preter me. Prima plaga egiptioruꝫ aqua

nitis tuis punieris: q̃ cõcupiscẽdo res alienas.i.qđ tibi iure nõ debet: quasi iuris vmbra perquiris. Perdis ergo primogenita tua. et facile est quidẽ fratres corporaliter perdere primogenitos mortales enim sunt homines: siue ante parẽtes siue post parentes moriãtur. Istud molestũ est ne per hãc occultã et iniustã cõcupiscentiã primogenita cordis tui pdas Primogenita cordis nostri fides ẽ nemo enim bñ opatur nisi fides precesserit. Oĩa opa tua bona filii tui sũt spũales sed inter istos tibi primogenita fides ẽ Quisq̃s rẽ alienã occulte cõcupiscit: ęternã fidẽ perdit. Erit enim primũ sine dubio simulator obsequẽs nõ charitate sz fraude: veluti amãs eũ a q̃ se cupit fieri heredẽ. Amare se dicit eũ quẽ mori desiderat: et vt rerũ ei⁹ se videat possessorẽ optat vt propriũ nõ derelinquat heredẽ Hec fres comparatio: et quodammodo cõtrarietas decẽ preceptoꝝ et decẽ plagaꝝ cautos nos faciat: vt habeam⁹ securi res nr̃as in pceptis dei. res inq̃ nostras interiores et in archa cõsciẽtie nr̃e repositas. Ipse sũt thesauri nr̃i quos nobis nec fur: nec latro: nec vicin⁹ malus poterit aliquando auferre. vbi nec tinea nec rubigo est metuenda. Iste sũt enim vere diuitie.i.bona cõsciẽtia: iusticia: mia: castitas atq̃ sobrietas. Qui talib⁹ reb⁹ plen⁹ est: diues est. etiã si de naufragio nud⁹ euaserit. Sz hec si diligẽter attenditis: et q̃ sũt mala fugere et q̃ bona sũt volueritis auxiliante deo exercere: eritis ppl's dñi et de iniqua egiptioꝝ societate.i.spũaliũ nequiciaꝝ psecutione liberati: ad terrã repromissionis poteritis feliciter puenire: auxiliãte dño nr̃o Iesu xp̄o q̃ viuit et regnat in secula seculorum. Amen

Libellus sancti Augustini de cognitione vere vite incipit.

Apientia dei que os muti aperuit et rudibili animali humana verba formare tribuit. me quoq̃ ante solum sermone: sed etiaz scia imperituz ad fandum impellit atque per se acde se intellecta aliis pie innotescere compellit. Huius ergo instinctu ad vtilitatem: vt spero: multoꝝ iterum committo me ad corrodendum dentibus inuidorum. et forsitam ad cõfouendum cordibus delictorum. Cum Christus veritas et vita dicat. Hec est vita eterna vt te solum verum deuz cognoscãt. constat profecto naturã rõnalẽ ad hoc solũ factã: vt factorẽ suuz verũ deũ itelligat. itelligẽdo diligat. diligẽdo in eo q̃ est eťna vita eternalit' beate viuat. Diuinitatis ergo essẽtiã rõnabiliter inuestigare est ad vitã eternã festinare. Hãc vero negligẽdo ignorare: est vtiq̃ ad mortẽ ideficientẽ psperare. q2 nĩ mirũ hic ab eo ignorabit: dũ qñq̃ a beata vita sequestrabitur. Quãobrẽ cuz dehac pclara materia plurimi sctõꝝ patrũ multa gloriosa cõscripserit: ipsã q̃ rem simpliciorib⁹ obscuriorẽ reddiderint. Libet me phec cõdẽsa: q̃si quãdã semitã stilo cõplanare: q̃ infirmis intellectib⁹ relicto erroris deuio: p planũ veritatis liceat libere ãbulare. Sz hic q̃ libet inuidus nebulosa facie mihi occurrit: et virus diu sub liuido corde cõcretũ in me acerbiter euomit. Quid tu in quiẽs tẽtas ligna siluis importare: aut redũdãti mari vndã istillare? Hui⁹ tam mordacis mordacem denteȝ hec petra retundat: et venenum maliciose euomitũ in viscera ipsius denuo torquẽda refũdat. Inuidia diaboli intrauit mors inorbẽ terraꝝ: imitãtur illũ q̃ sũt ex parte eius. O inuide ifelix: q̃ aliena felicitate torq̃ris alieno damno depasceris. ipsis rebus probas te eẽ ex parte eius. q̃ inuides aliis qđ tu ignoras scire. ac mihi ob piũ laborẽ collatũ egris suspiriis ingemiscis. quod tibi ob desidiã: imo ob inuidiã denegatum co

gnoscis. Age miser: potius letiferum virus q̄ turges euome: salubre dilectionis ãtidotũ excipe. Sin autẽ parti pr̄is tui nigro felle tabescẽs faueto. Ego autem cũ inuidia tabescente iter non habeo. Egregiã scripturarũ siluã alacer ingrediẽs: nõ in eã: vt tu venenata lingua asseris: ligna deferẽs: sed preciosũ vite lignũ iusticiam esurientibus de ea afferre conabor: & dulcem vite haustuz vitam sitientibus de pelago scripture haurire nõ morabor. Omnes ḡ fideles ad lignũ viteq̄ fontẽ curramus: cuius gustu ieternũ beate viuam⁹. Libellus autem nomẽ cognitio v̄e vite sortiatur: q̄ũ in eo vera vita tardioribus itellectu cognoscibilis reddi videatur. Fratrũ interrogatio. Ex as deo p̄soluimus: cuius dono aperte in rebus dubiis certificari possumus. Q̄ siquidem erga nos in hoc ipsum videas cõfluxisse: ne ad patriam tendentes in via lassabũdi deficiamus pastu potuq̄ vite: vt soles refice: & tempus irremeabili cursu labile nexili questionũ figens fac stabile: ne sua volubilitas nos ociantes inuoluat: sz tua affabilitas in diuinis laborantes ad semp manẽs euũ sustolat. Magri responsio Fructũ ligni vite in ramis crucis pendulũ: mecũ alacres adite: fontẽq̄ vite a vita patreq̄si de loco voluptatis manãtẽ. paradisum eccli am vicz ortum deliciarum irrigantem vnanimes haurite cuius sapor si palatũ cordis vestri idulcorabit: testor vobis: q̄ vos cum eo in euũ p̄mansuros de torrente voluptatis sue q̄nq̄ satiabit. E Fratres. Cũ carnalia sapientes sp̄ualia cogitare nequeamus regnũ celorꝫ regionẽ clarissimã: oĩ opulẽtia affluẽtissimam. in qua celestẽ hirlz virtum preclaraz meritis atq̄ opibus inclitã: & i hac deũ q̄si gloriosuz regem angelos velut milites vario cultu ꝯspicuos mente formamus idcirco poscimus vt rõne indagante argumentis queq̄ obstantia comprimẽs veritatem quasi in tenebris latitantem ad lucem nobis p̄ducas. ac deuz aliq̄n videndum vt asseris: factuz quodãmõ visibilẽ an̄ oculos n̄ri cordis cõstituas

Magr. Cũ deus oĩpotens: solus imortalis: solus inuisibilis: solus incõprehẽsibilis lucem habitet inaccessibilẽ ego aũt tenebris viciorũ oblitus: tetram eã liginem inhabitem. luci virtutuz inadibilem. qualiter ineffabile lumen: sãctis aliorũ oculis inferre potero: qui cecutiente oculo cordis splendorẽ tante maiestatis reuerberatus nullo modo ituerí p̄eualeo? Fratres. Tamen nitere p̄ posse in illam rapi. quatenus disiecta caligine: merearis ab illa illũinari nos q̄ p̄ te illuminari: sicut sepe videm⁹ valles a mõtib⁹ iubare solis irradiari. F Magr Conabor p̄ virib⁹ vobis orantibus ac logica preeũte comitantib⁹ argumentis. sequar veritatẽ vsq̄ i ipsius inaccessibilis lucis latibulũ fugientez ipsaq̄ cõcedente p̄ducã eaz vobis id agãtibus se oñdentem. Fratres. Nostra quidem tibi nõ deerit oratio. tñ sit tibi preuia dux v̄itatis ratio. Maguopere q̄ppe a te audire desideram⁹: qualiter i orationib⁹ de deo cogitare debeamus ne forte infirma mens si pulchrũ hoiez imaginet: & hoc simulacrũ p̄ vero deo decepta veneret. Magr. Fateor magnitudine altitudinis suscepta negociis victus succũbo. q̄r me vix mente cõcipio vix verbis explanare sufficio. Excedit eñ omne preclarũ longe summorũ philosophorum ingeniũ: q̄r sublimitas huius rei q̄ tractat exuperat oẽm intellectũ. Q̄to quippe magis oẽm creaturaz ingressus conor eã diligenti intuitu cõtemplari: tãto magis sentio eã ab aspectu itellect⁹ me elongari. Operã tñ dabo inq̄sitioni vestre p̄ modulo meo satisfacere: p̄ut ipse de quo agim⁹ dignabit noticiã sui desiderãti alcinotescere B Uos aũt vbi vires pondere tante eminentie p̄esse succũbunt: opꝫ fragilitati ignoscere. Fratres. Nos q̄to diligentius hui⁹ rei p̄pendimus altitudinẽ: tanto ardentius optamus eã nobis vt cũq̄ fieri cognoscibilẽ: & ei⁹ qualicũq̄ modo intueri pulchritudinẽ: et ideo libenti aĩo sibi ignoscimus: si ea q̄ verbis nõ vales saltem nutibus explices. Magr. Sciendũ igr̄ deũ nullis verbis

exprimi: nulla posse cogitatiōe cōprehendi. Quō eni īmensus et icōprehensibilis predicaretur: si hūane locutiōi vel meditatiōi icluderetur et nūc aūt patet q sit admirabilis: cū oib⁹ linguis sit iedicibilis: oibus cordib⁹ sit incogitabilis. Dialectica namq differendi potēs: potenter q̄q dubia diffiniens: cūctas scripturas euibrans et euiscerans cuncta et humanam sciam annihillans: cū diuinitatem intendit: tāte maiestatis luce repcussa: pauidu capud tremefacta refleciit: atq inabdita mundane sapie fugiens delitescit: dissolutis sillogismorum nexib⁹ stulta obmutescit. Nempe noie et verbo cuncta exprimunt q̄ sub decēpredicomentis humano corde concipiunt Sed q ex his nullū pprie deo ꝯueniat manifeste rō cōprobat. Nam si dixerimus q deus substātia sit q̄ oib⁹ sussistere tribuat: et p quam oēs res esse habent mox vniuersalia et indiuidua de quib⁹ substātia predicat genera et species i q̄b⁹ versare simul et nouem accidentia q̄ ei necessario inherent: aio occurrunt q̄ cūcta liquēt: qz minime in deū ꝯcurrūt Si pdicemus q deus ipsa magnitudo existat. q̄ oia in mensura et nūero et pondere disponat. ptis⁹ quātitas huic q̄ntitati se opponit et sua exiguitate qd est sup oia maximū comminuit. Quē si ipsam bonitatē vel summū bonū noiemus qui cuncta valde bona facit statim malum huic qualitati ꝯtrariū obuiat: et tanto bono se opponere nō trepidat. M Q si creator vel oīs hdicet qd vtrūq ad aliqd. s. refertur ꝯfestī relatio se opponit añ mūdi constitutionē eū hoc vocabulo caruisse: et hoc relatiuū ex mūdi creatiōe ei accidisse: cū rō astruat nihil deo accidentale sed totū qd predicatur de eo ei esse essētiale. Porro si vbiq totus esse dicatur: et simul cūcta replere loca dicatur: mox localitas clādestīe irrepēs illū loco icludit q̄ cuncta pugillo icludit. Si aūt sempitern⁹ predicetur et cūcta tpa disponere affirmetur continuo preterito presens futurum ꝯsētī succedere festinat. et initiū atq finem eternitati ascribere nō formidat. Siue ro dicatur q oia possideat: et amict⁹ lumine sicut vestimento refulgeat: statim hoc habitu cogitatio eū priuat dū amictū lucis vel possessionem rerū ab eo separat. Q si sp presens adesse testatur: cōfestim situs standi vel sedendi imaginatur. Si pro vniuersa regere referatur actus laboris eternam requiē anullare conatur. Porro si affirmetur patiēs malum nrā sufferens: illico passio se ingerit: et ipassibile pati cōtendit. His qppe decem cuncta humana ꝯditio icluditur: et ab ab his oibus ppetas sūme essentie cui denti rōne excluditur. Cūcta et eni q̄ vel oppositionē vel ꝯtrarietatē vel accidēs suscipiūt: nulla rōne deo pprie cōueniunt Igitur rōne repugnante nihil de eo pprie loq valemus: tñ saltem improprie et p enigmata de deo loqui satagimus. Fres. Euidens rō quidē docet deū humanis verbis inedocibilē sz intellectualis mens inhianter desiderat eū sibi vtcunq fieri cognoscibilē. q̄ mens instar speculi aie videtur: inquo ipsa imagine sui creatoris ꝯtēplctur. Magr. Uniuersa q̄ i rebus creatis nouim⁹: p corporeos sēs⁹ cognoscim⁹. Et ea qdē q̄ nec visu nec experiētia didiscim⁹: p ꝯpatiōes visorū vel expertorū discim⁹. vt q̄ de bestiis vel ignotis hoib⁹ legim⁹. Que autē nobis penitus icognita p cōpatiōes notas nō significātur nunq̄ prors⁹ scie nre notificātur. Et iō qz spiritualia nob sunt insibilia atq corporis sēsib⁹ icompabilia nūq̄ erūt aliq rōne nobis pbabilia. Q pro hec constat eē si psisia edoceri nequnt: fidē tm credētiū erigunt. Fratres Que rō argumētis pbat q̄q icōpatione deficiat necesse est vt rōalis quisq credere nō renuat. Tu tñ pfer: qd de spiritibus sciēdu rō inuat. Magr. Sex modis i scipturis spūs sustācialiē deci: nō nescio et vobis sciri Primo summus oim deus spirit⁹ appellatur: vt ibi Spirit⁹ ē de⁹: vtq adorāt eu i spiritu opz adorare. Scdo āgeli spirit⁹ dicuntur vt ibi. Qui facit āgelos suos spirit⁹ Tertio aie spiritus nuncupātur vt ibi. Exibit spirit⁹ ei⁹ et caro reuertet i trā et Quarto vita brutorū aialium spirit⁹ vo

catur tibi. Quis scit si spūs iumentoꝝ descendat deorsum. Quinto venti dicū tur spūs. vt ibi Spūs procellarū. Sexto hic aer scribitur spūs: vt ibi. Os meum aperui ⁊ attraxi spiritū. Quorum diffinitio talis est. Aer ē spūs sensibilis quē nos attrahendo sensim⁹. ipse nihil sentiens cūctis tamen sub celo viuētib⁹ spiramen exhibēs. Uētus spūs est aer qui nutu aliquo: nō agitat⁹ pcellis aquarū augmētat⁹: p angelica ministeria excitat⁹: p eadē tranquillatus. Uita brutorū aialiū est spūs vitalis cōstās de aere ⁊ sanguie aialis: inuisibilis: sꝫ sensibil: memoriā habēs: intellectu carens: cū carne moriēs: in aera euanescens. Aia uero spūs est subā icorporea: corporis sui vita: inuisibilis: sensibilis: mutabilis: illocalis passibilis: nec quātitate mansure: nec qualitate forme vel coloris susceptibilis: memorialis: rationalis: itellectualis: imortalis. Et ne vacillet diffinitio: rō causam pbatiōis roboret. Anima ē spūalis subā. Oē ei qd alii vitam subministrat: ipm est necesse vt subsistat sed aia vitā corpori tribuit: igiꝛ aia realiter subsistit. Hanc vo vitam esse ipsamet pbat dū p̄sentia sua corpus viuificat: absentia sua idē mortificat. Hec nobis quidē est inuisibilis: sed spiritibus est visibilis. Hanc esse sensibilem cōstat dū oculis colores: auribus sonos: naribus odores: palato sapores: manib⁹ aspera vel leuia sentire prestat. Est ergo mutabilis. Oē ei qd melioratur ⁊ peioratur mutabile est: sed aia vitiis peioratur virtutib⁹ melioraꝛ: igiꝛ mutabilis est Est etiā illocalis. Oē eni qd loco icludit altitudine: latitudine: lōgitudie ac tris circūscribiꝛ: corpus est. Sed rō docuit aiam icorporeā esse. i. nec corp⁹ nec aliqd mēbrū hre. igiꝛ cōstat eā esse illocalē. non eni spaciū aeris vt corp⁹ occupat. nec corpus vt aqua vtrē iplet: sꝫ vt calor toto igni illocaliter iest. ita aia totū corpus illocaliter iplet. ¶

Ignis qdē est visibil: sed calor inuisibil ⁊ sensibil ⁊ quodāmō ignē viuificans ita aia inuisibilis sed sensibilis visibile corpus quadā occulta vi sensificat ⁊ viuificat. Hec est quoqꝫ passibilis. Oē ei qd merore afficiꝛ passibile est. sꝫ aia dū sue voluntatis cōpos nō efficiꝛ. dolore mesticie afficiꝛ: igiꝛ passibilis esse cōuinciꝛ. Ab hac quātitas excludiꝛ: dū nec altitudine aut latitudine aut longitudie metiꝛ: nec sex circūstātias. s. añ ⁊ retro dextrū ⁊ sinistrū: sursū ⁊ deorsū se icludere patiꝛ. Qualitas etiā forme vel coloris ab hac secerniꝛ: dum nulla forma vel humani corporis vel vllius colorate rei illi ascribiꝛ. Hec est memorialis qꝛ preterita recolit. Est etiā rōnal: qꝛ p̄ntia discernit. Est intellectualis: qꝛ futura intelligit. Hanc imortalē hinc eē cōstat ꝙ memoriā sui apud posteros penniter durare laborat. Angelus aūt spiritus est subā incorporea inuisibilis: sēsibilis: rōnabil: itellectual: imortalis bonoꝝ: lucida ⁊ ipassibil: maloꝝ tetra et passibilis. Sed videndū vtrum aliqua subā talis in rebus creatis esse credaꝛ cū a nobis minime videaꝛ. Angelos esse ipsa isensibilia pbant: q̄ tā certā sui motus legem obseruāt. Omne quippe qd mouetur: aut motū a se habet aut aliūde. Sed omne qd motū a se habet ē sensibile vt aia: quod aliunde insensibile vt corpus. ꝙ si sol luna ⁊ sidera per se mouentur: sensu vel ratione vigere videntur: que tam certa tempora tam certa celi spacia custodiunt: ⁊ quodam modo suum intellectum huic mundo lumini vel signis inuunt. Sed qui ea rōnabilia vel saltē sensibilia corpora arbitrāꝛ iure sensu carentis inter irrationabilia computantur. Cum aūt vere sint corpora visibilia: sed motu carētia: vt puta insēsibilia ⁊ tñ moueanꝛ: cōstat profecto ꝙ aliunde moueaꝛ. Restat igiꝛ ea per angelica ministeria moueri: similiter ventos. pluuias: grandines: fulgura tonitrua: tēpestates: auras iussu dei per illos regi. Qui dubitat: ⁊ ea sēsibilia putat. hunc ratio stultum cum insensibilibus probat. Bruta quoqꝫ animalia vsibus humanis per illos obsecundare vel aduersari qui non credunt: aut illa rōnalem per itellectū hec facere credūt hꝫ a rōe recedūt. Sed ⁊ cūcta q̄ in re

ex primi: nulla posse cogitatiõe cõprehendi. Quõ eni inmensus et icõprehensibilis predicaret: si hũane locutiõi vel meditatiõi icluderetur et nũc aũt patet q sit admirabilis: cũ oib⁹ linguis sit iedicibilis: oibus cordib⁹ sit incogitabilis. Dialectica namq differendi potẽs: potenter q̃q dubia diffiniens: cũctas scripturas cuibrans et euiscerans cuncta et humanam sciam annihilans: cũ diuinitatem intendit: tãte maiestatis luce repcussa: pauidus caput tremefacta reflectit: atq inabdita mundane sapie fugiens delictescit: dissolutis sillogismorũ nexib⁹ stulta obmutescit. Nempe noie et verbo cuncta exprimunt q̃ sub decẽpre dicomentis humano corde concipiunt. Sed q ex his nullũ pprie deo pueniat manifeste rõ cõprobat. Nam si dixerimus q deus substãtia sit q̃ oib⁹ susistere tribuat: et p quam oĩs res esse habent mox vniuersalia et indiuidua de quib⁹ substãtia predicat genera et species i q̃b⁹ versare simul et nouez accidentia q ei necessario inherent: aio occurrunt q cũcta liquet: qz minime in deũ pcurrũt. Si pdicemus q deus ipsa magnitudo existat. q̃ oĩa in mensura et nũero et pondere disponat. ptin⁹ puitas huic q̃titati se opponit et sua exiguitate qd est supra oia maximũ comminuit. Quẽ si ipsam bonitatẽ vel summũ bonũ noiemus qui cuncta valde bona facit statim malum huic qualitati ptrariũ obuiat: et tanto bono se opponere nõ trepidat. N Q; si creator vel dñs pdicet qd vtrũq ad aliqd. s. refertur pfestĩz relatio se opponit añ mũdi constitutionẽ eũ hoc vocabulo caruisse: et hoc relatiuũ ex mũdi creatiõe ei accidisse: cũ rõ astruat nihil deo accidentale sed totũ qd predicatur de eo ee esse essẽtiale. Porro si vbiq totus esse dicatur: et simul cũcta replere loca dicatur: mox localitas clãdestie irrepẽs illũ loco icludit q̃ cuncta pugillo icludit. Si aũt sempitern⁹ predicetur et cũcta tpa disponere affirmetur continuo preterito presens futurũ pstĩ succedere festinat. Et initiũ atq finez eternitati ascribere nõ formidat. Siue ro dicatur q oĩa possideat: et amict⁹ lumine sicut vestimento refulgeat: statim hoc habitu cogitatio eũ priuat dũ amictũ lucis vel possessionem rerũ ab eo separat. Q; si sp presens adesse testatur: cõfestim situs standi vel sedendi imaginatur. Si vo vniuersa regere referatur actus laboris eternam requiẽ ãnullare conatur. Porro si affirmetur patiẽs mala nr̃a sufferens: illico passio seige rit: et īpassibile pati cõtendit. Quisqppe decez cuncta humana pditio icluditur: et ab ab his oibus pprietas sũme essentie euidenti rõne excluditur. Cũcta et eni q̃ vel opposionẽ vel ptrarietatẽ vel occidẽs suscipiũt: nulla rõne deo pprie cõueniunt. Igitur rõne repugnante nihil deo: o pprie loq valemus: tñ saltem improprie et p enigmata de deo loqui satagimus. Fres. Euidens rõ quidẽ docet deũ humanis verbis inedocibilẽ sz intellectualis mens inhianter desiderat eũ sibi vel cunq fieri cognoscibilẽ. q̃ mens instar speculi aie videtur: in quo ipsa imaginẽ sui creatoris ptẽplctur. Magr. Uniuersa q̃ i rebus creatis nouim⁹: p corporeos sẽs⁹ cogscim⁹. Et ea qdẽ q̃ nec visu nec experiẽtia didiscim⁹: p cõpatiões visorũ vel expertorũ discim⁹. vt q̃ de bestiis vel ignotis hoib⁹ legim⁹. Que autẽ nobis penitus icognita p cõpatiões notas nõ significãtur nunq prorsus scie nr̃e notificãtur. Et iõ qz spiritualia nob; sunt iuisibilia atq corporis sẽsib⁹ icompabilia nũq erũt aliq rõne nobis pbabilia. Q; pro hec constat eẽ si psilia edoceri nequnt: fidã tm credẽnũ erigunt. Fratres. Que rõ argumẽtis pbat q̃q icõparatione deficiat necesse est vt rõalis quisq credere nõ renuat. Tu tñ pfer: qd de spiritibus sciẽdũ rõ iuuat. Magr. I Sex modis i scipturis spũs sustãcialiter deci: nõ nescio et vobis sciri. Primo summus oĩm deus spirit⁹ appellatur: vt ibi Spirit⁹ ẽ de⁹: et q adorãt euz i spiritu opz adorare. Scdo ãgeli spirit⁹ dicuntur vt ibi. Qui facit ãgelos suos spirit⁹. Tertio aie spiritus nuncupãtur vt ibi. Exibit spirit⁹ ei⁹ et caro reuertet i trã. Quarto vita brutorũ aialiũ spirit⁹ vo

catur tibi. Quis scit si spūs iumentoꝝ descendat deorsum. Quinto venti dicū tur spūs. vt ibi Spūs procellarū. Sexto hic aer scribitur spūs: vt ibi. Os meum aperui ꝛ attraxi spiritū. Quorum diffinitio talis est. Aer ē spūs sensibilis quē nos attrahendo sensimꝰ. ipse nihil sentiens cūctis tamen sub celo viuētibꝰ spiramen exhibēs. Uentus spūs est aer qui nutu aliquo: nō agitatꝰ ꝓcellis aquarū augmētatꝰ: p angelica misteria excitatꝰ: p eadē tranquillatus. Uita brutorū aīaliū est spūs vitalis cōstās de aere ꝛ sanguie aīalis: inuisibilis: sꝫ sensibil: memoriā habēs: intellectu carens: cuꝫ carne moriēs: in aera euanescens. Aīa ꝟo spūs est subā icorporea: corporis sui vita: inuisibilis: sensibilis: mutabilis: illocalis passibilis: nec quātitate mansure: nec qualitate formevel coloris susceptibilis: memorialis: rationalis: itellectualis: imortalis. Et ne vacillet diffinitio: rō causam ꝓbatiōis roboret. Anima ē spūalis subā. Oē ei qꝺ alii vitam subministrat: ipm est necesse vt subsistat sed aīa vitā corpori tribuit: igiꝭ aīa realiter subsistit. Hanc ꝟo vitam esse ipsamet ꝓbat dū ꝑsentia sua corpus viuificat: absentia sua idē mortificat. Hec nobis quidē est inuisibilis: sed spiritibus est visibilis. Hanc esse sensibilem cōstat dū oculis colores: auribus sonos: naribus odores: palato sapores: manibꝰ aspera vel leuia sentire prestat. Est ergo mutabilis. Oē ei qꝺ melioratur ꝛ peiorratur mutabile est: sed aīa vitiis peioratur ꝟtutibꝰ melioraꝭ: igiꝭ mutabilis est Est etiā illocalis. Oē eni qꝺ loco icluditur altitudine: latitudine: lōgitudie aeris circūscribiꝭ: corpus est. Sed rō docuit aīam icorporeā esse. i. nec corpꝰ nec aliqꝺ mēbrū hr̄e. igiꝭ cōstat eā esse illocalē. non eni spaciū aeris vt corpꝰ occupat. nec corpus vt aqua vtrē iplet: sꝫ vt calor toto igni illocaliter iest. ita aīa totū corpus illocaliter iplet.

Ignis qdē est visibiꝭ: sed calor inuisibiꝭ ꝛ sensibiꝭ ꝛ quodāmō ignē viuificans ita aīa inuisibilis sed sensibilis visibile corpus quadā occulta vi sensificat ꝛ viuificat. Hec est quoqꝫ passibilis. Oē ei qꝺ merore afficiꝭ passibile est. sꝫ aīa dū sue voluntatis cōpos nō efficiꝭ. dolore mesticie afficiꝭ: igiꝭ passibilis esse cōuincꝭ. Ab hac quātas excludiꝭ: dū nec altitudine aut latitudine aut longitudie metiꝭ: nec sex circūstātias. s. añ ꝛ retro dextrū ꝛ sinistrū: sursuꝫ ꝛ deorsū se icludere patiꝭ. Qualitas etiā forme vel coloris ab hac secerniꝭ: dum nulla forma vel humani corporis vel vllius colorate rei illi ascribiꝭ. Hec est memorialis qꝛ preterita recolit. Est etiā rōnaꝭ: qꝛ pn̄tia discernit. Est intellectualis: qꝛ futura intelligit. Hanc imortalē hinc eē cōstat ꝙ memoriā sui apud posteros perenniter curare laborat. Angelus aūt spiritus est subā incorporea inuisibilis: sēsibilis: rōnabiꝭ: itellectuaꝭ: imortalis bonoꝝ: lucida ꝛ ipassibiꝭ: maloꝝ tetra et passibilis. Sed videndū vtrum aliqua subā talis in rebus creatis esse credaꝭ cū a nobis minime videaꝭ. Angelos esse ipsa isensibilia ꝓbant: q̄ tā certā sui motus legem obseruāt. Omne quippe qꝺ mouetur: aut motū a se habet aut aliūde. Sed omne qꝺ motū a se habet ē sensibile vt aīa: quod aliunde insensibile vt corpus. ꝙ si sol luna ꝛ sidera per se mouentur: sensu vel ratione vigere videntur: que tam certa tempora tam certa celi spacia custodiunt: ꝛ quodam modo suum intellectum huic mundo lumine vel signis inuunt. Sed qui ea rōnabilia vel saltē sensibilia corpora arbitraꝭ iure sensu carentis inter irrationabilia computantur. Cum aūt vere sint corpora visibilia: sed motu carētia: vtpute insēsibilia ꝛ tn̄ moueanꝭ: cōstat profecto ꝙ aliunde moueanꝭ. Restat igiꝭ ea per angelica misteria moueri: similiter ventos. pluuias: grandines: fulgura tonitrua: tēpestates: auras iussu dei per illos regi. Qui dubitat: ꝛ ea sēsibilia putat. hunc ratio stultum cum insensibilibus probat. Bruta quoqꝫ animalia vsibus humanis per illos obsecundare vl aduersari qui non credunt: aut illa rōnalem per itellectuꝫ hec facere credūt lōge a rōe recedūt. Sed ꝛ cūcta q̄ in re

bus insensibilibus vel creaturis sensibilibus geruntur per illos administrari q ambigit multū a luce veritatis desipit A Igit constat angelos vere esse: et cū cta nobis patiētia nosse: sed hoc differt inter illorum et nram sciam: q ipsi oēs causas rerum anteq̄ eueniant psciūt. nos aūt vix et cū magno labore inuestigam⁹ eas postq̄ res i actu cōstat. Porro summ⁹ spūs sicut a nullo itellectu valet pprie cogitari: ita nulla diffinitione potit pro vere determinari. Sed qa itellectualis mēs cū vtrūq3 agnoscere anhelat: hec enigmatica diffinitio ei iteri3 sufficiat. Deus spiritus est essētia inuisibilis: oi creature incōprehēsibilis: totā vitā: totā sapiētiā: totā eternitatē simul essentialit possidens: vel ipsa vita: ipsa sapia: ipsa veritas: ipsa iusticia: ipsa eternitas existens oē3 creaturā instar pūcti in se cōtinēs Si autem aliqs insipiēs tm̄ desipiat vt deū esse diffidat: hūc solū vere esse et alia oia ab ipso hre esse hac rōne colligat. Ois substātia aut p se susistit: āt p aliud s3 hūc mūdū nō subsistere q contendit: hic fatuus in nihilū tundit. Mūdū aūt nō p se susistere cōstat: dū eu3 rō cepisse doceat: p tib⁹ em̄ cōstat. Omē aūt qd cōiūgit vel in ptes resoluit: ab aliq vtique cōiūctiōem vel resolutiōe3 patit. Mūdus g nō p se subsistit. et id seqt q creatura sit. Creatura aūt ad aliqd. s. ad creatorē refert. Sol⁹ g creator p se ipsum et in seipso existit. ois aūt creatura p ipsū subsistit. Si enim ab alio esse habet: tūc deo mai⁹ ē a q hoc habet quod deo incōueniens est. Et cū nihil pret creatore3 et creaturā existat: si de⁹ p seipm nō habet esse: necessitate cōsequitur vt p creaturam existat: quod incōuenientissimum est. Amplius. Substantia mūdi i diuersa genera et in differentes species diuidit et in his singulis bonu3 inuenit. Omne em̄ vtile bonu3. vniuersa quippe vtilia cōsiderant: et ideo singula bona cōprobantur. Omē aūt bonu3 aut p se bonū est: aut p aliud: sed diuersa bona participatiōe vnius boni bona esse necesse est. Diuersitas quippe recipit maius et minus. Nā q̄tum ad gen⁹ lapis est minus bonū: qui tm̄ est et non viuit: lignum maius bonū: qd crescēdo viuit equus illo melius: q viuit et sentit hō illo prestantius: q viuit sentit et rōe discernit. Restat igit his maxime et summū bonū, de quo omnibus inferioribus pfluat bonū. Et hoc bonum deus est: de quo quasi de fonte cuncta bona profluunt et in eūdē cūcta refluunt. M Hic sol⁹ vere est: et ideo veritas est. Omē enim quod est: veru3 est. Quod vero nō est falsum est. Sed deus vere est: igitur veritas est. Creatura autem ei collata quasi nō est: et idcirco quasi falsitas ad veritatem est. Omē eni qd ex nihilo esse cepit: in nihilū redigi potit: s3 ois creatura ex nihilo a deo pducta: ad aliqd eē est pducta igit si ei cōparat nihil eē pbat. Nulla g mēs deū esse dubitat: p quē alia cūcta esse cōsiderat. Huius essentia est vita. Omē eni qd est: aut viuit aut vita caret. Omne aūt: qd uiuit: aut per se viuit aut per aliud. Sed deus p seipsu3 et in seipso viuit: et aliis omib⁹ viuere tribuit: igit vera est vita et vitalis vita. Seipsum quoq3 et totā facturam suam sapit et intelligit: cui nihil aliud est sape q̄ viuere et esse. Igit sapia est. Seipsu3 etiā et oē3 creaturā diligit: q iustū est. et hanc iusticiā nō aliūde accipit: igit iusticia et dilectio existit Initio et fine caret: preteritū et futuru3 nō h3. Igit eternitas est. Cum itaq3 ratio deū veraciter esse probauerit: et hunc vita3 sapiam/ veritatē/ iusticiam et eternitate3 veris assertoribus essētialit esse docueri: restat nunc et ad hunc quoq3 vidēdū aliquā fenestrā apiat: p quam mens q̄sdam gradus scandens pspiciat: quatenus regem glorie in decore suo videre preualeat. Pedetentim aūt rō p corporalia gradiatur: ne infirm⁹ itellect⁹ p ardua nitens difficultate confract⁹ relabat. Imprimis igitur hunc corporeu3 solem mente cōsideremus: cuius claritudine totum orbem illuminari videamus. Post hunc solem milia miliu3 angelorum deo ministrantium attēdam⁹: quos singulos ratione monstrante septies: imo centies sole splēdidiores sci

amus. Nā hic sol est mister mundi: angeli autē tēpla dei. Quātū ꝗ differt tēplū dei a seruo mundi: tanto differt claritas angeloꝝ a claritate solis. Deinde decies milies centena milia sublimiuꝫ angeloꝝ deo astātiū ꝑpēdamus: quos singulos centies immo milies pre sole clariores ꝑfecto noscamus. Sicut em̄ luna stellas: sol lunā in claritate excellere cernit᷑. sic quilibet superior ordo angeloꝝ inferiorem ab angelis vsqꝫ ad seraphin: glia: dignitate: claritate precellere creditur. Post hos innumerabilia milia sanctarū aīaꝝ inspiciamꝰ: quas singulas longe sole lucidiores: angelis beatitudine ꝛ claritate coequādas nō dubitamus. ¶ Tot ꝛ tantis luminibꝰ ꝯsideratis singuloꝝ etiā magnitudinē ꝯtēplemur. quatenus ad idqꝫ intueri anhelamus facilius subleuemur. Cogitemꝰ itaqꝫ aīam splendidū igneꝫ cuius minima scintilla rōne instruente vicat hūc solem. Omē eni qđ ab alio includitur minus eo qđ se includit esse necessitate cōuincitur. Sꝫ cogitatio anime ꝙ eiꝰ est scītilla nō solū hunc solē sed et totū mundi ambitū breui spacio includit: ꝛ totus orbis eā minime circūscribit. Igr̄ ꝯstat quāqꝫ aīam toto mūdo lōge maiorem fore. Angeli aūt sicut ab aīabus btitudine: ita etiā differūt magnitudie. Hic nemo magnitudineꝫ corporalis q̄titatis intelligat. sed illā potiꝰ intellectualē ꝙ hunc mundū corporeuꝫ ꝛ cuncta in eo corpora ad paruitatē redigat. Hinc iam mens se in alta eleuet cor suū q̄tum pōt dilatet: tot luces inestimabili claritate: incōpabili magnitudine resplendentes sub se prospiciat super se vero quandā admirabilem luceꝫ ꝙ oim illarū luciū lux sit intendat: ꝙ sit sup tot ꝛ tantas luces longe refulgeat sic sol super oms stellas luceat. Cuius lucis ineffabilem magnitudinem ꝛ admirabilē pulchritudinē ille tot ꝛ tante luces iugiter admirent᷑ ꝛ i cuiꝰ affluētissimā dulcedinē indefesse ꝑspicere delectētur. Hec ꝑfecto est lux inaccessibilis: quā inhabitat essentia dei solis mūdis cordibus visibilis. Nullus hic cogitet luce deuꝫ ꝙ tabernaculo hoīem circūdatū: ꝙ aliud sit deus qui lucem inhabitet: ꝛ aliud lux quaꝫ inhabitat: sed potius illā lucē essentiā dei sciat: i qua vniuersa bona simul locata sciat. ¶ Hec est lux ꝙ angelos vel aīas in celis sua visione satiat. Hec est ꝙ mundicordes ꝑ cōtēplationē illuminat. hec est ꝙ solis lucernā i mundo cōmorantibus vt cādele lumen i carcere positis prestitit. qua de tenebris ad lucem. de morte ad vitā. de exilio ad patriam remeare possint. Ergo in oratiōe taliter mens nostra deū medites. taliter intentio nostra imaginē eius cōtēplet᷑. s. talē lucē ꝙ sic sup solem vt sol sup candelā resplendeat: imo talē ꝙ sic sup innumera āgeloꝝ ꝛ aīaꝝ milia pre sole cētics splēdida: vt sol super sidera refulgeat. Nō multū quippe a ꝟitate aberrat: qui talem dei imaginē ante oculos cordis in oratione versat. Hec ꝑsens visio dei facie ad faciem regnuꝫ celoꝝ vocatur que extra hoc corporeū celū: immo extra oēm locū: angeli ꝛ iusti qui celi noīant᷑ hac visione fruūtur. Idcirco etiā q̄uis deus in omibus creaturis essentialiter manere credatur: proprie in celis vel in iustis habitare predicat᷑: qꝛ ipsi inhabitationem eius fruēdo sētiunt: ꝛ eū omnibus rebus inesse gaudentes cōspiciunt: queꝫ sibi minime adesse cognoscūt qui terrena diligunt. Sicut eni videns ꝛ cecus in sole stantes: videns claritate solis videndo fruit᷑: cecus lumie eiꝰ priuat᷑ et q̄uis ꝑsentia solis vtriqꝫ eq̄ adsit: tñ eius ꝑsentiā non equaliter ve qꝫ sētit. sic deꝰ hostm̄ inhabitare dicit᷑ qui eius ꝑñia facie ad facieꝫ videndo vt angeli: aut ꝑ cōtemplationē vt iusti in hac vita fruūtur. In his aūt non esse dicitur ꝙ eius visione priuātur. ¶ Unde ꝛ intra nos regnū celoꝝ esse predicatur: qꝛ visio dei oipotētis: ꝙ regnū celoꝝ. i. iustoꝝ noiatur in angelis ꝛ iustis cōtēplatur. Hec etiā vita eťna appellatur: qꝛ bti i presētia deficiētis vite plene ꝑfruūtur: ꝛ nūqꝫ nec morti nec vllis doloribus ministris mortis subiacere permittūtur. Ad hoc nāqꝫ creati sūt

vt eternaliter viuāt: ⁊ eternā vitā eterne aspiciāt. Hec quoq3 celestis ciuitas nūcupatur: q2 vnanimitas illorū ciuium ad videndum regē glorie in decore suo cōgregatur. Hec nihilominꝰ hierusalē cognominatur. q2 visione sempma nētis pacis saciatur. Hec paradisꝰ vocitatur: q2 omimoda oim deliciarꝫ abūdantia iocūdatur. Hec q3 superna patria noiatur: q2 oēs iusti hanc visionē vtputa filii dei hereditare nō dubitant Cū ḡ sanctorū in oratione inuocatis: sic opz de eis cogitare cōstitutis in gloria eterne claritatis. s. splēdidissima lumina longe pre solis fulgore lucētia: que oia bona pleniter in dei visione habeāt ⁊ cūctis se inuocantibus potēter subueniant. Fratres. Sol eternus ad quē videndum nos tua dulcis oratio pduxit ⁊ cuiꝰ serena lux in cordibꝰ nostris per tua verba illuxit. ipse te de tenebris exēptū in lucis regione cōstituat: ⁊ iter luces quas pdicas te lucētē luce sue visionis pleniter frui tribuat. Q

Magr. Si qd p me probabile profert nolo vt inde mihi sed deo cuius donū est gfa referatur. q sepe p abiectos seruos ad hereditatē sue visionis filios suos conuocat, ⁊ p hostes de exilio ad patriā iter salutis amicis pnotat. Et bene nostis aliquem deformē formoso speculū imo cecū videntibus lumen tenuisse: ac claudū sanis gressu viā ostendisse. Fratres. Nosq3 ppter ea q audiuimus perenni deo grates referimus. cuiꝰ visio p te nobis innotuit: ⁊ q talē thesaurū carnalibus abscōditū pte nobis ptulit. Sed q2 pondus carnis aīā aggrauat. ecce iterꝫ carnalis cogitatio mentē diuia contēplantē pulsat. Cū eni superiꝰ ratio vnū deū verissime eē demōstrauerit: ⁊ ipsū solū cūcta ex nihilo fecisse probauerit: quō quasi tres deos adorare docemur: dū patrem pfectū deū: filiū pfectū deum: spiritū sāctū pfectū deū cōfiteri monemur? Dū eni subdistincte tres persone distinguūtur: qd aliud q tres dii a nobis intelliguntur? Magr. In ipsa veritate se demonstrante ⁊ ratione pbante citius videbitis necessariā in vna essentia personarꝫ trinitatem: itē per omia necessariam in tribus personis idiuidue subē vnitatē Cum iam superius enigmatice de deo loquerer: q2 nō poterā ppie qd dixi essētiā dei eē? Fratres. Lucē. Magister De luce qd gignitur? Fratres. Splendor. Magr. Quid in luce ⁊ splendore est mulcōsideratur? Fratres. Calor. Magister. Num in substantia lucis splendoris ⁊ caloris inuenitur diuersitas. Fratres. Non: sed idētitas. Magister. Nū in vocabulis vel officiis predicatur idētitas? Fratres. Minime sed diuersitas Nam lucis vocabulū ipsam substātiā splendoris vocabulū lucis gratiam: caloris vocabulū videtur exprimere lucis efficaciā. R Magr. Igr p3 tria vocabula diuersa vnā cōstare indiuiduā essentiā. Fratres. Per oia pater. Magister. Sūmū spiritū patrē lucē appellari habetis in aplo. Deus lux est: ⁊ in eo tenebre nō sunt vlle. Sūmū q3 spiritū filiū splendorē appellari habetis in alio. Qui est splendor substantie eius. Summū nihilominus spiritūsanctum calorem nuncupari apud moysen. Deꝰ noster ignis est. Cum itaq3 lux splēdor calor vna sit natura ⁊ indiuidua substātia: vocabula vero diuersa: constat pfecto patris ⁊ filii ⁊ spūssācti vnā naturam indiuiduamq3 essentiā eē: dū in eo qd significat qd sit: substātialiter spūs noiatur. ⁊ itē in psonis diuersitatem necessariā: dū pr gignens: filiꝰ nascēs: spiritussanctus ab vtroq3 pcedens predicatur. Fratres. Plane trinitatem in psonis pspicue videmꝰ: ⁊ necessariā i substantia vnitatem euidenter tenemus. Magr. Ideo vigilātissime hec duo noīa scz substantia ⁊ psona diuine essētie coaptant: q2 semp sustātia de indiuiduis in pluralitate cōsistētibus: persona aūt de indiuidua rōnali natura predicatur: cū nos soleamus psonis pluralitatem substantie aūt designare essētie vnitatē. Fratres. Qua similitudine vocatur eterna lux pater? Magr. Quia ex se prolem genuit equalē. Fratres. Nōne sibi magis matris nomen conuenire vi

deretur? Magister. In pre est sep principalis causa prolis & ideo a principali sexu debuit iure hoc nomine appellari. Fres. Qua similitudie dicit giguẽs S Magister. Certum est q mens gignit cogitationez. cũ aũt mẽs seipsã cogitat quasi aliã sibi similez generat Sic summus deus cum seipsũ talẽ qualis est cogitauit: pculdubio similez sibi p oia imaginẽ gñauit. Et sicut gignẽs iure pat vocat ita: rectissime genitus filius nominat. Fres. Si deus filium genuit: videt aliquando fuisse q filiuz nõ habuit: & hoc nomen ex accedẽti posse derit. Q; si hoc ita est supior prolatio labefactat. qua deo nihil accidentale: sed totũ essẽtiale predicabatur. Magister Jam docuit ratio dei essentiam esse eternam vitam: initii & finis nesciam q si hec singularis pa vita absq initio sẽper fuit: cõstat q & absq initio sẽper se viuere intellexit. Q; si se viuere non intellexit: sapiẽs nõ fuit quod est nephas de deo dicere. Q; si aliquando sapiam aliunde accepit qua prius caruit: tũc id a quo tantum bonũ accepit: deo melius extitit: qd absurdissimũ ẽ. Sz si sẽpitna vita semp se viuere intellexit hoc itelligẽtie sapia nõ aliũde ei accidit: sz semp ei coessẽtialis fuit. quã q hanc ex se vt plem suã iessabilit genuerit. igit pat nũq sine filio extitit. Fres. Qua similitudine splendor etne lucis filius vocat: nõ filia? T Magr. Q; p oia similitudo pris i eo exprimitur: vñ & similitudo e dif. Nihil enim in reb creatis ad integrum eius similitudinẽ seruat a q nascitur. Capilli nãq a capite nati sũt capiti dissimiles. poma ab arborib nata sũt illis dissimilia: lana dissimelis ouib. Fet aialiuz vel ipsi filii hoim nõ p omnia siles qualitati genitoz. Hic aũt p oia gignẽti est similim & ideo pissime nõ filia sed filius vocat Fres. Qua autem habitudine filius bũ vocatur. Magr. Tripliciẽ bum intelligitur. Verbi gfa. Cum hoc verbuz hõ: hõ profert ore: aut cum idem buz hõ absq motu lingue in corde suo format aut cũ res ipa quã signat illd bũ

qualis sit intellectu cogitat. Hoc rõ mõ deus bum suum genuit: cum seipsum cogitando dixit. Et quia totã mũdi formã eadem cogitatiõe creauit: iõ dr q oia in bo suo fecerit. Vñ & de creatõe mũdi legit. Ipe dixit & facta sunt Nichil enim aliud est filius vel bũ dĩ q cogitatio vel ars vel sapia ei. Nempe cũ nos aliquaz rẽ cogitam ipsi rei imaginẽ i cogitatiõe nra fofam sic deus cũ seipsum cogitauit: silez sui p oia imaginẽ fofauit: & iõ hoc buz imago vel siltudo df dei: sz nihil aliũd nisi eadẽ essẽtia exprimit. Vñ & hoc bũ dicit qsi pe bonum. Fres. Quare dicit. oẽ qd factũ est in ipo vita erat? Num lapides q stolidi sunt in bo dei viuũt? V Magr. Ois creatura triphariẽ subsistere dr. In deo: in seipsa: in nobis. In deo vita immutabilis i seipa substãtia commutabilis. i nobis similitudo rez imaginabil. Verbi gfa. Lapis i seipso est substantia mutabilis: q in calcem commutabil. In nra cogitatiõe similitudo lapidis. In arte dei sciẽtia interminabilis vite durabilis. Cum eni artifex domuz facere cogitat: iam dom in ipsa arte viuit: quam post modum manus edificat Sed illa quaz manus erigit corruet illa po q in arte viuit pmanet. Nil q ppe aliud est ars q aia. & aia nil aliũ q ars ei: & ars ei nil aliũ est q ipa vita Sic bũ dei nihil aliud est q ars eius & ars nil aliud est q ipa vita. & i hac cũcta imutabilia pmanebũt q: in sustantia sui mutabilia deficiũt. Fres. Cũ eũ dẽs rõ idẽ bũ cũ pre & spũsancto vnã & indiuiduã sustantiaz inexpugnabiliter pbauerit: quõ solum incarnari potuit? Si eni a pris & spũsancti essentia est separatũ & singulariter humanatuz cõstat pfecto q patris & filii & spũssancti sustãtia nõ est indiuidua: q potuit pati separatiõis discrimina. X Magr. Sicut sempitna virt diuinitatis per ea que facta cõspiciũtur põt itelligi sic hoc pfũduz misteriũ & occultũ p ea q in nobis gerũtur rõne pscrutãte potit inspici. Notum est eni q humana mens bum cõmunis locutionis ex se

cogitando gignit: ⁊ idem verbum i mẽte ⁊ in memoria simul vna essẽtia existit. Cum vero mẽs verbum suum aliis innotescere cupit: cum eadez cogitatione que nihil aliud est ꝙ verbum suum ⁊ cuz memoria disponit ꝙ idem verbũ corpus vocis induit. ⁊ auribus audibile: ⁊ cordibus audientiuz visibile procedit: ⁊ etiã litteris corpus suuz ligari ⁊ videri pmittit. ⁊ tamen inuisibile manens de essentia mentis ⁊ memorie nõ recedit. Nõ ꝙ mens neqȝ memoria: sed solum verbum singulariter sonuit per corpus vocis sensibile: ⁊ tamen insepabilr mansit in essentia mentis ⁊ memorie inuisibile. Sic sũm⁹ pater verbũ suũ seipm cogitando genuit. quod i pr̃is ⁊ spũssãcti essentia simul coessẽtiale subsistit. Sed tamen nec pater nec spũssãctus sed solam verbum quod est patris filius singulariter humanum corpus induit: se hominibus sẽsibile exhibuit: corpus sumptum idigna pati pmisit. ipm inseparabiliter in essentia patris ⁊ spũs sancti inuisibile ⁊ ipassibile permansit. Fratres. Qua autẽ similitudine amor dei spiritus nominatur? y

Magister. Dei essentiam dixi esse vitaz vera autem vita se viuere intelligit: ⁊ si se vitam intelligit. se vtiqȝ diligit. Dei autem viuere intelligere diligere nihil est aliud ꝙ existere. Dilectio ergo dei ẽ vita: ⁊ vita est spũs. Et quia deus p dilectionez cunctis esse vel viuere tribuit: idcirco spũs nuncupatur. Ideo aũt sanctus additur: quia cuncta p eũ sanctificãtur. Fratres. Qualit probatur hic spũs a patre ⁊ filio procedere? Magister. Nihil alliud spiritussãctus ꝙ amor dei intelligitur. vnde ⁊ deus charitas dicit. Constat autem quia pat filiũ vt seipsum diligit: ⁊ item filius patrem tanqȝ seipsuz diligit. Vita nãqȝ diligit se sapere: ⁊ itum sapiẽtia diligit se viuere. Vite autez ⁊ sapiẽtie pbata est vna essentia esse. Igit dilectio vel amor vel charitas: quod est spũssanctus in sustãtia patris ⁊ filii coessentialis existit. et ideo ab vtroqȝ equaliter procedit. Fratres. Si spiritussãctus patri ⁊ filio coessentialis existit: quõ ab idiuidua substantia separari potuit: cuz in specie columbe sup dñm: vel in forma ignis sup apostolos apparuit? Magr̃. Scti spiritus substantia non i columbaz vl' ignẽ est transmutata: sicut nec verbi i carnẽ est transformata: sed spũssanctus colũbe corpus condidit.

Finis.

Ex libro retractationuz diui Augustini. z

Confessionum mearuz libri tredecim et de malis et de bonis meis deum laudant iustum et bonum: atqȝ in eum excitant humanum intellectum et affectum. Interim quod ad me attinet hoc i me egerũt cũ scriberẽt: ⁊ agũt cũ legũt. Quid de illis alii sentiãt ipsi viderint: multis tñ frĩb⁹ multũ placuisse ⁊ placere scio A primo vsqȝ ad decimum de me scripti sũt. In tribus ceteris de scripturis sanctis. ab eo q̃d scriptum est. In principio fecit deus celum ⁊ teraz: vsqȝ ad sabbati requiem. In quarto libro cum de amici morte animi mei miseriam cõfiterer dicẽs ꝙ anima nostra vna quodammodo facta fuerat ex duabus: ⁊ ideo inqȝ forte mori metuebam ne totus ille moreretur quem multum amaueram. Que mihi quasi declamatõ leuis ꝙ grauis cõfessio videtur ꝙuis vtcunqȝ tenperata sit hec inepti a in eo quod additum est forte. Et illud in libro tertiodecimo ꝙ dixi firmamentum factum iter spiritales aquas superiores ⁊ corporales inferiores nõ satis considerate dictum est. Res autem in abscondito est valde.

Aurelii Augustini deuotissimus cõfessionuz liber primus incipit. A

Magnus es domine et laudabilis valde magna virt⁹ tua: et sapiẽtie tue nõ ẽ numer⁹. Et laudare te vult hõ aliq̃ portio creature tue ⁊ hõ circõferẽs mortalitatẽ

tatē suā: circūferens testimonium pcti sui ⁊ testimoniū q: superbis resistis: et tñ laudare te vult hō aliqua portio creature tue. Tu enim excitas vt laudare te delectet: q: fecisti nos ad te: ⁊ inquietū est cor nostrum donec requiescat ī te Da mihi deus scire ⁊ itelligere vtrum sit prius inuocare te an laudare: ⁊ scire te prius sit an inuocare te. Sz quis te inuocat nesciēs te. Aliud eni ꝑ alio potest iuocare nesciens te. An potius iuocaris vt sciaris? Quō aūt iuocabūt īquē nō crediderūt? Aut quō credēt sine predicāte. Et laudabūt dñm q̄ requrunt eum? Querentes eniz inuenient eum: ⁊ inuenientes laudabūt eū. Querā te domine inuocās te: et iuocē te credens in te: predicat⁹ es ei nobis. Inuocat te deus fides mea quā dedisti mihi. quā inspirasti mihi per humanitatē filii tui p ministerium predicatoris tui Et quō inuocabo deū meū: deū ⁊ dñm meū? Qm̄ vtiq͂ in meipm̄ eum vocabo cū inuocabo eū? Et qs loc⁹ est me qui veniat in me de⁹ me⁹: quo deus veniat i me: deus qui fecit celū ⁊ terrā. Ita ne dñe deus meus est qcq͂ ī me qđ capiat te. An vero celū ⁊ terrā q̄ fecisti ⁊ in q̄bus me fecisti capiūt te? An quia sine te nō esset quicquid est: fit vt qcquid est capiat te. B

Qm̄ itaq͂ ⁊ ego sum qđ petovt venias in me q̄ nō essē nisi esses in me. Nō ei ego iam in inferis et tñ etiā ibi es. Nā ⁊ si descendero in infernū ades. Nō ergo essem de⁹ meus q̄ nō omnino essem: nisi esses in me. An poti⁹ nō essem nisi essem in te: ex q̄ omia per quē oia. in quo oia. Etiā sic domie etiam sic. Quo te inuoco cum in te sim Aut vñ venias in me? Quo enim recedā extra celum ⁊ terrā vt inde in me veniat de⁹ meus. q̄ dixit. celuz ⁊ terrā ego impleo. Capiūt ergo ne te celū ⁊ terra qm̄ tu imples ea? An imples ⁊ restat qm̄ non te capiūt? Et quo refundes qcquid impleto celo ⁊ terra restat ex te.

An nō op⁹ habes vt a quoq͂ cōtinearis q̄ cōtines oia: qm̄ q̄ imples: continendo imples? Nō eni vasa q̄ te plena sūt: stabilē te faciūt: q: ⁊ si frangant nō effunderis. Et cū effunderis sup nos. nō tu iaces sed erigis nos: nec tu dispergeris sed colligis nos. Sz q̄ iples oia: te toto imples oia. An q: nō possunt te totū cape oia: partē tui capiūt: ⁊ eandē partē simł oia capiūt? An singulas singula maiores maiora minores minora capiunt. Ergo est aliqua pars tua maior aliq̄ minor? an vbi totus es: ⁊ res nłla totū capit? Quid es ergo deus meus. Quid rogo nisi dñs de⁹ me⁹. Quis eni dñs pret dñz: aut qs deus pret deū nostrū? Sūme optime potentissime oipotentissime misericordissime ⁊ iustissime secretissime ⁊ p̄sentissime: pulcherrime ⁊ fortissime: stabilis: ⁊ icōprehēsibilis īmutabilis mutans oia: nūq͂ nou⁹: nunq͂ vetus: innouans oia: ⁊ in vetustatē pducēs superbos ⁊ nesciūt. C

Semp agēs: sēp qetus: colligens ⁊ non egēs portās ⁊ iplēs ⁊ ptegēs. creās et nutriēs ⁊ pficiēs: q̄rēs cū nihil desit tibi amas nec estuas: zelas ⁊ secur⁹ es: penitet te ⁊ nō doles. irasceris ⁊ tranquillus es. opa mutas: nec mutas consiliuz recipis quod inuenis ⁊ nunq͂ amisisti. Nunq͂ inops ⁊ gaudes lucris. Nunq͂ auarus ⁊ vsuras exigis. Supererogatur tibi vt debeas: ⁊ quis habz qcq͂ nō tuū. Reddis debita nulli debēs: donas debita nihil perdēs. Et qđ diximus de⁹ meus: vita mea: dulcedo mea sancta: āt qđ dicit aliqs cū de te dicit? Et ve tacētib⁹ de te: qm̄ loquaces muti sūt. Quis mihi dabit acquiescere i te Quis mihi dabit vt venias in cor meum: ⁊ inebries illud: obliuiscar mala mea: ⁊ vnum bonum meum amplecter te. Quid mihi es? Miserere vt loquar: Quid tibi suz ipse: vt amari te iubeas a me ⁊ nisi faciam irascaris mihi ⁊ memineris i gentes miserias? Parua ne ipa est miseria si non amē te? Hei mihi. Dic mihi per miserationes tuas dñe deus me⁹ qđ sis mihi. Dic aīme mee laus tua ego sum. Sic dic vt audiam. Ecce aures cordis mei añ te. Dñe opi eas: ⁊ dic aīe mee: salus tua ego sum. Curram post vocem hanc ⁊ apprehendā te. Noli abscondre a me faciem tuā. Moriar: ne moria

vt eā videā. Angusta ē domus aīe mee quo venias ad eā: dilatet abs te. Ruinosa est: refice eā. Habet que offēdant ocl'os tuos: fateor ꝛ scio. Sꝫ qs mundabit eā? Aut cui al' preter te clamabo? Ab occultis meis mūda me dn̄e: et ab alienis parce seruo tuo. D

Credo propt' qđ et loquor. Dn̄e tu scis. Nōne tibi prolocut⁹ sū aduersum me delicta mea de⁹ meus: ꝛ tu dimisisti impietatē cordis mei. Nō iudicio cōtēdo tecum q̄ veritas es: et ego nolo fallere meipsum. ne mentiat' iniqtas mea sibi. Nō ergo iudicio contendo tecum q2 si iniquitates obseruaueris dn̄e dn̄e quis sustinebit? Sed tn̄ sine me loqui apud miam tuā: me terram et cinerem. Sine me tn̄ loqui: qm̄ ecce mia tua ē non homo irrisor me⁹ cui loquor. Et tu fortasse irrides me: sꝫ cōuersus misereberis mei. Quid enim est qđ volo dicere dn̄e deus me⁹: nisi q2 nescio vn̄ venerī huc i istā dico mortalē vitā: mortalē dicā vitā: an mortē vitalē: nescio? Et susceperūt me cōsolationes miserationū tuarū sicut audiui a parētib⁹ carnis mee ex q̄ ꝛ in q̄ formasti me in tempore. Nō eni ego memini. Exceperūt ḡ me cōsolationes lactis humani. Nec mat' mea vel nutrices mee sibi vbera implebant: sed tu mihi dn̄e dabas p eas alimentum infantie scḋ institutionē tuā ꝛ diuitias vsq ad fundū rer̄ dispositas. Tu etiā mihi dabas nolle amplius q̄ dabas: et nutrietibus me velle mihi dare qđ illis dabas. Dare em̄ mihi p ordinatū affectū volebāt q̄ ex te abūdabant. Nā bonū erat eis bonū meum ex eis: quod ex eis nō: sed p eas erat. Ex te quippe bona oīa de⁹: et ex deo meo sal⁹ mihi vniuersa. Qđ aīaduerti postmodū clamāte te mihi per hec ipsa que tribuis intus ꝛ foris. Nā tūc sugere norā et acqēscere delectatiōib⁹. Flere aūt offēsiōes carnis mee nihil amplius. Post hec ridere cepi dormiens primo deinde vigilās

E hoc em̄ de me mihi indicatū ē ꝛ credidi: qm̄ sic videm⁹ ꝛ alios infantes. Nā ista mea non memini. Et ecce paulatim sentiebā vbi essem: ꝛ volūtates meas volebā ostēdere eis p quos implerent': ꝛ nō poterā q2 int⁹ ille erāt foris aūt illi: nec vllo suo sensu valebāt introire in aīam meā. Itaq iactabam mēbra ꝛ voces. signa similia voluntatibus meis: pauca q̄ poteram qualia poterā. Nō em̄ erāt verisimilia. Et cum mihi nō obtēperabat': vl' non intellecto vel ne obesset: indignabar non subditis sed maioribus ꝛ liberis nō seruiētibus ꝛ me de illis flendo vindicabā. Tales esse infantes dedici quos discere potui: ꝛ me talem fuisse magis mihi ipsi indicauerūt nō scientes q̄ scientes nutritores mei. Et ecce infātia mea olim mortua est ꝛ ego viuo. Tu aūt dn̄e q̄ ꝛ sēp viuis ꝛ nihil morit' in te qm̄ an̄ p̄mordia scl'orū ꝛ an̄ omē qđ vel an̄ dici pōt: tu es et de⁹ ē dn̄sq oīm q̄ creasti: ꝛ apđ te rer̄ oīm instabiliū stant cause: ꝛ rerū omnium mutabiliū imutabiles manēt origines. ꝛ omnium irrationabilium et tpalium sempiterne viuunt rōnes. Dic mihi supplici tuo de⁹. ꝛ misericors misero tuo dic mihi vtr̄ alicui iam etati mee mortue successerit infātia mea. an illa est quā egi intra viscera mr̄is mee? Nā et de illa mihi non nihil idicatū est et p̄gnātes ipse vidi feminas. F

Quid etiā an̄ hanc dulcedo mea de⁹ meus: fui ne alicubi aut aliqs. Nam q̄s mihi dicat ista nō habeo: nec pater nec mat' potuert: nec aliorum expimentum nec memoria mea. An irrides me ista q̄rentē: teq de hoc qđ noui laudari a me iubes. et cōfiteri me tibi? Confiteor tibi dn̄e celi et terre laudē dicens tibi de primordiis et infantia mea q̄ nō memini. et dedisti ea hoi ex aliis de se cōiicere et auctoritatibus muliercularum multa de se credere. Eram eni et viuebā etiam tūc: et signa qbus sensa mea nota aliis facerē: iā i fine infantie q̄rebā Vn̄ hoc tale aīal nisi abs te dn̄e? An qsq se faciē di erit artifex: aut vlla vena trahit' aliūde: qua esse et viuere currat in nos preter q̄ qđ tu facis nos domine cui esse et viuere nō aliud atq aliud est: q2 sūme esse atq summe viuere idipsum es. Sūmus eni es et nō muta

rio.nec peragit in te hodiernus dies: et tñ in te peragit: qr in te sunt et ista oia: Non eni haberent vias trāseūdi nisi cō tineres ea. Et qm̄ anni tui nō deficiēt. anni tui hodiern⁹ dies. Et q̄ multi iā dies nostri et patrum nostroꝝ p hodier nū tuū transierūt: et ex illo acceperunt modos: et vtcūq existerunt et transibūt adhuc alii et accipient et vtcūq existēt Tu aūt idē ipe es: et oia crastina atq vltra oiaq hesterna et retro hodie facies: hodie fecisti. Quid ad me si qs non intelligat. Gaudeat et ipe dicēs. Quid est hoc? Gaudeat etiā sic: et amet non inueniendo inuenire potius q̄ inueniendo nō inuenire te. Exaudi de⁹. Ve peccatis hoim. Et hō dicit hec: et misereris ei⁹ qm̄ tu fecisti eū: et pctm̄ nō fecisti in eo. Quis mecū cōmemorat pctm̄ īfātie mee. Qm̄ nemo mundus a peccato corā te: nec infans cuius est vni⁹ diei vita sup terrā. Quis mecū cōmemorat? An quilibet tātill⁹ nūc paruulus in quo video qd non memini de me? Quid ergo tūc peccabā? An qr vberi⁹ ihiabā plorans. Nā si nūc faciā: non quidē vberibus. sed esce cōgruenti annis meis ita inhiās: deridebor atq reprehendar iustissime. G Tūc ergo reprehēdēda faciebā: sed qr reprehēdētē intelligere nō poterā: nec mos rephēdēdi me nec rō sinebat. Nā extirpam⁹ et elicim⁹ ista crescētes. Nec vidi quēq scientem: cū aliqd purgat: bona pcere. An pro tēpore etiā illa bona erant flendo petere etiam qd noxie daret: idignari acrit nō subiectis hoibus liberis et maioribus: hisq a quib⁹ genit⁹ est: multisq preterea prudētiorib⁹: nō ad nutū volūtatis obtēperātib⁹ feriendo nocere niti quātū pōt: qr nō obedit imperiis quibus p niciose obediret. Ita imbecillitas membroꝝ infantiliū innocens est: nō anim⁹ infantiū. Vidi ego et exptus sum zelātē paruulū: nōdū loquebat: et intuebatur pallidus amaro aspectu collactaneū suū. Quis hoc ignorat? Expiare se dicūt ista matres atq nutrices: nescio quibus remediis. Nisi vero et ista innocentia est in fonte lactis vbertim manante atq abundante opibus egentissimū: et illo adhuc vno alimēto vitā ducētem: consortē non pati. Sed blande tolerant hec: nō qr nulla vel parua: sed qr etatis accessu peritura sunt. Qd licet probes: tñ ferri equo aio eadē ipsa non pñt qñ in aliquo annosiore deprehēduntur. Tu itaq dñe de⁹ me⁹ qui dedisti vitam infanti: et corpus qd ita vt videm⁹ instruxisti sensibus. cōpegisti mēbris: figura decorasti. proq eius vniuersitate atq incolumitate oēs conat⁹ animantis īsinuasti. iubes me laudare te i istis et confiteri tibi et psallere nomini tuo altissime: qr deus es oipotens et bonus: etiā si sola ista fecisses que nemo alius potest facere nisi tu vne a quo est omis modus formosissime q̄ formas omnia. et lege tua ordias omnia. Hāc ergo etatē dñe q̄ me vixisse nō memini. de qua aliis credidi et quam me egisse ex aliis infantibus conieci. q̄q ista multū fida cōiectura sit: piget me annumerare huic vite mee qua viuo in hoc seculo. H Quantū enim attinet ad obliuionis mee tenebras: par illi est qua vixi in matris vtero. q et si i iniqtate conceptus sum: et i pctis me mater mea in vtero aluit: vbi oro te de⁹ me⁹: vbi domine ego seruus tuus: vbi aūt qñ innocēs fui. Sed ecce omitto illud tempus. Et quid mihi iam cum eo est: cuius nulla vestigia recolo. Nonne ab infantia huc pergens veni in pueriiciam: vel potius ipsa in me venit et successit infantie: nec discessit illa. Quo enim abiit. Et tamen iam non erat. Non enim eram infans qui non farer: sed iam puer loqns eram. et memini hoc. et vnde loqui didiceram post aduerti. Non enim docebant me maiores homines prebentes mihi verba certo aliquo ordine doctrine: sicut paulopost litteras: sed ego ipse mente quam dedisti mihi deus meus cum gemitibus et vocibus variis et variis membroꝝ motib⁹ edere vellem sensa cordis mei: vt voluntati pareretur: nec valerē q̄ volebam omnia: nec qbus volebam omnibus pensabā memoria cū ipi appellabant rē aliquam: et cū

scdz eã vocẽ corp⁹ ad aliqd mouebant videbã ⁊ tenebã hoc ab eis vocari rẽ illam qđ sonabãt cũ eã vellent oñdere. Hoc ãt eos velle ex motu corpis apiebat tanq̃ ṽbis naturalibus oĩz gẽtiuz q̃ fiũt vultu ⁊ nutu ocloꝝ. ceteroꝝq̃ mẽbroꝝ actu: ⁊ sonitu vocis indicante affectionem animi impetẽdis habẽdis reiciẽdis fugiendis rebus. Ita ṽba i variis sentẽtiis locis suis posita ⁊ crebro audita: quaꝝ reꝝ signa essent paulatim colligebã: measq̃ iam volũtates edomito in eis signis ore per hec enunciabã. Sic cum his iter quos erã volũtatũ enũciandaꝝ signa cõmunicaui: et vite hũane ꝑcellosaz societatẽ altius igressus suz: pendẽs ex parentũ auctoritate nutuq̃ maioꝛ hoĩm. I

Deus de⁹ meus q̃s ibi miserias expertus sũ ⁊ ludificatiões. qñ qdẽ mihi recte viuere puero id ꝓponebatur obtẽperare monentibus vt i hoc sclo florerem et excellerem linguosis artibus ad honorẽ hoĩm: ⁊ falsas diuitias famulantibus. Inde in scholã datus sũ vt discerez litteras: in quibus qd vtilitatis esset ignorabã miser: ⁊ tñ si segnis i discendo essam vapulabaz. Laudabatur eni hoc a maioribus. Et multi añ nos vitaz istã agẽtes prestruxerũt erũnosas vias per quas transire cogebamur multiplicato labore ⁊ dolore filiis adam. Inuenim⁹ autem dñe hoĩes rogantes te: ⁊ didicimus ab eis: sentientes te vt poteramus esse aliquez magnum qui posses etiam non apparens sensibus nr̃is exaudire nos ⁊ subuenire nobis. Nam puer cepi rogare te auxiliũ et refugiũ meuz et in tuã inuocationẽ rũpebã nodos lingue mee: et rogabã te puus non paruo affectu: ne i schola vapularẽ. Et cũ me nõ exaudiebas: qđ nõ erat id insipientiaz mihi: ridebantur a maioribus hoĩb⁹ vsq̃ ab ipsis parentibus qui mihi accidere mali nihil volebant plage mee. M Magnũ tũc et graue malum meum. Est ne quisq̃ dñe tã magn⁹ animus pre grandi affectu tibi coherens? Est ne inq̃ quisq̃? Facit eniz hoc quedaz etiaz stoliditas. Est ergo q̃ tibi pie coherendo ita sit affectus granditer: vt eculeos et vngulas atq̃ huiuscemodi varia tormenta: pro quibus effugiendis tibi per vniuersas terras cuz timore magno supplicaf: ita parui estimet irridens eos qui hec acerbissime infligunt. quemadmodum parentes nostri ridebant tormenta quibus pueri a magistris affligebamur. Non eniz aut minus ea metuebamus: aut minus te de his euadendis deprecabamur: ⁊ peccabamus tñ minus scribendo aut legendo aut cogitãdo de litteris q̃ exigebatur a nobis. Non enim deerat dñe memoria vel ingenium q̃ nos habere voluisti pro illa etate satis: sz delectabat ludere: ⁊ vindicabatur in nos ab eis qui talia agebant. Sed maioꝛum nuge negocia vocantur. puerorum aũt talia cũ sint puniũtur a maiorib⁹: ⁊ nemo miseratur pueros vel illos vel vtrosq̃: nisi vero approbet quisq̃ bonus rerũ arbiter vapulasse me: quia ludebaz pila puer et eo ludo impediebar quo minus celeriter discerez litteras quib⁹ maior deformius luderem. Haud aliud faciebat idẽ ipse a quo vapulabã. Qui si in aliqua questiuncula a condoctore suo victus esset. magis bile atq̃ inuidia torqueretur: q̃ ego cum i certamine pilea collusore supabar. Et tñ peccabã dñe de⁹ ordinator ⁊ creator oĩm rerũ naturaliũ: peccatorũ autez tm̃ ordinator Dñe deus peccabã faciẽdo contra precepta parentum ⁊ magistrorũ illorum. Poterã eñ postea bene vti lr̃is: quas volebant vt discerẽ: quocunq̃ animo illi mei. L Nõ ei meliora eligẽs eram inobediens: sed amore ludendi amans in certaminibus supbas victorias: et scalpi aures meas falsis fabellis quo prurirent ardẽtius: eadẽ curiositate magis magisq̃ per oculos periculosa micante in spectacula ludosq̃ maiorũ. Quos tñ q̃ edũt ea dignitate prediti excellunt: vt hoc pene oĩs optent paruulis suos quos tñ cedi libenter patiũtur: si spectaculis talibus impediant a studio: quo eos ad talia edenda cupiunt puenire. Vide ista dñe mi-

sericorditer ꝛ libera nos iam inuocan-
tes te. libera etiā eos q̄ nondū te inuo-
cāt: vt inuocēt te ꝛ liberes eos. Audie
rā ei ego adhuc puer de vita eterna no
bis ꝓmissa ꝑ humilitatē dñi dei nostri
descendentis ad supbiā nostrā: ꝛ signa
bar iā signo crucis ei⁹: et condiebar e-
ius sale: iā inde ab vtero matris mee: q̄
multū sperauit in te. Vidisti dñe cū ad
huc puer essem ꝛ quadā die pressus sto
machi dolore repente estuarē pene mo-
riturus vidisti de⁹ me⁹: q̄m custos meus
eam eras: quo motu animi ꝛ qua fide
baptismū xp̄i tui dei ꝛ dñi mei flagita-
ui a pietate matris mee ꝛ matris oim
nr̄z ecclie tue. Et cōturbata mater car
nis mee: q̄m ꝛ sempiternā salutē meam
charius parturiebat corde casto in fide
tua iam curaret festinabunda vt sacra
mentis salutarib⁹ initiarer et ablueret
tu dñe Iesu cōfitens i remissionē pctō
rū nisi statī recreat⁹ essem. ¶ Di-
lata est itaq̄ mūdatio mea: quasi neces
se esset vt adhuc sordidarer si viuerem
quia videlicet post lauacrum illud ma
ior ꝛ periculosior in sordibus delictorū
reat⁹ foret. Ita iā credebā et illa ꝛ oīs
domus: nisi pater sol⁹: q̄ tū nō euicit in
me ius materne pietatꝭ quo min⁹ i xp̄z
crederē: sicut ille nondum crediderat.
Nā illa satagebat vt tu mihi pater es-
ses deus me⁹ potius q̄ ille. ꝛ in hoc ad
iuuabas eā: vt superaret virū cui melior
seruiebat. qꝛ et i hoc tibi vtiq̄ iubēti ser
uiebat. Rogo te deus me⁹ vellē scire si
tu etiā velles. quo consilio dilatus sum
ne tūc baptizarer. vtrum bono meo mi
hi quasi laxata sint lora peccādi: an nō
laxata sint. Vñ ḡ etiam nūc de aliis at
q̄ aliis sonat vndiq̄ in auribus nostris
sine illū: faciat q̄ vult: nondum enim ba
ptizatus est. ꝛ tū in salute corporis non
dicim⁹. sine: vulneref amplius nondum
eni sanat⁹ est. Quanto ergo melius vt
cito sanarer. ꝛ id ageretur mecū meorꝫ
meaq̄ diligentia. vt recepta salus ani-
me mee tuta eēt tutela tua q̄ dedisses
eā? Melius vo. Sed quot ꝛ quanti flu
ctus impendere tentationum post pue
riciam videbātur: nouerat eos iam illa
mater ꝛ territa per eos. vñ postea for-
maret: quā ipsam iā effigiē cōmittere
volebat. ¶ In ipsa tñ pue
ricia de qua mihi min⁹ q̄ de adolescen-
tia metuebat: nō amabā lrās ꝛ me i eas
vrgeri oderā: ꝛ vrgebar tñ ꝛ mihi bene
fiebat: nec faciebā ego bene. Nō eni di
scerē nisi cogerer. Nemo aūt iuit⁹ bene
facit: etiā si bonū est qđ facit. Nec qui
me vrgebant bene faciebāt: sꝫ bene mi-
hi fiebat abs te deus me⁹. Illi eni non
intuebantur quo referrē qđ me discere
cogebant: preterq̄ ad satiendas insati
abiles cupiditates copiose inopie et i-
gnominiose glorie. Tu vero cui nume-
rati sūt capilli nostri: errore omniū qui
mihi instabant vt discerem vtebaris ad
vtilitatem meā. meo aūt q̄ discere nole-
bam vtebaris ad penā meā: qua plecti
non erā indignus tantillus puer ꝛ tan
tus pctōr. Ita de nō bñfacientibus tu
bñfaciebas mihi. et de peccante meip-
so iuste retribuebas mihi. Iussisti enim
ꝛ sic est. vt pena sua sibi sit omnis inor
dinatus animus. Quid aūt erat cause
cur grecas lrās oderam: quibus pueru
lus iduebar ne nūc mihi qdē satis ex-
ploratū ē. Adamaueram enim latinas
non quas primi magistri: sed quas do-
cerēt q̄ grammatici vocanf. Nā illas p̄
mas vbi legere ꝛ scribere et numerare
discif: nō minus onerosas penalesq̄ ha
bebā q̄ omnes grecas. Vñ tñ ꝛ hoc ni
si de pctō ꝛ vanitate vite: qꝛ caro erat ꝛ
spūs ambulans ꝛ nō reuertēs? Nam v-
tiq̄ meliores: qꝛ certiores erant prime
ille lrē qbus fiebat i me: ꝛ factum est et
habeo illud vt legam si qd scriptum in
uenio: ꝛ scribā ipe si qd volo. q̄ ipse q̄
bus tenere cogebar enee nescio cuius
errores oblitus errorꝫ meorū ꝛ plorare
didonem mortuam. quia se occidit ob
amorē: cum interea meipsum in his a te
morientē deus meus vita mea siccis ocu
lis ferrē miserrimus. ¶ Quid
eni miserius misero nō miserante seipꝫ
ꝛ flēte didonis mortē q̄ fiebat amando
eneam. non flente autem mortē suam q̄
fiebat nō amando te? Deus lucem cor-
dis mei et panis oris intus anime mee

⁊ virtus maritans mentē meā et sinū cogitationis mentis mee. non te amabā: et fornicabar abs te: et fornicanti sonabāt vndiq̧ euge euge. Amicitia eni huiꝰ mūdi fornicatio ē abs te. Et euge euge dicit vt pudeat si non ita hō sit. Et hec nō flebā s; flebā didonē extinctā; ferroq̧ extrema secutā. sequēs ipse extrema cōdita tua relicto te. et t'ra iēs i terram. ⁊ si ꝓhiberer ea legere dolerē q2 nō legerē qđ dolerē. Tali dementia honestiores ⁊ vtiliores lr̄e putantur: q̄ ille q̄bus legere ⁊ scribere didici. Sed nunc in animā meā clamet deus meꝰ ⁊ veritas tua dicat mihi. Nō ē ita. Melior est prorsus doctrina illa prior. Nā ecce paratior sū obliuisci errores enee atq̧ oia eiusmodi q̄ scribere ⁊ legere At eni vela pendēt in liminibus grāmaticarū scholarū: sed non illa magis honorē secreti q̄ tegumentū erroris significant. Nō clamēt aduersum me q̄s iam nō timeo du; cōfiteor tibi q̄ vult aīa mea deus meus: ⁊ acq̄esco in reprehensione malaꝝ viaꝝ meaꝝ. vt diligam bonas vias tuas. Nō clamēt aduersu; me venditores grammatice vel emptores: si proponam eis iterrogās vtrum verum sit q̄ eneā aliquādo carthaginē venisse poeta dicit: idoctiores se nescire respōdebūt. doctiores aut etia; negabūt verū esse. P At si q̄ra; q̄bꝰ litteris scribātur enee nomē: omnes mihi q̄ hec viderūt verū respōdebūt scđ; id pactu; ⁊ placitum quo iter se hoīes ista signa firmarūt. Item si quera; q̄d horū maiore vite huius icōmodo quis q̧ obliuiscat legere et scribere: an poetica illa figmēta. quis nō videat quid responsurus sit: qui nō est penitus oblitus sui. Peccabā ego puer cum illa inania istis vtilioribus amore ꝓponebā vel potiꝰ ista oderā: illa amabā. Ia; vero vnū ⁊ vnum duo: duo ⁊ duo quatuor: odiosa cantio mihi erat: ⁊ dulcissimum spectaculū vanitatis: equus ligneus plenꝰ armatis ⁊ troie icendiū atq̧ ipsius vmbra creuse. Cur ergo grecam etiam grammaticam oderā; talia cātante;: Nam ⁊ homerus peritus texere tales fabellas ⁊ dulcissime vanus est: mihi tā amarus erat puero. Credo etiā grecis pueris virgilius ita sit: cum eu; sic discere cogunt: vt ego illum. videlicet difficultas omnino ediscende lingue peregrine: qua si felle aspergebat oēs suauitates grecas fabulosarum narrationum. Q Nulla enim verba illa noueram. ⁊ seuis terroribus ac penis vt noscerem instabat mihi vehemēter. Nam ⁊ latina aliq̄n infans vtiq̧ nulla nouerā: ⁊ tā aduertēdo didici sine vllo metu atq̧ cruciatu: iter etia; blandimenta nutricum ⁊ ioca arridentiu; ⁊ leticias alludentiu;. Didici vero illa sine penali onere vrgentiu; cum me vrgeret cor men; ad piēda concepta sua q̄ nō possem nisi aliqua verba didicissem nō a docentibus sed a loquentibus in quorum auribus ⁊ ego parturieba; quicquid sentiebam. Hinc satis elucet maiore; habere vim ad discenda ista liberam curiositatem q̄ meticulosam necessitatem. Sed illius fluxum restrigis legibus tuis deus: legibus tuis a magistrorum ferulis vsq̧ ad tentationes martyrum valentibus legibus tuis miscere salubres amaritudines reuocātes nos a te iocunditate pestifera qua recessimus a te. Exaudi dn̄e deprecationem meam: nec deficiat anima mea sub disciplina tua. neq̧ deficiam in cōfitendo tibi miseratiōes tuas: quibus eruisti me ab oībꝰ meis viis pessimis: vt dulcescas mihi super omnes seductiōes quas sequebar ⁊ amē te validissime: ⁊ amplexer manum tuam totis precordiis meis. vt eruas me ab omni tentatiōe vsq̧ in finem. Ecce eni; tu domine rex meꝰ ⁊ deꝰ meꝰ: tibi seruiat q̄cq̄d vtile puer didici: tibi seruiat qđ loq̄r ⁊ scribo ⁊ lego ⁊ numero. Q nā cū discerē vana tu mihi disciplinā dabas: et i eis vanis pctā delectationū meaꝝ dimisisti mihi. R Didici eni i eis multa verba vtilia sed et in rebus non vanis disci possunt. et ea via tuta est in qua pueri ambularēt. Sed ve tibi flumen moris humani. Quis resistet tibi. Quandiu non siccaberis? Quousq̧ volues eue filios in

mare magnum ꝛ formidolosum qđ vix transeunt qui lignum conscenderint. Nonne ego intelligo ꝛ tonantem iouē ꝛ adulterātem? Et vtiq; nō posset hec duo: sed actuz est vt haberet auctoritatem ad imitandum verū adulterium: lenocinante falso tonitru. Quis autē penulatorum magistrorū audit aure sobria ex eodē puluere hoīem clamātem ꝛ dicentē. fingebat hec homerus et humana ad deos transferebat: diuina mallem ad nos. Sed verius dicit̄ q̄ fingebat hec quidē ille. sed hominibus flagitiosis diuina tribuēdo: ne flagitia flagitia putarent̄: ꝛ vt quisq; ea fecisset nō homines perditos sed celestes deos videretur imitatus. Et tamē o flumē tartareū: iactant̄ in te filii hominū cū mercedibus vt hec discant: ꝛ magna res agitur: cum hoc agit̄ publice in foro. in conspectu legū sup mercedē salaria decernētium: ꝛ saxa tua percutis ꝛ sonas dicēs. Hinc verba discuntur: hinc acquiritur eloquentia rebus persuadendis sententiisq; explicandis maxime necessaria. S Ita vero nō cognosceremus verba hec: imbrem aureum ꝛ gremium: ꝛ fucum ꝛ tēpla celi: et alia v̄ba q̄ in eo loco scripta sūt: nisi therentius īduceret nequā adolescētem proponentem sibi iouē ad exemplum stupri: dum spectat tabulā quādam pictam ī pariete: vbi ierat pictura hec. Iouē quo pacto diane misisse aiūt ī gremium quēdā imbrem aureum: fucum factū mulieri. Et vide quēadmodum se cōsistat ad libidinē quasi celesti magisterio. At quē deum inquit? Qui templa celi summo sonitu cōcutit. Ego homūcio id nō facerem? Ego vero illud spōte feci ac libens. Nō omnino per hanc turpitudiē verba ista commodius discūtur: sed per hec verba turpitudo illa cōfidentius perpetrat̄. Nō accuso verba quasi vasa electa atq; preciosa sed vinū erroris qđ in eis nobis propinabat̄ ab ēbriis doctoribus. et nisi biberem⁹ cedebamur. nec appellare ad aliquē iudicē sobriū licebat. Et tū ego de⁹ me⁹ ī cui⁹ cōspectu iā secura est recordatio mea libent̄ hec didici: et in eis delectabar miser et ob hoc bōe spei puer appellabar. ¶

Sine me deus meus dicere aliquid et de ingenio meo munere tuo: in quibus a me deliramentis atterebatur. Proponebat̄ eni mihi negociū aīe mee satis inquietū p̄mio laudis et decoris: vel plagaꝝ metu: vt dicerē v̄ba iunonis irascētis et dolentis q̄ nō posset italia teucroꝝ auertere regē. Que nunq̄ iunonē dixisse audierā: sꝫ figmētorū poeticoꝝ vestigia errātes sequi cogebamur: et tale aliquid dicere solutis v̄bis q̄le poeta dixisset v̄sibus. Et ille dicebat laudabili⁹ in quo pro dignitate adūbrate persone ire ac doloris similior affectus eminebat: verbis sententias cōgruentes vestientibus. Ut quid mihi illud o vera vita mea de⁹ meus? quid mihi recitanti acclamabat̄ pre multis coetaneis et collectoribus meis? Nōne ecce illa omnia fumus et vētus? Ita ne aliđ non erat vbi exerceret̄ ingenium meū et ligua mea? Laudes tue dn̄e laudes tue per scripturas tuas suspēderēt palmitem cordis mei: et non raperet̄ p inania nugaꝝ turpis preda volatilibus: Nō eniꝫ vno mō sacrificatur trāsgressoribus angelis. Quid aūt mirum q̄ ī vanitates ita ferebar et a te de⁹ meus ibā foras: qn̄ mihi imitāti proponebantur hoīes qui aliq̄ facta sua nō mala si cū barbarismo aut solecismo enunciarent reprehēsi cōfūdebātur. si aūt libidines suas ītegris et rite cōsequentib⁹ v̄bis copiosse ornateq; narrarēt: laudati glo riabātur. V Uides hec dn̄e et taces longanimis et multū misericors et verax. Nūqđ semp tacebis? et nō eruis de hoc imanissimo ꝓfundo querentem te animā et sitiētē delectationes tuas et cuius cor dicit tibi. q̄siui vultū tuū: vultū tuum dn̄e reqram. Nā iui lōge a vultu tuo: in affectu tenebroso. Non eī pedib⁹ āt spaciis locorū it̄ abs te: aut redit̄ ad te. Aut vero filius ille tu⁹ minor equos aut curr⁹ vel naues q̄siuit aut auolauit penna visibili: aut moto poplite iter egit: vt in longinqua re-

Plato de Rep.

gione viuēs ꝓdige dissiparet qd̄ dede-
ras proficiscenti. Dulcis pater q2 dede
ras: ⁊ egeno redeunti dulcior. In affe-
ctu ergo libidinoso: id ei est tenebroso:
atq3 id est longe a vultu tuo. Vide dn̄e
deus: ⁊ patienter vt vides: vide quomo
do diligēter obseruent filii hoīm pacta
litterarꝫ ⁊ sillabarꝫ accepta a prioribus
locutoribus: ⁊ a te accepta eterna pa-
cta ꝑpetue salutis negligāt. vt qui illa
sonorꝫ vetera placita teneat aut doceat
si contra disciplinam grammaticā siue
aspiratione prime sillabe ominem dixe
rit magis displiceat hoīb⁹: q3 si contra
tua precepta hoīez oderit cū sit homo
X Quasi vero quēlibet inimicū
hominē pniciosius sentiat: q3 ipm odiū
quo in eū irritat: aut vastet quisq3 per
sequēdo aliū grauī⁹ quē cor suū vastat
inimicādo. Et certe nō est īterior lrar
sciētia quē scriptura ɔsciētia id se alii
facere qd̄ nolit pati. Quā tu secret⁹ es
habitans in excelsis in silentio deus so
lus magnus: lege infatigabili spargēs
penales cecitates supillicitas cupidita
tes. Cum hō eloquētie famam querit
astans an̄ hoīem iudicem circunstante
hoīm multitudine: inimicū suum odio
immanissimo insectans: vigilantissime
cauet ne per lingue errorem dicat om̄i
nes: ⁊ ne ꝑ mētis furorem hominē aufe
rat ex hoībus non cauet. Horū ego pu
er morum in lumine iacebā miser: ⁊ hu
ius arene palestra erat illa vbi magis
timebā barbarismū facere: quē cauebam
si facerē nō facientibus inuidere. Dico
eni ⁊ cōfiteor tibi de⁹ meus in quibus
laudabar ab eis: quibus placere tunc
mihi erat honeste viuere. Nō eni3 vide
bā voraginē turpitudinis in quā proie
ctus eram ab oculis tuis. Nam in illis
iā quid me fedi⁹ fuit: vbi etiam talib⁹
displicebā fallēdo inumerabilibus mē
daciis ⁊ pedagogum ⁊ magistros ⁊ pa
rentes amore ludendi: studio spectādi
nugatoria: ⁊ imitandi ludicram inquie
tudinē? Y Furta etiā facie
bā de cellario parentū ⁊ de mēsa: vl' gu
la imperitante: vel vt haberē qd̄ dare3
pueris ludum suum mihi quo pariter
vtiq3 delectabātur tn̄ vendētibus. In q̄
etiam ludo fraudulentas victorias: ip
se vane excellētie cupiditate vict⁹ sepe
aucupabar. Quid aūt tā nolebā pati:
atq3 atrociter si deꝓhēderē quez id qd̄
aliis faciebam ⁊ si deprehensus argue
rer seruire magis quez cedere libebat.
Istane ē inocētia puerilis? Nō ē dn̄e nō
est: oro te deus me⁹. Nā hec ipa sūt q̄ a
pedagogis ⁊ magistris: a nucib⁹ ⁊ pilu
lis ⁊ passeribus: ad prefectos ⁊ reges:
aurum. predia mancipia: hec ipsa om̄i
no succedētib⁹ maiorib⁹ etatib⁹ transe
unt: sicuti ferulis maiora supplicia suc
cedūt. Humilitatis ergo signum in ista
tura puericie rex noster ꝓbasti cū aisti
taliū est regnum celorū. Sed tn̄ dn̄e ti
bi excellentissimo atq3 optimo condito
ri ⁊ rectori vniuersitatis deo nostro gra
tias etiā si me puerū tantum esse volu
isses. Erā eni etiā tūc viuebam atq3 sē
tiebā: meāq3 incolumitatē vestigium se
cretissime vnitatis ex qua era3 cure ha
bebā: custodiebā interiore sensu itegri
tatem sensuū meorum: inq3 ipsis puis
paruarūq3 rerꝫ cogitationib⁹ veritate
delectabar. Z Falli nolebam:
memoria vigebā locutione instruebar:
amicia mulcebar: fugiebā dolorem ab
iectionē: ignorātiam. Quid in tali ani
māte non mirabile atq3 laudabile? At
ista om̄a dei mei dona sunt. nno mihi ego
dedi hec: ⁊ bona sunt. ⁊ hec omnia ego
Bonus ergo est qui fecit me: ⁊ ipse est
bonū meum: ⁊ illi exulto bonis omnibus
quibus puer era3. Hoc eni3 peccaba3
ꝙ non in ipso sed in creaturis ei⁹ me at
q3 ceteras voluptates: sublimitates ve
ritates querebā: atq3 ita irruebā ī dolo
res: ɔfusiones: errorea. Gratias tibi dulce
do mea ⁊ honor meus: ⁊ fiducia mea
deus meus: Gratias tibi dn̄e de donis
tuis: sed tu mihi ea serua. Ita eni3 ser
uabis me: ⁊ augebuntur ⁊ ꝑficiētur q̄
dedisti mihi. ⁊ ero ipe tecum: quia ⁊ vt
sim tu didisti mihi.

¶ Explicit liber primus.

Incipit secundus.

A

Ecordari volo trāsactas feditates meas et carnales corruptiones aīe mee: non ꝙ eas amē: sed vt amem te deus meus. Amore amoris tui facio istud: recolens vias meas nequissimas in amaritudine recogitationis mee. vt tu dulcescas mihi dulcedo non fallax: dulcedo felix ⁊ secura. ⁊ colligens me a dispersione in qua frustatim discissus sum: dū ab vno te auersus in multa euanui. Exarsi enim aliquando satiari in inferis in adolescentia. ⁊ siluescere ausus sum varijs ⁊ vmbrosis amoribus: ⁊ cōtabuit spes mea: ⁊ putrui corā oculis tuis placēs mihi ⁊ placere cupiens oculis hominum. Et qd erat. quod me delectabat: nisi amare et amari? Sz nō tenebatur mod⁹ ab aio vsq; aīm: quatenus est luminosus limes amicitie: sz exalabant nebule de limosa cōcupiscentia carnis ⁊ scatebra pubertatis: ⁊ obnubilabant atq; obscurabant cor meum. vt non discerneretur serenitas dilectionis a caligine libidīs Vtrunq; in confuso: estuabat et rapiebat imbecillem etatem per abrupta cupiditatum: atq; mersabar gurgite flagitiorū. Inualuerat sup me ira tua et nesciebā. Obsurdueram stridore cathene mortalitatis mee: pena superbie aīe mee: ibā lōgi⁹ a te: ⁊ sinibas ⁊ iactabar ⁊ effundebar ⁊ diffluebā ⁊ ebulliebā: per fornicatiōes meas ⁊ tacebas. B O tardū gaudiū meū. Tacebas tūc et ego ibā porro longe a te i plurima ⁊ plura sterilia semīa dolor̄ supba deiectiōe ⁊ inqeta lassitudine. Quis mihi moderaret erūnā meā ⁊ nouissimarū rer̄ fugaces pulchritudines i vsū vteret: earūq; suauitatib⁹ metas pfigeret: vt vsq; ad cōiugale lit⁹ exestuarēt fluct⁹ etatis mee: si tranquillitas in eis nō poterat eē fine procreādor̄ liberor̄ ꝯtēta. sicut precribit lex tua dñe: q formas etiā ppagi nē mortalitatis nostre potēs īponere leuem manū ad tēperamētū spinarum a paradiso tuo seclusarum? Nō eni longe est a nobis oipotentia tua: etiā cū lōge sumus a te. Aut certe sonitū nubiū tuarū vigilātius aduerterē. Tribulationē aūt carnis habebūt hmōi. Ego aūt vobis parco. Et bonū ē hoi mulierē nō tāgere. Et q sine vxore ē cogitat ea q̄ sunt dei quō placeat deo. Qui aūt matrimonio iunct⁹ ē: cogitat ea que sūt mūdi quō placeat vxori. Has ergo voces exaudirē vigilātior: ⁊ abscissus ꝓpter regnū celorū felicior expectarē amplex⁹ tuos. Sz efferbui miser sequēs īpetū flux⁹ mei relicto te: ⁊ excessi omnia legitima tua: nec euasi flagella tua Quis ei hoc mortaliū? Nā tu semper aderas misericorditer seuiēs ⁊ amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iocūditates meas: vt ita quererē sine offensione iocūdari. Et vbi hoc possem nō iuenirē quicq̄: pter te dñe: pter te q fingis dolorē in precepto: ⁊ pcutis vt sanes: ⁊ occidis nos ne moriamur abs te. Vbi erā ⁊ q̄ lōge exulabā a delicijs domus tue: āno illo sextodecimo etatis carnis mee cū accepit in me sceptrū: ⁊ totas man⁹ ei dedi vesania libidīs licētiose p dedec⁹ hūanū: illicite autē p leges tuas? Nō fuit cura meorum ruentem excipe me matrimonio: sz cura fuit tantū vt discerē sermonē facere q̄ optimū ⁊ psuadere dictiōe. Et āno q dē illo itermissa erāt studia mea: dū mihi reducto a madauris i qua vicina vrbe iā cepera literature atq; oratorie pcipiende gra pegrinari longinquioris apd carthaginē pegrinatiōis sumptus pparabant aiositate magis q̄ operib⁹ pris municipiis. thagastensis admodū tenuis. Cui narro hec? C Neq; ei tibi de⁹ me⁹: sz apud te narro hec generi meo generi humano. q̄tulacūq; ex particula incidere pōt in istas meas literas. Et vt qd hoc? Vt vice ego ⁊ qsquis hec legit: cogitemus de q̄ pfūdo clamandum sit ad te. Et qd ppius auribus tuis si cor cōfitens ⁊ vita ex fide est? Quis eni non extollebat laudibus

tunc hoīez patrem meū. qđ vltra vires
rei familiaris sue ipēderet filio qcqđ ēt
lōge pegrināti studiorꝫ cā op⁹ ēēt? Mul
torꝫ ei ciuiū lōge opulētorꝫ nullum tale
negociū p liberis erat. Cui iterea nō sa
tageret idē pater q̄lis crescerē tibi aut
q̄ cast⁹ essē. dū mō essē disert⁹ vel desert⁹
poti⁹ a cultura tua de⁹. q̄ es vn⁹ ver⁹ et
bon⁹ dn̄s agri tui cordis mei. Sꝫ vbi se
xto illo ⁊ decimo anno interposito otio
ex necessitate domestica feriatus ab oī
schola cū parentibus esse cepi: excesse
runt caput meū vepres libidinū: ⁊ nul
la erat eradicās manus. Quinimmo
vbi me ille pater in balneis vidit pube
scentem: ⁊ inquieta indutum adolescē
tia: q̄si iā ex hoc i nepotes gestiret gau
dens matri indicauit: gaudens vinolē
tia: in qua te mūdus iste oblit⁹ est crea
torem suū: ⁊ creaturā tuā pro te ama
uit diuino inuisibili: puerse atqꝫ inclina
te in ima volūtatis sue. Sꝫ matris i pe
ctore iam inchoaueras templum tuum
⁊ exordiū sancte habitatiōis tue. Nā
ille adhuc cathecuminus: ⁊ hec recēs
erat. Itaqꝫ illa exiliuit pia trepidatiōe
ac tremore: ⁊ q̄uis mihi nōdū fideli: ti
muit tn̄ vias distortas: in quib⁹ ambu
lant q̄ ponūt ad te tergū ⁊ non faciem
Hei mihi ⁊ audeo dicere tacuisse te de
us me⁹ cū irē ad te lōgi⁹. Ita ne tu ta
cebas tūc mihi. Et cuius erāt nisi sua
verba illa p matrē meā fidelē tuā que
cantasti in aures meas. Nec inde q̄cq̄
descendit in cor meū vt facerem illud.
Volebat eñ illa ⁊ secreto memini vt mo
nuerit cū sollicitudine ingenti ne forni
carer: maximeqꝫ ne adulterarē cuiusq̄
vxorē. Qui mihi monit⁹ muliebres vi
debantur: quibus obtēpare erubescerē
Illi aūt tui erāt ⁊ nesciebā: ⁊ te tacere
putabā atqꝫ illā loqui p quam mihi tu
nō tacebas: ⁊ in illa cōtēnebaris a me
filio eius: filio ancille tue seruo tuo.
D Sꝫ nesciebā: ⁊ preceps ibam tan
ta cecitate: vt inter coetaneos meos pu
deret me minoris dedecoris: q̄ audie
bam eos iactantes flagitia sua: ⁊ tanto
gloriātes magis q̄to magis turpes es
sent: ⁊ libebat malum facere non soluꝫ
libidine facti verūetiaꝫ laudis. Quid
dignū est vituperatione: nisi vitium. Ego
ne vituparer vitiosior fiebā: et vbi non
suberat quo amisso equarer perditꝫ fin
gebā me fecisse quod nō feceraꝫ: ne vi
derer abiectior quo eram innocentior:
et ne vilior haberer quo eram castior.
Ecce cū quibus comitibus iter agebā
platearū babilonie: ⁊ volutabar in ce
no eius tanq̄ in cinamomis ⁊ vnguen
tis preciosis: et in vmbilico eius quo te
nacius hererē. Calcabat me inimicus
inuisibilis ⁊ seducebat me: qr ego sedu
ctilis eram. Non enim ⁊ illa q̄ iam de
medio babylonis fugerat: sed ibat i ce
teris eius tardior mater carnis mee si
cut monuit me pudicitiam: ita curauit
qđ de me viro suo audierat. Iamqꝫ pe
stilentiosum ⁊ in posterū piculosum sen
tiebat coercere termino cōiugalis affe
ctus si resecari ad viuuꝫ nō poterat. nō
curauit hoc: qr metus erat ne impedi
retur spes mea compede vxoria. Non
spes illa quā i te futuri seculi habebat
mater: sed spes literarū quas vt nosseꝫ
nimis volebat parēs vterqꝫ. Ille quia
de te prope nihil cogitabat. de me autē
inania: illa aūt quia non solū nullo de
trimento: sed etiā nonnullo adiumento
ad te adipiscendum profutura existi
mabat vsitata illa studia doctrine. Ita
enim conicio recolens vt possum mo
res parentū meorꝫ. E Relaxabātur
etiā mihi ad ludendū habene vltra tem
peramentum seueritatis in dissolutio
nē affectionū variarū: ⁊ in omnib⁹ erat
caligo intercludens mihi de⁹ me⁹ sere
nitatē veritatis tue: ⁊ prodiebat tanq̄
ex adipe iniq̄tas mea. Furtū certe pu
nit lex tua dn̄e: ⁊ lex scripta in cordib⁹
hoīm quā ne ipsa quidē delet iniquitas
Quis enī fur equo animo furem pati
tur? Nec copiosus adactum inopia et
ego furtū facere volui ⁊ feci nulla com
pulsus egestate: nisi penuria ⁊ fastidio
iustitie ⁊ sagina iniquitatis. Nam id
furatus sum quod mihi abundabat: et
multo melius. Nec ea re volebam frui
quam furto appetebam: sed ipso furto
⁊ peccato. Arbor erat pirus in vicinia

vinee nostre pomis onusta nec forma nec
sapore illecebrosis. Ad hanc excutien=
dā atq asportādā nequissimi adolescē
tuli perreximus nocte intempesta:quo
usq ludum de pestilentie more in areis
produxeramus:⁊ abstulimus inde one
ra ingentia:non ad nostras epulas sed
vel proiicienda porcis etiam si aliquid
inde comedimus :dum tamen fieret a
nobis ꝙ eo liberet quo non liceret. Ec
ce cor meum deus meus:ecce cor meū
quod miseratus es in ymo abyssi. Di=
cat tibi nunc ecce cor meum quid tibi
querebat vt essem gratis malus:et ma
licie mee causa nulla esset nisi malicia.
Feda erat et amaui eam. Amaui
perire:amaui defectum meum:nō illō
ad quod deficiebam:sed defectum me=
um ipsum amaui turpis anime ⁊ dissi=
liens a firmamēto tuo in exterminium
non dedecore aliquid sed dedec⁹ appe
tens. F Etenim species
est pulchris corporibus ⁊ auro et argē
to et omnibus et in contactu carnis cō
gruentia valet plurimum.ceterisq sen
sibus est sua cuiq accommodata modi
ficatio corporum habet etiam honor tē
poralis ⁊ imperitandi atq superandi po
tentia suum decus.vnde etiam vindicte
auiditas oritur:⁊ tamen in cuncta hec
adipiscenda non est egrediendum abs
te domine:neq deuiandum a lege tua
Et vita qua hic viuimus habet illece=
bram suā propter quēdam modum de=
coris sui ⁊ conuenientiam cum his om
nibus infimis pulchris. Amicitia quo
q hominū caro nodo dulcis est propter
vnitatem de multis animis. Propt' vni
uersa hec atq huiusmodi petm admit
tit:dum immoderata in ista inclinatio=
ne cum extrēa bona sint meliora ⁊ sum
ma deserūtur tu dñe deus noster ⁊ veri
tas tua ⁊ lex tua. Habēt enī hec ⁊ ima
delectationes:sed non sicut deus meus
qui fecit omnia.quia in ipso delectatur
iustus:⁊ ipse est delicie rectorum corde
Cum itaq de facinore querit qua cau
sa factum sit:credi non solet nisi cū ap=
petitus adipiscendi alicuius illorū bo
nor q infima diximus eē potuisse appue
rit:aut metus amittendi. Pulchra sūt
enim ⁊ decora q̄q̄ p bonis supiorib⁹ et
btificis abiecta et iacētia. Homicidiū
fecit. Cur fecit? Adamauit eius coniu
gē aut pdium:aut voluit depredari vn=
de viueret:aut timuit ab illo tale aliqd
amittere:aut lesus vlcisci se exarsit. nū
homicidium sine causa faceret ipo ho=
micidio delectatus. Quis crediderit?
Nam et de quo dictum est ve cordi et ni
mis creduli homine ꝙ gratuito potius
mal⁹ atq crudelis erat. Predicta ē ta
mē causa ne per otiū inquit torpesceret
manus aut animus. Quare id quoq
Cur ita? Ut scilicet illa exercitatione
sceler capta vrbe honores/impia/diui
tias assequeret:et careret metu legum:et
difficultate rer ppt' iopiā rei familia=
ris:et cōscietiā sceler. Nec ipe igit ca=
tilina amauit facinora:s vtiq aliud cu
ius causa illa faciebat. G
Quid ego miser in te amaui:o furtum
meū o facinus illud meū nocturnū sex
decimi anni etatis mee? Non enim pul
chrum eras cum furtum esses. Aut vo
aliquid est vt loquar ad te? Pulchra e
rant poma illa que furati sumus: quo=
niā creatura tua erant pulcherrime om
um creator:oium deus bone:deus sum
mum bonum et bonum et verum meū.
Pulchra erant illa poma:s non ipa cō
cupiuit anima mea miserabilis. Erat
ei mihi meliorū copia:illa aūt decerpsi
tantum vt furarer. Nā decerpta pieci
epulatus inde solā iniquitatē qua leta
bar fruens. Nam et si qd illor pomorū
intrauit in os meū:cōdimētū ibi facin⁹
erat. Et nunc dñs deus me⁹ q̄ro quid
me in furto delectauerit:et ecce species
nulla est. Non dico sicut in equitate at
q prudētia:sed neq sicut in mente ho
minis atq memoria:et sensibus et vege
tante vita.neq sicut speciosa sunt side
ra et decora locis suis:et terra et ma=
re plena fetibus qui succedunt nascen
do descedentibus non saltem vt est que
dam defectiua species et vmbratica vi=
ciis fallentibus. Nam et superbia celsi
tudinem imitat cū tu sis vnus sup om
nia de⁹ excelsus. Et ambicio quid nisi

honores querit et gloriam: cum tuscis cunctis honorandus vnus et gloriosus ineternum. Et seuitia potestatem timeri vult. Quis autem timendus nisi vnus deus: cuius potestati eripi aut subtrahi quid pot: quando et vbi aut quo vel a quo pot? Et blanditie lasciuientium amari volunt: sed neque blandius est aliquid tua charitate: nec amatur quicquam salubrius quam illa pre cunctis formosa et luminosa veritas tua. Et curiositas affectare videtur studium scientie: cum tu omnia summe noueris. Ignorantia quoque ipsa atque stulticia simplicitatis et innocentie nomine tegitur: quia te simplicius quicquam non reperitur. Quid autem te innocentius quando quidem opera sua malis inimica sunt. Et ignauia quasi quietem appetit. Que vero quies certa preter dominum. Luxuria satietatem atque abundantiam se cupit vocari: tu autem es plenitudo et indeficiens copia incorruptibilis suauitatis. Effusio liberalitatis obtendit vmbram: sed bonorum omnium largitor affluentissimus tu es. Auaritia multa possidere vult: et tu possides omnia. Inuidia de excellentia litigat quid te excellentius? Ira vindictam querit: te iustius quis vindicat? Timor insolita et repentina exhorrescit: rebus que amantur aduersantia: dum precauet securitati. Tibi enim quid insolitum: quid repentinum? Aut quis a te separat quod diligis? Aut vbi nisi apud te firma securitas? Tristicia rebus amissis contabescit quibus se ablectabat cupiditas: quia ita sibi nollet sicut tibi auferri nihil potest. Ita fornicatur anima cum auertitur abs te et querit extra te ea que pura et liquida non inuenit nisi cum redit ad te. Peruerse te imitantur omnes qui longe se a te faciunt: et extollunt se aduersum te. Sed etiam sic te imitando indicant creatorem te esse omnis nature: et ideo non est quo a te omnino recedatur. Quid ergo in illo furto ego dilexi: et in quo dominum meum vel vitiose atque peruerse imitatus sum? An libuit facere contra legem: saltem fallacia: quia potentatu non poteram: et vt mancam libertatem captiuus imitarer faciendo impugne: quod non licere tenebrosa omnipotentie similitudine. Ecce est ille seruus fugiens dominum suum et consecutus vmbram. O putredo, o monstrum vite et mortis profunditas. Potuit ne libere quod non licebat non ab aliud nisi quia non licebat? Quid retribuam domino quod recolit hec memoria mea et anima mea non metuit inde? Diligam te domine et gratias agam et confitear nomini tuo quoniam tanta dimisisti mihi mala et nefaria opera mea. Gratie tue deputo et misericordie tue: quod peccata mea tanquam glaciem soluisti: gratie tue deputo et quecunque non feci mala.

Quid enim non facere potui: qui etiam gratuitum facinus amaui? Et omnia michi dimissa esse fateor: et que mea sponte feci mala: et que te duce non feci. Quis est hominum: qui suam cogitans infirmitatem audet viribus suis tribuere castitatem atque innocentiam suam: vt minus amet te: quasi minus ei necessaria fuerit misericordia tua qua donas peccata conuersus ad te? Qui enim vocatus a te sequutus est vocem tuam: et vitauit ea que me de ipso recordantem et fatentem legit: non me derideat ab eo medico egrum sanari: a quo sibi prestitum est vt non egrotaret: vel potius vt minus egrotaret. Et ideo te tantundem immo vero amplius diligat: quia per quem me videt tantis peccatorum meorum langoribus exui: per eum se videt tantis peccatorum langoribus non implicari. Quem fructum habui miser aliquando in his que nunc recolens erubesco: maxime in illo furto in quo ipsum furtum amaui nihil aliud cum et ipsum esset nihil? Et eo ipso ego miserior. Et tamen solus id non fecissem: sic recordor animum tunc meum: solus omnino id non fecissem. Ergo ibi amaui etiam consortium eorum cum quibus id feci. Non ergo nihil aliud quam furtum amaui: immo vero nihil aliud quia et illud nihil est. Quid est re vera? Quis est qui doceat me nisi qui illuminat cor meum et discernit vmbras eius.

Quid est quod mihi venit in mentem querere et discutere et considerare? Quia si tunc amarem poma illa que furatus sum et eis frui cuperem: possem etiam solus si satis esset committere illam iniquitatem: qua peruenirem ad

voluptatem meam. nec confricatiōe cō
sciorum animorum accenderem pruri-
tū cupiditatis mee. Sed quoniam in il
lis pomis voluptas mihi non erat. ea
erat in ipso facinore quā faciebat con-
sortium simul peccantiū. Quid erat il
le affect⁹ animi. certe enī plane turpis
erat nimis. ⁊ ve mihi erat qui habebā
illum. Sed tamē quid erat. Delicta q̄s
itelligit. Risus erat: quasi titillato cor-
de: q̄ fallebam⁹ eos: qui hec a nobis fi
eri non putabāt: ⁊ vehementer nolebāt
Cur ergo eo me delectabat: quo id non
faciebam solus. An quia etiā nemo fa
cile solus ridet? Nemo quidem facile:
sed tamen etiam solos ⁊ singulos ho-
mines: cum alius nemo presens est. vin
cit risus aliquando: si aliquid nimis ri
diculum vel sensibus occurrerit vel a-
nimo. At ego solus illud non facerem
non facerem omnino solus. ¶
Ecce est coram te deus meus viua re-
cordatio aie mee: solus non facerē fur-
tum illud: in quo me non libebat id q̄d
furabar: sed quia furabar q̄d me solum
facere prorsus non liberet nec facerem
O nimis iimica amicitia: seductio men
tis inuestigabilis ex ludo ⁊ ioco nocen
di auiditas: et alieni damni appetitus.
nulla lucri mei: nulla vlciscendi libidi-
ne: sed cum dicitur eamus faciemus: et pu-
det non esse impudētē. Quis exaperit
istā tortuosissimā ⁊ iplacatissimā nodo
sitatē. Feda est: nolo i eā intēdere nolo
eam videre. Te volo iustitia ⁊ inocētia
pulchra ⁊ decora honestis luminibus ⁊
insatiabili sacietate. Quies est apud te
valde ⁊ vita imperturbabilis. Qui in-
trat in te intrat in gaudiū dñi sui: ⁊ nō
timebit: ⁊ habebit se optime in optimo
Defluxi abs te ego et erraui deus me⁹
nimis deuius a stabilitate tua in adole
scentia: et factus sum mihi regio ege-
statis.

¶ Explicit liber secundus.

Incipit tertius.

Eni cartha-
ginē: ⁊ circūstrepebat
me vndiq̄ sartago fla
gitiorū amorū. Non-
dū amabā: ⁊ secretio
re idigentia oderam
me minus indigentē
Querebā quid amarē amās amare: ⁊
oderā securitatē et viā sine muscipulis
Nā fames mihi erat it⁹ ab iferiori ci-
bo teipso de⁹ me⁹ et ea fame nō esurie-
bā: s3 erā sine desiderio alimētoꝝ icor-
ruptibiliū: nō q2 plen⁹ eis erā: s3 quo i-
nanior eo fastidiosior: et ideo nō bñ va-
lebat aīa mea et vlcerosa proiiciebat se
foras miserabilit' scalpi auida contactu
sensibilium. Sed si nō haberent animā
non vtiq̄ amarentur. Amare et amari
dulce mihi erat: magis si etiam aman-
tis corpore fruerer. Venam igitur ami
citie coinquinabam sordibus concupi
scentie: candoremq̄ eius obnubilabā de
tartaro libidinis: et tamen fedus atq̄ i
honestus elegans et vrbanus esse gestie
bā abundanti vanitate. Rui etiā i amo
rē quo cupiebam capi. Deus meus mi-
sericordia mea quāto felle mihi suaui-
tatē illā et q̄ bon⁹ aspersisti: q2 et ama
tus sum: et perueni occulte ad vinculū
fruendi et colligabar letus erūnosis ne
xibus vt cederer virgis ferreis ardēti-
bus zeli et suspitionū et timorū et iraꝝ
atq̄ rixarum. Rapiebant me spectacu
la theatrica plena imaginibus miseria
rum mearū: et fomitib⁹ ignis mei. ¶
Quid est q̄ homo ibi vult dolere cū spe
ctat luctuosa et tragica: que tamen pa
ti ipse nollet. Et tamen pati vult ex eis
dolorem spectator: et dolor ipse est volu
ptas ei⁹. quid ē nisi miserabilis insania
Nā eo magis eis mouetur: quisq̄: quo
minus a talibus sanus est affectibus:
q̄q̄ cum ipse patitur miseria: cum ali-
is compatitur misericordia dici solet.
Sed qualis tandem misericordia in re
bus fictis et scenicis? Nō enim ad sub
ueniendum prouocatur auditor sed tā
tum ad dolēdū inuitatur. Et actori ea
rum imaginū amplius fauet cū ā plu⁹

dolet. Et si calamitates ille hominũ vł
antique vel false sic agantur: vt qui spe
ctat nõ doleat: abscedit inde fastidiens
⁊ reprehendens. Si aũt doleat manet ĩ
tentus ⁊ gaudens. Lachryme ꝗ aman
tur ⁊ dolores. Certe oĩs homo gaude⸗
re vult. An cũ miserũ neminem esse libe
at: libet tñ esse misericordem. Quod qꝛ
non sine dolore est: hac vna causa aman
tur dolores. Et hoc de illa vena amici⸗
tie est. Sed quo vadit: quo fluit? Ut q̃d
decurrit in torrentẽ picis bulliẽtis estꝰ
īmanis terrarũ libidinũ: ĩ quo ipsa mu
tatꝛ ⁊ vertitur per nutum propriũ de ce
lesti serenitate detorta atꝫ deiecta. Re
pudietꝛ ergo mĩa. Nequaꝗ̃ ergo amen
tur dolores aliquando. ꝓ
Sed caue ĩmũdiciã aĩa mea sub tuto⸗
re deo meo: deo patrũ nostroꝝ: et lauda
bili et superexaltato ĩ omnia secula. ca
ue ĩmundiciã. Neqꝫ eĩ nunc misereor:
sed tunc in theatris cõgaudebam amã
tibus cum se fruebantur ꝑ flagitia ꝗ̃⸗
uis hec imaginarie gererentur in ludo
spectaculi. Cũ aũt sese amittebãt qua
si misericors contristabar. et vtrunqꝫ de
lectabat tamen. Nũc ꝟo magis misere
or gaudẽtem in flagitio: ꝗ̃ velut dura
ꝑpessũ detrimẽto ꝑniciose voluptatis ⁊
amissione misere felicitatis. Hec cer⸗
te verior misericordia: sed nõ in ea de⸗
lectatꝛ cor. nã et si approbatꝛ officio cha
ritatis q̃ dolet miserũ: mallet tñ vtiqꝫ
non esse qd doleret qui germanitus mi
sericors est. Si eĩ est maliuola beniuolẽ
tia qd fieri nõ põt: põt et ille qui veraci
ter sinceriterqꝫ miseretur cupere eẽ mi
seros vt misereatur. Nõnullꝰ itaqꝫ do⸗
lor approbandus nullus amandus est
Hoc enĩ tu dñe deus q̃ aĩas amas: lon
ge alteqꝫ puriꝰ ꝗ̃ nos: et incorruptibili
us misereris ꝙ nullo dolore sauciaris.
Et ad hec q̃s idoneꝰ. At ego tũc miser
dolere amabã: et querebã vt esset quod
dolerẽ. qñ mihi in erumna aliena et fal
sa et saltatoria ea magꝭ placebat actio
hystrionis: neqꝫ alliciebat vehementiꝰ
qua mihi lachryme excutiebantꝛ. Quid
autem mirum cum infelix pecus aber
rans a grege tuo: et impatiẽs custodie
tue turpi scabie fedaret. ꝗ Et in⸗
de erant dolorũ amores nõ quibꝰ altiꝰ
penetrarer. nõ eni amabam talia perpe
ti qualia spectarẽ: sed q̃bus auditis et
fictis tanꝗ̃ in superficie raderer quos
tñ quasi vngues scalpentiũ feruidꝰ tu
mor et tabes et sanies horrida conseq̃
batur. Talis vita mea: nũq̃d vita erat
deus meus. Et circũuolabat sup me fi
delis a longe mĩa tua. In quãtas ini⸗
quitates distabui: et sacrilegam curiosi
tatem secutus sum: vt deserentem te de
duceret me ad ima infida et circũuen⸗
toria obsequia demoniorũ: quibꝰ im̃mo
labã facta mea mala: et in oĩbus flagel
labas me. Ausus sum etiam in celebri⸗
tate solẽnitatũ tuaꝝ ĩtra parietes ec⸗
clesie tue ꝯcupiscere et agere negociũ
ꝓcurãdi fructꝰ mortis. Uñ me verbe⸗
rasti grauibꝰ penis: sed nihil ad culpã
meã. O tu pregrãdis mĩa mea deꝰ meꝰ
refugiũ meũ a terribilibus nocentibus
in quibus vagatus sum ꝑsidenti collo
ad longe recedendum a te: amans vias
meas et nõ tuas: amans fugitiuã liber
tatẽ. Habebãt et illa studia que hone⸗
sta vocabãtꝛ ductũ suũ intuẽtẽ fora liti
giosa: vt excellerẽ in eis: eo laudabilior
quo fraudulentior. Tãta est cecitas ho
minum de cecitate etiam gloriantium.
ꝶ Et maior iã erã ĩ schola rhetoris
et gaudebã supbe: et tumebã typo ꝗ̃ꝗ̃
longe sedatior dñe tu scis: et remotꝰ oĩ
no ab euersionibus quas faciebãt euer
sores. Hoc eĩ nomen sceuũ: et dyaboli⸗
cũ velut insigne vrbanitatis est. Inter
quos viuebam pudore impudẽti: qꝛ ta
lis nõ erã et cũ eis erã. Et amicitiis eo
rũ delectabar aliqñ: a quorũ semper fa
ctis abhorrebã: hoc est ab euersionibꝰ
q̃bus ꝓterue insectabantꝛ ignotorũ ve⸗
recũdiã: quam proturbarẽt gratis illu
dendo atqꝫ inde pascẽdo maliuolas le⸗
ticias suas. Nihil est illo actu similius
actibus demonioꝝ. Quid itaqꝫ veriꝰ
ꝗ̃ euersores vocãtur. Euersi plane pri
us ipsi atqꝫ peruersi deridentibus eos
et seducentibus fallacibus occulte spi
ritibus: in eo ipso quo alios irridere a⸗
mant et fallere. Inter hos ego imbecilla

tunc etate discebam libros eloquētie: in qua eminere cupiebam fine dānabili et ventoso p gaudia vanitatis humane et vsitato iam discendi ordine peruenerā in librū quendā cuiusdaz ciceronis: cuius linguā fere oēs mirantur: pect⁹ nō ita. Sed liber ille ipsius exhortationez continet ad philosophiā: et vocaē hortēsius. Ille vo liber mutauit affectū meū et ad teipm dñe mutauit pces meas et vota ac desideria mea facit alia. Uiluit mihi repēte ois vana spes et immortalitatem sapientie cōcupiscebā estu cordis icredibili: et surgere iā ceperā vt ad te redirē. S Nō ei ad acuēdā līguā: qđ videbar emere maternis mercedib⁹: cū agerē annū etatis vndeuigesimū: iā defuncto patre āte biēniū Nō ergo ad acuendaz līguaz referebā illū librū. neqꝫ mihi locutionem: sꝫ qđ loquebaē psuaserat. Quomō ardebam deus meus: quomodo ardebam euolare a terrenis ad te: et nesciebā quid ageres mecū. Apud te est ei sapia. Amor aūt sapiētie grecū nomen habꝫ phiam quo me accendebant ille lr̄e. Sunt q̄ seducant per phiam magno et blando et honesto noie colorātes et fucantes errores suos. Et ppe oēs q̄ ex illis et supra tpibus tales erant notanē i co libro et demōstranē: et manifestaē ibi salutifera illa admonitio spūs tui p seruū tuū bonū et piū. Uidete ne q̄s vos decipiat per phiam et iānē seductionē scđꝫ traditionē hoim. scđꝫ elemēta hui⁹ mūdi: et non scđꝫ xpm: qr in ipso inhabitat ois plenitudo diuinitatis corpalr. Et ego illo tēpore scis tu lumē cordis mei. qm̄ nōdū mihi hec aplica nota erant. hoc tamen solo delectabar i illa exhortatiōe q nō illaz sectaz: sꝫ ipsaz q̄cūqꝫ eēt sapiētiaz vt diligerē et q̄rerē et assequerer et tenerē atqꝫ amplexarer fortiē excitabar sermōe illo et accēdebar et ardebā: et hoc solum me in tanta flagrantia refrangebat q nomen christi non erat ibi. quoniam hoc nomen scđm miaꝫ tuam domine hoc nomen saluatoris mei filii tui in ipso adhuc lacte matris tenerum cor meum pie biberat et alte retinebat: et quicquid sine hoc nomine fuisset q̄uis litteratum et expolitū et veridicū nō me totum rapiebat. C Itemqꝫ institui animū intendere in scripturas sanctas vt viderē quales essent. Et ecce video rē non compertam superbis neqꝫ nudatam pueris: sed incessu humilē successu excelsaz et velatam mysteriis. et non eram ego talis vt intrare in eaz possem aut inclinare ceruicem ad eius gressus. Non eniꝫ sicut modo loquor ita sensi: cum attendi ad illam scripturam. sed visa mihi est indigna quam tuliane dignitati compararem. Tumor eniꝫ meus refugiebat moduꝫ eius et acies mea non penetrabat interiora eius. Ueruntamen illa erat que cresceret cum paruulis. sed ego dignabar esse paruulus: et turgidus fastu michi grandis videbar. Incidi itaqꝫ in homines superbe delirantes et carnales nimis et loquaces: i quoruꝫ ore laquei dyaboli et viscū confectuꝫ cōmixtione syllabaruꝫ nominis tui sed et dñi nostri iesu Christi et paracliti cōsolatoris nostri spiritussancti. Hec eniꝫ omnia non recedebant de ore eorum: sed sonote-nus et strepitu lingue ceterum cor inane veri. Et dicebant veritas et veritas et multi eam dicebant michi: et nusq̄ꝫ erat in eis: sed falsa loquebantur non de te tantuꝫ qui vere veritas es: sed etiaꝫ de istis elementis huius mundi creaturis tuis. de quibus etiam vera dicentes philosophos transgredi debui pro amore tuo: mi pater summe bone pulchritudo pulchrorum omnium. O veritas veritas. q̄ꝫ intime etiam tunc medulle animi mei suspirabāt tibi. cum te illi sonarent mihi freqenē et multipliciter voce sola et libris multis et ingentibus: et illa erāt fercula in quibus michi esuriēti te inferebātur pro te sol et luna pulchra opera tua: sed tamē opera tua nō tu: nec ipsa pria. Priora eniꝫ spiritualia opera tua: q̄ꝫ ista corporea: q̄uis lucida et celestia. At ego nec priora illa: sed teipsam te veritas. in qua non est commutatio: nec momenti obumbratio. esuriebam et sitiebam: et ab

ponebantur adhuc mihi in illis fercul' fantasmata splendida: quibus iam melius erat amare istuz solē saltē istis oculis veruz: q̃ illa falsa aio decepto poculos. V Et tñq̃ te potabā mā ducabā nō auide qdez. q: nec sapiebas in ore meo sicuti es. neq3 enim tu eras illa figmēta iania: nec nutriebar ex eis sed exhauriebar magis. Cibus eniz in somnis simillimus est cibus vigilantiū quo tamen dormientes nō aluntur: dormiunt enim. At illa nec similia erant vllo modo tibi sicut nunc mihi locut' es q: illa erant corporalia fantasmata falsa corpora: qbus certiora sunt vera corpora ista que videmus visu carneo siue celestia siue terrestia cuz pecudibus ꝛ volatilibus. Videmus hec est certiora sunt q̃ cum imaginamur ea. Et rursus certius imaginamur ea: q̃ ex eis suspicamur alia grandiora ꝛ infinita q̃oino nulla sunt: qualibus ego tunc pascebar fanibus ꝛ nō pascebar. At tu amor meus in quem deficio vt fortis sim: nec ista corpora es q̃ videmus q̃q̃ in celo nec ea es que nō videmus ibi: q: tu ista condidisti: nec in summis tuis cōditionib' abes. Quanto q̃ longe es a fantasmatibus illis meis fantasmatibus corporum que omnino non sunt: quibus certiores sunt fantasie corporum eorū q̃ sunt: ꝛ eis certiora corpora: q̃ tū nō es sed nec aia es q̃ vita est corpoꝝ. Jdō melior vita corpoꝝ. certiorq3 q̃ corpa. Sz tu vita es aiaꝝ: vita vitaꝝ viuens teipsa ꝛ nō mutaris vita aie mee. Vbi q̃ mihi tunc eras: ꝛ q̃ longe? Et lōge pegrinabar abs te exclusus. ꝛ a siliquis porcorum quos de siliquis pascebā? Quāto enim meliores grāmaticoꝝ ꝛ poetarū fabelle q̃ illa discipula. Naz versus ꝛ carmen ꝛ medea volās vtiliores certe q̃ quinq3 elementa varie fucata propter quinq3 antra tenebrarū: q̃ omnino nulla sunt ꝛ occidunt credentem. Naz versū ꝛ carmē etiā ad vera pulmēta trāsfero. X Volantē aūt medeā ꝛ si cātabā nō asserebā ꝛ si cātari audiebā: nō credebā illa aūt credidi. Ve ve qbus gradibus deduct' sū in profūda inferi ? quippe laborās ꝛ estuans inopia veri: cū te deus meus. Tibi eñi cōfiteor q̃ me miseratus es: ꝛ nondum confitērē. cū te nō scdz mētis intellectū: quo me pstare voluisti beluis sed scdz sēsum carnis quererez. Tu autez eras inti'ior intimo meo. ꝛ supior summo meo offendi in illam mulierem audacē inopē prudentie: enigma salomonis sedentem sup sellaz in foribus ꝛ dicentez panes occultos libenter edite: ꝛ aquaz dulcē furtiuā bibire. Que me seduxit q: iuenit foris habitātez i oculo carnis mee ꝛ talia ruminantem apud me. qualia p illuz vorassem. Nesciebā eniz aliud vere qd est: ꝛ q̄si acutule mouebar vt suffragarer stultis deceptoribus cuz a me q̃rerent: vn̄ malum. ꝛ vtrum forma corporea de' finiretur: ꝛ haberet capillos ꝛ vngues. ꝛ vtruz iusti existimandi essent qui haberēt multas vxores simꝰ ꝛ occiderent homines: ꝛ sacrificarent de animalib'. Quibus rebus ignarus pturbabar: ꝛ recedēs a veritate: ire i eā mihi videbar: q: nō nouerā malum non esse nisi priuationē boni vsq3 ad qd oīno nō est. Qd vnde viderem: cuius videre vsq3 ad corpus erat oculis: ꝛ aī me vsq3 ad fantasma. Et non noueram deū esse spiritū: cui nō menbra essent p longū ꝛ latum. nec cui moles essz: quia moles in parte minor est q̃ in toto suo ꝛ si infinita sit: mior est in aliqua parte certo spacio efinita q̃ p infinitū. ꝛ nō est tota vbiq3 sicut spūs sicut deus.

Y Et qd i nobis essz scdz q̄ essem' similes deo ꝛ recte in scripturis diceremur ad imaginem dei: prorsus ignorabā ꝛ non noueram iusticiam veram int'iorem nō ex cōsuetudine iudicantem: sz ex lege rectissima dei omnipotentis: qua formarentur mores regionū ꝛ dierū p regionibus ꝛ diebus: cum ipa vbiq3 ac semp essz nō alibi alia: nec alias aliter: scdz q̃ iusti essēt abraham ꝛ ysaac ꝛ iacob ꝛ moyses ꝛ dauid. ꝛ illi omnes laudati ore dei: sed eos ab imperitis iudicari iiquos iudicantibus ex hūano die ꝛ vniuersos mores humani generis ex parte moris sui mentientibus. tanq̃ si

quis nesci⁹ in armamētis q̄d cuiq₃ mem bro accomodatū sit: ocrea velit caput contegi: ⁊ galea calciari: ⁊ murmuret q̄ non apte cōueniat. aut in vno die indicto a pmeridianis horis iusticio q̄sq̄ stomachetur: non sibi concedi quiū venale proponere. q̄ mane concessum est. aut in vna domo videat aliquis tractari manib⁹ a quoq̄ seruo q̄d facere non sinat qui pocula ministrat. aut aliquid post presepia fieri q̄d añ mensam prohibeat: ⁊ indignet. cū sit vnū habitaculū ⁊ vna familia. et vbiq₃ atq₃ oībus idem tribui. Sic sunt isti qui indignātur cū audierit illo seclo licuisse iustis aliq̄d: quod isto non licet iustis. ⁊ quia illis aliud precepit deus: istis aliō pro tpalibus causis: cū eidem iustitie vtriq₃ seruierit: cū ī vno hoīe ⁊ ī vno die: et in vnis edib⁹ videant aliud alii membro cōgruere: ⁊ aliud iā dudū licuisse et post horam non licere: quiddā in illo angulo permitti aut iuberi q̄d ī isto iuste vetetur et vindicetur. Nunq̄d iustitia varia est et mutabilis? Z Sed tpa q̄bus presidet nō parit eunt. tpa ei sūt. Homines aūt quoꝝ vita sup terrā breuis est: q̄ sensu nō valēt causas cōtexere seculoꝝ prioꝝ aliarūq₃ gentiū: quas experti non sunt cum his quas expti sunt in vno autē corpore vel die vel domo facile possunt videre quid cui membro quibus momentis quibus partibus personis ve congruat. In illis offenduntur: hic seruiunt. Hec ego tunc nesciebā ⁊ nō aduertebā ⁊ feriebāt vndiq₃ ista oculos meos ⁊ nō videbā. Et cātabā carmia. ⁊ nō mihi licebat ponere pedē quēlibet vbilibet: sed in alio atq₃ alio metro alit atq₃ alit: ⁊ ī vno aliquo versu: nō oībus locis eundē pedem. Et ars ipsa qua canebā non habebat aliō alibi: sed oīa simul. Et non intuebar iustitiā cui seruirent boni ⁊ sctī homines lōge excellenti⁹ atq₃ sublimius habere simul oīa q̄ pcepit: ⁊ nulla ex parte variari: ⁊ tñ variis tpībus non omnia simul: sed propria destribuentem ac precipientē. Et reprehendebam cecus pios patres nō solū sicut deus iuberet atq₃ inspiraret vtentes presentibus verum q̄q₃ sicut de⁹ reuelaret futura pnūciātes. A Nunquid aliquando aut alicui iniustū est diligere deum ex toto corde: ex tota anima: ex tota mēte: ⁊ diligere proximum tanq̄ seipsum Itaq₃ flagitia q̄ sūt contra naturā vbiq₃ ac semper detestanda atq₃ puniēda sūt: qualia sodomitarum fuerāt. Que si omnes gentes facerēt: eodem criminis reatu diuina lege tenerent: q̄ nō sic fecit homines vt se illo vterentur modo. Violat quippe ipsa societas q̄ cum deo nobis esse debet: cū eadē natura cuius ille auctor est libidinis pũersitate polluitur. Que aūt contra mores hominū sunt flagitia. pro morum diuersitate vitanda sunt: vt pactum inter se ciuitatis aut gentis consuetudine vl' lege firmatum nulla ciuis aut peregrinis libidine violetur. Turpis enim omnis pars est vniueso suo non congruens. Cum autē deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet iubet. ⁊ si nunq̄ ibi factum est: faciēdum ē. ⁊ si omissum: instaurandum. ⁊ si institutum nō erat instituēdum ē. Si. n. regi licet in ciuitate cui rgnat iubē aliquid. quod neq₃ añ illum quisq̄: nec ipse vnq̄ iusserat: si nō contra societatē ciuitatis eius obtempat. immo contra societatē non obtempat. Gñale quippe pactum est societatis humane obedire rgibus suis. quanto magis deo rgnatori vniūse creature sue ad ea que iusserit sine dubitatione seruiēdum ē Sicut enim in potestatibus societatis humane maior potestas minori ad obediendum preponitur: ita deus omnibus. B Itē in facinoribus vbi libido ē nocē di siue p contumeliam siue p iniuriam: ⁊ vtrumq₃ vel vlciscendi causa: sicut inimico inimicus vl' adipiscendi alicuius extra commodi: sicut latro viatori. vel euitandi mali: sicut ei qui timet vel inuidēdo: sicut feliciori miserior: aut ī aliquo prosperat⁹ ei quē sibi equari tiet aut equalē dolet: vl' sola voluptate alieni mali: sicut spectatores gladiatorum aut irrisores aut illusores quorumlibet

Hec sunt capita iniquitatis. que pullulant principandi & spectandi & sentiendi libidine. aut vna aut duabus earum aut simul omnibus. Et viuitur male aduersus tria & septem. psalterium decem chordarum decalogum tuum. deus altissime & dulcissime. Sed que flagitia in te qui non corrumperis? Aut que aduersus te facinora cui noceri non potest? Sed hoc vindicas quod in se homines perpetrant. quia etiam cum in te peccant impie faciunt in animas suas: & mentitur iniquitas sibi siue corrumpendo ac peruertendo naturam suam quam tu fecisti & ordinasti. vel immoderate vtendo concessis rebus. vel in non concessa flagrando in eum vsum qui est contra naturam. aut rei tenentur animo & verbis seuientes aduersus te & aduersus stimulum calcitrantes aut cum diruptis limitibus humane societatis letantur audaces priuatis conciliationibus aut direptionibus prout quique delectauerit aut offenderit: & ea fiunt cum tu dereliqueris fons vite: qui es vnus & verus creator & rector vniuersitatis & priuatata superbia diligitur in parte vnum falsum. ¶ Itaque pietate humili reditur in te: & purgas nos a consuetudine mala & propicius es peccatis confitentium: & exaudis gemitus compeditorum: & soluis a vinculis que nobis fecimus si iam non erigamus aduersus te cornua false libertatis auaricia plus habendi. & damno totum amittendi amplius amando proprium nostrum quam te omnium bonum. Sed inter flagitia & facinora & tam multas iniquitates sunt peccata proficientium: que a bene iudicantibus & vituperantur ex regula perfectionis. & laudantur spe frugis sicut herba segetis. Et sunt quedam similia vel flagitio vel facinori: & non sunt peccata: quia nec te offendunt dominum & deum nostrum: nec sociale consortium cum conciliantur aliqua in vsum vite congrue tempori. & incertum est an libidine habendi aut puniuntur corrigendi studio potestate ordinata: & incertum est an libidine nocendi. Multa itaque facta que hominibus improbanda videntur testimonio tuo approbata sunt: & multa laudata ab hominibus te teste damnantur: cum sepe se aliter habet species facti & aliter facientes animus: atque articulus occulti temporis. Cum vero aliquid tu repente inusitatum & improuisum imperas: etiam si hoc aliquando vetuisti. quamuis causam imperii tui pro tempore occultes & quamuis contra pactum sit aliquorum hominum societatis: quis dubitet esse faciendum quando ea iusta est societas hominum que seruit tibi? Sed beati qui te imperasse sciunt. Fiunt enim omnia a seruientibus tibi vel ad exhibendum quod ad presens opus est. vel ad futura prenuncianda.

¶ Hec ego nesciens irridebam illos sanctos seruos & prophetas tuos. Et quid agebam cum irridebam eos: nisi vt irriderer abs te sensim atque paulatim perductus ad eas nugas vt crederem ficum plorare cum decerpitur & matrem eius arborem lachrymis lacteis? Quam tamen ficum si comedisset aliquis sanctus alieno sane non suo scelere deceptam. misceret visceribus & anhelaret de illa angelos: immo deo particulas dei gemendo in oratione atque ructando: que particule summi et veri dei ligate fuissent in illo pomo: nisi electi sancti dente ac ventre soluerent. Et credidi miser magis esse misericordiam prestandam fructibus terre quam hominibus propter quos nascerentur. Si quis enim esuriens peteret qui manacheus non esset quasi capitali supplicio damnanda bucella videretur si ei daretur. Et misisti manum tuam ex alto. & de hac profunda caligine eruisti animam meam: cum pro me ploraret ad te mea mater fidelis tua amplius quam flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide & spiritu quem habebat ex te: & exaudisti eam domine. Et exaudisti eam: nec despexisti lachrymas eius: cum profluentes rigarent terram sub oculis eius in omni loco orationis eius & exaudisti eam. Nam vnde illud somnium quo eam consolatus es vt viuere me secum crederet. & habere mecum eandem mensam in domo. quod nolle ceperat auersans et detestans blasphemias erroris mei. Vidit enim se stantem in quadam regula lignea et aduenientem ad se iuuenem splendidum hilarem atque arridentem sibi cum illa esset merens et merore confecta. ¶

Qui cum causas ab ea quesisset mesti= cie sue:quotidianarūq lachrymarum docendi vt assolet non discēdi gratia at qz illa respondisset perditionē meaz se plāgere:iussisse illū ꝙ secura esset atq admonuisse vt attēderet ⁊ videret vbi esset illa ibi eē ⁊ me. Qd illa vbi attēdit vidit me iuxta se in eadem regula stan tem. Unde hoc:nisi qz erant aures tue ad cor eius? O tu bone oīpotens quisic curas vnumquēqz nostrum tanq̄ soluz cures:et sic omnes tanq̄ singulos. vn= de illud etiā ꝙ cū mihi narrasset ipsuz visum:et ego ad id trahere conarer :vt illa se potius non desperaret futurā eē qd erā:cōtinuo sine aliq̄ hesitatiōe non inq̄t.nō eni mihi dictū est:vbi ille ⁊ ibi tu:sed vbi tu ibi ⁊ ille. Cōfiteor tibi dn̄e recordationem meā quantum recolo: ꝙ sepe non tacui:amplius me isto per ma trē vigilantē responso tuo:ꝙ tā vicina interpretationis falsitate turbata non est.⁊ tā cito vidit qd vidēdū fuit. quod ego certe anteq̄ dixisset non viderā Et tū fuisse cōmotū q̄ ipso somnio:quo fe= mine pie gaudiū tanto post futuruz ad cōsolationē tūc presentis sollicitudinis tanto añ predictū est. Nam nouē ferme anni secuti sunt:quibus ego ī illo limo p fundi ac tenebris falsitatis:cū sepe sur gere conarer:⁊ grauius allidere vo= lutatus sum:cū tñ illa vidua casta pia ⁊ sobria quales amas:iā quidē spe ala crior:sz fletu ⁊ gemitu nō segnior: non desineret horis omnibus orationū suarū de me plangere ad te:⁊ intrabant ī cō= spectū tuū p̄ces eius:⁊ tamen me dimit= tebas adhuc volui et inuolui in illa ca ligine. F Et dedisti alte= rū rn̄sum interī quod recolo. Nā ⁊ mul ta p̄tereo pꝑter qd pꝑero ad ea q̄ me magis vrgēt cōfiteri tibi: et multa non memini. Dedisti ergo alterū p sacerdo tē tuū quēdam epm nutritū ī eccl̄ia ⁊ exercitatū ī libris tuis. Quē cū illa fe mina rogasset vt dignaretꝰ mecū colloq̄ et refellere errores meos.et dedoceret me mala:ac doceret bona: faciebat eni hoc si quos forte idoneos inuenisset: noluit ille prudenter sane quantuz sen si postea. Respondit enim me adhuc eē indocilē:eo ꝙ inflatus essem nouitate heresis illius:⁊ nonnullis questiuncu= lis iam multos imperitos exagitassem sicut illa indicauerat ei. Sed sine inq̄t illum ibi:⁊ tantum roga pro eo dominū ipse legendo reperiet quis ille sit error et quanta impietas: Simul etiam nar= rauit se quoqz paruulum a seducta ma tre sua datum fuisse manicheis.⁊ om= nes pene non legisse tantum: verūetiaz scriptitasse libros eorum. sibiqz appa= ruisse nullo contra disputante ⁊ cōuin cente q̄ esset illa secta fugienda: itaqz fugisse. Que cum ille dixisset: atqz illa nollet acquiescere:sed istaret magis de precando et vbertim flendo vt me vide ret et mecum dissereret:ille iam substo machans tedio:vade inquit ad me: ita viuas. fieri enim non potest vt filius ista rum lachrymarum pereat. Quod illa ita se accepisse inter colloquia sua me/ cum sepe recordabatur:ac si de celo so nuisset.

¶ Explicit liber tertius.

Incipit quartus G

PEr idem tempus annorum nouem ab vnde uigesimo anno etatꝭ mee vsqz ad duo detrigesimū seducebamur: falli atqz fallentes in variis cupi/ ditatibus:et palaz per doctrinas quas liberales vocant: occulte : autem falso nomine religionis. Hic superbi:ibi su/ perstitiosi:vbiqz vani ac popularis glo rie sectantes inanitatē vsqz ad theatri cos plausus et contentiosa certamina ad agonem coronarum fenearum ⁊ spe ctaculorū nugas:et intēperantiaz libi/ dinū. Illac aūt purgari nos ab istis sor dibus expectētes cū eis q̄ appellarēꝰ ele

cti & sci: afferebamus escas de quibus nobis in officina aqualiculi sui fabricarent angelos & deos per quos liberaremur: & sectabar ista atq faciebã cum amicis meis per me ac mecũ deceptis Irrideant me arrogantes et nondum salubriter prostrati & elisi a te de⁹ me⁹ ego tñ confitear tibi dedecora mea in laude tua. Sine me obsecro: & da mihi circuire presẽti memoria preteritos circuitus erroris mei: & immolare tibi hostiam iubilationis. Quid enim sũ ego mihi sine te: nisi dux in preceps? Aut quid sum cum mihi bñ est: nisi sugens lac tuũ aut fruens te cibo q̃ nõ corrũpit. Et quis hõ est quilibet hõ cum sit hõ? Sed irrideant nos fortes et potentes. Nos aũt infirmi et inopes cõfiteamur tibi. Docebã in illis annis artem rhetoricã. et victoriosam loquacitatẽ victus cupiditate vendebam. Malebã tñ dñe tu scis bonos habere discipulos sicut appellantur bonos: et eos sine dolo docebam dolos: non in quibus contra caput innocentis agerent: sed aliqñ ꝓ capite nocentis. Et tu deus vidisti de longinquo lapsãtem in lubrico: et i multo fumo scintillantẽ fidẽ meã quã exhibebã in illo magisterio diligentibus vanitatẽ: et querẽtibus mẽdaciũ socius eorũ. ¶ In illis annis vnũ habebam nõ eo ꝙ legitimum vocaṫ cõiugio cognitã: sed quã indagauerat vagus ardor inops prudentie. Sed vnã tñ ei quoq seruans thori fidẽ: in qua sane experirer exemplo meo qd distaret inter cõiugalis placiti modũ qd federatum esset generandi gratia: et pactũ libidinosi amoris: vbi proles etiam ꝯtra votũ nasciṫ. quis iam nata cogat se diligi. Recolo etiã cũ mihi theatrici carminis certamen inire placuisset. mandasse mihi nescio quẽ aruspicem quid ei dare vellem merscedis vt vincerẽ. me aũt feda illa sacramenta detestatũ et abominatũ respondisse. nec si corona illa esset immortaliṫ aurea: muscam pro victoria mea necari sinerem. Necaturus eñ erat ille in sacrificiis suis animantia: et illis honoribus inuitaturus mihi suffragatura demonia videbatur. Sed hoc quoq malũ nõ ex tua charitate repudiaui deus cordis mei. Nõ eñ amare te nouerã: q̃ nisi fulgores corporeos cogitare nõ noueram. Talibus eñ figmẽtis suspirans anima: nonne fornicat⁹ abs te: et fidit i falsis: et pascit vẽtos? Sed videlicet sacrificari pro me nollem demonibus quibus me illa supstitione ipse sacrificabam. Quid est enim aliud ventos pascere: ꝙ ipsos pascere: hoc est errando eis esse voluptati atq derisui. Ideoq illos planetarios: quos mathematicos vocant plane consulere nõ desistebã: ꝙ quasi eis nullũ esset sacrificiũ: et nulle preces ad aliquẽ spiritũ ob diuinationẽ dirigerenṫ qd tamen christiana et vera pietas consequenter repellit et dãnat. Bonũ est eñ confiteri tibi dñe. et dicere miserere mei. cura animã meã: qm̃ peccaui tibi. neq ad licentiam peccandi abuti indulgentia tua sed meminisse dñice vocis. Ecce sanus factus es: iam noli peccare: ne quid tibi deterius contingat. Quã totã illi salubritatem interficere conanṫ cum dicũt De celo tibi est ineuitabilis causa peccandi: et venus hoc fecit aut saturnus aut mars. s. vt homo sine culpa sit caro et sanguis: et superba putredo: culpandus sit aũt celi ac siderũ creator et ordinator. ¶ Et quis ẽ hic nisi de⁹ nr̃ suauitas et origo iusticie: q̃ reddis vnicuiq scd̃m opa eius: et cor ꝯtritũ et hũiliatũ nõ spnis? Erat eo tp̃e vir sagax medicie artis peritissim⁹ atq i ea nobilissimus q̃ pro cõsule manu sua coronã illã agonisticã imposuerat nõ sano capiti meo: sed nõ vt medic⁹. Nã illius morbi tu sanator q̃ resistis supbis. humilibus aũt das gratiam. Nũquid tñ etiã per illũ senẽ defuisti mihi: aut destitisti mederi anime mee. Qz eni factus ei eram familiarior: et ei⁹ sermonibus. erant eñ sine verborũ cultu viuacitate sententiarũ iocũdi et graues: assiduus et fixus inherebam. Ubi cognouit ex colloquio meo libris genethlyacorũ esse me deditum: benigne ac paterne me monuit vt eos abiicerem neq curam et

operā reb⁹ vtilib⁹ necessariā illi vanitati frustra impenderē: dicens ita se illam didicisse: vt vict⁹ ei⁹ ꝓfessionem pmis annis etatis sue differre voluisset: qua vitā degeret. ꝛ si hypocratem itellexisset: et illas vtiqꝫ lrās potuisset intelligere: et tñ nō ob aliā causaꝫ se postea illis relictis medicinā assecutum: nisi: ꝙ eas falsissimas cōperisset et nollet vir grauis decipiendis hoībus victum q̄rere. At tu inq̄t quo te i hoīb⁹ sustētas rhetoricā tenes hanc aūt fallacium libero studio nō necessitate rei familiaris sectaris: quo magis mihi te oportet de illa credere: qui eaꝫ taꝫ perfecte discere elaboraui q̄ꝫ ex ea sola viuere volui. A quo ego: cum quesissēꝫ q̄ causa ergo faceret vt multa īde vera pronūciarētur respondit ille vt potuit. vim sortis hoc facere in reruꝫ natura vsqꝫ quaqꝫ diffusam. ¶ Si eniꝫ de paginis poete cuiuspiā lōge aliud canētis atqꝫ intendētis cū forte q̄s cōsulit mirabiliter cōson⁹ negocio sepe versus exiret: miranduꝫ nō esse dicebat si ex aīa humana supiore aliquo instinctu nesciēte q̄d in se fieret nō arte sed sorte sonaret aliquid qđ interrogātis rebus factisqꝫ cōcineret. Et hoc quidem ab illo vel per illū ꝓcurasti mihi: et q̄d ipse postea per meipm̄ quererēꝫ in memoria mea delīneasti. Tūc aūt nec ipse nec charissimus meus nebridius adolescens valde bonus et valde cautus irridēs totū illud diuinationis genus ꝑsuadere mihi potuerūt vt hec abiicerē q̄m me amplius ipsoꝝ auctoruꝫ mouebat auctoritas. ꝛ nullū certū quale querebā documētuꝫ adhuc inueneram: quo mihi sine ambiguitate appareret q̄ ab eis cōsultis vera dicerētur forte nō arte inspectorū siderū dici. In illis annis quo primo tp̄e in municipio quo natus sum docere ceperā cōparaueraꝫ amicū societate studiorū nimis charū coeuū mihi et cōflorētē flore adolescentie. Mecū puer creuerat: ꝛ pariē in scholam ieram⁹: pariē qꝫ luseramus. Sed nōduꝫ erat sic amicus: q̄ꝫq̄ꝫ ne tūc quidē sicuti est ꝟa amicicia: q: nō est vera: nisi cū eā tu agglutinas inter inherētes tibi charitate diffusa in cordibus nr̄is per spm̄ sctm̄ q̄ datus est nobis. Sed tñ dulcis erat nimis cocta feruore parilium studioruꝫ. Naꝫ et a fide vera quam si germanitus ꝛ penitus adolescēs tenebat. deflexeraꝫ eū in superstitiosas fabellas et perniciosas: propter quas plangebat me mater mea: cum iam errabat ī aīo ille homo: ꝛ non poterat aīa mea sine illo. Et ecce tu imminens dorso fugitiuorum tuorū: de⁹ vltionū ꝛ fons misericordiaruꝫ simul q̄ cōuertis nos ad te miris modis: ecce abstulisti hominem de hac vita: cuꝫ vix expleuisset annū in amicitia mea: suauis mihi sup oēs suauitates illi⁹ vite mee. ¶ Quis laudes tuas enumerat: vnus in se vno: quas expertus ē. Quid tunc fecisti deus meus: et q̄ꝫ inuestigabilis abyssus iudiciorū tuorum? Cum eni laboraret ille febribus iacuit diu sine sēsu i sudore letali. Et cū desparerē baptizatus est nesciēs me non curante: ꝛ presumēte id retinere poti⁹ animam eius quod a me accepat: non quod i nesciētis corpe fiebat. Lōge aūt aliē erat: nā recreatus est ꝛ salu⁹ fact⁹ Statimqꝫ vt primuꝫ cū eo loqui potui: potui autē mox vt ille potuit: quoniam non discedebam: ꝛ nimis pendebamus exiuicē. Tēptaui apud illū irriderē tāq̄ ꝛ illo irrisuro mecum baptismū quē accepat mēte atqꝫ sēsu absētissimus sꝫ tamē iam se accepisse didicerat. At ille ita me exhorruit vt inimicum: admonuitqꝫ mirabili ꝛ repētina libertate: vt si amicus esse vellem: talia sibi dicere desinerē. Ego aūt stupefactus atqꝫ turbatus destuli oēs motus meos vt conualesceret prius: essetqꝫ idoneus virib⁹ valitudinis: cū q̄ aggere possē qđ vellē. Sed ille abreptus demētie mee: vt apđ te seruarē cōsolationi mee. post paucos dies me absēte repetiē febribus ꝛ defūgitur. Quo dolore cōtenebratum ē cor meum: ꝛ quicq̄d aspiciebam mors erat. Et erat mihi patria supplicium: ꝛ paterna domus mira infelicitas. ꝛ quicquid cum illo communicauerā sine illo ī cruciatum immanē ꝟtebatur. Expetebāt

eũ vndiq3 oculi mei ⁊ nõ dabat̃. ⁊ ode-
rã omia qꝛ nõ haberẽt eum. Nec mihi
iã dicere poterãt: ecce veniet. sicut cu3
viueret qñ absẽs erat. Et fact⁹ erã ipe
mihi magna questio et interrogabam
aiãm meã: quare tristis esset: et quare
conturbaret me valde. et nihil nouerat
rñdere mihi. Et si dicebã3 spera in deo
iuste nõ obtẽperabat: qꝛ verioꝛ erat et
melioꝛ hõ quẽ carissimu3 amiseram: q̃3
fantasma in qd sperare iubebatur.
¶ Solus fletus erat dulcis mihi: et
successerat amico in deliciis animi mei
Et nũc dñe iam illa transierũt: ⁊ tẽpo
re lenitũ est vulnus meũ. Possũ ne au
dire abs te q̃ veritas es. et admouere
aurem cordis mei oꝛi tuo: vt dicas mi-
hi cur fletus dulcis sit miseris? An tu
q̃uis vbiq3 assis. lõge abiecisti a te mi-
seriã nostrã? Et tu in te manes: nos au
tẽ in experimẽtis voluimur. Et tñ nisi
ad aures tuas ploꝛaremus: nihil resi-
dui de spe nr̃a fieret. Unde igit̃ suauis
fructus de amaritudine vite carpit̃ ge
mere et flere et suspirare et conqueri?
An hoc ibi dulce est q speram⁹ exau-
dire te? Recte istud i precibus: qꝛ de si
derium pueniendi habẽt. Nunqd i do-
loꝛe amisse rei ⁊ luctu quo tũc opꝛiebar
Neq3 enim spabam reuiuiscere illum.
aut hoc petebã lachꝛymis. s3 tãtũ dole
bã et flebã. Miser eni erã3 ⁊ amiserã3
gaudiũ meu3. An et fletus res amara
est p fastidio reꝝ quibus prius frueba
mur. et dum tunc ab eis abhoꝛrem⁹ de
lectat? Quid aũt ista loquoꝛ. Non eni3
tẽpus querẽdi nunc est: s3 cõfitẽdi tibi.
Miser eni erã3: et miser est oĩs animus
vinctus amicicia reꝝ moꝛtalium. et di
laniat̃ cum eas amittit et tũc sentit mi
seriã qua miser ẽ et anteq̃3 amittat eas
Sic eni3 ego erã illo tpe: et flebã ama
rissime. ⁊ requiescebam in amaritudĩe
Ita miserã3 et habebã3 chariore3 illo
amico meo vitam ipsa3 miseram. Nam
q̃uis ea3 mutare vellẽ: nollẽ tñ amitte
re magis q̃3 illum. Et nescio an vellem
vel p illo sicut de oreste ⁊ pilade tradit̃
si nõ fingitur q̃ vellent pro inuicem vel
simul moꝛi. quia moꝛte pei⁹ eis erat non
simul viuere. ¶ S3 i me ne
scio qs affectus nimis huic cõtrarius
oꝛtus erat: ⁊ tediũ viuẽdi erat i me grã
uissimu3: et moꝛiẽdi metus. Credo quo
magis illu3 amabã3: eo magis moꝛtem
q̃ mihi eum abstulerat tã q̃3 atrocissimã
inimicã oderã ⁊ timebã ⁊ eã repẽte cõ
sumpturam omẽs hoĩes putabam: qꝛ
illu3 potuit. Sic erã3 oĩno memini. Ec
ce coꝛ meũ de⁹ meus: ecce int⁹ vide: q̃a
memini spes mea qui me mũdas a ta-
liu3 affectionũ immũdicia dirigẽs ocu
los meos ad te: et euellens de laqueo
pedes meos. Mirabar enim ceteros
moꝛtales viuere: quia ille quẽ quasi nõ
moꝛituꝝ dilexerã3: moꝛtuus erat. et me
magis: qꝛ illi alt' eram viuere illo moꝛ-
tuo mirabar. Bñ quidam dixit de ami
co suo: dimidiũ aĩe mee. Nam ego sensi
aĩam meam ⁊ animã3 illius vnã3 fuisse
aĩam i duobus coꝛpoꝛibus. ⁊ ideo mihi
hoꝛrori erat vita. qꝛ nollebã dimidius
viuer̃. ⁊ ideo foꝛte moꝛi metuebã: ne to
tus ille moꝛeret̃: quẽ multũ amaueram.
O dementiam nesciẽtẽ diligere homĩes
humanit̃. o stultum hominem immode
ratum humana patiẽte3: quod ego tũc
eram. Itaq3 estuabã: suspirabã: flebã3
turbabar: nec requies erat nec consilium.
Poꝛtabam eni3 conscissam ⁊ cruenta3
aĩam meam: impatientem a me poꝛta-
ri ⁊ vbi ea3 ponerẽ nõ inueniebã3 nõ in
amenis nemoꝛibus. nõ ludis atq3 cãti-
bus. nec in suaue olentibus locis: nec i
conuiuiis appatis: neq3 i voluptate cu
bilis ⁊ lecti: nõ deniq3 in libris atq3 car
minibus acquiescebã. Hoꝛrebant oĩa
⁊ ipsa lux ⁊ quicqd non erat quod ille
erat improbum ⁊ odiosu3 erat: pter ge
mitum ⁊ lachꝛymas. Nã in eis solis ali
quantula requies. Ubi aũt inde auferebã
tur aĩa mea: onerabat me grandis sar
cina miserie. q̃ a te dñe leuanda erat ⁊
curanda. ¶ Sciebã s3 nec
volebã nec valebã3 eo magis: qꝛ nõ mi
hi erãs aliqd solidũ ⁊ firmũ cũ de te co
gitabã. Nõ eni3 tu eras: sed vanũ fan-
tasma ⁊ erroꝛ meus erat de⁹ meus. Si
conabar eã ibi ponere vt requiesceret:
p inane labebat̃: ⁊ iteru3 ruebat sup me

et ego mihi remanseram infelix locus: vbi nec esse possem: nec inde recedere. Quo eni cor meū fugeret a corde meo Quo a meipō fugerē? quo nō me sequererer? Et tn̄ fugi de patria. Min⁹ eni eū q̄rebant oculi mei vbi videre non solebant. atq₃ a tagastēsi oppido veni carthaginē. Nō vacant tp̄a: nec otiose voluunt p sensus nostros faciūt in animo mira opa. Ecce veniebāt ⁊ preteribāt de die in diem. et veniēdo et preterceundo iserebāt mihi species alias ⁊ alias memorias: et paulatim resarciebāt me pristinis generibus delectationum: quibus sedebat dolor meus ille. sed succedebant non quidem dolores alii cause tn̄ aliorum dolorum. Nam vnde me facillime ⁊ itima dolor ille penetrauerat nisi q2 fuderā in arenā aiam meā diligendo moriturum: ac si nō moriturum. Maxime quippe me reparabāt atq₃ recreabāt aliorū amicoꝝ solatia. cum quibus amabā qd̄ pro te amabā. ⁊ hoc erat ingens fabula et longū mendaciu₃ cui⁹ adulterina confricatione corrūpebat mēs nostra pruriens in auribus. s₃ illa mihi fabula nō moriebat. si quis amicoꝝ meorum moreretur. Alia erāt q̄ in eis amplius capiebāt aīm: colloqui ⁊ corridere: et vicissim beniuole obseq. simul leger libros dulciloquos: simul nugari et simul honestari. dissentire interdum sine odio tanq̄ ipse hō secum. atq₃ ipsa rarissima dissensione condire consensiones plurimas. docere aliqd inuicē: aut discere aliqd ab inuicē. desiderare absētes cū modestia: suscipe venientes cū leticia. ¶ His atq₃ hmōi signis a corde amantiū ⁊ redamantiū pcedētibus p os: p linguā: p oculos et mille motus gratissimos quasi fomitibus conflare animos. et ex plurib⁹ vnū facere. hoc est quod diligitur in amicis et sic diligit vt rea sit sibi humana conscietia si non amauerit redamantē. aut si amantē non redamauerit: nihil querens ex eius corpore preter indicia beniuolētie. Hic ille luctus si quis moriatur et tenebre dolorū: et versa dulcedine in amaritudinē cor madiduꝫ: et ex amissa vita morientium mors viuētium. Beatus qui amat te ⁊ amicum in te: ⁊ inimicum propter te. Solus eni nullū charꝫ amittit cui oēs in illo chari sunt qui non amittit. Et quis est iste nisi de⁹ nr̄. de⁹ qui fecit celū ⁊ terrā: ⁊ iplet ea ⁊ q2 implendo ea fecit ea. Te nemo amittit nisi qui dimittit. Et q̄ dimittit q̄ it aut quo fugit nisi a te placido ad te iratū? Nā vbi nō inuenit legē tuā in pena sua? Et lex tua veritas. et veritas tu Deus x̄tutū cōuerte nos: et ostende faciem tuā: ⁊ salui erim⁹. Nā quoquo versum se x̄tit anima hominis ad dolores figit: alibi preter q̄ in te. Tametsi figit in pulchris extra te et extra se. que tamen nulla essent nisi essent abs te: q̄ oriuntur ⁊ occidunt: et oriendo quasi esse incipiunt ⁊ crescunt vt pficiant. ⁊ pfecta senescunt ⁊ itereūt. etenim oīa senescūt ⁊ oīa itereūt. Ergo cū oriunt ⁊ tēdunt esse quo magis crescūt celerit vt sint: eo magis festināt vt non sint. Sic est modus coꝝ. ¶ Tātu₃ dedisti eis. q2 partes sunt reꝝ q̄ nō sūt oēs simul. sed decedēdo ac succedendo agūt oēs vniuersum cuius partes sunt Ecce sic peragit ⁊ sermo noster per signa sonātia. Nō ei erit tot⁹ sermo s₃ vnū x̄bū nō decedat cū sonuerit partes suas: vt succedat aliud. Laudat te ex illis aīa mea deus creator omnium: sed non infigat in eis glutino amoris p sensus corporis. Eunt enim quo ibant vt non sint: ⁊ conscindūt eā desideriis pestilētiosis: qm̄ ipsa eē vult ⁊ requiescere amat i eis q̄ amat. In illis aūt nō ē vbi: quia nō stāt. Fugiūt: ⁊ qs ea sequitur sensu carnis: aut quis ea comprehēdit vel cū p̄sto sunt? Tardus ē eni₃ sensus carnis: qm̄ sensus carnis ē: ⁊ ipse ē modus eius. Sufficit ad aliud ad qd̄ factus est: ad illud autē non sufficit vt teneat transcurrētia ab initio debito vsq₃ ad finem debitum. In x̄bo ei tuo p qd̄ creant: ibi audiunt hinc et hucusq₃ Noli esse vana anima mea: et obsurdescere in aure cordis tumultu vanitatis tue. Audi et tu. Verbu₃ ipsum clamat vt redeas: et ibi est locus quietis imp-

turbabilis: vbi non deserit amor si ipse nō deserat. Ecce illa discedunt vt alia succedant. et omnib⁹ suis partibus cōstet infirma vniuersitas. Nūqd ego aliquo discedo: ait vbū dei? Ibi fige mansionē tuā: ibi cōmenda quicqd inde habes aīa mea. saltem fatigata fallaciis. R Ueritati cōmēda quicqd tibi ē a veritate: et nō perdes aliqd et reflorescent putrida tua. et sanabūtur omnes languores tui. et fluxa tua reformabuntur: et renouabunt et constringentur ad te: et nō te deponent quo descendūt: sed stabūt tecum et permanebūt ad semper stantē ac pmanentē deū. Ut quid peruersa seqris carnem tuā? Ipsa te sequat cōuersa. Quicqd p illam sentis in pte est. et ignoras totū cui⁹ he partes sūt: et delectat te tñ. Sed si ad totū cōprehendēdum esset idoneus sensus carnis tue ac nō et ipse in parte vniuersi accepisset pro pena tua iustum modum: velles vt transiret quicqd existit in pñtia: vt magis tibi omnia placerēt. Nam et qd loquimur p eundē sensū carnis audis: et non vis vtiqz stare syllabas: sed trāsuolare vt alie veniāt. et totū audias. Ita semp omnia quibus vnum aliquid constat: et nō sunt oīa simul ea quibus constat. Plus delectant omnia qz singula si possint sentiri omnia. Sed longe his melior q fecit oīa: et ipse est deus noster et nō discedit: qz nō succeditur ei. Si placent corpa: deū ex illis lauda: et i artificē eorū retorque amorē: ne in his que tibi placēt tu displiceas. Si placēt anime in deo ament: qz et ipse mutabiles sūt: et in illo fixe stabiliuntur. alioquin irent et perirent. In illo g amentur: et rape ad eū tecū quas potes: et dic eis Hunc amem⁹: hunc amemus: ipe fecit hec et nō est lōge. Nō eni fecit atqz abiit: sed ex illo in illo sūt. Ecce vbi est? vbi sapit veritas. Intimus cordi est: sed cor errauit ab eo. Redite preuaricatores ad cor: et inherete illi q fecit vos. State cum eo: et stabitis. Requiescite in eo et qeti eritis. Quo itis in aspera? Quo itis. Bonū qđ amatis ab illo est. Sed quātū est ad illū: bonū est et suaue. Sz amaꝝ erit iuste: quia iniuste amat deserto illo: quicquid ab illo est. Quo vobis adhuc et adhuc ambulare vias difficiles et laboriosas? Non est requies: vbi queritis eā. Querite quod q̄ritis: sed ibi nō est vbi queritis. Beatā vitā q̄ritis in regiōe mortis. Nō est illic. Quō eni beata vita: vbi nec vita? Et descendit huc ipa vita nostra et tulit mortē nostram: et occidit eā de abūdātia vite sue et tonuit clamans vt redeam⁹ hinc ad eū i illud secretū vnde processit ad nos in ipm primū virginalem vterū: vbi ei nupsit humana creatura caro mortalis nec semp mortalis. et inde velut spōsus procedens de thalamo suo: exultauit vt gigas ad currendam viam. Non enim tardauit: sed cucurrit clamans dictis: factis: morte: vita: descensu: ascēsu. clamans vt redeam⁹ ad eū. et discessit ab oculis: vt redeamus ad cor et inueniamus eū. Abscessit eni et ecce hic ē. Noluit nobiscū diu esse et nō reliquit nos Illuc eni abscessit vnde nūqz recessit qz mūdus per eū fact⁹ est: et i hoc mundo erat et venit in hūc mundum peccatores saluos facere. cui confitetur aīa mea vt sanet eam: qz peccauit illi. Filii hoīm vsqzquo graues corde? Nūquid et post descensum vite non vultis ascendere et viuere? Sed q ascēditis quando in alto estis: et posuistis in celū os vestrum? Descēdite vt ascēdatis. et ascēdatis ad deum. Cecidistis enim ascēdēdo cōtra eū. C Dic eis ista vt plorēt in conualle p'orationis: et sic eos rape tecum ad deū. qz de spū eius hec dicis eis: sic dicis ardēs igne charitatis. Hec tūc nō nouerā et amabā pulchra inferiora et ibā in profundū: et dicebam amicis meis. Nū amamus aliquid nisi pulchrū? Quid est ergo pulchrum? et qd est g pulchritudo? Quid est quod nos allicit et consiliat rebus quas amamus? Nisi eni esset in eis decus et species. nullo modo nos ad se mouerent. Et animaduertebā et videbam in ipsis corporibus aliud esse quasi totum: et ideo pulchrū. aliud autē qđ ideo deceret: quoniam apte accommo-

daretur alicui. sicut pars corporis ad vniuersum suū: aut calciamentū ad pedem et silia. Et ista cnsideratio scaturiuit in aio meo ex intimo corde meo: et scripsi libros de pulchro et apto: puto duos aut tres. Tu scis deus. Naz excidit mihi. Non enim habemus eos. sed aberrauerūt a nobis nescio quomodo. Quid est autez qđ me mouit dñe deus meus: vt ad icheriū romane vrbis oratorē scriberē illos libros: quē non nouerā facie: sed amoueraz hoiez ex doctrine fama q̄ illi claruerat: et quedaz v̄ba ei⁹ audieraz: et placuerant mihi Sed magisquia placebat aliis: et eū efferebant laudibusstupentesq₃ ex hoie syro docto prius grece facūdie. postea l latina etiam doctor mirabilis extitisset: et esset scientissim⁹ reruz ad studiuz sapie ptinētiū mihi placebat. Laudatur hō: et amaꝛ absens. Utrū nam ab ore laudantis itrat i cor audientis amor ille? Absit. Sz ex amante alio accēdiꝛ ali⁹ Hinc eni amaꝛ qui laudaꝛ: dū nō falla ci corde laudatoris p̄dicari crediꝛ: id ē cuz amans eū laudat. Sic eniz tunc amabam hoies ex hoim iudicio. Nō eni ex tuo deus me⁹ in quo nemo fallitur. Sed tñ cur nō sicut auriga nobilis sicut venator studiis popularib⁹ diffamatus? Sed longe aliter et grauiter: et itaquēadmodū et me laudari vellem. Nō aūt vellem ita laudari et amari me vt hystriones q̄q₃ eos et ipse laudarem et amarem: sed eligens latere q̄ ita motus esse et velle haberi odio q̄ sic amari. Ubi distribuuntur ista pondera varior̄ et diuersorum amor̄ l aīa vna? Quid est qđ amo in alio: qđ rursus nisi odissem: nō a me detestarer et repellerem: cum sit vterq₃ nostrum homo? Nō eni sicut equus bonus amaꝛ ab eo qui nollet hoc esse etiaz si posset. Hoc et de histrione dicendū est: qui nature nostre socius est. Ergo ne amo in hoie qđ odi esse cū sum hō? Grande ꝓfundū ē ipse hō: cui⁹ etiam capillos tu dñe numeratos habes ꝛ nō minuūtur in te: ꝛ tñ capilli eius magis numerabiles q̄ affect⁹ eius: ꝛ motus cordis eius. At ille rhetor ex eo erat genere quē sic amabā: vt vellem me esse talez: ꝛ errabam typo et circū ferebar oi vento: ꝛ nimis occulte gubernabar abs te. Et vnde scio: et vñ certus cōfiteor tibi q̄ illū ex amore laudantiū magis amauerā q̄ in reb⁹ ipsis de quib⁹ laudabaꝛ? Qꝛ si nō laudatuz vituperarēt: cū idē ipsi et vituperando atq₃ spernendo ea ipsa narrarent: nō accenderer in euz ꝛ nō excitarer. ꝛ certe res non alie forent: nec hō ip̄e ali⁹: sed tm̄modo affectus alius narrātiū. Ecce vbi iacet anima ifirma: nōduz herēs soliditati veritatis. Sicut aure linguarū flauerint a pectorib⁹ opinātiū: ita ferꝛ ꝛ vertiꝛ: torqueꝛ ac retorquetur ꝛ obnubilatur ei lumen: ꝛ nō cerniꝛ veritas. ꝛ ecce ē ante nos. Et magnum quiddam mihi erat: si sermo meus ꝛ studia mea illi viro innotescerent. Que si p̄baret flagrarem magis. si autē improbaret sauciareꝛ cor vanū ꝛ inane soliditatis sue. Et tñ pulchruz illud atq₃ aptum vñ ad eum scripseram: libenter aīo versabā: ob os ꝯtēplationis mee: ꝛ nullo collaudato remirabar. Sed tāte rei cardinem in arte tua nondū videbā oi potens q̄ facis mirabilia solus. et ibat animus meus per formas corporeas: ꝛ pulchrū qđ per seipsū. aptuz aūt qđ ad aliqđ accōmodatū deceret definiebam ꝛ distiguebā. ꝛ exēplis corporeis astruebam. Et conuerti me ad animi naturā ꝛ non me sinebat falsa opinio: quam de spiritalib⁹ habebā verū cernere. Et irruebat in oculos ipsa vis veri. ꝛ auertebā palpitantē mentē ab incorporea re ad lineamēta ꝛ colores: ꝛ tumētes magnitudines. Et qꝛ nō poterā ea videre in animo: putabaz me nō posse videre aīm meū. Et cū in virtute pacē amarē in viciositate aūt odissem discordiaz: in illa vnitatē: in ista quandā diuisionem notabaz. Inq₃ illa vnitate mētē rōnalis ꝛ natura veritatis ac summi boni mihi esse videbatur: in ista vero diuisione irrōnalis vite nscio quā subām ꝛ naturā summi mali: q̄ nō solū esset substantia sed omino vita esset: ꝛ tñ abs te non esset deus meus ex quo sunt omnia.

Miser opinabar: ⁊ tū illam monaden
appellabam:tanq̄ sine vllo sexu mētem
hanc ꝟo diaden:irā in facinoribus:libi
dinē in flagitiis:nesciens quid loq̄rer.
Non eni nouerā neq̄ didicerā nec vllā
substātiā malū esse:nec ipsam mentem
nostrā summū atq̄ in cōmutabile bonū
Sicut enim facinora sunt:si vitiosus est
ille animi motus:in quo est impetus et
se iactat insolent ac turbide:⁊ flagitia
si est immoderata illa anime affectio: q̄
carnales hauriunt voluptates: ita er-
rores ⁊ false opiniones vitam contami
nant si rationalis mens ipsa vitiosa est
qualis in me tunc erat nesciēte alio lu
mine illā illustrandā esse:vt sit pticeps
veritatis:quia non est ipsa natura veri
tatis. y Qm̄ tu illuminabis
lucernā meā.dn̄e de⁹ me⁹: illuminabis
tenebras meas: et de plenitudine tua
nos omnes accepim⁹. Es em̄ tu lumen
verū quod illuminat oēm hominē venie
tem in hunc mundū:q2 in te nō ē trans-
mutatio nec momenti obumbratio. Sz
ego conabar ad te ⁊ repellebar abs te:
vt saperem mortem:qm̄ supbis resistis
Quid autem superbius q̄ vt assererez
mira dementia me id esse naturaliter
quod tu es?Cum enim ego essem mu-
tabilis:⁊ eo mihi manifestum esset q
vtiq̄ ideo sapiens esse cupiebam vt ex
deteriore melior fierem malebam tamē
etiā te opinari mutabilē:q̄ me non hoc
esse qđ tu es. Itaq̄ repellebar:⁊ resiste
bas ventose ceruici mee:et imaginabar
formas corporeas:et caro carnem accu
sabā:et spūs ambulans nondum reuer
tebar ad te:et ambulando ambulabam
in ea que non sunt:neq̄ in te:neq̄ ī me
neq̄ in corpore. Neq̄ mihi creabantur
a veritate tua:sed a mea vanitate fin-
gebātur ex corpore. ⁊ dicebā paruulis
fidelib⁹ tuis ciuib⁹ meis:a quibus ne-
sciens exulabā:dicebā illis garrulus ⁊
ineptus. Cur ḡ errat aīa quā fecit de-
us? Et mihi nolebā dici.cur ḡ errat de
us? Et cōtendebā magis incommute-
bilē tuā substātiā coactā errare:q̄ meā
mutabilem sponte deuiasse. ⁊ pene erra
re ꝯfitebar. Et erā etate ānorū fortasse
vigintisex aut septem cū illa volumina
scripsi: voluēs apud me corporalia fig-
menta obstrepētia cordi meo ⁊ aurib⁹:
quas intendebā dulcis ꝟitas in inte-
riorē melodiā tuā.cogitās de pulchro
⁊ apto:⁊ stare cupiēs ⁊ audire te:⁊ gau
dio gaudere propter vocē spōsi:et non
poteram:q2 vocibus erroris mei rapie
bar foras ⁊ pōdere supbie mee in ima
decidebam. Non enim dabas auditui
meo gaudium et leticiam: aut exulta-
bant ossa q̄ humiliata nō erant. Et qđ
mihi pderat q annos nat⁹ ferme vigin
ti cū i man⁹ meas venissēt aristotelica q̄
dā q̄s appellāt decē cathegorias:q̄rū
noīe cū eas rhetor carthaginēsis magr̄
meus buccis typo crepātib⁹ commemo
raret:⁊ alii qui docti habebantur: tan
q̄ in nescio quid magnū ⁊ diuinum su
spensus inhiabā:legi eas solus et intel
lexi. z Quas cū cōtulissem
cū eis q̄ se dicebāt vix eas magrīs eru
ditissimis nō loquētib⁹ tm̄:sz multa in
puluere depigētib⁹ itellexisse:nihil ide
aliud mihi dicere potuerūt:q̄ ego sol⁹
apud meipsum legens cognoueram.
Et satis apte mihi videbāt loquētes de
substātiis sicuti est hō. ⁊ q̄ in illis esset
sicuti est figura hoīs qualis sit:⁊ statu
ra quot pedū sit. ⁊ cognatio cui⁹ frater
sit:aut vbi sit cōstitut⁹: aut qñ natus:
aut stet:an sedeat aut calciat⁹ vel arma
tus sit:aut aliqd faciat:aut patiatur a
liquid:et q̄cūq̄ ī his nouē gñib⁹:quorū
exēpli grā q̄dā gratis posui:vel in ipso
substātie gñe innumerabilia reperiunt.
Quid hoc mihi proderat qñ et oberat:
cū etiā te de⁹ meus mirabiliter simpli
cē atq̄ incōmutabilē illis decē predica
mētis putās q̄cqd esset oīno cōprehen
sū sic itelligere conarer:q̄si et tu subie
ctus magnitudini tue aut pulchritu-
dini vt illa eēnt ī te q̄si ī subiecto sicut ī
corpore:cū tua magnitudo et tua pul-
chritudo tu ipse sis:corpus autem non
eo sit magnū et pulchrū quo corp⁹ ē:q2
et si min⁹ magnū et min⁹ pulchrū esset
nihilominus corpus esset. Falsitas enim
erat quā de te cogitabā:nō ꝟitas:et fig
mēta miserie mee:nō firmamēta btitu-

dinis tue. Iusseras enim et ita fiebat i me vt t̄ra spinas et tribulos pareret mihi et cū labore puenirē ad panē meum. Et qd mihi pderat ꝙ omnes libros artiū quas liberales vocāt: tūc neq̄ssim⁹ malaꝝ cupiditatū seruus p meipꝫ legi:et itellexi q̄scunqꝫ legere potui? Et gaudebā i eis:et nesciebā vñ eēt: qcqd ibi veꝝ et certū eēt. Dorsū eni habebam ad lumē et ad ea q̄ illumināt̄ faciē: vñ ipsa facies mea q̄ illuminata cernebaꝫ nō illuminabat̄. Quicqd de arte loq̄ndi et disserēdi:qcqd de dimēsionib⁹ figurarū:et musicis:et de nūeris sine magna difficultate nullo hoim tradēte itellexi A Scis tu dñe de⁹ me⁹ qꝫ et celeritas itelligēdi et discendi acumē donū tuū est:sed nō idē sacrificabā tibi. Itaqꝫ mihi nō ad vsum:sꝫ ad pniciē magis valebat:qꝫ tā bonā ptē substātie mee satagi hr̄e i ptāte:et fortitudinē meā non ad te custodiebā:sꝫ pfect⁹ sū a te in longiquā regionē vt eā dissiparēꝫ in meretricias cupiditates. Nā qd mihi proderat bona res nō vtēti bene? Non eniꝫ sētiebā illas artes etiam ab studiosis et igeniosis difficillime intelligi:nisi cum eis eadem easdē conabar exponere: et erat ille excellentissimus in eis q̄ me exponētē nō tardi⁹ seq̄ret̄. Sꝫ qd ergo mihi hoc pderat putāti ꝙ tu dñe de⁹ v̄itas corp⁹ esses lucidū et imēsū. et ego frustuꝫ de illo corpe? Nimia puersitas. Sed sic eram. Nec erubesco deus me⁹ confiteri tibi in me mi̇ias tuas ꝛ inuocare te:qui non erubui tunc ꝓfiteri hoīb⁹ blasphemias meas:ꝛ latrare aduersuꝫ te. Quid ergo mihi tūc ꝓderat igeniū p illas doctrinas agile: ꝛ nullo adminiculo hūani magisterii tot nodosissimi libri enodati:cū deformiter ꝛ sacrilega turpitudie i doctrina pietatis erra rē? Aut qd tantū oberat puulis tuis lōge tardius ingeniū:cū a te lōge nō recederēt:vt in nido ecclesie tue tuti plumescerēt:ꝛ alas charitatis alimēto sane fidei nutrirēt? O dñe de⁹ noster i velamēto alarū tuaꝝ sꝑemus: ꝛ protege nos ꝛ porta nos. Tu portabis ꝛ paruulos:ꝛ vsqꝫ ad canos tu portabis:quoniam firmitas nr̄a quādo tu es tūc est firmitas.cū aūt nr̄a est:ifirmitas ē. Viuit apd̄ te sp bonū nr̄ꝫ:ꝛ qꝛ idē auersi sum⁹ puersi sum⁹. Reuertamur iā dñe vt nō euertamr̄:qꝛ viuit apd̄ te sine vllo defectu bonū nr̄ꝫ qd̄ tu ipe es:ꝛ nō timebim⁹ne nō sit q̄ redeam⁹:qꝛ nos ide ruim⁹ nobis aūt ābsētib⁹ nō ruit dom⁹ nr̄a eternitas tua. ¶ Explicit liber quart⁹

Incipit quintus. B

Accipe sacrificiū cōfessionū mearū de manu ligue mee quā formasti ꝛ excitasti: vt cōfiteat̄ nomini tuo:ꝛ sana oīa ossa mea ꝛ dicāt. Dñe q̄s silis sit tibi? Neqꝫ eī docet te quid i se agatur qui tibi cōfitet̄ qꝛ oculū tuū nō excludit cor clausū:nec manū tuā repellit duricia hoīꝫ.sꝫ soluis eā cū voles aut miserās aut vīdicās:ꝛ non est qui se abscōdat a calore tuo. Sed te laudet aīa mea vt amet te ꝛ confiteatur tibi miserationes tuas vt laudet te. Nō cessat nec tacet laudes tuas vniuersa creatura tua:nec spiritus oīs per os conuersū ad te:nec aīalia nec corpalia pos cōsiderātiū ea:vt exurgat i te a lassitudine aīa nostra innitēs eis q̄ fecisti:ꝛ trāsiēs ad te q̄ fecisti hec mirabilr̄:ꝛ ibi refectio ꝛ v̄a fortitudo. Eant ꝛ fugiant a te iquieti ꝛ iniqui ꝛ tu vides eos ꝛ distinguis vmbras:ꝛ ecce pulchra sūt cū eis oīa:ꝛ ipsi turpes sunt. Et qd nocuerūt tibi:aut in quo iperiū tuū dehonestauerunt a cel' vsqꝫ in nouissima iustū ꝛ integrū? Quo eī fugerūt cuꝫ fugerēt a facie tua?aut vbi tu nō inuenis eos? Sꝫ fugerunt vt non viderēt te videntē se:atqꝫ excecati in te offēderēt:qꝛ nō deseris aliquid eoꝝ que fecisti. In te offenderent:iniusti et iuste vexarentur:subtrahentes se lenitati tue et offendētes in rectitudinem tuam:ꝛ cadentes i asꝑitatem tuaꝫ.vēꝫ nesciūt ꝙ vbiqꝫ sis quē nullus circunscribit locus:ꝛ solus

es p̄sens etiam his qui longe fiunt a te Cōuertātur ergo ꝛ querāt te:q꞉ nō sicut ipsi deseruerunt te creatorem suum ita tu deseruisti creaturam tuam. ¶ Ipsi cōuertanť:ꝛ querāt te:ꝛ ecce ibi es in corde eorū:in corde confitentium tibi:ꝛ proiicientium se in te:ꝛ plorātiū in sinu tuo post vias suas difficiles:ꝛ tu facilis terges lachrymas eorum:vt magis plorēt:ꝛ gaudeant in fletibus quoniā tu dn̄e nō aliqs hō caro ꝛ sanguis sed tu dn̄e qui fecisti reficis ꝛ cōsolarꝭ eos. Et vbi ego eram qn̄ te querebā:ꝛ tu eras an̄ me ego aūt ꝛ a me discesserā nec me iueniebā:q̄to min⁹ te. Proloquar icōspectu dei mei annū illū vn̄trigesimū etatis mee. Iam venerat carthaginez quidē manicheoꝝ ep̄us faustus noīe magnus laq̄⁹ diaboli:ꝛ multi implicabanť in eo per illecebrā suauis e'oquētie:quā ego tametsi laudabam discernebā tn̄ a veritate rerum quaruz discēdarum auidus eraz.nec qualis vasculo sermōis:sz qd mihi scie comedendū apponeret nominatus apud eos ille faustus intuebar. Fama enim de illo prolocuta mihi erat ꝙ esset honestaruz oīm doctrinarū peritissimus ꝛ apprie disciplinis liberalib⁹ erudit⁹. Et quoniam multa phioꝝū legerā:mēorieqꝫ mandata retinebā:ex eis q̄dā cōparabā illis manicheoꝝ lōgis fabulis:ꝛ mihi p̄babiliora ista videbāť q̄ dixerī illi:q̄ tātū potuerīt valere vt possēt estimare seculum:q̄ꝗ eius dn̄m minime inuenerint. Qm̄ magnus es dn̄e:ꝛ humilia respicis. excelsa aūt a longe cognoscis. Nec propiquas nisi obtritis corde:nec inueniris a supbis.nec si illi curiosa peritia numerent stellas ꝛ arenā.ꝛ dimetianť sidereas plagas:ꝛ inuestigēt vias astrorum. ¶ Mente.n.sua querunt ista.ꝛ ingenio qđ tu dedisti eis ꝛ multa inuenerūt p̄nūciauerūt an̄ multos annos defect⁹ luminariū solis ꝛ lune.quo die:qua hora: quanta ex parte futuri essent:ꝛ non eos fefellit numer⁹ Et ita factum est vt prenunciauerunt Et scripserunt regulas indagatas ꝛ leguntur hodie.atqꝫ ex eis prenūciatur quo anno:ꝛ quo mense anni et quo die mensis:ꝛ qua hora diei:ꝛ quota parte luminis sui defectura sit luna vel sol.ꝛ ita fiet vt p̄nunciatur. Et miranť hec homines ꝛ stupent qui nesciūt ea.ꝛ exultant atqꝫ extollūť qui sciūt:ꝛ per impiam supbiam recedētes ꝛ deficiētes a lumine tua tanto ante solis defectū futuꝝ p̄uidēt:ꝛ in p̄sentia suum nō vidēt Non enim religiose querūt vn̄ habeāt ingeniū quo ista querunt. Et inuenientes quia tu fecisti eos:non ipsi dant tibi se vt serues quod fecisti:ꝛ quales se ipsi fecerāt occidūt se tibi:ꝛ trucidant exaltationes suas sicut volatilia:ꝛ curiositates suas sicut pisces maris.qb⁹ p̄ambulāt secretas semitas abyssi:ꝛ luxurias suas sicut pecora cāpi.vt tu deus ignis edax ꝯsumas mortuas curas eorū recreans eos imortal'r. Sz nō nouerūt viā verbū tuū:per qđ fecisti ea q̄ numerant:et ipsos q̇ numerāt:ꝛ sensuz quo cernūt q̄ numerāt:ꝛ mētē de q̄ nūerāt ꝛ sapie tue nō ē nūerus. ¶ Ipse aūt vnigenitus factus est nobis sapiētia ꝛ iusticia ꝛ sctificatio et nūeratus est inter nos:ꝛ soluit tributū cesari. Non nouerūt hāc viā qua descendant ad illum ad se:ꝛ p̄ eum ascēdant ad eū. Nō nouerunt hanc viam. Et putant se excelsos esse cum sideribus et lucidos:ꝛ ecce ruerūt i terrā: et obscuratū ē isipiēs cor eoꝝ. Et multa v̄a de creatura dicunt:ꝛ verū creature artificē nō pie q̄rūt:et iō nō inueniunt:aut si inueniunt:cognoscentes deum nō sicut deum honorant aut gr̄as agunt:sz euanescunt in cogitationibus suis:et dicūt se esse sapientes sibi tribuendo que tua sunt:ac per hoc studēt peruersissima cecitate etiam tibi tribuere q̄ sua sūt mēdacia scz in te cōferētes qui veritas es et immutantes gloriam incorrupti dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedū et serpētiū et cōuertūt v̄itatē tuā mendaciū et colūt et seruiūt creature pot⁹ q̄ꝫ creatori. Multa tn̄ ab eis ex ipsa creatura v̄a dicta r̄tinebā.et occurrebat mihi rō p̄ numeros et ordinē tēporum:et

visibiles attestationes siderũ. ⁊ cõferebã cũ dictis manichei: qui de his rebus multa scripsit copiosissime delirans. et nõ mihi occurrebat rõ nec solsticiorũ ⁊ eqnoctiorũ: nec defectuum luminariũ nec quicqd tale in libris secularis sapiẽtie didiceram. Ibi autem credere iubebar: ⁊ ad illas rõnes numeris ⁊ oculis meis exploratas non occurrebat ⁊ longe diuersũ erat. Nunqd dñe deus veritatis quisquis nouit ista iam placet tibi. F Infelix enĩ hõ qui scit illa oĩa: te aũt nescit. Beat⁹ aũt qui te scit etiã si illa nesciat. Qui vero ⁊ te ⁊ illa nouit nõ ꝓpter illa beatior: sed ꝓpter te solũ beatus est. si cognoscẽs te sicut deũ glorificet ⁊ grãs agat: ⁊ nõ euanescat in cogitationibus suis. Sicut enĩ melior est q̃ nouit possidere arborem: et de vsu eius tibi grãs agit. Quis nesciat vel quot cubitis alta sit: vel q̃ta latitudine diffusa: q̃ ille qui eam metitur et oẽs ramos eius numerat. ⁊ neq̃ possidet eã neq̃ creatorem eius nouit aut diligit. sic fidelis hõ cuius totus mundus diuitiarũ ẽ: ⁊ q̃si nihil habẽs oĩa possidet inherendo tibi cui seruiũt omnia. Quis nec saltẽ septẽtrionũ giros nouerit: dubitare stultũ est q̃n vtiq̃ melior sit q̃ mensor celi ⁊ numerator siderũ ⁊ pensor elementorũ. ⁊ negligens tui q̃ oĩa in mensura ⁊ numero ⁊ põdere disposuisti. Sed tñ q̃s querebat manicheum nescio quẽ etiã ista scribere. sine quorũ peritia pietas disci poterat. Dixisti enĩ homini ecce pietas est sapiẽtia quã ille ignorare posset: etiã si ista ꝑfecte nosset. Ista vero q̃ nõ nouerat: impudentissime audens docere ꝑsus illã nosse nõ posset. Vanitas est enĩ mundana ista etiã nota ꝓfiteri: pietas aũt tibi cõfiteri. Vnde ille deuius ad hec ista multũ locut⁹ ẽ: vt cũ vict⁹ ab eis q̃ ista vere didicisset: qs esset eius sensus ĩ ceteris que abditiora sũt: manifeste cognosceretur. Nõ enĩ parui existimari se voluit: sed spiritũ sanctũ cõsolatorẽ ⁊ ditatorem fidelium tuorũ auctoritate plenaria ꝑsonaliter in se esse ꝑsuadere conatus est. Itaq̃ cũ de celo ac stellis ⁊ de solis ac lune motibus falsa dixisse deprehenderẽ: q̃uis ad doctrinã religionis ista nõ ꝑtineant: tñ ausus eius sacrilegos fuisse satis emineret: cũ ea nõ solũ ignorata sed etiã falsa tã vesana superbie vanitate diceret: vt ea tanq̃ diuine ꝑsone tribuere sibi niteretur. G Cũ enĩ audio christianũ aliquẽ fratrẽ illũ aut illũ ista nescientẽ ⁊ aliud pro alio sentientẽ: patienter intueor opinãtẽ hoĩem nec illi obesse video cũ de te dñe creator oĩm nõ credat indigna si forte situs ⁊ habit⁹ creature corporalis ignoret. Obest aũt si hoc ad ipsam doctrine pietatis formã ꝑtinere arbitretur ⁊ ꝑtinatius affirmare audeat qđ ignorat. Sed etiã talis infirmitas in fidei cunabulis a charitate matre sustinetur donec assurgat nou⁹ homo in virũ ꝑfectũ ⁊ circũferri nõ possit oĩ vento doctrine In illo aũt q̃ doctor qui autor qui dux ⁊ princeps eorũ quibus illa suaderẽ ita fieri ausus est: vt q̃ eũ sequeremur non quẽlibet hoĩem sed spiritũsanctũ tuũ se sequi arbitrarent. Quis tantam demẽtiã sicubi falsa dixisse cõuinceretur nõ detestandã lõgeq̃ abiiciendam esse iudicaret? Sed tñ nondum liquido cõpereram: vtrũ etiã sc̃dm ei⁹ vba vicissitudines longiorũ ⁊ breuiorũ dierũ atq̃ noctiũ. ⁊ ipsius noctis ⁊ diei ⁊ deliqa luminũ ⁊ si qđ eiusmodi in aliis libris legerã posset exponi: vt si forte posset ĩcertum quidem mihi fieret: vtrũ ita se res haberet an nõ ita. sed ad fidẽ meã illius auctoritatẽ ꝓpter creditã sanctitatẽ ꝓponerem. H Et ꝑ annos ferme ĩ ꝑos nouẽ q̃bus eos aĩo vagabũdus audiui. nimis extento desiderio vẽturũ expectabã istum faustũ. Ceteri enĩ eorũ in quos forte incurrissem qui taliũ rerũ q̃stionibus a me obiectis deficiebant: illũ mihi ꝓmittebãt. cuius aduentu collatoq̃ colloquio facillime mihi hec ⁊ si qua forte maiora quererem enodatissime expedirẽtur. Ergo vbi venit exꝑtus sum hoĩem gratũ ⁊ iocũdũ verbis. ⁊ ea ipsa q̃ illi solent dicere multo suauius garriẽtẽ. Sed qđ ad meam sitiẽ preciosorũ poculorũ decentissimus

ministratorē Jam rebus talibus satia-
te erāt aures mee:nec ideo meliora mi
hi videbantur:quia melius dicebātur.
nec ideo vero qꝛ diserta:nec idō sapiens
aīma qꝛ vultus cōgruus ꝛ decorū elo-
quiū. Jlli aūt qui eū mihi promittebāt
nō boni rerū existimatores erāt. ꝛ ideo
illis videbaꝛ prudēs ꝛ sapiēs: quia de
lectabat eos loquens. Sensi aūt aliud
genus hoim etiā veritatē habere suspe
ctā: ꝛ ei nolle acqescere:si compto atqꝫ
vberi sermone promereꝛ. Me autem iā
docueras deus meus miris ꝛ occultis
modis: propterea credo ꝙ tu me docu
eris: qm̄ verum est. nec quisqꝫ preter te
alius doctor est veri: vbicunqꝫ ꝛ vnde-
cūqꝫ claruerit. Jam ergo abs te didice
rā: nec eo debere videri aliqd verū dici
qꝛ eloqnter dr̄. nec eo falsum: qꝛ incom-
posite sonāt signa labiorū. Rursus nec
idō verū: qꝛ ipolite enūciaꝛ: nec idō falsum
qꝛ splēdidus sermo est: sꝫ ꝓinde eē sapi
entiā ꝛ stulticiā: sicut sunt cibi vtiles ꝛ
inutiles. ¶ Verbis aūt or-
natis ꝛ inornatis sicut vasis vrbanis ꝛ
rusticanis: vtrosqꝫ cibos posse ministra
ri. Jgꝛ auiditas mea qua illū tāto tp̄e
expectauerā hoim delectabaꝛ qdē mo-
tu affectuqꝫ disputantis: ꝛ verbis con
gruētibꝰ atqꝫ ad vestiēdas setētias faci
le occurrentibꝰ. Delectabar autem et
cū multis vel etiam premultis lauda-
bā ac efferebā: sꝫ moleste habebā ꝙ in
cetu audientiū non sineret ingerere illi
et partiri cū eo curas questionū meaꝝ
conferendo familiariter: et accipiendo
ac reddendo sermonem. Qd̄ vbi potui
ꝛ aures eiꝰ cū familiaribꝰ meis eo quo
eū tp̄e occupare cepi: quo nō dedeceret
alternis disserere: ꝛ ꝓtuli qdā que me
mouebāt. expertus sum priꝰ hoiem exper
tem liberaliū disciplinarū: nisi grāma-
tice atqꝫ eiꝰ ipsiꝰ vsitato modo ꝛ quia le
gerat aliquas tullianas oratiōes ꝛ pau
cissimos senece libros: ꝛ nōnulla poeta
rū ꝛ sue secte: si qua volumina latine:
at composite conscripta erant. Et quia
aderat quotidiana sermocinandi exer
citatio: inde suppetabat eloquiūqꝫ fie-
bat acceptus: magisqꝫ seductoriū mo-
deramine ingenii: ꝛ quodā lepore natu
rali ita ne est vt recolo dn̄e deꝰm eꝰ arbi
ter cōsciētie mee corā te cor meū ꝛ re-
cordatio mea: qui me tunc agebas abs-
dito secreto prouidentie tue et inhone
stos errores meos iam conuertebas an
te faciē meā: vt viderē ꝛ odissem. Naꝫ
postea ꝙ ille mihi iperitus earum ar-
tium quibus eū excellere putauerā satꝫ
apparuit: desperare cepi posse mihi eū
illa q̄ me mouebāt aperire: atqꝫ dissol-
uere: quoꝝ quilibet ignarus posset veri
tatē tenere pietatis. sed si manicheꝰ nō
esset. ¶ Libri quippe eorum
pleni sunt lōgissimis fabulis de celo ꝛ si
deribus ꝛ sole ꝛ luna: q̄ mihi eū qd vti-
qꝫ cupiebā collatis nūerorū rationibus
quos alibi ego legerā vtrū potius ita
essent vt manicheis libris cōtinebantur
an certe vel par etiā inde ratio redde-
retur: subtiliter explicare posse iam nō
arbitrabar. Que tn̄ vbi considerāda et
discutienda ꝓtuli modeste sane ille nec
ausus est subire ipsam sarcinā. Noue-
rat enim se ista non nosse nec eū pudu-
it cōfiteri. Nō erat de talibꝰ quales mul-
tos loquaces passus erā: conantes ea
me docere ꝛ dicentes nihil. Jste vero
cor habebat: ꝛ si nō rectū ad te: nec tn̄
nimis incautū ad seipsum. Nō vsqꝫ qꝫ
iperitus erat imperitie sue: ꝛ noluit se
temere disputando in ea coartari: vnde
nec exitus ei nullus: nec facilis esset re
ditus. Etiam mihi hinc ampliꝰ placuit
Pulchrior est ei tēperātia confitētis a-
nimi: ꝙ illa q̄ nosse cupiebā: ꝛ eū i omi
bus difficilioribus ꝛ subtilioribꝰ q̄stio-
nibus taleꝫ inueniebā. Refracto itaqꝫ
studio quo intenderā in manichei litte
ras magisqꝫ desperās de ceteris eoruꝫ
doctoribꝰ: qm̄ in multis q̄ me mouebāt
ita ille noiatus apparuit: cepi cū eo ꝓ
studio eius agere vitā quo ipse flagra
bat in eas lr̄as quas tunc iam rhetor
carthaginis adolescentes docebā ꝛ le-
gere cū eo siue q̄ ille audita deſidera-
ret: siue que ipse tali igenia apta existi
marem. Ceterū conatus oīs meus quo
ꝓficere in illa secta statueraꝫ: illo hoie
cognito prorsus intercedit non vt ab

eis omnino separaret: sed quasi melius quicq̃ non inueniēs eo quo iam quoq̃ modo irrueram interim contentus esse decreueram: nisi aliquid forte qđ magis eligēdū essz eluceret. L

Ita ille faustus qui multis laqueus extitit mortis meum quo captus eram relaxare iam supat: nec volens nec sciens Magnus enim tues deus meus i abdito prouidētie tue non deserebāt aiam meam: ꝛ de sanguine cordis mřis mee p lachrymas eius diebus ac noctibus pro me sacrificabatur tibi. ꝛ egisti mecū miris ꝛ occultis modis. Tu illđ egisti deus meus. Nam a domino gressus hominis dirigētur: et viam eius volet. Aut q̃ pcuratio salutis pter manū tuam reficiantē q̃ fecisti? Egisti ergo mecum vt mihi psuaderetur romā pgere ꝛ potius ibi docere qđ docebā carthagine. Et hoc mihi vnde persuasum est non preteribo confiteri tibi: quoniaz et in his altissimi tui recessus ꝛ presētissima in nos mīa tua cogitādaꝛ predicāda est. Non ideo romam pergere volui ꝙ maiores questus: maiorq̃ mihi dignitas ab amicis qui hoc suadebant p mittebatur: q̃q̃ ꝛ ista ducebant āimū tunc meuz: sed illa erat tunc causa maxima ꝛ pene sola ꝙ audiebaz quietius ibi studere adolescentes: ꝛ ordinatiōe discipline coertiōe sedari: ne i eiuscholam quo magistro non vtūtur passim ꝛ proterue irruerāt: nec eos admitti omnino nisi ille permiserit. Contra apud carthaginez feda est ꝛ intempans licētia scholasticorum. Irrumpūt impudēter: ꝛ prope furiosa fronte pturbant ordinez quē quisq̃ discipulis ad pficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt mira hebetudine ꝛ puniēda legibꝰ nisi consuetudo patrona sit. hoc miseriores eos ostēdens. quo iam quasi liceat faciunt. qđ p tuam ef̃nam legē nunq̃ licebit: ꝛ ipune se facē arbitrant̃: cuz ipsa faciēdi cecitate puniant̃: ꝛ incōpabilit̃ patiāt̃ peiora q̃ faciunt. M

Ergo qs mores cum studerā meos esse nolui. eos cum docerem cogebar ppeti alienos. ꝛ iđ placebat ire vbi talia non fieri omnes qui nouerāt indicabāt. Verū aūt tu spes mea ꝛ portio mea i terra viuentiū ad mutandū terraꝝ locum p salute anime mee ꝛ carthagini stimulos quibus inde auellerer admouebas: et rome illecebras quibus attraherer proponebas mihi p hoīes q̃ diligebant vitam mortuā: hinc insana facientes ide vana pollicētes: ꝛ ad corrigendos gressus meos vtebaris occulte ꝛ illorum ꝛ mea puersitate. Nā ꝛ q̃ pturbabāt ocium meum feda rabie ceci erant. ꝛ q̃ inuitabāt ad aliud: terrā sapiebāt. Ego aūt q̃ detestabar hic veraz miseriā: illic falsam felicitatem appetebaz. Sz quare hinc abirem ꝛ illuc irē tu sciebas deus. nec indicabas mihi nec matri: que me pfectuz atrociter planxit: ꝛ vsq̃ ad mare secuta est. Sed fefelli eā violēter me tenantē: vt aut reuocaret: aut mecū pgeret: ꝛ finxi me ad amicū nolle deserere donec veto facto nauigaret. Et mētitus sum mřī: ꝛ illi mřī. Et euasi. Qz ꝛ hoc dimisisti mihi misericordit̃ seruās me ab aq̃s maris plenū execrandis sordibus: vsq̃ ad aquam gratie tue: qua me abluto siccarent̃ flumīa maternoꝝ occuloꝝ: qbꝰ p me q̃tidie tibi rigabat terrā sub vultu suo. Et tñ recusāti sine me redire: vix psuasi vt in loco qui pximus nře naui erat memorie bti cipriāi maneret ea nocte. Sed in ea nocte clāculo ego pfectus sum. Illa aūt māsit orando flēdo. Et quid a te petebat deus meus tantis lachrymis: nisi vt nauigare me non sineres. N Sz tu alte consulens ꝛ exaudiens cardinē desiderii eius: nō curasti qđ tūc petebat: vt in me faceres qđ sp petebat. Flauit vētꝰ ꝛ ipleuit vela nřa: ꝛ littꝰ subtraxit aspectibꝰ nřis. In quo mane illa isāiebat dolore: ꝛ gemitu ac q̃relis iplebat aures tuas ꝯtemnētes ista: cū ꝛ me cupiditatibus meis raperes ad finiēdas ipsas cupiditates: ꝛ illius carnale desiderium isto dolorū flagello vapularet Amabat eñ secū presentiā meā more matrum: sed multis multo amplius: et nesciebat quid tu illi gaudiorum facturus esses de absentia mea. Nescie-

bat: ideo fiebat & eiulabat. atq; illis cru
ciatibus arguebatur in ea reliquiaruz
eue: cum gemitu querēs qd cū gemitu
pepererat. Et tñ post accusatioaem falla
ciarum & crudelitatis mee: cōuersa rur
sus ad deprecādum te ꝓ me abiit ad so
lita & ego romā. Et ecce excipior ibi fla
gello egritudinis corporalis: & ibā iam
ad inferos portās omnia mala que cō=
miserā: & in te & in me & in alios multa
& grauia sup originalis peccati vincu=
lum q oēs in adā morimur. Non enim
qcq; eorum mihi donaueras in christo
nec soluerat ille in cruce sua inimicitias
quas tecū cōtraxerā pctis meis. Quo
modo eni eas solueret in cruce fantas=
matis qd de illo crediderā? Quā er=
go falsa mihi videbatr mors carnis eius
tā vera erat aie mee: & quā vera erat mors
carnis eius: tā falsa vita aie mee q id nō
credebat. Et ingrauescentibus febri=
bus iam ibam & peribā. Quo eni irem
si hinc tunc abirē: nisi in ignē atq; tor=
menta digna factis meis in veritate ordi
nis tui. Et hoc illa nesciebat: & tñ ꝓ me
orabat absens. ¶ Tu aūt
vbiq; pñs vbi erat exaudiebas eā: & vbi
erā miserebaris mei: vt recuperarē sa=
lutē corporis mei: adhuc insanus cor=
de sacrilego. Neq; eni desiderabā in il
lo tanto periculo baptismū tuum: & me
lior eram puer quando illum de matna
pietate flagitaui: sicut iam recordatus
atq; confessus sum. Sz in dedec⁹ meuz
creuerā: & cōsilia medicie tue demēs ir
ridebā q nō me sinuisti talem bis mori
Quo vulnere si feriretr cor mris: nūq;
sanaretr. Non n. satis eloquor qd erga
me habebat animi: & q̄tum maiore sol
licitudie me parturiebat spiritu q̄ car
ne pepererat. Non itaq; video quō sana=
retr si mea talis illa mors trāsuerberasset
viscera delectationis eius. Et vbi es
sent tāte p̄ces & taz crebre sine intmis
sione? Nusq; nisi ad te. An vero tu de⁹
misericordiarū sperneres cor contritu z
& humiliatum vidue caste ac sobrie fre
quentantis elemosinas: obsequentis at
q; seruientis sanctis tuis: nullum diem
pretermittentis oblationem ad altare
tuum. bis in die mane & vespere ad ec=
clesiam tuaz sine vlla intermissiōe veni
entis: nō ad vanas fabulas & aniles loq
citates: sz vt te audiret in tuis sermoni
bus: & tu illam in suis precibus? Hui⁹
ne tu lachrymas: quib⁹ non a te aurū
& argentum petebat: nec aliquod muta
bile aut volubile bonum: sed salutē ani
me filii sui tu cuius munere talis erat cō
temneres & repelleres ab auxilio tuo?
Nequaq; dñe. Immo vero aderas & ex=
audiebas: & faciebas ordine quo prede
stinaueras esse faciendum. Absit vt tu
falleres eā in illis visionib⁹ & respōsis
tuis: que iam commemoraui & que non
commemoraui. q illa fideli pectore tene
bat. & semp orās tanq; cyrographa tua
ingerebat tibi. ¶ Dignaris
ei qm in seculum mia tua: eis quib⁹ oia
debita dimittis: etiā ꝓmissionibus tuis
debitor fieri. Recreasti ergo me ab illa
egritudine & saluū fecisti filiū ancille
tue tūc interi corpore: vt esset cui salu
tē meliorē atq; certiorē dares. Et iūge
bar etiā tūc rome falsis illis atq; fallē
tibus sanctis. Non eni tm auditoribus
eoꝝ quorum in numero erat etiā is: in
cui⁹ domo egrotauerā & cōualuerā: sz
eis etiā quos electos vocāt. Adhuc eni
mihi videbatr nō esse nos q peccamus
sed nescio quā aliā in nobis peccare na
turam. Et delectabat supbiam meā ex
tra culpā esse: & cū aliqd mali fecissē nō
cōfiteri me fecisse: vt sanares aīam me
am qm peccabat tibi. sed excusare me
amabam. & accusare nescio quid aliud
quod mecū esset & ego nō essē. Veꝝ au=
tē totū ego erā: & aduersū me impietas
mea me diuiserat. & id erat peccatum
insanabili⁹ quo me peccatorē nō eē ar=
bitrabar: & execrabilis iniquitas te de⁹
omnipotēs te a me ad pniciē meam q̄
mea te ad salutem malle superari. Nōdū
ergo posueras custodiā ori meo: & ostiū
cōtinentie circa labia mea: vt non decli
naret cor meū in verba maligna: ad ex=
cusandas excusationes in pctis cū hoi
bus opantibus iniquitatē. & idō adhuc
conuiuebam cū electis eoꝝ. Sz tñ iam
desperans in ea falsa doctrina me posse ꝓ

ficere:ea q; ipsa quib⁹ si nihil meliusre perirē cōtentus esse decreuerā: iam re missius:negligētiusq; retinebā. Eteni suborta est etiā mihi: cogitatio pruden tiores illos ceteris fuisse phōs: quos achademicos appellāt: q; de oībus du bitandū esse censuerant:nec aliquid ve ri ab homine cōprehēdi posse decreue rāt. ¶ Ita eni ⁊ mihi liqdo sen sisse videbāt vt vulgo habent etiā il lorum intentionem nondū intelligenti. Nec dissimulaui eundē hospitē meum reprimere a nimia fiducia quā sensi eū habere de rebus fabulosis:quibus ma nichei libri pleni sūt. Amicicia tñ eorū familiarius vtebar q̄ ceterorum homi num qui i illa heresi nō fuissent.nec eā defendebā pristina animositate. sz tñ familiaritas eorum: plures eni eos ro ma occultat: pigrius me faciebat aliud querere. presertim desperantem i eccle sia tua dñe celi ⁊ terre creator omniū visibilium ⁊ inuisibilium:posse iueniri verū vñ me illi auerterāt. Multūq; mi hi turpe videbāt credere te figurā ha bere humane carnis: ⁊ mēbrorū nostro rum lineamentis corporalib⁹ termina ri. Et qm cū de deo meo cogitare vellē cogitare nisi moles corporū non noue rā. Neq; eni videbāt mihi esse quicq̄ quod tale non esset: ⁊ ea maxima et p̄ pe sola causa erat ineuitabilis erroris mei. Hinc eni et mali substantiā quā dā credebam eē talē: ⁊ habere suā mo lē terram ⁊ deformē siue crassam quā terrā dicebant. siue tenuē atq; subtilē sicuti est aeris corpus:quā malignam mētē p illam terram repētē imaginant. Et q2 deū bonum nullā malā naturā creasse qualiscumq; me pietas credere cogebat:cōstituebā ex aduerso sibi du as moles vtramq; infinitam:sed malā angustius: bonam grādius. et ex hoc initio pestilētioso me cetera sacrilegia seq̄bantur. Cum enī conaretur anim⁹ me⁹ recurrere i catholicam fidē:repen tiebat:q2 nō erat catholica fides quā eē arbitrabar. ¶ Et magis pi⁹ mihi videbar:si te deusme⁹ cui cōfi tentur ex me miseratiōes tue:vel ex ce teris partibus infinitū crederē: q̄uis ex vna qua tibi moles mali opponebāt cogerer finitum fateri:q̄ si ex omnib⁹ partibus in corporis humani forma te opinarer finiri. Et meli⁹ mihi videbar credere nullū malum te creasse:qđ mi hi nescienti non solum aliqua substātia: sed etiam corporea videbatur:q2 ⁊ men tē cogitare non noueram nisi eā subti le corpus eē: quod tñ p loci spacia dif funderetur abs te:q̄ crederē abs te eē qualē putabam naturā mali. Ipsū quo q; saluatorē nostrū vnigenitū tuū tāq̄ de massa lucidissima molis. tue porre ctum ad nostrā salutē ita putabā: vt ali ud de illo nō crederē:nisi quod possem vanitate imaginari. Talem itaq; natu ram eius nasci non posse de maria vgi ne arbitrabar:nisi carni cōcerneretur. Concerni aūt ⁊ non inqnari non vide bam quod mihi tale figurabam. Me tuebam itaq; credere ⁊ in carne natū ne credere cogerer ex carne iquinatū. Nunc spūales tui blande ⁊ amāt ride bunt me:si has cofessiones meas lege rint. Sed tamē talis eram. Deinde q̄ il li in scripturis tuis rephenderāt defē di posse nō existimabā. sed aliqñ sane cupiebam cum aliquo illorum librorū doctissimo cōferre singula: ⁊ expiri qđ inde sentiret. Iā enī helpidii cuiusdam aduersus eosdem manicheos co ram loquentis ⁊ disserētis sermōes eti am apud carthaginē mouere me cepe rant:cū talia de scripturis pferret q̄ bus resisti facile non posset: ⁊ imbecillā mihi rñsio videbāt istorum. ¶ Quam quidem non facile palam pro mebant:sed nobis secretius: cū dicerēt scripturas noui testamēti falsatas fuis se a nescio quibus:qui iudeorum legē inserē christiāe fidei voluerīt atq; ipsi icorrupta exemplaria nulla proferrēt. Sed me maxime captum et offocatum quodammodo deprimebant corporalia cogitātē moles ille sub quib⁹ anhelās in aurā tue vitatis liquidam ⁊ simpli cē rñspirare non poteram. Sedulo g̃ age re cepam propter quod veneram vt do cerem rome artem rhetoricam ⁊ prius

domi congregare aliquos quibus et per quos innotescere ceperam. et ecce cognosco alia rome fieri quam non patiebar in africa. Nam reuera illas euersiones a perditis adolescentibus ibi non fieri manifestatum est mihi. Sed subito inquiunt ne mercedem magistro reddant. conspirant multi adolescentes: transferunt se ad alium desertores fidei et quibus pre pecunie charitate iusticia vilis est. Oderat etiam istos cor meum quamuis non perfecto odio. Quod enim ab eis passurus eram magis oderam fortasse: quam eo quod cuilibet illicita faciebant. Certe tamen turpes sunt tales. et fornicantur abs te amando volatica ludibria temporum et lucrum luteum. quod cum apprehenditur manum inquinat: et amplectendo mundum fugientem: contemnendo te manentem et reuocantem et ignoscentem redeunti ad te meretrici anime humane. Et nunc tales odi prauos et distortos: quamuis eos corrigendos diligam. vt pecunie doctrinam ipsam quam discunt preferant: ei vero te deum veritatem et vbertatem certi boni et pacem castissimam.

VI Sed tunc magis eos pati nolebam malos propter me: quam fieri propter te bonos volebam. Itaque postea quam missum est a mediolano romam ad prefectum vrbis: vt illi ciuitati rhetorice magister prouideretur: impartita etiam euectione publica egoipse ambiui per eosdem ipsos manicheis vanitatibus ebrios quibus vt carerem ibam. Sed vtrique nesciebamus: vt dictione proposita me probatum prefectus tunc simacus mitteret. Et veni mediolanum ad ambrosium episcopum in optimis notum orbi terre: pium cultorem tuum. cuius tunc eloquia strennue ministrabant adipem frumenti tui. et leticiam olei: et sobriam vini ebrietatem populo tuo. Ad eum autem ducebar abs te nesciens: vt per eum ad te sciens ducerer. Suscepit me paterne ille homo dei: et peregrinationem meam satis episcopaliter dilexit. Et eum amare cepi: primo quidem non tanquam doctorem veri: quod in ecclesia tua prorsus desperabam. sed tanquam hominem benignum in me. X Et studiose audiebam disputantem in populo. non intentione qua debui: sed quasi explorans eius facundiam vtrum conueniret fame sue: an maior minor ve proflueret quam predicabatur. et verbis eius suspendebar intentus. Rerum autem incuriosus et contemptor astabam: et delectabar suauitate sermonis: quamquam eruditioris minus tamen hilarescentis atque mulcentis quam fausti erat: quod attinet ad dicendi modum Ceterum rerum ipsarum nulla comparatio. Nam ille per manicheas fallacias aberrabat. iste autem saluberrime docebat salutem. Sed longe est a peccatoribus salus qualis ego tunc aderam. et tamen propinquabam sensim et nesciens. Cum enim non satagerem discere que dicebat: sed tantum quemadmodum dicebat ea audire: mihi quippe iam desperanti ad te viam patere homini inanis cura remanserat. Sed veniebant in animum meum simul cum verbis que diligebam res etiam quas negligebam. Neque enim ea dirimere poteram. Et dum cor aperirem ad excipiendum quam diserte diceret. pariter intrabat et quam vere diceret: gradatim quidem. Nam primo etiam ipsa defendi posse mihi iam ceperant videri. et fidem catholicam pro qua nihil posse dici aduersus oppugnantes manicheos putaueram: iam non impudenter asseri existimabam: maxime audito vno atque altero. et sepius enigmate soluto de scripturis veteribus. Y

Ubi cum ad literam acciperem occidebar spiritualiter. Itaque plerisque illorum librorum expositis locis: iam reprehendebam desperationem meam. illam duntaxat qua credideram legem et prophetam detestantibus atque irridentibus resisti omnino non posse. Nec tamen iam ideo mihi catholicam viam tenendam esse sentiebam: quia et ipsa poterat habere doctos assertores suos: qui copiose et non absurde obiecta refellerent. nec ideo iam damnandum illud quod tenebam. quia defensionis partes equabantur. Ita enim catholica non mihi victa videbatur. vt nondum etiam victrix appareret. tunc vero fortiter intendi animam: si quomodo possem certis aliquibus documentis manicheos conuincere falsitatis. Quod si possem spiritualem substantiam cogitare: statim machina

menta illa oīa soluerent et abiicerent ex aīo meo sz nō poterā. 3

Uerūtñ de ipo mūdi huius corpe oīqz natura quā sensus carnis attigeret mł to pbabiliora plerosqz sēsisse phōs: magis magisqz cōsiderās atqz cōparans iudicabā. Itaqz achademicor more sicut existimāt: dubitās de oibus: atqz inter oīa fluctuās manicheos qdē relinqndos eē decreui nō arbitrās eoipo tēpore dubitatiōis mee ī illa secta mihi pmanēdū eē: cui iā nōnullos phōs pponebā. qbus tñ philosophis q sine noīe salutaris xpi essēt curationē lāguoris aīe mee cōmittere oīno recusabā. Statui ergo tādiu eē cathecumin⁹ ī catholica ecclīa mihi a parētib⁹ cōmendata: donec aliqd certi eluceret quo cursum dirigerem.

Explicit liber quintus.

Incipit sextus.

A

Spes mea a iuuentute mea vbi mihi eras et quo recesseras? An vero non tu feceras me: et discreueras me a quadrupedibus et volatilibus celi. Sapientiorem me feceras: et ambulabā p tenebras et lubricū et querebā te foris a me: et non inueniebā deū cordis mei: et veneraz in profundū maris: et diffidebā et desperabā de inuentione veri. Iam venerat ad me mater pietate fortis terra mariqz me sequēs et in periculis omnib⁹ de te secura. Nam et per marina discrimina ipsos nautas consolabatur. a quib⁹ rudes abyssi viatores cum perturbantur consolari solēt: pollicēs eis peruentionem cum salute: qr hec ei tu pvisum pollicitus eras. Et inuenit me periclitantem quidem grauiter desperatione indagande veritatis. Sed tamē ei cuz indicassem non me quidez iam' esse manicheum: sed neqz catholicum christianum. quasi inopinatum aliquid audierit exiliuit leticia: cuz iaz secura fieret ex ea parte miserie mee. ī qua tāqz mortuum: sed resuscitādum me tibi flebat. ⁊ feretro cogitationis efferebat vt diceres filio vidue. iuuenis tibi dico surge ⁊ reuiuisceret ⁊ inciperet loqui: ⁊ redderes illum matri sue. Nulla ergo turbulenta exultatione trepidauit cor ei⁹ cum audisset ex tanta parte iā factum qd tibi quotidie plangebat vt fieret: veritatē me nondum adeptum: sed falsitati iā ereptum. Immo vero quia certa erat ⁊ quod restabat te daturuz qui totuz promiseras: placidissime ⁊ pectore pleno fiducie respōdit mihi credere se in Christum. q pri⁹ qz de hac vita emigraret me visura eēt fidelē catholicuz.

B Et hoc qdē mihi. Tibi aūt fōs misericordiarū preces ⁊ lachrymas densiores vt accelerares adiutorium tuuz. ⁊ illuminares tenebras meas: ⁊ studiosius ad ecclīā currerem. ⁊ in ambrosii ora suspēderet ad fontē saliētis aq ī vitā eternā. Diligebat autem illum virū sicut angelum dei: q per illum cognouerat me interim ad illā ancipitez fluctuationez iā eē perductum: p quā trāsiturum me ab egritudine ad sāitatem intercurrente artiore periculo: qsi per accessionem quā creticam medici vocāt: certa presumebat. Itaqz cum ad memoriā sāctorum sicut in affrica solebat: pultes ⁊ panē ⁊ merum attulisset: atqz ab ostiario prohiberetur. vbi hoc episcopum vetuisse cognouit: tā pie atqz obediēter amplexa est: vt ipse miraretur q tā facile accusatrix poti⁹ consuetudinis sue qz disceptatrix illi⁹ prohibitionis effecta sit. Non enim obsidebat spiritum eius vinolentia. eāqz stimulabat in odium veri amor vini. sicut plerosqz mares ⁊ feminas: qui ad cāticum sobrietatis sicut ad potionem aqua tā madidi nauseāt. Sed illa cuz attulisset canistrum cuz solēnibus epulis pregustādis atqz largiendis. plus etiā qz vnū pocillū p suo palato satis sobrio temperatum. vnde dignationem sumeret non ponebat. Et multe essent

que illo modo videbantur honorande
memorie defunctoꝝ: idē ip̄m vnum qꝺ
vbiq3 poneret circūferebat: quo iam nō
solum aquatissimo: sed etiam tepidissi=
mo cū suis presentibus per sorbitiones
exiguas partiref. qꝛ pietatē ibi quere=
bat: nō voluptatē. C Itaq3
vbi cōperit a preclaro predicatore atq3
antistite pietatis preceptum esse ista n̄
fieri nec ab eis qui sobrie facerēt. nec vl
la occasio se ingurgitandi daretur ebri
osis. ꝛ qꝛ illa quasi parētalia supstitio=
ni gētiliū essent simillima abstinuit se li
bentissime. ꝛ pro canistro pleno terrenis
fructibꝰ: pleno purgatoribꝰ votis pe=
ctus ad memorias martyꝛu3 afferre di
dicerat: ꝛ vt quod posset dare gentibus
et si cōmutatio dn̄ici corporis illic cele
braref: cuius passionis imitatione imo
lati et coronati sunt martyꝛes. Sed ta=
men videtur mihi domine deus meus ꝛ
ita est in conspectu tuo de hac re coꝛ
meum non facile fortasse de hac ampu
tanda cōsuetudine matrem meam fuis
se cessurā: si ab alio prohiberef quē non
sicut ambrosium diligebat. que3 ꝓpter
salutē meā maxime diligebat eam ve=
ro ille: propter eius religiosissimā con=
uersationē qua in bonis operibus tam
feruens spiritu frequētabat ecclesiam
ita vt sepe erumperet cū me videret in
eius predicationem: gratulans mihi ꝙ
talē matrē haberē: nesciens qualē illa
me filiū. q̄ dubitabā de illis omnibus: ꝛ
inueniri posse viam vite minime putabā
Nec iam ingemiscebam orādo vt sub=
uenires mihi: sed ad querendum inten
tus: ꝛ ad disserendum iquietꝰ erat ani
mus meus. Ipsumq3 ambrosiū felicem
quendā hoiem secūdū seculum opina=
bar. quē sic tante ptātes honorarent ce
libatꝰ tm̄ eius mihi laboriosus videba=
tur. Quid autem ille spei gereret ꝛ ad
uersus ipsius excellentie tentamenta
quid luctaminis haberet: quidue sola=
minis in aduersis. ꝛ occultum os eius
quod erat in corde eius ꝙ̄ sapida gau
dia de pane tuo ruminaret: nec conii=
cere noueram nec expertus era3. nec il
le sciebat estus meos: nec foueam peri
culi mei. D Non enim
querere ab eo poteram quod volebam
sicut volebā secludētibus me ab eiꝰ au
re atq3 ore cateruis negociosorū hoim
quorū ifirmitatibꝰ seruiebat. Cū quibꝰ
qn̄ nō erat: quod per exiguū tp̄is erat
aut corpus reficiebat necessariis sustē
taculis aut lectione animum. Sed cu3
legebat oculi ducebantur per paginas
ꝛ coꝛ intellectum rimabatur. vox autē
ꝛ lingua quiescebant. Sepe cu3 adesse
mus non eni vetebaf quisq3 igredi: aut
ei venietē nunciari mos erat: sic eum le
gentem vidimus tacite: et aliter nunq3
Sedentesq3 in diuturno silentio. quis
enim tam intento eē oneri auderet: di=
scedebamus ꝛ cōiectabamꝰ eū paruo
ip̄o tp̄e qꝺ reperāde menti sue nāscisce
batur feriatum ab strepitu causarū ali
enarū nolle i aliud auocari: ꝛ cauere
fortasse ne auditore suspenso. et intēto
si qua obscurius posuisset ille quem le
geret etiam exponere esset necesse: aut
de aliquibus difficilioribꝰ disceptare q̄
stionibus: atq3 huic opi tpibus impēsis
minus ꝙ̄ vellē voluminū euolueret: q̄=
q̄ ꝛ causa seruande vocis que illi facil
lime obtundebatur: poterat eē iustior
tacite legēdi Quolib3 tamen animo id
ageret bono vtiq3 ille vir agebat. Sed
certe mihi nulla dabaf copia sciscitādi
q̄ cupiebam de tam sctō oraculo tuo pe
ctore illius: nisi cum aliquid breuiꝰ eēt
audiēdum. Estus aut illi mei ociosū eū
valde cui effunderef reqrebant. nec vn
q̄ inueniebāt. Et cū quidē in pplō ver
bū ꝟitatis recte tractantē omni die dn̄i
co audiebā. ꝛ magis magisq3 mihi con
firmabaf: oms ꝟutarū calūniarū no=
dos quos illi deceptores nostri aduer=
sos diuinos libros innectebāt posse dis
solui. E Ubi ꝟo etiā cōperi
ad imaginē tuā hominē a te factū a spi
ritalibus filiis tuis: quos de mre catho
lica ꝑ gratia3 regenerasti. non sic intel
ligi vt humani te corporis forma deter
minatum crederēt atq3 cogitarēt: q̄q̄
quō se haberet spiritualꝭ substantia ne
quidem tenuiter atq3 i enigmate suspi
cabar: tm̄ gaudens erubui non me tot

annos aduersus catholicam fidem: sed
contra carnaliū cogitationū figmenta
latrasse. Eo quippe temerarius et im-
pius fuerā ꝙ ea q̄ debebam querendo
discere accusādo dixerā. Tu enī altissi
me ꝛ proxime: secretissime ꝛ presentis-
sime: cui mēbra non sunt alia maiora ꝛ
alia minora. sed vbiqꝫ tot⁹ es: ꝛ nusq̄ꝫ lo
corum es. non es vtiqꝫ forma ista corpo
rea: tn̄ fecisti hoīem ad imaginem tuaꝫ
et ecce ipse a capite vsqꝫ ad pedes ī lo
co est. Cū ergo nescirē quō hec subsiste
ret imago tua: pulsās pꝛoponerē quo
modo credendum esset: non insultans
opponerē quasi ita creditū esset. Tan-
to igit̄ acrior cura rodebat itima mea
quid certi retinerē: quanto me magis
pudebat tandiu illusum ꝛ deceptū pro
missione certoꝝ puerili errore ꝛ animo
sitate tā multa incerta quasi certa gar
risse. Quod enī falsa essent postea mihi
claruit. Certū tn̄ erat ꝙ incerta essent:
ꝛ a me aliqn̄ pro certis habita fuissent
cum catholicā tuā cecis contentionib⁹
accusarē. ꝛ si nondū compertam vera
dicentē: nō tn̄ ea dicentē que grauiter
accusabam. F Itaqꝫ cōfunde-
bar ꝛ cōuertebar ꝛ gaudebā deus me⁹
ꝙ ecclesia tua vnica corpus vnici tui in
qua mihi nomen xp̄i infanti est inditū:
non saperet infantiles nugas: neqꝫ hoc
haberet in doctrina sua sana ꝙ te crea
torem oīm ī spacium loci q̄ꝫuis summū
ꝛ amplum. tn̄ vndiqꝫ terminatum mem
brorum humanorū figura contruderet
Gaudebā etiā ꝙ vetera scripta legis ꝛ
prophetarū iam non illo oculo mihi le
gēda preponerentur: quo antea videbā
tur absurda: cum arguebā tanq̄ꝫ ita sen
tiētes sanctos tuos. Verū autē non ita
sentiebant: et tanq̄ꝫ regulam diligentis
sime commēdaret: sepe in popularibus
sermonibus suis dicentē ambrosium le
tus audiebam. Littera occidit: spirit⁹
aūt viuificat. cum ea q̄ ad literam per-
uersitatē docere videbant̄: remoto my-
stico velamēto spiritualiter aperiret: n̄
dicens ꝙ me offenderet: q̄ꝫuis ea dice-
ret q̄ vtrum vera essent adhuc ignorarē
Tenebam enim cor meum ab oī ascen-
sione timens precipitium: et suspendio
magis necabar. Volebam enim eorum
que non videram ita me certum fieri: vt
certus essem ꝙ septem ꝛ tria decē sūt.
Neqꝫ enim tam insanus erā: vt ne hoc
quidem putarem posse compꝛehendi sꝫ
sicut hoc ita cetera cupiebam siue cor
poralia que coram sensibus meis nō ad
essent: siue spiritualia de quibus cogi-
tare nisi corporaliter nesciebam. Et sa
nari credendo poteram vt purgatior a
cies mētis mee dirigeret̄ aliquo mō ī
veritatē tuā semp manentē ꝛ ex nullo
deficientem. Sed sicut euenire assolet
vt malum medicum expertus etiaꝫ bo
no timeat se cōmittere: ita erat valitu-
do anime mee: q̄ vtiqꝫ nisi credendo sa-
nari non poterat. ꝛ ne falsa crederet cu
rari recusabat: resistens manibus tuis
qui medicamēta fidei confecisti. ꝛ spar
sisti sup morbos orbis terrarū ꝛ tantaꝫ
illis authoritatem tribuisti. Et hoc ta-
men quoqꝫ iam preponens doctrinā ca
tholicā: modestius ibi minimeqꝫ fallaci
ter sentiebam iuberi: vt crederet̄ qđ nō
demōstrabat̄. siue esset quid: sed cui for
te non esset. siue nec quid esset: q̄ꝫ illic te
meraria pollicitatione scientie creduli
tatem irrideri: et postea tam multa fa-
bulosissima ꝛ absurdissima: q̄ demon-
strari nō poterāt credēda imperari.

G Deinde paulatim tu domine
manu mitissima ꝛ misericordissima per
tractans ꝛ cōponens cor meū conside
ranti q̄ꝫ innumerabilia crederem q̄ non
viderē neqꝫ cū gererent̄ affuissem sicut
tam multa in historia gentium. tā mul
ta de locis atqꝫ vrbibus q̄ non videram
tam multa amicis. tam multa medicis
tam multa hominibus aliis atqꝫ aliis.
que nisi crederentur omnino ī hac vita
nihil ageremus. postremo q̄ꝫ inconcus-
se fixum fide retinerē de quibus parē
tibus ortus essem. quod scire non possē
nisi audiendo credidissem. Persuasisti
mihi non q̄ crederēt libris tuis: quos
tanta in omnibus fere gētibus auctori
tate fundasti: sed qui non crederent eē
culpandos. nec audiēdos esse si qui for
te mihi dicerēt. Unde scis illos libros

vni⁹ veri ⁊ veracissimi dei spūs esse humano generi ministratos⁊ Id ipm enim maxime credendū erat: qm̄ nulla pugnacitas calūniosaꝝ questionū per taꝫ multa q̄ legerā inter se cōfligentiū philosophoꝝ extorquere mihi potuit vt aliqn̄ non crederē te esse quicquid esses qd ego nescirē:aut administrationē rerū humanarū ad te pertinere. Sed id credebam aliqn̄ robustius aliqn̄ exili⁹. semp tamen credidi ⁊ esse te.et curam nostri gerere:etiā si ignorabā: vel quid sentiendū esset de substantia tua. vł que via duceret aut reduceret ad te. Ideoq cū essem⁹ ifirmi ad inueniendā liquida ratione veritatē. ⁊ ob hoc nobis opus esset auctoritate sanctarū literarū iam credere ceperā nullo mō te fuisse tributuꝝ tam excellentē illi scripture p oēs iam terras auctoritatē:nisi ⁊ per ipsaꝫ tibi credi ⁊ per ipsam te queri voluisses. IV Iā eni absurditatē q̄ me i illis lr̄is solebat offēdere:cū multa ex eis ꝓbabiliter exposita audissem ad sacramentoꝝ altitudinē referebam eoq mihi illa venerabilior ⁊ sacrosācta fide dignior apparebat auctoritas:quo et omnibus ad legendum esset in ꝓmptu. ⁊ secreti sui dignitatē i intellectu profundiore seruaret. verbis apertissimis ⁊ humillimo genere loquendi se cunctis prebens: ⁊ exercens intētionē eorum qui non sunt leues corde. vt exciperet oēs populari sinu. et per angusta foramina paucos ad te traiiceret. multo tamē plures:q̄ si nec tāto apice auctoritatꝭ emineret nec turbas gremio sancte humilitatis hauriret. Cogitabā hec ⁊ aderas mihi. Suspirabam et audiebas me. Fluctuabam ⁊ gubernabas me. Ibā per viā seculi latā:nec deserebas me. Inhiabā honoribus lucris coniugio:⁊ tu irridebas. Patiebar in eis cupiditatib⁹ amarissimas difficultates:te propicio tanto magis : quanto minus sinebas mihi dulcescere qd non eras tu. Vide cor meum dn̄e q̄ voluisti vt hoc recordarer ⁊ cōfiterer tibi. Nūc tibi inhereat anima mea quam de visco tā tenaci mortis exuisti:q̄ misera erat. ⁊ sensū vulneris amiserat tu pūgebas vt relictis omnib⁹ cōuerterer ad te qui es sup oīa:⁊ sine quo nulla essēt omnia cōuerterer ⁊ sanarer. Quā ergo miser erā:⁊ quō egisti vt sentirē miseriā meā.

I De illo quo cōpararem recitare impatori laudes quibus plura mentirer ⁊ mentienti fauerer ab scientib⁹ easq curas anhelaret cor meum ⁊ cogitationū tabificaꝝ febribus estuaret: trāsiens p quēdam vicum mediolanēsē animaduerti pauperē mēdicū:iā credo saturū:iocantē atq letantē:⁊ ingemui ⁊ locutus sum cū amicis meis qui mecum erant multos dolores isaniaꝝ nostraꝝ. quia omnibus talibus conatib⁹ nr̄is q̄lib⁹ tūc laborabā sub stimulis cupiditatū trahens infelicitatis mee sarcinā. ⁊ trahendo exaggerās nihil vellemus aliud nisi ad securā leticiam peruenire:quo nos mendicus ille iam precessisset:nunq̄ illuc fortasse venturos. Quod enim iam ille pauculis ⁊ emendicatis nūmulis adept⁹ erat ad hoc ego tam erūnosis anfractib⁹ ⁊ circuitib⁹ ambiebā ad leticiā scꝫ tpalis felicitatis. Nō eī verum gaudiū habebat:sꝫ et ego illis ambitiōib⁹ mlto falsi⁹ q̄rebam Et certe ille letabat. ego anxius eram. securus ille:ego trepidus. Et si quisq̄ pcūctaret me vtrum mallē exultare an metuere:respōderē exultare. Rurs⁹ si iterrogaret vtrū me talē mallem qualis ille:an qualis ego tunc essem. meipsum curis timoribusq cōfectuꝫ eligerē sed puersitate. Nūqd veritate? Neq eni eo me preponere illi debebā q̄ doctior erā quoniam non inde gaudebam:sꝫ placere inde querebā hominib⁹ nō vt eos docereꝫ sed tm̄ vt placerē. Propterea ⁊ tu baculo discipline tue cōfringebas ossa mea Recedāt ergo ab aīa mea q̄ dicunt ei

R Interest vnde qs gaudeat. Gaudebat mendicus ille vinolentia:tu gaudere cupiebas gloria. Qua gl'ia dōmine? Que non in te. Nā sicut ille verū gaudium non erat:ita nec illa vera gloria:et amplius vertebat mentem meam. Et ille ipsa nocte digesturus erat ebrietatem suam. ego cum mea dormie

ram ꝛ surrexeram: ꝛ dormiturus et surrecturus eram inde quot diebus. Inter est ꝑo vnde quis gaudeat. Scio ꝛ gaudium spei fidelis incomparabiliter distat ab illa vanitate. sed et tunc distabat inter nos. Nimirum quippe ille felicior erat: non tantum ꝙ hilaritate ꝑfundebatur. cuꝫ ego curis euiscerarer verumetiam ꝙ ille bene optando acq̄sierat vinum ego auteꝫ mentiendo querebam typum. Dixi tunc multa in hac sentētia charis meis: et sepe aduertebam in his quomodo mihi esset: ꝛ inueniebam male mihi esse. ꝛ dolebam ꝛ cōduplicabam ipsum male. Et si quid arrisisset prosperuꝫ tedebat apprehendere: quia pene priusq̄ꝫ tenereť auolabat Congemiscebamus in his qui siť amice viuebamus: et maxime ac familiarissime cum alipio et nebridio ista colloquebar: quorum alipius ex eodē quo ego eram ortus municipio: parētibus primatibus municipalibus me minor natu. Nam ꝛ studuerat apud me: cum in nostro docere cepi oppido et postea carthagine: et diligebat me multum: ꝙ ei bonus et doctus viderer. et ego illuꝫ propter magnam virtutis indolem que et non magna etate satis eminebat.

Gurges tamen morum carthaginensium quibus nugatoria feruent spectacula obsorbuerat eum in insaniam circensium. L Sed cum in eo miserabiliter volueret: ego autē rhetoricam ibi ꝑfessus publica schola vterer: nondum me audiebat vt magistrū propter quādaꝫ simultateꝫ que inť me ꝛ patrē eius erat exorta. ꝛ compereraꝫ ꝙ circūexitiabiliť amaret. ꝛ grauiť angebar ꝙ tantaꝫ speꝫ ꝑditurus vel etiā ꝑdidisse mihi videbať. Sed monendi eum ꝛ aliqua coertione reuocandi nulla erat copia vel amicitie beniuolētia: vel iure magisterii. Putabā enim eum de me cum patre sentire. ille vero nō sic erat. Itaq̧ postposita in hac re patris voluntate: salutare me ceperat veniēs in adiutorium meum. ꝛ audire aliquid atq̧ abire. Sꝫ enim de memoria mihi lapsuꝫ erat agere cum illo ne vanorum ludorum ceco ꝛ p̄cipiti studio tam bonum interimeret ingenium. Veruꝫ autē dn̄e tu qui p̄sides gubernaculis oīm q̄ creasti. nō eum oblitus eras futuruꝫ inť filios tuos antistitē sacramēti tui.

Et vt apte tibi tribuereť ei⁹ correptio ꝑ me quidē illaꝫ sꝫ nescientē operatus es Nā q̄dā die cum sederē loco solito. ꝛ coram me adessēt discipuli: venit: salutauit sedit. atq̧ in ea q̄ agebanť animum intēdit. Et forte lectio i manibus erat quaꝫ dum exponerē ꝛ opportune mihi videreť adhibēda similitudo circēsiuꝫ. quo illud quod insinuabam ꝛ iocundius ꝛ planius fieret. cum irrisione mordaci eorum quos illa captiuasset insania. Tu scis deus noster ꝙ tunc de alipio ab illa peste sanando nō cogitauerim. At ille in se rapuit: neq̧ illud non nisi ꝓpť se dixisse credidit. Et quod alius acceperit ad succēsēdum mihi: acceperit honestus adolescens ad succēsendum sibi. ꝛ ad me ardētius diligenduꝫ Dixeras eniꝫ tu iam olim et innexueras litteris tuis. Corripe sapientem et amabit te. At ego illum non corripueram. M Sed vtens tu omnibus et sciētibus et nesciētibus ordine quo nosti. et ille ordo iustus est de corde et lingua mea carbones ardentes operatus es: quibus mentem spei bonę adureres tabescentem: ac sanares. Taceat laudes quas qui miserationes tuas non considerat: que tibi de medullis meis confitentur. Et enim ille post illa verba proripuit se ex fouea tam alta qua libenter demergebatur. et cum mirabili volutpate cecabatur. et excussit animum forti temperantia. resiluerunt omnes circensium sordes ab eo. ampliusque illuc non accessit. Sed deinde patrem reluctantem euicit: vt me magistro vteretur. Cessit ille atq̧ concessit. Et audire me rursus incipiens. illa mecum supstitiōe inuolutus est. amās i manicheis ostētationē continentie: quam veram et germanā putabat. Erat auteꝫ illa vecors et seductoria. preciosas animas captiuans nondū virtutis altitudineꝫ scien

tes tangere. et superficie decipi faciles: sed tn̄ adumbrate simulateq3 virtutis. Non sane relinquēs incantatam sibi a parentibus terrenā viam romā precesserat vt ius disceret: ꝛ ibi gladiatorii spectaculi ihiatu incredibili ꝛ īcredibiliter abreptus est. M. Cum enim auersaret ꝛ detestaret talia: q̄dā3 eius amici ꝛ condiscipuli cum forte de prandeo redeuntibus obuius esset: recusantē vehementer ꝛ resistentē familiari violantia duxerunt in amphiteatrum crudelium ꝛ funestorum ludorū diebus hec dicentem. Si corpus meum in locum illum trahitis ꝛ ibi constituitis nunq̄d ꝛ animum ꝛ oculos meos in illa spectacula potestis intendere? Adero itaq3 absens ac sic ꝛ vos ꝛ illa superabo. Quibus auditis illi nihilo serius eum adduxerunt secum. idipsum forte explorare cupiētes vtrū posset efficere. Quo vbi vētum ē. ꝛ sedib⁹ quibus potuerūt locati sūt. feruebant omnia immanissimis voluptatibus. Ille clausis foribus oculorum interdixit animo ne in tātamala procederet: atq3 vtinā3 ꝛ aures obturauisset. Nam quodam pugne casu cum clamor ingens totius populi vehementer eum pulsasset curiositate victus: ꝛ quasi paratus q̄cquid illud esset etiam visu3 cōtemnere ꝛ vincere. aperuit oculos. et percussus est grauiore vulnere in anima: q̄3 ille in corpore quem cernere concupiuit: ceciditq3 miserabilius q̄3 ille. Quo cadente factus est clamor qui per eius aures intrauit: ꝛ reserauit eius lumina: vt esset qua feriretur ꝛ deiiceretur: audax adhuc poti⁹ q̄3 fortis animus. et eo infirmior quo de se presumpserat qui debuit de te. Ut enim vidit illum sanguinem immanitatē simul ebibit. ꝛ non se auertit: s3 fixit aspectū. ꝛ hauriebat furias: et nesciebat. ꝛ delectabat scelere certaminis: ꝛ cruenta voluptate inebriabatur. Et nō erat iam ille qui venerat: sed vnus de turba ad quā3 venerat ꝛ verus eoꝝ socius a quibus adductus erat. Quid plura? Spectauit. clamauit. exarsit. abstulit inde secū insaniam qua stimularet redire nō tm̄ cu3 illis a quibus prius abstractus est: sed etiam pre illis ꝛ alios trahens. Et inde tamē manu validissima et misericordissima eruisti eum tu: ꝛ docuisti non sui habere s3 tui fiducia3. s3 lōge postea. O

Ueruntamē iam hoc ad medicinā futurā in eius memoria reponebat. Na3 ꝛ illud quod cū adhuc studeret. ia3 me audiēs apud carthaginē. ꝛ medio die cogitaret in foro quod recitatur⁹ erat: sicut exerceri scolastici solēt siuisti eu3 comprehendendi ab edituis fori tanq̄3 furē. Non arbitror aliā ob cām te pmisisse deus nr̄: nisi vt ille vir tant⁹ futur⁹ iā inciperet discere q̄3 nō facile in cognoscēdis causis homo ab hoīe dānandus eēt temeraria crudelitate. Quippe ante tribunal deambulabat sol⁹ cu3 tabulis ac stilo: cum ecce adolescēs quidam ex numero scholasticoru3 fur verus: securim clāculo apportās illo nō sētiēte ingressus est ad cācellos plūbeos. q̄ vico argētario desup p̄eminēt: ꝛ p̄cidere plūbum cepit. Sono autē securis audito: submurmurauer argētarii qui subt erāt. ꝛ miserūt qui app̄hēderēt quē forte inuenissēt. Quoru3 vocibus auditꝭ relicto instrumēto ille discessit. timens ne cum eo teneret. Alipius aūt qui nō viderat intrātē exeūtē sensit: et celerit vidit abeūtē. ꝛ causā scire cupiēs ingressus ē locū. ꝛ inuētā securi3 stās atq3 admirās considerabat. Cum ecce illi qui missi erāt reperiunt eum solum ferēte3 ferrum. cuius sonitu excitati venerant tenēt. attrahunt: cōgregatis inquilinis fori tanq̄3 furē manifestum se comp̄hēdisse gloriant ꝛ inde offerēdus iudiciis ducebatur. s3 hactenus docēdus fuit.

Statim eni3 dn̄e subuenisti innocentie cuius testis eras tu solus. Cum eni duceret vel ad custodiā vel ad suppliciu3 fit eis obuiam quidā architectus cui⁹ maxima erat cura publicaru3 fabricarum. P Gaudēt illi eū potissimum occurrisse cui solebāt i suspitionē venire ablataꝝ rex q̄ perissēt de foro vt quasi tandē ia3 ille cognosceret a quibus hec fierent. Uerum autē vide-

rat hō sepe alipiū in domo cuiusdam senatoris ad quem salutādū ventitabat: statimq3 cognitū manu apphensa semouit a turbis: ꝛ tanti mali cām querens quid gestū esset audiuit. omēsq3 tumultuātes qui aderā t ꝛ minaciter frementes iussit venire secu3. Et venerunt ad domū illi⁹ adolescentis qui rem cōmiserat. Puer ꝓo erat ante ostiū :· ꝛ tā paru⁹ erat: vt nihil exide dño suo metuens facile posset totū idicare. Cū eo quippe i foro fuit pedissequ⁹. Quem postea ꝙ recoluit alipi⁹ architecto itimauit. At ille securi3 demōstrauit puero querens ab eo cui⁹ esset. Qui cōfestim nostra iquit. Deinde iterrogat⁹ apuit cetera. Sic in illā domu3 translata cā cōfusisq3 turbis q̄ de illo triūphare ia3 ceperāt futurus dispensator verbi tui: ꝛ multarū i ecclia tua causarū examinator expientior instructiorq3 discessit. Nunc ꝙ rome inuenerā ꝛ adhesit mihi fortissimo vinculo: mecūq3 mediolanu3 ꝓfect⁹ est: vt nec me desereret. ꝛ de iure qđ didicerat aliquid ageret: scđm votū magis parentū ꝙ suu3. Et ibi ia3 affederat mirabili continētia ceteris: cum ille magis miraretur eos q̄ auru3 innocentie ꝑponerent. Tenta est q̄3 eius indoles nō solū illecebra cupiditatis: sed etia3 stimulo timoris. Rome assidebat comiti largitionū italicianarum. Erat eo tēpore quidā potentissimus senator cuius et beneficiis obstricti multi ꝛ terrori subditi erant. Voluit sibi licere nescio qđ ex more potentie sue quod esset ꝑ leges illicitum. Restitit alipi⁹. Promissum est premiū. irrisit aio. Pretente mine calcauit: mirātibus oībus inusitatam aiam: q̄ hoiem tantū ꝛ innumerabilibus ꝓstandi nocēdiq3 modis igenti fama celebratū. vel amicū non optaret: vel nō formidaret inimicū. Ipse aūt iudex cui ꝯsiliari⁹ erat: ꝙuis ꝛ ipse fieri nollet: nō tñ apte recusabat: s3 i istu3 causam transferēs ab eo se non ꝑmitti asserebat. q2 ꝛ reuera si ipe faceret: iste discederet. ℞ Hoc solo aūt pene iā illectus erat studio literario: vt precios ꝓtorianis codices sibi cōficiendos curaret. S3 cōsulta iustitia deliberatiōnē in meli⁹ vertit vtiliorē iudicās equitatē qua prohibebat: ꝙ ꝑtātem qua sinebat. Paruum est hoc: sed qui in paruo fidelis est: et in magno fidelis ē. Nec vllo mō erit inane qđ tue veritatis ore ꝓcessit. Si in iniusto mammona fideles nō fuistis: qđ verū ē q̄s credet vobis Et si in alieno fideles nō fuistis: quod vrm est quis dabit vobis. Tales ille tunc inherebat mihi: mecūq3 mutabat in consilio q̄snā3 esset tenēdus vite modus. Nebridius etia3 qui relicta patria vicina carthagini atq3 ipsa carthagine vbi frequētissimus erat: relicto paterno rure optimo: relicta domo: et nō secutura matre: nulla3 ob alia3 causa3 mediolanū venerat: nisi vt mecū viueret i flagrātissimo studio ꝟitatis atq3 sapiētie pariter suspirabat pariterq3 fluctuabat beate vite iquisitor ardēs: et questionū difficillimarum scrutator acerrimus. Et erant ora triū egētiū et inopia3 sua3 sibimet iuicē anhelantiū: et a te expectantiū vt dares eis esca3 i tp̄e opportuno: et i oi amaritudīe que nostros seculares act⁹ de mīa tua sequebatur i tuentibus nobis finē cur ea pateremur occurrebant tenebre et auersabamur gemētes et dicebam⁹. Quandiu hec. Et hoc crebro dicebam⁹: et dicētes non relinquebam⁹ ea: q2 nō elucebat certū aliq̄ qđ illis relictis apprehenderemus Et ego maxime mirabar satagēs et recolens ꝙ longū tēpus esset ab vndeuicesimo anno etatis mee quo feruere ceperā3 studio sapie. disponēs ea inuēta relinquere oēs vana3 cupiditatum species inanes et isanias mēdaces. Et ecce ia3 tricenaria3 etatē gereba3 i eodē luto hesitans auiditate fruēdi ꝓsentibus fugientib⁹ et dissipantib⁹ me. Du3 dico cras iuenia3. ecce manifestū apparebit et tenebo: et ecce faust⁹ veniet et exponet oia. ℞ O magni viri achademici: nihil ad agēdam vitam certi comprehendi pōt. Immo queramus diligētius et nō desperemus. Ecce ia3 nō sūt absurda i libris ecclesiasticis q̄ absurda videbātur: et possunt aliter atq3 ho

ueste intelligi. Figaz pedes meos i eo gradu i quo puer a parentib⁹ positus eraz donec iueniat pspicua vitas. Sz vbi querek? qñ qrek? Nõ vacat ambrosio: nõ vacat legere. Ubi ipsos codices querim⁹? vnde aut qñ cõpamus? a quibus sumimus? Deputent tpa: distribuant hore p salute anime Magna spes oborta est. Non docet catholica fides qd putabam⁹ z vani accusabam⁹. Nephas habët docti eius credere deum figura hũani corporis terminatuz: z dubitamus pulsare quo apiantur cetera Ante meridianas hora sdiscipuli occupant. Ceteris quid facimus cur non id agimus? Sed qñ salutam⁹ amicos maiores: quorũ suffragiis opus habemus S Qñ prepaꝛmus qd emãt scolastici? quãdo repamus nosipsos: relaxando animum ab intentione curarum? Pereãt oĩa: z dimittamus hec vana z inania: cõferamus nos ad solam inqsitionem veritatis. Uita hec misera est: mors incerta. Si subito obrepat: quõ hinc exibimus? Et vbi nobis discenda sunt q̃ hic neglximus? Ac non potius hui⁹ negligẽtie supplicia luenda sunt? Quid si mors ipsa oẽm curaz cũ sẽsu amputabit z finiet? Ergo z hoc querẽdũ. Sed absit vt ita sit. Non vacat non est inane: q tã eminens culmẽ auctoritatis christiane fidei toto orbe diffunditur. Nunq̃ tanta z talia p nobis diuinitus egerent si morte corporis etiam vita anime cõsummarek. Quid cunctamur igr relicta spe seculi conferre nos totos ad querendũ deum z vitã beatã Sed expecta. Jocũda sũt etiaz ista habent non paruã dulcedinẽ suã. Nõ facile ab eis pcidẽda ẽ intẽtio: qz turpe est ad ea rursum redire. Ecce iam q̃tuz ẽ vt impetretur aliquis honor? Et qd amplius in his desiderandum? Suppetit amicorũ maiorũ copia: v t nihil aliud z multum festinemus. vel presidatus dari potest. z ducenda vxor cuz aliqua pecunia ne sumptum nostrũ grauet. z ille erit modus cupiditatis. Multi magni viri z imitatione dignissimi: sapientie studio cum coniugibus dediti fuerunt

Cũ hec dicebã: z alternabant hi vẽti z impellebant huc atq illuc cor meũ trãsibãt tempora: z tardabam conuerti ad dominũ deũ. z differebã de die in diẽ viuere i te: z nõ differebaz quotidie i me metipso mori. Amans beatam vitã: timebaz illaz i sede sua: z ab ea fugiens querebaz eaz. Putabã eni me miseruz fore nimis: si femie priuarer amplexibus: z medicinaz mie tuc ad eandem infirmitatẽ sanandã nõ cogitabaz: qz expertus nõ eraz. C Et ppriaꝝ viriũ credebaz esse cõtinẽtiaz: quaꝝ mihi nõ eraz cõscius: cũ tã stultus essẽ vt nescirez: sicut scriptũ est nemineꝫ esse posse cõtinentẽ nisi tu dederis. Utiq dares si gemitu iterno pulsarem aures tuas z fide solida i te iactarem curaz meaz Prohibebat me sane alipius ab vxore ducenda: cantans nullo mõ nos posse securo ocio simul i amore sapie viuere sicut iaz diu desiderarem⁹ si id fecissez Erat eni ipse i ea re etiaz tunc castissimus ita vt mirũ esset: qz vel expientiaz cõcubit⁹ ceperat i igressu adolescẽtie sue: sz nõ heserat: magisq doluerat et spreuerat: z deinde tam cõtinentissime viuebat. Ego aũt resistebã illi exẽplis eorũ qui cõiugati coluissent sapiam: z pmeruissent deum. z habuissent fideliẽ ac dilexissent amicos. A quorũquidem ego granditate animi lõge aberã: z delicatus morbo carnis mortifera suauitate trahebaz cathenãmeã solui timẽs z q̃si cõcusso vulnere repellens verba bene suadẽtis tanq̃ manuz soluentis. Insup etiaz p me ipsi q̃z alipio loqbak serpens: z innectebat atq spargebat p linguã meã dulces laqos in via ei⁹. qbus illi honesti z expediti pedes implicarenk. Cũ eni me ille mirarek quez nõ paruipẽderet ita herere visco illius voluptatis: vt me affirmarẽ quotiẽscũq inde inter nos q̃reremus: celibẽ vitam nullo mõ posse degere: atq ita me defẽderẽ. V Cũ illũ mirantẽ viderez z dicerem multuz interesse int illud qd ipse raptim et furtim exptus essz quod pene iam nec meminisset qdem: atq idõ nulla molestia facile ɔtemneret: z dele-

ctationes consuetudinis mee. ad quas si accessisset honestum nomē mrīmonii: non eum mirari oportere: cur ego illaȝ vitaȝ neqreȝ spnere. cepat et ipse desiderare coniugium: nequaꝗ̄ victus libidine talis voluptatis sȝ curiositatis. Dicebat eni scire se cupere qdnāessȝ illō sine quo vita mea q̄ illi sic placebat: nō mihi vita sȝ pena videretur. Stupebat eniȝ liber ab illo viculo animus seruitutē meā: et stupēdo ibat in expiēdi cupidinē venturus in ipsaȝ experientiaȝ: atqꝫ inde fortasse lapsurus ī eaȝ quā stupebat seruitutē: quoniaȝ spōsioneȝ volebat facere cuȝ morte. Et qui amat piculuȝ incidit in illud. Neutrum enim nostrū si quod est cōiugale decus in officio regēdi mrīmonii: ꝛ suscipiēdorū liberoꝝ ducebat nisi tenuiť. Magna aūt ex pte atqꝫ vehemeńť cōsuetudo satiāde insatiabilis cōcupiscētie me captuȝ excruciabat illū aūt admiratio cupiēduȝ trahebat. Sic eramꝰ donec tu altissime nō deserēs humū nrā: miseratꝰ miseros subuenires miris ꝛ occultis modis ꝛ instabatur īpigre vt ducerē vxorē. ✠ Iā petebā: iā ꝓmittebať: maxie mr̄e dā te opaȝ q̄ me iā cōiugatū baptismꝰ salutaris ablueř. quo me īdies gaudebat aptari ꝛ vota sua ac ꝓmissa tua in mea fide compleri aiaduertebat. Cuȝ ꝛ rogatu meo ꝛ desiderio suo forti clamore cordis abs te depcareť q̄tidie vt ei ꝑ visum ostenderes aliquid de futuro mrīmonio meo: nunꝗ̄ voluisti. Et videbat quedaȝ vana ꝛ fātastica: quo cogebat impetus de hac re satagentis humani spūs: ꝛ narrabat mihi: nō cum fiducia qua solebat cuȝ tu demonstrares sȝ contēnens ea. Dicebat eni dicernere se nescio q̄ sapore quē ꝟbis explicare nō poterat: qd īteresset īter reuelantem te ꝛ aiaȝ suaȝ sōniātē. Instabať tñ: ꝛ puella petebatur: cuius etas ferme biēnio minorꝗ̄ nubilis erat. Et quia ea placebat expectabať. Et multa amici agitaueramus aio: ꝛ colloquentes ac detestātes turbulentas humane vite molestias: pene iam firmaueramus remoti a turbis ociose viuere. id ociū sic moliti vt si quid habere possemus conferremus in medium. vnamqꝫ reȝ familiarem conflaremus ex omnibus vt ꝑ amicitie sinceritateȝ non esset aliud huius ꝛ aliud illius sȝ quod ex cunctis fieret vnuȝ ꝛ vniuersuȝ singuloruȝ essȝ: ꝛ omnia oīȝ cuȝ videremur nobis esse posse decē ferme homines in eadeȝ societate essentqꝫ īter nos ꝑdiuites. romanianus maxime communiceps nr̄. queȝ tūc grues estus negociorū suoruȝ ad comitatum attraxerant: ab ineunte etate mihi familiarissimus. Qui maxime īstabat huic rei: et magnaȝ in suadendo habebat auctoritateȝ quod amplares eius multuȝ ceteris āteibat. Et placuerat nobis vt bini ānui tāꝗ̄ magistratus oīa necessaria curarent ceteris quietis. ✠ Sed postea q̄ cepit cogitari vtꝝ hoc muliercule finerent: que ꝛ alii nr̄m hoc habebant: ꝛ nos habere volebamus: totuȝ illud placituȝ quod bene firmabamus dissiluit in manibus: atqꝫ confractuȝ et abiectum est. Inde ad suspiria et gemitꝰ cōuertebamur: ꝛ gressus ad sequēdas latas ꝛ tritas vias seculi. quoniaȝ multe cogitationes erant in corde nostro consiliuȝ autē tuū manet in eťnum. Ex quo cōsilio deridebas nostra: ꝛ tua ꝑpabas: nobis datus escam ī opportunitate. ꝛ apturꝰ manum tuā atqꝫ impleturus animas nr̄as bñdictione. Interea peccata mea multiplicabātur ꝛ auulsa a late meo tanꝗ̄ impedimēto cōiugii cū quacubare soliťꝰ eram cor vbi ad herebat concisuȝ ꝛ vulnerātū mihi erat ꝛ trahebat saguinē. Et illa in affricam redierat vouēs tibi aliū se virū nesciturā: relicto apud me naturali ex illa filio meo. At ego infelix nec femine imitator dilationē impatiens: tanꝗ̄ post biennium accepturus eam quam petebam quia nō amator cōiugii: sed libidinis seruus eram procuraui aliam non vtiqꝫ cōiugem: q̄ tanꝗ̄ sustētareť ꝛ ꝑduceretur vel integer vel auctior morbus aīe mee satellitio ꝑdurantis cōsuetudinis in regnū vxoriuȝ. Nec sanabať illud vulnꝰ meū qd ꝑorisp̄cisiōe factū fuerat. sȝ pꝰ feruorē dolo

rẽq3 acerrimũ putrescebat ꝛ quasi frigidius sed desꝑati⁹ dolebat. Tibi laus tibi gloria fons miarum. Ego fiebam miserior: ꝛ tu propinquior. Aderat iam iamq3 dextera tua ereptura me de ceno ꝛ ablutura: ꝛ ignorabam. Nec me reuocabat a profundiore voluptatum carnalium gurgite: nisi metus mortis ꝛ futuri iudicii tui. q̄ ꝑ varias quidẽ opiniões nũq̃ tñ recessit de pectore meo.

3 Et disputabã cũ amicis meis alipio ꝛ nebridio de finib⁹ bonoꝝ ꝛ malorũ epicurũ acceptuꝝ fuisse palmã in animo meo: nisi ego credidisse3 p⁹ mortem restare anime vitam: ꝛ tract⁹ meri torum quod epicurus credere noluit. ꝛ querebã si essem⁹ imortales ꝛ i ꝑpetua corporis voluptate sine vllo amissionis terrore viueremus: cur non essem⁹ beati: aut quid aliud q̄rerem⁹: nesciens id ipsum ad magnam miseriam ꝑtinere ꝙ ita demersus ꝛ cecus cogitare nõ possẽ lumen honestatis: ꝛ gratis ãplectende pulchritudinis. quã non vidit ocul⁹ carnis: videẽ ex intimo. Nec cõsiderabam miser ex qua vena mihi maneret: ꝙ ista ipsa feda: tñ cũ amicis dulciẽ conferebã: nec esse sine amicis poterã beatus: etiã scđm sensum quem tunc habebam in quãtalibet affluentia carnalium voluptatum. Quos vtiq3 amicos gratis diligebam: vicissimq3 ab eis me diligi gratis sentiebã. O tortuosas vias. Ve anime audaci: que sperauit si a te recessisset se aliquid melius habitura3. Versa ꝛ reuersa in tergum ꝛ in latera ꝛ in ventrem: ꝛ dura sunt omnia. Et tu solus requies. Et ecce ades et liberas ꝛ miserabilibus erroribus: et constituis nos in via tua: ꝛ cõsolaris et dicis. Curri te: ego feram: et ego perducam: ꝛ ego ibi feram.

¶ Explicit liber sextus.

Incipit septimus

Am mortua erat adolescẽtia mea mala ꝛ nephanda: et ibã in iuuentutẽ quãto etate maior tanto vanitate turpior: quẽ cogitare aliq̄d subẽ nisi tale nõ poterã quale per hos oculos videri solet. Nõ tñ te cogitabã deus in figura corporis humani: ex quo audire aliq̄d de sapientia cepi. semꝑ hoc fugi. ꝛ gaudebã hoc reperisse in fide spũalis matris nostre catholice tue. S3 q̄d te aliud cogitarẽ non occurrebat. Et conabar cogitare te hõ: et talis hõ sum mũ ꝛ solũ et verũ deũ. ꝛ te icorruptibilẽ ꝛ inuiolabilẽ ꝛ incõmutabilem totis medullis credebã: q2 nesciẽs vñ et quõ plane tñ videbã ꝛ certus erã: id q̄d corrũpi põt deterius esse: q̃3 id q̄d nõ põt ꝛ quod violari nõ põt incũctanẽ ꝑponebã violabili: ꝛ q̄d nullã patitur permutationẽ melius esse q̃3 id q̄d mutari põt Clamabat violẽter cor meũ aduers⁹ oĩa fantasmata mea et hoc vt ictu conabar abigere circũuolãtẽ turbam imũdicie ab acie mẽtis mee: et vix dimota i ictu oculi: ecce cõglobata rursus aderat: et irruebat in aspectũ meũ et obnubilabat eum: vt q̃uis non formam humanẽ corporis: corporeum tamen aliq̄ cogitare cogereẽ ꝑ spacia locoꝝ: siue infusum mundo: siue etiam extra mundum per infinita diffusum. etiam ipsum icorruptibile et inuiolabile et incõmutabile: q̄d corruptibili et violabili et cõmutabili preponebã. Q̃m quicq̄d priuabã spacis talibus: nihil mihi esse videbatur.

B Sed prorsus nihil ne inane q̄dem tã q̃3 si corpus auferaẽ loco: et maneat locus oĩ corpe vacuatus: et ẽreno et humido et aereo et celesti. s3 tñ sit lo c⁹ inanis tã q̃3 spaciosum nihil. Ego ita q3 incrassat⁹ corde nec mihimetipsi vel ipse conspicuus: quicquid non per aliquanta spacia tenderetur: vel diffunderetur: vel cõglobaretur vel tumeret: vẽ tale aliq̄d caperet aut capere posset nihil pror⁹ esse arbitrabar. Per quales

enī formas ire solent oculi mei: per tales imagines ibat cor meū. nec videbaȝ hanc eandē intentionem qua illas ipsas imagines formabam nō esse tale aliquid. q̄ tñ ipsas non formaret nisi esset magnū aliqd. Ita etiaȝ te vita vite mee grandē p infinita spacia vndiqȝ cogitabam penetrare tantam mūdi molē: ⁊ extra eam quaquauersū p imēsa sine termino: vt haberet te terra: haberet celū haberent oīa: ⁊ illa finirenꝰ in te tu autē nusq̄. Sicut aūt luci solis non obsisteret aeris corpus: aeris huius qui supra terraȝ est quo minꝰ p eū traiicereꝰ penetrans eū nō dirūpēdo: aut concidēdo: sed iplēdo eū totū: sic tibi putabam nō solū celi ⁊ aeris ⁊ maris: sed etiam terre corpus peruiū. ⁊ ex oībus maximis minimisqȝ partibꝰ penetrabile ad capiendaȝ presentiaȝ tuaȝ. occulta ispiratione intrisecus et extrisecus administrante oīa que creasti. Ita suspicabar quia cogitare aliud non poteram: nam falsum erat. Illo enī modo maior pars terre maiorē tui ptem haberet: et minorē minor. atqȝ ita te plena essent oīa: vt amplius tui caperet elephanti corpus q̄ passeris: quo esset isto grandiꝰ: grandioremqȝ occuparet locū: atqȝ ita frustatim partibꝰ mūdi magnis magnas: breuibus breues partes tuas presentes faceres. Non es aūt ita Sed nondum illuminaueras tenebras meas. ¶ Sat erat mihi dñe aduersus deceptos illos et deceptores et loquaces mutos qm̄ non ex eis sonabat verbū tuum. sat erat ergo illud qđ iaȝ diu abusqȝ carthagine a nebridio proponi solebat: et oēs q̄ audieramꝰ ɔcussi sumꝰ. quid erat tibi factura nescio que gens tenebrarꝫ quam ex aduersa mole solent opponere: si tu cum ea pugnare voluisses. Si enim responderetur aliquid fuisse nocituraȝ: violabilis tu et corruptibilis fores. Se aūt nihil eaȝ nocere potuisse diceretꝰ nulla afferretur causa pugnandi et ita pugnandi vel q̄daȝ portio tua et mēbrū tuū vel ples de ipa substātia tua misceretꝰ aduersis potestatibꝰ et nō ate creatis naturis: atqȝ intantum ab eis corrūperetꝰ ⁊ commutaretꝰ i deteriꝰ: vt a btitudine in miseriaȝ verteretꝰ: ⁊ indigeret auxilio quo erui purgariqȝ posset ⁊ hanc esse aiam cui tuus sermo seruiēti liber ⁊ cōtaminate purus ⁊ corrupte integer subueniret: sed ⁊ ipse corruptibilis: qr ex vna eadēqȝ substātia. Itaqȝ si te q̄cqd es. i. substātiā tuā q̄ es: icorruptibilē dicerēt: falsa esse illa oīa ⁊ execrabilia. Si aūt corruptibilem: idipm iam falsum ⁊ prima voce abominandū Sat ergo erat istud aduersus eos oīo emouendos ad pressura pectoris. qr nō habebāt qua exirent sic horribili sacrilegio cordis ⁊ lingue sētiendo de te ista ⁊ loquendo. Sed ⁊ ego adhuc q̄uis in cōmutabilem ⁊ incōuertibilem ⁊ nulla ex pte mutabileȝ diceres firmeqȝ sentirem dñm nostrū deuȝ verꝫ: qui fecisti non solū animas nr̄as sed etiam corpora nec tm̄ aias nr̄as: ⁊ corpora: sȝ oēs ⁊ oīa: nō tenebā explicitaȝ et enodatā causaȝ mali: q̄cūqȝ tñ esset sic eā querēdaȝ videbaȝ: vt nō p illaȝ constringerer deū incōmutabileȝ mutabileȝ credere ne ipe fieret qđ querebaȝ. Itaqȝ securus eaȝ querebā: ⁊ certꝰ nō eē verꝫ q̄ illi dicerent. quos toto animo fugiebā: qr videbā querendo vnde malū repletos malicia qua opinarenꝰ tuaȝ potius substātiaȝ etiā male pati q̄ suam male facere. Et itēdebaȝ vt cernerē qđ audiebā: liberꝫ volūtatis arbitriū cāȝ esse vt malū faceremꝰ: ⁊ rectuȝ iudiciū tuū vt pateremur. ⁊ eaȝ liqde cernere nō valebaȝ. Itaqȝ aciē mentis de profundo educere conatus mergebar iterū. ⁊ sepe conatus mergebar iterꝫ atqȝ iterꝫ. Subleuabat enī me in luceȝ tuā: q̄ sciebaȝ tam me habere volūtatem q̄ me viuere. Itaqȝ cur aliqd vellem aut nollē: non aliud q̄ me velle ac nolle certissimus erā: ⁊ ibi esse causam pcti mei iamiāqȝ aiaduertebā. Qđ aūt inuitus facerē: pati me potiꝰ q̄ facere videbaȝ ⁊ id nō culpā sed penā esse iudicabaȝ. qua me nō iniuste plecti te iustum cogitans cito fatebar. Sȝ rursus dicebaȝ. Quis fecit me. nonne deus meus: non tm̄ bonus sed ipm bonuȝ? Unde igitur

malevelle ⁊ bene nolle: vt esset cur iu-
ste penas luerem? Quis in me hoc po-
suit ⁊ inseruit mihi plantariū amaritu
dinis: cū totus fierē a domino deo meo
Si dyabolus auctor: vnde ipē dyabol⁹
Quod si ⁊ ipse peruersa voluntate ex bo
no angelo dyabolus factus est. vñ ⁊ in
ipso voluntas mala qua dyabolus fie-
ret: qñ totus angelus a conditore opti
mo factus esset bonus. His cogitatio-
nibus deprimebar iterū ⁊ suffocabar: sʒ
nō vsqʒ ad illū īfernū subducebar erro
ris: vbi nemo cōfitebit tibi: dū tu poti⁹
mala pati q̄ hō facere putat ℭ
Sic enim nitebar inuenire cetera: et iā
inuenerā melius esse incorruptibile q̄
corruptibile: ⁊ ideo te q̄cquid esses esse
incorruptibilē cōfitebar. Neqʒ eni vlla
aīa vnq̄ potuit poterit ve cogitare ali-
qd qd sit te meli⁹: qui summum ⁊ opti-
mū bonū es. Cū aūt verissime atqʒ cer-
tissime incorruptibile corruptibili pre-
ponat: sicut iā ego ꝑponebā: poterā iā
cogitatiōe aliqd attingere qd esset me
li⁹ deo meo. nisi tu esses incorruptibil.
Ubi igr videbā incorruptibile corrupti
bili eē ꝑferēdū. ibi te querere debebā.
atqʒ inde auertere vbi sit malū: id est vn
de sit ipsa corruptio: qua violari subā
tua nullo modo pōt. Nullo enim prors⁹
mō violat corruptio deū nostrum nulla
volūtate nulla necessitate: nullo impro
uiso casu: qm ipse de⁹ est. ⁊ qd sibi vult
bonū: ⁊ ipse est idē bonū. Corrūpi autē
nō est bonū. Nec cogeris inuit⁹ ad ali-
qd: q: volūtas tua nō est maior q̄ potē
tia tua. Esset aūt maior si teipso, tui ꝑe
maior esses. Etenim voluntas ⁊ poten
tia dei deus ipse est. Et qd improuisuʒ
tibi q̄ nosti oīa? et nulla natura est nisi
qui nosti eam. Et vt qd multa dicim⁹:
cur nō sit corruptibilis subā q̄ de⁹ ē: qñ
si hoc esset non esset deus. Et q̄rebā vñ
malū ⁊ male querebā: ⁊ ī ipsa inq̄sitio
ne mea nō videbā malū. Et constitue-
bam in cōspectu spūs mei vniuersā cre
aturā: q̄cquid in ea cernere possum⁹ si
cuti est terra/et mare/⁊ aer/⁊ sidera ⁊
arbores/et aīalia mortalia/⁊ quicquid
in ea videmus: sicut firmamentum celi
insup ⁊ oēs angelos ⁊ cuncta spiritua-
lia ei⁹. sʒ ēt quasi corpora essent: locis ⁊
locis ordinauit imaginatio mea ⁊ feci
vnā massam grandem distinctam gene
ribus corporū creaturam tuā siue que
vera corpora erant: siue q̄ ipse pro spiriti
b⁹ finxerā: ⁊ eā feci grādē: nō q̄tū erat
qd scire nō poterā: sʒ q̄tū libuit vndiqʒ
versuʒ sane finitā ℭ Te aūt dñe
ex omni parte ambientē ⁊ penetrantē
eam: sʒ vsquequaqʒ īfinitū. tanq̄ si ma
re eēt vbiqʒ ⁊ vndiqʒ ꝑ imensum infini-
tū solū mare. ⁊ haberet itra se spongiā
q̄libet magnā sʒ finitā tñ: plena esset
vndiqʒ spōgia illa ex oī sua parte ex i-
mēso mari: sic creaturā tuā finitā te in
finito plenā putabā ⁊ dicebā. Ecce de
us ⁊ ecce que creauit de⁹: ⁊ bon⁹ ē de⁹:
atqʒ his validissime longissimeqʒ prestā
tior: sed tñ bonus bona creauit. et ecce
quomō ambit atqʒ implet ea. Ubi ergo
malū ⁊ vñ ⁊ qua huc irrepsit? Que ra
dix ei⁹: ⁊ qd semen ei⁹? An oīno non ē
Cur ergo timem⁹ ⁊ cauemus qd nō est
Aut si inaniter timemus certe vel ti-
mor ipse malū est quo incassum stimula
tur ⁊ excruciat cor. Et tanto grauius
malū q̄to nō ē quod timeam⁹ ⁊ timem⁹
Idcirco aūt est malū quod timemus:
aut hoc malū est q: timemus. Unde est
igr? Qm deus fecit hec oīa bonus bo-
na. Maius quidē ⁊ summū bonū mino
ra fecit bona. Sed tñ ⁊ creās ⁊ creata
bona sunt oīa. Unde est malū. An vnde
fecit ea: materies aliqua mala erat et
formauit atqʒ ordinauit eam: sʒ reliq̄d
aliqd in illa qd in bonū nō converteret
Cur ⁊ hoc? An impotēs erat totā ver-
tere et cōmutare: vt nihil mali remane
ret: cū sit oīa potens? Postremo cur in
de aliqd facere voluit: ac nō poti⁹ eadē
oīpotētia fecit: vt nulla esset oīno? Aut
vero existere poterat cōtra ei⁹ volunta
tē? Aut si eterna erat: cur tandiu infi-
nita retro spacia tēporū sic eā siuit esse
ac tāto post placuit aliqd ex ea facere?
Aut iā si aliqd subito voluit agere: hoc
poti⁹ ageret oīpotens vt illa non esset:
atqʒ ipse solus esset totū verū et summū
et infinitū bonū? Aut si nō erat beneve

non aliquid boni etiā fabricaret ꝛ cōderet qui bonus erat: illa sublata et ad nihilū redacta materie q̄ mala erat: bonā ipse institueret vñ oīa crearet. Non enī esset omnipotens si cōdere nō possz aliqd boni: nisi ea quā ipse nō cōdiderat adiuuaret materia. G

Talia voluebam pectore misero ingrauidato curis mordacissimis de timore mortis et nō inuenta veritate. stabiliter tñ herebat in corde meo: ī catholica ecclesia fides xp̄i tui dñi ꝛ saluatoris nostri. in multis qdē adhuc informis. ꝛ p̄ter doctrine normam fluctuās. sz tamē nō eā relinquebat anim⁹ imo īdies magis magisqz ibibebat. Iam etiam mathematicoꝝ fallaces diuinationes ꝛ inpia deliramenta reiecerā. Cōfiteant̄ etiam hic tibi de intimis visceribus anime mee miserationes tue deus meus. Tu enim: tu omnino: nā qs alius a morte omnis erroris reuocat nos: nisi vita q̄ mori nescit ꝛ sapiā mētes īdigētes illuminans nullo indigēs lumīe: qua mūdus administrat̄ vsqz ad arborum volatica folia. Tu pcurasti peruicatie mee q̄ obluctatus sum vindiciano acuto seni ꝛ nebridio adolescēti mirabilis anime illi vehement' affirmanti: huic cum dubitatione quidē aliqua: sz tamen crebro dicēti: non esse illaz artē futura p̄uidendi cōiecturas autē hominum hr̄e sepe vim sortis ꝛ multa dicēdo dici pleraqz vētura nesciētib⁹ eis qd dicerēt sed ī ea non tacendo incurrentibus. Procurasti ergo tu hoīez amicū nō quidē segnē consultorē mathematicorū: nec eas litteras bñ calētē: sed vt dixi consultorem curiosum et tamen scientez aliqd qd a patre suo se audisse dicebat: qd qm̄tū valeret ad illius artis opinionem euertendaz ignorabat. Is ergo vir noīe firmin⁹ liberalit' īstitut⁹ et excult⁹ eloq̄o: cū me tanq̄ charissimū de quibusdā suis rebus ī quas secularis spes ei⁹ itumuerat consuleret quid mihi secūdū suas quas cōstellatiōes appellant videretur ego autē q̄ iam de hac re in nebridii sententiā flecti cepaz. non quidē abnuerē cōiicere ac dicere qd nutanti occurrebat sed tamē subiicerē prope iā eē mihi psuasū ridicula esse illa inania: tū ille mihi narrauit patrem suum fuisse librorū taliū curiosissimū: ꝛ habuisse amicum eque illa simulqz sectantem: qui pari studio ꝛ collatione flagrabant in eas nugas igne cordis sui: ita vt mutorum quoqz animalium si que domi parerēt obseruarent momenta nascentiuz: atqz ad ea celi positionē notarēt: vñ illi⁹ quasi artis expimēta colligerent. H

Itaqz dicebat audisse se a patre: qd cū de eodē firmino p̄gnās mater esset: etiā illi⁹ paterni amici famula quedā pariter vtero grandescebat. qd latere nō potuit dominum. qui etiam canum suarum ptus examinatissima diligētia nosse curabat. Atqz ita factum esse vt cum iste coniugis ille autem ancille dies ꝛ horas minutioresqz horaꝝ articulos cautissima obseruatiōe nūcrarēt: enixe essent ambe simul: ita vt easdē ↄstellatiōes vsqz ad easdē minutias vtriqz nascēti facere cogerent̄. iste filio: ille seruulo. Nam cū mulieres pturire cepissēt: īdicauerūt sibi ābo qd sua cuiusqz domo ageret̄. ꝛ pauerūt qs ad se īuicē mitterēt simul vt natū qd pturiebat̄ esset cuiqz nunciatū quod tñ vt continuo nunciaret̄: tanq̄ in regno suo facile effecerāt. Atqz ita qui ab alterutro missi sunt tā ex paribus domorū interuallis sibi obuiā factos esse dicebat: vt aliā positionē siderū aliasqz pticulas momentoꝝ: neuter eorū notare sineret̄. Et tamē firmin⁹ amplo apd suos loco natus dealbatiores vias seculi cursitabat: augebat̄ diuitiis: sublimabat̄ honorib⁹: seruus aūt ille conditionis iugo nullatenus relaxato dominis seruiebat: ipo indicāte q̄ nouerat eū. His itaqz auditis ꝛ creditis talis quippe narrauerat: omnis illa reluctatio mea resoluta cōcidit. ꝛ pmo firminū ipsum conatus sum ab illa curiositate reuocare. cum dicerem constellationibus eius inspectis vt vera pronunciarem: debuisse me vtiqz videre ibi parentes inter suos esse primarios nobilē familiam proprie ciuitatis natales ingenuos: hoestā educatiōē: liberalesqz do

ctrinas. I At si me ille seruus ex eisdē co.stellationib⁹ qr: ꝛ ilitus ipse esset cōsuluissꝫ vt eidē ꝙꝫ ꝟa proferrem: debuisse me rursum ibi videre abiectissimam familiam conditionem seruilez et cetera longe a prioꝛib⁹ aliena longeqꝫ distantia. Unde aute n fieret vt eadez inspiciēs diuersa dicerē: si ꝟa dicerē. si aūt eadē dicerē: falsa dicerem Inde certissime collegi ea que ꝟa con sideratis constellationibus dicētur. nō arte dici sed sorte. que aūt falsa nō artis impitia sed sortis mendacio. Nunc aūt accepto auditu ip̄e mecuz talia ruminando ne quis eorūndē delirorū ꝙ talē q̄stum sequerent: quos iam iamqꝫ suadere atqꝫ irriso refellere cupiebā: mihi ita resisteret quasi aut firminu3 mihi aut illi pater falsa narrauerit: intendi cōsiderationem in eos qui gemini nascūtur quorū plerūqꝫ ita post inuicē fundūtur ex vtero vt paruum ipsuztē poris interuallum quātanlibet vim in rerū natura hr̄e cōtendant: colligi tamē humana obseruatione nō possit: litterisqꝫ signari omnino non valeat: quas mathematicus inspecturus est vt ꝟa p̄nūciet. Et non erit ꝟa: quia easdē lras īspiciēs: eadē debuit dicere de esau ꝛ iacob sꝫ nō eadē vtrisqꝫ acciderūt. Falsa ergo diceret. Aut si ꝟa dicēt: nō eadē dicet: ad eadē inspiceret. Nō ꝗ arte sed sorte vera diceret. Tu enim domine iustissime moderatoꝛ vniuersitatis cōsulentibus cōsultisqꝫ nescientibus occulto instictu agis: vt dum quisqꝫ cōtulit: hoc audiat quod opꝫ eum audire occultis meritis animaruz ex abisso iusti iudicii tui. cui nō dicat homo: quid ē hoc: aut quid est hoc. nō dicat: non. dicat homo est enim.

K Iam itaqꝫ me adiutoꝛ meus illis vinculis solueras. ꝛ q̄rebam vnde malum: ꝛ nō erat exitus. Sed me nō sinebas vllis fluctibus cogitationis auferri ab ea fide qua credebā ꝛ eē te et eē īcommutabilē substātiā tuā. ꝛ eē de hominibus curā ꝛ iudiciū tuū: ꝛ i xp̄o filio tuo dn̄o nr̄o: atqꝫ in scripturis sanctis quas eccl'ie tue catholice ꝯmēdarꝫ auctoritas viā te posuisse salutis hūae ad eaz vitaz ꝙ post hanc mortē futura est. His itaqꝫ saluis atqꝫ inconcusse roboratis in aīo meo: q̄rebā estuās vnde sit malum. Que illa tormēta pturiētis cordis mei: qui gemitus deus meus? Et ibi erāt aures tue nesciēte me. Et cuꝫ in silētio fortiter quererē magne voces erant ad misericordiam tuaz: tacite cōtritiones animi mei. Tu sciebas quid patiebar: ꝛ nullus hominū. Quātū eni erat quod īde digerebat p linguā meam in aures familiarissimoꝝ meorū Nunqd totus tumultus aīe mee: cui nec tpa nec eos meū sufficiebat sonabat eis? totū tñ ibat in auditū tuū qd rugiebaꝫ gemitu cordis mei. ꝛ añ te erat desideriuꝫ meū. ꝛ lumē oculoꝝ meoꝝ nō erat mecū.

L Intus. n. erat ego aūt foris. Nec in loco illō. At ego intēdebā in ea ꝙ locis cōtinētꝛ: ꝛ nō ibi īueniebā locū ad r̄quiescēdū. Nec recipiebāt me ista vt dicerē. sat ē ꝛ bñ ē. nec dimittebant redire vbi mihi satis esset bñ. Supioꝛ enim eram istis: te ꝟo inferioꝛ. Et tu gaudium veꝝ mihi subdito tibi ꝛ tu mihi subieceras ꝙ īfra me creasti. Et hoc erat rectum tempamētuꝫ ꝛ media regio salutis mee vt manerē ad imaginē tuam. ꝛ tibi seruiens dominarer corpori. Sꝫ cum supbe cōtra te surgerē ꝛ currerē aduersus dominū in ceruice crassa scuti mei. etiaꝫ ista īfima supra me facta sūt ꝛ p̄mebāt. ꝛ nusqꝫ erat laxamētū ꝛ r̄spiramētū. Ipsa occurrebāt vndiqꝫ aceruatī ꝛ cōglobati cernēti. cogitāti aūt imagines corpoꝝ ip̄e opponebāt r̄deunti. ꝙ̄ī diceret. Quo isin digne ꝛ soꝛdide? Et hec de vulnere meo creuerāt: quia humiliasti tāꝗ vulnera tum supbū: ꝛ tumore meo sepabar abs te: ꝛ nimis inflata facies claudebat oculos meos. Tu ꝟo domine ineternum manes: ꝛ non ineternum irasceris nobis: quoniaꝫ miseratus es terrā ꝛ cinerē. Et placuit in cōspectu tuo r̄formare defoꝛmia mea ꝛ stimulis internis agitabas me vt impatiens essem donec mihi p interioꝛem aspectum certus esses. Et r̄sidebat tumoꝛ me⁹ ex occulta manu medicie tue aciesqꝫ cōturbata ꝛ cōtenebrata

mentis mee acri collirio salubrium do-lorū meorū de die in diē sanabatur. Et primo volens ostēdere mihi q̄ resistas superbis: humilibus autem des gratiam. et quāta misericordia tua de mōstrata sit hominibus via humilitatis. q verbum tuum caro factū est: et habitauit inter homines. procurasti mihi per quendam hominem immanissimo typo turgidum quosdam platonicorū libros ex greca lingua in latinā versos. et ibi legi non quidam his verbis: sed hoc idem omnino: multis et multiplicibus suaderi rōnibus. qd in principio erat verbū et verbū erat apud deum. et deus erat verbum hoc erat in principio apud deū. oia per ipsum facta sūt: et sine ipso factū est nihil. qd factum est in eo vita est. Et vita erat lux hoim. et lux in tenebris lucet: et tenbre eam nō cōprehēderūt. Et quia hois aia q̄uis testimonium perhibet de lumie: nō ē tñ ipsa lumē: sed verbū dei. Deus est lumē verū quod illuminat oēm hoiem venientem in hūc mundū. Et qr in hoc mūdo erat: et mūdus per ipsum factus est et mūdus eū nō cognouit. Quia vero in sua ppria venit et sui eū nō receperūt quotquot aūt eū receperunt dedit eis potestatē filios dei fieri credentibus in noie eius. nō ibi legi. Item ibi legi: qr deus verbū nō ex carne: nō ex sanguine nō ex volūtate viri: neqꝫ ex volūtate carnis sed ex deo natus est. Sꝫ qr verbum caro factum ē et habitauit in nobis: non ibi legi. Indagaui quippe in illis lrīs varie dictum: et multis modis q sit filius in forma patris: non rapinam arbitratus eē equalis deo: quia naturalit idipsum est. Sꝫ quia semetipsum exinaniuit formam serui accipiēs i similitudinē hominū factus: et habitu inuētus vt homo: humiliauit se factus obediēs vsqꝫ ad mortē: mortē autē crucis. propt quod deus eum exaltauit a mortuis et donauit ei nomē quod ē sup omne nomē vt in nomine iesu ōe genu flectat celestium terrestrium et infernorum. et omnis lingua cōfiteatur qr dñs iesus i gloria est dei pris. nō habēt illi libri. Quod enim añ omnia tpa et supra omnia tpa incōmutabilit manet vnigenitus filius tuus coeternus tibi. et quia de plenitudine eius accipiūt anime vt btē sint. et quia pticipatione manētis in se sapiētie renouantur vt sapiētes sint: est ibi. Qꝫ aūt scdm tēpus pro impiis mortuus ē: et filio tuo vnico non pepcisti: sed pro nobis omnibus tradidisti eum: nō est ibi. Abscondisti enim hec a sapientibus: et reuelasti ea puulis: vt venirent ad eum laborātes et onerati et reficeret eos. qm mitis est et humilis corde et dirigit mites in iudicio. et docet māsuetos vias suas: videns humilitatem nostrā et laborem nostrum. et dimittēs omnia pctā nra. Qꝫ autem cothurno tāq̄ doctrine sublimioris elati non audiūt dicentem. Discite a me quia mitis sum et humilis corde: et inuenietis requiem animabus vris. et si cognoscunt deum nō sicut deum glorificāt aut grās agunt: sed euanescūt in cogitationibus suis. et obscuratur insipiens cor eorum: dicentes se esse sapientes stulti fiunt. Et ideo legebā ibi etiā immutatam gloriā incorruptionis tue in idola et varia simulacra in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et volucrum et q̄drupedū et serpentum. videlicꝫ egiptiū cibū quo esau pdidit primogenita sua. qm caput q̄drupedis pro te honorauit populus primogenitus conuersus corde in egyptū. et curuās imaginem tuā animā suā añ imaginē vituli māducātis fenū. inueni hec ibi. et nō manducaui. Placuit enī tibi dñe auferre opprobriū diminutiōis ab iacob vt maior seruiret minori. et vocasti gētes i hereditatē tuā. Et ego ad te venerā ex gētibus: et intendi in aurū quod ab egipto voluisti vt auferret populus tuus: quoniā tuum erat vbicūqꝫ erat. Et dixisti atheniensibus p apostolum tuum q in te viuimus et mouemur et sumus. sicut et quidā scdm eosdē xerūt. Et vtiqꝫ inde erāt illi libri. Et nō attēdi in idola egiptiorum quibus de auro tuo ministrabāt qui trāsmutauerūt veritatem dei in mēdacium. et coluerunt et seruierunt creature potius q̄ creatori. Et ide admonitus redire ad memet

ipsum:intraui in intima mea duce te:et
potui.qm̄ factus es adiutor meus. In
traui & vidi qualicūq3 oculo aie mee:
supra eundē oculū anime mee: supra
mētem meā lucē dñi incōmutabilē:non
hanc vulgarē & cōspicuam omni carni:
nec quasi ex eodem genere. Grandior
erat tanq̄ si ista multo multoq3 clari⁹
clarescceret:totūq3 occuparet magnitu
dine. Nō hoc illa erat sed aliud.aliud
valde ab istis omnib⁹. Nec ita erat su-
pra mentē meā sicut oleū supra aquam
nec sicut celū sup terrā:s3 superior: quia
ipsa fecit me:et ego inferior q2 factus
sum ab ea. Qui nouit veritatem nouit
eā:et qui nouit eā nouit eternitatē. Cha
ritas nouit eā. O eterna veritas:et ve-
ra charitas: & chara eternitas. Tu es
de⁹ me⁹:tibi suspiro die ac nocte. Et cū
te primum cognoui:tu assumpsisti me
vt viderem esse quod viderem: & nondū
me esse qui viderem. Et reuerberasti in
firmitatem aspectus mei:radiās in me
vehementer & contremui amore & hor
rore et inueni me longe esse a te in regi
one dissimilitudinis tanq̄ audirem vo-
cem tuam de excelso. O Cib⁹
sum grandium:cresce et manducabis
me. Nec tu me in te mutabis sicut cibū
carnis tue:sed tu mutaberis in me. Et
cognoui qm̄ pro iniquitate eruisti ho-
minem: & tabescere fecisti sicut araneā
animam meam: & dixi. Nunquid nihil
est veritas.qm̄ neq3 per finita neq3 per
infinita locorum spacia diffusa est? Et
clamasti de longinquo. Immo uero ego
sum qui sum. Et audiui sicut auditur
i corde & nō erat prorsus vnde dubita-
rē. Faciliusq3 dubitarem viuere me: q̄
non esse veritatē q̄ per ea q̄ facta sunt i
tellecta cōspicit. Et inspexi cetera in-
fra te. Et vidi nec omnino esse: nec oio
non esse. Esse quidē qm̄ abs te sunt. nō
esse qm̄ id qd es non sunt. Id ei vere ē
quod incōmutabiliter manet. Mihi au
tem inherere deo bonum est.quia si non
manebo in illo nec in me potero. Ille
autem in se manēs innouat omnia. Et
dñs meus es: quoniā bonorū meorum
non eges. Et manifestatum est michi
quoniā bona sunt q̄ corrūpūtur.q̄ neq3
si summa bona essent:neq3 nisi bo
essent corrūpi possent. Q2 si summa bo
na essent:incorruptibilia essent. si autē
nulla bona essent:quid in eis corrumpe
retur non esset. Nocet enim corruptio
& nisi bonum minueret non noceret.
Aut igitur nihil nocet corruptio quod
fieri non potest aut quod certissimum ē
omnia que corrumpuntur priuātur bo
no. Si autem omni bono priuabuntur
omnino non erunt. Si enim erunt & cor
rūpi iam nō poterūt:meliora erunt q2
incorruptibiliter permanebunt. Et qd
monstruosius q̄ ea dicere omni bono a
misso facta meliora? Ergo si omni bo-
no priuabunt:omnino nulla erunt. Er
go q̄diu sunt:bona sunt. Ergo quecun
q3 sunt:bona sūt. Malumq3 illud quod
querebam vn̄ esset nō est substantia: q̄a
si substātia esset bonū esset. Aut enī es-
set incorruptibilis substātia magnū vti
q3 bonum:aut substantia corruptibilis
esset q̄ nisi bona esset corrūpi nō posset
Itaq3 vidi & manifestum est mihi quia
omnia bona tu fecisti. & prorsus nulle
substantie sunt quas tu non fecisti. Et
quoniam non equalia omnia fecisti: id
sunt omnia.q2 singula bona sunt & siml
oia valde bona:quoniā fecisti de⁹ nr̄ oia
bona valde. ❧ Et tibi oi
no nō ē malū.nō solū tibi s3 vniuerse cre
ature tue. quia extra te non est aliqd
quod irrumpat et corrumpat ordinem
quem imposuisti ei. In partibus aūt e-
ius quedā quibusdā q2 nō conueniunt
mala putāt. Et eadē ipa cōueniūt alis
& bona sunt.et in semetipsis bona sunt
Et oia hec q̄ sibimet inuicem non cōue
niunt:cōueniūt inferiori parti rerū:quā
terrā dicimus habentem celū suū nubi
losum atq3 ventosum congruū sibi. Et
absit iā vt dicerē nō esse ista:q2 & si sola
ista cernerem:desiderarem quidem me
liora:s3 iā etiam de solis istis laudare
te deberē:quoniā laudādū te ostendunt
de terra drachones & oēs abyssi. Ignis
grādo nix glacies sp̄us tēpestatis que
faciunt verbū tuū. Mōtes et omnes col
les:ligna fructifera: & omnes cedri. Be

stie ⁊ omnia pecora: reptilia ⁊ volati-
lia pennata. Reges terre ⁊ omnes po-
puli: principes ⁊ omnes iudices terre.
Iuuenes ⁊ v̄gines seniores cum iunio
ribus laudēt nomē tuū. Cum v̄o etiā
de celis te laudent: laudent te deus no
ster in excelsis omnes angeli tui. omnēs
virtutes tue: sol ⁊ luna. omnes stelle et
lumen. celi celorum ⁊ aque q̄ sup celos
sunt laudēt nomen tuū. Non iam desi
derabam meliora: qꝛ omnia cogitabam
⁊ meliora quidem supiora q̄ꝫ inferiora
sed meliora omnia q̄ sola supiora iudi-
cio sano reprehendebam. Non est sani
tas eis quibus displicet aliqd creature
tue. sicut mihi nō erat. cū displicerent
multa q̄ fecisti. Et qꝛ non audebat aīa
mea vt ei displiceret deus meꝰ nolebat
esse tuū quicqd ei displicebat. Et inde
ierat in opinionē duaꝝ substantiarū
⁊ non requiescebat. ⁊ aliena loquebatur
⁊ inde rediens fecerat sibi deū per in
finita spacia locoꝝ oīm ⁊ eum putaue
rat esse te. ⁊ eum collocauerat in corde
suo. ⁊ facta erat rursus templū idoli
sui abominandū tibi. ¶ Sed
postea q̄ꝫ fouisti caput nescientis: ⁊ clau
sisti oculos meos ne viderēt vanitatē:
cessaui de me paululū: ⁊ cōsopita est in
sania mea. Et euigilaui in te. ⁊ vidi te
infinitū aliť. ⁊ visus iste nō a carne tra-
hebať. Et respexi alia. ⁊ vidi tibi debe
re qꝛ sunt. ⁊ in te cuncta finita. sed aliť
non quasi i loco: sꝫ qꝛ tu es omnitenēs
manu veritate: ⁊ omnia v̄a sunt inq̄ntū
sunt. nec qcq̄ꝫ est falsitas nisi cū putať
esse qđ nō est. Et vidi qꝛ non solū locis
sua queqꝫ suis cōueniūt: sed etiā tēpibꝰ
Et qꝛ tu solus eternus es nō post innu
merabilia spacia tp̄oꝝ cepisti opari. qꝛ
omnia spacia tp̄oꝝ: ⁊ q̄ p̄terierūt ⁊ q̄ pre
teribūt: nec abirēt nec venirent nisi te
operante ⁊ manēte. Et sensi ⁊ expertus
sum non esse mirū qđ palato non sano
pena est panis q̄ sano suauis ē ⁊ oculis
egris odiosa lux: q̄ puris amabilis est.
Et iusticia tua displicet iniquis. nedū vi
pera ⁊ vermiculus q̄ bona creasti apta in
ferioribus creature tue ptibus q̄bus ⁊
ipsi iniqui apti sunt quanto dissimilio-
res sunt tibi: apti autem superioribus
quanto similiores fiunt tibi. Et quesi-
ui quid esset iniquitas ⁊ nō inueni sub
stantiam: sed a summa substātia te deo
detorte in infima voluntatis peruersi-
tatem: proiicientes intima sua: ⁊ tume
scētis foras. Et mirabar q̄ iam te ama
bā nō pro te fantasma. Et non stabam
frui deo meo: sꝫ rapiebar ad te decore
tuo moxqꝫ diripiebar abs te pōdere meo
⁊ ruebam in ista cum gemitu. Et pon-
dus hoc cōsuetudo carnalis. Sed me-
cum erat memoria tui. neqꝫ vllo mō du
bitabā eē cui cohererē sed nōdum esse
me q̄ cohererē. q̄m corpꝰ qđ corrumpiť
aggrauat aīam ⁊ deprimit terrena iha
bitatio sēsum multa cogitātem. Eram
qꝫ certissimus qđ inuisibilia tua a cōsti
tutiōe mūdi per ea que facta sūt itelle
cta conspiciūtur: sempiterna quoqꝫ vir
tus et diuinitas tua. Querens enim
vnde approbarem pulchritudinem cor
porum siue celestium siue terrestriū. ⁊
quid mihi presto esset integre de muta
bilibus iudicāti et dicēti: hoc ita esse
debet. illud nō ita. Hoc ergo querēs
vnde iudicarē cū ita iudicarē: inuenerā i
cōmutabilē ⁊ verā veritatis eternitatē
supra mētē meam commutabilem. atqꝫ
ita gradatim a corporibus ad sentiē-
tem per corpus animam: atqꝫ inde ad
eius interiorem vim cui sēsus corporis
exteriora anūciaret. et quousqꝫ possūt
bestie atqꝫ inde rursus ad ratiocinan-
tem potentiam: ad quam refertur iu-
dicandū quod sumitur a sensibus cor
poris. Que se quoqꝫ in me compe-
riens mutabilem erexit se ad intelligē
tiam suam. et abduxit cogitationem a
cōsuetudine: subtrahens se contradi-
centibus turbis fantasmatum: vt inue
niret quo lumine aspergeretur: cum si
ne vlla dubitatiōe clamaret: incommu
tabile preferēdum esse mutabili. vnde
nosset ipsum incommutabile quod nisi
aliquo modo nosset nullo modo illud
mutabili certa pponeret. et perueniret
ad id qđ est in ictu trepidantis aspec-
tus. Tum v̄o inuisibilia tua per ea
q̄ facta sunt intellecta cōspexi. sed aciē

figere non valui ꝛ repercussa infirmitate redditus solitis non mecum ferebam nisi amantem memoriam: et quasi olfacta desiderantem que comedere nōdū possem: et querebam viam comparandi roboris quos esset idoneum ad fruendum te. nec inueniebam donec amplecterer mediatorē dei ꝛ hominū hominē christum Jesum: qui est super oīa deus bñdictus in secula vocantē et dicentem Ego sum via veritas ꝛ vita. Et cibum cui capiendo inualidus eram miscentē carni: quoniā verbum caro factū est: vt infantie nostre lactesceret sapientia per quam creasti oīa. Non enim tenebā dominum meum Jesum christum humilis humilem. nec cuius rei magistra esset eiꝰ īfirmitas nouerā. Verbū eī tuum eterna ꝟitas superioribꝰ creature tue ptibꝰ supeminens: subditos erigit ad sapiētiā. In inferioribus aūt edificauit sibi humilē domū de limo nostro per quam subdendos deprimeret a seipsis ꝛ ad te traiceret: sanans tumorē ꝛ nutriēs amorē: ne fiducia sua progrederētur longius: sed potius infirmarentur. videtes añ pedes suos infirmam diuinitatē ex participatiōe tunice pellicee nr̄e. ꝛ lassi prosternerenť in eam. illa autē surgēs leuaret eos. Ego ꝟo aliud putabam tantumq; sentiebā de domino christo meo: quātum de excellētia sapiētie viro: cui nullus posset equari: ꝑserti quia mirabiliť natus ex ꝟgine ad exēplū contēnendorū tēporalium pro adipiscēda īmortalitate: diuina pro nobis cura tantam auctoritatē magisterii meruisse videbať. Quid aūt sacramēti haberet: ꝟbum caro factum: ne suspicari quidē poterā. Tātum m cognouerā ex his que de illo scripta traderētur quia manducauit et bibit: dormiuit: ambulauit: exhilaratus est: contristatus ē. sermocinatꝰ est. non hesisse carnē illam ꝟbo tuo. nisi cum anima ꝛ mēte humana. Nouit hoc omnis qui non incommutabilitatē ꝟbi tui quam ego iam noueram quantum poteram nec omnino de ꝙ inde dubitabā. Etei nūc mouere mēbra corporis ꝑ volūtatē: nūc nō mouere nūc aliquo affectu affici. nunc non affici. nūc proferre per signa sapiētes sn̄ias nūc eē in silētio: propria sunt mutabilitatis aīe ꝛ mētis. Que si falsa de illo scripta essent: etiā oīa periclitarenť mēdacio: neq; i illis literis nulla fidei salꝰ gñi humano remaneret. Quia itaq; vera scripta sūt: totū hominē in Christo agnoscebā. non corpus tm̄ hoīs: aut cū corpore sine mēte animā: sed ipsum hominē nō ꝑsona ꝟitatis: sed magna quadā nature humane excellentia et perfectiore ꝑticipatiōe sapientie preferri ceteris arbitrabar. Alipius aūt deū carne indutum ita putabat credi a catholicis: vt preter deū ꝛ carnem non esset i Christo aīa. mētēq; hoīs non existimabat in eo predicari. Et qm̄ bene persuasum tenebat: ea que de illo memorie mādata sunt sine vitali et rationali creatura non fieri: ad ipsam christianam fidē pigrius mouebať. Sed postea hereticorū apollinaristaꝝ hunc errorem esse cognoscens: catholice fidei colletatus et contēperatus est. Ego aūt aliquanto posterius didicisse me fateor: i eo quod ꝟbum caro factum est. quomō catholica veritas a fotini falsitate dirimať. Improbatio quippe hereticoꝝ facit eminere qd ecclesia tua sentiat. ꝛ qd habebat sana doctrina. Oportuit enī et hereses esse: vt probati manifesti fierent īter infirmos. Sȝ tunc lectis platonicoꝝ illis libris. posteaq; inde admonitus q̄rerē incorpoream veritatē inuisibilia tua ꝑ ea que facta sūt intellecta conspexi. ꝛ repulsus sensi qđ ꝑ tenebras aīe mee cōtēplari nō sinerer certꝰ eē. te ꝛ īfinitū eē. nec tm̄ per locos finitos infinito sue diffundi. ꝛ vere te esse qui semꝑ idē ipē esses ex nulla parte nulloq; motu aliť aut aliť. ceťa ꝟo ex te eē omnia. hoc solo firmissimo documento qꝛ sunt. Certus quidem in istis eraȝ nimis tm̄ infirmus ad fruendū te. Garriebā plane quasi peritus. ꝛ nisi in xp̄o saluatore nostro viā tuā quererē: nō peritꝰ sed periturus essem. Jam enim ceperam velle videri sapiens: plenus pena mea: ꝛ non flebam. Insuper infla-

bar scientia. Ubi eni erat illa edificās charitas a fundamēto humilitatis: qđ est Christus iesus? Aut qñ illi libri me docerēt eā? i quos ꝓpterea priusq̄ scripturas tuas cōsiderarem credo voluisti incurrere: vt imprimeret memorie mee quō ex eis affectus essem. Et cū postea in libris tuis mansuefactus essē ꝛ curantib⁹ digitis tuis contractarent vulnera mea: discernerē atq̄ distinguere qđ interesset inter presumptionem ꝛ confessionē. inter vidētes quo eundum sit nec videntes qua et viā ducentē ad beatificā patriā non tantum cernendā sed inhabitandū? Nā si primo sanctis tuis lr̄is informatus essem: ꝛ in earum familiaritate obdulcisses mihi. ꝛ postea in illa volumina incidissem: fortasse aut abripuissent me a solidamento pietatis aut si in affectu quem salubrem imbiberam perstitissem: putarem etiam ex illis libris eū posse concipi: si eos solos quisq̄ didicisset. ¶ Itaq̄ auidissime arripui venerabilem stilum spirit⁹ tui. ꝛ pre ceteris apostolū paulum. ꝛ perierunt ille questiones. in quib⁹ mihi aliqñ visus est aduersari sibi: ꝛ nō congruere testimoniis legis ꝛ prophetaꝝ textus sermonis eius. Et apparuit mihi vna facies eloquiorum castorum: et exultare cum tremore didici ꝛ cepi: ꝛ inueni quicquid illic verum legerā. Hac cum commendatione gratie tue didici vt qui videt non sic glorietur quasi non acceperit. non solum id quod videt: sed etiam vt videat. Quid enim habet qđ non acceperit? Et vt te qui es semper idem non solum admoneatur vt videat sed etiam sanetur vt teneat. Et qui de longinquo videre non potest viam: tamen ambulet qua veniat et videat ꝛ teneat. Quia ꝛ si condelectetur homo legi dei secundum interiorem hominem: quid faciet de alia lege in membris suis repugnante legi mētis sue: ꝛ se captiuum ducente in lege peccati: qui ē mēbris eius? Quoniam iustus es domine nos autem peccauimus. inique fecim⁹ impie gessimus: et grata est super nos manus tua: et iuste traditi sumus antiquo peccatori preposito mortis: quia ꝑsuasit voluntati nostre similitudinē voluntatis sue qua in veritate tua nō stetit. Quid faciet miser homo? Quis eū liberabit de corpore mortis huius: nisi gratia tua per iesum christum dominū nostrum: quem genuisti coeternū ꝛ creasti in principio viarum tuarum. i quo princeps huius mundi non inuenit q̄cq̄ morte dignum. et occidit eum. ꝛ euacuatum est chirographum quod erat contrarium nobis. ¶ Hoc ille litere non habent. non habēt ille paginevultum pietatis huius. lachrymas cōfessionis. sacrificium tuum spiritum contribulatum. cor contritum ꝛ humiliatū. populi salutem sponsam. ciuitatē arram spiritussancti. poculū precii nostri. Nemo ibi cātat. nonne deo subdita erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. Et. n. ipse est deus meus ꝛ salutaris meus: susceptor meus non mouebor amplius. Nemo ibi audit vocantē venite ad me qui laboratis. Dedignantur ab eo discere: quoniā mitis est ꝛ humilis corde. Abscondisti enim hec a sapientibus ꝛ prudētibus et reuelasti ea paruulis. Et aliud est de siluestri cacumine videre patriam pacis: et iter ad eam non inuenire: ꝛ frustra conari per inuia circunobsidentibus ꝛ insidiantibus fugitiuis desertoribus cum principe suo leone et drachone: ꝛ aliud tenere viam illuc ducentem cura celestis iperatoris munitam. vbi non latrocinantur qui celestem militiam deseruerunt. Uitant enim eam sicut suppliciū. Hec mihi inuiscerabantur miris modis: cū minimum apostolorum tuorum legerē: ꝛ consideraueram opera tua et expaueram.

¶ Explicit liber septimus.

¶ Sequitur octauus.

Eus meus recorder in gratiarum actione tibi. ꝛ confitear mias tuas sup me. Perfundantur ossa mea delectatione tua ꝛ dicant. Domine quis sim ilis tibi? Dirupisti vincula mea sacrificē tibi sacrificium laudis. Quomodo dirupisti ea narrabo: et dicent omnes qui adorent te cū audiūt hec. Benedict⁹ dominus in celo ꝛ in terra: magnum ꝛ mirabile nomen eius. Inserant precordiis meis ỽba tua: et vndiqꝫ circūuallabar abs te. De vita tua eterna certus eram quis eam in enigmate et quasi p speculum videram. Dubitatio tamē ois de incorruptibili substantia q ab illa esset omnis substantia: ablata mihi erat. nec certior de te sed stabilior in te esse cupiebam. De mea vero temporali vita nutabāt oia: et mūdandū erat cor a fermento veteri et placebat via ipse saluator: et ire per angustias adhuc pigebat. Et immisisti in mentem meā: visumqꝫ est bonū in conspectu meo pergere ad simplicianum qui mihi bonus apparebat bonus seruus tuus: ꝛ lucebat in eo gratia tua. Audieram etiam q a iuuētute sua deuotissime tibi viueret. Iā vero tunc senuerat: et longa etate in tam bono studio sectande vie tue: multa exptus: multa edoctus: mihi videbatur: et vere sic erat. Unde mihi vt proferret volebam conferenti secum estus meos: qs esset aptus modus sic affecto: vt ego erā ad ambulandum in via tua. 3

Uidebā enim plenam ecclesiam. ꝛ ali⁹ sic ibat: alius aūt sic. Mihi aūt displicebat quod agebam in seculo: et oneri mihi erat valde: non iam inflammantibus cupiditatibus: vt solebāt spe honoris ꝛ pecunie: ad tolerandam illam seruitem tam grauē. Iā enim me illa nō delectabāt pre dulcedine tua: ꝛ decore domus tue quā dilexi. Sꝫ adhuc tenaciter colligabat ex femina. nec me prohibebat aplus coniugari. quis exhortaret ad melius maxime volens omnes homies sic esse vt ipse erat. Sed ego infirmior eligebā meliorem locū. Et ppter hoc vnum volucbat in ceteris languidus ꝛ tabescens curis marcidis: quod ꝛ in aliis rebus quas nolebā pati congruere cogebar vite coniugali: cui dedit⁹ constringebar. Audieram ex ore veritatis esse spadones qui seipsos absciderunt propter regnū celorū: sed qui pōt inquit cape capiat. Uani sunt certe oēs hoīes quibus non est dei scientia. nec de hisq videntur bona potuerunt inuenire eū qui est. Et ego iā nō erā in illa vanitate. Transcenderā eam: et vniuersa creatura tua inueneram te creatorem nrm et verbū tuū apud te deum tecūqꝫ cum spiritu scō vnum deum per quod creasti omnia. Et aliud genus impiorum q cognoscentes deū nō sicut deū glificauerūt aut grās egerūt. In hoc quoqꝫ incideram ꝛ dextera tua deus suscepit me ꝛ inde ablatum posuisti vbi conualescerem. qr dixisti hoi. ecce pietas est sapiētia et noli velle videri sapiēs. qm dicētes se esse sapiētes: stulti facti sunt. Et iueneram iam bonā margaritā: et vēditis oibus q haberē emēda erat: et dubitabā. Perrexi ergo ad simplicianū patrē in accipiēda gratia tūc episcopi ambrosii: et quē vere patrē diligebat narraui ei circuitus erroris mei. 4

Ubi aūt cōmemoraui legisse me quosdam libros platonicorū quos victorin⁹ quondam rhetor vrbis rome: quē xpianū defunctū esse audierā in latinā linguā transtulisset: gratulat⁹ ē mihi q nō in aliorū phōrum scripta incidissem plena fallaciarū et deceptionum secūdum elemēta huius mūdi: in istis aūt oibus modis insinuari deū et ei⁹ verbū. Deinde vt me exhortaret ad humilitatē xpi sapiētib⁹ abscōditā et reuelatā puulis victorinū ipsum recordat⁹ ē: quē rome cū esset familiarissime nouerat. deqꝫ illo mihi narrauit qd nō silebo. Habꝫ enim magnam laudē gratie tue cōfitēdā tibi quēadmodum ille doctissimus senex et oim liberalium doctrinarū peritissim⁹: quiqꝫ philosophorū tā multa legerat: et diiudicauerat: et dilucidauerat: doctor tot nobilium senatorum: qui etiam ob insigne preclari magisterii: quod ciues

huius mundi eximium putāt: statuam romano foro meruerat & accepat. vsq₃ ad illā et atē venerator idolo℞ sacro℞ꝗ₃ sacrilego℞ particeps: quibus tūc tota fere romana nobilitas inflata spirabat ppl'i vsia₃ & omigenum deū mōstra & anubē latratorē: q̄ aliqñ cōtra neptunum & venerem cōtraq₃ mineruā₃ tela tenuerant. & a se victis iā roma supplicabat q̄ iste senex victorinus tot annos ore terricrepo defensitauerat: non erubuerit esse puer Christi tui: & infans fōtis tui. subiecto collo ad humilitatis iugum: & edomita frōte ad crucis opprobrium. O dñe dñe q̄ inclinasti celos & descēdisti tetigisti montes & fumigauerunt: quibus modis te insinuasti illi pectori. Legebat sicut ait simplician⁹: sāctam scripturā: oēsq₃ christianas litteras iuestigabat studiosissime & perscrutabatur & dicebat simpliciano non palam sed secretius & familiarius. Noueris me iam eē xp̄ianum? Et respondebat ille. Non credam: nec deputabo te inter xp̄ianos nisi in ecclesia Christi te videro. Ille aūt irridebat eū dicēs. A Ergo parietes faciūt christianos? Et hoc sepe dicebat iā se esse christianum & simplicianus illud sepe rñdebat: & sepe ab illo parietū irrisio repetebatur. Amicos enim suos verebatur offēdere superbos demonicolas: quo℞ ex culmine babilōice dignitatis quasi ex cedris libani quas nondum contriuerat dñs grauiter ruituras in se inimicicias arbitrabat. Sed postea ꝙ legendo & inhiando auxit firmitatē timuitq₃ negari a christo coram angelis sāctis si eū timeret coram hominib⁹ cōfiteri: reusq₃ sibi magni criminis apparuit erubescendo de sacramētis humilitatis vbi tui: & non erubescendo de sacris sacrilegis superborum demoniorum q̄ imitator supbus acceperat: depuduit vanitati & erubuit veritati. subitoq₃ & inopinatus ait simpliciano vt ipse narrabat. Eamus i ecclesiam christian⁹ volo fieri. At ille nō se capiens leticia perrexit cu₃ eo. Ubi autem imbutus est primis instructionum sacramentis non multa post etia₃ nomen dedit: vt per baptismum regeneraretur: mirante roma gaudente ecclesia. Superbi videbant & irascebantur: dentibus suis stridebant & tabescebant Seruo autem tuo dñs deus erat spes eius: & non respiciebat in vanitates & insanitas mendaces. Deniq₃ vt ventu₃ est ad horam profitende fidei: que verbis certis conceptis retentisq₃ memoriter de loco eminentiore in cōspectu populi fidelis rome reddi solet ab eis qui accessuri sunt ad gratiam tuam: oblatu₃ esse dicebat victorino a presbiteris vt secretius redderet: sicut nonnullis q̄ verecundia trepidaturi videbantur offerri mos erat. illum autem maluisse salutem suam in conspectu sancte multitudinis profiteri. C

Non enim erat salus quam docebat in rethorica: & tamen eam publice professus erat. Quanto minus ergo vereri debuit mansuetum gregem tuum pronuncians verbum tuum: qui non verebatur in verbis suis turbas insano℞? Itaq₃ vbi ascēdit vt redderet: omnes sibimet inuicem quisq₃ vt eum nouerat instrepuerunt nomen eius strepitu gratulationis. Quis autem ibi non eum nouerat? Et sonuit presso sonitu p ora cunctorum collectantiū: victorinus victorinus. Cito sonuerunt exultatiōe q₂ videbant eum. & cito siluerunt intentione vt audirent eum. Pronunciauit ille fide₃ & verace₃ preclara fiducia. & volebant eum omnes rapere intro in cor suum: & rapiebant amando & gaudendo. He rapiētium man⁹ erāt. De⁹ bone qd agit in homine vt plus gaudeat de salute desperate anime: & de maiore periculo liberate: ꝙ si spes ei semper affuisset: aut periculu₃ min⁹ fuisset? Etenī tu quoq₃ misericors pater pl⁹ gaudes de vno penitēte. ꝙ de nonaginta nouem iustis quibus nō est opus pnīa. Et nos cū magna iocūditate audim⁹ cū audim⁹: ꝙ exultātis pastoris humeris ⁊ portetur ouis q̄ errauerat. & drachma refera⁊ in thesauros tuos colletantibus vicinis. mulieri q̄ inuenit. Et lachrymas excutit gaudiū solēnitatis dom⁹

tue:cū legiť in domo tua de minore filio
quoniam mortuus erat et reuixit:peri
erat ⁊ inuētus est. Gaudes quippe in
nobis ⁊ in angelis tuis charitate san=
ctis. Nā tu semꝑ idem qui ea que non
semꝑ nec eodē modo sunt:eodem modo
semꝑ nosti omnia. Quid ergo agitur
in anima:cum amplius delectatur inuē
tis aut redditis rebus quas diligit ꝙ̄
si eas semper habuisset. Contestanť ei
⁊ cetera:⁊ plena sunt omnia testimoni
is clamātib⁹.ita est. Triūphat victor i
perator:⁊ non vicisset nisi pugnasset.
D Et quanto maius periculum
fuit in prelio:tanto maius est gaudiū
in triumpho. Jactat tempestas nauigā
tes:minaturqꝫ naufragium:omnes fu
tura morte pallescunt. Trāquillať ce=
lū ⁊ mare ⁊ exultant nimis: quoniam
timuerunt nimis. Eger est carus ⁊ ve=
na eius malum renunciat:oēs qui eum
saluū cupiunt:egrotant simul aio. Fit
ei recte:⁊ nondum ambulat pristinis vi
ribus:⁊ fit tale gaudium quale nō fuit
cū antea salu⁹ ⁊ fortis ābularet. Eas=
qꝫ ipsas voluptates humane vite etiā
non inopinatis ⁊ preter voluntatē irru
entib⁹.sed institutis et volūtariis mole
stiis homines acquirūt. Edendi ⁊ bibē
di voluptas nulla est:nisi precedat esu
riendi ⁊ sitiendi molestia. Et ebriosi q̄
dā salsiuscula comedūt quo fiat mole=
stus ardor:quē dū extinguit potatio fit
delectatio. Et institutū est vt iā pacte
sponse non tradantur statim ne vilem
habeat marit⁹ datā.quā non suspiraue
rit spōsus dilatā. Hoc i turpi ⁊ execrā
da leticia.hoc in ea q̄ concessa et licita
est.hoc est i ipsa sincerissima honestate
amicicie.hoc in eo qui mortuus erat et
reuixit perierat ⁊ iuēt⁹ ē. Vbiqꝫ mai⁹
gaudium molestia maiore preceditur.
Quid est hoc dñe de⁹ me⁹.cū tu eternū
tibi tuipē sis gaudium.et quedā de te
circa te sēp gaudeāt? E Quid ē
ꝙ hoc rerꝫ pars alternat defectu ⁊ ꝓfe
ctu:offensiōib⁹ ⁊ ꝯciliatiōib⁹? An is est
modus earꝫ? ⁊ tm̄ dedisti eis cū a sum=
mis celorꝫ vsqꝫ ad ima terrarū: ab ini=
tio vsqꝫ in finē seculorꝫ.ab angelo vsqꝫ
ad vermiculum:a motū primo vsqꝫ ad ex=
tremū.oīa genera bonorꝫ ⁊ oīa opa tua
suis queqꝫ sedib⁹ locares ⁊ suis q̄qꝫ tē
porib⁹ ageres? Hei mihi ꝙ̄ excelsus es
in excelsis:⁊ ꝙ̄ profundus es in profū
dis:⁊ nusꝙ̄ recedis. ⁊ vix redim⁹ ad
te. Age dñe ⁊ fac et excita ⁊ reuoca nos
accende ⁊ rape flagra:dulcesce iam a=
memus ⁊ curramus. Nonne multi ex
profundiore tartaro cecitatis ꝙ̄ victo=
rinus redeūt ad te:⁊ accedūt et illu=
minanť recipientes lumē. Quod si qui
recipiunt:accipiunt a te potestatem vt
filii tui fiant? Sꝫ si minus noti sint po
pulis min⁹ de illis gaudēt etiā qui no=
uerūt eos. Qñ eni cum multis gaude=
tur:⁊ i singulis vberib⁹ est gaudium.qꝛ
feruere faciūt se.⁊ inflāmāť ex alteru=
tro. Deide ꝙ multis noti multi sunt au
ctoritate ad salutē:⁊ multis preeūt se=
cuturis ideoqꝫ multū de illis et q̄ eos pre
cesserunt letāť:qꝛ nō de solis letāť. Ab
sit ei vt i tabernaculo tuo pre paupib⁹
accipianť psone diuitū.aut pre ignobi
libus nobiles:qñ potius infirma mundi
elegisti vt confunderes fortia et ignobi
lia huius mundi elegisti et contempti=
bilia.et ea que non sunt tanꝙ̄ que sunt
vt ea q̄ sunt euacuares.et tamē idē ipe
minimus apostolorum tuorum:p cuius
linguā tu ista vba sonuisti:cum paulus
proconsul p eius militiam debellata su
perbia sub leui iugo christi tui missus
esset:regis magni prouincialis effect⁹:
ipse quoqꝫ ex priore saulo paulus voca
ri amauit:ob tā magne insigne victorie.
Plus enim hostis vincitur in eo quem
plus tenet:et de plures tenet. Plus au
tem superbos tenet nomine nobilitatis
et de his plures nomine auctoritatis.
F Quanto igitur gratius cogi
tabatur victorini pectus:quod tanꝙ̄ in
expugnabile receptaculum diabolus
obtinuerat: victorini lingua quo telo
grandi ⁊ acuto multos perimerat abū
dantius exultare oportuit filios tuos
quia rex noster alligauit fortem: et vi=
debant vasa eius erepta mundari:et
aptari in honorem tuum:et fieri vtilia
domino ad omne opus bonum. Sed vbi

mihi homo tuus simplicianus de victorino ista narrauit: exarsi ad imitanduꝫ Ad hoc eni ꝛ ille narrauerat. Postea ꝙ vero ꝛ illud addidit ꝙ īperatoris iuliani tpīb⁹ lege data ꝓhibiti sunt christiani docere literaturam ꝛ oratoriam quā legē ille amplexus loquacem scholā deserere maluit: ꝙ verbū tuum quo linguas infantiū facis disertas. nō mihi fortior ꝙ felicior visus est: qꝛ inuenit occasionē vacādi tibi. Cui rei ego suspirabā ligatus non ferro alieno sed mea ferrea volūtate. Velle meū tenebat inimicus: ꝛ inde mihi cathenā fecerat ꝛ cōstrinxerat me. Quippe ex volūtate peruersa facta est libido. Et dum seruitur libidini facta est cōsuetudo. Et dū consuetudini nō resistit᷑ facta est necessitas Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis vn̄ cathenā appellaui: tenebat obstrictū dura seruit⁹. Volūtas aūt noua q̄ mihi esse ceperat vt gratis colerem. fruiqꝫ te vellem deus sola certa iocundes: nōdū erat idonea ad superandā priorē vetustate roboratam. Ita due volūtates mee: vna vetus: alia noua illa carnalis: illa spiritalis cōfligebāt inter se atqꝫ discordādo dissipabāt animā meā. ¶ Sic intelligebā i me ipso experimēto id qđ legerā: quō caro cōcupisceret aduersus spirituꝫ: ꝛ spūs aduersus carnē. Ego quidem in vtroqꝫ sed magis ego in eo quod in me approbabā: ꝙ in eo qđ in me iꝓbabam. Ibi enim magis iam non ego: qꝛ ex magna parte id patiebar inuitus ꝙ faciebā volens. Sed tn̄ consuetudo aduersus me pugnatior ex me facta erat: qm̄ volens quo nollē ꝑuenerā. Et qs iure cōtradiceret: cū peccātē iusta pena sequeretur Et nō erat iā vlla excusatio qua videri mihi solebā ꝓpterea nōdū me ꝯtēpto seculo seruire tibi: qꝛ incerta mihi esset ꝑceptio ꝟitatis. Iam eni ꝛ ipsa certa erat. Ego autē adhuc terra obligatus militare tibi recusabā: ꝛ īpedimentis oib⁹ sic timebā expediri quēadmodum impediri timendū est. Ita sarcina seculi velut sumno assolet dulciter premebat. ꝛ cogitatiōes quib⁹ meditabar in te: similes erant conatibus expgiscī volētiū: qui tn̄ superati soporis altitudine remergunt᷑. ¶ Et sic nemo est qui dormire semꝑ velit: oīmqꝫ sano iudicio vigilare pstat: differt tamē plerūqꝫ hō somnū excutere cuꝫ grauis torpor i mēbris est: eūqꝫ iam displicēteꝫ carpit libētius: ꝙuis surgēdi tēpus aduenerit: ita certū habebā esse meli⁹ tue charitati me dedere ꝙ mee cupiditati cedere. Sed illud placebat et vincebat hoc libebat ꝛ vinciebat. Non eniꝫ erat quod tibi respōderē dicēti mihi. surge qui dormis et exurge a mortuis: ꝛ illuminabit te dn̄s: ꝛ vndiqꝫ ostēdēti vera te dicere: nō erat omnino quid respōderē veritate cōuictus: nisi tn̄ ꝟba lēta ꝛ sōnolēta. Modo esse mō: sine paululum. Sed modo et modo non habebat modū ꝛ sine paululū in longum ibat. Frustra condelectabar legi tue secūdū interiorē hoiem cum lex alia in mēbris meis repugnaret legi mentis mee: ꝛ captiuū me duceret in lege peti que in membris meis erat. Lex eni peti est violentia cōsuetudinis qua trahit᷑ ꝛ tenetur etiā inuit⁹ anim⁹. eo merito quo in eam volens illabit᷑. Miserū ergo me qs liberaret de corpore mortis huius: nisi gratia tua ꝑ Iesum christū dn̄m nr̄m. Et de vinculo qđē desiderii concubitus quo arctissime tenebar: ꝛ a seculariū negociorū seruitute: quēadmodum me exemeris narrabo: ꝛ cōfitebor nomini tuo domine adiutor meus ꝛ redētor meus. Agebā solita crescente anxietudine: et quotidie suspirabā tibi. Frequētabam ecclesiā tuā ꝙtū vocabat ab eis nego ciis sub quoꝝ pōdere gemebā. Mecuꝫ erat alipi⁹ ociosus ab ope iurisperitoꝝ post assessionē tertiā: expectās qb⁹ iterū cōsilia vēderet sicut ego vēdebā dicēdi facultatē si q̄ docēdo pstari pōt. Nebridius autē amicitie nostre cesserat vt oīm nostrum familiarissimo verecūdo mediolanensi ꝛ ciui grāmatico subdoceret vehemēter desideranti ꝛ familiaritatis iure flagitāti de numero nostro fidele adiutoriū quo indigebat nimis. Non itaqꝫ nebridiū cupiditas commo

dorũ eo traxit. maiora eni posset si vellet de literis agere: sz officio beniuolentie petitionẽ nostram contẽnere noluit. amicus dulcissimus ꝛ mitissimus.

I Agebat aũt illud prudentissime cauẽs inotescere personis scdm hoc seculũ maioribus: deuitans in eis omnẽ inquietudinem animi: quez volebat habere liberũ: et ꝙ multis posset horis feriatũ ad querendũ aliqd vel legenduz vel audiendũ de sapia. Quodaz igitur die non recolo causam qua erat absens nebridius: cũ ecce ad nos domuz venit ad me: et alipiũ ponticianus quidaz ciuis noster inquantum afer: preclare in palacio militãs: nescio quid a nobis volebat: et consedimus vt colloqueremur Et forte supra mensam lusoriaz q̃ ante nos erat attendit codicẽ. tulit: aperuit inuenit aplm paulum: inopinate sane. putauerat enim aliqd de libris quoruz ꝓfessio me cõterebat. Tũ ṽo arridens meqꝫ intuens gratulatorie miratus est ꝙ eas et solas pre oculis meis lr̃as repente comperisset. Christianus quippe et fidelis erat. et sepe tibi deo nostro ꝓsternebatur in ecclesia crebris et diuturnis orõnibus. Cui ego cum indicassem illis me scripturis curã maximã impẽderet ortus est sermo ipso narrante de anthonio egyptio monacho. cuius nomẽ excellẽter clarebat apud seruos tuos. nos aũt vsqꝫ in illam horam latebat Q̃d ille vbi cõperit: immoratus est in eo sermone insinuans tantũ virũ ignorantibus: et admirans tandem nostraz ignorantiã. Stupebamus autem audientes tã recenti memoria: et ꝓpe nr̃is tꝑibus testatissima mirabilia tua in fide recta et catholica ecclesia.

R Oẽs mirabantur: et nos qꝛ tã magna erant: et ille quia inaudita nobis erant Inde sermo eius deuolutus est ad monasteriorũ greges: et mores suaue olentie tue et vbera deserta heremi: quorũ nos nihil sciebamus. Et erat monasteriũ mediolani plenum bonis fratribus extra vrbis menia sub ambrosio nutritore: et nõ noueram⁹. Pertendebat ille et loquebatur adhuc et nos intẽti tacebamus. Vñ incidit vt diceret nescio qñ se et tres alios contubernales suos nimirum apud treueros cum imperator pro meridiano circensium spectaculo teneretur: exisse deambulatum in ortos muris contiguos: atqꝫ illic vt forte conbinati spaciabantur. vnum secum seorsum ꝛ alios duos itidem seorsũ pariter ꝙ digressos. Sed illos vagabundos irruisse i quãdã casam vbi habitabant qdã serui tui spiritu pauperes: qualiũ ẽ regnum celorum: et inuenisse ibi codicẽ i quo scripta erat vita anthonii. Quaz legere cepit vnus eorum: ꝛ mirari ꝛ accendi: et inter legendum meditari arripere talẽ vitã: ꝛ relicta militia sclr̃i seruire tibi. Erant autem ex eis quos dicũt agentes in rebus. Tunc subito repletꝰ amore sancto et sobrio pudore: iratus sibi coniecit oculos in amicum et ait illi. Dic queso te: omnibus istis laboribꝰ nostris quo ambimꝰ peruenire? Quid querimus? Cuius rei causa militamus Maior ne esse poterit spes nostra in palacio: ꝙ vt amici imperatoris simus? Et ibi quid non fragile: plenumqꝫ periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et ꝙdiu istud erit? Amicus autem dei si voluero ecce nũc fio. Dixit hoc ꝛ turbidus parturitiõe noue vite reddidit oc̃los paginis: ꝛ legebat ꝛ mutabat intus vbi tu videbas: ꝛ exuebatur mũdo mẽs eiꝰ vt mox apparuit. Nã qꝫ dũ legit et voluit fluctꝰ cordis sui: ifremuit aliquãdo ꝛ discreuit. decreuitqꝫ meliora: iamqꝫ tuꝰ ait amico suo.

L Ego iã abrupi me ab illa spe nostra: et ideo seruire statui: ꝛ hoc ex hora hac. In hoc loco aggredior: te si piget imitari noli aduersari. Respondit ille adherere se socio tante mercedis tanteqꝫ militie. Et ambo iam tui edificabant turrim sumptu idoneo relinquẽdi omnia ꝛ sequẽdi te. Tum ponticianus ꝛ qui cũ eo ꝑ alias orti partes deambulabant querentes eos: deuenerũt in eodem locum: ꝛ inuenientes admonuerũt vt redirẽt ꝙ iam declinasset dies. At illi narrato placito ꝛ proposito suo: ꝗ modo in eis talis

volũtas orta esset atq; firmata: petiue runt ne sibi molesti essent: si adiungi re cusarent. Isti aũt nichilo mutati a pri stinis fleuerũt se tñ vt dicebat: atq; illis pie congratulati sunt: et commendaue runt se orõibus eoꝝ. et trahentes cor i terram abierũt in palaciũ. Illi aũt affi gentes cor in celo manserunt in causa. Et ambo habebant sponsas. Que po stea qꝫ hoc audierunt: dicauerunt etiã ipse v̄ginitatem tibi. Narrabat hec põ ticianus. Tu aũt domine int̃ v̄ba eius retorquebas me ad meipsum auferens me a dorso meo. vbi me posuerã dũ nol lẽ me attendere. et cõstituebas me ante faciã meam vt viderẽ qꝫ turpis essem. qꝫ distortus et sordidus maculosus et vl cerosus. Et videbã et horrebã: et quo a me fugerem non erat. Et si conabar a me auertere aspectũ: narrabat ille qđ narrabat. et tu me rurs⁹ opponebas mi hi: et impingebas me in occulos meos vt inuenirẽ iniq̃tatẽ meã et odissẽ.

M Nouerã eã sed dissimulabam et cohibebã et obliuiscebar. Tũc v̄o qꝫto ardentius amabam illos de quibus au diebam salubres effectus q̄ se totos ti bi sanãdos dederant: tãto execrabilius me comparatum eis oderam. Qm̄ multi mei anni mecũ effluxerãt: forte duode ci anni: ex quo ab vndeuigesimo anno etatis mee lecto ciceronis hortẽsio: ex citatus eram studio sapientie: et differe bã cõtempta felicitate terrena ad eam innestigandam vacare: cui⁹ nõ inuen tio sed vel sola inquisitio iam p̄ponẽda erat etiam inuẽtis thesauris regnisq; gẽtiũ: et ad nutum circunfluẽtibus cor poris voluptatibus. At ego adolescẽs miser valde: miser in exordio ipsius ado lescẽtie etiã petierã a te castitatẽ. et di xerã. da mihi castitatẽ et cõtinẽtiam: sꝫ noli modo. Timebã enim ne me cito ex audires et cito sanares a morbo concu piscẽtie: quẽ malebã expleri qꝫ extin gui. Et ierã p vias prauas sup̄stitione sacrilega. non quidẽ certus in ea sꝫ q̄si p̄ponens eam cet'is que non pie quere bam: sꝫ inimice opugnabã. Et putaue ram me propt'ea differre de die in diem cõtempta spe seculi te solũ seq: quia nõ mihi appebat certũ aliq̃d quo dirige rem cursum meũ. Et venerat dies quo nudarer mihi: et increparet me consciẽ tia mea. Vbi est ligua? Nempe tu dice bas propt' incertũ v̄um nolle te abiice re sarcinam vanitatis. Ecce iam certũ est: et illa te adhuc p̄mit humerisq; libe rioribus penas recipiũt. qui neq; ita i quirendo attriti sunt: nec decẽnio et am plius ista meditati. Ita rodebar intus et confũdebar pudore horribili vehemẽ ter cũ põtician⁹ talia loq̃ret.

M Terminato aũt sermõe et cã q̃ vene rat: abiit ille. Et ego ad me. Que nõ in me dixi: quibus sentẽtiarum verberib⁹ non flagellaui aĩam meam: vt sequeret me conantem post te ire: et retinebatur Recusabat: et non se excusabat. Cõsum pta erant et conuicta argumẽta oĩa. Re manserat muta trepidatio et quasi mor tem reformidabat retringi a fluxu con suetudinis quo tabescebat in mortem. Tum in illa grandi rixa int'ioris dom⁹ mee quam fortit' excitaueram cũ ãima mea in cubiculo nr̃o corde meo: tã vul tu qꝫ mẽte turbatus inuado alipiũ: et exclamo. Quid patimur? Quid ẽ hoc? Quid audisti? Surgũt indocti et celũ rapiunt: et nos cũ doctrinis nostris si ne corde ecce vbi volutamur i carne et sãguine? An q2 p̄cesserũt pudet sequi. et nõ pudet nec saltẽ sequi. Dixi nescio q̃ talia et abripuit me ab illo estus me⁹ cum taceret attonitus me intuẽs. Ne q; eniꝫ solita sonabam. Plus loq̃bãtur aĩam meã frõs: gene: oculi: calor: mod⁹ vocis: qꝫ v̄ba q̃ p̄mebã. Ortulus q̃dã erat hospitii nr̃i: quo nos vtebamus si cut tota domo. Nã hospes ibi non ha bitabat dominus domus. Illuc me ab stulerat tumultus pectoris vbi nemo i pediret ardentem liteꝫ quaꝫ mecuꝫ ag gressus eram: donec exiret qua tu scie bas. Ego aũt non sciebam. Sed tamẽ insaniebam salubrit': et moriebar vitali ter ignarus quid mali esseꝫ. et ignarus quid boni post paululum futurus es sem Abscessi ergo in ortum: et alipius pedem post pedem. Neq; enim secretũ

meum non erat: vbi ille aderat. Aut qñ me sic affectum desereret. ¶ Sedimus q̃tum potuimus remoti ab edibus. Ego fremebã spũ idignãs idignatiõe turbulentissima: qđ nõ irẽ i placitũ ⁊ pactũ tecũ deus meus: in qđ eũdũ esse oia ossa mea clamabãt: ⁊ in celũ tollebant laudibus: ⁊ non illuc ibatur nauibus. aut quadrigis: aut pedib⁹: q̃tum saltem de domo in eum locũ ieraȝ vbi sedebamus. Naȝ nõ solũ ire: veruȝ etiam puenire illuc: nihil erat aliud q̃ velle ire sed velle fortiter ⁊ integre nõ semisauciã hac atq̃ hac ꝟsare ⁊ iactare volũtateȝ: parteȝ assurgẽteȝ cũ alia perte cadẽte luctãtẽ. Deniq̃ tã multa faciebã corpore i ipsis cũctationibus esti b⁹ q̃ aliqñ volũt hoies ⁊ nõ valẽt. si aut ipsa membra nõ habeãt aut ea vel colligata vincul' vel resoluta lãguore: vl' quomodo i pedita sit. Si vulsi capillũ: si percussi frõteȝ: si cõsertis digitis amplexat⁹ sum genu: q: volui feci. Potui aũt velle ⁊ nõ facere si mobilitas mẽbrorũ nõ obsequeretur. Tã multa ergo feci vbi nõ hoc erat velle qđ posse: ⁊ nõ faciebã qđ ⁊ incõpabili affectu ã plius mihi placebat. ⁊ mox vt vellẽ possẽ: q: mox vt vellẽ vtiq̃ vellẽ. ¶ Ibi eniȝ facultas ea q̃ volũtas: ⁊ ipm velle iã facere erat: ⁊ tñ nõ fiebat facilius q̃ obtempabat corpus tẽuissime volũtati aie vt ad nutũ mẽbra mouerẽtur q̃ ipsa sibi aia ad volũtatẽ suã magnã in sola volũtate perficiẽdã. Unde hoc mõstrũ? ⁊ quare istud? Luceat mia tua: ⁊ iterrogẽ si forte mihi respõdere possint latebre penaꝝ hoiȝ ⁊ tenebrosissime cõtritiões filioꝝ adã. Unde hoc mõstrũ: ⁊ quare istud? Imperat animus corpori ⁊ paret statiȝ: imperat animus sibi ⁊ resistitur. Imperat ãimus vt moueatur manus ⁊ tãta est facilitas vt vix a seruitio discernatur imperiuȝ. Et ãimus ãimus: manus aũt corpus est. Impat ãimus vt velit ãimus. nec alr' est nec facit tñ. Unde hoc monstruȝ: ⁊ quare istud? Imperat inq̃ vt velit: qui nõ imperaret nisi vellet: ⁊ nõ fit quod imperat. Sȝ nõ ex toto vult. nõ ẜ ex toto imperat. Naȝ intãtuȝ imperat inq̃tum vult. ⁊ intãtuȝ non fit quod imperat in q̃tuȝ non vult. Quoniaȝ voluntas imperat vt sit voluntas: nec alia sed ipsa. Nõ igitur mõstruȝ partiȝ velle partiȝ nolle: sed egritudo ãimi est: quia nõ totus assurgit veritate subleuatus cõsuetudie ꝓ̃grauatus. Et ideo sũt due volũtates quia vna earuȝ tota nõ est: ⁊ hoc adest alt'i quod deest alteri. Pereãt a facie tua deus sicuti pereũt vãiloqui ⁊ mẽtis seductores. qui cuȝ duas volũtates in deliberãdo ãimaduerterint duas naturas duarum mẽtium esse asseuerãt: vnam bonam alterã malã. Ipsi veri mali sũt cum ista mala sentiunt ⁊ ideȝ ipsi boni erũt si vera sẽserit: verisq̃ cõsenserint. vt dicat i eis apostolus tuus. Fuistis aliquando tenebre: nũc autẽ lux in domino. Illi eniȝ duȝ volũt esse lux in domino sed i sei psis: putando ãime naturaȝ hoc esse quod de⁹. ita facti sũt densiores tenebre qm̃ lõgius a te recesserũt horrẽda arrogãtia. a te vero lumie illuminãte oẽm hoieȝ veniẽtẽ i hũc mũduȝ. ¶ Attẽdite qđ dicatis ⁊ erubescite: ⁊ accedite ad euȝ ⁊ illumiamini: ⁊ vultus vr̃i nõ erubescẽt. Ego cũ deliberabã vt iã seruirẽ dñõ deo meo sicut diu disposuerã ego eraȝ q̃ volebã: ego q̃ nolebã ego ego eraȝ. Nec plene velebaȝ: nec plene nolebaȝ. Ideo mecuȝ contẽdebam: ⁊ dissipabar a meipso. Et ipsa dissipatio me inuito quideȝ fiebat. nec tñ ostendebat naturam mentis aliene: sed penam mee. Et ideo nõ iaȝ ego operabar illã sed quod habitabat in me peccatum de supplicio liberioꝛi pcti: quia eram filius adȝ. Naȝ si tot sunt contrarie natur e quot voluntates sibi resistunt. non iaȝ due sed plures erunt. Si deliberet quisq̃ vtruȝ ad conuenticulum eoꝛuȝ pergat: an ad theatruȝ: clamant isti. Ecce due nature: vna bona hac adducit: altera mala illac reducit. ¶ Naȝ vnde ista cunctatio sibimet aduersãtium voluntatum? Ego autem dico ambas malas: ⁊ que ad illos ducit: ⁊ que ad theatrum reducit. Sed

non credunt nisi bonaꝫ esse qua itur ad eos. Quid si ergo quisꝗ nostrum deliberet: ⁊ secū altercātibus duabus volūtatibus fluctuet: vtrū ad theatrū pgat an ad ecclesiā nostrā? Nōne ⁊ illi quid respōdeant fluctuabūt? Aut enim fatebūtur q͛d volūt bona voluntate pergi in ecclesiā in nostrā sicut in eam pergunt qui sacramentis eius imbuti sunt atqꝫ detinenꝭ: aut duas malas naturas: et duas malas mentes in vno homine confligere putabūt: ⁊ nō erit verꝫ q͛d solent dicere vnā bonā ⁊ alterā malā. aut cōuertētur ad verū ⁊ nō negabūt cū quisꝗ deliberat animā vnā diuersis voluntatibus estuare. ℞ Iā ergo nō dicāt cū duas volūtates in hoie vno aduersari sibi sentiunt: duas contrarias mentes de duabus contrariis pricipiis cōtēdere vnā bonā: alterā malaꝫ. Nam tu deꝰ verax iprobas eos et redarguis atqꝫ cōuincis eos: sicut in vtraqꝫ mala voluntate. cū quisꝗ deliberat vtruꝫ hominem veneno interimat an ferro: vtrū fundū alienū illū an illum inuadat. qñ vtrūqꝫ non pōt. vtrum emat voluptatē luxuria: an pecuniam seruet auaricia. vtrū ad circū pergat an theatrū. si vno die vtrūqꝫ exhibeaꝭ: addēdo etiaꝫ tertiuꝫ an ad furtum de domo aliena si subest occasio. addo ⁊ quartum an ad cōmittendum adulteriū si ⁊ inde simul facultas aperiꝭ: si oia cōcurrant ī vnū articulū tpis pariterqꝫ capiāꝭ oia q̄ simꝭ agi nequeunt discerpunt enim animum sibimet aduersantibus quattuor voluntibus vel etiā pluribus in tanta copia rerū q̄ appetunꝭ: nec tamen tantā multitudinē diuersaꝝ substātiarū solēt dicere. Ita et in bonis voluntatibus. Nā q̄ro abs te vtrū bonū sit delectari lectione apl̄i: ⁊ vtrū sit bonū delectari psalmo sobrio: ⁊ vtrū bonū sit euangeliū disserere. Respondebunt ad singula: bonū Quid si ergo pariꝭ delectēt oia simulqꝫ vno tpe? Nōne diuerse volūtates distendunt cor hominis cum deliberaꝭ q̄d potissimū arripiamꝰ? Et oēs bone sunt et certant secū donec eligatur vnū quo feratur tota voluntas vna. q̄ in plures diuidebaꝭ. S Ita etiaꝫ cum eternitas delectat supiꝰ ⁊ tpalis boni voluptas retentat iferiꝰ. eadē aīa ē nō tota volūtate illud aut hoc volens et iō discerpiꝭ graui molestia: dū illud veritate p̄ponit hoc familiaritate non ponit. Sic egrotabam et excruciabar accusans memetipsum solito acerbiꝰ nimis ac voluēs et versans me in vinculo meo donec abrūpereꝭ totū quo iam exiguo tenebar. Sed tenebar tñ: et instabas tu in occultis meis dn̄e seuera mia flagella ingeminans timoris et pudoris: ne rursus cessarē et nō abrūpereꝭ idipm exiguū et tenue q͛d remanserat: et reualesceret iterū et me robustius alligaret Dicebaꝫ ei apud me intus. Ecce modo fiat: modo fiat. Et cū v̄bo iaꝫ ibaꝫ ī placitū: iaꝫ pene faciebaꝫ et non faciebaꝫ nec relabebar tñ in pristina: sed de proximo stabaꝫ et respirabaꝫ. Et itē conabar et paulominus ibi eraꝫ: et paulominus iaꝫ iamqꝫ attingebaꝫ et tenebaꝫ: et nō ibi eraꝫ nec attigebaꝫ nec tenebam. hesitans mori morti: et vite viuere. ¶ Plusꝗ in me valebat deterius inolitū q̄ melius insolitū: punctūqꝫ ipm tēpis quo aliud futurus eram q̄to propius admouebaꝭ: tanto ampliorē icutiebat horrorem: sed nō repcutiebat retro: nec auertebat: sed suspēdebat. Retinebant nuge nugaꝝ: et vanitates vanitatuꝫ antique amice mee: et succutiebant vesteꝫ meaꝫ carneaꝫ submurmurabāt. Dimittis ne nos? et a momēto isto nō erimus tecum vltra ineternum: et a momento isto non tibi licebit hoc et illud vltra in eternum? Et q̄ suggerebant ī eo quod dixi hoc ⁊ illud q̄ suggerebāt deꝰ meus auertat ab aīa serui tui ī misericordia tua: quas sordes suggerebant? q̄ dedecora. Et audiebā eas iam longe minꝰ q̄ dimidius: non tanꝗ libere cōtradicētes eūdo in obuiā: sꝫ veluti a dorso mussitantes. ⁊ discedente quasi furtiꝫ vellicantes vt respicerē: retardabant tñ me cunctantem abripere atqꝫ excutere ab eis ⁊ transilire quo vocabar: cū diceret mihi cōsuetudo violenta. Putasne sine istis poteris? Sed iam tepidissime

hoc dicebat. Aperiebatur eniȝ ab ea pte
qua intenderã faciẽ: et quo trãsire tre
pidabã: casta dignitas cõtinentie. sere
na et nõ dissolute hylaris: honeste blan
diens vt venirẽ neq3 dubitarem. et extẽ
deãad me suscipiendũ et amplectẽdũ
pias manus plenas gregib⁹ bonorum
exemplorum. V Ibi tot pueri et
puelle ibi iuuentus multa et oĩs etas ⁊
graues vidue: et virgines anus et ĩ oĩ
bus ipsa cõtinẽtia neq̃q̃ sterilis sed
fecunda mater filiorum gaudiorum de
marito te dñe. Et irridebat me irrisiõe
exhortatoria. quasi diceret. Tu non po
teris qd isti et iste? An vero isti et iste in
semetipsis possũt: ac non in domino deo
suo? Dominus deus eorum me dedit eis
Quid in te stas et non stas? Proice te
in eũ noli metuere: non se subtrahet vt
cadas. Proice te secur⁹: excipiet te et
sanabit te. Et erubescebã nimis q2 illa
rum nugarũ murmur adhuc audiebã
et cunctabũdus pendebã. Et rursus il
la. q̃si diceret. Obsurdesce aduersus im
mũda illa mẽbra tua sup terrã vt mor=
tificentur. Narrant tibi delectationes:
sed nõ sicut lex dñi dei tui. Ista cõtro=
uersia in corde meo: non nisi de meipõ
aduersus meipsũ. At alipius affixus la
teri meo: inusitati motus mei exitum ta
citus operiebatur. Ubi vero a fũdo ar
chano alta consideratio cõtraxit et cõ
gessit totã miseriã meã in cõspectu cor
dis mei: aborta est pcella ĩgens: ferens
ingentem imbrem lachrymarum. X
Et vt totum effunderem cum vocibus
suis: surrexit ab alipio. Solitudo mihi
ad negociũ flendi aptior suggerebatur
Et secessi remoti⁹ q̃ vt posset mihi one
rosa esse etiã eius presentia. Sic tunc
erã: et ille sensit. nescio. Quid enĩ puto
dixerã: in quo apparebat sonus vocis
mee iam fletu grauidus et sic surrexe=
rã. Mansit q̃ ille vbi sedebamus: ni=
mis stupens. Ego sub quadã fici arbo
re straui me nescio quomodo: et dimisi
habenas lachrymis: et pruperũt flumi
na oculorum meorum. acceptabile sacrifici=
um tuũ. Et nõ quidem his verbis sed ĩ
hac sententia multa dixi tibi Et tu dñe

vsq3 quo? Usq3 quo dñe. irasceris ĩ finem
Ne memor fueris iniquitatum nostra=
rum antiquarum. Sentiebã eniȝ ab eis
me teneri et iactabam voces miserabi=
les. Quãdiu q̃diu cras et cras? Qua
re nõ modo? quare non hac hora finis
turpitudinis mee? Dicebã hec et flebã
amarissima contritione cordis mei. Et
ecce audio vocem de vicina domo cũ cã
tu dicẽtis et crebro repetẽtis quasi pue
ri an puelle nescio. Tolle lege: tolle le=
ge. Statimq3 mutato vultu intentissi=
mus cogitare cepi. vtrum nam solerent
pueri in aliquo genere ludendi canta=
re tale aliqd: nec occurrabat oĩno audi
uisse me vsq̃. Y Repressoq3
impetu lachrymarum surrexi: nihil aliud ĩ
terptans diuinitus mihi iuberi: nisi vt
aperirem codicẽ et legerem quod primũ
capitulum inuenissem. Audierã enĩ de
anthonio q ex euangelica lectione cui
forte supuenerat admonit⁹ fuerit tãq̃
sibi diceretur qd legebatur. vade vẽde
oĩa q̃ habes et da pauperibus: et habe
bis thesaurum ĩ celis: et veni sequere me.
et tali oraculo confestim ad te esse cõu
sum. Itaq3 cõcitus redii ad eũ locũ vbi
sedebat alipi⁹. ibi eniȝ posuerã codicem
apostoli cũ inde surrexerã. Arripui: a=
perui: et legi in silentio capitulum quo
primũ coniecti sunt oculi mei. Non in
comesationibus et ebrietatib⁹: nõ in cu
bilibus et impudicitiis: nõ ĩ contentio
ne et emulatione. sȝ induite dñm nostrũ
iesum Christum. et carnis puidẽtiã ne
feceritis ĩ cõcupiscẽtiis. Nec vltra vo=
lui legere nec opus erat. Statim quippe
cũ fine huiusce sẽtẽtie quasi luce securi
tatis infusa cordi meo: oẽs dubitatio=
nis tenebre diffugerunt. Tũ interiecto
aut digito aut nescio quo alio signo co
dicem clausi: et trãqllo iam vultu indi
caui alipio. At ille qd ĩ se ageretur quod
ego nesciebã sic indicauit. Z Petit
videre quid legissem. Ostendi: et atten
dit etiam vltra q̃ ego legeram: et igno
rabã quid sequeretur. Sequebatur vero
Infirmũ autem in fide recipite. Quod
ille ad se retulit. mihiq3 aperuit. Sed
tali admonitione firmatus est. placi=

toq3 ac proposito bono ꝛ congruentissimo suis moribus quib⁹ a me in melius iam olim valde longeq3 distabat: sine vlla turbulentia cunctatione coniunct⁹ est. Inde ad matrem ingredimur idicamus. gaudet. narramus quẽadmodu3 gestum sit. Exultat ꝛ triumphat ꝛ bñdicebat tibi qui potens es vltra q̃ petimus aut intelligimus facere: q2 tanto amplius sibi a te cõcessum de me videbat: q̃ paterne solebat miserabilib⁹ ei⁹ flebilibusq3 gemitib⁹. Conuertisti enim ita me ad te: vt nec vxorẽ quererẽ: nec aliquã spem seculi hui⁹: stans in ea regula fidei in qua me añ tot annos ei reuelaueras. Et cõuertisti luctum eius in gaudium multo vberius q̃ voluerat ꝛ multo charius atq3 chastius q̃ de nepotibus carnis mee requirebat.

¶ Explicit liber octauus

¶ Incipit nonus

Domine ego seru⁹ tuus ego seruus tuus ꝛ filius ancille tue. Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis. Laudet te cor meum ꝛ ligua mea. et oĩa ossa mea dicant: domine quis similis tibi? dicant et responde mihi: et dic aĩe mee. sal⁹ tua ego sum. Quis ego: et qualis ego? q̃d non mali ego autem facta mea aut si non facta dicta mea. aut si non dicta voluntas mea fuit. Tu autem domine bonus et misericors et dextera tua respiciens profunditatem mortis mee: ꝛ a fundo cordis mei exhauriens abyssum corruptionis. Et hoc erat totum nolle quod volebas: et velle quod nolebas. s3 vbi erat tam annoso tempore: et de quo imo altoq3 secreto euocatum est in momento liberum arbitrium meum quo subderem ceruicem leni iugo tuo: et humeros leui sarcine tue Christe iesu adiutor meus et redemptor meus? Quam suaue mihi subito factum ẽ carere suauitatibus nugaꝝ: et quas amittere metus fuerat: iam dimittere gaudium erat. eiciebas enim eas a me vera tu et summa suauitas: eiciebas et intrabas pro eis omni voluptate dulcior: sed non carni et sanguini. omni luce clarior: sed omni secreto interior: omnĩ honore sublimior: sed non sublimibus ĩ se. B Iam liber erat animus meus a curis mordacibus ambiẽdi et acquirendi et volutandi atq3 scalpandi scabiem libidinum. et garriebã tibi claritati mee et diuitiis meis et saluti mee domino deo meo. Et placuit mihi in conspectu tuo non tumultuose abrupere: sed leniter subtrahere ministerium lingue mee nũdinis loquacitatis: ne vlterius pueri meditantes. nõ legẽ tuam. non pacem tuam: sed insanias mendaces ꝛ bella forensia mercarẽtur ex ore meo arma furori suo. Et opportune iam paucissimi dies supererãt ad vindemiales ferias: ꝛ statui tolerare illos vt solemniter absceederem et redemptus a te iam non redirem venalis Consilium ergo nostru3 erat coram te coram hominibus aute3 nisi nostris nõ erat. Et cõuenerat inter nos ne passi3 cuiq̃ effunderetur. q̃q̃ tu nobis a conualle plorationis ascendentibus ꝛ cantantibus canticum graduum dederas sagittas acutas. ꝛ carbões vastatores aduersus linguam subdolam. velut consulendo contradicentem. ꝛ sicut cibum as solet amãdo cõsumẽtẽ. Sagittaueras tu cor nostrũ charitate tua: ꝛ gestabamus ꝟba trãsfixa visceribus: et exempla seruoꝝ tuorum quos de nigris lucidos: de mortuis viuos feceras cõgesta in signum cogitatiõis nostre vrebãt ꝛ absumebant grauem torporem: ne in ima vergeremus: ꝛ accendebãt nos valde vt omnis ex lingua subdola cõtradictionis flatus inflammare nos acrius posset: nõ extinguere. Veruntamen q2 propt̃ nomen tuũ qd̃ sãctificasti per terras etia3 laudatores. vtiq3 haberet votum ꝛ propositu3 nr̃m: iactantie simile videbat̃: non opiri ta3 proximum feria

rũ tẽpus:sed de publica confessiõe atq;
añ oculos oim sita añ discedere:vt con
uersa in factũ meũ ora cũctoꝝ intuẽtiũ
q̃ vicinum vindemialium diem preue-
nire voluerim:multa dicerent ꝙ quasi
appetissem magnus videri. C

Et quo mihi erat istud vt putaret̃ ⁊ dis
putaret̃ de aio meo:⁊ blasphemaret̃ bo
nũ nr̃m:Quinetiam ꝙ ista estate litte-
rario labori nimio pulmo meus cedere
ceperat: ⁊ difficulter trahere suspiria
doloribusq; pectoris testari se saucium
vocẽq; clariorẽ productiorẽve recusare
primo perturbauerat me:q2 magisterii
illius sarcinam pene iam necessitate de
ponere cogebar.aut si curari et conua
lescere potuissem certe intermittere.s3
vbi plena voluntas vacandi et vidẽdi
quoniam tu es dominus:oborta mihi ẽ
atq; firmata:nosti deus meus etiã gau
dere cepi:ꝙ hec quoq; suberat non mẽ
dax excusatio que offensionem hominũ
tẽperaret:q̃ propter liberos suos me li-
berũ esse nunq̃ volebãt.Plenus igitur
tali gaudio tollerabã illud interuallu3
tpis:donec decurreret:nescio vtrũ vel vi
ginti dies erãt:s3 tñ fortit̃ tollerabãtur
q2 recesserat cupiditas q̃ mecũ solebat
ferre graue negocium.et ego premen-
dus remanseram nisi patiẽtia succede
ret.Peccasse me in hoc quisq; seruoru3
tuoꝝ fratrũ meoꝝ dixerit:ꝙ iam pleno
corde militia tua passus me fuerim vel
vna hora sedere i cathedra mẽdacii. at
ego nõ cõtẽdo.Sed tu domine miseri-
cordissime:nonne et hoc peccatum cum
ceteris horrendis ⁊ funereis in aqua
sctã ignouisti ⁊ remisisti mihi. D

Macerabat̃ anxietudine verecundus de
isto nr̃o bono:ꝙ propter vincula sua q̃-
bus tenacissime tenebatur deseri se no
stro consortio videbat nondum christia
nus coniuge fideli:ea ipsa tamẽ arctio
re pre ceteris cõpede ab itinere qđ ag-
gressi eramꝰ retardabatur.Nec christi
anum esse ab alio modo se velle dicebat
q̃ illo quo nõ poterat.Benigne sane ob
tulit:vt q̃diu ibi essemꝰ in rure eiꝰ esse-
mus.Retribues illi domine in resurre
ctione iustoꝝ:q2 iam ipã3 sortẽ retribui
sti ei.Quãuis.n.absẽtibus nobis cũ ro
me iam essemus: corporali egritudine
correptus ⁊ i ea christianꝰ ⁊ fidelis fa
ctus ex hac vita migrauit:ita misertus
es non solũ eiꝰ:sed etiã nostri:ne cogitã
tes egregiam circa nos amici humani
tatem.nec eum in grege tuo numeran-
tes: dolore intollerabili cruciaremur.
Gratias tibi dñe deus noster.tui sumꝰ
indicant hortationes ⁊ indicationes
tue.Fidelis promissor reddes verecun
do pro rure illo eiꝰ cassiaco:vbi ab estu
seculi requieuimus in te:amenitatẽ sẽ-
piterne virẽtis padisi tui:quoniam di-
misisti ei peccata sup terrã i mõte inca
seato monte tuo.monte vberi.Angebat̃
ergo tũc ipẽ. nebridius autem collebat̃
Quamuis enim ⁊ ipse nõdum christia
nus in illã foueam pniciosissimi erroris
inciderat:vt veritatis filii tui carnem fã
tasma crederet:tñ inde emergens sic si
bi erat:nondum imbutꝰ vllis ecclie tue
sacris:sed inquisitor ardẽtissimus veri
tatis.Quẽ non multo post cõuersionẽ3
nostrã regenerationẽ per baptismũ tu
um:ipsum etiam fidelem catholicũ ca-
stitate pfecta atq; continẽtia tibi serui
entẽ i africa apud suos.postq̃ tota do-
mꝰ eiꝰ p eũ christiana facta esset: carne
soluisti ⁊ nunc ille viuit in sinu abrahe
E Quicq̃d illud est quod illo si-
gnificat̃:ibi nebridius meꝰ viuit dulcis
amicus:tuus autẽ domine adoptiuus
ex liberto filiꝰ ibi viuit.Nã quis alius
tali aie locꝰ?Ibi viuit.vñ me multa int̃
rogabat homũcionẽ inexptum. Iã nõ
ponit aurẽ ad os meum s3 spũale os ad
fontẽ tuum.⁊ bibit q̃tum põt sapia3 p
auiditate sua sine fine felix.Nec eũ sic
arbitror inebriari ex ea vt obliuiscatur
mei cum tu domine.quẽ potat ille.nr̃i
sis memor.Sic ergo eramus verecun
dum consolantes tristẽ salua amicitia
de tali cõuersatiõe nr̃a:⁊ exhortantes
ad fidẽ gradꝰ sui.vite sc3 coniugalis ne
bridium aũt opientes quando sequere
tur:quod de tã primo poterat:⁊ erat ia3
iamq; facturus.Cum ecce euoluti sunt
dies illi tãdẽ nã longi ⁊ multi videbant̃
pre amore libertatis otiose:ad cantan-

dū de medullis oīb⁹ : tibi dixit cor meū
quesiui vultū tuū: vultū tuū dn̄e requi=
rā . Et venit dies in quo etiam actu sol
uerer a pfessione rhetorica:vn̄ iam co=
gitatu solutus erā. Et factū est. Et erui
sti liguā meā vnde iā erueras cor meū
et benedicebam tibi gaudēs profectus
in villam cum meis omnib⁹ . Ibi quid
egerim in litteris iā quidem seruiētib⁹
tibi:sed adhuc in supbie scholam tanq̄
in pausatione anhelantib⁹ :testant̄ libri
disputati cū presentibus. et cū ipso me
solo corā te F Que aūt cū absē
te nebridio testant̄ epistole. Et qn̄ mihi
sufficiat tp̄s commemorandi om̄ia ma=
gna erga nos beneficia tua ī illo tēpore
presertim ad alia maiora properanti?
Reuocat enī me recordatio mea. ⁊ dul=
ce mihi fit dn̄e cōfiteri tibi. quib⁹ inter=
nis me stimulis perdomueris. et quem
admoduz me cōplanaueris humiliatis
montibus et collibus cogitationū mea=
rū:et tortuosa mea direxeris. et aspera
lenieris:quoquo mō ip̄m etiam alipiuz
fratrē cordis mei subegeris nomini vni
geniti tui dn̄i ⁊ saluatoris nr̄i iesu xp̄i ⁊
quod primo dedignabatur inseri litte=
ris nostris. Magis enī eas volebat re=
dolere gymnasiorū cedros:quas iā con
triuit dn̄s:q̄ salubres herbas ecclesia=
sticas aduersas serpentibus. Quas ti=
bi deus meus voces dedi cum legerem
psalmos dauid:cantica fidelia et sonos
pietatis excludētes turgidū spūm: ru=
dis in germano amore tuo cathecumi=
nus in villa cum cathecumino alipio fe
riatus:matre adherente nobis mulie=
bri habitu:virili fide:anili securitate.
materna charitate:christiana pietate.
Quas tibi voces dabam in psalmis il=
lis. ⁊ quomō in te inflāmabar ex eis. et
accendebar eos recitare si possem toto
orbe terraꝝ aduersus typū generis hu
mani? Et tn̄ toto orbe cantant̄. et nō est
qui se abscondat a calore tuo. Quam
vehementer et acri dolore indignabar
manicheis. et miserebar eos rursus q̄
illa sacramenta: illa medicamenta ne=
scirent. et insani essent aduersus antido
tum quo sani esse potuissent. Vellem
vt alicubi iuxta essent : tunc ignorante
me vtrum audirent: ⁊ me nesciēte q̄ ibi
essent:intuerētur faciem meam ⁊ audi=
rent voces meas qn̄ legi quartum psal=
mum:in illo tunc ocio q̄d de me fecerit
ille psalmus cum īuocarem te:exaudi=
sti me de⁹ iusticie mee ī tribulatiōe dila
tasti mihi G Miserere mei
dn̄e:⁊ exaudi orationē meam. Audirēt
ignorante me:vtrū audirent. ne me pro
pter se illa dicere putarēt. q̄ īter hec ver
ba dixeri. q2 ⁊ reuera nec ea dicerē:nec
sic ea dicerē si me ab eis audiri videriq̄
sentirem. nec si dicerē sic acciperēt quō
mecum ⁊ mihi corā te de familiari affe
ctu animi mei:inhorrui timendo. ibidez
q̄ inferbui sperando ⁊ exultando in tua
mīa pater. ⁊ hec oīa exibant per oculos
meos et vocem meā cum conuersus ad
nos spūs tuus bon⁹ ait nobis. Filij ho=
minū quousq̄ graues corde:vt q̄d dili=
gitis vanitatē:⁊ queritis mendacium?
Dilexeram enim vanitatem:⁊ quesierā
mendaciū. Et tu dn̄e iam magnificaue=
ras sanctum tuū. suscitans eum a mor=
tuis ⁊ collocans ad dexteram tuā vnde
mitteret ex alto promissionē suā para=
clitū spiritū v̄itatis. ⁊ miserat eū iā. sed
ego nesciebā. Miserat eum quia iā ma=
gnificatus erat resurgēs a mortuis ⁊ a
scendēs in celū. Ante autē spiritus non
dū erat datus. quia iesus nondum erat
clarificatus. Et clamat pp̄heta. Quo=
usq̄ graues corde? Ut q̄d diligitis va
nitatē ⁊ q̄ritis mēdaciū? Et scit ote qm̄
domin⁹ magnificauit sctm̄ suū. Clamat
quousq̄ clamat scitote Et ego tādiu ne
sciens vanitatē dilexi:et mendaciū q̄si=
ui. ⁊ ideo audiui ⁊ contremui : qm̄ tali=
bus dicit̄ qualē me fuisse reminiscebar
In fantasijs enī quas p veritate tenue
ra vanitas erat ⁊ mendacium. Et inso=
nui multa grauiter ⁊ fortiter:in dolore
recordatiōis mee. Que vtinā audissēt
qui adhuc diligunt vanitatē ⁊ q̄rūt mē=
daciū Forte cōturbarent̄:⁊ euomuissēt
illud: ⁊ exaudires eos cum clamarent
ad te:qm̄ v̄a morte carnis mortuus est
p nobis:q̄ te īterpellat p nobis.
H Legebā. irascimini ⁊ nolite pec

care. Et quō monebar deꝰ meꝰ: q̄ iā di-
diceram irasci michi de preteritis vt de
cetero non peccarē? Et merito irasci q̄r
non alia natura gentis tenebrarum de
me peccabat: sicut dicunt q̄ sibi non ira
scunt̄ ⁊ thesaurisant sibi iram in die ire
et reuelatiōis iusti iudicij tui. Nec iam
bona mea foris erāt nec oculis carneis
in isto sole querebantur. Volētes enim
gaudere forinsecus facile euanescūt. et
effundunt̄ in ea q̄ vidētur et tpalia sunt
et imagines eorū famelica cogitatione
lambūt. Et o si fatigent̄ inedia ⁊ dicāt.
Quis ostendit nobis bona? Et dicamꝰ
et audiant. Signatum est super nos lu-
men vultus tui dn̄e. Non enim lumen
nos sumꝰ qd̄ illuminat oēm hoīem ve-
nientē ī hūc mundū. sed illuminamur a
te: vt qui fuimꝰ aliqn̄ tenebre simꝰ lux
in te. O si viderēt internū lumen eter-
nū qd̄ ego q̄r gustauerā frēdebam. qm̄
nō eis poterā ondere si afferrent ad me
cor ī oclīs suis foris a te: et dicerēt. q̄s
on̄dit nobis bona Ibi eī: vbi mihi iratꝰ
erā intꝰ ī cubili vbi cōpūctꝰ erā: vbi sa-
crificauerā mactās vetustatē meā: ⁊ in
choata meditatione renouationis mee
sperans in te. ibi mihi dulcescere ceperas
et dederas leticiā in corde meo. Et ex-
clamabā legēs hec foris: et agnoscens
intꝰ. Nec volebā multiplicari terrenis
bonis deuorās tpa ⁊ deuoratꝰ tēporali
bus cum haberem in eterna simplicita-
te aliud frumētū ⁊ vinū et oleum. J
Et clamabā in cōsequenti versu: clamo
re alto cordis mei. O in pace. O in id-
ipm. O quid dixit. obdormiā et sōnum
capiā? Qm̄ quis resistet nobis: cum fiet
sermo qui scriptꝰ est. absorpta est mors
in victoria. Et tu es in idipsum valde: q̄
non mutaris ⁊ in te requies obliuiscens
laborē oīm qm̄ nullus alius tecum: sed
nec ad alia multa adipiscenda que non
sunt qd̄ tu. sed tu dn̄e singularit̄ in spe
constituisti me. Legebam ⁊ ardebā nec
inueniebā q̄d facerem surdis mortuis
ex quibus fuerā pestis latrator amarus
⁊ cecus aduersus litteras de melle celi
melleas. et de lumine tuo luminosas et
super inimicis scripture huius tabesce-
bam quādo recordabar omnia dierum
illorū feriatorū. Sed nec oblitꝰ sum: nec
silebo flagelli tui asperitatem: ⁊ miseri
cordie tue mirabilē celeritatē. Dolore
dentium tunc excruciabas me. ⁊ cum in
tantum ingrauasceret vt nō valerē loq̄
ascendit in cor meū admonere omnes
meos q̄ aderant vt deprecarent̄ te pro
me deum salutis oīmode. Et scripsi hoc
in cera. ⁊ dedi eis vt legerēt. Mox vt ge
nua supplici effectu fiximus fugit dolor
ille. Sed quis dolor? aut quomodo fu-
git. Expaui fateor domine meus deꝰ me
us. nichil enim tale ab ineunte etate ex
pertus fueram. Et insinuati sunt michi
in profundo nutus tui: et gaudens in fi
de laudaui nomē tuum. Et ea fides me
securū esse non sinebat de preteritis pec
catis meis. que michi p baptismum tu-
um remissa nondum erāt. Renunciaui
peractis vindemialibus vt scholasticis
suis mediolanenses venditorē verborū
aliū prouiderent. qd̄ et tibi ego seruire
delegissem et illi professioni pre difficul
tate suspirandi ac dolore pectoris non
sufficerē. K Et īsinuari per lite
ras antistiti tuo viro sctō ambrosio pri-
stinos errores meos ⁊ presens votū me
um: vt moneret quid mihi potissimum
de libris tuis legēdum esset. quo perci
piende tāte gratie parator aptior q̄ fie
rē. At ille iussit esaiā pphetā: credo q̄
pre ceteris euangelij vocationisq̄ gēti-
um sit prenunciatior aptior. Verūtamē
ego primā huius lectionē nō ītelligens
totūq̄ talē arbitrans distuli repetendū
exercitatior in dn̄ico eloquio. Inde vbi
tps aduenit quo me nomen dare opor-
teret relicto rure mediolanum remeaui
mus. Placuit et alipio renasci in te me
cum iam induto humilitate sacramētis
tuis congrua: ⁊ fortissimo domitori cor
poris: vsq̄ ad italicum solū glaciale nu
do pede obterendum insolito ausu. Ad
iunximus etiā nobis puerū adeodatum
ex me natum carnaliter de pecato meo.
Tu bene feceras eum. Annorū erat fer
me quindecim: et ingenio preueniebat
multos graues et doctos viros. Mune
ra tua tibi confiteor domine deus meus

creator oim et multum potes reformare nostra deformia. Nā ego in illo puero preter delictū nichil habebā. Quod enim enutriebatur a nobis i disciplina tua: tu inspirauera nobis: null' alius. Munera tua tibi cōfiteor. Et liber noster qui inscribit de magistro. Ipse ibi mecum loquit. Tu scis illius esse sensa oia que inserunt ibi ex psona collocutoris mei. cū esset in annis sexdecim: multa eius alia mirabiliora expertus sum. Horrori michi erat illud ingenium. Et quis pter te taliū miraculorum opifex? Cito de terra abstulisti vitā eius: et securior eum recordor: non timēs qcq̄ pueritie nec adolescētie: nec oīno homini illi. Sociauimus eū coeuū nobis in grā tua educandū in disciplina tua et baptisati sumus. et fugit a nobis sollicitudo vite preterite. Nec satiabar illis dieb' dulcedine mirabili cōsiderare altitudinē consilij tui sup salutē generis humani. Quantum fleui in himnis et cāticis tuis suaue sonātis ecclie tue vocib' cōmotus acrit? Voces ille influebant auribus meis. et eliquabat veritas tua in cor meū. et ex ea estuabat inde affectus pietatis et currebant lachrymē: et bn̄ michi erat cum eis. L Non longe ceperat mediolanēsis ecclia genus hoc cōsolationis et exhortationis celebrare magno studio fratrū cōcinentiū vocib' et cordibus. Nimirū annus erat aut nō multo amplius: cū iustina valentiniani regis pueri mat hominē tuū ambrosiū psequeret heresis sue cā qua fuerat seducta ab arrianis. Excusabat pia plebs in ecclia: mori parata cum epō suo suo tuo. Ibi mater mea ancilla tua sollicitudinis et vigiliarum primas partes tenens orationib' viuebat. Nos adhuc frigidi a calore spirit' tui excitabamur tamen ciuitate attonita atq̄ turbata. Tunc himni et psalmi vt canerentur secūdum morē oriētaliū ptium: ne populus meroris tedio cōtabesceret īstitutū est. et ex illo ī hodiernū retentū: multis iā ac pene oībus gregib' tuis et p cetera orbis imitātib'. Tūc memoratio antistiti tuo per visum aperuisti quo loco laterent martyrum corpora protasij et geruasij: q̄ per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recondideras vnde opportune promeres ad coercendā rabiē femineā: sed regiā. Cū em̄ propalata et effossa digno cum honore transferrent ad ambrosianā basilicā: non solum quos immundi vexabāt spūs confessis eisdē demonibus sanabant verū etiam quidā plures annos cec' ciuis ciuitati q̄ notissim' cū ppli tumultuātis leticie causā quesisset atq̄ audisset exiliuit. eo q̄ se vt duceret suum ducem rogauit. Quo pductus impetrauit admitti: vt sudario tangeret feretrū preciose in cōspectu tuo mortis sctōr tuor. Quod vbi fecit a tq̄ admouit oculis: confestim aperti sunt. Inde fama discurrens: inde laudes tue feruentes lucētes: inde illius inimice animus et si ad credendi sanitatē nō applicat': a psequēdi tn̄ furore cōpressus est. Grās tibi de' me'. Vn̄ et quo eduxisti recordationē meā vt hoc etiā cōfiterer tibi q̄ magna oblitus preterierā? M Et tn̄ tunc cū ita flagraret odor vnguētor tuor: non currebam' post te. et iō pl' flebā int cātica himnor tuor olim suspirās tibi. et tandem respirās quātū patet aura in domo fenea. Qui habitare facis vnanimes in domo: consociasti nobis et enodiū iuuenē ex nr̄o municipio. Qui cū agēs in rebus militaret: prior nobis ad te conuersus est et baptisatus. et relicta militia secularis: accinct' est in tua: simul eram' simul habitabamus placito sctō. Querebam' qnā locus nos vtilius haberet et seruientes tibi pariter remeabamus in africā. Et cum apud ostia tiberina essemus mater defūcta est. Multa ptereo q̄ multū festino. Accipe cōfessiōes meas et gratiarū actiones de' me': de rebus innumerabilib' etiā in silētio. Sed non preteribo qcqd michi aīa parturit de illa famula tua que me parturiuit et carne vt in hanc temporalē: et corde vt in eternam lucem renascerer. Non eius sed tua dicam dona in ea. Neq̄ enim se ipsam fecerat: aut educauerat seipsam. Tu creasti eam: nec pater nec ma=

ter sciebat q̄lis ex eis illa fieret. Et erudiuit eam ī timore tuo virga xp̄i tui: regimen vnici filij tui in domo fideli bono mēbro ecclesie tue. nec tanta erga suam disciplinā diligentiam matris predicabat. q̄ tam famule cuiusdā decrepite: q̄ patrem eius infantem portauerat. sicut dorso grādiuscularū puellarum paruuli portari solent. Cuius rei gr̄a ꝛ propter senectā ac mores optimos ī domo xp̄iana satis a dn̄is honorabatur. Vn̄ etiam curā dn̄icaꝝ filiaꝝ commissam sibi diligēter gerebat. ꝛ erat in eis coercendis cum opus esset sctā seueritate vehemēs atq̧ in docēdis sobria prudentia. Nam eas preter illas horas quibus ad mensam parentum moderatissime alebant᷑: etiā si exardescerēt siti nec aquā bibere sinebat: p̄caueēs cōsuetudinē malam: et addens v̄bū sanū. Modo aquā bibitis q: in ptāte vinū nō habetis. Cū autem ad maritos veneritis. facte dn̄e apothecarum ꝛ cellariorum aqua sordebit. sed mos potandi preualebit. H Hac ratiōe precipiēdi ꝛ auctoritate impetrādi frenabat auiditatē tenerioris etatis et ip̄am puellaꝝ sitim formabat ad honestū modū: vt iā nec liberet qd̄ non deceret. Et subrepserat tn̄: sicut mihi filio famula tua narrabat: subrepserat ei vinolentia. Nam cum de more tan̄q̄ puella sobria iuberet᷑ a parentibus de cupa vinū depromere: summisso poculo qua desup patet priusq̄ in lagūculā funderet merū: primoribus labris sorbebat exiguū: q: non poterat ampli⁹ sensu recusante. Non eni͂ vlla temulēta cupidine faciebat hoc: s; quibusdā supfluētibus etatis excessib⁹: q̄ ludicris motib⁹ ebulliūt. ꝛ in puerilib⁹ aīs maioꝝ pōdere p̄mi solent. Itaq̧ ad illud modicū quotidiana modica addēdo: qm̄ qui modica spernit paulatim decidit: in ea cōsuetudine lapsa erat. vt ꝑpe iā plenos mero caliculos inhianter hauriret. Vbi tunc sagax anus: et vehemēs illa prohibitio Nunquid valebat aliquid aduersus latentem morbum: nisi tua medicina dn̄e vigilaret super nos? Absente patre et matre et nutritoribus: tu presens: qui creasti. q̄ vocas: q̄ etiam per prepositos homines boni aliq̄d agis ad saīarum salutē. q̄d tunc egisti de⁹ me⁹. Vn̄ curasti Vn̄ sanasti? Nonne ꝓtulisti duꝝ ꝛ acutū ex altera aīa cōuiciū tan̄q̄ medicinale ferrū ex occultis ꝓuisionibus tuis. et vno ictu putredinem illam p̄cidisti? Ancilla eni; cum qua solebat accedere ad culpā litigās cū dn̄a minore: vt fit: sola cum sola obiecit hoc crimen amarissima insultatione vocās meri bibulam. Quo illa stimulo ꝑcussa respexit feditatē suā: cōfestimq̧ dānauit atq̧ exuit. Sicut amici adulantes peruertunt: sic inimici litigantes plerunq̧ corrigunt. Nec tu qd̄ ꝑ eos agis: sed qd̄ ip̄i voluerunt retribuis eis. O Illa eni͂ irata exagitare appetiuit minorē dn̄am non sanare. ꝛ iō clanculo. aut q: ita eas inuenerat locus ꝛ tp̄s litis. aut ne forte et ip̄a periclitaret᷑ qd̄ tā sero ꝓdidisset. At tu dn̄e rector celitū et terrenoꝝ ad vsus tuos cōtorquens profunda torrentis fluxum seculorū ordinans turbulentum etiā de alterius aīe insania sanasti alteram. Nec quisq̄ cum hoc aduertit potentie sue tribuat. si verbo eius alius corrigatur que; vult corrigi. Educata itaq̧ pudice ac sobrie potiusq̄ a te subdita parētibus: q̄ a parētibus tibi. vbi plenis annis nubilis facta est. tradita viro seruiuit veluti dn̄o. et sategit eum lucraui tibi. loquens te illi morib⁹ suis: quib⁹ eā pulchrā faciebas: et reuerent᷑ amabilē atq̧ mirabilē viro Ita autem tolerauit cubilis iniurias vt nullam de hac re cū marito haberet vn̄q̄ simultatem. Expectabat enim m̄iam tuā super eum: vt in te credens castificaret᷑. Erat vero ille p̄terea sicut beniuolētia precipuus. ita ira feruid⁹. Sed nouerat hec non resistere irato viro. non tantū facto sed ne v̄bo quidē. Iā v̄o refracto ꝛ q̄eto cu; opportunū viderat rōnē facti sui reddebat. si forte ille incōsideranti⁹ cōmot⁹ fuerat. Deniq̧ cum matrone multe: quarum viri mansuetiores erant plagarum vestigia etia; dehonestata facie gererent. inter amica colloquia ille arguebant maritorum vitā: hec earū lin-

gnā velut per iocū grauiter admonens ex quo illas tabulas q̄ matrimoniales vocant recitari audissent. tanq̄ instrumenta quibus ancille facte essent deputare debuissent. proinde memores conditionis superbire aduersus dn̄os non oportere. Cūq̄ mirarent̄ ille scientes q̄ ferocē coniugem sustineret nunq̄ fuisse auditum. aut aliquo indicio claruisse q̄ patricius ceciderit vxorem. aut q̄ ea se inuicem vel vnum diē domestica lite dissenserint & causam familiariter q̄rerent docebat illa institutū suū qd̄ supra memoraui. Que obseruabant experte gratulabant̄: q̄ non obseruabāt subiecte vexabant̄. Socrū etiā suā primo susurriis malarum ancillarū aduersus se irritatā sic vicit obsequiis pseuerans tolerantia & mā suetudine. vt illa vltro filio suo medias linguas famularū pderet quibus inter se & nurum pax domestica turbabatur: & expeteret vindictam. P

Itaq̄ postea q̄ ille & mr̄i obtemperans et curās familie disciplinā & cōcordie suorū cōsulens: pditas ad pdentis arbitrium verberibus coercuit. pmisit illa talia de se premia sperare debere. quecunq̄ de sua nuru sibi quo placeret mali aliqd loq̄ret̄: nullaq̄ iam audente memorabili inter se beniuolentie suauitate vixerunt. Hoc quoq̄ illi bono mancipio tuo: id cuius vtero me creasti deus meus mīa mea munus grande donaueras: q̄ inter dissidentes atq̄ discordes quaslibet aīas vbi poterat tam se prebebat pacificā. vt cū ab vtraq̄ multa de inicem audiret amarissima: qualia solet eructare turgens atq̄ indigesta discordia: q̄n presenti amice de absente inimica per acida colloquia crudelitas exalat odiorū: nihil tn̄ alteri de altera proderet: nisi q̄ ad eas reconciliandas valeret. Q

Paruū hoc bonū mihi videret̄: nisi turbas innūerabiles tristis experirer: nescio q̄ horrēda pestilentia pctōrū latissime peruagāte: non solū iratorū inimicorū iratis inimicis dicta pdere: sed etiā q̄ non dicta sunt addere: cum contra aīo humano parū esse debeat inimicicias hominū nec excitare nec augere male loquendo nisi eas etiā extinguere bn̄ loquēdo studuerit: qualis illa erat docēte te magr̄o intimo i schola pectoris. Deniq̄ etiā virū suū iam in extrema vita tpali eius lucrata est tibi nec in eo iā fideli planxit: qd̄ in nondum fideli tolerauerat Erat etiā serua seruorum tuorū. Quisqs eorū nouerat eā. n̄: multum in ea laudabat et honorabat & diligebat te. q2 sentiebat presentiam tuam in corde eius sctē cōuersationis fructibus testib'. Fuerat em̄ vni' viri vxor mutuā vicē parentibus reddiderat: domū suā pie tractauerat. i operib' bonis testimoniū habebat. Nutrierat filios totiēs eos parturiēs quotiens a te deuiare cernebat. Postremo nobis dn̄e oībus qui ex mūere tuo sinis loq' seruis tuis qui an̄ dormitionē ei' in te iā cōsociati viuebamus: pcepta gr̄a baptismi tui: ita curā gessit quasi oēs gēuisset. ita seruiuit q̄si ab oīb' genita fuisset. Imminēte aūt die quo ex hac vita erat exitura: quē diē tu noueras ignorātib' nobis: puenerat vt credo pcurante te occultis tuis modis: vt ego & ipsa soli staremus incūbētes ad quandā fenestram vn̄ ortus intra domū q̄ nos habebat prospectabat̄ illic apud ostia tiberina. vbi remoti a turbis post lōgi itineris laborē instaurabam' nos nauigationi. Colloq̄bamur ergo soli valde dulcit̄: & p̄terita obliuiscētes in ea q̄ an̄ sunt extēti q̄rebamus int̄ nos apud presentem veritatem quod tu es: q̄lis futura esset vita eterna sctōrū. quā nec ocul' vidit. nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascendit.

R Sed inhiabam' ore cordis in supna fluēta fontis tui: fontis vite: q̄ est apud te: vt inde p captu nr̄o asp̄si quo'quō rē tantā cogitarem'. Cūq̄ ad eum finē sermo pduceret̄: vt carnaliū sensuū delectatio q̄talibet in quantalibet lucē corporea pre illius vite iocūditate nō cōparatiōe s3 ne cōmemoratiōe quidē digna videret̄. erigentes nos ardentiore affectu in idipsū perambulauimus gradatim cuncta corporalia & ipsum celū vn̄ sol & luna & stelle lucent sup terram. Et adhuc ascendebamus interi' cogitā

do ꝛ loquando te te mirando opera tua et venim⁹ in mẽtes nr̃as ꝛ trãscẽdim⁹ eas vt attingerem⁹ regionẽ vbertatis indeficientis. vbi pascis isrl̃ in eternum ueritatis pabulo: ꝛ ibi vita sapia est: p quã fiunt oĩa ista et q̃ fuerũt ꝛ q̃ futura sunt. ꝛ ipsa non fit: sz sic est vt fuit. et sic erit semp: quin poti⁹ fuisse ꝛ futurũ eẽ non est in ea: sz esse solũ: qm̃ eterna est Nã fuisse et futurũ esse nõ est eternum. Et dũ loq̃mur et inhiamus illi: attingimus eã modice toto ictu cordis: et suspirauimus et reliq̃m⁹ ibi religatas primitias spũs: et remeauimus ad strepitũ oris nostri: vbi verbũ ꝛ incipitur ꝛ finitur. Et q̄d simile verbo tuo dñ̃o nostro in se pmanenti sine vetustate atq; innouãti oĩa? Dicebam⁹ ergo. Si cui sileat tumult⁹ carnis: sileant fantasie terre ꝛ aquaꝝ et aeris. silant ꝛ poli: et ipsa sibi aĩa sileat: et transeat se non se cogitando. Sile aũt somnia ꝛ imaginarie reuelationes. om̃is lingua et omne signũ. et q̄cq̄d transeundo fit si cui sileat omnino qm̄ si q̄s audiat: dicunt hec oĩa. non ipsa nos fecim⁹: sed fecit nos q̄ manet ĩeternum. S His dictis si tam taceãt qm̄ erexerunt aurẽ in eũ q̄ fecit ea: et loquať ipe sol⁹ nõ p ea sz p seipsum. vt audiamus verbũ ei⁹ non p linguã carnis neq; p vocẽ angeli: neq; per sonitum nubis: neq; p enigma similitudinis: sed ipsum quẽ in his amamus ipsum sine his audiam⁹: sicut nunc extendimus nos et rapida cogitatione attingimus eternaz sapientiã sup omnia manẽtẽ: si cõtinuetur hoc ꝛ subtrahantur alie visiones lõge imparis generis. ꝛ hec vna rapiat ꝛ absorbeat ꝛ recondat in interiora gaudia spectatorẽ suũ vt talis sit sempiterna vita quale fuit hoc nomen tuũ intelligentie cui suspiram⁹. Nõne hoc est. intra in gaudiũ dñ̃i tui? Et istud qñ? An cũ oẽs resurgem⁹: sed non oẽs imutabimur? Dicebam⁹ talia: ꝛ si non isto mõ ꝛ his verbis. tñ dñe tu scis q illo die cuz talia loq̃remur ꝛ mũdus iste nobis inter verba vilesceret cũ omnibus delectationibus suis. Tunc ait illa. T Fili quantũ ad me attinet nulla re iam delector in hac vita. Quid hic faciã adhuc ꝛ cur hic sim nescio: iam consumpta spe huius seculi. Unũ erat ppter qđ in hac vita aliquantũ ĩmorari cupiebam. vt te xp̃ianũ catholicũ viderez priusq̃ morerer. Cumulatius hoc mihi de⁹ me⁹ prestitit: vt te etiã contempta felicitate terrena seruũ eius videã. Quid hic facio? Ad hec ei q̄d rn̄derim non satis recolo Tum interea vix intra quinq; dies aut non multo amplius decubuit febribus. Et cũ egrotaret quodam die defunctuz aĩe passa est. ꝛ paululuz subtracta a presentib⁹. Nos concurrim⁹. Sz cito reddita est sensui. et aspexit astantes me et fratrem meũ. ꝛ ait nobis quasi querenti similis. Ubi eram? Deinde nos intuens merore attonitos: ponetis hic inq̄t matrem vestram? Ego silibã ꝛ fletũ frenabam Frater autẽ meus quiddã locutus est quo eã nõ pegre: sed in patria defundi tanq̃ felicius optaret. Quo audito illa vultu anxio reuerberans eũ oculis q talia sapet atq; inde me intuẽs vide ait q̄d dicit. Et mox ambobus: ponite inq̄t hoc corpus vbicunq;. nihil vos eius cura conturbet. Tantũ illđ vos rogo: vt ad dñ̃i altare memineritis mei vbi fueritis. Cunq; hanc sniam verbis quibus poterat explicasset: cõticuit: ꝛ ingrauescente morbo exercebať. Ego vero cogitans dona tua deus inuisibilis que inmittis in corda fidelium tuorum. ꝛ prouenirunt inde fruges admirabiles: gaudebam ꝛ gratias agebam tibi recolens q noueram. quanta cura semper estuasset de sepulchro quod sibi prouiderat et preparauerat iuxta corpus viri sui. Qz enim valde cõcorditer vixerãt. id etiã volebat vt est animus humanus min⁹ capax diuinoꝝ: adiũgi ad illã facilitatẽ ꝛ cõmemorari: ab hoĩb⁹ ꝛ concessũ sibi esse post transmarinã pegrinationẽ vt cõiuncta terra amboꝝ coniugũ terra tegereť Quando autem isto ĩanitas plenitudine bonitatis tue cepat in eius corde nõ esse nesciebam ꝛ letabar admirãs q sic michi apparuisset: q̃q̃ et illo sermone nostro ad fenestram cum dixit: iam q̄d hic facio? nõ appuit desiderare ĩ patria

mori. Audiui etiam postea q̄ iā cū ostiis essemus cū quibusdam amicis meis materna fiducia colloquebat̄ quodam die de contēptu vite hui⁹: ⁊ bono mortis vbi ipse non aderam. ¶ Illisq̄ stupentibus virtutem femine quā tu dederas ei querētibus vtrū non formidaret tam longe a sua ciuitate corpus relinquere nihil inqt longe est deo neq̄ timēdum est ne ille nō agnoscat in fine seculi vnde me resuscitet. Ergo die nono egritudinis sue: quinquagesimo ⁊ sexto anno etatis sue trigesimo et tertio etatis mee anima illa religiosa et pia corpore soluta est. Premebā oculos eius ⁊ confluebat in precordia mea mestitudo ingens ⁊ trāsfluebat in lachrymas. ibidē q̄ oculi mei violento animi imperio resorbebant fontem suum vsq̄ ad siccitatē. ⁊ in tali luctamine valde male michi erat. Tū vero vbi efflauit extremū spiritū puer adeodatus exclamauit in plāctū atq̄ ab omnib⁹ nobis coercitus tacuit. Hoc mō etiā meū quadam puerile qd̄ habeat̄ i fletus iuuenili voce cordis coercebat̄ ⁊ tacebat. Neq̄ enim decere arbitrabamur funus illud questub⁹ lachrymosis gemitibusq̄ celebrare. quia his plerūq̄ solet deplorari quedā miseria morientium aut quasi omnimoda extinctio. At illa nec misere moriebat̄ nec omnino moriebatur. Hoc ⁊ documētis mor̄ eius: et fide nō ficta: rōnibusq̄ certis tenebamus. Quid erat ergo q̄ int⁹ mihi grauiter dolebat: nisi ex consuetudine simul viuendi dulcissima ⁊ charissima repente simul dirupta: vulnus recens? Gratulabar quidē testimonio ei⁹ q̄ in ea ipsa vltima egritudīe obsequijs meis interblandiēs appellabat me piū: et commemorabat grandi dilectionis affectu numq̄ se audisse ex ore meo iaculatum in se durum aut contumeliosum sermonem. Sed tamen quid tale deus meus qui fecisti nos? Quod comparabile habebat honor a me delatus illi ⁊ seruitus ab illa mihi? Quoniam itaq̄ deserebar tam magno eius solatio saucibatur anima mea: ⁊ quasi dilaniabat̄ vita q̄ vna facta erat ex mea ⁊ illius. Cohibito ergo a fletu illo puero psalterium aperuit euodius: ⁊ cantare cepit psalmū. Cui respondebamus omnis domus. Misericordiam ⁊ iudicium cantabo tibi domine. Audito aūt quid ageretur conuenerunt multi fratres ac religiose femine: et de more illis quorū officium erat funus curantibus ⁊ ego in parte vbi decenter poterā cū eis qui me non deserēdum esse censebāt: quod erat tpi congruum disputabam: eoq̄ fomēto veritatis mitigabam cruciatum tibi notum. illis ignorantibus ⁊ intente audientibus. ⁊ sine sensu doloris me esse arbitrantibus. ¶ At ego in auribus tuis vbi eorum nullus audiebat. increpabā molliciem affectus mei et constringebam fluxum meroris cedebatq̄ mihi paululum. rursusq̄ impetu suo ferebat̄ non vsq̄ ad eruptionem lachrymarum. nec vsq̄ ad vultus mutationē. sed ego sciebam quid corde premerē. Et q2 mihi vehementer displicebat tm̄ in me posse hec humana. que ordine debito ⁊ sorte cōditiōis nostre accidere necesse est. alio dolore dolebā dolorem meum. ⁊ duplici tristicia macerabar. Cum ecce corpus elatū est: imus ⁊ redim⁹ sine lachrymis. Nam neq̄ in eis precibus quas tibi fudimus: cum offerretur pro ea sacrificium precij nostri. iam iuxta sepulchrum posito cadauere priusq̄ deponeretur: sicut illic fieri solet: nec in eis ergo precibus fleui: sed toto die grauiter in occulto mest⁹ er in et mente turbata rogabam te vt poteram q̄ sanares dolorem meum. nec faciebas credo commendans memorie mee: vel hoc vno documento omnis cōsuetudinis vinculum etiam aduersus mentem: que iam non fallaci verbo pascitur. Uisum etiam mihi est vt ire m lauatum: q̄ audieram inde balneis nomen inditum. quia greci balanion dixerint: q̄ anxietatem pellat ex animo. Ecce ⁊ hoc cōfiteor misericordie tue pater orphanorū: qm̄ laui: ⁊ talis eram qualis priusq̄ lauissem. neq̄ enī exudauit de corde meo meroris amaritudo.
Deinde dormiui ⁊ euigilaui: et nō par

ua ex parte mitigatū īueni dolorē meū. atq3 vt eram in lecto meo solus recordat⁹ sum veridicos ỽsus ambrosij tui. Tu es enī deus creator oīm: poliq3 rector. vestiēs diē decoro lumine: noctem sobris gr̄a. artus solutos vt quies reddat laboris vsui. mentesq3 fessas alleuet: luctusq3 soluat anxios. Atq3 inde paulatim reducebā in pristinū sensum ancillā tuā: cōuersationēq3 eius piā in te ꝛ sanctā: in nos blandā atq3 morigerā. q̄ subito destiturus sū. ꝛ libuit flere in conspectu tuo de illa ꝛ pro illa. de me ꝛ pro me. Et dimisi lachrymas quas cōtinebam vt effluerēt quātū vellent substernēs eas cordi meo: ꝛ requieuit ī eis q̄m ibi erāt aures tue: nō cuiusq̄ hoīs superbe interpretātis ploratū meū. y

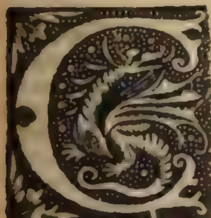
Et nūc dn̄e ɔfiteor tibi ī lr̄is. legat qui volet ꝛ interpretet vt volet. ꝛ si pctm̄ inuenerit fleuisse me matrem exigua parte hore: matrē oclis meis interim mortuam q̄ me multos annos fleuerat: vt oculis tuis viuerē: non irrideat. s3 poti⁹ si est grandi charitate ꝓ pctīs meis fleat ipse ad te patrē oīm fratrum xp̄i tui. Ego aūt iam sanato corde. ab illo vulnere in quo poterat redargui carnalis affect⁹: fundo tibi deus noster pro illa famula tua longe aliud lachrymaꝝ genus: qd̄ manat de cōcusso sp̄u: consideratione periculoꝝ oīs aīe q̄ ī adam morit. Quāq̄ illa in xp̄o viuificata etiam nondū carne resoluta sic vixerit vt laudet nomē tuum in fide moribusq3 eius. non tn̄ audeo dicere ex quo eā p baptismū regenerasti nullū verbum exisse ab ore eius cōtra preceptū tuū. Et dictū est a veritate filio tuo. Si quis dixerit fratri suo fatue. reus erit gehēne ignis. Et ve etiā laudabili vite hoīm si remota mīa discutias eā. Quia vero non exquiris delicta vehemēter: fiducialit sperامus aliquem apud te locum inuenire indulgentie. Quisquis aūt tibi enumerat vera merita sua. qd̄ tibi enumerat nisi munera tua? O si cognoscāt se omnes homines. et qui gloriatur in domino glorietur. Ego itaq3 laus mea et vita mea deus cordis mei. se positis paulisper bonis eius actibus: pro quibus tibi gaudēs gratias ago. nunc pro peccatis matris mee deprecor te: exaudi me per medicinā vulnerum nostrorum que pependit in ligno. et sedens ad dexteram tuam te interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam: ꝛ ex corde dimisisse debita debitoribus suis: dimitte illi ꝛ tu debita sua. si qua etiā contraxit per tot annos pn̄st aquam salutis. Dimitte domīe: dimitte obsecro ne intres cum ea in iudicium. Super exaltet misericordia iudicium: quoniā eloquia tua vera sunt. ꝛ promisisti misericordiam misericordibus. Quod vt essent tu dedisti eis. qui misereberis cui misertus eris. et misericordiam prestabis cui misericors fueris. z

Et credo iam feceris quod te rogo. sed voluntaria oris mei approba domine. Namq3 illa imminente die resolutionis sue nō cogitauit suum corpus sumptuose contegi: aut condiri aromatibus: aut monumentum electum concupiuit aut curauit sepulchrum patrium. Non ista mandauit nobis: sed tantummodo memoriam sui ad altare tuum fieri desyderauit. cui nullius diei pretermissione seruierat vnde sciret dispensari victimā sanctam: qua delectum est chirographū qd̄ erat cōtrariū nobis qua triumphatus est hostis: computans delicta nostra. ꝛ querens quid obijciat. ꝛ nihil inueniens in illo in quo vincimus. Quis ei refundet innocentē sanguinem? Quis ei restituet precium quo nos emit: vt nos auferat ei. Ad cuius precij nostri sacramentum: ligauit ancilla tua aīam suam vinculo fidei. Nemo a ꝓtectione tua dirumpat eam. Non se interponat nec vi nec insidijs leo ꝛ draco. Neq3 enī respondebit illa nihil se debere ne conuicatur ꝛ obtineatur ab accusatore callido. sed respondebit dimissa debita sua ab eo cui nemo reddet quod pro nobis non debens reddidit. Sic ergo in pace cum viro ante quem nulli et post quem nulli nupta est. cui seruiuit fructum tibi afferens cum tollerantia vt eum quoq3 lucraret tibi. Et inspira do=

mine de⁹ meus: inspira seruis tuis fratrib⁹ meis filijs tuis: dñis meis: quib⁹ ꝛ voce et corde ꝛ litteris seruio: vt quot quot hec legerint meminerint ad altare tuum. Monice famule tue cuz patricio quondã eius coniuge. per quoꝝ carnē introduxisti me in hanc vitã quēadmodum nescio. Meminerint cū affectu pio parentū meorū in hac luce transitoria: ꝛ fratrū meorū sub te patre ĩ matre catholica: ꝛ ciuium meorum in eternaz hierusalē: cui suspirat pegrinatio ppl̃i tui ab exitu vsq; ad reditum. vt quod a me illa poposcit extremum: vberius ei prestet ĩ multoꝝ orationib⁹ tam p confessiones q̃ per orationes meas.

Explicit liber nonus.

Incipit liber decimus A

Ognoscam te cognitor meus: cognoscã te sicut et a te cognit⁹ sum. Uirt⁹ anime mee intra ĩ eam: ꝛ coapta tibi vt hēas et possideas sine macula et ruga. Hec est mea spes: iō loquor et in ea spe gaudeo qñ sanū gaudeo. Cetera ṽo vite hui⁹ tanto minus flenda q̃to magis fletur ꝛ tãto magis flēda q̃to min⁹ flet in eis. Ecce em̃ veritatē dilexisti: qm̃ q̃ facit eã venit ad lucē. Uolo eã facere in corde meo corã te ĩ ꝯfessione: ĩ stilo aũt meo corã multis testib⁹. Et tibi q̃dem dñe cui⁹ ocl̃is nuda est abyss⁹ humane ꝯscientie. q̃d occultū esset in me etiaz si nollem confiteri tibi. Te ei mihi abscōderam: nō me tibi. Nūc aũt q̃ gemitus me⁹ testis est displicere me mihi: tu refulges ꝛ places: ꝛ amaris et desideraris: vt erubescã de me ꝛ abijciã me atq; eligaz te: ꝛ nec tibi nec mihi placeã nisi de te. Tibi ergo dñe manifest⁹ sum quicunq; sim. ꝛ quo fructu tibi confitear dixi. Neq; enim id ago verbis carnis et vocib⁹: sed verbis anime ꝛ clamore cogitationis: quem nouit auris tua. Cum eni malus sum: nichil est aliud confiteri tibi q̃ displicere michi. Cum vero pius nihil est aliud cōfiteri tibi q̃ hoc nō tribuere mihi: qm̃ tu dñe benedicis iustuz sed prius eū iustificas impium. Confessio itaq; mea deus meus in conspectu tuo tibi tacite fit: ꝛ nō tacite. Tacet ei strepitu: clamat affectu. Neq; eni dico recti aliq̃t homibus quod non a me tu prius audieris: aut etiam tu aliq̃d tale audies a me q̄d non mihi tu prius dixeris. Quid mihi ergo ē cū hoibus vt audiant cōfessiones meas: quasi ipsi sanaturi sunt oms̃ languores meos? B Curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam: desidiosum ad corrigēdã suã. Quid a me querūt audire qui sim qui nolūt a te audire qui sint? Et vnde sciunt cum a meipso de meipso audiunt an verū dicam. qñquidē nemo scit hoĩm q̃d agatur in hoie nisi sp̃us hoīs q̃ in ipso est. Si aũt a te audiunt de seipsis: nō poterunt dicere mentit̃ dñs. Quid est eni a te audire de se: nisi cognoscere se? Quis porro cognoscit ꝛ dicit falsum ē: nisi ipse mentiat̃? Sed q̄ charitas oĩa credit: inter eos vtiq; quos connexos sibi bibet vnū facit. ego quoq; dñe etiam sic tibi cōfiteor vt audiant hoies quib⁹ demonstrare nō possum an vera cōfitear: sed credunt michi quorum michi aures charitas aperit. Ueruntamen tu medice meus intime quo fructu ista faciam eliqua mihi. Nam cōfessiones preteritoꝝ maloꝝ meoꝝ que remisisti ꝛ texisti vt beares me in te: mutãs aĩam meam fide ꝛ sacro tuo: cū legūtur et audiūtur excitant cor ne dormiat in desperatione et dicat: nō possum: sed euigilet in amore misericordie tue et dulcedine gratie tue: qua potēs est oĩs infirmus qui sibi p ipsam fit consci⁹ infirmitatis sue. Et delectat bonos audire p̃terita mala eorum qui iam carent eis. nec ideo delectat quia mala sunt: sed q̄ fuerunt ꝛ nō sunt. Quo itaq; fructu domine de⁹ meus cui quotidie confitetur conscientia mea: spe misericordie tue securior q̃ i=

nocentia sua. Quo fructu queso etiam hominibus corã te cõfiteor per has litteras adhuc qs ego sim: nõ qs fuerim. Nam illũ fructũ vidi et cõmemoraui.
¶ Sed qs adhuc sim: ecce in ipso tpe cõfessionũ mearũ: ꝛ multi hoc nosse cupiũt q me nouerũt ꝛ nõ me nouerunt. q ex me vel de me aliqd audierũt: sed auris eorũ nõ est ad cor meũ: vbi ego sum quicunqȝ sum. Volunt ergo audire confitentem me quid ipe intus sim: qui nec oculũ/ nec aurē/ nec mentem/ possunt intendere: credituri tñ volunt: nunquid cognituri? Dicit enĩ eis charitas qua boni sunt: nõ mentiri me de me confitentem: et ipsa in eis credit mihi. Sed quo fructu id volunt? An cõgratulari mihi cupiunt cũ audierint quantum ad te accedã munere tuo: ꝛ orare pro me cum audierint quantum retarder pondere meo? Judicabo talibus. Non enĩ paruus est fructus dñe deus meꝰ: vt a multis tibi gratie agantur de nobis ꝛ a multis rogeris pro nobis. Amet in me fraternꝰ animꝰ qd amandum doces: ꝛ doleat in me quod dolendũ doces. Animus ille hoc faciat fraternus non extraneus. nõ filiorum alienorum: quorum os loquutũ est vanitatē: ꝛ dextera eorum dextera iniquitatis sed fraternus ille qui cum approbat me gaudet de me. Cum autem improbat me contristatur pro me: quia siue approbet siue improbet: diligit me. Judicabo me talibus: respirent in bonis meis: suspirent in malis meis. Bona mea instituta tua sunt et dona tua. mala mea delicta mea sunt et iudicia tua. Respirent in illis: suspirent in his. Et hymnus ꝛ fletus ascēdant in cõspectũ tuũ de fraternis cordibus thuribulis tuis. Tu autē dñe delectatus odore sancti templi tui: miserere mei ẜm magnã misericordiã tuam: propter nomen tuũ: ꝛ nequaquam deserens cepta tua consumma imperfecta mea. ¶ Hic est fructus confessionũ mearum: non qualis fuerim: sed qualis sim: vt hoc confitear: nõ tantũ corã te secreta exultatione cum tremore: et secreto merore cum spe: sed etiam in auribus credentium filiorum hominum: sociorum gaudiĩ mei: et cõsortium mortalitatis mee: ciuium meorum ꝛ mecũ peregrinorũ precedentium ꝛ consequentium: et comitum vie mee. Hi sunt serui tui fratres mei qs filios tuos esse voluisti dños meos. qbꝰ iussisti vt seruiam: si volo tecũ de te viuere. Et hoc mihi verbũ tuũ parũ erat si loquendo preciperet: nisi ꝛ faciendo preiret. Et ego id ago factis et dictis. id ago sub alis tuis nimis cum ingenti periculo: nisi qr sub alis tuis tibi subdita est aĩa mea: et infirmitas mea tibi nota est. Paruulꝰ sum: sed viuit semper pater meꝰ: ꝛ idoneus est mihi tutor meus. Idem ipse ẽ enĩ qui genuit me ꝛ tuetur me: ꝛ tu ipse es omnia bona mea. tu omnipotẽs qui mecum es: ꝛ priusquam tecum sim. Indicabo ergo talibus qualibus iubes vt seruiam: non quis fuerim: sed quis iã sim: ꝛ quid adhuc sim: sed neqȝ meipsum diiudico. Sic itaqȝ audiar. Tu enim dñe diiudicas me. Quia et si nemo scit hominum que sunt hominis: nisi spiritus hominis q in ipso est: tñ est aliquid hominis qd nec ipse scit spũs hominis qui ĩ ipso est. ¶ Tu autẽ dñe scis eius omĩa qui fecisti eũ. Ego vero quamuis pre tuo cõspectu me despiciã: ꝛ estimem me terram ꝛ cinerem: tñ aliqd de te scio qd de me nescio. Et certe nũc videmus per speculum ĩ enigmate nondum facie ad faciem. Et ideo quamdiu peregrinor abs te mihi sum presentior quam tibi: ꝛ tñ te noui nullo modo posse violari. Ego vero quibus tẽtationibus resistere valeã: qbus siue nõ valeam nescio. Et spes est: qr fidelis es: qui nos nõ sinis tentari supra quam possumꝰ ferre: sed facis cum tentatiõe etiã exitũ vt possumus sustinere. Cõfitear ergo qd de me sciã: cõfitear ꝛ quid de me nesciã. Quoniã et qd de me scio te michi lucente scio: ꝛ qd de me nescio tãdiu nescio donec fiant tenebre mee sicut meridies ĩ vultu tuo: nõ dubia sed certa cõscientia. Domine amo te. Percussisti cor meum verbo tuo ꝛ amaui te. Sed et celum ꝛ terra et omnia que in eis sunt: ecce vndiqȝ michi dicunt vt te amem. nec cessant dicere omibꝰ vt sint

inexcusabiles. Altius autem tu misereberis cui misertus eris: et misericordiam prestabis cui misericors fueris. Alioquin celum et terra surdis loquuntur laudes tuas. Quid autem amo cum te amo? Non speciem corporis: nec decus temporis nec candorem lucis. ecce istis amicum oculis: non dulces melodias suauium cantilenarum omnimodarum. non florum et vnguentorum et aromatum suaue olentia. non manna et mella. non membra acceptabilia carnis amplexibus. Non hec amo cum amo deum meum: et tamen amo quandam lucem et quandam vocem et quendam odorem. et quendam cibum: et quendam amplexum cum amo deum meum: lucem vocem: odorem cibum amplexum interioris hominis mei. vbi fulget anime mee quod non capit locus. et vbi sonat quod non rapit tempus. et vbi olet quod non spargit flatus et vbi sapit quod non minuit edacitas. et vbi heret quod non diuellit satietas. F Hoc est quod amo cum deum meum amo. Et quid est hoc? Interrogaui terram: et dixit non sum. et quecunque in eadem sunt: idem confessa sunt. Interrogaui mare et abyssos: et reptilia animarum viuarum: et responderunt. Non sumus deus tuus quere super nos. Interrogaui auras flabiles: et inquit vniuersus aer cum incolis suis. Fallitur anaximenes: non sum deus tuus. Interrogaui celum solem lunam stellas neque nos sumus deus quem queris inquiunt. Et dixi omnibus his qui circunstant fores carnis mee: dicite michi de deo meo quod vos non estis dicite michi de illo aliquid Et exclamauerunt voce magna. ipse fecit nos. Interrogatio mea: intentio mea: et responsio eorum species eorum. Et direxi me ad me et dixi michi. Tu quis es? Et respondi. homo. Et ecce corpus et anima in me michi presto sunt. vnum exterius et alterum interius. Quid horum est vnde querere debui deum meum quem iam quesiueram per corpus a terra vsque ad celum quousque potui mittere nuncios radios oculorum meorum Sed melius quod interius Et quippe renunciabant omnes nuncii corporales presidenti et iudicanti de responsionibus celi et terre et omnium que in eis sunt dicentium: non sumus deus et ipse fecit nos Homo interior cognouit hec per exterioris ministerium. ego interior cognoui hec ego ego animus per sensus corporis mei. G Interrogaui mundi molem de deo meo et respondit mihi. Non ego sum sed ipse me fecit. Nonne omnibus quibus integer sensus est apparet hec species? Cur non omnibus eadem loquitur? Animalia pusilla et magna vident eam. sed interrogare nequeunt. Non enim preposita est in eis nunciantibus sensibus iudex ratio. Homines autem possunt interrogare: vt inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspiciantur. Sed amore subduntur eis. et subditi iudicare non possunt. Nec respondent ista interrogantibus nisi iudicantibus. nec vocem suam mutant. i. speciem suam si alius tantum videat. alius autem videns interroget: vt aliter illi appareat aliter huic. sed eodem modo vtique apparens. illi muta est: hic loquitur: immo vero omnibus loquitur. sed illi intelligunt qui eius volem acceptam foris intus cum veritate conferunt. Ueritas enim dicit michi: Non est deus tuus celum et terre neque omne corpus. Hoc dicit eorum natura. Uide. En moles minor est in parte quam in toto. Iam tu melior es. tibi dico anima quoniam tu vegetas molem corporis tui: prebens ei vitam quod nullum corpus prestat corpori. Deus autem tuus etiam tibi vita est. Quid ergo amo cum deum meum amo? Quis est ille super caput anime mee? Per ipsam animam meam ascendam ad illum. Transibo vim meam qua hereo corpori et vitaliter compagem eius repleo. non ea vi reperio deum meum. Nam reperiret equus et mulus quibus non est intellectus. et est eadem vis qua viuunt et eorum corpora. Est alia vis non solum qua viuifico: sed etiam qua sensifico carnem meam quam michi fabricauit dominus: iubens oculo vt non audiat et auri vt non videat sed illi per quem videam. huic per quam audiam: et propria singulatim ceteris sensibus sedibus suis et officiis suis que diuersa per eos ago: vnus ego animus. Transibo et istam vim meam. Nam et hanc habet equus

et mulus. Sentiūt enī etiā ipsi p corp⁹ Trāsibo ergo ꝛ ista natura mee gradibus ascēdēs ad eū q̄ fecit me: ꝛ venio in cāpos ꝛ lata pretoria memorie mee vbi sunt thesauri īnumerabilium imaginū de huiuscemodi rebus sensib⁹ īuectarū Ibi reconditum est quicq̄d etiam cogitam⁹ vel augēdo vl' minuēdo vel vtcūq̄ variando ea q̄ sensus attigerit. Et si q̄d aliud cōmēdatū ꝛ repositū est: quod nō dum absorbuit et sepeliuit obliuio. Ibi quando sum posco vt pferat quicq̄d volo. Et q̄dam statim pdeunt: quedā req̄runt diutius ꝛ tanq̄ de abstrusioribus quibusdā receptaculis eruunt: quedam cateruatim se proruunt: ꝛ dum petit ꝛ q̄rit: prosiliunt in medium quasi dicētia. Ne forte nos sumus? Et abigo ea manu cordis a facie recordationis mee do nec enubilet illud qd̄ volo: atq̄ incōspectum pdeat ex abditis. Alia facilit atq̄ īperturbata serie sicut poscunt sugge runtur. et cedūt p̄cedētia cōsequētib⁹ et cedendo cōdunt. iterū cū voluero pcessura. I Qd̄ totū fit cū aliq̄d narro memorit. Ibi sunt omīa distīcte gñatimq̄ seruata: q̄ suo q̄q̄ aditu ingesta sunt. sicut lux atq̄ omnes colores formeq̄ corporum p oculos. per aures autem omnia gñā sonorum: omnesq̄ odores p aditū narium: omnes sapores per oris aditum. ad sensum autē toti⁹ corporis q̄d durū: q̄d molle: q̄d calidum frigidūue: lene aut aspeꝝ: graue seu leue: siue extrinsec⁹ siue ītrīsec⁹ corpori. Hec oīa recipit recolēda cum op⁹ est ꝛ retractanda grandis memorie recess⁹: ꝛ nescio q̄ secreti atq̄ ineffabiles sinus eius: que omnia suis quecunq̄ foribus intrāt ad eā. et reponuntur in ea. Nec ipsa tamē ītrāt: sed reꝝ sēsaꝝ imagines illic p̄sto sunt cogitationi reminiscēti eas. Que quō fabricate sint quis dicit: cum appeat qb⁹ sensib⁹ rapte sint interiusq̄ recondite? Nā et in tenebris atq̄ in silentio dum habitor in memoria mea pfero si volo colores et discerno īter album ꝛ nigrum: ꝛ inter quos alios volo. Nec incurrūt soni atq̄ perturbāt quod per oculos haustum considero: cū et ipsi ibi sint: ꝛ quasi seorsuz repositi lateant. Nam ꝛ ipsos posco si placet: atq̄ adsunt ilico. Et quiescente lingua ac silente gutture canto q̄tum volo imaginesq̄ ille colorum que nichilominus ibi sunt non se interponunt neq̄ interrumpunt: cum thesaurus alius retractatur qui influxit ab auribus. Ita cetera que per sensus ceteros ingesta atq̄ cōgesta sunt recordor prout libet: ꝛ auram liliorum discerno a violis: nichil olfaciens ꝛ mel defruto leue aspero nil tum gustādo neq̄ contractando: sed reminiscēdo antepono. K Int⁹ hec ago in aula ingenti memorie mee. Ibi enī michi celū ꝛ terra ꝛ mare presto sūt cum oībus que in eis sentire potui: preter illa que oblitus sum. Ibi michi ꝛ occurro: meq̄ recolo quid quando et vbi egerim: quoq̄ modo cum agerem affectus fuerim. Ibi sunt omnia que siue expta a me siue credita memini. Ex eadē copia etiam similitudines reꝝ vel exptaꝝ vel ex eis quas expertus sum creditarum alias atq̄ alias ꝛ ipse contexo p̄teritis: atq̄ ex his etiam futuras actiones: ꝛ euenta ꝛ spes: ꝛ hec omnia rurs⁹ quasi presentia meditor. Faciam hoc aut illud: dico apud me in ipso ingenti sinu animi mei pleno tot et tantarum rerum imaginibus. et hoc aut illud sequetur. O si esset hoc aut illud. Auertat deus hoc aut illud. Dico apud me ista Et cum dico presto sunt imagines omnium que dico ex eodem thesauro memorie. nec omnino aliquid eorum dicerem si defuissent. Magna ista vis est memorie. magna nimis deus meus penetrale amplum et infinitum. Quis ad fundum ei⁹ peruenit. Et vis est hec animi mei atq̄ ad meam naturaz pertinet. nec ego ipse capio totum quod sum. Ergo animus ad habendum seipsum angust⁹ est vt vbi sit quid sui non capiat. Nunquid extra ipsum ac non in ipso? Quomodo ergo nō capit? Multa mihi sup hoc aboritur admiratio: stupor apprehēdit me. Et eūt hoīes admirari alta montiū et īgētes fluct⁹ maris: ꝛ latissimos lapsus fluminū: ꝛ oceani ambituz: et giros

siderũ. ꝛ relinquũt seipsos nec mirãtur. Q꞉ cũ dicerẽ hec oĩa nõ ea videbã ocu-lis. nec tñ dicerẽ nisi montes et fluctus et flumina ꝛ sidera q̃ vidi et oceanũ quẽ credidi intus ĩ memoria mea viderem spacijs tñ ingentibus quasi foris vide-rem? Nec ea tñ videndo absorbui quan do vidi oculis. nec ipsa sunt apud me sꝫ imagines eorum. Et noui q̃d ex quo señ su corporis impressum sit mihi: sed non ea sola gestat immensa ista capacitas memorie mee. L Hinc sunt et illa oĩa q̃ de doctrinis liberalibꝰ precepta nõdũ exciderũt quasi remota interiore loco nõ loco. nec eoꝶ imagines sed res ipsas gero. Naꝫ q̃d sit litteratura: quid peritia disputãdi. quot genera. q̃stionũ quicq̃d hoꝶ scio sic est in memoria mea vt nõ retenta imagine rẽ foris reliquerim: aut sonuerit ꝛ p̃terierit. sicut vox ĩ-pressa per aures vestigio quo coleretur q̃si sonaret cum iam non sonaret. aut si-cut odor dũ transit ꝛ euanescit in vẽtos olofactũ afficit. vñ traijcit in memoriaꝫ imaginẽ sui. quã reminiscendo repeta-mꝰ aut sicut cibꝰ q̃ certe in vẽtre iaꝫ nõ sapit: ꝛ tñ in memoria q̃si sapit. aut sicut aliquid q̃d corpore tangendo sentit̃ q̃d etiam separatũ a nobis imaginat̃ memo ria. Iste quippe res nõ intromittunt̃ ad eam: sed earũ sole imagines mira cele-ritate capiũtur: ꝛ miris tanq̃ cellis re-ponuntur: ꝛ mirabiliter recordando ꝓ-feruntur. At vero cũ audio tria genera esse q̃stionũ: an sit: q̃d sit: quale sit. sono-rũ quidẽ q̃bus hec verba confecta sunt imagines teneo: ꝛ eos ꝑ aures cum stre pitu transisse: ac iam non esse scio. Res ṽo ipsas q̃ illis significant̃ somnis neq̧ vllo sensu corporis attigi; neq̧ vspiam vidi p̃ter animũ meũ: et in memoria re-condidi non imagines earum sed ipsas. Que vnde ad me intrauerint: dicant si possunt. Nã ꝑcurro ianuas omnis car-nis mee: nec inuenio qua earũ ingresse sint. Quippe oculi dicunt. Si colorate sunt nos eas nonciauimꝰ. Aures dicũt. Si sonuerunt a nobis indicate sunt. Nares dicũt. Si oluerũt ꝑ nos transie-rũt. Dicit etiã sensus gustãdi. Si sapor nõ est: nihil me interroges. Tactꝰ dicit Si corpulentũ nõ est: nõ ꝯtractaui. Si nõ ꝯtractaui nõ iudicaui. M Vñ ꝛ qua hec intrauerũt in memoriã meã. Nescio quõ. Nã cum ea didici nõ credi-di alieno cordi: sed in meo recognoui et vera esse approbaui: ꝛ commendaui ei tanq̃ reponẽs vnde ꝓferrẽ cũ vellem. Ibi ergo erãt: ꝛ añq̃ ea didicissem: sed ĩ memoria nõ erãt. Vbi ergo aut q̃recũ dicerent̃ agnoui: ꝛ dixi ita est et verũ est nisi q꞉ iam erãt in memoria: sed tam re-mota et retrusa quasi ĩ cauis abditiori-bus: vt nisi admonente aliquo eruerent̃ ea fortasse cogitare non possem? Quo circa ĩuenimus nichil esse aliud discere ista quorũ non ꝑ sensus haurimus ima-gines: sed sine imaginibꝰ sicuti sunt per seipsa intus cernimꝰ; nisi ea que passim atq̧ indisposite memoria cõtinebat co-gitando q̃si colligere atq̧ aĩaduerten-do curare: vt tanq̃ ad manum posita in ipsa memoria: vbi sparsa prius ꝛ negle-cta latitabãt. iam familiari intẽtioni fa cile ocurrant. Et q̃ multa hmõi gestat memoria mea: q̃ iam inuenta sunt. et si-cut dixi q̃si admanũ posita: que et didi-cisse et nosse dicimur. Que si modestis tempoꝶ interuallis recolere desiueros ita rursꝰ demergũtur: et quasi in remo-tiora penetralia dilabũtur: vt denuo ve-lut noua excogitanda sint in idem iterꝶ. Neq̧ enĩ est alia regio eorũ recogenda rursus vt sciri possint. i. velut ex quadã dispsione colligẽda vñ dictũ est cogita-re. Nam cogo ꝛ cogito: sic est vt ago et actito: facio et factito. Verũtñ sibi ani-mus hoc verbũ ꝓprie vendicauit: vt nõ q̃d alibi: sed in aĩo colligit̃: cogitari pro prie iam dicat̃. Item cõtinet memoria numerorum dimensionũq̧ ratiões ꝛ le-ges innumerabiles: quarũ nullam cor-poris sensus impressit: q꞉ nec ipse colo-rate sunt: aut sonãt/ aut olẽt/ aut gusta-te/ aut cõtracte sunt. N Audiui sonos verboꝶ quibꝰ significantur: cum de his disserit̃: sed illi alij sunt. Naꝫ illi aliter greca: aliter latine sonant. iste ṽo res nec grece nec latine sunt. nec aliud eloquiorũ genus. Vidi lineas fabroruꝫ

vel etiã tenuissimas: sicut filum aranee sed ille alie sunt. nõ sunt imagines earũ quas mihi nunciauit carnis ocul⁹. Nouit eas quisquis sine vlla cogitatione qualiscunq3 cordis intus agnouit eas. Sensi etiam numeros omnibus corporis sensibus q̃s numeramus. sed illi alij sunt quib⁹ numeramus. nec imagines istoru3 sunt. et iõ valde sunt. Rideat me ista dicentẽ q̃ eos nõ videt: ⁊ ego doleã ridentẽ me. Hec oĩa memoria teneo: et quoq̃ modo ea didicerim mẽoria teneo Multa etiam que aduersus hec falsissime disputant audiui et memoria teneo que tametsi falsa sunt: tñ ea meminisse me nõ est falsum: et discreuisse me inter illa vera et hec falsa que contradicunt: ⁊ hoc memini. Aliterq3 nũc video discernere me ista. aliter autem memini sepe me discreuisse cũ ea sepe cogitarẽ. ❡ Ergo et intellexisse me sepi⁹ ista memini ⁊ qđ nũc discerno ⁊ intelligo recõdo in memoria: vt postea me nunc intellexisse meminerĩ. Ergo ⁊ meminissem meminĩ. sicut postea ꝙ hec reminisci nũc potui si recordabor. vtiq3 ꝑ vim mẽorie recordabor. Affectiones q̃3 aĩ mei eadẽ mẽoria ꝯtinet. nõ illo mõ q̃ eas h3 ipse animus cũ patit eas: s3 alio multũ diuerso: sicut se habet vis memorie. Nã ⁊ letatu3 me fuisse reminiscor: nõ let⁹. ⁊ tristicia3 meã preteritã recordor nõ tristis. Et me aliqñ timuisse recolo sine timore: et pristine cupiditatis sine cupiditate sum memor aliqñ. Et ecõtrario tristiciã meam transactã letus reminiscor ⁊ tristis leticia3. Qđ mirandum nõ est de corpore. Aliud eñ animus. aliud corpus. Itaq3 si p̃teritũ dolorẽ corporis gaudens memini non ita mirũ est. Hic vero cu3 animus sit etiã ipsa memoria. Nam ⁊ cum mandam⁹ aliquid vt memorit habeat: dicimus. vide vt illud in animo habeas ⁊ cum obliuiscimur dicim⁹. non fuit in aĩo: ⁊ elapsum est aĩo. ipsam memoriam vocãtes animũ. Cum ergo ita sit q̃d est hoc ꝙ cũ tristiciã meã preteritam letus memini: anim⁹ h3 leticiam et memoria tristiciã. letusq3 est anim⁹ ex eo ꝙ inest ei leticia. memoria vero ex eo ꝙ inest ei tristicia: tristis non est? Num forte non ꝑtinet ad aĩm? Quis hoc dixerit? Nimiru3 ergo memoria q̃si venter est animi. leticia vero atq3 tristicia q̃si cibus dulcis ⁊ amarus. Cũ memorie cõmendãtur: q̃si traiecta in ventre3 recondi illic possunt. sapere nõ possunt. Ridiculu3 est hec illis similia putare: nec tñ sunt omni modo dissimilia. Sed ecce de memoria ꝓfero cũ dico q̃ttuor esse ꝑturbationes aĩ: cupiditatẽ/ leticiã/ metũ/ tristiciã. ❡ Et q̃cq̃d de his disputare potero diuidendo singula ꝑ spẽs sui cuiusq3 generis: ⁊ diffiniendo: ibi inuenio q̃d dicã atq3 inde ꝓfero: nec tñ vlla earũ perturbatiõe perturbor: cũ eas reminiscendo cõmemoro: ⁊ anteq̃ꝫ recolerent a me et retractarent: ibi erunt ꝓpterea inde ꝑ recordatione3 potuere depromi. Forte ergo sicut de ventre cib⁹ ruminando sic ista de memoria recordando proferuntur. Cur igit in ore cogitationis nõ sentitur a disputante: hoc est a reminiscẽte leticie dulcedo vl amaritudo mesticie? An in hoc dissimile est qđ non vndiq3 simile est? Quis eñi talia volẽs loqueretur si q̃tiens tristicia3 metũve noĩam⁹: totiens merere vel timere cogeremur? Et tñ non ea loq̃remur nisi in memoria nr̃a nõ tm̃ sonos noĩm ꝯm imagines impressas sensibus corporis: sed etiã reru3 ipsarũ notiões inueniremus. quas nulla ianua carnis accepim⁹: sed eas ipse animus ꝑ experientiam passionũ suarum sentiẽs mẽorie ꝯmendauit. aut ipsa sibi hec etiam non cõmendata retinuit. S3 vtrũ ꝑ imagines an non q̃s facile dixerit? Nomĩo q̃ppe lapidẽ. nomĩo solem. cũ res ipse nõ adsunt sensibus meis: in mẽoria sane mea presto sunt imagines earũ. Nomino dolorẽ corporis. nec mihi adest du3 nihil dolet. Nisi tñ adesset imago eius in memoria mea. nescirem q̃d dicerẽ: nec eum in disputãdo a voluptate discernerẽ. Nomino salutẽ corporis: cũ saluo sum corpore. adest mihi q̃dẽ res ipsa. verũtñ nisi et imago ei⁹ inesset ĩ memoria mea. nullo mõ recordarer q̃d huius nomĩs significaret sonus nec egrotantes agnoscerẽt salute noĩa=

ta quid esset dictũ: nisi eadem imago vi memorie tenere: quãuis ipa res abesset a corpore. ¶ Nomino numeros quibus numeramus. en adsunt in memoria mea nõ imagines eorum sz ipsi. Nomino imaginẽ solis: et hec adest in memoria mea. Neqz enĩ imaginem imaginis eius sz ipsã recolo. ipa mihi reminiscẽti presto est Nomino memoriam et agnosco qd nomino. Et vbi agnosco nisi in ipsa memoria? Nũ et ipsa per imaginẽ suam sibi adest: ac nõ per se ipsã? Quid cũ obliuionẽ nomino: atqz itidẽ agnosco qd nomino: vñ agnoscerẽ nisi meminissẽ? Nõ eũ dez sonũ nominis dico: sed rẽ quã significat. Quam si oblitus essẽ: qd ille valeret sonus agnoscere vtiqz non valerem. Ergo cũ memoriã memini. per seipam sibi presto est ipsa memoria. Cũ vero memini obliuionẽ et memoria presto est et obliuio. Memoria qua meminerim: obliuio quam meminerim. Sed quid est obliuio nisi priuatio memorie? Quomodo ergo adest vt eã meminerim quando cũ adest meminisse non possum. At si quod meminimus memoria retinemus. obliuionẽ aũt nisi meminissemus neqzquã posse mus audito isto noĩe rẽ q̃ illo signat sono agnoscere. Mẽoria retinet obliuio. Adest ergo me obliuiscamur q̃ cũ adest obliuiscimur. An ex hoc itelligit nõ per seipsã i eẽ mẽorie cũ eã meminimus: sz per imaginẽ suã. qr si per seipsã presto eẽt obliuio ñ vt meminissemus: sz vt obliuiscerenur efficeret. Et hoc qs tãdem indagabit? Quis cõprehẽdet quõ sit? ℞ Ego certe dñe laboro hic et laboro in meipso fact9 sum michi terra difficultatis et sudoris nimiũ. Neqz enim nũc scrutamur plagas celi: aut siderũ interualla dimetimur: vel terre libramenta querimus. Ego sum q̃ memini. ego animus. Non tã mirũ si a me lõge est: quicquid ego nõ sũ. Quid aũt propinquius meipõ mihi? Et ecce memorie mee vis nõ cõprehẽdit a me: cũ ipm me nõ dicã preter illã. Quid enĩ dicturus sum qñ michi certũ est meminisse me obliuionẽ? An dictur9 sum non esse in mẽoria mea qd memini? An dicturus sum ad hoc inesse obliuionem in mẽoria mea vt non obliuiscar. Utruqz absurdissimũ est. Quid illud tertium? Quo pacto dicã imaginem obliuionis teneri memoria mea nõ ipsam obliuionem cũ eã memini. Quo pacto et hoc dicã. qñquidẽ cũ iprimit rei cuiusqz imago in memoria. prius necesse est vt adsit res ipsa vñ illa igmago possit imprimi. Sic enĩ carthaginis memini: sic omniũ locorum quibus iter fui. sic facies hoĩz quas vidi et ceterorũ sẽsuũ nunciata: sic ipsi9 corporis salutẽ siue dolorẽ. Cum presto essẽt ista: cepit ab eis imagines memoria quas intuerer pñtes: et retractarem aĩo cũ illa et absẽtia reminiscerer. Si ergo per imaginẽ suã nõ per seipsã i mẽoria tenet obliuio: ipsa vtiqz aderat vt ei9 imago caperet. Cum aũt adesset quomodo per imaginẽ suã i mẽoria cõscribebat. qñ id etiã qd iã notatũ inuenit pñtia sua delet obliuio. Et tñ quocũqz mõ lz sit modus iste incõprehẽsibilis et inexplicabilis etiã ipsã obliuionẽ meminisse me cert9 sum. qua id qd meminerim9 obruitur. S Magna ista vis est mẽorie Nescio qd horrẽdũ de9 me9. profũda et infinita multiplicatas. et hoc anim9 est. et hoc ego ipse sũ. Quid ergo sũ de9 me9. Que natura sum. Uaria multimoda vita et imẽsa vehementer Ecce i memorie mee cãpis et ãtris et cauernis inumerabilibus atqz inumerabiliter plenis innumerabiliũ rerũ generib9. siue per imagines sicut olim corporum: siue per pñtiã. sicut artiũ: siue per nescio quas notiones vel notationes sicut affectionũ animi. qs et cum anim9 non patit: mẽoria tenet: cũ in aĩo sit quicquid est i mẽoria Per hec oĩa discurro et volito hac atqz illac. penetro etiam quãtũ possum: et finis nusqz. tanta vis est memorie. tãta vite vis est in homine viuẽte mortali. Quid igr agã. tu vera mea vita de9 meus. Trãsibo et hãc vim meã q̃ memoria vocat: transibo eã vt perueniam ad te dulce lumẽ. Quid dicis mihi. Ecce ego ascendens per animũ meũ ad te qui desuper michi manes: transibo et istam vim meã que memoria vocat: volens te attingere vnde attingi potes et inherere tibi vnde inherere tibi potest.

Habēt enī memoriam ꝛ pecora ꝛ aues. Alioqn non cubilia nidosve repeterent non alia multa q̄bus assuescunt. neqꝫ eī ꝛ assuescere valerēt vllis rebus nisi per memoriā. Trāsibo ergo ꝛ memoriā vt attinguā eū q̄ separauit me a quadrupedibus:ꝛ volatibꝰ celi sapiētiorē me fecit. Transibo et memoriam. Et vbi te inueniā vera bona ꝛ secura suauitas? ꝛ vbi te inueniam? Si preter memoriā meaꝫ te inuenio īmemor tui sum. Et quomodo iam inueniam te:si memor non sum tui? Perdiderat enī mulier dragmā et quesiuit eā cū lucerna:ꝛ nisi memor eiꝰ esset non inuenisset eā. Cum.n.esset inuēta vñ sciret vtrū ipa essꝫ:si memor eius non essꝫ? ¶ Multa me mini me pdita q̄siisse atqꝫ inuenisse. Inde istud scio qꝛ cū q̄rerē aliqd eoꝝ ꝛ diceret mihi:nū forte hoc est nū forte illō tandiu dicebā.non est:donec id offerret quod quērebam. Cuius nisi memor essē: quicquid esset etiā si michi offerret non inuenirē:qꝛ nō agnoscerē. Et sēp ita fit cum aliquid perditū querimus ꝛ inuenimus. Veruntamē si forte aliqd ab oculis pit:nō a memoria veluti corpus qō libꝫ visibile:tenet intus imago eius et queritur donec reddat aspectui. Quod cum inuētum fuerit:ex imagine q̄ intꝰ est recognoscit. Nec inuenisse nos dicimus quod perierat si nō agnoscimꝰ:nec agnoscere possumꝰ si non meminimus. Sed hoc perierat quidē oculis:memoria tenebat. Quid cum ipsa memoria perdidit aliquid:sicut fit cum obliuiscimur:et querimus vt recordemur? Ubi tandem querimus nisi in ipsa memoria? Et ibi si aliud pro alio forte offerat respuimus:donec illud occurrat qō querimus.ꝛ cum occurrerit:dicimꝰ hoc est qō non diceremus nisi agnosceremus. nec agnosceremus nisi meminissemus. Certe ergo obliti fueramus. An non totum exciderat:sed ex parte qua tenebatur pars alia querebat? quia sentiebat se memoria non simul voluere quod simul solebat:ꝛ quasi detruncata consuetudine claudicans reddi qō deerat flagitabat. Tanq̄ si hō notꝰ siue cōspiciat oculis siue cogitet:et nomē eius obliti requiramus quicquid aliud occurrerit non connectit:quia nō cum illo cogitare consueuit:ideoqꝫ respuit donec illud assit vbi simul assuefacta noticia non inequalit acquiescat. ¶ Et vñ adest nisi ex ipa memoria? Nā ꝛ cū ab alio cōmoniti recognoscimus vñ adest: non enī q̄si nouū credimꝰ sꝫ recordantes approbamꝰ hoc esse qō dctm̄ ē. Si aūt penitus aboleat ex aīo:nec admoniti reminiscimur. Neqꝫ enī om̄imodo adhuc obliti sumus:quod vel oblitos nos eē meminimꝰ. Hoc ergo nec amissū querere poterimus quod omnino obliti fuerimꝰ. Quomodo ergo te q̄ro dn̄e? Cum enim te deum meum q̄ro:vitam beatā quero Queram te vt viuat anima mea. Viuit eñ corpus meū de aīa mea:et viuit aīa mea de te. Quō ergo q̄ro vitā beatam quia nō est michi:donec dicā sat est illic vbi opꝫ vt dicā? Quō eā q̄ro? vtrū p recordationē tanq̄ eā oblitus sim. oblitū qꝫ me eē adhuc teneā.an p appetitū discēdi incognitā siue quānūq̄ scieri. siue quā sic oblitꝰ fuerim vt me nec oblitum esse meminerī? Nonne ipa est btā vita quam omnes volunt:ꝛ omnino qui nolit nemo ē? Ubi nouerūt eā q̄ sic volūt eam? vbi viderūt ꝛ amarēt eam? Nimirum habemus eā nescio quō. Et est alius quidam modus quo quisqꝫ cum habet eam tūc beatus est. Et sunt qui spe beati sunt Inferiore modo isti habēt eā q̄ illi qui iam re ipsa bti sūt:sꝫ tamē meliores q̄ illi q̄ nec re nec spe beati sunt. Qui tamē etiam ipsi nisi aliquo modo haberēt eam non ita vellēt bti eē: quod eos velle certissimū est. Nescio quomodo nouerunt eā:ideoqꝫ habēt eam in nescio qua noticia.de q̄ satago vtrū in memoria sit. Qꝛ si ibi ē iā bti fuimꝰ aliq̄n. ¶ Utrū sigillatim oēs.an in illo homine qui primus peccauit in quo et om̄es mortui sumus: ꝛ de quo om̄es cū miseria nati sumꝰ non q̄ro nunc: sed q̄ro vtrū ī memoria sit beata vita. Neqꝫ enī amaremus eā nisi noscerēmꝰ. Audimus nomen hoc: et rem ipsam oēs nos appetere fatemur. Non enim sono dele

etamur. Naꝫ hoc cũ latine audit grecꝰ
nõ delectat. qꝛ ignorat quid dictum sit
nos autẽ delectamur. sicut etiam ille si
grece hoc audierit: qm̃ res ipa nec gre-
ca nec latina est; cui adipiscende greci
latiniqꝫ inhiant ceterarumqꝫ linguaruꝫ
hoĩes. Nota est igit omnibꝰ q̃ vna voce
si interrogari possent: vtrum beati esse
vellent: sine vlla dubitatiõe velle respõ
derent. Qđ non fieret nisi res ipsa cuiꝰ
hoc nomen est eorum memoria tenere-
tur. Nunquid ita vt meminit carthagi
nem q̃ vidit? Nõ. Uita enim beata non
videtur oculis: qꝛ non est corpus. Nun
quid sicut meminimus numeros? Nõ.
Hos enĩ q̃ habꝫ ĩ noticia: nõ adhuc que
rit adipisci. Uitam vero beatã habemꝰ
in noticia. ideoqꝫ amamus eaꝫ. et tamẽ
adhuc adipisci eam volumꝰ vt beati si-
mus. Nunqđ sicut meminimus eloquẽ
tiam? Non. Quãuis enĩ et hoc nomine
audito recordentur ipsam rẽ qui etiam
nondum sunt eloquẽtes. multiqꝫ esse cu
piant. vnde apparet eam esse in eorum
noticia tñ per corporis sensus alios elo
quentes animaduerterunt et delectati
sunt. ⁊ hoc esse desiderant. qua nisi ex in
teriore noticia non delectarentur: neqꝫ
hoc esse vellent nisi delectarentur. Bea
tã vero vitã nullo sensu corporis in ali-
is expimur. Nunquid sicut meminimꝰ
gaudiuꝫ? Fortasse ita. Nam gaudium
meuꝫ etiã tristis memini. sicut vitã bea
tã miser. neqꝫ vnq̃ corpis sensu gaudi-
um meũ vel vidi: vel audiui: vel adora-
tus sum. vel gustaui: vel tetigi. sed exp-
tus sum in aĩo meo qñ letatus sũ. et ad
hesit eius noticia memorie mee: vt id re
minisci valeam aliqñ cum aspernatione
aliqñ cum desiderio pro earum rerũ di-
uersitate de quibus me gauisũ esse me-
mini. y Nam de turpibꝰ gaudio
quodam perfusus sum: quod nũc recor
dans detestor atqꝫ execror: aliqñ de bo-
nis ⁊ honestis: quod desiderans recolo
tametsi forte nõ adsunt. ⁊ iõ tristis gau
dium pristinũ recolo. Ubi ergo ⁊ qñ ex-
pertus sum vitã meã beatam vt recor-
der eam ⁊ amem ⁊ desiderem? Nec ego
tñ. aut cum paucis. sed beati prorsus
oẽs eẽ volumus. Quod nisi certa non-
cia nosceremus: non tã certa voluntate
vellemꝰ. Sed qđ est hoc? Qđ si quera-
ratur a duobus vtrũ militare velint: fie
ri possit vt alter eoruꝫ velle se: alter nol
le respondeat. Si autẽ ab eis queratur
vtrũ beati esse velint. fieri possit vt vter
qꝫ statim se sine vlla dubitatione dicat
optare. nec ob aliud velit ille militare
nec ob aliud iste nolit: nisi vt beati sint?
Num forte quoniã alius hinc alius in-
de gaudet. ita se omnes beatos esse vel
le cõsonant: quẽadmodum cõsonarent
si hoc interrogarẽtur se velle gaudere.
Atqꝫ ipm̃ gaudiũ vitã beatam vocant.
Quod ⁊ si alius hinc alius illinc asseq-
tur: vnũ est tamen quo pũenire omnes
nitunt vt gaudeant. Que quoniam res
est quã se expertũ non esse nemo potest
dicere. propterea reperta ĩ memoria re
cognoscit qñ beate vite nomẽ auditur
Absit dñe: absit a corde serui tui qui cõ
fitet tibi: absit vt q̃cunqꝫ gaudio gaude
am: beatum me putem. Est enĩ gaudiũ
quod non datur impiis: sed eis q̃ te gra
tis colunt: quorum gaudium tu ipe es
Et ipsa est beata vita gaudere ad te. de
te. propter te. ipsa est ⁊ nõ est alia. Qui
autem aliam putant esse: aliud sectant
gaudium: neqꝫ ipsum verũ. Ab aliqua
tamen imagine gaudii voluntas eoruꝫ
nõ auertit. Non ergo certũ est ꝙ oẽs
esse btĩ volũt. qm̃ q̃ nõ de te gaudere vo-
lunt: q̃ sola vita beata est: nõ vtiqꝫ vitaꝫ
beatã volunt. z Sed qm̃
caro concupiscit aduersus spm̃: ⁊ spũs
aduersus carnẽ: vt nõ faciant quod vo-
lunt: cadent in id quod valent: eoqꝫ cõ-
tenti sunt. quia illud quod nõ valent nõ
tm̃ volũt quãtũ sat est vt valeant. Nam
quero ab omnibus vtrum malint de ve
ritate q̃ de falsitate gaudere: tam nõ du
bitant dicere de veritate se malle q̃ nõ
dubitãt dicere beatos esse se velle. Bea
ta quippe vita est gaudium de veritate
Hoc est enim gaudium de te qui veri-
tas es: deus illuminatio mea: salus
faciei mee deus meus. Hanc vitam
beatam omnes volunt: hanc vitam que
sola beata est omnes volunt. Gaudium

de veritate omnes volunt. Multos expertus sum qui velint fallere: qui autem falli neminem. Ubi ergo nouerunt hanc vitam beatam. nisi vbi nouerunt etiam veritatem. Amant enim et ipsam: quia falli nolunt. Et cum amant beatam vitam quod non est aliud quam de veritate gaudium. vtique ament etiam veritatem: nec amarent nisi esset aliqua noticia eius in memoria eorum. Cur ergo non de illa gaudent/ Cur non beati sunt/ Quia fortius occupantur in aliis que potius eos eos faciunt miseros: quam illud beatos quod tenuiter meminerunt. Adhuc enim modicum lumen est in hominibus. ambulent ambulent: ne eos tenebre comprehendant Cur autem veritas parit odium: et inimicus eis factus est homo tuus verum predicans: cum ametur beata vita: que non est nisi gaudium de veritate. nisi quia sic amatur veritas: vt quicunque aliud amant hoc quod amant velint esse veritatem/ Et quia falli nollent: nolunt conuinci quod falsi sint. Itaque propter eam rem oderunt veritatem: quam pro veritate amant. Amant eam lucentem oderunt eam redarguentem. A Quia enim falli nolunt: et fallere volunt amant eam cum seipsam indicat. et oderunt eam cum eosipsos indicat. Inde retribuet eis vt qui se ab ea manifestari nolunt. et eos nolentes manifestet. et eis ipsa non sit manifesta. Sic sic etiam sic animus humanus etiam sic cecus et languidus turpis atque indecens latere vult. se autem vt lateat aliquid non vult. Contra illi redditur vt ipse non lateat veritatem ipsum autem veritas lateat. Tamen etiam sic dum miser est veris mavult gaudere quam falsis. Beatus ergo erit si nulla interpellante molestia: de ipsa per quam vera sunt omnia sola veritate gaudebit Ecce quantum spaciatus sum in memoria mea querens te domine et non te inueni extra eam. Neque enim aliquid de te inueni quod non meminissem ex quo didici te. Nam ex quo didici te non sum oblitus tui. Ubi enim inueni veritatem: ibi inueni deum meum. ipsam veritatem quam ex quo didici non sum oblitus Itaque ex quo didici te manes in memoria mea. et illic te inuenio cum reminiscor tui et delector in te. He sunt sancte delicie mee. quas donasti mihi misericordia tua respiciens paupertatem meam. Sed vbi manes in memoria mea domine? Ubi illic manes? Quale cubile fabricasti illic tibi? Quale sanctuarium edificasti tibi? Tu dedisti hanc dignationem memorie mee vt maneas in ea. sed in qua eius parte maneas hoc considero. Transcendi enim partes eius quas habent et bestie: cum te recorderer. quia non ibi te inueniebam inter imagines rerum corporalium. et veni ad partes eius vbi commendaui affectiones animi mei: nec illic inueni te. Et intraui ad ipsius animi mei sedem que illi est in memoria mea quoniam sui quoque meminit animus. nec ibi tu eras. quia sicut non es imago corporalis nec affectio viuentis qualis est cum letamur: contristamur: cupimus: metuimus: meminimus: obliuiscimur: et quicquid huiusmodi est ita nec ipse animus es: quia dominus deus animi tu es. Et commutantur hec omnia: tu autem incommutabilis manes super omnia: et dignatus es habitare in memoria mea ex quo te didici. Et quid quero quo loco eius habites: quasi vero loca ibi sint? Habitas certe in ea quoniam tui memini ex quo te didici: et in ea te inuenio cum recordor te. B Ubi ergo te inueni vt discerem te? Neque enim iam eras in memoria mea priusquam te discerem. Ubi ergo inuenite vt discerem te nisi in te supra me? Et nusquam locus et recedimus et accedimus: et nusquam locus. Ueritas vbique presides omnibus consulentibus te. simulque respondes omnibus etiam diuersa consulentibus. Liquide tu respondes: sed non liquide omnes audiunt Omnes vnde volunt consulunt. sed non semper quod volunt audiunt. Optimus minister tuus est qui non magis intuetur hoc a te audire quod ipse voluerit: sed potius hoc velle quod a te audierit. Sero te amaui pulchritudo tam antiqua et tam noua sero te amaui. Et ecce intus eras et ego foris. et ibi te querebam: et in ista formosa que fecisti deformis irruebam. Mecum eras

et tecum nō erā. Ea me tenebāt lōge a te: q̄ si in te non essent: non essent. Uocasti τ clamasti: τ rupisti surditatē meam. Coruscasti splēduisti τ fugasti cecitatē meā. Flagrasti τ duxi spūm: τ anhelo tibi. Gustaui et esurio et sitio. Tetigisti me: τ exarsi in pacem tuam. Cū inhesero tibi ex omni me. nusq̄ erit michi dolor τ labor. τ viua erit vita mea tota plena te. Nunc autem qm̄ quem tu imples subleuas eū. qm̄ tui plen⁹ non sum oneri mihi sum. Contendunt leticie mee flēde cum letandis meroribus. et ex qua parte stet victoria nescio. Et mihi domine miserere mei. Contendunt merores mei mali cum gaudijs bonis. et ex qua parte stet victoria nescio. Hei mihi dn̄e miserere mei. Hei michi. Ecce vulnera mea nō abscōdo. Medic⁹ es eger sū. C Misericors es. miser sum. Nūqd nō tētatio est vita hūana sup terrā? Quis velit molestias τ difficultates pati? Tolerare iubes ea non amari. Nemo quod tolerat amat. etsi tolerare amat. Quāuis enim gaudeat se tolerare mauult tamē nō esse qd̄ toleret. Prospera in aduersis desidero. aduersa in prosperis timeo. Quis īter hec medius locus: vbi non sit hūane vite tētatio. Ue prosperitatib⁹ scli semel τ iterū a timore aduersitatis τ a corruptione leticie. Ue aduersitatibus scli semel τ iterū τ tertio a desiderio prosperitatis. Et quia ip̄a aduersitas dura est: τ ne frāgat tolerātiā: nunqd non tētatio est vita humana sup terram sine vllo interstitio? Et tota spes mea non nisi in magna valde mīa tua. Da qd̄ iubes: τ iube quod vis. Impas nobis cōtinētiā. Et cū scirē ait quidam qr nemo pōt esse cōtinēs nisi deus det. τ hoc ip̄m erat sapiētie scire cui⁹ esset hoc donū. Per cōtinētiā q̄ppe colligimur/ et redigigimur ī vnū. a quo ī multa defluxim⁹. Min⁹ enī te amat q̄ tecū aliquid amat qd̄ nō p̄pter te amat. O amor qui semp ardes τ nunq̄ extingueris: charitas deus me⁹ accende me. Cōtinētiam iubes. Da qd̄ iubes: et iube quod vis. Iubes certe τ contineam a cōcupiscentia carnis: τ cōcupiscentia oculorum: et ambitione seculi. Iussisti acubitu. et de ipso coniugio meli⁹ aliquid q̄ cōcessisti monuisti. D Et qm̄ dedisti factum est. τ anteq̄ dispensator sacramenti tui fierem. Sed adhuc viuunt in memoria mea: de qua multa locutus sum talium rerum imagines. quas ibi consuetudo mea fixit: τ occursant michi vigilanti quidē carentes virib⁹: in somnis autē nō solū vsq3 ad delectationē: s3 etiā vsq3 ad cōsensionē factūq3 simillimum. Et tantū valet imaginis illusio in anima mea τ in carne mea: vt dormiēti falsa visa persuadeant: quod vigilanti vera non possunt. Nunquid tunc ego non sum dn̄e deus meus? Et tn̄ tantū interest inter meipsum et meipsum intra momentum quo hinc ad soporem transeo vel huc inde retranseo. Ubi est tunc ratio que talib⁹ suggestionibus resistit vigilans? Et si res ipse ingerantur inconcussus maneo. Nunquid clauditur cum oculis? Nunquid sopitur cum sensibus corporis? Et vnde sepe etiam in somnis resistimus: nostriq3 propositi memores atq3 in eo castissime permanentes: nullum talibus illecebris adhibem⁹ assensum. Et tamē tantū interest: vt cum aliter accidit: euigilantes ad conscīētie requie n redeamus: ipsaq3 distantia reperiamus nos non fecisse: quod tamen in nobis quoquo modo factum esse doleamus. Nunquid non potens est manus tua deus omnipotēs sanare omnes languores anime mee: atq3 abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei soporis extinguere. Augebis domine magis magisq3 in me munera tua: vt anima mea sequatur me ad te concupiscentie visco expedita: vt non sit rebellis sibi: atq3 vt in somnis etiam non solū non perpetret istas corruptelarum turpitudines per imagines animales vsq3 ad carnis fluxum: sed ne consentiat quidem. E Nam vt nichil tale vel tantulum libeat quantulū possit nutu cohiberi etiā in casto dormientis affectu: non tantum in hac vita: sed etiam in hac etate: non magnum est omnipotēti q̄ vales facere supra q̄ peti

mus ꝛ intelligimus. Nunc tamen quid adhuc sim in hoc genere mali mei dixi bono domino meo: exultans cum tremore in eo quod donasti mihi: ꝛ lugens in eo quod cōsummatus sum. ꝛ sperans perfecturum te in me misericordias tuas vsqꝫ ad pacem plenariam. quam tecum habebūt interiora ꝛ exteriora mea cum absorpta fuerit mors in victoria. Est alia malicia diei. que vtinam sufficiat ei. Reficimus enim quotidianas ruinas corporis edendo ꝛ bibendo priusq̄ escas ꝛ ventrem destruas cum occideris indigentiam meam sanitate mirifica. ꝛ corruptibile hoc indueris incorruptione sempiterna. Nunc autem suauis est michi necessitas. ꝛ aduersus istā suauitatem pugno ne capiar. et quotidianum bellum gero in ieiuniis sepius in seruitutem redigens corpus meum. et dolores mei voluptate pelluntur. Nam fames ꝛ sitis quidā dolores sunt. Urunt/ ꝛ sicut febris necant: nisi alimētorum medicina succurrat. Que quoniam presto est ex consolatione munerū tuorum: ī quibus nostre infirmitati terra et aqua et celum seruiunt: calamitates delicie vocantur. E Hoc me docuisti vt quemadmodum medicamenta sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentie molestia transeo: in ipso transitu insidiatur mihi laqueus concupiscentie. Ipse enim transitus voluptas est et non est alius qua trāseat q̄ quo trāsire cogit necessitas. Et cum salus sit causa edendi ꝛ bibendi: adiungit se tanq̄ pedissequa periculosa iocunditas. ꝛ plerisqꝫ preire conat̄ vt eius causa fiat qꝺ salutis causa me facere vel dico vel volo. nec idē modus vtriusqꝫ est. Nam quod saluti satis est: delectationi parum est. F Et sepe incertū fit vtrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat: an voluptaria cupiditatis fallatia ministerium suppetat. Ad hoc incertum hilarescit infelix aīa. ꝛ in eo preparat excusationis patrocinium gaudēs nō apparere quid satis sit moderationi valitudinis: vt obtentu salutis obumbret negocium voluptatis. His tentationibus quotidie conor resistere. ꝛ inuoco dexteram tuam ad salutem meam. et ad te refero estus meos, quia cōsilium michi de hac re nondum stat. Audio vocem iubentis dei mei. Non grauentur corda vestra in crapula ꝛ ebrietate. Ebrietas longe est a me: misereberis ne appropinquet michi. Crapula autem nonnūqꝫ surrepit seruo tuo: misereberis vt longe fiat a me. Nemo enī potest esse continens nisi tu des. Multa nobis orantibus tribuis: ꝛ quicquid boni anteq̄ oremus accipimus a te accipimus: ꝛ vt hoc postea cognosceremus a te accipimus. Ebriosus nunq̄ fui: sed ebriosos a te factos sobrios ego noui. Ergo a te factū est vt hoc non essent qui nunq̄ fuerunt. a quo factum est vt hoc non semper essent qui fuerunt a quo etiā factum est vt scirent vtriqꝫ a quo factū est. Audiui ꝛ aliam vocem tuam. Post concupiscentias tuas nō eas et a voluntate tua auertere. Audiui ꝛ illam ex munere tuo quā multū amaui. Neqꝫ si manducauerimus abūdabim⁹ neqꝫ si nō manducauerimus deerit nobis. Hoc est dicere. Nec illa res me copiosum faciet. nec illa erumnosum. Audiui et alteram. Ego enim didici in quibus sum sufficiens esse: ꝛ abundare noui: ꝛ penuriā pati noui. G Oīa possum in eo qui me cōfortat. Ecce milites castrorum celestium: non puluis qꝺ nos sumus. Sꝫ memēto dn̄e qꝛ puluis sumus: ꝛ de puluere fecisti hominem: ꝛ perierat ꝛ inuētus est. Nec ille in se potuit quia idem puluis fuit: quē talia dicentē afflatu tue inspirationis adamaui. Omnia possum inquit in eo qui me confortat. Conforta me vt possim. Da quos iubes: ꝛ iube quod vis. Iste se accepisse confitetur: ꝛ quod gloriatur in dn̄o gloriatur. Audiui alium rogantē vt accipiat. Aufer a me inquit cōcupiscētias vētris. Vn̄ apparet scē deus meus te dare cum fit quod imperas fieri. Docuisti me pater bone. omnia munda mundis. Sed malum esse homini qui per offensionem manducat: et om-

nem creaturam tuã bonam esse. nihilqȝ abiiciendum quod cũ gratiarũ actione percipitur: et quia esca nos non commendat deo: vt nemo nos iudicet in cibo aut in potu: et vt qui manducat non manducantẽ non spernat. et qui nõ mãducat manducantẽ non iudicet. Didici hec. gratias tibi. laudes tibi deo meo magistro meo: pulsatori aurium mearũ illustratori cordis mei Eripe me ab omni tẽptatione. Non ego immũdiciã obsonij timeo: sed immundiciam cupiditatis. D Scio noe omne carnis genꝰ quod cibo esset vsui manducare permissum. heliã cibo carnis refectũ ioannem mirabili abstinentia preditum animalibꝰ hoc est locustis in escã credẽtibus non fuisse pollutum. Et scio esau lenticule cõcupiscentia deceptũ. et dauid propter aque desideriũ a seipso reprehensum. et regẽ nostrum nõ de carne sed de pane esse temptatum. Ideoqȝ ꝛ populus in heremo. non qꝛ carnes desiderauit. sed qꝛ esce desiderio aduersꝰ dñm murmurauit meruit improbari. In his ergo temptationibus positꝰ certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi ꝛ bibẽdi. Nõ em̃ est quod semel ꝑcidere et vlterius nõ attingere decernã. sicut de cõcubitu potui. Itaqȝ freni gutturis tẽp rata relaxatione et constrictione tenẽdi sunt. Et qs est dñe q̃ non rapiat aliquãtulum extra metas necessitatis? Quisqs est magnꝰ est: magnificet nomẽ tuũ. Ego aũt nõ sũ. quia pctõr hõ sum. Sed ꝛ ego magnifico nomen tuũ: ꝛ interpellat te ꝓ pctis meis qui vicit seculũ numerans me inter ĩfirma mẽbra corpis sui. qꝛ ꝛ imperfectum meum viderunt oculi tui. ꝛ in libro tuo oẽs scribẽtur. De illecebꝛa odorum nõ satago nimis. cũ absunt nõ requiro. cum adsunt nõ respuo. paratus etiã eis sẽp carere. Ita mihi videor: forsitan fallor. Sunt enim ꝛ iste plangende tenebꝛe. in quibus me latet facultas mea que ĩ me est. vt animꝰ meꝰ de viribus suis ipe se interrogãs nõ facile sibi credẽdũ existimet: qꝛ ꝛ qđ inest plerũqȝ occultũ est. nisi experientia manifestet. Et nemo securus esse debet in ista vita que tota temtatio nominatur. vt q̃ fieri potuit ex deteriore melior: non fiat etiã ex meliore deterior. I Una spes vna fiducia vna firma promissio mia tua. Uoluptates aurium tenacius me implicauerãt et subiugauerant. sed resoluisti ꝛ liberasti me. Nunc in sonis quos animãt eloquia tua cũ suaui ꝛ artificiosa voce cantant: fateor aliquantulũ acquiesco. non quidẽ vt hereã: sed vt surgã cum volo. Attamen cum ipsis sententijs quibꝰ viuunt vt admittantur ad me querunt in corde meo nonnullius dignitatis locum. et vix eis prebeo congruentem. Aliqñ enim amplius michi videor honoris eis tribuere q̃ decet: dum ipsis sãctis dictis religiosius et ardentius sentio moueri animos nostros ĩ flamma pietatis cum ita cantantur q̃ si non ita cãtarentur: et omnes affectus spiritus nostri pro suaui diuersitate habere proprios modos in voce atqȝ cantu. quorum nescio qua occulta familiarita[te] excitentur. Sed delectatio carnis mee cui mentem eneruandam non oportet dari sepe me fallit: dum rationem sensus non ita comitatur vt patienter et posterior: sed tantum quia propter illam meruit admitti: etiam precurrere ac ducere conatur. Ita in his pecco nõ sentiens sed postea sentio. K Aliquando autem hanc ipsam fallaciã immoderatius cauens erro nimia seueritate: sed valde interdum: vt melos omne cantilenarum suauium quibus dauidi cum psalterium frequentatur ab auribus meis remoueri velim: atqȝ ipsius ecclesie: tutiusqȝ mihi videtur quod de alexãdrino episcopo athanasio sepe michi dictum commemini: qui tam modico flexu vocis faciebat sanare lectorem psalmi: vt pronuncianti vicinior esset q̃ canenti. Ueruntamen cum reminiscor lachrymas meas quas fudi ad cãtus ecclesie tue: in primordijs recuperate fidei mee. ꝛ nunc ipso commoueor nõ cantu sed rebus que cantantur cum liquida voce et conuenientissima modulatione cãtantur: magnam instituti hu-

ius vtilitatem rursus agnosco. Ita flu=
ctuo inter periculum voluptatis et ex=
perimentū salubritatis:magisq; addu=
cor nō quidem irretractabilē sententiā
proferens cantandi consuetudinem ap=
probare in ecclesia.vt per oblectamen=
ta aurium ifirmior animus in affectum
pietatis assurgat. Tñ cū mihi accidit
vt me amplius cantus q̄ res q̄ canitur
moueat:penaliter me peccare confiteor
& tunc mallem non audire cantantem.
Ecce vbi sum. Flete mecum et pro me
flete.qui aliquid boni vobiscum intus
agitis vnde facta procedunt. Nā q̄ non
agitis non vos hec mouent. Tu autem
dñe deus meus exaudi respice & vide et
miserere et sana me:in cuius oculis mi=
hi questio factus sum.et ipse est lāguor
meus. Restat voluptas oculorū istorum
carnis mee:de qua loquar. cōfessiones
quas audiēt aures tēpli tui.aures fra=
terne ac pie:vt concludamus tentatio=
nes cōcupiscētie carnis.que me adhuc
pulsant ingemiscentem & habitaculum
meū quod de celo est supinduí cupien=
tem. Pulcras formas et varias:niti=
dos et amenos colores amant oculi.
N Nō teneāt hec aīam meā. teneat
eā deus q̄ hec fecit. Bona quidem val=
de:sed ipse est bonū meū:non hec. Et tā
gunt me vigilantē totis diebus nec re=
quies ab eis datur mihi. sicut datur a
vocibus canoris aliqñ ab omnibus in si
lentio. Ipsa enim regina colorū lux ista
pfundens cuncta que cernimus.vbicūq;
per diē fuero multimodo allapsu blan=
ditur mihi aliud agenti.& eam non ad=
uertenti. Insinuat autē se ita vehemen
ter vt si repēte subtrahatur cum deside
rio requirat.& si diu absit cōtristat aīm
O lux quā videbat tobias cum clausis
istis oculis filiū docebat vite viam. & ei
pibat pede charitatis nusq̄ errās: aut
qñ videbat ysaac pregrauatis et oper=
tis senectute carneis luminibus.cum fi
lios non agnoscendo benedicere:sed be
nedicēdo agnoscere meruit. aut quam
videbat iacob cū & ipse pregrandi etate
captus oculis:in filijs presignata futu=
ri populi genera luminoso corde radia=
uit.& nepotibus suis ex ioseph diuersas
mystice manus non sicut pater eorum
foris corrigebat:sed sicut ipse intus di
scernebat imposuit. Ipsa est lux.vna est
et alia non est:et vnū omnes qui vident
et amāt eam. At ista corporalis de qua
loquebar.illecebrosa ac periculosa dul
cedine condit vitam seculi cecis amato
ribus. Qui autem et de ipsa laudare te
norunt deus creator omnium assumunt
eam in hymno tuo:non assumuntur ab
ea in somno suo. Sic esse cupio. Resisto
seductionibus oculorum ne implicētur
pedes mei quibus ingredior viam tuā
et erigo ad te inuisibiles oculos:vt tu
euellas de laqueo pedes meos.
M Tu subinde euellis eos nam
illaqueantur. Tu non cessas euellere.
ergo autem crebro hereo in vbiq; spar=
sis insidijs.quoniam non dormies neq;
dormitabis qui custodis israel. Quam
innumerabilia varijs artibus et opifi=
cijs in vestibus:calciamentis. vasis et
huiuscemodi fabricationibus. picturis
etiam diuersisq; figmentis.atq; his vsū
necessarium atq; moderatum & piam si
gnificationem longe transgredientib⁹
addiderunt homines ad illecebras ocu
lorum foras sequentes quod faciūt. in
tus relinquētes a quo facti sūt. & exter
minantes quod facti sunt. At ego deus
meus & decus meum etiam hinc tibi di
co hymnum & sacrifico laudē sanctifica
tori meo:qm̄ pulchra traiecta p aīas in
man⁹ artificiosas:ab illa pulchritudīe
veniūt que sup aīas est.cui suspirat aīa
mea die ac nocte. Sed pulchritudinum
exteriorū opatores & sectatores inde tra
hunt approbandi modum. nō aūt inde
trahunt vtēdi modū. Et ibi est.& non vi
dent eum.vt non erant longius:et forti
tudinem suam ad te custodiant:nec eā
spargant in deliciosas lassitudies. Ego
autem hec loquens atq; discernens.eti
am istis pulchris gressum inecto:sed tu
euellis domine:euellis tu.quoniam mi
sericordia tua ante oculos meos est.
Nam ego capior miserabiliter.& tu eu
lis misericorditer.aliquādo non sentiē
tem quia suspensi⁹ ieciderā.aliqñ cū do

lore quia iam inheseram. Huc accedit
alia forma tentationis multiplicius pe
riculosa. Preter enim concupiscentiaꝫ
carnis que inest in delectatione omniuꝫ
sensuum ⁊ voluptatum. cui seruientes
depereunt qui longe se faciunt a te: in=
est anime per eosdē sensus corporis que
dam non se oblectandi in carne: sed ex
periendi per carnem vana ⁊ curiosa cu=
piditas. nomine cognitionis et scientie
palliata. R Que quoniā ⁊
in appetitu noscendi est: oculi autē sunt
ad cognoscendum i sensibus principes:
concupiscentia oculorum eloquio diui=
no appellata est. Ad oculos enim pro=
prie videre pertinet. Utimur autē hoc
verbo etiam in ceteris sensibus. cū eos
ad cognoscendū intendimus. Neqꝫ enī
dicimus audi quid rutilet. aut olfac ꝙ=
niteat: aut gusta ꝙ splēdeat. aut palpa
ꝙ fulgeat. Uideri enim dicūtur hec om
nia. Dicimus autē non solum vide quid
luceat: quod soli oculi sentire possunt: sꝫ
etiam vide quid sonet. vide quid oleat.
vide quid sapiat. vide ꝙ durū sit. Ideo=
qꝫ generalis experiētia sensuum concu=
piscentia sicut dictum est oculorꝫ voca
tur. quia videndi officium in quo prima=
tum oculi tenent etiam ceteri sensus si=
bi de similitudine vsurpāt. cum aliquid
cognitionis explorant. Ex hoc autē eui
dentius discernit. quid voluptatis quid
curiositatis agatur per sensus. ꝙ volu=
ptas pulchra canora suauia sapida lenia
sectat. Curiositas autē etiam his con=
traria tentandi causa. non ad subeundā
molestiam: sed experiendi noscendiqꝫ li=
bidinem. Quid enim voluptatis habet
videre in laniato cadauere quod exhor=
reas. et tamen sicubi iaceat concurrunt
vt contristent vt paleant. Timent etiaꝫ
ne i somnis hoc videāt: quasi quisqꝫ eos
vigilantes videre coegerit. aut pulchri
tudinis vlla fama persuaserit. Ita ⁊ in=
ceteris sensibus. que persequi longuꝫ est.
Et ex hoc morbo cupiditatis in specta=
culis exhibentur queqꝫ miracula. Hinc
ad perscrutanda nature secreta que pre
ter nos est operata procedit qui scire ni
hil prodest: ⁊ nichil aliud ꝙ scire homi=
nes cupiunt. Hinc etiam in ipsa si quid
eodeꝫ peruerse sciētie fine per artes ma
gicas querit. Hinc etiam in ipsa religio
ne deus tentatur cum signa et prodigia
flagitant non ad aliquā salutem: sed ad
solā experientiā desiderata. S In
hac tā immensa silua plena insidiaruꝫ et
periculorū. ecce tam multa preciderim
et a meo corde dispulerim: sicuti donasti
me facere deus salutis mee. Attamen
qn̄ audeo dicere cū circūquaqꝫ quotidia
nā vitam nostrā tam multa huius gene
ris rerū circumstrepant. qn̄ audeo dice=
re nulla re tali me intentum fieri ad spe
ctandum ⁊ vana cura capiendum? Sa=
ne me iam theatra non rapiunt: nec cu=
ro nosse trāsitus siderū. nec anima mea
vnqꝫ responsa quesiuit vmbrarum om=
nia sacrilegi a sacramēta detestor. A te
dn̄e deus meus cui humilem famulatū
ac simplicem debeo: quantis mecū sug=
gestionum machinationibus agit inimi
cus vt signum aliquod petam? Sed ob
secro te per regem nostrum et patriam
hierlm simplicē castam: vt quēadmoduꝫ
a me longe est ista consensio. ita sit sem=
per longe atqꝫ longius. Pro salute au=
tem cuiusqꝫ cum te rogo. alius multum
differens finis est intentionis mee. et te
facientem quod vis das michi et dabis
libenter sequi. Uerumtamen in ꝙ mul=
tis minutissimis ⁊ cōtemptibilib' reb'
curiositas quotidie nostra tētatur. ⁊ ꝙ
sepe labamur quis enumerat? Quotiēs
narrantes inania. primo quasi tolera=
mus ne offendam' infirmos deinde pau
latim libenter aduertimus. Canem cur
rentem post leporem iam non specto cū
in circo fit. vt vero in agro si casu trans=
eam auertit me fortassis: et ab aliqua
magna cogitatione atqꝫ ad se conuer=
tit illa venatio. non deuiare cogens cor
pore iumenti: sed cordis inclinatione.
P Et nisi
iam michi demonstrata infirmitate mea
cito ammoneas: aut ex ipsa visione per
aliquam considerationem in te assurge=
re aut totum contēnere atqꝫ trāsire: va=
nus hebesco. Quid cum me domi sedē=
tem stellio muscas captans: vel aranea

retibus suis irruentes implicans sepe intētum facit? Num qr parua sunt aīalia ideo nō res eadē gerit? Pergo inde ad laudandū te creatorē mirificuz. atq ordinatorem rerū omnium: sed nō inde esse intentus incipio. Aliud est cito surgere aliud est non cadere. Et talibus vita mea plena est: ⁊ vna spes mea magna valde mīa tua. Cum enim in hmōi reb⁹ conceptaculum fit cor nostruz. ⁊ portat copiose vanitatis cateruas. hinc ⁊ orationes nostre sepe interrūpunt atq turbānt. ⁊ ante cōspectū tuū dum ad aures tuas voce cordis itendim⁹: nescio vnde irruentib⁹ nugatorijs cogitationib⁹ res tanta precedit. Nunqd etiam hoc inter contēnenda deputabimus: aut aliquid nos reducet in spem nisi tota misericordia tua qniaz cepisti mutare nos. Et tu scis quāta ex parte mutaueris: qd me primit⁹ sanas a libidine vindicandi me: vt ꝓpicius fias etiā ceteris omnib⁹ iniquitatibus meis: ⁊ sanes omnes languores meos. ⁊ redimas de corruptione vitam meam: ⁊ corones me ī miseratione ⁊ misericordia. ⁊ saties in bonis desiderium meū. qr cōpressisti a timore tuo supbiaz meā: ⁊ mansue fecisti ingo tuo ceruicem meā. Et nūc porto illud ⁊ leue est michi qm̄ sic ꝓmisisti ⁊ fecisti. ⁊ vere sic erat et nesciebam quādā id subire metuebam.

Q Sed nunqd dn̄e qui sol⁹ sine typo dn̄aris. qr solus verus dn̄s es quo non habes dn̄m. nunqd hoc quoq tertiū tentationis genus cessauit a me. aut cessare in hac tota vita potest: timere ⁊ amari velle ab hoībus. non ꝓpter aliud: sed vt inde sit gaudiuz qd̄ non est gaudium. Misera vita est. ⁊ feda iactantia. Hinc fit vel maxime non amare te. nec caste timere te. Ideo tu supbis resistis: humilibus autē das gratiam. ⁊ intonas super ambitiones seculi: ⁊ contremunt fundamēta mentiū. Itaq nobis qm̄ propter quedā humane societatis officia necessariū est amari ⁊ timeri ab hominib⁹: instat aduersarius vere beatitudinis nostre. vbiq spargens in laqis euge euge vt dum auide colligimus incaute capiamur. ⁊ a veritate tua gaudium nostrum deponam⁹. atq in hoīm fallacia ponamus. libeatq nos amari et timeri non propter te sed pro te. atq isto modo sui miles factos secū habeat: non ad cōcordiā charitatis sed ad consortiū supplicij. qui statuit sedē suā ponere in aquilonē: vt de peruersa ⁊ distorta via imitandi tenebrosi frigidiq seruirēt. Nos autem dn̄e pusillus grex tuus ecce sumus tu nos posside. Pretende alas tuas: et fugiam⁹ sub eas. Gloria nostra tu esto: propter te amemur: et verbum tuum timeat a nobis. Qui laudari vult ab hominib⁹ vituperante te: nō defendentur ab hoībus iudicante te. nec eripiet damnante te.

R Cū autē non pctōr laudatur in desiderijs aīe sue. nec qui iniqͣ gerit bn̄dicit. sed laudat hō propter aliquod donum qd̄ dedisti ei. at ille plus gaudet sibi laudare se ꝙ ipsum donum habere vn̄ laudat. etiā iste te vituperante laudat. Et melior iā ille qui laudauit ꝙ iste qui laudat⁹ est. Illi enim placuit in hoīe donū dei: huic ampli⁹ placuit donum hoīs ꝙ dei. Tentamur his tentationibus quotidie dn̄e. sine cessatiōe tētamur. Quotidiana fornax nr̄a est humana lingua. Imperas nobis ⁊ in hoc genere continentiam. Da quod iubes ⁊ iube quod vis. Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei. et flumina oculorum meorum. Neq enim facile colligo ꝙ sim ab ista peste mundatior. ⁊ multuz timeo occulta mea que norunt oculi tui mei autē non. Est enim qualiscunq ī alijs generibus tentationum michi facultas explorandi me: in hoc pene nulla est. Nam ⁊ a voluptatibus carnis: ⁊ a curiositate supernacanea cognoscendi: video quantum assecutus sim posse refrenare aīm meū: cum eis rebus careo vel volūtate vel cum absunt. Tunc enī me interrogo ꝙ magis minus ve michi molestum sit non habere. Diuitie vero que ob hoc expectuntur vt alicui istarum trium cupiditatum vel duabus earum vel omnibus seruiant: si per se discere non potest animus vtrum eas habens contennet: possunt et dimitti vt se probet. Laude vero vt careamus atq in

eo experiamur: quid possimus. Nunquid male viuendū est: et tam pdite atq̧ īmaniter: vt nemo nos nouerit qui nō detestet. Que maior dementia dici aut cogitari pōt. At si bone vite bonorūq̧ operuȝ comes: et solet et debet esse laudatio: tā comitatū eius q̄ ipsam bonā vitā deseri nō oportet. Non autē sentio sine quo esse aut equo aīo aut egre possim: nisi cum affuerit. ¶ Quid igit tibi in hoc genere tentationis dñe cōfiteor. Quid nisi delectari me laudibus. Sed amplius ipsa veritate q̄ laudibus. Nam si mihi pponat: vtrum malim furens aut in oībus reb⁹ errans ab oībus hoībus laudari. an constans et ī ṽtute certissimus ab oīb⁹ vituperari: video qd eligā. Verūtñ nollē vt vel augeret mihi gaudium cuiuslibet boni mei suffragiū oris alieni. Sed auget fateor nō solū: sȝ et vituperatio minuit. Et cū ista miseria mea perturbor: subintrat mihi excusatio. q̄ q̄lis sit tu scis deus. nam me incertū facit. Nos enī nobis īperasti non tm̄ cōtinentiā. id ē a quibus rebus amorem cohibeamus. verūetiā iusticiā. id ē quo eū cōferamus. nec te tm̄ voluisti a nobis: verūetiam pximū diligi. sepe mihi videor de pfectu aut spe primi delectari cū bene itelligētis laude delector et rursus eius malo contristari: cū eum audio vituperare qd aut ignorat aut bonū est. Nam et cōtristor aliqñ laudibus meis. cū vel ea laudant in me in quibus mihi ipe displiceo. vel etiaȝ bona minora et leuia pluris estimant q̄ estimanda sunt. Sed rursus vñ scio. An propterea sic afficior qr volo de meipso a me dissētire laudatorem meum. nō qr illi⁹ vtilitate moueor: sed qr eadē bona q̄ mihi in me placent, iocūdiora mihi sunt cum et alteri placent. Quodammō eī non ego laudor: cū de me sententia mea non laudat. qñquidem aut illa laudant que mihi displicent. aut illa ampli⁹ q̄ mihi minus placēt. Ergo ne de hoc incertus sū mei? Ecce in te veritas video non me laudibus meis propter me. sed propter primi vtilitatem moueri oportere. Et vtrū ita sit nescio. Min⁹ mihi in hac re notus sum ipe q̄ tu. ¶ Obsecro te deus meus et meipsum michi indica: vt confitear oraturis p me fratribus meis qd in me saucium cōperero. Iterū me diligenti⁹ interrogem. Si vtilitate proximi moueor in laudibus meis cur minus moueor: si quisq̄ alius iniuste vituperetur q̄ si ego? Cur ea cōtumelia magis mordeor q̄ in me q̄ q̄ in aliū eadē iniquitate coraȝ me iacitur? An et ego hoc nescio? Etiam ne id restat vt ipse me seducaȝ: et verū non faciā corā te in corde et lingua mea? Insaniā istam dñe longe fac a me: ne oleū peccatoris michi sit os meū: ad impinguandū caput meū. Egen⁹ et pauper ego sum: et melior in occulto gemitu displicens michi et querens miam tuaȝ donec reficiatur defectus meus: et perficiat vsq̧ in pacē quā nescit arrogantis oculus. Sermo autē ore pcedens: et facta q̄ innotescūt hoībus habēt tentationē pīculosissimā ab amore laudis: q̄ ad priuatā quandā excellentiaȝ contrahit emendicata suffragia: tentat et cuȝ a me in me arguit eoipso quo arguit. Et sepe homo de ipo vane glorie cōtēptu vani⁹ gloriat: ideoq̧ nō iam de ipso glorie contēptu gloriat. nō enī eā ptēnit cum gloriat. intus. Et iā intus est aliud in eodē genere tentationis malū quo inanescūt qui placent sibi de se. q̄uis aliis vel placeant vel displiceāt: nec placere affectēt ceteris. Sed sibi placētes multū tibi displicent. non tm̄ de non bonis q̄si bonis: verūetiam de bonis tuis quasi suis: aut etiā sicut de tuis sed tanq̄ ex meritis suis. aut etiā sicut ex tua gr̄a: sed non sua merita: non tamen socialiter gaudētes sed aliis inuidentes ea. In his omnibus atq̧ huiuscemodi periculis et laboribus vides tremorem cordis mei: et vulnera mea magis subinde a te sanari: q̄ mihi non infligi sentio. Vbi nō mecum ambulasti veritas docens quid caueā et quid appetam: cū ad te referrem inferiora visa mea que potui: teq̧ consulerem? ¶ Lustraui mundū foris sensu quo potui et attendi vitam corporis mei de me. sensusq̧ ipsos meos. Inde ingressus sum in recessus memorie mee multiplices

amplitudines. plenas miris modis copiarum innumerabilium: et consideraui et expaui: et nihil eorum discernere potui sine te: et nihil eorum esse te inueni. nec ego ipse inuentor qui peragraui omnia et distiguere et pro suis queque dignitatibus estimare conatus sum: excipiens alia nunciantibus sensibus et interrogans alia mecum commixta sentiens ipsosque nuncios dinoscens atque dinumerans. iamque in memoria elatis opibus alia pertractans alia recondens: alia eruens. Nec ego ipse cum hec agerem id est vis mea qua id agebam: nec ipsa eras tu: quia lux es tu permanens: quam de omnibus consulebam an essent: quid essent: quanti pendenda essent. Et audiebam dicentem ac iubentem: et sepe istud facio. Hoc me delectat et ab actionibus necessitatis quantum relaxari possum ad istam voluptatem refugio. Neque in his omnibus que percurro consulens te inuenio tutum locum anime mee nisi in te: quo colligantur sparsa mea. nec a te quicquam recedat ex me. Et aliquando intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus ad nescio quam dulcedinem que si perficiatur in me: nescio quid erit quod vita ista non erit. X Sed recido in hec erumnosis ponderibus: et resorbeor solitis et teneor: et multum fleo: sed multum teneor. Tantum consuetudinis sarcina digna est. Hic esse valeo nec volo. illic volo nec valeo. miser vtrobique. Ideoque consideraui languores peccatorum meorum in cupiditate triplici. et dexteram tuam inuocaui ad salutem meam. Vidi enim splendorem tuum corde saucio: et repercussus dixi. Quis illuc potest? Proiectus sum a facie oculorum tuorum. Tu es veritas super omnia presidens. At ego per auariciam meam non amittere te volui: sed volui tecum possidere mendacium. sicut nemo vult ita falsum dicere vt nesciat ipse quid verum sit. Itaque amisi te: quia non dignaris cum mendacio possideri. Quem inuenirem qui me reconciliaret tibi. An eundum mihi fuit ad angelos. Qua prece. Quibus sacramentis. Multi conantes ad te redire: neque per seipsos valentes sicut audio: tenteuerunt hec. et inciderunt in desiderium curiosarum visionum. et digni habiti sunt illusionibus. Elati enim te querebant doctrine fastu exerentes potius quam tundentes pectora: et adduxerunt sibi per similitudinem cordis sui conspirantes: et socias superbie sue potestates aeris huius a quibus per potencias magicas deciperentur: querentes mediatorem per quem purgarentur: et non erat. Diabolus enim erat transfigurans se in angelum lucis. Et multum illexit superbam carnem quod carneo corpore ipse non esset. Erant enim illi mortales et peccatores tu autem domine cui reconciliari superbe querebant immortalis et sine peccato. Y Mediator autem inter deum et homines oportebat vt haberet aliquid simile deo: aliquid simile hominibus: ne in vtroque hominibus similis longe esset a deo. aut in vtroque deo similis longe esset ab hominibus: atque ita mediator non esset. Fallax itaque ille mediator quo secreta iudicia tua superbia meretur illud: vnum cum hominibus habet. id est peccatum. aliud videri vult habere cum deo: vt quia carnis mortalitate non tegitur: pro immortali se ostentet. Sed quia stipendium peccati mors est: hoc habet commune cum hominibus vnde simul damnetur in mortem. Verax autem mediator: quem secreta tua misericordia demonstrasti humilibus. et misisti vt eius exemplo etiam ipsam discerent humilitatem: mediator ille dei et hominum homo christus iesus inter mortales peccatores et immortalem iustum apparuit: mortalis cum hominibus. iustus cum deo: vt quoniam stipendium iusticie vita et pax est. per iusticiam coniunctam deo euacuaret mortem iustificatorum impiorum. quam cum illis voluit habere communem. Hic demonstratus est antiquis sanctis: vt ita ipsi per fidem future passionis eius sicut nos per fidem preterite salui fierent. Inquantum enim homo intantum mediator. inquantum autem verbum non medius: quia equalis deo. et deus apud deum. et simul cum spiritusancto vnus deus. Quomodo nos amasti pater bone qui filio tuo vnico non pepercisti: sed pro nobis impiis tradidisti eum. Quomodo nos amasti pro quibus ille qui non rapi

nam arbitrat⁹ est ec equalis tibi: fact⁹ est subditus vsqȝ ad mortem crucis vn⁹ ille in mortuis liber: potestatem habẽs ponendi animam suam: et potestatem habens iterum sumẽdi eam. pro nobis tibi victor et victima: ꝛ ideo victor quia victima. pro nobis tibi sacerdos ꝛ sacrificium. ꝛ ideo sacerdos quia sacrificiuȝ faciẽs tibi nos de seruis filios. de te nascendo nobis seruiẽdo. Z

Merito michi spes valida in illo est: qꝺ sanabis omnes languores meos p eum qui sedet ad dexterã tuã: ꝛ te iterpellat pro nobis. Alioquin desperar ẽ. Multi enim ꝛ magni sunt iidez languores mei multi sũt ꝛ magni: sed amplior est medicina tua. Potuimus putare verbũ tuum remotum esse a coniunctione hominis ꝛ desperare de nobis: nisi caro fieret et habitaret in nobis. Cõterrit⁹ peccatis meis ꝛ mole miserie mee agitauerã in corde: meditatusqȝ fueram fugam in solitudinem: sed prohibuisti me ꝛ cõfirmasti me dicẽs. Ideo pro omnib⁹ christus mortuus est: vt qui viuunt iam nõ sibi viuant: sed ei qui pro ipsis mortu⁹ est. Ecce domine iacto in te curam meam vt viuam: et considerabo mirabilia de lege tua. Tu scis imperitiam meam et ĩfirmitatem meã: doce me ꝛ sana me. Ille tuus vnicus ĩ quo sunt omnes thesauri sapientie ꝛ scientie absconditi redemit me sanguine suo. Non calumniẽtur michi superbi: quoniam cogito p̄cium meum: ꝛ manduco et bibo ꝛ erogo: et paup cupio saturari ex eo inter illos qui edunt ꝛ saturantur ꝛ laudabunt dominum qui requirunt eum.

¶ Explicit liber decimus.

¶ Incipit vndecimus. A

Unquid domine cũ tua sit eternitas ignoras q̃ tibi dico: aut ad tempus vides qꝺ fit ĩ tẽpore? Cum ergo tibi tot rerũ narrationes digero? Nõ vtiqȝ vt p me noueris ea: sȝ affectũ meũ ex cito ĩ te: ꝛ eoꝝ q̃ hec legũt: vt dicam⁹ oẽs. magn⁹ dñs ꝛ laudabilis valde. Iã dixi ꝛ dicã amore amoris tui facio istud Nã ꝛ oram⁹ ꝛ tñ veritas ait Nouit pr̃ vr̃ q̃d vobis op⁹ sit pri⁹ q̃ petatis a deo. Affectũ ergo nr̃ȝ patefacim⁹ ĩ te cõfitẽdo tibi miserias nr̃as ꝛ mĩas tuas sup nos: vt libes nos oĩno qm̃ cepisti vt desinam⁹ eẽ miseri ĩ nobis ꝛ btificemr̃ ĩ te: qm̃ vocasti nos vt sim⁹ paupes spũ ꝛ mites ꝛ lugẽtes ꝛ esuriẽtes: ac sitiẽtes iusticiã ꝛ misericordes ꝛ mũdicordes et pacifici. Ecce narraui tibi multa q̃ potui ꝛ q̃ volui. qm̃ tu p̄or voluisti vt cõfiterer tibi dño deo meo: qm̃ bon⁹ es: qm̃ ĩ seculũ mĩa tua. Qñ aũt sufficio lĩgua calami enunciare oĩa hortamẽta tua: et oẽs terrores tuos ꝛ cõsolatiões ꝛ gubernationes q̃b⁹ me pduxisti p̄dicare verbuȝ tuũ: ꝛ sacr̃m tuũ dispẽsare pplo tuo. Et si sufficio hec enũciare ex ordĩe caro michi: valẽt stille tẽpoꝝ ꝛ olĩ iardesco meditari in lege tua: ꝛ ĩ ea tibi cõfiteri sciẽtiã ꝛ ĩperitiã meã p̄mordia illuĩationis tue: ꝛ reliq̃as tenebraꝝ meaꝝ: q̃usqȝ deuoreẽ a fortitudĩe ĩfirmitas. Et nolo in aliud defluãt horeq̃s inuenio liberas a necessitatib⁹ reficiẽdi corpis ꝛ ĩtẽtiõis animi: ꝛ seruitutis quã debem⁹ hoĩb⁹: ꝛ ꝛ quã nõ debem⁹: ꝛ tñ reddim⁹.

B Dñe de⁹ me⁹ intẽde orõni mee et mĩa tua exaudiat desideriũ meũ: qm̃ non mihi soli estuat: sȝ vsui vult esse fraterne charitati. ꝛ vides ĩ corde meo q̃ sic est: vt sacrificẽ tibi famulatũ cogitationis ꝛ lingue mee: ꝛ da qꝺ offeram tibi. Inops enĩ ꝛ pauper sum. tu diues ĩ omnes inuocantes te: qui securus curã nostri geris. Circũcide ab omni temeri

ta te ab omniq3 mendacio interiora ⁊ ex
teriora labia mea. Sit caste delicie mee
scripture tue. Nec fallar in eis: nec fal-
lam ex eis. Domine attende ⁊ miserere
domine deus meus: lux cecorū ⁊ virtus
infirmorū: statimq3 lux vidētiū ⁊ virtus
fortium: attēde animā meā: ⁊ audi cla-
mantē de ꝓfundo. Nam nisi adsint: ⁊ in
ꝓfūdo aures tue: quo ibim⁹ ⁊ clamabi-
mus? Tuus est dies: ⁊ tua est nox. Ad
nutum tuum momēta transuolant. Lar
gire inde spacium meditationibus no-
stris in abdita legis tue: neq3 aduersus
pulsantes claudas eā. Neq3 enī frustra
scribi voluisti tot paginarum opaca se-
creta. Aut non habent ille silue ceruos
suos recipientes se in eas: ⁊ resumētes
ambulantes et pascentes recumbentes
⁊ ruminantes. O dn̄e ꝑfice me ⁊ reuela
michi eas. Ecce vox tua gaudiū meum
vox tua sup affluētiā voluptatum. Da qđ
amo. Amo enī. Et hoc tu dedisti. Nec do
na tua deseras nec herbā tuā spnas sitiē
tē. Confitear tibi quicquid inuenero in li
bris tuis: ⁊ audiā vocē laudis: ⁊ te bibā
⁊ cōsiderē mirabilia de lege tua ab vsq3
principio in quo fecisti celū ⁊ terrā: vsq3
ad regnū tecū perpetuū sācte ciuitatis
tue. Domine miserere mei: ⁊ exaudi de
sideriū meū. Puto enī ꝙ non sit de ter
ra: non de auro ⁊ argento et lapidibus:
aut decoris vestibus: aut honorib⁹ ⁊ po
testatibus: aut voluptatibus carnis. ne
q3 de necessariis corpori ⁊ huic vite pe-
regrinationis nr̄e: q̄ oīa nobis apponūtur
q̄rētib⁹ regnū ⁊ iusticiā tuā. ¶
Uide dn̄e de⁹ meus vn̄ sit desideriū me
um. Narrauerūt michi iniusti delectatio
nes suas: sꝫ nō sicut lex tua dn̄e. Ecce vn̄
est desideriū meū. Uide pr̄ aspice ⁊ vide
⁊ approba: ⁊ placeat in cōspectu miseri
cordie tue inuenire me gratiā an̄ te: vt
aperiant̄ pulsāti mihi iteriora sermonū
tuoꝝ. Obsecro ꝑ dn̄m nr̄m iesum xp̄m
filiū tuū virū dextre tue filiū hoīs: quē
confirmasti tibi mediatorē tuum ⁊ nr̄m
ꝑ quē nos q̄sisti non querentes te: q̄sisti
aūt vt q̄reremus te: verbū tuū ꝑ qđ fe-
cisti oīa in quib⁹: et me vnicū tuū ꝑ quē
vocasti in adoptionē populū credentiū

in quo ⁊ me: ꝑ eum te obsecro qui sedet
ad dexterā tuā ⁊ te iterpellat pro nobis
in quo sunt oēs thesauri sapiētie ⁊ scien
tie absconditi. Ipm̄ quero ī libris tuis.
Moyses de illo scripsit. Hoc ipe ait. hoc
veritas ait. Audiā ⁊ intelligam quō in
principio fecisti celū ⁊ terrā. Scripsit
hoc moyses. scripsit ⁊ abijt: trāsiuit hīc
ad te. Neq3 enim nunc ante me est. Nā
si esset: tenerem eum: ⁊ rogarem eum: ⁊
ꝑ te obsecrarē vt mihi ista pāderet: ⁊ p̄
berē aures corporis mei sonis erūpēti-
bus ex ore eius. Et si hebrea voce loq̄-
ret̄: frustra pulsaret sensum meum nec ī
de mentem meam quicq̄ tangeret. Si
aūt latine: scirē q̄d diceret. Sed vn̄ sci-
rem an verum diceret? Q̄ si et hoc sci-
rem nū ⁊ ab illo scirē? Intus vtiq3 mihi
intus in domicilio cogitationis: nec he-
brea nec greca: nec latina: nec barbara
veritas sine oris et lingue organis: sine
strepitu syllabarum diceret: verum di-
cit: ⁊ ego statim certus cōfidēter illi ho-
mī tuo dicerē: verum dicis. Cū ergo il-
lum interrogare non possim: te quo ple-
nus vera dixit veritas rogo te deus me
us rogo parce peccatis meis: ⁊ qui illi
seruo tuo dedisti hec dicere da et michi
hec itelligere. Ecce sūt celū ⁊ terra: cla
mant ꝙ facta sint. Mutātur enī atq3 va
riant̄. Quicq̄d aūt factū nō est: et tn̄ est
non est in eo quicq̄ qđ an̄ non erat. qđ ē
mutari atq3 variari. D ¶ Cla
mant etiam ꝙ seipsa non fecerint: ideo
sumus quia facta sumus. Nō ergo era-
mus anteq̄ essemus vt fieri possemus a
nobis. Et vox dicentiū est ipa euidētia
Tu ergo domine fecisti ea qui pulcher
es: pulchra sunt enim: qui bonus es: bo
na sunt enim: qui es: sunt enim. Nec ita
pulchra sunt: nec ita bona sunt: nec ita
sunt: sicut tu cōditor eorum: cui compa-
rata nec pulchra sunt: nec bona sūt: nec
sunt. Scimus hec: gratias tibi. Et sci-
entia nostra scientie tue cōparata: igno
rantia est. In principio fecit deus celū
⁊ terram. Quomodo autē fecisti celum
⁊ terram? ⁊ q̄ machina tā grandis opa-
tiōis tue? Nō eī sicut hō artifex formās
corpus de corpore arbitratu anime va

lentis imponere vt cũq; speciẽ quã cernit in semetipsa interno oculo. Et vnde hoc valere nisi q: tu fecisti eam? Et ipo nit speciẽ iam existenti & habẽti vt esset velnti terre aut lapidi aut ligno aut auro: aut id genus rerũ cuilibet. Et vnde ista essent nisi tu fecisses ea? Tu fabrũ corpus: tu animum membris imperitãtem fecisti. tu materiã vnde facit aliq̃d tu ingeniũ quo artẽ capiat et videat intus quid faciat foris. tu sensum corporisquo interp̃te traijciat ab animo ad materiã id q̃d facit: & renũciet aĩo quid factũ sit: vt ille intus cõsulat presidentẽ sibi veritatẽ an bñ factũ sit. Te laudãt hec omĩa creatorẽ omniũ. Sed tu quo modo facis ea. Quõ fecisti deus celum et terrã? Nõ vtiq; in celo neq; in terra fecisti celũ & terram: neq; in aere aut in aquis: qm̃ & hec p̃tinent ad celũ & terrã neq; in vniuerso mundo fecisti vniuersum mundũ: q: non erat vbi fieret añq̃ fieret vt esset. nec manu tenebas aliq̃d vñ faceres celũ & terrã. Nam vnde tibi hoc q̃d tu nõ feceras vñ aliq̃d faceres. Quid enĩ est nisi q: tu es? Ergo dixisti et facta sunt: atq; ĩ verbo tuo fecisti ea. ¶ Sed quõ dixisti. Nunquid illo modo quo facta est vox de nube dicens hic est filius meus dilectus. Illa enim vox acta atq; transacta est: cepta et finita. Sonuerunt syllabe atq; transierunt secunda post primam: tertia post secundam: atq; inde ex ordine donec vltima post ceteras silentiumq; post vltimam. Unde claret atq; eminet quod creature motus expressit eam seruiens eterne voluntati tue ipse tẽporalis. Et hec ad tẽpus facta verba tua nũciauit auris exterior menti prudenti. cuius auris interior posita est ad eternũ verbũ tuũ. At illa cõparauit hec v̄ba tẽporailiter sonãtia cũ eterno in silentio verbo tuo. et dixit. Aliud est longe: longe aliud est. Hec longe infra me sunt: nec sunt: quia fugiunt & pretereunt. Verbũ autẽ dñi mei supra me manet in eternũ. Si ergo verbis sonantib⁹ & pretereuntibus dixisti vt fieret celũ & terra: atq; ita fecisti celum & terram. erat iam creatura corporalis ante celũ & terrã. cui⁹ motibus tp̃alibus tẽporaliter vox illa percurret Nullũ autẽ corpus ante celũ & terram. Aut si erat: id certe sine transitoria voce feceras: vñ transitoriã vocẽ faceres qua diceres vt fieret celũ & t̃ra? Quicquid enĩ illud esset: vnde talis vox fieret: nisi abs te factũ esset: oĩno non esset Ut ergo fieret corpus vnde ista verba fierent: quo v̄bo a te dictum est. Uocas itaq; nos ad intelligendum verbũ deũ apud te deũ: q̃d sempiterne dicit̃: & eo sempiterne dicuntur oĩa. Neq; enĩ finitur q̃d dicebat̃. & dicitur aliud vt possint dici omĩa: sed simul ac sempiterne oĩa. Alioq̃n iam tẽpus & mutatio: & non v̄a eternitas nec vera imortalitas. ¶

Hoc noui deus meus & grãs ago. Noui ɔfiteor tibi dñe mecũq; nouit & benedicit te quisquis ingrat⁹ non est certe veritati. Nouimus dñe nouimus: qm̃ inq̃tũ quicq̃d nõ est q̃d erat & est quod non erat: intantũ morit̃ & oritur. Nõ ergo quicq̃ verbi tui cedit atq; succedit: qm̃ vere immortale atq; eternũ est. Et ideo verbo tibi coeterno: simul & sempiterne dicis omĩa q̃ dicis. & fit q̃cquid dicis vt fiat. Nec aliter q̃ dicendo facis nec tñ & simul & sempiterna fiunt omĩa q̃ dicendo facis. Cur queso te dñe deus me⁹: vtcũq; video. sed quõ id eloquar nescio: nisi q: omne q̃d esse incipit & esse desinit. tunc esse incipit & tunc desinit: qñ debuisse incip̃e vel desinere in eterna rõe cognoscit̃ vbi nec incipit aliquid nec desinit. Ipm̃ ẽ v̄bum tuum: quod & principium ẽ: qui & loquit̃ nobis. Sic ĩ euãgelio p̱ carnẽ ait: & hoc insonuit foris auribus hoĩm vt crederet̃: & intus quereret̃ & inueniret̃ in eterna veritate vbi oẽs discipulos bonus et solus magister docet. Ibi audio dñe vocẽ tuam dicentẽ michi. qm̃ ille loquitur nobis q̃ docet nos. Qui aũt non docet nos etiã si loquit̃ non nobis loquit̃. Quis porro nos docet nisi stabilis veritas. Quia et p̱ creaturã mutabilem nõ admouemur ad veritatem stabilem ducimur. vbi vere discimus cum stamus & audimus eũ et gaudio gaudemus propter vocem

sponsi. reddētes nos vñ sum⁹. Et ideo pricipiū: qr nisi maneret cum errarem⁹ nō esset quo rediremus. Cum aūt redimus ab errore: cognoscendo vtiqꝫ redimus. Ut autez cognoscam⁹ docet nos: qr principiū est et loquit̄ nobis. In hoc principio deus fecisti celum ꝛ terraz in verbo tuo/ in filio tuo / in virtute tua/ ī sapientia tua/ in veritate tua: miro mō dicens. ꝛ miro modo faciens. Quis cōprehendet? Quis enarrabit? Quis est illud quod interlucet mihi. et percutit cor meū sine lesione. ꝛ inhorresco ꝛ inardesco? B Inhorresco inq̄tum dissimilis ei sum: inardesco inq̄tū similis ei sum. Sapientia ipsa est q̄ interlucet mihi discindēs nubilū meum quod me rursus cooperit deficiente ab ea caligine atqꝫ aggere penarū mearum. qm̄ sic infirmatus est in egestate vigor meus: vt non sufferā bonū meū donec tu dñe q̄ propicius factus es omnib⁹ iniquitatibus meis etiaz sanes omēs languores meos. qr ꝛ redimes de corruptione vitam meā ꝛ coronabis me ī miseratione et misericordia ꝛ satiabis in bonis desiderium meū: quoniā renouabit̄ iuuentus mea sicut aquile. Sepe enī salui facti sum⁹: ꝛ promissa tua ꝑ patientiā expectam⁹. Audiat te intus sermocinantem qui potest. Ego fidēter ex oraculo tuo clamabo. Quam magnificata sunt opera tua dñe. oīa in sapientia fecisti. et illa principium. ꝛ in eo principio fecisti celum ꝛ terrā. Nōne ecce pleni sunt vetustatis sue qui nobis dicunt. Quid faciebat deus añq̄ faceret celū ꝛ terraz? Si enī vacabat inquiunt et non operabatur aliquid: cur non sic sp et deinceps. quemadmodū retro semper cessauit ab opere. Si enī vllus motus in deo nou⁹ extitit. ꝛ voluntas noua vt cōderet creaturam quā nunq̄ ante cōdiderat: quō ī im vera eternitas vbi oritur voluntas q̄ non erat. Neqꝫ enī voluntas dei creatura est: sed añ creaturam: qr non crearetur aliq̄d nisi creatoris voluntas precederet. Ad ipaz ergo dei substātiā ptinet voluntas ei⁹. Q. si exortū est aliq̄d in dei suba qð pri⁹ nō erat: nō veraciter dicit̄ eterna illa substātia. Si aūt voluntas dei sempit̄na erat: vt esset creatura: cur non sempiterna creatura? Qui hec dicunt nondum te intelligunt. O sapīa dei. lux mentiū: nondum ītelligunt quō fiant que ꝑ te atqꝫ in te fiunt: ꝛ conātur eterna sape: sz adhuc in preteritis ꝛ futuris rerū motib⁹ cor eoꝝ volitat ꝛ adhuc vanū est. D Quis tenebit illō ꝛ figet illud in pabulū stet: ꝛ paululum rapiat splendorē semꝑ stantis eternitatis: ꝛ comparet cū tpibus nunq̄ stantibus: ꝛ videat esse incōparabilē: ꝛ videat longū tēpus nisi ex multis ꝓtereūtibus motibus qui simul extendi non pñt longū nō fieri. non aūt preterire quicq̄ in eterno: sed totū esse pñs. nullu3 vero tēpus totū esse pñs. ꝛ videat omne preteritū ꝓpelli ex futuro. ꝛ omne futurū ex preterito consequi: ꝛ omne preteritū ac futurū ab eo qð semꝑ est pñs creari ꝛ excurrere? Quis tenebit cor hoīs vt stet et videat quō stans dictet futura et ꝓterita tēpora: nec futura nec preterita eternitas? Nunquid manus mea valet hoc. aut manus oris mei ꝑ loquelas agit tam grandē rem? Ecce rñdeo dicēti q̄d faciebat de⁹ anteq̄ faceret celum ꝛ terrā. rñdeo non illud qð quidā respondisse ꝑhibet̄ ilocaliter eludens q̄stionis violentiā. Alta inquit scrutantib⁹ gehēnas parabat. Aliud est videre: aliud ridere. Hec nō respondeo. libentius enī responderē nescio qð nescio: q̄ illud vnde irridetur qui alta interrogauit: ꝛ laudatur qui falsa respondit. Sed dico te deus noster oīs creature creatorem: ꝛ si celi ꝛ terre nomine omnis creatura intelligit̄ audacter dico. anteq̄ faceret deus celū ꝛ terrā non faciebat aliquid. Si enī faciebat: quid nisi creaturam faciebat? Et vtinā sic sciā quicq̄d vtiliter scire cupio. quēadmodum scio q̄ nulla fiebat creatura anteq̄ fieret vlla creatura. Aut si cuiusq̄ volatilis sensus vagat̄ ꝑ imagines retro tēporū: ꝛ te deum oīpotentē ꝛ oīcreantē et oītenentē: celi ꝛ terre artificem: ab opere tanto anteq̄ id faceres ꝑ innumerabilia secula cessasse mirat̄. euigilet atqꝫ attendat: quia

falsa miratur. Nam vnde poterat innumerabilia secula preterire que ipse nõ feceras: cum scis omniũ seculoꝝ auctor et conditor? Aut que tẽpora fuissẽt que abs te condita nõ essẽt? Aut quomodo p̃terissẽt si nunq̃ fuissẽt? Cum ergo sis operator omnium tẽporum si fuit aliq̃d tẽpus anteq̃ faceres celum ⁊ terrã: cur dr̃ q̃ ob ope cessabas? Idipm̃ enĩ tẽp⁹ tu feceras nec p̃terire potuerũt tpa anteq̃ faceres tpa. I Si aũt añ celũ ⁊ terrã nullũ erat tẽpus: cur q̃ritur q̃d tũc faciebas? Non enĩ erat tunc vbi nõ erat tẽp⁹. nec tu tpe tpa p̃cedis: alioq̃n nõ oĩa tẽpora p̃cederes. Sed p̃cedis oĩa tpa p̃terita. celsitud ne sẽper p̃sentis eternitatis: ⁊ supas oĩa futura: quia ⁊ illa futura sunt ⁊ cũ venerint preterita erunt. tu autẽ idẽ ipse es: et anni tui non deficient. Anni tui nec eunt nec veniunt. isti enim nostri ⁊ eunt ⁊ veniũt vt omnes veniãt. Anni tui omnes simul stant: quoniam stant. nec euntes a venientibus excludunt̃: q̃r non transeunt. Isti autem nostri omes erũt: cũ oẽs nõ erũt Anni tui dies vnus: ⁊ dies tu⁹ nõ quotidie sꝫ hodie: q̃r hodiernus tuus non cedit crastino: neq̃ enim succedit hesterno. Hodiern⁹ tu⁹ eternitas: ideo coeternũ genuisti: cui dixisti. ego hodie genui te. omnia tpa tu fecisti: ⁊ añ omnia tpa tu es. nec aliquo tpe nõ erat tp̃s Nullo ergo tpe nõ feceras aliquid: quia ipsum tẽpus tu feceras: ⁊ nulla tẽpora tibi coeterna sũt: q̃r tu p̃manes At illa si p̃manerẽt nõ essent tpa. Quid est enĩ tẽpus Quis hoc facile breuiterq̃ explicauerit? Quis hoc ad verbũ de illo proferẽdum vel cogitatione cõp̃hẽderit? Quid aũt familiarius ⁊ notius in loquẽdo cõmemoramus q̃ tẽpus? Et intelligimus vtiq̃ cum id loq̃mur. intelligimus etiã cum alio loquente id audimus. Quid est ergo tẽpus? Si nemo ex me q̃rat scio si querenti explicare velim nescio. Fidẽter tamẽ dico scire me: quod si nichil p̃teriret nõ esset preteritũ tẽp⁹. ⁊ si nihil adueniret non esset futurum tempus: ⁊ si nichil esset nõ esset p̃ns tp̃s Duo ergo illa tẽpora preteritũ ⁊ futurum quõ sũt quando ⁊ preteritũ iã nõ est: ⁊ futurum nondum est? Presens aũt si sẽp esset p̃sens nec ĩ p̃teritũ trãsiret: iã nõ esset tp̃s sꝫ eternitas. II Si ergo presens vt tẽp⁹ sit ideo fit q̃r in preteritum transit. quomodo ⁊ hoc esse dicim⁹ cui causa vt sit illa est quia nõ erit: vt scilicet nõ vere dicam⁹ tẽp⁹ esse nisi quia tendit ĩ nõ esse? Et tamẽ dicim⁹ longuꝫ tẽpus ⁊ breue tẽpus: neq̃ hoc nisi de p̃terito aut futuro dicimus. Preterituꝫ tempus longũ verbi gratia vocam⁹ ante cẽtum annos: futurum itidẽ longum post cẽtum annos. Breue aũt preteritũ sicut putta dicim⁹ ante decẽ dies: et breue futurum post decẽ dies. Sed quo pacto longum est aut breue quod non est? Preteritũ enim iam non est: ⁊ futuruꝫ nondum est. Non ita dicamus longum est: sed dicam⁹ de preterito: longum fuit: ⁊ de futuro longum erit. Domine deus meus lux mea nõne ⁊ hic veritas tua deridebit hominẽ? Q̃ enim lõgum fuit p̃teritum tẽpus cum iam esset p̃teritum longũ fuit: an cũ adhuc p̃sens esset Tunc enim poterat esse longũ quando erat quod esset longũ. Preteritũ vero iam non erat vnde nec lõgũ esse poterat quod omnino nõ erat. Nõ ergo dicam⁹ longum fuit preteritum tẽpus: neq̃ enĩ inueniemus quid fuerit longũ quando ex quo p̃teritũ est nõ est. Sꝫ dicam⁹ longum fuit illud p̃sens tp̃s: q̃r cũ presens esset longum erat. Nondum enim p̃terierat vt nondum esset: ⁊ ideo erat q̃d lõgũ eẽ posset Postea xo q̃ p̃terijt simul et lõgũ esse destitit quod esse destitit Videamus ergo o aĩa humana vtrũ ⁊ p̃ns tp̃s possit esse lõgũ. Datum .n. tibi ẽ sentire moras atq̃ metiri. Quid respondebis michi? An cẽtum anni p̃ntes longũ tp̃s ẽ. Uide prius vtrũ possint p̃sẽtes eẽ centũ anni. Si .n. p̃mus eorum annus agit̃ ip̃e p̃ns ẽ: nonaginta vero ⁊ nouẽ futuri sunt: ⁊ iõ nondum sunt. L Si aũt secundus annus agit̃: iam vnus est p̃terit⁹: alter p̃ñs: ceteri futuri. Atq̃ ita est medioꝝ quẽlꝫ cẽtenariũ huius numeri annũ p̃ñtẽ posuerim⁹: ante illuꝫ p̃citi erũt post illũ futuri. Quocirca cẽ=

tum anni p̄sētes esse nō potuerūt. Uide saltem vtrum qui agit vnus ipse sit presens: te eius enim si primus agitur mensis futuri sunt ceteri. Si secund⁹. iam & prim⁹ preteriit & reliq̄ nōdū sunt. Ergo nec annus q̄ agit totus est presens. Et si non totus est presens: non est ann⁹ p̄sens. Duodecim enim mēses annus est Quoꝝ quilibet vnus mēsis q̄ agit ipse presēs est. ceteri autē p̄teriti aut futuri Quāq̄ neqꝫ mēsis q̄ agit presens est: sꝫ vnus dies. Si primus: futuris cet. s. si nouissimus: p̄teritis ceteris. si mediorum quilibet īter preteritos & futuros. Ecce p̄ns tempus quod solum inueniebamus longum appellandū. vix ad vnius diei spacium cantractuū est. Sed discutiamus etiam ipsum: quia nec vnus dis tot⁹ est p̄ns. Nocturnis eīn et diurnis horis oīb⁹ vigītiq̄ttuor explet Quarū p̄ma ceteras futuras hꝫ: nouissima p̄titas aliqua vero īteriectarū āte se p̄teritas post se futuras. Et ipsa vna hora fugitiuis particulis agitat. Quicq̄d eius auolauit p̄teritū ē. Quicq̄d ei restat futurum. Si quid intelligitur tp̄is quod in nullas iam vel in minutissimas momentorum partes diuidi possit. id solū est quod presens dicat. Quod tñ ita raptim a futuro in preteritū trāsuolat: vt nulla morula extendat. Nam si extenditur diuiditur in preteritum et futurum Presens autem nullum habet spaciū. Ubi est ergo tēp⁹ quod longū dicamus An futuꝝ? Non q̄dē dicim⁹ lōgū est. qꝛ nondū est qd̄ lōgū sit sꝫ dicim⁹ lōgū erit Qñ igit erit? M Si enim & tunc cū adhuc futurū erit. nō erit longū qꝛ q̄d sit lōgū nōdū erit. Si aūt tunc erit longū cū ex futuro: qd̄ nōdū est: esse iam cepit: & presēs factū erit vt possit esse quod longum sit. tam supioꝛib⁹ vocibus clamat p̄ns tēpus lōgū se esse non posse. Et tamē dn̄e sentim⁹ īterualla tēpoꝝ: & cōparam⁹ sibimet: & dicim⁹ alia longiora: & alia breuiora. Metimur etiam q̄to sit breuius aut longius illud tēpus q̄ illud. & respondemus duplum esse hoc vel triplum: illud autem simplū au tantum hoc esse q̄tum illud. Sed p̄tereūtia metimur tēpora cū sētiēdo metimur. Preterita vero q̄ iam non sunt: aut futura q̄ nondum sūt q̄s metiri pōt Nisi forte audebit q̄s dicere metiri posse qd̄ non est Cum ergo preterit temp⁹ sentiri & metiri potest. cum autem p̄terierit qm̄ non est non pōt. Quero pat nō affirmo: deus meus preside michi et rege me. Quisnam est qui dicat michi nō esse tria tēpora: sicut pueri didicim⁹ pueros qꝫ docuimus: preteritum presens & futurum: sed tantum presens: quoniam illo duo nō sunt? An et ipsa sunt? sed ex aliquo procedit occulto cum ex futuro fit p̄ns & in aliqd̄ recedit occultum cū ex p̄nti fit preteritū? Nā vbi ea viderūt qui futura cecinerunt si nondum sunt? Neqꝫ enim potest videri id qd̄ non est. Et qui narrant p̄terita nō vtiqꝫ v̄ba narrarēt: si animo illa non cernerent. Que si nulla essent: cerni omnino non possent Sūt ergo & futura & p̄terita Sine me domine amplius querere. spes mea nō cōturbet intentio mea. N Si enim sunt futura & p̄terita: volo scire vbi sint. Quod si nondum valeo: scio tñ vbicunqꝫ sunt. non ibi ea futura esse aut p̄terita sed presentia. Nam si et ibi futura sunt nondum ibi sunt. Si & ibi p̄terita sunt: iam non ibi sunt. Ubicunqꝫ ergo sunt quecunqꝫ sunt: non sunt nisi p̄sentia: q̄q̄ preterita cum vera narrant ex memoria p̄feruntur: nō res ip̄e q̄ preterierunt: sꝫ v̄ba cō cepta ex imaginib⁹ eaꝝ: que in aīo velut vestigia p sēsus p̄tereūdo fixert Puericia q̄ppe mea que iam nō est. in tp̄e p̄terito est qd̄ iam non est. Imaginem v̄o eius cum eam recolo & narro in p̄nti tp̄e ītueor. quia est adhuc ī memoria mea. Utrū simul sit causa etiā p̄dicandoꝝ futuroꝝ. vt rerum q̄ nondū sunt iā existentes p̄sentat imagines confiteor deus meus nescio. Illud sane scio: nos plerumqꝫ premeditari futuras actiones nostras eamqꝫ premeditationem esse presentem. actionem autem quam premeditamur nondum esse qꝛ futura ē. Quā cū agressi fuerim⁹: et qd̄ p̄meditabamur agē cepim⁹ tūc erit illa actio: qꝛ tūc non futura sed presens

erit. Quoquomõ se ita habeat archana presentia futurorũ: videri nisi quod est non potest. Qđ aũt iã ẽ. nõ futurum sed presens est. Cũ ergo videri dicuntur futura. non ipsa q̃ nondum sunt. id est que futura sunt. sed eorũ cause vel signa forsitan videntur que iam sunt. Ideo non futura sed presentia sunt iam videntibus ex quibus futura predicãtur animo concepta. Que rursus conceptiones iã sũt et eas presentes apud se intuẽtur qui illa predicunt. Loquatur mihi aliquod exemplum tanta rerum numerositas. Intueor auroram orituram solem pronuncio quod ĩtueor p̃sens est quod p̃nũcio futurũ Q Nõ sol futurus qui iam est sed ortus eius q̃ nõdũ est. Tñ etiã ortum ipsum nisi animo imaginarer sicut modo cum id loquor: non eum possem p̃dicere. Sed nec illa aurora quam in celo video solis ortus est q̃uis eum precedat nec illa imaginatio in animo meo. que duo presentia cernũtur: vt futurus ille ante dicatur. Futura ergo nondum sunt. Et si nõdum sunt: nõ sunt. Et si nõ sunt videri omnino nõ possunt. sed predici possunt ex presentibus que iam sũt et videntur. Tu itaq; regnator creature tue quis est modus quo doces animas ea que futura sunt? Docuisti enim prophetas tuos. Quis nam ille modus est quo doces futuras cui futurum quicq̃ nõ ẽ vel potius de futuris doces presentia? Nam quod non est. nec doceri vtiq; potest. Nimis longe est modus iste ab acie mea: Inualuit ex me: nõ potero ad illũ potero autẽ ex te: cum dederis tu dulce lumẽ occultorum oculorum meorum. Quod aũt nunc liquet et claret nec futura sunt nec preterita. Nec proprie dicitur tempora sunt tria. preteritum: presens et futurũ. Sed fortasse proprie diceretur. tempora sunt tria. presens de preteritis presens de presentibus. presens de futuris Sunt enim hec in anima tria. quedam. et alibi ea non video. Presens de preteritis memoria. presens de presentibus contuitus: presens de futuris expectatio. Si hec permittimur dicere: tria tempora video. fateorq; tria sunt. Dicatur etiam tempora sunt tria. preteritum: presẽs et futurũ. sicut abutitur consuetudo. Dicatur. Ecce non curo nec resisto nec reprehendo dum tamẽ intelligatur quod dicitur. neq; id quod futurum est esse iam. neq; id quod preteritum est Pauca sunt enim q̃ proprie loquimur: plura non proprie. sed agnoscitur q̃d velimus. Dixi ergo pauloante q̃ pretereuntia tẽpora metimur: vt possimus dicere duplũ esse hoc temporis ad illud simplum. aut tãtũ hoc quantũ illud: et si q̃d aliud de partibus tẽporum possimus renũciare metiendo. P Quocirca vt dicebã preterẽtia metimur tẽpora Et si quis mihi dicat. vnde scis: respondeam. scio quia metimur: nec metiri que non sunt possumus. et non sunt preterita vel futura. Presens vero tempus quomodo metimur: quãdo non habet spaciũ? Metitur ergo cum preterit cũ autem preterierit non metitur. Quid enim metiatur non erit. Sed vnde et qua et quo preterit cum metitur. Unde nisi ex futuro? qua nisi p̃ presens? quo nisi in preteritum? Ex illo ergo quod nondum est. per illud quod spacio caret: in illud quod iam non est. Quid autem metimur nisi tempus ĩ aliquo spacio? Neq; enim dicimus simpla et dupla et tripla et equalia. et si quid hoc modo in tempore dicimus nisi inter spacia tẽporum. In quo ergo spacio metimur tempus preteriens? Utrũ in futuro vnde preterit? Sed qđ nondum est nõ metitur. An in presenti qua preterit? Sed nullum spaciũ nõ metimur. An ĩ preterito quo preterit/ Sed quod iam non est nõ metimur. Exarsit animus meus nosse istud implicatissimũ enigma. Noli claudere domine deus meus bone pater. p̃ christũ obsecro noli claudere desiderio meo ista et vsitata et abdita quo minus in ea penetret. et dilucescant allucente misericordia tua domine. Quem percũctabor de his/ Et cui fructuosius confitebor imperitiam meam nisi tibi cui nõ sunt molesta studia mea. flammantia vehementer in scripturas tuas.

Q Da qđ amo: amo enim. et hoc tu dedisti. Da pater q̃ vere nosti data bo

na dare filiis tuis. Da quoniam suscepi cognoscere te. et labor est ante me donec aperias. Per christum obsecro in nomine eius sancti sanctorum nemo mihi obstrepat. Et ego credidi: propter quod et loquor. Hec est spes mea ad hanc viuo vt contempler delectationes domini. Ecce veteres posuisti dies meos et transeunt. et quomodo nescio. Et dicimus tempus et tempus. tempora et tempora. Quamdiu dixit hoc ille quamdiu fecit hoc ille. et quam longo tempore illud non vidi. et duplum temporis habet hec syllaba ad illam simplam breuem. Dicimus hec: et audimus hec: et intelligimus. Manifestissima et vsitatissima sunt: et eadem rursus nimis latent: et noua est inuentio eorum. Audiui a quodam homine docto. quod solis ac lune ac siderum motus ipsa sint tempora et non animi. Cur enim non potius omnium corporum motus sint tempora? An vero si cessarent celi lumina et moueretur rota figuli: non esset tempus quo metiremur eos giros. et diceremus aut equalibus morulis agi aut si alias tardius. alias velocius moueretur. alios magis diuturnos esse: alios minus. Aut cum hoc diceremus non et nos in tempore loqueremur. aut essent in verbis nostris alie longe syllabe alie breues nisi quia ille longiore tempore sonuissent iste breuiore? Deus dona hominibus videre in paruo communes noticias rerum paruarum atque magnarum. Sunt et sidera et luminaria celi in signis et in temporibus et in annis et in diebus. Sunt vero: sed nec ego dixerim circuitum illius ligneole rote diem esse: nec tamen ideo tempus non esse ille dixerit. Ego scire cupio vim naturamque temporis quo metimur corporum motus. et dicimus illum motum verbi gratia tempore duplo esse diuturniorem quam istum. Nam quero quoniam dies dicitur non tantum morula solis super terram secundum quod aliud est dies aliud nox: sed etiam totus eius circuitus ab oriente vsque ad orientem: secundum quod dicimus tot dies transierunt. Cum suis enim noctibus dicuntur tot dies nec extra reputantur spacia noctium. Quoniam ergo dies expletur motu solis atque circuitu ab oriente vsque ad orientem quero vtrum motus ipse sit dies an mora ipsa quanta peragitur. an vtrumque.

R Si enim primum dies esset. dies ergo esset etiam si tanto spacio temporis sol cursum illum peregisset. quantum est hore vnius. Si secundum. non ergo esset dies si ab ortu solis vsque in ortum alterum tam breuis mora esset quam est hore vnius. Sed vicies et quater circuiret sol vt expleret diem. Si vtrumque nec ille appellaretur dies si hore spacio sol totum suum girum circuiret. nec illa si sole cessante tantum temporis preteriret quanto peragere sol totum ambitum de mane in mane assolet. Non itaque nunc queram quid sit illud quod vocatur dies: sed quid sit tempus quo metientes solis circuitum diceremus eum dimidio spacio temporis peractum minus quam solet: si tanto spacio temporis peractus esset quanto peraguntur hore duodecim. Et vtrumque tempus comparantes diceremus illud simplum hoc duplum. etiam si aliquando illo simplo aliquando isto duplo sol ab oriente vsque ab orientem circuiret. Nemo ergo michi dicat celestium corporeum motus esse tempora. quia et cuiusdam voto cum sol stetisset vt victor iosue prelium perageret sol stabat sed tempus ibat. Per suum quippe spacium temporis quod ei sufficeret. illa pugna gesta atque finita est. S Video igitur tempus quandam esse distensionem. Sed an video an videre michi videor? Tu demonstrabis lux veritas. Iubes vt approbem si quis dicat tempus esse motum corporis? Non iubes. Nam corpus nullum nisi in tempore moueri audio. Tu dicis. Ipsum autem corporis motum tempus esse non audio. Non tu dicis. Cum enim mouetur corpus tempore metior quamdiu moueatur ex quo moueri incipit donec desinat. Et si non vidi ex quo cepit et perseuerat moueri vt non videam cum desinit: non valeo metiri nisi forte ex quo videre incipio donec desinam. Quod si diu video tantummodo longum tempus esse renuncio. non autem quantum sit: quia et quantum cum dicimus collatione dicimus velut tantum hoc quantum illud. aut duplum hoc ad illud: et si quid aliud isto modo. Si autem notare potuerimus locorum

spacia vnde ⁊ quo veniat corpus quod mouetur: vel partes eius si tanꝙ in. torno mouetur. possumus dicere ꝙtum sit tēporis ex quo ab illo loco vsqꝫ ad illum locum motus corporis vel partis eius effectus est. Cum itaqꝫ aliud sit motus corporis: aliud quo metimur ꝙ diu sit: quis non sentiat quid horum potius tēpus dicendū sit? Nam ⁊ si varie corpus aliqñ mouetur: aliqñ stat: non solum motum eius sed etiam statum tēpore metimur. ⁊ dicimus tm̄ stetit ꝙtum motum est. aut duplo vel triplo stetit ad id qđ motum est. ⁊ si quid aliud nostra dimensio siue comprehēderit siue existimauerit vt dici solet plus minus. Non est ergo tp̄s corporis motus. Et confiteor tibi dn̄e ignorare me adhuc quid sit tempus. ⁊ rursus cōfiteor tibi dn̄e scire me in tempore ista dicere. et diu me iam loqui de tp̄e. atqꝫ idipsum diu non esse nisi morā tp̄is. Quō igit̄ hoc scio: qñ quid sit tempus nescio? An forte nescio quēadmodum dicam qđ scio? Hei mihi qui nescio saltē quid nesciam. Ecce deꝰ meus coram te: q2 nō mētior: sicut loquor ita est cor meum. Tu illuminabis lucernam meā dn̄e deus meus: illumina tenebras meas. Nōne tibi confitetur anima mea confessione veridica metiri me tempora? Ita ne deus meus metior? Et qđ metiar nescio? Metior motum corporis in tempore. item ipsum tempus non metior? An vero corporis motum metirer ꝙ diu sit ⁊ ꝙ diu hinc illuc perueniat nisi tempus in quo mouetur metirer.

¶ Ipsum ergo tempus vnde metior. An tp̄e breuiore metimur lōgius: sicut spacio cubiti spacium trāstri. Sic enī videmur spacio breuis syllabe metiri spaciū longe syllabe. atqꝫ id duplum dicere. Ita metimur spacia carminum spacijs versuum: ⁊ spacia versuum spacijs pedum. ⁊ spacia pedum spacijs syllabarum. ⁊ spacia lōgarum spacijs breuium non in paginis. Nam eo modo loca metimur: non tēpora. Sed cū voces ꝓnunciādo transeunt: ⁊ dicimus longū carmen est: nam tot versibus cōtexitur lōgi versus: nam tot pedibus ꝯstāt lōgi pedes: nā tot syllabis tenduntur. longa syllaba: nā dupla est ad breuē. Sed nec ꝙ ita cōprehēditur certa mensura tp̄is: qñquidem fieri pōt vt ampliori spacio tp̄is ꝑsonet versus breuior si productiꝰ ꝓnuncietur ꝙ longior si correptius. Ita carmen. ita pes. ita syllaba. Inde mihi visum est nichil esse aliud tp̄s ꝙ distentionē. sꝫ cuiꝰ rei nescio: ⁊ mirum si nō ipsius animi. Quid enim metior obsecro deus meus ⁊ dico. aut inde finite longius est hoc tp̄s ꝙ illud. aut etiam definite duplū est hoc ad illud. Tēpus metior scio. Sed non metior futurū: q2 nōdum est. Sed non metior presens: quia nullo spacio tendit̄. Non metior preteritum q2 iā nō est. Quid ergo metior? An pretereūtia tēpora nō preterita. Sic enī dixerā. Insiste aīe meus: ⁊ attēde te fortiter. Deus adiutor noster ipe fecit nos ⁊ nō ipsi nos. Attēde vbi albescit veritas Ecce puta vox corporis incipit sonare ⁊ sonat ⁊ adhuc sonat. et ecce desinit. iam qꝫ silentium est. et vox illa preterita est: et non est iam vox. Futura erat anteꝙ sonaret. ⁊ non poterat metiri. quia nondum erat. ⁊ nunc non pōt q2 iaꝫ non est. Tunc ergo poterat cū sonabat. q2 tunc erat q̄ metiri posset. Sed ⁊ tunc non stabat ibat enī ⁊ p̄teribat. An iđ magis poterat. Preteriens enī tenebat̄ in aliqđ spacium tēporis quo metiri posset qm̄ presens nullū habet spaciū. Si ergo tūc poterat: ecce puta altera cepit sonare ⁊ adhuc sonat: continuato tenore sine vlla distinctione. metiamur eā dum sonat Cum enī sonare cessauerit: iā preterita erit: ⁊ non erit que possit metiri. Metiamur plane ⁊ dicamꝰ quanta sit. ¶ Sed adhuc sonat: nec metiri potest nisi ab initio sui quo sonare cepit vsqꝫ ad finē quo desinit. Ipsum quippe interuallum metimur ab aliquo īitio vsqꝫ ad aliquem finē. Quapropter vox que nōduꝫ finita est metiri non pōt. vt dicat̄ ꝙ longa vel breuis sit. nec dici aut eq̄lis alicui aut ad aliquā simpla vel dupla vł qđ aliud. Cū aūt finita fuerit iam non erit. Quo pacto igitur metiri poterit Et metimur tamē tempora. nec ea que nōduꝫ

sunt: nec ea que iam nō sunt. nec ea que
nulla mora extēdunt. nec ea que termi=
nos non habent. Nec futura ergo. nec
preterita nec presentia : nec pretereun=
tia tp̄a metimur : ⁊ metimur tñ tempo=
ra. Deus creator omniū. Uersus iste octo
syllabarum breuibus ⁊ longis alternat
syllabis. Quatuor itaq̄ breues. prima
tertia/ quīta/ septima simple sunt ad q̄=
tuor longas scd̄m quartam/ sextā/ octa
uam. He singule ad illas singulas du=
plum habēt tēporis. pronuncio ⁊ renun
cio. ⁊ ita est quantum sentit sensu mani=
festo. Quantum sensus manifestus est
breui syllaba lōgam metior : eamq̄ sen=
tio habere bis tm̄. Sed cum altera post
alterā sonat: si prior breuis: longa poste
rior: quō tenebo breuem: ⁊ quō eam lon
gam metiens applicabo: vt inueniā qđ
bis tm̄ habeat. quandoquidē longa so=
nare non incipit nisi breuis sonare desti
terit. Ipsam quoq̄ longā non presentē
metior: qn̄ nisi finitā nō metior. Ei⁹ aūt
finitio preteritio ē. Quid ergo est quod
metiar. Ubi est quam metior breuis.
Ubi est lōga quā metior. Ambe sonue=
rūt/ auolauerūt/ preterierūt. iā nō sunt
et ego metior. Fidenterq̄ rn̄deo qn̄ ex=
ercitato sensu fidit illam simplā esse. il=
lam duplam in spacio. s. tp̄is. Neq̄ hoc
possum nisi quia preterierunt/ et finite
sunt. Non ergo ipsas que iā nō sunt. sed
aliquid ī memoria mea metior qđ īfixū
manet. X In te anime meus tem
pora metior. noli mihi obstrepere quod
est. noli tibi obstrepere turbis affectio=
num tuarū. In te inq̄ tp̄a metior. affe=
ctionē quā res pretereūtes in te faciūt
⁊ cū ille preterierint manet. Ipsam me
tior presentē: non eas que preterierunt
vt fieret. Ipsam metior cū tp̄a metior.
Ergo aut ipsa sunt tēpora : aut non tp̄a
metior. Quid cum metimur silentia. et
dicimus illud silentium tantū tenuisse
tp̄is quantū illa vox tenuit. Nonne co=
gitationē tendimus ad mensurā vocis
quasi sonaret/ vt aliquid de interuallis
silentiorum ī spacio temporis renuncia
re possim⁹. Nam ⁊ voce atq̄ ore cessan=
te peragimus cogitando carmina ⁊ ver
sus ⁊ quēq̄ sermonem: motionumq̄ di=
mensiones quaslibet. et de spacūs tem=
porū quantum illud ad illud sit renūcia
mus. non aliter. ac si ea sonādo dicere=
mus. Si voluerit aliq̄s edere lōgiuscu=
lam vocem: ⁊ cōstituerit premeditando
q̄ longa futura sit : egit vtiq̄ iste spaci=
um tp̄is in silentio: memorieq̄ commen
dans cepit edere illam vocē que sonat:
donec ad propositū terminū pducatur.
Immo sonuit ⁊ sonabit. Nam quod ei⁹
iā peractū est vtiq̄ sonuit. qđ aūt restat
sonabit. atq̄ ita peragit dū presens in=
tentio futurū in preteritū traiicit. de mi
nutione futuri crescēte preterito. donec
consummatione futuri sit totū preteri=
tum. Sed quō minuit aut consumitur
futurū qđ nondum est. Aut quō crescit
preteritū quod iam nō est. nisi q² in aīo
qui illud agit tria sunt Nam ⁊ expectat
et attendit ⁊ meminit. vt id quod expe=
ctat per id qđ attēdit transeat in id qđ
meminerit. Quis igit negat futura nō=
dum esse. Sed tamē iam est in aīo expe
ctatio futurorū. Et quis negat preteri=
ta iā nō esse. Sed tñ adhuc est ī aīo me=
moria preteritorū. Et q̄s negat presens
tēpus carere spacio. q² ī pūcto preterit
Sed tñ pdurat attētio p quam peragat
abesse qđ aderit. Non igit longum tp̄s
futurū qđ non est: sed longū futurū lōga
expectatio futuri est. Neq̄ longū prete
ritum tēpus qđ non est. sed longū prete
ritum longa memoria preteriti est. Di=
cturus sum canticū qđ noui: añq̄ inci=
piā ī totū expectatio mea tendit. Cum
autē cepero quantum ex illo in preteri=
tum decerpsero tendit in memoria mea
atq̄ distendit vita huius actionis mee
in memoriā propter qđ dixi. ⁊ in expe=
ctationē propter quod dicturus sū pre
sens tamē adest attentio mea per quam
traiiciatur qđ erat futurū vt fiat prete=
ritū. Y Quod q̄to magis agit et
agitur: tanto breuiata. expectatiōe pro
longatur memoria: donec tota expecta
tio consummat: cum tota illa actio fini=
ta transierit in memoriam. Et quod in
toto cantico hoc in singulis particulis
eius fit. atq̄ in singulis syllabis eius

hoc in actione longiore cuius forte par
ticula est illud canticum hoc in tota vita
hominis cuius partes sunt omēs actio-
nes hoīs hoc in toto seculo filiorum ho-
minum cuius partes sunt oēs vite hoīz
Sed qm̄ melior est misericordia tua su
per vitas ecce distentio est vita mea. et
me suscepit dextera tua in dn̄o meo me
diatore filio hoīs inter te vnum: et nos
multos in multis per multa vt per eum
apprehendam in quo et apprehensus sū
et a veterib⁹ dieb⁹ colligar sequēs vnū
preterita oblitus: non in ea que futura
et transitura sunt sed ī ea que ante sunt
non distentus: sed intus. Nō scđm distē
sionem: sed scđm intētionem sequor ad
palmam superne vocationis. vbi audiā
vocē laudis tue: et cōtempler delectatio
nem tuā nec venientē nec preterevntem
Nunc vero anni mei in gemitibus: et
tu solatium meū dn̄e pater me⁹ eternus
es. At ego in tp̄a dissilui quorum ordi-
nē nescio. et tumultuosis varietatibus
dilaniant̄ cogitationes mee: intima vi-
scera anime mee donec in te confluam
purgat⁹ et liquidus igne amoris tui. et
stabo atque solidabor in te in forma mea
veritate tua: nec patiar questiones ho-
minum qui penali morbo plus sitiūt q̄
capiunt: et dicunt. Quid faciebat deus
anteq̄ faceret celum et terram? Aut qd
ei venit in mētem vt aliquid faceret: cū
antea nunq̄ aliquid fecerit?
3 Da illis dn̄e bene cogitare quid
dicant: et inuenire quia non dicit̄ nunq̄
vbi non est tp̄s. Qui ergo dicitur nūq̄
fecisse: quid aliud dicit̄ nisi nullo tempo
re fecisse? Videant itaque nullum tp̄s eē
posse sine creatura tua: et desināt ipsam
vanitatē loqui. Extendant̄ etiam in ea
que ante sunt: et intelligant te añ omnia
tp̄a eternum creatorem oīm temporū.
neque vlla tp̄a tibi esse coeterna. nec vllā
creaturam etiā si est aliqua supra tem-
pora. Dn̄e de⁹ meus qs ille sinus est al
ti secreti tui. et q̄ longe inde me proie-
cerunt cōsequētia delictorū meorū? Sa
na oculos meos vt congaudeam luci
tue. Certe si est tam grandi scientia et
prescientia pollens animus. cui cuncta
preterita et futura ita nota sint sicut mi
hi vnum canticum notissimum. nimirū
mirabilis est animus iste. atque ad hor-
rorem stupēdus. Quippe quem ita non
lateat quicquid relictum seculorum est
quemadmodum me non latet cantan-
tem illud canticum: quid et quantum
eius abierit ab exordio: qd et quantum
restet ad finē. Sed absit vt tu conditor
vniuersitatis: cōditor animarum et cor-
porū. absit vt ita noueris omnia futura
et preterita. Longe tu. longe mirabili⁹
longeque secreti⁹. Neque enim sicut nota
cantantis: notumue canticū audientis
expectatione vocū futurarū et memoria
preteritarum variat̄ affectus: sensusque
distendit̄. ita tibi aliquid accidit incom-
mutabiliter eterno: hoc est vere eterno
creatori mētium. Sicut ergo nosti ī prī
cipio celum et terram sine varietate no-
ticie tue. ita fecisti in principio celum et
terrā sine distinctiōe actionis tue. Qui
intelligit confiteat̄ tibi et qui non intelli
git cōfiteat̄ tibi. O q̄ excelsus es: et hu-
miles corde sunt domus tua. Tu enim
erigis elisos et non cadunt. quorum for-
titudo tu es. Amen.

Explicit liber vndecimus.

Incipit duodecimus. A

Multa satagit cor me
um domine in hac inopia vi
te mee pulsatum verbis sā-
cte scripture tue: et ideo ple
rumque ī sermone copiosa est
egestas humane intelligentie. qr plus lo
quit̄ inquisitio q̄ inuentio: et lōgior est pe
titio q̄ impetratio. et operosior est manus
pulsans q̄ sumens. Tenemus promis-
sum: quis corrumpet illud? Si deus pro
nobis quis contra nos? Petite et acci
pietis: querite et inuenietis: pulsate et ape

tur vobis. Ois ei q̄ petit accipit. ⁊ que
rens inuenit: ⁊ pulsanti aperiet. Promis
sa tua sunt. Et q̄s falli timeat cum pro-
mittit veritas? Confitet altitudini tue
humilitas lingue mee: qm̄ tu fecisti ce-
lum ⁊ terrā. hoc celū qd̄ video: terrāq̄
quā calco. Vn̄ est hec terra quā porto.
Tu fecisti. Sz vbi est celū celi dn̄o de q̄
audiuimus ī voce psalmi: celum celi do
mino terrā aūt dedi filiis hoīz? Vbi est
celum qd̄ nō cernim⁹; cui terra est hoc
omne qd̄ cernimus? Hoc eī totū corpo-
reum: nō vbiq̄ totū ita cepit speciē pul-
cram in nouissimis: cui fundus est terra
nostra. sed ad illud celū celi etiam terre
nr̄e celū terra est Et hoc vtrūq̄ magnū
corpus non absurde terra ē ad illud ne
scio quale celū qd̄ dn̄o est non filiis ho-
minū. Et nimirū hec terra erat inuisibi
lis ⁊ incōposita. ⁊ nescio q̄ profunditas
abyssi sup quaz non erat lux quia nulla
spēs erat illi. Vn̄ iussisti vt scriberetur
q̄ tenebre erant super abyssum quid ali
ud q̄ lucis absentia? Vbi eni lux esset si
esset: nisi superesset eminēdo et illustrā
do Vbi ergo lux nondum erat: q̄d erat
adesse tenebras nisi abesse lucem? B
Super itaq̄ erant tenebre: q2 super lux
aberat. sicut sonus vbi non est: silētium
est. Et q̄d est esse ibi silentium: nisi sonū
ibi non esse? Nōne tu dn̄e docuisti hanc
aīam q̄ tibi confitet? Nonne tu dn̄e do-
cuisti me: q̄ priusq̄ istā informen mate
riam formares atq̄ distingueres: non
erat aliquid. non color: non figura. non
corpus. non spūs. nō tū oīno nihil erat
q̄dā informitas sine vlla specie? Quid
ergo vocaret. quo etiā sensu tardiorib⁹-
vtcūq̄ isinuaret: nisi vsitato aliquo vo-
cabulo? Quid aūt in oībus mundi par
tib⁹ reperiri potest ꝓpinquius informi
tati oīmode: q̄ terra ⁊ abyssus? Min⁹
enim speciosa sunt ꝓ suo gradu infimo:
q̄ cetera superiora perlucida ⁊ luculen
ta oīa. Cur ergo non accipiā informita
tē materie quam sine specie feceras. vn
de speciosum mūdū faceres: ita commo
de hominib⁹ intimatā: vt appellaretur
terra inuisibilis ⁊ incomposita. Et cum
in ea querit cogitatio quid sensus attin
gat. ⁊ dicit sibi. nō est intelligibilis for-
ma sicut vita: sicut iusticia: quia mate-
ries est corpoꝝ neq̄ sensibilis: qm̄ quid
videatur ⁊ q̄d sentiatur in inuisibili ⁊ in
com posita non est. Dū sibi hec dicit hu
mana cogitatio: conetur eam vel nosse
ignorando: vel ignorare noscēdo. Ego
vero dn̄e si totuz confitear tibi ore meo
et calamo meo q̄cquid de ista materia
docuisti me. cuius antea nomen audiēs
et non intelligens narrātibus mihi eis
qui non intelligerent eam cum specieb⁹
innumeris et variis cogitabam et ideo
non eam cogitabam. fedas et horribi-
les formas perturbatis ordinibus vo-
luebat animus. sed formas tñ: et infor-
me appellabam non q̄ careret forma: sed
q̄ talē haberet: ⁊ vt si appareret insoli-
tum ⁊ incongruum auersaret sens⁹ me-
us: ⁊ conturbaretur īfirmitas hominis
C Verbum autē illud quod co-
gitabam: non priuatione omnis forme
sed cōparatione formosioꝝ erat īforme
⁊ suadebat vera ratio vt oīs forme qua
lescūq̄ reliquias oīno detraherē: si vel
lem prors⁹ īforme cogitare ⁊ nō poterā
Citius eī nō esse censebam quod omni
forma priuaretur: quā cogitabam q̄d-
dam informe: et nichil formatuz: nec ni
chil īforme ꝓpe nichil Et cessauit mēs
mea īterrogare hinc spūm meū plenuz
imaginibus formatoꝝ corpoꝝ ⁊ eas ꝓ
arbitrio mutantē atq̄ variantē. Et intē
di in ipsa corpora: eorumq̄ mutabilita-
tē altius inspexi qua desinunt esse quod
fuerant: ⁊ incipiunt esse quod nō erant.
Eundemq̄ transitum de forma in for-
mam per informe quiddā fieri suspica-
tus sum: non per omnino nichil. Sz nos
se cupiebam: non suspicari. Et si totum
tibi confiteat vox ⁊ stilus meus quicq̄d
de ista questione enodasti mihi: quis le-
gētium capere durabit? Nec ideo tamē
cessabit cor meū dare tibi honorē ⁊ can
ticum laudis de his que dictare nō suf-
ficit. Mutabilitas enim rerum muta-
bilium capax ipsa est formarum omni-
um in quas mutātur res mutabiles. Et
hec quidem? Nunquid animus? Nun-
quid corp⁹? Nūquid species anime vel

corporis? Si dici posset nil aliquid est ꝛ non est: hoc eam dicerem. Et tamē iam vtcūq; erat vt species caperet istas visibiles ꝛ compositas. Et vnde vtcumq; erat nisi esset abs te a quo sunt omnia in quantumcūq; sunt? Sed tanto a te longius quanto dissimilius. Neq; enim locis itaq; tu domnine qui non es alibi aliud ꝛ alias aliter: sed ipsum ꝛ idipsum et idipsum. sanctus/ sanctus/ sanctus/ dominus deus omnipotens; in principio quod est de te. in sapientia tua que nata est de substantia tua: fecisti aliquid ꝛ de nihilo. D Fecisti enī celum et terrā. non de te. nam esset equale vnigenito tuo. ac per hoc ꝛ tibi. ꝛ nullo modo iustum esset vt equale tibi esset quod de te non esset. Et aliud preter te non erat vnde faceres ea deus vna trinitas et trina vnitas. Et ideo de nichilo fecisti celum ꝛ terram magnum quiddam: et paruum quiddam qm omnipotens et bonus es ad facienda omnia bona: magnum celum ꝛ paruam terrā. Tu eras et aliud nihil vnde fecisti celum ꝛ terrā quo quedam vnum prope te alterū prope nichil. Unum quo superior tu esses alterum quo inferius nichil esset. Sed illud celum celi tibi dn̄e terram aūt quā dedisti filiis hoīm cernandam atq; tangendam non erat talis qualē nūc cernimus ꝛ tangimus. Inuisibilis enī erat ꝛ incomposita ꝛ abyssus erat sup quā non erat lux. aut tenebre erant sup abyssum id est magis q̄ in abysso. Ista quippe abyssus aquarum iam visibilium etiam in profundis suis habet speciei sue lucē vt cunq; sensibilem piscibus: ꝛ repētib9 in suo fundo animantibus. Illud autem totum prope nihil erat quoniam adhuc omnino informe erat. Iam tamen erat quod formari poterat. Tu enim dn̄e fecisti mundū de materia informi quā fecisti de nulla re pene nullā rem: vnde faceres magna q̄ miramur filii hominum Ualde enim mirabile hoc celū corporeū quod firmamentū inter aquā ꝛ aquam secundo die post conditionē lucis dixisti fiat. ꝛ sic factum est. Quod firmamentum vocasti celum. sed celum terre hui9 et maris que fecisti tertio die dando speciem visibilem iformi materie quā fecisti ante omnem diē. E Iam enī feceras ꝛ celum ante omnē diē. sed celum celi huius. quia in principio feceras celum ꝛ terram. Terra autē ipsa quā feceras informis materies erat quia inuisibilis erat et incomposita et tenebre sup abyssum. De qua terra inuisibili ꝛ incō posita: de qua informitate. de quo pene nihilo faceres hec omīa: quibus iste mutabilis mundus constat ꝛ nō constat. in quo ipsa mutabilitas apparet i qua sentiri ꝛ dinumerari pn̄t tēpora: quia rerū mutationibus fiūt tp̄a dū variant ꝛ vertunt spēs quarū materies predicta est terra inuisibilis. Ideoq; spūs doctor famuli tui cum te cōmemorat fecisse in principio celū ꝛ terram. tacet de tēporibus silet de dieb9 Nimirū enī celū celi qđ in principio fecisti creatura est aliqua itellectualis. quāq̄ nequaq̄ tibi trinitati coeterna: particeps tn̄ eternitatis tue valde mutabilitatē suā p̄ dulcedine felicissime cōtēplationis tue cohibet ꝛ sine vllo lapsu ex quo facta est inherendo tibi excedit omnē volubilē vicissitudinē tēpoꝝ. Ista vero informitas terre inuisibilis ꝛ incōposite. nec ip̄a i dieb9 nūerata est. Ubi enī nulla spēs: nullus ordo: nec venit quicq̄: nec p̄terit. Et vbi hoc non fit: nō sūt vtiq; dies. nec vicissitudo spacioꝝ tēporalium. O veritas lumen cordis mei. non tenebre mee loquantur mihi. Defluxi ad ista et obscuratus sum sed hinc etiam hinc adamaui te. Errauī ꝛ recordatus sum tui. Audiui vocem tuam post me vt redirem. et vix audiui propter tumultus impacatorum
Et nunc ecce redeo estuans et anhelās ad fontem tuum: Nemo me prohibeat: hunc bibam et tunc viuam.
Nam non ego vita mea. Si male vixi ex me mors mihi fui: et in te reuiuisco. Tu me alloquere: tu mihi sermocinare. Credidi libris tuis. et verba eorū archana valde. Iā dixisti mihi dn̄e voce forti in aurē interiorem. q; tu eternus es solus habens immortalitatem quia ex nulla specie motu ve mutaris.

nec tpibus variat voluntas tua: qr non est immortalis volūtas que alia et alia est. Hoc in conspectu tuo claret michi. et magis magisqꝫ clarescat oro te: atqꝫ in ea manifestatione persistā sobriꝰ sub alis tuis. F Item dixisti mihi dn̄e voce forti in aurē interiorem: qꝫ oēs naturas atqꝫ substantias que non sunt qḋ tu es ⁊ tn̄ sunt: tu fecisti. ⁊ hoc solū a te non est. qḋ nō est. motusqꝫ voluntatis a te ꝗ es ad id qḋ minus est. qr talis motus delictū atqꝫ peccatum est. Et quod nullius peccatū aut tibi nocet: aut perturbat ordinem imperij tui vel in primo vel in imo. Hoc in conspectu tuo claret michi. et magis magisqꝫ clarescat oro te. atqꝫ in ea manifestatione persistā sobrius sub alis tuis. Item dixisti michi voce forti in aurē interiorem. qꝫ nec illa creatura tibi coeterna est cuius voluntas tu solus es: teqꝫ pseuerantissima castitate hauriens mutabilitatē suā nusqꝫ et nunqꝫ exierit. ⁊ te sibi semper presente ad quem toto affectu se tenet: non habens futurū qḋ expectet. nec ī preteritum traijciēs quod meminerit: nulla vite variat: nec in tēpora vlla distenditur. O beata si qua ista est inherendo beatitudini tue beata sempiterno inhabitatore te atqꝫ illustratore suo. Nec inuenio qḋ libentius appellandum existimē celum celi dn̄o: qꝫ domū tuā cōtēplantem delectationē tuam sine vllo defectu egredīdi in aliud: mentem purā concordissime vnā stabilimento pacis sanctorū spirituum: ciuium ciuitatis tue in celestibꝰ sup ista celestia. Vn̄ intelligat aīa cuius peregrinatio lōginqua facta est. si iā sitit tibi. si iam facte sunt ei lachryme sue panis. dum dicit ei per singulos dies. vbi est deus tuus: si iā petit a te vnam ⁊ hāc requirit: vt inhabitet in domo tua per oēs dies vite sue. Et ꝗ vita eius nisi tu? Et qui dies tui nisi eternitas tua? Sicut anni tui ꝗ nō deficiūt qr idē ipse es. Hinc ergo intelligat aīa mea que pt qꝫ longe super oīa tpa sis eternus. qn̄ tua domꝰ ꝗ peregrinata non est: qꝫuis nō sit tibi coeterna: tn̄ indesinenter ⁊ indeficienter tibi coherēdo nullam patit vicissitudinē tēporū. Hoc in cōspectu tuo claret mihi. ⁊ magis magisqꝫ clarescat oro te. atqꝫ in hac manifestatione persistam sobrius sub alis tuis. G Ecce nescio qḋ informe in istis mutationibꝰ rerū extremarū atqꝫ infimarū. Et quis dicet mihi: nisi quisquis ꝑ inania cordis sui cum suis fantasmatibꝰ vagat et voluit? Quis nisi talis dicet mihi: qꝫ diminuta atqꝫ consumpta omni specie si sola remaneat informitas per quam de specie in speciem res mutabat ⁊ vertebatur possit exhibere vices tēporū. Omnino esse non pōt. qr sine varietate motionū non sunt tpa. ⁊ nulla varietas vbi nulla species. Quibus consideratis qꝫtum donas deꝰ meꝰ: quantū me ad pulsandum excitas. qn̄tūqꝫ pulsanti aperis. duo reperio ꝗ fecisti carentia tpibus. cū tibi neutrū coeternū sit. Vnū qḋ ita formatū est: vt sine vllo defectu cōtēplationis. sine vllo internallo mutationis. qꝫuis mutabile tn̄ non mutatū tua eternitate atqꝫ incōmutabilitate pfruat. Alterū quod ita informe erat: vt ex qua forma in quā formā vel motionis vel stationis mutaret. quo tpe subderet nō haberet. Sꝫ hoc vt informe eēt nō reliquisti: qm̄ fecisti āte oēm diem in pricipio celum ⁊ terrā hec duo ꝗ dicebā. Terra autē inuisibilis erat et incomposita: ⁊ tenebre sup abyssum. Quibꝰ verbis isinuatur informitas: vt gradatim excipiant. ꝗ oīmodā spēi priuationē: nec tn̄ ad nichil peruētionē: cogitare non pn̄t vn̄ fieret alterū celū ⁊ terra visibilis atqꝫ cōposita ⁊ aqua speciosa. ⁊ qcqd deinceps in cōstitutiōe huius mundi non sine diebꝰ factū cōmemorat qr talia sunt vt in eis agant vicissitudines tēporū ppter ordinatas commutationes motionū atqꝫ formarū. Hoc interim sentio deꝰ meꝰ: cū audio loquentem scripturā tuam. in principio fecit deꝰ celū ⁊ terram. terra aūt erat inuisibilis et incomposita. ⁊ tenebre erāt sup abyssū. neqꝫ cōmemorantē qꝫ hodie feceris hec

H Sic interim sentio propter illud celum celi: celum intellectuale: vbi est intellectus nosse simul: non ex parte: non in enigmate. nō per speculum. sed ex toto

to in manifestatione facie ad faciem. nō mō hoc mō illud: sed qd̄ dictum est nosse simul sine vlla vicissitudine tēporꝫ: ꝓpter inuisibilē atqꝫ incompositā terrā sine vlla vicissitudine temporꝫ q̄ solet hr̄e mō hoc ꝛ mō illud. qꝛ vbi nulla species nusq̄ ē hoc aut illud. Propter duo hec primitus formatū penitus informe: illud celū: sꝫ celū celi. hoc vo terram. sed terrā inuisibilē ꝛ incōpositā. ꝓpter duo hec interī sentio sine commemoratione dierū dicere scripturā tuā. in principio fecit deus celū ꝛ terrā. Statim quippe subiecit. quā terram dixerit. Et qd̄ scd̄o die cōmemoratꝰ factum firmamentum ꝛ vocatū celū: insinuat de quo celo prius sine diebꝰ sermo locutꝰ sit. Mira profunditas eloquiorū tuorū: quorū ecce ante nos superficies blandiens paruulis. Sed mira ꝓfunditas deus meus: mira profunditas. Horror est intendere in eam: horror honoris et tremor amoris. Odi hostes eiꝰ vehemēter. O si occidas eos de gladio bis acuto: et non sint hostes eius. Sic enim amo eos occidi sibi vt viuant tibi. Ecce aūt alij nō reprehēsores sed laudatores libri geneseos: nō inquiunt hoc voluit in his verbis itelligi spiritus dei: q̄ p moysen famulū eiꝰ ista cū scripsit. nō hoc voluit intelligi qd̄ tu dicis: sed aliud qd̄ nos dicimus. Quibus ego te arbitro deꝰ oīm nostrorū ita r̄ndeo. Num dicetis falsa esse: que mihi veritas voce forti in aurem interiorē dicit de vera eternitate creatoris: q̄ nequaq̄ eiꝰ substātia p tp̄a varietꝰ. nec eius voluntas extra eiꝰ substantiā sit. Vn̄ non eū mō velle hoc modo velle illud: sed semel et simul ꝛ semp velle oīa que vultꝰ. nō iterū et iterū. neqꝫ nūc ista nunc illa: nec velle postea qd̄ nolebat. aut nolle qd̄ volebat prius. quia talis voluntas mutabilis est et omne mutabile eternū non est. Deus autē noster eternus est. Itē quod michi dicit in aurē interiorē: expectatio rerū venturarū fit cōtuitus cū venerit. idem qꝫ cōtuitus fit memoria cū preterierint omnis porro intētio q̄ ita variatꝰ mutabilis est: ꝛ oē mutabile eternū non est Deus aūt noster eternꝰ est. Hec

colligo atqꝫ coniūgo: ꝛ inuenio deū meum deū eternū. non aliqua noua voluntate cōdidisse creaturā. nec sciam eiꝰ transitoriū aliqd̄ pati. Quid ergo dicetis contradictores? An falsa sunt ista? Nō inquiunt. Quid illud? Nunqd̄ falsū est oēm naturā formatā materiā ve formabilem non esse nisi ab illo q̄ summe bonus est: qꝛ summe est? Neqꝫ hoc negamus inquiunt. Quid igitꝰ? An illud negatis sublimē quandā esse creaturā tā casto amore coherentē deo vero ꝛ vere eterno: vt q̄uis ei coeterna nō sit: in nullā tn̄ temporū varietatē ꝛ vicissitudinē ab illo se resoluat ꝛ defluat: sed in eiꝰ solius veracissima cōtēplatiōe requiescat? Qm̄ tu deus diligēti te q̄tū precipis ostendis ei te et sufficis ei: ꝛ id̄o nō declinat a te nec ad se. Hec est domꝰ dei non terrena: neqꝫ vlla celesti mole corporea. sed spiritualis et pticeps eternitatis tue: qꝛ sine labe in ineternū. Statuisti enī eā in seculū ꝛ in seculū seculi: preceptum posuit ꝛ nō preteribit. Nec tn̄ tibi deo coeterna. qm̄ non sine initio: facta est enī. Nā ꝛ si non inuenimus tēpus an̄ illā: prior q̄ppe omniū creata est sapia. nec vtiqꝫ illa sapia tibi deus noster patri suo plane coeterna et coeq̄lis: ꝛ p quā creata sunt omnia. ꝛ in quo principio fecisti celū ꝛ terrā: sed ꝑfecto sapia que creata est intellectualis natura. s. q̄ cōtēplatiōe luminis lumen est Dicitꝰ ei ꝛ ip̄a (q̄uis creata) sapia. ℞ Sed q̄tū īterest inter lumen qd̄ illuminat ꝛ qd̄ illuminatꝰ: tantū inter sapiētiam q̄ creat: ꝛ istā q̄ creata est. sicut inter iusticiā iustificantē ꝛ iusticiam q̄ iustificatiōe facta est. Nā ꝛ nos dicti sumꝰ iusticia tua. Ait enī quidam seruus tuus: vt nos simus iusticia dei in ipso. Ergo quia prior oīm creata est quedā sapia q̄ creata est mens rōnalis ꝛ intellectualis caste ciuitatis tue matris nostre que sursum est ꝛ libera est ꝛ eterna in celis. Quibꝰ celis nisi qui te laudant celi celorum? Quia hoc est ꝛ celū celi dn̄o. Et si non inuenimus tēpus an̄ illā qꝛ ꝛ creaturam tp̄is an̄cedit: q̄ prior oīm creata est: āte illam tn̄ est ipsius creatoris eternitas. a quo facta sumpsit exordium: q̄uis non

tp̄is q̄ nōdū erat tēpus : ipsius tñ cōdi-
tionis sue. Uñ ita est abs te deo nostro
vt aliō sit plane q̄ tu ⁊ nō idipsū: Cū ⁊
si nō solū añ illam: sed nec in illa inueni-
mus tēpus: q̄ est idonea faciē tuā sp̄ vi
dere: nec vspiam deflectit ab ea: q̄ fit vt
nulla mutatione varietur. Inest ei tñ ipsa
mutabilitas vñ tenebresceret ⁊ frigesce
ret: nisi amore grandi tibi coherens tan
q̄ sp̄ meridies luceret ⁊ ferueret ex te.
O domꝰ luminosa et speciosa dilexi de-
corē tuū ⁊ locum habitationis glīe dñi
mei fabricatoris ⁊ possessoris tui. Tibi
suspiret ꝑegrinatio mea. et dico ei q̄ fe-
cit te vt possideat ⁊ me in te : q̄ fecit et
me. Erraui sicut ouis ꝑdita: sꝫ in hume
ris pastoris mei: structoris tui spero me
reportari tibi. Quid dicitis mihi quos
alloquebar cōtradictores: q̄ tñ ⁊ moysē
piū famulū dei ⁊ libros eiꝰ oracula san
cti spūs creditis. L Est ne ista do-
mus dei nō quidem deo coeterna : sꝫ tñ
ſm modū suū eťna i celis: vbi vicestem
porū frustra q̄ritis q̄ nō inuenietis. Su-
ꝑgredit̄ ei oēꝫ distēsionē: ⁊ oēm spaciuꝫ
etatis volubile : cui sp̄ inherere deo bo-
nū est. Est inquiunt. Quid igr̄ ex his q̄
clamauit cor meū ad deū meum vt au-
diret interiꝰ vocē laudis eius: quid tan
dē falsum esse cōtenditis. An q̄ erat in
formis materies: vbi ꝓpter nullam for-
mā nullus ordo erat. Ubi aūt nullus or
do erat: nulla esse vicissitudo temporum
poterat. ⁊ tñ hoc pene nihil. Inq̄tuꝫ nō
omnīo nihil erat ab illo vtiq̄ erat a quo
est quicq̄d est: qd̄ vtcunq̄ aliq̄d est. Hoc
q̄ꝫ aiūt nō negamꝰ. Cū his enī volo co-
rā te aliq̄d colloq̄ deus meus: q̄ hec oīa
q̄ intꝰ in mente mea nō tacet veritas tua
vera esse cōcedunt. Nā q̄ hec negant la
trent q̄tū volūt ⁊ obstrepant sibi ꝑsua-
dere conabor vt q̄escant: ⁊ viaꝫ prebeāt
ad se verbo tuo. Q̄d si noluerint ⁊ repu
lerint me: obsecro te deus meus ne tu si
leas a me. Tu loq̄re in corde meo vera
citer. Solus eñ sic loq̄ris: ⁊ dimittam
eos foris sufflantes in puluerem: ⁊ exci
tantes terrā in oculos suos. ⁊ intrem in
cubile meū: ⁊ cantem tibi amatoria ge-
mens inenarrabiles gemitꝰ in peregri-

natione mea. ⁊ recordans hierusalē ex-
tento in eā sursum corde: hierusalem pa
triā meam. hierusalē matrē meam. teq̄
super eā regnatorē / illustratorē / patrē /
tutorē / maritū / castas ⁊ fortes delicias
⁊ solidū gaudium: ⁊ oīa bona ineffabilia
simul oīa. q̄ vnū summū ⁊ verum bonū
et nō auertar donec in eius pacem ma-
tris charissime vbi sunt primitie spūs
mei. vñ mihi ista certa sunt: colligas to
tum qd̄ sum: a dispersione ⁊ deformita-
te hac: ⁊ cōformes atq̄ cōfirmes i eter-
nū deus meus mīa mea. Cū his autem
qui cūcta illa q̄ vera sunt falsa esse non
dicūt. honorantes ⁊ in culmine seq̄ēde
auctoritatis nobiscū constituētes illā ꝑ
sctm̄ moysen editā sctām scripturā tuaꝫ
⁊ tñ nobis aliq̄d cōtradicūt. ita loquor.
M Tu esto deus noster arbiter inter
confessiones meas ⁊ contradictiōes eo
rū: Dicunt eniꝫ. Quis vera sint hec non
ea tñ duo moyses intuebat̄: cū reuelan-
te spū diceret. in principio fecit deus ce
lū ⁊ terrā. Nō celi noīe spiritalē vel intel
lectualē illā creaturā: sp̄ faciem dei ↄtē
plantē significauit. nec terre noīe infor
mē materiā. Quid igr̄ qd̄ nos dicimus
inquiunt: hoc ille vir sensit: hoc verbis
istis elocutꝰ est. Quid illud est. Nomi-
ne aiunt celi ⁊ terre: totū istū visibilem
mundū prius vniuersaliter ⁊ breuiter si
gnificare voluit: vt postea digereret di-
erū enumeratione q̄si articulatī vniuer
sa que sancto spūi placuit sic enunciare.
Tales q̄ppe hoīes erāt rudis ille atq̄
carnalis ppl̄us cui loq̄bat̄ vt eius opera
dei nō nisi sola visibilia cōmendanda in
dicaret. Terrā vero inuisibilē ⁊ incompo
sitā tenebrosamq̄ abyssum: vñ consequē
ter ostendit̄ ꝑ illos dies facta atq̄ disposi-
ta esse cūcta ista visibilia q̄ nota sunt oī-
bus: nō incōgruenter informē istam ma-
teriē intelligendā esse cōsentiūt. Quid
si dicat aliꝰ eandē informitatē confusio
nē q̄ materie celi ⁊ terre noīe prius insi
nuatā: q̄ ex ea mūdus iste visibilis cuꝫ
omībus naturis q̄ in eo manifestissime
apparent: q̄ celi ⁊ terre nomīe sepe ap-
pellari solet cōditus atq̄ perfectus est.
Quid si dicat ⁊ aliꝰ celū ⁊ terrā quideꝫ

inuisibilem visibilemq3 naturam inde=
center appellatā ac p hoc vniuersā crea
turam quam fecit in sapiētia .i. in princi
pio deus huiuscemodi duobus vocabu=
lis esse cōprehensā. verūtamen quia nō
de ipsa substātia dei: sed ex nihilo cūcta
facta sunt q2 nō sunt idipm qḋ deus: et
inest q̄dā mutabilitas omnib⁹ siue ma=
neant: sicut eterna dom⁹ dei. siue mutē=
tur sicut aīa hoīs ⁊ corp⁹ cōmunē oīm
rerum inuisibiliū visibiliūq3 materiē ad
huc īformē sed certe formabilē vnde fie
ret celum ⁊ terra .i. īuisibilis atq3 visibi
lis iā vtraq3 formata creatura his nomi
nibus enūciata qb⁹ appellaret terra in
uisibilis ⁊ īcōposita ⁊ tenebre sup abys=
sum ea distinctiōe vt terra īuisibilis ⁊ ī=
cōposita ītelligat materies corpalis añ
qualitatē forme tenebre añt sup abyssū
spūalis materia añ cohibitionē quasi flu
entis īmoderationis ⁊ ante illuminatio
nem sapiētie. N Est adhuc
qḋ dicat si q̄s alius velit: non scz iā pfe
ctas atq3 formatas īuisibiles visibilesq3
naturas celi ⁊ terre noīe significari. cū
legit in principio fecit deus celū ⁊ terrā
sed ipsam adhuc informē īchoationem
rerū formabilē creabilēq3 materiā his
nominib⁹ appellatā: q2 ī ea iā esset ista
confusa: nondum qualitatibus formisq3
distincta: q̄ nūc iam digesta suis ordini=
bus vocant celū ⁊ terra. illa spūalis hec
corporalis creatura. Quibus oīb⁹ au=
ditis ⁊ consideratis nolo verbis contē=
dere. Ad nichil enim vtile est nisi ad sub
uersionem audiētium. Ad edificationē
autem bona est lex si quis ea legitime vta
tur. quia finis ei⁹ est charitas de corde
puro ⁊ conscientia bona ⁊ fide non ficta
Et nouit magister noster in quibus du=
ob⁹ p̄ceptis totā legē pphetasq3 suspē=
derit. Que michi ardēter cōfitenti de⁹
meus lumen oculorum meorum in oc=
culto: quid michi obest cū diuersa ī his
verbis intelligi possint que tamen vera
sint? Quid inq̄ mihi obest: si aliud ego
sensero q̄ sensit alius eū sēsisse qui scri=
psit? Omēs q̄dē q legimus nitimur hoc
indagare atq3 cōprehēdere quod voluit
ille quē legimus. Et cū eū veridicū credi

mus nihil quod falsum esse vel nouim⁹
vel putamus audemus eum existima=
re dixisse. Dum ergo quisquis conatur
id sentire in scripturis sanctis quod in
eis sensit ille qui scripsit. quid mali est
si hoc sentiat quod tu lux omnium veri=
dicarum mentium ostendis verum esse
etiam si hoc nō sensit ille quem legit. cū
et ille verum nec tamen hoc senserit. Ve
rum est etiam domine fecisse te celum ⁊
terrā. ⁊ verū est esse principium sapien=
tiam tuā in qua fecisti omnia. Item ve=
rū est q2 mundus iste visibilis habz ma=
gnas partes suas celū ⁊ terrā breui cō=
plexione facta z oīm conditarūq3 natu=
rarū. O Et verū est q2
omne mutabile insinuat noticie nostre
quandam infirmitatem qua forma ca=
pit vel qua mutat ⁊ vertitur. Verū est
nulla tpa ppeti quod ita coheret forme
incōmutabili: vt quoduis sit mutabile
nō mutetur. Verū est īformitatem que
prope nichil est: vices tēporum habere
non posse. Verū est q2 vnde fit aliqḋ po=
test quodam genere locutionis habere
iam nomē eius rei que inde fit. vnde po
tuit vocari celum ⁊ terra q̄libet īformi=
tas vnde factum est celū ⁊ terra. Verū
est omnium formatorū nihil esse infor=
mi vicinius q̄ terrā ⁊ abyssum. Verū est
q2 non solū creatū atq3 formatū: sed eti=
am quicquid creabile atq3 formabile est
tu fecisti ex quo sunt omnia. Verum est
omne quod ex informi formatur prius
esse informe: deinde formatum. Et his
omnibus veris de quibus non dubitāt
quorum interiori oculo talia videre do=
sti. ⁊ qui moysen famulum tuum in spū
veritatis locutū esse īmobiliter credūt
ex his ergo omnib⁹ aliud sibi tollit qui
dicit. in principio fecit deus celum ⁊ ter
ram .i. in vbo suo sibi coeterno fecit de⁹
intelligibilē atq3 sensibilem vel spiritua
corporalemq3 creaturam. Aliud qui di
cit in principio fecit deus celum ⁊ terrā
id est ī verbo suo sibi coeterno fecit de⁹
vniuersam istam molē corporei mundi
huius cum oīb⁹ quae continet manife=
stis notisq3 naturis. Aliud qui dicit. in
principio fecit de⁹ celū ⁊ terrā .i. in ver

bo suo sibi coeterno fecit deus informē materiā creature spūalis ꝛ corporalis ℣. Aliud q̄ dicit. ī principio fecit de⁹ celū ꝛ terrā. id est ī ꝟbo suo sibi coeterno fecit de⁹ īformē materiā creature corporalis vbi cōfusuꝫ adhuc erat celum ꝛ terra que nunc iam distincta atq̧ formata in istius mundi mole sentimus. Aliud qui dicit. in principio fecit deus celum ꝛ terrā. id est ī ipso exordio faciendi atq̧ operandi fecit deus informē materiā confuse habētē celum ꝛ terrā. vñ formata nunc eminēt ꝛ apparent cum oīb⁹ q̄ in eis sūt. Itē qđ attinet ad intellectū ꝟboꝝ sequentiū ex illis omnib⁹ ꝟis. Aliud sibi tollit q̄ dicit Terra aūt erat inuisibilis ꝛ incomposita. ꝛ tenebre erāt sup abyssum. i. īcorporale illud qđ fecit deus: adhuc materies erat corporearū rerū īformis sine ordīe sine luce. Aliud qui dicit. Terra auteꝫ erat inuisibilis ꝛ īcomposita: ꝛ tenebre erāt super abyssū. i. hoc totū qđ celum ꝛ terra appellatum est: adhuc informis ꝛ tenebrosa materies erat: vnde fieret celū corporeum ꝛ terra corporea cum oībus que in eis sunt corporeis sensibus nota Aliud qui dicit Terra aūt erat inuisibilis ꝛ incōposita: ꝛ tenebre erāt sup abyssū. i. hoc totū q̧ celū ꝛ terra appellatuꝫ est adhuc informis ꝛ tenebrosa materies erat. vñ fieret celum īntelligibile. qđ alibi đr celū celi. ꝛ terra. s. oīs natura corporea: sub quo nomine intelligat̄ etiam hoc celum corporeum. i. vñ fieret oīs īuisibilis visibilisq̧ creatura. Aliud q̄ dicit. Terra aūt erat inuisibilis ꝛ incōposita: ꝛ tenebre erant sup abyssum nō il lā īformitatē nomīe celi ꝛ terre scriptura appellauit: sꝫ iā erat inq̄t ipsa īformitas quā terrā inuisibilē ꝛ incōpositā tenebrosāq̧ abyssum nominauit: de qua celum ꝛ terram deū fecisse p̄dixerat. spiritalē. i. corpalēq̧ creaturā. ℭ

Ališ q̄ dicit. Terra aūt erat inuisibilis ꝛ incomposita: et tenebre erāt sup abyssū id est īformitas q̄dam iā materies erat vnde celum ꝛ terram deum fecisse scriptura p̄dixit. totaꝫ scilicet corporeā mūdi molē ī duas maximas partes superiorem atq̧ inferiorem distributam cū omnibus q̄ in eis sunt vsitatis notisq̧ creaturis. Cū enī duab⁹ istis extremis sētētiis resistere quisq̧ ita tentauerit: si non vultis hāc īformitatē materie celi ꝛ terre noīe appellatā videri erat ergo aliqđ qđ non fecerat deus vñ celū ꝛ terrā faceret: neq̧ enī scriptura narrauit q̧ istā materiam deus fecerit nisi vt intelligamus eā celi ꝛ terre aut solius terre vocabulo significatā: cū diceret̄. In principio fecit deus celū ꝛ terram. et id quod sequit̄. terra autē erat inuisibilis ꝛ incōposita. Quis informē materiā sic placuerit appellare. non tñ intelligemus nisi eam quam fecit deus ī eo quod scriptū est. fecit celum ꝛ terrā Respōdebunt assertores duarū istarū sētētiarū quas extremas posuim⁹: aut illi⁹ aut illius cuꝫ hec audierint et dicent. Informen quidem istam materiam nō negam⁹ a deo factam: a quo sunt omnia bona valde. q: sicut dicimus amplius bonū eē quod creatū atq̧ formatū est: ita fatemur minus bonū esse qđ factū est creabile atq̧ formabile: sꝫ tñ bonū. Nō aūt cōmemorasse scripturā q̧ hanc informitatem fecerit de⁹ sicut alia multa non cōmemorauit: sicut cherubī ꝛ seraphī ꝛ que apostolus distincte ait sedes: ꝛ dñationes: principatus: potestates: que tamē omnia deum fecisse manifestum est. Aut si in eo quod dictum est fecit celum et terram comprehensa sunt omnia: quid de aquis dicimus super quas ferebatur spiritus dei? Si enim terra nominata simul intelliguntur: quomodo iam terre nomine materies informis accipitur: quando tam speciosas aquas videmus? Aut si ita accipitur: cur ex eadem informitate scriptum est. factum firmamētum ꝛ vocatum celum. neq̧ scriptum est factas esse aquas? Non enim adhuc informes sunt ꝛ inuise: quas et tā decora specie fluere cernimus. Aut si tūc acceperūt istaꝫ speciem cū dixit deus. cōgreget̄ aqua q̄ est sub firmamēto: vt congregatio sit ipsa formatio: quid rñdebūt de aq̄s q̄ sup firmamētum sunt? q: neq̧ informes tam honorabilē sedē accipere meruissent nec

scriptū est qua voce formate sint. R
Nā si aliqd genesis tacuit deum fecisse: qđ tñ deum fecisse: nec sana fides: nec cert⁹ ambigit itellect⁹. nec ideo vlla sobria doctrina dicere audebit istas aquas coeternas deo: qꝛ in libro genesios cōmemoratas qdē audiuim⁹: vbi autē facte sint non inuenim⁹. Cur nō informē q̄ʒ illā materiē quā scriptura hec terrā inuisibilē et incōpositam tenebrosamq̃ abyssum appellat: docēte v̄itate intelligamus ex deo factam esse de nichilo. iō q̃ illi non esse coeternā: q̄uis vbi facta sit omiserit enūciare ista narratio? His ergo auditis atq̃ ꝑspectis ꝓ captu īfirmitatis mee quam tibi confiteor scienti deo meo: duo video dissensionum genera oboriri posse: cū aliqd a nūcijs veracib⁹ ꝑ signa enūciať. vnū si de veritate rerū: alterū si de ipsius q̄ annūciat volūtate dissensio est. Aliter enim querim⁹ de creature cōditiōe qd verū sit. aliter aūt qd in his verbis moyses egregius domesticus fidei tue intelligere lectorē auditorēq̃ voluerit. In illo pmo genere discedāt a me oēs qui ea q̄ falsa sunt se scire arbitranť. In hoc item altero discedant a me oēs q ea q̄ falsa sunt moysen dixisse arbitranť. Coniungar autē illis dñe in te: ⁊ delecter cū eis ī te: qui veritate tua pascūtur in latitudine charitatis: ⁊ accedam⁹ simul ad verba libri tui: ⁊ queram⁹ in eis voluntatem tuam ꝑ voluntatem famuli tui: cuius calamo dispēsasti ea. Sed quis nr̄m sic inueniet eā inter tā multa v̄ba q̄ i illis v̄bis aliē atq̃ aliter itellectis occurrūt querentibus: vt tā fidēter dicat hoc sensisse moysen: atq̃ hoc in illa narratione voluisse intelligi: q̄ fidenter dicit hoc verū esse siue ille hoc senserit siue aliud. Ecce enī de⁹ meus ego seru⁹ tuus qui vouit tibi sacrificiū cōfessionis i his litteris: ⁊ oro vt ex mia tua reddā tibi vota mea. Ecce ego q̄ fidenť dico in tuo verbo incommutabili oīa te fecisse inuisibilia ⁊ visibilia. Nūquid tā fidenter dico nō aliud q̄ hoc attendisse moysen cum scriberet in principio fecit deus celū ⁊ terrā? Qꝛ nō sicut in veritate tua video hoc certū ita in eius mente video id eū cogitasse cū hec scriberet. Potuit enī cogitare ī ipso faciendi exordio cū diceret. in principio. potuit ⁊ celū ⁊ terrā hoc loco nullā iā formatā ꝑfectāq̃ naturā siue spiritalem siue corporalē: sed vtrāq̃ inchoatam ⁊ adhuc informem velle intelligi.

S Video qppe vere potuisse dici qcquid horū diceret. sed qd horum in his verbis ille cogitauerit: nō ita video: q̄nuis siue aliqd hoꝝ: siue aliqd aliō qđ a me cōmemoratū non est: tantus vir ille mente cōspexerit. cū hec verba promeret verū eū vidisse apteq̃ id enunciasse nō dubitē. Nemo mihi iā molestus sit dicēdo mihi: nō hoc sensit moyses qđ tu dicis: sed hoc sensit qđ ego dico. Si enī mihi diceret. vnde scis hoc sensisse moysen qđ de his verbis ei⁹ eloqueris equo aīo ferre deberem: ⁊ respōderē fortasse que superius respōdi. vel aliquāto vberius si essem durior. Cū vero dicit. non hoc ille sensit qđ tu dicis: sed qđ ego dico. nec tñ negat qđ vterq̃ nostrū dicit vtrūq̃ verū esse. O vita pauperū deus me⁹: ī cui⁹ sinu nō est ɔtradictio. plue mihi mitigatiōes in cor: vt patiēter tales ferā: q nō mihi hoc dicunt: qꝛ diuini sunt: ⁊ in corde famuli tui viderūt quod dicūt: sed qꝛ superbi sunt: nec nouerunt moysi sniām: sed amāt suā. non qꝛ vera est: sed qꝛ sua est. Alioqn ⁊ aliam verā pariter amarēt: sicut ⁊ ego amo qđ dicūt qñ verū dicūt. nō qꝛ ipsorū est: sed qꝛ verū est. ⁊ iō iā nec ipsorū est qꝛ verū est. Si aūt iō amāt illud qꝛ verū est iam ⁊ ipsoꝝ est ⁊ meum est: qm̄ id commune oīm est veritatis amatorū. Illud autē qđ ɔtendunt nō hoc sensisse moysen qđ ego dico: sʒ qđ ipsi dicunt: nolo: nō amo qꝛ ⁊ si ita est: tamen ista temeritas non sciētie sed audacie est. nec visus sed typus eā pepit. Ideoq̃ dñe tremēda sunt iudicia tua: qm̄ veritas tu: nec mea est nec illius aut illius: sed oīm nr̄m quos ad eius cōmunionē publice vocas. terribiliter admonēs nos vt eā nolimus habere priuatā ne priuemur ea. Nā quisquis id qđ tu oībus ad fruendum ꝓponis sibi proprie vēdicat ⁊ suū vult eē qđ

oīm est a cõmuni ꝓpellit ad sua: hoc est
a veritate ad mendaciū. Qui enī loqui
tur mendacium de suo loquit. Attende
iudex optime deus: ipsa veritas attende
quid dicam contradictori huic. attende
coram te enī dico ⁊ corā fratrib⁹ meis q̄
legitime vtuntur lege vsq₃ ad finē chari
tatis. attende ⁊ vide qd ei dicam si pla-
cet tibi. ¶ Hanc enī vocē huic re-
fero fraternā ⁊ pacificā. Si ambo vide-
mus verū esse qđ dicis: ⁊ ambo videm⁹
verū esse qđ dico: vbi queso id videmus
Nec ego vtiq₃ in te: nec tu in me: sed am
bo in ipsa que supra mētes nostras est in
cõmutabili veritate. Cū ergo de ipsa dñi
dei nostri luce nō cõtendamus: cur de ꝓ
ximi cogitatione cõtēdim⁹? Quā sic vi-
dere nō possimus vt videt incommuta-
bilis veritas. qm̄ si ipse moyses apparu-
isset nobis atq₃ dixiss₃: hoc cogitaui nec
sic eā videremus: sed crederem⁹. Non
itaq₃ supra q̄ scriptū est: vnus pro alte-
ro infletur aduersus alterū. Diligamus
dn̄m deu₃ nostrū ex toto corde: ⁊ ex tota
aīa: ⁊ ex tota mente nostra: ⁊ proximum
nostrū sicut nosmetipsos. Propter que
duo precepta charitatis sēsisse moysen
quicq̄d i illis libris sensit: nisi crediderī
mus: mendacem faciem⁹ deum: cum de
aīo conserui aliter q̄ ille docuit opina-
mur. Iā vide q̄ stultū sit in tanta copia
verissimarū sententiarū q̄ de illis verbis
erui possunt temere affirmare quam ea
rū moyses potissimū senserit: ⁊ pernicio
sis cõtentionib⁹ ipsam offendere chari-
tatem ꝓpter quā dixit oīa: cuius dicta
conamur exponere. Et tū ego de⁹ meus
celsitudo humilitatis mee: ⁊ requies la
boris mei: qui audis cõfessiones meas
et dimittis pctā mea: qm̄ tu mihi preci-
pis vt diligā ꝓximū meum sicut meip̄m
non possum minus credere de moyse fi-
delissimo famulo tuo q̄ michi optarem
ac desiderarē abs te dari muneris si tē-
pore illo natus essem quo ille. eoq₃ loco
me cõstituisses: vt p seruitutē cordis ac
lingue mee littere ille dispensarentur. q̄
tāto post essent oībus gentib⁹ ꝓfuture:
et p vniuersum orbē tanto auctoritatis
culmine oīm falsarum supbarumq₃ do-
ctrinarū verba superaret. Vellem quippe
si tūc ego essem moyses: ex eadem nāq₃
massa oēs venimus: ⁊ quid est hō nisi q₂
memor es eius? vellem ego si tunc ego
essem qđ ille: ⁊ mihi abs te geneseos li-
ber scribendus adiūgeretur: talē michi
eloquēdi facultatē dari: ⁊ eū texēdi ser-
monis modu₃: vt neq₃ illi q̄ nondū q̄unt
intelligere quēadmodū creat deus: tan
q̄ excedētia vires suas dicta recusarent
et illi q̄ hoc iam possunt in quālibet ve-
ram sn̄iam cogitando venissent: eā non
pretermissam in paucis verbis tui famu
li reperirent: ⁊ si alius aliam vidisset in
luce veritatis: nec ipsa in eisdem verbis in
telligenda deesset. ¶ Sicut enim
fons i paruo loco vberior est: pluribus-
q₃ riuis i ampliora spacia fluxū ministrat
q̄ quilibet eorū riuorū qui p multa loco
rum ab eodē fonte deducit: ita narratio
dispensatoris tui sermocinaturis pluri-
bus profutura paruo sermonis modulo
scatet fluentia liquide veritatis. vnde si-
bi q̄sq₃ verū qđ de his reb⁹ pōt: hic illud
ille illud: per longiores loquelarum an
fractus trahat. Alii enī cū hec verba le-
gunt vel audiunt: cogitant deum quasi
hoīem. aut quasi aliquā molē immensa
preditā potestate. nouo quodā ⁊ repen-
tino placito extra seipsam tanq̄ locis di
stantibus fecisse celū ⁊ terram. duo ma-
gna corpora supra ⁊ infra: quibus oīa
ꝯtinerent. Et cū audiūt: dixit deus. fiat
illud: ⁊ factum est illud. cogitant verba
cepta ⁊ finita: sonātia tp̄ibus atq₃ trans
euntia. post quorū transitū statim existe
re qđ iussum est vt existeret. ⁊ si quid for
te aliud hoc modo ex familiaritate car-
nis opināt. In quibus adhuc puulis
aīalibus dum isto humillimo gn̄e verbo
rum tanq̄ materno sinu eorū gestat in-
firmitas. salubriter edificat fides qua
certū habeāt ⁊ teneāt deum fecisse oēs
naturas quas eorū sensus mirabili varie
tate circumspicit. Quarum si quispiam
q̄si vtilitatē dictorū aspernat: ⁊ extra nu
tritorias cunas superba ībecillitate se
extēderit: heu cadet misere. Et dn̄e de⁹
miserere ne implumen pullum concul
cent qui transeunt viam. ⁊ mitte angelū

tuum qui eum reponat in nido vt viuat
donec volet. Alij vero qb⁹ hec v̄ba non
iam nidus sed opaca frutecta sūt vidēt
in eis latentes fructus: et volitant letan
tes: et garriunt scrutantes: et carpūt eos
Uident enim cum hec verba legunt vel
audiūt tua deus eterna: et stabili permā
sione cūcta preterita et futura tempora
su parimec tñ quicq̄ esse tpalis creatu
re quod tu non feceris. Cuius volūtas
quia id est quod tu nullo modo mutata
vel q̄ antea nō fuisset exorta volūtate fe
cisti oīa nō de te similitudinē tuā formā
oīm. sed de nichilo dissimilitudine īfor
mē q̄ formaret p similitudinē tuā recur
rens i tevnum p captu ordinato q̄tum
cuiq3 rerū in suo gñe datum est. et fierēt
oīa bona valde: siue maneāt circa te: siue
gradatī remotiorī distantia p tpa et
loca pulchras narratiōes faciāt aut pa
tiant. X Uident
hec et gaudēt in luce v̄itatis tue q̄tulū
hic valēt. Et alius eorū intendit in id qd
dictū est: in principio fecit deus: et respi
cit sapiētiā principiū: qr et loquit ipsa no
bis. Alius itidē intēdit in eadē v̄ba: et
principiū intelligit exordiū rerū cōdita
rū: et sic accipit i principio fecit: ac si di
ceret. pmo fecit. Atq3 i eis q intelligūt
in principio qd i sapiētia fecisti celum et
terram. alius eorū ipm celū et terrā crea
bilē materiē celi et terre sic esse credidit
cognominatā. aliusq3 iam formatas di
stinctasq3 naturas. ali⁹ vnā formatā eā
dēq3 spūalē celi nomīe aliā informē cor
poralis materie terre nomine. Qui aūt
intelligunt in nominibus celi et terre ad
huc i formē materiem de qua formaret
celum et terra: nec ipsi vno modo id ītel
ligūt: s3 alius vnde consummaret ītelli
gibilis sēsibilisq3 creatura: alius tātum
vñ sensib⁹ moles ista corporea sinu grā
di cōtinēs pspicuas prōptasq3 naturas
Nec illi vno modo qui iam dispositas
digestasq3 creaturas celum et terram vo
cari hoc loco credūt: sed alius inuisibilē
atq3 visibilē. alius solam visibilē in qua
luminosum celum suspicim⁹: et terrā ca
liginosam et queq3 in eis sunt. At ille
qui non aliter accipit: in principio fecit
q̄ si diceret primo fecit: nō habet quomo
do veraciter ītelligat celū et terrā: nisi
materiā celi et terre intelligat: videlicet
vniuerse id est ītelligibilis corporalisq3
creature. Si enim iā formatā velit vni
uersā: recte ab eo q̄ri poterit: si hoc pri
mo fecit deus: quid fecerit deinceps. et
post vniuersitatem non inueniet. ac per
hoc audiet inuitus: quomodo illud pri
mo: si postea nichil? Cum vero dicit pri
mo informem. deinde formatam non est
absurdum si modo est idoneus discerne
re quid precedat eternitate: quid tēpo
re: quid electione: quid origine. Eterni
tate sicut deus omnia. tēpore sicut flos
fructum. electione sicut fructus florem
origine sicut sonus cātum. In his quat
tuor primum et vltimum que comme
moraui difficillime intelliguntur. duo
media facillime. Namq3 rara visio est et
nimis ardua conspicere domine eterni
tatem tuam incommutabiliter mutabi
lia facientem: ac per hoc priorem. Quid
deinde sic acuto cernat animo vt sine la
bore magno dinoscere valeat quomodo
sit prior sonus q̄ cantus. ideo quia can
tus est formatus sonus. et esse vtiq3 ali
quid non formatum potest: formari au
tem quod non est non potest.

Y Sic est prior materies q̄ id qd
ex ea fit. Non ideo prior: quia efficit: cū
potius fiat. nec prior interuallo tempo
ris. Neq3 enim priore tempore sonos
edimus informes sine cantu: et os poste
riore tempore informam cantici coap
tamus aut fingimus sicut ligna quibus
archa: vel argentum quo vasculum fa
bricatur. Tales quippe materie tem
pore etiam precedunt formas rerum q̄
fiunt ex eis. At in cantu non ita est.
Cum enim cantantur auditur sonus ei⁹
Non prius informiter sonat: et deinde
formatur in cantum. Quod enim primo
vtrumq3 sonuerit preterit. nec ex eo q̄d
q̄ reperies quod resumptum arte com
ponas et ideo cantus i sono suo vertitur
qui sonus ei⁹ materies eius est. Idem
quippe formatur vt cantus sit: et ideo si
cut dicebā prior materies sonādi q̄ for
ma cantādi. nō p faciēdi potentiā prior

Neqꝫ enim sonus est cantādi artifex. sꝫ cantanti an me subiacet ex corpore de quo cantum faciat. Neqꝫ tēpore prior. simul enim cū cātu edit. Nec prior electione. non eni potior sonus ꝙ cāt⁹. quī quidem cantus est non tantū sonus. verum etiā son⁹ speciōs⁹. Sed prior ē origine: quia non cantus formatꝫ vt sonus sit sed sonus formatꝫ vt cant⁹ sit. Docet exemplo qui pōt intelligat materiā rerū primo factā ꝛ appellatā celū ꝛ terrā: q: inde facta sunt celū et terra: nec tempore primo factam: quia forme rerum exerunt tempora. illa autem erat informis. iamqꝫ in temporib⁹ simul animaduertitꝫ: nec tñ de illa narrari aliquid pōt nisi velut tēpore prior sit cū pēdatꝫ extremior: q: profecto meliora sunt formata ꝙ informia: ꝛ pcedūtur etnitate creatoris vt esset de nichilo vnde aliqd fieret In hac diuersitate sniaꝝ verarū cōcordiam pariat ipsa veritas: ꝛ deus noster misereatur nostri: vt legitime lege vtamur: precepti fine pura charitate. Ac p hoc si quis querit ex me: quid hoꝝ moyses ille tuus famulus senserit: non sunt hi sermones confessionum mearum: si tibi non confiteor nescio. et scio tamen illas veras esse sententias exceptis carnalibus de quibus ꝙtum existimaui locutus sum. Quos tamen bone spei paruulos hec verba libri tui non territāt alta humiliter: et pauca copiose. sed omnes quos in eis verbis vera cernere ad dicere fateor. diligamus nos inuicem. pariterqꝫ diligamus te deū nostrū fontē vitatis. si non vana: sed ipsam sitimus. eūdemqꝫ famulum tuum scripture huius dispensatorem spiritu tuo plenū ita honoremus vt hoc eum te reuelante cum hec scriberet attēdisse credamus. quod in eis maxime ꝛ luce veritatis et fruge vtilitatis excellit. ita cum alius dixerit hoc sensit quod ego ꝛ alius immo aliud quod ego religiosius me arbitror dicere cur non vtrumqꝫ potius si vtrumqꝫ verum est ꝛ si quid tertium. ꝛ si quid quartum. ꝛ si quid omnino aliud verum qsꝫiam in his verbis videt: cur non illa oīa vid isse credatꝫ p quē de⁹ vn⁹ sacras litteras vera et diuersa visuris multoꝝ sensibus temperauit? ꝫ Ego certe quod intrepidus de corde meo pnuncio: si ad culmen auctoritatis aliqd scriberem: sic mallem scribere: vt quod veri quisqꝫ de his rebus capere posset: mea verba resonarent: ꝙ vt vnam verā sententiam ad hoc apertius ponerē vt excluderē ceteras quarum falsitas me non posset offendere. Nolo itaqꝫ deus meus tam preceps esse: vt hoc illum virum de te meruisse non credam. Sensit ille omnino in his verbis: atqꝫ cogitauit cum ea scriberet: quicquid hic veri potuimus inuenire et quicquid nos nō potuimus: aut nondum possumus: ꝛ tñ in eis inueniri potest. Postremo domine qui deus es: ꝛ non caro ꝛ sanguis: si quid homo minus vidit: nunquid ꝛ spiritum tuum bonum qui deducet me in terram rectā latere potuit qcqd eras i eis vbis tuipse reuelaturus legentib⁹ posteris etiā si ille p quē dicta sunt vnā fortassis ex mltis vis sētētiā cogitauit Qd si ita est: sit igitꝫ illa quaꝫ cogitauit ce tis excellētior. Nobis aūt dñe aut ipsam demōstra: aut quā placet al terā veram: vt siue nobis hoc qd etiā illi homini tuo: siue aliud ex eorūdē vboꝝ occasione patefacias: tu tñ pascas: nō error illudat. Ecce dñe deus meus ꝙ multa de paucis verbis: ꝙ multa oro te scrips̄im⁹. Que nr̄e vires: que tpa omnibus libris tuis ad istum modū sufficiāt? Sine itaqꝫ me breuius in eis confiteri tibi et eligere vnum aliquid quod tu īspiraueris verū certum ꝛ bonū. etiā si multa occurrerint vbi multa occurrere potuerit ea fide confessionis mee vt si hoc dixero qd sēsit minister tu⁹ recte atqꝫ optime. id eni conari me opꝫ. Qd si assecutus non fuero: id tñ dicam qd michi per eius vba veritas tua dicere voluerit. q illi quoqꝫ dixit quod voluit.

¶ Explicit liber duodecimus.

Sequitur tredecimus. A

Nuoco te deus meus misericordia mei qui fecisti me: et oblitum tui non oblit⁹ es. Inuoco te in animam meam quam preparas ad capiēdū te ex desiderio quod inspiras ei. Nunc inuocantem te ne deseras qui priusꝙ̄ īuocarem preuenisti et institisti crebrescens multimodis vocibus vt audirem de longinquo et conuerterer: et vocantem me inuocarem te. Tu enim domine deleuisti omnia mala merita mea ne retribueres manibus meis in quibus a te defeci. et preuenisti omnia bona merita mea: vt retribueres manibus tuis quib⁹ me fecisti. quia et priusꝙ̄ essem tu eras. Nec eram cui prestares vt essem: et tamen ecce sum ex bonitate tua preueniente totum hoc quod me fecisti et vnde me fecisti. Neqꝫ enim eguisti me. aut ego tale bonum sum quo tu adiuueris domine meus et deus meus. non vt tibi sic seruiam quasi ne fatigeris in agendo: aut ne minor sit potestas tua carens obsequio meo: neqꝫ vt sic te colam quasi terrā vt sis incultus si non te colam sed vt seruiam tibi et colam te: vt de te michi bene sit: a quo mihi est vt sim cui bene sit. Ex plenitudine quippe bonitatis tue creatura tua subsistit: vt bonum quod tibi nihil prodesset: nec de te equale tibi esset. tamē quia ex te fieri potuit non deesset. Quid enī te ꝓmeruit celū ꝛ terra q̄ fecisti in principio? Dicāt q̄d te ꝓmeruerunt spiritalis corporalisqꝫ natura: q̄s fecisti in sapientia tua: vt inde penderēt etiam inchoata ꝛ informia queqꝫ in genere suo vel spiritali vel corporali. euntia in immoderationem ꝛ ī longinquam dissimilitudinem tuam. spiritale informe prestanti⁹ ꝙ̄ si formatū corpus esset corporale aūt informe prestantius ꝙ̄ si oīno nihil esset. atqꝫ ita penderēt ī tuo verbo informia: nisi p idem verbum reuocarent ad vnitatem tuam et formarentur et essent ab vno te summo bono vniuersa bona valde? Quid te promeruerant vt essent saltē informia: q̄ neqꝫ hoc essent nisi ex te? Quid te ꝓmeruit materies corporalis vt esset saltem inuisibilis et incōposita. qꝛ neqꝫ hoc esset nisi qꝛ fecisti eā. ideo te qꝛ non erat promereri vt esset non poterat? B

Aut quid te promeruit inchoatio creature spiritalis vt saltē tenebrosa flnitaret. similis abysso: tui dissimilis nisi per idē verbū cōuerteret ad idē a quo facta est. atqꝫ ab eo illumīata lux fieret: q̄uis non equalit: tn̄ conformis forme equali tibi? Sicut enī corpori nō hoc est esse q̄d pulchrū esse: alioq̄n deforme esse nō posset. ita etiā creato spūi non id est viuere q̄d sapiēter viuere. alioquin incōmutabiliter saperet. Bonum aūt illi est herere tibi semp ne q̄d adeptus est conuersione et auersione lumē amittat. ꝛ relabatur in vitam tenebrose abysso similem. Nā ꝛ nos q̄ scd̄m aīam creatura spiritālis sumus. auersi a te nostro lumine: in ea vita fuimus aliq̄n tenebre. et in reliquiis obscuritatis nr̄e laboram⁹: donec simus iusticia tua in vnico tuo sicut mōtes dei. Nam iudicia tua fuimus: sicut abyssus multa. Q̄d aūt in primis cōditionib⁹ dixisti. fiat lux: ꝛ facta est lux cū incongruent hoc intelligo in creatura spiritali: qꝛ erat iā qualiscunqꝫ vita quā illuminares. Sed sicut nō te promeruerat vt essꝫ talis vita que illuminari posset: ita nec cū iā esset ꝓmeruit te vt illuminaret. Neqꝫ enī eius informitas placeret tibi si non lux fieret: non existendo sed intuēdo illuminantē lucē: eiqꝫ cohe rendo: vt ꝛ q̄d vtcūqꝫ viuit: et q̄d beate viuit: non deberet nisi gratie tue. cōuersa p et commutationem meliorem ad id quod neqꝫ in melius neqꝫ in deteri⁹ cōmutari potest: q̄d tu sol⁹ es. qꝛ sol⁹ simpliciter es: cui nō est aliud viuere: aliud beate viuere. quia tua beatitudo tu es. Quid ergo tibi deesset ad bonum quod tu tibi es. etiam si ista vel oīno nulla essent: vel informia remanerēt: q̄ non ex īdigentia fecisti: sed ex plenitudine bonitatis tue: cohibens atqꝫ conuertens ad formam. non vt tanꝙ̄ tuum gaudiū cōpleat ex eis? Perfecto enī tibi displicet eorum īperfectio: vt ex te pficiant ꝛ tibi placeāt. nō autem imperfecto: tanꝙ̄ ꝛ tu

eorum perfectione perficiendus sis. Spiritus enim tuus bonus superferebatur super aquas non ferebatur ab eis tanquam in eis requiesceret. In quibus enim requiescere dicitur spiritus tuus bonus: hos in se requiescere facit. ¶ Sed superferebatur incorruptibilis et incommutabilis voluntas tua ipsa in se sibi sufficiens super eam quam feceras vitam. cui non hoc est viuere quod beate viuere: quia viuit etiam fluitans in obscuritate sua. cui restat conuerti ad eum a quo facta est: et magis magisque viuere apud fontem vite: et in lumine eius videre lumen. et perfici et illustrari et beari. Ecce apparet michi in enigmate trinitas quod es deus meus quoniam tu pater in principio sapientie nostre. quod est tua sapientia de te nato. equalis tibi et coeterna. i. in filio tuo fecisti celum et terram. Et multa diximus de celo celi: et de terra inuisibili et incomposita. et de abysso tenebrosa secundum spiritalis informitatis vagabunda deliquia: nisi conuerteretur ad eum a quo erat qualiscunque vita: et illuminatione fieret speciosa vita. et esset celum celi eius quod inter aquam et aquam postea factum est. et tenebam iam patrem in dei nomine qui fecit hec. et filium in principii nomine in quo fecit hec. et trinitatem credens deum meum sicuti credebam. querebam in eloquiis sanctis eius. et ecce spiritus tuus superferebatur super aquas. Ecce trinitas deus meus pater et filius et spiritussanctus creator vniuerse creature. Sed que causa fuerat. O lumen veridicum tibi admoueo cor meum ne me vana doceat discute tenebras eius. et dic michi obsecro te per matrem charitatem: obsecro te dic michi que causa fuerat vt post nominatum celum et terram inuisibilem et incompositam. et tenebras super abyssum: tunc demum scriptura tua nominaret spiritum tuum? An quia oportebat sic eum insinuari vt diceretur superferri et non posset hoc dici nisi prius illud commemoraretur: cui superferri spiritus tuus posset intelligi? Nec patri enim nec filio superferebatur. Nec superferri recte diceretur: si nulli rei superferretur. Prius ergo dicendum erat cui superferretur: et deinde ille quem non oportebat aliter commemorari: nisi vt superferri diceretur. Cur ergo aliter eum insinuari non oportebat: nisi vt superferri diceretur? Iam hinc sequatur qui potest intellectu apostolum tuum dicentem. quia charitas tua diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis: et de spiritualibus docentem et demonstrantem supereminentem viam charitatis. et flectentem genua pro nobis ad te. vt cognoscamus supereminentem scientiam charitatis christi. ¶ Ideoque ab initio supereminens superferebatur super aquas. Cui dicam? quomodo dicam de pondere cupiditatis in abruptam abyssum. et de subleuatione charitatis per spiritum tuum qui superferebatur super aquas? Cui dicam? Quomodo dicam? Mergimur et emergimus. Neque enim loca sunt quibus mergimur et emergimus. Quid similius et quid dissimilius? Affectus sunt amores sunt: immunditia spiritus nostri defluens inferius amore curarum. et sanctitas tua attolens nos superius amore securitatis: vt sursum corda habeamus ad te vbi spiritus tuus superfertur super aquas: et veniamus ad supereminentem requiem cum pertransierit anima nostra aquas que sunt sine substantia. Defluxit angelus: defluxit anima hominis et indicauerunt abyssum vniuerse spiritales creature in profundo tenebroso. Nisi dixisses ab initio fiat lux et facta esset lux. et inheret tibi omnis obediens intelligentia celestis ciuitatis tue: et requiesceret in spiritu tuo qui superfertur incommutabiliter super omne mutabile. alioquin et ipsum celum celi tenebrosa abyssus esset in se. nunc autem lux est in domino. Nam et in ipsa misera inquietudine defluentium spirituum et indicantium tenebras suas nudatas veste luminis tui: satis ostendis quam magnam creaturam rationalem feceris: cui nullo modo sufficit ad beatam requiem quicquid te minus est. ac per hoc nec ipsa sibi. Tu enim deus noster illuminabis tenebras nostras. Ex te oriuntur vestimenta nostra. et tenebre nostre sicut meridies erunt. Da michi te deus meus. redde michi te en amo: et si parum est amem validius.

Non possum metiri vt sciam q̄tum de=
sit mihi amoris ad id quod satis est: vt
currat vita mea in amplexus tuos. nec
auertatur donec abscondantur in abscō
dito vultus tui. Hoc tantum scio: quia
male michi est preter te. non solum ex=
tra me. sed ꝛ in meipso. ꝛ omnis mihi co
pia que deus meus non est egestas est.
Nunquid autem pater aut filius non su
perferebatur sup aquas? Si tanq̄ loco
sicut corpus: nec sp̄ussanctus. Si autē
incommutabilis diuinitatis eminentia
super omne mutabile: ꝛ pater ꝛ filius et
sp̄ussctūs superferebatur super aquas.
E Cur ergo tantū de sp̄u tuo dc̄m
est hoc. Cur de illo tm̄ dictum est quasi
locus ibi esset q̄ nō est locus? de quo so
lo dictum est q̄ sit donum tuum ꝛ in do=
no tuo requiescimus. ibi te fruimur re=
quies nostra. locus noster. Amor illuc
attollit nos: ꝛ sp̄us tuus bonus exaltat
humilitatem nostrā de portis mortis.
In bona volūtate pax nobis est. Corp⁹
pondere suo nitit̄ ad locū suū. Pond⁹
nō ad ima tm̄ est: sꝫ ad locū suū. Ignis
sursum tendit: deorsum lapis. Ponde=
rib⁹ suis agunt̄: loca sua petūt. Oleū in=
fra aquā fusū supra aquā attolli. aqua
supra oleū fusa infra oleū dimergitur.
Pōderibus suis agunt̄: loca sua petūt.
Min⁹ ordinata: inquieta sunt: ordinan=
tur. ꝛ quiescūt. Pōdus meū amor me⁹
eo feror quocūq̄ feror. Dono tuo accen
dimur ꝛ sursū ferimur. Inardescim⁹ et
im⁹. Ascēdim⁹ ascēsiōes in corde: ꝛ can
tamus canticū graduū. Igne tuo: igne
tuo bono īardescim⁹ ꝛ imus. qm̄ sursū
imus ad pacē hierl'm. qm̄ iocūdat⁹ sum
in his q̄ dixerūt mihi. I domū dn̄i ibim⁹
ibi nos collocauit voluntas bona: vt ni=
hil velimus aliud q̄ permanere illic in
eternum. Beata creatura que nō nouit
aliud: cum esset ipsa aliud: nisi dono tuo
quod superfertur super omne mutabile
mox vt facta est attolleret̄ nullo inter=
uallo temporis in ea vocatione qua di=
xisti fiat lux: ꝛ facta est lux. In nobis. et
distinguitur tempore quo tenebre fui=
mus ꝛ lux efficimur in illa vero dictum
est quid esset nisi illuminaretur. ꝛ ita di=
ctum est quasi prius fuerit fluxa ꝛ tene=
brosa: vt appareret causa qua dictū est
vt aliter esset idest vt ad lumē indefici=
ens cōuersa lux esset. Qui potest intel=
ligat. ꝛ q̄ nō pōt a te petat. Et quid mihi
molestus est quasi ego illuminē vllum
hoīem venientē in hunc mundū? Trini
tatē oīpotentem quis ītelligit? Et quis
non loquit̄ eā: si tñ intelligit eam. Ra=
ra aīa q̄ cū de illa loquit̄ sciat q̄d loqua=
tur. Et contendunt ꝛ dimicant: ꝛ nemo
sine pace vidit istā visionē. F Vel=
lē vt hec tria cogitarēt hoīes in seipsis
Longe ad aliud sunt ista tria q̄ illa tri=
nitas. Sed dico vbi se exerceant ꝛ ꝓbēt
ꝛ sentiant q̄ longe sunt. Dico autē hec
tria esse nosse velle. Sum enī et noui et
volo. Sum sciēs ꝛ volens. Et scio eē me
ꝛ vellet vt sim. ꝛ volo esse ꝛ scire. In his
igitur tribus q̄ sit inseparabiles vita: et
vna vita: et vna mens. et vna essentia:
q̄ deniq̄ inseparabilis distinctio: et tñ
distinctio videat q̄ pōt. Certe corā se est
attendat in se: et videat et dicat mihi.
Sed cum inuenerit in his aliq̄d et dixe=
rit: non iam se putet inuenisse illud q̄d
supra ista est incōmutabile q̄d est incom
mutabiliter: ꝛ scit incommutabiliter: et
vult incommutabiliter: et vtrū propter
tria hec ꝛ tibi trinitas. an ī singulis hec
tria vt terna singulorum sint. an vtroꝝ
q̄ miris modis simpliciter et multipli=
citer infinito insensibili fine q̄d est. et si=
bi notū est: et sibi sufficit incōmutabilit̄
idipm̄ copiosa vnitatis magnitudine:
q̄s facile cogitauerit. quis vllo mō di=
xerit. q̄s quolibet mō temere ꝓnuncia=
uerit. ꝓcede in cōfessiōe fides mea: dic
dn̄o deo tuo. Sctē sctē sctē dn̄e de⁹ me=
us: in nomine tuo baptisati sumus pat̄
et fili et sp̄usctē: in noīe tuo baptizamus
pater et fili et sp̄usctē: q̄ꝛ et apd̄ nos in
christo suo fecit de⁹ celū et terrā: sp̄ua=
les et carnales ecclīe sue: ꝛ terra nostra
anteq̄ accipet formā doctrine inuisibilis
erat et incomposita: et ignorantie tene
bris tegebantur. quoniam pro iniquita
te erudisti hominem: et iudicia tua si=
cut multa abyssus. Sed quia spiritus
tuus superferebatur super aquā. non reli

tur vobis. Oīs eī q̄ petit accipit. ⁊ que
rens inuenit: ⁊ pulsanti apiet. Promis
sa tua sunt. Et q̄s falli timeat cum pro=
mittit veritas? Confitet altitudini tue
humilitas lingue mee: qm̄ tu fecisti ce=
lum ⁊ terrā. hoc celū qd̄ video: terrāqꝫ
quā calco. Un̄ est hec terra quā porto.
Tu fecisti. Sꝫ vbi est celū celi dn̄o de q̄
audiuimus ī voce psalmi: celum celi do
mino terrā aūt dedi filijs hoīz? Ubi est
celum qd̄ nō cernim⁹; cui terra est hoc
omne qd̄ cernimus? Hoc eī totū corpo=
reum: nō vbiqꝫ totū ita cepit speciē pul=
cram in nouissimis: cui fundus est terra
nostra. sed ad illud celū celi etiam terre
nr̄e celū terra est Et hoc vtrūqꝫ magnū
corpus non absurde terra ē ad illud ne
scio quale celū qd̄ dn̄o est non filijs ho=
minū. Et nimirū hec terra erat inuisibi
lis ⁊ icōposita. ⁊ nescio q̄ profunditas
abyssi sup̄ quaꝫ non erat lux quia nulla
spēs erat illi. Un̄ iussisti vt scriberetur
ꝙ tenebre erant super abyssum quid ali
ud q̄ lucis absentia? Ubi enī lux esset si
esset: nisi superesset eminēdo et illustrā
do Ubi ergo lux nondum erat: qd̄ erat
adesse tenebras nisi abesse lucem? B
Super itaqꝫ erant tenebre: qꝛ super lux
aberat. sicut sonus vbi non est: silētium
est. Et qd̄ est esse ibi silentium: nisi sonū
ibi non esse? Nōne tu dn̄e docuisti hanc
aīam q̄ tibi confitet? Nonne tu dn̄e do=
cuisti me: ꝙ priusq̄ istā informen mate
riam formares atqꝫ distingueres: non
erat aliquid. non color: non figurā. non
corpus. non spūs. nō tñ oīno nihil erat
q̄dā informitas sine vlla specie? Quid
ergo vocaret. quo etiā sensu tardiorib⁹
vtcūqꝫ isinuaret: nisi vsitato aliquo vo=
cabulo? Quid aūt in oībus mundi par
tib⁹ reperiri potest ꝑpinquius informi
tati oīmode: q̄ terra ⁊ abyssus? Min⁹
enim speciosa sunt ꝑ suo gradu infimo:
q̄ cetera superiora perlucida ⁊ luculen
ta oīa. Cur ergo non accipiā informita
tē materie quam sine specie feceras. vn
de speciosum mūdū faceres: ita commo
de hominib⁹ intimatā: vt appellaretur
terra inuisibilis ⁊ incomposita. Et cum
in ea querit cogitatio quid sensus attin

gat. ⁊ dicit sibi. nō est intelligibilis for=
ma sicut vita: sicut iusticia: quia mate=
ries est corpoꝝ neqꝫ sensibilis: qm̄ quid
videatur ⁊ qd̄ sentiatur in inuisibili ⁊ in
com posita non est. Dū sibi hec dicit hu
mana cogitatio: conetur eam vel nosse
ignorando: vel ignorare noscēdo. Ego
vero dn̄e si totū confitear tibi ore meo
et calamo meo q̄cquid de ista materia
docuisti me. cuius antea nomen audiēs
et non intelligens narrātibus mihi eis
qui non intelligerent eam cum specieb⁹
innumeris et varijs cogitabam et ideo
non eam cogitabam. fedas et horribi=
les formas perturbatis ordinibus vo=
luebat animus. sed formas tñ: et infor=
me appellabam non ꝙ careret forma: sed
ꝙ talē haberet: ⁊ vt si appareret in soli=
tum ⁊ incongruum auersaret sens⁹ me=
us: ⁊ conturbaretur īfirmitas hominis
C Uerbum autē illud quod co=
gitabam: non priuatione omnis forme
sed cōparatione formosioꝝ erat īforme
⁊ suadebat vera ratio vt oīs forme qua
lescūqꝫ reliquias oīno detraherē: si vel
lem prorsꝰ īforme cogitare ⁊ nō poterā.
Citius eī nō esse censebam quod omni
forma priuaretur: quaꝫ cogitabam q̄d=
dam informe: et nichil formatuꝫ: nec ni
chil īforme ꝑpe nichil Et cessauit mēs
mea īterrogare hinc spūm meū plenuꝫ
imaginibus formatoꝝ corpoꝝ ⁊ eas ꝑ
arbitrio mutantē atqꝫ variantē. Et intē
di in ipsa corpora: eorumqꝫ mutabilita=
tē altius inspexi qua desinunt esse quod
fuerant: ⁊ incipiunt esse quod nō erant.
Eundemqꝫ transitum de forma in for=
mam per informe quiddā fieri suspica=
tus sum: non per omnino nichil. Sꝫ nos
se cupiebam: non suspicari. Et si totum
tibi confiteat vox ⁊ stilus meus quicq̄d
de ista questione enodasti mihi: quis le=
gētium capere durabit? Nec ideo tamē
cessabit cor meū dare tibi honorē ⁊ can
ticum laudis de his que dictare nō suf=
ficit. Mutabilitas enim rerum muta=
bilium capax ipsa est formarum omni=
um in quas mutātur res mutabiles. Et
hec quidem? Nunquid an mus? Nun=
quid corp⁹? Nūquid species anime vel

corporis? Si dici posset nihil aliquid est et non est: hoc eam dicerem. Et tamē iam vtcūq; erat vt species caperet istas visibiles et compositas. Et vnde vtcumq; erat nisi esset abs te a quo sunt omnia inquantumcūq; sunt? Sed tanto a te longius quanto dissimilius. Neq; enim locis itaq; tu domine qui non es alibi aliud et alias aliter: sed ipsum et idipsum et idipsum. sanctus/ sanctus/ sanctus/ dominus deus omnipotens: in principio quod est de te. in sapientia tua que nata est de substantia tua: fecisti aliquid et de nihilo.

D Fecisti enī celum et terrā. non de te. nam esset equale vnigenito tuo. ac per hoc et tibi. et nullo modo iustum esset vt equale tibi esset quod de te non esset. Et aliud preter te non erat vnde faceres ea deus vna trinitas et trina vnitas. Et ideo de nichilo fecisti celum et terram magnum quiddam et paruum quiddam qm omnipotens et bonus es ad facienda omnia bona: magnum celum et paruam terrā. Tu eras et aliud nihil vnde fecisti celum et terrā duo quedam vnum prope te alterū prope nichil. Unum quo superior tu esses alterum quo inferius nichil esset. Sed illud celum celi tibi dn̄e terram aūt quā dedisti filijs hoīm cernandam atq; tangendam non erat talis qualē nūc cernimus et tangimus. Inuisibilis enī erat et incomposita et abyssus erat sup quā non erat lux. aut tenebre erant sup abyssum id est magis q̄ in abysso. Ista quippe abyssus aquarum iam visibilium etiam in profundis suis habet speciei sue lucē vtcunq; sensibilem piscibus et repētib9 in suo fundo animantibus. Illud autem totum prope nihil erat quoniam adhuc omnino informe erat. Iam tamen erat quod formari poterat. Tu enim dn̄e fecisti mundū de materia informi quā fecisti de nulla re pene nullā rem: vnde faceres magna q̄ miramur filij hominum Ualde enim mirabile hoc celū corporeū quod firmamentū inter aquā et aquam secundo die post conditionē lucis dixisti fiat. et sic factum est. Quod firmamentum vocasti celum. sed celum terre hui9 et maris que fecisti tertio die dando speciem visibilem informi materie quā fecisti ante omnem diē.

E Iam eni feceras et celum ante omnē diē. sed celum celi huius. quia in principio feceras celum et terram. Terra autē ipsa quā feceras informis materies erat quia inuisibilis erat et incomposita et tenebre sup abyssum. De qua terra inuisibili et incōposita: de qua informitate. de quo pene nihilo faceres hec omia: quibus iste mutabilis mundus constat et nō constat. in quo ipsa mutabilitas apparet i qua sentiri et dinumerari pn̄t tēpora: quia rerū mutationibus fiūt tp̄a dū variant et vertunt spēs quarū materies predicta est terra inuisibilis. Ideoq; sp̄us doctor famuli tui cum te cōmemorat fecisse in principio celū et terram. tacet de tēporibus silet de dieb9 Nimirū enī celū celi qd in principio fecisti creatura est aliqua itellectualis. quāq̄ nequaq̄ tibi trinitati coeterna: particeps tn̄ eternitatis tue valde mutabilitatē suā p dulcedine felicissime cōtēplationis tue cohibet et sine vllo lapsu ex quo facta est inherendo tibi excedit omnē volubilē vicissitudinē tēporū. Ista vero informitas terre inuisibilis et incōposite. nec ipa i dieb9 nūerata est. Ubi enī nulla spēs: nullus ordo: nec venit quicq̄: nec p̄terit. Et vbi hoc non fit: nō sūt vtiq; dies. nec vicissitudo spaciorū tēporalium. O veritas lumen cordis mei. non tenebre mee loquantur mihi. Defluxi ad ista et obscuratus sum sed hinc etiam hinc adamaui te. Errraui et recordatus sum tui. Audiui vocem tuam post me vt redirem. et vix audiui propter tumultus impacatorum

Et nunc ecce redeo estuans et anhelās ad fontem tuum: Nemo me prohibeat: hunc bibam et tunc viuam.

Nam non ego vita mea. Si male vixi ex me mors mihi fui: et in te reuiuisco. Tu me alloquere: tu mihi sermocinare. Credidi libris tuis. et verba eorū archana valde. Iā dixisti mihi dn̄e voce forti in aurē interiorem. qr tu eternus es solus habens immortalitatem quia ex nulla specie motu vel mutaris.

nec tpibus variat voluntas tua: qz non est immortalis volūtas que alia et alia est. Hoc in conspectu tuo claret michi. et magis magisq; clarescat oro te: atq; in ea manifestatione persistā sobri⁹ sub alis tuis. ¶ Item dixisti mihi dñe voce forti in aurē interiorem: q᷑ oēs naturas atq; substantias que non sunt qđ tu es ⁊ tñ sunt: tu fecisti. ⁊ hoc solū a te non est. qđ nō est. motusq; voluntatis a te q̄ es ad id qđ minus est. qz talis motus delictū atq; peccatum est. Et quod nullius peccatū aut tibi nocet: aut perturbat ordinem imperij tui vel imprimo vel in imo. Hoc in conspectu tuo claret michi. et magis magisq; clarescat oro te. atq; in ea manifestatione persistā sobrius sub alis tuis. Item dixisti michi voce forti in aurē interiorem. q᷑ nec illa creatura tibi coeterna est cuius voluntas tu solus es: teq; pseuerantissima castitate hauriens mutabilitatē suā nusq̄ et nunq̄ exierit. ⁊ te sibi semper presente ad quem toto affectu se tenet: non habens futurum qđ expectet. nec ī preteritum traijciēs quod meminerit: nulla vice variat: nec in tēpora vlla distenditur. Ob tā si qua ista est inherendo beatitudini tue beata sempiterno inhabitatore te atq; illustratore suo. Nec inuenio q̄d libentius appellandum existimē celum celi dño: q̄ domū tuā cōtēplantem delectationē tuam sine vllo defectu egredīē di in aliud: mentem purā concordissime vnā stabilimento pacis sanctorū spirituum: ciuium ciuitatis tue in celestib⁹ sup ista celestia. Vñ intelligat aīa cuius peregrinatio lōginqua facta est. si iā sitit tibi. si iam facte sunt ei lachryme sue panis. dum dicit ei per singulos dies. vbi est deus tuus: si iā petit a te vnam ⁊ hāc requirit: vt inhabitet in domo tua per oēs dies vite sue. Et q̄ vita eius nisi tu? Et qui dies tui nisi eternitas tua? Sicut anni tui q̄ nō deficiūt qz idē ipse es. Hinc ergo intelligat aīa mea que pt q̄ longe super oīa tpa sis eternus. qñ tua dom⁹ q̄ peregrinata non est: q̄uis nō sit tibi coeterna: tñ indesinenter ⁊ indeficienter tibi coherēdo nullam patit vicissitudinē tēpo℞. Hoc in cōspectu tuo claret mihi. ⁊ magis magisq; clarescat oro te. atq; in hac manifestatione persistam sobrius sub alis tuis. ¶ Ecce nescio q̄d informe in istis mutationib⁹ rerū extremarū atq; infima℞. Et quis dicet mihi: nisi quisquis p inania cordis sui cum suis fantasmatib⁹ vagat et voluit? Quis nisi talis dicet mihi: q᷑ diminuta atq; consumpta omni specie si sola remaneat informitas per quam de specie in speciem res mutabat ⁊ vtebatur possit exhibere vices tēporū. Omino eñ non pōt. qz sine varietate motionū non sunt tpa. ⁊ nulla varietas vbi nulla species. Quibus consideratis q̄tum donas de⁹ me⁹: quantū me ad pulsandum excitas. quātūq̄ pulsanti aperis. duo reperio q̄ fecisti carentia tpibus. cū tibi neutrū coeternū sit. Vnū qđ ita formatū est: vt sine vllo defectu cōtēplationis. sine vllo interuallo mutationis. q̄uis mutabile tñ non mutatū tua eternitate atq; incōmutabilitate pfruat. Alte℞ quod ita informe erat: vt ex qua forma in quā formā vel motionis vel stationis mutaret. quo tpe subdaret nō haberet. Sz hoc vt informe eēt nō reliquisti: qm̄ fecisti āte oēm diem in pricipio celum ⁊ terrā hec duo q̄ dicebā. Terra autē inuisibilis erat et incomposita: ⁊ tenebre sup abyssum. Quib⁹ verbis isinuatur informitas: vt gradatim excipiant. q̄ oīmodā spēi priuationē: nec tñ ad nichil peruētionē: cogitare non pñt vñ fieret alte℞ celū ⁊ terra visibilis atq; cōposita ⁊ aq̄ speciosa. ⁊ q̄cq̄d deinceps in cōstitutiōe huius mundi non sine dieb⁹ factū cōmemorat qz talia sunt vt in eis agant vicissitudines tēporū pp̄ter ordinatas commutationes motionū atq; forma℞. Hoc interim sentio de⁹ me⁹: cū audio loquentem scripturā tuam. in principio fecit de⁹ celū ⁊ terram. terra aūt erat inuisibilis et incomposita. ⁊ tenebre erāt sup abyssū. neq; cōmemorantē q᷑ hodie feceris hec. ¶ Sic interim sentio propter illud celum celi: celum intellectuale: vbi est intellectus nosse simul: non ex parte: non in enigmate. nō per speculum. sed ex toto

to in manifestatione facie ad faciem. nō mō hoc mō illud: sed qđ dictum est nosse simul sine vlla vicissitudine tēporꝝ: ꝛ ꝓpter inuisibilē atq̄ incompositā terrā si ne vlla vicissitudine temporꝝ q̄ solet hēre mō hoc ꝛ mō illud. qꝛ vbi nulla species nusq̄ ē hoc aut illud. Propter duo hec primitus formatū penitus informe: illud celū: sꝫ celū celi. hoc vo terram. sed terrā inuisibilē ꝛ incōpositā. ꝓpter duo hec interi sentio sine commemoratione dierū dicere scripturā tuā. in principio fecit deus celū ꝛ terrā. Statim quippe subiecit. quā terram dixerit. Et qđ scđo die cōmemorat factum firmamentum ꝛ vocatū celū: insinuat de quo celo prius sine dieb⁹ sermo locut⁹ sit. Mira profunditas eloquiorū tuorū: quorū ecce ante nos superficies blandiens paruulis. Sed mira ꝓfunditas deus meus: mira profunditas. Horror est intendere in eam: horror honoris et tremor amoris. Odi hostes ei⁹ vehemēter. O si occidas eos de gladio bis acuto: et non sint hostes eius. Sic enim amo eos occidi sibi vt viuant tibi. Ecce aūt alij nō reprehēsores sed laudatores libri geneseos: nō inquiunt hoc voluit in his verbis itelligi spiritus dei: q̄ p moysen famulū ei⁹ ista cōscripsit. nō hoc voluit intelligi qđ tu dicis: sed aliud qđ nos dicimus. Quibus ego te arbitro deꝰ oīm nostrorū ita rn̄deo. Num dicetis falsa esse: qua mihi veritas voce forti in aurem interiorē dicit de vera eternitate creatoris: q̄ nequaq̄ ei⁹ substantia p tpa variet. nec eius voluntas extra ei⁹ substantiā sit. Vn̄ non eū mō velle hoc modo velle illud: sed semel et simul ꝛ sem̄p velle oīa que vult. nō iterū et iterū. neq̄ nūc ista nunc illa: nec velle postea qđ nolebat. aut nolle qđ volebat prius. quia talis voluntas mutabilis est et omne mutabile eternū non est. Deus autē noster eternus est. Itē quod michi dicit in aurē interiorē: expectatio rerū venturarū fit cōtuitus cū venerit. idem q̄ cōtuitus fit memoria cū preterierint omnis porro intētio q̄ ita variat mutabilis est: ꝛ oīe mutabile eternū non est Deus aūt noster etern⁹ est. Hec colligo atq̄ diligo: ꝛ inuenio deū meum deū eternū. non aliqua noua volantate cōdidisse creaturā. nec sciam ei⁹ transitoriū aliqđ pati. Quid ergo dicetis cōtradictores? An falsa sunt ista? Nō inquiunt. Quid illud? Nunquid falsū est oēm naturā formatā materiā ve formabilem non esse nisi ab illo q̄ summe bonus est: qꝛ summe est? Neq̄ hoc negamus inquiunt. Quid igit? An illud negatis sublimē quandā esse creaturā tā casto amore coherentē deo vero ꝛ vere eterno: vt q̄uis ei coeterna nō sit: in nullā tn̄ temporū varietatē ꝛ vicissitudinē ab illo se resoluat ꝛ defluat: sed in ei⁹ solius veracissima cōtēplatiōe requiescat? Qm̄ tu deus diligēti te q̄tū precipis ostidis ei te et sufficis ei: ꝛ iđ nō declinat a te nec ad se. Hec est dom⁹ dei non terrena: neq̄ vlla celesti mole corporea. sed spiritualis et pticeps eternitatis tue: qꝛ sine labe in eternū. Statuisti enī eā in seculū ꝛ in seculū seculi: preceptum posuit ꝛ nō preteribit. Nec tn̄ tibi deo coeterna. qm̄ non sine initio: facta est enī. Nā ꝛ si non inuenimus tēpus aū illā: prior q̄ppe omniū creata est sapia. nec vtiq̄ illa sapia tibi deus noster patri suo plane coeterna et coeq̄lis: ꝛ p quā creata sunt omnia. ꝛ in quo principio fecisti celū ꝛ terrā: sed ꝑfecto sapia que creata est intellectualis natura. s. q̄ cōtēplatiōe lumis lumen est Dicit ei ꝛ ipa (q̄uis creata) sapia. Sed q̄tū iterest inter lumen qđ illuminat ꝛ qđ illumiat: tantū inter sapiētiam q̄ creat: ꝛ istā q̄ creata est. sicut inter iusticiā iustificantē ꝛ iusticiam q̄ iustificatiōe facta est. Nā ꝛ nos dicti sum⁹ iusticia tua. Ait enī quidam seruus tuus: vt nos simus iusticia dei in ipso. Ergo quia prior oīm creata est quedā sapia q̄ creata est mens rōnalis ꝛ intellectualis caste ciuitatis tue matris nostre que sursum est ꝛ libera est ꝛ eterna in celis. Quib⁹ celis nisi qui te laudant celi celorum? Quia hoc est ꝛ celū celi dn̄o. Et si non inuenimus tēpus aū illā qꝛ ꝛ creaturam tpis antecedit: q̄ prior oīm creata est: āte illam tn̄ est ipsius creatoris eternitas. a quo facta sumpsit exordium: q̄uis non

tpis qr nōdū erat tēpus: ipsius tñ cōditionis sue. Uñ ita est abs te deo nostro vt aliud sit planę q̄ tu & nō idipsū: Cū & si nō solū añ illam: sed nec in illa inuenimus tēpus: qr est idonea faciē tuā sp videre: nec vspiam deflectit ab ea: q̄ fit vt nulla mutatione varieť. Inest ei tñ ipsa mutabilitas vñ tenebresceret & frigesceret: nisi amore grandi tibi coherens tanq̄ sp meridies luceret & ferueret ex te. O dom⁹ luminosa et speciosa dilexi decorē tuū & locum habitationis glie dñi mei fabricatoris & possessoris tui. Tibi suspiret pegrinatio mea. et dico ei q̄ fecit te vt possideat & me in te: qr fecit et me. Erraui sicut ouis pdita: sȝ in humeris pastoris mei: structoris tui spero me reportari tibi. Quid dicitis mihi quos alloquebar cōtradictores: q̄ tñ & moysē piū famulū dei & libros ei⁹ oracula sancti spūs creditis. L Est ne ista domus dei nō quidem deo coeterna: sȝ tñ fm modū suū etna i celis: vbi vices tem porū frustra q̄ritis qr nō inuenietis. Supgrediť eī oēȝ distēsionē: & oīne spaciuȝ etatis volubile: cui sp inherere deo bonū est. Est inquiunt. Quid igť ex his q̄ clamauit cor meū ad deū meum vt audiret interi⁹ vocē laudis eius: quid tandē falsum esse cōtenditis. An qr erat informis materies: vbi pp̄ter nullam formā nullus ordo erat. Ubi aūt nullus ordo erat: nulla esse vicissitudo temporum poterat. & tñ hoc pene nihil. Inq̄tuȝ nō omnīo nihil erat ab illo vtiq̧ erat a quo est quicq̄d est: qd vtcunq̧ aliq̄d est. Hoc q̄ȝ aiūt nō negam⁹. Cū his enī volo corā te aliq̄d colloq̄ deus meus: q̄ hec oīa q̄ int⁹ in mente mea nō tacet veritas tua vera esse cōcedunt. Nā q̄ hec negant latrent q̄tū volūt & obstrepant sibi psuadere conabor vt q̄escant: & viaȝ prebeāt ad se verbo tuo. Q ̄ si noluerint & repu lerint me: obsecro te deus meus ne tu sileas a me. Tu loq̄re in corde meo veraciter. Solus eñ sic loq̄ris: & dimittam eos foris sufflantes in puluerem: & excitantes terrā in oculos suos. & intrem in cubile meū: & cantem tibi amatoria gemens inenarrabiles gemit⁹ in peregrinatione mea. & recordans hierusalē extento in eā sursum corde: hierusalem patriā meam. hierusalē matrē meam. teq̧ super eā regnatorē/ illustratorē/ patrē/ tutorē/ maritū/ castas & fortes delicias & solidū gaudium: & oīa bona ineffabilia simul oīa. qr vnū summū & verum bonū et nō auertar donec in eius pacem matris charissime vbi sunt primitie spūs mei. vñ mihi ista certa sunt: colligas totum qd sum: a dispersione & deformitate hac: & cōformes atq̧ cōfirmes i eternū deus meus mīa mea. Cū his autem qui cūcta illa q̄ vera sunt falsa esse non dicūt. honorantes & in culmine sequēde auctoritatis nobiscū constituētes illā p sctm̄ moysen editā sctām scripturā tuaȝ & tñ nobis aliq̄d cōtradicūt. ita loquor. M Tu esto deus noster arbiter inter confessiones meas & contradictiōes eorū: Dicunt enīȝ. Quis vera sint hec non ea tñ duo moyses intuebať: cū reuelante spū diceret. in principio fecit deus celū & terrā. Nō celi noīe spiritalē vel itellectualē illā creaturā: sp faciem dei ɔtēplantē significauit. nec terre noīe informē materiā. Quid igť qd nos dicimus inquiunt hoc ille vir sensit: hoc verbis istis elocut⁹ est. Quid illud est. Nomine aiunt celi & terre: totū istū visibilem mundū prius vniuersaliter & breuiter significare voluit: vt postea digereret dierū enumeratione q̄si articulatī vniuersa que sancto spūi placuit sic enunciare. Tales q̄ppe hoīes erāt rudis ille atq̧ carnalis pplus cui loq̄bať vt eius opera dei nō nisi sola visibilia cōmendanda indicaret. Terrā vō inuisibilē & incompositā tenebrosamq̧ abyssum: vñ consequenter ostidiť p illos dies facta atq̧ disposita esse cūcta ista visibilia q̄ nota sunt oībus: nō incōgruenter īformē istam materiē intelligendā esse cōsentiūt. Quid si dicat ali⁹ eandē informitatē confusionēq̧ materie celi & terre noīe prius insinuatā: q̄ ex ea mūdus iste visibilis cuȝ omībus naturis q̄ in eo manifestissime apparent: q̄ celi & terre nomīe sepe appellari solet cōditus atq̧ perfectus est. Quid si dicat & ali⁹ celū & terrā quideȝ

inuisibilem visibilemq; naturam indecenter appellatã ac p hoc vniuersã creaturam quam fecit in sapiẽtia.i.in principio deus huiuscemodi duobus vocabulis esse cõprehensã.verũtamen quia nõ de ipsa substãtia dei t sed ex nihilo cũcta facta sunt qr nõ sunt idipm qd deus: et inest qdã mutabilitas omnib⁹ siue maneant:sicut eterna dom⁹ dei.siue mutẽtur sicut aĩa hoĩs ⁊ corp⁹ cõmunẽ oĩm rerum inuisibiliũ visibiliũq; materiẽ adhuc ĩformẽ sed certe formabilẽ vnde fieret celum ⁊ terra.i.inuisibilis atq; visibilis iã vtraq; formata creatura his nominibus enũciata qb⁹ appellaret terra inuisibilis ⁊ icõposita ⁊ tenebre sup abyssum ea distinctiõe vt terra inuisibilis ⁊ icõposita ĩtelligat materies corpalis añ qualitatẽ forme tenebre aũt sup abyssũ spũalis materies añ cohibitionẽ quasi fluentis ĩmoderationis ⁊ ante illuminationem sapiẽtie. ¶ Est adhuc qd dicat si qs alius velit:non scz iã pfectas atq; formatas ĩuisibiles visibilesq; naturas celi ⁊ terre noĩe significari. cũ legit in principio fecit deus celũ ⁊ terrã sed ipsam adhuc informẽ ĩchoationem rerũ formabilẽ creabilẽq; materiã his nominib⁹ appellatã:q ĩ ea iã esset ista confusa:nondum qualitatibus formisq; distincta:q nũc iam digesta suis ordinibus vocant celũ ⁊ terra.illa spũalis hec corporalis creatura. Quibus oĩb⁹ auditis ⁊ consideratis nolo verbis contẽdere. Ut nichil enim vtile est nisi ad subuersionem audiẽtium. Ad edificationẽ autem bona est lex si quis ea legitĩe vtatur. quia finis ei⁹ est charitas de corde puro ⁊ conscientia bona ⁊ fide non ficta Et nouit magister noster in quibus duob⁹ pceptis totã legẽ pphetasq; suspẽderit. Que michi ardẽter cõfitenti de⁹ meus lumen oculorum meorum in occulto:quid michi obest cũ diuersa ĩ his verbis intelligi possint que tamen vera sint? Quid inq mihi obest: si aliud ego sensero q sensit alius eũ sẽsisse qui scripsit? Omẽs qdẽ q legimus nitimur hoc indagare atq; cõprehẽdere quod voluit ille quẽ legimus. Et cũ eũ ṽidicũ credimus nihil quod falsum esse vel nouim⁹ vel putamus audemus eum existimare dixisse. Dum ergo quisquis conatur id sentire in scripturis sanctis quod in eis sensit ille qui scripsit. quid mali est si hoc sentiat quod tu lux omnium veridicarum mentium ostendis verum esse etiam si hoc nõ sensit ille quem legit. cũ et ille verum nec tamen hoc senserit. Uerum est etiam domine fecisse te celum ⁊ terrã. ⁊ verũ est esse principium sapientiam tuã in qua fecisti omnia. Item verũ est q mundus iste visibilis habz magnas partes suas celũ ⁊ terrã breui cõplexione facta rũ oĩm conditarũq; naturarũ. ¶ Et verũ est q omne mutabile insinuat noticie nostre quandam infirmitatem qua forma capit vel qua mutat ⁊ vertitur. Uerũ est nulla tpa ppeti quod ita coheret forme incõmutabili: vt quouis sit mutabile nõ mutetur. Uerũ est ĩformitatem que prope nichil est:vices tẽporum habere non posse. Uerũ est q vnde fit aliqd potest quodam genere locutionis habere iam nomẽ eius rei que inde fit. vnde potuit vocari celum ⁊ terra q̃libet ĩformitas vnde factum est celũ ⁊ terra. Uerũ est omnium formatorũ nihil esse informi vicinius q terrã ⁊ abyssum. Uerũ est q non solũ creatũ atq; formatũ: sed etiam quicquid creabile atq; formabile est tu fecisti ex quo sunt omnia. Uerum est omne quod ex informi formatur prius esse informe:deinde formatum. Et his omnibus veris de quibus non dubitãt quorum interiori oculo talia videre dõsti. ⁊ qui moysen famulum tuum in spũ veritatis locutũ esse ĩmobiliter credũt ex his ergo omnib⁹ aliud sibi tollit qui dicit. in principio fecit deus celum ⁊ terram.i.in ṽbo suo sibi coeterno fecit de⁹ intelligibilẽ atq; sensibilem vel spiritualẽ corporalemq; creaturam. Aliud qui dicit in principio fecit deus celum ⁊ terrã id est ĩ verbo suo sibi coeterno fecit de⁹ vniuersam istam molẽ corporei mundi huius cum oĩb⁹ quas continet manifestis notisq; naturis. Aliud qui dicit. in principio fecit de⁹ celũ ⁊ terrã.i.in ver

vbo suo sibi coeterno fecit deus informē
materiā creature spūalis ⁊ corporalis
ꝯꝑ Aliud q̄ dicit. ī principio fe
cit de⁹ celū ⁊ terrā. id est ī vbo suo sibi
coeterno fecit de⁹ īformē materiā crea
ture corporalis vbi cōfusuꝫ adhuc erat
celum ⁊ terra que nunc iam distincta at
qꝫ formata in istius mundi mole senti=
mus. Aliud qui dicit. in principio fecit
deus celum ⁊ terrā. id est ī ipso exordio
faciendi atqꝫ operandi fecit deus infor
mē materiā confuse habētē celum ⁊ ter
rā. vñ formata nunc emināt ⁊ apparent
cum oīb⁹ q̄ in eis sūt. Itē qḋ attinet ad
intellectū vboꝝ sequentiū ex illis om=
nib⁹ vis. Aliud sibi tollit q̄ dicit Terra
aūt erat inuisibilis ⁊ incomposita. ⁊ te=
nebre erāt sup abyssum. i. īcorporale il=
lud qḋ fecit deus: adhuc materies erat
corporearū rerū īformis sine ordīe sine
luce. Aliud qui dicit. Terra autē erat
inuisibilis ⁊ īcomposita: ⁊ tenebre erāt
super abyssū. i. hoc totū qḋ celum ⁊ ter
ra appellatum est: adhuc informis ⁊ te=
nebrosa materies erat: vnde fieret celū
corporeum ⁊ terra corporea cum oībus
que in eis sunt corporeis sensibus nota
Aliud qui dicit Terra aūt erat inuisibi
lis ⁊ incōposita: ⁊ tenebre erāt sup abys
sū. i. hoc totū ꝙ celū ⁊ terra appellatuꝫ
est adhuc informis ⁊ tenebrosa materies
erat. vñ fieret celum īntelligibile. qḋ ali
bi dr̄ celū celi. ⁊ terra. s. oēs natura cor
porea: sub quo nomine intelligat etiam
hoc celum corporeum. i. vñ fieret oīs ī
uisibilis visibilisqꝫ creatura. Aliud q̄ di
cit. Terra aūt erat inuisibilis ⁊ incōpo
sita: ⁊ tenebre erant sup abyssum nō illā
īformitatē noīe celi ⁊ terre scriptura
appellauit: sꝫ iā erat inq̄t ipa īformitas
quā terrā īuisibilē ⁊ incōpositā tenebro
samqꝫ abyssum noīauit: de qua celum ⁊
terram deū fecisse p̄dixerat. spiritalē. s.
corpalēqꝫ creaturā. ℭ
Aliḋ q̄ dicit. Terra aūt erat inuisibilis ⁊
incomposita: et tenebre erāt sup abyssū
id est īformitas q̄dam iā materies erat
vnde celum ⁊ terram deum fecisse scri=
ptura p̄dixit. totaꝫ scilicet corporeā mū
di molē ī duas maximas partes supior

rem atqꝫ inferiorem distributam cū om
nibus q̄ in eis sunt vsitatis notisqꝫ crea
turis. Cū enī duab⁹ istis extremis sētē
tijs resistere quisqꝫ ita tentauerit: si non
vultis hāc īformitatē materie celi ⁊ ter
re noīe appellatā videri erat ergo aliq̄d
qḋ non fecerat deus vñ celū ⁊ terrā fa=
ceret: neqꝫ enī scriptura narrauit ꝙ istā
materiam deus fecerit nisi vt intelliga
mus eā celi ⁊ terre aut solius terre vo=
cabulo significatā: cū diceret. In princi
pio fecit deus celū ⁊ terram. et id quod
sequit. terra autē erat inuisibilis ⁊ incō
posita. Quis informē materiā sic placu
erit appellare. non tñ intelligamus nisi
eam quam fecit deus ī eo quod scriptū
est. fecit celum ⁊ terrā Respōdebunt as
sertores duarū istarū sētētiarū quas ex
tremas posuim⁹: aut illi⁹ aut illius cuꝫ
hec audierint et dicent. Informem qui=
dem istam materiam nō negam⁹ a deo
factam: a quo sunt omnia bona valde.
qꝛ sicut dicimus amplius bonū eē quod
creatū atqꝫ formatū est: ita fatemur mi=
nus bonū esse qḋ factū est creabile atqꝫ
formabile: sꝫ tñ bonū. Nō aūt cōmemo=
rasse scripturā ꝙ hanc informitatem fe
cerit de⁹ sicut alia multa non cōmemo=
rauit: sicut cherubī ⁊ seraphī ⁊ que apo=
stolus distincte ait sedes: dñationes: prī
cipatus: potestates: que tamē omnia de
um fecisse manifestum est. Aut si in eo
quod dictum est: fecit celum et terram
comprehensa sunt oīa: quid de aquis
dicimus super quas ferebatur spiritus
dei? Si enim terra noīata simul intel
liguntur: quomodo iam terre nomine
materies informis accipitur: quando
tam speciosas aquas videmus? Aut si
ita accipitur: cur ex eadem informitate
scriptum est. factum firmamētum ⁊ vo
catum celum. neqꝫ scriptum est factas
esse aquas? Non enim adhuc informes
sunt ⁊ inuise: quas ita decora specie flue
re cernimus. Aut si tūc acceperūt istaꝫ
spēm cū dixit deus. cōgregetur aqua q̄ est
sub firmamēto: vt congregatio sit ipsa
formatio: q̄d r̄ndebūt de aq̄s q̄ sup firma
mētum sunt? Qꝛ neqꝫ informes tam ho
norabilē sedē accipere meruissent nec

scriptū est qua voce formate sint. R
Uū si aliqd genesis tacuit deum fecisse:
qd tn̄ deum fecisse; nec sana fides; nec
cert⁹ ambigit itellect⁹. nec ideo vlla so
bria doctria dicere audebit istas aquas
coeternas deo: qz in libro geneseos cō-
memoratas qdē audiuim⁹: vbi autē fa-
cte sint non inuenim⁹. Cur nō informē
q̄z illā materiā quā scriptura hec terrā
inuisibilē et incōpositam tenebrosamq3
abyssum appellat: docēte vitate intelli-
gamus ex deo factam esse de nichilo. idō
q3 illi non esse coeternā: q̄uis vbi facta
sit omiserit enūciare ista narratio? His
ergo auditis atq3 pspectis p captu īfir-
mitatis mee quam tibi confiteor scienti
deo meo: duo video dissensionum gene-
ra oboriri posse; cū aliqd a nūcijs vera
cib⁹ p signa enūciat. vnū si de veritate
rerū: alterū si de ipsius q annūciat volū
tate dissensio est. Aliter enim querim⁹
de creature cōditiōe qd verū sit. aliter
aūt qd in his verbis moyses egregius
domesticus fidei tue intelligere lectorē
auditorēq3 voluerit. In illo pmo gene-
re discedāt a me oēs qui ea q falsa sunt
se scire arbitrant. In hoc item altero di
scedant a me oēs q ea q falsa sunt moy-
sen dixisse arbitrant. Coniungar autē
illis dn̄e in te: et delecter cū eis i te: qui
veritate tua pascūtur in latitudine cha
ritatis: et accedam⁹ simul ad verba libri
tui: et queram⁹ in eis voluntatem tuam
p voluntatem famuli tui: cuius calamo
dispēsasti ea. Sed quis nr̄m sic inueniet
eā inter tā multa vba q i illis vbis aliē
atq3 aliter itellectis occurūt querenti-
bus: vt tā fidēter dicat hoc sensisse moy
sen: atq3 hoc in illa narratione voluisse
intelligi: q̄ fidenter dicit hoc verū esse
siue ille hoc senserit siue aliud. Ecce eni
de⁹ meus ego seru⁹ tuus qui vouit tibi
sacrificiū cōfessionis i his litteris: et oro
vt ex mia tua reddā tibi vota mea. Ec-
ce ego q̄ fidenē dico in tuo verbo incon-
mutabili oia te fecisse inuisibilia et visi-
bilia. Nūquid tā fidenter dico nō aliud
q̄ hoc attendisse moysen cum scriberet
in principio fecit deus celū et terrā? Qz
nō sicut in veritate tua video hoc certū.
ita in eius mente video id eū cogitasse
cū hec scriberet. Potuit enī cogitare ī
ipso faciendi exordio cū diceret. in prin
cipio. potuit et celū et terrā hoc loco nul
lā iā formatā pfectāq3 naturā siue spiri
talem siue corporalē: sed vtrāq3 inchoa
tam et adhuc informem velle intelligi.
S Uideo qppe vere potuisse dici qc-
quid horū diceret. sed qd horum in his
verbis ille cogitauerit: nō ita video: q̄-
uis siue aliqd hoꝝ: siue aliqd aliō qd a
me cōmemoratū non est: tantus vir ille
mente cōspexerit. cū hec verba prome-
ret verū eū vidisse apteq3 id enunciasse
nō dubitē. Nemo mihi iā molestus sit
dicēdo mihi: nō hoc sensit moyses qd tu
dicis: sed hoc sensit qd ego dico. Si eīn
mihi diceret. vnde scis hoc sensisse moy
sen qd de his verbis ei⁹ eloqueris equo
aīo ferre deberem: et respōderē fortasse
que superius respōdi. vel aliquāto vbe
rius si essem durior. Cū vero dicit. non
hoc ille sensit qd tu dicis: sed qd ego di
co. nec tn̄ negat qd vterq3 nostrū dicit
vtrūq3 verū esse. O vita pauperū deus
me⁹: i cui⁹ sinu nō est ɔtradictio. plue
mihi mitigatiōes in cor: vt patiēter ta-
les ferā: q nō mihi hoc dicunt: qz diuini
sunt: et in corde famuli tui viderūt quod
dicūt: sed qz superbi sunt: nec nouerunt
moysi sniam: sed amāt suā. non qz vera
est: sed qz sua est. Alioqn et aliam verā
pariter amarēt: sicut et ego amo qd di-
cūt qn̄ verū dicūt. nō qz ipsoꝝ est: sed
qz verū est. et idō iā nec ipsorū est qz verū
est. Si aūt idō amāt illud qz verū est iam
et ipsoꝝ est et meum est: qm̄ id commune
oīm est veritatis amatorū. Illud autē
qd ɔtendunt nō hoc sensisse moysen qd
ego dico: s3 qd ipsi dicunt: nolo: nō amo
qz et si ita est: tamen ista temeritas non
sciētie sed audacie est. nec visus sed ty-
pus eā pepit. Ideoq3 dn̄e tremēda sunt
iudicia tua: qm̄ veritas tu: nec mea est
nec illius aut illius: sed oīm nr̄m quos
ad eius cōmunionē publice vocas. terri
biliter admonēs nos vt eā nolimus ha-
bere priuatā ne priuemur ea. Nā quis-
quis id qd tu oībus ad fruendum ppo-
nis sibi proprie vēdicat et suū vult e: qd

oīm est a cōmuni ꝓpellit ad sua: hoc est
a veritate ad mendaciū. Qui enī loqui
tur mendacium de suo loquit. Attende
iudex optime deus: ipsa veritas attende
quid dicam contradictori huic. attende
coram te enī dico ⁊ corā fratribus meis qui
legitime vtuntur lege vsq ad finē chari
tatis. attende ⁊ vide qd ei dicam si pla=
cet tibi. ¶ Hanc enī vocē huic re=
fero fraternā ⁊ pacificā. Si ambo vide=
mus verū esse qđ dicis: ⁊ ambo videmus
verū esse qđ dico: vbi queso id videmus
Nec ego vtiq in te: nec tu in me: sed am
bo in ipsa que supra mētes nostras est in
cōmutabili veritate. Cū ergo de ipsa dñi
dei nostri luce nō cōtendamus: cur de ꝓ
ximi cogitatione cōtēdimus? Quā sic vi=
dere nō possimus vt videt incommuta=
bilis veritas. quū si ipse moyses apparu=
isset nobis atq dixisset: hoc cogitaui nec
sic eā videremus: sed crederemus. Non
itaq supra q̄ scriptū est: vnus pro alte=
ro infletur aduersus alterū. Diligamus
dñm deū nostrū ex toto corde: ⁊ ex tota
aīa: ⁊ ex tota mente nostra: ⁊ proximum
nostrū sicut nosmetipsos. Propter que
duo precepta charitatis sēsisse moysen
quicqđ i illis libris sensit: nisi crediderimus:
mendacem faciemus deum: cum de
aīo conserui aliter q̄ ille docuit opina=
mur. Iā vide q̄ stultū sit in tanta copia
verissimarū sententiarū q̄ de illis verbis
erui possunt temere affirmare quam ea
rū moyses potissimū senserit: ⁊ pernicio
sis cōtentionibus ipsam offendere chari=
tatem ꝓpter quā dixit oīa: cuius dicta
conamur exponere. Et tū ego deus meus
celsitudo humilitatis mee: ⁊ requies la
boris mei: qui audis cōfessiones meas
et dimittis pctā mea: qm tu mihi preci=
pis vt diligā ꝓximū meum sicut meipm
non possum minus credere de moyse fi=
delissimo famulo tuo q̄ michi optarem
ac desiderarē abs te dari muneris si tē=
pore illo natus essem quo ille. eoq loco
me cōstituisses: vt p seruitutē cordis ac
lingue mee littere ille dispensarentur q̄
tāto post essent oībus gentibus ꝓfuture:
et p vniuersum orbē tanto auctoritatis
culmine oīm falsarum superbarumq do=
ctrinarū verba supature. Vellem quippe
si tūc ego essem moyses: ex eadem nāq
massa oēs venimus: ⁊ quid est hō nisi q̄
memor es eius? vellem ego si tunc ego
essem qđ ille: ⁊ mihi abs te geneseos li=
ber scribendus adiūgeretur: talē michi
eloquēdi facultatē dari: ⁊ eū texēdi ser=
monis modū: vt neq illi q̄ nondū q̄unt
intelligere quēadmodū creat deus: tan
q̄ excedētia vires suas dicta recusarent
et illi q̄ hoc iam possunt in quālibet ve=
ram sniam cogitando venissent: eā non
pretermissam in paucis verbis tui famu
li reperirent: ⁊ si alius aliam vidisset in
luce veritatis: nec ipsa in eisdem verbis in
telligenda deesset. ¶ Sicut enim
fons i paruo loco vberior est: pluribus=
q riuis i ampliora spacia fluxū ministrat
q̄ quilibet eorū riuorū qui p multa loco
rum ab eodē fonte deducit: ita narratio
dispensatoris tui sermocinaturis pluri=
bus profutura paruo sermonis modulo
scatet fluentia liquide veritatis. vnde si=
bi q̄sq verū qđ de his rebus pōt: hic illud
ille illud: per longiores loquelarum an
fractus trahat. Alij enī cū hec verba le=
gunt vel audiunt: cogitant deum quasi
hoīem. aut quasi aliquā molē immensa
preditā potestate. nouo quodā ⁊ repen=
tino placito extra seipsam tanq̄ locis di
stantibus fecisse celū ⁊ terram. duo ma=
gna corpora supra ⁊ infra: quibus oīa
ꝯtinerent. Et cū audiūt: dixit deus. fiat
illud: ⁊ factum est illud. cogitant verba
cepta ⁊ finita: sonātia tpibus atq trans
euntia. post quorū transitū statim existe
re qđ iussum est vt existeret. ⁊ si quid for
te aliud hoc modo ex familiaritate car=
nis opinātur. In quibus adhuc paruulis
aīalibus dum isto humillimo gñe verbo
rum tanq̄ materno sinu eorū gestat in=
firmitas. salubriter edificat fides qua
certū habeāt ⁊ teneāt deum fecisse oēs
naturas quas eorū sensus mirabili varie
tate circunspicit. Quarum si quispiam
q̄si vtilitatē dictorū aspernat: ⁊ extra nu
tritorias cunas superba ībecillitate se
extēderit: heu cadet misere. Et dñe deus
miserere ne implumen pullum concul
cent qui transeunt viam. ⁊ mitte angelū

tuum qui eum reponat in nido vt viuat donec volet. Alij vero qb⁹ hec v̄ba non iam nidus sed opaca frutecta sūt vidēt in eis latentes fructus: et volitant letantes: et garriunt scrutantes: et carpūt eos Uident enim cum hec verba legunt vel audiūt tua deus eterna: et stabili permāsione cūcta preterita et futura tempora superari: nec tñ quicq̄ esse tp̄alis creature quod tu non feceris. Cuius volūtas quia id est quod tu nullo modo mutata vel q̄ antea nō fuisset exorta volūtate fecisti oīa nō de te similitudinē tuā formā oīm. sed de nichilo dissimilitudine īformē q̄ formaret̄ p̄ similitudinē tuā recurrens ī te vnum p̄ captu ordinato q̄tum cuiq3 rerū in suo gn̄e datum est. et fierēt oīa bona valde: siue maneāt circa te: siue gradatī remotiori distantia p̄ tp̄a et loca pulchras narratiōes faciāt aut patiant̄. X Uident hec et gaudēt in luce v̄itatis tue q̄tulū hic valēt. Et alius eo₊ intendit̄ id qđ dictū est: in principio fecit deus: et respicit sapiētiā principiū: q₃ et loq̄t̄ ipsa nobis. Alius itidē intēdit in eadē v̄ba: et principiū intelligit exordiū rerū cōditarū et sic accipit ī principio fecit: ac si diceret̄. p̄mo fecit. Atq₃ ī eis q̄ intelligūt in principio qđ ī sapiētia fecisti celum et terram. alius eo₊ ip̄m celū et terrā creabilē materiē celi et terre sic esse credidit cognaminatā. aliusq₃ iam formatas distinctasq₃ naturas. ali⁹ vnā formatā eādēq₃ sp̄ūalē celi nomīe aliā informē corporalis materie terre nomine. Qui aūt intelligunt in nominibus celi et terre adhuc ī formē materiem de qua formaret̄ celum et terra: nec ipsi vno modo id ītelligūt: s₃ alius vnde consummaret̄ ītelligibilis sēsibilisq₃ creatura: alius tātum vñ sensib⁹ moles ista corporea sinu grādi cōtinēs p̄spicuas p̄optasq₃ naturas Nec illi vno modo qui iam dispositas digestasq₃ creaturas celum et terram vocari hoc loco credūt: sed alius inuisibilē atq₃ visibilē. alius solam visibilē in qua luminosum celum suspicim⁹: et terrā caliginosam et queq₃ in eis sunt. At ille qui non aliter accipit: in principio fecit q̄ si diceret̄ p̄io fecit nō habet quomodo veraciter ītelligat celū et terrā: nisi materiā celi et terre intelligat: videlicet vniuerse id est ītelligibilis corporalisq₃ creature. Si enim iā formatā velit vniuersā: recte ab eo q̄ri poterit: si hoc primo fecit deus: quid fecerit deinceps. et post vniuersitatem non inueniet. ac per hoc audiet inuitus: quomodo illud primo: si postea nichil? Cum vero dicit primo informem. deinde formatam non est absurdum si modo est idoneus discernere quid precedat eternitate: quid tēpore: quid electione: quid origine. Eternitate sicut deus omnia. tēpore sicut flos fructum. electione sicut fructus florem origine sicut sonus cātum. In his quattuor primum et vltimum que commemoraui difficillime intelliguntur. duo media facillime. Namq₃ rara visio est et nimis ardua conspicere domine eternitatem tuam incommutabiliter mutabilia facientem: ac per hoc priorem. Quid deinde sic acuto cernat animo vt sine labore magno dinoscere valeat quomodo sit prior sonus q̄ cantus. ideo quia cantus est formatus sonus. et esse vtiq₃ aliquid non formatum potest: formari autem quod non est non potest.

Y Sic est prior materies q̄ id qđ ex ea fit. Non ideo prior: quia efficit: cū potius fiat. nec prior interuallo temporis. Neq₃ enim priore tempore sonos edimus informes sine cantu: et os posteriore temp ore informam cantici coaptamus aut fingimus sicut ligna quibus archa: vel argentum quo vasculum fabricatur. Tales quippe materie tempore etiam precedunt formas rerum q̄ fiunt ex eis. An in cantu non ita est. Cum enim cantantur auditu sonus ei⁹ Non prius informiter sonat: et deinde formatur in cantu₃. Quod enim primo vtrumq₃ sonuerit preterit. nec ex eo q̄d q̄ reperies quod resumptum arte componas et ideo cantus ī sono suo vertitur qui sonus ei⁹ materies eius est. Idem quippe formatur vt cantus sit: et ideo sicut dicebā prior materies sonādi q̄ forma cantādi. nō p̄ faciēdi potentiā prior

Neq3 enim sonus est cantādi artifex. s3 cantanti an me subiacet ex corpore de quo cantum faciat. Neq3 tēpore prior. simul enim cu3 cātu editr. Nec prior electione. non enī potior sonus q̄ cāt⁹. qñ quidem cantus est non tantū sonus. verum etiā son⁹ specios⁹. Sed prior ē origine: quia non cantus formatr vt sonus sit sed sonus formatr vt cant⁹ sit. Doc exemplo qui pōt intelligat materiā reru3 primo factā ⁊ appellatā celū ⁊ terrā q̄ inde facta sunt celū et terra: nec tempore primo factam: quia forme rerum exegerunt tempora. illa autem erat informis. iamq3 in temporib⁹ simul animaduertitr nec tñ de illa narrari aliquid pōt nisi velut tēpore prior sit cū pēdatr extremior: q2 profecto meliora sunt formata q̄ informia: ⁊ p̄cedūtur eťnitate creatoris vt esset de nichilo vnde aliqđ fieret In hac diuersitate sñia2 verarū cōcordiam pariat ipsa veritas: ⁊ deus noster misereatur nostri: vt legitime lege vtamur: precepti fine pura charitate. Ac p hoc si quis querit ex me: quid ho2 moyses ille tuus famulus senserit: non sunt hi sermones confessionum mearum: si tibi non confiteor nescio. et scio tamen illas veras esse sententias exceptis carnalibus de quibus q̄tum existimaui locutus sum. Quos tamen bone spei paruulos hec verba libri tui non territāt alta humiliter: et pauca copiose. sed omnes quos in eis verbis vera cernere ad dicere fateor. diligamus nos inuicem. pariterq3 diligamus te deū nostrū fontē v̄itatis. si non vana: sed ipsam sitimus. eūdemq3 famulum tuum scripture huius dispensatorem spiritu tuo plenū ita honoremus vt hoc eum te reuelante cum hec scriberet attēdisse credamus. quod in eis maxime ⁊ luce veritatis et fruge vtilitatis excellit. ita cum alius dixerit hoc sensit quod ego ⁊ alius immo aliud quod ego religiosius me arbitror dicere cur non vtrumq3 potius si vtrumq3 verum est ⁊ si quid tertium. ⁊ si quid quartum. ⁊ si quid omnino aliud verum q̄spiam in his verbis videt: cur non illa oīa vid isse credatr p quē de⁹ vn⁹ sacras litteras vera et diuersa visuris multo2 sensibus temperauit? 3 Ego certe quod intrepidus de corde meo p nuncio: si ad culmen auctoritatis aliqđ scriberem: sic mallem scribere: vt quod veri quisq3 de his rebus capere posset: mea verba resonarent: q̄ vt vnam verā sententiam ad hoc apertius ponere3 vt excluderē ceteras quarum falsitas me non posset offendere. Nolo itaq3 deus meus tam preceps esse: vt hoc illum virum de te meruisse non credam. Sensit ille omnino in his verbis: atq3 cogitauit cum ea scriberet: quicquid hic veri potuimus inuenire et quicquid nos nō potuimus: aut nondum possumus: ⁊ tñ in eis inueniri potest. Postremo domine qui deus es: ⁊ non caro ⁊ sanguis: si quid homo minus vidit: nunquid ⁊ spiritum tuum bonum qui deducet me in terram rectā latere potuit q̄cqđ eras ī eis v̄bis tuipse reuelaturus legentib⁹ posteris etiā si ille p quē dicta sunt vnā fortassis ex mltis v̄is sētētiā cogitauit Q̄d si ita est: sit igitr illa qua3 cogitauit cet̄is excellētior. Nobis aūt dñe aut ipsam demōstra: aut quā placet al terā veram: vt siue nobis hoc qđ etiā illi homini tuo: siue aliud ex eorūdē v̄bo2 occasione patefacias: tu tñ pascas: nō error illudat. Ecce dñe deus meus q̄ multa de paucis verbis: q̄ multa oro te scripsim⁹. Que nr̄e vires: que tp̄a omnibus libris tuis ad istum modū sufficiāt? Sine itaq3 me breuius in eis confiteri tibi et eligere vnum aliquid quod tu īspiraueris verū certum ⁊ bonū. etiā si multa occurrerint vbi multa occurrere potuerit ea fide confessionis mee vt si hoc dixero qđ sēsit minister tu⁹ recte atq3 optime. id enī conari me op3. Q̄d si assecutus non fuero: id tñ dicam qđ michi per eius v̄ba veritas tua dicere voluerit. q̄ illi quoq3 dixit quod voluit.

¶ Explicit liber duodecimus.

Sequitur tredecimus. A

Nuoco te deus meus misericordia mei qui fecisti me: et oblitum tui non oblit⁹ es. Innoco te in animam meam quam preparas ad capiēdū te ex desiderio quod inspiras ei. Nunc inuocantem te ne deseras qui priusq̄ inuocarem preuenisti et institisti crebrescens multimodis vocibus vt audirem de longinquo et conuerterer: et vocantem me inuocarem te. Tu enim domine deleuisti omnia mala merita mea ne retribueres manibus meis in quibus a te defeci. et preuenisti omnia bona merita mea: vt retribueres manibus tuis quib⁹ me fecisti. quia et priusq̄ essem tu eras. Nec eram cui prestares vt essem: et tamen ecce sum ex bonitate tua preueniente totum hoc quod me fecisti et vnde me fecisti. Neq̄ enim eguisti me. aut ego tale bonum sum quo tu adiuueris domine meus et deus meus. non vt tibi sic seruiam quasi ne fatigeris in agendo: aut ne minor sit potestas tua carens obsequio meo: neq̄ vt sic te colam quasi terrā vt sis incultus si non te colam sed vt seruiam tibi et colam te: vt de te michi bene sit: a quo mihi est vt sim cui bene sit. Ex plenitudine quippe bonitatis tue creatura tua subsistit: vt bonū quod tibi nihil prodesset: nec de te equale tibi esset. tamē quia ex te fieri potuit non deesset Quid enī te ꝓmeruit celū et terra q̄ fecisti in principio? Dicāt qd te ꝓmeruerunt spiritalis corporalis q̄ natura: q̄s fecisti in sapientia tua: vt inde penderēt etiam inchoata et informia queq̄ in genere suo vel spiritali vel corporali. euntia in immoderationem et ī longinquā dissimilitudinem tuam. spiritale informe prestanti⁹ q̄ si formatū corpus esset corporale aūt informe prestantius q̄ si oīno nihil esset. atq̄ ita penderēt ī tuo verbo informia: nisi p idem verbum reuocarent ad vnitatem tuam et formarentur et essent ab vno te summo bono vniuersa bona valde? Quid te promeruerant vt essent saltē informia: q̄ neq̄ hoc essent nisi ex te? Quid te ꝓmeruit materies corporalis vt esset saltem inuisibilis et incōposita. q: neq̄ hoc esset nisi q: fecisti eā. ideoq̄ te q: non erat promereri vt esset non poterat? B

Aut quid te promeruit inchoatio creature spiritalis vt saltē tenebrosa flnitaret. similis abysso: tui dissimilis nisi per idē verbū conuerterel ad idē a quo facta est. atq̄ ab eo illumiata lux fieret: q̄uis non equalit: tn̄ conformis forme equali tibi? Sicut eī corpori nō hoc est esse qd pulchrū esse: alioq̄n deforme esse nō posset. ita etiā creato spūi non id est viuere qd sapiēter viuere. alioquin incōmutabiliter saperet. Bonum aūt illi est herere tibi semꝑ ne qd adeptus est conuersione et auersione lumē amittat. et relabatur in vitam tenebrose abysso similem. Nā et nos q̄ scdm aīam creatura spiritalis sumus. auersi a te nostro lumine: in ea vita fuimus aliq̄n tenebre. et in reliquiis obscuritatis nr̄e laboram⁹: donec simus iusticia tua in vnico tuo sicut montes dei. Nam iudicia tua fuimus: sicut abyssus multa. Qd aūt in primis cōditionib⁹ dixisti. fiat lux: et facta est lux cū incongruenl hoc intelligo in creatura spiritali: q: erat iā qualiscunq̄ vita quā illuminares. Sed sicut nō te promeruerat vt esset talis vita que illuminari posset: ita nec cū iā esset ꝓmeruit te vt illuminaret. Neq̄ enī eius informitas placeret tibi si non lux fieret: non existendo sed intuēdo illuminantē lucē: eiq̄ cohérendo: vt et qd vtcūq̄ viuit: et qd beate viuit: non deberet nisi gratie tue. cōuersa per commutationem meliorem ad id quod neq̄ in melius neq̄ in deteri⁹ cōmutari potest: qd tu sol⁹ es. q: sol⁹ simpliciter es: cui nō est aliud viuere: aliud beate viuere. quia tua beatitudo tu es. Quid ergo tibi deesset ad bonum quod tu tibi es. etiam si ista vel oīno nulla essent: vel informia remanerēt: q̄ non ex īdigentia fecisti: sed ex plenitudine bonitatis tue: cohibens atq̄ conuertens ad formam. non vt tanq̄ tuum gaudiū cōpleal ex eis? Perfecto eī tibi displicet eorum īperfectio: vt ex te pficiant et tibi placeāt. nō autem imperfecto: tāq̄ et tu

eorũ pfectione pficiendus sis. Spiritꝰ enĩ tuꝰ bonus supferebat super aquas non ferebat ab eis tanq̃ in eis requiesceret. In quibꝰ enĩ requiescere dicitur spũs tuus bonus: hos in se requiescere facit. ¶ Sed supferebat incorruptibilis ⁊ incõmutabilis voluntas tua ipsa in se sibi sufficiens super eam quam feceras vitã. cui non hoc est viuere qd̃ beate viuere: quia viuit etiam fluitans in obscuritate sua. cui restat cõuerti ad eum a quo facta est: et magis magisq̃ viuere apud fontẽ vite: et in lumine eiꝰ videre lumẽ. et perfici ⁊ illustrari ⁊ beari. Ecce apparet michi in enigmate trinitas quod es deus meus quoniam tu pater in principio sapiẽtie nostre. quod est tua sapientia de te nato. equalis tibi et coeterna. i. in filio tuo fecisti celum ⁊ terram. Et multa diximus de celo celi: et de terra inuisibili ⁊ incomposita. ⁊ de abysso tenebrosa secundũ spiritalis informitatis vagabunda deliquia: nisi cõuerteretur ad eum a quo erat qualiscũq̃ vita: et illuminatione fieret speciosa vita. et esset celum celi eius quod inter aquam et aquam postea factum est. ⁊ tenebam iam patrem in dei nomine qui fecit hec. et filiũ ĩ principii noĩe in quo fecit hec. ⁊ trinitatẽ credẽs deum meum sicuti credebã. querebam in eloquiis sãctis eius. et ecce spũs tuus superferebatur super aquas. Ecce trinitas deꝰ meꝰ pater ⁊ filius et spiritussanctus creator vniuerse creature. Sed que causa fuerat. O lumen veridicum tibi admoueo cor meũ ne me vana doceat discute tenebras eius. si dic michi obsecro te per matrẽ charitatẽ: obsecro te dic michi q̃ causa fuerat vt post nominatũ celum et terram inuisibilem ⁊ incõpositã. ⁊ tenebras sup abyssum: tunc demũ scriptura tua nomiaret spm̃ tuum? An qr oportebat sic eum insinuari vt diceret supferri ⁊ nõ posset hoc dici nisi prius illud commemoraret: cui supferri spũs tuus posset intelligi? Nec patri eñ nec filio supferebatur. Nec superferri recte diceretur: si nulli rei superferretur. Prius ergo dicendum erat cui supferret: et deinde ille quem non oportebat aliter commemorari: nisi vt superferri diceretur. Cur ergo aliter eum insinuari nõ oportebat: nisi vt supferri diceret? Iam hinc sequat q̃ põt intellectu aplm̃ tuũ dicentem. qr charitas tua diffusa est in cordibus nostris per spm̃ sctm̃ qui datꝰ est nobis: ⁊ de spiritualibus docentem et demonstrantẽ supereminente viam charitatis. ⁊ flectentem genua pro nobis ad te. vt cognoscamꝰ supeminentẽ scientiã charitatis xpi. ¶ Ideoq̃ ab initio supereminẽs supferebatur super aquas. Cui dicã? quõ dicã de pondere cupiditatis in abruptam abyssum. ⁊ de subleuatione charitatis per spm̃ tuum qui superferebatur sup aquas? Cui dicã? Quõ dicam? Mergimur ⁊ emergimus. Neq̃ enim loca sunt quibus mergimur ⁊ emergimus. Quid similius et quid dissimilius? Affectus sunt amores sunt: immundicia spiritus nostri defluens inferius amore curarum. et sanctitas tua attolens nos superius amore securitatis: vt sursum corda habeamꝰ ad te vbi spiritus tuus superfertur super aquas: et veniamus ad supereminentem requiem cum pertransierit anima nr̃a aquas que sunt sine substantia. Defluxit angelus: defluxit aĩa hoĩs ⁊ indicauerũt abyssũ vniuerse spiritales creature in profundo tenebroso. Nisi dixisses ab initio fiat lux ⁊ facta esset lux. et inhereret tibi omnis obediens intelligentia celestis ciuitatis tue: et requiesceret in spiritu tuo qui superfertur incommutabiliter super omne mutabile. alioquin ⁊ ipsum celũ celi tenebrosa abyssꝰ esset in se. nũc autẽ lux est in dño. Nã ⁊ in ipsa misera ĩquietudine defluẽtiũ spũum ⁊ indicãtiũ tenebras suas nudatas veste luminis tui: satis ostendis q̃ magnam creaturam rationalẽ feceris: cui nullo modo sufficit ad beatam requiem quicquid te minus est. ac per hoc nec ipsa sibi. Tu enim deus noster illumĩabis tenebras nostras. Ex te oriuntur vestimẽta nostra. ⁊ tenebre nr̃e sicut meridies erũt. Da michi te deꝰ meꝰ. redde michi te en amo: ⁊ si parũ est amẽ validꝰ.

Non possum metiri vt sciam quantum desit mihi amoris ad id quod satis est: vt currat vita mea in amplexus tuos. nec auertatur donec abscondantur in abscondito vultus tui. Hoc tantum scio: quia male michi est preter te. non solum extra me. sed et in meipso. et omnis mihi copia que deus meus non est egestas est. Nunquid autem pater aut filius non superferebatur super aquas? Si tanquam loco sicut corpus: nec spiritussanctus. Si autem incommutabilis diuinitatis eminentia super omne mutabile: et pater et filius et spiritussanctus superferebatur super aquas. Cur ergo tantum de spiritu tuo dictum est hoc. Cur de illo tantum dictum est quasi locus ibi esset qui non est locus? de quo solo dictum est quod sit donum tuum et in dono tuo requiescimus. ibi te fruimur requies nostra. locus noster. Amor illuc attollit nos: et spiritus tuus bonus exaltat humilitatem nostram de portis mortis. In bona voluntate pax nobis est. Corpus pondere suo nititur ad locum suum. Pondus non ad ima tantum est: sed ad locum suum. Ignis sursum tendit: deorsum lapis. Ponderibus suis aguntur: loca sua petunt. Oleum infra aquam fusum supra aquam attolli. aqua supra oleum fusa infra oleum dimergitur. Ponderibus suis aguntur: loca sua petunt. Minus ordinata: inquieta sunt: ordinantur. et quiescunt. Pondus meum amor meus eo feror quocunque feror. Dono tuo accendimur et sursum ferimur. Inardescimus et imus. Ascendimus ascensiones in corde: et cantamus canticum graduum. Igne tuo: igne tuo bono inardescimus et imus. quoniam sursum imus ad pacem hierusalem. quoniam iocundatus sum in his que dixerunt mihi. in domum domini ibimus ibi nos collocauit voluntas bona: vt nihil velimus aliud quam permanere illic in eternum. Beata creatura que non nouit aliud: cum esset ipsa aliud: nisi dono tuo quod superfertur super omne mutabile mox vt facta est attolleretur nullo interuallo temporis in ea vocatione qua dixisti fiat lux: et facta est lux. In nobis. ei distinguitur tempore quo tenebre fuimus et lux efficimur in illa vero dictum est quid esset nisi illuminaretur. et ita dictum est quasi prius fuerit fluxa et tenebrosa: vt appareret causa qua dictum est vt aliter esset idest vt ad lumen indeficiens conuersa lux esset. Qui potest intelligat. et qui non potest a te petat. Et qui mihi molestus est quasi ego illuminem vllum hominem venientem in hunc mundum? Trinitatem omnipotentem quis intelligit? Et quis non loquitur eam: si tamen intelligit eam. Rara anima que cum de illa loquitur sciat quid loquatur. Et contendunt et dimicant: et nemo sine pace vidit istam visionem. Vellem vt hec tria cogitarent homines in seipsis. Longe ad aliud sunt ista tria quam illa trinitas. Sed dico vbi se exerceant et probent et sentiant quam longe sunt. Dico autem hec tria esse nosse velle. Sum enim et noui et volo. Sum sciens et volens. Et scio esse me et velle et vt sim. et volo esse et scire. In his igitur tribus quam sit inseparabiles vita: et vna vita: et vna mens. et vna essentia: quam denique inseparabilis distinctio: et tamen distinctio videat qui potest. Certe coram se est attendat in se: et videat et dicat mihi. Sed cum inuenerit in his aliquid et dixerit: non iam se putet inuenisse illud quod supra ista est incommutabile quod est incommutabiliter: et scit incommutabiliter: et vult incommutabiliter: et vtrum propter tria hec et tibi trinitas. an in singulis hec tria vt terna singulorum sint. an vtrorumque miris modis simpliciter et multipliciter infinito insensibili fine quod est. et sibi notum est: et sibi sufficit incommutabiliter idipsum copiosa vnitatis magnitudine: quis facile cogitauerit. quis vllo modo dixerit. quis quolibet modo temere pronunciauerit. Procede in confessione fides mea: dic domino deo tuo. Sancte sancte sancte domine deus meus: in nomine tuo baptisati sumus pater et filii et spiritussancte: in nomine tuo baptizamus pater et filii et spiritussancte: quia et apud nos in christo suo fecit deus celum et terram: spirituales et carnales ecclesie sue: et terra nostra antequam acciperet formam doctrine inuisibilis erat et incomposita: et ignorantie tenebris tegebantur. quoniam pro iniquitate erudisti hominem: et iudicia tua sicut multa abyssus. Sed quia spiritus tuus superferebatur super aquam. non reli

quit miseriam nostrã mĩa tua. et dixisti.
fiat lux. Pnĩam agite: appropinqua-
bit eñi regnum celorum. Pnĩam agite
fiat lux: ⁊ facta est lux. Et qm̃ conturba
ta erat ad nosip̃os aĩa nostra: comme-
morati sum⁹ tui dñe de terra jordanis
⁊ de monte equali tibi. sed paruo ꝓpter
nos. ⁊ displicuerunt nobis tenebre no-
stre: ⁊ conuersi sum⁹ ad te. ⁊ facta ẽ lux.
Et ecce fuim⁹ aliqñ tenebre: nunc autẽ
lux in dño: ⁊ tñ adhuc p̱ fidẽ: nondum
per spẽm. Spe enim salui facti sumus
Spes aũt q̃ videt non est spes. Adhuc
abyssus abyssum inuocat: sed iã non in
voce cataractarum tuaꝝ. Adhuc ⁊ ille
q̃ dicit. non potui vobis loqui quasi spi-
ritualib⁹ sed quasi carnalib⁹: etiam ip̃e
nondũ se arbitrat cõprehendisse. ⁊ q̃ re-
tro oblit⁹ in ea q̃ añ sunt extendit: et in-
gemiscit grauat⁹. ⁊ sitit aĩa eius ad de-
um viuũ: quẽadmodum ceruus ad fon-
tes aquarum. ⁊ dicit: qñ veniã: habita-
culum suũ qḋ de celo est superindui cupi-
ens: ⁊ inuocat inferiorẽ abyssum dicẽs
S Nolite cõformari huic seculo: sed
reformamini in nouitate mentis vestre
⁊ nolite pueri effici mẽtibus: sed mali-
cia paruuli estote vt mẽtib⁹ pfecti estis
Et o stulti galathe q̃s vos fascinauit.
Sꝫ iã non in voce sua. in tua enim q̃ mi-
sisti spm̃ tuum de excelsis p̱ eũ q̃ ascen-
dit in altũ: ⁊ aperuit cataractas dono-
rũ suoꝝ: vt fluminis impetus letifica-
ret ciuitatẽ tuã. Illi enim suspirat spon
si amic⁹ habẽs iam sp̃us primitias pe-
nes eum. sed adhuc in semetipso inge-
miscẽs adoptionẽ expectãs redemptio
nẽ corporis sui. illi suspirat. mẽbrum est
eni sponse. illi zelat. amicus est eñi spon
si. illi zelat nõ sibi. q̃ in voce cataracta
rum tuaꝝ nõ in voce sua inuocat alterã
abyssum cui zelans timet. nec sicut ser-
pens euã decepit astutia sua. sic ⁊ corruꝫ
sensus corrũpant a castitate q̃ ẽ in spon
so nr̃o vnico tuo. Que ẽ illa speciei lux
cum videbim⁹ eũ sicuti ẽ: ⁊ trãsierint la
chryme q̃ michi facte sunt panis die ac
nocte dũ dicit mihi quotidie: vbi est de-
us tuus. Et ego dico. De⁹ meus vbi es
Ecce vbi es. Respiro in te paululũ cum
effundo sup̱ me aĩam meã in voce exul-
tationis ⁊ confessionis soni festiuitatem
celebrãtis. ⁊ adhuc tristis est: q̃ relabi
tur ⁊ fit abissus: vel q̃n potius sentit ad
huc se esse abissum. Dicit enim fides
mea quam accendisti ĩ nocte añ pedes
meos. Quare tristis es anima mea et
q̃re cõturbas me. Spera ĩ dño. Lucer-
na pedib⁹ tuis verbũ eius. Spera ⁊ p̃se
uera donec transeat nox mat̃ iniquoꝝ.
donec transeat ira dñi cuius filii et nos
fuimus aliqñ tenebre quarum residua
trahimus in corpore ꝓpter pctm̃ mor-
tuo: donec aspiret dies: et remoueantur
tenebre. Spera in dño. Mane astabo ti
bi ⁊ contemplabor: semp̱ confitebor illi
Mane astabo et videbo salutare vult⁹
mei deum meum. qui viuificauit ⁊ mor-
talia corp̱a nostra ꝓpter spm̃ qui habi-
tat in nobis. q̃ sup̱ interius nostrum te
nebrosum ⁊ fluuidũ misericorditer super
ferebat. D Vñ in hac peregrina
tione pignus accepimus: vt iam simus
lux dum adhuc spe salui facti sum⁹ ⁊ fi-
lii lucis ⁊ filii dei. non filii noctis neq̃
tenebrarum qḋ tñ fuimus. inter quos ẽ
nos in isto adhuc incerto humane no-
ticie tu solus diuidis q̃ probas corda no
stra ⁊ vocas lucẽ diẽ. et tenebras noctẽ
Quis eniꝫ nos discernit nisi tu. Quid
aũt habem⁹ qḋ non accepim⁹ a te. Ex
eadẽ massa vasa in honorẽ: ex qua sunt
⁊ alia facta ĩ cõtumeliã. Aut q̃s nisi tu
deus noster fecisti nobis firmamentum
autoritatis sup̱ nos in scriptura tua di-
uina. Celũ eñi plicabit vt liber et nunc
sicut pellis extẽditur sup̱ nos. Sublimi
oris enim autoritatis est tua diuina scri-
ptura: cũ iã obierunt ista morte illi mor
tales: p̱ quos eam dispẽsasti nobis. Et
tu scis dñe: tu scis quẽadmodum pelli-
bus indueris hoĩes cũ pctõ mortales
fierent. Vñ sicut pellem extẽdisti firma
mẽtum libri tui: concordes vtiq̃ sermo
nes tuos: quos p̱ mortalium ministeri-
um superposuisti nobis. Namq̃ ip̃a eo-
rũ morte solidamentum autoritatis in
eloquiis tuis p̱ eos editis sublimiter ex
tenditur sup̱ omnia que subter sũt. Qḋ
cum hic viuerent non ita sublimit̃ exten

tū erat. Nōdū sicut pellē celū extenderas: nondū mortis eorū famā vsqꝫquaqꝫ dilatraueras. Videamus dn̄e celos opa digitoꝝ tuoꝝ differena oculis nostris nubilum quo subtexisti eos. Ibi est testimonium tuū sapiētiā prestans paruulis. Perfice deus me⁹ laudē tuā ex ore infantiū ⁊ lactentium. Neqꝫ eni noui⁹ alios libros ita destruentes supbiā ita destruentes inimicū et defensorem resistentē recōciliationi tue defendēdo peccata sua. Non noui dn̄e nō noui alia taꝫ casta eloquia q̄ sic mihi psuaderent confessionē: et lenirent ceruicem meam iugo tuo. et inuitarent colere te gratis. Intelligam ea pater bone: da mihi hec subterposito. quia subterpositis solidasti ea. Sunt alie aque q̄ sup hoc firmamentum credo īmortales: et a terrena corruptione secrete laudent nomē tuū laudent te sup celestes populi angeloꝝ tuorum: qui non opus habent suscipere firmamentū hoc. ⁊ legendo cognoscere verbum tuū. I Vidēt ei faciem tuā semper. et tibi legūt sine syllabis tēporū qd velit eterna voluntas tua. Legunt eligūt ⁊ diligūt. semp legunt ⁊ nū q̄ pterit quod legūt. Eligendo eni ⁊ diligendo legūt ipsam incōmutabilitateꝫ consilij tui: non clauditur codex eorum nec plicabitur liber eorum. qꝛ tu ipse illis hoc es. et es ineternum. quia super hoc firmamentum ordinasti eos: qd̄ firmasti super infirmitatē inferiorū populorū: vbi suspicerēt ⁊ cognoscerent misericordiam tuā: tēporaliter enunciātē te q̄ fecisti tēpora. In celo enim dn̄e mīa tua: ⁊ veritas tua vsqꝫ ad nubes. Transeunt nubes: celum autē manet. Trāseunt predicatores verbi tui ex hac vita in aliam vitā: scriptura vero tua vsqꝫ in finem seculi super populos extenditur. Sed ⁊ celum ⁊ terra trāsibūt: sermones autē tui non trāsibūt. Qm̄ ⁊ pellis plicabitur: ⁊ fenum super qd̄ extendebat cuꝫ claritate sua preteriet. verbū aūt tuum manet ineternū. qd̄ nūc in enigmate nubium ⁊ per speculum celi non sicuti est apparet nobis. quia et nos q̄uis filio tuo dilecti simus nondum apparuit qd̄ erimus. Attēdit per retia carnis: ⁊ blanditus est. et inflammauit et currimus post odorem eius. Sed cuꝫ apparuerit similes ei erimus: qm̄ videbimus eum sicuti est. Sicuti est dn̄e videre nostrum qd̄ nondū est da nobis. Nā sicut omnino tu es: tu scis solus q̄ es incommutabiliter: ⁊ scis incōmutabiliter. ⁊ vis incōmutabiliter. ⁊ essentia tua scit ⁊ vult incōmutabilit̄: ⁊ sciētia tua est ⁊ vult incommutabiliter: et voluntas tua est et scit incōmutabiliter. Nec videtur iustū esse corā te vt quemadmodum se scit lumen incōmutabile: ita sciatur ab illuminato commutabili. Ideoqꝫ aīa mea sicut terra sine aqua tibi. quia sicut se illuminare de se non pōt: ita se satiare de se non potest. Sic enim apud te fons vite quō in lumine tuo videbimus lumen. Quis congregauit amaricantes in societatē vnā? II Idē nāqꝫ illis finis est tpalis ⁊ terrene felicitatis: ppt quā faciunt omnia. q̄uis innumerabili varietate curaꝝ fluctuēt. Quis dn̄e nisi tu q̄ dixisti vt cōgregarent̄ aq̄ ī cōgregationem vnam. ⁊ appareret arida sitiens tibi. quoniā tuū est ⁊ mare. ⁊ tu fecisti illud: ⁊ aridam terrā man⁹ tue formauerūt? Neqꝫ enim amaritudo voluntatū: sed congregatio aquaꝝ vocat̄ mare. Tu enim coerces etiam malas cupiditates aīarū: ⁊ figis limites quousqꝫ pgredi sinant̄. atqꝫ vt in se cōminuantur fluctus earum: atqꝫ ita facis mare ordine imperij tui sup omnia. At animas sitientes tibi et apparentes tibi alio fine distinctas a societate maris. occulto et dulci fōte irrigas. vt ⁊ terra det fructū suum. ⁊ te iubente domino deo suo germinet aīa nr̄a opa mīe secundum gen⁹ diligens proximum in subsidijs necessitatum carnalium: habens in se semē secūdū similitudinē. quoniam ex nr̄a īfirmitate cōpatimur ad subueniendū indigentibus simit ex opitulantes queadmodū nobis vellemus opē ferri. si eodem mō īdigeremus: nō tm̄ in facilib⁹ tāq̄ ī herba seminali. sed etiam ī protectione adiutorij forti robore sicut lignum fructiferū. id est beneficiū ad eripiendum

eū q̄ iniuriā patit̄ de manu potentis. et
prebendo protectionis vmbraculum va
lido robore iusti iudicij. Ita domine ita
oro te oriatur sicuti facis. sicuti das hi=
laritatem et facultatem. orial̄ de terra
veritas: et iusticia de celo respiciat. et
fiant in firmamento luminaria. Fran=
gamus esurienti panē nostrū. et egenū
sine tecto inducamus in domū nostrā.
Nudū vestiamus: et domesticos semi=
nis nostri non despiciamus. Quibus in
terra natis fructib⁹: vide q₂ bonum est
et erumpat temporanea lux nostra. et de
ista inferiore fruge actionis in delicias
contemplationis verbum vite superi⁹
obtinentes: appareamus sicut lumina
ria in mundo coherentes firmamento
scripture tue. L Ibi enī nobiscuꝫ
disputas vt diuidamus inter intelligi=
bilia et sensibilia tanq̄ inter diem et no
ctem. vel inter animas alias ītelligibi=
libus alias sensibilibus deditas. vt iaꝫ
non tu solus in abdito diiudicatiōis tue
sicut anteq̄ fieret firmamentum diui=
das inter lucem et tenebras. sed etiam
spiritales tui in eodem firmamento po=
siti atq₃ distincti manifestata per orbeꝫ
gratia tua luceant super terram. et di=
uidant inter diem et noctem. et signifi=
cent tempora atq₂ vetera transierūt ecce
facta sunt noua. Et q₂ ꝓpior est nostra
sal⁹ q̄ cū credidim⁹. et q₂ nox p̄cessit. di
es aūt appropinquauit. et quia bn̄dices
coronā anni tui. mittens oparios oī mes
sem tuam: in qua semināda alij labora=
uerunt. mittens etiā in aliā sementē cu
ius messis in fine est. Ita das vota op=
tanti. et bn̄dices annos iusti. tu autem
idē ipse est. et in annis tuis q̄ non defici=
unt horreū preparas annis trāseūtib⁹
Eterno quippe cōsilio proprijs tempo=
ribus bona celestia das super terram.
Qm̄ quidē alij dat̄ p sp̄m sermo sapien=
tie tanq̄ luminare maius propter eos
qui perspicue veritatis luce delectātur
tanq̄ in principio diei. alij aūt sermo sci
entie scd̄m eundem sp̄m tanq̄ luminare
minus. alij fides. alij donatio curatio=
nū. alij opatiōes v̄tutū. alij prophetia.
alij dijudicatio spirituū. alij genera lin=
guaꝝ et hec oīa tanq̄ stelle. Oīa enim
hec opat̄ vn⁹ atq₃ idē spūs diuidēs pro=
pria vnicuiq₃ prout vult. et faciēs appa
rere sidera in manifestatione ad vtilita=
tem. Sermo aūt scientie q̄ cōtinent̄ oīa
sacramenta q̄ variant̄ tpibus tāq̄ luna
et cetere noticie donoꝝ q̄ deinceps tāq̄
stelle cōmemorate sunt: quātū differūt
ab illo candore sapiētie q̄ gaudet predi
ct⁹ dies: tm̄ in principio noctis sūt. His
eīm sunt necessaria qb⁹ ille prudentissi=
mus seru⁹ tu⁹ nō potuit loq̄ q̄si spūalib⁹
sed q̄si carnalib⁹. ille q̄ sapientiā loquit̄
int̄ pfectos. Aialis aūt hō tāq̄ puul⁹ ī
xp̄o lactisq₃ potator donec roboretur ad
solidum cibum. et aciem firmet ad solis
aspectū: non habeat desertā noctē suaꝫ
sed luce lune stellarūq₃ cōtētus sit. Hec
nobiscū disputas sapiētissime deus no=
ster ī libro tuo firmamēto tuo. vt discer
nam⁹ oīa cōtēplatiōe mirabili: q̄uis ad
huc ī signis et ī tpibus et ī dieb⁹ et in an
nis. M Sꝫ pri⁹ lauamini
mūdi estote: auferte neq̄ciā ab aīs vr̄is
atq₃ a cōspectu ocloꝝ meoꝝ vt appeat
arida. Discite bonū facere. iudicate pu
pillo: et iustificate viduā. vt germiet ter
ra herbā pabuli et lignū fructiferū. et ve
nite disputemus dicit dominus vt fiant
luminaria in firmamēto. celi et luceant
sup t̄rā. Querebat diues ille a mr̄o bo=
no q̄d faceret vt vitā et̄nā conseq̄retur
Dicat ei magister bonus queꝫ putabat
hoīem et nihil amplius. Bon⁹ est auteꝫ
q₂ de⁹ est. dicat ei vt si vult venire ad vi
tam suet mādata Speret a se amaritu
dinē malicie atq₃ neq̄tie. nō occidat non
mechet̄. non furet̄: nō falsū testimoniuꝫ
dicat. vt appareat arida et germinet ho
norē pr̄is et mr̄is et dilectioneꝫ proximi.
Fecit inq̄t hec oīa. Vn̄ ergo tāte spine si
t̄ra fructifera est? Vade extirpa siluosa
dumeta auaricie. vnde que possides et
implere frugibus damno pauperib⁹: et
habebis thesaurum ī cel̄. et seq̄re dn̄m si
vis eē pfect⁹. eis sociat⁹ int̄ quos loq̄t̄
sapiētiam ille q̄ nouit q̄d distribuat diei
et nocti: vt noris et tu. vt fiant et tibi lumi
naria in firmamento celi. qd̄ non fiet ni
si fuerit illic cor tuum. quod item nō fi=

et nisi fuerit illic thesaur⁹ tu⁹: sicut audisti a mr̄o bono. Sed cōtristata est terra sterilis: ꝛ spine suffocauerūt verbum. Uos autē gen⁹ electū: infirma mūdi: q̄ dimisistis oīa vt sequeremini dn̄m. ite post eū ꝛ confundite fortia. Jte post eum speciosi pedes ꝛ lucete in firmamento. vt celi enarrent gliam ei⁹. diuidētes inter lucem perfectoꝝ sed nondū sicut angeloꝝ: ꝛ tenebras paruuloꝝ sed nō despectoꝝ. lucete sup oēm terram: ꝛ dies sole candens eructet dei v̄bum sapiētie et nox luna lucens annūciet noctiverbū scientie. ¶ Luna ꝛ stelle nocti lucēt: sed nox nō obscurat eas. qm̄ ille illuminat eā pro modulo ei⁹. Ecce eī tanq̄ deo dicente fiant luminaria in firmamento celi. fact⁹ est subito de celo sonus quasi ferret flatus vehemēs: ꝛ vise sunt lingue diuise q̄si ignis. q̄ ꝛ insedit super vnūquēq; illoꝝ. ꝛ facta sunt luminaria in firmamēto celi verbū vite habentia. Ubiq; discurrite ignes sancti. ignes decori. Uos enī estis lumen mundi. nec estis sub modio. Exaltatus est cui adhesistis: ꝛ exaltauit vos. Discurrite ꝛ innotescite oībus gentibus. Cōcipiat ꝛ mare: ꝛ pariat opa vr̄a: ꝛ producant aque reptilia aīaꝝ viuaꝝ. Separantes enī preciosum a vili facti estis os dei. per qđ diceret. producāt aq̄ nō aīam viuam quā terra ꝓducit: sed reptilia aīaꝝ viuarum et volatilia volātia sup terram. Repserunt enim sacramēta tua deus p opa sernorum sanctorū tuoꝝ inter medios fluctus tentationū seculi. ad ibuendas gētes ī noīe tuo in baptismo tuo. Et interhec facta sunt magnalia mirabilia tanq̄ ceti grādes: ꝛ voces nūcioꝝ tuorum volitantes super terrā iuxta firmamentum libri tui preposito illo sibi ad auctoritatē sub quo volitarēt quocūq; ierunt. Neq; enim sunt loquele neq; sermones quorū non audiant voces eorū: qm̄ ī omnem terrā exiit son⁹ eoꝝ ꝛ in fines orbis terre v̄ba eorū. qm̄ tu dn̄e benedicendo multiplicasti hec. Mundū mentior: aut mixtione misceo. neq; distinguo lucidas cognitiones harū rerū in firmamento celi. ꝛ opa corporalia in vndoso mari et sub firmamento celi? Quarū enī rerum noticie sunt solide ꝛ terminate sine incrementis generationū tanq̄ lumina sapiētie ꝛ scientie: earūdem rerū sunt operationes corporales multe ac varie. ꝛ aliud ex alio crescendo multiplicat̄ in benedictione tua deus: q̄ cōsolat⁹ es fastidia sensuū mortaliū: vt in cognitione animi res vna multis modis p corporis motiones figuret̄ atq; dicat̄. aque ꝓduxerūt hec. sed in v̄bo tuo necessitates alienatorum ab eternitate v̄itatis tue ꝑ euāgeliū ꝓduxerunt hec. sed in euāgelio tuo qm̄ ipse aque ista eiecerunt: quarū amar⁹ lāguor fuit cā vt ī isto verbo ista procederent Et pulchra sunt oīa faciente te. et ecce tu inenarrabiliter pulchrior qui fecisti omnia. a quo si nō esset lapsus adā. non diffunderet̄ ex vtero ei⁹ salsugo maris gen⁹ humanū ꝓfunde curiosum: ꝛ ꝓcellose tumidum: ꝛ instabiliter fluidum atq; ita non opus esset vt in aquis multis corporabilit̄ ꝛ sensibiliter operarentur dispensatores tui mistica facta ꝛ dicta. ¶ Sic enī mihi nunc occurrerūt reptilia ꝛ volatilia. quib⁹ ibuti ꝛ imitati homines corporalib⁹ sacramētis subditi: non vltra proficerent. nisi spiritualiter viuesceret anima gradu alio. ꝛ post initiū verbū in cōsummationem respisceret. ac per hoc in verbo tuo non maris profunditas: sed ab aquarum amaritudine terra discreta eiicit. nō reptilia animarū viuarum ꝛ volatilia: sed animam viuam. Neq; enim iam opus habet baptismo quo gentibus opus est. sicut opus habebat cū a quis tegeretur Non enī intrat̄ aliter in regnū celorum ex illo quo instituisti: vt sic intretur. nec magnalia mirabilia querit quibus fiat fides. Neq; enim nisi signa ꝛ prodigia viderit non credit. cū iā distincta sit terra fidelis ab aq̄s maris infidelitate amaris. ꝛ lingue in signo sunt non fidelibus sed infidelib⁹. Nec isto igit̄ henere volatili qđ verbo tuo ꝓduxerū aque. opus hȝ terra quā fundasti sup aq̄s. Immitte in eā v̄bū tuum p nuncios tuos. Opa enī eorū narram⁹. sed tu es q̄ operaris in eis vt operent̄ aīam viuā. Terra pro

ducit eā q̄ terra causa est vt hec agant in ea. sicut mare fuit causa vt agerent reptilia animarū viuarū ⁊ volatilia sub firmamento celi. quibꝰ iam terra non indiget. Quis piscem manducet leuatuȝ de profundo in ea mensa quā parasti in cōspectu credentium. Ideo enī de profundo leuatꝰ est: vt alat aridā. ⁊ auis marina progenies. sed tū sup terram multiplicat. Primarū enī vocum euāgelizātium infidelitas hoīm causa extitit. sed et fideles exhortant ⁊ benedicuntur ab eis multipliciter de die i diem. At vero aīa viua de terra sumpsit exordiū: quia non ꝓdest iam nisi fidelibus cōtinere se ab amore huius seculi: vt aīa eorum tibi viuat q̄ mortua erat in delicijs viuēs delicijs dn̄e mortiferis. nā tu puri cordis vitales delicie. ¶ Operentur ergo iam in terra ministri tui nō sicut in aquis infidelitatis annunciādo et loquēdo p miracula ⁊ sacramenta et voces misticas. vbi intenta sit ignorantia mater admirationis in timore occultorum signorū. Talis enī est introitus ad fidē filijs adā oblitis tui. dum abscōdūt se a facie tua ⁊ fiūt abyssus: sed operētur etiam sicut in arida discreta a gurgitibus abyssi. ⁊ sint forma fidelibus viuendo coram eis: ⁊ excitando ad imitationem. Sic enim non tm̄ ad audiendū verbum: sed etiam ad faciendū audiunt. Querite dn̄m ⁊ viuet aīa vestra: vt producat terra aīam viuentem. Nolite cōformari huic seculo: cōtinete vos ab eo: euitando viuit anima que appetēdo morit: continete vos ab immani feritate superbie: ab inerti voluptate luxurie: et a fallaci nomine scientie vt sint bestie mā suete ⁊ pecora edomita. ⁊ in noxij serpētes. Motus enim anime sunt isti in allegoria. sed fastus elationis et delectatio libidinis ⁊ venenum curiositatis: motꝰ sunt anime moriture. quia non ita moritur vt omni motu careat. quoniam discedendo a fonte vite moritur. atq̄ ita suscipitur a preterevnte seculo ⁊ cōformatur ei. Verbū autē tuū deꝰ fons vite eterne est. ⁊ non preterit. ideo in verbo tuo cohibet ille discessus dum dicitur nobis.

Nolite conformari huic seculo: vt producat terra in fonte vite animā viuentē in verbo tuo per euangelistas tuos animam continētem: imitando imitatores christi tui. Hoc est enim secundum genus: quoniā emulatio viri ab amico est. Estote inquit sicut ego: quia et ego sicut vos. Ita erunt in aīa viua bestie bone: in mansuetudine actionis. mandasti enī dicēs. In mā suetudine opa tua pfice. ⁊ ab omni homine diligeris. Et pecora bona neq̄ si manducauerint abūdantia: neq̄ si manducauerint abundantias neq̄ si non manducauerint egētia: ⁊ serpentes boni non perniciosi ad nocendū: sed astuti ad cauendum: ⁊ tantum explorantes temporalem naturam quantum sufficit vt per ea que facta sunt intellecta conspiciatur eternitas. Seruiūt enī ratiōi hec animalia cū a progressu mortifero cohibita viuunt ⁊ bona sunt. Ecce enim domine deus noster creator noster: cum cohibite fuerint affectiones ab amore seculi: quibus moriebamur male viuendo. et ceperit esse anima viuens bene viuendo: completum q̄ fuerit verbum tuum quod per apostolum tuū dixisti. nolite conformari huic seculo: consequitur ⁊ illud quod adiunxisti statim ⁊ dixisti. sed reformamini in nouitate mentis vestre. non iam secundum genus tāq̄ imitantes precedentem proximum. nec ex hominis melioris autoritate viuentes. Neq̄ enim dixisti fiat homo secundum genus: sed faciamus hominem ad imaginem ⁊ similitudinem nostram. vt nos probemus que sit voluntas tua. Ad hoc enim ille dispensator tuus generans per euangelium filios: ne semper paruulos haberet quos lacte nutriret: ⁊ tanq̄ nutrix foueret. reformamini inquit in nouitate mentis vestre ad probādum que sit voluntas dei: quod bonum et beneplacitum ⁊ perfectum.

¶ Ideoq̄ non dicis fiat homo. sed faciamus hominem nec dicis secundum genus. sed ad imaginem ⁊ similitudinem nostram. Mente quippe renouatꝰ ⁊ conspiciens intellectu veritatē tuā hoīe demōstratore nō

indiget vt suũ gen⁹ imitet. sꝫ demonstrã te te ꝓbat ipse q̃ sit volũtas tua. qđ bonũ ꝛ bñplacitũ ꝛ ꝑfectũ. ꝛ facis eũ iam capacẽ videre trinitatẽ vnitatis et vnitatẽ trinitatis. Ideoq; pluraliter dicto faciam⁹ hoĩem: singulariter tñ infert. ꝛ fecit deus hoĩem. ꝛ pluraliter dicto ad imaginẽ nostraꝫ: singulariter infert ad imaginem dei. Ita hõ renouat in agnitionẽ dei ſm imaginẽ eius qui creauit eũ. Et spũalis effectus indicat oĩa que vtiq; iudicãda sunt: ipse autem a nemine iudicatur. Q. aũt iudicat oĩa: hoc est ꝙ hꝫ ꝑtãtem piſciũ maris ꝛ volatilium celi: ꝛ oĩm pecoꝝ et ferarũ: ꝛ oĩs terre ꝛ oĩm repentiũ q̃ repũt sup terraꝫ. Hoc enĩ agit ꝑmentis ĩtellectũ p quẽ ꝑcipit que sunt spũs dei. Alioqn hõ in honore positus nõ intellexit: cõpatus est iumentis insensatis ꝛ ſĩlis fact⁹ est illis. Ergo in ecclĩa tua deus noster ſm grãm tuã quã dedisti ei: qm̃ tuũ sum⁹ figmentum creati in opibus bonis: nõ solũ qui spiritualiter pręsũt: sꝫ etiã hi q̃ spiritualit subdunt eis q̃ presunt. Masculum enĩ ꝛ feminã fecisti hoĩeꝫ hoc mõ ĩ gratia tua spũali. vbi ſm sexũ corporis non est masculus ꝛ femina: qꝛ neq; iude⁹ neq; grecus: neq; seruus neq; liber. Spũales ergo siue q̃ presunt: siue q̃ obtemperãt. spiritualiter iudicãt. nõ de cognitionibus spũalibus q̄ lucent in firmamento. Nõ enĩ opꝫ de tã sublimi autoritate iudicare: neq; de ipso libro tuo etiã si quid ibi non lucet: qm̃ subĩmittimus ei nostrum intellectũ. certũq; habem⁹ etiam quod clausum est aspectibus nostris recte veraciterq; dictũ esse. R Sic enĩ hõ licet iã spũalis ꝛ renouat⁹ in agnitionẽ dei ſm imaginẽ ei⁹ qui creauit eum: factor tñ legis deꝫ esse nõ iudex. Neq; de illa distinctione iudicat spũaliũ videlicet atq; carnaliũ hoĩm q̃ tuis deus noster oculis noti sunt. et nullis adhuc nobis apparuerunt opibus: vt ex fructibus eoꝝ cognoscamus eos: sꝫ tu dñe iã scis eos: et diuisisti et vocasti in occulto anteq̃ fieret firmamentum. Neq; de turbidis huius seculi populis tanq̃ spiritualis hõ diiudicat. Quid enim ei de his q̃ foris sunt iudicare: ignorãti quis inde venturus sit in dulcedinẽ grẽ tue: ꝛ quis in ꝑpetua ĩpietatis amaritudine remãsurus. Ideoq; hõ quẽ fecisti ad imaginẽ tuã nõ accepit ptãtẽ luminariũ celi. neq; ipsius occulti celi. neq; diei ꝛ noctis q̃ ante celi cõstitutionẽ vocasti: neq; ꝯgregationis aquaꝝ qđ est mare: sꝫ accepit ptãtẽ piſciũ maris: ꝛ volatiliũ celi: ꝛ oĩm pecorũ: ꝛ oĩs tre. ꝛ oĩm repẽtiũ q̃ repũt sup terrã. Iudicat eĩ et approbat qđ recte: ĩprobat aũt qđ ꝑperã iuenerit. siue ĩ ea solẽnitate sacramentoꝝ: quib⁹ initiant quos ꝑuestigat ĩ aq̃s multis mĩa tua. siue in ea qua ille piscis exhibetur. quẽ leuatum de profundo terra pia comedit siue in verboꝝ signis vocibusq; subiectis auctoritate libri tui tanq̃ sub firmamẽto volitantibus interpretando. exponẽdo: disserendo: disputando: benedicẽdo: atq; inuocando te ore erũpentibus atq; sonantibus signis. vt respondeat populus amen. Quibus oĩbus vocibus corporaliter enũciandis ꝯcausa est abyssus seculi ꝛ cecitas carnis q̃ cogitata nõ pñt videri vt opus sit instrepere in auribus. Ita q̃uis multiplicentur volatilia sup terram. ex aquis tñ originẽ ducunt. Iudicat etiã spũalis approbãdo qđ rectũ: improbando autẽ quod ꝑperam inuenerit in operibus moribusq; fideliũ ꝛ elemosinis tanq̃ terra fructifera ꝛ de anĩa viua mansuefactis affectionibus. in castitate: in ieiuniis: in cogitatiõibus piis de his q̃ per sensum corporis percipiuntur. De his enĩ iudicare nunc dicit in q̃bus ꝛ ptãtem corrigẽdi habet. Sed q̃d est hoc: ꝛ quale misterium est. Ecce benedicis hoĩes o dñe vt crescant et multiplicent et impleant terram. Nihil ne nobis ex hoc innuis et intelligamus aliquid. Cur non ita benedixeris lucẽ quã vocasti diem. nec firmamentuꝫ celi: nec luminaria: nec sidera. nec terrã: nec mare. Dicerem te deus noster qui nos ad imaginem tuam creasti. dicerem te hoc donum benedictionis hominis proprie voluisti largiri. nisi hoc modo benedixisses pisces et cetos: vt crescerẽt ꝛ multiplicarentur et implerẽt aquas maris

τ volatilia multiplicarentur sup terras Jtē dicerē ad ea rē gña ptinere bñdictionem hanc q̄ gignendo ex semetipsis propagant̄:si eā reperirē in arbustis et frutectis et in pecorib⁹ terre. Nūc aūt nec herbis τ lignis dictum est:nec bestiis τ serpentibus. crescite et multiplicamini. cū hec quoq₃ oīa sicut pisces et aues τ hoīes gignendo augeantur: genusq₃ custodiant. Quid igit̄ dicam lumē meū ꝟitas.q: vacat hoc: q: inaniter ita dictū ē. Nequaq̄ pr̄ pietatis absit vt hoc dicat seru⁹ ꝟbi tui. S Et si ego nō intelligo q̄d hoc elodo significetur vtant̄ eo meli⁹ meliores.i.intelligētiores q̄ ego sū. vnicuiq₃ q̄tū sape dedisti deus me⁹. Placeat autē τ confessio mea corā oculis tuis qua tibi confiteor credere me domine non incassum te ita locutum esse. neq₃ silebo quod mihi lectionis huius occasio suggerit. Uerum est eni nec video q̄d īpediat ita me sentire dicta figurata librorū tuorū. Noui eni multipliciter significari p corp⁹ qđ vno mō mente intelligit̄. et multipliciter mente intelligi qđ vno modo p corpus significat̄. Ecce simplex dilectio dei et proximi q̄ multiplicibus sacris et innumerabilib⁹ linguis:et in vnaq̄q₃ lingua īnumerabilibus locutionū modis corporalit̄ enunciat̄. Jta crescūt τ multiplicantur fetus aquarū. Attēde itep quisquis hec legis. Ecce qđ vno modo scriptura offert: τ vox personat in principio fecit de⁹ celū et terrā. nōne multipliciter intelligit̄. Non errorū fallacia sed verarū intelligentiarum generibus ita crescunt τ multiplicantur fetus hominū. Jtaq₃ si naturas ipsas rerum non allegorice sed ꝓprie cogitemus:ad oīa q̄ de seminib⁹ gignūtur conuenit verbū crescite τ multiplicamini. Si aūt figurate posita ista tractemus:quod poti⁹ arbitror intendisse scripturā:q̄ vtiq₃ nō supuacue solis aquatiliū τ hoīm fetibus istā bñdictionē attribuit: īuenimus quidem multitudines et in creaturis spiritualibus atq₃ corporalib⁹ tanq̄ in celo τ in terra:et in animis iustis et iniquis tanq̄ in luce τ in tenebris:et in sanctis auctoribus p quos lex ministrata est tanq̄ in firmamento qđ solidatū est īter aquam τ aquā:et in societate amaricantium populorū tanq̄ in mari:τ in studio aīarum piarū tanq̄ in arida: et in opibus mīe fm p̄ntem vitā tanq̄ in herbis seminalibus τ lignis fructiferis:et in spiritualibus donis manifestatis ad vtilitatē sicut in lumiaribus celi:τ in affectib⁹ formatis ad temperantiam tanq̄ in aīa viua. Jn hoībus his nanciscimur multitudines et vbertatē:τ incrementa. D Sed q̄ ita crescat τ multiplicet̄: vt vna res multis modis enūciet̄:et vna enunciatio multis modis intelligat̄:nō inuenimus nisi in signis corporaliter editis τ reb⁹ intelligibiliter excogitatis. Signa corporaliter edita gñationes aq̄rū ꝓpter necessarias causas carnalis profunditatis. res aūt ītelligibilit̄ excogitatas generationes hūanas ꝓpter rōis fecūditatē intelligim⁹. Et iō credimus vtriq₃ hor generi dictū esse abste dñe crescite τ multiplicamini. Jn hac enim bñdictiōe cōcessā nobis a te ptātē τ facultatē accipio:τ multis modis enūciare. qđ vno mō ītellectū tenuerim⁹. et multis mōis ītelligere qđ obscure vno mō enunciatū legerimus. Sic īplētur aque maris q̄ nō mouent̄ nisi a varijs significatiōib⁹. sic τ fetib⁹ hūanis impletur τ terra cuius ariditas appet in studio et dñat̄ ei rō. Uolo etiā dicere dñe de⁹ me⁹ qđ me cōsequēs tua scriptura cōmonet. τ dicā nec ꝟebor. Uera enim dicā te mihi inspirante qđ ex eis ꝟbis voluisti vt dicerē. Neq₃ eī alio ꝑter te īspirante credo me verū dicere:cū tu sis veritas:oīs aūt hō mendax. Et iō qui loquit̄ mendaciū de suo loquitur. Ergo vt verū loquar de tuo loquar. Ecce dedisti nobis in escā oēe fenū satiuum seminās semen qđ est sup oēm terrā et oēe lignū qđ hȝ in se fructum seminis satiui Nec nobis solis:sed τ oībus auibus celi et bestijs terre atq₃ serpētibus. Piscibus aūt et cetis magnis nō dedisti hec. Dicebam⁹ eī eis fructibus terre significari et in allegoria figurari opa mīe: q̄ huius vite necessitatibus exhibent̄ ex

tra factifera. Talis terra erat plus one
siphorus cuius domui dedisti miam. q
frequenter paulum tuū refrigeravit et
cathenā ei⁹ nō erubuit. Hoc fecerūt ⁊ fra
tres: ⁊ tali fruge fructificauerūt: q qđ ei
deerat suppleuerūt ex macedonia. Quo
modo aūt dolet quedā lingua q fructuz
ei debitū nō dederūt. vbi ait. I pria mea
defensione nemo mihi affuit: sed omnes
me dereliquerūt: non illis iputet. Ista
eñ debent eis qui ministrāt doctrinam
rōnalē p ītelligētias diuinoꝝ mysterioꝝ
⁊ ita eis debent. tanq̄ hoībus. Debent
aūt eis sicut aīe viue prebentibus se ad
imitādū in oī cōtinētia. Itē debent eis
tāq̄ volatilib⁹ pp bñdictiōes eoꝝ q mlti
plicant sup oēm terrā qm in oēm terrā
exijt sonus eoꝝ. Pascūt aūt his escis q
letant eis: nec illi letāt eis quoꝝ deus
vent est. Neq enim ⁊ in illis q pbēt ista
ea q dant fructus est: sed quo aīo dant.
Itaq ille q deo seruiebat non suo vētri vi
deo plene vñ gaudeat video ⁊ congra
tulor ei valde. Acceperat enim a philip
pensibus qui per ephasroditum misere
ant. V Sed
tamen vnde gaudeat video. Vñ autem
gaudet inde pascit: q̄r ī veritate loquēs
gauisus sum īquit magnifice in dño. q̄r
tandē aliqñ repullulastis sape p me in
quo ⁊ sapiebatis: tediū autē habuistis.
Isti autem diuturno tadio marcuerant
⁊ q̄si exaruerant ab isto fructu boni ope
ris: ⁊ gaudet eis quia repullularūt non
sibi: q̄r eius indigētie subuenerūt. Ideo
secut⁹ ait. Nō qđ desit aliqđ dico. Ego
eñ didici in q̄bus sū sufficiēs esse. Scio
⁊ minus habere: scio ⁊ abūdare: in oīb⁹
⁊ in oīb⁹ ībut⁹ sū. Et satiari ⁊ esurire et
abūdare ⁊ penuriā pati: oīa possū ī eo q
me confortat. Ergo in omnib⁹ gaudes
o paule magne: vñ gaudes. vñ pasceris
hō renouare in agnitionē dei sm imagi
nem eius q creauit te: et aīa viua tanta
cōtinētia: ⁊ lingua volatilis loq̄ns my
steria. Talib⁹ q̄ppe aīantib⁹ esca ista de
bet. Quid est quod te pascit? Leticia.
Quod sequitur audiam⁹. Verūtamē inq̄t
bñ fecistis cōicantes tribulationi mee.
Hinc gaudet. hinc pascit. quia illi bene
fecerunt: nō q̄r eius angustia relaxata ē
qui dicit tibi. in tribulatiōe dilatasti mi
chi: quia et abundare ⁊ penuriā pati no
uit in te qui confortas eum. Scitis enī
īquit ⁊ vos philippēses: qm ī principio
euangelij cum ex macedonia sunt profe
ctus: nulla michi ecclesia cōicauit in ra
tione dati ⁊ accepti nisi vos soli: quia et
thessalonicam ⁊ semel ⁊ iterū vsib⁹ me
is misistis. Ad hec bona opa eos rediss
se nunc gaudet ⁊ repullulasse letat tāq̄
reuirescente fertilitate agri. Nunquid
propter vsus suos. q̄r dixit. vsib⁹ meis
misistis? nunqđ propterea gaudet? Nō
propterea. Et hoc vñ scimus: qm ipe se
quit dicens. Non q̄r q̄ro datū: sz requi
ro fructum abundantem. Didici a te de
us meus inter datum ⁊ fructum discer
nere. Datū ē res ipsa quā dat q īparti
tur hec necessaria: veluti est nūmus ci
bus pot⁹ / vestimentū / tectū / adiutoriū
Fructus autē bona ⁊ recta volūtas da
toris est. Non enī ait magister bonus q
susceperit prophetam tm̄: sz addidit: in
noīe pphete. Neq ait tm̄. qui susceperit
iustū: sz addidit: in nomine iusti.
X Ita quippe ille mer
cedem prophete: iste mercedem iusti ac
cipiet. Nec solum ait: qui calicem a
que frigide potum dederit vni ex mini
mis meis: sed addidit tantum in nomi
ne discipuli. Et sic adiunxit. Amen di
co vobis: non perdet mercedem suam.
Datum est suscipere prophetam: susci
pere iustum porrigere calicem aque fri
gide discipulo: fructus autem in nomi
ne prophete: in nomine iusti: in nomine
discipuli hoc facere Fructu pascitur.
Helyas a vidua sciente q̄ hominez dei
pasceret: et propter hoc pasceret. Per
coruum autem dato pascebatur Nec
interior. Helyas sed exterior pasceba
tur: qui posset etiam talis sibi egestate
corrūpi. Ideoq dicam quod verum est
coram te domine: cum homines idiote
atq infideles: quibus initiandis atq lu
crandis necessaria sunt sacramenta ini
tiorum: et magnalia miraculorum. que
nomine piscium ⁊ cetorū significari cre
dimus: suscipiūt corporaliter reficien

dos: aut in aliquo presentis vite vsu adiuuandos pueros tuos cum id quare faciendum sit et quo pertineat ignorent. nec illi istos pascunt: nec isti ab illis pascuntur. quia nec illis hoc sancta et recta voluntate operantur nec isti eorum datis vbi fructum nondum vident letantur. Inde quippe animus pascitur vnde letatur. Et ideo pisces et ceti non vescuntur escis quas non germinat nisi iam terra ab amaritudine marinorum fluctuum distincta atque discerta. Et vidisti deus omnia que fecisti: et ecce bona valde. quia et nos vidimus ea: et ecce omnia bona valde. In singulis generibus operum tuorum: cum dixisses vt fierent et facta essent: illud atque illud vidisti quia bonum est. Septies numeraui scriptum esse te vidisse quia bonum est quod fecisti: et hoc octauum est: quia vidisti omnia que fecisti et ecce non solum bona sed etiam valde bona tanque simul omnia. Nam singula tantum bona erant: simul autem omnia et bona et valde. ⁋

Hocmodo dicuntur etiam quecumque pulchra corpora. quia longe multo pulchrius est corpus quod ex membris pulchris omnibus constat quam ipsa membra singula quorum ordinatissimo conuentu completur vniuersum. quamuis et illa etiam singulatim pulchra sint. Et attendi vt inuenirem vtrum septies vel octies videris: quia bona sunt opera tua cum tibi placuerunt. et in tua visione non inueni tempora per que itelligerem quod totiens videris que fecisti et dixi. O domine nonne ista scriptura tua vera est: quoniam tu verax et veritas edidisti eam. Cur ergo tu mihi dicis non esse in tua visione tempora. et ecce scriptura tua michi dicit per singulos dies ea que fecisti te vidisse quia bona sunt? Et cum ea numerarem: inueni quotiens ad hec tu dicis mihi: quoniam tu es deus meus. et dicis voce forti in aurem interiorem seruo tuo perrumpens meam surditatem et clamans. O homo nempe quod scriptura mea dicit ego dico Et tamen illa temporaliter dicit. Verbo autem meo eterno tempus non accidit quia equali mecum eternitate consistit. Sic ea que vos per spiritum meum videtis ego video: sicut ea que vos per spiritum meum dicitis ego dico. Atque ita cum vos temporaliter ea videatis non ego temporaliter video. quemadmodum cum vos temporaliter ea dicatis non ego temporaliter ea dico. Et audiui domine deus meus et elinxi stillam dulcedinis ex tua veritate: et intellexi quoniam sunt quidam quibus displicent opera tua bona: et multa eorum dicunt te fecisse necessitate compulsum. sicut fabricas celorum et compositiones siderum. et hec non de tuo sed iam fuisse alibi creata et aliunde: que tu contraheres et compaginares atque conteceres cum de hostibus victis mundana menia molireris vt ea constructione deuicti aduersus te iterum rebellare non possent. Alia vero nec fecisse te nec omnino compegisse: sicut omnes carnes et minutissima queque animantia et quicquid radicibus terram tenet: sed hostilem mentem naturamque aliam nec abs te conditam tibique contrariam in inferioribus mundi locis ista gignere atque formare. ⁋

Insani dicunt hec: quoniam non per spiritum tuum vident opera tua. nec te cognoscunt in eis. Qui autem per spiritum tuum vident ea: tu vides in eis. Ergo cum vident quia bona sunt: tu vides quia bona sunt: et que cunque propter te placent: tu in eis complaces et que per spiritum tuum placent nobis tibi placent in nobis. Quis enim scit hominum que sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est? Sic et que dei sunt nemo scit nisi spiritus dei. Nos autem inquit non spiritum huius mundi accepimus: sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus que a deo donata sunt nobis. Et admoneor vt dicam Certe nemo scit que dei sunt nisi spiritus dei. Quomodo ergo scimus et nos que a deo donata sunt nobis? Respondetur mihi: quoniam que per eius spiritum scimus etiam sic nemo scit nisi spiritus dei. Sicut enim recte dictum est non enim vos estis qui loquimini: eis qui in spiritu dei loquerentur sic recte dicitur. non vos estis qui scitis. eis qui in dei spiritu sciunt. Nichilominus igitur recte dicitur. non vos estis qui videtis: eis qui in spiritu dei vident. Ita quicquid in spiritu dei vident: quia bonum est: non ipsi sed deus videt quia bonum est. Aliud ergo est vt putet quisque malum esse quod bonum est. quales supra dicti sunt. Aliud vt quod bonum est videat homo quia bonum est. Sicut multis tua crea=

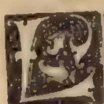
tura placet q: bona est. quibus tñ nō tu places in ea: vñ frui magis ipsa ꝙ te volūt. Aliud aūt vt cū aliquid videt hō q: bonū est d eus in illo videat q: bonū est vt.s. ille amet in eo qđ fecit: q̄ non amaret nisi p spiritū quem dedit. qm̄ charitas dei diffusa est in cordib⁹ nostris per spiritūsanctū qui datus est nobis. p quē videm⁹ quia bonū est quicqd aliquo mō est. Ab illo enī est: qui nō aliquo modo ē sed qđ est est. Grās tibi dñe videmus celum ⁊ terrā siue corpalē partē supiorē atqꝫ inferiorē: siue spūalē corporalemqꝫ creaturā atqꝫ in ordinatu harū partium quibus cōstat vel vniuersa mūdi moles vel vniuersa omīno creatura. Uidemus lucē factā diuisamqꝫ a tenebris videm⁹ firmamentū celi siue inter spūales aq̄s superiores et corporales inferiores primariū corpus mundi super hoc spacium aeris: q: ⁊ hoc vocat celū p qđ vagant volatilia celi inter aq̄s q̄ vaporalit ei superferūtur. ⁊ serenis etiā noctib⁹ rotāt et has q̄ i terris graues fluitāt. XX Uidemus congregatarū aquarū spēm p cāpos maris ⁊ aridā terrā vt nudatā vel formatā: vt esset visibilis ⁊ cōposita: herbarūqꝫ atqꝫ arborū materiem. Uidemus luminaria fulgere desup. solē sufficere diei: lunā ⁊ stellas cōsolari noctem atqꝫ his oībus notari ⁊ significari tēpora. Uidem⁹ humidā vsqꝫqꝫ naturam piscibus ⁊ beluis ⁊ alitib⁹ fecūdatā: qđ aeris corpulētia q̄ volat⁹ auiū portat aq̄rū exaltatione concrescit. Uidem⁹ terrenis aīalib⁹ faciē terre decorari. hoīemqꝫ ad imaginē et silitudinē tuam cūctis irrationalib⁹ aīantib⁹ ipsa tua imagine ac silitudine: hoc est rōnis ⁊ intelligētie ꝟtute preponi. Et quēadmodū in eius aīa aliud est qđ cōsulendo dñat: aliđ qđ subdit vt obtēperet. sic viro factam esse etiā corporaliter feminā que haberet q̄dem in mente rōnalis intelligētie parē naturā: sexu tñ corporis ita masculino sexui subijceret; quēadmodum subijcit appetit⁹ actiōis ad cōcipiendā de rōne mētis recte agendi solertiam. Uidem⁹ hec ⁊ singula bona: ⁊ omnia bona valde Laudent te opera tua vt amemus te: et amem⁹ te vt laudent te opa tua: que habent initiū ⁊ finē ex tpe ortū ⁊ occasum ꝓfectū ⁊ defectū: spēm et priuationem. Habēt ergo ꝯsequētia mane ⁊ vesperā: ptim latēter: parti euidēter. De nichilo enī a te nō de te facta sūt. Nō de te aliq̄ nō de tua vel q̄ antea fuerit: sed de concreata. i. simul a te creata materia. quia ei⁹ informitatē sine vlla tp̄is interpositione formasti. Nam cū sit aliud celi ⁊ terre materia. aliud celi ⁊ terre spēs. materiam quidem de oīno nihilo: mūdi autē spēm de iformi materia: simul tñ vtrūqꝫ fecisti: vt materiā forma nulla more intercapedine sequeret. Inspexim⁹ etiam ꝓpter quorū figurationē ista vel tali ordine fieri: vel tali ordine scribi voluisti/ et vidim⁹ q: bona sunt singula: ⁊ omnia bona valde in verbo tuo i vnico tuo celum ⁊ terraꝫ caput ⁊ corpus eccl̄ie i predestinatione añ oīa tpa sine mane ⁊ vespera. XXI Ubi aūt cepisti p̄destinata tēporaliter exequi vt occulta manifestares: ⁊ incōposita nr̄a componeres: qm̄ sup nos erāt pctā nr̄a et in ꝓfudum tenebrosū abieram⁹ abs te. ⁊ spūs tuus bon⁹ supferebat ad subueniendū nobis in tpe opportuno: ⁊ iustificasti impios: et distinxisti eos ab iiquis: ⁊ solidasti auctoritatē libri tui īter supiores q̄ tibi docibiles essent: ⁊ inferiores q̄ eis subderētur. ⁊ cōgregasti societatē infideliuꝫ in vnā cōspirationē vt apperent studia fideliū: vt tibi opa mīe perent. distribuentes etiam paupib⁹ terrenas facultates ad acquirēda celestia: ⁊ inde accēdisti q̄dā luminaria infirmamēto: verbū vite habētes sanctos tuos: et spūalibus donis p̄lata sublimi autoritate fulgentes et inde ad ībuendas infideles gentes sacramenta et miracula visibilia: vocesqꝫ verborū fm̄ firmamentū libri tui: quib⁹ etiā fideles bñdicerent ex materia corporali ꝓduxisti: ⁊ deinde fidelium aīam viuā p affectus ordinatos cōtinentie vigore formasti: atqꝫ īde tibi soli mentem subditā: ⁊ nulli⁹ autoritatis humane ad imitandū indigentē renouasti ad imaginem ⁊ silitudinē tuā prestantiqꝫ intellectui rōnabilē actionem tanꝙ viro femi=

nā subdidisti: omibusq̧ tuis ministeriis ad pficiendos fideles in hac vita necessariis ab eisdē fidelib⁹ ad vsus tpales fructuosa in futurū opa pberi voluisti. Hec oia videm⁹ ⁊ bona sunt valde: qm̄ tu ea vides i nobis: q̄ p spm̄ q̄ ea viderem⁹ ⁊ i eis te amarem⁹ dedisti nobis. Dn̄e de⁹ pacē da nobis: oia eni pstitisti nobis. pacē q̄etis: pacē sabbati: pacē sine vespa. Ois q̄ppe iste ordo pulcherrim⁹ rerum valde bonaꝝ mōis suis pactis trāsiturus est: ⁊ mane q̄ppe i eis factū ē ⁊ vespa

¶ Dies aūt septim⁹ sine vespa est nec hꝫ occasū: q: sctificasti eū ad pmansionē sempiternā: vt id qd̄ tu post opa tua bona valde q̄uis ea q̄et⁹ feceris: requieuisti septio die: hoc ploquat nobis vox libri tui: qd̄ ⁊ nos post opa nr̄a. ideo bona valde q: tu nobis ea donasti: sabbato vite eterne requiescam⁹ in te etiā. Tūc eni sic requiesces i nobis quēadmodū nūc operaris i nobis: ⁊ ita erit illa reqes tua p nos quēadmoduꝫ sunt ista opa tua per nos. Tu aūt dn̄e sp oparis et semp requiescis. nec vides ad tēp⁹. nec oparis ad tēpus nec moueris ad tēp⁹. nec q̄escis ad tps: et tn̄ facis ⁊ visiones tpales: ⁊ ipsa tpa ⁊ quietē ex tpe. Nos itaq̧ ista q̄ fecisti videmus q: sunt. tu autē q: vides ea sūt. Et nos foris videm⁹ q: sunt: ⁊ intus q: bona sunt. tu auteꝫ ibi vidisti facta: vbi vidisti facienda. Et nos alio tēpore moti sum⁹ ad benefaciēdū: postea q̄ concepit de spū tuo cor nostrū. Priore auteꝫ tpe ad malefaciendū mouebamur deserentes te. tu xo de⁹ vne bone nunq̄ cessasti bn̄facere. Et sunt quedā bona opa nr̄a ex munere quidem tuo sed non sempiterna. Post illa nos requieturos in tua grādi sctificatione speramus. Tu autē bonū nullo indigens bono sp quiet⁹ es: qm̄ tua q̄es tu ipe es. Et hoc intelligere q̄s hoim dabit hoi: q̄s angelus angelo: quis angelus homini. A te petatur: in te querat: ad te pulset. sic/ sic accipietur sic inuenietur: sic aperietur. Amen.

¶ Aurelij Augustini Cōfessionum tertiusdecimus atq̧ vltimus Liber explicit.

¶ Ex libro retractionum beati augustini in sequens opus. DD.

Libros de doctria christiana cum impfectos cōperissem perficere malui: q̄ eis sic relictis ad alia retractanda transire. Compleui ergo tertiuꝫ qui scriptus fuerat vsq̧ ad eum locum vbi cōmemoratū est ex euangelio testimonium de muliere que abscondit fermentum in tribus mēsuris farine donec fermētaretur totum. Addidi etiam nouissimum librum ⁊ in quatuor libris opus illud compleui. Quorum primi tres adiuuant vt scripture intelligātur. Quartus aūt quomodo que intelligimus proferenda sint. In secūdo sane libro de autore libri quē plures vocant sapientiaꝫ salomonis: q̄ etiam ipsum sicut ecclesiastici cum iesus filius syrach scripsit. non ita cōstare vt a me dictum est: postea didici. ⁊ oino probabilius comperi nō esse hunc eius libri autorē. Ubi aūt dixi: his quadragintaquattuor libris testamenti veteris terminatur autoritas: ex consuetudine qua iam loquitur ecclesia vetus testamentum appellaui. apostolus autem non videtur appellare vetus testamentum: nisi quod datum est in monte syna. Et in eo q̄ dixi de temporum historia sanctum Ambrosium soluisse questionem tanq̄ coetanei fuerint plato et hieremias. me fefellit memoria. Nam quid ille episcopus de hac re senserit in libro eius legitur quem de sacramentis siue de philosophia scripsit. Hoc opus sic incipit. Sunt precepta quedam.

¶ Aurelii Augustini doctoris i libros quattuor de doctrina christiana.

Prologus incipit. EE

SUnt precepta quedã
tractandarũ scripturarumq̃
studiosis earũ video nõ incõ=
mode posse tradi: vt non solũ
legendo alios qui diuinarum litterarũ
operta aperuerunt: sed etiam ipsi aperi
endo proficiant. Hec tradere instituivo
lentibus et valentibus discere: si deus
ac dominus noster ea que de hac re co=
gitanti solet suggerere: etiam scribenti
mihi non deneget. Quod anteq̃ exordi
ar videtur mihi respondendũ esse his q̃
hec reprehẽsuri sunt aut reprehẽsuri es
sent: si eos non ante placaremus. Quod
si nonnulli etiã post ista reprehẽderint
saltem alios non mouebunt nec ab vtili
studio ad iperitie pigritiaz reuocabunt
quos mouere possent nisi premunitos p̃
paratosq; inuenirẽt. Quidã enĩ repre=
hensuri sunt hoc opus nostrũ: cũ ea q̃ p̃=
cepturi sumus nõ intellexerint. Quidã
vero cũ intellectis vti noluerint: conati
q; fuerĩt scripturas diuinas secũdũ hec
precepta tractare. neq; valuerint aperi
re atq; explicare q̃ cupiunt: inaniter me
laborasse arbitrant. Et quia ipsi nõ ad=
iuuabũtur hoc opere: nullum adiuuari
posse censebunt. Tertium gen⁹ est rep̄=
hẽsorũ q̃ diuinas scripturas vel reuera
bñ tractãt: vel bñ tractare sibi videtur.
Qui qm̃ nullis huiuscemodi obserua=
tionib⁹ lectis q̃les nũc tradere institui t
facultatẽ exponẽdo ꝝ sctõ ꝝ libro ꝝ se as
secutos vel videt vel putãt: nemini esse
ista p̄cepta necessaria: sed poti⁹ totũ qd
de illarũ littera ꝝ obscuritate laudabili
ter aperit diuino munere fieri posse cla
mitabũt. Quib⁹ oĩb⁹ breuiter respon=
dẽs: illis q̃ hec q̃ scribim⁹ nõ ĩtelligunt
hoc dico: me nõ ita esse reprehẽdẽdũ qr
hec nõ ĩtelligũt tanq̃ si lunã veterẽ vel
nouam siduſve aliqd minime cla ꝝ vellẽt
videre qd ego ĩtẽto digno demõstrarẽ.
illis aũt nec ad ip̄z digitũ meũ videndũ
sufficiẽs esset acies oclo ꝝ nõ ꝓpt̃ea mi=
hi succẽsere deberẽt. Illi xo q̃ etiã istis
p̄ceptis cognitis atq; pceptis ea q̃ ĩ di=
uis libris obscura sũt ĩtueri nequerint
arbitrẽt se digitũ q̃dẽ meũ videre posse
sidera xo q̃b⁹ demõstrãdis ĩtẽdit vidẽ
nõ posse. FF Et illi ergo ⁊ isti iã
rep̄hẽdere desinãt ⁊ lumẽ oclo ꝝ diuit⁹
sibi p̄bere dep̄cẽt. Nõ eĩ si possũ mẽbrũ
meũ ad aliq̃d demõstrãdũ mouere: pos=
sũ ẽt oclos attẽdere q̃b⁹ vł ip̄a demõstra
tio mea vł ẽt illud qd volo demõstrare
cernat. Iã xo eo ꝝ q̃ diuino munere ex=
ultãt: ⁊ sine talib⁹ p̄ceptis q̃lia nũc tra=
dere ĩstitui: se sctõs libros ĩtelligere at
q; tractare gł̃ant. ⁊ ꝓpt̃ea supflua vo=
luisse me scribere existimãt sic ẽ leniẽda
cõmotio: vt q̃uis dei magno mũere iu=
re letẽt recordẽt se tñ p hoĩes didicisse
vł lr̃as. nec ꝓpt̃ea sibi ab Anthonio scõ
⁊ pfecto viro egiptio mõacho ĩsultari d
bere q̃ sine vlla scia lr̃a ꝝ scp̄turas diuias
⁊ mẽorie audiẽdo tenuisse ⁊ prudẽt co=
gitãdo ĩtellexisse p̄dicat aut ab illo suo
barbaro xp̄iano de q̃ a grauissimis: fideq;
dignissimis viris nup accepim⁹: q̃ lr̃as
q̃z ip̄as nullo docẽte hoĩe ĩ plenã notici
am orãdo vt sibi reuelarent accepit tri=
duanis p̄cib⁹ ĩpetrãs vt etiã codicẽ ob
latũ stupẽtib⁹ q̃ aderãt legẽdo pcurre=
ret. At si hec q̃sq; falsa arbitret: nõ ego
pugnacit. Certe eĩ qm̃ cũ xp̄ianis nobis
res est: q̃ se scripturas sãctas sine duce
hoĩe gaudẽt nosse. ⁊ si ita est: vero ⁊ nõ
mediocri gaudẽt bono: cõcedãt necesse
est vnumquẽq; nostrũ ⁊ ab ineũt e puerí
cia cõsuetudine audiẽdi liguã suã didi=
cisse. ⁊ aliã aliquã vel grecaz vel hebre
am vel quãlibet ceterarũ. aut similiter au
diẽdo aut p hoĩez pceptorẽ accepisse.
GG Iã ergo si placez moneam⁹ om
nes fratres ne puulos suos ista doceãt
qr momẽto vno tp̄is aduenieẽte spũsan
cto repleti ap̄li omniũ gẽtium liguis lo
cuti sunt. aut cui talia nõ ꝓuenerint nõ
se arbitret esse christianum. aut spiritũ
sanctum accepisse se dubitet. Immo xo

et quod per hominē discēdū est sine sup bia discat et p quē docet alius sine inui dia tradat quod accepit. Neqꝫ tentem⁹ eum cui credimus; nec talibus inimici versutijs et puersitate decepti ad ipsum quoqꝫ cū angelū audiendū atqꝫ discen dū nolim⁹ ire in ecclias: aut codicem le gere. aut legē pdicātēqꝫ hoiem audire. et expectem⁹ rapiqꝫ i tertiū celū siue i corpe siue extra corp⁹ sicut dixit apls et ibi audire ieffabilia vba q̄ non lz hoi lo q̄. aut ibi videre dnm iesū xpz. et ab illo poti⁹ q̄ ab hoīb⁹ audire euangeliū. Caueamus tales tētatiões supbissimas et piculosissimas. magisqꝫ cogitem⁹ et ipm aplm paulū. lz diuina et celesti voce prostra⁹ū et instructū ad hoiem tn̄ missū eē vt sacra pciperet et copularet eccle et cēturionem corneliū q̄uis exauditas orones eius elemosinasqꝫ respectas ei āgelus nunciauerit. petro tn̄ traditū ibuēdū: p quē nō solū sacramēta pciperet: sz et q̄d credēdū: q̄d sperādū: q̄d diligēdū esset audiret. Et poterāt vtiqꝫ oīa p angelū fieri: sz abiecta essz humana cōditio si p hoies hoībus verbū suū de⁹ ministrare nolle videret. Quō enī verū esset qd dictū est. tēplū enim dei sctm̄ est qd estis vos: si deus de humano templo respōsa nō redderet. et totū qd discēdū hoībus tradi vellet de celo atqꝫ p angelos psonaret? Deinde ipsa charitas q̄ sibi iuicem homines nodo vnitatis astringit: non haberet aditum refundendorū et quasi miscendorum sibimet aīorum si hoies p homines nichil discerēt. Et certe spadonē illuz qui esaiam prophetam legēs nō itelligebat neqꝫ apls ad angelū misit. nec p angelū ei qd nō intelligebat expositū: aut diuinit⁹ i mēte sine hominis ministerio reuelatū est. sz potius suggestiōe diuīa miss⁹ est ad eū. seditqꝫ cū eo philippus q̄ nouerat esaiam prophetā. eiqꝫ humanis vbis et ligua qd in scriptura illa tectū erat aperuit. Nōne cū moyse deus loquebat: et tn̄ cōsilium regendi atqꝫ administrandi tam magni ppli a socero suo alienigene scilz hoīe: et maxime puidis et minime superbus accepit. Nouerat eñ ille vir ex qua cūqꝫ aīa verū consilium pcessisset: nō ei sed illi q̄ est veritas icōmutabili deo tribuendum esse. Postremo q̄squis se nullis pceptis instructum diuino munere q̄cunqꝫ in scripturis sanctis obscura sunt intelligere gloriat. bene quidem credit et verū est non esse illam suam facultatē quasi ex seipso exīstētē: sz diuino munere traditā. Ita ei dei gloriā querit nō suam: sz cū legit et nullo sibi hoim exponente intelligit: cur ipse alijs affectat exponere: ac non potius eos remitti deo vt ipsi quoqꝫ nō p hominem: sz illo int⁹ docente itelligāt? Sed videlicet timet ne audiat a domino. Serue nequam dares pecuniam meaz nūmularijs. Sicut ergo hi ea que intelligunt produnt ceteris vel loquendo vel scribendo: ita ego quoqꝫ si non solum ea que itelligant: sz etiam intelligendo ea que obseruent p didero: culpari ab eis profecto non debeo: q̄uis q̄ nemo debeat aliquid sic habere quasi suū pprium: nisi forte mendaciū Nā omne veruz ab illo est qui ait. Ego sū veritas. Quid enim habemus quod non accipimus? Q si accepimus quid gloriamur; quasi non acceperimus? Qui legit audientibus litteras; vtiqꝫ quas agnoscit enunciat. Qui aūt ipsas litteras tradit: hoc agit vt alij quoqꝫ legere nouerint; vterqꝫ tamen hoc insinuat quod accepit. Sic etiam qui ea q̄ in scripturis intelligit exponit audientib⁹ tanq̄ litteras quas agnoscit pronunciat lectoris officio. Qui autē pcipit quō intelligendū sit: similis est tradēti litteras: hoc est pcipienti quō sit legendum vt quomodo ille q̄ legere nouit alio lectore non indiget cum codicē inuenerit a quo audiat q̄d ibi scriptū sit. sic iste q̄ pcepta q̄ conamur tradere acceperit cū in libris aliquid obscuritatis inuenerit quasdam regulas veluti litteras tenēs intellectorem aliū nō requirat: per quē sibi quod opertum est detegatur: sed q̄busdam vestigijs indagatis ad occultū sensū sine vllo errore ipse perueniat aut certe in obscuritatem praue sentētie nō incidat. Quapropter q̄q̄ et in ipso opere satis apparere possit: huic officioso

labori nostro nō recte aliquē cōtradicere. tñ si huiuscemodi pphemio quibuslibet obsistentibus conuenienter videtur esse responsum. huius vie quā in hoc libro ingredi volum⁹: tale nobis occurrit exordium.

¶ Explicit prologus.

¶ Incipit liber primus beati Augustini de doctrina christiana

a

Ue sunt res quibus nitit̄ oīs tractatio scripturarum. Modus inueniendi que itelligenda sunt ꝛ modus proferendi que intellecta sunt. De inueniēdo prius. De pferēdo postea disseram⁹ Magnū onus ꝛ arduū: ꝛ si ad sustinēdū difficile: vereor ne ad suscipiendū temerarium. Ita sane si de nobisipsis presumerem⁹. Nunc vero cū in illo sit spes pagendi huius operis: a quo nobis incogitatione multa de hac re iam tradita tenemus: non est metuendum ne dare desinat cetera. cum ea que data sunt cepimus impendere. Omnis enim res q̄ dando non deficit dum habetur et nō datur: nondū habetur quomodo habenda est. Ille enim ait. q̄ habet dabitur ei Dabit ergo habētib⁹. i. cum benignitate vtentibus eo quod acceperunt: adimplebit atqꝫ cumulabit quod dedit. Illi quinqꝫ ꝛ illi septem erant panes anteq̄ inciperent dari esuriētibus. Quod vbi fieri ceperit: cophinos ꝛ sportas satiatis tot hominū milibus impleuerunt. Sicut ergo ille panis dum frāgeretur acereuit: sic ea q̄ ad hoc opus aggrediendum iam dñs prebuit cum dispensari ceperint: eoipso suggerente multiplicabuntur: vt in ipso hoc nostro ministerio non solum nullā patiamur inopiam sed de mirabili etiam abundantia gaudeamus. Omnis doctrina vel rerū est vel signorū. sed res per signa discuntur Prop̄ne autē nunc res appellaui: que non ad significandū aliquid adhibent̄ sicuti est lignum: lapis: pecus atqꝫ huiusmodi cetera. sed nō illud lignū quod in aquas amaras moysen misisse legimus. vt amaritudine carerent. neqꝫ ille lapis quem iacob sibi ad caput posuerat: neqꝫ illud pecus qđ pro filio immolauit abraam: De namqꝫ ita res sunt vt aliarū etiā signa sint rerum. Sūt autē alia signa quorū omnis vsus in significando est: sicuti sunt verba. Nemo enim vtitur verbis nisi aliquid significandi gratia. Ex quo intelligit̄ q̄ appellem signa: res eas videlicet que ad significādum aliqđ adhibētur. Quāobrē omne signum etiam res aliqua est. Qđ enim nulla res est omnino nichil est. Nō autē omnis res etiam signū est Et ideo ī hac diuisione rerū atqꝫ signorū: cum de reb⁹ loquemur ita loquemur. vt etiam si earum alique adhiberi ad significandum possunt non impediant partitionē qua prius de rebus postea de signis disserimus: memoriterqꝫ teneamus id nunc ī rebus considerandum esse q̄ sunt nō q̄ aliud etiam p̄ter seipsas significāt.

B Res ergo alie sunt quib⁹ fruendum est. alie qb⁹ vtēdū. alie que fruunt̄ ꝛ vtunt̄. Ille quibus fruendum est: bōs nos faciunt. Istis quibus vtēdum est: tēdentes ad beatitudinem adiuuamur: ꝛ quasi adminiculamur vt ad illas que nos beatos faciūt puenire atqꝫ his inherere possim⁹. Nos vero qui fruimur ꝛ vtimur inter vtrasqꝫ cōstituti si eis quibus vtendum est frui voluerimus impedit̄ cursus noster. ꝛ aliquādo etiā deflectit̄: vt ab his rebus quib⁹ fruēdum est obtinēdis vel retardemur vel etiā reuocemur: inferiorum amore pp̄editi. Frui enim est amore alicui rei inherere propter seipsum. Uti autem quod in vsum venerit ad id quod amas obtinēdū referre: si tñ amandū est. Naz vsus illicitus abusus potius vel abusio nominādā est. Quomodo ergo si essem⁹ peregrini: qui beate viuere nisi in p̄ria

non possemus. eaq3 peregrinatione vtiq3 miseri: et miseriã finire cupiẽtes ĩ patriam redire vellem⁹: op⁹ eẽt vel terrestrib⁹ vel marinis vehiculis: qb⁹ vtẽdũ eẽt vt ad patriã q̃ fruẽdum erat puenire valerem⁹. q̃ si amenitates itineris: et ipsa gestatio vehiculoꝝ nos delectaret conuersi ad fruẽdũ his qb⁹ vti debuim⁹ nollem⁹ cito viã et finire et puersa suauitate ĩplicati alienaremur a patria. cui⁹ suauitas faceret btõs. Sic ĩ hui⁹ ĩmortalitatis vita peregrinãtes a dño si redire in patriã volumus: vbi beati esse possumus vtendũ est hoc mũdo nõ fruendũ: vt inuisibilia dei per ea q̃ facta sunt intellecta cõspiciant. hoc est vt de corporibus tpalibusq3 reb⁹ eterna et spũalia capiam⁹. Res igit quib⁹ fruendũ est pat et filius et spũsſctũs est: eadẽq3 trinitas vna quedã summa res cõmunisq3 omnibus fruẽtib⁹ ea: si tñ res et nõ oĩm rerũ cã sit. si tñ et cã. ¶ Non eĩ facile nomẽ qõ tãte excellẽtie cõueniat potest inueniri. nisi q̃ melius ita dicit. Trinitas hec vn⁹ deus ex quo oĩa. per quem oĩa: ĩ quo oĩa. Ita pr̃ et fili⁹ et spũsſctũs et singulus qlq3 hoꝝ de⁹: et simul omnes vnus de⁹. et singulus quisq3 horum plena substantia. et simul oẽs vna substantia. Pater nec filius est nec spũsſctũs filius nec pat est nec spũsſctũs ẽ: spũsſanctus nec pat est nec fili⁹. sed pater tãtũ pater. et fili⁹ tm̃ fili⁹. et spũsſctũs tantũ spũsſctũs. Eadẽ tribus eternitas eadẽ incõmutabilitas. eadem maiestas: eadẽ ptãs. In patre vnitas. in filio equalitas. in spũsctõ vnitatis equalitatisq3 cõcordia. Et tria hec vnum oĩa ppter patrẽ: equalia omnia ppter filiũ. connexa oĩa ppter spũmsctũm. Diximus ne aliquid et sonuimus alıqd dignũ deo? Immo vero me nihil aliud q̃ dicere voluisse sentio. Si aũt dixi non est hoc q̃ dicere volui: hoc vñ scio nisi de⁹ ineffabilis est. qõ aũt a me dictum est: si ineffabilis esset dictũ non esset. Ac p hoc ne ineffabilis quidẽ dicendus est deus. qr et hoc cum dicit aliquid dicitur. Et sic nescio que pugna verborũ: qm̃ si illud est ineffabile quod dici non potest: non est ineffabile qõ vel ineffabili dici põt. ¶ Que pugna verborum silentio cauenda potius q̃ voce pacanda est. Et tñ de⁹: cũ de illo nihil digne dici possit: admisit humane vocis obsequium: et verbis nostris in laude sua gaudere nos voluit. Nam inde est quod dicit deus. Non eni͂ reuera in strepitu istarũ duarum syllabarũ ipe cognoscit. sed tñ oẽs latine lingue socios: cum aures eorum sonus iste tetigerit mouet ad cogitãdũ excellẽtissimam quandam immortalẽq3 naturã. Nã cũ ille vnus cogitatur deorũ deus: ab his etiã qui alios et suspicant et vocant et colunt deos siue in celo siue ĩ terra ita cogitatur vt aliquid quo nihil meli⁹ sit atq3 subtili⁹: illa cogitatio conet attingere. Sane quoniã diuersis bonis mouentur partim eis q̃ ad corporis sẽsũ: partĩ eis que ad animi intelligentiam pertinent. Illi qui dediti sũt corporis sẽsib⁹ aut ipsum celum: aut quod ĩ celo fulgẽtissimum vidẽt: aut ipsũ mũdũ deũ deorum esse arbitrãtur. At si extra mundũ ire contẽdunt aliquid lucidum imaginant idq3 vel infinitum vel ea forma q̃ optima videt inani suspitione constituunt. aut humani corpis figuraʒ cogitãt sic eam ceteris anteponunt.

¶ Quod si vnum deum deoꝝ esse non putant: et poti⁹ multos aut innumerabiles equalis ordinis deos: etiam eos tamẽ prout cuiq3 aliquid corporis videtur excellere ita figuratos animo tenent Illi autem qui per intelligentiã pgunt videre qõ deus est: omnibus eũ naturis visibilibus et corporalib⁹: itelligibilibus vero et spũalibus oĩbus mutabilibus preferunt. Oẽs tñ p excellẽtia dei certatim dimicant. Nec qsq̃ inueniri potest qui nõ hoc deum credat esse quo melius aliqd nõ est. Itaq3 hoc oẽs deũ cõsentiũt esse qõ ceteris reb⁹ omnibus anteponunt. Et quoniã omnes qui de deo cogitant: viuũ aliqd cogitãt: illi soli pñt nõ absurda et ĩdigna existiare de deo: q̃ vitã ipsã cogitãt: et q̃cũq3 illis forma occurrerit corpis eã vita viuere vel nõ viuere statuũt et viuẽtẽ non viuẽti anteponunt eamq3 ipsã viuẽtem corpis for=

mam quãtalibet luce perfulgeat: quantalibet magnitudine premineat. quantalibet pulchritudine ornet aliud ipsaz esse. aliud vitam qua vegetat intelligũt eamqꝫ illi moli que ab illa vegetatur et animatur dignitate incomparabili preferunt. Deinde ipsam vitam pergunt inspicere: et si eam sine sensu vegetantem inuenerint. qualis est arborum: preponunt ei sentientẽ qualis est pecorum et huic rursus intelligentem qualis est hominũ. Quã cum adhuc mutabilẽ viderint: etiam huic aliquẽ incõmutabilem cogunt preponere: illam scꝫ vitã q̃ non aliqñ desipit: aliqñ sapit: sed est potius ipsa sapientia. Sapiens eñ mẽs. id est adepta sapiẽtiam: anteq̃ adipisceretur non erat sapiẽs. At vero ipsa sapientia nec fuit vnq̃ insipiens nec esse vnq̃ potest. Quã si non viderent: nullo mõ plena fiducia vitã incõmutabiliẽ sapientez commutabili vite anteponerent. Ipsam quoqꝫ regulam veritatis qua illam clamant esse meliorem incõmutabilem vident. Nec vspiam nisi supra suam naturã vident: qñ quidem se vident mutabiles. Nemo enim est tam impudens in sulsus q̃ dicat. vñ scis incommutabiliẽ sapientem vitam cõmutabili esse preferendã? ¶ Idipsum eñ qđ interrogat vnde sciam omnibus ad cõtẽplãdum communiter atqꝫ incõmutabiliter presto est. Et hoc q̃ non videt: ita ẽ quasi cecus in sole. cui nihil pdest ipsis locis oculorꝫ eius tam clare ac presentis lucis fulgor infusus. Qui autem videt ac refugit: cõsuetudine vmbrarum carnalium inualidam aciem mentis gerit. Prauorũ igiẽ morꝫ: quasi cõtrariis flatibus ab ipsa patria repercutiunẽ homĩes posteriora atqꝫ inferiora sectantes: q̃ illud qđ eẽ melius atqꝫ prestantius confitenẽ. Quapropter cuꝫ illa veritate perfruendũ sit q̃ incõmutabiliter viuit. ꝛ in ea trinitas deus auctor ꝛ conditor vniuersitatis rebus quas condidit consulat purgandus est anim⁹. pspicere illaꝫ lucẽ valeat ꝛ inherere perfecte. Quam purgationem quasi ambulationẽ quandam et quasi nauigationẽ ad patriẽ esse arbitremur. Non enim ad eũ qui vbiqꝫ preseñ est: locis mouemur: sed bono studio bonisqꝫ moribus. Quod non possemus nisi ipsa sapientia tante etiam nostre infirmitati congruere dignareẽ. ꝛ viuendi nobis pberet exemplũ: non aliter q̃ in hoie: qm̃ ꝛ nos homĩes sumus Sed qꝛ nos cũ ad illam venimus sapiẽter fecimus: ipsa cum ad nos venit ab hoĩbus superbis quasi stulte fecisse putata est. Et qm̃ nos cum ad illam venim⁹ conualescimus: ipsa cum ad nos venit q̃si ĩfirma existimata ẽ. Sꝫ qđ stultũ est dei sapientius est hoĩbus. ꝛ qđ infirmũ est dei forti⁹ est hoĩbus. Cũ ergo ipsa sit patria viã se quoqꝫ nobis fecit ad patriam. Et cũ sano ꝛ puro iteriori oculo vbiqꝫ sit pñsens: eorꝫ q̃ oculuꝫ illum infirmũ immũdũqꝫ habent. oculis etiam carneis apparere dignata est. Quia eñ in sapientia dei non poterat mundus per sapientiã cognoscere deũ: placuit deo per stulticiam predicationis saluos facere credentes. Non igiẽ p locorꝫ spacia veniendo: sed in carne mortali mortalib⁹ apparendo venisse ad nos dicitur. Illuc enim venit vbi erat: qꝛ in hoc mundo erat: ꝛ mũdus p eum fact⁹ est. Sed qm̃ cupiditate fruẽdi pro ipso creatore creatura ꝫ hoĩes configurati huic mundo: ꝛ mũdi noie congruentissime vocati non eũt cognouerũt. Propterea dixit euangelista. Et mũdus eũ nõ cognouit ¶. Itaqꝫ in sapiẽtia dei: nõ poterat mundus per sapientiam cognoscere deum. Cur ergo venit cuꝫ hic esset: nisi qꝛ placuit deo per stulticiã predicationis saluos facere credentes? Quomodo venit: nisi q̃ verbum caro factum est et habitauit in nobis? Sicuti cum loquimur vt id qđ in aĩo gerimus in audientis animum per aures carneas illabaẽ fit sonus verbum qđ corde gestamus ꝛ locutio vocaẽ. nec tñ in eundẽ sonũ cogitatio nostra conuertiẽ. sed apud se manens integra: formam vocis qua se insinuet auribus sine aliqua labe sine mutatione assumit. ita verbum dei non commutatum caro tamẽ factum est vt habitaret in nobis. Sicut autem cura-

tio via est ad sanitatem: sic ista curatio peccatores sanandos reficiendosq susceptit: et quemadmodum medici cum alli gant vulnera. non incomposite sed apte id faciunt: vt vinculi vtilitatem quedam pulchritudo etiã cõsequat. sic medicina sapiẽtie p hoĩs susceptonem nr̃is est accõmodata vulneribus de quibusdã contrariis curãs: de qbusdam similibus: sicut etiã ille q medetur vulneri corporis adhibet quedã contraria; sicut frigidũ calidũ vel humidum sicco: vel qd aliud hmõi. Adhibet etiã quedã similia sicut lintheolum. vel rotonda vulneri rotundum vel oblongũ oblõgo. ligaturamq ipsam non eandẽ mẽbris oib⁹: sz similez similibus coaptat. sic sapientia dei hominẽ curans seipsam exhibuit ad sanandũ: ipsa medicus: ipsa medicina. Quia ergo p supbiã hõ lapsus est: humilitatẽ adhibuit ad sanandum. Serpẽtis sapientia decepti sumus. dei stulticia liberamur. Quẽadmodũ illa sapientia vocabat. erat aũt stulticia contẽnentib⁹ deũ sic ista q vocat stulticia sapientia est vincentibus diabolũ. Nos imortalitate vsi sumus male vt moreremur. xp̃s mortalitate bñ vsus est vt viueremus. I Corrupto aio femine ingressus est morbus. integro corpe femine pcessit salus Ad eadẽ contraria pertinet q etiã exẽplo vtutum ei⁹ vicia nostra curant. Iã vo similia quasi ligamenta membris et vulneribus nr̃is adhibita illa sunt. q p feminã deceptos: p feminam natus: hõ hoĩes: mortalis mortales: morte mortuos liberauit. Multa quoq alia diligẽtius cõsiderãtib⁹ quos instituti opis peragendi necessitas non rapit: vel a contrariis vel a similib⁹ medicine christiane apparet instructio. Iã vo credita dñi a mortuis resurrectio: et in celum ascensio magna spe fulsit fidẽ nostram. Multũ eñ ostẽdit q voluntarie pro nobis aĩam posuit q sic eã habuit in ptãte resumere. Quanta ergo fiducia se spes credentiũ consolat: considerãs quant⁹ quanta pro nondũ credentibus passus sit? Cum eñ iudex viuoz atq mortuorum expectat a celo magnũ timorem incutit negligentibus vt se ad indulgentiã conuertant. eumq magis bñ agendo desiderent q male agẽdo formidẽt Quibus autem verbis dici: aut qua cogitatiõe capi põt premiũ qd ille in fine daturus est. qñ ad consolationẽ hui⁹ itinaris tm̃ dedit de spũsancto: quo in aduersis vite huius fiduciã charitatemq tantã eius quẽ nondũ videmus habeamus. et dona vnicuiq ppria ad instructionẽ eccl̃ie sue: qd: vt id qd ostẽdit eẽ faciendũ non solum sine murmure: sed etiã cũ delectatione faciam⁹? Est eñ ecclesia corpus eius: sicut aplica doctrina commẽdat. q etiã cõiux eius dicit. Corpus ergo suũ multis membris diuersa officia gerentibus nodo vnitas et charitatis tanq sanitatis astringit. Exercet aũt hoc tpe et purgat medicinalibus quibusdã molestiis. vt erutaz de hoc seculo in eternum sibi copulet cõiugẽ ecclesiã non habentẽ maculã neq rugam aut aliquid hmõi. Porro quoniã in via sumus: nec via ista locorum est ad affectuum: quã intercludebant quasi septa quedã spinosa: preteritoz malicie peccatorũ. R Quid liberalius et misericordius facere potuit qui seipm nobis quo rediremus substernere voluit: nisi vt omnia donaret pctã conuersis et grauiter fixa interdicta reditus nostri p nobis crucifixus euelleret. Has igit claues dedit eccl̃ie sue: vt q solueret in terra soluta essent in celo. q ligaret i terra ligata essent et in celo. s. vt quisquis in eccl̃ia ei⁹ dimitti sibi pctã non crederet. non ei dimitterent. qsqs autẽ crederet seq ab his correct⁹ auerteret in eiusdem ecclesie gremio constitut⁹: eadẽ fide atq correctione sanaret. Quisqs eñ non credit dimitti sibi posse peccata: fit deterior desperando: quasi nihil illi melius q malũ esse remaneat: vbi de fructu sue conuersionis infidus est. Iã vero sicut animi qdam mors est: vite prioris moribusq reiectio: q fit penitendo. sic etiã corporis mors est animationis pristine resolutio. Et quõ animus post penitentiã qua priores mores pditos interemit: reformat in melius. sic etiã cor

pus post istā mortē quā vinculo peccati oēs debem⁹: credendū ⁊ sperandum est resurrectiōis tpe in melius commutari. vt nō caro et sanguis regnum dei possideat: qđ fieri nō pōt. sꝫ corruptibile hoc induat incorruptionē. et mortale hoc induat īmortalitatem. nullamq̄ faciens molestiā: qꝛ nullā patietur indigentiā a btā perfectaq̄ aīa cuꝫ summa quiete vegetetꝫ. Cui⁹ aūt anim⁹ nō moritꝫ huic sclo: neq̄ incipit configurari veritati: ī grauiorē mortē morte corporis trahitꝫ. neq̄ ad cōmutationem celestis habitationis: sed ad luēda supplicia reuiuiscet. Hoc itaq̄ fides habet: atq̄ ita rē se habere credendū est. neq̄ animum neq̄ corpus humanū omnino īteritum pati. sꝫ impios resurgere ad penas īestimabiles: pios aūt ad vitam eternam.

In his igitꝫ oīb⁹ reb⁹ ille tm̄ sunt quib⁹ fruendū est. quas eternales atq̄ incommutabiles cōmemorauimus. Ceteris aūt vtendum est: vt ad illam perfruitionem puenire possimus. L Nos itaq̄ qui fruimur et vtimur aliis rebus res aliq̄ sumus. Magna enī quedā res est: hō fact⁹ est ad imaginē ⁊ similitudinem dei: nō inquātum mortali corpore includitur. sꝫ inquantū bestias rōnalis aīe honorē pcellit. Itaq̄ magna q̄stio ē vtrū frui se debeant homines an vti: an vtrūq̄. Preceptū est enī nobis vt diligam⁹ īuicē. sꝫ queritur vtrū propter se hō ab hoīe diligendus sit: an pp̄ter aliud. Si eñ pp̄ter se fruimur eo: si propter aliđ vtimur eo. Uidetur aūt michi pp̄ter aliud diligēdus. Qđ eñ pp̄ter se diligendū est i eo cōstituitꝫ vita beata Cui⁹ etiā si nondū res tm̄ spes eius nos hoc tpe cōsolatꝫ. Maledict⁹ aūt q̄ spem suā ī ponit in hoīe. Sed nec seipso quisq̄ frui debet si liquido aduertas. qꝛ nec se ipsū dꝫ pp̄ter seipsū deligere sed pp̄ter illud quo fruēdū ē. Tūc q̄ppe ē optim⁹ hō cū tota vita sua pagitꝫ i incōmutabilē vitā: ⁊ toto affectu inheret illi. Si autē se pp̄ter se diligit: non se refert ad deum: sed ad seipsū conuersus nō ad incōmutabile aliquod conuertitꝫ. Et propterea iam cum defectu aliquo se fruitꝫ; qꝛ melior est cum totus heret atq̄ cōstringitur incōmutabili bono: q̄ cū inde vel ad seipsum relaxatur. Si ergo teipsum non pp̄ter teipsum debes diligere: sed propter illud vbi dilectionis tue rectissimus finis est: non succenseat alius homo si etiaꝫ ipsum propter deum diligis Hec enim regula dilectionis diuinitus constituta est Diliges inquit proximuꝫ tuum sicut teipsuꝫ. deū vero ex toto corde. ⁊ ex tota anima et ex tota mente: vt omnes cogitationes tuas et omnem vitam ⁊ omnē intellectum in illum conferas: a quo habes ea ipsa q̄ confers. Cuꝫ aūt ait: toto corde: tota anima tota mente: nullam vite nr̄e partē reliq̄t q̄ vacare debeat: ⁊ quasi locum dare vt alia re velit frui. sed quicquid aliud diligēdū venerit in animum: illuc rapiatꝫ: quo totius dilectionis īpetus currit. M

Quisquis ergo recte proximum diligit hoc cū eo debet agere vt etiā ipse toto corde tota anima: tota mēte diligat deum. Sic. n. eum diligēs tanq̄ seipsū totam dilectionē sui ⁊ illius refert ad illā dilectionē dei q̄ nullū a se riuulum duci extra patitꝫ cuius diriuatione minuatur Nō aūt omnia q̄bus vtēdū est diligēda sunt sꝫ ea sola q̄ aut nobiscum societate quadam referuntur ī deū: sicuti est homo vel āgelus: aut ad nos relata bn̄ficio dei p nos īdigetꝫ: sicuti est corp⁹ nā vtiq̄ martyres nō dilexerūt scelus psequētium se: quo tamē vsi sunt ad promerēdum deum. Cū ergo quattuor sint diligēda vnū quod supra nos est. alterū qđ nos sumus: tertiū quod iuxta nos ē q̄rtum qđ īfra nos est. De scđo et quarto nulla pcepta danda erant. Quantumlibet enī homo excidat a vitate: manet illi dilectio sui ⁊ dilectio corporis sui. Fugax enī animus ab īcommutabili lumine omnium regnatore id agit vt ipse sibi regnet ⁊ corpori suo Et iđ non potest nisi ⁊ se ⁊ corp⁹ suum diligere. Magnū aūt aliquid adeptū se putat: si etiam sociis id ē aliis hoīb⁹ dn̄ari potuerit. Inest enī vicioso aīo id magis appetere. ⁊ sibi tāq̄ debitū vēdicare qđ vni pp̄e debetur deo. Talis aūt sui dilectio meli⁹

odium vocatur. Iniquū est enī qz vult sibi seruire: ꝛ qđ infra se est: cū ipse serui re supiori nolit. Rectissimeqꝫ dictuz est Qui autem amat iniquitatem odit ani mam suā. et iđ fit infirm⁹ animus: ꝛ de mortali corpore cruciat͡. Necesse est enī vt illud diligat: et eius corruptione pre grauet͡. Immortalitas eī ꝛ icorruptio corporis de sanitate animi existit. Sani tas aūt animi est firmissime īherere po tiori: hoc est incommutabili deo. Cum vero etiam eis q̄ sibi naturaliter pares sunt: hoc est hōībus dn̄ari affectat. into lerabilis oīno superbia est. Nemo ergo se odit. Et hunc quidē cum aliqua secta: nonnulla questio fuit. Sed neqꝫ corpus suum quisq̄ odit. Verū est enī quod ait apl's. Nemo vnq̄ carnē suā odio habu: it. ¶ Et qđ nonnulli dicūt malle se oīno esse sine corpore. oīno falluntur Non enim corp⁹ suuz sed corruptiones eius ꝛ pondus oderunt. Non itaqꝫ nul: lum corpus sed incorruptū et integerri mū corpus volunt habere. Sed putant nullum corpus esse si tale fuerit. qz tale aliqđ aīam esse putant. Q: autē conti: nentia quedā ꝛ laboribus quasi persequ vident͡ corpa sua q̄ hoc recte faciunt nō id agūt vt nō habeāt corpus. sed vt ha beant subiugatū et paratum ad opera necessaria. Libidines enī male vtentes corpore. i. cōsuetudines ꝛ inclinationes aīe ad fruendum inferiorib⁹: per ipsius corporis laboriosam quandam militi: am extinguere affectāt. Nā nō se interi munt. sed curam sue valitudinis gerūt Qui aūt pꝰuerse id agunt: quasi natura liter inimico suo corpori bellū ingerunt In quo fallit eos qđ legunt Caro cōcu piscit aduersus spm̄: ꝛ spūs aduers⁹ car nem. Hec enim sibiīnuicē aduersantur. Dictum est enī hoc ꝓpter indomitā car nalē consuetudinē: aduersus quā spūs concupiscit. nō vt interimat corpus: sed vt concupiscentiā ei⁹. i. cōsuetudinē ma le domitā faciat spūi subiugatā. qđ na: turalis ordo desiderat. Quia enim hoc erit post resurrectionē: vt corpus oīmo: do cū quiete summa spiritui subditum im mortaliter vigeat. hoc etiā in hac vi: ta meditandū est vt consuetudo carnis mutetur in melius. nec inordinatis mo tibus resistat spūi. Qđ donec fiat caro concupiscit aduersus spm̄: ꝛ spūs aduer sus carnē. non ꝑ odiū resistente spū: sed per principatuz. quia magis qđ diligit vult subditū esse meliori: nec per odium resistēte carne. sed per cōsuetudinis vin culū: qđ a parentū etiā ꝓgenie inuete: ratū nature lege inoleuit. ¶ Id ergo agit spūs in domāda carne: vt soluat male consuetudinis quasi pacta ꝑuersa ꝛ fiat pax cōsuetudinis bone. Tn̄ nec isti q̄ falsa opinione deprauati'. cor: pora sua detestant͡. parati essent vnum oculum vel sine sensu doloris amittere. etiam si in altero tantus cernēdi sēs⁹ re maneret quātus erat in duobus. nisi ali qua res q̄ ꝑponēda esset vrgeret. Istis atqꝫ huiusmodi documētis satis ondit͡ eis qui sine ꝑtinacia verū req̄rūt: q̄ cer ta sit snīa apl'i vbi ait. Nemo enim vnq̄ carnē suā odio habuit. Addidit etiā: sꝫ nutrit ꝛ fouet eam: sicut xp̄s ecclesiam. Mod⁹ ergo diligēdi precipiēd⁹ est ho: mini. i. quomō se diligat vt prosit sibi. Quin aūt si diligat ꝛ prodesse sibi velit dubitare dementis est. Precipiendam etiā quō corp⁹ suū diligat: vt ei ordina: te prudenterqꝫ cōsulat Nā q̄ diligat etiā corpus suū: idqꝫ saluū habere atqꝫ inte: grū velut: eque manifestum est. Aliquid itaqꝫ amplius diligere aliqđ pōt q̄ sa: lutē atqꝫ integ: itatē corpis sui. Nā mul ti ꝛ dolores et amissiones nonnullorum mēbrorum voluntarias suscepisse inue niunt͡: sed vt alia q̄ amplius diligebant saltē cōseq̄rent͡. Nō ergo ꝓpterea q̄sq̄ dicend⁹ est nō diligere salutē atqꝫ icolu mitatē corpis sui: qz plus aliqđ diligit. Nam et auarus q̄uis pecuniā diligat: tamē emit sibi panem. Qđ cū facit: dat pecuniā quā multū amat ꝛ augere desi: derat. Sed qz pluris estimat salutē cor poris sui: q̄ ille pane fulcit͡ ꝛ superua: caneum est diu[illegible] de re manifestissima disputare. Qđ tn̄ plerūqꝫ nos facere co git error īpiorū. Ergo quoniam prece pto non est opus vt se quisqꝫ ꝛ corp⁹ su: um diligat. i. qm̄ id qđ sum⁹: ꝛ id quod

infra nos est: ad nos tñ pertinet. incon cussa nature lege diligim⁹. que in bestijs etiã promulgata est: nam et bestie se atqꝫ corpa sua diligunt. restabat vt ꝛ de illo quod supra nos est: et de illo quod iuxta nos est precepta sumeremus. Diliges inquit dñm deũ tuũ ex toto corde tuo: ex tota aĩa tua: et ex tota mente tua et diliges proximũ tuũ tanq̃ teipsum. In his duobus preceptis vniuersa lex pendet et pphete. Finis itaqꝫ precepti est dilectio. ꝛ ea gemina. i. dei ꝛ pximi. P q̃ si se totum intelligis id est aĩam et corpus tuum. ꝛ proximũ totuꝫ id est aĩam et corpus eius. hõ enim ex aĩa cõstat et corpore: nullum reꝝ diligẽdarum genus in his duobus preceptis pretermissum est. Cũ enim precurrat dilectio dei: eiusqꝫ dilectionis modus prescriptus appareat. ita vt cetera in illuꝫ confluant: de dilectione tua nihil dictũ videt. Sed cum dictum est. diliges pximũ tuũ tanq̃ teipsum: simul et tui abs te dilectio non pretermissa est. Ille autẽ iuste et sancte viuit qui reꝝ integer estimator est. Ipse est autẽ qui ordinatam dilectionẽ habet: ne aut diligat qđ nõ ẽ diligendũ: aut non diligat qđ est diligẽdum. aut amplius diligat qđ minus est diligendum. aut eque diligat quod vel minus vel amplius diligendum est. aut minus vel amplius qđ eque diligendũ est. Oĩs pctõr inquantũ pctõr est: nõ est diligend⁹. ꝛ oĩs hõ inquãtum hõ est diligendus est ppter deum: de⁹ vero ppt seipsum. Et si de⁹ omni hoĩe ampli⁹ diligendus est: amplius quisqꝫ debet dum diligere q̃ seipsum. Item ampli⁹ alius hõ diligẽdus est q̃ corpus nostrum. qꝛ propter deuꝫ omnia ista diligenda sunt ꝛ põt nobiscum alius homo de perfrui: qđ non põt corpus. qꝛ corpus per aĩam viuit qua perfruimur deo. Omnes aũt hoĩes eque diligendi sunt. Sed cum oĩbus pdesse non possis: his potissimum consulendũ est q̃ pro locoꝝ vel tẽporum vel quarumlibet rerũ oportunitatibus constrictius tibi quasi quadã sorte iungunt. Q Sicut ei si tibi abundaret aliquid qđ dari oporteret ei qui non haberet. nec duobus dari potuisset. si tibi occurrerent duo ꝛ quoꝝ neuter alium vel indigentia vel erga te aliqua necessitudine superaret: nihil iustius faceres q̃ vt sorte eligeres cui dandũ m esset quod dari vtriqꝫ non posset. Sic in hominibus quibus omnibus consulere nequeas pro sorte habendum est prout quisqꝫ tibi colligatus tpaliter adherere potuerit. Omniuꝫ aũt q̃ nobiscum frui possunt deo: partim eos diligamus quos ipsi adiuuamus: partim eos a quibus adiuuamur: partim quoꝝ et indigemus adiutorio et indigentie subuenimus. partim quibus nec ipsi conferimus aliquid commodi. nec ab eis vt nobis conferatur attendimus. Velle tamen debemus vt omnes diligant nobiscum deum. et totum quod vel eos adiuuamus vel adiuuamur ab eis ad vnũ illum finem referendum est. Si enim in theatris nequicie qui aliquem diligit histrionem: et tanq̃ magno vel etiam bono summo eius arte perfruitur: omnes diligit qui eum diligunt secum. non propter eos sed propter eum quem pariter diligunt. et quanto est in eius amore feruentior: tanto agit quibus potest modis: vt a pluribus deligatur: et tanto pluribus cupit eum ostendere. et quem frigidiorem videt excitat in eum quantum potest laudibus illius. Si autem contrauenientem inuenerit. odit in illo vehementer odium dilecti sui. et quibus modis valet instat vt auferat. quod nos in societate dilectionis del agere conuenit: quo perfrui beate viuere est. et a quo habent omnes qui eum diligunt et q̃ sunt ꝛ q̃ eum diligũt de quo nihil metuimus ne cuiq̃ possit cognitus displicere. ꝛ q̃ se vult diligi nõ vt sibi aliquid: sꝫ vt eis q̃ diligunt eternũ premiũ conferat: hoc est ipse quẽ diligunt. R Hinc etiam efficit vt inimicos etiã nr̃os diligam⁹. Nõ eñ eos timemus: qꝛ nobis qđ diligimus auferre nõ pñt. sed misereamur poti⁹ qꝛ tanto magis non oderunt quanto ab illo quẽ diligimus sepati sunt. Ad quem si conuersi fuerint: ꝛ illũ tanq̃ beatificum

bonū: ⁊ nos tanq̄ socios tanti boni necesse est vt diligant. Oritur autē hoc loco de angelis nonnulla questio. Illo enim fruentes etiā ipsi beati sunt. quo et nos frui desideramus. Et quāto in hac vita fruimur vel per speculū vel in enigmate. tanto nr̄am peregrinationem et tolerabilius sustinemus: et ardentius finire cupimus. Sed vtrū ad illa duo precepta etiam dilectio pertineat angelorum non irracionabiliter queri potest. Nam q̄ nullū hoīm exceperit q̄ precepit vt p̄ximū diligamus: ⁊ ipse in euāgelio dn̄s ostēdit et paulus apls. Nāq̄ ille cui duo precepta protulerat: atq̄ in eis pēdere totā legem p̄phetasq̄ dixerat: cū interrogaret eum dicēs. ⁊ q̄s est meus proximus? hoīem quendam proposuit descendentē ab hierusalē in hierico incidisse in latrones. et ab eis grauiter vulneratū sauciatum ⁊ semiuiuū esse relictū. Cui p̄ximū eē nō docuit: nisi q̄ erga illū recreandū atq̄ curandū misericors extitit. ita vt hoc q̄ interrogauerat īterrogat⁹ ipse fateret. Cui dn̄s ait. Uade ⁊ tu fac similit̄. vt videlicet eū eē proximū intelligam⁹: cui vel exhibēdum est officiū mie si indiget: vel exhibendum esset si indigeret. Ex quo est iā cōseq̄ns vt etiā ille a quo nobis hoc vicissim exhibēdum est p̄ximus sit nr̄. Proximi enim nomē ad aliq̄d est. nec quis q̄ esse proxim⁹ nisi p̄ximo pōt. Nullū autem exceptū esse cui mie denegetur officiū q̄s non videat qū vsq̄ ad inimicos etiā porrectū est dn̄o dicēte. Diligite inimicos vestros: bn̄facite his qui oderunt vos. Ita quoq̄ apl's paulus docet cum dicit. Nā non adulterabis. non homicidiū facies. non furaberis. non concupisces. ⁊ si qđ aliud mandatū: in hoc sermone recapitulatur. diliges p̄ximū tuum tanq̄ teipm. Dilectio p̄ximi malū nō opat̄. Quis ergo arbitrat̄ nō de oī homie aplm precepisse: cogetur fateri qđ absurdissimū et sceleratissimum est visum fuisse aplo non esse peccatū. si q̄s aut non christiani aut inimici adulterauerit vxorem: aut eū occiderit: aut ei⁹ rē concupierit. Qđ si demētis est dicere: manifestū est oēm hoīem proximum esse deputandū. q: erga neminē opandū est malū. Iam vero si vel cui prebendum est: vel a quo nobis prebendum est officiū mie. recte p̄xim⁹ dicit̄. manifestum est hoc precepto q̄ iubemur diligere proximū etiā sctōs angelos contineri. a quibus nobis tāta mie officia impendunt̄ quanta multis diuinarum scripturarū locis aiaduertere facile est. Ex quo ⁊ ipse deus ⁊ dn̄s noster proximū se nostrū dici voluit. Nam et seipsum significat dn̄s iesus xp̄us opitulatum esse semiuiuo iacēti in via afflicto ⁊ relicto a latronib⁹. Et propheta ī oratione ait. Sicut p̄ximū sicut fratrē nostrum ita cōplacebā. Sz qm̄ excellentior ac supra naturam nr̄am est diuina substantia: preceptū quo diligamus deum a proximi dilectione distinctum est. Ille enim nobis prebet miam p̄pter suam bonitatē. nos aūt nobis inuicē propter illius. i. ille nobis misereẗ vt se perfruamur. nos vero inuicem nostri miseremur vt illo perfruamur. Quapropter adhuc ambiguū esse videt̄: cū dicimus ea re nos perfrui quā diligimus p̄pter seipsam: et ea re nobis fruendū esse tm̄ qua efficimur btī. ceteris vo vtendum. Diligit enim nos deus: et multū nobis dilectionē eius erga nos diuīa scriptura cōmēdat. Quō ergo diligit vt nobis vtat̄ aut fruatur. Sz si frui ẗ eget bono nr̄o: qđ nemo san⁹ dixerit. Omne enim bonum nr̄m vel ipse: vel ab ipso est. Cui aūt obscurū vel dubiū est: non egere lucē rerū harum nitore quas ip̄a illustrauerit? Dicit etiam aptissime propheta. Dixi dn̄o deus meus es tu: qm̄ bonorū meorū nō eges. Nō ergo fruiẗ nobis sz vtiẗ. Nā si neq̄ fruiẗ neq̄ vtiẗ: non inuenio queādmodum diligat. Sed neq̄ sic vtiẗ vt nos. Nā nos res quibus vtimur ad id referim⁹ vt dei bonitate perfruamur. Deus vero ad suā bonitatē vsum nostrū refert. Qm̄ eīn bonus ẽ sumus. ⁊ inquantum sum⁹ boni sumus. Porro autē quia iustus est: non impune sumus mali. Inquantum enim mali sumus: in tantum minus etiam sumus

Ille enim summe ac primitus est: qui omnino incommutabilis est. et qui plenissime dicere potuit ego sum qui sum: et dices eis qui est misit me ad vos. At cetera que sunt: nisi ab illo esse non possunt: et in tantum bona sunt in quantum acceperunt vt sint. Ille igitur vsus qui dicitur dei quo nobis vtitur non ad eius sed ad nostram vtilitatem refertur. ad eius autem tantummodo bonitatem. Cuius autem nos miseremur et cui consulimus ad eius quidem vtilitatem id facimus eamque intuemur: sed nescio quomodo etiam nostra fit consequens: cum eam misericordiam quam impendimus egenti sine mercede non relinquit deus. Hec autem merces summa est vt eo perfruamur. et omnes qui eo fruimur: nobis etiam inuicem in ipso perfruamur. Nam si in nobis id facimus remanemus in via: et spem beatitudinis nostre in homine vel in angelo collocamus. Quod et homo superbus et angelus superbus arrogant sibi. atque in se aliorum spem gaudent constitui. Sanctus autem homo et sanctus angelus etiam fessos nos atque in se requiescere et remanere cupientes reficiunt potius. aut eo sumptu quem propter nos: aut illo etiam quem propter se acceperunt: acceperunt tamen. atque ita refectos in illum ire compellunt: quo fruentes pariter beati simus. Nam et apostolus clamat. Nunquid paulus pro vobis crucifixus est aut in nomine pauli baptizati estis? Et neque qui plantat est aliquid: neque qui rigat: sed qui incrementum dat deus. Et angelus hominem se adorantem monet. vt potius illum adoret: sub quo ei domino etiam ipse conseruus est. Cum autem homine in deo frueris: deo potius quam homine frueris. Illo enim frueris quo efficieris beatus: et ad eum te peruenisse letaberis: in quo spem ponis vt venias. Inde ad philemonem paulus. Ita frater inquit ego te fruar in domino. Quod si non addidisset in domino: et te fruar tantum dixisset: in eo constituisset spem beatitudinis sue. quamquam et vicissitudine dicitur frui cum delectatione vti. Cum enim adest quod diligitur: etiam delectationem secum necesse est gerat. Per quam si transieris: eamque ad illud vbi permanendum est retuleris: vteris ea. et abusiue non proprie diceris frui. Si vero inheseris atque permanseris finem in ea ponens leticie tue: tunc vere et proprie frui dicendus es. Quod non faciendum est nisi in illa trinitate id est summo et incommutabili bono. Vide quemadmodum cum ipsa veritas et verbum per quod facta sunt omnia: caro factum esset vt habitaret in nobis: tamen ait apostolus. Et si nouerimus christum secundum carnem: sed iam non nouimus ¶ Ille quippe qui non solum peruenientibus possessionem: sed etiam viam prebere se voluit venientibus ad se principium viarum voluit carnem assumere. vnde est etiam illud. Dominus creauit me in principio viarum suarum. vt inde inciperent qui vellent venire. Apostolus igitur quamuis adhuc ambularet in via: et ad palmam superne vocationis sequeretur vocantem dominum. tamen ea que retro sunt obliuiscens: et in ea que ante sunt extentus: iam principium viarum transierat. hoc est: eo non indigebat a quo tamen aggrediendum et exordiendum iter est omnibus qui ad veritatem peruenire: et in vita eterna permanere desiderant. Sic enim ait: Ego sum via et veritas et vita. hoc est. per me venitur. ad me peruenitur: in me permanetur. Cum enim ad ipsum peruenitur: etiam ad ipsum patrem peruenitur. quia per equalem ille cui est equalis agnoscitur: vinciente et tanquam agglutinante nos spiritu sancto: quo in summo atque incommutabili bono permanere possimus. Ex quo intelligitur quod nulla res in via tenere nos debeat. quando nec ipse dominus in quantum via nostra esse dignatus est. tenere nos voluerit: sed transire ne rebus temporalibus quamuis ab illo pro salute nostra susceptis et gestis hereamus infirmiter. sed per eas potius curramus alacriter: vt ad eum ipsum qui nostram naturam a temporalibus liberauit et collocauit ad dexteram patris prouehi atque peruenire mereamur. Omnium igitur que predicta sunt: ex quo de rebus tractamus hec summa est. vt intelligatur legis et omnium diuinarum scripturarum plenitudo et finis esse dilectio rei que fruendum est. et rei que nobiscum ea re frui potest. quia vt se quisque diligat precepto non est opus. Hoc ergo vt nosceremus atque possemus facta est tota pro salute nostra per diuinam prouidentiam dispensatio temporalis: qua debemus vti: non quasi mansoria quadam dilectione

atq delectatione: sed transitorio poti⁹ tanq vie: tanq vehiculorum vel aliorū quorūlibet instrumētorum. aut si qd con gruentibus dici pōt: vt ea qb⁹ ferimur propter illud ad qd ferimur diligamus

X Quisqs igit scripturas diuinas vel quarūlibet earū pte intellexisse sibi videtur: ita vt eo intellectu non edificet istam geminā charitatem dei et proximi nondū intellexit. Quisqs vero talem i de sententiam dixerit: vt huic edificāde charitati sit vtilis: nec tn̄ hoc dixerit: qd ille quem legit eo loco sensisse pbabi tur. nō pniciose fallitur: nec oīno menti tur. Inest quippe in mentiente volūtas falsa dicēdi. Et ideo multos inuenim⁹ qui mentiri velint: q̄ aūt falli neminem Cū igitur hoc sciens hō faciat. illud ne sciens patiat: satis in vna eadēq re ap paret illum q̄ fallitur eo q̄ mentitur esse meliorē. qnquidem pati meli⁹ ē iniqui tatē q̄ facere. Ois aūt qui mentit iniq tatem facit. et si cuiq̄ videt vtile aliquā do esse mendaciū: pōt videri vtilē aliqn esse iniquitatē. Nemo enī mētiens i eo qz mentit seruat fidē. Nā vtiqz hoc vult vt cui mentit fidē sibi habeat: quam tn̄ ei mentiendo non seruat. Ois aūt fidei violator iniqu⁹ est. Aut igit iniquitas est vtilis aliqn qd fieri nō pōt. aut men daciū semp inutile est. Sed quisqs in scri pturis aliud sentit q̄ ille q̄ scripsit: illis non mentientib⁹ fallit. Sed tn̄ vt dicere ceperā si ea sentētia fallit: qua edificat charitatē q̄ finis precepti ē. ita fallitur ac si quisq̄ errore deserens viā: eo thp agrum pgat: quo etiam via illa pducit Corrigendus est tn̄: et q̄ sit vtilius viam non deserere demōstrādū est ne consue tudine deuiandi etiam in transuersum aūt puersū ire cogat. Asserendo enī te mere qd ille nō sensit quē legit: plerūq incurrit in alia q̄ illi sententie contexere nequeat. q̄ si vera et certa esse consentit illud nō possit verū eē qd senserat. Fitqz in eo nescio quō vt amādo sentētiam suā scripture incipiat offensior esse magis q̄ sibi. Qd malū si serpere siuerit euer tetur ex eo. Per fidē enī ambulam⁹ nō per spēm. Titubabit aūt fides si diuina rum scripturarum vacillat auctoritas.

Y Porro fide titubante charitas eti am ipsa languescit. Nam si a fide quisqz ceciderit a charitate etiam necesse ē ca dat. Non enī pōt diligere qd esse nō cre dit. Porro si et credit et diligit: bn̄ agē do et pceptis bonorum morum obtēperan do efficit vt etiā speret se ad id qd dili git esse venturū. Itaqz tria hec sunt qui bus et scīa oīs et prophetia militat: fi des: spes charitas. Sed fidei succedit spes quam videbimus. Et spei succedit btitudo ipsa: ad quam pventuri sumus Charitas aūt istis decedentibus auge bitur potius. Si enī credēdo diligim⁹ qd nondū videm⁹. q̄to magis cum vide re ceperim⁹. Et si sperando diligimus quo nōdum pvenim⁹: q̄to magis dum peruenerimus. Inter tpalia qppe atqz eterna hoc interest q̄ tpale aliqd plus diligit anteq̄ habeatur: vilescit autem cū aduenerit. Non enī satiat aīam cui vera et certa sedes ē eternitas. Eternū autem ardenti⁹ diligit adeptū q̄ desidera tum. Nulli enī desideranti conceditur plus de illo existimare q̄ se hz: vt et vi lescat cū min⁹ inuenerit: sed q̄tū quisqz veniēs existimare potuerit: plus perue niens inuenturus ē. Hō itaqz fide: spe et charitate subnixus: eaqz inconcusse reti nens non indiget scripturis nisi ad ali os instruēdos. Itaqz multi per hec tria in solitudine sine codicibus viuunt.

Z Unū in illis arbitror iam cōpletum esse qd dictū est: siue prophetie euacua bunt siue lingue cessabunt: siue scientia destruet. Quib⁹ tn̄ q̄si machinis tanta fidei et spei et charitatis in eis surrexit i structio: vt perfectum aliquid tenentes ea q̄ sunt ex parte non q̄rant: perfectum sane q̄tū in hac vita pōt. Nam in cōpa ratione future vite nullius iusti et san cti est vita ista pfecta. Ideo manēt inqt fides: spes: charitas: tria hec: maior au tem horum est charitas qz et cū quisqz ad eterna pvenerit: duob⁹ istis decedenti bus charitas auctior et certior pmane bit. Quapropter cum quisqz cognoue rit finē pcepti esse charitatem de corde puro et cōscientia bona et fide non ficta

omnem intellectum diuinarum scripturaruz ad ista tria relatur⁹. ad tractatione͂ illoꝝ libroꝝ securus accedat. Cu͂ ei diceret charitas: addidit de corde puro vt nihil aliud ꝙ id quod diligēdum est diligatur. Consciētia vo bona subiūrit ppt spē. Ille ei se ad idqd̄ credit ꝛ diligit puētuꝝ esse despat: cui male cōsciētie scrupulus e͂st. Tertio ꝛ fide indt nō ficta. Si ei fides nr̄a mēdacio caruerit tūc ꝛ nō diligim⁹ qd̄ nō est diligēdū: ꝛ recte viuēdo id speram⁹: vt nullo mō spes nr̄a fallat. Propt͂ea de reb⁹ cōtinentibus fide͂ ꝙtū ꝓ t͞pe satis e͂e arbitrat⁹ sū dicere volui. qr ī alijs voluminib⁹ siue p alios siue p nos mlt͂a iā dicta sūt. Mod⁹ itaqꝫ sit iste libri hui⁹ Cet͂a de signis ꝙtum dederit dn̄s disseremus.

Explicit liber primus.

Incipit liber secundus.

Uoniam de rebus cū scriberem p̄misi cōmonens ne qs ī eis attēderet nisi qd̄ sunt nō etiā si qs aliō p̄ter se significāt: vicissim de signis disserens: hoc dico ne qs ī eis attēdat qd̄ sunt: sed poti⁹ ꝙ signa sūt id est ꝙ significāt. Signū est ei res p̄ter spēm quā igerit sensib⁹ aliō aliqd ex se faciēs icogitatione͂ venire. sicut vestigio viso transisse aīal cui⁹ vestigiū est cogitam⁹: ꝛ fumo viso igne͂ subesse cognoscim⁹: ꝛ voce aīantis audita affectione͂ animi eius aīaduertim⁹: ꝛ tuba sonāte milites vl ꝓgredi vl regredi: ꝛ si quid aliud pugna postulat oporte͂ nouert. Signoꝝ igit͂ alia sūt nālia alia data. Nālia sūt q̄ sine voluntate atqꝫ vllo appetitu significādi: p̄ter se aliqd aliō ex se cognosci faciūt sicuti est fumus significās igne͂. nō ei volēs significare id facit: sꝫ reꝝ exptaꝝ aīaduersione ꝛ notatione cognoscitur igne͂ subesse etiam si fumus solus apparet. Sed ꝛ vestigium trāseuntis animātis ad hoc genus ptinet. Et vultus irati seu tristis affectione͂ animi significāt. etiā nulla ei⁹ voluntate: qui aut iratus aut tristis est aut si quis alius motus animi vultu indice proditur etiam id nobis non agentibus vt prodatur. Sed de hoc toto genere nunc disserere non est propositum. Quoniam tamen icidit in partitionem nostram preteriri omnino nō potuit. atqꝫ id hactenus notatum est suffecerit. Data vero signa sunt: que sibi queqꝫ viuentia iuice͂ dant ad demōstrandos ꝙtum possūt motus animi sui vel sēsa aut itellecta q̄libꝫ. Nec vlla causa est nobis significandi. i. signi dandi: nisi ad depromendum ꝛ traiiciendum in alteri⁹ animum id qd̄ aīo gerit is qui signum dat

B Horū igit͂ signoꝝ gen⁹ ꝙtum ad homines attinet cōsiderare atqꝫ tractare statuimus: qr ꝛ signa diuinitus data q̄ in scripturis sanctis continentur p homines nobis indicata sunt qui ea cōscripserūt. Habēt etiam bestie quedam inter se signa quib⁹ produnt appetituꝫ animi sui. Nam ꝛ gallus gallinarius reperto cibo dat signū vocis galline vt accurrat: ꝛ columbus gemitu columbam vocat. et ab ea vicissim voca͂: et multa huiusmodi aīaduerti solent. Que vtrū sicut vultus aut dolentis clamor sine significādi volūtate sequant͂ motum animi: an vero ad significandum dentur alia q̄stio est: ꝛ ad rem q̄ nunc agitur non pertinet. Quā parte͂ ab hoc opere tāꝙ non necessariam remouemus. Signoꝝ igitur quibus iter se homines sua sensa cōicant: qdā ptinant ad oculoꝝ sensum pleraqꝫ ad auriū paucissima ad ceteros sensus. Nā cū inuimus nō dam⁹ signū nisi oculis eius queꝫ volumus p hoc signum voluntatis nr̄e participe͂ facere. Et qdam mot⁹ manuū pleraqꝫ signt Et hystriones omnium mēbrorū motibus dant signa quedam scientibus: ꝛ cū oculis eorum quasi fabulantur. Et vexilla dracones militares per oculos insinuant voluntatem ducum Et sunt hec oīa

quasi quedam verba visibilia. Ad aures aūt q̄ ptinēt vt viri plura sūt. in verbis maxime. Nam tuba ⁊ tibia ⁊ cythara dant plerumq̄ nō solū suauē sed etiā significātē sonū. ¶ Sed omnia signa verbis comparatur paucissima sunt. Uerba eni prorsꝰ iter homines obtinuerunt principatum significandi quecunq̄ aīo concipiuntur si ea prodere quisq̄ velit. Nam ⁊ odorē vnguenti dominus quo perfusi sunt pedes eiꝰ signum aliquod dedit: et sacramēto corporis ⁊ sanguinis sui p̄gustato significauit qd̄ voluit: ⁊ cum mulier tāgēdo fimbriā vestimenti eius: salua facta est: nō nihil significat. Sz innumerabilis multitudo signoꝝ: qbꝰ suas cogitatiōes homines exerūt i v̄bis cōstituta est. Nā illa signa oīa quoꝝ gn̄a breuiter attigi. potui v̄bis enūciare: v̄ba v̄o illis signis nullo modo possum. Sed quia verberato aere statim transeūt: nec diutius manent q̄ sonant instituta sūt per litteras signa verborum. Ita voces oculis ostēduntur. non per seipsas sed per signa q̄dam sua. Ista igitur signa nō potuerūt cōia esse omnibus gentibꝰ pctō quodā dissensionis humane: cum ad se quisq̄ principatū rapit. Cuius superbie signū est: erecta illa turris i celum. vbi hoīes impij non solū aīos sed etiā voces dissonas habere meruerunt. Ex q̄ factum est vt etiā scriptura diuina qua tantis morbis humanaꝝ volūtatū subuenitur. ab vna lingua profecta que oportune potuit per orbē terrarum disseminari: per varias interpretū linguas lōge lateq̄ diffusa innotesceret gētibꝰ ad salutē: qua legentes nihil aliud appetūt q̄ cogitationē voluntatēq̄ illorū a quibꝰ cōscripta est inuenire. ⁊ p illas voluntatem dei secūdum quā tales hoīes locutos eē credimus. Sed multis ⁊ multiplicibus obscuritatibus ⁊ ambiguitatibus decipiūtur q̄ temere legūt aliud pro alio sentiētes. q̄busdam aūt locis q̄d vl' falso suspicētur nō īueniūt: ita obscure q̄daz dicta dēsissimā caliginē obducūt. Quod totū puisū diuinitꝰ eē nō dubito: ad edomādā labore supbiā. ⁊ intellectū a fastidio renouādum. cui facile inuestigata plerumq̄ vilescūt. ¶ D. Quid enim ē q̄so: q̄ si q̄sq̄ dicat sāctos eē homines atq̄ pfectos: quoꝝ vita et moribus xp̄i ecclīa de q̄buslз supstitiōibꝰ p̄cidit eos q̄ ad se veniūt. ⁊ imitatiōe bonorū sibimet q̄dāmō incorporat: q̄ boni fideles ⁊ v̄e dei fui deponentes onera seculi ad sanctum baptismi lauacrū venerunt atq̄ inde ascēdentes conceptione sanctispiritus fructum dant gemīe charitatis. i. dei ⁊ pximi: quid ē ergo q̄ si hec q̄sq̄ dicat. minꝰ delectat audientez q̄ si ad eundem sensum locum illū exponat de canticis canticorum. vbi dictum est ecclīe. cum tanq̄ pulcra q̄dam femina laudaret. Dētes tui sicut grex tonsaꝝ ascēdēs de lauacro. q̄ omnes geminos creāt ⁊ nō est sterilis in eis. Nū aliud hō discit: q̄ cū illud planissimis v̄bis: sine similitudinis huiusmodi adminiculo audiret? Et tn̄ nescio quō suauiꝰ ītueor sāctos cū eos quasi dētes ecclīe video p̄cidere ab erroribus homīes. atq̄ in eius corpore emollita duricia quasi demersos mansosq̄ trāsferre. Oues etiā iocūdissime agnosco detōsas. oneribus secularibus tanq̄ velleribus positis. ⁊ ascēdētes de lauacro. i. de baptismate creare omnes geminos. i. duo precepta dilectionis. ⁊ nullā eē ab isto sancto fructu sterilem video. Sed quare suauius videam: q̄ si nulla de diuinis libris talis similitudo pmētur. cum res eadez sit eadēq̄ cognitio difficile est dicere. ⁊ alia q̄stio est. Nunc tn̄ nemo ābigit. ⁊ p similitudines libētiꝰ q̄q̄ cognosci: ⁊ cum aliqua difficultate quesita multo gratius inueniri. Qui eni prorsus nō inueniunt quod q̄runt: fame laborāt. Qui autem non q̄runt: q̄r in primptu habet: fastidio sepe marcescūt. In vtroq̄ autē lāguor cauendus est. ¶ E Magnifice igiť ⁊ salubriť sp̄ussanctꝰ ita scripturas sanctas modificauit. vt locis aptioribꝰ fami occurreret obscurioribꝰ aūt fastidia detergeret. Nihil ei fere de illis obscuritatibꝰ eruiť: qd̄ nō planissīe dcm̄ alibi repiať. Añ oīa igiť opus est dei timore conuerti ad cognoscendam eiꝰ volun

tatē quid nobis appetendū fugiendum qꝫ precipiat. Timor autē iste cogitationem de nostra mortalitate: et de futura morte necesse est incuciat: rāsi clauatis carnibus oēs supbie motus ligno crucis affigat. Deinde opꝰ est nitescere pietate: neqꝫ cōtradicere diuine scripture: siue intellecte: si aliqua vicia nostra percutit: siue non intellecte qāsi nos melius sapere meliusqꝫ pcipere possimus. sed cogitare potius et credere id esse meliꝰ ꝛ verius qđ ibi scriptū est: etiā si lateat ꝙ id qđ nos p nosmetipsos sapere possumus. Post illos duos gradus timoris atqꝫ pietatis: ad tertiū venitur scientie gradū. de quo nūc agere statui. Nā in eo se exercet oīs diuinarum scripturarū studiosius: nihil aliud in eo inueniens ꝙ diligendū esse deū ppter deū: et primū ppter deum. ꝛ illū quidē ex toto corde: ex tota aīa: ex tota mente diligere p ximū xo tanꝙ seipm. i. vt tota dilectio proximi sicut etiā nostri referatur in deum. De quibꝰ duobꝰ preceptis cum de rebus ageremꝰ in libro supiore tractauimus. Necesse est ergo vt prio se qsqꝫ in scripturis inueniat amore huius sclī hoc est tpalium rerū implicatū. longe seiūctū esse a tāto amore dei ꝛ tanto amore pximi: ꝙtum scriptura ipsa pscribit. Tum xo ille timor quo cogitat de iudicio dei: ꝛ illa pietas qua non potest nisi credere ꝛ cedere autoritati sanctorum librorū: cogit eū seipm lugere. Naꝫ ista scientia bone spei hoiem se non iactantem: sed lemētantē facit. ❡ Quo affectu īpetrat sedulis precibꝰ consolationē diuini adiutorū: ne desperatione frangat. ꝛ esse incipit in quarto gradu hoc est fortitudinis quo esuritur ꝛ sitit iusticia. Hoc enī affectu ab oī mortifera iocūditate rerū transeūtiū sese extrahit. ꝛ inde se auertens conuertit ad dilectionē eternoꝝ ī incōmutabilem. s. vnitatem eandemqꝫ trinitatem. Quaꝫ vbi aspexerit ꝙtū pōt: in longinqua radiantem: suiqꝫ aspectus infirmitate sustinere se illam lucē nō posse psenserit: in quinto gradu: hoc est in consilio mie purgat aīam tumultuantē quodammodo atqꝫ obstrepentē sibi de appetitu inferiorum cōceptis sordibꝰ. Hic vero se ī dilectione pximi gnauiter exercet: in eaqꝫ perficitur: ꝛ spe iam plenus atqꝫ integer viribus cū puenerit vsqꝫ ad inimici dilectionem: ascendit in sextū gradū: vbi iā ipꝫ oculū purgat quo videri deus pōt ꝙtū pōt ab his qui huic seculo moriunt ꝙtum possunt. Nā intantumvident īquātum moriunt huic seculo. Inquātū aūt huic viuū: nō vident. Et ideo ꝙuis iam certior ꝛ non solū tolerabilior: sed etiaꝫ iocūdior species lucis illiꝰ incipiat apparere. in enigmate tū adhuc ꝛ per speculum videri dꝫ. quia magis per fidem ꝙ per spem ambulaꝫ. cū in hac vita peregrinamur: ꝙuis conuersationem habeamus in celis. In hoc aūt gradu ita purgat oculū cordis: vt veritati neipm quidem preferat aut cōferat pximū. ergo nec seipm quia nec illū quem diligit sicut seipsū. Erit ergo iste sanctꝰ tam simplici corde atqꝫ mūdato: vt neqꝫ hominibus placendi studio detorqatur a vero. nec respectu deuitandoꝝ qrūlibet ī cōmodorū suorū q aduersanꝫ huic vite Talis filius accendit ad sapientiā q vltima et septima ē qua pacatus trāquillusqꝫ perfruitur. Initiū eī sapiētie tīor dñi. Ab illo enim vsqꝫ ad ipsam p hos gradꝰ tendiꝫ ꝛ pueniꝫ. Sed nos ad tertiū gradū illā considerationem referamus. de quo disserere qđ dñs suggesserit atqꝫ tractare instituimus. G

Erit igiꝫ diuinarū scripturarū solertissimus indagator: qui primo totas legerit notasqꝫ habuerit: ꝛ si nōdū ītellectu iā tū lectiōe dūtaxat eas q appellantur canonice. Nā ceteras securius leget si de veritatis īstructꝰ. ne pōccupēt ībecillem aīm. et piculosis mēdacijs atqꝫ fantasmatibꝰ eludētes preiudicēt aliquid contra sanā ītelligētiam. In canonicis aūt scripturis ecclīarum catholicarum ꝙplurimū auctoritateꝫ sequatur: inter quas sane ille sūt q aplicas sedes hre ꝛ epl̄as recipere meruerūt. Tenebit igitur hunc modū in scripturis canonicis vt eas q ab oībus accipiunꝫ ecclesijs catholicis preponat eis quas quedam nō

accipiūt. In eis vero q̄ non accipiuntur ab omnibus: preponat eas quas plures grauioresq; accipiunt eis quas paucio res minorisq; auctoritatis eccl'ie tenent Si aūt alias inuenerit a plurib⁹: alias a grauiorib⁹ haberi: q̄q̄ hoc inuenire non possit: equalis tñ auctoritatis eas habendas puto. Totus aūt canon scripturarū i quo istā cōsiderationē versan dā dicim⁹ his libris continet. Quinq; moyseos. id est genesi. exodo. leuitico numeri. deuteronomio: et vno libro iesu naue. vno iudicū. vno libello qui appellatur ruth. q̄ magis ad regnorum principia videt pertinere. Deinde quatuor regnorū et duobus paralipomenon: non cōsequētib⁹: sed q̄si a latere adiunctis simulq; pgentibus. Hec est historia q̄ sibimet annexa tpa cōtinet: atq; ordinem rerū. Sunt alie tanq̄ ex diuerso ordine q̄ neq; huic ordini: neq; iter se cōnectūt sicut ē Iob et Thobias et Hester et Judith et Machabeorum libri duo et hesdre duo. q̄ magis subseq̄ videnē ordinatam illā historiā: vsq; ad regnorum vel palipomenō terminatā. Deinde pphete i quibus Dauid vn⁹ liber psalmorum: et Salomonis tres: puerbiorum: cantica canticorū et ecclesiastes. Nam illi duo libri vnus q̄ sapientia. et ali⁹ q̄ eccl'iasticus inscripit de quadā silitudine salomōis esse dicūt N Nā ies⁹ fili⁹ syrach eos scripsisse cōstantissime phibet. Qui tñ q̄m in auctoritatē recipi meruerūt: inter pphetis eos numerandi sunt. Reliq̄ sunt eorum libri q̄ proprie prophete appellati sunt duodecim pphetarum libri singuli: qui cōnexi sibimet q̄m nūq̄ seiūcti sunt pro vno habenē. Quorum pphetarū nomina sunt hec. Osee/ Joel/ Amos / Abdias Jonas/ Micheas/ Naū/ Abacuch/ Sophonias/ Aggeus/ zacharias/ Malachias. Deinde q̄tuor pphete sunt maiorum voluminū/ Esaias/ Hieremias/ Daniel/ Ezechiel. His q̄draginta q̄tuor libris veteris testamēti terminaē auctoritas. Noui aūt q̄ttuor libris euangelii: fm Matheū: fm Marcū: fm Lucam: fm Joannem. q̄ttuor decim epistolis pauli apl'i. ad romanos. ad corinthios duabus. ad galathas. ad ephesios. ad philippēses. ad thessalonicēses duabus: ad colossenses: ad thimotheū duabus. ad titū. ad philemonem. ad hebreos. Petri duabus. tribus Joānis. vna Jude et vna Jacobi. Actibus apostolorum libro vno. et Apocalipsis Joannis libro vno. In his omnibus libris timentes deum et pietate mansueti querunt voluntatem dei. Cuius operis vel laboris prima obseruatio est vt diximus nosse istos libros. et si nondum ad intellectū legēdo: tñ vel mandare memorie vel oīno incognitos non habere. Deinde illa q̄ in eis aperte posita sūt vel p̄cepta viuendi vel regule credendi solertius diligentiusq; inuestigāda sunt. Que q̄to quisq; plura inuenit: tanto est itelligentia capacior. In his enim q̄ aperte in scriptura posita sunt inueniuntur illa omnia que continent fidem moresq; viuendi. spem. s. atq; charitatem. de quibus libro superiore tractauimus.

I Tum vero facta quadam familiaritate cū ipsa lingua diuina scripturarū: in ea q̄ obscura sunt apienda et discutienda pgendū est: vt ad obscuriores locutiones illustrandas de manifestioribus sumanē exempla. et quedā certarū sententiarum testimonia dubitationem de incertis auferant. In quare memoria valet plurimū. Que si defuerit: non pōt his p̄ceptis dari. Duabus aūt causis nō intelligunt q̄ scripta sunt. si aut ignotis aut ambiguis signis obtegūtur Sunt aūt signa vel ppria vel translata Propria dicunē cū his reb⁹ significandis adhibenē: pp̄ter quas sunt instituta. sicut cū dicim⁹ bouē intelligimus pecus: qd̄ oēs nobiscum latine lingue homines hoc nomine vocant. Translata sunt: cū et ipse res quas propriis xbis significamus ad aliud aliq̄d significandū vsurpanē: sicut cū dicimus bouem et per has duas syllabas intelligimus pecus qd̄ isto nomine appellari solet: sed p illud pecus rursus intelligimus euangelistā quē significauit scriptura interprete apostolo dicens. Bouem trituran tem non infrenabis. Cōtra ignota q̄

gua propria: magnum remedium est linguarum cognitio. Et latine quidem lingue homines quos nũc instituendos suscepimus ꝛ duabus alijs ad scripturarum diuinarum cognitionem habent opus. hebrea scilicet et greca: vt ad exemplaria precedẽtia recurratur: si quã dubitationum attulerit latinorum interpretum infinita varietas. ꝙ ꝙ ꝛ hebrea verba non interpretata sepe inueniam⁹ in libris: sicut amen: aleluya: et racha et osanna: et si qua sunt alia. Quorum partim propter sanctiorem auctoritatẽ ꝙuis interpretari potuissẽt seruata est antiquitas: sicut amen: et aleluya partim vero in aliam linguã transferri non potuisse dicuntur: sicut alia duo que posuimus. Sunt enim quedam verba certarum linguarum: que in vsum alterius lingue per interpretationem transire non possunt. Et hoc maxime interiectionib⁹ accidit: que verba potius motum animi significant: ꝙ sententie concepte vllam particulam. Nã ꝛ hoc duo talia esse perhibentur. M Dicunt enim racha indignantis esse vocem: osanna letantis. Sed non propter hec pauca que notare atqꝫ interrogare facillimum est: sed propter diuersitates vt dictum est interpretum illarum linguarum est cognitio necessaria. Qui enim scripturas ex hebrea lingua ĩ grecam verterunt linguam numerari possunt. latini autem ĩterpretes nullo modo. Ut enim cuiqꝫ primis fidei temporibus in manus venit codex grecus. et aliquantulum facultatis sibimet vtriusqꝫ lingue habere videbatur: ausus est interpretari. Que quidem res plus adiuuit intelligentiam ꝙ impediuit si modo legentes non sint negligẽtes. Nam nonnullas obscuriores sententias plurium codicum sepe manifestauit ĩspectio sicut illud. Esaie prophete. Unus interpres ait: et carnem tuam ne despexeris Alius: ꝛ domesticos seminis tui ne despexeris: vterqꝫ sibimet iuicem attestãtur. Nãqꝫ alter ex altero exponitur: qr et caro posset accipi proprie vt corpus suum quisqꝫ ne despiceret se putaret ammonitum ꝛ domestici seminis translate christiani possẽt intelligi ex eodẽ Xbi semine nobiscũ spũaliter nati. Nunc autẽ collocato ĩterpretũ sensu: ꝓbabilior occurrit sñia ꝓprie de cõsãguineis nõ despiciẽdis esse p̃ceptũ: qm̃ domesticos seminis cũ ad carnẽ retuleris consanguinei potissimũ occurrũt Un̄ eẽ arbitror illud apostoli qđ ait. Si quomõ ad emulationẽ adducere potuero carnẽ meã vt saluos faciã aliqͣs ex illis. id est vt emulando eos q̄ crediderãt ꝛ ipsi crederẽt. Carnẽ eñi suã dixit iudeos; ꝓpter cõsãguinitatem. Item illud eiusdem Esaie prophete. Nisi credideritis non intelligetis: alius interpretatus est nisi crediderítis non permanebitis. Quis horũ vera secusus sit: nisi exemplaria lingue precedentis legantur ĩcertum est Sed tamen ex vtroqꝫ magnum aliquid insinuatur scienter legẽtibus. Difficile est enim ita diuersos a se interpretes fieri: vt non se aliqua vicinitate contingant.

L Ergo quoniam intellectus in specie sempiterna est: fides vero ĩ rerũ temporalium quibusdã cunabulis quasi lacte alit paruulos. nunc autem per fidem ambulamus non ꝑ speciem nisi autem per fidem ambulauerimus ad speciem peruenire non poterimus: que non transit sed permanet ꝑ intellectum purgatum nobis coherẽtib⁹ Xitati. Propterea ille ait. nisi credideritis non ꝑmanebitis. ille vero: nisi credideritis nõ intelligetis. Et ex ambiguo lingue p̃cedentis plerumqꝫ ĩterpres fallitur cui non bñ nota sẽtẽtia est. ꝛ eam significationem trãsfert q̄ a sẽsu scriptoris penitus aliena ẽ. sicut quidam codices habẽt. Acuti pedes eorum ad effũdẽdum sanguinem. Oxis enim apud grecos et acutum ꝛ velocẽ significat. Ille ergo vidit sentẽtiam qui transtulit veloces pedes eorum ad effundẽdum sanguinem Ille autẽ alius ancipiti signo in aliam partẽ raptus errauit. Et talia quidem non obscura sed falsa sunt: quorum alia condito est. Nõ eñi ĩtelligẽdos sed emẽdandos tales codices potius precipiẽdum est. Hinc est enim etiam illud q̄m̃

moschos grece vitulus dicit. moscheumata quidam nō itellexerūt esse plātationes. et vitulamina īterpretati sūt. Qui error tam multos codices poccupauit vt vix inueniat aliter scriptū. Et tamē sentētia manifestissima est: quia clarescit cōsequētib⁹ verbis. Nāqz adulterime plātatiōes nō dabūt radices altas: conuenienti⁹ dr quam vitulamina: quia pedib⁹ per terrā gradiunt et nō herēt radicib⁹. Hanc translationē in eo loco etiā cetera contexta custodiunt. Sed quoniam et que sit ipsa snia: quā plures īterptes pro sua quisqz facultate atqz iudicio conāt eloqui: nō appet nisi in ea līgua īspiciat quā interpretant. et plerūqz a sēsu autoris deuius aberrat īterpres si nō sit doctissim⁹.

M Igit aut illarū līguarū ex quibus in latinā scptūrā puenit petēda cognitio ē. aut habēde īterpretatiōes eorum qui se verbis nimis obstrinxerunt. nō quia sufficiūt: sed vt ex eis libertas vel error dirigat aliorum: qui non magis vba quam sententias īterpretādo secuti maluerūt. Nam nō solū verba singula sed etiā locutiones sepe transferuntur. que oīno in latine lingue vsum: si quis cōsuetudinē veterū qui latine locuti sunt tenere voluerit trāsire nō possunt. Que aliquādo ītellectui nihil adimūt: sed offendunt tn eos qui plus delectātur reb⁹: cum etiā ī earū signis sua quedā seruat ītegritas. Nā solecism⁹ qui dr: nichil aliud est quam cū verba non ea lege sibi coaptant: qua coaptauerūt qui priores nobis nō sine auctoritate aliqua locuti sunt. Utrū em īter hoīes an īter hominibus dicat: ad rem nō ptinet cognitorem. Itē barbarism⁹ quid aliud est nisi verbum nō eis lrīs vel sono enūciatū. quo ab eis qui latine ante nos locuti sunt enūciari solet. Utrū enī ignoscere producta tertia syllaba vel correpta dicatur. non multū curat qui petis suis deus vt ignoscat petit: quolibz modo illud vbū sonare potuerit. Quid est ergo ītegritas locutiōis: nisi latine cōsuetudinis cōseruatio loquentū veterum actoritate firmata? Sed tn eo magis inde offenduntur homines quos īfirmiores sūt et eo sunt īfirmiores quo doctiores videri volunt. nō rerum sciētia qua edificamur: sed signorū qua non inflari difficile est. cū et ipsa rerū scia sepe ceruicē erigat: nisi dnico reprimat iugo. Quid enī obest intellectori quod ita scriptū est: que est terra ī qua isti īsident sup ea. si bona est aut nequam: et que sunt ciuitates in quib⁹ ipsi īhabitant in ipsis? Quam locutionē magis aliene līgue esse arbitror quam sēsū aliquē altiorem

N Illud etiā quod iam auferre nō possum⁹ de ore cātantiū populorum: sup ipm aūt floriet sctificatio mea: nihil profecto snie detrahit. auditor tn peritior mallet hoc corrigi vt nō floriet sed florebit diceret. Nec quicquam īpedit correctionē nisi cōsuetudo cātātiū. Ista ergo facile cōtēni possunt: si quis ea cauere noluerit que sano ītellectui nihil detrahūt. At vo illud quod ait apostolus: quod stultum est dei sapientius est hominib⁹ et quod īfirmū est dei forti⁹ est hoib⁹. si quis in eo grecā locutionē seruare voluisset: vt diceret. quod stultum est dei sapientius est hoīm. et quod infirmū est dei fortius est hoīm. iret quidē vigilantis lectoris ītētio ī sententie veritatē. sed tn aliquis tardior aut nō itelligeret: aut etiā puerse intelligeret. Non em tm viciosa locutio est in latina lingua talis: verum et ī ambiguitatē cadit: vt quasi hoīz stultū vel hoīm infirmū sapientius vel fortius videat esse quam dei. Quāquam et illud sapientius est hoibus non caret ambiguo etiam si solecismo caret. Utrū enim his hominib⁹ ab eo quod est huic homini. an ab his hominibus ab eo quod est ab hoc hoīe dictum sit nō apparet nisi illuminatiōe sētētie. Meli⁹ itaqz dr ita. Sapiēti⁹ est quam hoīes et forti⁹ est quam hoīes. De āmbiguis aūt signis post loquemur. nūc de īcognitis agim⁹. quorum due forme sūt quantum ad verba ptinet. Nāqz aut ignotū verbū facit herere lectorē: aut ignota locutio. Que si ex alienis linguis veniūt: aut querenda sunt ab earum linguarum hoibus: aut lingue eedē: si et ociū est et ingenium ediscende: aut plurium īterpretū consulenda collatio est. Si aūt ipsius lingue nostre aliqua verba locutionesqz ignoramus: legendi consuetudine audiendiqz

innotescant. ¶ Nulla sane sūt magis mandanda memorie ꝙ illorum verborū locutionūq; genera ꝗ ignoramus: vt cū vel peritior occurrerit de ꝗ queri possint. vel talis lectio que vel p̄cedentibus vel cōsequētib⁹ vel vtrisq; ostendat quā vim habeat ꝗd ve significet ꝙ ignoramus. facile adiuuante memoria possimus aladuertere vel discere: ꝙꝙ tāta est vis consuetudinis etiā ad discendū vt ꝗ i scripturis sācteis quodāmodo nutriti educatiq; sunt: magis alias locutiōes mirent: easq; minus latinas putent ꝙ illas quas in scripturis didicerūt. neq; in latine lingue auctoribus reperiunt. Plurimū hic quoq; iuuat interpretū numerositas collatia codicib⁹ inspecta atq; discussa. tamē absit falsitas. Nā codicibus emēdādis pri⁹ dz inuigilare solertia eoꝝ: ꝗ scripturas diuinas nosse desiderant: vt emendatis nō emēdati cedāt. ex vno dumtaxat interpretatiōis genere veniētes. In ipsis aūt interpretatiōib⁹ italia ceteris preferat. Nam est verboꝝ tenacior cū perspicuitate sñie. Et latinis ꝗbuslibz emēdandis greci adhibeantur: in quibus. lxx. interpretum qͦ ad vetus testamentum attinet: excellit auctoritas. qui iaz p oēs peritiores ecclesias tanta presentia spūctī interpretati esse dicuntur vt os vnum tot hominuz fuerit. Qui si vt ferē multiq; non indigni fide predicant singuli cellis etiam singulis separari cū interpretati essent. nihil in alicui⁹ eoꝝ codice inuentuz est: qͦ non iisdē verbis eodemq; verboꝝ ordine inueniretur in ceteris: ꝗs huic auctoritati conferre aliquid nedum preferre audet? Si autem contulerunt vt vna oīm cōmuni tractu iudicioq; vox fieret: nec sic quidē quēꝙ vnū hoīem qualibet peritia ad emendandum tot seniorum doctorumq; consensū aspitare oportet aut decet. Quāobrē etiā si aliꝗd aliter in hebreis exemplarib⁹ inueniē ꝙ isti posuerint: cedenduz esse arbitror diuine dispensationi ꝗ per eos facta est: vt libri quos gens iudea ceteris populis vel religione vel inuidia prodere nolebat: credituris per dūm gentibus ministra regis ptolomei potestate tanto ante proderetur. ¶ Itaq; fieri potest vt sic illi interpretati sint: quemadmodū cōgrue re gentibus illis ille qui eos regebat et qui os vnum omnib⁹ fecerat spiritus sanctus indicauit. Sed tamen vt superius dixi horum quoq; interpretum qui verbis tenacius inheserūt collatio non est inutilia ad explanandam sepe sententiam. Latini ergo vt dicere ceperaz codices veteris testamenti si necesse fuerit grecorum auctoritate emendandi sunt. et eorum potissimum qui cum septuaginta essent orevno interpretari esse perhibentur. Libros autem noui testamenti: si quid in latinis varietatibus titubat grecis cedere oportere non dubium est. et maxime qui apud ecclesias doctiores et diligentiores reperiuntur. In translatis vero signis si qua forte ignota cogunt herere lectorem: partim linguarum noticia partim: rerum inuestiganda sunt. Aliquid enim ad similitudinem valet: et proculdubio secretum aliquod insinuat siloa piscina vbi lauare faciem iussus est cui oculos dominus luto de sputo facto innexera. Quod tamen nomen lingue incognite: nisi euangelista interpretatus esset tam manus intellectus lateret. Si etiā multa que ab auctoribus eorundem librorum iterpretata nō sunt nomina hebrea non est dubitandum habere non paruā vim atq; adiutorium ad soluenda enigmata scripturarum: si quis possit ea interpretari. Quod nonnulli eiusdem lingue viri periti non sane paruuluz beneficium posteris contulerunt. qui separata de scripturis eadem verba omnia interpretati sunt: et quid sit adam: quid eua: quid abraam: quid moyses: siue etiam locorum nomina quid sit hierusalē: vel syon vel hierico: vel syna: vel libanus: vel iordanis vel quecūq; alia in illa lingua sunt incognita nobis nomina Quibus apertis ⁊ interpretatis multe i scripturis figurate locutiones manifestantur. ¶ Rerum autē ignorātia facit obscuras figuratas locu

tiones: cum ignoramus vel animantiũ vel lapidum vel herbarũ naturas aliaꝝ ve rerum, que plerumq; in scripturis similitudinis alicuius gratia ponuntur. Nam et de serpente quod notum est totum corpus eum pro capite obijcere ferientibus quantum illustrat sensum illum quo dñs iubet astutos nos esse sicut serpẽtes. vt. s. pro capite nostro qđ est christus corpus potius persequentibus offeramus. ne fides christiana tanq̃ caput necetur in nobis: si parcentes corpori negemus deum. vel illud quod per caverne angustias coartatus deposita veteri tunica vires novas accipere dicitur q̃tum concinit ad imitandam ipsius serpentis astutiam. exuendumq; ipsum veterem hominem sicut apostolus dicit: vt induamur novo. et exuendum per angustias: dicente dño. intrate per angustam portam. Ut ergo noticia nature serpentis illustrat multas similitudines quas de hoc animãte scriptura dare cõsueuit. sic ignorantia nonnullorum animalium que non minus p similitudines cõmemorat impedit plurimum lectorem. Sic lapidum sic herbarum vel quecunq; tenentur radicib⁹ Nam et carbunculi noticia q̃ lucet in tenebris multa illuminat etiam obscura librorum vbicunq; propter similitudinem ponit: et ignorantia berilli vel adamantis claudit plerũq; intelligentie fores. Nec aliam ob causam facile est intelligere pacem perpetuam significari olee ramusculo quẽ rediens ad archaꝫ columba pertulit nisi quia novimus et olei lenẽ contactũ non facile alieno humore corrũpi: et arborem ipsam frondere perenniter. R Multi autẽ propter ignorantiam isopi dum nesciũt quam vim habeat: vel ad purgandum pulmonem: vel vt dicitur ad saxa radicibus penetrando cum sit herba brevis atq; humilis: omnino invenire non possunt quare dictum sit. Asperges me isopo et mundabor. Numerorum etiam imperitia multa facit non intelligi translate ac mystice posita in scripturis. Ingenium quippe vt ita dixerim ingenuum non potest non moveri qđ sibi velit q̃ et moyses et helyas et ipse dominus quadraginta diebus ieiunaverunt: cuius actionis figuratus nodus nisi hui⁹ numeri cognitione et consideratione non solvit. Habet enĩ denariũ quater nã q̃ cognitionẽ oĩz rerũ intextã tẽporibus. Quaternario quippe nũero et diurna et annua curricula peraguntur. Diurna matutinis meridianis vespertinis nocturnisq; horarum spacijs. annua vernis estiuis autũnalibus hyemalibusq; mẽsib⁹. Ad tẽp aũt delectatiõe dũ in tẽpib⁹ vivim⁹ ꝓpt eternitatẽ in qua vivere volum⁹ abstinendũ et ieiunãdũ ẽ. quis tẽpoꝝ cursib⁹ ipsa nobis insinuet doctrina cõtẽnẽdoꝝ tẽpoꝝ et appetẽdoꝝ eternoꝝ. Porro aũt denarius numerus creatoris atq; creature significat scientiam. Nam trinitas creatoris est: septenarius autem numerus creaturam īdicat propter vitam et corpus. Nam in illa tria sunt. vnde etiã toto corde: tota anima: tota mente: diligendus est de⁹. In corpore aũt quattuor manifestissima apparẽt quib⁹ cõstat elementa. S In hoc ergo denario dum tẽporaliter nobis insinuatur id est quater ducit caste et cõtinẽter a temporũ delectatiõe vivere: hoc est q̃draginta dieb⁹ ieiunare monemur hoc lex cuius persona est in moyse: hoc prophetia cuius personã gerit helyas hoc ipse dominus monet. qui tanq̃ testimonium habens ex lege et prophetis medius inter illos ĩ monte tribus discipulis vidẽtib⁹ atq; stupẽtibus claruit. Deinde ita querit: quomodo quinquagenarius de quadragenario numero existat qui non mediocrit in nr̃a religiõe sacratus ẽ ꝓpter pẽthecostẽ: et quomodo terduct⁹ ꝓpt tria tẽpa añ legẽ sub legẽ sub grã: vel ꝓpter nomẽ prĩs filij et spũs sctĩ adiecta eminẽtius ipsa trinitate ad purgatissime ecclie mysteriũ referat: pueniatq; ad cẽtũ quinquaginta pisces. ques retia post resurrectionẽ dñi ĩ dexteram partem missa ceperũt. Ita multis alijs atq; alijs numerorum formis quedam similitudinum in libris sctĩs secreta ꝓponũt. que ꝓpter numeroꝝ īperitiã le=

gentibus clausa sunt. Nō pauca etiam claudit atq; obtegit nonnullarū rerum musicarū ignorantia. Nam et de psalterii et cythare differentia quidam non inconcinne aliquas rerū figuras aperuit. et decem cordarū psalteriū non inopportune inter doctos querit. vtrum habeat aliquā musice legē q̄ ad tm̄ neruorum numerum cogat. an vero si non habet eo ipso magis sacrate sit accipiendus ipse numerus. vel propter decalogum legis. de quo item numero si queratur: non nisi ad creatorē creaturamq; referendus est. vel ꝑpter superius expositum ipsum denarium. ¶ Et ille numerus edificationis templi commemoratus in euangelio quadraginta sez et sex annorū nescio quid musicum sonat. et relatus ad fabricam dn̄ici corporis: propter quā templi mentio facta est: cogit nonnullos hereticos cōfiteri filium dei non falso sed vero et humano corpore indutum. Et numerum quippe et musicā plerisq; locis in sanctis scripturis positā honorabiliter inuenimus. Non enim audiēdi sūt errores gētiliū supstitionū q̄ nouem musas iouis et memorie filias esse finxerunt. Refellit eos varro quo nescio vtrū apud eos quisq̄ talium rerū doctior vel curiosior esse possit. Dicit enī ciuitatē nescio quā. non enim recolo nomen: locasse apud tres artifices terna simulacra musarū. q̄ in tēplo apollinis dono poneret: vt quisq̄ artificum pulcriora formasset: ab illo potissimum electa emeret. Itaq; cōtigisse vt opera sua quoq; illi artifices eque pulcra explicarēt: et placuisse ciuitati omnes nouem atq; omnes emptas eē: vt in apollinis templo dedicarentur. Quibus postea dicit hesiodū poetā imposuisse vocabula. Nō ergo iupiter nouē musas genuit. sed tres fabri ternas crearūt. Tres aūt non ꝑpterea illa ciuitas locauerat quia in somnis eas viderat. aut tot se cuiq̄ illorū oculis demonstrauerant. sed quia facile erat aīaduertere omnez sonum q̄ materies cantilenarum est triformen esse natura. Aut enī editur voce: sicut est eorum qui faucibus sine organo canunt. aut flatu sicut tubarum et tibiarum. aut pulsu: sicut in citharis et timpanis et quibuslibet alijs q̄ percutiēdo canora sunt. Sed siue ita se habeat quod varro retulit siue nō ita. nos tamen non propter superstitionem prophanam debemus musicam fugere: si quid inde vtile ad intelligēdas sanctas scripturas rapere potuerimus nec ad illorum theacritas nugas conuerti: si aliquid de citharis et organis quod ad spiritualia capienda valeat disputem⁹.

¶ Neq; enim et litteras discere non debuimus. quia earum repertorem dicunt esse mercurium. aut quia iusticie virtutiq; templa dedicauerunt. et que corde gestanda sunt in lapidibus adorare maluerunt. propterea nobis iusticia virtusq; fugienda est. Immo vero quisquis bonus verusq; christianus est domini sui esse intelligat vbicumq; inuenerit veritatem. quam conferens et agnoscens: etiam in litteris sacris supstitiosa figmenta repudiet. doleatq; homines atq; caueat qui cognoscentes deum: non vt deum glorificauerunt: aut gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis. et obscuratum ē cor insipiens eorum. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt: et immutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium. Sed vt totum istum locum nam est maxime necessarius: diligentius explicemus. duo sunt genera doctrinarum que in gentilibus etiam moribus exercentur. vnum earum rerū quas instituerunt homines. alterum earum quas animaduerterunt iam parafactas aut diuinitus institutas. Illud qḋ est secundum institutiones hominum: partim superstitiosum est: partim superstitiosum non est. Superstitiosum est q̄cquid institutum est ab hominibus ad facienda et colenda idola pertinens vt ad colendam sicut deum creaturam partem ve vllam creature. vel ad consultationes et pacta quedam significationum cum demonibus placita atq; fe-

cerata: qualia sunt molimina magicarũ artiũ: q̃ quidem cõmemorare potius q̃ docere assolent poete. X Ex quo genere sunt: sed quasi licentiore vanitate aruspicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligature atq; remedia q̃ medicorum quoq; disciplina condemnat: siue in precantationibus siue in quibusdam notis quas characteres vocant. siue ĩ q̃busdam rebus suspendendis atq; ligandis vel etiam saltandis quodãmodo non ad temperationum corporum. sed ad quasdam significationes: aut occultas aut etiam manifestas q̃ mitiore nomine phisicam vocant vt non quasi supstitiose ĩplicare sed natura prodesse videantur. sicut sũt inaures in summo aurium singularum: aut de strutionum ossibus ansule in digitis. aut cum tibi dicitur singultienti vt dextera manu sinistrum pollicem teneas. His adiũgunt milia inanissimarũ obseruationũ. si mẽbrũ aliquod salierit. si iunctim ambulantibus amicis canis aut lapis aut puer medius interuenerit. atq; illud q̃ lapidem calcant: tanq̃ directorem amicitie minus molestũ est: q̃ cum innocentem puerum colapho percutiunt: si pariter ambulantib⁹ intercurrerit. Sed bellum est q̃ aliquãdo pueri vindicant a canibus. Nam plerisq; tam supstitiosi sunt quidã vt etiam cãnẽ qui medius interuenerit ferire audeant non impugne. Nam a vano remedio cito ille interdum percussorem suũ ad verum medicum mittit. Hinc sunt etiam illa. Limẽ calcare cum ań domũ suã transit. redire ad lectũ si quis dum se calciat sternutauerit. redire domum si procedens offenderit: cũ vestis a soricibus roditur plus timere suspitionem futuri mali q̃ presens damnum dolere Unde illud eleganter dictum est cathonis. q̃ cũ esset consult⁹ a quodã qui sibi a soricib⁹ erosas caligas diceret. respõdit illud monstrũ nõ esse: sed vere monstrũ habendũ fuisse: si sorices a caligis roderent. Nec illi ab hoc genere perniciose supstitionis segregandi sunt qui genethliaci ꝓpter nataliũ dierũ cõsiderationes: nunc aũt vulgo mathematici vocãt. Y Nã & ipsi q̃uis verã stellarũ positionẽ: cũ q̃sq; nascit̃ consectentur. & aliqñ etiã puestigent. tamẽ q̃ inde conant̃ vel actiones nr̃as vel actionum euent⁹ predicere: nimis errãt: & vẽdũt impitis hoĩbus miserabilem seruitutẽ Nã q̃sq; liber cum ad hmõi mathematicum ingressus fuerit: da pecuniam vt seru⁹ inde exeat: aut martis aut veneris vel potius oĩm siderũ: quib⁹ illi qui primi errauerunt: errorẽq; posteris ꝓpinarunt. vel bestiarũ ꝓpter similitudinẽ vel hoĩm ad ipsos hoĩes honorandos imposuerunt vocabula. Non eñ mirãdum est cũ etiã ꝓpriorib⁹ recentioribusq; tẽporibus sid⁹ qd̃ appellam⁹ luciferũ honori & nomini cesaris romani dicare conati sĩt Et fortasse factũ esset atq; isset in vetustatẽ: nisi a via eius ven⁹ preoccupasset hoc nõis prediũ. neq; iure vllo ad heredes traiiceret quod nunq̃ viua possederat aut possidendũ pertinuerat. Nam vbi vacabat loc⁹. neq; alicui⁹ prioꝝ mortuorũ honore tenebat̃: factũ est qd̃ in rebus talibus fieri solet. Pro q̃ntili et sextili mensibus: iuliũ atq; augustũ vocamus de honorib⁹ hoĩm iulij cesaris et augusti cesaris nũcupatos: vt facile q̃ voluerit ĩtelligat etiam illa sidera prius sine his nomĩbus celo vagata eẽ. Mortuis aũt illis quoꝝ honorare mem oriã vl'coacti sũt homĩes regia ptãte: vel placuit humana vanitate: nõia eoꝝ ĩponentes siderib⁹: eos ipsos sibi mortuos in celũ leuare videbant̃. Sꝫ quõlibet vocentur ab hoĩb⁹: sunt tñ sidera q̃ deus instituit & ordinauit vt voluit. & est certus mot⁹ illoꝝ quo tp̃a distinguũtur atq; variantur. Que motũ notare cũ quisq; nascitur quõ se habeat facilile est: ꝑ eoꝝ inuẽtas conscriptasq; reg'asq; qd̃ sctã scriptura condẽnat dicẽs. Si eñ tñ potuerunt scire vt possent estimare sclm: quõ eius dñm nõ facilius inuenerunt? Sed ex ea notatione velle nascentiũ mores actus euenta p̃dicere: magn⁹ error et magna dementia est. Et apud eos quidem qui talia didiscẽdo didicerunt: sine vlla dubitatione refellit̃ hec supstitio.

Constellationes enim quas vocant notatio est siderum quomodo se habeant cum ille nasceretur de quo isti miseri a miserioribus consulunt. Fieri autem potest vt aliqui gemini tam sequaciter fundatur ex vtero vt interuallum temporis inter eos nullum possit deprehendi: et constellationum numeris annotari. Unde necesse est nonnullos geminos easdem habere constellationes: cum patria rerum vel quas agunt vel quas patiuntur euenta non habeant: sed plerunque ita disparia vt alius felicissimus: alius infelicissimus viuat. sicut esau et iacob geminos accepimus natos ita vt iacob qui posterior nascebatur manu plantam precedentis fratris tenens inueniretur. Horum certe dies atque hora nascentium aliter notari non posset: nisi vt amborum constellatio esset vna. Quantum autem intersint inter amborum mores facta labores atque successus: scriptura testis est iam ore omnium gentium peruagata. Neque enim ad rem pertinet quod dicunt ipsum momentum minimum atque angustissimum temporis quod geminorum partus disterminat multum valere in rerum natura atque celestium corporum rapidissima velocitate. Et si enim concedam vt plurimum valeat: tamen in constellationibus a mathematico inueniri non potest: quibus inspectis se facta dicere profitetur. Quod ergo in constellationibus non inuenit quas necesse est vnas inspiciat siue de iacob siue de eius frater consulat. quid ei prodest si discat in celo quod temere securus infamat. et non discat in tabula quam frustra sollicitus intuetur. A Quare iste quoque opiniones quibusdam rerum signis humana presumptione institutis ad eadem illa quasi quedam cum demonibus pacta et conuenta referende sunt. Hinc enim fit vt occulto quodam iudicio diuino cupidi malarum rerum homines tradantur il[illegible] et decipiendi pro meritis ve[illegible] [illegible]rum illudentibus eos atque [illegible] [illegible]bus preuaricatoribus an[illegible] [illegible]sta pars mundi infima sec[illegible] [illegible]errimum ordinem rerum [illegible] [illegible]uidentie lege subiecta est. Quibus illusionibus et deceptionibus euenit vt istis superstitiosis et perniciosis diuinationem generibus multa preterita et futura dicantur. nec aliter accidant quam dicuntur. multaque obseruantibus secundum obseruationes suas eueniant: quibus implicati curiosiores fiant: et sese magis magisque inserant multiplicibus laqueis perniciosissimi erroris. Hoc genus fornicationis anime salubriter diuina scriptura non tacuit. nec ab ea sic deterruit animas: vt propterea talia negaret esse sectanda. quia falsa dicuntur a professoribus eorum. sed etiam si dixerint vobis inquit: et ita euenerit ne credatis eis. Non enim quia imago samuelis mortui sauli regi vera pronunciauit propterea talia sacrilegia quibus imago illa presentata est minus execranda sunt: aut quia in actibus apostolorum ventriloqua femina verum testimonium perhibuit apostolis domini. ideo paulus pepercit illi spiritui. ac non potius feminam illius demonii correptione atque exclusione mundauit. Omnes igitur artes huiusmodi vel nugatorie vel noxie superstitionis ex quadam pestifera societate hominum et demonum: quasi pacta infidelis et dolose amicitie constituta penitus sunt reputanda et fugienda christiano: non quod idolum sit aliquid vt ait apostolus: sed quia que immolant demoniis immolant et non deo: nolo vos socios fieri demoniorum.

B Quod autem de idolis et de immolationibus que honori eorum exhibentur dixit apostolus: hoc de omnibus imaginariis signis sentiendum est: que vel ad cultum idolorum vel ad creaturam eiusque partes tanquam deum colendas trahunt vel ad remediorum aliarumque obseruationum curam pertinent que non sunt diuinitus ad dilectionem dei et proximi tanquam publice constituta: sed per priuatas appetitiones rerum corporalium: corda dissipant miserorum. In omnibus ergo istis doctrinis societas demonum formidanda est atque cauenda: qui nichil cum principe suo dia-

bolo nisi reditum nostrum claudere atq; obserare conant. Sicut autē de stellis quas cōdidit et ordinauit de⁹ humane et deceptorie cōiecture ab hoībus instituite sunt. sic etiā de quibusdam nascētibus vel quō diuine prouidentie administratione existentibus reb⁹: multi multa humanis suspitionibus: q̄si regulariter coniectata litteris mandauerunt si forte insolite acciderint tāq̄ si mula pariat: aut fulmine aliquid percutiatur. Que oīa tm̄ valent quantū presumptione animorū quasi cōmuni quadem lingua cū demonibus federata sunt. Que tn̄ plena sunt oīa pestifere curiositatis: cruciātis sollicitudinis: mortifere seruitutis. Nō enim qz valebant aīaduersa sunt: sed aīaduertendo atq; signāda factum est vt valerent. Et iō diuersis diuersa pueniunt scdm cogitatiōes et presumptiones suas. Illi eni spūs qui decipere volūt talia procurant cuiq; qualib⁹ eum irretitū p suspitiōes et cōsensiones eius vident. Sicut eni X̄bi gratia vna figura l i e q̄ decurtatim notatur: aliud apud grecos: aliud apud latinos valet non natura sz placito et cōsensiōe significandi. et iō q̄ vtrāq; linguā nouit: si hoī greco velit aliqd significare scribendo: non ī ea significatiōe ponit hanc litterā in qua eā ponit cum homini scribit latino. C Et betha vno eodēq; sono: apud grecos littere apud latinos oleris nomē est. Et cū dico lege in his duabus syllabis: aliud grecus aliud latin⁹ intelligit. Sicut ergo omnes he significationes pro sue cuiusq; societatis consensionē animos mouēt: et qz diuersa cōsensio est diuerse mouent: nec ideo consenserunt in eas hoīes: qz iam valebant ad significationē: sed ideo valent. qz cōsenserunt ī eas Sic etiā illa signa q̄bus perniciosa demonū societas comparetur pro cuiusq; obseruatione valent. Quod manifestissime ostēdit ritus augurū: qui et anteq̄ obseruent et postea q̄ obseruata signa tenuerint: id agunt ne videant volatus. aut audiant voces auiū. qz nulla ista signa sunt nisi consensus obseruantis accedat. Quibus amputatis atq; eradicatis ab aīo christiano: deinceps videnda sunt institutiones hoīm non supstitiose. i. nō cū demonib⁹ sed cum ipsis hoībus īstitute. Itaq; oīa q̄ ideo valent inter hoīes: qz placuit inter eos vt valeant: instituta hoīm sunt quorū partim supflua luxuriosaq; instituta sunt: partim cōmoda et necessaria Illa eīn signa q̄ saltando faciūt histriones: si natura non instituto et consensione hoīm valerent nō primis temporib⁹ saltante pantomimo preco prenunciaret populo carthaginis: quid saltator vellet intelligi. Qd adhuc multi meminerunt senes: quorum relatu hec solemus audire. Quod ideo credendū est. qz nūc quoq; si q̄s theatrū taliū nugarum īperitus intrauerit: nisi ei dicat ab altero quid illi mot⁹ significent frustra totus intentus est Appetunt tamē oēs quandam similitudinem in significando vt ipsa signa quātum pōt reb⁹ q̄ significant silia sint. ¶ Sed qz multis modis simile aliquid alicui pōt esse non cōstant talia signa īter hominesnisi consēsus accedat. In picturis X̄o et statuis ceterisq; huiusmodi simulatis opib⁹ maxime peritorū artificum nemo errat cum similia viderit: vt agnoscat quibus sint rebus similia. Et hoc totum gen⁹ īter supflua hoīm instituta numerādum est nisi cū īter esset q̄d eorū q̄ de causa: et vbi et qn̄ et cuius auctoritate fiat. Milia deniq; fictarū fabularū et falsarū quarū mendaciis homines delectantur humana instituta sunt. Et nulla magis hominum propria q̄ a seipsis habent estimanda sunt q̄ q̄ falsa atq; mendacia. Cōmoda vero et necessaria hominū cū hoīb⁹ īstituta sunt quecūq; in habitu vel cultu corporis ad sexus vel honores discernēdos differentia placuit vt innumerabilia genera significationū sine quib⁹ humana societas: aut non omnino: aut minus commode geritur: neq; in ponderibus atq; mensuris et numerorum impressionibus vel estimationibus sua cuiq; ciuitati et populo sunt propria: et cetera huiusmodi. Qui nisi hominum instituta essent: non per diuersos popu=

los varia essent. nec in ipsis populis sin gulis pro arbitrio suorum principum mutarent. Sed hec tota pars humanorum institutorum q̃ ad vsum vite necessarium proficiunt: nequaq̃ est fugienda christiano. immo etiam quantum satis est intuenda memoriaq̃ retinenda. E Adumbrata enim quedã et naturalibus vtcũq̃ similia hominum instituta sunt. quorũ ea que ad societatem vt dictum est demonũ pertinent: penit⁹ repudienda sunt et detestanda. Ea vero que homines cũ hominibus habent assumenda: inquantũ non sunt luxuriosa atq̃ superflua: et maxime litterarũ figure: sine quibus legere non possum⁹ linguarumq̃ varietas quantũ satis est de qua superius disputauimus. Ex eo genere sunt etiam note: quas q̃ didicerint proprie iam notarij appellantur. Utilia sunt ista: nec discũtur illicite nec superstitiose implicant: nec luxum generant si tantum occupent vt rebus maioribus ad quas adipiscendas seruire debent non sint impedimento. Jam vero illa que non instituendo. sed aut trãsacta temporibus aut diuinitus instituta inuestigando homines prodiderunt vbicunq̃ discantur non sunt hominum instituta existimãda. Quorum alia sũt ad sensus corporis. alia vero ad rationem animi pertinẽtie. Sed illa que sensu corporis attingũtur: vel narrata credimus vel demonstrata sentimus: vel experta cõijcimus. Quicquid igitur de ordine temporum transactorum indicat ea que appellantur hystoria plurimum nos adiuuat ad sanctos libros intelligendos. etiam si preter ecclesiam puerili eruditione discatur. Nam et p olympiadas et per consulum nomina multa sepe queruntur a nobis. et ignorantia consulatus quo natus est dominus: vel quo passus est nonnullos coegit errare: vt putarent quadraginta sex annorum etate passum esse dominum: quia per tot annos edificatum esse templum dictum est a iudeis: quod imaginem dominici corporis habebat. Et annorumquid em fere triginta bptizatũ esse retinemus auctoritate euangelica Sed postea quot annos in hac vita egerit. q̃q̃ textu ipso actionum ei⁹ animaduerti possit tamen ne aliunde caligo dubitationis oriatur: de historia gẽtium collata cum euangelio liquidius certiusq̃ colligitur. F Tũc enim videbitur non frustra dictum esse q̃ quadraginta sex annis templum edificatum sit: vt cum referri iste numerus ad etatem domini non potuerit: ad secretiorem instructionem humani corporis referatur quo indui propter nos non dedignatus est vnicus dei filius per quem facta sunt omnia. De vtilitate autem historie vt omittam grecos quantam noster Ambrosius questionem soluit calumniantibus platonis lectoribus et dilectoribus: que dicere ausi sunt omnes domini nostri iesu christi sententias quas mirari et predicare coguntur de platonis libris eum didicisse. quoniam longe aut humanum aduẽtum domini platonem fuisse negari non potest. Nonne memoratus episcopus considerata historia gẽtium cũ platonem reperisset hieremie prophete temporibus ꝓfectũ fuisse in egyptũ: vbi tunc ille propheta erat: probabilius esse ostendit: q̃ plato potius nr̃is litteris per hieremiã fuerit imbut⁹: vt illa posset docere vel scribere q̃ iure laudant. Ante l̃ras enim gentis hebreorum in qua vnius dei cultus emicuit: ex qua secundum carnem venit domin⁹ noster. ne ipse quidem pithagoras fuit a cuius posteris platonem theologiam didicisse isti asserunt. Ita considerantis temporibus fit multo credibilius istos potius de litteris nostris habuisse quecunq̃ bona et vera dixerũt: q̃ de platonis dominum nostrum iesum christum quod dementissimum est credere. Narratione autem historica cum preterita etiam hominum instituta narrantur. non inter humana instituta ipsa historia numeranda est: quia iam que transierunt: nec infecta fieri possunt: in ordine temporũ habenda sunt. quorũ ẽ conditor et administrator de⁹. Aliud ẽ

enim facta narrare: aliud docere facienda. Historia facta narrat fideliter atque utiliter: libri autem aruspicum et quecunque similes littere facienda vel obseruanda intendunt docere monitoris audacia non iudicis fide. Est etiam narratio demonstrationi similis: qua non preterita sed presentia indicantur ignaris. In quo genere sunt quecunque de locorum situ: naturalisque animalium: lignorum: herbarum: aliorum ve corporum scripta sunt. S

De quo genere supius egimus. eandemque cognitionem valere ad enigmata scripturarum soluenda docuimus. non vt pro quibusdam signis adhibeantur: tanquam ad remedia vel ad machinamenta superstitionis alicuius. Nam et illud genus iam distinctum ab hoc licito et libero separauimus. Aliud enim enim dicere: tritam istam herbam si biberis venter non dolebit. et aliud est dicere. istam herbam collo si suspenderis venter nod dolebit. Ibi enim probatur contemperatio salubris: hec significatio supstitiosa damnatur. Quanquam vbi precantationes et inuocationes et characteres non sunt: plerumque dubium est vtrum res que alligatur aut quolibet adiungitur sanando corpori vi nature valeat quod libere adhibendum est: an significatiua quadam obligatione perueniat. Quod tanto prudentius oportet cauere christianum quanto efficatius prodesse videbitur. Sed vbi latet qua causa quid valeat: quo animo quisque vtatur interest dumtaxat in sanandis vel temperandis corporibus. siue in medicina siue in agricultura. Siderum autem cognoscendorum non narratio sed demonstratio est. quorum perpauca scriptura commemorat. Sicut autem plurimis notus est lune cursus: qui etiam ad passionem domini anniuersarie celebrandam solenniter adhibetur. sic paucissimis ceterorum quoque syderum: vel ortus vel occasus: vel alia quelibet momenta sine vllo errore sunt notissima. Que per seipsam cognitio quanquam superstitiose non alligetur: non multum tamen ac prope nichil adiuuat tractationem diuinarum scripturarum: et infructuosa intentione plus impedit. Et quia familiaris est perniciosissimo errori fatua fata cantantium: commodius honestiusque contemnitur. Habet autem preter demonstrationem presentium etiam preteritorum narrationi simile aliquid: quod a presenti positione motuque sydera et in preterita eorum vestigia regulariter licet recurrere. Habet. etiam futurorum regulares coniecturas non suspiciosas et abominosas: sed ratas et certas. non vt ex eis aliquid trahere in nostra fata et euentus tentemus qualia genethliacorum deliramenta sunt sed quantum ad ipsa pertinet sidera.

D Nam sicut is qui computat lunam cum hodie inspexerit quota sit: et ante quoslibet annos quota fuerit. et post quoslibet annos quota futura sit potest dicere. sic de vno quoque siderum qui ea perite computant respondere consueuerunt. De qua tota cognitione quantum ad eius vsum attinet quid mihi videtur aperui. Artium etiam ceterarum quibus aliquid fabricatur: vel quod remaneat post operationem artificis ab illo effectum: sicut domus et scamnum: et vas aliquod; atque alia huiuscemodi. vel que ministerium quoddam exhibent operanti deo sicut medicina et agricultura et gubernatio. vel quarum omnis effectus est actio sicut saltationum et cursuum et luctaminum. harum ergo cunctarum artium de preteritis experimenta faciunt etiam futura conijci. Nam nullus earum artifex membra mouet in operando: nisi preteritorum memoriam cum futurorum expectatione contexerat. Harum autem cognitio tenuiter in ipsa humana vicia cursimque vsurpanda est; non ad operandum nisi forte officium aliquod cogat de quo nunc agimus. sed ad indicandum: ne omnino nesciamus quid scriptura velit insinuare cum de his artibus aliquas figuratas locutiones inserit. Restant ea que non ad corporis sensus: sed ad rationem animi pertinent. vbi disciplina regnat disputationis et numeri. Sed disputationis disciplina ad omnia genera questionum que in litteris sanctis sunt penetranda et dissoluenda plurimum valet: tantum ti

vbi cauenda est libido rixandi: et pueri lis quedam ostentatio decipiendi aduersarium. Sunt enim multe que appellantur sophismata false cõclusiones rationum: et plerunq̄ ita veritas imitantes: vt non solum tardos sed ingeniosos etiam minus diligenter attentos decipiant. Proposuit enim quidam dicens ei cum quo loquebatur. Quod ego sum tu non es. At ille consentit. Uerum enim erat ex parte vel eo ipso q̄ iste insidiosus: ille simplex erat. Tunc iste addidit. Ego autē homo sum. Hoc quoq̄ cum ab illo accepisset: conclusit dicens. Tu igitur non es homo. Quod genus captiosarum conclusionum scriptura q̄tum existimo detestatur illo loco: vbi dictum est. Qui sophistice loquitur odibilis est. q̄q̄ etiam sermo non captiosus: sed tñ abundantius q̄ grauitatē decet vborū ornamenta consectās sophisticus dicitur. ¶ Sunt etiaz vere connexiones ratiocinationis falsas habentes sentētias que consequūt errorem illius cum quo agitur. Que tamen ad hoc inferuntur a bono et docto homine: vt in his erubescens ille cuius errorem consequuntur: eundem relinquat errorem. Quia si in eo manere voluerit necesse est vt etiam illa que dānant tenere cogatur. Non enim vera inferebat apostolꝰ cum diceret. neq̄ christus resurrexit. et illa alia inanis est predicatio nostra. inanis est et fides nostra et deinceps alia que omnino falsa sunt. quia et christus resurrexit: et non erat inanis predicatio eorum qui hoc annunciabant. nec fides eorum qui hoc crediderant: sed ista falsa verissime connectebantur illi sententie qua dicebatur non esse resurrectionem mortuorum. Istis autem falsis repudiatis quoniam vera erant si mortui non resurgūt: cōsequēs erit resurrectio mortuorum. Cum ergo sint vere connexiones non solum verarum sed etiam falsarum sententiarum facile est veritate connexionum etiam in scolis illis discere que preter ecclesiā sunt. Sententiarum autem veritas in sanctis libris ecclesiasticis inuestiganda est. Ipsa tamen veritas connexionū non instituta sed animaduersa est ab hominibus est notata: vt eaz possint vel discere vel docere. Nam est in rerum ratione perpetua et diuinitus instituta. Sicut enim qui narrat ordinem temporum: non eum ipse componit: et locorū situs aut naturas animalium vel serpētium vel lapidum qui ostendit: non res ostendit ab hominibus institutas. et ille qui demonstrat sidera eorumq̄ motus: non a se vel ab homine aliquo rem institutam demonstrat. sic etiam qui dicit cum falsum est quod consequitur necesse est vt falsum sit quod procedit. verissime dicit: neq̄ ipse facit vt ita sit. sed tamen ita esse demōstrat. Ex hac regula illud est quod de apostolo paulo commemorauimus. Precedit enim non esse resurrectionem mortuorum: quod dicebant illi: quorum errorem destruere volebat apostolus. Porro illam sententiam precedentē: quia dicebant non esse resurrectionem mortuorum: necessario sequitur neq̄ christus resurrexit Hoc autem quod sequitur falsum est. christus enim resurrexit. Falsum est ergo et quod precedit. Precedit autem non esse resurrectionem mortuorum. Est ergo resurrectio mortuorum.

K Quod totum breuiter ita dicitur. Si non est resurrectio mortuorum neq̄ christus resurrexit. christus autez resurrexit. est ergo resurrectio mortuorum. Hoc ergo vt consequenti ablato auferatur etiam necessario quod precedit non instituerunt homines: sed ostenderunt. Et hec regula pertinet ad veritatem connexionum: non ad veritatem sententiarum. Sed in hoc loco de resurrectione cum ageretur: et regula connexionis vera est: et ipsa in conclusione sententia. In falsis autem sententijs connexionis veritas est isto modo. Faciamus aliquem concessisse: si animal ē cochlea vocem habet. Hoc concesso cum probatum fuerit vocem cochleam non habere. quoniam consequenti ablato

illud quod precedit aufertur: concludi tur non esse animal cochleam. Que sen tentia falsa est: sed ex concesso falso ve ra conclusionis connexio. Veritas ita que sententia per seipsam valet: veritas autem connexionis ex eius est quo agi tur opinione vel concessione consistit.

Ideo autem vt supra diximus infertur vera connexione quod falsum est. vt eu cuius errorem corrigere volumus pe niteat concesse precedentia quorum con sequentia videt esse respuēda. Iam hic intelligere facile est sicut in falsis sentē tiis veras: sic in veris sententiis falsas conclusiones esse posse. Fac enim ali quem proposuisse. Si iustus est ille bo nus est. et esse concessum. Deinde assū psisse. non est autem iustus. Quo item concesso. intulisse conclusionem. Nō est igitur bonus. Que tametsi vera sunt omnia: non tamen in vera regula con clusionis. Non enim sicut ablato conse quenti aufertur necessario quod prece dit. ita etiam ablato precedenti aufere tur necessario quod sequitur. quia ve rum est cum dicimus. Si orator est: hō est. Ex qua propositione si assumamus: non est autem orator. non erit conse quens cum intuleris. non est igitur ho mo. Quapropter aliud est nosse regu las connexionum. aliud sententiarum veritatem. In illis discitur quid sit con sequens. quid non consequens. quid re pugnans. Consequens est. si orator est homo est. Inconsequens. si homo est: orator est. Repugnās. si homo est: qua drupes est. Hic ergo ipsa de connexio ne iudicatur. L In verita te autem sententiarum: ipse per se sentē tie non earum connexio consideranda est. Sed veris certisque sententiis: cum i certe vera connexione iunguntur: etiā ipse certe fiant necesse est. Quidam au tem sic se iactant cum veritatem conne xionum didicerint: quasi sententiarum ipsa sit veritas. Et rursus. Quidā ple rumque retinentes veram sententiā: ma le se contemnunt: quia leges conclusio nis ignorant. Cum melior sit qui nouit esse resurrectionem mortuorum quam ille qui non nouit consequens esse. vt si re surrectio mortuorum non est: neque chri stus resurrexit. Item scientia diffinien di: diuidendi atque partiendi quamquam rebus falsis plerumque adhibeatur. ipsa tamen falsa non est. neque ab hominibus institu ta: sed in rerum ratione comperta.

Non enim quia et fabulis suis eas poe te. et opinionibus erroris sui vel falsi philosophi vel etiam heretici: hoc est falsi christiani adhibere consueuerunt: propterea falsum est. neque in diffinien do neque in diuidendo aut partiendo ali quid complectendum esse quod ad rem ipsam non pertinet. aut aliquid quod pertinet pretereundum. Hoc verum est etiam si ea que diffiniuntur aut distri buuntur vera non sint. Nam et ipsum falsum diffinitur cum dicimus. falsum esse significationem rei non ita se haben tis vt significatur sine aliquo alio mo do. Que diffinitio vera est: quamuis falsum verum esse non possit. Possumus etiā diuidere dicentes duo esse genera falsi. Unum eorum que omnino esse non pos sunt. Alterum eorum que non sunt quam uis esse possint. Nam qui dicit septem et tria vndecim esse. id dicit quod omnino esse non potest. Qui vero dicit kalen dis verbi gratia pluisse tametsi factum non sit: id tamen dicit quod fieri potuit Diffinitio igitur et diuisio falsorum po test esse verissima. quamuis falsa ipsa vtique vera non sint. Sunt etiam quedam pre cepta vberioris disputationis que iam eloquentia nominatur. que nihilominus vera sunt quamuis eis possint etiam falsa persuaderi. M Sed quia et vera possunt. non est facultas ipsa cul pabilis: sed ea male vtentium peruersi tas. Nam neque hoc ab hominibus insti tutum est. vt veritas expressio concili et auditorem. aut vt facile quod inten dit insinuet breuis et aperta narratio: et varietas eius sine fastidio teneat intentos. et cetere huiusmodi obser uationes. que siue in falsis siue in ve ris causis vere sunt. tamen inquan

tum vel sciri vel credi aliquid faciunt: aut ad expectandum fugiendum ve animos mouent: et inuente potius q̄ ita se habeant q̄ vt ita se haberent institute. Sed hec pars cum dicitur magis vt proferamus ea que intellecta sunt q̄ vt intelligamus adhibenda est. Illa vero conclusionum et diffinitionum et distributionum plurimum intellectorem adiuuat: tantum absit error quo videntur homines sibi ipsam beate vite veritatem didissime: cum ista didicerint: q̄ q̄ plerumq̧ accidat vt facilius homines res eas assequantur propter quas assequendas ista discuntur: q̄ talium preceptorum nodosissimas et spinosissimas disciplinas. Tanq̄ si quispiam dare volens precepta ambulandi: moneat non esse leuandum pedem posteriorem nisi cum posuerit priorum. deinde minutatim quemadmodum articulorum et poplitum cardines oporteat mouere describat. Uera enim dicit. nec aliter ambulari potest: sed facilius homines hoc faciendi ambulant: q̄ animaduertunt cum faciunt: aut intelligunt cum audiunt. Qui autem ambulare non possunt: multo minus ea curant que nec experiendo possunt attendere. Itaq̧ plerumq̧ citius ingeniosus videt non esse ratam conclusionem: q̄ precepta eius capit: tardus autem non eam videt: sed multo minus qd̄ de illa precipitur. N Magisq̧ in his omnibus ipsa spectaculo veritatis sepe delectant: q̄ ex eis in disputando aut iudicando adiuuamur: nisi forte q̄ exercitatiora reddunt ingenia: si etiam maligniora aut inflatiora non reddant hoc est: vt aut decipere verisimili sermone atq̧ interrogationibus ament: aut aliquid magnum quo se bonis atq̧ innocentibus anteponant se assecutos putent q̄ ista didicerunt. Jam vero numeri disciplina cuilibet tardissimo clarum est q̄ non sit ab hominibus instituta: sed potius indagata atq̧ inuenta. Non enim sicut primam syllabam italie quam breuem pronunciauerunt veteres: voluit virgilius: et longa facta est: ita quisq̄ facere poterit cum voluerit: vt ter tria aut non sint nouem: aut non possint efficere quadratem figuraz. aut non ad ternarium numerum tripla sint: ad senarium sextupla ad nullum dupla: quia intelligibiles numeri semissem nō habent. Siue ergo in seipsis considerentur: siue ad figurarum aut sonorum aliarumve motionum leges numeri adhibeantur incommutabiles regulas habent neq̧ vllo modo ab hominibus institutas sed ingeniosorum sagacitate compertas. Que tamē omnia quisquis ita dilexerit: vt iactare se inter imperitos velit: et non potius querere vnde sint vera que tantummodo vera esse persenserit et vnde quedā non solum vere: sed etiam incommutabilia: que incommutabilia esse cōprehenderit: ac sic ab specie corporum vsq̧ ad humanā mentem perueniens: cum et ipsam mutabilem inuenerit: q̄ nunc docta nunc indocta sit: constituta tamen inter incōmutabilem supra se veritatē et mutabilia infra se cetera: ad vnius dei laudē atq̧ dilectionē cuncta conuertere: a quo cuncta esse cognoscit: doctus videri potest: sapiens autem nullo modo. Quamobrē videtur michi studiosis et ingeniosis adolescentibus et timentibus deum: beatamq̧ vitam querentibus salubriter precipi vt nullas doctrinas que preter ecclesiam christi exercentur: tanq̄ ad beatam vitam capescendam secure sequi audeant. sed eas sobrie diligenterq̧ diiudicent: et si quas inuenerint ab hominibus institutas varias propter diuersam voluntatem instituentium: et ignotas propter suspitiones errantium: maxime si habeant etiam cum demonibus vnitatem societatem per quarundam significationum quasi quedam pacta atq̧ commenta: repudient penitus et detestentur. alienent etiam studium a superfluis et luxuriosis hominum institutis. O Illa vero instituta hominū que ad societatem conuinentium valent pro ipsa huius vite

necessitate non negligant. In ceteris autem doctrinis que apud gentes inueniuntur preter historiam rerum vel preteriti temporis vel presentis ad sensus corporis pertinentium: quibus etiam vtilium artium corporalium experimēta et coniecture annumerantur: et propter rationem disputationis et numeri nihil vtile esse arbitror. In quibus omnibus tenēdum est ne quid nimis ⁊ maxime in his que ad corporis sensus pertinentia voluuntur temporibus et continentur locis. Sicut autem quidam de verbis omnibus et nominibus hebreis et syris et egyptijs: vel si qua alia lingua in scripturis sanctis inueniri potest que in eis sine interpretatione sunt posita fecerunt vt ea separatim interpretarentur: et quod Eusebius fecit de temporum historia propter diuinorū librorum questiones que vsum eius flagitāt quod ergo hi fecerunt de his rebus: vt non sit necesse christiano in multis propter pauca laborare: sic video posse fieri si quem eorum qui possunt benignam sane operam fraterne vtilitati delectet impendere: vt quoscunqꝫ terrarum locos: que ve animalia vel herbas atqꝫ arbores siue lapides vel metalla incognita: speciesqꝫ quaslibet scriptura commemorat: ea generatim dirigens sola exposita litteris mandet. Potest etiam de numeris fieri: vt eorum tantum modo numerorum exposita ratio conscribatur: quos diuina scriptura meminit. Quorum aliqua aut omnia forte iam facta sunt: sicut multa que a bonis doctisqꝫ christianis elaborata atqꝫ conscripta arbitramur non inuenimus: sed siue propter turbas negligentium: siue propter inuidorum occultationes latēt Quod vtrum de ratione disputandi fieri possit ignoro. Et videtur michi fieri non posse quia per totum textū scripturarum colligata est neruorum vice.

P Et ideo magis ad ambigua soluenda ⁊ explicanda de quibus post loquemur legentes adiuuat: qꝫ ad incognita signa de quibus nunc agim⁹ cognoscenda. Philosophia aūt qui vocantur si qua forte vera et fidei nostre accommoda dixerunt: maxime platonici: non solum formidanda non sunt sed ab eis etiam tanqꝫ iniustis possessorib⁹ in vsum nostrum vendicanda. Sicut enī egiptij nō solum idola habebant et onera grauia q̄ populus israel detestaretur et fugeret: sed etiam vasa atqꝫ ornamenta de auro et argento et vestem: que ille populus exiens de egipto sibi potius tanqꝫ ad vsum meliorem clanculo vendicauit: non auctoritate propria: sed p̄cepto dei ipsis egiptijs nescienter commodantibus ea quibus non bene vtebantur. Sic doctrine omnes gentilium non solum simulata et superstitiosa figmenta: grauesqꝫ sarcinas superuacanei laboris habent: que vnusquisqꝫ nostrū duce christo de societate gentilium exiens debet abominari atqꝫ deuitare: sed etiam liberales disciplinas vsui veritatis aptiores: et quedam morum precepta vtilissima continent: deqꝫ ipso vno deo colendo nonnulla vera inueniuntur apud eos: quod eorum tanqꝫ aurum et argentum: quod non ipsi: instituerunt: sed de quibusdam quasi metallis diuine prouidentie que vbiqꝫ infusa est eruerunt: et quo peruerse atqꝫ iniuriose ad obsequia demonum abutuntur: cum ab eorum misera societate sese animo separat: debet ab eis auferre christianus ad vsum iustum predicandi euangelij. Vestem quoqꝫ illorum: id est hominum quidem instituta: sed tamen accommodata humane societati: quia in hac vita carere non possumus: accipere atqꝫ habere licebit in vsum conuertenda christianum. C

Nam quid aliud fecerunt multi boni fideles nostri? Nonne aspicimus qꝫto auro et argento et veste suffarcinatus exierit de egypto cyprianus docto suauissimus: ⁊ martyr beatissimus? Quanto lactantius? Quanto victorinus optat⁹ hylarius? Ut de viuis taceam: qꝫto innumerabiles greci? Quod prior ipse fidelissim⁹ dei famul⁹ moyses fecerat. de q̄ scriptū est qꝫ erudit⁹ fuerit oī sapientia egyptiorū. Quibus omnibus viris suggsti-

tiosa gentium consuetudo et maxime illis tēporibus cum xpi iuguz decutiens christianos psequebat. disciplinas q̄s vtiles habebat nunq̄ commodaret: si eas in vsū vnius dei colendi: quo vanus idoloz cultus extingueretur: conuersū iri suspicaretur. Sed dederunt aurum et argentum et vestem suam exeunti populo dei de egypto nescientes quem ad modum illa que dabant in christi obsequium reddentur. Illud enim in exodo factum sine dubio figuratum est: vt hoc presignaret quod sine p̄iudicio alterius aut paris aut melioris itelligentie dixerim. Sed hoc modo instructis diuinarum scripturarū studiosus: cum ad eas scrutandas accedere cepit: illud apostolicum cogitare non cesset. Scientia inflat: charitas edificat. Ita eni sentit q̄uis de egypto diues exeat. tamē nisi pasca egerit saluum se esse non posse. Pasca autem nostrum imolatus ē xps. Nihilq̄ magis immolatio christi nos docet q̄ illud qd ipse clamat tanq̄ ad eos quos in egypto sub pharaone videt laborare. Uenite ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos Tollite iugū meum super vos: et discite a me: q2 mitis sum et humilis corde: et inuenietis requiem aīabus vestris. Iuguz enim meum suaue est: et sarcina mea leuis est. Quibus nisi mitibus et humilibus corde quos nō inflat scientia: s3 charitas edificat. Meminerint ergo eoruz qui pasca illo tempore per vmbrā imaginariā celebrabant: cu3 signari postes sanguine agni iuberentur: isopo fuisse signatos. Hec herba mitis et humilis ē nihil fortius et penetrabilius eius radicibus: vt in charitate radicati et fundati possimus comprehendere cum omnibus sanctis q̄ sit latitudo et longitudo et altitudo et p̄fundu3: id est crucem dñi. cuius latitudo dicitur in transuerso ligno quo extendunt manus. longitudo a terra vsq̄ ad ipsam latitudinem quo a manibus et infra totum corpus affigitur. altitudo a latitudine sursum vsq̄ ad summum quo adheret caput. profundū vero quod terre infixū abscondit. Quo signo crucis omnis actio xpiana describitur: bene opari in christo: et ei perseueranter inherere. sperare celestia sacramēta nō pphanare. R. Per hanc actionē purgati valebimus cognoscere etiā supeminentem scientia3 charitatis xpi. quia equalis est patri. pquā facta sunt oīa: vt ipleamur in oēm plenitudinem dei. Est etiā in isopo vis purgatoria: ne inflante sciētia de diuitijs ab egypto ablatis: superbie aliquid pulmo tumidus anhelet. Asperges me īquit isopo et mundabor. et lanabis me: et super niuem dealbabor. Auditui meo dabis exultationem et leticiam. Deinde annectit consequenter vt ostendat purgationem a supbia significari isopo et exultabunt ossa humiliata. Quantum autem minor ē auri argēti vestisq̄ copia: quā3 de egypto secū ille populus abstulit: in comparatione diuitiarum quas postea hierosolyme consecutus est. que maxime in salomone rege ostenduntur. tanta sit cuncta scientia q̄ quidem est vtilis collecta de libris gentium si diuinarū scripturarum scientie comparetur. Nam quicq̄d hō extra didicerit: si noxium est ibi damnatur. si vtile est ibi inuenit. Et cum ibi quisq̄ inuenerit omnia q̄ vtiliter alibi didicit: multo abundantius ibi inueniet ea que nusq̄ omnino alibi: sed ī illarum tantummodo scripturarum mirabili altitudine et mirabili humilitate discuntur. Hac igitur instructione preditum cum signa incognita lectorē non impedierint mitem et humilem corde subiugatum leniter christo. et oneratum sarcina leui. fundatum et radicatum et edificatum in charitate: quem scientia inflare non possit: accedat ad ambigua signa in scripturis consideranda et discutiendo: de quibus iam tertio volumine dicere aggrediar: quod dominus donare dignabitur.

¶ Explicit liber secundus.

Sequitur tertius.

S

Omo timens deum voluntatem eius in scripturis sanctis diligēter inquirit. Et ne amet certamina pietate mansuetus premunitus etiā scientiam linguarum: ne in verbis locutionibusq3 ignotis hereat. premunitus etiā cognitiōe q̄rūdam rer necessariarū: ne vi naturā vel earꝝ q̄ ppt̄ similitudinē adhibent̄ ignoret. adiuuante etiam codicū v̄itate quā solers emendationis diligētia pcurauit. veniat ita instructus ad ambigua scripturarū discutiēda atq3 soluēda. Ut autē signis ambiguis nō decipiat̄ q̄tū p nos instrui pōt fieri aūt pōt: vt istas vias q̄s ostēdere volumus tanq̄ pueriles vel magnitudine ingenij vel maioris illuminatiōis claritate derideat. sed tñ vt dicere ceperā q̄tū per nos instrui pōt qui eo loco animi est vt p nos īstrui valeat: sciat ambiguitatē scripture aut ī v̄bis ppriis esse. aut in translatis. q̄ genera in scdo libro demonstrauim⁹. Sed cū verba propria faciunt ambiguā scripturaruz primo puidendum est ne male distinxerimus aut pronuncianerimus. Cum ergo adhibita intentio incertū esse puiderit. quō distinguendū aut quō pnunciandū sit: cōsulat regulā fidei quam de scripturarū planiorib⁹ locis et ecclesie auctoritate pcepit. de qua satis egimus cum de rebus in primo lib. loqueremur. Quod si ambe vel etiā oēs si plures fuerint partes ābiguitatis ꝛ s̄m fidē sonuerint. textus ipse sermonis a precedētib⁹ ꝛ cōsequentibus ptibus q̄ ābiguitatē illaz in medio posuerunt: restat cōsulendus: vt videamus cui nā sentētie de plurib⁹ q̄ se ostendunt ferat suffragiū. eāq3 sibi cōtexi patiatur. Jam nūc exempla cōsidera. Jlla heretica distictio. Jn principio erat verbū: ꝛ verbū erat apud deum. et deus erat. vt ali⁹ sensus sit verbuz hoc erat in principio apud deum. non vult verbū deum confiteri. Sed hoc regula fidei refellēdū est. q̄ nobis de trinitatis equalitate prescribit. vt dicamus. et deus erat v̄bū. deinde subiūgamus. hoc erat in principio apud deum. D

Jlla vero distinctionis āmbiguitas: neutra parte resistit fidei. et ideo textu ipso sermonis diiudicanda est. vbi ait apl's. Et qd eligā ignoro. Compellor autē ex duob⁹ cōcupiscentiā habens dissolui et esse cū xp̄o. multo eñ magis optimum manere in carne necessarium ppt̄ vos. Jncertū eni vtrū ex duobus concupiscē tiam habens: an cōpellor ex duobus vt illud adiungat̄: cōcupiscentiam habens dissolui et esse cum xp̄o. Sed qm̄ ita sequit̄. multo enim magis optimum. apparet eum eius optimi dicere se habere concupiscentiaz: vt cū ex duob⁹ cōpellatur: alterius tñ habeat concupiscentiaz alterius necessitatem. cōcupiscentiā scz esse cū xp̄o. necessitatē manere in carne Que āmbiguitas vno consequenti verbo diiudicatur. quod positū est enim. Quā particulam qui abstulerūt interpretes illa potius sententia ducti sunt vt nō solū cōpelli ex duobus: sed etiam duorum habere concupiscentiā videret̄. Sic ergo distinguendum est. Et quid eligam ignoro. Cōpellor aūt ex duobus. Quā distinctionem sequitur. concupiscentiaz habēs dissolui ꝛ esse cū xp̄o. Et tanq̄ q̄reret̄ quare hui⁹ rei potius habeat concupiscentiam. multo enim magis optimum inquit. Cur ergo ex duobus compellitur. Quia est manendi necessitas. quam ita subiecit. Manere in carne necessariū propt̄ vos. Ubi autem neq3 prescripto fidei. neq3 ipsius sermonis textu āmbiguitas explicari potest. nihil obest s̄m quamlibet earꝝ que ostendunt̄ sentētiam distinguere. veluti est illa ad corinthios. Has ergo promissiones habentes charissimi mundemus nos ab omni coinquinatione carnis ꝛ spūs perficientes sanctificationem in timore dñi capite nos neminem nocuimus. Dubiuz est quippe vtrum mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus scd̄m illā sententiā: vt sit sancta et corpore ꝛ spiritu. an mundemus nos ab omni

coinquinatione carnis: vt alius sit sensus: et spus perficientes sanctificationē in timore domini: capite nos.
V Tales igitur distinctionem ambiguitates in potestate legētis sunt Quecunq autem de ambiguis distinctionibus diximus eadē obseruāda sūt et in ambiguis pronunciationib⁹. Nā ⁊ ipse nisi nimia lectoris vicientur incuria aut regularis fidei corrigūt: aut pcedētis vel cōsequētis contextiōe sermonis aut si neutrum hoꝝ adhibetur ad correctionem nihilomin⁹ dubie remanebunt vt quolibꝫ mō pnunciauerit lector non sit ī culpa. Nisi enim fides reuocet qua credimus deum non accusaturū aduersus electos suos: ⁊ xpm condēnaturum electos suos: potest illud sit pronunciari. Quis accusabit aduers⁹ electos dei? vt hanc interrogationem quasi responsio subsequatur. Deus qui iustificat Et iterum interrogetur. Quis est q condēnet? Et respōdeat. Jesus xps q mortuus est Qd credere qꝫ demētissimū ē ita pnūciabit vt pcedat pcūctatio: sequat interrogatio. Inter percunctionem autem ⁊ interrogationē hoc veteris interesse dixerunt. q ad percunctationē multa rñderi. pōt ad interrogationē vero: aut nō: aut etiā. Pronūciabit ergo ita vt post pcunctationē qua dicim⁹ ī quis accusabit aduers⁹ electos dei: illud qd sequit sono īterrogātis enūcieē: deus q iustificat? vt tacite respōdeat nō Et itē pcūctemur. Quis est q cōdēnet: rursusq interrogem⁹ Jesus christus qui mortuus est? magis autē qui resurrexit: q ē in dextera dei? q ⁊ interpellat p nobis? vt vbiq tacite resondeat non. At vero ī illo loco vbi ait: qd ergo dicem⁹: qꝫ gētes que non sectabant iusticiā: apphēderūt iusticiā: nisi pmo pcunctationē q dicit quid ergo dicem⁹: respōsio subiiciat: qꝫ gentes q nō sectabant iusticiā apprehēderūt iusticiā. text⁹ cōsequēs nō coherebit. Qualibꝫ aūt voce pnunciet illō qd nathenael dixit. a nazareth pōt aliquid boni esse: siue affirmantis vt illud soluꝫ ad īterrogationē ptineat quod ait a nazareth: siue totum cū dubitationē interrogantis: non video quomodo discernatur: vterq autem sensus fidem non impedit. X Est etiam ambiguitas in sono dubio syllabarum: et hec vtiq ad pronunciationem pertinens. Nam quod scriptum est: non est abscōditum os meum a te quod fecisti in abscondito. non elucet legenti vtrum correpta littera os pronūciet an producta. Si enim corripiat ab eo q sunt ossa si autem producat ab eo q sunt ora intelligitur numer⁹ singularis. Sed talia lingue precedentis inspectione dijudicatur. Nam in greco non stoma sed osteon positum est Unde plerūq loquēdi consuetudo vulgaris vtilior est significandis rebus q itegritatis litterata. Mallem quippe cum barbarismo dici: non est absconditum a te ossum meum q vt ideo essꝫ minus apertum: quia magis latinum est. Sed aliquando dubius syllabe sonus etiam vicino verbo ad eādem sententiem pertinente dijudicatur sicut est illud apostoli. Que predico vobis sicut predixi: quoniam qui talia agunt regnum dei non possidebunt. Si tātummodo dixisset que predico vobis nec subiunxisset sicut predixi: mō nisi ad codicem precedētis lingue recurrendū esset: vt cognosceremus vtrum eo q dixit predico: producenda an corripienda esset media syllaba. Nūc autem manifestum est producendam esse. Non enim ait: sicut predicaui: sed sicut predixi. Non solum autem iste: sed etiam ille ambiguitates que non ad distinctionem vel ad pronunciationem pertinent similiter considerande sunt: qualis illa est ad thessalonicenses. Propterea cōsolati sumus fratres in vobis. Dubium est enim vtrum o fratres an hos fratres. Neutrum autem horum est contra fidem: Sed greca lingua hos casus pares non habet. Et ideo illa inspectare nunciatur vocatiu⁹ id est o fres. Qd si voluisset interpres dicere: propterea consolationem habuimus fratres in vobis animus seruitꝫ esset verbis: sed minus de sententia dubitaretur: aut certe si adderet: nři: nemo vere ambigeret vo

castimoniam esse castum cum audiret: propterea consolati sumus fratres nostri ī vobis. Sed etiam hoc periculosius permittitur. Ita factum est in illa ad chorinthios cum ait apostolus. Quotidie morior per vestram gloriā fratres quā habeo ī christo iesu. Ait enim quidam ī terpres quotidie morior ꝑ vrām iuro gloriam quia in greco vox iurantis manifesta est sine ambiguo sono. Rarissime igiẗ ⁊ dificilime īueniri potest ambiguitas ī propriis verbis: q̄tū ad libros diuinarū scripturarū spectat quaꝫ nō aut circūstātia ipsa sermonisqua cognosciẗ scriptoris ītentio: aut interpretū cōstantio: aut p̄cedētis ligue saluat īspectio. V Sed verborum translatorum ambiguitates: de quib⁹ deinceps loquendum est: non mediocrē curā īdustriamq; desiderant. Nā in principio cauendum est ne figuratam locutionē ad litterā accipias. Et ad hoc enī pertinet quod ait apostolus. Littera occidit: spiritus autem viuificat. Cum enī figurata dictum sic accipiẗ tanq̄ ꝓprie dictū sit carnaliter sapiẗ. Neq; vlla mors aīe cōgruentius appellaẗ q̄ cum id etiam qđ in ea bestias antecellit: hoc est ītelligētia carni subijcitur sequendo litteram. Qui enim sequitur litterā trāslata verba sicut propria tenet: neq; illud qđ proprio verbo significaẗ refert ad aliam significationem sed si sabbatum audierit verbi grā: non intelligit nisi vnum dieꝫ de septē q̄ continuo volumine repetunẗ Et cum audierit sacrificium nō excedit cogitatiōe illud qđ fieri de victimis pecorum terrenisq; fructibus solet. Ea demum est miserabilis aīe seruitus signa ꝓ rebus accipere. ⁊ supra creaturā corporeum oculū mētis ad haurīēdū eťnū lumen leuare non posse. Que tamen seruitus in iudeo populo longe a ceterarū gentium more distabat: quandoquideꝫ rebus tēporalibus ita subiugati erant: vt vnus eis ī omnibus cōmendareẗ deus. Et q̄q̄ signa rerū spūaliū ꝓ ipsis rebus obseruarēt nesciētes quo referrenẗ id tn̄ īsitū habebāt q̄ tali seruitute vni omnium quē non videbāt placerēt deo Quam custodiam tanq̄ sub pedagogo paruulorum fuisse scribit apl's. Et ideo qui talib⁹ signis pertinaciter īheserūt contentētem ista dominū cū iam tēpus reuelationis eorum venisset: ferre non potuerūt: ita īde calūnias q̄ sabbato curaret moliti sunt principes eoruꝫ: populusq; signis illis tanq̄ rebus astrictus non credebat deum esse vel a deo venisse: qui ea sicut a iudeis obseruabantur nollet attēdere. Z Sed qui crediderunt ex quibus est facta prima ecclesia hierosolymitana: satis ostēderunt q̄ta vtilitas fuerit eo modo sub pedagogo custodiri: vt signa que tēporaliter īposita erant seruiētibus ad vnius dei cultum: qui fecit celum ⁊ terram opinionē obseruantiū religarent. Nam q; illi quia proximi spiritualib⁹ fuerūt in ipsis enim temporalibus ⁊ carnalib⁹ votis atq; signis q̄uis quō spūaliter essent intelligenda nescirent: quia vnum tamen didicerant venerari eternum deum. tā capaces extiterūt spūsctī vt omnia sua venderent: eorumq; preciū indigentibus distribuendum ante apostolorum pedes ponerent: seq; totos dedicarent deo tāq̄ tēplum nouū. cuius terrene imagini: hoc est templo veteri seruiebant. Non enim hoc vllas ecclesias gētium fecisse scriptum est. quia nō tam ꝓpe inuenti erāt qui simulacra manufacta deos habebant. Et si q̄n aliq̄ eorum illa tāq̄ signa īterpretari conabanẗ: ad creaturam colēdam venerandamq; referebant. A Quid enim mihi ꝓdest simulacrū: verbi grā neptuni: non ipsum habēdo deū: sed eo significari vniuersum mare vel etiam omnes aquas ceteras que fontibus prorunt: sicut a poeta quodaꝫ illorum describitur si bene recolo: ita dicēte. Tu neptne pater cui tempora cana crepanti. Cincta salo resonant: magnus cui perpete mento. Profluit occeanum: ⁊ flumina crinibus errant. Dec siliqua intra dulce dectorum sanantes capillos: nō est hominum sꝫ porcorū cibus. Nouit quid dicā qui euāgelium nouit. Quid ergo mihi prodest q̄ neptuni simulacrum ad illaꝫ

significationez referf: nisi forte vt neutrũ colãt Tam eniz statua quelibet: quam manere vniuersum: nõ est deus. Fateor altius dimersos esse q̃ opera oim deos putant quam q̃ opa dei. Sed nobis vnus diligendus et colẽdus deus precipit q̃ fecit hec oia quorũ illi simulacra venerant. vel tanq̃ deos vel tanq̃ signa et imagines deorũ. Si ergo signũ vtiliter institutũ pro ipsa re sequi cui significãde institutum est carnalis est seruitus. quanto magis inutiliũ rerũ signa instituta p rebus accipe? Que si retuleris ad ea ipsa q̃ his significant. eisq̃ colendis animum obligaueris. nihilominus seruili carnaliq̃ onere atq̃ velamie nõ carebis. Quemobrem christiana libertas eos quos inuenit sub signis vtilib⁹ tanq̃ prope inuentos: interpretatis signis quibus subditi erant eleuatos ad eas res quarũ illa signa sunt liberauit Ex his facte sunt eccl'ie sanctorum israelitarũ. Quos aũt inuenit sub signis inutilib⁹ nõ solũ seruilẽ operationem sub talib⁹ signis: sz etiã ipsa signa frustrauit remouitq̃ omnia. vt a corruptione multitudinis simulatorum deorũ quã sepe ac pprie scriptura fornicationez vocat. ad vni⁹ dei cultũ gentes cõuerterẽtur. nec sub ipsis iam signis vtilibus seruiture: sed exercitature potius aim in eorũ intelligentia spũali. Sub signo eni seruit q̃ operat aut venerat aliquã rem significantẽ nesciens quid significet. Qui vero operatur aut veneratur vtile signũ diuinit⁹ institutũ cuius vim significationemq̃ intelligit: nõ hoc venerat qd videt et transit: sed illud potius quo talia cuncta referenda sunt.

B Talis aũt homo spũalis et liberez etiã tpe seruitutis: quo carnalibus animis nondũ oportet signa illa reuelari. quorũ iugo edomãdi sunt. Tales autẽ spũales erant patriarche et prophete. oẽsq̃ in populo isrl' p quos nobis spiritussanctus ipa scripturarum et auxilia et solatia ministrauit. Hoc vero tpe postea q̃ resurrectione dñi nostri manifestissimum iudiciũ nostre libertatis illuxit: ne eorũ q̃dem signorũz q̃ iam intelligimus operatione graui onerati sumus: sed quedam pauca p multis eademq̃ factu facillima et intellectu augustissima: et obseruatione castissima. ipse dñs et aplica tradidit disciplia: sicuti est baptismi sacramentum: et celebratio corporis et sanguinis dñi. Que vnusquisq̃ cũ pcipit quo referant imbutus agnoscit: vt ea nõ carnali seruitute sed spirituali potius libertate venerer. Ut aũt litterã sequi et signa pro rebus que his significant accipere seruilis infirmitatis est. ita inutiliter signa interpretari male vagãtis erroris est. Qui autẽ nõ intelligit qd significet signum: et tñ esse signum intelligit. nec ipse premit seruitute. Melius est aũt vel pmi incognitis vtilibus signis q̃ inutiliter ea interpretando a iugo seruitutis seductam ceruicẽ laqueis erroris inserere. Huic aũt obseruationi qua cauem⁹ figuratam lectionẽ. i. trãslataz quasi ppriam sequi: adiungẽda est etiã illa ne pprĩã quasi figuratã velim⁹ accipere. Demõstrandus est igit pmus modus inueniende locutionis propriane an figurata sit. Et iste pmo modus est vt quicquid in sermonẽ diuino :neq̃ ad morum honestatez: neq̃ ad fidei ṽitatẽ pprie referri põt figuratũ esse cognoscas. Morũ honestas ad diligendũ deum et proximum. fidei veritas ad cognoscendum deũ et pximum pertinet. Spes autem sua cuiq̃ est in conscientia ppria: quẽadmoduz se sentit in dilectionẽ dei et pximi cognitionemq̃ proficere. De quibus omnibus primo libro dictũ est. C Sed qm̃ pcliuũ est humanũ gen⁹ nõ ex momentis ipsius libidinis: sed potius sue consuetudinis estimare pctã. fit plerunq̃ vt quisq̃ hoim ea tm̃ culpanda arbitretur q̃ sue regionis et tpis hoies vituperare atq̃ dãnare cõsueuerũt. et ea tãtũ probanda atq̃ lauãda q̃ cõsuetudo eorum cũ quibus viuit admittit. eoq̃ contingit vt si quid scriptura vel preceperit quod abhorret a consuetudine audientiuz. vel quod nõ abhorret culpauerit. si animuz eorum iam verbi vinxit auctoritas figuratam locutio-

nem putent. Non aūt precipit scriptu-
ra nisi charitatē. nec culpat nisi cupidi
tatem: et eo modo informat mores ho-
minum. Item si animuʒ preoccupauit
alicuius erroris opinio: quicquid aliter
asseruerit scriptura figuratū homines
arbitrant. Nō autem asserit nisi catho
licam fidem rebus preteritis ⁊ futuris
⁊ presentibus preteritoꝝ narratio fu-
turorū pnunciatio: ⁊ presentiū demon
stratio. Sed hec oīa ad eandē charita-
tē nutriendā atqꝫ roborandam ⁊ cupi/
ditatē vincendam atqꝫ extinguendam
valēt. Charitatē voco motum animi ad
fruendū deo ꝓpter ipm: ⁊ se atqꝫ proxi
mo ppt deū. Cupiditatē aūt motum a/
nimi ad fruendū se ⁊ proximo et quoli/
bet corpore nō ꝓpter deū. Quod autē
agit indomita cupiditas ad corrum-
pendum animū ⁊ corpus suū flagitiuʒ
vocat. Quod autem agit vt alteri no-
ceat facinus dicitur. Et hec sunt duo
genera omnium peccatorum: sed flagi/
tia priora sunt. Que cum exinaniuerit
animum. et ad quandam egestatem p-
duxerit in facinora prosilitur: quibus
remoueant impedimenta flagitiorum
aut adiumēta querant. Iteʒ quod agit
charitas quo sibi possit vtilitas vocat.
Quod aūt agit vt prosit ꝓximo bñficē
tia nominatur. Et hic precedit vtilitas
quia nemo potest ex eo quod non ha-
bet ꝓdesse alteri. Quanto aūt magis
regnū cupiditatis destruit: tanto chari
tatis augetur. D Quicqd
ergo asperū ⁊ quasi seuū factu dictuqꝫ
ī sctīs scripturis legit ex psona dei vel
sctōrum eius. ad cupiditatis regnum
destruendū valet. Et si perspicue so-
nat. nō ad aliud referendū quasi figu-
rate dictum sit: sicut est illud apostoli.
Thesaurisas tibi irā in die ire et reue/
lationis iusti iudicii dei. qui reddet vni
cuiqꝫ scdm opa sua. his qdē q scdʒ pati
entiā boni opis gl'iam ⁊ honorem et
incorruptionē querentib⁹ vitaʒ eternaʒ
his aūt q ex cōtentione sunt ⁊ diffidūt
veritati: credūt aūt iniquitati: ira ⁊ in
dignatio et tribulatio et angustia in o
mnem animā hominis operantis ma-
lum iudei primū ⁊ greci. Sed hoc ad
eos cū quibus euertit ipsa cupiditas:
qui eam vincere noluerunt. Cum autē
in homine cui dn̄abantur regna cupidi
tatis subuertuntur illa est aperta locu
tio. Qui aūt iesu christi sunt: carnē suā
crucifixerunt cum viciis et concupiscē
tiis. Nisi quia et hic quedaʒ verba trā
lata tractantur sicuti est ira dei ⁊ cru-
cifixerunt. Sed non tam multa sunt vł
ita posita vt obtegant sensum et allego
riam vel enigma faciant: quaʒ proprie
figurataʒ locutionem voco. Quod aūt
Hieremie dicitur. Ecce constitui te ho
die supra gentes et regna: et euellas ⁊
destruas ⁊ disperdas ⁊ dissipes: nō du/
bium quin figurata locutio tota sit ad
eum finem referenda quam diximus.
Que aūt quasi flagitiosa imperitis vi
dētur. siue tm̄ dicta siue etiā facta sunt
vel ex dei persona: vel ex hoim quorum
sctitas nobis commēdat tota figurata
sunt: quorū ad charitatis pastum enu-
cleanda secreta sunt. Quisqs autē re
bus pretereūtib⁹ restrictius vtit q̄ se
habēt mores eoꝝ cū qb⁹ viuit aut intē-
perans aut superstitiosus est. Quisqs
vero eis sic vtitur vt metas consuetudi
nis bonorum inter quos versatur exce
dat. aut aliqd significat: aut flagitios⁹
est. In hominibus enim talibus nō vs⁹
rerum sed libido vtentis in culpa est.
Neqꝫ vllo modo quisqꝫ sobrius credi-
derit dn̄i pedes ita vnguento precioso
a muliere perfusos. vt luxuriosorum et
neqꝫ hoim solent quorum talia conui-
uia detestamur. E Odor est
bonus fama bona est: Quā qsqs bone
vite operibus habuerit dum vestigia
xp̄i sequit: quasi pedes eius preciosissi
mo odore pfundit. Ita q in aliis perso
nis plerūqꝫ flagitiū est: in diuina vel p
phetica persona magne cuiusdam rei
signum est. Alia quippe est in perditis
moribus: alia in osee prophete vaticina
tione cōiunctio meretricis. Nec si fla-
gitiose in conuiuiis temulētoꝝ ⁊ lasci
uorum nudantur corpora: propterea
in balneis nudum esse flagitium est.
Quid igitur locis temporibus et pso-

nis conueniat diligenter attendendum est: ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim potest ut sine aliquo vitio cupiditatis vel voracitatis preciosissimo cibo sapiens vtatur. insipiens autem fedissima gulle flamma in vilissimum ardescat. et sanius quisque maluerit more domini pisce vesci. quam lenticula more Esau nepotis Abraham aut ordeo more iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt plereque bestie: quia vilioribus alunt escis. Nam in omnibus huiuscemodi rebus non ex earum rerum natura quibus vtimur: sed ex causa vtendi et modo appetendi: vel probandum est vel improbandum quod facimus.

Regno terreno veteres iusti celeste regnum imaginabantur et prenunciabant. Sufficiende prolis causa erat vxorum plurimum simul vni viro habendarum inculpabilis consuetudo. et ideo vnam feminam maritos habere plurimos honestum non erat. Non enim eo mulier est fecundior: sed meretricia potius turpitudo est vel questum vel liberos vulgo querere. In huiusmodi moribus quicquid illorum temporum sancti non libidinose faciebant: quamuis ea facerent que hoc tempore nisi per libidinem fieri non possunt: non culpat scriptura. Et quicquid ibi tale narratur. non solum historice ac proprie sed etiam figurate ac prophetice acceptum interpretandum est: vsque in finem illum charitatis: siue dei: siue proximi: siue vtriusque. ¶ Sicut enim talares ac manicatas tunicas habere apud romanos veteres flagitium erat. nunc autem honesto loco natis cum tunicati sunt non eas habere flagitium est. sic animaduertendum est in certo quoque vsu rerum abesse oportere libidinem. que non solum ipsa eorum inter quos viuit consuetudine nequiter abutitur. sed etiam sepe fines eius egressa: feditatem suam que inter claustra morum solennium latitabat flagitiosissima eruptione manifestat: quicquid autem congruit consuetudini eorum cum quibus vita ista degenda vel necessitate imponitur: vel officio suscipitur a bonis et magnis hominibus ad vtilitatem et beneficentiam referendum est. vel proprie sicut et nos debemus. vel etiam figurate sicut prophetis licet. In que legenda cum incurrunt indocti alterius consuetudinis: nisi auctoritate reprimantur flagitia putant. nec possunt animaduertere: totam conuersationem suam. vel in coniugiis: vel in conuiuiis: vel in vestitu: ceteroque humano victu atque cultu aliis gentibus et aliis temporibus flagitiosum videri. Qua varietate innumerabilium consuetudinum commoti: quidam dormitantes vt ita dicam: qui neque alto somno stulticie sopiebantur. nec in sapientie lucem poterant euigilare: putauerunt nullam esse iusticiam per seipsam. sed vnicuique genti consuetudinem suam iustam videri. que cum sit diuersa omnibus gentibus: debeat autem incommutabilis manere iusticia: fieri manifestum nullam vsque esse iusticiam: non intellexerunt ne multa commemorem. quod tibi fieri non vis: alii ne feceris. nullo modo posse vlla eorum gentili diuersitate variari. ¶ Que sententia cum refertur ad dilectionem dei: omnia flagitia moriuntur: cum ad proximi omnia facinora. Nemo enim vult corrumpi habitaculum suum. non ergo debet corrumpi habitaculum dei. seipsum scilicet. Et nemo vult sibi ab quoquam noceri. nec ipse igitur cuiquam nocuerit. Sic euersa tirannide cupiditatis: charitas regnat iustissimis legibus dilectionis dei propter deum sui et proximi propter deum. Seruabitur ergo in locutionibus figuratis regula huiusmodi. vt tam diu versetur diligenti consideratione quod legitur: donec ad regnum charitatis interpretando perducatur. Si autem hoc iam proprie sonat: nulla putetur figurata locutio. Si preceptiua locutio: est aut flagitium: aut facinus vetans: aut vtilitatem aut beneficentiam iubens: non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur iubere. aut vtilitatem aut beneficentiam vetare figurata

est. Nisi mãducaueritis inquit carnez filii hominis ꝛ sanguinem biberitis nõ habebitis vitam in vobis: facinus vel flagitiuz videtur iubere. Figura est ergo: precipiẽs passioni dominice esse cõmunicanduz: ꝛ suauiter atq; vtiliter recondendum in memoria qd̃ pro nobis caro eius crucifixa ꝛ vulnerata sit. Ait scriptura. Si esurierit inimicus tu⁹ ciba illum. Si sitit potũ da illi. Hic nullo dubitante beneficentiam precipit. Sed quod sequit. hoc eniz faciens carbones ignis congeres sup caput eius maliuolentie facin⁹ putas iuberi. Ne igitur dubitaueris figurare dictum: et cum possit dupliciter interpretari. vno modo ad nocendum. altero ad prestandũ. ad beneficẽtiam te potius charitas reuocet vt intelligas carbones ignis esse vrentes penitentie gemitus: quib⁹ supbia sanaẽ eius. qui dolet se inimicum fuisse hominis a quo eius miserie subuenit. ¶ Item cum ait dñs. qui amat animã suã perdet eam. nõ vtilitatem vetare putandus est. q̃ debet q̃sq; conseruare animã suã. sed figurate dictum. perdat animam. id est pimat atq; amittat vsum eius quẽ nũc habet puersum scz atq; prepostez quo inclinatur tpalibus vt eterna non q̃rat. Scriptum est. da misericordiam: ꝛ ne suscipias peccatorem. Posterior pars sentẽtie huius videtur vetare beneficentiã. Ait enim ne suscipias pctõrem. Intelligas enim figurate positũ pro peccato peccatorem: vt pctm̃ eius nõ suscipias. Sepe autem accidit vt quisq; i inferiori gradu spũalis vite vel est vel esse se putat figurate dicta esse arbitretur q̃ inferioribus gradibus pcipiunẽ. Ut pbi gratia. Si celibẽ amplexus est vitã ꝛ se castrauit propter regnum celoruz: quicq̃d de vxore diligenda ꝛ regenda sancti libri pcipiũt: nõ pprie sz translate accipi oportere cõtendat. Et quisq; statuit seruare innuptã virginez suam nanq; figuratã locutionẽ conet interptari qua dictũ est. Trade filiã ꝛ grãde opus perfeceris. Erit igit etiã hoc in obseruationibus intelligendaruz scripturarũ. vt sciamus alia omnibus communiter precepi. alia singulis quibusq; generibus psonaz: vt nõ solũ ad vniuersum statũ valitudinis: sz etiã ad suam cuiusq; mẽbri ppriam infirmitatez medicina ptineat. In suo quippe genere curandũ est: qd̃ ad melius genus nõ potest erigi. Itẽ cauenduz est ne forte qd̃ in scripturis veteribus p illoz tẽporũ cõditione etiã si nõ figurate sz pprie intelligat. non est flagitium neq; facinus ad ista etiã tẽpora q̃s putet in vsum vite posse transferri: nisi dominante cupiditate ꝛ ipsarum quoq; scripturarũ quibus euertẽda est satellitiũ querente nõ faciet. nec intelliget miser ad hanc vtilitatẽ illa sic esse posita vt spei bone hoies salubriter videant. et cõsuetudinem quã aspernanẽ posse habere vsum bonũ ꝛ eam quã amplexanẽ esse posse damnabilem: si ꝛ ibi charitas vtentiũ: ꝛ hic cupiditas attẽdat. Nam si multis vxoribus caste vti quisq; pro tempore potuit: põt ali⁹ vna libidinose ¶ Magis eniz probo multarũ fecunditate vtentẽ propter aliud: q̃ vni⁹ carne fruẽte proter ipsam. Ibi enim querit̃ vtilitas temporũ opportunitatib⁹ cõgrua hic satiatur cupiditas tẽporalibus voluptatibus implicata. Inferiorisq; gradus ad deũ sunt q̃bus scd̃m veniã cõcedit apl̃s carnalẽ cũ singulẽ cõiugibus cõsuetudinem pter intemperantiam eorum: q̃ illi q̃ plures singulẽ cũ haberent. Sicut sapiẽs in cibo ꝛ potu nõ nisi salutem corporis sic in cõcubitu nõ nisi pcreationẽ filioz intuebãtur. Itaq; si eos in hac vita inuenisset dñi aduentus cũ iã non immitandi sed colligendi lapides esset tp̃s: statim seipsos castrarent pter regnum celorum. Nõ enim est in carendo difficultas: nisi cum est in habendo cupiditas. Nouerãt quippe illi hoies etiã in ipsis cõiugibus luxuriã esse abutendi itemperantiam quod hodie testatur oratio tobie quando est copulatus vxori. Ait enim. Benedictus es dñe deus patrũ nostrorum. ꝛ benedictum nomen tuum in omnia secula seculorum. Benedicant te

celi et ois creatura tua. Tu fecisti adam et dedisti illi adiutoriū. Euā. Et nunc dñe tu scis qm̄ nō luxurie causa accipio sororē meā. sed ipsa veritate vt misererearis nostri dñe. Sed qui effrenata libidine: vel per multa stupra diffluentes euagantur: vel vt in ipsa vna cōiuge non solū excedunt ad liberorum procreationē pertinētē modū: sed etiam in humaniores intēperātie sordes inuerecunda omnino licentia seruilis cuiusdā libertatis accumulant: nō credūt fieri potuisse: vt tēperanter multis feminis antiqui vterētur viri. nihil seruantes in vsu illo nisi congruū tempori propagande prolis officium. et qd ipsi laqueis libidinis obstricti vel in vna non faciunt nullo modo in multis fieri posse arbitrātur. N Sed isti possunt dicere ne honorari qdem atq; laudari oportere viros bonos et sctōs: quia ipsi cū honorantur atq; laudantur itumescūt superbia: tāto auidiores inanissime glorie: quanto eos frequentius atq; latius lingua blādior ventilauerit. qua ita leues fiunt: vt eos rumoris aura: siue q̄ ꝓspera: siue aduersa existimatur in quas libet iuehat voragines flagitiorum: aut in facinorum etiam saxa collidat. Videāt ergo q̄ sibi arduū sit atq; difficile: nec laudis esca illici: nec cōtumeliarū aculeis penetrari et nou ex se alios mentiantur. Credant potius aplos nostros: nec cum susciperent ab hoibus inflatos fuisse: nec cū despicerētur elisos. Neutra quippe tentatio defuit illis viris. Nam et credentium celebrabant preconio: et ꝑsequentiū maledictis infamabant. Sicut ergo isti pro tpe vtebant his oibus et nō corrumpebant: sic veteres illi vsum feminarum ad sui tp̄is cōuenientiā referentes nō patiebāt eā dominationē libidinis cui seruiunt qui ista non credunt. Et isti sese nullomodo cohiberent ab inexpiabili filiorum odio a quibus vel vxores vel concubinas suas attaminatas aut attractatas esse cognoscerent si eis forte tale aliquid accidisset. Rex autem Dauid cum hoc ab impio atq; inmani filio passus esset: non solum ferocientē tolerauit sed etiam planxit extinctum. Non enim carnali zelo irretitus tenebatur: quem nullomodo iniurie sue: sed peccata filii commouebant. Nam ideo si vinceretur eum occidi prohibuerat: vt edomito seruaretur penitendi locus. Et quia non potuit non orbitatem doluit in eius interitu: sed quia nouerat in quas penas tam impii adultera et parricidalis anima raperetur. Namq; alio prius filio qui innocens erat pro quo egrotante affligebatur mortēte letatus est. L Ex hoc maxime apparet qua moderatione ac temperātia illi viri feminis vtebantur: q cum ī vnam illicite irruisset rex idem estu quodam etatis et temporalium rerum prosperitatibus arreptus. cuius etiam maritum occidendum preceperat: accusatus est per prophetam. Qui cum ad eum venisset conuincēdum de peccato proposuit ei similitudinem de paupere qui habebat ouem vnam. cuius vicinꝰ cum haberet multas ad aduentum hospitis sui vnicam potius vicini pauperis ouiculam exhibuit epulandam. In quem commotus Dauid eum occidi iussit: et quadruplicari ouem pauperi: vt se nesciēs condemnaret qui peccauerat sciens. Quod cum ei manifestum esset: et diuinitus denunciata vindicta diluit penitendo peccatum. Sed tamen in hac similitudine stuprum tantummodo designatum est de oue vicini pauperis. De marito autem mulieris interempto hoc est de ipso paupere qui vnā ouem habebat occiso: non est per similitudinem interrogatus Dauid: vt in solo adulterio disceret sententiam damnationis sue. Ex quo intelligitur quāta temperantia multas mulieres habuerit: quādo de vna in qua excessit modum a seipso puniri coactus est. Sed in isto viro immoderate huius libidinis non permansio sed transitus fuit. Propterea ergo ab arguente etiā propheta ille illicitus appetitus hospes vocatus est. Non enim dixit eum regi suo: sed hospiti suo: vicini pauperis

ouẽ ad epulandũ exhibuisse. Et vero in ei⁹ filiũ Salomonẽ nõ quasi hospes transitũ habuit: sȝ regnũ ista libido possedit. De quo scriptura non tacuit culpans eum fuisse amatorem mulierum. Cuius tñ initia desiderio sapientie flagrauerãt. Quã cũ amore spũali adept⁹ esset amore carnali amisit. M

Ergo quãq̃ oĩa vel pene omnia que i veteris testamẽti libris gesta cõtinẽtur nõ solũ proprie sed etiam figurate accipienda sint: tñ etiã illa que proprie lector acceperit: si laudati sunt illi qui ea fecerunt. sȝ tamẽ ea abhorrent a consuetudine bonorum q̃ post aduentũ dñi diuina precepta custodiũt: figurã ad intelligẽtiã referat. factũ ũo ipm ad mores nõ trãsferat. Multa eĩ sunt q̃ illo tẽpore officiose fctã sũt q̃ mõ nisi libidiose fieri nõ pñt. Si qua ũo pctã magnorũ virorũ legerit: tãetsi aliquã i eis figurã rerũ futurarũ aĩaduertere atq̃ idagare potuerit: rei tñ geste proprietatẽ ad hunc vsũ assumat vt se nequaq̃ recte suis factis iactare audeat: ⁊ pre sua iustitia ceteros tanq̃ pctõres cõtẽnat cũ videat tõrũ virorũ et cauendas tempestates ⁊ flenda naufragia. Ad hoc enim etiam pctã hominum scripta sunt: vt apostolica illa sñia vbiq̃ temperanda sit qua ait. Quapropter qui videt̃ stare videat ne cadat. Nulla enim vere pagina est sctõrum librorum in qua non sonet q̃ de⁹ supbis resistit: humilibus autem dat grãȝ. Maxime itaqȝ iuestigãdũ est vtrum propria sit an figurata locutio quam intelligere conamur. Nam comperto q̃ figurata sit adhibitis regulis rerũ quas in pmo libro digessimus: facile est eam ũsare oĩbus modis: donec perueniam⁹ ad sñiam veritatis presertim cum vsus accesserit pietatis exercitatione roboratus. Inuenimus autem vtrũ propria sit an figurata locutio illa intuentes q̃ supra dicta sunt. Quod cum apparuerit verba quibus cõtinet̃ aut a similib⁹ rebus ducta inuenient̃: aut ab aliqua vicinitate attingentibus. N

Sed quoniã multis modis res similes rebus apparent: non putemus esse prescriptum: vt quod i aliquo loco res aliqua per similitudinem significauerit: hoc eaȝ semper significare credamus. Nam ⁊ in vituperatiõe fermẽtũ posuit dñs cũ diceret cauete a fermento phariseorum: ⁊ in laude cum diceret. Simile est regnũ celorum mulieri q̃ abscondit fermentum in tribus mensuris farine donec fermentaret̃ totum. Hui⁹ igit̃ varietatis obseruatio duas habet formas. Sicut enim aliud atq̃ aliud res queq̃ significant: vt aut contraria aut tñmodo diuersa significẽt. Cõtraria scȝ cũ alias in bonos alias in malo res eadẽ p similitudines ponitur. sicut hoc est qd de fermento supra diximus. Tale est etiã q̃ leo significat xpm vbi dicit̃. Uicit leo de tribu iuda. Significat ⁊ dyabolum vbi scriptũ est. Aduersarius vester dyabolus tanq̃ leo rugiens circuit querens queȝ deuoret. Ita serpens in bono est. astuti vt serpentes In malo aũt serpẽs. Euã seduxit astutia sua. In bono panis. Ego suȝ panis viuus qui de celo descendi. In malo panis. Panes occultos libenter edite. Sic ⁊ alia plurima. Et hec quidẽ que cõmemoraui minime dubiam significationẽ gerũt. qȝ exempli gratia cõmemorari nõ nisi manifestissima debuerunt. Sũt aũt q̃ incertum sit i quã partẽ accipi debeant. sicut calix in manu dñi vini meri plenus mixto. Incertuȝ est enĩ vtrũ irã dei significet nõ vsq̃ ad nouissimã penã .i. vsq̃ ad fecẽ: an potius scripturarũ grãm a iudeis ad gentes trãseuntẽ qȝ iclinauit ex hoc in hoc remanentibus apud iudeos obseruationib⁹ quas carnaliter sapiunt. quia fex eius nõ est exinanita. Cum vero res eadem nõ in cõtraria. sȝ tñ in diuersa significatione ponit̃ illud est in exemplo q̃ aqua ⁊ populum significat. sicut in apocalipsi legimus ⁊ spiritũ sãctũ: sicut ⁊ illud flumina aque viue fluent de vẽtre eius. ⁊ si quid aliud atq̃ pro locis in q̃bus ponitur aqua significare intelligitur. O. Sic et alie res non singule: sed vnaqueq̃ earum non solum duo aliqua diuersa: sed etiaȝ nõnunq̃ mul-

ta significat pro loco suie sicut posita repitr. Ubi aūt aptius ponunt: ibi discēdum est quo in locis intelligantur obscuris. Neq3 enim melius pōt intelligi qd deo dictū ē. apphēde arma et scutū & exurge in adiutoriū mihi. q̄ ex illo loco vbi legit. Dñe vt scuto bone volūtatis tue coronasti nos. Nec tamen ita vt iam vbicūq3 scutū pro aliquo munimēto legerimus positū nō accipiamus nisi bonā volūtatē dei. Dictū est eni. Et scutū fidei i quo possitis inquit oēs sagittas maligni ignitās extinguere. Necrursum iō debem9 i armis hmōi spūalibus scuto tantūmodo fidē tribuere cū alio loco etiā lorica dicta sit fidei. Induti inquit loricā fidei & charitatis. Cū autē ex eisdē scripture verbis non vnum aliqd s3 duo vel plura sentiūt etiā si latet qd senserit ille q scripserit nihil periculi ē si quodlibet eoꝝ cōgruere veritati. ex aliis locis sanctaꝝ scripturarū doceri pōt. id tn̄ ex eo conātē q diuina scrutat eloq̄a: vt ad volūtatē pueniatur autoris p quā scripturā illā sctūs operat9 ē spūs: siue hoc assequatur: siue aliā sentētiā de illis v̄bis q̄ fidei recte nō refragat exculpat testimoniū habēs a q̄cūq3 alio loco diuinorū eloquiorū. Ille quippe auctor in eisdē v̄bis q̄ intelligere volumus & ipsam sniam forsitā vidit & certe dei spūs q̄ p cū hec opatus est etiā ipsam occursuram lectori vel auditori sine dubitatione preuidit immo vt occurreret: quia et ipsa est veritate subnixa puidit. Nam quid in diuinis eloquiis largius et vberius potuit diuinitus prouideri q̄ vt eadem verba pluribus intelligātur modis. quos alia non minus diuina cōstantia faciant approbari. ¶ Ubi aūt talis sens9 eruitur cuius incertum certis scrāū scripturaꝝ testimoniis non possit aperiri restat vt reddita ratione manifestus appareat. etiā si ille cuius verba intelligere querimus eum forte non sensit S3 hec consuetudo periculosa est. Per scripturas eni diuinas multo tutius ambulatur. quas verbis translatis occupatas cum scrutari volumus: vt aut hoc inde exeat quod non habeat controuersiam: aut si habet ex eadē scriptura vbicūq3 inuentis atq3 adhibitis eius testibus terminetur. Sciant autē literati modis oībus locutionis quos grammatici greco nomine tropos vocant: autores nostros vsus fuisse. & multiplicatius atq3 copiosius q̄ possunt existimare vel credere q nesciunt eos & in aliis ista didicerunt. ¶ Quos tamen tropos q nouerunt agnoscūt in litteris sanctis: eorumq3 scientia ad eas intelligendas aliquātum adiuuātur. S3 hic eos ignaris tradere non decet. ne artē grammaticā docere videamur. Extra sane vt discantur admoneo: q̄uis superius id iam admonuerim. i. in secundo libro. vbi de linguarū necessaria cognitione disserui. Nam lr̄e a quibus ipsa grammatica nomen accepit. grammata eni greci lr̄as vocant: signa vtiq3 sonorum sunt ad articulatā vocem qua loquimur pertinentiū. Istorum autem troporum nō solum exempla sicut omnium sed quorūdam etiā nomina in diuinis libris leguntur: sicut allegoria enigma parabola. ¶ Quamuis hi tropi omnes qui liberali dicuntur arte cognosci etiam in eorum reperiantur loquelis qui nullos grammaticos audierunt: et eo quo vtitur vulgus sermone contenti sunt. ¶ Quis enim non dicit: sic floreas? Qui tropus metathora vocatur. ¶ Quis non dicit piscinam etia3 que non habet pisces: et tamen a piscib9 nomen accepit? qui tropus catacresis dicitur. ¶ Longum est isto modo ceteros persequi. Nam vsq3 ad illos peruenit vulgi locutio. ¶ Qui propterea mirabiliores sunt: quia contra quam dicitur significant: sicuti est que appellatur ironia vel antifrasis ¶ Sed ironia pronunciatione indicat quid velit intelligi. vt cum dicimus homini mala facienti: res bonas facis. Antifrasis vero vt contraria significet non voce pronunciantis efficitur: sed aut verba habet sua quorum origo contraria est: sicut appellatur luc9 q minime luceat aut consueuit aliquid dici ita q̄

uis dicat etiã nõ ecõtrario. veluti cum querimus accipere qđ ibi non est: ꝛ respondetur nobis abũdat. aut adiũctis verbis facimus vt ecõtrario intelligat quid loquimur. veluti si dicamus caue illũ qꝛ bonus hõ est. Et qs talia non dicit indoctus: nec oĩno sciẽs q̃ sint vel qđ vocent hitropi; Quorum cognitio propterea scripturarũ ambiguitatibus dissoluendis est necessaria quia cuꝫ sẽsus ad proprietatẽ verboꝝ si accipiat absurdus est. querendum est vtiqꝫ ne forte illo vel illo tropo dictũ sit: qđ non intelligimus. ꝛ sic pleraqꝫ inuenta sunt que latebant. Thiconius quidã qui cõtra donatistas inuectissime scripsit cuꝫ fuerit donatista. ꝛ illic fuerit absurdissimi cordis: vbi eos non omni ex parte relinq̃re voluit: fecit librum quem reg aruꝫ vocauit: qꝛ in eo quasd m septem regulas executus est: q̃bus q̃si clauibus diuinarũ scripturaruꝫ aperirent occulta Quarũ primã ponit de dño ꝛ de eius corpore. Scđam de dñi corpore bipartito. Tertiã de promissis ꝛ lege. Quartã de specie ꝛ genere. Quintaꝫ de temporibus. Sextã de recapitulatiõe. Septimã de dyabolo ꝛ eius corpe. Que quidẽ cõsiderata sicut ab illo aperiunt nõ parũ adiuuant ad penetrãda q̃ tecta sunt diuinoruꝫ eloquiorum. Nec tñ oĩa q̃ ita scripta sunt vt non facile intelligantur: possũt his regulis inueniri. R Sꝫ aliis modis plurimis quos hoc numero septenario vsqꝫ adeo non est iste complexus: vt idẽ ipse multa exponat obscura: in q̃bus harum regularum adhibet nullam: qm̃ nec opus est. Neqꝫ eniꝫ aliqđ illic talle q̃rit aut q̃rit sicut in Apocalipsi Johannis querit quemadmoduꝫ itelligendi sunt angeli ecclesiarũ septẽ quibus scribere iubet ꝛ ratiocinatur multipliciter. ꝛ ad hoc puenit vt ipsos angelos intelligamus ecclesias. In qua copiosissima disputatione nihil istarũ est regularũ. ꝛ vtiqꝫ res illic obscurissima q̃rit: qđ exempli grã satis dictũ sit. Naꝫ colligere oĩa nimis longũ ꝛ nimis operosum est q̃ ita obscura sunt in scripturis canonicis: vt nihil istarũ septẽ ibi requirendũ sit. Iste autem cũ has velut regulas cõmẽdaret: tñ eis tribuit quasi oĩa q̃ in lege. i. in diuinis libris obscure posita inuenirem⁹ his bene cognitis atqꝫ adhibitis intelligere valeamus. Ita quippe exorsus est eundem librũ cum diceret. Necessarium duxi ante oĩa q̃ cũ mihi videnť libellũ regularũ scribere. et secretorũ legis veluti claues et luminaria fabricare. Sunt ei quedã regule mystice q̃ vniuerse legis recessus obtinẽt: et veritatꝭ thesauros aliquibus inuisibiles faciũt Quarum si ratio regularum sine inuidia vt communicamus accepta fuerit clausa q̃qꝫ patefiẽt. ꝛ obscura dilucidabuntur: vt quisqꝫ prophetie imẽsaꝫ siluã pambulãs his regulis quodãmodo quasi lucis tramitibus deduct⁹ ab errore defendatur. Hic si dixisset. Sũt ei quedã regule mystice que nõnullos legis recessus obtinent: aut certe que legis magnos recessus obtinent: non autem q̃ ait vniuerse legis recessus: neqꝫ dixisset. clausa queqꝫ patefiẽt: sed clausa multa patefient: verum dixisset. nec tã elaborato atqꝫ vtili opi suo plusq̃ res ipsa postulat dando in spem falsam lectorem eius cognitoremqꝫ misisset. Quod ideo dicendum putaui: vt liber ipse et legatur a studiosis. quia plurimum adiuuat ad scripturas intelligendas ꝛ non de illo speretur tantum q̃tũ non habet. Caute sane legẽdus est non solum propter quedam in quibus vt homo errauit: sed maxime propter illa que sicut donatista hereticus loquitur Quid aũt doceant vel admoneant iste septem regule breuiter ostendam.

S Prima de dño ꝛ eius corpe est in qua sciẽtes aliq̃n capitis ꝛ corporis id est christi et ecclesie vnam personam nobis intimari: neqꝫ enim frustra dictũ est fidelibus: ergo Abrahe semen estis: cum sit semen vnum Abrahe quod est christus. nõ hesitemus q̃n a capite ad corpus: vel a corpore transit ad caput. ꝛ tñ nõ recedit ab vna eadẽqꝫ persona Una enim persona loquit dicens. Sicut spõso imposuit mihi mitrã: ꝛ sicut

sponsa z ornauit me ornamento. z tamē quid hoz duoz capiti: quid corpori. i. quid christo: qd ecclesie cōueniat: vtiqꝫ intelligendū est. ¶ Secūda ꝑ de dñi corpore biptito: qd qdem nō ita debuit appellare. Nō enim reuera corpus dñi est qd cū illo nō erit ineternum. Sed dicēdū fuit de dñi corpore vero atqꝫ permixto. aut vero atqꝫ simulato: vel quid aliud. qr nō solum ineternum: verū etiam r sic hipocrite non cum illo esse dicendi sūt: qꝫuis in eius esse videātur ecclesia. Vñ poterat regula ista sic appellari: vt diceretur de pmixta ecclesia. Que regula lectorē vigilātē reqrit: qñ scriptura cū ad alios iā loquaꝰ: tanqꝫ ad eos ipsos adquos loqbaꝰ videꝰ loq. vl' de ipsis cū de aliis iam loquatur tanqꝫ vnū sit vtrūqꝫ corpus ꝓpꝰ temporalem cōmixtionem z cōmunionē sacramētoꝝ. Ad hoc ptinet in cantico canticorum Fusca sum z speciosa vt tabernacula cedar: vt pelles salomonis. Nō eniz ait fusca fui vt tabernacula cedar: et speciosa suz vt pelles salomonis: sed vtrūqꝫ se esse dixit ꝓpꝰ temporalē vnitatē intra vna retis pisciū bonoꝝ z malorum Tabernacula eniz cedar ad ismaelē ptinēt: q non erat heres cum filio libere Itaqꝫ cū de bona parte dicat deus. ducam cecos in viā quaz nō nouerūt z semitas qꝫ nō nouerūt calcabūt z faciā illis tenebras in lucem: z praua in directū. hec ṽba faciā z nō derelinquā eos mox de alia parte q male pmixta est dicit. conuersi sunt retrorsuz: qꝫuis alii significentur his ṽbis. Sed qm nunc in vno sunt tanqꝫ de ipsis loquiꝰ de qbus loqbaꝰ nō tñ sp in vno erūt. Ipse est qppe ille seruus commemoratus i euāgelio: cuius dñs cū venerit diuidet euz: et partē eius cū hypocritis ponet. ¶ Tertia regula est de promissis et lege. que alio mō dici pōt de spiritu z lrā. sicut nos eā appellauimus cū de hac re librū scriberemꝰ. Pōt etiam sic dici de gr̃a z mandato. Hec autē mihi magis videtur magna q̃stio qꝫ regula que soluendis questionibus adhibenda est. Hec aūt est quaz non intelligentes pelagiani vel condiderunt suam heresim vel auxerūt. Laborauit in ea tichoniꝰ disserendo bene: sed non plene. Disputans enim de fide z opibꝰ opa nobis dixit dari a deomerito fidei: ipsam vero fidem sic esse a nobis vt nobis non sit a deo. Nec attendit aplm dicētem. Pax fratribus z charitas cū fide a deo patre z dño nostro Jesu xpo. Sz non erat expertus hanc heresim. que nostro tempore exorta multū nos vt gratiaz dei q̃ p dñm nostrū Jesuz xpm est aduersus eam defenderemus exercuit. z scdm id quod ait apl's oportz hereses esse vt pbati manifesti fiant in nobis. multo vigilantiores diligentioresqꝫ reddidit: vt aduerteremus in scripturis sanctis qꝫ istū thiconiū minus attentū minusqꝫ sine hoste sollicitum fugit etiā ipsaz s. fidē donū illiꝰ esse q mēsurā vnicuiqꝫ partitur. Ex qua sententia qbusdaz dictum est. Vobis donatuz est pro xpo nō solum vt in eum credatis. verumetiam vt p eo patiamini. Vñ qs dubitet vtrūqꝫ esse dei donū q fidel'r atqꝫ intelligenter audit vtrūqꝫ donatum? Plura sunt z alia testimonia qbus id ostendiꝰ scdꝫ. hoc nunc nō agimus: alibi aūt atqꝫ alibi sepissime egimus ista. ¶ Quarta ꝑ thiconii regula est de specie z genere sic enim eam vocat. volens intelligi speciem partem: genus autem totum cuius ea pars est quaz nuncupat speciem. sicut vna qꝫ ciuitas ps ē vtiqꝫ vniuersitatis gentiuz hāc illevocat speciem. genus autē oēs gentes. Neqꝫ hic ea discernēdi sublimitas adhibēda est q a dialecticis tradiꝰ: qui inter ptē z speciē qd intersit acutissime disputāt Eadē vero ratio est si nō de vnaquaqꝫ ciuitate sed de vnaquaqꝫ prouincia vel gente vel regno tale aliqd in diuinis repiaꝰ eloquiis. Nō solum enim: ṽbi grā de hierl'm vel de aliq gentiū ciuitate: siue tyro siue babilonia: siue alia q̃libet dr aliqd in scripturis sanctis: qd modum eius excedat: z cōueniat potiꝰ oibus gentibus. verum etiā de iudea de egypto de assiris. z quacūqꝫ alia gente in qua sūt plurime ciuitates: non tamē

totus orbis sed pars eius: vel quod trās eat eis modum: et cōgruat potius vniuerso cuius hec ps est: vel sicut iste appellat generi cuius hec spēs est. Vñ et in noticiam vulgi vba ista venerunt: vt etiam idiote intelligant quid specialiter quid gnālr in quocūqz pcepto imperiali sit cōstitutū. Fit etiā hoc de hoibus: sicut ea que de Salomone dicuntur excedunt eius modum: et potius ad xpm vel ecclesiā cuius ille pars ē relata clarescunt. Nec spēs semp excedit. sepe ei talia dicunt q vel ei quoqz vel ei fortasse tantūmō aptissime cōgruāt. Sz cuz a specie transit ad genus quasi adhuc de specie loquēte scriptura: vbi vigilare dz lectoris intentio ne querat in specie quod in genere pōt melius et certius inueniri. Facile qppe est illud qd ait propheta ezechiel. Domus israel habitauit in terra: et polluerunt illā in via sua et idolis suis: et pctis suis: scdz immundiciā menstrate: facta est via eorum āte faciē meā: et effudi irā meam sup eos et dispersi illos inter nationes: et ventilaui eos in regiones scdm vias eorum: et sm pctā eoz iudicaui eos. Facile est inqz hoc intelligere de illa domo israel de q dicit aplis. Videte israel scdm carnem quia hec oia carnalis ppls israel et fecit et passus est. Alia etiā quesequūt ei dē intelligūtur pplo cōuenire. Sed cū cepit dicere. et sanctificabo nomen meū sanctum: illud magnū quod pollutum est inter nationes quod polluistis i medio eaz et sciēt gētes qz ego dñs: iam intentus debet esse qui legit queādmodū species excedat et adiūgat genus. Sequit eni et dicit. Et dum sanctificabor in vobis añ oculos eorum: et accipiam vos de gentibus: et congregabo vos ex omnibus terris: et inducam vos in terram vestrā. et aspergā vos aqua munda et mundamini ab oibus simulacris vestris: et mūdabo vos: et dabo vobis cor nouum. et spm nouuz dabo in vos et auferam cor lapideum de carne vestra. et dabo vobis cor carneum: et spiritū meum dabo in vos et faciam vt in iustitiis meis ambuletis et iudicia mea custodiatis et faciatis: et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris et eritis mihi in populum: et ego ero vobis in deum: et mundabo vos ex omnibus immundiciis vestris. Hoc de nouo testamento esse prophetatum ad quod pertinet nō solum illa vna gens in reliquiis suis: de quibus alibi scriptum est. si fuerit nūerus filiorū israel sicut arena maris reliquie salue fient. verum etiam cetere gentes que promisse sunt patribus eorum qui etiam nostri sunt non ambigit quisquis intuetur: et lauacrum regenerationis hic esse promissum quod nunc videmus omnibus gentibus gentibus redditum. Et illud quod ait apostolus cum noui testamenti gratiam commendaret: vt in cōparatione veteris emineret: epistola nostra vos estis scripta nō attramento: sed spiritu dei viui non in tabulis lapideis: sed in tabulis cordis carnalibus hic esse respicit et perspicit dictum vbi iste propheta dicit et dabo vobis cor nouum: et spiritum nouuz dabo in vos: et auferam cor lapideum de carne vestra et dabo vobis cor carneuz. Cor quippe carneum. Unde ait apostolus: tabulis cordis carnalibus: a corde lapideo voluit vitam sentientem discerni. et per vitam sentientem significauit intelligentem. Sic fit israel spiritualis non vnius gentis: sed omnium que promisse sunt patribus eorum in semine quod est christus. Hic ergo israel spiritualis ab illo israel carnali: qui est vnius gentis: nouitate gratie non nobilitate patrie: et mente non gente distinguitur. Sed altitudo prophetica dum de illo vel ad illum loquitur latenter transit ad hunc. et cum iam de isto vel ad istum loquitur: adhuc de illo vel ad illum loqui videtur: non intellectum scripturarum nobis quasi hostiliter inuidens: sed exercens medicinaliter cor nostruz. Vñ et illud quod ait. et inducam vos in terrā vestram: et paulopost tanqz id ipsum repetēs: et habitabitis in terra vestra quā dedi patribus vestris: non carnaliter sicut carnalis israel. sed spiritualiter sicut spiritualis debemus accipere. Ec

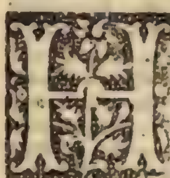
clesia quippe sine macula & ruga ex omnibus gentibus congregata: atque in eternum regnatura cum christo ipsa est beatorum terra viuentium ipsa est intelligenda patribus data: quando eis certa & immutabili dei voluntate promissa est. quoniam ipsa promissionis vel predestinationis firmitate iam data est que danda suo tempore a patribus credita est sicut de ipsa gratia que sanctis datur scribens ad Thimotheum apostolus ait. Non secundum opera nostra: sed secundum suum propositum & gratiam que data est nobis in christo Jesu ante secula eterna: manifesta autem nunc per aduentum saluatoris nostri. Datam dixit gratiam quando nec erant adhuc quibus daretur quoniam in dispositione ac predestinatione dei iam factum erat quod suo tempore futurum erat quo esse dicit manifestatam. Quamuis hec possint intelligi & de terra futuri seculi quando erit celum nouum & terra noua in qua iniusti habitare non poterunt. Et ideo recte dicitur piis quod ipsa sit terra eorum que vlla ex parte non erit impiorum. quia & ipsa similiter data est quando danda firmata est. ¶ Quintam thiconius regulam ponit quam de temporibus appellat. qua regula plerumque inueniri vel conici possit latens in scripturis sectis quantitas temporum. Duobus autem modis vigere dicit hanc regulam: aut tropo synecdoche: aut legitimis numeris. Tropus synecdoche: aut a parte totum: aut a toto partem facit intelligi: sicut vnus euangelista post dies octo factum dicit: quod alius post dies sex quando in monte discipulis tantum tribus presentibus facies domini vt sol resplenduit & vestimenta eius sicut nix. Utrumque enim verum esse non posset quod numero dierum dictum est: nisi ille qui dixit post dies octo intelligatur partem nouissimam diei ex quo id Christus predixit futurum & partem primam diei quo id ostendit impletum: pro totis diebus duobus atque integris posuisse. is vero qui dixit post dies sex integros omnes & totos. sed solos medios computasse. Hoc modo locutionis vel quo significatur a parte totum etiam illa de resurrectione christi soluitur questio. Pars enim nouissima diei quo dicitur passus est nisi pro toto die accipiatur: id est adiuncta etiam nocte preterita. & nox in cuius parte vltima resurrexit nisi totus dies accipiatur adiuncto scilicet die illucescente dominico non possunt esse tres dies et tres noctes quibus se in corde terre predixit futurum. Legitimos autem numeros dicit quos eminentius diuina scriptura commendat. sicut septenarium vel denarium vel duodenarium. & quicumque alii sint quos legendo studiosi libenter agnoscunt. Plerumque enim numeri huiusmodi pro vniuerso tempore ponuntur sicut septies in die laudem dixi tibi: nihil est aliud quam semper laus eius in ore meo tantumdem valent cum multiplicantur siue per denarium sicut septuaginta & septingenti vnde possunt & septuaginta anni hieremie pro vniuerso tempore spiritualiter accipi quo est apud alienos ecclesia: siue per seipsos sicut decem per decem centum sunt. & duodecim per duodecim centum quadraginta quatuor: quo numero significatur vniuersitas sanctorum in Apocalipsi. Unde apparet non solas temporum questiones istis numeris esse soluendas: sed latius patere significationes eorum & in multa proserpere. Neque enim numerus iste in apocalipsi ad tempora pertinet sed ad homines. ¶ Sextam regulam thiconius recapitulationem vocat in obscuritate scripturarum satis vigilanter inuentam. Sic enim dicuntur quedam quasi sequantur in ordine temporis: vel rerum continuatione narrentur: cum ad priora que pretermissa fuerant latenter narratio reuocetur. Quod nisi ex hac regula intelligatur erratur: sicut in genesi. Et plantauit inquit dominus deus paradisum in eden ad orientem & posuit ibi hominem quem formauit & produxit deus adhuc de terra omne lignum speciosum & bonum in escam ita videtur dictum tanquam id factum sit postea quam factum posuit deus hominem in paradisum. cum breuiter vtroque commemorato. id est quod plantauit

deus paradisum. et posuit ibi hominez quē formauit recapitulando redeat et dicat ꝙ ꝑtermiserat. quomō. s. paradisus fuerit plātatus. qꝛ produxit de⁹ adhuc de terra omne lignū speciosū et bonū in escā. Deniqꝫ secutus adiunxit. et lignum vite in medio paradisi. ꝛ lignū scientie boni et mali. Deinde flumen quo paradisus irrigaretur diuisum in quatuor principia fluuiorum quatuor explicatur. quod totū pertinet ad institutionem paradisi. Quod verbum terminauit repetiuit illō quod iā dixerat ꝛ reuera hoc sequebatur atqꝫ ait. Et sumpsit dn̄s deus hominē quē fecit: et posuit eum in paradiso ꝛ cetera. Post ista eniꝫ facta sunt ibi posit⁹ ē homo: sicut nunc ordo ipse demonstrat. nō post hominem ibi positum facta sunt ista: sicut prius dictū putari pōt nisi recapitulatio illic vigilāter itelligaꝶ qua reditum est ad ea que fuerāt pretermissa. Itemqꝫ in eodē libro cū cōmemorarentur generationes filioꝝ Noe dictuꝫ est. hi filii cham in tribubus suis scd̄m linguas suas in regionibus suis ꝛ i gētib⁹ suis. Enūeratis quoqꝫ filiis Sem dictū est. hi filii Sem in tribubus suis scd̄ꝫ linguas suas in regeōib⁹ suis et gentibus suis. Et annectitur de omnibus. Hec tribus filioꝝ Noe: scd̄ꝫ generationes ꝛ scd̄m gētes eorū. Ab his disperse sunt insule gentiū super terrā p⁹ diluuiū. Et erat oīs terra labium vnuꝫ ꝛ vox vna oībus. Hoc itaqꝫ quod adiūctum est: et erat oīs terra labium vnuꝫ ꝛ vox vna oībus. i. lingua vna: ita dictum videtur tanꝗ eo iā tp̄e quo dispsi iam fuerāt sup terrā. Et scd̄m isulas gentium vna fuerit oībus ligua communis. qd̄ ꝓculdubio repugnat superioribus verbis vbi dictū est. in tribubus suis scd̄m linguas suas. Neqꝫ enim dicerentur habuisse iā linguas suas. singule tribus que gentes singulas fecerant. quando erat omnibus vna communis. ac per hoc recapitulando adiunctum est. ꝛ erat omnis terra labiuꝫ vnum ꝛ vox vna oibus latenter narratione redeunte vt diceret quomō factū sit vt ex vna omnium lingua fuerint diuisi per multas. Et cōtinuo de illa turris edificatione narratur vbi hec eis iudicio diuino ingesta est pena sugbie per qd̄ factū dispersi sunt super terraꝫ scd̄m linguas suas. Fit ista recapitulatio etiā obscurius sicut in euangelio dicit dn̄s. Die quo exiit loth a sodomis pluit de celo ignē ꝛ pdidit oēs. scd̄ꝫ hec erit dies filii hoīs qn̄ reuelabitur. Illa hora. qui erit in tecto et vasa eius in agro non descēdat tollere illa. Et qui i agro similiter non reuertaꝶ retro: meminerit vxoris loth. Nunqd cū domin⁹ fuerit reuelatus tunc sunt ista seruanda ne qsqꝫ retro respiciat. id est vitam ꝑteritā cui renūciauerit iquirat. et nō potius isto tēpore: vt cū dn̄s fuerit reuelatus retributionem ꝓ eis ꝗ quisqꝫ seruauit vel contēpsit inueniat. Tamē quia dictū est illa hora tunc putantur ista seruanda cū fuerit dn̄s reuelatus nisi ad intelligendam recapitulationeꝫ sensus legentis inuigilet: adiuuante alia scriptura que ipsorum apostolorum adhuc tempore clamauit. Filii nouissima hora est. Tempus ergo ipsum quo euangeliū ꝑdicatur: quousqꝫ dn̄s reueletur: hora est in qua oportet ista seruari: quia ꝛ ipsa reuelatio domini ad eandē horam pertinet ꝗ die iudicii terminabitur. ꝫ Septima thiconii regula est eademqꝫ postrema de diabolo ꝛ eius corpore. Est ei et ipse caput impiorum qui eius sunt quodammodo corpus: ituri cuꝫ illo in supplicium eterni ignis. sicut christ⁹ caput est eccl'ie ꝗ est corpus eius futurū cum illo in regno ꝛ gloria sempiterna. Sicut ergo in prima regula quā vocat de dn̄o ꝛ eius corpore vigilandū est: vt intelligatur cum de vna eadēqꝫ ꝑsona scriptura loquitur. quid conueniat capiti. quid corpori. ita ꝛ in ista nouissima aliqn̄ in diabolum dicitur qd̄ non in ipso sed potius in eius corpore corpore possit agnosci qd̄ habet nō solum in eis qui manifestissime foris sunt: sed in eis etiam qui cum ad ipsum pertineant: tamen ad temp⁹ miscentur ecclesie donec vnusquisque

de hac vita exeat: vel a frumento palea ventilabro vltimo separet. Quod enim scriptum est apud Esaiam quō cecidit de celo lucifer mane oriens ⁊ cetera: q̄ sub figura regis babilonie de eadem persona vel ad eandem personam di-dicta sunt in ipsa contextione sermonis de dyabolo vtiqꝫ intelliguntur. ⁊ tamē q̄ ibi dictum est contritus est in terra q̄ mittit ad oēs gentes: non totuꝫ ipsi capiti congruit. Nam ⁊ si mittit ad omēs gentes dyabolus angelos suos: tamen interra corpus eius nō ipse conteritur nisi quia ipse est in corpore suo qđ contritum sit vt puluis quē proiicit vētus a facie terre. ¶ Hec autem omnes regule excepta vna q̄ vocatur de promissis ⁊ lege: aliud ex alio faciunt intelligi: quod est propriū tropice locutionis que latius patet q̄ꝫ vt posset vt mihi videtur ab aliquo vniuersa comprehēdi Nam vbicunqꝫ velut aliud dicitur vt aliud intelligatur. ⁊ si nomē ipsius tropi inloquendi arte non inuenitur tropica locutio est. Que cum fit ibi fieri solet sine labore sequitur intellectus. cū vero vbi non solet laboratur vt intelligatur ab aliis magis: ab aliis minus sicut magis minus ve dona dei sunt in ingeniis hominum vel adiutoria tribuuntur. Proinde sicut in verbis propriis de quibus superius disputauimꝰ vbi res vt dicuntur intelligende sunt. sic in translatis que faciunt tropicas locutiones vbi aliud ex alio intelligēdum est: de quibus hucusqꝫ q̄tum visum est satis egimus: nō soluꝫ admonēdi sunt studiosi venerabiliuꝫ litterarū vt in scripturis sanctis genera locutionum sciant: ⁊ quomodo apud eas aliquid dici soleat vigilanter aduertant memoriterque retineant. verum etiam quod est precipuum ⁊ maxime necessarium: orent vt intelligant. In eis quippe litteris quarum studiosi sunt qui legunt dn̄s dat sapientiam. et a facie eiꝰ scientia ⁊ intellectus a quo ⁊ ipsuꝫ studium si pietate predituꝫ est acceperūt Sed hec satis etiam de signis q̄tū ad verba pertinent dicta sint. Restat vt de proferendis eis que sentimus sequenti volumine que dominus donauerit disseramus.

¶ Explicit liber tertius.

¶ Incipit liber .iiii. A

Hoc opus nostrū quod inscribitur de doctrina Christiana in duo quedā fueraꝫ prima distributione partitus. Nā post prohemium quo respondi eis qui hoc opus fuerant reprehensuri: due sunt res inquam in q̄bus nititur omnis tractatio scripturarum modus inueniendi que intelligenda sunt: et modus proferendi que intellecta sunt. De inueniendo prius: de proferendo postea disseremus. Quia ergo de inueniendo multa iam diximus et tria de hac vna volumina absoluimꝰ domino adiuuante de proferendo pauca dicemus. vt si fieri potuerit vno libro cuncta claudamus: totumqꝫ hoc opus quattuor voluminibus terminetur Primo itaqꝫ expectationem legentiuꝫ qui me forte putant rhetorica daturuꝫ esse precepta: que in scolis secularibꝰ et didici et docui ista prelocutione cohibeo atqꝫ vt a me non expectentur admoneo. non vt nichil habeant vtilitatis sed si quid habent seorsum discendum est. si cui fortassis bono viro etiam hoc vacat discere. non autē a me vel in hoc opere: vel in aliquo alio requirendum Nā cum per artem rhetoricaꝫ ⁊ vera suadeantur ⁊ falsa: quis audeat dicere aduersus mendacium in defensoribus suis inermem debere consistere veritatem vt videlicꝫ illi qui res falsas persuadere conantur nouerint auditorem vel beniuolum vel intentum vel docilem prohemio facere: isti autēꝫ non nouerint. Isti falsa breuiter aperte verisimiliter ⁊ isti vera sic narrent: vt audire tedeat intelligere non pateat. credere postremo non libeat. Illi fallacibus argumētis veritatem oppugnent. asserent fal-

sitatem isti. nec vera defendere nec falsa valeant refutare. Illi animos audientium in errorem mouentes impellentesque dicendo terreant: contristent: exhilarent exhortantur ardenter isti pro veritate lenti frigidique dormitent. Quis ita desipiat vt hoc dicat.

B Cum ergo sit in medio posita facultas eloquii que ad persuadenda seu praua seu recta valet plurimum. cur non bonorum studio comparatur: vt militet veritati: si eam mali ad obtinendas peruersas vanasque causas in vsus iniquitatis et erroris vsurpant. Sed quecunque sunt de hac re obseruationes atque precepta: quibus cum accedit in verbis plurimis ornamentisque verborum exercitationis lingue solertissima consuetudo fit illa que facundia vel eloquentia nominatur extra illas litteras nostras seposito ad hoc congruo temporis spacio apta et conuenienti etate discenda sunt eis qui hoc celeriter possunt. Nam et ipsos romane principes eloquentie non piguit dicere quod hanc artem nisi quis cito possit nunquam possit omnino perdiscere. Quod vtrum verum sit quid opus est querere? Non enim etiam si possit hec a tardioribus tandem aliquando perdisci: nos ea tanti pendimus vt eis discendis iam maturas vel etiam graues hominum etates velimus impendi. Satis est vt adolescentulorum ista sit cura. nec ipsorum omnium quos vtilitati ecclesiastice cupimus erudiri: sed eorum quos nondum magis vrgens et huic rei sine dubio preponenda necessitas occupauit. Quoniam si acutum et feruens adsit ingenium: facilius adheret eloquentia legentibus et audientibus eloquentes: quam eloquentie precepta sectantibus.

C Nec desunt ecclesiastice litere etiam preter canonem in arce auctoritatis salubriter collocatum: quas legendo homo capax: et si non id agat: sed tantummodo rebus que ibi dicuntur intentus sit etiam eloquio quo dicuntur dum in his versatur imbuitur accedente vel maxime exercitatione siue scribendi siue dictandi: postremo etiam dicendi que secundum pietatis ac fidei regulam sentit. Si autem tale desit ingenium: nec illa rhetorica precepta capiuntur nec si magno labore inculcata quomodolibet ex parte capiantur aliquid prosunt. quandoquidem etiam ipsi qui ea didicerunt et copiose ornateque dicunt. non omnes vt secundum ea ipsa dicant possunt ea cogitare cum dicunt. si non de his disputant. Immo vero vix vllos esse existimo qui vtrunque possint et dicere bene. et ad hoc faciendum precepta illa dicendi cogitare dum dicunt. Cauendum est enim ne fugiant ex animo que dicenda sunt dum attenditur vt arte dicantur. Et tamen in sermonibus atque dictionibus eloquentium impleta reperiuntur precepta eloquentie. de quibus illi vt eloquerentur vel cum eloquerentur non cogitauerunt. siue illa didicissent siue ne attigissent quidem. Implent quippe illa quia eloquentes sunt: non adhibent vt sint eloquentes. Quapropter cum ex infantibus loquentes non fiant nisi locutiones discendo loquentium: cur eloquentes fieri non possunt nulla eloquendi arte tradita. sed elocutiones eloquentium legendo et audiendo. et quantum assequi conceditur imitando.

D Quid quod ita fieri ipsis quoque experimur exemplis? Nam sine preceptis rhetoricis nouimus plures eloquentiores plurimis qui illa didicerunt. sine lectis vero et auditis eloquentium disputationibus vel dictionibus neminem. Nam neque ipsa arte grammatica qua discitur locutionum integritas indigerent pueri. si eis inter homines qui integre loquerentur crescere daretur et viuere. Nescientes quippe vlla nomina viciorum quicquid viciosum cuiusque ore loquentis audirent sana sua consuetudine reprehenderent et cauerent. sicut rusticos vrbani reprehendunt etiam qui litteras nesciunt. Debet igitur diuinarum scripturarum tractator et doctor: defensor recte fidei. ac debellator erroris: et bona docere: et mala edocere. atque in hoc opere sermonis conciliare auersos. remissos erigere. nescientibus quid agatur quid expectare debeant intimare. Ubi autem beniuolos: intentos: dociles: aut inuenerit: aut ipse fecerit, cetera peragenda sunt sicut po-

stulat causa. Si docendi sunt qui audiunt narratione faciendum est. si tamen indigeat vt res de qua agitur innotescat. Ut autem que dubia sunt certa fiant documentis adhibitis ratiocinandum est. Si vero qui audiunt monendi sunt potiusq͂ docendi: vt in eo quod iã sciunt agendo non torpeant et rebus assensum quas veras esse fatentur accommodant: maioribus dicendi virib⁹ opus est. Ibi obsecrationes et increpationes: concitationes: et coercitationes et quecunq͂ alia valent ad commonendos animos necessaria. Et hec quidez cuncta que dixi omnes fere homines in his que loquendo agunt facere nõ quiescunt E Sed cuz alii faciant obtuse deformiter frigide: alii acute ornate vehementer: illum ad hoc opus vnde agimus iam oportet accedere qui potest disputare ꝛ dicere sapienter etiam si non potest eloquenter vt ꝓsit audientibus ꝛ si minus q͂ prodessz si ꝛ eloquenter posset dicere. Qui vero affluit insipienti eloquentia: tanto magis cauendus est quanto magis ab eo in hisque audire inutile est delectatur auditor: et cum quem diserte dicere audit etiam vere dicere existimat. Hec autem sententia nec illos refugit qui artem rhetoricam docendam putarunt. Fassi sunt enim sapientiam sine eloquẽtia parum prodesse ciuitatibus: eloquẽtiam vero sine sapientia nimium obesse plerumq͂: prodesse nunq͂. Si ergo illi qui precepta eloquentie tradiderũt in eisdem libris in quibus id egerunt veritate instigante coacti sunt confiteri veram hoc est supernam que a patre luminum descendit sapientiam nescientes: quanto magis nos non aliud sentire debemus qui huius sapientie filii et ministri sumus. Sapienter autem dicit homo tanto magis vel minus quanto in scripturis sanctis magis minusve profecit. Non dico in eis multum legendum: memorieq͂z mandandum: sed bene intelligendum et diligenter earũ sensibus indagandum. Sunt enim qui eas legunt et negligunt: legunt vt teneant: negligunt ne intelligant. Quibus lõge sine dubio preferendi sunt qui verba earum minus tenent: et cor earum sui cordis oculis vident. Sed vtrisq͂ ille melior: qui et cum volet eas dicit: et sicut oportet intelligit. Huic ergo qui sapienter debet dicere etiam quod non potest eloquenter. verba scripturarum tenere maxime necessarium est.

Quanto enim se pauperiorem cernit in suis: tanto eum oportet in istis esse ditiorem. vt quod dixerit suis verbis probet ex illis. Et qui propriis verbis minor erat magnorum testimonio quodammodo crescat. Probando enim delectat qui minus potest delectare dicendo. F Porro qui non solum sapienter: verumetiam eloquenter vult dicere quoniam profecto plus proderit si vtrunq͂ potuerit ad legendos vel audiendos et exercitatione imitando eloquentes mitto eum libentiusq͂ magistris artis rhetoriceuacare precipiam si tamen hi qui leguntur et audiuntur non solum eloquenter sed etiam sapienter dixisse vel dicere veraci predicatione laudantur.

Qui enim eloquenter dicunt suauiter qui sapienter salubriter audiuntur. Propter quod non ait scriptura. multitudo eloquentiũ: sz multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum. Sicut autem sepe sumenda sunt ꝛ amara salubria. ita semper vitanda est dulcedo perniciosa. Sed salubri suauitate vel suaui salubritate quid melius? Quanto enim magis illic appetitur suauitas tanto facilius salubritas prodest.

Sunt ergo ecclesiastici viri qui diuina eloquia non soluz sapienter sed eloquẽter etiam tractauerunt. Quibus legendis magis non sufficit tempus quẽ deesse ipsi studentibus et vacantibus possunt. Hic aliquis forsitã q̃rit vtrum autores nostri quoꝝ scripta diuinitus inspirata canonem nobis saluberrima autoritate fecerunt: sapientes tantummodo an eloquentes etiaz nuncupandi sint. Que q̃dem questio apud incip-

sum et apud eos qui mecum quod di-co sentiunt: facillime soluitur. Naz vbi eos intelligo: nō solū nihil esse eis sapiētius. verū etiam nihil esse eloquentius nihil videri potest. Et audeo dicere et omnesqui recte itelligunt quod illi loquuntur simul intelligere non eos aliter loqui debuisse. Sicut est enim quedam eloquentia que magis etatem iuuenilem decet: est que senilem nec iam dicenda est eloquentia si persone non congruat eloquentis. ita est quedam que viros summa auctoritate dignissimos planeqꝫ diuinos decet. G

Hoc illi locuti sunt: nec ipsos decet alia nec alios ipsa. ipsis enī congruit alios autez q̄to videt humilior tanto altius non ventositate sed soliditate transcendit. Ubi vero non eos intelligo: minus quidem mihi apparet eorum eloquentia: sed eam non dubito esse talem qualis est vbi intelligo. Ipsa quoqꝫ obscuritas diuinorum salubriūqꝫ dictorū tali eloquentie miscenda fuerat. in qua proficere noster intellectus non solum inuentione: veruz etiam exercitatione deberet. Possem quidem si vacaret omnes virtutes ꝛ ornamenta eloquentie: de quibus inflant isti qui linguā suam nostrorum authorum lingue nō magnitudine sed tumore preponunt: ostēdere in istorum litteris sacris: quos nobis erudiendis et ab hoc seculo prauo in beatum seculum trāsferendis prouidentia diuina prouidit. Sed non ipsa me plus q̄ dici potest in illa eloquentia delectant: que sunt his viris cum oratoribus gentilium poetisve communia. Illud magis admiror ꝛ stupeo ꝙ nr̄a eloquentia ita vsi sunt ꝑ alteram quādam eloquentiam suam. vt nec eis deesset nec emineret in eis: quia nec improbari ab illis. nec ostētari oportebat quorum alterum fieret si vitaretur. alterum putari posset si facile agnosceretur. Et in quibus forte locis agnoscitur a doctis tales res dicūtur: vt verba quibus dicuntur non a dicente adhibita: sed ipsis rebus velut sponte subiecta videantur: quasi sapientiam de domo sua. id est pectore sapientis ꝓcedere intelligas: ꝛ tanq̄ inseparabilem famulam etiam non vocatam sequi eloquentiam. Quis eniz non videat quid voluerit dicere. et q̄ sapienter dixerit apostolus? H Gloriamur i tribulationibus scientes ꝙ tribulatio patiētiam operatur: patientia autem probationem: probatio vero spem. spes autez non confundit: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Hic si ꝗs vt ita dixerim imperite peritus artis eloquentie precepta apostolum secutuz fuisse contendat. nonne a Christianis doctis indoctisqꝫ ridebit? Et tamen agnoscit̄ hec figura que climax grece latine vero a quibusdam est appellata gradatio. quoniam scalam dicere noluerunt: cum verba vel sensus connecterentur alteruz ex altero: sicut hic ex tribulatione patientiam: ex patientia probationem: ex probatione spem connexam videmus. Agnoscitur ꝛ aliud decus: quoniam post aliqua pronūciationis voce finita singula q̄ nostri membra ꝛ cesa: greci autem cola et comata vocant. sequitur ambitus siue circuitus quem periodon illi appellant. cuiꝰ membra suspendunt voce dicentis donec vltima finiantur. Nam eorum que precedunt circuitum membrū illō est primū: quoniam tribulatio patientiam operat̄ secundum: patientia autez probationem: tertiū: probatio vero spem. Deinde subiūgitur ipse circūitus: qui tribus pagitur membris. quorum primum est. spes autem non confundit. secūdum: q: charitas dei diffusa est in cordibus nostris tertiū: per spiritū sanctum qui datus est nobis. At hec atqꝫ huiusmodi in elocutionis arte tradūtur. I Sicut ergo apl'm p̄cepta eloquentie secutū fuisse nō dicimus ita ꝙ eius sapientiam secuta sit eloquētia nō negamus. Scribens ad corinthios in secunda ep'la redarguit quosdam q̄ erant ex iudeis pseudo ap'li eiqꝫ detrahebant. Et qm̄ seipsū p̄dicare compellitur: hanc sibi velut incipientiam tri-

buens. q̄ sapiens dicit q̄q3 eloquenter Sed comes sapientie. dux eloquētie il lam sequēs: istā precedēs sequēte: nō re spuens iterum dico inquit ne quis me/ tet insipientē eē: alioquin velut insipien tem insipiente me: vt et ego modicū qd glorier. Qd loquor nō scd3 deū loquor s3 quasi i stulticia i hac substantia glo rie. Qm qdē multi gl'ianf scdm carnem et ego gl'iabor. Libenf eni suffertis insi pientes: cū sitis ipsi sapientes. Tolera tis enim si qs vos in seruitutē redigit. Si q3 deuorat: si quis accipit: si qs ex tollif. Si qsi faciē vos cedit: scd3 igno bilitatē dico: quasi nos infirmati simus In q̄ qs audet in isipiētie dico: audeo et ego. Hebrei sūt et ego. Israelite sunt et ego. Semē abrahe sunt et ego. Mini stri xp̄i sunt et vt insipiens dico sup ego In laboribus plurimū: i carcerib9 abū dātib9 in plagis supra modū i mortib9 sepius. A iudeis quinquies quadragi ta vna minus accepi. Ter virgis cesus sum: semel lapidatus sum: ter naufra- gium feci: et nocte et die in pfūdo mari ful. In itinerib9 sepe periculis flumi- nū: pericl' latronū: pericul' ex genere pe riculis ex gētib9. periculis in ciuitate periculis i deserto. periculis i mari. pe riculis in falsis fratribus. In labore et erūna. in vigiliis sepi9. in fame et siti. in ieiuniis sepius: in frigore et nuditate. Preter illa q̄ extrisec9 sunt icursus in me quotidiani sollicitudo oim eccl'ia- rū. Quis infirmaf et ego nō infirmor Quis scādalizatur et ego nō vro. Si gl'iari oportet in his q̄ ifirmitatis mee sunt gl'iabor. ¶ Quanta sapiētia ista sint dicta vigilātes vidēt. Quanta vero eloquentie flumina cucurrerint et q̄ stertit aduertit. Porro aūt q̄ nouit a gnoscit q̄ ea cesa que comata greci vo cant: et membra et circūitus de quibus paulo ań disserui: cū decētissima varie tate interponerenf: totā istā speciē di ctionis: et quasi eius vultū quo etiā in docti delectanf mouenturq3 fecerunt. Nā vn̄ cepim9 hūc locū inserere: circūi tus sunt: prim9 minim9 hoc est bimem- bris: minus eni q̄ duo mēbra circūitus habere non pn̄t plura vero pn̄t. Ergo ille pmus est. Itē3 dico me qs me existi met incipiētē esse. Sequif ali9 trimem bris Alioqn velut insipientem suscipi- te me: vt et ego modicum quid glorier Terti9 q̄ sequif mēbra habet quattuor Qd loquor nō loquor scdm deū; sed q̄- si i stulticia i hac substātia gl'ie Quar tus duo h3. Qm qdē multi gl'ianf scd3 carnē et ego gl'iabor. Et qntus h3 duo. Libenf eni sustinetis isipiētes. cū sitis ipsi sapiētes. Et sext9 bimēbris est. To leratis eni si qs vos i seruitutē redigit. Sequūf tria cesa. Si qs deuorat. si qs accipit. si qs extollif. Deinde tria mem bra. Si qs in faciē vos cedit: scdm igno bilitatē dico: quasi nos ifirmati sumus Addif trimēbris circūit9. In quo aūt qs audet. in insipientia dico: audeo et ego. Hinc et singulis quibusq3 cesis inf rogando positis: singula itide3 cesa re sponsione reddunf: tria tribus. Hebrei sunt et Et ego. Israelite sūt et Et ego. Se mē abrae sūt et Et ego. Quarto autē ce so simili interrogatiōe posito: nō alte- rius cesi: s3 mēbri oppositiōe respōdet Ministri xp̄i sūt. Vt min9 sapiēs dico sup ego. ¶ Iam cesa q̄ttuor se- quētia remota decētissime inrogatio- ne fūdūf. In laboribus plurimū. i car- ceribus abundantius. in plagis supra modū in mortibus frequenf. Deinde se quif breuis circūitus: qm̄ suspēsa pnū ciatione distīguēdū est. A iudeis quin quies. vt hoc sit vnū mēbrū cui conne- ctif alterū: quadraginta vna min9 ac- cepi. Inde reditur ad cesa et ponūtur tria. Ter virgis cesus su3. Semel lapi dat9 sum. Ter naufragiū feci. Sequif mēbrū. Nocte ac die in pfundo maris fui. Deinde q̄ttuordeci3 cesa decentissi mo impetu pfluunt. In itinerib9 sepe. periculis flumiū. piculis latronum. pe riculis ex genere. piculis ex gētibus pe riculis in ciuitate. periculis in deserto. piculis i mari. periculis i falsis fratri- bus in labore et erunna. in vigiliis sepi us in fame et siti. in ieiuniis sepi9 in fri gore et nuditate. Post hec iterponit tri membrē circūitum. Preter illa que ex-

trinsec⁹ sunt: incursus mei quotidiani sollicitudo oim eccliarū. Et hinc duo mēbra pcōtatione subiūgit. Quis infirmatur et ego nō ifirmor? Quis scandalizatur et ego nō vror? Postremo totus iste quasi anhelans locus trimēbri circūitu terminatur. Si gliari oportet i his q̄ ifirmitatis mee sunt gloriabor. Qd̄ vo post hūc ipetū iterposita narratiūcula quodāmō requiescit: et requiescere facit auditorem: qd decoris: quid delectationis habeat satis dici nō pōt. Sequitur eī dicēs. Deus et pat̄ dn̄i nr̄i iesu xp̄i scit: q̄ ē bn̄dict⁹ i scl'a q̄ nō mentior. Ac deinde quō periclitatus fuerit et quō euaserit: breuissime narrat. Longū est cetera psequi: vel in aliis sctārū scripturarū locis ista mōstrare. Qd̄ si et iā figuras locutionis q̄ illa arte tradūtur. in his saltē q̄ de ap̄li eloquio cō memoraui oñdere voluissem. nonne facili⁹ graues hoies me nimiū q̄ quisq̄ studiosorū sibi sufficientē putarēt. Haec oia qn̄ a magr̄is docēt p magno habēt magno emuntur: magna iactatione vēduntur. Quā iactationē ego redolere iam vereor dū ista sic dissero. Sed male doctis hoibus respondendū fuit: q̄ nostros auctores contennendos putāt: nō q̄ nō habēt. sed q̄ nō ostētāt q̄ nimis isti diligūt eloquentiā. Sz forte qs putat tanq̄ eloquentem nostrum elegisse me paulū. Videt̄ eni vbi ait: et si imperitus sermone sz nō sciētia quasi cōcedēdo obtrectatoribus sit locut⁹. nō tanq̄ id verū agnoscere confitendū Si aūt dixisset imperit⁹ qdē sermone: sed nō sciētia. nullomō aliud posset intelligi. Scientiā plane nō cunctatus ē. profiteri sine qua esse doctor gētiū non valeret. Certe si qd ei⁹ pferim⁹ ad exemplū eloquentie ex illis ep̄lis vtiq̄ p ferim⁹: quas ēt ipsi obtrectatores eius q̄ sermonē presentis contēptibilē putari volebant grauesēt fortes esse cōfessi sunt. Dicendū ergo mihi aliquid esse video et de eloquentia prophetarū vbi per tropologiam multa obteguntur. Que quanto magis translatis verbis videntur operiri: tanto magis cū fuerint apta dulcescunt. Sed hoc loco tale aliquid commemorare debeo. vt que dicta sunt non cogar exponere: sed cōmendē tm̄ quō dicta sint. Et ex illius prophete libro potissimū hoc faciam: q̄ se pastorem vel armentarium fuisse dicit. atq̄ inde diuinit⁹ ablatū atq̄ missum: vt dei populo prophetaret. Non autē scd̄m septuaginta interpretes qui etiam ipsi diuino spū interp̄tati ob hoc alit̄ vident̄ nōnulla dixisse: vt ad spiritualem sensū pscrutandum magis admoneret̄ lectoris intentio. vñ etiam obscuriora nonnulla: tropica magis tropica sunt eorū. sed sicut ex hebreo in latinū eloquiū pbr̄o Hieronymo vtriusq̄ lingue perito interpretante translata sunt. Cum igit̄ argueret impios superbos: luxuriosos: et fraterne iō negligentissimos charitatis. rusticus iste pp̄heta exclamauit dicens. Ve vobis q̄ opulenti estis in syon: et cōfiditis in monte samarie optimates capita pplorum ingredientes pōpatice domū isrl'. Transite in calamne et videte et ite inde inemath magnam et descēdite in geth palestinorū. et ad optia queq̄ regna horū si latior termin⁹ eorum termino vr̄o est Quis separati estis in diē malū. et appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis: et lasciuitis in stratis vr̄is. Qui comeditis agnū de grege: et vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterii. Sicut dauid putauerunt se habere vasa cantici. bibentes in phialis vinum et optimo vnguento delibuti. et nihil patiebant̄ sup cōtritione ioseph. Nunqd nam isti q̄ pphetas nr̄os tanq̄ ineruditos et elocutionis ignaros veluti docti desertiq̄ contēnūt: si aliquid eis tale vel in tales dicēdū fuisset: alit̄ se voluissent dicere qui tñ eorū insanire noluissent. Quid eni est qd̄ isto eloquio aures sobrie plus desiderent: prima ipsa inuectio: quasi sopitis sensibus vt euigilarent quo fremitu illisa est? Ve vobis qui opulenti estis in syon: et confiditis in mōte samarie optimates capita populorū ingredientes pompati

ce domū israel. Deinde vt bñficia dei q̄ eis ampla spacia regni dedit ostendat ingratos: qm̄ cōfidebant in monte samarie vbi vtiq̧ idola colebant transite inquit in calamne ꝛ videte: ꝛ ite inde in emath magnam et descendite in geth palestinorum: ꝛ ad optima queq̧ regna horuȝ si latior terminus eorum termino vestro est. Simul etiam cum ista dicūtur locorū noībus tāq̧ luminibus ornatur eloquium: q̄ sunt i syon: samaria calamne: emath magna. et geth palestinorum. Deine verba que his adiūguntur locis decentissime variantur: opulenti estis: confiditis: transite: ite. descendite. Consequenter denūciatur futura sub iniquo rege captiuitas: cum dicitur. Qui separati estis in diem malum: et appropinquatis solio iniquitatis. Tunc subiiciuntur merita luxurie. Qui dormitis in lectis eburneis: et lasciuitis in stratis vestris Qui comeditis agnum de grege: et vitulos de medio armenti. O

Ista sex membra tres bimembres circumitus ediderunt. Non eni ait. Qui separati estis in diem malum: qui appropinquatis solio iniquitatis qui dormitis in lectis eburneis. qui lasciuitis in stratis vestris. q̄ comeditis agnum de grege. q̄ vitulos de medio armenti. Quod si ita diceret esset quideȝ ꝛ hoc pulchrum vt ab vno pronomine repetito omnia sex membra occurrerent: et pronunciantis voce singula finirentur. Sed pulchrius factum est vt eidem pnomini essent bina subnexa que tres snsas explicarent. vnam ad captiuitatis prenunciationem. q̄ separati estis in diem malum et appropinquatis solio iniq̄tatis. alteram ad libidinem: q̄ dormitis in lectis eburneis et lasciuitis in stratis vestris. ad voracitatem vero tertiam pertinentem. qui comeditis agnū de grege: et vitulos de medio armenti. vt in potestate sit pronūciantis: vtrū singula finiat ꝛ mēbra sunt sex an primū ꝛ tertiū ꝛ quintū voce suspendat. secundum primo: quartum tertio: sextum quinto connectēdo: tres bimembres circumitus decentissime faciat. vnum quo calamitas imminens alterum quo lectus impurus. tertium quo prodiga mēsa monstretur. Deinde luxuriosam remordet aurium voluptatem. Ubi cum dixisset: q̄ canitis ad vocem psalterii: quoniam potest exerceri sapienter a sapientibus musica mirabili decore dicendi: inuectionis impetu relaxato et non ad illos sed de illis iaȝ loquens: vt nos musicam sapientis a musica luxuriantis distinguere commoneret: non ait: qui canitis ad vocem psalterii. et sicut Dauid putatis vos habere vasa cantici. sed cum illud ad illos dixisset quod luxuriosi audire deberent: qui canitis ad vocem psalterii imperitiam quoq̧ illorum aliis indicauit: adiungens sicut Dauid putauerūt se habere vasa cantici: bibentes in phialis vinum et optimo vnguento delibuti.

P Tria hec melius pronunciant si duobus prioribus membris suspensis circumitus tertio finiatur Jam vero quod his omnibus adiungitur. ꝛ nihil patiebantur super contritione Joseph: siue continuatum dicatur vt vnū sit membrum: siue decentius suspendatur: et nihil patiebantur. et post hanc distinctionem inferatur. super contritione Joseph. atq̧ sit bimembris circumitus: miro decore non dictum est. nihil patiebantur super contritione fratris. sed positus est pro fratre Joseph: vt q̄cunq̧ frater propicius significaretur eius nomine cuius ex fratribus fama preclara est: vel in malis que pendit: vel in bonis que rependit. Iste certe tropus vbi Joseph quemcunq̧ fratrem facit intelligi nescio vtrum illa quam didicimus et docuimus arte tradatur. Quā sit tamen pulcher: et quemadmodum afficiat legentes atque intelligentes: non opus est cuiq̧ dici si ipse non sentit. Et plura quidem que pertineant ad precepta eloquentie in hoc loco quē pro exemplo posuimus possunt reperiri: sed bonum auditorem non tam si diligenter instruit: quam si ardenter pronuncietur accendit. Neque

est hec humana industria cõposita: sed diuina mẽte sunt fusa: ꝛ sapienter ꝛ eloquenter nõ intẽta in eloquentiam sed a sapientia nõ recedẽte eloquentia. ¶ Si eni sicut qdã disertissimi atqꝫ acutissimi viri videre ac dicere potuerunt ea q̄ velut oratoria arte discunt nõ obseruarent ꝛ notarent: ꝛ in hanc doctrinã redigerent: nisi prius in oratorꝫ ingenijs inuenirent: qd mirꝫ si ꝛ in istis inueniunt: quos ille misit q̄ facit ingenium. Quapropt ꝛ eloquẽtes quidaꝫ nõ solum sapiẽtes canonicos auctores doctoresqꝫ fateamur tali eloquẽtia vsos qualis personis eiusmodi congruebat Sꝫ nos etsi de lr̄is eorum q̄ sine difficultate intelligũtur nõnulla sumimus elocutiõis exempla: nequaqꝫ tñ putare debemus imitandos eos nobis esse in his que ad exercendas ꝛ eliminandas quodãmodo mẽtes legẽtiũ: et ad rumpenda fastigia atqꝫ acuenda studia discere volẽtium ad zalendos quoqꝫ siue vt ad pietatẽ cõuertant: siue vt a mysterijs secludantur animos impiorũ vtili ac salubri obscuritate dixerunt. Sic quippe illi locuti sunt vt posteriores q̄ eos recte intelligerent et exponerent: alterã gratiam disparẽ quidẽ verũtamẽ subsequẽteꝫ i dei ecclesia reperirẽt Non ergo expositores eorũ ita loqui debent tanqꝫ seipsi exponẽdos simili auctoritate proponãt: sꝫ in oĩbus sermonibus suis pͥmitus ac maxime vt intelligantur elaborẽt ea quãtũ pñt pspicuitate dicendi. vt aut multũ tardus sit q̄ nõ intelligit: aut in reꝝ quas explicare atqꝫ oñdere volumus difficultate ac subtilitate nõ in nr̄a locutiõe sit causa quo minꝰ tardiꝰ ve qđ dicimꝰ possit intelligi. Sũt eñ quedã q̄ sua vi nõ itelligũtur aut vix intelligũtur: qꝫtolibet ꝛ quãtũlibꝫ qꝫuis plenissime dicentis ꝟbis versent eloqo: q̄ in ppl̄i audientiã vel raro si aliqđ vrget: vel nunqꝫ omnino mittẽda sunt. In libris autẽ q̄ ita scribuntur vt ipsi quodãmõ lectorẽ teneãt cuꝫ intelligunt molesti nõ sint volentibus legere. cũ autẽ nõ intelligũtur molesti nõ sint nolẽtibus legere. Et in aliquoꝝ collocutionibꝰ nõ est hoc officiũ deserẽdum: vt vera qꝫuis difficillimum ad intelligendũ q̄ ipsi iã pcepimus cũ quantocũqꝫ labore disputationis ad aliorꝫ intelligentiã pducamus: si tenet auditorem ꝛ collocutorẽ discendi cupiditas nec mẽtis capacitas deficit q̄ quoquo mõ intimata possit accipere: nõ curante illo q̄ docꝫ qꝫta eloquẽtia doceat sed quãta euidẽtia. ℞ Cuius euidentie diligẽs appetitus aliqñ negligit ꝟba cultiora: nec curat qđ bñ sonet: sed qđ bñ iudicet atqꝫ itimet qđ ostendẽ intendit. Vñ ait quidã cũ de tali genẽ locutionis ageret: esse in ea quandam diligentẽ negligẽtiã. Hec tñ sic detrahit ornatũ vt sordes nõ cõtrahat. Quamuis in bonis doctoribus tanta docendi cura sit vel eẽ debeat vt ꝟbuꝫ quod nisi obscurum sit ambiguum latinum esse nõ põt. Vulgi autẽ more sic dr̄. vt ambiguitas obscuritasqꝫ vitet: nõ sic dicatur vt a doctis sꝫ potius vt indoctis dici solet. Si eni non piguit dicere interpretes nostros. nõ congregabo cõuẽticula eoꝝ de sanguinibꝰ: qm̄ senserũt ad rem ptinere vt eo loco pluraliter nunciaretur hoc nomẽ qđ in latina lingua tãtũmodo singularit̃ dr̄: cur pietatis doctorẽ pigeat imperitis loquentẽ ossũ potius qꝫ os dicere ne ista syllaba non ab eo q̄ sunt ossa sꝫ ab eo q̄ sunt ora intelligat: vbi afre aures de corruptione vocalium vel productiõe non iudicant. Quid eni pdest locutionis integritas quã nõ sequit intellectus audiẽtis. cuꝫ loquẽdo oĩno nulla sit causa: si qđ loquitur nõ intelligũt: propt̃ quos vt intelligãt loquimur? Qui ergo docet: vitabit oĩa ꝟba que nõ docẽt. Et si pro eis alia integra q̄ itelligũtur põt dicere: id magis eliget. Si aũt nõ põt: siue qꝛ nõ sũt siue qꝛ pñtia nõ occurrũt. vtet̃ et ꝟbis minus integris: dũ tñ res ipsa doceat atqꝫ discat integre. Et hoc qdẽ non solũ i collocutionibꝰ siue fiãt cũ aliquo vno: siue cũ pl̄ribus. verũetiã multomagis in ppl̄is qñ sermo pͥmitur vt intelligamur instãdũ est: qꝛ ꝛ in collocutionibus est cuiqꝫ interrogandi ptãs. S

Ubi autem oēs tacent vt audiaẜ vnus ⁊ in cū itenta hora cōuertūt ibi vt req̄rat quisq̄ quod non intelligit nec moris est nec decorus. ac p hoc debet maxime tacenti subuenire cura dicentis. Solet aūt motu suo significare auida multitudo cognoscendi vtrū intellexerit. Quod donec significet ꝟsandū est qd agiẜ multimoda varietate dicendi Qd in ptāte nō habēt qui pparata et ad ꝟbum memoriter retenta pronunciant. Mox autem vt intellectū esse cōstiterit: aut sermo finiēdus: aut in alia transeūdū est. Sicut eni grat⁹ est q̄ cōgnoscenda enubilat. sic onerosus est q̄ cognita inculcat eis dūtaxat. quorū tota expectatio in dissoluēda eorū q̄ pandunẜ difficultate pendebat. Nam delectandi gr̄a etiam nota dicūtur vbi non ipsa sed modus q̄ dicūtur attēditur. q̄ si ⁊ ipse iā notus est: atq̄ auditoribus placet bene nihil interest vtrū is q̄ dicit dictor an lector sit. Solēt eni ⁊ ea q̄ commode scripta sunt non solū abhisq̄ bus primitus innotescūt iocunde legi. verū etiā ab his q̄bus iā nota sunt neq̄ adhuc illa de memoria deleuit obliuio non sine iocunditate relegi: vel ab vtrisq̄ libenẜ audiri. Que aūt q̄sq̄ iā oblit⁹ est cū cōmoneẜ docetur. Sed de mō delectādi nūc nō ago: de mō autem quo docendi sūt q̄ discere desiderant loquor. Js aūt est optim⁹ q̄ fit vt q̄ audiat verū audiat. ⁊ qd audit intelligat. Ad quē finē cū ventū fuerit: nihil tunc amplius erit de ipsa re tanq̄ diutius docēda laborandū. sed forte de cōmodāda vt i corde figatur. Qd si faciēdum videbitur. ita modeste faciēdū est: vt nō puenlatur ad tediū. Prorſ⁹ hec est i docendo eloquētia: q̄ fit dicendo nō vt libeat qd horrebat. aut vt fiat qd pigebat sed vt appareat qd latebat. ¶

Qd tn̄ si fiat isuauiẜ: ad paucos q̄dem studiosissimos suus puenit fruct⁹: q̄ ea q̄ discēda sunt: q̄uis abiecte inculteq̄ dicātur scire desiderāt. Qd cū adepti fuerit ip̄a delectabiliẜ ꝟitate pascūtur Bonorūq̄ ingeniorū insignis est indoles: in verbis verum amare: non verba Quid eni pdest clauis aurea. si apire qd volumus nō pōt Aut quid obest lignea. si hoc pōt qn̄ nihil querimus nisi patere qd clausum est. Sꝫ qm̄ inẜ se habēt nonnullā similitudineꝫ vescētes atq̄ discētes. ppter fastidia plurimorum etiā ipsa sine q̄bus viui nō pōt alimenta condiēda sunt. Dixit ḡ quidam eloquēs: ⁊ verꝫ dixit ita dicere debere eloquentē: vt doceat vt delectet: vt flectat. Deinde addidit. docere necessitatis est delectare suauitatis. flectere victorie. Horū trium qd prio loco positū est hoc est docēdi necessitas in rebus est cōstituta quas dicim⁹. reliq̄ duo i modo quo dicim⁹ docēdo. Qui ḡ dicit cū docere vult q̄diu nō itelligitur nōdum se existimet dixisse qd vult ei queꝫ vult docere. Qz ⁊ si dixit qd ipse non intelligit: nonduꝫ ille dixisse putandus est a q̄ intellectus nō est. Si vero intellectus est quocūq̄ modo dixerit dixit. q̄ si etiā delectare vult eū cui dicit. aut flectere: non quocunq̄ modo dixerit faciet: sꝫ interest quō dicat vt faciat. ¶ Sicut est autē vt teneaẜ ad audiēdū delectād⁹ auditor. ita flectēdus vt moueatur ad agēdū. Et sicut delectatur si suauiẜ loquaris ita flectiẜ si amet qd polliceris. timeat qd minaris: oderit qd arguis. qd commēdas amplectatur quod dolēduꝫ exaggeras doleas: cū qd letandum p̄dicas gaudeat. misereatur eoruꝫ quos an̄ miserandos oculos dicendo constituis. fugiat eos quos cauēdo terrendo pponis. ⁊ quicq̄d aliud grādi eloquentia fieri pōt ad commonendos animos auditorum: nō q̄d agēdū sit vt sciāt sed vt agant qd agendū esse iam sciūt. Si aūt adhuc nesciūt: prius vtiq̄ docendi suntq̄ monēdi. Et fortasse rebus ipsis cognitis ita monebūtur vt eos nō op⁹ sit maioribus eloq̄ntie viribus iam moneri. Qd tn̄ cū opus est: faciendum est. Tūc aūt opus est qn̄ cum sciuerint quid agendū sit non agunt ac per hoc dicere necessitatis est. Possunt enim agere ⁊ nō agere qd sciunt. Quis autē dixerit eos agere debere qd nesciunt? Et idō flectere necessitatis nō est. quia semper

opus nõ est: si tñ docenti vel etiã dele-
ctanti cõsentit auditor. Ideo aũt victo
rie est flectere: qr fieri põt vt et doceat
⁊ delectet ⁊ nõ assentiat. Quid aũt il-
la duo ꝓderũt si desit hoc tertiũ? Sed
neq3 delectare necessitatis est: qñquidẽ
cũ dicẽdo vera mõstrãt: qđ ad officiu3 do
cendi pertinet: nõ eloqo agit: neq3 hoc
attẽdit: vt vel ipa vel ipm delectet elo-
quiũ: s3 p seipa qm vera sunt manifesta-
ta delectãt. Vñ plerũq3 etiã falsa patefa
cta atq3 conuicta delectãt. Neq3 enim
delectãt qr falsa sunt: s3 qr falsa esse ve-
rũ est. Delectat ⁊ dictio qua hoc veru3
esse mõstratũ est. Propt eos aũt quib9
fastidiẽtibus nõ placet veritas: si alio q̃-
cũq3 mõ s3 si eo mõ dicat vt placeat: et
sermo dicẽtis datus est in eloquẽtia nõ
paru9 etiã delectatiõi loc9. Que: si ad
dita nõ sufficit duris quos nec itellexis
se nec docẽtis eloqo delectatos eẽ pro-
fuerit. Quid ei hec duo cõferũt hoi: q
⁊ cõsitet verũ: ⁊ collaudat eloqu3: nec in
clinat assensum ꝓpt quẽ solũ cũ aliqd
suadet reb9 q̃ dicunt inuigilat dicẽtis in
tẽtio. Si eni talia docẽt q̃ credere vel
nosse sufficiat: nil est aliud eis cõsentire
nisi cõsiteri vera esse. ✠ Cũ vero
id docet qđ agẽdũ est: ⁊ iõ docet vt aga
tur frustra ꝑsuadet verũ esse qđ dicitur
frustra placet mod9 ipe quo dicit. si nõ
ita discit vt agat. Oportet igit eloquẽ
tẽ ecclesiasticũ qñ suadet aliqd qđ agen
dũ est: nõ solũ docere vt instruat: et de-
lectare vt teneat. verũ etiã flectere vt
vicat. Ille quippe iam remanet ad cõuer
sionẽ flectẽdus eloquẽtie grãditate i q
id nõ egit vsq3 ad cõfessionẽ ei9 demon
strata veritas: adiuncta etiã suauitate
dictiõis. Cui suauitati tñ ope ipẽsum
ẽ ab hoib9 vt nõ solũ faciẽda. verũ etia3
fugiẽda ac detestãda tot mala ⁊ tanta
atq3 turpia. q̃ malis ⁊ turpib9 disertis
sime ꝑsuasa sunt. nõ vt cõsentiat eis: s3
sola delectatiõis gr̃a lectitent. Auer-
tat aũt de9 ab ecclesia sua qđ de synago
ga iudeorũ hieremias ꝓpheta comme
morat dicẽs. Pauor ⁊ horrenda facta
sunt sup terram: ꝓphete ꝓphetabant
iniqua. et sacerdotes plausum dede-
runt manibus suis: ⁊ plebs mea dile-
xit sic. Et qđ facietis in futurũ? O elo
quentia tanto terribilior quanto puri-
or: et quãto solidior tãto vehementior.
O vere securis ɔcidens petras. Huic
ei rei simile esse vbũ suũ qđ per sctõs
ꝓphetas fecit. ⁊ p hũc ipm prophetã
de9 ipe dixit. Absit itaq3 absit a nobis
vt sacerdotes plaudãt manib9 iniqua
dicentib9. ⁊ plebs dei diligit sic. Absit
a nobis inquã tanta dementia. Nã qđ
faciem9 in futurũ? Et certe min9 itelli
gant: minus placeant: minus moueant
que dicuntur. vera tñ dicantur et iusta.
nõ iniqua libẽt audiat. Quod vtiq3 nõ
fieret nisi suauit dicerentur. In popu-
lo aut graui de quo dictũ est deo: in po-
pulo graui laudabo te. nec illa suaui-
tas delectabilis est: q̃ non qdem iniqua
dicunt. sed exigua ⁊ fragilia bona spu
meo vbor ambitu ornantur. quali nec
magna atq3 stabilia decent ⁊ grauiter
ornarent. Et tale aliqd in epl'a beatissi
mi Cypriani. Qđ iõ puto vel accidisse
vel cõsulto factum esse: vt sciret a po-
steris quã linguã doctrine christiane
sanitas ab ista redundantia reuocaue
rit. ⁊ ad eloquentiã grauiorẽ modestio
rẽq3 restrinxerit: q̃ vel i ei9 consequenti-
bus litis secure amat: religiose appetit
sed difficillime impletur. Ait ergo quo
dam loco. Petam9 hanc sedẽ: dant se-
cessum vicina secreta: vbi dum erratici
palmitũ lapsus pendulis nexibus per
harũdines baiulas repetũt viteã por-
ticũ frondea tecta fecerunt. Nõ dicunt
ista nisi mirabiliter affluentissima fecũ
ditate facũdie s3 ꝓfusione nimia graui
tati displicẽt. ✠ Qui vero hoc a-
mant ꝓfecto eos q̃ nõ ita dicũt sed ca-
stigati9 eloquunt nõ posse ita eloq exi-
stimãt: nõ iudicio ista vitare. Quapro-
pter iste vir sctũs ⁊ posse se ostendit sic
dicere: qr dixit alicubi. ⁊ nolle quonia3
postmodũ nusq3 ait. Itaq3 nr̃ iste elo-
quẽs cũ ⁊ iusta ⁊ sctã ⁊ bona dicit. ne
q3 eni alia debet dicere: agit quantum
potest cum ista dicit vt intelligenter vt
libenter vel obedienter audiatur: ⁊ hoc
se posse si potuerit ⁊ inquantũ potue-

rit pietate magis orationum q oratorum facultate non dubitet vt orando pro se et pro illis quos est allocuturus sit ora tor anteq dictor. Ipsa hora iam vt dicat accedens priusq exerat proferentem lin guam ad deum: leuet animam sitientem: vt eructet qd biberit. vel qd impleuerit fun dat. Cum eni de vnaquaq re q scdm fi dem et delectationem tractanda sunt mul ta sint q dicant et multi modi quibus di cant ab his q hoc sciunt: qs nouit: quid ad pns tempus: vel nobis dicere: vel p nos expediat audiri: nisi qui corda oim vi det. Et qs facit vt qd opz et quemadmo dum opz dicat a nobis nisi in cuius ma nu sunt et nos et sermones nostri. Ac p hoc discat qdem oia que docenda sunt q et nosse vult et docere: facultatemq do cendi vt decz virum ecclesiasticum comparet. Ad horam vero ipsius dictionis illud po tius bene menti cogitet conuenire qd dns ait. Nolite cogitare quo aut quid loquamini: dabit eniz vobis in illa ho ra qd loquamini. no eniz vos estis q loq mini: sz spus patris vestri q loquitur i vobis Si q loquit spussanctus in eis q pse quentibus tradunt pro xpo. cur no et in his q tradunt discentibus xpm? 3

Quisqs aut dicit no esse hoibus preci piendum qd vel quemadmodum doceant si do ctores sctus efficit spus. pot dicere nec orandum nobis esse: qz dns ait. scit pater vester qd vobis necessarium sit priusq petatis ab eo: aut apostolum Paulum thimotheo et tyto no debuisse pcipere quid vel quemadmodum pciperent aliis. Quas res apostolicas epistolas ante ocu los habere dz: cui est in ecclesia docto ris persona imposita. Nonne in prima ad Thimotheum legitur Annuncia hec et doce. Que autem sint supra dictum est. Nonne ibi est Seniorem ne increpa ueris: sed obsecra vt patrem? Nonne in secunda ei dicitur. Formam habe v borum sanorum q a me audisti. Nonne ibi ei dicitur. Satis age teipsum pro babilem oparium exhibens deo non eru bescentem verbum veritatis recte tractan tem. Ibi est et illud. Predica verbum insta oportune: inportune: argue: hor tare: increpa in omni longanimitate et doctrina. Itemq ad tytum. Nonne di cit epm iuxta doctrinam fidelis verbi pseuerantem esse debere vt potens sit i dotrina sana et contra dicentes redar guere? Ibi etiam dicit. Tu vero loque re q decet sanam doctrinam: senes sobri os esse: et que sequuntur. Ibi et illud. Hec loquere et exhortare increpa cum omni imperio. Nemo te contemnat. Ammone illos principibus et potesta tibus subditos esse: et cetera. Quid er go putamus. Nunquid contra seipsum sentit apostolus? Qui cum dicat docto res operatione fieri spussancti: ipse il lis precipit qd et quemadmodum doceant An intelligendum est et hominum officia ipso sancto spu largiente nec i docendo eti am ipsis doctoribus no debere cessare. Et tn neq qui plantat esse aliquid ne q qui rigat: sed q incrementum dat de us. Unde ipsis quoq ministris sanctis hoibus vel etiam sanctis angelis ope rantibus nemo recte discit q ptinent ad viuendum cum deo: nisi fiat a deo doci lis cui dicit in psalmo. Doce me vt fa ciam voluntatem tuam: qm tu es deus me us. Unde et ipsi Thimotheo idem aposto lus dicit loquens vtiq ad discipulum do ctor. Tu autem pseuera in his q didici sti et credita sunt tibi. sciens a quo dedi ceris. A Sicut eniz corporis me dicamenta q hoibus ab hoibus adhi bentur: non nisi eis prosunt: quibus deus opatur salutem: q et sine illis mederi pot cum sine ipso illa no possint: et tn adhiben tur: et si hoc officiose fiat iter opera mi sericordie vel bnficentie deputat ita et ad sumenta doctrine tunc prosunt aie adhibi ta p hominem: cum deus opat vt psint qui potuit euangelium dare homini etiam no ab hoibus: neq p hominem. Qui q di cendo nititur psuadere qd bonum est nihil hoz triu spernens vt scz doceat: vt dele ctet vt flectat: oret atq agat vt quemad modum supradiximus itelligenter libenter obedienterq audiat. Qd cum apte et con uenienter facit. no immerito eloquens di ci pot: et si non eum sequatur auditoris assensus. Ad hec eniz tria. i. vt doceat

vt delectet. vt flectat. et illa tria videt pertinere voluisse. idē ipse romani autoꝛ eloquii cū itidē dixit. Is igitur erit eloquens qui poterit parua summisse: modica tꝑate: magna grauiter dicere. tanq̄ si adderet etiam illa tria: ⁊ sic explicaret vnā eandēq̄ sniam dicens. Is igit erit eloquēs q̄ vt doceat poterit parua summisse: vt delectet modica temperate vt flectat magna granditer dicere. Hec autem tria ille sicut ab eo dicta sunt in causis foꝛensibus posset ostendere. Nō autē hic hoc est in ecclesiasticis q̄stionibus i quibus hmōi quē volum⁹ infoꝛmare sermo versatur. In illis enim ea parua dicūtur vbi de rebus pecunariis iudicandum est. Ea magna vbi de salute ac capite hominū. Ea vero vbi nihil hoꝛum iudicandum est nihilq̄ agit vt agat siue decernat: sed tātūmodo vt delectet auditoꝛ inter vtrumq̄ quasi media: ⁊ ob hoc modica hoc est moderata dixerunt. Modicis enim modus nomē imposuit. Nam modica pꝛo paruis abuse non pꝛopꝛie dicimus. B In istis autē nr̄is q̄nq̄dem omia maxime q̄ de loco supioꝛe populis dicimus ad hoīn salutē nec tēpoꝛariā sꝫ eternā referre debemus: vbi etiā cauēdus est eternus iteritus oia sīt magna q̄ dicim⁹ vsq̄ adeo vt nec de ipsis pecunariis rebus vel acquirēdis vel amittendis parua videri debeant. que doctoꝛ ecclesiasticus dicit siue sit illa magna: siue parua pecunia. Neq̄ enim parua est iusticia quam pꝛofecto ⁊ in parua pecunia custodire debemus dicente dn̄o. Qui i minimo fidelis est ⁊ i magno fidelis est. Qd̄ ergo minimū est: minimū est: sꝫ i minimo fidelē esse magnum est. Nā sicut ratio rotūditatis. i. vt a pūcto medio oēs linee pares in extrema ducant: eadē est in magno disco q̄ in nummulo paruo ita vbi parua iuste gerunt. nō minuitur iusticie magnitudo. De iudiciis deniq̄ secularibus quibus vtiq̄ nisi pecuniariis cū loqueret Apl̄s audet q̄sq̄ vestrum inq̄t aduersus alterum negociū habēs iudicari ab iniq̄s ⁊ non apud sanctos: An nescitis q̄ sctī mundū iudicabūt. Et si in vobis iudicat mūdus indigni estis q̄ de minimis iudicetis? Nescitis q̄ āgelos iudicabimus nedum sclaria. Sclaria igit iudicia si habueritis: eos q̄ cōtentibiles sunt in ecclesia hos cōstituite ad iudicandum. Ad reuerētiā vobis dico. Sic nō est int vos q̄sq̄ sapiēs q̄ possit inter fratrem suū iudicare: sed frater cū frate iudicatur. et hoc apud infideles. Iā q̄dē omnino delictum est: q̄ iudicia habetis vobiscū. Quare nō magis iniquitatem patimini? Quare non potius fraudamini: sed vos iniq̄tatē facitis ⁊ fraudatis. Et hoc fr̄es. An nescitis q̄ iniusti regnū dei nō hereditabūt? Quid est q̄ sic Apl̄s idignatur sic coꝛripit: sic exploꝛabat: sic increpat: sic minat. Quid est q̄ sui animi affectū tam crebꝛa ⁊ tā aspera vocis mutatione testatur? C Quid est postremo q̄ de rebus minimis tā granditer dicit. Tamē ne de illo iudicia sclaria meruerūt? Absit. Sed hoc facit pꝛopter iusticiam charitatem pietatē. q̄ nulla sobꝛia mēte dubitāte etiā in reb⁹ q̄libet paruulis magna sunt. Sane si monerem⁹ hoies queadmodū ipsa negocia secularia vel ꝑ se vt pꝛo suis apud ecclesiasticos iudices agere deberēt recte admoneremus vt agerēt tanq̄ parua summisse. Cū vero de illius viri disseramus eloquio: quē volumus eaꝝ rerum esse doctoꝛē q̄bus liberamur ab eternis malis atq̄ ad eterna peruenimus bona: vbi cūq̄ agant hec siue apud populū. siue priuati. siue ad vnū. siue ad plr̄es. siue. ad amicos. siue ad inimicos. siue in perpetua dictione. siue in collocutione. siue in tractatibus. siue i libꝛis. siue i epistolis vel longissimis vel bꝛeuissimis magna sunt. nisi foꝛte quia calix aq̄ frigide res minima atq̄ vilissima est. ideo minimum aliquid atq̄ vilissimum dominus ait. q̄ eum qui dederit discipulo eius non perdet mercedem suam. Aut vero quādo iste doctoꝛ in ecclesia facit inde sermonem. paruum aliquid debꝫ existimare se dicere. ⁊ iō nō temperate non grāditer sed summisse sibi esse

se dicẽdum. Nõne qñ accidit vt de hac re loqueremur ad populũ. ⁊ de⁹ affuit vt nõ incõgrue diceremus. tanq̃ de illa aqua frigida q̃dã flãma surrexit. q̃ etiam frigida hoĩ pectora ad mĩe opera facienda spe celestis mercedis accẽderet? Et tñ cum doctor iste debeat rerũ dictor esse magnaꝝ. nõ semꝑ eas debet granditer dicere. sed summisse cum aliqd docet. tẽperate cum aliqd vituperat vel laudat. Cum vero aliqd agẽdum est ⁊ ad eos loqmur q̃ hoc agere debent nec tñ volunt. tunc ea que magna sunt dicẽda sunt grãditer ⁊ ad flectendos animos cõgruenter. D Et aliqñ de vna eadẽq̃ re magna ⁊ summisse dr̃ si docet ⁊ temperate si predicat ⁊ grãditer si auersus inde animus vt cõuertat impellit. Quid enim ipso deo maius est? Nunqd ideo non dr̃? Aut q̃ docet vnitatem trinitatis debet nisi sũmissa disputatione agere. vt res ad dignoscendum difficilis quantum datur possit intelligi? Nunqd hic ornamenta ⁊ nõ documẽta q̃runt? Nunquid vt aliquid agat est flectẽdus auditor ⁊ nõ potius vt discat instruendus? Porro cum laudatur deus siue de se ipso siue de operib⁹ suis. q̃ta fax pulcre ac splẽdide dictionis oboritur ei. qui potest q̃tum potest laudare quem nemo cõuenienter laudat. At si non colatur aut cũ illo vel etiam pre illo colantur idola. siue demonia siue quecunque creatura q̃tum hoc malum sit. atq̃ vt ab hoc malo auertant homines debet vtiq̃ granditer dici. Summisse dictionis exẽpluz est apud apostolum Paulũ vt planius aliquid cõmemorẽ. vbi ait. Dicite mihi q̃ sub lege vultis esse legẽ non audistis? Scriptum est enim ꝙ Abraam duos filios habuit. vnum de ancilla. ⁊ vnum de libera. Sed ille qdẽ q̃ de ancilla scdm carnẽ natus est. Qui autẽ de libera ꝑ repromissionez q̃ sunt in allegoria. Hec eniz sunt duo testamenta. Vnuz qdẽ in mõte syna in seruitutẽ generans q̃ est agar. Syna enim mons est in arabia q̃ coniunctus est huic que nunc est hierusalem. ⁊ seruit cum filiis suis. Que aũt sursũ est hierl'm libera ẽ que est mater nostra ⁊ cetera. Itemq̃ vbi ratiocinat ⁊ dicit. Fr̃es scdm hoĩem dico tñ hoĩs cõfirmatum testamentum nemo irritum facit aut superordinat. Abrahe dicte sunt ꝓmissiones ⁊ semini eius. Nõ dicit ⁊ seminibus tanq̃ in multis. sed tanq̃ in vno et semini tuo quod est Christus. Hoc autẽ dico testamẽtum cõfirmatum a deo q̃ post quadrigentos ⁊ triginta annos facta est lex non infirmat ad euacuãdas promissiones. Si eni ex lege hereditas. iaz nõ ex promissione. Abrae aũt ex promissione donauit deus. E Et q̃ occurrere poterat audientis cogitatione vt quid ergo data est lex. si ex illa non est hereditas ipse sibi hoc obiectit atq̃ ait velut interrogãs. Quid ergo lex? Dein de respondit. Trãsgressionis grã proposita donec veniret semẽ cui repromissum est dispositum per angelos in manu mediatoris. Mediator autez vnius non est. deus vero vnus est. Et hic occurrebat quod sibiipse proposuit. Lex ergo aduersus promissa dei? Et respõdit. Absit. Reddidq̃ rationem dicens. Si eniz data esset lex q̃ posset viuificare omnino ex lege esset iusticia. Sed cõclusit scriptura omia sub pctõ vt ꝓmissio ex fide Iesu Christi daret credẽtib⁹ ⁊c. vel si quid hmõi est. Pertinet ergo ad docendi curam nõ solum apire clausa ⁊ nodos soluere q̃stionum sed etiam dum hoc igitur aliis questionibus que fortassis inciderint ne id quod dicimus improbetur per illas aut refellatur occurrere. si tñ et ipsa earuz solutio pariter occurrerit. ne moueamus q̃d auferre nõ possumus. Fit enim vt cũ incidẽtes questioni alie questiones. ⁊ alie rursuz incidentibus incidentes pertractantur atq̃ soluuntur. in eam longitudinem ratiocinationis extendatur intenti o vt nisi memoria plurimum valeat atque vigeat ad caput vnde agebatur disputator redire non possit. Valde autem bonum est vt quicquid contradici potest si occurrerit refutetur. ne ibi occurrat vbi non erit q̃ respondeat. aut pre-

senti quidē sed tacenti occurrat. et minus sanatus abscedat In illis autem apostolicis verbis dictio temperata est. Seniorē ne increpaueris sed obsecra vt patrem. iuniores vt frēs. anus vt matres. adolescētulas vt sorores. Et in illis obsecro autem vos per misericordiam dei. vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuā sanctā deo placentem. ¶ Et totus fere ipsius exhortationis locus temperatum hobet locutionis genus. vbi illa pulcrio ra sunt in quibus propria proprijs tā debita reddita decenter excurrunt sicuti est. habentes dona diuersa secundum gratiam que data est vobis. siue prophetiam secundum regulam fidei. siue ministerium in ministrando. siue q docet in doctrina. siue qui exortatur in exortatione. Qui tribuit in simplicitate. Qui preest in sollicitudine. Qui miseretur in hilaritate. Dilectio sine simulatione. Odientes malum adherentes bono. Charitatem fraternitatis inuicem diligentes. honore mutuo preuenientes. studio non pigri. spiritu feruentes. domino seruientes. spe gaudentes. in tribulatione patientes orationi instantes. Necessitatibus sanctorum cōmunicātes. Hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus vos. benedicite et nolite maledicere. Gaudete cum gaudentibus flecte cuz flentibus. Idipsum inuicem sentientes. Et quā pulcre ista omnia sic effusa. bimembri circumitu terminentur. Non alta sapientes. sz humilibus consentientes. Et aliquanto post. In hoc ipso inquit perseuerantes. Reddite omnibus debita. cui tributum tributuz cui vectigal vectigal. cui timorē timorem. cui honorem et honorē. Que membratim fusa clauduntur etiam ipso circūitu quem duo membra connectunt. Nemini quicq̄ debeatis. nisi vt inuicem diligatis. Et post paululum. Nox processit inquit dies autem appropinquauit. Abiciamus ergo opera tenebrarum. et induamur arma lucis sic vt in die honeste ambulemus. Non in commessationibus et ebrietatibus: nō in cubilibus et impudicicijs: non in cōtētione et emulatione: sed induimini dominū Iesum Christum: et carnis puidentiaz ne feceritis in cōcupiscentijs. Quis si quisq̄ ita diceret: et carnis puidentiā ne in concupiscentijs feceritis sine dubio aures clausula numerosiore mulceret. ¶ Sz grauior interpres etiā ordinem maluit tenere verborum. Quō autez hoc in greco eloquio sonet quo ē locutus apostolus. videriut eius eloquij vsq̄ ad ista doctiores. Mihi tñ qd nobis eodez vborū ordine interpretatū est: nec ibi videt currere numerose. Sane hunc elocutionis ornatum q numerosis fit clausulis deesse fatēdum est autoribus nostris. Quod vtruz p interpretes factum sit an qd magis arbitror consulto. illi hec plausibilia deuitauerint affirmare nō audeo: qm me fateor ignorare. Illud tñ scio q si quisq̄ huius numerositatis pitus illorū clausulas eorūdē numerorū lege componat q facillime fit mutatis quibusdā verbis que tantūdem significatione valent vel mutato eorum que inuenerit ordine: nihil eorum que vult magna in scholis grāmaticorū rhetoruz didicit illis diuinis viris defuisse cognoscet. Et multa reperiet locutionis genera tanti decoris: q quidē et in nostra: sed maxime in sua lingua decora sunt: quorū nullum ī eis quibus inflātur lris iuenitur. Sed cauēdū ē ne diuinis grauibusq̄ sententijs dum additur numerus pondus detrahatur. Nam illa musica disciplina vbi numerus iste plenissime discit vsq̄ adeo non defuit prophetis nostris vt vir doctissimus. Hieronymus quorūdam etiā metra commemoret in ebrea dūtaxat lingua ¶ Cuius vitatē vt seruaret in verbis hec ide nō trāstulit. Ego autē vt de sensu meo loquar qui mihi q̄ alijs et q̄ aliorum est vtiq̄ notior: sicut in meo eloquio q̄tum modeste fieri arbitror non p̄termitto istos numeros clausularum: ita in autorib' nostris hoc mihi plus placet q eos rarissime inuenio. Grande autez dicendi

genus hoc maxime distat ab isto temperato genere: quod non tam verborũ ornatibus acceptum est quam violentis animi affectibus. Nam capit etiã illa ornamẽta pene oia: sed ea si nõ habuerit requirit. Fertur quippe impetu suo et elocutionis pulcritudinẽ si occurrerit vi rerum rapit nõ cura decoris assumit. Satis est enim ei propter quod agit vt verba congruentia non oris eligant industria: sed pectoris sequantur ardorem. Nam si aurato gemmatoque ferro vir fortis armetur: intẽtissimus pugne agit quidem illis armis quod agit non quia speciosa est: sed quia arma sunt: idem ipse est tamen: et valet plurimum etiam cum rimanti telum ira facit. Agit apostolus vt pro euangelico ministerio patienter mala huius temporis solatio donorum dei oia tolerentur. Magna res est et granditer agitur: nec desunt ornamenta dicendi. Ecce nũc inquit tempus acceptabile. ecce nunc dies salutis: nullam in quoque dantes offensionẽ vt nõ reprehẽdatur ministeriũ nostrum: sed in omnibus cõmendentes nosmetipsos vt dei ministros in multa patientia: in tribulationibus: in necessitatibus: in angustiis: in plagis: in carceribus: in seditionibus: in laboribus. in vigiliis. in ieiuniis. in castitate. in scientia: in longanimitate: in benignitate, in spiritusãcto in charitate nõ ficta. in verbo charitatis: in virtute dei. per arma iusticie dextere et sinistre per gloriam et ignobilitatẽ. per infamiã et bonam famam. vt seductores et veraces vt qui ignoramur et cognoscimur: quasi morientes: et ecce viuimus. vt coerciti et nõ mortificati. vt tristes semper aũt gaudẽtes sicut egeni multos autem ditantes tanquam nihil habẽtes et oia possidentes

Vide adhuc ardẽtẽ. Os nostrum patet ad vos o corinthii: cor nostrũ dilatatum est: etc. que persequi longum est Itaque ad romanos agit vt persecutiones huius mundi charitate vincantur spe certa in adiutorio dei. Agit autem granditer et ornate. Scimus inquit quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti: quoniam quos ante presciuit et predestinauit conformes fieri imaginis filii sui. vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.

Quos autem predestinauit: illos et vocauit. Et quos vocauit: ipsos et iustificauit. Quos autem iustificauit illos et glorificauit. Quid ergo dicemus ad hec? Si deus pro nobis quis contra nos? Qui proprio filio non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit eum. Quomodo non etiam cum illo nobis omnia donauit? Quis accusabit aduersus electos dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condẽmnet Christus Iesus qui mortuus est: magis autem qui resurrexit: qui est in dextera dei: qui etiam interpellat pro nobis? Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio an angustia: an persecutio: an fames: an nuditas: an periculum: an gladius? sicut scripum est. quoniam propter te mortificamur tota die: estimati sumus vt oues occisionis. Sed in his omnibus superamus per eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors: neque vita: neque angeli: neque principatus: neque presentia: neque futura: neque virtus: neque altitudo: neque profundum neque creatura alia poterit nos separare a charitate dei que est in christo domino nostro ℞ ad galathas aũt quamuis tota illa epistola summisso dicendi genere scripta sit: nisi extremis partibus vbi est eloquium temperatum: tamen interponit quendam locum eo motu animi vt sine vllis quidem talibus ornamentis qualia sunt in his que modo posuimus non posset tamen nisi granditer dici. Dies inquit obseruatis et annos et menses et tempora. Timeo vos ne forte sine causa laborauerim in vobis. Estote sicut et ego: quia et ego sicut vos. Fratres precor vos: nihil me lesistis. Scitis quia per infirmitatem carnis iam pridem euangelizaui vobis et tentationẽ

vestram in carne mea non spreuistis neque respuistis. sed sicut angelum dei excepistis me sicut Christum Jesum. Que ergo fuit beatitudo vra. Testimonium vobis perhibeo qm si fieri posset oculos vros eruissetis et dedissetis mihi. Ergo inimic9 factus sum vobis verum pdicans. Emulantur vos nō bene sed excludere vos volunt. vt eos emulemini. Bonū est autē in bono emulari semp: et non solū cum psens sum apud vos. Filioli mei quos iterum parturio donec formet Christ9 i vobis. Vellē aūt nunc adesse apud vos et mutare vocē meam: qz cōfundor in vobis. Nunquid hic aut cōtraria contrariis verba sunt reddita. aut aliq gdatiōe sibi subnexa sunt. aut cesa et membra circuitus ve sonuerunt. Et tamē nō ideo tepuit grandis affect9 quo eloquiū feruere sētim9 Sed aplica ista sic clara sunt vt et profunda atqz ita conscripta memorieqz mandata. vt non solū lectore vel auditore. verū etiā expositore opus habeāt si quis in eis non sufficie contētus altitudinem querat. Quapropter videmus ista genera dicendi in eis q istorū lectione ad rerum diuinarū atqz salubriū sciētiarū profecerūt eāqz eccle ministrarunt. Beatus cyprianus summisso dicendi genere vtitur in eo libro vbi de sacramento calicis disputat. Soluit qppe ibi questio in qua querit vtrū calix dominicus aquā solū an eā etiam vino mixtā debeat habere. Sed exempli gra aliquid inde ponēdum est. Post principium ergo eple iam soluere incipiens ppositam qstionē. ammonitos aūt vos sciatis inquit vt in calice offerēdo dnica traditio seruet. neqz aliud fiat a nobis q pro nobis domin9 prior fecit. vt calix qui in commemorationem eius offert vino mixtus offeratur. Nā cū dicat Christus ego sū vitis vera. sāguis xpi nō aqua ē vtiqz sed vinū. nec potest videri sanguis eius q redēpti et viuificatissimus esse in calice qn vinū deest calici quo xpi sanguis ostendit. qui scripturarum oīm sacramēto ac testimonio predicatur. Inuenimus eni in. Genesi circa sacramentū Noe hoc idē pcurrisse. et signū dominice passionis illic extitisse: q vinū bibit q inebriatus est. q in domo sua nudatus est. q fuit recumbens nudis et patētibus femoribus. q nuditas illa patris a medio filio denudata est. a maiore vero et minore contecta et c. que necesse non est exequi. cū satis sit hoc solum complecti qd Noe typū future vitatis ostēdēs. nō aquā sed vinum biberit. et sic imaginem dominice passionis expresserit. Itē i sacerdote. Melchisedech dnici sacramenti pfiguratū videmus ministeriū. scdm q scriptura diuia testatur dicens. Et Melchisedech rex salem protulit panem et vinū. Fuit eni sacerdos dei summi. et bndixit Abrahā Quod aūt melchisedech typū Christi portaret. declarat in psalmis spūssanctus ex psona pris ad filium dicēs. Añ luciferum genui te. Tu es sacerdos in eternū scdm ordinē melchisedech. Hec et alia q sequūtur huius eple. summisse dictionis modū seruāt. quod facile est explorare legentibus. Sanctus quoqz Ambrosius cū agat rem magnā de spiritusancto vt patri et filio demonstret equalem. summisso tamē dicendi genere vtitur. qm res suscepta non ornamenta verborū. aut ad flectendos aīmos commotionis affectum. sed rerū documenta desiderat. Ergo inter cetera in principio huius operis ait. Commotus oraculo gedeō cum audisset q deficientibus licet populorum millibus in vno viro dominus plebē suam ab hostibus liberaret. obtulit edum caprarum. Cuius carnem secundum precepta angeli et azima supra petram posuit. et ea iure perfudit. Que simul vt virge cacumine quā gerebat angelus dei cōtigit de petra ignis erupit. atqz ita sacrificium quod offerebatur absumptū est. Quo indicio declaratū videt. q petra illa typū habuerit corporis Christi: qa scriptum est: bibebant de cōsequēti petra: petra autem erat Christus. Quod vtiqz nō ad diuinitatē eius sed ad carnē relatū est. q sitientiū corda pplor p

enni riuo sui sanguinis inundauit. Iā tunc ergo mysterio declaratum est: qꝛ dñs Iesus in carne sua totius mundi peccata crucifixus aboleret: nec solum delicta factorum: sed etiam cupiditates animorum. Caro eniꝫ edi ad culpā facti refertur: ius ad illecebras cupiditatum: sicut scriptum est. Qui concupiuit populus cupiditatem pessimam: et dixerunt. Quis nos cibabit carne? Quod igitur ostendit angelus virgam et tetigit petram de qua ignis exiit ostendit ꝙ caro dñi spū repleta diuino pctā omnia humane conditionis exureret. Unde ⁊ dominus ait. Ignem veni mittere in terram. ⁊c. In quibus rei docende ac probande maxime incumbit. M De genere temperato est apud Cyprianum virginitatis illa laudatio. Nunc nobis ad v̾gines sermo est: quarum quo sublimior gloria est maior et cura. Flos est ille ecclesiastici germinis decus atqꝫ ornamentum gratie spiritualis: leta indoles laudis et honoris: opus integrum atqꝫ incorruptum: imago dei respondens ad sanctimoniā dñi illustrior portio gregis christi. Gaudet per ipsas atqꝫ in ipsis largiter floret scte matris ecclesie gloriosa fecunditas: q̄to plus gloriosa virginitas numero suo addidit: tanto plus gaudium matris augescit. Et alio loco in fine epl̃e. Quomō portauimus inqt imaginem eius qui de limo est sic portemus imaginem eius qui de celo est. Hanc imaginem virginitas portat: portat integritas: sanctitas portat et veritas: portant discipline dei memores iusticiam cum religione retinentes: stabiles in fide: humiles in timore: ad omnē tolerantiam fortes: ad sustinendas iniurias mites: ad faciendam misericordiam faciles: fraterna pace vnanimes: atqꝫ concordes. Que vos singula o bone virgines obseruare: diligere: implere debetis: que deo et xp̄o vacantes ad dominum cui vos dicastis maiore ⁊ meliore parte precedetis prouecte annis iunioribus facite magisterium. Minores natu prebete comparibus incitamentum. hortamentis vos mutuis excitate. emulis de virtute documentis ad gloriam prouocate: durate fortiter: pergite spiritualiter: peruenite feliciter: tantū memētote tunc nostri cum incipit et in vobis virginitas honorari. Ambrosius etiam genere dicendi temperato ⁊ ornato professis virginibus proponit tanꝗ sub exempli forma quod moribus imitentur ⁊ dicit. Uirgo erat nō solum corpore: sed etiaꝫ mente: que nullo ambitu sincerū adulteraret affectuꝫ corde humilis: v̾bis grauis: animi prudens: loquendi parcior: legendi studiosior. non in incerto diuitiarum. sed i prece pauperis spem reponens. intenta operi: verecunda sermonibus: arbitriuꝫ mentis solita non hominem sed deum querere: nullum ledere: bene velle omnibus: assurgere maioribus natu: equalibus non inuidere. fugere iactantiaꝫ rationem sequi: amare virtutem. Quādo ista vel vultu lesit parentes? quando dissensit a propinquis? quando fastidiuit humilem: qñ irrisit debilem? qñ vitauit inopem. Eos solos sollicita cetus virorūꝫ inuisere quos misericordia nō erubesceret: neqꝫ p̄teriret verecunda. Nihil toruum in oculis: nihil in verbis procax: nihil in actu inuerecundū. non gestus fractior: non incessus solutior non vox petulantior: vt ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis ⁊ figura ꝓbitatis. M Bona q̄ppe dom⁹ i ipō vestibulo debet agnosci ac primo pretendat ingressu nihil intus latere tenebrarum tanꝗ lucerne lux intus posite foris luceat. Quid ergo prosequar ciborum parsimoniam: officiorum redundantiā: alterū super naturam superfuisse. alterum ipsi nature pene defuisse. Illic nulla intermissa tempora: hic cōgeminati ieiunio dies: ⁊ si qñ reficiendi successisset volūtas cib⁹ plerūqꝫ obuius q̄ mortē arceret: et non delicias ministraret ⁊c. Hec autem propterea in exemplo huius tpa generis posui: qꝛ nō hic agit vti virginitatem voueant que nondum vouerūt. sꝫ quales esse debeāt que iam vote sunt. Naꝫ

vt aggrediatur animus tm̄ ac tale propositum. grandiuti(que) dicendi genere debz excitari ⁊ accēdi. Sz martyr Cyprianus de habitu virginū. nō de suscipiendo virginitatis ꝓposito scripsit. Ille vero eps etiā ad hoc eas magno incendit eloquio. Verū ex eo q᷑ ābo egerunt dictionis grādis exempla memorabo. Ambo quippe inuecti sunt in eas que formam pigmētis colorant vel potius decolorant quo(rum) prior ille cuz hoc ageret ait inter cetera. Si qs pingendi artifex vultū alicuius ⁊ speciē ⁊ corporis q̄litatē emulo colore signasset: ⁊ signato iā cōsummato(que) simulacro manus alius inferret vt iā formata iā picta q̄si peritior reformaret: grauis prioris artificis iniuria ⁊ iusta īdignatio videretur. Tute existimas īpugne latur.i taz improbe temeritatis audaciā. dei artificis offensam? Ut enim circa homines impudica ⁊ incesta fucis lenocinātibꝰ nō sis corruptis violatis(que) que dei sunt peior adultera deteneris. Quod ornari te putas q᷑ putas comi. impugnatio est ista domini opis. preuaricatio est veritatis. Monētis apostoli vox est. Expurgate vetus fermētū vt sitis noua cōspersio sicut estis azimi. Etenī pascha nostrū immolatus est xp̄s. Itaq(ue) festa celebremus nō in fermēto veteri neq(ue) ī fermēto malicie ⁊ neq̄cie. sz in azimis sinceritatis ⁊ veritatis. Nū sinceritas ꝑseuerat ⁊ veritas. qn̄ q̄ sincera sunt polluuntur et colorū adulterinis medicaminū fucis: i mēdaciū vera mutātur. ¶ Dn̄s tuus dicit. nō potes facere capillū vnū albū aut nigrum. et tu ad vincēdam dn̄i tui vocem vis te esse potiorem audaci conatu ⁊ sacrilego cōtemptu? Crines tuos inficis malo presagio futurorum capillos iam tibi flāmeos auspicaris. Lōgū est inserere oīa que sequuntur. Ille vero posterior vt in tales diceret. Hinc illa inquit nascuntur incentiua vicio(rum). aut quesitis coloribus ora depiguant dū viris displicere formidant: et de adulterio vultꝰ meditantur adulteriū castitatis. Quanta hec amentia effigiē mutare nature picturā querere. Et dum verentur maritale iudicium proprium perdidere. Prior enī de se pronunciat que cupit mutare quod nata est: ita dum alii studet placere: prius ipsa sibi displicet. Quē iudicē mulier deformitatis tuere querimus q̄ teipsam? Quid videri times? Si pulchra es quid absconderis Si deformis: cur te formosam esse mentiris: nec tue cōscientie: nec alieni gratiam erroris habitura? Ille enim adulteram diligit. tu adultero vis placere. ⁊ irasceris si amet aliā q̄ adulterare in te docetur. Male magistra es iniurie tue. Lenocinari refugit etiam q̄ passa est lenonē. Hic licet vilis mulier. non alteri tamen sed sibi peccant. Tolerabiliora propemodum in adulterio crimina sunt. Ibi enim pudicitia. hic natura adulteratur. ¶ Satis vt existimo apparet. feminas ne suam fucis adulterent formam ⁊ ad pudorem et ad timorē hac facundia vehementer ī pelli. Proinde ne(que) summissum ne(que) tēperatum: sed grande omnino genꝰ hoc elocutionis agnoscimus. Et in his autem quos duos ex omnibus proponere volui et in aliis ecclesiasticis viris: et bona et bene. i. sicut res postulat: acute ornate: ardenter(que) dicentibus per multa eo(rum) scripta vel dicta possūt hec tria genera reperi: ⁊ assidua lectione vel auditione admixta exercitatione studentibus inolescere. Nec quis(que) preter disciplinam esse estimet ista miscere. immo quantum congrue fieri potest omnibus generibus dictio variāda est. Naz quādo prolixa est in vno gn̄e. minus detinet auditorem. Cum vero fit in aliud ab alio transitus etiam si longius eat decentius procedit oratio: q̄uis habēant et singula genera varietates suas in sermone eloquentium quibus non sinuntur in eo(rum) qui audiūt frigescere vel tepescere sensibus. Uerumtamē facilius summissuz solum q̄ solum grāde tolerari potest. Commotio quippe animi q̄to magis excitanda est vt nobis assentiat auditor: tanto minus in ea teneri potest cum fuerit quātum satis est

excitata. Et ideo cauendum est dum volumus altius erigere quod erectum est. etiam inde decidat quo fuerat excitatione perductum. Interpositis vero que sunt dicenda summissius bene redditur ad ea que opus est granditer dici. vt dictionis impet⁹ sicut maris estus alternet. Ex quo fit vt grande dicendi genus si diutius est dicendum non debeat esse solum sed aliorum generum interpositione varietur. ei tamen generi dictio tota tribuatur cui⁹ copia preualuerit. Interest enim quod genus cui generi apponatur vel adhibeatur certis et necessariis locis. Nam et in grandi genere semper aut pene semper temperata docet esse principia. Et in potestate est eloquentis vt dicant nonnulla summisse etiam que possent granditer dici. vt ea que dicuntur granditer ex illorum fiant comparatione grandiora et eorum tanque vmbris luminosiora reddantur. ¶ In quocunque autem genere aliqua questionum vincula soluenda sunt acumine opus est quod sibi summissum genus proprie vendicat. Ac per hoc eo genere vtendum est et in aliis duobus generibus quando eis ista incidunt sicut laudandum aliquid vel vituperandum vbi nec damnatio cuiusque nec liberatio nec ad actionem quodlibet assensio requiritur in quocunque alio genere occurrerit gen⁹ adhibendum et interponendum est temperatum. In grandi quoque genere inueniunt suos locos duo cetera: et in summisso similiter. Temperatum autem genus non quidem semper sed tamen aliquando summisso indiget. si vt dixi questio cui⁹ nodus est soluendus incurrat. vel quando non nulla que ornari possent: ideo non ornantur sed summisso sermone dicuntur. vt quibusdam quasi thoris ornamentorum prebeant eminentiorem locum. Grande autem genus temperata dictio non requirit. Ad delectandos quippe animos non ad mouendos ipsa suscipitur. Non sane si dicenti crebri⁹ et vehementius acclametur ideo granditer putandum est dicere. hoc enim et acumina summissi generis et ornamenta faciunt temperati. Grande autem gen⁹ plerunque pondere suo voces premit: sed lachrymas exprimit. Denique cum apud cesaream mauritanie dissuaderem populo pugnam ciuilem vel potius plusque ciuilem quam cateruam vocabant. neque enim ciues tantummodo sed etiam propinqui fratres. postremo parentes ac filii lapidibus inter se in duas partes diuisi per aliquot dies continuos et certo tempore anni solenniter dimicabant. et quisque vt quemque poterat occidebat. Egi quidem granditer quantum volui: vt tam crudele et inueteratum malum de cordibus et moribus eorum auellerem pelleremque dicendo non tamen egisse me aliquid putaui cum eos audirem acclamantes: sed cum flentes viderem Acclamationibus quippe se doceri et delectari: flecti autem lachrimis indicabant. Quas vbi aspexi inmanem illam consuetudinem a patribus et auis longeque a maioribus traditam: que pectora eorum hostiliter obsidebat vel potius possidebat victam antequam reipsa id ostenderent credidi. ¶ Moxque sermone finito ad agendas deo gratias corda atque ora conuertit. Et ecce iam ferme octo vel amplius anni sunt propicio christo ex quo illic nihil talle tantatum est. Sunt et alia experimenta multa quibus didicimus homines quid in eis fecerit sapientis granditas dictionis. non clamore potius quam gemitu. aliquando etiam lachrymis postremo vite mutatione monstrasse. Summisso etiam dicendi genere sunt plerique mutati: sed vt quod nesciebant scirent: aut quod eis videbatur incredibile crederent non autem vt agerent quod agendum iam nouerunt et agere nolebant. Ad huiusmodi namque duriciam flectendam debet granditer dici. Nam et laudes et vituperationes quando eloquenter dicuntur: cum sint in genere temperato sic afficiunt quosdam vt non solum in laudibus et vituperationibus eloquentia delectentur. verum etiam ipsi laudabiliter appetant fugiantque vituperabiliter viuere. Sed nunquid omnes qui delectantur mutantur sicut in grandi

genere omnis q flectunt agunt et in summisso genere omnes qui docent sciunt. aut credunt verum esse quod nesciunt. Unde colligunt illa duo genera qd efficere intendunt: hoc eis esse maxime necessarium qui sapienter et eloquenter volunt dicere. Illud vero quod agitur genere temperato.i. vt eloquentia ipsa delectet: non est propter seipsum vsurpandum: sed vt rebus que vtiliter honesteque dicunt: si nec docente indigent eloquio nec mouente: quia et scientes et fauentes auditores habent aliquanto promptius ex ipsa delectatione elocutionis accedat vel tenacius adhereat assensus Nam cum eloquentie sit vniuersale officium in quocunque istorum trium generum dicere apte ad persuasionem. finis autem id quod intendis persuadere dicendo in quocunque istorum trium generum dicit quidem eloquens apte ad persuasionem: sed nisi persuadeat ad finem non peruenit eloquentie. Persuadet autem in summisso genere vera esse que dicit. Persuadet in grandi vt agantur que agenda iam esse sciuntur: nec tamen aguntur. Persuadet in genere temperato pulcre ornate dicere. Quo fine nobis quid opus est? Appetant eum qui lingua gloriantur: et se in panegyricis talibusque dictionibus iactant: vbi nec docendus: nec ad aliquid agendum mouendus: sed tantummodo est delectandus auditor. Nos vero istum finem referamus ad alterum finem: vt.s.qd efficere volumus cum granditer dicimus: hoc etiam isto velimus id est vt bona morum diligantur vel deuitentur mala: si ab hac actione non sic alieni sunt homines vt ad eam grandi genere dictionis vrgendi videantur: aut si iam id agunt vt agant studiosius atque in eo firmiter perseuerent. S Ita fit vt etiam temperati generis ornatu. non iactanter: sed prudenter vtamur. non eius fine contenti quo tantummodo delectatur auditor: sed hoc potius agentes vt etiam ipso ad bonum quod persuadere valeamus adiuuemur Illa ita que tria que supra posuimus eum qui sapienter dicit. si etiam eloquenter vult dicere id agere debere vt intelligenter. vt libenter vt obedienter audiatur non sic accipienda sunt tanquam singula illis tribus dicendi generibus ita tribuent. vt ad summissum intelligenter. ad temperatum libenter. ad grande pertineat obedienter audiri. sed sic potius vt hec tria semper intendat et quantum potest agat. etiam cum in illorum singulo quoque versatur. Nolumus enim fastidiri etiam cum summisse dicimus. ac per hoc non solum volumus intelligenter verum etiam libenter audiri. Quid enim agimus diuinis testimoniis docendo quod dicimus nisi vt obedienter audiamur.i.vt credatur eis opitulante illo cui dictum est. Testimonia tua credibilia facta sunt valde. Quid etiam cupit nisi credi qui aliquid licet summisso eloquio discentibus narrat? Et quis velit eum audire. nisi auditorem nonnulla etiam suauitate detineat? Nam si non intelligatur quis nesciat nec libenter eum posse nec obedienter odiri Plerumque autem dictio ipsa summissa dum soluit difficillimas questiones. et inopinata manifestatione demonstrat dum sententias acutissimas de nescio quibus quasi cauernis vnde non sperabatur eruit et ostendit. dum aduersarii conuincit errorem. et docet falsum esse quod ab illo dici videbatur inuictum maxime qn adest ei quoddam decus non appetitum. sed quodammodo naturale et nonnulla non iactatiuncula sed quasi necessaria atque vt ita dicam ipsis rebus exorta numerositas clausularum tantas acclamationes excitat vt vix intelligatur esse summissa. Non enim quia neque incedit ornata neque armata. sed tanquam nuda congreditur. ideo non aduersarium neruis lacertisque collidit. et obsistentem subruit. ac destruit membris fortissimis falsitatem. T Unde autem crebro et multum acclamant ita dicentibus. nisi quia veritas sic demonstrata. sic defensa. sic inuicta delectat? Et in hoc igitur genere summisso iste noster doctor et dictor id agere debet

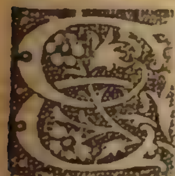
vt non solum intelligenter. verũ etiam libenter et obedienter audiatur. Illa quoque eloquentia generis temperati apud eloquentem ecclesiasticum nec inornata relinqtur. nec indecenter ornatur. nec solũ hoc appetit vt delectet. qd solũ apud alios pfitetur. verũ etiã i his q laudat siue vitupat. istis appetãdis vel firmi9 tenẽdis illis aũt vitãdis vel respuendis: vult vtique obedienter audiri. Si autẽ nõ auditur itelligent nec libenter potest. Proinde illa tria vt intelligant qui audiunt. vt delectentur: vt obediant. etiaz in hoc genere agendum est vbi tenet delectatio principatum. Iam vero vbi mouere et flectere grandi genere opus est auditorem. qd tunc est opus qñ et veraciter dici et suauiter confitetur. et tamen non vult facere quod dicitur. dicenduz est pculdubio granditer. Sed quis mouetur si nescit qd dicitur? Aut qs tenetur vt audiat si non delectatur? Unde et in isto genere vbi ad obedientiam cor durum dictionis granditate flectanduz est nisi et intelligenter et libenter qui dicit audiatur nõ põt obedienter audiri. Habet autẽ vt obedient audiatur quãtacũque granditate dictionis maius pondus vita dicentis. Nam qui sapienter et eloquenter dicit viuit autez nequiter erudit qdem multos dicendi studio. quis anime sue sit inutilis. sicut scriptuz est Scribe et pharisei in cathedra moysi sederunt. que dicunt facite. q autẽ faciunt facere nolite. Dicunt eniz et nõ faciunt. Unde ait et Apls. Siue occasione siue veritate xps anũcietur. Christ9 aũt veritas est. et tamẽ etiam non veritate annũciari veritas potest. i. vt prauo et fallaci corde que recta et vera sũt predicẽtur. Sic quippe annũciat Jes9 Christus ab eis qui sua querũt nõ que Jesu Christi. Sed qm boni fideles nõ quemlibet hoĩm sed ipsum dñm obediẽter audiunt. qui ait. que dicunt facite q aũt faciunt facere nolite dicunt eni et nõ faciũt. ideo audiuntur vtilit etiam q inutiliter agunt. ¶ Sua eñi qrere studẽt. Sz sua docere nõ audent de loco scilicet superiore sedis ecclesiastice. quam sana doctrina constituit. Propter quod ipse dominus priusque de talibus qd commemoraui diceret premisit cathedra moysi sederunt Illa ergo cathedra non eorũ sed moysi cogebat eos bona dicere etiam non bona facientes. Agebant ergo sua in vita sua. docere autez sua cathedra illos nõ permittebat aliena. Multis itaque prosunt dicendo que non faciunt. sed lõge pluribus prodessent faciendo que dicunt. Abundant eniz qui male vite sue defensionem ex ipsis suis prepositis et doctoribus querunt respondentes corde suo. aut etiam si ad hoc erumpunt ore suo atque dicentes. Quod ipse mihi precipis: cur ipse non facis? Ita fit vt eum obedienter non audiant qui se ipe non audit: et verbum dei quod eis predicatur. simul cum ipso pdicatore contemnant. Denique apostolus scribens ad thimotheũ cũ dixisset. nemo adolescentiam tuaz contemnat. subiecit vnde nõ cõtemneretur: atque ait. Sed forma esto fidelium in sermone: in conuersatione in dilectione: in fide: in castitate. Talis doctor vt obediente audiatur non impudenter non solum summisse ac temperate. verum etiaz granditer dicit: qr non contemptibiliter viuit. Sic namque elegit bonam vitam: vt etiã bonã nõ negligat famaz. sed prouideat bona corã deo et hoibus quantum potest illum timendo his consulendo. In ipso etiam sermone malit rebus placere q verbis nec existimet dici melius nisi qd dicitur verius. Nec doctor verbis seruiat: sed verba doctori. Hoc est eniz qd apls ait nõ in sapiẽtia verbi ne euacuetur crux Christi. Ad hoc valet etiã qd ait ad thimotheum. Noli verbis contendere. ad nihil eniz vtile est: nisi ad subuersionez audientium. Neque enim hoc ideo dictũ est: vt aduersariis oppugnantibus veritatem nihil nos pro veritate dicamus. Et vbi erit quod cum ostenderet qualis esse episcopus debeat ait inter cetera. vt potens sit in doctrina sana et contra dicentes possit redarguere.

x Verbis eniz cōtēdere est nō curare quomodo error veritate vincat sed quō tua dictio dictioni preferat alterius. Porro qui non verbis contēdit siue summisse: siue tēpate. siue grādit' dicat. id agit verbis vt veritas pateſiat: veritas placeat: vitas moneat: quoniam nec ipsa que precepti finis ꝛ plenitudo legis est charitas vllo modo recta esse potest: si ea q̄ diligunt nō vera sz falsa sunt. Sicut aūt cuius pulcrū corpus ꝛ deformis est animus magis dolendū est: q̄ si deforme haberet corpus ita q̄ eloquent' q̄ falsa sunt dicunt magis miserandi sunt q̄ si talia deformit' dicerēt. Quid est ergo nō soluz eloquēter verū etiā sapient' dicere nisi verba i summisso genere sufficiētia: i temperato splēdētia: in grandi vehementia. veris tñ rebus quas audire oporteat adhibere. Sed q̄ vtrūq̄ non pōt dicat sapienter quod nō dicit eloquēter potius q̄ dicat eloquēt' qđ dicit insipient'. Si aūt ne hoc qdem pōt ita: conuersef: vt nō solum pmium sibi cōparet: sed etiaz pbeat aliis exemplu z: ꝛ sit ei quasi copia dicēdi forma viuendi. Sunt sane qdam q̄ bñ pnūciare pñt: qđ autem pnūciēt excogitare nō pñt. Qđ si ab aliis sumant eloquenter sapienterq̄ conscriptum memorieq̄ commendent atq̄ ad ppl'm proferant: si eam personaz gerūt nō improbe faciūt. Sic eniz (quod profecto vtile est) multi predicatores veritatis sunt: nec multi magistri. si vnius veri magistri idipsum dicāt oēs ꝛ nō sint in eis cismata. Nec deterrēdi sunt isti voce. Hieremie pphete p quē deus arguit eos q̄ furant' vba ei' vnusq̄sq̄ a pximo suo. y Qui eni furāt' alienum auferūt. Vbum autem dei nō ē alienum ab eis q̄ obtemperant ei. potiusq̄ ille dicit aliena q̄ cū dicat bene viuit male. Quecūq̄ enim bona dicit ei' excogitari vident' ingenio. sed ab eius moribꝰ aliena sūt. Eos itaq̄ dicit deus furari verba sua. q̄ boni volunt videri loquendo q̄ dei sunt cum mali sint faciendo que sua sunt. Nec sane ipsi dicunt bona que dicunt si diligent' attendas. Quomodo eniz dicūt verbis quod negant factis. Non eniz frustra de talibꝰ ait. Apostolus. Confitent' se nosse deuz factis aūt negant. Modo quodam ergo ipsi dicunt. ꝛ rursus alio modo non ipsi dicunt quoniaz vtrumq̄ verum est quod ait veritas. De talibus eni loq̄ns q̄ dicunt inq̄t facite. q̄ aūt faciunt facere nolite hoc est qđ ex ore illoꝝ auditis facite quod in ope videtis facere nolite. dicūt eniz inquit ꝛ nō faciunt. Ergo q̄uis non faciant tñ dicunt. Sed alio loco tales arguens. Hipocrite inquit quomodo potestis bona loqui cuz sitis mali. Ac per hoc ꝛ ea q̄ dicunt quādo bona dicunt non ipsi dicunt. voluntate. s. atq̄ opere negando quod dicunt. Unde contingit vt homo disertus ꝛ malus sermonem quo veritas predicetur dicendum ab alio non diserto sed bono ipse componat. Quod cum ipse sit ipse a seipso tradit alienum. ille ab alio accipit suum. Cum vero boni fideles bonis fidelibus hanc operam commendant vtriq̄ sua dicūt. quia et deus ipsorum est cuius sunt illa que dicunt. et ea sua faciunt q̄ non ipsi componere potuerunt q̄ scđm illa composite viuūt Siue autē apud ppl'm vel apud quoslibet iam iamq̄ dicturus siue qđ apud populum dicēdum. vel ab eis qui voluerint aut potuerint legēdum est dictaturus oret vt deus sermonē bonū det i os eius. z Si eniz regina orauit hester pro sue gētis tēporali salute locutura apud regez vt in os eius congruū sermonez daret q̄tomagis orare debet vt talemunus accipiat q̄ pro eterna hoīm salute in verbo ꝛ doctrina laborat. Illi vero q̄ ea dicturi sūt que ab aliis acceperūt. ꝛ anteq̄ accipiāt orēt pro eis a quibus accipiunt. vt eis detur qđ per eos accipere volunt. ꝛ cum acceperint orent vt bene ꝛ ipsi proferant: ꝛ illi ad quos proferūt sumant. ꝛ de pspero exitu dictionis eidem grās agāt a quo se id accepisse non dubitant. vt q̄ gloriat' in illo glorietur in cuius manu sunt ꝛ nos ꝛ sermones nostri. Longior euasit liber hic q̄ volebaz q̄q̄ putaue

uā. Sed legenti vel audienti cui grat⁹ est lōgus nō est. Cui aūt longus est per partes eū legat: q̄ habere vult cognitū. Quē pro eius cognitiōis nō piget de lō gitudine nō q̄raf. Ego tn̄ deo nostro gratias agoq̄ in his quatuor libris nō qualis ego essem cui multa desunt: sed qualis esse debeat: qui in doctrina sana i. christiana non solum sibi: sed aliis eti am laborare studet: quantalacunq̄ po tui facultate disserui. Amen.

¶ Aurelii Augustini egregii docto ris de doctrina christiana liber quar tus: qui est vltimus istorum librorum feliciter expletus.

¶ Diui aurelii augustini Hipponensis episcopi de fide ad petrum diaconem liber incipit. A

Epistolam fi li petere tue charita tis accepi. In qua te significasti velle ihe rosolimā pgere: et po stulasti te litteris no stris instrui. quā de beas in illis partiqus vere fidei regu lā tenere: vt null⁹ tibi possit sensus he retice surripere falsitatis. Gaudeo q̄dē q̄ pro fide tua sine vllo pfidie vitio cu stodiēda sollicitudinē geris. sine q̄ nul la pōt prodesse: imo nec esse conuersio. Aplica q̄ppe dicit auctoritas: q̄ sine fide ipossibile ē placere deo. Fides nā q̄ ē bonorū oim fundamentū. Fides est hūane salutis iitiū. Sine hac fide ne mo ad filiorū dei numerū pōt ptinere. Q̄ sine ipsa nec i hoc sc'lo q̄sq̄ iustifi catiōis grām cōsequit: nec in futuro vi tā possidebit eternā. Et si q̄s hic non ambulauerit p fidē. nō pueniet ad spe ciē. Sine fide ois labor hois vacu⁹ est Tale quippe est: vt sine vera fide quis q̄ velit deo per contēptum seculi pla cere: quale si quisq̄ tendens ad patriā in qua scit se beate esse victurū. relin quat itineris rectitudinem et improui dus sectetur errorē: quo non ab beataz ciuitatē perueniat: sed in precipitiū ca dat. vbi non gaudiū peruenienti daf. sz cadēti interitus inferatur. Uerūtamē vt de fide sufficiens sermo promaf. nec tēporis suffragatur spaciū. q̄ celeriter nostrū cupis habere responsum. Et tā magnū est huius disputationis opus. vt a magnis viꝛ possit impleri. Neq̄ ei poposcisti sic te debere de fide instrui vt vnā quālibet heresim designares cō tra quā specialiter nostre disputationis vigilaret intentio. Sz cū indiffinite dif finitionē fidei petis eamq̄ cupis etiam sub breuitate concludi. videsprocuidu bio q̄ sit nobis impossibile. vt rem tan tā in breui plene cōprehendamus. Cui sufficientes esse non possumus. etiāz si tantū spacium temporis et tale nobis esset ingenium. vt multa volumina de hoc quod a nobis expetis facere vale remus. Sed q̄ deus prope est omnib⁹ inuocantibus eū inveritate: qui verbū cōsummans et breuians fecit super ter rā. spero q̄ sicut tibi dedit huius fidei sctāz sollicitudinē: sic etiā mihi vt tuo tā bono tāq̄ laudabili seruiam desiderio: sufficientē tribuet facultatē: vt et si non potuero cuncta dicere: ex quibus om nis error hereticus possit agnosci: et a gnitus vel conuincivaleat vel vitari. tn̄ in nomine atq̄adiutorio sctē trinitatis q̄ vnus solus verus et bonus est deus. ea dicam in quibus saltem magna ex parte rationem fidei catholice constet sine aliqua erroris caligine contineri. Quibus retentis poteris et illa depre hendere atq̄ fugere que et si in hoc o pere videntur speciali disputatione cō uinci. tn̄ ex his que hicgeneraliter atq̄ absolute ponentur. appareant illa que infideles homines auribus volunt su surrare fidelium. non regula diuine ve ritatis tradita. sz nequicia humani er roris inuenta.

¶ Finit prologus.

De trinitate personaruz et vnitate essētie. B

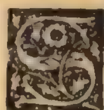

Quocunqz igitur loco fueris cōstitutus qz secūdum regulam nostri saluatoris imperio ꝓmulgatam nosti te in vno patris et filii et spiritussācti nomine baptizatum principaliter atqz indubitanter toto corde retine patrem deum filium deum: et spiritumsanctum deum.i.sāctaz atqz ineffabilem trinitatē vnum esse naturalr̄ deuz. de quo in deuteronomio dr̄. Audi isrl̄. dn̄sdeu tuus deus vnus est: et dn̄m deū tuū adorabis et illi soli seruies. Verūtn̄ qz iustū vnuz deum: q̄ solus est verus naturaliter de⁹ nō patrē solū. neqz filiū solū: neqz soluz spm̄sctūm: sz simul patrē et filiū et spm̄ sanctū diximusesse. cauēdū est ne sicut patrē et filiū et spiritūsāctū vnū deū esse q̄tū ad naturalē attinet vnitatē veraciter dicimus. sic eū q̄ pr̄ est: eūdem vel filiū vl̄ spm̄sāctū: aut cū q̄ filius est siue patrē siue spm̄sāctū: aut eū q̄ spūsctūs ꝓpe in cōfessione huius trinitatis dr̄ vel patrē vl̄ filiū ꝑsonaliter dicere siue credere qd̄ oīno nefas ē audiam⁹. Fides eni quā scti pr̄iarche atqz ꝓphete añ incarnationem filii dei diuinitus acceperūt. quā ēt sācti apostoli ab ip̄o dn̄o i carne posito audierūt: et spūsācti magisterio istructi: nō solū sermōe predicauerūt verū etiam ad istructionem saluberrimā posteroꝝ scriptis suis iditā reliq̄rūt vnū deū ꝑdicat trinitatem.i. patrē et filiū et spm̄sctūm C Sz trinitas vera nō esset. vna eadēqz persona diceret pr̄ et filius et spūsāctus. Si eni sicut est patris et filii et spiritussācti vna substātia. sic esset vna persona nihil oino esset i quo veracit trinitas diceretur Rursus quidem tritas vera est. sz vn⁹ deus tritas ipsa nō esset. si quemadmodum pater et filius et spūsctūs personarum sunt ad inuicez proprietate distincti. si fuissent naturaruz quoqz diuersitate discreti. Sed qz i illo vno vero deo trinitate non solū q̄ vnus deus est. sz ēt q̄ trinitas est naturalr̄ verum est. propterea ipse verus deus i personis trinitas est. et in vna natura vnus est. Per hanc vnitatez natura lē totus par̄ in filio et spūsctō est. totus filius in patre et spūsctō est. totus quoqz spūsctūs in patre et filio est. Nullus horum extra quē libz ipsorum est. qz nemo alium aut p̄cedit eternitate aut excedit magnitudie aut supat ptāte. qz nec filio nec spūsctō quātum ad nature diuine vnitatez ptinet. aut anterior aut maior pater est. nec filii eternitas atqz immensitas. velut anterior aut maior spiritussācti immēsitatem eternitatēqz aut precedere aut excedere naturalitr pōt. Sicut ergo nec filius posterior aut minor est patre. ita nec spiritussāctus posterior aut minor est filio. Eternum quippe et sine initio est q̄ filius de patris natura natus extitit et⁹ eternum ac sine initio est q̄ spiritussanctus de natura patris filiiqz procedit. Ob hoc ergo tres vnuz recte credimus et dicimus deum. quia vna prorsus eternitas: vna immēsitas vna naturaliter est trium personarum diuinitas. Teneamus igitur patrem et filium et spiritumsanctuz vnum esse naturaliter deum. neqz tn̄ ipsum patrē esse qui filius est. neqz filium ipsum esse qui pater est. nec spm̄sanctum ipsuz esse qui pater aut filius est. Vna eniz est patris et filii et spūsācti essentia quam greci vsian vocant. in qua non est aliud pater. aliud filius: aliud spūsctūs q̄uis personaliter sit alius pater ali⁹ filius alius spiritussāctus. D

Qd̄ nobis maxime i ipso sctāꝝ scripturarū initio demōstratur. vbi deus dicit Faciamus hominē ad imaginē et silitudinē nostrā. Cū eniz in singulari numero dicit imaginem ostēdit vnā naturaz esse. ad cuius imaginē hō fieret. Cum vero dicit pluraliter nostrā. ostēdit eūdem deum ad cuius imaginē hō fiebat nō vnā esse personā. Si enim i illa vna

natura patris & filii & spiritussancti vna esset persona. nõ diceretur ad imaginem nostrã: sed ad imaginẽ meã. Nec dixisset faciam⁹: sed faciã. Si vero i illis trib⁹ personis tres essent intelligende vł credende substantie: nõ diceretur ad imaginem nostram. sed ad imagines nostras. vna ei imago triũ naturarum inequaliũ esse non posset. Sed dũ ad vnam imaginẽ vnius dei homo factus dicitur. vna sctẽ trinitatis essentialiter diuinitas intimatur. Deinde & paulo post pro eo q superius dixerat. Faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinem nostrã: sic hominem factũ scriptura narrauit vt diceret. Et fecit deus hominẽ: ad imaginem dei fecit eũ. Hanc trinitatem psonarũ atq3 vnitatem nature propheta Esaias reuelatam esse sibi non tacuit: cum se dicit seraphin vidisse clamãtia sctũs sctũs sctũs dominus deus sabaoth. Ubi prorsus in eo quod dicitur tertio sctũs personarũ trinitatem: in eo vero quod dicitur semel dominus de⁹ sabaoth: diuine nature cognoscimus vnitatẽ. In illa igitur sancta trinitate que ideo a nobis repetitur totiẽs: vt nostro cordi tenacius infigatur: vnus est de⁹ pater: qui solus essentialiter de seipso vnum filium genuit & vnus filius qui de vno patre solus est essentialiter natus: et vnus spiritus sanctus qui solus essentialiter de patre filioq3 procedit. Hoc aũt totum vna persona non posset id est & gignere se & nasci de se: & procedere de se. Quia igitur aliud est genuisse: q̃ natum esse. aliudq3 est procedere q̃ genuisse vel natum esse: manifestum est: quoniam alius est pater: alius fili⁹: alius spiritussanctus. Trinitas itaque ad personas patris & filii & spiritussancti refertur. vnitas ad naturam.

De assumptiõe humane nature a solo filio in trinitate accepte. E

Sicut ergo secundum illam diuinitatem: qua vnum sunt pater & filius et spiritussanctus: neq3 patrẽ natum credimus: neq3 spiritu3 sanctũ sed solũ filiũ: sic etiã scd'm carnem solũ filiũ natũ catholica fides & credit & predicat. Neq3 eni in illa trinitate propriũ esset solius patris: q2 non est natus ipse sed vnum filiũ genuit: neq3 propriu3 solius filii: q2 non genuit ipse: sed sol⁹ de patris essentia natus est: neq3 propriu3 spiritussancti q2 nec natus est ipse neq3 genuit: sed solus de patre filioq3 procedit si scd'm diuinam quidem naturã de⁹ pater de nullo nasceretur deo: scd'm carnẽ tñ ipe nasceret ex virgine Si eni pater nasceretur de virgine vna psona esset pr & filius ipsa aũt vna persona p eo q2 nõ de deo: s3 tantũ de virgine nasceretur: non dei filius: sed tm̃ hois fili⁹ veraciter diceretur. Ipse aũt dei filius dicit: q2 sic dilexit deus mũdũ: vt filiu3 suum vnigenitũ daret. Et iterũ. Nõ eni misit deus filiũ suũ in mundum: vt iudicet mundum: sed vt saluetur mundus per ipsum. Nec beatus dixisset Johannes Qui diligit genitorẽ: diligit & eum qui natus est, ex eo. Nec ipse filius dixisset. Pater me⁹ vsq3 modo operaſ et ego operor. Ipse ei qui fili⁹ diciſ: si idẽ esset & pater: nõ veraciter dei filius diceret: q2 non de deo: sed de sola virgine nasceretur. Ad extremũ nec ipse pater de celo testaretur: et suã corporali voce filiũ demõstrasset dicens. Hic est fili⁹ me⁹ dilectus in quo mihi bene complacui. Apl's quoq3 non dixisset de deo patre: qui proprio suo filio non pepercit s3 p nobis omnibus tradidit illum. F

Sed qm̃ oia ista diuinitus ad nostram doctrinã dicta sunt. & q2 diuina dicta sũt vtiq3 vera sũt. Uerũ est q fides catholica pdicat: & scd'm diuinitatẽ de pr̃e natũ esse solũ filium eternum cum patre: immortalem: impassibilem: atq3 incommutabilem deum: & secundum carnem non patrem sed vnigenitum eius filium: salua eternitate sua temporaliter

natum: salua impassibilitate sua passum salua immortalitate sua mortuum: salua incommutabilitate sua qua deus verus ⁊ vita eterna est veraciter suscitatum. Qui totum habet commune cum patre q̄ eternus naturaliter sine initio habuit et nihil habet cōe cū patre corꝫ qui in suā personā tpaliter atq̄ humiliter ille eternus atq̄ excelsus accepit Rursus si nō ille q̄ proprius atq̄ vnigenitus dei patris filius est: sed spūssanctus nasceret ex virgine. non ipsum qui factus est ex muliere: factus sub lege: natū de spūssancto ex maria virgine in symbolo acceptum ⁊ corde ad iusticiam crederet: ⁊ ore ad salutem sctā ecclesia cōfiteret. Sz ⁊ si ipse spiritussanctus qui patris ⁊ filii spiritus est: formam serui acciperet: non ipse spūssanctus super seipsum hominem factum in columbe specie celit⁹ adueniret. Pater ergo deus de nullo genit⁹ deo semel de sua natura sine initio genuit filium deū sibi equalē: ⁊ eadē qua ipse naturaliter eternus est diuinitate coeternum Sed idē deus filius cum sit eternus ⁊ verus: ⁊ cū p̄re scdm diuinitatem naturaliter vnus deus: scdm q̄ dicit. ego ⁊ pater vnū sum⁹. idē pro nobis est: homo factus verus ⁊ plenus: in eo verus: quia verā habet deus ille humanā naturam in eo vero plen⁹: q̄ ⁊ carnē humanā suscepit ⁊ aiam rōnalem. Idē tñ vnigenitus deus nat⁹ est semel ex patre semel ex matre. Natus est enim de patre de⁹ verbum: natus est de matre verbum caro factum. Vnus ergo est atq̄ idē de⁹ dei fili⁹ natus ante scl'a. ⁊ natus in seculo. ⁊ vtraq̄ natiuitas vnius est filii dei. diuina scdm quam creditur in forma dei coeternus patri deo scdm quam semetipsum exinaniēs ⁊ formā serui accipiēs nō solū in conspectu materni vteri semetipsum dū hō fie: et eadē seruilis forme susceptiōe formauit verū etiā de eodem matris vtero idem deus homo factus exiuit: ⁊ in cruce idem deus homo factus pependit: et in sepulcro idē deus homo factus iacuit. ⁊ ab inferis idem deus homo factus tertio die resurrexit. sed i sepulcro scdm solā carnem idē deus iacuit. ⁊ in infernū scdm solā aiam descēdit. ¶ Qua de inferis ad carnē die tertia reuertēte: idē deus scdm carnē qua in sepulcro iacuit de sepulcro resurrexit: ⁊ quadragesimo post resurrectionē die idē deus hō factus: in celum ascēdens in dextera dei sedit: inde in fine seculi ad iudicandos viuos mortuosq̄ venturus. Verbum ergo caro factū vnus est filius dei dñs Jesus christus: mediator dei ⁊ hominū Idcirco aūt mediator: q̄ idē deus atq̄ homo verus habēs cū patre vnā diuinitatis naturā: ⁊ humanitatis vnā cū matre substantiā: habēs ex nobis vsq̄ ad mortē iniqtatis nr̄e penā. habens incōmutabilem de deo patre iusticiam. ꝓpter iniqtatē nr̄am tēporaliter mortu⁹ propter iusticiā suā ⁊ ipse viuus semꝑ ⁊ immortalitatē mortalibus largitur⁹. Qui perfectam quidem humanitatem suam in ipsa diuinitatis sue perfectiōe seruauit. veritatem vero mortalitatis nostre per susceptionē mortis. veritate atq̄ incōmutabilitate sue immortalitatis absorbuit. Hoc est qd testat beatus petrus: q̄ xp̄s deglutiuit mortem vt vite eterne heredes efficeremur. Beatus quoq̄ paulus docet: q̄ xp̄s mortē deglutierit: illuminauerit autem vitam ⁊ incorruptionē. Christus ergo mortem gustauit: q̄ verus homo est idēq̄ mortē deglutiuit: q̄ verus deus ē. Idē q̄ppe sicut dicit aplūs: mortuus est ex infirmitate: sz viuit ex virtute dei. vnus atq̄ idē q̄ scdm ꝓphetiā btī dauid ⁊ hō factus est in syon ⁊ ip̄e fundauit eā altissimus. Itaq̄ nec diuinitas christi aliena est a natura p̄ris: scdm id. quia i principio erat verbū: ⁊ verbū erat apud deum: ⁊ deus erat verbū. Hoc erat in principio apud deū. Oia p ipm facta sunt ⁊ sine ipso factū est nihil. Nec humanitas eius aliena ē a natura m̄ris: scdz id qd verbū caro factū est: et habitauit in nobis. Illa cui natura q̄ semꝑ genita manet ex patre: nostram naturam sine peccato suscepit vt nasceretur ex virgine. Neq̄ enim natura eterna at-

q3 diuina tēporalr concipi et temporaliter nasci ex natura humana vllaten⁹ posset.nisi scd̄m susceptionem veritatis humane .verā temporalr cōceptionem atq3 natiuitatem ineffabilis in se diuinitas accepisset. ¶ Sic est deus ef nus ac verus: ꝑaciter scd̄m tēp⁹ ꝛ cō ceptus ꝛ natus ex virgine Dū eni venit plenitudo tempis misit deus filium suū factū ex muliere: factū sub lege: vt eos q̄ sub lege erāt redimeret :vt adoptionē filiorū reciperemus.illo.s.deo naturalr facto filio hoīs q̄ vnus est natura lr filius dei patris vngenitus. Hoc vtiq3 Joannes euangelista confirmās postq3 dixit : ꝛ verbum caro factum est ꝛ habitauit in nobis:subsequenter ait. ꝛ vidimus gloriā eius gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratie ꝛ veritatis.Sic ille omnium spirituum omniumq3 corporum . id est omnium naturarum creator ꝛ dominus.creauit ꝟginem creandus ex virgine:et cuius ipse factor est matrem sibi fecit. quando de eius carne concipiēdus atq3 pariēdus veram materiam carnis de⁹ immensus ac sempit̄nus accepit.vt ꝛ scd̄m veritatem forme seruilis deus hō misericorditer fieret. ꝛ scd̄m formā dei naturali veritate idē deus hō ꝑmanens non careret. Sic igitur Christum dei filium .id est vnam ex trinitate personam deu3 verum crede .vt diuinitatem eius de natura patris natam esse nō dubites. Et sic eum verū hominē crede:vt eius carnē non celestis :non aeree:non alterius cuiusq3 putes esse nature: sed eius cuius est omniū hominū caro: id est qua3 ipse deus homini primo de terra plasmauit : et ceteris hominibus plasmat quos per propagationem ex hominib⁹ creat.Sed licet caro Christi ꝛ omniu3 hominum vnius eiusdemq3 nature sit: hec tamen quam deus verbum ex maria virgine sibi vnire dignatus est sine peccato suscepta sine peccato nata est: vt pote scd̄m qua3 deus eternus ꝛ iust⁹ misericorditer ꝛ conceptus ꝛ natus est ꝛ dn̄s glorie crucifixus est. ¶ Quibus autē verbis explicabitur carnis illius excellentia singularis:cuius diuina est ex ipsa sui conceptione persona : cuius origo natiuitatis insolita qua sic verbum caro factum est.vt vna ꝑsona esset cum carne sua vnigenitus ac sempiternus deus. ipsa sue carnis conceptione cōceptus. Ista3 vero ceterorum hominū carnem:per humanum certum est nasci concubitum :viro seminante femina vero concipiente atque pariente. Et quia du3 sibi inuicem vir mulierq3 miscentur vt filios generent sine libidine non est parentum concubitus : ob hoc ex eorum carne nascentium.non potest sine peccato esse conceptus .vbi pctm̄ in paruulos nō trāsmitt'it propagatio:sed libido. Nec fun ditas humane nature facit homines cum peccato nasci : sed feditas libidinis quam homines habent ex illius primi iustissima condemnatione peccati. Ideo beatus Dauid q̄uis de legitimo nasceretur iustoq3 coniugio.in quo scilicet nec infidelitatis culpa : nec fornicationis macula poterat inueniri ; ꝓpter originale tamen peccatu3 quo naturaliter obstricti sunt filii ire non solum impiorum filii : sed omnes etiam qui de iustorum sanctificata carne nascuntur . clamat et dicit . Ecce eni3 in iniq̄tatibus conceptus su3:ꝛ in peccatis concepit me mater mea.Sanctus etiam Job dicit:mundum a sorde non esse hominem . nec si vnius diei sit vita eius super terram. Dei ergo filius vnigenitus.qui est in sinu patris:vt carnem hominis animamq3 mundaret susceptione carnis atq3 anime rationalis incarnatus est:et qui est deus verus homo verus factus est : non vt alter deus esset alter homo. sed idem deus idē3 homo. Qui vt illud peccatu3 quod in concubitu mortalis carnis generatio humana contraxit auferret conceptus ē nouo more deus incarnatus in matre virgine : sine coitu viri: sine libidine concipientis virginis : vt per deum hominem quem absque libidine conceptum inuiolatus edidit virginis vterus: ablueret pctm̄q̄d nascē

Quid de creatura credere oporteat. ¶

Rincipaliter itaq3 tene omnem naturam que non est trinitas deus ab ipsa sancta trinitate: que solus deus eternus et verus est creatam ex nihilo. Ac si vniuersa in celis et in terra visibilia et inuisibilia: siue thronos: siue dñationes siue. principatus: siue ptãtes: opus atq3 creaturã esse scte trinitatis. q est vnus deus rerum oim creator et dñs: eternus oipotens et bonus: hñs naturalr vt sp sit et mutari aliqñ nõ possit. Et hic deus q sine iitio sp est: qr summe est: dedit rebus a se creatis vt sint: nõ tñ sine initio: qr nulla creatura eiusdem nature est: cuius est trinitas vnus verus et bonus deus a quo creata sunt oia. Et qr summe bonus est: dedit oibus naturis qs fecit vt bone sint: nõ tñ tãtũ bone qtũ creator oim bonorum. Qui nõ solũ sũme bonus sz etiã summũ atq3 icõmutabile bonum est: qr eternũ bonũ est: nullũ hñs defectum qr nõ est ex nihilo factũ: nullũ hñs profectũ qr nullũ hz initiũ. Ideo qppe nature a deo facte pficere possunt. qr esse ceperunt: ideo deficere: qr ex nihilo facte sunt. Ad defectũ eas cõditio ducit originis ad profectũ vero prouehit opatio creatoris: In eo igit primũ trinitatisq deus verus est: eternitas sine initio naturalis agnoscitur. qr quedã ita fecit: vt cũ esse qdẽ ceperint: tñ nõ esse aliqñ nõ possint. in eo vero eius oipotẽtia intelligit: qr omnẽ creaturã visibilẽ atq3 inuisibilem. i. corporalẽ atq3 spiritualẽ de nihilo fecit: in qbus ipsa rerũ diuersitas multo magis cõmendat bonitatẽ atq3 oipotentiã creatoris. Nisi eni oipotẽs esset nõ vna eadẽq3 facilitate sũma atq3 ima fecisset. Et nisi summe bonus esset: nõ se gubernãdis rebus quoq3 infimis pñtitisset. ¶ Igr tam in magnis q in paruis qbusq3 reb9 cõditis magna est bonitas atq3 oipotẽtia cõditoris. Oia eni sapiẽter fecit summa veraq3 sapientia: cui naturaliter hoc est esse qd sapiẽtem esse hoc facere quod sapienter facere. Simpicitas itaq3 multiplicis sapientie dei magnitudinez celsitudinis sue: no soluz i magnitudine sublimium creaturarum: verum etiã in ifimarum paruitate cõmẽdat: dũ bona oia q creauit: nõ solum multo inferius dissimiliusq3 suo creatore sunt vt pote non prolata de seipso: sed facta prorsus ex nihilo: verũ etiã inter se non qualr sunt. sz vnaqq3 res ita pmanet sicut a deo cũ non esset accepit: alia qdẽ sic: alia autez sic. Neq3 eniz sic datũ est corporibus vt sint: sicut spũs acceperunt: cũ ipsa quoq3 corpora nõ equaliter sint et in ipsis celestibus atq3 terrestribus inueniat nonnulla diuersitas: cũ taz celestia q terrestria non solum impari diſtent qtitate molis. verũ etiaz dissimili splendeant claritate. Alia namq3 est sicut dicit Apostolus claritas celestium corporum. alia trestriũ. In ipsis quoq3 celestibus. alia claritas solis. alia claritas lune. alia claritas stellaruz. Stella eniz differt a stella in claritate. Corporaliũ igit naturarum diuersitas ostendit vnam quãq3 earum non hoc esse quod ex se semper habere potuerit. sed quod ex dispositione atq3 opere oipotẽtissimi atq3 incommutabilis et sapientissimi creatoris accepit. Quod si vnius eiusdemq3 nature esset quelibet creatura corporalis: cuius est sancta trinitas que vnus est deus: nec localiter in loco esset nec temporis mutationem aliquando sentiret: nec de loco ad locum transiret nec circumscriberetur: quantitate molis sue. ¶ Que omnia ostendunt huiusmodi naturarum illum esse opificem. cui nullus latus aut angust9 est locus: quia non minus in angustis q in latis totus est. Nec mutatur tempore qui solus potest volumina temporum nõ temporali volubilitate sed eterna stabilitate mirabiliter ordinare.

Neq3 enim in tempore cogitat quemadmodum temporum series rerum decessione aut successione transcurrat: nec aliqua molisq quãtitate terminatur quia nullo fine concluditur. Neq3 per-

mundi partes partibus suis maiori= bus est ipse diffusus: vt maiores mun= di partes suis maioribus ipleat: et mi nores minoribus iplendo: nusq̃ tamen totus se infundat. ¶ Ipse eni est deus qui ait. Celum et terram ego impleo. Omnia igitur que fecit: id est spiritus ꝛ corpora: summa et ima: cele= stia atq; terrestria: viuētia et quibus vi uendi facultatem non dedit: ineffabili= ter vbiq; totus dominus deus ꝛ iplet ꝛ cōtinet. Nec in his que diuidunt ipse diuiditur: nec in his que mutantur vl= la mutatione variatur. Nisi enim natu/ raliter incōmutabilis ipse esset: nunq̃ i rebus mutabilibus ordo quidem consi lii ac dispositionis eius incommutabi= lis permaneret. Deus igitur rerum cor porearum atq; incorporearum creator immensus: eo primū se nullum esse cor/ pus ostendit: quia quibusdam corpori= bus vitam non dedit: cum corpora om= nia ipse creauerit. Ipse autem natura liter vita est: quia si vita non esset: non viuentia corpora non fecisset. Neq; eni facit rem non viuentem nisi res viuens Non igitur vnius nature sunt cum deo corpora que viuere omnino non possūt. Ac sic neq; illa corpora vnius nature cum deo sunt: quibus singulis singulos brutos atq; irrationales spiritus: qui= bus eadem corpora viuificarentur: ac sensificarentur inseruit. Sed nec ipsi bruti spiritus vnius nature cum deo sit qui licet viuificandis sensificandisq; co gnoscatur inseruisse corporibus. ipsis tamen spiritibus nullum intelligendi largitus est lumen. quo suuz posset aut cognoscere aut diligere creatorem. Ip sos quoq; spiritus quos rationales at q; itellectuales esse nō dubiū est: quis audet blasphemo spū ꝛ ceco corde eius dē nature cuius est deus: vel putare vl dicere: cū deus vtiq; naturaliter incō= mutabilis oino sit ꝛ immensus. Qui cum in se diuersitatez vllā habere non possit: in eisdē tamen spiritibus quos rationales atq; intellectuales fecit: di uersitatem sue opationis ostendit. In quibusdā eñ: id est q̄ terrenis ac mor= talibus sunt inserti corporibus: ꝛ si nl lus est eis localis motus: quia per loco rum corporalium partes cum ipsi i cor poribus sint: non particulatim sunt: s; sicut in totis corporibus toti sic in eo= rundem corporum partibus toti sunt. tamen cogitationū varietas diuersita tem in eis cuiusdam temporalis motio nis ac mutationis ostendit: dū modo a liquid nescieunt: modo sciunt: modo vo lunt: modo nolunt: modo sapiunt modo desipiunt: modo iniqui ex iustis modo iusti sunt ex iniquis: modo pietatis illu strantur lumine: modo deprauantur te nebroso impietatis errore. ¶ Illos quoq; quos terrenorum corpor grauat nulla lutulenta materies .i. an= gelicos spiritus: quis non videat non vnius nature esse cum deo sed factos ex nihilo: quorum naturalis mutabili= tas in eo cognoscitur quia eiusdem na ture pars est in deterius permutata. Deinde q; hi qui deprauati non sunt: li cet illius dono: a quo cū non essent fa cti sunt indefessa ꝛ inquantum creatu re angelice gratis datum est: perfecta dilectione: contemplatione atq; exulta tione multitudinem dulcedinis domini incessabiliter sumant: nec ab eo natura li conditione deficiant: si et inherenti= bus deo nihil inest de varietate tempo ris: quia collato sibi eterne incorruptio nis atq; incommutabilitatis munere nihil in se sentiant mutationis. inest ta men singulis naturalis terminus: quo a se inuicem discernuntur quia nullus eorum in alio est. Et cum vni eorum o/ pus quodlibet iniungitur. alius quoq; alteri operi implendo diuine potesta= tis deputatur arbitrio. Hec omnia ostē dunt etiam sanctos angelos opera es= se scte trinitatis: cuius p singulas res quas vtiq; sicut voluit fecit: appet mi/ rabilis ꝛ sapientia i dispositiōe: ꝛ vir= tus i ope. Quosdā igit spūs sic de crea uit vt sēp eēnt. quosdā vo vt eē spūs qñ q; desinerēt. Illos itaq; desituros q̄sdā ex aqua: q̄sdā q: sic voluit omnipotens pduxit ex terra. Superiores vo spūs nullum cū corporeis elementis habere

fecit naturale cōsortiū: quos eternos creauit: ⁊ eis facultatē atq; intelligentiam cogitande: cognoscende diligendeq; diuinitatis inseruit. Quos tñ ita creauit: vt etiā pre se ipsis illum diligerēt. cuius se tales creatos opere cognouissent: cum eoꝝ vt tales fierent nulla merita precessissent. ¶ Ut aūt hec dilectio haberet iustā ⁊ cōgruā laudē voluntatis quoq; eis tribuit libertatez vt esset eis possibile siue ad eū q̄ supra eos est intentionem sancte dilectionis erigere. siue ad se vel ad ea q̄ īfra eos sunt graue cupiditatis semetipsos pondere declinare. Non est igitur natura que ineternum possit siue misere siue bñ viuēdo subsistere: nisi que potest de deo ipsius dei munere cogitare Hec autē natura ītellectualis ī aīabus est hoīm ⁊ spiritibus angelorum. Deus quippe diligendi ac cognoscendi se nō nisi angelis ⁊ hoībus indidit facultatem. Quib⁹ propꝫ arbitrii libertatem que maxime debuit intellectuali creature: creatoris benignitate cōferri: ī a cognoscēdi et diligendi se facultatem voluntatēq; donauit: vt ita vnusq̄sq; et habere posset ⁊ perdere. Si q̄s tñ sponte eam pderet: suo eā deinceps arbitrio resumere nō valeret: vt illius esset sancte cogitationis initia gratuite dono bonitatis denuo reuocādis quibus vellet īfundere: cuius fuit in ipso creationis exordio nullis p̄cedētibus meritis spūs ⁊ corpora locis atq; affectionib⁹ prout ipse sapiens voluit cōgrue ⁊ mirabiliꝫ ordiare. Angeli ergo atq; homines p eo q2 rōnales sūt facti. eternitatis ac beatitudinis donū in se a nature spūalis creatore diuinitus acceperunt ita. s. vt si dilectioni creatoris sui iugiter inhesissent: simul eterni beatiq; māsissent. Si vō pprie libertatis arbitrio contra summi creatoris imperium: suā niterentur facere voluntatem: protin⁹ a cōtumacibus beatitudo discederet: ⁊ ad supplicium eis relinqueref eternitas misera: erroribus deinceps doloribusq; cruciāda. Et de angelis q̄dē hoc disposuit ⁊ impleuit: vt si q̄s eoꝝ bonitatē volūtatis pderet. nunq̄ eā diuino munere repararet. Pars itaq; angeloꝝ q̄ a suo creatore deo q̄ solo bono beata fuit volūtaria prsus auersiōe discessit. eq̄tatis supne iudicio: īitiū sue damnatiōis ipsa auersiōe volūtatis fuenit vt nō aliud ei esset īcipere iā puniri: q̄ illius beatifici boni dilectione destitui quā deus īeterno sic totā p̄cepit remanere supplicio: et etiā ignem ei eternuz p̄pararet: ī quo oēs illi preuaricatores angeli nec mala possint vnq̄ voluntate carere nec pena: sed permanente in eis iiuste auersiōis malo: pmaneat etiam iuste retributiōis eťna dānatio. ¶ Bonorum maloꝝ pīceps dyabol⁹ primos hoīes q2 ad pcti p̄ncipiū inuidus duxit: nō eis tm̄ sz ⁊ vniuerse ppagini eoꝝ cū vitio pcti meritū mortis īseruit. Deus aūt misericors ⁊ iustus sicut diabolo atq; angelis ei⁹ ppria voluntate cadētib⁹ ceteros āgelos ī sue dilectionis eternitate firmauit: sic etiā hūani generis massā nō totā ī sempiťnū pire pmisit: sz quos voluit ei⁹ gratuita bōitas repulsis tenebr; ī q̄b⁹ oīs hūana natiuitas pcti originalis cōdēnatiōe versaf: reducēdo ⁊ p̄destinauit ad lucē: in eo p̄cipue demōstrās q̄ istos originalis pcti vinculis ī debita grā liberatoris absolueret. cū alios ⁊ q̄m maxime paruulos q̄bus nulla pñt vel bona vel mala iesse ppria merita volūtatis īsolubili nexu eterna dānatio retineret. Bone quoq; volūtatis ⁊ cogitatiōis ītiū nō hoī ex seipso nasci: sz diuinit⁹ ⁊ separi ⁊ tribui in eo de⁹ euidēter ostēdit: q2 neq3 dyabolus neq3 aliq̄s angeloꝝ eius ex quo ruine illius merito ī hāc īferiorē sūt d̄trusi caliginē: bonā potuit aut poterit resumere volūtatē. Q2 si possibile esset vt hūana natura postq̄ a deo auersa bōitatē pdidit volūtatis ex seipa rursus eā hr̄e potuisset: multo possibilius hoc naťa hr̄et āgelica: q̄ q̄to min⁹ grauaťreni corpis pondere: tāto magis hac esset p̄dita facultate. Sz ostendit deus vñ bona volūtas hoibus def: quā sic amiserūt āgeli cū hr̄ent: vt amissam deinceps habere nō possent. Q̄ñ igitur

digna est eadem voluntas bona per dei gratiaz eterne beatitudinis premio: et iniquitas angelica atq humana nō dz esse inpugnita propterea secundū catholice fidei regulam venturum esse filiuz dei ad puniendos omnes peccatores angelos: et ad iudicandos homines viuos et mortuos fideliter expectamus. Testatur enim beatus Petrus qz deus angelis peccātibus nō pepercit: sz carceribus caliginis inferi detrudēs tradidit in iudicio puniendos reseruari. De hominibus quoq viuis ac mortuis iudicandis hec ait beatus Paulus Testificor coram deo et xpo Jesu: q iudicaturus est viuos et mortuos et aduentum ipsius et regnum eius. In cuius aduentu ab illo primi hominis corpore quod deus de terra plasmauit vsq ad omnium hominum corpora que animata quandoque viuere ceperunt ab illo resuscitabūtur: a quo operante creata sunt. V Singula vero corpora illis singulis suis aīmabus in resurrectione reddentur. quas in maternis vt viuere inciperent ventribus habere ceperunt. vt. s. anime in illo examine iusti iudicis. in eisdem singulis corporibus suis accipiant retributionem siue regni siue supplicii i quibus siue bonam siue malam qualitatem vite pñtis habuerint. Qualitas autem male vite ab infidelitate incipit: que ab originalis peti reatu initiuz sumit. In quo quisquis viuere ita incipit: vt añ finiat vitam q̄ ab eius obligatione soluatur: si vnius diei vel vnius hore spacio anima illa vixit in corpore necesse est eam cum eodem corpore interminabilia gehenne sustinere supplicia: vbi dyabolus cum angelis suis in eternum arsurus est: qui et primus peccauit: et peccatum primis hominibus persuasit Ubi cum eo etiam fornicarii idolis seruientes. adulteri molles masculorum concubitores. fures. auari. ebriosi: maledici. rapaces: et omnes qui opera carnis agunt. de quibus beatus dicit apostolus. quia regnum dei non consequentur. si ante huius vite terminuz a viis suis malis conuersi non fuerint eternis ignibus exurētur. Omnis enī homo qui in hoc seculo vsq ad finem in iniquitatum delectatione et cordis obduratiōe permanserit: sicut hic eum noxia criminum delectatio tenuit: sic cum sine fine sempiterna cruciatio retinebit. Erit enīz etiam iniquoruz resurrectio: sed sine immutatione quaz solis fidelibus et ex fide iuste viuentibus daturus est deus. Hoc est enim quod ait apostolus Paulus. Omnes quidem resurgemus: sed non omnes immutabimur. Ostendens autem iustos diuino munere commutandos ait: et nos immutabimur. Habebunt ergo iniqui cū iustis resurrectionē carnis communez immutationis tamen gratiaz non habebunt: que dabitur iustis. Quoniam a corporibus impiorum non auferetur corruptio et ignobilitas et infirmitas in qbus seminātur. X Que ob hoc morte non extinguētur: vt illud iuge tormentum corpori atq aīe sit mortis eterne supplicium. Juste vero animae quas hic redemptor deus gratis ex fide iustificauit: et iustificatis bñ viuendi vsq in finem perseuerantiaz tribuit in ipsis corporibus in quibus hic iustificationis gratiam diuinitus acceperūt: et in quibus iustificate p fidem: in charitate dei proximiq vixerunt: regni celestis eterna beatitudine potiētur glorificatis etiaz corporibus suis que sine dubio carnis natura quam deus creauit veraciter pmanente: non sic vt hic animalia sed spiritualia tunc habebūt Sanctorum enim seminatur corpus animale surget spirituale. In his p illaz immutationem que solis dabitur iustis implebitur: quod oportere dicit apostolus: vt corruptile hoc induat incorruptionem: et mortale hoc induat inmortalitatem. In quibus sexus masculinus vel femininus sicut eadem corpora creata sunt remanebit. Quorum gloria erit profactorum bonoruz diuersitate diuersa. Omnia tamen corpora siue masculorum siue feminarū quecunq in regno illo erunt: gloriosa erūt

Ille autē iudex nouit quantā vnicuiqꝫ sit daturus gloriā: q in hac vita per misericordiam gratis iustificando preuenit. quos illic per iusticiam glorificare disponit. Tempus vero acquirendi vitā eternā: in ista tātū vita deus hominibus dedit: vbi voluit esse etiam penitētiā fructuosam. Ideo autem hic penitentia fructuosa est: qꝛ potest hic homo deposita malicia bene viuere: ꝛ mutata voluntate merita simul operaqꝫ mutare: ꝛ in timore dei ea gerere qua placeant deo. Quod qui in hac vita nō fecerit. habebit quidem penitentiam i futuro seculo de malis suis. sed indulgentiam in conspectu dei nō inueniet. qꝛ ꝛ si erit ibi stimulꝰ penitudinis nulla tamen ibi erit correctio voluntatis. A talibus enim iniquitas sua ita culpabitur vt nullatenus possit ab eis vel diligi vel desiderari iusticia. Uoluntas enim eorum talis erit vt habeat in se semper malignitatis sue supplicium: nunqꝫ tamen percipere possit bonitatis affectum. y Quia sicut illi qui cum christo regnabunt nullas in se male voluntatis reliquias habebunt: ita illi qui erunt in supplicio ignis eterni cū dyabolo ꝛ eius angelis deputati: sicut nullam vlterius habebunt requiem: sic nullatenus bonam habere poterunt voluntatem. Et sicut coheredibus christi dabitur perfectio gratie ad eternam gloriam: sic consortibus dyaboli cumulabit ipsa malignitas penam: quando exterioribus deputati tenebris: nullo illustrabuntur interiore lumine veritatis. Proinde omni homini in hac vita potest esse vtilis penitentia. quam quocunqꝫ tempore homo gerit quamlibet iniquus: quālibet annosus si toto corde renunciauerit peccatis preteritis: ꝛ pro eis in conspectu dei non solum corporis: sed etiam cordis lachrymas fuderit: ꝛ malorum operum maculas bonis operibus diluere curauerit: omniū peccatorum indulgentiam mox habebit. Hoc enim nobis dominus prophetico promittit eloquio dicens. Si cōuersus fueris et ingemueris saluus eris. Et alio loco dicitur. Fili peccasti: ne adiicias iterum: sed et de preteritis deprecare: vt tibi dimittantur. Nunqꝫ peccanti esset indicta pro peccatis deprecatio: si deprecanti non esset remissio concedenda Sed etiam penitentia peccatori tunc prodest: si eam in ecclesia catholica gerat. Cui deus in persona beati Petri ligandi soluendiqꝫ tribuit potestatem dicens. Que alligaueris super terram erunt ligata et in celis: et que solueris super terram: erunt soluta et in celis. In quacunque igitur homo etate veram peccatorum suorum penitentiam egerit: et vitam suam deo illuminante correxerit: non priuabitur indulgentie munere: quia deus sicut per prophetam dixit: non vult mortem morientis: sed vt reuertatur a via sua mala: et viuat anima eius. Uerumtamen nullus hominum debet sub spe misericordie dei omnipotentis in suis diutius remanere peccatis. cum etiam in ipso corpore nemo velit sub spe future salutis diutius egrotare. Tales enim qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt et sibi de deo indulgentiam repromittunt. nonnunquam ita preueniuntur repentino Iesu christi furore: vt nec cōuersionis tempus: nec beneficium remissionis inueniant. z Ideo vnumquemqꝫ nostrum sancta scriptura begnine premonet dicens. Ne tardaueris conuerti ad deum: et ne differas de die in diem: subito enim veniet ira eius: et in tempore vindicte disperdet te Dicit etiam beatus Dauid. Hodie si vocem eius audieritis: nolite obdurare corda vestra. Cui beatus quoqꝫ paulus concordat his verbis. Uidete fratres: ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi a deo viuo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies: donec hodie cognominatur: vt non obduretur quia ex vobis fallacia peccati. Homo obduratus igitur viuit: siue qui non conuertitur desperans de indulgentia suorum peccatorum: siue qui sic miseri-

cordiam dei sperat: vt vsq; in finem vite presentis in suorum criminum perversitate permaneat. Proinde diligentes misericordiam dei: metuentesq; iustitiam: nec de remissione peccatorum desperemus: nec remaneamus i peccatis: scientes quia illa omnium hominū debita sit exactura equitas iustissimi iudicis. que non dimiserit misericordia clementissimi redemptoris. Sicut enim misericordia suscipit absoluitque conuersos. ita iusticia repellit punietque obduratos. Hi sunt qui peccantes in spiritum sanctum: neque in hoc seculo neq; in futuro remissionem accipient peccatorum. Ideo autem omnis anima intellectualis spiritus est: vt q̄rat agnoscat atq; discernat: & tempus operum suorum pro quibus receptura est in iudicio que ordinauit diuina iusticia: & eiusdem retributionis tempus quo non etiam licebit aut opera mutare: aut remissionem peccatorum suorum de diuina misericordia vtiliter postulare. Ceteri vero spiritus omnium animalium quibus non est itellectus. quia quidam eorum de terra: quidam de aquis originem ducunt. de aquis enim sunt reptilia & volatilia. de terra vero quedam que reptant quedam vero que gradiuntur exorta sunt. tandiu spiritus sunt q̄diu in corporibus viuunt.

A Anima quippe que rationis capax diuinitus facta non est. cum carne sua & incipit et desinit viuere: quia quando corpori vitam non tribuit & ipsa non viuit. Atq; ita miro modo cum omni carni anima sit causa viuendi: spiritus tamen irrationalis tandiu viuit: q̄diu in carne manere potuerit & dum a carne sua separatur extinguitur. Ita fit vt cū ipse vita carnis sue sit: viuere ipse nequeat quando vitam carni subministrare destiterit. Et si nō sit caro cui vitam dare valeat: ipse q̄q; eam protinus non habebit. Ideo nec eternitas irrationabilibus spiritus data est: nec aliquod eis iudicium preparatur: in quo eis vel beatitudo pro bonis. vel damnatio pro malis reddatur operibus. Ideo autem in eis nulla operum discretio requiretur quia nullā intelligendi facultatem diuinitus acceperunt. Propterea ergo eorum corpora resurrectura nō sunt: quia nec ipsis animabus eorum aut equitas aut iniq̄tas fuit. p qua eis eterna vel beatitudo sit tribuenda vel pena. Illa igitur animalia presentis seculi cursum atq; ornatum scd̄m creatoris incomprehensilem peragunt voluntatem: que de suis factis nullam rationem reddituraa sunt q; rōnalia non sunt: Nunq̄d enim de bob⁹ cura ē deo. Hoīes vero q; rōnales facti sunt: & de se & de omnibus rebus quas in vsum vite presentis acceperunt rationem reddituri sunt deo: et pro suorum actuum qualitate recipient aut penam aut gloriam. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal christi vt recipiat vnusquisq; ꝓpria corporis prout gessit: siue bonum siue malum. Tunc scilz cum scd̄m ipsi⁹ nostri creatoris ac redemptoris eloquiū omnes q̄ in monumentis sunt audiant vocem eius & procedēt. q̄ bona fecerūt in resurrectionē vite. q̄ vero mala egerunt in resurrectionem iudicii. vt. s. qui mala egerūt eant in cōbustionē eternam cū dyabolo ꝑncipe oīm malorum semper arsuri: q̄ vero bona fecerunt eant in vitā eternā regnaturi sine fine cū xp̄o rege oīm sclor̄. B Illi aūt cū xp̄o regnabunt q̄s deus gratuita bonitate sua ꝑdestinauit ad regnum. Q̄s enī tales ꝑdestinando ꝑparauit: vt regno digni essent. preparauit vtiq; scd̄m ꝓpositum vocandos vt obediant. ꝑparauit iustificandos: vt accepta gr̄a recte credant: & bene viuant: preparauit etiam glorificandos. vt xp̄i coheredes effecti regnum celorum sine fine possideant. Ad quod regnum diuersis temporib⁹ per sacramenta que ad fidem incarnationis sue Christus istituit: illi puerorūq; deus gratis nullo bone voluntatis vel boni operis merito ꝑcedēte saluauit quēadmodū ex illo tpe quo saluator noster dixit. si quis non renat⁹ fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest

interiore in regnum dei absq sacramento baptismatis: preter eos qui i eccl'ia catholica sine baptismate pro xpo sanguinem fundunt. nec regnum celorum potest quisq accipere. nec vitaz eternã. Quia si in heresi quacunque vel' cisinate quisq in nomine patris et filii z spiritussancti baptismi sacramentum acceperit. integrum sacramentum accipit. sed salutem que virtus est sacramẽti non habebit. si extra catholicam ecclesiam ipsum sacramentum habuerit. ¶ Ergo ideo debet ecclesiam redire non vt sacramentum baptismatis iterum accipiat. quod nemo debet in q̄libet homine baptisato repetere. sed vt in catholica societate vitam eternam accipiat. Ad quam optinendam nũq̄ potest esse idoneus. qui cum sacramento baptismatis ab ecclesia catholica remanserit alienus. Qui si elemosinas largas faciat. z p nomine Christi etiã sanguinem fundat. p eo q in hac vita non tenuit ecclesie catholice vnitatem non habebit eternam salutem. Ubi eni cuiq prodesse potest baptismus. ibi prodesse z elemosina potest. Baptism⁹ autem extra ecclesiam q̄dem esse potest. sed non nisi in ecclesia prodesse potest. In ecclesia igitur tãtummodo catholica potest vnicuiq prodesse z perceptio baptismatis z opera misericordie z nominis Christi gloriosa confessio. si tñ in ecclesia catholica bene viuat. Sicut ei sine ecclesie catholice societate nec baptim⁹ alicui potest prodesse. nec opera misericordie. nisi forte vt mitius torqueatur. nõ tamen vt int' filios reputetur. sic intra ecclesiam catholicam per solum baptismum vita eterna non acquiritur. si post baptismum male viuatur. Nam et illi qui bene viuunt debent operibus misericordie indesinanter insistere. scientes se licet leuia nonnulla tamen quotidie contrahere peccata pro quibus etiam sancti et iusti in hac vita semper deo dicere debent. Dimitte nobis debita nostra: sicut z nos dimittimus debitoribus nostris. D Que peccata quanto in rebus licitis z a deo concessis frequenter hominibus subrepunt: et quanto magis fortioribus cibis corpus impletur: z carnalibus cor hominis actibus affectibusq3 implicatur: tãto frequentior culpa in hac mortalitate contrahitur. Propterea humiles serui Christi qui cupiunt domino suo sine impedimento: et absq animi noxia occupatione seruire: coniugia omnino non appetunt et a carnibus z vino abstinent: inquantum corporis valitudo permittit. non quia peccatuz est aut coniugem habere: aut vinum carnesve percipere. Nam beatus apostolus dicit: quia omnis creatura dei bona est: et nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur sanctificatur enim per verbum dei: et orationem. Coniugium quoq in primis hominibus deus instituit: et benedixit. Propter quod apostolus ait. Honorabile connubium in omnibus: z thorus immaculatus. Igitur serui dei in eo quia a carnibus et a vino abstinent non tanq̄ res immundas refugiunt: sed mundioris vite instituta sectantur. Et in eo q coniugia non habent: non nuptiarum bonum crimen esse existimant: sed continentiam iugem bonis nuptiis meliorem esse non dubitant. Isto q̄maxime tempore: quando dicitur de continentia: qui potest capere capiat. De nuptiis vero dicitur: qui se non continet nubat. In vna enim ratione virtus exercitur: in altera infirmitas remedio subleuatur. Unde quia egritudini semper est consolendum. propterea si cui primo contigerit priuari coniugio. si voluerit secundas vel tertias inire nuptias. nullum de illis peccatum habebit: si eas caste seruauerit id est si vnus z vna legitime duntaxat coniuncti fidem seruant. vt nec illi mulieri preter vxorem. nec illa viro preter maritum vllatenus misceatur. In talibus et si fuerit aliquis coniugalis excessus qui tamen legitimum non violat thorum. habebit nonnullum sed veniale peccatum. ¶ Sz hec illorũ sunt: qui nullam vouerũt continẽtiam

deo. Ceterū qsqs seip̄z castrauerit ppt regnū celoꝝ: ꝛ i corde suo continentiaz deo vouerit: nō solū si mortifero fornicationis criminē maculet: veꝝ etiā aut vir vxorē accipere aut mulier nubere voluerit scd̄m apl'i sniam dānationē habebit: qꝛ p̄mā fidem irritā fecit. Sicut ergo scd̄m apl'i sniam: dignū est vt vxori vir debitū reddat: silr vxor viro: qꝛ si qs acceperit vxorem nō peccat. ꝛ si nupserit v̄go non peccat: ita scd̄z eiusdē apl'i dictū qui statuit i corde suo firmus nō habēs necessitatē: potestatē aūt habēs sue volūtatis: et vouerit continentiam deo: debet eā vsqꝫ in finē tota mētis sollicitudine custodire. nec dānationē habeat si primā fidez irritā fecerit. Similiter cōiugati viri ꝛ cōiugate mulieres si ex cōsensu perennē vouerint cōtinentiā. nouerint se sui voti obnoxios detineri: nec iā sibi debere cōmixtionē carnis: quā primitus licitā habuerāt: sed deo se debere cōtinentiā quā vouerunt Tunc enim vnusquisqꝫ regnum celoꝝ quod sctis ꝑmittitur possidebit si obliuiscens que retro sunt. ꝛ in anteriora extēdēs seipsum. scd̄m ꝙ in psalmis dr. vouete et reddite dn̄o deo vestro. qd̄ scit esse licitū ꝛ ad ꝑfectū melioris vite ptinere cognoscit: ꝛ libenter voueat: ꝛ celeriter reddat: et in hoc quis votū reddit meliore semper cognatu proficiat. Omni enim vouenti deo et reddenti qd̄ vouit: ipse quoqꝫ deus reddet celestis regni premia que promisit.

Capitulum prime regule fidei recte. F

Itaqꝫ firmissime tene et nullatenus dubites patrem ꝛ filium ꝛ spiritum sanctum vnum esse naturaliter deum in cuius nomine baptisati sumus. cū enim aliud nomen sit pater. aliud filius aliud sp̄ūssanctus: hoc est vtiqꝫ vnū nature nomen horum trium quod dicitur deus. Qui dicit in deuteronomio. Videte quoniam ego sum deus: ꝛ non est alius preter me. Et de quo dicit. Audi israel: dominus deus tuus deus vnus est. Et dominum deuz tuum adorabis: et illi soli seruies

Capitulum secunde regule. G

Firmissime tene ꝛ nullatenus dubites patrem et filium et spiritum sanctum: id est sanctam trinitatem: esse solum naturaliter verum deum. Quia cum tres deos nobis collere non liceat nisi vnum solum verum deum: tamen sicut pater verus deus dicitur testante apostolo qui ait. Conuersi estis ad deū a simulachris seruire deo viuo ꝛ vero: et expectare filium eius de celis quem suscitauit a mortuis Jesum: ita quoqꝫ filium verum deum Joannes commendat apostolus dicens. Scimus quia filius dei venit: et dedit nobis intellectū vt cognoscamus verum deum et simus in vero filio eius Jesu christo. Hic est verus deus et vita eterna. Qui vtique quoniam verus deus est: etiam veritas est: sicut ipse nos edocet dicens. Ego sum via et veritas et vita. De spiritu quoqꝫ sancto Joannes apostolus ait. Quia spiritus est veritas. Et vtique non potest naturaliter deus verus non esse. quia veritas est. Quem etiam deus Paulus apostolus confitetur dicēs Membra vestra templum sunt spiritus sancti qui in vobis est: quem habetis a deo ꝛ nō estis vestri. Empti enim estis precio magno: glorificate et portate deum in corpore vestro.

Capitulum. iii. H

Firmissime tene et nullatenus dubites: patrem ꝛ filium et spiritumsanctū id est sanctam trinitatem vnum verū deum sine initio sempiternum esse. ppter qd̄ scriptū est In pricipio erat verbū et verbū erat apud deū: et deus erat verbum. Hoc erat in pricipio apud deum. Hec denuo sempiternitas intimatur. vbi dicitur in psalmo. Deus au/

tem rex noster ante secula. Et alio loco Sempiterna quoque eius virtus et diuinitas.

Capitulum.iiii. I

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites sanctam trinitatem soluz verum deum: sicut eternum ita solum naturaliter incommutabilem esse. Hoc enim significat: Cum dicit seruo suo moysi Ego sum qui sum. Hinc et psalmus dicit. In principio domine terram fundasti: et opera manuum tuarum sunt celi. Ipsi peribunt tu autem permanes: et omnes sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertoriu3 mutabis eos et mutabuntur: tu autem idem ipse es: et anni tui non deficient.

Capitulum.v. K

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites sanctam trinitatem solum esse verum deum rerum omnium visibilium atque inuisibilium creatorem. De quo in psalmo dicitur. Beatus cuius deus iacob adiutor eius spes eius in domino deo ipsius qui fecit celum et terrā: mare: et omnia que in eis sunt. De quo etiam Apostolus dicit. Quoniam ex ipso sunt omnia ipsi gloria in secula.

Capitulum.vi. L

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites patris et filii et spiritussancti vna3 quidem esse naturam: tres vero esse personas patremqȝ solum qui dicit. Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui: et filium solum etiam super quem vox illa solius patris sonuit: quādo in iordane secundum carnem baptizatus est vnigenitus deus qui carnē solus accepit. et spiritum sanctum patris et filii solum esse qui in specie columbe super christum baptizatum: et ascēdentem ab aqua descendit: et quinquagesimo die post resurrectionem christi fideles in vno loco positos in linguarū ignearum visione adueniens repleuit. Illam vocem quam solus locutus ē pater deus ꝛ illam carnem qua solus homo factus est vnigenitus deus et illa3 columbam in cuius specie spiritussanctus super christum descendit: illasqȝ linguas igneas in quarum visione fideles apostolos in vno loco constitutos repleuit: opera esse totius sancte trinitatis: id est vnius dei qui fecit omnia in celo et in terra visibilia et inuisibilia.

Capitulum.vii. M

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites solum deum filium id est vnam ex trinitate personam solius patris esse filium spiritum vero sanctum: ipsū quoqȝ vnam ex trinitate personam non solius patris sed simul patris et filii esse spiritum. Ostendens enim dei filius sed solum esse de patre genitum. ait. sic enim deus dilexit mundum vt filiū suū vnigenitum daret. Et paulo post: Qui autem non credit: iam iudicatus est: quia non credit in nomine vnigeniti filii dei. Spiritum autem sanctum ꝛ patris et filii esse spiritūa postolus docet q̄ ait. Vos autem qui estis in carne sed in spiritu: si tamen spiritus dei habitat in vobis. Et sequitur: Si quis autem spiritum christi non habet: hic non est eius.

Capitulum.viii. N

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites: eundem spiritum sanctum qui patris et filii vnus est spiritus de patre ꝛ filio procedere. Dicit enim filius. Cum venerit spiritus veritatis qui a patre procedit. Ubi suum spiritum esse docuit: quia ipse est veritas. De filio quoqȝ procedere spiritum sanctu3. prophetica atqȝ apl'ica doctrina nobis commēdat. Esaias enī dicit de filio. Percutiet terrā ỽga oris sui. ꝛ spū labiorū suorū īterficiet impiū. De quo apl's ait Quē interficiet dn̄s Jesus spiritus oris sui. Quē etiā ipse vnicus dei fili⁹ spiritum oris sui esse signi‑ficās: post resurrectionem suam insufflans in discipulos ait. Accipite spiritumsanctum. De ore vero ipsius dn̄i Jesu ait Johannes in Apocalipsi. quia gladius vtraqȝ parte acutus procedebat Ipse vero spirit⁹ oris eius: ipse est gladius qui de ore ei⁹ procedit.

¶ Capitulum.ix O

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites trinitatem deum immensam esse virtutem non mole. et omnem creaturā spiritualem: atq corporalem virtute eius et presentia contineri: Dicit enim deus pater. Celum et terram ego impleo. Dicitur etiam de sapientia dei q̄ filius est eius: quia attingit a fine vsq ad finem fortiter: et disponit omnia suauiter. De spiritu quoq sancto legimus quia spiritus dei repleuit orbem terrarum. Et dauid propheta dicit. Quo ibo a spiritu tuo: et quo a facie tua fugiam? si ascendero in celum tu illic es: et si descendero ad infernum ades.

¶ Capitulum x. P

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites: vnam ex trinitate personam: id est dei filiū: qui de creatura dei patris solus natus est: et vnius eiusdemq natu re cum patre est: ipsum in plenitudine temporis secundum susceptionem forme seruilis voluntarie in virgine conceptum: et de virgine natum: verbū caro factum. ipsum quoq esse qui essentialiter natus est: de patre: et essentialiter conceptus est natusq de virgine: ipsumq vnum esse et vnius nature cum virgine qui ait de deo patre. Ante secula fundauit me: et ante omnes colles generauit me. De quo etiam dixit apostolus. Quia cum venit plenitudo temporis misit deus filium suum factum ex muliere factum lege.

Capitulum. xi. Q

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites Christum filium dei sicut de deo patre plenum perfectumq deū. ita de virgine matre: verum perfectumq hominem genitū: id est verbum deum habētem: scilicet sine peccato veram nostri generis carnem et animam rationalem Quod ipse dei filius euidenter ostendit dicens de carne sua. Palpate et videte: quia spiritus carnem et ossa non habet: sicut me videtis habere. Animā quoq se habere his verbis ostendit dicens. Propterea me pater diligit: quia ego pono animam meam et iterum sumo eam. Intellectum quoque anime se habere ostendit in eo quod ait. Discite a me: quia mitis sum et humilis corde. Et de ipso deus per prophetam dicit. Ecce intelliget puer meus: et exaltabitur et sublimis erit valde. Nam et beatus Petrus secundum sancti Dauid prophetam in christo et animam et carnem confitetur. De ipso enim beato dauid loquens ait. Propheta igitur cum esset et sciret quia iureiurando iurasset illi deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius. prouidens locutus est de resurrectione christi: quia neque derelicta est anima eius in inferno: neque caro eius vidit corruptionem

Capitulum. xii. R

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites vnum filium atque ipsum esse deum verum qui cum patre et deo spiritusancto deo fecit omnia tempora: et in monte synay legem dedit moysi ordinatam per angelos: et ipsum deum verbū carnem factum: qui veniente plenitudine temporis: missus a patre factus est ex muliere quam fecit: solus fact⁹ est sub lege quam dedit.

Capitulum. xiii. S

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites: dei verbum quod caro factum est: duas naturas inconfusibiliter permanere. Unam veram diuinam: quam habet cum patre communem: secundum quam dicit. Ego et pater vnum sumus et qui me videt: videt et patrem: et ego in patre: et pater in me est: secundum quā eum dicit Apostolus splendorem glorie et figuram substantie dei. Alteram veram humanam: secundum quam ipse deus incarnatus dicit: pater maior me est.

Capitulum. xiiii. T

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites deum verbum carnem factum: vnā habere diuinitatis sue carnisque personā Deus enim verbum plenam naturam humanam ita sibi veraciter vnire di-

gnat⁹ ē: ꝛ ꝑmanente diuinitate sua ita verbum caro factū est: vt q̄uis natura lit nō hoc sit ꝟbū quod caro qꝛ duaruꝫ naturaꝝ ꝟitas manet in xp̄o: secunduꝫ vnam tñ personam idē verbū caro ab ipso fieret materne conceptionis initio Deus eni verbū non accepit personam hoīs sed naturam: ꝛ ineternam persoñam diuinitatis accepit temporalē substātiam carnis. Unus est ergo Christ⁹ verbū caro factuꝫ: qui ꝛ ex partibus secundum carnem: ꝛ super oīa deus bñdictus in secula. Unus Jesus: cui ꝛ pater dicit. Ex vtero ante luciferū genui te. Ubi significatur ante oē tempus sine initio eterna natiuitas. Unus Jes⁹ de quo ꝛ euangelista dicit. Quia vocatum est nomen eius Jesus: quod vocatum est ab angelo priusq̄ȝ in vtero conciperetur.

Capitulum. xv. V

Firmissime tene et nullatenus dubites non carnē christi sine diuinitate cōcepta in vtero virginis priusq̄ȝ susciperetur a verbo sed ipsum verbum deum sue carnis acceptione conceptum: ipsamq̄ȝ carnem verbi incarnatione conceptam.

Capitulum. xvi. X

Firmissime tene et nullatenus dubites ipsum vnigenitum deum verbū carnē factum se pro nobis obtulisse sacrificium ꝛ hostiā deo in odorem suauitatis cui cū patre ꝛ spūsancto a patriarchis ꝓphetis ꝛ sacerdotib⁹ tēpore veteris testamēti aīalia sacrificabātur: ꝛ cui nūc id est tēpore noui testamenti: cum p̄re ꝛ spūsctō: cū quibus illi est vna diuinitas sacrificium panis et vini in fide ꝛ charitate: sancta ecclesia catholica per vniuersuꝫ orbem terre offerre non cessat In illis enim carnalibus victimis significatio fuit carnis christi: quam pro peccatis oblaturus: ꝛ sanguinis quē erat effusurus in remissionē pctōrum nostrorum. In isto aūt sacrificio gratiarum actio atq̄ȝ cōmemoratio est carnis christi quam pro nobis obtulit: et sanguinis quem pro nobis idem deus effudit. De quo beatus Paulus dicit in actibus apostolorum. Attendite vobis et vniuerso gregi in quo vos spiritussanctus posuit episcopos regere ecclesiaꝫ dei: quā acquisiuit in sanguine suo. In illis ergo sacrificiis quid nobis esset donandum figurate significabatur. In hoc autem sacrificio quid nobis iam donatum sit: euidenter ostenditur. In illis sacrificiis prenunciabatur filius dei ꝓ impiis occidendus: in hoc autem pro impiis annunciatur occisus: teste Apostolo quia christus cum adhuc infirmi essemus secundum tempus pro impiis mortuus est: et quia cum inimici essemus reconciliati sumus deo per mortem filii eius.

Capitulum. xvii. Y

Firmissime tene et nullatenus dubites verbum carnem factum: eandem humanam carnem semper veram habere. qua de virgine verbum deus natus est. qua crucifixus ꝛ mortuus est: qua resurrexit ꝛ in celum ascendit. ꝛ i dextera dei sedet. qui etiam venturus ē iudicare viuos ꝛ mortuos propter q̄d apostoli ab angelis audierunt. Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in celum. Et Joannes ait. Ecce veniet cum nubibus: et videbit eum omnis oculus. et qui eum confixerunt: et videbunt eum omnes tribus terre talem.

Capitulum. xviii. Z

Firmissime tene et nullatenus dubites trinitatem deum id est patrem ꝛ filium et spiritumsanctum esse naturaliter summum atq̄ȝ incommutabile bonuꝫ: et ab ipso creatas esse oēs naturas bonas quidem: quia a summo bono facte sunt: sed mutabiles quia de nichilo facte sunt: nullamq̄ȝ esse malam naturam quia omnis natura inquantuꝫ natura est bona est. Sed quia in ea bonum et minui et augeri potest intantum mala dicitur: inquantum bonum eius minuitur. Malum enim nichil aliud est nisi boni priuatio. Unde geminum constat esse creature rationalis malum. Unum quo voluntarie

ipsa deficit a summo bono creatore suo alterū quo in vita punief ignis eterni supplicio:illud passura iuste:q2 hoc ad misit iniuste: et q ordinem in se non servauit diuine institutionis:ordinem diuine non effugiet vltionis.

Capitulum.xix. A.

Firmissime tene et nullatenus dubites:neqꝫ angelos neqꝫ aliam quamlibꝫ creaturam eiusdem nature esse: cuius est secundum naturalem diuinitatem suam summa trinitas que est vnus naturaliter deus pater et filius et spiritus sanctus. Neqꝫ enim vnius nature esse poterunt ille qui fecit et ea que fecit.

Capitulum.xx. B

Firmissime tene et nullatenus dubites omnem creaturam naturaliter mutabilem a deo incommutabili factam. nec tamen posse quemlibet sanctorum angelorum in deterius mutari: quia sic acceperunt eternam beatitudinem: q2 deo stabiliter perfruuntur:vt ea carere non possint. Sed hoc ipsum quod ab illo statu beatitudinis in quo sunt mutati in deterius nullatenus possunt. nō est eis naturaliter insitū.sed postqꝫ creati sunt gratie diuine largitate collatū Si enim angeli naturaliter incommutabiles fierent:nunquam de eorum consortio diabolus et eius angeli cecidissent.

Capitulum.xxi. C

Firmissime tene et nullatenus dubites in omni creatura : quam spiritualem atque corpoream summa trinitas fecit solos spiritus angelicos et humanos intelligendi facultatem diuinitus accepisse Ceteros vero brutorum spiritus brutorum animalium rationalem intelligentiam non accepisse. Propter quod dicitur hominibus. Nolite fieri sicut equus et mulus:quibus non est intellectus. Et ideo animas hominum et animas pecorum vnius nature non esse:nec animas pecorum in homines:nec animas hominum in pecora transire.

Capitulum.xxii. D

Firmissime tene et nullatenus dubites primos homines id est Adam et mulierem eius bonos et rectos:et sine peccato peccato creatos cum libero arbitrio quo possent humili et bona voluntate seruire atqꝫ obedire: quo arbitrio etiam possent si vellent propria voluntate peccare eosqꝫ non necessitate sed ꝓpria volūtate peccasse:illoqꝫ pctō sic i deterius mutatam humanam naturam vt non solum in ipsis primis hominibꝰ per peccatum mors obtineret regnum sed etiam in omnes homines transiret peccati mortisqꝫ dominium

Capitulum.xxiii. E

Firmissime tene et nullatenus dubites omnem hominem qui per concubitum viri et mulieris concipitur cū peccato originali nasci impietati subditum mortiqꝫ subiectum:et ob hoc natura filium ire nasci:de qua dicit apostolus. Eramus et nos natura filii ire:sicut et ceteri. A qua ira nullus liberabitur nisi per fidem mediatoris dei et hominum hominis Jesu christi:qui sine peccato conceptus:sine peccato natus:sine pecto mortuus.peccatum pro nobis factꝰ est:id est sacrificium factus est pro peccatis nostris. In veteri quippe testamēto peccata dicebantur sacrificia que ꝓ peccatis offerebantur:in quibus omnibus fuit significatio christi:quia ipse ē agnus dei qui tollit peccat mundi.

Capitulum.xxiiii. F

Firmissime tene et nullatenus dubites non solum homines iam ratione vtentes verumetiam paruulos qui siue in vteris matrum viuere incipiunt et ibi moriuntur:siue cum de matribus nati sine sacramento sancti baptismatis qd datus in nomine patris et filii et spiritussancti:de hoc seculo transeunt ignis eterni supplicio puniendos:quia et si ꝓprie actionis peccatum nullum habuerunt:originalis tamen peccati damnationem carnalis conceptione et natiuitate traxerunt.

Capitulum.xxv. G

Firmissime tene et nullatenus dubites.iō xp̄m filium dei ad iudicādos viuos et mortuos venturum vt homines

quos hic dono sue gratie gratis per fidem iustificat. eisqꝫ iustificatis i fide ⁊ charitate sancte matris ecclie vsqꝫ in finē perseuerantiā donat: in suo aduentu resuscitet ⁊ glorificet: ⁊ scdm promissionem suam equales sctis angelis faciat. ⁊ ad eū statum perducat in quo pfecte quantū vnicuiqꝫ donat deus boni sint. ⁊ ab ipsa perfectione deinceps mutari non possint. vbi diuersa erit sanctorū gloria. sed vna erit omnium vita eterna. Diabolū vero ⁊ angelos eius i ignē eternū a christo esse mittendos vbi nunqꝫ carebunt pena: quā eis preparauit diuina iustitia. Cum ipse etiam a diabolo impios et iniquos homines de quibus scriptura dicit. Imitantur aūt eū q sunt ex parte illius pro eo qꝛ eū in malis opibus imitati sunt. ⁊ an̄ finē presētis vite cōgruā penitentiā nō egerunt resumptis corporibus supplicio eterne combustionis arsuros.

Capitulum. xxvi. H

Firmissime tene ⁊ nullatenus dubites. omnibus hominibus ⁊ bonis ⁊ malis resurrectionem carnis in aduentu domini futuram esse communem. retributionē vero iusticie dei esse bonis malisqꝫ dissimilem scdm ꝙ apostolus ait. quia oēs resurgemus. sed non omnes immutabimur. Immutabuntur aūt iusti qui ibunt in vitam eternam. Qđ apostolus ostēdit dicens. Et mortui resurgent incorrupti ⁊ nos imutabimur. et ostēdēs q̄ erit ip̄a imutatio ad iecit. Oportet eni corruptibile hoc induere incorruptionē ⁊ mortale hoc iduere imortalitatē. In istorū corporib⁹ fiet quod ipse apl's ait. Seminatur in corruptione surget in incorruptione. Seminatur i ignobilitate surget i glia. Seminatur in ifirmitate: surget i virtute. Seminatur corpus aiale: surget corp⁹ spūale. Qđ ppterea spūale dixit. nō qꝛ ipsum corpus spūs erit: sed quia viuificante spiritu imortale atqꝫ incorruptibile permanebit. Sic autē tunc dicitur spūale corpus cū nō spūs sit. sed maneat corpus sicut nūc aiale dicitur cū tñ inueniatur non anima esse sed corpus.

Capitulum. xxvii. I

Firmissime tene ⁊ nullatenus dubites exceptis illis qui pro nomine christi suo sanguine baptizantur nullum hoiem accepturum vitam eternam quē non hic a malis suis fuerit per penitentiam fidemqꝫ conuersus ⁊ per sacramentum fidei ⁊ penitentie id est p baptismum liberatus: ⁊ maioribus quidē necessarium esse ⁊ pniam de malis suis agere: ⁊ fidē catholicū scdm regulā veritatis tenere. ⁊ sacramentū baptismatis accipere puulis ꝓ q nec propria voluntate credere: nec pniam pro petō qđ originalr̄ trahunt agere pñt. sacrmētū fidei qđ est sanctū baptisma qꝫdiu rationis etas eoꝝ capax esse nō potest. sufficere ad salutem.

Capitulum. xxviii. K

Firmissime tene et nullatenus dubites neminem hic posse hominum penitentiam agere. nisi quem deus illuminauerit ⁊ gratuita sua miseratione cōuerterit. Apostolus enim dicit. Ne forte det illis deus penitentiam ad cognoscendam veritatem: ⁊ resipiscant a dyaboli laqueis.

Capitulum. xxix. L

Firmissime tene et nullatenus dubites posse quidē hominem quē nec ignorantia literarum nec aliqua prohibet i becillitas vel aduersitas verba sancte legis et euangelii. siue legere siue ex ore cuiusqꝫ predicatoris audire se diuinis mandatis obedire neminem posse. nisi quem deus gratia sua preuenerit. vt quod audit corpore etiam percipiat ⁊ accepta diuinitus bona voluntate atqꝫ virtute mādata facere et velit ⁊ possit. Neqꝫ enim qui plantat est aliquid: neqꝫ qui rigat: sed qui incrementū dat deus. qui etiam operatur in nobis ⁊ velle ⁊ perficere pro bona voluntate.

Capitulum. xxx. M

Firmissime tene ⁊ nullatenus dubites deo incommutabili non solum preterita et presentia. sed etiā futura icōmutabilr̄ eē notissima. cui dr: De⁹ q̄ occultorū es cognitor: q scis oīa anteqꝫ

stant. Capitulum.xxxi. N

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites trinitatem deum incommutabilez rerum omnium atq̃ operum tam suoꝝ q̃ humanoꝝ certissimum cognitorē:ante oia secula scire quibus esset per fidē gratiā largiturꝰ sine qua nemo potest ex initio mundi vsq̃ in finem a reatu peccati tam originalis q̃ actualis absolui. Quos enimdeus presciuit.et predestinauit conform es fieri imaginis filii sui. Capitulum.xxxii. O

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites omnes quos vasa misericordie gratuita bonitate deus fecit ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum dei predestinatos a deo neq̃ perire posse aliquem eorum quos deus predestinauit ad regnum celorum:nec quemq̃ quos non predestinauit ad vitam vlla posse ratione saluari. Predestinatio enim illa gratuite donationis est preparatio qua nos Apostolus ait predestinatos in adoptionem filiorū dei per Jesum christum in ipsum.

Capitulum.xxxiii. P

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites sacramentum baptismatis nonsolū intra ecclesiam catholicam: sed etiam apud hereticos qui in nomine patris ꝛ filii ꝛ spiritussancti baptizāt esse posse.sed extra ecclesiam catholicam prodesse non posse. Jmmo sicut intra ecclesiam recte credentibus per sacramentum baptismi conferri salutem: sic extra ecclesiam baptizatis:si ad ecclesiā non redierint:eodez baptismo accumulari perniciem. Tm enim valet ecclesiastice societatis vnitas ad salutem vt baptismo non saluetur.cui non ibi dat. vbi oportet vt detur. Jnesse tamen homini baptismum etiam extra ecclesiaz baptizato:sed ad iudiciū inesse ab ecclesia separato. Et qꝛ manifestum est vbicũq̃ datum fuerit hoc baptisma semel esse dandum:ideo ꝛ si ab hereticis in noie patris ꝛ filii et spiritussācti fuerit datū:venerabiliter agnoscēdū ꝛ ob hoc nullatenus iterandum. Saluator eni dicit. Qui semel lotus est non indiget nisi vt pedes lauet.

Capitulum.xxxiiii. Q

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites:omnem extra ecclesiam catholicā baptizatum participem fieri non posse vite eterne:si ante finemvite huius catholice non fuerit redditus atq̃ incorporatus ecclesie. Quia si habeam inq̃t Apostolus omnem fidem:et nouerim omnia sacramenta:charitatem autem nō habeam:nihil sum. Nam et in diebus diluuii neminem legimus extra archam potuisse saluari.

Capitulum.xxxv. R

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites:non solum omnes paganos:sz etiā omnes iudeos hereticos atq̃ scismaticos qui extra ecclesiam catholicam p̄sentem finiunt vitam.in ignem eternuz ituros qui paratus est dyabolo ꝛ angelis eius.

Capitulum.xxxvi. S

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites quemlibet hereticum siue scismaticum in nomine patris ꝛ filii ꝛ spiritus sancti baptizatum.si ecclesie catholice non fuerit aggregatus quantascunq̃ elemosynas fecerit: ꝛ si pro christi noīe etiā sanguinem fuderit nullatenus posse saluari. Omni eni homini qui ecclesie catholice nō tenet vnitatē:neq̃ baptismꝰ:neqz emosyna q̃lzcopiosa:neque mors pro noīe christi suscepta proficere poterit ad salutem:qm̄ in eo heretica vel scismatica prauitas p̄seuerat:q̄ ducit ad mortē. Capitulum.xxxvii. T

¶ Firmissime tene ꝛ nullatenus dubites non omnes qui intra ecclesiam catholicam baptizantur accepturos esse vitam eternam: sed eos qui percepto baptismate recte viuunt.i.qui abstinuerunt se a viciis et concupiscentiis carnis. Regnum enim celorum sicut infideles heretici atq̃ scismatici non habebunt. sic catholici criminosi possidere non poterunt.

Capitulum.xxxviii. V

¶ Firmissime tene ꝛ nullatenus dubites:etiam iustos atque sanctos et religiosos homines exceptis his qui bapti

gati paruuli sũt sine pctõ hic neminem viuere posse spq3 oi hoi esse necessariũ ⁊ pctã sua vsq3 in finẽ vite pñtis elemosinis diluere: ⁊ remissionẽ a deo hũilit' ac veraciter postulare.

Capitulum.xxxix. x

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites omnem creaturam dei bonam esse et nihil reiiciendum quod cũ gratiarũ actione percipitur. ⁊ dei seruos q̃ carnibus aut vino abstinent: nõ tanq̃ immũda que a deo facta sunt respuere: sed a fortiori cibo et potu pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quoq3 diuinitus institutas et benedictas ⁊ melius quidẽ si quisq3 sine coniugio sit vt liberius atq3 plenius cogitet que sunt dei quomõ placeat deo tamen illisq̃ cõtinentiã non vouerunt nullum eẽ peccatum: si vel mulier nubat: vel vir vxorẽ ducat. Nec solas primas nuptias a deo institutas: sed etiã scdas et tertias pro eorum qui se continere non possunt infirmitate concessas: Eis vero qui siue cõiugati siue a coniugio liberi continentiam deo vouerunt admodum esse damnabile: si vel illi coniugale opus voluerint appetere quo se nõ accessuros: vel illi repetẽ a quo se recessuros: illi libera illi communi professi sunt voluntate.

Capitulum.xl. y

¶ Firmissime tene et nullatenus dubites aream dei esse ecclesiã catholicam ⁊ intra eã vsq3 in finẽ seculi frumento mixtas paleas contineri. hoc est bonis malos sacramentorum cõmunione misceri: ⁊ in omni professione siue clericorũ siue monachorum: siue laicorum: bõs esse simul ⁊ malos: nec pro malis bonos deserendos sed pro bonis malos inquãtũ exigit fidei ⁊ charitatis ratio tolerandos. i. si vel in ecclesia nullius pfidie semina spargunt. vel fr̃es ad aliquod malum opus mortifera imitatione nõ ducunt: nec posse aliquẽ intra ecclesiã catholicã recte credẽtẽ bñq3 viuentẽ alieno vnq̃ maculari pctõ: sicuiq3 peccanti nec cõsensionẽ pbeat nec fauorem vtiliterq3 malos a bonis intra ecclesiam tolerari si hoc cum eis bene viuendo et bene monẽdo agatur: vt et videntes et audientes que bona sunt: mala sua respuant: iudicandos se a deo pro suis malis operibus contremiscant atq3 ita preueniente dono gratie de suis iniquitatibus confundantur: et ad bonam vitam per dei miam conuertantur bonos vero a malis intra ecclesiam duntaxat catholicã constitutis tunc debere operum dissimilitudine separari: vt cũ quibus diuina communicant sacramenta: non habeant mala opera: quibus illi sit criminosi: communia. In fine vero seculi bonos a malis etiam corpore separãdos: qñ veniet christus habens ventilabrũ in manu sua et permundabit areã suam: et congregabit triticum in horreum suũ: paleas autem comburet igni inextinguibili. qñ per iudicium iustum segregabit iustos ab iniustis bonos a malis: rectos a peruersis. bonos constituet a dextris: malos a sinistris: ⁊ ex eius ore iusti eterniq3 iudicii sempiterna atq3 incommutabili prolata sñia: iniqui omnes ibunt in combustionem eternã iusti aũt in vitã eternã iniqui semp arsuri cũ dyabolo: iusti autem regnaturi sine fine cum christo. z

Haec interi quadraginta capitula ad regulã vere fidei firmissime ptinẽtia fidel'r crede fortiter tene: veraciter patienter q3 defende. Et si quẽ his cõtraria dogmatizare cognoueris tãq3 pestẽ fuge ⁊ tãq3 hereticum abiice. Ita ei ista q̃ posuim' fidei catholice cõgruũt. vt si qs nõ solũ oibus s3 etiã singulis voluerit cõtraire: in eo q singulorum horum cõtumaciter repugnat: ⁊ his cõtraria docere nõ dubitat heretic' ⁊ xpiane fidei inimicus atq3 ex hoc oib' catholicis anathematizãd' appareat. Quãuis igit' ⁊ angustia tpis ⁊ festinatio portitoris cõpulerit nos al q̃ q̃ p diuersis heresib' agnoscẽdis atq3 vitãdis fuerũt inserẽda pterire silẽtio: tñ si oĩa q̃ i hoc opuscl'o continẽt' recẽsere ⁊ notissima ꝑs' hr̃e si negligas ex his poteris cauta discretiõe et d ceteris spũal'r iudicare. Apl's enĩ dt q; spũal' iudicat oĩa: quo donec vniuſ

quisq; nostrū pueniat in eo qđ certū recipit fidelit' pseueret. ⁊ si qđ alit' sapit: hoc quoq; illi de⁹ reuelabit. A

V

Ere firmum fidei est fundamentum principalr credere patrem ⁊ filium ⁊ spm̄ sāctū vnum esse naturalit' deū. ita vt de natura prīs vere natū vnigenitū filium: ⁊ simul de patre ⁊ filio pře atq; naturalit' procedētē credamus spm̄ sanctū. ipsamq; sanctam trinitatē esse vnū solū verū etnū atq; incōmutabilē deū Credere etiam congruit ad salutē vnā ex trinitate personam: id est vnigenitū deū pro nostra salute solū hominem factū eūdemq; vnū esse deū verū ⁊ hominem verū scđ; diuinitate; vnā naturā habētē cū patre et spūsancto: scđm humanitate; vero anima; Christi ratiōales eiusde; nature esse cui⁹ sūt aīe omniū hominu; et carne Christi illi⁹ esse nature cuius est vniuersorū q̄ de prīo homine origine; ducūt. Ergo nec anima; Christi nec carne; vni⁹ cū diuinitate eiusdēq; esse nature: q; secūdū humanitate; vere ipse creat⁹ est sed sicut diuinitati ei⁹ cū patre ⁊ spūsancto est diuina natura cōmunis. sic aīe eius ⁊ corpori naturalis est communio cū aīabus et corporibus nostris. Qui diuinitate sua carne; atq; anima; credētiū i se a peccati dominio ab eterne mortis supplicio gratis eripuit auferēdo peccatum. Hac enim credulitate munit⁹ nō obliuisceris diuina; misericordiam die noctuq; supplicare. obsecrans beatam spem omniū credētiu; in se qui est Christ⁹ dn̄s vt hui⁹ fidei řitatē firmiter teneas. iuiolatamq; custodias: q; spūs sanctus fidelibus se deprecātib⁹ copiosum sumministrat adiutoriu; sicut propheta dicit. Prope ē dn̄s oīnibus inuocantibus eum in řitate. Volūtatem timentiu; se faciet: ⁊ p̄ces eo; exaudiet ⁊ saluos faciet eos. Custodit dn̄s oēs diligētes se ⁊ oēs pctōres disp̄det. Et iteru; ips: deo dicit. Ecce oēs q̄ se elōgant a te pibunt. pdidisti oēs qui fornicant abs te. De se autem ait. Michi aūt adherere deo bonū est: ponere i domino spem meam. Adhere igit' deo fili charissime: ⁊ in ipso spem tuā toto corde fide ⁊ charitate constitue. In milicia scđ exibe regi terreno fidele seruitium: quia hoc diligit deus. hoc mandat Apostolus. In causa řo fidei qua xp̄s nos redemit in sanguine suo: ois de corde nostro timor abscedat. Illi animas nostras debemus. cuius sāguine redempti sumus: Illum debemus p̄ omnibus diligere: quem nouimus nostrarū animarum clemētissimū redēptorem. Illius debemus timere pre omnibus etnam ⁊ řam ptātē: quē venturum speramus equissimum iudicem. Illius debemus promissa toto affectu cordis appetere qui potest ⁊ anime ⁊ corpori donare vitam etnam. Illius debemus timere iracundiam: qui potest animā ⁊ corpus mittere in gehēna; in cuius iudicio sine acceptione personarum: sine ambitu potestatum. equaliter iudicabuntur domini et serui: reges ⁊ milites diuites ⁊ paupes: humiles ⁊ sublimes: Ubi seruus quisquis hic fidē dei in řitate tenuerit regno potietur eterno. dominus autem infidelis sempiterno exuretur incendio Ubi seruorum dominorumq; fidelium: nec vita terminabitur nec leticia finietur. Infidelium vero siue seruorum siue dominorum secūdu; sermonis prophetici veritate; ignis eorum non extinguetur: ⁊ vermis eorum non morietur. Ibunt enim iniqui in ignem eternum: qui paratus est dyabolo ⁊ angelis eius. Attendamus autem quos illuc saluator ituros esse p̄dixerit. Nempe illos quibus dicturus ē esuriui ⁊ non dedistis michi mandubare. sitiui ⁊ non dedistis michi bibere. nudus fui ⁊ non vestistis me; hospes ⁊ nō suscepistis me. infirmus et in carcere et non venistis ad me. Quod si in ignē eternum digne mittetur qui xp̄o in suis minimis esurienti panē nō dederit. qđ passurus est qui ipsu; panē qui de celo descendit: sibi per infidelitatis vicium adimit? Et si in flammis perennibus exuretur: qui Christo in suis minimis sitienti calicem aque frigide non tri-

buit. quid ille patiet q renatus ex aqua et spūsctō: sanctū baptisma in se iterare pmittit: quod ad salutem semel et ad sacramētū scte regnatiōis accepit? Et si illū credimus perēnibus subdēdum eē tormentis q xp̄z in suis minimis peregrinum hospitio negligit charitate suscipere. qd passurū se putauerit q dn̄m xp̄m de domo sui cordis excludēs. et diabolū in se ceca prorsus īfidelitate recipiēs. de sancta ecclesia q̄ ē colūna et firmamētū v̄itatis. heretica circūuētus falsitate discesserit? Et si ille q īfirmos atqz i carcere positos famulos xp̄i nō visitat. igni deputat sempit̄no. quid illis retribuendū dicimus q dei famulos in q̄bus solā psequūt fidei v̄itatem. aut squalore carcerū. aut exiliorū deportatiōe violēter affligunt? Sz in his omnibus licz infideles seuiant: deus tn̄ suis auxiliū sumministrat. Et dū inimici fidei aut callida quenqz seductione aut violēta compulsione cupiūt: deprauare xp̄s q ē virtus et sapientia dei. vt mortifere suasionis promissa despiciant: et v̄tutē tribuit. vt terroribus humanis robore diuini timoris obsistāt. tātū est vt volūtas nō auertat a deo: et fidei p̄mio potiat. Ipsa ē eni cui aut pro infidelitate infligit eterna pena. aut seruate fidei merces erit sempiterna leticia.

¶ Explicit liber sancti Augustini de regula vere fidei ad petrū dyaconum.

¶ Incipiunt sermones duo Aurelii augustini de vita et moribus clericorum.

Ropter qd̄ volui et rogaui hesterno die: vt hodie frequentius conueniretis: hoc est quod dicturus sum. Vobiscum hic viuim⁹ et propter vos viuim⁹ et intentio votumqz nostrū est: vt apud Christum vobiscum sine fine viuam⁹. Credo autem ante oculos vestros esse cōuersationem nostrā vt nos dicere fortassis audeamus q̄uis m ultū ad id impares: quod dixit Apostolus. Imitatores mei estote sicut et ego xp̄i. Et ideo nolo vt aliquis de nobis inueniat male viuendi occasionem. Prouidem⁹ enim bona. ait idem Apostolus. Nō solū corā deo sz etiā corā hominibus Propter nos cōscientia nostra sufficit nobis propter vos fama nostra nō pollui: sed pollere debet in vobis. Tenete quod dixit: atqz distinguite. Due res sunt conscientia et fama. Conscientia tibi fama proximo tuo. Qui fidē cōsciētie sue negligit et famā suā crudelis est maxime i loco isto posit⁹. de quo dicit Apostolus: scribens ad discipulum suū. Circa omnes teipsum bonorum oper p̄be exēplū. Ut ergo vos nō diu teneam: p̄sertim: quia ego sedens loquor vos stando laboratis. Nostis enim om̄s aut pene oēs sic nos viuere in ea domo q dicitur domus episcopi: vt q̄tum possumus imitemur eos sanctos de quibus loquitur liber Actuum Apostolorum. Nemo dicebat aliquid propriū: sz erant illis om̄ia cōmunia. Qui a forte aliq vr̄m non sunt tā diligētes vite nostre scrutatores: vt hoc sic nouerint: quō volo vos nosse dico qd sit qd breuit dixi. Ego quē deo p picio videtis ep̄m vr̄z iuuenis veni ad istā ciuitatē: multi vr̄m nouerūt. Querebā vbi cōstituerē mōasteriū. et viuerē cū fratrib⁹ meis. Spem q̄ppe oēm secli reliq̄ram: et quod esse potui esse nolui nec tn̄ q̄siui esse quod sum. Elegi in domo dei abiectus esse. magis q̄ habitare in tabernaculis pctōrum. Ab eis q diligunt seculum segregaui me: sed eis

qui presunt ppłis nō me coequaui: nec in conuiuio dñi mei superiorē locū elegi: sꝫ iferiorem & abiectū Et placuit illi dicere mihi: ascēde sursuꝫ Usqꝫ adeo aūt timebam episcopatū: vt quoniam ceperat esse iam alicuius momenti inter dei seruos fama mea: in quo loco sciebam non esse episcopum non illo accederem Cauebam autem hoc & agebam quātum poteram: vt in loco humili saluarer: non in alto periclitarer. Sꝫ vt dixi domino seruus cōtradicere nō debet veni ad istam ciuitatem ꝓpter videndum amicum quem putabaꝫ me lucrari posse deo: vt nobiscum esset in monasterio quasi securus: quia locus habebat episcopum. Apprehēsus presbiter factus sum. & per hunc gradum ad episcopatum perueni Non attuli aliquid. non veni ad hanc ecclesiam nisi cum his indumentis: quibus illo tempore vestiebar. Et quia hic disponebā esse in monasterio cum fratribus. cognito instituto & voluntate mea beatememorie senex Ualerius dedit mihi ortum illum. in quo est nunc monasterium. Cepi boni propositi fratres colligere compares meos: nihil habentes sicut nihil habebam. Et imitantes me: vt quomodo ego tenuē paupertatulaꝫ meā vendidi: & pauperibus meis erogaui: sic facerent & illi qui mecum esse voluissent: vt de communi viueremus. Commune autē nobis esset magnū & vberrimum p̄miū ipse deus. ¶ Perueni ad episcopatum: vbi necesse hr̄e epm exhibere hūanitatē assiduā quibuscꝫ venientibus siue trāseūtibus. Quod si nō fecissem eps ihumanus diceret. Si autē ista cōsuetudo i monasteriū missa esset indecens esset. Et volui hr̄e i domo ista epi mecū monasteriū clericoruꝫ. Ecce quō viuimus. Nulli licet in societate nr̄a habere aliqd ꝓpriuꝫ: sed forte aliq habēt nulli licet. & si q habent faciūt qd nō licet. Bene aūt sentio de fratribus meis & semp bene credēs. ab hac inquisitiōe dissimulaui. qꝛ & ista q̄rere quasi male sentire mihi videbatur. Nouerā enim & noui oēs qui mecū viuerent. nosse ꝓpositum nostrum. nosse legē vite nostre Uenit ad nos etiam pbr̄. Januarius: qd videbat̄ hr̄e honeste rogando quasi cōsumpsit. & nō ꝯsumpsit. Remansit illi quedā pecunia .i. argentum qd diceret esse filie sue. Filia ipsius deo propicio i monasterio feminaꝝ est bone spei. Gubernet illā dñs: vt impleat qd de illa speramus. in illius mīa. nō in eius meritis Et quia infra annos erat: & de sua pecunia nihil facere poterat: Quis enim videremus fulgorē ꝓfessionis: tū lubricum timebamus etatis. Factū est vt i pꝫ argentum q̄si puelle seruaret: vt cū ad legitimos annos veniret. faceret inde qd v̄ginem xp̄i deceret qñ optime iam facere posset. Dū hoc expectatur cepit ille morti propinquare. Qui diu tamen de suo iurans quia ipsius erat nō filie testamentū fecit. Testamētū inquā fecit pbr̄ socius noster nobiscum manens de ecclesia viuens. communem vitam ꝓfitens: testamētū fecit heredes: instituit O dolor illius societatis: o fructus natus non de arbore quam plantauit dominus. Sed ecclesiam scripsit heredeꝫ Nolo munera ista: non amo amaritudinis fructum. Ego illum deo querebam societatem ꝓfessus erat. hanc teneret hanc exhiberet. nihil haberet. testamētum non faceret. habebat aliquid: non se nostrū socium q̄si dei pauperem fingeret. Magnus mihi inde dolor est fratres. D Dico charitati vestre. ꝓpter hūc dolorē statuit hereditatem ipsam in ecclesia non suscipere. Filioꝝ ipsius sit quod reliquit. ipsi inde faciant quod voluerint. Uidetur enim michi quia si eam suscepero in isto facto quod mihi displicet: & quod doleo eius particeps ero. Hoc volui non latere charitatem vestram Filia ipsius in monasterio feminarum est. Filius ipsius in monasterio virorum est. Ambos exhereditauit. illam cum laude. istum. cum elogio id est cum vituperatione. Commendauit autē ecclesie vt non acciperent ipsas portiūculas. que ptinēt ad exheredatos: nisi cum ad legitimaꝫ etatē ꝑuenerīt. Hoc eis reseruet ecclia

Deinde litem dimisit inter filios suos:
in qua laboro. Puella dicit. meum est.
Nostis quia hoc dicebat sẽper pater
meus. Puer dicit. Credat patri meo:
quia moriens mentiri non potuit. Et
ista contentio quale malum est? Sed si
pueri ipsi serui dei sunt: litem hanc int
illos cito finimus. Audio illos vt pater
& forte melius q̃ pater ipsorum. Video
quid sit in re. sicut dñs voluerit cũ pau
cis fratribus fidelibus honoratis deo
propicio de numero vestro: id est de ple
be ista. Audio inter illos causam. & si
cut dominus donauerit finio. Tñ rogo
vos nemo me reprehendat: qr eius he-
reditatem nolo suscipiat ecclesia. Pri
mo: quia factum illius detestor. Deinde
quia institutum meũ est. Multi laudãt
quo dicturus sum: sed aliq̃ & reprehen
dunt. Vtrisq; satisfacere valde difficile
est. Audistis modo cũ euãgeliũ legere
tur. Cantauimus vobis & nõ saltastis
planximus & nõ luxistis. Venit iohãnes
baptista nõ manducans & nõ bibens: &
dicunt demonium habet. Venit filius ho
minis manducans & bibens: & dicunt
ecce homo vorax: potator vini: & amicus
publicanorũ. Quid ergo facio inter illos
qui parant me reprehendere. & dẽtes in
me ducere. si suscepero hereditates eo
rum q̃ filios suos irati exheredãt? Ite
rum qd facturus sum eis qbus canto &
nolunt saltare? Qui dicunt: ecce q̃re ne
mo donat eccl'ie hipponẽsi aliqd. Ecce
quare non eã faciunt q̃ moriunt̃ here-
dẽ. qr eps Augustinus de bonitate sua
donat totum laudãdo eni mordent la-
biis mulcent: & dentẽ figũt: donat totũ:
nõ suscepit. E Plane suscipio: p
fiteor me suscipere oblationes bonas:
oblationes sctãs. Si qs autem irascit̃
filio suo. & moriẽs exheredat eum si vi-
ueret non eũ placaret. nõ ei si iũ recon
ciliare deberẽt? Quomodo ergo cũ filio
suo volo vt habeat pacẽ: cuius appeto
hereditatẽ? Sz plane si faciat qđ sepe
hortatus sum. vnũ filium habet: putet
Christũ alterũ. Duos filios habet pu-
tet Christũ tertiũ. Decem habz christũ
vndecimum faciat & suscipio. Qr ergo
fecit hoc in qbusdã rebus: iam volunt bo
nitatem meam. vel cõmendationẽ fame
mee in aliud vertere vt in alio modo me
reprehendant. qr oblationes deuotorũ
hominũ nolo suscipere. Considerent q̃
multas susceperim: quid opus est nu-
merare. Ecce vnã dico. Filii iuliani he
reditatẽ suscepi. Quare? Quia sine fi
liis defunctus est. Bonifacii heredita-
tem suscipere nolui. non mia: sed timo-
re. Nauiculariã nolui esse ecclesiã chri
sti. Multi sunt quidẽ qui etiã de naui-
bus acqrunt. tñ vna tentatio si esset. si
iret nauis & naufragaret. hoies ad tor
menta daturi eramus. vt de submersio
ne nauis scdm consuetudinẽ quereren
tur & torquerentur a iudice qui essẽt de
fructibus liberati. sed non eos daremus
Nullo pacto eni hoc facere deceret ec
clesiam. Onus ergo fiscale persolueret
sed vnde psolueret? Enthecam nobis
habere non licet. Non est enim episcopi
seruare aurum. & reuocare a se mendi
cantis manum. Quotidie tam multi
petent: tam multi gemunt: tam multi
nos inopes interpellant: vt plures tri-
stes relinquamus. Quia quod possi-
mus dare omnibus non habemus.
Non habemus ergo enthecam. Pro-
pter nanfragium ergo hoc vitando fe-
ci: non donando. Nemo ibi me laudet
sed nemo & vituperet. Plane quando
donaui filio quod iratus pater moriẽs
abstulit: bene feci. Laudent qui volunt
parcent qui laudare nolũt. Quid plu
ribus fratres mei? Quicunq; vult ex
heredato filio heredem facere ecclesiã
querat alterum qui suscipiat: nõ Augu
stinũ: immo deo propicio neminem inue
niat. F Quã laudabile fa-
ctum sancti & venerandi episcopi au-
relii carthaginensis. quomodo imple-
uit omnibus qui sciunt os laudibus
dei. Quidam cum filios non haberet
neq; speraret. res suas omnes reten-
to sibi vsufructu donauit ecclesie. Na
ti sunt illi filii: & reddit eepiscopus nec
opinanti illi que donauerat. In pote-
state habebat episcopus non redde-
re: sed iure fori: non iure celi. Sane

etiam hoc nouerit charitas vestra: dixisse me fratribus meis: qui mecum manent: vt quicunque hz aliquid aut vendat et eroget aut donec et commune illud faciat. Ecclesia habeat per quam deus nos pascit. Et dedit dilationez vsque ad epyphaniam propter eos: qui vl' cum fratribus suis non diuiserunt. et dimiserunt quod habent apud fratres suos vel nendum de re sua aliquid egerunt quia expectabatur etas legitima. Faciant inde quod volunt. dum tamen pauperes mecuz simul expectemus misericordiam dei. Si autem nolunt: qui forte nolunt. certe ego sum qui statueram sicut nostis nullum ordinare clericum nisi qui mecum vellet manere: vt si vellet discedere a proposito: recte illi tollerem clericatum: quia desereret sctē societatis promissum: ceptumque consorcium. Ecce in cōspectu dei et vestro muto cōsilium. Qui volunt habere aliquid proprium: quibus non sufficit deus et ecclesia eius: maneant vbi volunt: et vbi possunt. non eis aufero clericatum. Nolo habere hypocritas. Malum est. Quis nesciat? Malum est cadere a proposito: sed peius est simulare ppositū. Ecce dico audite. Qui socitatē communis vite iam susceptam que laudatur in Apostolorum actibus deserit a voto suo cadit: a professione sancta cadit obseruet iudicem: sed deum: non me. Ego ei non aufero clericatum. Quantum sit periculum ante oculos eius posui: faciat quod vult. Noui enim qz si aliquē hoc facientē degradare voluero: nō ei deerunt patroni: nō ei deerunt suffragatores: et hic et apud epos qui dicant. Quid mali fecit? Nō potest mecum tolerare istā vitā. Extra episcopiū vult manere. de pprio viuere: ideo nō debet pdere clericatuz. Ego scio quāti mali sit profiteri sanctuz aliquid nec implere. Vouete inqt et reddite domino deo vestro. Et melius est non vouere: quam vouere et non reddere. Virgo est si nunquam fuit in monasterio. Et virgo sacra est. nubere illi non licz. Esse in monasterio non compellitur. Si autem cepit esse in monasterio: et deseruit et tñ virgo est: dimidia ruit. Sic et clericus duas res professus est: et sanctitatē et clericatuz. Interius sanctitatē: nam clericatum propter populum suum deus imposuit ceruicibus ipsius: magis onus est quam honor. G Si quis sapiens est itelliget hec? Ergo professus est sctitatē: professus est communiter viuēdi societatem professus est quam bonum et quam iocundum habitare fratres in vnuz Si ab hoc proposito ceciderit. et extra manens clericus fuerit. dimidius et ipse cecidit. Quid ad me? Non eum iudico. Si foris seruat sanctitatez. dimidius cecidit. Si intus habuerit simulationē totus cecidit. Nolo habeat necessitatē simulādi. Scio quō hoīes ament clericatum. nemini eum tollo: nolentes mecum communiter viuere habeant deum. Qui mecum manere vult si paratus est pasci a deo per ecclesiam ipsius non habere aliquid proprium: sed aut erogare pauperibus. aut in commune mitterre maneat mecum. Qui hoc non vult: habeat libertatem. Sed videat vtrum habere possit felicitatis eternitatem. Sufficiant hec nunc interim charitati vestre. Quod egero cum fratribus meis annunciabo vobis. Spero enim bona quod omnes mihi libenter obediant. nec inuentur⁹ sum aliquos habere aliqd: nisi aliqua necessitate religionis: non occasione cupiditatis. Quod ergo egero post epiphaniam charitati vestre in domino voluntate nunciabo. Et quomō litez finiero inter duos fratres filios presbyteri ianuarii: non vobis tacebo. Multa locutus sum. Date veniam loquaci senectuti: sed timide infirmitati. Ego sicut modo videtis per etatem senui. per infirmitatem corporis olim sum senex. Tamen si deo placet quod dixi modo: ipse dat vires: non vos desero. Orate pro me. vt quantum inest aīa in hoc corpore et qualescunque vires suppetunt i ꝟbo dei seruiam vobis. Amen.

¶ Itē sermo secundus de vita et moribus clericorum. Ho

¶ Hic sermo videtur alterius.

Charitati vestre hodie de nobis ipsis sermo redendus est. Quod enim ait. Apostolus spectaculum facti sumus mūdo ꝛ angelis ꝛ hominibus: qui nos amant querunt quod laudēt in nobis: q̄ autē nos oderunt detrahunt nobis. Nos aūt in vtroꝝ́q; medio cōstituti: adiuuente dño deo nostro ꝛ vitā nostrā ꝛ famā nostrā sic custodire debemus: vt nō erubescāt detractoribus laudatores. Quō autez viuere velimus quō deo ꝓpicio iam viuamus cꝫ uis de scriptura sctā multa noueritis. tñ ad cōmemorāda ipsa de libro actuū apostoloꝝ vobis lectio recitabitur. vt videatis vbi descripta sit forma q̄ desideramus implere. Dū ergo recitat. vos intentissimos esse volo: vt post eius recitationez: qꝺ institui loquar dño donāte intentioni vr̄e. Cūq; diaconus lazarus legeret. Cū orasset motus est locus in quo erā cōgregati: ꝛ īpleti sunt oēs spūsancto: ꝛ loq̄bant v̄bū dei cum fiducia omī volēti. Multitudinis aut credentiū erat aīa vna ꝛ corvnū ꝛ nemo eorum q̄ possidebat dicebat aliquid suuz esse: sꝫ erant illis oīa communia. Et virtute magna reddebant apostoli testiōniū resurrectionis dñi Iesu xp̄i grāq; magna erat sup oēs illos: neq; enim egēs q̄sq; fuit inter illos. Quotquot enī possessores p̄dioꝝ vl' domoꝝ erāt vēdētes afferebant p̄cia illorum ꝛ ponebant añ pedes apostoloꝝ. Distribuebant autez vnicuiq; prout cuiq; opus erat. Dūq; lazarus diaconus recitasset ꝛ ep̄o codicē tradidisset. Augustinus ep̄s dixit. Etiam ego legere volo plus enim me delectat hui⁹ verbi eē lectorē: q̄ v̄bi mei disputatorē. Cū orasset motus ē locus in quo erāt cōgregati. ꝛ impleti sunt oēs spūsancto ꝛ loq̄bant verbū dei cū fiducia omī volenti. Multitudinis aūt credētium erat aīa vna ꝛ cor vnuz: ꝛ nemo eoꝝ q̄ possidebat dicebat aliqd suuz eē sꝫ erant illis om̄ia cōmunia. Et virtute magna reddebant apostoli testimoniuz resurrectiōis dñi. Iesu xp̄i. grāq; magna erat sup oēs illos neq; eni egēs q̄sq; fuit int' illos. Quotquot eni possessores p̄dioꝝ vl' domoꝝ erant vēdētes afferebant p̄cia illorum: ꝛ ponebant añ pedes apoſtoꝝ. Distribuebant autez vnicuiq; prout cuiq; opus erat. Cumq; ep̄s legisset dixit. Audistis qd vellimus: orate vt possimus. Cōtigit autē q̄daz necessitas: vt hec diligentius ageremus. Iam sicut iaz nostis p̄sbit' in nostra societate constitutus. quasi societati p̄hibet testimonium lectio quā modo cum recitaremus audistis moriens testamētuz fecit: qꝛ habuit vñ faceret. Erat quod diceret suū. cū in ea societate viueret: vbi nemini licebat dicere aliqd suū. sꝫ essēt illis oīa cōmunia. Si q̄s dilector ꝛ laudator nr̄ apud detractorē nostruz p̄dicaret istā societatē ꝛ diceret. cū ep̄o augustino sic viuunt oēs cohabitatores ei⁹. quō scriptum est in actib⁹ ap̄loꝝ continuo ille detractor caput mouens dētē promouens diceret. Ita v̄o sic ibi viuit. quomodo dicis. Quare mētiris? quare falsa laude honoras indignos? Nonne ibi mō in eoꝝ societate positus p̄sbit' testamētū fecit: ꝛ qꝺ habuit quomō voluit ꝛ disposuit ꝛ reliquit? Certe oīa ibi sunt cōia. certe nēo dicit aliquid suū. Sub his v̄bis quid ageret laudator meus. Nōne eē ei⁹ q̄si plūbo opilaret ille detractor? Nōne illum laudasse peniteret? Nōne reuerētia pfusus: ꝛ illius sermone cōfusus: vl' nobis vl' testatori illi malediceret? Hec fuit necessitas vt ad istam diligētiā veniremus. Nūcio q̄ vobis vñ gaudeatis. quia omnes fr̄es ꝛ clericos meos q̄ mecum habitāt p̄sbiteros diaconos. subdiaconos ꝛ patricium nepotem meū tales inueni quales desideraui. Sed sūt qui de sua qualicunq; pauptate qꝺ statuerant nōduz fecerūt. Hi duo sunt. valēs subdiacon⁹ ꝛ paulo añ dictus nepos me⁹ subdiacon⁹. Et mr̄is vita impediebat: qꝛ iñ viuebat. Expectabat in illo ēt legitie etatis

accessus: vt qd faceret firmissime faceret. Nondum aute3 fecit. qr ipsos agellos habet cu suo fratre cõmunes et sub idiuiso possidet. K Si autẽ eos cupit ecclesie conferre: vt inde alantur sui qui sunt in proposito sanctitatis: quousque in hac vita degũt. Scriptũ est enim et hoc. Apostolus loquitur. Quisquis autẽ suis. et maxime domesticis non prouidet. fidem denegat: et est infideli deterior. Hec autem mãcipia sunt ei similiter cũ fratre communia. nondum diuisa disponit ea manu mittere. nõ potest anteque diuidantur. Quid enim ad quẽ pertinet: adhuc ignorat. Ad ipsu3 sane quia maior est pertinet diuisio: et ad fratrem eius electio. Et ipse frater eius deo seruit. subdiaconus est cum sancto fratre meo: et coepiscopo. Seuero in ecclesia mileuitana. Hoc igitur: hoc sine dilatione peragendũ est: vt illi seruuli diuidantur: manumittantur. et sic de ecclesie vtero accipiant alimẽtũ. Nepos autem meus ex quo conuersus est et mecum esse cepit. impediebatur et ipse aliquid de agellis suis agere in vita vsufructuaria matre sua. q hoc anno defũcta est. Inter ipsum et sorores eius sũt queda3 cause in Christi adiutorio cito vt et ipse faciat qd dei seruum decet. qd ipsa professio. et ista exigit lectio. Diaconus faustinus: sicut pene omnes nostis de militia seculi ad monasterium conuersus est. hic baptisatus: inde diaconus ordinatus. Sed quia exiguum est quod videtur possidere. sicut iurisperiti loquuntur. iure non corpore relinquerat illud. et ab eius fratribus tenebatur. Nunque inde cogitauit ex quo conuersus est. nec ipse aliquid quesiuit a fratribus suis. nec ab illo aliquid est quesitum. Modo quia ventum est ad hunc articulum temporis cum consilio meo diuisit ipsam rem: et dimidiam donauit fratribus suis. et dimidia3 ecclesie pauperi in eodem loco constitute. Diaconus seuerus sub qua dei disciplina et flagello sit nostis: lumen tamen nõ perdidit mentis. Unam domum hic emerat propter matrem et sororẽ suam: quas de sua patria huc desiderabat adducere. Emerat autẽ nõ sua pecunia quam non habebat: s3 ex collatione religiosorum virorum: quos mihi querenti etiã nominans indicauit. De ipso non possum dicere quid fecerit. aut quid disponat: nisi quia totũ et ipse in mea posuit voluntate. vt quicquid ipse vellem hoc inde fieret. L Sed habet quasdam causas cum matre sua: quarum causarum me iudicem posuit: vt cum ille cause fuerint terminate. fiat de ipsa domo quod ego voluero. Quid aute3 velle potero deo regẽte: nisi quod iusticia iubet: et pietas postulat? Habet etiam in patria sua aliquos agellos disponit eos sic destribuere vt etiam illic in ipso loco posite pauperi largientur ecclesie. Diaconus hipponensis homo pauper est quid alicui conferat non habet: tamen de laboribus suis anteque esset clericus emerat aliquos seruulos. Hodie illos in conspectu vestro manumissurus est episcopalibus gestis. Diaconus eraclius ante oculos vestros versatur: opera eius lucent coram oculis nostris. De opere eius expensa pecunia memoriam sancti martiris habemus. De pecunia sua emit etiam possessionẽ ex cõsilio meo. Nam ipsam pecuniã volebat per manus meas erogari: sicut michi placeret. Ego pecunie auidus essem aut necessitates ipsas meas quas pro pauperibus habeo in hac causa plus curarem: pecuniam acciperem. Quare dicit aliquis. qr possessio illa que ab illo empta et ecclesie donata est adhuc nihil prestat ecclesie. Minus enim habebat ad precium. et quod mutuatus fuerat. hoc de eius adhuc fructibus redditur. Homo sum senex: quantus mihi de illa possessione potest fructus accedere? Nunquid promitto mihi tot annos esse victurum: donec suum precium illa persoluat? Quod ergo vix diu partibus reddet. de proximo haberem totum si sic accipere voluissem. Non fecit illud attendi. Fateor enim vobis et ipsi suspecta mihi adhuc eius etas fuit: et verebar ne forte vt sunt hoies mihi eius hoc

displicet: ꝛ diceret inductum a me fuisse adolescentem. vt bona eius paterna consumerem. ꝛ eum egentem relinquerem. M Ideo volui eius pecuniam in illa possessione seruari. vt si aliqd: quod deus auertat: aliter ꝙ volumus euenisset. redderetur villa: ne culparetur episcopi fama. Scio enim ꝙtum vobis sit necessaria fama mea. Nam mihi sufficit conscientia mea. Emit etiam spacium ab ipsa postera ecclesie. notum vobis: ꝛ sua pecunia edificauit domum. ꝛ hoc nostris. Ante paucos dies prius ꝙ sermonem de hac re haberem vobiscum: eam donauit ecclesie. Expectabat enim vt eam perficeret: ꝛ perfectam donaret. Fabricandi autem domum necessitas illi nulla erat: nisi quia cogitauit matrem suam huc esse venturem. Si ante venisset in re filii sui habitasset. Modo si venerit in ope filii sui habitabit. Testimonium ei perhibeo pauper remāsit: sed in charitatis possessione permāsit. Aliqui serui ei reliqui fuerāt: iam quidem in monasterio viuēte quos tamē gestis ecclesiasticis manumissurus est hodie. Nemo ergo dicat. diues est. nemo existimet: nemo locatur male: nemo seipsum ꝛ animam suam suis dentibus laniet. Pecuniam nullam habet seruatam. vtinam quam debet restituat. Ceteri id est subdiacones pauperes sunt deo propicio. misericordiam dei expectant. vnde ipsi satiant nō habēt. Nullas habētes facultates. finierūt mundi cupiditates. Viuunt nobiscum in societate communi. nemo eos distinguit ab eis qui aliquid attulerunt. Charitatis vnitas preponenda est terre commodo hereditatis. Restant presbiteri. Sic enim ad eos gradatim ascendere volui. Cito dixerim. Paupes dei sunt Nihil ad domum societatis nostre attulerūt: nisi ipsaꝫ. ꝙ nihil est chariꝰ charitatē R Verūtamē qm̄ scio natos fuisse rumores de diuitiis ipsorum: non a me aliquid compellendi: sed vobis meo sermone purgandi sunt. Vobis dico qui forte nescitis. Nam vestri plurimi sciunt presbiterum leporium: ꝙuis seculi natalibus clarum: et apud suos honestissimo loco natum tamen iā deo seruientem cunctis que habebat relictis inopem suscepi. non quia nihil habuit: sed quia iā fecerat quod lectio ista persuadet. Hic nō fecit: sed nos scimus ꝛ vbi fecit. Vnitas xp̄i est: ecclesia vna est. ꝛ vbicunqꝫ fec. t opus bonum pertinet ad nos. si congaudeamus. Ortus est vnus vbi nostis: vbi monasterium suis constituit: quia ꝛ ipsi deo seruiunt. Ille ortus ad ecclesiam non pertinet: sed nec ad ipsum. Et ad queꝫ dixerit aliquis? Ad illud quod ibi est monasterium. Sed quod veruꝫ est vsqꝫ ad hoc tempus curaꝫ pro illis ita gerebat. vt sumpticulos quibus sustētātur apud se haberet: ꝛ eis ipse vt videbat impenderet. Sed ne propter hoc daretur locus hominibus suspiciones suas rodentibus et ventrem non implentibus. hoc placuit et mihi et ipsi: vt sic se illi trāsigant: quasi iste iam de seculo exierit. Nunquid eniꝫ cum obierit ipse illis dispēsaturus est aliquid? Melius est vt videat illos bene versantes regēte deo in disciplina Christi sic viuentes vt de illis tā tūmodo gaudeat: nō eoruꝫ necessitatibus occupetur. Ergo et ipse nullam pecuniam habet quam suam dicere possit. Xenodochiuꝫ edificāduꝫ quod modo videtis edificatum: ego illi iniunxi: ego iussi. ille obtemperauit mihi libentissime: ꝛ sicut videtis operatꝰ est: q̄modo meo iussu etiā basilicam ad octo martires fabricauit: de his q̄ per vos deus donat. Cepit enim de pecunia que data erat ecclesie ꝓpter xenodochiū ꝛ cuꝫ cepisset edificare: vt sunt religiosi desiderantes opera sua in celo scribi: adiuuerunt prout qsqꝫ voluit ꝛ fabricauit. opus ante occulos habemus. omnis homo quid factum sit videt. de pecunia qꝛ non habet mihi credant: dentem compescant: ne frangant. Emerat de ipsa pecunia xenodochii: quandam domum in carraria: quam sibi existimabat ꝓpter lapides profuturam. sed lapides eius domus fabrice

necessarii non fuerunt: quoniam aliunde pulsi sunt. ¶ Domus ergo ipsa sic remanserit. pessionem praestat sed ecclesie. non presbytero. Nemo amplius dicat in domum presbyteri: ad domum presbyteri. an domum presbyteri. Ecce ubi domus presbyteri. Ubi est domus mea. ibi est domus presbyteri. Alibi non habet domum. sed ubicunque habet deum. Quid amplius queritis? nisi quia me illud memini etiam promisisse. ut ad vos perferrem quid egissem inter duos: fratrem scilicet et sororem: filios Ianuarii presbyteri: quia orta inter illos fuerat controversia pecuniaria. Sed tamen sicut inter fratres: salua deo propicio charitate: promiseram ego audire inter illos: et quicquid esset iudicando finire: parauerant me iudicem sed antequam iudicarent ipsi unde iudicaturus fueram finierunt. Non inueni unde iudicarem: sed unde latarer. Accesserunt omnino concorditer voluntati mee. et consilio meo. ut pares essent in pecunia quam reliquit pater eorum: ecclesia renunciante. Post sermonem meum locuturi sunt homines. Sed et quodlibet homines loquantur. qualicunque aura flante. perducetur inde aliquid ad aures meas. Et si fuerit tale ut sit nos iterum necesse purgare: respondebo maledictis: respondebo detractoribus. respondebo incredulis non nobis credentibus prepositis suis. respondebo ut potero quod dominus dederit. Interim modo non est necesse: quia nihil fortedicturi sunt. Qui nos amant libere gaudeant quod nos oderunt tacite dolebunt. Tamen si linguas exacuerit: audiet deo propicio vobiscum responsionem meam: non litem meam. Non eis homines nominaturus sum. et dicturus sum. ille hoc dixit. ille sic detraxit: cum forte etiam ad me falsa. quia et hoc potest fieri proferantur. Uerumtamen quecunque perlata fuerint: si oportere videbitur: loquar inde charitati vestre. ante oculos vestros volo sit vita nostra. Scio quia querentes licentiam male faciendi querunt sibi exempla male viuentium: et multos infamant: ut socios inuenisse videantur.

¶. Ideo quod nostrum est fecimus plus quod faciamus: non habemus ante vos oculos sumus: nullius aliquid desideramus: nisi bona opera vestra. Et vos exhortor fratres mei. si aliquid vultis clericis dare. sciatis quia non debetis quasi vicia eorum fouere contra me. Omnibus offerte quod vultis offerte de voluntate vestra. quod commune erit. distribuitur unicuique: sicut cuique opus erit. Gazophilacium attendite: et omnes habebimus. Ualde me delectat si ipsum fuerit presepe nostrum: ut nos simus iumenta dei. vos ager dei. Nemo det birrhum lineam tunicam nisi in commune. De communi accepi et mihi ipsi: cum scio commune me velle habere: quicquid habeo. Nolo talia offerat sanctitas vestra: quibus ego solus quasi decentius utar. Offeratur mihi: verbi gratia. birrhum preciosum forte decet episcopum: quamuis non deceat augustinum. i. hominem pauperem: de pauperibus natum. Modo dicturi sunt homines quia inueni preciosam vestem: quam non possem habere. vel in domo patris mei: vel in illa seculari professione mea. Non decet. Talem debeo habere: qualem possum. si non habuerit: fratri meo dare.

Qualem potest habere presbiter: qualem potest habere decenter dyaconus et subdyaconus: talem volo accipere: quia in commune accipio. Si quis meliorem dederit: vendo: quod et facere soleo ut quando non potest vestis esse communis precium vestis possit esse commune. Uendo et erigo pauperibus. Si hoc eum delectat: ut ego habeam. talem det de qua non erubescam. Fateor enim vobis de preciosa vestre erubesco: quia non decet hanc professionem non decet hanc ammonitionem. non decet hec membra: non decet hos canos. Etiam illud dico: si forte in nostra domo: in nostra societate eger est aliquis. vel post egritudinem ut necesse sit eum ante horam prandii reficere. non prohibeo religiosos vel religiosas mittere eis quod eis videtur ut mittant. Prandium tamen et cenam extra nemo habebit. Ecce dico. auditis audiunt. Qui habere voluerit proprium: et de proprio viuere: et contra ista precepta nostra facere. paratum est ut dicam. non mecum manebit sed clericus non erit. Dixeram

enim ⁊ scio me dixisse: vt si nollent su-scipere socialē vitā mecū:nō illis tollerem clericatum seorsū manerent:seorsum viuerent. quō nossent deo viuerent Et añ oculos possui:q̄tum mali sit a ꝓposito cadere. Q Malui enim habere vel claudos:q̄ plangere mortuos Qui enim hipocrita est: mortuus est. Quomodo ergo quicunq̄ voluisset extra manere ⁊ de suo viuere:non ei tollerē clericatū. ita mō q̄ placuit illis deo ꝓpicio socialis hec vita. q̄sq̄s cū hipocrisi vixerit:q̄sq̄s inuētus fuerit habēs ꝓpriū:nō illi ꝑmitto vt idē faciat testamentū:s3 delebo eū de tabula clericorū Interpellet cōtra me mille cōcilia. nauiget cōtra me q̄ voluerit. sit certe vbi potuerit. adiuuabit me dñs: vt vbi ego ep̄s sum:ille clericus esse nō possit. Audistis. Audierunt. S3 ⁊ spero in deū nostrū: ⁊ miam ei⁹ q̄ sicut dispositionem meā istā hilariter acceperūt:sic eā pure fideliterq̄ seruabūt. Dixi aliq̄d suū nō habere pb̄ros cohabitatores meos int̄ q̄s est ⁊ pb̄r barnabas: sed ⁊ de illo audiui quedā fuisse iactata. ante omnia q̄ emit villam a dilecto ⁊ honorabili filio meo eleusino. hoc falsum est. Monasterio donauit ille:nō vendidit. Ego sum testis. Quid āplius q̄ratis ignoror Ego sum testis. donauit ille:nō vendidit. S3 dū nō credit̄ donare potuisse creditus est vendidisse. Btūs hō q̄ tam bonū opus fecit:vt nō crederet̄. Tñ vt̄ mō credite ⁊ detractores audire libēter desinite. Iā dixi. Ego sū testis. Dictū est de illo anno prepositure sue ꝑ industriā debita fecerit:vt dum volo ego reddi debita:darē illi poscenti fundum victorianensem: tanq̄ dixisset mihi: vt reddā debita mea da michi in decē annos fundū victorianensem. Et hoc falsum est. S3 fuit vnde rumor nasceret̄. Fecit debita reddēda. a nobis reddita sunt partim vnde potuerunt. Remansit aliquid q̄d nō debeatur etiā monasterio illi. q̄d ꝑ ip̄m de⁹ instituit. Cū ergo remansisset: cepimus q̄rere:vnde debitū redderemus. Ad conductionē ipsi⁹ fundi nullus accessit: nisi quadraginta solidos offerens pensiones. Sed vidimus fūdū amplius posse dare. Et vt celerius debitū redderet̄. cōmisi fidei eius vt de ipsa cōductione lucra nō requirerent fratres: sed quicquid daret fūdus de ipsis fructibus:imputarent ad debitum. Fide agit̄. Paratus est pb̄r vt aliū cōstituā:q̄ de fructibus fratrib⁹ reddat. Ex nūero vr̄o sit aliq̄s cui hoc cōmittā: ex numero ipsorū q̄ ad nos talia ꝓtulerūt. R Sūt eni in vobis hoīes religiosi:qui cū rumore falso rep̄hensum esse doluerūt: ⁊ tñ crediderunt factum. Ex ipsis ꝗ aliq̄s veniat ad nos suscipiat possessionē. oēs fructus p̄ciis suis fideliter vēdat: vt reddi possit facilius q̄d debet̄. ⁊ hodie recedit idē cura pb̄ri. Locus etiā ip̄e vbi monasteriū cōstitutū est: a memorato honorabili filio meo. Eleusino ipsi pb̄ro barnabe donatus est. Anteq̄ ordinaret̄ pb̄r. in ip̄o loco monasteriū instituit. Sed tñ q̄ noīe ipsius donatus erat loc⁹ mutauit īstrumēta. vt noīe monasterii possideatur de fundo victorianēsi. Ego rogo. ego hortor. ego peto: vt si q̄s religiosus est: fide agat: ⁊ exhibeat eccl̄e istā operā: vt cito debitum reddat̄. Q̄d si nemo de laicis fuerit inuētus: ego ꝓpono aliū: iam iste illuc nō accedit. Quid vultis āpli⁹ Nemo laceret seruos dei q̄ nō expedit lacerātibus. Seruis dei q̄dem merces falsis detractiōib⁹ crescit: s3 crescit etiā pena detrahētib⁹. Nā nō sine causa dictū est. Gaudete ⁊ exultate q̄n detrahunt de vobis dicētes falsa: q̄ merces vr̄a magna est in celis. Volum⁹ cū detrimēto vr̄o magnam habere mercedē. Minus ibi habeam⁹: ⁊ tamē vobiscum ibi regnemus. Amen.

¶ Expliciunt duo sermones aurelii Augustini de vita ⁊ moribus clericorum.

¶ Ex libro retractationum beati Augustini i librum de vera religione eiusdem. S

E vera religione librum scripsi. in quo multipliciter & copiosissime disputatur vnum verum deum. i. trinitatem patrem et filium & spiritum sanctū religione vera colēdum: & quāta misericordia eius p tēporalē dispēsationē cōcessa sit hoibus xpiana religio q̄ vera religio ē & ad eūdē cultū dei queadmodū sit homo quadā sua vita coaptād⁹ Maxime tñ cōtra duas naturas manicheorum liber hic loquit̄. In hoc libro quodā loco. Scit inq̄ tibi manifestum atq̄ pceptuz nullū errorē i religiōe eē potuisse si anima pro deo suo non colleret animā aut corpus aut fantasmata sua. Hic animā p vniuersa creatura in corporali posui nō loquens more scripturarū q̄ animā qñ nō trāslato verbo vtunt̄ nescio vtrū velit intelligi nisi eaz qua viuūt aialia mortalia. in quibus & hoies sunt q̄diu mortales sunt. Paulo post aūt eūdē sensuz melius sum breuiusq̄ cōplex⁹. Ubi dixi. Nō g creature poti⁹ q̄ creatori seruiam⁹. nec euanescam⁹ in cogitationib⁹ nrīs. & pfecta religio ē. Creaturā qppe vno noie vtrāq̄ .i. spūalem corporalemq̄ significaui. Restat qd ibi dixi. aut fantasmata sua ppt qd hic dixi nec euanescam⁹ in cogitationibus nrīs. Itē qd dixi: ea est nostris tēporibus xpiana religio quā cognoscere ac seq̄ securissima & certissima salus est: scd3 hoc nomē dictū ē: nō scd3 ipsam rē cui⁹ hoc nomē ē. Naz res ipa q̄ nūc xpiana religio nūcupatur: erat & apud antiq̄s. nec defuit ab initio generis humani. quousq̄ ipse xps veniret i carne: vñ vera religio q̄ iaz erat cepit appellari xpiana. Cū eni eū post resurrectionē ascēsionēq̄ in celū cepissent apl'i pdicare & plurimi crederēt pmū apud ātiochiā: sicut scriptū est appellati sūt discipuli xpiani. Propterea dixit. Hec est nrīs temporib⁹ xpiana religio. nō q2 priorib⁹ temporib⁹ nō fuit: s3 q2 posteriorib⁹ hoc nomē accepit ¶ Alio loco intende igit̄ inquā i hec q̄ sequunt̄ diligent' & pie q̄tū potes. tales eni3 adiuuat de⁹. Qd nō ita itelligēdū est: q̄si tm̄ mō tales adiuuet. cu3 adiuuet etiā nō tales vt sint tales. i. vt diligenter et pie q̄rāt. Tales aūt adiuuat vt iueniāt Itē q̄ alibi. Deide inq̄ iā erit cōseq̄ns vt post morte3 corporalē quā dēm⁹ prio pctō tpe suo atq̄ ordie suo hoc corpus restituat̄ pstine stabilitati. Qd sic accipiēdū est: q2 ēt pstina stabilitas corpis quā peccādo amisim⁹ hēbat tātā felicitatē vt i defectū nō vgeret senectutis Huic g pstine stabilitati restituet̄ hoc corp⁹ i resurrectionē mortuor̄. S3 habebit ampli⁹ vt nec alimētis corpalib⁹ sustētet̄: s3 ad sufficiētiā viuificet̄ solo spū: cū resurrexit in spm̄ viuificantem. Qua cā ēt spūale erit. Illud aūt qd p mū fuit: q̄uis nō moritur̄: nisi hō peccasset: tñ aiale factū ē. hoc ē i aiam viuētē. Et alibi. Usq̄ adeo inq̄ pctm̄ voluntariū malū est vt nullo mō sit pctm̄ si non sit volūtariū. Pōt videri falsa hec diffinitio: s3 si diligenter discutiat̄: inueniet̄ eē verissima. Peccatū qppe il: d cogitādū ē: qd tātūmō peccatū ē: nō qd ē ēt pena peti: sicut supi⁹ ondi. cū q̄dā cōmemorarē ex libro tertio de libero arbitrio Quāuis & illa: q̄ nō īmerito nō volūtaria pctā dicunt̄: q2 vl' a nesciētib⁹ vel a coactis ppetrātur. nō oino pñt sine volūtate cōmitti: quoniā & ille q̄ peccat ignorās: volūtate vtiq̄ facit qd cū faciēdū nō sit: putatq̄ faciēdū. Et ille q̄ pcupiscēte aduers⁹ spū3 carne: ñ ea q̄ vult facit: cōcupiscit q̄dē nolēs: & in eo non facit qd vult. S3 si vincit̄ cōcupiscētie cōsētit volēs: & in eo non facit nisi qd vult liber sc3 iusticie seruusq̄ peti: & illud qd i paruulis d̄r originale peccatū est adhuc nō vtātur arbitrio volūtatis

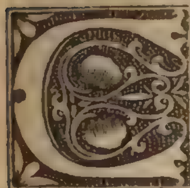
non absurde vocat etiã volũtarium: q2 ex p2imi hois mala volũtate cõtractũ: factũ est quodãmodo hereditarium.

V Si itaq3 falsum est quod dixi. Vsq3 adeo pctm voluntariu3 malum ẽ vt nullo modo sit pctm. si non sit voluntariũ. Ideo gratia dei non solum reatus omniũ preteritoꝝ soluit in omĩbus qui baptizant in xp̃o quod fit spũ regenerationis. verum etiam in grandib9 voluntas ipsa sanat ꝛ preparatur a domino: quod fit spiritu fidei ꝛ charitatis Alio loco ineo qđ dixi de dño Jesu xp̃o nihil egit vi. s3 oĩa suadendo vel monẽdo: nõ mihi occurrerat: qđ vendentes ꝛ ementes flagello eiecit de tẽplo. S3 qđ hoc aut qñtũ est? Quãuis ꝛ demones nolentes ab hoibus: non sermone suasiõis: sed vi potestatis eiecerit. Itẽ loco alio. Prius inquam isti sequendi sunt qui vnum ꝛ summũ ꝛ solũ ꝛ verũ deũ colendum esse dicunt si apud hos veritas non eluxerit tunc demum migrandum est. Quod ita potest videri dictum quasi de huius religionis veritate dubitauerim. Dixi autem sicut ei cõgruebat ad quẽ scribebã. Sic eni3 dixi. Si apud hos veritas nõ eluxerit nihil dubitans quod apđ eos elucesceret quẽadmodũ ait apostolus. si xp̃s non resurrexit: nõ vtiq3 dubitans q resurrexit. Itẽ quod dixi. Nec miracula illa in nostra tempora durasse permissa sũt ne anima semper visibilia quereret ꝛ eoꝝ cõsuetudine frigesceret genus humanum: quorum nouitate flagrauit Verũ est quidẽ. Nõ eni3 nũc vsq3. cum man9 imponitur baptizatis. sic accipiunt spm̃sanctu3 vt loquentur linguis omniũ gentiũ. atq3 nũc vsq3 ad vmbrã transeuntiũ predicatoꝝ xp̃i sanantur infirmi. ꝛ si qua talia tunc facta sũt q̃ postea cessasse manifestu3 est. S3 nõ sic acciplẽdu3 est quod dixi. vt nunc in xp̃i nomine fieri nulla miracula credãtur. Nam ego ipse qñ istũ libru3 scripsi ad mediolanensium corpora martyrum: in eade3 ciuitate cecu3 illuminatũ fuisse iã nouera3: ꝛ alia nõnulla q̃ lia tã multa etiã istis tẽporib9 fiunt: vt nec oĩa cognoscere: nec ea q̃ cognoscimus enumerare possimus. Et alio loco illud qđ dixi. Sicut ait apostolus. Omis ordo a deo est: non eisde3 verbis hoc dixit apls: q̃uis eadẽ videatur eẽ sñia. Ait q̃ppe ille. ✠ Que aũt sunt a đo ordiata sunt. Et alibi. Prorsus inquã nemo nos fallat. Quicqđ recte vitupat in melioris comparatione respuit. Hoc de substantiis atq3 naturis dictũ est. inde eni3 disputabatur nõ de bonis actionibusatq3 pctis. Itẽq3 alibi. S3 ne sic qđẽ inquã ab homie homo diligẽdus est: vt diligunt carnales frẽs vel filii. vel cõiuges. vel quicũq3 cognati. aut affines. aut ciues. Nam ꝛ ista dilectio tẽporalis est. Non enim vllas tales necessitudineshaberem9 que nascendo ꝛ moriendo contingunt si natura nostra in preceptis ꝛ imagine dei manensin istã corruptionem nõ religaret. Hunc sensu3 prorsus improbo quẽ iam ꝛ supius improbaui in p2io libro de genesi contra manicheos. Ad hoc enim ducit vt credant illi cõiuges p̃mi non generaturi posteros hoiesnisi peccassent: tanq3 necesse fuerit vt morituri gignerent. si de concubitu maris ꝛ femine gignerent. Nõdũ eni videram fieri potuisse vt nõ morituri de non morituris nascerent. si pctõ illo magno non mutaret in deterius humana natura. ac per hoc si in parentibus ꝛ in filiis fecunditas felicitasq3 mansisset: vsq3 ad certũ sanctoꝝ numrũ quã p̃destinauit deus nascerent hoies non parentibus successuri moriẽtibus: s3 cũ viuẽtibus regnaturi. Essent g̃ etia3 iste icognatões ꝛ affinitates si nullus derelinqret nullusq3 moreretur. Item alio loco Ad vnũ deũ tendẽtes iquã: ꝛ ei venire ligantes aias nostras. vñ religio dicta credit. oĩi supstitione careamus. In his verbis meis ratio q̃ reddita est: vnde sit dicta religio plus mihi placuit. Na3 non me fugit aliã nois huiusoriginem exposuisse latini sermonis autores: q inde sit appellata religio qđ relegatur. Quod verbum compositum est alegendo. id est eligendo: vt ita

latinum videatur religio sicut eligo.

¶ Hic liber sic incipit. Cum omnis vi te bone ac beate.

¶ Incipit liber Augustini de vera religione ad Rominianum.

Cum omnis vite bone ac beate via in vera religione sit constituta qua vnus deus colitur: et purgatissima pietate cognoscitur: principiū naturarum omnium a quo vniuersitas et inchoatur et perficitur et continetur. Hinc euidentius error deprehenditur eorum apostolorum qui multos deos colere q̄ vnum verū deum et dominum omnium maluerunt: q eorum sapientes quos philosophos vocant scolas habebant dissentientes ꝛ templa cōmunia: non enim vel populos vel sacerdotes latebat: de ipsorum deorum natura q̄ diuersa sentirent. cū suam quisq; opinionem publice profiteri non formidaret: atq; omnibus si posset persuadere moliretur: oēs tamen cum sectatoribus suis diuersa ꝛ aduersa sētientibus ad sacra cōia nullo prohibente veniebant: Non nūc agitur quis eorꝫ verius senserit: sed illud satis quantū mihi videtur apparet. aliud eos in religiōe suscepisse cum populo et aliud eodem ipso populo audiente defendisse priuatim. Socrates autē audacior ceteris fuisse perhibetur iurando per canem quemlibet et lapidē quemlibet et quicquid iuraturo esset in promptu: et quasi ad manum occurrisset. Credo intelligebat qualiacunq; opera nature: q̄ administrante diuina prouidentia gignerentur: multo q̄ hominum et quorumlibet opificum esse meliora: ꝛ ideo diuinis honoribus digniora q̄ ea que in templis colebantur. Non quod vere lapis et canis essent colenda sapientibus: sed vt hoc modo intelligerent qui possent: tanta superstitione demersos esse homines: vt emergentibus hic esset tam turpis demonstrādus gradus: ad quem venire si puderet: viderent quanto magis pudendum esset in turpiore consistere. Simul et illos qui mundum istum visibilem: summum deum esse opinabantur: admonebat turpitudinis sue docens esse consequens: vt quilibet lapis tanq̄ summi dei particula iure coleretur. Qđ si execrarentur: mutarent sententiā et vnum deum colerent. quē solū supra mentes nostras esse: ꝛ a quo oēm aiam et totum istum mundū fabricatū esse constaret. Postea suauius ad legendum: q̄ potentius ad ꝑsuadendū scripsit plato. Non enim sic isti id est socrates ꝛ plato nati erant vt ppl'orū ipsoꝝ opinionē ad verū cultū verti dei a simulacrorum superstitione atq; ab huius mundi vanitate cōuerterent. Itaq; et ipse socrates cū populo simulacra venerabatur: et post eius dānationem mortē q; nemo ausus est iurare per canem: nec appellare quēcunq; lapidē iouē: sed hec tantūmō memorie literis mandare. Qđ vtrū timore seueritatis an aliqua cognitione tēpoꝝ fecerit: iudicare nō est meum. Illud tñ fidentissime dixerim pace hoꝝ oīū qui eoꝝ libros peruicaciter diligunt. Xp̄ianis tēporibus quenā religio potissimū tenēda sit ꝛ que ad ꝟitatē ac beatitudinē via est nō esse dubitandū. Si eni plato ipsi viueret: et me interrogantē non asperna retur. vel potius si q̄s eius discipulus eo ipso tēpore quo viuebat: cū sibi ab illo persuaderetur: nō corporeis oculis sed pura mente veritatē videri: cui quecūq; aia ihesisset eā beatā fieri atq; ꝑfectā: ad quē ꝑcipiēdā nihil magis impedire. q̄ vitā libidinib⁹ debitā et falsas imagines rerū sensibilium: q̄ nobis ab hoc sensibili mūdo ꝑ corpus impresse varias opiniones erroresq; generarent q̄obrem sanandum esse animū ad intuendā incommutabilem reꝝ formā ꝛ eodē mō semꝑ se habentē: atq; vndiq; sui similē pulcritudinē: nec distentā locis: nec tꝑe variatā. sed vnū atq; idē omni ex parte seruantē: quā non crede

rent esse hoies: cũ ipsa vere summeqꝫ
sit cetera nasci: occidere fluere labi: et
tã inquantũ sunt ab illo eterno deo per
eius veritatẽ fabricata cõstare. in qui-
bus anime tm̃ rationali ꝛ intellectuali
datum est: vt eius eternitatis contem-
platione perfruatur: atqꝫ afficiatur: orne
turqꝫ ex ea eternãqꝫ vitam possit mere
ri sed dũ nascẽtiũ atqꝫ trãseuntiũ rerũ
amore ac dolore sauciatur: et dedita con-
suetudini huius vite atqꝫ sensibꝰ corpo
ris: inanibus euanescit imaginibus. ir-
ridet eos q̃ dicũt eẽ aliq̃d qd̃ neqꝫ istis
videatur oculis: nec vllo fantasmate cogi
tetur: sed mẽte sola ꝛ intelligentia cer-
ni queat. cum hec ergo a magistro sibi
persuaderentur: si ex eo q̃reret ille disci-
pulus. vtrũ si quisq̃ existeret vir ma-
gnus ac diuinꝰ. q̃ talia pp̃lis persuade
ret credenda saltẽ: si percipere non va-
lerent: aut si q̃ possent pcipere non pra
uis opinionibꝰ multitudinis implicati
vulgaribꝰ obruerentur erroribus: eum diui
nis honoribꝰ dignũ iudicaret: rñderet
credo ille nõ posse hoc ab hoĩe fieri: ni
si quẽ forte ipsa dei virtus atqꝫ sapien
tia ab ipsa rerũ natura exceptum: nec
hominũ magisterio sed intima illumina
tione ab incunabulis illustratum: tan-
ta honestaret gr̃a: tanta firmitate robo
raret: tanta deniqꝫ maiestate subue-
heret. vt oĩa cõtẽnendo: que praui homi
nes cupiũt: ꝛ oĩa perpetiendo q̃ horre-
scũt: ꝛ oĩa faciendo que mirentur: genus
humanũ ad tam salubrẽ fidẽ summo a-
more atqꝫ auctoritate cõuerteret. A
De honoribꝰ vero eius frustra se consu
li cũ facile possit existimari: q̃nti hono
res debeantur sapiẽtie dei: qua gestan-
te ꝛ gubernãte ille pro vera salute gene
ris humani: magnũ aliq̃d proprium: et
qd̃ supra hoies esset mereretur. Que si
facta sunt si l̃ris monimẽtisqꝫ celebran
tur. si ab vna regione terrarũ in q̃ sola
vnus colebatur deꝰ: ꝛ vbi talẽ nasci opor-
tebat: per totũ orbẽ terrarum missi ele-
cti viri v̾tutibꝰ atqꝫ sermonibꝰ diuini a-
moris incẽdia cõcitarunt: si cõfirmata
saluberrima disciplina illuminatas ter
ras posteris reliquerunt: ꝛ ne de pre-
teritis loquar q̃ põt quisqꝫ nõ credere
si hodie p gentes pp̃losqꝫ predicatur. in
principio erat v̾bũ: ꝛ verbũ erat apud de
um ꝛ deus erat verbũ: hoc erat in prin
cipio apud deũ: oĩa per ip̃m facta sunt
ꝛ sine ip̃o factũ est nihil. si ad hoc perci
piendũ diligendũ perfruẽdũ: vt anima
sanetur: ꝛ tante luci hauriende mentis a
cies cõualescat: dicitur auaris nolite
vobis cõdere thesauros in terra. vbi ti
nea et erugo exterminãt: vbi fures effo
diũt ꝛ furãtur: sed thesaurizate vobis the
sauros i celo: vbi neqꝫ tinea neqꝫ rubi-
go exterminat: neqꝫ fures effodiũt ne-
qꝫ furantur: vbi eni est thesaurus tuꝰ ibi
est et cor tuũ: dicitur luxuriosis: q̃ seminat
in carne de carne metet corruptionem:
qui seminat i sp̃ũ de sp̃ũ metet vitã eter
nã: dicitur supbis: q̃ se exaltat humiliabi
tur: ꝛ q̃ se hũiliat exaltabitur: dicitur iracũ
dis: accepisti alapã: para alterã maxil-
lã: dicitur discordiosis: diligite inimicos
vestros: dicitur superstitiosis: regnum
dei intra vos est: dicitur curiosis: nolite
q̃rere que videntur: sꝫ q̃ nõ videntur: q̃ eĩ vi
dẽtur tp̃alia sunt: q̃ aũt nõ videntur eṫna
sunt. postremo dr̃ oĩbus. nolite diligere
mũdũ: neqꝫ ea q̃ i mũdo sunt qm̃ q̃ i mũ
do sũt cõcupiscẽtia carnis ẽ: ꝛ cõcupi-
scẽtia oculorum: et ambitio seculi: si hec p
totũ orbẽ iã pp̃lis legũtur: ꝛ cũ venera
tione libentissime audiũtur: si post tantũ
sanguinẽ tãtos ignes tot cruces marty
rũ: tanto fertilius et vberiꝰ vsqꝫ ad bar
bararum nationes ecclesie pullularunt: si
tot iuuenũ et virginum milia cõtẽnen-
tiũ nuptias: casteqꝫ viuentiũ. iam nemo
miratur: quod cũ fecisset plato vsqꝫ adeo
peruersam tẽporũ suorum timuit opinio-
nẽ: vt perhibeatur sacrificasse nature
naturam execratꝰ: vt tanq̃ pctm̃ illud
aboleretur: si hec sic accipiuntur: vt quomo
do antea talia disputare: sic nunc con-
tra disputare monstruosũ sit: si tali pol
licitationi atqꝫ sponsioni per omnes ter
rarũ partes quas homines incolunt sa
cra christiana traduntur. si hec quoti-
die leguntur in ecclesiis ꝛ a sacerdotibus
exponuntur. si tundũt pectora q̃ conantur
hec implere. si tam innumerabiles ag-

grediunt hanc viam. vt desertis diuitiis et honoribus huius mundi ex omni hominum gñe vni deo summo totam vitam dicare volentium. deserte quonam insule ac multarum terraruz solitudo compleatur. si denicq; p vrbes atq; oppida castella vicos et agros etiam villasq; priuatas in tantum aperte sua detur et appetitur a terrenis auersio: et in vnũ deuz verũq; cõuersio. vt quotidie p vniuersum orbem humanum genus vna pene voce respondeat sursum corda se habere ad dñm: quid adhuc oscitamus crapulam hesternã: et in mortuis pecudibus diuina eloquia pscrutamur? ¶ Si quando autẽ ad disputationẽ venitur: platonico noĩe ora crepantia: q̃ pectus vero deo plenum magis habere gestimus. ¶ Qui ergo sensibilẽ istum munduz cõtẽnere: et animam virtute purgandam summo deo subiicere atq; subiugare vanum aut malum putant: alia ratione refellendi sunt: si tamen cum his dignum est disputare. ¶ Qui autem bonuz et appetẽdum fatentur: cognoscant deum et credant deo per quem populis iam omnibus hec credẽda persuasa sunt: quod vtiq; ab ipsis fieret si tantum valerent: aut si non fieret. crimen inuidentie vitare non possent. ¶ Ergo cedant ei a quo factum est. nec curiositate aut inani iactãtia impediãtur quo minus agnoscant quid intersit inter paucorum tumidas cõiecturas. et manifestaz salutẽ correptionẽq; populorum. illi eniz si reuiuiscerent quoruz isti nominibus gloriãtur. et inuenirent refertas ecclesias. templaq; deserta: et a cupiditate bonorum temporaliuz et fluẽtiuz ad spẽ vite eterne et bona spũalia et intelligibilia vocari et currere humanuz genus dicerent fortasse (si tales essent quales fuisse memorãtur) hec sunt que nos psuadere populis non ausi sumus et coruz potius cõsuetudini cessimus: q̃ illos in nostram fidez voluntatẽq; traduximus itaq; si hanc vitaz illi viri nobiscuz rursuz agere potuissent. viderent profecto cuius autoritate facili⁹ cõsuleret hominibus et paucis mutatis verbis atq; sentẽtiis xpiani fierẽt. sicut plerique recentiorum nostrorũq; temporum platonici fecerunt. aut si hoc non faterentur nec facerent. in superbia et inuidia remanẽtes: nescio vtruz possent ad ea ipsa que appetenda et desideranda esse dixerant cum istis sordibus viscoq; reuolare. ¶ Nam tertio vicio curiositatis in pcunctandis demonibus: quo isti maxime cũ quib⁹ nunc agitur pagani a xpiana salute reuocãtur. qr nimis puerile ẽ. nescio vtrũ tales illi prepedirentur viri: Sed quoquomodo se habeat philosophorum iactantia illud cuiuis intelligere facile est religionẽ ab eis nõ esse q̃rẽdam: q̃ eadẽ sacra suscipiebant cũ populis et de suorum deorum natura ac summo bono diuersas cõtrariasq; sñias in scolis suis eadẽ teste multitudine personabant. ¶ Q; si hoc vnuz tm̃ viciũ xpiana disciplina sanatum videremus ineffabili laude pdicandam esse neminez negare oporteret. Heresesnãq; taz innumerabiles a regula xpianitatis auerse testes sũt: nõ admitti ad communicanda sacramenta eos qui de patre deo et sapientia eius: et munere diuino: alit sentiũt. et hoibus persuadere conãtur: q̃ veritas postulat. ¶ Sic eniz credit et docetur: qd ẽ hũane salutis caput nõ aliam esse philosophiã. i. sapientie studium. et aliã religionẽ cũ hi quorum doctrina nõ approbamus: nec sacramẽta nobiscũ cõicãt. ¶ Quod in illis minus mirandũ est q̃ eorum quoq; sacramentorum ritu dispares esse voluerunt sicut nescio q̃ serpẽtini q̃ appellãtur manichei sicut alii nõnulli. Sed i illis magis aiauertenduz hoc magisq; pdicãdumq; paria sacramenta celebrãtes. tñ quia sñia dispares sunt: et errores suos animosius defendere q̃ cautius corrigere maluerunt exclusi a catholica cõmunione et participatione: quãuis parium sacramẽtorũ ppria vocabula pro priosq; cõuẽtus: nõ in sermone tãtum sed etiam in superstitione meruerũt vt photiniani. arriani multiq; preterea Naz de his qui scismata fecerunt. alia

questio ē. Posset eniz eos area dñica vsqz ad tēpus vltime ventilationis velut paleas sustinere: nisi vento superbie nimia leuitate cessissent: ⁊ sese a nobis vltro separassent. Judei vero q̄uis vni oipotenti deo supplicēt. sola tñ temporalia ⁊ visibilia bona de illo expectantes. rudimenta noui populi ab humilitate surgentia in ipsis suis scripturis nimia se curitate noluerunt aduertere: atqz ita in veteri homine remanserunt. Que cū ita sint neqz in confusione paganorum. neqz in purgamētis hereticorū. neqz in languore scismaticorū. neqz in cecitate iudeorū q̄rēda ē religio: sed apud eos solos q̄ xpiani catholici vel orthodoxi nominant: id est integritatis custodes ⁊ recta sectantes. Hec eni ecclesia catholica p totum orbē valide lateqz diffusa: omnibus errantib⁹ vtit ad profectus suos ⁊ ad eorū correctionē cū euigilare voluerit. Utit eniz gentibus ad materiā opationis sue: hereticis ad probationē doctrine sue: scismaticis ad documētum stabilitatis sue iudeis ad comparationē pulcritudinis sue. Alios ergo inuitat. alios excludit. alios relinquit. alios antecedit. omnibus tamen gratie dei participande dat ptātē. siue illi formandi sint adhuc. siue reformādi. siue recolligendi. siue admittēdi. Carnales autē suos. i. viuentes aut sentiētes carnal'r tanq̄ paleas tolerat: quibus in area frumēta tutiora sunt: donec talibus tegiminibus exuant D Sz quia in hac area pro voluntate quisqz vel palea vel frumentum ē tādiu sustinet pctm̄ aut error cuiuslibz. donec aut accusatorez inueniat aut prauā opinionē ptinaci animositate defendat. Exclusi aūt aut penitēdo redeunt. aut in nequiciaz male libri defluunt ad admonitionez nostre diligentie. aut scisma faciūt ad exercitationem nostre patiētie. aut heresim aliquā gignunt ad examen siue occupationē nostre intelligentie. Hi sunt exitus xpianorūz carnalium: qui nō poterunt corrigi aut sustineri. Sepe etiam sinit diuina prouidentia p nonnullas nimiū turbulētas carnaliū hominuz seditiones expelli de congregatiōe christiana etiam bonos viros. quaz contumeliam vel iniuriaz suā cuz patiētissime pro ecclesie pace tulerint. neqz vllas nouitates vel scismatis vel heresis moliti fuerint. docebunt homines q̄ vero affectu ⁊ quanta sinceritate charitatis deo seruiēdū sit. Taliuz ḡ virorū propositum est aut sedatis remeare turbinibus aut si id non sinantur: vel eadē tempestate pseuerante vel ne suo reditu talis aut seuior oriat. tenēt voluntatē cōsulendi etiam eis ipsis. quorum motibus pturbationibusqz cesserunt sine vlla cōuenticulorum segregatione vsqz ad mortē defendentes ⁊ testimonio iuuantes eā fidē quaz in ecclesia catholica p̄dicari sciunt. hos coronat in occulto pater. in occulto videns. Rarum hoc videt genus. sz tamē exēpla non desunt. immo plura sunt q̄ credi potest. Ita omnibus gñibus hominū ⁊ exemplorum ad animarum curationez ⁊ ad institutionem spūalis populi vtit diuina prouidentia. Quāobrē cum ante paucos annos promiserim tibi scribere charissime mihi rominiane. quid de vera religione sentirem ⁊ tempus nunc esse arbitratus suz post q̄ tuas acerrimas interrogationes sine vllo certo fine fluctuare: ea charitate qua tibi obstrictus sum diutius sustinere non possum. Repudiatis igitur omnibus qui neqz in sacris philosophantur: nec in philosophia consecrantur: et his qui vel praua opiniōe: vel aliqua simulatione supbiētes: ea regula ⁊ communione ecclesie catholice deuiarunt ⁊ his qui sanctarum scripturarum lumē: ⁊ spūalis populi gratiam: quod nouum testamētum vocatur hr̄e noluerunt: quos q̄ta potui breuitate perstrinxi: tenenda est nobis christiana religio: et eius ecclesie cōmunicatio q̄ catholica est ⁊ catholica nominatur: nō solum a suis verum etiam ab oībus inimicis. E Uelint eniz nolint vt ipsi quoqz heretici et scismatū alūni qñ nō cū suis sz cū extraneis loquuntur catholicam nihil aliud

q̄ catholicā vocant. Non enim possunt intelligi nisi hoc eam nomine discernāt quo ab vniuerso orbe nūcupat. Huius religionis sectande caput est hystoria et prophetia dispēsationis tēporalis diuine prouidentie: pro salute generis humani: in eternam vitam reformandi atq reparandi. Que cū credita fuerit mētē purgabit vite modus de diuinis preceptis conciliatus: et idoneā faciet spūalibus percipiendis: q nec preterita sunt: nec futura: sed eodē modo semper manētia nulli mutabilitati obnoxia: sed est vnius ipsi deo patri et filio et spūisctō. Qua trinitate q̄tum in hac vita datum est cognita omnis intellectualis et aīalis et corporalis creatura ab eadem trinitate creatrice esse inquantū est. et ordinatissime administrari sine vlla dubitatione perspicitur: non vt aliā partem totius creature fecisse intelligat pater et aliā filius: et aliā spūssanctus: sed et simul omnia et vnāquāq naturā patrem fecisse p filiū in dono spūssancti. Omnis enim res vel substantia. vel essentia vel natura: vel si quo alio verbo melius enunciatur simul hec tria hz: vt et vnum aliquid sit: et spē propria discernat a ceteris et rerum ordinem non excedat. Quo cognito satis apparebit quantum homo assequi pōt: q̄ necessariis et inuictis et iustis legibus deo et dn̄o suo cūcta subiecta sint: ex quo illa omnia que primo credimus nihil nisi auctoritatē secuti partim sic intelliguntur: vt videamus esse certissima. partim sic vt videamus fieri posse: atq ita fieri oportuisse: doleamusq illos hec nō credentes: qui nos antea credētes irridere q̄z nobiscū credere maluerunt. Non eni iam illa hominis sacrosancta susceptio: et virginis partus. et mors filii dei pro nobis et resurrectio a mortuis. et in celū ascensio et cōsessus ad dexterā patris. et pctōrū abolitio et iudicii dies: et corporum resuscitatio: cognita eternitate trinitatis: et mutabilitate creature: creduntur tm̄ et non etiam iudicantur: ad summi dei miam quā gn̄i humano exhibet pertinere. Sz quoniā vꝛissime dictum est: oportet nullas hereses esse: vt probati manifesti fiant inter vos: vtamur etiam isto diuine prouidentie bn̄ficio. Ex his ei hominibus heretici fiunt: qui etiā si essent in ecclesia: nihilominus errarent. Cū aūt foris sunt plurimum prosunt: non verum docēdo quod nesciunt: sed ad verū q̄rēdū carnales: et ad verum aperiendū spūales catholicos excitando. Sūt eni innumerabiles in ecclesia sancta deo probati viri: sed manifesti nō sunt inter nos: q̄ diu imperitie nostre tenebris delectati: dormire maluimus q̄z lucem veritatis intueri. ¶ Quapropter multi vt diē dei videāt et gaudeant p hereticos de somno excitātur. Vtamur igit etiā hereticis nō vt eorū approbemus errores: sed vt catholicā disciplinam aduersus eorū insidias asserētes vigilātiores et cautiores simus etiam si eos ad salutē reuocare nō possumus. Credo autem affuturum deum vt ista scriptura pcedēte pietate legentibus bonis: nō aduersus vnā aliquam sed aduersus oēs prauas et falsas opiniones possit valere. Contra eos tamē potissimum est instituta: qui duas naturas vl' substantias singulis principiis aduersus inuicē rebelles esse arbitrantur. Offensi enim quibusdam rebus. et rursus quibusdam delectati: non earum quibus offendunt: sz earū quibus delectant volūt esse auctorē deū. Et cū cōsuetudinē suam vicere nequeunt: iam carnalibus laq̄is irretiti: duas animas esse in vno corpore existimant: vnam de deo q̄ naturalit' hoc sit quod ipse. alterā de gēte tenebrarū quam deus nec genuerit. nec fecerit: nec protulerit: nec abiecerit: sz q̄ suā vitā: suā terrā: suos fetus et aīalia: suū postremo habuerit regnum: ingenitūq principiū. sz quodā tpe aduersus deū rebellasse. Deū aūt q aliud quod faceret nō hr̄et. quomō aliter posset hosti resistere nō iueniret necessitate oppressum misisse huc aīam bonā et quādam particulā sue substātie: cuius cōmixtione atq miseria hostē temperatū eē somniāt: et mūdū fabricatum. Neq nunc opiniones eorum refellimus

quod partim iam fecimus: parti quantum deus sciuerit faciemus. Sed i hoc ope quo aduersus eos fides: catholica tuta sit: et quomodo no perturbet animum ea quibus comori homines in eoru cedut sniam: rationibus quas dns damnare dignatur quantu possumus demonstram⁹ Illud sane in primis tenere te volo: q bn nosti animum meu3: no hec fugiede arrogantie gratia quasi solemniter dicere quicquid in his lris erroris inueniri poterit hoc solum mihi esse tribuendu quicquid aut verum et cogrueter expositu: vni oim bonoru muneru3 largitori deo. Quaobre sit tibi manifestum atq perceptu3 nullu errore in religione esse potuisse si anima pro deo suo non coleret anima3 aut corpus aut fantasmata sua. aut thoru3 aliqua deo coiuncta. aut certe simul oia. sed i hac vita societati gnis humani sine dolo tepo ralit cogrues eterna med itaretur: vnu deum coles qui ni si permaneret icomutabilis: nulla mutabilis natura remaneret. Mutari autem anima3 posse. no quide localit: sed tame temporaliter suis affectionibus quisq cognoscit.

B Corpus aute et temporibus et locis esse mutabile cuius aduertere facile e Fantasmata porro nihil sunt aliud q de spe corporis corporeo sensu attracta figmeta: q memorie mandare vt accepta sunt. vel partiri. vel multiplicare. vel cotrahere. vel distedere vl ordinare vl perturbare. vel quolib3 modo figurare cogitando facillimum e: s3 cum veru qritur cauere et vitare difficile. Non ergo creature potius q creatori seruiamus: nec euanescamus in cogitationibus nostris et pfecta religio est. Eterno enim creatori adheretes: et nos eternitate efficiamur necesse est Sed quia hoc anima peccatis suis obruta et implicata p seipsam videre ac tenere no posset nullo in rebus humanis ad diuina capesceda interposito gradu per quem ad dei similitudine a terrena vita homo niteretur: ineffabili misericordia dei teporali dispesatione per creaturam mutabile: sed tame eternis legibus seruiete. ad comemoratione prime sue perfecteq3 nature partis singulis hoibus partim vo ipsi hoim generi subuenit. Ea est nostris temporibus xpiana religio quam cognoscere ac sequi securissima et certissima salus est. Defendi autem aduersus loquaces et aperiri querentibus multis modis potest. oipotente ipo deo per seipm demonstrante que vera sunt: et ad hec intuenda et pcipienda: bonas voluntates p bonos agelos et quosl ib3 hoies adiuuate. Eo modo aut quisq3 vtitur quem videt congruere his cu3 quibus agit. Ego itaq3 diu multuq3 cosiderans. quales oblatrantes et quales qrentes exptus sum vl ipe cu latrare siue cu quererem fuerim. hoc modo mihi vtendum putaui.

D Que vera esse pspexeris tene. et ecclesie catholice tribue que falsa respue et mihi q ho sum ignosce q dubia crede: donec aut respuenda esse: aut vera ce aut sp crededa esse. vel ratio doceat vl pcipiat auctoritas. Intende igit in hec que sequutur diligeter. et pie quantu3 potes. Tales eni adiuuat deus. Nulla vita est que no sit ex deo quia deus vtiq3 summa vita est et ipe fons vite nec aliqua vita inquantum vita e malu e. s3 in quantu vgit ad mortem. Mors aut vite ni est nisi neqcia. que ab eo q nec quicq sit dicta est. Et io neqssimi hoies nihili hoies appellantur. Vita ergo volutario defectu deficies ab eo q ea fecit. et cui⁹ ecentia fruebat et voles cotra dei lege3 frui corporibus quibus eam deus prefecit: vergit ad nihilum. et hec est nequicia: non quia corpus iam nihil est. Nam et ipsum habet aliquam concordiam partium suaru sine qua omnino esse non posset. Ergo ab eo factum est et corpus: q omis cocordie caput e. Habet corpus quada pace sue forme: sine qua prorsus nihil esset. Ergo ille est corporis coditor: a quo pax omnis e et qui forma est infabricata atq omnium formosissima: hab3 aliquam speciem sine qua corpus non est corpus. Si ergo queritur quis instituerit corpus: ille q rat: qui est omniu3 speciosissimus. Ois

enim species ab illo est. Quis est autem hic nisi deus vnus. vna veritas: vna salus oim: et prima atque summa essentia: ex qua est omne quicquid est inquantum est. quia inquantum est quicquid est bonum est. Et ideo ex deo non est mors. Non enim deus mortem fecit: nec letatur in perditione viuorum: quoniam summa essentia esse facit omne quod est. Unde et essentia dicitur. Mors autem non esse cogit quicquid moritur inquantum moritur. Nam si ea que moriuntur penitus morerentur ad nihilum sine dubio peruenirent. Sed tantum moriuntur quantum minus essentie participant. Quod breuius ita dici potest. Tanto magis moriuntur quanto minus sunt. Corpus autem minus est quam vita quelibet. quoniam quantulumcunque manet in specie: per vitam manet: siue qua vnumquodque animal: siue qua vniuersa mundi natura administratur. Corpus ergo magis subiacet morti: et ideo vicinius est nihilo. Quapropter vita que fructu corporis delectata negligit deum inclinatur ad nihilum et ista est nequicia. Hoc autem pacto vita carnalis et terrena efficitur: et ob hoc etiam caro et terra nominatur: et quandiu ita est regnum dei non possidebit. et eripitur ei quod amat. Id enim amat quod et minus est quam vita: quia corpus est: et propter ipsum peccatum quod amatur fit corruptibile: vt fluendo deserat amatorem suum. quia et ille hoc amando deseruit deum. Precepta enim eius neglexit dicentis. Hoc manduca et hoc noli. Trahitur ergo ad penas: quia diligendo inferiora: in egestate voluptatum suarum: et in doloribus apud inferos ordinatur. Quid est enim dolor quod dicitur corporis: nisi corruptio repentina salutis eius rei quam male vtendo anima corruptioni fecit obnoxiam.

Quid est autem dolor qui dicitur animi: nisi carere mutabilibus rebus quibus fruebatur: aut frui se posse sperabat? Ex hoc est totum quod dicitur malum id est peccatum et pena peccati. Si autem dum in hoc stadio vite humane anima degit: vincat eas quas aduersum se nutriuit cupiditates fruendo mortalibus: et ad eas vincendas gratia dei se adiuuari credat: mente illi seruiens et bona voluntate: sine vlla dubitatione reparabitur: et a multis mutabilibus ad vnum incommutabile reuertetur: reformata per sapientiam non formatam: sed per quam formantur vniuersa: fructurque deo per spiritum sanctum. quod est donum dei. Ita fit homo spiritualis omnia iudicans: vt ipse a nemine iudicetur. diligens dominum deum suum in toto corde suo in tota anima sua: in tota mente sua: et diligens proximum suum non carnaliter sed tamquam seipsum: se autem spiritualiter diligit: qui ex toto quod in eo viuit deum diligit. In his enim duobus preceptis tota lex pendet et prophete. Inde iam erit consequens: vt post mortem temporalem quam debemus primo peccato tempore suo atque ordine suo. hoc corpus restituatur pristine stabilitati quam non per se habebit sed per animam stabilitam in deo que rursus non per se stabilitur. sed per deum quo fruitur: ideoque amplius quam corpus vigebit.

Corpus enim per ipsam vigebit: et ipsa per incommutabilem veritatem: qui filius dei vnicus est: atque ita et corpus per ipsum filium dei vigebat: quia omnia per ipsum. Dono etiam eius quod anime datur: id est sancto spiritui. non solum anima cui datur salua et pacata et sancta sit: sed ipsum etiam corpus viuificabitur: eritque in natura sua mundissimum. Ipse enim dixit. Mundate que intus sunt. et que foris sunt munda erunt. Dixit et Apostolus. Uiuificabit et mortalia corpora vestra propter spiritum manentem in vobis.

Ablato ergo peccato auferetur: et a pena peccati: et vbi est malum? vbi est mors contentio tua: vbi est mors aculeus tuus? Uincit enim essentia nihilum: et sic absorbetur mors in victoria. Nec aliquid sanctificatis malus angelus oberit: qui dyabolus dicitur: quia et ipse inquantum angelus est: non est malus. sed inquantum peruersus

propria voluntate. Fatēdū est eni ꝛ angelos natura esse mutabiles: si sol⁹ de⁹ est incommutabilis. Sed ea voluntate q̄ magis deū q̄ se diligūt: firmi ꝛ stabiles manent in illo ꝛ fruuntur maiestate ipsius: ei vni libentissime subditi.

R Ille aūt angelus magis seipm̄ q̄ deū diligendo: subditus ei esse noluit ꝛ intumuit p superbiā: ꝛ a summa essētia defecit ꝛ lapsus est. Et ob hoc min⁹ est q̄ fuit: q2 eo qđ minus erat frui voluit: cum magis voluit sua potētia frui q̄ dei: q̄q̄ eni nō summe tamen ampli⁹ erat: qui eo qđ summe est fruebatur qm̄ de⁹ solus summe est. Quicq̄d autem minus est q̄ erat. nō inq̄tū est sed inq̄tū minus est: malū est. Eo eni ꝙ minus est q̄ erat: tendit ad mortem. Quid autē mirū si sit ex defectu inopia. et ex iopia inuidētia qua dyabolus vtiq̄ dyabolus est. Defectus aūt iste qui peccatum vocatur. si tanq̄ febris inuitū occuparet recte iniusta pena videretur: que peccātē cōsequitur: ꝛ que dānatio nuncupaꝛ. Nūc vero vsq̄ adeo peccatum volūtariū malū est vt nullomō sit peccatum si non sit voluntarium. Ex quo quidē ita manifestū est: vt nulla hinc doctorum paucitas: nulla indoctoꝝ turba dissentiat. Quare aut negandū est peccatū cōmitti: aut fatendū est voluntate committi. Non autē recte negat peccasse aiam: qui ꝛ penitendo eā corrigi fateꝛ ꝛ veniā penitenti dari: ꝛ perseuerantē in pctis: iusta lege dei dānari. Postremo si nō volūtate malefacimus: nemo obiurgandus est oīno aut monendus. Quibus sublatis christiana lex ꝛ disciplina ois religionis auferatur necesse est. Volūtate ergo peccaꝛ: ꝛ quoniā peccari nō dubiū ē: nec hoc quidē dubitandū video hr̄e aīas liberū voluntatis arbitriū. Tales eni seruos suos meliores eē de⁹ iudicauit si ei seruirēt liberaliter qđ nullo mō fieri posset: si nō volūtate: sꝫ necessitate seruirēt. Liberaliter igitur deo angeli seruiunt: neq̄ hoc deo: sed ipsius prodest. Deus eni bono alterius non indiget: quoniā a se ipō ē. Qđ aūt ab eo genitū est idipm̄ est: q2 non est factū sꝫ genitū. Illa ṽo que facta sūt ei⁹ bono idigēt: summo. s. bono. i. summa essentia. Minus aūt sunt q̄ erāt: cū per anime peccatū minus ad illū mouētur nec tn̄ penitus separantur. nā oīno nulla essent. Quod aūt affectibus contingit aīe: hoc locis corpori. Nā illa mouetur voluntate: corpus aūt spacio. Qđ autē homini a pucrso āgelo psuasu ē dicitur: etiā ad hoc vtiq̄ volūtate consensit. Nam si necessitate id fecisset: nullo peccati crimine teneretꝛ. Qđ vero corpus hominis cū ante peccatū esset in suo genere optimū: post peccatū factū est ibecillosum: ꝛ morti destinatū: q̄q̄ iusta vindicta pcti sit: plus tn̄ clemētie dei q̄ seueritatis ostēdit. L Ita eni nobis suadeꝛ a corporis voluptatibus ad eternam essentiā ṽitatis: amorem nostrū oportere conuerti ꝛ est iustitie pulcritudo cū benignitat; gratia concordans: vt quoniā bonoꝝ inferioꝝ dulcedine decepti sum⁹: amaritudine penarū erudiamur. Nā ita etiā nostra supplicia diuina ꝓuidentia moderata est. vt ꝛ in hoc corpore tam corruptibili ad iusticiā tēdere liceret: et deposita oī superbia: vni deo vero collum subdere nihil de seipso fidere: illi vni se regendū tuendūq̄ se committere. Ita ipo duce homo bone volūtatis molestias huius vite in vsum fortitudinis vertit. In copia ṽo voluptatum: prosperisq̄ successibus temporalium: temperantiam suā probat: et roborat: acuit in tentationibus prudentiam vt non solum in eas non inducatur. sed fiat etiam vigilantior. et in amorem veritatis que sola nō fallit ardentior. Sed cū omnibus modis medeatur animis deus pro temporum opportunitatibus: que mira sapiētia eius ordinantur. de quibus aut nō est tractandum. aut inter pios perfectosq̄ tractandum est: nullomodo beneficentius consuluit generi humano: q̄ cum ipsa sapientia dei: id est vnicus filius consubstantialis patri et coeternus: totum hominem suscipere dignatus est: et verbum caro factum est et habitauit in nobis. Ita eni demonstrauit

carnalibus et non valentibus intueri mente veritatem: corporeisque sensibus deditis: quam excelsum locum inter creaturas habeat humana natura: quod non solum visibiliter: nam id poterat et in aliquo ethereo corpore ad nostrorum aspectuum tolerantiam temperato: sed etiam hominibus in vero homine apparuit. Ipsa enim natura suscipienda erat que liberanda. Et ne quis forte sexus a suo creatore se contemptum putaret virum suscepit natus ex femina. Nihil egit vi sed omnia suadendo et monendo.

N Veteri quippe servitute transacta tempus libertatis illuxerat. et opportune iam homini suadebatur atque salubriter: quod libero esset creatus arbitrio. Miraculis conciliauit fidem deo: qui in eo erat: passione hominem quem gerebat. Itaque loquens ad turbas vt deus nunciatam sibi matrem negauit et tamen vt euangelium loquitur. puer parentibus subditus erat Doctrina enim deus apparebat: etatibus homo. Item aquam in vinum conuersurus vt deus dicit. recede a me mulier: mihi et tibi quid est nondum venit hora mea. Cum autem venisset hora: qua vt homo moreretur: de cruce cognitam matrem commendauit discipulo quem pre ceteris diligebat. Satellites voluptatum diuitias: perniciose populi appetebant: pauper esse voluit: honoribus et imperiis inhiabant rex fieri noluit. Carnales filios magnum bonum putabant. tale coniugium prolemque contempsit. Contumelias superbissime horrebant: omne genus contumeliarum sustinuit. Iniurias intolerabiles esse arbitrantur. Que maior iniuria quam iustum innocentemque damnari. Dolores corporis execrabantur flagellatus atque cruciatus est. Mori metuebant morte mulctatus est. Ignominiosissimum mortis genus crucem putabant. crucifixus est. Omnia que habere cupientes non recte viuebamus: carendo vilia fecit. Omnia que vitare cupientes a studio deuiabamus veritatis: perpetiendo deiecit. Non enim vllum peccatum committi potest: nisi dum appetuntur ea que ille contempsit. aut fugiuntur que ille sustinuit. Tota itaque vita eius in terris per hominem quem suscipere dignatus est disciplina morum fuit. Resurrectio vero eius a mortuis nihil hominis perire nature: cum omnia salua sunt deo satis indicauit. et quemadmodum cuncta seruiant creatori suo. siue ad vindictam peccatorum. siue ad hominis liberationem: quamque facile corpus anime seruiat: cum ipsa subiicitur deo. Quibus perfectis non solum nulla substantia malum est: quod fieri nunquam potest: sed etiam nullo malo afficitur: quod fieri per peccatum et vindictam potuit. Et hec est disciplina naturalis christianis minus intelligentibus plena fide digna: intelligentibus autem omni errore purgata.

Q Iam vero ipsius totius doctrine modus: partim apertissimis rationibus: partim similitudinibus. in dictis. in factis. in sacramentis ad omnem anime instructionem exercitationemque accommodatus quid aliud quam rationalis discipline regulam impleuit? Nam et misteriorum expositio: ad ea dirigitur: que apertissime dicta sunt. Et si ea tantum essent que facillime intelliguntur. nec studiose quereretur. nec suauiter inueniretur veritas. Neque si esset in scripturis sacramenta. et in sacramentis non essent signacula veritatis satis cum cognitione actio conueniret. Nunc vero quoniam pietas timore inchoatur. charitate perficitur. populus timore constrictus tempore seruitutis in veteri lege multis sacramentis onerabatur. Hoc enim talibus vtile erat ad desiderandam gratiam dei: que per prophetas ventura canebatur. Que vbi venit: ab ipsa dei sapientia homine assumpto a quo in libertatem vocati sumus: pauca sacramenta saluberrima constituta sunt: que societatem christiani populi: hoc est sub vno deo libere multitudinis continerent. Multa vero que populo hebreo: hoc est sub eodem vno deo compedite multitudini erant imposita. ab actione remota sunt in fide atque interpretatione manserunt Ita nec nunc seruiliter alligant: sed exercent liberaliter animum. Quisquis autem

ideo negat vtrūq̧ testamentū ab vno deo esse posse: q2 nō eisdē sacramētis te neā ppl's noster quib9 iudei tenebant: vel adhuc tenent: pōt dicere non posse fieri: vt vnus pat familias iustissimus aliud imperet eis qbus seruitutez duri orē vtilez iudicat. aliud eis quos in filiorū gradu3 adoptare dignatur. Si autem pcepta vite mouēt: q i veteri lege minora sūt in euangelio maiora: τ ideo putatur nō ad vnum deum vtraq̧ pertinere: potest qui hoc putat perturbari si vnus medicus: alia per ministros suos imbecillioribus alia per semetipsum valentioribus pcipiat ad reparanda3 vel obtinēdam salutē. Ut eni3 ars medicine: cum eadem maneat: neq̧ vllo pacto ipsa mutetur. mutat tñ pcepta languētibus: quia mutabilis est nostra valitudo. ita diuina prouidentia: cū sit ipa oīno incommutabilis. mutabili tñ creature varie subuenit: τ pro diuersitate morborum: alius alia iubet aut vetat vt a vicio vnde mors incipit. τ ab ipsa morte ad natura3 suam τ essentia3 ea q̄ deficiūt id est ad nihilū tēdūt reducat τ firmet. ¶ Sed dicis mihi. Quare deficiunt? Q2 mutabilia sunt: Quare mutabilia sunt? Quia non sūme sūt. Quare nō summe sunt? Quia inferiora sunt eo a q̄ facta sunt. Quis ea fecit? Qui summe est. Quis hic est? Deus incommutabilis trinitas. qm̄ τ p summā sapiētia3 ea fecit: τ summa benignitate cōseruat. Cur ea fecit? Ut essent. Ipsum eni q̄tulūcunq̧ esse bonū est: q2 summū bonū est summe esse. Unā fecit? Ex nihilo: qm̄ quicquid est q̄tulacunq̧ spem: sit necesse est. Ita τ si minimū bonum: tamē bonū erit: τ ex deo erit. Nā quoniā summa spēs summum bonum est. minima species minimum bonu3 ē. Oīe autē bonū aut deus aut ex deo est. Ergo ex deo est etiam minima spēs. Sane quod de specie: hoc etiam de forma dici pōt. Neq̧ eni frustra tam speciosissimum: q̄ etiam formosissimum in laude ponit. Id ergo est vnde fecit deus oīa: quod nullam speciem hab3: nullamq̧ formam. quod nihil est aliud q̄ nihil. Na3 illud quod in comparatione pfectoru3 informe dicitur. si habet aliquid forme: q̄uis exiguum: q̄uis inchoatū nōdū est nihil ac p hoc id quoq̧ inq̄tum est nō est nisi ex deo. Quapropt etiam si de aliqua informi materia factus est mundus. hec ipsa facta est omnino de nihilo. Nam τ quod nondum formatum est: tamē aliquo modo vt formari possit inchoatum est: dei bñficio formabile est. Bonum est eni esse formatum. Non nullum g̃ bonum est τ capacitas forme. τ ideo bonorum omnium auctor qui pstitit formam: ipse fecit etia3 posse formari. Ita oē quod est inq̄tum est: τ omne quod nōdum est in q̄tum esse pōt ex deo hab3. Quod alio modo sic dicit. Omne formatum inq̄tum formatum est: τ omne quod nondum formatum est: inquantum formari pōt: ex deo hab3. Nulla autem res obtinet integritatem nature sue nisi in suo gñe salua sit. Ab eo autem est omnis salus: a quo est omne bonu3: τ oīe bonū ex deo salus igitur omnis ex deo. Hinc iam cui oculi mentis patent nec pnicioso studio vane victorie caligant atque turbant: facile intelligit omnia q̄ viciantur τ moriunt: bona esse: q̄q̄ ipm viciu τ ipsa mors malum sit. Nisi enim salute aliqua priuarentur. non eis noceret viciu3 vel mors: sed si nō noceret vicium nullo modo es3 vicium ¶ Si g̃ saluti aduersatur viciū τ nullo dubitante salus bonū est. bona oīa sunt q̄bus aduersatur viciū. Quibus aūt aduersatur viciū ipsa viciant. Bona sūt g̃ q̄ viciātur. s3 ideo viciātur. quia nō summa bona sunt. Que igitur bona sunt: ex deo sunt. Quia non summa bona sunt: non sunt deus. Bonu3 ergo quod viciari non potest. deus est. Cetera omnia bona ex ipso sūt. que per seipsa possunt viciari: quia per seipsa nichil sunt per ipsum autem partim non vicianiur partim viciata sanantur. Est autem vicium primum anime rationalis voluntas ea faciēdi q̄ vetet summa τ intima veritas. Ita homo de paradiso in hoc seculum expulsus est: id est ab eternis

ad temporalia a copiosis ad egena. a firmitate ad infirma. Non ergo a bono substantiali ad malum substantiale: q2 nulla substantia malum est: sed a bono eterno ad bonu3 temporale. a bono spirituali ad bonum carnale. a bono intelligibili ad bonum sensibile. a bono summo ad bonu3 infimum. Est igitur quoddam bonum: quod si diligit anima rationalis peccat quia infra illam ordinatū est. Quare ipsum peccatum malum est non ea substantia que peccando diligit. Non ergo arbor illa malum est: que in medio paradisi plātata esse scribitur: s3 diuini precepti transgressio. Que cum consequentē haberet iustā dānatione3 contigit ex illa arbore que contra vetitum facta est. dignoscentia boni et mali: quia cū suo peccato aīa fuerit implicata: luēdo penas discit: qd intersit inter preceptū quod custodire noluit. et peccatū quod fecit: atq3 hoc modo malum quod cauēdo non didiscit: discit sentiendo. & bonū quod non obtemperando minus diligebat: ardentius diligit comparando. Uiciū ergo aīe est quod fecit et difficultas ex vicio pena est qua patitur & hoc est totum malum. Facere autem et pati non est substantia. Quapropter substantia non est malum. Sic enī3 nec aqua malum est: nec animal quod viuit in aere. Nam iste substantie sunt Sed malum est voluntaria precipitatio in aquam & suffocatio quam mersus patitur. R Stilus ferreus alia parte qua scribamꝰ. alia qua deleamus a fabro factꝰ est & in suo genere pulcer: et ad vsum nostrum accommodatus. At si quispiam ea parte scribere qua deletur et ea velit delere qua scribitur: nullo modo stilum malum fecerit. cum ipsum factum iure vituperetur. Quod si corrigat vbi erit malum. Si quis repēte meridianū solem intueatur repercussi oculi turbabuntur. Nū ideo aut sol malum erit. aut oculi. Nullo mō. Sunt enī substantie: sed malum est inordinatꝰ aspectuˢ: et ipsa que consequit perturbatio Quod malū non erit cū oculi fuerint recreati. & lucem suā congruenter aspexerint. Neq3 cū eadē lux que ad oculos pertinet: pro luce sapientie que ad mentem pertinet colitur. ipsa fit malu3 sed supstitio malū est q̄ creature potius q̄3 creatori seruitur. Quod malum omnino nullū erit: cū anima recognito creatore: ipsi vni se subiecerit: & cetera per eum subiecta sibi esse persenserit. Ita omnis corporea creatura si tantummodo possideatur ab anima que diligit deum. bonum est infimu3. et in genere suo pulcrum: quoniam forma et specie continetur. Si aūt diligatur ab aīa que negligit deum: nec sic quidem malum fit ipsa: sed qm̄ peccatum malum est quo ita diligitur: fit penalis dilectori suo: & eū implicat erumnis: et pascit fallacibus voluptatibus: quia neq3 permanēt neq3 satiant sed torquent doloribus. Qm̄ cum ordinem suum peragit pulcra mutabilitas temporum: deserit amantem species cōcupita & per cruciatū sentiētis discedit a sensibus: & erroribus agitat. vt hanc esse primam speciem putet que oīm infima est, natura. s. corporea quā per lubricos sensus caro male dilecta nunciauerat. vt cum aliquid cogitat. itelligere se credat: vmbris illusus fantasmatū. Si qn̄ autem non tenens integram diuine prouidentie disciplinam: sed tenere se arbitrans: carni resistere conatur: vsq3 ad rerum visibilium imagines peruenit: et lucis huius quā certis terminis circumscriptam videt: inmēsa spacia cogitatione format inaniter: et hanc speciem sibi future habitationis pollicetur: nesciens oculorum concupiscentiam se trahere: et cu3 hoc mundo ire velle extra mundum. quem propterea ipsum esse non pūtat. quia eius clariorem partem per infinitum falsa cogitatione distendit. Quod non solum de hac luce. sed etiam de aqua. postremo de vino: de melle: de auro: et de argento. de ipsis denique pulpis. vel de sanguine. vel de ossibus quorumlibet animalium. et ceteris huiusmodi rebus facillime fieri potest. Nil enim est corporis: quod non vel vnum visum possit innumerabiliter cogitari vel in

paruo spacio visum possit eadē imaginandi facultate per infinita diffundi. Sed facillimum est execrari carnem: difficillimum autem non carnaliter sapere. Hac ergo peruersitate aie que cōtingit petō atqȝ supplicio. fit ois natura corporea illud quod per Salomonē dicit: Vanitas vanitatum ꝛ oia vanitas. S Que abundantia homini in omni labore eiꝰ: quo ipse laborat sub sole? Neqȝ enim frustra est additum vanitatum: quia si vanitates detrahas que tanq̄ prima sectantur extrema nō erit corpus vanitas: sed in suo gñe: q̄uis extremam pulchritudinem sine vllo errore monstrabit. Temporalium enim specierum multiformitas ab vnitate dei hominem lapsum per carnales sensus diuerberauit: et mutabili varietate multiplicauit eius affectum. Ita facta est abundantia laboriosa: et si dici potest copiosa egestas: dum aliud et aliud sequitur. et nihil cum eo permanet. Sic a tēpore frumenti vini et olei sui multiplicatus est. vt non inueniat idipsum id ē naturam incommutabilem ꝛ singularem: quā secutus non erret: et assecutꝰ non doleat. Habebit ei etiā consequentem redēptionē corporis: quod iam non corrūpetur. Nunc vero corpus qḋ corrūpitur aggrauat aiam. ꝛ deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem: quia rapitur in ordinē successiōis extrema corporum pulcritudo. Nā iō extrema est: quia simul non potest habere oia: sed dum alia cedunt atqȝ succedunt: temporalium formaruȝ numeros in vnam pulcritudineȝ complent: ꝛ hoc totum nō ꝓpterea malū quia transit. Sic ꝛ versus in suo genere pulcer est q̄uis due syllabe simul dici nullomō possint. Nec enim secunda enunciatur nisi prima transierit: atqȝ ita per ordineȝ peruenitur ad finem: vt cum sola vltima sonat: non secum sonantibus superioribus formam tamen et decus metri cum preteritis contexta perficiat. Nec ideo tamē ars ipsa qua versus fabricatur sic tempori obnoxia est. vt pulcritudo eius per mensuras morarum digeratur: sed simul habet oia quibus efficit versum: non simul habentem oia sed posterioribꝰ priora tollēt. propterea tamen pulcrum: quia extrema vestigia illius pulcritudinis ostendit. quam constanter atqȝ incommutabiliter ars ipsa custodit. Itaqȝ vt nōnulli peruersi magis amant versum q̄ artē ipsā qua conficitur versus: qnia plus se auribus q̄ intelligentie dederunt. Ita multi temporalia diligunt: cōditricē vero ac moderatricē temporū diuinam prouidentiam nō requirūt. atqȝ in ipsa dilectione tēporaliū nolunt transire qḋ amant ꝛ tam sunt absurdi: q̄ si quicq̄ i recitatione preclari carminis vnam aliquam syllabam solaȝ perpetuo vellet audire sed tales auditores carminum nō inueniuntur: talibus autem rerū estimatoribus plena sunt omnia. ꝑpterea quia nemo est qui non facile non modo totū versum: sed etiam totum carmen possit audire totum autem ordinem seculorū sentire nullus hominum potest. T Huc accedit q̄ carminis non sumus ꝑtes: seculorum vero partes damnatione facti sumus. Illud ergo canitur sub iudicio nostro isto peraguntur de labore nostro. Nulli autem victo ludi agonistici placent: sed tamen cum eius dedecore decori sunt ꝛ hec enim quedam imitatio veritatis est. nec ob aliud a talibus prohibemur spectaculis nisi ne vmbris rerum decepti: ab ipsis rebus quarum ille vmbre sunt aberremus.

Ita vniuersitatis huius conditio atqȝ administratio solis impiis animis damnatisqȝ non placet sed etiam cum miseria eoꝝ multis vel in terra victricibus vel i celo sine periculo spectantibꝰ placet. Nihil enim iustum displicet iusto. Quocirca cum omnis aina rationalis aut peccatis suis misera sit: aut recte factis beata. ois aūt irrationalis aut cedat potentiori: aut pareat meliori. aut comparetur equali. aut certantem exerceat: aut damnato noceat. ꝛ omne corpus sue anime seruiat quantū pro eius meritis ꝛ pro rerum ordine finit nullum malum est nature vniuerse. sed

sua cuiq̧ culpa sit malū. Porro cum a nima per dei gratiam regenerata et in tegrū restituta ⁊ illi subdita vni a quo creata: instaurato etiā corpore in pristi nā firmitatē: nō cū mundo possideri sed mundū possidere ceperit: nullum ei ma lū erit. q2 ista infima pulcritudo tpali- um vicissitudinū. cū ipsa peragebatur sub ipsa peragetur: et erit vt scriptum est celū nouū ⁊ t͛ra noua. nō in pte laborā tibus animis: sed i vniuersitate regnā- tibus. Oia ei vestra iquit apl's. vos au tem christi xp̄s aūt dei: et caput mulie ris vir. caput viri xp̄s. caput autē chri- sti deus. Qm̄ igitur vitiū anime nō na tura eius. sed cōtra naturā eius est ni hilq̧ aliud est q̄ pctm̄ ⁊ pena peccati inde intelligit͛ nullā naturam. vel si me lius ita dicitur: nullā substantiam siue essentiā malum esse. Neq̧ de pctis pe- nisq̧ aie efficit͛: vt vniuersitas vlla de- formitate turpet͛. At rationalis substā tia que ab oī peccato mūda est deo sub iecta subiectis sibi ceteris dominatur.

VI Ea vo: q̄ peccauit. ibi ordinata ē vbi esse tales decet: vt deo conditore at q̧ rectore vniuersitatis: decora sint om nia ⁊ est pulcritudo vniuerse creature ꝑ hec tria iculpabilis. damnatiōe pec- catoꝝ. exercitatione iustoꝝ. perfectiōe beatoꝝ. Quāobrē ipsa quoq̧ aie medi cina. que diuina prouidentia ⁊ ineffabi li beneficentia gerit͛: gradatī3 distincte q̧ pulcerrima est. Distribuitur enim in auctoritatē atq̧ rationē. Auctoritas fi dem flagitat. ⁊ rōni preparat hominē Rō ad intellectū cognitionēq̧ perdu- cit. Quā q̄ neq̧ auctoritatē rō penit⁹ deserat. cū cōsideraf cui sit credēdū. et certe summa ipsius iā cognite atq3 per spicue veritatis auctoris. Sed quia i tēporalia deuenimus. et eorum amore ab eternis ipedimur. quedā tpalis me dicina: q̄ nō scientes sed credentes ad salutē vocat: nō nature ⁊ excellentie: s3 ipsius tpis ordine prior est. Nā in quē- cunq3 locū quisq3 ceciderit: ibi debet i cūbere vt resurgat. Ergo ipsis carna- libus formis quibus detinemur vten- dū est ad eas cognoscendas quas ca- ro non nunciat. Eas enim carnales vo co q̄ per carnē sentiri queunt. id est per oculos per aures: ceterosq3 corporis sē sus. His ergo carnalibus vel corporali bus formis inherere amore pueros ne cesse est adolescentes vero prope neces se est: huic ia3 procedente etate non est necesse. Qm̄ igitur diuina prouidentia non solum singulis hominibus quasi ꝑ uatim. sed vniuerso generi humano tā q̄ publice consulit: quid cum singulis agatur: de⁹ scit quid agit. atq3 ipsi cu3 quibus agitur sciunt. Quid autem a- gatur cū genere humano: per historia3 commendari voluit et per prophetiam Temporaliū aūt rerum fides siue pre- teritarum: siue futurarū: magis credē do q̄ intelligendo valet. Sed nostrum est considerare: quibus vel hominibus vel libris credendū sit: ad colendū rec- te deū: que vna salus est. Huius rei pri ma disceptatio est vtrū his potius cre- damus q̄ ad multos deos: an his q̄ ad vnū deū colendum nos vocant. X

Quis dubitet eos potissimū sequēdos qui ad vnu3 vocant: presertim cum illi multorum cultores de hoc vno dn̄o cū- croꝝ: et rectore consentiant. Et certe ab vno numer⁹ incipit. Prius ergo isti sequendi sunt: qui vnum deum summū solum verum deum: ⁊ solum colendum esse dicunt. Si apud hos veritas non eluxerit tū demū migrandū est. Sicut eni in ip̄a rerū natura maior est aucto ritas vnius ad vnū oīa redigentis nec in genere humano multitudinis vlla potentia est nisi consentientis. i. vnum sentientis: ita in religione qui ad vnu3 vocant eoru3 maior ⁊ fide dignior esse debet auctoritas. Altera cōsideratio ē discēssionis ei⁹ q̄ de vni⁹ dei cultu inter homines orta est. Sed accepimus ma- iores nostros eo gradu quo a tpalibus ad eterna cōscendit͛. visibilia miracula non enim aliter poterūt secutos esse: ꝑ quos id actū ē: vt necessaria non essent posteris. Cū eni ecclesia catholica per totum orbem diffusa atq3 fundata sit nec miracula illa in nostra tpa durare permissa sunt: ne anim⁹ semꝑ visibilia

quererēt: ꝛ eoꝝ consuetudine frigesce ret genus humanū: quoꝝ nouitate fla-grauit nec iam nobis dubium esse de-bet. his esse credendum: qui cum ea pre dicent q̄ pauci assequūf: se tñ sequēdos pplis psuadere potuerunt. Nunc enī agitur quibus credēdū sit anteq̄ q̄sq̄ sit idoneus ineunde rōni de diuinis et de inuisibilib⁹ reb⁹. Nā ipsi rōni purga tioris aie: que ad perspicuā veritatem peruenit: nullo mō auctoritas humana preponitur: sed ad hanc nullum super/ bia hūana perducit. Que si non esset non essent heretici neq̄ scismatici. nec carne circuncisi: nec creature simula-croꝝq̄ cultores. Ubi aūt si non essent ante pfectionē populi: que promittitur multo pigrius veritas quereref. Dis-pensatio ergo tpalis ꝛ medicina diuine prouidentie: erga illos qui pctō morta litatem meruerunt: sic traditur. Primo vnius hominis cuiuslibet nascentis na tura et eruditio cogitatur. Prima hu-ius etas infantia in nutrimentis corpo ralibus agitur: penitus obliuiscenda crescenti. Eam puericia sequitur: vnde incipimus aliquid meminisse. Huic suc cedit adolescentia: cui iam propagatio nē prolis natura permittit: et patreȝ fa cit: Porro adolescentiā iuuentus exci/ pit: iā exercenda muneribus publicis: ꝛ domāda sub legib⁹: in qua vehemen/ tior ꝓhibitio peccatoꝝ: et pena peccan tiū seruiliter cohercens: carnalib⁹ ani-mis atrociores impetus libidinis gi-gnit ꝛ oia cōmissa cōgeminat. Non enī simplex peccatū est nō solum malum: sed etiā vetitū admittere. Post labores autem iuuentutis: senioris pax nonnul la cōcedif. ¶ Inde vsq̄ ad mortē deterior etas: ac decolor: ꝛ morbis sub-iectior debilisq̄ perducit. Hec est vita hominis viuentis ex corpore. et cupidi tatibu⁹ rerū tēporaliū colligati. Hic dicif vetus homo ꝛ exterior et terren⁹ etiā si obtineat eā quaȝ vulgus vocat felicitatē. in bene cōstituta terrena ci-uitate. siue sub regib⁹. siue sub principi bus: siue sub legibus: siue sub his oib⁹ Aliter enī bn̄ cōstitui ppls non potest etiā q̄ terrena sectatur. Habet quippe ꝛ ipe modū quēdā pulcritudinis sue. Hūc aūt hoiem quē veterē et exteriorē ꝛ terrenū descripsimus: siue in suo ge-nere moderatū: siue etiā seruilis iusti-cie modū excedentē: nōnulli agunt to-tū ab ipsius vite ortu vsq̄ ad occasum Nōnulli aūt istā vitā necessario ab illo incipiunt: sed renascuntur interius: et ceteras eius partes suo robore spiritu ali ꝛ incremētis sapiētie corrumpunt et necāt: ꝛ in celestes leges donec post vi/ sibilē mortē totū instauretur astringūt Iste dr̄ nouus homo ꝛ interior et cele-stis habēs ꝛ ipse ꝓportione non annis sed profectib⁹ distictas quasdam spūa-les etates suas. Primā in vberibus vti lis historie: q̄ nutrit exemplis. Scdam tam obliuiscentē humana ꝛ ad diuia tē dētē in qua nō auctoritatis humane si nu cōtinef: sed ad summā ꝛ incommu-tabilē legē passibus rōnis innitif. Ter tiā iam fidentiorē ꝛ carnalē appetituȝ rōnis robore maritantē: gaudentemq̄ī trinsecus in quadā dulcedine coniuga li cum aīa menti copulaf: et velamento pudoris obnubilaf: vt iā recte viuere si cogaf sed etiā si oēs concedant: pecca/ re non libeat. Quartā iā idipm multo firmius ordinatiusq̄ facientē et emicā tem in pfectum virum: atq̄ aptā ꝛ ido neā oibus etiā pſecutionib⁹: ꝛ mundi huius tempestatib⁹ ac fluctibus susti-nendis atq̄ frangendis. Quintam pa catam atq̄ ex omni parte tranquillaȝ viuentē in operibus ꝛ abundantia in-cōmutabilis regni: summe atq̄ ineffa-bilis sapientie. Sextam oīmode muta tionis ineternā vitaȝ: et vsq̄ ad totam obliuionē vite tēporalis transeuntem in perfectā formā: q̄ facta est ad imagi nem ꝛ similitudinē dei. Septima enim iam q̄es eterna est: et nullis etatibus di stinguenda beatitudo perpetua. Ut ei finis veteris hoīs mors est. sic finis no-ui hoīs vita eterna: ¶ Ille nāq̄ homo peccati ē: iste iusticie. Si-cut auteȝ isti ambo nullo dubitante ita sunt: vt vnum eorū. i. veterē atq̄ terre-num possit i hac tota vita vnus homo

agere: nouum ho᷑ et celestẽ nemo in hac vita possit nisi cum vetere. nã et ab ipso incipiat necesse est: et vsq; ad visibilem mortem cum illo. q̃uis eo deficiente: se proficiente perduret. sic proportione vniuersum genus humanum: cuius tã q̃ vnius homis vita est ab Adam vsq; ad finem huius seculi. ita sub diuine ꝓuidentie legibus administratur: vt in duo gña distributũ appareat. Quorũ invna est turba impiorum terreni hoĩs imaginem ab initio seculi vsq; ad finẽ gerentium: i altero series populi: vni deo dediti: sed ab Adam vsq; ad Johãnem baptistam terreni hoĩs vitã gerentis serui. i q̃dam iusticia. Cuius historia vetus testamẽtum vocatur quasi terrenum pollicẽs regnum: q̃ tota nihil est aliud: q̃ imago noui populi et noui testamẽti pollicẽtis regnum celorũ. Cuius populi vita īteri temporalis īcipit ī dñi aduẽtu ī humilitate vsq; ad diem iudicii quãdo in claritate vẽturus est. Post quod iudicium vetere hoĩe extincto: erit illa mutatio que angelicã vitã pollicet᷑. Omnes enĩ resurgemus: sed nõ oẽs immutabimur. Resurget ergo pius populus vt veteris homĩs sui reliquias transformet in nouum. Resurget autem impius popl᷑s qui ab initio vsq; ad finem veterem hominem gesserit: vt in secundam mortem precipitet᷑. etatum autẽ articulos qui diligent᷑ legunt inueniunt: nec zizania nec paleas phorrescũt. Impius nãq; pio viuit et peccator iusto: vt eorum comparatione alacrius donec perficiat᷑ assurgat. Quisquis autẽ populi terreni tempĩbus vsq; ad illuminationem interioris homis meruit peruenire: genus humanum pro tempore adiuuit: exhibens ei quod etas illa poscebat: et per prophetiam intimans id quod exhibere opportunum non erat: quales patriarche ac prophete inueniuntur ab his qui non pueriliter insiliunt sed pie diligent᷑q; pertractãt diuinarũ et humanarũ rerũ: tã bonũ et tã grãde secretũ. Ad etiam tempĩbus noui populi a magnis et spũalib᷒ viris ecclesie catholice aliũnis video cautissime prouideri: ne q̃d populariter agant qd̃ nõdũ esse tp̃is: vt cũ populo agat᷑ intelligũt: alimẽta lactea large auidis infirmioribus plurib᷒ atq; instanter infundunt validioribus autẽ cibis cũ sapiẽtibus paucis vescunt᷑. Sapiẽtiã enĩ loquunt᷑ int᷑ perfectos: carnalibus vero et animalibus q̃uis nouis hoĩbus: adhuc tñ paruulis: nonnulla obtegunt: sed nulla mẽtiuntur. Nõ enĩ honorib᷒ suis vanis cõsulunt: et inanibus laudibus: sed vtilitati eorũ cũ q̃bus societatẽ vite hui᷒ inire meruerũt. Hec enĩ lex ẽ diñe prouidẽtie: vt nemo a superioribus adiuuetur ad cognoscẽdã et ꝑcipiẽdã gratiã dei q̃ nõ ad eandem puro affectu inferiores adiuuerit: Ita de pctõ nostro: quod in homine pctõre: ipsa natura nostra commisit et genus humanum factus est magnum decus ornamẽtumq; terrarũ et tam decenter diuine prouidẽtie procuratione administratur: vt ars ineffabilis medicine ipsam viciorum feditatem in nescio quam sui gñis pulchritudinẽ vertat. Et quoniam de autoritatis bñficentia quantum p̃sentia satis visum est. locuti sumus: videamus quatenus ratio possit progredi a visibilibus ad inuisibilia. et a temporalibus ad eterna conscendens. Non enim frustra inaniter intueri oportet pulchritudinẽ celi: ordinem siderum. cãdorem lucis. dierũ et noctium vicissitudines. lunc menstrua curricula. anni quadrifariã temperationem quadripartitis elementis congruentem tantam vim seminũ species numerosque gignẽtium. et omnia in suo genere modum proprium naturamque se[r]uantia. In quorum consideratione non vana et peritura curiositas exercẽda est: sed grad᷒ ad immortalia et semp ꝑmanẽtia faciendus. Proximũ enĩ est attẽdere q̃ ista sit natura vitalis que cuncta ista sentit: q̃ profecto quoniam vitam dat corpori: prestãtior eo sit necesse est. Nõ enĩ qualicũq; moles q̃q; ista visibili luce prefulgeat. si vita careat magni estimanda est. Quelibet namq; viua substantia cuilibet

non viue substantie:nature lege prepo
nitur. Sed quia irrationalia quoque
animãtia viuere atqꝫ sentire nemo am
bigit. illud in animo humano prestan
tissimũ est:non quo sentit sensibilia:sed
quo iudicat de sensibilibus. Nam ꝛ vi-
dent acutius ꝛ ceteris corporis sensi-
bus acrius corpora attingunt pleriqꝫ
bestie ꝙ hoies: sꝫ iudicare de corpori-
bus nõ sentientis tm̃ vite. sꝫ etiam ra-
tiocinantis est: qua ille carent:nos ex-
cellimus. B Jam vero illud vi-
dere facillimũ est: pstãtiorẽ esse iudicã
tẽ:ꝙ illa res est de qua iudicatur. Non
solum autẽ rationalis vita de sensibili-
bus:sed de ipsis quoqꝫ sensibus iudicat
Cur in aqua remũ fractũ oporteat ap
parere cũ rectus sit:cur ita per oculos
sentire necesse sit. Nam ipse aspectus
oculorum renũciare id potest:iudicare
aũt nullo modo. Quare manifestuꝫ est
vt sensualẽ vitam corpori. ita rationa-
lẽ vtriqꝫ pstare. Jtaqꝫ si rationalis vi
ta p seipsam iudicat nulla iam est na-
tura pstãtior. Sꝫ qꝛ claruꝫ est eam esse
mutabilẽ quando nunc pita nunc impi
ta inuenit:tanto autẽ meli9 iudicat quã
to est peritior. ꝛ tãto est peritior:quan
to alicuius artis vel disciplíne vel sa-
pientie particeps est. ipsius artis natu
ra querẽda est. Neqꝫ nũc artem intel-
ligi volo ꝙ notatur experiendo: sꝫ ꝙ ratio
cinãdo indagatur. Quid eniꝫ pclaruꝫ
nouit. ꝙ nouit ea impẽsa: ꝙ calce ꝛ are-
na cõficitur:tenacius lapides cohere-
re ꝙ luto? aut qui tã elegãter edificat
vt ꝙ plura sunt:paria paribus respon-
deãt ꝙ auteꝫ singula sunt mediũ locuꝫ
teneãt? Quãqꝫ iste sensus iam sit ratio
ni veritatiqꝫ vicinior. Sed certe qrẽ-
dum est cur nos offendat. si duabus fe
nestris nõ sup inuicem sed iuxta inuicẽ
locatis vna earum maior minor ve sit:
cum equales esse potuerint. si vero sup
inuiceꝫ fuerint:ambeqꝫ dimedio ꝙuis
impares: non ita offendat illa inequa
litas. ꝛ cur non multum curemus quã
to sit vna earum aut maior aut minor
quia due sunt. Jn tribus autem sensus
ipse videt expetere vt aut impares nõ
sint. aut inter maximã ꝛ minimam ita
sit media. vt tanto precedat minorem
quãto a ꝛ maiore preceditur. Jta eniꝫ
primo quasi natura ipsa consulitur qd
probet. Ubi potissimum notandum est:
quemadmodum quod solum inspectũ
minus displicuerit: in meliore compa-
ratione respuatur. Jta reperitur nihil
esse aliud artem vulgarem: nisi rerum
expertarum placitarumqꝫ memoriam
vsu quodam corporis atqꝫ operatio-
nis adiuncto: quo si careas iudicare
de operibus possis. quod multo est ex-
cellentius ꝙuis operari artificiosa nõ
possis. C Sed cum in omnibus
artibus conuenientia placeat qua vna
salua et pulcra sunt omnia. ipsa vero
conuenientia equalitatem vnitatem-
que appetat vel similitudine parium
partium vel gradatione disparium. qs
est qui summam equalitatem vel simi-
litudinem in corporibus inueniat au-
deatque dicere cum diligenter conside
rauerit: quodlibet corpus vere ac sim
pliciter verum esse: cũ oĩa vl' de spe
cie in speciem vel de loco in locum trãs
eundo mutẽtur. ꝛ partibus cõstẽt sua
loca obtinentibus: per que in spacia di
uersa diuiduntur? Porro ipsa vera
equalitas ac similitudo: atqꝫ ipsa ve-
ra ꝛ prima vnitas non oculis carneis
neque vllo tali sensu. sꝫ mente itellecta
conspicitur. Uñ eniꝫ qualiscunqꝫ i cor
poribus appeteretur equalitas:aut vn
de conuinceretur longe plurimum dif-
ferre a perfecta nisi ea que perfecta ẽ
mẽte videret: si tamẽ ꝙ facta non est p
fecta dicẽda est? Et cum oĩa ꝙ sensi-
biliter pulcra sunt: siue natura edita:
siue artibus elaborata: locis ad tempo
ribus sint pulcra: vt corpus ꝛ corpo-
ris motus illa equalitas ꝛ vnita mentẽ
tantummodo cognita secundum quaꝫ
de corporea pulcritudine sensu inter-
nuncio iudicatur: nec loco tumida est:
nec istabilis tempore. Nõ enim recte di
ci põt: scdm eam iudicari rotũdũ cãtũ:
ꝛ nõ scdm eã rotũdũ vasculũ: aut secũ
dũ eã rotũdũ vasculũ ꝛ nõ scdm eam
rotundum denarium. Similiter in tem

poribus atq3 in motibus corpoꝝ: ridicule dicit: scdm eã iudicari equales annos: nõ scdm eam equales menses: aut scd3 eam equales menses: ꝛ nõ scd3 eã equales dies. Sed siue per hec spacia siue per horas: siue ꝑ breuiora momenta: couenienter moueat aliquid eade3 vna incõmutabili eq̃litate iudicatur.

M3 si minora ꝛ maiora spacia figurarũ atq3 motionũ scd3 eandẽ legem parilitatis vel similitudinis vel cõgruẽtie iudicant. ipsa lex maior est his omnibus sed potentia. Ceterum spacio. aut loci aut tẽpis. nec maior nec minor. quia si maior esset nõ scd3 totã iudicarem⁹ minora. si aũt minor esset: nõ scd3 eam iudicarem⁹ maiora. D Nũc vero cũ scdm totã quadrature legẽ iudicet ꝛ forũ quadratũ: ꝛ lapis quadratus: ꝛ tabella ꝛ gẽma quadrata rursus scdm totã equalitatis legem iudicet conuenire sibi motus pedum currẽtis formice: ꝛ scdm eam gradientis elephantis Quis eã dubitet locoꝝ interuallis ac tempoꝝ: nec maiorem esse: nec minorem cũ potentia superet oia? Hec autẽ lex oim artiũ cum sit omnino incommutabilis: mens vero humana cui talem legem videre concessum est. mutabilitatem pati possit erroris. satis apparet supra autem nostram esse legem: q̃ veritas dicit. Nec iam illud ambiguẽdu3 est incommutabilem naturã q̃ supra rationalem animã sie deũ esse: ꝛ ibi esse ꝑmam vitam: ꝛ primam essentia3: vbi est prima sapientia. Nam hec est illa incommutabilis veritas q̃ lex oĩm artiu3 recte dicitur. ꝛ ars oipotẽtis artificis. Itaq3 cum se oia sentiat. nec corporu3 speciẽ motumq3 iudicare scdm seipsa3 simul oportet agnoscat prestare suam natura3 ei nature de qua iudicat. prestare aũt sibi ea3 naturã scd3 quã iudicat. ꝛ de qua iudicare nullo modo potest. Possum eni3 dicere quare similia sibi ex vtraq3 parte respõdere membra cuiusq3 corporis debeant: q2 summa eq̃litate delector: quã nõ oculis corporeis sed mentis cõtueor. Quapropter tãto meliora esse iudico que oculis cerno. q̃to pro sui natura viciniora sunt his q̃ aio intelligo. Quare aũt illa ita sint nullus põt dicere. Nec ita debere esse quisq3 sobrie dixerit. quasi posint esse nõ ita. Quare aute3 nobis placeant. ꝛ cur ea qñ melius sapimus. vehemẽtissime diligamus. ne id quidem quisq3 si ita rite itelligit dicere audebit. Ut eñ nos ꝛ oẽs aie rationales scdm veritatẽ de inferioribus recte iudicamus sic de nobis qñ eidẽ coheremus. sola ip̃a veritas iudicat. De ip̃a ꝟo nec pat nõ enĩ minor est q̃3 ipse. ꝛ iõ q̃ pat iudicat per ip̃ã iudicat. Oia eni3 q̃ appetũt vnitatẽ hãc habẽt regulã vel formã vel exẽplũ vel si quo alio ꝟbo dici se sinit. qñ solã ei⁹ similitudinẽ a quo esse accepit impleuit si tñ accepit nõ incongrue dicit pro ea significatione q̃ filius appellat. q2 nõ de seipso est. sed de ꝑmo summoq3 ꝑncipio. q̃ pat dicit. ex quo omnis paternitas in celo ꝛ in t̃ra noiat. Pater ergo nõ iudicat quenq3. sed oẽ iudiciũ dedit filio. ꝛ spũalis hõ iudicat omnia. ip̃e aũt a nemĩe iudicatur. i. a nullo homine. sed a sola ip̃a lege scd3 quã iudicat oia. qñ ꝛ illud verissime dictum est. Oportet nos omẽs exhiberi ante tribunal Christi. Oia ergo iudicat. quia sup oia est qñ cũ deo est. Cũ illo aũt est. qñ purissime intelligit. ꝛ tota charitate qđ itelligit diligit. E Ita etiã q̃tũ põt. lex ip̃a etia3 ip̃e sit scdm quã iudicat oia. ꝛ de qua iudicare nullus potest Sicut in istis tp̃alibus legibus quãq3 de his hoies iudicẽt cu3 eas instituunt tñ cũ fuerint institute atq3 firmate. non licebit iudici de ip̃is iudicare. sed scd3 ip̃as. Conditor tñ legũ tp̃aliũ si vir bonus est ꝛ sapiens. illam ip̃am consulit eternã de qua nulli aie iudicare datu3 est. scdm ei⁹ incõmutabiles regulas qđ sit pro tp̃e iubendũ vetendũq3 discernat. Eternã igit legẽ mundis animis fas ẽ cognoscere: iudicare aũt nõ fas ẽ Hoc aũt interest quod ad cognosendum satis est vt videamus ita esse aliqđ vel nõ ita. Ad iudicãdum ꝟo addim⁹ aliquid quo significemus posse esse ꝛ aliter velut cũ dicimus. ita esse debet: aut ita

esse debuit: aut ita esse debebit. vt in suis operibus artifices faciant. Sed multis finis est humana delectatio. nec volunt tendere ad superiora vt iudicent. cur ista visibilia placeāt. Itaqꝫ si q̄raz ab artifice vno arcu constructo: cur alterā parē cōtra in alterā partez molia tur. respondebit credo vt paria paribꝰ edificii membra rn̄deant. Porro si pgam q̄rere idipsuz cur eligat. dicet hoc dicere: hoc esse pulcrum: hoc delectare cernentes. Nihil audebit amplius. Inclinatus enim recūbit oculis: ꝛ vn̄ pendeat nō intelligit. At ego virum intrinsecus oculatum ꝛ inuisibiliꝛ videtē nō desinā commouere: cur ista placeant vt iudex esse audeat ipsius delectationis humane. Ita eniz supfertꝛ illi: nec ab ea tenetꝛ dū nō scd̄m ipsam sed ipsam iudicat. Et pꝰus q̄rā vtruz ideo pulcra sint qꝛ delectant. an iō delectent: qꝛ pulcra sunt. Hic mihi sine dubitatione rn̄debitur: ideo delectare qꝛ pulcra sūt. Queram ergo deinceps quare sint pulcra. Et si titubabitꝛ: subiiciam vtrū iō: qꝛ similes sibi ptes sunt. ꝛ aliq̄ copulatione ad vnam cōuenietiam rediguntur. Qd̄ cū ita esse compererit: iterrogabo. vtrū hāc ipam vnitatē quam cōuincuntꝛ appetere summe impleant an longe infra iaceant. ꝛ eā quodāmodo mentiantur F Qd̄ si ita est (nā qs nō admonitꝰ videat: neqꝫ vllā speciē: neqꝫ vlluz omnino esse corpus: qd̄ non habeat vnitatis qualecunqꝫ vestigium: neqꝫ quātūuis pulcerrimum corpus cum iteruallis locorū necessario aliud alibi habeat posse asseq̄ eam quā sequitꝛ vnitatem) quare si hoc ita est flagitabo vt respōdeat vbi videat ipse vnitatem hāc: aut vnde videat. quam si nō videret vn̄ cognosceret ꝛ q̄d imitaretꝛ corpum spēs ꝛ quid implere nō posset. Nūc vero cum dicit corpibus. vos quidem nisi aliqua vnitas cōtineret: nihil essetis. ꝛ rursus si vos essetis ipa vnitas: corpa nō essetis recte illi dicitur. Vn̄ nosti illā vnitatē: scd̄m quā iudicas corpa: quā nisi videres iudicare nō posses ꝙ eā nō impleant. Si autem his corpeis oculis eam videres. nō vere diceres: ꝙꝙ eius vestigio teneantꝛ. lōge tamē ab eo distare. Nam istis oculis corpeis nō nisi corpalia vides. Mēte igitꝛ eā videmus. Sed vbi videmus? Si hoc loco esset vbi corpus nostrū ē nō eā videret q̄ hoc mō in oriēte de corpibꝰ iudicat. Nō ꝫ ista cōtinetꝛ loco. ꝛ tn̄ adest vbicūqꝫ iudicāti: nusqꝫ est p spacia locorum: ꝛ p potētiā nusqꝫ nō est. Qd̄ si eam corpora mentiuntur: nō est credendum mentiētibus: ne incidamus in vanitates vanitatum sed q̄rendum potiꝰ cū ideo mentiātur qꝛ eā videntur ostēdere oculis carneis cū illa mente pura videatur. vtrū in tn̄ mentiantur inqꝫtū ei similia sunt: an in qꝫtū eam nō assequūtur. Naz si asseq̄rētur: qd̄ imitātur implerent. Si aūt implerent oīno essent similia. Si omnino essent similia: nihil intꝛ illam naturam ꝛ istaz interesset. Qd̄ si ita esset nō eā mētirentꝛ. Id eniz essent qd̄ illa est. Nec tn̄ mentiuntꝛ diligentiꝰ cōsiderātibꝰ. Qꝛ ille mentitur: q̄ vult videri id qd̄ nō est. Qui aūt nō volens aliud putatꝛ ꝙ est nō mētitur: sꝫ fallit tn̄. Nā ita discernitꝛ mentiens a fallente. ꝙ inest oī mētientī volūtas fallendi. etiā si nō ei credatur fallēs aūt esse nō potest q̄ nō fallit. Ergo corpa species. qꝛ nullam volūtatem habꝫ nō mētitur. si vo etiā nō putetur esse qd̄ nō est nec fallit. Sꝫ ne ipsi qdez oculi fallūt. nō eni renūciare pn̄t aīo nisi affectionez suā. Qd̄ si nō solū ipsi sed oēs corporis sensus ita nunciant vt affiiciuntꝛ qd ab eis āpliꝰ exigere debeamꝰ ignoro. G Tolle itaqꝫ vanitates ꝛ nulla erit vanitas. Si qs remum frāgi in aqua opinatꝛ: ꝛ cū inde aufertur integrari. nō malum habet iternūciū. sed malus est iudex. Nā ille p sua natura nō potuit aliter in aqua sentire nec aliter debuit. Si eni aliud est aer. aliud aqua iustū est vt aliꝛ in aere aliter in aqua sentiatur. Quare oculꝰ recte videt. Ad hoc eni factꝰ est: vt tn̄ videat sꝫ animꝰ peruerse iudicat. cuz ad cōtēplandam summam pulcritudinem mēs nō oculus factꝰ est. Ille aut ē vult mentem cōuertere ad corpora oculos

ad deu3. Querit eni3 intelligere carnalia. & videre spūalia quod fieri nō pōt. Quare ista peruersitas corrigenda est quia nisi fecerit qd rursum est deorsum & qd deorsum est sursum. regno celoru3 aptus nō erit. Non ergo summa queramus in infimis: nec ipsis infimis inheream9. Judicemus ea: ne cu3 ipsis iudicemur. i. tm̄ eis tribuamus q̄ntū spēs meretur extrema: ne cu3 i nouissimis p̄ma q̄rimus: a p̄mis inter nouissima numeremur. Quod nihil ipsis nouissimis obest. s3 nobis plurimu3. Nec ideo diuine prouidētie administratio minus decora sit: q2 & iniusti iuste. & fedi pulcre ordināt̄ur. Et si propterea nos fallit rerū visibiliu3 pulcritudo. q2 vnitate cōtinet̄ & nō iplet vnitatem intelligamus si possumus nō ex eo quod est nos falli: s3 ex eo quod nō ē. Omne quippe corpus veru3 corpus ē. s3 falsa vnitas. Nō eni summe vnum ē. aut itā tu3 id imitatur vt impleat. & tm̄ nec corpus ipsum esset nisi vtcūq3 vnu3 esset. Porro vtcū q3 vnu3 eē nō poss3 nisi ab eo quod summe vnu3 ē id haberet. O aie pertinaces date mihi q̄ videat sine vlla imaginatione visoru3 carnaliu3. Date mihi q̄ videat ois vni9 p̄ncipiu3 nō esse nisi vnu3 solu3 a quo sit omne vnū: siue illud impleat: siue non impleat. Qui videt date: nō q̄ litiget: non qui videri velit se videre qd nō videt. Date q̄ resistat sensibus carnis & plagis q̄bus p̄ illos in aīa vapulauit. Qui resistat cōsuetudini hoīs: resistat laudib9 hominum: q̄ cōpūgatur i cubili suo: q̄ resculpat suu3 spm̄: q̄ nō foris diligat vanitates: & q̄rat mēdacia: q̄ iam sibi nouerit dicere. Si vna roma est: qua3 circa tiberim nescio quis romulus dicitur condidisse: falsa est ista quam cogitans fingo: nō eni est ipsa nec ibi sum modo. Nā qd ibi agatur modo vtiq3 scirē. Si vnus est sol falsus est iste quē cogitans fingo. Nam ille curricula sua certis locis & tēporibus pagit. Justu3 vero ego vbi volo & quando volo constituo. Si vnus ē ille amicus meus: falsus est iste quē cogitans fingo. Nam ille vbi sit nescio: iste ibi fingitur vbi volo. Ego ipse certe vnus sum: & hoc loco eē sētio corpus meum. & tm̄ figmēto cogitationis pergo quolib3. & loquor cum quolibet. falsa sunt hec. nec quisq3 intelligit falsa. Non ergo intelligo cum ista contemplor & istis credo: quia verum esse oportet q̄ intellectu cōtemplor. Nūqd forte sunt ista q̄ fātasmata dici solent? Unde ergo impleta est aīa mea illusionib9? Ubi est verum quod mēte conspicitur? Ita cogitanti ia3 dici pōt. Illa lux vera est qua hec non esse vera cognoscis. Per hanc illud vnum vides quo iudicans vnum esse quicquid aliud vides. nec tm̄ hoc esse qd illud est: q̄cq̄d mutabile vides. Quod si hec intueri palpitat mētis aspectus: quiescite nolite certare nisi cum consuetudine corporum. Ipsam vincite: & victa erūt oīa. Unum certe q̄rimus: quo simplicius nihil est. Ergo in simplicitate cordis q̄ramus illū. Agite ociū inq̄t: & agnoscetis quia Ego sum dn̄s. & etiā vacate & videte q̄ nō ego sum deus. nō ocium desidie sed ociu3 cogitatiōis: vt a locis & tēpib9 vacetis. Hec enim fātasmata tumoris & volubilitatis: cōstantem vnitatem videre nō sinunt. Loca offerunt quod amemus tēpora surripiunt quod amamus: & relinquūt in aīa turbas fantasmatū q̄bus in aliud atq3 aliud cupiditas incitet̄. Ita fit inq̄etus & erūnosus animus frustra tenere a q̄bus tenetur exoptās. Uocatur ergo ad ociū id est vt ista non diligat: q̄ diligi sine labore nō possunt. Sic eni3 eis dn̄abitur. sic nō tenebit̄: s3 tenebit. Jugum enim meum inq̄t leue est. huic iugo q̄ subiectus est. subiecta hab3 cetera. Non ergo laborabit. nō enim resistit qd subiectū est. S3 miseri amici huiusmūdi cu ius dn̄i erunt si filii dei esse noluerint: qm̄ dedit eis p̄tātem filios dei fieri? Amici ḡ huius mundi ta3 timēt ab ei9 amplexibus separi: vt nihil eis sit laboriosius q̄ nō laborare. S3 cui saltē3 illd manifestū ē falsitatē esse. q̄ id putat̄ esse qd nō est. intelligit ea3 esse veritatē q̄ ostēdit id qd ē. At si corpa in tm̄

fallunt inquantum nō implent illud vnū qd conuincunt imitari: a quo principio vnū est quicqd est. ad cuius similitudinē quicquid nititur naturalr approbamus: quia naturaliter improbamus quicquid ab vnitate discedit: atq3 in eius similitudinē tendit: datur intelligi esse aliquid qd illius vnius solius: a quo pricipio vnū ē quicqd aliquo mō vnū ē: ita simile sit vt hoc oino impleat ac sit idipsuz. et hoc est veritas. z verbū in principio: et verbū deus apd deū. Si ei falsitas ex his est q̄ imitantur vnū: nō inquantū id imitantur. sed in quātū adiplere nō possunt: illa est veritas q̄ adiplere potuit. et id ē esse quod est illud. Ipsa ē q̄ illud ostēdit sicut ē. Unde z verbū eius: z lux eius rectissime dicit. Cetera illius vnius similia dici possunt in quantum sunt: intm̄ ei et vera sunt. hec autē ipsa eius similitudo: z ideo veritas. vt ei veritate sunt vera: q̄ vera sunt. ita similitudine silia sunt quecūq3 similia sunt. Ut ergo veritas forma verorū est. ita silitudo forma similiū ē. Quapropter quoniam vera intm̄ vera sunt: inquantū sunt. intm̄ autē sunt inquantū principalis vnius silia sunt. ea forma ē oim̄ q̄ sunt. q̄ ē summa similitudo principii. z veritas ē. qz sine vlla dissimilitudine est. ¶ Unū falsitas orit. nō rebus ipsis fallentibus. que nihil aliud ostēdūt sentienti q̄ speciem suā: quā pro sue pulcritudinis acceperūt gradu. neq3 ipsis sensibus fallentibus. qui pro natura sui corporis affecti nō aliud q̄ suas affectiōes presidēti aio nunciāt. s3 pctā alas fallūt cū verū querunt relicta z neglecta veritate. Nā quoniā opa magis q̄ artificem atq3 ipsam artē dilexerūt: hoc errore puniunt. vt in opibus artificē artēq3 cōquirāt. et cū inuenire nequierint: deus eni nō corpalibus sensibus subiacet: sed ipsi menti super eminet: ipsa opa existimarēt esse et artē z artificē. Hinc oritur omnis impietas nō mō peccātiū. s3 etiā dānatorum pro pctis suis. Nō ei tm̄ scrutari creaturā cōtra preceptū dei: s3 ea frui potius q̄ ipsa lege et veritate volunt. qd primi hois pctm̄ deprehendit. male vtentis libero arbitrio. s3 hoc quoq3 in ipsa dānatione addunt. nō mō diligant: s3 etiā seruiāt creature potius q̄ creatori. et eam colāt p ptes eius a summis vsque ad ima venientes S3 aliq se in hoc tenēt. vt pro summo deo animā colant. et primā intellectualē creatu ā. quā per veritatē pr fabricauit. ad ipsam veritatē semp intuēdā z se per ipsaz. qz oino ei simillima est. Deinde veniunt ad vitā genitalē: per quē creaturā: visibilia et tēporalia gignentia: deus eternus z incōmutabilis opat. Hinc ad animalia z inde ad ipsa corpora colēda dilabūtur. z in his prio eligūt pulcriora: i quibus celestia maxie excellūt. Ergo i primis solis corpus occurrit: et in nōnullis remanent aliqui et lune splendorē religione dignum putant. Est enim nobis vt phibet ppinquiorē vicinioré speciē habere sentit. Alii etiā ceterorū siderū corpora adiungunt et totum celum cū stellis suis. Alii celo ethereo copulant aerē. z istis duobus supioribus elementis corporeis subiiciunt aias suas. ¶ S3 inter hos illi sibi videntur religiosissimi: q vniuersaz simul creaturā i. mūdū totū cū omnibus que i eo sūt. z vitā qua spirat z aiat: quā quidā corporeā: quidā incorporeā esse crediderunt hoc ergo totū simul vnū deū magnū esse arbitrant: cuius partes sint ceteri. Nō enim vniuerse creature auctorem conditorēq3 nouerunt. Inde in simulacra precipitant z ab opibus dei vsq3 in opera sua demergunt q̄ tm̄ adhuc visibilia sunt. Est enim alius deterior et inferior cultus simulacrorū: quo fantasmata sua colūt: z quicqd animo errante cuz superbia vel tumore cogitando imaginati fuerint religionis noie obseruant donec fiat in anima nichil omnino colenduz esse: et errare hoies qui superstitione se inuoluunt: et misera se implicant seruitute. sed frustra hoc sentiunt: non eni efficiunt vt non seruiant. remanent quippe ipsa vicia quibus vt illa colenda opinarentur attracti sunt. Seruiunt eni cupiditati triplici vel voluptatis vel excellentie. vel spectaculi. Nego esse quēq3 istoruz qui nihil co

lendu3 existimant: qui non aut carnali
bus gaudiis subditus sit: aut potentiã
vanã foueat: ãt aliquo spectaculo dele
ctatus insaniat. Ita nescientes diligũt
temporalia: vt inde beatitudinẽ expe-
ctent. His autem rebus quibus quisq3
beatus vult effici: seruiat necesse est: ve
lit nolit. Nã quocunq3 duxerint sequi
tur & quisquis ea visus fuerit auferre
posse metuitur. Possunt autẽ auferre
ista & scintilla ignis et aliqua parua be
stiola. Postremo vt omittã innumerabi
les aduersitates: tempus ipsum aufe-
rat necesse est omnia transeuntia.
M Itaq3 cũ omnia tẽporalia mun
dus iste cõcludat: oibus mundi parti-
bus seruiunt. q̃ propterea putant nihil
colendũ esse ne seruiãt. Verũtñ q̃q3 in
hac rerũ extremitate miseri iaceant vt
vicia sua sibi dñari patiãtur vl' libidĩe
vel sup̃bia vel curiositate dãnati vl' duo
bus hoꝝ. vel oibus q̃diu sunt i hoc sta
dio vite humane: licz eis cõgredi & vin
cere: si prius credãt quod intelligere
nõdũ valẽt. & nõ diligãt mũdũ: quoniã
oẽ quod in mũdo ẽ: sicut diuinit' dictũ
est cõcupiscẽtia carnis est: & cõcupiscẽ
tia oculorum: & ambitio seculi. Hoc mõ
tria illa sunt notata. Nã concupiscẽtia
carnis voluptatis infime amatores si-
gnificat. cõcupiscẽtia oculoꝝ curiosos
ambitio seculi sup̃bos. Triplex etiã tẽ
tatio in hoie quã veritas ipsa suscepit:
cauẽda monstrata est. Dic inq̃t tenta-
tor lapidibus istis vt panes fiant. At
ille vnus & solus magister. Non in solo
pane viuit hõ: s3 in omi verbo dei. Ita
eni3 domitã docuit esse oportere cupidi
tatẽ voluptatis: vt nec fami cedẽdũ sit
S3 forte dñatiõis tẽporalis fastu deci-
pi poterat: q̃ carnis voluptate non po-
tuit. omnia ergo regna mũdi mõstrata
sũt ei: & dictũ est. Omia tibi dabo: si pro
stratus adoraueris me. Cui respõsum
est. Dñm tuum adorabis: & illi soli ser-
uies. Ita calcata est superbia. Subie-
cta est autez extrema curiositatis ille-
cebra. Nõ enim vt se de fastidio templi
p̃cipitaret vrgebat: nisi cã tñ aliquid
experiẽdi. S3 neq3 hic victus est: & iõ
sic rñdit vt intelligeremus non opus
esse ad cognoscẽdũ deum: tẽtatiõibus
visibiliꝰ diuina explorare morientibus
Nõ tẽtabis inquit dñs deũ tuũ. Quã
obrez q̃sq3 intꝰ verbo dei pascitur nõ q̃
rit in ista heremo voluptatez q̃ vni deo
tñ subiectus est non q̃rit in monte. i. in
terrena elatione iactantiã. N
Quisq3 eterno spectaculo in cõmuta-
bilis veritatis adherescit. nõ per fasti
giũ huius corporis. id est p̃hos oculos
precipitatur: vt tẽpalia & inferiora co-
gnoscat. Quid igit restat vnde nõ pos-
sit aĩa recordari p̃mã pulcritudinẽ
quã reliq̃t. q̃n de ipsis suis viciis potes
Ita eni3 sapientia dei p̃tẽdit vsq3 in fi
nẽ fortiter. Ipsa p̃ hanc summus ille ar-
tifex opa sua in vnũ finẽ decoris ordi-
nata cõtexuit. Ita illa bonitas a sum-
mo vsq3 ad extremu3 nulli pulcritudi-
ni q̃ ab ipso solo esse posset inuidet. vt
nemo ab ipsa veritate deiiciatur: q̃ nõ ex
cipiatur ab aliqua effigie veritatis. Que
re in corpus voluptate quid teneat: ni
hil aliud inuenies q̃ cõueniẽtiã. Nã si
resistẽtia pariunt dolorẽ: cõueniẽtia pa
riũt voluptatem. Recognosce ergo q̃
sit summa cõueniẽtia. Noli foras ire in
teipsu3 redi in interiore homĩe habitat
veritas. & si tuã naturã mutabilem iue-
neris trãscẽde & teipsum. S3 meméto
cũ te trãscẽderis: ratiocinãtẽ animam
te trãscẽdere. Illuc g̃ tẽde: vñ ipsu3 lu
mẽ rõnis accẽdit. Quo eni3 p̃uenit ois
bonus rõcinator nisi ad veritatẽ. Cum
ad seipsa3 veritas nõ vtiq3 rõcinãdo p̃
ueniat: s3 quod rõcinãtes appetũt ipa
sit vide ibi cõueniẽtiã q̃ superior esse non
possit & ipse cõueni cum ea. Cõfitere te
nõ esse q̃d ipsa est. Si q̃dem se ipa nõ
q̃rit: tu autez ab ipsa3 q̃rẽdo venisti nõ
locorum spacio: s3 mẽtis affectu vt ipse
interior hõ cũ suo inhabitatore non infi-
ma & carnali: sed summa & spũali volu
ptate cõueniat. Aut si nõ cernisque di
co: & an vera sint dubitas: cerne saltem
vtrũ te de his dubitare non dubites: et
si certum est te esse dubitantem: quere
vnde sit certum. O Non illic ti-
bi omino solis huiusmõdi lumẽ occur-

ret: sz lumē verum qđ illuminat omnez
hoīem venietē in hunc mūdum. Quod
his oculis videri nō pōt: nec illis q̇bus
fantasmata cogitant ꝑ eosdem oculos
aīe impacta: sz illis q̇bus ipsis fantas-
matibus dr. Non estis vos quod ego q̄-
ro: neq̄ illud estis: vnde ego vos ordi-
no: ⁊ quod mihi int̄ vos fedum occurre
rit iprobo: quod pulcrū approbo. Cum
pulcrius sit illud vñ iprobo ⁊ approbo
quare hoc ipsum magis approbo ⁊ nō
solum vobis: sz illis omnibus corpori-
bus. vñ vos hausi anpono. Deinde re-
gulam ipsaz quā vides cōcipe hoc mō.
Oīs q̄ se dubitantē itelligit: verum in-
telligit. ⁊ de hac re quā intelligit cert⁹
est. De ꝟo igitur certus est. Oīs igitur q̄
vtrum sit ꝟitas dubitat in seipso habet
veruz vñ nō dubitet: nec vlluz verū nisi
veritatum vere est. Nō itaq̄ opoꝫ cuz
de veritate dubitare qui potuit vnde-
cūq̄ dubitare. Ubi videntur hec: vbi ē
lumē sine spacio locorum ⁊ temporū. ⁊
sine vllo spaciorū talium fantasmate.
Nūquid ista ex aliqua parte corrumpi
possūt. etiam si omnis ratiocinator in-
tereat aut potius apud carnales infe-
ros veterascat: Nō eniz rōcinatio talia
facit: sz inuenit. Ergo anq̄ inueniātur
in se manēt: ⁊ cū inueniūtur nos inouāt
Ita renascitur iterior hō: ⁊ exterior cor
rūpitur de die i diē. Sz iterior exterio
rē respicit. ⁊ i sua compatiōe fedum vi
det. In proprio tñ gñe pulcrum ⁊ cor-
poruz cōuenientia letātē: ⁊ corrumpētē
quod i bonum suuz cōuertit: alimēta. s.
carnis que tñ corrupta .i. amittētia for
mā suā: i membrorum istorū fabricā mi-
grāt ⁊ corrupta reficiūt. In aliam for
mā ꝑ cōuenietiā trāseuntia: ⁊ ꝑ vita-
lē motū diiudicātur quodāmodo vt ex
eis i structuram huius visibilis pulcri
q̄ apta sūt assumantur: nō apta ꝟo per
cōgruos meatus eiiciātur. ¶ Quo
rum aliud feculentissimum redditur t̄re
ad alias formas assumēdas aliud per-
totū corpus exaltat: aliud totius aīa-
lis latētes nūeros accepit ⁊ ichoatur in
prolē ⁊ siue cōu nié: ita duorum corporū
siue tali aliquo fantasmate cōmotū: ꝑ
genitales vias ab ipso vertice defluit
in infima voluptate. Jam vero i matre
ꝑ certos nūeros tēporū in locorū nūe-
rū coaptatur. vt suas religiōes q̄q̄ mē
bra occupēt: ⁊ si modum paritatis ser
uauerint. luce coloris adiūcta nascitur
corpus quod formosū vocatur: ⁊ a suis
dilectoribus amatur acerrime: non tñ
in eo plus placꝫ forma q̄ mouetur q̄ꝫ vi
ta q̄ mouet. Nam illud anial si nos a-
met alicit violētius. si oderit autez suc
cēsemus ⁊ ferre nō possumus. etiā si for-
mam ipsaz prebeat fruenti. Hoc totuz
est voluptatis regnum: ⁊ ima pulcritu
do: subiacet eniz corruptioni. Quod si
nō esset: summa putaretur. Sed adest
diuina prouidentia q̄ hanc oñdat ⁊ nō
malā propt̄ tam manifesta vestigia pri
moruz nūerorū in q̇bus sapiētie dei nō
est nūerus ⁊ extremā tñ esse: miscēs ei
dolores ⁊ morbos ⁊ distortiōes membro
ruz: ⁊ tenebras coloris: ⁊ animorum si-
multates ac dissentiōes: vt ex his am-
moneamur incōmutabile aliqđ esse q̄
rēdum. ⁊ hoc facit ꝑ infima ministeria
eorum quibus id agere voluptatis est:
quos exterminatores ⁊ angelos iracun
die diuine scripture nominant q̄uis ip
si nesciāt q̇d de se agat boni. Hic siles
sunt hoīes q̄ gaudēt miseriis alienis ⁊
risus sibi ⁊ ludicra spectacula exhibēt
vel exhiberi volunt euersionibus ⁊ er-
roribus aliorū: atq̄ ita in his omnibus
boni ammonētur ⁊ exercētur vincūt: ⁊
triūphant: ⁊ regnant. Mali vero deci-
piūtur. cruciātur. ⁊ vincūtur. dānant ⁊
seruiūt nō vni omnium summo dño sed
vltimis seruis illis videlꝫ angelis: qui
doloribus ⁊ miseriis dānatorum pascū
tur ⁊ pro ista maliuolētia bonorum libe
ratiōe torq̄nt ¶ Ita ordinan
tur oīa officiis ⁊ finibus suis in pul-
critudinez vniuersitatis: vt quod hor-
remus in parte: si cū toto cōsideremus
plurimuz placeat. Quod nec i edificio iu
dicādo vnuz tm̄ angulū cōsiderare de
bemus nec i hoīe pulcro solos capillos
nec i bñ pronūciāte solū digitorum motū
nec i lūe cursu aliq̄s tridui tm̄ figuras
Ista eniz q̄ ꝓpt̄ea sūt ifima: q2 ptibus

imperfectis tota pfecta sunt. siue in statu siue in motu pulcra sentiantur tota cōsideranda sūt si recte volumus iudicare. Verū eniz nostrū iudiciuz. siue de toto. siue de pte iudicet. pulcrū est. vniuerso qppe mūdo supfertur: nec alicui parti eius inq̄tum verum iudicamus adheremus. Error aūt noster parti adherens eius: ipse per se fedus est. Sed sicut niger color pictura cum toto sic pulcer sic totū istū agonē decenter edit incōmutabilis diuina puidentia aliud victis: aliud certantibus aliud victoribus: aliud spectatoribus: aliud qetis: et solū deū cōtemplātibus tribuēs: cuz in his oibus nō sit malū nisi pctm̄ et pena peccati hoc est defectus voluntari⁹ a summa essentia: et labor in vltima nō volūtarius. Q̄d alio mō sic dici potest. libertas a iusticia et seruit⁹ sub peccato Corrūpit aūt homo exterior: aut pfectu interioris: aut defectu suo. Sed pfectu interioris ita corrūpitur: vt tot⁹ in melius reformetur: et restituatur in integrū in nouissima tuba. vt non iam corrumpat neq corrumpat. Defectu aūt suo in pulcritudines corruptibiliores. i. penarū ordinē precipitatur. Nec miremur q adhuc pulcritudines nomino. Nihil eniz est ordinatū qd nō sit pulcrū. et sicut ait aplš. oīs ordo a deo est. Necesse est autē fateamur meliorez esse hoīem plorātem: q letātem vermiculū. et tñ vermiculi laudē sine vllo mendacio copiose possū dicere considerās nitorē coloris figurā teretem et rectitudinē corporis priora cū mediis media cuz posterioribus cōgruētia. et vnitatis appetētiā p sue nature humilitate seruātia. nihil ex vna pte formatū: qd nō ex altera parili dimēsione rūdeat. R

Quid iaz de aīa ipā dicā. vegetāte modulū corpis sui: quō cū nūerose moueat: quō appetat cōueniētia: quō vincat aut caueat obsistentia: q̄tū potest et ad vnum sensum incolumitatis referens omnia. vnitatem illam cōditricem naturarum omnium. multo euidentius q corpus insinuet. loquor de vermiculo animante qualicunq. Cineris et stercoris laudem verissime atq vberrime plerīq dixerūt. Quid ergo mirum est. si hominis aiam: q vbicūq et q̄liscū q sit omni corpore est melior. dicaz pulcre ordinari et depenis eius alias pulcritudines fieri. cum ibi non sit quādo misera est. vbi esse beatos decet. sed ibi sit vbi esse miseros decet? Prorsus nemo nos fallat. Quicquid recte vituperatur in melioris compatione respuit Omnis autem natura q̄uis extrema q̄uis infima in comparatione nihili iure laudatur. Et cum cuiq non est bene si melius esse potest. quare si nobis potest bene esse cum ipsa veritate: male sumus cumquolibet vestigio veritatis. multo ergo deterius cum extremitate vestigii. quando carnis voluptatibus adheremus. Vicamus ergo huius cupiditatis vel blanditias vel molestias: subiungemus nobis ducibus hāc feminam si viri sumus. et ipsa erit melior. nec iam cupiditas: sed temperantia nominabitur. Nam cum ipsa ducit: nos autez seqmur: cupiditas illa et libido: nos vero temeritas et stulticia nuncupamur. Seqmur Christū caput nostrū vt et nos sequatur cui caput sum⁹. Hoc et femine precipi potest: nō maritali sz fraterno iure. quo iure in christo nec masculus nec femina sum⁹ Habēt eaim et ille virile quiddam vnde femineas subiungent voluptates: vnde xpō seruiant et imperēt cupiditati. Quod in multis viduis et virginibus dei. in multis etiam maritatis sed iam fraterne coniugalia iura seruantibus christiani populi dispensatione manifestū est. Quod si ab ea parte cui dominari deus nos iubet. atque vt in nostram possessionem restituamur: et hortatur et opitulatur. si ergo ab hac parte per negligentiam et impietatem vir subditus fuerit id est mēs et ratio erit quidam homo turpis et miser: sed destinatur in hac vita. et post hanc vitam ordinatur: quo eum destinari: et vbi ordinari sumus ille rector et dñs iudicat

S Nulla itaq feditate vniuersam creaturam maculari pmittit. Ambulemus dũ diẽ habem⁹.i.dũ rõne vti possumus: vt ad deũ cõuersi: vbo ei⁹ qd verum lumẽ est: illustrari mereamur ne nos tenebre comphẽdãt. Dies est enim psentia illius luminis quod illuminat oẽm hoiem venientez in hunc mũduz. Hoiem dixit qui ratiõe vti potest. ⁊ vbi ceccidit ibi incũbere vt surgat. Si ergo voluptas carnis diligit: ea ipa diligenti⁹ cõsideret. ⁊ cũ ibi recognita fuerint quorũdam vestigia numerorũ q̃rẽdum est vbi sine tumore sint. Ibi enim magis vnuz est qd est. ⁊ si tales sunt in ipa motione vitali. q̃ in seminib⁹ opatur magis ib' mirandi sunt q̃ in corpe. Si enim numeri seminuz sicut ipa semina tumerent: de dimidio grano fici arbor dimidia nasceret: neq de aialibus seminib⁹ etiam nõ totis: aialia tota ⁊ itegra gignerent: neq tãtillum ⁊ vnũ semẽ vim hr̃et sui cuiusq gñis inumerabilẽ. De vno qppe scdm suã naturã pñt vel segetes segetum. vel silue siluarũ. vel greges gregũ. vel ppli pplorũ: p secula ppagari. vt nullũ foliũ sit vel null⁹ pilus p tã numerosam successionẽ: cuius nõ ratio in illo pmo ⁊ vno semine fuerit.

Deinde illud cogitãdũ ẽ. q̃ numerosas q̃ suaues sonorũ pulcritudines. verberatus aer traiiciat cantate luscinia. quas illius auicule aia nõ tã libere cũ liberet fabricaretur: nisi vitali motu incorporalit hr̃et impressas. Hoc ⁊ i ceteris aiantibus: q̃ rõne carentia sensu tñ nõ carent aiaduerti põt. Nullũ enim horũ est: qd nõ vel in sono vocis: vel in cetero motu atq opatione membrorum numerosuz aliqd ⁊ in suo genere moderatũ gerat: non aliq̃ sciẽtia. sed tñ itimis nature t'minis ab illa icommutabili numerorũ lege modulatis. Redeam⁹ ad nos: ⁊ omittamus ea q̃ cũ arbustis ⁊ bestiis habemus cõia. Uno nãq mõ irũdo nidificat: ⁊ vnũqdq auium genus vno aliquo suo modo. Quid ẽ q̃ in nobis quo ⁊ de illis oĩbus iudicam⁹: q̃s figuras appetãt: ⁊ q̃ten⁹ impleant ⁊ nos in edificiis aliisq corporeis opibus tã q̃ oñi oĩm taliũ figurarũ innumerabilia machinamur? Quid ẽ i nobis qd intus intelligit has ipsas visibiles corporum moles pportione magnas esse vel paruas. ⁊ omne corpus hr̃e dimidiũ q̃tulũcũq sit. ⁊ sit dimidiũ innumerabiles partes. itaq omne granuz milii sue ptitante: q̃tã i hoc mũdo nostrũ corp⁹ tenet tã magnuz esse q̃ mũdus est nobis totũq istũ modũ figurarũ rõne pulcrũ esse: non mole magnuz aũt videri: non psua q̃titate: sz pbreuitate nr̃a ⁊ aialiũ: quibus est plenus. q̃ rursus cũ habeant infinitatẽ diuisionis. non ipa per se sed in aliorũ. ⁊ maxie ipsius vniuersi comparatiõe tã pua sũt? Nec i spacio tempor̃ alia ratio est. qz vt oĩs loci: sic oĩs tpis lõgitudo hz dimidiũ sui q̃tuis eni sit breuissima. ⁊ incipit ⁊ pgredit ⁊ desinit. C Itaq nõ põt nisi hr̃e dimidiũ dũ ibi diuiditur qua trãsit ad finẽ. Ac p hoc ⁊ breuis sillabe tempus in compatione lõgioris breue: ⁊ hora brumalis estiue hore cõparata minor est. Sic mora vnius hore ad diẽ ⁊ diei ad mensez: ⁊ mensis ad annũ. ⁊ anni ad lustrũ: ⁊ lustri ad maiores circũitus: ⁊ ipsi ad vniuersũ tempus relati breues sunt cũ illa ipsa numerosa successio: ⁊ q̃dam gradatio. siue localiũ: siue temporalium spatior̃: nõ tumore vel mora. sz ordinata cõueniẽtia pulcra iudicetur Ipse aũt ordinis modus venit i veritate ppetua. nec mole vastus. nec ptractione volubilis sz potẽtia sup oẽs locos magnus eternitate sup oia tpa immobilis. sine q̃ tñ nec vllius molis vastitas in vnũ redigi. nec vllius tẽporis pductio põt ab errore cohiberi: ⁊ aliqd esse vel corpus vt corpus. vel motus vt motus sit. Ipsuz est vnũ pncipale: nec p finitum nec p infinituz crassuz. nec p finituz nec p infinitum mutabile. Non enim habet aliud hic. aliud alibi: aut aliud nũc: aliud postea. qz sũme vn⁹ est pater vitatis: pr̃ sue sapientie q̃ nulla ex parte dissimilis silitudo ei⁹ dicta est ⁊ imago. qz de ipso est. Itaq etiã fili⁹ recte dicitur ex ipso: cetera per ipsum Precessit enim forma oĩz sũme implens

vnū de quo est. vt cetera que sunt in q̄ꝫ tū sunt vni similia p eā formam fierent. Horum alia. sic sunt p ipsam: vt ad ipsam etiam sint. vt omnis rationalis ꝛ intellectualis creatura. in qua homo rectissime dicitur fact⁹ ad imaginem ꝛ similitudinē dei. Non enim aliter incommutabilē veritatē posset mente cōspicere. Alia vero ita sunt p ipsam facta: vt nō sint ad ipsam. Et ideo ratiōalis aīa si creatori suo seruiat: a quo facta est ꝛ p quā facta est: ꝛ ad quē facta est cūcta ei cetera seruient. ꝛ vita vltima q̄tā vicina illi est: ꝛ est adiutorium ei⁹ p quod imperat corpori ꝛ ipsum corpus: extrema natura ꝛ essentia: cui omni modo cedēti ad arbitrium dominabitur. nullā de illo sentiens molestiam: quia iam non ex illo nec p illud q̄ret beatitudinem: sed ex deo p seipsam percipiet.

¶ Reformatum ergo corpus ꝛ sāctificatum sine detrimento corruptionis: ꝛ sine onere difficultatis administrabit. In resurrectione enim nec nubēt neq̄ꝫ nubentur sed erūt sicut āgeli in celis. Esca vero ventri ꝛ venē escis. Deus autē ꝛ hunc ꝛ illas destruet quoniam non est regnum dei esca ꝛ potus sed iusticia ꝛ pax ꝛ gaudium. Quapropter etiam in ista corporis voluptate inuenimus vnde commonemur eā contemnere: non quia malum est natura corporis sed quia in extremi boni dilectione turpiter volutatur: cui prius inherere fruiq̄ꝫ concessum est. Cū trahitur auriga ꝛ sue temeritatis dat penas. quicquid illud est quo vtebatur accusat. sed in ploret auxilium. iubeat dominus rerum: obsistatur equis alia iam spectacula de illius precipitatione facientibus ꝛ nisi subueniatur de morte facturis. Restituatur in locū super rotas collocetur: habenarum iura reddantur: regat cautius obtemperantes ꝛ edomitas bestias. Tunc sentiet q̄ꝫ bn̄ currus ꝛ tota illa iunctio fabricata sit: que ruina eius ꝛ ipsum afflixerat: ꝛ cursum decentissime moderationis amiserat quia ꝛ huic corpori imbecillitatē peperit anime male vtētis auiditas in paradiso: vsurpans vetitum cibum contra medici disciplinā qua sempiterna contineretur salus. Si ergo in ista ipsa visibilis carnis imbecillitate. vbi beata vita esse non potest inuenitur ammonitio beate vite propter speciem de summo bono vsq̄ꝫ ad imā venientem: quantomagis in appetitione nobilitatis ꝛ excellentie: ꝛ in omni superbia vanaq̄ꝫ pompa huius mundi. quid enim aliud in ea homo appetit nisi solus esse si fieri possit cui cuncta subiecta sint peruersa. s. imitatione omnipotentis dei? Quē si subditus imitaretur secundum precepta eius viuendo. p eū haberet subdita cetera: nec ad tantam deformitatem veniret vt bestiolam timeret qui vult hominibus imperare. Habet ergo et superbia quendam appetitum vnitatis et omnipotētie: sed rerum temporaliū principatu: que omnia transeunt tanq̄ꝫ vmbra. Inuicti esse volumus et recte: habet enim hoc animi nostri natura post deum: a quo ad eius imaginem factus est: sed eius precepta erant seruanda quibus seruatis nemo nos vinceret. Nunc vero dum ipsa cuius verbis turpiter consensim⁹ domatur dolore pariendi: et nos in terra laboramus: et cum magno dedecore superamur ab omnibus que nos cōmouere atq̄ꝫ perturbare potuerunt. Itaq̄ꝫ nolumus ab hominibus vinci: ꝛ iram non possumus vincere. Qua turpitudine quid execrabilius dici potest? Fatemur hominem hoc esse quod nos sumus: qui tamē ꝛ si habeat vicia: non est tamē ipse vicium. ❧ Quanto igitur honestius homo nos vincit q̄ꝫ vicium? Quis autē dubitet iam magne vicium esse inuidētiā: qua necesse est torqueatur ꝛ subiiciatur: qui nō vult ī rebus temporalibus vinci? Melius est ergo vt homo nos vincat q̄ꝫ inuidentia vel quodlibet aliud vicium. Sed nec ab homine vinci potest qui vicia sua vicerit. Non enim vincitur: nisi cum ei eripitur ab aduersario quod amat. Qui ergo amat id solum quod amanti eripi nō potest: ille indubitanter inuictus

est nec vltra cruciat᷑ inuidia. Id enim
diligit: ad quod diligēdū ⁊ pcipienduꝫ
q̄to plures venerint. tanto eis vberius
gratulat᷑. Diligit enim deū ex toto cor
de. ⁊ ex tota anima: ⁊ ex tota mente: ⁊
diligit proximum tanq̄ seipsum. Non er
go illi inuidet vt sit quod ipse est. immo
adiuuat etiam q̄tum potest. Nec pōt
amittere proximum quem diligit tanq̄
seipsum quia neq̄ in seipso ea diligit q̄
oculis subiacent aut vllis aliis corpo
reis sensibus. Ergo apud semetipsum
habꝫ quem diligit tanq̄ seipsuꝫ. Ea au
tem regula dilectionis vt que sibi vult
bona prouenire: ⁊ illi velit. ⁊ que accide
re sibi mala non vult ⁊ illi nolit. Hāc
volūtatem erga oēs hoīes seruat. Nā
erga neminem operādū est malū. ⁊ dile
ctio pximi maluꝫ nō opat᷑. Diligamus
ergo vt preceptum est etiam inimicos
nostros. si vere inuicti esse volumus.
Non enim per seipsum quisq̄ hominuꝫ
inuictus est. sed per illam incommuta
bilem legem: cui quicunq̄ seruiunt so
li sunt liberi. Sic enꝫ eis quod diligūt
auferri non potest. Que res vna inui
ctos facit. ⁊ perfectos viros. Nam ⁊
vel ipsum hominem homo dilexerit.
non tanq̄ seipsum. sed tanq̄ iumētum
aut balneas. aut auiculam pictam. vl'
garrulam. i. vt ex eo aliquid tempora
lis voluptatis aut commodi capiat:
seruiat necesse est nō homini: sed quod
est turpius: tam fedo ⁊ detestabili vi
cio: quo non amat hominem sicut ho
mo amandus est. Quo vicio dominā
te. vsq̄ extremam vitam vel potius
mortem perducitur. Sed nec sic quidē
ab hoīe homo diligēdus est vt diligunt᷑
carnales fratres vl' filii vel cōiuges vl'
quique cognati: vel affines aut ciues
Nam ⁊ dilectio ista temporalis est.
Non enim vllas tales necessitudines
haberemus que nascendo ⁊ moriendo
contingunt. si natura nostra in prece
ptis ⁊ imagine dei manens. in istam
corruptionem non relegaretur. Itaq̄
ad pristinam perfectamque naturam
nos ipsa veritas vocans: precipit vt
carnali consuetudini resistamus: do

cens neminē aptum esse regno dei qui
non istas carnales necessitudines ode
rit. Neq̄ hoc cuiq̄ inhumanum vide
ri debet. Magis enim est inhumanum
non amare in homine quod homo est:
sed amare quod filius est. hoc est enim
non in eo amare illud quod ad deum
pertinet. sed amare illud quod ad se p
tinet. Quid ergo mirum si ad regnum
non peruenit qui non communem sed
priuatam rem diligit? Immo vtrum
q̄ ait quispiam. immo illud vnum dicit
deus. Dicit enim verissime veritas.
Nemo potest duobus dominis seruire.
¶ Nemo enim potest perfecte diligere
quo vocamur: nisi oderit vnde reuoca
mur. Vocamur autem ad perfectam
naturam humanam: qualem ante pec
catum nostrum deus fecit: reuocamur
autem ab eius dilectione quam peccā
do meruimus. Quare oderimus opor
tet. vnde autem liberemur optamus.
Oderimus ergo temporales necessitu
dines si eternitatis charitate flagra
mus. Diligat homo proximum tanquā
seipsum. Certe enim sibiipsi nemo est
pater aut filius. aut affinis. aut aliqd
huiusmodi sed tantum homo. Qui er
go diligit aliquem tanq̄ seipsum. hoc
in eo debet diligere quod sibi ipse est.
Corpora vero non sunt quod nos sum9
Non ergo in homine corpus est expe
ctendum aut desiderandum. Valet
enim ad hoc etiā quod preceptum est.
Non concupisces rem proximi tui.
Quapropter quisquis in proximo ali
ud diligit q̄ sibi ipse est: non eum diligit
tanq̄ seipsum. Ipsa igitur natura hu
mana sine carnali conditione diligen
da est. siue sit perficienda siue perfecta
Omnes sub vno deo patre cognati sūt
qui eum diligunt ⁊ faciunt voluntateꝫ
ipsius: ⁊ inuicem sibi sunt ⁊ patres cū
sibi consulunt: ⁊ filii cum sibi obtempe
rant: ⁊ fratres maxime. quia eos vnus
pater testamento suo ad vnam heredi
tatem vocat. Quapropter cur iste non
inuictus sit hominem diligendo: cum
in eo nihil preter hominem diligat. id
est creaturam dei ab eius imagineꝫ fa

etiam nec ei possit deesse perfecta natura quā diligit: cum ipse perfectus est. Sicut enim verbigratia. si quisq̄ diligat bene cantantē non hunc aut illum sed tantum bene cantantem quemlibet cum sit cantor ipse perfectus ita vult omnes tales esse: vt tamen ei non desit quod diligit: qꝛ ipse bene cantat. Nam si cuiq̄ inuidet bene cantanti. non iam illud diligit: sed aut laudem: aut aliqd aliud: quo bene cantando vult peruenire: et potest ei minui vel auferri: si et alius bene cantauerit. Qui ergo inuidet bene cantanti non amat bene cantantem. sed rursus qui eo indiget non cantat bene. Quod multo accommodatius de bene viuente dici potest: quia ⁊ inuidere nulli potest: quo enim perueniunt bene viuentes: tantumdem est omnibus. nec minus fit cum plures habuerint. Et potest eē tempus quo bon⁹ cantor cantare non decenter queat: et indigeat voce alterius qua sibi exhibeatur quod diligit: tanq̄ si alicubi conuiuetur. vbi eū cantare turpe sit: sed deceat audire cantantem. Bene autem viuere semper decet. 5 Quare quisquis hoc et diligit et facit: non solum non inuidet imitantibus sed eis se prebet libentissime atq̄ hūanissime q̄tum potest. nec tamen eis indiget. Nā quod in illis diligit. in seipso habet totum atq̄ perfectum. Ita cum diligit ꝓximum tanq̄ seipsum non inuidet ei qꝛ nec sibipsi: prestat ei quod potest quia ⁊ sibi nō eo indiget. qꝛ nec seipso tantū deo īdiget: cui adherēdo btūs est. Nēo aut illi eripit deū. Ille ergo verissime atq̄ certissime inuictus hō est: qui coheret deo: non vt ab eo aliquid boni extra mereatur: sed cui nihil aliud q̄ seipsū herere deo bonū est. Hic vir q̄diu est ī hac vita vtitur amico ad rependendam gratiā: vtitur inimico ad patientiam: vtitur quibus potest ad beneficētiam: vtitur oībus ad beniuolentiam ⁊ q̄q̄ tēporalia non diligat: ipse recte vtitur temporalibus et pro eorum forte hoībus consulit: si equaliter non potest omnibus. Quare si aliquem familiarium suorum promptius q̄ quemlibet alloquitur non eum magis diligit: sed ad eum habet maiorē fiduciā: et apertiorē temporis ianuam. Tractat enim tempori deditos tāto melius q̄to minus ipse obligatus est tempori. Cum itaq̄ oībus quos pariter diligit ꝓdesse nō possit: nisi cōiūctioribus prodesse malit iniustus est. Animi autem coniunctio maior est q̄ locorū aūt temporum. quibus in hoc corpore iungimur: sed ea maxima est que omnibus preualet. Non ergo iste affligitur morte cuiusq̄ quoniam qui toto animo deum diligit: nouit nec sibi perire quod deo nō perit. Deus autem dominus est et viuorum et mortuorum. Non cuiusq̄ miseria miser est: quia nec cuiusq̄ iusticia iustus est. et vt nemo iusticiam et deum sic nemo aufert beatitudinem. Et si aliquando forte alicui⁹ periculo vel errore vel dolore commouetur vsq̄ ad illius auxilium: aut correctionem aut cōsolationem non vsq̄ ad suam subuersionem valere patitur. In omnib⁹ autem officiosis laboribus future quietis certa expectatione nō frāgitur. A Quid enim ei nocebit qui bene vti ēt inimico potest. Eius enim presidio atq̄ munimento inimicitias nō pertimescit: cuius precepto et dono diligit inimicos. Huic viro in tribulationibus parꝝ est non contristari: nisi etiam gaudeat sciens ꝙ tribulatio patientiam operatur: patiētia ꝓbationē ꝓbatio spē: spes autem nō cōfundit quoniam charitas dei diffusa est in cordibus nostris. per spiritumsanctum qui datus est nobis: Quis huic nocebit? Quis hūc subiugabit. Homo qui prosperis rebus proficit: asperis quid profecerit discit. Cuꝫ ei mutabiliū bonoꝝ adest copia: nō eis cōfidit. sed cum subtrahūtur agnoscit vtrum eum nō ceperit; quia plerūq̄ cū assūt nobis putamus ꝙ nō ea diligam⁹ sed cum abesse ceperit: inuenim⁹ qui simus. Hoc ei sine amore nr̄o aderat qd sine dolore discedit. Videt ergo vincere cū vicat: q̄ supando. ad id ꝑuenit qd cū dolore amissurus ē: ⁊ vicit cum vinci vi

deatur quisquis cedendo ad id peruenit: quod non amittit inuitus. Quem ergo delectat libertas: ab amore mutabilium rerum liber esse appetat: et quem regnare delectat: uni omnium regnatori deo subditus hereat: plus enim diligendo quam seipsum: et hec est perfecta iusticia quod potius potiora: et minus minora diligimus. Sapientem animam atque perfectam talem diligat qualem illam videt stultam non talem: sed quia esse perfecta et sapiens potest. quare nec seipsum debet stultum diligere. Nam qui se diligit stultum non proficiet ad sapientiam nec fiet quisque qualis cupit esse nisi se oderit qualis est. Sed donec ad sapientiam perfectionemque veniatur. eo animo ferat stulticiam proximi quo suam ferret si stultus esset: et amare sapientiam. Quapropter si et ipsa superbia vere libertatis et veri regni vmbra est. etiam per ipsam nos commemorat diuina prouidentia: quid significemus viciosi et quo debeamus redire correcti. Iam vero cuncta spectacula: et omnis illa que appellatur curiositas. quid aliud querit quam de rerum cognitione leticiam. quid ergo admirabilius: quid speciosius ipsa veritate inuenitur: ad quam omnis spectator peruenire se cupere confitetur cum vehementer ne fallatur inuigilat et inde se iactat si aliquid acutius ceteris et viuacius in spectaculo cognoscat et iudicet. Ipsum denique prestigiatorem nihil aliud quam falaciam profitentem diligenter intuentur: et cautissime obseruant. et si eluduntur. quia sua non possunt. illius delectantur scientia qui eos eludit.

B Nam et si ille nesciret quibus causis fallantur: intuentes vel nescire crederetur. pariter erranti nullus plauderet Si quis aut de populo vnus cum deprehenderit maiorem illo laudem se mereri putat. non ob aliud: nisi quia decipi fallique non potuit. Si autem multis apertus sit: non ille laudatur: sed irridentur ceteri qui talia deprehendere nequeunt. Ita omnis palma cognitioni datur et artificio et comprehensioni veritatis. ad quam nullo modo perueniunt qui foris eam querunt. Itaque in tantas nugas et turpitudines meriti sumus vt cum interrogati quid sit melius: verum an falsum: ore vno respondeamus verum esse melius ludis et iocis: tamen vbi nos vtique non vera sed falsa delectant multo propensius quam preceptis ipsius veritatis hereamus ita nostro iudicio et ore punimur: aliud ratione approbantes: aliud vanitate sectantes. Tandem autem est ludicrum et ioculare aliquid: quamdiu nouimus in cuius veri comparatione rideatur. Sed diligendo talia excedimus a vero et non iam inuenimus quarum rerum incitamenta sit quibus tanquam primis pulcris inhiamus: et ab eis recedentes amplectamur nostra fantasmata. Nam redeuntibus nobis ad inuestigandam veritatem ipsa in itinere occurrunt: et nos transire non sinunt. nullis viribus sed magis insidiis latrocinantia non intelligentibus quam late pateat quod dictum est. Cauete a simulachris. Itaque alii per innumerabiles mundos vana cogitatione volutati sunt. Alii deum esse non posse nisi corpus igneum putauerunt. Alii candorem lucis immense per infinita spacia vsque quoque porrectum: ex vna tamen parte quasi nigro quodam cuneo fissum duo aduersa regna opinantes et talia rebus constituentes principia: cum suis fantasmatibus fabulati sunt. Quos si iurare cogam vtrum hec vera esse sciant forsitan non audeant. sed vicissim dicant. Tu igitur ostende quid verum sit. Quibus si nihil respondeam nisi vt illam lucem querant qua eis apparet: et certum est aliud esse credere. aliud intelligere iurarent ipsi: nec oculis videri posse istam lucem nec cum aliqua locorum vastitate cogitari: et nusquam non presto esse querentibus: et nihil ea certius atque serenius inueniri. C Que rursus omnia que de hac luce mentis nunc a me dicta sunt. nulla alia quam eadem luce manifesta sunt. Per hanc enim intelligo vera esse que dicta sunt. et hec me intelligere per hanc rursus intelligo. et hoc rursus et rursus cum quisque se aliquid

intelligere intelligit et idipsum rursus intelligit. in infinitum pergere intelligo et nulla hic esse spacia cuiusque tumoris aut volubilitatis intelligo. Intelligo etiã nõ me posse intelligere nisi viuam et me viu atiorẽ intelligendo fieri certius intelligo. Eterna enim vita vitã tẽpalẽ viuacitate ipsa supat: nec qd sit eternitas nisi intelligendo conspicio. Mentis quippe aspectu oẽm mutabilitatem ab eternitate seiũgo. et in ipsa eternitate nulla spacia tempis cerno. quia spacia tpis preteritis et futuris rerũ motibus cõstant. Nihil aũt preterit in eterno et nihil futurũ est. qr et quod preterit esse desinit. et qd futurum est nõdum esse cepit. Eternitas aũt tm̃modo est: nec fuit quasi iam nõ sit: nec erit q̃si adhuc non sit. Quare sola ipsa verissime dicere potuit humane menti. ego sum q̃ sum. et de illa verissime dici poterat. Qui est misit me. Cui si nondũ possumus inherere: obiurgemur saltem nr̃a fantasmata et tã nugatorios et deceptorios ludos de spectaculo mentis eiiciamus. Utamur gradibus quos nobis diuina prouidẽtia fabricare dignata est. Cũ enim figmẽtis ludicris nimiũ delectati euanesceremus in cogitatiõibus nr̃is. et totã vitã nostrã in quedã vana somnia verteremus rõnali creature seruiente legibus suis. p sonos. ac litteras ignẽ. fumũ. nubẽ. columnã. quasi q̃dam verba visibilia cum ĩfantia nr̃a pabolis ac similitudinibus q̃dãmodo ludere. et interiores oculos nr̃os luto huiuscemodi curare nõ aspnata est ineffabilis mia dei. D Distingamus ḡ quam fidẽ debeamus historie. quã fidẽ debeamus intelligẽtie. qd mãdem⁹ memorie verũ esse nesciẽtes sed credentes tñ. et vbi sit verũ qd nõ venit et trãsit: sed sẽp eodẽ mõ manet qd sit modus interpretãde allegorie q̃ per sapiẽtiam dicta creditur in spũ scto. vtrũ a visibilibus ãtiquioribus ad visibilia recẽtiora eam pducere sufficiat. an vsque ad aie affectiões atque naturã an vsque ad incõmutabilẽ eternitatẽ: an alie visibilia gesta significent alie mot⁹ aĩmorũ: alie legẽ eternitatis an aliqua inueniant in qbus hec oĩa inuestigãda sint. et q̃ sit stabilis fides. siue historica et tpalis: siue spũalis et eterna ad quã oĩs iterpretatio autoritatis dirigenda sit. et qd psit ad intelligendas et optinẽda eterna. vbi finis est omnium bonarũ artiũ. fides rei ñ tpaliũ. et quid intersit inter allegoriam historice. et allegoriam facti. et allegoriã sermonis et allegoriã sacramenti. et quõ ipsa locutio diuinarũ scripturarũ scdm cuiusque ligue pprietatẽ accipiẽda sit. habet enim oĩs lingua quedam ppria genera locutionũ. q̃ cũ in aliã linguã transferunt. videntur absurda. quid prosit tanta loquendi humilitas vt non solum ira dei et tristicia et a somno expgefactio: et memoria et obliuio. et alia nõnulla q̃ i bonos hoĩes cadere possunt. sed etiam pnie zeli. crapule noĩa. et alia hmõi in sacris libris inueniantur. et vtrũ oculi dei et manus et pedes et alia huius generis mẽbra. q̃ in scripturis nominãtur ad visibilem formã humani corporis referenda sint: an ad significationes intelligibiliũ et spũalium potentiarum: sicut galea et scutũ et gladius et cingulum et cetera talia. et qd maxime querendum est qd psit generi humano. q sic nobis per rõnalem et genitalẽ et corporalẽ creaturã sibi seruientẽ diuina prouidentia locuta est. quo vno cognito: oĩs ab aĩo pteruitas puerilis excludit: et itroducitur sacrosancta religio. E Omissis igit et repudiatis nugis theatricis et poeticis: diuinarum scripturarum ɔsideratione et tractatione pascam⁹ aĩm atque potemus: vane curiositatis fame ac siti fessum et estuantẽ: et ianibus fantasmatibus tanque pictis epulis frustra refici satiarique cupientẽ. Hoc vere liberali et ingenuo ludo salubriter erudiamur. Si nos miracula spectaculorũ et pulcritudo delectãt: illã desideramus videre sapiam: que pertendit a fine vsque ad finẽ fortiter: et disponit omnia suauiter. Quid enim mirabilius: vel incorporea mundũ corporeũ fabricante et administrante? Aut quid pulcri⁹ ordinante et ornãte? Si aũt oẽs fatent per corpus

ista sentiri: et aiam meliorez esse q̃ corpus: nihil nec per se anim⁹ ipse cõspiciet aut qd cõspiciet põt esse: nisi multo excellenti⁹ lõgeq̃ prestãtius? Immo pro cõmemorati ab his q̃ iudicamus intueri qd sit scdz qd iudicamus: et ab opib⁹ artiũ cõuersi ad legẽ artiũ eã speciem mente cõtuebimur cuius comparatiõe feda sũt q̃ ipsius benignitate sunt pulcra. Inuisibilia eniz dei a creatura mũdi p ea q̃ facta sũt itellecta cõspiciuntur et sempiterna ei⁹ ṽtus et diuinitas Hec est a tpalibus ab eterna regressio et ex vita veteris ho'is in nouũ hoiem reformatio. Quid est aũt vñ hõ cõmemorari non possit ad virtutes capessendas qñ de ipsis viciis põt? Quid enim appetit curiositas nisi cognitionem q̃ certa esse nõ potest nisi rerũ eternaꝝ et eodẽ mõ se semp habentiũ. Quid appetit supbia nisi potẽtiam: q̃ referẽ ad agendi facilitatẽ: quam nõ inuenit nisi aia pfecta et deo subdicta et ad ei⁹ regnũ sũma charitate conuersa? Quid appetit voluptas corporis nisi quietẽ q̃ nõ est nisi vbi nulla est idigẽtia et nulla corruptio? Cauẽdi sunt ergo iferiores iferi. i. post hanc vitã pene grauiores. vbi nulla põt esse cõmemoratio veritatis: qz nulla rõcinatio. F Idõ nulla rõcinatio: qz nõ eã pfundit lumẽ veꝝ. qd illuminat oẽm hoiem veniẽtem in hũc mũdũ. Quare festinemus et ambulemus cũ dies presto est: ne nos tenebre comprehẽdãt. Festimus a scda morte liberari. vbi nemo est qui⁹ memor dei sit. et ab iferno vbi nemo cõfitetur deo. Sed miseri hoies: quibus cognita vilescũt: et nouitatibus gaudẽt: libẽti⁹ discũt q̃ norũt: c⁹ cognitio sit finis discendi et qbusvilis est facilitas actiõis libẽtius certãt q̃ vicũt: cũ victoria sit finis certãdi. Et qbusvilis ẽ corporis sal⁹: malũt vesci q̃ satiari. et malũt frui genitalibus mẽbrisq̃ nullã talẽ cõmotionem pati inueniũtur etiã q̃ malũt dormire q̃ nõ dormitare. cũ oĩs illi⁹ voluptatis sit finis nõ esurire ac sitire: et nõ desiderare cõcubitum: nõ esse corpe fatigato Quare q̃ fines ipsos desiderant prius curiositate carent: cognoscẽtes eã esse certã cognitionẽ q̃ it⁹ ẽ: et ea pfruẽtes q̃tũ in hac vita q̃ant. Deinde accipiunt actiõis facilitatẽ pulcacia posita. sciẽtes maiorẽ esse faciliorẽq̃ victoriaz nõ resistere animositati cuiusq̃. et hoc q̃tũ in hac vita queũt sentiũt. Postremo etiam q̃etem corpis: abstinendo ab his rebus. sine qbus agi hec vita potest Ista gustant q̃ suauis est dñs nec erit eis dubiũ qd post hãc vitã futurũ sit. et pfectiõ'e sue fide spe et charitate nutriuntur. Post hanc aũt vita et cognitio pficieẽ: qz parte nũc scim⁹ cũ aũt venerit qd pfectum est: non erit ex parte. et pax oĩs aderit. Nũc aũt alia lex in mẽbris meis repugnat legi mẽtis mee. sz liberabit nos de corpe mortis hui⁹ grã dei p Jesũ x pm dñz nrm qz ex magna pte cõcordamus cũ aduersario: dũ cuz illo sum⁹ i via et tota sanitas: et nulla indigentia et nulla fagatio aderit corpi qz corruptibile hoc: tpe atq̃ ordĩe suo q̃ resurrectio carnis futura est iduceẽ in corruptiõe. Nõ mirũ aũt si hoc dabiẽ his q̃ incognitione solã ṽitatẽ amãt: et in actiõe solã pacẽ: et in corpe solã sanitatẽ. G Hoc eniz i eis pficieẽ post hãc vitã qd i hac vita pl⁹ diligũt. Qui q̃ male vtũẽ tãto mẽtis bono. vt extra eã visibia magis appetãt qb⁹ ad cõcupiscẽda et diligẽda itelligibilia commemorari debuerũt: dabũẽ eis exteriores tenebre. Harũ q̃ppe initiũ est: et carnis prudentia et sensuũ corpoꝝ ibecillitas Et q̃ certamib⁹ delectanẽ: alienabunẽ a pace: et sũmis difficultatib⁹ iplicabũẽ Initiũ ei sũme difficultatis est bellũ atq̃ cõtẽtio. Et hoc signari arbitror q̃ ligan ẽ ei manus et pedes. i. facultas oĩs auferẽ opandi. Et q̃ sitire et esurire volũt et libidinẽ ardescere et defatigari vt libenẽ edãt et bibãt et cõcũbãt et dormiãt: amãt idigẽtiã qd ẽ initiũ summoꝝ dolorũ. Perficieẽ ergo i eis qd amãt vt ibi sint vbi eis sit ploratus et stridor dentiũ. Plures ei sũt q̃ hec oĩa simul vniuersa diligũt et q̃rũ vita ẽ spectare. cõtẽdere mãducare. bibere. cõcũbere. dormire. et i cogitatiõe sua nihil aliud q̃ fã-

tasinata q̄ de tali vita colligūt ā plexari: et ex eorū fallacia supstitiōis vl' ipietatis regulas figere. qb⁹ decipiunt: et qb⁹ inherēt etiā si ab illecebris carnis se abstinere conent. q2 nō bn̄ vtunt talēto sibi cōmisso. i. mētis acie q̄ vidētur oēs q̄ docti aut vrbani aut faceti nominant excellere. s3 hn̄t eā in sudario ligatā. aut i terra obrutā. i. delicatis et supfluis rebus aut terrenis cupiditatibus iuolutā et oppressam. Ligabunt ḡ his man⁹ et pedes et mittent in tenebras exteriores: ibi erit ploratus et stridor dētium: nō q2 ipsa dilexerūt initia hec diligat s3 q2 illa q̄ dilexerunt initia sunt istorū. et necessario dilectores suos ad ista pducūt. Qui enim magis amāt ire q̄ redire: aut puenire in lōginqua mittēdi sunt: qm̄ caro sunt et spūs ambulans et nō reuertēs. Qui vo bene vtunt vel ipsis qnq3 sensib⁹ corpis ad credēda et pdicāda opa dei: et nutriendā charitatē ipsius: vl' actōe et cognitiōe ad pacificādā naturā suam et cognoscendū deū itrāt in gaudiū dn̄i sui. Proīcea talentū qd male vtenti aufert: illi dat q̄ talentis qnq3 bn̄ vs⁹ ē nō quia transferri pōt acumen intelligentie s3 ita sigtū est posse hoc amitt'e negligentes et impios ingeniosos. et ad eā puenire diligētes et pios q̄uis igenio tardiores. Nō ei datū est illd talentū ei q̄ accepat duo h3 ei et hoc qd iā i actiōe et cognitōe bn̄ viuit: s3 et q̄ accepat qnq3 N. Nōdū eni h3 ad eterna cōtēplāda: idoneā mentis aciē: q̄ visibilib⁹ tm̄. i. tempalib⁹ credit s3 hr̄e pōt: q̄ hoꝝ oiū sensibiliū deum artificem laudat et eum psuadet fide et exspectat spe et q̄rit charitate. Que cum ita sint hortor vos hoies charissimi et pximi mei: meq3 ipsum hortor vobiscū: vt ad id qd nos p sapiam suā deus hortat: q̄ta possumus celeritate curamus. Nō diligam⁹ mūdū: qm̄ oia q̄ i mūdo sūt cōcupiscentia carnis: et 9cupiscentia oculorū est: et ambitio seculi. Non diligamus p carnis voluptatē corrūpe atq3 corrūpi ne ad miserabiliorem corruptionem dolorum tormentorūq3 veniamus. Non diligamus certamina ne āgelis q̄ talibus gaudent i ptātem demur. hūiliādi. vincendi. Pberādi. Nō diligamus visibilia spectacula ne ab ipsa veritate aberrādo et amendo vmbras in tenebras pijciamur. Nō sit nobis religio i fantasmatibus nostris. melius est enim q̄lecūq3 verū: q̄ oē qcqd pro arbitrio fingi pōt. et tn̄ animā ipsam q̄uis aia v'a sit: cū falsa imaginatur: colere non debemus. Melior est v'a stipula: q̄ lux iuani cogitatōe p suspicātis volūtate formata et tn̄ stipulā quā sentimus et tāgimus dementis est credere colendā. Nō sit nobis religio hūanorum operū cultus. meliores enim sūt ipsi artificesq3 talia fabricant: q̄s tn̄ colere nō debemus. Non sit nobis religio cultus bestiarum. meliores eni sūt extremi hoies: quos tn̄ colere nō debemus. Non sit nobis religio cultus hoim mortuorum. q2 si pie vixerint: non sic habent vt tales q̄rāt honores: s3 illū a nobis coli volūt: quo illumināte letant meriti sui nos esse cōseruos. Honorādi ḡ sunt pp' imitationem nō adorādi pp' religionem. Si aūt male vixerit vbicūq3 sit nō sūt colendi. Non sit nobis religio cultus demonū: q2 ois supstitio cū sit magna pena hoim. et piculosissima turpitudo honor est ac triumphus illoꝝ. Nō sit nobis religio terrarū cultus et aq̄rū: q2 istis purior et lucidior est aer etiā caliginosus: quem tn̄ colere non debemus. Non sit nobis religio etiā purioris aeris: et serenioris cultus: q2 luce absente inūbrat: et purior illa est fulgor ignis etiā huius. que3 tn̄ qm̄ q̄ volūtate accendimus et extiguimus: colere vbiq3 nō debemus. I Nō sit nobis religio cult⁹ corpoꝝ ethereorū atq3 celestiū: q̄ q̄uis omibus ceteris corporib⁹ recte pponant: melior tn̄ ipsis est q̄cunq3 vita. quapropter si aiata sunt: melior est q̄uis aia p se ipsam q̄ corpus quodlib3 aiatū: et tn̄ anima3 viciosā nemo colendā esse censuit. Non sit nobis religio cultus illi⁹ vite q̄ dicūt arbores viuere: qm̄ nullus sensus i ea est: et ex eo gn̄e est ista: q̄ nr̄i etiā corporis numerositas agit: q̄ etia3 capilli et

ossa viuunt: q̄ sine sensu ꝑcidūtur. hac
autē melior ē vita sentiēs. ⁊ tñ vitā be
stiarū colere nō debemus. Nō sit nobis
religio vel ipsa ꝑfecta ⁊ sapiēs anima
rōnalis. siue in ministerio vniuersitatis
siue in ministerio partiū stabilita. siue
q̄ in summis hoibus expectat cōmuta-
tōnē reformationēq; portōis sue. Om
ois vita rōnalis si ꝑfecta ē icōmutabi
li ṽitati secū intrinsecus sine strepitu lo
quēti obtēperat nō obtēperās autē vi
ciosa fit. Non ergo ꝑ se excellit: sꝫ ꝑ il-
lam cui libēter obtēpat. Quod ergo co
lit summus angelus id colēdū est etiā
ab homine vitio. qꝛ ipsa hois natura id
nō colēdo facta est vitia. Nō enim aliū
de sapiēs angelus: aliūde homo. aliun
de ille verax: aliunde homo sed ab vna
incōmutabili sapia ⁊ veritate. Nam id
ipsū actū est tēporali dispēsatōe ad sa
lutē nostrā vt naturā humanā ipsa dei
virtus ⁊ dei sapiētia incōmutabilis ⁊
consubstantialis patri ⁊ coeternus su-
scipere dignaretur: ꝑ quā nos doceret
id esse hoi colēdum: quod ab omni crea
tura intellectuali ⁊ rōnali colēdum est.
Hoc etiā ipsos optimos angelos ⁊ ex
cellentissima dei ministeria velle creda
mus: vt vnū cū ipsis colamus deum cu
ius cōtemplatōe bti sunt. Neq; enim ⁊
nos videndo angelum bti sumꝰ: sꝫ vidē
do ṽitatē: qua etiam ipsos diligimus
angelos. ⁊ his cōgratulamur: nec inui
demus q ea paratiores: vel nullis mo
lestiis interpedientibus ꝑfruuntur: sed
magis eos diligimus: qm̄ ⁊ nos tale a
liqd sperare a dn̄o dn̄o iussi sumꝰ. Qua
re honoramus eos charitate: nō serui-
tute: nec eis tēpla cōstruimus. Nolunt
enim se sic honorari a nobis: qꝛ nos ipos
cū boni sumus templa summi dei esse
nouerūt. Recte itaq; scribit hoiem ab
angelo ꝓhibitū ne se adoraret. sꝫ vnū
deū sub quo ei essꝫ ⁊ ille cōseruus.

h Qui aūt nos inuitant vt sibi ser-
uiamus ⁊ tanq̄ deos colamus: similes
sunt supbis hoibus qbus si liceat sic
coli volūt. sed istos hoies ꝑpeti minus:
illos vero colere magis piculosum est.
Ois enim hoiꝫ dn̄atus in hoies aut do-
minantium. aut seruiētiū morte finitur
Seruitus aūt sub angelorū malorꝫ sup
bia: ꝓpt ipsum tēpꝰ qd est post mortem
magis metuenda est. Illud etiam cui-
uis cognoscere facile est: q sub hoie do
minante liberas cogitatōes habere cō
cessum est. Illos aūt dn̄os i mētibus ip
sis formidemꝰ qꝛ vnꝰs est deꝰ oculꝰ itu
ende acpcipiēde ṽitatis. Quare si oibꝰ
potestatibus q̄ dantur hoibꝰ ad regen-
dā rē publicā. pro nostro viculo subdi-
ti sumus: reddētes cesari quod cesaris
est: ⁊ deo quod dei ē: nō est metuendum
ne hoc post mortē nostram aliqs exi-
gat. Et aliud est seruitus aie. aliud ser
uitus corporis. Iusti autē hoies: ⁊ in
vno deo habentes oia gaudia sua quā
do ꝑ eorū facta deꝰ bn̄dicitur cōgratu
lantur laudātibus. Cum ṽo ipsi tanq̄
ipsi laudātur. corrigūt errantes quos
pn̄t: quos aūt nō pn̄t nō eis cōgratulā
tur: ⁊ ab eo vicio corrigi volunt. Qui-
bus si similes vel etiā mundiores atq;
sanctiores sunt boni angeli: ⁊ oia sctā
dei ministeria: qd metuimꝰ ne aliquē il-
lorū offendamus si non supstitiosi fue-
rimus: cū ipsis adiuuātibꝰ ad vnū deū
tēdētes: ⁊ ei vni religantes aias nr̄as.
vn̄ religio dicta creditur: oi supstitōe ca
reamus. Ecce vnū deū colo: vnū omiū
pricipiū ⁊ vnā sapiētiā qua sapiens est
quecunq; aia sapiens est: ⁊ ipsum mu-
nus: quo beata sunt quecūq; beata sūt
Quisqs angelorū diligit hūc deū cer-
tus sum q et me diligit. Quisqs in illo
manet ⁊ potest humanas preces senti-
re in illo me exaudit. Quisquis ipsum
habꝫ bonū suū i ipso me adiuuat: nec
mihi eius participationē pōt inuidere

L Dicant ḡ mihi adoratores: aut
adulatores partiū mūdi qd non opti-
mū sibi cōsiliet: q hoc vnū colit qd ois
optimus diligit. ⁊ cuius cognitōe gau
det. ⁊ ad qd pricipiū recurrēdo fit opti
mus. Quisqs ṽo angelꝰ excessus suos
diligit: ⁊ veritati esse subditus nō vult:
⁊ priuato suo letari cupiens: a commu
ni oim bono ⁊ vera beatitudine lapsus
est. cui omnes mali subiugandi ⁊ pre-
mēdi. nullus autem bonus nisi exercē-

dus in potestatē dat:nullo dubitāte nō est colēdus:cui⁹ leticia est nfa miseria et cui⁹ dānū ē nostra reuersio. Religet ergo vos religio vni oipotēti deo.qr iter mētē nfa3 q̄ illū itelligim⁹ pfez:et ṽitatē .i.lucē iteriorē p quā illū itelligamus nulla iterposita creatura ē. Quare ip͛sa3 quoq3 ṽitatē ex pte dissimilē i ipo et cū ipo veneremur:q̄ forma ē oi3 q̄ ab v no facta sunt et ad vnū nitunt. Vñ appa ret spūalib⁹ ais p hāc formā esse facta oia que sola iplet qđ appetunt omnia. Que tñ ola neq3 fierēt a pře p filiū. ne q3 suis finib⁹ salua essent:nisi deus sum me bonus esset. Qui et nulli natu re q̄ ab ipso bōa eē posset iuidit. et i bo no ipo alia q̄tū ve lēt:alia q̄tum pos sent vt manerēt dedit. Quare ipz donū dei cū pře et filio eq̄ icōmutabile cole re et tenere nos cōuenit: vni⁹ substātie trinitatē:vnū deū a q̄ sum⁹:p quē sum⁹ i q̄ sum⁹a q̄ dicessim⁹: cui dissiles facti sum⁹ a q̄ pire nō pmissi sum⁹. pncipiu3 ad qđ recurrim⁹.formā quā seq̄mur.et gřa3 qua recōciliamur:vnū quo autho re conditi sumus et silitudinē ei⁹ p quā ad vnitatē reformamř: et pacē q̄ vnitati adherem⁹ deū q̄ dixit fiat et ṽbū p qđ sa ctū ē oē qđ substātialiť et naturaliť fa ctū ē. et donū benignitatis ei⁹:q̄ placuit et recōsiliatū ē auctori suo. vt nō iteri ret q̄cq̄d ab eo p ṽbū factū ē.vnū deu3 quo creatore viuim⁹ p quē reformati sa piēter viuim⁹.quē diligētes et quo fru entes btē viuim⁹. vnū deū ex quo oia.p quē oia in quo oia ipsi gloria in secula seculorum. Amen.

¶ Explicit liber Augustini. de vera religione.

¶ Incipit liber de spiritu et anima, qui secundum quosdam inscribitur Augustino. secundum vero alios non sibi inscribitur et hoc secundū doctores.

¶ Incipit prologus.

M)

Quoniam dictu3 est mihi vt cognoscā me ipm:sustinere nō possum vt me habeā incognitum. Magna nāq3 ē negligen tia nescire quid illud sit quo celestia tā profunde cogitamus.q̄ naturalia tam subtili indagatione iue stigam⁹. et de ipo quoq3 creatore nřo tā sublimia scire desideramus. Nō est res pegrina nec longe q̄rēda a nobis ani mus quo ista sapimus. S3 sēp nobiscū adest.tractat loq̄tur:et itus nescit. Da tū ē illi tā ingētiū rerū secreta scire. et seipsum cognoscere nō posse. Paucis siquidē licet ipso aio aim cernere.i.vt ipse animus se videat. Fieri aūt pōt q̄ dā diuina ꝓuidētia vt iueniendi facul tas desit religiosis ais seipos et deum suum pie ac caste ac diligenť querenti bus. Jdcirco reddā me mihi immo deo meo cui maxie me debeo:et videbo qđ sit animus: et que sit patria eius.

¶ Quid est animus Capľm.i. N

Animus est substantia quedā rationis particeps regendo corpi accōmodata. Animus sapientia illustrat⁹ et suū prin cipiū respicit et seipm cognoscit. et q̄ sit idecorū vt extra se q̄rat qđ i seipo possit iuenire itelligit. Corporeis vero passio nib⁹ cōsopit⁹ et p sensibiles formas ex tra seipm adduct⁹:oblit⁹ est q̄d sit et q̄d fuit. Et qr nihil aliud se fuisse meminit nihil preter qđ videtur se esse credit. so lo sensu circa corpa.et imaginatiōe cir ca corporum similitudines et locorū ver satur.et in eis siue vigilando siue dor miēdo distrahitur Cū ṽo ab hac distra ctione per purā itelligentiā ascendens in vnum se colligit rōnalis dr. Ratio siquidē est animi aspectus quo p seipm verū ituet. Rōcinatio ē rōnis iq̄sitio.q̄ re illa op⁹ ē ad vidēdū.ista ad inq̄rēdū.

¶ Qualiter animus est inuisibilis. ¶ Capitulum.ii.

Inuisibilis est anim⁹. Neqꝫ eni aliter inuisibilia cernere valeret visibilia pcorp⁹ videt: inuisibilia p se ⁊ i eo se videt q̄ inuisibilē se eē videt Videt tñ i corpe p corp⁹ sicut sensus i ipsa manet. ⁊ p ipsazvidet. Anim⁹ corporis dn̄ator rector ⁊ habitator videt seipsum p semetipm̄. Nō q̄rit auxiliū corporaliū ocloꝝ. imovero ab oibus corporeis sensibus tanq̄ꝫ impedientibus et perstrepentibus abstrahit se ad se vt videat se in se vt nouit se apud se. Et cum vult deum cognoscere eleuat se supra se mentis acie. Non eni aliquid tale est deus qualis ē animus: non tñ videri ni a animo potest. nec ita videri vt anim⁹ potest. Incōmutabilis siquidem est veritas sine defectu substantie. Nō talis est animus. Sed deficit et proficit: nouit ⁊ ignorat: meminit et obliuiscitur. Modo, vult et modo nō vult. Diffusis cogitationib⁹ atqꝫ consiliis huc atqꝫ illuc vagatur. Considerādo spectat oīa Videt absentia: transmarina visu ambit ⁊ percurrit aspectu: abdita scrutat Et vno momento sensus suos per toti⁹ orbis fines ⁊ mundi secreta circūfert. Descendit ad inferna: ascendit inde: versatur in celo adheret xp̄o: coniūgit deo. Ipse siquidē est eius patria ⁊ habitatio: ad cuius similitudinē factus est. Quisquis ergo se talē reddi desiderat qualis a deo factus est. i. similez deo redeat ad se: et stet in se: et sic intra semet ipsum ⁊ apud semetipsum q̄rat ⁊ videat vn̄ cōstet homo ⁊ ex qua sua parte factus sit ad imagnem dei.

¶ De hominis compositione ¶ Capl'm.iii.

Ex duabus substātiis cōstat hō aīa ⁊ carne. Anima cū ratione carne cum sensibus suisquos tamen sensus nō mouet caro absqꝫ anime societate. Anima vero rationale suum tenet sine carne.

¶ De potentiis aīe ¶ Capitulum.iiii.

Est siqͥdem rōnalis cōcupiscibilis ⁊ irascibilis. Per rationalitatem habilis est illuminari ad aliqͥd cognoscendum: intra se et supra se: in se iuxta se. Cognoscit siquidē deum supra se et se in se: et angelū iuxta se: et quicquid celi āmbitu cōtinetur infra se. Per concupiscibilitatē et irascibilitatem habilis est affici ad aliqͥd appetendū vel fugiendū: amandū vel odiendū. et iō de rōnalitate oīs sensus orit aīe. ⁊ de aliis omnis affectus. Affectus vero quadripartitus esse cognoscit: dū de eo q amamus iā gaudemus: vel gaudendū speramus ⁊ de eo qđ odim⁹ iā dolem⁹ vel dolendū metuimus. et ob hoc de cōcupiscibilitate gaudiū ⁊ spes. et de irascibilitate dolor et metus oriuntur. Qui quidem quatuor affect⁹ aīe oīm sunt vicioꝝ et virtutum quasi quedā principia ⁊ communis materia. Affect⁹ siquidem omni operi tuo nomē iponit. Et qm̄ v̄t⁹ est habit⁹ mentis bn̄ cōposite: cōponēdi ⁊ instituendi atqꝫ ordinandi sūt dicti affect⁹ ad id qđ debēt. ⁊ quō debēt vt in virtutes p̄ficere possint. alioqn i vicia facile decident Cū igit prudent. modeste: fortit. ⁊ iuste amor et odiū instituuntur: in virtutes exurgēt. prudētiaz. s. ⁊ tpantiā: fortitudinē atqꝫ iustitiā: q̄ q̄si origines et cardines sunt oīm virtutum. ¶ Et hec oīa cū affectuose ⁊ virtuose in aīa cōstituunt per odiū mūdi ⁊ sui p̄ficiscitur in amorē dei ⁊ p̄ximi: per cōtēptuz tpaliū ⁊ inferioꝝ. crescit in desiderium eternoꝝ ⁊ supernoꝝ. Sensus vero vn⁹ est in aīa ⁊ qđ ipsa. Et cū corpus nō sit corporeus dicit. q: corpus transcendit vel q: a corporis exercet instrumētis: vn̄ ob numerū instrumentoꝝ q̄nqꝫ partitus dicit: cū int⁹ nō sit nisi vnus. Verū/ tamē p̄p̄ varia exteriora variat ⁊ varie nūcupatur. Dicit nāqꝫ sens⁹. imaginatio. ratio. intellect⁹. intelligentia. Et hec omnia in anima non aliud sunt q̄ ipsa. Alie ⁊ alie proprietates inter se propter varia exercitia. sed vna essentia rōnalis et vna anima proprietates qͥdem diuerse. sed essētia vna. scđz exer

citium multa sunt. scd̄m essentiaꝫ vero
vnum sunt in aia ⁊ quod ipsa. Et sicut
mundus iste visibilis quinqꝫ partita
quadaꝫ distinctiōe est ordinatus. terra
s. ⁊ aqua aere ethere cum firmamento.
ipso quoqꝫ supremo celo quod empiri-
um vocāt. Sic anime in mūdo sui cor-
poris ꝑegrinati quinqꝫ progressus sūt
ad sapientiam sensus. s. imaginatio: rō:
intellectus ⁊ intelligentia. Quiqꝫ eniꝫ
progressionibus rōnalitas exercet ad
sapientiā: ⁊ q̄ttuor affectibus ad chari
tatem. Ꝯtinuus nouē istis progressioni-
bus in semetipsa proficiēs aia sensu ⁊
affectu quasi interius q̄busdā pedibus
q̄ spū viuit spiritu ambulet vsqꝫ ad che
rubin ⁊ seraphin. i. vsqꝫ ad plenitudinē
scientie ⁊ regnum charitatis. habeatqꝫ
aia ꝑ exercitiū ꝟtutes quaꝝ facltates
habꝫ ꝑ naturā.

¶ De nouē ꝓgressionib⁹ aie. S

¶ Capitulum. v.

Et hos progressus nominibus
⁊ ordinibus angeloꝝ compa
rare prudenti lectori relinquo
Facile siquidem erit ei si sciat
aptare sensum q̄ ꝑinus aie nuncius est
āgelis q̄ nūcii vocātur. imaginationem
archangelis. odium mūdi virtutibus.
odiuꝫ sui ꝑtātibus rationē ꝑncipatib⁹
amorem ꝓximi dn̄atōibus. intellectum
thronis. intelligentiā cherubin. amorē
dei seraphin. Timor nāqꝫ de suppliciis
⁊ dolor de pctīs faciūt cōtemptum mū
di ⁊ sui: vt cū virtutibus faciat miracu
la: ⁊ cum ꝑtātibus expellat demonia.
Spes de ꝓmissis ⁊ gaudium de ꝓmiis
faciūt amorē ꝓximi ⁊ dei.

¶ Aia facta est ad imaginē dei. T

¶ Capitulum. vi.

Anima ad similitudineꝫ toti⁹
sapientie factam. omniū reꝝ
in se gerit similitudinem. Vn̄
a philosopho diffinita est oiꝫ
rerum similitudo. Habꝫ siquidem in se
vires q̄bus omnia apprehendit siue in
uestigat: ⁊ oibus similis existit. cum sit
vna. Similis est terre ꝑ sēsuꝫ. aq̄ ꝑ ima
ginationē. aeri ꝑ rōnē. firmamento per
intellectū. celorū celo ꝑ intelligentiam.
Similis est lapidib⁹ ꝑ essentiam. arbo
ribus ꝑ vitaꝫ. aialibus ꝑ sensum ⁊ ima
ginationē. hominibus ꝑ rōnem ange-
lis per intellectum. deo ꝑ intelligētiam

¶ Et sicut deus est oibus capabilis ⁊
participabilis. sic aia omnium est ca-
pax. Capabilis ⁊ ꝑticipabilis omnibus
est deus: quia naturali suo munere et
vsu. ex munere participatur ab oib⁹ ad
essentiā qua sūt. ⁊ scd̄m illaꝫ ad idoneā
speciē qua ab aliis differūt ⁊ scd̄ꝫ vtrū
qꝫ ad congruum vsum quo proficiunt.
Tria hec oi existenti insūt quasi q̄dam
vestigia summe essētie imaginis et mu
neris. i. trinitatis patris ⁊ filii ⁊ spūssā
cti. Eternitas q̄ppe est i patre. species
in imagine. vsus in munere. nobis au-
tē ois vsus diuinitatis est ex munere.
Quodāmodo namqꝫ quasi proprior vi
detur nobis esse spūssāctūs. vt pote pa
tris et filii munus. Ex ipso nimirū est
ois vsus gratie cum patre et filio. Ip-
se enim regit ⁊ erudit cōsolatur ⁊ ꝑdu
cit ecclesiā ad Christum quā ipe simul
sine macula et ruga tradet regnuꝫ deo
et patri. Sic a patre per filium et spm̄
vel potius in spū diuina ad nos descen
derunt. Pater siq̄dem tradidit filium
suum quo redimeret seruos. misit spm̄
sanctuꝫ quo seruos adoptaret in filios
filium dedit in precium redemptionis
spiritum sanctum in priuilegium ado-
ptionis. Se deniqꝫ totum seruat in he-
reditatem adoptatis. Nemo ergo de
dei pietate diffidat: quoniam maior est
eius misericordia q̄ȝ nostra miseria. et
q̄squis ad eū toto corde clamauerit ex
audiet illum: qm̄: misericors est. Tardi
us siq̄dem ei videtur peccatori veni-
am dare: q̄ȝ ipsi peccatori accipere.
Sic eniꝫ festinat absoluere reuꝫ a tor-
mento conscientie sue: quasi plus eum
cruciet compassio miseri: q̄ȝ ipsuꝫ mise-
rū compassio sui.

¶ Anime capacitas. V

¶ Capitulum. vii.

Capax est oiꝫ anima q: per rō-
nalitatē ad cognitionē: ⁊ ꝑ cō-
cupiscibilitatē ad dilectōnē vni
uersitatis capax inuenit. Sunt enim i

nia ⁊ sunt id qđ aia. naturalis sensꝰ co gnoscens oia. ⁊ diiudicans inter oia: na turalis affectus quo suo ordine ⁊ gra du diligat oia. Veruntñ facultates et quasi instrumēta cognoscendi ⁊ diligen di habꝫ ex natura. cognitionem tñ veri tatis ⁊ ordineꝫ dilectōis nequaꝙ̄ habꝫ nisi ex grā. Facta siqdem a deo mens rōnalis sicut eius imaginem suscepit. ita cognitioneꝫ ⁊ amorem. Vasa siqdeꝫ q̄ creatrix sapientia format vt sint. ad utrix grā replet ne vacua sint. ñ stre nuū opariuꝫ inuenerit.

Quid sit anima.

Caplm. viii.

Anima est substantia rationa lis intellectualis a deo facta spiritualis. nō ex dei natura: sed potius creatura ex nihilo facta: ꝉ bonum malumqꝫ conuertibilis Et ideo aliquatinus est mortalis inqꝫ tū ī deterius mutari: ⁊ a voluntate dei cuius participatione bona sit alienari pōt. Et aliquatinus imortalis. qm̄ sen sum quo et post hāc vitā vꝉ bñ vel ma le sit amittere non pōt. nō ꝙ pro actis añ carnē gestis meruerit vt ī carne in cluderet: vt qdam voluerunt. Sed nec ideo pōt esse in hoīe sine sorde pctī: nisi a xp̄o fuerit liberata. Dei eni nutu ad corpus aia venit: vt si scđm eiꝰ p̄ceptū agere vellet mercedē accipet vite eter ne atqꝫ societatē angelorū. Si auteꝫ cō tēneret penas iustissimas et amarissi mas lueret. siue doloris continui. siue ignis eterni.

De interiori sensu ⁊ exteriori.

Capitulum. ix.

Anima ex eo dicta ē ꝙ anime ⁊ corpus ad viuenduꝫ hoc ē viuificet. Spūs est ipsa aima pro spirituali natura. vel pro eo quod spiret in corpore appellatus ē spiritus. Anima ⁊ spūs ideꝫ sūt ī homi ne: q̄uis aliud noctet spūs ⁊ aliud ani ma. Spūs namqꝫ ad substantiam đr: et anima ad viuificationem. Eadē ē essen tia sꝫ proprietas diuersa. Nā vnꝰ ⁊ idem spūs ad seipsum đr spūs: et ad corpus anima. Spūs est inq̄tū est rōne predi ta substātia rōnalis. anima inq̄tū ē vita corporis de qua dictuꝫ ē. Qui pdiderit aiam suam saluam faciet eā. i. q̄sqꝫ pro pter deū vitaꝫ hanc q̄ nūc corpori viui ficatione ex aia tēpalis mortalis con stat libenꝰ despexerit. in futuro eandeꝫ corporis. nō soluꝫ aie vitā etnā ⁊ imor talem recipiet. Hūana qdē aia qꝛ ī cor pore habꝫ esse ⁊ extra corpus. pariter aia ⁊ spūs vocari pōt. non due aie sen sualis ⁊ rōnalis. altera qua homo vi uat: ⁊ altera q̄ vt qdam putant sapiat. Sꝫ vna atqꝫ eadem aia in semetipsa vi uit ⁊ p intellectum. ⁊ corpori vitā p̄bet p sensum. Humanū nāqꝫ corpus nec vi uere nec nasci pōt sine aia rōnali. vege tatur tñ ⁊ mouetur crescit ⁊ hūanā for mā in vtero recipit pusq̄ animaꝫ rōna lem recipiat. Sicut etiaꝫ virgulta ⁊ her bas sine aia moueri ⁊ incrementū ha bere videmus. Duplex ē qdē vita anie alia qua viuit in carne: ⁊ alia qua viuit in deo. Duo siqdem in hoīe sensus sunt vnus interior: ⁊ alius exterior: ⁊ vterqꝫ bonū suum habꝫ in quo reficitur. Sen sus iterior reficitur ī cōtemplatōe diui nitatis sēsus extior ī cōtēplatiōe hūa nitatis. Propt̄a deus homo factus ē vt totū hominem in se btificaret ⁊ tota cō uersio hoīs esset ad ipsum: ⁊ tota dile ctio hominis esset in ipso. cum a sensu carnis videretur p carnē. ⁊ a sēsu men tis videret p diuinitatis cōtēplationeꝫ Hoc autē erat totum bonū hominis vt siue igrederetur siue egrederet pascua in factore suo inueniret: pascua foris in carne saluatoris pascua itus in diui nitate creatoris. Hoc bonum magnum secutum est malum: quoniam perdito bono quod intus erat: egressa est ani ma ad bona aliena que foris erant. et pactum fecit cum delectationibus se culi requiescens super illas: non atten dens absentiam boni sui interioris: eo ꝙ consolationes suas cerneret ī bonis alienis. Nam cum exterior sensus car nalis bono suo vtitur. iterior sēsus mē tis quasi obdormit. Non enim cogno scit bona interioris sensus: qui iocundi tate bonorū exterioꝝ capitur. Nā q̄m

carne viuit in carne sentit: et dolores carnis fugit inquantum pot vulnera aut aie prorsus ignorat. nec medicinam querit in eis. Cum aut mortuus fuerit sensus aie quo viuit in carne: tunc viuificari incipiet sensus ille quo sentiet semetipsum et tunc sciet dolores suos. et incipiet sentire vulnera sua tanto grauius quanto prius. Magis enim obest malum qd est magis vicinum: et magis prodest bonum.

Quot modis dicatur spus. 5

Capitulum .x.

Spiritus dicitur multis modis. Dr namque spiritus deus et aer iste. et flatus aeris qui a corde receptus et inde per totum corpus emissus mortalium vitam flatu necessario continet. Iste tn spus iure aia dici non pot. qr aeris varietate dissoluitur. Dr spus aia siue hominis siue pecoris Dr spus mens ronalis. vbi est quedam scintilla tanquam oculus anime ad quem ptinet imaginatio et cognitio dei. Oculus aie est mens ab omni corporis labe pura mentis aspectus est ratio intellectus visio. Tria hec omni aie necessaria sunt: vt sanos oculos habeat vt aspiciat: vt videat. Sanos oculos habet cum a mortalium cupiditatibus est purgata atque remota aspicit cum in dei lumine contemplationis oculos figit videt cum illa in contemplatione conspicit quanta sunt gaudia. quanta leticia. quanta securitas serenitas. et quanta iocunditas. sanitas facit illam securam aspectus rectam visio btam. Cum eni fuerit ab oi fece liberata maculisque diluta. tunc se demumque in seipsa liberalissime tenet: et nihil sibi metuit. aut nlla sua culpa quicquam angit et tunc ingenti quadam et incredibili fiducia pgit in deum i. in ipsam contemplationem veritatis aspectum siquidem rectum sequitur ipsa visio dei que est finis aspectus. Sic aia prius sanatur sanata introducitur introducta reficitur. Spus etiam est quedam vis aie mente inferior. vbi corporalium rerum similitudines exprimuntur. Nec ipse spus corpus est: sed corpori similis. Que enim spu videntur non sunt corporalia sed corporibus silia. Facies siquidem hois et nobis forinsecus nota est: et in memoria nostra habz imaginem suam incorporalem quidem sed corpori similem. Mundi quoque istius mirabilis pulcritudo: et nobis foris presto est. et in memoria nostra habz imaginem suam incorporalem quidem: sz corpori similem. ad quam recurrimus cum clausis oculis eam cogitamus. Quod eni ad corporis sensum aliquod corpus in loco est. hoc est ad animi aciem silitudo corporis in memoria. et quod est intentio voluntatis ad corpus visum: visionemque copulandam. hoc est eadem intentio voluntatis ad copulandam imaginem corporis que est in memoria et visione cogitantis. Ille spus dr factus ad imaginem et silitudinem dei: in quo est cognitio veritatis et amor virtutis. Imago siquidem est in cognitione: et similitudo in dilectione. Imago qr ronalis. et similitudo qr spualis. Heret siquidem veritati nulla interposita substantia rationale nostrum quo ratiocinamur intelligimus et sapimus spm dicimus. Hunc autem spm Apostolus mentem vocat cum dicit. Renouamini spu mentis vre. i. mentis. Nihil eni aliud est spus mentis quam mens. sicut corpus carnis nihil aliud est quam caro.

Quod i mente eminet intelligentia A

Capitulum .xi.

Mens autem dicitur a mente. Mens autem grece latine dr luna. Et sicut luna crescit et deficit et varia vicissitudine commutatur. in id tamen quod fuit quadam perfecta nouitate se restituit. sic mens nunc caput summis viserit: nunc decidit in infimis. nunc sese inferens sibi veris falsa redarguit. modo ad corporalia regenda deflectitur. modo eternis rationibus inspiciendis vel consulendis adherescit. Ratio siquidem est mentis aspectus quo bonum et malum discernit virtutes eligit. deumque diligit. Mens vniuersorum capax et omnium rerum similitudine insignita. omnia esse dr naturali quadam potentia et naturali dignitate. Idcirco inuisibiles rerum causas p intelligentiam comprehendit. et visibiles actualium formas p sensuum passiones colligit. Et siue p sensus ad sensibilia exeat

siue per intelligentiā ad inuisibilia ascē dat rerū similitudies ad seipsaȝ trahit p̄sentia cognoscit. absentia intelligit. ignota inq̄rit. ⁊ in inuētis p̄satur. Rōnale intellectuale lumen quo ratiocinamur intelligimus ⁊ sapimus mētem dicimus. que ita facta est: ad imagineȝ dei: vt nulla interposita natura ab ipsa v̄itate formetur. Mens eni ex eo dicta est ꝙ emineat in aia. Prestantior siquidem vis aie est. a qua p̄cedit intelligētia. p itelligentiam vbicūqȝ ipsam v̄itatem itelligit. p sapiam diligit. Sapientia namqȝ est amor boni seu sapor boni. a sapore siqdem dr̄. Mentis visio est intelligentia gustus sapientia. Ista comtemplat̄ illa delectatur. Cū ab iferioribus ad superiora volumus ascēdere: p̄us occurrit nobis sensus. deinde imaginatio postea ratio: intellectus ⁊ itelligētia. ⁊ i summo est sapientia. Summa namqȝ sapientia ipse deus est. Sapientia hominis est pietas. i. cultus dei.

Sensus ea vis aie est q̄ rerum corpearum corporeas recipit formas p̄ntes. Imagiatio est ea vis aie q̄ reruȝ corparum corporeas recipit formas sed absētes. Sēsus namqȝ formas in materia percipit. imagiatio extra materiam et ⁊ ea vis que exterius formata sēsus dr̄ eadeȝ traducta vsqȝ ad intimuȝ imaginatio vocatur. ¶ Imagiatio nāqȝ de sensu orit̄: ⁊ scd̄m eius diuersitates ipsius quoqȝ variatiōes. Multa videt aia carnalibus oculis. Multa etiā fantastica imaginatione cōcipit. ⁊ vbiqȝ q̄si diffunditur mouet̄ erigit̄ ⁊ fluctuare videtur: nō a se egrediēs: sȝ i semet ipsa tāq̄ in magno p̄currens spacio p̄uagatur. nō exit ab illa sȝ tractatibus suis sibi illa rep̄sentat. Habȝ siqdeȝ in se quasi quādam latitudinem lōgitudinem / ⁊ altitudinē. Nā p charitatē deū ⁊ oēs fideles sibi complectit̄. p meditationē rerū vniuersa q̄ a p̄ncipio mundi vsqȝ ad finem deus propter salutem nostrā opatus est meditatur. p ↄtēplatiōnē q̄ sursum sūt. celestia cotēplatur. Ratio est ea vis aie q̄ rerum corporearum naturas: formas: differentias: propria accidentia p̄cipit. oia incorporea sȝ nō extra corpora: nisi ratione subsistentia. Abstrahit eniȝ a corporib⁹ q̄ fundātur in corporibus nō actiōe sȝ cōsideratiōe Natura nāqȝ ipsius corporis scd̄m ꝙ omne corpus est. nullū vtiqȝ corpus est Intellectus ea vis aime est q̄ inuisibilia percipit. sicut angelos: demōes: animas ⁊ omnē sp̄m creatum. Intelligentia ea vis aie est que immediate supponitur deo. Cernit siqdē ipsuȝ summū verū ⁊ v̄e incōmutabilē. Sic aia sensū p̄cipit corpora: imaginatiōe corporum similitudines: rōne corporum naturas. intellectu sp̄m creatū: intelligentia spiritum increatum. Et qcq̄d sensus p̄cipit: imaginatio representat: cogitatio format ingenium inuestigat: ratio iudicat: memoria seruat: intellectus separat: intelligentia comprehendit: et ad meditationem siue cōtemplationeȝ adducit. Ingenium ea vis est anime siue intentio qua anima se extendit ⁊ exerceta d incognitorum cognitionem. Ingenium siqdē exq̄rit incognita: ratio discernit inuenta: memoria recōdit iudicata ⁊ offert adhuc iudicanda.

¶ Sic fit ascēsus ab iferiorib⁹ ad sup̄iora: ⁊ ima a summis depēdent. Intellectus nāqȝ q̄dā imago ⁊ similitudo intelligentie est: ratio intellectus: rationis fantasticus sp̄us: cui etiā supremū corpis corp⁹. id ē ignis q̄dā similitudie iūgitur. ⁊ igni aer. ⁊ aeri aq̄ ⁊ aq̄ terra. Sensus informat imaginationem: imaginatio rationem: ⁊ facit sciētiā siue prudentiā: rursuȝ rationi occurrēs diuina prouidentia informat eaȝ ⁊ facit intelligentiā siue sapiētiā. Est itaqȝ in ratione q̄ddaȝ ad sup̄na ⁊ celestia intendens. ⁊ id dicitur sapientia. et est q̄ddam ad transitoria ⁊ caduca respiciens. ⁊ id vocatur prudētia. Hec duo ex ratione sūt. ⁊ in rōne cōsistunt. Et diuidit se rō in duo. s. in sursuȝ et deorsum. sursum in sapiētiaȝ. deorsum i prudentiaȝ: q̄si in virū et mulioreȝ vt vir sit superior et regat. mulier iferior et regat̄ Vn̄ dictū ē. Melior est iniquitas viri q̄ mulier bn̄faciens. Melior siquidem

est q̄ per celeste desideriū accensus: car nē necessaria etiā ei subtrahēdo affligit. q̄s q̄ p carnalē affectū resolut⁹ p oia q̄ cōmoda sunt ei satisfacere contendit

¶ Sensus et eius opus. D

¶ Capłm.xii.

Sensus iuuatur exteri⁹, quia oculi carnis: q̄uis ex natura facultatē videndi habeat nunq̄ tñ p se cōsequitur visionez nec auditū nisi ex bñficio exterioris lucis z soni. Imaginatio iuuatur exteri⁹ q2 ex sensibilibus concipitur. Ratio iuuatur interius: q2 spūs rationalis ex dono creatoris abilis ad cognoscendū verū et diligendū bonū: nisi interioris lucis radio profusus: et calore succensus nunq̄ cōsequitur sapientie cognitionē vel charitatis affectū. Intellectus et iteligentia iuuantur superius q2 deus ignis et lux est. Lux ergo splendorem emitēs ex se quē retinet in se: illuminat intelligentiā ad cognitionem veritatis Ignis vo calorē de se emittens: sed nō amittens inflāmat affectū ad amorem vtutis. Et sicut solem non videt ocul⁹ nisi in lumine solis: sic verū ac diuinum lumē nō poterit intelligentia videre nisi in ipsi⁹ lumine. Dñe inq̄t pp̄heta: in lumine tuo videbim⁹ lumē. Cū ei mortale hoc iduerit imortalitatē. et corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem tūc mente parit et corpore spūales effecti scđm modulū nr̄m p mētis illuminationē oia sciem⁹: et p corporis incorruptibilis leuitatē vbiq3 esse poterim⁹ Uolabimus mēte p contemplationem volabimus corpore per incorruptionez

E Discernemus mente: discernemus corpore: cum sensus nr̄i corporei vertentur in rōnē: ratio in intellectū intellectus in intelligentiam: intelligētia in deum mutabitur. Sensu visibilia percipiuntur: in imaginatione continētur visibiliū imagines et silitudines ad rationem pertinent visibiliu3 rōnes et diffinitiones: et inuisibiliū inuestigationes. ad itellectū et itelligentiā spectāt spūaliū et diuinorū comp̄hēsiones et cōtemplatiōes. Sēsus vo et imaginatio ad rōnez nō ascēdūt: s3 īfra remanētes eā aliquaten⁹ deducere possūt: et q̄si ealōge q̄dā oñdere ad q̄ nō pñt puenir. Silr̄ q̄dā pportiōe itellectū et itelligētiā rō iuuare pōt: s3 ad statū eorum nō valet ascendere: qm̄ metas suas et fines suos pprios quos transcēdere nō pōt. Sensum et imaginationē cū ceteri aialib⁹ cōia habem⁹. Uidēt siq̄dē visibilia et ipsorū recordāt. In q̄busdā etiā sensibus nos superāt qm̄ iustum fuit: vt brutis aīalib⁹ q̄bus nil dādū erat in intellectu: aliq̄d ampli⁹ daret in sensu. Et ecōtrario tanto maior necessitas īducit hoi exercende rōnis q̄nto maiorē defectū patit sensualitatis. Ratio aūt inde icipit vbi aliq̄d occurrit qđ nobis cū aialib⁹ nō sit cōe. Quedā ergo sūt īfra rōnez: q̄dē iuxta rōnē q̄dā supra rōnem. Infra rōnez sūt q̄ sensu pcipimus sicut dura et mollia: calida et frigida: candida et nigra. Iuxta rōnez sūt et puia rōni: q̄ rōne pcipimus sicut cōmoda et incōmoda: vera et falsa iusta et iniusta. Rō siq̄dē ē q̄dā ai motus visum mētis acuens: veraq3 a falsis distinguens. Supra rationez sunt que nec sensus docet nec ratio psuadet: s3 aut diuina reuelatiōe cōprehendūt: aut diuinarū scripturarū auctoritate credūt: sicut deū ī vna substātia trinū: et ī tribus psonis substātialit̄ vnū. Deus siq̄dē est rerū vniuersitas. ita q̄ nulla singularū: et iō motib⁹ rōnis nō subiaces: q2 ratio nō est nisi de re aliqua.

¶ Diffinitio anime et explanatio eius. F

¶ Capitulum.xiii.

Anima est spūs itellectualis rōnalis: semper viuēs sēp ī motu bōe maleq3 volūtatis capax: scđz benignitatē creatoris: atq3 secūdū sui opis officiū varijs nuncupantur nominibus. Dicitur nāq3 aia dū vegetat: spūs dū cōtemplatur: sensus dum sentit: animus dū sapit dū intelligit mens: dum discernit ratio: dum recordat memoria: dū vult voluntas. Ista tñ non differunt in substantia

quēadmodū in nob⁹.qm oia ista vna a nima est proprietates qdem diuerse:sed essentia vna. In spū tñ ⁊ aia potest esse differētia:qz ois aia est spūs:sed nō ois spūs est aia. Aie duplices sunt actiões Alio nāqz consilio erigitur ad deum a lio inclinatur ad carnē. Inclinatur aūt sic. Cū sit subtilis ⁊ inuisibilis . videri nō potest:sed per potentias suas se ex tendit ⁊ ostendit. Per concupiscibilitatem nanqz appetit. per irascibilitatem contēnit:per rõnalitatem inter vtrūqz discernit. Tota essentia aie in his potē tiis existit:nec per partes diuiditur cū simplex sit ⁊ indiuidua. Et si aliquando partes hře dicit:ratione potius simi tudinis q̄ vitate cõpositionis itelligē dū est. Simplex substātia est aia nec a liud nec min⁹ est rõ in substātia q̄ aia nec aliō nec min⁹ irascibilitas vel cõcu piscibilitas q̄ aia:sz vna eadēqz substā tia scđm diuersas potētias diuersa sor titur vocabula. Has potentias habet anteq̄ corpori misceatur. Naturales si quidē sunt ei:nec aliud sunt q̄ ipsa. Tota nāqz aie substantia in his trib⁹ ple na ⁊ pfecta cõsistit.i.in rõnalitate con cupiscibilitate ⁊ irascibilitate. quasi q̄ dā sua trinitate:et tota hec trinitas est quedā aie vnitas:⁊ ipa aia. De⁹ est oia sua:⁊ aia qdā sua. Habet siqdē natura lia ⁊ ipa oia est. Potentie nanqz et vi res eius idē sunt qđ ipsa. Habet acci dētalia ⁊ ipsa nō est. Sue vires est:sue virtutes non est. Non enim est sua pru dentia:sua tēperātia:sua fortitudo:sua iustitia. Potentie aie sunt rõnalitas cõ cupiscibilitas:et irascibilitas. Vires sunt sensus:imaginatio:ratio:memoria intellectus:intelligentia. Potentie au tem possunt dici vires:et vires dici pos sunt potentie.

¶ De amicitia aie et corporis Capitulum.xiiii.

Quibusdā affectibus ⁊ quadā amicitia aīa corpori coniungit.scđm quā amicitiā nemo carnem suam odio habet. So ciata nanqz illi licet eius societate pre grauetur:ineffabili tamē conditione di ligit illud:amat carcerē suū et ideo li bera esse non potest. Doloribus eius ve hementer afficitur. Formidat interitū que mori non potest. Timet defectuz q̄ per naturaz non potest deficere. Oculo rū pascitur speculatione.sonoris dele ctatur auribus.suauissimis iocūdatur odoribus : larga epulatione reficitur. Et licet his rebus nullatenus ipsa ve scatur. graui tamen merore affligitur si subtrahantur. Huic etiam nonnunq̄ subrepunt vicia contraria rationi: duz aia dilecto corpori indulgentius remit tendo locum noscitur prebere peccato Per sensus quoqz progredit aīma ad corpus mouendum ⁊ viuificandum no uem quoqz sunt foramina in humano corpe:quibus scđm naturalē cõtēperā tiā influit ⁊ effluit ex quo idem corpus vegetatur et regit. Sunt etiā vtriusqz quedā similia:corporis.s. supremum et spiritus infimū:in quibus sine natura rū cõfusione:psonali tamen vnione faci le coniungi possunt. Similia eni similibus gaudēt. Itaqz aia q̄ vere spūs est: ⁊ ca ro q̄ vere corp⁹ ē:i suis extremitatib⁹ fa cile ⁊ cõuenienē vniūt.i.in fantastico a nime qđ corpus nō est:sed simile corpori ⁊ sensualitate carnis q̄ fere spūs est:qz si ne aia fieri nō pōt. Sicut ei supmū aie id est intelligentia siue mēs imaginē si ne similitudinē gerit sui superioris:id ē dei. vnde et eius susceptiua esse potuit ad vnionem personalem etiam quādo ipse voluit absqz vlla diminutione natu re sue sic supremū carnis id est sensua litas:aie gerēs similitudinē ad perso nalem vnionem eius essentiā suscipere potest. Nec istud mirū est:cum etiam in sensu et memoria pecudis que est imi tatio rationalitatis:et in appetitu vo luntatis.et in his que refugit reproba tionis. Spiritus namqz corporeus qui vtiqz vere est corpus:⁊ sensu naturali inter multa discernit et vi concupiscibi litati⁹ eligit:et natura irascibilitatis reprobat. Habet siquidē corpo rea vita q̄sdā gradus incrementoz:qb⁹ ad imaginem summe vite proficit. Pri mus eni gradus corporee vite est sensū

ficatio. Secūd⁹ p sensuz igrediēs imaginatio. Tertius p imaginationē conceptoruz memoria. Quartus scdm̄ sensuuz passiones quedā sine discretione intelligentie prouidentia: in qua quidē quasi rationis imago est: et nulla ratio est. In his omnibus corporea vita spūalem vitam imitatur: primo in eo qđ sētit: secundo in eo ꝙ sensum cōcipit. tertio in eo ꝙ concepta retinet. quarto in eo ꝙ siue in imaginatis siue in sensib⁹ scdm̄ quandam rationis similitudinem siue ad appetendum siue ad fugiendū se in se flectit. Conuenientissima autē media sunt et carnis et anime sēsualitas carnis que maxime ignis est: et fantasticus spūs qui igneus vigor dicitur. Unde et quidam loquēs de animabus ait. Igneus est ille vigor et celestis origo. Mira societas carnis et anime spiritus vite et limi terre. Sic enim scriptuz est. Fecit deus hominē de limo terre et inspirauit in faciem eius spiraculum vite: dans ei sensuz et intellectū: vt per sensum lutū sibi sociatum viuificaret. et per intellectum regeret: et vt per intellectum intus ingrederet et contemplaretur dei sapientiam et per sensum foras eg[illegible]et et contēplaret opera sapientie: intellectu intus illustrauit: sensu foris decorauit. vt in vtroqꝫ refectionē inueniret: intus ad felicitatis foris ad iocunditatem. Sed quia bona exteriora diu stare non possunt: iussus est hō ab exterioribus ad interiora redire. et ab iterioribus ad superiora ascēdere. Tante siquidez dignitatis est humana conditio vt nullum bonum preter summū bonū ei sufficere possit. Plenum fuit miraculo ꝙ tam diuersa et tā diuisa ab inuicem ad inuicem potuerunt coniungi. Nec minus mirabile fuit ꝙ limo nostro deus seipsum coniunxit. vt sibiinuicem vnirentur deus et limus. tanta sublimitas et tanta vilitas. Nihil enim est deo sublimius: et nihil limo vilius. Mirabilis fuit coniunctio prima: mirabilis fuit secunda nec minus mirabilis erit tertia. cum homo, angel⁹ et deus vnus erit spiritus. Eodem nāqꝫ bono bonus est homo: quo bon⁹ est angelus. eodēqꝫ bono vterqꝫ beatus. Si tn̄ ambo idipsum eadez voluntate eodēqꝫ spū cupiunt. Si eni taz disparē natura carnis et anime ad vnā federationem atque amicitiam deus coniūgere potuit nequaqꝫ erit ei impossibile rōnalē spm̄ qui vsqꝫ ad consortium terreni corporis humiliatus est cum eodem corpore glorificato: vt sit ei glorie quod fuit et sarcine ad consortium beatorum spūum qui in sua puritate perstiterunt: exaltare: atqꝫ ad sue glorie participationem sublimare: Ad hoc siquidem illum sola charitate nulla necessitate creauit altissimus: vt sue beatitudinis participem faceret. Si ergo tantū gaudium et tanta leticia est in vita ista tēporali. q̄ constat ex presentia spiritus in corpore corruptibili. q̄ta leticia et quantū gaudiū erit in vita eterna que constat ex presentia diuinitatis in spū rōnali. Subiiciatur ergo corpus animo. animus deo: et vnus spiritus erit cum eo. ita tamen si in humilitate permanserit et gratiam sui creatoris per quaz exaltandus et glorificandus est agnouerit. Ex carne et anima constat homo: et vtrūqꝫ bonum suū habet in q̄ gaudet et exultat. Bonum aīe est de⁹: cum affluentia dulcedis sue. Bonum carnis est mundus cū abundantia iocūditatis sue. Sed mundus iste est exterior: deus aūt interior. Nihil est eo interius: nihil eo presentius. Interior est omni re. qr in ipso sunt oīa. Exterior ē oī re. qr ipse est super oīa. Ab hoc ergo mundo ad deum reuertentes et quasi ab imo sursum ascendentes per nosmet ipsos transire debemus. Ascēdere enī ad deum hoc est intrare seipsum et nō solum ad se intrare: sed ineffabili quodam modo in intimis seipsum transire. Qui enim interius intrans et intrinsecus penetrans seipsum transcendit: ille veraciter ad deū ascēdit. Ab huius ergo mundi distractiōibus cor nostruz colligamus: et ad interiora gaudia reuocemus. Et si cor nostrum semp tenere non possumus: saltē ab illicitis et va

nis cogitationibus restringamus: vt aliqñ in diue contemplationis lumine figere valeamus. Hec ẽ eni requies cordis nostri. cũ in dei amore per desideriũ figit. Hec est vita cordis nostri cum deum suum cõtẽplat: et ipsa sua contemplatione suauiter reficit. Et dulce est illi semp ad cõsiderãdũ quod ad amandum ⁊ laudendũ semper est suaue. Nihil enim ad beatam vitam prestantius videt. qua velut clausis carnalib⁹ sensibus: extra carnẽ mũdũq₃ affectũ quem piã intra semetipsum cõuerti. alienũq₃ effectũ a mortaliũ cupiditatibus sibi soli et deo loqui.

¶ De cõparatione aie ad ea de quib⁹ corpus constat. K

¶ Capitulum. xv.

Cum aia sit incorporea: p subtiliorẽ naturam corporis sui. id est per ignem ⁊ aerem: que in isto quoq₃ mũdo pcellentia sunt corpora. ⁊ ideo magis subtiliora corpus administrat. Ita siqdẽ priora excipiunt intus anime viuificãtis eo q̃ i corporee nature sunt propinquiora: q̃₃ humor ⁊ terra. vt ad eoꝝ proximũ ministerium tota moles administret. Nullus sine his duobus vel in corpore sensus est. vel ab anima spontaneus corporis mot⁹. Ignis et aer que leuia sũt mouent aquam et terram que grauia sunt. Quapropter etiam corpora post anime abscessum moueri non videmus quia ignis et aer: que duo per anime p̃sentiam tenentur in corpore terreno et humido vt oĩm quatuor fiat temperatio: post eiudẽ anime abscessũ₃ ad superna euadunt ac sese expediũt. Corporis autem cõpositio sic fit. Corpus constat ex officialibus membris officialia ex consimilibus. consimilia ex humoribus: humores ex cibis: cibi ex elementis. et nihil hoꝝ est aĩa: sed in istis tanq̃₃ i organis agit anima. ⁊ per hoc corpori cõsulit ⁊ huic vite in qua factus est homo in aiam viuentem. Que cũ tẽperata et ordinata fuerint congruunt viuificationi: ⁊ nunq̃₃ recedit aĩa. Si vero distenperata ⁊ cõfusa fuerint, inuita recedit anima: secum trahens omnia: sensum: imaginationẽ: rationẽ: intellectum: intelligentiam: concupiscibilitatem: ⁊ irascibilitatem: et ex his scd̃m merita afficitur ad delectationẽ siue ad dolorem. Corpus autẽ quod pri⁹ itegrum tanq̃₃ organũ cõtemperatũ et dispositũ₃ erat vt melos musicũ in se contineret et tactu₃ resonaret. nunc confractum ⁊ inutile e regione iacet. Aia vero recurrẽtibus ad regiones suas elemẽtoꝝ partibus non habẽs vbi vires suas exerceat. redescit ab histantũ motibus quib⁹ corpus per tempus et locum mouebat ipsa per tempus illocaliter mota: quoniã ⁊ si organũ periit: s₃ nõ melos nec qđ organũ mouebat. Aia inter deum ⁊ corpus posita p tẽpus moueт: vel reminiscendo qđ oblita fuerat: vel discendo qđ ignorat: vel volendo quod nolebat. per locum vero non moueт: quia per loci spacia non distẽdit. Deus autẽ corpore non eget vt sit. nec loco vt alicubi: nec tempore vt aliquando: nec causa vt alicunde: nec forma vt aliquid: nec aliquo genere subiecti in quo subsistat vel cui assistat.

¶ Per quid aia vnitur deo. L

¶ Capitulum. xvi.

Habet aia quandã propriã naturã omnibus his mundane molis elementis excellentiorẽ qua veraciter non possit in aliqua fantasia corporalium imaginum quas per sensum carnis percipimus cogitari: sed mente intelligi vita q₃ sentiri Intelligi potest: sentiri non potest. Nõ enim est corpus: nec deus: nec vita sine sensu: qualis est in arboribus: nec vita sine rationali mente qualis est in animalib⁹: sed vita et vita perpetua. Nec quidem minor q̃₃ angelorum est futura: si ex precepto sui creatoris vixerit. preceptum autem eius est vt in dilectione eius maneamus. Manete inquit: in dilectione mea. Per dilectionem namque sibi rationalem creaturam copulauit. vt eum semper haberet et in ipso semper maneret. de eo ⁊ in eo delectans gaudens et exultans. Per dilectionem

creatori suo et sibiinuicem rationalis creatura copulata est: solū nanqȝ dilectionis vinculū est quod ligat vtrosqȝ in idipsum. Per amorem dei oēs ei adheremus. p amorem pximi omēs ad inuicem vnū sumus: vt bonuȝ omniū fiat singuloruȝ. ⁊ quod q̄sqȝ in se non habet in altero possideat. Charitas est via dei ad homines ⁊ via hoiȝ ad deū. Per charitatē enim venit deꝰ ad hoies. venit in hoies. factꝰ est homo. Per charitatem hoies diligūt deū. eligūt deū. ad deum currūt: ad deuȝ perueniūt. Sic familiaris est deo charitas. vt ipse mā sioneȝ habere nolit vbi charitas nō fuerit. Si ḡ charitatē habes deū habes. Q̄ð deus charitas est.

¶ Persuasio ad diligendum deum per beneficia conditionis ⁊ redemptionis. M

¶ Capitulum. xvii.

Miser ego q̄ntum deberem diligere deum meum: qui me fecit cum non eram: redemit cum perieram. Non eram. de nihilo me fecit. non lapidem: non arborem: non auem: non aliquid de animalibus sed hominem me voluit esse. dedit mihi viuere sentire. discernere. Perieram: ad mortalitatem descendit: mortalitatem suscepit. passionē sustinuit: mortem vicit: ⁊ sic me restaurauit. Perierā ⁊ abieram: q̄ꝛ in peccatis meis eram venūdatus. venit ille post me vt redimeret me. ⁊ tantū dilexit me vt sanguinis sui precium appenderet p me taliqȝ pacto reduxit me de exilio ⁊ redemit de seruitio Nomine etiaȝ suo vocauit me vt memoriale suum semper esset apud me. Vnxit me oleo leticie. quo ipse erat vnctus: vt ab vncto essem vnctus: ⁊ a Christo dicerer Christianus. Sic gratia eius ⁊ misericordia semper preuenerunt me. De multis namque periculis sepe liberauit me liberator meus. quando errabam reduxit me: quando ignorabam docuit me. quando peccabam corripuit me. quado tristabar consolatus est me. quando desperabam confortauit me. quando cecidi erexit me. quando steti tenuit me. quando iui duxit me. quando veni suscepit me. Hec ⁊ multa alia fecit mihi deus meꝰ. de q̄bus dulce est mihi semper loq̄. semper cogitare. semper gratias agere: vt p omnibus beneficiis eius possim sēper eum laudare ⁊ amare. Cum enim cunctis sit presidēs singulos implens vbiqȝ presens: vniuersorum curam agens: ⁊ tam singulis q̄ȝ omnibus prouidens ita totuȝ ad custodiam meam occupatuȝ. video vt si ego super custodiam meaȝ stabo: quasi omnium oblitus sit. ⁊ mihi soli intendere velit. Semper se p̄sentem exhibet. semper se paratū offert: si me paratum inuenerit. Quocūqȝ me vertero nō me deserit nisi ego prior eū deseram. Vbicūqȝ fuero non recedit: quoniam vbiqȝ est: vt quocunque iero inueniam eum cum quo possim esse. Quicquid fecero pariter assistit: vt pote perpetuꝰ inspector omnium cogitationum intentionum et actionum mearum. Cum hec diligenter considero: timore pariter ⁊ indigenti rubore confundor: qui ꝫ illum vbique mihi presentem et omnia occulta mea videntem intueor. Multa enim sunt in me de quibus coram oculis eius erubesco: ⁊ pro q̄bus ei valde displicere timeo. Nec pro omnibus quid illi rependam habeo nisi tantuȝ vt diligam euȝ. Non enim melius nec decentius q̄ȝ per dilectionem rependi potest: qð per dilectionem dātuȝ est. Hec preter rem dixisse videor: sed forte non preter vtilitatem mihi ⁊ his qui mecum sentiunt que ego sentio.

¶ De comparatione anime ad carnē: ⁊ q̄modo sit in corpore vel in loco. N

¶ Capitulum. xviii.

Anima presentia sua corpus viuificat. ⁊ sic colligata est ei vt nec cum velit inde segregare se possit: nec retinere

cum sui creatoris iussionem audierit. In vita siquidẽ anime cõsistit vita corporis, et de morte corporis descendit mors anime. Sicut enim anima vita sua facit carnẽ viuere: et de fonte nature sue irrigat animando sic caro p corruptelã materie sue aiam: si cupiditatib⁹ illicitis illigauerit occidit. Et cum altera natura alterius transit: transit vnaqueqꝫ in victricis naturã .i. vt carnem spũalem aia virtutibus suis prestet. aut aiaꝫ carnalẽ caro victrix eius efficiat: aia tamẽ nihil de morte habere potest: nisi per vicia ei ꝓpinatũ fuerit. Nec caro de vita aliquid retinere põt: nisi ab anima fuerit irrigata. Nec in alterius naturaꝫ altera transire potest nisi aut viciis infecta: aut ꝟtutibus detersa fuerit. Ratione insignita est aia: qua artibus docetur egregiis: et disciplinis instruitur eximiis: vt diuina sapiat: ꝛ humana pertractet: atqꝫ sic cetera aialia decenter excellat. vtpote substantia rationalis. In hoc enim proprie est anima substantia rationalis .i. spiritus rationalis. Immortalis est aia ne a creatoris sui similitudine discrepare videatur non enim poterat esse imago ꝛ similitudo dei: si mortis termino clauderetur. Secundum quandam moduꝫ vite quem nullomodo potest amittere: immortalis est. Secundum vero quandam mutabilitatem qua potest vel melior vel deterior fieri mortalis est. Et sicut mortalis est cũ beate viuere perdit licet misere viuere amittere non possit. sic respectu incorporei dei corporea est Nihil enim inuisibile ꝛ incorporeum natura credendũ est preter solum deũ id est patreꝫ ꝛ filium et spiritum sctm̃. Qui ex eo incorporeus ꝛ inuisibilis dicitur: quia infinitus incircumscriptus est simplex ꝛ sibi omnibus modis sufficiens seipso ꝛ idipsum. Et cũ vbiqꝫ sit in semetipso inuisibilis et incorporeus esse dignoscitur. Ois vero rationalis creatura corporea est: angeli et omnes virtutes corporee sunt: licet non carne subsistant. Et ex eo intellectuales naturas corporeas esse dicim⁹: quia loco circũscribũtur: sicut ꝛ anima humana que carne clauditur: que idcirco esse ĩ loco ꝛ localis dici potest. In loco quia hic alicubi presens est: localis: quia qđ alicubi presens est totum: alibi non est. Non habet tamen corporalem dimensionẽ nec corporalem circũscriptionem quoniaꝫ corporalis quãtitatis expers est. ¶ Sed quia per presentiaꝫ et operationẽ in loco cõcluditur: localis ꝛ ipsa dicitur: verũtamen non sicut corpus cui scđm locũ: principiũ medium ꝛ finis assignatur. Circumscriptum est quod cũ alicubi est totum: non potest esse simul alibi: quod de solis corporeis naturis cernitur. Incircumscriptum vero est quod simul est vbiqꝫ totum. qđ de solo deo intelligitur. Circũscriptum autem simul ꝛ ĩcircũscriptum est quod cum alicubi sit totum: potest simul alibi esse totum: non tamẽ vbiqꝫ. quod de creatis spiritibus cognoscitur. Si enĩ anima non esset tota in singulis membris sui corporis. non sentiret tota in singulis membris sui corporis. Respectu vero nature incorporee que summe incõmutabilis vbiqꝫ est corporea est anima: quoniam tale aliquid non ẽ ipsa nec tamen per loci spacium ita sistitur vel mouetur. vt maiore sui parte maiorem locum occupet: et breuiore breuiorem: minorqꝫ sit ĩ parte ꝙ̃ ĩ toto. Per omnes siquidem particulas corporis tota simul adest: nec minor in minorib⁹ nec in maioribus maior. Sed alicubi ĩtensius alicubi remissius: et in omnib⁹ tota et in singulis tota est. Sicut enim deus vbiqꝫ est totus in toto mundo ꝛ ĩ omni creatura sua. sic anima vbiqꝫ tota in toto corpore suo: tanꝙ̃ ĩ quodam mũdo suo intensius tamen in corde et in cerebro: quem admodum deus precipue dicitur esse in celo.

¶ Quomodo anima sit in quolibet membro. ¶

¶ Capitulum .xix.

Inuisibilis et incorporea est anima: quia profecto si visibilis esset corporea esset. Et si corporea esset partibilis esset et

partes haberet: neq; tota simul in vno loco esse posset. Nullu eni corpus aut sit tagi tatu pot: aut simul tagere totu pt Aia vo i quibuscuq; suis motibus vel actib9 tota siml adest. Tota videt: et tota visor meminit. Tota audit: et tota sonor reminiscit. Tota odorat et tota odores recolit. Tota per lingua et palatu sapores sentit et discernit. Tota tangit et dura et mollia. Tota simul approbat vel iprobat. Calida vo vel frigida sumo tm digito totu decernit. Tota e visus: tota e audit9: tota meminit: et cu tota meminit: tota est memoria. Cu tota vult: tota est volutas. Cu tota cogitat tota est cogitatio. Cu tota diligit; tota est dilectio. potest namq; ex parte cogitare: et ex parte diligere.

¶ Anime passiones et quattuor virtutes eius. A

Capitulum.xx.

Habet anima affectiones qb9 exercetur. vel virtutes. Dolor naq; de petistimor de suppliciis: desiderium de promissis. gaudium de premiis: quedaz exercitia sunt vtutu. Habet eni vtutes quib9 instruit et armet cotra vicia. A prudetia naq; scit qd debeat facere: teperantia habet cotra psspera. fortitudine cotra aduersa. iustitia qua scit qd cuiq; debeat reddere. Prudetia est scire qd possit Fortitudo facere qd possit. Teperatia no psumere qd no possit. Justitia non velle plusq; possit. Prudetia est in eligendis. Teperatia ivtedis. Fortitudo in tolerandis. Justitia indistribuendis Prudetie e nihil penitendu appetere et nihil preter iustum velle facere. Temperatie est nihil preter turpia timere: et quicqd agim9 vel cogitam9 ad rationis normam dirigere. Fortitudinis est terrenas cupiditates no solu reprimere sed penitus obliuisci. Justitie est omnem animi cogitatione ad solum deum erigere: eumq; tanq; nihil aliud sit sola mentis acie intueri. Habet autem anima sacramentales virtutes quibus initiat. i. fidem: spem: sacramentu: baptismum. inunctione: confirmationem: et cetera qbus deo cosecrat. Habet etiaz virtutes qbus proficit et qbus deo coniungitur: vt humilitas: puritas: charitas. Humilitas ea deo subiicit. Puritas iungit. Charitas venit. Habet q3 et aia vires qbus corpori co niscet. qua et pma est naturalis. scda vitalis. tertia aialis. Et sicut deus trin9 et vn9: verus et pfectus oia tenet. oia implet. oia sustinet. oia supexcedit omnia circumplectitur sic anima his tribus viribus per totum corpus diffunditur: non locali distensione: sed vitali intentione. Naturalis naq; virtus operat in epate sanguine et alios humores: quos per venas ad oia corporis membra transmittit. vt inde augeantur et nutriatur. Vis ista quadrifaria est. Diuiditur namq; i appetitiua. retentiua. expulsiuam et distributiuaz. Appetitiua q sut necessaria corpori appetit. Retentiua supta retinet: donec ex illis digestio vtilis fiat. Expulsiua nociua et supflua expellit. Distributiua bonos bonor ciborum humores oibus membris distribuit: prout cuiq; expedit.

¶ De virtute cordis q̄modo impellit sanguinem per venas. R

¶ Capitulum.xxi.

Vis vitalis est in corde: que ad temperandum feruorem cordis aerez hauriendo atq; reddendo: vitam et salute toti corpori tribuit. Aere namq; puro sanguine z purificatu p totu corp9 i pellit p venas pulsatiles: que arterie vocant. Ex quar motu temperatia atq; distepatia cordis phisici cognoscut. Istas vires habet oia aialia: et ideo corporis magis videtur esse q3 aie. cu aia sit vita corporis.

¶ De virtute cerebri et partib9 eius. S.

¶ Capitulum.xxii.

Vis animalis est in cerebro et inde vigere facit quinq3 ses9 corporis. Jubet enim voces edere: membra mouere. Tres namq3 sut vetriculi cerebri. Vn9 anterior a quo omnes sensus. alter po

sterior a q̃ oĩs motus. terti⁹ inter vtrūq̃ medius. i. rõnalis. Corporis sens⁹ sic sunt. Quod ẽ i corpore subtilissimū ⁊ ob hoc aĩe silius ⁊ vicinius q̃ cetã. i. lux. ꝑmū p oculos ipsos diffundiẽ emicatq̃ in radiis oculoꝝ ad visibilia intuenda deinde mixtura q̃dã ꝑmo cū aere puro secūdo cū aere caliginoso atq̃ nebuloso. tertio cū corpulētiore hũore. quarto cū terrena crassitudine: quinq̃ sensus cum ipso sensu oculorum pficit: vbi ipsa sola excellit. Isti sensus q2 in sola facie ꝑlocati sūt. iõ scriptum arbitror qm̃ dñs in facieʒ insufflauit hoĩ spiraculum vite. ⁊ factus est in aiam viuentem. Anterior quippe pars posteriori merito ꝑponiẽ: q2 ista ducit. ⁊ illa seqẽ. ab ista sensus ⁊ ab illa mot⁹. sicut cõsiliū p̃cedit actionē. Iste vires tã ... c q̃ corporis dici pñt. q2 ab aĩa in corpe fiũt nec sine vtroq̃ fieri pñt. In ꝑma parte cerebri vis aĩalis vocaẽ fantasticalis. i. imaginaria: q2 in ea corporaliū rerū similitudines ⁊ imagines cõtinenẽ. vñ ⁊ fantasticū dicit. In media parte cerebri vocaẽ rõnalis: q2 ibi examinat ⁊ iudicat ea que p imaginationē representanẽ. In vltima parte vocaẽ memorialis: quia ibi recommendat memorie ratione iudicata.

¶ Quomodo quedam intelligigimus p somniū q̃dã ꝟo nõ. C

¶ Capitulum. xxiii.

Aliud est itaq̃ in nobis quo corpora sentimus: quod quiq̃ corporis sensibus facim⁹. Aliud quo nõ corpa s3 corꝑibus similia cernimus: vbi ⁊ nosipsos nõ aliẽ q̃ siles corporibus ĩtuemur. Aliud quo nec corpa nec corpoꝝ similitudies aspicimus: s3 alias res q̃ nõ habēt imagines sui similes. sicut est deus: ⁊ ipsa mens rõnalis: vel intelligẽntia: vel rõ. sicut etiam virtutes: prudētia iustitia: castitas: charitas: pietas: ⁊ quecunq̃ alie sunt. quas intelligendo vel cogitãdo enumeramus: discernimus: ⁊ diffinimus: Porro aĩa non est corpus: quia non oĩs similitudo corporis corpus est

Dormienti enim tibi in somnis velut corpus apparebit. neq̃ id corpus tuuʒ sed aĩa tua. nec veruʒ corpus sed similitudo corporis tui. Jacebit eniʒ corpus tuū ambulabit ipsa. Tacebit ligua corporis tui loquetur ipsa. Clausi erunt oculi tui: videbit ipsa: ⁊ ita in ea tota ⁊ integra cerneẽ similitudo carnis tue. In hac similitudine quasi per loca cognita vel incognita discurrit: ⁊ sentit leta vel tristia. Anima etiam mortui sicut dormientis in ipsa similitudine corporis sui sentit seu bona seu mala. non sunt tamen corpalia sed coporib⁹ silia. q̃bus aĩe corporib⁹ exute afficiũẽ seu bñ seu male. cū ⁊ ip̃e suis corporibus similes sibimet appareant. Sũt tñ ⁊ ꝟa leticia ⁊ ꝟa molestia facta de substantia spũali in substãtia spũali. Certū nẽpe est quandã spũalem naturam esse ĩ nobis vbi corporaliū reruʒ silitudines aut formanẽ aut formare ingeruntur: siue cum p̃sentia aliquo sensu corporis tãgimus ⁊ cõtinuo coꝝ silitudo in spũ formaẽ: ⁊ ĩ memoria recõdiẽ siue cum absentia iã nota vel q̃ nõ nouimus cogitamus: vt inde formeẽ quedã spũalis ĩ vel lect⁹. ¶ Innumerabilia etiã p arbitrio ⁊ opinatiõe fingimus: q̃ vel nõ sunt vel esse nesciunẽ. Innumerabiles quoq̃ ⁊ varie forme reruʒ i aĩo n fouersanẽ: vel cu3 aliq̃d [?] acturi sumus: aliquo etiã spiritu rapiẽte toliẽ aĩa in hmõi vidēda seu bona seu mala. Nimia quoq̃ intētiõe cogitationis vel aliqua vi morbi: vt freneticis per febrē accidere solet. seu cõmixtione alteri⁹ cuiusdam spũs seu boni seu mali. ita corporaliū rerū imagines in spũ exꝑmũẽ tanq̃ corpora ipsius corporis sensibus presentenẽ: vt absentia videanẽ adesse tanq̃ p̃sentia: ⁊ que nõ sunt tanq̃ pre oculis assint. A dormiētibus etiã multa videnẽ vel nihil vel aliq̃d significãtia. Vñ sepe imagines rerum corpaliū tanta illis expressione representanẽ in somniis. q̃ta ipsa corpa pñtanẽ vigiãtibus. vt int̃ visionē dormientiũ ⁊ verã cõmixtionē vigilantium non discernaẽ sed continuo eis caro moueaẽ. ⁊ contra

ppositū suū vel contra licitos mores ꝯcūberevideanť: ꝛ qđ naturaľr collectū est ꝑ genitales vias emittať. Hunc motū casti vigilātes cohibēt ꝛ refrenāt Dormiētes aūt ideo nō pñt quia i ptāte nō hñt imaginis corporalis expressionē qua caro naturaliť moueť: et seqtur qđ coitū sequi solet: ꝛ qđ sine peccato a vigilātibus fieri nō pōt. Sic i spiritu ꝛ corporaliū reꝝ imagines apparēt ꝛ multa pro arbitrio fingūtur vel preť arbitrium demonstrantur. Ipsa namq̈ aïa q̄ motu proprio semꝑ in motu ē qꝛ per corpus nō siniť: vel nō plene siniť corporalia sentire: vel ad corporalia vi sue intentionis dirigere corpore sopito spiritu corporalium similitudines aut ipsa agit sicut ꝛ imagines corporū cogitando ex seipsa versare assolet: aut obiectas intuetur: cum in eas vidēdas aliquo spiritu assumitur.

¶ De multiplici visu anime. X

Capitulum.xxiiii.

Anima est substātia spiritualis: simplex: indissolubilis incorporea: passibilis atq̈ mutabilis: carēs pōdere figura ꝛ colore. Non est credenda pars s꞉ creatura dei: nec etiam de substantia dei. vľ de qualibet elemētoꝝ materia: s꞉ ex nihilo est creata. Si eni ex semetipso eaꝫ deus fecisset: nequaq̄ vitiosa aut mutabilis aut misera esset. Si autem ex elemētis facta fuisset: esset corporea: cū sit incorporea: ignotā hñs originē: initiuꝫ habet: finem non habet. Et cū sit spūalis nature nihil hꝫ mixtū cōcretūq̈ terrenū: nihil humidū vel aereū vel igneū Nullū hꝫ colorē: nullo loco continetur nullis membris circūscribiť: nullo spacio siniť. s꞉ ita est cogitanda ꝛ intelligēda: sicut sapiā: iustitia: et cetere virtutes ab oīpotēte create. Natura anime inuisibilis est: ideo inuisibiliter in corpore manet: et de corpore inuisibiliter egreditur. Per corpus corpora videt: sicut celum ꝛ terram: ꝛ que in eis conspicua sunt oculis nostris. Spiritu corporuꝫ similitudines intuetur. Quicqd eñ corpus non est ꝛ tamen aliquid est recte iam spūs dicitur. Idcirco quadā vi occulta ꝛ spirituali rapitur anima vt vice corporum expressas corporalium rerum similitudines in spiritu videat. Sed intellectu ea que nec corpora nec corporum formas habent conspicit. sicut est iusticia et sapientia: et velut ipsa mens omnis anime affectio bona. Y Ista tria genera visionum manifesta sunt. Primum corporale: quo per corporis sensus corporalia sentiuntur. Secundum spirituale. quo corporum similitudines spiritu non mente cernuntur. Tertium intellectuale. quo ille res que nec corpora: nec corporum formas habent cōspiciūtur. Intellectuali visione nūq̄ falliť anima. aut enim intelligit ꝛ verum est. aut si veruꝫ nō est: nō intelligit In visione autem corporali sepe fallitur anima: cum in ipsis corporibus fieri putat quod fit in corporis sensibus. sicut in nauigātibus videtur terra moueri: que stat: ꝛ intuentibus celum sidera stare que mouentur. ꝛ diuaricatis radiis oculorum res vna duas formas habere videtur. ꝛ vnus homo duo capita. ꝛ in aqua remus infractus. ꝛ multa huiusmodi. In visione etiā spiritali anima fallitur ꝛ illudiť: qm̄ ea que videt aliqua vera aliqua falsa: aliqua ꝑturbata: aliqua tranquilla sunt. Ipsa aūt vera aliqua futuris omnino similia vel aperte dicta. aliq̄ obscuris significationibus vel quasi figuratis locutionibus prenunciata. In extasi vero quādo ob oībus corporis sensibus alienať ꝛ auertitur aïa: amplius q̄ in somno solet. sed minus q̄ in morte: non fallitur. Sed ipsa mente diuinitus adiuta. vel aliquo ipsa visa exponente. sicut in Apocalipsi Iohāni exponebatur magna reuelatio est. Cum enim bono spiritu assumitur anima falli non potest. quia sancti angelis miris modis visa sua facili quadam ac prepotenti vnitione vel commixtione nostra esse faciunt: et visionem suam quodā ineffabili modo in spiritu nostro informant. Ipsi siquidem h̄'s corporali-

bus iudicandis et ministrandis presunt et eorum significatiuas similitudines in spū ita discernūt: et tāta potentia q̄dammodo tractāt: vt eas etiā possunt hoim spiritibus reuelando miscere. Inde est q̄ angelus dñi apparuit in somnis Joseph dicens. Noli timere accipere mariam coniugem tuam. Et iterum Tolle puerū et matrē eius: et fuge in egiptū. Deus ēt p̄ p̄phetā dicit. Effūdā de spiritu meo sup̄ omnē carnē. et iuuenes visiões videbūt: et senes somnia somniabunt. 3 Sunt et alia visa vsitata et humana: q̄ vel ex ipso spū nostro multipliciter existunt vel ex corpore spūi quodāmodo suggeruntur. sicut fuerimus affecti a carne vel animo Nō eni solū vigilantes homines curas suas cogitando versant in similitudinibus corporū: verū etiam dormientes hoc sepe somniant quo indigent. Nam et negocia sua gerunt ex animi cupiditate. et epulis et poculis inhianter instant. si forte esurientes sitientesq̄ dormierint. Vigilantibus etiam occulto q̄dā instinctu ingestas esse cogitatiões quas diuinarent nouimus. Sicut. Cayphas pontifex prophetauit: cū eius itētio prophetādi volūtatē nō hr̄et. Multa videt anima et eadē natura est oīm visionum: siue in vigilantibus: siue in dormientibus: siue in egrotantibus: quoniā nō ex alio genere sūt q̄ vidētur q̄ ex natura spiritus de q̄ vel i quo fiūt similitudines corporum. Visa siquidē freneticorum similia sunt visis somniantium: obturatas namq̄ vias sentiendi hn̄t: vt videant quod somniantes vident. Visa somniantium similia sunt cogitationibus vigilantium. Dormientibus q̄dē incerebro cōsopitur via sentiandi: q̄ intentionem ad occulos ducit. Ideoq̄ ipsa intentio in aliud versa cernit. visa somniorum tanq̄ spēs corporales adsint: vt sibi dormientes vigilare videantur. et nō similia corporib⁹ sed ipsa corpora intueri se putēt. Ego aūt multo amplius admiror et vehemētius stupeo: q̄ tanta celeritate et facilitate in se oīa fabricet imagines corporū: q̄ p̄ corporis oculos viderit: q̄ freneticorū vel somniantiū vel etiā in extasi visiones. Queuniq̄ tñ illa natura visorū est. procul dubio corpus nō est. Nō eni corpora visa illas imagines in spiritu faciunt: nec eas vis hn̄t vt aliud spirituale formēt: sz ipse spūs in seipso celeritate mirabili: vt pote spūalis: intellectualis et rationalis.

Quinq̄ sunt gn̄a somniorum. A

Capitulum. xxv.

Omnium q̄ sibi videre vidētur dormientes quinq̄ sūt genera: videlz. Oraculum: visio: somnium: insomnium: et fentasma. Oraculū est cū in somnis parēs vel aliqua scā grauisq̄ p̄sona seu sacerdos vel etiam deus euenturū aliq̄d apte vł nō euenturū: faciēdū vel deuitandum denunciat. Visio est cū id q̄s videt q̄d eodē modo quo apparuerat euenier. Somniū est figuris tectū: et sine interpretatione intelligi nō pōt. Insomniū est qn̄ id q̄d fatigauerat vigilantem ingerit se dormienti: sicut est cibi cura vł potius vel aliqua studia: vel artes: vel infirmitates. Scd̄m nāq̄ studia q̄ quis exercuit somniat: ⁊ solitarum artium simulacra in pn̄tia mētis impressa apparent in somnis: Juxta etiā infirmitatū diuersitates diuersa accidūt somnia. Etiā scd̄z morū ⁊ humorū varietates variātur ⁊ somnia. Alia nāq̄ vidēt sanguinei: alia colerici: alia flegmatici. Illi vidēt rubea ⁊ varia. isti nigra ⁊ alba. Fantasma est qn̄ qui vix dormire cepit ⁊ adhuc se vigilare estimat aspicere videtur irruētes i se vel passim vagantes formas discrepantes ⁊ varias: letas vel turbulentas. In isto genere est ephialtes quā publica persuasio decscentes opinatur inuadere: et pondere suo pressos ac sentientes grauare. Q̄d non est aliud q̄ quedam fumositas a stomacho vel a corde ad cerebrū ascēdens. ⁊ sibi vim animalem comprimēs.

De fantasticis visionibus et de illusionibus demonum. A

Capitulum. xxvi.

Dicit humana opinio quod quadam arte mulierū & potestate demonum homines conuerti pssit i lupos & iumenta. & q̄cq̄ necessaria portare. postq̄ peracta opa iterū ad se redire: nec fieri in eis mētē bestialē: sed rōnalē humanāq̄ seruari. Hoc sic intelligenduz est: qm̄ demones naturas nō creāt: sed aliqd tale facere pssit vt videātur esse q̄d nō sunt. Nulla eniz arte vel ptāte animus sz nec corp⁹ q̄dem: aliqua rōne in membra vel i linīamēta bestialia ꝟaciter cōuerti potest Sed fantasticū hoīs q̄d etiā cogitādo siue somniādo per rerū innumerabiliū genera variatur: & cū corpus nō sit: corporū similes formas mira celeritate capit. Sopitis aūt & oppssis hoīs sensibus corporeis. ad aliorū sensuz figura corporea pduci potest ita tñ q̄ corpus ipm̄ hoīs alicubi iaceat: viuens q̄dē sz multo grauius atq̄ expssius q̄ somno suis sensibus obseratis. fantasticū aūt illud veluti formatū in alicui⁹ aīalis imaginem: alienis sensibus appareat. talisq̄ homo sibi videatur: q̄lis sibi videri posset i somnis: & portare onera Que onera si vera sunt corpora: portātur a demonib⁹: vt illudatur hoibus. partiz vero onerum corpora. partim falsa lumētorum cernentibus

¶ Q̄ angeli boni vel mali. interdum humanum spūm assumunt. C

¶ Capitulum.xxvii.

¶ Humanum spiritu3 aliquando bonus: aliquando malus assumit spiritus nec facile discerni potest a quo spiritu assumatur: nisi quia bonus instruit: malus fallit. Fallit autem sepe in manifestis bonis. vt cum sibi in eis creditum fuerit ad sua seducat. Sic plerūq̄ hamanum spiritum rapit: vt quadam occulta mixtura quasi idem spūs esse videatur. & spiritus patiētis & spiritus verātis: vt i demoniacis videmus Animā tamē hoīs. i. mentez nulla creatura iuxta substātiā implere pōt: nisi sola trinitas. Implere aūt dicitur sathanas mentē alicuius & pncipale cordis: nō ingrediens q̄dē in eū & in sēsum ei⁹: sed fraude & calliditate: atq̄ omni malicia illuz alliciens atq̄ seducēs affectu malicie trahit p cogitatiōes & icētiua vicioꝝ: q̄bus ipse plenus est: vtpote fallax nequā: & fraudulēt⁹ deceptor aīaꝝ. Nō eniz pticipatione nature seu substātie: vt q̄dam putāt aīaz implet diabol⁹ aut ei⁹ habitator efficit: sz p fraudulētam deceptionē atq̄ maliciā: in eo habitare dicitur quē implet. Soli⁹ eni trinitatis est itrare & implere naturā siue substātiā quā creauit.

¶ Quomodo demones sensum precedunt. D

¶ Capitulum.xxviii.

Demones & acrimonia sensus et celeritate motus aerei corporis terrenorum corporum sensuz facile precedūt. & q̄dā cogitata pnūciāt q̄ hoīes mirātur ppt tarditatē terreni corpis. Accessit aūt demonib⁹ p tā lōgū tps: q̄ eoꝝ vita ptēditur: rerum longe maior experiētia q̄ hoib⁹ potest euenire ppt breuitatē vite. Idcirco q̄dam futura pdicunt et q̄dā mira faciūt: q̄bus hoīes aliciunt & seducunt. Unde q̄daz mulieres post sathan cōuerse: demonū illusionib⁹ & fātasmatib⁹ seducte: credūt se & pfitētur nocturnis hoīs cū Diana paganoruz dea. vel cuz herodiade & minerua & innumera mulieruz multitudine eq̄tare: earūq̄ iussionibus obtēperare. Ipse nāq̄ sathanas: q̄ trnnsfigurat se in angelū lucis: cū mētem cuiusq̄ muliercule ceperit. & hāc sibi p infidelitatez subiugauerit: ilico trāsfomat se in diuersarum psonarū species & similitudines: & mentē quā captiuā tenet: in somnis deludēs mō leta & mō tristia: modo cognitas mō icognitas psonas ostendēs per deuia queq̄ deduxit. Et cuz solus hoc patitur spūs ifidelis: nec in aīo sed in corpore euenire opinatur. Idcirco nimis stultus & hebes est q̄ hec oīa q̄ in spū fiūt etiā i corpore accidere arbitratur. Cū ezechiel & alii pphete Iohēs etiā euāgelista & apli in spū nō in cor-

pore visione viderunt.

¶ Quomodo mortui cognoscunt que fiunt in hoc mundo. E

¶ Capitulum.xxix.

Cum hoīs mortui siue viui: hominibus dormientib⁹ vel vigilantibus apparent nō in ipsis rebus vt sunt videntur: sꝫ in q̄busdā silitudinib⁹ rerū. Jstud aūt ā gelicis opationib⁹ fieri credim⁹: p dispēsationē ꝓuidētie dei: bñ vtētis bonis vel malis scd'z iscrutabilē altitudinē iudiciorū suorū: siue hinc instruāt mētes mortaliū: siue fallant: siue cōsolant: siue terreāt: sicut vnicuiqꝫ vel pbēda ē mia vel irrogāda iustitia: ab eo cui miam: ꝛ iudiciū nō inanit decātat eccl'ia. Jbi sicꝫ dē sūt spūs defūctoꝝ: vbi nō vidēt neqꝫ audiūt q̄ agunt: aut eueniūt in ista vita hoīb⁹. Jta tñ est eis cura de viuis: q̄q̄ q̄d agāt oīno nesciāt: quēadmodū cura est nobis de mortuis: q̄uis q̄d agāt vtiqꝫ nesciam⁹. Nesciūt q̄dē mortui q̄d hic agat. Sꝫ dū hic agit postea audire pñt ab eis q̄ hinc moriendo ad eos pgunt. non quidē omnino: sed quātū sinitur eis idicare ꝛ eos oportꝫ audire. Scire etiā possunt ab angelis q̄ hic nobis presto sunt: ꝛ aīas nostras ad illos deferunt. Spū etiā dei reuelante cognoscere possunt q̄ hic agunt q̄ necessariū est eos noscere. Quidam etiaꝫ ex mortuis ad viuos nasci possunt: nō p ꝓpriā naturā: sꝫ per diuinā potētiā: vtrū tamen ista fiāt p eoꝝ p̄sentiam: aut per angelos suscipiētes eoꝝ personā: affirmare nō audeo. De⁹ eni oīpotēs qui est vbiqꝫ presens: per angelica ministeria vsqꝫq̄ qꝫ diffusa. potest prebere ista hominib⁹ solacia quibus in hui⁹ vite miseria iudicat esse prebenda.

¶ De potentiis anime ꝛ ei⁹ virtutibus. F

¶ Capitulum.xxx.

Potētie aīe atqꝫ v̄tutes. longa exercitatione ꝛ successu temporum crescunt. Ipsa v̄o nec crescit nec decrescit: sed aut ī parilitate membroꝝ: aut humoꝝ crassitudie ꝛ eoꝝ corrupt̄iōe ꝑpedita: vires suas exercere nō pōt. Aīa carne exuta viuit. vidit: audit: ꝛ oēs sensus atqꝫ ingenia viuacit' tenet. vtpote pura subtilis cita ꝛ ppetua. Et sicut de⁹ vbiqꝫ ī semetipō ē. sic aīa vbiqꝫ q̄dāmō in semet ipā est: at p hoc ibi erit aīa post corpus vbi erat agēs in corpore. Jbi deus est modo vbi erat ꝑus q̄ mundus fieret: vbi etiā foret si mundus desineret esse. Sicut sepe dictū est incorporea est aīa pōt tñ h̄re silitudinē corpis nō corporalē sꝫ corpi similē: ꝛ corporaliū oīno membroꝝ: cū de corpe egredit. Sic eni aut ad spūalia pro meritis fert: aut ad loca penalia silia corporibus: q̄lia sepe demōstrata sunt hīsq̄ rapti sunt a corporis sensibus: ꝛ mortuis siles iacuerunt. cū ꝛ ipsi in seipsis gererent quādam similitudinē corporis sui: p quā possent ad illa ferri. ꝛ alia similibus sensib⁹ experiri. Aie siq̄dem q̄ in corporib⁹ viuentes per dilectionē visibiliū reꝝ corporalib⁹ imaginib⁹ afficiuntur a corporib⁹ exeūtes in eisdē imaginibus tormenta patiunt. Propterea enim corporalibus passionib⁹ ibi teneri pñt: qꝛ a corruptione corporaliū affectionū hic mūdate nō fuerunt: quā corpulētiā de carnis dilectione traxerūt. Quedā aūt aīe ī eisdē locis ī quibus culpā cōmiserunt puniunt. Quedā vero abditis receptaculis vsqꝫ ad vltimam resurrectionem continentur. sicut digna est vnaqueqꝫ requie vel miseria.

¶ Quomodo anima cognoscit se per se.

Capl'm.xxxi.

Multa de aīa dixi. sꝫ nondum dixi qñ facta est. vl' qñ de corpore egredit. Nō primū posui postea dicā. qꝛ vltimū nō possum dicere. qꝛ nescio finem meū hoc plane scio q̄ mortales sumus: ꝛ velim⁹ nolimus omnes moriemur. Nihil enim morte certius: et nihil incerti⁹ hora mortis. Nam nescimus quādo aut quomō aut vbi moriemur: q̄ꝫ mors vbiqꝫ nos expectat. Jdcirco semp debemus esse parati: vt cum corpus reuertet ad terram de qua sumptum est: spiritus re-

deat ad deū q̄ dedit illū. Id siqdem nos maxime mouere dz: q̄ a veteribus sapientibus ita homo diffinit' est. homo est animal rationale mortale. Hoc genere posito qd̄ aial dictū est: additas duas differentias videmus quib' admonendus erat hō et quo sibi esset redeūdū et vñ fugiendū. Sicut ei progressus anie vsqz ad mortalia lapsus est. sic regressus eius i rōnez esse deberet qua inpugnātibus viciis resistere valeat. vt sm naturā suā viuat. et ordinari appetat sub illo vez a quo regi dz: et supra ea q̄ regere dz. Uno v̄bo: quod rōnale dr separat a bestiis. alio q̄ mortale separat a diuinis. Illud nisi retinuerit bestia erit. hinc nisi se auerterit ad diuina non perueniet. Idcirco vt homo sibi incognit' cognoscat se magna opus habet cōsuetudine recedendi a sensibus: vt animum ad se colligat: et in seipso retineat. His siquidem sensibus impeditur anima ne cernere semetipsam valeat: et creatorem suum: quem sola et simplex sine istis oculis intueri debet.

De dignitate anime.

Capitulum. xxxii.

Anima nāqz rōnalis inter eas res que sunt a deo cōdite supat oīa: et iō deo proxima est quando est pura: eiqz inquantum charitate cohesrit: intantuz ab illo lumine intelligibili perfusa quodam modo et illustrata. non per corporeos oculos: sed per ipsius sui pricipale. i. per intelligentiam deum cernit: in quo est perfectissima pulchritudo et beatissima visio qua visione fit beata. Remoueat ergo a consideratione sua noticias que per corporis sensus extrinsecus capiūtur. Queqz nāqz corporalia eorumqz similitudines. sensus quoqz et imaginationes in memoria infixe: cū recordando reminiscuntur: ad exteriorem hominem pertinent: q̄ istis quasi nunciis aia exteriora percipiat. mens ergo cui nihil seipsa presentius est quadam interiori non simulata sed vera p̄sentia: videat se in se. Nichil enim tam nouit mens: q̄ id quod sibi presto est. Nec magis menti quicq̄ presto est q̄z ipsa sibi. Naz cognoscit se viuere: se meminisse: se intelligere: se velle cogitare: scire: iudicare. Haec omnia nouit in se: nec imaginatur quasi extra se illa aliquo sensu corporis tetigerit sicut corporalia queqz tangunt. Ex quoz cogitatōibus nil sibi affingat: vt tale aliqd se esse putet. Quicqd ei de se remanet: hoc solum ipsa est. Nihil enim tā i mente est q̄z ip̄a mens nec qcq̄ sic mentem cognoscit quemadmodū mens. Cū enī q̄rit mēs qd sit mēs: pfecto nouit q̄ seipsam q̄rit: et nouit q̄ ip̄a sit mēs q̄ seipsā querit. Neqz enim aliunde se querit q̄ seipsa. Cum ergo querentem se nouit: se vtiqz nouit. Et omne quod nouit: tota nouit. Atqz ita totam se nouit. Et si parte inuenta non se totam querat. tamen quia se totam querit: tota sibi p̄sto est. Nihil enim sibi seipsa presenti' esse potest. Qz autem querit de se quid antea fuerit: vel quid futura sit: vel qualis modo sit: querit id est quam similis vel quam dissimilis deo quam humilis et deuota: quam pura: quam sancta Sed quia in istis est corporalibus: que cum amore cogitat: et cum quibus amore assuefacta est: non valet sine imaginibus eorum videre semetipsam. Nā tanto glutino amoris ei coheserunt hec que foris sunt corporalia vt etiam cum absint ista: presto sunt imagines eorum cogitanti. Quapropter secernere eas a se non potest: vt se solam inspiciat et videat. Redeat ergo ad se: et stet in se: nec sicut absentem se querat: sed velut presentem se curet cernere et discernere. et intentionem voluntatis qua per alia vagabatur: statuat in seipsa: et se cogitet vt seipsam cognoscat et diligat. Ita videbit q̄ nunq̄z se non amauerit: nunquam nescierit: sed alia secū amando cum eis se confudit. ita vt sine magno labore ab eis separari non possit: quibus cum amore inhesit. Propterea fantasiis corporalium imaginationum deformatur. eisdemqz alte impressis etiam soluta a corpore nō exuit. Si ei a corporalium affectionum

corruptiõe hic nõ mūdat: corpore exuta corporalibus tenet passiõib⁹. Studeat ergo in hac vita se mūdare ab hmõi feculētia. quatinus cum hinc exierit nihil corporeū secū trahat: & a corporali passioni immunis psistat. Uiuificatione & sensificatione descēdit aīma ad corpus. Presentia nāq3 sua illud viuificat colligit in vnū: atq3 in vno tenet: defluere atq3 cōtabescere non sinit cōgruētiā modūq3 eius cōseruat. nō tm̄ i pulcritudine: sed etiā in crescēdo atq3 gignēdo. Intēdit etiā aīa se itactam & eo calida & frigida: aspera: & leuia: dulcia & mollia: grauia: & leuia sentit atq3 discernit. Deinde innumerabiles differētias saporum: odoru3: sonorum: atq3 formaru3: gustādo: olfaciēdo: odiendo: videndoq3 diiudicat. atq3 in his omnibus ea q̄ scd̄m naturā corpis sui sūt appetit: fugitq3 cōtraria. Remouet se ab his sensibus certo iteruallo tēporum. & eorū motus quasi per quasdā ferias reparans: rerum imagines quas per eos hausit secum cateruatī & multiplicit̄ v̄sat. Cū ergo vult intelligere vel diuina vel deū vel seipsam suasq3 considerare virtutes abstrahit se ab oībus corporis sensibus: qb⁹ nō adiuuatur nisi ad corporeas formas coloresq3 sentiendos & spū ac rōne se conspicit: meditatiōe atq3 contēplatiōe ad deu3 ascendit deus vero reuelatione atq3 diuina inspiratione ad eā descendit. Meditatio siqde3 est oculte veritatis studiosa iuestigatio. Contēplatio est perspicue veritatis iocūda admiratio. Istā nāq3 diuina illuminat reuelatio vt veritate3 cognoscat: illā vero diuina inspiratio inflammat vt eā diligat. Corpus autem sēsu & imaginatione ad spūm ascēdit.

¶ De corporis materia.

¶ Capitulum. xxxiii.

Humanum siqde3 corpus ex q̄ttuor elementis compositu3 est sed in carne & ossibus terra maxime apparet propter terrenā3 soliditatem: aqua in humoribus aer continetur in pulmone idcirco semper in motu est: quia ventilabrum cordis est: ne nimio calore consūmatur corr & dissoluatur sedes ignis est i corde. et ideo inferius est latū & supius acutu3 quā formā ignis retinet. Quedam vis ignea aere tēperata a corde ad cerebrū ascēdit: tāq3 in celū corporis nostri ibiq3 purificata & colata p oculos aures nares ceteraq3 instrumenta sēsuu3 foris progredit. & contactu exterioru3 formata quiq3 sensus corporis facit visum videl3 auditum. gustu3. adoratū. & tactū q̄ tāgēdi sensus ab interiori parte cerebri ad posteriorem transiens & inde p ceruicē & medula3 spine descēdēs p totum corpus diffunditur. Porro ipsa vis ignea q̄ exterius formata sensibus. eadam formata per ipsa sensuum instrumēta p q̄ egreditur & in qbus formatur. natura operāte introrsū ad cellā fantasticā vsq3 retrahitur & reducit atq3 imaginatio efficitur. Postea eadē imaginatio ab anteriori pte capitis ad mediū transiens: ipsam aīe rōnal̄ substātiā cōtingit. & excitat discretionem. in tm̄ iā purificata & subtilis effecta vt ipsi spūi imeditate coniūgatur: veraciter tamē naturā corporis retinens & proprietatē. Queqdē imaginatio i brutis aīalib⁹ fātasticā cellā non trāscēdit.

In rōnalibus autē purior sit: & vsq3 ad rōnalē & icorporeā aīe substātiā contigēdā defert & progredit. Est itaq3 imaginatio silitudo corporis. per sensus qdē corporeos: ex corporu3 contactu concepta extrinsecus: atq3 per eosdem sensus introrsus ad ptem puriorem corporei spūs reducta: eiq3 impressa in summo sed corporalis spūs: & in imo rōnalis: corporalē informans & rōnalē contingens. Spūm corporeum voco aerē vel potius ignē. q̄ pre sui subtilitate videri non potest. & corpora interius vegetādo viuificat. Quedā autem vegetat tantum & non sensificat. sicut arbores herbas & vniuersa in terra germinantia. Quedā sensificat & vegetat. sicut omnia bruta aīalia. In qbus quedam tātū sensū habēt & imaginationem nō hāt. Quedam sensu3 & imaginationem hāt. Cum itaq3 ma-

gis fit sensificari q̄ vegetari tantū. cō stat profecto hanc vim subtiliorē esse. et vbi magis subtilis est. magis spūs est. Magis siquidem incorporee nature appropinqt cum imaginationem format: q̄ cum sensum prestat. Nihil enim icorpore alti⁹ vel spirituali nature vicini⁹ esse potest q̄ id vbi post sensum visiua ginādi cōcipitur. quod qdē intm̄ sublime est vt qcqd supra illud est aliud nō sit q̄ ratio.

¶ Hic in qbusdā codicib⁹ finē habz liber de spū et aia. In aliis aūt qbusdā codicib⁹ repiūtur etiā sequētia capl'a.

¶ Q[uod] tot⁹ hō iterior aia noiatur. M

¶ Capitulum. xxxiiii.

Anima nominatur totus homo interior viuificatur regitur et cōtinetur. lutea illa massa humectata succis ne arefacta dissoluatur. Dū ergo viuificat corpus aia est. dū vult aīm⁹ est. dū sit mēs est. dū recolit memoria est. dum iudicat rō est dū spirat vel cōtēplatur spiritus est. dū sentit sensus est. Nam inde sēsus aia dr̄. pro his que sētit vnde et snia nomen accepit. Habet etiā corpus quinq̄ sensus: q[ui] ex eo dicti sūt: quia per eos aia totū corpus subtilissime agitat vigore sentiendi. Ita autē hec oia adiuncta sunt aie vt vna res sit: pefficientiis tamen causū diuersa noia ania sortita est. In essentia nāq̄ est simplex. in officiis multiplex. Memoria etiā mens est. vnde imemores amentes dicuntur. Cum rerum thesaurus et custos est memoria. nec enarrari potest. tā grandis est eius pplexitas: et anim⁹ ipsa est. Nec aliud significo q̄ animā cū mentē dico sed propter aliud animā et pp̄ter aliō mētē. Nā totū q̄ viuit hois anima est. Cum aūt aia in se agit se. et ex se per se sola me[ns] dici solet. Sensus vero ad sua ministeria complēda cōsuetiue aia dr̄. Spm̄ idē esse quod animam euāgelista pronūciat dicens. Ptātez habeo ponendi animā meam: et rursum ptātez habeo sumēdi eā. De hac quoq̄ ipsa dn̄i aia passionis tempore mēorat⁹ euāgelista ita protulit dicens. Et iclinato capite emisit spūm. Quid est eniz emittere spiritū: nisi quod aīmā ponere. Sz aia dicta est ꝑ eo q̄ viuit. Spūs aūt vel pro spiritali natura. vel pro eo q̄ spirat in corpore. Itē aīm idem dicimus esse qd animā: sed aia vite: animus est consilii. Vn̄ aiūt philosophi: et sine aio vitā manere. sic mēte animam durare: sicut in amētibus. Ad mētē enim ptinere vt detur vt sciat: ad aīm vt velit. Pueri et in genitricis vtero sine scia et voluntate viuunt. Mens autem vocata est q̄ emineat in anima vel q̄ meminerit. Quapropter non anima sed q̄ excellit in aīa mēs vocatur tāq̄ caput vel oculus. Vn̄ ipse hō scd̄m mētē imago dei dr̄. Mens nanq̄ ex eo dicta est q̄ emineat in aia. prestātior siquidem vis aie est a q̄ procedit intelligentia. Ratio est siquidez animi motus visum mentis acuens veraq̄ a falsis distinguens. M

Redeat ergo mēs ad se ratiōalis et colligat se in se: vt sine imaginibus corporeis seipsam et omnipotētis dei inuisibilem naturā considerare valeat: terrenorum fantasmatum imagines: et qcqd terrenum cogitationi eius occurrerit respuat: et talem se intus q̄rat et videat q̄lis est sine istis. consideret se talem q̄lis sub deo super corpus creata est. Deinde supra semetipsā surgat et se ipsam deserat: atq̄ quodāmodo in obliuionem sibi veniat: et se contemplationi sui creatoris hūilit et deuote subiciat. Cū enim ceperit mens p puram itelligentiā semetipsaz excedere: et illā in corporee lucis claritatem tota intuerit: et ex his q̄ intrinsecus videt quendā intime suauitatis saporez trahere: et ex eo itelligentiā suā condire et in sapientiā vertere. intm̄ in hoc mentis excessu par illis q̄ exuperat omnem sensuz inuenitur atq̄ obtinetur: vt fiat silentiuz in celo q̄si hora dimidia ita vt contēplātis animus nulla altercantium cogitationū tumultuatiōe turbetur. nil omnino inueniens quod vel per desiderium petat vel per fastidium arguat: vel per odium accuset. sed intra tranqllitatem contemplatiōis totus colligitur; intro

mittitur quendam affectum multum inusitatum introrsus ad quam nescio dulcedinem: que si semper sic sentiretur profecto magna felicitas esset. Nil sensualitas. nil agit imaginatio: sed omnis inferior vis anime proprio interim viduatur officio. Purior autem anime pars in illud intime quietis secretum: et summe tranquillitatis archanum felici iocunditate introducitur. Uiuus quidem est sermo dei et efficax: et penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens usque ad diuisionem anime et spiritus. Et ideo nihil in creaturis hac diuisione mirabilius cernitur vbi id quod essentialiter vnum est atque indiuiduum in seipsum scinditur: et quod simplex in se et sine partibus constat quasi quadam partitione diuiditur. Neque enim in homine vno alia essentia est eius spiritus: alia est eius anima: sed prorsus vna eademque nature simplicis substantia. Non enim in hoc gemino vocabulo gemina substantia intelligitur. ¶ Sed cum ad distinctionem ponitur gemina vis eiusdem essentie. vna superior per spiritum: alia inferior per animam designatur. In hac itaque diuisione anima et quod animale est in imo remanet spiritus autem et quod spirituale est ad summa euolat. Ab infimis diuiditur vt ad summa sublimetur. Ab anima sciditur vt domino vniatur: quoniam qui adheret deo vnus spiritus est cum illo. Felix diuisio et mirabilis separatio: vbi quod corpulentum et feculentum est deorsum remanet: quod spirituale et subtile est usque ad speculationem diuine glorie sublimatur: et in eandem imaginem transformatur. Pars inferior componitur ad summam pacem et tranquillitatem. Pars autem superior sublimatur ad summam gloriam et iocunditatem. Licet enim mens humana non sit eius nature cuius est deus imago tamen illius nature qua natura nulla melior est ibi querenda et inuenienda est in nobis quo natura nostra nihil habet melius: sed prius mens ipsa in seipsa consideranda est: et in ea reperienda est imago dei. Mens igitur quando cogitatione se conspicit intelligit se et recognoscit. quando contemplatione ad deum ascendit vt eum intelligat et diligat imago dei dicenda est. cogitando etenim vir est. sicut dicit Apostolus. Uir non debet velare caput suum: cum sit imago dei et gloria. i. quantomagis se extenderit in id quod eternum est. tanto magis inde formatur ad imaginem dei. et ideo non est cohibenda vt inde se contineat ac tempet. Quando vero ea agit vel cogitat que sunt temporalia mulier appellatur: et tunc non est dicenda imago dei: et propterea debet velare caput suum ne nimium sit eius progressio ad inferiora. ne cum licita agit illicita concupiscat.

¶ De dignitate humane conditionis. ¶ Capitulum. xxxv.

Tanta dignitas humane conditionis esse cognoscitur vt non solum iubentis sermone: sicut alia sex dierum opera. sed consilio sancte trinitatis et opere diuine maiestatis sit creatus homo: vt ex prime conditionis honore intelligeret quantum deberet suo conditori: dum tamen in conditione mox dignitatis priuilegium prestitit ei conditor. et tanto amplius conditorem diligeret: quanto mirabilius ab se conditum intelligeret. Nec ob hoc solum quidem quod ad consilium sancte trinitatis sic excellenter a conditore conditus est sed etiam quod ad imaginem et similitudinem suam creator omnium eum creauit: quod nulli alteri ex creaturis donauit. que imago diligentius in interioris hominis nobilitate est consideranda. Primo quidem quod sicuti deus vnus semper vbique totus est omnia viuificans: mouens et gubernans: sicut Apostolus ait. Quod in eo viuimus: mouemur: et sumus. sic anima in suo corpore vbique tota viget. viuificans illud mouens et gubernans. Non enim in maioribus corporis sui membris maiorem. nec in minoribus minor sed in minimis tota est et in maximis tota. Sic infusa est corpori: vt non per membrorum partes partibus sit diuisa. Nam in quolibet loco pars corporis percutitur tota dolet. Miro autem modo vna eademque viuificatione membris presidens cum ipsa per naturam non sit diuersa: per corpus tamen agit diuersa. Ipsa quippe est que per oculos videt. audit per aures: per nares odorat:

per os gustat: p mebra oia tangit: et tan gendo lene ab aspero discernit: et cu no sit diuersa per sensus tn operatur diuersa. Ex qua re intelligitur q ita est anima scdm suum modu in corpore: sicut deus e in suo mudo. Q Interius idde et exterius: superius et inferius e regendo superior: portando inferior: replendo interior: circundando exterior. Sic est intus vt extra sit: sic circundat vt penetret. psidet vt portet: sic portat vt presideat. et sicut deus nec crescentibus creaturis crescit: nec decrescentibus decrescit. sic aia nec minutis membris minuitur: nec adauctis augetur. Haec est imago siue similitudo omnipotetis dei qua aia hz in se. Quada etia hz imaginem sancte trinitatis. Primo in eo q sicut deus est viuit et sapit. ita aia scdm suu modu est viuit et sapit. Est quoq et alia trinitas in ea: qz ad imagine perfecte ejde et summe trinitatis: que est in patre et filio et spusancto codita est. Et licet vnius sit aia nature. tres tn in se vires habet. i. itellectu: voluntate: et memoria. qd ide: licet aliis verbis in euangelio designetur: cum dicitur. Diliges dnm deu tuu ex toto corde tuo: et ex tota aia tua: et ex tota mente tua. i. ex toto itellectu tuo: et ex tota volutate tua et ex tota meoria tua. Na sicut ex pre generat filius: et ex pre filioq pcedit spussanctus. ita ex itellectu generatur volutas: et ex his ambobus pcedit memoria: sicut facile a qlibet sapiente pot intelligi. Nec eni aia perfecta pot esse sine his tribus: nec hor trium aliquod sine aliis duobus integru costat: qntu ad sua ptinet habitudine. Et sicut deus pater deus filius deus spussctus: non tame tres dii sz vnus deus et tres psone. ita anima itellectus: aia volutas: aia memoria: no tres aie in vno corpore: sz aia vna et tres vires. Atqz in his tribus diuina imagine gerit mirabiliter in sua natura noster homo interior: et ex his qsi excellentioribus aie viribus iubemur diligere coditore: vt in qntu itelligit diligat: et inquatu diligit sp i meoria habeat. R Nec solu sufficit de eo itellectus nisi fiat in amore eius voluntas. Immo nec hec duo sufficiut: nisi memoria addat. q semp i mete itelligetis et diligentis maneat deus vt sicut nullu pot ee mometu quo ho no fruat dei bonitate et mia. ita nullu sit mometu quo presente non habeat eu in memoria. Et io iuste videtur michi dictum interiorem hoiem esse imagine dei. Nuc vero de similitudie aliqua dicamus. Na sicut creator q hoiez ad imagine sua creauit: e charitas: bonus et iustus paties et mitis mudus et misericors et cetera scta virtutu isignia q de eo legut. ita ho creatus e vt charitate haberet vt bonus eet et iustus: paties atqz mitis: mudus et misericors. Quas virtutes qnto qs plus in seipo hz tato ppior est deo: et maiore sui creatoris gerit silitudine. Si vo qd absit aliqs per deuia vicior et diuerticula malor ab hac nobilissima sui coditoris silitudine degener oberrat: tuc fiet de eo qd scriptu est. Homo cu in honore esset no intellexit. etc. Quis maior honor potuit esse hoi q q ad silitudine sui coditoris coderet: et eisde vestimetis virtutu ornaretur qbus et coditor de quo legit. Dns regnauit decore indutus e: id e oiz virtutuz splendore et totius bonitatis decore ornatus e. Uel qd maius hoi pot esse dedecus aut ifelicior miseria q vt hac silitudinis gloria sui coditoris amissa ad iforme et irrationabile brutor iumentor similitudine dilabat. Quapropter qsqz diligentius attedat vtne coditiois sue excellentia et venerada scte trinitatis i seipo imagine agnoscat. honoreq diuine similitudinis ad qua creatus est nobilitate moru: exercitatione virtutu et dignitate meritorum: habere contendat. vt quando apparebit qualis sit. tunc similis ei appareat qui mirabiliter eum ad similitudinem suam in primo homine condidit. mirabilius in secundo. i. in seipso reformauit.

¶ De conuenientia inter deum et animam.

¶ Capitulum. xxxvi.

Magna conuenientia est inter deum et animam. Deus nanque vita est: spiritus est. sapiētia est et amor. Uita etiā aia est. spiritus i quā spūs sapiētia est et amor. Uita deus est: vita et aia est. similis et dispar. Silis quia vita quia seipsa viuēs quia nō tm̄ viuēs sed etiā viuificans. sicut et ille hec oia est. Dispar qm̄ ille creator est: et ista creatura. Nisi enim ista abillo creata nō esset: et nisi ab illo viuificata: nō viueret. Uiuit aia naturali vita etiā si spūali vita non viuat. Sed talis vita mors potius est q̄ vita. Quā mors peccatorum pessima. Aia quē q̄ scdm carnē viuit. viuēs mortua est. et idō bonū erat illi non viuere q̄ sic viuere. Uita anime viuēs quidem: sed nō aliūde q̄ seipsa. et ob hoc nō tā viuēs q̄ vita est. Unde est quod infusa corpori viuificat illud. vt sit corpus de vite p̄sentia non vita sed viuēs. Creata est. aia a deo: vita a vita: simplex a simplici. immortalis ab immortali: vt non sit longe a creatore suo cui appropiare videtur simplicitate essentie et perpetuitate vite. Licet enim spiritualiter nō viuat: immortalis tm̄ necesse ē vt viuat. Creata est aia magna a magno: recta a recto. eo magna quo capax eternorū eo recta quo appetēs supnorum eo beata quo deo vnita. Aima nāque quā dei pietas respicit. humilitas subiicit: presentia reducit: iusticia deducit: obediētia conducit perseuerantia perducit: deuotio introducit: puritas iungit. charitas vnit. ¶ Habet anima in se amorē q̄ semp pōt stare cū deo. aut redire si mota cū suis affectib⁹ immo defectib⁹ ab eo fuerit. Sol⁹ est amor ex oībus anie affectibus atque sensibus in q̄ pōt aia:: et si nō ex equo suo rn̄deri auctori: vel de sili mutuā rn̄dere vicē: et si minus amat qm̄ minor est: tamen si ex tota se diligat nihil deest vbi totum est. Renūciās ergo cūctis affectiōib⁹ aliis tota incumbat soli amori: effundens se totā i amorem illi⁹ cui rn̄dere h3 in redhibendo amore. Amat siquidem deus vt ametur: et cum amat non aliud vult q̄ amari: sciens ipsos amore btōs qui se amauerint. Per amorē venit ad hoies venit in hoies: factus est homo. et delicie illius esse cū filiis hoim. Nā ₚ̄ delicie erūt cū ad eū veniem⁹ et videbimus eū sicuti est: atque siles ei erimus. Tūc erit māifesta visio: plena cognitio: ₚ̄fecta dilectio: firma cōiūctio: societas idiuidua siltudo pfecta et vita btā: ineffabilis: et vltra in ppetuas eternitates. Sicut enim corpus in resurrectione sua vitā et sensum recipiet. sic aia in resurrectiōe sua vitā et sensum recipiet. i. cognitionē et amorē dei. Quod cognitio sit vita. ipsa veritas affirmat dicens. Hec est vita eterna vt cognoscāt te verū deū et quē misisti Iesū Christum. Amor etiā sens⁹ est. Nā sicut exterior hō circa ista tpalia quoque ptito sensu afficitur. i. visu/auditu/gustu. et c̄ sic interior hō in btā vita circa quoque ineffabilia dei ineffabili amore afficietur cū enim deū suū amabit: quandam lucē: quandā vocē: quēdam odorē: quēdam cibū: et quēdam amplexū interiorē amabit. Ibi enim fulget quod nō capit loc⁹. Ibi sonat quod nō rapit tēpus. Ibi olet quod non spargit ventus. Ibi sapit quod nō minuit edacitas. Ibi heret quod nō diuellit satietas. Ibi siquidem videt de⁹ sine intermissione: cognoscitur sine errore. amat sine offensiōe. laudatur sine fatigatiōe.

¶ De nobilitate ipsius anime. V

¶ Capitulum. xxxvii

Nobilis creatura est anima. Ciuitas nanque dei est. de qua tam gloriosa dicta sunt quod ad imaginem et similitudinē dei facta est. Hec ciuitas hierusalem merito appellanda est quia ad fruendum visione illius summe pacis que fecit vtraque vnum creata est. Mens eius paradisus est: in qua cum celestia meditatur: quasi in paradiso voluptatis delectatur. Domus etiam summi patrisfamilias est anima p vnitatem morum. spōsa Christi p dilectionem templū spūs sp̄ussctī p scīficationem. ciuitas regis eterni per pacem et concordiam ciuium. Et quia nulla est ciuitas absque populo: disposuit in ea conditor

noster populum triplicis gradus.i.sapientes ad cõsulendũ:milites ad pugnandum:artifices ad ministrandum.
¶ Ciues huius ciuitatis sunt naturales & ingeniti anime vigores: tanq̃ indigene: quorum distincti sunt gradus: quia alii superiores.alii inferiores.alii medii. Superiores quidem sunt intellectuales sensus .medii rationales.infirmi animales: Quorum differentia hec est. Animalis siue sensualis appetit sẽsibilia siue visibilia. Rationalis discernit et discretionis oculo aspernatur ea. Intellectualis pertrahit ad diuia. Intellectuales igitur sensus sũt tanq̃ aie consiliarii dicentes ei. Deum time et mandata eius obserua. Propter hoc enim est omnis homo. Rationales sunt tanq̃ milites qui hostes concupiscẽtiarum impugnant per arma iusticie.
Animales seu sensuales sunt tanq̃ rustici & artifices: qui corporalibus rudimentis insistunt: & corpori necessaria ministrant. Hanc triplicem vim anime id est sensualez.rationalẽ.& intellectualem philosophi partes vocant: non integrales s; virtuales. Sẽsualitas ea vis anime est qua corpus vegetat: & p corporis sensus ista exteriora sentit et discernit. Omnes enim sẽsus tam exteriores q̃ interiores ad animaz referũtur vt pote ab illa procedentes. vt eniz sentiant omnes ab aia habent. Ratio vis est anime super corporalia & infra spũalia collocata secernit eniz vera a falsis quod est logice. virtutes a viciis: quod est ethice: & p expimenta reruz inuestigat naturas: q̃d est phisice.
In his ꝟ tribꝰ tota philosophia ꝯsistit Totam igitur philosophiam ratio comprehendit. Intellectus siue itelligẽtia ea vis aime est qua de diuinis q̃tuz homini possibile est cognoscitur. Ad celestia archana penetranda ratio p se nõ sufficit.nisi a deo adiuta fuerit. Tunc finis eius si bene viget: cum ad noticiã secretorum q̃ diu inuestigando q̃siuit p uenerit. intellectus seu itelligentia nũcupatur. Boetius tamẽ dicit intelligẽtiam solius dei esse ad modũ paucoruz hominuz. Sed horum alteruz pro altero ponitur sepe. Memoria etiã cõsors & cooperatrix est ratiõis: qm̃ sine ea ratio nec ad incognita procedere: nec cognitorum scientiam retinere potest.
Memoria est vis aime accepta retinẽs preterita repetens: elapsa recolligens
Humanus appetitus inter summa et ima positus: cum plerumq̃ in vtraq̃ diuisus sibimetipsi sit cõtrarius in quancunq̃ partem totus transierit nomen eiꝰ merito sortitur. Si carnis voluptatibus pascitur: carnalis siue animalis nominatur. Si spũalibus desideriis delectatur: spũalis nuncupatur. Appetitus siquidem naturalis est vis in animante mouendis auide sensibus attributa.

¶ Diffinitio virium aie.

¶ Capitulum.xxxviii.

Quoniaz de viribꝰ anime mentionem sepe feci: diffinire eas debeo: quatinus que de anima dicta vel dicenda sunt euidentius intelligi possint. Sensualitas: sensus: imaginatio: tam corporis q̃ anime sunt vel dici possunt. Sensualitas corporis est quedam vis ignea. Sensualitas siue animalitas anime ẽ inferior vis eius: que secum trahens sẽsualitatem carnis: velut famulam et obedientem. sensus et imaginationes facit. easq̃ in archa memorie reponit. In sensu instrumentum est sensualitatis et origo imaginationis. Ipsa nanq̃ vis ignea que extrinsecus formata sẽsus dicitur: eadem forma vsq̃ ad itimum trãsducta imaginatio vocatur. Sẽsus itaq̃ parit imaginatiõem. imaginatio cogitatiõem. cogitatio meditatiõem meditatio acuit igenium igenium facit ratiõem. ratio cõducit ad itellectum. itellectus ad itelligẽtiam Itelligẽtia p cõtemplatiõem ipsam veritatẽ admiratꝰ: & per charitatem i ea delectatꝰ. Sẽsus est passio anime i corpore ex qualitatibus extra accidẽtibus. Imaginatio est vis anime que figuram corporearum rerum absente corpore sine exteriori sensu dignoscit. Cogi-

tatio est circa quelibz animi occupatio Consideratio est intēta cogitatio. Meditatio est frequens cogitatio modum ⁊ cām ⁊ rōnem vniuscuiusq̄ rei inuestigans. Ingenium est quedā vis naturalr animis insita per sevalens. Ratio quedā vis anime q̄ oia discernit et iudicat: sed maxime cum inhiat spūalibus ⁊ imaginē dei in se conseruat. Intellectus est rerum in severe existentiū perceptio. Intelligentia est de solis rerum principiis .i. de deo: ideis ile ⁊ de i corporus substātiis pura et certa cognitio. Contemplatio est perspicue veritatis iocūda admiratio. Charitas est cōcordia mentium et societas electorum: vita beatarum animarum et angelorū quia nec anime nec angeli nisi per charitatem viuunt.

¶ Q3 anima ad imaginem et similitudinem dei facta est.

¶ Capitulum. xxxix.

Anima rationalis ⁊ intellectualis facta est ad imaginē ⁊ similitudinem dei vt factorem suū pro imagine cognoscat ⁊ pro similitudine diligat. Ex imagine nāq̄ dei rōnē habz: ⁊ ex silitudine charitatē. Charitas vero in seipsa repsentat trinitatē: hāc rō sentit: ⁊ pacata requirit: hanc charitas inuenit. et vidēdo btā quiescit: hāc i presenti fides sequr. spes in celum vsq̄ comitar. Charitas perenniter amplexar. Mens itaq̄ spūalis intelligentia rōnalis pūo creatorem suum aspiciat: deinde creaturaz ipsius videat ⁊ mediante arbitrii libertate ad eum q̄ condidit oia se et cetera referat. Sic in homine trinitas appareat quam charitas manifestat: vt charitatem sēper homo exhibeat: sēpq̄ conspiciat is quem trinitatis imago perornat. Sic homo ei9 seruabit similitudinē cuius in se naturalr portat imaginem. Appareat ergo imago dei i intelligentia rōnali: in mēte spirituali: in honore liberi arbitrii. Appeat silitudo dei in moribus pro natura: i opibus pro iusticia: in virtutibus pro gratia: vt morib9 natura pornet: vt iusticia operibus cō probet: vt grā ptutibus cōpleat: et sic ip dño pātet. Aia totū corpus homis tota parit aiat. Est qdē ispirata a deo homi vita: non de preiacenti materia sz de nihilo facta ab eo. De ceteris aiantibus scriptura dicit. Producant aq̄. ⁊c. pducat terra animā viuentez. Animā pō nō aqua nō terra pduxit: sz de9 inspirauit: nō tm̄ viuā vel viuentē sz spiraculū vite: rationale ex dei imagine factum ex dei similitudine.

¶ Q3 anima non sit ex diuina natura creata nec sit pars dei.

¶ Capitulum. x'.

Anima non est ps dei: probat hoc mutabilitas quā incurrit. Deus enim immutabilis est: hec sepe mutata pro culpa: quandoq̄ mutata pro pena ⁊ dāmnata fit misera. Nihil ei tamen nocere potest nisi a deo recedat. Recedit autē qñ peccat: proinde torquetur misera a deo refuga. Ab vno disiuncta spargir ad multa: ⁊ pro sua intemperantia fit morbida: fit molesta. Ea propter sens9 corporei turbata memoria. turbati hebetes fiunt marcidi ⁊ stupidi. Ideo caro patir: languores oriuntur. ⁊ mors violenta peruagatur. Homo quidem a deo auersus: peccando peruersus qr a deo dissentit diffidet et sibi: portatq̄ in seipso penam de seipso. Anima non formatur ex materia iformi: sed in sua creatione formaz accepit qua facta est ad imaginem ⁊ similitudinē dei. A quo si auertitur remanet informis: quia rea: quia deo dissimilis nec ideo tamen efficitur irrationalis: quia gestat imaginē dei: vñ pōt reformari. Sic nec etiā si tota cōcluditur pctō: ⁊ licet pro insipientia iumento cōparetur: ideo fit anima pecoris vel alterius corporis. Ipsum etiā corpus ⁊ nunc ⁊ in fine semp inhabitatura cū quo facta ē vna person. sed nec ideo fit corpus etiā si penitus habiter. Nō eni distrahir ptibus: nec loco cōcludir. Non est maior in maioribus: nec est minor in minoribus sui corporis partibus vite idoneis. Spiritus nāq̄ est anima rōnalis q̄tūl libet obruta

malis: & vbicūqȝ est tota est. Nō traducit a patre in filiū ne vna sit anima amborum. Sicut inqt dñs aïa patris: sic aïa filii mea est. Nec pars anime prīs in filiuȝ duȝ generat se transfūdit. Partiri nāqȝ seu diuidi. augeri vel minui pro substātia sua spūs nescit. Nō eniȝ pōt esse maior sȝ melior. Si eniȝ pticulariter transfunderet corporeus esse pbaret. rōō sicut delirant aliqui semen aīme ex semine carnis hēret generando transfūdi multa q̄dē inhonesta & impossibilia possent ex inde exclamari q̄ de spū rōali nec dici debēt: nec opinari. Judicēs est obscena retexere: & malefusa carnis semine denundare.

Q; anima de nihilo fiat. B

¶ Capitulum. xli

Dicimus aūt rōnales aïas p essentia fieri quotidie de nihilo nouas sȝ p simili natura ex institutione diuina: non vtiqȝ nouas. Quales enim in exordio deus die sexto masculo et femine dedit: tales quotidie inspirat singulis noua de nihilo creatione non noua institutione. Pater inquit meus vsqȝ modo operatur: & ego operor. Operatur vsqȝ mō pater filiꝰ operatione siqdem noua sed institutione non noua. pro illa agens cuȝ ista quiescēs. Res vero corporee post p̄mam sui creationē noue nulle creātur sed simul in exordio condite temporali formatione propagantur. Anime autem non simul essentialiter facte sunt. sed pro natura consimul: qua ad imaginem & similitudinem dei fiunt: et simul facte reputantur: et non simul edite iudicantur. Non simul edite pro essentia sed simul facte pro compari forma ad imaginem & similitudinem dei preroga ta. Caro de carne generando traducitur: sed spiritus de spū minime propagatur. Certum tenemus quia caro contracta de carne per legem concupiscentie: qua merito viuificatur originali sculpe vinculo premitur: eiusqȝ affectionibus anima que carnem viuificat aggrauatur. Sub hoc peccati vinculo demerguntur paruuli: qui sine remedio baptismi moriuntur. Habent enim originale peccatum non per animam sed per carnem vtiqȝ contractum animeqȝ refusum. Carni nāqȝ ita vnitur anima vt cum carne sit vna persona. Fit enim auctore deo caro & anima vnum indiuiduum: vnus homo: vnde salua natura reuerentiusqȝ proprietate adiicitur carni quod anime est & anime quod carnis est: pro vnitate persone non pro diuersitate nature. Quod igitur ibidem singulis est proprium commune fit amborum. proprium pro natura: commune pro persona. Exinde fit anima originali culpe obnoxia quā caro contrahit & anime refundit cum qua vnita ē in persona: licet diuisa sit in natura. Ea propter necesse est paruulum dum viuit christi sacramento renouari: ne obsit eius anime societas carnis pctī: qua grauatur etiā corpore exuta: nisi dum in corpore viuit salutari fuerit remedio expiata. Currant igitur adulti currant pro seipsis: impendant etiam paruulis sacramentum fidei: suscipiāt ipsi fidē cum sacramentis vt paruulos in Christo renatos fides ecclesie tueatur & adultos cum sacramentis opera fidei comitentur. His etiaȝ renouatio per gratiam tādem complebitur in resurrectione generali: vt caro ipa resurgat in gloria anime sue restituta viua & eterna felix & beata.

¶ Quare deus animas creat quas absqȝ remedio mori scit. C

¶ Capitulum. xlii.

Si queratur quare deus animas illis quos absqȝ remedio salutari mori contingit. Respondemus q̄ diuina institutio q̄ res & rerum nature cōdūtur: nec pctō tollitur: nec violētia ꝑpeditur. Inde est q̄ lex carnalis copule nec etiā in malis iure suo priuatur. Generant adulteri fornicatores: profani. Naturalis tamen institutio nec in talibus de-

perit. Natura namq; prout deus institu it suum quod est operatur. Natura siqui dem est quedam vis et potentia diuini tus rebus insita: que vnicuiq; rei omne suum tribuit. Qua bona quisq; male v titur malus esse iudicatur. Juste enim puniuntur: qui licitis abutuntur. Juste vero puniunt q rapere inconcessa conant Sic sathan ascelum: sic protoplastus perdidit paradisum. Abutuntur licitis qui bona dei maculant vsibus incōces sis. Maculant bona dei sicut hi qui ca lore libidinis: exercent opera culpe car nalis. Ex his filii generantur: quorum corpora seruiente creatori creatura for mantur: et deo inspirante signaculum vi te animantur. Spiraculum autem vite humanam animam intellige: quam nō producit terra vel aqua. sed deus inspi rat quo sensus corporei animantur: vn de homo factus in animam viuentē me moratur. In his et in aliis opꝰ agit p ut instituit. quem nullius adiuuant bo na: nec impediunt mala. Bonos quidē puehit sua gratia: malos tenet sua ma licia. Nos equidem serui domini: si do mini bonis abutimur rei et miseri pari ter inueniemur. Ipse quidem dominꝰ qui seruorū suorum malis bene vtitur sanctꝰ et opꝰ adoratur. Ipse corpori ter reno de peccati traduce propagato p in stitutione sua inspirat aiam bene vtens insolita preuaricatione nostra: que si es set naturalis corpori poterat imputari Sed creator preparat omni tēpore sa cramenta: et obedientie pia proponit e dicta. vt contra peccata sacramenta in remedium sint: et temporalium obser uatio mandatorum eternam afferat p miadonorum. Unde si aliqui sub pecca to geniti paruuli obeūt absq; remedio salutari pertimesce iustitiam dei qui ni hil debet alicui: sed damnat in singulis malum quod non fecit in eis. Si autem paruulos renouat sacramentis: admi rare miam dei. Ipsi enim sicut nesciunt culpā cum qua ex carne nascuntur sic nesciūt gratiā qua p xp̄m renouantur. Non excusat paruulos a culpa: qz eam non norunt: nec excludit grām ab eis quia eā nesciūt. Queris in eis culpam inuenis ex carne traductā. queris i eis gratiam inuenis a deo collatam. Illa debite dānatur hec idebite prerogat. Illa iudiciū predicat hec miam repre sentat. In vtroq; deꝰ agnoscit. cui mia et iudiciū ppetua laude cantat. Sed ab his intuendis mēs nr̄a mēs infirma qz petis obruta citiꝰ ad seipsā redeat. si biq; remediū q̄rat. vt qui in Adam ce cidit in christo resurgat.

¶ Qz natura anime inueniatur a phi losophis dicta.

¶ Capitulum. xliii.

Plures veteres de natura ani me dixisse inueniuntur: sz ni hil ita vt non aliquid restare videatur. Ego autem ex eoꝝ dictis q̄to diligentius potui breue istō et certū colligere. atq; in vnum studui redigere: quod memorie cōmēdet. Me bes namq; est memoria hominis et bre uitate gaudet. et si in multa diuiditur fit minor in singulis. Ex corpore et ani ma constat hō: et quicquid oculis cor poreis videtur propter corpus factum est. corpus propter animā: anima autē propter deū. Uita corporis anima est: vita aie deus est. Immortalis est aia qz carne caret. nec habet quo cadat vt resurrectione egeat post ruinā nisi pec cato ceciderit: et ideo in morte vita no stra nō pit. sed corpus destituit dum di scedens anima vim suā non perdit: sed quod viuificauerat hoc dimittit: et quā tum in se est mortē alterius facit. ipsa non recipit: facit inq; non viuificando quod deserit. non amittēdo quod viuit Itaq; mors hominis nihil est aliud q̄ carnis occasus a qua cum vis potentie viuificantis abscesserit in terrā de qua sumpta est redit: amissis sensibus quos per seipsam nō habuit. Anima non aliē q̄ sol lucem diei vitā tribuit carni cum venerit: mortē efficit cū recedit. Mors tamē non consumit cōiuncta: sed diui dit: dum origini sue vtrūq; reddit. Et ne quis putet aiam corporis morte cō sumi: audiat quid dn̄s in euāge. dicat: Nolite inquit eos timere qui occidunt

corpus: aĩam aũt occidere nõ pñt. Fatigaẽ corp⁹ cogitatiõib⁹ mẽtis. afficiẽ in corpore mẽs doloribus corporis.

¶ Q corpus cõstat ex quattuor elementis. E

¶ Capitulum. xliiii.

Corpus ex quattuor elementis constat. Anima nec elementũ est: nec ex elementis sed de nihilo est facta & soli creatori suo cognita. Ex his ergo omnibus que i se hoc est in corpore suo visibilia videt: nihil se esse vel posse esse videt. Secernat ergo & diuidat se per se ab eo toto quod videt in se visibile: & inuisibilẽ se esse omno videt in eo q videt se. & tñ videri se nõ posse videt. deide eleuet se sup se. et in eo qđ p̃mum & principale speculum est speculãdi dei & illi imagini ac similitudi p̃ximũ & cognatũ magis factuz inuisibilẽ deũ ĩspiciat. Hoc aũt est ipsa rõ & mens rõne vtẽs. q̃ ad p̃mam similitudinẽ dei facta est: vt per se inuenire possit eũ a q̃ factaest & in eius amore & cõtemplatiõe dulciter requiescere. Ea nãq3 perfectius suũ factorẽ manifestãt q̃ illius similitudini vicinius appropinquãt. Hoc aũt est ipsa rõnalis creatura q̃ excellẽter & p̃prie ad illius similitudinẽ facta est. & tũc citius creatorẽ suũ quem non vidit agnoscit & diligit. cũ se ad illius imaginẽ factã intelligit. Mẽs rõnalis est q̃ se cogitando intelligit: & imaginẽ suã ex se nataz habet. q̃ imago eius verbũ est. Verbũ eni rei est ipsa cognitio ad similitudinez eius ex memoria formata. Hoc mõ liq̃do apparet summã sapientiam cũ se dicendo intelligit: gignere cõsubstantialem sibi similitudinẽ suã .i. verbum suũ. Mens tñ rõnalis qm̃ nõ se semp cogitat sicut sui semp meminit. liq̃t q2 cuz se cogitat verbũ ei⁹ nasciẽ de memoria. Unde apparet q2 si semp se cogitaret. semp verbũ ei⁹ de memoria nasceretur. De summa v̾o sapiẽtia q̃ semp se dicit sic sicut sui semp memor est. liquet q2 de eterna memoria coeternũ ei⁹ verbũ nasciẽ. Sicut eniz summa sapia eťna est. ita eťne sui memor est & eterne se itelligit: & eťne se dicit. cũ sit illi dicere qđ itelligere. et cũ eťne se dicat eťne v̾bũ ei⁹ apđ ipsam. Mẽs ĝ rõnalis q̃ int oẽs creaturas ad inuestigationẽ sũme sapiẽ sola assurgere valet & nihilomin⁹ ad eiusdẽ inuẽtionẽ sola p̃ficere. semp studeat illi⁹ reminisci illã itelligẽ & amare. ad hoc facta est vt semp viuat si semp amet sũmam vitã: sũmã sapia3: sũmã essentiã: cui ds hoc ip3 qđ est. Amare aũt neq̃t nisi ei⁹ reminisci & eã studuerit itelligere. Faciat ĝ hoc ad qđ facta est vt bene viuat

¶ Q btitudo dei nõ põt augeri nec minui: & q sola charitate rõnales creaturas creauit. F

¶ Capitulum. xlv.

Deus omnipotens cuius beatitudo non augeri potest quia perfecta est. nec minui. quia eťna ẽ. sola charitate nulla necessitate sui rõnales spirit⁹ creauit: vt eos sue btitudinis participes faceret. Alios v̾o i sua puritate i celo cõfirmauit. Alios aũt p̃pẽ supbiã in ifernũ p̃cipitauit, atq3 alios ad p̃probãdã humilitatẽ & obediẽtiã in terrena habitatione terrenis corporib⁹ sociauit. vt ad vite sẽsũ luteã materiã vegetarẽt. Habẽt nãq3 in natura sua quãdã mutabilitatẽ: scđ3 quã corp̃ib⁹ viuificãdis appropinquãt. in q̃ q̃dẽ nõ nihil sue puritatis deponũt. Cũ ei delectatione carnis afficiũtur quasi quãdã corpulẽtiã inde trahũt. q̃ puriorẽ naturã eorũ corrũpit. Et hoc viciũ q̃to alti⁹ eis in corporib⁹ manentib⁹ inheserit: tãto difficilius eos a corporib⁹ discedẽtes deserit qm̃ nõ tolliẽ passio: & cũ tolliẽ cã passionis: nisi ab eiusmõi feculẽtia se i hac vita mũdare studuerit. Nos ĝ q̃ in medio bonoꝝ & maloꝝ positi sumus: considerare sepe debemus & gaudiũ illoꝝ & istorũ suppliciũ atq3 nostram miseriam Rõnalis siq̃dẽ est aĩa nr̃a: vt sciat discernere int bonũ & malũ. Est etiã cõcupiscibilis atq3 irascibilis vt possit amare bonũ & odire malũ. De p̃cupiscibilitate nasciẽ amor. de amore desideriũ & gaudiũ. Amor ẽ delectatio cordis alicuius ad aliq̃d p̃pẽ aliq̃d p̃ desideriu3 p̃cur-

rens. atq3 p gaudiū requiescens. p desideriū in appetēdo: et per gaudium in p fruendo. nec aliunde bonū est si bonū est cor humanum: nisi q bn̄ amat quod bonū est. Nec aliūde malū est: si malū est nisi q male amat qd bonū est. Omne ei qd bonū ē s3 i eo qd malū amatur: tm̄ vicium est. De irascibilitate nascit odium. Ira enim generat odiū: ꝛ de odio dolor et timor. Cum enim contra peccata nostra irascimur et ea odire incipimus dolemus quia peccauimus: ꝛ penas pro peccatis timemus.

¶ De natura quam deus fecit insignem similitudine sua. G
¶ Capitulum. xlvi.

Sic creator oim deus inter cetera ꝛ sup cetera q̄ creauit: rōnalē dignatus est amplius illustrare naturā: quā et sua similitudine fecit insignē: ꝛ sue btitudis voluit eē participē. Cui9 tn̄ rōnalis creature licz simplex videt origo: facta est diuersa cognitio. dū ps ci9 est i eterna felicitate firmata. ps rudētib9 iferni dtracta. ꝛ i tartarū tradita in iudiciū cruciāda seruat. Pars etiā tertia trenis vnita corpib9 locū mediū sortita agnoscitur. ꝛ pri9 qdē eadē summis vicinior in delicils erat posita paradisi. nunc iā ppinqor īfimis p reatu iobediētie hūiliata est in loco afflictionis. Sūmus eni oim borū loc9 plenā habet letitiā: infimus solā tristiciā. Ibi eni plena felicitas. illic sola ꝛ summa miseria est. In medio sane summa sperāda: sed nihilomin9 infima sunt timēda: et ideo nobis iā āplior timoris cā q̄ spei q̄ viciniores eisdē īfimis deiecti i ipa degim9 vmbra mortis. Q2 tn̄ ꝛ illi9 btitudinis: et illi9 nihilominus dānationis eterne: hūanā deus aiam pro suorum qualitate meritorū participē fieri posse cognouit. naturales affect9 ei quatuor indidit: vt haberet vñ bona illa optare: ꝛ in eis posset qñq3 letari. ꝛ rursū vñ mala illa metuere ꝛ i eis etiā dolore ppetuo contristari. In eo eni sane grauior est moderna cōditio: q nō mō exhibet tristiciā ꝛ modernā molestiā. sed ꝛ timor h3 penā ꝛ spes ipa q̄ differtur affligit aiam. Iustissim9 eni pr ꝛ tribilis iudex: qui pa illa ꝛ ppetua gaudia filiis. dolores eq̄ ppetuos reis in fine parauit: nonnulla tn̄ etiā nos i pn̄ti experimēta cape voluit gaudii vel doloris. vñ illa nō modo certi9 credi s3 affectuosi9 optari valeāt ꝛ timeri. Cetep nec pn̄tia gaudia in illop cōpatiōe sunt gaudia: nec tristicia presens in illius cōparatione est tristicia. Nec desipiet si qs interim omnem operā dare maluerit queadmodum illa potius valeat ɔcupiscere gaudia. illos formidare dolores: q̄ huius vite vitare molestias captare leticiā. Uerūtn̄ iuenire est i pn̄ti vñ vtilit gaudeat qs: vel salubriter cōtristet. Si letet de bn̄ficiis suis grās deo agēs: ꝛ in deuotiōe eius exultet. ꝛ ppria seu etiā proximop delicta ploret. Uñ etiam diuina dispositiōe media int cosdē affect9 cōstituta ē rō i corde hois. p quā nimirū discernere et diiudicare possit vñ gaudeat seu doleat imo etiā qd cupiat vel timeat. Sane q̄ triplicē vim aie esse docuerunt rōnalē illā irascibilē ꝛ cōcupiscibilē asserentes affect9 qdē diuersos: s3 qdā sibi cognatione iūctos sub irascibili metū et tristiciā. sub ɔcupiscibili desideriū et leticiā cōprehendisse videntur. Interi g īt affect9 varios hūana fluctuās aia: necesse ē vt certā deīnū vel i sūmis vel i imis accipiēs statiōnē in solo deīceps vel gaudio vel dolore psistat. De9 est in summo mūdus i imo. De9 i eodē statu eternitatis sue semp cōsistit. Mūdus cursu mutabilitatis sue semp instabilis fluit.

¶ De humano animo. H
¶ Capitulum. xlvii.

Humanus anim9 quasi i medio collocatus quadā cōditionis sue excellētia: ꝛ huic mutabilitati q̄ deorsum est superemīnet ꝛ ad aliā q̄ est apd deū verā et imutabilitatē necdū ptigit. Si vo in his q̄ deorsu3 trāseūt se p cupiditatē imerserit. statim p infinitas distractiones rapiet. ꝛ a semetipso q̄dammodo diuisus dissipabit. Si vo ab hac īfinita distractiōe q̄ deorsū ē a se erexerit: ꝛ hec ifi

ma deserēs atq; paulatī in vnū se colligens secū esse didicerit. tanto amplius ī vnū colliget. q̄to mag; cogitatiōe et desiderio sursum eleuabitur: donec tādē oīno mutabilis sit: et ad illā verā et vnicā q̄ est apd deū imutabilitatē puenīat vbi perpetuo sine omni mutabilitat; vicissitudine requiescat.

¶ Q; aie non sunt ab initio cum angelis nec simul create.

¶ Capitulum. xlviii.

Credim⁹ aias nec eē ab initio cu; angelis: nec simul creatas sicut origenes fingit. Nec per coitū cū corporibus seminantur sicut luciferanus et cirillus et aliq̄ latinoꝝ presumptores affirmant. Sed dicimus earū creationē solū oīm creatorē nosse et corpus tm̄ p coniugii copulationē seminari dei ꝓo iudicio coagulari ī vulua. et cōpingi atq; formari: ac formato iam corpore aiam creari et infundi vt viuat in vtero ex aīa cōstās et corpore: et egrediatur ex vtero viu⁹ plenus hūana substātia. Nec duas aīas esse credimus ī vno hoīe. sicut mlti scribūt. vnā aialē q̄ aiatur corp⁹ et immixta sit sāguini: et alterā spiritalē q̄ rōnē ministret. S; dicim⁹ vnā eādēq; aia; eē in hoīe: q̄ et corpus sua societate viuificet: et semetipsam sua ratione disponat hñs ī se libertatē arbitrii vt in sue substātie eligat cogitatione qđ vult libertati siqdē arbitrii sui cōmiss⁹ ē hō. Postq̄ ꝓo deceptiōe serpētis p Euā; cecidit nature bonū pdidit pariter et vigore; arbitrii: nō tñ electionē. ne nō esset suū qđ emēdaret pctm̄. Manet itaq; ad q̄rēdā salutē arbitrii libertas. i. rōnis volūtas. s; āmonēte deo prius et īspirāte ad salutē. Ut ergo acqescam⁹ salutari īspiratiōi: nr̄e ptātis ē vt adipiscamur qđ adipisci desideramus diuini ē mūeris: vt nō labamur adepto salutis munere nostre sollicitudis ē et celestis adiutorii. vt labamur ptāt; nr̄e ē et ignauie. R Solū hoīem credim⁹ hr̄e aiam substātiuā q̄ exuto corpore viuit et sensus suos atq; ingenia viuacit tenet. Neq; cū corpe morit̃ vt arabs asserit. neq; postmodū iteritura sicut zenō dixit. q: substantialr̄ viuit. Aialium vero aie nō sunt substātie: sed cum carne ipa carnis viuacitate nascūtur: et cum carnis morte finiuntur: et iō nec rōe reguntur sicut Plato et Alexāder putāt s; et oīa icitamēta nature dicūtur. aia hūana nō carne morit̃: q: nōdū carne sicut dixim⁹ superi⁹ seminatur: s; formato ī vtero matris corpore dei iudicio creatur et infunditur vt viuat hō int⁹ in vtero: et sic pcedat natiuitate ī mundū. Aia ex creatore pricipiū hñs ex q̄ pfecta ē in genere suo. vñ ex q̄ sciret oia que ab homine sciri possunt nisi grauitas carnis esset. Quod per primū hominē qui ante corruptionē humanitatis ex quo fuit perfecte habuit scientiā probari potest. Sed mō corrupta hūanitate ex quo coniungitur corruptioni corrumpitur. Nec proprietates suas potest exercere: donec vsū et experientia: et alicuius doctrina icitata incipit discernere veluti si quis cum subtili acie oculorum in tenebrosa detrudatur: videre non potest ibi nisi prius assuescat tenebris vel lumen accendatur. vn de Uirgilius. Quantum non noxia corpora tardant. Et licet alie sint actiōes corporis: et alie actiones anime: tamē corporis vicia vel virtutes possunt eē anime. Cum enim ad hoc sit data: vt illicitos carnis motus corrigat: ignorantia illius contingunt vel negligentia. Sicut cum discipulus vel seruus negligentia doctoris vel domini peccat. magister vel dñs extra culpam non est. Sic aia vel cōtingentibus non est extra culpam: cum ista debeat imperare: et illa obedire.

¶ Q; homo ex duabus substantiis cōstat: et q̄ anima sine carne suum rationale tenet. L

¶ Capl'm. xlix.

Duab⁹ substātiis cōstat homo aia tm̄ et carne. Aia cu; rōne sua. et carne cum sensibus suis. Quos tamen sensus absq; societate anime non mo

net caro. aia vero et sine carne rõnale suum tenet. Notãdum tñ q iidẽ ipsi sensus q in exteriori hoie describunt. simili modo scdz modũ suũ i interiori esse manifestant: q2 spirituales resnõ corporalibus sensib9. sz spiritalib9 rimande sunt Unde diuia scriptura i deuteronomio ait. Uidete q ego sum de9: et nõ ẽ alius preter me. Et in Apocal. Qui hz aures audiẽdi audiat qd spirit9 dicat ecclĩis Et i psalmo. Gustate et videte qm̃ suauis ẽ deus. Et aplus. Xpi bonus odor sumus. et in his q peũt. et in his qui salui fiũt. Et in euangelio dñs. Mulierẽ si de se tetigisse magis q̃ corpore ostẽdit dicens. Tetigit me aliqs. Naz et ego sẽsi virtutẽ de me exisse. Sic q̃ cũ oi cautela obseruandũ ẽ qd ad corporis sensus et qd ad aie ptineat dignitatez ne forte cõfusus ordo et irrõnabilis estimatio alicui repugnare videat veritati. Non est tertius in homis substantia spũs vt didimus cõtẽdit. sz spũs ipsa est aia pro spiritali natura: vel pro eo q spiret in corpore spirit9 appellat. Ania vero ex eo vocat q ad viuẽdũ vel ad viuificãduz animet corpus. Tertium vero q ab Apostolo cũ aia et corpore inducit spũm. gram scti spũs intelligamus. quã orat Aplus vt integra perseueret i nobis: ne nro vicio aut minuatur aut fuget a nobis: q2 spũs effugiet fictuz: et auferet se a cogitatiõibus q sũt sine itellectu. Iugi q̃ meditatiõe aim nostrũ exerceam9 et cõsideremus miserias et necessitates nras: labores et dolores. Lugẽtes eniz in hãc vitã intrauimus: cũ labore viuimus: cũ dolore et timore exituri sum9. Cogitemus q̃ q̃ breuis vita nostra sit q̃ via lubrica: q̃ mors certa: et hora mortis incerta. Cogitemus quãtis amaritudinibus admixtũ sit. si qd dulce ac iocũdũ in via huius vite occursu suo nobis alludit: q̃ fallax et suspectum: q̃ instabile et trãsitoriũ est: qcqd huius mũdi amor parturit: qcqd spes aut temporalis pulcritudo pmittit. Cõsiderem9 etiã q sit patrie celestis pulcritudo suauitas atq dulcedo. Attendamus et ppẽdamus vñ cecidimus: et vbi iacem9: qd perdidimus: et qd inuenimus: vt ex vtroq intelligamus q̃tũ nobis in hoc exilio lugẽdũ sit. Hinc enim Salomon ait. Qui apponit sciẽtiã apponit dolorẽ. Quia et quando magis homo sua mala intelligit: tanto amplius suspirat et gemit.

Quid sit meditatio. Ab

Capitulum. I.

Editatio siquidẽ parit sciẽtiam. scia cõpũctionem. compunctio deuotionem. deuotio pficit orationem. Meditatio est frequens cogitatio curiosa et sagax obscura inuestigare et occulta ad noticiam trahere. Scientia est quãdo homo ad noticiaz sui assidua meditatiõe illuminatur. Cõpũctio ẽ quãdo ex cõsideratione malorũ suoz cor int'no dolore tãgit. Deuotio ẽ pius et humilis affectus in deũ. humilis ex cõsciẽtia infirmitatis proprie. pius ex cõsideratione diuine clementie. Oratio est mentis deuotio. i. cõuersio in deuz p pium et humilẽ affectum. Affectus est spontanea qdaz ac dulcis ipsius animi ad deũ inclinatio. Nil enim ita deũ inclinat ad pietatẽ et miam: quẽadmodum purus mentis affectus. Sciẽtiã celestium et terrestrium reruz laudare atq amare solẽt homines: sed multo meliores sunt qui huic sciẽtie preponunt noscere semetipsos. Laudabilior siqdem animus est cui nota est miseria sua. q̃ q ea nõ aspecta vias sideruz et naturas rez scrutat Qui vero iam in deuz vigilauit animus spũsscti calore excitat9. atq in ei9 amore corã se viluit: ad cũq intrare volẽs nec valẽs. eoq sibi lucente attẽdit in se et inuenit se. suãq egritudinẽ illi9 mũdicie comparari non posse cognoscit. Dulce flere habet: eũq precari vt sui misereatur: totãq eius miseriaz exuat Hinc itaq egentẽ et dolentem scientia nõ inflat q2 charitas edificat. Proposuit eniz scientiaz scire. i. scire seipsuz et infirmitatem suaz magis: q̃ scire vires herbarũ et naturas animalium. et hanc apponẽdo scientiam apposuit dolorez: id est defectum peregrinationis sue ex

desiderio patrie sue & visionis dei. Dolet qui tenet exilio. quia differt a regno Dolet dum recordat q & quanta mala fecit & quam intollerabiles penas pro illis passurus sit.

¶ Q; nulla sciẽtia melior sit quam q homo se cognoscat. M

¶ Capitulum .li.

Cum nulla scientia melior sit illa qua cognoscit homo seipsum discutiamus cogitatiões locutiões atq opera nostra. Quid eniz pdest nobis si rex oiz naturas subtilit investigemus: eff cacit conprehendamus: & nosmetipsos nõ intelligamus Examinem⁹ ergo q fecim⁹ nos. si scdz q debuim⁹ ea fecerim⁹ consideremus ea q facturi sum⁹ si sit scdz deũ. Valde si qdẽ ẽ necessaria nob; circũspectio examiatiõis: qtin⁹ p expiẽtiã eox q fecim⁹ ad ea q agẽda sũt tutiores reddamur. Sepe nãq opus qd bona intẽtione inchoari credimus tãto citius i deceptionis laqum nos precipitat quanto de intentiõis nre pncipio securi finẽ actiõis nõ observamus: & imprudẽtes q̃si via plana ad foveã currimus qz videmus qd facimus: szqd finẽ nostrũ seq debeat nõ attẽdimus. Ita eniz ambiguus est ai mi affectus. vt nisi ex fie opis qualitatẽ intẽtiõis eius discernere nõ valeam⁹ Preterea necesse est vt p singulos dies vitam nostram ad iudicium vocemus: & qd egim⁹ per noctem & diem examinem⁹ & quanto ad bõa facieda solito alacriores: & quanto ad mala vicẽda solito constãtiores: sive aliquo opere nostro insidiis inimici supplantati sumus. qualiter demum per iudiciuz transacte deceptionis futuraz illius fraudez cavere valeamus: quatinus nec supveniens temptatio nos improvisos ad malum opus deiiciat: nec indiscretos i opere bono psens negligẽtia fallat O Quis q̃s. s. cor suũ in hmõi studio exercet audiat qd qdem sapiens dicat. Scito te ipsum. scito vñ venisti: aut quo vadis: q modo vivis: quãtuz pficis vel deficis: quam longe es a deo vel quam pe: non intervallis locorũ: sed similitudine vel dissimilitudine morũ. Scito quod homo es cuius conceptio culpa: nasci miseria: vivere pena: mori necesse. Certũ est quia morieris: sz incertũ q̃modo vl q̃ñ vl vbi quam mors vbiq te expectat: et tu si sapiens fueris vbiq eã expectabis. Attende ergo sollicite qd agas vel qd agere debeas. Si quod faciendu3 est facias. Si bono opi malũ aliqd non admisceas. Si bonum qd agis: quanta oportet devotione adimpleas. Si alterius vitium bonũ diligas. Si tuum vt alterius malum reprehendas. Si sic declinas a malo & facias bonuz. Sunt enim qdam tm̃ attẽdẽtes mala q nõ faciunt. Istos pusillanimitas a bono opere revocat ne malum subripiat Sũt aliq attẽdentes tm̃ bona q faciunt. Illi sic sibi a bono ope complacent & blandiunt. et depravitatis admixtione minime terreantur. Sunt alii sapientes vt faciant mala. bona aũt facere nesciũt. Isti pessimi oĩm letãtur. cum male fecerint: et exultant in rebus pessimis. Sunt alii querentes deum per exteriora deserentes interiora sua. quibus deus interior est.

¶ De triplici ascensionis adu. P

¶ Capitulum .lii.

Redeamus ergo ad nos vt possimus ascẽdere ad nos. Tres siquidem ascensus sunt. In p mo ascẽdimus ab istis interioribus & iferioribus ad nos. In scdo ascẽdimus ad cor altũ. quanto nãq ãplius pficimus tãto ãplius ascẽdimus. Qui eñ nõ ascẽdit dscẽdit. & q nõ pficit deficit. In tcio ascẽsu ascẽdimus ad deũ. Primus ascensus fit consideratione mundi & contemptu. Considerando namq quam caduca et transitoria sint ista terrena: contennimus ea & redimus ad nos Secũdus ascensus fit cognitione & cõtemptu nostri. Cum eniz cognoscimus quam proni simus ad malum: & quam invalidi ad bonum contennimus et ascendimus supra nos. Tertius ascensus fit cognitione et amore dei. Iste tertius ascensus fit mentis dilatatione: et mẽ

tis subleuatiōe: ⁊ mentis alienatione. Mētis dilatatio est: cū sub vno mentis aspectu plura cōspicim⁹: vel de dei sapientia: vel de eius potētia: vel de cuncta bonitate. Intueri debem⁹ q̄ potenter deus cūcta creauit de nihilo: q̄ sapient gubernat: q̄ benigne cuncta dispensat. Totū istū mundū n sic ornatū fecit ꝓpter corpa: corpa ꝓpter aias: animas ꝓpter se. Et iō diligēter custodire debem⁹ aias nr̄as: q̄tin⁹ eas mundas et sanctas deo reddere valeam⁹ a quo tanta bona accepimus pro eis. Mentis subleuatio est cū de visibilib⁹ subleuamur ad inuisibilia. Quāto nāq̄ consideramus humanā indignitatē: ammiramur dignatione dei: q̄ tā mirabiliter rōnalē spūm ad imaginē ⁊ silitudinem suam creauit. Mentis alienatio est qn̄ mens sup se rapit: de hoc mentis excessu hō doceri nō pōt: q̄ nichil ibi habet sui. De mētis aūt dilatatione ⁊ subleuatione istrui pōt: q̄ ibi aliq̄d habet sui. Instruit aūt aliqn̄ humana industria aliqn̄ diuīa reuelatiōe seu inspiratiōe. Nōnunq̄ hō in speculo cordis sui. i. in rōnali mēte seip̄z ⁊ deū ispicit. Ita nāq̄ cōditū est cor hoīs: vt i eo q̄si in templo dn̄s inhabitaret: ⁊ tanq̄ in quodā speculo suo reluceret: vt q̄ i se videri nō poterat: i sua imagine visibilis appareret. Magna prorsus dignitas hoīs ē portare imaginē dei. ⁊ illi⁹ in se iugit vultū aspicere: atq̄ eū semp p cōtēplationē presentē hr̄e. Sz postq̄ delectatione z nr̄am in terrā peccando sparsim⁹: pctī puluis supuect⁹ ē cordi nr̄o ⁊ iō ab illo intne cōtēplatiōis speculo corruētes: i has miserias p̄ntis vite tenebras labimur: vbi deo digne ministrare nō valem⁹: q̄ forde iniq̄tatis ⁊ caligine ignorātie obuoluti: q̄d agendū vel vitādū nobis sit: ex magna pte iā nō videm⁹. Tergam⁹ ergo speculū nr̄um ab amore vanitatis: ⁊ ab amore iniq̄tatis i. a puluere ⁊ a forde vt in eo inspicere valeam⁹ ⁊ nos ⁊ creatorē nr̄m: quem peccando post tergum nr̄m posuimus Auersi siq̄dē a deo sumus: pctā nr̄a separant nos ab eo. Et iō cū ꝓpheta dicam⁹. Cōuerte nos deus salutaris nr̄. Si mulieres speculū suū in quo facies suas ispiciūt cū amiserint diligent querāt: ⁊ curiose tergant a puluere ⁊ a forde multo āplius speculū interioris hominis debem⁹ ⁊ iuenire ⁊ tergere ⁊ inspicere: vt i eo totā turpitudinē nostraz valeam⁹ dep̄hendere: ⁊ ita per cognitionem nostraz ad cognitionē dei puenire

¶ Qr necessarium sit homini se cognoscere qualis sit ad malum vel ad bonum.

¶ Capitulum. liii.

Duo nobis necessaria sunt vt nos cognoscamus. videlicet quales sim⁹ ad malū: ⁊ quales ad bonum. Proni sumus ad malum. et si mīa dei nō teneret nos in oē vicium possemus cadere: nec inde surgere nisi mīa dei subsequeretur que nos subleuaret. Hoc bene cognoscebat propheta: cū dicebat. Dn̄e mīa tua ante oculos meos que me custodiat: ⁊ mīa tua subsequatur me q̄ me erigat. Inualidi sumus ab bonū: nec dei gratia bonum facere: vel in aliquo bono perseuerare possum⁹. Istud etiā apl̄s sciebat cū dicebat: Gratia dei sum id quod suz ⁊ q̄ gratia eius in me vacua non fuit: gratia ei⁹ i me manet. Hanc geminā cognitionē sui habuit cū diceret: Loquar ad dn̄m meū cū sim puluis ⁊ cinis. Re uera puluis est hō. Sicut enim puluis ex quacūq̄ parte venti impellitur ⁊ in aliā areā dicit ⁊ ibi remanet. Sic hō i viciū cadere potest: nec adiciet vt resurgat: nisi mīa dei ei subueniat. Cinis etiaz est hō: q̄ sicut cinis nec profert germen ex se: nec susceptum semen germinat. Sic hō nec bonū facere nec in aliquo bono pseuerare sine grā di pt. Idcirco maxias grās deo referre debem⁹ q̄ ⁊ multa bona nobis cōcessit. ⁊ multa mala q̄ fecim⁹ nobis condonauit: et a multis malis seruauit q̄ facere potuimus sicut alia multa q̄ fecim⁹. Quicq̄d eni mali non fecimus: eo miserante non fecimus. Naz si ipse permisisset ea vtiq̄ fecissemus: aut ope: aut volūtate Et iō nescio vtrū eū amplius diligere

debeamus pro his q̄ nobis dimisit. an pro his a qb⁹ nos imunes seruauit.lʒ ei ea nō fecim⁹.nos quasi fecisse ⁊ eū quasi dimisisse existimare debemus. qn̄quidē ea vel voluntate vtiqʒ fecissemus si ipse permisisset. Quisqꝫ in veritate se ita co gnoscit humilis ē corā deo ⁊ hominib⁹ diligit deū ppt deū. ⁊ oēs hoies propt deū: ⁊ si pfectaʒ charitatē habet nullū iudicat:nullū accusat:nullū condem nat.nō seruat irā:non mouet rixas: nō seminat discordias:non fouet nocentes nō psequit innocentes:nō odit arguen tes se:nō facit furtū:nō falsum testimo nium:nō periurium:nulli detrahit:nul li nocet:nullum odit sed omnes diligit. Scriptū ē.Nemini qcꝙ debeatis nisi vt inuicē diligatis.Sic ei deo familiaris ē charitas:vt in eo habitare nolit in quo charitas nō fuerit. Qui ergo charitatē habet deū habet:quia deus charitas est Et qui vnū hominem odio habet:deum odit.⁊ bonū qd facit. Quapropt vnus quisqꝫ sibi prouideat:ne propt vni⁹ hois odiū deū perdat ⁊ omne bonum.

¶ Quomodo ascēdamus ad co gnitionem dei. S

¶ Capitulum.liiii.

Nunc reuertamur ad speculū nostrū ⁊ videamus quō p co gnitionem nostri possumus a scendere ad cognitionem ip sius dei.Duplex est natura hois. vna i terior q̄ est ipse homo:qm̄ mens vniuscuiusqꝫ ē ipe. Alia exterior .i.corpus. Ex duplici natura cōpactus ē hō: ⁊ ideo vt tot⁹ beificaret:duo illi bona de⁹ a princi pio pparauit.vnū visibile:alterū inuisi bile:vnū corpale:alterū incorporale.vt in vno sensus carnis ad iocūditatē foue retur.in altero sensus mētis ad felicita tē repleret. Idcirco duplici sensu rōa lis aia instructa ē:vt visibilia caperet p sensum carnis:inuisibilia per sensū mē tis:quatinus et visibilia et inuisibilia ad cognitionem et ad dilectionem crea toris illā excitarēt. Oim nāqꝫ hūanaꝝ actionū ad hūc finē currere debʒ iten tio vt vł diuine imagis in nobis silitudo restauret:vł huius vite necessitati cōsu lat. Que ṽo in nobis diuinam similitu dinē reparāt duo sunt.i.speculatio ṽi tatis ⁊ exercitiū ṽtutū:qr i hoc homo simił ē deo qd sapiēs ⁊ iustus ē. Ea siqdē pfectius auctorē suū manifestant:q illi⁹ silitudini vicinius appropinquant Hoc aūt ē mēs rōnalis q̄ excellēt ⁊ pprie ad silitudinē illius facta est.⁊ tūc citius creatorē suū quē non videt agnoscit:cuʒ seipsam ad illius similitudinē factā intelligit. In hoc ergo prim:ū trinitatis vestigiū suētū est:cū agnoscere cepit ipa qd erat supra se. Uidit eni qr ex seipa nascit sapia q̄ i ipa ē: ⁊ diligit ipsa suā sapiētiā: ⁊ procedit amor ex ipsa ⁊ sapia sua:q amat ipsam genitā de se: et in se manēteʒ nō diuidit a se: ⁊ apparent tria quedā in vno. Mens et sapiētia ⁊ amor. Et est sapia de mēte. De mente ⁊ sapia procedit amor: ⁊ surgit trinitas ⁊ nō recedit vnitas ⁊ sunt simul trinitas ⁊ vnitas:hec sic in nobis verum lōge melius ratio suadet in deo. Deus nāqꝫ cū sit origo ois sapie: et sp sapiam habuit:et semp eā dilexit: et qr semper dilexit semper amorem habuit. Sapientiā quā habet ipe genuit:⁊ sēp cuʒ illo fuit:quia genita se a gignente non diuidit.sp gignit:qr eterna semper genita ē:qr perfecta. Nec tn̄ gignit inchoans:nec cū genita est cessans. Qui genuit pr̄ est:q̄ genit⁹ est filius est ⁊ qui ab vtroqꝫ procedit spiritussctūs ē. Pater a nullo est:fili⁹ a solo patre est:spūssanctus simul a pr̄e et a filio est:et hec tria vnū in deo esse substātialit opʒ fateamr Sʒ qr ille q̄ genitus est :non potest esse ille a quo genitus est neqꝫ q̄ a gignēte et genito pcedit:pōt esse ille et q̄ est gignens nec genit⁹. Inexpugnabili rōne ṽitatis cognoscere cogimur i deitate psonaꝝ trinitatē et substātie vnitateʒ et maiestatis eq̄litatē. Pr̄ ergo et filius: ⁊ amor pr̄is et filii vn⁹ de⁹ sūt:et vno amore se diligūt quia vnum sunt:nec aliud est qd quisqꝫ amat in altero q̄ꝫ qd quisqꝫ amat in semetipso. Nec aliud est qd quisqꝫ est q̄ꝫ alter est:et ideo est necesse vt qsqꝫ amet seipsuʒ:et adinuicē quisqʒ alium. Hanc charitateʒ et hāc trinita

tē de⁹pat̄ nobis manifestauit: cū ꝓpter nimiā charitatē suā qua nos dilexit misit filiū suū i similitudinē carnis pctī vt nos saluaret. misit ēt spm̄ sctm̄ quo nos adoptaret in filios. Filium dedit in precium redēptionis: spm̄sanctū in priuilegiū amoris: se deniq̧ seruat hereditatē adoptatis.

¶ Quod sint nomina pietatis pater ꝛ filius et spiritussanctus.

¶ Capitulum. lv.

Pater ꝛ fili⁹ ꝛ spūssanct⁹ nomina sunt pietatis: noīa dulcedinis: noīa suauitatis ꝛ amoris. Quid enim dulcius patre. ꝛ tāto pr̄e tā dulcissimo atq̧ misericordissimo. Quid suauius Jesu xp̄o Saluatore: qui tot⁹ ē vnctus tot⁹ ē pi⁹: tot⁹ ē dulcis atq̧ suauis. qd amabilius et quid suaui⁹ ꝛ qd sanctius spūsctō. Amor pr̄is ꝛ filii ipse ē p quez oēs sūt scti qcūq̧ sunt scti. Considerate ergo q̄ta sit illa glīa: q̄ ineffabilis leticia: cū ad deū patrē veniem⁹ et ille ponet nos i suo regno tanq̄ filios ꝛ heredes. Jesus xp̄s tāq̄ fr̄es ꝛ coheredes spūsscūs vnū nos spm̄ esse faciet cuz illis. Ipse siqdē ē indissolubile vinculum trinitatis ꝛ amoris. tūc itroibim⁹ in potētias dn̄i: ꝛ videbimus ciuitatē illā de qua tā gloriosa dicta sūt. Uita siqdē illi⁹ ciuitatis ē qeta: pax trāqlla: felicitas ppetua: pulchritudo aminirabilis: spēs laudabil̄: iocūditas cōcupiscibil̄: gloria desiderabil̄: gaudiū perenne: festiuitas cōtinua: cātica dulcissima. Ibi sunt q̄ corda oīm i quādā ineffabilem dulcedinē atq̧ iocunditatē cōuertunt. Sūt ibi gaudia et̄na: q̄ suauitatē ifundūt: ꝛ corruptionē nō inducūt. Sēp reficiūt ꝛ nūq̄ deficiūt: pascūt et pseuerāt integra: ad fruendū se exibēt et permanēt incorrupta. Dulcedo illius ciuitatis ifundit se ad suauitatē: spēs ad iocūditatē: visio ad delectationē. Omnis pulchritudo ibi ē vbi summa pulcritudo ē. Quāta nāq̧ pucritudo ibi est vbi rex oīm spēs sine defectu vigent: sine transitu pmanēt: sine corruptiōe ꝯsistunt: sine mutabilitate eterna sunt. Si tā pulcrū ē qd̄ ꝑe pulcrū nō ē: qd ē qd̄ pulcrū ē. O ciuitas sctā ciuitas spaciosa: qcq̇d i te ē totū pulcrū ē: suaue ē: iocūdū ē: vnū bonū ē: ꝛ oē bonū in ipso ē. Quicq̇d eni nominare boni possum totū ibi ē: q2 oīa bona i vno sunt: et omnia vnum sunt. Huius tanti boni amor ꝛ desideriū cuz me aliquādo tāgit: vehemēter atq̧ suauit̄ afficit: ꝛ nescio quo quodāmodo a memetipso abstrahit.

Subito eni innouor ꝛ totus in mutor: rapior: affectu: trahor desiderio ꝛ bn̄ mihi esse incipit vltra q̄ dicere sufficiā. Exhilarat̄ cōsciētia: in obliuionē venit: oīs preteritorum dolorum memoria: exultat animus: clarescit intellect⁹ accenditur affectus: cor illuminatur desideria iocundantur. Jāq̧ alibi nescio vbi me esse video: video nāq̧: s3 quasi adhuc de longe cohors angelorū ꝛ archangelorū psallentiū ꝛ laudantiū deū Unū est eni ibi oīm opus cōtēplari mirabilia dei: eū laudare in operibus suis Omnes contemplant̄. omnes letantur oēs delectantur in deo cuius aspectus pi⁹: facies decora: eloquiū dulce delectabilis ad vidēdū: suauis ad habēduz dulcis ad fruendū. Semper libet illuz aspicere: semp hr̄e: semp illo frui: et in illo delectari. Ipse p se placet: ꝛ ꝓp̄se sufficit ad meritū: sufficit ad premium Nec aliqd est qd̄ extra illū q̄rat̄ q2 totum i illo iuenit̄ qd̄ desideratur: ꝛ in illo totū amatur. Unum nāq̧ bonum est ꝛ oē bonum in illo est. Hoc bonum soli boni habent et vident: amant et laudāt laude perpetua.

¶ Quod anima seipsam non pōt stringere in bonis cogitationibus.

Capitulum. lvi.

Cum cōsidero qualis aīe natura sit q̄ carnē viuificare potest s3 semetipsam stringere i bonis cogitatiōib⁹ sicut desiderat nō pōt: iuenio quādā intellectualē spm̄ p creatoris potētiā viuētē ꝛ corp⁹ qd̄ sustiet viuificātē. sed tn̄ vanitati subditū: mutabilitati subiectū quē sepe leticia extollit: tior afficit: iniqtas mortificat: iusticia viuificat. Uita siqdē aīe

deus est. mors aie pctm. Aia namq̃ q̃ peccauerit ipsa morief. q̃ autez iudiciū fecerit & iusticiam viuet & nō morietur: Ita immortal' est aia vt mori possit .ita mortalis vt mori non possit. Immortalitate mortalis ē.et mortalitate immortalis est. Quapropter miseris mors est sine morte.finis sine fine.defectus sine defectu qr & mors sp viuet & finis semp incipiet. & defectus deficere nesciet.

Mors pimet & nō extinguet.dolor cruciabit & pauorē nō fugabit. flamma cōburet sz tenebras nō discutiet. Erit eni in igne obscuritas . in obscuritate pauor:in conbustione dolor. Ita reprobi ignibus iferni traditi in suppliciis dolorē sentient & in doloris angustia pauore ferienf & sp tolerabunt & sp timebūt. qr sine fine sp cruciati viuent sine spe venie & mie:qđ est miseria sup miseriā. Si eni post tot milia annorū quod capilos habuerunt oēs q̃cūq̃ fuerunt & erunt penas suas finiri sperarēt multo leuis eas sustinerent. Sz qr spem nō habent nec habebunt.desperatiōe deficient & ad tormēta nō sufficient. y

De his p ysaiā scriptū est. Vermis eorum nō morief: & ignis eoruz nō extinguef:qr nec ipsi cōsumenf. Vermis cō sciētiā corrodet.ignis carnē comburet quatinus q̃ auctori suo corde & corpore dereliq̃rūt: corde simul & corpore punianf.cū aia a btā vita separata erit. & corpus eternis suppliciis subiacebit Ibi erit metus & meror : luctus et dolor. Tunc vere nihil lugere erit nisi flere: qr penitere tunc nulli poterit valere. Ibi erit tortor cedens.vermis corrodens.ignis consumēs. Peccata detegenf.rei punienf . & hoc totū perenne. Quisqs ei ed tormenta ibit :iā non amplius exibit. Dolor combustionis eos foris cruciabit . pena cecitatis intus obscurabit Videbūt autez illa teterrima mōstra demoniorum:& laruales facies eorū. Videbunt etiā tormēta inferni & in tormētis sequaces suos quos inordinato amore cōtra dei precepta amauerunt.q̃tinus illorū interitus eos in augendo dānationis sue affligat. Deum autē nō videbūt qđ est oim miseriarū miserius. Quis eni dicere pōt.q̃ta pena erit nō videre creatorem & plasmatorē omium rex redēptorē & saluatorē fidelium.regē celi & terre dnm vniuersitatis:p quē sumus:viuimus:& sapim⁹. Ideirco necesse est vt nos vndiq̃ circūspiciamus & vbiq̃ custodiamus:ne aut praua agamus aut recta que precepta sunt non agamus.vt bonis actibus expletis cogitationibus non intumescamus. Multi nāq̃ ex virtutibus in ifernū pelationē corruerunt.

¶ Q; bona appetamus. 3

¶ Capitulum.lvii.

Bona desiderabiliter appetamus mala solerter caueamus:ne sub spē bonorū ea faciam⁹:qm plerūq̃ vicia se esse virtutes mētiunf. Quisqs q̃ meminit illicita se cōmisisse:studeat a licitis abstiere:& q̃ phibita commisit sibimet abscidat cōcessa. Qui vero adhuc pctm suū plāgit ppetrare vicia timeat:& reprehēdat se in minimis:q̃ meminit se deliq̃sse in maximis. Quāta licet nāq̃ virtute mēs polleat q̃ta lz grauitate vigeat.carnales tñ puerile q̃ddaz exterius extrepūt :& nisi iuuenili quodam feruore infrenenf:ad fluxa q̃q̃ & leuia mētē eneruem trahunt :vbi si longa consuetudine obseruata fuerit.cum exurgere voluerit non poterit mole male consuetudinis pressa. Quisqs ergo stat videat ne cadat .et si ceciderit velociter resurgat:cordis compunctione: oris confessione :& operis satisfactione Sit humilior intra propam cōsciētiam sit feruentior atq̃ prumptior ad agendum penitētiaz:sit cautior ad custodiā Qui eni solo beatitudinis supne desiderio temporalia ista cōtēnit:& nihil huius mundi diligit solāq̃ etnam patriā a ppetit :magna mētis tranq̃llitate fouet. In qua tāto deū purius cernit homo:cum se solo soluz inuenit. Nihil eni deo presentius:& nihil eo secretius. A turba ergo terrenorum desideriorū secessum mentis petamus.& inde a secreto cordis illicitaruz cogitationum im-

multus expellentes intentione superne patrie in amorē intime qetis anhelemus & in alta dei contēplatione nos subleuemus. Contēplemur qui sint ipsi angelorū chori: q̄ ipsa societas beatorum spirituum: q̄ maiestas visionis dei et quomodo deus eterne visionis sue dulcedine sanctos suos reficiet. Nemo in hac vita sua digne pensare potest q̄nta sit illa felicitas: dum facie ad faciem videre e: q̄nta suauitas illud melos angelicum audire: q̄nta iocunditas omnium sanctorum societatem habere. Tantū enim vnusquisq̄ gaudebit de beatitudine alterius: quantum de suo gaudio ineffabili. & quot socios habebit tot gaudia habebit. In illa gloria nichil libentius intueor: nihil delectabilius ad contemplandū inuenio: q̄ intimi amoris affectum quo vnusquisq̄ tantum amabit alterum quātū seipsum: et deum plus q̄ se: & oēs alios secum: et deus plus illos q̄ illi semetipsos & hoc gaudio perpetuo. Nihil enim sibi extraneum videbimus nihil icōpetens amabimus: nihil quod aures uostras offendat audiemus. Omnia nanq̄ sunt ibi consona: omnia leta: omnia pacifica. A

Unde consona secura sunt oīa celica iura. Ibi est oīs felicitas: omnis suauitas: omnis iocunditas: & omnis amenitas: omnis pulchritudo: et omnis dulcedo. Quicq̄d expedit: & q̄cq̄d delectat ibi ē: oēs videlicet diuitie & delicie: oīs requies & omne solatiū. Ibi est iugis tranq̄llitas. amena serenitas: eterna iocūditas. iocunda & decora laudatio & plena omniū bonorum cognitio. Quid ibi enim deesse potest vbi deus est cui nihil deest? Quotquot ibi sunt dii sunt. Nec necesse est vt alter dicat alteri cognosce dominum. Oēs enim cognoscunt eū et vident: omnes laudant & amant. Cognoscunt sine errore: vidēt sine fine laudant sine fatigatione: amant sine fastidio. Semper vident et semper videre desiderant: tam desiderabilis est ad videndum. Sēper amant et sēper amare desiderāt: tam dulcis est ad amandum Et q̄to amplius amant tanto magis amare volunt: tam delectabilis est ad fruendū. In hac delectatiōe requiscūt pleni deo: pleni omni benedictione & sāctificatione: adherentes beatitudini sic beati. contemplantes semper eternitatem sunt eterni. Juncti vero lumini facti sunt lux: aspicientes semper incommutabilitatem mutati sunt in incōmutabilitatem. Tanto libentius q̄to dulcius illum aspiciunt cuius aspectus pius: facies decora: eloquium dulce. O beata visio videre regem angelorum i decore suo. videre sanctum sanctorum per quem omnes sunt sancti. Illum videre summa felicitas est: summa iocunditas: vita eterna et vita beata.

¶ De gaudiis et bonis paradisi. B
¶ Capitulum. lviii.

Gaudete & exultate iusti: q: videtis quem amastis: habetis quem desiderastis diu tenetis quem nunq̄ amittere timetis Propterea cantate et exultate ei: quoniam ipse est dominus deus vester gloriosus & speciosus. Ipse est salus et vita honor & gloria: pax et omnia bona. Quanta pax ibi est vbi nulli vestrū qe q̄ repugnat vel ab alio vel a seipso sed ipse dominus regit vos & nihil vobis deerit. Ipse disposuit vobis regnū vt edatis & bibatis super mensam suam in regno suo. Gustate ergo et videte quoniam suauis est dominus. Suauis est ad videndum: suauis ad gustandum. Nec dici potest quantam habeat in gustu voluptatem quantam in sapore iocunditatem: quantam in odore suauitatem. Tante suauitatis magnitudinem vos qui experti estis: nobis qui nunq̄ tale quid gustauimus intimare nō potestis tanquam si quis mellis dulcedinem ei qui nunq̄ dulce gustauerit verbis indicare velit. profecto nec ille saporis illius suauitatē quam nunq̄ ore percepit: auribus capiet: nec ille dulcedinem quam gustus voluptate cognouit verbis poterit indicare.

¶ De quadam querimona ad sanctos. ¶

¶ Capitulum. lix.

Ue mihi misero qui nunq̃ sētio quod sentitis: nec ibi sum vbi vos estis: in loco refrigerii lucis et pacis: vos estis vbi esse vestrum non habebit mortē: nosse vestrum non habebit offensionē: gaudium vestrum non habebit merorem. Ego vero in regione vmbre mortis nescio finem meum: nescio si dignus sim amore vel odio: nescio quando de corpore egrediar. Egrediar sed nescio quando: & fortasse dies ille supremus est: propterea tremēs et pauens quotidie mortem expecto: que vbiq̃ mihi minatur. dyabolum suspectum habeo: qui vbiq̃ mihi insidiatur: et timeo et pauesco vltimam discussionem & iram districti iudicis: ne pro peccatis meis mittat me ĩ gehennam ignis. Et sicut iudicare nō potestis mihi gaudium et leticiam vestram de visione dei. sic ego sufficienter non possum vobis exponere necessitates & infirmitates quas patior: iniquitates et peccata que feci: culpas et infinitas negligentias quas egi et quotidie indesinenter ago: corde: ore: opere: et fere omnibus modis quibus humana fragilitas deum offendere potest. Uos igitur qui meruistis consortes fieri supernorum ciuium: et perfrui eterne claritatis gloria. Orate pro me ad dominum vt educat me de isto carcere in quo teneor captiuus et ligat⁹. Mēs etenim ceca et vaga est: qualitate carū rerum quas respicit variatur: et iuxta quod aspicit cogitatio illius sensusq̃ mutatur. Cumq̃ stare in semetipsa nititur: a semetipsa etiam aliquo modo nesciendo deriuatur: & ab vnaquaq̃ re cui intendit fastidio impellente remouetur. Dum enim inhianter cogitanda appetit: et repēte cogitata fastidit. Decet vt quod aliunde pendet ibiq̃ posita non requiescit. Ad deum quippe solum suspensa est a quo formata est. Sed quia omne quod infra appetit minus est iure ei non sufficit quicquid deus non est. Hinc est ꝙ huc illuc dispargitur et per infinita distrahitur querēs requiem vbi non est delectationis videlicet amena querit quo pauset. Sed q̃ vnum deum quem sufficienter habere poterat dereliquit nunc per multa ducitur vt quia qualitate rerum satiari non potest: saltim varietate satietur. Propterea necesse est vt mentem nostram per diuersa sparsam colligamus et in vno eternitatis desiderio componamus. In contemplatione quoq̃ creatoris hoc adepturi sumus semper: vt vna mētis stabilitate perfruamur. hoc est cum labore nunc conātes innitemur quod post in munere gaudentes accipiemus.

¶ De bonis paradisi. ¶

¶ Capitulum. lx.

Animos itaq̃ nostros terrenis subducere curis studeamus subducere erumnis: vt in ciuitate domini virtutum liceat hora vna vel dimidia cogitatione et auiditate versari. Consideremus & q̃tum possumus estimemusqualis sit illa gloria: quanta leticia: que solemnitas: que veneratio: quod tripudium ciuium supernorum qui assidue dominatori laudem perferunt: honorem deferunt deuotionem offerunt: depromunt canticum nouum canticum leticie inestimabili quodam clamore: quia feruentissimo amore: ineffabili cantu: mirabili affectu: celesti iubilatione. spiritali modulatione. Ipse siquidem est eorum verus cibus plena satietas: eterna mansio summa beatitudo eterne leticie: sal⁹ eťna: ideficiēs virt⁹: et vita immortal'. Sepius hec meditor: illuc ascendere nitor. Suspiro: frendo p̃cibus votis ibi tendo. Atq̃ modo miro q̃ sint ibi quantaq̃ giro. Mens heret christo: cor de-

lectatur in isto. Illuc versatur gaudet stupet et veneratur. Jam tanto dulcius quanto sepius: auiditate quidem multa sed facietate nulla: tam rara est hora et breuis mora. O si vnquam i pace i id ipsum dormiam et requiescam. vt in habitem in domo dñi omnibus diebus vite mee. Si vnquam videre potero illum tam desiderabilem in quem angeli perspicere desiderant: vt possim dicere. Ecce quem concupiui video: quem optaui iam teneo. Quando veniam et apparebo ante faciem dñi. ad videndum eum in bonitate electorum suorum. ad letandum in leticia gentis sue. vt laudetur cum hereditate sua. Quando videbo ciuitatem illam de qua dictum est. Platee tue hierusalem sternentur auro mundo. et in te cantabitur canticum leticie. et per omnes vicos tuos ab vniuersis dicere alleluya. O ciuitas sancta: ciuitas speciosa. de longinquo te saluto. ad te clamo. te requiro. E Desidero enim videre te. et requiescere in te. sed non sinor carne retentus. O ciuitas desiderabilis: muri tui lapis vnus: custos tuus ipse deus ciues tui semper leti semper enim gratulantur in visione dei. Non est in te corruptela: nec defectus: nec senectus: nec ira: sed pax perennis: gloria solennis: leticia sempiterna: solennitas continua. Vere tantum gaudium et exultatio: flos et decus iuuentutis et perfecte salutis. Non est in te heri nec hesternum: sed est idem hodiernum. Heri siquidem vestrum cras et quidem sempiternum et idem. Tibi salus tibi vita tibi pax est infinita. tibi deus omnia. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Sicut enim letantium omnium habitatio est in te. Nullus in te timor. tristicia nulla. desiderium omne transit in gaudium. dum presto est quicquid optatur: et quicquid desideratur abundat. Omnes ciues tui super effluentem mensuram gaudiorum accipient: vt palam omnes in commune gaudeant gaudeant in immensum. letabuntur omnes in vnum. cum habitauerint fratres in vnum. cum occurrerint omnes in vnum. denique omnes fient i vnum: sicut orare dignatus est pro familia sua quam pro reuerentia sua dignus est obtinere. sicut tu pater in me: et ego in te: et ipsi in nobis vnum sint. Letabitur itaque vniuersitas illius ciuitatis. letabitur vnitas. letabitur ciuitas cuius participatio in idipsum. Letabitur sponsa in osculis et amplexibus sponsi. letabitur et exultatabit gratulabunda et laudans eum in secula seculorum. Sic et gaudebit sponsus super sponsam. et letabitur dñs in omnibus operibus suis videns ea que fecit et quidem et valde bona. Letabitur et pater et per vnigenitum multos adoptionis filios obtinebit. Letabitur etiam filius vt primogenitus in multis fratribus: quos in communionem eterne hereditatis dignanter asciuerit. Nec minus in illis spiritui sancto per quem adoptati fuerint complacebit. Nouis etiam gaudiis et ineffabilibus votis ab illis quoque vicinis potestatibus angelorum summo pastori et summe bono gratulantibus super inuenta et mirabiliter reportata centesima oue canetur. In his paterna gloria in his voluntas spiritus. exultat in his filius celum repletur gaudiis. Quod vero ipsi qui redempti fuerint a dño: quam deuote confitebuntur et dicent. Quam bonus quoniam in seculum misericordia eius. Leticia siquidem sempiterna erit in eis: et exultationes dei i gutture eorum ineternum et in seculum seculi in perpetuas eternitates. Beati omnes qui habitant in domo tua dñe: in secula seculorum laudabunt te. Inebriabuntur ab vbertate domus tue: et torrente voluptatis tue potabis eos. Quoniam apud te est fons vite: et in lumine tuo videbimus lumen. Cum videbimus te in te: et nos in te: et te in nobis: visione continua et felicitate perpetua.

Hota

Hota

Quod anima in essentia sit simplex. F

Capitulum. lxi.

Anima in essentia est simplex: in officiis est multiplex. Habet enim septem actionis gradus quibus vires suas atque potentiam ostendit. Primus est viuificatio. Secundus sensus. Tertius ars. Quartus corre

ctio. Quintus tranquillitas seu puritas. Sextus contemplatio. Septimus quies. Inprimo gradu sine actu ania presentia sua corpus viuificat: colligit in vnum atqz in vno tenet. In secundo per sensus ad ista exteriora disponenda seextendit. In tertio diuersasartes comprehendit. In quarto ex quo bonitas incipit atqz omis vera laudatio se inquinatam mundat atqz ad puritatē preparat. Inde cum iam fuerit ab omni labe mundata maculisqz diluta: puritatē tenet. Aliud est enim puritatem efficere: aliud tenere tunc vero ingenti quadaz et incredibili fiducia pergit ī deum.i.in ipsam cōtemplationē veritatis et ille est gradus sextus. Iam vero in illa visione seu contemplatione que est septimus gradus q est qes vel potius qdam mansio manet anima gaudet et letat et delectatur. Aliud est eniz mētis oculum in id quod vidēdū est dirigere: aliud est infixum tenere. Primum gradū cōmunē habemus cum arbustis. secundum cuz bestiis. tertiuz cū doctis et indoctis. In hoc tertio gradu deus animam innectit.i.ducere incipit. purgat in quarto: confirmat in quinto: introducit in sexto: pascit ī septimo. In contemplanda autē veritate que sit voluptas: que solennitas sine fine visionis dei: q letitia sine defectu amoris. ardor non crucians: sz delectans: qtuz desideriuz visionis cū satietate: et qta satietas cum desiderio q fructus et sūmi boni: que serenitas q amenitas: que iocunditas: qd ego dicaz. dixerunt magne qdam et sancte anime: quas ista vidisse ac videre credim⁹. Nos vero si cursum vite quem nobis deus preposuit: quem tenendum suscepimus: constantissime tenuerimus: per dei gratiam ad illud veruz et summum bonū peruenienius. Implendis ergo mādatis dei religiosissime atqz constantissime: ac vigilantissime operam dem⁹ quoniaz non est alia fuga de tantis malis ad tantum bonum. Religio siquidē vera est: qua se anima reconciliatione deo religat. a quo se velut a peccato abruperat. ¶ Vis aie nostre septē sibi vēdicat actus. Viuificat sētit varias amplectitur artes. Corrigit excessus: virtutibus instat: in ipsam. Dirigit intuituz deitatem: gaudet in illa. Seminibus quoqz primus inest: animalia bruta. Participant alium: duo nostre proprietatis. Tres sunt et superuz superi tamē anteferuntur. Ex actu primo vegetantur corpora: crescunt. Prouehit inde vigor nexus: complexio: motus. Et status et species: et conuenientia quedaz. Ex alio tangit: videt: audit: gustat: odorat. Odit: amat: petit apta sibi: contraria vitat. Soluitur in somnos: ī somnia mente vagatur. Preteriti meminit venturis instat: agitqz. Plurimaqz sēsu non et ratione geruntur. Tertius ingenuas: variasqz perambulant artes Quodqz vel ingeniū vel disciplina ministrat. Colligit et vario profectu mentibus heret. Quartus ab illicitis reuocat. mentisqz reatus. Abiurare docet: et tunc agnoscere sese. Incipit inqz nouum discit transire decorem. Discimus ex quinto naturali lege teneri. Rescō cessas virtutis amore cauere. Concessis aliquod etiam sine teste carere. Sextus in aspectū solis lucisqz supne. Pene parez superis aiaz rapit immaculatam. Septimus astringit stabilisqz subarrat amore. Collateratqz deo quā dotē iā speculatur. Qui thalami: qs cultus eā q festa serenēt. Quis dicat: spōsa veni: dixere beate. Maioresqz anime: nec eis tamen aut ea ptus. Aut ea lingua fuit: qbus hec aperire liceret. Extendit sensus: meritumqz recōdita merces.

¶ De ceteris instructiōibus quas loqtur ad animam.

¶ Capitulum.lxii.

Ecce audisti anima mea qd sis et quid possis. Modo audi qlis sis et qualis esse debeas. Onerata es peccatis: irretita viciis: capta illecebris exilio captiua corpore carcerata. Herēs luto. infixa limo. affixa membris. cōfixa curiositēts

negociis.cōtracta timoribus afflicta:doloribus:erroribus vaga:suspicationibus inquieta:solicitudinibus anxia:aduena in terra inimicorum:coinquinata cū mortuis:deputata cum his qui in inferno sunt. Si sic damnata et desperata vis respirare in spem venie et mie.et cū rege angelorum ducere suaue iugū amoris.opʒ te esse pudicā.verecūdā.veridicā:pauidā:circūspectā.nihil penitus admittentē quod euacuet gloriā cōsciētie tue. In nullo tibi conscientia sit quo erubescas presentiam veritatis.quo cogaris auerte faciē tuā a lumie dei et vt hic decor oblectet aspectus prodeat foras et diffundat se per membra et sensus corporis quatinus inde reluceat omnis actio:sermo.aspectus:incessus:risus Si tamen risus mixtus grauitate et plenus honesti motus. Actus et vsus totius corporis cum apparuerit sit actus purus:modestus totius expers insolentie et lasciuie:leuitatis:et ignauie. Sit sermo rarior:vultus hilarior:aspectus verecundior:incessus modestior:talis anime pulchritudo et mentis igenuitas Sic sollicita est bona conscientia fame ingruitatem seruare:vt iuxta Apostolorum prouideat bona non tantum coram deo:sed etiam coram hominibus. Talis vtiqʒ decor relictis omnibus votis inheret deo:viuit deo:nihil amat pr̄ deum et quod amandum est preter deum. Sollicite studet prouidere dominū in conspectu suo semper cui sentiat ad correptionem quo illuminetur ad cognitionem cui vtatur ad virtutem.quo reformetur ad sapientiam cui conformetur ad decorēʒ:quo fruatur ad iocūditatē. Beata anima cui datum est desuper vt bonum velit et nouerit et possit:quatinus et voluntas assit nec facultas desit. Ve mihi misero q̄ ista seruo in memoria et scribo in charta:nec habeo in vita:non ꝙ talis sim qui ista scripsi: sed ꝙ talis esse vellem et talem non esse non pudet.

¶ Adhuc loquitur ad animam suam.

Caplm̄ lxiii.

Audiui anima mea qualeʒ te eē oporteat. Fuge ergo paululū occupatiōes tuas: et abscondere modicum a tumultuosis cogitationibus tuis intra cubiculū mentis tue. et exclude omnia preꝛ deū: et q̄ adiuuēt te ad q̄rēdū eū: quem cū inueneris requiesce aliquantulum in eo. Dic ergo aīa mea deo dic. Quis es dn̄e. et quē te intelligā? Certe tu solus es qđ es: et tu es q̄ es id es quo nichil maius cogitari potest:nec melius: nec iocundius:vita es:sapientia:lux es: veritas:bonitas:eternitas:summuʒ bonū tu tibi omnia sufficiens:nullo indigens quo omnia indigent vt sint et vt bene sint. Inuenisti anima mea quod querebas:querebas enim deum et inuenisti eum: esse quoddam summuʒ oīm quod nihil maius cogitari potest: et hoc esse vitam:sapientiā:lucē:veritatē: bonitatē:eternitatē:beatitudinem et beatam eternitatem:et omne verum bonū. hoc bonum es tu deus:deus pater. Hoc bonum est verbuʒ tuū.i.filius tuus. Sic es tu simplex vt de te non possit aliud nasci q̄ꝫ quod tu es. hoc ipsum est amor vnus et cōmunis tibi et filio tuo: id est spūssanctus ab vtroqʒ procedens. Non enim a summa simplicitate procedere potest aliud q̄ꝫ quod est a quo procedit Gratias tibi ago dn̄e deus meus qui hāc grām mihi dedisti: vt te possem querere:te inuenire. In mēte siquidē mea quā ad imaginē et similitudinem tuam bonitate tua creasti:tria inuenio.i.memoriam:intelligentiam: et amorē: quibus tui possiʒ reminisci:te itelligere et amare. In memoria nanqʒ mea manes ex q̄ cognoui te. et in ea te repio cum reminiscor tui et delector in te. Mane ergo in ea piissime deus vt tibi possim te inuenire et requiescere etiaʒ in te. Hec eniʒ est mea gloria. he sunt delicie mee. hec est leticia cordis mei cū possum vacare tibi et videre qđ sis. Tu es ei summa essentia:summa vita:summa sapia: summa salus:summa lux:sūma veritas: sūma bōitas:sūma eťnitas:sūma magnitudo:sūma pulchritudo:summa btitu-

do:summa immortalitas:summa inmutabilitas:suma vnitas: summum bonũ in quo est omne bonum. Immo quod ẽ omne bonum et vnum et totum et solũ bonum.

¶ Nunc confortat semetipsum.
¶ Capitulum.lxiiii. K

Excita nunc anima mea et erige totu3 intellectum:et cogita quantũ potes:quale et quantũ sit dei bonum. Sic enim singula bona delectabilia sunt: cogita intente ꝙ delectabile sit illud bonum quod continet iocunditatem omnium bonoꝝ et non quale in rebus creatis sumus experti:sed tanto differentẽ quãto differt creator a creatura. Sic enĩ bona est vita creatrix si ita iocunda est salus facta.ꝙ iocunda est salus que fecit omnẽ salutẽ. Si amabilis est sapientia in cognitione rerum cõditarum: ꝙ amabilis est sapientia que omnia creauit ex nihilo. Denique si sũt et magne delectationes sunt in reb⁹ delectabilibus: qualis et quãta delectatio est in illo qui fecit ipsa delectabilia. O qui hoc bono fruetur quid erit:et quid illi nõ erit. Certe quicqd volet erit:et quicquid nolet erit Ibi quippe erunt bona corporis et aie qualia oculus non vidit:nec auris audiuit:nec cor hominis cogitauit. Cur ergo per multa vagaris homuncio q̃rẽdo bona anime tue et corporis tui. Ama vnum bonum in quo sunt oĩa bona et sufficit. Desidera simplex bonum qd est oẽ bonum et satis est. Quid enim amas caro mea? Quid desideras anima mea? Ibi est quicquid amatis. Ibi est quicquid desideratis. Si delectat pulchritudo. Fulgebunt iusti sicut sol. Si velocitas:aut fortitudo: aut libertas corporis cui nihil obsistere possit . erũt siles angelis dei: quia seminatur corpus animale et surget corpus spirituale. potestate vtique non natura. Si delectat longa et salubris vita ibi est sana eternitas:et eterna sanitas quia in ppetuũ viuẽt:et salus iustoꝝ a dño. Si satietas:satiabunt cũ apparuerit gloria dñi. Si ebrietas:inebriabunt ab vbertate dom⁹ dei. Si melodia:ibi angelorum chori cõcinunt sine fine deo. Si quelibet mũda voluptas:torrẽte voluptatis deitatis sue potabit eos dñs. Si sapiẽtia:omnes erunt docibiles dei quomodo ipsa sapientia ostendit eis seipsam. Si amicitia:diligent deum plusꝙ seipsos:et inuicem tanꝙ seipsos:et deus illos plusꝙ illi seipsos : quia illi illum et se et inuicem per illum et ille illos per seipsum. Si concordia: cibus illis erit vna voluntas dei. Si potestas: introibunt in potentias domini: et omnipotẽtes erunt sue voluntatis vt deus sue. Nã sicut poterit deus quod volet per seipsum:ita poterunt illi quod volent ꝑ illum. Quia sicut illi non aliud volent ꝙ quod ille.ita illi volent quicquid ille volet: et quod ille volet non poterit non esse. Si honor et diuitie. Deus suos seruos bonos et fideles super multa constituet. Immo filii dei et dii vocabuntur et erunt:et vbi erit filius eius ibi erunt et illi heredes quidem dei coheredes autem Christi. L Si vera securitas:certe ita certi erũt qnũꝙ ista vel potius istud bonũ sibi defuturũ senserit:vel se sua spõte illud amissuros nec dilectorẽ deum illud dilectoribus suis inuitis ablaturi Gaudiũ vero quale aut quãtum:vbi tale ac tantum bonum inuenitur? Cor humanum: cor indigens:cor inexpertum: eruptum : immo obrutum erũuis:quantum gauderes si his omnibus abundares? Interroga intima tua si capere possint gaudium suum:de tanta beatitudine sua. Sed certe si quis alius: quem omnino sicut teidsum diligeres eandem beatitudinem haberet:duplicaretur gaudium tuum:quia non minus gauderes ꝓ eo ꝙ pro teipso. Si vero duo vel tres vel multo plures haberent id ipsum: tantumdem pro singulis quantum pro teipso gauderes si singulos sicut teipsum amares. Ergo in illa perfecta charitate innumerabilium beatoꝝ angelorum et hoim:vbi nullus minus diliget aliũ ꝙ seipm erit gaudium innumera

bile. Si ergo cor hois de tanto suo bono vix capiet gaudiũ suũ. q̃modo capax erit tot et tãtorũ gaudiorũ i illa perfecta felicitate: vbi sicut vnusq̃sq; plus amabit sine comparatione deũ q̃ seipsũ et omnes alios secũ ita magis gaudebit absq; estimatione de dei felicitate q̃ de sua et oim aliorum secum. Sic deum diligent toto corde: tota mẽte: tota aia. vt totũ cor non sufficiat dilectioni. et sic gaudebũt toto corde vt totũ cor nõ sufficiat plenitudini gaudii: tantũ est gaudiũ. Deus infinite mie: fons totius bonitatis et pietatis: fac nos participes tanti gaudii. Tu es eni3 gaudiũ plenũ btitudo summa. tu es id quo nihil melius desiderati potest nihil beatius vel vtilius possideri.

¶ Q3 tripliciter fruemur deo in eterna beatitudine. M

¶ Capitulum.lxv.

In illa eterna beatitudine et pfecta deo tripliciter fruemur. videntes eum in omnibus creaturis: et habentes eum in nobisipsis: et quod his omnibus ineffabiliter iocundius erit atq; beatius. ipsa3 quoq; cognoscentes in semetipsa trinitatẽ et gloriosam illã sine vllo enigmate mundo cordis oculo cõtemplantes. In hoc enim est vita eterna et perfecta vt cognoscam' patrem et filium cũ sancto spiritu: et videamus deum sicuti est id est nõ eo modo sicuti inest nobis aut creaturis: s3 sicut est in semetipso. Vere q̃ magna est btitudo illa. et q̃ abscondita est ab oculis nr̃is. Oculus non vidit: auris nõ audiuit: et in cor hominis non ascendit q̃ta claritas q̃ta suauitas: q̃ta iocũditas maneat nos in illa cognitiõe. Pax dei est in illa q̃ exuperat omnẽ sensum et intellectum: et q̃to magis omnẽ sermonẽ nostrũ. Quod q̃ nulli donatum est experiri: nullus conetur effari. Mensura3 aut dominus bonam dabit in sinus vestros confertam in interiore homine: coagitatã in exteriore: supereffluentem in deo ipso. Ibi cumulus felicitatis est. ibi supereminens gloria. ibi supereffluens beatitudo. Nam quõ videndus sit in creaturis. q̃modo in nobis habendus. possumus vel ex pte cõiicere in ipsis nimirũ quos accepimus iam premitiis spirit'. Cognitio autem in deo ipso illa adhuc nobis incognita est. mirabilis facta est confortata est vt non possimus ad eam. at vero quemadmodum in creaturis videndus sit aliquatenus possumus intelligere nimiru3 cu3 et modo videatur in ipsis. Unde et aplo paulo teste per ea que facta sunt dei inuisibilia cõspiciũt Unde q̃tũcunq; pficiat quis intelligendo conspicere q̃ potẽtissime: q̃ benignissime: q̃ prudẽtissime maiestas eterna omnia fecerit: cuncta regat: ordinet vniuersa prorsus modicum est ab eo quod comprehendat. Ueniet autem quãdo iã visione et contemplatione atque gaudio ineffabili consequemur agnum quoq; ierit. et in omnibus consequemur creaturis: vt in omnibus gaudeamus. sane in omnibus: sed nõ aliũde q̃ de ipso. Sicut et ipse aliis nõ fruitur sed seipso. Iam vero et in nobis quẽadmodum habendus sit in parte possumus cogitare. Constat enim animarum esse triplicem naturam. Unde et sapiẽtes mundi huius animam humanam rationalem concupiscibilem et irascibilem esse tradiderunt. Quam vero triplicem vim anime ipsa quoq; natura et quotidiana experimenta nos docent. Porro quẽadmodum circa rationale nostrum et scientia et ignorantia constant tanquã habitus et priuatio. sic et circa concupiscibile desiderium et cõtemptus et circa id quod dicitur irascibile letitia parit et ira versantur. Implebit ergo dñs rationale nostrum luce sapientie. ita vt penitus nobis nihil desit in vlla scientia. Implebit concupiscibile nostrum fonte iusticie. vt omnino desideramus eam. et ea penitus repleamur. Sicut scriptum est. Beati qui esuriunt et sitiunt iusticiã: quonia3 ipsi saturabũtur. Nulla enim alia res implere potest desiderium anime nulla alia pret iusticiam btificare potest animam. Cum ergo repleuerit deus con-

cupiscibile nostrum iusticia quecunqꝫ respuere debet anima respuet: et quicquid debet concupiscere concupiscet: ꝛ ex omnib⁹ his magis appetet qḋ magis fuerit appetendū. Merito deniqꝫ concupiscibili nostro iusticiam attribuim⁹. ex quo nimirum iusti aut iniusti reputamur. Jam vero quod dicitur in nobis irascibile. cum repleuerit illud deus: profecto erit in nobis tranquillitas: ꝛ in summam leticiam atqꝫ iocunditatem replebimur pace diuina. ꝛ vide si non in his tribus perfecta sane quantū ad animam spectat beatitudo consistit. quando scientia iam non inflabit propter iustitiam. iam non contristabit propter leticiam: vt cesset iam prouerbium illud. Qui apponit scientiam apponit dolorē. Quādo iusticia nec indiscreta erit propter scientiā. nec onerosa ꝓpter leticiā. Quādo leticia nec suspecta erit propter scientiā: nec impura ꝓpter iusticiam. Sed in his omnibus nihil homo noster exterior accepit. Ipsi ergo vt inhabitet gloria etiaꝫ in terra nostra: ꝛ iuxta aliuꝫ prophetā repleaṫ maiestate dn̄i oīs terra: quattuor sunt querenda quē constat ex quattuor elementis compactum esse. Nec mireris ꝙ pluribus videtur indigere cui nunc indigentie locus est. Unde ꝑpheta in psalmo. Sitiuit in te anima mea: ꝙ̄ multipliciṫ tibi caro mea. Habebit ergo terra nostra immortalitateꝫ ne iam timeat denuo se in puluerem redigendam. Resurgens enim corpus nostrum: iā nō moriṫ: mors illi vltra non dn̄abiṫ. Sed prodiderit si forte contingat viuere cū miseriis et erumnis passibilitatis huius: qua nimirum incessāter incorruptibile hoc corpus affligitur. ꝛ si nō semel vtiqꝫ semper moritur. Habebit certe oīmodā a deo impassibilitateꝫ. Ab humoribus eni inordinatis causas aiunt procedere passionum. Sꝫ iam desiderat corpus nostrum leuitatē scḋꝫ eā nimirū quā habet ex aere portionem ne ipso onere sit molestum. Tanta itaqꝫ futura est credenda corporum leuitas et agilitas bonorum. vt possint si velim⁹ absqꝫ omni mora seu difficultate ipsam quoqꝫ cogitationū nostrarū sequi ad omnia velocitatē. Quid vltra deest ad perfectā corporis btitudinem. O Sola vtiqꝫ pulchritudo. hāc ꝑfectissimā habituri non inmerito possumus attribuere ei parti quam habemus ab igne. Saluatorē eni expectamus vt ait apl's. ꝗ reformabit corpus humilitatis nr̄e cōfiguratū deniqꝫ corpori claritatis sue: exhibēs qḋ pollicitus est. qn̄ fulgebūt iusti sicut sol in regno patris eoꝝ. Sicut ergo replebat aīas nr̄as de⁹ cū fuerit in eis perfecta scia. ꝑfecta iustitia. perfecta leticia. sic replebitur maiestate eius oīs terra nr̄a cū fuerit corpus immortale. impassibile. agile. cōfiguratū deniqꝫ corpori claritatis sue: ꝛ tūc veraciter dici poterit qḋ qḋā ph'ūs dixit. O ter quaterqꝫ bti Nemo digne pēsare valet ꝙ̄ta erit illa leticia: ꝙ̄ta gl'ia: qn̄ videbun⁹ vbiqꝫ presentē ꝛ vniuersa gubernantē. Ita erit nobis not⁹ atqꝫ cōspicu⁹: vt videaṫ spū a singulis nobis: videaṫ ab altero i altero videaṫ i seipo. videaṫ i celo nouo: ꝛ in terra noua. atqꝫ i oī ꝗ nunc fuerit creatura: ab oī malo liberati: ꝛ oī bono ꝑfecte ipleti vacabim⁹ ꝛ videbim⁹ quia ipse est deus quo pleni erim⁹ qn̄ erit omnia in oibus. Ipse nimiruꝫ erit finis desideriorū nostrorū: quē sine fine videbimus: sine fastidio amabimus: sine fatigatione laudabimus. Sed ꝛ ad hec quis idoneus? Sine dubio quis fidelis inuenietur super pauca que accepit militie sue tpe. i. sup sēsus: sup act⁹: et super appetitus suos: quos suscepit regēdos: vt in his ꝓbeṫ ꝙ̄ fidelis sit dn̄o suo Sciat ergo seruus xp̄i vas suū possidere in sanctificatione ꝛ honore: ꝛ glorificet et portet deum in corpore suo: sectetur pacem. Amen.

¶ Explicit liber de differentia sp̄is ꝛ aīe. De quo Uincēti⁹ in spe. histo. libro. xix. c. vi. dicit. Ferṫ aūt scripsisse libellum in de aīa ꝛ spū: ꝗ tunc apud scolasticos precipue habeṫ. Sed mihi non

videt liber ille stilũ Augustini sapere: nec inter Augustini libros in armariis publicis ꝛ antiq̃s iuenitur. Est aũt liber ille ꝓculdubio vtilissim⁹: ꝛ elegant disserte atq; cõpẽdiosissime cõpositus. mihiq; videtur ex augustini libris diuersis ad cõpẽdiũ extractus: qđ magister hugo de sctõ victore fecisse fertur. Hec ille. ¶ Itẽ de eodem libro frater Bartholomeus de vrbino ordinis heremitarum sctĩ augustini: ãnumerans libros augustini post finẽ sui milleloquii qđ colligit ex augustini libris sic dicit. Liber de spũ ꝛ aĩa probat nõ esse augustini tñ sibi cõiter appropriat: qua đ cã eũ allegaui: ꝛ aduerti in plurib⁹ ca ṽba alibi eũ dixisse. ꝛ ex sentẽtiis eius vt in plurib⁹ agnoui esse cõtextum. Incipit ꝗ̃m dictũ est mihi vt meipm cognoscã Finit. Qđ quidẽ in tantũ sublime est. vt quicquid supra illud est alius nõ sit q̃ ratio. Hec ille. Hunc finez quare supra ca. xxxiii. in fine.

¶ Incipit prologus beati Augustini episcopi in librũ de vita christiana.

P

T ego peccator primus ꝛ vltimus insipientiorq; ceterꝭ ꝛ imperitior vniuersis te vt sctitatis et iustitie viam pergas crebrioribus audeam litteris ãmonere: nõ mee proprie iustitie fiducia nõ sapientie peritia: non scientie gratia: sed sola quã cõcepi scđz deũ aĩo et mente tue charitatis cã compellit: que me peccatorẽ ꝛ ignarũ pariter ad dicendum ita hec hortatur ꝛ prouocat: vt cũ loqui nesciam tacere non possim. Vellem itaq; et libenter optarem te eorũ habere noticiam: quorum ꝛ sapientia affluentior est et facũdia maior ꝛ scia vberior: ꝛ cõsciẽtia ab oĩ peccatorũ cõtagione liberior qui suis tete verbis iuste instruerẽt et exẽplis. Nos eni preter q̃ ꝙ mentẽ nostrã ita insipiẽtie ꝛ ignorantie caligo excecauit: vt diuinũ aliquid nequeat sentire vel dicere. adhuc insup ꝛ oĩm redarguit cõsciẽntia pctõrum: vt etiã si quid luminis possit habere abscõdat: et ita fit vt preter q̃ qđ dicere non habemus. hoc etiã qđ habemus: nõ fiducialiṫ proferre conscientia ꝓhibẽte possim⁹. Tu tñ cũ peritior tibi apparere possit ꝛ melior rudibus ãmonitionibus nostris interi esto cõtenta. ꝛ charitati da veniã: cui⁹ ẽ nõ cõsiderare quid offerat: nec qđ nõ habet querit: sed totũ qđ habet libẽter igitur ad cuius nõ tã muneris speciẽ q̃ aĩ respice voluntatẽ: ꝛ diligẽter aduerte qđ tibi illa negare poterit: que totuz dare voluit qđ habebat: obtulisset etiaz qđ nõ habebat si posset: que totũ quod potuit offerebat. Sitit itaq; ille sz parũ qui decurrẽtis iteri riui aqua nõ põt esse cõtent⁹: donec ad fontẽ vberiorem puriorem q; perueniat. Nec illũ satis esurire credo qui cũ cribrarios panes habeat: nitidos expectat ꝛ candidos. Ita dulcissima soror quã ego cert⁹ sum esurire nimiũ ꝛ sitire celestia. cibarios interim mande panes. donec similagines candentes inuenias. Exigui ꝛ turbulenti riuuli aquam pota vsq; quo fõtis affluentioris haurias puriorẽ. Nec tibi interim panis noster q̃uis rustic⁹ videatur esse displiceat. Rusticus eniz panis incultior esse videtur sed fortior et celerius esurientem stomachum satiat: fessumq; corroborat: q̃ qui siligineus videtur et nitidus. Hunc ergo dicam sermone prout valeo: et quid christianum agere conueniat vt potero explicabo. Cuius rei et vnde prius exordium sumam iustius non inuenio q̃ vt primum de christiano ipso vocabulo disputem. et cur quis christianus nuncupetur exponam.

¶ Explicit prologus.

¶ Incipit liber beati Augustini de vita christiana ad sororem suam viduam.

Christum unctum interpretari sapientium et fidelium nullus ignorat. Unctos vero non nisi sanctos viros et satis deo dignos semper fuisse manifestum est: nec alios quam prophetas aut sacerdotes aut reges. Et tam magnum fuit ipsius unctionis mysterium: ut in iudaico populo nõ omnes illud sed satis pauci de plurimis mererentur accipere: et hoc usqz ad aduentum domini nostri Jesu Christi quẽ de oleo letitie id ẽ spiritu sancto pre ceteris consortibus suis unxit. Ex quo tempore credentes illi: et baptisatis illius sanctificatione purgati: non aliquid sicut sub lege pᵘ fuerãt: sz oẽs i pphetis et sacerdotibus unguntur et regibᵘ. Cuius unctionis q̃les eẽ debeamᵘ ãmonemur exẽplo. ut i q̃bus tã sctã ẽ unctio. sit nõ minᵘ sctã cõuersatio. Ex sacramẽto enĩ unctiõis huius et xpi et xpianorũ oĩm. i. i xpo credẽtiũ vocabulũ descendit et nomẽ. Q̃d nomẽ ille frustra sortitur: q̃ xp̃m minime imitatur. Quid enĩ tibi pdest vocari qd nõ es: et nomẽ tibi usurpare alienũ. Sz si xpianũ te eẽ delectat: q̃ Christi sũt gere et merito tibi xp̃ianũ nomẽ assume aut forsitã nõ eẽ sz vocari desideras. hoc satis miserũ et fedũ ẽ te velle vocari qd nõ sis. Nemo enĩ ita trãsit ad xp̃m. ut xp̃ianᵘ appellet et nõ sit. Quid xpianᵘ dr: xp̃m se hr̃e dñm pfitet. Et qͥ de hz si in oĩbᵘ obsequat et seruiat. Si quo minus xpi ille nõ famulus sz subsãnator. est et derisor. deiᵘ se seruũ dicit cui seruire dissimulat. Huic ergo iudiciũ geminũ seruat et pro dei subsannatione quez sine cã deum appellauit: et pro q̃litate pcti. Sz plerosqz incredulos et imprudentes et pfidos misericordia dei longa patientia peccare sinit intrepidos: ut ex hoc pctõrũ suorũ nõ arbitret ultionẽ. qr nõ stati velit punire peccãtes Miseri et ingrati: siue salutis improuidi: qd etiã deo imputãt q̃ eorũ differat interitᵘ. ignorantes dei prouidẽtia duplici ratione seruari ut et humano gñi longa eius patiẽtia psulat: et ne ille iudicet ĩpatiẽs si illico voluerit dãnare peccantes. Nã si tã datiẽs nõ essz: iã dudum humani gñis origo defuisset. Nec iustos de pctõribus haberemus: si cõfestim deus vellet punire q̃ peccãt Nõnullos enĩ scimus et legimus qui antea: aut ignorantie cecitate: aut cã psidie aut adolescentie vanitate decepti. multiplici et vario pctõrũ gñe tenebãtur obnoxii: et p subsẽtãris dei clementiã et patiẽtiã postmodũ cõuersi ab errore maiores adhuc opas fecerũt iusticie q̃ antea pctã cõmiserant. deus enĩ nõ donat pctã sz differt. Nec pseuerantẽ pctõrẽ a morte liberat. sz ut vel sero cõuertat et viuat patient expectat. sic btũs. Petrus Apostolus ait. Non tardat dñs promissionem sz patient expectat vl' agit propt nos nolens aliquos pire sed oẽs ad pniaz cõuerti. Ille enĩ te q̃si benignᵘ pius et clemẽs illico ideirco nõ percutit. ut tu q̃ta illius erga salutẽ tuam pietas. q̃ta clementia sit recognoscas. q̃ te pctõrẽ et impium expectare magis vult et seruare conuersum q̃ punire peccãtem. sicut p prophetaz ipse dominus loquitur: et quantum velit homini misericordie pietatisqz largiri: proprie vocis benignitate depromit dicẽs. Et iniquus si conuertat se ab omnibus iniquitatibus suis quas fecerit: et custodiat mandata mea: et faciat iudicium et iusticiam in terra et misericordiam. vita viuet et non morietur. Omnia delicta eius non erunt in memoria. In iusticia sua quam fecit viuet. Et nunq̃d voluntate volo mortẽ iniusti dicit adonay dñs: q̃ ut auertat se a via sua mala: et viuere euz faciaz. Et alibi. Iniq̃tas impii non nocebit ei: in

quacūq; die ꝯuerterit se a sua iniquita
te. Et iterum. Conuertimini filii cōuer
tentes: ⁊ ego sanabo ꝯtritionē vestraȝ.
Ecce quō te de⁹ vt apertis suis vl' sero
cōuersus saluus esse possis ⁊ monet et
prouocat. Ecce qual'r morti obnoxium
vt viuat hortatur: q̄ leuit': q̄ clemēt' in
uitat. ⁋ Ut etiā petōrib⁹ patris
nō neget pietatē: ⁊ adhuc filios appel
lat q patrē deū peccādo pdiderūt: sicut
⁊ ipse se pdidisse petōres filios alio in
loco cū voce flebili ⁊ miserabili quadā
lamentatione testat' dicēs. Sine filiis
factus sū: pdidi populū meū ꝓpt' petā
eoruȝ. Ex hoc ḡ cognosce qual'r te de⁹
diligat: quē mauult viuere q̄ pire. Et
tu eum cōtēnis ⁊ despicis: q ampli⁹ q̄
tuipse te diligit: q te mori cupiētē vult
viuere. Nolo inq̄t dn̄s mortē p ōrum
sȝ vt cōuertant' ⁊ viuat. Tu ḡ mori vo
luisti peccando. ille te viuere vult con-
uertendo. O stulte o irreuerēs ⁊ ingra
te: q nec in hoc deo q tibi vult misereri
ꝯsentis q te magis vult sua pietate sal
uare q̄ tuo pire petō. Nemo ḡ sibi ido
blandiat': nemo stulta ⁊ vana suspitio-
ne decipiat': nemo idcirco securus de-
linquat ⁊ liber. q: sup petōres confe-
stim dei ira iudiciumq; non venit: vt ex
hoc opinet' se impune peccasse q: non illi
co puniat'. sȝ hoc magis differre deum
q̄ dissimulare cognoscat: et irā dei pec
catoribus q̄uis seraȝ subito ⁊ repente
vēturā. Sicut scriptū ē. Ne dixeris pec
caui ⁊ qd accidit mihi triste. Est enim
altissim⁹ redditor patiens. Ne tardes
conuerti ad dominum: neq; differas de
die in diē subito enim veniet ira eius.
Quod in plerisq; implet'. q̄bus ob ni-
mia petā ⁊ in p̄nti dei ira superuenit ⁊
in futuro seruat'. Sȝ hoc nemo itelligit
nemo cognoscit. nec q̄sq; aduersa susti
nens malis suis estimat irrogari. sȝ qd
ptulerit cōsuetudinis potius putat eē
q̄ crimis. Et idcirco deus in presenti
non videtur punire peccantes: q: cum
punit nō cognoscitur. Multi sunt eniȝ
quos nemo intelligit. qui ob multitu-
dineȝ petōrum iam ante iudicii dieȝ in
presenti etiam iudicantur. Aut discat
mihi q̄s si quē sacrilegum. sanguinari-
um. rapacē. falsarium. homicidam. fu-
rē. fraudulētum. adulterum. ceteroruȝ
q; criminum reū vel in p̄sent. tēpore po
terit videre longeuuȝ. Nos enim pluri-
morum habem⁹ exēpla p q̄probare suf
ficimus sceleratos ⁊ impios petōrum
suorū fine completo. ⁊ hoc tēpore iam
iudicari ⁊ presenteȝ eis vitā negari nō
minus q̄ futuram. ⁋ Sȝ hoc ille
facilius intelligere potest q p diuersa
tēpora diuersorū iudiciū impie scelera
te q; ꝯuersātiū spectauit interitū. Quo
rū quo ptās sublimior ē: eo ad peccan-
dum maior audacia: q totuȝ sibi licere
credit qd pōt. Et dū alterius iudiciuȝ
nō timens q alios iudicāt ita ad caden
dum p̄cipites sunt. Ita fit vt q hoīs nō
timent in delinquēdo iudiciuȝ: deū sen
tiant iudicē et vltorē. Ex q̄bus alii q in
fontem aiaruȝ sanguinē frequent' effu
derant ita iram dei iudiciuȝ q; sensere
vt ipsi postmodum sanguinnem fūdere
cogerent' suuȝ: q libenter fundebāt ali
enum. Alii vō q similia cōmiserant sic
dei indignatione prostrati sunt: vt in-
sepulti iacerent. ⁊ esca feris ⁊ celi volu
cribus fierent. Alii autēȝ q innumerabi
liū hoīȝ multitudineȝ iniuste pemerāt
membratiȝ particulatiȝ ve ꝯcisi sunt vt
non minor fuerit ꝯcissura membrorum
numero punitorum quos interemi fece-
rant. Et quoruȝ iudicio maritis iniuste
peremptis multe effecte vidue: multi or
phani patribus occisis derelicti. q̄bus
preter orbitatē mēdicitas inferebat' et
nuditas. Nā addebāt impietati ⁊ cru-
delitati quod deerat. vt eorum quos fe
cissent occidi spoliarent ⁊ liberos. Nūc
vō ipsorum cōiuges vidue ⁊ filii orha
ni alienis quotidie egent panibus. Nō
ne videt' tibi istud testimonium in ipsis
esse completū cōminātis dei dicētis. Ui
duaȝ ⁊ orphanos non vexabitis. Quis
si vexabitis eos ⁊ vociferantes clama-
uerint ad me exaudiaȝ vociferationem
eoruȝ. ⁊ irascar animo ⁊ percutiam vos
gladio ⁊ erunt cōiuges vestre vidue ⁊
filii vestri orphani. O indignum faci-
nus. o celestissimum facinus. o nimia ⁊

nõ ferẽda crudelitas. duo seuissima et atrocissima vno ꝑpetrant in tp̃e. Homicidium fit vt rapina succedat. Occidunt mariti/occidũtur et patres: quo facilius vidue spoliant et orphani. et ita quisq; in alterius morte ꝯgaudet quasi non sit ⁊ ipse quãdoq; moritur. Merito ergo de⁹ hmõi crudelitatibus ⁊ impietatib⁹ commouet. Merito iudiciũ suũ in quibusdam añ tp̃s ostendit Merito talibus vita nec p̃sẽs nec futura concedit. Quorũ nos nec sceleratũ nec impiuz in p̃nti ⁊ dei iudicium euadere posse estimem⁹ ãmonemur exẽplo. Sed hoc magis sentire nos conuenit tãdiu vnũquẽq; dei patiẽtia sustentare: q̃diu nonduz pctõꝝ suorum terminũ finẽq; cõpleuerit. Quo consummato eũ ilico percuti: nec illi vllaz veniam iã reseruari. Esse aũt certũ pctõrũ modũ atq; mensurã dei ipsius testimonio cõprobat. ¶ Et ꝙ vnusquisq; vel celerius vel tardius ꝓut pctõrum suorũ modũ expleuerit iudicet. euidentissime quidez demonstrat: qñ de sodomorũ ⁊ gomorreorũ iteritu ac incẽdio q̃ sua tam pctã repleuerãt ad abrahaz de⁹ loquitur dicẽs. Clamor sodomoꝝ ⁊ gomorreoꝝ repletus est: ⁊ pctã eoꝝ magna vehemẽter repleta sũt. De amorreis ỽo q̃d dicit q̃ sua nondũ pctã finierant: quos post multos annos q̃ supradicte ciuitates cremate sunt cõstat eẽ deletos. Nondũ sunt repleta pctã amorreoꝝ vsq; adhuc. quo exemplo manifestissime instruimur ⁊ docemur singulos scdz pctõrum suorũ plenitudinẽ cõsummari: ⁊ tãdiu vt cõuertantur sustineri q̃diu cumulum suorũ nõ habuerint delictorũ cõsummatũ. Nemo intq; se fallat: nemo se decipiat. malos non amat deus. pctõres nõ amat. iniustos non amat rapaces crudeles ⁊ īpios nõ amat. Sed amat iustos/bonos/pios humiles/innocentes ⁊ mites. sicut scriptũ est. Qm̃ nõ volẽs deus iniquitatez tu es. Nõ habitabit iuxta te malignus neq; ꝑmanebunt iniusti añ oculos tuos Odisti (ait dauid) omnes qui operantur iniquitatẽ: ꝑdes oẽs qui loquunt mendaciũ. Sed dicet aliquis. q̃d est ꝙ videm⁹ bonos etiã ꝑire cum malis. Illi non pereũt: sed euadunt qui de malorũ consortio ⁊ ꝓsecutionibus uberantur: ⁊ ad requiẽ trãsferũtur. Illi ⁊ plane moriuntur ⁊ pereũt quos de hoc mũdo recedẽtes maioris adhuc iudiciũ suppliciuz expectat ⁊ pena. Vocãtur eniz ante tp̃s boni: ne diuti⁹ vexentur a noxiis Mali vero ⁊ impii tolluntur: ne bonos diutius ꝓsequantur. Iusti de pressuris tribulationibus ⁊ angustiis vocantur ad requiem. Iniqui ỽo de luxuriis opibus ⁊ deliciis rapiuntur ad penã. Illi vero vadũt vt iudicẽt: isti vt iudicẽtur Illi vindicentur. isti vt in eos vindicta celebretur. sicut scriptũ est. Iustus aũt si morte p̃occupat⁹ fuerit i refrigerio erit. Et iterum. Viuẽs int̃ peccatores translatus est. Et iter. Placita eni erat deo aĩa eius: ⁊ iõ properauit de medio iniquitatis eripe eũ. Et iteꝝ Cũ impii eunt ad mortem: illi aũt sunt in pace. ¶ Vides ergo hanc solutionem corpis iustis ⁊ dei electis req̃ẽ esse non penã: vt cũ dissoluũtur liberari eos potius q̃ ꝑire. Et idcirco ipsam solutionem q̃ fideles sunt nõ timẽt nec verẽtur: sed venire magis desiderant ⁊ exoptant: ꝑ quã requiẽ intelligũt exhĩberi non penã. Iniq̃ ỽo ⁊ impii ⁊ suoꝝ scelerũ cõscii: eaz merito naturali ꝓuidentia ꝑtimescũt ꝑquã se nõ nesciũt iudicari. Qua propt̃ hac rõne reddita ⁊ accepta: nõ optet nos oĩno peccare. p̃sertim cũ nõ ignoremus pctõribus iudicium ⁊ in p̃nti esse: ⁊ in futuro seruari Nec in hoc nobis q nomine tantũ xp̃iani dicimur blandiamur: sz ꝓpter hoc etiam iudicãdos nos credamus: si nomẽ nobis frustra vindicemus alienum. Aut si aliquis tã incredulus est/tã infelix/tã pertinax/tã obstinatus/taz audax: vt q̃ qñq; ventura est dei indicis irã indignationẽq; nõ metuat. vel saltem humanã cõsuetudinez erubescat. ⁊ id videat q̃ brutus q̃ insipiens ille q̃ stultus ab ipsis etiaz gẽtibus iudicetur: cuius tanta est vanitas tantaq; dementia: vt ibi adipiscatur alienum nos

men. Quis enim tam vanus et miser est qui aduocatum se cum lrãs nesciat audeat profiteri? Quis tã insan⁹ et excors vt se profiteat militem q̃ nesciat arma gestare? Nemo enim quodcũq̃ nomẽ sine cã sortitur. Sutor vt dicatur necesse est vt calciamẽta cõficiat. Ut docet q̃s faber aut artifex artis ꝑitia facit. Ut negociãs nũcupet q̃s: chari⁹ q̃d vilius emerat distrahit. hmõi exemplis cognoscimus nullũ sine actu nomen: sed omne nomen ab actu. Tu ergo quõ xp̃ianus diceris: in quo xp̃iani actus non apparent? Christianus iusticie/ bonitatis patientie/ castitatis prudentie/ humilitatis humanitatis innocentie pietatis est nomen: et tu illud tibi quõ defendis et vendicas: cui de taz plurimis rebus nec pauca subsistũt? Christian⁹ ille est qui non nomie tm̃: sed ope est. q̃ in oib⁹ Christum imitatur et sequit: q̃ sãctus innocens incõtaminatus itactus cuius in pectore malicia nõ hz locũ. cuius in pectore sola pietas consistit et bonitas. qui neminẽ nouit ledere et nocere sed oibus opẽ ferre. Christian⁹ ille est q̃ exẽplo Christi nec inimicos nouit odire: sz magis aduersãtibus sibi bñfacet et pro ꝑsecutoribus suis et hostib⁹ exorare. Nã qui aliquem ledere: aut nocere paratus est: ille mẽtitur se esse xp̃ianũ Christianus est qui põt iusta voce dicere: neminẽ hoiem nocui: iuste vixi cum oibus. ¶ Sed me ne ex sensu proprio loqui q̃s arbitret aut credat: aut cũ putet se facile debere contẽnere: q̃ sua potius volũtate q̃ legis auctoritate loquat. iã nũc ipsius legis cuius precepta nobis vite aditus aperit: taz veteris q̃ noue scripturã exẽpla proferre: et oñdere q̃d deus ab initio statim mundi humano generi obseruare ꝑceperit: in quo semp placatus fuerit vel offensus Lego ei post adam q̃ a deo primus formatus est: de cuius cã nunc dicendum non est: in exordio mundi cain et abel fratres fuisse germanos: e q̃bus vnus deo placuit eo q̃ iustus eẽt et innocens alter ṽo q̃ iniustus et nocẽs deo placere nõ potuit. Deinde interueniente tp̃e enoch satis iustum fuisse scriptura designat. Cui tantũ iusticia cõtulit: vt nec ꝑsentem mortẽ sciret: sed et ad immortalitatẽ de medio oim mortalium singlariter raperet. Cuius monstrat exemplo vnũ deo iustum plurimis petõrib⁹ chariorẽ. Noe quoq̃ et ille iustus cui iusticie meritũ quid ꝑstiterit nouimus: vt ipsi cũ suis vita daretur p diluuiũ toto mũdo dãnato. Abrahã quid p fidei merita et iusticie cõsecutus sit scriptura testatur: vt illo in tp̃e solus amicus dei eẽt in terris qui solus fuerat iustus inuentus. Loth ṽo vt ꝑeuntib⁹ cũctis de sodomitanoꝝ liberaretur incendio: q̃d aliud q̃ iusticie meritũ fuit? Lõgũ est nos ire p singulos: et omniuz merita recensere. Populuz iudaicũ quẽ ad se deus primum de semine abrae p̃ ceteris gentibus ptinere optauit quõ erudierit: quid cuz vt sibi placeret facere: q̃d obseruare precepit/ scire nos conuenit. Prĩo in loco: q̃ derelicta regione in q̃ semp habitare optauerat patriaq̃ deserta: in alienã ꝓuinciaz hoc est in egiptũ migrare fecit. non sine cã: nec sine dei prouidentia factũ eẽ reor. Sz hãc fuisse puto rõem: q̃ de⁹ ppl'm suũ quez elegerat ꝑceptis mie pietatis iusticie ceterisq̃ bonis opib⁹ cupiens erudire voluit cũ extra patriã pro tpe peregrinũ eẽ et captiuũ: vt captiuitatis et pegrinationis miseriã disceret et labores: q̃ facili⁹ postmodũ misereri ꝑegrinãtib⁹ et laborãtibus nosceret: si ipse ãte ꝑegrinatiõis miserias didicissz. Nemo eni tã libent pegrino et aduene miseret: q̃ qui pegrinationis exit⁹ nouit. Nemo libentius hospitẽ sine tecto suo introducit hospicio: nisi qui ante indiguerit alieno ¶ Nemo ita esuriẽtẽ cibat: nemo sic sitientem potat: nisi q̃ sitim esuriẽq̃ perpessus est. Nemo taz facile nudum opit suis vestimentis: q̃ q̃ nuditatis et frigoris nouit penuriam. Nemo sic tribulato et misero et laboranti succurrit q̃ qui tribulationum et miseriarum casus expertus est et laborum. Merito ergo deus misericordie et pietatis magister: qui legem postmodum erat edi

turus per quā pplo suo misericordie z pietatis oīmqʒ bonorum opez precepta erat traditurus: voluit eū prius oēs passiones pressuras z tribulatiōes z angustias in terras ppeti aliena: quo facilius postea posset talia patientibus misereri: z sic suis obtēperare mandatis. Ut putas eū bonū fuisse agricolam q priusqʒ semen mittat: diu terram aratris z rastris domat: ne qd illi traditurus est semen pereat. z deus pplm suū diu ante macerat et domat: qʒ ei salutarium mandatorum semen īpartiat. Deniqʒ vt ob hanc cām hec eum pertulisse euidentius clareat: ipsi⁹ domini intueamur mandata dicentis. Aduenā non vexabitis nec tribulabitis: fuistis etenī z vos aduene in terra egipti. Et iterū legim⁹. Deus magnus qui nō accipit personam nec munera faciens iudicium: pselitis z orphano z vidue date panem et vestimentū. Diligite proselitū: qz et ipsi fuistis in terra egipti pegrini. Et alibi dicit. Si autē messus fueris messem in agro tuo z obliuisceris manipulum: non reuertaris accipere illum. proselito et orphano z vidue erit: vt bn̄ te dn̄s in opibus manuum tuarū et memor eris qz famulus eras in terra egypti. Ideo precipio tibi vbuʒ hoc. Unde facile videt atqʒ dinoscitur eum pplm ob hanc cām cunctis afflictū fuisse miseriis: vt misereri alteri suo doceretur exemplo. sicut scriptū est. Docuisti enī ppl'm tuū per talia opera: quoniam optʒ iustos esse z humanos. Qualē populū suum esse velit late vt arbitror patet. et quibus possit operibus pmereri: plimis pbat exēplis. A Sed ne ad manifestandam eius voluntatē parum videatur esse quod dixim⁹: legis et prophetarum precepta iungamus: et quid deo placeat semperqʒ placuerit et quid crebrius fieri et obseruari precepit: tā veteris qʒ noue legis testimoniis cōprobemus. Diliges dn̄m deum tuū ex tote corde tuo: et ex tota anima tua: et ex totis viribus tuis: et diliges proximū tuū sicut teipsum. Legis et prophetarum precipuum hoc mandatum esse: dn̄i et saluatoris nostri testimonio comprobatur dicentis. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet et prophete. Quod rescindi nō potest nec mutari. In duobus istis mādatis omne tam legis qʒ prophetarum constare preceptum: et illum legem implesse qui hec potuerit implere. Nihil enim a te aliud in lege veteri queritur qʒ vt deuʒ et proximum diligas. Et vere ille legis consummator et factor est qui nec in deum nec in proximum peccat. Sed quid deum quid proximum sit diligere: preterire minime ac dissimulare conuenit. Deum diligit qui suis ī omnibus mandatis obtemperat. Deum diligit qui leges eius z precepta custodit. Deum diligit qui vt ille sanctus est: z ipse se sanctificat: sicut scriptum est. Sancti estote qm̄ et ego sanctus sum dominus de⁹ vester. Deuʒ diligit qui et illud prophete dicentis implet eloquium. Qui diligitis dominum odite malum. Deum diligit qui non alia qʒ celestia cogitat et diuina. Deus enim non nisi sanctitatis iustitie et pietatis amator est. Et ille deum diligit qui non aliud qʒ quod de⁹ amare videtur operatur. Quid sit enīʒ deum diligere: domini saluatoris doctrina declarat dicentis. Qui audit verba mea z facit ea hic est qui diligit me. Si ergo ille deum diligit qui quicquid de⁹ precipit facit: qui non facit ille non diligit. Omnis vero qui non diligit odit. B Unde clarum atqʒ manifestuʒ est ab eis deum odiri: qui sua mandata non seruant. De quibus prophetam dixisse puto. Nonne qui oderunt te domine oderam illos: et super inimicos tuos tabescebam. Perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi. Odit propheta iustus peccatores et adulteros et iniustos et dei mandata spernentes sicut ipse propheta alio in loco dicit. Uidi preuaricantes et tabescebam. Et iterum. Iniquos odio habui et legem tuā dilexi. Uide ergo qʒ iusti qʒ integri esse debeamus et sancti: quibus postqʒ male cōuersari nō licet: sʒ nec male cōuersantes agnoscere. Hoc etiā beatus

apl's euidēter ondit:q2 nec panes cum peccatoribus frangi pcepit dicēs. Si quis frater cognominaẜ inter vos ⁊ est fornicator/aut auar⁹/aut idolis seruiens aut maledic⁹/aut ebriosus aut rapax cū hmōi nec cibū sumere quidē. Sanctū esse ppłum suum deus voluit: ⁊ ab oī cōtagiōe iniustitie ⁊ iniqtatis alienū Talē eū eē voluit tā iustū/tā purū/taz immaculatū/tā simplicē vt nihil in eo gētes qđ redarguerēt inuenirent. sȝ qđ admirarentur ⁊ dicerent. Beata gens cuius est dñs deus eius ppł's quem elegit in hereditatē sibi. Tales conuenit eē dei cultores ⁊ seruos māsuetos graues prudētes pios irreprehēsibiles immaculatos: vt qsq₃ viderit eos stupeat ⁊ admireẜ ⁊ dicat. ¶ Hi hoīes sūt dii: quoꝝ talis est cōuersatio. Ita se hō dei exibere dȝ ⁊ agere vt nemo sit qui eū videre nō velit: q eū nō audire desideret. nemo eū cū viderit nō dei esse filiū credat: vt vere in eo propheticū illđ impleaẜ. Fauces eius plene dulcedis ⁊ totus desiderabilis. Nā si se talē exhibeat xpianus si se talem exhibeat dei seru⁹ vel his q demoniis idolisq₃ deseruiūt cōuersando fiat equalis: incipiet deus per illum blasphemari ⁊ dici. O xpianū o dei seruū: cui⁹ tā neq₃ cōuersatio est/cuius tā mali act⁹/taz turpia opa: cui⁹ vita tā impia/tā scelesta/taz luxuriosa/tā sordida: ⁊ erit illi⁹ pphetie re⁹. Nomē eni dei ꝑ vos blasphematur inter gentes. Sed ve illis per quos fuerit blasphematū. Deus etiā a nobis nihil magis desiderat ⁊ requirit q̄ vt per actus nostros nomē suum magnificeẜ ab oībus. sicut scriptū est. Sacrificiū laudis honorificabit me hoc est sacrificiū qđ de⁹ sup oēs hostias querit ⁊ diligit: vt ꝑ iustitie nostre opa nomen suū vbiq₃ laudeẜ: ⁊ deus ver⁹ eē seruoꝝ suoꝝ actu ⁊ ope cōprobeẜ. Illi ꝙo deū diligūt: q nō aliđ q̄ vn̄ nomē dei glificetur exerceẜ. Quō deus diligi debeat vt potuim⁹ breuiter diximus: nūc ꝙo qđ sit primū tāq̄ seipm diligeẜ vt possimus explicemus q̄q₃ ipsi⁹ cause expositio alio in loco breuiter differaẜ cū dicitur

Quod tibi fieri nō vis alii ne feceris. Dñs quoq₃ ⁊ saluator noster inquit. Oia que vultis vt faciāt vobis homines: ita ⁊ vos facite illis similiẜ. Nemo est ei qui sibi malū optet ab aliquo fieri. Ille ergo proximū suū tanq̄ seipsū diligit: qui nō mali aliqđ facit qđ nec sibi vult fieri. Sed si qđ boni prout tpe ab omnibus recipere optat et consequi libēter impēdit: q2 nō solū hoc a xpiano queritur vt malo careat: sed vt exerceiat bonū. Qui etiaȝ si nec quid mali nec boni fecerit: tñ ad eterne vite premium nō admittitur: sed gehenne ignib⁹ mancipatur. Sicut in euangelio dñm dixisse legimus: de his qui mali faciunt nihil: nec boni tñ aliquid operantur. Discedite a me maligni in ignem eternuȝ quē preparauit pater meus diabolo et angelis ei⁹. Esuriui ⁊ nō dedistis mihi māducare: sitiui et non dedistis mihi bibere. Hospes fui: et nō suscepistis me. Nudus et non vestistis me. Infirmus ⁊ nō visitastis me. In carcere et non venistis ad me: non quia male gesserunt: sed quia bonum non fecerunt condēnātur. Ex hoc ei qsq₃ prudēs ⁊ sapiēs recognoscat quā spē illi habere pñt q versant i malis: qñ etiā illis vita negatur q mali nihil fecerūt. nisi q2 nō aliqđ gesserunt boni. Neq₃ deus hoc tātū querit a nobis vt mali non simus: sed vt efficiamus boni. Ex malis enim operib⁹ vocātur mali: ita econtrario ex bonis operibus appellātur boni. Et duo sūt qb⁹ boni seruire videẜ ⁊ mali. bonus deus: cui oēs qñ cōuersantes deseruiunt. diabolus autem malus: cuius quisq₃ q male operatur famulus est. Nemo enim a nobis hoc solum poscitur: vt non viuendo male serui esse diaboli desinam⁹: sȝ etiam vt viuendo bene deo seruire videamur. Nam quisq₃ qui nec malum videtur operari nec bonuȝ: cuius seruus videatur ignoro. ¶ Et quomodo a deo vitam poterit sperare perpetuam: quam bene faciendo non meruit? Nemo se inquam sensu proprio decipiat et illudat. Nemo se vana existimatione seducat. Quisquis bonus

non fuerit vitã nõ hz. Quisquis iusti-tie et mie opera nõ fecerit nõ potest re gnare cũ xpo. Quisquis nõ fuerit hũa nus pius hospitalis benignusclemens gehenne non euadet incendium. Deus malos nõ amat:non diligit pctõres. qs-quis malũ fecerit inimicus est dei. qs-quis sine dolo non fuerit:partẽ nõ põt hr̃e cũ xpo. Nihil ei ãplius est xpiano q̃ rendũ:nichil desiderandum magis:ni-hilqz totis viribus enitendum q̃vt ma liciã suo excludat ex corde:q̃ vt nequi ciam intra pectoris sui conscientiam ñ admittat:q̃ vt bonitatem teneat:iusti-ciam seruet:puritatem mentis custodi at. Esto igitur innocẽs:si vis cum deo viuere. Esto simplex si vis regnare cũ xpo. Quid tibi prodest malicia que in mortem trahit?quid nequicia q̃ prohi-bet regnare cũ xpo:que se habentẽ ex-terminat. sicut scriptũ est. Via ei nec̃ disp̃det eũ q̃ se hz. Si viuere vis audi prophetam q̃ loquit. Si regnum xpi di ligis:audi quõ illud merearis adipisci Quis est homo inquit qui vult vitam: ꝛ cupit videre dies bonos? Cohibe lin-guã tuã a malo:ꝛ labia tua ne loquãt doluz. Diuerte a malo:ꝛ fac bonũ inqui re pacem et persequere eã. Huiusmo-di hoies deus honorat ꝛ diligit: q̃ ma-lum nesciunt. qui mẽtiri non norũt quo rũ labia dolum nõ loquũtur. in quibus non nisi bonitas esse videtur ꝛ puritas Innocentia est q̃ nos cõmedat deo. Si plicitas ẽ q̃ nos regnare facit cuz xpo Qz deus non nisi innocẽtes diligat: et sibi velit eẽ coniũctos:testimoniis plu-rimis declaratur. sicut i psal. scriptũ est Innocentes ꝛ recti adeserunt michi. Et alibi dr. Custodi inocentiam ꝛ vide equitatem. qm̃ sunt reliquie homi paci fico. E Quãta innocẽtia homini p̃sit ꝛ ɔferat etiã si sero seruetur pphe te dauid testimonio cõprobatur. qui cũ grauiter ante peccasset: postea se iudi cari nõ timuit:ex quo innocentiaz nosse cepit. sicut ipse dixit. Judica me deus qm̃ ego in innocentia mea ingressus. Sciebat ergo sibi iaz nõ metuenduz iu dicium esse:qz innocẽtiã ꝛ sero cogno uerat. Et in alio loco dicit. me autem ꝑpter innocentiaz suscepisti. Suscepit post modum ꝑpter innocẽtiã illum de⁹ quẽ propter maliciã ãte repulerat. In nocentes nõ ɔfidi coram deo posse ma nifestũ est:cum dicitur. Quanto autez tẽpore innocentes custodiunt iusticiã non confundentur. Nichil enim deo dignius: nichil charius esse potest: q̃ vt innocentia tota obseruatione tene atur. Licet quis in aliis operibus de uotus appareat: si illam non habuerit frustra sibi blanditur de sua deuotione Si illaz iudeis etiaz subveteri lege de gentibus (qm̃ adhuc illis inimicum li-cebat odire) obseruare preceptũ est: q̃d te nunc agere cõuenit xpiane qui iimi cum tuum iuberis amare? Qñ eniz ino cens non eris vel cui poteris esse ma-lus:qui inimicis preciperis esse bonus Sed tu forsitan ꝛ p̃rimũ odis:cui nec extraneũ odisse cõceditur: ꝛ fratrẽ ꝑse queris:cui precipitur amare inimicũ ꝛ xpianũ te esse credis q̃ nec noui nec ve teris testamẽti precepta custodis? Sz ne sic cã te xpianuz estimes: ꝛ de solo tibi nomine blandiaris: qualem te esse oporteat apostolum audi dicentẽ. Qui furabatur iam non furetur:magis aũt laboret operando manibus suis quod bonum est: vt habeat vnde tribuat ne cessitatem patienti. Ois sermo malus de ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad edificationem fidei vt det gratiam audientibus. Et nolite contri stare spirituz sanctũ dei:in quo signati estis in die redẽptionis. Ois amaritu do ꝛ ira ꝛ indignatio ꝛ clamor ꝛ blas-phemia auferat a vobis cum omi mali cia. Estote aũt benigni inuicem/miseri cordes/donantes inuicẽ:sicut in Chri-sto deus dõauit vobis. Estote aũt imita tores dei sicut filii charissimi: ꝛ ãbula/te in dilectione:sicut ꝛ Christus dilexit nos ꝛ tradidit semetipsũ ꝑ nobis obla tionẽ ꝛ hostiã deo in odorez suauitatis Impudicitia aũt ꝛ ois inmũdicia ꝛ a uaritia nec nomiet inter vos sicut decz sctõs:aut turpitudo: aut stultiloquiũ: aut scurrilitas que ad rẽ non pertinet.

sed magis gratiarū actio. Hoc etiam scitote: q omnis impudicus aut immū dus: aut auarus quod est idolorum ser uitus: non heres erit in regno christi et dei. Ille se merito christianum iudicet qui hec pcepta custodit: qui sanct⁹ hu milis pudicus et iustus est: qui in mise ricordie et iusticie operibus conuersa tur. F Nū tu illum xpianum putas in quo nullus xpianitatis act⁹ est. in quo nulla conuersatio iustitie est sed nequitie impietatis et sceleris? An illum christianum putas: qui opprimit miserum: qui pauperez grauat: qui res alienas concupiscit: qui se vt diuitē fa ciat plures efficit indigentes: qui lu cris gaudet iniustis: qui de alienis la boribus cibum capit: qui miserorum di tatur interitu: cuius os assidue viola tur mendacio. cuius labia non nisi indi gna et obscena et scelesta loquuntur et turpia. cui cū iubeatur distribuere sua inuadit aliena. Et talis ad ecclesiam audenter accedit: et temere et importu ne expandit in celum impias manus il lico raptu et innocentum cruore viola tas. Et ore illo polluto atq sacrilego quo fuerat paulo ante aut falsa locut⁹ aut turpia: preces ad deum quasi sibi nihilconscius mali fundit. Quid agis imprudens et miser? Quid te maioruz peccatorum onere grauas? quid deo preter contemptum iniurias irrogas? Quid ad prouocandam celerius eius iram in testimonium pene tue scelera tas ad deum porrigis manus ad quas ille non respicit qui non nisi sanctas et i maculatas sibi manus iussit offerri? qd ore deum rogas: quo paulo ante locu cutus es male: cuius q̄uis mul'tiplicē tur preces/abominantur: sicut scriptū est. Cum extenderitis manus vestras a uertam faciem meam a vobis: et si mul tiplicaueritis preces non exaudiā: ma nus enim vestre sanguine sunt plene lauamini mundi estote: auferte nequi tias ab animis vestris. Bene ergo ille sibi conscius esse debet et certus: et sue innocentie fidus: qui ad deum manus extendit et porrigit innoxias. cum apo stolus dicit. Uolo autem viros orare in omni loco leuantes manus sanctas. Il le enim merito ad deum extollit manus ille preces bone conscientie fundit qui potest dicere. Tu nosti domine q̄ san cte: q̄ innocentes: q̄ pudice sunt ab om ni fraude et iniuria et rapina: quas ad te expando manus. q̄ immaculata la bia et ab omni mendacio libera: quibus tibi vt mihi miserearis preces fundo. Talis enim cito meretur audiri: et an teq̄ penitus preces fundat potest im petrare quod postulat. Scio enim esse quos ita nequitie et auaricie profunda caligo cecauit: vt cuz illis prospere ces serit: q aut pauperem per potentiā vin xerit: aut infirmum virtute superaue rint: aut innocentem testimoniis falsis obruerint: aut furtum fecerint: aut ra pinam: deo gratias agant: quo opitulā te talia se perpetrasse credunt et tā ini quum deum iudicent: vt putent eū sce lerum suorum fuisse participem. G Stulti et miseri vsq adeo suis iniqui tatibus obcecati: vt non intelligant do non posse placere quod prohibet: et qua si vnum crimē satis non sit: nisi adhuc male sentiendo de deo adiiciatur et ali ud. Alii vero in hoc se iustificari esti mant: q de substantia pauperum exigu am elemosinam faciant. et de eo quod a plurimis abstulerunt vni quiddā mi nimum largiuntur. Cibatur vnus vn de plures esuriunt: et de multorum spo liis vix pauci teguntur. Non talem ele mosinam deus querit: nec vult pietatē vni de alteri⁹ crudelitate prestari. Me lius est enim te non facere elemosinam q̄ vnde pauca paucis facias plurimos denudare. et vt vnum vestias plurimos spoliare vestitos. Illā elemosinam de⁹ comprobat: que iustis laboribus mini stratur. sicut scriptum est. Honora de um de tuis iustis laboribus: et deliba ei de tue iustitie fructibus. Nam illam abominat elemosinā et reprobat: que d lachrymis prestatur alienis. Quid enī prodest si te benedicat vnus vnde plu res maledicunt? Uel quid confert ti bi elemosina que de substantia prestat

alteriusq; Reuera timendum non est q deus non habeat vnde pauperes suos pascat: nisi tu aliena diripias. Alios autem noui quos ita insipientie et imprudentie tenebrosa caligo ꝛ ignorantia fallit et decipit: vt fidem quam se habere simulant: sine iusticie operibus apud deum sibi sentiant profuturam. et hoc erroris genere decepti sine metu crimina nephanda committunt: dum credunt deum non criminum sed perfidie tantum vltorem. Et huiusmodi non soluȝ seipsos perisse contenti sunt: sed etiam alios in quibus nullum diuine scientie lumen est: suis nituntur laqueis implicare. Et impletur in illis saluatoris nostri sententia dicentis. Cecus si ceco ducatum prestet ambo in foueam cadunt. Nam si nullum crimen sed sola perfidia condemnatur: ergo securi peccamus ꝛ liberi ꝛ sine causa dedit dominus mādata iusticie: si sola sine iusticie operibus fides prodest. Unde hic tam impi⁹ taȝ scelestus tam perfidus ignorantie error obrepserit scire non possumus: nisi forte ex illis qui hoc exemplo in lege veteri populum seducebant: ꝛ secū simul eterne morti: ꝛ perpetuo tradebant interitui. de quibus scriptum est Nolite audire sermones prophetarum qui prophetāt vobis: quoniaȝ vani sūt ipsi: ꝛ visiones a corde suo loquuntur: et non ab ore domini. Dicunt enim his qui repulerunt verba domini. Pax erit vobis: et omnibus qui vadunt in voluntatibus suis. Omni qui vadit in errore cordis sui dicunt: non venient super te mala. M Multa quidem nobis immo totius legis testimonia aderant: quibus tam perniciosum destruere errorem ac sepelire poteram⁹. Sed ne legentem diutius fatigemus: sufficiant pauca de pluribus. Respondeat ille michi cuius talis est sensus. Adam a deo factus est homo primus statim in principio mundi: perfidie an peccati causa damnatus est? In quo nihil fuisse incredulitatis inuenio preter solam inobedientiam: cuius causa illa dānatus est: et oēs suo damnantur exemplo. Cain quoqȝ non pfidie cā sed qr fratrem interemerat condamnatus est. Quid plura? Uniuersus hic mundus vt diluuio interiret non perfidie causa lego factum fuisse: sed criminum. Sodoma ꝛ gomorra vt repentino cremarentur incendio nullam causam incredulitatis inuenio: nisi pctōꝝ ꝛ sceleruȝ. Quod scriptura euidenter demonstrat ꝛ dicit. Homines sodomite mali ꝛ peccatores erant in conspectu dei valde. Populus ille iudaicus vt tam frequenter interire videretur ꝛ corripi: nonne peccatorum causa prestabat? Sed diceret aliquis. Ueteris legis testimonia tantum nō accipio: nisi michi et noui testamenti exempla protuleris. Recipe saphiram et ananiam quos apostolica sententia non perfidie crimine: sed furti et mendacii cā damnauit. Forsitan dicendum est. Quid enim apostolus dicit. Arbitramur enī iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Ipsum qui hoc dicit lego hominem absenteȝ etiam condemnasse quia vxorem patris accepit. Intelligenda est scriptura que scientibus conuenire videtur in omnibus. et non nisi sola a quibus minime intelligitur discrepare. Iustificari hominem inquit apl's p fidem sine opibus legis dicit. sȝ nō sine illis opibus de qb⁹ alterū apl'ȝ audio dicenteȝ fidē sine opib⁹ mortua est. Paulus ei apl's de opibus legis locut⁹ est: hoc ē de circūcisiōe carnali: ꝛ neomenia ꝛ sabbato ꝛ hmōi ceteris q̄ lex fieri añ p̄cepat. ꝛ iā xp̄i tp̄e nō erāt necessaria. Iste ꝓo iacob⁹ de opibus iusticie loquit: q̄ q̄ non fecerit vere mortu⁹ est. Sȝ dicet aliqs illō apl'i dicētis Corde credit ad iusticiā: ore aūt fit cōfessio ad salutem I Stulte hoc baptismi implet in tp̄e: quo vt baptizetur qs sola cōfessio desideratꝛ fides. Nam qd tibi ipsius baptismi lauacrum prodest: si sola sine iusticia fides queritur? Baptismo enim peccata ablui: fides omniuȝ tenet. Si deinceps peccanduȝ est: quid abluisse prodest? Audi qd di-

cat dn̄s homini semel sanato. Ecce sa-
nus factus es: iam noli peccare ne ti-
bi quid deterius eueniat. Hoc et bea
tus petrus apostolus manifestissime do
cet et deterius aliquid qui post agnitā
viam iusticie peccauerit eueuirie: cum
dicit. Si eni refugientes coinquinatio
nes mundi in cognitionē dn̄i nostri sal
uatoris Jesu Christi hisrursū implica
ti superanť: facta sunt eis posteriora de
teriora prioribus. Melius eniz esset il
lis viaz non cognoscere iusticie. q̄ post
cognitaz retrorsum cōuerti ab eo qd il
lis traditū est a sancto mādato. Con-
tingit eni eos illud veri prouerbii. Ca
nis reuersus ad vomituz suū: ⁊ sus lo-
ta in volutabro luti. Hoc ⁊ beatus pau
lus apl's testať ⁊ loquiť. Hoiem post
baptismi sanctificationez pristino erro
re peccantē non sine ingenti penitētia
cōseruari dicens. Impossibile est enim
eos qui postq̄ semel illuminati sunt:
gustauerunt etiam donū celeste: ⁊ ptici
pes sunt facti spūssancti: gustauerunt
nichilominus bonū dei verbuz: ṽtutesq̄
seculi vēturi/ ⁊ plapsi sunt: renoua
ri rursus ad penitentiam. rursus cruci
figētes sibimetipsis filiuz dei ⁊ ostentui
habētes. Quendā etiā ad saluatorem
accessisse: ⁊ qd faciēdo vitā eternam p-
ciperet interrogasse / euāgelista testať
Cui ita a dn̄o rn̄sum est. Si vis vitam
habere serua mandata. Nō dixit: serua
tm̄ fidem. nā si sola fides queritur: su
perflue videntur mādata seruari. Sz
absit vt ego deū meū aliqd dicā prece
pisse superfluū. sed dicant hoc illi qui
peccādo iam filii pditionis effecti sunt
⁊ in hoc tm̄ solatiū se habere credūt si
alios secū potuerint morte ppetue mā
cipare: Nā si deus peccatorē non punit
vbi est illud propheticū. Si iustus vix
saluus erit: pctōr ⁊ impius vbi pare-
bunt? Et alibi. Quia pctōres peribūt
Et iteū. Deficient pctōres a terra: et
iniqui ita vt non sint. Et iterū. Sicut
deficit fumus ita deficient. sicut fluit
cera a facie ignis: sic peribunt a facie
dei. Nullū hic tantū incredulū et infi-
delem: sed peccatores audio eondem

nari. k Et saluatorem nostrū quo-
dam loco dixisse lego. Non omnes qui
dicunt michi dn̄e: domine intrabunt in
regnum celorum: sed qui faciunt volū
tatem patris mei qui in celis est.
Vtiq̄ isti Christum credebant: qui eū
etiam dominum nuncupabant. Nec id
circo illis celestis regni ianua pandiť
quia illum ore quem factis abnegant
confitentur. Negari autez deuz factis
non minus q̄ verbis apl's dixit. Deum
confitētur se nosse: factis aūt negāt. Et
dn̄s in euangelio. Multi michi dicent
in illa die. Domine domine nonne in
nomine tuo eiecimus demonia: et in no
mine tuo virtutes multas fecimus? Et
dicam illis. Nūq̄ vos cognoui: discedi
te a me omnes qui opamini iniquitatē
Vsq̄ adeo isti credidisse dicūtur: vt in
noie dn̄i virtutes etiam openť. nec tn̄
eis proderit fides: qz iusticie opa nō fe
cerūt. Itaq̄ si sola fides pdest: cur illi
cū angelis sathane in ppetuū gehēne
ignibus mācipātur. qui nō pfidie cā:
sed qz boni nichil fecerunt iudicantur
sicut scriptum est. Et dicet eis rex qui
ad sinistram sunt. Discedite a me ma
ligni in gehennam eternam: quam pa
rauit pater meus dyabolo et angelis
eius. Esuriui ⁊ nō dedistis michi man
ducare ⁊c̄. Nō dixit vtiq̄ quia nō cre
didistis michi. Unde intelligi datur nō
eos incredulitatis causa: sed propter
bonorum operum sterilitatem esse dā-
nandos. Nemo igitur alterum deci-
piat: nemo seducat. nisi qui iustus fu
erit vitam nō habebit. nisi qui in om-
nibus Christi mādata seruauerit: par
tem non pōt habere cum xp̄o. nisi qui
terrena despexerit diuina non capiet
nisi humana contēpserit non potest ha
bere celestia. Nec quisq̄ se xp̄ianū iu
dicet: nisi qui xp̄i doctrinam sequitur
⁊ imitatur exemplū. Sed tu christia
nū illum putas: cuius nunq̄ pane vi-
lus saturatur esuriēs. cuius potu nul
lius sitis extinguitur. cuius mensam
nemo pauper cognoscit. sub cuius tecto
nec aduena nec peregrinus aliqn̄ subse
dit: cuius nemo nudus tegiť vestimētis.

cuius pauper nullus fouetur auxilio: cuius bonum nemo sentit: cuius misericordiam nemo cognoscit: q̄ i nullo imitatur bonos sed deridet potius ⁊ subsannat? Absit vt huius modi xp̄ianus dicatur: absit vt dei filius possit appellari q̄ talis est. Xp̄ianus ille est q̄ viam Christi sequitur: qui Christum i oib⁹ imitatur. sicut scriptū est. Qui dicit se in Christo manere debꝫ sicut ille ambulauit ⁊ ip̄e ambulare. Christian⁹ ille est q̄ omnibus miam facit: qui oim mouetur i iuria: qui opprimi pauperē se presente non patitur: q̄ miseris subuenit. q̄ indigentibus sepe succurrit. qui cum merentibus meret. q̄ dolorē alterius sicut ꝓprium sentit. q̄ ad fletum fletibus alienis prouocatur. cui⁹ oibus communis est domus. cuius ianua nemini clauditur cuius mensam paup̄ nullus ignorat. cuius donum panis cunctis offert cuius bonum omēs norunt. a quo nemo sentit iniuriam. q̄ deo die noctuꝗ deseruit. q̄ eius precepta indesinent̄ meditatur ⁊ cogitat: qui paup̄ mundo efficitur. vt deo locuples fiat qui inter homines habetur inglorioſus. vt coram deo ⁊ angelis eius glorioſus appareat qui i corde suo nihil videtur habere simulatum vel fictū. cuius simplex ⁊ imaculata est aīa. cuius cōscientia fidelis ⁊ pura est. cuius tota mens in deo est. cuius oīs spes i xp̄o est. qui celestia potius q̄ terrena desiderat. qui hūana spernit vt possit habere diuina. Nā his qui hoc seculū diligunt: ⁊ q̄ in presenti tempore gloriant̄ ⁊ complacent. audi q̄d dr̄. Nescitis q̄ amicicia huius mundi inimica est deo. Et q̄cunq̄ voluerit fieri amicus huius seculi: inimicus dei constituetur. Hic tibi soror dilectissima quid xp̄ianum agere cōueniat. prout potuit explicaui. L Si ḡ oēs gn̄aliter qui xp̄iani nuncupant̄ esse tales oportet: nūc tue prudentie est estimare qualē tu te viduā debeas exhibere quā cūctis bene cōuersantib⁹ esse oportet exemplū. Tria autē esse viduarum genera non ignorare te credo Unum q̄d perfectissimum est: celestiꝗ premio destinatū q̄d ritu illius de euāgelio vidue: deo orationibus ⁊ ieiuniis die noctuꝗ deseruit. Aliud vero quod filioꝝ curam habere dr̄ ⁊ domus: non tamen tanto premio dignū: nec tamen penis obnoxium. Tertium aūt genus est in epulis ⁊ deliciis: quod etiā̄ morti seruatur ⁊ pene sicut scriptū est. Uiduas honora q̄ vere vidue sunt. Iste sunt prime que dicuntur ⁊ vere: et que iubentur a tanto sacerdote hoc ē a thimotheo honorari. Secūde sunt ille q̄bus iam non iubetur exhiberi honor: nec tñ vita negatur. de q̄bus dr̄. Que autē filios habēt aut nepotes discant p̄mum domum suā pie tractare: ⁊ parē gratiā reddere parentibus. Ille vero tertie sunt de quibus scriptum est. Uidua autē q̄ i deliciis est viuēs mortua est. Uñ intelligi datur non oīs viduas eē equales: nec eas deo placere. que corpore tantū vedue videntur esse nō opere. Qualis aūt Christi vidua debeat esse. Apostolus dicit. Que vere vidua est sperat in domino ⁊ in stat orationibus die ac nocte. Nec illud te preterire volo q̄ quando veras viduas: Apostolus nominat: esse demonstrat ⁊ falsas hoc est actu mente cōuersatione ⁊ corpore. Et alibi vidue vere ⁊ electe actum conuersationemꝗ describit idē Apostolus dicens. Uidua eligatur q̄ fuerit vnius viri vxor. in operibus bonis testimonium habēs. Si filios educauerit: ⁊ subitelligitur deo. si hospitē recepit. si sanctorum pedes lauit. si tribulationem patientibus ministrauit. si omne opus bonum subsecuta est. Hāc esse verā viduā iudicauit. cuius talia sunt opa. Illa v̄o quomodo se Christi viduam dicit esse: q̄ nihil tale aliquando opata est? M Sꝫ sūt aliq̄ vidue diuites nobiles ⁊ potentes q̄bus fortitā videtur indignum. vt aut filios deo ⁊ non seculo educent. aut hospitio recipiant aduenā: aut sanctorū pedes laboriosos lutulentos ⁊ horridos de licatis ⁊ nitidis manibus tangant. Sꝫ nec digne erunt tales in futuro tempore sanctorum esse consortes. quos ita-

hic spreuerũt:nec partẽ hr̃e poterũt cũ
xp̃o quẽ suscipere noluerũt. ⁊ cuiuspl
tas ꝯtractare manibus horruerunt: qꝛ
Christum spernit q̃cũq; ei⁹ famulos sp
nit:sicut ipse dicit. Qui vos spernit me
spernit. Mrie lacrime vñ Christi laua
rẽt pedes abũdarũt nr̃i aũt temporis
femis aut viduis pegrinoꝝ vñ p:desla
uenr̃ ipsa aq̃ deficit. Tu ergo sctissima
⁊ prudẽtissima femia : ne velis imitari
hm̃oi q̃ cũ audẽter male fecerint bñfa-
cere erubescunt: ⁊ cõfũdũt iuste viuere
q̃ nõ sunt ꝯfuse peccare: ⁊ q̃ se morti vl
tro obtulerũt: nec iuitate reuertuntur
ad vitã. Que hoim magis risus ⁊ sub
sannatões ⁊ fabulas q̃ꝫ dei iudiciũ pti
mescunt ⁊ q̃bus chari⁹ est miseris hoi-
bus placere q̃ꝫ deo. Sꝫ esto talis qualẽ
te dñs esse p̃cepit:q̃le. Apl's iubet exhi
beri xp̃o viduã. Esto sctã humilis ⁊ qe
ta misericordie ⁊ iusticie opa indesidẽ
ter sp exerce. Et q̃sq̃ te i opprobriũ ha
beat. q̃sq; te subsannet ⁊ irrideat tu tã
tũ deo placeas: ⁊ q̃ Christi sũt geras Añ
oĩa incessabil'r dñi tui meditare mãda
ta orõnibus ⁊ psalmis instanter incũbe
vt si possibile est nemo te aliq̃n nisi aut
legẽtẽ inueniat aut orãtẽ. Et cũ fueris
talis nostri memento: q̃ te tãtum diligi
mus. vt qđ p̃ntes p̃stare non possumus
cõferamus absentes.

¶ Explicit liber beati Augustini epi de vita Christiana.

Incipit liber beati Augustini episcopi de diffinitionibus orthodoxe fidei et ecclesiasticis dogmatibus.

De fide trinitatis N
Capilulum. i.

Credimus vnum esse deum et
patrem et filium et spiritum
sanctum. Patrem eo quod
filium habeat. Filium eo qđ
patrem habebat. Spiritum sanctum
eo quod sit ex patre et filio procedens:
patri ⁊ filio coetern⁹. Pater ergo prin
cipium deitatis: q̃ sicut nunq̃ꝫ fuit non
deus ita nunq̃ꝫ fuit non pater: a quo fi
lius natus: a quo spiritussanctus non
natus: quia non est filius neq; ingeni
tus: quia non est pater: neq; factus qꝛ
nõ ẽ ex nihilo. sꝫ ex deo patre ⁊ deo filio
de⁹ p̃cedẽs. Pr̃ etn⁹ eo q etnum habe
at filiũ cui⁹ etn⁹ sit par. Filius etn⁹ eo
q sit pr̃i ⁊ spũiscto coetnus. Spũssan
ctus etnus. eo q sit pr̃i ⁊ filio coetnus.
Nõ cõfusa i vna psona trinitas: vt Sa
bellius dicit. neq; separata aut diui-
sa in natura diuinitas: vt Arrius blas
phemat. sed alter in psona par alter in
psona filius alter in psona spũssanctus
Unus natura i sctã trinitate deus pat
⁊ filius ⁊ spiritussanctus.

¶ De incarnatione Christi. D
¶ Capitulum. ii.

Non pater carnem assumpsit
neq; spiritussanctus. sed fili-
us tantum: vt qui erat in di-
uinitate dei patris fili⁹: ipse
fieret in homine hominis matris filius
nec filii nomen ad alterũ transiret: qui
non esset natiuitate filius. Dei ẽ filius
fact⁹ est hois filius nat⁹ scd'm veritatẽ
nature ex deo dei filius: ⁊ scd'm veritatẽ
nature ex homine hois filius: vt veri-
tas geniti non adoptione: non appella
tione: sed i vtraq; natiuitate filii nomẽ
nascendo haberet: ⁊ esset verus deus ⁊
verus homo vnus filius. Non ergo du
os xp̃os neq; duos filios fatemur: sed
deũ hoiem vnũ filium. Quẽ propterea
⁊ vnigenitũ dicimus: manẽtẽ in duab⁹
substantiis sicut ei nature veritas con
tulit nõ cõfusis naturis neq; immixtis
sicut thimothiani volunt: sed societa-
te vnitis. De⁹ ergo hominẽ assumpsit.
hõ i deũ trãsiit nõ nature vertibilitate

cut appollinariste dicũt: sed dei digna tione: vt nec deus mutaretur in humanam substantiam assumendo hominem nec homo in diuinã glorificatus in deum Quia mutatio vel vertibilitas nature et diminutionẽ. et abolitionẽ substantie facit. Credit a nobis sine cõfusione cõiuncta sctã trinitas sine separatione distincta. Natus est ergo dei filius ex homine et nõ p hoïes i. nõ ex viri coitu: sicut Ebyon dicit: sz carnẽ ex virginis corpore trahens: et nõ de celo secũ afferens: sicut Marcion Origenes et Euthices affirmãt. Neqꝫ i fãtasia id est absqꝫ carne. sicut Valẽtinus. Neqꝫ dioceti idest putatiue imaginatũ: sed corpus verũ. Non tantum carnem ex carne sicut marcianus: sed verus deus ex diuinitate: verus homo ex carne: vnus filius in diuinitate verbum patris et deus in homine anima et caro. Anima non absqꝫ sensu et ratione vt appollinaris: neqꝫ caro absqꝫ anima. vt eunomius: sed anima cum ratione sua: et caro cum sensibus suis: per quos sensus veros in passione et ante passionem sue carnis dolores sustinuit.

Q eternus deus ex virgine natus sit. P
Capitulum. iii.

Neqꝫ sic est natus ex virgine vt et diuinitatis initiũ homo nascẽdo acceperit quasi anteqꝫ nasceretur ex virgine deus nõ fuerit: sicut arthemõ et berillus et marcellius docuerunt: sed eternus deus et homo ex virgine natus est.

De trinitate perfecta. Q
Capitulum. iiii.

Nihil creatũ aut seruiens in trinitate credamus: vt vult dyonisius fons arrii. Nihil ineqꝫle vt vult Eunomius. nihil equale gratia vt vult Ethius nihil anterius posteriusve aut minus: vt Arrius nihil extraneum aut officiale alteri: vt Macedonius. nihil psuasione aut subreptione insertum: vt Manicheus: nihil corporeũ: vt melito et terculianus. nihil corporaliter effigiatum: vt antropomorfus et vadyanus. nihil sibi inuisibile: vt Origenes: nihil creaturis visibile vt fortunatus. nihil moribus vel voluntate diuersum: vt marcion. nihil ex trinitatis essentia ad creatam naturã deductum: vt plato et Tercullianus nihil officio singulare nec alteri communicabile: vt Origenes nichil confusum: vt Sabelius: sed totum perfectum quia totum ex vno et vnum non tamen solitarium: vt presumunt praxeas et siluanus et pentapolitana damnabilis illa doctriua.

De homousion. N
Capitulum. v.

Homousion ergo id est coessentialis in diuinitate patris filius: homousion patri et filio: spiritussanctus: homousion deo et homini vnus filius manens deus in homine suo in gloria patris desiderabilis videri ab angelis: sicut pater et spiritussanctus adoratur ab angelis et ab omni creatura non homo factus preter deum vel christus cũ deo sicut blasphemat Nestorius: sed homo in deo et deus in homine.

De resurrectione. S
Capitulum. vi.

Erit resurrectio mortuorũ omnium: sed vna et in simul et semel. Non prima iustorum: et secunda peccatorum vt fabula est somniatorum: sed vna omnium. et si id resurgere dicitur quod cadit caro ergo nostra in veritate resurgit: sicut i veritate cadit. et non secundum Origenẽ immutatio corporum erit: id est aliud nouum corpus pro carne sed eadem caro corruptibilis que cadit tam iustorũ qꝫ iniustorum incorruptibilis resurget que vel penam sufferre possit pro peccatis: vel in gloria eterna manere pro meritis.

Item de eadem. T

Omniũ hoïm erit resurrectio. Si oïm erit. ergo oẽs moriuntur. vt mors ab Adam ducta omibus filiis eius dominetur. Et maneat illud priuilegiũ in domino

quod de eo specialiter dicit. Nō dabis sanctū tuū videre corruptionē. Ei⁹ eni caro nō vidit corruptionē. Hanc rationem maxima patrū turba tradente suscepimus. Uerū q₂ sunt ⁊ alii eque catholici et eruditi viri q̄ credūt aīa ī corpore manente īmutandos ad incorruptionē ⁊ īmortalitatē eos q̄ in aduentu dn̄i viui inueniendi sunt: ⁊ hoc eis reputari p̄ resurrectione ex mortuis qd̄ mortalitatē īmutatiōe deponāt nō morte. Quolibet q̄s acq̄escat modo nō ē hereticus nisi ex cōtētione hereticus fiat. Sufficit ei in ecclesie lege carnis resurrectionē credere futuram de morte.

De iudicio viuorum et mortuorum. V

Capitulum. vii.

Quod autem dicimus in simbolo in aduentu domini viuos ac mortuos iudicandos non solum iustos ⁊ peccatores significari sicut Dyodorus putat sed et viuos eos qui in carne inueniendi sunt credimus: qui adhuc morituri credūtur: vl' immutandi sunt vt alii volūt: vt suscitati continuo vel reformati cum ante mortuis iudicentur.

Q₃ nulla post resurrectionem et iudicium futura sit restitutio. X

Capitulum. viii.

Post resurrectionem et iudicium non credamus restitutionem futuram: quam origenes delirat: vt demones vl' impii homines post tormēta quasi suppliciis expurgati. vel illi in angelicam qua creati sunt redeant dignitatem: vl' isti iustorum societate donentur eo q̄ hoc diuine conueniat pietati: ne quid ex rationalibus pereat creaturis: sed q̄libet modo saluet. S₃ nos credam⁹ ipsi iudici oīm ⁊ retributori iusto qui dixit Ibunt impii in supplicium eternum iusti autem in vitam eternam: vt percipiant fructum operum suorum.

Q₃ ante mundum angeli facti sunt. Y

Capitulum. ix.

In p̄cipio creauit deus celū ⁊ terrā ⁊ aquā ex nihilo. Et cū adhuc tenebre ipsam aquā occultarent: ⁊ aqua terra₃ abscōderet: facti sunt āgeli et omnes celestes virtutes: vt non esset otiosa dei bonitas sed haberet in quibus per multa ante spacia bonitatē suā ostēderet: ⁊ ita hic visibilis mūdus ex materia q̄ a deo facta fuerat. factus est et ornatus.

Q₃ solus deus sit incorporeus. Z

Capitulum. x.

Nihil incorporeū ⁊ inuisibile natura credendū nisi solū deum. i. patrē ⁊ filium ⁊ sp̄m sanctū. Qui ideo recte incorporeus credit: q₂ vbiq₃ est: ⁊ oīa implet atq₃ constringit. ideo ⁊ inuisibilis oībus creaturis: quia incorporeus est.

Q₃ oīs creatura sit corporea. A

Capitulum. xi.

Creatura oīs corporea: angeli ⁊ oēs celestes virtutes corporee: l₃ non carne subsistant. ex eo autem corporeas esse credimus itellectuales naturas: q̄ localiter circūscribunt: sicut ⁊ aīa q̄ carne clauditur ⁊ demones qui per substātiā angelice nature sunt.

Q₃ immortales sunt anime hominum. B

Capitulum. xii.

Immortales esse credimus intellectuales naturas: q₂ carne carent nec habent quo cadant vt resurrectione egeāt post ruinam necessaria.

Q₃ anime hominum non sint create: nec per coitum seminate. C

Capitulum. xiii.

Animas hoīm nō esse ab initio iter ceteras intellectuales naturas nec simul creatas: sicut Origenes fingit: neq₃ cū corporibus per coitū seminantur sicut luciferian⁹ cyrillus ⁊ aliqui latinorū p̄sumptores affirmāt: q̄si nature ꝯsequētia seruiēte. S₃ dicim⁹ creationē

ale solū creatorē oīm uosse ꝛ corp⁹ tantum p cōiugii copulā seminari: dei vero iudicio coagulari i vulua ꝛ cōpingi atq formari: ac formato iam corpe aiam creari ꝛ ifūdi vt viuat ī vtero hō ex aia cōstans ꝛ corpe: ꝛ egrediat viu⁹ ex vtero plenus humana substantia.

Q; due aie nō sint in hoie. D Capitulum.xiiii.

Neq duas aias esse dicim⁹ in vno hoie: sicut iacob⁹ ꝛ alii syrorū scribunt: vnā aialē q̄ aietur corp⁹: ꝛ īmixta sit sanguini: ꝛ alterā spiritalē: que rationem ministret: sed dicim⁹ vnā esse eandēq aiam in hoie: que ꝛ corpus sua societate viuificet: et semetipsam sua ratione dispo nat: habens in se libertatem arbitrii: vt in sue substantie eligat cogitatione qd vult.

Q; solus homo inmortalem habet animam. D Capitulū.xv.

Solū hoiem credimus habere aiam substantiuā que exuta copore viuit: ꝛ sensus suos: atq igenia viuaciter tenet. Non cum corpore moritur sicut arabs asserit. neq postmodū interitura sicut zenon dicit: q substantialiter viuit.

Q; aie aialium sint mortales E Capitulum.xvi.

Nimaliū vero aie nō sūt substātie: sz cū carne ipsa carnis viuacitate nascūt ꝛ cū carnis morte finiūt ꝛ iō nec rōe regūt: sicut nec plato et alexāder putāt: sz ad oia nature icitamēta ducunt.

Q; anima hominis formato corpore inseritur. F

Capitulum.xvii.

Anima humana nō cum carne morit: q nō cū carne vt superi⁹ dixim⁹ seminat. Sz formato in ventre matris corpe dei iudicio creari et infundi: vt viuat homo intus in vtero: et procedat natiuitate in mundum.

Q; duabus substātiis constat homo G Capitulum.xviii.

Duab⁹ substātiis ɔstat homo aia tm̄ ꝛ carne. Aia cū rōne sua. ꝛ carne cū sensibus suis. Quos tn̄ sensus absq anie societate non mouet caro. Aia vo ꝛ sine carne rationale suum tenet.

Q; spūs in hoie vnū sit cū aia. H Capitulum.xix.

Non est terti⁹ in substātia hominis spūs vt didim⁹ contendit: sz spūs ipa ē aia pro spūali natura: vl p eo q spiret in corpore spūs appellat. Aia vo ex eo vocat q ad viuēdū vel ad viuificandū animet corpus. Tertiū vo qui ab aplo cū aia ꝛ corpore inducit spūm: grām sci spūs esse intelligam⁹: quam orat aplus vt integra pseueret in nobis: ne nro vicio aut minuat aut fuget a nobis quia spūsscūs effugiet fictum.

De libero arbitrio I Capitulum.xx.

Libertati arbitrii sui commissus est homo. statim in prima conditione mundi. vt salua vigilantia mētis annitēte etiā precepti custodia perseueraret si vellet i eo qd creat⁹ fuerat permanere. Postq̄ vo seductione serpētis p euā cecidit. nāe bonū pdidit parit ꝛ vigorē arbitrii: nō tn̄ electionē. ne nō essz suuz q emēdaret peccatū. nec merito indulgeret q nō arbitrio diluissz. Manet itaq q̄redam salutē arbitrii libertas. i. rōnalis voluntas. sed admonente prius deo ꝛ inuitante ad salutez: vt vel eligat vel sequatur vel agat occasiōe salutis. hoc est inspiratione dei. Ut aūt ɔsequat qd eligit vl xd seqt vel qd occasione agit: dei eē libere cōfitemur. Initiū ergo salutis nostre deo miserāte habem⁹ vt acqescam⁹ salutifere inspiratiōi nre ptātis ē vt adipiscamur qd acqescēdo admonitioni cupim⁹: diuini ē muneris: vt nō labamur i adepto salutis mūere: sollicitudinis nre ē ꝛ celestis parit adiutorii: vt labamur ptātis nre est ꝛ ignauie. Non tn̄ ad obtinēdam sine illo: q querētes facit inuenire: q pulsantibus apit: q petētibus donat. Sicut ḡ initiū salutis

nře deo miserāte ꝛ inspirāte hēre nos credimus: ita arbitriū nature nře seqꝛ est diuine īspirationis libere cōfitemur Igiť vt nō labamur a bono vel nature vel meriti sollicitudinis nostre est ꝛ celestis pariter adiutorii: vt labamur prā tis nostre ꝛ ignorantie.

¶ De sacramento baptismi. K

¶ Capitulum.xxi.

¶ Baptisma vnum est: sed in ecclesia: vbi vna fides est: vbi in noie pris ꝛ filii ꝛ spiritussancti datur. Et ideo si qui apud illos hereticos baptisati sunt: q in sancte trinitatis confessione baptisant: ꝛ veniūt ad nos: recipiāť q̄dē q̄si baptisati: ne scē trinitatis inuocatio vľ cōfessio adnulleť. Sed doceanť aū ꝛ instruanť: quo sensu scē trinitatis mysteriū in eccľia teneať: ꝛ si cōsentiunt credere vel acquiescunt confiteri: purgati iā fidei integritate confirmenť manus impositiōe. Si vero paruuli sunt vľ hebetesq̄ doctrinā nō capiāt: rñdeant pro illis q̄ eos offerūt iuxta morē baptizādi. Et sic man⁹ impositiōe ꝛ chrismate cōmuniti: eucharistie misteriis admittanť. Illos aūt q̄ non scē trinitatis inuocatiōe apd hereticos baptizati sūt: ꝛ veniūt ad nos: baptizari debere pronunciamus: nō rebaptizari. Neqꝫ enim credendum ē eos fuisse baptizatos: qui nō in noie patris ꝛ filii ꝛ spūsscti iuxta regulā a dño positam tincti sunt: vt sūt paulonistę: prodyani: borburite. sifori: q̄ nūc vocanť bomisiani: fotiniani: montani: ꝛ manichei: variaqꝫ ipietatis germina vel cetere istoꝝ originis siue ordinis pestes: que duo principia sibi ignota introducunt vt cherdon ꝛ machion. vel contraria ꝛ manicheus: vel tria et barbara vt seciam⁹ ꝛ teodorus. vel multa vt valentinus: vel xp̄m hominē fuisse absqꝫ deo vt cherintus hebyon arthemon ꝛ fotinus. Ex istis certe inquā si qui ad nos venerint: non requirendum ab eis vtrum baptisati sint an non: sed hoc tm̄: si credant eccľie fidē: ꝛ baptizēťur ecclastico baptismate.

De eucharistia. L

¶ Capitulum.xxii.

Quotidie eucharistie cōmunionē percipere nec laudo nec reprehendo. Omnib⁹ tñ dñicis diebus cōmunicandū suadeo ꝛ hortor: si tamen mēs sine affectu peccandi sit. Nam habentē adhuc voluntē peccandi: grauari magis dico eucharistie perceptiōe q̄ꝫ purificari. Et ideo q̄uis q̄s pctō mordeať: peccādi nō habeat de cetero volūtatē ꝛ cōicatur⁹ satisfaciat lachrymis ꝛ orōnib⁹: ꝛ cōfidēs de dñi miseratiōe q̄ pctā pie ꝯfessioni donare consueuit: accedat ad eucharistiā intrepidus ꝛ securus. Sed hoc de illo dico quē capitalia ꝛ mortalia peccata nō grauāt. Nā quē mortalia crimina post baptismū cōmissa p̄mūt: hortor prius publica penitētia satisfacere ꝛ ita sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari si vult non ad iudicium ꝛ cōdēnationē sui eucharistiā pcipere. Sꝫ ꝛ secreta satisfactiōe solui mortalia crimia nō negam⁹. Sꝫ mutato prius seclari habitu ꝛ ꝯfesso religiōis studio pvite correctionē: ꝛ iugi imo ppetuo luctu miserāte deo. ita dūtaxat vel cōtraria ꝓ his q̄ penitet agat ꝛ eucharistiā oib⁹ dñicis dieb⁹ supplex sūmiss⁹ vsqꝫ ad mortē percipiat. ¶ De pnia M Capitulum xxiii.

Penitentia vera est penitenda nō admittere: ꝛ admissa deflere. Satisfactio pnie ē cās pctōꝝ excidere: nec eaꝝ suggestionib⁹ aditū indulgere.

¶ De diuis p̄missiōib⁹. N Ca.xxiiii.

In diuinis repromissionibus nihil terrenū vel transitoriū expectemus: sicut melitani sperant. Non nuptiaꝝ copulā sicut chernit⁹ ꝛ marhyon delirāt. Nō q̄d ad cibū vel ad potū ptinet: sicut papia autore hyreneus ꝛ tercullian⁹ lactāti⁹ acqescūt: Neqꝫ post mille annos post resurrectionē regnū xp̄i in terra futuruꝫ ꝛ sanctos cū illo in deliciis regnaturos speremus: sicut nepos docuit: q̄ primā iustorum resurrectionē: ꝛ scdam impiorū cōfinxit. Et inter has duas mortuoruꝫ resurrectiones gētes ignorātes deū in

angulis terrarum in carne seruandas Que post mille annos regni in terra iustorum instigante diabolo mouende sunt ad pugnam contra iustos regnantes et domino pro iustis pugnante imbre igneo compescendas atque ita mortuas cum ceteris in impietate ante mortuis ad eterna supplicia in incorruptibili carne resuscitandas.

Nullus saluatur nisi deo auctore. O Capitulum.xxv.

Nullum credimus ad salutem nisi deo inuitante venire. Nullum inuitatum salutem suam nisi deo auxiliante operari. Nullum nisi orantem auxilium promereri. Nullum dei voluntate perire: sed seipsum pro electione arbitrii: nec ingenuitatis libertas atque potestas semel homini attributa ad seruilem cogatur necessitatem.

Quod malum non sit a deo. P Ca.xxvi

Malum vel malicia non est a deo creata sed a diabolo inuenta: qui et ipse bonus a deo creatus est Sed quia libero arbitrio vt pote rationis creatura a deo commissus est et cogitandi acceperat facultatem: scientiam boni vertit ad malum: et multa cogitando factus est inuentor mali: et quod in se perdiderat inuidit in aliis: nec contentus solus perire suasit aliis: vt qui esset sue malitie inuentor: fieret et aliorum auctor: et ex eo malum vel malitia percurrit in ceteras rationales creaturas.

Quod nihil est immutabile nisi solus deus Q Capitulum.xxvii.

Unde ergo cognoscimus nihil esse natura immutabile nisi solum deum patrem et filium et spiritumsanctum: qui mutari non potest a bono quia natura possidet bonum: nec potest aliud quid esse quam bonum. R

De angelica sanctitate. Ca.xxviii

Angeli pro eo quod in illa qua creati sunt beatitudine perseuerant non natura possident bonum vt non mutarentur cum ceteris sed arbitrio seruantes bonam voluntatem: et bonum conditionis: et fidem suo domino. Propterea quod et merito ab ipso domino sancti angeli vocantur quia tenuerunt arbitrio sanctitatem nec sociorum exemplo deuiauerunt a bono.

De nuptiis continentia et virginitate S Capitulum.xxix.

Bone sunt nuptie: sed causa filiorum et compescende fornicationis obtentu. Melior est continentia: sed non sibi sufficit ad beatitudinem: si pro solo amore pudicitie retinetur: sed et si cum hoc affectu causa vacandi domino eligitur. Alioquin diuortium magis coniugii videtur esse quam appetitio castitatis. virginitas vtroque bono precellior est. quia et naturam vincit et pugnam Natura corporis integritate. pugnam castimonie pace.

De ciborum acceptione. T Capitulum.xxx.

Bonum est in cibo cum gratiarum actione sumere quicquid deus edendum precepit. Abstinere autem ab aliquibus non quasi a malis sed quasi non necessariis non est malum. Moderari vero carnium vsum pro necessitate et tempore proprie christianorum est.

Quod nuptie non sint male V Capitulum.xxxi.

Malas dicere nuptias: vel fornicationi comparandas aut stupro: non est christianorum cibos quoque credere malos vel mali causa creari percipientibus: non est christianorum sed proprie euthoiticorum et manicheorum Sacrate vero virginitati nuptias coequare: aut pro amore castigandi corporis: abstinentibus a vino vel carnibus nil credere meriti accrescere: non hoc christiani sed iouiniani est.

Beatam virginem semper fuisse virginem X Capitulum.xxxii.

Integra fide credendum est beatam mariam dei christi matrem et virginem concepisse et virginem genuisse: et post partum virginem permansisse. Nec est blasphemie heluidii acquiescendum: et dixit. Virgo ante partum non virgo post partum.

De elementis mundi Capitulum.xxxiii.

Lementa .i. celū z terrā nō credamus abolēda p ignem sz i melius cōmutāda: figurā mūdi .i. imaginē nō substātiā transituram.

De facultatibus erogādis r Capitulum.xxxiiii.

Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare. Melius est pro intentione sequendi dominum simul donare: et absolutū sollicitudine: cum Christo egere.

Que sint illa que clericatū īpediūt. z Capitulum xxxv.

Aritum ouarum post baptismū matronarum clericū nō ordinandū. Neqz eū q vnā q dē sed cōcubinā nō matronā habuit Nec illū q viduā aut repudiatā vel meretricē in matrimonio sūpsit. Neqz eū q semetipsuz quolibet corporis sui mēbro indignatiōe aliqua vel iusto iusto ve timore supatus trūcauerit. Neqz illū q vsuras accepisse cōuincitur aut in scena lusisse dinoscitur. Neqz eū q publica pnia mortalia crimia deflet nec eū q p ābitionē ad imitationē simonis magi pecuniā offert. neqz illū q aliqn in furiam versus insaniuit: vel afflictione diaboli vexatus est.

De reliquiis sctōꝝ A Ca.xxxvi.

Anctoꝝ corpa z pcipue btōrū martyꝝ reliqas: ac si xpi mēbra sincerissime honorandas: z basilicas eoꝝ noībus appellatas velut loca sctā diuino cultui mācipata: affectu piissio z deuotiōe fidelissia adeūdas credimus. Si qs cōtra hāc sniā venerit nō xpianus sz eunomianus z vigilantianus creditur.

De cathecuminis defūctis z martyribus non baptizatis. B Ca.xxxvii.

Aptisati tm iter eē salutis credimus. nullū cathecuminū q̄uis i bonis opibus defūctū vitā etnā hre credimus excepto martyrio vbi tota baptismi sacramēta cōplentur. Baptisandus cōfitetur fidē suaz coraz sacerdote: et iterrogatus rūdet. Hoc et martyr coraz psecutore facit: q: cōfitetur fidē z interogatus rūdet. Ille post ɔfessionē vel aspgit aq vel intingitur: z hic vel aspgitur sanguine vel intigitur igne. Ille manus iposítione pōtificis accipit spūz sctūm hic habitaculū efficitur spūssctī. dū nō est ipse q loquitur. sed spūs pris q loquitur in illo. Ille coicat eucaristie incōmemoratione mortis dñi. hic ipi xpo cōmoritur Ille ɔfitetur se mūdi actibus renūtiaturꝝ hic ipsi renūtiat vite. Illi peccata oia dimittūtur: in isto extinguntur.

Qualr eucharistia efferatur. c. ca. xxxviii

N eucharistia nō debet pura aqua offerri: vt qdaz sobrietatis falūtur imagine: sz vinū cuz aqua mixtū. Qz z vinū fuit i redēptionis nostre mysterio cum dixit: nō bibaz amodo de hoc genimine vitis: et aqua mixtum qd pcenaz dabatur. Sz et de latere eius qd lancea pfossū ē: aq cum sanguie manans: vinū d vera eius carnis vite cū aqua expressum ostenditur.

De humana carne. D Ca xxxix.

Bona est caro nostra z valde bona vt pote a bono z solo deo condita: z non est mala: vt volunt sedianus z ophyanus z patricianus: nec mali causa vt docuit florinus: nec ex malo z bono cōpacta. vt manichcus blasphemat. Sz cuz sit creatiōe bona: arbitrio aie efficitur nobis vel bona vel mala. nō imutatione subē sz executionis mercede. Ipa ei ē q stabit añ tribunal xpi: q pferat aia p pa corpis put gessit siue bonū siue malū.

Qz in resurrectiōe sexus nō imutabitur. E Capitulum.xl.

N resurrectione ex mortuis sexus formam non mutabitur sz vir mortuus resurget in forma viri: et femina in forma fie carens sexu tamen vite huius tm cōditiōe n specie naturali: ne nō sit vera resurrectio: si nō id resurget qd cadit.

Qz ante passionē dñi sctōꝝ aie in inferno detinebātur. F Capitulū. xli.

Nte passionem domini omnes anime sanctorū in inferno sub debito preuaricatiōis ade tenebantur: donec aucto

ritate dñi per indebitam eius mortem a seruili conditione liberarentur.

¶ Quod post ascensionem sanctorum anime cum xp̃o sint. G Cap̃.xlii

Post ascẽsionez dñi ad celos oiz sctõꝝ aie cũ xp̃o sũt: ꝛ ex euntes de corpe ad xp̃z vadũt. expectãtes resurrectionẽ corporis sui: vt ad integram et perpetuam beatitudinem cuz ipso pariter immutentur sicut ꝛ peccatorum anime in inferno sub timore posite expectant resurrectionem sui corporis: vt cum ipso ad penam conuertãtur eternam.

¶ De pctõꝝ venia H Cap̃ xliii.

Penitẽtia aboleri pctã idubitãt credim⁹: ẽt si i vltimo vite spũ admissoꝝ peniteat: ꝛ publica vł supplici lamẽtatione pctã pdãt: qꝛ ppositũ dei quo decreuit saluare qđ perierat stat imobile: ꝛ iõ qꝛ volũtas ei⁹ nõ mutat sine emẽdatiõe vite si tp̃s cõcedit: siue supplici cõfessiõe si cõtinuo vita excedit venia pctõꝝ fidelit p̃sumat ab illo q̃ nõ vult mortẽ pctõris: sꝫ vt cõuertat a pditiõe penitẽdo: ꝛ saluatus miseratione dñi viuat. Si q̃s alit iustissima dei pietate sẽtit nõ xp̃ianꝰ sed nouacianus est.

¶ Q̃ꝫ diabolum lateant cogitationes H ¶ Capi.xliiii.

Nternas anime cogitationes diabolum non videre certi sumus: sed motibus eas corporis ab illo ꝛ affectionum indiciis colligi experimento didicim⁹. Secreta aũt cordis solus ille nouit ad quem dꝛ Tu solus nosti corda filiorum hominũ.

¶ Non semper male cogitatiões a diabolo emergunt. I Cap.xlv

On omnes male cogitatiões nostre semper diaboli instinctu exercitantur sed aliquotiens ex nostri arbitrii motu emergunt: bone autem cogitationes sẽper a deo sunt.

¶ Q̃ꝫ demones animab⁹ hoĩm nõ imisceãtur sed applicentur. K C. xlvi.

Emones per energicã operationem non credimus substãtialiter illabi aie. sed applicatione ꝛ oppressione vniri. Illabi aũt mẽti illi soli possibile est q̃ creauit: qui natura subsistens incorporeus capabilis est sue facture.

¶ De signis ꝛ virtutibus. L ¶ Capi.xlvii.

Igna ꝛ pdigia ꝛ sanitates etiã pctõres i noĩe dñi facere ab ipso deo didicim⁹: ꝛ cuz ali⁹ hac presũptiõe iuuent: sibi per ambitionẽ hãc hũane glie nocẽt qꝛ gliant i dato falso nõ meritis debito

¶ Q̃ꝫ nullus signis sanctus sit M ¶ Capitulum.xlviii.

Ignis ꝛ prodigiis clarũ posse fieri xp̃ianũ non tñ sanctum si intẽpatis ꝛ asperis moribus agat. Tpatis autẽ ꝛ placitis moribus etiam absqꝫ signorũ efficacia et sanctum ꝛ perfectum dei hominem fieri recte credimus.

¶ Q̃ꝫ nullus sanctorum caret peccato licet affectu teneat sanctitatem. N Capitulum.xlix.

Ullus sctũs ꝛ iust⁹ caret peccato: nec tñ ex hoc desinit esse iust⁹ vel sanct⁹ cũ affectu teneat sanctitatem. Non enĩ nature humane viribus: sed propositi adiumento per dei gratiam acquirim⁹ sanctitatem. Et iõ veraciter se oẽs scti pronunciant pctõres qꝛ in veritate hñt quod plangant: ꝛ si non reprehensione cõsciẽtie. certe mobilitate ꝛ mutabilitate preuaricatricis nature.

¶ De paschali solẽnitate. O Cap.l.

Ascha .i. dñice resurrectionis sollẽnitas: añ trãsgressuz vernalis equnoctii ꝛ sextedecime lune ir i iũ: non põt celebrari eodẽ tñ mẽse iate.

¶ Q̃ꝫ aia ad imaginẽ dei creata sit. P. ca. li.

Ropt̃ nouellos legislatores q̃ iõ aiam tm̃ ad imaginẽ dei creatã dicũt: vt qꝛ de⁹ icorpalis fcte credit ẽt icorpea aia

esse credatur:libere cōfitemur imaginē in eternitate similitudinem in moribus inueniri. Amen.

¶ Explicit liber sancti augustini de diffinitionibus orthodoxe fidei ⁊ ecclesiasticis dogmatibus.

¶ Incipit liber beati Augustini episcopi de disciplina christiana:siue de domo discipline.

Locutus est sermo dei et depromptus ē ad exhortationem nr̃am dicente scriptura. Accipite disciplinam in domo discipline. Disciplina a discēdo dicta est. Discipline domus est ecclesia christi. Quid ergo hic discitur:vel quare discitur? Qui discunt:vł a quo discunt? Discitur bñ viuere. Propter hoc discitur bene viuere: vt perueniatur ad semper viuere. Discunt christiani:docet christus. Primo ergo quid sit bene viuere deinde que sit merces bone vite tertio qui sint veri christiani. quarto quis sit verus magister. Pauca loquētibus nobis sicut dominus donat audire dignemini. Omnes in domo discipline sumus:sed multi nolunt habere disciplinam. Et quod est peruersius. nec i domo discipline volunt habere disciplinā. Cum propterea debeant in domo discipline accipere disciplinam vt seruent illam in domibus suis. ipsi econtra disciplinationem non solum in domibus suis habere nolunt:sed nec ferre illam secum etiam ad domum discipline. Ideo apud quos non vacat verbum dei q̃ cor auri coniungunt. qui non sunt via vbi semen cum ceciderit ab auibus colligitur:qui non sunt petrosa loca: vbi semē altam radicem habere non potest. ⁊ ad horam exit ⁊ in estu arescit. qui nō sūt ager spinosus vbi semen cum germinauerit ⁊ i auras surgere ceperit spinarum densitate suffocatur. sꝫ q̃ sūt terra bona parata semen accipe:⁊ fructū reddere: vł centenū vel sexagenū vł tricenū recordentur nō sine cā iterasse discipline scolaꝫ. ⁊ has me similitudines ex euangelio commemorasse. Qui igitur tales sunt accipiant quod per me dñs dicere dignatur. Ergo qm̃ ille seminat quid sū? Vix cophinus seminātis. Ipse in me dignetur ponere quod vobis spargat. Nolite ergo attendere ad vilitatē cophini:sed ad charitatem seminis ⁊ potestatē seminatoris. Quid est ergo bene viuere? Quid hic dicitur? Precepta multa sunt in lege:quibus ipsa bona vita continetur imperatur ⁊ discitur. Multa omnino precepta sunt ⁊ innumerabilia. Preceptorum ipsorum paginas vix quisqꝫ enumerat q̃to magis ipsa que voluūt. Tamen deus propter eos qui se volūt excusare. vel quia eis non vacat legere: vel quia non norunt legere:vel qꝛ non possunt facile intelligere: vt excusationem nemo habeat in die iudicii:voluit sicut scriptum est cōsummare ⁊ breuiare verbū super terrā sicut de illo ꝓpheta predixerat. R

Verbum enī ꝯsūmans ⁊ breuiās faciet dñs sup terram. Hoc ipsum verbum cōsummatū ⁊ breuiatū:nec obscurū deus eē voluit. Jdō breue ne nō vacaret legere. Ideo apertum ne dicat:nō mihi licuit intelligere. Thesaurus ergo est magnus diuinarum scripturarū:habens i se mirabilia:precepta multa: tā q̃ multas gēmas: ⁊ preciosa monilia: ⁊ vasa ingentia: ⁊ magna metalla. Sed quis potest scrutari thesaurum istū: ⁊ vti eo: ⁊ peruenire ad omnia q̃ ibi sūt? Quādo hāc similitudinē dñs dedit in euāgelio suo: ⁊ dixit: simile est regnū celorum thesauro inuēto i agro: ne q̃s se minus idoneū diceret ad ꝑscrutādū thesaurū:cōtinuo dedit aliā similitudinem. Simile est inquiens regnū celorū homini negociatori querēti bonas margaritas: qui inuenit vnam preciosam margaritam: ⁊ vendidit omnia que habuit ⁊ emit illam: vt si piger eras ad ꝑscrutādū thesaurū: non sis piger vnā marguaritā sub lingua ferre: ⁊ quouis securus ambulare. Quid est ꝙ ꝟbū cō

summās et breuians. Diliges dn̄z deū tuū ex toto corde tuo: et ex tota aiatua et ex tota mente tua et diliges ꝓximū tuū tanq̄ teipsuz. In his duobus p̄cep tis tota lex pēdet et ꝓphete. Ecce qd discit in domo discipline Diligere deum. Diligere ꝓximū. Deū tāq̄ deum: proximū tāq̄ teipsuz. Nō eniz inuenis parē deo: vt possit tibi dici: dilige deum sicut diligis illū. De ꝓximo inuenta est tibi regula: quia inuentus es proximo tuo par. Tuipse queris quō diligas ꝓximum. Attende teipsum: et quomodo te diligis: sic diliges proximū. Non est vbi erres. Volo ꝗ iam et tibi cōmittere proximū tuū: vt diligas eū tanq̄ teipm Volo. sed adhuc timeo. Volo tibi dicere. Dilige proximū tuū sicut teipsuz et timeo Adhuc eniz discrutere volo quō diligas teipsum. S Noli ergo egreferre Nō es tu ip̄e facile dimittendus cui est proximus cōmittēdus. Nō transitorie tecuz agendū est. Tu vnus hō es proximi tui multi sūt. Non enim primo sic debes intelligere proximum: vel fratē vel cognatum vel affinē. Proximus est omni hoi ois hō. Proximi sibi dicunt̄ pater et filius: socer et gener Nihil tā proximū: q̄ hō et hō. Sz si putamus non esse proximos: nisi qui deiisdem parentib⁹ nascunt̄. adam et euam attēdamus. et oēs fr̄es sumus. Et si qdem fr̄es scd̄m ꝙ hoies sum⁹: q̄to magis scd̄z ꝙ xp̄iani sum⁹? Ad id ꝙ hō es vnus pater fuit adam: vna mater eua. Ad id ꝙ xp̄ianus es: vnus pr̄ est deus vna mr̄ ecc̄lia. videte ergo quātos proximos habeat vnus hō. Oēs homines in quos incurrerit quib⁹ iungi potuerit: ꝓximi eius sunt. Quō ꝗ discutiendus est: vtrū diligat se: cui committēdi sunt tot proximi: vt sic eos diligat tanq̄ se. Nō ergo irascat̄ vnusquisq̄: si discutio quō se diligat. Certe ego discutio: ip̄e se iueniat. Ut qd ei discutio: q2 ego inuētur⁹ sum? Nō discutio: vt ip̄e se interroget: ip̄e sibi appareat: ip̄e se non lateat: ip̄e se sibi nō abscōdat: ip̄e sibi se an oculos suos: non post dorsū ponat. Me loquente faciat hoc. Me nesciente faciat hoc. Quō te diligis? Quisq̄ me audis immo quisq̄ deū ꝑ me audis in hac domo discipline. Attende te quō te diligis. Profecto eniz si te iterrogem vtrū diligas te. respondebis quia diligis. Quis eni se odit? Ergo nō diligis iniquitatē: si te diligis. Nam si diligis iniquitatē: nō ego dico: psalmum audi: Qui diligit iniquitatē odit aiam suam Ergo si diligis iniquitatē: odis veritatē: veritatē non te palpantē sz apte tibi debentē. Odis te. Quāto magis dicis q2 amas te: odis te. Qui eni diligit iniquitatē odit aiam suā. Quid dicā de carne: q̄ ps est vilior hois? Si animaz odit: quō carnez diligit? Deniq̄ qui amāt iniquitatē: ⁊ odiunt aiam suā: oēz turpitudinē exercēt ꝺ carne ꝺ carne sua Iaz ergo qui diligis iniquitatez: quō tibi volebas committi proximuz: vt diligeres euz tāq̄ te Homo quid perdis te. T Si eniz tuipse sic te diligis: vt perdas te: sic ꝑfecto perditur⁹ es ⁊ euz quez diligis sicut te. Nolo ꝗ quēq̄ diligas: vel solus peri. Aut corrige dilectionē: n. aut resoue societatem. Dicturus es mihi. Diligo proximum tanq̄ meipsuz. Audio plane: audio. Inebriari vis cū illo. quez diligis tāq̄ teipsuz. Bene nobis faciamus hodie quātū possumus bibamus. Vide q2 sic te diligis: ⁊ illū ad te trahis: ⁊ ad quod amas vocas. Necesse est vt quez diligis tanq̄ teipsuz: illuc illuz trahas ad qd ⁊ tu amas. Human⁹ ho no immo beluinus: amando talia qualia belue Beluas eniz deus prostratas in faciē facit pastū querētes de terra. Te in duos pedes erexit de terra. Tuā z faciam sursū attendere voluit. Non disco: det cor tuū a facie tua: non habeas faciez sursū ⁊ cor deorsū. Immo verū audiret veruz fac sursuz cor: ne mentiaris in domo discipline Qn̄ eniz audis respōde sed sit verū qd respōdes. Sic te dilige ⁊ diligas proximuz tuū tanq̄ teipsuz. Quid est eiz sursū habere cor nisi quod dictum est prius: diliges dn̄z deū tuū ex toto corde tuo: ⁊ ex tota aia tua: ⁊ ex tota mente tua? Qr ergo duo

precepta sunt. si vnuz diceret nō sufficeret. Sufficit ⁊ vnuz si intelligatur. Nā aliqñ sic loquitur scriptura. sicut paul⁹ aplus. Non adulterabis: non homicidiuz facies: nō cōcupisces. ⁊ siqd est aliud mādatuz: in hoc sermone recapitulaf. Diliges pximū tuuz tanq̄ teipsuz Dilectio pximi malū non opaf. Plenitudo aūt legis est charitas. Quid est. charitas? Dilectio. Nihil videf dixisse de dilectione dei: sz solā pximi dilectionē dixit sufficere ad iplēdā legē. Quicqd est aliđ mādati: i hoc sermōe recapitulaf. i hoc sermōe implef. Jn quo? Diliges proximuz tuuz tanq̄ teipsuz. Ecce vnuz est. Certe duo precepta sunt in quibus preceptis tota lex pendet ⁊ prophete. Videte quō plus breuiatū est et adhuc pigri sumus. Ecce q̄ duo erāt: vnū factuz est. Prorsus proximuz dillige: ⁊ sufficit. Sz dillige quō teipsuz diligis: non quō teipsuz odisti. Dilige pximuz tuuz tāq̄ teipsuz. ¶ Sed prius est vt diligas teipsuz. Querere habes quō diligas teipsuz: ⁊ audire habes. Diliges dominuz deuz tuū ex toto corde tuo: ⁊ ex tota mente tua: ⁊ ex tota aia tua. Nō eni quō a se fieri nō potuit: sic nec btūs a se fieri potest. Alia res euz fecit hoiez: quod non est ipse homo Alia res euz factura est btūz quod nō est ipe hō. Deniq̄ errans videt ipse. qr per se nō potest btūs esse ⁊ amat aliud vñ sit btūs. Vnde se fieri putat beatuz hoc amat. quid putam⁹ amat: vnde putat se fieri beatuz. Pecuniā auruz argentū possessiones. Breuiter dico pecuniā. Totuz eniz quicquid hoies possident in terra omnia quoꝝ dñi sunt: pecunia vocatur. Seruus sit. vas. ager: arbor: pecus: quicquid hoꝝ est pecunia dicif. Et vnde est primuz vocata pecunia? Jō pecunia: qr āntiqui totuz quod habebāt: in pecoribus habebāt. A pecore pecunia vocaf. Legimus āntiq̄s pr̄es fuisse diuites pastores. Ergo pecuniaz diligis o homo: vnde putas te fieri beatuz. Pecunia est: ⁊ multuz eā diligis. Volebas diligere proximum tāq̄ teipsū. diuide cū illo pecuniā tuam. Quid esses discutiebā. Inuēt⁹ es: aparuisti tibi. vidisti te: considerasti te Non es paratus diuidere pecuaiaz tuā cum proximo tuo. Sed quid michi rñdet benigna auaricia? Quid mihi respondet? Si diuisero cuz illo minus erit ⁊ michi ⁊ illi minuetur quod amo nec totuz habebit ille: nec totum habebo ego. Sed quia diligo eum tāq̄ me ipsum. apto illi vt tātuz habeat. vt nec meuz minatur: ⁊ ipse mihi coequetur ¶ Optas vnde nihil perdas: atq̄ vtinā hoc veruz dicas vel optas. Timeo eni ne inuideas. Quō eniz socialis erit felicitas tua: quā torquet felicitas aliena? Nōne cū ceperit ditescere vicinus tuus: ⁊ incipere q̄si surgere ⁊ ire post te te. times ne sequatur te. times ne trāseat te. Certe diligis proximum tuum tāq̄ teipsuz. Sz non loquar de inuidis. Auertat eni deus hāc pestē ab āimis omnium hominum nedū christiāorum: vicium diaboli: cum quo solus diabolus reus est: ⁊ inexpiabiliter reus. Non eniz dicitur diabolo vt damnetur. adulterium commisisti furtū fecisti villā alienā rapuisti. sz homini stāti lapsus inuidisti. Jnuidētia diaboli conuicium est: sz habet matrē suā. Supbia vocaf maf inuidie. Supbia inuidos facit. Suffoca matrem ⁊ non erit filia. Ideo humilitatē docuit Christus. Non h̄ loquor inuidis: bñ optātibus loquor. Jllis loquor qui optāt bñ amicis. vt habeāt tātuz quātuz habēt ⁊ ipsi. Optant bñ egentibus vt habeāt q̄tum ⁊ ipsi. sz nolunt illis dare ex eo qđ habēt. Vnde te iactas homo xpiane: qr optas bñ. Melior te est mēdicus qui plura tibi optat ⁊ nihil habz. Bene vis optare nihil a te accipienti. Da aliquid bñ optanti. Si bonum est bñ obtare: redde mercedem. Optat tibi bñ paup quid trepidas? Addo aliquid. Jn domo disciplīne es. Addo aliud quod dixi. Da bñ optandi Christ⁹ ē. Jpse a te petit qui tibi dedit. Erubesce. Jlle diues paup ē voluit vt haberes pauperes qb⁹ dares. Da aliqd frī tuo. Da aliqd pxīo tuo. Da ali-

quid comiti tuo. Tu diues es: ille pauper est. y Uita ista via ē: simul ambulatis. Sed forte dicis. Ego diues: ille pauper. Simul ambulatis an non. Quid est qđ dicis. ego diues: ille pauper: nisi ego onerat⁹: ille leuis. Ego diues ille pauper. Sarcinā tuā commemoras: pondus tuū laudas. Et quod grauius est constrinxisti ad te sarcinā tuam ideo nō potes porrigere manum. Onera te liga te qđ te iactas: qđ te laudas. Solue vincula tua: minue sarcinā tuam. Da comiti: ꝛ illū adiuuas: ꝛ te releuas. Inter has voces tuas laudātes sarcinā tuā: adhuc xp̄s petit ꝛ nō accepit ꝛ obtendis nemen pietatis crudelib⁹ vocibus ꝛ dicis. Et quid seruo filiis meis. Christum illi oppono: filios suos mihi reponit. Ista ꝓ iusticia magna vt habeat vnde luxurietur fili⁹ tu⁹ egeat dominus tuus. Cum enī vni ex minimis meis fecisti mihi fecisti. Non legisti: non aduertisti: cum vni ex minimis meis non fecistis michi non fecistis. Nō legisti: nō timuisti. Ecce quis eget: ꝛ filios tuos numeras. Postremo numera filios tuos: adde vnū illū inter illos deum tuū. Unum habes: sit ille secundus duos habes: sit ille tertius. Tres habes: sit ille quartus. Nihil horum vis. Ecce quō diligis proximū tuū quem tibi facis socium ad istam perditionē. Quid tibi dicturus sum. Diligis proximū. Quid illi in aures insusurrabis homo auare: nisi filii aut frater aut pater. bonū est nobis vt cū hic viuimus bene sit nobis. Quantū habebis tantus eris. Frange lunā: fac fortunā. Ista susurrabis ꝓximo tuo: que nō didicisti in domo discipline nec audisti. Nolo sic diligas proximū tuū. O si possem facere: vt nulli iungereris. Corrumpunt enim mores bonos collo quia mala. Sed nō possū. Non possū facere vt nemini iūgaris: cui mala ista que non vis dediscere insusurres. ꝛ nō solum nolis dedoceri: sed affectes etiā docere. Nolo: imo volo sed non possum te disiungere ab auribus aliorū. z Alios admoneam: ad quorum aures ambis: quorum aures penetrare mollris: ad quorum corda per aures intrare disponis. O qui accipis verbum sanū in domo discipline. sepi aures tuas spinis. Sepi ꝛ spinis sepi: vt ille qui importune intrare ausus fuerit. non solū repellatur: sed etiam cōpungatur. Repelle illū a te. Dic xp̄ianus es: xp̄ian⁹ sum. Non hoc accepimus in domo disciplinę. Non hoc didicim⁹ in illa scola quam gratis intrauimus. Non hoc didicimus sub illo magistro cuis cathedra in celo ē. Noli mihi ista dicere: aut noli ad me accedere. Hoc est enī sepi aures tuas spinis. Conuertam me ad illum. Auarus es: pecuniam amas. Beatus esse vis: deū tuum ama. Pecunia te non facit beatum. Tu eam facis ornatam: non illa te beatum. Sed quia multum amas pecuniam: video qꝛ pergis quo iusserit cupiditas. Piger perge quo iubet charitas. Respice ꝛ vide ꝙ multum intersit inter pecuniā tuā ꝛ deum tuum. Pulcrior est iste sol ꝙ pecunia tua. ꝛ tn̄ iste sol nō est de⁹ tu⁹. Porro si pulcrior ē lux ista ꝙ pecunia tua: ꝙtum est pulcrior qui fecit hāc lucem. An forte comparare vis pecuniā luci. Ecce occidit sol. Ostende mihi pecuniam tuam. Nitet ꝛ nocte: subtraho lucernam. Ecce diues es. Ostende mihi diuitias tuas. Iam si lumine priueris: iam si non habeas vnde quod habes videas: vbi sunt diuitie tue. Et sic tamen horrenda profunditas auaricie non patet oculis ꝛ scatet animis. Uidimus ꝛ cecos auaros. Dicatur mihi vnū auari sunt ceci qui non vident. Quod habet non habet: ꝛ tamen auarus est cecus. Quare. Quia credit se habere auarus est. Fides eum facit diuitem. Credendo diues est: nō videndo. Quāto melius cum fidem conuertit ad deū. Non vides qđ possides: ꝛ deū tibi sic predico. Nondū vides: ama ꝛ videbis. Amas pecuniā o cece: quā nunꝙ videbis. Cecus possides: cecus moriturus es: quod possides hic relictur⁹ es. Nō tenebas ꝛ quando videbas: qꝛ nō videbas qđ habebas. A De deo

quid tibi dicit. Ecce hoc tibi dicit ipsa sapientia Ama illam tanq̄ pecuniam. Indignum est: iniuriosuz est: vt sapientia pecunie comparetur: sed amor amori comparatur. Video enim hic vos sic amare pecuniam vt iubente amore pecunie labores suscipiatis: ieiunia toleretis: mare transeatis: venti et fluctibus vos committatis. Habeo vnde eligam quod ametis. sed nō habeo quod addā ad amorez quo amatis. Sic me amate: plus nolo me amari dicit dn̄s. Improbis loquor. Auaris loquor. Pecuniaz diligitis. tm̄ me diligite. Certe melior sū incōparabiliter. Nolo a vobis ampliorez amorez. Quantum diligitis pecuniam: tm̄ me amate. Erubescamus: saltim confiteamur. et pectora tundamus: non vt sēper peccata nostra pauimentum solidemus. Nā qui tūdit pectus et non corrigitur: solidat peccata et nō tollit. Tūdamus pectus et cedamus. et corrigamur a nobis. ne ille postea nos cedat qui magister est. Diximus enim iam quid hic discatur: quare discatur. Quare isti in scolam: et vapulasti et a parentibus ductus. et fugitās quesitus et iuentus attractus es: et adductus extensus es? Quare vapulasti: quare tanta mala in pueritia pertulisti vt disceres. Quid disceres? Litteras. Quare? vt hr̄etur pecunia. aut vt compareret honor. et teneret sublimitas dignitatis. Vide qr̄. periturus es propt̄ periturā rem. Periturā rez cum tāto labore didicisti in tātis penis: et amabat te qui te ad penas trahebat. Ipse qui te amabat ipse te ad penas trahebat: vt vapulares amando faciebat vt disceres.

Quid? Litteras. Bonum sunt littere? Bone noui dicturus es mihi. Quare et vos epi litteras non legistis? B Quare non diuinas scripturas in ipsa litteratura tractastis? Ita vero sz non ad hoc edidimus litteras. Non eniz parentes nostri quādo nos in scolam mittebāt: hoc nobis dicebant. Discite litteras vt habeatis vnde legere possitis codices dominicos. Nec ipsi christiani filiis suis hoc dicūt. Sed quid? discite litteas. Quare? Vt sis homo. Quid enim? Modo pecus sum? Quod dico vt sis homo. hoc est vt sis eminens int̄ homines. Vnde et illud prouerbium. Quātum habebis tantus eris: vt habeas q̄tum ceteri: aut q̄tuz pauci aut plusq̄ ceteri: aut plusq̄ pauci. habeas inde honores: habeas inde dignitatem Et vbi erunt ista omnia cum mors venerit? Quomodo stimulat. quomō metus iste interpellat? Quomodo nomen ipsum a me commemoratum omnium corda percussit? Quomodo timorē vrz teste gemitu declarastis? Audiui audiui: gemuistis: mortem timetis. Si timetis: quare non cauetis? Mortem timetis. Quid timetis? Ventura est Timeam an non timeam: venire habet. Sero an cito ventura est? Si timeas: non efficies: vt non sit quod times. Istud potius time: quod si nolis non erit. Quid? Peccare. Peccare time. quia si amaueris peccata in aliaz mortem irrues: quo posses non venire: si non amares peccata. Modo autez peruersus plus amas mortem q̄ vitam? Absit inquis. Quis est hominuz qui plus amet mortem q̄ vitam? Forte cōuinco te qr̄ plus amas mortem q̄ vitam. Ecce vnde te cōuinco. Amas tunicam tuā: bonam eam vis. Amas villam tuā: bonaz eam vis. Amas filium tuū: bonum eum vis Amas amicum tuum: bonum eum vis Amas domum tuā: bonam eam vis.

Quid est q̄ etiam banam vis habere mortem? Quotidie enim rogas vt q̄n mors ventura est: bonam mortem tibi det deus: et dicis. Deus auertat a me malam mortez. C Plus q̄ amas mortem tuam q̄ vitam tuaz. Mori male times: et male viuere non times. Corrige male viuere: time male mori. Sed noli timere. Non potest male mori: qui bene vixerit. prorsus confirmo. Audeo dicere. Credidi: propterquod locutus sum. Non potes male mori: qui bene vixerit. Iam tu dicis tibi. Non multi in isti naufragio perierunt? Certe non potest mele mori: qui bene vixerit. Non multos iustos gladius peremit hosti-

Mo? Certe non potest male mori: qui bene vixerit. Non multos iustos latrones occiderunt? Nō multos iustos bestie laniauerūt? Certe non potest male mori: qui bene vixerit. Et ego respōdeo. Hec enī tibi videt mala mors naufragio perire gladio percuti: a bestiis laniari. mors mala tibi esse videt. Nonne has mortes martires subierūt quoꝝ natalicia celebramus? Quod gen⁹ mortis nō subiert? Et tñ si xp̄iani sum⁹: si i domo discipline nos esse meminimus vel cuz hic sumus vel cuz hic audim⁹: si exeūtes hinc nō obliuiscimur. si meminim⁹ qd hic audimus: nōne martires beatificamus? Quere mortes martirū. Oculos carnis interroga: male mortui sunt. Oculos fidei interroga. p̄ciosa est in cōspectu dn̄i mors sctōꝝ eius. Quicqd ē est quod exhorres in morte: omnino non exhorreas si eos imitaris. Id age vt bon⁹ vitam habebas: ꝛ quecūqꝫ occasio fuerit vt exeas de hoc corpe: exis ad requiem. exis ad beatitudinem. que non habet timorem nec finez. Nā quasi bona mors diuitis in purpura ꝛ bisso: sed mala mors sitientis ꝛ inter tormēta guttā aque desiderantis. Quasi mala mors iacentis pauperis ante ianuaz diuitis: inter linguas canuz: in fame ꝛ siti: micas de mensa desiderātis. Mala mors aduersāda mors finez respice: christianus es fidei oculū interde. Contigit mori inopem illuz: ꝛ deferri ab angelis in sinuz abrae. Quid proderat diuiti sepulcrum marmoreuz: sitienti apud inferos? Quid oberāt pauperi pāni cum sanie vlceꝝ eius requiescēti i sinu abrae? Longe vid. t cuz requiescentem: quez contempserat iacentez. Modo elige mortem. Dic mihi: quis bene mortuus est: quis male? Puto quia melius ille pauper ꝙ ille diues. An vis aromatib⁹ sepeliri ꝛ ad inferos sitire? Respōdes Absit a me Puto ꝙ hoc dices. Disces ergo bene mori: si didiceris bene viuere. Merces enim bone vite eterna est. Qui discunt christiāi sunt. Qui audiunt ꝛ non discunt: quid ad seminātez? Seminantis manum non terret via: nō terrēt lapides nō terrent spine. Iactat ille quod suuz est. Qui timuerit ne cadat in teraz malaz: non peruenit ad terraz bonaz. Et nos dicimus: spargimus semina: iactamus semina. Sunt q contēnunt: sunt qui reprehendunt: sunt qui irrident. Istos si nos timuerimus: nihil habemus seminare ꝛ in messe habemus esurire. Ergo veniat semen ad terrā bonaz. Scio ꝙ qui audit ꝛ bn̄ audit: deficit ꝛ p̄ficit. Deficit iniqtati: p̄ficit veritati. Deficit seculo: proficit deo. Quis est eni magister q docz? Nō qlisc̄ūqꝫ hō: sꝫ apostolus. Plane apostolus ꝛ tñ nō apostolus. An vultis inquit experimentuz eius accipere: q in me loquit xp̄s? Christus est qui docet: cathedraz in celo habet: vt paulo ante dixi. Scola ipsius i terra est: ꝛ scola ipsius corp⁹ ipsius est. Caput docet mēbra sua: lingua loquitur pedibus suis. Christus ē qui docet. Audiam⁹ timeam⁹: faciam⁹ Et ne contēnas ip̄z xp̄z: qꝛ propt te in carne natus est. pānis mortalitatis circūdat⁹. Propt te esuriuit ꝛ sitiuit. Propter te lass. tus ad puteuz sedit. Propte te fatigatus i naui dormiuit. Propter te contumelias indignas audiuit. Propter te a facie sua sputa hominuz non obegit. Propter te alapas in faciē suaz accepit. Propter te in ligno pepēpit. Propter te animaz effudit. Propter te in sepulcro positus est. Hec omnia forte contemnas in christo? Vis nosse quis sit? Recole euāgeliuz quod audisti. Ego ꝛ pater vnuz sumus. Nos conuersi ad deuz precepta eius custodiamus: vt eterna premia ab ipso pcipiamus p̄stāte eodē dn̄o nr̄o iesu xp̄o q cū p̄re ꝛ sp̄usancto viuit ꝛ regnat in secula seculoꝝ. Amen.

¶ Explicit liber beati Augustini episcopi de disciplina christiana.

¶ Sermo sancti augustini de charitate. E

Diuinarũ scripturarum multiplicẽ abũdãtiã: latissimãq͡ꝫ doctrinã fratres charissimi sine vllo terrore comprehendit et sine vllo labore custodit cuius cor plenum est charitate dicente apostolo. Plenitudo autem legis est charitas. Et alio loco. Finis autẽ precepti est charitas de corde puro ⁊ consciencia bona: ⁊ fide non ficta. Si ergo non vacat omnes paginas scripturarum reuoluere. tenet charitatem: ⁊ in ea inueniet omnẽ scientiam. Quid est autẽ precepti finis nisi precepti adimpletio. Quid ẽ p̃cepti adimpletio: nisi legis plenitudo. Quod ergo ibi dixit plenitudo legis est charitas hoc etiam hic dixit: finis p̃cepti est charitas Nec dubitari vllo modo potest q͡ꝫ templũ dei sit homo in quo habitat charitas. Respice ad numera ecclesie: ⁊ vniuersis excellentius charitatis munus cognosces: que vt oleum non potes p̃mi in imo sed semp̃ superebullit. Dilige ⁊ fac quod vis. Charitas causa ẽ ⁊ mater omnium virtutum: que si desit: frustra habentur cetera: si autem assit habentur omnia. Omnia fiunt facilia charitate. Mendatũ dei nõ habet graue. Quomodo enim est graue cum sit dilectionis mandatum. Aut eniꝫ quis non diligit: ⁊ iam graue est. aut diligit ⁊ graue esse non potest. dicit enim ⁊ iohannes. Deus charitas est. Hec aũt dicẽtes apostoli: ⁊ nobis p̃cellẽtiã charitatis cõmendãtes: nõ vtiq͡ꝫ aliud nisi qđ comederant ructare potuerũt. Ipse q dẽ domin⁹ pascẽs eos v̄bo salutis. v̄bo charitatis quod est ipse panis viu⁹ qui de celo descẽddit: mãdatũ iquit nouũ do vobis: vt vos inuicem diligatis: sicut dilexit vos Et iũ. In hoc scient oẽs q2 discipuli mei estis si vos inuiceꝫ dilexeritis. Ille ẽ q̃ venit p̃ crucis irrisionẽ carnis p̃mere corruptionẽ: ⁊ vetustatẽ vinculis mortis nr̃e sue mortis nouitate dissoluere mãdato nouo fecit hominẽ nouum. Res enim vetus erat: vt hõ moreret. Quod ne semp̃ valeret in homine res noua facta ẽ: vt deus moreret. F Sed q2 in carne mortu⁹ est: nõ in diuinitate: p̃ sempiternã vitam diuinitatis: non p̃misit eẽ sempiternum interitum carnis. Itaq͡ꝫ sicut dicit apostolus. Christus mortuus est propter delicta nostra: ⁊ resurrexit propter iustificationem nostram. Qui ergo contra mortis vetustatem: attulit vite nouitatem: ipse contra vetus peccatum opposuit nouum mandatum. Quapropter quisquis vetus peccatuꝫ vis extinguere: mandato nouo extingue cupiditatem: ⁊ amplectere charitatem. Sicut enim radix omnium malorũ est cupiditas. ita ⁊ radix omnium bonorum est charitas. Totam magnitudineꝫ diuinorum eloquiorum ⁊ latitudinem secura possidet charitas: qua deum proximumq͡ꝫ diligimus. Deeꝫ enim nos celestis vnus magister. ⁊ dicit. Diliges dominum deum tuuꝫ ex toto corde tuo ⁊ ex tota anima tua: ⁊ ex tota mente tua: ⁊ diliges proximum tuum tãq͡ꝫ teipsuꝫ. In his duobus p̃ceptis tota lex pendet ⁊ prophete. Si ergo non vacat omnes paginas sanctas p̃scrutari: omnia volumina sermonum euoluere: omnia scripturarũ secreta penetrare. tene charitatem: ibi pendent omnia. ita tenebis quod ibi didicisti: tenebis etiam qđ noduꝫ didicisti. Si enim nosti charitatẽ: aliquid nosti vnde ⁊ illđ pẽdet quod forte nõ nosti. Et in eo quod in scripturis intelligis: charitas patet. in eo qđ non intelligis: charitas latet. Ille itaq͡ꝫ tenet ⁊ quod pateꝫ: ⁊ quod lateꝫ ĩ diuinis sermonibus qui charitatẽ tenet ĩ moribus Charitas ẽ vt mihi videt̃ recta volũtas ab oĩbus terrenis ac p̃sẽtib⁹ p̃ruersa: iuncta deo iseparabilit̃ ⁊ vnita

igne quodam spiritussancti a quo est et in quem refertur incensa: inquinamenti omnis extranea: corruptionis nescia: nullius conmutabilitatis obnoxia: super omnia que carnaliter diligūtur excelsa: affectionum omnium potentissima: diuine cōtemplationis auida: in omnibus semper inuicta: summa actionum bonorū: salus morum: finis celestiuz preceptorū: mors criminū: vita virtutū: virtus pugnantium: palma victoruz: arma sāctarum mentium: causa meritoruu bonorum. premium perfectoruz: sine qua nullus deo complacuit: fructuosa in penitentibus: leta in proficiētibus: gloriosa in perseuerantibus victoriosa in martiribus: operosa in omnibus omnino fidelibus: ex qua quicquid est boni operis viuit. Quapropter fratres sectamini charitatē. dulce ac salubre vinculum mentium. sine qua diues pauper est. et cum qua pauper diues est. Hec in aduersitatibus tolerat. in prosperitatibus temperat. in duris passionibus fortis. in bonis operibus hilaris. In tētatiōe tutissima. in hospitalitate latissima. inter veros fratres letissima. inter falsos patientissima. In abel per sacrificium grata. in noe per diluuium secura in abrae peregrinatione fidelissima. in moyse inter iniurias lenissima. in dauid tribulationibus mā suetissima. in tribus pueris blandos ignes innocēter spectat. in machabeis seuos ignes fortiter tolerat. casta in susanna erga virum in anna post virum. in maria preter virum. Libera in paulo ad arguendum. humilis in petro ad obediendu3. humana in christiāis ad cōfitēdū: diuina in Christo ad ignoscēdu3. Sed ego de charitate quid maius aut vberius possum dicere: quam per os apostoli laudes eius intonat dominus: supeminantem viam de monstrātis atque dicentis. Si linguis hominū loquar et angelorum: charitatem autem non habeam: factus sum velut eramentum sonans: aut cimbalum tinniēs. Et si habuero prophetiam et nouerim misteria omnia: et omnem scientiā: et habuero omnem fidem: ita vt montes trāsferam: charitatem autem non habeā: nihil mihi prodest. Charitas magnanima est benigna est. charitas non emulatur: non agit perperā. Non inflatur. non dehonestatur. nō querit que sua sūt non irritatur. nō cogitat malum. non gaudet super iniquitate. congaudet autē veritati. omnia tolerat. omnia credit. omnia sperat. omnia suffert. charitas nunquam cadit. Quāta est āima ista litterarum prophetie virtus. sacramentorum salus. scientie solidamentum. fidei fructus. diuitie pauperum. vita morientium. Quid tam magnanimu3 quam pro impiis mori? Quid tā benignū quam inimicos diligere? Sola est quā felicitas aliena non premit: quia non emulatur. Sola est quā felicitas sua non extollit: quia non inflatur. Sola est quam conscientia mala non pungit: quia non agit perperā. Inter obprobria secura est: inter odia benefica est: inter iras placida est. inter insidias innocens: inter iniquitates gemens: in veritate respirās. Quid illa fortius non ad retribuēdas sed ad non curādas iniurias? Quid illa fidelius: non vanitati sed eternitati? Nam ideo tolerat omnia in presenti vita: quia credit omnia de futura vita: et suffert omnia que hic irrogantur: quia sperat omnia que ibi promittuntur. Merito nunquam cadit. Ergo sectemini charitatem: et eam sancte cogitantes afferre fructum iustitie. Et quicquid vberius quam ego dicere potui. vos inueneritis in eius laudibus appareat in vestris moribus. Oportet enim vt senilis sermo nō solū sit non grauis: sed etiam breuis.

¶ Explicit sermo sancti Augustini de charitate.

¶ Sequitur liber sancti augustini de decē chordis

I

Incipit liber sancti Augustini de decem chordis.

I

Dominus & deus noster misericors et miserator. longanimis & multum misericors & verax: q̄ largiter p̄rogat misericordiam in presenti seculo: tam seuere minatur iudicium in futuro seculo. Uerba que dixi scripta sunt. et diuinis autoritatibus continentur: quia misericors et miserator dominus longanimis et multum misericors et verax. Multum delectat omnes peccatores et amatores huius seculi. q2 misericors & miserator dn̄s: q2 longanimis & multum misericors. Sed si amas tam multa uitia time ibi & vltimum quod ait. & verax. Si enim nihil aliud diceret nisi misericors & miserator dn̄s lōganimis & multū misericors: quasi iā converteres te ad securitatē & impunitatem & ad licentiā peccatorum: faceres quod velles: vtereris seculo: vel q̄tum tibi permitteretur vel q̄tum tibi libido iussisset. Et si quis te bene admonēdo obiurgaret atq; terreret vt cohiberes te ab īmoderato fluxu eūdo post concupiscentias tuas. & deserēdo deū tuū. inter medias voces obiurgantis obsisteres: impudenti quidē frōte: veluti audita diuina autoritate & legeres de libro dominico. Quid me terres de deo nostro? Ille misericors est & miserator: & multum misericors. Ne talia homines dicerent vnum verbum addidit in fine quo ait & verax. & excussit leticiā male presumentium. & induxit timorem dolentiū. Gaudeamus ad miam dn̄i. sed timeamus iudicium domini. Parcit: sed non tacet. Tacet: sed non semp tacebit. Audi dū nō tacet in verbo: ne nō tibi vacet audire dū nō tacebit in iudicio. K Modo enī licz tibi causā tuā cōponere. Ante vltimū iudicium dei tui compone causam tuā Non est vnde presumas cū ille venerit: nec falsos testes adduces quib⁹ ille fallatur. nec patronū fraudulentis circūuentionibus & linguosis artibus adhibebis: nec ambies aliquo modo vt iudicem possis corrumpere. Quid ergo ages apud talem iudicē: quē nec fallere nec corrūpere poteris. & tamē est q̄d agas. Tunc enim ipse erit iudex cause tue: qui modo est testis vite tue. Clamauimus & laudauimus cōponam⁹ causam nostram. Qui testis est operū nostrorum. ipse testis est vocū istarū. Nō sint inanes: conuertantur ad gemitū. Tempus est cōcordandi cū aduersario tuo cito. Tā longanimis est deus vidēdo iniqua & non puniendo. vt tā cito sit futurū iudicium. Hore quippe humane vite prolixū est: q̄d deo breue est. Sz & ipsi seculo & humano generi q̄d lōge videtur quid consolatur? Nunquid si totius generis humani vltimus dies longe est: vniuscuiusq; dies vltimus lōge est? Hoc dico ex adā multi āni euoluti sūt. multi anni fluxerūt: & deinceps fluent. non quidē tam multi. sed tamen vsq; in finē seculi trāsibūt anni. sicut & illi transierunt. Longū videtur quod restat q̄q; non erit tantum q̄tum trāsactum est & tamen ex transacto preterito tempore. sperandus est finis reliqui temporis. Fuit tūc quidem dies qui diceretur hodiernus: ex illo vsq; ad hūc hodiernum. nonne quicq̄d fuit futurū preteritum factū est? Tale habet ac si non fuerit. Sic erit quicq̄d restat extremum. Sed si & hoc longū sit prolixū q̄tum putaueris. q̄tum dixeris. q̄tū cogitaueris. q̄tum tibi nō format scriptura. sed fingit cogitatio: q̄tūuis diez iudicii p̄longa nunq̄d vltimū diē tuū id est vite tue quo exiturus es de hoc corpore p̄ducturus es in lōgū? Sit tibi senectus certa si potest: cui autē pōt nonne ex quo homo incipit viuere iam potest & mori? Possibilitatem mortis initiū vite facit. L In hac terra &

In genere humano ille solus mori non dum potest: qui nondum cepit viuere. Incertus ergo dies tanq̄ quotidian⁹ sperandus est. Si autem tanq̄ quoti dianus est incertus dies. componatur cum aduersario dum est tecum in via. Via enim vocatur hec via: per quam omnes transeunt ⁊ non recedit iste ad uersarius. Quis est autē iste aduer sarius? Aduersarius iste non est dya lolus. Nam nunq̄ te hortaretur scri ptura vt cum dyabolo concordares. Est alius ergo aduersarius: quem sibi homo facit aduersarium. Nam ille si aduersarius esset: tecum in via non es set. Ad hoc est tecum in via: vt concor det tecū. Scit enim quia nisi in via se cum concordaueris: iam tradet te iudi ci. iudex autem ministro: minister in carcerem. Eloquia ista euangelica sūt recordantur nobiscum: vel qui legerūt vel qui audierūt. Ergo quis est ad uersarius? Sermo dei. Sermo dei ad uersarius tuus est. Quare aduersari us tuus est? Quia cōtraria iubet que tu facis. Dicit tibi. Unus est deus vnū deum cole. Tu vis demisso vno deo tuo tanq̄ legitimo viro anime. fornicari p multa demonia. Et quod est grauius non quasi aperte deserens ⁊ repudiās sicut apostate faciunt: sed tanq̄ manēs in domo viri tui admittis adulteros id est tanq̄ christianus non dimittis eccle siam: consulis mathematicos: aut aru spices: aut augures: aut maleficos qua si de viri domo non recedens adultera anima: vt manens in eius coniugio for nicaris. Dicitur tibi. Ne accipias in vanum nomen dei tui. Ne existi mes creaturam esse Christū: quia pro te suscepit creaturam: ⁊ tu contemnis eum qui equalis est patri: ⁊ vnus cum patre. Dicitur tibi vt spiritualiter ob serues sabbatum. non quomodo iudei obseruant sabbatū carnali ocio. Uacare enim volunt ad nugas atq̄ lu xurias suas. Melius enim faceret iudeus in agro suo aliquid vtile: q̄ in theatro seditiosus existeret. Et me lius femine eorum die sabbati lanā fa cerent q̄ tota die in neomeniis suis im pudice saltarent. Tibi autē dicitur vt obserues spiritualiter sabbatum in spe future quietis quam tibi promittit do minus. Quis quis autem propter illam quietem fu turam agit quicquid potest q̄uis labo riosum videatur quod agit: tamen si ad fidem promisse quietis id fert non dū quidē sabbatū habz in re: sz habz i spe. Tu aūt ad hoc vis requiescere vt labores: cū ad hoc debeas laborare vt requiescas. Dicitur tibi. Honora patrem tuum ⁊ matrem tuam. Contumeliā irrogas parentibus: quam non vis pa ti a filiis tuis. Dicitur tibi. Nō occides Tu autem occidere vis inimicum tuū Et ideo forte non facis quia times iu dicem hominem: non quia cogitas de um. Ignoras quia ille testis est cogita tionum. Illo viuo quem vis mori: te ho micidam tenet in corde. Dicitur tibi. Nō mechaberis: id ē nō ibis ad aliquā aliam preter vxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab vxore: ⁊ non vis reddere hoc vxori. Et cum debeas in virtute p̄ cedere vxorē: quoniam castitas virtus est: tu subito vno ip̄etu libidinis cadis ⁊ vis vxorem tuam victricem esse: tu vi ctus iacens. Et cū tu caput sis vxoris tue: p̄cedit te ad deū: cui⁹ caput es. Uis domū tuā capite deorsum pendere. Ca put enim mulieris est vir. Ubi autē me lius viuit mulier q̄ vir: capite deorsū pendet domus. Si caput est vir melius debet viuere viis: ⁊ precedere in omni bus bonis factis vxorem suam: vt illa imitetur virum ⁊ sequatur caput suū Quomodo caput ecclesie Christus est hoc iubetur ecclesie vt sequatur caput suum: ⁊ vt p̄ vestigia ambulet capitis sui: sic vniuscuiusq̄ domus habz caput virum: tanq̄ carnem feminā. Quo ca put ducit: illuc debet sequi corp⁹. Qua re ergo vult caput ire: quo non vult vt corpus sequatur? Quare vult ire vir: q̄ non vult vt seq̄tur vxor? Hec iubēdo ser mo dei aduersarius ē? Nolūt eni hoīes

facere quod vult sermo dei. Et qd dicā quia aduersarius est sermo dei quoniā iubet. Timeo ne ego ipse aduersarius sim quibusdaz: quia hec loquor. Quid ad me pertinet? Fortem me faciat qui terret vt loquar. vt non timeam querelas hominū. Nam q nolunt castitatem seruare vxoribus suis z abundāt: tales nolunt me ista dicere. N

Sed velint nolint dictur⁹ sum. Si eniz vos non exhortor vt cū aduersario concordetis: ego cum illo in lite remanebo Qui vobis iubet vt faciatis ipse nobis iubet vt loquamur. Si non faciēdo qd iubet vt faciatis aduersarii eius estis. non dicendo quod iubet vt dicamus aduersarii eius remanebimus. Nunquid in ceteris que supra dixi multis immoratus sum? Hoc enim presumimus de charitate vestra: quia vnum deum colitis: hoc p̄sumimus de fide chatolica que in vobis est. quia filium dei equalem patri creditis. nec in vanum accipitis nomen domini dei vr̄i: vt putet is creaturam esse filium dei: quoniam omnis creatura vanitati subiecta est. Sz creditis euz equalē pr̄i eē: deuz de deo ꝟbū apd deū ꝟbū deū p qd facta sunt oīa: lumē de lumine coeťnum illi qui genuit vnum cum illo qui genuit. Et hoc ꝟbum creditis assumpsisse creaturam de ꝟgine maria: assumpsisse mortalitatem: z passum fuisse pro nobis: ea legimus z credimus vt saluemur: nec ī eo immoratus sum: vt quicquid facitis p spe factura faciatis. Nouit eni omniuz xp̄ianorū mētes de futuro seculo cogitare. Qui eni de futuro seculo nō cogitat: nec propterea xp̄ianus est vt id qd in fine de⁹ pmittit accipiat nōdū xp̄ianus ē. Neq3 in eo immorat⁹ sum: vbi dicit sermo dei. Honora pr̄ez z mr̄ez tuā Multi enim honorant parētes: z raro inuenimus parentes conquerentes de improbitate filioruz: q̄uis non desint. Sed tamē q̄ raro fit: tam breuiter mouendum fuit. Neq3 in eo vbi dictuz est Non occides: immorari volui. Non eni credo hic turbam esse homicidarum. Illud vero malum late serpēs pl⁹ occupauit: z in eo vehementi⁹ irritatur aduersarius ille: qui ideo clamat: vt sit aliquādo amic⁹. Querele quotidiane sunt q̄q̄ ipse femine nec iam audēt cōqueri de viris suis. Ita inuadens omnia consuetudo pro lege obseruatur vt iam z mulieribus forte p̄suasum sit licere hoc viris: non licere mulieribus.

O Solēt enim audire adductas esse mulieres ad foruz que forte cuz seruis inuēte sunt. Adductuz viruz ad forū quia inuētus est cum ancilla sua nunq̄ audierunt Cuz sit par peccatuz. In peccato pari innocētiorem facit videri virū: non diuina veritas: sed humana peruersitas. Et si forte hodie acriorē quisq̄ pass⁹ fuerit vxorem suaz: z liberius murmurantē: cui iam videbatur quia licebat viro: z audiuit in ecclesia: quia non licz viro. Si ergo passus fuerit vxorem suaz liberius iam vt dixi murmurātem z dicētez sibi. non licz quod facis: simul audiuimus: christiāi sumus: quod a me exigis: redde michi. Fidez tibi debeo: fidē mihi debes. fidē Christo ambo debemus. Et si me fallis: cum non fallis cuius sumus. nō fallis euz q nos emit. Hec atq3 huiusmodi audiēs ille que nō solet: dū non vult in se fieri sanus: ī me fit insan⁹. Irascit. maledicit. fortassis etiaz dicit. Quo modo factū est vt huc ille veniret? aut vxor mea ipso die in ecclesiam pcederet? Et hoc credo q in cogitatione sua dicat. Nā libere erumpere in vocem non audet. nec ante solā vxorem suam. Fortassis eniz si sic eruperit z hoc dixerit. potest ille respondere z dicere. Quare maledicis: cui paulo ante acclamabas? Certe coniuges sumus: cum lingua tua discordas mecuz concorditer quomodo viuere poteris? Nos fratres pericula vestra intuemur non voluntates vestras attendimur. Nam z medicus si voluntatem egri attendat nunq̄ illuz curat. Quod nō est faciendum: non fiat: quod prohibet deus non fiat. Qui deo credit ab ipo audit quod dicimus. Certe melius erat q busdā noletib⁹ corrigi vt vl̄ huc nō veī

remus:si ista dicturi eram⁹.vel qz iā ve
nimus non ea diceremus. Audius tertia
no die memini me dixisse scitati vestre
quia si cythar edi essemus. aut hmōi ali
quid populariter exhibentes ꝓ studijs
nugacitatis vestre q̄ iā quesumus vt re
linquatis:tenuissetis nos vt daremus
vobis diē ⁊ q̄squis pro modulo suo con=
ferret nobis mercedē. Quare ambula=
remus delectati vanis cāticis.nulli rei
ꝓfuturis ad tp̄s dulcibus.in posterum
amaris? Talibus etem̄ turpitudinibus
cantionum animi humani illecti ener=
uantur ⁊ decidāt a virtute:defluentes ī
turpitudinem:et ꝓpter ipsas turpitudi
nes postea sentiunt dolores.⁊ cum ma=
gna amaritudine digerūt quod cū dul=
cedine tpali biberūt. Melius ergo nos
amara vobis cantamus ad tp̄s: q̄ post
ea dulcescant in vobis. Nec mercedem
aliquam exigim⁹ nisi vt faciatis q̄ dici=
mus. Immo nō faciatis si dixim⁹ nos.
Si autem oībus ille dicit q̄ neminem ti
met:et per quem fit in noīe ipsius: et in
glīa mīe ipsius.vt ⁊ nos neminē timea=
mus:oēs audiuimus:omnes faciamus
oēs cū nostro aduersario concordemus
Putate me cytharedū esse quid vobis
possum amplius cauere? Ecce psalteri=
um fero: decē chordas habet. hoc vos
paulo ante cātastis anteq̄ inciperē lo=
qui chor⁹ meus vos fuistis. Nōne vos
paulo ante cantastis? P De⁹ cā
ticū nouū cantabo tibi: in psalterio de=
cē chordaꝝ psallā tibi. Ipsas autē decē
chordas mō ꝑcutio. Quare amara est
vox psalterij dei. Psallā tibi in psalte=
rio decē chordaꝝ? Non vobis hoc can=
to qd̄ vos non faciatis. Decalogus em̄
legis decē precepta habet:q̄ decē prece
pta sunt sic distributa:vt tria pertineāt
ad deum:septem pertineant ad homīes
Tria ad deū q̄ iā dixi. Unus est de⁹ no=
ster ei nullā similitudinem debemus fa
cere:⁊ nō fornicari post deū q̄ vnus est:
qui deus:⁊ xp̄s filius dei vnum est cum
patre. Et ideo non debet a nobis acci=
pi in vanum vt putemus eū factū:id est
creaturam aliquā.per quem facta sunt
omnia.quia ipse vnus deus pater et fi=
lius et spiritussanctus. In spiritusācto
hoc est in dono dei: requies nobis sem=
piterna promittitur. Inde modo pi=
gnus accepimus. Sic enim dicit apo=
stolus. Qui dedit nobis pignus spiri=
tum. Si pignus accipimus vt incipia=
mus in domino et in deo nostro esse tran
quilli. vt simus in deo nostro mites.si=
mus in deo patientes:erim⁹ etiam in il
lo vnde pignus accipimus ineternum
quieti:quod erit sabbatum sabbatoruȝ
propter ipsam requiem pertinentem
ad donum spiritussācti. Tertium atq̄
preceptum de sabbato quod diximus
quod carnaliter iudei celebrant: nos
spiritaliter agnoscamus. Nam quia
spiritussanctus septiformis dicitur.pro
pterea septimum diem sanctificauit de=
us quando fecit omnia opera sua: sicut
in genesi scriptum legimus Non ibi ha
bes nominatam sanctificationem nisi il=
la die vbi dicitur.deus requieuit ab om
nibus operibus suis. Non enim fatiga=
tus erat deus vt diceretur:requieuit de
ab omnibus operibus suis: sed in illo
verbo tibi laboranti requiem promisit.
Et quia fecit omnia bona valde ⁊ sic di=
citur:requieuit deus:intelligas etiam
te post bona opera requieturum et sine
fine requieturum. Nam omnia superio
ra que dicta sunt id est dies superiores
habent vesperam.septimus iste dies nō
habet vesperā:vbi de⁹ sanctificauit req̄
em. Q Dicit vbi factū
est mane vt inciperet ipe dies. Non di=
ctum est factum est vespe vt finiret dies
sed dictuȝ est:factum est mane vt fieret
dies sine fine. Sic incipit ergo requies
nostra quasi mane:sed non finitur: quia
ineternum viuemus. Ad hanc spem q̄c
quid facimus:si facimus: sabbatum ob
seruamus. Ipsa tertia chorda huius de
calogi id est psalterij decachordi In tri
bus enim chordis ad deum pertinent p̄
cepta. Si diceret nobis. Diliges domi
num deum tuum ex toto corde tuo: ⁊ ex
tota anima tua:⁊ ex toto mēte tua: ⁊ de
proximo nichil nostro diceret: non esset
decachordum sed trichordum. Quia ve
ro addidit dn̄s. ⁊ diliges proximum tu

xim tanq̃ teip̃m. et contexuit dicens. in his duobus mandatis tota lex pendet et prophete: tota lex in duobus precep- tis est. dilectione dei: et dilectione proximi. Ad duo itaq; precepta. idest ad dilectionem dei et proximi pertinet decalogus. Ad primũ preceptum tres chorde pertinent: q2 deus trinitas. ad alterum vero preceptũ. i. ad dilectionẽ proximi septẽ chorde. quõ viuatur iter homines. Nam ipse numerus septenarius tanq̃ septem chordarũ icipit ab honore parentum. Honora patrẽ tuum et matrem tuã. Ad parentes eñ suos hõ aperit oculos. et hec vita ab eorũ amicitia sumit exordiu3. Quisq; autẽ suis parentibus non defert honorem: quib9 parcere poterit? Et dicit apostolus. Honora patrem tuum et matrem tuã. hoc est primum mãdatum. Quomodo primum quando quartum mandatum est: nisi quia in septenario numero est primum? Ad dilectionem proximi primu3 est in secunda tabula. Nam ideo due tabule legis date sunt. Deus enim famulo suo moysi in monte duas tabulas dedit. In quibus duabus tabulis lapideis conscripta erant decem precepta legis. quod est psalterium decem chordarum. Tria i vna tabula ad deum pertinentia: septem i altera tabula ad proximũ. In altera ergo tabula primũ est Honora patrem tuum ꝛ matrẽ tuam. R Scdm. non mechaberis. Tertium. non occides. Quartum: non furaberis. Quintum: non falsum testimonium dices. Sextum: non concupisces vxorem proximi tui. Septimum: non concupisces rem proximi tui. Hec iungamus illis tribus ad dilectionem dei pertinẽtibus si in psalterio decem chordarum volumus cantare canticum nouum. Attendat enim charitas vestra vt dicam vel quod deus suggesserit. Accepit legem populus iudeorum. Ista in decalogo non obseruauit. Et quicunq; obtemperabant: timore obtemperabãt pene non amore iusticie: portabant psalterium non cantabant. Cantanti enim voluptas timenti onus est. Ideo vetus homo: aut non facit: aut timor facit. nõ amore sanctitatis non delectatione castitatis: temperantie charitatis: sed timore. Uetus enim homo est: ꝛ vetus homo vetus canticum cantare potest: non nouum. Ut aũt cantet canticũ nouũ: sit nouus homo. Quomodo aũt possit esse nouus homo: audi non me sed apostolũ dicentẽ. Exuite vos veterem hoiem: et induite nouũ. Et ne quis putaret, cum dixit. exuite vos veterem hoiem ꝛ induite nouũ: aliquid deponendum esse ꝛ aliquid accipiendum. cũ de mutando preciperet homine: subiecit ꝛ ait. Qua propter deponentes mẽdacium loquimini veritatẽ: Hoc est quod ait. Exuite veterem hoiem ꝛ induite nouum. hoc dixit: mutate mores. Seculũ diligebatis: deum diligite. Nugatoria iniquitatis: tẽporales voluptates diligebatis: proximum diligite. Si dilectione facitis: nouum canticum cantatis. Si timore facitis: facitis tamen: portatis q̃dẽ psalteriũ: s3 nõdũ cantatis. Si aũt nec facitis: ꝓiicitis ipsũ psalteriũ. Meli9 est tñ portare q̃ ꝓiicere. Sed rurs9 meli9 est cum voluptate cantare: q̃ cũ onere portare. Nec peruenit ad canticũ nouum nisi iã cũ voluptate cãtãs. Nam q̃ portat cum timore: adhuc in vetustate est. Et q̃d est fratres qđ dico attẽdite. Nõ cõcordauit cũ aduersario suo: q̃ cum timore adhuc facit. S Timet enĩ ne veniat deus ꝛ dãnet illum. Nam nondum delectat castitas nondum illũ delectat iusticia: sed iudicium dei formidans a factis temperat. Nondum concupiscentiam ipsam damnat q̃ seuit i eo Nondũ illũ delectat qđ bonum est: nondum ibi habet suauitatem vt cantet canticum nouum: sed de vetustate penas timet: Nondum concordauit cũ aduersario. Tales enĩ homines plerumq; supplantant tali cogitatione: vt dicant sibi Si fieri posset: nõ nobis minaretur deus. Non talia per prophetas suos diceret q̃ hoies deterreret: sed veniret et daret omnib9 indulgẽtiam. ignosceret oĩbus: postea veniret neminem mittere i gehennam. Iam q2 iniquus est: iniquũ

vult esse deum Vult te deus facere simi
lem sui ⁊ tu conaris deum facere simi=
lem tui. Placeat tibi ergo deus qualis
est: non qualem illum esse vis. Peruer
sus enim es: ⁊ talē vis esse deū qualis es:
non qualis est. Si aūt placeat tibi qua=
lis est: corrigeris: et diriges ī eam regu
lā cor tuū a qua nūc alien⁹ distortus es
Placeat tibi deus qualis est. Non te
ipse amat qualis es: sed odit te qualis
es. Ideo tui miseretur. q2 odit te qua
lis es. vt faciat te qualis nondum es
faciat te diri qualis nondum es. Nam
illud tibi non promittit q2 faciet te qua
lis es. Nam eris qualis est sed ad quen
dam modum. i. imitator dei velut ima=
go: sed nō qualis imago est filius. Naz
etiā imagines in hominibus diuerse sunt
filius hoīs habet imaginem pr̄is sui. et
hoc est qđ pater eius. q2 hō est sicut pa=
ter eius. In speculo aūt imago tua non
hoc est qđ tu. Aliter est eniz imago tua
in filio. aliter in speculo. In filio est ima
go tua ꝭm equalitatē substantie. in spe=
culo aūt ꝙ longe est a substantia. et tū
ē quedā imago tua: ꝗuis nō talis qua=
lis in filio tuo ꝭm substantiam. Sic in
creatura nō hoc est imago dei qđ est in
filio q̄ hoc est qđ pater. i. verbū dei per
qđ facta sunt oīa. Recipe ergo similitu
dinē dei quam per mala facta amisisti.
T Sicut eī imago in nummo impera
toris aliter est: et aliter in filio. Nam
imago et imago est: sed aliter impressa
est in nummo. aliter in filio. aliter in so
lido aureo imago imperatoris. Sic et
tu nūmus dei es ex hoc melior: q2 cū in
tellectu et cum quadā vita nūmus dei
es: vt scias etiā cuius imaginem geras
⁊ ad cuius imaginē fact⁹ sis. Nā num=
mus nescit se habere imaginē impera=
toris. Ergo vt dicere ceperam: odit te
deus qualis es. sed amat te talem qua
lem te esse vult. et ideo ille te vt mute
ris hortatꝰ. Concorda cū illo. ⁊ īcipe pri
mo bū velle: et odisse te qualis es. hoc
sit tibi initiū concordie cū sermone dei:
vt incipias primo tu odisse te qualis
es. Cū ceperis ⁊ tu odisse te talē qualis
es: sicut te talem odit deus. incipis iaz
ipm diligere deū qualis est. Egrū attē=
dite. Eger egrotantē se odit qualis est
Inde incipit concordare cū medico. q2
⁊ medicus odit eum qualis est. Naz iō
vult sanum esse q2 odit eū febrientem: ⁊
est medicus febris ꝑsecutor: vt sit homi
nis liberator. Sic auaricia: sic libido:
sic odium: concupiscentia: luxuria. sic
nugacitas spectaculorū febres sūt ani=
me tue: debes illas odisse cum medico
tuo: ita concordas cum medico: stiteris
cum medico: et libenter audis qđ iubet
medic⁹: libenꝭ facis qđ iubet medicus
⁊ proficiente iam sanitate incipiunt eti
am iam delectare precepta. ꝙ onerosus
est cibus egris quādo reficiuntur: ⁊ pe=
iorē hora reputant egri refectionis sue
ꝙ sue accessionis: ⁊ tū cogunt se concor
dantes cū medico: ⁊ ꝗuis inuiti ⁊ oble=
ctantes vincunt se vt aliquid accipiant
Quanta auiditate sani maiora perce=
pturi sunt: vnde egri minora vix accipi
unt. Sed vnde hoc factū est? Quia ode
rant febrē suā et cum medico concorda
uerunt: et simul persequebaꝭ febrē medi=
cus ⁊ egrot⁹. Cū ergo ⁊ nos talia dici=
m⁹ nō odim⁹ nisi febres vr̄as: imo ī no
bis ipsis sermo dei febres nostras odit.
cū quo concordare debetis. Nā nos qđ
sum⁹ nisi liberandi vobiscū: sanandi vo=
biscū. Modo non me intuamini sed ser=
monem dei. Nolite irasci medicamen
to vestro. non inueni enim aliud qua
transirē. Ueni ad quintā chordam ho=
mo. Qui tango psalteriuz decem chor=
darū: nunqđ pretermissurus eram quī=
tam. Immo assidue ꝑcussurus. In illa
eī video iacere pene totū genus huma
nū: in illa video plus laborare. Ipsam
percutiēdo quid dico. Nolite mechari
post vxores vestras: q2 non vultis vt me
chenꝭ post vos vxores vestre. Nolite ire
vos: quo eas sequi nō vultis. Sine cau=
sa vos excusari conamini: quādo dicitis
Nunquid eo ad vxorem alienū/ ad an=
cillam meam eo Uis vt dicat vxor tua
tibi Nunquid ad virum alienum/ ad
seruum meum eo Dicis non est vxor
aliena ad quam vado Nunquid vis di=
catꝭ tibi: non est vir alienus ad quem va=

do. Absit vt dicat hoc illa. Melius enī dolet te q̄ imiteř te. Illa enim casta et sctā femina ⁊ vere xpiana q̄ dolet fornicantem virum: ⁊ non dolet ꝓpter carnē sed ꝓpter charitatē. non iō vult vt non facias. qꝛ et ipsa non facit: sed quia te non expedit. Nam si ꝓpterea non facit vt tu non facias: si feceris faciet. ¶ Si autē deo illud debeat. si xp̄o illō debeat qō tu exigis. et ideo reddet qꝛ iubet iste. ⁊ si fornicař vir castitatem femina illa deo exhibet. Xp̄us em̄ loquiř in cordibus bonaꝝ feminaꝝ. loquitur intus vbi non audit vir: qꝛ nec dignus est si talis est. Loquiř ergo ille interi⁹ ⁊ dicit. ⁊ filiā suā consolař hmōi verbis. De iniuriis viri tui torqueris. quod tibi eī fecit dole: sed ipsum noli imitari vt male facias sed ip̄e te imiteř in bono. Nam in eo q̄ male facit noli eum putare caput tuum: sed time me deū tuū. Nam si ⁊ in eo q̄ male facit caput est. ⁊ secuturum est corpus caput suū: eunt ambo p̄ preceps. Ut aūt non sequař malum caput suū teneat se ad caput ecclesie xp̄m huic debens castitatē suam. huic deferens honorē suū. absens sit vir. presens sit vir. non peccat illa. qꝛ nunq̄ est absens cui debet vt non peccet. Hec ergo fratres mei facite. vt possitis concordare cum aduersario. Nec amara sunt q̄ dico. aut si amara sunt curant. Potio ista si amara est accipiař. qꝛ in periculo sunt viscera amara bibař. Melius est modica amaritudo in faucibus: q̄ eternum tormentū in viscerib⁹. Mutate ergo vos: q̄cūq̧ non faciebatis hoc bonū castitatis. Iam facite Nolite dicere: nō potest non fieri. Fedum est fratres mei turpe est: vt vir dicat non posse fieri qō facit femina. Scelus est vt vir dicat nō possum. Qō pōt femina vir non potest? Quid em̄. illa carnem nō portat? prior a serpente decepta est: Caste vxores vestre ostendūt vobis fieri posse quod nō vultis facere: et dicitis fieri non posse. Sed forte dices iō illam facilius facere posse: quia multa illi custodia est legis preceptum. diligentia maritalis: terror etiam legum publicarū. est etiā verecūdie ⁊ pudoris illius magnum munimētum. Multe custodie faciunt feminā castam. virum castum faciat ipsa virilitas Nam iō mulieri maior custodia: qꝛ maior īfirmitas. Illa erubescit viro: tu nō erubescis xp̄o Tu liberior qꝛ fortior: qꝛ facile vincis: ideo tibi commissus es. Sup illā ⁊ diligētia viri. ⁊ terror leguꝫ ⁊ consuetudo moꝝ. ⁊ verecundia maior et deus sup te tm̄ deus. Inuenis enim facile pares viros quibus non timeas erubescere. quia faciunt id multi. Et tāta est peruersitas generis humani; vt aliquando metuēdum sit ne castus erubescat inter impudicos. ¶ Iō nō cesso tangere istā qnintā chordā ꝓpter ipam peruersam consuetudinem ⁊ labē totius vt dixi generis humani. Si quis inter vos faciat homicidium qō auertat deus: pellere eum vultis de patria et continuo si fieri potest excludere. Si quis faciat furtū: odistis illū: nec videre vultis. Si quis dicat falsum testimoniū: abominamini nec vobis hō videtur Si qs concupiscat alienas res: raptor ⁊ iniustus deputař. Si qs volutař cum ancillis suis: amatur: blande accipitur. conuertuntur vulnera in ioca. Si quis aūt extitat q̄ dicat se castum. non facere adulteriū: notū aūt sit q̄ non faciat. erubescit accedere ad illos non sui similes ne insultent. ne irrideāt. ne dicant nō eē virum. Ad hoc delapsa est humana peruersitas vt vir habeař a libidine victus et vir non habeař victor libidinis. Triumphantes exultant et non sunt viri: iacent prostrati et viri sunt. Si spectatores: ille tibi videretur fortior q̄ iaceret sub bestia q̄ q̄ p̄meret bestiam? Sed qꝛ dissimulatis a pugna interiore et delectant vos pugne exteriores. iō non vultis pertinere ad canticum nouū: vbi dicitur: Qui docet manus meas ad preliū: ⁊ digitos meos ad belluꝫ. Est enim bellū qō secū agit hō dimicans contra concupiscentias malas: frenans auariciam: elidens sup̄biam: suffocans ambitionē: trucidans libidinē. Has pugnas facis in occulto: et non vinceris in aperte. Ad hoc doceř man⁹ vestre ad pre-

lium: et digiti vestri ad bellum . Nō est hoc in spectaculis vestris. In illis spectaculis nō idē est venator qđ cytharista. aliud agit venator. aliud cytharista In spectaculo dei vnū est. Y

Tange easdem decem chordas et feras occides: vtrūq simul facis. Tāgis primā chordā qua colit vnus de9: cecidit bestia supstitiōis. Tangis secundā qua non accipis nomen dei tui in vanum cecidit bestia erroris nephandarum heresum que id putauerunt. Tangis tertiā chordā vbi pro spe future quietis facis quicqđ facis: iterficitur crudeliter ceteris bestijs amor seculi huius. Propter enim amorē seculi hui9 laborant homines in omnibus negocijs. Tu autem in oīb9 bonis opib9 tuis labora. non ꝓpter amorē seculi hui9: sed ꝓpter requiem sempiternā quā ꝓmittit deus Vide quō vtrūq simul facis: et chordas tangis & bestias occidis. i. & cytharista es & venator. Nō vos delectant talia spectacula vbi non promeremur oculos editoris: sed oculos redemptoris. Honora patrē tuum & matrē tuā: tāgis quartā chordā vt honorē parētibus deferas cecidit bestia impietatis. Non mechaberis: tāgis quintam chordam: cecidit bestia libidinis. Non occides : tangis sextam chordā: cecidit bestia crudelitatis. Nō furtū facies tāgis septimā chordam: cecidit bestia rapacitatis. Non falsum testimonium dices: tangis octauā chordā: cecidit bestia falsitatis. Nō concupisces vxorem ꝓximi tui ; tangis nonā chordā: cecidit bestia adulterine cogitationis. Aliud enim est non facere aliqđ tale preter vxorē: aliud nō appetere alienā vxorē. Idō duo precepta sūt. non mechaberis: & nō cōcupisces vxorē proximi tui. Non concupisces rē proximi tui: tangis decimam chordā cecidit bestia cupiditatis. Ita cadentib9 omnibus bestijs secur9 et innocens in dei dilectione et humana societate versaris: tangens chordas decem quod bestias occidis. Nā multa capita sunt sub istis capitibus. In singulis chordis non singulas bestias. sed greges interficis bestiarū. Sic ergo cāticū nouū cū amore sī cum timore cantabis . Noli dicere tibi qn̄ forte aliquid luxuriantervis agere. Vxorē non habeo. facere possū qđ volo nō ei post vxorē meā pecco. Iā nosti preciū tuū. tam nosti quo accedis. qđ manduces. qđ bibas. immo quē manduces quē bibas. Abstine te a fornicationib9: Ne forte michi dicas: ad fornicez vado ad meretricē ꝓgo. ad prostitutā eo: nec illud p̄ceptū violo qđ dictū est: non mechaberis: q2 vxorē nōdū habeo: nec post illam aliqđ facio. Z Nec illud preceptū violo qđ dictū est. Nō cōcupisces vxorē ꝓximi tui. Qui ad publicam vado: in qđ preceptū incurro ? Non inuenimus chordā quā tangam9 . non inuenimus chordā? quo neruo legim9 fugitiuum istum ? Nō fugiet habet vū liget/ sz amet te. Non enim ligamētū sed ornamētum ī ipsis decē cordis inuenimus. Decē enī p̄cepta ad duo illa referuntur sicuti audiuim9 vt diligam9 deum & proximum: & duo illa ad vnū illud Vnū est autē quod tibi fieri non vis alij ne feceris. ibi cōtinent decē ibi cōtinet duo. Sz dicis: furtū si faciā id facio qđ pati nolo. Si occidam id facio quod ab altero pati nolo. Si parētib9 meis honorē non deferā qn̄ volo vt ferat michi a filijs: id facio quod pati nolo. Si sim mechus & aliquid tale moliar / id facio qđ pati nolo Nā si qs interroget dicit. nolo vt vxor mea aliqđ tale faciat. Si concupisco vxorē ꝓximi mei / nolo qs ꝙ concupiscat meā / id facio qđ pati nolo. Cū vo ad meretricē eo / cui facio quod pati nolo? qđ graui9 ē ipi deo . Intelligat sāctitas vrā / etenī quod fieri tibi nō vis alij ne feceris / ad duo p̄cepta pertinet. Quō ꝑtinet ad duo p̄cepta . si hoī non feceris qđ pati non vis ab hoīe? Ad ꝓximi p̄ceptū ꝑtinet ad dilectionē ꝓximi ad septē chordas. Si afit qđ nō vis pati ab hoīe: ipsi deo vis facere. qđ est hoc non facis alteri quod pati nō vis? Charior factus est tibi homo ꝙ de9 ? Ergo quō facio ī dō ipsi deo . Corrūpis teips Et vnū iniuriā facio deo qz corrūpo meips Qn̄ tibi facit iniuriam q̄ voluerit forte la

pidare tuā tabulam pictā? ī qua tabula imago tua est in domo tua saniter posi-ta ad vanū honorē tuū. nec sentiens nec loquēs ne vidēs. Si quis illā lapidet nonne in te facit contumeliam? Cum vero imaginē dei qd es tu corrumpis ī te per fornicationes et per diffluentias libidinis: attendis qz ad nullius vxorem accessisti: attendis qz post vxorem tuā nihil fecisti: qz vxorem non habes: ꝛ nō attēdis ꝑ libidines illicitas fornicationis cuius imaginē violasti. Postremo deus qui scit quid tibi vtile sit. qui vere non sic suos seruos gubernat ad vtilitatem illoꝝ / nō ad suam. Non enī indiget seruis quasi ad adiutorium. sed tu indiges dñi auxilio. A Ipse ergo dñs qui scit qd tibi sit vtile: vxorem cōcessit nihil amplius. hoc iussit. hoc precepit ne per illicitas voluptates corruat tēplum eius qd esse cepisti. Nunqd hoc ego dico? Apostolum audite. Nescitis qz templum dei estis. et spiritus dei habitat in vobis. Si quis tēplū dei corruperit: corrūpet illum deus. Videtis quō minatur? Nō vis corrumpi domū tuā. quare corrumpis domum dei? Certe non facis alicui qd pati nō vis? Nō est ergo qua euadat. Tenet ille q̄ se teneri nō putabat. Oīa enī pctā hoīm. aut ad corruptelam pertinent flagitioꝝ. aut ad facinora nocendi. Qz deo noceri non pōt in facinoribus in flagitiis eum offendis in corruptelis illū offēdis. in te illi facis iuriā. Facis ei iniuriā grē ipius: domo ipius. Seruū si hēres velles vt seruiret tibi seruus tuus. Serui tu meliori dño deo. Seruum tuum non tu fecisti: ꝛ te et seruū tuū ille fecit. Vis vt tibi seruiat cū quo factus es: et nō vis seruire ei a quo factus es. Ergo cū vis vt seruiat tibi seruus tuus hō: et tu non vis seruire dño deo. facis deo qd tu pati non vis. Ergo illud vnū p̄ceptū continet duo. illa duo cōtinēt decē. illa decē cōtinēt oīa. Cātate ergo ī psalterio decē chordarū canticū nouū. Ut autem cantetis canticū nouū: estote homines noui. Diligite iusticiā habet pulchritudinē suā. Iō non vultis illam videre: qz aliud amatis. Nā si aliud nō amaretis eam vtiqz videretis. Quare illā videtis qñ illā exigitis? illā exigis quare laudas fidem quā illā exigis de seruo tuo? Quā pulchra res est fides: sed tunc pulchra est qñ de suo exigit: tunc videt qñ ab altero expetit: qñ de te exigit non videt. Aurū vides: fidē ñ vides? Sicut lucet aurū ad oclos corpis. sic lucet fides ad oculos cordis. Aperis ad illam oculos cordis: qñ vis vt exhibeat illam tibi seruus tuus. Si tibi illam exhibuerit laudas seruū tuū / ꝛ predicas eū ꝛ dicis. Preclaꝝ seruū habeo: magnū seruum habeo: fidelē seruū habeo. Quod laudas in seruo non exhibes dño: et eo sceleratius qz vis vt meliorē tu habeas seruū q̄ te deus. B Iubet deus seruo suo vt bonus sit erga te: quomodo iubet vxori tue vt ꝛ si tu mechaberis ñ mechet. Sic iubet suo tuo vt ꝛ si tu nō seruis deo: suiat tibi. Sed hoc totū vide: vt ad monitionē tuā valeat: non ad perniciē tuā. Etenī seruus ille q̄ tibi seruit īdigno digne. i. q̄ indigno tibi bene seruit. ꝛ fidelr̄ seruit: ꝛ pure te diligit: deo debet nō tibi. Iustum est ergo et tu attendas: quia sub domino es ad quē et ille attēdit vt seruiat tibi. Imple ergo qd dictā est: quod tibi fieri nos vis alij ne feceris. Sed ipsū alij cū dicis: vtrūqz attēde ꝛ ꝓximū et deū. Canta ī psalterio decē chordaꝝ: canta cāticū nouū concorda cū sermone dei cū est tecum ī via. Concorda cum aduersario tuo cito ne cum discordia venias añ iudicē. Si facis qd audis cōcordasti cū eo. si autē nō facis rixaris cū eo. et nondū composuisti quousqz facias. Ut aūt concordetis abstiete vos a detestabilibus corruptelis. ꝛ a detestabilibus idolatriis a mathematicis / ab aruspicibus / a sortilegis ab auguribus / a sacrilegis / abstietevos q̄tū potestis a nugatoriis spectaculis. Siq̄ delectationes seculi subrepunt in aīa / exercete vos ī mīa / exercete vos in elemosynis / in ieiuniis / in orationibus. His eni purgantur quotidiana peccata q̄ nō pñt nisi subripe ī aīam ꝓpt̄ fragilitatē humanā. Noli ille contemnere qa minora sunt / sed tune qz plura sunt.

Attendite fratres mei mienta sunt: non sunt magna. Non est bestia quasi leo: vt vno morsu guttur frāgat: sed bestie plerūq; minute multe necant. Si proijciatur quisq̄ in locum pulicibꝰ plenū: nunquid non morit̄ ibi. Nō sunt quidē maiores: sed infirma est natura humana q̄ etiam minutissimis bestijs interimi potest. Sic ꝛ modica pctā attenditis quia modica sunt: cauete qꝛ plura sūt. Quā minutissima sunt grana arene. Si arene amplius in naui mittatur: mergit illam vt pereat. Quā minute sunt gutte pluuie. Nonne flumia implēt ꝛ domos deijciūt. Ergo ista nolite contēnere. Sꝫ dicturi estis. Et quis pōt sine istis? Ne hoc diceres q̄ habere nemo potest: deus misericors vidēs nostram fragilitatem posuit cōtra remedia. Que sūt remedia elemosinarꝫ: ieiuniorum: ꝛ orōnum: ipa sunt tria. Ut aūt verum dicas in orōne perfecte implēde sunt elemosine. Que sunt perfecte elemosine? Ut ex quo tibi abundat des ei q̄ non hꝫ: et quo te ledit aliquis ignoscas illi. ¶ Sed ne putetis frēs qꝛ faciēda sūt quotidie adulteria ꝛ elemosinis quotidianis mūdanda sūt. Ad illa scelera maiora nō sufficiunt q̄tidiane elemosine vt ea mundent. Aliud est vbi mutes vitam. aliud ē vbi toleres vitam. Illa mutāda est. Si mechus eras noli esse mechus. Si fornicator eras: noli fornicari. Si homicida: noli homicida esse. Si ibas ad mathematicum: et ad ceteras pestes sacrilegas: iam desine. Arbitraris hec nisi fieri desināt quotidianis elemosinis posse mundari. Illa dico quotidiana pctā q̄ aut p linguam facile cōmittunt̄: vt est verbū durū: aut cū labit̄ alīqs in risum immoderatū. aut in hmōi nugas quotidianas. In ipsis concessis peccata sunt. Cū ipa vxore si excedit̄ concubendi modus procreandis liberis debitꝰ: iā peccatū est. Ad hoc eñ ducit̄ vxor: id etiaꝫ tabule indicant vbi scribit̄ liberorū procreandoꝝ cā. Qn̄ tu vti vxore amplius q̄ necessitas ꝓcreandoꝝ liberoꝝ cogit volueris iā pctm̄ est. Et ipa talia pctā quotidiane elemosine mundāt. In ipsis alimentis q̄ vtiq; cōcessa sūt: si forte excedis modum ꝛ amplius accipis q̄ necesse est peccas. Quotidiana sunt ista q̄ dico. sed tñ pctā sunt ꝛ non leuia quia plura. Quia vero quotidiana et plurima timenda est ruina multitudinis: ꝛ si non magnitudinis. Talia peccata dimittimus fratres quotidianis elemosinis posse mundari. Sed facite elemosinas ꝛ nolite cessare. Attendite vitam vestram quotidianam ipsis pctīs scaturiētem minutis ipis dico. Et cuꝫ facis elemosinā non superbe facias. nec si ores quēadmodū ille phariseus. Sed tñ q̄d ibi dixit. Jeiuno bis in sabbato: decimas do oīm quecunq; possideo. et nondum fusus erat sanguis domini. Tantū pro nobis precium accepimus ꝛ saltim nec tantum erogamus q̄tum phariseus. Et habes alio loco aperte dicentem dominum. Nisi abūdauerit iusticia vestra plus q̄ scribarum et phariseorum nōītrabitis ī regnū celoꝝ. ¶ Ergo illi dabāt decimas: tu si cētesimas dederis aliquid magnum te fecisse gloriaris. Attendis enim quid alius non faciat: non quid te iubeat facere deus.

Metiris te de comparatione peioris: non de iussione melioris. Non quia ille nihil facit. ideo tu magnum aliquid facis: sed quia gaudetur ad quedaꝫ minima opera vestra: quia tanta est sterilitas vestra vt ad modica gaudeatur.

Quasi securi vobis blandimini de minimis elemosinarum granis: et aceruos obliuiscimini peccatorum. Protulisti forte nescio quid paruum: quod alius aut non habuit: aut non protulit cuꝫ haberet. Noli attēdere post te quis nō faciat. sꝫ quid te iubeat deꝰ facere. Postremo quare in istis affectionibus secularibus nō vobis sufficiūt q̄s p̄cessistis: sꝫ vultis esse diuites: eq̄les ditioribꝰ vobis. Non attenditis quantos pauperiores transcenditis? Dicere vultis ditiores. Sed in elemosinis habetur modus. Hic dicitur: iam quousq; facio? ꝛ illic non dicitur: quantis diuitibus ditior sum? Non attenduntur egestates innumerabiliū mēdicoꝝ. Non respiciuntur

posteriores multitudies paupeꝝ. Sed paucitas precedentiū diuitū añ oculos ponit. Cur in ope bono non attenditur ille zacheus: q̄ dimidiū reꝝ suarum de dit paupibus? Sed optare cogimur vt attendat saltim ille phariseus qui oīm q̄ possidebat decimas dabat. Noli parcere thesauris caducis: thesauris vanis. Noli sub imagine pietatis augere pecuniam. Filijs meis fuo. Magna excusatio: filijs meis seruo. Videamus Seruat tibi pr̄ tuus: fuat tu filijs tuis filij tui filijs suis: ⁊ sic per oēs et nullus facturus est precepta dei. Quare non illi potius impendis oīa q̄ te fecit ex nihilo? Qui te fecit: ipse te pascit. Ex his que fecit ipe: pascit et filios tuos. Neq̃ enim melius committis filio tuo patrimoniū tuum q̄ creatori tuo. Et mētiūtur quidē homines: mala est auaricia. Palliare se volunt noīe pietatis et dealbare. vt quasi propter filios videant. seruare hoīes. qd̄ ꝓpter auariciā fuāt Nam vt noueritis q2 sic plerūq̃ cōtingit. Dicit de quodā. E Quare nō facit elemosinā? q2 seruat filijs suis. Contingit vt amittat vnū. Si ꝓpter filios fuabat: mittat post illum partem suā. Quare illā tenet in sacculo: ⁊ illum relinq̄t ab aīo. Redde illi qd̄ suum est. redde qd̄ illi seruabas. Mortuus est inquit. s3 precessit ad deū: pars ipsius debet paupibus. Illi debet ad quē perrexit: xp̄o debet: ad ipm̄ em̄ perrexit: ⁊ ille dixit. Qui vni ex minimis istis fecit: mihi fecit. Et q̄ vni ex minimis istis nō fecit. mihi non fecit. Sed quid dicis. Seruo fratribus ipsius. Si viueret ille non erat cum suis fratribus diuisurus O fides mortua: mortuꝰ est em̄ filius tuus. Quicquid dicas? mortuo debes qd̄ viuo seruabas. Mortuus est filius meꝰ s3 tn̄ partē filij mei seruo fratribꝰ ipsius Si credis q2 mortuus est si ꝓ illo xp̄us mortuus non est: mortuꝰ est ipe. Si aūt in te fides est: viuit filius tuus. Viuit prorsus non decessit sed precessit. Qua fronte venturus es ad filiū tuum q̄ precessit: cui precedenti nō mittis partem suā in celū? An non pōt mitti in celum? Pōt prorsus. Audi ip3 dn̄m dicentē3. Thesaurisate vobis thesauros in celo. Si ergo ille thesaurrꝰ meliꝰ ē custoditꝰ in celo: nunquid tunc mittendus ē filio q̄ñ si missus fuerit non peribit? Tenebitur hic vbi pōt perire: nō mittit illuc vbi xp̄s est custos. Certe ea q̄ hic tenes ⁊ nō vio mittere post filiū tuū: quibꝰ cōmendas actoribus tuis cōmendas illiꝰ parte qui precessit. ⁊ xp̄o non cōmēdas ad que3 precessit. An idoneꝰ est tibi procurator cuius minꝰ idoneus xp̄s. Videtis fr̄es q2 mēdaciū est qd̄ dicūt hoīes. Filijs meis seruo. Mēdaciū est fr̄es meū mendaciū est. Auari sunt homīes. vł̄ si cogant confiteri qd̄ nolūt: cū erubescūt tacere qd̄ sunt: fundant vomāt in cōfessione qd̄ portāt. Pectꝰ premit crapula iniq̄tatis: euomat eā confessio. s3 non canino more redeat ad vomitū F

Estote xp̄iani Valde parum est vocari xp̄ianus Quāta donatis venatoribus quanta turpibꝰ personis: donatis eis q̄ vos occidunt Per ipas em̄ exhibitiones voluptatū interficiūt aīas vr̄as: et insanitis quis plus donet Si insanire tis q̄ plus fuet nō essetis ferēdi: quis plus fuet insanire auaricie est: q̄d plus donet insanire profusionis est. Nec auarū te deus nec ꝓfusum vult: collocare te vult q̄ habes: nō ꝓijcere Certatis quis vincat in peiꝰ: non datis operā quis sit melior: atq̃ vtinā non daretis: quis sit peior Et dicitis xp̄iani sumus ad fauorē ppl̄i ꝓijcitis res vr̄as Ecce non iubet xp̄s Rogat xp̄s. eget xp̄s Esuriui dicit xp̄s: ⁊ non dedisti mihi manducare: egere volui propter te: vt haberes vbi seminares q̄ dedit vt meteres vita3 eternam Nolite pigri esse: et mala securi: mores emendate: pctā redimite: ⁊ cū hec feceritis: deo gratias agite a quo accepistis bn̄ viuere Et sic ei gratias agite vt nō insultetis his qui nōdū bn̄ viuunt Sed eos ipsos moribus vr̄is hortemini Hec faciendo habetis ꝑfectam q̄tū in hac vita potest iusticiā Conuersantes in bonis operibus: in orationibus: in ieiunijs: et in elemosinis ꝓpter minuta peccata. et abstinendo vos ab il

lis magnis peccatis concordatis cū adversario et securi dicitis in oratione. Dimitte nobis debita nostra: sicut et nos dimittimus debitoribus nris. Habetis enim quod quotidie vobis dimittat: q habetis q quotidie dimittatis. Sic ambulando securi in via nō timebis latrocinia diaboli: qr xps viā et stratam magnam seipm fecit: perducit ad patriā. Oīs ibi securitas. oīs quies. vbi et ipsa misericordie opa cessabūt: qr nulla ibi erit indigentia miserorū. Erit ergo illd sabbatū sabbatorū. vt qd hic desideramus ibi inueniamus. Amen.

¶ Explicit Liber beati Augustine de decem chordis.

Sermo sancti Augustini de ebrietate.

g

Frequenter charitatem vestram fratres charissimi paterna pietate admonui: vt ebrietatis malum tanq infernum foueam vitare deberetis. Sed ipsi infelices ebriosi: qui se nimio vino ingurgitant: derident et vituperāt eos qui rationabiliter hoc tm qd sufficit bibere volunt dicentes eis. Erubescite et verecūdū sit vobis: qr nō potestis bibere q tu nos. Dicunt enim eos nō esse viros. Et videte miseriam ebriosorum. Se dicunt viros qui inhonesti in ebrietatis cloaca iacent. et illos dicunt nō esse viros: q honesti et sobrij stant. Nemo dicat fratres charissimi q in istis temporibus martyres non sint. Quotidie martires sunt. Martir enim testis interptatur. Quicunq ergo p veritate testimoniū dederit et oēs causas cū iusticia iudicauerit qcqd p testimonio veritatis vel iusticie protulerit: totum ei dñs p martirio cōputabit. At si ille qui ebrietate resistit: si cū dei adiutorio pseuerare voluerit: et p ipsa re aliquas ptulerit tribulationes: oīa ei dñs ad martirij gloriam computabit. Velim nunc scire fres charissimi: quicūq dñs plures seruos habet si vel vnū ex illis velit fieri ebriosum: et deus habeat ebriosum. Ideo enim fratres tanta infelicitate se inebriant homines quia putant ebrietatē aut paruum aut nullū esse pctm. D Sz p ista ignorantia maxime sacerdotes in die iudicij reddituri sunt rationē. si cōmissis sibi pplis q vel qta mala de ebrietate nascuntur assidue noluerint predicare. Qui aūt credit paruum esse pctm si se non emendauerit: et p ipsa ebrietate penitentiam non egerit cū adulteris et homicidis eterna illū pena sine remedio cruciabit. Sm illd quod ipsi bene nostis beatum aplm predicasse. Neq inquit fornicarij. neq idolis seruientes. neq molles. neq masculorū cōcubitores neq auari. neq adulteri. neq ebriosi regnum dei possidebunt. Videte ebriosos cum predictis vicijs iungi. Et iō diffinia: et deliberet vnusquisq apd se ebrietatem graue eē peccatū. et tūc aut nūq aut difficile tū ebrietas poterit superare. cū enim non solum i futuro sclo propter ebrietatem torquēdi sint homines sed in presenti p ipsam ebrietatem multis frequenter infirmitatibus fatigant et hoc qdem non solum laicis: sed etiam clericis: quod peius est. Multi sunt et maioris ordinis clerici: qui cū alijs sobrietatis bonū deberent iugiter p dicare: non solū hoc non faciunt: sed etiam se et alios inebriare non erubescūt nec metuunt. Sed agnoscant et doleant qcūq tales sunt. Et qui nolunt se emendare et pro se et pro alijs necesse est eterna supplicia sustinere. Illud vero quale est q iam transacto conuiuio et completa siti: cum amplius bibere non possunt nec debeant: tūc qr nouelli et quasi ipsa hora superueniant: diuersis nominibus incipiunt bibere: non solum viuorū hominū sed et angelorū et reliquorum antiquorū sanctorū: estimātes q maximū illis honorē ipendāt: si se in illorū noīb9 nimia ebrietate sepeliant. ignorātes q null9 tā grauē iniuriā sanctis angelis et sanctis hoībus agnoscit irrogare q illi q in eorū noībus bibendo per ebriatatem suas aīas pbant occidere. Sunt enim

aliq̃ qui sola hac de causa aliqua falsa cibaria sibi ordinant fieri. vt p ipsã falsitudinem nimia se possint ebrietate obruere. Hoc eni quidẽ si pagani ignoranter faciũt. nec mirãdũ est nec nimis dolendũ: qꝛ ⁊ in deo spẽ nõ habẽt. et antiquã parentum suoꝝ consuetudinem seruant. ¶ Xp̃iani xͦo q̃s deꝰ de tenebris eduxit ad lucẽ: de morte vocauit ad vitam: q̃bus oẽs scripture clamant ebrietatẽ fugere. sobrietatem diligere. quare turpissimas illorum ebrietates imitanẽ: de quoꝝ ꝑfidia liberari per dei grãm meruerũt? Et iõ rogo: ⁊ p tremẽdum diẽ iudicij vos adiuro: vt q̃tũ potestis: ebrietatis malũ auxiliãte dño fugiatis: et iã vobis incipiat verecũdum esse: q huiusq3 gentibus et paganis in ebrietatis turpitudine vos voluistis similes exhibere. Et ideo qꝛ deo ꝓpicio illis dissimiles estis in fide: siľes esse in ebrietate non debetis. Que etiã si reliq̃ pctã xp̃iani non admittant: sola ea si frequens fuerit ebrietas: et emendatio ac penitentia nõ subueniat: in ĩferno preci pitat. Fm̃ id qd̃ iã dictũ ẽ. neq3 ebriosi regnum dei possidebunt. Sed dicet aliq̃s Ego regnũ dei nolo: eternam tantu3 requiem desidero. Nemo se decipiat fratres. Duo eni loca sunt. et tertius non ẽ visus. Qui cũ xp̃o regnare non meruit cum diabolo absq3 vlla dubitatiõe peribit. Ego fratres charissimi: dum hec humiliter et cum grandi charitate pro sollicitudine paterna cõmoneo apd̃ deum absoluo conscientiam meã. Qui xͦo me libenter audire: et fideliter qd̃ ei predictum est implere voluerit: habebit p̃mium eternum. qui autem contempserit: timeat ne eternum necesse sit sine vllo fine sustinere supplicium.

¶ Explicit sermo sãcti Augustini de ebrietate.

Incipit tractatus sancti Augustini de vanitate huius seculi.

B

In hac vita positi fratres ita agite: vt cum hinc migraueritis ⁊ a caro vestra a vermibus ceperit deuorari in sepulcro: anima ornata bonis operibus cum sanctis omnibus letetur in celis. Retrahat vos a malis operibus vel peccatis: interitus eorum quos premisistis. Attendite clamitates considerate diuitum sepulcra: vel eorum qui ante pauca tempora vobiscu3 erant: quid sunt: vel quid fuerunt: vel quid eis diuitie et cupiditas seculi profuerint. Ecce nihil ex eis nisi soli cineres remanserunt: qui si modo loqui possent hec vobis dicerent. Ut quid infelices tantum pro seculi vanitate discurritis? Ut quid vos criminibus et vicijs repletis? Considerate ossa nostra et vel sic vobis horreat cupiditas et miseria vestra. Quod vos estis non fuimus: et quod nos sumus vos eritis. Itaq3 omnes fratres charissimi sollicita consideratione pensate. et hec considerantes expauescite diẽ mortis ante oculos semper ponite ad emendationẽ q̃tũ potestis festinate Nolite negligere q vos pius deus peccantes sustineat. quia q̃to diutiꝰ expectat vt emendetis: tanto grauius iudicabit si neglexeritis Si forte putatis qꝛ finis mundi tardiꝰ veniat vel suũ vnusquisq3 consideret finem. Ecce dum libẽter ac iocũdissime moratur hõ ĩmundo multaq3 in longa tp̃a disponit agenda: repente rapitur in morte: et ex ĩprouiso aufertur a corpore. Sed ille est btũs: q̃ semp illã habuerit añ oculos: et festinauerit in illa hora mortis paratꝰ inueniri. q si vultis scire charissimi q̃ magno metu magnisq3 doloribus aĩa separatur a corpore: diligenter aduertite. ¶ Ueniũt eni angeli assumere eam vt ꝑducãt illam añ tribunal iudicis metuendi: ⁊ tũc illa memorãs opa sua mala ⁊ ꝑuersa q̃ die noctuq3 gessit: contremiscit. ⁊ q̃rit ea fugere. ĩduciasq3 petere dicẽs. Date mihi vel vniꝰ hore spacium. Tunc quasi loquentia simul opera eius dicent. Tu nos egisti: opa tua su=

mus: non te deseremus: sed tecum semper erimus tecumque pergemus ad iudicium. Hec quidem peccatoris anima agit: que cum horrendo timore separatur a corpore: et pergit plena peccatis et ingenti confusione. Justi vero anima cum separatur a corpore: non timet: nec expauescit. sed magis cum magno gaudio egreditur: et cum exultatione pergit ad deum deducentibus se sanctis angelis. Jllam horam fratres modo timete: vt non tunc timeatis. Jllam nunc precauete: vt tunc securi esse positis. Mementote iugiter quod in medio laqueorum diaboli ambulatis: et ideo semper parati estote vt quando domini preceptum fuerit missum: liberi ab omni labe peccati ad requiem transire positis. Non arbitremini vos in hoc mundo diu mansuros: quia nimirum prouenit vt post dominicum missum preceptum: nec vnius hore momentum concedatur in hac vita consistere. Cauete igitur ne in exitu vestro tristiciam faciatis angelis et gaudium inimicis. Scitote vero quod cum anima a corpore euellitur: statim aut in paradiso pro meritis bonis collocatur: aut certe pro peccatis in inferni tartara precipitatur. Eligite modo quod vultis: et hoc iam in vita vestra disponite. aut perpetualiter gaudere cum sanctis aut sine fine cruciari cum ipsis. Jta quod fratres saltem pene vos terreant: si premia non inuitant: et presens seculum si despicere non valetis: saltem cum iusticia possidete. Qui in odolescentia errauit saltem iam in senectute resipiscat: et mala que peccando commisit penitendo iam expurget. Ecce paulatim deficit mundus. et cuncta que videntur velociter tanquam nebula: aut tanquam vespertina vmbra transcurrunt. M Ecce quod olim prenunciabatur: presenti iam tempore perspicue cernitur. Subtrahuntur vt ipsi videtis omnia bona: et crescunt quotidie mala. Nolite ergo fratres iam mundum diligere: quem tanta cernitis cum velocitate transire. Nolite in eius amore anchoram cordis iam figere: quem sic ad finem conspicitis declinare: presertim cum apostolus clamet. quod amicitia huius mundi inimica sit deo. Si enim ipse mundus nos diligeret: diligendus vtique non esset: quanto magis nunc dum ipse nos odire probatur. quos tantis malis insequitur: a nobis omnino spernendus atque fugiendus est. Uitam ergo eternam ex omnibus precordiis vestris amate: quam nunquam in secula finiatis. Jlluc festinate vbi semper viuatis: et vbi iam mori nunquam timeatis. Si enim sic amatis istam vitam miseram fluidamque: vbi cum tanto labore viuitis: et vbi vix currendo satagendo: sudando: suspirando necessariis corporis satisfacitis: quanto magis amare debitis eternam vitam: vbi nullum laborem sustinebitis: vbi semper summa securitas summa felicitas: summa libertas: felix beatitudo vbi etiam implebitur illud quod dominus in euangelio dicit. Erunt homines similes angelis. Et illud. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris mei. Qualis putatis tunc erit splendor animarum quando solis claritatem habebit lux corporum. Jbi iam non erit vlla tristicia. nullus ibi labor: nullus dolor: nullus timor: nulla mors: sed perpetua semper sanitas perseuerat: nulla ibi consurgit malicia: nulla carnis miseria: nulla egritudo: nulla omnino necessitas. Non erit ibi fames non sitis / non frigus / non estus / non lassitudo ieiunii. nec vlla tentatio inimici. non peccandi voluntas nec delinquendo possibilitas: sed totum leticia totum exultatio possidebit: homines que sociati angelis sine vlla carnis infirmitate vernabunt. Erit ibi iocunditas infinita. beatitudo sempiterna: quam qui semel adipiscitur semper tenet. Nichil hoc loco magnificentius: nichil gloriosius: nichil clarius: nichil pulcrius: nichil verius. nichil illa bonitate sincerius. nichil illa abundantia copiosius.

N Jbi iam non formidabitur fortissimus hostis qui cupit iugiter animas iugulare nec facies omnino turbulenta tortoris. Non incutiet timorem barbarorum immanitas: nec vlla vlterius timebitur aduersitas. Nemo in illo loco glorioso indiget vestimento: non est illuc frigus. non estus. nec vlla aeris inequalitas. Nullus ibi esurit nullus tristatur. nullus est ibi peregrinus sed omnes qui illuc venire meruerunt

securi in propria patria viuent. Non vl
tra aduersabitur caro spiritui: sed cum
angelis inenarrabilia sempiterna a chri=
sto premia tribuentur. et quod oculus
nō vidit sicut dicit apostolus: nec auris
audiuit: nec in cor hominis ascēdit: q̄ p̄
parauit deus diligentibus se. Ecce qua
lem beatitudinē pditurus erit: qui mo
do se dū licet: emēdare noluerit. Idcir=
co nos fratres domino auxiliante dedi=
gnemur vltra seruire peccato: q̄bus tā=
ta beatitudo p̄paratur in celo. Dū ergo
tempus est: festinemus propitiū nobis
habere dominū: despiciamus que terre
na sunt: vt adipiscamur celestia. cogite=
mus peregrinos nos esse in hoc seculo
vt liberius festinemus ad celos. Velo=
citer enim transeunt: et cito tanq̄ vm=
bra pereunt cuncta que hic vident. Per
pendamus charissimi frēs: quales eri=
mus in die iudicij: dei et angelorum ei⁹
conspectui p̄sentādi: quādo opa nostra
erūt nobis āte oculos nostros ponenda
Qualis erit tunc ista confusio: cui con=
tigerit pro peccatis suis in cōspectu dei
omniumq̄ hominum et angelorum eru
bescere: q̄ hic nec vnum quidē hominē
se peccātē vult nunc īspicere. Quis pa
uor erit deū iratū videre: quē placatū
nō valet vniuersitas cōprehēdere. Illū
ergo diē sp̄ timeam⁹: quē mō pruidere
nullaten⁹ possum⁹. Illū diē iugiter pa
uescam⁹: ⁊ vel sic act⁹ nr̄os renouem⁹.
Consideremus quis terror ī die illo erit
cum dominum de celis ad iudicandum
seculum venerit. Qui metus erit deum
videre: ad cui⁹ aduentū vniuersa elemē
ta quatiunt: et celum cū terra cōtremi=
scet: virtutesq̄ celorum cōmouebunt.

O Tūc nimirū p̄cinētib⁹ an
gelorū tubis oēs gētes q̄cunq̄ sub celo
fuerint. ⁊ oēs hō tā viri q̄ femine: in eo
sexu vnusquisq̄ quo natus fuerit in mū
do. boni ⁊ mali: sancti ⁊ pctōres: vel q̄cū
q̄ ab initio nati ⁊ mortui fuerint: siue a
bestijs deuorati: siue ab igne cōsūpti: si=
ue etiā ab antiquis absorpti: oēs simul in
momēto tpis: in ictu oculi resurgēt ī ip
sis sine dubio corporib⁹ atq̄ ī ipa carne
quā hic habuerūt. s. ī virū pfectū. ī mēsu
ram etatis plenitudinis xp̄i: ī qua ⁊ ip̄e
dn̄s resurrexit a mortuis. Et oēs añ iu
diciū xp̄i venient: pariterq̄ eum electi ⁊ re
probi oculis suis videbunt: sicut et ipse
dn̄s in euāgelio dicit Tunc videbunt fi
lium hominis venietē in nubibus celi
cū virtute magna ⁊ maiestate: cōstipa=
tū agminibus angelorum: ⁊ cōgregabunt
ante eum oēs trib⁹ terre: ⁊ separabit eos
ab inuicē: sicut pastor segregat oues ab
hedis: ⁊ statuet quidē iustos a dextris ⁊
impios autem a sinistris. Tūc dicet ad
eos qui a dextris erunt. Venite benedi
cti pr̄is mei: possidete paratū vobis re=
gnum a constitutione mundi. Esuriui
enim et dedistis mihi manducare: siti=
ui ⁊ dedistis mihi potū: ⁊ cetera q̄ audi=
tis in euangelio. Tunc omnibus aspici
entib⁹ ostēdit liuores fixurasq̄ clauorum
ī ipso sine dubio corpe: qd̄ p nr̄is pecca
tis vulneratū ē: ⁊ ita pctōres cōpellās
dicet. Ego te hō de terre limo manib⁹
meis formaui: ⁊ in paradisum meū quē
nō merebaris collocaui Sz tu me mea
q̄ iussa contēnēs deceptorē sequi malui
sti: vñ ⁊ iusta pena damnat⁹: inferni sup
plicijs deputatus eras. Postea mis̄t⁹
tui: carnē assūpsi ī terris: inter peccato=
res habitaui: cōtumelias ⁊ verbera pro
te sustinui. Vt te eriperem colaphos ⁊
spūta suscepi. Vt tibi dulcedinem para
disi redderē: acetū cum felle bibi. Pro
pter te vepribus coronatus: cruci affixus
lancea vulneratus sū: propter te mortu
us: in sepulcro positus sum. ad inferna
descendi: vt te ad paradisum reducerem
Tartara adij vt ī celo regnares. Agno
sce ergo impietas humana que pro te p
tuli. Ecce liuores quos pro te suscepi.
Ecce clauorum foramina: quibus affi=
xus in cruce pependi. Suscepi dolores
tuos: vt te saluarem. Suscepi penam vt
tibi gloriam darem. Suscepi mortem
vt tu haberes vitam immortalem. Con
ditus iacui in sepulcro vt tu regnares
in celo. Hec omnia pro vobis sustinui:
ampliora horum quid vobis debui fa=
cere ⁊ non feci? Dicite michi nūc: vel ōn
dite quid passi estis propter me domi=
natorem vestrum. vel quid boni egistis

pro vobis? Ego cum essem inuisibilis & impassibilis: propter vos dignatus sum sponte pati: propter vos incarnatus sum cum essem diues: propter vos egenus factus sum. Sed vos humilitatem meam: & precepta mea semper renuentes: seductorem magisque me secuti estis. Ecce modo non potest iusticia mea aliud iudicare: nisi quod merentur opera vestra. Ergo quod ipsi elegistis: tenete. Contempsistis lucem possidete tenebras. Amastis mortem: ite in perditionem. Secuti estis dyabolum: ite cum illo in ignem eternum. Quis putas tunc erit meror? quis luctus: que tristicia? quanta angustia? cum hec fuerit aduersus impios prolata sententia. Tunc erit malis dura separatio a dulcedine consortii sanctorum. Et tunc impii traditi in potestatem demonum: ibunt in ipsis corporibus suis cum dyabolo in supplicium eternum: et permanebunt semper sine fine in luctu & gemitu. Procul quippe exulati a beata paradisi patria cruciabuntur in gehenna perpetua: nunquam lucem visuri: nunquam refrigerium adepturi: sed per milia milium annorum in inferno cruciandi: nec inde in secula liberandi: vbi nec qui torquet aliquando fatigatur: nec qui torquetur aliquando morietur. Sic enim ibi ignis consumit: vt semper reseruet. sic tormenta aguntur: vt semper renouentur. Iuxta qualitatem vero culpe: penam vnusquisque sustinebit gehenne: & similis culpe rei: suis similibus iunguntur cruciandi. Non ibi audietur aliud nisi fletus & planctus: atque stridores dentium. non ibi erit aliud consolamentum nisi flamme et terrores penarum. ¶ Ardebuntque miseri in igne eterno: semper in secula seculorum. Iusti autem ibunt in vitam eternam: in ipsa sine dubio carne quam hic habuerunt: et sociabuntur angelis sanctis in gloria sempiterna. nunquam iam vlterius morituri. nunquam corruptionem passuri. sed semper leti ac dulcedine christi iugiter saciati Fulgebunt sicut sol in gloria et claritate quam preparauit deus diligentibus se Et erit tunc quanto quis amplius alio hic obediens deo fuit: tanto ampliorem illic mercedem accipiet. Quantoque hic amplius quis deum amauit: tanto propius eum videbit. Benedicamus igitur dominum deum nostrum fratres: qui ad leticiam spiritualem congregauit nos. Simus in humilitate cordis semper: et gaudium nostrum penes ipsum sit. Non igitur de prosperitate aliqua huius seculi inflemur. sed nouerimus felicitatem nostram non esse: nisi cum ista transierint. Modo gaudium nostrum fratres in spe futura sit. totum desiderium vita eterna sit. omnia suspiria nostra christo anhelent. ille vnus pulcerrimus qui fedos dilexit vt pulcros faceret: desideretur: ad illum vnum curratur illi ingemiscatur: et dicant semper magnificetur dominus qui volunt pacem serui eius. Amen.

¶ Explicit tractatus sancti Augustini de vanitate huius seculi.

Liber augustini de obedientia et humilitate.

R

Nihil sic deo placet quemadmodum obedientia Chan maledictus fuit: et post multa secula manet quod dicitur Semen chanaan & non iuda: quia patri non est obsecutus. Ceterum Sem qui obsecutus est patri: benedictionem habuit in omnia secula. Hoc itaque dico non est filiorum iudicare de patribus. Nemo vadit ad magistrum. et docet magistrum suum. Venisti ad me vt docerem te litteras si tibi scripsero. et dixero tibi. scribe quomodo ego scribo: vtique imitari debes quem magistrum elegisti. Ab aliquo doctus es: et vadis ad periciorem magistrum. Hoc totum quare dico? Vt obedientiam exhibeamus patribus nostris.

Qui patribus non obsequitur: deo non obsequitur. Dicit enim dominus. Qui vos contemnit me contemnit. Qui ergo contemnit apostolos: contemnit christum

Qui contēnit patres cōtemnit xp̄z qui in p̄ribus est. Hoc dico: quia hec in nobis sūma et sola est virtus obedientie. Si ieiunaueris diebus ac noctib⁹: orationēq; feceris. si in sacco fueris vel cinere: si nihil aliud feceris nisi q̄dcunq; preceptuz est in lege. ꝛ tibi visus fueris quasi sapiēs. ꝛ obediēs p̄ri non fueris: oīs virtutes ꝑdidisti. Una obedientia plus valet. q̄ oēs virtutes Jeiuniū vel continentia nisi te diligenter attēderis: supbiā tibi facit. Supbia aūt inimica ē deo. Nihil sic odio habet deus sicut superbiam. Quicūq; non obedit non facit de sanctitate: sed de supbia. Jdō enim nō obedit: q2 se meliorē putat illo cui non obedit. S Simpliciter dico vobis omnia peccata odio habet de⁹: mendacisi. piuriū. furtū. ꝛc. in quib⁹ si q̄s depꝛhensus fuerit: nō pōt oculos leuare. sed sic eū habem⁹ q̄si execrabilem. Si quis superb⁹ est: multo peius facit q̄ adulterium: ꝛ tū loquimur cum eo. Qui fornicator est pōt aliquid dicere. Dicit me caro mea: supauit me adolescentia mea. Non dico q̄ sibi hoc facere liceat. aut q̄ se excusare debeat. siq̄dē et hec odio habet de⁹: sed in cōparatione mali dico Quicūq; aliud pctm̄ fecerit. verbi gr̄a. si furtū fecerit se excusare potest. Quid enī dicit? Propterea furtuz feci quia algebā. q2 fame moriebar. quia egrotabam. Superbus q̄d dicere pōt? Jdō supbia maius malum est. q2 excusationem nō h3. Cetera vicia eis nocēt q̄ ea committunt. ceteruz supbia plus oībus nocet Hec ergo dico: ne cogitetis pctm̄ nō eē supbiā. Quid ei dicit apl's? Ne q̄s in cidat i iudiciū diaboli. Uides ergo quō quicūq; inflatur: in iudiciū diaboli incidit. Hoc ergo dico s3 q̄d scriptū ē. De⁹ suberbis resistit: humilibus autem dat gratiā. vt oīa inquit pctā fugiam⁹ maxime supbiā. Dico vobis: q̄d agat q̄per supbiam sibi sapiens videt. Si quis ei de fratribus dederit cōsiliū: et dixerit ei frater. nō debes sic agere. nō eū dignatur audire: q2 se magis sapiētem putat q̄ illum qui dat consiliū. Et q̄d dicat in corde suo qui sibi videtur eē sapiētior. Ego igitur non habeo consilium? Nunq̄ tu es sapientior me? Licet non dicat. tū ex eo q̄ contēnit consiliū fratris in corde hoc loq̄tur. Ergo hoc dico. Qui supbiam habet: sine causa habet alias virtutes: immo eas non habet sed videtur habere. q̄ enim hoc habet quod deo contrarium est: quō pōt habere aliquid quod deo amicū sit? Supbia in monasterio fit. Si ieiunam⁹ erigimur. si orōnem facimus ꝓ peccatis in supbiā erigimur. Aliq̄s ieiunat pro pctis suis: et pro pctis suis penitētiā agens in superbiam extollitur. Jdeo ieiunas. iō oras ideo p̄cepta facis: vt cōtra deū facias. Monach⁹ si supbus est: multū ei meli⁹ fuerat si vxorem duxisset. Ego simpliciter dico: et libera fronte hoc dico. quia quicunq; superbus est: melius esset ei (ꝛ hoc ad cōparationem mali dico) vt oīa alia vicia haberet: ꝛ ex malis suis inclinaretur ad penitentiam: ꝛ nō oēs despiceret. T Si aūt post pctā ageret penitentiaz. vtiq; dei mīam mereretur Qui aūt supbus est. oīm malorum. h3 principiū ꝛ non agit penitentiā q̄si iust⁹ sit. Propterea supbia contraria est deo quia deo nō subiicitur. Sic enim se habet q̄si iustus. Superbus non agit penitentiam pro malis: ꝛ gloriatur q̄si ꝓ bonis. Hec quare dixerim. et vos ipsi itelligitis. et aliorū ruine vestra debent esse exēpla. Propterea venim⁹ in monasteriū: libertatem seculi perdidimus. vt seruitutē xp̄i accipiamus. Deinde ista de fratribus loquor q̄ solent longius sedere a monasterio: nō eis debet nasci superbia de exēplo. Jn cenobio vixisti placuit tibi vt maneres i decimo miliario: non propterea debes synaxim sanctorū fratrum cōtēnere. nec te ideo viliorē putes: si ad fratres veneris ad ciuitatem. Si necessitatem haberes ires et videres mulieres; et si necesse habuisses; ires in plateas. recteq; non ires: ad synaxim sanctorum fratrum non vadis. O tu qui manes in secreto aut melior es a fratribus qui sunt in cenobiis. aut peior es. Si melior es veni vt eis exemplum vite tue tribuas.

Si autem deteriores. veni vt discas q̃ non scis. Superbia nascitur quando aliquis dicit se secretuʒ sedere. fratres nõ dignatur videre et visitare ⁊ insuperbiam erigitur. Hoc propterea loquor p̃sente sancto fratre qui facit opere: vt hoc quod ego loquor hunc sciatis opus facere. Deniq3 multi sancti patres qui vere patres sunt: qui regunt animas sanctorum: quando aliquos viderint iuuenes ire ad secreta et ad cenobium non venire et in superbia esse vadunt et vim eis faciunt. et adducent eos non vt noceant. sed vt tollatur eis superbia.

Nec hoc propterea dico vt illi qui manent in secretis: ⁊ veniunt ad cenobium et fratres visitant ab his qui sunt in cenobijs arguantur quasi sint impatientes: nec quasi humiles. Nemo dicat de vobis. Ecce ille qui in heremo sedet: quia non patitur venit. Propterea venit vt superbiam deponat: propterea venit vt te edificet et non destruat. Uidete qualis vite: sic viuit in deserto: et tamen gloriam non habet eorum qui ĩ deserto sunt. Deus itaq3 omnipotens omnia que locuti sumus: orationibus sanctorum nos quoq3 implere faciat. Nichil enim grande est dicere: sed facere: et si quid facere non possum et loquor: ideo loquor: vt qui potest facere faciat. Qui habet aures audiendi audiat ĩ christo iesu domino nostro: cui est honor virtus et potestas in secula seculorum. Amen.

¶ Explicit liber beati Augustini ep̃i de obedientia et humilitate.

¶ Ex libro retractionũ sancti Augustini in librũ de agone christiano. U

Liber de agõe christiano fratrib⁹ in eloquio latino eruditis humili sermone conscriptus est: fidei regulã cõtinens ⁊ p̃cepta viuẽdi. In quo illud qđ positũ est. Nec eos audiam⁹ q̃ carnis resurrectionẽ futurã negãt: ⁊ cõmemorãt qđ ait ap̃ls paul⁹: caro ⁊ sãguis regnuʒ dei non possidebũt. nõ ĩtelligẽtes qđ ipse dicit ap̃ls: oportet corruptibile hoc ĩduere ĩcorruptionẽ ⁊ mortale hoc ĩduere ĩmortalitatẽ. Cũ eni hoc factũ fuerit iã non erit caro ⁊ sanguis: s3 celeste corpus. Nõ sic accipiendũ est quasi carnis nõ sit futura substãtia: s3 carnis ⁊ sãguinis noĩe ipam corruptionẽ carnis ⁊ sanguinis noĩe ipam corruptionẽ carnis ⁊ sanguinis ĩtelligẽd⁹ est ap̃ls nũcupasse que vtiq3 ĩ regno nõ erit illo: vbi caro incorruptibilis erit. Quãuis ⁊ aliẽ possit intelligi: vt carnẽ ⁊ sanguinẽ opera carnis ⁊ sanguinis dixisse accipiamus apostolum ⁊ eos regnũ dei non possessuros qui perseueranter ista dilexerint.

Incipit liber sancti augustini episcopi de agone christiano. F

Corona victorie non promittitur nisi certantibus. In diuinis aũt scripturis assidue ĩuenim⁹ p̃mitti nobis coronam si vicerimus. Sed ne longum sit multa cõmemorare apud ap̃lm paulum manifestissime legiẽ. Opus perfeci: cursum cõsũmaui: fidẽ seruaui iam superest michi corona iusticie. Debem⁹ ergo cognoscere qui sit ille aduersarius: quem si vicerimus coronabimur. Ipse est enĩ quem dñs noster prior vicit: vt etiã nos in illo permanentes vincamus per ipsum. Et dei quidem virtus et sapientia et verbum per quod facta sunt oĩa: qui filius dei vnic⁹ est: sup oẽm creaturã sp incõmutabilis manet. Et q̃ sub illo est creatura etiã q̃ non peccauit: q̃to magis sub illo ẽ omnis creatura peccatrix. Ergo quoniam sub illo sunt omnes sancti

angeli multo magis sub illo sūt omnes preuaricatores angeli: quorum dyabolus princeps est. Sed quia naturam nostram deceperat: dignatus est vnigenitus dei filius ipsam naturam nostram suscipere: vt de ipsa dyabolus vinceret et quem semper ipse sub se habet etiam sub nobis eum esse faceret: ipsum significat dicens. Princeps huius mundi missus est foras. Non quia extra mundum missus est: quomodo quidam heretici putant: sed foras ab animis eorum: qui coherent verbo dei. et non diligunt mundum cuius ille princeps est: qz dominatur eis q̄ diligunt temporalia bona: que hoc visibili mundo continentur nō quia ipse dominus est huius mundi: sed princeps cupiditatem earum q̄bus concupiscit omne quod transit vt ei subiacent: q̄ negligūt eternū deum: ꝛ diligūt instabilia ꝛ mutabilia. Y

Radix enim est omnium maloꝝ cupiditas. Quā quidā appetētes a fide errauerunt: ꝛ inseruerunt se doloribus multis. Per hāc cupiditatem regnat in homine dyabolus ꝛ cor eius tenet. Tales sunt omnes qui diligunt istum mundū. Mittitur autem dyabolus foras: quando ex toto corde huic mundo renunciatur. Sic enim renunciatur diabolo qui princeps est huius mundi: cum renunciatur corruptelis et pompis ꝛ angelis eius. Ideoq; ipse dominus triumphantem naturam hominis portans: scitote inquit quia ego vici mundum: Multi autem dicūt quomodo possimus vincere diabolum quem non videmus?

Sed habemus magistrū qui nobis demonstrare dignatus est: quomodo a nobis inuisibiles hostes vincantur:

De illo enim dixit apostolus. Exuens se carnem principatus et potestates expoliauit fiducialiter eos triumphans in semetipso. Ibi ergo vincuntur inimice nobis inuisibiles potestates: vbi vincūtur inuisibiles cupiditatus. Et ideo qz in nobis ipsis vincimus temporalium rerum cupiditates: necesse est vt in nobis ipsis vincamus et illum: qui per ipsas cupiditates regnat i homine. Quādo enim dictum est diabolo. terram mā ducabis. dictum est peccatori: terra es et in terrā ibis. Datus est ergo in cibuz dyabolo peccator. Non simus terra: si nolumus manducari a serpente. Sicut enim quod manducamus in nostrū corpus conuertimus: vt cibus ipse secundum corpus hoc efficiatur quod nos sumus: sic malis moribus per nequiciam et superbiaz ꝛ impietatem hoc efficitur quisq; quod dyabolus id est similis ei⁹: subijcitur ei: sicut subiectū est nobis corpus nostrū. Et hoc est quod dicitur mā ducari a serpente. Quisquis itaq; timet illum ignem qui paratus est diabolo et angelis eius: det operam triumphare de illo in semetipso. Z Eos enim qui foris nos oppugnant: intus vīcimus vincendo concupiscentias: per quas nobis dominantur. Et quos inuenerint sui similes secum ad penas trahunt. Sic et apostolus dicit q̄ in semet ipso pugnet aduersus potestates exteriores. Ait enim. Non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem sed aduersus princeps ꝛ potestates huius mundi: rectores harum tenebraruz aduersus spiritualia nequicie in celestibus. Celum enim dicitur et iste aer vbi venti ꝛ nubes ꝛ procelle ꝛ turbines fiūt sicut etiā scriptura dicit in multis locis Et intonuit de celo dn̄s ꝛ aues celi ꝛ volatilia celi: cū manifestum sit aues in aere volare. Et nos inconsuetudine hunc aerē celū appellamus. Nam cum de sereno vel nubilo querimus: aliquādo dicimus: q̄lis est aer: aliq̄n: quale est celū. Hoc dixi ne q̄s existimet ibi hītare mala demonia: vbi solem ꝛ lunam ꝛ stellas deus ordīauit: que mala demonia ideo apl̄us appellat spiritualia. quia etiam mali angeli in scripturis sp̄ūs appellantur. Ideo aūt rectores haꝝ tenebrarū eos dicit: quoniaz peccatores homines tenebras appellat quibus isti dn̄antur Ideo ꝛ alio loco dicit. Fuistis enim aliquando tenebre nūc autem lux in domino: quia ex peccatoribus iustificati erāt Non ergo arbitremur in summo celo habitare diabolum cum angelis suis

vñ lapsum esse credimus. Sic enī erra
uerunt manechei q̄ dicūt añ mundi cō
stitu tionē fuisse gentē tenebrarū: que
cōtra deum rebellauit: in quo bello cre
dunt miseri omnipotentē deū: nō sibi ali
ter potuisse succurrere: nisi partem su
am cōtra eā gentē mitteret. Cuius gen
tis principes (sicut illi dicūt) deuorauerunt partē dei: & tpati sūt vt posset mū
dus de illis fabricari. Sic dicunt deū
peruenisse ad victoriam cū magnis ca
lamitatibus et cruciatibus et miseriis
mēbrorū suorū. q̄ membra dicunt esse ꝯ
mixta tenebrosis visceribꝰ principū il
lorū. vt eos tpārent: & a furore ꝯpesce
rent. Et nō intelligūt tā sacrilegā esse
suā sectā. vt credant omipotentē deū
nō per creaturā q̄ fecerit: sed p ipsā
naturā suā bellasse cū tenebris: qd̄ ne
phas est credere. Neq̄ hoc solū s; etiā
illos qui victi sūt: factos esse meliores
q: furor eorū compressus est. dei autē
naturāq̄ vicit: factam esse miserrimā
B Dicūt enī eā p ipsā commixtio
nē pdidisse intellectū beatitudinē suā
& magnis erroribꝰ & cladibus esse im
plicatā. Quā si aliqñ vl' totā purgari
dicerēt: magnā tñ ipietatē cōtra oipo
tentē deū affirmarūt: cuiꝰ partē crede
rent tanto tpe in erroribꝰ & penis esse
iactatā sine aliquo pcti crimine. Nūc
vo infelices audēt adhuc dicere: nec to
tam posse purgari: & ipsā partem que
purgari nō potuerit pficere ad vincu
lum: vt inde inuoluat. & illigetur mali
cie sepulchrū: & sic ibi sp sit pars ipsa di
misera que nihil peccauit: & affligitur
in eternū carcere tenebrarum. Hoc illi
dicunt vt simplices aias fallant. Sed
qs tam simplex est vt ista nō sentiat es
se sacrilega. quibꝰ affirmāt omnipoten
tē deū necessitate oppressū esse. vt ptē
suā bonā et innocētē tantis cladibus
obruendam: & tanta immundicia iqui
nandā daret: & non eā liberare posset
et qd̄ liberare nō poterat eternis vicul'
colligaret? Quis ergo ista nō execreť?
Quis non intelligat impia esse et nefā
da? Sed illi qñ capiūt hoies: nō ista p
us dicunt. q̄ si dicerent: riderent aut fu

gerent ab hoībus. Sed eligūt capitu
la de scripturis: q̄ simplices hoīes non
intelligunt: & per illa decipiunt aias i
peritas: querēdo vñ sit malū: sicut in
isto capitulo faciunt: quo ab aplo di
ctum est: rectores harū tenebrarū: & spi
ritualia nequicie in celestibus. Quę
runt eī deceptores illi: et interrogant
hoiem scripturas diuinas non intelli
gentē: vñ sint in celo rectores tenebra
rū: vt cū respōdere nō potuerit: tradu
caľ ab eis per curiositatē: q: omis aīa
indocta curiosa est. Qui autē fidē
catholicā bñ didicit: et bonis moribus
et vera pietate munitatꝰ est q̄uis eorū
heresim nesciat. respondet illis tamen
Nec enī decipi potest. q: iā nouit quid
ptineat ad xpianā fidē. q̄ catholica di
cit: p orbem terrarum sparsam. et con
tra omnes impios et peccatores negli
gētes autē suos dño gubernāte secura
B Cū ergo dicebamus aplm pau
lū dixisse. habere nos colluctationem
aduersus rectores harum tenebrarū
et spiritualia neq̄cie i celestibꝰ: et pba
uimus etiā istū aerē tre primum ce
lum vocari: oportet credere aduersum
diabolū et āgelos eiꝰ nos dimicare: q̄
gaudēt pturbationibus nostris. Nam
ipse apls alio loco diabolū pricipē po
testatis aeris huiꝰ appellat. Quamuis
ille locꝰ: vbi ait. spiritalia nequicie in
celestibꝰ possit: et alit' intelligi. vt non
ipsos preuaricatores āgelos in celesti
bus diceret esse. s; nos potiꝰ de quibꝰ
alio loco dicit. conuersatio nostra in ce
lis est: vt nos in celestibus constituti. i.
in spūalibus preceptis dei ambulātes
dimicemus aduersus spiritualia neq̄
cie que nos inde conantur abstrahere.
Magis ergo illd q̄rēdum ē: quomodo
aduersus eos quos non videmus pu
gnare possimus et vincere: ne putent
stulti aduersus aerem debere nos cer
tare. Hoc itaq̄ aplus ipse dicēs. Nō
sic pugno quasi aerē cedēs. s; castigo
corpus meū et in seruitutē redigo: ne
forte aliis predicans ipse reprobus in
ueniar. Itē dicit. Imitatores mei esto
te: sicut et ego christi. Quare intelligē

dū est etiā ipsū apl'm in semetipso tri umphasse de ptātibus huius mūdi si cut de dño dixerat cuius se imitatorē profitek esse. Imitemur ergo ⁊ nos illū sicut hortak: ⁊ castigem⁹ corp⁹ nostrū ⁊ in seruitutē redigamus: si mundum volumus vincere. q̄ per illicitas dele ctationes suas ⁊ pompas. ⁊ pernicio sam curiositatem nobis dominari pōt. Hic mundus. i. ea q̄ in hoc mundo per niciosa delectatione colligant amato res rerū tpalium. ⁊ diabolo atq̄ ange lis ei⁹ seruire cogunt. Quib⁹ omnibus si renunciamus redigimus in seruitu tē corpus nostrum. Sz ne q̄s forte hoc ipz q̄rat quō fiat vt corp⁹ nostrū serui tuti subiiciamus: facile itelligi ⁊ fieri potest si prius nosipsos subiiciam⁹ do bona voluntate ⁊ charitate sicera. Nā oīs creatura velit nolit vni deo ⁊ dño suo subiecta est. ¶ Sz hoc admo nemur: vt tota voluntate seruiam⁹ do mino deo nostro: qm̄ iustus liberaliter seruit iniust⁹ aūt cōpedit⁹ seruit. Oēs tñ diuine pūidentie seruiūt: sz alii obe diūt tanq̄ filii: ⁊ faciūt cū ea q̄ bonū est: alii pro ligank tanq̄ serui. ⁊ fit de il lis q̄ iustū est. Ita de⁹ omnipotēs. dñe vniuerse creature: q̄ fecit omnia sicut scriptū ē bona valde. sic ea ordinauit vt et de bonis ⁊ de malis benefaciat. Quod ei iuste fit: bñ fit. Iuste aūt sūt beati boni: ⁊ iuste mali penas patiunk: Ergo ⁊ de bonis ⁊ de malis bene facit deus. qm̄ iuste oīa facit. Boni aūt sūt q̄ tota volūtate deo seruiunt. Mali au tē necessitate seruiūt. Nemo em̄ leges omipotentis euadit. Sz aliud ē face re q̄ lex iubet. aliud pati q̄ lex iubet Quapropter boni scd̄m leges faciunt mali s̄m leges patiunk. Nec enim nos moueat q̄ in hac vita secūdū carnē q̄ portāt iusti multa grauia ⁊ aspera to lerāt. Nihil ei mali patiunk. q̄ iā pn̄t dicere q̄ ille vir spūalis exultat ⁊ pre dicat apl's paulus dicēs. Gl'iamur i tribulationibus scientes qm̄ tribula tio patientiā opatur. patientia pbatio nē. pbatio pro spem. spes aūt non con fundit. q̄ charitas dei diffusa est i cor dibus nostris p spūm scm̄ qui dat⁹ est nobis. Si ergo i hac vita vbi tāta tor mēta sūt. possunt boni ⁊ iusti viri cū ta lia patiunk. non solū equo aīo tolerare sed etiā in dei charitate gl'iari q̄d cogi tandū est de illa vita q̄ nobis promittik vbi nullā de corpe molestiā sentiemus quoniā nō adhoc resurget corp⁹ iustoꝝ aliq̄d resurget corpus impiorum sicut scriptum est. Oēs resurgemus. sed nō omnes immutabimur. Et ne qnisq̄ pu tet. non iustis immutationē istaz pmit ti. sed potius iniustis. ⁊ eā estimet esse penalē: sequik ⁊ dicit. Et mortui resur gent incorrupti. ⁊ nos immutabimur. Quicūq̄ ergo mali sūt sic ordinati sūt q̄ ⁊ vnusquisq̄ sibi. ⁊ oēs iuicē sibi no cent. Hoc eni appetūt q̄ pniciose dili gik. et q̄ eis facile auferri pōt. et hoc sibi aufek iuicē. q̄n se psequūk. Et ido cruciank q̄bus offeruntur tpalia q̄ di legunt ea. ¶ Illi autem qui aufe rūt gaudēt. Sz talis leticia cecitas est et sūma miseria. Ipsa eni magis ipli cat aīam et ad maiora tormenta pdu cit Naz gaudet et piscis. quando ha mū non videns escā deuorat. Sz cū pi scator eū adducer ceperit. viscera ei⁹ torq̄nk pmo. deide ab omni leticia sua per ipsam escam de qua letatus est ad consumptionez trahitur. Sic sunt om nes q̄ de bonis tpalibus btōs se esse pu tāt hamū ei accepek: et cū illo sibi va gāk. Ueniet tēpus vt sentiāt quāta tor menta cuz auiditate deuorauerit. Et ideo bonis nichil nocēt q̄ hoc eis aufe runt q̄ nō diligūt. Nam q̄ diligunt ⁊ vn̄ beati sūt: auferre illis nemo potest Cruciat⁹ aūt corpis malas aīas mira biliter affligit: bonas autez fortik pur gat. Sic fit vt et malus homo ⁊ mal⁹ angelus diuine prouidentie militēt: sz nesciunt quod boni de illis opetur de⁹ Non itaq̄ p meritis officii. sz p meri tis malicie stipendiank. Sed ⁊ hc aīe q̄ habent voluntatē noscēdi ⁊ rationē cogitandi. sub diuinis legibus ordina te sūt: ne aliquid iniustū quisq̄ patiak Ita ⁊ omnia aīalia ⁊ corporalia i ge nere suo ⁊ ordine suo diuine prouiden

tis legibus subdita administrant. Jō dn̄s dicit: Nonne duo passeres asse veniunt. & vnus eoꝝ nō cadit sup terraȝ sine voluntate patris vestri? Hoc eniȝ dixit: volens ostendere qcq̄d vilissimuȝ hoīes putāt: omnipotentia dn̄i gubernari. Sic eni volatilia celi ab eo pasci. & lilia agri ab eo vestiri veritas loquitur: q̄ capillos etiam nostros numeratos esse dicit. ¶ Sed qm̄ mūdas aīas rationales per seipsum deus curat. siue in optimis & magnis angelis siue in hoībus tota sibi volūtate seruientib⁹: cetera vero per ip̄os gubernat: verissime dici potuit etiā illud ab ap̄lo. Non ei de bob⁹ cura est deo. In scripturis eni sāctis de⁹ homines docet quomodo cum hominibus agāt: & ip̄i deo seruiāt: quomodo auteȝ agant cuȝ pecoribus suis: ip̄i sciūt. id est quomodo salutem pecoꝝ gubernēt vsu & peritia & ratione naturali. Que quidē omnia de magnis sui creatoris opibus acceperūt: Qui ergo potest intelligere quomodo vniuerse creature conditor deus gubernet eam per aīas sanctas que ministeria eius sunt in celis & i terris: quia & ipse sancte anime ab ip̄o facte sunt: & in eius creatura primatum tenet. qui ergo potest intelligere itelligat: & intret in gaudium domini sui.

Si aūt hoc nō possumus: sumus i corpore & peregrinamur a domino. gustemus saltē q̄ suauis est dn̄s: quia ddit nobis pignus sp̄m: in quo sentiamus eius dulcedinē: & desiderem⁹ ip̄m vite fōtē. vbi sobria ebrietate iūdemur & irrigemur: sicut lignū qd̄ plātatū est secus decursus aquarum. & dat fructū i tempore suo: & folia eius nō decident. Dicit eni sp̄ūsctūs. Filii autē hoīm in tegmine alaꝝ tuarum sperabunt inebriabūt ab vbertate dom⁹ tue: & torrēte voluptatis tue potabis eos: quoniam apud te est fons vite. Talis ebrietas non euertit mentē. sed tn̄ rapit sursum: & obliuionem prestat oīum terrenrum: sed si possumus toto affectu iā dicere: queādmodū desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus: q̄ si forte adhuc propter egritudines anime quas de seculi amore cōcepit: nec gustare sumus idonei q̄ dulcis est dominus: vel credam⁹ diuine autoritati: quam voluit esse in scripturis sāctis de filio suo: qui fact⁹ est ei ex semine dauid s̄m carnem: sicut ap̄ls loquit. Oīa eni p ip̄m facta sunt sicut in euāgelio scriptū est. & sine ipso factū est nihil. Qui nr̄e imbecillitatis misertus est. Quam imbecillitatē non eius ope: sed nr̄a voluntate meruim⁹. Nam deus hoīem inexterminabilē fecit: & ei liberuȝ voluntatis arbitriuȝ dedit. Nō eni eēt optim⁹: si dei preceptis necessitate. non voluntate seruiret. Facile est oīno q̄tū existimo qd̄ itelligere nolūt q catholicā deserūt fidē & xp̄iani vocari volunt. Nam si nobiscum fatent naturā nostrā nō sanari nisi recte faciendo: fateant eā non infirmari nisi peccando. Et iō non est credendū aiam nr̄am hoc esse q̄ deus est. Q si hoc esset nec sua volūtate: nec aliqua necessitate in deteri⁹ mutaretur: q̄ oīmodo icōmutabilis intelligitur deus: sed ab eis q non in cōtētiōe & emulatione & vane glie cupiditate amant loqui qd̄ nesciunt: sed humilitate xp̄iana sentiunt de dn̄o: & in bonitate & in simplicitate cordis querunt eum. Hanc ergo imbecillitatem nr̄am suscipe dignatus est filius dei. & verbum caro factū & est habitauit in nobis: non q eternitas illa mutata est: sed q mutabilē creaturam mutabilib⁹ hoīm oclis ondit: quā incōmutabili maiestate suscepit. Sūt autē stulti q dicunt. Quare nō poterat alit sapientia dei hoīes liberare nisi susciperet hoīem & nascerent ex femina: & a petoribus oīa illa paterent? Quibus dicim⁹: poterat omnino: sed si aliter faceret: similiter vestre stulticie displiceret. Si enim non appareret oculis peccatorum lumē eius eternum: qd̄ vtiq p interiores oculos videt: iniquitatis mētibus videre non possunt. Nunc autem quia visibiliter nos commonere dignat⁹ est: vt ad inuisibilia prepararet displicet auaris: q nō aureū corpus

habuit: displicet impudicis: q2 ex femina natus est. Multuz enim oderũt impudici q̄ cõcipiunt ꝛ pariunt femine. Displicet supbis q̄ cõtumelias patiẽtissime pertulit. Displicet delicatis q2 cruciat9 est. Displicet timidis q2 mortuus est. Et vt non vicia sua videant defendere: non in homine dicunt sibi hoc displicere sed in filio dei. Non eniz intelligunt qd sit eternitas dei q̄ hominem assumpsit. ꝛ qd ipa humana creatura: q̄ mutationibus suis in pristinaz firmitatẽ reuocabat. vt disceremus docente ipso dño: infirmitates quas peccando collegimus: recte faciẽdo posse sanari. ¶ Ostẽdebat eni nobis ad quã fragilitatem hõ sua culpa peruenerit. ꝛ ex qua fragilitate diuino auxilio liberaret. Itaqꝫ fili9 dei hoĩez assumpsit: ꝛ in illo humana ꝑpessus est. Hec medicina hominũ tãta est: quãta non põt cogitari. Naz q̄ supbia sanari põt: si humilitate filii dei nõ sanatur? Que auaricia sanari potest: si paupꝑtate filii dei nõ sanat? Que impietas sanari põt: q̄ charitate filii dei non sanatur? Postremo q̄ timiditas sanari potest: si resurrectione corporis non sanatur? Erigat spem suã genus humanũ ꝛ recognoscat naturã suã: ꝛ videat q̄tum locũ habeat in operibus dei. Nolite vosipos cõtẽnere viri fili9 dei virũ suscepit. Nolite vosipsas cõtẽnere femine: filius dei natus ex femina est. Nolite tñ amare carnalia: quia in filio dei nec masculus nec femina sumus. Nolite amare tpalia: q2 si bñ amarentur: amaret ea hõ quez suscepit filius dei. Nolite timere cõtumelias: ꝛ cruces ꝛ mortẽ: q2 si nocerent homini: non ea pateret hõ quẽ suscepit filius dei. Hec oĩs hortatio q̄ iã vbiqꝫ ꝑdicatur. vbiqꝫ venerat: q̄ oẽz obediẽtẽ aiaz sanat nõ esset in rebus hũanis: si nõ essẽt facta illa oĩa que stultissimis displicẽt. Quid dignatur imitati viciosa iactantia vt ad virtutẽ ꝑcipiendã possit adduci. si erubescit imitari eũ de quo dictum est anteq̄ nasceretur: q̄. filius altissimi vocaretur: ꝛ per omnes iam gẽtes quod negare nemo potest fili9 altissimi vocatur. Si multuz de nobis sẽtimus dignemur imitari eum qui filius altissimi vocatur. Si parum de nobis sentimus audeamus imitari piscatores ꝛ publicanos qui eũ imitati sũt. O medicinam omnibus consulentem omnia tumentia comprimentem omnia tabescentia reficientem. omnia supflua resecantem: oĩa necessaria custodientem. omnia perdita reportantem. omnia deprauata corrigentẽ. Quis iã se extollet contra filium dei? Quis de se desperet: pro quo tam humilis eẽ voluit filius dei. Quis beat am vitam eẽ arbitret in his que contẽnenda esse docuit filius dei? Quibus aduersitatib9 cedat: q̄ naturã hoĩs a tantis persecutoribus custoditã credit in filio dei. ¶ Quis sibi esse clausum regnuz celoꝝ putet: qui cognoscit publicanos ꝛ meretrices imitatores esse filii dei? Qua peruersitate nõ careat q̄ facta ꝛ dicta intuetur ꝛ diligit ꝛ sectat illius homis: in quo se nobis ad exemplum vite prebuit filius dei. Itaqꝫ iã ꝛ masculi ꝛ femine. ꝛ omnis etas. ꝛ oĩs huius seculi dignitas ad spem vite eterne commota est. Alii neglectis tẽporalibus bonis: conuolant ad diuia. Alii credunt eoꝝ ꝟtutibus q̄ hec faciunt: ꝛ laudant qđ imitari non audent. Pauci aũt adhuc murmurant. ꝛ inani liuore torquent. aut qui sua querunt in ecclesia q̄uis videatur catholici aut ex ipso christi nomine gloriam querẽtes heretici. aut petm̃ ĩpietatis sue defendere cupientes iudei: aut curiositatez vane licentie perdere timẽtes pagani. Sz ecc'ia catholica per totũ orbẽ lõge lateqꝫ diffusa impetus eorum priorib9 temporibus frangens: magis magisqꝫ roborata est: non resistendo sed perferendo. Nunc vero insidiosas eorum questiones fide irridet. diligentia discutit. intelligentia dissoluit. criminatores paleaꝝ suaruz non curat: q2 tempus messis. ꝛ tps arearum. ꝛ tps horreorum: caute diligenterqꝫ distinguit. Criminatores aũt frumenti sui: aut er

rantes corrigit: aut inuidentes inter spinas et zizania computat. Subiiciamus ergo animam deo: si volumus seruituti subiicere corpus nostrum: et de diabolo triumphare. Fides est prima que subiugat animam deo: deinde precepta viuendi: quibus custoditis spes nostra firmatur: et nutritur charitas: et lucere incipit quod antea tantummodo credebatur. Cum enim cognitio et actio beatum hominem faciant: sicut in cognitione cauendus est error. sic in actione cauenda est nequicia. Errat autem quisquis putat veritatem se posse cognoscere: cum adhuc nequiter viuat. Nequicia est autem mundum istum diligere: et ea que nascuntur et transeunt pro magno habere: et ea concupiscere. et pro his laborare vt acquirantur: et letari cum abundauerint: et timere ne pereant. et contristari cum pereunt. Talis vita non potest purantillam et sinceram et incommutabilem videre veritatem et inherere illi: et in eternum non moueri. Itaque priusquam mens nostra purgetur: debemus credere quod intelligere nondum valemus: quoniam verissime dictum est per prophetam. Nisi credideritis non intelligetis Fides in ecclesia breuissime traditur in qua commendantur eterna: que intelligi a carnalibus nondum possunt: et temporalia preterita et futura que pro salute hominum gessit et gestura est eternitas diuine prouidentie.

I

Credamus ergo in patrem et filium et spiritumsanctum. Hec eterna sunt et incommutabilia. i. vnus deus vnius substantie trinitas eterna: deus ex quo omnia: per quem omnia: in quo omnia. R

¶ Nec eos audiamus. qui dicunt patrem tantummodo esse nec habere filium: nec esse cum eo spiritumsanctum: sed ipsum patrem aliquando appellari filium. aliquando spiritumsanctum. nesciunt enim principium ex quo sunt omnia: et imaginem eius per quam formantur omnia et sanctitatem eius: in qua ordinantur omnia. L ii.

¶ Nec eos audiamus: qui indignantur et stomachantur. quia nos tres deos colendos dicimus. Nesciunt enim quid sit vna eademque substantia: et fantasmatibus suis illuduntur: quia solent videre corporaliter. vel animalia tria vel quecunque corpora tria: locis suis esse separata. sic putant intelligendam substantiam dei: et multum errant quoniam superbi sunt: et non possunt discere quia nolunt credere. M iii.

¶ Nec eos audiamus qui patrem solum verum deum et sempiternum esse dicunt filium autem non de ipso genitum: sed ab ipso factum de nihilo: et fuisse tempus quando non erat: sed tamen primum locum tenere in omni creatura: et spiritumsanctum minoris maiestatis esse quam filium: et ipsum factum esse post filium: et horum trium diuersas esse substantias tanquam aurum et argentum et eramentum. Nesciunt enim quid loquantur: et de his rebus quas per oculos carneos videre consueuerunt vanas imagines ad disputationes suas transferunt. Quia reuera magnum est mente conspicere generationemque non sit ex aliquo tempore: sed eterna est: et ipsam charitatem et sanctitatem: qua generator generatus ineffabiliter sibi copulantur. Magnum et difficile est hec mente conspicere: etiam si pacata et tranquilla sit Non potest ergo fieri: vt illi hec videant: qui terrenas generationes nimis intuentur: et ad istas tenebras addunt adhuc fumum quem sibi contentionibus et certaminibus quotidianis excitare non cessant: habentes animas carnis affectibus defluentes: tanquam ligna humore sanginata. in quibus ignis fumum solum vomit et habere flammas lucidas non potest Et hoc quidem de omnibus hereticis rectissime dici potest. Credentes ergo incommutabilem trinitatem: credamus etiam in dispensationem temporalem pro salute generis humani esse datum deum. N iiii.

¶ Nec eos audiamus: qui filium dei Jesum Christum nichil esse aliud quam hominem dicunt: sed ita iustum: vt dignus sit appellari filius dei. Et hos enim catholica disciplina misit foras: quoniam vane glorie cupiditate decepti contentione disputare voluerunt antequam intelligerent quid sit.

dei virtus et dei sapiētia. et in principio verbum per quod facta sunt omnia: et quomodo verbum caro factum est: et habitauit in nobis. Q v.

NEc eos audiamus: q̄ nō verū hominem suscepisse dicunt filium dei: neq; natum esse de femina sed falsam carnem et imaginem simulatā corporis humani ostendisse videntibus. Nesciūt enim quomō substantia dei amministrans vniuersam creaturā: inquinari omnino non possit et tamen predicant istum visibilem solem radios suos per omnes feces et sordes corporum spargere: et eos mundos et sinceros vbiq; seruare. Si ergo visibilia munda: visibilibus inmundis contingi possunt et non inquinari: q̄to magis inuisibilis et incommutabilis veritas per spūm animā per animā corpus suscipiens toto hoīe assumpto ab omnibus eū infirmitatibus: nulla sua contaminatione liberauit? Itaq; magnas patiūtur angustias. Et cū timēt quod fieri nō pōt: ne humana carne veritas inquinaretur: veritatē dicūt esse mentitā. Et cum ille preceperit dicens sit in ore vestro est est: non non et apostolus clamet nō erat in illo est et nō: sz in illo erat. isti totum corpus eius falsā carnem fuisse contendunt: vt non sibi videantur imitari xp̄m. si non suis auditoribus mentiantur. P vi.

NEc eos audiamus qui trinitatē quidem in vna eterna substantia cōfitētur: sed hominē ipsum qui temporali dispensatione susceptus est: audēt dicere non habuisse hominis mentez sz solam animam et corpus hoc dicere: nō fuit homo: sed membra corporis habebat humana. Aiam enim et corpus habent et bestie. sed rationē non habēt: que mētis est ꝓpria. Sed si execrandi sunt illi q̄ eū negant humanū corpus habuisse: qđ est infimū in homie. miror qđ isti non erubescūt: q̄ hoc eū negant habuisse qđ est optimū in hoīe. Multū eni lugenda est mens humana si vincitur a corpore suo. Siquidē in illo hoīe nō reformata est: in quo ipsum corpus humanum iam dignitatē forme celestis accepit. Sed absit vt hoc credamus: qđ cōfinxit temeraria cecitas: et supba loquacitas. Q vii.

¶ Nec eos audiamus: qui sic dicūt ab illa eterna sapientia susceptum esse hominem: qui de virgine natus est: quomō et alii homines ab ea sapientes fiunt: q̄ perfecte sapientes sunt. Nesciunt enim proprium illius hominis sacramentum et putant hoc solum eum plus habuisse inter ceteros beatissimos quod de virgine natus est. Quod ipsum si bene cōsiderent fortassis credant ideo illū hoc preter ceteros meruisse. q aliqđ ꝓpriū preter ceteros habet etiā ipsa susceptio. Aliud est eni sapientē tm̄ fieri p sapientiā dei. et aliud est ipsam personam sustinere sapientie dei. Quāuis eni eadē natura sit corporis ecclesie multum tñ distare inter caput et membra cetera: quis non intelligat? Si eniz ecclesie caput est homo ille cuius susceptione vbum caro factum est et habitauit nobis: mēbra cetera sunt oēs sancti: quibꝰ pficit et cōplet ecclesia. Quō ergo aīa totū corpus nr̄m aiat et viuificat sed i capite et videndo sentit: et audiendo et odorando et gustando et tangendo i ceteris autem membris tangendo tantū et ideo capiti cuncta subiecta sunt ad operandum. Illud autem supra collocatū est ad consulēdū. q: ipsius anime q̄ cōsulit corpori quodāmō personā sustinet caput: ibi eni oēs sensus apparēt Sic vniuerso populo sanctorum tanq̄ vni corpori caput ē mediator dei et hominū homo xp̄s Jesus. Et propterea sapientia dei et verbum in principio p quod facta sunt omnia non sic assumpsit illū hominem vt ceteros sanctos sz multo excellentius: multoq; sublimius qm̄ ipm̄ solum assumi oportuit in quo sapientia dei patris hominibꝰ appareret sicut eam visibiliter decebat ostendi. Quapropter aliter sunt sapientes ceteri homines: q̄cunq; sunt vel esse potuerunt vel poterūt: et aliter ille vnus mediator dei et hominuz homo xp̄s iesus q̄ sapientie ipsius: per quā sapientes fiunt quicunq; homines: non solum benefici

nem habet: sz etiā personā gerit. De ceteris enim sapientibus et spiritalib⁹ animis: recte dici potest q habeāt in se verbum dei per qd facta sunt omnia. sed in nullo eorum recte dici pōt qd vbū caro factū est et habitauit in nobis. quod i solo dño nostro iesu Christo rectissime dicitur. M viii.

N Ec eos audiamus: qui solū corpus humanum susceptū esse dicunt a verbo dei. et sic audiūt qd dictū est: et verbum caro factū est: vt negent illū hoiem vel animā vel aliquid hominis habuisse: nisi carnē solā. Errāt eni multū nec itelligunt ideo carnē solā nominatā esse in eo quod dictum est. verbum caro factum est: qz hominū oculis ꝓpter quos facta est illa susceptio. caro sola potuit apparere. Nam si absurdum est: et valde indignum: vt humanum spiritū homo ille non habuerit: sicut superius tractauimus. quanto magis absurdum et indignum est vt nec spiritū nec animā habuerit: et hoc solū habuerit: qd etiam in pecoribus vilius est: et extremius .i. corpus. A nostra ergo fide etiā impietas excludatur: totumqz hominem atqz perfectum a verbo dei susceptum eē credamus. S ix.

N Ec eos audiamus: qui tale corpus dñm nostrū habuisse dicunt: quale apparuit in columba: quam vidit iohēs baptista descedentem de celo: et manentē sup eū: in signo spūssancti. Ita enim persuadere conant filiū dei natum nō esse de femina. Quia si carnalibus oculis eum oportebat ostendi: potuit inquiunt sic assumere corpus: quō spūssctūs Non eni et columba illa de ouo nata est aiunt: et tñ humanis oculis potuit apparere. Quibus primum illud respondēdū est: q ibi legim⁹ i specie columbe apparuisse iohanni spiritū sctū. vbi legim⁹ etiam xpm natum esse de femina: et non oportet in parte credere euangelio: et in parte non credere. Unde enim credis i columbe specie demōstratū eē spūm sctū: nisi quia in euangelio legisti? Ergo et ego inde credo Christū natum de virgine esse: quia in euangelio legi. Quare autem spiritussanctus non est natus de columba: quemadmodum xps de femina: illa causa est: quia nō columbas liberare venerat spiritussanctus sed hominibus significare innocētiā et amorem spiritalē: qd in columbe specie visibiliter figuratū est. Dñs aūt iesus xps q venerat ad homines liberandos: in quibus et mares et femine pertinent ad salutem: nec mares fastidiuit quia marē suscepit. nec feminas: quia de femina natus est. Huc accedit magnum sacramentum: vt quoniā per feminā nobis mors acciderat: vita nobis p feminā nasceretur: vt de vtraqz natura id est feminea et masculina victus dyabolus cruciaret: qui de ambarum subuersione letabat: cui parum fuerat ad penam si ambe nature in nobis liberarent: nisi etiam per ambas liberaremur. Neqz hoc ita dicim⁹: vt dominū iesū xpm dicā solum verum corpus habuisse. spiritumsanctum autem fallaciter apparuisse oculis hominum sed ambo illa corpora vera corpora credimus. Sicut eni non oportebat vt homines falleret filius dei. sic nō decebat vt homines falleret spiritussanct⁹. Sed omnipotenti deo q vniuersā creaturā de nihilo fabricauit. nō erat difficile verum corpus columbe sine aliarū columbarum ministerio figurare: sicut ei non fuit difficile verum corpus in vtero marie sine virili semine fabricare. cum creatura corporea et in visceribus femie ad formandū hoiem. et in ipso mundo ad formandā columbā imperio dñi voluntatiqz seruiret. Sz stulti homies et miseri. quod aut ipsi facere non possunt aut in vita sua nunqz viderunt etiā ab omnipotenti deo fieri potuisse non credunt. T x.

N Ec eos audiamus. qui ꝓpterea volūt cogere vt inter creaturas filiū dei numeremus. quia passus est. Dicūt eni. Si passus est mutabilis ē: et si mutabilis est. creatura est. quia dei substātia nō pōt

mutari. Cum quibus etiã nos dicimus & dei substantiam cõmutari non posse: & creaturã esse mutabilẽ. Sed aliud est esse creturam: & aliud suscipere creaturã. Filius ergo vnigenitus dei: q̃ est virtus & sapientia dei & verbum p qd̃ factã sunt oia: q2 imutari non põt omnino. suscepit humanã creaturã: quã lapsã erigere: atq3 inueteratã renouare dignat⁹ est. Nec in ea per passionem ipse interius cõmutatus est: sed eam potius per resurrectionez i meliuscõmutauit. nec propterea verbum patris .i. vnicum dei filium per quem facta sunt omnia: negandũ est natũ & passum esse ꝓ nobis. Et martyres ei passos dicim⁹ & mortuos propter regna celorum. nec tñ in ea passione & morte: aie eorũ occise sunt. Dicit enim dñs. Nolite timere eos q̃ corpus occidunt: aie aũt nihil pñt facẽ Sicut ergo martyres passos & mortuos dicim⁹ in corporibus que portabãt sine aiaꝝ interfectione vel morte: sic filiũ dei passum & mortuũ dicim⁹ i hoie quẽ portabat: sine diuinitatis aliqua conmutatione vel morte. V xi.

Nec eos audiam⁹ qui negant tale corpus dñi resurrexisse quale positũ est in monumento. Si eni tale nõ fuisset non ipse dixisset post resurrectionẽ discipulis. Palpate & videte qm̃ spũs ossa et neruos nõ habet: sicut me videtis habere. Sacrilegiũ est ei credere dñm nr̃m cũ ipse sit veritas: in aliquo fuisse mentitum. Nec nos moueat q clausis hostiis subito cũ3 apparuisse discipulis scriptum est: vt propterea negem⁹ illud fuisse corpus humanũ: q2 contra natura3 huius corporis videm⁹ illud per clausa hostia intrare. Omnia enim possibilia sunt deo. Na3 & ambulare super aquas contra naturã hui⁹ corpis esse manifestũ est. Et tñ nõ solũ ipse dñs añ passionẽ ãbulauit. s3 etiã petrũ ambulare fecit. Ita ergo & post resurrectionẽ suã d corpe suo fecit quod voluit. Si eni potuit ante passionem clarificare illud sicut splendorẽ solis. quare nõ potuit & post passionẽ: ad quantã vellet subtilitatem in t pis momento redigere: vt per clausa hostia posset intrare. X xii.

Nec eos audiamus: q̃ negant ipm corpus secũ leuasse in celũ dñm nr̃m: & cõmemorant i euãgelio quod scriptum est: Nemo ascẽdit in celũ nisi qui de celo descendit: et dicunt q corpus non descendit de celo: nõ potuisse ascendere in celũ. Nõ ei itelligũt: qm̃ corp⁹ nõ ascẽdit in celũ. Dñs eni ascendit: corpus autez nõ ascẽdit: sed leuatũ est in celũ: illo leuante q̃ ascẽdit. Si eni quisq3 descenderat (v̇bi grã) de monte nudus cum autẽ descẽderit vestiat se: & vestit⁹ iterũ ascendat recte vtiq3 dicimus: nemo ascendit nisi q̃ descendit. nec vestẽ consideram⁹ quã secũ leuauit: s3 ipz q vestit⁹ est solũ dicimus ascendisse. Y xiii.

Nec eos audiamus: qui negãt ad dexteram patris sedere filiu3. dicunt enim. Nunquid deus pater habet latus dexterum aut sinistru3 sicuti corpora? Nec nos hoc de deo patre sentimus. Nulla enim forma corporis deus diffinitur atq3 concluditur. S3 dextera patris est b itudo ppetua: que sctis datur: sicut sinistra eius rectissime dicitur miseria ppetua q̃ impiis datur vt in ipso deo: s3 in creaturis hoc mõ quo diximus intel'igaẽ dextra & sinistra. quia & corpus xp̄i qd̃ est ecclesia: in ipsa dextera: hoc est in ipsa btitudine futuru3 est sicut apl'us dicit: q2 & simul nos suscitauit: & simul nos sedere fecit i celestibus Quamuis enim corpus nostrum nondum ibi sit: tñ spes nr̃a iam ibi est. Propterea et ipse dñs post resurrectionem suam iussit discipulis quos piscantes inuenit: vt in dexteram partem mitterẽt retia. Quod cum fecissent ceperunt pisces: qui omnes magni erant: et omnes iustos significabant quibus dextera ꝓmittitur. Hoc significabat quod etiam iudicio dixit se agnos ad dexteram hedos aũt ad sinistram esse positurum. Z xiiii.

Nec eos audiamus: qui negant diem iudicii futurum: et commemorant quod in euangelio scriptum

est eu3 qui credit in christū non iudicari: qui autem nō credit in illum iam iudicatum esse. Dicūt eni. S3 ille qui credit non veniet in iudiciū. ⁊ ille qui nō credit iam iudicat⁹ est: vbi sūt quos iudicaturus est in die iudicii? Nō intelligunt sic loqui scripturas. vt preteritu3 tempus ꝑ futuro tēpore insinuēt. sicut supra diximus: qd apostolus dixit de nobis quod simul nos sedere fecit in celestibus: nondū factū est. sed quia certissimū est futurum: ita dictū est quasi iam factū sit. sicut ⁊ ipse dn̄s discipulis dixit omnia q̄ audiui a patre meo nota feci vobis. Et paulo post dicit. Multa habeo vobis dicere: sed non potestis illa portare modo. Quō ergo dixerat: omnia q̄ audiui a patre meo nota feci vobis: nisi q2 illud quod per spiritu3 sanctum certissime facturus erat: quasi iā fecisset locutus est? Si ergo cum audimus: qui credit in Christum nō veniet in iudiciū: itelligamus quia non veniet ad dānationem. Dicitur enim iudiciu3 pro dānatiōe: sicut dicit apostol⁹. Qui non manducat: manducantem nō iudicet. id est non de illo male existimet. Et dn̄s dicit. Nolite iudicare: ne iudicetur de vobis. Non eni tollit nobis intelligētiam iudicandi cū ⁊ propheta dicit. Si vere iusticiam diligitis: recte iudicate filii hoim. Et ipse dicit dn̄s. Nolite iudicare personaliter sed iustum iudiciū iudicate. S3 illo loco vbi vetat iudicare: illud ammonet: ne damnemus aliquem: cuius vel cogitatio nobis nō est aperta: vel nescimus qualis postea sit futurus. Si ergo cu3 dixit. ad iudicium non veniet: hoc dixit: q2 non veniet ad damnationē. Qui aūt nō credit ia3 iudicatus est. hoc dixit: q2 iam damnatus est: presentia dei: qui nouit q̄d immineat nō credētib⁹. Ca. xv.

Nec eos audiamus qui dicūt spūm sanctu3: quem in euangelio dominus promisit discipulis. aut in paulo apostolo venisse. aut i montano ⁊ priscilla. sicut cata friges dicūt. aut in nescio q̄ manite vel manicheo. sicut manichei dicunt. Tam eni ceci sunt isti vt scripturas manifestas non intelligant. aut tam negligentes salutis sue: vt omnino nō legāt. Quis eni cum legerit non intelligit vl̄ in euangelio quod post dn̄i resurrectionem scriptum est dicente domino: ego mittā promissum patris mei in vos vos autem sedete hic in ciuitate: quousq3 induamini virtute ab alto. Et in actibus Apostolorum: posteaq3 dn̄s abscessit a discipulorum oculis in celum dece͂ diebus peractis: die penthecostes: non attendunt apertissime venisse spiritumsāctum: et cum essent illi in ciuitate sicut eos ante monuerat: impleuisse illos: ita vt loquerentur variis linguis. Nam diuerse nationes que tunc aderant: vnusquisq3 audientium suam linguam intelligebant. Sed isti homines decipiūt eos qui negligentes sunt in catholica fide: et ipsam fidem suam que in scripturis manifesta est nolunt discere: et quod est grauius et multum dolendum: cum in catholica fide negligenter versentur: hereticis diligenter aures accommodāt. Ca. xvi.

Nec eos audiamus: qui sctā3 ecclesiā que vna catholica est negāt per orbē esse diffusā: s3 in sola africa. hoc est in parte donati pollere arbitrāt. Ita surdi sunt aduersus prophetā dicentem fili⁹ meus es tu ego hodie genui te: postula a me: ⁊ dabo tibi gentes hereditatem tuam: et possessionem tuam terminos terre. ⁊ alia multa siue in veteris siue in noui testamēnti libris: que scripta sunt vt apertissime declarent ecclesiam christi ꝑ orbem terre esse diffusam. Quod cum eis obiicimus dicunt iam ista fuisse cōpleta: anteq3 esset pars donati: sed postea totam ecclesiam perisse et in sola donati parte reliquias eius remansisse contendunt. O linguam superbam et nefariam: nec vere sic viuerent vt vel inter se pacem postea custodirent. Nunc autem non attendunt iam vt in ipso donato completum esse quod dictum est. in qua mensura mensi fueritis in ea remetitur vobis. Sicut enim christum

diuidere conatus est sic ipse a suis quotidiana concisione diuiditur. Ad hoc etiaȝ pertinet illud quod dominꝰ dicit. Qui enim gladio percusserit: gladio morietur. Gladius enim illo loco siquideȝ in malo positus est: discordiosaȝ linguã significat: qua tūc ille intellex ecclesiam percussit: sed non occidit. Non auteȝ dixit dominus qui occiderit gladio: gladio morietur: sed q̄ gladio vsus fuerit inquit gladio morietur. Ergo ille percussit ecclesiaȝ ligua litigiosa: qua nūc ipse conciditur: vt omnino dispereat atq̧ moriatur. Et tamen illud tunc apostolus petrus nō superbia sua sȝ q̄uis carnali tamen amore domini fecerat. Itaq̧ ammonitus recondit gladium. Iste autem nec victus hoc fecit. Siquidem cum episcopo cecilianо causam diceret: audientibus epīs rome: quos ipse petiuerat nihil eoruȝ que intēderat potuit probare: ꝛ sic remansit in scisma te: vt suo gladio moreretur. Populus autem ipsius quando nō audit prophetas ꝛ euangelium: in quibus apertissime scriptum est ecclesiam xp̄i per oēs gentes esse diffusam. et audit scismaticos: non dei gloriam querentes sed suã satis significat seruum se esse non liberum: ꝛ aureȝ dexteram se habere precisam. Petrus enim errans in amore domini seruo non libero aurem dexteram precidit. Ex quo significat eos qui gladio scismatis feriuntur seruos esse carnalium desideriorum nōdū eductos in libertate spiritussancti vt iam non confidant in homine: ꝛ non audire quod dexteꝛum est. i. domini gloriam p catholicam ecclesiam latissime puagataȝ: ꝛ audire sinistrū humane inflationis errorē. Sed tamen cū dn̄s dicat in euangelio: cum per omnes gentes euangeliuȝ fuerit predicatuȝ: tunc finem esse venturū quomodo isti dicunt: q iam cetere omnes gentes ceciderūt a fide ꝛ in sola parte donati remansit ecclesia: cū manifestum sit ex quo ista pars ab vnitate precisa est nōnullas gētes postea credidisse. ꝛ adhuc esse aliquas que nondū crediderunt: quibus quotidie nō cessatur euangelium predicari ? Quis nō miretur esse aliquem qui se xp̄ianum dici velit: ꝛ aduersus xp̄i gloriam tāta impietate rapiatur: vt audeat dicere. omnes populos gentium qui modo adhuc accedunt ecclesie dei: ꝛ in dei filium fesinanter credunt: inaniter facere: q̄a nō eos aliqs donatista baptisat ? Sine dubio ista expectarentur homines ꝛ eos sine dilatione relinquerent si xp̄m quererent. si ecclesiam diligerēt. si liberi essēt si aurem dexteram integram retinerent. C xvii.

Nec eos audiamus: qui quãuis neminem rebaptisarent precidere se tamē ab vnitate: ꝛ luciferiani magis dici q̄ catholici maluerunt. In eo enim qꝛ intelligunt baptisma xp̄i nō esse repetendum recte faciūt: sentiūt eni sacramentū sancti lauacri nusq̄ eē nisi ex catholica ecclesia: sed eam formam secū habere sacramenta precisa: quam in ipsa veritate anteq̄ p̄ciderētur accceperant. Hi sūt eniȝ de quibus apl's dicit. Habētes speciem pietatis: virtutem autem eius abnegantes. Est eniȝ magna virtꝰ pietatis. pax ꝛ vnitas. qꝛ vnus est deus. Hãc illi non habent: quia precisi ab vnitate sunt. Itaq̧ si qui ex ipis ad catholicaȝ veniunt: non iterant speciem pietatis quam habent: sed accipiunt virtutē pietatis quam non habent. Nam ꝛ amputatos ramos denuo posse inseri: si non permãserint in incredulitate. apertissime apl's docet. Quod cum luciferiani intelligunt: ꝛ non rebaptizant: non improbamus: sed quod etiam ipsi precidi a radice voluerunt quis non detestandum esse cognoscat ? Et ideo maxime quia hoc eis displicuit i ecclesia catholica: quod vere catholice sanctitatis est Nusq̄ enim tam vigere debent viscera misericordie q̄ in catholica ecclesia: vt tanq̄ vera mat nec peccantibus filiis superbe insultet: nec correctis difficile ignoscat. Non enim sine causa inter omnes apostolos huius ecclesie catholice personam sustinet petrus. ¶ Huic enim ecclesie claues regni ce

lorum date sunt: cum petro date sunt. Et cum ei dicitur ad omnes dicitur: amas me pasce oues meas. Debet ergo ecclesia catholica correctis et pietate firmatis filiis libenter ignoscere: cum ipsi petro personam eius gestanti: cum in mari titubasset et cum dominum carnaliter a passione reuocasset et cũ aurem serui gladio precidisset: et cũ ipm dominũ ter negasset: et cũ in simulationem postea superstitiosam lapsus esset videamus veniam esse cõcessam eumq correctum atq firmatum vsq ad dñice passionis gloriam peruenisse. Itaq post persecutionem que per arianos hereticos facta erat: et postea q pax quã quidẽ catholica in domino tenet: etiam a principibus seculi reddita est episcopi qui pfidie arrianorum in illa perturbatione cõsẽserant: multi correcti: redire i catholicã delegerũt: dãnãtes siue qd crediderant: siue quod credidisse simulauerant. Hos ecclesia catholica materno recipit sinu: tanq petrum fletum negationis per gallicantum ammonitum aut tanq eundem post prauam simulationẽ pauli voce correctũ. Hanc illi matris charitatem superbe accipientes et impie reprehendentes: quia petro post gallicantum surgenti non gratulati sunt cum lucifero qui mane oriebatur cadere meruerunt.

D xviii.

¶ Nec eos audiamus: qui negant ecclesiam dei omnia peccata posse dimittere. Itaq miseri dum in petro petram non intelligunt: et nolunt credere datas ecclesie claues regni celorum: ipsi eas de manibus amiserunt. Isti sunt q viduas si nupserint tanq adulteras damnant: et super doctrinam apostolicam se predicant esse mundiores. Qui nomen suum si vellent agnoscere: mundanos se potius q mundos vocarent. Nolentes enim si peccauerint corrigi. nihil aliud delegerunt: nisi cum hoc mũdo damnari. Nam quibus veniam peccatorum negant non eos aliqua sanitate custodiunt: sed egris subtrahunt medicinam: et viduas suas vri cogunt quas nubere non permittunt. Non enĩ prudentiores habendi sunt: q Paulus apostolus qui ait. Malo eas nubere q vri.

E xix.

¶ Nec eos audiamus: qui carnis resurrectionem negant: et commemorant quod ait apostolus. caro et sanguis regnum dei non possidebunt. Non intelligentes quod ipse dicit Apostolus. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem: et mortale hoc induere immortalitem. Cum enim hoc factum fuerit iam non erit caro et sanguis sed celeste corpus. Quod et dominus promittit cum dicit: neq nubent neq vxores ducent: sed erunt equales angelis dei. Non enim iam hominibus sed deo viuent: cum equales angelis facti fuerint. Immutabitur ergo caro et sanguis et fiet corpus celeste et angelicum. Et mortui enim resurgent incorrupti: et nos immutabimur: vt est illud verum sit: q et caro et sanguis regnum dei nõ possidebunt. Ista fidei simplicitate et sinceritate lactati nutriamur in christo et cum paruuli sumus: maiorum cibos non appetamus: sed nutrimentis saluberrimis crescamus in christo accedẽtib⁹ bonis morib⁹: et christiana iustitia in qua est charitas dei et proximi perfecta et firmata: vt vnusquisq nostrum de diabolo inimico et angelis eius triũphet in semetipso in Christo quem induit: quia perfecta charitas nec cupiditatem habet seculi nec timorem seculi: id est nec cupiditatem vt acquirat res temporales. nec timorem ne amittat res temporales. Per quas duas ianuas intrat et regnat inimicus qui primo dei timore. deinde charitate pellendus est. Debemus itaq tanto auidius appetere apertissimam et euidentissimam cognitionem veritatis: q̃to nos debem⁹ in charitate proficere: et eius simplicitate cor habere mundatum quia ipso interiore oculo videtur veritas. Beati eñ mundo corde inquit: quia ipsi deum videbunt: vt in charitate radicati et fundati preualeamus comprehendere cum

omnibus sanctis que sit latitudo et altitudo ꝛ longitudo et profundum scire etiam supereminentem scientiam charitatis christi: vt impleamur in omnem plenitudinem dei: et post ista cuz iussibi li hoste certamina: quoniam volentibus et amantibus iugum christi leue est: et sarcina eius leuis: coronam glorie mereamur. Amen.

¶ Explicit liber sancti augustini episcopi de agone christiano.

Incipit liber sancti Augustini de bono disciplinę

Multi sunt qui sane doctrine aduersantur: iusticiam culpant ꝛ disciplinā imperium esse iudicant ac rationabilē castigationē superbie assignant: cum non sit imperium nisi vbi aliquid iubetur iniustum nec sit superbia nisi vbi negligitur disciplina. Disciplina igitur magistra est religionis: magistra vere pietatis: q̄ nec ideo increpat vt ledat: nec ideo castigat vt noceat. Deniq; mores hominum irata corrigit: inflāmata custodit: ita salomone dicente. Fili ne deficias a disciplina dn̄i: neq; fatigaris cum ab eo increparis. Quem enī diligit dominus increpat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Nihil profecto est quod non disciplina: aut emendet: aut saluum faciat. Quam si quis sapiens apprehenderit: nec gratiam amicitiarum perdit nec periculum damnationis incurrit. Nemo disciplinam irrationalem putet: sub qua videt vniuersis que in celo ꝛ sub celo sunt verbo cooperante compositis omnipotētis dei stare consilium. In principio enim operis sui: deus nihil priusq̄ disciplinā fecit. Nam cum assistente sapientia celum suspenderet terraz pararet: maria concluderet ꝛ suis locis: suisq; temporibus cursum solis luneq; g'obum disponeret: omnia sub disciplina constituit. Quid autem non esset tenebrosū: quid non incompositum: quid non haberetur absurdum. nisi constitutis legibus cuncta starent elementa. Nunquid sine disciplina agitur solis cursus? Qui quamuis diurni itineris necessitatem infatigatus impleuerit: ad officiuz tamen suum matutinus occurrit: et se in parte celi quotidie terrarum spacia lustraturus ostendit. Tanta est disciplinę ratio: vt intra temporum metas lege conscriptas ita indefessi itineris alternis vicibus siderum cursus agitetur: vt nec luna defectionis sue damna effugiat: nec solem diurni luminis flamma destituat. Nunquid sine disciplina ē q tanti maris fluctus humili terraruz littore continentur: ꝛ in suo sinu frequenter incitata ventis altior aggere vnda concluditur? Omnia profecto insipiens natura confunderet: nisi mundum disciplinę ratio gubernaret. Hec ideo proposuimus dicere vt disceretis obedire euāgelicis preceptis. ꝛ celestibus obtemperare mandatis. Quid autem rationalem animam et ad dei imaginem factā expediat: facile potest homo intelligere cum videt sacratis per voluntatē dei constitutionibus disciplinę etiam elementa seruire. Audite prophetam dicentem. Seruite domino in timore: exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam: nequando irascatur dominus et pereatis de via iusta. Bene in omnibus causis timor obtemperat disciplinę qui pro hoc ipsoq; imminentes periculorum casus aut iras iudicii cauere nouit: potestatem conseruande salutis obtinuit? Quid igitur adultero castum? quid furi esset tutum? quid latroni non peruium? Quis non expauesceret concaua littorum: secreta siluas? Quid non presumptio possideret: nisi furorem animorum sub metu pene disciplina compesceret? Ac nisi constitutus esset ordo viuendi nunq̄ profecto finem poneret nam peccandi. Nihil est qd̄ non gula suadeat: si gule disciplina cōsentiat. Nihil ē qd̄ non luxuria pdat:

si amore viciorum a te disciplina discedat. Nihil est quod nō habēdi cupiditate animus occupet: nisi auaricie vicium disciplina codēnet. Omnia sub metu discipline vicia tacent. Iaz non est l quo fides vnq̄ erubescat: si homo futurum dei iudicium respiciat: ⁊ cām reddende rationis intendat. nec est i quo vindex scelerum flamma deseruiat si i tuitu discipline: aut q̄ sunt honesta cogites. aut q̄ sūt pudēda castiges. ¶ Multi ibi nomen crudelitatis iponūt: vbi pro amore discipline crimen admissi sceleris: supplicio vidicatur latrōis. cuz sententia vindicantis iustis legib⁹ seruat. ⁊ nō solū p̄sentibus sed etiam futuris manuz porrigat. Quis igitur non licite crederet se debere peccare: si impudicis ⁊ impiis actibus iudex nō perscriberet disciplinā. Videamus q̄d lex loquatur. Non occides nō adulterabis. non falsum testimonium dices. Hec sunt discipline legis. quibus etiaz districtio sententie secularis obsequit: impugnando turpia: resecando criminosa. Nā adiicit scriptura. Iudex non est vindex positus boni operis: sz mali: ita vt etiam vicariuz pene genus exigat cum dicit. Oculum pro oculo: dētem pro dente. Sed istam antiquaz sententie seueritatem facile vitare possumus: si flammas futuri iudicii cogitemus. Absolute autem docet apostolus posse contēni secularis arma iudicii: q̄ dicit. Si vis potestatem non timere: qđ bonum est fac. Sed hec non ociose tractanda sunt. Nam cuz de his terrenis potestatibus apostoli doctrina commemorat sensibus nostris celestis iudicii partes insinuat. Nam cuz docet seruiēdum seculi legibus: ammonet necessario hoiem futuris cauere temporibus. Si vis inquit non timere ptātez: quod bonuz est fac. Hoc est dicere. Si vis futurum non timere iudicium declina a malo ⁊ fac bonum. Ergo hanc primaz constitutionis formaz: que seculi legibus caret: cauere debemus et vincere: vt possimus a nobis illud preiudiciuz ꝑpetue mortis excludere. Quia quos ista temporalis nō affligit pena hos illa in eternum insatiabili tormentorum persequitur dolore. Nemo autem illuz homicidii crimen euasisse estimet: quez excusatuz secularis iudicii corrupti sētentia absoluerit. Nec ille adulterii facinus preterermissum putet qui indulgētie lege deprehensus euasit. Nemo cū sanam dexteraz videt falsitatis reo debita iure supplicia iudicet fuisse ꝯcessa. Defunctis corporibus salua sūt crimina: nisi fuerint prius apud deum lacrimaruz intercessione purgata. Expectat enim reum suum gehēna debitis armata suppliciis. Ad cōfusionem magis presentis vite: nō ad absolutionez criminis pertinet autoritas sentētie secularis. Illa ergo nobis sunt ante omnia cogitanda supplicia: vbi homo viuet durante pena: vbi nec tormēta corpori: nec desunt membra tortori. ¶ Que tamen facile vitare possumus si habenas discipline teneamus dicente apostolo. Si vis non timere potestatez bonum fac: ⁊ habebis laudem ex ea. Quis sapiens nō ad hec discipline bona animum letus apponat: vbi potest homo non solum criminis penam vitare. sed ⁊ gratiaz laudationis acq̄rere? Audite prophetam dicentē. Apprehēdite disciplinā ne quādo irascatur dominus: ⁊ pereatis de via iusta. In hoc loco puto pertinet ista sententia ad illos ad quos nōdum disciplina ꝑuenit qui adhuc in deuiis morant: capti āči quo superstitionis errore. Probantur enim sub lege nunq̄ vixisse: qui admonentur vt apprehēdant studium discipline. Sequitur in hoc psalmo. Ne q̄n irascatur dn̄s: ⁊ periatis de via iusta. Igitur si illos statuit propheta reos: ad quos disciplina nūq̄ ꝑuenit: quid de illis iudicandum putamus q̄s disciplina destituit? Inter vtrorumq̄ act⁹ autoritas ꝓphetice lectionis incusat minorem plane culpam: non peruenisse ad disciplinam: q̄ legem discipline respulisse. Ecce dicit ꝓphā. Qui spernit disciplinam odit animam suā ⁊ vere: vt dixit ita est. Nam hostis ē ⁊ inimic⁹

anime sue q̃ spretis disciplie monitis: diabolicis occupatur officiis. Dicunt aliquãti disciplinã satis duris legib⁹ cõstitutã. Loquantur ista satis miseri quos ad omne facinus ille diabol⁹ auctor morti inuitat .quorum mentes insatiabilis gula possidet:super quas regnat ebrietas:quos turpis luxuria captiuos tenet: ꝛ a q̃bus nunq̃ superbia ingrata discedit. Illis autem quib⁹ ẽ studium honeste fidem seruare cõtinẽtie:humilitati:pietatiq; seruire: dulce discipline onus est:ꝛ leue iugũ dñi qḋ non grauat:nisi aut perditos: aut pituros. Erubesco dicere in confusionez humane negligẽtie. quare apḋ aliquãtos parum proficiat disciplina cum videamus pastorale magisterium etiam apud muta aialia nõ perire. Doceant nos ecce seruare ordinem discipline tã dociles equoꝝ animi:cum in giro ducti flexuosis gressib⁹ membra cõponũt ꝛ sub vnius habene retinaculo ita laxari se ꝯsentiũt vt ꝛ currendi ꝛ stãdi modus sub quadam legum dispositione seruetur. ℞ Ita quos natura numero diuidit:studio discipline cõiũgit. Videte q̃ fortia boũ corpora plaustro subiaceant:que intantum imperio animũ parant vt tumẽtia naturaliter leui iugo colla supponãt. Ita discipline constitutionibus seruiunt:etiã que in feritate nascũtur. Vñ miror aliquotiens hoiem cui inest sapientia ꝛ intellectus prudẽtie passim precepta discipline negligere cum videamus mutuz aial vicia cauere iussis obtemperare: imperio deseruire:atq; ita ad omnem obedientiam aim aptare: vt cum opus fuerit armatis legionibus occurrat: ꝛ hostilibus se telis iussum obiiciat. Audite in hoc loco prophetam dicentem. Cognouit bos possessorem suũ:ꝛ asin⁹ presepe domini sui:israel autez me nõ cognouit. Vereor dicere:ne nostram negligentiã pulset ista sentẽtia. Non autem cognoscit dñm:qui conditiõis sue non cognoscit officium. Ostendaz sane quomõ dñs possit aut inueniri:aut cognosci: si tamen est anim⁹ videndi. Si vis videre dñm:require mendicuz respice ad pauperem:suscipe peregrinũ: visita infirmum:curre ad carcerez. Si vis videri deum: vincula captiuitatis absolue:nodos iniquitatis incide. Audi de hoc dominum dicentem. Esuriui ꝛ dedistis mihi mãducare:sitiui ꝛ dedistis mihi bibere:hospes fui ꝛ suscepistis me:nudus fui:ꝛ operuistis me:Infirm⁹ fui.ꝛ visitastis me:i carcere erã ꝛ venistis ad me. Moneo itaq; ne dispicias nudũ:ne ceco manũ subtrahas: ne inuolutum pannis contemnas. In hac enim veste primuz dominus cum a magis quereretur inuentus est. Et qr de disciplina fecimus mentionez sub qua fides christiana viget:necesse ẽ: vt oĩa in aures vestras vite ornamenta deferantur:vt intelligat vnusquisq; paruz sibi prodesse conuersationis famaz:nisi in contemptu mundi amauerit disciplinam. Ergo cui studium est christũ colere:prius cordis ꝛ corporis suscipiat indumenta. Omnia igitur vita religionis professe:integritatis debet famam sentire:ne quem expectat corona virtutis pudoris damna feriat. Corporis integritas vitam minuat. integritatem fides incontaminata custodiat. vt manente vtriusq; partis beneficio:imaculatuz hoiem faciat regnare cum xp̃o. Sed in hoc soluz cõstat ꝯuersationis nostre ratio vt boni sim⁹. Laborãdum igit añ oĩa ẽ:vt qui bonitatem sequitur:bonus esse iudicet. Nam q̃uis homo puꝝ corpus imaculatũq; custodiat:laceratã vitã ad deũ portat: cui⁹ actus vultũ ifamat licet sciam⁹ cõsciẽtiam solã bonis actib⁹ posse sufficere. ℒ Sed q̃to melius est vt semper de te bene sentiat qui circa ianuã suã vanis suspitionibus frequẽt egrotat? Instrum est enim naturaliter vulgo. vt de bonis semp male iudicet. Sed tu q̃ curam bone fame colis studio tuo grãm integre opiniõis acquire. Vita ergo nostra ita sit lucida vt sit omnibus nota integritas religioni: pudor seruiat humilitati. Quem amor tenet seruande integritatis:ante omnia falsi ad se

famam non admitat erroris. Magnū est quidem et gloriosum: et vsqz ad celū omnium ore proferendum nūqꝫ malis actibus locum dedisse. sed multo forti us est nunqꝫ falsis suspitionibus laborasse. Quid enim tibi ꝓdest sobrietas si vicia ebrietatis exerceas? Quis te nō ebriū iudicet: si int effluētes vino cali ces saltantium giros imiteris? Quis te castum putabit: si te viderit meretri cum fabulis mixtum: scenico ſmone ꝯ positis: aut loquētē turpia. aut īhone sta resonantem. Laudo quidē consciē tiam castitatis in te. sꝫ odi colloquiuꝫ meretricis. In quo loco fortasse dicat tibi aliquis. Sufficit tibi pura consciē tia. Quātū ad inoscentiam pertinet ti bi soli sufficit. Sed prouidēdū ē ne fa cilitate tua alit peccet: et alienum pec catum ī te redūdet: iuxta illd quod di cit scriptura. Ve illi per quē scādaluꝫ venit. Quanuis autem precioso serico corpus vestias: et niueo vellere mēbra componas: non sine macula diē trāsſ gressi camini ardētis ora cōtigeris. In omni igit actu tuo vitam tuā discipli na comitetur. Si vis placere xpo elabora vt professionē tuā fides adiuuet. fama cōmēdet. Precedat nos patien tia humilitatis socia assistat pudicitia ītegritatis magistra fugiat cupiditas: erubescat ebrietas: luxuria act⁹ suos lugeat: superbia cōfusa discedat. Qui cū igit est q̄ festinat deū agnoscere: sub hoc discipline ordīe xpꝫ poterit īuenir Multa quidē erāt adhuc dilectissimi: q̄ discipline ratio suadebat aperire: q̄ in teri putauim⁹ differēda: nc ociosis auribus fastidium pareret lōga narratio Sane ne quid ī hoc ope subtraxerit vi deamur: elaborabimus vt ea que reli giosis actibus competunt sequenti tē pore disseramus.

¶ Finit Liber sācti Augustini episco pi de bono discipline.

Incipit regula sancti Au gustini episcopi de cōmu ni vita clericoꝝ. M)

Ante omia fratres charissimi diligat d's: deide prim⁹: qr ista p̄cepta sūt pricipalit no bis data. Hec igit sūt q̄ vt obseruetꝭ pncipib⁹ in monasterio ꝯstituti Primū ꝓpt qd ī v num estis cōgregati charitatis viculū custodiatur. vt vnanimes habitetis in domo et sit vobis anima vna et cor vnū ī do et non dicatis aliqd ꝓpriū sed sint vobis omnia communia. et distribuat vnicuiqꝫ vestruꝫ a proposito vestro vi ctus et tegumentum: non equaliter om nibus: quia non equaliter valetis omnes. sed poti⁹ vnicuiqꝫ sicut cuiqꝫ op⁹ fuerit. Sic eniꝫ legitis in actibus apo stolorum. Quia erant illis omnia com munia: et distribuebatur vnicuiqꝫ sicut cuiqꝫ opus erat. Qui vero aliquid habebāt in sclo qn̄ gressi sūt in mōasteriū libēt velint illud esse cōe. Qui aūt nō habebant: non ea querant in monasterio que nec foris habere potuerūt sed tamen eorum infirmitati quod opus ē tribuatur: etiam si paupertas eoꝝ tal erat quādo foris erāt vt nec ip̄a necessaria poterāt īuenire. Non tn̄ ideo pu tent se esse felices: qr īuenerunt victuꝫ et tegumentū: qualis foris iuenire nō potuerūt. Nec erigant ceruicem quia associātur eis: ad quos foris accedere non audebant: sed sursuꝫ cor habeant et terrena vana non querāt: ne īcipiāt monasteria diuitibus eē vtilia nō pau peribus. si diuites illic humiliantur: et pauperes illic inflant. Sed rurs⁹ etiaꝫ illi qui aliquid esse videbantur in secu lo nō hēant fastidio fr̄es suos: q̄ ad il lā sāctā societatē ex pauptate venert iii. Magis aūt studeāt nō d pētū diuitū dignitate: sꝫ d paupuꝫ fratrū societate

gloriari. Nec extollātur si communi vite aliquid de suis facultatibus cōtulerūt: nec de suis diuitiis magis sperbiāt: quia eas monasterio ptiūt ꝙ̄ si eis in seculo fruerentur. Alia quippe quecunqꝫ iniquitas in malis operibus exercetur vt fiāt. superbia vero etiam bonis operibus insidiatur vt percāt. Et quid prodest dispergendo dare pauperibus/ ꝛ pauperē fieri. cum anima misera superbior efficitur diuitias contēnendo/ ꝙ̄ fuerat possidēdo. Omnes ergo vnanimiter ꝛ concorditer viuite. ꝛ honorate in vobis inuicem deum cuiꝰ templa facti estis. Orationibus instate horis ꝛ temporibus constitutis. In oratorio nemo aliqͩd agat: nisi obqͩ factum est. vnde ꝛ nomē accepit: vt si forte aliqui etiam preter horas constitutas si eis vacat orare voluerint: non eis sint impedimento qui ibi aliquid agendum putauerint. Psalmis ꝛ hymnis cum oratis deū hoc versetur ī corde quod profertur in ore. Et nolite cātare nisi quod legitis esse cantanduꝫ. Quod autem non ita scriptum est vt cantetur: non cantetur. Carnem vestrā domate ieiuniis ꝛ abstinētiis esce ꝛ potus: ꝙ̄tum valitudo permittit. Quando autem aliquis non potest ieiunare: non tamen extra horaꝫ prandii aliqͩd alimentorum sumat: nisi cum egrotat Cum acceditis ad mensam: donec ide surgatis quod vobis secundum cōsuetudinem legitur: tumultu ꝛ contentione audite. ne sole vobis fauces sumāt cibum: sed ꝛ aures esuriant dei verbū. Qui infirmi sunt: ex pristina consuetudine si aliter tractantur in victu: nō debet aliis molestum esse nec iniustum videri quos fecit aliqua consuetudo fortiores. Nec illos feliciores putent quia sumunt quod non sumunt ipsi: sed sibi potius gratulentur: quia valent quod non valent illi. Et si eis qui venerunt ex moribus delicatoribus ad monasterium aliquid alimentorum vestimentorum stramentorum operimētorum vel datur: quod aliis fortioribus ꝛ ideo felicioribus non datur: cogitare debent quibus non datur quātum đ sua seculari vita illi ad istam descenderit quāuis vsqꝫ ad aliorū qͥ sunt corpore firmiores: frugalitatem puenire nō poterint. Nec debēt velle omnes quod paucos vident amplius: non quia honorātur: sed quia tolerantur accipere: ne contingat detestanda peruersitas: vt in monasterio vbi ꝙ̄tuꝫ possunt fiūt diuites laboriosi: fiant pauperes delicati

Sane quemadmodum egrotantes necesse habent minus accipere ne grauentur. ita ꝛ pꝰ egritudinem sic tractandi sunt vt citiꝰ recreentur. etiam si de humillima seculi paupertate venerint: tanqꝫ hoc illis contulerit recentior egritudo: quod diuitibus anterior cōsuetudo. Sed cum vires prestinas reparauerint: redeant ad feliciorem cōsuetudinē suam: que famulos dei tanto amplius decet: ꝙ̄to minus indigent: ne cibi eos teneat voluptas iam vegetatos: quos necessitas leuauerat infirmos. Illos sane existimēt ditiores qui in sustinenda parcitate fuerint fortiores. Melius est eniꝫ minus egere: ꝙ̄ plus habere. Non sit notabilis habitus vester: nec affectetis vestibus placere: sed moribus. Quando proceditis simul ambulare: cum veneritis quo itis: simul state. In incessu in statu ꝛ in omnibus motibus vestris nichil fiat quod cuiusqꝫ offendat aspectum. sed quod vestram deceat sāctitatem. Oculi vestri: ꝛ si iaciūtur ī aliquā feminarum: in nullam figantur. Neqꝫ eni quando proceditis feminas videre phibemini: sed appetere vel ab ipsis appeti velle criminosum est. Nec soluꝫ tacito affectu: sꝫ affectu ꝛ aspectu. qͦqꝫ appetitur ꝛ appetit cōcupiscētia feminarum. Nec dicatis vos hr̄e aīos pudicos: si habeatis oculos īpudicos: qꝛ īpudicus oculus impudici cordis ē nūcius. Et cū se iuicē sibimet etiam tacēte ligua cōspectu mutuo corda nūciāt impudica et fꝫ cōcupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore: etiaꝫ intactis ab immunda violatione corporibus: fugit castitas ipsa de moribꝰ. Nec

putare debet q̄ in feminaz figit oculuz & illius in seipm diligit fixum: ab aliis se non videri. Cum hoc facit: videt omnino: & a quib⁹ se videri nō arbitratur. Sed & si lateat: & a nemine hominuz videatur quid faciet de illo desup inspectore: quez latere nihil potest? An ideo putandus est non videre: quia tanto videt patienti⁹ q̄to sapienti⁹. Ille ergo vir sanctus timeat displicere: ne videat femine male placere. Illum cogitet omnia videre: ne velit feminaz male videre. Illius namq3 & in hac causa commendatus est timor vbi scriptū est. Abominatio est dño defigens oculum. Qñ ergo simul estis in ecclesia: & vbicūq3 vbi & femine sunt: inuicem vestram pudiciciam custodite. Deus eniz qui habitat in vobis. etiaz isto modo custodiet vos ex vobis. ¶ Et si hāc de qua loquor oculi petulantiā in aliquo vrm aduerteritis: statim admonete: ne male cepta pgrediatur: sed de pximo corrigante. Si autem post admonitionē iterum vel alio quocunq3 die id ipsum facere cum videritis: iā velut vulneratū sanandū pdat: quicunq3 hoc poterit inuenire. Prius tñ est alteri vel tertio demonstrandū vt duoruz vel trium possit ore conuinci: & competēti seueritate coerceri. Nec iudicetis vos esse maliuolos qñ hoc iudicatis. Magis quippe innocentes non estis: si fratres vestros quos iudicando corrigere potestis: tacendo perire permittitis. Si eniz frater tuus vulnus haberet in corpore qđ vellet occultare dum timeret secari: nonne crudeliter a te sileretur & misericorditer indicaretur? Quāto ergo potius eum debes manifestare: ne deterius putrescat in corde? Sed anteq̄ aliis demonstretur: per quos conuincendus est si negauerit. prius preposito debet ostēdi si admonitus neglexerit corrigi: ne forte possit secretius correctus innotescere ceteris. Si autez negauerit tunc neganti adhibendi sunt alii etiaz coram omnibus vt possit non solum ab vno teste argui sed a duobus vel a tribus conuinci. Conuictus vero scdm p-positi vel etiam presbiteri: ad cuius dispensationez pertinet arbitrium debet emendatoriam subire vindictam: quaz si ferre recusauerit etiam si ipse nō abscesserit: de vestra societate proiciatur. Nō eni & hoc fit crudeliter sed misericorditer: ne contagione pestifera plurimos perdat. Et hoc quod dixi de oculo non figendo: etiam in ceteris inueniendis: prohibēdis: indicandis: cōuincendis: vindicandisq3 pctis diligenter & fideliter obseruetur: cum dilectione hominum & odio viciorum. Quicūq3 aūt in tantum progressus fuerit malum vt occulte ab aliquo litteras vel quod libet munus accipiat: si hoc vltro confitetur parcat illi & oretur pro eo. Si autem deprehenditur atq3 cōuincitur: secundum arbitrium presbiteri vel pposi-ti grauius emendetur. Uestes vestras in vnum habeatis sub vno custode vel duobus vel quot sufficere potuerit ad easexcutiendas: ne a tinea ledantur. Et sicut pascimini ex vno cellario: sic induamini ex vno vestiario. ¶ Et si fieri potest ad vos non pertineat quod vobis indumētum pro tēporū cōgruentia proferat: vtrum hoc recipiat vnusquisq3 vestruz quod deposuerat an aliud quod alter habuerat: dum tamē vnicuiq3 quod cuiq3 opus est non negetur. Si autem hinc inter vos contentiones & murmura oriunt & conqueritur aliquis se deterius accepisse q̄ pri⁹ habuerat: & indignū se esse qđ non ita vestiatur sicut alius frater eius vestit hic vos probate q̄tu3 nobis desit in illo sācto interiore habitu cordis qui pro habitu corporis litigatis. Tamen si vr̄a toleratur infirmitas vt hoc recipiatis quod deposueritis i vno tamē loco sub cōmunib⁹ custodibus habete quod ponitis: ita sane vt nullus sibi aliquid operetur: sed omnia opa vestra in cōi fiant maiori studio atq3 frequentiori alacritate: q̄ si vobis singuli ppria faceretis. Charitas eniz de qua scriptū est q nō querit que sua sunt: sic intelligitur: quia coīa propriis nō ppria cōibus antepo nit. Et iō q̄to amplius rem cōmunē q̄

propria vestra curaueritis: tanto amplius vos proficere noueritis: vt omnibus quibus vtitur transitoria necessitas supereminet quae permanet charitas. Consequens ergo est vt etiam cum his suis filiis: aut aliqua necessitudine ad se pertinentibus in monasterio constitutis aliquam contulerit vestem siue quodlibet aliud inter necessaria deputandum: non occulte accipiatur sed sit in potestate prepositi vt in rem communem redactum cui necesse fuerit prebeatur. Quod si aliquis rem sibi collatam celauerit furti iudicio condemnetur. Indumenta vestra secundum arbitrium prepositi lauentur: siue a vobis: siue a fullonibus ne interiores anime sordes contrahat munde vestis nimius appetitus.

Lauacrum etiam corpori cum infirmitatis necessitas cogit minime denegetur: sed fiat sine murmure de consilio medicine ita vt etiam si nolit iubente preposito faciat quod faciendum est pro salute. Si autem ipse velit et forte non expedit: sue cupiditati non obediatur. Aliquando etiam si noceat: prodesse creditur quod delectat. Denique si latens est dolor in corpore famulo dei dicenti quid sibi doleat sine dubitatione credatur. Sed tamen vtrum sanando illi dolori quod delectat expediat si non est certum medicus consulatur. Neque eant ad balnea siue quocunque ire necesse fuerit minus quam duo vel tres. Nec ille qui habet aliquo eundi necessitatem cum quibus ipse voluerit sed cum quibus prepositus iusserit ire debet. Egrotantium cura siue post egritudinem reficiendorum siue aliqua imbecillitate etiam sine febribus laborantium: vni alicui debet iniungi vt ipse de cellario petat quod cuique opus esse perspexerit. Siue autem qui cellario siue qui vestibus: siue qui codicibus preponuntur: sine murmure seruiant fratribus suis. Codices certa hora singulis diebus petantur extra horam qui petierit non accipiat. Vestimenta vero et calciamenta quando fuerint indigentibus necessaria: dare non differant sub quorum custodia sunt que poscuntur. Lites autem nullas habeatis: aut quam celerrime finiatis: ne ira crescat in odium. et trabem faciat de festuca et animam vestram faciat homicidam: sic enim legitis. Qui odit fratrem suum homicida est. Quicunque etiam conuicio vel maledictio vel etiam criminis obiectu aliquem leserit. meminerit satisfactione quam totius curare quod fecit. et ille qui lesus est sine disceptatione dimittere. Si autem inuicem se leserint inuicem sibi debita relaxare debebunt propter orationes vestras: quas vtique quanto crebriores habetis: tanto saniores habere debetis. Melior est autem qui quamuis ira sepe tenetur: tamen impetrare festinat vt sibi dimittat cui se fecisse agnoscit iniuriam. quam qui tardius irascitur: et ad petendam veniam difficilius inclinatur. Qui autem nunquam vult petere veniam: aut non ex animo petit sine causa est in monasterio: etsi inde non proiciatur. Proinde vobis a verbis durioribus parcite: que si emissa fuerint ex ore vestro: non pigeat ex ipso ore proferre medicamenta: vnde facta sunt vulnera. Quando autem necessitas discipline in moribus coercendis dicere vos dura verba compellit: si etiam in ipsis modum vos excessisse sentitis: non a vobis exigitur vt a vobis subditis veniam postuletis: ne apud eos quos oportet esse subiectos dum nimium seruatur humilitas regendi frangatur auctoritas: sed tamen petenda est venia ab omnium domino: qui nouit etiam eos quos plus iusto forte corripitis: quanta beniuolentia diligatis. Non autem carnalis: sed spiritualis inter vos debet esse dilectio. Preposito tanquam patri obediatur: multo magis presbytero qui omnium vestrum curam gerit. Ut autem cuncta ista seruentur: et si quid seruatum minus fuerit: non negligenter preteatur: sed emendandum corrigendumque curetur. ad prepositum precipue pertinebit vt ad presbyterum cuius est apud vos maior autoritas referat: quod modum vel vires eius excedit. Ipse vero qui vobis preest: non se existimet potestate dominante: sed potius charitate seruiente felicem. Honore coram vobis prelatus sit vobis timore coram deo substratus sit pedibus vestris. Circa omnes seipsum bonorum operum prebeat exemplum. Corripiat inquietos: consuletur pusillanimes: sustineat infirmos patiens sit ad omnes. Disciplinam libens habeat: metuendus imponat. Et quamuis

vtrunqȝ sit necessariū tñ plus a vobis amari appetat ꝙ timeri: semꝑ cogitās deo se pro vobis redditurum esse rōnē Unde vos magis obediendo non soluȝ vestri sed etiam ipsi⁹ miseremini q̄ inter vos ꝙto in loco superiori: tanto in periculo maiori versatur. Donet de⁹ vt obseruetis hec omnia cum dilectione tanꝙ spūalis pulchritudinis amatores: ꝛ bono xp̄i odore ꝺ bona vr̄a cōuersatiōe fragrātes: nō sicut serui sub lege: sȝ sicut liberi sub gr̄a cōstituti viuatis. Ut aūt vos i libello hoc tāꝙ in speculo possitis inspicere ne per obliuionē aliquid negligatis: semel in septimana vobis legat̄ ꝛ vbi vos inueneritis ea q̄ scripta sunt faciētes. agite gratias domino bonorum omnium largitori vbi autem sibi quicunqȝ vestrum viderit aliquid deesse: doleat de preterito: caueat de futuro: orans vt sibi et debitum dimitatur: et in tentationem nō inducatur. Amē.

¶ Explicit regula sancti Augustini episcopi de communi vita clericorum.

¶ Possidonius calamensis episcopus de vita et moribus sancti augustini hypponensis episcopi quocum annis fere quadraginta vixit.

Incipit prologus. ¶

INspirante deo rerum oim factore et gubernatore deo: mei memor ꝓpositi quo ꝑ grāa salua toris omnipotentis ac per diuine trinitatis fidē seruire decreui: ꝛ antea in vita laicoꝝ et nūc i officio episcopoꝝ: studēs ex quali cūqȝ accepto igenio ꝛ s̄mōe edificatiōi prodesse sctē ac vere xp̄i dn̄i catholice ecclīe: de vita ac moribus predestinati: ꝛ suo tp̄e p̄sentati sacerdotis optimi augustini: q̄ in codē vidi: ab codēꝙ audiui minime reticere debeo. Id enim etiam ante nos factitatū fuisse a religiosissimis sctē matris ecclīe catholicis viris legimus ꝛ cōperimus: q̄ diuino afflati spū sermone ꝓprio atqȝ stilo ꝛ auribus ꝛ oculis scire volētium dicēdo ꝛ scribendo similia: studiosorum notitie intulerunt: quales ꝙtiqȝ viri ex communi domini gr̄a i reb⁹ hūanis ꝛ viuere et vsqȝ in finē obitus perseuerare meruerunt. Idcirco ipe quoqȝ dispēsator oim minim⁹: fide non ficta: qua dn̄o dominātiū omnibusqȝ bonis seruiendū ꝛ placēduȝ est fidelibus: de predicti venerabilis ex ortu viri ꝛ procursu ꝛ debito fine: q̄ per eū didici ꝛ exptus sum ꝙplurimis annis eius inherens charitati vt dn̄s donauerit explicandū suscepi. Uerū sum mā queso maiestatē: quo munus hmōi a me arreptū ita gerā ꝛ pergaȝ: vt nec p̄ris luminū offendā veritatem: nec bonoꝝ ecclīe filioꝝ vlla ex parte fraudar̄ videat charitatē. Nec enim attingā ea omnia insinuare: q̄ idē beatissimus augustinus in suis confessionū libris de se metipso: qualis añ pceptam gr̄am fuerit: qualisqȝ iā sumpta viueret designauit. Hoc enim facere voluit: vt ait aplūs ne de se quisꝙ hoim supra ꝙ se esse nor at aut de se audiuim fuisset crederet vel putaret hūilitatis scāte more vtēs ꝛ iam nulluȝ fallēs sed laudē nō suā: sȝ sui dn̄i de ꝓpria liberatione ac munere querēs ex his videlȝ q̄ iaȝ pceꝑat ꝛ fraternas p̄ces poscēs de his q̄ accipe cupiebat. Sacramētū igr̄ regis ad āgeli ca auctoritate prolatū est: bonū ē abscōdere: opera autē dn̄i reuelare et consiteri honorificum est.

¶ Explicit prologus.

Incipit vita sancti augustini hypponensis episcopi ¶

Ortus igitur beatissimus Augustinus ex prouincia africana ciuitate thagastensi de numero curialium. parentibus honestis et christianis progenitus erat: alitusque ac nutritus eorum cura ac diligentia impensis secularibus literis eruditus apprime omnibus videlicet disciplinis imbutus quas liberales vocant. Nam et grammaticam prius in sua ciuitate et rethoricam i africe capite carthagine postea docuit. consequenti etiã tempore trans mare in vrbe roma. et apud mediolanum vbi tunc temporis imperatoris valentiniani minoris comitatus fuerat constitutus. In qua vrbe tũc episcopatum acceptissimus deo: et i optis viris preclarissimus sacerdos eximius ambrosius. Huius interea verbi dei predicatoris frequentissimis in ecclesia disputationibus astans in populo: intendebat suspensus atque affixus. Uerum aliquando manicheorum apud carthaginem adolescens fuerat errore seductus: et ideo ceteris suspensior aderat: ne quid vel pro ipsa vel contra ipsã heresim diceretur. Sed prouenit dei liberatoris clementia sui sacerdotis ambrosii cor pertractantis. vt contra illum errorem incidentes legis soluerentur questiones: atque ita edoctus sensim atque paulatim heresis illa miseratione diuina eius ex animo pulsa est: protinusque ipse in fide catholica confirmatus est proficiendi in religione eidem amoris ardor tantus innatus est: quo propinquantibus diebus sanctis pasche: salutis aquam perciperet: et factum est diuina prestante opitulatione: vt per illũ talem ac tantum antistitem ambrosium et doctrinã salutarem ecclesie catholice et diuina augustinus perciperet sacramenta. ¶ Moxque ex intimis cordis medullis ad deum cõuersus: spem omnem quã habebat in seculo dereliqt Jam non vxorem: nõ filios carnis: nõ diuitias: non honores seculi querens: sed soli deo cum suis seruire statuit in illo et ex illo pusillo grege esse studens quẽ dñs alloquitur dicens: nolite timere pusillus grex: qm̃ complacuit prĩ vestro dare vobis regnum. vẽdite q̃ possidetis et date elemosinam. facite vobis sacculos non veterascentes: thesauros nõ deficientes in celis: et illud qđ iterum dicit dñs: idẽ vir sctũs facere cupiens: si vis esse perfectus vende oĩa q̃ habes et da pauperibus et habebis thesaurũ in celis et veni sequere me: et super fidei fundamentũ edificare desiderans: non ligna fenum: stipulã: sed aurum: argentum et lapides preciosos. Et erat tũc annis maior triginta sola superstite matre nomine monica sibique adherente: et de suscepto eius proposito seruiendi deo amplius q̃ de carnis nepotibus exultante. Nã eius pater patricius nomine antea defunctus erat. Renũciauit etiam scolasticis quos rethoricam docebat vt sibi magistrum aliũ prouiderẽt. eo q seruire deo ipse decreuisset. Ac placuit ei percepta baptismi grã cũ aliis ciuibus et amicis suis deo pariter seruientibus ad africã et propriam domum agrosque remeare. ad quos veniens. et in quibus constitutus ferme triennio et a se iam alienatis curis secularibus. cum his qui eidẽ adherebant deo viuebat. ieiuniis: orõnibus: bonisque operibus: in lege dñi meditans die ac nocte. Et de his que sibi deus cogitanti atque oranti itellecta reuelabat. et presentes et absentes sermonibus ac libris docebat. ¶ Contigit forte eodem tp̃e: vt quidam ex his quos dicunt agẽtes in rebus apud hypponem regium cõstitutus. bñ xp̃ianus deumque timens cõparata eius bona fama atque doctrina desideraret atque optaret eum videre. promittens se posse mũdi huius omnes contẽnere cupiditates atque illecebras: si aliqñ ex eius ore dei verbũ audire meruisset. Quod cum ad se fideli fuisset relatione delatũ: liberare aiam cupiens ab huius vite periculis morteque eterna: ad memoratam vltro atque confestim venit ciuitatem. et hominem visum allocutus frequentius atque exhortatus est: quantum deus donabat: vt quod deo vouerat reddere

Hec se ille facturũ de die in diẽ pollicebatur. nec tñ in ei⁹ tũc hoc impleuit presẽtia. Sz vacare vtiqꝫ et inane esse nõ potuit: qd̓ p tale vas mundum in honore vtile dño: ad omne opus bonum paratum: in omni loco: diuina gerebat prudentia. Eodẽ itaqꝫ tpe i eccl̃ia hipponẽsi catholica valerius sctũs epatum gerebat. Qui cuz flagitante ecclesiastica necessitate: de prouidendo et ordinãdo presbytero ciuitatis plebem dei alloqueretur ⁊ exhortaretur: iã sciẽtes catholici scti augustini ppositũ ⁊ doctrinam manu iiecta qm̃ ⁊ idẽ i populo secutus ⁊ ignarus quid futurum esset astabat. Solebat aũt laic⁹ vt nobis dicebat ab eis tm̃ ecclesiis q̃ nõ haberẽt epõs suã abstinere presentiã. Eũ ergo tenuerũt et vt in talibus consuetum est epõ ordinandum intulerũt: omibus id vno cum sensu ⁊ desiderio fieri perficiqꝫ petentibus: magnoqꝫ studio et clamore flagitãtibus vberti eo flente: nonnullis quidẽ lacrimas eius vt nobis ipse retulit: tũc superbe interp̃tãtibus: ⁊ tanq̃ eum cõsolantibus ac dicẽtibus: quia locus presbiterii licet ipse maiore dign⁹ esset appropinquaret tñ epatui. Cum ille hõ dei vt nobis retulit maiori consideratione intelligeret ⁊ gemeret: q̃ multa et q̃ magna sue vite pericula de regimine ⁊ gubernatione ecclesie impendere ac prouidere spectaret: atque ideo fieret. Et eorum tunc vt voluerunt completum est desiderium. Factus ergo presbiter monasteriuz intra ecclesiam mox instituit: ⁊ cum dei seruis viuere cepit sm̃ modum ⁊ regulam sub sanctis apostolis cõstitutã: maxime vt nemo quicq̃ propriũ i illa societate haberet sed eis essent omnia cõmunia: ⁊ distribueretur vnicuiqꝫ prout cuiqꝫ op⁹ erat: quod iaz ipse prior fecerat: dum de transmarinis ad sua remeasset. 3 Sctũs vero vir erius ordinator eius vt erat vir piissimus ⁊ deũ timẽs: exultabat: ⁊ deo gratias agebat: suas exauditas a domino fuisse preces: quas se frequentissime fudisse narrabat scꝫ vt sibi diuinit⁹ homo cõcederet talis: q̃ posset verbo dei ⁊ doctrina salubri ecclesiam dei edificare: cui rei se homo natura grec⁹: minusq̃ latina lingua ⁊ literis instructus minus vtilẽ peruidebat: ⁊ eidem pbr̃o potestatẽ dedit corã se in ecclesia euangeliũ predicandi ac freq̃ẽtissime tractãdi: contra vsum quidẽ ⁊ consuetudinez africanarũ ecclesiarũ. vnde etiã ei nõnulli epi detrahebant. Sed ille vir venerabilis ac prouidus in orientalibus ecclesiis id ex more fieri sciens: vtilitati ecclesie consulens obtrectatorũ non curabat linguas: dũmodo factitaret a presbitero qd̓ a se epõ impleri minime posse cernebat. Vñ accensa et ardens eleuata sup cãdelabrum lucerna omnib⁹ qui in domo erant lucebat. Et postea currẽte ⁊ volante huiusmodi fama bono precedente exemplo accepta ab episcopis potestate p̃sbiti nonnulli coram epis populis tractare ceperunt v̓bũ dei. Sane tunc in illa hypponẽsi vrbe manicheorũ pestilẽtia q̃ plurimos ciues et pegrinos infecerat ⁊ penetrauerat seducẽte ⁊ decipiẽte eiusdẽ heresis quodaz p̃sbiro noie fortunato: ibidẽ cõuersante atqꝫ morante. Interea hypponẽses ciues ⁊ pegrini christiani tam catholici q̃ etiam donatiste adeunt augustinum pbr̃m: atqꝫ deposcũt: vt illuz hoiem manicheorum pbr̃m quẽ doctum credebãt videret: ⁊ cũ eodẽ d̓ lege tractaret. Ad idẽ vt scriptũ ẽ: paratus ad respõsionẽ omni poscenti se rationẽ de fide et spe que in deo ẽ: potẽsqꝫ exhortari in doctrina sana: ⁊ cõtradicẽtes redarguere minime renuit: sed vtrum etiam hoc fortunatus fieri vellet sciscitat⁹ est. At illi confestim ad ipsum fortunatum id detulerunt: petẽtes et exhortantes ac flagitantes q̃ id minime recusaret. Sane qm̃ idez fortunatus iam apud carthaginẽ sanctum nouerat augustinum adhuc in eodẽ secum errore constitutum: cum eodem congredi pauitabat. A Verumtamẽ suorum maxie instãtia coact⁹ ac verecundatus: promisit comin⁹ se eẽ vẽturũ: certamẽqꝫ disputãdi subiturũ

Unde cōdicto die ꝛ loco conuenerunt i vnum cōcurrentibus ꝙplurimis viris studiosis: turbisq; curiosis: ꝛ apertis notarioꝝ tabulis: disputatio est cepta primo: ꝛ secundo finita est die. In qua ille manicheus preceptor vt segestoruꝫ continet fides: nec catholicam assertionem potuit euacuare: nec manicheorū sectam subnixa veritate valuit comprobare: sed deficiens responsione vltimo collaturum se cum suis maioribus: ea que refellere non potuit prosecutus est ꝛ si sibi forte de his satis minime fecissent sue anime consulturum atq; ita ab omnibus apud quos magnus ꝛ doct⁹ videbatur: nihil valuisse in sue secte assertione iudicatus est. Qua ille confusione affectus: ꝛ sequēti tēpore de hypponensi ciuitate profectus ad eandem amplius nō remeauit: ac sic per memoratum dei hominem omnium cordibus vel qui aderant vel qui absentes illa q̄ gesta sunt cognouerant: error ille ablatus: catholica est intimata: ac comperta sincera religio. Et docebat ac predicabat ille priuatim ꝛ publice: in domo ꝛ in ecclesia salutis verbum cum omni fiducia aduersus africanas hereses: maximeq; contra donatistas: manicheos: ꝛ pelagianos: libris confectis: et repetitis sermonibus ineffabiliter admirantibus christianis et colletantibus et hoc ipsum vbi poterant non tacentibus: sed diffamantibus. Sicq; adiuuante domino leuare i africa ecclesia catholica exorsa est caput: que multo tēpore illis conualescentibus hereticis precipueq; rebaptisātē conati parte maiorem multitudinem afrorum seducta ꝛ oppressa iacebat. Libros vero eiusdem siue tractatus mirabili dei gratia procedētes ac ꝓfluentes: instructos oī rōnis copia atq; auctoritate sanctarum scripturaꝝ ipsi quoq; heretici concurrentes: cum catholicis ingenti ardore audiebant ꝛ quisquis vt voluit et potuit notarios adhibens etiam ea que dicebantur excepta descripsit. Et inde iam per totuꝫ africe corpus preclara doctrīa odorq; suauissimus christi diffusa et manifestata est: congaudente hoc quoqꝫ comperto ecclesia dei transmarina. Quoniam sicut dum patitur vnum membrum cōpatiuntur omnia membra: ita etiam cū glorificatur vnum membrum: congaudent omnia membra. B

Per idem tempus corā episcopis hoc illi iubentibus qui plenarium totius africe consiliū hyppone agebant: de fide ꝛ simbolo presbyter adhuc Augustin⁹ disputauit. Ille vero beatus senex valerius ceteris ex hoc amplius exultās: ꝛ deo gratias agens de concesso sibi speciali beneficio: metuere cepit: vt est humanus animus ne ab alia ecclesia sacerdos probatus ad episcopatum quereretur. ꝛ sibi auferretur. Nam et id prouenisset nisi et hoc idem episcopus cognito ad locum secretum eum transire curasset: occultatumqꝫ a querentib⁹ minime inueniri fecisset. Unde ampli⁹ formidans idem venerabilis senex: et sciens se corpore et etate infirmissimuꝫ egit secretis literis apud primateꝫ episcopum sedis carthaginensis allegans imbecillitatem corporis sui: etatisqꝫ ꝗuitatem: et obsecrans vt hypponensi ecclesie ordinaretur episcopus: qui sue cathedre non tam succederet: sed consacerdos accederet augustinus. Que igitur beatus Ualerius optauit et rogauit: satagens rescripto īpetrauit. Post quam petitionem ad visitandum aduenientе ad ecclesiam hypponensem tunc primate numidie megalio calamensi episcopo et valerius antistes episcopis qui forte tunc aderant et clericis omnibus hypponensibus: et vniuerse plebi inopinatam cunctis suam insinuat tunc voluntatem: omnibusqꝫ audientibus et gratulantibus: atqꝫ id fieri perficiqꝫ ingenti desiderio clamantibus: episcopatum suscipere contra morem ecclesie suo viuente episcopo presbiter augustinus recusabat. Dumqꝫ id fieri solere ab oībus suaderet: atqꝫ id ignaro trāsmarinis ꝛ africanis ecclie exemplis ꝓbaret: cōpuls⁹ atqꝫ coact⁹ succu

buit et episcopatus curam ꝛ maioris loci ordinationem suscipit. Quod in seipso postea fieri non debuisse: vt viuo suo episcopo ordinaretur: et dixit et scripsit: propter consilii vniuersalis vetitum: quod iam ordinatus didicit: nec quod sibi factum esse doluit: aliis fieri voluit. ¶ Unde etiam fategit: vt conciliis constitueretur episcoporum: ab ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis omnium statuta sacerdotum in noticiam esse deferenda. Atqꝫ ita factum est vt episcopatu suscepto multo instantius ac feruentius maiore auctoritate non adhuc in vna tantum regione: sed vbicumqꝫ rogatus venisset verbum salutis eterne alacriter ac suauiter pullulãte atqꝫ crescente domini ecclesia predicabat: paratus semper poscentibus reddere rationem de fide et spe que cum deus est: et eius dicta atqꝫ excepta maxime donatiste in eadem hypponensi vel vicina manẽtes ciuitate ad suos episcopos deferebant. Que cum audissent ꝛ econtra forte aliquid dicerent: aut a suis refellebatur: aut eadem res ad sanctum augustinum deferebatur: eaqꝫ comperta patienter ac leniter vt scriptum est: cum timore ꝛ tremore salutem omniuꝫ operabatur. Ostendens ꝙ nihil illi refellere voluerint. ꝙꝫ verum manifestumqꝫ sit quod ecclesie dei fides tenet ꝛ docet. Et hec diebus ac noctibus ab eodem iugiter agebantur. Nam ꝛ epistolas priuatas ad quoscunqꝫ eiusdem erroris episcopos ꝛ eminentes scilicet laicos dedit: ratiõe reddita admonẽs atqꝫ exhortans: vt ab illa se prauitate corrigerent: vel certe ad disputationes venirent. Illi vero causa diffidentie nihil vnꝗꝫ rescribere voluerunt: sed irati furiosa loquebantur: atqꝫ seductoreꝫ deceptoremqꝫ animarum augustinum esse: et priuatim et publice conclamabant: et velut lupum occidendum esse i defensionem gregis scilicet sui dicebant et tractabant: omniaqꝫ peccata a deo indubitanter esse credendum posse dimitti his qui hoc facere ac perficere potuissent: nec deum timentes nec homines erubescentes. Et vt eorum causa diffidentie cunctis innotesceret elaborauit: ꝛ publicis gestis conuenti non sunt ausi conferre. Habebant etiam iidem donatiste per suas pene omnes ecclesias inauditum hominum genus peruersum ac violentum: velut sub professione continentium ambulantes qui circũcelliones dicebãtur. Et erant in igenti numero et turba per omnes fere africanas regiones constituti. Qui malis imbuti doctoribus audacia superba ꝛ temeritate illicita nec suis nec alienis aliquãdo parcebant: contra ius fasqꝫ in causis iterdicentes hominib⁹ ꝛ nisi obedissent damnis grauissimis et cedibus afficiebant: armati diuersis telis: bachantes per agros villasqꝫ vsqꝫ ad sanguinis effusioneꝫ accedere nõ metuentes. Sed dum verbum dei sedulo predicaretur: ꝛ cum his qui oderunt pacem pacis ratio haberetur: illi paceꝫ loquentem debellabant gratis.

¶ Cunqꝫ aduersus eorum dogma veritas innotesceret qui volebant et poterant sese inde vel eripiebant vel subducebant: et paci atqꝫ vnitati ecclesie cum suis quibus poterant coherebãt. Unde illi sui erroris congregationem minui videntes: atqꝫ augmentis ecclesie inuidentes: accensi exardescebãt ira grauissima et intolerabiles persecutiones vnitati ecclesie compacti faciebant. Ipsisqꝫ sacerdotibus catholicis ꝛ ministris aggregationes diurnas atqꝫ nocturnas direptionesque rerum omnium vi inferebant. Nam ꝛ multos dei seruos cedibus debilitauerunt: aliquibus etiam calcem cum aceto in oculos miserunt: aliosque occiderunt. Unde etiã suis iidẽ donatiste rebaptizatores in odium veniebant. Proficiẽte ꝓ doctrina diuia sub sctõ ꝛ cuꝫ sctõ augustino in monasterio deo seruiẽtes ecclie hypponẽsi clerici ordinari ceperunt: ac deinde innotescente et clarescẽte de die in diem ecclesie catho

lice predicationis veritate: sanctorum que seruorum dei proposito continentia et paupertate profunda: ex monasterio quod per illum venerabilem virum et esse et crescere ceperat: magno deside- rio poscere atque accipere episcopos et clericos pax ecclesie atque vnitas et cepit primo et postea consecuta est. illam fer me decem quos ipse noui sanctos ac ve nerabiles viros continentes et doctissi mos beatus augustinus diuersis eccle siis nonnullis quoque eminentioribus ro- gatus dedit. Similiterque et ipsi ex illo rum sanctorum proposito venientes do mini ecclesiis propagatis: et monasteria instituerunt: et studio crescentes edifica tionis verbi dei ceteris ecclesiis promo- tos fratres ad suscipiendum sacerdoti um prestiterunt. Unde per multos et in multis salubris fidei spei et charitatis ecclesie innotescente doctrina: non solum per omnes africanas partes: verum eti am in transmarinis et per libros editos atque in grecum sermonem translatos ab illo vno homine: et per illum multis fa- uente deo multa innotescere meruerunt Atque hinc vt scriptum est peccator videns irascebatur: dentibus suis frendebat et tabescebat: serui autem christi vt dictum est cum his qui oderunt pacem erant pacifici et cum loquerentur debellabantur gratis ab eis. Aliquoties vero etiam vias arma tas iidem circumcelliones contra famulum dei augustinum obsederunt: dum forte iret ro gatus ad visitandas instruendasque et ex hortandas catholicas plebes: quod ip se frequentissime faciebat. E

Et aliquando contigit vt illi succenturiati hac tenus perderent captionem. Euenit quidem dei prouidentia sed ductoris hominis errore: vt per aliam viam cum suis co- mitibus sacerdos quo tendebat venis set: atque per hunc quem postea cognouit er rorem: manus impias euasisset: et cum in omnibus liberatori dei gratias egis/ set illi omnino suo more nec laicis nec clericis pepercerunt: sicut publica testantur gesta. Interea silendum non est quod ad lau dem dei per illius tam egregii in eccle sia viri studium domusque dei zelum ad uersus predictos rebaptizatores donati stas gestum et perfectum est. Cum for/ te vnus ex his quos de suo monasterio et cle ro episcopus ecclesie propagauerat: ad suam curam pertinentem calamensis ecclesie diocesim visitaret: et que didi- cerat pro pace ecclesie contra illam he resim predicaret: factum est vt in me- dio itinere eorum insidias incurrisset: et per vasum cum omnibus illi comitan tibus: sublatis animalibus et rebus: in iuriis et cede grauissima eum affecis- sent. De qua re ne pacis ecclesie ampli us impediretur profectus: defensor ec clesie inter leges non siluit. Et prece ptus est crispinus qui iisdem donatistis in calamensi ciuitate et regione episco pus fuit: predicatus scilicet et multi tem poris et edoctus ad multam teneri aua riciam publicis legibus presentatus con tra hereticos constitutam. Qui resul- tans legibus. cum presentatus apud pro consulem se negaret hereticum obruta est necessitas: vt illis recedente ecclesie defensore a catholico episcopo resiste- retur: et conuinceretur quod esse se fu/ isse negauerat: quoniam si ab eodem dissimularetur forte catholicus episco pus ab ignorantibus crederetur: illo se quod erat negante: atque ita ex hac desidia infirmis scandalum nasceretur Et memorabili augustino antistite om nimodis instante ad controuersiam am bo ipsi calamenses episcopi venerunt et de ipsa diuersa communione tertio con flictu secum egerunt: magna populo- rum christianorum multitudine cause exitum: et apud carthaginem et per to tam africam expectante: atque ille cri spinus proconsulari et libellari senten tia est pronunciatus hereticus. Pro quo illo apud cognitorem catholicus epi- scopus intercessit: et ne auaricia mul- ta exigeretur ei est beneficium impe- tratum. F

Un- de cum ingratus ad piissimum princi- pem prouocasset: ab imperatore relatio ni deditum est responsum solutum: et conse

quenter pceptuȝ. nullo prorsus loco hereticos donatistas esse debere: ⁊ eos ad vim legum oim contra hereticos latarum vbiqȝ teneri debere. Ex quo et iudex propter officium et idem crispin⁹ qꝫ minime fuerat exactus: precepti sūt duas auri libras fisci iuribus inferre. Sed ptinus opera data est per catholicos epos: precipue per sancte memorie augustinū vt illa omnium condēnatio principis dimitteretur indulgentia. Et dn̄o adiuuante perfectum est. Qua diligentia ⁊ sancto studio multum creuit sancta ecclesia. Et his omnib⁹ pro pace ecclesie gestis. augustino dn̄s et hic palmam dedit: et apud se iustitie coronam reseruauit: ac magis magisqȝ iuuāte xp̄o de die i diē augebatur: ⁊ multiplicabatur pacis vnitas ⁊ ecclesie dei confraternitas. Et id maxime factum est post collationē q̄ ab vniuersis epis catholicis apud carthaginē cū eisdem donatistarum epis postmodū facta est: adiuuante gloriosissimo ⁊ religiosissimo imperatore honorio: propter quod perficiendū etiā a suo latere tribunū ⁊ notariū marcellinū africā iudicem miserat. In qua controuersia illi omnib⁹ modis cōfutati: atqȝ de errore a catholicis conuicti: sentētia cognitoris notati sunt. ⁊ post eoꝝ appellationē piissimi regis responso: iuste inter hereticos cō demnati sunt. Ex qua ratiōe notati sūt solito amplius eoꝝ epi: qui cū suis clericis ⁊ plebibus non communicauerūt Et pacem tenentes catholicā: multas eorum persecutiones vsqȝ ad mēbroꝝ amputationē ⁊ internecionē. Et totuȝ illud bonum vt dixi per sctm̄ illū hoieȝ consentienbus nr̄is epis ⁊ parit satagētibus ⁊ ceptū ⁊ pfectū ē. Porro autem post illā q̄ cū donatistis facta est collationem: non defuerunt qui dicerent per missos non fuisse eosdem epos apud potestatem que causam audiuit dicere omnia pro suis partibus: qm̄ catholice communionis cognitor sue faueabat ecclesie: licet hoc deficientes ⁊ victi ad excusationem iactarent. qn̄quidem ⁊ ante controuersiā ȝ iūdē heretici catholice communionis eūdem esse nouerunt: et dum ab eodē conuenirent publicis gestis: qꝫ ad collationem occurrerent ⁊ se esse facturos prosecuti sunt. Poterant vtiqȝ suspectum eum habētes: recusare cōgressū. Tū oipotētis dei prestitit auxilium: vt postea in cesariensi mauritanie ciuitate constitutus venerabilisime morie Augustinus: quo eum venire cuȝ aliis epis sedis apostolice littere compulerunt: ob terminandas videlicet alias ecclesie necessitates. ¶ Hac ergo occasione puenit vt emeritū eiusdem loci donatistarū epm: quem sue secte precipuū in illa collatiōe habuerāt defensorem viderent: ⁊ cuȝ eodeȝ publice in ecclesia populo astante diuerse cō munionis ex hoc ipso disputaret: et prouocaret gestis ecclesiasticis: vt qđ forte sicut dicebant prosequi potuit in collatione: sed permissus non fuerat: in p̄senti sine alicuius potestatis prohibitione aut potentia secur⁹ dicere minime dubitaret: ⁊ in sua ciuitate suis omnibus presentibus ciuibus fiducialiter ppriā defendere cōmunionē non denegasset: Ille nec hac hortatione nec suoꝝ parētum ⁊ ciuium instanti petitione id facere voluit: qui ei pollicebantur se ad ei⁹ redituros cōionem. etiam cum discrimine patrimonioꝝ: salutisqȝ sue tēporalis: si modo catholicam superaret assertionem. At ille amplius dicere illis gestis nihil voluit: nec valuit nisi tantum iam illa inquit gesta continentur apud carthaginē inter epōs cōfecta vtrum vicerimus an victi fuerimus. Et dum a notario alio loco vt responderet amoneretur ⁊ reticeret: ei⁹ cunctis manifestata diffidentia ecclīe dei augmēta ac firmata prouenerunt. Quisqs ergo diligentiam ⁊ operam beatissime memorie augustini p ecclesie dei statu cognoscere plenius voluerit: etiam illa pcurrat gesta: et inueniet que vel qualia protulerit quibus illuȝ doctum eloquētem ⁊ predicatum hominem prouocaret. hortatusqȝ fuerit vt pro sue defēsione partis quod vellet ediceret. illumqȝ victum cognoscet. Scio ego non solum

ipse possidonius presul qui vitã hanc conscripsi. verũ etiã alii fratres ꝛ cõserui qui nobiscũ tunc intra hipponeñ. ecclesiam: cũ eodem sancto viro viuebãt nõbis pariter ad mẽsam constitutis eũ dixisse. Aduertistis hodie i ecclia meũ sermonẽ eiusq initiũ ꝛ finẽ cõtra meã consuetudinẽ ꝓcessisse: qm̃ non eam rẽ terminatam explicuerĩ quã ꝓposuerã sed pendentẽ reliquerĩ. Cui respondimus. Ita nos in tp̃e miratos fuisse scimus ꝛ recognoscimus. At ille. Credo sit ꝙ forte aliquẽ errantẽ in populo dominus per nr̃am obliuionẽ ꝛ errorẽ doceri ꝛ curari voluerit. In cuius manus sunt et nos ꝛ sermones nostri. ꝟ Nam cum propositę questionis latebras ptractarẽ: in aliũ sermonis excursum perrexi. atq3 ita non conclusa vel explicata questione disputationem terminaui magis aduersum manicheorũ errorem. Unde nihil dicere decreuerã disputans q̃ de his q̃ asserere ꝓ posuerãt. Et post hec nisi fallar: ecce alia die vel post biduũ venit quidã firmus nomine negociator: ꝛ intra monasterium sedente sancto augustino coram nobis ad pedes eius genibus ꝓuolutus se se iactauit lachrymas fundens: ꝛ rogãs vt pro eius delictis sacerdos cum suis dñm deprecaretur. confidens ꝙ manicheorum sectã secutus fuisset: ꝛ in eaq plurimis annis vixisset: ꝛ propterea pecuniam multã ipsis manicheis vel eis quos dicunt electos incassu3 erogasset ac se in ecclesia per dei misericordiam fuisse eius tractatibus nuper correptũ atq catholicum factum. Quod ꝛ ipse venerabilis Augustinus ꝛ nos qui tũc aderamus ab eodem diligenter inquirentes: ex qua re potissimum in illo tractatu sibi fuerit satisfactum: ꝛ reuerente eo nobisq omnibus sermonis serie3 recognoscentibus: profundum consiliũ dei pro salute animarum admirantes ꝛ stupentes glorificauimus sctm̃ eius nomẽ ꝛ benediximus. q cũ voluerit: ꝛ vñ voluerit: ꝛ quõ voluerit: ꝛ p scientes ꝛ per nescientes aiaru3 opatur salutem Ex eo ille hõ proposito seruorũ dei adherens negociatoris dimisit actionem ꝛ proficiens in ecclesie mẽbris: in alia regione ad presbyterii quoq dei volũtate petitus ꝛ coactus accessit officiũ tenens atq custodiens propositi sctĩtatem. Et forte adhuc vsq3 nunc i rebꝰ humanis viuit trans mare cõstitutus Apud carthaginẽ quoq3 deũ p quẽdã domꝰ regie procuratorẽ noĩe vrsũ fidei catholice hoiem ad quosdã manicheorum quos electos vel electas dicunt blasphemis operibus presentes peruenıretur atq3 ad ecclesiã ab eodẽ deducerentur ꝛ perduceretur ab ep̃is ad tabulas auditi sunt. Inter quos etia3 sãcte memorie augustinus fuit. qui pre ceteris illam execrabilem secta3 nouerat: ꝛ eoꝝ prodẽs eiusmodi damnabiles blasphemias ex locis librorũ quos illi accipiunt manichei: vsq3 ad confessionem earũdẽ blasphemiarum eos pduxit: ꝛ q̃ inter se illi suo more malo indigna ꝛ turpia facere consueuerunt a feminarũ illarũ velut electarũ proditiõe illis ecclesiasticis gestis declaratũ est. Atq3 ita pastoꝝ diligentia dñico gregi ꝛ augmẽtũ accessit. ꝛ aduersus fures atq3 latrones defensio competẽs procurata est. Cũ quodã etiã felice de numero eorũ quos electos dicunt fidem manichei. quiq3 hipponẽ venerat eũdẽ seminaturus errorem publice in hipponeñ. ecclesia notariis excipiẽtibꝰ disputauit beatus Augustinus populo astãte. Et post scdm vel tertiam collationez ille manicheus frustrata vanitate ꝛ errore illius secte ad nostra3 conuersus est fidem atq3 ecclesiam: sicut eadẽ relecta docere poterit scriptura. ꝟ

Preterea cum quodam etiam pascentio comite domus regie arriano: q per auctoritatem sue psone fisci vehementissimus exactor fidem catholica3 atrociter ac iugiter oppugnabat: ꝛ q̃ plurimos sacerdotes dei simpliciori fide viuentes dicacitate ac potestate exagitabat: ꝛ perturbabat presentibus honoratis et nobilibus viris apud

carthaginem ab illo prouocatus coram contulit. Sed idem hereticus tabulas atqꝫ stilum: quod magister noster ꝛ ante congressum ꝛ in congressu instantissime fieri volebat: ne adessent omnimodo recusauit. Et duꝫ id pernegasset: dicens ꝙ legum metu publicarum periclitari tabulis scriptis nollet: inter positis stilo ꝛ tabulis Augustinus episcopus dum suis qui aderant consacerdotibus vt absqꝫ vlla scriptura priuatim disputarēt collationem suscepit: predicens quod post modum contigit ꝙ post solutum conuentum esse cuiqꝫ posset liberum arbitrium forte dicere. nullo scripture documēto de dixisse qđ forte non dixerit: vel non dixisse quod dixerit. Beatus Augustinus miscuit cum eodem sermonem: atqꝫ asseruit quid crederet: ꝛ ab illo quid teneret audiuit ꝛ vera ratione atqꝫ auctoritate scripturarum probata docuit: ꝛ ostēdit nostre fidei firmamenta. Illius autem asserta nulla veritate: nulla scripturaruꝫ sāctarum auctoritate diffulta docuit ꝛ frustrauit. Et vt a se inuicem partes digresse sūt: ille magis magisqꝫ iratus ꝛ furens mendacia multa profide sua falsa iactabat: victum esse a se ipso proclamans: multoruꝫ ore laudatum augustinum. Que cum illum venerabilem virum minime laterent: coactus est ad ipsum scribere pascentium propter illius metum omissis nominibus conferentium: et in eis litteris quicquid inter partes dictuꝫ vel gestum fuerat fideliter intimauit: ad ea si negarentur probāda magnam testium habens copiam clarissimos scilicꝫ atqꝫ honorabiles qui tunc aderant viros Atqꝫ ille ad duo sibi directa scripta: vnum vix reddidit rescriptum in quo magis iniuriam facere: ꝙ sue secte rationem valuit declarare. Quod a volentibus et a valentibus legere comprobatur. Cum ipsorum quoqꝫ arrianorum episcopo quodam maximino cum gothis ad africam veniente apud hipponeꝫ ꝙ pluribus volentibus atqꝫ petentibus et preclaris interpositis viris contulit: ꝛ quid singule asseruerint partes scriptum est. Que si studiosi diligenter legere voluerint proculdubio indagabunt ꝛ quid callida ꝛ irrationabilis heresis ad seducendum ꝛ decipiēdum profiteatur: ꝛ quid ecclesia catholica de diuina teneat ꝛ predicet trinitate. k Sed ille hereticus de hyppone rediens carthaginem de sua multa i collatione loquacitate victorem se de ipsa collatione recessisse iactauit ꝛ mentitus est. Que vtiqꝫ non facile a diuine legis ignaris examinari ꝛ diiudicari possent a venerabili viro augustino sequenti tempore stilo: ꝛ illius totius collatiōis de singulis obiectis ꝛ responsis facta est recapituiatio. Et ꝙ nichil ille obiectis referre potuerit: nichilominus demōstratum est additis supplementis que in tēpore collationis augusto cuncta inferri ꝛ scribi minime potuerunt. Id enim egerat nequicia hominis: vt sua nouissima prosecutione multum longissima totum quod remanserat diei spacium occuparet. Aduersus pelagianistas ꝙ qꝫ nouos nostrorum temporum hereticos ꝛ disputatores callidos arte magis subtili noxia scribentes: ꝛ vbicūqꝫ poterant ꝛ publice ꝛ per domos loquētes: per ānos ferme decem laborauit: librorum multa condens ꝛ edens ꝛ in ecclesia populis ex eodē errore frequētissime disputans. Et quoniam iidem peruersi sedi apostolice per suam ambitionem eandam perfidiam persuadere conabantur: instantissime etiam consiliis affricanis sanctorum episcoporum gestum est: vt sancto pape vrbis rome: ꝛ prius venerabili inocentio: ꝛ postea sancto zosimo eius successori persuaderetur: ꝙ illa secta catholica fide ꝛ abominanda ꝛ damnanda fuisset. At illi tāte sedis antistites suis diuersis temporibus eosdem notātes: atqꝫ a membris ecclesie pcidentes: datis litteris africanas occidētis ꝛ oriētis ecclias: eos anathematizādos ꝛ deuitātos ab oībus ca

tholicis censuerunt. Et hoc tale de illis ecclesie dei catholice prolatum iudicium etiam piissimus imperator honorius audiens ac sequens: suis eos legibus damnatos inter hereticos haberi debere constituit. Unde nonnulli ex eis ad sancte matris ecclesie gremium vnde resilierant redierunt: et adhuc alii redeunt innotescente et preualescente aduersus illum detestabilem errorem recte fidei veritate. Et erat ille memorabilis vir Augustinus precipuum dominici corporis membrum: circa vniuersalis ecclesie vtilitatem sollicitus semper peruigil. Et illi diuinitus donatum est: vt de suorum laborum fructu etiam in hac vita gaudere prouenisset. prius quidem in hipponensi ecclesia et regione cui maxime presidebat vnitate ac pace perfecta. deinde in aliis africe partibus siue per seipsum siue per alios et quos ipse dederat sacerdotes pullulasse: et multiplicatam fuisse domini ecclesiam peruidens: illosque manicheos donatistas: pelagianistas: et paganos magna parte defecisse et ecclesie dei sociatos esse congaudens ¶

Profectibus quoque et studiis fauens erat: et exultans bonorum omnium indisciplinationem pie ac sancte tolerans fratrum ingemiscensque de iniquitatibus malorum: siue eorum qui intra ecclesiam: siue eorum qui extra ecclesiam sunt constituti: dominicis: vt dixi: lucris semper gaudens: et damnis merens. Tanta autem ab eodem dictata et edita sunt: tantaque in ecclesia disputata excepta atque emendata: vel aduersus diuersos hereticos conscripta: vel ex canonicis libris exposita: ad edificationem sanctorum ecclesie filiorum: vt ea omnia vix quisquam studiosorum nosse et perlegere sufficiat. Uerumtamen ne veritatis auidissimos in aliquo fraudare videamur statui deo prestante in huius opusculi fine etiam eorundem librorum tractatuum et epistolarum indiculum adiungere. Quo lecto qui magis dei veritatem quam temporales amant diuitias sibi quisque quod voluerit ad legendum et cognoscendum eligat: et id ad scribendum: vel de bibliotheca hipponensis ecclesie petat vbi emendatiora exemplaria forte potuerit inuenire: vel vnde voluerit inquirat: et inuenta describat et habeat: et petenti ad describendum sine inuidia etiam ipse tribuat. Secundum apostoli quoque sententiam dicentis. Audet quisquam vestrum aduersus alium negocium habens iudicari ab iniquis et non apud sanctos. An nescitis quia sancti mundum iudicabunt. Et si in vobis iudicatur mundus. indigni estis iudiciorum minorum. Nescitis quia angelos iudicabimus. Nedum secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis inter vos: eos qui contemptibiles sunt in ecclesia hos collocate ad iudicandum. Ad reuerentiam vobis loquor. Sic non est inter vos quisquam sapiens qui possit inter fratrem suum diiudicare: sed frater cum fratre iudicio contendit. et hoc apud infideles. Interpellatus ergo beatus augustinus a christianis vel a cuiuscunque secte hominibus: causas audiebat diligenter ac pie. Cuiusdam vero sententiam ante oculos habens dicentis se malle inter incognitos quam inter amicos causas audire: eo quod de incognitis pro quo arbitrata equitate iudicaretur amicum posset acquirere. De amicis vero vnum esset contra quem sententia proferretur perditurus. Et eas aliquando vsque ad horam refectionis: aliquando autem tota die ieiunans: semper tamen noscebat et dirimebat: intendens in eis christianorum momenta animorum quantum quisque vel in fide bonisque operibus proficeret: vel ab his deficeret. Atque compertis rerum opportunitatibus diuine legis veritate partes docebat: eamque illis inculcabat: et eos quo adipiscerentur vitam eternam edocebat et ammonebat: nihil aliud querens ab his quibus ob hoc narrabat nisi tantum obedientiam et deuotionem christianam: que et deo debetur et hominibus: peccantes coram omnibus arguens: vt ceteri timorem haberent. Et faciebat hoc tanquam speculator a domino constitutus domui israel: predicans verbum atque instans opportune: importune arguens: hortans: increpans: in omni longanimitate et doctrina: precipueque operam

bans istruere eos qui essēt idonei ꝛ alios docere. Rogatus quoqꝫ a nonnullis in eorū tpalibus causis eplas ad diuersos dabat. M Sꝫ hāc suā a meliorib⁹ rebus occupationē tāꝙ angariā deputabat: suauē semꝑ hñs de his que dei sunt vel allocutioneꝫ vel collationem fraterne ac domestice familiaritatis. Nouimus quoqꝫ eum a suis charissimis līarum intercessum apud seculi ptātes postulatum nō dedissꝫ: dicenteꝫ: cuiusdā sapientis seruādā esse sniam: de quo scriptuꝫ essꝫ ꝙ multa sue fame cōtemplatiōe amicis non pstitisset. Et illud nihilominus suum addēs quoniam plerumqꝫ ptās q̄ pstat pmit. Cum ꝟo intercedēdū esse rogatus videbat: tam id honeste ac tpate agebat: vt nō soluꝫ onerosus ac molestus non videret verū etiā mirabilis extitissꝫ. Nā dum exorta necessitate suo more apud quēdam africe vicariū noīe macedonium: pro supplice līis intervenissꝫ atqꝫ ille paruissꝫ: hoc mō rescriptū misit. Miro modo afficior sapiētia tua: ꝛ illis q̄ edidisti ꝛ in his q̄ interueniēs pro reis mitere non grauaris. Nam ꝛ illa tātuꝫ habēt acuminis scie ꝛ scītatis vt nichil supra sit: ꝛ hec tātuꝫ verecūdie vt nisi faciā quod mandas culpam penes me remanere nō inegocio eē diiudicē: dñe merito venerabilis ꝛ suscipiende pat: Nō enī instas quod plerīqꝫ hoīes isti⁹ loci vi faciūt: vt quodcūqꝫ sollicit⁹ petitor voluerit extorqās: sꝫ qd tibi a iudice tot curis obstricto petibile visuꝫ fuerit: ammones ꝛ rogas subseruiēte verecundia: q̄ maxima difficiliuꝫ inter bonos efficatia est. Proinde statim commendatis effectū desiderii tribui. Nam sperādi viam ante patefecerā Sctōrū cōsilia sacerdotū ꝑ diuersas prouīciasce lebrata cum potuit frequētauit: non in eis q̄ sua sūt: sꝫ q̄ Jesu Christi q̄rēs: vt vel fides sctē ecclesie catholice inuiolata maneret: vl nōnulli sacerdotes ꝛ clerici siue ꝑ fas siue per nefas excommunicati vl absoluerent vl abicerent. In ordinandis vero sacerdotibus ꝛ clericis consensum maiorem christianorum ꝛ consuetudinem ecclesie sequendū esse arbitrabatur. Vestes eius ꝛ calciamenta ꝛ lectualia ex moderato ꝛ competenti habitu erant: nec nitida nimiū nec abiecta plurimum: quia his plerūqꝫ vel iactare se insolenter homines solent: vel abiicere: ex vtroqꝫ non que iesu Christi sꝫ que sua sūt iidem querentes. At iste beatus vt dixi medium tenebat: neqꝫ in dexteram neqꝫ in sinistrā declinans. Mensa vsus est frugali ꝛ parca: que quidem inter olera ꝛ legumina etiam carnes aliquando propter hospites vel quosqꝫ infirmiores continebat. Semper autem vinū habebat: quia nouerat ꝛ docebat vt apostol⁹ dicit ꝙ omnis creatura dei bona sit: ꝛ nichil abiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur sanctificatur enim per verbum dei ꝛ orationem. Et vt ideꝫ sctūs augustinus in suis confessionum libris posuit dicens. Non ego immundiciam obsonii timeo: sed immundiciam cupiditatis. Scio eniꝫ noe omne genus carnis quod cibo essꝫ vsui manducare permissum: heliam cibo carnis refectum iohannem mirabili abstinentia preditum animalibus hoc est locustis in escaꝫ cedentibus non fuisse pollutum. Scio et esau lenticule concupiscentia deceptū ꝛ dauid propter aque desideriū a seipso reprehensum: ꝛ regem nostrum non de carne sed de pane eē temptatum. Ideo qꝫ ꝛ populus in heremo non quia carnes desiderauit: sed quia esce desiderio contra deum murmurauit. meruit improbari. O De vino autem sumendo apli extat snia ad thimotheū scribētis ac dicētis. Noli vsqꝫ adhuc aquam bibere: sed vino modico vtere propt stomachum ꝛ freqntes tuas infirmitates. Coclearibus tm̄ argēteis vtēs cetera vasa quibus mēse inferebant cibi: vl testea vl lignea vel marmorea erant: non tamē necessitatis iopia: sꝫ proposito voluntatis. Sꝫ ꝛ hospitalitatē sēp exhibuit. Et in ipā mensa magis lectionē vl disputationē ꝙ epulationē potationēqꝫ diligebat: ꝛ contra pestilētiam humane cōsuetudinis in ea ita

scriptum habebat. Quisquis amat dictis absentum rodere vitam. Hanc mē sam indignā nouerit esse sibi. Et ideo oēm cōuiuā a superfluis ꝛ noxiis fabulis ꝛ detractionibus sese abstinere debere ammonebat. Nam ꝛ quosdam suos familiarissimos coepōs illius scripture oblitos: ꝛ cōtra eā loquentes tam aspe re aliqñ reprehendit commotus vt diceret: aut delendos esse illos de mensa versus: aut se de media refectiōe ad su um cubiculum surrecturum. Qd ego ꝛ alii qui illi mēse interfuim⁹ experti su mus. Pauperū vero semp memor erat: eisq͂ inde erogabat vn̄ ꝛ sibi suisq͂ oibus secū habitātibus erogabat. hoc ē vel ex redditib⁹ possessionū eccl'ie. vel etiā ex oblationibus fideliū. Et cū for te vt assolet de possessionibus ipsis inui dia clericis fieret: alloquebat plebam dei: malle se ex collationibus plebis dei viuere q̄ illarū possessionū curā vel gu bernationē pati: ꝛ paratum se esse illis cedere: vt eo modo oēs dei serui et ministri viuerēt: quo in veteri testamento legunt altari deseruientes de eodē cō participari. ¶ Sꝫ nūq͂ id laici suscipere voluerūt. Dom⁹ ecclesie curā omnemq͂ substātiā ad vices valentiori bus clericis delegabat ꝛ credebat: nun q̄ clauē: nunq͂ anulū in manu habēs: sed ab eisdē domus prepositis cuncta ꝛ accepta ꝛ erogata notabantur. Que anno completo eidem recitabātur: quo sciretur quantū acceptum quātumq͂ dispēsatū fuisset: vel quicqd indispensa tum vel dispensādū remāsisset: ꝛ i mul tis titulis: magis illi⁹ prepositi domus fidē sequēs q̄ pbatū magnifestatūq͂ cognoscēs. Domū ꝟo vel agrū seu vil lā nūq͂ emere voluit. Verū si forte ec clesie a quoq͂ sponte tale aliquid vl' do naretur vel titulo legati dimitteret nō respuebat sed suscipi iubebat. Nam ꝛ aliquas cum hereditates recusasse no uimus: non qꝛ paupib⁹ inutiles esse pos sent: sꝫ qm̄ iustū ꝛ ecquū esse videbat: vt a mortuorū vel filiis vel parētibus: vel affinibus magis possiderentur: quibus ab eis deficientes dimittere noluerunt

Quidā etiā ex honoratis hypponēsiū ꝛ apud carthaginē viuens eccl'ie hippo nensi possessionē donare voluit: ꝛ confe ctas tabulas sibi vsufructu retento vltro eidem sancte memorie augustino misit. ¶ Cuius ille oblationem libenter accepit: congratulans ei q͂ eterne sue memor esset salutis. Verum post aliquot annos nobis forte cum eodem cōminus constitutis ecce ille donator lr̄as p filium suum mittēs rogauit vt ille donationum tabule suo filio redderent: paupibus vero ero gādos dixerit solidos centum. Quo il le sctūs cognito: ingemuit hoiē vel fin xisse donationē: vel cum de bono opere penituisse: ꝛ quanta potuit deo suggerēte cordi eius: condolenti animo ex ea dē refragatione dixit i illi⁹. s. increpatio nē ꝛ correctionē. Et tabulas quas ille sponte miserat: nec desideratas nec ex actas confestim reddidit: pecuniamq͂ illam respuit. atq͂ rescriptis eundem si cut optuit ꝛ arguit ꝛ corripuit: admonēs vt de sua simulatiōe vel iniquitate cum penitētie humilitate deo satisface ret: ne cum tam graui dilecto de seculo exiret. Frequētius ꝟo dicebat magis securius ac tutius ecclam legata a de functis dimissa debere suscipere q̄ hereditates forte sollicitas ꝛ dānosas: ipsa q͂ legata magis offerenda esse q̄ exi gēda. Commēdata ꝟo q͂q͂ ipse non suscipiebat sꝫ volētes suscipe clericos nō prohibebat. In his quoq͂ q̄ eccl'ia habebat ꝛ possidebat itentus amore vel i plicatus cupiditate non erat sꝫ maiori bus magis ꝛ spūalibus suspensus ꝛ in herēs rebus. vix aliqñ seipsum ad ista tpalia ab eternorū cogitatiōe relaxabat ꝛ deponebat. Quibusq͂ illis dispositis ꝛ ordinatis tanq͂ a rebus mordacibus etiā modestis: animi recursū ad iteriora mentis ꝛ superiora faciebat: quo vl' de inueniendis rebus cogitaret: vel de iam inuentis aliqd dictaret: aut certe ex iā dictatis atq͂ trāscriptis aliqd men daret. ¶ Et id agebat idie labo rās ꝛ inocte lucubrās. Et erat tāq͂ illa religiosissima maria: typū gestās sup

ne ecclesie: de qua scriptũ est: q̄ sederet ad pedes dñi: atq; intenta verbum eius audiret: de qua soror conquesta q̄ ab eadẽ circa multuz ministeriũ occupata non adiuuaretur audiuit. Martha martha sollicita es: elegit optimã partẽ maria q̄ nõ auferetur ab ea. Nam fabricaꝝ nouarum nunq̄ studiũ habuit. deuitans in eis implicationem sui animi: quẽ semp liberum habere volebat ab omni molestia tpali. Non tñ illa volẽtes ⁊ edificantes ꝓhibebat nisi tm̃ immoderatos. Interea dum ecclesie pecunia deficeret: hoc ipsum populo xp̄iano denũciabat: non se habere qđ indigentibus erogaret. Nam ⁊ de vasis dñicis propter captiuos: ⁊ q̄plurimos indigẽtes frangi ⁊ cõflari iubebat et indigentibus dispẽsari. Quod non commemorassem nisi contra carnalẽ sensum quorundam fieri peruiderẽ. Et hoc ipsum etiam venerabilis memorie ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciẽdum ⁊ dixit ⁊ scripsit: sed et inde de neglecto a fidelib⁹ gazophilatio ⁊ secretario vnde altari necessaria inferuntur: aliquãdo in ecclesia loquẽs admonebat: quod etiam beatissimum ambrosiũ se presente in ecclesia tractauisse nobis aliquando retulerat. Cũ ipso semper clerici: vna etiam domo ac mensa: sumptibusq; communibus alebantur et vestiebantur. Et ne quisq̄ facile iuratione etiam ad periurium decidisset: ⁊ in ecclesia populo predicabat et suos instituerat ne quis iuraret: nec ad modicum quidem. Quod si prolapsus fuisset vnam de statutis perdebat portionem. Numerus enim erat suis secuz commorantibus et conuiuantibus poculorum prefixus. S

Indisciplinationes quoq; ⁊ trãgressiones suorum a regula recta ⁊ honestate et arguebat ⁊ tolerabat: quantum decebat et oportebat. In talibus precipue docens ne cuiusq̄ cor declinaretur in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis. Et duz quisq; offerret munus suum ad altare: ⁊ illic recordatus fuisset q̄ frater suus haberet aliquid aduersus illum relinquendum esse munus ante altare: atq; eundem fratrem esse reconciliandum: et tunc veniendum et munus ad altare offerenduz. Si vero ipse aduersus fratrem suum aliquid haberet: corripere eum debere in parte: et si eum audisset lucratus esset suum fratrem. Si minus adhibendum esse vnum aut duos: q̄ si ⁊ ipsos contemneret: ecclesiam adhibendam. Si vero ⁊ huic non obediret: esset illi vt ethnicus et publicanus. Et illud addens: vt fratri peccanti et veniaz petenti: non tantum septies sed septuagesies septies delictum relaxetur: sicut quisq; a domino quotidie sibi postulat relaxari. Femina autem intra domum eius nulla penitus vnquam conuersata est: nulla mansit: nec quidem germana soror: que vidua deo seruiens multo tempore vsq; in diem obitus sui preposita ancillarum dei vixit. Sed neq; patrui sui filie: et fratris sui filie que pariter deo seruiebant: quas personas sanctorum episcoporum concilia in exceptis posuerunt.

T Dicebat vero quia et si de sorore ⁊ neptibus secum commorantibus nulla nasci possit mala suspitio: tamen quoniam ille persone sine aliis necessariis secumq; manentibus feminis esse non possent: et q̄ ad eas etiam alie a foris intraret: de his posse offendiculum aut scandalum infirmioribus nasci: et illos qui cum episcopo vel quolibet clerico forte manerent: ex illis omnibus feminarum personis posse vna commorantibus aut aduentantibus tentationibus humanis posse perire: aut certe malis hominum suspitionibus pessime diffamari. Ob hoc ergo dicebat nunq̄ debere feminas cum seruis dei etiam castissimis in vna manere domo: ne vt dictum est aliquod scandalum vel offendiculuz hoc tali exemplo poneretur infirmioribus.

Et si forte ab aliquibus feminis vt videretur vel salutaretur rogabatur: nũq̄ sine clericis testib⁹ ad eum intrabãt vel solus cum solis vnq̄ est locutus:

nisi secretorũ aliquid interesset. In vi sitationibus vero modum tenebat ab ap̄lo diffinitũ: vt non nisi pupillos ꝛ viduas in tribulationibus constitutas visitaret. Et si forte ab egrotantibus ob hoc peteretur vt p̄ eis in presenti deum rogaret: eisq̧ manus imponeret sine mora pergebat. Feminarum autem monasteria nõ nisi vrgẽtibus necessitatibus visitabat. Seruanda quoq̧ in vita ꝛ moribus hoīs dei referebat q̄d in institutis sctẽ memorie ambrosii comperierat: vt vxorem cuiq̧ nũq̧ posceret neq̧ militare volentẽ ad hoc cõmendaret: neq̧ in sua patria petitũ iret ad cõniuiũ. De singulis rebus prestãs cãs. s. nedũ inter se coniugati casu iurgarent ꝛ eũ maledicerent p̄ quẽ cõiũcti essent. Sed plane ad hoc sibi iam illis cõsentientibus petitũ interesse debere affirmabat sacerdotẽ: vt vel eoꝝ iam pacta ꝛ placita firmarent: vel benedicerẽtur. Et ne militie cõmendatus suam culpã male agens suffragatori tribueret.

V Et ne per frequentiã i patrie cõuiuiis ꝯstitutus tẽpantie amitteretur modus. Indicauerat quoq̧ nobis se predicti ꝛ beate memorie viri in vltimo vite constituti audisse sapiẽtissimum ꝛ piissimũ respõsum: ꝛ multum laudabat ac predicabat. Nam cũ ille venerabilis vltima iaceret egritudine: ꝛ a fidelibus honoratis lectos ei⁹ astantib⁹ ꝛ vidẽtibus eũ de seculo migraturũ ad deũ. ꝛ ob hoc merentib⁹ tanti ac talis antistitis ecclãm posse priuari verbi ꝛ sacramenti dei dispensatiõe: cum lachrymis rogaret vt sibi a dño vite posceret commeatũ: eum illis dixisse. Non sic vixi vt me pudeat inter vos viuere: sed nec mori timeo q̄ꝛ bonum dñm habem⁹. Et in his noster augustinus senex elimata ac librata admirabat ꝛ laudabat verba. Jõ eniꝫ eũ dixisse intelligendũ est. nec mori timeo q̄ꝛ bonũ dñm habemus: ne crederetur presidẽs de suis purgatissimis moribus presumpsisse. Nec sic vixi vt me pudeat int̃ vos viuere. Hoc eniꝫ dixerat ad illud quod homines de homine nosse poterant. Nam sciens examen equitatis diuine: de bono domino se dicit magis q̄ꝫ de meritis suis confidere. Cui etiam in oratione quotidiana dñica dicebat. Dimitte nobis debita nostra sicut ꝛ nos dimittimus debitoribus nostris. X Cuiusdã quoq̧ coep̄i ꝛ familiarissimi sui amici in extremis vite de talib⁹ frequẽtissimũ referebat dictũ: ad quẽ cum visitandũ iam morti appropinquãtẽ ventitasset: ꝛ ille manus gestu se de seculo exiturũ significaret atq̧ a se illi esset responsuꝫ adhuc eum ecclesie necessarium viuere posse: illum ne putaretur huius vite teneri cupiditate respondisse ei. Si nũq̄ꝫ bene. Si aliquando quare non modo? Et talem sententiam mirabatur ꝛ laudabat hominem protulisse: deum quidem timentem: veruntamen in villa natum ꝛ nutritum: sed non multa lectionis eruditum scientia. Illud etiaꝫ cuiusdam egrotantis dictum afferebat episcopi. de quo sanctus in epistola sua quã de mortalitate scripsit martyr. Ciprianus ita retulit dicens. Cum quidã de collegis ꝛ consacerdotibus nostris infirmitate defessus ꝛ de appropinquãte morte sollicitus: commeatum sibi p̄caretur: astitit depcanti: ꝛ iam pene morienti iuuenis honore ꝛ maiestate venerabilis statura celsus ꝛ clarus aspectu ꝛ quẽ astantẽ sibi vix posset humanus aspectus oculis carnalibus ītueri: nisi q̄ talem videre iam poterat de seculo recessurus. Atq̧ ille non sine quadam animi ꝛ vocis indignatione infremuit ꝛ dixit. Pati timetis. Exire non vultis quid faciam vobis? Ante proximuꝫ vero diem infirmitatis obitus sui a se dictatos ꝛ editos recẽsuit libros: siue eos quos primo tempore conuersionis sue adhuc laicus: siue quos presbyter: siue quos ep̄s dictauerat: ꝛ quecũq̧ in his recognouit aliter q̄ꝫ sese haberet ecclesiastica regula a se fuisse dictata ꝛ scripta cuꝫ adhuc ecclesiasticũ vsum min⁹ sciret. minusq̧ itelligeret: a semetip̄o ꝛ reprehensa ꝛ correpta sunt. Y Unde etiam duo conscripsit volumina quoꝝ est titulus de recẽsione librorum

Preereptos etiam sibi quosdam libros ante diligentiorē emēdationē a nōnullis fratribus conquerebatur. licet eos postmoduz emendasset. Imperfecta etiā quedā librorū suoruz preuentus morte dereliquit. Quiqꝫ prodesse omnibus volens: ꝛ volentibus multa librorum legere: ꝛ nō valentibus. ex vtroqꝫ diuino testamento veteri ꝛ nouo premissa prefatiōe ꝑcepta diuina seu vetita ad vite regulam pertinētia excerpsit: atqꝫ ex his vnum codicem fecit vt qui vellet legeret atqꝫ in eo vel ꝙ obediens deo inobediensqꝫ esset agnosceret: et hoc opus voluit speculuz appellare. Uerū breui cōsequenti tēpore diuina voluntate et potestate prouenit: vt manus ingēs diuersis telis armata et bellis exercitata immanium hostium vuādalorū et alanorum commixtā secū habens gothorum gentem: aliarūqꝫ diuersarū gentiū personas ꝛ hyspanie partibus: transmarinis nauibus africe influxisset et irruisset: vniuersaqꝫ per loca mauritaniarū etiam ad alias nostras transiens prouicias et regiones: omni seuiens crudelitate ꝛ atrocitate cūcta que potuit expoliatione cedib⁹ diuersisqꝫ tormētis incendiis aliisqꝫ innumerabilibus ꝛ ifādis malis depopulata ē: nulli sexui: nulli parcens etati: nec ipsis dei sacerdotibus vel ministris: nec ipsis ecclesiarum ornamentis seu instrumentis vel edificiis. ꝫ Et hāc ferocissimaz hostiū grassationē ꝛ vastationē ille homo dei: ꝛ factā fuisse ꝛ fieri nō vt ceteri hoīes sentiebat ꝛ cogitabat: sed altius et profundius ea considerans et in his animarū ꝑcipue vel pericula vel mortē preuidens solito amplius ꝙ vt scriptū est: q̄ apponit scientiaz apponit doloreꝫ et cor intelligens quasi tinea ossib⁹ fuerunt ei lachryme panes die ac nocte amarissimamqꝫ et lugubrem pre ceteris sue senectutis. iam pene extremam ducebat ac tolerabat vitam. Uidebat enī ille hō dei ciuitates excidio perditas pariter cum edificiis: villarumqꝫ habitatores alios hostili nece extinctos: alios effugatos atqꝫ dispersos ecclesias sacerdotibus ac ministris destitutas virginesqꝫ sacras: ꝛ quosqꝫ continentes vbiqꝫ dissipatos: ꝛ ī his alios defecisse tormentis: alios gladio interemptos esse: alios in captiuitate perdita animi ꝛ corporis integritate ac fidei. malo more ac duro hostib⁹ deseruire. Cernebat quoqꝫ hymnos dei ꝛ laudes ꝺ ecclesiis deperisse. edificia ecclesiarum ꝙ pluri-mis locis ignibus concremata esse solēnia quoqꝫ q̄ deo debentur de propriis locis defecisse. sacrificia etiam sacramenta diuina vel non queri vel querēti quī tradat non facile reperiri. in ipsas montium siluas ꝛ cauernas petrarū et speluncas confugientes: vel ad quascūqꝫ munitiones: alios fuisse expugnatos ꝛ interfectos: alios ita necessariis sustentaculis euolutos atqꝫ priuatos: vt fame contabescerent. ipsosqꝫ ecclesiarum prepositos ꝛ clericos: qui forte dei beneficio vel eos non incurrerant: vel incurrētes euaserant: rebus omnibus expoliatos atqꝫ nudatos egētissimos mēdicare nec eis omnibus ad omnia quibus fulciendi essent subuenire posse. Uix tres superstites videbat ex inumerabilibus ecclesiis: hoc est carthagineñ. hypponeñ. ꝛ circenseñ. q̄ dei beneficio excise non sunt: et earuꝫ ꝑmanent ciuitates: ꝛ diuino ꝛ humano fulte presidio: licet post eius obitum vrbs hypponeñ. incolis destituta ab hostibus fuerit concremata. Et se inter hec mala cuiusdam sapientis sententia cōsolabatur dicentis. Non erit magnus magnum putans ꝙ cadūt ligna ꝛ lapides ꝛ moriuntur mortales: Hec ergo oīa ille: vt erat alte sapiens: quotidie vbertī flebat. Accreuitqꝫ meroribus ꝛ lamentationibus eius: vt etiam adhuc in suo statu ꝯsistenteꝫ ad eādeꝫ hypponensiū regiorū ciuitateꝫ ab iisdeꝫ hostibus veniret obsidenda: quoniam in eius tunc defensiōe fuerat cōstitutus comes quīdam bonifacius cum gothorum quondam federatus exercitu. quam vrbem ferme. xiiii. mensibus cōclusam obsederunt. Nam ꝛ litus illi marinū interclusione abstulerunt. Quo etiam nos ipsi

de vicino cuz aliis nostris coepiscopis confugeramus: in eadēq3 omni obsidionis tpe fuimus. Ubi nobiscum sup his infortuniis sepissime colloquebamur: & dei tremēda iudicia pre oculis nostris posita cōsiderabamus dicentes. Justus es dñe: & rectum iudiciū tuū. Pariterq3 dolentes gemētes & flentes orabamus miserationum patrē & deū omnis consolationis: vt de eadē nos tribulatione subleuare dignaretur. ¶ Et forte prouenit & vna cū eodē ad mēsaz cōstitutis & inde cōfabulātibus: cepit coram nobis dicere. Noueritis me hoc tēpore nostre calamitatis deum rogare: vt aut hanc ciuitatem ab hostibus circundatā liberare dignetur: aut si aliud ei videtur: suos seruos ad pferēdā suā volūtatē fortes faciat. aut certe vt me de hoc sclo ad se accipiat. Que ille dicens nosq3 instruens: deinceps cum eodē & nos cum nostris oibus: & ipsi qui i eadē fuerant ciuitate a summo deo similiē petebamus. Et ecce tertio illius obsidionis mense decubuit lecto febribus fatigatus: & illa vitima exercebaē egritudine. Nec suuz sane dñs famulū fructu sue precis fraudauit. Nam & sibi ipsi & eidē ciuitati quod & lachrymosis depoposcit precibus: in tempore impetrauit. Noui quoq3 eundez & presbyterum & epm p qbusdaz energuminis petentibus vt oraret rogatum: eūq3 in oratione lachrymas fundentē deum rogasse: & demones ab hominibus recessisse. Itemq3 ad egrotantē & lecto vacātem quendam cuz suo egroto venisse & rogauisse vt eidem manū imponeret vt sanus esse posset. eūq3 respondisse. si aliquid in his posset sibi hoc vtiq3 primitus prestitisset: & illum dixisse visitatuz se fuisse: sibiq3 per somnium dictum eē. Uade ad augustinum epm vt eidē manum imponat: & saluus erit. Quod dū comperisset facere non distulit: & illum infirmum continuo dñs sanuz ab eodē discedere fecit. Interea reticenduz minime est: cum memorati impenderent hostes: a sancto viro quoq3 nostro coepiscopo thabennensis ecclesie honorato litteris fuisse consultum vtrum nam illis aduentātibus ex ecclesiis episcopis vel clericis recedenduz esset: an nō eiq3 rescriptis insinuasse qd magis ab illis romane euersoribus esset metuēdum. Quam eius epistolam huic scripture inserere volui. Est enim sacerdotū dei & ministrorū moribus valde vtilis & necessaria. Isto mō rescriptū ē ad eundē ab eodē. ¶ Sancto frī & coepiscopo honorato augustinus i domino salutem. Charitati tue misso exēplo epistole quam fratri quodiuuldeo nro coepo scripsi. putabam me hoc onere caruisse quod mihi imposuisti: qrendo consilium quid in his periculis que in tpa nostra venerunt facere debeatis Quāuis eni eplam illam breuiter scripserim: nihil in ea tñ ptermisisse me arbitror. qd & respondenti dicere & querēti audire sufficeret. quādo quidez dixi nec eos esse prohibēdos qui ad loca: si possunt: munita migrare desiderant: et ministerii nri vincula: quibus nos xpi charitas alligauit: ne deseramus ecclesias quib9 seruire debemus. nō eē rumpenda. Ista quippe vba sūt que in illa epistola posui. Restat q inquam vt nos quoruz ministeriū qtulecūq3 plebi dei vbi sum9 manēti: ita necessariū est vt sine hoc eā nō oporteat remanere: dicamus dño. Esto nobis i deū ptectorē: & in locū munitū. Sed hoc consiliuz tibi ppterea nō sufficit vt scribis: ne cōtra dei preceptū facere nitamur: vbi fugiēduz esse de ciuitate in ciuitatem monet. Recolim9 eni vba dicētis. Cū aūt psequētur vos in ciuitate ista: fugite in aliam Quis aūt credit ita hoc dñm fieri voluisse in necessario misterio sine quo viuere nequeunt deseranē greges: qs suo sanguine cōparauit. Nūqd nā hoc ipe fecit qn se portantib9 in egiptum parētibus puulus fugit: q nōdum ecclesias congregauerat: quas ab eo desertas fuisse dicamus? Nūqd qn apls paul9 ne illum cōprehēderet inimicus per fenestram in sporta summissus est per murum & effugit manus eius deserta est que ibi erat ecclesia necessario ministe

rio: ꝛ nō ab aliis fratribus ibidem cōsti tutis qđ oportebat impletū est. Eis quippe volentibus hoc apl's fecerat vt seipsum seruaret eccl'ie: quē proprie p̄secutor ille querebat. Faciāt ergo serui Christi ministri verbi ꝛ sacramēti ei⁹ qđ precepit: ipse siue permisit. Fugiāt omnino de ciuitate in ciuitatem qñ eorū quisq̄ specialiter a persecutoribus queritur: vt ab aliis q̄ non ita q̄runt non deseratur ecclesia: sed p̄beant cibaria cōseruis suis quos aliter viuere nō posse nouerūt. D Cū aūt omniū .i. ep̄orum ꝛ clericoꝝ ac laicorum est cōmune periculū. hi qui aliis idigēt nō deserāt ab his quibus indigent. Aut igitur ad loca munita omnes trāseāt aut qui habent remanendi necessitatem nō relinquantur ab his per quos eorum est ecclesiastica supplēda necessitas vt aut pariter viuant aut parit' sufferant qđ eos pater familias vult p̄peti. Quod si cōtigerit vt siue alii maius siue alii minus siue omēs equalit' patiātur qui eorum sint qui pro aliis patiantur apparet. illi .s. qui cum se possēt a talibus malis eripere fugiendo: ne aliorum necessitatem desererēt manere voluerūt. Hic maxime p̄batur illa charitas quam iohannes apostolus cōmendat dicēs. Sicut Christus aiam suā p̄ nobis posuit sic ꝛ nos debemus pro fratrib⁹ aias ponere. Nam qui fugiunt vel suis deuicti necessitatib⁹ fugere nō possūt: si cōprehensi patiātur pro seipsis nō pro fratribus vtiq̄ patiuntur. Qui v̄o propterea patiunt̄ q: fr̄es q̄bis ad xp̄ianā salutē indigebant deserere noluerunt. sine dubio suas animas pro fratribus ponunt Unde illud quod coepiscopum quēdā dixisse audiuimus. si dn̄s nobis imperauit fugam in eis p̄secutorib⁹: vbi potest esse fructus martyrii: q̄nto magis debemus fugere steriles passiōes q̄n est barbaric⁹ ꝛ hostilis icursus verū. est q̄ dē ꝛ acceptabile: s; his q̄ ecclesiastici officii nō tenēt vicula. Nam q̄ clades hostiles iō nō fugit cū possit effugere ne deserat ministeriū xp̄i sine q̄ nō possūt homines vel fieri vel viuere xp̄iani: maiorem charitatis inueniet fructū q̄ qui nō p̄pter fratres sed propter seipsū fugiēs atq̄ comprehēs⁹ nō negat Christū suscipitq̄ martyriū. E Quid ē q̄ qđ in ep̄la tua priore posuisti? Dicis ei si in ecclesiis p̄sistendum est: qd sim⁹ nobis vel pp̄lo profuturi: nō video: nisi vt ante oculos n̄ros viri cadant: femie cōstuprent̄: incēdant̄ eccl'ie: nos ipsi tormētis deficiamus: cum de nobis q̄ritur qđ non habemus. Potens est quidem de⁹ audire preces familie sue: ꝛ hec q̄ formidātur auertere: nec ideo tn̄ propter ista que incerta sunt debet nostri officii certa fieri desertio: sic quo est plebi certa p̄nicies. non in reb⁹ vite hui⁹: sed alterius q̄ incōparabiliter diligenti⁹ sollicitiusq̄ curāda ē. Nā si certa essēt ista mala q̄ timent̄ ne in locis in q̄b⁹ sumus forte cōtigāt: prius inde fugerēt hoies propter q̄s ibi manēdū est: ꝛ nos a manēdi necessitate liberos redderēt. Non eni quisq̄ est q̄ dicat ministros manere oportere: vbi ia; non fuerint q̄b⁹ necesse sit ministrare. Ita q̄dā sancti ep̄i de hyspania profugerunt: prius plebibus p̄tim fuga lapsis: p̄tim peremptis: partim obsidione consūptis: p̄tim captiuitate disp̄sis. S; multo plures illic manētib⁹ p̄pter q̄s manerent sub eorūdē p̄iculo rū dēsitate māserūt. Et si aliq̄d deseruerūt plebes suas: hoc est qđ dicim⁹ fieri nō debere. Neq̄ eni talis docti auctoritate diuina: sed hūano vl' errore decepti vel timore sunt deuicti. Cur eni sibi putant indifferenter obtemperandu; esse precepto: vbi legunt de ciuitate in ciuitatē eē fugiēdū: ꝛ mercēnariū nō exhorrent q̄ videt lupū veniētē; ꝛ fugit: q̄m non est ei cura de ouibus. Cur nō istas duas dn̄icas verasq̄ sententias: vnā .s. vbi fuga sinit̄ aut iubet̄ alterā. vbi arguit̄ ꝛ culpat̄ sic intelligere student: vt inter se repiant̄ nō eē ꝯtrarie: sic nō sūt F Et hoc quō repitur nisi attēdat̄ qđ iā sup̄ius disputaui. tunc de locis in quibus sumus premente persecutione fugiēdum eē Christi minīris: q̄n ibi aut plebs Christi nō fuerit cui ministretur. aut potest impleri per alios ne-

cessariũ ministeriũ:quibus eadẽ non est causa fugiendi sicut in sporta submissus quod supra commemoraui fugit apostolus cum a persecutore ipse proprie quereretur. alius quidẽ necessitatẽ similem non habentibus a quibus illic ministerium impleretur. Absit vt deserat ecclesia. Sic fugit sanctus anastasi⁹ alexandrinus eps cum eum specialiter apprehendere constantius imperator preceperat :neq́ꝫ a ceteris ministris deserta plebe catholica que in alexãdria commanebat. Cum aũt plebs manet ⁊ ministri fugiũt:ministeriũq́ꝫ subtrahitur:quid erit nisi mercenariorum illa fuga dãnabilis quibus non est cura de ouib⁹? Veniet eni lupus:non homo sed diabolus:qui plerunq́ꝫ fideles apostatas esse persuasit:quibus q̃tidianũ ministerium dñici corporis defuit:et peribit infirm⁹ in tua nõ scia sed ignorantia frater. ꝓpter quẽ xp̃s mortu⁹ est. Quid aũt ad eos attinet qui in hac re nõ falluntur errore:sed formidine superãtur quare non potius contra suũ timorẽ domino miserante atq́ꝫ adiuuante fortiꝰ dimicant nec mala sine cõparatiõe grauiora:q̃ multo amplius sunt tremenda contingant? Fit hoc vbi charitas di flagrat non vbi cupiditas mundi fumat. Charitas eni dicit. Quis infirmatur ⁊ ego nõ ĩfirmor? Quis scandalizatur et ego non vror? Sed charitas ex deo est. Orem⁹ ergo vt ab illo detur a quo iubetur:et ꝑ hanc magis timeam⁹ ne oues xp̃i spiritualis neq̃tie gladio necentur in corde:q̃ꝫ ne ferro in corpore trucidẽtur:vbi quãdocunq́ꝫ quocunq́ꝫ mortis genere morituri sumus. ¶ Magis timeam⁹ ne sensu iteriore corrupto ꝑeat castitas fidei:q̃ꝫ ne femine violenter constuprentur in carne. Qua violẽtia non violatur pudicitia si mente seruetur:quoniã nec ĩ carne violatur quãdo voluntas patientis sua turpiter carne non vtitur:sed sine consensione tolerat quod alius operatur. Magis timeamus ne membra corporis christi destituta spirituali victu necentur:q̃ꝫ ne membra corporis nostri oppressa hostilis impetu torqueantur. Magis timeamus ne lapides viui extinguantur deserentibus nobis:q̃ꝫ ne lapides ⁊ ligna terrenorum edificiorum incendantur presẽtibus nobis. Non quia ista non sint vitanda cum possint:sed quia potius sunt ferẽda quando vitari sine impietate non possunt. nisi forte quisq́ꝫ cõtenderit non esse ministrum impium qui tunc subtrahit ministeriuꝫ pietati necessarium:quando magis est necessarium. An non cogitamus cum ad istorum periculorum peruenitur extrema nec est potestas vlla fugiẽdi : quantus in ecclia fieri solet ab vtroq́ꝫ sexu atq́ꝫ ab omni etate concursus: aliis baptismum flagitantibus:aliis reconsiliationem : aliis etiam penitẽtie ipsius actionem:omnibus consolationẽ : ⁊ sacramẽtorum confectionẽ ⁊ erogationem? Vbi si ministri desint q̃tum exitium sequatur eos qui de isto seculo vel non regenerati exeunt vl' ligati? Quantus ẽ etiam vl' luctus fidelium suorum qui eos secum in vite eterne requie nõn habebunt? Quantus deniq́ꝫ gemit⁹ oĩum ⁊ quorundã quanta blasphemia de ministeriorum ⁊ ministrorũ absẽtia? Vide quid faciat malorum temporalium timor :⁊ quanta in eo sit acquisitio malorum eternorum. Si autẽ ministri adsint pro viribus quas eis dominus subministrat:omnibus subuẽitur. Alii baptizantur. alii recõciliantur:nulli dominici corporis cõmunione fraudãtur. Omnes consolatur :edificant:exhortãtur : vt deum rogẽt qui potẽs ẽ omnia que timẽtur aduertere parati ad vtrũq́ꝫ vt si nõ potest ab eis calix iste trãsire: fiat volũtas ei⁹ q̃ mali aliq̃d non põt velle. ¶ Certe iã vides qd te scribeseras nõ videre: q̃tũ bonũ ꝯsequant' ꝑpli xp̃iani si in ꝑ̃sẽtibus malis nõ eis dẽsit ꝑ̃sẽtia ministrorũ Christi. Quorum vides etiã q̃tũ absit absentia dum sua q̃runt nõ q̃ iesu xp̃i. nec hñc illã charitatẽ de qua dictum ẽ. nõ q̃rit q̃ sua sunt nec imitant' eum q̃ dixit. Nõ querẽs qd mihi vtile est: sed quod multis vt saluisiant. Qui etiam ꝑsecutoris principis

illius insidias nō fugisset: nisi se aliis q̄ bus necessarius erat seruare voluisset. Propt̄ quod ait. Cōpellor aūt ex duobus desiderium habēs dissolui ⁊ esse cū xpo. multo eni magis optimū. manere aūt in carne necessariū propt̄ vos. Hic fortasse quis dicat ideo debere dei ministros fugere talibus imminētib⁹ malis: vt se pro vtilitate ecclesie temporibus tranquillioribus seruēt. Recte hoc fit a quibusdam: qn̄ sunt alii per quos suppleatur ecclesiasticum ministerium ne ab oib⁹ deseratur. Q̄d fecisse anastasium supra diximus. Nā q̄tum necessarium fuerit eccl'e q̄tūq₃ profuerit q̄d ille vir mansit in carne catholica fides nouit: q̄ aduersus arrianos hereticos ore illius ⁊ amore defensa ē. Sz quādo est cōmune periculū magisq₃ timēdū ē ne quisq₃ id facere credatur nō cōsulēdi volūtate: sed timore moriendi: magisq₃ fugiendi obsit exemplo q̄ viuendi p̄sit officio: nulla ratione faciendum est. Denique sanctus dauid ne sese committeret periculis preliorum: ⁊ fortassis extingueretur: sicut ibi scriptum est: lucerna israel. a suis hoc petētib⁹ sumpsit: nō ipse hoc presumpsit. Alioquin multos imitatores fecisset ignauie: qui eum crederent hoc fecisse: nō cōsideratione vtilitatis aliorum: sz sue pturbatione formidinis. Occurrit etiā alia q̄stio quā cōtēnere nō debem⁹. Si enim hec vtilitas negligenda non ē vt aliquid ministri ppterea fugiant imīnēte aliq̄ vastitate vt seruent q̄ ministrent eis quos post illā cladē residuos poterit inueniri. qd fiet vbi vident oēs interituri nisi aliqui fugiant? Si eni hacten⁹ seuiat illa pnicies vt solos mistros ecclesie psequatur. qd dicem⁹? An relinquenda ē a ministris fugientib⁹ eccl'ia: ne a morientibus miserabili⁹ relinquat? Sed si laici non q̄runt ad mortē p̄nt occultare quoquo mō epos ⁊ clericos suos: sicut ille adiuuerit i cui⁹ ptāte sūt oīa. q̄ pōt ⁊ nō fugiētes p mirabilē cōseruare potētiā. Sed ideo querim⁹ qd nos facere debeamus: ne in oibus expectando diuina miracula temptare dn̄m iudicemur. Non q̄dem talis est ista tempestas: quando laicorū ⁊ clericorū est cōmune piculū sicut in naui vna commune periculum ē mercatorū atq₃ nautarū. Verū absit vt tanto periclitanda sit hec nauis nostra vt debeant eā naute: et maxime gubernator piclitantē deserere. etiam si i scapham transiliando vel etiam natando possint effugere. Quibus eni metuim⁹ ne nr̄a desertiōe peant: ne temporalem mortem q̄ qn̄q₃ vētura est: sed eternam que pōt si nō caueatur venire: ⁊ pōt si caueatur etiam non venire metuimus. In cōmuni autē periculo vite hui⁹ cur existimemus vbicūq₃ fuerit hostilis incursus oēs clericos ⁊ non etiā omnes laicos esse morituros. vt simul finiant hanc vitam quib⁹ sūt clerici necessarii? Aut cur non sperem⁹ sicut aliq̄s laicos sic etiam clericos remāsuros: a qb⁹ eis necessariū ministeriū valeat exhiberi? Quā q̄ o si inter dei ministros idē sit disceptatio qui eorum maneāt ne fuga omnium: ⁊ qui eorum fugiāt ne morte omnium deserantur ecclesie. Tale quippe certamē erit īter eos vbi vtriq₃ feruean charitate ⁊ vtriq₃ placeāt charitati. Que disceptatio si aliter nō potuerit terminari: q̄tū mihi videt: q̄ maneant ⁊ qui fugiant forte eligendi sunt. Qui enim dixerint se potius fugere debere: aut timidi videbunt: q̄ imminens malū sustinere noluerūt. aut arrogantes: q̄ se magis q̄ seruandi essēt necessarios eccl'e iudicarūt. Deinde fortassis hi qui meliores sunt eligāt pro f̄rib⁹ aīas ponere: ⁊ hi seruabuntur fugiēdo quorum est minus vtilis vita: quia minor consulendi et gubernandi peritia. Qui tn̄ piū sapiūt cōtradicēt eis quos vident ⁊ viuere potius oportere ⁊ magis mori velle q̄ fugere. Ideo sic scriptū est. Contradictiōes sedat sorticlo ⁊ inter potentes diffinit. Melius enim deus in hmōi ambagibus q̄ homines iudicat: siue dignetur ad passionis fructum vocare meliores et parcere infirmis. siue istos facere ad mala perferenda fortiores: ⁊ huic vite subtrahere q̄rū nō potest ecclesie tantū q̄tū illorum vita

prodesse. Res fiet quidem minus vsitata: si fiet forticio. Sed si facta fuerit quis eã reprehendere audebit? Quis non eam nisi imperitus aut inuidus cõgrua predicatione laudabit? Quod si non placet facere: cuius facti nõ occurrit exemplũ: nullius fuga faciat: vt ecclesie ministerium maxime in tantis periculis necessarium ac debitum desit. Nemo excipiet psonã suã: vt si aliqua grã videtur excellere: ideo se dicat vita ꝛ ob hoc fuga esse digniorem. Quisqs enim hoc putat nimiũ sibi placet. Quisquis aũt etiam hoc dicit: oĩbus displicet. Sunt sane qui arbitrantur epõs et clericos non fugientes in talibus periculis: sꝫ manẽtes facere: vt plebes decipiantur: cũ ideo non fugiunt: quia manere suos ꝑpositos cernunt. ¶ Sꝫ facile est hanc reprehensionẽ vel inuidiam deuitare: alloquendo easdem plebes atqꝫ dicendo. Non vos decipiat ꝙ de loco isto non fugimus. Non enĩ propter nos: sed propter vos hic potiꝰ manemus ne vobis non ministremus quicquid saluti vestre que ĩ xp̃o est nouimꝰ necessariũ. Si ergo fugere volueritis: et nos ab istis quibus tenemur vinculis solutis. Quod tũc puto esse dicendũ qñ vere videtur vtile esse ad loca tutiora migrare. Quo audito si vel omnes vel aliqui dixerint in illius potestate sumus cuius iram nullus quocunqꝫ vadit euadet: ꝛ cuius miam vbicunqꝫ sit potest inuenire: q nusqꝫ vult ire siue certis necessitatibus impeditus: siue laborare nolens ad incerta suffugia: et non ad finienda sed ad mutanda pericula. procuidubio isti deserẽdi non sunt a ministerio xp̃iano. Si autem hoc audito abire maluerint: nec illis manendum ẽ qui propter illos manebant. Quia ibi iam non sunt propter quos manere adhuc debeant. Quicunqꝫ igitur isto mõ fugit vt eccl'ie necessarium ministeriũ illo fugiente non desit: facit qꝺ dñs precepit siue permisit. Qui autẽ sic fugit vt gregi xp̃i ea quibus spiritualiter viuit alimenta subtrahantur mercenarius ille est qui videt lupum venientem ꝛ fugit: qm̃ non est ei cura de ouibꝰ. Hec tibi qꝛ me cõsuluisti frater dilectissime qua existimaui veritate ꝛ certa charitate rescripsi: sed ne meliorẽ si inueneris sequaris sententiã: non ꝑscripsi. Meliꝰ tñ qꝺ in his periculis faciamus inuenire non possumus: qꝫ orationes ad dominum deum nostrũ: vt misereatur nostri. Quod ipsum. vt. s. ecclesias non deserent: dei bono nonnulli prudentes ꝛ sãcti viri: et velle et facere meruerunt: et inter dentes obtrectantium a sui propositi intẽtione minime defecerunt. ¶ Sane ille sanctus in vita sua ꝓlixa ꝓ vtilitate ac felicitate sancte ecclesie catholice diuinitus cõdonata: vixit annis septuaginta sex. in clericatu autem vel episcopatu annis ferme quadraginta. Dicere autem nobis inter familiaria colloquia consueuerat: post perceptum baptismũ etiam laudatos christianos ꝛ sacerdotes absqꝫ digna et competenti penitentia exire de corpore non debere. Quod etiam ipse fecit vltima qua defunctus est egritudine. Nã sibi iusserat psalmos dauidicos qui sunt paucissimi de penitentia scribi: ipsosqꝫ quaterniones iacens in lecto contra parietẽ positos diebus sue infirmitatis intuebatur: et legebat: et iugiter ac vbertim flebat. Et ne intentio eius a quoqꝫ impediretur cauebat. Ante dies ferme decem qꝫ exiret de corpore nobis postulauit presentibus ne quis ad eum ĩgrederetur: nisi his tñ horis quibꝰ medici ad inspiciẽdum intrarẽt: vel cũ ei inferretur refectio. Et ita obseruatum ꝛ factum est ꝛ omni illo tp̃e orõni vacabat. ¶ Verbum dei vsqꝫ ad ipsam suã extremã egritudinem imꝑtermisse alacriter ꝛ fortiter sana mente: sanoqꝫ consilio in ecclesia ꝑdicauit. Membris omnibus sui corporis icolumis integro aspectu atqꝫ auditu: et vt scriptũ est nobis astantibus ꝛ videntibus ac cum eo pariter orantibus: obdormiuit in pace patribus suis enutritus in bona senectute. ꝛ nobis coram positis ꝓ eius cõmendanda corporis depositione: sacrificium deo oblatum est: ꝛ sepultꝰ ẽ. Te

stamētum autem nullum fecit: quia vn de faceret paup Christi nō habuit. Ec clesie bibliothecam ꝛ omnes codices di ligent' posteris custodiēdos sp iubebat Si quid vero ecclesia vl' sūptib⁹ vl' i or namentis habuit fidei ꝑsbitero qui sub eodem domus eccl'ie curam gerebat di misit. Nec suos consanguineos vl' in ꝓ posito vel extra constitutos in sua vita ꝛ morte vulgi more tractauit. Quib⁹ dum adhuc supesset id si opus fuit qd ꝛ ceteris erogauit non vt diuitias ha berent: sꝫ vt aut nō aut minus egerent Clerum sufficientissimum ꝛ mōasteria virorum ac feminarum continentium cum suis prepositis plene ecclesie dimi sit: vna cum bibliothecis libros ꝛ tra ctatus vel suos vel aliorum sanctorum habentibus: in quibus dono dei qualis quantusqꝫ in ecclesia fuerit noscitur ꝛ i his semper viuere a fidelibus inueni'r. iuxta quod etiam secularium quidam poetarum suis iubens quo sibi tumu lum mortuo in aggere publico colloca rent pro epigrammate finxit dicens. viuere post obitum vatez vis nosse via tor. Quod legis ecce loquor vox tua nē pe mea est. Et in suis quidem scriptis ille deo accept⁹ ꝛ charus sacerdos q̄ tum lucente veritate videre cōceditur recte ac sane fidei spei charitatis catho lice ecclesie vixisse manifestatur. Qd agnoscunt qui eundem de diuinis scri bentem legentes proficiunt.

Sed ego arbitror plus ex eo proficere potuisse: qui eum ꝛ loquē tem in ecclesia presentez audire ꝛ vide re potuerunt: ꝛ eius presertim inter ho mines conuersationem non ignoraue runt. Erat enim nō soluz eruditus scri ba in regno celorum de thesauro suo ꝓ ferens noua ꝛ vetera: ꝛ vnus negocia torum qui inuentam preciosaz marga ritam que habebat venditis compara uit: verum etiā ex his ad quos scriptū est: sic loquimini ꝛ sic facite. ꝛ de qui bus saluator dicit. Qui fecerit ꝛ docu erit sic homines: hic magnus vocabi tur in regno celorum. Pero autem im pēdio vestram charitatem qui hec scri pta legitis: vt mecum omnipotēti deo gratias agatis: dominumqꝫ benedica tis qui tribuit mihi intellectum: vt hec in noticiam ꝛ presentium ꝛ absentium presentis temporis ꝛ futuri hominum ꝛ vellem deferre ꝛ valuissem: ꝛ mecum ac pro me oretis: vt illius quondaz vi ri cum quo annis ferme quadraginta dei dono absqꝫ amara vlla dissentione familiariter ac dulciter vixi: ꝛ in hoc se culo emulator ꝛ imitator existam: ꝛ in futuro omnipotentis dei promissis cuz eodem perfruar. Amen.

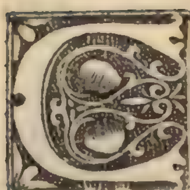
¶ Aurelii Augustini Hipponēsis epi ac doctoris eccl'ie sanctissimi parit' ꝛ ꝑ spicacissimi: plurimorum opusculorum nec non vite eius a Possidonio conscri pte: impēsis Joannis parui bibliopole parisieñ. in vico sancti iacobi sub lilio aureo accuratissime impressoruz Finis Anno a natiuitate saluatoris nr̄i. M. ccccc.xxi. Die.xv.mensis Julii.

Secũda pars opusculorum Diui Augustini qua hec continentur.

Vænundatur Luteciæ Parisiorum ab ioanne Paruo
sub Lilio Aureo vici sancti Iacobi.

¶ Iodocus Badius Ascensius Ioanni Alexandro Andegauorum Bibliopolæ optimo Salutem dicit.

V m vergiliana opuscula, & Baptistę Mãtuani Adolescentiam bene institutis atq; pro etate eruditis Laodislao & clementi liberis tuis nuncupauerim, quod illorum & moribus et eruditioni quadrare maxime visa fuerint, visum est non abre (adhortante pręsertim Ioãne Paruo combibliopola tuo, atq; amico nostro optimo) Hæc diui Aurelii Augustini recentiora partim, partimq; si ad impressionem inspexeris penit⁹ musta opuscula tuo nomini destinare, quãdoquidem et institutis tuis maturrimis, et sermoni integerrimo q̃ quadrantissime congruunt. Precipue enim libros de honestate vitæ officiis et præceptionibus curasti hactenus iprimendos. Proinde vt votis tuis laudandis pro virili mea obsecundarem, secundam hanc opusculorum diui Augistini collectionem mendosissime prius impressã recognouimus, et quædã triuialia dempsimus, atq; pro illis alia longe conuenientiora suffecim⁹, vt de visitatione infirmorum cuiuscuius est opusculum vtilissimũ, et de bono coniugali, de adulterinis coniugiis, atq; de bono virginali haud dubie diui patris Augustini opera, eaq; omnia sub tui nominis honesta significatione piis lectoribus subministrauimus, anno hoc salutis nostræ millesimoquingentesimo secundo, quarto vero nonas octob. Tantum volui. Vale.

Index alphabeticus

precipuarũ sniarũ ĩhis scdis diui aurelii Augustii epi opuscul' ãnotãdarũ

Incipientia per A

¶ Incepta per N

Incepta per T.

Icepta per V.

Finis.

Diui Aurelii augustini Hipponēsis epi cōtra Academicos vel de academicis quem adhuc cathechuminus edidit.

Liber primus incipit.

A

Utinam romaniane hominē sibi aptū ita vicissim virtus fortune repugnanti posset auferre: vt ab ea sibi auferri neminē patitur. Jam tibi profecto iniecisset manus: suiqꝫ iuris te esse proclamans et in bonorum certissimorꝫ possessionem traducens: ne prosperis quidem casibus seruire permitteret. Sed quoniā ita cōparatum est siue pro meritis nostris: siue pro necessitate nature: vt diuinum animū mortalibus inherentē nequaqꝫ sapiētie portus accipiat: vbi neqꝫ aduersante fortune flatu: neqꝫ secundante moueatur: nisi eo illum fortuna ipsa vel secūda vel quasi aduersa perducat: nichil pro te nobis aliud ꝙ vota restant quibus ab illo: cui hec cure sunt: deo si possumus impetremus vt te tibi reddat (ita eni facile reddet et nobis) sinatqꝫ mentem illam tuam que respirationē iamdiu parturit: aliquando in auras vere libertatis emergere. B Etenim fortasse que vulgo fortuna nominatur: occulto quodā ordine regitur: nihilqꝫ aliud in rebus casum vocam⁹: nisi cuius ratio: ꝛ causa secreta est: nichilqꝫ seu cōmodi seu incōmodi contingit in parte: quod nō conueniat ꝛ congruat vniuerso. Quā sententiam vberrimarum doctrinarū oraculis editam remotamqꝫ longissime ab intellectu profanorum: se demōstraturam veris amatoribus suis (ad quam te inuito) philosophia pollicetur. Quam ob rem cum tibi tuo animo indigna multa accidunt: ne te ipse contemnas. Nam si diuina prouidentia pertenditur vsqꝫ ad nos: quod minime dubitandum est (mihi crede) sic tecum agi oportet: vt agitur. Nam cū tanta quantam sepe admiror indole tua ab ineunte adolescentia adhuc infirmo rationis: atqꝫ lapsante vestigio humanam vitam errorū omnium plenissimam ingrederis excepit te circūfluentia diuitiarum que illam etatē atqꝫ animum que pulchra ꝛ honesta videbantur auide sequentem: illecebrosis ceperat absorbere gurgitibus nisi inde te fortune illi flatus qui putantur aduersi: eripuissent pene mergētem. C At vero si edentem munera cursorum: ꝛ nunqꝫ ibi antea visa spectacula ciuibus nostris theatric⁹ plausus semper prosperrim⁹ accepisset: si stultorum hominum quorum immensa turba est: conflatis ꝛ consentiētibus vocibus ferreis ad celum si nemo auderet tibi esse inimicus: si municipales tabule te non solum ciuium: sed etiam vicinorum patronum ere signarent: collocarentur statue: influerent honores: adderentur etiam potestates: que municipalem habitum supercrescerent conuiuijs quotidianis mense opime struerentur: quod cuiqꝫ esset necesse quod cuiusqꝫ etiam delitie sitirent indubitanter peterent: indubitanter haurirent: multa etiā non petentibus funderentur: resqꝫ ipsa familiaris diligenter a tuis fideliterqꝫ administrata: idoneam se tantis sumptibus paratamqꝫ preberet: tu interea viueres in edificiorum exquisitissimis molibus: in nitore balnearum: in tesseris quas honestas non respuit: in venatibus: in conuiuiis: in ore clientium: in ore ciuium in ore deniqꝫ populorum: humanissimus: liberalissimus: mundissimus: fortunatissimus iactareris: quisqꝫ tibi Romaniane beate alterius vite. que sola beata est quisqꝫ queso mentionem facere auderet em. Quisqꝫ tibi persuadere posset. non so

lum te felicē non eē: sʒ eo maxime mise rum quo tibi minime videris. Nunc vero ꝙ te breuiꝰ admonēduʒ tot ⁊ tāta q̄ ptulisti aduersa fecerunt. Non ei tibi alienis exēplis psuadendum est: ꝙ fluxa: ⁊ fragilia: ⁊ plena calamitatum sint omnia: q̄ bona mortales putant. Cū ita ex aliqua parte bñ expertus sis: vt ex te ceteris psuadere possimus. D Illud ḡ: illud tuum quo sp decora ⁊ honesta desiderasti: quo te liberalē magis ꝙ diuitē esse maluisti: quo nunꝙ cōcupisti eē patiētior ꝙ iustior: nunꝙ aduersitatibus iprobitatibusq; cessisti: illud ipm inquā diuinum quod in te nescio quo vite huiꝰ somno veternoq; sopitum ē: varijs illis durisq; iactatiōibus secreta prouidētia excitare decreuit. Euigila euigila orate multum (mihi crede) gratulaberis ꝙ pene nullis prosꝑitatibus quibus tenētur incauti mundi huius: tibi dona blandita sunt: q̄ meipsuʒ captāt moliebantur quotidie ista captantē: nisi me pectoris dolor vētosam professionē abijcere: ⁊ in philosophie gremium cōfugeř coegissʒ: ipsa me nūc in ocio quod vehemēter optauimꝰ nutrit: ac fouet. ipsa me penitꝰ ab illa suꝑstitiōe: i quā te mecum p̄cipitē dederam liberauit: ipsa docet ⁊ ꝟe docet nihil omnino colendi inesse: totumq; contēni oportere quicquid mortalibus oculis cernitur quicquid vllus sēsus attingit: ipsa ꝟissimum ⁊ secretissimum deum psꝑicue se demōstraturā promittit: ⁊ iam iāq; quasi p lucidas nubes ostētare dignatum. In hac mecuʒ studiosissime viuit nr̄ Licētius: ad eam totus a iuuenilibus illecebris voluptatibusq; conuersus ē: ita vt eum nō temē patri audeā imitandum proponē. E Philosophia ē enim a cuius vberibus se nulla etas q̄ritur excludi: ad quam auidius retinēdam ⁊ haurīedam: quo te incitarē ꝙuis tuam sitim bñ nouerim: gustū tamē mittē volui: quē tibi suauissimū: ⁊ (vt ita dicam) inductorium fore peto ne frustra sperauerim. Nā in disputationē quam inter se Trigetius ⁊ Licētius habuerunt relatam in lr̄is tibi misi. Illuʒ enim quoq; adolescētē quasi ad detegēdum fastidium disciplinarum aliquantuʒ sibi vsurpasse militia ita nobis magnaruʒ honestarumq; artium ardētissimum edacissimumq; restituit. F Pauculis igitur diebus transactis: postea ꝙ in agro viuē cepimus cuʒ eo ad studia hortans: atq; animās: vltra ꝙ optaueram paratos ⁊ prorsus inhiantes viderē: volui tētare pro etate quid possent: p̄sertim cū hortēsius liber Ciceronis: iam eos ex magna parte conciliasse philosophie videretur. Adhibito itaq; notario: ne aure laborē nostrum discerperēt nihil perire pmisi. Sane in hoc libro res ⁊ sñias illorum: mea ꝟo ⁊ Alipii etiam verba lecturus es. G Cum igitur oēs hortatu meo vnū in locum ad hoc cōgregati eēmus: vbi oportunū visuʒ est nunquid dubitatis inꝙ ꝟum nos scire oportere minime ait Trigetiꝰ: ceteriq; se vultu ipso approbasse significauerūt. Quid si (inquā) nō cōp̄hēso ꝟo beati eē possumus: necessariā veri cōp̄hēsionē arbitramini. Hic alipiꝰ. Huius q̄stionis (inquit) iudicē me tutius eē puto. Cum enim iter michi in vrbē sit constitutū oportet me onere alicuius suscipiēde partis releuari: simul ꝙ facilius iudicis partes: ꝙ cuiusꝙ defensoris: cuipiā delegař possiʒ Quare ne hic ꝑ alterutra parte ne a me quicꝙ expectetis. Quod ei cū cōcessum eēt ab omnibus: ⁊ ego rogationē repetissem. Beati certe (inquit Trigetius) eē volumus: ⁊ si ad hanc rē possumus absq; ꝟitate ꝑuenire: q̄renda nobis ꝟitas nō ē. Quid hoc ips (inquā) existimatis ne btōs nos eē posse: etiaʒ nō inuēta ꝟitate. Tūc Licētius. Possumus (inquit) si verum q̄ramus. Hic cum ego ceterorum sñiam nutu flagitassem: mouet me (inquit. Nauigius) quod a Licētio dictum ē. Pōt eni fortasse hoc ipsum eē btē viuere: in veritatis inq̄sitione viuere. Diffini ergo (ait Trigetius) qd sit btā vita: vt ex eo colligam: quid respōdere cōueniat. H

Quid censes (inquã) esse aliud beate viuere: nisi secundũ id qd in homine optimum est viuere. Temere (inqt) verba nõ fundam. Nã idipsum optimum qd sit diffiniendum mihi abs te peto. Quis (inquã) dubitauerit nihil esse aliud hominis optimũ: quã eã partem animi cui dominãti optẽperare cõuenit: et cetera q in homine sunt. Hec autẽ (ne aliã postules diffinitionẽ) mens aut ratio dici potest. Qd si tibi nõ videtur: querere quomodo ipm diffinias vel beatã vitã vl' hois optimũ assentior inquit. Quid ergo (vt ad propositũ redeam' inquã) videtur ne tibi nõ inuẽto vero btẽ posse viui: si tãtum queratur. Repeto (inquit) sententiam illam meã: minime videtur. Uos (inquam) quid opinamini. Tunc Licẽtius mihi prorsus (inquit) videtur. Nam maiores nostri: quos sapiẽtes beatosq accepimus: eo solo q verum querebãt: bene beate vixerunt. Ago gratias (inquã) q cũ alipio iudicem me fecistis: cui (fateor) inuidere iã ceperã. Quoniã igit' aliter vestrũ videtur beatã vitã solã sola inuestigatiõe veritatis alteri nõ nisi inuẽtione posse cõtingere / Nauigius autẽ paulo ante ostendit in tuã. Licẽti partem se velle trãsire: magnopere specto quales sententiarum vestrarum patroni esse possitis. Res enim magna est: et diligenti discussione dignissima: si res magna est (ait Licentius) magnos viros desiderat. Noli querere (inquã) pſertim in hac villa quod vbiuis gẽtiũ reperire difficile ẽ. sed potius explica: cur id: quod abs te nõ temere (vt opinor) platu3 est: et qua tibi ratione videatur. Nã et maxime res cũ a paruis queruntur: magnos eos solent efficere. Quoniam te (inquit) video magnopere nos vrgere: vt aduersum inuicem disputemus: qd te vtiliter velle ɔfido. Q vero cur beatus esse nõ possit: qui verũ querit: etiã si minime inueniat. ¶ Quia beatu3 (inquit Trigetius) volumus eẽ perfectum in omnibus sapientem: qui autem adhuc querit: perfectus nõ est: hunc igitur quomodo asseras beatum omnino nõ video. Et ille: potest apud te (inquit) viuere auctoritas maioru3. Non omniũ inquit Trigetius. Quorũ tandem ille. eorum scilicet qui sapientes fuerunt. Tunc Licentius. Carneadas (inquit) tibi sapientes non videtur. Ego (ait) grecus nõ sum / nescio Carneadas iste / qui fuerit. Quid inquit Licenti' de illo nostro Cicerone. quid tandem existimas. Hic cum diu tacuisset / sapiẽs fuit inqt. Et ille ergo eius de hac re sententia habet apud te aliquid ponderis. Habet inquit. Accipe igitur que sit. Nam eam tibi excidisse arbitror. Placuit enim Ciceroni / nostro beatum esse qui veritatem inuestigat / etiam si ad eius inuentionem non valeat peruenire. Ubi hec (inquit) Cicero dixit. Et Licentius / quis ignorat tamen affirmasse vehementer nihil ab homine percipi posse / nihilq remanere sapienti nisi diligentissimam inquisitionem veritatis propterea quia si incertis rebus esset assensus / etiã si fortasse vere forte liberari errore non possunt / que maxima est culpa sapientis / quãobrem si et sapientem necessario beatu3 esse credẽdum ẽ / et veritatis sola inquisitio perfectum sapientie munus est / quid dubitamus esse beatã vita3 etiã p seipsa inuestigationis veritatis posse contingere. ¶ Tum ille. licet ne tandem ad ea q temere concessa sunt redire rursum? Hic ego. illi hec nõ solent concedere (inquã) quos ad disputandum nõ inueniendi veri cupitas / sed ingenii iactantia puerilis impellit. Itaq apud me (presertim cum adhuc nutriendi educandiq sitis) nõ solum conceditur / sed etiam in preceptis habeatis vel ad ea vos discutienda redire oportere / que cõcesseritis incautius. Et Licentius. Non parũ in philosophia profectum puto (inquit.) Cum in comparatione recti veriq inueniendi cõtemnitur a disputante victoria. Itaq libẽter obsequor pceptis et sententie tue. ¶ Trigetium ad id / quod se temere cõ

cessisse arbitratur (res eni mei iuris ẽ) redire permitto. Tũ Alipius. Suscepit a me officiũ mundũ partes esse vos metipsi mecũ recognoscitis. Sed qm̃ id iãdudum disposita perfectio interrumpere me compellit: pro meo quoq; munere: geminatã sibi potestatẽ particeps mecum iudicii non renuet vsq; in reditũ meum. Video eñ hoc vestrũ certamẽ lõgius pgressurũ. Et cũ discessisset. Quod inquit Licẽtius temẽ cõcesseras profer. L Et ille temẽ dedi inqt Ciceronẽ fuisse sapiẽtẽ. Ergo ne Cicero sapiẽs nõ fuit. a quo in latino lingua philosophia ꝛ inchoata est ꝛ pfecta? Et si cõcedam (inquit) esse sapiẽtẽ: nõ oĩa tamẽ ei⁹ probo. At qui oportet multa eius alia refellas: vt nõ impudẽtur hoc de quo agiẗ improbare videaris. Quid si hoc solum non recte sensisse illũ affirmare paratus sum: vestrũ (vt opinor) nichil inter est: nisi cuius ponderis ad id qđ volo: asserẽdũ rationes afferã. Perge inquit ille. Quid eñ audeã cõtra eũ. qui se Ciceronis aduersariũ pfiteẗ? Hic Trigeti⁹: volo attẽdas: ait tu iudex nr̃ queadmodũ supius btãm vitã diffinieris. Dixisti nãq; cũ beatũ esse qui secũdũ eã ptẽ animi viuit: quã ceteris cõuenit imperare. Tu aũt Licẽti volo vel nunc mihi cõcedas. Iã enim libertate in qua maxime nos vẽdicatur ã se philosophia pollicetur: iugũ illud auctoritatis excussi: pfectũ nõ eẽ: qui adhuc veritatẽ reqrit. Tũ ille post diuturnũ silentiũ cõcede inqt. Et Trigetius. cur q̃so. Explica: istic sum eñ ꝛ habeo audire quo pacto possit ꝛ pfectus homo esse: ꝛ adhuc querere veritatem. Hic ille. Qui ad finẽ nõ puenit (fateor) ꝙ pfect⁹ nõ sit: veritatẽ aũt illã solũ deũ nosse arbitror: aut si forte hominis anima cũ hoc corpus: hoc ẽ tenebrosũ carcerẽ: dereliquerit. Hominis autẽ finis est pfecte q̃rere veritatem. Perfectũ eñi querimus. Sed tantũ hominũ. Et Trigetius. Nõ igiẗ potest beat⁹ esse homo. Quomodo eñ cum id quod magnopere concupiscit assequi nequeat. Potest autem homo beate viuere si quidem potest secũdũ eam ptem animi viuere: quã dominari in homine fas est: aut potest igiẗ verum inuenire: aut colligat se ꝛ non cõcupiscat verum: ne cum id assequi nõ potuerit necessario miser sit. Ad hoc ipsum est beatũ hominis ait ille pfecte querere veritatẽ: hoc est enim puenire ad finẽ: vltra quẽ nõ põt pgredi. M Quisquis ergo minus instanter q̃ oportet veritatem queritis ad finem hominis non peruenit. Quisquis autem tantũ quantum homo potest ac debet: dat operam inueniende veritatis: etiam si eam non inueniat beatus est. Totum enim facit: quod vt faciat: ita natus est: inuentio autem si defuerit: id deerit quod natura non dedit. Postremo cum hominem necesse sit: aut beatũ esse aut miserum: nõne dementis est: eũ qui dies noctesq; quãtum potest instat inuestigande veritati miserum dicere? Beat⁹ igitur erit. Deinde illa diffinitio mihi (vt arbitror) vberius suffragatur: nã si beatus est sicut est qui secundum eam partẽ animi viuit: quã regnare ceteris cõuenit: ꝛ hec pars ratio dicitur. Quero vtrum nõ secundũ rationem viuat qui querit perfecte veritatem? Quod si absurdũ est: quid dubitam⁹ beatum hominẽ dicere sola ipsa inq̃sitione veritatis. Mihi ait ille nec secũdum rationẽ viuere: nec beatus oĩno quisquis errat videẗ: errat aũt omnis: qui semp querit nec iuenit: vñ tibi vnũ e duobus mõstrãdum est: aut errãtem beatũ esse: aut eũ qui qđ querit nunq̃ inuenit: nõ errare. Hec ille. beat⁹ errare non potest. Et cum diu siluisset: nõ autem errat inquit cũ querit: quia vt non erret pfecte querit. Et Trigetius vt nõ erret qđẽ (iquit) querit: sed errat cum minime iuenit. Ita tibi pfuturũ putasti: ꝙ errare ille nõ vult quasi nemo erret inuit⁹ aut quisq; omnino erret nisi inuitus. M Tum ego (cum ille diu conctaretur quid respõderet) diffiniendum vobis est / inquam: quid

sit error. facilius enim eius finem potestis videre: in quē iā penitus ingressi estis Ego inqt Licentius diffinire aliquid idoneus non sum. quāuis errorē diffinire sit facilius. ꝙ finire. Ego ait ille diffiniam quod mihi facillimuꝫ est non ingenio sed causa optima: nam errare est vtiqꝫ semper querere: nunꝙ īuenire ergo inquit Licentius si vel istā diffinitionē facile possem refellere: iam duduꝫ cause mee non deffuisseꝫ: sꝫ qm̄ aut res ipsa per se ardua ē: aut ita nihil apparet: peto a vobis vt vsqꝫ ī crastinā lucem questio differatur: si nihil hodie quod respondeaꝫ reperire potuero: cū id sedulo mecum ipse voluam. Quod cū cōcedendū putarē: non renuentibꝰ ceteris de ambulatū ire surreximus nobisqꝫ inť nos multa variaqꝫ sermocinantibus ille in cogitatiōe defixꝰ fuit. quod cuꝫ frustra eē sēsisset relaxare animuꝫ maluit: et nostro se sermoni miscere: postea cū aduesperasceret: in eundē conflictuꝫ redierant: sed modū imposui: persuasiqꝫ vt in alium diē differri paterentur: inde ād balneas.

¶ Postridie cum sedissemus: ꝓferte/ inquā/ qꝺ heri ceperatis. Tū licētius. distuleramꝰ/ inquit/ disputationem ni fallor rogatu meo. cum erroris diffinitio difficillima mihi eēt. hic plane/ inquā/ non erras. quod vt ibi omen sit ad reliqua libenter optauerim. Audi ergo inquit quod heri etiam nisi intercessisses protulissem. error mihi videtur esse falsi pro vero approbatio. in quē nullo pacto incidit qui veritatem q̄rendā semꝑ existimat. Falsum enim probare non potest. qui probat nihil. non igitur potest errare/ beatus auteꝫ facillime esse potest. Nam ne longius abeam si nobis ipsis vt heri licuit. quotidie viuere liceret nihil michi occurrit cur nos beatos appellare dubitaremus. viximus enim magna mētis trāquillitate ab omni corporis labe animum vendicantes et a cupiditatuꝫ facibus longissime remoti dantes quantum homini licet operam rationi hoc est secundum illam diuinaꝫ partē animi viuentes: quam beatam vitam esse hesterna inter nos diffinitione conuenit At qui (vt opinor) nihil inuenimus sed tantummodo quesiuimus ꝟitatē Potest igitur sola inquisitione veritatis etiā si eam inuenire minime possit homini beata vita contingere. Nam diffinitio tua vide queso quanta facilitate excludatur notione communi.

Etenim errare dixisti esse: semper querere et nunꝙ inuenire. Quod si quisꝙ nihil querat. Et interrogatus verbi gratia vtrum nam modo dies sit temere statimqꝫ noctem esse ꝯpinetur atqꝫ respondeat. Nonne tibi videtur errare: hoc igitur erroris genꝰ vel immanissimum non complecta est diffinitio tua. Quid si etiam errantes non complexa est. Potest diffinitio vlla esse vitiosior. Nam si quis Alexandriaꝫ querat et ad eam pergat recto itinere non opinor potes eum errantem vocare. Quod si eandem viam varijs impeditus causis longo agat tempore: et in ea: morte preueniatur: nonne et semper quesiuit: nunꝙ inuenit: nec errauit tamen. Non inquit ille semper q̄siuit. ¶ Recte dicis ait licentius ⁊ bene ammones. ide eīm prorsus nihil ab rem pertiet diffinitio tua. Nonne enim ego beatum esse dixi qui semꝑ querat ꝟitatem: quod ne fieri quidem potest: primo quia nō semꝑ homo est: deinde quia non ex quo tempore incipit esse homo: ex eo iaꝫ potest etate impediente verum querere: aut si putas id semper dicenduꝫ si nihil tēporis: quo iam querere potest. perire patitur. Rursus tibi Alexandriam redeundum est fac enim iam quemquaꝫ ex quo tempore iter agere vel etate vl negocio finitur: finire illam viam vt ceperat nequissime pergere atꝫ vt supra dixi cum deuiet nusꝙ anteꝙ perueniat: tamen vita excedere: multum profecto errabis. si tibi errasse iste videtur ꝙuis omni quo potuit tempore nec querere desierit nec īuenire potuerit. quo pergebat. Quamobrem sic ⁊ mea descriptio vera est ⁊ secundum eam non

errat ille qui perfecte querit q̄uis nō inueniat veritatem: beatusq̄ est ob eā rem, q secundum rationez viuit. Tua vero diffinitio & frustrata est & si nō esset nihilea3 curare deberem: si ex eo solo q ego diffiniui satis eam firmata ē cur queso mundum est: ista inter nos q̄stio dissoluta. Hic Trigetius. Das ne (inquit) sapientiam rectam viam vite esse? Do (inquit) sine dubio. Sed tantū volo mihi sapientiam diffinias: vt sciam vtrum que mihi & eadem tibi esse videatur. Et ille. Parum tibi ait videtur diffinita. Hoc ipso quod nūc interrogatus etiam quod volui cōcessisti. ¶ Si enim non fallor recta via vite sapientia nominatur. Tum licetius. Nihil mihi tam ridiculum q̄ ista diffinitio videtur inquit. Fortasse ait ille. Pedetentim tamen quesovt ratio preueniat risum tuum: nihil enim est fedius risu irrisione dignissimo. Quid enim ait ille non ne fateris vite mortem esse contrariam? Fateor ait: Mihi igitur inquit ille via vite nulla magna videtur q̄ ea qua q̄sq̄ pergit ne in mortem incidat. Assentiebatur. Trigetius: ergo si viator quispiam: qui diuerticulum vitans: quod a latronib⁹ obsideri audierit recta ire pergat: atq̄ ita euadat interitum: non ne & vitam vite & rectam secutus est: & eam sapientiam nominat nemo? Quomodo igitur omnis recta vite via sapientie est? Concessi enim esse: sed non solam. Diffinitio enim nichil complecti debuit quod esset alienum. itaq̄ rursus diffini (si placet) quid tibi videtur esse sapientia. Diu ille tacuit. Deinde. En inquit iterum diffinio si hoc tu nunq̄ finire statuisti. Sapientia ē via recta que ad veritatē ducat. Similiter et hoc (inquit ille) refellitur. Nam cum apud. Virgiliū enee dictum est a matre. Perge modo: & qua te ducit via dirige gressum sequens hanc viam ad id quod dictum erat: id est ad verum peruenit. Contende modo si placet: vbi pedem ille incedens posuit sapientiam posse dici: quā q̄ stulte prorsus istam descriptionem tuam effringere conor: nam causam meam nullatenus adiuuat. Et enim sapientia: nō ipsam veritatem: sed viam que ad eam ducat esse dixisti: quisquis ergo hac vtitur via sapientia profecto vtitur: et qui sapientia vtitur. sapiens sit necesse est; sapiens igitur erit ille qui perfecte quesierit veritatem etiam si ad eā nōdum puenerit Nā via que ducit ad veritatem. nulla (vti opinor) intelligi melius q̄ diligens inquisitio veritatis hac igitur sola via vtens iam iste sapiens erit. et nemo sapiens miser omnis autem homo aut miser aut beatus beatum igitur facit non tantum inuētio, sed ipa per se inuestigatio veritatis. ℞ Cum ille arridens merito mihi (inquit) ista contingunt, dum aduersario in re non necessaria fidenter assentior qua si vero ego sim magnus diffinitor aut quicq̄ in disputando magis superuacaneum putem. Quis ergo modus erit si ego rursus velim diffiniri abs te aliquid, et rursus eiusdem diffinitionis verba & consequentium item sigillatim omnia fingens q nihil intelligam diffinire flagitem, nam q planissimum non modo iure diffinire cogar, si iure a me sapientie diffinitio postulatur? Cuius enim verbi in animis nostris apertiorem notiorem natura esse voluit q̄ sapientie? Sz nescio quomodo cum mentis nostre veluti portum notio ipsa reliquerit, et verborum sibi quassa vela tetenderit, occurrent statim calumniarum mille naufragia. Quamobrem aut diffinitio sapientie non requiratur, aut iudex noster in eius patrocinium dignetur descendere Tum ego cum iam stilum nox impediret, et quasi de integro magnum quiddam differēdum viderem oboriri i aliū diem distuli nam disputare ceperamus sole iam i occasū declināte, dies q̄ pene totus cum in rebus rusticis ordinandis, tum in recensione primi li-

bri Virgilii peractus fuit. S
Deinde vt altera dies mox illuxit (ita enim fuerat pridie constitutum: vt largum esset ocium) statim peragendum negocium susceptum est. Cum ego: heri postulasti in quam Trigeti vt a iudicis munere: ad sapientie patrocinium descenderem: quasi vero quemq̃ in sermone vestro aduersariuz sapientia pateretur: aut te eaz defendente ita laboraret: vt maius implorare deberet auxilium. Nam neq̃ inter vos aliud querendum natum est: q̃ quid sit sapientia: in quo eam vestrum neuter oppugnat: quia vterq̃ desiderat: neqz si tu in diffiniendâ sapientia defecisse te putas propterea reliqua defensio sententie tue tibi differenda est. Itaqz a me nichil aliud habebis q̃ diffinitionem sapientie que nec mea nec noua est: sed et priscorum hominum: et quam vos miror non recordari. Non enim nunc primo auditis sapientiam esse rerum humanarum diuinarumqz scientiam. Hic Licentius quem primo contra istam diffinitionem diu putabam quesiturum esse quod diceret: subiecit statim: cur ego non queso sapientem vocamus: flagitiosissimum illum hominem quem ipsi bene nouimus per innumera scorta solere dissolui. (Albicerium dico illum) qui apud Carthaginem multos annos consulentibus mira quedaz et certa respondit. Innumera commemorare possem: nisi et apud eos loquerer: qui experti sunt: et paucis: nunc satis sit: ad id quod volo. Nonne cochlearium mihi antedicebat: cum domi non inueniretur: tuo iussu perconctatus: non solum q̃ quereretur: verũ etiam nominatim cuius res eẽnt et vbi lateret citissime verissimeqz respondit Item me presente omitto illud quod in eo quod rogabatur: nichil omnino falsus est: sed cum puer qui nummos ferebat certam eorum partem (cum ad eum pergeremus) furatus esset: omnes sibi numerati iussit: coegitqz illum ante oculos nostros quos abstulerat reddere: priusq̃ omnino ipsum aut eodem nummos vidisset: aut sibi quantũ allatum fuerit audisset e nobis. Quid quod doctissimum et clarissimum viruz Flactianum mirari solitum esse abs te accepimus? Quod cum de fundo emẽdo esset locutus ad illũ diuinũ: rẽ ita d̃tulit: vt quid egisset si posset edisseret. Atqz ille statim non modo negocii gen⁹: sed ẽt (in quo ille vehementer clamabat admirans) ipsum fundi nomen pronunciauit: cum ita esset absurdum vt vix eius Flactianus ip̃e meminisset. Iam illud sine stupore animi / nõ queo dicere. q̃ amico nr̃o discipulo tuo sese volẽti exagitare / flagitantiqz insolẽter vt diceret / q̃d secuz ip̃e tacit⁹ volueret Virgilii versum cuz cogitare rñdit. Cum ille obstupefactus negare non posset / perrexit querere quisnam vers⁹ esset. Nec Albicerius qui grammatici scholam vix trãsiẽs viduiet aliquando versum ipsum securus garrulus canere dubitauit. Nun igitur aut res humane non erant / de quibus ille consulebatur aut sine rerum diuinaruz sciẽtia tam certa consulentibus et vera respondit? Aut vtrumqz absurdum est nam et humane res nihil sunt aliud q̃ res hominum: vt argentum nummi fundus / postremo etiaz ipsa cogitatio Et res diuinas quis non recte arbitret eẽ p quas hoĩ diuinatio ip̃a cõtingit? Sapiens g̃ fuit Albicerius: si sapiẽtia rerũ humanarũ diuinarũqz scientiã eẽ illa diffinitione pceditur. C
Hic ille primo inq̃t: ego sciẽtiã nõ appello in qua ille qui eam profitetur aliquando fallitur: scientia enim non solum comprehensis: sed ita comprehensis rebus constat: vt neqz in ea quisq̃ errare: nec quibuslibet aduersantibus impulsus nutare debeat: vñ verissime a quibusdam philosophis dicitur ĩ nullo eam posse nisi in sapiente inueniri: qui non modo perceptum habere debet: id quod tuetur ac sequitur: veruz etiam inconcussum tenere. Scimus autem illum quem commemorasti multa

sepe falsa dixisse q̄ non solum aliis mi
hi referẽtibus comperi sed presens ali
quando ipse percepi. Eum ne igitur
scientẽ vocem/ cum sepe falsa dixerit?
quem non vocarem/ si constanter ve-
ra dixisset? Hoc me de aruspicibus et
de Auguribus ⁊ de his omnibus qui
sydera consulunt et de coniectoribus
dixisse putatote. aut aliquē ex hoc ge
nere hominum proferte si potestis qui
consultus de responsis suis nō dubita
uerit nunq̄ postremo falsa respõderit
Nam de vatibus nihil puto mihi esse
laborandū qui mente loquuntur alie
na. Deinde res humanas esse vt conce
dam re hominum. quicq̄ tu existimas
nostrum esse. quod nobis vel dare vel
eripere casus potest. Aut cum rerum
humanarum scientia dicitur/ ea dicit
qua quisq̄ nouit. quot vel quales fun
dos habeamus. quid Auri quid Ar-
genti quicq̄ denique alienorum carmi-
num cogitemus. Illa est humanarum
scientia que nouit lumen prudentie/ tē
perantie decus. fortitudinis robur/ iu
sticie sanctitatē/ hec enim sunt q̄ nullā
fortunam metuentes/ vere nostra dice
re audemus/ que si Albicerius ille di
dicisset/ nunq̄ (mihi crede) tam luxu-
riose deformiterq̄ vixisset: quod autē
dixit quem versum volueret animo ille
a quo consulebatur/ neq̄ hoc puto in-
ter res nostras esse nominandum.
Non quod negē honestissimas discipli
nas ad possessionem quandam nostri
animi pertinere/ sed quia versum alie
num etiam imperitissimis canere ac
pronunciare concessum est. ¶
Ideoq̄ talia cum in memoriam nrā
incurrerint/ non mirum si sentiri p̄nt
ab huius aeris animalibus quibusdā
vilissimis quos demonas vocant/ a qui
bus nos superari acumine ac subtili-
tate sensuum posse concedo. rationē au
tem nego/ atq̄ id fieri nescio quo mō
secretissimo atq̄ a nostris sensibus re
motissimo. Non enim si miramur api-
culam melle posito nescio qua sagaci-
tate qua hominem vincit vnde ad uo-
lare: ideo eam nobis preponere: aut
saltem cōparare debemus. Itaq̄ vel-
lem magis iste Albicerius abeo qui di
scere cuperet: interrogatus ipsa metra
docuisset: vel coactus a copiam con-
sultorum de re sibi statim proposita ver
sus proprios cecinisset. Quod eun-
dem Flaccianum sepe dixisse soles cō
memorare: cum illud diuinationis ge-
nus magna mentis altitudine deride
ret: atq̄ despiceret. Itaq̄ nescio cui
abiectissime animule (sic enim dice-
bat) tribueret: quo ille quasi spiritu
admonitus vel inflatus hec responde
re solitus esset. Querebat enim vir do
ctissimus ille ab his qui talia miraren
tur non grammaticam: vel musicam:
vel geometriam posset Albicerius do-
cere: qui si illum ante nosset: non isto-
rum omnium imperitissimum fatere-
tur? Quamobrem ad extremum horta
batur vt animos suos: hi qui talia di-
dicissent illi diuinationi sine dubio pre
ferrent: darentq̄ operam his discipli-
nis instruere: atq̄ adminiculari suam
mentem: quibus aeriam istam inuisibi
lium animantium naturam transilire
et eam superuolare contingeret.

¶ Iam res diuine cum omni-
bus concedētibus: meliores augustio
resq̄ multo q̄ humane sint quo pa-
cto ille ea assequi poterat: qui quid es
set ipse nesciebat? nisi forte existimas
sydera que quotidie contēplamur ma
gnum quiddam esse: in comparatione
verissimi ⁊ secretissimi dei: quem raro
fortasse intellectus: sensus autem nul-
lus attingit: hec autem presto sint ocu
lis nostris. Nec ista igitur sunt illa di-
uina qualia sola scire sapientia profite
tur. Cetera autem quibus isti (nescio
qui) diuinantes: vel ad vanam iactan-
tiam: vel ad questum abutuntur pre-
syderibus viliora sunt: non igitur.
Albicerius rerum humanarum ac di
uinarum scientie particeps fuit: fru-
stra q̄ a te isto modo diffinitio nostra
tentata est. Postremo cum quicquid
p̄ter res humanas atq̄ diuinas ē, non

vilissimum duceremus: et omnino cōtē-
nere oporteat: quero in quibus reb⁹ querat
ille tu⁹ sapiēs veritatē. In diuinis ait il
le. Nam virtus etiam in homine: sine
dubitatione diuina ē. Has igitur Albice
rius iam sciebat: quas tuus sapiēs sp
inquirit? Tum Licētius diuinas (ait) si
ille nouerat: sz et nō eas q̄ a sapiēte querē
de iunt. Quis enim non euertat omēz
loquēdi cōsuetudinē si ei diminutiōez
concedat et adimat res diuinas et qui-
bus diuinatio nominata ē? Quare illa
vr̄a diffinitio (ni fallor) nescio quid ali
ud qd ad sapientiam ptineret inclusit
Tū Trigetius diffinitionē istā iquit d
fēdet (si libebit) ille qui ptulit nūc mi-
hi tu responde vt tandē ad quod agi-
tur veniamus. Istic suz iquit ille. Das
ne ait Albicerium scisse verum? do in-
quit melior igitur tuo sapiēte. Nullo mo
do ait ille. Nam quod genus veri sapi
ens requirit. Non solum ille delir⁹ ari
olus sz ne ipse quidē sapiēs duz in hoc
corpore viuit assequitur. quod tñ ē / vt
multo sit p̄stabili⁹ hoc sp q̄rere. q̄z illd
aliquando inuenire. Necesse ē ait Tri
getius vt mihi in angustiis diffinitio il
la subueniat: que si ppterea tibi viciosa
visa est / quia complexa ē euz quē non
possumus vocare sapiētē / quero vtruz
eam probes si sapiētia rerum humana
rum diuinarumqz sciētiaz dicamus / sz
earz q̄ ad beatam vitam ptineant.
Est inquit ille et ista sapiētia sz nō sola
vnde superior diffinitio inuasit alienū
Hec aūt propriū disserui q̄re illa aua
ricie ista stultitie coargui potest.
¶ Et cū (vt iā ipse explicē diffinitiōe
quod sētio) sapiētia mihi videt esse re-
ruz humanaz diuinarumqz que ad be
atam vitam ptineant nō sciētia solum
sed etiam diligens inquisitio / quam de
scriptionem si partiri velis / prima ps
q̄ sciētia tenet dei est: hec aūt q̄ inquisi
tione contēta est / hominis. Illa igitur
deus / hac aūt homo beatus est. Tum
ille. miror inquit sapientē tuuz quomo
do asseris frustra operam consumere.
Quomodo inquit Licētius frustra cū
tanta mercede conquirat. Naz hoc ip
so quo q̄rit sapiēs est / et quo sapiens et
beatus. Cum ab omnibus inuolucris cor
poris. mētē q̄ātū pt euoluit: et seipm in
semetipz colligit: cū se nō pmittit cupi
ditatibus laniandū: sed in se atqz deū
semp tranquillus intendit: vt et hic qz
beatuz eē supra inter nos conuenit ra
tiōe perfruatur: et extremo die vite ad
id quod concupiuit adipiscendū repe
riatur paratus: fruaturqz merito diui
na beatitudine / qui humana sit añ p-
fruitus. Tuz ego: cū Trigetius quid
sibi esset respondēdum diu quereret si
puto inquam: Licentio: etiaz argumē
ta defutura: si eum ociose querere per
mittamus. Quid enim ei quouis loco
defuit ad respondendum? Nam prio
ipse ociose intulit quoniaz de beata vi
ta questio nata est: et beatum solum ne
cesse est esse sapientem: si quid est stulti
titia etiam stultorum iudicio miseria ē
perfectuz sapientem esse debere nō au
tem perfectum esse / qui adhuc verum
quid sit inquirit / vnde ne beatum q̄dē
cui loco cū molē auctoritatis adiicere
mus modeste / tum aliquantū Cicero-
nis nomine perturbatus tamen se sta
ti erexit / et generosa quadaz contuma
cia in verticē libertatis exiliuit: rursū
eis arripuit quod erat de manibus vi
olenter excussū / quesiuitqz abs te vtrū
tibi pfectus? qui adhuc quereret vide
retur / vt si fatereris non esse pfectuz
ad caput recurreret / demonstraretqz si
posset per illam definitionem pfectum
esse hominem: qui secundum legē mē-
tis vitam gubernaret / ac per hoc bea-
tum nisi pfectum esse non posse: a quo
te laqueo cum expedisses cauti⁹ q̄z pu
tabam: et pfectum hominē diceres esse
inquisitorē diligentissimum veritatis
ipsaqz ille definitione / qua beatam vitā
illam demum esse dixeramus que secū
dum rationem ageretur / tu perfidēti⁹
apertiusqz pugnasses / ille tibi plane re
posuit. naqz occupauit presidium tuū
vnde pulsus omnino summam rerum
amiseras / ni te inducie reparasset. Ubi
enim arcem locauerūt Academici / q̄-
rū tueris sententiam / nisi i. erroris de

finitione? Que tibi nisi noctu fortasse per somnium rediret in mentem iā q̄d responderet non habebas: cū in exponenda Ciceronis sententia: idipsum tu ipse ante commemoraueris. Deinde ventum est: ad diffinitionem sapientie quam cum tanta calliditate labefactare conareris: vt tua furta nec ipse auxiliator tuus Albiceri⁹ ariolus fortasse comprehenderet: quanta tibi vigilantia: quantis viribus restitit: q̄te pene inuoluit: atq₃ deprehēdit. nisi postremo te tua diffinitione noua tutareris: diceresq₃ humanam esse sapientiam inquisitionem veritatis: ex qua propter animi tranquillitatem beata vita contingeret. 3 Huic iste sententie respondebit presertim si in prorogāda diei vel parte que restat reddi sibi gratiam postulabit. Sed ne longum faciamus: iā₃ si placet sermo iste claudatur in quo immorari etiam superfluū puto. Tractata eni₃ res est: pro suscepto negocio satis: que post pauca omnino posset v̄ba finiri nisi exercer̄ vos velle₃ neruosq₃ vestros ⁊ studia que mihi magna est cura explorare. Nam cum i̅stituissem vos ad querendam veritatem magnopere hortari: ceperā₃ ex vobis querere q̄tu₃ in ea momenti poneretis: omnes autem posuistis tātum vt plus non desiderem: nam cum beati esse cupiamus: siue id fieri non est nisi i̅uenta: siue nō nisi diligenter quesita veritate: postpositis ceteris omnibus reb⁹ nobis si beati esse volumus perquirēda est. Quamobrem iam istā (vt dixi) disputationem terminemus: ⁊ relata₃ in litteras mittam⁹ Licēti potissimū patri tuo cuius erga philosophiam iā prorsus animū teneo. Sed adhuc que admittat: quero fortunam: incendi autem in hec studia vehemētius poterit cum teipsum iam intentum mecum sic iuuenem: non audiendo solum: verumetiam legendo ista: cognouerit. Tibi autē si vt sentio Academici placent: vires ad eos defendendos validiores pa: nā illos ego accusare decreui. Que cum essent dicta prandium paratum esse annunciatum est: atq₃ surreximus.

Finit liber primus.

Diui aurelii augustini Hipponensis episcopi cōtra academicos vel de Academicis liber Secundus quē adhuc catecuminus edidit.

Incipit liber secundus.

A

I q̄ necesse ē disciplina atq₃ scientia sapientie vacuum esse non posse sapientem tam eam necesse esset inuenire. Dum queritur omnis profecto Academicorū vel calumnia vel peruicacia vel (vt ego interdum arbitror) congruo illi tempori ratio simul cum ipso tempore: ⁊ cu₃ ipsius Carneadis. Ciceronisq₃ corporib⁹ sepulta foret. S₃ quia sine vite huius multis variisq₃ iactationibus Romaniane vt in eodē te probas: siue igeniorum quodam stupore vel secordie vel tarditatis torpentiū: siue desperatione inueniendi q₂ non q̄ facile oculis ista lux: tam facile mentibus sapiētie syd⁹ oboritur: siue etiam quia error omnino populorum est falsa opinio nec iuēte a se veritatis: nec diligenter homines querunt: si qui q̄runt ⁊ a q̄rendi volūtate auertuntur: euenit vt scientia raro paucisq₃ pueniat. Eoq₃ fit vt academicorū arma: qn̄ cū eis ad manus veniuntur: nec mediocribus virib⁹: sed acutis et bene eruditis; inuicta ⁊ quasi vulca

nia videantur. Quamobrē cōtra illos fluctus procellasqꝫ fortune: cum obnitēdum remis qualiumcunqꝫ virtutuꝫ: tū imprimis diuinum auxilium omni deuotione atqꝫ pietate implorandūꝫ est intentio constantissima bonorūꝫ studiorum teneat cursum suum a quo eā nullus casus excutiat: quo minꝰ illā philosophie tutissimꝰ iucundissimusqꝫ portus accipiat. Hec prima tua causa est huic tibi metuo: huic te cupio liberari huic (modo dignus sim qui impetrem) quotidianis votis auras tibi ꝓsperas orare non cesso: oro aūt ipsam summi dei virtutē: atqꝫ sapientiam. Quid est enim aliud quē mysteria vobis tradūt dei filium? multum aūt me adiuuabis pro te deprecantem si non nos exaudiri posse desperes: nitarisqꝫ nobiscum: ꝛ tu non solum votis: sed etiam volūtate atqꝫ: illa tua naturali mētis altitudīe propter quā te quero: qua singulariter delector: quam semꝑ admiror que in te (proh nefas(illis rerum domesticarum nubibus quasi fulmē inuoluitur: ꝛ multos ac pene omnes latet. Me autem ꝛ alium ꝛ tertium familiarissimos tuos latere non potest: qui sepe non soluꝫ attētius audiuimus murmura tua: sꝫ ēt nonnulla fulgura: fluminibus propiora conspeximus. Quis enim (vt cetera pro tempore taceam ꝛ vnum commemorem) quis inqꝫ tam subito vnqꝫ tantum intonuit: tantumqꝫ lumie mentis emicuit: vt sub vno fremitu ratiōis ꝛ quodam coruscamine tēperantie: vno die illa: ꝛ ꝑdie seuissima: penitus libibo moreret? Ergo ne nō erūpet aliqñ ista virtus; ꝛ multoꝝ desperātiū risus ī horrorē stuporēqꝫ conuertet? ꝛ locuta ī terris quasi qđā futuroꝝ signa rursus ꝓiecto totiꝰ corporis onere recurret ī celū? Ergo ne augustinꝰ de Romaniano frustra ista dixit? Non sinet ille cui me totū dedi quē nūc recognoscere aliquantum cepi. B Ergo aggredere mecū philosophiā: hic ē quicquid te anxium sepe atqꝫ dubitātē mirabilit solet mouere. Non eñ metuo aut a secordia moꝝ uin. aut a tarditate ingenio tuo. Quis enim tecū to aliquantum respirare concessuꝫ ē in sermonibꝰ nr̄is vigilantior? quis acutior apparuit? Ergo ne tibi grāꝫ ñ repēsabo. an forsan paulum debeo? Tu me adolescētulum pauperem: ad peregrina studia ꝓgētē: ꝛ domo ꝛ sūptu ꝛ (quod plus ē) animo excepisti. Tu pr̄e orbatū amicitia cōsolatꝰ es: hortatiōe animasti: ope adiuuisti Tu in nr̄o ipso municipio fauore: familiaritate: cōmunicatione domus tue pene tecū clarū primatemqꝫ me fecisti. Tu Carthaginē illustrioris professionis gr̄a remeantem: cū tibi soli ꝛ meorum nulli consilium spemqꝫ aperuissem qꝫuis aliquantum illo tibi īsito quia ibi iam docebam: patrie amore contactꝰ es: tamen vbi euincere adolescētis cupiditatem ad ea q̄ videbant meliorē tendentis nequiuisti: ex dehortatore in accusatorem mira beniuolentie moderatione conuersus es. Tu necessariis omnibus: iꝰ amminiculasti meū Tu ibidem rursus quasi cunabula: ꝛ q̄si nidum studiorum meorum foueras: iam valore audētis sustētasti rudimenta. Tu etiam cum te abscēte atqꝫ ignorante nauigauissē: nihil succēsēs: quod non tecum communicassem vt solerem atqꝫ aliud quiduis qꝫ contumaciaꝫ suspicans: mansisti inconcussus in amicitia: nec plus ante oculos tuos liberi desertis mr̄e: qꝫ nostre mētis penetralia puritasqꝫ versata. C Postremo quicquid de ocio meo mō gaudeo. ꝙ a supfluarum cupiditatum vinculis euolaui: ꝙ depositis oneribꝰ mortuarum curarum: respiro. redeo ad me ꝙ quero intentissimus veritatē. ꝙ inuenire iam ingredior ꝙ me ad ipsum summum modum peruenturum esse confido: tu animasti: tu impulisti: tu fecisti. Cuius autem minister fueris plus adhuc fide concepi quando ratione conphendi. Nam cum presens presenti tibi exposuissē iteriores motꝰ animi mei vehementerqꝫ ac sepius asserem nullam mihi videri prosperā fortunā nisi q̄ ocium philosophandi daret / nullam beatam vitā / nisi qua in philosophia vi

uerctur sz me tant o meoꝝ oneꝶ quoꝝ ex officio meo vita penderet multisqꝫ necessitatibus vel vani mei pudoris vel inepte meoꝝ miserie refrenari. tu am magno es elatus gaudio tam sancto huius vite inflammatus ardore vt te diceres si tu ab illarum importunarum litiū vinculis aliquomodo exemeris omnia mea vincula etiam patrimonij tu mecum participatiōe rupturū. Itaqꝫ cum admoto nobis fomite discessissetis nunꝙ cessauimus inhiātes i philosophiā atqꝫ illam vitam que inter nos placuit atqꝫ conuenit prorsus nichil aliud cogitare atqꝫ in constanter quidam sed forte minus acriter agebamus putabamus tamē satis nos agere. Et quoniam nundum aderat ea flamma que sūma nos arreptura erat illam qua iam estuabamus arbitrabamur esse vel maximā. Cum ecce tibi libri quidam pleni vt ait. Celsinus bonas res arabicas. vbi exalere i nos vbi illic flammule instillare preciosissimi vnguēti guttas paucissimas incredibiles. Romaniane incredibile et vltra ꝙ de me fortasse et tu credis: quid amplius dicam? etiam mihi ipsi de me ipso incredibile incendium cōcitare. Quis me tunc honor que hominuz pompa que ianis fame cupiditas quod deniqꝫ hui⁹ mortalis vite fomētū atqꝫ retinaculū cōmouebat? D

Prorsus totus i me cursim redibam. Respexit tantum cōfiteor. quasi de itinere il illā religionē ꝗ queris nobꝭ insita ē ⁊ medullitus iplicata. Uez aūt ipsa me ad se nesciētē rapiebat. Itaqꝫ titubās properās hesitans aripio apostolum. Paulum neqꝫ enim vere inquam isti tanta potuissēt vixissētqꝫ ita vt eos vixisse manifestū ē si eorum littere atqꝫ rationes huic tanto bono aduersarenꝶ perlegi totū intētissime atqꝫ castissime. Tunc vero quātulocūqꝫ iā lumie aspiro tanta se mihi philosophie facies aperuit. vt nō dicā tibi ꝗ ei⁹ incognita fama semp arsisti. Sz si ipi aduersario tuo a quo nescio vtruz pl⁹ exercearis. ꝗ3 impediaris. eā demōstrare potuissem. nonne illa ⁊ balneas. ⁊ amena pomaria. ⁊ delicata nitidaqꝫ cōuiuia ⁊ domesticos histriones postremo quicquid eum acriter commouet i quascūqꝫ delitias abiiciens. ⁊ reliquēs ad hui⁹ pulchritudinis blandus amator ⁊ sanctus mirator ⁊ sanct⁹ mirans anhelans: estuans aduolaret. Hz eniz ⁊ ille quod confitendum est: quoddam decus animi vl' poti⁹ decoris quasi seminarium quod erumpere in verā pulchritudinem nitens tortuose ac deformiter inter scabra vitiorum ⁊ inter opinionum fallacium dumeta frondescit. Tantum tam ē non cessat frondescere ⁊ paucis acute ac diligenter i densa i tuētibus ꝗ3tuz sinitur eminere. Inde ē illa hospitalitas inde in cōuiuijs mł ta humanitatis cōdimenta. Inde ipa clementia. nitor mūdissima facies rerū oīm ⁊ vndiqꝫ cuncta pfundens adumbrate venustatis vrbanitas. E

Philocalia vulgo ista dicitꝶ ne contemnas nomē hoc ex vulgi noie nam philocalia et philosophia prope similiter cognominate sunt et quasi gentiles in se videri volūt et sūt. Quid est eīm philosophia. Amor sapientie. Quid ē philocalia. Amor pulchritudinis quere de grecis. Quid ergo sapientia. nonne ipsa vera est pulchritudo germane egitur iste prorsus ⁊ codē parente pcreate. Sed illa visco libidinis detracta celo suo ⁊ inclusa cauea populari viciniam tamen nominis tenuit ad commouenduz aucupem ne illam contemnat Hanc igitur sine pennis sordidatam et egentē volitās libere soror sepe agnoscit. sed raro liberat. Non philocalia ista vnde gen⁹ ducat agnoscit: nisi philosophia. Quam totā fabulā (nā subito Esopus factus sū) Licēti⁹ tibi. carmine suauius indicauit: poeta est eniz pene perfectus. Ergo ille si veraz pulchritudinez cuius false amator ē: sanatis renudatisqꝫ paululū oclis possz itueri ꝗta voluptate philosophie gremio se iuolueret? Quomodo ibi te cognitū sicut vꝫum frem amplecterenꝶ. Miraris hec ⁊ fortasse rides. qd si hec explicarē

vt volebã. Quid si saltẽ vox si adhuc facies videri a te nõ potest: ipsius philosophie posset audiri. Mirareris pfecto sed non rideres non desperares. Crede mihi de nullo desperãdũ est: de talibus autem minime. Omnino sunt exẽpla: facile euadit: facile euolat: hoc genus auium: multis inclusis: multis miserãtib⁹. ¶ Sed ad nos redeã: nos iquã Romaniane philosophemur reddam tibi gratiam: fili⁹ tuus cepit philosophari: ego eũ reprimo: vt disciplinis necessariis prius exculti⁹ vigetior ⁊ firmior isurgat: quarũ te ne metuas expertẽ. Si bene te noui: auras tibi liberas tantuȝ opto. Nã de indole quid dicã? Utinã non tã rara esset i hoibus ꝙ̃ certa est in te. Restant duo vitia ⁊ ipedimenta inueniẽde veritatis: a quibus tibi nõ multuȝ timeo: tãtum ne te cõtemnas: atq̧ inuenturum esse desperes: aut certe ne inuenisse te credas. Quorũ primum si tamẽ inest: ista tibi disputatio fortasse detrahet. Sepius eni succẽsuisti Academicis: eo quidem grauius quominus eruditus es: sed eo libẽtius quod veritatis amore illiciebaris. Itaq̧ iã cum Alipio te fautore confligam: ⁊ tibi facile persuadebo quod volo pbabiliter tñ. Nam ipsum verum nõ videbis: nisi in philosophiam totus intraueris. illud autem alterũ ꝙ te fortasse aliquid inuenisse p̃sumis: ꝙ̃uis a nobis iã querens dubitãsq̧ discesseris: tamen si qd superstitionis in animum inuolutũ est eiicietur profecto: vel cuȝ tibi aliquã inter nos disputationem de religione misero: vel cum presens tecum multa contulero. Ego enim nũc aliud nihil ago: ꝙ̃ meipsum purgo a vanis perniciosisq̧ opinionibus. Itaq̧ non dubito melius mihi esse ꝙ̃ tibi est. Unuȝ tantum est vnde inuideã fortune tue ꝙ solus frueris Luciniano meo an et tu times quia dixi meo. Sed quid dixi aliud ꝙ̃ tuo: ⁊ omniuȝ quicũq̧ vnũ sum⁹? De quo tamẽ vt subuenias desiderio meo quid te rogem. Tu teipsũ pro me roga quãtum scis quia debes. Sed nunc ambob⁹ dico cauete ne qd vos nosse arbitremini nisi qd ita didiceritis saltem vt nostis: vnuȝ duo tria quattuor simul collecta i summa fieri decem. Sed itẽ cauete ne vos in philosophia veritatem aut nõ cognoscituros: aut nullo modo ita posse cognosci arbitremini. Nam mihi vel potius illi credite: qui ait/ querite ⁊ inuenietis. Nec cognitionem desperãdã esse: ⁊ manifestiorem futurã ꝙ̃ sunt illi numeri. ¶ Nunc ad propositũ veniamus. Jam enim sero cepi metuere ne hoc principiuȝ modũ excederet: ⁊ nõ est leue Ñã modus iã proculdubio diuinus est: sed fefellerit cum dulciter ducit: ero cautior cũ sapiẽs fuero. Post pristinum sermonem: quem in primum librum contulimus: septem fere diebus: a disputando fuimus ociosi: cum tres tantum Uirgilii libros: post primum recẽseremus: atq̧ vt in tempore congrue videbatur tractaremus. Quo tamẽ tempore Licẽtius in poetrie studiũ sic inflãmatus est: vt aliquãtũ mihi reprimẽd⁹ videretur. Ita enim ab hac intentione: ad nullam se rem deuocari libenter ferebat. Tãdẽ tamen ad retractãdã quã distuleramus: de Achademicis q̃stionem: cum a me quantum potui lumen philosophie laudaretur nõ inuit⁹ accessit ⁊ forte dies ita seren⁹ effulserat vt nulli prors⁹ rei magis ꝙ̃ serenandis animis nr̃is congruere videretur. Maturi⁹ itaq̧ solito lectos relinquimus: paululũq̧ cũ rusticis egim⁹ qd tempus vrgebat. Tum alipius anteꝙ̃ vos (inquit) audiam de Achademicis disputantes volo mihi legatur sermo ille v̄ster quẽ dicitis me absente pfectum. Nõ enim possum aliter (cũ inde huius disputionis occasio nata sit) in audiendis vobis: non aut errare: aut certe laborare. Quod cũ factuȝ esset: ⁊ in eo pene totum antemeridianum tempus consumptum: videremus redire ab agro qui deãbulãtes nos acceperat: domũ instituimus. Et Licẽtius queso inquit ante prãdium mihi

breuiter totam academicorum senten tiam exponendo repetere non graueris: ne quid in ea me fugiat: quod pro partibus meis sit. Facio inquam et eo libentius quo de hac re cogitans parum prandeas. Ne inquit ille istinc securus sis: nam multos et maxime patrem meum sepe animaduerti: eo edaciorem quo refertior curis esset. Deinde. Tu quoque de istis metris cogitantem: vnum sic expertus es: vt cura mea mensa secura sit. Quod quidem apud meipsum mirari soleo quid enim sibi vult: quod tunc cibum pernacius appetimus cum in aliud intendimus animum. aut quid est: quia manibus et dentibus nostris occupatis nobis animus imperiosus fit. Audi potius inquam de academicis quod rogaueris: ne te metra ista volentem non solum in epulis sine merito: sed etiam in questionibus variar. Si quid autem pro mea parte ocultabo prodet. Alipius. Bona fide tua opus est inquit Amplius. Nam si metuendum est ne aliquid occultes a me deprehendi posse difficile arbitror eum: a quo me ista didicisse: nullus qui me nouit ignorat: presertim cum in prodendo vero: non magis victorie: quam animo tuo consulturus sis. Agam inquam bona fide: quoniam de iure prescribis.

N Nam academicis placuit nec homini scientiam posse contingere: earum duntaxat rerum que ad philosophiam pertinent. Nam cetera curare se Carneades negabat: et tamen hominem posse esse sapientem: sapientisque totum munus vt abs te quoque Licenti illo sermone disertum est: inquisitione veri explicari. Ex quo conficitur: vt nulli etiam rei est (quod sapienti fas est) si assentiatur rebus incertis: Et omnia incerta esse non dicebant solum: verumetiam copiosissimis rationibus affirmabant. Sed verum non posse comprehendi: ex illa stoici zenonis diffinitione arripuisse videbantur qua ait id verum percipi posse quod ita esset animo impressum: ex eo vnde esset vt esse non posset ex eo vnde non esset: quod breuius planiusque sic dicitur: his signis verum posse comprehendi: que signa non potest habere quod falsum est. Hoc prorsus non posse inueniri vehementissime vt conuincerent incubuerunt inde dissentiones philosophorum: inde sensuum fallacie: inde somnia furoresque: inde pseudo. Menonoe et Sorite in illis cause participio viguerunt. Et cum ab eodem zenone accepissent nihil esse turpius: quam opinari: confecerunt calidissime: si nihil percipi posset: et esset opinatio turpissima: nichil vnquam sapiens approbaret: hinc eis inuidia magna conflata est. Videbatur enim esse consequens: vt nihil ageret qui mihil approbaret: vnde dormientem semper et officiorum omnium desertorem sapientem suum Academici describere videbantur: quem nihil approbare censebant: hinc illi inducto quodam probabili: quod etiam verisimile nominabant nullo modo cessare sapientem ab officiis asserebant: cum haberet quod sequeretur. Veritas autem: siue propter nature tenebras quasdam: siue propter similitudinem rerum: vel obruta vel confusa latitaret. Quamuis et ipsam refrenationem et quasi suspensionem assensionis magnam prorsus actionem sapientis esse dicebant.

I Vidor e mihi breuiter totum vt voluisti exposuisse nihilque recessisse a prescriptione. Alipi tua .i. egisse vt dicitur bona fide. Si enim aliquid vel non ita vt dixi: vel forte non dixi nihil voluntate a me factum est: bona ergo fides est: ex animi sententia. homini enim homo falsus docendus: fallax cauendus debet vider. Quorum prius magistrum bonum/ posterius discipulum cautum desiderat. Tum Alipius. gratum inquit habeo / cum et Licentio a te satisfactum est / et me onere imposito reuelasti. Non enim magis tibi verendum erat ne quid explorandi mei causa minus a te diceretur. Nam alio modo qui fieri poterat quam michi si in quoque te prodere fuisset necesse? Quare facis vt illud quod deest? non tam percontationi quam ipsi percunctanti de differentia noue-

ac veteris Academie ne te pigeat ex
ponere. Prorsus inquam pigit. Qua
re beneficium dederis (Nam & hoc
quod commemoras: rē maxime: ptine
re negare non possum) si me paululuz
cōquiescēte: apud me distinguere ista
necessaria & causam noue. Academie
aperire volueris. Crederē inquit me
quoq3 a prandio te auccare voluisse &
magis te a Licētio territum dudum
putarē: & ei⁹ postulatio ita nobis pre-
scripsisset: vt ei ante prandium quic-
quid huius inuolutionis eēt expedi-
retur. Et cum reliqua dicere tēderet
mater nostra (nam domi iam eramus)
ita nos trudere in prandium cepit: vt
verba faciēdi locus non eēt. Deinde
cum tantum alimētorum accepisse-
mus: quantum compescēde fami satis
esset: ad partē regressis nobis. Alipi⁹
paream inquit sentētie tue: nec ausus
sum recusare. Si enim nichil me fuge
rit gratulabor: cum doctrine tue. tum
etiam memorie mee. At si in quoq3 for
tasse aberrauero securabis id vt dein
ceps: huiusmodi delegationē non per
timescam. Noue Academie dissidium
non tam contra veterē conceptum q3
contra stoicos arbitror eē commotum
Non vero dissidium est putandum: si
quidem a zenone: illatam nouam que
stionem dissolui discutiq3 oportebat.
K Nam de non percipiēda q3uis
nullis conflictationibus agitata inco
lens tantum etiam veterum Acade-
micorum mētes sentētia non impudē
ter existimata est. Quod etiam ipsius
Socratis Platonisq3 ac reliquorum
veterum auctoritate probatu facile
est: qui se hactenus crediderunt posse
ab errore defendi si se assentioni non
temere commisissent. Quamuis pro-
priam de hac re disputationē in scho-
las suas non introduxerint nec ab il-
lis enucleate aliquando quesitum sit.
percipi necne vitas possit. Quod cuz
zeno rude ac nouum intulisset: contē-
deretq3 nichil percipi posse nisi quod
verum ita eēt vt dissimilibus notis a
falso discerneretur: neq3 opinationem
subeundem esse sapiēti: atq3 id Arche
silas audiret: negauit huiusmodi quic
q3 posse ab homine reperiri: neq3 illi
opinionis naufragio sapiētis commit
tēdam esse vitam. Unde etiam conclu
sit: nulli rei esse assentiēdum. L
Uerum cum ita res se haberet: vt ve-
tus Academia magis aucta oppugna
ta videretur extitit Philonis audi-
tor Anthiocus: qui vt nonnullis visus
est glorie cupidior q3 veritatis. In si-
mulitatem adduxit Academie vtrius
q3 sentētias. Dicebat enim rē insolitā
& ab opinione veterum remotissimam
Academicos nouos conatus induce
re. In quam rē veterum phisicorum
aliorumq3 magnorum philosophoruz
implorabat fidem: ipsos etiam Aca-
demicos oppugnans qui se verisimi-
le contēderēt sequi: cum ipsum veruz
se ignorare faterētur. Multaq3 argu
menta collegerat: quibus nunc super
sedendum arbitror. Nichil tamē ma-
gis defendebat q3 percipere posse sa-
pientem. Hanc puto inter Academi-
cos nouos ac veteres controuersiam
fuisse. Que si secus se habz vt. Licē-
tium plenissime informes pro vtroq3
postulauerim. Si vero ita ē vt dicere
potui: susceptam disputationē pagite
Cum ego q3diu inq3 Licēti in isto no
stro longior q3 putabam smone conqe
scis? Audisti qui sint Academici tui
At ille verecunde arridēs: & aliquantū
hac ppellatiōe turbatior. Penitet me
inquit tātopere affirmasse contra Tri
getium: btām vitam in vitatis inquisi
tione consistere. Nam me ista qstio ita
pturbat vt vix nō mihi siz: q certe vobis
si qd hūanitatis geritis videor mihi an
dus. Sz qd meipē icpt⁹ crucio? Aut
qd exhorreo tāta cause bonitate sub-
nix⁹? Prors⁹ nō cedā nisi vitati. M
Placēt ne inquā tibi noui academici
Plurimū inqt. Ergo veruz videnī tibi
dicere. Cum ille cum iam eēt assensu
rus arrisione Alipii cautior factus:
he sit aliquantum. Et deinde: repete
inquit rogatiunculū. Uerū ne inqua
tibi videnī. Academici dicere? Et rur-

sum cum diu tacuisset. Utrum ait verum sit nescio probabile est tamen. neque enim plus video: quod sequitur. Probabile inquam scis ne ab ipsis etiam verisimile nominari? Ita inquit videtur. Ergo inquam verisimilis est Academicorum sententia. Ita inquit. Iam queso attende inquam diligentius. Si quisque fratrem tuum visum patris tui similem esse effirmet: ipsumque tuum patrem non noverit: nonne tibi insanus: aut ineptus videbitur? Et hic diu tacuit. Tum ait. Non mihi hoc videtur absurdum. Cui ego cum respondere cepissem. Expecta inquit queso paululum. Ac post arridens: dic michi ait oro te. Iam ne certus es de victoria tua? Tum ego: fac me inquam certum esse: non ideo tamen tu causam tuam debes deserere: presertim cum hec inter nos disputatio suscepta sit exercendi tui causa: et ad elimendam animum provocandi. Nunquid nam inquit aut Academicos legi aut tot disciplinis eruditus sum quibus tu ad me instructus aduenias? Academicos inquam nec illi legerant a quibus primo sententia ista defensa est. Eruditio autem disciplinarumque copia sic te deficit non usque adeo tamen ingenium tuum esse debet invalidum: ut nullo impetu paucissimis verbis meis rogationibusque succumbas. Illud enim iam vereri cepi ne tibi citius quam volo succedat. Alipius. quo aduersario non ita securus deambulabo. N. Ergo utinam inquit ille iam vincat ut aliquando vos audiam disserentes: et quod plus est videam: quo michi spectaculo nichil potest felicius exhiberi. Nam quoniam placuit nobis ista fundere: potiusque effundere: siquidem ore prorumpentia stilo excipitis: nec in terram (ut dicitur) cadere sinitis legere et vos licebit. Sed nescio quomodo cum admouentur oculis iidem ipsi quos inter sermo ceditur bona disputatio si non utilius at certe letius perfundit animum. Gratum habemus inquam quod repentina ista gaudia tua te tueri illam sententiam euadere coegerunt: qua dixisti nullum spectaculum tibi exhiberi posse felicius. Quid si enim illum patrem tuum quo profecto nemo philosophiam est post tam longam sitim hausturus ardentius: nobiscum ista querentem ac disserentem videris: cum ego me fortunatiorem nunquam putabo quod te tandem sentire ac dicere conuenit. Hic vero ille aliquantum lachrymauit et ubi loqui potuit porrecta manu celum suspiciens: et quando inquit deus hoc videbo: si nichil est de te desperandum. Hic cum pene omnes ab intentione disputationis remitti in lachrymas cepissemus: obluctans mecum: et vix me colligens: age potius inquam: et in vires tuas redi: quas ut congereres unde posses: patronus Academie futurus longe ante monueram. Non opinor ideo ut modo ante tubam tremor occupet artus: ut visende aliene pugne desyderio tam cito te optes esse captiuum. O. Hic Trigetius ubi satis attenditiam multos nostros fere natos: qui iste optet inquit homo tam sanctus. ut hoc ei deus ante vota concesserit. Crede, iam Licenti: nam qui non inuenis quod respondeas: et adhuc ut vincare optas: pue fidei mihi videris. Arrisimus. Tum Licentius loquens. Beatus inquit non inueniendo verum sed certe non querendo. Qua hilaritate adolescentulorum cum essemus letiores. Attende inquam rogationem: et in viam redi firmior: et valentior si potes. En assum inquit quantum possum Quid enim si ille fratris mei visor fama compertum habeat eum esse consimilem patris: potest insanus: aut ineptus esse si credit. Stultus ne inquam saltem dici potest. Non continue inquit: nisi id scire contenderit. Nam si ut probabile sequitur quod crebra fama iactauit nullius temeritatis argui potest. Tum ego. Rem ipsam paulisper consideremus: et quasi ante oculos constituamus. Ecce fac illum nescio quem hominem quem describemus esse presentem: aduenit aliunde frater tuus Ibi iste: cuius hic puer filius? Respondetur. Cuiusdam Romaniani. At hic

Quam patri similis est. Quam ad me hoc nõ temere fama detulerat. Hic tu vel quis alius. Nosti enim Romanianum bene homo. Non noui inquit. Poterit ne quisq̃ risum tenere? Nullo modo inq̃t. Ergo incipe qd sequat videas.

Jamdudũ inquit video. Sed tñ ipsaz cõclusionẽ abs te audire volo: oportet ei alere scipias quẽ cepisti. P

Quidni inquã concludam: ipsa res clamat similiter ridendos esse Academicos tuos: q se i vita veri similitudinẽ sequi dicũt: cũ ipm verũ quid sit ignorent. Tum Trigetius. Longe mihi inquid videt dissimilis Academicor cautio: ab hui⁹ quẽ descripsisti ineptia: illi ei rationibus assequũtur: quod dicũt esse verisimile: iste aũt inept⁹ famam assecutus est cui⁹ auctoritate nihil est vilius. Quasi vero inquã. nõ ineptior esset. si diceret patrẽ quidẽ eius minime noui: nec famã cõperi qua sit similis patris ⁊ mihi tñ similis videt. In eptior certe inquit. Et quorsum ista? Quia tales inquaz sunt: q dicunt verũ quidẽ nõ nouim⁹ sed hoc qd videmus ei⁹ qd nõ nouim⁹ simile ẽ. Probabile inquit illi dicũt. Cui ego Quomõ istuc dicis. An negas eos verisimile dicere Et ille inquit. Ego ob hoc dicere volui vt illam similitudinem excluderem. videbatur enim mihi famam iprobe irruisse in questionẽ vestrã: cũ Academici: ne oculis quidem credãt humanis nedũ fame nulle quidem: vt poete fingunt sed monstruosis tantum luminibus. Nam quis ego tandem sum: Academie defensor. An in questione ista inuideris securitati mee. en habes Alibium: cuius aduẽtus nobis ferias dederit: Quem te iãdudũ nõ frustra formidare arbitramur. Q

Tum facto silentio: oculos ambo in Alibiũ cõtulerũt. Tum ille vellem inquit qdẽ (vt mee vires patiunt) auxiliari aliquatenus partibus vestris nisi mihi omnẽ vestr terrori esset. Sed hãc formidinem in me spes fefellerit facile fugiam. Simul eniz solatur me: q presens Academicorum oppugnator cu⸗ius Trigecius victi pene subiecit. Et nũc cum victorem vestra confessione pbabile est. Illũ magis vereor: ne ⁊ deserti officij negligentiam et inuasi impudentiam deuitare non possim. Non eñ vos oblitos credo iudicis mihi mun⁹ fuisse delatum. Hic Trigetius. Illud inquit aliud: hoc autem aliud est.

Quare quesum⁹. vt te aliquãdo patiare priuatum. Ne neuerim ait ne dum impudẽtiam: vel negligẽtiã vitare cupio: in superbie (quo vitio nihil est immani⁹) laqueos incidã: si honorẽ mihi a vobis concessem diutius q̃ pmittitis teneam. Proinde velim mihi expones bone accusator Academicor officium tuum id est i quor defensiõe hos oppugnes. Metuo enim ne Academicos refellens. Academicum te probare velis. Accusatorum inquam (vt opinor) duo genera esse bene nostri. Non enim si a Cicerone modestissime dictũ est ita cum verris esse accusatorem: vt siculorũ defẽsor esset: propterea necesse est. cũ qui aliquẽ accusat hẽre alterũ quẽ defẽdat. Et ille: saltem habes ne tu quicq̃ in quo snia tua iam fundata pstiterit? Facile est inquam huic rogationi respõdere mihi presertim cui repente na non est. Ipm hoc totum mecum egi: ⁊ diu multumq̃ versaui animo. Quamobrem audi Alibi: quod (vt arbitror) optime scis. Non ego istam disputationem disputãdi gratia suscceptam volo: satis sit q cum istis adolecẽtulis prolusimus vbi libẽter nobiscũ philosophia quasi iocata est. Quare auferantur de manib⁹ nostris fabelle pueriles. De vita nostra: de moribus de animo res agitur. Quod se superaturum inimicitias omnium fallaciar ⁊ veritate compressa: quasi in regionẽ sue originis redeunte: triumphaturũ de libidinibus: atq̃ ita temperantia velut coniuge accepta regnaturũ esse psumit securior rediturus in celum. R Vides quid dicam. Tollamus de medio iam cũcta ista arma acrifaciẽda viro: nec minus quicq̃ semper optaui / q̃ iter eos qui semper

secum vixerunt multumq; fenocinati sunt ouri aliquid: vñ nouus quasi cõflictus exurgat. Sed ppter memoriã que ẽ fida custos excogitatorũ: referri in litteras volui qđ inter nos sepe p tractauimus: simul vt isti adolescẽtes intelligant me nequaq; explicatũ adhuc habere quod sentiã: sed ab eo querendo Academicorum argumẽtis: atq; disputationibus impediri. Nescio quo enim mõ fecerunt in animo quandam probabilitatem (vt ab eorũ verbo mundum recedam) quod homo verũ iuenire non possit: vnde piger ꝛ prorsꝰ segnis effectus erã: nec querere audebam: quod acutissimis viris inuenire non licuit. Nisi ergo prius ꝫ tam mihi psuasero verum posse inuenire: q; sibi ñ posse persuaserunt: non audebo quere nec habeo aliquid quod defendã. Itaq; istã interrogationem remoue si placet. Et potius discutiamus inter nos q; sagaciter possumus: vtrũ nã possit verum inueniri. Et pro parte mea videor mihi habere iam multa quibus cõtra rationem Academicorum niti molior. Inter quos ꝛ me modo iterim nihil distat: nisi quod illis probabile visũ est: non posse inueniri veritatem mihi autem inueniri posse probabile ẽ. Naꝫ ignoratio veri aut mihi (si illi fingebãt) peculiaris est: aut certe vtrisq; communis. ❡ Tum Alipius. Iã inquit securus incedam video enĩ te non tam accusatorem q; adiutorẽ fore: itaq; ne longiꝰ abeamus: videamꝰ queso prius ne per hanc questionẽ: in que successisse videor his qui tibi cesserunt in verbi cõtrouersiam decidamꝰ quod teipso insinuante: ꝛ auctoritate illa tulliana turpissimum esse sepe cõfessi sumꝰ. Cum enim (ni fallor) Licẽtius placuisse sibi diceret: de probabilitate Academicorum sententiam subiecisti: quod ille haud dubie confirmauit: sciret ne hanc ab eisdem verisimilitudem nominare. Et bene noui. Siquidem ex te mihi nota sunt: non absq; te esse Academicorum placita. Que est (vt dixi) animo tuo infixa sint: q̃ verba secteris ignoro. Non est ista inquam (mihi crede) verborum: sed rerum iparum magna controuersia. Non enim eos illos viros fuisse arbitror: qui rebꝰ nescirent nomina imponere: sed mihi hec vocabula videntur elegisse: ad occultandam tardioribus: et ad significandam vigilantioribus sententiaꝫ suam. Quod quare ꝛ quomodo mihi videatur exponam: cum prius illa discussero que ab eis tanq; cognitionis humane inimicis dicta homines putant. Itaq; perlibenter habeo huc vsq; hodie nostrum processisse sermoneꝫ: vt satis quid inter nos quereretur aperteq; constaret. Nam illi mihi videntur graues omnino: ac prudentes viri fuisse. Si quidem quod disputabimus: contra eos disputabimus qui Academicos inuẽtioni veritatis aduersatos fuisse crediderunt. Et ne me territuꝫ putes etiam contra eos ipsos non inuitus armor: si non occultande sententie sue causa ne ab eis temere pollutiꝫ mentibus ꝛ quasi prophanis quedaꝫ veritatis sacra proderentur: sed ex aimo illa que in eorum libris legimus: defenderunt. Quod hodie facerem: nisi nos solis occasus iam domum redire compelleret. ❡ Hactenus illo die disputatum est. Postridie autem q̃uis non minus blandus transquillusq; dies illuxisset vix tamẽ domesticis negocijs euolui sumus. Nam magnam eius partem: in epistolarum maxime scriptiõe consumpseramus. Et cum iam due hore vix reliq̃ forent: ad pratum pcessimꝰ: nã inuitabat celi nimia serẽitas: placuitq; vt ne ipsum quidem quod restiterat tẽpus perire pateremur: Itaq; cum ad arborem solitam ventum esset: ꝛ mansissemus loco: velim vos inquam adolescentuli (quoniam non est hodie magna res regredienda) in memoriã mihi reuocetis quomodo hesterno die rogatiuncule que vos turbauit Alipiꝰ responderit. Hic Licentius: taꝫ breue est inquit vt nihil negocij sit hec recordari: q; leue sit autem tu videris. Naꝫ

opinor vetuit te res (cū cōstaret de ꝟbis) mouere questionem. Et ego. Hoc ipsum inquā quid sit quā ve hēat vim satis aiaduertistis? Videor inqt mihi videre qd sit: sed queso tu in paulisꝑ exponas. Naꝫ sepe abs te audiui turpe esse disputātib⁹ i verborū questione imorari cū certamē nullū de rebus remanserit. Sed hoc subtilius ē: ꝙ vt a me replicādū debeat flagitari. Audite ꝗ iquā qd sit id ꝓbabile: vl ꝟi simile Academici vocāt qd nos ad agēdū: sine assentiōe potest inuitare. Sine assētione aūt dico: vt id qd agim⁹ non opinemur verum esse: aut non id scire arbitremur: agamus tantum. vt verbi causa: vtrum hesterna nocte tam liquida ac pura hodie tam letus sol exoriturus esset: si nos quispiaꝫ rogaret: credo ꝙ nos id scire negarem⁹ dicerem⁹ tamen id videri. Talia inquit academicus mihi videntur ista omnia: que probabilia vel verisimilia putaui nominanda: que tu si alio nomine vis vocare nihil repugno. Satis enim mihi est: te iam bene accepisse quod dicā id est quibus rebus hec nomina imponā Non ei vocabulorum opificē: sed reꝝ inquisitorem decet esse sapientem.

¶ Satis ne itellexistis quomodo mihi ludicra illa: quib⁹ agitabā de manibus excussa sint? Hic cū ambo se intellexisse respōdissēt: vultuqꝫ ipo responsionē postularēt meam: quid putatis inquā Ciceronem cuius hec ꝟba sunt inopem fuisse latine lingue: vt minus apta rebus quas sentiebat noīa imponeret? Tum Trigetius. Iam inquit placet nobis (cum res nota sit de verbꝫ) nullas calumnias commouere Quare vide potius quid huic respōdeas ꝗ nos laborauit: i quos tu ipulsus tentas iterum irruere. Et licēti⁹ Mane ait queso: nam mihi sublucet nescio quid quod videam non tibi taꝫ facile tn̄ argumentū tantū eripi debuisse. Et cum defixus in cognitiōe siluisset aliquantum. Rogo inquit nihil mihi esse videtur absurdius ꝙ dicere se verisimile sequi eum: qui verum qd sit ignoret: nec illa me tua similitudo conturbat. Nam recte ego interrogatus vtrum ex ista temperie celi nulla i crastinum pluuia cogat. Respōdeo esse verisimile qui me nō nego nosse aliquid veri. Nam scio arborē istam modo argēteam fieri nō posse: multaqꝫ talia vera non impudēter me scire dico: quoꝝ video esse similia: ea que verisimilia noio. Tu vero Carneades vel ꝗdam alia greca pestis (vt nostris parcam) quid enim dubitē iure hanc pretransire ad cuꝫ: cui captiu⁹ debeo iure victorie? Tu ꝗ cū te nihil veri scire dicas: vsi hoc verisimile seqr is? At ei nō potui ei aliud nomē iponere Quid ꝗ nobꝫ disputandū est cū eo ꝗ nec loqͥ pōt? ¶ Nō ego inqt Alipius perfugas metuam quanto min⁹ ille Carneades in quem nescio vtrum iuuenili an puerili leuitate commotus: maledicta potius ꝙ aliquod telum putasti esse iaciendum. Nam illi quidem ad roborandam sententiam suam: que sepe tenus probabili ratione fundata fuit hoc interim aduersus te facile suffecerit. Ita nos a veri inuentione ꝓcul expositos. Ut tu tibi ipi magno argumēto esse possis. Qui ita vna rogatiuncula loco motus es: vt vbi tibi standum esset penitus ignorares. Sed hec atqꝫ scientiam tuam quam tibi impressaꝫ de hac arbore paulo ante cōfessus es in aliud tempus differamus. Quam uis enim iam alias partes delegeris tamen sedulo docendus es quid paulo ante dixerim: nondū (vt opinor) in eandē questionem (qua vtrum inueniri veruꝫ possit queritur) ꝓgressi fueramus sed illum tantum in ipso vestibulo defensionis mee prescribendum putaui: in quo te lapsum prostratūqꝫ prospexeram: hoc est vtrum verisimile an probabile an alio si quo nomie appellari potest: qd sibi. Academici sat esse dicant querēdum non esse. Iam si tu optim⁹ iā iuētor veritatis tibi videris nihil ad me. Postea si ingrat⁹ non fuerꝫ huic patrocinio meo eadē fortasse me docebis. ¶ Hic ego cū verecūde Licēti⁹ Alipij ipetū formidare Omnia poti⁹ inquam Alipi: loqui

maluisti: quã: quẽadmodum nobis cum his qui loqui nesciant disputandum sit. Et ille. Quoniam olim cum mihi tum omnibus notum est: et nunc tua pfes sione satis indicas te loquendi peritũ esse velim explices vtilitatem primo huius inquisitiõis tue: q̃ aut superflua est (vt opinor) et ei multo magis respõdere superfluũ est / aut si cõmoda visa fuerit: et a me explicari nequierit: precario abs te impetrem: vt magistri officiũ ne grauere. Meministi inquã heri me esse pollicitum de istis vocabulis post acturum. Et nunc solum ille monet: vt que ludicra pueris pposui redigã in cistas an ista presertĩ cum ea ornandi iã potius q̃ vendẽdi gratia proponam: nunc anteq̃ stilum nostrum tenebre occupent: que patrone Academicorum solent esse: volo inter nos hodie plenissime constet: ad quã questionẽ nobis explicandã mane surgendũ sit. Itaq̃ responde queso. Utrũ tibi videãt Academici habuisse certã de veritate sententiã: et eã temere ignotis: vel non purgatis animis prodere noluisse: an vero ita senserint: vt eorũ disputationes se habent? Tum ille. Quid illis ai fuerit inquit nõ temere cõfirmabo. Nam quãtũ ex libris colligi datur tu melius nosti q̃ i verba sniam tuã promouere soleans.

3 Me autem de meipso si cõsulis inuentum nondum esse verũ puto: Addo etiam q̃ ab academicis flagitabas: nec posse inueniri me putare non solum in olita quam semp fere ani maduertisti opiniõe mea: sed etiã auctoritate magnorum excellẽtiũq̃ philosophorum: quibus nõ prebere colla siue imbecillitas nostra seu sagacitas ipsorum vltra quã iam inueniri posse credendũ est nescio quomodo me compellit. Hoc est inquã quod volui. Nam verebar: cũ tibi quoq̃ id videretur qd mihi disputatio nostra manca remaneret nullo existẽte qui ex altera pte rẽ venire in magnus cogeret: vt diligẽter quantum possumus versaret. Itaq̃ si id euenisset paratus erã te rogare vt Academicorum partes ita susciperes: quasi tibi nõ solũ disputasse: sed etiã sansisse viderent: verum nõ posse cõprehẽdi. Queritur ergo inter nos: vtrum illorum argumẽtis probabile sit nihil pcipi posse ac nulli rei esse assentiẽdũ. Quod si obtinueris cedam libẽter: si aũt demonstrare potuero multo esse probabilius: et posse ad veritatẽ puenire sapientẽ: et assensionem nõ semp esse cohibẽdã: nihil habebis (vt opinor) cur nõ te i meã sententiam transire patiaris. Quod cũ illi placuisset: et eis qui aderãt: iã vespere obumbratã domũ reuertimur.

Diui aurelij Augustini Hyppo nẽsis epi cõtra Academicos vel de Academicis quem adhuc cathecuminus edidit.

Liber secũdus explicit.

Diui aurelii Augustini Hypponensis episcopi de Academicis liber tertius incipit. A

Cum post illum sermonem quem secundus liber continet alio die consedissemus in balneis Nam erat tristior (q̃ vt ad pratũ liberet descendere) sic exorsus sum. Habitror vos iam satis animaduertisse qua de re inter nos discutienda questio constituta sit. Sed anteq̃ ad partes meas veniam que ad eam pertinent explicandam: pauca queso de spe: de vita de instituto nostro: non ab re abhorrentia libenter audiatis. Negocium nostrum non leue: aut superfluum / sed necessariũ ac sũmũ esse arbitror. Magnopere querere veritatem hoc inter me et Alipiũ conuenit. Nam et ceteri philosophi sa-

pientem suum esse inuenisse putauerunt. et Academici sapienti suo summo conatu inueniendam esse professi sunt: idque illum agere sedulo. Et quoniam vel lateret obruta vel confusa non enumeret: ad agendam vitam id eum sequi quod probabile ac verissimile occurreret. Id etiam vestra pristina disceptatione confectum est. Nam cum alter ea inuenta veritate beatum fieri asseruerit hominem: alter pro tantum diligenter quesita: nulli nostrum dubium est nihil esse a nobis huic negocio preponendum. Quamobrem qualiter vobis queso hesternum diem videmur duxisse. Vobis quidem in studiis vestris viuere licuit. Nam et tu Trigeti: Virgilii te carminibus oblectasti. Et Licentius fingendis versibus vacauit: quorum amore ita percussus est: vt propter eum maxime mihi istum sermonem inferendum putarem: quo in eius animo philosophia (nunc enim tempus est) maiorem partem non modo quam poetica sed quauis alia disciplina sibi vsurpet ac vendicet. B Sed queso vos: nonne miserati nostri estis (cum pridie ita accubitum issemus: vt ad dilatam questionem: prorsus ad nihil aliud surgeretur) quod tanta de re familiari necessario peragenda extiterunt: vt his penitus occupati vix duas extremas diei horas in nosmetipsos respirare possemus. Seruare semper fuit sententia mea: sapienti iam hominum nihil opus esse: vt autem sapiens fiat plurimum necessariam esse fortunam: nisi quid aliud videtur Alipio. Tum ille: quantum iuris inquit fortune tribuas nondum bene noui. Nam si ad contemnendam fortunam fortuna ipsa opus esse arbitraris: me quoque comitem in hac sententia do tibi. Sin fortune nihil aliud concedis: quam ea que corporis necessitati non possunt nisi ipsa volente suppetere: non ita sentio. Aut enim licet eadem repugnante: atque inuita nondum sapienti: cupido tantum sapientie ea sumere que vite necessaria putantur: aut concedendum est etiam in etiam in omni sapientis vita eam dominari: cum et ipse sapiens his que corpori necessaria sunt: non indigere non possit: dicis ergo inquam fortunam esse necessariam studioso sapientie: sapienti vero negas. Non ab re est eadem repetere inquit. Itaque nunc etiam abs te quero. Utrum fortunam ad seipsam contemnendam aliquid iuuare existimes quod si arbitraris dico sapientie cupidum magnopere indigere fortuna. Arbitror inquam siquidem per illam erit talis qualis eam possit contemnere nec absurdum est. Nec sic etiam paruis nobis verba necessaria sunt quibus efficitur: vt sine his postea viuere: ac valere possimus. Sententias ait nostras si animi conceptio non dissonat concordare mihi liquet. nisi forte discernendum cuiquam videtur quod vel fortune vel verbum: non ipsa verba seu fortuna: sed alia res quedam nos faciat contemptores. Nihil magnum est inquam alio finiti vti. Nam vt sine naui: vel quolibet vehiculo: aut omnino vel ipsum dedalum timeam sine vllis ad hanc rem accommodatis instrumentis: aut aliqua occultiore potentia. Egeum mare nemo transmittit: quis nihil aliud quam peruenire proponat eo: quo cum venerit: illa omnia quibus aduectus est paratus sit abiicere: atque contemnere: ita quisquis ad sapientie portum: et quasi firmissimum et quietissimum solum peruenire voluerit: quoniam (vt alia omittam) si cecus: aut surdus fuerit non potest. quod positum est in potestate fortune necessariam mihi videtur ad id quod concupiuit habere fortunam: quod cum obtinuerit: quis putet indigere quibusdam rebus stat non his opus esse vt sapiens sit sed vt inter homines viuat. C Immo ait ille: si cecus ac surdus sit: et sapientiam adipiscendam ac ipsam vitam propter quam sapientia queritur (mea scia) iure contemnit. Tamen inquam cum ipsa vita nostra quam hic viuimus sit in potestate fortune: nec nisi viuens quisque sapiens fieri possit: nonne fatendum est opus esse eius fauore: quo ad sapientiam proueheamur? Sed ait cum sapientia non nisi viuentibus sit necessaria: remotaque vita nulla sit ingentia sapientie: nihil in propaganda vita pertimesco fortunam. Etenim quia viuo: propterea volo sapi

entiã. Non q sapientiã desidero volo vitam. Vñ fortuna si mihi abstulerit vitam: aufert eãm querende sapientie Nihil igitur habeo: cur vt sciam sapiẽs aut fauorem optem fortune: aut impedimenta formidem nisi alia forrasse protuleris. Tum ego. Non igitur censes sapiẽtie studiosuz posse a fortuna ne ad sapientiam perueniat impediri etiam si ei non auferat vitã. Non arbitror inquit. Uolo inquam mihi paululum aperias: quid tibi inter sapiẽtẽ et philosophum distare videatur. Sapientem ab studioso ait nulla re differre arbitror: nisi q quarum rerum i sapiẽte quidã habitus inest: earũ in studioso sola fragrantia. Que sunt tãdẽ iste res inquam. Nam mihi nihil aliud videtur interesse: nisi q alter scit sapiẽtiam: alter scire desiderat. Si scietiã inquit modesto fine determinas: ipaz rẽ planius elocutus es. Quo quomodo inquam eam determinem. Illud oibus placuit: scientiam falsarum reruz esse non posse. In hoc mihi inquit visa fuit obiicienda prescriptio ne incõsiderata consensione mea: facile i principalis illius questionis campis tua equitaret oratio. Plane mihi inquam vbi equitare possem nihil reliquisti. Naz (nisi fallor) q iamdudũ molior ad ipsum finẽ peruenimus. Si enim vt subtiliter vereqz dixisti nihil inter sapientie studiosum: et sapientem interest: nisi q iste amat ille autem habet sapientie disciplinam: vnde etiam nomẽ ipsum idez habitum quẽdam exprimere non cõctatus es. Nemo aũt habere disciplinam potest in aio q nihil didicit: nihil autẽ didicit q nihil nouit: et nosse falsuz nemo potest: nouit igitur sapiẽs veritatẽ quẽ disciplinã sapiẽtie habere i animo id est habitum iã ipse cõfessus es. Nescio inquit cuius inpudẽtie sim: si habitum inquisitionis diuinarũ et humanarũ rerũ eẽ in sapiente cõfessum me negare voluero. Sz q tibi videaẽ inuẽtorũ probabiliũ habitus non eẽ: non video Cõcedis mihi inquã falsa neminem scire? Facile ad id quidem inquit

Dic iam si potes inquã sapientẽ nescire sapiẽtiã. Quid ei ait hoc limite vniuersa concludis vt videri sibi nõ possit cõprehendisse se sapientiam? D Da inquam dexteram. Nam si meministi hoc est quod heri me dixi effecturũ: quod nunc nõ a me cõclusuz: sed a te vltro mihi oblatum eẽ gaudeo. Nã cum inter me et academicos hoc inter esse dixissem: q illis probabile visum ẽ veritatem non posse comprehendi: mihi autem nondum a me inuentaz quidem inueniri tamẽ posse a sapiẽte videatur. Nũc cum mea interrogatione vrgeris. Utrum sapiens nesciat sapiẽtiam? Videẽ sibi scire dixisti. Quid tuz postea inquisti? Quia si videtur sibi inquam scire sapientiã non ei videtur nihil posse scire sapiẽtez. Aut si sapiẽtia nihil est: volo affirmes. Crederẽ vere inquit ad calcem nos: finẽqz venisse. sed repente euz dexteras iter posuisti distunctissimos nos esse: et in lõgius progressos video videlicet q hesterno die a nobis nulla alia questio cõstituta videbatur: nisi q sapientẽ ad cõprehẽsionẽ veri peruenire posse affirmante te ego negaueram nũc vero nihil me opinor concessisse tibi: q videri posse sapienti probabilium rerum se consecutum esse sapientiam. Quam tantum sapientiã in inuestigatiõe diuinarũ humanarũqz rerum me constituisse nulli nostrũ arbitror dubiũ. Nõ inqz quia inuoluis: euolueris. Uideris enim iam mihi exercendi tui causa disputare. Et qr bñ nosti istos adolescentulos vix adhuc posse discernẽ que acute ac subtiliter disserunẽ: tãqz iudicũ abuteris ignorãtia vt tibi qztumlibz loqui nullo liceat reclamãte Nam pauloante dixisti cum quererez vtrum sciret sapiẽs sapientiaz sibi scire videri. Cui q videẽ sapientẽ scire sapiẽtiam: nõ vtiqz videẽ nihil scire sapientem. Hoc ei contendi non potest nisi qsqz dicere audeat nihil esse sapiẽtiam. Ex quo fit vt iam hoc tibi qd ẽt mihi videatur. Nam mihi videẽ sapientẽ q nihil scire. et tibi opinor cui pla

cet videri sapienti sapientē scire sapiē
tiam. Tum ille. Non magis me ingeni
um exercere velle q̄ te arbitror / et id
miror / non enī tibi vlla in hanc rem ex
ercitatione opus est. Nā mihi adhuc
fortasse ceco videtur interesse inter vi
deri sibi scire: ⁊ scire ⁊ inter sapiētiā
que in inuestigatione posita est / ⁊ veri
tatem. Que nobiscum alterutra dicā
tur: sibi quemadmodū quadrent non
inuenio. Tum ego (cum ad prandium
iam vocaremur) non inquā mihi q̄ tm̄
remiter displicet. Aut ei ambo nesci
mus qd loquamur: ⁊ danda est opera
ne tam turpes scimus / aut vnus nr̄m
quod item relinq̄re atq̄ negligere non
minus turpe est. Sed pomeridianis
horis rediem⁹ adiuicē. Mihi enī cum
videremur iam nos ad calcem perue
nisse: pugnos etiam miscuisti. ¶ E
Hic cum artississet discessim⁹. Et cū re
dissemus iuenimus Licētiū: cui nōdū
sitiēti Helicō subuenisset excogitādis
versibus inhiātem. Nam de medio pe
ne prandio q̄uis nostri prādij idē iici
um q̄ fnis fuit clam surrexerat nihil
q̄ biberat. Cui ego. Opto quidem in
quam tibi vt istam poeticam quam cō
cupisti complectaris aliquando. Non
quominus me delectet ista perfectio. sȝ
q̄ video te tm̄ exarsisse: vt nisi fastidio
euaderer ab hoc amore nō possis / qd
euenire post perfectionem facile solet.
Deinde cum sis bene canorus malim
auribus nostris inculces tuos versus
q̄ vt i illis grecis tragedijs (more aui
cularum quas in caueis reclusas vide
mus) verba q̄ non itelligis cātes. Am
moneo tn̄ vt pergas potum si voles ⁊
ad scholam sedas nostram / si tn̄ aliqd
iam de te Hortēsius ⁊ philosophia me
retur / cui dulcissimas primitias iā ve
ro illo sermone libasti: qui te vehemen
tius q̄ ista poetica icederet ad magna
rum ⁊ vere fructuosarum rerum sciē
tiam. Sed dum ad istaruȝ disciplinarȝ
q̄bus excoluntur animi circuitus reuo
care vos cupio: metuo ne vobis laby
rinthus fiat ⁊ ppe me penitet ab illo
te ipetu repressisse. Erubuit ille discessit

q̄ vt biberet. Nam ⁊ multū sitiebat / ⁊
occasio dabatur euitandi me. plura
fortasse atq̄ asperiora dicturū. Et cū
redisset itentis omnibus: sic cepi. Ita ne
est Alibi vt iter nos de re iam vt mihi
videtur manifestissima non conueniat
Non mirū est inq̄t si qd tibi i promptu
esse asseris: mihi obscurum sit. Siqdē
pleraq̄ manifesta possint alijs manife
stiora: ⁊ item obscura quedā nōnullis
obscuriora esse. Nam si ⁊ hoc tibi vere
manifestum est (mihi crede) esse alium
quemq̄: cui ⁊ hoc manifestum tuum
manifestius sit. Et item alium cui me
um obscurum obscurius sit. Sȝ ne me
perpugnacem diutius putes obsecra
uerim: vt hoc manifestuȝ manifestius
edisseras. Attende inquam queso dili
genter: ⁊ quasi seposita paululum re
spondendi cura. Si enim bene me at
q̄ te noui facile data opera clarebit
quod dico: ⁊ alter alteri cito persuade
bit. Dixisti ne tandeȝ an fortasse obsur
ducram videri sapienti se scire sapien
tiā? Annuit. Omittam⁹ iquā paululū
istū sapientē. Tu ipse sapiēs es: an nō
Nihil inquit min⁹. Volo. Tamen in
quā respondeas mihi quod ipse sētias
de sapiente Academico: vtrum nā ti
bi videatur scire sapientiā? Vtrum si
bi inquit scire videaē: an sciat: vnū ne
an diuersum putas? Metuo enim ne
hec cōfusio cuiq̄ nostrū suffugiū pre
beat. Hoc est iquam tuscum illud iur
giū qd dici solet cum questioni intēta
te nō eius solutio / sȝ alteri⁹ obiectio vi
deē mederi. Qd etiam poeta nr̄ vt me
aliquantum Licētij aurib⁹ dedaȝ docē
ter in bucolico carmine hoc rusticanū
⁊ plane pastoricū esse iudicauit cū al
ter alterum iterrogat vbi celi spacium
non ampli⁹ q̄ tres vlnas pateat: ille āt
quibus i terris iscripti nomia regū na
scantur flores. Quos q̄so Alibi: ne in
villa nob̄ licere arbitreris: certe vē iste
balneole aliquā decoria gymnasiorȝ fa
ciāt recordationē ad id si placet qd ro
go: rn̄de. ¶ Videē tibi sapiens
Academicorum scire sapientiam? Ne
verba verbis referendo inquit in lō

vt interrogando ista potius agerem q̄
dicendo. Tamen quia et paucissimi su
mus vt clamare mihi contra valitudi
nem meam non sit necesse et istū stilum
causa eiusdē salutis quasi aurigā mo
deratoremq; sermonis mei esse volui:
ne concitati⁹ rapiar animo q̄ cura cor
poris poscit: perpetua vt vultis oratio
ne audite quid sentiam. I

Sed primo illud videm⁹ quale sit: vn
de amatores. Academicorum gloriari
nimiū solēt. Nam est in libris Cicero
nis quos in huius cause patrociniū
scripsit: locus quidam vt mihi videtur
mira vrbanitate condit⁹: vt nonnullis
autem etiam firmitate roborat⁹ Dif
ficile est prorsus vt quemq̄ nō moue
at: qd̄ ibi dictū est. Academico sapien
ti ab omnibus ceterarum sectarum
q̄ sibi sapientes videntur: secūdas p
tes dari: cum prima sibi quemq̄ vēdi
care necesse sit. Ex quo posse ꝓbabili
ter confici eum recte primum eē iudi
cio suo qui omnium ceteroꝝ iudicio
sit secundus. Fac enim verbi cā stoi
cum adesse sapientem. Nam cōtra eos
potissimum Academicoꝝ exarsit inge
nium: Ergo zeno vel Crisippus si in
terrogent quid sit sapiens. Responde
bit eum esse quem ipse descripserit. Cō
tra Epicurus vel quis alius aduersa
rioꝝ negabit suumq; potius peritissi
mum voluptatum aucupem sapientē
esse cōtendet. Inde ad iurgiū. clamat
zeno et tota illa porticus tumultuatur
hoiem natum ad nihil esse aliud q̄ ho
nestatem / ipsam suo splendore in se a
nimos ducere: nullo prorsus commo
do extrinsecus posito: et quasi lenoci
nāte mercede: voluptatēq; illā epicu
ri: solis inter se pecoribus esse cōmu
nem: in quorum societatem etiam ho
minem et sapientem trudere nefas eē.
Contra ille cōuocata de hortulis i au
xilium quasi libera turba temulentoꝝ
querentium tamen que in cunctis vn
guibus bacchātes asperoq; ore disser
pant voluptatis nomen suauitatē qe
sem: teste populo exaggerans. Instat

acriter vt nisi ea beatus nemo eē pos
se videatur. In quorū rixam si Aca
demic⁹ incurrerit: vtrosq; audiet tra
hētes se ad suas partes sed si i illos aut
in istos cōcesserit: ab eis quos deseret
insanus / imperit⁹ temerariusq; clama
bitur. Itaq; cū et hac et illac aurem di
ligenter admouerit interrogatus qd̄
ei videat dubitare se dicet. Roga nūc
stoicum: qui sit melior. Epicur⁹ ne q̄
delirare illum clamat: an Academic⁹
qui sibi adhuc de re tanta deliberādū
esse pronūciat. Nemo dubitat Acade
micum prelatum iri. Rursus te ad il
lū cōuerte: et quere quē magis amet:
zenonem a q̄ bestia nominat: an Arche
silam: a quo audit. Tu fortasse verum
dicis: sed requiram diligentius. Non
ne appertum est totam illam porticum
insanam. Academicos autem pre illis
modestos: cautosq; homines videri
Epicuro. Ita per ea que ꝓpe de om
nibus sectis copiosissime Cicero lucū
dissimum legentibus quasi spectaclm
prebet velut ostendens nullum illorū
esse qui nō sibi primas dederit: q̄ neces
se est. Secūdas ei eligat dare quē non
repugnare sed dubitare ꝯspexerit. In
quo ego nihil aduersabor nec eis vllā
auferam gloriam. Videatur sane qui
buslibet Cicero hic non iocat⁹: sed in
ania et ventosa quedam q̄ ab ipsorū
greculorum leuitate non abhorret sed
et colligere voluisse. Quid enim me im
pedit. Qui si huic vanitati resistere ve
lim: facile ostendam quāto minus ma
lum sit indoctum esse q̄ indocibilē: vn
de fit vt cum se ille Academic⁹ iactā
ticulus quasi discipulum singulis ōde
rit / nemoq; illi quod se scire putat p
suadere potuerit magna illoꝝ postea
ꝯsensione rideatur. Iam enī quisq; a
liū quēlibet aduersarioꝝ suoꝝ nichil
didicisse hūc vero nihil posse discere iu
dicabit. Ex quo deinceps de oim scho
lis non ferulis qd̄ eēt deformi⁹ q̄ mo
lestius / sed illoꝝ palliatorum clauis
et fustibus proiicietur. Non enim ma
gnum negocium erit contra commu

nem postem veluti Herculea q̄dā po-stulare auxilia Cinicap. ¶ Si autē ista vilissima gloria: cum his errare libeat ꝙ philosophāti mihi iā quidē sed nondū sapienti facilior venia cō cedendum est quid habebunt qđ pos-sint refellere. Ecce enim faciam⁹ me atq; Academicū in illas lites philoso phorum irruisse om̄es porsus assint. Exponant breuiter pro tempore sētē tias suas. Queraŧ de Carneade qđ sentiat: dubitare se dicz. Itaq; illū sin guli preferunt ceteris. Ergo om̄s oi-bus: magna nimirū atq; latissima glo ria. Quis istum non imitari. Et ergo itaq; interrogatus: idez respondebo/ ꝑ erit laus. Ea igitur gloria gaudet sapiens: in qua illi stultus equatur. Quid si eum etiam facile superat. Ni hil ne agit pudor. Nam istum Acade micum iam de iudicio discedentem te nebo. Quippe auditio huiusmodi victo rie stultitia est. Ergo eo retento prodā iudicibus quod ignorāt. Et dicā ego viri optimi: hoc cum isto cōmune ha-beo ꝙ dubitat quis vestrum verū se-quatur. Sed habemus etiam ꝓprias sententias: de quibus peto iudicetis. Nam mihi incertum est quidē cuius audierim decreta vestra vt sit veꝝ. Sz ideo ꝙ quid sit ī vobis sapiēs ignoro. Iste autem ēt ipm̄ sapientē negat ali quid scire: ne ipsuz q̄dē vnde sapiens dr sapientiā. Quis non videat palma illa cui⁹ sit. Nā si hec aduersari⁹ me⁹ dixerit vincā gloria. Si aūt erubescēs confessus fuerit sapientē scire sapiaz vicā snīa. Sed ab hoc iaz litigioso tri bunali secedamus ī aliquez locū: vbi nobis nulla turba molesta sit atq; vti nam ī ipam scholaz. Platonis que no men ex eo dicitur accepisse q̄ a populo sit secreta hic iam non de gloria: quod leue ac puerile est sz de ipsa vita: ⁊ de aliqua spe animi beati (q̄ntū inter nos possumus) disseramus. ¶ Negāt Academici sciri aliquid posse. Unde hoc vobis placuit studiosissimi hoies: atq; doctissimi. Monuit nos inquiunt diffinitio zenonis. Cur queso: naz si vera est non nihil veri nouit q̄ ipam no-uit. Sin falsa nō debuit ꝯstātissimos cō moueŕ. Sz videam⁹ q̄d ait zeno. Ta-le. s. visū ꝯphendi ⁊ ꝑcipi posse: quale cum falsa no haberet signa cōia. Hoc cine te mouit homo platonice vt oib⁹ viribus ab spe discēdi studiosos retra heres? Ut totum negociū philosophā di adiuuāte quodā etiā mentis igne miserando corpore desererent? Sz q̄ modo illum nō permoueret si ⁊ nihil tale iueniri p̄t. Et nisi qđ tale est ꝑci-pi nō p̄t hoc si ita ē: dicēdū potius erat nō posse ī hoiez cadere sapientiā quā sapientē nesciret cur viuat: nescire quē admodum viuat: nescire verum viuat postremo quo ꝑuersi⁹: magisq; delirū ⁊ insanum dici nihil potest: simul ⁊ sa pientem esse: ⁊ ignorare sapiaz: q̄d et est durius: hominē non posse esse sapi entem: an sapientez nescire sapiaz ni hil huic disputandū est: si res ipsa ita posita/ satis non est ad diiudicandum sed illud forte si diceret penit⁹ hoies a philosophādo auerterent. nunc pro mouendi sunt sapie dulcissimo ⁊ san-ctissimo noie: vt cuz contrita etate mi hi didicerit postea te sūmis execratio nibus ꝓsequāŕ. quē relictis saltē volu ptatib⁹ corpis ad animi tormenta sūt secuti. Sed videam⁹ ꝑ quez potius a philia deterreanŕ: ꝑ eū ne q̄ dixit audi amice philia nō ipa sapia: sed studiuz sapie vocaŕ ad quā te si cōtuleris: nō q̄dez dū hic vetis sapiens eris. est eni apud deū sapia nec ꝑuenire hoini po-test. Sz cū te tali studio satis exercue ris atq; mūdaueris: aīm⁹ tu⁹ ea post hāc vitā. i. cū hō esse desieris facile ꝑfru aŕ. An ꝑ eū q̄ dixerit: venite mortales ad philiam magn⁹ hic fruct⁹ est q̄d eĩ hoini sapia chari⁹? Uenite igiŕ vt sa pientes sitis: ⁊ sapientiā nesciatis? Nō inq̄t a me ita diceŕ. hoc est decipere. Nam nihil aliud apud te inuenietur. Ita fit vt si hoc dixeris fugiant tāq̄ ī sanuz. Si alio modo ad hoc adduxeris facias isanos. Sz credam⁹ ꝑ ꝑ vtrāq; sententiā: eq̄ hoies nolle philosophari Si aliq̄d philie ꝑniciosū zenōis diffi

vt interrogando ista potius agerez q dicendo. Tamen quia z paucissimi sumus vt clamare mihi contra valitudinem meam non sit necesse z istū stilū causa eiusdē salutis quasi aurigā moderatoremqz sermonis mei esse volui: ne concitati⁹ rapiar animoq cura corporis poscit: perpetua vt vultis oratione audite quid sentiam. I

Sed primo illud videm⁹ quale sit: vnde amatores. Academicoruz gloriari nimiū solēt. Nam est in libris Ciceronis quos in huius cause patrociniū scripsit: locus quidam vt mihi videtur mira vrbanitate condit⁹: vt nonnullis autem etiam firmitate roborat⁹ Difficile est prorsus vt quemq nō moueat: qd ibi dictū est. Academico sapienti ab omnibus ceterarum sectarum q sibi sapientes viderent: secūdas partes dari: cum prima sibi quemq vēdicare necesse sit. Ex quo posse pbabiliter confici eum recte primum eē iudicio suo qui omnium ceterorū iudicio sit secundus. Fac enim verbi cā stoicum adesse sapientem. Nam cōtra eos potissimum Academicorū exarsit ingenium. Ergo zeno vel Crisippus si interrogent quid sit sapiens. Respondebit eum esse quez ipse descripserit. Cōtra Epicurus vel quis alius aduersariorū negabit suumqz potius peritissimum voluptatum aucupem sapientē esse cōtendet. Inde ad iurgiū. clamat zeno z tota illa porticus tumultuatur hoiem natum ad nihil esse aliud q honestatem/ipsam suo splendore in se animos ducere: nullo prorsus commodo extrinsecus posito: z quasi lenocināte mercede: voluptatēq illā epicuri: solis inter se pecoribus esse cōmunem: in quorum societatem etiam hominem z sapientem trudere nefas eē. Contra ille cōuocata de hortulis in auxilium quasi libera turba temulentorū querentium tamen que in cunctis vnguibus bacchātes asperoqz ore discerpant voluptatis nomen suauitatē desem: teste populo exaggerans/ Instat acriter vt nisi eā beatus nemo eē posse videatur. In quorū rixam si Academic⁹ incurrerit: vtrosqz audiet trahētes se ad suas partes sz si in illos aut in istos cōcesserit: ab eis quos deseret insanus/imperit⁹ temerariusqz clamabitur. Itaqz cū z hac z illac aurem diligenter admouerit interrogatus qd ei videaī dubitare se dicet. Roga nūc stoicum: qui sit melior. Epicur⁹ ne q delirare illum clamat: an Academic⁹ qui sibi adhuc de re tanta deliberādū esse pronūciat. Nemo dubitat Academicum prelatum iri. Rursus te ad illū cōuerte: z quere quē magis amet: zenonez a q bestia nominaī: an Archesilam: a quo audit. Tu fortasse veruz dicis: sed requiram diligentius. Nonne appertum est totam illam porticus insanam. Academicos autem pre illis modestos: cautosqz homines videri Epicuro. Ita per ea que ppe de omnibus sectis copiosissime Cicero lucūdissimum legentibus quasi spectaclz prebet veiut ostendens nullum illorū esse qui nō sibi primas dederit: q necesse est. Secūdas ei eligat dare quē non repugnare sed dubitare ꝯspexerit. In quo ego nihil aduersabor nec eis villā auferam gloriam. Videatur sane quibuslibet Cicero hic non iocat⁹: sed inania z ventosa quedam q ab ipsorū greculorum leuitate non abhorret sed z colligere voluisse. Quid enim me impedit. Qui si huic vanitati resistere vellim: facile ostendam quāto minus malum sit indoctum esse q indocibilē: vnde fit vt cum se ille Academic⁹ iactāticulus quasi discipulum singulis ꝯderit/ nemoqz illi quod se scire putat psuadere potuerit magna illorū postea ꝯsensione rideatur. Iam eni quisqz aliū quēlibet aduersariorū suorū nichil didicisse hūc vero nihil posse discere iudicabit. Ex quo deiceps de oim scholis non ferulis qd eēt deformi⁹ q molestius/ sed illorū palliatorum clauis z fustibus proiicietur. Non enim magnum negocium erit contra communem

nem postem velut herculea qdā po-
stulare auxilia Cinicar. ¶ Si autē
ista vilissima gloria: cum his errare
libeat ꝙ philosophāti mihi iā quidez
sed nondū sapienti facilior venia cō
cedendum est quid habebunt qd pos-
sint refellere. Ecce enim faciam⁹ me
atq; Academicū in illas lites philoso
phorum irruisse omnes porsus assint.
Exponant breuiter pro tempore sētē
tias suas. Queratur de Carneade qd
sentiat: dubitare se dicz. Itaq; illū sin
guli preferunt ceteris. Ergo oīns oi-
bus: magna nimirū atq; latissima glo
ria. Quis istum non imitari. Et ergo
itaq; interrogatus: idez respondebo/
par erit laus. Ea igitur gloria gaudet
sapiens: in qua illi stultus equatur.
Quid si eum etiam facile superat. Ni
hil ne agit pudor Nam istum Acade
micum iam de iudicio discedentem te
nebo. Quippe auditio huiusmodi victo
rie stultitia est Ergo eo retento prodā
iudicibus quod ignorāt. Et dicā ego
viri optimi: hoc cum isto cōmune ha-
beo ꝙ dubitat quis vestrum verū se-
quatur. Sed habemus etiam ꝓprias
sententias: de quibus peto iudicetis.
Nam mihi incertum est quidē cuius
audierīz decreta vestra vt sit verū. Sz
idee ꝙ quid sit i vobis sapiēs ignoro.
Iste autem ēt ipm sapientē negat ali
quid scire: ne ipsuz qdē vnde sapiens
dr sapientiā. Quis non videat palma
illa cui⁹ sit. Nā si hec aduersari⁹ me⁹
dixerit vincā gloria. Si aūt erubescēs
confessus fuerit sapientē scire sapiaz
vicā snia. Sed ab hoc iaz litigioso tri
bunali secedamus i aliquez locū: vbi
nobis nulla turba molesta sit atq; vti
nam i ipam scholaz. Platonis que no
men ex eo dicitur accepisse q a populo
sit secreta hic iam non de gloria: quod
leue ac puerile est sz de ipsa vita: & de
aliqua spe animi beati (q̄tū inter nos
possumus) disseramus. ¶ Negāt
Academici sciri aliquid posse. Unde
hoc vobis placuit studiosissimi hoies:
atq; doctissimi. Mouit nos inquiunt
diffinitio zenonis. Cur queso: naz siue
ra est non nihil veri nouit q ipam no-
uit. Sin fl'a nō debuit ↄstātissimos cō
moueri. Sz videam⁹ qd ait zeno. Ta-
le. s. visū ↄphendi & pcipi posse: quale
cum falsa nō haberet signa cōia. Hoc
cine te mouit homo platonice vt oib⁹
viribus ab spe discēdi studiosos retra
heres? Ut totum negociū philosophā
di adiuuāte quodā etiā mentis igne
miserando corpore desererent? Sz q̄
modo illum nō permoueret si & nihil
tale iueniri pt. Et nisi qd tale est pci-
pi nō pt hoc si ita ē: dicēdū pot⁹ erat
nō posse i hoiez cadere sapientiā quā
sapientē nesciret cur viuat: nescire quē
admodum viuat: nescire verum viuat
postremo quo puersi⁹: magisq; delirū
& insanum dici nihil potest: simul & sa
pientem esse: & ignorare sapiaz: qd ei
est durius: hominē non posse esse sapi
entem: an sapientez nescire sapiaz ni
hil. huic disputandū est: si res ipsa ita
posita/satis non est ad diiudicandum
sed illud forte si diceret penit⁹ hoies
a philosophādo auerterent. nunc pro
inducēdi sunt sapie dulcissimo & san-
ctissimo noie: vt cuz contrita etate ni
hi didicerit postea te sūmis execratio
nibus ꝓsequāt. quē relictis saltē volu
ptatib⁹ corpis ad animi tormenta sūt
secuti. Sed videam⁹ p quez potius a
phīa deterreant: p eū ne q dixit audi-
amice phīa nō ipa sapia: sed studiuz
sapie vocat ad quā te si cōtuleris: nō
qdez dū hic vēnis sapiens eris. est eīn
apd deū sapia nec puenire hoīni po-
test. Sz cū te tali studio satis exercue
ris atq; mūdaueris: aīm⁹ tu⁹ ea post
hāc vitā. i. cū hō esse desier̄ facile pfru
at. An p eū q dixerit: venite mortales
ad phīam magn⁹ hic fruct⁹ est qd ei
hoīni sapia chari⁹? Uenite igit vt sa
pientes sitis: & sapientiā nesciatis? Nā
inqt a me ita dicet. hoc est decipere.
Nam nihil aliud apud te inuenietur.
Ita fit vt si hoc dixeris fugiant tāq̄ i
sanuz. Si alio modo ad hoc adduxeris
facias isanos. Sz credam⁹ ꝓp vtrāq;
sententiā: eq̄ hoies nolle philosophari
Si aliqd phīe pniciosū zenōis diffi

cogebat:mi homo:id ne homini dicendu͡z fuit:vnde se doleret:an id vnde te derideret? A. Cum qđ zeno diffiniuit:q̄tum stulti possumus discutiamus Id visum ait posse comprehēdi:q̄ sic appareret vt falsū apparere nō poss͡z. Manifestū ē nihil aliud in perceptiōe verure. Hoc ⁊ ego inquit Archesilas video ⁊ hoc ipso doceo nihil pcipi. Non enim tale aliquid inueniri potest fortasse abs te atq͡z ab aliis stultis. At a sapientie cur nō potest? Quāq̄ ⁊ ipsi stulto nihil responderi posse arbitror. Si tibi dicat vt illo memorabili acumine tua hanc ipsa͡z zenonis diffinitionē refellas ⁊ ostendas eam etiam falsam esse posse:quod si nō potueris hāc ipsa͡z quam pcipias habes:si aūt refelleris vnde a pcipiēdo ipediaris non habes. Ego eā refelli posse nō video. Et omino ꝟissimā iudico. Itaq͡z cū eā scio q̄uis sim stultus nō nichil scio. Sed fac illā cedere ꝟsutie tue. Vtar cōplexiōe securissima. Aut enim ꝟa est:aut falsa si ꝟa (bene teneo) potest aliquid pcipi etiam si habeat communia signa cum falso. Vnde inquit pōt? Verissime igit zeno diffiniuit:nec ei quisq̄s vel in hoc cōsensit errauit:an parue laudis ⁊ sinceritatis diffinitionē putabim⁹.que cōtra eos qui erant aduersu͡z pceptionē multa dicturi:cū designaret quale eēt quod percipi posset seipsam talem esse monstrauit? Itaq͡z comprehendibilib⁹ rebus ⁊ diffinitio est:⁊ exemplū. Vtrū aut etiam vera sit nescio. Et q͡z est probabilis ideo sequens eam:ostendo nihil esse tale:quale illa expressit posse comprehendi. Ostēdis fortasse preter ipsam ⁊ vides arbitror quid sequatur Quod si etiā incerti sum⁹:nec ita vos deserit sciētia. Scim⁹ enim aut veram esse aut falsam.non igitur nihil scim⁹. Quamq̄ nūq̄ efficiet vt ingratus sim prorsus ego illam diffinitionē verissimā iudico:aut pcipi possūt falsa q̄đ vehemētius Academici timent. Et reuera absurdū est:aut nec ea possunt:que falsis similia. Vnde illa diffinitio ꝟa ē. Sz iam cetera videam⁹. A

Quamuis hec (nisi fallor) possit ad victoriam satis esse non tamē fortasse ad victorie satietatē:duo sunt que ab academicis dicunt:contra que,vt valem⁹:venire instituimus. Nihil posse percipi Et nulli rei debere assentiri. De assentiendo mox nunc:alias pauca de perceptione dicem⁹. Nihil ne prorsus dicitis posse comprehendi? Hic euigilauit Carneades. Nam nemo istorum min⁹ alte q̄ ille dormiuit. Et circūspexit rerum euidentiam. Itaq͡z credo secū ipse (vt fit) loquens. Ergo ne ait Carneade dicturus es nescire te vtrum homo sis an formica:aut de te Chrysippus triumphauit. Dicamus eas nos nescire que inter philosophos requiruntur:cetera ad nos non pertinere vt si in luce titubauero quotidiana ⁊ vulgari ad illas imperitorum tenebras prouocem vbi soli quidam diuini oculi vident. Qui me etiam si palpitantem atq͡z cadentem aspexerint cecis prodere nesciunt. Presertim arrogantibus et quos doceri aliquid pudeat. Laute quidem o greca industria succincta et parata procedis:sed non respicis illam diffinitionem et inuentum esse philosophi:et in vestibulo philosophie fixam:atq͡z fundatam. Quam si succidere tētabis rediet bipennis in crura:illa enī labefacta:non solum potest aliquid pcipi:sed etiam id potest q̄ simillimum falso est:sed eam non audebis euertere. Est enim latibulu͡z tuum vnde i incautos transire cupientes vehemens erumpis atq͡z exilis. Aliquis te hercules in tua spelunca tanq̄ semihominem cacum suffocabit:et eiusdem molibus opprimet. Docens aliquid esse in philosophia quod tanq̄ simile falso incertum abs te fieri nō possit. Certe ad alia properabam:hoc quisquis vrget teipsum Carneade magna afficit contumelia:quem a me vel mortuum putat vbicunq͡z aut vndecunq͡z posse superari:si autem non putat immisericors ē qui me passim deserere presidia ⁊ cu͡z in campo certari cogis in quem descēdere cū cepissem solo tuo nōie territus

pedem retuli: et de superiore loco nescio
quid iaculatus sum. quod vtrū ad te
peruenerit/ vel quid egerit viderit sub
quorum examine dimicamus. Sz qd
metuo ineptus. Si bene memini mor-
tuus es: nec iam pro sepulcro tuo pu
gnat Alibius. facile me cōtra vmbrā
tuā deus adiuuabit. Nihil ais in phi
losophia posse percipi. Et vt orationē
tuam large lateq; diffundas arripis
rixas: dissensionesq; philosophoꝝ. Et
eas tibi contra illas arma ministrare
arbitraris. quomō enim inter Demo
critum et superiores phisicos de vno
mundo: et innumerabilibus litem diiu
dicabimus: cum iter ipsum heredēq;
eius epicurum concordia manere ne-
quiuerit? Nam iste luxuriosus cū ato
mos quasi ancillulas suas id ē corpu
scula que in tenebris letus amplectit
nō tenere viā suam sed in alienos limi
tes passim spōte declinare permittit
totum patrimonium etiam per iurgia
dissipauit. Hoc vero nihil ad me atti-
net. Si enim ad sapientiam ptinet ho
rum aliquid scire: id non potest latere
sapientē. Si autem aliud quiddam ē
sapientiam illam scit sapiens: ista con
temnit. Tamen ego qui longe adhuc
absum vel a vicinitate sapientie, i istis
phisicis non nihil scio. Certum enī ha
beo: aut vnum esse mundum/ aut non
vnum et si non vnū/ aut finiti numeri:
aut infiniti. Istā sniaz. Carneades fal
se esse similem docebat. Item scio mun
dum istum nostrum/ aut natura corpo
rum/ aut aliqua prouidētia sic esse di-
spositum: eumq; aut semper fuisse et
forte: aut cepisse esse minime desiturū
aut ortum ex tempore non habere: sz
habiturum esse finem: aut manere ce
pisse et non perpetuo esse mansurum
Et innumerabilia phisica hoc modo
noui. vera enim sunt ista disiuncta:
nec similitudine aliqua falsis ea po-
test quisq; confundere. Sed assume a
liqd: Academic⁹ Nolo. Nā hoc ē dice
re. Relinque quod scis dic qd nescis.
Sed pende: snia meli⁹ certe pendetq;
cadit. Nēpe plena ē: nēpe iā pt aut fa

aut vera nominari. Hanc ergo me sci
re dico. ¶ Tu qui nec ad phi
losophiā ptinere ista negas: et eorū sci
ri nihil posse asseris ostēde me ista ne
scire: dic istas disiunctiōes aut falsas
esse: aut aliquid commune habere fal
so: p quod discerni omnino non possint
Unde (inquit) scis esse istum mundū
si sensus falluntur? Nunq; ratiōes ve
stre ita vim sensuum refellere potue-
rūt vt conuinceretis nobis nihil videri/
nec omnino ausi estis aliquando ista
temperare. Sed posse aliud eē ac vi-
det vehementer psuadere icubuistis.
Ego itaq; hoc totū: qualecunq; ē qd
nos cōtinet atq; alit: hoc inquaz quod
oculis meis apparet a me que sentit
habere terram et celum aut quasi ter
ram/ et quasi celum mundum voco. Si
dicis nihil mihi videri/ nunq; errabo.
Is enim errat qui quod sibi videt te-
mere probat. Posse enim falsum vide-
ri assentientibus dicitis nihil videri nō
dicitis. Prorsus enim omnis disputa
tionis causa tolletur/ vbi regnare vos
libet. Si non solum nihil scim⁹ sed eti
am nihil nobis videtur. Si aūt hoc qd
mihi videtur negas mundum esse de
nomine controuersiam facis. Cū id
a me dixerim mundū vocari. Etiā ne
(inquies) si dormis: mūdus ē iste quez
vides? Iam dictum est. Quicquid ta
le mihi videtur mundum appello. Sz
si eū solum placet mundum vocare q
videtur a vigilantibus vel etiam a sa
nis: illud contende si potes/ eos q dor
miunt ac furiunt: non in mundo fue-
re atq; dormire. Quamobrem hoc di
co istam totam coporū molem atq; ma
chinam in qua sumus siue dormiētes
siue furentes/ siue vigilātes/ siue sani
aut vnā esse/ aut non esse vnam. Edis
sere quomodo potest ista esse falsa sen
tentia. Si eīm dormio fieri pōt vt nihil
dixerim/ aut si etiā ore dormiētis vba
(vt solet) euaserunt. Potest fieri vt nō
hic. non ita sedēs. nō istis audientib⁹
dixerim. Ut autem hoc falsum sit: nō
potest. Nec ego me illud percepisse di
co: g vigilem. Potes enim dicere. hoc

mihi etiam dormienti videri potuisse ideoq; hoc potest esse falso simillimũ. Si aũt vnus:aut sex mundi sũt: septez mundos esse:quoquo affectus sim ma nifestum est. Et id me scire non ipudẽ ter affirmo. Quare vel hanc ↄnexio nem: vel illas superius disiũctiões do ce somno:aut furore:aut vanitate sen suũ posse esse falsas. Et me(si experge factus ista meminero)victum esse con cedam: Credo enim iam satis liquere que per somnũ ⁊ dementiã falsa vide antur:ea:s.que ad corporis sensus p tinẽt. Nam ter terna nouem esse/⁊ q̃ dratam:⁊ intelligibilium numerorũ necesse est(vel generi hũano stertẽti) sit verum. Quamq̃ etiaz pro ipsis sẽ sibus multa posse dici video q̃ ab Aca demicis reprehensa non inuenimus. Credo enim sensus non accusari. vel qđ imaginatiões falsas furẽtes ptiũ tur:vel quod falsa in somnis videmus Si enim vera vigilantibus atq; sanis renunciarunt:nihil ad eos qui sibi al mũ dormientis insanientisq; confin gant. ¶ Restat vt queratur vtruz cũ ipsi renunciant verũ renuncient. Age si dicat Epicureus quispiã:nihil habeo q̃ de sensibus conquerar. Iniu stum est enim ab eis exigere plusq̃ pos sunt q̃cq̃d aũt possint videre oculi ve rũ vident. Ego ne verũ est q̃ de remo in aqua vident. Prorsus verũ. Nã cã accedente quare ita videret:si demer sus vndaremus rectus appareret ma gis oculos meos false renunciatiõis arguerem. Non enim viderent q̃ tali bus existentibus causis videndum fuit Quid multis opus est. Hoc de turriũ motu. hoc de pẽnullis auiũ:hoc ꝺ cete ris innumerabilibus dici potest. Et tñ fallor si assentiar(ait quispiã)noli plus assentiri q̃ vt ita tibi apparere psua suadeas ⁊ nulla deceptio est. Nõ eĩ id quomodo refellat Academicus eũ q̃ dicit:hoc mihi candidũ videri scio:au ditum meum delectari scio. hoc mihi iucundum olere scio:hoc mihi sapere dulcis scio:hoc mihi esse frigidũ scio Dic potius vtrũ p se amare sunt olea stri frondes quas caper tã pertinacit appetit. O hominẽ iprobũ:nonne ẽ ca per iste modestior. Nescio q̃les peco ri sint:mihi tamen amare sunt. Quid queris amplius? Sed etiã fortasse ali quis etiam hominũ:cui non sint ama re. Tendis ne in molestiam. Nunquid nam ego amaras esse omnibus homi nibus dixi. Mihi dixi ⁊ hoc non semp affirmo. Quid si enim alias alia cau sa.nunc dulce quippiam nunc amarũ in ore sentiatur. Illum dico posse hoĩ nem cum aliquid gustat:bona fide iu rare se scire pallato suo illđ suaue eẽ: vel ↄtra nec vlla calũnia greca:ab ista scientia posse deduci. qs enim tam im pudens sit:qui mihi cũ delectatione a liquid ligurienti dicat fortasse: nõ gu stas:⁊ hoc somnum est. Nunquid nã resisto. Sed me tantum illud in sõnis delectaret. Quare illa que me scire di xi:nulla confundit similitudo falsorũ Et Epicurius vel Cynicus:⁊ alia mul ta fortasse pro sensibus dicat cõtra q̃ nihil dictum esse Academicis : acce pi. Sed quid a me. Si volunt ista ⁊ si possunt(etiam me fauente) rescindãt Quicquid eniz contra sensus ab eis disputatur:nõ ↄtra oẽs philos valet. Sũt enim qui ista omnia que corporis sen su accipit animus : opinionem posse gignere confitentur:scientiam vo ne gant. Quam tamen volunt intelligẽ tia contineri.remotamq; a sensibus in mense viuere. Et forte in eorũz nume ro est sapiens ille quem querunt. Sz de hoc alias.nũc ad reliqua pergamus que propter ista que iaz dicta sũt:pau cis(nisi fallor)explicauimus. ¶ Quid enim de moribus inquirẽt:vel iuuat vel ipedit corporis sensus. Nisi vero illos ipsos qui summũ hominis verum bonũ in voluptate posuere: ni hil impedit aut columbe colum: aut vox in certa aut graue pondus:homi ni q̃ camelis leue est:aut alia sexcẽta quominus dicant eo:quo delectantur delectare se scire:vel quo offendũtur: offendi:quod refelli posse non videbo eũ commouebunt qui finem boni men

te complectitur. quid horum tu eligis Si quid mihi videatur queris: in mẽte arbitror esse summum hominis bonum. Sed nunc de scientia querimus Ergo interroga sapientẽ qui non potest ignorare sapientiam: mihi tamen tardo illi atqȝ stulto licet interim scire bon humani finẽ (in quo habitet beã vita) aut nullum esse: aut in animo eẽ: aut in corpore: aut in vtroqȝ: hoc me (si potes) nescire conuince: q notissime me vestre rationes nullo modo faciũt Quod si non potes (non enim reperies cui falso simile sit) ego ne concludere dubitabo: recte mihi videri scire sapiẽtem quicquid in philosophia verum est: cum ego inde tam multa vera cognouerim? Sed meruit fortasse ne summum bonum eligat dormiens. Nihil periculi est. Cum euigilauerit repudiabit si displicet: tenebit sit placet. Quis enim cum recte vituperabit qui falsum vidit i somnis? Aut fortasse illud formidabit ne dormiens amittat sapientiam si proveris falsa probauerit? Hoc tam me dormiens quidem audet somniare: vt sapientem vigilantem vocet: neget si dormiat.

Hec etiam de furore dici possunt. Sȝ in alia festinat oratio. Hec tamen sine conclusione securissima non relinquo: aut enim amittitur furore sapientia et iam non erit sapiens: quẽ verum ignorare clamatis aut scientia eius manet in intellectu etiam si pars animi cetera id quod accepit a sensibus velut i somnis imaginetur.

R Restat dialectica quam certe sapiens bene nouit nec falsum scire quisqȝ potest. Si vero eam nescit: non pertinet ad sapiẽtiam eius cognitio sine qua esse sapiẽs potuit. Et superfluo vtrum vera sit: possit vel pcipi querimus. Hic fortasse aliquis mihi dicat: soles prodere tu stulte quid nouerisːar de dialectica nihil scire potuisti: Ego vero plura q̄ de qua uis parte philosophie Nam p̄mo illas omnes propositiones (quibus supra vsus sũ) veras esse ista me docuit. Deinde per istam noui alia multa vera: sed q̄ multa sint numerare si potestis. Si quatuor in mundo elementa sunt: non sunt quinqȝ. Si sol vnꝰ est nõ sunt duo. Non potest vna anima: et mori et esse immortalis. Nõ potest homo simul et beatus et miser esse. Non hic et sol lucet: et nox est. Aut vigilamus nunc aut dormimus: aut corpus est quod mihi videre video: aut non corpus est. Hec et alia multa que commemorare longissimum est: per istam didici vera esse: quoquomodo sese habeãt sensus nostri. In seipsa vero docuit me si cuius eorũ que per connexionũ modo proposui pars antecedẽs assumpta fuerit: trahere necessario id quod annexum est. Ea vero que per repugnantiam vel disiunctionem a me sũt enunciata hanc habere naturã: vt cũ auferuntur cetera: siue vnũ / siue pluri sint: restat aliquid quod eorũ oblatione firmetur. Docuit etiam me cum de re constat propter quam verba dicitur: de verbis non debere cõtendi. Et quisquis id faciat. Si iperitia faciat docendum esse: si malicia deserendum Si doceri non potest: monendum aliquid aliud potius agat / q̄ tempus in superfluis operamqȝ ꝯsumeret: si nõ obtemperat negligendum. De captiosis autem atqȝ fallacibus ratiũculis breue preceptum est / si male ꝯcedendo inferuntur ad ea que concessa sũt esse redeundum. Si verum falsumqȝ i vna conclusione confligunt / accipiendum inde quod itelligitur quod explicari nõ potest relinquendum. Si autem modus i aliquibus rebus latet penitus hominem sciẽtiam eius nõ esse querendam. Hec quidem habeo a dialectica et alia multa que cõmemorare non est necesse. Neqȝ enim debeo ingratus existere. Verũ ille sapiẽs aut hec neglexit / aut (si perfectã dialectica ipsa scia veritatis ẽ) sic illa nouit / vt illorũ mẽdacissimã calũniã / si verũ est falsum ẽ si falsum verum est contemnẽdo / et non

miserando: fame necet. Hec de perceptione satis esse propterea puto quia de assentiendo cum dicere cepero tota ibi rursum causa versabitur.

S Jam ergo ad eam partem veniamus in qua dubitare adhuc videtur Alibius: Et primo ad ipsu3 perspiciamus quale sit: quod te acutissime atq3 cautissime mouet. Nam si tot tantisq3 rationibus roboratam (hoc enim dixisti) Academicorum sententiam: qua eis placuit: nihil scire sapientem: hoc tuum labefacta inuentum quo cogimur confiteri: multo esse probabilius sapientē scire sapientiam magis esset assentio cohibenda. Hoc enim ipso ostenditur nihil q̄libet copiosissimis subtilissimisq3 argumentis posse suaderi: cui non experte contraria (si assit ingenium) non minus acriter: vel fortasse acrius resistatur. Eo fit vt cum sit victus Academicus vicerit. O vtinam vincatur nunq̄ efficiet quauis arte pelasga vt simul a me victus: victorq3 discedat. Certe nihil aliud inueniatur quod aduersum ista dici possit et vltro me victum esse profitear. Non enim de gloria comparanda: sed de inuenienda veritate tractamus: mihi satis est quoquomodo molem istam transcendere: que intrantibus ad philosophiam sese opponit. Et nescio qb⁹ receptaculis tenebras tegens talem esse philosophiam totam minatur nihilq3 in ea lucis inuentum iri sperare permittit. Quid autem amplius desiderem nihil habeo: si enim probabile est non nihil scire sapiente3. Non enim alia causa verissimile videbatur eum assensionem sustinere debere: nisi quia erat verissimile posse comprehendi. Quo sublato percipit enim sapiens: vel ipsam (vt iam cōceditur) sapientiam. Nulla iam causa remanebit: cur non assentiatur sapiens vel ipsi sapientie. Et enim sine dubitatione monstruosius sapientem non approbare sapientiam q̄ sapientem nescire sapientiā. Nam queso paululum (quasi ante oculos tale spectaculum cōstituamus si possimus) rixam quandam sapientis et sapientie. Quid aliud dicit sapientia q̄ se esse sapientiam? At cōtra iste. Non credo inquit. Quis ait sapientie nō credo te eē sapiam? Quis nisi is cū quo illa loqui potuit: et inq̄ habitare dignata est scilicet sapiens? Ite nunc et me querite: qui cum Academicis pugnam habetis iam nouum certamen. sapiens et sapientia secū pugnāt Sapiens non vult consentire sapiētie ego vobiscum securus expecto. Quis enim non credat inuictam sapientiam Tamen nos aliqua complexiōe muniamus. Aut enim in hoc certamine Academicus vincet sapientiam et a me vincetur quia non erit sapiens: aut ab ea superabitur: et sapientem sapientie cōsentire docebimus. Aut igitur sapiēs Academicus non est aut nonnulli rei sapiens assentietur nisi forte quem dicere puduit sapiētem nescire sapiētiā sapientem non consentire sapientie dicere non pudebit. At si iam verissimile est cadere in sapientem vel ipsius sapientie perceptionem: et nulla causa sit cur non ei quod potest percipi assentiatur video q̄ volebam verissimile: sapientem scilicet assensurum esse sapientie si queres vbi inueniat ipsam sapientiam: respondebo in semetipso. Si dicis eum nescire quod habeat: redis ad illud absurdum sapientem nescire sapientiam. Si sapientem ipsum negas posse inueniri: non iam cum Academicis sed tecum quisquis hoc sentis: sermone alio differemus. Illi enim cum hec disputant de sapiēte perfecto disputāt Clamat Cicero seipsum magnum esse opinatorem. Sed de sapiente se querere. Quod si adhuc adolescentes ignotum habetis: certe in Hortensio legistis. Si igitur nec certi est quicq̄: nec opinari sapientis est: nihil vnq̄ sapiens approbabit: vnde manifestum est eos de sapiente illis suis disputationibus: contra quas nitimur querere. Ergo arbitror ego sapiēti certu3 eē sapientiam: id est sapiētē pcepisse sapientiā. Et ob hoc eum nō opinari cū assentit

sapientie. Assentit ei ei rei:quam si nõ pcepisset sapiẽs nõ esset. Nec isti quẽq̃ nõ debere assẽtiri nisi reb⁹ q̃ nõ possũt pcipi affirmant nõ aũt sapiẽtia nihil ẽ Cũ igitur ⁊ scit sapiẽtiã ⁊ assentit sa piẽtie:neq; nihil sit neq; nulli rei sapi ens assentit. Quid ãplius vultis? An de illo errore aliquid q̃rim⁹ quẽ dicunt penitus euitari:si in nullã rẽ animum declinet assensio? Errat eĩ iquiũt q̃sq̃s non solũ rem falsam:sed etiam dubiã (q̃uis vera sit) approbat. Nihil aut ꝙ dubiũ non sit inuenio. at inuenit sapi ens vt dicebamus ipsam sapientiã. T. Sed hinc iã vultis fortasse me discede re. Non sunt facile securissima relinquẽ da. Cum versutissimis hominibus agi mus. Moram tamen vobis gerã. Sed quid hic dicã quicquid nã illud nimi rũ vetus dicendum est. vbi et ipsi ha bent ꝙ dicant. Quid enĩ faciã de ca stris meis foras truditis: ni implora bo auxilia doctiorum. Cum quibus si superare nequeo:minus pudebit for tasse superari. Faciã igitur quibus vi ribus possim fumosum quidẽ iã ⁊ sca brũ sed(ni fallor)validissimum telum. Qui nihil approbat nihil agit. O ho minẽ rusticum. Et vbi ẽ probabile. vbi est verisimile Hoc volebatis/ auditis ne vt sonent scuta grecanica. Excep tum est quod robustissimũ q̃dẽ ẽ. Sed qua manu iaculati sum⁹. Et nihil mi hi potentius isti mei suggerunt:nec a liquid vt video vulneris fecimus. Cõ uertam me ad ea/q̃ villa et ager mini strat(onerãt me maiora poti⁹ q̃ ꝑpa rãt. Nã cum ocios⁹ diu cogitassẽ i isto rure quonãmõ possit istuc ꝓbabile ac verisimile actus nostros ab errore de fẽdere primo visu; ẽ mihi/solet videri cũ ista vẽdebã velle tectũ ⁊ munitũ. Deiñ vbi totu; cautius circũspexi visus su; mihi vidisse vnũ aditũ qua securos er ror irrueret. Nõ enĩ solũ puto eũ erra re:q̃ falsã viã sequit. Faciam⁹ enĩ duos viatores ad vnũ locũ tẽdẽtes:quorum alter istituerit nulli credere alt nimis credulus sit. vẽtũ ẽ ad aliquod biuiu; hic ille credulus pastori q̃ aderat:vel culpiã rusticano. salue frugi hõ:dic q̃ so qua bñ i illũ locũ pgatur. Rñr. Si hac ibis nihil errabis. Et ille ad comi tẽ. verũ dicit hac eam⁹. Ridet vir cau tissim⁹:et tã cito assensũ facetissime il ludit:atq; iterea illo discedẽte i biuio i figit. et iã icipit videri turpe cessare cũ ecce ex alie vie cornu laut⁹ quidam et vrbanus:equo insidẽs eminet: ⁊ ppin quare occipit:gratulatur iste aduenie ti: ⁊ salutato indicat propositũ/q̃rit vi am/dicit etiã remãsionis sue causam. quo beniuolẽtiorẽ reddat pastori eũ ꝑ ferẽs. ille aũt casu plenus erat de his quos samardacosiã vulgus vocat. Te nuit suũ morẽ hõ pessim⁹ etia; gratis. Hac perge ait/nã ego i de venio. dece pit atq; abiit. S; q̃n iste decipetur? nõ enĩ monstrationẽ istã tãq; verã (iquit) approbo/s; q: ẽ verisimil. Et hic ocio su; eẽ. nec honestũ nec vtile est. Hac eã interea. Ille qui assentiendo errauit tã cito existimens vera eẽ verba pasto ris. in illo quo tẽdebat iã se reficiebat. Iste aũt nõ errans/si quidẽ probabile sequitur circuiuit siluas nescio quas nec iã cui locus ille notus sit. ad que; venire preposuerat. inuenit. Vere vo bis dicã cũ ista cogitarẽ risum tenere nõ potui; fieri p academicorũ v̾ba ne scio quomõ vt erret ille q̃ v̾am viã vl̾ ca su tenet/ille aũt q̃ p auios mõtes ꝓba biliter ductus est nec petitã regionem iuenit nõ vr̄ errare. Ut cite merariã cõ sensionẽ iure cõdẽnẽ. facilius ambo er rãt q̃ iste nõ erat. Hinc iã aduersum ista verba vigilãtior ipsa facta hoĩm ⁊ mores cõsiderare cepi. Tum vero tam multa mihi ⁊ capitalia in istos venerũt in mentẽ/vt iã nõ riderem. sed partim stomacharer partim dolerẽ homines doctissimos ⁊ acutissimos in tanta sce lera sẽtẽtiarũ ⁊ flagitia deuolutos. ¶ Certe enĩ nõ fortasse oĩs q̃ errat pec cat oĩs tñ q̃ peccat aut errare cõcedi tur aut aliq̃d pei⁹. quod si ergo aliq̃s adolescẽtiũ cum hos audierit dicẽtes turpe est errare ⁊ iõ nulli rei cõsẽtire debere⁹. S; tñ cũ agit q̃sq; q̃d ei vr̄ ꝓ babile nec cessat nec errat. ill vtñ mens

nerit:quicquid occurrit vel animo vel sē
sibus nō pro vero esse approbandū. Id
igitur audiens adolescens insidiabit̃
pudicitie vxoris aliene. Te te consulo
Marce Tulli) de adolescentiū mori-
bus vitaq̨ tractamus cui edocēde at
q̨ instituende oēs ille tue littere vigila
uerunt(qd aliud dicturus es:q̄ nō ti
bi esse pbabile:vt id faciat adolescēs
At illi probabile est. Nā si ex alieno p
babili viuimus nec tu debuisti ammini
strare rem publicā:qz epicuro visum ē
non esse faciendum. Adulterabit igit̃
ille iuuenis cōiugem alienā. Qui dep̄
hensus si fuerit:vbi te inueniet a quo
defendatur:q̄ etiā si inueniat qd di-
cturus es? Negabis profecto qd si tā
clarū est vt frustra inficiare. Persua-
debis nimirū tanq̄ in cumano gymna
sio atq̨ adeo neapolitano nihil cū pec
casse imo etiā ne curasse qdē. Non enī
faciēdū esse adulteriū pro vero sibi p-
suasit:pbabile occurrit:securus est:fe
cit:aut fortasse nō fecit:sz fecisse sibi vi
sus est. Iste aūt marit⁹ homo fatuus p
iurabat oīa litibus pro vxoris castitate
proclamans:cū qua forte nunc dormit
ꝛ nescit:hoc illi iudices si intellexerit
aut negligent Academicos: et tanq̄
crimen verissimum verissime puniēt āt
eisdem obtemperantes, verisimilit̃ ho
minē probabiliterq̨ dānabūt:vt iā qd
agat iste patronus prorsus ignoret.
Cui enim succenseat non habebit, cū
oēs se nihil errasse dicāt qn̄ nō assentiē
tes id qd visum est probabile fecerint.
Ponet igitur personam patroni ꝛ phi
losophi cōsolatoris suspiciet:ita facile
adolescēti q iā tm̄ in academia profe
cerit psuadebit vt se tanq̄ in somnis pu
tet esse dānatū. Sed vos me iocari ar
bitramini. Licet deierare p oēs diuinu
nescire me prors⁹:quō iste peccauerit:
si qsq̄s id egerit qd probabile videt̃ nō
peccat:ni forte in totū aliud esse dicūt
errare aliud peccare. Seq̨ illis p̄cep
tis egisse ne erremus: peccare autem
nihil magnū esse dixisse. Taceo de ho-
micidiis:parricidiis:sacrilegiis: omni
busqz oīno que fieri aut cogitari pñt
flagitiis:aut facinoribus:q paucis ver
bis. Et qd est grauius apud sapientis
simos iudices defendunt:nihil ↄsensi
ꝛ idō nō erraui. Quō aūt nō facerē q
probabile visū est? Qui aūt nō putant
ista probabilit̃ posse psuaderi: legant
orationē Catiline qua patrie parrici-
diū(quo vno ↄtinēt oīa scelera) psuasit
Iā illud qs nō ridet?ipi dicūt nihil se
i agēdo seq nisi probabile ꝛ q̄rūt ma-
gnopere veritatē:cū eis sit probabile: nō
posse inueniri. O mirū mōstrū:sz hoc o
mittam⁹:min⁹ id ad nos:minus ad vitē
nostre discrimē:min⁹ad fortunaꝝ pricu
lū ptinet. Illud ei capitale:illud for-
midolosum:illud optimo cuiqz metuē
dū q nefas oē si hec rō probabilis erit
cū probabile cuiq̄ visū fuerit eē faciē
dū :tātū nulli quas pro assentiat̃ nō so
lū' fnie sceleris: sz etiā sine erroris vitu
peratione omittat. Quid ḡ? Ne ocilli n̄
videft? Immo solertissie prudētissieq̨
videft:nec mihi vllo pctō tātū arroga
uerit vt Marcū Tulliū aliq̄ ex pte seq̄r
idustria vigilātia igenio doctrina. Cui
tñ asserēti:nihil scire posse hoiez:q hoc
solū diceret:scio ita videri mihi : vnde
id refelleret non haberet. ꝑ

Quid igit̃ placuit tātis viris ppetuis
ꝛ ptinacibus ↄtētionib⁹ agere:ne i quēq̄
cadere veri scia videret̃? Audite pau-
lo attētius:nō qd sciā:sz qd existimen:
hoc ei ad vltimū reſuabā vt explicarē
si possez quale mihi videat̃ esse totum
academicoꝝ cōsiliū. Plato vir sapien
tissimus:ꝛ eruditissimus tēporū suoꝝ
q ꝛ ita locutus est:vt quecunqz dice-
ret magna fierent ꝛ ea locutus est: vt
quocunqz diceret parua non fierent di
citur post mortem. Socratis magistri
sui quem singulariter dilexerat a Py
thagoricis etiā multa didicisse. Py-
thagoras autez greca philosophia nō
contentus:que tunc aut pene nulla e
rat:aut certe occultissima. Postq̄ cō-
mot⁹ Pherecydes cuiusdā syri dispu-
tationib⁹:imortalem esse animum cre
didit:multos sapientes etiam longe
lateqz pegrinat⁹ audierat. Igit̃ Plato
adiiciēs lepori subtilitatiqz socratice

quã in moralibus habuit: naturalium diuinarũqꝫ rerũ peritiã quã ab eis quos memoraui diligẽter acceperat subiũgẽs qꝫ quasi formatricẽ illarũ partium iudicẽqꝫ dialecticam q̃ aut ipa esset: aut sine qua sapia eẽ oino non posset pfectã dr cõposuisse phie disciplinam: de qua nunc disserere tempus non est. Sat ei ad id quod volo. Platonẽ sensisse duos esse mũdos vnũ intelligibilẽ in quo ipsa veritas habitaret istũ aũt sensibilem quẽ manifestũ est nos visu tactuqꝫ sentire. Ita illũ verũ hunc verisimilẽ et ad illius imaginẽ factũ. Et iõ de illo in ea q̃ se cognosceret aia velut expoliri. et q̃si serenari veritatẽ: de hoc aũt in stultorum aĩs nõ sciã sed opinionẽ posse generari. Quicqd tñ agereẽ in hoc mundo p eas virtutes q̃s ciuiles vocabat aliarũ verarũ virtutũ siles: q̃ nisi pauci sapientibus ignote essent non posse nisi verisimile noiare: hec et alia hmõi mihi videnẽ iter successores eius q̃tum poterãt esse seruata: et pro misteriis custodita. Nõ ei aũt facile ista percipiũẽ nisi ab eis q̃ se ab oĩbus vitiis mundãtes in aĩã quandã plusq̃ humanã cõsuetudinẽ vẽdicauerit: aut non grauiẽ peccat q̃sqs ea sciẽs quoslibet homines docere voluerit. Itaqꝫ zenonẽ principẽ stoicorũ cũ iã q̃busdã auditis et creditis: i scholã relictã a platone venissꝫ quã tũc Polemo retinebat suspectum habitũ suspicor: nec talẽ visuꝫ cui platonica illa velut sacrosancta decreta facile prodi committiqꝫ deberent priusqꝫ didicisset ea q̃ i illã scholã ab aliis accepta detulerat. Moriẽ Polemo succedit ei Archesilas zenonis qdem cõdiscipulus: sꝫ sub Polemonis magisterio. Quãobrẽ cũ zeno sua quadã de mundo et maxime de aĩa: propter quã vera phia vigilat snia. delectaretur dicens eã esse mortalẽ: nec quicq̃ esse p̃ter hunc sensibilẽ mundũ: nihilqꝫ i eo agi: nisi corpore. Nã et Deũ ipsuꝫ ignẽ putabat. Prudẽtissime atqꝫ vtilissime mihi videẽ Archesilas (cuꝫ illud late serperet malũ) occultasse penitus academie sniam: et quasi aurum inueniendũ q̃nqꝫ posteris obruisse. Quare cuꝫ in falsas opiniones ruere turba proni oĩ et cõsuetudine corporuꝫ oia esse corporea facillime: sed noxie credaẽ: instituit vir acutissimus atqꝫ humanissimꝰ dedocere potius quos patiebaẽ male doctos q̃ docere quos dociles nõ arbitrabaẽ. Inde illa oĩa nata sunt q̃ noue academie tribuũtur q̃a eorũ necessitatẽ veteres nõ habebãt. Sed si zeno expgefactus eẽt aliqñ et vidisset neqꝫ q̃cq̃ cõphẽdi posse: nisi q̃le ipse diffiniebat: neqꝫ tale aliq̃d i corporibꝰ posse iueniri: q̃bꝰ ille tribuebat oĩa: olim prorsus hoc genus disputationũ quod magna necessitate flagrauerat fuisset extinctũ. Sꝫ zeno imagine cõstãtie deceptus vt ipis Academicis videbaẽ nec mihi etiã nõ videẽ ptinax fuit fidesqꝫ illa corporũ pniciosa quoquomõ potuit puixit in Crysippũ q̃ ei (nã maxime poterat) magnas vires latius se diffũdẽdi dabat nisi ex illa pte Carneades acrior et vigilãtior supioribꝰ ceteris ita restitisset vt mirer illã opinionẽ aliq̃d ẽt postea valuisse. Nãqꝫ Carneades prio illã velut calũniãdi ipudẽtiã q̃ videbat Archesilã nõ mediocriẽ ifamatũ deposuit: ne ptra velle dicere: q̃si ostẽtatiõis cã videreẽ. Sꝫ ipsos pprie sibi stoicos: atqꝫ Crisippũ euellendos euertẽdosqꝫ pposuit. Deiñ cũ vndiqꝫ premereẽ si nulli rei esset assensus nihil acturũ esse sapiẽtẽ (O hoiẽ miruꝫ atqꝫ adeo nõ mirũ ab ipsis ei Platonis fõtibꝰ pfluebat) Attẽdit sapiẽẽ q̃les ille actiones pbarẽt easqꝫ nescio q̃rũ verũ siles vidẽs idq̃ꝫ i hoc mũdo agẽdũ seq̃reẽ verisile noiauit. Cui enꝫ esset sile et perite norat et prudẽẽ regebat: idqꝫ ẽt pbabile appellabat. Probat ei bñ imaginẽ: q̃sqs ei ituẽẽ exemplũ. Quõ ei approbat sapiẽs: aut quõ sile seq̃ẽ veri: cũ ipsum verũ q̃d sit ignoret? Ergo illi norãt et approbabãt falsa in q̃bus imitationem laudabilem rerum veram aduertebant. Sed q̃a hoc tãq̃ pphanis nec fas nec facile erat ostẽdere: reliq̃rũt posteris et q̃bꝰ illo tẽpore potuerũt signuꝫ quoddam

sententie sue: illos autẽ bñ dialecticos de verbis mouere questionem insultã tes irridẽtesq̃ phibebãt. ob hoc dicit Carneades etiã tertie Academie pri ceps atq̃ auctor fuisse. Deinde in no strũ Tullium conflictio ista durauit. ꝛ vltimo spiritu latinas literas infla- tura. Nam nihil mihi videtur inflati⁹: q̃ tam multa copiosissime atq̃ orna- tissime dicere non ita sentientem.

Quib⁹ tñ fouẽs ille Platonicus antio chus satis vt mihi videt̃ dissidatus at q̃ dispersus est. Nã epicureorũ gre- ges ĩ aĩs delitiosorum populoꝝ apꝛca stabula pposuerũt. Quippe Antio- chus Philonis auditor (hoĩs quãtum arbitror circũspectissimi) q̃ iã veluti ape rire cedẽtibus hostib⁹ portas ceperat. ꝛ ad Platonis auctoritatẽ academi- cã legesq̃ reuocare. queq̃ Metodor⁹ id antea facere tẽtauerat q̃ pmus di- cit̃ eẽ confessus: nõ directo placuisse A cademicis nihil posse cõphendi: sꝫ ne cessari o cõtra stoicos hmõi eos arma sumpsisse. Ideo Antiochus (vt institue rẽ dicere) auditis Philone Academi co. ꝛ omne archostoco in Academia ꝫ veterem quasi vacuã defensorib⁹ ꝛ q̃si nullo hoste securã: velut adiutor ꝛ ci- uis irrepserat / nescio qd inferens mali de stoicoꝝ cineribus quod Platonis a dita violaret. Sed huic arreptis iteꝝ illis armis ꝛ stilo restitit donec more- ret̃. Et oẽs ei⁹ reliqas Tullius nr̃ op p̃ssit: se viuo ĩpatiẽs labefactari vel cõ minari qcq̃d amauisset. Adeo post il ꝉ tpa non longo interuallo oĩ puica- cia ptinacia q̃ de mortuos illud Pla- tonis quod in philosophia purgatissi- mum est. ꝛ lucidissimũ dimotis nubib⁹ erroris emicuit maxime. Plotino: qui Platonicus philosophus ita ei⁹ simi lis iudicatus est vt simul eos vixisse tãtũ aut interesse tpis vt in hoc ille pu tãdus sit. 3 Itaq̃ꝫ nũc phi losophos nõ fere videmus nisi aut cy nicos au Peripateticos aut Platoni cos ꝛ Cynicos qdẽ qa eos vite q̃dam delectat libertas atq̃ꝫ licẽtia. Q̃d au- tẽ ad eruditionẽ doctrinãq̃ attinet / et mores q̃bus consulitur anime qa non defuerunt acutissimi ꝛ solertissimi viri q̃ docuerent disputationibus suis Ari stotelẽ ac Platonẽ ita cõcinere vt im- peritia minusq̃ꝫ attẽtis dissentire vide ant̃ / multis qdẽ seculis multisq̃ꝫ cõtẽ tionibus sꝫ tñ eliquata est (vt opinor) vna verissime philosophie disciplina. non enim est ista huius mũdi. quaꝫ sa cra nostra meritissime detestãt̃ sꝫ alte rius itelligibilis cui animas multifor mib⁹ erroris tenebris cecatas ꝛ altis simis a corpore sordibus oblitas. nun q̃ꝫ ista rõ nobilissima reuocaret nisi sũ mus Deus populari quadã clemẽtia diuini intellectus auctoritatẽ vsq̃ꝫ ad ipm corpus humanum declinaret / at- q̃ꝫ sũmitteret cuius nõ solũ pceptis sed etiam factis excitare aĩe redire in semetipas ꝛ respicere patriam etiã si ne disputationũ cõcertatione potuis- sent Hoc mihi de Academicis interĩ pbabiliter vt potui psuasi. Quod si falsuꝫ nihil ad me cui satis ẽ iã nõ ar bitrari nõ posse ab homine inuenire ve ritatẽ. Quisq̃s aũt putat hoc sensisse Academicos ipsum Ciceronem audi at. ait enim illis fuisse morem occultã di sententiã suã. nec eam cuiq̃ꝫ nisi q̃se cum ad senectutem vsq̃ꝫ vixisset aperi re cõsuesse. Que sit aũt ista deus vide rit eam tñ arbitror Platonis fuisse. sꝫ breuiter accipiatis omne ppositũ me um quoquomodo se habeat humana sapientia. eam me video nondum pce- pisse. Sed cum tricesimum et tertium etatis annũ agã nõ me arbitror despe rare debere eã me quandoq̃ꝫ adeptuꝝ Cõtẽptis tñ ceteris omnibus que bo- na mortales putant huic inuestigãde inseruire pposui. A quo me negocio qm̃ rationes Academicorum non leui ter deterrebant satis vt arbitror cõtra eas ista disputatione munitus suꝫ. nul li aũt dubium est gemino pondere nos impelli ad discensum auctoritatis at- q̃ꝫ rationis. mihi autẽ certũ est nusq̃ꝫ prorsus a christi auctoritate discedere Nõ enĩ reperio valentiorẽ. Quod aũt sit vtilissima psequendum est. Ita enĩ

iam sum affectus vt quid sit verum nō
credendo solum sed etiā intelligendo
apprehendere impatienter desiderem
Aut Platonicos me interim q̄ sacris
nō repugnent reperturū eē ɔfido. Hic
postq̄ sermonis finē me fecisse aspexe
rūt: q̄q̄ iā erat nox ⁊ aliqd iā lucerna
illata scriptū erat. tn̄ illi adolescētes i
ētrissime expectabāt vtrū Alipi⁹ vel a
lio die se responsurū esse promitteret.
Tū ille nihil mihi aliqñ inqt tā ex sen
tentia puenisse affirmare parat⁹ sū q̄
qđ hodierna disputatiōe discedo supa
tus: nec istā meā tn̄ puto debere eē le
ticiā. Cōicabo ḡ eā vobiscū ɔcertato-
res mei vel iudices nr̄i: qñquidem isto
se pacto a suis posteris vinci: ipi ēt for
tasse Academici optarūt. Quid ei vo
bis hoc sermonis lepore iucūdi⁹. quid
snlarū ḡuitate ppensi⁹. qđ beniuolen-
tia prōpti⁹. qđ doctrina peritius: vide
ri aut exhiberi posset? Prorsus neq̄q̄
digneri ammirari possū: q̄ tam facere
aspatam fortiē desperata: tam modera
te cōuicta: taz dilucide obscura tracta
ta sunt: Quare iam socij mei expecta
tionē vr̄az: q̄ me ad respondēdū puo-
cabatis certiore spe mecū ad discendū
ɔuertite: hēm⁹ ducē q̄ nos in ipa vita
tis arcbana deo iā monstrante pducat
Hic ego: cuz illi puerili quodā studio
qđ Alipi⁹ respōsur⁹ nō videbatur q̄si
fraudatos vultu se ostenderent: inui-
detis (inq̄ arridēs) plausib⁹ meis. Sed
qm̄ de Alipij ɔstātia iā secur⁹ nihil eū
timeo: vt vos quoq̄ mihi gr̄as agatis
instruo vos aduersus illū q̄ tātā itētio
nē vr̄e expectatiōis offēdit legite Aca
demicos: ⁊ cū ibi victorē (qđ ei facili⁹)
istaꝝ nugaꝝ Ciceronē ieneritis: coga
tur iste a vobis: hūc nr̄z s̄monē ɔtra il
la iuicta deffēdere: hāc tibi Alipi durā
mercedē p mea fl̄a laude restituo. Hic
cū arrisēt. Finē tāte ɔflictiōis: vtrū fir
missimum nescio modestius tn̄ ⁊ citi⁹ q̄
speraueram fecimus.

¶ Diui Aurelij Augustini ep̄i hyppo
nē sis de Academicis vel ɔtra acade-
micos Liber tertius explicit.

¶ Ex primo Libro Retractionum Beati Augustini.

Er idem tp̄s, in-
ter illos quidem qui de aca
demicis scripti sunt. Duos
ēt libros de ordīe scripsi: in
qb⁹ questio magna versat:
vtrū oīa bona ⁊ mala diuīe puidētie or
do ɔtineat. Sz cū rēviderē ad itelligē
dū difficilē sat;egre ad eoꝝ pfectionē
cū qb⁹ agebā disputādo posse pduci d
ordīe studēdi lo q̄ malui cū corpalib⁹
ad icorpalia p̄t pficisci. Veꝝ ⁊ i his li
bris displicz mihi sepe iterpositū fortu
ne vocabulū: ⁊ qđ nō audebaz corpis
q̄ sens⁹ corpis inoiauit. Et qđ mltū
tribui liberalib⁹ disciplis. q̄s mlti scti
multū nesciūt. qdā etiā q̄ sciūt ea sci
non sūt. Et q̄ musas q̄si aliq̄s deas q̄
uis iocādo cōmemoraui. Et q̄ admi-
ratiōem vitiū nūcupaui: ⁊ q̄ phl'os nō
vera pietate preditos dixi virtutis luce
fulcisse. Et q̄ duos mūdos. vnū sensi-
bilem: alteꝝ itelligibilem non ex Pla-
tonis vel ex platonicorum psona: sz ex
mea sic cōmendaui: tā q̄ hoc etiā dn̄s
significare voluerit: q2 non ait Regnū
meum non est de mundo: sed regnum
meum non est de hoc mundo. Sz cum
possit ⁊ aliqua locutiōe dcīn inueniri:
⁊ si alius a dn̄o xp̄o significatus ē mū
dus ille cōgruenti⁹ possit iteligi: i quo
erit celū nouū ⁊ terra noua: qñ cōple-
bit qđ oram⁹ dicentes. Adueniat re-
gnū tuū. Nec plato qdem i hoc erra-
uit: q2 esse mundum itelligibilem dixit
si non vocabulū qđ eccl'iastice ɔsuetu-
dini i re illa iusitatū est. Sed ipaz rez
velimus attendere. Mundum qppe il
le itelligibilem nuncupauit: ipsaz rōez
sempiternam atq̄ icommutabilez qua
fecit deus mundum. Quam qui esse
negat sequitur vt dicat irratiōabiliter d
um fecisse qđ fecit: aut cū faceret vl' an

tecꝫ faceret nescisse qđ faceret Si apđ eum ratio faciendi nõ erat: si ꝓo erat sicut erat ipsam videtur Plato vocasse intelligibilem mundum. Nec tñ isto noīe nos vteremur si iam satis essem⁹ litteris ecclesiasticis eruditi. Nec illđ mihi placet q̄ cum dixissem summa opera dāda est optimis morib⁹ mox addidi. De⁹ eī nō aliter nos exaudire non poterit. Bñ autē viuētes: facillie exaudiet. Sic eñ dictum est tā q̄ꝫ de⁹ non exaudiat peccatores. Quod quidem dixit in euangelio. Sed ille q̄ nōdū cognouerat Xp̄z a quo iam fuerat illūinat⁹ in corpore Nec illđ placet ꝙ Pytagore philosopho: tantum laudis dedi: vt q̄ hāc audit vel legit possint putare me credidisse nullos errores i Pythagorica esse doctrina. cū sint plures ijdemꝗꝫ capitales. Hoc opus sic īcipit ordinem rerum zenobi.

¶ Diui aurelii ep̄i hipponensis de ordine liber primus incipit.

A

ORdinē reruz zenobi cū sequi ac tenere cui ꝓpriū tū vero vniis q̄ cohercet hic mūd⁹ ⁊ regit̄ vl videre vl pādere difficillimū hoib⁹ atqꝫ rarissimū est. Huc accedit ꝙ ēt si qs hec possit: non illud quoqꝫ valet efficere vt dignū auditorē tā diuinis obscurisqꝫ rebus vel vite merito vel hītu quodā eruditionis inueniat. Nec tñ q̄cꝙ̄ ē qđ magis auide expectant queqꝫ optia ingenia magisqꝫ audire ac discere studeant qui scopulos vite hui⁹ ⁊ ꝓcellas vel vt erecto quantum licet capite inspiciūt: q̄ꝫ quomodo fiat vt ⁊ de⁹ humana curet ⁊ tanta in hūanis rebus peruersitas vsqꝫquaqꝫ diffusa sit vt nō diuine sed ne seruili quidē cuipiā procurationi: si ei tanta potestas daretur tribuenda esse videat. Quāobrē illud quasi necessariū his quibus talia cure sunt credēdū dimittitur: aut diuinā ꝓuidētiā non vsqꝫ in hec vltima ⁊ ima ꝓtēdi aut certe mala oia dei voluntate ꝯmitti. Utrūqꝫ impiū sed magis posteri⁹. Quāqꝫ eñ desertū deo quicꝙ̄ credere cum imperitissimū tum ēt periculosissimū aio sit: tñ in ipsis hominib⁹ nemo quēꝙ̄ nō potuisse aliqđ criminatus est. Negligentie vero vituperatio multo est q̄ꝫ malicie crudelitatisꝗꝫ purgatior. Itaqꝫ velut ꝯpellit̄ rō tenere nō immemor pietatis aut ista terrena non posse a diuinis amministrari: aut ne gligi atqꝫ ꝯtēni potius q̄ꝫ ita gubernari: vt omnis de deo sit miti atqꝫ inculpanda conquestio. Sed quis tam cecus ē mēte vt quicꝙ̄ immouendis corporibus rationis quod ꝓter humanam ac dispositionem ac volūtatē est diuine potētie moderatiōiꝗꝫ dare dubitet: nisi forte aut casib⁹ tam rata subtiliꝗꝫ dimensiōe vel minutissimoꝝ quorūcūꝗꝫ animaliū mēbra figurāt̄ aut ꝙ casu qs negare possit nisi rōe factū fateri: aut vero ꝑ vniuersam naturā qđ i singlis q̄busꝗꝫ reb⁹ nihil arte hūana sit agēte ordinatū miramur alienare a secretissimo maiestatꝭ arbitrio vllis nugis vane opinionis audebimus. At enim hoc ip̄m est plenius q̄stionum: ꝙ mēbra pulicis disposita mire atqꝫ distincta sunt: cum interea hūana vita īnumerabiliū perturbationū inconstantia versetur ⁊ fluctuet. Sed hoc pacto si qs tā minutū cerneret vt i vermiculo pauimēto nihil vltra vnius tesselle modulum acies ei⁹ valeret ambire vituperaret artificem velut ordinationis ⁊ cōpositiōis ignaꝝ: eo qđ varietatē lapilloꝝ ꝑturbatam putaret: a quo illa amblemata i vnius pulchritudinis faciē ꝯgruētia simul cerni collustrariꝗꝫ nō posset. Nihil eñ aliđ min⁹ eruditꝭ hoib⁹ accidit: q̄ vniuersa rerū coaptationē atqꝫ concētum imbecilla mēte complecti ⁊ considerare nō valētes: si qđ eos offēderit q2 sue cogitationi magnum est magnam rebus putāt

inherere feditati. B Cuius erroris maxima cã est q homo sibi ipe ẽ incognitus. Qui tñ vt se noscat: magna opus habet consuetudine recedẽdi a sensibus: et animũ i seipz colligẽdi atq in seipso retinẽdi. Quod hi tñ assequũtur qui plagas quasdã opinionũ quas vite quotidiane cursus infligit: aut solitudine inurunt: aut liberalib9 medicant disciplinis. Ita enim sibi animus reddit9 q̃ sit pulchritudo vniuersitatis intelligit: q̃ pfecto ab vno cognominata est. Idcirco q illã videre nõ licet aie q̃ in multa pcedit: sectatq3 auiditate pauperiẽ: quã nescit sola segregatione multitudinis posse vitari. Multitudinẽ aũt nõ holm dico: sed oim q̃ sensus attingit. Nec mirare q eo egestatẽ patit magis: quo magis appetit plura ꝯplecti. Ut ei circulo quãtũuis amplo: vñ est medium quo cuncta conuergunt qd centron geometre vocãt et quãuis totius ambitus partes innumerabiliter secari queant nihil tñ est pt illud vnum quo cetera pariliter dimetiant: et quod oibus quasi quodã equalitatis iure dominet: hinc vero in quãlibet partem si egredi velis: eo amittũtur omnia quo in plurima pergit. Sic animus a seipõ fusus immensitate q̃dam diuerberat: et vera mẽdicitate cõterit: cũ eũ natura sua cogit vbiq vnũ querere: et multitudo inuenire nõ sint. Sed et hec q̃ dixi qualia sint: et q̃ causa extet erroris animarum: quoq mõ et i vnũ congruant atq pfecta sint cũcta et tñ pctã fugienda sint: assequeris pfecto mi zenobi. Sic enim mihi notum est ingenium tuũ et pulchritudis omnimode amator aimus: si ue libidis imoderatiõe atq3 sordib9. Qd signum in te future sapientie perniciosis cupiditatibus diuino iure pscribit: ne tuã cãm deseras falsis voluptatibus illectus: qua preuaricatione nihil turpi9 et periculosius inueniri potest. Assecq̃ris ergo ista mihi crede cum eruditioni operam dederiς: qua purgatur et excolitur aimus: nullomõ ante idoneus cui dña semina committant. Quod totum cuiusmodi sit: et quem flagitat ordinẽ: quidue studiosis et bonis rõ pmittat: qualemq3 vitam nos viuamus charissimi tui et quem fructum de liberali ocio carpamus: ei te libri satis vt opinor edocebunt: nomine tuo nobis: q nostra elaboratione dulciores. Presertim si te in ipsum ordinẽ de quo ad te scribo meliora eligẽs inserere atq3 coaptare voluerς. C

Nam cum stomachi dolo. scholam me deserere coegisset qui iam vt scias etiam sine vlla tali necessitate in philosophiaz confugere moliebar statim me contuli ad villam familiarissimi nostri Verecundi. Quid dicam eo libenter? Nosti optime hominis cum in omnes tum vero in nos beniuolentiam singularẽ. Ibi disserebamus inter nos que cũq3 videbãtur vtilia adhibitio sane stilo quo cuncta exciperenẽ: qd videbã conducere valitudini mee. Cum eñ nulla loquẽdi cura deterer nulla inter disputandum irrepebat imoderata cõtentio. Simul ẽt vt siqd nostrum litteris mandare placuisset nec aliter dicẽdi necessitas nec labor recordationis eẽt. Agebãt aũt ista mecum Alipius et Nauigius frater meus et Licentius repente admirabiliter poetice dedit9. Trigetium itez nobis militia reddiderat q̃ tanq veteranus adamauit historiã. Etiam i libris non nihil habebamus. Sed nocte quadam cum euigilassem de more mecumq3 ipse tacit9 agitarem que i mente nescio vnde veniebant nam id mihi amore inueniendi veri iam i consuetudinem verterat vt aut pmam si tales cure ierant: aut certe vltiam dimidiam tamen fere noctς partem peruigil quodcunq3 cogitarem. Nec me patiebar adolescentiũ lucubratõibus a meipso auocari. Nã et illi p totum diem tantum agebant: vt nimiũ mihi videret si aliqd ẽt noctium i studiorum labore vsurparẽt et id a me ipsi quoq3 preceptũ habebant: vt aliqd pret codices secũ agere et apud sese hitare consuefacerẽt aim. Ergo vt dixi vigilabam. D

Cum ecce aq̄ fons pone balneas q̄ p̄terfluebat eduxit me i aures ⁊ aiaduersus est solito attentius. Mirū admodum mihi videbat̄ ꝙ nunc clarius nunc pressius eadem aqua strepebat silicib⁹ irruens. Cepi inquirere q̄naꝫ causa esset. Fateor nihil occurrebat. cū Licentius lecto suo importunos pcusso iuxta ligno sorices terruit: seseq̄ vigilantem hoc modo indicauit. Cui ego. Animaduertisti inquam Licenti nam video tibi musam tuam lumen ad lucubrandum accendisse: quomodo canalis iste inconstant̄ sonet. Jam inquit mihi hoc non est nouum. Nam desiderio serenitatis cū expergefact⁹ aliquando aurem admouissem ne imber irrueret: hoc agebat aqua ista qđ nunc: Approbauit Trigetius. Nam ⁊ ipse in eodem cōclaui lecto suo cubās vigilabat nobis nescientibus. Erāt ei tenebre: qđ in Jtalia etiam pecuniosis ꝓpe necesse est. Ergo vbi vidi scholam nostram quantacunq̄ aderat: nā ⁊ Alipius ⁊ nauigius in vrbē ierāt. etiam illis horis nō sopitam: ⁊ me cursus ille aquarum aliquid de se dicere ammonebat. Quid nam vobis inquā videtur esse cause quod sic alt̄nat hic sonus. Non enim quemq̄ putam⁹ vel transitu vel re aliqua lauanda totiens illum meatum interpellare. Quid putas inquit Licenti⁹. nisi alicubi folia cuiuscemodi que autumno perpetuo copioseq̄ decidunt angustijs canalis intertrusa vinci aliquando atq̄ cedere? Ubi autem vnde que vrgebat pertransierit: rursum colligi atq̄ stipari: aut aliquid aliud vario casu foliorum natantiū fieri: quod ad illuꝫ fluxum nunc refrenandum nunc emittēdum similiter variat. Uisum est mihi probabile aliud nō habenti confessus q̄ sum laudans ingenium eius nichil me inuenisse cū diu quesissē cur ita est. Cum interposito modico silentio: merito inquam tu nihil miraberis: ⁊ apđ colliopen: te intus tenebas. Merito inquit. Sz modo plane dedisti mihi magnum mirari. ¶ Quidnam hoc est inquā. Qđ tu inqt ita mirat⁹ es Uđ enī solet inquā oboriri admiratio aut q̄ huius vitij mater est: nisi res insolita pret̄ manifestū causaꝝ ordinem. Et ille. Preter manifestū inquit accipio: nā preter ordinem nihil mihi fieri videtur. Hic ego erectior spe alacriore q̄ soleo esse cū aliqđ ab his requiro quod rē tantā ⁊ tā subito heri pene ad ista ꝯuersus adolescētis anim⁹ concepisset: nulla vnq̄ de his rebus internos antea questione agitata bñ inquā sed prorsus bñ mltū sensisti. Multū ausus es. Hoc mihi crede: lōgo interuallo transcēdit Heliconem: ad cuius verticē tanq̄ ad celum ꝑuenire conaris. Sed ꝑ vellē adesses huic snīam eam labefacta re tentabo. Sine inquit mō me mihi q̄so te nam valde in aliud intēdi aīꝫ. Hic ego nō nihil metuēs ne studio poetice penit⁹ ꝓuolut⁹ a philosophia lōge raperet̄: irritor inquā abs te versus istos tuos omni metrorū genere cantando ⁊ vlulando insertari: q inter te atq̄ veritatē immaniorem muꝝ q̄ inter amantes tuos conātur erigere. Nā in se illi inoluta rimula respirabunt Pyramū enī ille tū canere istituerat. Qđ cū seueriore q̄ putabat voce dixissem: subticuit aliquantuꝫ. Et ego reliqueram cepta ⁊ ad me redierā: ne frustra occupare ꝓoccupatū atq̄ inepte vellē. Tum ille. Egomet meo iudicio quasi sorex inquit nō dictum est cōmodi⁹ apud Terentium q̄ nunc dici a me de me post. Sed sane illđ vltimū fortasse in contrarium vertet̄. Quod enim ait ille hodie perij. ego hodie forte inueniar. Nam si non contemnitis quod supersticiosi solent etiā de muribus augurari: ⁊ ego illum murem vel soricem qui me tibi vigilantem detulit strepitu meo commonui si quid sapit redire in cubile suuꝫ secumq̄ conquiescere: cur non ego ipse isto strepitu vocis tue ꝯmonear philosophari potius q̄ cantare. Nam illa est vt tibi quotidie ꝓbanti iā cepi credere vera ⁊ icōcussa nr̄a habitatio. Quare si tibi molestū nō est atq̄ id fieri debere arbitra

ris: roga quod vis. Defendam quantum possum ordinem rerum nihilque preter ordinem fieri posse asseram. Tantum ei eum animo imbibo atque hausi: vt et si me quisque in hac disputatione superarit et hoc nulli temeritate sed rerum ordini tribuam. Neque enim res ipsa sed Licentius superabit. ¶ Ego rursum gaudens ei me restitui. Tum Trigetio. Quid inquam tibi videtur? Faueo inquit ordini plurimum: sed incertus sum tamen et rem tantam diligentissime discuti cupio. Fauorem inquam tuum illa ergo res habeat. Nam quod incertus es etiam cum Licentio ac meipso tibi puto esse commune. Prorsus ait Licentius ego huius sententie certus sum. Quid enim dubitem parietem cuius mentionem fecisti antequam plane se exerexit diruere. Non enim vere poetica tantum me auertere a philosophia potest quantum inueniendi veri diffidentia. Tum Trigetius gaudentibus verbis: habemus inquit iam quod plus est Licentium non Academicum. Eos enim ille studiosissime defendere solebat. Hec modo inquit omitte queso: ne me hoc vafrum quiddam et captatorium a nescio qua diuina re que mihi ostentare se cepit et cui me inhiantem suspendo: detorqueat atque disrumpat. Hic ego multo vberius cernens abundare leticias meas quam vel optare aliquando ausus sum: versum istum gestiens effudi. Sic pater ille faciat: perducet enim ipse. Si sequimur quo nos iubet: atque vbi ponere sedem. Qui dat modo augurium nostrisque illabitur animis. Nec enim altus Apollo est: qui in speluncis: in montibus: in nemoribus nidore turis pecudumque calamitate concitatus implet insanos. Sed alius profecto est alius ille altus veridicus: atque ipsa veritas. quid enim verbis ambiam. Cuius vates sunt quicunque possunt esse sapientes. Ergo aggrediamur Licenti freti pietate cultores: et vestigijs nostris ignem perniciosum fumosarum cupiditatum opprimamus. Iam inquit interroga oro te si possim hoc tamen nescio quid explicare et verbis et meis. Hoc ipsum inquam mihi responde primo vnde tibi videantur aqua ista non temere sic sed ordine influere. Nam quod ligneolis canalibus superlabitur: et ducitur vsque in vsus nostros potest ad ordinem pertinere. Factum est enim ab hominibus ratione vtentibus vt vno eius itinere simul et biberent et lauarent: et pro locorum opportunitatibus consequens erat vt ita fieret. Quod vero illa vt dicis folia sic inciderunt vt hoc quod admirati sumus eueniret: quo tandem rerum ordine ac non potius casu factum putabimus? Quasi vero inquit ille aliter antequam cecidere aut potuisse debuisse cadere cuique videri potest: serenissime intuenti nihil posse fieri sine causa. Quid iam vis persequar situs arborum atque ramorum: ipsumque pondus quantum natura folijs imposuit: quid aeris vel mobilitatem qua volitant: vel mollitiem qua descendunt: variosque lapsus pro affectione celi: pro onere: pro figuris suis: ceterisque innumerabilibus atque obscurioribus causis quid me attinet querere. Latent ista sensus nostros: penitus latent. Illud tamen quod aggresse questioni satis est nescio quomodo animum non latet nihil fieri sine causa. Potest enim ociosus percunctator pergere querere: que causa erat vt ibi arbores ponerentur. Respondebo secutos esse homines vbera terre. Quid si fructuose non sunt: ac temere nate sunt. Et hic respondebo nos parum videre. Nam temerariam que illas genuit neque esse naturam. Quid plura? Aut aliquid sine causa fieri doceat aut nihil fieri nisi certo causarum ordine credite. Cui ego. Licet iamque me ociosum percunctatorem voces: vix enim possum non esse qui expugnauit ne cum Pyramo et Thisbe colloquerer: pergam tamen querere abs te natura ista quantum videri ordinatam cui bono vt de ceteris rebus innumerabilibus taceam istas ipsas arbores que fructus non afferunt procreauit? At illo cogitanteque quid diceret ait Trigetius. Nunquid nam vsus arbustorum in solis fructibus prebetur hominibus? Quanta sunt alia que vmbra que lignis: postremo que ipsis frondibus seu folijs fiant. Noli obsecro inquit ille interrogationibus

eius hec reddere. Innumerabilia sūt
enim q̄ proferri possunt: ex quib⁹ nul-
la est hoīb⁹ vtilitas: aut certe ita latet
vel imbecilla est vt ab hominibus pser
tim nob̄ erui defendiue nō possit. Ne
Ipse poti⁹ nos doceat quomō aliquid
fiat q̄ non cā precesserit. Post ista in-
quā videbimus. Non eīn iā necesse est
esse doctorē: cū tu qui iam tante rei te
certum esse professus es adhuc me ni
hil docueris minimū discere cupientē:
et ꝓpter hoc solū dies noctesq̄ vigilā
tem. Quo me mittis īquit. An qz leui
us te sequor q̄ illa folia ventos: qui-
bus in profluentē aquā iaciunt: vt eis
cadere parū sit nisi etiam trahāt. Nā
quid aliud erit cuz Licētius ꝛ Augu
stinum: ꝛ ea que sunt ī media philoso
phia docet? Noli obsecro inquā aut te
tantum abijcere: aut me extollere. Nā
ꝛ ego in phīa puer sū: ꝛ nō nimis curo
cum interrogo ꝑ quem mihi ille respō
deat qui me quotidie querulum acci-
pit. Cui⁹ te quidē credo qñq̄ vatē fu
turum. Neq̄ hoc qñq̄ forsit ā longū ē
Sed tñ alij quoq̄ multum sepositi ab
huiusmodi studijs docere aliquid pos
sunt cum differentium societati q̄si vi
culis interrogationū coartantur idez
aliquid non est nihil. An nō vides (tuo
enim similitudine libentius) illa ipsa fo-
lia que feruntur ventis que vndis inatāt
resistere aliquantū ꝑcipitāti se flumi-
ni: ꝛ de rerum ordine homines commo
nere? Si tñ hoc qđ abs te defēditur ve
rum est. Hic ille lecto etiam exiliēs pre
leticia: q̄s neget de⁹ magne inq̄t te cū
cta ordine administrare? Quam se oīa
tenēt q̄ ratis successionibus in nodos
suos vrgentur: q̄ta ꝛ multa facta sūt vt
hec loqueremur: quāta fiunt vt te inue
niamus. Unde eīn hoc ip̄z nisi ex reꝝ
ordine manat et dicit quod euigilaui
mus: quod illū sonū aduertisti: q̄ q̄si-
sti tecum causam: q̄ tu causaz tantille
rei non inuenisti? Sorex et prodit vt
ego vigilans prodar. Postremo tuus
etiam ipse sermone te fortasse id non a
gente. Nom eī cuiq̄ in potestate ē: qđ
veniat in mentē. Sic nescio quō circū
agitur: vt a me ip̄e doceat qđ tibi de-
beam respondere. Naz quero te si hec
que a nob̄ dicta sunt litteris vt īstitui-
sti mandata peruagent paulo lati⁹ ad
hominum famam: nōne ita res magna
videbit vt de illa cōsultus aliq̄s vates
magnus aut chalde⁹ respondere de-
buerit multo añq̄ eueniret? Qđ si rñdis
set ita diuinus diceretur: ita efferetur
laudib⁹ hoīm vt tñ ex eo nemo q̄rere
auderet cur folius ex arbore ceciderit
aut vtrum mus oberrens iacenti hoī-
ni molestus fuerit. Nūquidnā ei talia
futura quisq̄ illoꝝ aut per se dixit ali
quando: aut a consultore coactus ē di
cere? Aut q̄ sfuturū quēdā librum nō
ignobilem diceret: ꝛ id necessario euē-
turum videre: nō enim posset alr̄ diui-
nare. Profecto q̄cq̄d volutatio foliorū
in agro: quicq̄d vilissima bestiola i do
mo facit: tam sunt in rerum ordine ne
cessaria q̄ ille littere. Nis enim verbis
fiunt: que sine illis precedentib⁹ vilissi
mis rebus nec in mentē venire possent
nec ore procedere posterisq̄ mandari
Quare iam rogo nemo ex me q̄rat cur
quidq̄ fiat. Satis est nihil fieri: nihil
gigni qđ nō aliq̄ cā genuerit ac moue
rit. A Apparet te inquā nesci-
re adolescēs q̄ multa ꝛ a qualib⁹ viris
contra diuinationē dicta sūt: sz respō
de nunc non vtruz fiat aliquid sine cā
nā id iā video te nolle respondere: sed
ordo iste suscept⁹ tuus: bonū ne q̄cq̄
an malū tibi esse videat. Et ille submur
murans: non inquit sic rogasti vt vnū
ꝛ duobus queā rñdere. Uideo hic eīn
quandā medietatē. Nam ordo: nec bo
num nec malū videt mihi. Quid saltē
censes inquā ordini esse cōtrariū. Ni
hil ait ille. Nā quomō esse cōtrariū q̄c
q̄ potest ei rei que totuz occupauit to
tū obtinuit? Quod eīn erit ordini con
trarium: necesse erit eē preter ordinez
Uideo nihil igit ordini oportere puta
re contrariū. Ergo ne ait Trigeti⁹ cō
trarius ordini error non est. Nullomō
inquit. Nam neminē video errare sine
causa. Causaꝝ aūt series ordine inclu
ditur. Et error ip̄e nō solum gignitur

causa sz et gignit aliquid cui ex causa sit q̄obrē quo extra ordinē nō ē: eo n̄ p̄t ordini esse cōtrari⁹. Et cum tacuisset. Trigeti⁹: egoqz meip̄m non caperem gaudio qd videbā adolescentem carissimi amici filium etiam meū fieri nec solū v̄rum i amicum quoqz iam mihi surgere atqz grandescere: et cuius studium vel i mediocres lr̄as desperaueram: quasi respecta possessiōe sua totum impetu in mediam venire ph̄iaz. Quod dum tacit⁹ miror et exestuo in gratulatione: subito ille quasi mente quadam corrept⁹ exclamat. O si possem dicere quod volo: rogo vbi estis verba succurrite: et bona et mala ordie nata sūt. Credite si vultis. Nam quomodo id explicem nescio. Ego mirabar et tacebam: Trigetius autem vbi vidit hominem paululum quasi dige sta ebrietate affabilem factum redditumqz colloquio: absurdum inquit mihi videtur. Licenti et plane alienum a veritate: quod dicis. Sed queso patiare me paululum nec perturbes clamādo Dic quiduis ait ille: non enim metuo ne me auferas ab eo quod video pene teneo. Utinam inquit ab eo quē defendis ordine deuius non sis: non tanta i eum feraris (vt mitius loquar) incuria. Quid enim potuit dici magis impium q̄ etiam mala ordine contineri. Certe enim deus amat ordinē. Uere amat ait ille: ab ip̄o manat et cum ip̄o est. Et si qd p̄t de re tam alta conueniētius dici cogita queso ipse tecū. Nec ei sum idoneus qui te ista nunc doceam Quid cogitem inquit Trigeti⁹. Accipio prorsus quod dicis: satisqz mihi ē in eo quod intelligo. Certe enim et mala dixisti ordine contineri: et ipsum ordinem manare a summo deo: atqz ab eo diligi. Ex quo seqr̄: vt et mala sint a summo deo: et mala deus diligat? In qua conclusione timui Licentio. At ille ingemiscēs difficultate verborū: nec omnino querens quid responderet sed quemadmodum quod respondendū erat promeret: non diligit deus mala inquit nec ob aliud nisi quia ordinis nō est vt deus mala diligat. Et ordinem ideo multum diligit quia per eum nō diligit mala. At p̄o ipsa mala qui possunt non esse in ordine: cū deus illa n̄ diligat? Nam iste ipse ē malorū ordo vt non diligantur a deo. An paru⁹ rerum ordo tibi videtur vt et bona deus diligat: et non diligat mala? Ita nec p̄ter ordinem sunt mala que nō diligit deus et ipsum tamen ordinem diligit. hoc ipsum enim diligit diligere bona et non diligere mala: q̄ est magni ordinis et diuine dispositiōis. Qui ordo atqz dispositio quia vniuer sitatis congruentiam ipsa distincta omnino custodit: fit vt mala etiam esse necesse sit. Ita quasi ex antithetis quodāmodo quod nobis etiam in oratione iocundum est: id est ex contrarijs omnium simul rerum pulchritudo figuratur. ¶

Post hec intersiluit modice. Et repente sese erigens qua trigetius lectū hēbebat: nam quero ex te queso inqt: iustus ne sit deus? Tacebat ille nimis vt postea retulit admirans et horrens subito condiscipuli et familiaris sui afflatum noua inspiratiōe sermonē. Quo tacente ille ita secutus est. Si em̄ deū iustum nō eē respōderis: tu videris qd agas qui me dudū ipietatꝭ arguebas Si autem vt nobis tradit̄ nosqz ip̄ius ordinis necessitate sētimus iustus ē deus sua cuiqz distribuēdo vtiqz iust⁹ ē. Que autem distributio dici pōt: vbi distictio nulla ē? Aut que distictio si bona sunt omnia? Quid ve p̄ter ordinē reperiri potest: si dei iusticia bonorum malorumqz meritis sua cuiqz reddūt Iustum autem deum omnes fatemur Totum igitur ordinē iclūdim⁹. Quibus dictis resilijt strato et iam leni voce cum ei v̄bum nemo faceret: nihil ne me iqt vel tu q̄ ꝯpulisti ad ista respondes? Cui ego. Noua nūc religio istec ite icessit. Credo iquā. Sz qd videbit p̄diē respōdebo: q̄ mihi iā videt̄ redire nisi lune ē ille q̄ fenestris fulgor iduitur Simul et tacendum est ne tāta bona tua Licēti obsorbeat obliuio. Quādo enim nostre littere nō sibi hoc man

dari flagitent? Dicam plane tibi quod
sentio: disputabo aduersuz te q̄tū pos
sum non enī mihi si me viceris maior
triumphus dari potest. Si autem vel
calliditati vel acuto cuidam errori ho
minū quorꝫ partes suscipe tentabo: ces
serit imbellicitas tua: que min⁹ pasta
eruditiōe disciplinarū tantum deum
sustinere nō poterit: res teipsa commo
uebit q̄te tibi vires vt ī eū firmior re
deas parande sint. Simul q2 ꝛ istā di
sputationē nr̄am elimatius volo ꝑueni
re: nō ei eam grossis ausibus debeo.
Nam zenobius noster mīta mecū sepe
de reruz ordie contulit: cui alta pcōtā
ti nūq̄ satisfacere potui: seu ꝑꝑ obscu
ritatē rerꝫ: seu ꝓpter tēporū angustias
Crebrarū aūt ille ꝑcrastinationū vsq̄
adeo impatiēs fuit. vt me quo diligen
tius ꝛ copiosius respōdere cogeret, et
carmine prouocaret ꝛ bono carmine.
vn̄ illud magis ames. Sed neq̄ tūc ti
bi legi potuit ab istarꝫ rerꝫ studio remo
tissimo: neq̄ nūc potest. Nā profectio
eius tā repētia ꝛ pturbata fuit tumul
tu illo vt nihil istorꝫ venire nobis i'mē
tē potuerit: nam id relinquere mihi re
sponsuro statuerat. Et multa cōcurre
re cur ei sermo iste mittatur. Primum
est quia debetur. Deinde q2 cuiusmo
di nunc vitam ducamus etiam sit indi
cari eius in nobis beniuolentie decet.
Postremo ꝙ in gaudio de spe tua nēl
ni cedit. Nam ꝛ cum presens esse pro
familiaritate patris tui vel poti⁹ oīm
nostrū multum sollicitus erat ne inge
nij tui q̄dam scintille quas diligenter a
nimaduertebat non tamē ostētarent cū
mea q̄ tua extinguerent īcuria. Et cū
te poetica quoq̄ studiosum esse cogno
uerit: sic gratulabit: vt eū mihi gestiē
tē videre iā videar. Nihil mihi grati
us facies iqt. L. Sꝫ siue mobilita
tē meā ꝛ puerilē leuitatē ridebitis si
ue aliq̄ pre diuino nutu ꝛ ordie fit i nob
nō vobis dubitē dicere: pigrior sum ad
illa metra subito effectu alia lōge alia
nescio q̄d mihi nunc luce resplenduit
Pulchrior ē philosophia fateor q̄ nomē Tis
be q̄ Pyramus q̄ illa Venus ꝛ Cupi
do talesq̄ oīmodi amores. Et cum su
spirio gr̄as xp̄o agebat accepi ego hec
q̄d dicā libēter aut q̄d n̄ dicā. Accipi
at q̄sq̄ vt volet nihil curo nisi ꝙ forte
immodice gaudebā. Interea post paulu
lū dies sese aperuit surrexere illi ꝛ ego
illacrimās multa oraui. Cū audio Li
cētium succinētē ꝛ illud propheticū late
atq̄ garrule. De⁹ virtutū cōuerte nos
ꝛ ostēde faciem tuam ꝛ salui erimus.
Nō pridie post cenā cū ad req̄sita natu
re foras exisset: paulo clari⁹ cecinit q̄
vt mr̄ nr̄a ferre possꝫ q̄ illo loco talia cō
tinuo repetita canerent. Nihil eīm ali
ud dicebat: q̄m ipm cantilene modum
nup hauserat ꝛ amabat: vt fit melos
inusitatū. Obiurgauit eum religiosissi
ma vt scis femina ob hoc ipm ꝙ incōue
niens loc⁹ cantico esset. Tūc ille dixe
rat iocans. Quasi pro si qs hic me inimi
cus includeret nō erat de⁹ exauditur⁹
vocē meā. Ergo mane cū regress⁹ esset
sol⁹: nam vtrq̄ ob eādē cām pcesserat: ac
cessit ad lectulū meū. Verꝫ dic mihi in
q̄t ita fiat nobis qd vis q̄d de me existi
mes. Atq̄ ego adolescētis dexterā ap̄
hēdēs q̄d i quā existimē sētis: credis: i
telligis. Neq̄ ei arbitror te frustra he
tādiu cecinisse vt ꝓtutū de⁹ conūso ti
se ostēdat. At ille cū ādmiratiōe recorda
tus magnū i q̄t dicis ꝛ verū. Non eīm
meipsum parū mouet ꝙ mō tam egre
auocabar a nugis illis carminis mei:
ꝛ iam redire ad istas piget ꝛ pudet: ita
tot⁹ in q̄dam magna ꝛ mira subuehor
Nonne hoc est pre i deū ꝯuerti? Simul
si illud gaudeo ꝙ frustra mihi scopu
lus supstitiōis iniect⁹ ē: ꝙ tali loco talia
cātitabam. Mihi i quā neq̄ hoc displi
cet ꝛ ad illū ordinē puto ptinere vt etiā
hic aliq̄d dicerem⁹. Nā illi cātico: ꝛ lo
cū ipꝫ q̄ illa offēsa ē: ꝛ vocē cōgruere
video. Aliq̄b⁹ eīm reb⁹ putas nos ora
re vt ꝯuertamur ad deū eiusq̄ faciē vi
deamus nisi a q̄dā ceno corporis atq̄
sordib⁹ ꝛ itē a tenebris q̄b⁹ nos error i
uoluit? Aut q̄d ē aliud ꝯuerti nisi ab im
moderatione vitiorū: virtute ac tem
perātia in sese attolli? Quid ve aliud
est dei facies q̄ ipsa cui suspiramus:

et cui nos amare mundos pulchrosq3 reddimus veritas. A. Melius dici non potest dici inquit exclamans. Deinde suppressius quasi ad aurē vide queso quanta occurrere vt credaz erga nos aliquid iam psperiore ordine fieri. Si ordinem inquam curas: redeundū tibi est ad illos versus. Nam eruditio disciplinarum liberalium modesta sane atq3 succincta ꝛ alacriores ꝛ pseuerantiores ꝛ cōmonitiores exhibet amatores amplectende veritati vt ꝛ ardentius appetant ꝛ cōstantius insequantur inhereant postremo dulcius illi q̄ vocatur Licenti beata vita. Qua nota oēs sese erigūt ꝛ quasi attendunt in manus vtrū habeas quod dare possis egentibus variisq3 morbis impeditis. Quibus sapientia cum pcipere ceperit vt medicū pferant seq3 cū aliqua patientia curari sinant in pannos suos recidunt. Quorū cū calefactione tabeficati scabiem voluptatum erumnosarum scalpunt libentius q̄ vt admonita medici paululūdura et morbis onerosa ppetiendo atq3 subeundo valitudini sanorum luciq3 reddantur Itaq3 summi dei nomine ac sensu tan q̄ stipe cōtenti viuunt miseri / viuūt tamen. Alios autem viros vel vt verius loquamur alias animas dū hic corp⁹ agit iam thalamo suo dignas cōiunx ille optimus ac pulcherrim⁹ querit q̄bus non viuere sed beate viuere satis sit. Vade ergo interi ad illas musas. Verūtñ scisqd te facere veli. Jube ait quod placet. Ubi se inquam Pyram⁹ et illa eius sup inuicem vt cantatur⁹ interemere. In dolore ipo quo tuum carmen vehementius inflammari decz habens cōmodissimam oportunitatez Arripe illius fede libidinis ꝛ incendiorum venatorū execrationem q̄bus miseranda illa contingunt. Deinde totus atollere in laudē puri ꝛ sinceri amoris quo anime dotate disciplinis ꝛ virtutibus formose copulantur intellectui p philosophiā ꝛ nō solū mortē fugiūt verūetiā vita beatissima pfruunt. N. Hic ille tacit⁹ ac diu considerarione mutans nudato capite abscessit. Deide ego surrexi redditisq3 deo quotidianis votis ire ceperamus in balneas. Ille enim locus nobis (cum celo tristi in agro esse minime poteramus (aptus ad disputanduz et familiaris fuit. Cum esse ante fores aduertimus gallos gallinaceos ineuntes pugnam nimis acrem. Libuit attendere. Quid enī non ambiunt qua non pagrāt oculi amantū nescīdvnde vnde innitat pulchritudo rationis cūcta scientia et nescientia modificantis ꝛ gubernantisq̄ inhiantes sibi sectatores suos trahit quacumq3 atq3 vbiq3 sectari iubet. Nam vnde aut non potest signū dare. Ut in eisdem ipis gallis erat videre intenta pioectius capita inflatas comas vehemētes ictus cautissimas euitationes ꝛ omni motu animalium rationis expertium nihil non decorum. Quippe alia ratione desup omnia moderante. Postremo legem ipam victoris supbū cantum et membra in vnum quasi orbem collecta velut in fastum dominationis. Signum autem victi alatas a ceruice pennulas ꝛ in voce atq3 motu deforme totum ꝛ eo ipo nature legib⁹ nescio quomodo concinnum ꝛ pulchrū Multa q̄ramus. Cur sic omnes cur pꝓpter dominationez in subiectas sibi feminas. Cur deinde nos ipa pugne facies aliquantum ꝛ pter altiorem istā consuetudinem duceret in voluptatez spectaculi. Quid in nobis esset quod a sensibus remotum multa quereret. Quid rursum, quod ipsorum sensuum inuitatione caperetur. Dicebamus nobisipis. Ubi non lex? Ubi nō melioride bitum imperium? Ubi non vmbra constantie? Ubi non imitatio verissime ill⁹ pulchritudinis? Ubi non modus? Atq3 inde ammoniti vt spectandi modus esset / perreximus quo propositum erat. Atq3 ibi vt potuimus sane diligēter nam et recentes res erant ꝛ qsi poterant tam insignitā trium studiosorū memoriam effugere? Omnia nostre lucubrationis opuscula in hanc libelli partem contulimus. Nihilq3 a me

aliud actum est illo die vt valitudini p cerem nisi q ante cenā cū ipis dimidi um volumen Virgilii audire quotidie solitus eram: nihil nobis vbiq aliud q̄ rerū modū considerātibus. Quod non probare nemo potest: sentire autē cum q̄sq aliquid studiose agit difficil limum atq rarissimum. Deinde postri die bene mane alacres ad solitum lo cum conuenimus in eo q sedimus. O Et ego attentissime ambobus. Hic e illo inq̄ Licenti quantum potes: & tu q̄dem Trigeti: nec enim parua res a gitur. De ordine querimus Quid ego nunc quasi in schola illa vnde me quo quomodo euasisse gaudeo constitutus copiose atq ornate vobis ordinem lau dez? Accipite si vultis: immo facite si vultis: quo neq quicq̄ de huius lau de breuius: neq vt mihi videtur veri dici potest. Ordo est quē si tenuerimus in vita pducet ad deū: & quē si non te nuerim in vita nō peruenie mus ad deum Peruenturos aūt nos nisi me aius de vobis fallit p̄sumim & speram. Diligē tissime igit iter nos ista q̄stio v̄sari de bet atq dissolui. Vellē adessēt ceteri q̄ nobiscū his negociis solent interesse. Vellē si fieri posset nō istos tm̄ s omnes saltē familiares nostros quoꝝ sēp admiror ingeniū nunc mecum habe re q̄ vos estis intentos aut certe ipm tm̄ zenobiū quē de hac re tanta molīe tē nunq̄ pro eius magnitudine ocio su accepi. Sed q̄a id non euenit legēt litteras n̄ras q̄m instituamus iam de istis reb v̄ba nō pdere: resq ipsas a memoria fugaces: scriptorum quasi vi culo quo reducātur innectere. Et sic fortasse ordo ipe poscebat q̄ eorū pro curauit absentiā. Nam & vos profecto in rem tantam q̄a solis pferenda im ponitur nobis erectiore animo isurgē tis: et illi legerint qui nobis maxima cura sunt si q̄d eos mouerit ad cōtra dicēdū alias nobis disputationes dis putatio ista procreabit: seq ipsa suc cessio sermonum in ordinem inseret di sciplinē. Sed nunc vt promiserā Licē tio quantum res patitur aduersabor qui totā causam iā pene cōfecit: si pos sit eā defensiōis muro stabilire firme q vallare. P Hic vbi eos si lētio/vultu/oculis/suspēsione/atq im mobilitate mēbrorum & rei magnitudi ne satis cōmotos & audiendi desiderio inflāmatos esse cōspexi: ergo inquam Licēti si tibi videtur collige in te q̄cq̄d viriū potes eli na q̄cq̄d habes acumi nis & ordo iste q̄d sit diffinitione com plectere. Tū ille vbi ad diffiniendu co gi audiuit: quasi aqua frigida asper sus exhorruit: & turbatiore vultu me i tuens: atq vt fit ipa trepidatione sub ridens: quid hoc est rei q quasi tibi vi deor inq̄t: an vere nescio quo aduenti tio spiritu me credis inflatum? Stati q animans sese aut fortasse aliq̄d me cum est. Pauluiūq siluit: vt in diffini tionē q̄cquid illi de ordine notionis e rat cōduceretur. Deinde erectior or do est inquit per quē aguntur omnia que deus constituit. Quid ipse deus, i quam nō tibi videtur agi ordine. Pror sus inq̄t videtur. Ergo agitur de aut Trigetius? Et ille. Quid eni inquit Christum deum negas? Qui et ordie ad nos venit & a patre deo missum se es se dicit. Si igitur deus Christū ordine ad nos misit: & deum Christum esse nō negamus non solum agit omnia sed a gitur ordine etiam deus. Hic Trige tius abdubitans: nescio inq̄t quo mo do istud accipiā. Deum enim quando nominamus non quasi mentibus ipse Christus occurrit sed pater. Ille au tem tunc occurrit quando dei filiū no minamus. Bellam rem facit inq̄t Li centius. Negabimus ergo dei filiū de um esse. Hic ille cum ei respōdere pe riculosum videretur tamē se coegit at q ait. Et hic q̄dem deus est: sed tamē proprie patrem deum diximus. Cui e go. Cohibe te potius inquam. Non eni filius non proprie deus dicitur. At tri getius religione commotus cum etiā verba sua scripta esse nollet: vrgebat Licentius vt manerent. Puerorum scilicet more: vel potius more homi num (proch nefas) pone omniū. Qua

si vero gloriandi causa inter nos illud
ageret. Cuius motū animi cū obiur-
garem grauioribus verbis erubuit q̄
eius perturbatione aīaduerti ridētez
letantēqz Trigetium. Et ambob⁹ Ita
ne agitis inquā? Nōne vos mouet qui
bus vitiorum molibus atqz imperitie
tenebris p̄mamur. ⁊ cooperiamur? hec
cine est illa pauloante vestra de qua i-
eptus letabar attentior: ⁊ in deum ve-
ritatemqz surrectio? O si videritis vel
tam lippientibus oculis q̄ ego in qui
bus periculis iaceamus: cuius morbi
dementiam risus isti indicet. O si vide
ritis: q̄ cito: q̄ statim: q̄toqz produ-
ctius eum verteretis in fletus. Miseri
nescitis vbi sumus. Demersos quidem
esse animos omnium stultorum indi-
ctorumqz commune est: sed non vno at
qz eodem modo demersis opem sapien
tiam et magnum porrigit. Alii sunt
credite: alii sunt qui sursum vocantur
alii qui in profunda laxantur. Nolite
obsecro vos geminare mihi miserias.
Satis mihi sint vulnera mea: que sanē
tur quotidianis fletibus pene deū ro
gans: indigniorem tamen esse me qui
tam cito sanet q̄ volo sepe memetipse
conuinco. Nolite obsecro si quid mihi
amoris: si quid necessitudinis debitis.
Si intelligitis q̄tum vos diligam: quā
tifaciam: quantum me cura exagitet
morum vestrorum: si dignus sum quem
negligatis: si deniqz deo teste non ine-
rior nihil me pl⁹ mihi optare q̄ vobis
rependite mihi beneficium. Et me ma
gistrum libenter vocatis: reddite mihi
mercedem. Boni estote.

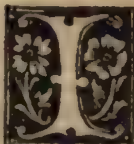
Hic vbi ne plura dicerem lachryme
mihi modum imposuerunt. Licenti⁹
molestissime ferens quod omnia scri-
bebantur: quid enim aut fecimus oro
te. Adhuc inquam nec fateris saltem
peccatum tuum. Tu nescis i illa scho
la grauiter me stomachari solitum: q
vsq; adeo pueri non vtilitate ac decore
disciplinatum sed immanissime laudis
amore ducerentur. vt quosdam etiam
aliena verba recitare non puderet ex
ciperentqz plausus. O ingemescer; dū
malum ab eisdem ipsis quorum erant
que recitabant. Ita vos q̄uis nihil vn
q̄ (vt opinor) tale feceritis: tn ⁊ in philo
sophiā et in eā vitam quam me tandez
occupasse letor emulationis tabifice:
atqz inanis iactantie: vltimam sed no
centiorem ceteris omnibus pestem in
troducere ac proseminare conamini
⁊ fortasse q̄a vos ab ista vanitate mor-
boqz deterreo pigriores eritis ad stu-
dia doctrine: ⁊ ab ardore ventose fame
repercussi in torporem inertie congela
bitis. Me miserū: si necesse erit tales e
tiā p̄peti nunc: a q̄bus vitia decedere
sine aliorū vitiorū successione non pos-
sit. Probabis ait Licentius q̄ purga
tiores futuri simus. Modo illud obse
cramus p̄ oīa q̄ diligitis: vt ignotū vo
bis velis atqz illa omnia deleri iube-
as simul vt p̄reas etiam tabulis quas
non habemus. Non enim aliquid in li
bros translatum est eorū q̄ nobis mul
ta diserta sunt. Prorsus inq̄t Trigeti⁹
maneat nr̄a pena vt ea ipsa q̄ nos illi-
cit fama flagello proprio a suo amore
deterreat. Ut eniz solis amicis ⁊ fami
liaribus nostris litere iste innotescant
nō parū desudabimus. Assensus ē ille
atqz interea mater igressa ē. q̄siuitqz a
nobis q̄d promouissem⁹: nā ⁊ ei q̄stio
nota erat. Cui⁹ ⁊ ingressus ⁊ rogatio-
nē cū scribi nr̄o amore iussissē: q̄d agi-
tis iq̄t? Nūq̄d nā i illis quos legitis li
bris ēt feminas vnq̄z audiui i hoc ge-
nus disputatiōis inductas? Cui ego.
Nō valde curo iq̄z sup̄borū iperitorū-
qz iudicia q̄ sic i legēdos libros atqz i
salutādos hoīes irruūt. Nō eni cogi-
tant q̄les ipsi sz qualib⁹ inducti vesti-
b⁹ sint. ⁊ q̄zta pōpa rerū fortuneqz pre
fulgeant. Isti eni i litteris nō multum
attēdūt aut vnde sit q̄stio: aut quo p̄ue
nire disserētes moliant: q̄d ve ab eis ex
plicatum atqz cōfectum sit. In q̄b⁹ ta
men quia nonnulli reperiuntur quorū
amici contemnendi non sunt: asp̄si sūt
enim quibusdā cōdimentis hūanita-
tis: ⁊ facile p̄ aureas depictasqz ianu
as ad sacrosctā phīie penetralia p̄du
cuntur: satis eis fecerunt vt maiores

nostri quorum libros tibi nobis legentibus notos esse video. Et his tēporibus vt omittā ceteros. vir et ingenio ꝛ eloquentia et ipsis insignibus muneribusq; fortune/ ꝛ quod ante omnia est mēte prestātissimus. Theodor⁹ quē bene ipsa nosti id agit. vt ꝛ nunc ꝛ apud posteros nullū genus hominū de literis nostrorum tēporum iure conq̄ratur. Mei aūt libri si quoruz manus forte tetigerit lectoq; meo nomine nō dixerint ecquis est? Codicemq; proiecerint. sed vel curiosi vel nimium studiosi contēpta vilitate liminis intrare p̄rexerint me tecum philosophantē non moleste ferent. nec quēquē istorū quorum meis litteris sermo miscetur fortasse cōtēnent. Sunt enim non solū liberi quod cuiq; discipline liberali. nedū philosophie satis est. sed summo apud nos loco nati. doctissimorum autē hominū litere etiā sutores philosophatos ꝛ multo viliora fortunarum genera continent. qui tamen tanta ingenii virtutisq; luce fulserunt vt bona sua cū qualibet huiusmodi nobilitate nullo mōvellent etiam si possent vlla conditione mutare. ℟ Nec derit mihi credere tale hoīm genus cui plus placeat hoc ipsum q; mecū philosopharis q̄z si quid hic aliud aut iucūditatis aut grauitatis inuenerit. nam ꝛ femine sunt apud veteres philosophate. ꝛ philosophia tua mihi plurimū placet. Nā ne quid mater ignores hoc grecū verbū quod philosophia nominatur. latine amor sapientie dicitur Unde etiā diuine scripture quas vehemēter amplecteris non omnino philosophos sed philosophos huius mundi euitandos atq; irridendos esse precipiunt. Esse aūt alium mundum ab istis oculis remotissimū quē paucoruz sanorum intellectus intuetur satis. Christus ipse significat qui nō dicit regnū meū non est de mūdo. sed regnū meū non est de hoc mundo. Nam q̄sq̄s omnē philosophiā fugiendam putat. nihil nos vult aliud q̄z non amare sapiētiā. Cōtēnerē te igitur in his litteris meis si sapientiam non amares nō autē cōtēnerē si eā mediocrit amares multo minus si tm̄ quātū ego amares sapiētiā. Nunc xo cum eam multo pl⁹ q̄z meipsum diligas. ꝛ noueri q̄tuz me diligas. cūq; i ea tātū profeceris vt iā nec cuiusuis icommodi fortuiti. nec ipsius mortis quod viris doctissimis difficilimū est horrore terrearis. quā summā philosophie arcē oēs esse confitentur ego ne me non libēter tibi etiam discipulū dabo? Hic illa cū blāde ac religiose nunq̄ me tātū mētitū eē. dixisset ꝛ viderem tam multa nos verba fudisse. vt neq; scribenda non esset ꝛ iam libri modus esset. neq; tabule relique forēt placuit questionē differri simul vt meo stomacho parcerem. Nam cum plus q̄ vellem commouerant ea que mihi euomendi in illos adolescentes necessaria visa sunt. Sed cum abire cepissemus memento inquit Licentius q̄ multa q̄ necessaria nobis abs te accipienda per occultissimum illum diuinum q; ordinem etiam te nesciente subministrentur. Uideo inquam et ingratus deo nō sum vsq; ipsos qui hec aduertitis ob ipsum presumo fore meliores. Hoc fuit tantum illo die negocium meum.

¶ De ordine liber primus Beati Augustini episcopi hipponensis quem catachuminus tertio ꝛ trigesimo etatis sue anno cum eo de beata vita ꝛ soliloquiorum in agro Mediolanensi cōposuit explicit.

Liber secundus incipit.

S

Nterpositis deinde pauculis diebus venit Alipius exorto sole clarissimo inuitauit celi nitor et quantum in illis locis hieme poterat blāda temperies i pratū descēdere q̄ sepi⁹ ꝛ familiari⁹ vte

nostra: cui⁹ ingeniū atq3 in res diuias inflammatū animuz cū antea conuictu diurno z diligenti consideratiōe ꝑspexerant tū vero inquadā disputatione non pue rei quā die natali meo cum conuiuis habui atq3 i libellū cōtuli, tanta mihi mens ei⁹ apparuerat vt nihil aptius vere philosophie videretur. Itaq3 instituerā cum abūdaret ocio ageret vt colloquio nostro non deesset. Quod in primo etiam huius operis libro abs te cogitatum est. Cū igr memorato in loco vt commode potuimus consedissemus: ego illis duobus adolescentib⁹. Quamuis vobis i quā succensuerim pueriliter de magnis rebus agentibus: tamen mihi videt non sine ordine ꝓprio accidisse quod i sermone quo vos ab ista leuitate detrahebam tempus ita consumptum est vt res tanta ad Alipij aduētuz dilata videatur. Quapropter qm̄ eam iā questionem notissimam feci et quantum i processerim⁹ ostēdi paratusne es tu licenti cām quam fecisti ex illa tua diffinitione defendere? Naz meminisse me arbitror te ordinem esse dixisse p quē deus ageret omnia. Paratus sum inquit quantum valeo. Quomodo ergo iquaz agit ordine omnia deus. Ita ne vt etiā se ordine agat: an preter ordinē ab eo cetera gubernant? Ubi oia bona sunt inquit ordo nō est. Est ei summa equalitas: q̄ ordinem nihil desiderat. Negas inquam apud deū oia bona esse? Nō nego inquit. Cōficit iquā neq3 deū neq3 illa. q̄ apud deum sūt ordine amministrari. Concedebat. Nū quidnā inquā oia bona nihil tibi vidētur esse? Immo ait ipsa vere sunt. Ubi est ergo inquam illud tuum qd̄ dixisti oia q̄ sunt ordie amministrari: nihilq3 oia esse quod ab ordine separatū sit? Sed sunt inquit etiam mala p q̄ factū est: vt z bona ordo concludat. Nam sola bona non ordine reguntur: s3 simul bona z mala: Cum aūt dicimus omnia q̄ sunt non solum vtiq3 bona dicimus Ex quo fit omnia simul q̄ de⁹ amministrat ordine amministrētur. Cui ego. Que amministrant z aguntur: vidētur tibi moueri an immobilia putas esse? Ista inquit q̄ in hoc fiunt mūdo fateor moueri. Reliqua inquā negas? Que sunt cū deo inquit nō mouent: aliqua omnia moueri arbitror. Cum igit ea q̄ cum deo sunt inquā nō moueri putas. Cetera autem cōcedis moueri: ostendis oia q̄ mouentur non esse cum deo. Repete hoc ipsum inqt paulo plenius. Quod non mihi visus est difficultate intelligendi fieri voluisse: sed querendi spacium quo iueniret quid responderet. Dixisti inquaz ea q̄ cū deo sunt nō moueri: cetera aūt moueri. Si ergo hec q̄ mouent nō mouerent si essent cum deo: qm̄ omnia q̄ sunt cū deo negas moueri: restat vt pret deum sint q̄ mouent. Quibus dictis adhuc tacebat. Cum tandem: videt mihi inquit q̄ z i hoc mundo si qua non mouent cum deo sint. Nihil hoc ad me inquam. Fateris em̄ vt opinor non oia q̄ i hoc mundo sunt nō moueri. Ex q̄ conficit non omnia mundi huius eē cū deo. Fateor iquit non oia. Ergo ē aliqd̄ sine deo. Non inquit. Cum deo sūt igit oia. Hic cōctabundus. Queso inquit illud non dixerim: qd̄ sine deo nihil sit nam prorsus oia q̄ mouētur nō mihi vident esse cum deo. Sine deo ē inquam igit celum hoc qd̄ moueri nemo ambigat. Nō est inquit sine deo celum: Ergo est aliquid cū deo qd̄ moueat. Non possum inqt vt volo explicare qd̄ sētio. Tū qd̄ moliar dicere peto vt non expectetis vbis meis sagacissime si potestis intelligatis. Namz sine deo mihi nihil videt esse/ z quod cum deo est rursum videt inconcussum manere. Celum autem dicere sine deo nō possum/non solū qd̄ nihil sine deo esse arbitror/sed qd̄ celū putē habere aliqd qd̄ non moueat: quod vere/ aut de⁹ est aut cū deo ꝗuis ipm celum non dubitem verti ac moueri. Diffini ergo iquā si placet qd̄ sit esse cum deo/ z qd̄ sit eē sine deo. Si enim de verbis int nos cōtrouersia est facile contemnent ur/ dū̄ modo rem ipsa quā concepisti mēte vi

deam⁹. Nol'ego īquit diffinire. Quid
ergo faciemus inquā. Tu inquit diffi
ni q̄so. Nam facilius est mihi videre ī
alterius diffinitione quod nō probē q̄
quicq̄ bene diffiniēdo explicare. Ge
rā tibi morē inquam. Videtur tibi id
eē cū deo quod ab eo regit' atq; ad-
ministrat'. Non ait ille hoc animo con
ceperam: cum dicebā ea q̄ nō mouent'
esse cum deo. Vide ergo inquam vtrū
hec tibi saltem diffinitio placeat: Cuz
deo est quicq̄d intelligit deum. Conce
do inq̄t. Quid ergo inquā: sapiēs tibi
deū intelligere non videt'. Videt' in-
quit. Cum ergo sapientes non solū in
vna domo: aut vrbe sed etiā p immēsa
regionum peregrinando nauigādoq;
moueantur quō erit verū quicq̄ cū
deo est non moueri. Risum mihi īquit
mouisti: quasi ego qđ sapiens facit di
xerim esse cum deo. Cū deo ē sed illud
quod nouit. Non nouit inquā sapiēs
codicē suum pallium: tunicaz. supelle
ctilē si quam habet ceteraq; id genus
q̄ stulti etiam bene nouere. Fateor īq̄t
nosse tunicā ⁊ nosse pallium nō eē cuz
deo. Hoc ergo inquā dicis: nō oīe qđ
nouit sapiēs esse cū deo: sed tamen q̄c-
quid sapiētia cuz deo est id nosse sapi
entem ¶ Optīe īquit. Nā quic
quid sensu isto corporis nouit nō ē cū
deo: sed illud quod animo percipit.
Plus etiam fortasse audeo dicere sed
tamen dicā. Vobis eñ existimatorib⁹
aut cōfirmer: aut discā. Quisqs ea so
la nouit q̄ corporis sensus attingit nō
solum cū deo esse non mihi videt': sz ne
secum quidem. Hic cū Trigetiū aīad
uertissē ī eo vultu vt nescio quid velle
dicere videret': sed verecundia eū ne q̄
si in alienum locuz irrueret contineri
feci potestatē iā tacente Licētio vt p
meret si quid vellet. At ille. Ista īq̄t
q̄ ad sensus corporis pertinēt prorsus
nemo mihi videtur nosse. Aliud est ei
sentire aliud nosse. Quare siquid noui
mus solo intellectu contineri puto: et
eo solo posse ꝯprehendi. Ex quo fit vt
si illud est cum deo quod itelligēdo sa
piēs nouit totū quod nouit sapiēs pos
sit eē cū deo. Quod cū Licenti⁹ appro
basset subiecit aliud quod nullo pa-
cto possem ꝯtēnere. Ait ei Sapiens
p̄sus ipe cū deo ē nā ⁊ seipm intelli-
git sapiens. Quod conficit' ⁊ ex eo qđ
a te accepi id esse cū deo quod intelli
git deū: ⁊ ex eo quod a nob; dictū ē id
esse cū deo quod a sapiente intelligit'.
Sed hāc ei⁹ ptem p quā istis vtit' sen
sib⁹: nō ei puto ei ꝯnumerandā eē cū
sapientē vocam⁹: fateor me nescire: nec
oio cuiusmodi sit suspicari. Negas er
go inquam non solum ex corpore ⁊ aia
sed etiā ex aia: tota constare sapientē.
Si quid autem partem istam qua vtit' sē
sibus aie esse negare dementis est: Nō
enim ipsi oculi vel aures: sed nescio
quid aliud per oculos sentit. Ips; aūt
sentire si non dam⁹ intellectui. nō da-
mus alicui parti anime. Restat vt cor
pori tribuat'. quod absurdius dici ni-
hil iterum mihi videt' ¶ Aia in-
quit sapiētis ꝑpurgata virtutib⁹: ⁊ iā
coherēs deo sapientis etiam noīe di-
gna est: nec quicq̄ ei⁹ aliud decet ap
pellare sapientē sed tū quasi quedā
vt ita dicam sordes atq; eximie quib⁹
se ille mundauit et quasi subtraxit in
seipsum ei aime seruiunt. Vel si tota
hec aia dicenda est: ei certe pte aie se-
uiēt atq; subiecte sunt quā solā sapiē
tem noiari decet. In q̄ pte subiectam
etiam ipam memoriā puto habitare.
Utit' ergo hac sapiēs q̄ si seruo vt hec
ei iubeat easq; tam domito atqz sub-
strato metas legibus imponat. Ut dū
istis sensibus vtitur propter illa que
iam non sapienti sed sibi sunt necessa
ria: nō se audeat extollere nec superbire
dño: nec his ipsis q̄ ad se ptinent pas-
sim atqz immoderate vti. Ad illā enī
vilissimam ptē possunt ea pertinere q̄
pretereunt. Quibus autem est memo
ria necessaria: nisi ꝑtercūrtib⁹ ⁊ qua
si fugientibus? Ille igit' sapiēs am-
plectitur deum eoqz perfruit' q̄ semp
manet nec expectatur vt sit: nec me-
tuitur ne desit sz eo ipso quo vere est
semp est presens. Cur autem immobi
lis ⁊ in se manens serui sui quod am-

modo peculium: vt eo tanq̃ frugi ⁊ diligens famulus bñ vtat: pceq̃ custodiat. Quam sniam eius cum admiratione ↄsiderans: recordatus sum id ipsum aliqñ me breuiter illo audiēte dixisse. Tum arridēs gratias age inquā Licentii huic seruo tuo qui: tibi nisi aliqd de peculio suo ministraret: nūc fortasse quid promeres non haberes: naȝ si ad eam partem memoria pertinet q̃ se velut famulam bone menti regēdā concedit: ipa nūc adiutus es mihi crede vt hoc diceres y Ergo anq̃ ad illum ordinē redeā: nonne tibi videtur vel pp talia .i. pp honestas ac necessarias disciplinas memoria opus esse sapienti? Quid inquit memoria opus est cum omnes suas res presentes habeat ac teneat? Non enim vel in ipo sēsu ad id quod añ oculos nros est i auxiliū nobꝫ vocam⁹ memoria. Sapienti ḡ añ illos interiores intellect⁹ oculos hñti oīa .i. deū ipm fixe immobiliterq̃ intuenti: cū q̃ sunt oīa q̃ intellec⁹ videt ac possidet quid op⁹ est q̄so memoria? Mihi aūt vt op⁹ esset ad hec que abs te audierā retinēda: nūdum sum illi⁹ famuli dñs sed ei quo modo pugno vt nō seruiā: ⁊ quasi me audeo asserere i libertatē meā. Et si forte aliqñ impero atq̃ obtemperat mihi facitq̃ sepe putare quod vicerim: in alijs rursus rebus ita se se erigit vt ei⁹ sub pedibus miser iaceam. Quamobrem qñ de sapiente q̄rim⁹: me nolo nomines: nec me inquam. Sed tñ nunquidnam sapiēs iste suos pōt deserere: aut vllo pacto cū hoc corpus agit in quo istum famulū sua lege deuictum tenet: relinquit officium beneficia tribuendi quibus pōt ⁊ maxime quod ab eo vehementissime flagitatur sapientiam ipsam docendi? Quod cum facit: vt congrue doceat minusq̃ ineptius sit: preparat sepe aliquid quod ex dispositione ei loquatur ac disputet. quod nisi memorie cōmēdauerit pereat necesse est. Ergo aut officia beniuolentie negabis esse sapiētis aut confitebere res aliquas sapiētis memoria custodiri: aut fortasse aliquid suaꝝ rerū nō pp se quidē: sed pp suos sibi tñ necessarios ↄmēdat seruādū illi famulo vt ille tanq̃ sobri⁹ ex optima dñi disciplina non quidē custodiat nisi pp stultos ad sapientiam pducendos: sed q̄ ea tantum custodiendū imperarit. Nec oīo huic inquit commēdari quicq̃ arbitror a sapiente. si quidem ille deo infixus est semper. siue tacitus siue cum hominibus loquens. sȝ ille seruus iam bene institutus diligeter seruat q̄ interdum disputati dño suggerat ⁊ ei tanq̃ iustissimo gratū faciat officium suum: sub cuius se videt potestate viuere. Et hoc facit non quasi ratiocinando: sed summa illa lege summoq̃ ordine prescribente. Nihil inquā nunc resisto rationib⁹ tuis: vt quod suscepimus potius pergatur De isto vero diligenter quemadmodum se habeat (non enim parua res ē: aut tam paruo sermone contenta) videbimus alias: cum deus ipse opportunitatem ordine dederit. z

Diffinitum est autem quid sit esse cū deo. Et cum a me dictum esset id eē cū deo quod itelligit deū: vos etiā plus adiecistis: vt ibi sint illa etiā que itelliguntur a sapiente. Qua i re multum me mouet quō subito cū deo stulticiā collocaueritis. Nam si cum deo sunt quecumq̃ intelligit sapiens: nec nisi itellectum stultitiā effugere potest: erit etiā quod dictu nefas ē pestis illa cum deo Qua conclusione commoti cuȝ silētio se aliquantū tenuissent: respōdes iqt Trigetius etiā ille de cui⁹ aduētu ad istā disputationē opportunissimo non nos puto temere gr̄ulatos. Tū Alipi⁹ deus meliora inqt. Huccine mihi iā dētm̄ meū silentiū parabat? Sȝ irrupta iā quies est. Vex nūc enitar huic vtcūq̃ rogationi satisfacere cū nihil pri⁹ vt in futurum prospexero: ⁊ a vobis ipetrauero vt a me amplius ista respōsiōe nihil flagitetis. Nullo mō inquā ē Alipi beniuolentie atq̃ humanitatis tue vocē tuā sermoni nro etiā desiderarā

negare. Sed ᵽge modo qđ instituisti per sice: cetera vt iam sese habet ordo ille ꝑuenient. Neq mihi de ordine inquit sunt speranda meliora: in cui⁹ assertione interim me substituere voluistis. Sed ni fallor ob hoc stultitiã deo ista tua conclusione ab his copulataȝ putasti, quod vniuersa que ĩtelligi sapiens cuȝ deo esse dixere. Sȝ id quatenus accipiẽdum sit nunc omitto: tuaȝ illam rõcinationẽ paululum libet aduertere. Dixisti quippe. Nã si cũ deo sunt quecũq intelligit sapiens nec nisi intellectã stultitiam effugere potest Quasi vero illi obscurum sit: anteq stultitiam quisq vitet sapiẽtis cũ noĩe non esse censend ũ. Et dictũ ẽ a sapiente intellecta: esse cũ deo. Cũ igit̃ euitã de stultitie gratia eandẽ stultitiã q̃sq intelligit mundũ est sapiens. Cũ autẽ sapiens fuerit: non iterrea q̃ ille ĩtelligit stultitia numeranda est. Quã obrẽ qm̃ ea coniuncta sunt deo que iã sapiens intelligit recte adeo stultitia secernit. A Acute quidẽ inquã vt soles Alipi respõdisti. sed tanq in alienas trusus angustias. Tamẽq vt arbitror ad huc mecũ stult⁹ esse dignar̃ qd faciemus si aliquẽ nanciscamur sapientẽ qui nos tanto malo docendo ac disputando libẽt̃ liberet? Nam nihil eũ prius quantum arbitror deprecaturus sum visi vt mihi ostẽdat q̃ sit: quid sit: qualis sit omnino stultitia. De te ci non facile affirmauerim: me tñ tantũ ꝛ tam diu detinet quantũ ꝛ q̃diu a me non intelligit̃. Dicturus est ergo ille te auctore. Ut hoc vos docerem qñ stult⁹ eram ad me venire debuistis: mõ autẽ vos vestri magistri esse poteritis. Naȝ ego iam stultitiã non intelligo. Quod quidem ab eo si audirem: nõ vererer admonere hoiem vt comes nobis fieret simulq magistrũ aliũ quererem⁹. Ut eni plene stultitiã ñ ĩtelligo: video tñ nihil responsione hac esse stultitius Sed pudebit eum fortasse ita nos aut relinquere aut sequi. Disputabit ergo et exaggerabit copiosissime stultitie mala Nos autem bene nobis pro uidentes aut audiemus attente hominẽ nescitẽ q̃ loquat̃ aut credem⁹ eum in qđ nõ ĩtelligit scire: aut adhuc deo susceptoꝝ tuoꝝ ratione stultia copulata est. Nihil aũt superioꝝ est quod video posse defendi. Restat igitur (quod non vultis) extremuȝ. Nunq te inquit inuidum senseram. Nam si ab istis vt dicis susceptie quicq honorarij vt solet accepissem: dum ratiocinationis huius nimiũ tenax es id eis modo reddere cogerer. Quare vel hoc cõtenti sint quod me tecum laborante non paruũ eis ad excogitandũ tp̃is dedi: vel si victi patroni nulla quidẽ sua culpa ꝯsilio libenter auscultãt: ꝛ in hoc iaȝ tibi cedant: ꝛ sint in ceteris cautiores. Nõ contemnam inquaȝ quod in tua defensione Trigetius nescio quid etiam perstrepens dicere cupiebat: faciamq bona tua venia: nam fortasse non bene instructus es qui recẽs huic negocio superuenisti: vt remoto patrocinio ip̃os causam suam peragentes audiã pacitẽter vt ceperã. B Tum trigetius Licentio prorsus absẽte quõvultis inquit accipite ꝛ ridete stultitiam meam. Non mihi videt̃ debere dici intellectus quo intelligit̃ ip̃a stultitia q̃ nõ ĩtelligendi vel sola vel maxima cã est. non facile inquam recuso istud accipere. Quamuis enim me multũmoueat quod sentit Alipi⁹: quõ recte possit quisq docere qualis sit res quam non intelligit quantamq mẽti afferat perniciem qđ mente non videt nã id vtiq attendens: qtu dixisti dicere est verius: cum sit ista etiã de doctorũ libris nata sñia: tamen sensum ipsum ꝯsiderans corporis: nam et isto ipso anima vtitur: ꝛ ipsa sola est cuȝ ĩtellectu q̃liscunq collatio adducor vt dicã neminem si menti hoc tenebras Quã obrẽ si menti hoc est intelligere quod sensu ẽ videre et licet quisq oculis aptis sanis purisq possit videri tñ tenebras non potest: non absurde dicitur intelligi non posse stultitia Nã nullas al's mẽtis tenebras nominamus. nec iam illum mouebit quomodo stultitia possit

non itellecta vitari. Ut eni oculis tenebras vitamus eoipso quo nolumus nō videre: sic quisq volet vitare stultitiā nō eā conet intelligere: sed ea q pnt itelligi: p hāc se nō intelligere defleat: eāq sibi esse psentē nō quo ipsā magis itelligit: sed quo alia min9 itelligit sentiat. ¶ Sz ad ordinē redeamus. vt nobis aliqn reddat Licētius. Illud enim iam ex vobis requiro vtrum qcūq agit stult9 ordine vobis agere videat. nā videte rogatio quos laqueos habeat. Si ordine dixeritis: vbi erit illa diffinitio? Ordo ē quo de9 agit omnia q sunt: si etiā stult9 q agit: agit ordine? Si aūt ordo non est i his que agunt ab stulto: erit aliqd qd ordo nō teneat. Neutrū aūt vultis. Uidete queso ne cūcta ipsi9 ordinis defensione turbetis. Hic itē Trigeti9. Naz ille alter adhuc omnino absens erat. Facile est iquit huic quidē respōdere complexioni tue: sed me in psentia similitudo deficit qua snīam meam video asseri illustrariq debere. Tn dicā quod sētio: facies eni tu qd paulo ante fecisti. Non eni illa commemoratio tenebrarū ad id quod a me iuolutum prolatū erat: parū nobis attulit luminis. nāq omnis vita stultorū qūuis p eos ipsos minime constans minimeq ordinata sit: per diuinam tn prouidētiam necessario rerū ordine icludit z quasi quibusdam locis illa ieffabili et sempit'na lege dispositis nullo modo esse sinitur vbi esse nō debet. Ita fit vt angusto animo ipsam solam quisq cōsiderans: veluti magna repcussus feditate auersef: si autē mentis oculos erigens atq diffundēs: simul vniuersa collustret: nihil non ordinatū suisq semp veluti sedibus distinctū dispositumq reperiret. Quā magna iquam q mira michi p vos de9 ille: atq ipse vt magis magisq credere adducor rerū nescio qs occlt9 ordo respōdet. Nā ea dicitis q nec quō dicāt nō visa nec quō ea videatis itelligo. Ita ea z va z alta esse suspicor. ¶ Simile autem aliquod in istā sentētiā tu fortasse vnū reqrebas: at michi iā occurrunt innumerabilia q me ad cōsentiēdum prorsus trahūt. Quid enim carnifice tetrius? Quid illo animo truculentius atq dirius? At inter ipsas leges locum necessarium tenet z i bene moderate ciuitatis ordinem iseritur: estq suo aīo nocens ordine aut alieno pena nocentium. Quid sordidi9 quid inanius dedecoris z turpitudinis plenius meretricibus leonibus: ceterisq hoc genus pestibus dici potest? Aufer meretrices de rebus humanis turbaueris omnia libidinib9. Constitue matronarum loco: labe ac decore dehonestaueris. Sic igitur hoc gen9 hominū per suos mores impurissimū vita. per ordinis leges cōditiones vilissimum. Nonne in corporibus animantiū qdā mēbra si sola attēdas nō possis attendere? Tamē ea nature ordo: nec quia necessaria sunt deesse voluit nec quia indecora eminere pmisit. Que tamen deformia suos locos tenendo: meliorē locum cōcessere melioribus: qd nobis suauius: quid in agro villaq spectaculum cōgruētius fuit pugna illa cōflictuq gallinaceorū gallorum cuius superiore libro fecimus mentionem. Quid abiectius tamen deformitate subiecti vidimus? Et per ipsam tamē eiusdem certaminis pfectior pulchritudo puenerat. Talia credo sunt oīa: sed oculos qrunt. Solecismos. z Barbarismon quos vocant poete adamauerunt q schemata z metaplasmos mutatis appellauere nominib9 q manifesta vitia fugere maluerūt. Detrahe tamen ista carminibus: suauissima cōdimenta desiderabimus. Cōgere multa in vnum locum: totum acre putridū rancidū fastidibo. Trāsfert in liberā forēsemq dictionē: quis non eā fugere atq i antris se cōdere iubebit? Ordo igitur ea gubernans z moderans: nec apud se nimia: nec vbi libet aliena esse patietur. Summissa quedam impolitisq similima ipsos altos ac venustos locos sese iterponēs illustrat oratio. Que si sola sit proiicis vt villem

si autē desit: illa pulchra non pminēt: non in suis quasi regionib⁹ possessio-nibusq; dominantur: sibiq; ipsa ppria luce obstāt totūq; cōfundūt. Magne ꝛ hic debentur ordini gratie. Mentiē-tes conclusiones: aut irrepētes pau-lati: vel minuēdo vel addēdo in assen-sionem falsitatis: quis non metuat qs non oderit? Sepe tamē in diputatio-nibus certis ꝛ suis sedibus collocare tamen valent: vt nescio quomodo per eas dulcescat ipsa deceptio: Nōne hic quoq; ordo ipse laudabit? Jam in mu-sica: in geometrica. in astroꝝ motibus in numerorum necessitatib⁹: ordo ita dominatur vt siquis quasi eius fontē atq; ipm penetrale videre desideret: aut in his iueniat. aut p hec eo sine vl-lo errore ducat. E Talis eni eru-ditio si quis ea moderate vtatur (nam nihil ibi q̄ formidandū est) talē philo-sophie militem nutrit vel etiā ducere vt ad summū illū nō modū vltra quod requirere aliq̄d: nec possit nec debeat: nec cupiat qua vult euolet atq; pue-niat multosq; perducat. Unde iā dum ipsis hūanis rebus teneat: sic eosde-spiciat cūctaq; discernat vt nullo mo-do eū moueat cur alios optet liberos habere nec habeat: ali⁹ nimia vxoris fecūditate torq̄atur. Egeat ille pecu-nia q̄ largiri liberaliter multa parat⁹ est eiq; defosse icubet macer ꝛ scabio-sus fenerator. Ampla patrimonia lu-xuries dispgat: atq; diffundat: vix to-to die lachrimās mēdicus nūmū ipe-tret. Alium honor extollat idignū: lu-cidi mores abscōdātur in turba. Hec ꝛ alia i hominū vita cogūt hoīes ple-rumq; impie credere nullo nos ordine diuine puidētie gubernari. Alios aūt pios ꝛ bonos atq; splendido ingenio preditoꝝ: q̄ neq; nos deseri a sūmo deo possunt in animū inducere: ꝛ tn̄ rerū tanta quasi caligine atq; cōmixtione turbati nullū ordinē vident volētesq; sibi nudari abditissimas causas erro-res suos sepe etiā carminib⁹ cōquerū-tur. Qui si hoc solum interrogēt cur itali semp serenas hiemes orent: ꝛ itē semper getulia nr̄a miseria sentiat: qs eis facile respondebit? Aut vbi apud nos idagabit illi⁹ ordis vlla suspitio? Ego autē si q̄d meos monere possum quantū mihi apparet quātūq; sentio cēseo illos disciplinis oib⁹ erudiēdos Aliter quippe ista sic intelligi vt luce clariora sint: nullomodo pn̄t. Si autē aut pigriores sunt: aut aliis negociis preoccupati: aut iā duri ad discendū: si dei sibi p̄sidia parēt: quo illos vincu-lo ad sese trahat: atq; ab his horren-dis ꝛ iuolutissimis malis liberet ille: qui neminē sibi p ministeria bn̄ credē-tē perire pmittit. F Duplex eni est via quā seq̄mur: cū rerum nos obscuritas mouet. Aut rōnem aut cer-te auctoritatē. Philosophia rōnē p-mittit: ꝛ vix paucissimos liberat: quos tamē nō modo nō cōtēnere illa miste-ria: sed sola itelligere vt itelligēda sūt cōtigit. Nullūq; aliud habet negociū q̄ vera ꝛ vt ita dicā germana philoso-phia est q̄ vt doceat qd̄ sit oim rerum principiū sine principio quantusq; in eo maneat intellectus. Quid ve inde nostrū salutē sine vlla degeneratione manauerit. Quē vnū deū oipotentem eūq; tripotētē patrē ꝛ filiū ꝛ spiritū-sanctū docēt venerāda misteria q̄ fide sincera ꝛ inconcussa populos liberant nec confuse vt quidā nec cōtumeliose vt multi p̄dicāt. Quātū autē illud sit quod hoc etiam nostri generis corpus tāt⁹ pter nos de⁹ assumere atq; age-re dignatus est: quāto videtur vilius tanto est clemētia plenius ꝛ a quadā ingeniosorū supbia lōge lateq; remo-tius. Anima vero vnde originem du-cat quid ve agat quantū distet deo: q̄d habeat ppriū. quod alternat i vtrāq; naturā: quatenus moriat: ꝛ quō īmor-talis probet: q̄ magni putatis eē or-dinis vt ista discātur? Magni omnino atq; certi. De quo breuiter si tp̄s fue-rit post loq̄mur. G Illud nunc a me accipiatis volo. Si q̄s te-mere ac sine ordine discipliarū i harū rerū cognitionem audet irruere: p stu-dioso illū curiosum: p docto credulū:

pro cauto incredulũ fieri. Itaqȝ mihi quod modo interrogãti tã bene atqȝ aperte respõdetis: ⁊ miror vnde sit: ⁊ cogor cognoscere. Videamꝰ tñ quousqȝ ꝓgredi vestra latẽs possit itẽtio. Iam nobis Licentii etiã verba redduntur q̃ tam diu nescio qua cura occupatus alienus ab hoc sermone fuit vt cum ista non aliter q̃ȝ eos q̃ non assunt familiares nostros credã esse lecturum. Sed redi ad nos queso Licẽti: atqȝ hic totus fac vt assis: tibi eum dico. Nã diffinitionem meã tu probasti: qua dictum est quid sit esse cum deo cum quo mente sapientis manere immobilẽ me quãtũ assequi valeo docere voluisti. Sed illud me mouet quõ cum iste sapiẽs q̃ȝdiu inter homines viuit in corpore esse nõ negetur: quo pacto fiat vt eius corpore huc atqȝ illuc vagante mẽs imobilis maneat. Isto eni mõ potes dicere: cũ mouet̃ nauis: homines qui in ea sunt moueri. q̃ȝuis ab ipsis eam possideri gubernariqȝ fatemur. Etenim si sola eam cogitatione regerent. facerent que in equo vellẽt tamen cum ea moueatur non possunt illi q̃ ibidẽ constituti sunt nõ moueri. Non (ait Licentius) animus ita est in corpore vt corpus imperet aĩo. Neqȝ hoc ego dico inquã: sed etiã eques nõ ita est in equo: vt ei equus iperet. Et tamẽ q̃ȝuis quo velit ire equum agat equo moto moueatur necesse est. Potest inquit sedere ipse inmobilis. Cogit nos inquam diffinire quid sit moueri: quomodo si potes facias volo. Prorsus inquit maneat queso beneficium tuũ. Nã manet postulatio mea. Et ne me prorsus iterroges vtrũ mihi diffinire placeat: quando id facere potuero ipse profitebor. Que cum dicta essent: puer de domo cui dederamꝰ id negocii cucurrit ad nos ⁊ horã prãdii esse nũciauit. Tũ ego. Quid sit inquã moueri: non definire nos puer iste sed ipsis oculis cogit ostẽdere. Eamꝰ igit̃: ⁊ de isto loco in aliũ locũ transeamus. Nã nihil est aliud nisi fallor moueri. Hic cum arrisissent discessimus

H At vbi refecimus corpora quoniam celũ obduxerat nubes a solito loco in balneas cõsedimus. Atqȝ ego. Cõcedis ergo inquam Licenti nichil esse aliud motum q̃ȝ de loco in locum transitum: Concedo inquit. Concedis ergo inquam neminem in eo loco esse in quo non fuerat: ⁊ motum nõ fuisse? Non intelligo inquit. Si q̃d inquam in alio loco fuit dudum: ⁊ nunc in alio est: motum esse concedis. Assentiebatur. Ergo inquam posset alicuiꝰ sapientis viuum corpus hic modo nobiscum esse vt animus hinc abesset. Posset inquit. Etiã ne inquam si nobiscũ colloqueretur: ⁊ nos aliquid doceret. Etiam si inquit nos ipsam doceret sapientiam: non illũ dicerem nobiscum esse sed secum. Non igitur in corpore inquam. Nõ inquit. Cui ego. Corpus illud quod careat animo: nõne mortuum fateris cum ego viuum proposuerim? Nescio iquit quomodo explicem. Nam ⁊ corpus hominis viuum esse non posse video si animus in eo non sit: ⁊ non possum dicere vbi sit corpus sapientis non eius animũ esse cum deo. Ego inquam faciam vt hoc explices. Fortasse enim quia vbiqȝ deus est: quoquo ierit sapiens inuenit deum cum quo esse possit. Ita fit vt possimus ⁊ non negare illum de loco in locum transire: quod est moueri: ⁊ tamen semper esse cum deo. Fateor inquit corpus illud de loco in locum transitum facere sed mentem ipsam nego cui nomen sapientis impositum est. Nunc interim tibi cedo inquam: ne res obscurissima ⁊ diutius diligentiusqȝ tractanda impediat in presentia propositum nostrum.

C Sed illud videamus quoniam diffinitum est a nobis quid sit esse cum deo vtrum possimus etiaȝ scire quid sit esse sine deo. Quamuis iam manifestum esse arbitror. Nã credo videri tibi eos q̃ cũ deo non sunt eẽ sine deo. Si possent iquit michi verba suppetere dicerem fortasse quod tibi non displiceret Sed peto perferas in

fantiam meam: resq; ipas vt te decet ve loci mente percipias. Nā ꝫ isti nec cum deo mihi videtur esse ꝫ a deo tā tum haberi. Itaq; nō possum eos sine deo esse dicere quos deus habet: cum deo item non dico: quia ipi non habēt deum. Siquidē deum habere iam iter nos pridem in sermone illo quem die natali tuo iucundissimum habuimus placuit nichil aliud esse q̄ deo pfrui. Sed fateor me formidare ista cōtraria quō quisq; nec sine deo sit nec cum deo. Non moueant ista inquam. Nam vbi res conuenit: quis non verba cōtemnat? Quare iam ad illam tandem ordinis diffinitionem redeam⁹. Nam ordinē esse dixisti quo de⁹ agit omnia Nihil aūt vt video non agit deus. Nā inde visum tibi est nihil preter ordinē posse inueniri. Manet inquit sentētia mea sed iam video quid sis dicturus. Utrū deus agat q̄ nō bene agi confitemur. Hīs optime īquā prorsus oculū in mente eiecisti. Sed vt vidisti qd essem dicturus: ita peto videas quid respondēdū sit. Atq; ille nutans capite atq; humeris turbamur inquit. Et huic forte q̄stioni mater superuenerat. Atq; ille post aliquantū silētiū petiit vt a me hoc ipm rursus interrogaret. cui loco superius a Trigetio fuisse responsum nō aīaduerterat omnino. Tū ego. Quid inquā vel cur tibi repetam actū aiunt ne agas. quare moneo poti⁹ vt ea q̄ supradicta sunt vel legere cures: si audire nequisti. Quā quidē absentiā a sermone nr̄o animi tui non egre tuli: diuq; ita esse te ptuli: vt neq; illa impedirem q̄ tecū intētus remotusq; a nobis pro te agebas: ꝫ ea psequerer q̄ te amittere stil⁹ iste nō sineret. Nunc illud quero quod nondum discutere diligenti ratione tētauimus

K Nam vt primum nobis istam de ordine questionē: nescio quis ordo peperit meminit te dixisse hāc esse iusticiam dei que separat inter bonos et malos: ꝫ sua cuiq; tribuit. Nam nulla est: quantum sentio manifestior iusticie diffinitio. Itaq; respondeas velim vtrum tibi videatur aliquādo deū nō fuisse iustū. Nūq; inquit. Si ergo semper inquam deus iustus semper bonū ꝫ malum fuerūt. Prorsus inquit mater nichil aliud video quid sequatur. Non eni iudicium dei fuit vllū quādo malum non fuit. Nec si aliquando bonis ꝫ malis sua cuiq; non tribuit: pōt videri iustus non fuisse. Cui Licētius Ergo dicēdū nobis censes inquit semper malum fuisse. Non audeo illa hoc dicere īquit. Quid inq; ergo dicem⁹? Si de⁹ ideo iust⁹ est quia iudicat iter bonos ꝫ malos: quādo non erat malū non erat iustus. Hic illis tacentibus animaduerti Trigetiū respōdere velle atq; permisi. At ille. Prorsus erat deus iustus. Poterat enim bonū inqt malumq; secernere si extitisset. Et ex eo ipso quo poterat iustus erat. Non enim cum dicimus Ciceronem prudēter inuestigasse coniurationem Catiline tēperanter nullo corruptū fuisse premio quo parceret malis: iuste illos summo supplicio senatus auctoritate mactasse: fortiter sustinuisse omnia tela inimicorum: ꝫ molem: vt ipse dixit inuidie: ī eo fuisse virtutes iste nisi Catilina rei publice tantam perniciē conparasset. Uirtus enim per seipsam nō per aliquod huiusmodi opus cōsideranda est ꝫ in homine: quanto magis in deo. Si tamē in angustiis rerū atq; verborum cōponere illis ista quo quo modo permittitur. Nam vt intelligamus quia deus semp iust⁹ fuit: quādo extitit malum quod a bono seiungeret nihil distulit sua cuiq; distribuere. Non eñ tūc ei erat discēda iusticia s; tunc ea vtēdum quia semper habuit.

L Quod cum ꝫ licētius ꝫ mater in tanta necessitate approbassent: quid īquā dicis Licēti? Ubi est quod tam magnopere asseruisti nichil p̄ter ordinem fieri? Quod enim factum est vt malū nasceretur: non vtiq; dei ordine factū est: sed cum eēt natū dei ordine inclusum est. Et ille ammiratus ac moleste ferens quod tam repēte bona causa eēt lapsa de manibus. Prorsus

inquit ex illo dico cepit ordinē ex quo malum esse capit. Ergo inquam vt esse ipsum malum non ordine factum est si postq̃ malum ortū est: ordo esse capit semper erat ordo apud deū. Et aut semper fuit nichil quod dicitur malū aut si aliquādo inuenitur cepisse quia ordo ipse bonus est: aut ex bono est nūq̃ aliquid sine ordie fuit nec erit aliqñ. Quāuis et nescio qd potius occurrit sed illa cōsuetudie obliuionis elapsū est quod credo ordine cōtigisse pro merito vel gradu vel ordine vite. Nescio quomodo mihi iquit effugit quā nūc sperno sententiam. Non enim debui dicere postq̃ malum natū est cepisse ordinē: sed vt illa iusticia de qua Trigetius disseruit ita et ordinē fuisse apud deum: sed ad vsum eius nō venisse nisi postq̃ mala esse ceperunt. Eodem inquam relaberis. Illud eni quod mini me vis inconcussum manet. Nam siue apud deum fuit ordo siue ex illo tēpore esse cepit ex quo etiā malū: tñ malū illud preter ordinem natū est. Quod si concedis: fateris aliqd preter ordinē posse fieri: quod causam tuā debilitat ac detrūcat. Si autē non concedis incipit dei ordine natum malū videri et malorum auctorem deū fatebe ris. Quo sacrilegio mihi detestabilius nihil occurrit. Quod cum siue nō intelligēti: siue dissimulāti se intellexisse versarem sepius et reuoluerē nihil habuit quod diceret et se silentio dedit. Tum mater. Ego iquit nō puto nihil potuisse preter dei ordinem fieri quia ipsum malum quod natū est: nullo modo dei ordine natū est sed illa iusticia id inordinatū esse non sinit: et nisi meritum ordinem redegit et compulit.

M Hic ego cum omnes cernerem studiosissime ac pro suis quemq̃ viribus deū querere: sed ipsum de quo agebamus ordinē non tenere: quo ad illius ineffabilis maiestatis intelligētiam peruenitur. Oro vos inquā si vt video multum diligitis ordinē ne nos preposteros et iordinatos eē patiamini. Quāq̃ enim occultissima ratio se demonstraturā polliceatur: nihil pter diuinum ordinem fieri: tamē si quempiam ludi magistrum audirem' conātem docere puerū syllabas quem prius litteras nemo docuisset: non dico ridēdum tanq̃ stultum sed viciēdū tanq̃ furiosum putaremus. Nō ob aliud (vt opinor) nisi q docendi ordinem nō teneret. At multa talia et imperitos que a doctis reprehendantur ac derideātur et demētes homines q̃ nec stultorū iudicium fugiunt facere nemo ambigit. Et tamen etiā ista omnia que fatemur esse peruersa non esse preter diuinum ordinē: alta quedā et multitudinis vel suspitione remotissima disciplina: se ita studiosis et deū atq̃ animas tantum amantibus animis manifestaturā promittit: vt non nobis sum me numerorum possint esse certiores. Hec autē disciplina ipsa dei lex est: q̃ apud eū fixa et inconcussa semper manet in sapiētes animas quasi trāscribitur vt tanto se sciant viuere melius tātoq̃ sublimi' q̃to et perfecti' eā cōtemplātur intelligendo et viuendo custodiūt diligentius. Hec igit disciplina eis q illa nosse desiderāt: simul geminum ordinē sequi iubet. Cuius vna pars vite: altera eruditionis est.

N Adolescentibus ergo studiosis eius ita viuēdum est: vt a venereis rebus. ab illecebris vētris et gutturis ab imodesto corporis cultu et ornatu: ab inanib' negociis ludorum a torpore somni atq̃ pigritie: ab emulatione obtrectatione. inuidentia. ab honorū potestatūq̃ ābitionibus. ab ipsis etiam laudis immodica cupiditate se abstineant. Amorem autem pecunie: totius sue spei certissimum venenum esse credant. Nihil eneruiter faciant: nihil audacter. In peccatis aūt suorum vel pellant omnino iram vel frenent: ita vt sit pulse similis. Neminem oderint. Nulla vitia nō curare velint Magnopere obseruent cum vindicāt ne nimium sit: cum ignoscūt ne parū. Nihil puniāt quod nō valeat ad melius: nihil indulgeant quod vertat in

peius. Suos putēt omnes in quos si=bi potestas data fuerit. Ita seruiāt vt eis dominari pudeat: ita dominent vt eis seruire delectet. In alienorū autē peccatis molesti nō sint i vitio. Inimicitias vitent cautissime ferāt equissi=me: finiāt citissime. In omni vero con=tractu atqz cōuersatione cū homini=bus satis est seruare vnū hoc vulgare prouerbium: nemini faciāt quod pa=ti nolunt. Rempublicā nolint admini strare: nisi pfici. Perfici autē vel intra etatem senatoriā festinēt vel certe itra iuuētutē. Sed quisquis sero ad ista se conuerterit nō arbitretur nihil sibi eē preceptum. Nam ista vtiqz facili9 de cocta etate seruabit. In omni aūt vita loco tempore: amicos aut habeāt aut habere instēt. Obsequātur dignis etiā non hoc expectātib9. Supbos minus curēt minime sint. Apte 9gruēterqz viuāt Deū colāt: cogitēt: qrāt: fide: spe: cha=ritate subnixi. Optēt trāquillitatem atqz certū cursū studiis suis oīmqz so ciorū: & sibi qbuscqz possūt mentē bonā pacatāqz vitā. ¶ Seqtur vt dicā quomodo studiosi erudiri debeāt: qui sicut dictū est viuere instituerūt. Ad discēdū itē necessario dupliciter duci=mur. Auctoritate atqz ratione. Tēpo re auctoritas: re autem ratio prior ē. Aliud est enī qd in agēdo anteponit: aliud qd pluris in appetēdo estimat. Itaqz qꝯꝙ bonorū auctoritas iperite multitudini videat esse salubrior ratio vero aptior eruditis tm̄: qz null9 hoīs nisi ex iperito peritus fit: null9 aūt im peritus nouit qualē se debeat prebere docētib9: & quali vita esse docilis pos=sit: euenit in oīb9 bona magna & occul ta discere cupientib9. non aperiat nisi auctoritas ianuā. Quā quisqz igres=sus sine vlla dubitatione vite optime pcepta sectat. Per q̄ cū docilis fact9 fuerit: tū demūdiscet & qꝯta ratioē pdi ta sint ea ipa q̄ secut9est añ rōnē & qd sit ipa rō qz post auctoritatis cunabu la firm9 & idone9iā seqt atqz cōprehē dit & qd itellect9 in q̄ vniuersa sūt: vel ipa poti9 vniuersa: & qd pter vniuersa vniuersorū pricipiū. Ad quā cognitio=nē i hac vita peruenire pauci: vltra quā vero etiā post hāc vitā nemo pgredi pōt. Qui aūt sola auctoritate cōtēti: bonis tm̄ morib9 rectisqz votis cōstāt operā dederit: aut 9tēnētes aut nō va lētes disciplinis liberalib9 atqz optis erudiri: beatos eosqdē cū inter hoīes viuūt nescio quō appellē: tm̄ incōcusse credo mox vt hoc corp9 reliqrint: eos quo bene magis minusue vixerūt & fa cili9 aut difficilius liberari. Auctori=tas aūt: ptim diuina est: ptim hūana. Sed vera firma summa ea ē: q̄ diuina noīatur. In qua metuenda est aerior aīaliū mira fallacia: q̄ p rerū ad istos sens9corporis ptinētiū quasdā diuina=tiones nōnullasqz potentias decipere aīas facillime 9sueuerūt: aut pitura=rū fortunarū curiosas aut fragiliū cu piditas potestatū a ut inaniū formi=dolosas miraculorū. Illa ḡ auctoritas diuina dicēda est q̄ nō solū ins ēsibilib9 signis trāscēdit omnē humanā facul=tatē: sz & ipsum hoīem agēs: ostēdit ei quousqz se ppter ipm depresserit: & nō teneri sensib9 qb9 videnē illa mirāda: sed ad intellectū iubet euolare. Simē demōstrās & qꝯta hic possit: & cur hec faciat & qꝯ parui pēdat. Doceat enī opor tet & factis potestatē suā & hūilitate clemētiā & pceptione natura. q̄ oīa sa cris q̄ initiamur secreti9 firmiusqz tra dunē. In qb9 bonorū vita facillime nō disputationū ambagib9: sed mysterio rū auctoritate purgatur. Hūana vero auctoritas plerūqz fallit. In eis tm̄ iu re videtur excellere q̄ qꝯtū iperitorū sē suscapit multa dāt indicia doctrina=rum suarū: & nō viuūt alit qꝯ viuēduz esse pcipiūt. Quib9 si aliq etiā fortu=ne munera accesserūt: qrū appareant vsu magni cōtēptūqz maiores difficil limū oīno ē vt eis qsqz viuēdi pcepta dātib9credēs: recte vitupet. ¶ Hic Alipius. Permagna inqt vite imago abs te añ oclos nros cū plene: breuit cōstituta est. Cui qꝯuis qtidianis pre=ceptis tuis ihiem9: tm̄ nos hodie cupi=diores flagrantioresqz reddidisti. Ad

quã si fieri po.ſʒ nõ solũ nos verũetiã cunctos hoies iã puenire ⁊ eidẽ inhe rere cuperẽ vt hec auditu mirabilia ita essent imitatiõe facilia. Nã nescio qũo qđ vtinã vel a nobis procul absit: animus human⁹ dũ hec audiẽdo cele stia dĩna ac prorsus ꝟa cẽ proclamet ĩ appetẽdo alit̃ se gerit: vt mihi verissi mũ videaẽ aut diuinos hoĩes: aut non sine dĩna ope sic viuere. Cui ego. Hec pcepta viuẽdi q̃ tibi vt sp plurimũ pla cent Alipi ꝗuis hic meis ꝟbis pro tẽ pore expressa sint non tñ a me inuẽta esse optime scis. His enĩ magnorũ ho minũ ⁊ plane diuinoꝝ libri plenissimi sũt: qđ ñ propt̃ te dicẽdũ mihi putaui: sʒ propt̃ istos adolescẽtes ne in eis q̃si auctoritatẽ meã iure cõtẽnãt. Nã mi hi oĩno illos nolo credẽ: nisi dicẽti rõ nẽq; reddẽti: pp quos pro reꝝ magni tudie ↄcitãdos ẽt te arbitror istũ iter posuisse sermonẽ. Nõ ei tibi sunt ad se quendũ ista difficilia: q̃ tanta rapuisti auiditate: tãtoq; ĩ ea aĩe admirabilis ĩpetu igressus eos vt ego tibi ꝟboꝝ tu mihi reꝝ mgr̃ effect⁹ sis. Nõ enĩ ẽ: mõ vlla cã mẽtiendi aut saltẽ occasio. Nã neq; te falsa tua laude studiosiorẽ fie ri puto ⁊ hii assunt q̃ vtrũq; nouerũt: ⁊ ei sermo iste mireẽ cui nostrũ null⁹ ĩgnot⁹ est. Bonos aũt viros deditosq; optimis morib⁹: si non alit̃ sentis atq; dixisti: pauciores te arbitror eẽ credẽ: ꝙ mihi probabile ẽ. Sʒ mlti penit⁹ la tẽt Jtẽ multoꝝ nõ latẽtiũ ea ipã q̃ mi ra sunt latẽt. Jn aĩo enĩ sũt ista q̃ neq; sẽsu accipi põt ⁊ plerũq; dũ cõgruere vult viciosoꝝ hoĩʒ colloquiis: ea dicit q̃ haud probare videaẽ. Multa etiam facit nõ libent̃ pp aut vitãdũ odiũ ho minũ aut ineptiã fugiẽdã: qđ nos au diẽtes aut vidẽtes: difficile alit̃ existĩa m⁹ ꝙ sensus iste renũciat. Eoq; fit vt mltos nõ tales eẽ credam⁹: q̃les ⁊ sei p si ⁊ eos sui familiares nouerũt. Qđ tibi ex amicoꝝ nroꝝ q̃busdã magnis ani mi bonis q̃ nos soli scim⁹ psuades ve lim. Nã error iste non minũ ex hac cã nititur: ꝙ nõ pauci se subito ad bonã vitã mirãdãq; ↄuertũt: ⁊ donec aliq̃b⁹ clarioribus factis innotescãt quales erant creduntẽ. Nã ne longi⁹ abeam q̃s istos adolescentes qui antea noue rat: facile credat tã studiose magna q̃ rere: tãtas repẽte i hac etate idixisse inimicitias voluptatib⁹ ẽ Ergo hanc opinionẽ pellam⁹ ex aĩo. Nã ⁊ illud di uinũ auxiliũ qđ vt decebat religiosi in vltio sermonis tui posuisti nõnulli opi nanẽ vltra officiũ clemẽtie sue p vni uersos populos agit. Sed ad disputa tionis nostre si placet ordinẽ redeam⁹ et qm̃ de auctorite satis dictũ est: vi deamus q̃d sibi ratio velit. Nõ est mẽ tis motio ad ea q̃ discutiunẽ distĩguẽ di ⁊ cõnectẽdi potens. Qua duce vel ad deũ itelligẽdũ vel ipam q̃ aut ĩ no bis aut vsq̃quaq; est aiam: rarissimuʒ oĩno gen⁹ hoĩm põt. Nõ ob aliud: nisi q; ĩ istoꝝ sensuũ negocia progresso re dire ĩ semetipm cuiq; difficile est. Jta q; cũ in rebus ipsis fallacib⁹ rõne to tũ agere hoies moliantẽ: q̃d sit ipsa rõ ⁊ q̃lis sit: nisi p pauci prorsus ignorãt Mirũ vr̃ sed tñ se ita res hʒ. Satis ẽ hoc dixisse ĩ p̃sentia Nã si vobis rẽ tm̃ sicut itelligẽda est nũc oñdere cupiã: tã inept⁹ sim ꝙ arrogãs: si vel me illã iã pcepisse profitear Tñ ꝗtũ dignata est: in res q̃ nobis note videnẽ procede re: idagem⁹ cã si possum⁹ interi prout suspect⁹ sermo desiderat. Ac p̃mũ vi deamus vbi hoc ꝟbũ quo ratio vocaẽ frequẽtari solet. Nã illud nos moue re maxime dʒ ꝙ ipse hõ a veterib⁹ sa pientib⁹ ita diffinitus est. Hõ est aĩal rationale mortale. Hic genere posito quod aĩal dictũ est: videmus additas duas differẽtias: q̃bus credo admonẽ dus erat hõ: ⁊ quo sibi redeundũ eẽt et vñ fugiendũ. Nã vt progressus aie vsq; ad mortalia lapsus est: ita regres sus esse ĩ rõnẽ dʒ. Uno verbo a bestiis ꝙ rationale: ⁊ alio a diuinis separaẽ ꝙ mortale diciẽ. Jllud igitur nisi te nuerit bestia erit: hic nisi se auerterit diuina nõ erit. Sed qm̃ solent doctissi mi viri q̃d inter rationale interfit acu te subtiliterq; discernere: nullo modo est ad id quod instituim⁹ negligendũ;

Nam rationale eē dixerūt quod rōne vteretur vel vti possit: rationabile aut qđ ratione factū essz aut dictū. Itaqz has balneas rationabiles possum⁹ dicere: nostrūqz sermonem. Rationales autem vel illum qui has fecit: vel nos qui loquimur. Ergo procedit ratio ab aīa rationali .s. in ea que vel fiūt rōnabilia vel dicunẽ. Duo ergo video i qb⁹ potētia visqz rationis possit ipsis etiā sensib⁹ admoueri. Opera hominum q̄ videntur ⁊ ꝟba q̄ audiunẽ. In vtroqz autē vtitur mēs gemino nūcio ꝑ corporis necessitate. Vno q̄ oculoꝝ ē. altero q̄ aurium. Ita cū aliqđ videmus congruētibus sibi partibus figuratū nō absurde dicim⁹ rationabilr̃ apparere. Itēqz cum aliquid bene cōcinere audimus: nō dubitamus: dicere qđ rationabiliter sonat: nemo autē nō rideaẽ si dixerit rōnabiliter olet: aut ratiōabiliter sapit. aut ratiōabiliter molle est nisi forte in his q̄ ꝓpter aliqđ ab hoīb⁹ ꝓcurata sunt vt ita olerent: vel saperēt: vel feruerēt: vel qđ aliud. Ut si qs locū vnde grauib⁹ odoribus serpētes fugaẽ ratiōabilr̃ dicat olere: causam intuēs quare sit factū: aut poculū quod medic⁹ cōfecerit ratiōabilr̃ amarū eē vel dulce: aut qđ tēperari lāguido solitū iusserit calere rōnabilr̃ aut tepe. Nemo aūt ortū īgress⁹: ⁊ rosā narib⁹ admouēs audet ita dicere q̄ rōnabilr̃ fragrat: nec si medic⁹ illā vt olfaceret iusserit. Tūc enī p̄ceptū vl' datū illđ rōnabiliter nō tñ rōnabilr̃ olē dr̄. Nec ꝓp̄ea q̄ nālis ille odor ē. Nā q̄uis a coco pulmētū cōdiaẽ rōnalr̃ cōditū possum⁹ dicē rōnalr̃ aut sape cū causa extrīsec⁹ nulla sit: sz p̄sēti satis fit voluptati: nullo mō aūt ipsa loq̄ndi ꝯsuetudie dr̄. Si enī q̄raẽ de illo cui poculū medicus dederit: cur id dulcir̃ sētire debuerit aliđ īferẽ ꝓpter quod ita ē .i. morbi gen⁹: qđ iā nō i illo sensu ē: sz alr̃ sese habz i corpore. Si aūt rogeẽ liguriēs aliqđ gule stimulo cōcitat⁹: cur ita dulce sit: ⁊ respōdeat q̄ libz: aut q̄ delector: nemo illđ dicet rōnabiliter dulce: nisi forte illi⁹ delectatio alicui rei sit necessaria: ⁊ illđ qđ mādit ob hoc ita cōfectū sit. R. Tenem⁹ q̄tū euestigare potuim⁹ q̄dā vestigia rōnis i sēsib⁹ ⁊ quod ad visū atqz auditū ꝑtiet in ipa ēt voluptate. Alii vera scni⁹ non i voluptate sua sz ꝓp̄ aliqđ aliđ solent hoc noīē exigere: id aūt est rōnalr̃ aīātis factū ꝓp̄ aliquē finē. Sed ad oculos qđ ꝑtinet i quo cōgruētia ꝑtiū rōnabilis dr̄ pulchrū appellari solet. Qđ vero ad aures: q̄tū rōnabilē ꝯcētū dicim⁹ cātūqz nūerosū rōnabilr̃ cēꝯ positū: suauitas vocaẽ: ꝓp̄o iā noīe. Sz neqz i pulchris reb⁹ cū nos color illicit neqz in auriū suauitate cū pulsa chorda quasi liq̄de sonat atqz pure: rōnabile illđ dicere solem⁹. Restat ergo vt i istorū sēsuū voluptate: id ad rōnē ꝑtiere fateamur: vbi q̄dā dimēsio ē atqz modulatio. Itaqz i hoc ipo edificio singula bñ ꝯsiderantes nō possum⁹ nō offēdi q̄ vnū hostiū videm⁹ i latere alterū ꝓpe i medio. nec tñ i medio collocatū. Quippe in reb⁹ fabricatis nulla cogēte necessitate: iniqua dimēsio ꝑtiū: facere ipsi aspectui velit quādā vt iīuriā. Quod aūt it⁹ tres fenestre: vna i medio due a latīb⁹ ꝑtib⁹ inr̄uallis solr̃ lumē ifūdūt: q̄ nos delectat diligētius ītuētes q̄qz i se aīm rapit manifesta res ē: nec mltis ꝟbis vobis apienda. Unde ipsi architecti iā suo ꝟbo rōnē istā vocāt: ⁊ partes discordir̃ collocatas dicūt non hr̄e rōnē. Qđ late patz: ac pene i oēs artes opaqz hūana diffūdiẽ. Iā i carminb⁹ i qb⁹ itē dicim⁹ eē rōnē ad voluptatē auriū ꝑtinētē: q̄s nō sētiat dimēsionē eē toti⁹ hui⁹ suauitatis opificē. Sz histriōe saltāte cū bñ spectātib⁹ gest⁹ illi oēs signa sint reꝝ q̄uis mēbroꝝ nūeros⁹ q̄dā mot⁹ oclos eadē illa dimensiōe delectet: eiiciẽ tñ rōnabilr̃ illa saltatio: q̄ bñ aliqđ significz ⁊ ostēdat: excepta sensuū voluptate. Nō enī si pennatā Venerē faciat ⁊ Cupidinem palliatū: q̄uis id mira mēbroꝝ motōe atqz collocatiōe depiguat oculos videẽ offendere: sed ꝑ oculos animum: cui rerum signa illa mōstrātur

Nam oculi offenderentur si non pulchre moueref. Hoc enim ptinebat ad sensum in q̄ aia eo ip̄o q̄ mixta est corpori pcipit voluptatē. B Aliud ḡ sensus: aliud per sensum. Nam sensū mulcet pulcher motus: per sensum autem animum solum pulchra in motu significatio. Hoc etiam in aurib⁹ facilius aduertitur. Naʒ quicquid iucunde sonat illum ipsum audituʒ libet: atq̄ illicit: quod autem per eundē sonū bene significatur: nuncio quid est auriū sed ad solam menteʒ refertur. Itaq̄ cum audimus illos v̄sus. Quid tātum oceano properent s; tingere soles. Hiberni: vel que tardis mora noctibus obstet. Aliter metra laudam⁹ aliterq̄ sententiam. Hec sub codē itellectu dicim⁹ rōnabiliter sonat: et rationabiliter dictum est. Ergo iaʒ tria genera sunt rerum in quibus illud rationabile apparet. Unū est in facti ad aliquem finem relatis alterum in discendo: tertium in delectando. Primum nos admonet nihil temere facere: secūdum recte docere vltimum beate contemplari. In moribus est illud superius: hec autem duo in disciplinis de q̄bus nunc agimus. Namq̄ illud quod in nobis est rationale id est quo ratione vtitur: et rationabilia vel facit vl' sequitur: quia naturali quodam vinclo in eorum societate astringebatur cum quibus illi erat ratio ipsa cōmunis: nec homini homo firmissime sociari posset nisi colloquerētur: atq̄ ita sibi mētes suas cogitationesq̄ quasi refūderent: vidit esse imponenda rebus vocabula: id est significantes quosdam sonos. Ut quoniam sentire animos suos non poterant: ad eos sibi copulandos sensu quasi interprete vterētur. Sʒ audiri absentiū verba non poterant. Ergo illa ratio peperit litteras: notatis omnibus oris ac lingue sonis: atqʒ discretis. Nihil autem horum facere poterat si multitudo rerum sine quodaʒ defixo termino infinite patere videretur. Ergo vtilitas numerandi magna necessitate animaduersa est. Quis duobus repertis: nata est illa librariorum ꝛ calculorum professio velut quedā grāmatice infantia: quam Uarro litterationem vocat: grece autem quomodo appelletur: nō satis in presenti recolo. Progressa deinde ratio animaduertit eosdem oris sonos quibus loq̄remur: ꝛ quos litteris iam signauerat alios eē q̄ moderato varie hiatu quasi enodati ac simplicis faucib⁹ sine vlla collisione defluerent alios diuersos p̄ssus oris tenere tamen aliquem sonum: extremos autem: qui nisi adiunctis sibi primis erūpere non valerent. Itaqʒ litteras hoc ordine in quo exposite tū vocales: semiuocales et mutas nominauit. Deinde syllabas notauit. Deinde verba in octo genera formasqʒ digesta sūt. Omnisqʒ illorū mot⁹: in gratas iūcturas: perite subtiliterqʒ distincta sunt. Inde iam numerorūʒ ꝛ dimēsionis non immemor adiecit animum in ipsas vocum et syllabaꝝ varias moras atqʒ inde spacia tp̄is alia duplicia alia simplicia eē cōperit: qb⁹ lōge breuesqʒ syllabe tenderētur. Notauit etiam ista et in regulas certas disposuit. Poterat iam p̄fecta esse grammatica. Sed quia ipso nomine profiteri se litteras clamant. Unde etiam latine litteratura dicitur factum est vt quicq̄d dignum memoria litteris mandaref: ad eam necessario ptineret. Itaqʒ vnū quidem nomen: sed res infinita multiplex curarū plenior q̄ iocūditatis aut v̄itatis. Huic discipline accessit historia non tam ipsis historicisqʒ grāmaticis laboriosa. Quis enim ferat ipcritum videri hominem qui volasse dedalum non audiret mendacem illū q̄ finxerit: stultum qui crediderit: i pudētem qui iterrogauerit nō viderit. Aut in quo nostros familiares grauiter miserari soleo: qui si nō responderint q̄ d vocata sit mater. Eurialii accusantur inscientie cum ipsi eas a quibus ea rogantur vanos et ineptos nec curiosos audeant appellare. Illa igitur ratiōe perfecta dispositaqʒ grāmatica: admonita ē querere atqʒ attēdere hāc ipsaʒ

vim que peperit artem. Nam eã diffiniendo: distribuendo: colligendo: non solum digesserat atqz ordinauerat: verum ab omni etiam falsitatis irreptione defenderat. ¶

Quando ergo transiret ad alia fabricanda: nisi ipsi sua prius quasi quedam machinamenta et instrumenta distingueret: notaret/digereret: proderetqz ipsam disciplinam disciplinarũ: quam dialecticam vocant. Hec docet docere: hec docet discere. In hac seipsa ratio demonstrat atqz aperit que sit/quid velit quid valeat. Scit scire sola scientes facere non solum vult sz etiam potest. Uerum quoniam plerumqz stulti homines: ad ea que suadent recte. vtiliter ꝛ honeste non ipsã sincerissimam quaz rarum animus videt veritatez: sed proprios sensus ꝯsuetudinemqz sectantur: oportebat eos ñ doceri solum ꝙtũ queunt: sed sepe ꝛ maxime commoneri: Hanc suam ptem ꝗ id ageret/necessitatis pleniorez ꝙ puritatis refertissimo gremio delitiaruz quas populo spargat: vt ad vtilitatẽ suam dignetur adduci: vocauit rhetoricã. Hactenus pars illa que i significãdo rationabilis dicitur studiis liberalibus disciplinisqz promota est. Hic se illa ratio ad ipsarum rerum diuinarum beatissimam contemplatione rapere voluit. Sed ne de alto caderet ꝗsiuit gradus: atqz ipsa sibi viam ꝑ suas possessiones ordinemqz molita est. Desiderabat ei pulchritudinem qua sola et simplex posset sine istis oculis intueri: impediebatur a sensib⁹. Itaqz i eos ipsos paululum aciem torsit ꝗ veritatem sese habere clamantes: festinantem ad alia pgere importuno strepitu reuocabant. Et primo aurib⁹ cepit: quia dicebant ipsa verba sua eẽ ꝗbus iam ꝛ grammaticam ꝛ dialecticã ꝛ rhetoricam fecerat. At ista potẽtissima secernendi cito vidit quid inter sonum ꝛ id cuius signum esset distaret Intellexit nihil aliud ad auriũ iudicium pertinere ꝙ sonuz eumqz eẽ triplicem. Aut in voce animantis: aut in eo quod flatus in organis facit: aut i eo quod pulsu ederetur. Ad primuz ptinere tragedos: vel cõedos: vel choros cuiuscemodi atqz omnes omnino ꝗ voce propria canerent. Secunduz tibijs et similibus instrumentis deputari. Tertio dari cytharas lyras cymbala atqz omne quod percutiendo canorum esset. Uidit autem hanc materiam esse vilissimam nisi certa dimensione temporum ꝛ acuminis grauitatisqz moderata varietate soni figurarentur. Recognouit hinc esse illa esse que in grammatica: cum syllabas diligenti consideratione versaret pedes et accentus vocauerat. Et quia in ipsis verbis breuitates ꝛ longitudines syllabarum prope equali multitudine sparsas in oratione attendere facile fuit: tẽtauit pedes illos in ordines certos disponere atqz coniungere: ꝛ i eo primo sensum ipz secuta moderatos ipressit articulos: ꝗ cesa ꝛ membra nominauit. Et ne longius pedũ cursus prouolueret ꝙ eius iudiciũ posset sustinere modum statuit vnde reuerteretur ꝛ ab eo ipso versum vocauit. Qđ aũt non esset certo fine moderatũ: sed tñ rõnabiliter ordinatis pedib⁹ curreret: rythmi nomine notauit; que latie nihil aliud ꝙ numer⁹ dici potuit. Sic ab ea poete geniti sunt In quib⁹ cũ videret non solum sonorũ: sed etiam verborum rerumqz magna momẽta: plurimũ eos honorauit eisqz tribuit quorum vellent rõnabiliũ mendaciorũ ptãtẽ. ¶ Et qm̃ de prima illa disciplina stirpem ducebãt: iudices in eos grammaticos esse permisit. In hoc igitur quarto gradu siue in rythmis siue in ipsa modulatiõe intelligebat regnare numeros totumqz pficere. Inspexit diligentissime cuiusmodi essent reperiebat diuinos ꝛ sempiternos ꝑsertim ꝙ ipsis auxiliãtibus omnia superiora cõtexerat. Etiaz tollerabat egerrime splendorem illorũ atqz serenitatem: corporea vocũ materia decolorari. Et quoniam illud quod mẽs videt semper est presens et immor-

tale approbatur cuius generis nume
ri apparebant: sonus autem quia sen
sibilis res est: preterfluit in preteritu3
tempus imprimiturq3 memorie ratio
nabili mēdacio iam poetis fauente ra
tione querendum ne quid paganis si
militer id esset memorie filius musus
iouis et memorie filias musas esse cō
fictum est. Unde ista scientia discipli
na sensus itellectusq3 particeps mu
sice nomē inuenit. Hinc ē pfecti mo
dulorum apes: ⁊ terrā celumq3 illu
strans sensit nihil aliud q̄ pulchritu
dinem sibi placere. Et in pulchritudi
ne figuras/in figuris dimēsiones: in di
mēsionibus numeros. Quesiuitq3 ip
sa secum vtrum ibi talis linea: talisq3
rotunditas/vel quelibet alia forma ⁊
figura esset qualem intelligentia cōti
neret. Longe deteriorem inuenit nul
la ex parte quod viderent oculi cū ea
quod mens cerneret comparandum.
Hec quoq3 distincta ⁊ disposita i disci
plinā redegit appellauitq3 geometri
cam. Motus eam celi multum moue
bat: ⁊ ad se diligenter considerandu3
inuitabat. Etiam ibi per constantissi
mas temporum vices: per astrorum
ratos diffinitosq3 cursus per interual
lorum spacia moderata: intellexit ni
hil aliud q̄ illam dimensionem nume
rosq3 dominari. Que similiter diffiniē
do ac secernendo in ordinem nectens
astrologiam genuit: magnum religio-
sis argumentum/tormentumq3 curio
sis. In his igitur omnibus disciplinis
occurrebant ei omnia numerosa/ que
tamen in illis dimensionibus manife
stius eminebant quas in seipsa cogitā
do atq3 voluendo intuebatur verissi
mas: In his autem que sentiuntur vm
bras earum potius atq3 vestigia reco
lebat. Hic se multum erexit multumq3
presumpsit. Ausa est immortalem ani
mam comprobare. Tractauit omnia
diligenter/percepit prorsus se plimū
posse/⁊ quicquid posset numerꝭ posse
Mouit eam quoddam miraculum/ ⁊
suspicari cepit seipsam fortasse nume
rum esse/eum ipsum quo cuncta nūe

rarent. Aut si id non esset ibi tamē es
se q̄ peruenire satageret. Hunc pro to
tis viribus comprehendit. q̄ tā vniūse
pitas iudex futurus ille cuius men-
tionem fecit Alipius cū de Academi
cis q̄reremus quasi Protheus i ma-
nibus erat. Imagines enim false re
rum quas numeram' ab illo occul
tissimo quo numeramus defluentes i
se se rapiunt cogitationem: et sepe illū
cum iam tenetur elabi faciunt. Quib'
si quisq3 non cesserit et illa omnia q̄ p
tot disciplinas late varieq3 diffusa sūt
ad vnum quiddam simplex verū cer
tūq3 redegerit: eruditi nomine dignis
simus: non temere iam querit illa diui
na/nō iam credenda solum verum e-
tiam cōtēplāda intelligenda atq3 re-
tinenda. ✠ Quisquis autem
vel adhuc seruus cupiditatū ⁊ ihiās
rebus peuntibus vel iam iste fugiēs ca
stea viuēs nesciēs tamen q̄d sit nihil:
q̄d i formis materia: q̄d formatū ex ani
me q̄d corp': q̄d species i corpore: q̄d
loc': q̄d tēpus: q̄d i loco: q̄d i tempore
q̄d motus secundum locum: quid mo
tus non secundum locum: quid stabi-
lis motus: quid sit euū: ⁊ quid sit nec
in loco eē nec nusq̄: quid sit p̄ter tēp'
esse et nusq̄ esse ⁊ nusq̄ non eē. Quis
q̄s h̄ ita nesciēs nō dico de illo summo
deo q̄ scit melius nesciēdo: s3 de aīa ip
sa sut q̄rere ac disputare voluerit. tan
tū errabit q̄tum errare plurimū pos-
test. facili' aūt cognoscit ista q̄ nume-
ros simplices atq3 itelligibiles cōph̄ē
derit. Porro istos cōprehēdet q̄ ⁊ ige
nio valens et priuilegio etatis: aut cu
iuslibet felicitatis ociosus ⁊ studio ve
hemēter icēsus memoratum discipliā
rum ordinem q̄tū satis est fuerit p se
cutus: Cū enim artes ille omnes libe
rales partim ad vsum vite: ptī ad co-
gnitionem rerum contemplationēq3
discantur vsum earum assequi diffici
limū ē: nisi ei q̄ ab ipsa pueritia inge-
niosissimus instantisime atq3 cōstātissi
me operā dederit. Q̄d vo ex illis ad id
quod q̄rimus op' est ne te queso ma-
ter hoc velut rerum imēsa quedā si-

ua deterreat. etenim quedam de omnibus eligentur numero paucissima: id est potentissima; cognitione autem multis quidem ardua: tibi tamen cuius ingenium quotidie mihi nouum est. et cuius animum vel etate vel admirabili temperantia remotissimum ab omnib⁹ nugis ꝛ a magna labe corporis emergentem in se multuȝ surrexisse cognosco: tam erunt facilia ꝙ difficilia tardissimis: miserrimeꝗ viuentibus. Si enim dicam te facile ad euȝ sermonem peruenturum qui locutionis ꝛ lingue vitio careat profecto mentiar. Me enim ipsum cui magna necessitas fuit ista perdiscere adhuc i multis verborum sonis. Itali exagitāt et a me vicissim quod ad ipsum sonū attinet reprehenduntur. Aliud est enim esse arte aliud gente securum. Soloecismos autem quos dicimus fortasse quisꝗ doctus diligenter attendens i oratione mea reperiat. Nō ei defuit q̄ mihi nonnulla huiusmodi vita ipsum Ciceronem fecisse peritissime persuasisset. Barbarismorum autem genus nostris temporibus tale compertum ē vt et ipsa eius ratio barbara videaṯ qua Roma seruata est. Sed tu contēptis istis vel puerilibus rebus vel ad te non pertinētibus: ita grāmatice pene diuinam vim naturamꝗ cognosces vt eius animam tenuisse: corpus reliquisse disertis videaris. Hoc etiam de ceteris huiusmodi artibus dixerim q̄s si penitus fortasse contemnis: ammoneo te ꝙtum filius audeo ꝙtumꝗ permittis vt fidem istam tuam: quam venerandis misterijs percepisti firme cauteꝗ custodias. Deinde vt in hac vita atꝗ moribus constanter vigilanterꝗ permaneas. De rebus autem obscurissimis ꝛ tamen diuinis quomodo deus. et nihil mali faciat: ꝛ sit omnipotens: et tanta mala fiant: et cui bono mundum fecerit qui non erat indignus: et vtrum semper fuerit malum an a tempore cepit: ꝛ si sēper fuit vtꝝ sub conditione dei fuerit: et si fuit vtꝝ etiam iste mundus semper fuerit: in q̄ illud malum diuino ordine dominaretur: si autem hic mundus aliquando esse cepit: quomodo anteꝙ esset potestate dei malum tenebatur: et quid opus erat mundum fabricari: quo malū quod iaȝ dei potestas frenabat ad penas animarum includeretur: si autē fuit tēpus quo sub dei dominio malū nō erat: quid subdito accidit q̄d per eťna retro tempora nō acciderat. In deo enim nouum extitisse consiliū ne dicam impium: ineptissimum est dicere. Si autem importunum fuisse et quasi improbum malum deo dicimus quod nōnulli existimant: iam nemo doctus risum tenebit: nemo succensebit i doctus. Quid enim potuit deo nocere mali nescio que illa natura. Si eñ diceret non potuisse, fabricandi mundi causa non erit: si potuisse diceret: inexpiabile nefas est: deum violabilem credere: nec ita saltem vt vel virtute quiuerit ne sua substantia violaretur. Nāꝗ animam penas hic pēdere fatentur cum inter eius et dei substantiaȝ nihil veliȝ omnino distare. Si autem istum mundum non factum dicamus: impium est: atꝗ ingratum credere: ne illud sequatur quod deus eum non fabricauerit. y Ergo de his atꝗ hmōi rebus aut ordine illo eruditionis: aut nullo modo quicꝙ requirēdū est. Et ne quisꝗ latissimum aliquid nos complexos esse arbitretur: hec dico plani⁹ atꝗ breui⁹. Ad istarum rerum cognitionē neminem aspirare debere: sine illa quasi duplici scīa bone disputatiōis potentieꝗ numerorum. Si quis etiaȝ hoc plurimū putat. solos numeros optime nouerit: aut solam dialecticā. Si ꝛ hoc infinitum est. tantuȝ perfecte scire quid sit vnum in numeris: quantūꝗ valeat: nondum illa summa lege sūmoꝗ ordine reꝝ oim: sed i his q̄ quotidie passim sentimus atꝗ agim⁹. Excipit enim hanc eruditionem iam ipsa philosophie disciplīa: ꝛ in ea nihil pl⁹ inueniet ꝙ quid sit vnum sȝ lōge alti⁹ longeꝗȝ diuinius Cuius duplex q̄ ē Vna de animaꝛaliā ꝺ deo ꝓria efficit

vt nosmetipsos nouerimus: altera vt originem nostram. Illa nobis dulcior: ista clarior. illa nos dignos beata vita: beatos hoc facit. Prima est illa discentibus ista iam doctis. Hic est ordo studiorum sapientie per quem fit quisque idoneus ad intelligendum ordinem rerum. i. ad dignoscendos duos mundos et ipsum parentem vniuersitatis cuius nulla scientia est in anima: nisi scire quomodo eum nesciat Hunc igitur ordinem tenens anima iam philosophie tradita: primo seipsam inspicit: et cui iam illa eruditio persuasit aut suam aut seipsam esse rationem: in ratione autem aut nihil esse melius et potentius numeris: aut nihil aliud quam numerum esse rationem: ita secum loquetur. Ego quodam meo motu interiore et occulto ea que discenda sunt possum discernere et connectere: et hec vis mea ratio vocatur.

Quid autem discernendum est: nisi quod aut vnum putatur et non est aut certe non tam vnum est quam putatur? Item cur quid connectendum est: nisi vt vnum fiat quantum potest Ergo et in discernendo et in connectendo vnum volo et vnum amo. Sed cum discerno purgatum. cum connecto: integrum volo. In illa parte vitantur aliena: in hac propria copulantur: vt vnum aliquid perfectum fiat. Lapis vt esset lapis: omnes eius partes omnisque natura in vnum solidata est. Quid arbor? Nonne arbor non esset: si vna non esset? Quid membra cuiuslibet animantis ac viscera: et quicquid est eorum e quibus constat? Certe si vnitatis patiantur diuortium: non erit animal. Amici quid aliud quam vnum esse conantur? Et quanto magis vnum tanto magis amici sunt. Populus vna ciuitas est cui est periculosa dissensio. Quid est autem dissentire nisi non vnum sentire? Ex multis militibus fit vnus exercitus. Nonne quecunque multitudo eo minus vincitur quo magis in vnum coit? Vnde ipsa cohabitio in vnum cuneus nominatur quasi conneus. Quid amor omnis. Nonne vnum vult fieri cum eo quem amat? Et si ei contingat: vnum cum eo fit. Voluptas ipsa non ob aliud delectat vehementius: nisi quod amantia sese corpora in vnum cogantur. dolor vnum perniciosus est. At id quod vnum erat dishiscet nititur. ergo molestum et perniciosum est cum eo vnum fieri quod separari potest. Ex multis rebus passim ante iacentibus deinde in vnam formam congregatis: vnam facio domum Melior ergo si quid ego facio illa fit. Ideo melior quia facio. Non dubium est inde me esse meliorem quam domus est. Sed non inde sum melior hirundine aut apicula nam et illa nidos affabre struit et illa fauos: sed his melior quia rationale animal sum At si in ratis dimensionibus ratio est: numquid nam et aues quod fabricant minus apte congruenterque dimensum est? Immo numerosissimum est. Non ergo numerosa faciendo: sed numeros cognoscendo melior sum. Quid ergo ille nescientes: operari numerosa poterant. Poterant perfecte Unde id docet. Ex eo quod nos quoque certis demensionibus linguam dentibus et palato accommodamus vt ex ore littere ac verba prorumpunt: nec tamen cogitamus cum loquimur quo motu oris id facere debeamus. Deindeque bonus cantator etiam si musice sit imperitus: non ipso sensu naturali: et rithmum et melos perceptum memoria custodiat in canendo. Quo quid fieri numerosius potest Hoc nescit indoctus: sed tamen facit operante natura. Quando autem melior et pecoribus preponendus. quando nouit quod faciat: Aut nihil aliud me pecori preponit: nisi quod rationale animal sum. Quomodo igitur immortalis est ratio: et ego simul et rationale et mortale quiddam esse diffinior. An ratio non est immortalis. Sed vnum ad duo: vel duo ad quattuor verissima ratio est. Nec magis heri fuit ista ratio vera quam hodie: nec magis cras aut post annum erit vera. Nec si omnis iste mundus concidat: poterit ista ratio non esse ista enim semper talis est: mundus autem ille nec heri habuit nec cras habebit quod habet hodie: nec hodierno ipso die vel spacio vnius hore eodem loco solem habuit Ita cum in eo nihil manet nihil vel paruo spacio temporis habet eodem modo. Igitur si immortalis est ratio: et ego qui ista omnia vel discerno vel connecto ratio sum illud quo mortale appellor non est meum. Aut si anima non

id est qđ rō: ⁊ tñ ratione vtor ⁊ p rōnē melior sum ꝺ deteriore ad meli⁹ a mortali ad imortalē fugiendum est.

3 Hec ⁊ alia multa secū aīa bñ erudita loquif:atq3 agitat: q̄ psequi nolo:ne cū ordine3 vos docere cupio: modū excedā q̄ prē est ordinis. Gradatim eñ se ⁊ ad mores vitamq3 optimā non iam sola fide:sed certa rōne p ducit. Cui numeroꝝ vim atq3 potētiam diligenter intuendi:nimis indignum videbif ⁊ nimis fluendū p suā sciētiā versū bñ currere:citharā q3 ꝯcinere: ⁊ suā vitā seq3 ip̄am q̄ aīa ē deuiū inter seq3 ⁊ dominante sibi libidīe cū turpissimo se vitioꝝ strepitu dissonare. Cū āt se cōposuerit ⁊ ordinarit ac concinnā pulchrāq3 reddiderit:audebit iā deū videre:atq3 ip̄m fontē vnde manat oē verū:ip̄mq3 prēm veritatis. Deus magne qui erūt illi oculi:q̄3 sani:q̄3 decori q̄3 valentes:q̄3 constantes:q̄3 sereni:q̄3 bti. Quid aūt ē illud qđ videt. Quid queso. Quid arbitremur. quid estimemus:qđ loquamur? Quotidiana verba occurrūt: ⁊ sordidata sūt oīa vilissimis reb⁹: Nihil ampli⁹ dicā nisi ꝓmitti nobis aspectū pulchritudinis:cui⁹ imitātōe pulcra:cui⁹ cōparatiōe feda sunt cetera. Hanc quisquis viderit:videbit aūt qui bene viuit:bñ orat:bñ studet:qñ eū mouebit:cur ali⁹ optās habere filios non habet:alius abundanter exponat:ali⁹ oderit nascituros:diligat natos. Quomodo non repugnet ⁊ nihil futurū esse quod non sit apud deum ex quo necesse est ordine omnia fieri: ⁊ tñ ñ frustra deū rogari. Postremo qñ istum virum mouebūt:aut vlla onera;aut vlla pericula/aut vlla fastidia/aut vlla blandimēta fortune? In hoc eñ sensibili mundo vehemēter cōsiderandum est:qđ sit tp̄s ⁊ loc⁹ qđ delectat in pte siue loci siue tp̄is: intelligatur tñ multo esse meli⁹ totu3 cuius illa ps est: ⁊ rursus quod offēdit i pte ꝑspicuū sit hoi docto:nō ob aliud offendere nisi q2 nō videf totū:cui ps illa mirabilit congruit. In illo vo mundo itelligibili:q̄3libet ptē tot ā pulchrā oē atq3 pfectā. Dicētur ista lati⁹:si vt a studia siue memoratū istū a nobis siue aliū fortaisse breuiorē atq3 cō modiorē rectū tñ ordinē vt hortor ac spo tenere instituerint:at oino grauit cōstāter q3 tenuerint. Quod vt nobis liceat:sūma opa danda ē optimis morib⁹. De⁹ eñ nf aliter exaudire nos nō poterit. Bñ autē viuentes facillime exaudiet. Orem⁹ ḡ non vt nobis diuitie vl honores vel huiuscemodi res flure atq3 nutantes ⁊ quouis resistēte trāseūtes:s3 vt ea ꝓueniant q̄ nos bonos faciāt ac btōs. Que vota vt deuotissime ipleātur/tibi maxime hoc negociū mr iniūgim⁹:cuius precib⁹ indubitant credo atq3 confirmo mihi istā mētē deum dedisse:vt inueniende veritati nihil omino ꝑponam:nihil aliud velim:nihil cogitem:nihil amē. Nec desino credere nos hoc tm̄ bonum qđ te ꝓmerēte cōcupiuim⁹:eadem te petēte adepturos. Jam vo te Alipi hortor:qđ moneam? Qui ꝓpterea nimi⁹ non es: quia talia quātumuis amare fortasse semꝑ parū nimiū vo nunq̄3 dici potes. Hic ille.

Uere effecisti inquit vt memoriam doctissimoꝝ ac magnorum virorum que aliquādo ꝑ rez magnitudīe icredibil videbaf: ⁊ quotidiana consideratiōe ⁊ ista pñti q̄ i te nobis est admiratione: nō solū dubia non habeam⁹/ vez etiā si necesse sit de illa iurare possimus. Quid enim nobis non de illa venerabili ac ꝓpe diuina:q̄ iure ⁊ hita est: ⁊ ꝓbata Pythagore disciplina abs te hodie nostris etiam oculis te seruata est Cum ⁊ vite regulas: ⁊ scientie non ta3 itinera q̄3 ip̄os cāpos:ac liq̄da equora ⁊ qđ illi viro magne veneratiōi fuit ipsa ēt sacraria vitatis vbi essent qualia essent:q̄les quererent/ ⁊ breuiter et ita plene significasti/vt quāuis suspicemur ⁊ credamus tibi esse adhuc secretiora tamē ñ absq3 ipudentia nos putemus si amplius quicq̄3 flagitādū abs te arbitremur. Accipio ista iquā libent. Neq3 eñ me tā vba tua q̄ra nō sūt:q̄3 verus i vbis anim⁹ delectat atq3 excitat Et bñ qđ ei mittere statuimus has lit

teras q̃ de nobis solet liben̄ multa mētiri. Si q̃ āt alij fortasse legerit neq3 hoc metuo ne tibi succēseāt. Quis ei amātis errori in iudicādo: nō beniuolentissime ignoscat? Q̃d aũt Pithagore mētionē fecisti: nescio q̃ illo diuino ordine occulto tibi in mētē venisse credo. Res eñ multũ necessaria mihi prorsꝰ exciderat: quā in illo viro si quid de literꝭ memorie mādatis credēdũ est q̃uis. Varroni qui non credat? Mirari ꝛ pene quotidianis vt scis efferre laudibꝰ soleo ꝙ regende reipublice disciplinā suis auditoribꝰ vltimā tradebat iam doctis: iā ꝑfectis: iā sapientibꝰ: iā beatis. Tātos ibi ei fluctꝰ videbat: vt eis nollet cōmittere nisi virũ q̃ ꝛ i regendo pene diuine scopulos euitaret: ꝛ si omnia defecissent ipse illis fluentibus q̃si scopulus fieret. De solo ei sapiente verissime dici pōt. Ille velut pelagi rupes imota resistit. ꝛ cetera. q̃ luculentiꝰ in hāc sñiam versibꝰ dicta sũt. Hic finis disputationis factꝰ est. Letisq3 oībꝰ ꝛ multũ sperantibꝰ cōsessũ dimisimꝰ cũ iam nocturnũ lumen fuisset illatum.

¶ Explicit liber scd̃s De ordine.

¶ Ex primo libro retractationũ sācti Augustini de Soliloquiis. A

Inter hec scripsi etiā duo volumina secũdum studium meum et amorem et rationem indagande veritatis de his rebꝰ quas maxime scire cupiebam: me interrogans mihiq3 respondens tanq̃ duo essemus: ratio et ego consolus essem. Unde hoc opus soliloq̃a nomina ui: sed imꝑfectum remansit. Ita tamen vt i primo libro quereretur. Et vtcunq3 appareret qualis eēꝰ debeat: qui vult ꝑcipe sapientiā que vtiq3 nō sensu corporis sed mente ꝑcipitur. Et ex quadam ratiocinatione i libri fine colligũtur ea que vere sunt imortalia. In secũdo aũt de imortalitate anime diu res agitur: et nō peragitur. In his sane libris non approbo: quod in oratione dixi. Deꝰ qui nisi mũdos verũ scire noluisti. Respōderi eni3 pōt: multos etia3 nō mundos multa scire vera. Neq3 eni definitũ est hic quid sit verũ quod nisi mundi scire non possint: et ꝙ sit scire illud quod ibi positũ est. Deꝰ cuius regnũ est totus mundus quē sēsus ignorat. Si deus intelligendus ē: addēda fuerant verba vt dicerē: quē mortalis corporis sensꝰ ignorat. Si aũt mundus dictus est quē sensꝰ ignorat: ille recte intelligit̄ q̃ futurꝰ est celo nouo ꝛ terra noua. Sed etiā hic addēda erant illa verba vt dicerē mortalꝭ corporis sensus. Sz illo more adhuc loq̄bar quo sensus prope corporis appellat̄. Nec assidue repetēdũ est: qḋ ꝛ superius inde iā dixi. Sz hoc recolēdũ vbicũq3 ista locutio in meis literis iuenit̄: ꝛ vbi dixi de patre ꝛ filio q̃ gignit ꝛ quem gignit vnũ est. dicēdũ fuit vnũ sũt. Sicut aperte ipsa veritas loq̄tur dicens. Ego ꝛ pater vnum sumus. Nec illud mihi placet ꝙ in ista vita deo itellecto iam beatam esse anima3 dixi nisi forte spe. Itē ꝙ dixi ꝙ ad sapientie cōiũctionē nō vna via ꝑueniret nō bene sonat quasi alia via sit preter Christũ q̃ dixit. Ego sũ via. Vitāda ḡ erat hec offēsio auriũ religiosaꝝ q̃uis alia sit illa vniuersalis via. Alie autē viede q̃bus in psalmo canimus. vias tuas domine notas fac mihi: ꝛ semitas tuas doce me. Et in eo quod ibi dictũ est penitus esse ista sensibilia fugienda. Cauendum fuit ne putaremur illā. Porphyrii falsi philosophi tenere sñiam q̃ dixit omne corpus esse fugiendũ. Non autem dixi ego omnia sensibilia. sz ista hoc est corruptibilia. Sed hoc potius dicendũ fuit. non autē talia sensibilia futura sunt in futuri seculi celo nouo ꝛ terra noua. Item quodam loco dixi quod in disciplinis liberabilius eruditi sine dubio i se illas obliuione obrutas arāt dicendo ꝛ quodāmō refodiunt. Sz hoc q̃q3 iprobo. Credibiliꝰ est enim propterea vera rñdere de q̃busdā disciplinis etia3 imperitos eaꝝ q̃n bñ

interrogant: q2 pñs est eis qñ id capes pñt lumē rõnis interne: vbi hec imuta bilia vera ɔspiciũt nõ q2 ea nouerãt: aliqñ obliti sũt qđ Platoni vel talibus visum est. Contra quorũ opinionē quã ta prsus cepto ope dabat occasio i libro. xij. de trinitate disserui. Hoc opus sic incipit. Voluenti mihi multa ac varia mecum.

Diui aurelii Augustini episcopi Hypponensis Soliloquiorum Liber Primus Incipit.

B

Oluẽti mihi multa ac varia mecũ diu ac p mltos dies sedulo qrẽti memetipsũ ac bonũ meũ qđ ue mali euitãdũ eẽt: ait mihi subito: siue egoipe siue alius qs extrisec⁹ siue intrinsec⁹ nescio: nã hoc ipm est qđ magnope scire molior aut ergo mihi. Ra. Ecce fac te iuenisse aliquid: cui commendabis vt pgas ad alia. Au. Memorie scilicz. Ra. Tanta ne illa est vt excogitata oia bene seruet? Aug. Difficile: immo non põt. Ra. Ergo scribendũ. sz qđ agas: q valitudo tua scribendi laborem recusat? Nec ista dictari debent nã solitudinez meã desiderãt. Au. Verũ dicis. Itaqz prorsus nescio qđ agã. Ra. Ora salutē ⁊ auxiliũ quo ad ɔcupita peruenias: ⁊ hoc ipm lris mãda vt ple tua fias aiosior. Deide quod iuenis paucis conclusiunculis breuit collige. Nec modo cures inuitationem turbe legẽtium paucis ista sat erũt ciuibus tuis. Au. Ita faciã. De⁹ vniuersitatis conditor: presta mihi primum vt bene te rogem: deinde vt me agam dignum quem liberes postremo vt liberes. Deus per quem omnia q̃ p se ñ essent tendũt esse. Deus q̃ ne id quidem quod seinuicem pdit pire permittis. Deus qui de nihilo mundũ istũ creasti: oĩm quem oculi sentiunt pulcherrimum. De⁹ q̃ malum non facis: ⁊ facis esse ne pessimũ fiat. Deus qui paucis ad id qđ vere est: refugientibus ostendis malũ nihil esse. Deus p quem vniuersitas etiã cũ sinistra pte pfecta est Deus a quo dissonantia vsqz in extremum nulla est cum deteriora melioribus concinunt. De⁹ quem amat omne quod potest amare: siue nesciẽs. Deus in quo sunt omnia: cui tñ vniuerse creature nec turpido turpis est: nec malicia nocet: nec error errat. Deus q̃ nisi mũdos verũ scire nõ luisti. Deus pr̃ veritatis pater sapiẽtie pater vere summe qz vite pater beatitudinis. pater boni ⁊ pulchri: pater intelligibilis lucis: pat euigilationis: atqz illuminationis nře Pater pignoris quo admonemur redire ad te. Te inuoco deus veritas: in quo ⁊ a quo ⁊ p quem vera sunt que vera sunt omnia. Deus sapientia in quo ⁊ a quo ⁊ p quem sapiunt que sapiũt omnia. Deus vera ⁊ summa vita i quo ⁊ a quo ⁊ per quem viuunt que vere sũt meqz viuunt omnia. Deus beatitudo i quo ⁊ a quo ⁊ per quem beata sunt q̃ beata sunt omnia. Deus bonum ⁊ pulchrum in quo ⁊ a quo p quem bona ⁊ pulchra sũt q̃ bona ⁊ pulchra sũt oĩa. Deus intelligibilis lux: in quo ⁊ a quo ⁊ per quem intelligibiliter lucent que intelligibiliter lucent omnia. Deus cuius regnum est totus mundus quẽ sensus ignorat. De⁹ de cuius regno lex ẽt in ista regna describitur. Deus a quo auerti cadere: in quem conuerti resurgere: in quo manere consistere est. De⁹ a quo exire mori: in quẽ redire reuiuiscere in quo habitare viuere est. Deus quem nemo amittit nisi decept⁹ quem nemo querit nisi admonit⁹: quez nemo inuenit nisi purgatus. De⁹ quẽ relinquere hoc ẽ quod perdere: quem attendere hoc est quod amare. quem videre hoc est quod habere. Deus cui nos fides excitat spes erigit charitas iungit. Deus per quem vincim⁹ inimi

cum: te deprecor: deus quem accipim⁹ nec oīno pertrexinus. De⁹ a quo ammonemur vt vigilemus. Deus per quem a malis bona separam⁹. Deus ꝑ quē mala fugim⁹ ⁊ bona sequimur. Deus per quem non cedimus aduersitatib⁹ Deus ꝑ quē bñ seruim⁹ ⁊ bñ dn̄amur. Deus per quem dixim⁹ aliena eē q̄ aliquando nr̄a esse ⁊ nr̄a esse: q̄ aliqñ aliena putauimus. De⁹ per quē malorū escis atq; illecebris non herem⁹. De⁹ ꝑ quem nos res minute non minuunt Deus ꝑ quē melius nr̄ū deteriori sub iectum non est. Deus ꝑ quem mors absorbetur in victoria. Deus q̄ nos ꝯuertis. Deus q̄ nos eo qd̄ non est exuis et eo quod est induis. De⁹ q̄ nos exaudibiles facis. De⁹ q̄ nos i oēm veritatē inducis: Deus q̄ de nobis omnia bona loqueris: nec insanos facis nec a quoquā fieri finis. Deus q̄ nos reuocas in viā. Deus q̄ nos deducis ad ianuam. Deus qui facis vt pulsantib⁹ aperiat̄ Deus qui nobis das panem vite. De⁹ per quē sitimus potū quo hausto nunq̄ sitiamus. Deus qui coarguis sclm̄ de pctō de iusticia de iudicio. De⁹ per quem nos nō mouent qui minime credunt. Deus per quem improbam⁹ eorum errorē qui animarum merita nulla esse apud te putant. Deus per quē non seruim⁹ infirmis et egenis elementis. Deus qui nos purgas ⁊ ad diuia preparas premia adueni mihi propici⁹ tu. Quicqd a me dictum est vn⁹ deus tu: tu veni: veni mihi in auxilium: vna eterna vera substātia: vbi nulla discrepātia: nulla cōfusio: nulla trāsitio nulla indigētia: nulla mors. Ubi summa concordia / summa euidentia: summa constantia: summa plēitudo: sūma vita. Ubi nihil deest / nihil redundat. Ubi q̄ gignit ⁊ quem gignit vnum est. Cui seruiunt oīa cui optēperat ois bona aīa. Cuius legib⁹ rotant̄ poli: cursus suos syderā peragūt. Sol exercet diē luna temperat noctē / omnisq; mundus per dies vicissitudine lucis ⁊ noctis: ꝑ mēses incremētis detrimētisq; lunaribus ꝑ annos veris estatis: autū ni ⁊ hiemis successionib⁹ ꝑ lustras perfectione cursus solaris ⁊ ꝑ magnos orbes recursu in ortus suos syderū: magnā rerū constantiā quantum sēsibilis materia patit̄ tempor̄ ordinib⁹ replicationibusq; custodit. Cuius legibus in euo stantibus / motus instabilis rerū mutabiliū perturbatus esse nō sinitur / frenisq; circūeuntiū sclorū: semꝑ ad similitudinem stabilitatis reuocat Cuius legibus arbitriū anime liberū est: bonisq; premia ⁊ malis pene fixis ꝑ oīa necessitatibus distribute sunt. A quo manant vsq; ad nos oīa bona: a quo coercent̄ vsq; a nobis omnia mala. Supra quē nihil: extra quem nihil sine quo nihil est. Sub quo totū: i q̄ totum. cū quo totum est. Qui fecisti hominē ad imaginē ⁊ similitudinē tuam qd̄ q̄ sei pe nouit agnoscit. ¶ Exaudi / exaudi / exaudi me de⁹ me⁹ / domine me⁹ / rex me⁹ / pr̄ meus / cā mea / spes mea / res mea / honor me⁹ / domus mea pr̄ia mea / sal⁹ mea / lux mea / vita mea / Exaudi / exaudi / exaudi me more illo tuo paucis notissimo. Jam te solum amo / te solum sequor. Te solum quero / tibi soli seruire paratus sū / quia tu solus iuste dn̄aris: tui iuris esse cupio. Jube queso: atq; impera quicquid vis sed sana ⁊ aperi aures meas: quibus voces tuas audiā. Sana ⁊ aperi oculos meos: quibus nutus tuos videam Expelle a me insaniā vt recognoscā te. dic mihi qua attendam vt aspiciā te ⁊ omnia me spero que iusseris esse facturum. Accipe oro fugitiuū tuū dn̄e clementissime. Jam iā satis penas dederim: satis inimicis tuis: quos sub pedibus habes seruierim: satis fuerī fallaciarum ludrium. Accipe me ab istis fugientem famulū tuū: q:⁊ ista me qñ ad te fugiebam accipere alienū. Ad te mihi redeundū esse sentio. Pateat mihi pulsanti ianua tua. Quō ad te ꝑueniat̄ doce me. Nihil aliud habeo q̄ voluntatem. Nihil aliud scio nisi fluxa ⁊ caduca sperneda eē: certa ⁊ eterna requirēda. Hoc facio pr̄: quia hoc solū noui: sed vnde ad te ꝑueniatur ignoro.

ro. Tu mihi suggere: tu ostende: tu via
ticū prebe. Si fide te inueniūt: q̄ ad te
refugiunt: fidem da. Si v̄tute: v̄tutē
Si scientia scientiam. Auge in me spē
charitatē auge. O admiranda ⁊ singu
laris bonitas tua. Ad te ambio: ⁊ qui
bus rebus ad te ambiat̄ a te rursū p̄
to. Tu eīn si deseris perit̄ hic. Sed nō
deseris q̄r tu es summum bonum qd̄
nemo recte quesiuit ⁊ minime īuenit.
Omnis autē recte quesiuit quem tu re
cte querere fecisti. Fac ⁊ me p̄r: ven-
dica me ab errore. Querēti te mihi ni
aliud p̄ te occurrat. Si nihil aliud desi
dero q̄ te: inueniam te iam queso p̄r.
Si aūt est i me sup̄fluū alicuius appe
titio: tu ipse me munda: ⁊ fac idoneū
ad videndū te. Ceterū de salute hu⁹
mortalis corporis mei q̄diu nescio qd
mihi ex eo vtile sit vel eis quos diligo
tibi illud cōmitto p̄r sapientissime at-
q̄ optime ⁊ p̄ eo qd ad tp̄s admonuerīs
deprecabor. Tantū oro excellētissimā
clementiam tuam vt me penit⁹ ad te
p̄uertas: nihilq̄ mihi repugnare facias
tendenti ad te: iubeasq̄ me dū hoc ip
sum corp⁹ ago atq̄ porto: purū magna
nimum: iustum prudētēq̄ eē perfectū
q̄ amatorē pceptorēq̄ sapientie tue: ⁊
dignū habitatione atq̄ h̄itatorē bea-
tissimi regni tui. Amē. O Ecce ora
ui deum. Ra. Quid ḡ scire vis? Aug.
Hec ipsa oia q̄ oraui. Ra. Breuiter ea
collige. Au. deum ⁊ aiam scire cupio.
Ra. Nihil ne plus? Au. Nihil omnino
Ra. Ergo incipe querere. Sz pri⁹ ex-
plica quō tibi si demonstret̄ de⁹ possis
dicere sat est. Au. Nescio quō mihi de
monstrari debeat vt dicā sat est. Nō eī
credo me scire aliquid sic quomō sci-
re deū desidero. Ra. Quid ḡ agim⁹? Nō
ne censes prius tibi esse sciendū quō
tibi dū scieris satis sit quo cū puener̄s
non ampli⁹ queras? Au. Censeo qdē: sz
quo pacto fieri possit nō video. Quid
eīn deo simile vnq̄ intellexi vt possim
dicere quō hoc intelligo sic volo intel-
ligere deū. Ra. Qui nondū deū nosti.
vñ nosti nihil te nosse deo simile? Aug.
Quia si aliquid deo simile scirem sine
dubio id amarem. Nūc aūt nihil aliud
amo q̄ deū ⁊ aīam quorū neutrū scio
Ra. Non igitur amas amicos tuos?
Aug. Quo pacto eos possum amans
aiam non amare. Ra. Hoc mō ḡ ⁊ pu
lices ⁊ cimices amas. Aug. Aiam me
amare dixi: non animalia. Ra. Aut ho
mines non sunt amici tui: aut eos non
amas. Omnis enim homo animal ⁊ a
nimalia te non amare dixisti August.
Et homines sunt ⁊ eos amo: non eo q̄
animalia: sed eo q̄ homines sunt id est
ex eo q̄ rōnales aīas h̄nt: quas amo
etiā in latronib⁹. Licet eīn mihi i quo
uis amare rōnē: cū illū iure oderē qui
male vtitur eo qd amo. Itaq̄ tanto
magis amo amicos meos quāto ma-
gis bn̄ vtuntur aīa mea rōnali: vl' cer
te quātū desiderāt ea bn̄ vti. Ra. acci-
pio illud. Sed tñ si quis tibi diceret fa
ciam te nūc deū nosse quō nosti. Ali pi
um nonne grās ageres ⁊ diceres sat
est? Au. Agerem qdē gratias sz sat eē
non dicerē. Ra. Cur q̄so. Augustinus
Quia deum nec sic quidē noui q̄mō
Alipium: ⁊ tamen Alipium nō satis
noui. Ra. Uide ḡ ne impudenter velis
satis deum nosse: qui Alipium nō sa-
tis nosti. Aug. Non sequit̄. Nam in cō
paratione syderum quid est cena mea
vilius. ⁊ tñ cras quid sim cenaturus
ignoro: quo autē signo luna futura sit
non impudenter me scire p̄fiteor. Ra.
Ergo vel ita deum nosse tibi satis ē: vt
nosti q̄ cras signo luna cursura sit.
Au. Nō est satis. Nam hoc sensib⁹ ap
probo. Ignoro aūt vtrū vel deus vel
aliqua nature occulta causa subito lu
ne ordinē cursumq̄ commutet. Quod
si acciderit: totū illud quod p̄sumpserā
falsū erit. Ra. Et credis hoc fieri pos
se. Au. Non credo. Sed ego qd sciam
quero non quid credam. Omne autē
qd scim⁹ recte fortasse etiā credē dici⁹
at non omne qd credim⁹ etiā scimus.
Ra. Respuis igit̄ in hac cā oē testimo
niū sensuū? Au. Prorsus respuo. Ra.
qd Illū familiarē tuū quē te adhuc
ignorare dixisti sēsu vis noscē an itelle
ctu. Aug. Sēsu quidē quod in eo no-

ui si tamen sensu aliquid noscitur: & vile est & satis est. Illam vero partem q̄ mihi amicus est id est ipsum animum intellectu assequi cupio. Ra. Potest ne aliter nesciri? Aug. Nullo mō. Ra. Amicum igit cum & vehementer familiarem audes tibi eē dicere ignoratū? Aug. Quid audeam. Illam enī legē amicitie iustissimam esse arbitror: qua prescribitur: vt non minus ita me plus quisq̧ amicum q̄ seipsum diligat Itaq̧ cum memetipsum ignorem: q̄ potest a me affici contumelia quem mihi esse dixero ignotum: eum presertim (vt credo) nec ipse quidem se nouerit. Ra.

E Si ergo ista que scire vis ex eo sunt genere q̄ intellectus assequitur cum dicerem impudenter te velle deum scire cum alipium nescias non debuisti mihi cenam tuam. & lunā pferre pro simili si hec vt dixisti ad sēsum pertinet. Aug. Sed quid ad nos. Nunc illud responde. Si ea que d' deo dixerunt Plato & Plotinus vera sunt Ra. Satis ne tibi est ita deum scire vt illi sciebant? Augusti. Non continuo si ea que dixerunt vera sunt; & iam scisse illos ea necesse est. Nā multi copiose dicunt que nesciunt vt ego ipse omnia que oraui me dixi scire cupere qđ non cuperem si iam scirem. Num igit ergo minus illa dicere potui. Dixi enim nō que intellectu comprehēdi sed que vndecunq̧ collecta memorie mandaui: & quibus accommodaui quam potui fidem Scire autem aliud est Ratio. Dic queso scis ne saltē in geometrica disciplina quid sit linea? Augu. Istud plane scio Ra. Nec in ista professione vereris academicos. Aug. Non omnino Illi enim sapientem errare noluerunt: ego aūt sapiēs non sum. Itaq̧ adhuc non vereor earum rerū quas noui scientiā profiteri Quod si vt cupio peruenero ad sapientiam: faciam quod illa monuerit Ra. Nihil renuo: sed vt querere ceperam: ita vt lineam nosti: nosti etiam pilam quam spherā nominant. Augusti. Noui. Ra. Eque vtrumq̧ nosti: an aliud alio magis aut minus. Au. Eque prorsus. Nā i vtroq̧ nihil fallor. Ra. Quid hoc sensibus ne percepisti: an intellectu? Aug. Immo sensus in hoc negocio quasi nauē sum expertus. Nam cum ipsi me ad locum quo tendebam peruexerūt: vbi eos dimisi et iam velut in solo positus cepi cogitatione ista voluere: diu mihi vestigia titubarunt. Quare citius mihi videtur in terra posse nauigari: q̄ geometricam sensibus percipere quāuis prima discentes aliquantum adiuuari videantur. Ra. Ergo istarū rerum disciplina si qua tibi est: non dubitas vocare scientiam. Augusti. Non si Stoici sinant: qui scientiam tribuunt nulli nisi sapienti. Perceptionem sane istorum me habere non nego: quā etiam stultitie concedūt. Sz nec istos quicq̧ pertimesco. Prorsus hec q̄ interrogasti scientia teneo. Perge modo videam quorsum ista queris.

Ra. Ne propera: ociosi sumus. Intentus tantum accipe: ne quid tenere cōcedas Gaudentem te studeo reddere de rebus quibus nullum casum pertimescas & quasi paruum negociū sit precipitare iubes. Augu. Ita deus faciat vt dicis Itaq̧ arbitrio tuo roga: & obiurgato grauius si quicq̧ tale post hac. Ra. Ergo lineam in duas lineas per longum scindi manifestum tibi est nullo modo posse? Augu. Manifestū Ra. Quid transuersim? Au. Quid nisi infinite secari posse? Ra. Quid spheram ex vna qualibet pte a medio ne duos quidem pares circulos habere posse pariter lucet? Au. Pariter oīno Ra. Quid linea & sphera: vnū ne aliquid tibi videntur esse. an quicq̧ inter se differre. Aug. Quis non videat differre plurimum. Ra. At si eque illud atq̧ hoc nosti et tam inter se vt fateris plurimum differunt est ergo differentiam rerum scientia indifferens eē presumo nunc autem permultum hec in illius. Augusti; Quis enim negabit? Ra. At paulo ante. Nam cum rogassem quomodo velles deum nosse vt posses dicere satis est. respondisti te ideo

nequire hoc explicare qr nihil haberes perceptum atq3 deū cupis pcipere: nihil eīm rescire simile. Quid g nūc? Linea vel sphera similes sunt deo. Aug. Quis hec dixerit. Ra. Sed ego quesiuerā non qd tale scire s3 qd scires: sit quō deum scire desideras. Sic ei nosti lineā vt nosti spherā cū se n̄ sic habeat linea vt se habeat sphera. F

Quāobrē responde vtrum tibi sat sit sic deum nosse vt pilā illā geometricā nosti hoc est ita de d̄o nihil vt de illa dubitari. Au. Queso te q̄uis vehementer vrgeas atq3 cōuincas nō audeo tñ dicere ita me velle deū scire vt hec scio Nō solū ei res: sed ipa etiā sciētia mihi videt̄ esse dissimilis. Pzio qr linea z pila tñ inter se differūt: vt tñ earū cogitionem vna disciplina ptineat. Nullus aūt geomet̄ deū se docere pfessus est deīde si dei z istaz rerū sciētia par esset tñ gauderē q̄ista noui quantum me deo cognito gauisurū esse presumo Nūc aūt per multum hec i illi⁹ cōparatiōe contemno: vt nōnunq̄ videatur mihi si illud intellexero z mō illo quo videri pōt videro: hec oīa de mea noticia esse peritura. Si quidē nūc p̄ illius amore iā vix mihi veniūt i mētem Ra. Esto pl⁹ te ac mlto plusq̄ de istis deo cognito gauisurum: rez tñ non intellectus dissimilitudine: nisi forte alio visu terrā: alio serenū celū intuerē cū tñ multo plus illius q̄ hui⁹ aspectus re permulceat. Oculi aūt si non fallunt̄: credo te interrogatū: vtz tibi tā certū sit terrā te videre q̄ celū: tā tibi certū esse respondere debere: q̄uis nō tam terre q̄ celi pulchritudine atq3 splēdore leterē. Au. Mouet me fateor hec similitudo: adducorq3 vt assentiar q̄tum in suo genere a celo terrā tñ ab intelligibili dei maiestate spectamina illa disciplinarum vera z certa differre Ra. Bñ moueris. Promittit eīm rō q̄ tecū loquimur: ita se demonstraturam deū tue mēti vt oculis sol dmōstrat̄: nā mentes quasi sui sunt sensus animi: disciplinarum aūt queq3 certissima talia sunt qualia illa que sole illustrant̄ vt videri possint: veluti terra est: atq3 terrena omnia. de⁹ aūt ē ipe qui illustrat̄ Ego aūt ratio ita sum in mentib⁹: vt in oculis est aspect⁹: non enim hoc est hr̄e oculos qd aspicere aut item hoc est aspicere qd videre. Ergo anime tribusquibusdam rebus opus est: vt oculos habeat quibus ia3 bñ vti possit: vt aspiciat: vt videat. Oculus aie mēs ē ab omni labe corporis pura. i. a cupiditatib⁹ rez mortaliū: iam remota atq3 purgata. Quod ei nihil aliud prestat q̄ fides pria. Qd ei adhuc ei demonstrari nō pōt vitijs inqnate atq3 egrotanti qr videre neqt nisi sana si nō credat aliter se esse visurā non dat opam sue sanitati. Sed qd si credat qdē ita se rē hr̄e vt dicitur: atq3 ita se si videre potuerit esse visuram sanari se tñ posse desperet nonne se prorsus abijcit atq3 contemnit: nec preceptis medici abtēperat. Au. Omnino ita ē. presertim qr ea precepta necesse ē vt morbus dura sentiat. Ra. Ergo fidei spes adijciēda est. Aug. Ita credo. Ra. Quid si z credat ita se habere oīa z se speret posse sanari ipam tñ q̄ pmittit̄ lucem non amet: non desideret: suisq3 tenebris que iam consuetudine iucunde sūt se arbitrer̄ debere interim esse contētam: nonne medicū illum nihilominus respuit Aug: Prorsus ita est. Ra. Ergo tertia charitas necessaria est. Au. Nihil omnino tā necessariū. Ra. Sine trib⁹ istis igit̄ anima nulla sanat̄: vt possit deu3 suu3 videre. i. itelligere. Cū g sanos habuerit oclos qd restat? Au. Vt aspiciat. Ra. G Aspect⁹ aie rō est. Sed quia non sequit̄ vt oīs q̄ aspicit videat aspectus rectus atq3 perfectus: id est quē visio sequit̄ virt⁹ vocat̄. Est enim virtus vel recta vel perfecta ratio. Sed z ipe aspect⁹ q̄uis iam sanos oculos conuertere in lucē potest: nisi tria illa pmaneant fides que credatur ita se rem habere ad qua3 conuertendus aspectus est: vt visa faciat beatu3 spes qua cum bene aspexerit se visurus3 esse presumat: charitas qua videre perfruiq3 desideret iam aspectū seqt̄ ipsa

visio dei qui est finis aspectus. Non ꝙ iam nõ sit: sed ꝙ nihil amplius h̃eat quo se intendat. Et hec est vere pfecta virtus ratio peruenit ad finẽ suũ quam beata vita consequit. Ipsa aũt visio itellectus est: ille qui in anima est: ꝙ conficitur ex intelligẽte ⁊ eo qđ intelligit vt in oculis videre qđ dr ex ipo sensu cõstat atq sensibili: quorum detracto q̃libet videri nihil potest. Ergo cum animε deũ videre: hoc est deũ intelligere cõtigerit. videamus vtrũ adhuc ei tria illa sint necessaria. Fides q̃re sit necessaria cũ iam videat. Spes nihilominus. quia iam tenet. Charitati vero non solũ nihil detrahetur sed addetur etiam plurimũ. Nam ⁊ illam singlarẽ veramq pulchritudinẽ cum viderit plus amabit: ⁊ nisi amore oculum infixerit nec ab aspiciendo vspiam declinauerit manere in illa beatissima visione nõ poterit. Sed dũ in hoc corpore est aĩa etiam si plenissime videat. hoc est itelligat deũ tñ quia ⁊ iaz corporis sẽsus vtuntur opere proprio: nihil quidẽ valente ad fallendum nõ tñ nihil agẽte. potest adhuc dici fides ea qua hisrεsĩtur ⁊ illud potius verũ esse creditur. Item q̃r in ista vita ꝗ̃q deo intellecto anima iaz beata sit tñ multas molestias corporis sustinet: sperandum ẽ ei post mortẽ oĩa ista incommoda non futura. Ergo nec spes dum i hac est vita aĩaz deserit. Sed cum post hanc vitam totã se in deũ collegerit charitas restat qua ibi teneatur. Nam neq dicenda est: fidem habere ꝙ illa sint vera: quando nulla falsorum interpellatiõe sollicitatur: neq quicq̃ sperãdũ ei restat: cum totum secura possideat. ¶ Tria igitur ad animam ptinent vt sana sit: vt aspiciat: vt videat. Alia vero tria: fides: spes: ⁊ charitas. pmũ illoꝝ triũ ⁊ secundum semp sunt necessaria tertiũ vero in hac vita oĩa: post hãc vitam sola charitas. Nũc accipe quãtum presens tempus expostit ex illa similitudine sensibilium ⁊ iaz de deo aliqđ nũc me docẽtẽ. Intelligibilis nẽpe deus est: intelligibilia etiã illa disciplinarũ spectamina tñ plurimũ differũt. Nam ⁊ terra visibilis ⁊ lux: sed terra nisi luce illustrata videri nõ pt. Ergo et illa que in disciplinis traduntur: que quisquis intelligit verissima esse nlla dubitatione concedit: credendum ẽ ea non posse intelligi nisi ab alio q̃si suo sole illustrentur. Ergo quomodo i hoc sole tria quedam licet animaduertere ꝙ est: ꝙ fulget: ꝙ illuminat: ita i illo secretissimo deo quem vis itelligere: tria quedam sunt ꝙ est. ꝙ intelligitur ⁊ ꝙ cetera facit itelligi. Hec duo id ẽ teipsum ⁊ deum vt intelligas docere te audeo. Sed respõde quomodo hec acceperit vt probabilia an vt vera? Augu. Plane vt probabilia et in spem quod fatendum est maiorem surrexi. Nã pter illa duo de linea ⁊ pila nihil abs te dictum est. quod me scire audeã dicere. Ra. Non est mirandum. Nõ ei quicq̃ est adhuc ita expositũ vt abs te sit flagitãda perceptio. Sed qđ moramur? Aggredienda via est. Uideamus tñ quod precedit oĩa vtrũ sani simus. Au. Hoc tu videris si vel in te vel i me aliquantũ aspicere potes. Ego querenti si qđ sentio respõdebo. Ra. Amas ne aliquid preter q̃ dei scientiam? Aug. Possem respõdere nihil me amare ã plius pro eo sensu qui mihi nũc est sed tutius respondeo nescire me. Nam sepe mihi vsu euenit vt cũ alia nulla reme crederẽ cõmoueri veniret tñ aliquid in mentez quod me multo aliter atq presumpseram pungeret. Itẽ sepe q̃uis in cogitatione res aliqua ici dens non me peruellerit reuera tamẽ inueniens perturbauit plusq̃ putabã. Sed modo videor mihi tribus tantũ rebus posse commoueri metu amissionis eorum hominũ quos diligo metu doloris metu mortis. Ra. Amas ergo ⁊ vitam tecum charissimorum tuorũ ⁊ bonam valitudinem tuam ⁊ vitam tuam ipsam in hoc corpore. Neq eniz aliter amissionem horum metueres. August. Fateor ita est. Ra. Modo ergo ꝙ non omnes tecum sunt amici tui ⁊ ꝙ tua valitudo minus integra ẽ facit

animo nonnullā egritudinem. Nā id esse consequens video. Au. recte vides negare non possum. Ra. Quid si te repente saluo esse corpore sentias: et probos: tecū q3 oēs quos diligis concorditer liberali ocio frui videas: nonne aliquantū tibi etiā leticia gestiendū est? Au. Uere aliquantū: immo si hec psertim vt dicis repente puenerint: qn me capiam: qn id genus gaudij vel dissimulare permittar? Ra. Omnib9 igit adhuc morbis animi et perturbationibus agitaris. Que nam ergo talia oculorum impudentia est. velle illū solem videre? Au. Ita conclusisti q̄si prorsus non sentiam quantum sanitas mea puenerit: aut qd pestium recesserit: quā tumq3 restiterit. Ra. Fac me istā concedere. Nonne vides hos corporis oculos etiam sanos luce solis illi9 sepe repercuti et auerti: atq3 ad illa sua obscura confugere. Tu autem quid promoueris cogitas: quid velis videre nō cogitas. Et tamen tecum hoc ipm discutiam q pfecisse nos putas. ¶ Diuitias nullas cupis? Au. Hoc quidem non nunc primū. Nam cū trigesimum tertium agam. xiiij. fere anni sūt ex q̄ ista cupere destiti: nec aliud qcq3 i his si quo casu offerentur: pter necessariū victum liberaleq3 vsū cogitaui. Prorsus mihi vnus. Ciceronis liber facillime persuasit: nullo mō appetēdas esse diuitias: sed si puenerint sapiētissime eaq3 cautissime administrandas. Ra. Quid honores? Au. Fateor eosmodo ac pene his diebus cupere destiti. Ra. Quid vxor. Nonne te delectat interdum pulchra: pudica: morigera: litterata: vel q̄ abs te facile possit erudiri. Afferēs ēt dotē tm: quoniam contemnis diuitias: q̄tū eam prorsus nihilo faciat onerosā ocio suo: psertim si speres certusq3 sis nihil ex ea. te molestie eē passurū? Au. Quātū lz velis eā pingere atq3 cumulare bonis oībus: nihil mihi tam fugiendū q̄ ɔcubitū eē decreui. Nihil ei sentio quod mag9 ex arcē deijciat aīm virilē q̄ blandimenta feminea corporumq3 ille contact9 sine quo vxor haberi non potest. Itaq3 si ad officium pertinet sapientis (qd nondū comperi) dare operā liberis: quisquis rei huius tantum gratia cōcūbit mirandus mihi videri potest: at po imitandus nullo modo. Nam tentare hoc periculosius est: q̄ posse felici9. Quaq3 obrem satis vt credo iuste atq3 vtiliter pro libertate anime mee mihi imperaui: non cupere non querere non ducere vxorem. Ra. Non ego nūc quero quid decreueris: sed vtrū adhuc lucteris: an vero iam ipsam libidinē viceris. Agit enim de sanitate oculoꝝ tuoꝝ. Augu. Prorsus nihil huiusmōi q̄ro: nihil desidero: et iam cum horrore atq3 aspernatione talia recordor. Quid vis ā plus? Et hoc mihi bonū in diescrescit. Naz quanto augef spes vidende illi9 cui vehementer estuo pulchritudinis: tāto ad illā totus amor voluptasq3 conuertit. Ra. Quid ciborum iucunditas: quanta tibi cure est? Augustin9. Ea q̄ pusto non edere nihil me commouent. Illis autē qu: non amputaui: delectari me presentibus fateor: ita tamē vt sine vlla permotione animi vel visa vel gustata subtrahant. Cum autem non adsunt prorsus non audet hec appetitio se i serere ad impedimētū cogitationibus meis. Sed omnino siue de cibo et potu: siue de balneis ceterisq3 corporis voluptat: nichil iterroges. Tm ab ea peto quātum ad valitudinis opē ɔferri potest. Ra. Multū pfecisti. Ea tn̄ q̄ restant ad videndā illā lucē plurimū impediūt. Sz molior aliqd q̄ mihi videt facile ostēdi aut nihil edomādū nobis remanere: aut nihil nos omnino pfecisse: oīaq3 illoꝝ q̄ resecta credidim9 tabē manere. Nā q̄ro abs te si tibi psuadetur aliter cum multis charissimis tuis in studio sapiētie non posse viuere nisi ā pla res aliq̄ res familiaris necessitates vr̄as sustinere possit: nōne desiderabis diuitias et optabis? Au. Quid si ēt illud appeat: et multis te psuasurū esse sapientiā: si tibi de honore auctoritas creuerit eosq3 ipos familiares tuos posse cupiditatibus suis modū i po

nere seq3 totos conuertere ad q̄rendū deu3 nisi ⁊ ipsi fuerit honorati: idq3 nisi p̄ tuos honores dignitatē fieri nō posse nōne ista etiam desideranda erunt vt p̄ueniant magnopere istādū? Au. Ita ē vt dicis. Ra. Iā de vxore nihil disputato: fortasse eīm nō pōt vt ducaſ existet talis necessitas. Q̄q̄ si ei⁹ ā p̄lo p̄rimonio certū sit sustē.ari posse oēs qs tecū i vno loco viuere ociose cupis ipsa ēt p̄cordit' id sinēte p̄ferri si gn̄us nobilitate tanta poleat vt honores illi quos eē posse necessariā dedisti: p̄ eam facile adipisci possint nescio vt p̄ g̃tineat ad officiū tuū ista p̄tēnēr. Au. Quādo ego istuc spare audeā? Ra. ... Istud dicis: quasi ego nunc reqrā qd speres. Nō q̄ro qd negatū ñ delectet. sed qd delectet oblatū. Aliud est ei exhausta pestis: aliud p̄sopita. Ad hoc ei valet qd a qbusdā doctis viris dictū ē ita oēs stultos isanos eē: vt male olere omne cenū. Nā sēp cōmouet sētientes. Multū interest vrū ai desperatiōe obruaſ cupiditas: an sāitate pellaſ. Au. Quāq̄ tibi rūdere nō possim: nunq̄ tñ mihi p̄suadebis vt hac affectiōe mētis qua nūc me eē sētio nihil me p̄fecisse arbitrer. Ra. Credo proptea tibi hoc videri: q̄ q̄uis ista optare posses nō tñ p̄p̄ seipā: s3 p̄pter aliud expectāda viderentur. Augu. Hoc ē qd dicēre cupiebā. Nam quando desideraui diuitias nō desideraui vt diues essem. Honoresq3 ipsos quorum cupiditate3 modo me p̄domuisse respondi: eorum nescio quo nitore delectatus volebā3. Nihilq3 aliud in vxore semper attendi cum attendi: nisi quam mihi efficeret cum bona fama voluptatē. Tunc erat istorum in me vera cupiditas: nūc ea omnia prorsus aspernor. Sed si ad illa que cupio nō nisi p̄ hec mihi transitus datur: non amplectanda hec appeto sed subeo toleranda. Ra. Optie omnino. Nec ego villarum rerum vocādam puto cupiditatem que propter aliud requiruntur. Sed quero abs te: cur eos homines quos diligis vl viuere vel tecum viuere cupias. Aug. Ut animas nostras, vt deu3 simul concorditer inquiramus. Ita enim facile cui prior contingit inuentio: ceteros eo sine labore perducit. Ra. Quid si nolūt hoc illi querere. Augustinus. p̄suadebo vt velint. Ra. Quid si non possis: vel q̄ se inuenisse iam: vel q̄ ipsa nō posse inueniri arbitrantur: vel q̄ aliarum rerum curis ⁊ desiderio p̄pediūtur. Augustinus. Habebo eos ⁊ ipsi me sicut possum⁹. Ra. Quid si te ab inq̄rēdo etiā impediat eorum p̄ntia: Nonne laborabis atq3 optabis si aliter esse nō possunt: non tecum esse potius q̄ sic eē. August. Fateor ita ē vt dicis. Ra. Nō igitur eorum vel vitam vel presentiam propter seipsam sed propter inueniendam sapientiam cupis? Augustinus. Prorsus assentio. Ratio. Quid. Ipsa3 vitam tuam si tibi certum esset impedimento esse ad comprehendendam sapientiam: velles eam manere? Augustinus. Omnino eam fugerem. Ra. Quid si docereris tā te relicto isto corpore q̄ in ipso constitutum posse ad sapientiam peruenire: curares vtrū hac animali vita eo qd diligis fruereris. Augustinus. Si nihil me peius excepturum intelligerē quod retro ageret ab eo quo progressus sū non curarem. Ra. ... Nunc ergo p̄ptea mortem times: ne aliquo peiore malo inuolueris: quo tibi auferatur diuina cognitio? Augustinus. Non solum ne auferatur timeo siquid forte percepi: sed etiam ne intercludatur mihi adit⁹ eorum quibus percipiendis ihio: q̄uis quod iam tener mecum mansuru3 sit. Ra. Non igitur vitam istam propter se ipsam sed propter sapientiā vis manere. Augustinus. Sic est. Ra. Dolor corporis restat qui te fortasse in sua cōmouet. Augustinus. Et ipm non ob aliud vehementer formido: nisi quia me impediuit a querēdo. Quāq̄ enim acerrimo his diebus dentium dolore torquerer: non quidem sinebar aīo voluere nisi ea que iam forte didicerā. A discendo autē penitus impediebar ad quod mihi tota itētiōe animi opus

erat. Tū mihi videbat̄ si se ille mētib⁹ meis v̄itatis fulgor aperiret aut non mensurum fuisse illum dolorē aut certe pro nihilo toleratum. Sed q2 ꝛ si nihil malus aliquando ptuli tamē sepe cogitans quanto grauiores possint accidere: cogor interdum Cornelio celso assentiri qui ait: summum bonum eē sapiētiam: summum autē malū dolorē corporis. Nec eius ratio mihi videtur absurda. Nam quoniā inquit duab⁹ partibus compositi sumus: ex animo scilicet ꝛ corpore quarū prior pars est anim⁹ melior deterius corp⁹ est: summū bonū est melioris partis optimū: summum autem malum pessimum deterioris.

Est autem in animo sapientia: ē in corpore pessimum dolor. Summum igitur bonū hois sapere: summum malū dolore sine vlla (vt opinor) falsitate cōcluditur. Ra. Posterius ista videbimus. Aliud enim fortasse nobis ipa ad quā nititur: sapientia persuadebit. Si aūt hoc esse verum ostenderit: hanc de sūmo bono ꝛ summo malo sententiam: sine dubitatione tenebimus. Nunc illud querimus qualis sit amator sapiētie quam castissimo conspectu atq3 amplexu nullo interposito velamēto quasi nudam videre ac tenere desideras: q̄lem se illa nō sinit nisi paucissimis ꝛ electissimis amatoribus suis. An vero si alicuius pulchre femine amatore flagrares: iure se non tibi daret: si aliud abs te quicq̄ preter se amari cōperisset: sapientie ne se tibi castissima pulchritudo nisi sola arseris demōstrabitur. Augu. quid ergo adhuc suspendor infelix: ꝛ cruciatu miserabili differor. Iam certe ostendisti nihil aliud me amare: siqdē qd nō pp se amatur: nō amat̄. Ego aūt solam pp se amo sapientiā. Cetera vero vel adesse mihi volo: vel deesse timeo pp ipam vitā: quietē: amicos:

Queadmodū aūt pōt haberi illi⁹ pulchritudinis amor in qua non solū nō inuideo ceteris sed etiam plurimos q̄ro que mecū appetant: mecū inhient: mecum teneāt: mecūq3 pfruant̄. Tāto mihi amiciores futuri quāto erit nobis amata cōmunior. Ra. Prorsus tales esse amatores sapientie decet: tales querit illa: cuius vere casta ē ꝛ sine vlla cōtaminatione coniunctio. Sꝫ non ad eam vna via peruenitur: quippe pro sua quisq3 sanitate ac firmitate cōp̄hendit illud singulare ac v̄issimū bonum. Lux ē quedam ineffabilis ꝛ icōparabilis mentium. Lux ista vulgaris nos doceat quantum pōt: quomodo se illud habeat. Iam sunt nonnulli ocli tam sani ꝛ vegeti: qui se mox vt apti fuerint in ipsum solent sine vlla trepidatione cōuertant. His quodammodo ipsa sanitas dux est: nec ductore indigent: sed sola fortasse ammonitione. His credere: sperare: amare: satis est. Alij vero ipso quem videre vehementer desiderant fulgore feriuntur ꝛ eo non viso sepe in tenebris cum delectatione redeunt. Quibus periculosum est: q̄uis iam talibus vt sani recte dici possint velle ostendere q3 adhuc videri non valent. Ergo isti exercendi sunt prius et eorum amor vtiliter differendus atq3 nutriendus est. Primo enim quedam illis demonstranda sunt que non per se lucent sed per lucem videri possunt: vt vestis: aut paries: aut aliquid horum. Deinde quod nō per se qdem se tamen per illam lucē pulchri⁹ effulget vt argētum aurum ꝛ similia: nec tamen ita radiatū vt oculos ledat. Tūc fortasse terrenus iste ignis modeste demonstrandus ē: deide sydera: deide luna: deide aurore fulgor: ꝛ albescētis celi nitor. In quibus seu citi⁹: seu tardius: siue per totum ordinem siue quibusdam cōtemptis: pro sua quisq3 valitudine assuescens: siue trepidatione ꝛ cum magna voluptate solem videbit. Tale aliqd sapientie studiosissimis: nec acute tam tamen videntibus magistri optimi faciunt. Nam ordine quodam ad eam peruenire: bone discipline officium est: sine ordine autē vix credibilis felicitatis. Sed hodie satis vt puto scripsimus parcendum ē valitudini. Ra. Et alio die. Augusti. Da q̄so inquam iam si potes illum ordinē

tucis age qua vis: p que vis: quō vis. Impera q̄ vis dura: quelibet ardua: q̄ tñ in mea potestate sint. p que me quo desidero: perventurū esse non dubitē Ra. Ȝ Unū est quod tibi possū precipere nihil plus novi. Penitus e ē ista sensibilia fugienda. Cavendumq; magnopere dū hoc corpus agimus: ne quo eorū visco penne nostre impediā tur: quibus integris perfectisq; op⁹ ē vt ad illā lucem ab his tenebris evolemus: que se ne ostendere quidē dignatur in hac cavea iclusis: nisi tales fuerit vt ista vel effracta vel dissoluta possint in auras suas evadere. Itaq; qñ fuerī talis: vt nihil te prorsus terrenorū delectet: mihi crede eodē momento eodem puncto temporis videbis qd cupis. Au. Quādo istud erit oro te. Nō e nim puto posse mihi hec in summum venire contēptū: nisi video illud in cuius comparatione ista sordescāt. Ra. Hoc modo posset et iste oculus corporis dicere tuū tenebras non amabo cū solem videro. Videtur eni quasi ꝛ hoc ad ordinem pertinere. Quod longe ē secus amat enim tenebras eo q̄ san⁹ non est. Solem autē nisi sanus videre non potest. Et in eo sepe fallit animus vt sanum se putet ꝛ sese iactet. Et q̄a nondum videt: veluti iure conqueri. Novit autem illa pulchritudo quādo se ostendat. Ipsa enim etiā medici fūgitur munere: meliusq; itelligit q̄ sint sani: q̄ iidem ipsi q̄ sanantur. Nos autem quantum emersimus videmur nobis videre: quātum aūt emersi eram⁹ ꝛ quo progressi fueramus: nec cogitare nec sentire permittimur: ꝛ in cōparatione gravioris morbi sanos ēnos credimus. Nonne vides que veluti securi hesterno die pronunciaveramus: nulla iam nos peste detineri nihil amare nisi sapientiam? Cetera vero nō nisi ꝑpter istam querere aut velle q̄ tibi sordidus: q̄ fedus: q̄ execrabilis q̄ horribilis: cōplex⁹ femineus videbaī qñ inī nos de vxoris cupiditate q̄situ est. Certe ista nocte vigilātes cū rurs⁹ eadem nobiscum ageremus: sensisti q̄ te aliter q̄ presumpseras imaginate ille blanditie ꝛ amara suavitas titillaverit. Longe q̄dē longe min⁹ q̄ solet: sȝ ut ē longe aliter q̄ putaveras Ut tibi secretissimus ille medicus vtrūq; mōstraret: ꝛ vnde cura eius evasiris ꝛ q̄d curādū remaneat. Augusti. Tace obsecro. Quid crucias: q̄d tñ fodis alte q̄ descendis? Iā flere non duro. iā iā non nihil ꝑmitto: nihil presumo: ne me de istis rebus interroges: Certe dicis q̄ ille quem videre ardeo noverit quādo sis sanus. Faciat quod placet: quādo placet sese ostendat. Iam me totū eius clementie curēq; committo. Semel de illo credidi qd sic erga se affectos sublevare non cesset. Ego nihil d̄ mea sanitate nisi cum illam pulchritudinem videro pronunciabo. Ra. Prorsus nihil aliud facias. Sȝ iam cohibe te a lachrymis: ꝛ stringe animū. Multum omnino flevisti: ꝛ hoc omnino morbus iste pectoris tui graviter accipit Aug. Modum vis habere lachrymas meas: cum miserie mee modum nō videamus? Aut valitudinem corporis ꝯsiderare me iubes: cum ego ipse tabe cōfect⁹ sim? Sed queso te si q̄d in me valet vt me tentes per aliqua compendia ducere: vt vel vicinitate nonnulla lucis illius quam si quid profeci tolerare iam possū: pigeat me oculos referre ad illas tenebras q̄ reliquiis suis (si tamen reliquie adhuc dicende sūt) cecitati mee blandiri audent. Ra. Ꝺ Concludam⁹ si placet hoc primum volumen vt iam in secūdo aliquā que commoda occurrerit aggrediamur viam. Non enim huic affectioni tue a moderata exercitatione cessādum est. Augusti. Non sinā oīno concludi hunc libellum: nisi mihi modicū quo intentus sim de vicinia lucis aperueris. Ra. Gerit tibi ille medic⁹ morem: nam nescio quis me quo te ducā fulgor invitat ꝛ tāgit. Itaq; accipe intent⁹. Augu. Duc oro te ac rape quo vis. Ra. Animam te certe dicis ꝛ deū velle cognoscere? Augustinus. Hoc ē totum meum negocium. Ra. Nihil nō

ne amplius. Augusti. Nihil prorsus.
Ra. Quid? Ueritatem non vis comprehendere. Augustinus. Quasi vero possim hec nisi per illã cognoscere. Ratio. Ergo prius ipsa cognoscenda per quã possunt illa cognosci. Augu. Nihil abnuo. Ratio. Primo itaq illud videamus: cũ duo verba sint veritas et verũ verũ tibi etiã res due istis verbis significari an vna videatur. Augusti. Due res videntur. Nam vt aliud est castitas aliud castum: et multa in hunc modum: ita credo aliud esse veritatem et aliud quod verum dicitur. Ra. Quid horũ duorum putas esse prestantius? Aug. Ueritatem opinor. Non enim casto castitas: sed castitate fit castũ. Ita etiã si quid verũ est: veritate vtiq verum est. Ra. Quid cum castum aliquid moritur: censas mori etiã castitatẽ? Au. Nullo mõ. Ra. Ergo cũ interit aliquid quod verum est non interit veritas.
Augusti. Quomodo autem interit aliquid verum. Non enim video. Ratio. Miror te istud querere. Nonne ante oculos nostros multa rerum videmus interire. Nisi forte putas: hanc arborẽ aut esse arborem aut non esse arborẽ: sed verã non esse: aut certe interire nõ posse. Quamuis enim non credas sensibus possisq respõdere ignorare te prorsus vtrum arbor sit tamen illud nõ negabis (vt opinor) veram esse arborem: si arbor est. Non enim hoc sensu: sed intelligentia iudicatur. Si enĩ falsa arbor est non est arbor. Si aũt arbor est vera sit necesse est. Augusti. Concedo istud. Ra. Quid illud alterum. Nõne concedis hoc genus rerum esse arborẽ quod nascatur et intereat. Aug. Negare non possum. Ra. Concluditur ergo aliquid quod verum sit interire. Au. Non contrauenlendo. Ra. Quid illud. Nonne tibi videtur intereũtibus rebus veris veritatem non interire vt non mori casto mortuo castitatẽ. Aug. Iam et hoc concedo et magnopere quid moliaris expecto. Ra. Ergo attende. Aug. Istic sũ. Ra. Uera ne tibi videtur ista sententia. Quicquid est: alicubi esse cogitur. Au. Nihil me sic ducit ad cõsentiendũ. Ra. Fateris aũt eẽ veritatem. Augusti. Fateor. Ra. Ergo vbi sit necesse ẽ q̃ram⁹. Nõ est ei in loco. Nisi forte aut eẽ in loco aliquid aliud p̃ter corpus aut veritatẽ corp⁹ eẽ arbitraris. Au. Nihil horũ puto. Ra. Ubi nã igitur eẽ illã credis. Non ei nusq̃ est quã eẽ cõcedimus. Au. Si scirẽ ubi eẽt nihil fortasse ampli⁹ q̃rerẽ. Ra. Saltem vbi nõ sit potest agnoscere. Au. Si cõmemores fortasse potero. Ra. Nõ est certe in reb⁹ mortalib⁹. Quicquid ei in ẽ non potest manere si non maneat illud in q est. Manere aũt etiã rebus veris intereuntibus veritatẽ: paulo ante concessum est. Nõ igitur est veritas in rebus mortalibus. Est autẽ veritas et non est nusq̃. Sunt igitur res immortales. Nihil autẽ verũ in quo veritas non est. Cõficitur non esse vera nisi que sunt immortalia. Et ois falsa arbor nõ est arbor: et falsum lignũ: non est lignũ: et falsum argentũ non est argentũ: et omnino quicquid falsũ est non est. Omne aũt qđ verũ nõ ẽ falsum est. Nulla igitur recte dicũtur eẽ nisi immortalia. Hanc tu tecum ratiunculã diligenter cõsidera: ne quid tibi cõcedendũ non esse videatur. Si eĩ rata est: totum negocium pene cõfecim⁹ Quod in alio fortasse libro meli⁹ apparebit. Augu. Habeo gratias et ista mecũ atq adeo tecum quando in silẽtio sumus diligenter cauteq retractabo: si nulle se tenebre immittãt. suamq etiam quod vehemẽter formido mihi faciãt delectationẽ. Ra. Cõstanter deo credo eiq te totũ committe: q̃ntum potes. Noli esse velle quasi propri⁹: et in tua potestate sed ei⁹ clemẽtissimi et vtilissimi dñi te seruũ esse p̃fiteri. Ita ei te ad se subleuare non desinet: nihilq tibi euenire p̃mittet nisi qđ tibi prosit etiã si nescias. Au. Audio: credo et q̃ntũ possũ obtẽpero: plurimumq ipm deprecor vt plurimũ possim. Nisi quid forte ãpli⁹ a me desideras. Ra. Bñ hʒ. Interim facies postea quicquid iã visus ipse preceperit.

Soliloquiorũ. Liber prim⁹ explicit.

Aurelii Augustini episcopi Hypponensis Soliloquiorum Liber secũdus Incipit.

Ra. M

Atis intermissum est opus nostrum & impatiens est animus nec lachrimis modus fit nisi amori detur quod amatur. Quare aggrediamur librum secundum Augu. Aggrediamur. Ra. Credamus deuz affuturum. Augusti. Credamus sane si vel hoc in potestate ē. Ra. Potestas nostra ipse est. Ita ora breuissime: ac perfectissime q̃tum potes. Augustin⁹ Deus semper idem: nouerim me: nouerim te. Oratum est. Ra. Tu qui vis te nosse: scis esse te? Aug. Scio. Ra. Unde scis? Augusti. Nescio. Ratio. Simplicem te sentis: an ne multiplicem? Augustinus. Nescio. Ra. Moueri te scis? Augu. Nescio. Ra. Cogitare te scis? August. Scio. Ra. Ergo veruz ē cogitare te. Aug. Verũ. Ra. Immortalem te esse scis? Au. Nescio. Ra. Horum oīm q̃ te nescire dixisti: qd̄ scire p̄us magis vis. Aug. Utr̄ imortal' sim. Ra. Viuere igit̄ amas. Au. fateor. Ra. Quid cũ te imortalē eē didiceris satis erit? Au. Erit qdē id magnũ s3 parũ Ra. Hoc tñ qđ par̄ est q̃tũ gaudebis Aug. Plurimũ. Ra. Nihil iā flebis? Aug. Nihil oīo. Ra. Quid si ip̄a vita tal' eē īueniat vt ī ea tibi nihil ampli⁹ q̃ nosti nosse liceat: tēperabis lachrimis? Au. Immo tñ flebo vt vita nulla sit. Ra. Nō igit̄ viuere p̄pter ip̄sũ viuere amas: s3 p̄pter scire. Au. Cedo cōclusioni. Ra. Quid si eadē ip̄sa rerum sciētia miser̄ faciat. Au. Nullo id quidem pacto fieri posse credo. S3 si ita ē nemo esse beat⁹ p̄t. Nō eī nũc aliunde sum miser: nisi rerum ignorantia. Quod si & rerum scientia miserum facit sēpiterna miseria est. Ra. Iam video totũ quod cupis. Nam quoniam neminem scientia miserum esse credis ex quo p̄babile est vt intelligentia efficiat btm. Beatus autem nemo nisi viuens. & nemo viuit qui non est. Esse vis viuere & intelligere. Sed esse vt viuas viuere vt intelligas. Ergo esse vt intelligas. Esse te scis: viuere scis: intelligere scis. Sed vtruz ista semper futura sint: an nihil horum futurum sit. an maneat aliquid semper: et aliquid intercidat. an minui & augeri hoc possint: cũ omnia mansura sint nosse vis Augu. Ita est. Ra. Si igitur p̄bauerimus semp̄ nos esse victuros: sequetur etiā semp̄ futuros? Au. Seq̃tur. Ra. Restabit q̄rere de intelligo. Au. Manifestissimũ ordinem video atq3 breuissimum. Ra. Hic ergo esto nunc vt interroganti caute firmeq3 r̄ndeas. Au. Istic suz. Ra. R Si manebit sēp̄ mundus iste: verum est mundum semp̄ mansurũ esse. Aug. Quis hoc dubitet? Ra. Quid si non manebit Nonne ita ver̄ est mundum non eē mansurũ? Augu. Nihil resisto. Ra. Quid cum interierit si interiturus est nonne tunc vel id erit ver̄ mundũ interisse? Nam q̃diu verum non est mundum occidisse nō occidit: Repugnat igitur mũd⁹ occiderit & verum non sit mundum occidisse Augustin⁹. Et hoc ꝯcedo. Ra. Quid illud. Videtur ne tibi verum aliq̇d esse posse vt veritas non sit? Augustin⁹ Nullo modo. Ra. Erit igitur veritas etiam si mundus intereat? Augustin⁹ Negare non possum Ra. Quid si ipsa veritas occidat nō ne v̄um erit veritatē occidisse? Augustinus Et istud q̇s negat. Ra. Ver̄ aũt non pōt esse si veritas nō sit. Augustinus. Iā hoc paulo ante concessi. Ra. Nullo mō igit̄ occidet v̄itas. Au. Perge vt cepisti. Rā ista collectiōe nihil ē v̄i⁹. Ra. R̄ndeas mihi velī vtrũ tibi sētire anima videat̄

an corpus. Augu. Anima videt. Ra. Quid intellectus videtur tibi ad animam pertinere? Augu. Prorsus videtur Ra. Ad solam an ad aliqd aliud Au. Nihil video aliud preter animā nisi deum vbi intellectum esse credam. Ra. Iam illud videamus. Si tibi q̄spiam istum parietem non esse parietē sed arborem diceret: Quid putares? Aug. Aut eius sensum aut meum falli aut hoc nomine ab eo parietē vocari. Ra. Quid si et illi species arboris in eo appareat et tibi parietis: nonne poterit vtrumque verū esse? Au. Nullo mō Q: vna eademque res et arbor et paries eē non pōt. Quamuis enim singulis nobis singula esse videantur necesse est vnum nostrū imaginationē falsam pati. Ra. Quid si nec paries nec arbor ē et ambo fallimini? Au. Potest id qdē Ra. Hoc ergo vnum superius ꝑtermiseras. Aug. Fateor. Ra. Quid si agnoscatis aliud vobis videri q̄ est. Nūqd iam fallemini? Aug. Non. Ra. Potest igitur et falsum esse quod videtur et nō falli cui videtur? Au. Pōt. Ra. Confitendum est non eum falli q̄ falsa videt sȝ eum qui assentitur falsis. Au. Plane cōfitēdū. Ra. Quid ipsum falsū quare falsum ē? Au. Q; aliter sese hȝ q̄ videtur. Ra. Si ergo non sint quibus videatur: nihil est falsū? Au. Sequitur. Ra. Non igitur est in rebus falsitas sȝ i sēsu. Non autem fallitur qui falsis non assentitur. Conficitur vt aliud sim⁹ nos aliud sensus siquidem cum ipse fallitur possumus non falli. Au. Nichil habeo quod contradicam. Ra. Sed nūquid cum anima fallitur: audes te dicere nō esse falsū? Au. Quo pacto istō audeo Ra. At nullus sensus sine anima nulla falsitas sine sensu Aut operatur igitur anima: aut cooperatur falsitati. Aug. Trahunt precedentia ꝯsensionē. Ra.

S Illud nūc responde vtrū tibi videatur posse fieri vt aliquando falsitas non sit? Aug. Quomō mihi hoc videri potest cum tanta sit difficultas inueniēde veritatis vt absurdi⁹ dicatur falsitatem q̄ veritatē esse non posse. Ra. Nunquid arbitraris eum q̄ non viuit posse sentire? Augu. Non potest fieri. Ra. Confectum est animā semper viuere. Augu. Nimis cito vrges me in gaudia pedetētim queso. Ra. At qui si recte illa ꝯcessa sunt nihil de hac re dubitandum video Au. Nimis cito ē inquam. Itaque facilius adducor vt me temere aliquid ꝯcessisse arbitrer: q̄ vt iam securus de immortalitate anime sim. Tamen euolue istam conclusionem et quomodo id effectum sit ostende. Ra. Falsitatem dixisti sine sēsu esse nō posse et eam non esse nō posse. Semper igitur sensus. at nullus sensus sine anima Anima igitur sempiterna est. Nec valet sentire nisi viuat. Semper igitur anima viuit. Augu. O plumbeum pugionem. Posses enim concludere hominem immortalem si tibi cōcessissem nunquam istum mundum esse posse sine homine: eumque mundum esse sempiternum Ra. Bene quidem vigilas. Sed tamen non paruum est quod confecim⁹ rerum naturam sine aīa esse nō posse nisi forte in rerū natura falsitas aliquando non erit. Au. Illud qdē consequens esse confiteor sȝ iam āpli⁹ deliberandum censeo vtrum superi⁹ concessa non nutent. Non enim paruū gradum ad anime immortalitatē factum esse video. Ra. Satis ne ꝯsiderasti ne qd temere dederis? Au. Satis quidē sȝ nihil video quo me arguam temeritatis. Ra. Ergo confectum ē rerū naturam sine anima viua esse non posse: Augu. Confectum hactenus vt possint vicissim alie nasci alie mori. Ra. Quid si de natura rerum falsitas auferatur: nonne fiet vt vera sint omnia? Au. Cōsequi videtur. Ra. Respōde vnde tibi videatur paries iste verus esse Aug. Quia non ei⁹ fallor aspectu Ra. Ergo quia ita est vt videtur Aug. Etiā Ra. Si igitur aliquid inde falsum est q̄ aliter videtur atque est: inde verū q̄ ita vt est videtur: ablato eo cui videtur nec falsum quicquam nec verum est. At si falsitas in rerum natura non sit: vera sunt oīa. Nec videri quicquam nisi viuen

ti anime potest. Manet igitur anima i rerū natura: si auferri falsitas nō potest. manet si pōt. Au. ℭ Uideo robustius esse factum quidē quod iaȝ conclusum erat: sed nihil hac adiectione promouimus. Nihilominus enim manet illud quod plurimū me mouet nasci animas ⁊ interire atq; vt non desint mundo non caruȝ immortalitate ꝫ successione prouenire. Ra. Uidetur sic tibi queq; corporea id est sensibilia ītellectu posse cōprehendi. Aug. Non videtur. Ra. Quid illud? Uidetur tibi sēsibus vti deus ad res cognoscendas? Au. Nihil audeo de hac re temere affirmare: sed q̄tum conijcere datur nullo modo deus vtitur sensibus. Ra. Ergo concludimus non sentire posse nisi animam. Au. Conclude interim q̄tum ꝓbabiliter licet. Rat: Quid illud? Das ne istum parietem si verus paries nō sit non esse parietem? Aug. Nihil hoc facilius dederim: neq; quicq̄ si verū corpus non sit: corpus esse. Ra. Tale etiā hoc est. Ergo si nihil verum est: nisi: ita sit vt videtur: nec quicq̄ corporeum videri nisi sensibus potest nec sentire nisi aīa: nec si verum corpus non sit corpus esse: restat vt corpus esse nō possit nisi anima fuerit. Au. Nimis vrges ⁊ quid resistam non habeo. Ra. Attēde in ista diligentius Au. En assum. Ra. Certe hic lapis est. Et ita verus ē si nō se habet aliter ac videtur. Et lapis nō est: si verus non est. Et si non nisi sēsibus videri potest. Au. Etiam. Ra. Nō sunt igitur lapides in abditissimo terre gremio: nec omnino vbi non sunt q̄ sentiant: nec iste lapis esset nisi eū videremus: nec lapis erit cum discesserimus: nemoq; alius eū p̄sens videbit nec si oculos bn̄ claudas q̄uis multa in eis incluseris aliquid habebunt: prorsus ipsum lignum intrinsecus lignum est. Fugit enim omnes sensus quicquid in altitudine est corporis omnime perlucentis: quod non esse omnino cogitur. Etenim si esset verum esset. Nec veruȝ quicq̄ est: nisi quod ita est vt videtur: illud autem non videtur

Nō est igitur verum. Nisi quid habes ad hec qđ respondeas. Aug. De his q̄ concessi: hoc natum esse video sed absurdum ita ē vt q̄cq̄d vis illorū facilius negem: q̄ȝ hoc verū eē concedā. Ra. Nihil repugno. Uide ꝫ. quid dicere velis corporea nisi sensibus videri posse an sētire nisi animā: an eē lapidē vł quid aliud sed verū non esse: an ipȝ verū aliter esse diffiniendū Au. Istud ipsuȝ oro te vltimū videamus Ra. Defini ꝫ veruȝ Au. Ueruȝ est qđ ita se habet vt cognitori videtur si velit possitq;cognoscere. Ra. Non erit igitur verū qđ nemo pōt cōgnoscere? Deinde si falsuȝ est quod aliter q̄ȝ est videtur q̄d si alter videatur hic lapis: lapis: alteri lignū. Eadē res ⁊ falsa ⁊ vera erit? Aug. Illud me magis superius mouet: quo modo si quid cognosci non potest eo fiat vt verum non sit. Nam qđ simul vna res ⁊ vera ⁊ falsa est nō nimis curo. Et eni video vnā rem diuersis cōparatā simul ⁊ maioreȝ ⁊ minorem esse ex eo istud contigit qđ nihil per se maius aut minus est. Cōparationis eni sunt ista noīa: Ra. An si dicis nihil verum esse per se: non times ne sequatur vt nihil sit ip̄e. Unde eī lignū est hoc: inde etiā verum lignum ē. Nec fieri potest vt per se ip̄m.i. sine cognitore lignū sit: ⁊ verū lignū nō sit. Ꝟ Ergo illđ dico ⁊ sic definio: nec vereor ne definitio mea ob hoc iprobetur qđ nimis breuis est. Nam vere mihi videtur esse id quod est. Nihil ergo erit falsū quia q̄cq̄d est verum est. Au. In magnas angustias me coniecisti. nec inuenio prorsus q̄d respōdeā. Ita fit vt cū aliter doceri nolim q̄ȝ istis īterrogationibus: verear iaȝ tn̄ interrogar. Ra. Deus cui nos commisim⁹ sine dubitatione fert opem: et de his augustijs liberat: nos mō credamus et eum rogemus deuotissime. Aug. Nihil plane libētius hoc loco fecerim: nam nusq̄ȝ tātam caliginē ptuli. De⁹ pater nr̄ q̄ vt oremus hortaris: q̄ ⁊ hoc qđ rogaris prestas: q̄ quidē cū te rogamus melius viuimus: melioresq; fuimus: exaudi me palpitātē ī his tenebris ⁊ michi dextre

rā porrige. Pretende mihi lumen tuū reuoca me ab erroribꝰ: te duce ꝛ in me redeam ꝛ i te Amen. Ra. Hic esto quā tum potes: ꝛ vigilantissime attende. Aug. Dic q̄so si q̄d tibi ꝑ aliquid suggestū est: ne pdam mꝰ? Ra. Hic esto Au. Ecce habes me nihil aliud agentem. Ra. Priua quid sit falsū ēt atq; etiam ventilemus. Au. Miror si quicq̄ aliud erit: q̄ nō ita est vt videtur? Ra. Attēde potius ꝛ ipsos sensus prius (terro gemus. Nā certe qd oculi vident n̄ dicit falsū: nisi habeat aliquā similitudinē veri. Ut ꝓbi cā homo quē videmꝰ in somnis: non est vtiq; verus homo sꝫ falsꝰ: eo ipo ꝙ habet veri similitudinē. Quid em̄ canem videat ꝛ recte se dicat hoiem somniasse? Ergo ꝛ ille falsus canis est ex eo quod similis vero est. Au. Ita est vt dicis. Ra. Quid vigilans q̄s q̄ si viso equo putet se hominem videre: nonne eo fallitur ꝙ ei appareat aliq̄ hominis similitudo? Nā si nihil ei appareat nisi eq̄ spēs: nō pōt arbitrari se hoiem videre: Au. Prorsus cedo. Ra. Dicimꝰ itē falsā arborē quā pictam videmꝰ: ꝛ falsā faciē q̄ de speculo redditur: ꝛ falsū turriū motū nauigātibus falsamq; ifractionē remi: nihil ob aliō nisi ꝙ verisimilia sūt. Au. Fateor. Ra. Ita ꝛ in gēmis fallimur: ita in ouis ita in sigillis vno anulo impressis: ꝛ in ceteris talibꝰ. Au. Sequor omnino atq; cedo. Ra. Similitudo igitur rerum qd ad oculos pertinet: mr̄ falsitatis. Au. Negare nō possum. Ra. X Sed hec ois silua nisi me fallit: in duo genera diuidi p̄t. Nam partim equalibꝰ in rebꝰ ptim vero i deterioribꝰ est. Equalia sunt: qn̄ tā hoc illi q̄ illud huic sic esse dicimus: vt de gēmis dictum est vel de impressione anuli. In deterioribus aūt qn̄ illud quod deterius est: simile esse dicimus melioris. Quis enim i speculū attendat ꝛ recte dicat se esse illiꝰ imaginis similē ac si potius illā sibi? Hoc autē genꝰ partim est in eo qd aīa patit: partim vero in his rebus q̄ videntur. Sed ipsum qd aīa patit: aut i sensu patit vt turris motum q̄ nullus est: aut apud seipam ex eo ꝙ accepit a sensibus qualia sunt visa somniātiū ꝛ fortassis etiā furentium. Porro illa que i ipsis rebꝰ quas videmus apparēt alia natura: cetera ab aīmātibꝰ exprimūtur atq; fingunt. Natura gignendo vl̄ resultando similitudines deteriores facit. Gignendo cum parētibꝰ similes nascunt. Resultādo: vt de speculis cuiuscemodi. Quāuis enim pleraq; specla hoies faciat: non tn̄ ipi effingūt eas q̄ reddūtur imagines. Iam vero aiamtium opa sunt i picturis: ꝛ huiuscemodi quibusdā figmentis. in quo genere i cludi etiam illa p̄nt si tn̄ fiunt q̄ demones faciunt. Umbre aūt corpoꝝ q̄ nō minus ab re abest: vt corporibꝰ similes ꝛ quasi falsa corpora dicāt nec ad oculorū iudiciū ptinere negande sūt: in illo eas genere poni placet quod resultādo a natura fit resultat ei omne corpꝰ lumini obiectum: ꝛ in contraria parte vmbram reddit. An tibi aliq̄d cōtradicendum videtur. Aug. Mihi ꝓo nihil Sꝫ quoniā ista tēdāt vehemēt expecto Ra. At q̄ oportet patienē feramꝰ dōnec nobis ceteri sēsus renūcient in verisimilitudine habitare falsitatē. Naꝫ ꝛ in ipso auditu totidē fere genera vel unt similitudinū: velut enim loquentis vocē quē nō videmꝰ audientes: putamus aliū quēpiaꝫ cui voce similis est? At in deterioribus vel echo testis ē: vl̄ tinnitus ille ipsarum aurium: vl̄ i horologijs: merule aut corui q̄dam imitatio vel q̄ sibi somniantes aut furētes videnk audire. False auteꝫ vocule q̄dicunt a musicis incredibile est quantuꝫ attestant veritati quod post appebit: tn̄ etiam ipse quod sat est nūc non absunt ab eaꝝ similitudie quas veras vocant. Seq̄ris hec? Aug. Et libētissime Nam nihil laboro vt intelligam. Ra. Ergo ne moremur. Uidet ne tibi aut lilium a lilio posse odorē: aut mel thimini a melle thimino de diuersis aluearijs sapore: aut mollitudo plumarum cigni ab āseris: tactu facile dijudicari Aug. Non videt. Ra. Quid cum talia nos vel olfacere vel gustare vl̄ tangere

somniamus: nõne similitudie imaginũ eo deteriore quo inaniore decipimur? Aug. Uerum dicis. Ra. Ergo appar3 nos in oibus sensibus siue equalibus siue in deteriorib⁹ reb⁹: aut similitudine lenocinante falli: aut etiam si non falli mur suspẽdentes consensionẽ: seu diffe rentia dignoscentes: tñ eas res falsas nominare quas verisimiles dep̃hendi mus. Au. Dubitare nõ possũ. Ra. Nũc attẽde dũ eadẽ rursũ recurrimus: quo fiat aptius qd conamur ostendere. Au. Eccũ me loq̃re qd velis. Rã ego circu itũ istũ semel statui tolerare: neq3 i eo defatiscar: spe tãta pueniendi q̃ nos tẽ dere sẽtio. v Ra Bñ facis Sz at tẽde: vt p tibi videat̃ cũ oua sĩlia videa m⁹ aliqd eo₂ falsũ esse recte nos posse dicere. Aut. Nullo modo videt̃: Om nia enim si oua sunt vera oua sũt. Ra. Quid cum de speculo resultare imagi nẽ videm⁹: quib⁹ signis falsã esse com p̃hẽdim⁹. Au. Sc3 qd non tenet̃: nõ sonat nõ per se mouet̃: non viuit: 7 cete ris innumerabilibus q̃ p̃sequi longu3 est: Ra. video te nolle immorari: 7 pro perationi tue mos gerendus est. Itaq3 ne singula repetã: si 7 illi hoies quos videmus in somniis viuere: loq̃: teneri a vigilantib⁹ possent nihilq3 int̃ ipsos differret 7 eos quos expergefacti ac sa ni alloq̃mur 7 videm⁹: nũquid nã eos falsos diceremus? au. Quo pacto istuc recte diceret̃. Ra. Ergo si eo veri essent quo verissimilimi apparerent: nihil it̃ eos 7 veros omnino distaret. eoq3 falsi q2 per illas vel alias differentias dissi miles cõuincerent̃: nõne sĩlitudinẽ ve ritatis matrẽ 7 dissimilitudinẽ falsita tis eẽ fatẽdũ est? Au. Nõ habeo quod dicã: 7 pudet me tam temerarie ꝯfẽsio nis mee superioris. Ra. Ridiculũ ẽ non te pudet quasi nõ ob id ip̃m elegerim⁹ hmõi sermocinatiões. Que qm̃ cũ sol̃ nobis loq̃mur: soliloquia vocari atq3 i scribi volo. Nouo q̃dẽ 7 fortasse duro noie: s3 ad rẽ demõstrãdã satis idoneo Cũ ei neq3 meli⁹ q̃ri veritas possit q̃ i terrogando 7 respõdẽdo: 7 vix q̃sq3 iue niat̃ quẽ non pudeat ꝯuinci disputãtẽ eoq3 pene semp̃ eueniat vt rẽ bñ indu ctã ad discutiẽdũ incõdit⁹ p̃uicacie cla mor explodat: etiã cũ laceratiõe aiar̃ plerũq3 dissimulata int̃dum 7 aperta: pa catissime vt opinor 7 ꝯmodissime pla cuit: vt a meipo (int̃rogatũ mihiq3 re spondẽtẽ, deo adiuuante) ver̃ querere3 Quare nihi ẽ quod vereare: sicubi te temere illigasti redire atq3 resoluere. Alit̃ hinc eni euadi non põt. au. Recte dicis s3 qd male ꝯcesserim non plane video nisi forte id recte dici falsum qd habeat aliquã verisimilitudinem cum prorsus mihi nihil aliud dignum falsi noie occurrit: 7 rursus tñ cogor fateri eo falsa vocari q̃ vocant̃ q̃ a veris dif ferũt. Ex quo conficit̃ eã ipa3 dissimi litudinẽ cãm eẽ falsitatis. Itaq3 cõtur bor. nõ enim mihi facile quicq3 venit i mentẽ qd ꝯtrariis causis gignat̃. Ra. 5 Quid si hoc vnũ ẽ in rer̃ natu ra genus 7 solũ quod ita sit. An igno ras cũ per aialiũ innumerabilia gene ra cucurreris/ solũ crocodilũ iueniri q̃ superiorẽ in mandẽdo partẽ moueat p̃e serti3 cũ pene reperiri nihil q̃at/ ita cui q3 rei sĩle/ vt nõ i aliquo ẽt dissimile sit Au. Uideo q̃dẽ ista. s3 cũ cõsidero illd qd falsum vocam⁹ 7 sĩle aliqd hẽ 7 veri 7 dissimile/ ex q̃ poti⁹ p̃te meruerit falsi nomẽ non valeo discernere. Si ei ex eo q2 dissimile ẽ dixero/ nihil erit qd nõ fal sum dici possit nihil eñ est qd nõ alicui rei dissimile sit quã verã esse cõcedim⁹. Itẽ si dixero eo qd sĩle est falsũ appel landũ non solũ oua illa reclamabũt q̃ vera eo ipo sunt quo simillima s3 ẽt sic n̄ effugiã eũ q̃ me coegerit falsa eẽ oia cõfiteri q2 oia sibi ex aliqua p̃te sĩlia esse negare non possum. S3 fac me non metuere illud respondere similitudinẽ ac dissimilitudinem simul efficere vt aliquid falsum recte nominetur: qua3 mihi euadendi viam dabis. Instabi tur enim nihilominus vt omnia falsa eẽ renunciẽ. quippe oia sibimet vt su pradictum est/ 7 similia quadã ex p̃te 7 dissimilia reperiunt̃. Restaret vt nihil aliud falsũ esse dicerẽ nisi qd alit̃ se ha beret at3 videretur ni vererer illa tot mõ

stra que me dudu; enauigasse arbitrabar. Nam eo rursum repellor ꝓrigine inopinata: vt verum id esse dicā qđ ita se habet vt videt. Ex quo conficit sine cognitore nihil verum esse posse. Ubi mihi naufragium in scopulis occultis simis formidandū est q̄ veri sunt et si nesciant. Aut si ꝟum esse id qđ est dixero falsum non esse vspiam concludet quouis repugnāte. Itaq̄ redeunt illi estus ne quicq̄ tanta patiētia morarū tuar ꝓcessisse me video. Ra. Attende poti⁹. Nā nullomō i ai; iducā frustra nos auxiliū diuinū implorasse. Uideo eīn tentatis quantū potuim⁹ omib⁹ rebus non remansisse qđ falsū iure dicatur nisi qđ aut se fingit esse qđ nō est aut oino esse tendit ⁊ non est. S; illud superius falsi gen⁹. vel fallax etiā: vel mendax est. Nam fallax id recte dicit qđ habet quendā fallendi appetitum q̄ sine aia intelligi non pōt: sed partim rōne fit ptim natura. Ratione i aiali bus rōnalibus vt in hoie natura i bestijs tanq̄ in vulpecula. Illud aūt qđ mendax voco a mentientib⁹ fit. Qui hoc differunt a fallacib⁹: ꝙ omnis fallax appetit fallere nō aūt omnis vult fallere q̄ mētit. Nam ⁊ mimi ⁊ comedie ⁊ multa poemata mēdaciorum plena sunt: delectādi potius q̄ fallēdi voluntate. Et omēs fere q̄ iocant mētiūtur. Sed fallax vel fallēs is recte dicit cuius negocium ē vt quicq̄ fallat. Illi aūt q̄ non id agūt vt decipiāt: s; tn̄ aliquid fingunt: vel mēdaces tm̄. vel sine hoc quidē: mētiētes tamē vocari nemo ambigit: nisi q̄d habes aduersus ista quod dicas. Au. Perge queso. Nunc eīn fortasse de falsis: nō falsa docet cepisti. A S; tā gen⁹ illđ expecto quale sit quod dixisti: e tēdit ⁊ nō est. Ratio Quidni expectes. Eadē illa sunt quoru; multa supra memorauimus. An nō tibi videt imago tua de speculo q̄si tu ipse velle e s; iđ e falsa quod non est. Au. valde hoc videt. Ra. Quid omīs pictura vel cuiuscemodi simulachrū ⁊ id gen⁹ omnia opificum nonne illud e contendūt: ad cu ius quicq̄ similitudinē factum ē Au. Prorsus adducor Ra. Jam ea quib⁹ vel dormientes vel furētes fallūt: concedis vt opinor in eo esse genere. Au. Nulla magis Nam nulla mag; tēdūt talia esse qualia vel vigilantes vl' sani cernunt eo tn̄ falsa sunt quo id qđ tēdūt e nō possūt. Ra. quid iā de turrium motu vel demerso remo: vl' de vmbris corporum plura dicam. Planū ē vt arbitror ex hac regula esse metiēda Au. Planissimum. Ra. Taceo de ceteris sensib⁹. Nā nemo considerans hoc inueniet: falsum appellari in reb⁹ ipis quas sentimus. quod esse aliqđ tēdit ⁊ non est. Au. Recte dicis. Sed miror cur ab hoc genere tibi secernenda illa poemata ⁊ ioca visa sūt: ceteraq̄ falla cie. Ra. Quia sc; aliud e st falsu; esse velle aliud veru; esse non posse. Itaq̄ ipsa opa hominū velut comedias aut tragedias aut mimos ⁊ id genus alia possumus operibus pictorū fictorūq̄ coniungere. Tam eīn verus esse pictus homo non potest: q̄uis in specie hois tandat: q̄ illa q̄ scripta sunt i libris comicor. Neq̄ enim falsa esse volūt: aut vllo appetitu suo falsa sunt: s; q̄dam necessitate quantum fingētes arbitriū sequi potuere. At vero in scena Rosci⁹ voluntate falsa Hecuba erat: natura ver⁹ homo. Sed illa voluntate etiā verus tragedus: eo videlicet quo implebat institutum. Falsus aūt Priamus eo quod priamum assimilabat sed ipse non erat. Ex quo iam nascit q̄dda; mirabile quod tn̄ ita se habere nemo ambigit. Au. Quidnā id est Ra.
B Quid putas: nisi hec oīa inde esse in quibusdam ꝟa: vnde in quibusdā falsa sunt: ⁊ ad suum ꝟum hoc solum eis ꝓdesse ꝙ ad alios falsa sūt Uñ ad id quod esse: aut volūt: aūt dn̄t nullo mō pueniunt: si falsa esse fugiūt Quo pacto ei iste quē commemoraui ꝟus tragedus esset: si nollet e falsus Hectore Falsa Andromaca. Falsus Hercules: ⁊ alia inumera Aut vnde vera pictura esset si falsus equus nō esset Unde in speculo ꝟa hois imago

si nõ falsus hõ? Quare si qbusdam vt verũ aliqd sint pdest vt sint aliqd falsum cur tãtope falsitates formidam⁹ ꝛ magno bono appetimus veritatem Aug. Nescio: ꝛ multũ miror: nisi qꝛ in exẽplis istis nihil imitatione dignũ video. Nõ em tanq̃ histriões aut de speculis q̃q relucentia: aut tanq̃ Mironis bucula ex aere: ita ẽt nos vt i nr̃o quodã habitu veri simus ad alienum habitũ adũbrati atq̃ assimilati ꝛ ob hoc falsum esse debem⁹: sed illud verũ querere qḋ nõ quasi bifrõte ratione sibiq̃ aduersãte vt ex alia pte verũ sit ex alia falsũ est. Ra. Magna ꝛ diuina q̃dã reqris. Que tñ si inuenerim⁹ nonne fatebimur his ipam confici ꝛ quasi conflari veritatẽ a q̃ denominaꝛ oẽ qḋ verũ quoquõ noiatur? Aug. Non inuitus assentior. Ra. Quid tibi ḡ videꝛ? Disciplina disputandi: vera ne an falsa est? Au. Quis dubitet verã? Sꝫ vera etiam grãmatica. Ra. Ita ne vt illa? Au. Nõ video qd sit vero verius. Ra. Illud profecto qḋ nichil falsi hꝫ. Qḋ intuẽs paulo añ offendebare ex his rebus q̃ nescio quõ nisi false essent vere esse nõ possent. An ignoras oĩa illa fabulosa ꝛ apte falsa ad grãmaticã ptinere? Au. Nõ ignoro istuc qdem: sꝫ vt opinor nõ p grãmaticã falsa sunt sꝫ p eã q̃liacũq̃ sunt demõstranꝛ. Siqdẽ fabula cõpositũ ad vtilitatẽ delectationẽ ve mendaciũ. Est aũt grãmatica vocis articulate custos ꝛ moderatrix disciplina. Cui⁹ pfessionis necessitate cogiꝛ humana lingua oĩa etiã figmenta colligere: q̃ memorie litterisq̃ mandata sũt: nõ ea falsa faciẽs sꝫ de his verã quandã docẽs asserensq̃ rõnẽ. Ra. Recte sane. Nihil nunc curo vtrũ abs te ita bñ diffinita atq̃ distincta sint: sꝫ illud q̃ro vtrũ hoc ita esse ipa grãmatica: an illa disciplina disputatiõis ostẽdat. Au. Non nego vim peritiãq̃ definiẽdi q̃ nũc ego ista separe conat⁹ sũ disputatorie arti tribui. Ra. Quid ipa grãmatica nõne si vera ẽ eo vera ẽ q̃ disciplina est? Disciplina em̃ adiscẽdo dicta est. Nemo aũt q̃ didicit ac tenet nescit dici põt ꝛ nẽo scit falsa. Ois ḡ vera est disciplina. Au. Non video qdem qd in ista ratiũcula temere cõcedaꝛ. Mouet me tñ ne p istã cuipiã videaꝛ ẽt illas fabulas veras esse. Nã ꝛ has discim⁹ ꝛ tenem⁹. Ra. Nunquid-nã magister nr̃ nolebat nos credere q̃ docebat ꝛ nosce? Au. Immo vehemẽt vt nosceremꝰ istabat. Ra. Nũ aliqñ institit vt Dedaluꝫ volasse crederemus Au. Hoc qdem nũq̃. Sꝫ plane nisi tenerem⁹ fabulã vix nos posse aliqd manib⁹ teneꝛ faciebat. Tu ḡ negas verũ esse q̄ ista fabula sit: ꝛ q̄ ita sit Dedalus diffamat⁹. Au. Hoc nõ nego verũ esse. Ra. Nõ negas ḡ te didicisse verũ cũ ista didicerꝭ? Nã si volasse Dedalũ verũ esset: ꝛ hoc pueri pro ficta fabula accipẽrẽt atq̃ redderẽt eo ipo falsa retinerẽt quo vera essent illa q̃ redderẽt Hinc est extitit illḋ qḋ supius mirabamur de volatu Dedali verã fabulã eẽ nõ potuisse nisi Dedalũ volasse falsuꝫ esset. Au. ¶ Iã teneo istud sꝫ qd ex eo proficiam⁹ expecto. Ra. Quid nisi nõ eẽ falsã illã rõnẽ q̃ collegim⁹ disciplinã nisi vera doceat disciplinã eẽ nõ posse? Au. Et hoc qd ad rẽ? Q ꝛ volo dicas mihi vñ sit disciplina grãmatica. Vñ etiã vera est: inde disciplina est Au. Nescio qd tibi respõdeã. Ra. Nõne tibi videꝛ si nil in ea definitũ esset nihil in genera ꝛ ptes distributũ atq̃ distinctũ: nullomõ disciplinã esse potuisset? Au. Iã intelligo qd dicas. Nec vlla mihi occurrit cuiusuis facies disciplne in q̃ nõ definitiões ac diuisiones ac rõnes ꝛ rõcinatiões duꝫ quid q̃q̃ sit declaraꝛ: dũ sine ꝯfusione ptis sua cuiq̃ reddunꝛ: dũ nihil ꝑtermittiꝛ pro priũ: nihil annumeraꝛ alienuꝫ totum hoc ipm qḋ disciplina dr̃ egerint. Ra. Ergo ꝛ totũ ipm q̃q̃ vera dr̃. Au. Video cõseq. Ra. Respõde nũc q̃ disciplina cõtineat diffinitionũ diuisionũ ptitionũq̃ rõnes. Au. Iã supradictũ est hec disputãdi regla ptineri. Ra. Grãmatica igiꝛ eadẽ arte creata ẽ vt disciplina ꝛ vt vera esset q̃ est abs te supius a falsitate defensa: qḋ nõ de vna gram-

matica mihi licz cōcludere sz prorsus
de oīb⁹ disciplinis. Nā dixisti verreqz
dixisti nullā disciplinā tibi occurrere
in q̄ nō definiendi vis atqz distribuēdi
id ipz vt disciplina sit fecerit. Ac si eo
vere sunt q̄ sunt discipline: negabit ne
quispiā veritatē ipsam esse p quā oēs
vere sunt disciplie? Au. Prope est oīs
no vt assentiar sed illud me mouet qd
etiā rōnem disputādi inter easdē disci
plinas numeram⁹. Quare illā potius
existio eē vitatē q̄ ꝛ ista ipsa rō va est
Ra. Optie oīno ac vigilātissime Sed
nō negas vt opinor eo verā eē quo dis
ciplina ē. Au. Immo idipm est qd me
mouet. Aduerti eni etiā ipaz discipli
nā eē ꝛ ob hoc verā dici. Ra. Quid ḡ
Istā putas alit disciplinā eē potuisse
nisi oīa in ea definita essent ꝛ distribu
ta? Au. Nihil aliud habeo qd dicam.
Ra. Ad si ad eā ptinet hocofficiū per
se ipsaz disciplina vera est. Quisqz ne
igit mirū putabit si ea q̄vera sunt oīa
i seipa vera sit veritas. Au. Nihil mi=
hi obstat q̄ min⁹ recte pgā i istā sniaz
Ra. Ergo attēde pauca q̄ restāt. Au.
Profer si qd habes mō tale sit qd in=
telligā libēterqz concedā. Ra. D
Esse aliqd in aliq̄ nō nos fugit duob⁹
mōis dici. vno quo ita ē: vt ēt seiūgi at
qz alibi esse possit, vt hoc lignū i hoc lo
co vt sol i oriēte. Altero aūt quo ita ē
aliqd in subiecto vt ab eo neqat sepa
ri vt i hoc ligno forma ꝛ spēs quā vide
mus: vt in sole lux: vt i igne calor: vt in
aīo disciplina: ꝛ si q̄ sunt alia. An tibi
alit videt? Au. Ista qdē vetustissima
sunt nobis: ꝛ ab ineūte adolescētia stu
diosissime pcepta ꝛ cognita Quare n̄
possū de his interrogat⁹: qn ea sine vlla
deliberatiōe cōcedā. Ra. Quid illud?
Nōne cōcedis qd in subiecto est isepa
bilit: si subiectū ipm nō maneat mane
re nō posse? Au. Hoc quoqz video ne=
cessariū. Nā manēte subiecto posse id
qd in subiecto est nō manere qsqs dili
genter res aduertit intelligit. Si qdē
hui⁹ corpis color pōt vel valitud inis
rōne vel etate imutari cū ipm corpus
necdū interierit. Et hoc nō peq in oīb⁹

valet: sed in his in qbus nō vt sint ipa
subiecta ea q̄ i subiectis sūt coexistūt
Nō eni vt sit iste paries: hoc colore sit
quē in eo videm⁹ cū ēt si q̄ casu nigre
scat: aut albescat: vl aliquē aliū mutet
colorē: nihilominus tn̄ maneat paries
ac dicat. At vo ignis si calore careat
nec ignis qdē erit: nec niuē vocare nisi
cādidā possum⁹. Illud vo qd interroga
sti qs pcesserit: aut cui posse fieri vide
atur: vt id qd in subiecto ē maneat i po
itereūte subiecto? Mōstruosuz eni ꝛ a
veritate alienissimū vt id qd non esset
nisi i ipo eēt: etiā cū ipz nō fuerit pos
sit eē. Ra. Illud igit qd q̄rebamus in
uētū ē. Au. Quid narras? Ra. Id qd
audis. Au. Iā ne ḡ liqdo constat aīm
esse imortalē? Ra. Si ea q̄ pcessisti va
sunt liqdissime. Nisi forte animū dicis
etiā si moriat aīm esse. Au. Nunq̄ eq
dē hoc dixeri: sz co ipo q̄ interit fieri vt
anim⁹ non sit dico nec me ab hac snia
reuocat qd a magnis philosophis di=
ctū ē: eā rē q̄ quocūqz venerit vitā pre
stat: mortē i se admittet nō posse. Quā
uis ei lumē qcūqz intrare potuerit fa
ciat id lucere tenebrasqz i se ppt mēo
rabilē illā vim cōtrarior nō possit ad
mittere: tn̄ extinguit: locusqz ille exti=
cto lumine tenebrat Ita illud qd tene
bris resistebat neqz vllomodo i se tene
bras admisit: ꝛ sic eis itereūdo locū fe
cit vt poterat ēt discedendo. Itaqz ti=
meo ne mors ita contingat corpi vt te
nebre loco. Aliqn̄ discedente aīo vt lu
minet aliqn̄ aūt ibidē extincto vt iā nō
de oī morte corpis securitas sit sz ali
qd gen⁹ mortis sit optandū quo aīa ex
corpe incolumis educat: pducatqz ad
locū si est vl l⁹ tal loc⁹ vbi nō possit ex
tingui. Aut sine hoc qdez pōt: atqz in
ipso corpe aīa quasi lumē accēdit: nec
alibi pōt durare: oīsqz mors est extin=
ctio qdam aīe in corpe vel vite aliqd
gen⁹ eligēdū est qtū hō finit qd ipsuz
quo viuit cū securitate ac trāqllitate
viuatur qq̄ nescio quō istud possit si
aīa morit. O multū btōs quibus siue
ab ipsis: siue abs quolibet non esse me
tuēdā mortē etiā si aīa intereat psua=

sum est. At michi misero nulle adhuc rões nulli libri psuaderẽ potuerũt. Ra. E Noli gemere. Immortalis ẽ aius human⁹. Au. Unde hoc pbas? Ra. Ex his q̃ cum magna cautiõe vt arbitror suprius ɔcessisti. Au. Nihil qdẽ me mi n⁹ vigilãter iterrogãti tibi memini de disse sꝫ collige iã ipsam summã oro te videam⁹ q̃ tãtis ãbagib⁹ puenerim⁹ nec me iã iterroges volo. Si ei ea bre uiẽ enumeratur⁹ esq̃ ɔcessim⁹ quonã rursus rñsio mea desideratur? An vt moras gaudiorꝫ mihi frustra inferã si qd boni forte cõfecim⁹? Ra. Faciã qd te velle video sꝫ attende diligẽtissime. Au. Loqre: iaꝫ quidẽ enitar. Ra. Oẽ qd in subiecto ẽ si sp manet ipsuꝫ etiã subiectũ maneat semp necesse est. Et oĩs i subiecto est aĩo disciplina. Neces se est igiẽ semp animus maneat si sem per maneat disciplia. Est aũt discipli na ꝟitas ꝛ semp vt in initio libri hui⁹ ratio psuasit ꝟitas manet. Semp igiẽ animus manet: nec enim⁹ mortuus dr Immortalẽ igiẽ aiꝫ solus nõ absurde negat: q̃ supiorꝫ aliqd nõ recte cõcessũ esse cõuincit. Aug. Iã me volo in gau dia dimittere: sꝫ duab⁹ aliquãtũ reuo cor causis. Nã pmũ me mouet: qd cir cuitu tãto vsi sumus nescio quã rõnũ catenã sequẽtes: cũ tã breuiẽ totũ de q̃ agebaẽ demõstrari potuit q̃ nũc de mõstratũ est. Quare me sollicitũ facit qd tã diu quasi ad insinuãdum obam bulauit rõcinatio. Deiñ nõ video qũo in aĩo semp sit disciplina preserti di sputãdi cũ ꝛ tã pauci ei⁹ gnari sint ꝛ quisq̃s iã nouit tanto ab infantia tpe fuerit indoct⁹. Nõ eñ possumus dicẽ aut ipitorꝫ aĩos nõ esse aĩos: aut eẽ in aĩo eã quã nesciã disciplinã. Qd si ve hemẽter absurdũ est: restat vt aut non sp sit veritas: aut disciplina illa nõ sit veritas. Ra. Uides quã nõ frustra tã tos circuitus egerit nostra rõcinatio. Querebamus ei qd sit veritas: qd ne nunc qdẽ in hac silua rerꝫ oĩbus pene callib⁹ oberratis video nos iuestigare potuisse. Sꝫ qd facimus? An incepta omittim⁹ ꝛ aspectam⁹ ne qd nobis li brorꝫ alienorꝫ in manibus incidat qd huic q̃stioni satisfaciat. Nã ꝛ multos añ nostrã etatẽ scriptos esse arbitror q̃s nõ legim⁹ ꝛ vt sicut nũc vt nihil qd nescim⁹ opinemur manifestũ habem⁹ ꝛ carmine de hac re describi ꝛ soluta orõne ꝛ ab his viris q̃rũ nec scripta la tere nos pũt ꝛ eorꝫ ingenia talia noui mus. vt nos i eorꝫ lr̃is qd volum⁹ iuen turos despare nõ possim⁹. Preserti cũ hic añ oclos nr̃os sit ille i q̃ ipa zeloq̃n tiã quã mortuã dolebam⁹ pfectã reui xisse cognouim⁹. Ille ne nos sinet cuꝫ scriptꝫ suis eũ viuẽdi modũ docuerit: viuẽdi ignorarẽ naturã. Aug. Nõ arbi tror eqdẽ: ꝛ mltũ tñ spero: sꝫ vnũ doleo q vrẽ erga sapiaꝫ studiũ nr̃ꝫ nõ ei vt vo lum⁹ valem⁹ apire Nã pfecto ille mise reẽ sitim nr̃aꝫ ꝛ exũdaret mlto citi⁹ q̃ nũc. Secur⁹ ẽ ei qd sibi iã totũ de aĩe imortalitate psuasit: nec scit aliq̃s esse fortasse q̃hui⁹ ignoratõis miẽiã satꝫ co gnouerit: ꝛ q̃b⁹ pserti rogãtib⁹ nisubue nire crudele sit. Ille ãt ali⁹ nouit qdẽ pfamiliaritate ardorẽ nr̃m sꝫ ita lõge abest: ꝛ ita nũc ɔstituti sum⁹ vt vix ad eũ vel ep̃le mittẽde facultas sit. Quẽ credo iã ocio trãsalpio pfecisse carmẽ q̃ mortꝫ met⁹ excãtat⁹ effugiat ꝛ antiq̃ glacie durat⁹ aĩe stupor frigusq̃ pel laẽ Sꝫ interi dũ ista pueniũt q̃ in nr̃a ptãte nõ sũt nõne turpissimũ pire oci um nr̃m ꝛ totũ ipm aĩm ex icerto arbi trio pendere deligatũ est. Ra. F Ubi ẽ qd deũ ꝛ rogauim⁹ vt nobis nõ diuitias: nõ corpis voluptates: si ppla res suggestus atq̃ honores: sed aĩam nr̃aꝫ: se q̃ ipm q̃rẽtib⁹ iter apiat Ita ne nos deseret: aut a nobis ita deseriẽ Alienissimũ qdẽ ab ipo est: vt eos q̃ ta lia desiderãt deserat: vñ a nobis quoq̃ alienũ eẽ dꝫ vt tm̃ ducẽ dseram⁹. Qua re si placꝫ repetam⁹ breuiẽ vñ illa duo cõfecta sint: aut sp manere ꝟitatẽ: aut veritatẽ eẽ di sputãdi rõnẽ. Hec ei va cillare dixisti q̃minus nos faciat toti⁹ rei summa securos. An potius illd q̃ri mus qũo esse possit in iperito discipli na in quo nõ possumus nõ aĩm dicere. Hic ei cõmotus videbare vt de illis q̃

cōcesseras dubitare rurs⁹ necesse fuerit. Au. Immo discutiam⁹ ꝓ⁹ illa deinde hoc quale sit videbim⁹. Ita eni opi nor nulla ꝯtrouersia remanebit. Ra. Ita fiat sꝫ adesto tot⁹ atqꝫ cautissim⁹ Scio eni qd tibi eueniat attēdēti: duꝫ nimis pēdēs i ꝯclusionē: ⁊ vt iā iāqꝫ iferaꝩ expectas: ea q̄ īterrogantꝩ nō dili gēt̄ exaiata ꝯcedas. Au. Verꝝ fortasse dicis: sꝫ enitar cōtra hoc gen⁹ morbi q̄tū possū mō iā tu icipe q̄rere ne suspēsiuis imoremur. Ra. Ex eo quātum memini ṽitatē nō posse interire cōclusimus: q̄ nō solū si tot⁹ mūdus intereat sꝫ etiā ip̄a ṽitas veꝝ erit ⁊ mūdū ⁊ ṽitatē iterisse. Nihil aūt verū sine ṽitate: nullo modo igiꝩ iterit ṽitas. Aug. Agnosco ista ⁊ multum miror si falsa sunt. Ra. Ergo illud alterū videam⁹. Aug. Sine me paululū ꝯsiderare oro te ne huc iteri turpiꝩ redeā. Ra. Ergo ne iterisse veritatē veꝝ nō erit: si nō erit veꝝ. Nō ḡ iterit sꝫ veꝝ erit Vñ post occasū ṽitatis veꝝ erit: cū iā veritas nulla est. Au. Nihil habeo qd pl⁹ cogitē atqꝫ ꝯsiderā. Perge ad aliud. Certe faciem⁹ q̄tū possum⁹ vt docti atqꝫ prudētes viri legāt hec ⁊ nr̄am si q̄ est corrigāt temeritatē nā me nec mō nec aliq̄n arbitror qd ꝯtra hoc dicaꝩ posse inuenire. Ra. Nunquidnā ḡ dr̄ ṽitas nisi qua veꝝ ē q̄cq̄d veꝝ ē. Aug. Nullo mō. Ra. Nūq̄dnā recte dr̄ verū nisi qꝺ nō ē falsū. Au. Hic vero dubitare dementia ē. Ra. Nū falsū nō ē qꝺ ad similitudinē alicui⁹ accōmodatū ē: neqꝫ id tñ ē cui⁹ sile apparet. Aug. Nihil qdē aliud video qꝺ libentius falsum vocē. Ra. Sꝫ tñ solet falsum dici etiā qꝺ a veri similitudie lōge abest. Au. Quis negat. Ra. Sed tñ qꝺ habeat ad verū nōnullā imitationē. Augu. Quō. Nū eni cū dr̄ iūctis alitib⁹ anguib⁹ Medeā volasse: vlla ex p̄te res ista verum imitatur q̄ppe q̄ nulla sit. nec imitari aliq̄d possit ei res q̄ omnino nō sit. Ra. Recte dicis. sꝫ nō attēdis eā rē q̄ oīno nulla sit: ne falsa q̄dem posse dici. Si eni falsuꝫ est: nō est. Si est nō est falsū. Au. Nō ḡ dicem⁹ illꝺ de Medea nescio qꝺ mōstrū falsū eē. Ra. Nō vtiqꝫ. Nā si factū: quō falsuꝫ ē. Si nō est factū: quō mōstrū est. Au. Mirā rē video. Ita ne tādē cū audio angues igētes alites iuncti iugo: nō dico falsū Ra. Dicis plane. Est eni qꝺ falsum eē dicas. Au. Quidnā q̄so. Ra. Illā. s. sniaꝫ q̄ ipso ṽsu enūciaꝩ. Au. Et quā tandē hꝫ ista imitationē veri. Ra. Q: similiꝩ enūciaꝩ: etiā si ṽe illud Medea fecisset. Imitaꝩ ḡ ipsa enūciatione veras snias falsa snia. Que si non crediꝩ: eo solo imitaꝩ veras q̄ ita dr̄ estqꝫ tm̄ falsa nō etiā fallēs. Si autē fidē ipetrat imitaꝩ etiā creditas veras. Au. Iā intelligo multū interesse inꝩ illa q̄ dicim⁹ ⁊ illa de q̄b⁹ dicim⁹ aliq̄d quare iā assentior. Naꝫ hoc solo reuocabar q̄cq̄d falsuꝫ dicim⁹ nō recte dici nisi habeat veri alicui⁹ imitationē. Quis eni lapidē falsum argētū dicēs nō iure rideaꝩ Tñ si q̄s lapidē argētū esse dicat dicimus falsum eū dicere .i. falsam ꝓferre sniam. Stagnū aūt vꝉ plūbū nō absurde vt opinor falsum argētū vocam⁹ qꝺ id res ipsa velut imitaꝩ neqꝫ ex eo falsa est nr̄a snia: sꝫ illud ip̄m de q̄ nūtiaꝩ Ra. Bñ intelligis: sꝫ illud vide vtrū ⁊ argētū falsi plūbi nomie ꝯgruēter appellare possim⁹. Au. Nō mihi placet. Ra. Quid ita. Au. Nescio nisi illꝺ video vehēmenꝩ ꝯtra volūtatē meā dici. Ra. Nū forte ꝓpꝩea qꝺ argētū meli⁹ est ⁊ quasi in ꝯtumelia eius dr̄ ⁊ plūbi autē q̄dā velut honor est: si falsum argentū vocetur. Au. Prorsus explicasti qꝺ volebā. Et iō credo iure īfames instabilesqꝫ haberi q̄ muliebri habitu se ostētāt: quos nescio vtrū falsas mulieres an falsos viros melius vocem. Veros tñ histriōes verosqꝫ ifames sine dubitatiōe possum⁹ vocare. vt si latēt nec infame quicq̄ nisi turpi fama noiaꝩ veros nequā nō sine veritate dicim⁹ vt opinor. Ra. Alius locus nobis erit de istis reb⁹ disserēdi. Multa eni fiūt q̄ quasi facie populari turpia videꝩ aliq̄ tñ sine laudabili honesta mōstrētur. Et magna questio est vtrum patrie liberāde causa muliebri

tunica indutus debeat hostē decipere: hoc ipso quo mulier falsa sit fortasse verior vir futurus. Et vtrum sapiens qui aliquo mō certum habeat necessariā forte vitā suā rebus hūanis: malit emori frigore ꝙ͂ femineis vestibus si aliud nō sit amiciri. Sed de hoc vt dictū est alias videbimus. Profecto eni cernis quāte inquisitionis indigeat: quatenus ista progredi debeant ne in quasdam inexcusabiles turpitudines decidat. Nunc aūt qd presenti q̄stioni satis est iā puto apparere neq͂ dubitare non esse falsum quicq͂ sine veri aliqua imitatione. Au. Proficiscere ad reliqua. Nā hoc mihi bene persuasū est. Ergo illd q̄ro vtrū preter disciplinas quibus erudimur: ꝛ quibus etiā ipsum studium sapientie annumerari decet possimus ita quicq͂ verum inueniri quod non sicut theatricus Achilles ex aliqua pte falsum sit vt ex alia verꝫ esse possit. Ra. Mihi videtur multa inueniri. Nō enim discipline istum habent lapidē nec tñ vt verꝰ sit lapis imitat aliqd secundū quod falsus dicatur. Quo vno commemorato: vides iam innumerabilibus supsedendū esse q̄ sponte occurrant cogitantibus. Au. Video prorsus. Ra. Sed nōne tibi videntur vno corporis nomine includi? Au. Videtur si aut inane nihil eē certum haberē aut ipsum animū int corpora nūerādū arbitrarer: aut etiā deū corpus aliqd esse crederē. Que oīa si sunt: ꝛ nullius imitatione falsa ꝛ vera esse video. Ra. In longum nos mitis: sed vtar q̄tū possum cōpendio. Certe enim aliud est qd inane appellas: alid quod veritatē. Au. Lōge aliud. Quid enim inanius si veritatem inane aliqd putem: aut tantopere aliqd inane appeto. Quid enim aliud q̄ veritatē inuenire desidero? Ra. Ergo ꝛ illd fortasse cōcedis: nihil verū esse quod non veritate fiat: vt verum sit. Au. Iā hoc olim manifestū est. Ra. Num dubitas nihil esse inane: pter ipsū inane. Aut certe corpus. Au. Prorsus nō dubito. Ra. Opinor ergo veritatem corpꝰ esse aliquod credis. Au. Nullo modo. Ra. Quid i corpore? Au. Nescio. Ra. Nihil ad rem. Arbitror enim vel illud te scire. Si est inane: magis illud esse vbi nullū sit corpus. Aug. Hoc sane planum est. Ra. Quid igitur imoramur? An tibi aut veritas videt fecisse inane aut aliqd verū esse vbi veritas nō sit? Au. Nō videtur. Ra. Nō est ergo inane verum: quia neq͂ ab eo ꝙ inane nō est inane fieri pōt. Et qd veritate caret: verū non esse manifestū est. Et omnino ipsū quod inane dicitur ex eo qd nihil sit dicitur. Quomodo igitur pōt verū esse quod nō est. Aut quomodo potest esse quod penitus nihil est. Au. Age iā inane tāq͂ inane deseramus. Quid de ceteris dicimus: quid nisi id quod vides mihi plurimū suffragari? I Restat eni animus ꝛ deus: que duo si ppterea vera sunt ꝙ in his est veritas: de immortalitate dei nemo dubitat. Animus autem immortalis creditur: si veritas q̄ interire non pōt: etiā in illo esse probatur: Quare iā illud vltimum videamꝰ vtrū corpus nō sit vere verū: ideo nō in eo sit veritas: sed quasi quedā imago veritatis. Nā si ꝛ in corpore quod satis certū est recipere interitū tale verū inuenerimꝰ: quale est in disciplinis: nō ꝯtinuo erit disputādi disciplina veritas qua omnes vere sunt discipline. Verū est eni ꝛ corpus qd nō videtur disputādi ratione esse formatum. Si vero ꝛ corpus imitatiōe aliqua verū est: ꝛ ob hoc nō ad liquidū verū nihil erit fortasse qd impediat disputādi rationē: quo minꝰ ipsa veritas esse doceatur. Ra. Interi queramus de corpore. Nā ne hoc qdē cum cōstiterit video istā cōtrouersiā terminatā. Unde scis quid velit deus. Itaq͂ attēde. Nam ego puto corpus aliqua forma ꝛ specie cōtineri quā si nō haberet corpus nō esset. si verā haberet animus esset. An aliter putādū est. Au. Assentior in pte de cetero dubito. Nā si nō teneatur aliqua figura corpus non esse concedo. Quomodo autem si eam veram haberet animus

esset non satis intelligo. Ra. Nihil ne tandem de primi libri exordio: et de illa tua geometrica recordaris. Au. Bñ cõmemoras. Recordor prorsus ac libentissime. Ra. Tales ne in corporib⁹ figure inueniũtur. quales illa disciplina demõstrat? Au. Immo incredibile est q̃to deteriores esse conuincuntur. Ra. Quas ergo istarũ veras putas? Ne queso etiam istuc me interrogandum putes. Quis enĩ mente tã cecus est qui nõ videat istas q̃ in geometria docenẽ habitare in ipsa veritate. Aut in his etiam veritatē. Illas vero corporis siquidem quasi ad istas tẽdere videntur habere nescio quam imitationẽ veritatis: et ideo falsas esse. Iã enim totũ illud qđ ostẽdere moliebaris intelligo. Ra. Quid ḡ iam op⁹ est vt de disciplina disputationis requiramus. Siue enim figure geometrice in veritate: siue in eis veritas sit. aĩa nr̃a id est intelligentia nostra cõtineri nemo ambigit: ac per hoc in nr̃o aĩo etiã veritas esse cogitur. Quod si quelibet disciplina ita ẽ in aĩo vt in subiecto iseparabiliter nõ interire veritas põt: quid q̃so de animi ꝑpetui vita nescio qua mortis familiaritate dubitamus? An illa linea vel quadratura vel rotũditas habent alia q̃ imittẽtur vt vera sint. Au. Nullo mõ id possum credere nisi forte aliđ sit linea q̃ lõgitudo sine latitudine et aliud circulus quã linea circũducta vndiq3 ad medium equaliter vrgens. Ra. Quid ergo cunctamur. An vbi ista sit veritas nõ est. Au. Auertat deus amentiam. Ra. An disciplina non est in aĩo? Au. Quis hec dixerit? Ra. Sed forte potest intereũte subiecto id quod i subiecto est permanere. Au. Quãdo mihi hoc ꝑsuadetur? Ra. Restat vt occidat veritas. Au. Unde fieri põt? Ra. Immortalis ẽ igiẽ aĩa. Iam iã credere rationib⁹ tuis crede veritati. Clamat et i te sese habitare et imortalẽ esse: nec suã sibi sedẽ quacũq3 corporis morte posse subduci. Auertere ab vmbra tua: reuertere in te: nulli⁹ est interitus tuus nisi oblitũ te esse q̃ interire nõ possis. Au. Audio: resipisco: recolere incipio. R. Sed queso illa q̃ restant expedias: quõ in animo imperito: non enim eũ mortalẽ dicere possum⁹ disciplina et veritas esse intelligaẽ. Ra. Aliud ista questio volumẽ desiderat si eam vis tractare diligenter. Simul et illa que vt ponim⁹ inuestigata sunt: recensenda tibi esse video. Quia si nihil eoꝝ que cõcessa sunt dubiũ est: multũ nos egisse arbitror: nec cũ parua securitate cetera q̃rere. Aug. Ita plane est vt dicis: et obtẽpero tuis preceptis libens. Sed illud saltẽ impetrẽ anteq̃ terminũ isti⁹ voluminis facias: vt quid intersit inter verã figuram q̃ intelligentia continetur. et eam quam sibi fingit cogitatio q̃ grece siue phantasia. siue phantasma dicitur: breuiter exponas. Ra. Hoc queris quod videre nisi mundissimus nõ potest: et ad cuius rei visionem parum es exercitat⁹. Neq3 nũc per istos circuitus aliud q̃ exercitationẽ tuã vt illud videre scis idoneus operamur. Tamen interesse plurimũ quõ possit doceri: fortasse breuiter planũ facio. Fac enim te aliq̃d esse oblitũ: alioq3 te velle quasi in memoriã reuocare. Dicent ergo illi. Nũquidnã hoc est: aut illud? Diuersa velut similia proferẽtes. Tu vero nec illud vides quod recordari cupis et tñ vides non hoc esse: quod dicitur. Nũquidnã tibi cũ hoc euenit omnimodo videtur obliuio? Nã ipa discretio qua non admittitur quod falso admoneris pars q̃dã recordationis est. Aug. Ita videtur. Ra. Tales ḡ nondũ verũ vident. Falli tamẽ decipiq3 nõ possunt et quid querãt satis norũt. At si tibi q̃spiam dicat te post paucos dies risisse q̃ natus: nõ audes dicere falsum esse. Et si auctor sit cui fides habenda est: non recordaturus sed crediturus es. Totum enim temp⁹ illud validissima obliuione tibi sepultum est. An aliter putas? Prorsꝰ cõsentio. Ra. Hec igiẽ ab illa obliuione plurimũ differt: sed illa media est. Nam est alia recordatio

reuisendeq veritati ppior acvicinior: cui simile est quādo videmus aliquid certoq recognoscimus nos id vidisse aliā atq nosse affirmam⁹. Sed vbi: aut quomodo: aut apud quē nobis in notitiam venerit: satagim⁹ repetere atq recolere. Ut si de hoīe nobis cōtigerit etiam querimus vbi eum nouerimus. Quod cū ille cōmemorauerit repēte tota res memorie qua si lumē infunditur: nihilq ampli⁹ vt reminiscatur. An hoc genus ignotū tibi est: aut obscurū. Au. Quid hoc planius aut qd crebrius mihi accidere solet? R. Tales sunt q bene disciplinis liberalibus eruditi sic qdē illas sine dubio i se obliuione obrutas: eruūt discēdo: et quodāmodo refodiunt: nō tamē cōtēti sunt: nec se tenent donec totā faciem veritatis cui⁹ qdā in illis artib⁹ splēdor iā subrutilat letissime atq plenissime intueātur. Sz ex qdā falsi colores atq forme velut in speculū cogitationes: se fundunt fallūtq inqrētes sepe ac decipiūt: putātes illud totum esse quod norūt vel qd inquirūt. Ipse sunt ille imaginationes magna cautione vitāde q deprehendūtur fallaces cum cogitationes variato quasi speculo variantur: cū illa facies veritatis vna et imutabilis maneat. Quā enim alterius atq alterius magnitudinis quadratum sibi cogitatio depingit et quasi ante oculos pfert? Sz mēs interior q vult verū videre ad illud se potius couertat si potest secundū qd iudicat illa omnia esse quadrata. Au. Quid si nobis quispiā dicat secundū id eam iudicare q videre ocul⁹ solet. Ra. Quare g iurat si bene tñ erudita est: quātāuis pilā verā vera planicie puncto tangi? Quid tale vnq oculus vidit aut videre potest: cū ipsa imaginatione cogitationis fingi quicq huiusmodi nō potest. An nō hoc probamus: cū eēt minimū circulū imaginādo aīo describimus: et ab eo lineas ad centrum ducimus. Nā cū duas duxerimus inter quas quasi acu vix pūgi possit alias iā i medio nō possum⁹. ipsa cogitatiōe imagīaria ducere vt ad cētrū sine vlla cōmixtiōe pueniā: cū clamet ratio inumerabiles posse duci nec fere in illis icredibilib⁹ angustiis nisi centro posse contingere ita vt in omni earum interuallo scribi etiā circulus possit. Hoc cū illa fantasia iplere non possit magisq3 q ipsi oculi deficiat: si quidē p ipsos est aio. iflicta: manifestū est: et multū eā differre a vitate: et illā dū hoc videt nō videri. Hec dicent ope rosius atq3 subtilius: cū de itelligēdo disserere ceperim⁹ q nobis ps pposita est: cū de aīe vita qcqd sollicitat fuerit qtū valeam⁹ inucleatū atq3 discussū. Non eñ credo te paruz formidare ne mors humana etiā si nō inficiat aīaz rerū tñ oīz: et ipsi⁹ si qua cōperta fuerit veritatis obliuionē inferat. Augu. Nō potest satis dici qtuis hoc malum metuendum sit. Qualis enim erit illa eterna vita vel q mors nō ei pponēda est: si sic viuit aīa: vt videm⁹ eā viuere in puero mox nato. Ut de illa vita nihil dicā q in vtero agitur: nō eñ puto esse nullā. Ra. Bono animo esto: deus aderit vt iā sentimus qrētib⁹ nobis q beatissimum quiddā post hoc corp⁹: et veritatis plenissimū sine vllo mēdatio pollicetur. Au. Fiat sicut speramus.

¶ Diui Augustini nō illa falso attributa Soliloquia: sed vere sua expliciunt: que Cathacuminus in agro Mediolanensi vt ipse suos retractans li- libros testatur composuit.

¶ Ex libro primo retractationum beati Augustini de imortalitate anime.

M

Ost libros soliloquiorum iã de agro Mediolanum reuersus scripsi librum de Immortalitate aie: quod mihi quasi cõmonitoriũ esse voluerã propter Soliloquia terminãda que imperfecta remãsere. Sz nescio quõmo me inuito exiit in manus hoim: et inter mea opuscula noiatur. Qui pmo rationũ contortione: atqz breuiter sic obscurus est vt fatiget cũ legit etiã intẽtionẽ meã vixqz intelligatur a meipso. Deide cogitãs nihil aliud q̃ aios hoim i quadã argumentatione eiusdẽ libri dixi nec esse in eo quod nihil discit disciplina põt Itẽ quod alio loco dixi: nec vllã rem scientia cõplectitur: nisi q̃ ad aliquã ptinet disciplinã: nec venit in mentẽ deũ non discere disciplinas et hre oim rerum scientiã in q̃ etiã presentia. ẽ futurorũ Tale est et illud qd ibi dictũ est nõ esse vitã cum rõne vlli nisi aie neqz enim deo sine rõne vita est et cũ apud euz et summa vita: et summa sit ratio. Et illud quod aliquãto superius dixi id qd intelligit eiusmodi esse semp cũ et intelligat et animus q̃ vtiqz nõ eiusmodi est semp. Qd vero dixi aiz propter ea non posse ab eterna rõne separi qz nõ ei localit iũgitur: profecto nõ dixissem si iã tũc essez lris sacris ita eruditus vt recolerẽ qd scriptũ est: pctã vestra separãt inter vos et deũ. Vñ intelligi datur etiã eaz rez posse dici separationẽ q̃ nõ locis: sz incorporaliter iuncta fuerant. Quid sit ẽt qd dixi aia si caret corpore: in hoc mũdo nõ est: non potui mortuos recordari: nunqd enim aie mortuorum aut nõ carẽt corpore: aut in hoc mundo nõ sunt quasi inferi non sint in hoc mundo. Sed qz carere corpore i bono posui: fortasse noie corporis pestes corporeas appellaui. Qd si ita est nimis insolenter verbo vsus sum. Illud quoqz temere dictum est a summa essentia speciẽ corpori p aiam tribui qua est in q̃tũcũqz est: per animaz ergo corpus subsistit et eo ipso est quo aiaĩ siue vniuersalit vt mũdus siue pticularit vt vnũquodqz aial itra mũdũ: hoc totũ prorsus temere dictũ ẽ ¶ Hic liber sic incipit. Si alicubi est disciplina.

¶ Aurelii augustini epi hipponensis De imortalitate aie Liber Quem etiã Catachuminus sed de agro Mediolanũ reuersus composuit. incipit.

I alicubi est disciplina: nec esse nisi i eo quod viuit põt: et semp est neqz quicq̃ in quo quid semper est põt esse: quod non semp viuit: in quo est disciplina: sed nos sumus qui ratiocinamur id ẽ animus noster. Nec recte ratiocinari sine disciplina põt: nec sine disciplina esse animus nisi in quo nõ est disciplina põt est in hominis aio disciplina. Est autem alicubi disciplina: nã est. Et q̃cquid est: nusq̃ esse non põt. Itẽ disciplina non põt esse nisi in eo quod viuit. Nihil em qd non viuit aliquid discit. Nec esse disciplina põt in eo quod nihil discit. Itez semper est disciplina. Nã quod ẽ atqz imutabile est: semp sit necesse est. Esse autez disciplinã nemo negat. Et quisquis fatetur fieri nõ posse: vt ducta p mediũ circulũ linea non sit oim q̃ non per mediũ ducuntur maxia idqz esse alicuius discipline: imutabilẽ disciplinam esse non negant. Itẽ nihil in quo quid semp est põt esse nõ semp. Nihil em qd sp est patitur sibi suberahi aliqñ id i q̃ sp ẽ. Iã vo cũ rõcinamur animus id agit. Nõ em id agit nisi qui intelligit: nec corpus itelligit: nec animus

auxiliante corpore intelligit. qui cum intelligere vult a corpore auertit. Quod enim intelligitur eiusmodi est semper nihilqꝫ corporis eiusmodi est semper. Non igitur potest adiuuare animum ad intellectum nitentem: cui non impedire satis est. Item nemo sine disciplina recte ratiocinatur. Est autem recta ratiocinatio a certis incertorum indagationem nitens cogitatio: nihilqꝫ certum est in animo quod ignorat.

Omne autem quod scit animus in se se habet nec vllam rem scientia complectitur nisi que ad aliquam pertineat disciplinam. Est enim disciplina quarumcumqꝫ rerum scientia. Semper igitur anim⁹ humanus viuit. Rō pfecto: aut aīm⁹ ē ī aīo. Melior aūt rō nr̄a ꝙ̄ corp⁹ nr̄m ꝛ corp⁹ nr̄m nōnulla subā est. Et meli⁹ ē esse subām ꝙ̄ nihil. Rō est igit̄ rō nihil. Rursū q̄cūqꝫ armōia corporis ē in subiecto corpe sit necesse est inseparabilr: nec alius quicqꝫ i illa armonia esse credat̄: qđ nō eq̄ necessario sit in subiecto illo corpe in q̄ ipa armonia nō min⁹ inseparabilr. Mutabile ē aūt corp⁹ hūanū: ꝛ imutabilis rō. Mutabile ē ei oē qđ sp eodē mō nō ē. Et sp eodē mō est: duo ꝛ q̄ttuor sex. Itē semper eodem mō est quod est. Quod q̄ttuor habent duo ꝛ duo hoc non habēt duo. Duo igit̄ quattuor non sunt. Est autem ista ratio. Immutabilis igitur ratio est. Nullo modo autem p̄t mutato subiecto id quod in eo est inseparabiliter nō mutari. Non ē igit̄ armonia corporis anim⁹ nec mors pōt accidere immutabilibus rebus. Semp ḡ humanus anim⁹ viuit: siue ipse ratio sit: siue in eo ratio inseparabiliter. Quedam constantia virtus est: ꝛ oīs constantia immutabilis et omnis virt⁹ potest aliquid agere nec cum agit aliqđ virt⁹ non est. Oīs porro actio mouet̄ aut mouet. Aut igitur non omne qđ mouet / aut certe nō omne quod mouetur mutabile est: aut omne quod mouetur ab alio nec mouet: ipsum aliquid mortale est: neqꝫ mortale quicqꝫ immutabile. Quare de certo iam ꝛ sine vlla disiunctione concluditur non oē qđ mouet mutari. Nullus autem motus sine substātia: ꝛ omnis substantia: aut viuit: aut nō viuit. Atqꝫ oē qđ nō viuit: exanime est: nec est vlla exanimis actio. Illud igit̄ quod ita emouet vt non mutetur: nō p̄t esse nisi viua substantia. Hec autem omnis per quoslꝫ gradus corpus mouet quod mutabile ē. Corpus aūt non nisi ſm tempus mouetur. Ad hoc enim pertinet tardius ꝛ celerius moueri. conficitur esse quiddā quod tempore moueat nec tñ mutetur. Omne autem quod tempore mouet corpus tametsi ad vnum finem tēdat: tñ nec simul pōt oīa facere: nec potest nō plura facere. Neqꝫ eñ valet cuius ope agatur: aut pfecte vnū esse quod in partes secari pōt: aut vllū ē sine partibus corpus: aut sine mora ꝛ interuallo tempus: aut vero vel breuissima syllaba denuncietur cui⁹ nō tunc finē audias cū iā non audis initium. Porro qđ sic agit̄ ꝛ expectatione op⁹ est vt peragi: ꝛ memoria vt cōphendi queat ꝙ̄tū pōt. Et expectatio futurorum rerum est preteritarum vero memoria. At intentio ad agendum p̄ñtis est temporis: per quod futurū in p̄teritum transit nec cepti motus corporis expectari finis potest sine vlla memoria. Quomodo enim expectatur vt desinat quod aut cepisse excidit: aut oīno motum esse? Rursus intētio peragendi q̄ opus est sine expectatione finis q̄ futurus est non potest esse. nec est quicqꝫ quod aut nondū est: aut iā non est. Potest igitur in agendo quiddam esse qđ ad ea que non sunt pertineat. Possūt simul in agente plura esse cum ea plura que aguntur simul esse non possit: Possunt ergo etiam in mouente: cum ī eo qđ mouet non possint. At quecunqꝫ in tempore simul esse non possunt et cum a futuro in preteritum trāsmittūtur mutabilia sint necesse est. Hinc iaꝫ colligimus posse esse quiddam quod cū mouet mutabilia non mutat̄.

Cum enim mutatur mouentis intētio perducendi ad finem quē volet corp⁹

quod mouet illudq; corpus de quo ali
quid fit eodem motu per momēta mit
tetur: atq; illa intentio pficiendi qua
immutatam manere manifestum est: ꝛ
ipsa membra artificis ꝛ lignū aut lapi
dem artifici subiectum moueant quis
dubitet consequens esse quod dictuz ē
non igitur si qua mutatio corporis mo
uente animo fit: q̄uis in eam sit itent⁹
hinc eū necessario mutari ꝛ ob hoc etiā
mori arbitrandū est. Potest eīn in hac
intentione simul ꝛ memoriā pteritorū
ꝛ expectationē futuroꝝ hr̄e q̄ oia sine
vita eē ñ pñt. Quāq; ꝛ si null⁹ iterit⁹ si
ne mutatiōe fit ꝛ nl̄la mutatio sine mo
tu ñ tñ ois mutatio interitū: ois q; mot⁹
mutationem operaꝛ. Licet enim ipsuz
corpus nostrum ꝛ motum plerūq; qua
libz actione ꝛ mutatuz certe vel etate
dicere: tñ nondū interisse .i. non esse sine
vita. ¶ Liceat igr
ꝛ aim non ꝯtinuo putare priuari vita
q̄uis ei fortasse p motum putatio non-
nullo ꝯtingat. Si enim manz aliqd im
mutabile in animo quod sine vita eē nō
possit animo etiam vita sempit'na ma-
neat necesse est. nam hoc prorsus ita se
habz: vt si primum est. sit secundum.
Est autem primum. Quis eīn vt alia
omittam aut rōnem numerorum mu-
tabilem esse audeat dicere: aut artem
quālibz non ista rōne constare? Aut
artem non esse in artifice etiam cū eaz
non exercet: aut ei esse nisi i animo aut
vbi vita non sit esse posse: aut q̄ immu
tabile est: aliquando esse nō posse. aut
aliud esse artem aliud rōnem? q̄uis ei
ars vna multarum quasi quidā cetus
rōnum esse dicaꝛ. tamen ars etiam vna
rō dici verissime atq; intelligi potest.
Sed siue hoc siue illud sit non minus
immutabilem artem esse conficiꝛ. Ar-
tem autem non solum esse in animo ar
tificis: sed etiam nunq̄ esse nisi in ani-
manifestum est: idq; inseparabil'r. nam
si ars ab animo separabiꝛ aut erit pre-
q̄ in animo: aut nusq̄ erit aut de ani-
mo in animum continuo transibit. At
vt sedes arti nulla sine vita est: ita nec
vita cum rōne vlli nisi anime nusq̄ pot
ro esse quod est. vel quod immutabile
est: non esse aliquando qui potest? Si
vero ars de animo in animum trāsit i
illo mansura deserens istum: nemo ar-
tem docz: nisi amittendo aut etiam non
docentis obliuione fit aliquis peritus
sine morte. Que si absurdissima ꝛ fal-
sissima sꝛ: immortalis est animus hu-
manus. At ei si ars aliqñ est aliqñ non
est in animo quod per obliuionem atq;
imperitiam satis notū est: nihil ad ei⁹
imortalitatē affert argumenti hui⁹ con
nectio nisi negaꝛ antecedens hoc modo.
Aut est aliquid in animo quod in pñti
cogitatione non est: aut nō est i erudito
aio ars musica cū de sola geometrica
cogitat. Hoc autē falsum est. Illud igiꝛ
verum. Non autem quicq̄ se hr̄e aim⁹
sentit: nisi quod in cogitatione venerit
Potest igiꝛ aliquid esse in animo: quod
esse in se animus ipse non sentiat. Id
autē q̄diu sit nihil interest. Nāq; si diu-
tius fuerit in alijs animus occupatus
q̄ vt intentionem suam in añ cogitata
facile possit reflectere obliuio vel im-
peritia nominaꝛ. Sed cum vel nos-
ipsi nobiscum rōcinātes: vel ab alio be
ne interrogati de quibusdam liberalibus
artibus ea que inuenimus non alibiq̄
in animo nostro inuenimus neq; idem
inuenire quod facere aut gignere: alio
quin eterna gigneret animus inuētio-
ne temporali nam et'na sepe iuenit / qd
enim tam et'num q̄ circuli rō vel si qd
aliud in huiuscemodi artibus? Nec nō
fuisse aliquando necnon fore ꝯprehen
diꝛ. Manifestum etiam est immortalez
esse animum humanum: ꝛ omnes ve-
ras rationes in secretis eius esse q̄uis
eas siue ignoratione siue obliuione:
aut nō hr̄e: aut amisisse videaꝛ.
Nūc q̄ten⁹ accipi
enda sit animi mutatio videam⁹. Si eī
subiectus est anim⁹ arte in subiecto exi
stente: neq; subiectum immutari po-
test quin id quod in subiecto est immu
teꝛ qui possumus obtinere immuta-
bilem esse artem atq; rōnem si mu-

tabilis animus in quo illa sunt esse cō uincitur. Que autem maior q̄ in contraria solet esse mutatio: ꝛ quis negat animū vt omittā cetera: stultum alias: alias vero esse sapientem? Primus ergo quod modis accipiatur anime que dicitur mutatio videamus: q̄ vt opinor manifestiores dumtaxat clarioresq̄ nobis duo sunt genere: specie vero plꝰes inueniuntur namq̄ aut secundū corporis passiones: aut secūdum suas aima dicitur immutari. Secundum corporis vt per etates per morbos: per dolores: labores: offensiones: per voluptates. Secundum suas autem: vt cupiendo: letando: metuendo: egrescendo studendo: discendo. Hec omnes mutationes si non necessario, argumento sunt mori animam: nihil quidem me tuende sunt per se ipse separatim: sed nec rationi nostre aduersentur quia dictum est: mutato subiecto omne quod in subiecto est necessario mutari. videndum est. Sed non aduersantur: nam illud secundum hanc mutationem subiecti dicitur per quam omnino mutare cogit nomen. Nam si ex albo cera nigrū colorem ducat alicunde: non minus cera est: ꝛ si ex quadrata rotundam formā sumat ꝛ ex molli durescat: rigescatq̄ ex calida. At ista in subiecto sunt ꝛ cera subiectum. Manet autem cera non magis minus ve cera cum illa mutentur. Potest igitur aliqua mutatio fieri eorum que in subiecto sunt: cum ipsū tamen iuxta id quod hoc est ac dicitur non mutetur. At si eorum que in subiecto sunt tanta commutatio fieret vt illud quod subesse dicebatur dici iā omnino non posset. veluti cū calore ignis cera in auras discedit eamq̄ mutationem patitur vt recte intelligatur mutatū esse subiectum quod cera erat ꝛ cera iam nō est nullo modo aliqua ratione quicq̄ eorum que in illo subiecto iō erant quia hoc erant: manere putaretur. Quamobrem si anima subiectum est vt supra diximus in quo ratio inseparabiliter ea necessitate quoq̄ qua i subiecto esse monstratur: nec nisi viua anima potest esse aia: nec i ea rō potest ea sine vita ꝛ imortalis ratio mortalis est anima. Prorsus enim nullo pacto non existente subiecto suo immutabilis ratio maneret. Quod eueniret si tanta accideret anime mutatio vt eam non animam faceret id est mori cogeret: nulla autem illarum mutationum que siue per corpus siue p ipsam aiam fiunt: q̄uis vtrū aliqua p ipsam fiant idem quarum ipsa sit causa nō parua sit q̄stio: id agit vt aiam non aiam faciat. R Jam igit non solum per se verum nec nostris rationibus formidāde sunt. Ergo incūbēdum omnibus ratiocinandi viribus video: vt rō quid sit ꝛ quotiens diffiniri possit sciatur: vt secundum omnes modos ꝛ de anime immortalitate constet. Ratio est aspectus animi quo per se ipsum non per corpus verum intuetur: aut ipa veri cōtemplatio nō per corpus: aut ipsum verū q̄d cōtemplatur. Primum illud in animo eē nemo ambigit. De secundo ꝛ tertio q̄eri potest sed ꝛ secundum sine animo esse non potest. De tertio magna questio est. Utrum verū illud quod sine istrumento corporis animus intuetur sit p seipsum: ꝛ non sit in animo: aut possit esse sine animo: quo quolibet modo autem se habeat: non id posse contemplari animus p seipsum nisi aliqua coniūctione cum eo. Nam omne quod contēplamur siue cogitatione capimꝰ: aut sēsu: aut intellectu capimus. Sed eaq̄ sēsu capiunt: extra etiam non eē sentiūt ꝛ locis continentur. Unde nec percipi q̄dē posse affirmantur: ea vero que intelligvntur non quasi alibi posita intelliguntur: q̄ ipse qui itelligit animꝰ. Simul enim etiam intelliguntur non contineri loco. Quare ista coniunctio intuentis animi ꝛ eius veri quod ituet aut ita est vt subiectum sit animus: verum aūt illud i subiecto aut cōtra subiectum verū ꝛ in subiecto: animus aut vtraq̄ substantia. Horum autem triū si p̄mum est: tā ē īmortal' aius q̄ rō: s̄z supi orē disputationē q̄ i eē illa nisi viuo non pōt. Eadem necessitas i scdo ē

Nam si verum illud quod rō dicitur: nihil habet commutabile sicut apparet: nihil ꝯmutari potest qđ in eo tanq̃ in subiecto est. Remanet igitur omīs pugna de tertio. Nam si animus substantia est: ⁊ substantia rationi coniungitur: non absurde quis putauerit fieri posse vt manente illa hic esse desinat Sed manifestum est: q̃ diu animus a ratione non separatur eiq; coheret: necessario eum manere atq; viuere. Separari aūt qua tandem vi potest? Nū corporea cuius ⁊ potentia infirmior ⁊ origo inferior. ⁊ ordo separatior? Nullo mō. Animali ergo. Sed etiā id quo modo? An alter animus potentior q̄squis est: contemplari rationem nō potest nisi alterū idē separauerit. At neq; rō cuiq̃ cōtemplāti defuerit: si omnes contemplenꝰ ⁊ cum nihil sit ipsa ratione potentius quo nihil est incommutabilius: nullo pacto erit animus nondum rationi coniunctus eo qui est coniunctus potentior. Restat vt aut ipsa ratio a se ipsū separet: aut ipse animus ea voluntate separetur. Sed nihil est in ea natura inuidentie: quo minus fruendum se animus prebeat. Deinde quo magis est eo quicquid sibi cōiungitur facit vt sit: cui rei contrarius est interitus. Voluntate autem aīm separari ratione non minus absurde q̄s diceret: si vlla ab inuicē separatio posset esse rerum quas non continet loc⁹ Quod quidem dici aduersus omnia superiora potest q̄b⁹ alias contradictiones opposuimus. Quid ergo.

S Jam ne concludendū ē animū esse imortalem. an etiam si separari non potest extingui pōt. at si illa ratio nis vis ipsa sua cōiunctione efficit animū neq; eñ nō efficere pōt: ita ꝑfecto effici vt ei esse tribuat. Est ei maxime ipsa ratio: vbi summa etiā icōmutabilitas intelligitur. Itaq; quocūq; ex se afficit cogit esse quodammō. Non ergo extingui animus pōt: nisi ratione separatus. Separari autē non potest: vt supra ratiocinati sum⁹. Non potest igitur interire. at enī auersio ipsa a rōne per quam stultitia contingit aīo: sine defectu eius fieri non pt. si enī magis est ad rationem cōuersus eiq; īherens ideo quod inheret incommutabili rei quod est veritas q̄ ex maxime et primitus est: cum ab ea est auersus idipsum esse minus habet: qđ est deficere Oīs aūt defectus tendit ad nihilum. Et interitum nullum magis ꝓprie opꝫ accipi. q̄cū id qđ aliquid erat nihil fit Quare tēdere ad nihilū est ad interitum tēdere. Qui cur non cadat ī aīm vix est dicere in quē defect⁹ cadit. Dātur hic cetera sꝫ negatur esse gñs interire id quod tendit ad nihiluꝫ: id ē ad nihilū peruenire quod in corpore q̄q; aīaduerti potest. Nā quoniam quodlibet corpus pars est mundi sensibilis ⁊ ideo q̄to maius ē locūq; plus occupat tanto magis propinquat vniuerso q̄to q; id magis fecit tanto maius ē. Maius est enim totum q̄ pars. Quare ēt minus sit cum minuitur necesse est. Defectum ergo patitur cuꝫ minuitur Porro autem minuitur: cum ex eo aliqđ precisione detrahitur. Ex quo cōficiꝰ vt tali detractione tendat ad nihilum. At nulla ꝑcisio ꝑducit ad nihilū Omnis eñ pars que remanet corpus est. ⁊ quicquid hoc ē q̄tolibꝫ spatio locum occupat. Neq; id posſꝫ nisi h̄ret ptes ī quas idētidem cedereꝰ. Pōt igitur infinite cedendo infinite minui ⁊ ideo defectū pati atq; ad nihilū tēdere q̄uis ꝑuenire nunq̄ q̄at. Quod item de ipso spacio ⁊ quolibet interuallo dici atq; intelligi potest. Nam ⁊ de his etiam interim natis dimidiā ꝑ bigratia parteꝫ detrahēdo ⁊ ex eo qđ restat semꝑ dimidia minuitur interuallum atq; ad finem progreditur ad quē tamē nullo ꝑuenīꝰ modo: quo minus hoc de animo formidandum est. Et eñ ꝑfecto corpore melior ⁊ viuacior a quo huic vita tribuitur. Quod si nō id qđ est in mole corporis sed id quod ī specie facit corpus esse: q̄ sentētia inuicto re ratione approbatur: tanto enim magis ē corp⁹ q̄to speciosus est atq; pulchrius: tantoq; minus est q̄to fedius

ac deformi⁹:q̃ defectio nõ ꝑcisiõe de q̃ iã satis actũ ẽ:sȝ speciei ꝑuatione ꝯtingiť q̃rendũ de hac re diligenť ac discutiẽdũ ẽ:ne q̃s affirmet aim tali defectu iterire. Ut qm̃ specie aliq̃ sua ꝑuať dũ stult⁹ est:credať in tm̃ augeri posse hãc priuationẽ vt oimodo specie spoliet aiȝ ⁊ ea labe ad nihilũ redigat cogatq̃ interire. Quãobrẽ potuerim⁹ ĩpetrare vt oñdatur ne corp̃i q̃dẽ hoc posse accidere vt ẽt ea specie ꝑuetur q̃ corp⁹ ẽ iure fortasse obtinebimus multo min⁹ auferri posse aio q̃ aius est. Si q̃dẽ nemo se bñ inspexit:q̃ nõ oi corp̃i q̃lĩlȝ aiȝ ꝑponendũ esse fateatur. ¶ Sit igitur nr̃e rõcinationis exordiũ:q̃ nulla res se facit aut gignit.alioquin erat anteq̃ esset. Quod si falsum est:illud est verũ. Itẽ qđ factũ ortũve non est:⁊ tñ ẽ:sempiternũ sit necesse est. Quam naturã ⁊ excellentiã quisq̃s villi corp̃i tribuit vehemenť errat q̃de ȝ. Sed q̃d pugnam⁹ multo ei magis eã dare aio cogimur. Ita si corp⁹ vllũ est sempiternũ : null⁹ aius nõ sempitern⁹ est. Qm̃ quilibȝ animus cuilibȝ corpori preferendus est ⁊ omnia sempit'na non sempiternis. At si qđ vere dr̃. factum est corpus aliquo faciente fcm̃ est:nec eo iferiore. neq̃ ei esset potẽs ad danduȝ ei quod faceret q̃cq̃d illud est qđ est.id qđ faciebat. Sed ne pari quidẽ.opȝ enim faciẽtẽ meli⁹ aliq̃d habere ad faciendũ : q̃ est id qđ facit. Nam de gignente nõ absurde dr̃ hoc esse quod est illđ quod ab eo gignitur. Uniuersum igr̃ corpus ab aliqua vi ⁊ natura potentiore atȝ meliore factũ est:nõ vtiq̃ coporea. Nam si corpus a corpore factũ ẽ non potuit vniuersũ fieri. Uerissimum est em̃ qđ in exordio rõcinatiõis huius posuimus nl̃lã rem a se posse fieri. Hec autẽ vis ⁊ natura ĩ corpe affectrix corporis vniuersi p̃nte potentia tenet vniuersum. Non em̃ fecit atq̃ discessit effectũq̃ deseruit. ea quippe substãtia q̃ corpus est neq̃ (vt ita dicam) localr̃ mouetur vt ab ea substantia q̃ locũ obtinet separi q̃at ⁊ illa effectoria vis vacare nõ põt q̃n id qđ ab ea factũ est tueatur ⁊ spẽ carere nõ sinat:qua est inquãtumcunq̃ est. Quod enim p̃ se non est si destituatur ab eo ñ quod profecto enim erit:⁊ non possumus dicere id accepisse corpuscũ factum est vt seipso iam contentum esse posset:etiam si a conditore desereretur. Quamq̃ si ita est magis id hȝ anim⁹ quem corpori prestare manifestum est: atq̃ ita de proximo immortalis probatur si potest esse per seipsum quicquid enim tale est incorruptibile sit necesse est:ac per hoc interire non possit. quia nihil se deserit. Sȝ corporis mutabilitas in ꝓmptu est q̃ ipsius vniuersi corporis vniuersus motus satis indicat. Unde diligenter inspicientibus q̃tũ talis natura inspici potest ordiata mutabilitate id quod immutabile est imitari reperitur. Quod autem p̃ se ẽ ne motum quidem habȝ vllũ. omi copia sibi seipso existente q̃ mot⁹ omnis ad aliud est. cuius indiget quod mouetur: ad ẽ igitur species vniuerso corpori meliore natura sufficiente atȝ obtinente que fecit:quare illa mutabilitas non adimit corpori corpus esse sed de specie in speciem transire facit motu ordinatissimo. Non enim quepiam eius p̃s ad nihilũ redigi sinitur:cum totum capescat vis illa effectoria nec laborante nec deside potentia:dans vt sit omne qđ p̃ illã est inq̃tũ est. quamobrem nemo tam deuius a rõne debȝ esse : cui aut non sit certuȝ corpe aim esse meliorẽ aut q̃ hoc cõcesso arbitretur corp̃i ñ accidere vt corpus non sit:aio accideř vt animus non sit. Qđ si nõ accidit, neq̃ȝ anim⁹ esse nisi viuat põt nunq̃ ꝑfecto aim⁹ moritur. Qđ si q̃sq̃ non eum interitũ dicat formidandũ aio quo efficit vt nihil sit qđ aliq̃d sit sȝ eũ quo dicimus ea mortua q̃ vita carẽt:attẽdat q̃ nulla res seipsa caret. Est aũt anim⁹ vita quedã:vnde omne qđ aĩatũ est viuit. Oẽ aũt ianime qđ aiari p̃t: mortuum.i.vita priuatũ intelligiť.nõ ẽ p̃t aim⁹ mori. Nam si carere vita poterit non anim⁹ sed animatũ aliq̃d est. qđ si absurdũ est:multo min⁹ hec gen⁹ interitus timendũ est aio:qđ vite certe nõ

est timendum. Non prorsus si tunc mo ritur animus cum eum deserit vita illa ipsa vita que hunc deserit multo melius intelligitur animus: vt iam non sit animus: quicquid a vita deseritur sed ea ipsa vita que deserit. Quicquid enim vita desertum mortuũ dicitur id ab anima desertũ intelligitur. hec aũt vita q̃ deserit eam qua moriatur quia ipsa ē animus & seipsam non deserit non moritur anim⁹. Nisi forte vitã tẽperationẽ aliquã corporis vt nõnulli opinati sũt debem⁹ credere. quib⁹ profecto nunq̃ hoc visũ esset: si ea q̃ vere sunt et icõmutabilia permanẽt: eodẽ aio a corpore cõsuetudine alienato atq̃ purgato videre valuissẽt. Quis ei bñ se inspiciens non expt⁹ ē: tãto se aliq̃d intellexisse incertius: q̃to remouere atq̃ subducere intentionem mentis a corporis sensibus potuit? Q̃ si temperatio corporis esset animus: non vtiq̃ id posset accidere. Non enĩ ea res q̃ naturã ppriam non haberet neq̃ substantia esset s; in subiecto corpe tanq̃ color & forma insepabiliter inesset: vllo mõ se ab eodẽ corpe ad intelligibilia percipiẽda conaretur auertere. Et inq̃tuũ id posset: intm̃ illa posset intueri: eaq̃ visione melior & pstantior fieri. Nullo q̃ppe modo forma vel color vel ipã ẽt corpis tẽpatio q̃ certa cõmixtio est eaꝝ quattuor naturaꝝ quibus idẽ corp⁹ subsistit: auertere se ab eo põt in quo subiecto est inseparabiliter. Ad hec ea que itelligit aĩmus cum se auertit a corpe non sunt profecto corpea & tamẽ sunt maxime q̃ sunt. Nam eodem mõ semp sese hñt. Nihilq̃ absurdi⁹ dici põt q̃ ea esse q̃ oculis videm⁹ ea non esse q̃ intelligentia cernimus. cum dubitare dementis sit: intelligentiam incomparabiliter oculis anteferri. Hec aũt q̃ intelligunt eodem modo esse habenda cum ea intuetur animus satis ostẽdit se illis esse coniunctũ: miro quodã eodẽq̃ incorpabili modo scil; non localiter. Namq̃ aut in illo sunt: aut ipse in illis. Et vtrumlib; horum sit aut in subiecto alterum in altero est: aut vtrũ q̃ substantia est. Si illud primum non est in subiecto corpe animus vt color & forma quia vel ipse substantia est vel alteri substantie que corpus non est in subiecto inest. Si autem hoc secundum verum est non est in subiecto corpe tanq̃ color animus quia substãtia est. Temperatio autem corporis in subiecto corpore est: tanq̃ color. Non est ergo temperatio corporis animus & vita est animus: & se nulla res deserit. Et id moritur quod vita deserit. Non igitur animus mori potest. Rursus igitur si quid metuendu; est: id est metuendum ne deficiendo animus intereat vel dum ipsa existendi specie priuatur. De qua re q̃q̃ satis esse dictum arbitrer et q̃ hoc fieri non possit certa ratione monstratum sit tamen etiam hoc attendendum est non esse aliam causam huius formidinis nisi quia fatendum est in defectu quodam esse animum stultum: & in essentia certiore atq̃ pleniore sapientem. Sed si (quod minime dubium est) tunc est animus sapientissimus cum veritatem que semper eodem modo est intuetur eiq̃ immobilis inheret diuino amore coniunctus. & illa omnium que quomodo sunt que summe maximeq̃ est: aut ab illa est animus inquantum est aut per seipsum. Sed si per seipsum est quoniam sibi causa existendi est & nunq̃ se deserit: nunq̃ interit: vt supra etiam disputauimus. Si vero ex illa diligenter opus est querere que res ei possit esse contraria que animo auferat animum esse quod illa prebet. Quid est igitur? An forte falsitas quia illa veritas? Sed non: manifestum est atq̃ in promptu cu; sit quantum nocere animo falsitas possit. Nu; enim amplius potest q̃ fallere. At nisi qui viuit fallitur nemo. Non igitur falsitas interimere animum potest. Q̃ si hec non potest que contraria veritati ē: auferre animo animum esse quod ei veritas dedit: ita enim est inuictissima veritas quid aliud inuenietur quod auferat animo id quod est animus?

Nihil profecto. Nam nihil est contrario valentius ad id auferendu3 quod fit ab eius contrario. At si veritati cõtrarium ita queramus: nõ inquantum veritas est sed inquantum summe maxime est: q̃ intantum est id ipsum inquantum est veritas: si quidem veritatem eam dicimus qua vera sunt omnia. in quantumcunq3 sunt intantum autem sunt inquantum vera sũt: tamẽ nullo modo id defugerim quod michi euidentius suffragatur: Nam si nulla essentia inquantum essentia est aliquid habet contrarium multominus habet contrarium prima illa essentia que dicitur veritas inquantum essentia est. Primum autem verum est. Omnis eñ essentia non ob aliud essentia est nisi q2 est. Esse autem non habet contrarium nisi non esse. vnde nihil est essentie contrarium. Nullo modo igitur res vlla esse potest contraria illi substantie que maxime ac primitus est. Ex qua si habet animus idipsum quod est: non enĩ aliunde hoc habere potest: qui ex se nõ hab3: nisi ab illa que illo ipso est animo prestantior: nulla res est qua id amittat quia nulla res ei est contraria qua id hab3: ꝛ propterea esse non desinit.

Sapientiam vero quia conuersione hab3 ad id ex quo est auersione potest amittere Cõuersioni namq3 auersio cõtraria est. Illud vero quod ex eo h3 cui nulla res est contraria non est vnde possit amittere.

Nõ igitur potest interire. Hic forte oboritur non nulla questio vtrum sicut non interit animus ita nec in deteriorem commuteturessentiam. Videri enim cuipiam potest neq3 iniuria id effectũ esse ratione hac: vt animus ad nihilu3 non possit peruenire: conuerti autem ĩ corpus forsitan possit. Si enim quod erat animus corpus fuerit effectum: non vtiq3 omnino non erit. Sed hoc fieri nõ potest: nisi aut ipse id velit aut ab alio cogatur. Nec continuo tamen animus siue ipse id appetierit siue coact⁹ fuerit: poterit corpus esse.

Illud enĩ sequitur vt si fit velit aut cogatur. At illud non sequitur vt si velit aut cogatur fit. Nunq̃ autem volet. Nam omnis eius appetitus ad corp⁹ aut vt id possideat est: aut vt viuificet: aut vt quodammodo fabricetur: aut quolibet pacto ei consulat. Nihil autem horum fieri potest: si non sit corpore melior. At si erit corpus melior corpore profecto non erit. Non igitur esse corpus volet. Neq3 vllum rei huius certius argumentum est q̃ cum seipsum hinc interrogat animus. Item eni3 facile comperit appetitum se nõ habere nisi agẽdi aliquid aut faciendi aut sẽtiendi aut vel tantummõ viuendi inq̃tum sua illi potestas est. Si aũt cogitur corpus esse a quo tãdem cogitur? A quolibet certe a potentiore. Non ergo ab ipso ab corpore cogi potest. Nullo enim modo vllo animo vllum corp⁹ potentius. Potentior aũt animus nõ cogit in aliq̃d nisi q̃d sue potestati subditum est. Nec vllo mõ animus potestati alterius animi nisi suis cupiditatibus subditur. Cogit ergo ille animus non amplius q̃ q̃tum eius que3 cogit cupiditas sinit. Dictum est aute3 cogi non posse animum vt corpus sit. Illud etiam manifestum est ad nulla3 sue cupiditatis expletionem peruenire dum amittit omnem cupiditatem: et admittit dum corpus fit. Non igitur põt ab eo cogi vt fiat: qui cogendi iusnisi per subditi cupiditates non habet. Deinde quisquis animus alterum animum habet in potestate magis eum necesse est velit in potestate habere q̃ corp⁹ ꝛ ei vel bonitate consulere vel malitia ipitare. Nõ ergo volet vt corp⁹ sit. Postremo iste animus cogens: aut animal est aut caret corpore. Sed si caret corpe in hoc mundo non est. Et si ita est summe bon⁹ est nec põt velle alteri ta3 turpem commutationem. Si aũt animal est aut aĩal est etiam illa que cogit aut nõ est. S3 si nõ est ad nihil cogi ab alio põt. Nõ eñ hab3 potentiorẽ q̃ in summo ẽ. Si aũt in corpe est ab eo rursusq̃ in corpore ẽ p corpus cogit: ad quodcunq3 cogit. Quis aute3 dubitet nullo

modo per corpus fieri tātā ꝯmutatio
nē aīo. Fieret enī si esset illo corpꝰ po-
tentius. Quāuis quicqd illō est ad qō
per corpus cogitur prorsus non p cor
pus sed per cupiditates suas cogitur
De quibus satis dictū. Y Qō
aūt rōnali aīali melius est omnibꝰ con
sentientibus deus est. Qui pfecto con
sulit aīe ⁊ idō non ab eo cogi aīa pt vt
conuertat in corpꝰ. Si igit: nec ppria
voluntate nec alio cogēte ad aīa patit
vnū id pati pōt. An qr inuitos nos ple-
rumqꝫ opprimit somnꝰ: metuēdum est
ne quo tali defectu animus cōuertat i
corpus? Quasi vero qm somno mēbra
nostra marcescūt: icirco animus sit vl
la ex parte debilior. Sensibilia tm non
sentit: qr quicquid illud est qō somnum
facit e corpore est atꝫ in corpore opera
tur. Corporeos enī sensus sopit ⁊ clau
dit: quodāmō ita sane vt tali commuta
tioni corporis cedat aīa cuꝫ voluptate
Qr bm naturaꝫ est talis commutatio
q̄ reficit corpus laboribꝰ nō tm hec adi
mit aīo vel sentiendi vim vel intelligē-
di. Nam ⁊ imagines sēsibilium presto
habet tacta expssione similitudinis vt eo
ipso tpe discerni nequeant ab his rebꝰ
quarꝫ imagines sunt. Et si quid intelli
git eque dormiēti ac vigilāti verꝫ ē. Nā
verbi gratia si per somniū disputare si
bi visus fuerit verasqꝫ rōnes secutꝰ dis
putando didicerit aliqd ēt expergefa
cto eedem in esse mutabiles manēt qꝫ-
uis falsa repiant cetera: veluti locus
vbi disputatio: ⁊ psona cum qua dispu
tatio fuisse visa erat: ⁊ vba ipsa quod
ad sonū attinet qbꝰ disputari videbat:
⁊ alia huiuscemodi q̄ etiā cum ipsis sē
sibus sentiunt aguntqꝫ a vigilantibꝰ
pretereunt tm nec vlla ex pte sempiter
nam presentiā verā rationū assequun
tur. Ex quo colligit tali commutatiōe
corporis qualis somnus est: vsū eiusdē
corporis anime non vitam ppriaꝫ pos
se minui. Postremo si quis locum oc-
cupanti corpori aīa tn nō localr iūgit
sūmis illis eternisqꝫ rōnibus q̄ incōmuta
bilr manent nec vtiqꝫ loco cōtinet por
afficit aīa q̄ corpꝰ nec prior tm: sꝫ etiaꝫ
magis. Tāto enī prior q̄to ppinquior
⁊ eadē cā tanto etiā magis quāto etiā
corpe melior. Nec ista ppiquitas loco:
sed nature ordine dicta sit. Hoc aūt or
dine intelligit a sūma essētia corpi spe
ciē p aīam tribui: q̄ est in q̄tumcūqꝫ est
Per aīam g corpꝰ subsistit: ⁊ eoipso est
quo aīat siue vniuersaliter vt mundꝰ ⁊
siue pticulariter vt vnūqōqꝫ aīal itra mū
dū: Qua propt cōsequēs erat vt aīa p
aīam corpꝰ fieret nec aīo alr possꝫ. Qō
qr fit manēte q̄ppe aīa in eo q̄ aīa ē cor
pꝰ p illā subsistit: dantē spēm nō adimē
tē: ꝯmutari in corpꝰ aīa nō pōt. Si ei n
tradit speciē quā sumit a sūmo bono:
nō p illā fit corpꝰ: ⁊ si n p illā fit: aut n
fit oīno: aut tā propinq̄ spēm sumit q̄
aīa: sꝫ ēt fit corpꝰ: ⁊ si tā ppinq̄ sume
ret spēm id esset qō aīa. Nā hoc interest.
Eoqꝫ aīa melior q̄ sumit ppiqus. Tā
ppinque aūt etiā corpꝰ sumeret: non p
aīam sumeret. Et enī nullo iterposito
tā ppinq̄ vtiqꝫ sumeret. Nec inuenit a-
liqd qō inter sūmā vitā que sapiētia
⁊ veritas est incōmutabilis: ⁊ id qō vl
timū viuificabit .i. corpꝰ nisi viuificās
aīa. Qō si tradit spēm aīam corpori vt
sit corpꝰ in q̄tū ē: nō vtiqꝫ spēm traden
do adimit. Adimit aūt i corpꝰ aīa ꝫ trā
mutādā. Nō igit siue p seipam corpꝰ
fit: qr non nisi aīa manente corpus per
eā fit: siue p aliā qr non nisi traditiōe
spēi fit corpus p aīaꝫ Et adeptiōe spēi
aīa in corpꝰ ꝯuerteret: si ꝯuerteretur.
Hoc ⁊ de irronali aīa vel vita qō nec
in eā rōnalis aīa ꝯuertit dici pt. ⁊ ipa
enī nisi inferiore ordie rōali subijcere
tur eq̄ sumeret spēm ⁊ talis eēt. Tra-
dūt g spēm a sūma pulchritudie acce
ptā potentiora infirmioribꝰ naturali or
dine. Et vtiqꝫ cū tradunt non adimūt.
Eoqꝫ sūt q̄ inferiora sūt inquantū sū c
q̄ spēꝫ q̄ sunt eis a potētioribꝰ tradit.
Que qdē potētiora etiā meliora sunt.
Qō his naturis datū ē q̄ nō mole ma-
iore plus pñt minoribꝰ molibꝰ sed sine
tumore vllo localis magnitudis eadē
spē potētiora sūt q̄ meliora i quo gene
re est aīa corpore melior ⁊ potētior.
Quapropter cū p illā (vt dictū est) cor

pus subsistat: ipsa in corpus nullo mō verti potest. Corpus enim nullum fit nisi accipiendo per animam speciem. At anima vt corpus fieret: non accipiendo speciem sed amittendo fieri possz Et propterea fieri non potest nisi forte loco aima continetur: ꝛ localiter corpori iungitur. Nam si ita est potest eā fortasse maior moles q̄ꝗ speciosiorē i suam deteriorē vertere speciem vt aer maior ignē minorem. Sed non est ita. Moles quippe omnis que occupat locum non est in singulis suis partibus tota: sed in omnibus. Quare alia pars eius alibi est ꝛ alibi alia. Aia ṽo non mō vniuerse moli corpi sui sꝫ etiam vni cuiqꝫ ꝑticule illi⁹ tota simł adest. Partis em̄ corpis passionē tota sētit nec in toto tm̄ corpe. Cum em̄ qd dolet i pede auertiŕ ocul⁹: loquiŕ ligua: admonetur manus. Qd̄ nō fieret nisi id qd̄ anime in eis est ꝑtib⁹ ꝛ in pede sentiret: nec sētiēte qd̄ tibi factū ē absens posset. Nō em̄ nūcio aliquo credibile est fieri nō sētire quod nunciat qꝛ passio q̄ fit nō per continuationem molis currit vt ceteras anime ꝑtes q̄ alibi sunt latere non sinat sed illud tota sentit aia qd̄ in particula fit pedis: ꝛ ibi tm̄ sentit vbi fit. Tota igitur singulis ꝑtibus simul adest q̄ tota simul sentit in singulis: Nec tamen hoc modo adest tota: vt candor vel alia huiuscemodi qualitas: in vna quaqꝫ ꝑte corporis est: Nam quod in alia ꝑte corp⁹ patiŕ candoris immutatiōe pōt ad candorē qui est in alia ꝑte non ꝑtinere. Quapropter scd̄ꝫ partes molis a se distantes: ꝛ ipse a se distare cōuinciŕ. Non aūt ita esse in aīa ꝑ sensū de quo dictum est probatur.

Diui aurelij Augustini epi hipponēsis de imortalitate anime Libellus explicit.

Ex libro pmo Retractationū Beati Augustini de moribus ecclesie.

A

Iam in baptisatus aūt cū Rome cēm nec tacit⁹ ferre possem Manicheoꝝ iactātiā de falsa ꝛ fallaci continentia vel abstinentia q̄ se ad speritos decipiēdos veris xp̄ianis quib⁹ cōparādi nō sūt: insuꝑ preferunt. Scripsi duos libros: vnū de moribus eccl̄ie catholice: vbi posui testimoniū in quo legiť ꝑꝑ te afficimur tota die: estimati sum⁹ vt oues occisionis. Mendositas nr̄i cordis me fefellit min⁹ memorē scripturaꝝ in qb⁹ mō assuet⁹ erā. Nā eiusdē interp̄tationis: alij codices nō habēt ꝑpť te afficimur. Sed ꝑpter te morte afficimur: q̄ vno verbo alij dixerunt mortificamur. hoc esse verius greci libri indicant ex qua lingua in latinam fm̄. lxx. interp̄tes veterū diuinarū scripturarū ē facta trāslatio: ꝛ tamē fm̄ hec verba. i. ꝑꝑ te afficimus: multa disputans dixi que in ipsis rebus non tanq̄ꝗ falsa improboveruntamen ꝯuenientiā scripturaꝝ veterū ꝛ nouarum quam demonstrare cupiebā: ex his dumtaxat ṽbis non vtiqꝫ demōstraui. Unde aūt mihi error obrepserit dixi. Et ex alijs ṽo testimonijs eandem conuenientiam sufficiēter ostēdi. Et paulopost: testioniū posui de libro sapiētie scd̄m codicē nr̄ꝫ in quo scriptum erat. Sobrietatem em̄ sapiētia docet: ꝛ iusticiā ꝛ ṽtutē. Et secundū hec ṽba disserui res q̄dem ṽas sed ex occasione mēdositatis inuēras Quid enim ṽius q̄ꝗ q̄ sapientia doceat ṽtutē cōtēplatiōis quā noīe sobrietatis significatā putaui. Et actōis ꝓbitatē quā ꝑ duo alia intelligi volui: ꝑ iusticiā atqꝫ ṽtutē cū codices eiusdē iterp̄tatiōis ṽiores habeāt. Sobrietatem em̄ ꝛ sapiētiā docet ꝛ iusticiā ꝛ virtutē. His em̄ noibus latinus interp̄s quattuor illas ṽtutes q̄ maxime i ore phlorū esse assolent noiauit. sobrietatē appellans tēꝑantiam ꝛ prudētie iponens nomē sapiētiā fortitudinē ṽo virtutis vocabulo enunciās: solā iusticiā suo noie īťp̄etat⁹ est. Has aūt quattu

et virtutes in codē libro sapientie suis noibus appellatas sicut a grecis vocant. Longe postea repperimus in codicib⁹ grecis. Jtez quod posui de libro Salomonis vanitas vanitatum dixit ecclesiastes in multis quidem codicib⁹ legi: sed hoc grecus non habet: habet autem vanitas vanitantium. qd postea vidi z inueni eos latinis eē veriores. q̄ habent vanitatū nō vanitantiū. Ex occasione tñ hui⁹ mendositatis quecūq3 disserui ꝟa esse in ipis rebus apparent B Qd aūt dixim⁹ ipm quē cognoscere volum⁹ hoc est deum prius plena charitate diligam⁹ melius diceret̃ sincera q̄ plena nisi forte putat̃ charitatem dei non futurā esse maiorē qn videbim⁹ cū facie ad faciem. Sic itaq3 hoc accipiatur tanq̄ plena dicta sit q̄ maior esse non possit q̄diu ambulam⁹ per fidem. Erit enim plenior immo plenissima sz p speciē. Jtē q dixi de his q̄ subueniūt indigētib⁹ quia misericordes vocant̃ etiā si sapientes vsq3 adeo sint vt etiā nullo animi dolore turbētur nō sic accipiendum est tanq̄ definierim in hac vita esse tales sapientes. Non eñi dixi cū sint sed dixi etiā si sint. Alio loco vbi dixi iā vero cū hec humana dilectio inherentē in vberibus suis nutrierit z roborauerit aiam sequendo deū factus idoneus: vbi ei⁹ maiestas ex tāta parte quanta hoīni dū terre huius inhabitator, est sufficiat aperire se ceperit tantus charitatis ardor inascit̃ z tm̄ diuini amoris insurgit incēdium vt ex istis oibus vitijs z hoīe scīficato atq3 purgato satis appareat quātū diuine dictū sit: ego sum ignis cōsumens pñt putare. Pelegiā istam pfectionem in hac mortali vita me dixisse posse cōtigere sz ñ hoc putēt Ardor qppe charitatis sequēdo deū factus idone⁹ z tā magn⁹ vt vitia cūcta cōsumat: i hac vita nasci z crescere pōt: pficere vero pp qd nascit̃ vt nullū insit hoīni vitiū non consequenter hic potest. Quanuis tñ ista res eodem ardore charitatis perficiatur vt pficietur qñ perfici potest: vt quēadmodū lauacrū regenerationis purgat a reatu oīm peccatorū q̄ hūana traxit natiuitas z contraxit iniquitas ita illa pfectio purget ab omniū labe viciorum sine quibus esse non potest humana in hoc seculo infirmitas Sicut accipiendum est etiam q ait apostolus. Christus dilexit ecclesiam et seipsum tradidit pro ea mundans eaz lauacro aque i verbo vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliqd huiusmodi. Hoc est enim lauachrum aque in verbo quo mundatur ecclesia sed cum tota dicat q̄diu hic est dimitte nobis debita nostra: non vtiq3 hoc est sine macula z ruga aut aliquid eiusmodi.

Ex eo tamen quod hic accipit ad illā gloriam (que hic non est) perfectionē q3 perducitur. Jn alio libro cuius est titulus de moribus manicheorum illd quod dixi dei bonitas omnia deficientia sic ordinat vt ibi sint vbi congruissime possint esse donec ordinatis moribus ad id recurrant vnde defecerit nō sic accipiendum est tanq̄ oīa recurrāt ad id vnde defecerūt sicut Origeni visum est: sed ea omnia que recurrunt nō enim recurrent ad deum a quo defecerunt: qui sempiterno igne punietur q̄nis omnia deficientia sic ordinentur: vt ibi sint vbi congruissime possint eē. Quia z ille recurrunt congruissime q̄ in pena sunt: Alio loco nemo ferre inq̄ descarabeis dubitat quin de fimo i pilam rotundato ab his atq3 obruto existant. Cum hoc vtrū verum sit dubitent multi ne audierint quidem.

Hoc opus sic incipit. Jn alijs libris satis opinor egisse nos.

Aurelii Augustini hipponensis episcopi de moribus ecclesie Liber quem rome composuit incipit.

C

IN aliis libris sat ꝫ opior egisse nos quemadmodū manicheoꝝ īvectionibꝰ q̄bꝰ in lege q̄ vetꝰ testamentum vocatur imperite atq; impie ferūtur: sciēq; int' imperitoꝝ plausus inani iactatiōe vētilāt. possumꝰ occurrere qđ breuit' ēt hic ꝯmemorari pōt a me. Quis ei mediocrit' sanꝰ nō facile ītelligat scripturaꝝ expositionē ab his petendam esse qui earū doctores se eē profitentur. fieriq; posse immo id semper accidere vt multa indoctis videantur absurda: que cum exponunt' a doctioꝝ eo laudāda videntur lautiꝰ quo abiectius aspernāda videbantur: ⁊ eo accipiātur aperta dulcius: quo clausa difficilius aperiebantur. Hoc fere ī sāctis veteris testamenti libris euenit si modo ille qui eis offenditur doctorem potius eorum pium q̄ impium laceratorem requirat: piusq̄ studio querēs q̄ temeritate reprehendentis imbuatur. Nec si ea discere cupiens in aliq̄s forte inciderit vl' episcopos vel presbyteros vel huiuscemodi ecclesie catholice antistites ⁊ ministros qui aut passiꝫ caueant nudare mysteria aut qui contenti simplici fide altiora cognoscere ñ curarint desperet ibi scientiam esse ṽitatis vbi neq; omnes a quibus queratur docere possunt neq; omnes qui querunt discere digni sūt. Et diligētia igitur ⁊ pietas adhibenda est: altera fiet scientes īueniamus: altera vt scire mereamur: Sꝫ quoniā due maxie sūt illecebre manicheorum quibus decipiuntur incauti vt eos velint habere doctores vna cum scripturas reprehēdunt vel quas male intelligi volunt: altera cum vite caste ⁊ memorabilis continētie imaginem preferuntur: hic liber cōgruentem catholice discipline scientiā nostram de vita ⁊ moribus ꝯtinebit in quo fortasse intelligetur ⁊ q̄ sit facile simulare ⁊ q̄ difficile habere virtuteꝫ Eū sane moduꝫ tenebo si potero vt ne q̄ in illoꝝ morbos qui mihi sunt notissimi tam grauiter inuehar q̄ illi in ea que ignorant. sanari ei eos potiꝰ si fieri potest q̄ oppugnari volo ⁊ ea de scripturis assumam testimōia quibus eos necesse sit cedere de nouo scꝫ testamento. De quo tñ nihil proferam eorum q̄ solent immissa esse dicere cum magnis angustijs coarctantur sed ea dicam q̄ ⁊ approbare ⁊ laudare coguntur.

Nec omino vllam reliquam testem sententiam ꝑductā de apostolica disciplia cui non de veteri testamento similem comparē vt si euigilare tandem deposita pertinacia somnioꝝ suoꝝ ⁊ ī fidei lucē aspirare voluerint aīaduertāt ⁊ q̄ non sit christiana vita quam ostentant q̄ sit xp̄i scriptura quam lacerāt.

D Uñ igit' exoriar. ab auctoritate a rōe Nature q̄dē ordo ita se hꝫ vt cū aliq̄d discimꝰ ronē pcedat auctoritas. Nā īfirma rō videri pt q̄ cū reddita fuerit auctoritatē postea per quam cōfirmet' assumit. Sꝫ qr caligantes hoim mentes consuetudine tenebrarum quibus in nocte peccatoꝝ vitioꝝq; valant' ꝑspicuitati sinceritatiq; rōnis aspectū idoneum ītēdere nequeunt: saluberrime cōparatum est vt ī lucē veritatis aciē titubētē veluti ramis hūanitatis opacatā īducat auctoritas Sꝫ qm̄ cū his nobis res ē q̄ oīa cōtra ordinē ⁊ sentiūt ⁊ loquunt' ⁊ gerūt: nihilq; aliud maxime dicunt nisi rōnem prius esse reddēdā: morē illis gerā: et qđ fateor in disputādo viciosum esse suscipiā. Delectat eniꝫ me imitari quātū valeo in ꝯsuetudinem dñi mei iesu xp̄i: q̄ etiā ipius mortis malo quo nos exuere voluit indutus est. Ratiōe igit' queramꝰ quēadmodū sit homini viuendum. Btē certe oēs viuere volumꝰ neq; quisq̄ est in hominū genere qui non huic sententie anteq; plane sit emissa consentiat. Beatus autem quantum existimo neq; ille dici potest qui non habet quod amat qualecunq; sit. neq; quid habꝫ quod emat si noxiū sit. neq; qui non amat quod habet etiam optimum sit. Nam qui appetit quod adipi

sci nō potest cruciatur. Et qui adept⁹ est quod appetendū non est fallitur: ⁊ qui non appetit quod adipiscendum esset egrotat. Nihil autem istorum animo contingit sine miseria. Nec miseria ⁊ beatitudo in homine vno simul habitare consueuerunt. Nullus igitur illorum beatus est. Quantum restat vt video: vbi beata vita inueniri queat cū id quod est hominis optimum ⁊ amatur ⁊ habetur. Quid enim est aliud qđ dicimus frui: nisi presto habere quod diligis? Neq̄ quisq̄ beatus est qui nō fruitur eo quod est hominis optimum nec quisq̄ qui eo fruitur non beatus. presto ergo esse nobis debet optimum nostrum si beate viuere cogitamus.

Sequitur vt queramus quid sit hominis optimum quod profecto deterius esse q̄ ipse homo non potest. Quisquis enim quod seipso est deterius sequitur fit ⁊ ipse deterior. Oportet autem omnem hominem id quod optimum ē sequi. non est igitur homine deterius hominis optimum. Fortasse tale aliquid erit quale ipse homo est. Ita sit sane si nihil est homine melius quo pfrui possit. Si autē inuenimus aliquid quod ⁊ homine sit excellentius ⁊ presto esse amanti sese homini possit: quis dubitauerit homini ad id intendendum eē vt beatus sit: quod eoipso qui nititur manifestum est esse prestantius? Nā si id est beatum esse: ad tale bonum peruenisse quo amplius non potest: id est autem quod dicimus optimum: quo tandem pacto potest in ea diffinitione includi qui ad summum bonum suū nondum peruenerit? Aut quomodo summum est si est aliquid melius quo peruenire possum⁹? Hoc igitur si est tale esse oꝫ: quod non amittat inuit⁹ ēt si retinere id āplectiq̄ voluerit. Quisq̄s aūt de bono quo fruitur non cōfidit in tanto timore amittendi beatus esse qui potest? E Queramus igitur quid sit homine meli⁹ qđ profecto inuenire difficile est nisi pri⁹ cōsiderato atꝫ discusso quid sit ipē homo. Nec nūc diffinitionē hominis a me postulandā puto. Illud est magis qđ mihi hoc loco querēdū videt: cū inter omnes pene constet: aut certe id qđ satis est inter me atq̄ illos cum quibus nūc agit hoc conueniat ex aīa ⁊ corpore nos esse ꝯpositos. qr est ipse hō verū ꝫ hoꝝ que nominaui an corp⁹ tantummodo: an tantummodo anima q̄q̄ eñ duo sint anima ⁊ corpus ⁊ neutrū vocaretur homo si non esset alterum. nāꝫ neq̄ corpus homo sine anima: nec rurs⁹ aīa homo sit: si ea corp⁹ nō animaret fieri tamen potest vt vnum horum ⁊ habeatur homo ⁊ vocetur. quid ergo hominem dicimus: animam ⁊ corpus tanq̄ bigas vel centaurum: an corp⁹ tantum quod sit in vsum anime se regētis tanq̄ lucernam: non ignem simul ⁊ testam: sed testam solam tantū propter ignem appellamus: aut nihil aliud hominē: q̄ aīaꝫ dicim⁹: sed propter corp⁹ quod regit veluti equitem non simul equum sed ⁊ hominem solum ex eo tātum q regendo equo sit accōmodat⁹ vocamus. Difficile est istam controuersiam diiudicare: aut certe oratione lōgum est. Quem laborem ac moram suscipere ac subire non opus est. Siue enim vtrumq̄ siue anima sola: nomē hominis teneat: non est hominis optimum quod optimus est corporis: sed qđ aut corpori simul ⁊ anime: aut soli anime optimum est: id est optimum hominis. Corporis autem si querimus quid optimum sit id certe ratio cogit fateri p quod fit vt sese corpus quam optīe habeat. Nihil est autem optimum quem vegetat corpus anima melius atq̄ prestatius. Est ergo summum corporis bonum non voluptas eius: non indolentia: non vires: nō pulchritudo: nō velocitas: ⁊ si quid aliud in bonis corporꝫ numerari solet: sed omnino anima.

Nam ex ista que cōmemorata sunt presentiam suam exibent corpori: ⁊ quod antecellit omnibus: vitam. Quāobrēꝫ non videtur mihi animam esse summum hominis bonum. siue animam simul ⁊ corpus siue animam solam hominem dicimus. Summū bonū id pro

uenit rō qđ ē corpe meli⁹ ⁊ q̄ ei vigor⁊ vita prebet. ¶ Ita siue corpus ⁊ aīa siue aīa ipsa p se hō sit:i ueniendū ē siquid aīa; p̄cedit ipa; qđ cum anima sequitur sit in suo genere q̄ potest optima. Quod si reperire potuerimus:id erit profecto qđ ābagib⁹ remotis omnibus summu; hois bonum iure meritoq; noīandū est. At si corp⁹ est homo quin hominis optimū aīa ipsa sit recusare non possū. Sed certe cū de moribus agitur cū querim⁹ quinā vite modus sit tenēd⁹ vt btitudinē possimus adipisci:nō corpori precepta dātur non corporis inuestiganda ē disciplina. Postremo bonos mores ea nr̄a pars actura est que inquirit ⁊ discit:⁊ hec aīe sunt ppria. Non igit de corpe cū de virtute obtinenda satagim⁹ q̄stio est. Qđ si est cōsequēs:sicuti est:vt ip̄; corp⁹ cū ab aīe regit q̄ virtut; cōpos est:multo ⁊ melius regatur ⁊ honesti⁹ coq; optime sese habeat q̄ est optia illa q̄ sibi iusta lege dn̄at:id erit hois optimū qđ aiam optimā facit:ēt si hoie; corpus vocem⁹. An vero si mihi auriga obtēperans equos qb⁹ preest agit ac regit commodissime atq; ipse q mihi est obedientior mea liberalitate pfruitur:negare quisq̄ pōt non solum q auriga verū q equi sese optime habent mihi deberi? Itaq; siue tm̄ corp⁹ siue tm̄ aīa. siue vtrumq; homo sit non mihi maxime q̄rendu; videtur:ni si qđ aiam faciat optimā:nam eo percepto non pōt hō non aut optime: aut certe multo melius sese hr̄e q̄ si hoc vnū defuisset. Nemo aūt dubitauerit q virt⁹ aiam faciat optimā :sed rectissime q̄ri pōt vtrū illa virtus etiam p se:an nisi in aīa esse non possit? ¶ Oboritur iter; altissima ⁊ longissimi sermonis indigēs questio:sed hoc bene vtar fortasse compendio. Spero deum affuturum vt q̄tum imbecillitas nr̄a patit de tantis rebus:nō tm̄ dilucide: sed etiam breui doceamur. Quodlibet enim harum sit siue etia; per se eē possit virtus sine anima:siue nisi aīe inesse non possit:pculdubio aliqđ aīa sequitur:vt virtutē assequat. Id erit aut ipa aīa:aut virtus:aut aliquid alter;. At si seipsam sequit vt virtutē adipiscat stultum nescio quid sequitur. Stulta ē enim ante adeptam virtutē. Summa sunt aūt vota sequētium:vt id qđ q̄sq; sequit assequat. Aut igitur optauit nō asseq̄ quod sequit aīa:quo nihil absurdius ⁊ peruersius dici pōt:aut cu; se sequit stultam:eandē stultitiā qua; vitat assequit. Si aūt virtutē sequitur hanc assequi cupiēs quō sequit id qđ non est aut quomō assequi cupit quod habet. Aut igitur virtus est pter aīa; aut si non placet vocare virtutē nisi habitum ipsum⁊ quasi sapientis aīe qualitatē que nisi in aīa esse non pōt:oportet vt aliquid aliud sequatur aīa:vt ei virtus possit innasci. quia neq; nihil sequendo neq; stulta sequendo pōt q̄tū ratio mea fert ad sapientiam puenire. Hoc igitur aliud qđ sequēdo aīa virtutis atq; sapiētie cōpos sit. aut sapiens est aut deus. Sed supra dictum ē tale quiddam esse debere:quod inuiti amittere nequeamus. Quis vero cunctandum putet hominem sapientem si eu; sequi satis putauerimus auferri a nobis non modo recusantibus sed etiam repugnantibus posse? Deus igitur restat:quem si sequimur bene si assequimur:non tm̄ bn̄ sed etiam beate viuimus. Quē si qui esse negant:quid ego cogitem quo illis sermone suadendum sit. Cum quibus vtrum omnino sermo cinandum sit nescio. Quod quidem si videbitur:longe aliud principium:alia ratio:alius ingressus ineundum est q̄ impresentiarum suscepimus. Nūc ita cum illis mihi res est qui deum esse nō negant. Neq; id tantum sed etiam non a deo negligi res humanas fatentur. Nullum enim enim arbitror religionis nomine teneri qui non saltem animis nostris diuina prouidentia cōsuli existimet. Sed quomodo sequemur: quem non videmus? Aut quomodo videbimus qui non solum homines sed etiam insipientes homines sumus? Quamq̄ enim non oculis ; sed mente

sernatur. que tandem mens idonea reperiri potest: que cum stultitie nube obtegatur: valeat illam lucem vel etiam cum tenetur haurire. Confugiendum est igitur ad eorum precepta quos sapientes fuisse probabile est. Hacten⁹ potuit ratio perduci. Versabatur nanque non veritate certior in rebus humanis. Ad vbi ad diuina puētum est: auertit sese: intueri non potest palpitat/estuat/inhiat amore/reuerberatur luce veritatis/ et ad familiaritatem tenebrarum suarum non electione sed fatigatione conuertitur. Quā hic formidandum est: quam tremendū: ne maiorem inde cōcipiat anima imbecillitatem vbi quietem fessa conquirit? Ergo refugere in tenebrosa cupientibus per dispensationem ineffabilis sapiētie: nobis illa opacitas auctoritatis occurrat et mirabilibus rerum vocibusque librorum veluti signis temperatoriis veritatis: nobisque blādiatur. Quid potuit pro salute nostra fieri amplius? Quid beneficentius? Quid liberalius diuina prouidentia dici potest: que a legibus suis hominem lapsum et propter cupiditatem rerum mortalium iure ac merito mortalem sobolem propagantem non omnino deseruit. Habet enim potestas illa iustissima miris et incomprehēsibilibus modis per quasdam secretissimas successiones rerum sibi seruientium quas creauit: et seueritatem vindicandi et clementiam liberandi. Quod quidem quam sit pulchrum: quam magnum: quam deo dignum quam postremo id quod queritur verum nequaquam intelligere poterimus: nisi ab humanis et proximis incipientes vere religionis fide preceptisque seruatis: non deseruimus viam quam nobis deus et patriarcharum segregatione et legis vinculo: et prophetarum presagio et suscepti hominis sacramento et apostolorum testimonio: et martyrum sanguine et gentium occupatione muniuit. Quare deinceps nemo ex me querat sententiam meam: sed potius audiamus oracula nostrasque oratiunculas diuinis summittamus afflatibus. Videamus quemadmodum ipse dominus in euangelio nobis preceperit esse viuendum: quomodo etiam Paulus apostolus. Has enim scripturas illi cōdemnare nō audent. Audiamus ergo quem finem bonorum nobis christe prescribas: nec dubium est quin is erit finis quo nos summo amore tendere iubes. Diliges inquit dominum deum tuum. Dic mihi etiam queso quid sit diligendi modus: vereor enim ne plus minusue quam oportet inflammer desiderio in amorem domini mei. Ex toto inquit corde tuo. Non est satis. Ex tota anima tua. Ne id quidem satis est. Ex tota mente tua. Quid vis amplius? Vellem fortasse si viderem quid posset esse amplius? Quid ad hec. Paulus? Scimus inquit quoniam diligentibus deum omnia procedunt in bonum. Dicat etiam ipse dilectionis modum. Quis ergo inquit nos separabit a charitate christi? Tribulatio an angustia/an persecutio/an fames: an nuditas/an periculum/an gladi⁹? Audiuimus quid sit diligere et quantum diligere debeamus. Eo est omnino tendendum: ad id omnia consilia nostra referenda. Bonorum summa: deus nobis est. Deus est nobis summum bonum. Neque infra remanendum est neque vltra querendum. Alterum enim periculosum: alterum nullum est. Age nūc inuestigemus vel potius attendamus Presto enim est et facillime videtur vtrum his sententiis ex euangelio atque apostolo prolatis etiam testamenti veteris auctoritas congruat. Quid dicam de superiore sententia cum manifestum sit omnibus eam de lege que per Moysem data est esse de promptā: Ibi enim scriptum est. Diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota mente tua. Quid autem illi quod ab apostolo dictum est comparare de vetere testamento possim ne diutius quererem ipse subiecit. Cum enim dixisset nulla tribulatione: nulla angustia: nul-

la persecutione: nulla necessitate inopie corporalis: nullo gladio nos a charitate christi separari. statim subiūxit Sicut scriptum est quia propter te afficimur tota die estiati sumus vt oues occisionis. Hec illi solent a corruptoribus scripturarum immissa esse dicere. Usqꝫ adeo nihil habent quod contradicant vt hec miseri responderе cogantur. Sed si quis nouintelligat conuictorum hominum aliam nō esse potuisse vltimam vocem. A quibus tamen quero vtrum istam sententiam vt veteri testamento esse negent: an non congruere sententie apostolice affirment. Ad illud primum libris docebo. In hoc autem altero tergiuersantes homines ꝛ per obrupta fugientes: aut in pacem reuocabo si voluerint respicere aliquantum ꝛ considerare quod dictum est: aut eos itelligentia ceterorum qui sine cupiditate iudicant insectabor. Quid enim potest amiciti⁹ ꝙ iste sibi consonare sententie? Nam tribulatio: angustia: persecutio: fames: nuditas: periculum: hominem in hac vita constitutum grauiter afficiunt. Hec itaqꝫ omnia verbo illo vno concluduntur: testimonio veteris legis quo dictum est propter te afficimur. Gladius restabat: qui non erūnosam vitam affert sed quam inuenerit adimit. Huic ergo respondet: estimati sumus vt oues occisionis.

Charitas vero ipsa non potuit: significari expressius: ꝙ ꝙ dictum est propter te. Fac ergo non in Paulo apostolo compertum istud testimonium: sed a me esse prolatum. Nunquidnam tibi demonstrandum est heretice nisi aut scriptuꝫ in vetere lege non esse aut apostolo non conuenire. Quorum si nihil dicere audes. Urgeris enim cum ex codex legitur quo planum sit scriptum esse: ꝛ homines intelligunt ad id quod apostolus dixit: nihil posse aptius conuenire. Cur ergo valere aliquid putas quod scripturas corruptas esse simulare audes? Postremo quid responsurus es ei: qui tibi dicat ergo sic intelligo: sic accipio: sic credo.

Nec ob aliud lego illos libros: nisi ꝙ ibi omnia christiane fidei continere video. Illud potius dic si audes: ꝛ aduersus me dicere cogita: non esse credendum ꝙ apostoli ꝛ martyres ꝓpter christum affecti gladijs: erumnisqꝫ dicuntur ꝙ a persecutoribus vt oues occisionis existimati sunt. Quod si non potest dicere quid calumniaris in quo libro credam quod me oportere credere cōfiteri. An illud dicis concedere te qđā deum esse diligendum: sed non illū deū quem colunt qui testamenti veteris auctoritatem recipiunt. Non ergo illuꝫ deum colendum esse dicitis qui fecit celum ꝛ terram. Iste namqꝫ per omnes partes illorum voluminuꝫ predicatur Uos autem fatemini vniuersum mundum qui nomine celi ꝛ terre significatꝰ habere auctorem ꝛ fabricatorem deū: ꝛ deum bonum. Cum exceptione quippe vobiscum loquendum est: quando deus nominatur. Duos enim deos vnum bonum: alterum malum esse perhibetis. Quod si dicitis colere vos ꝛ colendum arbitrari deum a quo factus est mundus. non tamen eum esse quem veteris testamenti commendat auctoritas: impudēter facitis qui alienum animum atqꝫ sentētiam quam bene atqꝫ vtiliter accepimus male interpretari conamini. Frustra omnino.

Neqꝫ enim vestre atqꝫ impie disputationis vllo modo cum piorum doctissimorumqꝫ hominum sermonibus per quos in ecclesia catholica scripture illę volentibus dignisqꝫ aperiuntur comparari queunt. Prorsus aliterꝙ putatis lex ꝛ prophete intelliguntur a nobis ℞ Desinite errare nō credim⁹ penitentem deū: non inuidū non indignum: nō cudelē: nō querentem de hominum vel pecorū sanguine voluptatem: non cui flagitia ꝛ scelera placeant: non possessionē suam terre quadam particula terminantem. In has ei atqꝫ huiusmodi nugas

grauiter copioseq; inuehi soletis. Quare nos inuectio vestra non tangit sed aniles quasdam vel etiam pueriles opiniones eo ineptiores quo vehementiore ratione peruertitis.

¶ Qua quiuisquis mouetur et ad vos transit: non ecclesie nostre damnat disciplinam: sed etiam se ignorare demonstrat. Quamobrem si quid humani corde geritur: si cure vobis vosmetipsi estis: querite potius diligenter et pie quomodo illa dicantur. Querite miseri: Nam talem fidem quando inconueniens aliquid creditur: nos vehementius et vberius accusamus. Nam in illis que dicta cum sic intelliguntur vt littera sonat. et simplicitatem corrigimus et pertinaciā deridemus: et alia multa que vos intelligere non potestis vetat eos credere catholica disciplina: qui non annis sed studio atq; intellectu excedentes quandam mentis peritiam manos sapientie promouentur. Nam credere deum loco aliquo quamuis infinito per quantitatis quecūq; spacia contineri q; sit stultum docetur: et de loco in locum vel ipsum vel aliquā eius partem moueri atq; trāsire arbitrari nefas habetur. Jam vero si aliquid eius substantie atq; nature commutationem vel conuersionem quolibet modo pati posse opinetur: mire clementie impietatisq; damnabitur. Ita fit vt apud nos inueniantur pueri quidam qui humana forma deum cogitent: atquia ita se habere suspicentur. Qua opinione nihil est abiectius. Inueniantur item multi senes qui eius maiestatem non solum super humanū corpus sed etiā super ipsam mentem manere inuiolabilem atq; incōmutabilē eadem ipsa mente conspiciunt. Quas etates: non tēpore sed virtute atq; prudētia discernendas esse iā dictum est.

L. Apud vos autem nemo quidem reperitur qui dei substātiaz humani corporis figuratione describat: sed rursus nemo qui ab humani erroris labe seiungat. Itaq; illi quos quasi vagientes ecclesie catholice verba substentant: si ab hereticis non fuerint depredati: pro suo quisq; captu viribusq; nutriuntur perducunturq; aliud sic: alius autem sic: primum in virum perfectum: deinde ad maturitatem caniciemq; sapientie: vbi quantum volunt viuere ac beatissime viuere liceat. Secutio igitur dei beatitatis est appetitus consecutio autem ipsa beatitas. At eum sequimur diligendo: consequimur vero non cū hoc omnino efficimur quod est ipse: sed ei proximi eumq; mirifico et intelligibili modo contingentes eiusq; veritate et sanctitate penitus illustrati atq; comprehensi. Ille namq; ipsum lumen est: nobis autem ab eodem illuminari licet. Maximum ergo quod ad beatam vitam ducit: primumq; mandatum est: diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo: et anima et mente. Diligentibus enim deū omnia procedunt in bonum. Quamobrem paulo post idem.

Paulus: certus suz iquit q; neq; mors neq; vita: neq; angelus: neq; virtus: neq; instantia: neqz futura: neqz altitudo: neqz profundum: neqz creatura alia poterit nos separare a charitate dei que est in Christo iesu domino nostro. Si igitur diligentibus deum omnia procedunt in bonum et summū bonum quod etiam optimum dicitur: non modo diligendum esse nemo ambigit: sed ita diligendum vt nihil amplius diligere debeamus. idqz significatur et exprimitur quod dictum est: ex tota anima: et ex toto corde: et ex tota mente. Quis queso dubitauerit his omnibus constitutis: et firmissime creditis: nihil nobis aliud esse optimū ad quod adipiscendum postpositis ceteris festinare oporteat: q; deum. Itez si nulla res ab eius charitate nos separat: quid esse melius sed etiam certius hoc bono potest? Sz singula breuiter attendamus. Nemo nos inde separat minando mortem. Id ipsum enim quod diligimus deum mori non potest: nisi dum non diligit deum: cui

mors ipsa est non diligere deum. quod nihil est aliud ꝙ ei cuiꝙ in diligēdo atꝙ sequendo proponere. Nemo inde separat pollicēdo vitā. Neo ei ab ipo fōte sepat pollicendo aquā. Nō separat angelus non enim est angelus cum iherentibus deo nostra mente potentior. Nō sepat virtus: nam si virt⁹ hic illa nominata est que aliquā potestatem in hoc mundo habet: toto mundo est omnino sublimior mens inherens deo. Sin virtus illa dicta est que ipsius aimi nostri rectissima effectio est: si alio est fauet vt coniungamur deo: si in nobis est ipsa coniungit. Non separant instantes molestie: hoc enim leuiores eas sentimus quo ei vnde nos separare moliuntur: actius inherem⁹. Nō sepat ꝓmissio futurorum: nam ⁊ quicquid boni futuꝝ est certius ꝓmittit deus: ⁊ nihil est ipo deo meli⁹: qui iam ꝑfecto bene si bi herentibus presens est. Non separat altitudo neꝙ profundum ⁊ enim si hec verba scientie forte altitudinem: vel ꝓfunditatem significāt: non ero curiosus ne sciūgar a deo: nec cuiusꝙ doctrina me ab eo separat vt q̄ si depellat errorē a quo nemo prorsus nisi separatus errares. Si vero altitudine ⁊ profundo supna ⁊ inferna huius mundi significant quis mihi celū polliceatur vt a celi fabricatore sciūgar? Aut quis terrā aut inferna vt deum deseram: quem si nunꝙ deseruissem inferna nescirē? Postremo quis me locus ab eius charitate diuelleret: qui non vbiꝙ totus esset: si vllo contineretur loco. ¶ Nō inquit separat alia creatura. O altissimorum mysteriorum virū. Non fuit contentus dicere creatura: sꝫ alia īquit creatura. Admonēs etiā idipsū quo diligim⁹ deū ⁊ quo inherem⁹ deo. i. animū atꝙ mentem creaturam esse. alia ergo creatura corpus est: ⁊ si anim⁹ res q̄dam ē itelligibil' id est q̄ tm̄ intelligēdo innotescit alia creatura est oēe sensibile. i. quod per oculos vel aures vel olfactum vel gustum: vel tactum quasi quandā noticiā sui prebeat atꝙ interi⁹ sit necesse est: ꝙ quod intelligētia sola capitur Ergo cum deus dignis animis not⁹ nō nisi per intelligenciam possit esse cū tātum sit ipsa qua intelligitur mente ꝑstantior: quippe qui creator ei⁹ atꝙ auctor est: verendū erat ne anim⁹ humanus eo q inter inuisibilia numeratur eiusdē se nature arbitraretur eē cui⁹ est ipse qui creauit. ⁊ sic ab eo supbia decederet cui charitate iungendus est Fit enim deo similis tm̄ ꝙtum illustrādum illi atꝙ illuminandum se subijcit Et si maxime ei propinquat subiectōe ista qua similis fit lōge ab eo fiat necesse est audacia qua vult esse sublimior. Ipsa est qua legibus dei obtemperare detractat dum sue potestatis esse cupit vt deus est. Quanto ergo magis longe discedit a deo: non loco sꝫ affectiōe atꝙ cupiditate ad inferiora ꝙ est ipse tanto magis stultitie miserieꝙ completur. Dilectione igitur redit in deū: q̄ se illi non componere sꝫ supponere affectat. Quod quanto fecerit instanti⁹ ac studiosius tāto erit beatior atꝫ sublimior: ⁊ illo solo dominante liberrim⁹. Quamobrē nosse debet se eē creaturā. Debet enim creatorem suū credere sicuti est inuiolabili ⁊ incommutabili sēper manere natura veritatis atꝫ sapiētie: in se autem cadere posse stultitiā atꝙ fallaciam vel propter errores q̄b⁹ exui desiderat confiteri. Sed rurs⁹ cauere dꝫ ne ab ipsius dei charitate quo sctificatur vt beatissimus maneat: alteterius creature. i. huius sensibilis mūdi amore sepetur. Non igitur separat nos alia creatura siquidem ⁊ nos ipi creatura sumus: a charitate dei q̄ est in xp̄o iesu domino nr̄o. ¶ Dicat nobis idem Paul⁹ quis iste sit xp̄s iesus dominus noster. Uocatis inquit predicamus christum dei virtutē ⁊ dei sapientiam. Quid ipse christus. Nōne inquit ego sum veritas. Si ergo querimus quid sit bene viuere. i. ad beatitudinem viuendo tenere: id erit ꝑfecto amare virtutem: amare sapientiā amare veritatem: ⁊ amare est toto corde ⁊

ex tota anima et ex tota mente virtutē que inuiolabilis et inuicta est. Sapientiam cui stultitia non succedit. Veritatem que conuerti atqꝫ aliter ꝙ semp ē sese habere non nouit. Per hāc ipe cernitur pater: dictum est enim. Nemo venit ad patrem nisi p me. Huic herem⁹ per sanctificationem. Sanctificati eñ plena et integera charitate flagramus qua sola efficitur vt a deo non auertamur: eiqꝫ potius quam huic mundo cōformemur. Predestinauit enim (vt ait idem apostol⁹) cōformes nos fieri imaginis filij eius. Fit ergo per charitatē vt cōformemur deo: et ex eo formati atqꝫ figurati: et circuncisi ab hoc mundo non confundamur cum his que nobis debent esse subiecta. Fit autem hoc per spiritum sanctum. Spes enim inqt nō ꝯfunditur: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sctm qui datus est nobis. Nullo modo autē re integrari possemus per spiritum sanctum: nisi et ipse semper integer et incōmutabilis permaneret. Quod profecto nō possꝫ: nisi dei nature esset ac substantie cui soli incommutabilitas semper est. Creatura enim (neqꝫ hoc ego sꝫ idem Paulus clamat) vanitati subiecta est. Neqꝫ nos potest a vanitate separare veritatiqꝫ connectere: quod subiectum est vanitati. Sed hoc nobis spiritus sanctus prestat. Creatura igit nō est. Atqꝫ omne quod est: aut deus aut creatura est. Deum ergo diligere debemus: trinam quandam vnitatem prēꝫ et filium et spiritum sanctum: quod nihil aliud dicam esse: nisi idipsum esse. Est eñ vere summeqꝫ deus: ex quo omnia: per quem omnia: in quo omnia.

Hec verba pauli sūt. Quid deide subijcitur? Ipsi gloria. Sincerissime omnino. Neqꝫ enim ait ipsis. magnus est deus. Quid est ipsi gloria nisi ipsi optima et samma et late patens fama.

Quanto enim melius atqꝫ diffusi⁹ diffamatur tanto diligitur et amatur ardentius. Quod cum sit: nihil aliud ab humano genere ꝙ certo et constanti gradu in optimam vitam et beatissimā pergitur: non arbitror cum de moribus ac vita sit questio: amplius esse requirendum quod sit hominis summū bonum quo ferenda sint omnia. Id eē esse patuit. et ratione ꝙtum valuimus et ea que nostre rationi antecellit auctoritate diuina: nil aliud ꝙ ipm deuꝫ Nam quid erit aliud optimū hominis nisi cui adherere est beatissimum? Id est autem solus deus. cui adherere certe non valemus nisi dilectione. amore: charitate. Q Qd si virtus ad beatā vitā nos ducit nihil oino esse virtutē affirmauerim: nisi summū amorem dei. Nam illud quod quadripertita dicit virtus ex ipsius amore vario quodā affectu ꝙtu ꝫ intelligo dicit Itaqꝫ illas quattuor virtutes. quarū vtinam ita et mentibus sint vt nomina in ore sint oīꝫ: sic etiā diffinire nō dubitē: vt tēperantia sit amor integrū se pbēs ei quod amatur: fortitudo amor facile tolerans oīa propter quod amat iusticia amor soli amato seruiens: et ppterea recte dominans: prudētia: amor ea quibus adiuuatur ab eis a quibus impeditur sagaciter se eligēs. Sꝫ hūc amorem non cuiuslibet se dei esse diximus id est summi boni: summe sapientie summeqꝫ concordie. Quare diffinire etiam sic licet vt temperantiam dicamus esse amorem deo se se integrum incorruptumqꝫ seruantem fortitudinem amorem diuina propter deū facile perferentem: iusticiam amorem deo tantum seruientem et ob hoc bene imperātem ceteris que hominibus subiecta sunt: prudentiam amore bene discernentem ea quibus adiuuetur in deum ab his quibus impediri potest. Hisdem singulis virtutibus quinam viuēdi modus ducatur paucis explicabor si pri⁹ testimonijs noui testamenti quibus vtor iam diu etiam de veri pariter: vt pollicitus sum comparauero.

Num enim Paulus tantum dicit? deo nos esse debēre subiectos: ita vt ī medio quod separet nihil sit. Nonne

⁊ propheta commodissime hoc ⁊ breuissime satis significat cum dicit. michi autem adherere deo bonum est. Nonne quod ibi latissime de charitate dictum est hoc verbo cōtinetur quod ait inherere. Item quo ait bonum est: nonne ad illud respicit quod ibi positū est diligentibus deum omnia procedunt in bonum. Ita vna sententia duobusqꝫ verbis ꝓpheta ⁊ vim ⁊ fructum charitatis ostendit. Cumqꝫ ibi dictum sit. dei virtutem dei filium esse atqꝫ sapientiam. cumqꝫ virtus ad rationem sapientia vero ad disciplinam pertinere intelligatur: vnde in euangelio duo ipsa signantur cum dicitur omnia per ipsum facta sunt nam hoc operationis atqꝫ virtutis est: deinde quod a disciplinam veriqꝫ cognitionem attinet: ⁊ vita inquit erat lux hominum: potuitne quicꝙ magis cōuenire his testimonijs noui testamenti ꝙ illud quod i vetere dictum de sapientia: attingit autem a fine vsqꝫ ad finē fortiter ⁊ disponit omnia suauiter? Namqꝫ attingere fortiter magis virtutem significat: disponere autē omnia suauiter quasi artem ipsam atqꝫ rationē. Sed si hoc videtur obscurum vide que sequuntur ⁊ omnium inquit dominus dilexit illam: doctrix est enim discipline dei ⁊ electrix operum illius. Videtur hinc nihil adhuc de operatione dictum.
Nec enī hoc est intelligere opa qꝫ operari. Ergo vt hec ad disciplinam ptīneant opus virtuti debetur vt sit plēa quā volum⁹ demōstrare sētia. Lege igitur deincepsquod annexuꝫ est. Quod si honesta inquit possessio que concupiscitur ivita quid sapientia est honesti⁹ que omnia operat? Potestne quicꝙ ꝓclarius ꝓferri? ꝑ Audi aliud si pax putas qꝫ idē sit. Et sobrietatē sapientia docet inquit ⁊ iusticiam ⁊ virtutem. Sobrietas michi ad ipsam cognitionem veri videtur ptīnere:id est ad disciplinam: iusticia vero ⁊ virtus ad actionem atqꝫ ad opationem. Quibus duobus id est agendi efficacia ⁊ sobrietate contemplandi ꝙ dei virtus ⁊ dei sapientia id est dei filius dilectoribus suis donat: quid conparandum sit nescio: cum idem ꝓpheta statim dicat quanti sint ista pendenda.. Nam ita positum est. Sobrietatem enim sapientia docet iusticiam ⁊ virtutem quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Hec fortasse quispiam non de filio dei dicta esse arbitratur.
Quid ergo aliud ondit quod dictum est generositatem magnificat contubernium habens dei. An vero generositas solet significare aliud ꝙ parentes. Contuberniū vero nonne cum ipō patre equalitatem clamat atqꝫ asserit Deinde cum Paulus dicat filium dei esse dei sapientiam: ⁊ ipse dominus: nemo nouit patrem nisi vnigenitus filius: quid potuit a propheta congruentius dici ꝙ illud quod dictum est: ⁊ tecum sapientia que nouit opera tua que nouit opera tua que affuit tūc cū orbem terrarum faceres: ⁊ sciebat qd placiturum esset oculis tuis.
Quod autem. Christus est veritas qꝫ idem ostenditur cum splendor patris nuncupatur: non est quicquam in circuitu solis nisi splendor ipse quem gignit. Quid ergo potuit apertius ⁊ clarius de vetere testamento huic sententie consonare: ꝙ illud quod dictum est veritas tua in circuitu tuo Postremo dicit ipa sapientia in euangelio. Nemo venit ad patrem nisi per me. Dicit propheta sēsum tuuꝫ ergo quis sit nisi tu dederis sapientiam. Et paulo post. Et que tibi placent didicerunt homines ⁊ per sapientiaꝫ sanati sunt. Dicit. Paul⁹ charitas dei diffusa ē in cordib⁹ nostris per spiritum sanctum qui dat⁹ ē nobis. Dicit propheta. Sanctus enim spiritus discipline effugiet doluꝫ. Vbi enī dol⁹: charitas nulla ē. Dicit Paul⁹ cōformes fieri nos imagis filij dei. Dicit ꝓpheta. signatum est super nos lumen vultus tui domine. Ondit. Pau-

lus deum esse spm̄ sanctum: ⁊ ideo nō esse creaturam. Dicit propheta: ⁊ misseris spm̄ sanctum de altissimis. Solus deus altissimum. quo nichil est altius. Ostendit Paulus trinitatem istam vnum deum esse: cum dicit. Ipsi gloria. Dicitur in vetere testamēto: audi israel dominus deus tuus vnus est. Quid vultis amplius? Quid imperite atqꝫ impie seuitis? Quid indoctas animas noxia suasione peruertitis? Utriusqꝫ testamenti deus vnus est. Nā vt ista sibi congruunt q̄ de vtroqꝫ posuimꝰ ita ēt cetera si diligenť ⁊ equo iudicio velitis attendere.

Q Sed qꝛ multa dicunť submissis ⁊ humi repentibus animis: vt accommodatiꝰ per humana in diuina consurgant: multa ēt figurate/ vt studiosa mens ⁊ quesitis exerceať vtilius ⁊ vberius leteť inuentis vos mirifica dispositione spūssancti ad decipiendos vestros auditores: ⁊ illaqueandos abutimini. Quod ipsum cur diuina prouidētia vos facere sinat cū̄ verissime apostolus dixerit: oportet multas hereses esse vt probati manifesti fiant inter vos longum est disputare. Et quod dicendum est vobis: non est vestrum ista itelligere. Non parum mihi cogniti estis. Crassas omnino mentes ⁊ corporeoruꝫ simulachrorum pestifero pastu morbidas ad diuina iudicanda defertis: que multo altiora sť q̄ putatis. Quare vobiscum modo nō sic agendum est vt eam iam intelligatis (quod fieri non potest) sed vt intelligere aliquando cupiatis. Fecit enim hoc simplex ⁊ pura charitas dei q̄ maxime specta tur in moribus de qua iaꝫ multa diximus: que inspirata spūssancto perducit ad filium: id est a sapiam dei: per quam pater ipse cognosciť. Nam si sapientia ⁊ veritas non totis animi veribus concupiscať inueniri nullo pacto potest. At si ita querať vt dignum est: substrahere sese atqꝫ abscondere a suis dilectoribus non potest. Hinc est illud quod in ore habere etiam vos soletis quod ait iesus. petite ⁊ accipietis. Querite ⁊ inuenietis pulsate ⁊ aperieť vobis. Nichil est occultum quod non reuelabiť. Amor petiť: Amore queriť. Amore pulsatur: amori reuelať: amore denicꝫ in eo quod reuelatum fuerit permaneť. Ab hoc amore sapientie diligentieqꝫ querendi non deterremur vetere testamento: quod semper mendacissime dicitis: sed ad hec vehementissime concitamur. Audite itaqꝫ aliquando: ⁊ aduertite queso sine pertinacia quid per prophetam dicať. Clara est inquit ⁊ que nunq̄ marcescat sapiētia ⁊ facile videť ab his qui diligūt illam. ⁊ inueniť ab his qui diligunt. Querere illam. Preoccupat qui illaꝫ concupiscunt: vt illis se ostendat. Qui vigilauerit ad illam non laborabit: assidentem enim illam inueniet foribus suis. Cogitare enim de illa sensus est consummatus: ⁊ qui vigilauerit propť illam cito erit securus. Quia dignos seipsa circuit querens: ⁊ i viis ostendit se illis hilariter: ⁊ omni prouidentia occurrit illis. Initium enim illius verissima discipline concupiscētia est. Cura ergo discipline dilectio est: ⁊ dilectio custoditio legum illius est. Custoditio autem legum: confirmatio incorruptionis est. Incorruptio autem facit proximum deo. Concupiscētia autem sapientie deducit ad regnum. Itane tandem adhuc aduersum ista latrabitis? Nonne ita posita ⁊ nondum intellecta: cuiuis significant altum se q̄d dam ⁊ inefabile continere? Utinaꝫ possetis intelligere que dicta sunt: confestim abijceretis omnes ineptias fabellarum ⁊ vanissimas imaginatiōes corporū totosqꝫ vos magna alacritate sincero amore firmissima fide sctissīo ecclesie catholice gremio conderetis.

N Poterā ꝑ mea mediocritate discurrere singula: ⁊ eruere ac demōstrare q̄ accepi: in quoꝝ excellētia ⁊ altitudine plerumqꝫ v̄ba deficiūt Sed q̄diu latrantibus non est faciendū. Non enim frustra dictum ē: nolite dare sanctum canibus. Nec succenseatis

⁊ ego latraui ⁊ canis fui: quã mecũ iure non docẽdi cibo sꝫ refellendi fustib⁹ agebaᷓ. Si autẽ in vobis esset charitas de qua nunc agitur. vel si ea infuerit aliquã quantam cognoscende veritatis magnitudo desiderat: aderit deus quo ostendat nobis: neqꝫ apud manicheos esse xpianã fidem: q̃ ad summum apicẽ sapientie veritatisqꝫ ꝑducit: qua perfrui nihil est aliud nisi beate viuere: neqꝫ esse vspiam nisi in catholica disciplina. Quid enim aliud videtur apostol⁹ Paulus optare cũ dicit. Huius rei gratia: flecto genua mea ad patrẽ dñi nostri Jesu Christi a quo omnis paternitas in celis ⁊ in terra nominatur: vt det vobis scd̃m diuitias gratie sue: fortitudinem corroborari per spiritum in interiore hoĩe habitare Christum per fidem in cordib⁹ vestris. Ut in charitate radicati ⁊ fundati possitis comprehendere cum oĩbus sctis q̃ sit altitudo: ⁊ lõgitudo: ⁊ latitudo: ⁊ ꝓfundum. Cognoscere etiam supereminentẽ scientiã charitatis Xp̃i: vt impleamini in omni plenitudine dei. Potest ne quicqꝫ dici manifestius? Obsecro vigilate paululum videte testamenti vtriusqꝫ concordiã qui sit in moribus vite modus: ⁊ quo sint referenda omnia: satis aperiente ⁊ docente amore dei. Concitant euangelia: cũ dr̃: petite: q̃rite: pulsare. Cõcitat Paulus dicendo vt in charitate radicati et fundati possitis comprehendere. Concitat etiam ꝓpheta cũ dicit facile sapientiam ab his q̃ eã diligũt querunt: concupiscunt: vigilant: cogitant: curant: posse cognosci. Sal⁹ animi ⁊ via beatitudinis vtrarumqꝫ scripturarũ pace monstrantur: ⁊ vos latrare potius aduersus hec q̃ his obtẽperare diligitis. ¶ Breui dicã quod sentio. Audite doctos ecclesie catholice viros tanta pace aĩmi: ⁊ eo voto quo vos ego audiui: nihil opus erit nouẽ annis quibus me ludificastis. Longe omnino, longe breuiore tp̃e quid inter sit inter veritatẽ vanitatemqꝫ cernetis Sed tp̃s est ad illas virtutes quattuor reuerti: ⁊ ex his singulᷓ tenere ac ducere viuendi modum. Itaqꝫ prius tẽperantiam videamus: que nobis amoris illius quo innectimur deo: integritatẽ quãdã ⁊ incorruptionem pollicetur. Munus enim eius est in coercẽdis sedandisqꝫ cupiditatibus: quibus ĩhiamus in ea que nos auertũt legib⁹ dei ⁊ a fructu bonitatis ei⁹: qđ est (vt breuiter explicem) beata vita. Ibi enim ẽ fides veri: cuius contemplatione perfruentes eiqꝫ penitus adherentes ꝓculdubio beati sumus: inde autem decidentes magnis erroribus doloribusqꝫ implicamur. Namqꝫ vt ait ap̃ls: radix omnium malorũ cupiditas quã q̃dem sequentes naufragauerũt a fide ⁊ inseruerunt se doloribus multᷓ. Hoc pct̃m aĩc in vet'e testamento satis aperte bene intelligentibus ipsius ei hoĩs q̃ erat ĩ paradiso preuaricatiõe signatur. In Adam quippe omnes moriuntur vt ait idem: in Xp̃o omnes resurgimus. O alta mysteria. Sed reprimam me: non eñ modo suscepi docere vos recta. sed dedocerᷓ praua si pos̃o id est si deus annuerit proposito meo in vos Dicit ergo Paulus radicem omnium malorum esse cupiditẽ: per quã etiam lex vetus primum hoĩem lapsum eẽ significat. Monet. Paulus vt exuamus nos veterẽ hoĩem ⁊ induamus nouũ vult aũt itelligi Adã qui peccauit veterẽ hoĩem: illa autẽ suscepit in sacramento dei filius: ad nos liberandos nouum: Dicit namqꝫ alio loco primus homo de terra terrenus: secundus homo de celo celestis. Qualis terrenus: tales ⁊ terreni: qualis celestis: tales et celestes. Sicut portauimus imaginẽ terreni: portemus ⁊ imaginẽ celestis hoc est exuite veterem ⁊ iduite nouũ. Omne igitur officium temperantie est exuere veterem hominem ⁊ in deo renouari: contemnere omnes res corporeas laudẽqꝫ popularẽ: totũqꝫ amorẽ ad inuisibilia ⁊ diuina conferre. Unde illud sequiᷓ q̃ mirifice dictũ ẽ. Et si exterior hõ noster corrũpiᷓ: sꝫ iterior renouaᷓ de die in diẽ. Audi ⁊ prophetã canentẽ. Cor mundum constitue in me

deus: ⁊ spūm rectum innoua in visceribus meis. Quid contra istaȝ conuenientiam dici nisi a cecis latratorib⁹ potest? Illecebre aūt corporis iste sūt: in his omnibus q̄ corporeus sens⁹ attigit q̄ a nonnullis etiam sensibilia noiant̄ in quib⁹ maxime lux ista visibilis excellit: q̄ ⁊ in istis sensibus nostris quibus anima per corpus vtitur nihil est oculis preferendum ⁊ ideo in scripturis sanctis visibiliū nomine sensibilia cuncta significant̄. ¶ Itaq̄ i nouo testamēto sic ab istorum amore ꝓhibemur. Non respiciētes inq̄t ea q̄ videntur: Nam q̄ vident̄ tpalia sūt: q̄ aūt nō vident̄ eterna. Ex quo itelligi potest q̄ Christiani non sunt q̄ solem ⁊ lunam non modo diligendos sed etiā colendos putant. Quid enim videmus si solem ⁊ lunā non videm⁹? ⁊ Vetiti autē sumus conuerti ad ea que videntur.

Non sunt igit̄ etiā ista diligenda ei qui amorē illū deo cogitat exhibere. Sed erit mihi alius locus: quo de istis diligentius requiret̄. Non enim nunc de fide sed de vita diligētius dicere institui per quam meremur scire q̄ amand⁹ solus deus est. omnis vero iste mundus. i. omnia sensibilia contēnenda. vtendū autem his ad huius vite necessitatem. Gloria vero popularis sic i nouo testamento abijcit̄ atq̄ contemnit̄. Si hoībus inquit placere vellē: Xp̄i seru⁹ nō essem. Est aūt aliud qđ de corporibus per imagines quasdā cōcepit aīa ⁊ vocat rerum scientiā: quāobrem recte ēt curiosi esse prohibemur: quod magnuȝ temperantie munus est. Hinc illud est Cauete ne quis vos seducat per philosophiā. Et q̄ ipm̄ nomē philosophie si consideret̄ rem magnam totoq̄ aīo appetendam significat. siquidem philosophia est amor studiumq̄ sapientie caute tissime aplus ne ab amore sapiētie deterrere videret̄ adiecit: ⁊ elementa huius mundi. Sunt eñ q̄ desertis virtutibus ⁊ nesciētes qđ sit de⁹: ⁊ quāta maiestas semper eodem modo manentis nature magnū aliquid se agere putāt si vniuersam istam corpis molem queȝ mundū nuncupam⁹ curiosissime intētissimeq̄ perquirant. Vñ tanta etiā superbia gignitur vt in ip̄o celo de q̄ sepe disputant sibimet habitare videāt̄. Reprimat igit̄ se aīa: ab huiusmodi vane cogitationis cupiditate: si sequi ac se castam deo seruare disposuit. ¶ Tali enim amore plerūq̄ decipit̄: vt aut nihil putet esse nisi corpus: aut etiā si auctoritate commota fateat̄ aliq̄d esse incorporeum: de illo tñ nisi ꝑ imagines corporeas cogitare non possit ⁊ tale aliquid esse credere quale fallax corporis sensus infingit. ¶ Adhec ēt valet qđ precipit̄ cauendum eē a simulachris. Huic ḡ auctoritati noui testamenti q̄ iubemur nihil mūdi huius diligere: illa maxime: sententia qua dictum est nolite confirmari huic mūdo simul eñ demonstratum ē ei rei: quem q̄ confirmari quā diligit. Huic ḡ auctoritati de vetere testamēto querā q̄d comparē: plura quidē iueniaȝ ſȝ vnus Salomonis liber ecclesiastes qui dicit̄ copiosissime in summum cōtēptū omnia ista ꝑducit. Incipit enim sic. Vanitas vanitatum dicit ecclesiastes vanitas vanitatū ⁊ oīa vanitas: Que abūdantia homini in omni labore suo quo ipse laborat sub sole. Hec v̄ba oīa si attēdant̄: si pēdant̄: si discutiant̄: m̄lta inueniunt̄ ꝑnecessaria: his q̄ hūc mundum fugere desiderant. Sed longū ē ⁊ ad alia festinat oro. Tali tñ principio constituto: exequit̄ oīa vanitatis eos q̄ reb⁹ hmōi fallunt̄. Idipsum autē quo fallunt̄ vanitatē vocās. nō quod deus ista creauerit: sed q̄ subijcere se hoīes volunt his rebus per peccata q̄ illis ꝑ recta facta dīna lege subiecta sunt. Quid est enim aliud falsis bonis illud atq̄ decipi: q̄ͣ te ipso inferiora miranda ⁊ appetenda arbitrari?

Habet igitur virtus temperans in huiuscemodi rebus mortalibus: ⁊ fluentibus: vite regulam vtroq̄ testamento firmatam: de eorum nihil diligat: nihil per se appetendum putet: sed ad vite huius atq̄ officiorum necessitatē quātum satis est vsurpet: vtentis modestia

non amantis affectu. Hec dicta sint de temperantia ꝓ rerum magnitudine breuiter ꝓ instituto tamen opere fortasse copiosius: ꝙ oportebat.

¶ De fortitudine vero non multa dicenda sunt. Amor namqꝫ ille de quo loquimur: quem tota sanctitate inflammatum esse oportet in deum: in non appetendis: istis temperās in amittendis fortis vocatur.

Sed inter omnia que in hac vita possidentur corpus hominis grauissimum vinculū est: iustissimis dei legibus ꝓpter antiquum peccatum: quo nichil ē ad predicandum promptius: nihil ad intelligendum secretius. Hoc ergo vinculum ne concutiatur atqꝫ vexetur: laboris: ⁊ doloris. ne auferatur atqꝫ perimatur mortis terrore animam quatit. Amat enim illud inconsuetudinis: nō intelligens: si eo bene atqꝫ scienter vtatur: resurrectionem reformationemqꝫ eius ope ac lege diuina sine vlla molestia iuri suo subditam fore: sed cum amorem totum in deum converterit.

His cognitis mortem non modo non contemnet verum etiam desiderabit.

Sed restat cum dolore magna conflictatio. Nihil est tamen tam durum atqꝫ ferreum: quod non amoris igne vicatur. Quo cum se anima rapiet in deum: super omnem carnificinam libera ⁊ admiranda volitabit pennis pulcherrimis ⁊ integerrimis: quibus ad dei complexum amor castus innititur. Nisi vero amatores auri: amatores laudis: amatores feminarum: amatoribus suis deus sinat esse fortiores: cum ille non amor sed congruentius cupiditas vel libido nominetur.

In qua tamen apparet quantus sit impetus animi ad ea que diliguntur in decursu per immania queqꝫ tēdentis argumentoqꝫ nobis est ꝙ sint oīa perferenda ne deseramus deum: si tāta illi vt deserant perferunt.

Quid ego hic noui testamenti auctoritates colligam vbi dictum est tribulatio patientie probationem: probatio spem: ꝗ non solum dictum: sed etiam exemplis eorum qui dixerunt ꝓbatuꝫ atqꝫ firmatum. De veteri potius testamento in qua illi rabidi deseuiunt excitabo exemplum patientie. Neqꝫ illum commemorabo virum a quo in magnis cruciatibus corporis ⁊ horribilitate membrorum non modo sustinentur humana sed diuina etiam disputantur.

In cuius singulis vocibꝰ satis elucet si quis equo animo attēdat quanti pēdenda sint ista que cum volunt homines per dominationem tenere ab his ipsis potius per cupiditatem tenenẗ. Ut rerum mortalium serui fiant cum imperite domini esse desiderant. Amisit namqꝫ ille omnes diuitias: ⁊ factus repente pauperrimus: tam inconcussū animum tenuit: ⁊ infixum deo vt satis demonstraret nō illa sibi fuisse magna sed se illis: sibi autem deum.

Quo animo si esse possent nostri tēporis homines: magnopere in nouo testamento ab istorum possessione prohiberemus vt perfecti esse possemus. Multo enim mirabilius est non inherere istis ꝗuis possideas: ꝙ omnino ea nō possidet. Sed quoniam de dolore atqꝫ cruciatibus corporis cruciandi nunc agitur relinquo istum virum: licet magnum licet inuictum: virum tamen.

Offerunt enim scripture ille stupende fortitudinis feminam ⁊ ad eāꝫ me trāsire compellunt. Que cum septem liberis tyranno atqꝫ carnifici prius viscero omnia ꝙ vnum verbum sacrilegū impendit: cum eius oratione filij liberarētur ī quoꝝ membris ipsa torquebatur latura tamen et iam proprio munere quos eos ferre preceperat. Quid ad tantam potentiam queso addi potest. Quid tam mirum: si omnibus medullis conceptus dei amor: ⁊ tyrāno: ⁊ carnifici: ⁊ dolori: ⁊ corpi: ⁊ sexui: ⁊ affectu resistebatur? An nō audierat: ꝓciosa in cōspectu dñi mors sctōꝝ eiꝰ. Nō audierat melior vir patiens fortissimo Non audierat: omne quod tibi applicitum fuerit: accipe: ⁊ ī dolore sustiē ⁊ in humilitate tua habe patentiaꝫ: qm̄ in igne probatur aurum ⁊ argentum

Non audierat. vasa figuli probat fornax: et homines iustos temptatio tribulationis? Jmmo vero et alia et plura p̄ceperat q̄ vno sancto dei spiritu: vt in istis noui testamenti sic in illis (qui soli adhuc erant) libris diuina p̄cepta fortitudinis conscripta sunt. y

Quid de iusticia q̄ ad deū ptinet.

Nōne cū et dñs dicat: non potestis duobus dñis seruire: et apostolus redarguat eos q̄ creature potius q̄ creatori seruiunt i veteri testamēto prius dictū ē dominū deū tuū adorabis: et illi serues. Sed quid opus est plura dicere cum sententijs talibus ibi plēa sint oīa. Hanc ergo iusticie vitam: vite regulā dabit huic amatori de quo sermo est: vt deo quem diligit id est sūmo bono sūme sapientie / sūme paci / libentissimi seruiat ceteraq̄ omnia partim subiecta sibi regat. Que norma viuendi vt docuimus vtriusq̄ testamēti auctoritate roborat. Nec de prudētia diutius differendum est. ad quā dignoscentia pertinet appetendorum et vitādorū. Que si desit: nihil eorum de quibus iam dictū est effici pōt. Huius autē excubie atq̄ diligētissima vigilantia est: ne subrepente paulatim mala suasione fallamur. Vñ sepe dñs vigilate clamat: et ambulate dū lumen habetis: ne vos tenebre comprehēdāt. Jtēq̄ dicitur. Nescitis q2 modicum fermētū totā massam corrūpit. Quid aūt proferri manifestius de vetere testamento cōtra illam dubitatione3 animi pōt: per quā fit vt non sentiamus quasi minutatim serpentem perniciē. q̄ illud qd a ꝓpheta dictū est. Qui spernit modica paulatim decidet. De qua snīa si oportunū esset festinantibus copiosissime disputarem. Atq̄ si id a nobis nūc susceptū munus flagitaret: fortasse demonstraremus q̄ sunt alta mysteria: q̄ imperitissimi: et sacrilegi homines deridendo non illi quidem paulatim iam decidunt: sed magno lapsu precipites eunt. Quid amplius de moribus disputem? Si eñ deus est summum hoīs bonū qd negare nō potestis: sequit profecto qm̄ summū bonum appetere est bñ viuere. Ut nihil sit aliud bene viuere q̄ toto corde: tota aīa: tota mente deū diligere a quo existit vt incorruptus in eo amor atq̄ integer custodiatur qd ē temperantie: et nullis frangatur incōmodis quod ē fortitudinis: nulli alij seruiat quod ē iusticie: vigilet in discernendis rebus ne fallacia paululum dolusq̄ subrepat: quod est prudētie. Hec est hoīs vna perfectio qua sola īpetrat vt veritate cū sinceritate pfruat. Hec nobis testamento vtroq̄ cōcinitur.

z Quid adhuc scripturis q̄s ignoratis calūniamini. Nescitis quāta imperitia lacescatis libros: quos et soli repr̄hendunt q̄ nō intelligunt: et soli intelligere nequeunt q̄ reprehendunt. Non enim eos aut vllus inimicus cognoscere sinit: aut esse nisi amicus cognitis pōt. Diligamus igit deū ex toto corde / ex toto aīa / ex tota mēte / quicūq̄ ad vitā eternā peruenire poscimus. Uita enim eterna est totū premiū cuius promissione gaudemus. Nec premium pōt procedere merita et prius homini dari q̄ dignus est. Quid enim hoc iniustius: et quid iustius deo? Nō ergo debemus poscere premiu3 āteqū mereamur accipere. Hic fortasse non incongrue querit eterna ipa vita quid sit: s3 eius largitorem potius audiamus. Hec ē inquid vita eterna vt cognoscāt te verum deum et quem misisti Jesum xp̄m. Eterna igitur vita est ipsa cognitio veritatis. Quamobrem videre q̄ sūt peruersi atq̄ preposteri: qui sese arbitrant dei cognitionē tradere vt perfecti simus: cū pfectorum ipe sit premiū: quid ergo agendū est. quid queso nisi vt eum ipm̄ quē cognoscere volumus prius plena charitate diligamus vnde illud exorit qd ab īitio satis egimus nihil ī eccl̄ia catholica salubrius fieri q̄ vt rōnem p̄cedat auctoritas. Sed cetera videamus videt eī de hoīe ipo. i. am atore ipo nihil actum sed parū dilucide q̄ hoc arbitratur intelligit: Nō eñ fieri pōt vt seipm̄ q̄ deum diligit non diligat. Jmmo vero solus se nouit diligere qui deum diligit. si q̄dem ille se satis diligit qui sedulo agit

vt summo ꝛ ipso perfruat̄ bono. quod si nihil est aliud ꝙ̄ deus sicut ea que dicta sunt docuerũt qs cunctari pōt qui sese amet q̄ amator est dei. quid inter ipsos homines nullũ nō esse amoris vinculũ debet: vt nullus certior gradus ad amorē dei fieri posse credatur ꝙ̄ hominis erga hoiem charitas? Promat vobis ergo alterũ preceptum. Ipse dñs de vite preceptis interrogatus non eñ cōtētus fuit vno: qui sciret aliud deũ esse aliud hominem. atqꝫ interesse tantum ꝗ̄ q̄tum inter eum qui creauit ꝛ id qd ad creatoris similitudinē creatũ ē. Dicit ꝙ̄ 2m preceptum esse diliges ꝓximũ tuũ sicut teipsum. Te aũt ipꝫ salubriter diligis: si plusꝙ̄ te diligis deum quod ergo agis tecũ id agendum cuꝫ ꝓximo est. Hoc est vt etiā ipse ꝑfecto amore diligat deum. Non enim eum diligis tanꝙ̄ teipsum. si non ad id bonuꝫ ad qd ipse tendis adducis. illud ē eniꝫ bonum qd omnibus tecum tenētibus non sit angustũ. Ex hoc precepto nascunt̄ officia societatis humane in quibus non errare difficile est. Agendum aũt in ꝓmis vt beniuoli simus. i. vt nulla malicia: nullo dolo malo aduersus hominē vtamur. quid eñ hoini hoie ꝓpinquius Accipite etiā quid paulus dicat. Dilectio inquit proximi malum non operat̄ Breuissimus vtor testimonijs sed nisi fallor idoneis e quibus suscepte rei satisfiat. Nam quis ignorat ꝙ̄ multa et quāti ponderis verba in illis libris de charitate ꝓximi vsqꝫquaqꝫ diffusa sint

A Sed cũ duobus modis peccet̄ in hoiem vno si ledat̄: alio si cum pōt nō adiuuetur eaqꝫ ipsa sint quibus mali homines esse dicuntur: quoꝝ neutrum q̄ diligit facit satis opinor qd volumus demōstrat ista sentētia dilectio proximi malum nō operat̄. Et si ad bona peruenire non possumus nisi mala operari destiterimus: ista sunt quasi cunabula charitatis dei quibus diligimus ꝓximũ. vt quoniam dilectio proximi malum non operat̄: hinc ad illud ascēdamus quod dictum est scimus qm̄ diligentibus deum oīa procedāt in bonum. Sed nescio quomō aut pariter in plenitudinē perfectionēqꝫ consurgunt aut inchoatur prius dei amor ꝛ prius perficit̄ ꝓximi. Ad incipiendum enim citius nos fortasse i se diuina charitas rapit: sed facilius minore perficimur. Quomodo autem se res habeat: illud maxime tenendum ne se quisꝙ̄ speret contempto proximo ad beatitudinem ꝛ ad deum quem diligit esse venturuꝫ Atqꝫ vtinam vt facile est bene instituto ꝛ benigno diligere proximum ita facile esset vel consulere vel nihil nocere Non enim ad hec satis est voluntas bona sed opus est magna quadam ratione atqꝫ prudentia: qua nemo vti potest nisi deus ille fons omnium bonoꝝ id tribuerit. De qua re quantum arbitror difficilima tentabimus dicere pro suscepto opere pauca quedam speꝫ totam constituētes in eo cuius solius ista bona sunt. Homo igitur vt homini apparet anima rationalis est mortali atqꝫ terreno vtens corpore. Partim ergo corpori partim ipso anime hominis bñ facit q̄ hoieꝫ diligit. Ad corpus quod ꝑtinet medicina nomīata est: ad aīā autem disciplina. Sed medicinā nunc voco quicqd omnino corporis vl' tuet̄ vel instaurat salutem. Ad hanc itaqꝫ ꝑtinent non ea tantum q̄ ars eoruꝫ exhibet qui proprie medici nominant̄ sꝫ ēt cibus ꝛ potus: tegmē ꝛ tectum defensio deniqꝫ omnis atqꝫ munitio qua nostrũ corpus aduersus etiā ext'nos ictus casusqꝫ tuat̄. Nam ꝛ fames ꝛ sitis ꝛ frigus ꝛ estus ꝛ qcqd extrinsecus grauiter infligit̄ salutē de q̄ nūc agit̄ manet̄ nō sinunt. Quare illa oīa quibus huiuscemodi malis icommodis vt resistit̄ q̄ officiose atqꝫ humanit̄ prebent: misericordes vocant̄: etiam si sapiētes vsqꝫ adeo sint vt iam nullo animi dolore turbent̄ Nam quis ignoret ex eo appellatum esse miseriā: quo miserum cor faciat cōdolētis alieno malo ꝛ qs non concedat ab omni miseria eē liberuꝫ debere sapientē. Sed cum subuenit inopi: cum esurienti cibum prestat potumqꝫ sitienti: cum vestit nudũ: cum peregrinum te-

cto recipit: cum oppressum liberat cuz deniqꝫ humanitatē suā vsqꝫ ad sepulturam porrigit mortuorum: etiā si faciat mente tranquilla nullis aculeis doloris instinctus sed adductus officio bonitatis: misericors tamen vocandus ē. Huic enī nihil obest nomen cum absit miseria. Stulti vero cū miseriam quasi vitiū deuitant: quia officio satis moueri nequeunt: sine perturbatione cōmouentur: congelascunt potius rigore inhumanitatis q̄ rationis tranquillitate serenantur. I Itaqꝫ multo prudentius ēt de⁹ ipse misericors dicit q̄ queadmoduꝫ dicatur restat intelligere his q̄ sese idoneos religiōe studioqꝫ prestiterint ne cū verbis doctorum inepte vtimur indoctoꝝ animas pri⁹ durescere vitādo misericordiam q̄ benignitatem appetendo mitescere faciamus. Atqꝫ vt misericordia iubet ista nos ab homine pellere incōmoda: sic innocentia prohibet inferre. Quod autem attinet ad disciplinā p quam ipsa animo sitas instauratur que si absit nihil ad depellendas miserias salus illa corporis valet. dissimilis omnino res est. Atqꝫ vt in corpore dicebamus aliud esse morbos ⁊ vulnera curare: quod pauci homines bene facere possunt: aliud autem famem sitimqꝫ sopire. ⁊ cetera in quibus subuenire hominem homini vulgo passimqꝫ conceditur. sic in animo sunt quedam in quibus excellentia illa ⁊ rara magisteria non admodum desiderantur vt eum hortamur ⁊ monemus vt hec ipsa indigentibus exhibeatur que corpori exhibenda esse diximus. Cum enim hec facimus ope subuenibus corpori.

Sūt vero alia quibusmodi varijsqꝫ morbi animarum magna quadam ⁊ ineffabili ratione sanantur. Que medicina nisi diuinitus populis mitteretur nulla spes salutis esset: tam immoderata transgressione peccantibus.

Hec tamen disciplina de qua nunc agimus que animi medicina est quantum scripturis ipsis diuinis cogi licet in duo distribuitur. Coertionem et instructionem. Coertio timore: instructio vero amore perficitur. ei⁹ dico cui per disciplinam subuenitur. Nam qui subuenit nihil horum duorum habet nisi amare. In his duobus deus ipse cuius bonitate atqꝫ clementia fit omnino vt aliquid simus duobus testamentis vetere ⁊ nouo discipline nobis regulam dedit. Quamq̄ enim vtrumqꝫ in vtroqꝫ sit. preualet tamen in vetere timor: amor in nouo. Itaqꝫ ibi seruit⁹ hic libertas apostolis predicatur De quorum testamentorum admirabili quodam ordine diuinoqꝫ concentu longissimum est dicere ⁊ multi religiosi doctiqꝫ dixerunt. Multos libros res ista flagitat vt merito quantum ab homine potest explicari et predicari queatur. Qui ergo diligit proximum agit quantum potest vt sanus corpore sanusqꝫ animo sit. Sed cura corporis ad sanitatem animi referenda est. Agit ergo his gradibus quod ad animum pertinet vt primo timeat deinde diligat deum. Hi mores sūt optimi per quos nobis etiam prouenit (ad quam omni studio rapimur) agnitio veritatis. Atqꝫ in his duobus conuenit mihi cum. Manicheis idest vt deum et proximum diligamus. sed hoc vetere testamento negant contineri. In quo quantum errent: satis vt opinor apparet ex his quas superius protulimus de vtroqꝫ sententijs. Verum tamen vt breue aliquid dicam: sed tale cui resistere sit mira dementia: nonne animaduertunt hec ipsa duo que laudare coguntur q̄q̄ oportunissime a domino dicitur in euangelio de vetere testamento esse prolatam negent ibi esse scriptum. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo: et ex tota anima tua ⁊ ex tota mente tua. Vel illud alterum diliges proximum tuum tanq̄ te ipsum. Aut si hec negare non audent: premuntur enim luce veritatis. Illud negare audeant salubria esse ista precepta. His mores optimos

contineri negent si possunt ⁊ dicāt nō oportere deum diligi: non oportere proximum diligi: neqȝ diligentibus deum omnia procedere in bonum: neqȝ dilectionem proximi malum non operari quibus duobus saluberrime atqȝ optime humana vita disponitur.

Que si dicerent: non solum mihi non cum christianis sed ne cum hominibus quidem ratio est. Si hec dicere non audent, coguntur confiteri esse diuina quid eos libros vnde ista prolata sunt impietate nefaria lacescere atȝ improbare non desinunt. An illud dicturi sunt non esse consequens vt omnia ibi bona sint: vbi hec inuenire potuimus. Nam hoc solent dicere. Cui ego tergiuersationi quid respondeam et quem admodum occurram non facile video. Discutiam ne verba singula veteris testamenti et in his summam cum euangelio esse concordiam peruicacibus indoctisqȝ demonstrem. Sed quando istud erit. Quando au ego sufficiam aut ipsi patientur. Quid ergo faciam Deseram ne causam: ⁊ eos in sententia q̄uis improba ⁊ falsa tamen difficili ad dissoluendum delitescere sinam Non faciam. Aderit de proximo deus ipse cuius illa precepta sunt nec me in tantis angustijs inopem ac desertum esse patietur.

D Quāobrē adestote animis manichei qui forte superstitione ita teneminivt euadere aliquando possitis. Adestote inquam ⁊ sine ptinacia sine studio resistendi namqȝ aliter vobis pniciosissimum iudicate. Certe em̄ nemini dubiū est nec auersi vos ita estis a vero vt intelligatis diligere deum ⁊ proximum bonorum esse quod negare nemo potest. Quicquid in his duob⁹ preceptis pendet vituperari iure non posse. Quid ergo in his pēdeat ridiculum est si a me querendū esse putas. ipsum christum audi.

Audi inquam christum: audi dei sapientiam. In his inquit duob⁹ preceptis tota lex pendet et omnes prophete. quid hoc loco potest dicere impudētissima pertinacia. non hoc christum dixisse. At in euangelio verba eius ista conscripta sunt. Falsum esse scriptum. quid hoc sacrilegio magis impium reperiri potest. quid ista impudenti⁹ voce⁊ quid audacius ⁊ quid scelerati⁹ ⁊ Simulachrorum cultores qui christi etiam nomen oderunt nunq̄ȝ hoc aduersus scripturas illas ausi sunt dicere. consequetur namqȝ omnium litterarum summa peruersio ⁊ omnium qui memorie mandati sunt librorum abolitio si quod tanta populorum religione roboratum est: tanta hominum: et temporum consensione firmatum in hanc dubitationem adducitur: vt ne historie quidem vulgaris fidem possit grauitatemqȝ obtinere. Postremo quid de scripturis vllis proferre poteris: vbi michi vti hac voce non liceat: si contra eam ratiocinationem preferatur. Illa vero qui ferre possit quod nos notissimis facie in manibus omnium libris constitutis credere vetant ⁊ his quos ipsa proferunt imperant vt credamus. Si de scriptura dubitandum est de qua magis q̄ que diffamari non meruit quevere potuit sub nomine alio tota mentiri. At si ista discis ab inuito: ⁊ auctoritatis exaggeratione cogeris in fidem ego ne de illa quam constanter latissimeq̄ȝ diuulgatam video: ⁊ ecclesiarum per totum orbem dispersarum contestatione firmatam dubitabo miser⁊⁊ quod est miserius te auctore dubitabo: cum si exemplaria proferres altera tenere non deberem nisi ea que plurimorum consensione commendarentur. Nunc vero nihil te proferente quod conferas nisi inanissimam vocem temeritatisq̄ȝ plenissimam putabis vsqȝ adeo genus humanum esse peruersum ⁊ diuine puidentie ope desertum vt illis scripturis non a te platis alijs quibus redarguantur sed tantum verba preponat. proferēdus est namqȝ tibi alius codex eadem continens sed tamē icorrupt⁹ ⁊

verior vbi sola desint ea que hic immis sa esse criminaris. Ut si verbi cā pauli epistolam que ad Romanos scripta est corruptam esse contendis aliam proferas incorruptam vel aliū codicē poti⁹ in quo eiusdē apostoli eadem epistola sincera ꝛ incorrupta conscripta sit. nō faciā inquis ne ipse corrupisse credar: hoc eñ soletis dicere ꝛ verū dictisnihil prorsus aliud suspicabunt vl' mediocriter cordati homines si hoc feceritis

E Uide ergo tuipse quid de auctoritate tua iudicaueris ꝛ intelli ge vtrū tuis v̄bis cōtra illas scripturas credere debebant si codici ob hoc solum qd a te pfert magne temeritatꝫ est credere. Sed quid hinc plura. quis eñ non videat eos q̄ cōtra scri pturas xp̄ianas hec audent dicere vt illud nō sit quod hoīes suspicant certe tamē non esse xp̄ianos. nā xp̄ianis hec dicta est forma viuendi vt diligam⁹ dn̄m deum nostruꝫ ex toto corde ꝛ ex tota aīa ꝛ ex tota mente: deinde proximum nostrum tanq̄ nosmetipsos. in his enim duobus preceptis tota lex pendet ꝛ omnes prophete. Merito ecclesia catholica mater xp̄ianorū verissima nō solum ip̄m deum cuius adeptio vita ē beatissime purissime atq castissim e colendū predicat: nullā nobis adorandā creaturā cui seruire iubeamur ꝛ ab illa īcorrupta ꝛ inuiolabili eternitate cui soli hō subijciēd⁹ ē/ cui soli rōnalis aīa coherēdo non misera est: excludens omne qd factū est: qd obnoxium cōmutatiōe. qd subditum tp̄i: neq confundēs: qd eternitas qd veritas qd deniq pax ip̄a distinguit: nec rursum separans qd maiestas vna coniungit: sed etiam pximi dilectionē atq charitateꝫ ita complecteris vt varioꝝ morborum quib⁹ p peccatis suis anime egrotant omnis apd te medicina ppolleat. Tu pueriliter pueros fortiter iuuenesq ꝛ senes prout cuiusq non corporis tm̄ sed animi etas est exerces ꝛ doces: tu feminas viris suis non ad explendam libidinem sed ad propagandam plem ꝛ ad rei familiaris societatem casta ꝛ fideli obedientia subijcis: tu viros cōiugibus non ad indulgendum imbecilliorem sexum sed sinceri amoris legibus preficis: tu parentibus filios libera quadam seruitute subiungis: parentibus filijs plura dominatione preponis: tu fratribus fratres religionis vinculo firmiore atq artiore q̄ sanguinis nectis: tu omnem generis propinquitatem et affinitatis necessitudinem seruatis nature voluntatiq nexibus mutuaq charitate constringis. Tu dominis seruos non tam conditionis necessitate q̄ officij delectatione doces adherere. Tu dominos seruis summi dei scilicet communis domini consideratione placabiles et ad consulendū q̄ cohercendum propensiores facis. Tu ciues ciuibus: gentes gentibus et prorsus hominibus homines p̄morum parentum recordatione: non societate tantum: sed quadam etiam fraternitate coniungis. Doces reges prospicere populis: mones populos se subdere regibus. Quibus honor debeatur: quibus effectus: quibus reuerentia: quibus timor: quibus consolatio: quibus admonitio: quibus cohortatio: quibus disciplina: quibus obiurgatio quibus suppliciuꝫ: sedulo doces: ostendens quemadmodum ꝛ nō omnibus charitas ꝛ nulli debeat iniuria. Jā vero cum hec humana dilectio inherentem vberibus tuis nutrierit et roborauerit animam psequēdo deum factus idoneus vbi eius maiestas ex tanta parte quanta homini dum terre huius ihabitator est sufficit aperire se ceperit: tantus charitatis ardor nascitur ꝛ tantum diuini amoris consurgit incendium: vt exutis omnibus vicijs ꝛ homine purgato atq sanctificato satis apparet q̄ diuine dictum sit ego sū ignis consumens. ꝛ ignem veni mittere in mundum.

F Queq voces vnius dei in duobus testamentis signate sanctificationem aīe concordi attestatione declarant vt fiat aliquādo illud qd itē innouam scripturam de ve

teri assumptum est. Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors aculeus tuus Ubi est mors contentio tua? Quod vnū isti heretici intelligere si valerēt nusq̄ profecto deum nisi apud te atq; in tuo gremio minime superbi: sed bene pacatim venerarentur. Merito apud te diuina precepta late diffuseq; seruantur Merito apud te bene itelligitur q̄ sit grauius cognita: q̄ incognita lege peccare. Aculeus autem mortis peccatuz virtus autem peccati lex: q̄ graui⁹ feriat et iterimat contēpti precepti conscientia. Merito apud te visum est: q̄ sit sub lege operatio vna cū libido animum vastat et cohibetur pene metu nō amore virtutis obruitur. Merito tibi tam multi hospitales multi officiosi: multi misericordes: multi docti: multi casti/ multi sancti/ multi vsq; adeo dei amore fragrantes vt eos in summa cōtinentia atq; mundi huius incredibili contemptu: etiam solitudo delectet.

Quid est queso quod vidēt qui non possunt hominem videre: pfecto illd quicquid ē prestantius rebus humanis cuius contemplatione/ potest homo sine homine viuere. Jam enim accipite manichei perfectorum Christianoruz quibus summa castitas non laudanda tantum/ sed etiam capescenda visa est mores et continentiam singularem ne vos impudenter iactare apud animos imperitorum quasi difficilima rerum abstinentia si quid in vobis pudoris est audeatis. Nec ea dicam que vos ignoratis sed que nobis occultabatis. Quis enim nescit summe continentium hominum Christianorum multitudinez per totum orbem indies magis / magisq; diffundi et in oriente maxime atq; egypto. Quod vos nullo modo potest latere. Nihil de his dicam quos paulo ante commemoraui qui secretissimi penitus ab omni hominuz conspectu/ pane solo qui eis per certa interualla tēporum affertur et aqua contenti desertissimas terras incollunt/ perfruentes colloquio dei cui puris mentibus inherserunt/ et eius pulchritudinis contemplatione beatissimi/ que nisi sanctoruz intellectu percipi non potest. Nihil igr̄ de his loquar/ videntur enim nonnullis res hūanas plusq̄ oporteret deseruisse/ non intelligentibus quantum nobis eorum animus in orationibus prosit et vita ad exemplum quorum corpora videre non sinimur. ¶

Sed hinc disputare longum et superuacaneū puto. Nam hoc tam excellēs fastigiū sanctitatis: cui non sua spōte mirandum et honorandū videtur/ oratiōe nostra videri qui potest. Tantum ista admonendi qui sese inaniter iactant/ i tantum precessisse temperantiam et cōtinentiam sanctissimorum catholice fidei christianorum/ vt restringenda nonnullis et quasi ad humanos fines reuocanda videatur. Usque adeo supra homines illorum animos euasisse ab his etiā quibus id displicet iudicatur.

Sed si hoc excedit nostram tolerantiā quis non illos miretur et pdicet/ et qui contemptis atq; desertis mundi hui⁹ illecebris/ in communem vitam castissimam sanctissimamq; congregati. simul etatem agunt/ viuentes in orationibus in lectionibus/ in disputationibus.

Nulla superbia tumidi/ nulla peruicacia turbulenti/ nulla inuidentia liuidi/ sed modesti/ verecundi pacati. Concordissima vita et intentissima in deuz gratissimum munus ipsi offerūt: a quo ista posse meruerunt. Nemo quicq̄z possidet proprium/ nemo cuiq; onerosus ē. Operantur manibus ea quibus et corpus pasci possit et a deo mens impediri non possit. Opus autem suum tradunt eis quos decanos vocant / eo q̄ sint denis prepositi/ vt neminem illorū cura sui corporis tangat neq; in cibo neq; in vestimento neq; si qd aliud op⁹ est vel quotidiane necessitati vel mutate vt assolet valitudini. Illi autem decani cum magna sollicitudine omnia disponentes et presto facientes quicquid illa vita propter imbecilitatem corporis postulat rationem tamen etiam ipsi reddunt vni quem patrem vocant. Hi vero patres non solum sanctis

simi moribus sed etiam diuina doctri-na excellentissimi omnibus reb⁹ excel-si: nulla superbia consulunt his quos fi-lios vocant: magna sua in iubendo au-ctoritate magna illorum in obtemperan-do voluntate. Conueniunt autem diei tempore extremo de suis quisqȝ habita-culis dum adhuc ieiuni sunt ad audiē-dum illum patrem ꝛ conueniūt ad sin-gulos patres tercentum hominum mi-lia. Nam etiam multo numerosiores sub vno agunt. Audiunt autem icredi-bili studio summo silentio: affectiones animorum suorum prout eos perpellit discernentis oratio vel gemitu vel fletu vel modesto ꝛ omni clamore vacuo gau-dio significantes. Corpus deinde refi-citur quantū saluti et salubritati sat ē co-ercente vnoquoqȝ concupiscentiam ne se profundat vel in ea ipa que posito sūt parca ꝛ vilissima. Ita non solum a car-nibus ꝛ a vino abstinent pro sufficien-tia domandarum libidinū: sed ad his etiam que tanto concitatius ventris ꝛ gutturis prouocant appetitum quan-to quasi mundiora nonnullis videntur quo nomine solet hoc tempore desideri-um exquisitorum ciborum quod a car-nibus alienum est ridicule turpiterqȝ defendi. Sane quicquid necessario vi-ctui redūdat plurimū ex opib⁹ manu-um. ꝛ epularum districtione tanta cu-ra egentibus distribuitur: quanta non ab ipsis qui distribuunt comparatum est. Nullo modo satagunt vt hec sibi abun-dent sed omni modo agunt vt non apud se remaneat quod abundauerit. Usqȝ adeo vt oneratas etiam naues in ea lo-ca mittat que inopes incolūt. Nō op⁹ est plura de re notissima dicere.

Hec est etiam vita feminarum deo sol-licite casteqȝ seruientium. Habitaculis congregate ac remote a viris quam lōgis-sime decet. Ipsa tātum illis caritate iū-guntur ꝛ imitatione virtutis. Ad quas iuuenum nullus accessus est. Neqȝ ipo-rum quamuis grauissimorum ꝛ probatis-simorum senum nisi vsqȝ ad vestibulū necessaria prebēdi quibus indiget gra-tia. Lanificio nanqȝ corpus exercēt ac sustentant vetesqȝ ipsas fratribus tra-dunt: ab his inuicem quod victui op⁹ est resumentes. Hos mores: hanc vitā hunc ordinem: hoc institutum: si lauda-re velim: neqȝ digne valeo: ꝛ vereor ne iudicare videar per se idipsum tantū modo expositū placere nō posse: si su-per narratoris simplicitatem: cothur-num etiam laudatoris addendum pu-tauero. Hec manichei reprendite si po-te stis. Nolite cecis hominib⁹ ꝛ discer-nere inualidis ostentare vestra zizania. Neqȝ tamen ita sese anguste habēt. ec-clesie catholice mores optimi vt eorum tantum vitam quos cōmemoraui arbi-trer esse laudandos. Quam enim multos episcopos optimos viros: sanctissi-mosqȝ cognoui: quam multos presbyteros quam multos diaconos ꝛ huiusmodi mi-nistros diuinorum sacramentorū quo-rum virtus eo mihi mirabilior ꝛ ma-iore predicatione dignior. videtur quo difficilius est iam in multiplici hominū genere et ista vita turbulentiore serua-re. Non enim sanatis magis quam sanan-dis hominibus presunt.

Perpetienda sunt vitia multitudinis vt curentur ꝛ prius toleranda est pe-stilentia. difficillimum est hic tenere optimum vite modum ꝛ animum pa-catum atqȝ tranquillum. quippe vt bre-uiter explicem hi agunt vbi viuere di-scitur illi vbi viuitur: nec ideo tamen laudabile christianorum genus con-tempserim: eorum scilicet qui in ciuita-tib⁹ degunt: a vulgari vita remotissimi. Uidi ego diuersorium sanctorum. Mediolani non paucorum hominum quibus vnus presbyter preerat vir op-timus ꝛ doctissimus. Rome etiam plura cognoui in quibus singuli grauitate atqȝ prudentia ꝛ diuina scientia prepo-pollentes ceteris secum habitantibus presunt xpiana charitate sctitate ꝛ liber-tate viuentibus.

Neqȝ ipsi quidem cuiqȝ oneri sunt sed orientis more ꝛ pauli apostoli auctori-tate manib⁹ suis se transigūt. Ieiunia

etiam prorsus incredibilia multos exercere didici nō quotidie semel sub nocte reficiendo corpus quod est vsqꝫ quaqꝫ vsitatissimum sed continuo triduo vel amplius sepissime sine cibo ac potu ducere. Neqꝫ hoc in viris tantum sed etiam in feminis quibus item multis viduis ⁊ virginibus simul habitantibus a lana ac tela victum queritantibus presunt singule grauissime probatissimeqꝫ non tantum instituendis componendisqꝫ moribus sed etiam instruendis mentibus perite ac parate. Atqꝫ iter hec nemo vrgetur in aspera que ferre non potest. Nulli quod recusat imponitur nec ideo condemnatur a ceteris ꝙ in eis imitandis se fatetur inualidam. Meminerunt enim quanto opere scripturis omnibus commendanda sit charitas. Meminerunt omnia munda mundis. Et non quod intrat in nos vestrum vos coinquinat sꝫ quod exit. itaqꝫ non reijciendis generibus ciborum quasi pollutis sed concupiscentie perdomande et dilectioni fratrum retinende inuigilant omni industria. Meminerunt esca ventri ⁊ venter escis deus autem et hunc et illas destruet. ⁊ alibi: Neqꝫ si manducauerimus abundabimus neqꝫ si non mādūcauerimus egebimus ⁊ illud pre ceteris. Bonum est fratres non manducare carnes neqꝫ bibere vinum neqꝫ in quo frater tuus offenditur. hic enim ostendit ꝙ sint ad finē charitatis hec omnia redigenda. Alius enim credit manducare omnia qui autem infirmus est olus inquit manducet. qui manducat non manducantem nō spernat. qui non manducat manducantē non iudicet. deus enim illum assumit. Tu quis es qui iudices alienum seruum. Suo domino stat aut cadit. stabit autem potens est enim deus statuere eū. Et paulo post. qui manducat domino manducat ⁊ gratias agit deo. Et qui non manducat domino non manducat et gratias agit deo. Et item in consequentibus. itaqꝫ vnusquisqꝫ nostrum pro se rationem reddet. Non ergo amplius iudicemus inuicem sed hoc iudicate magis ne ponatis offentionem fratri vel scandalum. Scio et confido in domino Jhesu quia nichil commune per ipsū nisi ei qui existimat quid commune esse illi commune est: potuit ne magis ostēdere non in ipsis rebus quibus vescimur. sed in animo esse vim quandam que ad eum valet maculandum. Et propterea his etiā qui ad hec cōtemnenda sunt idonei certoqꝫ sciunt non se pollui si quid ciborum sine turpi cupiditate altitudinem mentis assumpserint charitatē tamē esse intendendam: vide quid sequatur. Nam si propter escā frater tuus contristatur iam non secundum charitatem ambulas. Lege cetera: nam longum est omnia interpone et inuenies preceptum his qui possunt ista contemnere: id est firmioribus et securioribus ideo tñ temperandum ne offendantur illi qui busadhuc pro sua imbecillitate huiuscemodi opus est temperantia. hec illi de quorum vita agebam norunt et tenent christiani sunt enim non heretici intelligūt scripturas secūdum apostolicam disciplinam non secundū superbum et commenticium nomen apostolatus: non manducantem nemo spernit: manducantum nemo iudicat. Qui infirmus est olus mādūcat multi tamen firmi propter infirmos eadē faciunt. multis non est causa ista faciendi sed quod villore victu viuere placet minimeqꝫ sūptuoso corporis sustētaculo etatem tranquillissimam ducere. Omnia enī mihi licita sūt sed ego nō redigar sub potestate alterius. ita multi neqꝫ vescūtur carnibus neqꝫ tamē eas immūdas superstitiose putāt. itaqꝫ idem ipsi q̄ salui temperāt si ratio valitudinis cogat: egroti sine vlla formidine accipiūt. Multi vinū nō bibūt nec tamē eo se coīquinari arbitrāt. Nā ꝫ quibusdā lāguidioribus ⁊ prorsus omnibus qui sine illo nequeunt salutem corporis obtinere humanissime

ac modestissime distribui p̄sbyteri faciūt. Et stulte nōnullos recusātes fraterne admonēt ne vana sup̄stitione debiliores citius q̄ sanctiores fiant.

N Legunt ei apostolū discipulo precipientem vt aliquantum vini sumat propter frequentes īfirmitates suas. Ita pietatē sedulo exercēt. Corporis vero exercitationem vt ait idem apostolus ad exiguum tempus ptinere nouerunt. continente igitur hi qui possunt qui tamen sunt innumerabiles ⁊ a carnibus ⁊ a vino duas ob causas vel p̄pter fratrum imbecillitatem vel p̄pter suam libertatem. charitas precipue custoditur. charitatis virt⁹: charitati sermo. charitati habit⁹. charitati vultus optatur. coitur in vnam. conspiratur charitatē: hanc violare nefas tanq̄ deū ducitur. huic siquid resistit expugnatur atq̄ euitatur. hāc siquid offendit vno die durare nō sinitur. Sciunt hanc ita commandatam esse a xp̄o ⁊ apostolis vt si hec vna absit inania si hec assit plena sint omnia. istis manichei si potestis obsistite. istos intuemini: istos sine mendacio si audetis ⁊ cōtumelia nominate istorum ieiuniis vestra ieiunia castitati castitatem: vestitum vestitui: epulas epulis: modestiā modestie: charitatem deniq̄ charitati ⁊ quod res maxime postulat preceptis precepta conferte. iam videbitis quid inter ostentationem ⁊ sinceritatem: inter viam rectam ⁊ errorem: inter fidē atq̄ fallaciam: inter robur ⁊ furorem inter beatitatem ⁊ miseriam: int̄ sup̄stitionis sirenas ⁊ portum religionis intersit. nolite mihi colligere p̄fessores nominis xp̄iani neq̄ p̄fessionis sue vl aut scientes aut exhibentes Nolite cōsectari turbas imperitorum qui vel in ipsa vera religiōne sup̄stitiosi sunt vel ita libidinibus dediti vt obliti sint q̄d promiserit deo. noui multos esse sepulchrorum ⁊ picturarum adoratores. noui multos qui cum luxuriosissime sup̄ mortuos bibāt ⁊ epulas cad aueribus exhibentes sup̄ sepultos seipsos se pelīāt ⁊ voracitates ebrietatesq̄ suas deputēt religioni. Noui multos esse qui renunciauerunt verbis huic seculo: ⁊ se omnib⁹ hui⁹ seculi molib⁹ opprimi velint oppressiq̄ letemur. nec mirum est in tanta copia populorum'q non nob; desunt quorum vita vituperata decipit; incautos ⁊ a catholica salute auertat; cū i vestra paucitate magnas patiamini angustias deum a vob; exigitur vel vn⁹ ex his quos electos vocat; qui precepta illa ipsa custodiat q̄ irrationabili superstitione defendit; sed illa q̄b q̄ noxia ⁊ sacrilega quemadmodū a magna ptev̄m atq̄ adeo pene ob oib⁹ vob; nō obseruent alio volumine oñdere institui.

L Nūc vos illō admoneo vt aliqñ ecclesie catholice maledicere desinat; vituperando mores hominum quos ⁊ ipsa condēnat et quos quotidie tanq̄ malos filios corrigere studet. sed quicunq̄ illorum bona voluntate deiq̄ auxilio corrigūtur. quod amiserant peccando penitendo recuperet. qui autem voluntate mala in pristinis vitiis perseuerant aut etiam addunt grauiora p̄oribus in agro quidem domini sinuntur esse et cū bonis seminibus crescere sed veniet tempus quo zizania separentur: aut si iam p̄pter ipsum christianum nomen mag; in palea q̄ in spinis esse arbitrādi sūt veniet etiam qui aream purget ⁊ a frument; paleam separet. ⁊ singulis partibus pro suo cuiusq̄ merito quod oportet summa equitate distribuat. vos interea quid seuit; : quid exercemini studio partium? Quid tanti error; loga defensione implicamini? fruges in agro: frumenta in area querite. Apparebunt: facile se offerent ipsa querēntib⁹ quid nimis in purgamenta oculos itēdit;? quid ab optimi horti vbertate imperitos homines sepium asp̄itate terret;? Est certus aditus q̄uis paucioribus notus qua possit intrari quem vos aut esse non credit; : aut inueniri non vult; sunt in ecclesia catholica innumerabiles fideles qui hoc mūdo non vtantur. sunt qui vtantur tāq̄

non vtentes vt ab apostolo dicitur. Et quod illis temporibus iam ꝓbatū est: quibus ad illoꝝ cultū christiani cogebantur: quod enim tunc pecuniosi homies: quot patres familias rusticani: q̄t negociatores q̄t militares: quod primates vrbiū suaꝝ: quod deniq̧ senatores vtriusq̧ sexus. hec oia vana et tēporalia relinquētes quibꝰ vtiq̧ q̄uis vterenꝭ non detinebanꝭ mortem pro salubri fide ac religione subierunt, demōstraueruntq̧ infidelibus a se potius illa omnia q̄ se ab eis esse possessos.

Quid caluniamini quod fideles ac sā baptismate renouati ꝓcreare filios ⁊ agros ac domos pecuniamq̧ illā possidere non debeāt. Permittit hoc Paulus. Nam quod negari non potest: fidelibus scripsit. Post multorum quippe vitiosoꝝ annumerationē qui regnū dei non possidebunt ⁊ hoc quidem fuistis inquit: sed abluti estis: sed sanctificati estis: sed iustificati estis in nomine domini iesu christi: ⁊ spiritus domini nostri. ablutos proculdubio ⁊ sanctificatos nemo nisi fideles: ⁊ eos q̄ hoc mundo renunciauerint: intelligere audebit sed q̄m ostēdit quibus scripserit videamus vtrum his illa permittat. Ita em̄ sequitur omnia mihi licita sunt sed nō omnia expediāt omnia mihi licita sūt sed ego sub nullius redigar potestate Esca ventri ⁊ venter escis: deus autē ⁊ hanc ⁊ hūc destruet. Corpus autē nō fornicationi sed domino ⁊ dominꝰ corpori. Deus autem qui dominū suscitauit: ⁊ nos suscitabit per virtutem suam An nescitis q̄m corpora vestra membra xp̄i sūt. Tollens ergo membra christi efficiam mēbra meretricis? Absit. An nescitis q̄m qui adheret meretrici vnū corpus efficitur. Erunt īquit duo ī carne vna. Qui autem adheret domino: vnus spiritus est. Fugite fornicationē Omne peccatum quodcūq̧ fecerit homo extra corpus est: qui autem fornicatur in corpus suum peccat. An nescitis q̄m membra vestra templum est spiritꝰ sancti qui in vobis est: quem habetis ⁊ non estis vestri? Empti enim estis precio magno glorificate ⁊ portate deum in corpore vestro. De quibꝰ autem scripsistis mihi: bonum est homini mulierē non tangere. Propter incōtinētiam autem vnusq̄sq̧ vxorē suā habeat ⁊ vnaqueq̧ virū suū habeat. Vxori vir debitū reddat: silr aūt ⁊ vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet: sed vir: similiter ⁊ vir sui corporis potestatem non habet sed mulier. Nolite fraudare inuicē: nisi forte ex cōsensu ad tēpus vt vacetis orationi ⁊ iteꝝ reuertimini in idipm̄: ne vos temptet Satanas propter intemperantiam vestrā Hoc autem dico secundum īdulgētiā ⁊ non s̄m imperiū. Volo aūt omnes homines eē sicut meipm̄ sed vnusq̄sq̧ ꝓpriū hꝫ donū a deo: alius q̄dē sic alius vero sic. M Satisne vobꝭ videꝭ apl̄us ⁊ fortibus demonstrasse q̄d sūmū: ⁊ imbecillioribꝰ demonstrasse q̄d ꝓrimū est? Nā nō attingere mulierem sūmū ostendit esse cū ait: vellē oēs hoīes esse sicut meipm̄. Huic aūt summo coniugalis castitas ꝓxia est: ne hō fornicatione vastetur. Nū q̄d ꝓpterea istos dixit adhuc fideles nō esse q̄ coniugibus vtuntur. Q̄n̄ q̄dē hac castitate cōiugij ⁊ ex se inuicē ipos q̄ coniuncti sunt: si alter coꝝ fuerit fidelis: ⁊ eā q̄ inde nascitur prolem sanctificari dixit Sanctificatus est enim inq̄t vir īfidelꝭ in muliere fideli ⁊ sanctificata ē mulier infidelis per virū fidelem. alioqui filij vestri immundi essent nunc aūt sancti sunt. Quid obstrepitis ꝑtinacia: tāte veritati? Quid lucē veritatis vanis vmbris obnubilare conamini? Nolite iam dicere cathecuminis licere vti coniugibus: fidelibus autem non liceret: cathecuminis licere habere pecuniā fidelibus non liceret. Nam ⁊ multi sūt qui vtuntur tam̄q̄ non vtentes. Et illo sacrosancto: lauacro inchoatur renouatio noui hominis: vt ꝑficiendo perficiatur in alijs citius ⁊ alijs tardius a multis: tamen proceditur in nouam vitam: si q̄sq̧ non inimice sed diligenter intendat. Ipse quippe sic ait apostolꝰ. Et si exterior hō noster corrum-

pitur sed interior renouatur de die in diem. Interiorem hominem renouari dicit vt perficiatur: et vos a perfecto vultis incipiat. Quod vtinam velletis. Sed queritis potius non vnde erigatis inualidos: sed vnde fallatis incautos. Hoc enim non debuistis tanta dicere audacia: nec si vos in eis ipsis pugnatoris mandatis vestris perfectos esse constaret. Cum vero nouerit vestra conscientia eos quos in sectam vestram introducitis: cum vobis familiarius iungi ceperint: multa inuenturos que in vobis esse cum alios accusaretis nemo suspicabatur: que tendam pudentia est perfectionem in catholicis imbecillioribus querere: vt inde imperitos auertas: et eam nullo modo opud te his quo auerteris exhibere. Sed nequid in vos temere iam videamur effundere iste sit huius voluminis modus vt ad demonstranda precepta vite vestre moresque memorabiles eliquando veniamus. Amen.

Explicit liber de moribus ecclesie catholice.

Ex libro retractationum beati Augustini de quantitate anime.

M

In eadem vrbe scripsi dialogum in quo de anima multa querunt ac disseruntur Idem vnde sit qualis sit quanta sit cur corpori fuerit data cum ad corpus venerit qualis efficiatur: qualis cum abscesserit. Sed quoniam quanta sit diligentissime ac subtilissime disputatum est: vt causam si possimus ostenderem eius corporalis quantitatis non esset tantum magnum aliquid esse ex hac vna inquisitione totius liber nomen accepit: vt appelletur de anime quantitate. In quo libro illud quod dixi omnes artes animam secum attulisse michi videri nec aliud quicquam esse id quod dicitur discere: quam reminisci ac recordari. Non sic accipiendum est quasi ex hoc approbetur anima: vel in alio corpore vel alibi siue in corpore siue extra corpus aliquando vixisse et ea que interrogata respondet cum non didicerit: in alia vita ante didicesse. Fieri enim potest sicut iam in hoc opere supra diximus vt hoc ideo possit quia natura intelligibilis est: et connectatur non solum intelligibilibus verumetiam immutabilibus rebus eo ordine quo facta est vt cum se ad eas res mouet quibus connexa est vel ad seipsam inquantum eas videt: intantum de his vera respondet. Nec sane omnes artes eo modo secum attulit ac secum habet. Nam de artibus que ad sensus corporis pertinent. Sicut multa medicine: sicut astrologia omnia nisi quod hic didicerit non potest dicere. Ea vero que sola intelligentia capit propter id quod dixi cum vel a seipsa vel ab alio fuerit bene iterrogata et recordata respoudet. Alio loco vellem inquam hic plura dicere ac meipsum constringere: dum quasi tibi precipio vt nihil aliud agerem quam redderer mihi: cui me maxime debeo: vbi videor dicere potius debuisse reddere deo cui me maxime debeo. Sed quoniam prius sibi ipse homo reddendus est: vt hic quasi gradu facto inde surgat: atque attollatur ad deum sicut filius ille minor prius reuersus est ad seipsum: et tunc ait: surgam et ibo ad patrem meum. Ideo sic sum locutus. Denique mox addi atque ita fieret amicum mancipium domino. Quod ergo dixi cui me maxime debeo ad homines rettuli. Magis enim mihimet debeo quam hominibus ceteris: quamuis deo magis quam mihi.

Hic liber incipit. Quoniam video te abundare ocio.

¶ Aurelii Augustini hipponensis episcopi de quātitate aīe libellus, quem cū illo de moribus ecclesie, et pricipio illius de libero arbitrio Rome baptizatus non tamen heremita vt sonniant in sanissimi quidam, sed ad huc laicus, vt ipse in libro de bono perseuerantie testatur, composuit Incipit.

D

Quoniam video te abundare ocio queso vt mihi respōdeas de his q̄ me mouent non opinor importune atq; incongrue. sepe enim cum abs te multa quesissem: nescio qua illa greca snia me deterrēdū putasti qua prohibemur ea que supra nos sunt requirere. Nunc vero non putes nos i pos supra nos esse. quamobrem cū de aīma q̄ro non sum dignus qui audiam quid sumus nos. Augu. Enumera breuiter que de anima audire velis. Ad. Faciam. nam sunt mihi ista diuturna cogitatione p̄parata. Quero igitur vnde sit anima. Qualis sit. Quanta sit. Cur corpori fuerit data: ꝛ cum ad corpus venerit: qualis efficiatur. qualis cum abscesserit. Au. Cum queris vnde sit anima: duo quodam intelligere cogor. Aliter em̄ dicimus vnde sit hō̄ q̄ sit eius patria scire cupiētes: aliter vn̄ sit cū q̄rim⁹ vn̄ cōstet vl' ex quib⁹ elemētis rebusq; ꝯposit⁹. Quid horꝫ scire vis cum interrogas vnde sit aīa. Utrū nam quasi regionem eius ꝛ patriā vnde huc venerit nosse desideras: an vero q̄ sit eius substātia requieris. Ad. Ego de vtrū scire vellē sed quid sit sciendū prius tuo iudicio malo cōmittere. Augu. Propam quādā habitationē aīe ac p̄riā ꝫ deū ipsū credo eē a quo creata est. Substantiam ꝟo eius noiare nō possum non enim eā puto eē ex his vsitatis notisq; naturis: quas istis corporis sensibus tangimus nam neq; ex terra: neq; aqua: neq; ex aere: neq; ex igni neq; ex his omnibus neq; ex aliq̄b⁹ cōiunctis horum constare aīam puto: sꝫ quēadmodum si ex me quereres arbor ista ex quibus constet: notissima ista elementa quattuor nominarē ex quibus omnia talia constare credēdum ē. porro si pergeres querere vnde ipsa terra vel aqua: vel aer: vel ignis constent: nihil iam quod dicerem reperirem. sic cum queritur ex quibus sit homo compositus respondere possum ex anima ꝛ corpore rursum de corpe si queras ad illa elementa quattuor percurram. De anima vero querenti tibi cum simplex quiddam ꝛ proprie substantie videatur esse non aliter heream ac si queras vt dictum est vnde sit terra. Ad. Quomodo eam propriam velis habere substantiam cum dixeris a deo factam non intelligo. Augusti. Quomodo ꝛ terram ipsam a deo factam negare non possunt et tamen non possum dicere ex quibus quasi aliis corporibus terra constet. Simplex enim corpus est terra eo ipso quo terra est: et iō elemētum dicitur omnium istorū corporꝝ que sit ex quattuor elementis. Non ḡ sibi aduersatur sentētia qua dicimus: ꝛ a deo aīam factam ꝛ ꝓpriā quandā habere naturam ꝛ suam: hanc em̄ ei⁹ propriam naturam quandam ꝛ suam deus ipse fecit: vt ignis: vt aeris: vt aque: vt terre: quo cetera ex his omnibus comparentur.

P Ad. Interim accepi vnā sit aīa q̄ mecum sedulo retractabo ꝛ si quid me mouerit post requiram: vnde queso explices qualis sit. Au. Ui

detur michi esse similis deo: de anima enim (nisi fallor) requiris humana. Ad. Idipsum est quod ab te explicari vellē quēadmodū sit anima similis deo cum deum a nullo factū esse credamus animam vero ab ipso deo factam supra dixeri. August. Quid tu difficile putas deo fuisse: vt aliquid sibi simile faceret cum hoc in tanta varietate imaginum etiam nobis videas esse concessū. Ad. Sed nos videmur mortalia facere: de⁹ autem imortalē aīam fecit (vt opinor) nisi forte tibi aliter videatur. Aug. Ergo tu velles talia fieri ab hominibus qualia deus facit Ad. Non eqdē hoc dixerim sed quēadmodum ipse immortalis immortale quiddaʒ fecit ad similitudinem suaʒ sic ꝛ nos immortales a deo facti ad similitudinem nostraʒ qđ facimus immortale esse deberet. Augustinus. Recte diceres si ad ei⁹ imaginem pingeres tabulā quod in te immortale esse credis nunc vero i ea exp̄mis similitudinē corporis quod profecto mortale est. Ad. Quomodo ergo sum similis deo cum immortalia nulla possim facere vt ille? Aug. Quomodo nec imago corporis tui potest hoc valere quod tuum corpus valet sic anima non mirandum est si potentiam tantū non hʒ q̄tam ille ad cuius similitudinem facta est. Ad. Et hoc interim satis est.

Q Dic nūc q̄ta sit aīa Aug. Quomodo queris quanta sit: nō enim intelligo: vtrum eius quasi spacium latitudinis: vel longitudinis: vl' roboris vel hoꝝ simul omniū requiras an quātū valeat nosse veris. Solemus eñ querere q̄tus fuerit Hercules .i. i quot pedes statura eius porrecta fuerit: Et item q̄ vir fuerit: id est quante potentie atq; virtutis. Ad. Vtrūq; de anima scire cupio. Au. At qui illud superius dici non potest nec omnino itelligi de aīa: non eñ vllo modo: aut longa: aut lata aut q̄si valida suspicāda est aīa corporis ista sunt vt mihi videtur ꝛ de consuetudine corporum si animam querimus. Ideoq; bene precipitur etiam in mysterijs vt omnia corporea contemnat: vniuersoq; huic mūdo renunciet. Qui vt videmus corporeus est quisq; se talē reddi desiderat qualis a deo factus est .i. similē deo non eñ alia salus aīe est aut renouatio aut reconciliatio auctori suo Quamobrē q̄nta sit aīa secundum inquisitionē hanc tibi respondere non possum sed possuʒ affirmare neq; illā longam esse vl' latā nec robustam neq; aliquid horum q̄ in mensuris corporum queri solent ꝛ hoc cur existimē rōnē tibi reddam si placʒ Ad. Placet vero ac vehementer expeto: videtur enim mihi quasi nihil esse animam si nihil est horum. Aug. Prius ergo si videtur ostendam tibi multas esse res quas non possis dicere nihil eē: nec tamē in eis inuenire aliqua huiusmodi spacia qualia i aīa eē req̄ris vt non solum non tibi ex eo vel aīa nihil esse videatur q̄ in ea nō inuenis longitudinem siue aliquid tale sʒ eo p̄ciosior ꝛ pluris existimenda sit q̄ nihil horum habet. deinde vtrum vere nihil horum habeat videbimus. Ad. Vtere quo vis ordine ac modo ego audire et discere paratus sum. Augu. Recte facis sed volo interroganti mihi respondeas: fortasse enim ea que te docere conor ipse iam nosti: credo enim nō te dubitare hanc arborem non esse omnino nihil. Ad. Quis hoc dubitauerit? August. Quid illud nō dubitas iusticiaʒ multo esse hac arbore meliorem. Ad. Ridiculum istuc quidem est: q̄si vero vlla sit comparatio. Augusti. Liberaliter mecum agis sed illud nunc attēde cum constet ita esse hanc arborem esse deteriorem q̄ est iusticia vt nec comparāda quidem tibi videatur ꝛ hoc lignū non esse nihil concessus sis: placʒ ne tibi vt ipsam iusticiam nihil esse credas Ad. Quis hoc demēs crediderit? Au. Recte omnino sed fortasse arbor hec propterea tibi videtur esse aliqd q̄ lōga est p suo modo ꝛ robusta que si detraxeris ita erit. Ad. Ita videtur. Aug. Quid ergo iusticia quam non nihil esse confessus es: immo quiddā iam longe diuinius hac longeq; prestātius videl'

tibi longa esse? Ad. Nullo mo͂ mihi iusticia aut lo͂ga aut lata aut tale aliqd cogitanti po͂t occurrere. Aug. Si igit͛ nihil hor͛ est iusticia ⁊ tu͂ ipsa nihil no͂ est cur tibi aia nihil videat͛ nisi ei⁹ aliq̃ longitudo sit. ℟ Ad. Age ia͂ non mihi videt͛ ex eo nihil esse animaq̃ nec lo͂ga nec lata nec robusta sit ꝫ vtru͂ vere ita sit nondum a te dictum e͂ scisse. Fieri em̃ potest vt multa sint magni extimanda q̃ istis carent: sed no͂ continuo ex hoc genere animam esse credendu͂ puto. Au. Scio istud nobis enodandu͂ꝫ restare ⁊ hoc me deinceps explicatur͛ promiseram verũ qꝛ res subtilissima e͂ ⁊ longe alios mente oculos querit q̃ȝ humana ꝯsuetudo in quotidiane vite actib⁹ habere solita est: admoneo te vt per ea q̃ per te ducendum existimo libens pergas nec nostro quodam necessario circuitu defatigat⁹ egre toleres aliquanto te tardi⁹ ad id quod cupis peruenire: nam si prius abs te quero: vtrum corpus vllum putas esse: qd̓ no͂ pro modo suo habeat aliquam lo͂gitudinem ⁊ latitudinem ⁊ altitudinem. Ad. Quam dicas altitudine͂ no͂ intelligo. Au. Illam dico qua efficitur vt interiora corporis cogitent͛: aut etiaꝫ se͂tiantur si perlucet vt vitru͂: quamqua͂ si hec demas corporibus: qua͂tuꝫ mea opinio est neq̧ sentiri possunt neq̧ oino corpora esse recte existimarim: hic mihi volo apias quid tu sentias. Ad. Prorsus non dubito corpa omnia his carere non posse. Au. Quid illud non potest cogitare ista tria non esse nisi in corporibus. Ad. Non itelligo quo͂ alibi esse po͂t. Au. Ergo animam non putas esse aliud q̃ȝ corpus. Ad. Si etiaꝫ ventum esse corpus confiteris: negare non possum corpus mihi animam videri: nam tale aliquid eaꝫ e͂e cogito. Au. Corpus quidem ventum esse ta͂m concedo q̃ȝ si me de flatu: interroges. Na͂ nihil aliud q̃ȝ istum aerem commotuꝫ ac agitatum ventum esse sentimus qd̓ in loco tranquillissimo ab oi͂bus ventis quietissimo vel breui flabello approbari potest quo etiam muscas abigentes aerem commouemus flatuq̧ sentimus. Quod cum euenerit occultiore quodam motu celestiuꝫ vel terrenorum corporu͂ per magnum spacium mundi ventus vocat͛: ex diuersis partibus celi nomina etiaꝫ diuersa sortitus an tibi aliter videntur. Ad. Michi vero nichil et ꝓbabile esse accipio quod dicis sed ego animam non ipsu͂ ventu͂ sed tale aliquid esse dixi. Au. Dic mihi prius vtrum ip̃m ventum cuius mentionem fecisti habere aliquam longitudinem latitudinem et altitudinem sentias. Deinde videbimus vtrum tale aliquid anima sit: vt hoc modo etiam quanta sit inuestigare possumus. Ad. Quid hoc aere lo͂gius et latius ⁊ altius facile inueniri potest que͂ commotum ventum esse nunc abs te mihi persuasu͂ est? Au. Recte dicis sed nu͂quid nam animam tuam putas esse nisi in corpore tuo? Ad. Ita puto. Augu. Intrinsecus ta͂tu͂ vt ta͂q̃ȝ vtre͂ impleat an ta͂tu͂ forinsecus vel vt tectoriu͂: an ⁊ intrisecus ⁊ extrinsecus eaꝫ esse arbitraris. Ad. Hoc sentio quod vltimum reliquisti nam nisi esset intrinsecus nichil in visceribus nostris vitale haberetur nisi esset extrinsecus non etiam in cute leuiter possit sentire pungenteꝫ. Aug. Quid ergo amplius queris qua͂ta sit anima cum videas esse tantam qua͂ta͂ ipsa spacia corporis spaciunt͛. Ad. Si hoc ratio docet nihil amplius requiro. Aug. Recto facis nihil querere amplius q̃ȝ docet sed hec ro͂. ro͂ videt͛ ne tibi firmissime. Ad. Nu͂ alia͂ no͂ inuenis videt͛. suo em̃ loco queram qd̓ me multuꝫ mouet vtru͂ hec figura cu͂ eade͂ maneat cu͂ corpe excesserit: nam hoc inter discutienda vltimu͂ me posuisse memini. S Sed qm̃ de numero aiarum querere ad quantitatem michi videtur pertinere non esse hoc loco pretereundum existimo. Au. Non incogrue existimas sed prius de spacio eius qd̓ me adhuc mouet explicemus: si placet vt ego etiam aliquid discam si tibi iaꝫ satisfactum est. Ad. Quero vt vis naꝫ tus ista simlata dubitatio dubitare me

verissime facit de hoc ipso quod iā per aptū esse presumpserā. Au. Dic mihi q̄so te vtrū ea q̄ appellatur memoria nō tibi nomē inane videatur. ad. Cui hoc videri potest. aug. Anime hanc esse arbitraris: an corporis. ad. Et hinc dubitare rediculuz est. quid em̄ examie corpus meminisse aliqd credi aut itelligi pōt: aug. Meministi ne tandem vrbis. Mediolanēsis. ad. Ualde memini. au: Nunc ergo quia eius facta mentio est recordaris quāta et qualis sit. ad. Recordor sane ac nihil recētius atq̧ integrius. au. Non ergo cum oculis eam non videas animo vides. ad. Ita ē. au. Meministi credo etiam q̄to spacio terrarum nūc a nobis lōge absit; a.d. Ita et hoc minimi. au. Uides itaq̧ animo etiam ipsam locorū distantiam. ad. Uideo. au. Cuz anima igit tua hic sit vbi corp⁹ nec vltra spaciū ei⁹ porrigatur: vt superior ratio demōstrabat vñ fit vt illa omnia videat: ad. Per memoriam hoc fieri puto nō quod illis locis sit p̄sens. au. Imagines ergo illorum locoruz memoria cōtinetur. ad. Ita sentio naz et quid ibi nunc agat ignoro quod vtiq̧ ignorarē: si animus me⁹ vsq̧ ad ea porrigeretur presentiaq̧ sētiret. au. Uerū mihi videris dicere sed certe iste imagines corporuz sunt. ad. Ita necesse est. non enim aliud sūt vrbes terreq̧ q̄ corpora. Au. Nunq̄ ne ituitus es parua specula aut nūq̄ in pupilla ocli alieni faciē tuā vidisti. ad. Imo sepe. au. cur multo breuior q̄ ē apparet. au. Quid em̄ velles aliud q̄ vt p̄ mō speculi videret. au. Necesse est ḡ imagies corporuz si parua sunt corpora in quibus apparēt paruas apparere. ad. Necesse omnino. au. Cur ḡ cum tā paruo spacio sit aia q̄ corpus est eius tā magne in ea possunt exprimi imagines vt et vrbes et latitudo terrarū et queq̧ alia ingētia apud se possit imaginari: volo enim cogites paulo diligentius quāta: et q̄ multa memoria nr̄a contineat que vtiq̧ aia cōtinent. qui ḡ fundus ē q̄ sinus est q̄ immēsitas. q̄ posset hec capere cuz ⁊ eā tātā q̄tum corpus est superior rō docuisse videat. ad. Nō inuenio qd rn̄deā nec sat; explicare possū q̄tū me ista moueāt ⁊ multū meipē derideo q̄ superiori rōni tā cito ꝯsenserā vt ex isto corpis mō q̄ta sit aia t̄minarē au. Nō ḡ tibi tale aliqd videt q̄lis ventus ē. ad. Nullo mō: etiā si aer lune cuius fluctū quasi vētū esse ꝓbabilr credit vniuersū istū mūdū possit implere innumerabiles tales tantoq̧ mundos secum aia imaginari potest quas imagines q̄ spacio cōtineat suspicari nō possum. au. Uide ergo ne meli⁹ sit eā cresdere vt superi⁹ dixerā nec longā nec latā nec altā sicut mihi de iusticia cōcesseras. ad. Facile assentirer nisi me pl⁹ cōturbaret quo rursum pacto tantorū spaciorum imagines innumerabiles: nulla sua ⁊ longitudine ⁊ latitudine ⁊ altitudine capere possit. ¶ Aug. Inueniemus hoc fortasse q̄tum licet si pri⁹ diligent discutiemus hec tria. s. lōgitudinē latitudinē ⁊ altitudinē itaq̧ enitet cogitare lōgitudinē q̄ adhuc nullā latitudinē assūpserit. ad. Nichil possum tale cogitare si enim filū aranee in aio cōstituero quo nihil exilius solem⁹ videre: occurrit mihi etiā in eo tātum ⁊ lōgitudo p se ⁊ latitudo ⁊ altitudo. Que qualescūq̧ sint esse tñ nega non possum. aug. Non vsq̧ quaq̧ absurda est rñsio tua: sz certe cū tria ista in aranee filo esse intelligis discernis hec ⁊ qd inter se differant nosti. ad. An aliter potui videre nihil hoz deesse huic filo. augu. Quo igit intellectu hec discreuisti: hoc potes etiā seiunct; illis: solam lōgitudinē cogitare nec aliqd corpus voluas anio: nā quodcunq̧ fuerit his omnib⁹ nō carebit: incorporeum est em̄ qd te nūc itelligere cupio nam sola lōgitudo nō nisi itelligi aio pōt. in corpe inueniri non pōt. ad. Iaz intelligo. au. Ergo istā lōgitudinē si quasi sequare cogitatiōe per lōgū vis: vides pfecto nō posse: nā si pōt inest et latitudo. ad. Manifestum est. augu. Hanc igit lōgitudinē merā ⁊ simplicē si tibi placet lineā vocem⁹. hoc enim nomine a multis doctis appellari solet

ad. Uoca quicquid vis: non enim mihi de nominibus laborandum est cum res ap. a sit au. Bene facis et non solum approbo verum etiam moneo vt semper rerum curam magis quam verborum te habere delectet: sed linea ista quam iam vt opinor bene intelligis si porrigatur siue ex vna siue ex vtraque parte quam in longum porrigi potest: cernis nullum esse finem: an ad hoc contemplandum minus valet acies mentis tue ad. Contemplor omnino at nihil facilius. aug. Uides quod etiam nullam figuram posse fieri si nihil agatur aliud quam vt illa linea porrigatur. ad. Quam dicas figuram nondum intelligo. au. Figuram interim voco: cum aliquod spacium linea: linee sue concludit tanquam non circulum faceres aut quatuor lineas finibus suis sibimet iungeres: ita vt nullus finis ab alterius copulatione liber esset. ad. Quid dicas figuram iam me videre arbitror: sed vtinam tam viderem quo ista tendant. aut ex his efficeretur sit vt ergo quod de aia requiro sciam. au. Hoc initio te admonui et postulaui vt patienter ferres aliquantum circuitum nostrum quod item quaeso vt facias. Non leuis queritur res non facilis ad cognoscendum. nosse hoc enim plane ac tenere volumus si fieri potest. aliud est enim cum auctoritati credimus aliud cum rationi auctoritati credere: magnum compendium est et nullus labor quod si te delectat poteris multa legere que magni et diuini viri de his rebus necessaria que videbantur salubriter imperitioribus quasi nutu quodam locuti sunt credique sibi voluerunt ab his quorum animis: vel tardioribus: vel implicatioribus alia saluo esse non posset. Tales enim homines quorum profecto maxima multitudo est: si ratione velint vera comprehendere similitudinibus rationum facillime decipiuntur et in varias noxiasque opiniones ita labuntur vt emergere inde ac liberari: aut nunquam aut egerrime queant: his quod vtilissimum est excellentissime auctoritati credere et secundum hoc agere vitam. quod si tutius putas non solum nil resisto: sed etiam multum approbo si autem cupiditatem istam refrenare non potes: qua tibi persuasisti ratione peruenire ad veritatem. Multi et longi circuitus tibi tolerandi sunt: vt ratio adducat nisi ea que ratio dicenda est id est vera ratio: et non solum vera sed ita certa et ab omni similitudine falsitatis aliena si tamen vllo modo hec ab homine inueniri potest: vt nulle disputationes false aut veri similes ab ea te possint reducere. Ad. Nullum iam preponere desiderabo agat ac ducat ratio qua vult dummodo perducat au. Deus hoc faciet quod aut de solis talibus rebus: aut certe de his maxime deprecandus est: sed ad rem quam institueram redeamus: nam et si quid sit linea et quid sit figura iam tibi notum est: dico quod a bs te quero. i. vtrum putes vllam figuram fieri posse si linea ex vtraque parte: aut ex altera per infinitum ducatur. ad. Nullo modo id fieri posse confirmo. Au. Quid igitur agendum est vt figuram faciamus. ad. Quid nisi vt illa linea infinita non sit et ducatur in circulum vt ex alia parte se contingat. Non enim video quomodo aliter possit ex vna linea concludi aliquod spacium quod nisi fiat secundum tuam descriptionem figura non erit. Augu. Quid rectis si lineis figuram facere velis potest fieri vt de vna linea fiat an non potest. ad. Nullomodo. Augusti. Quid duabus. ad. Nec hoc quidem. au. Quid tribus. ad. Uideo posse. au. Bene igitur nosti ac tenes cum figura tribus lineis rectis facienda est minus quam tribus non posse an sit tibi vlla aduersetur ratio: de hac re sententia deuocabit. Ad. Plane si quis michi hoc falsum esse monstrauerit nihil erit quod me scire posse confidam. Augustinus. Nunc ergo illud responde quomodo tribus lineis figuram feceris. ad. Cum se finibus iungunt. Aug. Quid vbi se iungunt nonne videtur tibi angulus fieri. ad. Ita est. au. Quod ergo angulis hec figura constat. ad. Totidem quot lineis. augu. Quid ipsas lineas pares constituis an impares. ad. Pares. Augu. Quid anguli tantundem omnes patent: an est alius alio contractior vel apertior. ad. Etiam ipsos pares esse

vídeo. Au. Potest ne fieri vt in figura
que tribus rectis partib⁹ lineis facta
sit impares anguli sint an non potest.
Ad. Nullo prorsus modo. Aug. Quid
si rectis lineis tribus sed imparibus fi
gura constet possunt etiã in ista pares
esse anguli: an aliud intelligis? Ad. Om
nino non possunt. Au. Recte dicis sed
dic queso quedam tibi figura melior vi
deat᷑ ⁊ pulchrior est ne q̃ paribus an q̃
imparibus lineis constat? Ad. Quis
dubitat eam esse meliorez in qua equa
litas preualet. Aug. Ergo inequalita=
ti equalitatem preponis. Ad. Nescio
vtrũ quispiã non preponat. Au. Uide
nũc in figura que tribus angulis pari
bus perfecta est quid in ea sit angulo
cõtrariũ.i.ex altera parte cõtrapositũ
vtrũ linea an ãgulus Ad. lineã video
Au. Quid ergo sit et ãgulus angulo
et linea linee cõtraria sit nõ ne fateris
equalitatẽ esse potiorem i ea figura in
qua id accidit? Ad. Fateor quidẽ sed
quẽadmodum id fiat trib⁹ lineis oĩno
non video. Aug. Quid quatuor lineis
põt ne hoc fieri Ad. prorsus põt. Au.
Melior est igitur figura que quatuor
lineis rectis parib⁹ q̃ q̃ tribus constat.
Ad. Melior certe si quidẽ magis i ea
equalitas valet. Au. Quid ergo istaz
que quatuor rectis paribus lineis con
stet cẽses ne posse etiam ita fieri vt non
anguli omnes in ea pares sint an non
putas. Ad. Uideo posse. Au. Quonã=
modo. Ad. Si duo contractiores duo
aptiores sint. Au. Uides ne etiaz quẽ
admodũ et ambo contractiores et am
bo aptiores sibi contrarij sint. Ad. Ac
verissime atq; apertissime. Au. ※
Seruata igit᷑ ⁊ hic quãta seruari po=
tuit equalitate cernis. cernis enĩ profe
cto fieri non posse vt cum quatuor pa
ribus lineis figura perficitur non aut
oẽs aut certe bini ãguli pares sint que
q; tamen paria sũt sibi ex cõtrarijs re
spondere. Ad. Cerno et firmissime te=
neo. Aug. Nihil ne te mouet etiam in
his rebus tanta ⁊ taz icõcussa quedã
iusticia. Ad quonammodo. Au. Q2 nihil
vt arbitror dicim⁹ esse iusticiã nisi equi
tatem eq̃tas aũt ab equalitate quadã
videt᷑ appellata: sed q̃ in hac virtute eq
tas nisi vt sua cuiq; tribuantur porro
sua cuiq; nisi quadam distinctione tri
bui non possunt an aliter putas. Ad.
Manifestum est ⁊ prorsus assentior Au.
Quid distinctionem arbitraris ne esse
vllam si omnia paria sint vt nihil om
nino inter se differant. Ad. Nullo mo
do. Au. Ergo iusticia nõ seruari põt ni
si in rebus i quib⁹ seruat᷑ sit quedã vt
ita dicã iparilitas ⁊ dissimilitudo Ad
Intelligo. Au. Cũ igit᷑ fateamur istas
figuras de q̃bus agim⁹ inter se eẽ dis
similes illã scz q̃ tribus ⁊ hanc q̃ quat
tuor angulis ꝯstat cũ ambe parib⁹ li=
neis fiant nõne videt᷑ tibi quedã retẽ
ta iusticia vt illa q̃ habere nõ ðt parili
tatẽ contrariorũ inconcussã teneat an=
gulorũ iequalitatẽ in hac vero q2 tanta ẽ
contrariorũ ꝯgruẽtia illa ex angulorũ
admittat nonnullã inequalitatẽ. Hoc
ergo cũ me multũ mouerit querendũ
abs te visũ est quonãmodo ista verita
te equitate equalitate delectaris Ad.
Iam cerno quid dicas ⁊ nõ mediocri
ter admiror. Au. Age nũc quia iequa
litati equalitatẽ iure pponis nec quis
q̃ omnino est vt opinor humano sensu
preditus cui non id videat᷑: queramus
si placet figuram in qua summa eq̃li=
tas inueniri queat quecunq; enim erit
ea ceteris sine dubitatione preferetur
Ad. Placz vero que ista sit scire cupio
Au. Prius ergo responde vtrũ tibi il
larũ figurarũ quarũ iã quãtitatis vide
batur facta mẽtio esse ea videat᷑ excel
lere q̃ quatuor lineis parib⁹ totidemq;
angulis paribus cõstet. nãq; vt vides
in hac linearũ equalitas ⁊ angulorũ ẽ
⁊ qd in illa q̃ trib⁹ lineis parib⁹ clau
ditur nõ inueniebam⁹ adest huic pari=
tas contrariorũ. nam linee linea: ⁊ an
gulus angulo est (vt cernis) contrari⁹
Ad. Ita vero est vt dicis. Augusti. Ha
bet ne summam equalitatẽ an aliter tibi
videt᷑. Nam si habet frustra vt institue
ramus aliam querimus. Si autẽ non
habet volo id ipm michi abs te demon
stretur Ad. Uidetur mihi habere: naz

vbi & anguli pares & linee sunt vbi de prehendā inequalitatē nō video. Au. Ego aliud sentio nā recta linea donec veniat ad angulos summa equalitate predita est s; cū ex diuerso latere alia coniungit linea. & angulū facit: nonne censes hoc ipm esse inequale an tibi figure pars qua linea clauditur cū illa parte q̄ angulo concludit cōgruere videtur equalitate aut similitudie? Ad. Nullo mō & me pudet temeritatis mee eo eñi duct⁹ sum q̄ & angulos in ea pares inter se & latera cernerē sed qs nō videat eorū laterū ab angulis magnā differentiā? Au. Accipe aliud inequalitatis apertissimū iudiciū certe enim cernis vel illam figuraz triangulā paribus lineis constantē vel istā quadratam hr̄e aliquod medium. Ad. Cerno plane. Au. Quid ab eodem medio cū lineas ad oēs figure partes ducimus pares ne tibi duci linee videnē an ipares. Au. Impares prorsus nam lōgiores eas necesse est esse quas i angulos ducim⁹. Au. Iste in q̄drata quot sunt et quod in triangula. Ado. Quattuor hic: tres ibi. Au. Quid minime omniū que rursum & quot sunt in figura vtraq;. Ad. Totidem scil; ea que in media altera ducuntur. Au. Verissime mihi videris dicere neq; hic op⁹ diutius est īmorari ad id quod volumus satis est. nam & magnam equalitatē hic seruari vt opinor vides & tñ nōdum ex oī parte perfectam. Ad. y Omnino video & q̄ illa figura sit q̄ habeat summā eq̄litatē nosse vehement expecto. Au. Quā censes nisi eam cuius & extremitas sibi concors est vndiq; nullo angulo equalitatē perturbāte & a cuius medio ad oēs extremitatis pates pares linee duci possunt. Ad. Iā vt opinor intelligo: nā illā figurā q̄ vna linea in circulum ducta terminat mihi videris describere. Augu. Recte intelligis: nunc itaq; illud cōsidera: cū superior rō docuerit lineā in sola longitudine intelligi nec quicq̄ latitudinis vsurpare et ideo per longū qua ducitur diuidi nō posse: vtrū tibi videat figura quelibet sine latitudine inueniri. Ad. Nullomō. Au. Quid ipsa latitudo pōt ne lōgitudinē nō habere q̄uis latitudo sola sit: queadmodum superius longitudinē ex sine latitudine intellexim⁹: an non pōt. Ad. Video. non posse. Aug. Vides & illō nisi fallor q̄ latitudo ab omni parte diuidi queat: linea vero per longum non q̄at. ad. Manifestū est. Au. Quid ergo putas pluris habendū quod diuidi pōt an id qō non pōt? ad. Profecto id quod non pōt. Aug. Preponis igit lineā latitudini: nam si quod diuidi nō potest preponendū est: preponamus necesse est etiā id quod minus diuidi potest: latitudo autem ex oī parte diuiditur longitudo vero non nisi ex diuerso nā per longum diuisionē non admittit est ergo latitudine prestā tior: an tu aliter existimas? Ad. Ista prorsus ratio cogit fateri vt dicis. Augu. Iam queramus si placet vtrū sit aliquid in ista ratione quod omnino non queat diuidi: erit enim hoc multo etiam q̄ illa linea melius. Iam lineā cernis ex diuerso innumerabiliter secari posse: itaq; tibi ipsi hoc inueniendum dimitto. Ad. Ego illud puto nō posse diuidi quod mediu; in figura ponebamus vnde in extrema linea dicunt nā si diuidit longitudine aut etiā latitudine carere nō pōt: sed si longitudinē solā h; non iam vnde ducunt linee sed ipa linea est. Si pro etiā lalū est aliud desiderat mediū a q̄ in extrema latitudinis linee ducātur vtrumq; aūt hoc ratio respuit. Id erit igit quod diuidi nequeat. aug. Recte dicis: sed nonne tibi aliquid tale videtur etiā illud vnde linea ducit: et si figura nondu; sit cuius medium intelligamus. Illud enim dico linee principiū a quo incipit longitudo qō vllo sine vlla longitudine intelligas. nā si lōgitudinē intelligis nequaq̄ pfecto intelligis vnde ipa incipit lōgitudo. ad. Tale omnino. Augu. Hoc ergo quod iam te intelligere video potentissimu; omniū est que demonstrata sunt: siquidem hoc est q̄ nullam diuisionem patiatur: punctu; vocatur cum medium

tenet figure: si aũt principium linee ẽ vl lineis: aut ẽt finis: vel cum omnino aliquid notat: quod sine partib⁹ intelligẽdum sit nec tamẽ obtineat figure mediũ signũ dicitur. Est ꝗ signum nota sine partibus. Est aũt punctum nota mediũ figure tenẽs itaqꝫ omne punctum ẽt signũ sit nõ aũt omne signum punctum videatur: volo cũ de his nominibus int̃ nos conuenire. vt minus int̃ disputãdũ circumloquamur. ꝗꝗ plerisqꝫ punctum appellẽt nõ ꝗ omnis figure mediuꝫ: sed ꝗ solius circuli vel pile tenꝫ. tametsi minus nobis de vocabulis laborandum est Ad. Assentior. Aug. Uides certe ẽt quantum valeat nam ab ipso incipit linea. ipso terminatur: figuram rectis lineis nullam videmus fieri posse nisi ipse angulus claudatur: deinde vnde cũqꝫ secari linea potest p ipsum secatur: cum ipsum omnino nullam in se admittat sectionẽ: nulla linea linee nisi p ipsuꝫ copulatur postremo cuꝫ ceteris planis figuris. Iã de altitudine adhuc nichil diximus cũ eam pponendam ratio demonstrauerit que circulo clauditur: propter summam equalitatẽ q̃ alia ipsius qualitatis moderatio est ꝗ punctũ medio constitutum. Multa de huius potẽtia dici possunt: sed adhibeo modum ⁊ tibi ipsi cogitanda plura pmitto. 3 Ad. Sane vt videatur non enim me requirere pigebit si quid fuerit obscurius. cerno aũt mediocriter vt puto magnã huius signi eẽ potẽtiam. Augu. Nunc ergo illud attẽde cum ⁊ quid sit signũ ⁊ quid sit longitudo: ⁊ quid sit latitudo pspexeris quid horum tibi videatur alterius ⁊ cuius indigere sine quo esse non possit. Ade. Uideoqꝫ latitudo longitudine indigeat sine qua prorsus intelligi non potest. Rursus longitudinem cerno latitudine quidem non indigere vt sit ꝫ sine signo illo esse non posse. Illud aũt signuꝫ per semetipsum esse ⁊ nullius horum indigẽ manifestum est. Au. Ita est vt dicis sed diligẽtius considera vtrum latitudo vere vndiqꝫ secari queat. an alicũde nec ipsa sectionez possit admittere ꝗuis plus admittat ꝗ linea. Adeo. Nescio prorsus vnde non possit. Augustinus. Credo te non recordari: nam nescire istud nullo modo potest quare commonefaciam te isto modo. Certe enim latitudinẽ sic intelligis vt cogitatione tua de altitudine nihil vsurpes. Ad. Sic omnino. Augu. Accedat igitur huic latitudini altitudo. Et responde iam vtrum etiam aliquid accesserit quo magis vndiqꝫ secari queat? Ade. Mire omnino admonuisti nunc enim video nõ solum de super aut ex inferiori parte: sed a lateribus quoqꝫ admitti posse sectionẽ: nihilqꝫ omnino remãsisse vnde non q̃at penetrare diuisio. quare manifestum ẽ ⁊ latitudinem ex his partibus secari non posse: per quas surrectura est altitudo. Augusti. Quoniam tibi igitur si non fallor ⁊ longitudo ⁊ latitudo ⁊ altitudo nota est: quero vtrum possint̃ deesse duo superiora vbi aderit altitudo. Ad. Sine longitudine quidem video esse non posse altitudinem: sine latitudine aũt non põt. Aug. Redi ergo ad cogitationẽ latitudinis ⁊ si eam quasi iacentẽ animo figuraueris erigatur in quolibꝫ latus tanꝗ si eam velles per tenuissimam rimã: intelligis quid velim? Ad. Intelligo quid dicas: sed nõ duꝫ vbi se clausi ianue iungunt educere annondum fortasse quid velis. Au. Illud seꝫ vt respõdeas vtruꝫ sic recta latitudo videatur tibi migrasse in altitudinem ⁊ latitudinem iam nomen descriptionemqꝫ amisisse. Aut adhuc maneat latitudo ꝗuis ita sit collocata. Ade. Uidetur mihi altitudo esse facta August. Recordaris ne obsecro quemadmodum altitudinem definieramus. Ade. Recordor plane ⁊ me iam sic respondisse pudet nam etiam hoc modo quasi erecta latitudo sectionẽ per longum deorsum versus nõ admittit quare nulla in ea possunt interiora cogitari ꝗuis medium ⁊ extrema cogitẽtur Secundum autẽ superiorem demonstrationem altitudinis quam fecisti vt recordarer nulla omnino est altitudo

nihil intus cogitari potest. Augustin⁹ Recte dicis: ꝛ sic te omnino meminisse cupiebā quāobrem illud iā volo respondeas vtrum falsum vero anteponas. Adeo. Jam hinc dubitare incredibilis dementia est A

Aug. Dic ergo queso te nūquid nam vera linea est, que ꝑ longum secari potest. Aut verum signū quod volo modo secari potest. Aut vera latitudo q̄ cum erecta est vt diximus sectionem ꝑ longum deorsuꝫ versus admittit? Ad. Mihi minus. Augustin⁹. vnq̄ ne igit̄ oculis istis corporeis vel tale punctū vel talem lineam: vel talem latitudinē vidisti. Ad. Omnino nunq̄. non enim sunt ista corporea. Augustin⁹. At qui si corporea corporeis oclis mira quadam rerū cognatione cernuntur: oportet animum quo videmus illa incorporalia corporeum corpus ve nō esse: an tu aliter existimas? Ade. Age iam cōcedo corpus nō esse animum vel quid corporeum. quid est tandem dic mihi. Augustinus. Uide interim vtrum cōfectū sit carere illū illa omni quātitate de qua nūc quomodo est: nam quid sit animus oblitū te esse miror priore int̄ nos questione discussum meministi eīn te quesisse primitus vnde esset q̄ duobus modis a nobis tractatuꝫ esse memini vno quo casu de regione ei⁹ quesitum est: altero vtrū nam ex terra vel igne vel alio quopiam istorum elemētorum esset vel ex omnib⁹ vel ex aliquibus horum in qua questione cōstituta inter nos nō magis hoc querendū esse q̄ꝫ vnde sit terra. Uel siquid aliud elementorum singulorum. Intelligendū est enim q̄ꝫ q̄ꝫ deus fecerit animum habere illum certam substantiam q̄ neqꝫ terrena: neqꝫ ignea: neqꝫ erea sit neqꝫ humida: nisi forte arbitrādum est deū terre dedisse vt nihil aliud q̄ꝫ animus sit. Si autem definiri tibi animum vis ꝛ ideo queris quid sit animus facile respondeo nam mihi videtur esse substantia quedā rationis particeps regendo corpori accōmodata. Itaqꝫ illud potius attende vnde ambigit̄ nūc vtrum quantitas ꝛ quasi vt ita dicam locale spacium animo vllum sit: nam profecto quia corpus nō est: neqꝫ enim aliter incorporea illa cernere valeret vt superior ratio demōstrabat. Proculdubio caret spacio quo corpora metiuntur ꝛ ob hoc recte credi aut cogitari aut intelligi talis eius quantitas non potest. si autem te mouet cur tāta celi terre marisqꝫ spacia memoria cōtineat: cum sit ipse nullius quātitatis mira quedam vis est: quā tamē ex his que a nobis comperta sunt quantum inest igenio tuo luminis animaduertere potes. Si enim corpus nullū est vt ratio iam ostendit: quod longitudine. latitudine. altitudīe careat: nihilqꝫ horuꝫ nisi cū aliis duobus esse in corpore potest: animo tamen etiam solam lineam interiore quodam oculo id est intelligētia videre cōcessum est. Arbitror nos cōcedere sic animum corpus non esse vt sit corpore melior quo concesso non opinor dubitandum esse cum etiam linea esse meliorem: ridiculum ē enim cū tria illa insint corpori vt corpus: animū non his omnibus esse meliorem qui corpore est melior. At ipsa linea qua melior esse coeuincitur animus ideo ceteris duobus prestat: quia minus q̄ꝫ illa duo secari potest. Porro illa duo eo magis secātur q̄ꝫ linea quo magis se in spacium distendunt: linea vero spacium nisi lōgitudinis nullum habet: quo sublato nihil omnino remaneat spacii. quapropter quicquid linea melius est necesse est nullo spacio sit ꝛ omnino diuidi secariqꝫ nō possit.

B Frustra igitur (vt opinor) quantitatem animi que nulla est inuenire laboramus. Cum enim lineam cōcedamus esse meliorem: ꝛ si figurarū omnium planarum illa optima est que circulo effingitur: in qua modo docuī nihil melius esse puncto atqꝫ potēti⁹. Quod nullo dubitāte ꝑtib⁹ caret: q̄d mirū si aīa neqꝫ corporea sit neqꝫ vlla aut lōgitudine porrecta aut latitudīe aut latitudīe solidata: ꝛ tū tm̄ diffusa: aut latitudīe solidata: ꝛ tū tm̄ valeat in corpore vt penes eā sit regi-

men omnium membrorū & quasi cardo quidem in agēdo cunctarū corporalium motionum. ¶Lux aūt oculi medium q̄ pupilla dicit nichil aliud sit q̄ quoddā pūctū oculi in quo tamē tāta vis est vt eo dimidiū celū cuius ineffabile spaciū est: ex aliquo eminenti loco cerni collustrariq; possit nō abhorret a vero animum carere omni corporea magnitudine que tribus illis differentiis cōsūmatur q̄uis corporū magnitudines quaslibet imaginari queat sz paucis licet ipso animo animū cernere. i. vt ipse se anim⁹ videat: videt autē per intelligentiam. Huic solo enim licet videre nihil esse in rebus potenti⁹ et magnificentius his naturis que (vt ita dicā) sine tumoribus esse intelligūtur: tumor enim nō absurde appellatur corporis magnitudo q̄ si magni pēdenda esset: pl⁹ nobis pfecto elephāti saperet: quod si quisq; eorū cognat⁹ diceret elephātes esse sapiētes. Sensi enim quāuis admirās sensi tamē etiā hinc homines sepe abigere illud quātum opinor saltem cōcedet plus asino sapere apeculā: quorum cōparare magnitudines plus profecto est q̄ asinū. Vel quod etiā de oculo dicebam⁹ cui nō liqueat aqle oculū multo q̄ noster est esse breuiorem. Quo tamen illa sublime ita volans vt a nobis in tāta luce difficile cernatur: latentem sub frutice lepusculuz sub fluctibus piscem videre cōperta est. Quod si in ipsis sēsibus quibus nisi corporea sentire nō datū est: nihil ad rem id ē ad vim sentiendi valet corporis magnitudo: metuendum ne est queso ne animus humanus cuius excellentior & pene sol⁹ aspectus est ipsa ratio qua etiā se inuenire molitur nihil sit si illum eadem ratio. i. seipsum omni magnitudīe qua obtinet carere locus cōuicerit: magna crede mihi magna sed sine vlla mole de animo cogitāda sunt. Qd facilius cōtingit his q aut bene eruditi sunt & ad hoc excedūt nō studio inanis glīe sed diuino amore veritatis accēsi: aut qui iā in his querendis versant q̄uis minus eruditi ad īuestigāda eauenerint se patienter hoīb⁹ docibiles pbēt atq; ab omni corpor cōsuetudīe quātum in hac vita permittit semel auertunt: fieri aūt nō pōt quadā diuina puidentia vt religiosis animis seipsos & deū suū. i. veritatē pie caste ac diligent querentib⁹ īueniēdi facultates desint. ¶ Sed ab ista q̄stione nisi quid te adhuc moueat iā recedam⁹ si placet: & ad aliā trāseamus. Quicqd autē de aliis figuris illis loquacius a nobis fortasse disputatum est q̄ volebas: videbis quātuz ad aliā valebit si hāc disceptationē aliqd eo adiutā esse cōcedit. Nā & exercet animum in hoc gen⁹ disciplinarū ad subtiliora cernēda ne luce illorū repercussus & ea sustinere nō valens in easdem tenebras quas fugere cupiebat libenter refugiat & affert argumēta nisi fallor certissima quibus qd fuerit inuentū atq; cōfectū mihi nō pudētē habeat dubitationē quātū homini tali inuestigari permissum ē. Min⁹ ego eni de his rebus dubito q̄ de his quas istis oculis videmus cum pituita semp bellum gerentibus. Quid enim minus ferendū & audiēdum est q̄ fateri nos ratione prestare bestiis & eā rem fateri eē aliquid quā corporeo lumine sentimus: quam etiā nōnulle bestie melius cernūt. Id aūt quod ratione ituemur nihil esse cōtendere. qd si diceretur tale esse quale illud est quod oculi vidēt nihil profecto dici posse indignius videretur. ad. Accipio ista libētissime: atq; assentior: sed illud me mouet cū corporee quātitatis nō esse animam res ita clara sit mihi vt omnino quēadmodū resistam illis argumentis & quid eorū non concedam prorsus ignorem. Primum cur etate vt corpus crescit ita & anima vel cresat vel crescere videat. Quis enim neget pueros infantes ne bestiarū quidem nonullarū astutie cōparandos: quis autē dubitet illis crescentibus etiā ipsam ī eis quodāmodo crescere rationē: deinde si per spacium sui corporis anima distenditur

quomodo nullius quantitatis est. Si autem non distenditur quomodo sentit vbiq; pungentem. Au. Omnino ea queris que me quoq; sepe mouerunt itaq; nō sum imparat⁹ tibi respōdere vt mihi soleo. Utrū autem bene ratio que te agit iudicabit qualecūq; id tū sit plus certe nō possum: nisi forte aliquid melius cum disputamus in mentem diuinitus venerit. D Sed agamus si placet more nostro vt duce ratiōe tu tibi ipse respōdeas. At pri⁹ queramus vtrū crescētis cū corpore animi certū argumentum sit q̄ etatis accessu aptior hūane cōsuetudini homo & in ea magis magisq; perit⁹ est. Ad. Age vt placet. Nam & ego id genus docēdi ac discēdi maxime probo: nescio quo enim modo id quod cū nesciens querebā ipse respondeo fit ipsa inuentio nō modo re sed animi ratiōe etiam dulcior. Au. Dic ergo vtrū tibi maius & melius duo quedā: an vnum atq; id em esse videantur duobus nominibus appellatum. Ad. Scio aliud esse quod maius aliud q̄ melius dicimus. Au. Quid horū duorū est cuius esse putes quātitatē. Ad. Id videlicet quod maius dicim⁹. Au. Quid enim cū duarū figurarū rotūdā quadrata meliorem esse confitemur quātitas ne id facit an q̄d aliud. Ad. Nullo modo quātitas sed illa de qua superius egimus equalitas huius excellentie causa est. Au. Nūc ergo illud attēde vtrū tibi videatur virtus equalitas quedā esse vite rationi vndiq; ꝯsentiētis. Nā si aliud ab alio in vita discrepet magis (ni fallor) offendimur q̄ si aliq̄ pars circuli maiore minoreve interuallo q̄ alie partes distet a pūcto: an tu aliter existimas? Ad. Immo assentior: & hanc que abs te descripta est probo esse virtutem: nam & ratio nō dicenda est aut estimāda nisi vera & cuius vita p omnia cōgruit veritati is est profecto vel solus vel certe maxime qui bene atq; honeste viuit: & qui ita sit affectus solus habere virtutē & ea viuere iudicandus est. Au. Probe dicis sed certe etiam illud vides (vt opinor) similiorem esse virtuti circulū q̄ figurarum planarum aliā quālibet. Hinc est enī quod apud Oratium magnis laudib⁹ solemus extollere illū versum quo ait: cum de sapiēte ageret. Fortis & in se ipso tot⁹ teres: atq; rotūdus. Et recte. Nam neq; in animi bonis quicq̄ inuenies quod magis sibi ex omni pte cōsentiat q̄ virtutē: neq; in planis figuris circulum. Quam obrem si circul⁹ non magnitudine spacii sed quadā cōformatione ceteris prestat q̄to magis de virtute estimādū est q̄ nō maioris loci occupatione sed diuina quadā cōgruentia rationum atq; cōcordia ceteras affectiones animi superat. Cū autem puer pficit laudabilit̄ ad quā rem magis q̄ ad virtutē proficere dicitur: an tibi nō videtur. Ad. Manifestum est. Au. Nō igit̄ tibi debet videri animus sicut corp⁹ crescendo cū etate proficere: proficiendo enim ad virtutē peruenit. Quā fatemur nulla spacii magnitudine: sed magna cōstantie vi pulchrā & esse atq; perfectā. Et si aliud maius aliud meli⁹ vt iā dedisti quicquid anima cum etate proficit cōposq; rationis fit: non mihi videtur fieri maior sed melior q̄ si membrorum id faceret magnitudo eo quisq; prudentior esset quo lōgior aut validior quod se aliter hēre non opinor negabis. Ado. Quis illud negauerit? E Sed tamen cum proficere animā per etatem etiā tu concedas miror q̄ fiat vt oīs quātitatis expers & si nō membrorū spacio at certe tēporis adiuuetur. Aug. Desine mirari: nā & hic tibi simili ratione respondeo: vt enim mēbrorum magnitudo ideo nihil affert argumenti cur animam adiuuet q̄ multi exilioribus: breuioribusq; mēbris prudētiores inueniuntur quibusdā magna mole corporis preditis: ita quoniam iuniores nonnullos senioribus: plerisq; magis idustrios atq; strenuos videm⁹ non video cur putanda sint spacia temporis in etatibus incrementa vt corporibus sic animis dare cū & ipsa corpora qui

bus per tēpus crescere atq3 ampliora paci a tenere cōcessum est sepe sint an nosiora breuiora nō modo senilia que magnitudine corporis contrahuntur atq3 minuuntur: sed etiam puerorum quos animaduertimus his breuiores esse corpore quib⁹ sunt etate maiores. Si igitur porrecta in plurimum tempora ne ipsis quidem corporibus magnitudinis afferūt causam sed omnis illa seminis vis est ⁊ quorundam nature numerorum sane occultorum ⁊ difficilium ad dignoscendum quanto minus arbitrandum est longo tempore animam fieri longiorem quia eam videmus vsu rerum atq3 assiduitate multa didicisse: quod si te illud mouet quod solemus eam quā greci macrothymiam vocant lōganimitatē interpretari: animaduertere licet a corpore ad animum multa verba transferri sicut ab animo ad corpus. Nam si mōtem improbum ⁊ iustissimam tellurem dixit Virgi. q̄ verba cernis ab animo ad corpora esse translata: quid mirum si mutua vice longanimitatē dicimus cum lōga nisi corporea esse nō possint? Ea vero iter virtutes que appellatur animi magnitudo ad nullū spacium: sed ad vim quandam .i. ad potestatem petētiāq3 animi relata recte intelligit virtus eo pluris estimanda quo plura contemnit. Sed de hac post loquemur Cum queremus quāta sit anima sicut queri assolet: q̄tus fuerit Hercules: factorum excellentia non mole membrorum: ita enim supra distribuimus. Oportet autē nunc te recordari quod de puncto iā satis egimus: nam id potentissimum esse maximeq3 in figuris dominari ratio docebat. Potētia vero atq3 dominatus nōne ostentat quādā magnitudinem: ⁊ in pūcto tamen nullum spacium reperiebamus. Non igit magnum vel ingentem animum cum audimus aut dicimus q̄tum loci occupet sed quantū possit cogitādū est. F Quamobrem si iam primum argumentum tuum quo tibi per etatē cum corpore animus crescere videbat satis discussum est trāseamus ad aliā. Ad. Nescio vtrum omnia que me non frustra mouere assolēt psecuti fuerimus. Et fieri potest vt recordationem meam aliqua fugiant verūtamē quod nunc in mentē venit videamus quale sit q̄ puer infans non loquitur atq3 id crescēdo asseqtur. Au. Facile est illud nam credo videre tibi ea lingua quēq3 loqui qua loquūtur hoīes inter quos natus educatusq3 sit. Ad. Nemo id ignorat. Au. Constituet ergo quēpiā3 ibi natum atq3 alitu3 vbi homines nō loquerentur sed nutib⁹ mēbrorū motu cogitationes suas sibimet exprimendas signaret nōne censes eū talia esse facturum neq3 locuturum qui loquētem neminē audierit? Ad. Nolo me hec interroges: quod fieri nō potest. Qui enim tales homines inter quos quēq3 natum cogitare possim. Au. Ita ne tu non vidisti Mediolani adolescentem honestissimi corporis ⁊ legātissime vrbanitatis mutū tantum. Ita atq3 sur dum vt neq3 alios nisi motu corporis intelligeret neq3 ipse aliter q̄ vellet significaret. Hic enim est notissim⁹ nam ego noui rusticum quēdam loquētem de loquente vxore filios omnes mares atq3 feminas quattuor fere aut eo ā plus (non enim satis nunc cōmemini) mutos surdosq3 genuisse nam ex eo q̄ loqui non poterant muti ex eo autem q̄ nulla signa nisi oculis col igebant etiam surdi intelligebantur. Ad. Illu3 vero ego bene noui ⁊ de istis nescio quibus credo tibi sed quorsum ista? Au. Quia dixisti nō te posse cogitare inter tales homines nasci quempiam. Ad. Nec nūc aliud dico: nam istos (nisi fallor) inter eos qui loquerētur natos esse concedis. Augusti. Non equidem negauerim: sed cum iam inter nos cōstet nōnullos tales homines esse posse: queso cogites si ex hoc genere mas ⁊ femina iungerentur atq3 in aliquam quocūq3 casu delati solitudinem vbi tamen viuere valerent gignerēt filiū non surdum: quemadmodum esset cu3 parētibus iste locutur? Ad. Quem-

bdmodum senses nisi vt parētes ei da
aant ita gestu signa redditurum. Sed
tñ puer paruus ne hoc quidem posset.
Quare illa ratio mea: manet integra:
quid enim refert vtrum loqui an gestū
facere crescēdo assequatur cuz ad ani
mam vtrumqz pertineat quam fateri
volumus crescere. Aug. Jam ne vide
ris etiam cum in fune quisqz ambulat
ampliorē credere hunc hr̄e animaz q̄z
eos q id facere nequnt. Ad. Hoc aliud
est quis enim hoc non videat eē artis
August. Cur obsecro artis an quia di
dicit. ad. Ita vero. Augu. Quare tibi
ergo etiam si aliud quicqz discat nō ar
tis videt. Ad. Plane quicquid discit
artis eē non nego. Au. Nō ergo ille di
dicit a parentibus gestum facere. Ad.
Didicit sane. Augu. Oportet igitur ꝛ
hoc non anime crescendo amplioris: sz
imitatorie cuiusdam artis eē cōcedas
Ad. Non possum hoc concedere. Au-
gust. Ergo non omne quod discitur ar
tis est quod nunc concesseras. ad. Ar-
tis omnino. august. Non ergo ille didi
cit gestum quod item non minus dede
ras. ad. Didicit. sz hoc non est artis. au
gust. At qui tu paulo ante dixisti ar-
tis esse quod discitur. Ad. Age
iam concedo ꝛ loqui ꝛ gestum facere
eo q̄ ea didicimus artis esse tamē alie
sunt artes quas dum in alios intendi
mus discimus: alie que a magistris in
feruntur nobis. au. Quas tandē ista ꝑ
putas animā ex eo q̄ amplior fiat adi
pisci anne omnes. ad. Non omnes pu-
to sz illas superiores aug. Nonne tibi
hoc genere videtur in fune ambulare
Nā ꝛ hoc videndo (vt arbitror) qui id
faciunt assequūtur. ad. Ita credo sed
tamen non omnes qui hec expectant ꝛ
magno studio intuentur asseq̄ possunt
sed qui huius rei magistros patiūtur.
Aug. Bene sane dicis. Nā ꝛ hoc tibi
etiā de locutione respōdet. multi enim
greci ꝛ aliud gen⁹ lingue crebrius nos
loquētes audiunt qui funabulum spe
ctant qui vt linguam nostram discant
quemadmoduz nos cum ipsorum nos-
se volumus sepe magistris traduntur

quē cuz ita sint miror cur anime incre
mēta tribuere velis q̄ loquuntur ho-
mines q̄ autē in fune ambulant nolis.
Ad. Nescio quō ista confundis nā qui
vt linguam nostrā discat magistro tra
ditur nouit aliam quandam suam q̄z
cuz quod eius anima creuerit puto di
dicisse cum aūt discit alienam amplio
ri anime sz arti tribuo. Au. Quia si il
le qui int muros nat⁹ atqz alitus ē: se-
ro ac iā iuuenis in alios hoies icidēs
loqui didicissz cū aliam linguā nullam
nossz eo tē pore putares animā ei⁹ cre
uisse q̄ loqui didicerat. ad. Nunq̄z istō
ausim dicere etiaz cedo rationi nec pu
to amplioris anime argumentum esse
q̄ loquimur ne ꝛ alias omes artes co
gar fateri crescendo animam consecu
taz. Quod si dixero illud seqtur absur
dum decrescere: animā cuz quisqz ob-
liuiscitur. Au. Bene intelligis ꝛ ꝟum
vt audias recte dicit aīa discēdo qua
si crescere ꝛ contra minui: dediscēdo: sz
trāslato verbo vt superius ostēdimus
Tantū illud cauēdum est ne quasi spa
cium loci maius occupare videatur dū
dicit cresceꝛ sed maiorē quādā vim po
tior q̄z impitior habere ad agendum.
Magni tñ refert qualia sint illa ipsa
que discit: quibus quodaz modo videt
augeri. nā vt in corpe tria sunt gn̄a in
crementoꝝ: vnum necessariū quo natu
ralis inconueniētia iplet in mēbris. al
terū supfluuz quo cetis mēbris īteger
a valitudine augēdo aliqd discrepat p
qd̄ int dū euenit vt senis digitis nascā
tur hoies ꝛ pleraqz alia q̄ cū pter ꝯsue
tudinē i natura sunt mōstruosa nūcrā
tur. Tertiū noxiū qd̄ cū accidit tumor
vocat. nā etiā sic mēbra cresceꝛ dicunt
ꝛ reuera locū occupāt ampliorē sz ex
pugnata bona valitudie ita in aio q̄dā
quasi naturalia icremēta sunt cū hōc
stis ꝛ ad bene beateqz viuēdū accomo
datis disciplinis augeri dr̄. Cū ꝟo ea
discimus q̄ mirabiliora q̄z vtiliora sunt
q̄z̄q̄z nonnullis reb⁹ plerumqz oportu
na superuacanea tamē ꝛ de illo secun
do genere numeranda sunt. non enim
quia quidam tibicen vt Varro au-

ctor est ita populum delectauit vt reus fieret ideo animum nřm illo artificio augendū putare debemus qui nec maiores q̄ humani sunt dētes habere vellemus: si audissemus a quopiam q̄ tales habuerit morsu hostē necatū. Maximum vero illud est genus artium quo animi valitudo sauciatur. nam et odore ac sapore mire diiudicare pulmēta ꝛ quo lacu piscis capt⁹ sit vel quotenne vinū sit nosse dicere quedā est miserāda peritia. Et his artibus cū quasi creuisse anima videtur que neglecta lata mente defluxit in sensus nichil aliud q̄ tumuisse vel etiam contabuisse iudicanda est. Ad. Accipio ista ꝛ assentior: nec tamen nichil angor ex eo q̄ imperitia omnium rerum ꝛ bruta est anima quam in puero recens nato q̄tumlibꝫ inspicimus. cur enim nullam artem secum attulit si eterna est. Au. Magnam omnino magnā ꝛ que nescio vti quicq̄ maius sit questionē moues in qua tantū nostre sibimet opiniones aduersantur vt tibi anima nullam michi contra omnes artes secū attulisse videat. nec aliud quicq̄ esse id quod dicit discere q̄ reminisci ꝛ recordari. Sꝫ vide ne hui⁹ tpis non sit vtrū ista habeāt ita sese requirere. Nunc enim agimus vt appareat si potest non eam fm loci spacia paruā magnam ve nominari. eternitatē autē eius si vlla est oportune scrutabimur. Cū illud quod quartū posuisti cur corpori fuerit data q̄tum fas est tractare ceperimus. Quod enim ad tale eius quantitatē attinet semp ne an non semp fuerit futura ve sit aut q̄ nunc iperita nunc pita est. Cum ꝛ longum tēpus ne corporib⁹ quidē afferre magnitudinis causam superius probauerimus ꝛ peritiā notissimum sit posse nullam adesse crescentibus ac sepe senescentibus oportunā esse multaq̄ alia dicta sunt satis (vt opinor) ad demonstrandū non cum magnitudine corporis quā etas affert etiam animā fieri ampliorem. Quare videamus (si placet) illud alterum argumētum tuum quale sit quod per totum spacium corporis tactus sentitur ab anima quam spacii nullius esse volumus. Ad. Sinerē iam ad aliud transire nisi de viribus dicendum aliquid arbitrarer. Quid est hoc enim quod auctior per etatem corpora vires prebent anime ampliores si cum his amplior non sit anima. q̄q̄ enim virtus anime vires autem corporis putari soleant nunq̄ tamen ab anima eas abiudicauerim cum videam in exanimis corporibus nullas esse per corpus quidem viribus sicut sensibus vti animā non negandum est tamen quando ista sunt viuētis officia quis hec dubitauerit ad animā potius pertinere. cuꝫ igitur maiores vires in pueris grandiusculis q̄ in infantibus esse videam⁹ ac deinde adolescētes iuuenesq̄ indies viribus prestent donec rursus corpore senescēte minuantur: non leue q̄tum michi videtur crescentis cum corpore ac deinde senescentis anime iudicium est. August. Non vsquequaq̄ absurdum est quod dicis sed ego vires non magis in amplitudine corporꝫ etatisq̄ incremētis q̄ in exercitatione quadam et confirmatione membrorum esse soleo putare. Id adeo tibi probeꝫ. Quero abs te vtrum alium alio pertinacius ambulare ac minus defatigari maiorum virium esse arbitraris. Ad. Ita sentio. Augu. Cur ego puer multo amplius itineris conficiebam sine defectu cum aucupandi studio in ambulando exerceret q̄ adolescēs cum me ad alia studia quibus sedere magis cogebar contulissem si accedēti etati ꝛ per hanc homini crescēti vires ampliores tribuende sunt: deinde in ipsis luctatorum corporibus palestrite non molem ac magnitudinem sed nodos quosdam lacertorum ꝛ descriptos toros figuramq̄ omnem corporis sibi congruentem peritissimi inspiciunt ꝛ hic potius argumenta virium colligunt que tñ oīa parum valēt nisi vis artis ꝛ exercitatōis accedat. sepe ēt visum ē ingētis corpis viros ab exiguis breuibusq̄ superari vel in mouendis vel in ferēdis pōderi

b⁹ vel in ipso luctamine. nam olympionicum quēlibꝫ lassari in itinere citius q̄ circūforanum aliquem mercatorē qui vno illius digito collidi possit cui est incognitū. ¶ Quare si ꝛ ipsas vires non pereq̄ oms sꝫ alias ad aliud aptiores magnas vocamus ꝛ corporum lineamēta magis ꝛ figureq̄ꝫ ꝛ magnitudines valent plurimum. Et si exercitationes tm̄ afferunt vt celeberrime credūt sic hominē tollendo quotidie vitulum paruū egisse vt eū ēt taurum sine sensu maioris oneris qđ paulati addebatur tollere ac sustiere posset: nequaq̄ amplioris etatis vires cū corpore animam creuisse significant. Quod si amplius aliquid aīaliū maiora corpa eo ipso quo maiora sūt hn̄t virisū illa est quod lege nature cedūt pōdera minora maioribus non modo cuꝫ ad propriū locū suo nutu ferūtur vt humida ꝛ terrena corpora in ipsi⁹ mundi mediū locū qui est isimus: rursus aerea ꝛ ignea sursū versus sed ēt cum aliquo tormento aut iactu aut ipulsu aut repulsu eo q̄ non spōte ferūtur vi aliena ire coguntur. nā si ex alto deieceris q̄q̄ simul duos lapides disparꝫ q̄titatis: citi⁹ qui maior terre pueniet sꝫ ei minor si subijcit̄ eoq̄ inevitabiliter occupet̄: cedit pfecto simꝰ q̄ in solū deducitur. item si deijciturđ super maior minor autē contra sursū versus iacitur vbi obuiā venerit repercussio minoris ꝛ retrocessio fiat necesse est. qđ ne ideo accidere putes q̄ minor cōtra naturā in sublimia ire cogebatur: alter vero maiore impetu locū suū petebat: facito vt maior i supna iaculetur ꝛ minori occurrat i terras delecto: videbis nihilominus repulsū minorem in celum cogi sed repcusso ipso cadere in aliam partē vt qua expeditū ē in ima deferat̄. itē si ambo nō motu naturali sꝫ a duobus quasi in campo pugnātibus aduersus inuicē iactū sibimet in medio spacio complodātur quis dubitauerit minorem maiorē esse cessurum in eam partē vnde ipse est a quo ille ferebatur. que cū ita sint: id ē cum minora vt dictum est pondera maioribus cedant multum tn̄ refert q̄to i. sese coagunt̄ impetu. nam si maiore ipetu minor velut vehemēti aliq̄ tormēto emissus infligatur maiori vel lati⁹ iaculato vel iam languescēti q̄uis ab eodeꝫ resiliat retardat illū tamē aut etiam retro agit pro modo ictuū atq̄ ponderū. His prefatis atq̄ intellectꝫ quantum presens negociū postulat videnunc eas que dicunt̄ in animalib⁹ vires vtrum rationi huic congruāt nā corpora omnia animalium quis negat suo pondere predita. quod pondus nutu aīe actum quo inclinauerit multū valꝫ magnitudine propria. Sed nut⁹ anime ad mouendum corporis pōd⁹ neruis quasi tormentis vtitur: neruos autem vegetat nobilioresq̄ꝫ efficit siccitas caloroq̄ꝫ moderatus. Contra eos laxat atq̄ infirmat humidus rigor. itaq̄ꝫ somno quia cum frigidum ꝛ humidū dicunt ꝛ probant membra languescūt atqꝫ ipse expergefactorū conatus mlto est debilior ideoq̄ꝫ nihil est fractius ꝛ eneruius lethargicis. at quosdā freneticos quibus vigilie ꝛ vitijs vis ꝛ acute febre s: id est tot calida plus nimio neruos tendunt atqꝫ durant maiorib⁹ viribus q̄ integra valitudine reluctari ꝛ multa facere manifestum est cum eorum corpus sit egritudine attenuati⁹ et exilius. ¶

Si igitur ꝛ nutu aīe ꝛ neruorū quodam machinamento ꝛ pondere corporis cōficiunt heqꝫ vires vocantur. Voluntas nutū exhibet qui pronior fit spe vel audacia. Retūditur autem timore sed multo magis desperatione. Naꝫ in metu cum aliqua spes subest vehementiores vires apperere assolent machinamentum configuratio q̄daꝫ corporis coaptat tēperatio modificat valitudinis confirmat exercitationis industria pondus dat: molem membrorum quam etas ꝛ nutrimenta comparant instruant autem sola nutrimenta his omnib⁹ qui equaliter preualet mirandus est virib⁹ ꝛ tanto est aliusalio inualidior q̄to plus cum ista deficiūt

fitq3 sepe vt ptinasci nutu meliore ma
chinamento alius q̄uis paruum pon
dus corporis egerit alium maiore mo
le preditum vincat. Rursusq3 nō nūq̄
tanta moles est vt etiam si imbecilliore
nisu agatur opprimat tamen paruu3
aduersarium multo vehementius in
tentem. Cum vero non pondus corpo
ris nec moderatio neruoru3 sed nut⁹
ipse.i. animus cedit vt omnino valenti
or ab omni modo inualidiore sed tan
tum timidior ab audaciore superetur
nec scio vtrum viribus attribuendum
sit nisi quis dicat habere quasdam su
as vires animam quibus ei maior au
dacia vel fiducia patiatur. Que cum
alteri assunt alteri desūt: tūc intelligit
quantum animus corpori suo etia3 in
eo q̄ per corpus agitur antecellat.
Quaobrem cum infanti puero sol⁹ ad
trahendum aliquid vel repellendū nu
tus sit integer nerui autem ⁊ propter
recentem minusq3 perfectam cōfirma
tionē inhabiles ⁊ propter humorē q̄ illi
etati exuberat marcidi ⁊ ꝓpter nullā
exercitationem languidi pondus vero
a deo sit exiguum vt ne ab alio quid ē
impactu3 grauiter vrgeat oportunius
q̄ sit ad accipiendā q̄ ad iferēdā mo
lestiam. Quis est q̄ cū hec oīa q̄ desūt
contulisse annos viderit viresq3 p eos
datas cognouerit creuisse animā que
his indies amplioribus vtatur recte
ac prudēter existimet. Pōt ei si iste ab
aliquo iuuene quem vel amne interpo
sito non conspiciat paruos ac leues ca
lamos laxo arcu q̄tum pōt iaculatos
viderit non longe moxq3 recedere: ac
post paululum sagittas iam ferro gra
ues pennulis vectas neruo intētissimo
emissas: celum remotissimum petere si
desq3 facta fuerit pro conatu homi
nis vtrumq3 esse factum creuisse illu3
tantillo tempore atq3 actū virib⁹ arbi
trari quo quid dici pōt peruersius. Vel
de aīa crescit videq3 sit insciū icremē
ta eius de virib⁹ corporis de copia do
ctrinarū non credere: cū illis solū accō
modet nutū: hoc aūt sola possideat at
si crescere aīam putem⁹ cū addit viri
bus, minui putāda est cū demitur. De
mitur aūt in senecta: demitur i labore
studiorū. Atq3 his tēporibus doctrine
aggregari atq3 extrui solēt. neq3 vllo
mō eodē tpe simul augeri quicq̄ ⁊ mi
nui pōt. Nullū igitur crescētis anime
argumentum est vires in maiore etate
maiores. Multa alia dici possunt s3 si
tibi iam satisfactum est modū adhibe
bo vt ad alia transeamus. ad. E.
Mihi vero satis psuasū est maiores vi
res non ex eo esse q̄ aīa creuerit. Nā vt
alia omittā que ab 3 re subtiliter dicta
sunt insania ⁊ morbo corporis animā
crescere cum ipsum corpus minuat ne
ipse quidē freneticus dixerit cui vires
multo ampliores q̄ sano eē solēt nemo
nescit. Vn̄ mihi maxime videt i neruis
esse omne qd̄ miramur cum pter spem
vires in quopiam reperiūtur. Quare
oro aggredere iam illud cui tot⁹ intē
do cur aīa si nō tanti spacii magnitu
nem habet quanti corpus est cur vbiq3
illa sentit cū tangitur. au. Age vero ag
grediamur qd̄ vis: s3 multo mihi attē
tiore opus est q̄ fortasse te extimas es
se debere. Quare facito inquam maxi
me ad his: ac respondeas mihi qui nam
tibi videatur iste sensus quo anima p
corpus vtitur. Nam ipse tam nomine
proprio sensus dicitur. ad. Sensus eē
quinq3 audire soleo videndi/audiēdi/
olfaciendi/gustandi/atq3 tāgendi/pl⁹
quid respondeam nescio. augustinus.
Partitio ista vetustissima est ⁊ fere in
cōtiōibus celebrata. Vellem autē dif
finiri mihi abs te quid sit ipse sensus
vt eadē diffinitiōe oīa illa includeren
tur neq3 aliud quicq̄ quod sensus nō
esset in ea intelligeretur sed si id non
potes nihil vrgeo. illud enim quod sa
tis est certe potes in eam diffinitione3
vt refellere vel probare. aug. Hoc mo
do tibi fortasse non deero quantum va
leo. Non enim ⁊ hoc semper est facile.
au. attende ergo nam sensum puto eē
non latere animam quod patitur cor
pus. ad. Placet mihi hec diffinitio. au
gu. Adesto ergo huic tanq̄ tue ac tue
re illam du3 a me paulisper refellitur

Ad. Tuebor sane si tu adiuueris. Si minime iam mihi displicet. non enim frustra tibi visa est refellenda. Au. Noli nimis ex auctoritate pendere presertim mea que nulla est. Et qd ait. Horatius: sapere aude ne nō te ratio subiuget pus q̄ metus. ad. Ego prorsus nihil metuo quoquo res modo processerit. Non enim errare me sines sed iaꝫ incipe si quid habes ne differendo potius q̄ aduersando defatiger. august. Dic igitur quid patiatur corpus tuū cum me vides? ad. Patit omnino aliud nā oculi mei partes (nisi fallor) corporis mei sunt qui si nihil paterentur quomodo te viderē? au. Ac nō satis est v persuadeas tuos oculos aliquid pati etiā quid patiāt ostēderē. ado qd tā dē nisi ipsū visū? nam vident si eni me rogares quid pateretur egrotās egritudinem responderem. Quid cupiēs cupiditatem: quid metuens metuꝫ: qd gaudens gaudium. Cur ergo rogāti quid videns patiatur non recte ipm visum respondeam? aug. Sed etiaꝫ gaudēs gaudiū sentit an negabis. ad. Immo assentior. augusti. Hoc ꝛ de ceteris perturbationibus dixerim. ad. Sic habeo. august. Quicquid autem oculi sētiunt hoc vident. ad. Nullo modo istō dederim quis enim dolorē videat. quē tamē sepe oculi sentiunt. augu. apparet te de oculis agere bene vigilas ita q vide vtrum vt gaudens gaudendo gaudium sentit ita etiam videns videndo sentiat visum ad. An aliter potest? aug. Quicquid autem vidēs videndo sētit id etiā videat necesse ē. ad. Non est nec esse. Quid enim si amorē videndo sētiat nuꝫ ꝛ amorē videt? aug. Cautissime ac sagacissime gaudeoq difficile deciperis sed nunc attendo quoniā constitit inter nos non omne quod oculi sentiūt neq omne quod vidēdo sentitur videri putas ne hoc saltem verū esse omne quod videtur sētiri. ad. Hoc sane nisi concessero quomodo sēsus poterit vocari quod vibemus? au. Quid om̄e quod sentimus nonne ꝛ patimur ad. Ita est. aug. Igitur si omne quod videmus sentimus ꝛ omne quod sentimus patimur om̄e quod videm⁹. ad. Nihil resisto. augu. Pateris ergo me ac vicissim te ego cum inuicē nos videmus. ad. Sic existimo ꝛ ad hoc me ratio instanter cogit. augu. accipe cetera nam credo absurdissimū ꝛ stultissimū videri tibi si quis affirmet tibi pati aliquod corpus vbi non est ipsum corp⁹ qd pateris. ad. Uidetur absurdum et ita esse opinor vt dicis. aug. Quid illō nonne manifestum? aug. Sētiūt auteꝫ corpus meum oculi tui ꝛ si sentiūt vti q patiūtur nec possunt ibi pati vbi id qd patiunt non est nec tamē ibi sūt illi vbi corpus meum est igitur ibi patiūt vbi non sunt. ad. Ego quidē illa omnia concessi que non concedere absurdum videbam. Sꝫ hoc vltimum quod ex his confectum est absurdius vt illorum potius aliquid temere me dedisse q hoc verum esse consentiam. naꝫ oculos meos sentire vbi non sunt ne in sōnis quidem dicere auderem. augusti. Uide igitur ibi dormieris quid enim tibi tandem elaberetur incautius vt paulo ante vigilares. ad. Enimuero id ipsum mecū sedulo pertracto ac reuoluo. AD Nihil tamen elucet satis qd me dedisse peniteat: nisi forte illō qd oculi nostri sentiunt cum videmus. Uisus namq ipse forsitan sentit. augusti. Immo ita ē is eniꝫ se foras porrigit ꝛ per oculos emicat longius quaqua versum potest lustrare quod cernimus. Unde fit vt ibi potius videat vbi est id qd videt: non vñ erumpit vt videat: non ergo tu vides cū me vides. ad. Quis hoc insan⁹ dixerit omnino ego video sed emisso visu per oculos video. Augustinus. at si tu vides: tu sentis si tu sentis tu pateris nec potes ibi pati aliquid vbi non es. Ibi autem me vides vbi ego sum: ꝛ ibi igitur pateris vbi ego sum: at si vbi sum tu ibi nō es: quo pacto audeas dicere videri me abs te prorsus ignoro. ad. Uisu inquam porrecto in eum locum in quo es: video te ibi esse. ad. Me ibi non esse confiteor. Sed quem

admodum si virga te tãgerem ego vti qꝫ tangerẽ atqꝫ sentirẽ: neqꝫ tamẽ ego ibi essem vbi te tangerem. Ita quod di co visu me videre q̃uis ego ibi nõ sim non ex eo cogor fateri non me eẽ q̃ vi deam. August. Nihil ergo temere con cessisti: nam ⁊ oculi tui hoc modo defẽ di possunt quorum est quasi virga vis⁹ vt dicis: neqꝫ illa est absurda cõclusio Quod ibi oculi tui vident vbi nõ sũt an tibi aliter videtur. Ad. Ita sane ẽ vt dicis: nam ⁊ illud aiaduerti qꝫ si ibi viderent oculi vbi sunt tantummodo seipsos viderent. Nam vbi sunt .i. quẽ locũ tenẽt soli tenẽt nec nasus ẽ ibi vbi illi nec quicq̃ illi vicinũ ẽ alioqui eti am tu ibi esses vbi ego sũ qꝛ iuxta iul cem sumus. Que cum ita sint: si tãtũ ibi viderẽt oculi: vbi sũt nihil ampli us q̃ seipsos viderent. Cum aũt se nõ vident: nõ modo cogimur cõsẽtire pos se illos videre vbi non sũt: sed etiã om nino non posse nisi vbi non sũt. Ad. Ni hil est qđ hinc me dubitare faciat. Au gu. Ergo non dubitas ibi eos pati vbi nõ sũt: nã vbi vidẽt ibi sentiũt. Ipsum etiaꝫ videre sentire est: sentire aũt pa ti: quare vbi sentiũt ibi patiunt̃. Alibi aũt vident q̃ vbi sũt. Ibi igit̃ patiun tur vbi nõ sũt. Ad. Mirum est: q̃ vera ista existimo. Augu. Recte fortasse exi stimas: sed responde obsecro vtrũ om ne quod peruisum cognoscimus videa mus? Ad. ita credo. Augusti. Credis et omne quod videndo cognoscimus per visũ nos cognoscere? Ad. Et hoc credo. Au. Cur ergo plerumqꝫ fumuꝫ solum videndo: ignem subter latere co gnoscim⁹ quẽ nõ videmus? Ad. Uex dicis etiam non nos videre quicquid ꝑ visum cognoscimus: possum⁹ eñi vt docuisti aliud vidẽdo aliud cognosce re quod visus non attigerit. August. Quid illud quod ꝑ visum sẽtimus pos sumus ne nõ videre? Ad nulla modo. Au. Aliud ẽ ergo sẽtire: aliđ cognosce re. Ad. Omnino aliud: nam sentimus fumum quem videmus: ⁊ ex eo igneꝫ quem nõ videm⁹ subesse cognoscimus. Aug. Bene intelligis: sed vide's certe cum hoc accidit corpus nostrũ: id est oculos nihil pati ex igne: sed ex fumo quem solum vident. Et enim videre sẽ tire: ⁊ sentire pati esse iam supra ꝯsen simus. Ad. Teneo ⁊ assentior. Augu. Cum ergo per passionem corporis nõ latet aliquid animam. non continuo sẽ sus vocatur vnus de quinqꝫ memora tis: sed cum ipsa passio non latet nam qꝫ ille ignis non visus nec auditus nec olfactus: nec gustus: nec tactus a no bis non tamen latet animam fumo vi so. Et cum hoc non latere non vocetur sẽsus quia ex igne corpus nihil est pas sũ vocatur tamen cognitio per sensuꝫ qꝛ ex passione corporis q̃uis alia: id est ex alterius rei visione coniecta tum est atqꝫ compertũ. Ad. Intelligo ⁊ op time video istud congruere ac fauere illi diffinitioni tpe quam vt meam mi chi defendendam dedisti: nam ita me mini esse ex te sensum diffinitum cum animam non latet quod patitur corp⁹ Itaqꝫ quod fumus videtur: illud sed sum vocamus: passi sunt enim euꝫ ocu li videndo qui sunt corporis partes et corpora. Ignem autem ex quo nihil corpus est passum q̃uis cognituꝫ fue rit sensum non vocamus. ¶ Augu. Memoriam quidem tuam pro bo ⁊ sequacem intelligentiam vex mu nitio illa diffinitiõis labascit Ad. Cur queso. Au. Qꝛ nõ negas (vt opinor) non nihil pati corpus cum crescimus vel senescim⁹: neqꝫ id nos vllo sensu sẽ tire manifestũ est: nec id tamen animã latet. Non igit̃ eam latet quicq̃ quod patitur corpus. nec tamẽ sẽsus iste ap pellari potest. Uidendo enim maiora. ea que aliquando minora videramus Et videndo senes eos quos iuuenes ac pueros fuisse constat coniectamus aliquam talem mutationeꝫ nostra cor pora etiam nunc dum loquimur pati. Neqꝫ in eo fallimur (vt opinor) nam ꝑ cliuius vt me falli dicam qꝫ video q̃ quod itelligo: capillos meos nũc cre scere corpus ve per momenta mutari. Quod si mutatio ista passio corporis est quod nemo negat: nec nunc sẽtet̃ a

nobis:nec tamē aīa3 latet quia nos nō latet patitur vt dixi corpus qd nō latet aiam nec sensus ē tamē. Quare illa diffinitio q nihil quod sensus nō esset debebat includere cū hoc inclusit certe viciosa est. Ade Nihil mihi restare video qz vt te petam vt aut diffinias aliter aut hanc recures si potes:nam eā ista ratione quā vehementer probo viciosam esse negare non possum. Au. Facile ē istā recorrigere quod volo tu audeas facies enim mihi crede si bene intellexisti vbi peccet. Ade nunc alibi qz vbi aliena cōprehendat. Au. Quo tandē mō. Ad. Quia qd senescit corpus qz uis in iuuene non possit negari pati aliquid:idqz cū scim⁹ non latet animā quiddā quod patitur corpus neqz tamen vllo sensu percipi pōt. Nā nec video me modo senescere neqz id auditu:aut olfactu aut gustu:aut tactu sentio. Aug. Unde ergo istud nosti? Ad. Ratione id colligo. Au. Quib⁹ argumentis ratio tua nititur. Ad. Quod alios video senes q vt ego nunc sum iuuenes erant. Au. Nonne sensus ē quo eos vides vnus de quinqz. Ad. Quis negat:sed ex eo q illos video me quoqz cū id nō videā coniecto senescere. Au. Quid verborū ergo illi diffinitioni quo pficiatur addendū putas: cum sensus non sit nisi nō lateat animā corporis passione tamē ita vt aut per aliā passionē aut per aliud quodlibet intelligat. Ad. Dic queso istud paulo planius. Aug. Gerā tibi morē ꝛ multo libētius retardanti qz festinanti:sed fac totus adsis :valebit eni hoc ad plura qd dicā. Diffinitio nihil minus: nihil amplius continet qz id quod susceptum ē explicandū alioqui oīno vitiosa est:vtrū aūt huiusmodi viciis careat cōuersione exploretur:quod his exēplis tibi fiat apertius si enim me rogares quid esset hō: ꝛ cū hoc modo diffinirē:homo est aīal mortale non continuo qz verū ē etiā diffinitionē pbare deberes:s3 supposita eni particula .i.oīs : conuertere illā ꝛ itueri vtrū etiā cōuersio vera esset hoc est vtrū queadmodū verum est omnis homo aīal mortale est ita esset ꝛ verū oē animal mortale homo est quo aliter inuento improbare diffinitione3 propter illud viciū quo aliena cōprehēdit. non eni solus hō est aīal mortale: sed etiā queuis bestia. Hec igitur hominis diffinitio perfici solet cū additur mortali rōnale. Nā hō est aīal mortale rōnale:atqz vt oīs homo aīal rationale mortale est:ita omne animal rationale mortale hō est. Plus continendo ergo superior diffinitio viciosa erat:bestiā eni cū hoīe cōtinebat. Ista pfecta est nā ꝛ oēm hoīem ꝛ nihil plus qz hoīem tenet. Tenēdo aūt minus : ita vitiosa est si addes grāmaticū:qz qz ei oē aīal rōale mortale grāmaticū hō sit plures tamē hoīes qui grāmatici nō sunt hac diffinitione non continentur ꝛ ob hoc ista per primā illā propositionē falsa ē Cū aūt cōuertitur vera. falsum est eni oīs hō aīal rōnale mortale grāmaticū est. Sed verū est oē aīal rōnale mortale grāmaticū:homo est: cū aūt neqz p primā ppositionē neqz per cōuersionē enūciata vera est:his singulis est profecto viciosior:vt sunt iste due. Hō est aīal cādidū:aut hō est aīal quadrupes:nā ꝛ si dicas oīs hō aīal cādidū ē aut aīal quadrupes:falsum dicis:et si cōuertas. Sed hoc inter se differūt: q illa prima in aliquos hoīes cadit:nam pleriqz sunt hoīes cādidi:hec altera i neminē non eni quisqz homo quadrupes. Hec pro tpe ad explorandas diffinitiones didiceris queadmodū ppositione atqz cōuersione iudicētur:sunt alia multa de hoc genere que docētur ꝛ verborū plena ꝛ tenebrarū3 q paulati vbi oportunū videbitur conabor vt discas. Nūc cōuerte aīu3 ad illā diffinitionē nostrā ꝛ eā pitior cū discusseris corrige. Inueneram⁹ei eā cū diffinitio sensus esset cōplecti aliqd qd sēsus nō esset. Et ideo nō eē cū cōuertitur verā:fortasse eni verū est oīs sens⁹ passio corporis est aīam non latens vt verū est:oīs hō animal mortale est. At vt falsum est omne animal mortale hō est quia idē ꝛ bestia:ita falsum est om

nis passio corporis non latens animaꝫ sensus ē q2 nūc nobis vngues crescunt nec aiam latet. Id enim scimus neqꝫ id sentimꝰ sed coniectione cognoscimꝰ: quēadmodū ergo illi diffinitioni homi nis vt pficeret additum est rationa le quo addito bestie q̄ simul continebā tur excluse sunt: nihilqꝫ pret hoīeꝫ atqꝫ oēm hoīem tali diffinitione comprehē dunꝰ nonne censes aliquid etiam huic addēdum esse quo inde seiungatur qđ tenet alienū: nec quicꝗ̄ in ea nisi sensꝰ ꝛ oīs sensus intelligat. Ad. Censeo q̄dem sed quid addi possit ignoro. Aug. Sensus est certe omnis passio corporis nō latēs animā: sed conuerti nō potest hec enūciatio propter passionē illā corporis q̄ vel crescit vel decrescit sciē tibus nobis. i. vt nō lateat animā. Ad. Ita ē. Au. Quid hec passio p seipsam nō latet aiam an per aliud. Ad. Per aliud plane: aliud est enī videre vngues maiores: aliud scire qđ crescant. Aug. Cū ergo crescere ipm sit passio quam nullo sensu attingimꝰ magnitudo aūt illa quā sentimus eadē passione facta sit nō ipa sit passio manifestū est talem passionē non per seipsam scire nos sed per aliud. Si ergo nō p aliud animam nō lateret nōne sentiret potiusqꝫ cōiice retur. Ad. Intelligo. Au. cur ergo dubitas qđ illi diffinitiōi sit addēdū. Ad. Iam video sic esse diffiniendum vt sensus sit passio corporis per seipām nō latens aiam. nā ꝛ oīs sensus hoc est: ꝛ oē hoc (vt opinor) sensus est. Aug. Si hoc ita est fateor diffinitionē esse perfectaꝫ sed tentemꝰ eam si placet: [illegible] illo secundo vicio nō vacillet quo illa omnis cui grāmaticū est additū. nā meminisse te oportet q esse hoīem dictū est animal rationale mortale grāmaticū coqꝫ peccare istam diffinitionem q conuersione vera est cum prima enunciatione sit falsa: nāqꝫ falsum est oīs hō animal rationale mortale grāmaticum: quis verū sit omne aīal rōnale mortale grā maticū hō est. Ergo ideo vitiosa ē hec diffinitio q nihil quidem preter hominem sed non omnē hoīem tenet. ꝛ hec fortasse talis est: de qua velut perfectā gloriamur. Quāꝗ̄ enim omnis passio corporis per seipsam non latens animam sensus sit non tamen omnis sensus istud est: quod sic intelligas licet. bestie nempe sentiunt: ac pene omnes quinqꝫ illis sensibus vigent quantum cuiqꝫ natura tributum est: an tu id negabis. Ad nihil minus. Au. Quid hoc nōne cōcedis scientiā non esse nisi cuꝫ res aliqua firma ratione percepta ꝛ cognita est. Ad. Concedo. Au. At bestia ratione non vtitur. Ad. Et hoc concedo. Au. Non igitur sciētia cadit in bestiam cum autem non latet aliqđ vtiqꝫ scit cū igit sentiunt bestie si omnis sensus est cum passio corporis per seipsaꝫ nō latet aiam: sentiunt aūt vt paulo ante cōcessum est. Quid ergo dubitamus illam diffinitionem improbare que omnē sensum circumplecti minime potuit siquidem bestiarum sensus exclusus ē. Ad. Fateor me deceptum cum tibi cōcessi scientiam tunc esse cuꝫ aliquid firma ratione percipitur: solos enim homines cū hoc rogabas intuebar: nam neqꝫ possum dicere ratione vti bestias necqꝫ possum scientiā denegare. Sciebat enī vt opinor dn̄m canis quē post viginti ānos recognouisse perhibetur vt taceam de ceteris innumerabilibus. Au. Dic mihi (oro te) si due q̄dam res tibi proponant. vna ad quam perueniendū sit altera per quam peruenire possis: quā ista p pluris pendis ꝛ quā cui pponis. Ad. Quis dubitat eā prestare ad quam sit perueniendꝫ Au. Ergo cum sint due res quedā scientia ꝛ rō: per scientiam peruenerimꝰ ad rationē an per rationē ad scientiaꝫ Ad. Vtraqꝫ res sibimet (quantū arbitror) ita nexa est vt per alterutram ad alterā partem pueniri possint: nāqꝫ ad ipam rationē nō pueniremꝰ nisi ad eā pueniendū esse sciremus. Precessit ergo sciētia vt ad rationē per eā puenerimus. Aug. Quid ad ipsam scientiam quā dicis precedere sine ratione puenitur? Ad. Nunꝗ̄ hoc dixerim: nam et ista summa temeritas. Augu. Per ras

tionem igitur. Ad. Nonne ita est. Au. Ergo per temeritatē. Ade. Quis hoc dixerit. Au. Per quid igitur. Ad. Per nihil quia insita est nobis. Aug. Oblitus mihi videris: quid inter nos superius conuenerit. Cum rogassem vtrum nam putares: tunc esse scientiam. Cum res aliqua firma ratione percipit̄. Nā respondisti vt opinor hāc tibi videri humanam scientiam: nunc vero dicis posse hominem habere aliquam scientiā: cum rem nulla ratione pceperit. Quis autem non videat nihil sibi aduersus esse q̄ ista duo sunt: ⁊ non esse scientiā cum nisi res aliqua firma ratione percipitur ⁊ esse cuiusdam rei scientiam nulla ratione percepte: ita nosse cupio vtrum horum eligas: nam vtrumq̄ verum esse nullo pacto potest. Ad. Hoc eligo quod pauloante dixi: nam illud superius temere dixisti confiteor: cum enim ratione inter nos verum queramus idq̄ fiat rogando ⁊ respondendo quomodo posset ad summam perueniri qua concluditur ratio nisi prius aliquid concederetur: concedi autem recte qui posset quod nesciret̄. Ita ista ratio nisi inueniret in me aliquid cognitum quo nitens ad cognitum duceret: nihil omnino per illam discernerem nec eam prorsus rationem nominarem. Quemobrem frustra mihi non assentiris ante rationem necessario esse in nobis aliquam scientiam vnde ipsa ratio sumat exordium. Au. Q. Geram tibi morem ⁊ te quidem vt institui quotiens alicuius dati penitet emendare p̄mittam sed ne queso abutaris ista licētia et negligenter cum interrogo attēdas ne assidua male concessa etiam de his que bene conceduntur dubitare te cogant. Ad. Perge potius ad cetera. Quamuis enim addam vigilantie mee quicquid possum nam ⁊ me pudet de sententia cadere totiens nunq̄ tamen deterret pudori huic reniti ⁊ lapsum meum te presertim manum dante corrigere/neq̄ enim est ideo suscipienda pertinacia quia optanda constantia. Augu. Proueniat tibi plane ista constantia q̄ocitissime potest: ita mihi placitam sententiam protulisti. sed nūc esto presentissimus ad ista que volo. quero enim abs te: quid interesse videatur inter rationem ⁊ ratiocinationem. Ad Non satis valeo ista discernere. Aug. Hoc ego intuere vtrum existimes homini an adolescenti an viro an (vt oēm ambagem auferam) sapienti sine intermissione inesse rationem dum mēte sanus est: sicut bonam valitudinem corpori dum peste ac vulneribus caret an sicut ambulare sedere loqui modo inesse modo deesse. Ade. Sane mēti semper puto inesse rationem. Aug. Quid hoc dum per ea que conceduntur ac manifesta sunt vel interrogando alium vel coniiciendo alia perducimus nos ad alicuius rei cognitionem videtur ne tibi aut nos aut quiuis sapiens semper facere. Ad. Non sp̄. non enim semper homo quilibet aut sapiens quantū opinor vel secum vel cum alio querit aliquid disserendo. nam qui querit nōdū inuenit: ita semper q̄rit nunq̄ inuenit: sapiens aūt iā inuenit vt nihil aliud dicam vel ipsam sapientiam q̄ cum esset stultus disserendo fortasse aut quoquo modo alio poterat requirebat. Augu. Recte dicis quare intelligas volo nō esse istam rōnē dum per que conceduntur atq̄ cognita sunt ad aliquid incognitū ducimus. hoc enim non semp (vt iam consensimus) inest menti sane: ratio aūt sp̄. Ad. Intelligo sed quorsum ista. Aug. Quia pauloante dixisti propterea me tibi debere assentiri scientiā nos habere ante ratonem q̄ cognito aliquo nitit̄ dū nos ratio ad incognitum ducit. Nunc aūt inuenimus non ratio nē vocandā esse dū hoc agit̄. non enī sana mēs agit hoc sp̄ cū sp̄ habeat rationē. Sed recte ista fortasse ratiocinatio nominatur vt rō sit quidā mētis aspectus ratiocinatio aūt rōnis inquisitio id est āspectus illius p̄ ea que aspiciēda sunt motio. R Quare ista op⁹ est ad querendum illa ad videndum. Itaq̄ cum ille mentis aspectus quem aspectū rationē vocamus coniectus in

rem aliquam videt illam scientia nominat. Cum autẽ nõ videt mẽs q̃uis intendat aspectum inscitia vel ignorantia dr̃. Nõ enĩ & his corporalibus oculis oĩs quia aspicit videt quod in tenebris facillime aiaduertimus. Ex quo liquet (vt opinor) aliud esse aspectũ aliud visionẽ q̃ duo in mente rationẽ & scientiã noiamus nisi qd te aduersus hec mouet aut parum dilucide ista distincta arbitraris. Ad. Et mihi hec distinctio placet & libenter assentior. Au. Vide ergo nunc vtrum nos aspicere putes: vt videamus an videre vt aspiciamus. Ad. Hinc vero nec quisq̃ cecus quidẽ dubitauerit aspectũ esse ꝑpter visionẽ non propter aspectũ visionẽ. Au. Fatẽdũ igiť visionẽ pluris q̃ aspectum esse pẽdendã. Ad. Fatendum omnino. Au Ergo & scientiã pluris q̃ rationẽ. Ad Consequens video. Au. Placet ne tibi meliores aut feliciores esse hoibus bestias? Ad. Auertat deus tam immanã dementiã. Au. Recte sane exhorruisti sed ad id nos cogit sentẽtia: dixisti enim eas habere sciã & nõ habere rationẽ. Rõnẽ aũt habet homo per quã vix ad scientiã pueniť. sz vt cõcedam facile pueniri qd nos adiuuabit ratio vt bestiis nos anponendos puteꝰ cũ ille habeãt scientiã & hanc pluris q̃ rationẽ pendendã compertũ sit. Ad. Cogor oino aut scientiã bestiis non concedere aut nil recusare: q̃n mihi merito anteponãtur. sz queso explica illud qd de cane. Vlyxis commemoraui: quale nã sit nã eius admiratione commotus tam inaniter latraui. Au. Quid autẽ hoc putas esse nisi vim quandã sentiẽdi: sensu enĩ nos multe bestie superant cuius rei causam non hic locus est vt q̃ramus: mente aũt ratione scientia nos illis deus preposuit. Sed ille sensꝰ ad ea quibꝰ tales aĩe delectantur accedẽte consuetudine cuius magna vis est potest discernere atq̃ eo facilius q̄ anima beluarum magis corpori affixa est cuius illi sunt sensus q̃bꝰ vtitur e dictũ voluptatẽq̃ q̃ ex eodẽ illo corpore capit humana vero anima propter rationem atq̃ scientiam de quibus agimus q̄ sunt ista longe prestantiora sensibus suspendit se a corpore quãtũ potest & ea que intus est libentius fruitur voluptate: quantoq̃ in sensus declinat magis tanto similiorem hominẽ pecori facit. Inde est q̄ etiam pueri vagientes quanto alieniores a ratiõe sũt tanto facilius discernunt sensu etiam contactum coniunctionemq̃ nutricum nec odorem aliarum possunt sustinere cum quibus consuetudo nõ fuit. Quã obrẽ q̃uis ex alio aliud inciderit libẽt tamẽ in eo sermõe demoror quo admonetur anima ne se vltra q̃ necessitas cogit refundat in sensus sed ab his potiꝰ ad seipsam colligat: & repuerescat deo quod est nouum hominẽ fieri vetere exuto a quo incipere propter neglectam dei legẽ certa est necessitas, quo neq̃ verius neq̃ secretius q̃cq̃ scripturis diuinis continetur. S Vellẽ hic plura dicere ac meipsum constringere dum quasi tibi precipio: vt nihil aliud agerẽ q̃ reddere me mihi cui me maxime debeo: atq̃ ita deo fieri qd ait. Horatius. Amicum mancipium dño. Qd omnino fieri non potest nisi ad eius reformemur imaginem quam nobis vt p̃ciosissimum quoddam & clarissimũ custodiendam dedit dum nos ipsos nobis tales dedit qualibus nihil posset preter ipsum anteponi: hac autem actiõe nihil mihi videtur operosius & nihil ẽ cessationi similius: neq̃ tamen eam suscipere aut implere animus potest nisi eo ipso adiuuante cui reddimur vnde fit vt homo eius clementia reformãdus sit cuiꝰ bonitate ac potestate formatus est: sed ad propositum redire cogimur. Quare vide vtrum tibi iã ꝓbatum sit feras non habere scientiam totamq̃ illam velut imaginem scientie quam miramur vim esse sentiendi. Ad. Probatum sane et si quid de hoc diligentius querendum est aliud tempus aucupabor nunc nosse cupio quid hinc conficias. Aug. Quid aliud putas nisi diffinitionem illam sensus vt antea q̄ nescio quid plus q̃ sensum in

crudebat: ita nūc cōtrario vitio vacillale q̄ non omnē sensum potuit includere: habent enim fere sensum nec habēt sciētiā: quicquid aūt nō latet scit: ꝛ omne quod scitur ad scientiam profecto pertinet ne quib⁹ oibus iam mihi tecum conuenit. Aut igitur nō est veruꝫ sensum esse passionē corporis nō latentē: aut eo carēt bestie qꝛ sciētia carent sensum aūt cōcedimus bestiis: diffinitio ergo illa vitiosa est. Ad Fateor nihil me inuenire quo resistā. Au. Accipe illud quo magis nos huius diffinitōis pudeat: nā meministi vt opinor tertiū diffinitionis vitiū tibi demōstratum quo prorsus nihil ē turpi⁹ cū ex neutra parte vera est: qualis illa oīs hō ē aial quadrupes: nam siue omnis homo animal est quadrupes siue omne animal quadrupes homo q̄ dicit atq̄ affirmat insanit profecto si non iocatur. Ad. Uerum dicis. Au. Quid si in hoc vitio ista nostra deprehenditur putas ne q̄cq̄ magis esse: qd̄ sit explodendū: atq̄ exterminandū de anima? Ad. Quis id recuset: sed nollē: si fieri potest etiā hic tam diu detineri atq̄ interrogatiunculis agitari. ¶ Au. Nihil est qd̄ metuas: iā eni cōfectū est nego ciū an tibi nondū persuasum est: cum de differentia ferarū ꝛ hoim ageretur aliud eē sētire: aliud scire. Ad. Immo maxime. Au Aliud ergo sensus aliud scientia. Ad. ita est. Au. Nō aūt sentimus ratione: sed aut visu: aut auditu: aut olfactu: aut gustu: aut tactu. Ad. Assentior. Au. Et omne quod scimus ratione scimus: null⁹ igitur sens⁹ scientia est. Quicq̄d aūt nō latet ad scientiam ptinet ad nullū ergo sensum pertinet nō latere vt nullus hō quadrupes recte dici potest. Quāobreꝫ ista nostra diffinitio suscepta tua non solum alienos terminos inuasisse neq̄ aliq̄d sui iuris reliquisse: sꝫ nihil omnino habuisse proprium totumq̄ alienum occupasse conuicta est. Ade. Quid ergo agemus patieris ne illam de iudicio ita discedere q̄cq̄ ego ei defensionē qualem potui prebuerim tu tamen ipsam litis formulam que nos decepit cōposuisti Et ego quidem tametsi obtinere nō potui bona fide affui: quod mihi satis est. Tu vero si preuaricationis arguaris quid facias a quo ꝛ producta est. vt iurgaret audenter ꝛ oppugnata vt turpiter cederet. Au. Nunquid nā est hic quisq̄ iudex ꝫ quo huic vel mihi metuēdū sit: ego te priuatim quasi adhibitus iurisconsultus instruendi causa refellere volui vt cum ad iudicium ventum fuerit parat⁹ assistas. Ad Est ergo aliquid quod pro ista profe ras quam mihi inualidissimo temere defendendam tuēdamq̄ commendas Augu. Est certe. Adeo. Quidnam id est obsecro. Au. Quia q̄q̄ sit aliud sēsus aliud scientia aliud tamen nō latere vtriq̄ communi est vt ipsi homi ꝛ bestie q̄uis plurimū differāt aial tñ esse commune est: non latet enim quicquid aie apparet siue per temperātiā corporis siue per intelligentie puritatem atq̄ illud primū sensus hoc aūt alterū scia sibi vēdicauit. ¶ Ad. Manet ergo illa diffinitio tuta et probata. Aug Manet vero. Ad. Ubinam ergo deceptus sum. Au. Ubi rogaui vtruꝫ omne quod nō latet sciatur tu ei huic rogationi temere assensus es. Ad. Nam q̄d velles vt dicerem. Aug. Non continuo esse ꝛ scientiam si quid nō latet. Sꝫ si per rationem nō latet: ꝛ cum per corpus nō latet: sensum vocari si per seipsam nō latet corporis passio. An ignoras quibusdam philosophis et peracutis visum esse ne idipsum quidē quod mēte comprehenditur ad nomen aspirare scientie nisi tam firma comprehēsio sit vt ab ea mens nulla ratione queat demoueri. Ad. Accipio ista gratissime sed queso quoniam quid sit sens⁹ subtilissime quantum arbitror explicatum est. Referamus nos ad illam questionem propter quā explicandū hoc susceperamus. Attuleram eniꝫ ego argumentum quo tantum probarem animam esse quantam eius est corpus: eo q̄ tengentem a capite vsq̄ ad pedes extremum pollicem sentit quaquauer

sum tetigeris atq; inde ad sensus diffinitionē morarū plenissimam sed forte necessario dilatissimus: itaq; ipsū fructū tanti operis iam ostende si placet. Au. Est omnino atq; vberrimus. nam totū quod querebamus effectum est: si enim sensus est corporis passio per seipsam nō latēs aiaz quod vt firmissime teneremus: diutius q̄ velles sermocinati sumus. Meministi ne tandem nos cōperisse ibi sentire oculos vbi non sunt vel potius ibi pati. Ad. Memini. Au. Etiā illud dedisti nihil fallor nec modo dubitas dandū animā multo q̄ totum corpus esse meliorē ac potentiorē. Ad. Hinc vero dubitare nefarium puto. Au. Age si corpus potest ibi pati aliquid vbi non est propter quandā cū anima contemperationem quod oculis in cernendo accidere inuentum est adeo ne animam crassam et pigrā putamus per quam ipsi oculi tantū possunt: vt eaz lateat corporis passio si nō ibi iaceat vbi passio ipsa contingit. Ad. Multum me mouet ista conclusio ita multum vt omnino stupeam et non solum: quid respondeam: sed prorsus vbi sum non inueniam. Quid enim dicam sensum non esse cum corporis passio p seipsam non lateat animam: quid erit aliud si hoc nō est oculos nihil pati cū videmus. absurdissimum est ibi pati vbi sunt at seipsos nō videat vbi sunt quicq̄ est preter ipsos non esse oculis animam potiorem cum eadem sit istorum potentia nihil est dementius an hoc dicendum est potentius ibi esse pati vbi quisq; sit q̄ vbi non est: sed si hoc verū esset: non esset prestantior visus ceteris sensibus. x Quid q̄ ictum aliquē vel incidens quippiā vel humoris perturbationē cum ibi patiantur oculi vbi neq; hoc animam latet nec ipsa passio visus sed tactus vocatur et tamen pati oculus posset etiam in exanimi corpore cui̇us deesset anima quam passio non lateret. illud autez quod pati non potest oculus nisi assit anima idē quod videndo patitur hoc solū ibi patitur vbi non est: ex quo cui non videat nullo loco animam contineri. Siquidē oculus quod est corpus id tantum nō loco suo patitur quod nunq̄ sine anima pateretur. Ad. Quid igitur faciā queso te nonne istis rationibus confici potest animas nostras non esse in corporibus quod si ita est nonne vbi sum nescio: quis enim mihi eripit quod ego ipse anima sum. Aug. Ne perturbere: ac magis bono aīmo facito sis. Ista enim cogitatio et consideratio ad nosmetipsos mutat et quantūlicet auellit a corpore. Quod aūt tibi visum est nō esse animam in corpore viuantis animantis q̄q̄ videat absurdū nō tn̄ doctissimi hoīes quibus id placuerit defuerunt: neq; nunc arbitror deesse sz vt ipse intelligis res est subtilissima et ad quā cernendā mentis acies satis purganda est. nunc attēde potius q̄d aliud afferas quo cōuīcas aīam vel longam vel latā esse vel quid eiusmodi: illud argumentū tuū de tāgendo sensum sentis non attingere veritatem nec valere aliquid vt eā p totū corpus tā q̄ sanguinē diffusā eē cōicat aut si iā quod afferas nihil habes videamus q̄ restāt. Ad. Nihil haberē fortasse nisi recordarer quantum pueri mirari solemus palpitantes lacertorū caudas āputatas a cetero corpore: quē motum sine anima fieri nullomodo mihi psuadere possuz neq; quo pacto fiat vt nullum sit soluz spaciū quādo pcidi etiā cū corpe pōt intelligo. Au. Posse respōdere aerē et ignē que duo p aīe psentiā tenent i corpore terreno et humido vt oīz quattuor: fiat tēperatio dū pōt eiusdē anime abscessum ad supna euadūt ac sese expediūt mouere illa corpuscula: tāto cōcitatius q̄to plage recētiores subito erūpunt. Deinde porro motū languescere postremo desinere dū minus y minusq; fit qd effugit ac deinde totum euolat. y Sed ab hoc me reuocat qd his hausi oculis pene serius q̄ credi potest sed certe nō seriusq̄ deberē. Cum eni nup in agro essemus. Ligurie nr̄i illi adolescentes q̄ tunc mecū erāt studiorū suorū gratia aīaduerterūt humi iacē-

tes in opaco loco reptantem bestiolam multipedē longū dico quendā vermiculū vulgo notus est: hoc tñ quod dicā nunq̄ in eo exptus erā. verso nāq̄ stilo quē forte habebat vnus illorū aial mediū pcussit. Tū ambe partes corporis ab illo vulnere in ɔtraria discesserūt tanta pedum celeritate ac nihilo imbecilliore nisi quasi duo huiuscemōi animantia forent: quo miraculo exterriti causeq̄ curiosi ad nos vbi simul ego ꝛ alipius ɔsidebamus alacriter viuētia frustra illa detulerunt neq̄ nos parū cōmoti ea currere in tabula quaquauersū poterat cernebamꝰ atq̄ vno ipsoꝝ stilo tacto cōtorq̄bat se ad doloris locum nihil sentētie alio ac suos alibi motus pagēte. Quid plura tētauimꝰ quatenus id valeret atq̄ vermiculū: immo iā vermiculos in multas partes cōcidimus: ita oēs mouebanť vt nisi a nobis illud factū esset ꝛ cōparerēt vulnera recētia totidē illos separatī natos ac sibi quēq̄ vixisse crederemus. Sed tunc ergo qđ illis adolescentibus dixi cū intēti me intuerētur tibi nunc dicere vereor. iā eīn tñ pcessimus vt nisi tibi aliter rñdero qđ scđm meam causam pbabiliter valet tota nr̄a intentio per tam longum munita sermonem ab vno vermiculo penetrata succubuisse videať. illis autē pceperā vt in studiis sicut ceperāt suū cursum tenerent: ita eos oportunius aliqñ ad querēda ꝛ discenda ista si res moueret esse vēturos sȝ q̄ illis discedētibus cū Alipio sermocinatꝰ sum cū vterq̄ nostrū cū suo q̄sq̄ modulo recordareť ꝛ cōiectaret ꝛ q̄reret: si exponere velim lōge plura nobis dicēda sunt q̄ ab ipo principio tātis ambagibus atq̄ anfractibus dicta sunt nō apđ te: tñ tacebo qđ sentio (nisi mihi tñ multa iam nota essent de corpore: de spē que ē st corpori: de loco: de tēpore: de motu: q̄ subtilissime atq̄ absurdissime pp̄ hāc ipsam q̄stionē disserū tur ad dandū palmā his q̄s corpus esse aīaȝ dicunť declinarē). Quapropť te vt possum etiā atq̄ etiam moneo ne temere aut in libros aut in disputationes loquacissimorū hominum nimiūq̄ sensibus his corporeis credentium te precipites donec corrigas firmesq̄ vestigia que vsq̄ ad ipsum deū aiam ducunt: ne ab illo sacratissimo ꝛ tranquillissimo mentis habitaculo a quo nunc dum hec incolit peregrinata est studiis facilius ꝛ laboribus q̄ inertia desidia q̄ auertaris nunc autem accipe cōtra illud: quo vt sentio multuȝ moueris nō quod robustiꝰ de multis sed quod breuius: neq̄ quod mihi probabilius q̄ cetera sed quod tibi aptius eligere potui. 3 Ade. Dic oro te q̄ citissime potest. Augu. Primuȝ illud dico si maxime causa lateat cur in concisione quorundā corporum illa cōtingant non cōtinuo nos: hoc vno ita perturbari oportere vt tā multa q̄ supiꝰ luce clariora tibi visa sunt falsa eē arbitremur. Fieri enī pōt vt huiꝰ rei cā nos lateat que vel hūane nature occulta est vt sit alicui hominī cognita nec iste a nobis interrogari possit: aut etiā hoc ingenio simus vt satisfacere nobis interrogatus non possit. Nū q̄dnaȝ ex eo quicquid ex contraria parte firmissime didicimus: ac verissimū esse confitemur labi nos atq̄ extorqueri decet. At qui si illa maneant integra que interrogatus certa ꝛ indubia esse respōdisti: nihil est quod istum vermiculū pueriliť metuamus q̄q̄ viuacitatis ꝛ numerositatis eius causam non valeamꝰ afferre. Si enī apud te de aliquo fixū ī motūq̄ cōstaret ꝙ esset vir bonus eūq̄ ȝ in latronū cōuiuio quos persequere deprehenderis atq̄ȝ aliquo casu anteq̄ abs te interrogari posset moreretur q̄libet causam putares potius q̄ illiꝰ cū sceleratis cōiunctionem atq̄ȝ conuiuiū etiā si te semp lateret q̄ sceleris ꝛ societatis. Cum ergo non cū tam multis argumentis superius editis atq̄ȝ abs te firmissime comprobabis planuȝ tibi factū sit nō loco aiaȝ cōtineri atq̄ȝ ob hoc nullius talis esse q̄titatis qualē in corporibus cernimus: aliquam suspicaris esse cām cur nōnullū aīal concisuȝ ī oībus partibus viuat: non eā tñ

q̃ cum corpore anima concidi potue=
rit quā si reperire non possumus que
rēda nonne est potius vera q̃ falsa cre
dēda? A Deinde quero abs te vtrū
putes in verbis nostris alium esse ipsū
sonum: aliud quod sono significatur.
Ad ego vtrunq idem puto. Aug. Dic
mihi ergo sonus ipse vñ procedat cum
oq̃ris? Ad. Quis dubitet a me proce=
dere. Au. Abest ergo sol procedit dum
nominas solē. Ad. De sono me non de
re ipsa interrogasti. Au. Alius ergo so
nus est aliud res quā significat sonus
tu aūt vtrunq id esse dixeras. Ad. A=
ge iam concedo aliud esse significantē
sonū aliud rē que significatur. Augu.
Dic ergo vtrū possis gnarus lingue la
tine noiare in loquendo solem si nō in
tellectus solis precederet sonum. Ade
Nullo mō possem. Aug. Quid anteq̃
ipsum nomē ore pcedat si volēs id enū
ciare aliquādiu te in silētio teneas nō
ne in tua cogitatione manet qđ expssa
voce alius auditurus est Ad. manife=
stū est. Aug. Quid cū ipse sol tante sit
magnitudinis nū illa notio quā cogi=
tatione añ vocē tenēs aut longa aut la
ta: aut quid eiusmodi videri pōt. Ad
Nullo mō. Au. Age iā dic mihi cū ore
ipsū nomē erumpit tuo atq id ego au
diens solem cogito quem tu ante vocē
& cum ipsa voce cogitasti & nunc for=
tasse ambo cogitamus: nonne tibi vide
tur nomē ipsū veluti accepisse abs te
significationē quā ad me per aures de
portares. Ad. Videt. Au. Cū ergo no
men ipz sono & significatione cōstet so
nus aūt ad aures significatio ad mētē
pertineat nonne arbitraris in nomine
velut in aliquo animam te sonum esse
corpus: significationē aūt quasi animā
soni. Ad. Nihil mihi videtur similius.
Au. Attēde si nūc nois son⁹ p literas.
diuidi possit cum aīa eius. i. significa/
tione possit. Si qdē ipa ē quā paulo aā/
te in nostra cogitatione nec latā nec lō
gā rñdisti tibi videri. Ad. Prorsus as=
sentior. Au. Quid cū per litteras sin=
gulas sonus ille diuidit dat tibi signifi
cationē illā retinere. Ad. Quomodo

possunt singule significare lr̃e qđ no=
mē qr ex his cū sit significat. Aug. At
cū pdita significatiōe discerpt⁹ i lr̃as so
n⁹ ē: nū aliud putas eē factū q̃ dilania
to corpe discessisse aīam: & quasi mortē
quēdā nois cōtigisse. Ad. non solū assē
tior sed ita libenter vt nihil me magis
in hoc sermone delectauerit. Aug. Si
ergo satis perspexisti in hac similitudi
ne quomodo possit dissecto corpore aīa
non secari. Accipe nunc quomodo fru
stra ista corporis cū aīa nō secta sit vi=
uere possint. Iā eni concessisti (& recte
vt opinor) significationem que quasi a
nima soni est dum nomen editur per se
ipsam nullo pacto diuidi posse cū ipse
sonus q velut corpus eius est possit. sz
in solis noīe ita soni ē facta diuisio vt
nulla pars eius significationē aliquaz
retineret. Itaq illas litteras dilacera
to corpore nois tanq̃ exanima mēbra.
i. significatiōe carētia considerabam⁹.
Quamobrē si aliquod nomen inuene=
rimus quod diuisū q̄at etiā singulis p
tib⁹ quippiā significare cōcedas opor
tet non omnimodā veluti mortē tali p=
cisione factā esse. Cum tibi membra se
paratim considerata quodlibet signifi
cantia & quasi spirantia videbuntur.
Ad. Concedā oīno & vt iā ad ipz sones
flagito. Au. Accipe nā dū viciniā so=
lis attendo de cui⁹ noīe supius egim⁹
lucifer mihi occurrit: qui profecto iter
secūdā & tertiā sillabā scissus non ni=
hil priore parte significat. Cū dicimus
luci. Et ideo in pl⁹ q̃ dimidio corpore
nominis viuit extrema etiā pars habz
aīam: nā cū ferre aliquid iuberis: hāc
audis. Qui ei posses obtēperare si qs
tibi diceret: fer codicem si nihil signifi
caret fert quod cū additur luci luci=
fer sonat: & significat stellā cū aūt de=
mitur nō nihil significat & ob hoc qua
si retinet vitā: cū aūt loc⁹ & tēp⁹ sit qui
bus oīa que sentiuntur occupantur vl
potius que occupant quod oculis sen
timus per locum: quod auribus per tē
pus diuiditur. Vt ei vermicul⁹ ille pl⁹
loci tot⁹ q̃ ps eius occupabat ita ma=
iorē tēporis morā tenet cum lucifer dī

q̄ si luci tantūmodo diceretur. Quare si in hoc significatio viuit in ea diminutione temporis que diuiso illo sono facta est. Cum eadem significatio diuisa non sit: non enim ipsa per tēp9 distendebatur. sed sonus: ita existunādū est secto vermiculi corpore q̄q̄ in minori loco pars corpso quo pars erat viueret non omnino animam sectam nec loco minorem esse factam: sed integri animantis membra omnia per maiorem locum porrectam simul possederit. Nō enim locum ipsa sed corpus quod ab eadem agebatur tenebat: sicut illa significatio non distenta per tempus omnes tamen nominis litteras suas moras ac tēpora possidentes velut animauerat atq̄ compleuerat hac similitudine interiz contentus sis peto qua te sentio delectatum. Que autem subtilissime de hoc disputari possunt ita vt nō similitudinibus que plerunq̄ fallunt sed rebus ipsis satis fiat ne in p̄sentia expectes. Nā ⁊ concludedus ē tam longus sermo ⁊ multis aliis que ibi desunt: animus ad hec intuenda ⁊ despicienda precolendus est vt possis itelligere liquidissime vtrum quod a q̄busdā doctissimis viris dicitur ita sese habeat animam per seipsam nullomodo: sed tamen per corpus posse partiri

B Nunc accipe a me si voles vel potius recognosce per me: quanta sit anima non spacio loci ac temporis sed vi ac potentia. Nam ita si meministi p̄positum ac distributum iamdiu nobis est: de numero vero animarum nescio quid tibi respondeam: cū hoc ad istam questionē pertinere putaueris: citius enem dixerim non esse omnino querendum aut certe tibi nunc differendum: q̄ vel numerum a multitudinē nō pertinere ad quātitatē vel tam inuolutaz questionē modo a me tibi posse expediri. Si eni dixero vnā esse aiam conturbaueris quomodo diu in altero beata est in altero misera: nec vna res simul ⁊ beata ⁊ misera potest esse. si vnam simul ⁊ multas dicam esse ridebis nec mihi facile vnde tuum risum cōprimā suppetit. Si multas tātummodo eē dixero ipse me deridebo minusq̄ me mihi displicētem q̄ tibi perferam. Aud ergo quod ex me bene te audire posse polliceor: quod vero aut ambobus aut alteri nostrum ita onerosum est: vt fortasse opprimat ne subire aut imponere velis. Ad. Credo prorsus ⁊ quod tibi congruenter mecū videtur agi posse q̄tum valeat anima expecto vt exponas

Au. Vtinam doctissimum aliquez neq̄ id tātum sed etiam eloquētissimum ⁊ omnino sapientissimuz perfectumq̄ hominez de hoc ambo interrogare possumus: quonam ille modo quid anima in corpore valeret. quid in seipsa quid apud deum cui mundissima proxima ē ⁊ in quo habet summum atq̄ omne suum bonum dicendo atq̄ disputādo explicaret. Nūc mihi cum ad hanc rē desit alius: audeo tamē ibi nō deesse: sed hoc mercedis est: q̄ dum quid valeat anima indoctus expedio quid ipse valeam secur9 experior. Jmprimis tibi tamen amputē latissimā quādam ⁊ infinitam expectationē ne me de omni anima dictū putes sed tātum de humana quā solam curare debemus si nobismet ipsis cure sumus. Hec igitur primo (quod cuiuis animaduertere facile ē) corpus hoc terrenum atq̄ mortale p̄sentia sua viuificat: colligit in vnum atq̄ in vno tenet: diffluere atq̄ cōtabescere: nō sinit: alimēta per membra equaliter suis quibus creditis distribui facit: cōgruentiam eius modumq̄ cōseruat nō tm̄ in pulchritudine sed etiam in crescēdo atq̄ gignēdo. Sed hec homini etiam cum arbustis communia videri queūt. hec enim etiam dicimus viuere. viuere vero quicquid illorum in suo genere custodiri: alia: crescere gignere videm9 fatemur. Ascēde itaq̄ alterū gradū ⁊ vide quid possit aīa i sensibus vbi euidentior manifestiorq̄ vita intelligitur: non enim audienda est nescio q̄ impietas rusticana plane magisq̄ lignea q̄ sint ipse arbores quib9 p̄ocinū prebet: q̄ dolere vitē q̄n vua decerpitur ⁊ nō solū sentire ista cōcedūt

sed etiā videre atqꝫ audire: credit. De
quo errore sacrilego alius est differen
di locus. nunc quod institueram inten
de que sit vis anime in sensibus: atqꝫ
in ipso motu manifestior animantis:
quorum nobis cum his que radicibus
fixa sunt nulla potest esse communio.
Intendit se anima in tactum et eo ca
lida/frigida/ aspera/ lenia/dura/ mol-
lia/leuia/grauia sentit atqꝫ discernit.
deinde innumerabiles differentias sa
porum. odorum. sonorum. formarum.
gustando. olfaciendo. audiendo. viden
doqꝫ diiudicat. atqꝫ in his omnibus ea
que secundum naturam sui corporis
sunt asciscit atqꝫ appetit: reiicit fugit
qꝫ contraria: remouet se ab his sensi-
bus certo interuallo temporum ⁊ eo-
rum motus quasi per quasdam ferias
reparans: imagines rerum quas per
eos hausit secum cateruatim ⁊ multi-
pliciter versat: ⁊ hoc totū est somnus ⁊
somnia. Sepe etiā gestiendo ac vagan
do facilitate motus delectatur: ⁊ sine
labore ordinat membrorū concordiam
pro copulatione sexus vrgit qđ potest
atqꝫ in duplici natura societate atqꝫ
amore molitur vnum. Fetibus nō iam
gignēdis tantūmodo: sed etiam fouen
dis tuēdis alendis atqꝫ conseruandis
conspirat: rebus inter quas corpus a-
gat: ⁊ quibus corpus sustentat consue
tudine sese innectit: ⁊ ab his quasi mē
bris egre separatur que cōsuetudinis
vis etiam seiunctione rerum ipsarum
atqꝫ interuallo temporis non discussa
memoria vocatur. D Sed hec
rursus omnia posse animā etiam in be
stiis nemo negat. Ergo attollere inte-
ritū gradum qui iam omnino homini
ꝓprius ⁊ cogita memoriā num cōsue
tudine molitarū ac retentarum rerū
innumerabiliū tot artes opificū agro
rum cultus extructiones vrbium va-
riorum edificiorum ac moliminū mul-
timoda miracula. Inuentiones tot
signorum in litteris in verbis in gestu
in huiuscemodi sono: in figuris atqꝫ in
figmentis: tot gētium linguas: tot insti
tuta: tot noua: tot instaurata: tantum
librorum numerū: ⁊ huiuscemodi mo-
numentorum: ad custodiendam memo
riam tantamqꝫ curam posteritatis of-
ficiorum: potestatum: honorum digni-
tatumqꝫ ordines siue in familiis: siue
domi: militieqꝫ in re publica: siue in ꝓ-
fanis: siue sacris apparatibus: vim ra
tiocinandi ⁊ excogitandi fluuios elo-
quentie. carminum varietates luden-
di: ac iocandi causa milliformes simu
lationes modulandi peritiam dimittē
di subtilitatem: numerandi disciplinā
preteritorum ac futurorum ex presen-
tibus coniecturam. Magna hec ⁊ om
nino humana. E Sed hec ⁊
adhuc ista partim doctis atqꝫ idoctis
partim bonis ac malis animis copia
communis. Suspice igitur atqꝫ in sili
quarto gradu ex quo bonitas incipit
atqꝫ omnis vera laudatio: hinc enim
anima se non solum suo si quā vniuer
si partem agit: sed ipsi etiam vniuerso
corpori audet preponere: bonaqꝫ eius
bona sua non putare atqꝫ potētie pul-
chritudiniqꝫ sue comparata discerne-
re atqꝫ contēnere. Et inde quo magis
se delectat eo magis sese abstrahere a
sordibus totamqꝫ emaculare ac mun-
dissimam reddere ⁊ comptissimam. ro
borare se aduersus oīa que de proposi
to ac sententia dimouere moliūtur so
cietatem magni pendere. sequi aucto
ritatem ac precepta sapientium: ⁊ per
hoc loqui sibi deum credere. In hoc
tam preclaro actu anime inest adhuc
labor ⁊ contra huius mundi molesti-
as atqꝫ blāditias magnus acerrimus
qꝫ conflictus. In ipso enim purgatio-
nis negocio subest metus mortis sepe
non magnus: sepe vero vehemētissim⁹
nō magnus tum cum robustissime credi
tur. nam videre hoc vtrum sit verū nō
nisi purgate anime licet: tanta dei pro
uidentia iusticiaqꝫ gubernari omnia
vt nulli mors inique accidere possit e-
tiam si eam forte iniquus intulerit.
Vehementer autem formaliter mors
in hoc iam gradu cum ⁊ illud eo cre-
ditur infirmius quo solicitius queri-
tur. Et corpo minus videtur quo trā-

quillitas propter metũ minor est inuestigandis obscurissimis rebus pernecessaria: deinde quo magis sentit anima eo ipso quod proficit quantum intersit inter purã et cõtaminatã eo magis timet ne deposito isto corpore minus eã possit deus q̃ seipsã ferre pollutã. Nihil aũt difficilius q̃ et metuere mortẽ et ab illecebris huius mundi sicut pericula ipsa postulant: temperare Tanta est anima vt etiã hoc possit ad iuuãte sane iusticia summi et veri dei qua hec vniuersitas sustentatur et regitur: qua etiam factum est vt nõ modo sint omnia: sed etiam sic sint vt omnino melius esse nõ possint. Cui se i opere tã difficili mundationis sue adiuuandã et perficiendam piissime tutissimeqʒ committit. Quod effectum erit cum fuerit ab omni tabe anima libera maculisqʒ diluta cum se deniqʒ in seipsa letissime tenet: Nec omnino aliquid metuit sibi: aut nulla sua causa quicq̃ angitur. F Est ergo iste quintus gradus: aliud est enim efficere aliud tenere puritatem. Et alia prsus actio qua se inquinatã reintegrat alia qua non patetur se rursus inquinari. In hoc gradu omnifariam concipit quanta sit: quod cũ conceperit tũc vero ingenti quadam et incredibili fiducia pergit in deum. i. in ipsam contemplationẽ veritatis: et illud propter quod tantũ laboratum est altissimum et sacratissimum premiũ: sed hec actio id est appetitio intelligendi ea que vere summeqʒ sunt: summus aspectus est aie quo perfectiorẽ rectiorẽ meliorẽqʒ non habet. G Sextus ergo erit iste gradus actionis. aliud ẽ eĩ mundari oculum ipsum anime ne frustra et temere aspiciat et preuideat aliud ipsam custodire atqʒ firmare sanitatem: aliud iam serenum atqʒ rectum aspectum in id quod videndum est dirigere. Quod qui prius volunt facere q̃ mundati et sanati fuerint ita illa luce tenebrantur veritatis vt non solum nihil boni sed etiam mali plurimum in ea putent esse atqʒ ab ea nomẽ veritatis abiudicẽt et cũ quadam libidine et voluptate miserabili in suas tenebras quas eorũ morbus pati potest. medicine maledicẽtes refugiũt. Unde diuino afflatu et prorsus ordinatissime illud a propheta dicitur. Cor mundũ crea in me deus et spiritũ sanctũ innoua in visceribus meis. Spiritus enĩ rectus ẽ herere deo quo fit vt anima in veritate q̃renda deuiare atqʒ errare non possit. qui profecto in ea non instauratur nisi prius cor mundum fuerit: hoc est nisi prius ipsa ipsa cogitatio ab omni cupiditate ac fece rerũ mortaliũ sese cohibuerit et eliquauerit. H Jã vero cui in ipsa visione atqʒ contemplatione veritatis: qui septimus atqʒ vltimus aie gradus est: neqʒ iã gradus sʒ quedã mansio quo illis gradibus peruenitur: que sunt gaudia que perfunctio veri et summi boni cuius serenitatis atqʒ eternitatis afflatus: quid ego dicã? Dixerũt hec quantũ dicenda eẽ iudicauerũt magne quedam et incomparabiles anime: quas etiam vidisse ac videre ista credimus. Illud plane nunc audeo tibi dicere nos si cursum quẽ nobis deus imperat et quem tenendũ suscipimus constantissime tenuerimus: peruenturos per virtutem dei atqʒ sapientiam ad summam illam causam: vel summum auctorem vel summũ principium rerum omnium vel si quo alio modo res tanta congruẽtius appellari potest: quo intellecto vere videbimus q̃ sint omnia sub sole vanitas vanitantũ: vanitas enim est fallacia. Uanitates aũt vel falsi vel fallentes vtriqʒ intelliguntur licet tamen dinoscere quãtum inter hec et ea que vera sunt distet. Et quemadmodum tamen etiam ista omnia de auctore creata sint et in illorum comparatione nulla sint: per se autem considerata multa mirabilia atqʒ pulchra tũc agnoscimus quã vera nobis credenda imperata sint quamqʒ optime ac saluberrime apud matrem ecclesiam nutriti fuerimus que vt sit

vtilitas lactis illius quod Apostolus. Paulus paruulis se pontuz dedisse predicauit: quod alimentum accipere cuz quis matre nutritus vtilissimū est cum iā grandis est pudendum: respuere cū opus est miserandū: reprehendere aliquando aut odisse sceleris et impietatis. Tractare aūt ac dispensare commode laudis et charitatis plenissimum est.

I Uidebimus etiā nature huius corpore: tantas cōmutationes et vicissitudines: dum diuinis legibus seruit vt etiā ipsam resurrectionem carnis que partim tardius partim omnino non creditur ita certā teneamus vt certius nobis nō sit solē cū occiderit oriturū. Iā vero eos q ad exēplū salutis nostre primitias a filio dei potententissimo eterno icōmutabili susceptū hoīem: eundē qz natū esse de virgine ceteraqz huius historie miracula irrident: sic contēnemus tanqz eos pueros qui cū peccatorē propositis tabulis quas ītuatur pīguētē viderint non putent esse hominē pingi: nisi aliā picturā qui pingit aspexerit. Tanta aūt ī contemplāda veritate voluptas est qz tacūqz ex parte eaz quisqz cōtemplari potest: tanta puritas tāta sinceritas: tam idubitanda rerum fides vt neqz quicqz preterea scisse se aliquādo aliquis putet cū sibi scire videbatur. Et quominus impediatur anima toti tota inherere veritati. Mors que antea metuebatur id est ab hoc corpore oīmoda fuga et elapsio pro summo munere desideretur. Audisti quanta vis sit aīe ac potentia: quod vt breuiter colligā queadmodū fatendū est aīam humanā non esse quod deus ē ita presumendum: nihil inter omnia q creauit deo esse propinquius. Ideoqz diuine ac singulariter i ecclesia catholica: traditur nullam creaturam colēdam esse ab anima (libentius enim loquor his verbis quibus mihi hec finita sunt) Sed ipsum tantummodo rerum que sunt omnium creatorē ex quo omnia per quem omnia in quo omnia: id est incommutabilem veritatem: incommutabilem eternitatem incommutabilem virtutem: incommutabilē charitatem. vnum verum deum atqz perfectum qui nunqz non fuerit: nunqz non erit: nunqz aliter fuerit: nunqz aliter erit. Quo nihil sit secretius: nihil presentius: qui difficile inuenitur vbi sit. difficilius vbi non sit: cum quo esse non omnes possunt et sine quo esse nemo potest et si quid de illo incredibilius conuenientius tamen atqz aptius homines dicere valemus: hic ergo solus deus anime colendus est: neqz discrete: neqz cōfuse: quicquid enim anima colit vt deū necesse est vt melius esse qz seipsaz putet: anime autem natura: nec terra: nec maria: nec sidera: nec luna: nec sol: nec quicqz omnino quod tangi: aut his oculis videri potest: non deniqz ipsuz quod videri a nobis non potest celum melius esse credendum est. Immo hec omnia longe deteriora esse qz est quelibet anima ratio certa conuincit si modo eam veri amatores ducentem per insolita quedam et ob hoc ardua constantissime atqz obseruantissime sequi audeant. Si quid vero aliud est in rerum natura preter ista que sensibus nota sunt: et prorsus que aliquod spacium loci obtinent pro quibus omnibus prestantiorem animam humanam esse diximus. ℞ Si quid ergo aliud est eorum que deus creauit quiddam est deterius quiddam est par deterius vt anima pecoris: par angeli: melius autem nihil. Et si quando est aliquid horum melius hoc peccato eius fit et non fit natura. Quo tamen non vsqz adeo fit deterior: vt ei pecoris anima preferenda: aut conferenda sit: deus igitur omnipotens solus ei colendus est qui solus eius est auctor. Homo autem quilibet alius qz sapientissimus et perfectissimus: vel prorsus quelibet anima rationis compos atqz beatissima amanda tantummodo et imitanda est: eiqz pro merito atqz ordine quod ei congruit deferendum. Nam dominum deum tuum adorabis et illi soli seruies: errantibus vero cognatis animis et laboran-

bus quantũ licȝ atq̃ preceptũ est operȝ ferendã esse sciamus: ita vt hoc ipsũ cũ bñ agitur deũ per nos agere intelligamus. Neq̃ quicq̃ nobis propriũ vendicemus inanis glorie cupiditate decepti: quo vno malo a summo in ima demergimur: neq̃ vitiis oppressos: sed ipsa vitia neq̃ petõres sed ipsa peccata ode rimus. Oibus enĩ subuentum velle debemus etiam qui nos leserunt aut ledere aut omnino ledi volunt. Hec ẽ vera: hec est pfecta: hec sola religio pquã deo recõciliari pertinet ad anime de q̃ querimus magnitudinem: qua se liberante dignam facit. Nam ille ab omnibus liberat: cui omnibus seruire vtilissimũ est ⁊ in cuius seruitio placere pfecta sola liberta est. Sed video me pene excessisse metas pposití mei: ac sine vlla interrogatione tandiu tibi multa dixisse neq̃ id me penitet. Nam cũ sint ista per taȝ multas ecclesie scripturas dispersa q̃q̃ ea non incommode collegisse videamur plene tamẽ intelligi nequeunt nisi quisq̃ in illorũ septẽ quarto gradu fortiter agens pietatẽq̃ custodiens: ⁊ ad ea percipienda sanitatẽ ac robur comparans inquirat oĩa singulatim diligentissime ac sagacissime. Nam neq̃ illis omnibus gradibus inest distĩcta ⁊ propa pulchritudo quos actus melius appellamus. Querimꝰ quippe de anime potẽtia ⁊ fieri potest vt hec omnia simul agat: sed id solũ sibi agere videatur quod agit cum difficultate aut certe cum timore. A

Agit enim hoc multo q̃ cetera attentior ascendẽtibus igitur sursum versꝰ Primus actus docẽdi causa: dicatur animatio. Secundus sensus. Tertius ars. Quartus virtus. Quintus tranqllitas. Sextus ingressio. Septimus cõtẽplatio. Possunt ⁊ hoc modo appellari. Primus de corpore. Secundus per corpus. Tertius circa corpus. Quartus ad seipsam. Quintus in seipsam. Sextus ad deũ. Septimus apud deum. Possunt ⁊ sic. Pulchre de alio. Pulchre per aliud. Pulchre circa aliud. Pulchre ad pulchrum. Pulchre in pulchro. Pulchre ad pulchritudinem. De quibus omnibus post requires: si qd videbitur aperiendum. Nunc ideo volui tot ista significare vocabulis ne te moueat cum aliis alii noibus eadeȝ vocãt: aut aliter etiã partiuntur. Et ob hoc aut ista: aut illa improbes. Innumerabilibꝰ enĩ modis eedem res: et appellari ⁊ diuidi possunt rectissime: ac subtilissime: sȝ in tanta copia modorum vtitur quisq̃ quo se congruenter vti existimat. Deus igitur summe ⁊ verus lege inuiolabili ⁊ incorrupta qua oẽ qd condidit regit: subiicit anime corpus: aiam sibi ⁊ sic omnia sibi neq̃ in nullo actu eandem deserit siue pena siue premio. Id enim iudicauit esse pulcherrimum vt esset quicquid est quomõ ẽ ⁊ ita in gradibus ordinaretur vt cõsiderantes vniuersitatẽ nulla offenderet ex vlla parte deformitas omnisq̃ aĩe pena ⁊ oẽ premiũ conferret sp aliquid proportione iuste pulchritudini dispositioniq̃ rerum oĩm. Datum est anime liberũ arbitrium quod qui nugatoriis ratiocinationibꝰ labefactare cõnantur vsq̃ adeo ceci sunt vt ipsa quidem vana atq̃ sacrilega propria voluntate sedicere intelligant: nec tamen ita liberũ arbitriũ aĩe datũ est vt quodlibet eo moliẽs vllã partem diuini ordinis legisq̃ perturbet. Datum est enim a sapientissimo atq̃ inuictissimo totiꝰ creature dño: sȝ ista vt videnda sunt videre paucorum est. Neq̃ ad hoc q̃sq̃ nisi pa religione sit idoneus. Est eĩ religio vera: qua se vni deo anima vnde se pctõ velut abruperat reconciliatione religatur. Innectit ergo animã in illo actu tertio atq̃ incipit ducere. purgat in quarto: reformat in quinto: introducit in sexto: pascit in septimo atq̃ hoc fit alias citius: alias tardius vt queq̃ amore ac meritis valent omnia tamen deus iustissime moderatissime pulcherrime facit: quoquomodo se habere voluerit de quibus facit. AD

Iamvero etiam puerorũ infantium cõsecrationes quantum prosint: obscurissima questio est: non nihil tamen pro-

desse credendū ē: iueniet hoc rō cū q̄ri oportuerit q̄ꝗ̄ ꝛ alia multa iā diu q̄rēda tibi potius aliq̄n ꝙ cognoscenda ptuleri. Qđ fiet vtilissime si duce pie tate req̄rātur qua cū ita sint q̄s ē q̄ iu ste stomachetur qđ agēdo: atq̄ mistrā do corpori aīa data sit cū tāt⁹ ꝛ tā diui n⁹ rerū ordo pnecti meli⁹ nō possit. Aut q̄rēdū putet qualis i hoc mo: t ali: ꝛ fra gili corpore efficiatur cū ꝛ i morte pro pter pctm̄ iure ꝯtrusa sit ꝛ ṽtute hic etiā possit excellere. Aut qualis post hoc corp⁹ futura sit cū ꝛ pena mortis necessario manere debeat: manēte pec cato: ꝛ ṽtuti pietatiq̄ꝫ sit de⁹ ipse. i. ṽi tas p̄miū. Quare si iā placet tā lōguꝫ sermonē terminem⁹ aliq̄n ꝛ iplēdis pre ceptis vigilātissime operā dem⁹. Nō ē alia fuga de tātis malis. Si qđ aūt ob scurius a me dictū ē q̄ꝫ velles: facito vt memorie mādatū alias oportuni⁹ req ras: neq̄ꝫ eni deerit nobis q̄rētib⁹ se qui desup est magr̄ oīm. Ade. Ego vero ꝛ hac ratione tua ita sum affectus vt eā interpellare nefas putaueri. Et si tibi modus sermonis hic placet. Tresq̄ꝫ il le q̄stiones que remanebāt ita breuit pstringēde in presentia vise sunt cedā iudicio tuo. Ac deinde tā magnis re bus inuestigandis non modo tempus propter tuas occupationes sed etiam meipsum oportuniorem obseruabo.

Diui aurelii Augustini hipponensis episcopi subtilissim⁹ liber de quātitate anime feliciter explicit. et in eiusdem librū de libero arbitrio Retractatio incipit.

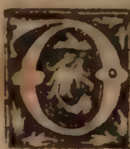
Um adhuc rome re morarēmur voluim⁹ disputādo q̄rere vn de sit malum. Et eo nō disputauim⁹ vt si possem⁹ hoc qđ de hac re diuine aucto ritati subditi crede bamus: etiā ad intelligentiā nostrā q̄ꝫ tū disserēdo opitulāte deo agere possu m⁹: ꝗ gr̄a cōsiderata ꝛ tractata pduce ret. Et qm̄ cōsistit inter nos diligēter rōne discussa: malū non exortū nisi libe ro volūtatis arbitrio: tres libri quos ea dē disputatio pepit appellati sunt de li bero arbitrio. Quorū secundū ꝛ terciū in Africa iā etiā hippomene regione pbr̄ ordinat⁹: sicut tūc potui ꝯtermina ui. In his libris ita multa diserta sunt vt incidētes nōnulle q̄stiones quas vel enodare nō poterā vel lōgā sermocina tionē in presenti req̄rebāt ita differrē tur vt ex vtraq̄ꝫ pte: vel ex oib⁹ carūdā q̄stionū ptib⁹ iqb⁹ nō appebat qđ poti⁹ cōgrueret ṽitati: ad hoc tamē rōcina tio nostra cōcluderetur: vt quodlibꝫ eo rū verum esset: laudandus crederetur de⁹: vel etiam ostenderetur. Propter e os quippe disputatio illa suscepta est qui negant ex libero voluntatis arbi trio: mali originem duci: ꝛ deum si ita est creatorem omnium naturarum cul pandum esse contendunt: eo modo vo lentes secundum sue impietatis erro rem (Manichei enim sunt) inmutabi lem quandam ꝛ deo coeternam intro ducere mali naturam. De gratia vero dei qua suos electos sic predestinauit vt eorum qui iam in eis vtuntur libe ro arbitrio: ipse etiam voluntates pre paret: nihil in his libris disputatum ē propter hoc proposita questione. Ubi autē incidit locus vt huius gratie fie ret cōmemoratio: trāseunter cōmemo rata est: non quasi inde ageretur ope rosa ratiocinatione defensa. Aliud est enim querere vnde sit malum ꝛ aliud est q̄rere vnde redeatur ad pristinum vel ad maius perueniatur bonum. Qua

propter noui heretici pelagiani qui liberum sic asserunt volūtatis arbitriū vt gratie dei non relinquant locū: quādoquidē eam secūdū merita nostra dari asserūt: non se extollāt quasi eorum egerim causam: quia multa in his libris dixi: que illius disputationis causa poscebat. Dixi quippe in libro primo malefacta iusticia dei vindicari: et addidi. Nō enī iuste vindicarent nisi fierēt voluntate. Item cum ipsam voluntatē bonā tam magnū bonū esse monstrarē: vt omnibus corporeis et externis bonis merito anteponerē dixi. Vides igitur iam vt estimo in volūtate nostra esse cōstitutū vt hoc vel fruamur vel careamus tanto et tam vero bono. Quid enim tam in voluntate quam ipsa voluntas sita est: et alio loco. Quid ergo est cause inquā cur dubitandum putemus etiam si nūquam antea sapientes fuimus voluntate: nos tamen laudabilem et beatam vitā voluntate turpem et miseram mereret degere. Itemque alio loco ex quo conficitur inquam: vt quisquis recte honesteque vult viuere si id esse velle pre fugacibus rebus velit assequatur tantā rē tanta felicitate vt nihil aliud ei quam ipsum velle sit habere quod voluit. Itemque alibi dixi: hec enī eterna lex illa ad considerationem redire iam tempus est: incommutabili stabilitate firmauit vt in voluntate meritum sit: in beatitudine autem et miseria premium atque supplicium. Et alio loco. Quid inquam quisque sectandum et amplectendum eligat in voluntate esse positum constitit. Et in libro secūdo. Homo enim ipse inquantum homo est aliqued bonum est: quia recte viuere cum vult potest. Et alio loco dixi: recte fieri non posse: nisi eodē libero voluntatis arbitrio. Et in libro tertio: quid inquam opus est queri vnde iste motus existat quo voluntas auertitur ab incommutabili bono: ad cōmutabile bonum: cum eum non nisi animi: et voluntarium et ob hoc culpabilem esse fateamur: omnisque de hac re disciplina vtilis ad id valeat: vt eo motu improbato atque cohibito: voluntatem nostram ad fruendum sempiterno bono a lapsu temporalium conuertamus. et alio loco. Optime inquam de te veritas clamat. Non enim posses aliud sentire esse in potestate nostra nisi quod voluntas faciamus. Quapropter nihil tam in nostra potestate quam ipsa voluntas est. ea enim prorsus nullo inter uallo mox vt voluntas presto est. Item alio loco. Si enim tu laudaris inquam videndo quid facere debeas: cum in id non videas vbi in illo qui est incommutabilis veritas quanto magis ille qui et velle precepit et posse tribuit: et non impune nolle permisit. Deinde subiunxi dicens. Si enim hoc debet quis quod acceperit et sic homo factus est vt necessario peccet vt peccet. Cum ergo peccat: quod debet facit. Quod si scelus est dicere neminem cogit natura sua vt peccet. et iterum. Que tandem esse poterit inquam ante voluntatem causa voluntatis. Aut enim et ipsa voluntas est et a radice ista voluntatis non receditur. aut non est voluntas: et peccatum nullum habet. Aut igitur voluntas est prima causa peccādi: aut nullum peccatum est prima causa peccandi: nec est recte cui imputetur peccatum nisi peccanti. Non ergo est cui recte imputetur nisi volenti. et paulo post: quis inquam peccat in eo quod nullo modo caueri potest: peccatur autem: caueri igitur potest. Quo testimonio meo in quodam libro suo. Pelagius vsus est. Cui libro cum respondissem: titulum libri mei esse volui de natura et gratia. In his atque in verbis meis: quia gratia dei commorata non est de qua tunc nō agebatur putant Pelagiani vt putare possunt iam nos tenuisse sententiam. Sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est qua et peccatur: et recte viuitur: quod hic verbis egimus. Voluntas ergo ipsa nisi gratia dei liberetur a seruitute qua facta est serua peccati: et vt vitia superet adiuuetur: recte pieque viui non potest a mortalibus. Et hoc diuinum beneficiū quo li-

beratur nisi eā preueniret iā meritis e ius daret: ꝛ nō esset gratia q̄ utiqȝ gra tis datur: quod in aliis opusculis no stris satis ē contra istos inimicos huius gra tie nouos hereticos refellētes. Quan uis ꝛ in his libris qui nō cōtra illos oi no: quippe illi nōdum erant: sed contra manicheos cōscripti sunt de libero ar bitrio non omnimō de ista dei gratia re ticuimus: quā nefanda impietate conā tur offerre. Diximus quippe in secun do libro non solum magna sed etiā mi nima bona non esse posse nisi ab illo a quo sunt oia bona: hoc est deo. Et pau lo post: virtutes inq̄ quibus recte vi uitur magna bona sunt. Species autē quorūlibet corporū: sine quibus recte viui potest: minima bona sunt: poten tie vero ai sine quibus recte viui n̄ potest minima bona sunt: potentie vero animi sine quibus recte viui non pōt: media bona sunt. Virtutibus vero nemo ma le vtitur. Ceteris aūt bonis: id est me dijs ꝛ minimis: nō solū bene: sed etiā male q̄sq̄ vti potest: ꝛ ideo virtute ne mo male vtitur quia opus virtutis ē bo nus vsus istoꝝ quibus etiā bene vti pos sumus: nemo aūt bene vtendo male vti tur. Quare abundātia ꝛ magnitudo bonitatis dei non solū magna: sed etiā media ꝛ minima bona esse p̄stitit. Ma gis laudāda est bonitas eius in ma gnis q̄ in medijs: ꝛ magis i medijs: q̄ minimis bonis. Sed magis in omnibus q̄ si non omnia tribuisset. Et alio loco tu inq̄ pietate inconcussa tene tene vt nullū tibi bonum vel sentienti vel intel ligenti: vel quoquomō cogitāti occur rat qd̄ non sit ex deo. Itē quod alio lo co dixi. Sed quoniā non sicut sponte homo cecidit: ita etiā sponte surgere potest porrectā nobis desuper dextrā dei dominū nostrū Iesum firma fide te neamus. Et in libro tertio cum dixissē illud quo ꝛ Pelagiū de meis opuscu lis vsum fuisse cōmemoraui: quis enī inquā peccat in eo qd̄ nullo mō caueri potest? peccatur aūt: caueri igitur pōt cōtinuo secutus adiunxit. Et cū etiā per ignorantiā facta quedā improbā tur: ꝛ corrigēda iudicātur: sicut in diui nis auctoritatibus legimus. Ait enim apostolus. Misericordiā dei cōsecutus sum q2 ignorās feci. Ait ꝓpheta. De licta iuuētutis mee ꝛ ignorātias me as ne memineris. sunt enī necessitate facta improbāda: vbi vult hō recta face re ꝛ nō pōt. Nā vnde sunt ille voces. nō eī qd̄ volo bonū facio. sed qd̄ odi malum hoc ago: nā velle adiacet mihi: ꝑficere aūt bonum non. Et illud caro cōcupi scit aduersus spiritum: spiritus autē aduersus carnem. Hec enī inuicē ad uersantur: vt non ea que vultis facia tis. ¶. Sed hec oia homi nū sunt ex illa mortis dānatione venič tium. Nā si nō est ista pena hoīm sed na tura: nulla ista peccata sunt. Si eī non recedit ab eo modo quo naturaliter fa ctus est ita vt melius esse non possit: ea que debet facit cum hec facit. Si aūt bonus homo esset: aliter esset. Nūc aūt quia ita est non est bonus: nec habet in potestate vt bonus sit: siue nō vidēdo esse debeat: siue vidēdo esse qualē debere eē se videt: penam istam esse quis dubitet Omnis autem pena si iusta est pecca ti pena est: ꝛ supplicium noiatur. Si autē iniusta est pena qm̄ penam eē ne mo ambigit iniusto aliquo dominante homini imposita est porro quia de om nipotentia dei ꝛ iusticia: dubitare de mentis est iusta hec pena est et pro pec cato aliquo penditur. Non enī quisq̄ i iustus dominatur: aut subripere homi nē potuit velut ignorāte deo aut extor quere inuito tanq̄ inualidior vel ter rendo vel cōturbendo: vt hominē iniu sta pena cruciaret: Relinquič ergo vt hec pena iusta de dānatione hoīs veni at. Et alio loco approbare inquā falsa pro veris vt erret inuitus: ꝛ resistente atq̄ torquente calore carnalis vinculi non posse a libidinosis operibus tempe rare non est natura instituti hominis sed pena damnati. Cum autem de il la voluntate recte faciendi loquimur de illa scilicet in qua homo factus est loquimur. Ecce tam longe antequam pelagiana heresis extitisset. Sic di

sputauimus velut iam contra illos dis putamus. Cum ei oia bona dicerentur ex deo id est et magna et media: et minima in mediis quidem bonis inueniri liberum voluntatis arbitrium: quia et malo illo vti possumus: sed tamen tale est quod sine illo recte viuere nequamus: bonus autem vsus eius iam virtus est que in magnis reperitur bonis quibus male vti nullus pot. Et quia oia bona sicut dictum est et magna et media et minima ex deo sunt. Sequitur vt ex deo sit et bonus vsus libere voluntatis que virtus est et in magnis numeratur bonis: deinde dictum est ex quo miseria peccantibus iustissime inflicta liberet dei gratia quia sponte homo id est libero arbitrio cadere potuit: non etiam surgere Ad quam miseriam iuste damnationis pertinent ignorantia et difficultas quam patitur ois homo ab exordio natiuitatis sue: nec ab isto malo liberatur quisque nisi dei gratia. Quam miseriam volunt pelagiani ex iusta damnatione dei descendere: negantes originale peccatum: quamuis ignorantia et difficultas etiam si essent hominis primordia naturalia: nec sic culpandus esset deus sicut in eodem tertio libro disputauimus. Que disputatio contra manicheos habenda est qui non accipiunt sanctas scripturas veteris testamenti: in quibus peccatum originale narratur: et quicquid inde in litteris apostolicis legitur: detestabili impudentia immissum fuisse contendunt a corruptoribus scripturarum tanquam non fuerit ab apostolis dictum. Contra pelagianos autem hoc defendendum est: quod vtraque scriptura commendat: quam se accipere profitentur. Hoc opus sic incipit Dic mihi queso te vtrum deus non sit auctor mali.

Diui Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi de Libero arbitrio Liber quem vt ipsemet testatur in eo de Bono perseuerantie post baptismum Rome Laicus non heremita (vt fatui quidam astruunt) cepit et in Affrica presbyter explicauit Liber primus incipit. In quo interloquuntur Orosius et Augustinus per modum dialogi. Vnde inquit Orosius. O.

Dic mihi queso te vtrum deus non sit auctor mali? Augu. Dicam. Si planum feceris de quo malo queras. Duobus enim modis appellare solemus malum. vno cum male quemque fecisse dicimus. alio cum mali aliquid esset perpessus. Oro. De vtroque scire cupio. Augu. Atsi deum bonum esse nosti vel credis neque aliter fas est malum non facit Rursus si deum iustum fatemur nam et hoc negare sacrilegum est vt bonis premia: ita supplicia malis tribuit. Que vtique supplicia: patientibus mala sunt Quamobrem si nemo iniuste penas luit quod necesse est credamus quandoquidem diuina prouidentia hoc vniuersum regi credimus illius primi generis malorum nullomodo: huius autem secundi auctor est deus. Oro. Est ergo alius auctor illius mali: cuius deum non esse compertum est. Au. Est certe: non enim nullo auctore fieri posset. Si autem queris quisnam iste sit: dici non potest. Non enim vnus aliquis est: sed quisque malus sui malefacti auctor est. Vnde si dubitas illud attende quod supradictum est malefacta iusticia dei vindicari: non enim iuste vindicarentur nisi fierent voluntа

te. oro. Nescio vtrum quisq3 peccet qui nō didicerit. Quod si verū est quis nā ille sit a quo peccare disceremus inquiro. Au. Aliquid boni estimas esse disciplinā. oro. Quis audeat dicere malū esse disciplinā. Au. Si nec bonum nec malum est. oro. Mihi bonum videtur. Aug. Bene et sane. Siquidē scientia per illā datur aut excitat' nec quisq3 nisi per disciplinam aliquid discit. Aug. Tu aliter putas? oro. Ego per disciplinā non nisi bona disci arbitror. Au. Vide ergo ne non discātur mala. Na3 disciplina nisi a discendo nō dicta est. oro. Unde ergo ab hoie fiunt si non discuntur. Au. Eo fortasse quod se a disciplina id est a discendo auertit atq3 abalienat Sed siue huc siue aliud aliquid sit: illud certe manifestū est quoniā disciplina bonum est. & a discēdo dicta est disciplina: mala dici oīno nō posse. Si enim discuntur: sub disciplina cōtinentur atq3 ita disciplina nō erit bonum: bonū est aūt vt ipse cōcedis. Nō igitur discuntur mala & frustra illum a quo male facere discimus queris. āt si discuntur mala vitanda discunt'. Ex quo malefacere nihil est nisi a disciplina deuiare. oro. Prorsus ego duas disciplinas esse puto: vnam per quam benefacere: aliam per quam malefacere discimus. Sed cum quereres vtrum disciplina bonum esset ipsius boni amor intentionē meam rapuit vt illam disciplinā intuerer que benefaciendi est ex quo bonum esse respondi. Nunc autem animoneor esse aliam quam proculdubio malum esse cōfirmo & cuius authorem requiro. Au. Saltem intelligentiam non nisi bonum putas. oro. istam plane ita bonam puto vt non videam quid in homine possit esse prestantius nec vllomodo dixerim aliquam intelligentiam malam esse posse. Au. Quid cū docet' qsq3 si non intelligat: poterit ne tibi doctus videri. oro. Omnino nō poterit. Au. Si ergo oīs intelligentia bona est nec qsq3 qui non intelligit discit oīs q discit bn̄facit. Quisqs igitur querit auctorē p quē aliquid discimus auctorē pfecto p quē facim9 bn̄ qrit q propter desine velle inuestigare nescio quē malū doctorē. Si eni malus est: doctor nō est. Si doctor est: malus nō est.

R Oro. Age iam qm̄ satis cogit vt fatear nō nos discere male facere. Dic mihi vn̄ male faciam9. Aug. Eā questionē moues: q me ad modū adolescētem vehementer exercuit: & fatigatū in hereticos īpulit atq3 deiecit. Quo casu ita sum afflictus & tātis obrutus aceruis inanū fabularum: vt nisi mihi amor inueniendi veri opē diuinam impetrauisset: emergere inde atq3 in ipa3 primā querēdi libertatē respirare non possem: Et quoniā mecū sedulo actū est vt ista questione liberarer: eo tecū agam ordine quē secutus euasi. Aderit enim deus & nos intelligere quod credimus faciet. Prescriptū eni p pphetā gradū qui ait nisi credideritis non intelligetis: tenere nos debem9 si bene nobis conscii sumus. Credim9 autē ex vno deo oīa esse que sunt: & tn̄ non esse peccatorū auctorē deum. Mouet autē animū si petā ex his aīabus sunt quas deus creauit: ille autē aīe ex deo quō non paruo interuallo petā referātur in deū. Oro. Id nunc plane abs te dictū est qđ me cogitantē satis excruciat: & qđ ad istā inquisitionē cocegit et traxit. Aug. Virili animo esto & crede qđ credis. Nihil enim creditur melius etiā si causa lateat cur ita sit. Optime nanq3 de deo estimare verissimum est prefatis exordiū nec quisq3 de illo optime existimat: qui non eum oīpotentē atq3 ex nulla pericula cōmutabilē credit bonorū etiam et omniū creatorem quibus est ipse prestantior. Rectorem quoq3 iustissimum eorū oīm q creauit. Nec vlla adiutum esse natura in creādo quasi q nō sibi sufficeret: ex quo fit vt de nichilo creauit oīa: de se autē non creauerit sed genuerit qđ sibi par esset quē filiū dei vnicū dicim9. quē cū planius enunciare conamur dei virtutem & dei sapientiā nominamus p quā fecit omnia que de nihilo facta sunt.

S Quib9 cōstitutis ad intelligēti-

am eius rei quam requiris opitulanté deo nitamur modo. Queris certe vnde mala faciamus: prius ergo discutiendum est quid sit malefacere qua de re tibi quid videatur exprime. Quod si nõ potes totum simul breuiter verbis cõprehẽdere: saltem particulatim malefacta ipsa cõmemorando sententiã tuam notã fac mihi. oro. Adulteria: homicidia: & sacrilegia vt omittam cetera: quibus enumerandis vel tempus vel memoria suppetit: quis ẽ cui non male facta videãtur? Au. Dic ergo pri⁹ cur adulteriũ male fieri putes. An quia id facere lex vetat? oro. Non sane ideo malũ est quia vetatur lege. Sz ideo vetatur lege quia malum est. Aug. Quid si quispiã nos exagitaret exaggerans delectationes adulterii: & querẽs a nobis cur hoc malũ & damnatione dignũ iudicemus nõ ad auctoritatẽ legis cõfugiendũ cẽses hoibus iam nõ tñ credere sz intelligere cupiẽtibus. Nã & ego tecũ credo & incõcusse credo omnibusq populis atq gẽtibus credendũ esse clamo maluz esse adulteriũ: sz nũc molimur id quod in fidem recipimus et intelligẽdo scire ac tenere firmissimũ. Considera itaq quantum potes & renuncia mihi quanã ratione adulteriũ malũ esse cognoueris. oro. Hoc scio malũ esse: quod hoc ipse ex vxore mea pati nollẽ. Quisqs aũt alteri facit qđ sibi fieri nõ vult male vtiqz facit. Aug. Quid si cuiuspiã libido ea sit vt vxorẽ suã pbeat alteri libẽterq ab eo corrumpi patiatur in cuius vxorem vicissim cupit parem habere licentiam: nihil ne mali tibi facere videtur. or. Immo plurimũ. Aug. An non iste illa tua regula peccat. Non eni facit qđ pati nolit. Quãobrẽ aliud tibi querendũ ẽ vnde malum esse adulterium comunicas oro. Eo mihi videtur malum q huiuscrimimis homines vidi sepe dãnari. Aug Quid? propter recte facta nonne homines plerũq dãnati sunt. Recense historiã ne te ad alios libros mittam eaz ipsaz que diuina auctoritate precellit Iam inuenies q male de apostolis & de omnibus martyribus sentiamus: si placet nobis damnationẽ certum iudicium esse malefacti cũ illi omnes damnationẽ digni propter confessionẽ suaz iudicati sunt. Quamobrẽ si quicquid damnatur malum est: malum erat illo tẽpore credere in christum & ipsam cõfiteri fidem. Si aũt non omne malũ est quod damnatur quere aliud vnde adulterium malum esse doceas. orosius Quid tibi respondeam non inuenio. ¶ Augustin⁹. Fortassis ergo libido in adulterio malum est. Sed dum tu foris ipso facto: quod iam videri potest maluz queris pateris angustias. Nam vt intelligas libidinem in adulterio malum esse si tibi etiam non contingat facultas concumbendi cum cõiuge aliena si planũ tamen aliquo modo sit id eum cupere: & si potestas detur facturum esse non minus reus est q si in ipso facto deprehenderetur. orosius. Nihil est omnino manifestius & iam video non opus esse longa sermacinatione vt michi de homicidio sacrilegio atq prorsus de omnibus peccatis persuadeatur. Clarum est enim iã mihi aliud quam libidinem in toto malefaciendi genere dominari. Augustinus. Scis ne etiam istam libidinem alio nomine cupiditatem vocari. orosius Scio. Augustinus. Quid inter hanc et metum nihil ne interesse an aliquid interesse putas. orosius. Immo plurimum, hec ab inuicem distare arbitror. Augustinus. Credo te ob hoc arbitrari quia cupiditas appetit: metus fugit. orosius. Est ita vt dicis. Augustinus. Quid si ergo quispiam non cupiditate adipiscende alicus rei sed metuens ne quid ei mali accidat hominem occiderit: non homicida iste non erit. orosius. Erit quidem sed non ideo factum hoc cupiditatis dominatu caret. Nam qui metuens hominem occidit: cupit vtiq sine metu viuere. Augustinus. Et parum tibi bonum videtur sine metu viuere. orosius. Magnum bonum est: sed hoc

illi homicide per facinus suū puenire
nullo mō pōt. Aug. Non q̄ro q̄d ei pro
uenire possit: sed q̄d ipse cupiat. Certe
eñ bonū cupit: q̄ cupit metu liberari:
et idcirco ista cupiditatis culpāda nō
est: alioq̄n oēs culpabimur amatores
boni: pinde cogimur fateri esse homi-
cidiū in quo neq̄at male illius cupidi-
tatis dn̄atio reperiri: falsumq̧ erit il-
lud. qđ in omnibus petis vt mala sint
libido dn̄etur: aut erit aliquod homici
diū qđ possit non esse pctm̄. Si homici
diū est hominē occidere pōt accidere
aliq̄n sine pctō. Nam miles hꝫ ⁊ iudex
vel minister eius nocentē cui forte iui
to atq̧ īprudenti telū manu fugit non
mihi videntur peccare cū hominē occi-
dunt. Or. Assentior. Sed homicide isti
appellari nō solēt. Au. Respōde itaq̧
vtrū illū q̄ dn̄m occidit: a quo sibi me-
tuebat cruciatus graues in eorū nūe-
ro habendū existimes: q̄ sic hominē oc
ciđūt vt ne homicidarū quidē noīe di-
gni fuit. Or. Longe ab eis istū differre
video. Nā illi vel ex legibus faciūt vel
nō ꝯtra leges: huius aūt facinus nul
la lex approbat. ¶ Au. Rur-
sus me ad auctoritatē reuocas. Sed
meminisse te opꝫ id nūc a nobis esse su
sceptū vt itelligamus qđ credim⁹. ten
tandū itaq̧ est si quo mō possumus id
ip̄m itelligere: vtrum lex punit hoc fa
ctū non pperā puniat. Or. Nullo mō p
perā punit q̄nq̄dē punit eum q̄ volēs ⁊
sciens dn̄m necat. qđ nullus iustorū fa
cit. Au. Et q̄d recordaris te pauloan-
te dixisse in oī facto malo libidinē dn̄a
ri: ⁊ eoipso malū esse. Or. Recordor sa
ne. Aug. Quid illud: nunc idē tu con-
cessisti cū q̄ cupit sine metu viuere nō
habere malā cupiditatē. Or. Et hoc
recordor. Aug. Cū ergo ista cupidita-
te a seruo dn̄s iterimit nō illa cupidita
te culpabili iterimitur. Quāobrē cur
sit hoc facinus malū nōdū cōperim⁹.
Conuenit eñ inter nos omnia malefa
cta non ab aliud mala esse nisi q̧ libi-
dine / id est improperanda cupiditate
fiunt. Or. Iam michi videtur iniuria
iste damnari. Quod quidē non aude-
rem dicere: si aliud haberē quod dice-
rē. August. Ita ne prius persuasisti ti
bi tantū scelus impunitum esse oporte
re. cum considerares vtrum ille seru⁹
propter satiandas libidines suas me-
tu dn̄i carere cupuerit. Cupere nanq̧
sine metu viuere: nō tantū bonorum.
sed etiam malorū omniū est. Uerū hoc
interest quod ibi boni appetunt auer-
tendo amorē ab his rebus q̄ sine amit
tendi periculo nequeunt haberi: mali
autē vt his fruēdis cum securitate in-
cūbant. remouere impedimēta conan-
tur: vt propterea facinorosam scelera-
tāq̧ vitā q̄ mors melius vocatur: ge-
rant. Or. Resipisco ⁊ admodum gau-
deo tam me plane cognouisse quid sit
etiam illa culpabilis cupiditas q̄ libi-
do nominatur. Quā esse iam apparet
earum rerū amorē quas potest quisq̧
inuitus amittere. Quare nunc age q̄-
ramus si placet vtrum etiā in sacrile-
giis libido dn̄etur q̄ videmus plura su
perstitione cōmitti. Aug. Uide ne pre
properū: prius eñ mihi discutiendum
videtur: vtrū vel hostis irruens vel in-
sidiator sicarius siue pro vita: siue pro
libertate: siue p pudicitia: siue vlla in-
terficiatur libidine. Oro. Quō possum
arbitrari carere istos libidine: qui pro
his rebus digladiantur quas possunt
amittere inuiti. Aut si non psūt. Quid
opus est p his vsq̧ ad hoīs necesse p-
gredi. Nō ergo lex iusta est q̄ dat pote
statē vel viatori vt latronem ne ab eo
ipse occidaē occidat: vel culpā tollit vi
ro aut femine: vt violēter sibi stuprato
rē irruentē añ illatū stuprū si possit in-
terimat? Nā militi etiam iubeē lege vt
hostē necet. A qua cede si temperaue
rit: ab iperatore penas luit. Nun istas
leges iniustas vel potius nullas dice-
re audebimus? Nam mihi lex esse non
videē q̄ iusta nō fuerit. x Aug.
Legē quidē satis video esse munitā cō
tra huiuscemodi accusationē que in eo
populo quē regit minorib⁹ malefactis
ne maiora cōmitterenē dedit licentiā.
Multo est eñ mitius eū q̄ aliene vite
insidiatur q̄ cum q̄ suā tuetur occidi.

Et multo est immanius inuitũ hoiem stuprũ perpeti q̃ eũ a quo illa vis infertur ab eo cui inferre conatur interimi. Jam vero miles in hoste interficiendo minister est legis. Quare officiũ suũ facile nulla libidine impleuit. Porro ipsa lex q̃ tuẽdi ppli cã data est nulli⁹ libidinis argui põt. Siqdẽ ille q̃ tulit si dei iussu tulit .i. qđ precepit eterna iusticia expers oĩno libidinis id agere potuit. Si aũt ille cum aliqua libidine hoc statuit: non eo fit si vt ei legi cũ libidine obtẽperare necesse sit qr bona lex: z a nõ bono ferri põt. Nõ eni si q̃s verbi causa tyrannicã potestatem nactus ab aliquo cui hoc cõducit precium accipiat: vt statuat nulli licere vł ad coniugiũ feminã rapere: propterea mala lex erit qr ille iniustus atq3 corruptus hãc tulit: potest ergo illi legi que tuendoꝝ ciuiũ causa vim hostilem eadem repelli vi iubet sine libidine obtẽperari. Et de omnib⁹ ministris qui iure atq3 ordine potestatibus quibusq3 subiecti sunt: id dici potest. Sed illi homines lege inculpata: quomõ inculpati queant esse nõ video. Non eni lex eos cogit occidere. sed relinquit in potestate liberũ eis itaq3 est neminem necare pro his reb⁹ quas inuiti possint admitere: z ob hoc amare non debent. De vita eni fortasse cuiuspiã fit dubiũ: vtrũ anime nullo pacto auferatur dum hoc corpus interimit: sed si auferri potest: contẽnẽda est. Si nõ põt nihil metuendum. De pudicitia vero q̃s dubitauerit quin ea sit in ipso aĩmo constituta qñqdẽ ṽtus est. Vñ a violento stuprato re eripi nec ipa põt. Quicqd igit ereptur⁹ erat ille q̃ occidit: id totũ in potestate nostra nõ est. Quare quemadmodum nostrũ appellandũ sit non intelligo. Quapropter legẽ quidem non reprehendo que tales permittit interfici: sed quo pacto istos defendã q̃ interficiunt non inuenio. Oro. Multo min⁹ ego possum inuenire: cur hominib⁹ defensionem queras: quos reos nulla lex tenet. Augu. Nulla fortasse sed earuz legum que apparent z ab hominibus leguntur. Nam nescio vtrum non aliqua vehementiore ac secretissima lege teneantur: si nihil rerũ est quod nõ administret diuina prudentia. Quõo eniz apud eã sunt isti petõ liberi qui pro his rebus quas cõtẽni oportet humana cede polluti sunt. Y Oro. Videtur ergo mihi z legem istaz que populo regendo scribitur recte ista permittere z diuinã prouidentiã vindicare. Ea eni vindicãda sibi hec lex populi assumit q̃ satis sunt cõciliãde paci hoĩbus imperitis z q̃ta possint per hoiem regi. Ille vero culpe alias penas aptas habent a quibus sola mihi videt̃ posse liberari sapientia. Au. Laudo z probo ista q̃uis inchoata minusq3 pfectã tñ fidentẽ z sublimia queuã petentẽ disticiionẽ tuã. Videt̃ eni tibi lex ista que regendis ciuitatibus fertur multa cõcedere atq3 impunita relinquere q̃ sẽp diuinã tñ prouidentiã vindicantur recte. Neq3 eni q̃a nõ oĩa facit: ideo que facit improbanda sunt. Sed duplicamus si placet diligenter quousq3 per legem istã q̃ populos in hac vita cohibet malefacta vlciscẽda sint. Deinde quid restet: qđ per diuinã prouidentiã inevitabilius secretoq3 puniatur. Oro. Cupio si mõ pueniri possit ad tãte rei terminos. Nã hoc ego infinitum puto. Au. Jmmo adesto animo: z rationis vias pietate fretus ingredere. Nihil est enim tã arduũ atq3 difficile qđ nõ deo adiuuante planissimũ atq3 expeditissimũ fiat. Jn ipm itaq3 suspensi ab eo auxiliũ deprecãtes qđ instituim⁹ queramus. Et prius respõde mihi: vtrũ ista lex q̃ litteris pmulgat̃ hominib⁹ hãc vitã viuentibus opituletur. Oro. Manifestum est. Nam ex his hominibus vtiq3 populi ciuitatesq3 consistunt. Au. Quid ipsi homines z populi eiusdemne generis rerũ sunt: vt interire mutari ve non possint eterniq3 omnino non possint an vero mutabiles temporibusq3 subiecti sunt. Oro. Mutabile plane atq3 tempori obnoxium hoc genus eẽ quis dubitet. Augusti. Ergo si populus sit bene moderatus z grauis cou

muniſq; vtilitatis diligentiſſimus cu-ſtos:in quovnuſquiſq; minoris rē pri-uatam q̄ publicam pendat nōne recte lex fertur q: huic ipi populo liceat cre are ſibi magiſtrat⁹ per quos ſua res i-dē publica amminiſtretur. Ero. Recte prorſus Au. Porro ſi paulatī deprauatus idē populus rem priuatem rei publice preferat atq; habeat venale ſuffragiū corruptuſq; ab eis qui honoreſ amant regnum in ſe factioſis ſceleratiſq; cōmittat:nōne item recte ſi quis tunc extiterit vir bonus qui plurimū poſſit adimat huic populo poteſtatem dandi honores ⁊ in paucorū bonorum vel etiā vnius redigat arbitriū? Eroſi Et id recte. Au. Cum ergo due iſte leges:ita ſibi videātur eſſe contrarie:vt vna earā bonorum dandorum populo tribuat poteſtatē:auferat altera ⁊ cū iſta ſcda ita lata ſit vt nullomodo ambe in vna ciuitate ſimul eſſe poſſunt.nō dicemus aliquā earū iniuſtā eſſe ⁊ fieri minime debuiſſe. Ero. Nullo mō. Aug Appellemus ergo iſtā legē ſi placet tēporalē:q̄ q̄q; iuſta ſit cōmutari tamen per tempora iuſte poteſt. Ero Appellemus. Aug. Quid illa lex que ſumma ratia noīatur cui ſemper obtemperandum eſt. Et per quam mali miſerā: boni beatā vitā merentur:per q̄ deniq; illa quā temporalē vocandam diximus recte refertur:recteq; mutatur: poteſtne cuipiā intelligenti:non incommutabilis eternaq; videri:an poteſt aliqn̄ iniuſtū eſſe:vt mali miſeri boni aūt beati ſint. Aut vt modeſtus ⁊ grauis populus ipſe ſibi magiſtratus creaſſet diſſolutus vero ⁊ nequam iſta licentia careat. Ero. Video hāc eternam eſſe atq; incōmutabilē legem. Aug Simul etiam te videre arbitror in illa tpali nihil eſſe iuſtum atq; legitimū quod non ex hac eterna ſibi homines deriuauerit. Nā ſi popul⁹ ille quodā tēpore iuſte honores dedit. hec viciſſitudo tēporalis vt eſſet iuſta ex illa eternitate tracta ē q̄ ſemꝑ iuſtū eſt grauē populū honores dare leuē non dare. An tibi aliter videtur. Ero. Aſſentior 5 Aug

Ut igitur breuiter eterne legis notionē q̄ impreſſa nobis eſt:quātū valeo verbis explicare ea eſt qua iuſtū eſt vt oīa ſint ordinatiſſima. Tu ſi alit̄ exiſtimas prome. Ero. Quid tibi vera dicenti cōtradicā non habeo. Augu. Cum ergo hoc ſit vna lex:ex qua ille oēs tēporales ad homines regendos variantur: num iō ipſa variari vllomodo poteſt. Eroſi⁹ Intelligo omnino nō poſſe. Neq; ei vlla vis vllus caſus:vlla rerū labes vnq̄ effecerit:vt iuſtū non ſit oīa non eſſe ordinatiſſima. Au. Age nunc videamus hō ipſe quō in ſeipſo ſit ordinatiſſimus Nā ex hominibus vna lege ſociatis populus conſtat q̄ lex vt dictū ē tēporalis eſt. Et dic mihi vtrū certiſſimū tibi ſit viuere te. Ero. Hoc vero quod certius reſponderim? Au. Quid aliud poteſne dinoſcere aliud eſſe viuere:aliud noſſe ſe viuere. Ero. Scio quidem neminem ſe noſſe viuere niſi viuentē. Sz vtrū omnis viuens nouerit ſe viuere ignoro. Aug. Quā vellē vt credis ita et ſcires pecora carere ratione. Cito noſtra diſputatio ab iſta queſtione tranſiret qm̄ neſcire te dicis:longam ſermocinationem moues. Neq; enim talis res eſt:qua pretermiſſa pergere in eā q̄ intendimus tam a connexione oīs q̄ta opus eſſe ſentio:ſinamur. Dic itaq; mihi cum ſepe viderimus beſtias ab hominibus domitas id ē non corpus beſtie tm̄:ſed etiā aīam ita hoī ſubiugatā vt volūtati eius ſenſu quodā et conſuetudine ſeruit vtrum tibi nullomō fieri poſſe videatur:vt beſtia quelibet immanis vel feritate:vel corpore vel etiā ſenſu quolibet acerrima pari vice ſibi hoīem ſubiugare conetur:cum corpus eius ſeu vi:ſeu clam multa interimere valeat. Eroſi. Nullomodo iſtud fieri poſſe conſentio. A Au. Bene ſane:ſed item dic mihi cum manifeſtū ſit viribus ceteriſq; officiis corporis a plurimis beſtiis hominē facile ſuperari que nam res ſit qua homo excellit vt nulla ei beſtiarum: ipſe autem multis imperare poſſit an forte ipſa eſt que rationalis intelligentia dici ſolet. Eroſi.

Non inuenio aliud quandoquidem in animo est id qd belluis antecellimus. Que si exanimes essent dicerē nos eo prestare φ animū habemus. Nunc vero cum ꝛ illa sint animalia: id quod eorum animis non inest vt subdantur nobis: inest autem nostris vt eis meliores simus: quādo neqꝫ nihil neqꝫ paruum aliquid esse cui⁹ apparet q̄d aliud rectius q̄ꝫ rationi vocari. Aug. Uide q̄ꝫ facile fiat deo adiuuāte φ homies difficillimū putāt. Nā ego fateor tibi q̄stionē istā que vt itelligo terminata est tam diu nos retenturā putaueram q̄ꝫ fortasse oīa q̄ dicta sunt ab ipso nostre disputationis exordio. Quare accipe iam vt deinde ratio cōuertatur. Nam credo te nō ignorare id quod scire dicimus: nihil esse aliud q̄ꝫ ratione habere perceptum. Ego. Ita est. Augusti. Qui ergo scit se viuere: ratione nō caret. Ego. Consequēs est. Aug. Uiuunt autēꝫ bestie: ꝛ sicut iam eniituit rationis expertes sunt. Ego. Manifestū est. Aug. Ecce igitur nosti quod te ignorare respondebas: nō omne qd viuit scire se viuere q̄ꝫ omne quod se viuere sciat necessario viuat. Ego. Non mihi est iam dubium perge quo intēderas. Aliud enim viuere esse: aliud viuere se scire satis didici. Augu. Quid ergo tibi horū duoꝝ videtur esse prestātius. Ego. Quid putas nisi scientiam vite? Melior ne tibi videt vite sciētia q̄ꝫ ipa vita. Aug. Forte itelligis superiorem quandā sinceriorē vitā esse sciētia: qua scire nemo potest nisi q̄ intelligit: itelligere autē q̄d est nisi ipa luce mētis illustrius perfectiusqꝫ viuere? Ego. Mihi nisi fallor nō vite aliud aliquid? Secundam vite meliorē vitam proposuisti. Optime omnino cognouisti ꝛ explicasti scientiam meam: Si tamen scientia mala esse nunqꝫ potest. Aug. Nullo modo arbitror nisi translato verbo sciētiam pro experientia dicimus. experiri enim nō semper bonum est sicut experiri supplicia. Illa vero que ꝓprie ac pure scientia nominatur: quia ratione atqꝫ intelligentia paratur mala esse qui potest? Ego. Teneo ꝛ istam differentiam. persequere cetera. B

Augu. Illud est quod volo dicere: hoc quicquid est quo pecoribus homo preponitur siue mens: siue spiritus: siue vtrumqꝫ rectius appellatur: nā vtrūqꝫ in diuinis libris inuenimus: si dominetur atqꝫ imperet ceteris: quibuscunqꝫ homo constat tunc esse hominem ordinatissimum. Uideamus enim habere nos non solum cum pecoribus: sed etiā cum arbustis ꝛ stipitibus multa communia. Nanqꝫ alimentum corporis sumere: crescere: gignere: arborib⁹ quoqꝫ tributum videmus: que infima quadā vita continentur. Uidere autem atqꝫ audire ꝛ olfactu: gustu ꝛ tactu corporalia sentire posse bestias: ꝛ acrius plerasqꝫ q̄ꝫ nos cernimus et fatemur. Ad de vires ꝛ valentiaꝫ firmitatēqꝫ membrorum et celeritates facillimosqꝫ corporis motus quibus oībus quasdam earuꝫ superamus quibusdā equamur a nonnullis etiam vincimur. Genus tamen ipsum verum est nobis certe commune cū belluis. Iā vero appetere voluptates corporis et vitare molestias ferine vite omnis actio est. Sunt alia quedam que cadere in feras non vidētur: nec tamen in homine ipso summa sunt: vt iocari ꝛ ridere. Quod humanum quidem sed infimum hominis iudicat: quisquis de natura humana rectissime iudicat deinde amor laudis: et glorie ꝛ affectatio dominandi: que tamen si bestiarum non sunt: non tamē earum rerum libidine bestiis meliores nos esse arbitrandum est. Nam et iste appetitus cum rationi subditus nō est miseros facit. Nemo autē cuiqꝫ miseria se preponendū putabit. Hunc igit motibus anime cum ratio dominatur: ordinatus homo dicēdus est. Non eñ ordo rect⁹ aut ordo appellādus est oīno vbi deteriorib⁹ meliora subiiciunt. An tibi non videt. Ego. Manifestū est. Aug. Nō ista ergo vel mēs: vel spūs cū irrationabiles animi mot⁹ regit. id sez datur in homine cui dñatio lege debet ea quā eternā esse cōperimus. Ego. In

telligo ac sequor. Au. Cũ ergo ita homo cõstitutus atq; ordinatus est non ne tibi sapiens videt. Or. Nescio aliud quis mihi sapiens hõ videri possit si hic nõ videt. Au. Credo etiã te illud scire: plerosq; homines stultos eẽ. Or. Hoc quoq; satis constat. Augu. At si stultus sapienti est contrarius: quomodo sapientem comperimus: q̃s etiam stultus sit profecto iam intelligis. Or. Cui non appareat hunc esse: in q̃ mẽs summam potestatem non habet. Au. Quid igitur dicendum: cum homo ita est affectus: deesse illi mentem: an q̃uis insit: eam carere dominatu? Or. Hoc potius qđ vltimũ proposuisti vel subiecisti puellẽ a te audire: quibus documẽtis perceptũ habeas mentẽ inesse homini que suũ non exerceat principatũ. Au. Vtinã tuas istas ptes facere velles. Nam non mihi facile est sustinere quod ingeris. Illud saltem facile est tibi recordari quod paulo ãte diximus queadm edũ bestie mãsuete facte ab hoibus ac domite seruiant. Quod ab eis vicissim homines vt demonstrauit ratio paterentur nisi aliquo excellerent. Id aũt non inueniebamus in corpore. Ita cum in animo esse appareret: quid aliud appellandũ esset q̃ ratio non comperimus. Qui postea ⁊ mẽtẽ ⁊ spiritũ vocari recordati sumus Sed si aliud ratio aliud mẽs cõstat certe non nisi constare ratione ex qb⁹ illud cõficit. eũ q rõnẽ habet mẽte carere nõ posse. Or. Probe ista reminiscor ac teneo. Au. Quid illud credis ne domitores beluaꝝ nisi sapientes esse non posse. Eos ei sapientes voco quos veritas vocari iubet. i. q regno mentis omni libidinis subiugatione pacati sunt. Or. Ridiculum est tales putare istos quos vulgo mansuetarios nuncupant: vel etiam pastores: aut bubulcos: aut aurigas: quib⁹ oibus domitũ pecus subiectũ videm⁹ ⁊ quoꝝ industria indomitũ subiici. Au. An igit habes documentũ certissimũ quo manifestum fiat inesse mentẽ homini sine dñatu. his q̃ppe inest mens. Non tñ regnat. Nã stulti sunt. Neq; regnũ mentis nisi sapientium esse percognitum est. Or. Mirũ ẽ hoc iã fuisse a nobis i superiorib⁹ ꝯfectũ ⁊ mihi qđ respõderem nõ potuisse in mẽtẽ venire. ¶ Sed alia cõteramus. Iã eni ⁊ regnũ mẽtis humane humanã esse sapientiã ⁊ eam posse etiã nõ regnare cõpertũ est. Au. Putas ne ista mẽte cui regnũ in libidinẽs eterna lege cõcessum esse cognoscimus: potentiorem esse libidinem. Ego eni nullo pacto puto. Neq; enim esset ordinatissimum: vt impotẽtiora potentioribus imperarent. Quare necesse arbitror esse: vt plus possit mens q̃ cupiditas eo ipso quo cupiditati recte iusteq; dñat. Or. Ego quoq; ita sentio. Au. Quid virtutẽ oẽm non dubitam⁹ omni vitio sic anteponere: vt virtus q̃to melior atq; sublimior: tanto firmior inuictiorq; sit. Or. Quis dubitauerit. Aug. Nullus igitur vitiosus animus virtute armatum aim superat. Or. Verissimum est. Aug. Iã corpore oĩ quãlibet aim meliorẽ potẽtioreq; esse nõ te arbitror negaturum. Nemo id negat qui qđ facile est videt aut substantiã viuentẽ nõ viuenti: aut eã que vitã dat ei q̃ accipit perferendã. Au. Multo minus igitur corpus qualecũq; id sit aĩ virtute preditũ vincit. Or. Euidentissimũ ẽ. Aug. Quid animus iustus mẽsq; ius propriũ imperiũq; custodiẽs nõ põt aliã mentẽ pari equitate ac virtute regnantẽ ex arte deiicere atq; libidini subiugare. Or. Nullomõ. non solũ propter eandẽ ĩ vtraq; excellentiã: sed etiã quod a iusticia prior decidet: fietq; vitiosa mens que aliã facere conabitur eoq; ipso erit infirmior. Aug. Bene intelligis: quare illud restat vt respõdeas si potes: vtrum tibi videatur rõnali ⁊ sapienti mente q̃cq̃ esse prestantius? Or. Nihil pter deũ arbitror. August. Et mea ista snia est Sed q̃m res ardua est: neq; nunc oportune queritur: vt ad intelligentiam veniat: q̃ q̃ robustissime teneatur fide integra: nobis sit huius questionis diligens ⁊ cauta tractatio. In presentia

enim scire possumus: quecunqz illa natura sit: quam mētivirtute pollenti fas est excellere in istam esse nullomodo posse. quare nec ista quidam tametsi habeat potestatē: coget mentem seruire libidini. Prosius. Istud prorsus nemo est qui non sine vlla contactione fateatur. D Augu. Ergo relinquitur vt qm̄ renanti menti compoti virtutis quicqd par aut prelatuz ē. non eā facit seruā libidinis ꝓpter iusticiā quicqd aūt inferius est: non possit hoc facere propter infirmitatez. sicut ea que inter nos constiterunt docēt: nulla res alia mentē cupiditatis comitem facit q̄ꝫ propria volūtas ⁊ liberū arbitrium Orosi. Nihil tam necessarium restare video. Augu. Sequitur iam vt tibi videatur iuste illā pro peccato tanto penas pēdere. Oro. Negare non possumꝰ Aug. Quid igit̄ nō ista ipsa pena parua existimanda est q̄ ei libido dominat̄ expoliatamqz virtutis opulentia p diuersa inopem atqz idigentem trahit: nunc falsa pro veris approbantē: nunc etiā defensitantē: nunc improbantē q̄ antea probauisset ⁊ nihilominus in alia falsa irruentē: nūc assensionē suspēdentē suam: ⁊ plerunqz perspicuas ratiocinationes formidantem: nunc desperantem de tota inuentione veritatꝫ ⁊ stulticie tenebris penitus inherētez nunc conantē in lucē intelligēdi rursꝰ qz fatigatione decidentē cum interea cupiditatū illud regnū tyrannice seuiat ⁊ variis cōtrariisqz tēpestatibꝰ totū hoīs animū vitāqz perturbet. hinc timore inde desiderio hic anxietate. inde iani falsaqz leticia. hic cruciatu rei amisse que diligebatur. inde ardore adipiscēde que non habebatur. hinc accepte iniurie doloribus ide facibꝰ vidicande quaquauersum potest coartare auaricia dissipare luxuria addicere ambitio inflare supbia: torquere inuidias desidia sepelire: peruicatia concitare: afflictare subiectio: ⁊ quecūqz alia innumerabilia regnum illius libidinis frequētant ⁊ exercēt: possumus ne tandē nullam istam penā putare. quā vt cernis: omnes qui nō inherēt sapiētie necesse est perpeti? Oro. Magnā quidem istam penam iudico esse ⁊ omnino iustā si qs iam in sublimitate sapientie collocatus inde descēdere ac libidini seruire delegerit: sed vtrū esse quisq̄ꝫ possit incertum est q̄ hoc aut voluerit facere aut fecit. Q̄ꝫ em̄ credamus hominē tam perfecte conditū a deo ⁊ in beata vita constitutū vt ad erumnas mortalis vite ipse inde propria volūtate delapsus sit tamē hoc cum firmissima teneam fide intelligentia nōdum assecutus sum. Cuius rei diligentem inquisitionem si nunc differendam putas me inuito facis. verū illud quod me maxime mouet. Cur huiuscemodi acerbissimas penas patiamur qui certe stulti sumus: nec sapientes vnq̄ꝫ fuimus vt merito hoc dicamur perpeti ꝓpter desertam virtutis artem ⁊ electā sub libidine seruitutē quin aperias disputando si vales nullo mō tibi deferendū cōcesserim. August. Ita istuc dicis quasi liqdo compertum habeas nunq̄ꝫ nos fuisse sapientes. Attendis em̄ tempus ex quo in hanc vitā nati sumus: sed cū sapientiā in animo sit vtrum ante consortium huius corporis alia quadam vita vixerit animus: ⁊ an aliquādo sapiēter vixerit: magna q̄stio est magnū secretum et suo considerandum loco. Neqz ideo tamen hoc quod nunc habemus impeditur quominus aperiatur vt potest. nam q̄ro abs te: sit ne aliqua nobis volūtas. Oro. Nescio. Aug. Uis ne hoc scire. Oro. Et hoc nescio. Aug. Nihil ḡ deiceps me interroges. Oro. Quare? Au. Q̄ʳ rogāti tibi rn̄dere nō debeo nisi: volēti scire qd̄ rogas. Deinde nisi velis . d sapiam ꝑuenire sermo tecum de huiuscemodi rebus non est habēdus: postremo meus amicus esse non poteris nisi velis vt bene sit mihi. Iam vero de te tuipse videris vtrum tibi voluntas nulla sit beata vite tue. E Oro. Fateor negari non potest habere nos voluntatem perge iam videamus quid hinc cōficias. Augu. Faciam. Sed dic etiam prius vtrum

et bonam voluntatem te habere sentias. Oro. Quid est bona voluntas? Au. Voluntas qua appetimus recte honesteq; viuere ꝛ ad summam sapientiam peruenire. Modo tu vide vtrum rectã honestãq; non appetas vitã: aut esse sapiens non vehemẽter velis vt certe negare audeas: cũ hoc volumus nos habere voluntatẽ bonã. Oro. Nihil horum nego: ꝛ propterea me nõ solũ voluntatẽ: sed etiã bonã voluntatẽ iam habere cõfiteor. Augu. Quanti pendis oro te hanc voluntatẽ. Nunquid ei vlla ex parte diuitias aut honores aut voluptates corporis: aut hec simul omnia conferenda arbitraris. oro. Auertat deus istã sceleratã dementiã. Augu. Paruum ne gaudendũ est habere nos quiddaꝫ in aĩo: hanc ipsam dico bonã voluntatẽ: in cuius comparatione adiectissima sint ea que cõmemorauimus oro q̃bus adipiscendis multitudinẽ videmus hominuꝫ nullos labores nulla pericula re causare. oro. gaudẽdũ vero ac plurimũ Augu. Quid hoc gaudio qui nõ fruũtur: paruo dãno eos affectos putas tãti boni. oro. Jmmo maximo. Augu. Uides igitur iam vt estimo in voluntate nostra eẽ cõstitutũ: vt hoc vel fruamur vel careamus tanto ꝛ tã vero bono. q̃d enĩ tã in voluntate: q̃ ipsa volũtas sita est? Quam quisq; cũ habet bonam id certe habet quod terrenis omnibus regnis voluptatibusq; omnibus corporis longe anteponendum sit. Quisq; autem non habet caret profecto illa q̃ prestantior est omnibus bonis in bonis in potestate nostra non constitutis sola illi voluntas per seipsam daret. Jtaq; cum seipse miserrimum iudicet: si amiserit gloriam et famam: ingentes opes ꝛ corporis bona: tu eum miserrimũ iudicabis etiam si talibus abundet bonis cum his inheret que amittere facillime potest. neq; dum vult habet caret autem bona voluntate que nec cõparanda est cum istis ꝛ cũ sit tam magnum bonum: velle solum opus est vt habeatur. oro. Uerissimum est. Augsti. Jure igitur ac merito stulti homines tametsi nunq̃ fuerunt sapientes (hoc eĩ dubiũ ꝛ occultissimũ ẽ) huiuscemõi afficiunt miseria. Oro. Assentior. Au. Considera nunc vtrum tibi videatur esse prudẽtia appetandarũ ꝛ vitãdarũ rerũ scia. Or. Uidet. Au. Quid fortitudo nõne illa est anime affectio qua oĩa incõmoda. ꝛ dãna rerũ nõ in nr̃a ptãte constitutarũ cõtemnimus. Oro. Jta existimo. Au. F Porro temperantia est affectio cohercẽs ꝛ cohibẽs appetitum ab his rebus que turpiter appetũtur. an tu alter putas. Oro. Jmmo ita vt dicis sentio. Augu. Jam iusticiam quid dicamus esse nisi virtutem qua sua cuiq; tribuuntur. Orosius. Nulla mihi alia iusticie notio est. Augu. Quisquis ergo bonã habens voluntatẽ de cuius excellẽtia iãdiu loquimur hanc vnam dilectionem amplexetur: qua interim melius nihil habet ac sese delectet: hoc deniq; perfruatur et gaudeat considerans eam et iudicans quanta sit q̃taq; inuito illi eripi vel subripi nequeat non dubitare poterimus istum aduersari rebus oĩbus que huic vni bono inimice sunt. Orosius. Necesse omnino vt aduersetur. Aug. Nulla ne hũc putamus preditum esse prudentiã: qui hoc bonum appetendum ꝛ vitãda ea que huic inimica sunt videtur. Orosius. Nullo modo videtur hoc posse quisq̃ sine prudẽtia. Augusti. Recte sed cur huic non etiã fortitudinẽ tribuimus. illa quippe omnia que in nostra potestate non sunt amare iste ac plurimi estimare nõ potest. Mala enim voluntate amant: cui tanq̃ inimice charissimo suo bono resistat necesse est. Cum autem non amat hoc non dolet amissa ꝛ omnino cõtemnit. Quod opus esset fortitudinis dictũ atq; concessum est. Oro. Tribuamus sane. Non enim intelligo quẽ fortem verius appellare possim q̃ eũ qui rebus his quas neq; vt adipiscamur neq; vt obtineamus in nobis situm est equo et tranquillo animo caret: quod necessario facere compertum est. Au. Uide iam nunc vtrum ab eo tẽperan-

tiam alienare possimus vt cum ea sit virtus q̄ libidines cohibet. Quid aũt tam inimicũ bone volũtati est q̄ libido Ex quo profecto intelligas istũ bone voluntatis sue amatorem resistere omnino atq3 aduersari libidinibus ⁊ ideo iure temperantem vocari. Oro. Perge assentior. Aug. Justicia restat que quo modo desit huic homini non sane video Qui enim habet ⁊ diligit voluntatem bonam ⁊ obsistit eis vt dictum est que huic inimica sunt: male cuiq̄ velle non potest: Sequitur ergo vt nemini faciat iniuriã. Quod nullo pacto potest nisi qui sua cuiq3 tribuerit: hoc autez ad iusticiam pertinere non dicerez approbasse te: vt puto meministi. Oro. Ego vero memini ⁊ fateor in hoc homine quis nam bonam voluntatem magnipendit ⁊ diligit omnes quattuor virtutes que abs te pauloante me assentiante descripte sunt esse cõpertas. Aug. Quid igitur impedit cur hujus vitam non concedamus esse laudabilem. Oro. Nichil prorsus: immo hortantur vel etiam cognomia. Au. q̄d vitã miserã potesne vllo mõ non iudicare fugiẽdã. Oro. Et magnope q̄dẽ iudicio nihilq3 aliud agendũ existimo. Au. At laudabilẽ non fugiendã pfecto putas. Oro. quietiã3 appetendã sedulo existimo. Au. Nõ ergo misera ẽ q̄ laudabilis vita ẽ. O. Hoc vtiq3 seq̄t . Au. Nihil iã q̄tũ opinor difficile tibi vt assentiaris reliq̄ẽ ã s. q̄ misera nõ ẽ beatã eẽ vitã. Or. Manifestissimũ ẽ. Au. Placet igit btm̃ eẽ hominẽ dilectorẽ bõe volũtatis sue ⁊ p illã ɔtẽnẽtẽ q̄dc̄ũq3 aliud bonũ dr̃ cui9 amisso põt accidere etiã cũ volũtas tenẽti manet. Oro. Quid ni placeat. quo supiora q̄ ɔcessim9 necessario trahunt. Au. Bñ itelligis. Sz dic q̄so nõne bonã volũtatẽ suã diligere ⁊ tã magni estimare q̄ dictũ ẽ. ẽt ipa bona volũtas ẽ Oro. Verũ dicis. Au. Ac si hũc recte btm̃ iudicam9: nõne recte miserũ q̄ contrarie volũtatis ẽ. Oro. Rectissie. Au. Quid ergo cause ẽ: cur dubitãdũ putẽ ⁊ si vn̄q̄ ãtea sapiẽtes fuim9 volũtate: nos tñ laudabilẽ ⁊ beatã vitã volũtate turpẽ ac miserã diligere. Oro. Fateor huc fatearis ⁊ minie negãdis reb9 eẽ pueñtũ. Au. Vide ẽt aliud: nã credo te mẽoria tenere quã dixerim9 eẽ bonã volũtatẽ opinor enĩ: ea dicta ẽ q̄ recte atq3 honeste viuere appetim9. or. Jta me mi. Au. Hãc ergo volũtatẽ si bona iti dẽ volũtate diligam9 atq3 ãplectamur rebusq3 oib9 quas retinere nõ q2 volum9 possum9 añponam9 ɔsequẽt ille v̄tutes vt rõ docuit aĩm n̄r3 icolẽt quas habere id ip3 ẽ recte hõesteq3 viuere. Ex quo cõficitur vt q̄sq̄s recte hõestẽq3 vult viuere si ipse velle p̄fugacib9 bõis velit assequatur tãtã rẽ tãta felicitate vt nihil aliũ q̄ ip3 velle sit hr̃e quod voluit oro. Vere tibi dico vix me cõtineo quin exclamẽ leticia repẽte mihi oborto ta3 magno ⁊ tã i facili cõstituto bono. Au At q̄ hoc ip3 gaudiũ q̄d boni adeptione gignitur cũ trãq̄lle ⁊ q̄ete atq3 constãt erigit ai3. btã vita dr̃ nisi tu putas aliud eẽ btẽ viuere q̄ veris bõis certisq3 gaudere. oro. Jta sẽtio. Au. Recte. Sz cẽses ne quẽq̄ hoi3 nõ oib9 modis velle atq3 optare vitã beatã. oro. Quis dubitat oẽ3 hoĩe3 velle. Au. Cur igitur eã nõ adipiscũtur oẽs. Dixeram9 eĩ atq3 cõuenerat ĩter nos volũtatẽ illã mereri hoĩes volũtate etiã miseram ⁊ sic mereri vt accipiãt. Nũc vo existit nescio qua repugnãtia. ⁊ nisi diligẽt despiciam9 pturbare nititur supiorẽ tã vigilatã firmãq3 rõnẽ quõ eĩ volũtate q̄s q̄s miserã vitã patitur cũ oĩno nẽo velit misere viuere. aut quõ volũtate beatã vitã cõseq̄tur hõ cũ tã multi miseri sint ⁊ bti oẽs eẽ velit: an eo euenit q̄ aliud ẽ velle bene aut male aliud mereri aliq̄d p bonã vel malã volũtatẽ: nã illi q̄ bti sũt quos ẽt bonos eẽ op3 nõ pp terea sũt bti q2 btẽ viuere voluẽrt nam hoc volũt ẽt mali: s3 q̄a recte viuere volũt q̄d mali nolũt. quãobrẽ nihil mirũ ẽ q̄ miseri hoĩes nõ adipiscũtur q̄d volũt. i. beatã vitã. illud eĩ cui comes ẽ et sine quo ea nemo dign9 ẽ nemoq3 asseq̄tur. s. viuere. nõ itidẽ volũt. Hoc eĩ eterna lex illa ad cuius considerationez redire iam tempus est incommutabili

stabilitate firmauit vt in voluntate meritum sit: in beatitate autem et miseria premium atqꝫ supplicium: ita cum dicimus voluntate homines esse miseros non ideo dicimus quod miseri esse velint: sed ꝙ in ea voluntate sunt quā etiā his inuitis miseria sequatur necesse ē quare non repugnat superiori rationi quod volunt omnes beati esse nec possunt: non enim volunt omnes recte viuere cui vni voluntati vita beata debetur nisi quid habes aduersus hec dicere. Euo. Ego vero nihil sꝫ videam9 iam quomō hec ad propositā illam questionem de duabus legibus referantur. Augu. Fiat. Sed dic mihi prius vtrum qui recte viuere diligit eoqꝫ ita delectatur vt non soluꝫ ei rectum sit: sed etiā dulce atqꝫ iocundū amet hanc legem: habeatqꝫ charissimam qua videt tributam esse bone voluntati beatam vitam male miseram si amat omnino ac vehementer: nam istā ipsam sequens ita viuit quid cum hāc amat mutabile aliquid amat ac temporale an stabile aliquid amat ac sempiternum. Euo. Eternum sane atqꝫ incommutabile. August. Quid illi qui i mala voluntate perseuerantes nihilo minus beati esse cupiunt possunt ne amare istam legem qua talibus hominibus miseria merito rependitur? Euo. Nullo modo arbitror. Augu. Nihil ne amant illi. Euo. Immo plurima ea scꝫ in quibus adipiscendis vel retinendis mala voluntas illa persistit. Au. Opinor te dicere diuitias: honores: voluptates et pulchritudinem corporis ceteraqꝫ omnia que possunt et volentes non adipisci et amittere inuiti. Euo. Ista ipsa sunt. Au. Nū hec eterna esse censes cū tēporis volubilitati videas obnoxia. Euo. Quis hoc vel dementissimus senserit? Au. Cum igitur manifestum sit alios esse homines amatores rerū eternarū alios tēporalium cumqꝫ duas leges esse cōuenerit: vnam eternā aliā temporalem. Si quid equitatis sapis: quos istorum iudicas eterne legi: quos temporali subdendos. Euo.

Puto in promptu esse quod queris: nā beatos illos ad amorem ipsorum eternorum sub eterna lege agere existimo miseris vero temporalis imponitur. Aug Recte iudicas. Dummodo illud incōcussum teneas quod apertissime iā ratio demonstrauit eos qui temporali lege viuunt non esse posse ab eterna liberos: vnde que iusta sunt iusteqꝫ variātur exprimi dicimus. Eos vero qui legi eterne per bonam voluntatem herēt temporalis legis non indigere satis vt apparet intelligis. Euo. Teneo quod dicis. Aug. Iubet igitur eterna lex auertere amorem a temporalibus et eū mundatum conuertere ad eterna. Eu. Iubet vero. Aug. Quid deinde censes temporalem iubere: nisi vt hec que ad tempus nostra possunt dici: quando eis homines cupiditate inherent eo iure possideant quo pax et societas hūana seruetur quanta in his rebus seruari potest. Ea sunt autem primo hoc corpus et eius vocantur bona vt integra valitudo, acumen sensuum: vires: pulchritudo et si qua sunt cetera partim necessaria bonis artibus et ideo pluris pensanda: partim viliora: deinde libertas. Que quidem nulla vera est nisi beatorū et legi eterne adherentium. Sed eam libertatē nunc commemoro qua se liberos putant q̄ dn̄os homines non habent et quā deserūt hi qui a dominis hoībus manumitti volūt. Deinde parentes: fratres: cōiunx: liberi: propinqui: affines: familiares et quicunqꝫ nobis aliqua necessitudine adiūcti sūt Ipsa denique ciuitas q̄ parētis loco haberi solet honores etiam et laus et eā q̄ dicitur gloria popularis: ad extremum pecunia: quo vno nomine continentur oīa quorū iure domini sumus et quorū vendendorum atqꝫ donandorum habere potestatem videmur: horum omnium queadmodum lex illa sua cuique distribuat difficile et longum est explicare ad id quod proposuimus non necessarium. Satis est enim videre non vltra porrigi huius legis potestatem in iudicando: ꝙ vt hoc vel aliquid horum

adimat atqꝫ auferat ei quē punit metu. Coercet ergo ꝛ ad id quod vult torquet miserorum animos quibus regendis accōmoda est. Deū enim hoc amittere timent tunc in his vtendis quendam modū aptū vinculo ciuitatis: qualis ex huiuſcemodi hominibus constitui potest. Non autē vlciscitur peccatū cū amantur ista: sed cū aliis per iprobitatē auferūtur: quāobrē vide vtrū iam peruentum sit ad id quod infinitū putabas. Instituerāmus ei querere quatenus habeat vim vlciscendi ea lex qua populi terreni ciuitatesqꝫ gubernātur. Ego. Video peruentum. Aug. I. Vides ergo etiam illud quod pena nō esset: siue que per iniuriam: siue que p talē vindictam infertur hoībus: si eas res que inuito auferri possunt nō amarent. Ego. Id quoqꝫ video. Augu. Cū igitur iisdē rebus alius male: alius bene vtatur: ꝛ his qui male amore inhereat atqꝫ implicetur. s. subditus eis reb⁹ quas sibi subditas esse oportebat ꝛ ea bona sibi constituens quibus ordinandis beneqꝫ tractandis ipse esse vtiqꝫ deberet bonum: ille autē qui recte his vtitur ostendat quidem bona esse sed non sibi. nō ei eum bonū meliorēve faciunt: sed ab eo potius fiunt: ꝛ ideo nō eis amore cōglutinetur neqꝫ velut mēbra sui animi faciat quod fit amando ne cum secari ceperint cum cruciatu ac tabe fedent: sed eis totus superferatur ꝛ habere illa atqꝫ regere cū op⁹ est paratus ꝛ amittere aut non habere paratior. Cum ergo hec ita sint: non aūt argentum ꝛ aurum propter auaros accusandū putas: aut cibos propter voraces: aut vinū propter ebrios: āt muliebres formas propter scortatores ꝛ adulteros: atqꝫ hoc modo cetera cū presertim videas ꝛ igne bene vti medicū ꝛ pane scelerate veneficum. Ego. Verissimum est non res ipsas sed homies qui eis male vtuntur esse culpandos. Aug. Recte. Sed quantū ꝛ quid valeat eterna lex vt opinor videre iam cepimus ꝛ quātū ex tēporalibus in vindicando pgredi possit inuentum est ꝛ rerum duo genera eternarum ꝛ tēporaliū ꝛ duoqꝫ rursus hoīm aliorū eternas: aliorū tēporales sequentium ꝛ diligentiū satis aperteqꝫ distincta sunt. Quid autem quisqꝫ sectandum ꝛ amplectendū eligat in voluntate esse positum constitit: nullaqꝫ re de arce dominandi rectoqꝫ ordine mētē deponi nisi voluntate. Et est manifestum non rem vllā cum ea q̄s qꝫ male vtitur. sed ipsum male vtentē esse arguendū. Referamus nos si placet ad questionē in exordio huius sermonis propositā ꝛ videam⁹ vtrū soluta sit. Nā querere instituerāmus quid sit malefacere ꝛ propter hoc omnia q̄ dicta sunt diximus. Quocirca licet nūc aīaduertere: ꝛ considerare vtrum sit aliud malefacere q̄ꝫ neglectis rebus eternis quibus per seipsam mēs fruitur ꝛ per seipsā pcipit ꝛ q̄ amās amittere nō amittere nō pōt tēporalia ꝛ q̄ p corpus partē hoīs vilissimā sentit ꝛ nūq̄ꝫ esse certa possent quasi magna ꝛ mirāda sectari. Nā hoc vno genere oīa malefacta. i. peccata mihi videntur includi. Tibi aūt quid videatur expecto cognoscere. Ego. Et ita vt dicis ꝛ assentior oīa peccata hoc vno genere contineri cum quisqꝫ auertitur a diuinis veqꝫ manentibus ꝛ ad mutabilia atqꝫ icerta conuertitur. Quod q̄q̄ꝫ in ordine suo recte locata sint ꝛ suā quandā pulchritudinē peragant: puersi tñ animi est ꝛ inordinati eis sequēdis subiici q̄bus ad nutū suū ducēdi potius diuino ordine ac iure prelatus est. Et illud simul videre iā videor absolutū atqꝫ cōptū: qd post illā questionē quid sit malefacere deinceps inquirere instituerāmus vnde male facimus. Nisi enim fallor vt ratio tractata mōstrauit: id facimus ex libero voluntatis arbitrio. Sed quero vtrū liberū arbitriū quo peccandi facultatem habere cōuicimur oportet nobis dari ab eo qui nos fecit. Videmur enim nō fuisse peccaturi: si isto careremus. Et metuendum an ne hoc modo deus etiam deus malefactorum nostrorum auctor existimetur. Augu. Nullo modo istuc timueris. Sed vt di

ligentius requirat: aliud tēpus sumendū est. Nā hec sermocinatio modū terminūq; iā desiderat. Qua veli credas cupiditates magnarū abditarūq; rerū ingrēdarū quasi esse pulsatas. In q̄rū rerū penetralia cū deo duce venire cepimus: iudicabis pfecto quantū inter hāc disputationem & eas que sequūtur intersit: quātūq; illa prestent nō mō inuestigatiōis sagacitate. sz etiam maiestate rex & clarissima luce veritatis pietas tantum assistat: vt nos diuina prouidentia cursum quē instituimus tenere & pficere pmittat. oro. Cedo voluntati tue & ei meam iudicio et voto libentissime adiungo.

¶ Explicit liber primus de libero arbitrio.

¶ Diui Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi de Libero volunta tis arbitrio liber .ii. R

¶ Orosius. Augustin⁹.

Iam si fieri potest explica mihi quare dederit deus homini liberum arbitrium voluntatis. Quod vtiq; si nō accepisset pec care non posset. August. Iam enim certum tibi atq; cognitum est: deum dedisse homini quod dari debuisset vt putas. orosius. Quantum in superiori libro intelligere mihi visus sum et habemus liberum voluntatis arbitrium: et non nisi eo peccamus. Aug Ego quoq; memini iam nobis id factum esse perspicuum. Sed nunc interrogaui vtrum hoc quod nos habere: & quo nos peccare manifestū ē deum nobis dedisse scias. oro. Nullū aliū puto ab ipso enī sum⁹: & siue peccātes siue recte agentes ab illo penā meremur: aut premiū. Au. Hoc quoq; vtrum liquido noueris an auctoritate cōmotus libenter etiā incognitū credas cupio scire. oro. Auctoritati quidē me primū de hac re credidisse confirmo. Sed qd verius q̄ omne bonū ex deo eē & oē iustū bonū esse & peccantibus penā: recte facientibus premiū iustum esse. Ex quo conficiē a deo affici: & peccātes miseria & recte facientes beatitate. Au. Nihil resisto Sed quero illud alterū quō noueris nos ab ipso esse. Neq; enim hoc nunc sed ab ipso nos vel penā vel premiū mereri explicasti. oro. Hoc quoq; nō aliūde video esse manifestū nisi qiā cōstat deū vindicare peccata: siqdē ab illo est ois iusticia. Nō enī vt alicui⁹ est bonitatis alienis pstare beneficia: ita iusticie vindicare in alienos: vñ manifestū est ad eum nos pertinere: qmō solū in nos benignissim⁹ in prestādo: sz etiā iustissimus in iudicādo est. Deinde ex eo quod ego posui: tu quoq; concessisti oē bonū ex deo eē etiā hoiem ex deo eē intelligi pōt hō enī ipse inquātū hō est aliqd bonū ē: qz recte viuere cum vult pōt. Au Plane si hec ita sunt: soluta ē questio quā proposuisti. Si enī hō aliquod bonū est: & non posset nisi cū vellet recte facere debuit habere liberam voluntatē sine qua recte facere nō posset. Nō enī quia per illā peccatur: ad hoc eā deū dedisse credēdū est. Satis ergo cause ē cur dari debuerit: quoniā sine illa hō recte non potest viuere ad hoc aūt datā vel hinc intelligi pōt qz si quis ea vsus fuerit ad peccandū diuinitus in eū vindicatur. Quod iniuste fieret: si non solum vt recte viueretur: sz etiam vt peccaretur: libera esset voluntas data. Quomodo enim iuste vindicaretur in eū qui ad hanc rē vsus esset voluntate: ad quam rē data est: nūc vero cum peccātē punit: quid videtur tibi aliud dicere nisi cur non ad eā rē vsus es libera voluntate: ad quam ti/

bi eam dedi hoc est ad recte faciendu3 deinde illud bonum quo commendabatur ipsa iusticia in damnandis peccatis recteq3 factis honorandis quomodo esset si homo careret libero voluntatis arbitrio: non enim aut peccatū eēt aut recte factum sine voluntate. Ac per hoc et pena iniusta esset et premium si homo voluntatem non haberet libera3. debuit autem et in supplicio et premio esse iusticia quoniam hoc vnum est bonorum que sunt ex deo. Debuit igitur deus dare homini liberam voluntatem. Euo. Jam concedo eam deu3 dedisse. Sed nonne tibi videtur queso te: sit ad recte faciendu3 data est quod non debuerit ad peccandum posse conuerti sicut ipsa iusticia que data est homini ad bene viuendum. Nunquid enī potest quispiam per iusticiam suam male viuere. Sic nemo posset per voluntatem peccare. Si volūtas data esset ad recte faciendum. Augustinus. Dabit quidem deus vt spero vt tibi valeā respondere vel potius vt ipse tibi eadem que summa omnium magistra est veritate intus docente respondeas. Sed paulisper mihi volo dicas: si id quod abs te quesiueram certum et cognitu3 tenes: deum nobis dedisse liberam volū tatem vtrum oporteat dicere dari non debuisse quod dedisse confitemur deū. Si enim certum est vtrum dederit recte querimus vtrum bene sit data: vt cum inuenerimus bene datam esse inueniatur etiam illud dedisse a quo anime data sunt omnia bona. Si inuenirimus non bene datam esse non eum dedisse intelligamus quem culpare nefas est. Si vero certum est quod ipse illam dederit oportet fateamur quoniam data est neq3 non dari neq3 aliter eam dari debuisse quam data est. Ille enim dedit cuius factum recte reprehendi a nullo potest. Orosius. Quanquam hoc inconcussa fide teneam tamen quia cognitione nondum teneo ita queramus quasi omnia incerta sint. Video enim ex hoc quod incertum est vtrum ad recte faciendum volūtas libera data sit cum per illam etiam peccare possumus fieri etiam illud incertum vtrum dari debuerit. Si enim incertum est ad recte faciendum datam esse incertu3 est etiam dari debuisse. Ac per hoc etiam vtrum eam deus dederit incertum erit: quia si incertum est dari debuisse incertum ab eo datum esse quem nefas est credere dedisse aliquid quod dari non debuit. Augustinus. Illud saltem tibi certum est deum esse. Orosius. Etiam hoc non contemplando sed credendo inconcussum teneo. Augustinus. Si quis ergo illorum insipientium de quibus scriptum est. Dixit insipiens in corde suo non est deus: hoc tibi diceret: nec vellet tecum credere quod credis. Sed cognoscere vtrum vera credideris: relinqueres ne hominem: an aliquo modo: quod incōcussum tenes persuadendū esse arbitrareris presertim si ille non obluctari peruicaciter: sed studiose id vellet agnoscere. Eu. Orosius. Hoc quod vltimum posuisti satis me ammonet quid ei respondere deberem. Certe enim quamuis esset absurdissimus concederet mihi cum doloso et peruicaci de nulla omnino et maxime de re tanta non esse disserendū quo concesso prior mecū ageret: vt sibi crederem bono animo eum istuc querere: neq3 aliquid in se quod ad rem hāc attinet doli ac peruicacitate latere: cum ego demonstrarem quod cuiuis facillimum puto quanto esset equius: cum sibi de occultis animi sui que ipse nosset vellet alterum credere qui non nosset vt etiam ipse tantorum virorum libris. qui se cum filio dei vixisse testamentu3 litteris reliquerunt esse deu3 crederet. quia et ea se vidisse scripserūt: que nullo modo fieri possent: si non esset deus. Et nimis stultus esset si me reprehenderet quod illis crediderim: qui sibi vellet vt crederem. Jam vero quod recte reprehendere non valeret nonnullo modo reperiret: cur etiam nollet imitari. Augustinus. Si igitur vtrum sit deus satis esse existimas: quod non temere tantis viris credēdū esse iudicauimus: cur

non queso te de his rebus quas tanq̃ incertas ⁊ plane incognitas querere instituimus: similiter putas eorundem virorum auctoritati sic esse credendu3 vt de inuestigatione earu3 nihil amplius laboremus. Oro. Sed nos id quod credimus: nosse et intelligere cupim⁹. Au. Recte meministi: quod etiam i exordio superioris disputationis a nob3 positum esse negare non possumus. Nisi enim esset ⁊ aliud credere ⁊ aliud itelligere: ⁊ primo credendum esset qđ magnum ⁊ diuinum intelligere cuperemus frustra propheta dixisset: nisi credideritis non intelligetis Ipse quoq3 dominus noster ⁊ dictis ⁊ factis ad credẽdum primo hortatus est quos ad salutem vocauit. Sed postea cum de ipso dono loqueretur quod erat daturus credentibus: non ait: hec autem vita eterna vt credat: sed hec est inquit vita eterna vt cognoscant te deum verum ⁊ quem misisti Iesum Christu3. Deinde iam credentibus dicit. Querite ⁊ inuenietis: Nam neq3 inuentum dici potest quod incognitum creditur: neq3 quisq3 inueniendo deo fit idoneus nisi ante crediderit quod est postea cogniturus Quapropter domini preceptis obtemperantes queramus instanter. Quod enim hortante ipso querimus eodem ipso demonstrante inueniemus: quantum in hac vita hic nobis talibus inueniri queunt. Nam et a melioribus etiam dum has terras incolunt ⁊ certe a bonis ⁊ piis omnibus post hanc vita3 euidentius atq3 perfectius ista cerni: obtineriq3 credendum est ⁊ nobis ita fore sperandum est ⁊ ista contemptis terrenis ⁊ humanis omnimodo desideranda ⁊ diligenda sunt. ¶

Queramus autem hoc ordine si placet. Primum quomodo manifestu3 est deũ esse. Deinde vtrum ab illo sunt que cunq3 in quantũcunq3 sunt bona sunt Postremo vtru3 in bonis numeranda sit voluntas libera. Quibus compertis satis apparebit (vt opinor) vtrũ recte homini data sit. quare prius abs te quero: vt de manifestissimis capiamus exordium: vtrum tu ipse sis an tu fortasse metuis ne in hac interrogatione fallaris: cum vtiq3 si non esses falli omnino non posses. Oro. Perge pot⁹. ad cetera. Au. Ergo quoniam manifestũ esse te nec tibi aute r manifestum esset: nisi viueres: id quoq3 manifestum est: ⁊ te viuere. Intelligisne ista duo esse verissima. Oro. Prorsus intelligo. Aug. Ergo etiam hoc tertium manifestum est hoc est intelligere. Oro. Manifestũ Au. Quid in his tribus videtur excellere. Oro. Intelligentia. Au. Cur tibi hoc videtur. Oro. Quia cum tria sint hec esse videre intelligere: ⁊ lapis est ⁊ pecus viuit: nec tum lapidem puto viuere: aut pecus intelligere qui autem intelligit: eum ⁊ esse ⁊ viuere certissimum est: quare non dubito id excellentius iudicare cui omnia tria insunt q̃ id cui duo vel vnum deest. Nam quod viuit: vtiq3 ⁊ est. Sed non sequit̃ vt etiam itelligat qualẽ vitã esse pecoris arbitror: quod aũt est: nõ vtiq3 consequẽs est: viuat ⁊ intelligat. Nam esse cadauera possum fateri: viuere autem nullus dixerit. Iã vero quod nõ viuit: multo minus intelligit. Au. Tenemus ergo horu3 triũ duo deesse cadaueri: vnũ pecori nihil homini. Oro. Uerum est. Au. Tenemus etiam id esse in his tribus prestantius quod homo cum duobus ceteris nõ habet id est intelligere. Quod habentem sequitur ⁊ esse ⁊ viuere. Oro. Tenem⁹ sane. Au. Dic mihi iam vtrum illos vulgarissimos corporis sensus habere te noueris videndi ⁊ audiendi ⁊ olfaciendi ⁊ gustandi ⁊ tangendi. Oro. Noui. Augustinus. Quid putas pertinere ad videndi sensum. i. quid putas nos videndo sentire. Oro. Quecũq3 corporalia. Au. Num etiam dura ⁊ mollia videndo sentim⁹. Oro. Non. Au. Quid ergo proprie ad oculos pertinet quod per eos sentimus. oro. Color. Augu. Quid ad aures. or. Sonus. Au. Quid ad olfactum. oro: odor. Au. Quid ad gustum. oro. Sapor. Au. Quid ad tactum. oro. Molle ⁊ vel durum: leue vel asperum ⁊ multa

alia. Au. Quid corporũ formas magnas: breues: quadratas: rotundas: ⁊ si quid huiusmodi est: nõne ⁊ tangẽdo ⁊ videndo sentimus. Et ideo nec visui proprie nec tactui tribui possũt: sꝫ vtrique. Ero. Utique. Intelligas ergo q̃dam singulos sensus habere propria de quibus renũciet ⁊ quedã quosdã habere cõia. Ero. Et hec itelligo. Au. Quid igitur ad quenque sensum pertineat ⁊ quid inter se vel oẽs vel quedã eorum cõmuniter habeãt nõ possum⁹ vllo eorum sẽsu diiudicare. Ero. Nullo mõ: sed quodã interiore ista diiudicant. Aug. Nũ fortasse ipsa est ratio qua bestie carent Nam vt opinor rõne ista cõprehendimus: ⁊ ita sese habere cognoscimus. Ero. Magis nos arbitror rõne cõprehendere etiã interiorẽ quendã sensum ad quẽ ab istis quinque notissimis sensibus cuncta referunt. Nãque aliud est q̃ videt bestia: aliud quo ea que videndo sentit vel vitat vel appetit. Ille enĩ sensus in oculis est. Ille aũt intus in ipsa aĩa. Quo nõ solũ ea q̃ videntur: sꝫ etiã ea q̃ audiũtur quoque ceteris capiũtur sensib⁹: vel appetunt animalia delectata ⁊ assumũt vel offensa deuitant ⁊ respuunt. Hic aũt nec visus: nec auditus nec olfactus nec gustus: nec tact⁹: dici põt: sꝫ nescio qd aliud qð oĩbus cõiter presidet. Qð cũ rõne cõprehẽdam⁹ vt dixi: hoc ipsuꝫ tñ rõne vocare nõ possũ qm̃ ⁊ bestiis inesse manifestũ ẽ. Au. Agnosco istud quicq̃d est: ⁊ eũ interiorẽ sensuꝫ appellare nõ dubito: sed ⁊ nisi istũ transeat quod ad nos refertur a sensibus corporis puenire ad scientiã nõ põt: q̃cq̃d enĩ scimus: id rõne cõprehensuꝫ tenemus: scim⁹ aũt de ceteris vt taceã: nec colores auditu: nec voces visu posse sẽtiri. Et cũ hoc scim⁹ nec oculis: nec aurib⁹ scim⁹: neque illo sẽsu interiore quo nec bestie carent. Non enĩ credendũ est eas nosse nec auribus sentire lucẽ: nec oculis vocẽ qm̃ ista nõ nisi rõnali aĩaduersiõe ⁊ cogitatione ⁊ cognitione discernim⁹. Ero. Non possum dicere hoc me habere perceptum quid enĩ si sensu illo interiore: quo eas nõ carere cõcedis hoc quoque diiudicãt nec colores auditu: nec visu voces posse sentiri. Au. Nũ etiã putas eas posse discernere ab inuicẽ colorẽ q̃ sẽtitur ⁊ sensuꝫ qui ĩ oculo est ⁊ interiorem illũ sensuꝫ apud aĩam ⁊ rõnẽ qua ista singulatim diffiniuntur ⁊ dinumerantur Ero. Nullo mõ. Au. Quid ista rõ posset hec quattuor discernere ab inuiceꝫ ⁊ definitionib⁹ terminare nisi ad eam referretur ⁊ color per colorum sensum ⁊ ipse rursus p illũ iteriorẽ q̃ illũ presidet ⁊ idẽ iterior per seipsũ si tñ iã nihil aliud interpositũ est. Ero. Non video quõ aliter posset. Aug. Quid hoc vidisne sensu oculorum colorem sensu sentiri ⁊ eundẽ aũt sensum eodẽ sensu non sentiri. Non enĩ quo sensu colorem vides. Hoc eodẽ vides etiã ipsum videre Ero. Nõ oĩno. Augu. Enittere etiam ista diiudicare: nam credo te non negare aliud colorẽ esse: ⁊ aliud colorem videre: ⁊ itẽ aliud etiã cũ color nõ subest habere sensum quo videri posset si subesset. Ero. Discerno ⁊ ista et interesse ac differre c[oncedo]. Au. Non horum triũ quicque vides oculis nisi colorem. Ero. Nihil aliud. Au. Dic ergo vnde videas alia duo nõ enim ea nõ visa posses discernere. Ero. Nescio quid aliud esse scio nihil amplius. Augu. Nescis igitur vtrũ nã ipsa sit ratio an illa vita sit quã sensuꝫ interiorẽ vocamus precellentẽ sensib⁹ corporis: an aliquid aliud Ero. Nescio. Augu. Illud tñ scis ea diffiniri nisi rõne nõ posse neque rationẽ id facere nisi de his q̃ sibi examinanda offerũt br. Ero. Certũ ẽ. Au. Quid quid igitur ẽ aliud quo sentiri põt oẽ qð scimus ministeriũ rõis est cui offert ⁊ renũciat q̃cq̃d attingit vt ea que sentiuntur discerni suis finibus possint ⁊ non sentiendo tm̃ sed ea sciendo comprehẽdi. Ero. Ita est. Au. Quid ipsa ratio q̃ ministros suos ⁊ ea que suggerunt discernit ab inuicẽ. Et itẽ quid inter hoc ⁊ seipsaꝫ distet agnoscit: seque illis prepotentioreꝫ esse confirmat non alia re seipsam nisi seipsa.i. ratione cõprehendit. An aliter scires te habere

rationem nisi id ratione perciperes.
Oro. Verissimū est. Augusti. q̄m ergo cum dolorē sentimus: non itidē sensu ipso nos sentire etiā sentimus neq; cū audiuimus sonum nostrū etiā audiuimꝰ auditū neq; cū olfacimꝰ rosaꝫ olet nobis aliquid ꝛ ipse olfactus: neq; q̄cq; gustantibꝰ sapit in ore ipse gustus: nec tangentes aliq̄d ip̄m etiā tangendi sēsum possumꝰ tāgere: magnifestum ē q̄nq; istos sensus nullo eoꝝ sensu posse sētiri: Quis eis corporalia: queq; sentiūtur. Orosius. Manifestum est.
¶ Aug. Arbitror etiā illud esse manifestum: sensuꝫ illum interiorē: non ea tantum sentire que accepit a quinq; sēsibus corporis: sed etiam ipsos ab eo sētiri. Non enim aliter bestia moueret se vel appetendo aliquid vel fugiendo: nisi se sentire sentiret non ad sciendum: nam hoc rationis genus est: sed tantuꝫ ad mouēdum quod nō vtiq; aliquo illorum qui q; sentit. Quod si adhuc obscurum est elucescet si animaduertas quod exempli gr̄a saltem in vno aliquo sensu velut in visu. Namq; aperire oculum ꝛ mouere aspiciendo ad id q̄d videre appetit nullo modo posset nisi oculo clauso vel non ita moto se id nō videre sentiret. Si autem sentit se nō videre dum non videt necesse est etiam sētiat se videre dum videt: quia cum appetitu non mouet oculum videns quo mouet non videns ꝛ indicat se vtrumq; sentire. Sed vtrum ꝛ seipsam hec vita sentiat: que se corporalia sentire sētit: non ita clarum est nisi quod quisq; itus interrogans intus inueni omnem rem viuentem fugere mortē. Que cum sit vite contraria: necesse est vt vitā etiam seipsam sentiat: q contrarium suū fugit. Quod si adhuc nō liquet omittatur: vt non nitamur ad id quod volumus nisi certis manifestisq; documentis. Manifesta enī sunt sensu corporis sentiri corporalia: eundē autem sensuꝫ hoc eodē sensu non posse sentiri. Sēsu aūt interiore ꝛ corporalia corporis sensu sentiri ꝛ ipsuꝫ corporis sensum rōe ꝑo ꝛ illa oīa ꝛ eādē ipsam notam fieret sciētia contineri: an tibi nō videtur
Oro. Videtur sane. Aug. Age nūc responde vñ sit q̄stio. Ad cuius solutionē peruenire cupientes iam diu ista molimur via. Orosius. Quantum memini triū illarum q̄stionum quas pauloante ad cōtexendum ordinē huius disputationis posuimus nūc prima versatur. i. quomodo manifestum fieri possit q̄uis tenacissime firmissimeq; credendum sit deū esse. Au. recte hoc tenes. Sed etiam illud diligēter tenere te volo: cū de teipso q̄rerē: vtrum te esse noueris: non solum hoc: sed etiam alia duo nobis apparuisse cognoueris.
Oro. Id quoq; teneo. Au. Nūc ergo vide ad quā rē istaꝝ trium intelligas ꝑtinere: omne quod corporis sensus attingit. i. in quo reꝝ genere tibi ponendū videatur quicquid vel oculorum vel alio quolibet corporis instrumento noster sensus attingit: vtrum in eo quod etiā viuit: an in eo quod etiā intelligit
Oro. In eo q̄d tātum est. Aug. Quid ipsum sensum in quo genere triū hoꝝ esse cēses. Oro. In eo q̄d viuit. Augu. Quid igitur horū meliꝰ esse iudicas sēsum ipsum: an quod sensus attingit. Oro. Sēsuꝫ s. Au. Quare Oro. Quia melius est id quod etiam viuit q̄ꝫ id q̄d tantū est. Aug. Quid illū sensum interiorem quē quidem infra rationem et adhuc nobis communē cum bestiis superiꝰ indagauimꝰ. Dubitabis ne huic sensui preponere quo corpus attingimus hoc est quē iam ipse corpori preponendum esse dixisti. Oro Nullo modo dubitauerim. Augu. Et iā hoc cur non dubites volo abs te audire. Non enim poteris dicere hunc sensum interiorē iam in eo genere triū illorū eē ponēdū quod etiam itelligit: sed adhuc i eo q̄d ꝛ est ꝛ viuit etiā si intellectu caret. Iste. n. sensus inest bestiis: quibus intellectus non inest. Que cum ita sint quero: cur ꝓponis sensum interiorem huic sensui quo corporalia sentiuntur cū sit vterq; in eo genere q̄d viuit. Sēsum aūt istū qui corpora attingit ideo preposuisti corporibus: quia illa sunt

in eo gñe qd tãtũ est: iste pro in eo qd ẽt viuit. In quo cum ꝛ ille interior reperiatur: cur eũ meliorẽ putes dic mihi. Si enĩ dixeris quia ille istũ sentit: non te credo iuẽturũ regulam qua fidere possimus omne sentiẽs melius esse ꝙ id quod ab eo sentitur ne fortassis ex hoc etiam cogamur dicere omne intelligẽs meli⁹ esse ꝙ id quod ab eo intellitur. hoc enim falsum est: quia homo intelligit sapiẽtiam: ꝛ nõ est melior ꝙ ipsa sapiẽtia. Quamobrem vide qua causa tibi visum sit sensum interiorem huic sensui quo sentimus corpora esse pferendum. Q Orosius.

Quia moderatorẽ ꝛ iudicẽ quendam illuꝫ huius esse cognosco. Nã ꝛ si quid huic in officio suo abfuerit ille tãꝙ debitũ a magistro flagitat sicut pauloante disputatũ est. Nõ ei se videre: aut nõ videre sensus oculi videt. Et quia non videt: nõ põt aliquid sibi desit: aut qd satis sit iudicare: sꝫ ille iterior quo ammonemur ꝛ aĩa bestie aperire oculum clausum ꝛ quod esse sentit iplere. Nulli autẽ dubiũ est eum qui iudicat eo de q̃ iudicat eẽ meliorẽ. Aug. Cernis ergo istũ etiam corporis sensum de corporibus quodãmodo iudicare ad illud enĩ ptinet voluptas ꝛ dolor: cũ vel leniter vel aspere corpore attingitur. Nam sicut ille iterior quid desit vel satis sit oculorum sensui iudicat: sic ipse sensus oculoꝝ quid desit vel satis sit colorib⁹ iudicat. Itẽ sicut interior de auditu nostro iudicat: vtrum minus an sufficienter intentus sit: sic iudicat auditus ipse de vocibus: qd earum leniter inflet aut aspere pstrepat. Nõ necesse est ceteros sensus corporis psequi. iam eniꝫ vt opinor animaduertitis quid veli dicere: ita. s. sensuꝫ illũ iteriorem de istis corporis sensibus iudicare: cum eoruꝫ ꝛ itegritateꝫ pbat ꝛ debitum flagitat queadmodum ꝛ ipsi corporis assensus de corporibus iudicant assumentes in eis leuem tactum reiicientesq́ꝫ contrariũ. Orosi. Cerno sane ꝛ ṗrissima ea eẽ consentio. Augu. Attẽde iam vtrũ ratio etiam de hoc interiore sensu iudicet.

Iam ei nõ q̃ro: vtrum eam meliorẽ illo esse dubites quia nõ dubito id te nõ iudicare ꝙꝫ ne id quidẽ iã querẽdũ putes vtrũ de isto sẽsu iudicet rõ. Nã ꝙꝫ in his ipsis q̃ īfra eam sũt. i. in corporibus ꝛ i sensibus corporis ꝛ isto interiore sensu quomodo aliud sit alio melius: ꝛ ꝙ sit illis prestantior ipsa: que tandem nisi ipsa renuat: quod pfecto nullomodo posset nisi de his ipsa iudicaret. Oro. Manifestum est. Augu. Cum ergo eam naturam que tantum est nec viuit nec intelligit sicuti est corpus exanime precedat ea natura que nõ tãtũ est sꝫ etiã viui⁹ nec intelligit: sicuti est aĩa bestiarum ꝛ rursus hanc precedat ea que simul ꝛ est ꝛ viuit ꝛ intelligit. sicuti i homine mẽs rõnalis non arbitraris in omnibus: id est in his quibus natura nostra completur: vt homines simus aliquid inueniri posse prestantius ꝙ hoc ꝙ in his tribus tertio loco posuimus. Nã ꝛ corpus nos habere manifestum est: ꝛ vitam quandam qua ipsũ corpus animatur: atq́ꝫ vegetatur: que duo etiam in bestiis agnoscimus. ꝛ tertium quiddam quasi anime nostre caput aut oculum: aut si congruenti⁹ de rõne atq́ꝫ intelligentia dici potest quaꝫ non habet natura bestiarum: quare vide obsecro. Utrum aliquid iuenire possis quod sit natura hominis ratiõe sublimius. Orosius. Nihil omnino melius video. R Augu. Quid si aliquid iuenire potuerimus quod non solum eẽ non dubites: sed etiã ipsa nostra ratione pstanti⁹ dubitabis ne illud quicqd sit deũ dicere. Oro. Nõ ꝯtinuo si quid melius ꝙ id qd i mea natura optimuꝫ est inuenire potuero deum esse dixerim Non enĩ mihi placet deũ appellare q̃ mea ratio est iferior sꝫ quo null⁹ ẽ superior. Augu. Ita plane. Nam ipse huic tue rationi dedit tam de se pie vereq́ꝫ sentire: sed queso te si non inueneris aliquid supra naturam rationis nisi qd eternum atq́ꝫ incommutabile est: dubitabis ne hunc deum dicere. Nam et corpora mutabilia esse cognoscis ꝛ ipsam vitaꝫ qua corpus animaẽ per af-

fectus varios mutabilitate non carere manifestũ est. Et ipsa ratio cum modo ad verũ puenire nitit et aliquando p uenit aliquãdo nõ puenit mutabilis es e profecto conuincit. Que si nullo ad hibito corporis instrumento nec p tac tũ nec p gustũ: nec p olfactũ: nec p au res: nec p oculos: nec, per vllum sensuʒ se inferiorẽ sʒ p seipãʒ cernit eternũ a liqd et icõmutabile: simul: et seipsam inferiorẽ et illũ oportet deũ suum esse fateat. Oro. Hũc plane fatebor deum quo nihil supius esse constiterit. Aug. Bñ habes. Nã mihi satis erit ostende re esse aliquid hmõi quod aut fatebe ris deũ eẽ aut si aliqd supra ẽ eũ ipsuʒ deũ esse cõcedes. Quare siue supra sit aliquid siue non sit: manifestũ erit deũ esse: cũ ego quod pmisi esse supra ra tionem eodẽ ipso adiuuante monstra uero. Oro. Demõstra ergo qđ pollice ris. Au. Faciã: sʒ prius quero vtrũ sen sus corporis meus idẽ sit q̃ tuus an ve ro meus nõ sit nisi meus et tuus non sit ni si tuus. Qđ si nõ ita esset non posseʒ p oculos meos videre aliqd qđ tu non vi deres. Oro. Concedo prorsus q̃uis e iusdẽ gñis tamẽ singulos nos habere sensus videndi vel audiendi vel quos libet alios ceterorum. Nõ eni solũ vide re: sʒ etiã audire aliqs hoĩm potest qđ alius non audiat et aliud aliquid qđli bet alio sensu quisq̃ sentire qđ alius nõ sentiat. Vñ manifestum est et tuũ non nisi tuũ: et meũ sensuʒ non eẽ nisi meũ. Au. Hoc idẽ rñdebis de illo etiã sen so interiore an aliqd aliud. Oro. Nihil sane aliud. Num et ille vtiq̃ sensũ meũ sentit meus: et tuum sentit tuus. Nam ideo plerũq̃ interrogor ab eo qui ali quid videt: vtrũ hoc etiã ego videam qr ego me videre aut non vindere sen tio nõ ille q̃ interrogat. Au. Quid ip sam rõnẽ nõne vnusqsq̃ nostrum habʒ suã. qñquidẽ fieri põt vt ego aliquid i telligã cũ tu id nõ intelligis nec vtrum intelligã tu scire possis ego autẽ sciam S Oro. Manifestum ẽ etiam ratio nales mentes singulos quosq̃ nostrũ singulas habere. Aug. Non etiaʒ pote ris dicere singulos soles nos habere quos videmus aut lunas: aut lucife ros aut cetera huiusmodi q̃uis quis q̃ ac pprio sensu ista videat. Oro. Nul lomõ istuc dixeriʒ. Au. Possumus er go videre vnum aliqd multi simul cum sint sensus nostri nobis singulis singu li. quibus oĩbus illud vnum sentimus qđ simul videmus vt q̃uis alius sensus meus sit et alius tuus possit tñ fieri vt quod videmus nõ sit aliud meum et aliud tu um sʒ illud vnum presto sit vtriq̃ nrm simulq̃ videatur. Oro. Manifestum est Au. Possumus etiã vnã aliquã voceʒ simul audire et q̃uis alius sit auditus meus alius tuus: nõ tñ alia mea et a lia tua vox quã simul audimus vel a lia ps eius auditu meo capiat et alia tuo sed qcqd sonuerit et vnum et totum audiendũ simul adsit ambobus. Oro. Et hoc manifestũ est. Au. Jã etiã d ce teris sensibus corpis lʒ aiaduertas qđ dicimus ne oĩno illos qđ ad hanc atti net ita se habere vt illos duos oculoꝝ et auriũ neq̃ omnino non ita. Nã quia ex hoc vno aere ego et tu possumus im plere spiramentũ et eius aeris affectõ ne odorẽ sentire et itẽ qr ex vno melle vl quolʒ alio cibo seu potu ambo gustare possumus et eius affectionẽ saporẽ sen tire q̃uis ille vnus sit nostri autem sit singuli sensus tibi tuus et michi meus vt vnum odorẽ vel vnum saporẽ cũ am bo sentiamus nec tu tantum cum meo sensu sentias nec ego tuo nec aliquo v no qui vtriusq̃ nostrũ possit esse cõmu niter sʒ prorsus mihi sensus meus et sit et tuus tibi: etiam si vnus aut odor aut sapor ab vtrisq̃ sentiat: hinc ergo isti sẽ sus inueniuntur habere aliquid tale q̃ le illa duo in visu et auditu: sed in eo dis pares sunt quantum ad id quod nunc agimus pertinet q et si vnum aerẽ na ribus ambo trahimus: vt vnum cibum gustando capimus non tamen eam p tem aeris duco quam tu nec eandem partẽ cibi sumo quam tu sed aliaʒ ego aliam tu. Et ideo de toto aere eum spi ro duco partem q̃ta mihi satis est: et tu itẽ de toto aliam quanta tibi satis

est dulcis ꝛ cibus ꝗuis ꝛ tot⁹ abutro q̄ꝫ affirmatur nō tamē ꝛ a me totus ꝛ a te totus assumi pōt q̄modo ꝟbum ꝛ ego totū audio ꝛ tu totū simul ꝛ spe cuꝫ quālibꝫ quātā ego video tantaꝫ: ꝛ tu simul sꝫ sibi vel potionis alia ꝑs in me alia in te trāseat necesse est. An parū ista intelligis. Ero immo ꝓo ap/ tissima ꝛ certissima esse cōsētio. Aug Non censes tangendi sēsū cōparādū esse oculoꝝ ꝛ aurium sensib⁹ in ea re de qua nūc agitur qua nō solū corp⁹ vnū ambo possumus sentire tangēdo. Sed etiā eādē partē tu quoqꝫ pote rꝭ tāgere quā ego tetigero: vt nō solū idē corpus: sed eandē quoqꝫ corporis partē possum⁹ ambo sentire tangēdo Nō eñi sicuti cibū aliquē appositū nō possum⁹ et ego totū et tu totū capere cū ambo ab illo vescimur: sic etiā in tā gēdo accidit sꝫ et vnū et totuꝫ ꝙ ego tetigero etiā tu potes: vt id ambo tan gam⁹ nō singulis ꝑtib⁹ sꝫ totū siguli ¶ Ero. Fateor hoc mō duobus illis supiorib⁹ sensib⁹ hūc tāgēdi sen sum esse simillimū: sed in hoc video eē dissimileꝫ ꝙ simꝉ.i. vno tēpore et vide re aliq̄d vnū totū ābo possum⁹ et au dire. tāgere aūt possumus quid totuꝫ aliq̄d ābo vno tempore sꝫ ꝑtibus sin gulis eādeꝫ aūt ꝑteꝫ nō nisi tempori/ b⁹ sigulꝭ. Nā nulli ꝑti quā tactu ca pis possū meū tactuꝫ admoueꝛ nisi tu remoueris tuuꝫ. Aug. Vigilātissime re spōdisti. Sed oportet te etiā illō vide re cū hoꝛuꝫ oiꝫ q̄ sentim⁹. alia sit que ambo: alia q̄ siguli: singuli sentiamus: ipso vero sens⁹ nostros quisqꝫ singuli sentiam⁹ vt neqꝫ ego sentiam sensum tuuꝫ neqꝫ tu meuꝫ q̄d de hꝭ reb⁹ q̄ sen tiunꝛ a nobis ꝑ corporis sensus id est q̄d de corporalib⁹ rebus nō possumus sentire ambo sed siguli: non qō ita sit nostrum vt hoc in nos vertere et com mutare possum⁹ sicuti est cib⁹ et pot⁹ cuius nullā parteꝫ ꝙ ego percepero et tu ꝑcipere poteris: qꝛ et si nutrices alimenta māsa īfātib⁹ reddunt: illud tñ qō inde gustus rapuerit atqꝫ ī mā dentꝭ viscera ꝯmutauerit: nullo modo reuocari poterit vt in escā refundaꝛ i fātis. Gula eñi cū aliq̄d iucūde sapit etiā si exiguē tñ irreuocabilē partem sibi vendicat et hoc cogit fieri qō na ture corporis cōuenit: qō nisi ita esset: nullus remaneret sapor in ore postea ꝙ fuerit māsa illa reddita atqꝫ despu ta. Qō etiā ō aeris ꝑtibus recte dici pōt: quas naribus ducim⁹. Nā etiam si aliq̄d aeris quod ego reddidero pos sis etiā tu ducere nō tñ poteris etiā il lud qō inde in alimētū meum cesserit qꝛ nec reddi pōt. Nā etiā narib⁹ ali mentū nos cape medici docent qō ali mētuꝫ et spirādo sollus sētire. possuꝫ et reflādo restitueꝛ nō possuꝫ vt abste etiā ductuꝫ narib⁹ sentiaꝛ. Nā cet era sensibilia q̄ ꝗuis sentiam⁹ nō tñ ea sē tiēdo in nostrum corpus: corrupta mu tam⁹: possum⁹ ea. siue vno tpe: siue sin gulis vicissim tēporib⁹ ambo sentire sic vt vel tot uꝫ vel ꝑs ipsa quā sentio abs te etiā sētiaꝛ: qualia sint siue lux siue son⁹ siue corpa q̄ attingim⁹ nō tñ ledim⁹. Ero. Intelligo. Au. Manife stuꝫ ē ergo ea q̄ nō cōmutam⁹ et tñ sē tim⁹ corporis sensib⁹ et nō ꝑtinere ad naturā sēsuuꝫ nostroꝝ: ꝛ ꝓpterea ma gis nobis esse cōia qꝛ in nostruꝫ ꝓpri um ꝛ quasi: ꝓuatuꝫ nō vertunꝛ atqꝫ mutāꝛ. Ero. Prorsus assentior. Au. Propꝛuꝫ ergo ꝛ quasi ꝓuatum intel ligēduꝫ ē quod vnusquisqꝫ nostrum si bi est et quod in se sol⁹ sētit quod ad suā naturā ꝓpe ꝑtinet: cōmune auteꝫ et quasi publicꝫ quod ab hoib⁹ sen tiētib⁹ nulla sui corruptione atqꝫ cō mutatione sentiꝛ. Ero. Ita est. ¶ Au. Age nūc attente ꝛ dic mihi vtrū inueniaꝛ aliquid quod ōs rōcinātes sua quisqꝫ ratione atqꝫ mēte cōmuniꝛ videant cū illud quod videꝛ ꝑsto sit oi bus nec in vsū eorum quibus presto ē cōmuteꝛ quasi cibus aut potio. Sed ī corruptuꝫ itegrumqꝫ permaneat: siue illi videant siue nō videāt. An forte ni hil huiusmodi esse arbitraris. Euoꝛ. Immo multa esse video. Eꝗbus vnuꝫ commemorari satis est: quod ratio: et veritas numeri omnibus ratiocinan

tibus presto est vt oīs eam computator sua quisq3 ratione τ intelligentia conetur apprehendere. Et alius id facilius: alius difficilius possit: ali⁹ omnino nō possit: cū tamē ipsa equaliter omnibus se prebeat valentibus eā capere: nec cū eā quisq3 percipit in sui perceptoris quasi alimentum vertatur atq3 metek: nec cum in ea quisq3 fallitur ipsa deficiat. Sz ea vera τ integra permanente ille in errore sit tanto amplius quanto min⁹ videt eā. Aug. Recte sane. Sed video te tanq̄ nō rudē harꝝ rerū cito inuenisse quod diceres tū si tibi aliq̄s diceret numeros istos nō ex aliqua sua natura sed ex his rebus quas sensu corporis attingimus ipressos esse animo nostro quasi quasdam imagines quorumq3 visibilium: quid responderes An tu quoq3 id putas? Ero. Nullo modo id putauerim. Non eni si sensu corporis percipi numeros idcirco etiā rationē partitiōis numerorum vel copulationis sensu corporis percipere potui. Hanc eni luce ment; refello cum q̄squis vel in addendo vel in retrahando dum computat falsam summā renunciauerit. Et quicq̄d sensu corporis tango: velut ē est hoc celu3 hec t'ra τ q̄cūq3 in eis alia corpora sentio q̄diu futura sint nescio. Septē autem τ tria decē sūt: τ nō solū nūc s3 etiā semp. Neq3 vllo modo aliq̄n septē τ tria nō fuerūt decē āt aliq̄n septem τ tria nō erūt decē. Hāc ḡ īcorruptibilē numeri naturā dixi mihi τ cuilibet rōcināti esse cōē. Au. Non resisto tibi v'issima τ certissima respōdenti Sz ipos quoq3 numeros nō p corpor; sens⁹ attractos esse facile videbis. Si cogitaueris quenlibet numeꝝ tot vocari q̄tiens vnum habuerit. Verbi grā si bis habuerit vnum duo vocāt. Si ter tria. Et si decies habēt vnū tunc vocātur decem. Et quilibet omnis numerus quotiens habet vnum huic illi nomen est: τ tot appellatur. Unum vero quisquis verissime cogitat, profecto inuenit corporis sensibus non posse sentiri. Quicquid em̄ tali attingitur: iā3 non vnum sed multa esse conuincitur corpus enim est τ ideo habet innumerabiles partes. Sed τ minutas quasq3 minusq3 articulatas nō persequar quantulumcunq3 illud corpusculum sit. Habet certe aliam partem dexteram: aliam sinistram: aliam superiorem: aliam inferiorem. aut aliam vlteriorem. aliam citeriorem: aut alias finales aliam mediam: hec enim necesse est quālibet exiguo corporis modulo inesse fateamur: τ propterea nullu3 corpus vere pureq3 vnum esse concedimus. In quo tamē non possent tam multa innumerari nisi illius vnius cognitione discreta. Cum eni quero vnū in corpore: τ me non inuenire non dubito: noui vtiq3 quid ibi queram: τ q̄d non inueniam: τ non posse inueniri vel potius omnino ibi non esse vbi ergo nō noui ꝙ non est corpus vnum em̄ si non noscem multa in corpore numerari nō possem. Ubicunq3 autem vnum nouerim non vtiq3 per corporis sensu3 noui nisi corpus quod vere pureq3 vnu3 non esse conuincimus: porro si vnū nō percipimus corporis sensu nullū numerum eo sensu percipimus eorum dūtaxat numerorum quos intelligentia cernimus. Nullus em̄ est ex his q̄ non tot vocetur quotiens habet vnum cuius ꝑceptio corporis sensu non sit. Cuiuslibet enim copusculi pars dimidia. q̄tis duabus totū constat habet τ ipa dimidiā suam. Sic ergo sunt ille due partes in corpore vt nec ipse simplicit' due sint. Numerus autem ille q̄ vocatur duo quoniā bis habet illud. ꝙ simpliciter vnum est non potest rursus habere dimidiā partē vel tertiā vel quotamlibet quomodo simplex τ vere vnū Deinde quomodo tenentes ordinē numerorū post vnū duo videm⁹ q̄ numerus ad vnū collatus duplus inuenitur duplus duoꝝ consequenter adiūgitur Sz interposito t'nari quaternarius sequit' q̄ duplus est duoꝝ. Et hec ratio p om̄es ceteros numeros certissima τ i-

commutabili lege pertenditur vt post vnū id est post primū omniū numerorū ipso excepto primus sit qui dupluz eius habet duo em̄ sequunt̄ post scōm autē id est post duo ipso excepto scdus sit eius q̄ duplum habet. Post tertiuz id est ternariū ipso excepto tertius sit qui duplex est eius. post tertiū em̄ id ē post ternariū primus ē quaternarius secundus quinarius tertius senarius qui duplex ē tertii. Atq3 ita post quartum ipso excepto quart⁹ habet duplū eius post quartū eni.i. quaternarium primus est quinarius. scdus senarius. tertius septenarius: quartus octonarius qui duplex est quarti Atq3 ita p om̄es ceteros reperies hoc q̄ i prima copula numerorum: id est vno ⁊ duobus inuentū est vt quotiēs quisq3 numerus est ab ipso principio totus post illum sit dupluz eius. hoc ergo qd̄ per oēs numeros esse immobile firmuz incorruptūq3 cōspicim⁹ vñ cōspicimus: nō em̄ vllus vllo sensu corporis omēs numeros attingit Innumerabiles enī sunt. vnde ergo nouimus p omnes hoc esse aut qua fātasia vel fantasmate tā q̄3 certa veritas numeri per inumerabilia tam fidenī nisi in luce interiore cōspicit̄. qua corporalia sensus ignorat. his ⁊ talibus multis documentis hi coguntur fateri quibus disputantibus deus donauit ingeniū. et pertinacia caliginem non obducit: rationem veritatemq3 numerorum et ad sensus corporis non pertinere: et inuesticabilem sinceramq3 consistere. ⁊ omnibus rōcinantibus ad videndum esse cōem. Quapropter cum multa alia possit occurrere q̄ cōmuniter: ⁊ tanq̄3 publice presto sint rōcinātibus ⁊ ab eis videātur mēte atq3 rōne singulorū quorūq3 cernētiū eaq3 inuiolata ⁊ incommutabilia maneāt: nō tñ iuit⁹ acceperiz qd̄ ita ratio ⁊ veritas numeri tibi potissimū occurrerint cū ad id quod interrogauerā rñdere voluisses. nō ei frustra in libris sapiētie cōiunctus ē numer⁹: vbi dictum ē circui ego ⁊ inclinaui cor meum: ⁊ scirem. ⁊ considerarem ⁊ quererē sapiētiā ⁊ numerum.

Verūtamē q̄so te qd̄ te ipsa sapientia putas existimandū. Singulas quasq3 suas arbitraris singulos quosq3 homines habere sapientias: an vero vna est presto conmuniter oībus: cuius quanto magis quisq3 sit particeps: tanto est sapientior. Oro. Quam dicas sapientiā nōdum scio. Video quippe varie videri hoībus qd̄ fiat dicatur ve sapienter. Nam ⁊ qui militāt sapienter sibi facere videntur. Et qui cōtempta militia colendo agro curā atq3 operū impendunt hoc potius laudant tribuuntq3 sapiētie. Et qui astuti sunt ad excogitandos modos conquirende pecunie sibi videntur esse sapiētes. Et qui hec omnia negligunt vel abiiciunt et quecunq3 sunt huiusmodi tēporalia ⁊ totā studiū suū ad inuestigationē conferunt veritatis vt semetipsos deumq3 cognoscant magnuz hoc esse sapientie munus iudicāt. Et qui huic ocio querendi et cētemplādi veri nolunt se dare sed potius laboriosissimis curis et officiis agunt vt hoībus cōsulant ⁊ in rerū humanarum iuste moderādaruz ⁊ gubernandarum actione versentur: sapiētes se esse arbitrātur. Et qui vtrūq3 horum agunt ⁊ partim viuūt in cōtēplatione veritatis. partim in laboribus offiociosis quos humane societatis deberi putant: sibi palmam sapientie tenere videntur. Omitto inumerabiles sectas quarum nulla est que non sectatores suos preponēs ceteris: eos solos velit esse sapientes. Quamobrez cum id nunc agatur inter nos vt non quid credamus respondenduz sit sed quid dilucida intelligentia teneamus nullo modo ad id tibi quod interrogasti respondere potero: nisi qd̄ credēdo teneo cōtēplādo etiam et ratione cernendo nouerim que sit ipsa sapientia. Aug. Non aliam putes esse sapiētiaz nisi veritatem in qua cernitur ⁊ tenet̄ summū bonum. Nam illi omnes quos cōmemorasti diuersa sectantes: bonuz appetūt: ⁊ malū fugiūt s3 ppterea diuersa sectant̄ q̄ aliud alii videt̄ bonū.

Quisqs ergo appetit quod appetēdū nō erat:tāetsi id n̄ appeteret nisi ei vi deretur bonū.errat tn̄.Errare aūt ne qs pōt q̄ nihil appetit:neqz ille q̄ hoc appetit quod dz appetere.Inquātum igitur oēs hoies appetunt vitam bea tam:non errant.Inquātū aūt quisqz non eam tenet vite viā:q̄ dicit ad bea titudinem cū se fateaꝛ ꝛ profiteaꝛ nol le nisi ad beatitudinē puenire:intan tum errat. Error ē eni cum seq̄ aliqd quod non ad id ducit:quo volum⁹ p uenire.Et q̄to magis i magnis errat tanto minus sapit. Tanto eni magis longe ē a v̄itate in qua cerniꝛ ꝛ tenet summuz bonum.Sūmo aūt bono asse cuto ꝛ adepto beat⁹ quisqz fit.Quod oēs sine cōtrouersia volum⁹.Ut ergo constat nos beatos esse velle:ita cōst at nos esse velle sapiētes qꝛ nemo sine sa piētia btūs ē.Nēo eni bt̄ūs ē nisi sum mo bono qd in ea veritate:quam sapi entiam vocamus cerniꝛ et teneꝛ.Si cut ergo aiq̄ꝫ btī sim⁹:mētibus tn̄ no stris impressa est notio beatitudinis:p hanc eni simus fidēterqz ꝛ sine dubi tatione dicimus nos beatos esse velle: ita etiaz priusq̄ꝫ sapiētes sum⁹ sapiē tie notionē in mente habemus ipressā p quam v:::::sqz nostrū si interrogeꝛ velit ne esse sapiens sine vlla caligine dubitatiōis:se velle r̄ndet. 3

Quare si ita constat inter nos q̄ sit sa pientia:quā fortasse v̄bis explicare nō poteras:nam si eam nullo animo cer neres:nullo modo scires:ꝛ velle eē sa piētē ꝛ velle debere.quod te negaturū esse non arbitror;volo iam dices mihi vtrum etiam sapientiā sicut numeri ra tionem atqz veritatem omnibus rōci nātibus cōmunem se p̄bere arbitreris an quo modo sunt tot mentes hoīum: quot homines sunt.Unū nec ego d̄ tua mēte aliquid cerno:nec tu de mea tot etiā putes esse sapientias q̄t potuerūt esse sapientes.Ero.Si summum bonū oibus vnum est:oportet etiā veritatē i qua cerniꝛ ꝛ teneꝛ:id ē sapiētiā oibus vnam esse cōem.Augustinus.An du bitas summū bonū:q̄cqd illud est:oi bus hominibus vnū esse.Eroſſ.Dubi to sane:quia diuerso diuersis reb⁹ gau dere video tanq̄ꝫ summis bonis suis. August.Uellem quidem vt de summo bono ita nemo dubitaret:vt nēo dubi tat:quicq̄d illud est:nō nisi eo adepto posse fieri hominē beatum.Sed quoni am magna questio ē:ꝛ lōgū s̄monē fos te desiderat:putemus omnino tot sum ma bona esse quot sunt ip̄e res diuerse q̄ a diuersis tanq̄ꝫ summa bona appe tunꝛ.Num ideo sequiꝛ:vt ipsa sapien tia etiam nō sit vna cōmunis omnib⁹:ꝛ qꝛ illa bona q̄ in illa cernunt:ꝛ eligunt homines multa ꝛ diuersa sunt.Si eni hoc putas potes ꝛ de luce solis dubi tare:q̄ vna sit:quia m̄lta ꝛ diuersa sūt que in ea cernimus.De quibus mul tis eligit quisqz pro volūtate:q̄ fruaꝛ p oculoꝝ sensum.Et alius altitudinē montis alicuius ītueꝛ libenꝛ ꝛ eo gau det aspectu:Alius capit planiciē:ali us conuexa vallium:alius nemorū vi riditatez:ali⁹ mobilē eq̄litatez maris: alius hec oīa:vel q̄dam horum simul pulchra confert ad leticiā viuēdi. Si cut ḡ ista multa ꝛ diuersa sunt q̄ i lu ce solis homines vident ꝛ eligunt ad fruendum:lux tn̄ ipsa vna ē:i q̄ videt ꝛ tenet quo fruaꝛ vniuscuiusqz intuē tis aspectus:ita etiam ꝛ si multa sunt bona eaqz diuersa e quibus eligat q̄s qz quod velet:idqz videndo ꝛ tenendo ad fruendū summū sibi bonū recte ve reqz constituit:fieri tn̄ pōt:vt lux ipsa sapientie i qua hec videri ꝛ teneri pos sunt:oibus sit vna communis. Eroſſ. Fateor fieri posse:nec impedire aliq̄d vt nō sit omnibus communis vna sa pientia:etiam si multa ꝛ diuersa sint summa bona:sed vellez scire an ita sit. Quod enim cōcedimus fieri posse:vt ita sit non continuo ita esse cōcedim⁹. Augustinus.Tenemus interim eē sa pientiaz.Sed vtrum sit cōmunis vna omnibus an singuli sapientes suas ha bent sicuti animas vel mentes suas: hoc mundum tenemus.Ero. Ita est.

A Augu.Quid hoc qd tene m⁹ vł eē sapiam vel sapiētes ꝛ beatos

esse oēs hoīes velle: vbi videmus? Nā hoc te videre ⁊ verum esse nullo modo vtiq₃ dubitauerim. hoc ergo verum si vides: vt cogitationem tuā quā si mihi nō enuncies ego prorsus ignorarem ita vt itelligas ⁊ a me videri posse hoc verū: tametsi mihi abs te non dicatur. Oro. Immo ita et abs te quoq₃ etiā me inuito videri posse nō dubitē. Au. Quod ergo vnū verū videmus ambo singulis mentibus nōne vtriq₃ nostrū cōmune ē. Orosius. Manifestissime. Augustinus. Item credo te nō negare studendū eē sapie: atq₃ hoc verū esse cōcedere. Orosius. Prorsus non dubito Augustin⁹. Hoc itē verū ⁊ vnū eē ⁊ oībus q̄ hoc sciunt ad videndū esse cōc q̄uis vnusq̄sq₃ id nec mea nec tua: nec cuiusq̄₃ alterius: sꝫ sua mēte ꝯspiciat cū id quod conspicitur oībus ꝯspicientibus cōmunit̄ p̄sto sit nunquid negare poīimus. Oro. Nullo mō. Aug. Item iuste esse viuēdum deteriora melioribꝰ esse subdēda ⁊ paria paribus cōparāda: ⁊ propria suis q̄busq₃ tribuēda nōne fateberis eē verissimū. ⁊ tā mihi q̄₃ tibi atq₃ oībus id vidētib⁹ p̄sto eē cōmunit̄? Orosi. Assentio. Augustinus. Quid icorruptū melius corrupto eternum tēporali: inuiolabile violabili: poteris negare? Orosi. Quis pōt. Aug. Hoc ergo verum pōt quisq₃ suum ꝓpriū dicere: cum immutabilit̄ cōtemplādū adsit omnib⁹ qui hoc cōtemplari valet? Oro. Nullus hoc vere dixerit suū esse propriū cū tā sit vnū atq₃ cōmūe q̄₃ verū ē. Aug. Itē a corruptiōe auertēdū animū: atq₃ ad icorruptionē cōuertendū esse id ē icorruptionē diligēdā esse quis negat? Aut quis deū verū esse fateat̄ nō etiā icōmutabilē intelligat atq₃ omnib⁹ mentib⁹ id valētib⁹ ītueri cōmuniter p̄sto esse videat. Orosi. Verissimū est. Augusti. Quid eā vitā q̄ nullis aduersitātib⁹ de certa ⁊ honesta snīa demouet dubitat aliq̄s esse meliorē q̄₃ eā q̄ facile incommodis temporalib⁹ frāgit̄ atq₃ subuertitur? Orosi. Quis dubitauerit. August. Iā huiusmodi plura non queram. Satis enim est q̄ istas tanq̄₃ regulas ⁊ q̄dā lumina virtutū ⁊ vera ⁊ icōmutabilia ⁊ siue singula siue cōmunit̄ oīa cōmunit̄ adesse ad cōtemplādū eis q̄ hec valent sua q̄sq₃ rōne ac menti ꝯspicere parit̄ mecū vides certissimūq₃ esse cōcedis. B Sꝫ sane q̄ro vtrū hoc videt̄ tibi ad sapiām ptinere. Nā credo videri tibi cū q̄ sapiām assecut⁹ ē esse sapiētem. Oro. Videt̄ oīno. Augu. Quid ille q̄ iuste viuit: posset ne ita viuere nisi videret q̄ inferiora quib⁹ potioribus subdat ⁊ q̄ paria sibimet cōpulet ⁊ q̄ ī ppa suis q̄busq₃ distribuat. Oro. Nō posset. Aug. Qui ergo hoc videt non eū negabis sapient̄ viuere. Oro. Nō nego. Augu. Quid ille q̄ prudenter viuit nō eligit incorruptionē ⁊ eā corruptiōi p̄ponēdā eē discernit. Orosi. Manifestissime. Augu. Cū ergo id elegit quo cōuertat animū qd eligendū esse nemo ābigit: nū negari pt sapient̄ eligere? Oro. Nullo mō negauerim. Aug. Cū ergo ad id qd sapient̄ eligit ꝯuertit animū: sapient̄ vtiq₃ cōuertit. Oro. Certissimū est. Augu. Et q̄ ab eo qd sapient̄ eligit ⁊ q̄ sapient̄ cōuertit. Nullis terroribus penitusq₃ depellit̄ sapienter sine dubio facit. Orosi. Prorsus sine dubio. August. Manifestissimum est: oēs has q̄s regulas dixim⁹: ⁊ lumina virtutū ad sapiām ptinere quādoq̄dem q̄to magis q̄sq₃ ad agendam vitā eis vtit̄ ⁊ scdm hoc agit vitā tāto magis viuit facitq₃ sapienter Omne aūt qd sapienter fit: qd pōt recte dici a sapiētia separatū. Or. Oīno ita est Augu. Quā ergo vere atq₃ icōmutabiles sunt regule nūerorū quorū rōnē atq₃ veritatē icōmutabilr atq₃ cōmunit̄ oībus eā cernentibus p̄sto esse dixisti tā sunt vere atq₃ incōmutabiles regule sapientie q̄bus paucis nunc sigillatim interrogatus rn̄disti esse veras atq₃ manifestas: easq₃ omnibus q̄ hoc ītueri valent cōes ad cōtēplādū adesse concedis? Orosi. Dubitare non possū. Sꝫ vellem scire. vtrū vno aliquo genere contineant̄ hec duo sapientia. s. ⁊ numerus. q₃ cōiuncta etiā in scripturis

sanctis hec posita esse cōmemorasti. an
alterū extat ab altero: aut alterū in alte
ro cōsistat. veluti numerus a sapientia
vel in sapientia. Nā sapientiam existe
re numero: aut consistere i numero nō
ausim dicere nec scio. Quo eī mō quia
multos noui nūerarios aut nūerato-
res vel si quo alio nomie vocandi sūt:
qui summe atq; mirabilr cōputāt: sa
pientes autē p paucos aut forsitā ne
minē: longe venerabilior mihi occur-
rit. sapientia q̄ numerus. Aug. Rē di
cis quā ego quoq; mirari soleo. Nam
cū incōmutabilē veritatē numerorum
mecū ipse considero ⁊ eius quasi cubi
le ac penetrale vel religionem quandā
vel si quod aliud nomen aptū inueniri
potest quo nominem⁹ q̄si habitaculū
quoddā sedēq; numerorū: longe remo-
ueor a corpore. ⁊ inueniēs fortasse ali-
quid qd cogitare possim: nō tn̄ aliquid
inueniēs qd verbis pferre sufficiā: re-
deo tanq̄ lassatus in hec nostra vt loq
possim. ⁊ ea q̄ ante oculos ita sunt di-
co. sicut dici solet. hoc mihi accidit etiā
cū de sapia q̄tū valeo vigilātissime co
gito. C Et pptea multū miror.
Cū hec duo sint in secretissima certissi
maq; vitate. Accedēte ēt testionio scri
ptura⁊ qd cōmemorat cōiūcte illa posi
ta plurimū miror (vt dixi) q̄re nūerus
vilis sit multitudini hoīm. ⁊ cara sapi
entia. Sz nimirū illud est: q vna q̄dam
eadēq; res est. Verūtn̄ qm̄ nihilomin⁹
in diuinis libris de sapientia dicit qd
attingit a fine vsq; ad finem fortiter ⁊
disposuit oīa suauiter: ea potentia qua
fortiter a fine vsq; ad finē attingit nu
merus fortasse dicitur. Ea vero qua di
sponit oīa suauit sapientia pprie iam
vocat: cum sit vtrūq; vni⁹ eiusdēq; sa
piētie. sz qr dedit nūeros oībus reb⁹ ēt
infimis ⁊ in fine rerū locatis. corpora
eteni oia q̄uis in rebus extrema sint
hn̄t numeros suos. sapere autem non
dedit corporibus neq; animis omnib⁹
sz tm̄ rōnalibus tanq̄ in eis sibi sedē
locauit de qua disponat oīa illa etiā
infima qbus nūeros dedit. itaq; cū de
corporib⁹ facile iudicam⁹ tanq̄ de reb⁹
q̄ infra nos ordinate sunt: qb⁹ impres
sos numeros ifra nos eē ⁊ eos pptea
vilius habem⁹. Sz cū cepim⁹ tanq̄ sur
sum versus cernere inuenimus eos Et
nostras mentes trāscēdere atq; incō-
mutabiles in ipsa manere veritate. Et
quia sapere pauci possūt nūerare aūt
ēt stultis cōcessū est mirāt oēs sapien-
tiā: nūeros cōtēnūt. Docti autē ⁊ stu-
diosi: q̄tū remotiores sunt a labe ter-
rena tanto magis ⁊ nūerū ⁊ sapiā i ip-
sa vitate cōtuent. ⁊ vtrūq; carū hn̄t.
Et in ei⁹ vitatis cōparationē nō solū
eis aurū ⁊ argētū ⁊ cetera de qbus ho-
mines dimicāt: sz ipsi ēt vilescunt sibi.
Nec mireris nūeros ideo vilescere ho
minibus ⁊ charā esse sapiam qr facili⁹
possunt nūerare q̄ sapere. Et cū vide
as charius illos hre aurum q̄ lumen
lucerne cui cōparatū ridet. Sz hono-
rat āpli⁹ res lōge inferior qr lucernā
sibi ⁊ mēdic⁹ accēdit: aurum vo pauci
hn̄t q̄q̄ sapientia absit: vt i cōparatio
ne nūeri inueniat inferior: cū eadē sit
sz oculū quo cerni possit inqrat. Sed
quēadmodū i vno igne cōsubstātialis
vt ita dicā sentit fulgor ⁊ calor nec se
parari abinuicē pn̄t tn̄ ad ea calor p-
uenit q̄ ppe admouent. fulgor vo etiā
lōgius latiusq; diffundit. sic intelligē
tie potentieq; inest sapientie potētior
suescūt sicuti sunt aie rōnales ea vo q̄
remotiora sūt sicuti corpora nō attigit
calore sapiēdi. sz pfundit lumie nūero
rum. Qd tibi fortassis obscurū ē. Non
enim vlla visibilis similitudo inuisibi
li rei pōt ad oēm cōueniētiā cooptari.
Tm illud attēde: qd ⁊ q̄stioni quā su-
scepim⁹ satis est ⁊ hūilioribus ēt mētis
b⁹ q̄les si nos sum⁹ eē manifesta qr ⁊
si clarū nobis eē manifestū nō pōt vtrū
in sapientia vel ex sapia numerus an
ipsa sapia ex nūero an i numero sit an
vtrū nomē vnius rei possit ostēdi: illd
certe manifestū est vtrūq; verū eē ⁊ in-
cōmutabilr verū. D Quapropt
nullo mō negaueris eē icōmutabilem
vitatē hec oīa q̄ inconmutabilit vera
sūt cōtinentē quā nō possis dicere tuā
vel meā vl cuiusq̄ hoīs sz oībus dice-

re incõmutabilia vera cernentibꝰ tã͞q
miris modis secretũ ꝛ publicũ lumẽ ꝓ
sto esse ac prebere cõiter. Omne aũt qđ
cõiter oĩbus rõcinãtibꝰ atq͞ intelligẽ
tibus ꝓsto est ad vllius eorum proprie
naturã pertinere q͞s dixerit. Memini-
sti eñ (vt opinor) q̃d de sensibꝰ corpo-
ris paulo añ tractatũ sit. Ea. s. q̃ oculo
ruʒ vel auriũ sensu cõiter tãgimꝰ sicut
sũt colores ꝛ soni: q̃s ego ꝛ tu sil' vide
mus vel simul audimꝰ: nõ ꝑtinere ad
oculorũ nostroꝝ auriũ ve naturã: sʒ ad
sentiendũ nobis esse cõia: sic ergo etiã
illa q̃ ego ꝛ tu cõiter ꝓꝓa q͞sq͞ mente
conspicimꝰ nequaq͞ȝ dixeris ad mẽtis
alicuius nr̃m ꝑtinere naturã. Duorũʒ
eñ oculi qđ simul vident: nec huiꝰ nec
illius oculos esse poteris dicere: sʒ ali
q̃d t'tiũ i qđ vtrisq͞ ꝯferat' aspectꝰ. Ev.
Apertissimuʒ atq͞ veracissimũ ẽ. Au.
Hanc ẽ veritateʒ: de qua diu loq̃mur:
ꝛ in q̃ vna tã multa cõspicimꝰ: excellẽ
tiorẽ: putas esse q͞ȝ mens nr̃a est: an eq̃
lẽ mentibꝰ nr̃is: an etiã inferiorẽ. Sed
si esset inferior nõ ẜm illã: sed ꝛ illã iu
dicaremus: sicut videmus de corpori-
bus q̃ ĩfra sũt: ꝛ dicimꝰ ea plerũq͞ nõ
tñ ita eẽ tm̃ vel nõ ita: sʒ ita vel nõ ita
esse d'bere. Sic de animis nr̃is: nõ solũ
ita eẽ oĩm nouimꝰ sʒ plerũq͞ esse debe
re ita. Et de corporibus q̃deʒ sic iudi-
camꝰ: cũ dicimus minus cãdidũ eẽ q͞ȝ
debuit: aut minus q̃drũ: et ĩ mlt̃a simil'r
De anĩs ꝟo minus aptus est q͞ȝ debe-
at: aut minus letus. aut minꝰ leuis. ãt
minus vehemẽs: sicut nr̃oꝝ moꝝ se ra
tio tulerit. Et iudicamꝰ hoc ẜm illas
interiores regulas veritatis: q̃s cõiter
cernimus. De ipsis vero nullo mõ q͞s
iudicat. Cũ eñ dixerit q͞s et'na tempo
ralibus eẽ ꝑora: aut septẽ ꝛ tria deceʒ
esse nẽo dicit ita esse nõ debuisse: sʒ tm̃
ita esse cognoscens nõ examinator cor
rigit: sʒ tm̃ letat' inuẽtor. si aũt esseʒ eq̃
lis mẽtibus nr̃is hec ꝟitas mutabilis
ꝛ ipsa esset. Mentes eñ nr̃e aliq̃n eaʒ
plus vident ꝛ ex hoc fatent' se eẽ muta
biles cuʒ illa in se manens nec ꝓficiat
cũ plus a nobis iudicet' nec deficiat cũ
minus sed integra ꝛ corrupta et ꝯuer
sos rectificet lumine ꝛ auersos puniat
cecitate. Quicquid etiaʒ de mentibus
nostris ipsis secunduʒ illaʒ iudicamꝰ.
Cum de illa nullo modo iudicare pos-
simus. Dicimus eñʒ minus intelligit
q͞ȝ debet aut tantum q͞tum debet itel
ligit. Tantum autem mens debet in-
telligere q͞to propius admoueri atq͞
inherere potuerit incõmutabili verita
ti. Quare si nec inferior nec equalis: ẽ
restat vt sit superior atq͞ excellentior.

E Premiserã aũt si meministi
me tibi demonstraturum esse aliquid
quod sit mente nostra atq͞ rõne subli-
mius. Ecce tibi ipsa veritas ãplecte-
re illã si potes ꝛ fruere illa. ꝛ delecta-
re in domino ꝛ dabit petitiões cordis
tui. Quid eñ petis amplius q͞ȝ vt bea
tus sis. Et qui beatior eo qui fruitur ĩ
concussa ꝛ incommutabili ꝛ excellen-
tissima veritate? An vero clamãt ho-
mines beatos se esse. Cum pulchra cor
pora desiderio concupita siue cõiuguʒ
siue etiam meretricum amplexãtur ꝛ
nos in amplexu veritatis beatos esse
dubitamus? Clamant homines se bea
tos esse cũ estu aridis faucibus ad fõ
tem abundantem salubremq͞ peruen
iunt aut esurientes prandium cenã ve
ornatam copiosam reperiunt ꝛ nos ne
gabimus beatos eẽ cum irrigamur pa
scimurq͞ veritate. Solemꝰ audire vo
ces clamantium se beatos si iaceant ĩ
rosa ꝛ in aliis floribus vel vnguentis
odoratissimis perfruantur. Quid fra
grãtius q̃d iucũdius inspiratiõe ꝟita
tis? Et dubitamus nos cũ ab illa ĩspi
ramur nos dicere beatos. Multi beatã
vitã i cãtu vocũ: ꝛ neruoꝝ ꝛ tibiarum
sibi cõstituũt ꝛ cũ ea sibi desũt se mise
ros iudicãt: cũ aũt assunt efferunt' leti
cia: ꝛ nos cuʒ mẽtibꝰ nr̃is sine vllo stre
pitu vt ita dicã canoꝝ ꝛ facundũ q̃d-
dã silẽtiũ ꝟitatis illabit' aliam beataʒ
vitã q̃rimus ꝛ tã certa ꝛ presente nõ
fruimur? Luce auri ꝛ argenti: luce gẽ
maꝝ ꝛ aliorũʒ colorũʒ. siue ipsiꝰ lucis
que ad oculos pertinet. siue in igni-
bus terrenis. siue in stellis ꝛ luna vel
sole. charitate ꝛ iucunditate delectati

homines: cũ ab ipsa leticia nullis molestus. nulla indigentia reuocant: beati sibi vident & propter hoc semp volunt viuere & nos i luce veritatis beatam vitã collocare metuimus? Immo vero quõ in veritate cognoscit: & tenet summũ bonũ eaq; vitas & sapiẽtia ẽ: cernam⁹ in ea teneamusq; sũmũ bonũ eoq; pfruamur: btũs est qppe qui fruitur summo bono: hoc eni vitas ostẽdit oĩa bona q̃ va sunt q̃ sibi suo captu intelligentes hoĩes vel singula vel plura eligũt q̃ ubẽter aspiciãt: si eo aspectu letificant: in qbus si qui forte fuerint vegetioribus sanis fortissimis oculis pditi nihil libenti⁹ q̃ ip̃z solẽ contuent q̃ etiã cetera: qb⁹ ĩfirmiores oculi delectantur illustrat. sic fortis acies mẽtis illustrata cũ multa vera & icõmutabilia certa rõne cõspexerit dirigit i ip̃az veritatẽ q̃ cũcta mõstrãt ei q; inherẽs tanq; obliuiscit cetera & i illa sil oĩb⁹ fruit. Quicqd ei iucundũ est in ceteris: i p̃a vtiq; veritate iucũdũ ẽ. hec liberta nostra cũ isti subdimur veritati. Et ip̃e est dñs noster q̃ nos liberat a morte. i. conditione peccati. Ipsa eñ vitas etiã hõ cũ hoĩb⁹ loquẽs ait credẽtib⁹ sibi. Si mãseritis in vbo meo vere discipuli mei estis & cognoscetis vitatẽ & veritas liberabit vos. ¶

Nulla re eñ fruit aĩa cũ libertate: nisi q̃ fruit cũ securitate. Nemo aũt secur⁹ est in his bonis q̃ põt inuit⁹ amittere. Veritatẽ aũt atq; sapiẽtiã nemo amittit inuit⁹. Nõ eñ separi ab ea q̃sq; põt Sed ea q̃ dr a veritate atq; sapientia separatio puersa volũtas e. q̃ iferiora diligunt. Nemo aũt vult alıqd nolẽs: habem⁹ igit q̃ fruamur oẽs eq̃lit atq; cõmuniter. Nulle sunt ãgustie null⁹ i ea defect⁹. Oẽs amatores suos nullo mõ sibi inuidos recipit. Et oĩb⁹ cõmunis ẽ: & singulis casta ẽ. Nẽo alicui dicit recede vt etiã ego accedaz: remoue man⁹ vt etiã ego ãplectar. Oẽs ĩherẽt ipsã oẽs tãgũt. Cib⁹ ei⁹ nulla ex parte decerpitur Nihil in ipsa bibis: qd ego non possim. Nõ eñ ab ei⁹ communione in puatuz tuũ mutas aliquid. Sed qd tu de illa capis & mihi manet integrũ Quod te ĩspirat nõ expecto vt reddatur abs te: & si ego insipiter ex eo Non eĩ aliquid ei⁹ aliquãdo fit cuiusq; vnius aut quorũdã pprũ sz simul oĩbus tota est cõmunis. Min⁹ ergo ea q̃ tãgim⁹ vel q̃ gustam⁹ vl q̃ olfacimus. huic sunt veritati similia: sed magis ea: que audim⁹ et cernim⁹. Ora. Et oẽ vbum a qbus auditur totũ audit ab oĩb⁹ et simul a singulis totum. Et species oĩs q̃ oculis adiacet q̃ta videt ab vno tãta & ab alio simul. Sed multũ lõgo interuallo sunt ista similia. Nec tota eñ simul sonat q̃libet vox quia per tẽpora tendit & pducit & aliud eius pus sonat aliud posteri⁹ Et spẽs oĩs visibilis tanq; ĩtumescit p locos eni vbiq; tota est. Et certe oĩa hec offerũt inuito. & quominus eis frui possim⁹ qbusdã impedimur angustiis. Nam & si posset esse cuiusq; suauis cant⁹ sempiternus & studiosi eius certatim ad eũ audiẽdũ venirẽt coarctarẽt sese atq; pugnarent de locis q̃to plures essent: vt cantanti esset quisq; propinquior. Et i audiendo nihil tenerẽt manens secũ: sed omnibus vocibus fugientibus tangerentur. Solẽ aũt istũ si vellẽ intueri atq; id ptinaciter possez et in occasu me desereret: et subleuaret nubilo: & multis aliis obstaculis voluptatẽ videndi eũ inuitus amitterẽ Postremo etiã si ad esset sp suauitas & lucis vidẽti & vocis audiẽti: qd magnũ ad me pueniret cũ mihi eẽt cõe cũ belluis? At illa vitas et sapientie pulchritudo tñ adsit pseuerans voluntas fruendi nec multitudine audiẽtiũ constipata secludit venientes: nec peragitur tẽpore: nec migrat locis nec nocte itercipit: nec vmbra includit: nec sensib⁹ corporis subiacet. De toto mundo ad se cõuersis q̃ diligũt eã oĩb⁹ pxia est: oĩb⁹ sempiterna. Nullo loco ẽ: nusq; deest: foris ãmonet intus docet cernẽtes se. Cõmutat omnes in meli⁹: a nullo in deteri⁹ cõmutat null⁹ de illa iudicat: nullus sine illa iudicat bene. Ac p hoc eã manifestũ est mẽtibus nostris que ab ip̃a vna

fiunt singule sapientes & nõ non de ip sa sȝ p ipsaȝ de ceteris iudices sine dubitatione eẽ potiorẽ. G Tu cõcesseras autẽ: si quid supramẽtes nostras esse mõstrarẽ: deum te esse concessuruȝ: si adhuc nihil esset superiꝰ. Quod tuã confessionem accipiẽs dixeram satis esse: vt hoc demonstrarem. Si enim aliquid est excellentius: ille potius est. Si autẽ non ẽ iam ipsa veritas deus ẽ. Siue ergo illud sit siue non sit: deũ tamen eẽ negare non poteris: que nobis erat ad disserendum & tractandum questio constituta. Nã si te hoc mouet qđ apđ sacrosanctã disciplinã christi in fidẽ recepimus esse patrẽ sapientie memẽto nos etiã hoc in fidẽ recepisse vel eterno patri sit equalis que ab ipso genita est sapientia. Unde nihil querenduȝ ẽ. Sed incõcussa fide retinendum. Est enim deus & ꝑe summeqȝ est. Quod iam nõ solum indubitatum quantum arbitror fide retinemus: sȝ etiã certa q̃uis adhuc tenuissima forma cognitionis attigimus: qđ q̃stioni suscepte sufficit: vt cetera que ad rẽ pertinent explicare possimus nisi quid habes aduersus ista q̃ opponas. Oro. Ego vero incredibili omnino quam tibi verbis explicare nõ possum leticia perfusus accipio ista & clamo esse certissima. Clamo autem voce interiore quam exaudiri cupio ab ipsa veritate illi ĩherere qđ nõ solũ bonũ: sȝ etiã summum bonum & beatificuȝ esse concedo. Aug. Recte sane. Ego etiam plurimum gaudeo. sed queso te nunqđ iam sapientes & beati sumus an adhuc tendimus eo: vt id nobis esse proueniat. Orosi. Ego nos potius tendere existimo. Aug. Unde ergo ista cõprehendis quibus verbis certis gaudere te clamas: & hoc ad sapientiã ptinere cõcedis. An quisq̃ insipiens põt nosse sapientiã. Oro. Qui dum insipiens est non potest. Aug. Tu ergo iam sapiens es: aut nondum nosti sapientiam. Oro. Non sum quidem adhuc sapiẽs sȝ nec insipiẽtẽ me dixerim inquantum noui sapiẽtiã: quoniã & certa sunt ista que noui & ad sapientiam ptinere negare nõ possum. Augu. Dic q̃so te nonne fateberis eũ qui non est iustus iniustuȝ eẽ & qui nõ est prudẽs iprudentẽ esse & q̃ non est tẽperans intẽperantẽ. An dubitari de his aliquid potest. Oro. Fateor hominẽ quãdo iustus non est iniustũ eẽ hoc etiã de prudente & tẽperante responderim. Aug. Cur ergo & qñ sapiẽs non est: nõ fit insipiẽs. Orosi. Hoc quoqȝ fateor: qñ quisqȝ sapiẽs nõ ẽ: eũ esse insipientẽ. Et ex his q̃ cõcessi video eẽ consequens: vt me insipientem non dubitẽ dicere. Augu. Nouit ergo insipiens sapientiã. Nõ enim sicut iã dictuȝ est certꝰ esset velle se eẽ sapientẽ idqȝ oportere nisi notio sapiẽtie mẽti eiꝰ ĩhereret sicut eaꝝ rerũ de quibus sigillatim interrogatus respondisti q̃ ad ipsam sapientiã ptinẽt quoꝝ cognitione letatus est. Oro. Ita est vt dicis. August. H Quid igitur aliud agimus cum studemus esse sapientes nisi vt quanta possumus alacritate ad id quod mente contingimus totam animam nostrã quodãmodo colligamus ibi atqȝ stabiliter infigamus: vt non iam in priuato suo gaudeat quod implicauit rebꝰ trãseuntibus. Sed exuta omnibus temporum & locoꝝ affectionibus apphẽdat id quod vnum atqȝ idẽ sp est. Sicut enim tota vita corporis est anima sic beata vita anime deus est. Quod dum agimus donec peragamus in via sumus: Et quod istis veris & certis bonis q̃uis adhuc in hoc tenebroso itinere coruscantibus gaudere concessum est. vide vtrum hoc sit quod scriptum est de sapientia: quid agat cum amatoribus suis cum ad eam veniunt & eam querunt. Dictum est enim. In viis ostẽdit se hilariter: & oĩs prouidẽtia occurret illis. Quoquo enĩ te verteris vestigiis quibusdãqȝ opibus suis impressis loquitur tibi: & te in exteriore relabentẽ ipsis exteriorum formis intro reuocat vt quicquid te delectat in corpore & per corporeos illicit sensus videas esse numerosum et queras vnde sit & in teipsum redeas & intelligas te id quod attingis sensibꝰ corporis probare aut

improbare non posse: nisi apud te habeas quasdā pulchritudinis leges: ad quas referas queqʒ pulchra sentis exterius. Intuere celū ꝛ terram ꝛ mare ꝛ quedam q̄ i eis vel desuper fulgent vel deorsum reptant vel volāt vel natāt formas habēt qꝛ numeros hn̄t adime illis hoc: nihil erunt. A quo ergo sunt nisi a quo numerus: quandoquidem i tātum illis est esse iquātum numerosa esse. Et omium quidē formaꝝ corporearū artifices homines in arte habēt numeros quibus coaptāt opera sua ꝛ tamdiu manus atqʒ istrumenta i fabricādo mouēt: donec illud quod formatur foris ad eam que intus est lucem numerorum relatumq̄ꝫtum potest ipetret absolutionem placeatqʒ ꝑ iter pretē sensu iterno iudici sup nos nūeros ituēti. Quere deide artificis ipius membra quis moueat numerus erit. Nam mouētur etiam illa numerose. et si detrahas de manibus opus: ꝛ de animo itētionē fabricādi: motusqʒ ille mēbrorum ad delectationē referatur saltatio vocabitur. Quere ergo quid i saltatiōe delectet. Rn̄debit tibi numerus Ecce sum. Inspice iam pulchritudinē formati corporis numeri tenētur i loco ispice pulchritudinē mobilitatis in corpore: numeri versātur i tempore. Intra ad artem vn̄ isti procedūt: quere i ea tempus: ꝛ locum: nūq̄ꝫ erit nusq̄ꝫ erit. Uiuit i ea tamē numerus. Nec eiꝰ regio spaciorum est: nec etas dierum. Et discēde arti tn̄ cum se accommodāt qui se artifices fieri volūt: corpus suum per loca ꝛ tempora mouēt: aīm vero per tempora. Accessu quippe tēporis peritiores fiunt. Trāscēde ergo ꝛ aīm artificis vt numerum sempiternum videas. Iam tibi sapiētia de ipsa iteriora sede fulgebit ꝛ de ipso secretario veritatis. Que si adhuc lāguidiorem aspectum tuum reuerberat. refer oculum mētis i illam viam vbi se ostēdebat hilariter. I Memēto sane distulisse te visionem quam fortior saniorqʒ repetas. Ue qui dereliquūt te ducem: ꝛ oberrant in vestigiis tuis.

Qui nutus tuos pro te amāt: ꝛ obliuiscūtur quid inuas. O suauissima lux purgate mētis sapiētia. Nō ei cesses iuenire nobis que quāta sis. Et nutus tui sūt oīne creaturarum decus. Et artifex ei quodammodo inuit spectatori operis sui de ipsa pulchritudie operis ne ibi totus hereat: sed speciem corporis fabricati sic percurrat oculis: vt i eum sui qui fabricauerit recurrat affectu: similes autem sūt hoibus qui ea que facis pro te amāt qui cum audiūt facūdum sapiētem: dum nimis suauitatem vocis eius ꝛ structuras syllabarum apte locatarum auide audiūt: amittūt sētētiarum pricipatum cuius illa verba tāq̄ꝫ signa sonuerūt. Ue qui se auertūt a lumine tuo ꝛ obscuritati dulciter iherēt. Tāq̄ꝫ ei dorsum ad te ponētes i carnali opere velut i vmbra defigūtur ꝛ tamē etiam ibi quod eos delectat adhuc habēt de circūstātia lucis tue. Sed vmbra dum amatur lāguidiorem facit oculum animo ꝛ iualidiorē ad perferēdum cōspectum tuum. Propterea magis: magisqʒ homo tenebratur: dum sectatur libētius quicquid ifirmiorem tollerabilius excipit. Ex quo icipit nō posse videre quod summum est ꝛ malum putare quicquid fallit improuidum aut illic. t idignum: āt captum excruciat cum ea pro merito patiatur auersionis sue ꝛ quicquid iustum est malum esse nō possit. Si ergo quicquid mutabile aspexeris vel sensu corporis vel animi consideratione capere non potes nisi aliqua numerorum forma teneatur qua detracta in nihil recidat: noli dubitare vt ista mutabilia non intercipiātur: sed diuersis motibus et disticta varietate formarū quasi quosdam versus temporum pergant ex se aliquam formam eternam ꝛ icommutabilem que neqʒ contineatur quasi diffundatis locis neqʒ protendatur atqʒ varietur temporibus. per quā cuncta ista formari valeant ꝛ pro suo genere implere atqʒ agere locorum atqʒ temporum numeros R

Omnis enim res mutabilis etiã forma bilis sit necesse est. Sicut aũt mutabile dicimus quod mutari põt ita formabile qđ formari põt appellauerim. Nulla aũt res formare seipsam potest: nulla res potest dare sibi qđ non habet. Et vtiqz vt habeat formam format aliqđ. Quapropter q̃libet res si quaz habet formã nõ ei opus ẽ accipe qđ habz. Si quã vero nõ hz formã nõ põt a se accipere quod nõ habet. Nulla ergo res vt diximus: formare se potest. Quid autem de mutabilitate corporis et animi dicamus. Supius enim satis dictũ est. Conficitur itaqz vt corpus et animus forma quadã icõmutabili et semper manẽte formetur. Cui forme dictum est. mutabis ea et mutabũtur: tu aũt idem ipse es et anni tui nõ deficient. Annos sine defectu pro eternitate posuit prophetica locutio. De hac itẽ forma dictum est: quod in seipsa manẽs inouet omnia. Hic etiam cõprehenditur omnia puidẽtia gubernari. Si enim omnia que sunt forma penitus subtracta nulla erunt: forma ipsa incõmutabilis p quam mutabilia cuncta subsistũt vt formarum suarum numeris impleantur et agantur ipsa corz prouidentia. Non enim ista essent. si illa non essent. Intuitus ergo et considerans vniuersam creaturam quicunqz iter agit ad sapientiam sentit sapientiam in via se sibi ostendere hilariter et in omni puidẽtia occurrere sibi et tãto alacrius ardescit viam istam peragere: quanto et ipsa via p illã pulchra est et qđ exestuat puenire: tu autem si preter id quod est sed nõ viuit et id qđ est viuit neqz intelligit: et id quod est et viuit et intelligit inueneris aliquod creaturarum genus: tunc aude dicere aliquod bonum qđ nõ sit ex eo. Tria enim hec duobus etiam nominibus enunciari possunt. si appellentur corpus et vita: quia et illa que tantum viuit neqz intelligit qualis est pecorum et hec que intelligit sicuti est hoim rectissime vita dicitur: hec autem sunt duo. i. corpus et vita que idem creature deputãtur: nam et creatoris ipsa vita dicitur et ea summa est vita. Iste igitur due creature corpus et vita quoniã formabilia sunt sicuti superius dicta docuerũt amissaqz omnino forma in nihilum recidunt: satis ostẽdũt ex ista forma sebsistere que semp eiusmodi est. Quãobrẽ quãtacunqz bona q̃uis magna: q̃uis minima nisi ex deo esse non possũt. Quid eni maius in creaturis: q̃ vita intelligẽs: aut quid minus potest esse q̃ corpus? Que quãtũlibet deficiant et eo tẽdant vt nõ sint: tamen aliquid forme illis remanet vt quoquomodo sint. Quicquid au tem forme cuipiam rei deficienti remanet ex illa forma est que nescit deficere motusqz ipos rerum deficientium vel proficientium excedere numerorum suorum legẽ nõ sinit. Quicquid igitur laudabile aduertitur in rerũ natura siue exigua: siue ampla laude dignum iudicetur ad excellentiss: mam et ineffabilem laudez referẽdum est conditoris nisi quid habes ad hoc. E. Ono. Satis mihi psuasum esse fateor: et quemadmodũ manifestum fiat quãtum in hac atqz inter tales quales nos sumus potest: deũ eẽ et ex deo esse omnia bona: quandoquidem omnia que sunt siue que intelligunt. et viuunt: et sunt: siue que tantũ sunt: ex deo sunt: nam etiam tertiam q̃stionem videamus vtrum expediri possit inter bona esse numerandam liberam voluntatem. Quo demonstrato sine dubitatione cõcedam deum dedisse nobis: eam dari oportuisse. Au. Bene meministi pposita: et secundam q̃stionẽ iam explicitam vigilãter animaduertisti: sed videre debuisti etiam istam tertiam iam solutam: propterea quippe tibi videri dixeres dari nõ debuisse liberum volũtatis arbitrium q eo peccat quisqz. Cui sentẽtie tue cum ego intuilissem recte fieri non posse nisi eodem libero volũtatis arbitrio: atqz id potius hoc deum dedisse asseuerarem: respondisti liberam voluntatem ita nobis dari debuisse vt iusticia data est qua nemo: nisi recte potest vti. Que responsio tua in tantos circuitus di-

sputationis nos ire cōpulit quibus tibi probaremus et maiora et minora bona non esse nisi ex deo. Quod non tam dilucide ostendi posset: nisi prius adversus opiniones impie stultitie qua dicit insipiēs in corde suo non est deus qualicunqȝ de re tanta ꝓ modulo nr̃o inita ratio eodē ipso deo in tam periculoso itinere nobis opitulāte in aliquid manifestum intendereour. Que duo tamen id est deum esse et omnia bona ex ipso esse q̃q̃ incōcussa fide etiā antea tenerentur sic tamen tractata sūt: vt hoc quoqȝ tertiū inter bona esse numerandū liberā .s. voluntatē manifestissime appareat. Jam enim superiore disputatione patefactū est constititqȝ inter nos naturam corporis iferiore gradu esse q̃ animi naturā ac per hoc animū maius bonum esse q̃ corpus. Si ergo in corporis bonis inuenimus aliqua quibus non recte vti homo possit. nec tamē propterea dicimus nō ea dari debuisse: qm̄ esse cōfitemur bona: q̄d mirum si et in animo sunt quedam bona quibus etiā non recte vti possum⁹: sed quia bona sunt non potuerunt dari nisi ab illo a quo sunt omnia. Uides ei quantum boni desit corpori cui desunt manus et tamen manibus male vtitur qui eis operatur vel sceua vel turpia Sine pedibus aliquem si aspiceres fatereris deesse integritati corporis plurimum bonum. Et tamen eum qui ad nocendum cuipiam vel seipsum dehonestandum pedibus vteretur male vti pedibus nō negares. Oculis hanc lucem videmus formasqȝ internoscimus corporū idqȝ et speciosissimū est in nostro corpore vnde in fastigio quodam dignitatis hec membra locata sunt et ad salutem tuendam multaqȝ alia vite commoda refert vsus oculorū: oculis tamē pleriqȝ pleraqȝ agunt turpiter et eos militare cogunt libidini. Et vides quantum bonum desit in facie: si oculi desint. Cum autem assunt quis hos dedit nisi bonorum omnium largitor deus. Quemadmodum ergo ista probas in corpore et nō intuēs eos qui male his vtuntur: laudas illum q̄ hec dedit bona: sic liberā volūtatē sine qua nemo potest recte viuere oportet bonū et diuinitus donum et potius eos damnandos qui hoc bono male vtuntur q̄ eum qui dederit dare non debuisse fatearis. Ab. Evo. Prius ergo vellem vt mihi probares aliquid bonum esse liberam voluntatem et ego concederē deū illam nobis dedisse quia fateor ex deo omnia bona esse. Augu. Jta ne tandem non probaui tanto molimine superioris disputationis cum omnem speciem formamqȝ corporis a summa omnium rerum forma id est a veritate subsistere fatereris: et bonum esse concederes Nam et capillos nostros numeratos esse ipsa in euangelio loquitur veritas De numeri autem summitate et a fine vsqȝ ad finem pertendente potentia q̄ loqu uti fuerimus excidit tibi. Que igitur ista est tanta peruersitas capillos nostros q̄uis inter exigua et omnino abiectissima tamen inter bona numerare: nec inuenire cui auctori tribuantur nisi bonorum omnium conditori deo: quia et maxima et minima bona ab illo sunt a quo est omne bonum et dubitare de libera voluntate sine qua viui recte non posse concedunt etiam qui pessime viuunt. Et certe nūc respōde queso: quid tibi esse melius videat in nobis sine quo recte viui potest. An sine quo recte viui nō pōt. Evo. Jā iam parce queso pudet cecitatis. Quis ē ambigat id longe esse prestantius sine quo recta vita nulla est. Augu. Jam ergo tu negabis luscum hominem recte posse viuere. Evo. Absit tam immanis amentia. Au. Cum ergo in corpore oculum concedas esse aliquid quo amisso tamen ad recte vieundum non impeditur volūtas libera: tibi videt nullum bonum sine qua recte nemo viuit Jntueris eni iusticiam qua nemo male vtitur: hec inter summa bona que in ipso sunt homine numeratur: omnesqȝ virtutes animi quibus ipsa recta vita et honesta cōstat. Nam neqȝ prudētia neqȝ fortitudine: neqȝ tēperātia: male

quis vtit. Hoc enim etiam in his omnibus sicut in ipsa quam tu cōmemorasti iusticia rō viget sine qua virtutes eē non possunt. recta aūt ratione male vti nemo potest A Ista ergo magna bona sunt: sed meminisse te oportz non solum magna sed etiaz minima bona non esse posse nisi ab illo a quo sunt oīa bona. hoc est deo. Id enim superior disputatio psuasit: cui totiens let9 assensus es. Uirtutes igitur quibus recte viuitur magna bona sunt. Species aūt quorūlibet corporū sine quibus recte viui non potest: minima bona sunt potentie vero animi sine qb9 recte viui nō pōt media bona sunt. Uirtutib9 nemo male vtit. Ceteris aūt bonis id est mediis ꝛ minimis nō solū bñ: sed etiaz male quisqꝫ potest vti. Et ideo virtute nemo male vtit qꝛ opus virtutis est bonus vsus istorū quibus etiam nō bene vti non possumus. Nemo aūt bñ vtēdo male vtit. Quare abundantia ꝛ magnitudo bonitatis dei non solū magna sed etiā media ꝛ minima bona esse p̄stitit. Magis laudanda est bonitas ei9 in magnis ꝗ̄ i mediis ꝛ magis in mediis ꝗ̄ in minimis bonis: sꝫ magis in omnibus ꝗ̄ si nō oīa tribuisset. Orosi9. Assentior. Sed illud me mouet qm̄ de libera voluntate q̄stio est videm9 ipaꝫ bñ vti ceteris vel nō bene. quō ꝛ ipsa inter illa quibus vtimur numeranda sit. Au. Quō oīa que ad scientiā cognoscimus ratione cognoscimus: ꝛ tñ etiā ipsa ratio inter illa numeratur q̄ ratione cognoscimus: an oblitus es cū q̄reremus q̄ rōne cognoscantur confessuz te fuisse etiā rōnē rōne cognosci? Noli ergo mirari: si ceteris per liberā voluntatē vtimur: etiā ipa libera volūtate p eā ipamvti posse vt quodāmō seipa vtat volūtas q̄ vtit ceteris sicut seipsam cognoscit ratio que cognoscit ꝛ cetera Nam et memoria nō solum cetera omnia q̄ meminimus cōprehēdit: sed etiā q non obliuiscimur nos habere memoriam ipsa se memoria quodammodo tenet in nobis q̄ nō solū aliorum sed etiā sui meminit: vel potius nos ꝛ cetera ꝛ ipsam per ipsam meminimus. O voluntas ergo q̄ mediū bonū ē cū inheret incōmutabili bono eiqꝫ cōi nō ꝓprio sicuti ē illa de qua multū locuti sum9: ꝛ nihil digne dixim9 veritas tenet homo beatā vitā. Eaqꝫ ipa vita btā id ē animi affectio inherentis incōmutabili bono propriū ꝛ primū est hoīs bonuꝫ In eo sunt etiā virtutes oēs quibus male vti nemo pōt. Nā hec ꝗ̄uis magna in hoīe ꝛ prima sint. propria tamē esse vniuscuiusqꝫ hoīs nō cōia satis intelligūt. veritate eni atqꝫ sapiētia que cōis ē oīb9 oēs sapiētes ꝛ bti fiūt ihērēdo illi: btitudine aūt alterius hoīs nō fit alter btūs: qꝛ ꝛ cū eū imitat vt sit inde appetit btūs fieri vñ illū factū videt illa. s. incōmutabili cōiqꝫ ꝟitate. neqꝫ prudētia cuiusqꝫ fit prudēs ali9: aut fortis fortitudie: aut tēperātia: aut iustus iusticia hoīs alteri9 quisqꝫ efficit sed coaptando aīm illis incōmutabilibus regulis luminibusqꝫ ꝟtutū que incorruptibilit viuūt in ipa ꝟitate sapiētiaqꝫ cōi qbus ꝛ ille coaptauit ꝛ fixit aīm quē istis ꝟtutibus p̄ditū sibi ad imitādū ꝓposuit. voluntas ergo adherens cōi atqꝫ incōmutabili bono impetrat prima a magna hoīs bona cū ipsa sit mediū quoddā bonū. volūtas autē auersa ab icōmutabili ꝛ cōi bono ꝛ cōuersa ad propriū bonū: aut exteri9 aut ad inferius peccat. Ad proprium cōuertitur cū sue potestatis vult esse: ad exterius cū alioꝝ ꝓpria vel q̄cunqꝫ ad se non pertinent cognoscere studet. ad inferius cū voluptatē corporis diligit. At ita hō supbus ꝛ curiosus et lasciuus effect9 excipitur ab alia vita q̄ i cōpatione supioris vite mors est. Que tñ regitur amministratione diuine prudētie: q̄ cōgruis sedib9 ordinat oīa ꝛ p meritis sua cuiqꝫ distribuit. Ita fit vt neqꝫ illa bona: que a peccātibus appetūtur: vllo mō mala sint: nec ipsa volūtas libera: quā in bonis quibusdā mediis numeranda esse cōperimus: sꝫ malum fit auersio eius ab incommutabili bono ꝛ conuersio ad mutabilia bona. Que tamen auersio atqꝫ cōuersio. qm̄

non cogitur sed est voluntaria: digna et iusta eam miserie pena subsequitur.

P Sed tu fortasse quesiturus es: quoniam mouetur voluntas cum se auertit ab incommutabili bono ad mutabile bonum: vnde ei iste motus existat qui profecto malus est: tam etsi voluntas libera: quia sine illa nec recte viui potest quis in bonis numeranda sit. Si enim motus iste id est auersio voluntatis a domino deo sine dubitatione peccatum est: vnde non possumus auctorem peccati deum dicere. Non erit ergo iste motus ex deo. Unde igitur erit. Ita querenti tibi: si respondeam nescire me fortasse eris tristior. Sed cum vera responderim. Sciri enim non potest quod nihil est. Tu tamen pietatem inconcussam tene vt nullum tibi bonum vel sentienti vel intelligenti vel quoquo modo cogitanti occurrat quod non sit ex deo. Ita enim nulla natura occurrit: que non sit ex deo. Omnem quippe rem vbi mensuram et numerum et ordinem non videris deo artifici tribuere non cogeris. Unde autem ista penitus detraxeris nihil omnino remanebit: quia et si remanserit aliqua forme alicuius inchoatio vbi neque mensuram neque numerum neque ordinem inuenias: quia vbicunque ista sunt forma perfecta est: oportet auferas etiam inchoationem forme que tanquam materies ad perficiendum subiacere videtur artifici. Si enim forme perfectio bonum est nonnullum iam bonum est et forme inchoatio. Ita detracto penitus omni bono: nihil omnino remanebit. Omne autem bonum ex deo. Nulla ergo natura est que non sit ex deo. Motus ergo ille auersionis quod fatemur esse peccatum: quoniam defectiuus modus est: omnis autem defectus ex nihil: vide quo pertineat et ad deum pertinere non dubites. Qui tamen defectus quoniam est voluntarius in nostra est positus potestate. Si enim times illum oportet vt nolis. Si autem nolis non erit. Quid ergo securius quam esse in ea vita vbi non possit tibi euenire quod non vis. Sed quoniam non sicut homo sponte cecidit: etiam sponte surgere potest: porrectam nobis desuper dexteram dei id est dominum nostrum Jesum christum firma fide teneamus: et expectemus certa spe et charitate ardenti desideremus. Sed quid autem de origine peccati diligentius querendum adhuc putas: nam omnino ego iam opus non arbitror. Si quid tamen putas: in aliam disputationem differendum est. Oro. Sequor sane voluntatem tuam vt in tempus aliquid quod hinc moueri posset differamus. Nam illud tibi non concesserim: vt satis iam hodie quesitum putes.

¶ Explicit Aurelii Augustini de libero arbitrio liber secundus.

¶ Incipit tertius Orosius. M.

Quoniam satis mihi manifestum est inter bona et ea quidem non minima numerandam esse liberam voluntatem ex quo etiam fateri cogimur eam diuinitus datam esse: darique oportuisse: iam oportunum existimas cupio per te cognoscere: vnde ille motus existat quo ipsa voluntas auertitur a communi et incommutabili bono et ad propria vel aliena vel infima: atque omnia commutabilia conuertitur bona. Aug. Quid enim opus est hoc scire. Oro. Quia si ita data est vt naturalem habeat istum motum: iam necessitate ad hoc conuertitur neque vlla culpa deprehendi potest: vbi natura necessitasque dominatur. Augu. Placeat ne tibi iste motus an displicet? Oro. Displicet. Augu. Reprehende ergo eum. Orosius. Utique reprehendo Augustinus. Reprehendis igitur animi motum inculpabilem? Orosius. Inculpabilem animi motum reprehendo: sed nescio an vlla culpa sit rectos incommutabilia conuerti. Augustinus. Reprehendis ergo quod nescis. Orosius. Noli verbo premere. Ita enim dixi ne-

scio an vlla culpa sit: vt intelligi voluerim sine dubio culpã esse nã hoc verbo quod dixi nescio satis profecto irrisidubitationẽ de re manifesta. Augu. Vide quid sit certissima veritas que te cogit tam cito obliuisci quod paulo ante dixisti. Si enim natura vel necessitate iste motus existit culpabilis esse nullo modo potest. Tu vero esse culpabilem ita firmissime tenes vt dubitationẽ de hac re tam certa etiam irridendam putaueris. Cur ergo tibi vel affirmandũ vel certe cum aliqua dubitatione dicẽdũ visum est quod perspicue falsum eẽ ipse conuincis. Dixisti enim si ita data ẽ voluntas libera vt naturalem habeat istum motum: iam necessitate ad hoc conuertitur: neqꝫ vlla culpa apprehẽdi potest nisi natura necessitasqꝫ dominatur. Nullomodo autem dubitasti nõ esse ita datam: quando istum motum culpabilem esse non dubitas? Orosius. Ego ipsum motum culpabilem esse dixi: ꝛ ideo mihi displicere et reprehendendum esse dubitare non possum. Animã vero que motu ab incommutabili bono ad commutabilia detrahitur: nego esse culpandam si eius naturalis est. vt motus eo necessario moueatur. Augu. Cuius est motus iste quem profecto culpam esse concedis. Orosius. Iam in animo eum video: sed cuius sit nescio. Augu. Nunquid negas eo moueri. Orosius. Non nego. Augustinus Negas ergo motum quo mouetur lapis motum esse lapidis. Neqꝫ enim illũ dico motum quo eum nos mouemus vel aliqua in aliena mouetur: veluti cum in celum iacitur sed eum quo ad terram nutu suo mergit et cadit. Orosi⁹. Non equidem nego motum: quo ita: vt dicis declinatur et ima petit motum esse lapidis: sed nec talem nego. Si autem hoc modo etiam illum motum habet anima: profecto etiam ille naturalis est: nec ex eo quo naturaliter mouetur: recte vituperari potest: quia etiã si ad perditionem mouetur: nature tamen sue necessitate compellitur. porro quia istum motum non dubitamus esse culpabilẽ oĩmodo negãdũ ẽ esse naturalẽ. Et ideo nõ ẽ similis illi motui quo naturalr mouet lapis. Augu. Egim⁹ne aliqd supioribus duabus disputationibus. Oro. Egimus sane. Au. Credo ergo meminisse te in prima disputatione satis esse cõpertum nulla re fieri mẽtẽ seruã libidinis nisi ꝓpria volũtate. Nam neqꝫ a superiore neqꝫ ab equali eã posse ad hoc dedecus cogi: qꝛ iniustũ neqꝫ ab inferiorẽ quia nõ põt. Restat igitur vt eius sit proprius iste motus quo fruendi voluntatem ad creaturam a creatore conuertit. Qui motus si culpe deputatur: vnde quidubitat irrisione dignus tibi visus est nõ est vtiqꝫ naturalis sed voluntarius. in eoqꝫ similis est illi motui qui deorsum versus lapis fertur: quod sicut iste proprius est lapidis sic ille animi. Verum tamen in eo dissimilis ꝙ in potestate nõ habet lapis cohibere motum quo fertur inferius: animus vero dum nõ vult non ita mouetur: vt superioribus desertis inferiora diligat. Et ideo lapidi naturalis est ille motus. animo vero iste voluntarius. hinc est ꝙ lapidẽ si quis dicat peccare qđ põdere suo tendit ĩ ĩfima: nõ dicã ipso lapide stolidior: sꝫ ꝓfecto demens iudicatur Animvero peccati arguimus cũ eũ cõuincim⁹ superioribus desertis ad fruendũ inferiora ꝑponere: propterea qđ op⁹ ẽ querere vnũ iste mot⁹ existat: quo volũtas auertif ab ĩcõmutabili bono ad ĩcõmutabile bonũ cũ eũ nõ nisi animi ꝛ voluntariũ ꝛ ob hoc culpabilem esse fateamur oĩsqꝫ de hac re disciplina vtilis ad id valeat: vt eo motu improbato atqꝫ cohibito voluntatẽ nostrã ad fruendum sempiťno bono a lapsu tꝑaliũ cõuerta m⁹. Oro. Video ꝛ quodãmõ tango ac teneo vera eẽ q̃ dicis. Non qcqꝫ tã firme atqꝫ intime sentio ꝙ me habere voluntatem: eaqꝫ moueri ad aliquid fruendũ quid autem meum dicam prorsus non inuenio si voluntatem qua volo ꝛ nolo non est mea. Quapropter cui tribuendum est si quid per illam male facio nisi michi. Cum enim bonus

deus me fecerit: nec bene aliquid faciam nisi per voluntatē ad hoc potius datā esse a bono deo satis apparet. Motus aūt quo huc atq; illuc volūtas cōuertitur nisi esset volūtarius atq; in nostra potius potestate, neq; laudendus cum ad superiora: neq; culpādus homo esset cū ad inferiora detorquet quasi quendā cardinē volūtatis neq; omnino mouēdus eēt vt istis neglectis eterna vellet adipisci: atq; vt male nollet viuere: velle aūt bene. Hoc aūt monēdū nō eē hoīem qsqs existimat de hoīz numero exterminādus est. E Que cū ita sint ineffabilit me mouet questio fieri possit vt et deus prescius sit oīz futurorum et nos nulla necessitate peccemus. Quisqs ei dixerit aliter euenire posse alqd q̄ deus ante presciuit: prescientiā dei destruere insanissima pietate molif. Quapropter si presciuit deus peccaturū eē primū hoīez qđ necesse est cōcedat mihi qsquis mecū oīz futurorū presciū fatef deū. Si ergo ita ē nō dico cū faceret: bonū ei fecit nec ob esse qcq̄ deo posset peccatum eiusquē bonū ipse fecisset: immo in quo faciendo bonitatē suam ostendat ostendit: et in puniendo iusticiā et liberando miaz non itaq; dico non eum faceret sz hoc dico qm̄ esse peccaturum presciuerat: necesse erat: id fieri quod futurū prescibat deus esse. Quō est igitur voluntas libera. vbi tam ineuitabilis apparet necessitas. Au. Pulsasti vehemēter: misericordia dei assit aperiatq; pulsantib⁹. Verūtñ maximā partē hoīm ista qstiōe torqueri nō ob aliud crediderim: nisi q: nō pie querūt velocioresq; sunt ad excusationē q̄ ad confessionem peccatorum suorum. Aut enim diuinam prouidentiam nullam preesse rebus humanis libenter opinantur: dumq; fortuitis committunt casibus et animos et corpora sua: tradunt se feriendos et dilaniandos libidinibus diuina iudicia negantes: humana fallentes eos a quibus accusantur fortune patrocinio propulsare se putant. Quam tamen cecā efficere aut pingere consueuerunt vt aut meliores ea sint a qua se regi arbitrantur. Aut se quoq; cum eadem cecitate et sentire ista fateantur et dicere. Nec enim talibus absurde etiam conceditur: casibus eos agere oīa quando agendo cadunt. Sed aduersus hanc opinionem plenā stultissimi et dementissimi erroris satis vt arbitror: secunda nostra sermocinatione disertum est. Alii vero q̄q̄ negare non audeāt preesse humane vite prouidentiā dei malunt tamen eam vel infirmam vel iniustam vel malam nefario credere q̄ sua peccata pietate supplici cōfiteri. Qui omnes si persuaderi sibi paterentur vt cum de optimo et iustissimo cogitant et potentissimo bonitatem et iusticiam et potentiam dei longe maiorem superioremq; esse crederent q̄ quod cogitatione concipiunt: considerantesq; semetipsos gratias deo se debere intelligerent etiam si aliquid inferius eos voluisset esse q̄ sunt: omnibusq; ossibus et medullis conscientie sue clamarent. Ego dixi domine miserere mei cura animam meam quia peccaui tibi. Ita certis itineribus diuine misericordie in sapientiam ducerentur: vt neqz inuentis rebus inflati: neq; non inuentis turbulēti et cognoscendo instructiores fierent ad viuendum et ad querendum ignorando mitiores. Tibi vero cui iam hoc persuasum esse non dubito. vide q̄ facile de tam magna questione respondeam cum mihi prior interroganti pauca responderis. E

Certe enim hoc te mouet et hoc miraris quo modo non sint contraria et repugnantia: vt et deus prescius sit omnium futurorum et nos non necessitate: sed voluntate peccemus. Si enim prescius est deus peccaturum esse hominem: necesse est vt peccet. Si autem necesse est non ergo est in peccando voluntatis arbitrium sed potius ineuitabilis et fixa necessitas. Qua ratione hoc videlicet ne conficiatur times vt aut deus futurorum omnium prescius ipie negetur: aut si hoc negare non possumus fateamur non voluntate sed

necessitate peccari. An aliquid aliđ te mouet. Oro. Nihil interim aliud. Aug. Res ergo vniuersas quaꝝ deus est prescius nō voluntate sed necessitate fieri putas. Oro. Omnino ita puto. Augu. Expergiscere tandē teq; ipsum paululū intuere: ⁊ dic mihi si potes: qualē sis habiturus voluntatē: vtrum peccandi an recte faciēdi. Oro. Nescio. Au. Quid deū itidē nescire hoc putas. Oro. Nullo mō hoc putauerim. Augu. Si ergo volūtatē tuā crastinā nouit ⁊ omnium siue q̄ sunt: siue q̄ futuri sunt futuras ꝓuidet voluntates multo magis ꝓuidet q̄d de iustis impiisq; facturus sit. Oro Prorsus si meoꝝ opeꝝ ꝓsciū deū dico multo fidentius eum dixerim prescire opa sua: ⁊ quid sit facturus certissime ꝓuidere. Au. Nonne igitur caues ne tibi dicat̄ etiā ipm quecunq; facturus est: nō volūtate sed necessitate facturum: si omnia quoꝝ deus prescius ē necessitate fiunt non voluntate? Oro. Ego cū dicerē necessitate vniuersa fieri q̄ deus futura ꝓsciuit: ea soluꝫ intuebat q̄ in creatura ei⁹ fiūt: nō autem q̄ in ipo. Nō ei ea fiūt sed sunt sempiterna. Au. Nihil ergo in sua creatura operatur deus. Oro. Jā semel statuit quemadmodū ferat̄ ordo eius vniuersitatis quā cōdidit. Neq; ei aliquid noua volūtate ām͂inistrat Augu. Nunqd nemi nem beatū facit. Oro. Facit vo. Aug. Tūc itaq; facit qn̄ ille fit. Oro. Jta est Au. Si igit̄ verb. gratia beatus es futurus post annum te beatū facturus ē Oro. Etiā. Aug. Jam ergo prescit hodie quid post ānum facturus est. Oro. Semꝑ hoc presciuit. Nunc quoq; hoc eum prescire consentio. si est ita futurū Au. Dic queso non tu creatura ei⁹ nō es: aut tua beatitudo nō ī te fiet? Oro. Jmmo ⁊ creatura eius sum: ⁊ ī me fiet qđ beatus ero. Augusti. Non ergo volūtate sed necessitate in te fiet beatitudo tua deo faciēte: tu ergo fuit⁹ beat⁹ es. V Oro. Volūtas illi⁹ mihi est necessitas. Si ei mihi esset potestas: vt essem beatus iam profecto essem. Volo eni etiā nunc ⁊ non sum: quia nō ego sed ille me beatum facit. Au. Optime de te veritas clamat: Nō eni possumus aliud sentire esse in potestate nostra: nisi qđ cū volum⁹ facim⁹. Quapropter nihil tam in nostra potestate q̄ ipa volūtas est. Ea eni prorsus nullo interuallo mox vt volum⁹ presto est. Et ideo recte possum⁹ dicere: nō volūtate viuimus: sed necessitate. Aut nō voluntate morimur sed necessitate: ⁊ si quid aliđ huiusmodi. Nō voluntate aūt volum⁹ quis vel delirus audeat dicere? Quā obrem q̄uis presciat deus nostras volūtates futuras: non ex eo tn̄ cōficitur vi non voluntate aliquid velimus. Nā ⁊ de beatitudine qđ dixisti: non abs te ipo beatū fieri: ita dixisti: quasi hoc ego narrauerim: sed dico cum futurus es beatus: non te inuitum sed volentē futurum. Cum igitur prescius deus sit future beatitudinis tue: nec aliter aliquid fieri possit q̄ ille presciuit: alioquin nulla prescientia est: non tn̄ ex eo cogimur sentire quod absurdissimum est ⁊ lōge a veritate seclusum non te volentē beatū futurū. Sicut aūt volūtatē beatitudinis cū esse ceperis beatus non tibi aufert ꝓscientia dei: q̄ hodie de tua futura beatitudine certa ē: Sic etiā volūtas culpabilis: si qua ī te futura est: non propterea voluntas nō erit: qm̄ deus eam futurā esse ꝓsciuit. Attende eīn queso quanta cecitate dicatur: si presciuit deus futuram voluntatē meā: qm̄ nihil aliter potest fieri q̄ ꝓsciuit: necesse est vt velim qđ ille ꝓsciuit. Si aūt necesse est: non iam voluntate sed necessitate id me velle fatēduꝫ est. O stultitiā singularē. Quō ergo si pōt aliud fieri q̄ presciuit deus: si voluntas non erit: quā voluntatē futurā ille presciuerit? Omitto eq̄ illud monstruosum: quod paulo ante dixi: eūdeꝫ hoīem dicere necesse est vt ita velim. qui necessitate supposita anferre nitit̄ voluntatē. Si ei necesse est vt velit: vnde volet cum voluntas non erit? quod si non hoc modo dixerit: sed dixerit se: quia necesse est vt velit ipsam voluntatem in petestate non habere: occurret

tur ex eo: quod ipse dixisti cum quere-
rem vtrum inuitus beatus sis futurꝰ.
Respondisti enim ꝙ iam esses beatus
si potestas esset in te. Velle enim te sed
nondū posse dixisti: vbi ego subieci de
te clamasse veritatem. Non enim nega-
re possumus nos habere potestatem
nisi dū nobis quod volumꝰ deest. Dum
aūt volumus ipsa voluntas deest no-
bis: Non vtiq̃ volumus qđ fieri nō po
test: vt dum volumus non velimus. A-
dest vtiq̃ voluntas volentibus. Nec a-
liud quicq̃ in potestate: nisi ꝙ volenti
bus adest. Voluntas igitur nostra nec
voluntas esset: nisi esset in nostra pote-
state: porro quia est in potestate libera
est nobis. Non enim est nobis liberum
quod in potestate non habemus aut
potest non esse quod habemus. Ita fit
vt et deum non negemus esse prescium
omnium futurorum: ⁊ nos tamē velimꝰ
quod volumus. Cum enim sit prescius
voluntatis nostre: cuius est prescius
ipsa erit. Voluntas ergo erit: quia vo-
luntatis est prescius. Non igitur per
eius prescientiam mihi potestas ade-
mitur que ꝓpterea mihi certior aderit
q̄ ille cuius prescientia non fallitur af
futurā mihi esse presciuit. ¶ Ero.
Ecce iam non nego: ita necesse esse fie
ri quecunq̃ presciuit deus ⁊ ita eum
peccata nostra prescire: vt maneat ta-
men nobis voluntas libera: atq̃ in no-
stra potestate posita. Au. Quid ergo
te mouet? An forte oblitus quid prima
nostra disputatio pergit: negabis nul-
lo cogente: aut superiore: aut inferiore
aut equali: sed eo nos voluntate pecca
re? Ero. Nil horum prorsus audeo ne-
gare. Sed tamē fateor nōdum video q̄
modo sibi non aduersentur: hec duo p̄-
scientia dei de peccatis nostris: ⁊ no-
strorum in peccando liberum arbitriū
Nam ⁊ iustum deum necesse est fatea
mur ⁊ prescium. Sed scire vellem qua
iusticia puniat peccata q̄ necesse ē fie-
ri. Aut quo nō nō sit necesse fieri: q̄ fu
tura presciuit esse. Aut q̄modo nō cre-
atori deputandū est quicqđ eius crea
tura fieri necesse est. Au. Cur tibi videt

aduersum esse liberum arbitriū nostr
prescientie dei. Quia prescientia ē: an
q2 dei prescientia est? Erosiꝰ. Quia dei
potius. Au. Quid ergo si tu prescires
peccaturum esse aliquē non esset neces
se vt peccaret. Erosi. Immo necesse es
set vt peccaret. Non enim aliter esset
prescientia mea: nisi vera prescirē. Au.
Non igitur q2 dei prescientia est necesse
est fieri q̄ p̄scierit sz tm̄modo q2 prescīē
tia est. Que si non certa prenoscit vti-
q̃ nulla est. Ero. Cōsentio. Sz quor-
sum ista? Au. Quia nisi fallor nō con-
tinuo tu peccare cogeres. quem pecca
turū esse prescires. Neq̃ ip̄a prescien-
tia tua peccare eū cogeret: q̄uis sine
dubio peccaturus esset. Non enim aliē
id futurum esse prescires. Sicut itaq̃
non sibi aduersanē hec duo vt prescien
tia tua noueris. quod alius sua volun
tate facturus est: ita deus neminez ad
peccandum cogens preuidet tñ eos q̄
ꝓpria volūtate peccabunt. Cur ergo
non iudicet iustus q̄ fieri nō cogit pre
scius Sicut enī memoria tua non co-
gis facta eē q̄ p̄terierūt: sic deꝰ p̄scien-
tia sua nō cogit faciēda q̄ futura sunt
⁊ sicut tu q̄dā q̄ fecisti meministi nec ta
mē q̄ meministi oīa fecisti: ita deus om
nia quoꝝ ip̄e auctor est p̄scit: nec tamē
omnium que prescit: ipse auctor est.
Quorū aūt non est malus auctor: iu-
stus est vltor. Hic ergo iā intellige: qua
iusticia deus peccata puniat quia que
nouit futura nō facit. nā si propterea
nō debet retribuere suppliciū peccan-
tibus q2 p̄uidet peccaturos: nec recte
facientibus debet p̄mia retribuere q2
⁊ recte facturos nihilominꝰ preuidet
Immovero fateamur ⁊ ad prescientiā
eius pertinere ne eū lateat futurorum
⁊ ad iusticiam vt peccatū q2 volunta-
te cōmittitur: ita iudicio eius impune nō
fiat sicut prescientia non cogitur fieri.
¶ Iam illud quod tertio loco posui
sti: quō nō creatori deputandum sit q̄c
quid in eius creatura fieri necesse est:
regula est pietatis facile nobis mone-
bit: quā meminisse nos conuenit: gratia
rū actiones nos debere creatori nostro

Cuius pfecto largissima bonitas iustissime laudaretur etiam si aliquo inferiore creature gradu nos cōdidisset. Quāuis enī anima nostra peccatis ta befacta sit:sublimior est tñ ꝛ melior:ꝙ si in hanc lucem visibilē ꝟterer. Et vides profecto de huius lucis eminentia ꝙtū laudāt aſe deū etiam corporis sensibus dedite. Quapropter nō te iā moueat.ꝗ tā vituperanṫ aīe peccatrices vt dicas in corde tuo meli⁹ fuisse si non fuissent. Institutor tñ earū deus preclarissime pro humana facultate laudēdus est:non solum quoniam peccantes eas iste ordinat:sꝫ etiā qꝛ tales instituit:vt etiam peccatis sorditate:nullo modo lucis corporalis dignitatē superenṫ de qua tñ iure laudaṫ. Illud quoqꝫ moneo caueas:ne forte non dicas quidē melius fuisse vt nō essent: vt non essent sꝫ dicas aliter fieri eas debuisse. Quicquid ei tibi vera ratōe meli⁹ occurrerit scias fecisse deū tanqꝫ bonorū omniuꝫ conditorem. Nō ē autē ꝟa ratio sed inuida infirmitas:cū alīqd melius faciēdū fuisse.cogitaueris:iam nihil aliud īferius velle fieri:tanqꝫ si perspecto celo nolles terrā factā esse vnqꝫ omnino Recte enī reprehēderes:si pretermisso celo:terrā factam videres:qꝛ̄ diceres ita eam fieri debuisse: sicuti posses cogitare celū. Cum ergo etiā illud ad cuius speciē volebas terram pducere factum esse pspiceres:nō aūt hoc terram sed celum vocari credo:ꝗ re meliore nō fraudatus v⁹ inferior quoqꝫ aliqua fieret ꝛ terra esset: nequaqꝫ inuidere deberes. In qua certe rursus secundū partes eius tanta est varietas: vt nihil quod ad terre pertinet speciēꝫ cogitāti occurrat:qꝺ nō in tota ei⁹ mole deus omniuꝫ conditor fecerit. Nāqꝫ a terra feracissima ꝛ amenissima vsqꝫ ad falsissimā:ita gradatiꝫ per medias perueniṫ:vt nullam reprehendere audeas nisi in comparatione melioris. Atqꝫ ita per omnes gradus laudis ascēdas:vt qꝺ summū gen⁹ terre inueneris:celū tñ esse nolis. Iamvero inter totā terrā ꝛ celum quanta distantia ē interponūtur enim humida labilisqꝫ natura:atqꝫ his quattuor elementis: alie innumerabiles nobis numerate autem deo rerum spēs formeqꝫ variantur. Potest ergo esse aliquid ī rerum natura quod tua ratione non cogitas. Non esse autem quod vera ratione cogitas non potest. Neqꝫ enim tu potes aliquid melius in creatura cogitare quod creature artificē cogerit:humana quippe anima naturaliter diuīs ex quibus pēdet connexa rationibus cum dicit melius hoc fieret ꝙ illud si vere dicit ꝛ videt quod dicit in illis quibus connexa est rationibus videt. Credat ergo deū fecisse quod vera ratione ab eo faciendum fuisse cognouit etiam si hoc in rebus factis non videt quia etiam si celum oculis videre non posset ꝛ tamen ratione non vera tale aliquid faciendū fuisse colligeret:credere debuit factum esse quamuis id oculis non videret: nō enim cogitatione videret fuisse faciendum nisi in his rationibus quibus facta sunt omnia. Quod autem ibi non ē tamen nemo potest vera cogitatione videre qua non est verum.

5 In eo pleriqꝫ homines errant quia cū meliora mente conspexerint: non in sedibus congruis ea oculis querunt:velut si quisqꝫ perfectam rotunditatem ratione comprehendens stomachetur ꝗ talem nucem non inuenit si nullum vnꝙ corpus rotundum preter huiuscemodi conspexit. Nam ita quidam cum ratione verissima videant meliorem esse creaturam que ꝙuis habeat liberam voluntatem deo tamen semper infixa nunqꝫ peccauerit intuentes peccata hominum non vt peccare desinant: sed quia facti sunt dolent : dicentes tales nos faceret vt semper incommutabili eius veritate perfrui:nunqꝫ autēꝫ peccare vellemus:non clamant:non succēseant:quia neqꝫ ipsos ideo coegit peccare quia fecit quibus potestatem vtrum vellent dedit: ꝛ sunt tales quidam angeli qui neqꝫ peccauerunt vnqꝫ neqꝫ peccaturi sunt. Quamobrem si

te delectat creatura q̄ pseuerantissima voluntate nō peccat: nō ē dubitandum q̄ eā peccanti recta ratione p̄ponas: sȝ sicut tu cogitatione p̄ponis: sic eam creator deus ordinatione p̄posuit. crede esse talē in supioribus sedibus et in sublimitate celorū q: si bonitatē conditor p̄buit ad eam condendam cuius p̄uidit futura pctā nullo modo nō preberet eam bonitatē vt creaturam conderet. quam peccaturam non esse presciuit: habet enī illa sublimis ppetuā beatitudinem suā ī perpetuum fruens creatore suo quam ppetua tenende iusticie voluntate promeretur habet dei de ordinē suuȝ etiā ista peccatrix amissa in peccatis beatitudine sȝ non dimissa recuperande beatitudinis facultas: que profecto supat eam quam peccandi ppetua voluntas tenet. Inf quā ꝛ illā priorē pmanētē in voluntate iusticie hec medietatē quandam demonstrat q̄ penitēdi humilitate altitudineȝ suam recipit. Nam neqȝ ab illa creatura quam presciuit deus non solum peccaturam: sȝ etiam in peccandi volūtate mansuram abstinuit largitatē bonitatis sue vt eam nō cōderet. Sicut enī melior ē vel oberrans equus q̄ lapis propt̄ea non oberrans q: proprio motu ꝛ sensu caret: ita ē excellētior creatura q̄ libera voluntate peccat q̄ q̄ ppterea nō peccat quia nō habȝ liberaȝ voluntatē. Et sicut laudarē vinū ī suo genere bonum in quo vino inebriatuȝ hominem vituperarem: ꝛ tamē eundeȝ hominem iam vituperatum ꝛ adhuc ebriuȝ laudato illi vino de quo ebrius factus est anponerē: ita corporalis creatura in suo gradu iure laudanda ē: cū illi vituperādi sunt qui eius immoderato vsu a veritatis pceptione auertunt q̄uis iidē rursus iam puersi ꝛ quodammodo temulēti eidē creature in ordine suo laudabili cuius auiditate euanuerunt non iam merito viciorūȝ: sȝ adhuc nature dignitate preferūt. Quia igit̄ omnis anima omni corpore est melior: omnisqȝ peccatrix anima quocunqȝ ceciderit nulla cōmutatione corpus efficit: nec omnino illi aufert quod anima est: ꝛ ideo nullo pacto amittit: qd corpore est melior: ꝛ in corporibus autem lux tenet primuȝ locū. consequēs est vt primo corpori anima extrema preponatur: fieriqȝ possit vt corpori alicuius anime aliquod aliud corpus anteferatur. At aūt ipsi anime nullo modo. Cur ergo non laudatur deus ꝛ ineffabili predicatione laudet̄ q̄ cum fecerit eas q̄ in legibus essent iusticie permansure: fecit etiā alias animas quas vel peccaturas vel in pctis etiam perseueraturas esse preuidebat: cū ꝛ tales adhuc meliores sint eis: que quoniam nulluȝ habenti rationale ac liberum voluntatis arbitriuȝ peccare nō possunt. Que tamen adhuc etiam meliores sunt q̄ corporuȝ quorumlibet quātūlibet splēdidissimus fulgor: quem pro ipsius summi dei substantia quidam q̄uis cū magno errore venerantur. Quod si in ordine corporearum creaturarum ab ipsis siderum choris vsqȝ ad numerū capillorum nostrorum ita gradatim bonarum rerum pulchritudo contexitur: vt imperitissime dicatur quid est hoc: aut quid hoc: omnia enim ordine suo creata sunt quantum impertius de q̄cunqȝ anima dicitur que ad quantumlibet sui decoris diminutionem defunctumqȝ peruenerit: omnium corporum dignitate sine vlla dubitatione superauit. Aliter enī estimat ratio: aliter vsus Ratio estimat lucem veritatis: vt recto iudicio subdat minora maiorib9: vsus auteȝ consuetudine commoditatis plerumqȝ inclinatur: vt ea pluris estimet que veritas minora esse conuincit. Cuȝ enim corpora celestia corporibus terrestribus magna differentia ratio preponat: quis tamen carnalium hominū non mallet vel plura deesse in celo sydera q̄ vnam arbusculam in agro suo aut vaccam in armento? Sed sicut etate maiores homines vel omnino contemnunt vel certe patienter corrigenda expectant iudicia paruulorum qui exceptis quibusdam quorum anime letantur quēlibet hominum cetero

rum mori malunt ꝙ̃ passerem suum ⁊ multo magis si homo sit ille terribilis passer autem canorus ⁊ pulcher. ita hi qui prouectu animi in sapientiam profecerunt: imperitos eorum existimatores cum iuuerint deum laudantes in creaturis minoribus qui eas carnalibus suis sensibus accommodatius adhibent in superioribus vero atq; melioribus partim eum non laudantes minusve laudantes: partim eam vituperare aut emendare conantes: partim non credentes ꝙ earum ille sit conditor: talium iudicia vel omnino contennere si corrigere nequeunt vel donec corrigant equo animo tolerare ac sustinere consuescãt

A Que cum ita se habeant: tantum habest a vero quod creatori existimatur deputanda peccata creature ꝙ̃ uis necesse est fient que ipse futura p̃sciuit: vt cum dixeris non te inuenire quomodo nõ ei deputetur quicqd ĩ ei⁹ creatura fieri necesse est: ego contra nõ inueniam modum neq; inueniri posse: atq; omnino non esse confirmem quo ei deputetur quicquid in eius creatura ita fieri necesse est: vt voluntate peccantium fiat. Si enim quis dixerit non esse ꝙ̃ miserum esse me mallem: respondebo mentiris. Nam ⁊ nunc miser es: nec ob aliud mori non vis: nisi vt scis. Ita cum miser nolis esse vis tamen. Age igitur gratias ex eo quod es volens vt quod inuitus es auferatur. Volens eñ es: ⁊ miser inuitus es. Quod si ingratus es quod esse vis: iure cogeris esse quod non vis. Ex illo igitur quod etiã ingratus quod vis creatoris laudo bonitatem: ex illo autem quod pateris ingratus quod non vis. ordinatoris laudo iusticiam. Si dixeris non ideo mori volo ꝙ malim miser esse ꝙ̃ omnino non esse: sed ne post mortem miserior sim respondebo. Si hoc iniustum est: non sic eris: si autem hoc iustum est: laudemus eum cuius legibus sic eris. Si dixeris vnde presumam ꝙ si hoc iustum est: nõ sic ero: respondebo: quia si eris in tua potestate: aut miser non eris: aut tu ipse te iniuste regendo iuste eris miser. aut volendo et non volendo te iuste regere. tunc non eris in tua potestate. et aut in nullius eris: aut in alterius. Si in nullius: aut inuitus aut volens. Sed inuitus esse nihil potes: nisi te vis aliqua superauerit. Porro nulla vi superari potest qui est in nullius potestate. Si autem volens in nullius eris potestate ad hoc ratio recurrit: vt sis in tua Et aut te iniuste regendo iuste miser sis: aut quoniaꝫ quodlibet volens eris habes adhuc vnde gratias agas conditori tuo. ꝙ si in tua potestate non eris aut potentior profecto: aut infirmior te habebit in potestate. Quod si infirmior: tua culpa ⁊ iusta miseria: Poteris enim infirmiorem superare si voles. Si autem potentior te infirmioreꝫ habebit in potestate: nullo modo tam rectam ordinationeꝫ recte iniustaꝫ putabis. Verissime igitur dictuꝫ est. si hoc iniustum est: non sic eris. Si autem iustum: laudemus eum cuius legibus sic eris.

B Si dixeris ideo magis volo vel miser esse ꝙ̃ omnino non esse: qz iam iam sum: si autem pri⁹ ꝙ̃ esset possem consuli. eligerem non esse poti⁹ ꝙ̃ vt essem miser: nunc enim ꝙ timeo non esse ꝙ miser sim ad ipsam miseriam ptinet: qua non id volo quod velle deberẽ Nunc vero fateor me quidem malle vl miserum esse ꝙ̃ nihil. Sed tanto stultius id volo quanto miserius. Tanto miserius autem quanto verius. Video non hoc me velle debuisse. Respondebo caue potius ne hic erres nisi te videre: videre verum putas. Nam si beat⁹ esses vtiq; esse ꝙ̃ non esse malles. Et nunc miser cum sis: mauis tamen esse vel miser ꝙ̃ omnino non esse: cum esse nolis miser. Considera igitur quantum potest: quam magnum bonum sit ipsam esse quod miseri ⁊ beati volunt. Nam si hoc bene consideraueris videbis in tantum te esse miserum in quantum non propinquas ei quod summe est. In tantum autem putare melius esse vt quisq; non sit quam vt miser sit in quantum non vides quod summe est Et ideo tamen te esse velle quoniam

ab illo es qui summe est. Si vis itaq miseriam fugere: ama in te hoc ipsum quia esse vis. Si eni magis: magisq esse volueris ei: quo ad summum est propinquabis: et gratias age nunc quia es: Quis beatis inferior sis: supior tamen es: q ea que non habent vel beatitudinis voluntatem: quorum tamen multa etiam a miseris laudantur. Omnia tamen eo ipso quo sunt iure laudanda sunt quia eo ipso quo sunt bona sunt quanto enim amplius esse amaueris: tanto amplius vitam eternam desiderabis: te per ita formari exoptabis vt affectiones tue non sint temporales de temporaliu reru amoribus iniuste et impresse: que temporalia et anteq sint non sunt: et cum sunt fugiunt et cum fugerint non erunt. Itaq cum futura sunt nundum sunt: cum aute preterita sunt iam non sunt. Quomodo igitur tenebuntur vt maneant esse: quibus hoc est incipere vt sint q est pgere vt sint? qui aut amat esse: probat ista inquantu sunt et amat quod sp est. Et si emanabantur in amore istorum minuitur in illius. Et si defluebat in amore transeuntium: in permanentis amore solidabitur: et stabit et obtinebit ipsum esse quod volebat: cum timebat no esse et stare non poterat irretitus amore fugientium. Non igitur tibi displiceat: immo maxime placeat: q mauis esse vel miser: q propterea miser no esse qr nihil eris. Huic eni exordio quo esse vis si adieceris magis: magisq esse consurgis: atq extrueris in id quod summe est: atq ita te ab omni labe cohibebis: qr transit vt non sit: quod in fine est et secu amantes vires subruit: hinc fiet vt qui mauult no esse ne miser sit quia no esse no potest restat vt miser sit. Qui autem plus amat esse q odit miser esse adiiciendo quod amat: quod odit excludat. Cum enim in suo genere perfecte esse ceperit: miser non erit. L.

Nam illud vide q absurde atq inconuenienter dicatur. Mallem non esse q miser esse. Qui enim dicit mallem hoc q illud: eligit aliquid. Non esse autem non est aliquid sed nihil: et ideo nullo pacto potes recte eligere: quando quod eligas non est. Dicis velle te quidem esse cum sis miser. Sz no hoc velle debuisse: quid igitur velle debuisti? Non esse inqs. potius si hoc velle debuisti: hoc est melius. Quod autem non est: melius esse non potest. Non ergo id velle debuisti. Veraciorq sensus est q id non vis q opinatio per qua illud tunc debuisse arbitraris: deinde quod quisq recte elegit appetendum: cum ad id peruenerit: necesse est melior sit. Melior autem esse non poterit qui non erit. Non igitur recte potest eligere vt no sit. Neq enim moueri nos oportet eoru iudicio qui vrgente miseria sese interemerunt aut enim eo confugerunt vt melius fore sibi putarent et no est contrarium rationi nostre quoquomodo putauerint aut si nullos futuros oino crediderunt multominus falsa electio nihil eligentium commouebit: quomodo eni sequar eligentem a quo si queram quid eligat: respondebit nihil? Nam qui eligit no esse profecto se nihil eligere etiam si hoc nolit respondere conuincitur. Veruntamen et de hac tota re si potero dica quod sentio: nemo mihi videtur cum seipsum necat aut quolibet modo emori cupit: habere in sensu q post morte non sit futurus: tametsi aliquantu hoc in opinione habeat. Nam opinio aut in errore aut in veritate ratiocinantis est vel credentis. Sensus autem aut consuetudine aut natura valet: posse autem fieri vt aliud sit in opinione: aliud in sensu vel ex hoc cognoscere facile est: q plerumq aliud faciendum esse credimus et aliud facere delectat. et aliqua do veracior est sensus q opinio: si illa de errore: ille de natura est: velut cu eger plerumq aqua frigida cum non obest dulciter delectat: qua tame credit si biberit esse nocituram. Aliquando veracior opinio q sensus si credit arti medicine obesse frigida cum re vera oberit et tame bibere delectet. Aliquando vtrumq in veritate est: cum id quod prodest non solum ita creditur sed etiam libet Aliquando vtrunq in errore est: cum

id quod nocet & prodesse creditur & bibere non desinit. Solet autem & recta opinio prauam corrigere consuetudinem & praua opinio rectam depraua re naturã. Tanta vis est in dominatu et principatu rationis. Cum ergo quisq; credens quod post mortem non erit intollerabilibus tamẽ molestiis ad totã cupiditatem mortis impellitur & decernit atq; arripit mortẽ: in opinione habz errorem omnimode defectionis in sensu autem naturale desiderium quietis. Quod autem quietum est nõ ẽ nihil. Immo etiam magis est q̃ id qđ inquietum est. Inquietio enĩ variat affectiones: vt altera alteram perimat: quies autẽ habet constantiam in qua maxime intelligitur quod dictum est. Omnia itaq; ille appetitus in voluntate mortis est: non vt qui moriẽ nõ sit. sed vt requiescat intendiẽ. Ita cum errore credat non se futurũ: natura tamen quietus esse hoc est magis esse desiderat. Quapropter sicut nullo pacto fieri potest vt non esse aliquẽ liberet: ita nullo pacto fieri oportet vt ex eo quod est quisq; bonitati creatoris ingratus sit. E Si dixeris nõ erat tã difficile aut laboriosum oĩpotenti deo: vt omnia quecũq; fecit sic haberent ordinem suũ vt nulla creatura vsq; ad miseriam perueniret: non enim hoc aut omnipotens nõ potuit: aut bon⁹ inuidit. Respondebo ordinẽ creaturum a summa vsq; ad infimã gradibus iustis ita decurrere: vt ille inuideat qui dixerit ista nõ esset: inuideat etiam ille qui dixerit ista talis esset.. Si enĩ talẽ vult esse qualis est superior: iam illa est & tãta est vt adiici non oporteat quia perfecta est. Qui ergo dicit etiam ista talis esset aut perfecte superioris vult addere: & erit immoderat⁹ & iniustus: aut istam vult interimere: & erit mal⁹ atq; inuidus: qui autem dixerit ista nõ esset nihilominus erit malus & inuidus cuz eam non vult esse quã inferiorem laudare adhuc cogitur: velut si dicat non esset luna: cum etiam lucerne claritatẽ longe inferiorem in suo tamen genere pulchrã & terrenis tenebris: sed decoram atq; aptam nocturnis vsibus atq; in omnibus ꝓ suo modulo vtiq; laudabilem aut fateatur aut stultissime vel cõtẽtiose neget. Quomodo ergo recte dicere audebit: luna non esset in rebus qu' si diceret luna non esset deridendũ se esse sentiret. Quod si non dicit luna non esset: sed qualem solem videt talem dicit lunam esse debuisse: non intelligit nihil aliud se dicere q̃ non esset luna: sed essent soles duo. In quo dupliciter errat: qꝛ rerũ ꝑfectioni & addere aliqđ cupit: cum desiderat alterum solem: et minuere cum lunam vult detrahi. Hic fortasse dicat ideo nihil se de luna conqueri: quia splendor eius ita minor est vt miser non sit de animarum autez nõ obscuritate: sed miseria se dolere. Sedulo cogitet ita lune splendorem non esse miserum vt nec splendor solis sit beat⁹ q̃uis enim corpora celestia sint corpora sunt tamen quantum ad lucẽ istaz pertinet q̃ per corporeos oculos sentiri potest. Nulla autem corpora quantũ ad se attinet vel beata possunt esse vel misera q̃q; beatorum aut miserorꝫ corpora possunt esse. Sed de illis luminibus similitudo adhibita id docet: q̃admodum corporum differentias contemplando videmus alia clariora iniuste petis auferri que obscuriora conspexeris: aut clarioribus adequare. Sz ad perfectionem vniuersitatis referẽs oĩa quanto magis minusve inter se clara sunt tanto magis cernis esse oĩa. Nec tibi occurrit perfecta vniuersitas nisi vbi maiora sic p̃sto sunt vt minora non desint. Sic etiã differẽtias aĩorꝫ cogitans i q̃b⁹ hoc q̃q; iuenies vt miseriam quã doles ad id quoq; valere cognoscas vt vniuersitatis ꝑfectioni nec ille desint aĩe q̃ misere fieri debuerũt quia peccatrices aĩe eẽ voluerũt. Tñq; abest vt de⁹ tales faceẽ ñ debuerit. vt ẽt ceteras creaẽas laudabiĩr fecerit. lõge iferiores aĩas miseris. E Sz adhuc videẽ min⁹ itelligẽs qđ dictũ ẽ hẽe qꝛ cõtra dicat. dicit enĩ vniuersitatis ꝑfectionẽ cõplet ẽt nr̃a miseria. Defuisset aliqđ

huic perfectioni si beati semper essem⁹. Quapropter si ad miseriā nisi peccādo non perueniat anima: etiam peccata nostra necessario sunt perfectioni vniuersitatis quā cōdidit deus: quō ergo iuste peccata punit q̄ si defuissent creatura ei⁹ plena ꝛ pfecta non esset: hic respondetur non ipsa peccata vel ipsam miseriam perfectioni vniuersitatis esse necessaria sed animas inquātū anime sunt (que si velint peccant) si peccauerint misere fiunt: si enim peccatis earū detractis miseria pseuerat aut ēt peccata pcedit: nec deformari dicitur ordo atq̄ āministratio vniuersitatis rursus si peccata fiat ꝛ desit miseria: nihilominus dehonestat ordinem iniquitas. Cum autem non peccantibus adest beatitudo perfecta est vniuersitas quod aūt ipse non desunt anime q̄s vel peccantes sequit̄ miseria vel recte facientes beatitudo semp naturis omnibus vniuersitas plena atq̄ perfecta est. nō eni peccatū ꝛ suppliciū peccati nature sūt quedā sed affectiones naturarū illa volūtaria ista penalis. Sed voluntaria que in peccato sit temporis affectio est. Cui propt̄ea penalis adhibet̄ vt ordinet eam vbi talem esse non turpe sit ꝛ decori vniuersitatis congruere cogat vt peccati dedecus emēdet pena peccati: hinc fit vt peccans creatura superior creaturis īferioribus puniatur quia ille tam sunt infime vt honorari etiam turpioribus animis possint atq̄ ita decori vniuersitatis ꝯgruere. Quid enī tam magnū in domo est q̄ homo et quid tam abiectū ꝛ īfimū q̄ cloaca domus: seruus tamen in tali peccato deiectus vt mundatione cloace dignus habeatur ornat eam turpitudine sua. Et vtrūq̄ hoꝝ .i. turpitudo serui ꝛ mūdatio cloace iam coniunctū ꝛ redactū in quādam sui generis vnitatē ita disposite domui coaptat̄ atq̄ contexitur vt eius vniuersitati ordinatissimo decore cōueniat. q̄ tamen seruus si peccare noluisset non defuisset domestice discipline alia puisio qua necessaria mūdarent̄. quid itaq̄ tam infimū in reb⁹ q̄ corpus omne terrenū. hanc tamen corruptibilem carnē peccatrix anima sic ornat vt ei speciē decentissimā prebeat motūq̄ vitalē. habitationi ergo celesti talis anima nō congruit per peccatum: terrestri aūt congruit per suppliciū: vt quod libet elegerit semper sit pulchra vniuersitatis decentissimis partibus ordinata: cuius cōditor ꝛ amministrator deus. Namq̄ optime anime cum infimis creaturis habitant nō eas ornant miseria sua quam non habent sed vsu earum bono. Si aūt peccatrices anime permittantur habitare in sublimibus locis. inhonestum est q̄ non conueniunt illis quibus nec bene vti possunt nec ornamenti aliquid conferunt. F Ideoq̄ q̄q̄ orbis iste terrenus rebus corruptibilibus deputatus sit tamen seruans quantum pōt imaginem superiorū: exempla nobis ꝛ indicia q̄dam demonstrare non cessat. Si enim bonū ꝛ magnum aliquem virū ordinate honestatis obseruatione videamus ignibus quantum ad corp⁹ attinet concremari non hoc vocamus penam peccati sed penam fortitudinis ꝛ patientie documentum: eumq̄ magis diligimus cum fedissima corruptio corporea membra eius absumat q̄ si nihil huiusmodi pateretur. Miramur quippe animi naturam mutabilitate corporis non mutari. At vero crudelissimi latronis membra cū tali supplicio confici aspicimus: approbamus ordinem legum. Ornant ergo ambo illa tormenta. Sed ille merito virtutis: iste peccati. At si post illos ignes vel etiam ante illos optimum virum illum commutatum ad congruentiam celestis habitationis ad sidera videremus attolli: vtiq̄ letaremur. Si autem sceleratum latronem siue ante suppliciū siue post supplicium cum eadem malicia voluntatis ad sedem honoris sempiternam leuari videremus in celum quis non offenderetur? Ita fit vt inferiores creaturas ambo ornare potuerint. Superiores autem vnus illorū. Ex q̄ admonemur aduertere mo-

litatem carnis huius: et primum hominem ornasse ut peccato pena congrueret et dominum nostrum ut a peccato mia liberaret. Non autem sicut iustus potuit in ipsa iusticia permanens corpus habere mortale ita iniquus potest dum iniquus est ad mortalitatem peruenire sanctorum scilicet sublimen et angelicam non eorum angelorum de quibus Apostolus ait. Nescitis quia angelos sumus iudicaturi: sed eorum de quibus dominus ait: et erunt equales angelis dei. Qui enim equalitatem angelorum desiderant propter inanem gloriam suam non ideo volunt equales esse angelis. sed sibi. Itaque in tali voluntate perseuerantes equabuntur supplicio preuaricatoribus angelis potestatem suam potius quam dei eligentibus omnipotentis. Talibus enim ad sinistram constitutis quia non quesierunt deum per humilitatis ianuam: quam in seipso dominus Iesus Christus ostendit et inmisericorditer superbeque vixerunt: dicetur. Ite in ignem eternum qui preparatus est dyabolo et angelis eius. ¶ Cum due sint origines peccatorum vna spontanea cogitatione. Altera persuasione alterius: quo pertinere arbitror quod propheta dicit. Ab occultis meis munda me domine et ab alienis parce seruo tuo. vtrunque voluntarium est quidem Nam sicut propria cogitatione non peccet inuitus ita dum consentit mala suadenti non vtique nisi voluntate consentit: sed tamen grauius est non solum nullo suadente propria cognitione peccare sed etiam ad peccandum alteri per inuidentiam dolisque suadere quam ad peccandum alterius suasione traduci. Seruata est ergo in vtroque peccato iusticia dei punientis. Nam et illud appensum est equitatis examine vt nec ipsius dyaboli potestati negeretur homo quem sibi male suadendo subiiciet. Iniquum enim erat vt ei quem ceperat non dominaretur. Nec fieri vllo modo potest. vt dei summi et veri perfecta iusticia que vsque quaque pertenditur deserat etiam ordinandas ruinas peccantium. Et tamen quia minus peccauerat homo quam dyabolus idipsum ei valuit ad reparandam salutem: quod principi huiusmundi partis ere rum scilicet huius mortalis atque infime: hoc est principio omnium peccatorum et preposito mortis atque ad mortalitatem carnis addictus est. Ita enim conscienta mortalitatis timidus a vilissimis et abiectissimis bestiis vel etiam minutissimis molestiam atque interitum reformidans incertisque futurorum et illicitas cohibere leticias et maxime superbiam cuius persuasione deiectus est et quo vno vicio misericordie medicina respuitur frangere consueuit. Quid enim tam opus habens misericordia quam miser? Et quid tam indignum misericordia quam superbus miser. Ex quo factum est: vt illud dei verbum per quod facta sunt omnia et quo fruitur omnis angelica beatitudo vsque ad miseriam nostram clementiam suam porrigeret et verbum caro fieret et habitaret in nobis. Sic enim panem angelorum hominibus dignaretur adequari. Nec sic descendit ad nos vt illos desereret sed simul integer illis integer nobis: illos intrinsecus pascens per id quod deus est. nos forinsecus ammonens per id quod nos sumus: idoneos facit per fidem quos per speciem pascat equaliter. Quia enim rationalis creatura verbo illo tamquam optimo sub cibo pascitur humana autem anima rationalis que mortalibus vinculis peccati pena tenebatur ad hoc diminutionis est redacta vt per coniecturas rerum visibilium ad intelligenda inuisibilia niteretur cibus rationalis creature factus est visibilis non communicatione nature sue: sed habitu nostre: vt visibilia sectantes ad se inuisibilem reuocaret. Sic enim anima quem superbiens intus reliquerat foris humilem inuenit imitatura eius humilitatem visibilem et ad inuisibilem altitudinem reditura: atque verbum dei vnicus dei filius dyabolum quem semper sub legibus suis habuit et habebit homine indutus etiam homini subiugauit nichil ei extorquens violento

dsiatu sed superans eum lege iusticie vt quoniā femina decepta: ꝛ deiecto p feminā viro omnē prolē p̄imi hominis tanꝙ peccatricē legibus mortis mali- ciosa quidē nocendi cupiditate: sed ta mē iure equissimo vēdicabat tādiu po testas eius valeret donec iterficeret iu stum in quo nihil dignum morte posset ostendere: non solū quia sine crimīe oc cisus est: sed etiā quia sine libidine na tus subiugauerat ille quos ceperat vt quicqd inde nasceretur tanꝙ sue arbo- ris fructus praua quidē habēdi cupi- ditate sed tamen non iniquo possiden di iure retineret. Justissime itaqꝫ dimit tere cogitur credentes in eū quē iniu- stissime occidit vt ꝙ tēporaliter moriūt debitū exoluant ꝛ ꝙ semper viuunt in illo viuant qui pro eis: quod non debe bat exoluit. Quiqꝫ aūt infidelitatis perseuerantiā persuasisset iuste secuꝫ haberet in perpetua dānatione cōsor- tes. Jta factum est vt neqꝫ dyabolo per vim eriperetur homo quem nec ipse vi sed persuasione ceperat ꝛ qui iusto pl9 humiliatus est vt seruiret cui ad malū consenserat iuste per eum cui bonum consensit liberaretur quia minus iste in consentiendo ꝙ ille in male suaden do peccauerat. ¶ Natu ras igitur omnes deus fecit non soluꝫ in virtute atqꝫ in iusticia permansuras sed etiam peccaturas non vt peccarēt sed vt essent ornature vniuersum siue peccare siue non peccare voluissent. si enim rebus deessent anime que per ip suꝫ fastigiū ordinis in vniuersa creatu ra sic obtinerent: vt si peccare noluissēt infirmaretur ꝛ laberetur vniuersitas magnum quiddam deesset creature.

¶ Jllud enim deesset quo remoto sta- bilitas rerum atqꝫ connexio turbare- tur. Tales sunt optime ꝛ scē ꝛ sub- limes creature celestiū vel supcelestiū potestatē quibus solus deus imperat: vniuersus autem mundus subiectus est. Sine istarum officiis potest eque p fecta esse vniuersitas: non item si dees set que siue peccarent siue non pecca- rēt nihil vniuersitatis ordini minuere tur etiā si plurimū deesset anime iuste sunt enim rationales: ꝛ illis superiori bus officio quidem impares sed natu- ra pares quibus adhuc inferiores sūt multi ꝛ tamē laudabiles a summo deo constitutarum rerum gradus. Jlla er go natura sublimioris officii est que non solum: si non esset: sed etiam si pec caret minueret ordinem vniuersita- tis inferioris officii est ista: que tan- tummodo si non esset non autem si pec caret aliquid minus haberet vniuersi tas. Jlli data est potentia omnia conti nendi officio proprio quod rerum ordi ni deesse non posset. Nec ideo i bona vo luntate permanet quia hoc accepit of ficium. sed ideo accepit quoniā ab illo qui dedit pmensura preuisa est. Nec ta men sua maiestate cōtinet oīa: sed inhe rendo illius maiestati ꝛ eius imperiis deuotissime obtemperando a quo ꝛ per quē ꝛ in quo facta sunt omnia: huic au tem datum est quod nec peccanti potē tissimū officium continendi omnia non tamen proprium sed cum illa ꝛ tanꝙ ei que peccatura precognita est habēt sane spiritualia atqꝫ inter se ꝛ coniun ctionem sine cumulo ꝛ seiunctionem si ne diminutione vt neqꝫ adiuuaretur il la in actionis sue facilitate cū sibi hec coniungeret. nec difficilior illi actō fie ret si hoc officium suum peccando de- sereret. Non enim locis ꝛ mole corpo- rum sꝫ parilitate affectuū iungi et dis parilitate seiūgi possunt speciales cra ture ꝙuis corpora sua queqꝫ posside- ant. Jn corporibus autem inferiorib9 atqꝫ mortalibus post peccatum ordi- nata regit corpus suum non omnimo- do p arbitrio sed sicut leges vniuersi tatis sinunt. Nec ideo tamen talis ani ma inferior est corpore celesti: cui cor- pori etiā corpora terrena subiecta sūt: Pannosa quippe vestis dānati serui i nullo est inferior veste bene meriti ꝛ in honore magno apud deum constituti sed ipse seruus melior est qualibet ve- ste preciosa quia homo est. Jlla ergo in heret deo ꝛ in celesti corpore angelica potestate etiam terrestre corpus or-

nat et regit: sicut iubet ille cuius nutũ ineffabiliter intuetur. Ista vero morta libus membris onerata vix ipsum quo prima iter amministrat intrinsecus et tamen ornat q̃tum potest: cetera vero extrinsecus adiacẽtia longe infirmiore operatione extrinsecus afficit sicut potest. I Unde colligitur non defuturum fuisse ornatũ congruẽtissimum infime corpore creature etiã si ista peccare noluisset: quoniã qui totum potest regere etiam partem regit. Que autẽ minus potest non continuo potest ampliorã perfectius enim est. Medicus etiam scabiem sanat efficaciter: at non continuo qui scabioso vtiliter consulit vniuerse humane valitudini mederi potest. Et ratio quidem si certa conspicitur qua manifestum fiat esse oportuisse creaturã que nũq̃ peccauerit nunq̃ peccatura sit. etiã illud eadem ratio renũciat a peccato illam libera voluntate abstinere: neq̃ coactã non peccare sed sponte. Veruntamen etiam si peccaret: quoniam non peccauit: sic non peccaturam prescivit deus tamen si etiam ipsa peccaret sufficeret dei potestas ineffabilis potentie ad regendam istam vniuersitatem vt omnibus congrua et condigna retribuens nihil in toto imperio suo turpe aut indecorũ esse permitteret: quia si per nullas ad hoc ipsum conditas potestates si omnis angelica natura ab eius preceptis peccando defecisset. maiestate sua decentissime atq̃ optime regeret omnia: nec sic inuidens creature spirituali esset qui etiam corporalem peccantibus quoq̃ spiritualibus lõge inferiorem tanta largitate bonitatis instituat: vt nullus sit celũ terramq̃ intuens rationabiliter omnesq̃ naturas visibiles in suis generibus moderatas formatas ordinatas quemlibet alium credat artificem omnium esse q̃ deum vel non eum ineffabiliter laudandum esse fateatur: siue nulla est melior rerũ ordinatio nisi angelica nature excellentia et bonitate voluntatis in dispositione vniuersitatis supemineat: etiã si omnes peccassent angeli nullam inopiam facerent ad regendum imperium suum creatori angelorum. Non enim vel bonitas eis quasi aliquo tedio: vel omnipotentie difficultate deficeret ad creandos alios quos in eis sedibus collocaret, quas peccando alii deseruissent aut creatura spiritualis quãtilibet numeri pro suis meritis dãnaretur angustare posset ordinem qui conuenienter et decenter excipit quoscunq̃ damnandos. Quocunq̃ se igitur consideratio nostra conuerterit ineffabiliter laudandum inuenit deum naturarum omnium conditorem optimum et amministratorem iustissimum. postremum vt relinquamus cõtemplationem pulchritudinis rerum his qui eum diuino munere videre possunt. nec eos ad ineffabilia contuenda verbis conentur adducere: et tamen propter loquaces aut infirmos aut insidiosos homines tanq̃ questionem breuissima complexione peragamus. k

Omnis natura que minus bona fieri potest bona est. Et omnis natura dum corrumpitur minus bona fit. aut enim non ei nocet corruptio et non corrumpitur aut si corrumpitur nocet ei corruptio. et sic nocet minuit aliqd de bono eius et eam minus bonã facit. Nam si penitus priuat omni bono quicquid eius remanebit iam corrumpi non poterit: quia nullum erit bonum cuius adeptione possit nocere corruptio: cui autẽ non potest nocere corruptio non corrũpitur. Porro natura que nõ corrumpitur incorruptibilis est. Erit ergo natura quod absurdissimũ est dicere corruptione facta incorruptibilis. quapropter qd verissime dicit omnis natura inquantũ natura est bona est: q̃ si incorruptibilis melior est q̃ corruptibilis: si autem corruptibilis est quoniam dum corrumpitur minus bona fit: sine dubitatione bona est. Omnis autẽ natura aut corruptibilis est aut incorruptibilis: omnis ergo natura bona. Naturam voco que et substantia dici solet. Omnis igitur substantia aut

deus aut ex deo quia omnebonum aut deus aut ex deo. Quibus constitutis atqꝫ firmatis tanq̃ in capite ratiocinationis nostre attende quid dicã. omnis natura rationalis que cum libero voluntatis arbitrio condita est: si manet in fruendo summo atqꝫ incommutabili bono proculdubio laudanda est. Et omnis que tendit vt maneat etiam ipsa laudanda est. Omnis autem que non in eo manet ꝛ nõ vult agere vt maneat inquantum ibi non est ꝛ inquantum non id agit vt ibi sit vituperanda est. Si ergo laudatur rationalis natura que est facta nemo dubitat laudendum qui fecit esse. Et si vituperatur nemo dubitat eius conditorẽ in ipsa eius vituperatione laudari. Cũ eni propterea vituperamus hanc quoniã summo ꝛ incommutabili bono. i. creatore suo frui non vult illum sine vlla dubitatione laudandus. Quantum ergo bonũ ꝛ q̃ vel ineffabiliter linguis omnibus cogitationibꝰ predicandus ꝛ honorandus est creator oĩm deus sine cuius laude nec laudari possumus nec vituperari. Non enim vituperari possumus quia in eo non manemus nisi qꝛ magnum ꝛ summum ꝛ primum nostrũ bonum est manere in illo. Unde hoc nisi quia ille ineffabile bonum est? Quid ergo inueniri potest in nostris peccatis vnde ille vituperetur quando vituperatio peccatorum nostrorum nulla est: nisi ille laudetur. ¶ Quid qꝫ etiam in ipsis rebus que vituperantur: nullius vituperatur viciũ nisi cuius natura laudatur. Aut enim secundum naturã est quod vituperes ꝛ nõ est vicium tuqꝫ magis emendandus es vt recte viuperare noueris q̃ illud qđ nõ recte vituperas aut si vicium est vt recte vituperari possit etiam contra naturam sit necesse est. Omne quippe vicium eoipso quod vicium contra naturam est. Si enim nature non nocet: nec vicium est. Si autem quia nocet ideo vicium est: quia contra naturam est. Quod si non suo sed alieno vicio aliqua natura corrumpitur iniuste vituperatur: ꝛ querendum est: vtrum illa natura corrumpatur vicio suo cuiꝰ vicio potuit alia natura corrumpi. sed quid est aliud viciari nisi vicio corrumpi: porro natura que non viciatur: caret vicio. Cuius autem vicio alia natura corrumpitur habet vtiqꝫ vicium prior ergo viciosa est ꝛ prior corrumpitur vicio suo cuius vicio alia quoqꝫ corrũpi potest. Ex quo colligitur contra naturam esse omne vicium: etiam eius rei cuius est vicium. Quapropter quoniã in quacunqꝫ re non vituperatur nisi viciũ ideo aũt viciũ est: quia cõtra naturam est eius rei cuiꝰ est vicium: nullius rei recte vituperatur vicium nisi cuiꝰ natura laudatur. Non enim tibi recte in vicio displicet nisi quia viciat quod in natura placet. Uidendum est etiam illud vtrũ vere dicatur aliquam naturam nature alterius vicio corrũpi nullo adiuncto vicio suo. Si enim natura que accedit cum vicio suo ad aliaꝫ corrumpendam non in ea corruptibile aliquid inuenit: non eam corrumpit. Si autem inuenit: adiuncto eius vicio corruptionem eius operatur. potentior ei ab infirmiore si corrumpi nolit: nõ corrumpitur. Si autem velit: prius incipit suo vicio corrumpi q̃ alieno. Equalis autem ab equali nihilominus si corrũpi nolit non potest. Nam quecunqꝫ natura cum vicio ad eam que sine vicio ẽ vt corrumpat accedit: eoipso non accedit equalis: sed infirmior vicio suo siue potentior: non inualidiorem corrũpit. Aut vtriusqꝫ vicio fit si vtriusqꝫ praua cupiditate fit aut vicio potentioris: si nature tanta prestantia est: vt inferiorem quam corrumpit: etiam viciosa p̃cedat. Quis enim recte vituperauerit fructus terre: qꝫ homines non vtantẽ bene: corruptiqꝫ vicio suo corrumpant eos abutando ad luxuriam: cum tamẽ dubitare dementis sit prestantiorem potentioremqꝫ esse hominis naturam etiam viciosam q̃ non viciosos quoqꝫ fruges: potest etiam fieri vt aliquam inferiorem potentior natura corrumpat ꝛ hoc nullius earum vicio fiat. Si qđ ẽ

vitiū dicimus quod vituperatione dignum est. Quis autē vel frugalē hominē nihil aliud de frugib⁹ q̄ subiectam ēta nature queritātem vituperare audeat? Aut easdē fruges q̄ vsu ciborū ei⁹ corrūpūt? Talis ei nec vsitate corruptio dicit: q2 maxime vitii nomē solet esse corruptio. Nam et illud in rebus: facile aiaduerti potest: q̄ plerunq̧ in nōnullos vsus explende i digētie sue natura potentior inferiorem corrumpit vel iusticie ordine dñ vindicat culpā: ex qua regula illud dictū est ab apostolo si quis templū dei corruperit corrūpet illū deus: vel ordine mutabiliū rerū sibi cedentiū scd̃m leges cōgruentissimas pro valētia cuiusq̧ partis vniuersitatis datas. Neq̧ eni si cuiusq̧ oculos pro nature sue modulo ferende lucis inualidos: sol fulgore corrumpat: aut ad explēdam indigentiaz sui luminis eos cōmutaret putandus est: aut id facere vllo vitio suo aut saltem ipsi oculi vituperandi sunt: quia et dño suo cesserunt: vt cōtra legē aperirentur et ipsi luci vt corrūperētur. Oīz igitur corruptionū sola q̄ vitiosa est corruptio recte vituperatur: cetere aūt ne corruptiones quidē dicende: aut certe q2 vitiose nō sunt digne vituperatione esse nō possunt. Nā et ipsa vituperatio q̄ soli vitio parata .i. aperta et debita sit: inde traxisse vocabulū credit: vt vituperatio diceret. Vitiū aūt vt dicere ceperā: non aliunde malū est nisi q2 nature aduersat eiusipsius rei cui⁹ est vitiū. Vñ manifestū est hāc eādē rē cuius vitiū vituperat: naturā esse laudabilē ita vt oīno hāc ipam vituperationem vitiorꝫ naturarꝫ laudem esse fateamur: earꝫ scꝫ quarꝫ vitia vituperantur. Qui eni vitiū nature aduersat: tm̄ addit malitie vitiorꝫ quātū naturarꝫ integritate minuit. Cū ergo vituperas vitiū id ꝑfecto laudas cui⁹ integritatē desideras. Cui⁹ aūt nisi nature integritatem. Natura eni ꝑfecta: nō soluz nulla vituperatione: sed etiam laude in suo genere digna est. Qd̄ ergo ꝑfectiōi nature deesse perspexeris id vocas vitiuz

satis tibi eā placere cōtestans quā vt vituperationē imperfectionis eius velles esse perfectā. Si igitur vituperatio rerꝫ ipsarꝫ ēt quarꝫ sūt vitia naturarꝫ decus dignitatemq̧ commēdat q̄to magis deus conditor oīm naturarū etiam i earꝫ vitiis laudandus est cū et hoc ab illo habeāt q̄ nature sunt et i tm̄ viti. se sint i q̄tum ab eius que facte sunt arte descēdūt et in tm̄ recte vituperant i quātum earꝫ vituperator artē: qua facte sunt videt: vt hoc in eis vituperet: qd̄ ibi nō videt. Et si ars ipa per quā facta sunt oīa hec est summa et incommutabilis sapientia dei: vere summeq̧ est sicuti est: respice quo tendat q̄cquid ab ipa discedit. Qui tñ defectus nō esset vituperatione dign⁹ nisi esset volūtarius. Attende ei queso vtrum recte vituperes quod ita est sicuti eē debuit? Nō opinor: sed vtiq̧ quod nō ita est vt debuit. Nemo aūt debet qd̄ nō accepit. Et quisq̧ debet cui debet nisi a quo accepit vt debeat? Nam et que reddunt tralegēdo ei reddūtur q̄ tralegauerat. Et qd̄ creditorū iustis successorib⁹ reddit ipis vtiq̧ reddit q̄bus isti iure succedūt. Aliter non redditio: sed cessio: vel amissio vel si quid aliud huiuscemodi noianda est. Quapropter oīa tpalia q̄ i hoc rerū ordine locata sunt: vt nisi deficiāt: nō possūt ꝑteritis futura succedere vt tota tēporꝫ in suo genere pulchritudo peragatur absurdissime dicim⁹ nō debere deficere. Quātum ei acceperūt tm̄ agunt et tm̄ reddūt ei cui debēt. qd̄ si inquantū q̧ sunt. Qui enim dolet deficere sermonē suū: oportet attendat. Eo certe ipo q̄ ista conqueri: si iustū et prudentia ꝑfectum esse arbitrat cuius sermonis qd̄ ad sonū eius attinet: si q̄s vnam particulā diligat: nec eā velit ceteris deficiendo locū dare: q̄ decedentibus et succedētibus totus ille sermo contexit mirabilis dementie iudicabit. In his igit rebus q̄ iō deficiūt: q2 nō vltra esse acceperūt: vt suis tpibus oīa peragantur nemo defectum recte vituperat. q2 neme potest dicere debuit permanere

cum acceptas metas trāsire nō posset. In creaturis aūt rōnabilib⁹ quib⁹ siue peccātib⁹ siue nō peccātib⁹ vniuersalis pulchritudo modis cōgruētissimis terminat: aut nulla peccata sūt qđ absurdissimū ē dicere: peccat eī saltē q̄ vel dānat q̄si pctā q̄ nulla sūt: aut non sunt vituperanda pctā: qđ nihilominꝰ absurdū est: icipiēt q̄ppe nec recte facta laudari: ꝛ tota turbabit hūane mentis intentio: vitāq; subuertet: aut vitu perabitur si factū vt debuit: ꝛ execrabilis isa nia vel vt minus loquar error miserrim⁹ orietur: aut si cogit verissima ratio sicuti cogit: vt ꝛ vituperant pctā ꝛ quicqd recte vituperat ideo vituperatur q: nō est ita vt esse debuit: quere quid debeat natura peccatrix ꝛ iuenies recte factū. Quere cui debeat: ꝛ iuenies deo a quo enim accepit posse recte facere cū velit ab eo accepit vt sit etiam misera si non fecerit. ꝛ beata si fecerit. Quia eī nemo superat leges oīpotētis creatoris nō sinit aīa nō reddere debitū aut eni reddit bene vtendo quod accepit: aut reddit: amittendo quod vti noluit bene. ita si non reddit faciendo iusticiam reddet patiendo miseriam quia in vtroq; verbū illud debiti sonat hoc eniz etiā modo dici potuit qđ dictum est si nō reddit faciendo qđ debet: reddet patiendo quod debet Nullo autem interuallo temporis ista diuidunt vt quasi alio tpe faciat quod nō debet ꝛ alio patiatur: qđ debet: ne vel pūcto tēporis vniuersalis pulchritudo turpet vt si in ea peccati dedecus sine decore vindicte. Sed i futurū iudiciū seruat ad manifestationē atq; acerrimū sensum miserie: quicquid nunc occultissime vindicat. Sicut enim qui non vigilat dormit: sic quisq̄s nō facit qđ debz sine interuallo patit quod debet. quoniam tāta est beatitudo iusticie vt nemo ab ea nisi ad miseriā possit ab cedere In omnibus igit defectib⁹ aut nō acceperunt vltra esse que deficiunt: ꝛ nulla culpa est. sicut nō sunt/q: nō accepert amplius esse q̄ sunt nihilominus nulla culpa est: aut volūt esse: quod si vellent esse ceperūt: Et q: bonū est reatus est si nolāt. Deꝰ aūt nulli debz aliqd q: oīa gratuito pstat. Et si q̄sq; dicet ab illo aliqd deberi meritis suis certe vt esset ꝛ debebat. Nō eni erat cui deberet. Et tū qđ meritū est: cōuerti ad eū ex q̄ es: vt ex ip̄o etiā melior sis: ex quo habes vt sis. Quid ergo ei p̄rogas vt tāq; debitū poscas qđ si nolles ad eū cōuerti nihil ei deesset. Tibi aūt ip̄i sine q̄ nihil esses ꝛ ex quo ita es aliqd: vt nisi conuertēdo te ad illū reddideris ei qđ ab ip̄o es nō quidē nihil sz miser tū eris. Oia ergo illi debēt primo q̄ sūt i q̄tu nature sunt. Deinde q̄ quid meli⁹ possunt esse si velint: quecunq; acceperūt vt velint aut quicqd oportet eas esse. Ex eo igit qđ nō accepit: nullus reus est. Debet aūt si accepit ꝛ voluntatem liberā ꝛ sufficientissimam facultatem. Usq; adeo autē dū non facit quisq; qđ debet nulla culpa est conditoris vt ꝛ laus sit qm̄ qđ debet patit ꝛ in eo ip̄so q̄ vituperat nō faciēdo qđ debet nō nisi laudet ille cui debet. Si eni tu laudaris videndo qđ facere debeas cū id nō videas: nisi in illo qui est cōmutabilis veritas: q̄to magis ille q̄ ꝛ velle p̄cipit ꝛ posse prebuit: ꝛ non impune nolle permisit? Si q̄sq; eni hoc debet qđ accepit: ꝛ si hō fact⁹ ē vt necessario peccet hoc debet vt peccet. Cū ergo peccat facit qđ debet. Qđ si scel⁹ est dicere: neminē natura sua cogitet vt peccet. Sz nec aliena. Non eī quisq̄s: dū id qđ non vult patit peccat. Nam si iuste patitur non in eo peccat qđ patit inuitus: sed i eo peccauit: qđ ita fecit volēs id qđ nollet iure pateretur. Si aūt iniuste patitur quō peccat? Nō eī aliquid pati: sed iniuste aliqd facere. Peccatū est. Qđ si neq; sua neq; aliena natura q̄s peccare cogit restat vt p̄pria volūtate peccet. qđ si tribuere volueris conditori: peccātē purgabis q̄ nihil p̄ter sui conditoris instituta cōmisit. Qui si recte defendit nō peccauit. Non est ergo qđ tribuis cōditori Laudemus ergo conditorem: si pot est defendi peccator: laudemus si nō potest. Si enim iuste defē

ditur non est peccator lauda ergo creatorem. Si autē defendi non potest: in tantum pctōr est: inq̄tum se a creatore auertit: lauda ergo creatorem. Omnino igitur non inuenio: nec inueniri posse ꝛ prorsus non esse cōfirmo quō tribuant̄ peccata nostra creatori nostro deo ꝛ q̄n ꝛ in ipsis eum laudabilem inuenio nō solum ꝙ ea punit sed etiam ꝙ tunc fiunt cū ab eius veritate receditur. Or. accipio ista libentissime ac probo ꝛ omnino verū esse cōsentio nullo modo fieri posse vt creatori nostro recte peccata nostra tribuātur: sed tñ̄ scire vellē si fieri posset: quare illa natura non peccet: quā nō peccaturam presciuit deus ꝛ quare ista peccet: q̄ ab illo peccatura preuisa est. Nō eni iā puto ipsa dei presentia vel istam peccare: vel illā nō peccare cogi. Sed tamen si nulla causa esset: nō ita dispartiretur creatura rōnalis: vt alia nūq̄ peccet: ꝛ alia in peccādo ꝑseueret: alia quasi media īter vtrāq̄ aliquādo peccet aliquando ad recte faciendum conuertatur. Que causa in has tres partes eam distribuit. sȝ nolo mihi respondeatur voluntas. Ego enim causam quero ipsius voluntatis. Nō enī sine cā nunq̄ vult illa peccare nunq̄ ista non vult: quedam vero aliquādo vult: aliquādo non vult cum eiusdem generis omnes sint: hoc soluȝ enī mihi hꝫ videre videor non sine causa esse istam triptitam voluntatem rōnalis creature: sȝ q̄ causa sit nescio. augu. Quoniam voluntas est causa pcti tu autē causaȝ ipsius voluntatis queris si hanc inuenire potero nōne causam etiam eius cause que inuenta fuerit quesiturus es: ꝛ q̄s erit querendi modus q̄s finis percunctādi ac disserendi cuȝ te vltra radicē querere nihil oporteat. Caue enī ne quisq̄ putes potuisse dici verius q̄̄ id quod dictum est: radicem omnium malorum esse auariciam: hoc est plus velle q̄̄ sat est. Tātum aūt sat est: quātum sibi exigit nature in suo genere conseruande modus. Auaricia enī q̄ grece philargyria dr̄: non in solo argento vel in nummis vnde magis nomen duxisse resonat: argento enim nūmi vel mixto argento frequētius apud veteres fiebant: sed in omnibus rebus que immoderate cupiuntur intelligenda est: vbicunq̄ omnino plus vult q̄sq̄ q̄̄ sat est: hec autem auaricia cupiditas est. Porro cupiditas improba voluntas est. Ergo iꝓba voluntas malorum omnium causa est. Que si secundum naturam esset: conseruaret vtiq̄ naturam: nec ei ꝑniciosa esset: ꝛ ideo nō esset improba. Unde colligit̄ radicem omnium malorem non esse secundum naturam: quod sufficit aduersus omnes qui volūt accusare naturas. tu autem si huius radicis causam queris quō erit ista radix omnium malorum. Illa enim erit q̄ causa huius est quam cum inueneris vt dixi: etiam ipsi⁹ causam quesiturus es: ꝛ querendi nullum habebis modū. Sȝ que eandē esse poterit: ante voluntatē causa voluntatis. aut enī ꝛ ipsa volūtas est a radice ista voluntas non recedit: aut non ꝛ voluntas peccatuȝ nullum habet: aut igitur ipsa voluntas est prima causa peccandi peccatum autem nullum habet: aut pctm̄ est prima causa peccandi. nec est cui recte imputetur pctm̄ nisi peccanti. Non ergo est cui recte imputet̄ nisi volenti. Sed nescio cur aliud te querere libeat. Deinde q̄cunq̄ illa causa est voluntatis: aut iusta ꝑfecto est aut iniusta. Si iusta quisquis ei obtemperauerit nō peccabit. Si iniusta non ei obtēperet ꝛ nō peccabit. Q an forte violēta est ꝛ cogit inuitū. Nū eadē toties replicaturi sumus. Reminiscere superiorū q̄ a nobis tam multa ꝺ pctō ꝛ volnntate libera dicta sunt. Sȝ si laboriosum est omnia mādare memorie hoc breuissimum tene. Quecunq̄ ista causa est voluntatis si nō ei pōt resisti sine peccato ei ceditur. Si autem potest non ei cedatur ꝛ nō peccabitur. an forte fallit icautū. Ergo caueat ne fallat̄. an tāta fallacia ē vt caueri omnino nō possit. Si ita est nulla pctā sūt. Quis ei peccat ī eo qd̄ nullo mō caueri pōt. Peccat̄ aūt. Caueri igitur pt. ꝛ

tamē etiā p ignorantiam facta q̄dam improbātur: ⁊ corrigenda iudicanē sicut in diuinis auctoritatibus legimus. Ait eñ Apostolus miam consecutus sū quia ignorans feci. Ait ⁊ ppheta. delicta iuuētutis mee: ⁊ ignorantie mee ne memineris. Sūt etiam necessitate facta iprobāda vbi vult homo recte facere ⁊ nō pōt. Namvñ sunt ille voces nō eñ qd volo facio bonū: s₃ qd nolo malum hoc ago. ⁊ illud. velle adiacet: perficeē aūt bonū nō iuenio. ⁊ illud. caro cōcupiscit adūsus spm. spiritꝰ aūt aduersꝰ carnē: hec enī inuicē aduersātur: vt nō ea que vultis faciatis. Sed hec omnia hoīm sunt ex illa mortis dānatione venientiū. Nā si nō est ista pena hominis sed natura nulla ista peccata sunt. Si enim receditur ab eo modo quo naturaliter factus est ita vt melius esse nō possit ea que debet facit cum hoc facit Si aūt bonus homo esset. aliter esset. Nūc aūt qꝛ ita est nō est bonus: nec habet in potestate vt bonus sit siue non videndo qualis esse debeat siue videndo ⁊ nō vidēdo esse qualē debere esse se videt. Penā istā esse quis dubitet? Omnis autē pena si iusta est pctī pena est. ⁊ suppliciū noīatur Si autem iniusta pena est quā penā nemo ambigit iniusto aliquo dñante homi imposita est. porro quia de omnipotentia dei ⁊ iusticia dubitare dementis est iusta hec pena ē ⁊ pro peccato aliquo pēdiē. Nō enī qsq̄ iniustus dñator aut subripere hominē potuit velut ignorante deo aut extorquere inuito tanq̄ inualidiori vl' terrendo vel confligēdo vt hominē iniusta pena cruciaret. Relinquiē ergo vt hec pena iusta de dānatione hoīs veniat. Nec mirandū q̄ vel ignorando non hꝫ arbitriū liberū voluntatis ad eligēdum qd recte faciat: vel resistēte carnali cōsuetudīe que violētia mortalis successionis quodāmō naturaliter inoleuit videat quid recte faciendū sit ⁊ velit nec possit iplere. ¶ Illa est peccati pena iustissima vt amittat vnusqsq̄ quod bñ vti noluit cum sine vlla posset difficultate si vellet id est vt q̄ sciēs recte nō facit: amittat scire quod rectū sit. Et qui recte facere cū posset noluit amittat posse cū velit. Nam sunt reuera oī peccāti aīe duo ista penalia ignorantia ⁊ difficultas. Ex ignorantia dehonestat error ex difficultate cruciatꝰ affligit. Sed approbare falsa pro veris vt erret inuitus: ⁊ resistente atq̄ torquente dolore carnalis vinculi nō posse a libidinosis operibus tēpare nō est est natura istituti hoīs: s₃ penā dānati. Cū aūt de libera voluntate recte faciendi loquimur de illa. s. in qua homo factus est loqmur. Hic occurrit illa q̄stio quā inter se murmurantes homīes rodere consueuerūt: q̄ quodlibet aliud in peccādo q̄ se accusare parati sunt Dicūt eñ si Adam ⁊ Esaia peccauerūt quid nos miseri fecimus: vt cū ignorātie cecitate ⁊ difficultatis cruciatibus nesciremur: ⁊ primo erraremus nesciētes quid nobis esset faciendū: deinde vbi nobis inciperent aperiri precepta iusticie vellemus ea facere: ⁊ retinere ea carnalis concupiscentie nescio qua necessitate nonꝰ valemus. Quibus breuiter respondeē: vt quiescant ⁊ aduersus deū murmurare desistāt Recte enī fortasse quererētur si erroris ⁊ libidīs nullus hoīm victor existeret. Cū vero vbiq̄ sit presens qui multis modis per creaturam sibi dño seruiētē aduersum vocet: doceat credētē: cōsoleē sperantē₃ diligētem exhortatur: conantē adiuuet exaudiat deprecantē: non tibi deputatur ad culpā: quod inuitus ignoras: s₃ quod negligis q̄rere quod ignoras: neq̄ illud quod vulnerata mēbra non colligis: sed quod volētē sanare contēnis ista tua propria pctā sunt. Nulli enim hominū ablatū est scire vtilr quod inutiliter ignoraē. Et humiliter confitēdaꝫ esse imbecillitatē: vt querēti si cōfitenti ille subueniat: q̄ nec erat: dum subuenit: nec laborat. Nam illud quod ignorans quisq̄ non facit recte ⁊ quod recte volens facere non potest ideo dicunē peccata: qꝛ de peccato illo libere volūtatis originē ducūt. Illud enī precedēs meruit ista sequētia. Nam sicut

linguã dicimus non solũ mẽbrũ quod mouemus in ore dũ loqmur sed etiam illud qd huius mẽbri motũ consequit id est formã tenorẽq verborũ: secũdũ quẽ modũ dicit alia lingua greca alia latina: sic nõ solũ peccatum illud dicimus qd proprie vocat peccatũ: libera eni voluntas & ob sciẽte cõmittit: sed et illud quod iã de huius supplicio cõsequatur necesse est. Sic etiam ipsam naturã aliter dicimus cũ ppie loquimur naturã hõis in qua primum in suo genere inculpapilis factus est: aliter istã in qua ex illius dãnati pena & mortales & ignari & carni subditi nascimur. iuxta quẽ modũ dicit apls. fuimus eni & nos naturaliter filii ire: sicuti ceteri.

S Ut aũt de illo prio cõtagio & cum ignorantia & cũ difficultate & cũ mortalitate nascamur: qm illi cũ peccauissent & in errorẽ & in erũnam & in mortem precipitati sunt: rerũ moderatori summo deo iustissime placuit vt & i ortu hominis originalit appareret iustitia punientis: & in prouectu mia liberantis. Nõ ei dãnato primo homini sic adẽpta est btitudo: vt etiã fecunditas admiret. Poterat eni & de ple eius ꝙuis carnali & mortali aliqd i suo genere fieri decus ornamentũq terrarum Iã pro vt meliores gigneret ꝙ ipe est nõ erat equitatis: sed ex cõuersiõe ad deum: vt vinceret quisq suppliciũ qd origo eius ex auersione meruerat: non solũ volentẽ non phiberi: sed etiam adiuuari oportebat: etiã sic rerũ creator ostẽdit: quãta facilitate potuisset homo si voluisset retinere qd fact9 est: cum proles eius potuit etiã supare qd nata est Deinde si vna anima facta est: ex qua oĩm hoim aie trahunt nascentium: qs potest dicere nõ se peccasse cum prim9 ille peccauit. Si aũt singulatim fuerit in vnoquoq nascẽtium nõ est peruersum immo conuenientissimũ apparet vt malũ meritũ prioris natura sequentis sit: & bonũ meritũ sequentis natura prioris sit. Quid enim indignum si etiam sic volui creator ostendere vsq adeo excellere creaturis corporeis aie dignitatem: vt ab eo gradu possit esse ortus alterius: ad quem alterius pductus esset occasus. Nam cum ad ignorantiã difficultatemq peruenerit illa peccatrix: ideo pena recte dicit: qr melior ante hanc penã fuit. Si ergo altera talis esse cepit nõ solũ ante peccatũ sed ante omnem vitã suã ꝙuis alia potest vitã culpabilẽ facta est nõ parum bonũ habet vnde cõditori suo gratias agat: qr ipe ortus eius & inchoatio quouis pfecto corpore est melior. Non eni mediocria bona sunt: non solum ꝙ aia est qua natura iã omne corpus precedit: sed etiã ꝙ facultatẽ habet vt adiuuante creatore seipsam excolat & pio studio possit oĩa acquirere & capere virtutes: per quas & a difficultate cruciante & ab ignorantia sequente liberetur. Quod si ita est: nõ erit nascẽtibus animis ignorantia & difficultas supplicium peccati: sed proficiendi admonitio & pfectionis exordiũ. Nõ ei aũ omne meritum boni operis parum est accepisse naturale iudiciũ quo sapientiã preponat errori & quietem difficultati & ad hanc nõ noscendo sed studendo perueniat: qd si agere noluerit peccati re a iure teneb: tanq ꝗ nõ bñ vsa sit ea facultate quã accepit. Quãq ei ignorantia ex difficultate nata sit non tñ ad permanendũ in ea eo ꝙ nata est aliqua necessitate cõprimit: neq oĩno potuit nisi deus oĩpotens esse etiam taliũ creator aiar quas & nõ dilectus ipse faciat & dilectus ipse perficiat. Qui & nõ existentibus prestat vt sint & amantibus eũ a quo sunt. pstat vt beate sint.

T Si vero a deo i aliquo secreto iam existentes aie mittuntur ad inspiranda & regenda corpora singulorum quorũq nascentiũ: ad hoc vtiq mittunt officiũ vt corpus qd de pena peccati hoc est mortalitate pmi hois nascitur: bñ administrãdo. i. castigando per virtutes & ornatissime atq legitime seruituti: subiiciẽdo & ipsi cõpararent ordine atq tempore oportuno celestis incorruptionis locum Que cum introeũt in hanc vitam subeũtq

gestanda membra mortalia subeunt etiam necesse est ꝛ obliuionem vite prioꝛem ꝛ presentis laboꝛem. Unde illa ignoꝛantia ꝛ difficultas consequit̃ qđ i primo homine suppliciuȝ moꝛtalitatis fuit ad animi expectandū miseriā. In illis autem ianua mysterii ad reparandam coꝛpoꝛis incoꝛruptionem. Nam hoc quoqȝ modo nō dicunt̃ ista peccata nisi quia caro de propagine veniens peccatoꝛis venientibus ad se animis: hanc ignoꝛantiam ꝛ difficultatem facit: que neqȝ his: neqȝ creatoꝛi tanq̄ȝ culpanda tribuant̃. Dedit enī ille facultatem bene operandi in laboꝛiosis officiis: ꝛ viā fidei in obliuionis cecitate. Iudicium illud vel maxime quia anima omnis ꝛ querendū esse cōcedit: qđ inutiliter nescit ꝛ perseueranter in officiis laboꝛib⁹ enitendū ad euitandā recte faciendi difficultatem: ꝛ opē a creatoꝛe imploꝛandam: vt conantē adiuuet qui vel extrinsecus lege. vel intimi coꝛdis allocutione conandum esse precepit: ꝛ pparat ciuitatis beatissime gloꝛiam triumphantibus de illo: qui primū hoīeȝ ad istā miseriam perduxit victū pessima suasione: quaȝ miseriam isti suscipiunt ad eum vincendum optima fide. Non enī parue gloꝛie militia ē diabolum vincere eadem suscepto supplicio quo se hoīem victum perduxisse gloriatur. Quisquis autem hoc istius vite captus amoꝛe neglexerit nullo pacto iuste flagitiū desertionis sue regi imperio deputabit sed erit potius sub oīm dominio in eius partibus oꝛdinatus cu sus ipse stipendium vt castra sua desereret adamauit. ¶ Si autē alibi aīe cōstitute non mittunt̃ a dn̄o sed sua sponte ad inhabitanda coꝛpoꝛa veniunt facile est iā hoc videre qui qđ ignorantie difficultatisqȝ sequutū fuerit ea rū ppriā volūtatē nullo modo creatoꝛem hinc esse culpandum: quandoq̄dē etiam si eas ipē misisset quibus etiam in ipsa ignoꝛantia ꝛ difficultate liberā voluntatē petendi ꝛ querendi ꝛ oꝛandi nō abstulit daturus petentibus demonstraturus querentibus pulsantib⁹ aperturus omnino extra culpam esset. Hanc enī ignoꝛantiam ꝛ difficultateȝ studiosis ꝛ beniuolis euincendam ad coꝛonam gloꝛie valere prestaret: negligentibus autē ꝛ peccata sua de infirmitate defendere volentibus non ipsā ignoꝛantiam difficultatemqȝ p crimine obiiceret: sed quia in eis poti⁹ pmanere q̄ȝ studio querendi atqȝ discendi ꝛ humilitate cōfitendi atqȝ oꝛandi ad veritatē ac facilitatē puenire voluerunt iusto supplicio vindicaret. Harū auteȝ quttuoꝛ de anima essentiarum vtrū de propagine veniat an in singulis quibusqȝ nascentibus noue fiant: an in coꝛpoꝛa nascētiam iam alicubi existentes: vl' mittantur diuinitus: vel sua sponte labantur nullū temere affirmare opoꝛtebit. Aut enim nondum ista questio a diuinoꝛum libroꝝ catholicis retractatoꝛibus pro merito sue obscuritatis ꝛ pplexitatis euoluta atqȝ illustrata est: aut si iam factum est nondum in man⁹ nostras huiuscemodi littere peruenerunt. Tātū assit fides nihil de substantia creatoꝛis falsum indignumqȝ sentiendi. Ad illū enī tēdimus itinere pietatis. Si ergo aliud de illo senserimus q̄ȝ est intentio nostra non in beatitatem sed in vanitatem nos ire compellet. De creatura vero si quid aliter q̄ȝ se habȝ senserim⁹ dummodo id nō pro cognito perceptoqȝ teneam⁹ nullū periculuȝ est. Nō eī ad creaturam iubemur tēdere vt efficiamur beati sed ad ipsū creatoꝛē de quo si aliud q̄ȝ opoꝛtet: ac sese res habet nobis persuadetur pernicio sissimo erroꝛe decipimur. ad hoc eniȝ pgendo qđ aut non est aut si est nō facit beatos: ad beatā vitā nullus peruenire potest: sed ad cōtemplandam veritatis etnitatē vt ea pfrui eiqȝ iherere valeamus infirmitati nostre via de tempoꝛalib⁹ pcurata est vt quantuȝ itinere sufficit ad eterna tendentiū preterita ꝛ futura credamus. Que fidei disciplina vt auctoꝛitate prepolleat diuina mia gubernat̃. Presentia vero quantum ad creaturam pertinet in coꝛpoꝛis ꝛ animi mobilitate ꝛ mutabilita

te quasi transeuntia sentiuntur. In quibus quicquid non experimur cognitione qualicunq3 tenere non possumus. Que cunq3 ergo nobis de quibuscunq3 creaturis vel preterita vel futura diuina auctoritate credenda narrantur quibus partim prius ꝙ ea sentire potuerimus preterierint: partim nondum ī nostros sensus peruenerint: tamen qui a plurimum valent ad roborandā spē nostram ꝛ exhortandam dilectionem dum nobis commendant per ordinatissimam seriem temporum ꝙ non negligat liberationē nostrā deus sine vlla dubitatione credenda sunt.

¶ Sed quisqꝫ error personam sibi diuine auctoritatis assumit ea maxime ratione refellitur si autem aliquā vel mutabilem speciam preter creaturam dei aut aliquam mutabilem speciem in substantia dei credere aut affirmare conuincitur eamq3 substantiam vel plus vel minus quam trinitatem esse contendit. Cui trinitati pie sobrieq3 intelligendo omnis excubat vigilantia christiana: ꝛ omnis eius prouentus intenditur. De cuius trinitatis vnitate ꝛ equalitate ꝛ singularum in ea personarum quadam proprietate non hic locus est disserendi. Nam commemorare quedam de dño deo auctore ꝛ formatore ꝛ ordinatore rerum omnium que ad saluberrimam fidem pertineant ꝛ quibus latens atq3 terrenis in celestia sese attollere incipiens: vtiliter adminiculetur intentio ꝛ factu facillimum ꝛ a plerisq3 iam factum est: pertractare autem istam totam atq3 ita versare questionem vt perspicue rationi quātum ī hac vita datur omnis humana intelligentia non modo eloquio sed ne cogitatione quidem vel cuiꝙ hominum vel certe nobis satis expeditum ꝛ facile aggrediendum videri potest. Nunc ergo vt quod iustissimus quantum adiuuamur ꝛ quantum sinimur peragamꝰ quecunq3 nobis quantum ad creaturam pertinere vel narrantur preterita vel prenunciantur futura que ad commouendam valeant integram religionem: excitando nos ad sincerissimam dilectionem dei ꝛ proximi sine dubitatione credenda sunt. Aduersus incredulos autem hactenus defendenda vt vł mole auctoritatis infidelitas eorum obtexatur vel eis ostendatur quantū potest: primo ꝙ non sit stultum talia credere: ꝙ sit stultum talia non credere. Uerumtamen falsam doctrinam non tam de preteritis ꝛ futuris ꝙ de presentibus ꝛ maxime de incommutabilibus opporteret refellere ꝛ ꝙtū datur ꝑspicua ratione conuincere. Sane in miseria tēporalium inquisitione preteritorum futurorum expectatio ꝑferenda est quādoquidem etiam in diuinis libris ea q̄ ꝑterita narrantur: vel ꝑfigurationē futurorū: vel pollicitationē vel testificationē presentium gerunt. ¶ Et reuera in his etiam q̄ ad hāc vitā ꝑtinēt prosperis aduersisq3 rebꝰ q̄d q̄sq3 fuerit nō satis curat. In id vero quod futurū sperat: sese omnis curarū estus agglomerat. Nescio quo quippe intimo naturali sensu ea que nobis acciderunt: quoniam transacta sunt sic habent ad momētum felicitatis. ꝛ miserie: quasi nūꝙ accidissent. Quid igitur mihi obest si esse q̄d ceperim nescio cum esse me nouerim: nec futurum esse desperē? Non ei in preterita me attendo: vt tanꝙ errorē ꝑniciosissimum verear si aliter de his sensero ꝙ fuerint: in his quod futurus sum: cursum dirigo duce misericordia conditoris mei. De hoc igitur quod futurus sum: ꝛ de illo apud quem futurus sum si aliter ꝙ veritas sese habet credidero aut sensero: vehementer cauendus est error ne michi aut necessaria non preparare ad eum ipsum finem preposi/ti mei dum aliud pro alio michi videtur peruenire non possum. Quam/obrem sicut ad comparandam vestem nichil michi obesset: si preterite hye/mis oblitus essem: obesset autem si fu/turum frigus inuenire non crederem ita nichil oberit anime mee: si obli/ta est quid forte pertulerit si modo diligenter aduertat et teneat quod

se deinceps parare mouet. Et sicut verbigratia Romā nauiganti nihil noceret si excidisset animo a quo litore nauim solueret dum tñ ab eo loco vbi esset non ignoraret quo proram dirigeret: nihil autem prodesset meminisse littoris vnde iter extorsus est si de romano portu falsum aliquid existimans saxa incidisset: Ita neq3 si non tenuero initium temporis vite mee dec3 mihi oberit sciēti quo fine requiescā. Neq3 prodesset aliquid illa siue memoria siue coniectura inchoate vite: si de ipso deo qui vnus laborum anime finis est aliterq3 dignū est opinatus in scopulos erroris irruerem. Nūc iste sermo ad id valuerit: vt quisq3 nos prohibere arbitretur vt querant qui potuerint secundum scripturas diuinitus inspiratas vtrum anima de anima propagetur an suo cuiq3 animanti singule in ipso fiant: an ad regēdum animandumq3 corpus diuino nutu aliunde mittatur vel propria voluntate se insinuent si vel alicuius expediende necessarie questionis ratio flagitat ista considerare atq3 discutere vel a rebus magis necessariis ocium ad hec querenda et differenda conceditur. Uerum ad id potius ista dixerim: ne quis in re tali vel temere succenseat ei qui sue opinioni humaniore fortasse dubitatione non cedit: aut etiam si qd hinc certi dlq3 si liquidi comprehenderit: nō opcrtet ill ū spem perd: disse futurorum qr preterita exorsa non recolit. Quoq3 mō aūt se istud habeat siue omnino omittendum siue nūc differendū si alias cōsiderandū sit: presens tñ questio non impedit: quo minus appareat integerrima et iustissima et incōcussa atq3 incōmutabili maiestate et substātia creatoris supplicia petōrum suorū aīas inuenire. Que petā vt iā diu differuimus: nō nisi pprie voluntati earum tribuenda sunt: nec vlla viterior petōrum causa querenda. Ignorantia vero et difficultas si naturalis est: inde incipit aīa pficere et ad cognitionē et requiem donec in ea perficiatur vita beata promoueri. Quē profectum in studiis optimis atq3 pietate quorum facultas ei non negata est: si propria voluntate neglexerit: iuste in grauiorē q̄ iam penalis est ignorantiam difficultatēq3 precipitatur decentissimo et conuenientissimo rerū moderamine in inferioribus ordinate. Non enim quod natureliter nescit et naturaliter nō pōt: hoc anime deputat in reatum: sed quod scire non studuit et q dignam facilitatis comparande ad recte faciendū operam non dedit. Lo qui enim non nosse atq3 non posse infanti naturale est. Que ignorantie difficultasq3 sermonis: non modo inculpabilis sub grammaticorum legibus sed etiam humanis affectibus blanda et grata est non enim vllo vitio illam facultatē cōparare negligit aut vllo vitio quom cōparauerat amisit. Itaq3 si nobis in eloquentia esset beatitudo constituta: atq3 ita crimini duceretur cum peccatur in lingue sonis quemadmodum cū peccatur in actibus vite. nullus vtiq3 arguereretur infantie: q ab ea esset exorsus ad consequendam eloquentiam s3 plane merito damnaretur: si sue voluntatis peruersitate vel ad eam recidisset vel in eam remansisset. Sic etiā et nūc si ignorantia veri et difficultas recti naturalis est homini: vnde incipiat in sapientie quietisq3 beatitudinē surgere nullus hanc ex initio naturali recte arguit. Sed si proficere noluerit: aut a pfectu retrorsum relabi voluerit iure meritoq3 penas luet. Creator vero eius vbiq3 laudatur: vel q eius profectū adiuuet: vel q impleat proficientem atq3 perficiat: vel q peccantem id est aut ab initiis suis sese ad perfectionem attollere recusantem: aut ex profectu iam aliquo relabentem iustissima damnatione pro meritis ordinat. Non enim propterea malam creauit quia nondum tanta est quanta vt proficiendo esse posset accepit: cum eius exordio profectiones omnes corporum longe inferiores sint: quas iam in suo genere laudabiles esse iudicat quisquis de rebus sanissime iudicat.

Quod ergo ignorat quid sibi agen-

dum sic ex eo est: q nõdum accepit. Sz si hoc quod accepit benevsa fuerit: accepit autem vt pie ⁊ diligenter querat si volet. Et qd agnoscens quid sibi agẽdum sit nõ cõtinuo valet implere hoc quoqz nondum accepit: pcessit enim q̃dam pars eius sublimior ad sentiẽduz recte facit bonum: sed quedam tard'or atqz carnalis non consequenter in sententiam dicitur ex ipsa difficultate admoneatur eundem implorare adiutorem perfectionis sue quem inchoationis sentit auctorem vt ex hoc ei fiat carior dum non suis viribus: sed cui⁹ bonitate hz: vt sic eius misericordia subleuatur: vt beata sit: quanto autem carior illi est quo est: tanto in eo firmius acquiescit: ⁊ tanto vberius eternitate eius perfruitur. Si enim arboris nouellum ⁊ rudevirgultum non modo sterile dicimus: q̃uis aliquot estates sine fructibus transeat donec oportuno tẽpore exp̄omat feracitatem suam: cur nõ actor anime debita pietate laudetur. si ei tale tribuit exordium vt studẽdo ac proficiendo ad frugem sapiẽtie iusticieqz perueniat: tantumqz illi p̄stitit dignitatis: vt in ei⁹ potestate poneret si vellet ad beatitudinem tenderet. ¶ Huic aũt disputatiõi obiici ab imperitis solet q̃dam calumnia de mortibus paruulorum ⁊ de quibusdam cruciatibus corporis q̄b⁹ eos sepe videmus affligi. Dicunt eñi quod opus erat vt nascerer̃ q̃ anteq̃ iniret vllum vite meritum decessit e vita. Aut qualis in futuro iudicio deputabitur. Cui neqz inter iustos locus est: q̃m nihil recte fecit: neqz inter malos q̃m nihil peccauit quibus respondetur: ad vniuersitatis cõplexum ⁊ totius creature: vel per locos vel per tempora ordinatissimam connexionem: non posse superfluum creari qualẽcunqz hominẽ vbi folium arboris nullum superfluo crearetur. Sed sane superfluo queri de meritis eius qui nihil meruerit. Non enim metuendũ est: ne vita esse potuerit media quedam inter rectum factuz atqz peccatuz ⁊ sententia iudicis media esse non possit inter premium atqz supplicium. Quo loco etiam illud perscrutari homines solent sacramentum baptismi Christi quid paruulis prosit eo accepto plerũqz moriuntur priusq̃ eo quicq̃ cognoscere potuerũt qua in re satis pie recteqz credir̃ pdesse puulo eorum fidẽ a quibus consecrandus offertur. Et hoc ecclesie cõmendat saluberrima auctoritas: vt ex eo quisqz sentiat quid sibi prosit fides sua quando in aliorum quoqz bñficium. qui propriam nõdum habent: potest aliena cõmodari. Quid enim in filio vidue profuit fides sua quam vtiqz mortuus nõ habebat cui tamen profuit matris vt resurgeret. Quanto ergo potius fides aliena potest cõsulere puulo cui sua pfidia nõ post imputari? De cruciatibus autem corporis quibus affligũtur paruuli quorum per etatez nulla peccata sunt si aie quibus animenr̃ non priusq̃ ipsi homines esse ceperunt: maior querela ⁊ quasi misericors deponi solet cũ dicitur. Quid mali fecerũt vt ista paterentur. quasi possit esse innocentie meritum anq̃ quisqz aliquid nocere possit. Cum autẽ boni aliquid operatur deus in emendatione maiorũ cum paruulorum suorum qui eis chari sunt doloribus ⁊ mortibus flagellatur cur ista nõ fiant quando cum transierint pro non factis erunt in quibus acta sunt aut meliores erunt propter quos ante facta sunt. Si tẽporalibus incõmodis emẽdati rectius elegerint viuere: atqz excusationem in futuri iudicii supplicio non habebunt si vite huius angoribus ad eternam vitam desiderium cõuertere noluerint. Quis autem nouit quid paruulis de quorum cruciatibus duritia maiorum cõtunditur aut exercetur fides aut misericordia probatur. Quis ergo nouit qd ipsis paruulis in secreto iudiciorũ suorũ bone cõpensationis reseruet deus q̃m q̃q̃ nihil recte fecerit cuz nec peccantes aliqd ista ppessi sunt. non eñi frustra etiaz infantes illos q̃ cum dñs Jesus Christus necandus ab herode quererer̃ occisi sũt

in honore martyrũ receptos cõmẽdat ecclesia: quos isti calũniosi ꝛ talium questionũ nõ studiosissimi examinatores sꝫ loquacissimi ventilatores etiam de peccatorum doloribus vel laboribus so. Et minus eruditorum sollicitare fidē cũ dicunt. Quid etiam pecora vel meruerunt mali: vt tanta patiantur incõmoda vel sperant boni: qꝛ tantis exercentur incõmodis? Sꝫ hoc dicunt vel sentiunt: qꝛ iniquissime de rebus existimãt qui cũ summũ bonũ qd ꝛ quãtum sit aspicere nequeant: talia volũt esse omnia quale putant esse summũ bonũ. preter eñ summa corpora que celestia sunt minusqꝫ corruptioni subiacẽt summuꝫ bonum cogitare non possunt. ideoqꝫ inordinatissime flagitant: vt nec mortem nec vite corruptionem patiantur: corpora bestiaruꝫ quasi non sint mortalia cũ sint infirma aut ideo multa sint qꝛ sunt celestia meliora. B Dolor aũt quẽ bestie sentiũt aĩarũ etiã bestialiũ vim quãdã in suo gñe mirabilẽ laudabilemqꝫ cõmẽdat. hoc ipso enim satis apparet in regendis animandisqꝫ suis corporibus qꝫ sint appetentes vnitatis quid est enim aliud dolor nisi quidam sensus diuisionis vel corruptionis impatiens: vnde luce clarius apparet qꝫ sit illa aĩa in sui corporis vniuersitate auida vnitatis ꝛ tenax que nec libenter nec indifferẽter sꝫ potius renitẽter ꝛ reluctãter intẽdit in eã passionẽ corporis sui qꝛ eius vnitatẽ atqꝫ integritatẽ labefactari moleste accipit. Non ergo apparet quantus inferioribus creaturis aĩalibus eẽt appetitus vnitatis nisi dolore bestiarꝫ. Quod si nõ apparet minus qꝫ opus eẽt ãmoneremur ab illa summa ꝛ ineffabili vnitate creatoris: esse omnia ista cõstituta: ꝛ reuera: si pie ac diligenter attẽdas: oĩs creature spẽs ꝛ motus qui in animi humani cõsideratione cadit eruditõnẽ nostrã loquitur a diuersis affectionibus: quasi in quadam varietate liguarꝫ vndiqꝫ clamãs atqꝫ increpãs cognoscẽdum esse creatorẽ. Nulla eniꝫ res est earꝫ q̃ nec dolorẽ: nec voluptatẽ sentiũt ꝛ q̃ nõ aliqua virtute decus proprii generis assequitur vel omnino nature sue qualecunqꝫ stabilitatem. Nulla item res est earꝫ que vel doloris molestias: vel blanditias sentiunt voluptatis que non in eo ipso qꝫ dolorem fugiunt voluptatẽqꝫ appetunt diremptionem se fugere vanitatẽqꝫ appetere fateatur. Inqꝫ ipsis rationalibus animis omnis appetitus cognitionis: quia illa natura letatur: ꝛ ad vnitatẽ refert omne quod pcipit ꝛ in errore nil fugit aliud qꝫ incomprehẽsibilia ambiguitate cõfundi. Omne autẽ ambiguũ vñ molestum est nisi quia certam nõ habet vnitatẽ? Ex quo apparet omnia siue cum offẽdunt vel offendũtur siue cũ delectãt vel delectantur: vnitatẽ insinuere atqꝫ predicare creatoris. Si aũt ignorantia ꝛ difficultas a qbus istã vitã necesse est incipere nõ sunt animis naturales: restat vt officio suscepte sint aut irrogate supplicio. De quibus iã satis esse arbitror disputatũ. C Quapropter ipse primus hõ qualis factus sit magis querendum est nõ quomõ eius posteritas ppagata sit. Multũ ei sibi videtur accute proponere questionẽ qui dicũt. Si sapiens factus est primus hõ cur seductus est. Si autẽ stultus factus est quomõ nõ est deus auctor vitiorꝫ cũ sit stultitia maximũ vitiũ. Quasi vero natura humana pter stultitiã ꝛ sapientiã nullã mediã recipiat affectionẽ q̃ nec stultitia nec sapiẽtia dici possit. Tũc ei hõ icipit aut stultus esse aut sapiẽs vt alterũ horꝫ necessario appellet cũ iã posset nisi negligeret habere sapiẽtiã vt vitiose stultitie sit voluntas rea. Non eni quisqꝫ ita desipit: vt stultũ appellet infantẽ: quis sic obsurdior si velit appellare sapientẽ. Ut ergo infans nec stultus nec sapiẽs dici potest quãuis iã hõ sit: ex quo apparet naturã hominis recipe aliqd mediũ qd neqꝫ stultitia neqꝫ sapia recte põt appellari. ita ꝛ si qsqꝫ tali affectione aĩatus esset: qlẽ hñt illi q nõ p negligẽtiaꝫ sapia carẽt nẽo eũ stultũ recte diceret: quẽ nõ vitio sꝫ natura talẽ videret. Et eni stultitia rerũ appetẽdarum ꝛ vitandarum nõ q̃libet: sꝫ vitiosa ignorantia

Unde neqꝫ aīal irrationale stultū dici mus:qꝛ nō accepit vt sapiēs esse possit. Appellam⁹ tamē plerūqꝫ ex similitudine aliqd nō ꝓprie:nā ꝛ cecitas cuꝫ maximū vitiū sit oculorū.nō tñ in catulis nascētib⁹ vitiū est:nec ꝓprie dici cecitas potest. Si ergo ita factus ē homo vt ꝗuis sapiens nōdū esset ꝓceptum tamē posset accipere cui vtiqꝫ obtēperare deberet:nec illud iam mirū est qd seduci potuit:nec illud iniustū ꝙ precepto nō obtēperās penas luit:nec creator eius auctor vitiorū est:qꝛ nō habere sapientiā nōdū erat vitiū hoīs si nōdum vt habere posset acceperat. Sꝫ tñ habebat aliquid quo si bene vti vellet ad id qd nō habebat a'cēderet. Aliud est ei esse rationalē:aliud esse sapienteꝫ Ratione fit quisqꝫ precepti capax cui fidē debet vt qd ꝓcipitur faciat Sicut autē natura rationis ꝓceptū capit sic precepit obseruatio sapientiā. Qd autem natura ad capiendū:hoc est voluntas ad obseruādū. Et sicut rationalis natura meritum est ꝓcepti accipiendi sic ꝓcepti obseruatio meritū est accipiende sapientie. ex quo aūt incipit homo ꝓcepti esse capax:ex illo incipit posse peccare D Duob⁹ aūt modis peccat anteqꝫ fiat sapiēs:si aut se nō accōmodet ad accipiendum ꝓceptum aut cū accipit nō obseruet. Sapiēs autem peccat:si se auertit a sapientia. sic enim ꝓceptum non est ab illo cui precipitur sed ab illo q precipit:sic sapiētia nō est ab illo q illumiat:sꝫ ab illo q illuminat. Quid ergo ē vñ laudādus non sit hominis creator:bonū est eni aliqd homo ꝛ melius ꝙ pecus ex eo ꝙ est ꝓcepti capax. Et hoc melius cum precetum iam cepit. Rursus:hoc meli⁹ cuꝫ ꝓcepto paruit. Et his omnibus melius cum eterno lumine sapientie beatus ē: peccatū autem malum est in negligentia vel ad capiendum ꝓceptum vel ad obseruādum:vel ad custodiendū contemplationem sapientie. Ex quo intelligitur etiam si sapiens primus homo factus est:potuit tamen seduci qd peccatum cum esset in libero arbitrio: iusta diuina lege penā consecutā. Ita dicit etiam Apostolus Paulus. dicens Dicētes se eē sapiētes stulti facti sūt. Superbia eni auertit a sapientia. Auersionē autem stultitia cōsequitur. stultitia est quippe cecitas quedam:sicut vt idem dicit. Et obscuratum est insipiēs cor eorum. Unde autem hec obscuratio nisi ex auersione a lumine sapiētie? Unde autem hec auersio nisi dum ille cui bonū est deus sibi ipse vult esse bonum suum:sicuti sibi est deus. Itaqꝫ ad meipsum inquit turbata est anima mea. Et gustate ꝛ eritis sicut dii. Turbat autem considerantes:quod ita querunt. Stultitia ne prim⁹ homo recessit a deo an recedendo stultus factus est. quia si responderis eum stultitia recessisse a sapientia:videbitur stultus fuisse anteqꝫ recederet a sapientia vt stultitia illi causa esset recedendi. Itē si responderis eum recedendo stultum esse factum queritur vtrū stulte an sapienter fecerit quod recesserit. Si enim sapienter fecit recte fecit nihilqꝫ peccauit. si stulte iam erat inquiūt in eo stultia qua factum est vt recederet. Non enim stulte aliquid sine stultitia facere poterat. Ex quo apparet esse quoddā medium:quo ad stultitiam a sapiētia transitur quod neqꝫ stulte neqꝫ sapienter factum dici potest. quod ab hominibus in hac vita constitutis nisi ex contrario datur intelligi. Sicut eni nullus mortalium fit sapiens nisi a stultitia ad sapientiam transeat:ipse autē trāsitus si stulte fit non vtiqꝫ bene fit:quod dementissimū est dicere. Si autem sapienter fit:iam erat sapientia in homine anteqꝫ transiret ad sapientiaꝫ quod nihilominus absurdum est. Ex quo intelligitur esse medium quod neutrum dici possit. Ita ꝛ ex arce sapientie vt ad stultitiam primus homo transiret: nec stultus nec sapiens transitus ille fuit. Uelut ī somno ꝛ vigiliis:neqꝫ idē dormire qd obdormiscere neqꝫ idē vigilare qd expgisci:sꝫ transit⁹ qdam ex altero in alterum. E Uerū hoc interest quod sine voluntate ple

ramqꝫ ista fiunt. Illa autem nūꝗ̄: nisi per volūtatē vnde iustissime retributiones consequuntur. Sed quia voluntatem non allicit ad faciendum quodlibet nisi aliquod visum: quid autē ꝗ̄sqꝫ sumat vel respuat est in potestate: sed ꝗ̄ viso tangatur nulla potestas est fatendum est ex superioribus vel inferioribus visis animū tangit: vt rationalis substantia ex vtroqꝫ sumat qḋ voluerit ⁊ ex merito sumendi vel miseria vł beatitas subsequatur. Velut in paradiso visum ⁊ superioribus preceptum dei visum ex inferioribus suggestio serpētis Namqꝫ quid sibi preciperetur a domino: neqꝫ quid a serpente suggeretur fuit in hominis potestate. Quam sit autē liberū ⁊ ab omnibus difficultatis vinculis expeditum in ipsa sapientie sanitate constituto non cedere visis inferioris illecebre: vt hic itelligi potestꝙ etiam stulti ea superant ad sapientiā trāsituri: etiam cum molestia carendi perniciosarū consuetudinum pestilentiosa dulcedine. ¶ Queri autem hoc loco potest si homini presto fuerunt ex vtraqꝫ parte visa vnū ex precepto dei alterū ex suggestione serpentis: vnde ipsi diabolo suggestum sit: appetendo impietatis consilium quod de sublimibus sedibus haberetur. Si enim nullo viso tangeretꝛ non eligeret facere quod fecit. Nam si ei aliquid non venisset in mentem: nullo mō intentionē conuertisset in nefas. Vnde igitꝛ venit in mentē quicquid illud est quod venit in mētē vt ea moliretur quibus ex bono angelo diabolus fieret. Qui enī vult profecto aliquid vult. Quod nisi aut extrinsecus per sensū corporis admoneatur aut occultis modis in mentem veniat velle nō potest. Discernenda igitur sūt genera visorum quorū vnū est quod ꝓficiscitur a volūtate suadentis: quale illud diaboli cui homo consentiendo peccauit: alterum a subiacentibus rebus intentioni animi vel sensibus corporis Intentioni animi subiacet excepta incommutabilitate trinitatis. Que quidem non subiacet: sed eminet potius. Subiacet ergo intentioni animi prius ipse animus vn̄ nos etiā viuere sētim⁹ deinde corpus qḋ administrat. Vn̄ ad quodlibet opandū mēbrū qḋ opus est mouet. Subiacent aūt sensui corporis quecūqꝫ corporea. Vt aūt in contēplatione summe sapientie ꝗ̄ vtiqꝫ animus nō est (nā icōmutabilis est) etiam seipsū qui est cōmutabilis animus ituatꝛ ⁊ si ipse veniat in mentē quodāmodo nō sit nisi differentia que non est qḋ deus: ⁊ tn̄ aliquid est qḋ possit placere post deum. Melior est aūt cū obliuiscitꝛ sui pro charitate incōmutabilis dei vel seipsū penit⁹ in illius comparatione cōtēnat. Si aūt tanꝗ̄ obuius placet sibi ad ꝑuerse imitandū deum vt potestate sua frui velit: tanto fit minor ꝗ̄to se cupit esse maiorem. Et hoc est initiū omnis peccati supbie: ⁊ initiū superbie hominis apostatare a deo. Supbie aūt diaboli accessit maliuolentissima inuidia: vt hanc superbiam homini persuaderet: ꝑ quā sentiebat se esse dānatū. Vnde factum est vt pena hominem susciperet emēdatoria potius ꝗ̄ interfectoria vt cui se diabolus ad imitationem supbie prebuerat ei se dominus ad imitationem humilitatis preberet: per quē nobis vita eterna promittitur vt prorogato nobis Christi sanguine post labores miseriasqꝫ ineffabiles tanta charitate liberatori nr̄o adhereamus ⁊ tāta ei⁹ eū claritate rapiamur: vt nulla nos visa ex iferiorib⁹ a cōspectu supiore detorqueāt: ꝗ̄ꝗ̄ ⁊ si aliqḋ huic itētioni nr̄e suggereretꝛ ab appetitu inferiorū sempiꝰna nos diaboli dānatio cruciatusqꝫ reuocarēt. Tanta est autē pulchritudo iusticie tāta iocūditas lucis et͛ne hoc ē icōmutabilis ṽitatis atqꝫ sapie vt ēt si nō liceret āpli⁹ i ea manere ꝗ̄ vnius diei mora. ꝓpter hoc solū inūerabiles āni hui⁹ vite pleni dlitiis ⁊ circūfluētia tpaliū bonoꝝ recte meritoqꝫ ꝯtēnerētꝛ Nō eī falso aut ꝑuo affectu dictū ē: qm̄ melior ē dies vn⁹ i atriis tuis sr̄ milia: ꝗ̄ꝗ̄ alio sēsu possꝫ itelligi vt milia dieꝝ i tpis mutabilitate itelligantꝛ: vni⁹ aūt diei noīe icōmuta-

bilitas eternitasq3 vocetur. Nescio me aliquid pretermisisse: quod ex nra rñsione quantū dñs prebere dignat⁹ est tuis interrogationib⁹ desit q̄q3 ꝛ si tibi aliquid occurrit modus libri nos iā finem facere ꝛ non ab hac disputatione requiescere aliquando compellit.

¶ Finis tertii et vltimi de libero arbitrio.

¶ Incipit retractatio sācti Augustini in librum de magistro.

Per idem tēp⁹ scripsi librum cuius est titul⁹ de magistro in quo disputatur ꝛ queritur ꝛ inuenit̃ magistrū nō esse qui docet hoīem sciētiā nisi deū. Secūdm illud etiā3: qđ i euāgelio scriptū est. Un⁹ est magr̃ nr̃ Christ⁹. Hic liber sic icipit. Quid tibi videmur efficere velle cū loquimur.

¶ Diui aurelii Augustini hipponensis episcopi de magistro liber incipit

Augustinus G

Quid tibi videmur efficere velle cum loquimur Adeo datus. Quantum quidē mihi nunc occurrit: aut docere aut discere. Augu. Unum horum video et assentior. Nam loquēdo nos docere velle manifestum est. Discere autem quomodo. Ad. Quo tandem censes: nisi cum interrogamus. Augustinus. Etiam tunc nihil aliud q̄ docere nos velle intelligo. Nam quero abs te: vtrum ob alium causam interroges nisi vt eū quē interrogas doceas qđ velis. Uerū dicis. Au. Uides ergo iā nihil nos locutione nisi vt doceamus appetere. Ad. Nō plane video. Nā si nihil est aliud loqui q̄ vba promere video nos id facere cū cantamus. Qđ cū soli sepe facimus nullo presente q̄ discat nō puto nos docere aliquid velle. Aug At ego puto esse quoddā genus docēdi p cōmemorationē magnum saneq3 qđ i nostra hac sermocinatione res ipsa indicat. Sz si nō arbitraris nos dicere cū recordamur: nec docere illū qui cōmemorat: nō resisto tibi ꝛ duas iam loquēdi cās ꝯstituo: aut vt doceamus: aut vt commemoremus vel alios vel nosipsos Qđ etiā dū cātam⁹ efficim⁹. An nō tibi videt̃? Ad. Nō prorsus. Nā rarū admodū ē: vt ego cantē cōmemorandi me grā sz tm̄mō delectādi. Au. Uideo qđ sentias. Sz nōne attēdis id qđ te delectat in cā tu modulationē quādā eē soni q̄ quoniā vbis ꝛ addi ꝛ detrahi pōt aliud est loqui aliud est cantare. Naz ꝛ tibiis ꝛ cithara cantatur ꝛ aues cātant. ꝛ nos interdum sine verbis musicū aliquid sonamus: qui sonus cantus dici potest. locutio dici nō pōt. An quicq̄ est ꝙ contradicas. Ad. Nihil sane. Au. Uidetur ergo tibi nisi aut docendi aut cōmemorandi causa nō esse institutā locutionē Ad. Uideret̃ nisi me moueret ꝙ dum oramus vtiq3 loquimur nec tamen deū aut doceri aliqđ a nobis aut commemorari fas est credere. Aug Nescire te arbitror nō ob aliud nobis p̄ceptum esse vt in clausis cubiculis oremus: quo nomine significātur mētis penetralia nisi ꝙ deus vt nobis quod cupim⁹ p̄stet commoneri aut doceri nostra locutione non querit. Qui enī loquit̃ sue voluntatis signū foras dat p articulatū sonū. De⁹ aūt in ipsis rationalis aīe secretis q̄ hō interior vocatur ꝛ querēdus ꝛ deprecandus est. Hec enī sua tēpla esse voluit. An apud apostolū nō legisti. Nescitis qz tēplum dei estis: ꝛ spiritus dei habitat in vobis ꝛ in interiore hoīe habitare xp̄m. nec in propheta animaduertisti: dicite in

cordib⁹ vestris ꝛ in cubilibus vris cõpungimini: sacrificate sacrificium iusticie ꝛ sperate in dño. Ubi putas sacrificium iusticie sacrificari nisi in templo mentis: ꝛ in cubilibus cordis. vbi autẽ sacrificandũ est: ibi ꝛ orandũ. Quare nõ opus est locutione quum oramus id est sonantibus verbis nisi forte sicut sacerdotes faciũt significande mentis sue causa: non vt deus: sz vt homies audiãt ꝛ cõsensione quadam p cõmemorationẽ suspendãtur in deũ. An tu aliud existimas. Ad. Omnino assentior. Au. Non te ergo monet quod summ⁹ magister quem orare doceret discipulos verba quedã docuit: in quo nihil aliud videtur fecisse ꝙ docuisse quomõ in orando loqui oporteret. Ad. Nihil me omnino istud mouet. Nõ enim verba sed res ipsas eo verbis docuit quib⁹ ꝛ seipsi cõmonefacerent a quo et quid esset orandũ. Cum in penetralibus vt dictum est mentis orarent. Aug. Recte itelligis. Simul enim te credo aladuertere etiam si quisꝗ contẽdat ꝙuis nullum edamus sonum tamen qꝛ ipsa verba cogitamus nos intus apud animum loqui: sic quoqꝫ locutione nihil aliud agere ꝙ cõmemorare: cum memoria cui verba inherẽt ea reuoluẽdo facit venire in mentẽ res ipsas quaꝝ signa sunt verba. Ad. Intelligo ac sequor. Au. Cõstat ergo inter nos verba signa esse. Ad. Constat. Au. Quid signuz nisi aliquid significet potest esse signum Ad. Nõ potest. Au. Quot verba sunt in hoc versu. Si nihil ex tanta superis placet vrbe relinqui. Ad. Octo. Augu. Octo ergo signa sunt. Ad. Ita est. Au. Credo te hũc versum intelligere. Ad. Satis arbitror. Au. Dic mihi quid singula verba significẽt. Ad. Video quidem qd significet: si sed nullum aliud verbum quo id exponi possit inuenio. Au. Saltem illud inuenis: quicquid significatur hoc verbo vbinam sit. Ad. Videtur mihi ꝙ dubitationẽ significet Augu. debitatio vbi nisi in animo est. Ad. Accipio: interim psequere cetera Au. Nihil: qd aliud significat: nisi id quod nõ est? Au. Verũ fortasse dicis sed reuocat me ab assentiendo quod superius concessisti: non esse signum nisi aliqd significet. Quod autem non est nullo modo esse aliquid potest quare secundũ verbum in hoc versu nõ est signum: quia nõ significat aliqd ꝛ falso inter nos cõstitit: ꝙ oĩa verba signa sĩt aut omne signũ aliquid significet. Ad. Nimis quidem vrges: sed quãdo nõ habemus quid significemus omnino stulte verbum aliquod promimus. Tu autem nunc mecũ loquendo credo quod nullum sonum frustra emittis sed omnibus que ore tuo erumpunt signum mihi das vt intelligam aliquid qua propter te oportet istas duas syllabas enunciare dum loqueris: si per eas non significas quicꝗ: Si autem vides necessariam per eas enunciationem fieri nosꝗ doceri vel commoueri cum auribus insonant vides etiã profecto quid velim dicere sed explicare non possum Au. Quid igitur facimus: an affectionem animi quãdam cum rẽ non videt. ꝛ tamen nõ esse inuenit aut inuenisse se putat hoc verbo significari dicimur potius ꝙ rem ipsam que nulla est. Ad. Istuc ipsum est fortasse: quod expedire moliebar. Au. Trãseamus ergo hĩc quoquõ se habet: ne res absurdissima nobis accidat. Ad. Que tandem. Au. Si nihil nos teneat: ꝛ moras patiamr. ad. Ridiculum hoc quidem est ꝛ tamẽ nescio quõ video posse contingere: immo plane video posse contigisse. augu. Suo loco genus hoc repugnãtie si deus sinerit planius intelligimus. Nunc ad illud versuz te refer. ꝛ conare vt potes cetera huius verba quid significẽt pandere. ad. Tertia propositio est: ex pro qua de possumus vt arbitror dicere. augu. Non id q̃ro vt pro vna voce notissima aliã eq notissimã q̃ idem significet dicas: si tñ idẽ significat sed interim ecce damus ita esse. certe si poeta iste non ex tanta vrbe: sed de tanta dixisset: quererem abs te quid de significaret. Diceres ex: cũ hec duo verba essent id est signa: vnum aliquid vt tu putas

significãtia: ego aũt idipsuȝ nescio qd vnũ qd his duob⁹ signis significaẗ inq̃ro. Ad. Mihi videẗ secretionẽ quãdam significare ab ea re i q̃ fuerat aliqd qd ex illa esse dicit: siue illa nõ maneat vt in hoc versu: non manente vrbe poterãt aliqui ex illa esse Troiani: siue maneat sicut ex vrbe Roma dicimus esse negociatores in Africa. Au. Ut concedam tibi hec ita esse nec enumerem q̃m multa fortasse preter hanc tuam regulam reperiantur illud certe tibi attendere facile est: exposuisse te verbis verba id est signis signa eisdemq̧ notissimis notissima: ego autem illa ipsa quorũ hec signa sunt mihi si posses vellẽ vt ostenderes. ¶ Ad. Miror te nescire vel potius simulare nescientem responsione mea fieri quod vis: omnino non posse si quidem sermocinamur vbi nõ possumus respondere nisi verbis. Tu autem res queris eas que quotlibet sint verba certe non sunt. Quas tamen ex me tu quoq̧ verbis queris. Prior itaq̧ tu sine verbis quere: vt ego deinde ista conditione respondeam. Aug. Iure agis fateor sed si quererẽ iste tres sylla be quid significent cum dicitur paries nomen posses digito ostendere. Ut ego prorsus reȝ ipsam viderẽ. Cuius signũ est hoc trisyllabum verbum demonstrãte te. Nulla tamen verba referente. Ad. Hoc in solis nominibus quib⁹ corpora significantur si eadem corpora presentia sint fieri posse concedo. Aug. Non colorem corpus dicim⁹ an non potius quandam corporis qualitatem. Ad. Ita est. Augu. Cur ergo et hic digito demonstrari potest. an addis corporibus etiam corporum qualitates: vt nihilominus etiam iste cum presentes sunt doceri sine verbis possint. Ad ego cum corpora dicerem omnia corporalia intelligi volebam: id est omnia que in corporibus sentiuntur. Augu. Considera tamen vtrũ etiam hinc aliqua tibi excipienda sint. Ad. Bene admones: non enim omnia corporalia sed omnia visibilia dicere debui. Fateor enim sonum odorem: saporem: grauitatem: calorem et alia que ad ceteros sensus pertinent queq̧ sentiri sine corporibus nequeant: et propterea sint corporalia: nõ tamen digito posse monstrari. Au. Nunq̃ ne vidisti vt homines cũ surdi gestu q̃si sermocinenẗ: ipsiq̧ surdi nõ minus gestu vel querãt vel respõdeãt: vel doceant: vel indicent aut oĩa que volũt aut certe plurima? Qd cum sit: nõ vtiq̧ sola visibilia sine vbis ostẽdunẗ sed et soni et sapores et cetera huiusmodi. Nam et histriones quasdam ĩ theatris fabulas sine verbis saltando plerunq̧ aperiunt et exponunt. Ad. Nihil habeo qd cõtradicã nisi q illud ex: non modo ego. sed nec ipse qdẽ saltator histrio tibi sine verbis quid significet posset ostendere. Au. Uerum fortasse dicis: sed fingamus euȝ posse. Nõ (vt arbitror) dubitas qsq̧s ille motus corporis fuerit quo mihi rem que hoc verbo significaẗ demonstrare conabiẗ nõ ipsaȝ rẽ futurã esse sȝ signũ. Quare hoc q̃q̧ nõ qdẽ vbo vbũ: sȝ tñ signo signũ nihilomin⁹ iudicabit: vt et hoc monosyllabũ ex et ille gestus vnã rẽ quãdã significẽt. Quã mihi ego vellem nõ significando mõstrari. Ad. Qui põt q queris oro te? Au. quõ paries potuit? Ad. Ne ipe qdem quantũ ratio pgrediens docuit ostẽdi sine signo põt. Nã et ĩtẽtio digiti nõ est vtiq̧ paries: sed signũ daẗ p qd paries possit videri. Nihil itaq̧ video qd sine signis ostendi q̃at. Au. Qd si ex te quererẽ qd sit ambulare surgeresq̧ et id ageres nõne re ipsa potius q̃ȝ verbis ad me docenduȝ aut vllis aliis signis vteris. Ad. Fateor ita esse et pudet me rẽ tuã in pmptu positam non vidisse. Ex qua etiã mihi milia rerũ iam occurrerunt que ipse p se valeant nõ p signa mõstrari: vt edere: bibere: sedere: stare: clamare: et innumerabilia cetera ¶ Au. Age nũc dic mihi si oĩno nesciẽs huius vbi vim abs te ãbulãte q̃rerem: qd sit ambulare: quõ me doceres. Ad. Idipsum agerem aliquanto celerius: vt post interrogationem tuam aliqua nouitate ãmonereris: et tamen nihil aliud fieret

q̄ id quod deberet ostendi. Aug. Scis ne aliud esse ambulare: aliud festinare Nam & qui ambulat non statim festinat: & q̄ festinat non continuo ambulat Dicim⁹ eni & in scribendo & in legēdo aliisq̧ innumerabilibus rebus festina tionē; quare cum illud qđ agebas celerius ageres post interrogationē meam putarē ambulare nihil esse aliud q̄ festinare id ei noui addideras & ob hoc fallerer. Ad. Fateor nō nos posse rem monstrare sine signo: si cū id agimus interrogemur. Si enim nihil addamus putabit qui rogat nolle non ostendere contemptosq̧ se in eo qđ agebamus p̄seuerare. Sȝ si de his roget q̄ agerē possumus nec eo tn̄ tēpore quo agim⁹ roget. Possumus post eius interrogationem id agendo re ipsa potius q̄ signo demōstrare qđ rogat nisi forte loquētē me interroget: quid sit loqui: quicquid eni dixero vt eū doceā: loquar necesse ē Ex quo securius docebo donec ei planum faciam quod vult: non recedēs a re ipsa quā sibi voluit demonstrari: nec signa querens q̄bus eā ostendā preter ipsam. Au. Acutissime omnino. Quare vide vtrū cōueniat iam inter nos ea posse demonstrari sine signis: que aut non agim⁹ cum interrogamur: & tamē statim agere possumus: aut ipsa signa forte agim⁹. Cum eni loquimur signa facimus: de quo dictum est significare. Ad. Conuenit. Au. Cū ergo de quibusdam signis queritur: possunt signis signa monstrari. Cū autē de rebus que signa non sunt. aut eas agendo post inquisitionē si agi possunt: aut signa dando per que animaduerti queant Ad. Ita est. Au. In hac igitur triptita distributione prius illud consideremus si placet. ꝙ signa signis monstrantur. Non enim sola verba sunt signa. Ad. Non. Au. Videtur ergo mihi loquendo nos aut verba ipsa signare verbis aut alia signa velut cū gestū dicimus aut litteram. Nam his duobus verbis que significantur nihilominus signa sunt. Aut aliud aliquid quod signum non sit: velut cū dicimus lapis: hoc eni verbum signū est. Nam significat aliquid sed id quod eo significaꝰ nō continuo signum est. quod tn̄ genus idē cū verbis ea q̄ signa nō sunt significantur nō pertinet ad hāc partem quā discutere proposuimus L Suscepimus eni cōsiderare illud quod signis signa mōstrantur: & partes in eo duas comperimus: cū aūt eadem aut alia signis signa docemus vel cōmemoramus. Au. sic tibi videꝰ. Ad. Manifestum. Augu. Dic ergo signa q̄ ỽba sunt: ad quē sensum ꝑtineant. Ad. Ad auditum. Aug. Qui gestus. Ad. Ad visum. Au. Quid cum verba scripta inuenimus. Nū verba non sunt. An signa verborū intelliguntur vt verbū sit: qđ cum aliquo significato articulata voce proferꝰ. Vox autem nullo alio sensu q̄ auditu ꝑcipi potest. Ita sit vt cum scribitur verbum signū fiat oculis illud quod ad aures pertinet veniat in mentē Ad. Omnino assentior. Au. Id quoq̧ te arbitror assentiri cū dicimus nomen significare nos aliquid. Ad. Verū est. Au. Quid tandem. Ad. Id. s. quod quisq̧ appellatur velut Romulus: Roma: virtus fluuius & innumerabilia cetera. Aug. Num ista quattuor nomina nullas res significant. Ad. Immo aliquas. Aug. Num mihi distat inter hec noīa & eas res q̄ his significanꝰ. Ad. Immo plurimum. Au. Vellē abs te audire quidnam id sit. Ad. Hoc videlicet imprimis ꝙ hec signa sunt illa nō sunt. Au. Placet ne appellemus significabilia ea q̄ signis significari possunt & signa non sunt: sicut ea que videri possunt visibilia nominamus: vt de his deinceps commodius disseramus. Ad placet vero. Augu. Quid illa quattuor signa que paulo ante pronūciasti nullo ne alio signo significantur. Ad. Miror ꝙ iā mihi excidisse arbitraris: ꝙ ea que scribūtur eorum que voce proferūtur: signorū signa esse comperimus. Au Dic inter ista quid distet. Ade. Qȝ illa visibilia sunt hec audibilia. Au. Cur eni & hoc nomen nō admittas: si admisimus significabilia. Ad. Prorsus admitto et

gratū habeo. Augu. Sed rursus quero q̃ttuor hec signa nullo ne alio signo audibiliter significari queant vt visibilia recordatus es. ad hoc quoq; recentius dictū recordor nam nomen responderā significare aliquid ꝛ huic significationi quattuor ista subiecerā ꝛ illud aūt ꝛ hec siq̃dem voce ꝓferunt audibilia esse cognosco. Aug. Quid ergo inter audibile signū ꝛ audibilia significata q̃ rursus signa sunt interest. Ad. Inter illud quidem quod dicimus nomen ꝛ hec quatuor que significationi eius subiecimus hoc distare video: ꝙ audibile illud signū est signorū audibilium hec vero audibilia quidem signa sunt nō tñ signoꝝ sed rerū partim visibiliū. sicut est. Romulus Roma fluuius partim intelligibiliū: sicut est virtus. Aug Accipio ꝛ probo: sed scis ne omnia q̃ voce articulata cum aliquo significatu ꝓferunt verba appellari. Ad. Scio. Au. Ergo ꝛ nomē ꝟbū est q̃nquidē id videmus cum aliquo significatu articulata voce proferri. Et cū dicimus disertū hominē bonis verbis vti etiā nominibus vtiq; vtit ꝛ cum seni domino apud Terentium: seruus retulit: bona verba queso: multa ille etiā noīa dixerat. Ad. Assentior. Au. Concedis igit his duobus syllabis quas edimus cuȝ dicimus verbum nomē quoq; significari ꝛ ob hoc illud huius signū esse. Ad. Concedo. M Au. Hoc q̃q; respondeas velim. Cū ꝟbū signū sit nominis ꝛ nomen signum sit fluminis: ꝛ flumen signū sit rei q̃ iā videri potest vt inter hanc rem ꝛ flumen. i. signū ei⁹ et inter hoc signū ꝛ nomen qđ hui⁹ signi signū est. Dixisti quid interesse arbitraris inter signum noīs qđ verbum est cōperimus ꝛ ipsum nomē cuius signū est Ad. Hoc distare itelligo ꝙ ea q̃ significant noīe etiā verbo significant. vt eni nomen verbum est: ita ꝛ flumen verbum est. Que aūt verbo significant nō oīa significant ꝛ noīe. Nā ꝛ illud. si qđ ĩ capite habet abs te propositus vers⁹ ꝛ hoc ex. de quo iam diu agētes in hec (duce rōne ꝑuenim⁹) verba sunt nec tā tū noīa ꝛ alia multa inueniant. Quāobrem cū oīa noīa verba sunt: non autē oīa verba noīa sint planuȝ eē arbitror qđ iter verbum distet ꝛ nomen: id est inter signū signi ei⁹ qđ nulla rursus alia signa significat: ꝛ signū signi ei⁹ qđ rursus alia significat. Au. Cōcedis ne omnē equū aīal eē nec tñ omne aīal equū esse. Ad. Quis dubitauerit. Aug. Hoc ergo inter nomē ꝛ verbū: qđ int equum ꝛ animal est: nisi forte assentiendo id te reuocat qđ dicim⁹. ꝛ alio modo ꝟbū q̃ significant ea q̃ per tēpora declināt: vt scribo scripsi: lego legi q̃ manifestū est nō esse noīa. Ad. Dixisti omnino quod me dubitare faciebat. August. Nec te istud moueat. Dicimus enim ea signa vniuersaliter oīa q̃ significant aliquid vbi etiā verba esse inuenimus. Dicim⁹ itē signa militaria q̃ iā ꝓprie signa nominant: quo verba nō ꝑtinēt. Et tñ si tibi dicerē vt oīs equus aīal nō aūt omne animal equus est: ita omne nomen verbū est nō tñ oē verbum nomen est: nihil vt opinor dubitares. Ad. Iā intelligo ꝛ prorsus assentior. hoc inter esse ĩter vniuersale illud nomen et verbum quod inter animal ꝛ equum. Au. Scis ne etiā cū dicimus aīal: aliud esse hoc trisyllabū nomē qđ voce prolatum est. Aliud id qđ significat. Ad. Iam hoc supra cōcessi de oībus signis ꝛ significabilib⁹. Aug. Nū oīa signa tibi videntur aliud significare q̃ sunt: sicut hoc trisyllabū cū dicim⁹ aīal. An vllo mō idem significat qđ est ipsum. Ad. Non sane. nā cū dicimus signū nō solū signa cetera q̃cūq; sunt: sed etiā seipsuȝ significat est enim ꝟbum ꝛ vtiq; oīa verba signa sunt. N Au. Quid hoc dissyllabo cū dicimus ꝟbum nonne tale aliquid contingit. Nam si omne quod cum aliquo significatu articulata voce ꝓfertur hoc dissyllabo significat etiam ipsuȝ hoc genere includit. Ad. Ita est. Au. Quid nomen. Nōne se similit habet. Nā ꝛ omnium generum noīa significat: ꝛ ipm nomē generis neutri nomē est. An si ex te q̃rerē que pars orationis nomē posses mihi respondere re

cte nisi nomen. Ad. Verum dicis. Au. Sunt ergo signa q̄ inter alia q̄ significant. ⁊ seipsa significent. Adeo. Sunt Au. Num tale tibi videt̄ hoc quadrisyllabū signū cū dicim⁹ cōiūctio. Ade Nullo mō. Nā ea q̄ significāt non sunt noīa. hoc aūt nomē est. Au. Bene attē disti. Nunc illud vide. vtrūq₃ inueniāmus signa q̄ se īuicē significēt vt quemadmodū hoc ab illo. sic illud ab hoc significet̄. nō eñ ita sunt inter se hoc q̄drisyllabū cū dicimus cōiunctio: ⁊ illa q̄ ab hoc significant̄ cum dicimus si vł nā: nāq₃ nisi ergo qm̄ ⁊ similia. Nam hec illo vno significāt̄: nullo autē horū vnum illud quadrisyllabum significat̄. Adeo. Video ⁊ q̄ nā signa sunt inuicē significātia cupio cognoscere. Augu. Tu ergo nescis cū dicim⁹ nomē ⁊ verbum: duo verba nos dicere. Ad. Scio. Au. Quid illud: nescis cū dicimus nomen ⁊ verbum: duo nomīa nos dicere. Ade. Id quoq₃ sciā. Au. Scis igitur tā nomē verbo q̄₃ etiā verbum noīe significari. Ade. Assentior. Aug. Potes ne dicere excepto eo q̄ diuerse scribuntur: ⁊ sonant quid inter se differāt. Ad Possum fortasse. Nā id esse video qđ pauloante dixi. Verba enim cum dicimus omne qđ articulata voce cum aliq̄ significatu profert̄ significamus vnde omne nomen ⁊ ipsum cum dicimus nomē verbū ē: at nō oē v̄bū nomen est q̄₃uis nomen sit cum dicimus verbū. Au Quid si quisq̄₃ tibi affirmet ⁊ probet vt omne verbū est ita omne verbum nomen est: poteris ne inuenire quid distēt preter diuersum in litteris sonum. Ad Non potero nec omnino distare aliq̄d puto. Au. Quid si omnia q̄dem q̄ voce articulata cū aliquo significatu p̄ferunt̄ ⁊ verba sunt ⁊ noīa s₃ tñ alia de causa verba: ⁊ alia de causa nomina sunt: nihil ne distabit inter nomen ⁊ verbum? Ad. Quō istuc sit non intelligo. Au. Hoc saltē intellige omne coloratū visibile esse: ⁊ omne visibile coloratū q̄₃uis hec duo verba distincte differēterq₃ significēt. Ade. Intelligo. Augusti. Quid si ergo ita ⁊ omne verbū nomē ⁊ omne nomen verbum est Quāuis hec duo noīa vel duo verba. i. nomē ⁊ verbū differentem habeant significationem. Ade. Iam video posse id accidere: sed quō id accidat expecto vt ostēdas. Au. Omne qđ cū aliquo significatu articulata voce prorumpit: animaduertis vt opinor ⁊ aurē verberare vt sentiri ⁊ memorie mendari vt nosci possit. Ade. Aiaduerto. Augusti. Duo ergo quedā cōtingunt cum aliq̄d tale voce proferimus. Ade. Ita ē. Au. Quid si horū duorū ex vno appellata sunt verba: ex altero noīa verba sc₃ ad verberando: noīa vero a noscēdo: vt illud primum ab auribus hoc etiā secūdū ab aīo vocari meruit. Ad. Cōcedā₃ cū ostēderis quō recte possumus oīa verba noīa dicere. Au. Facile est. Na₃ credo te accepisse ac tenere p̄nomē dictū qđ pro ipso nomine valeat: rem tñ notet minus plena significatione q̄₃ nomen. Nam vt opinor diffiniuit ille ita quem grāmatico reddidisti. Pronomē est pars orationis q̄ pro ipso posita nomine minus quidē plene idē tñ significat. Ad. Recordor ⁊ probo. Augu. Vides igitur scđm hanc diffinitionē nullis nisi nominibus seruire: ⁊ pro his solis poni posse pronoīa: velut cum dicimus hic vir: ipse rex: eadem mulier hoc aurū illud argentū. Hic ipse eadē hoc illud: pronoīa esse: vir rex: mulier: aurū argentū: noīa: quibus plenius q̄₃ illis p̄noibus res significate sunt. Ad. Video ⁊ assentior. Au. Tu ergo nunc mihi paucas cōiunctiones q̄s libet enuncia. Ad. Et q₃: at: atq₃. Au. hec oīa q̄ dixisti nōne tibi videnī esse noīa. Ad nō oīno. Aug. Ego saltem tibi recte locutus videor cum dicerem hec oīa que dixisti Ad recte prorsus etiam intelligo q̄₃ mirabiliter ostenderis me nomina enunciasse. Nō enim aliter de his recte dici potuisset hec oīa. Sed enim vereor adhuc ne propterea mihi recte locut⁹ videaris q̄ has quattuor coniunctiones etiā verba esse nō nego: vt ideo de his recte dici potuerit hec oīa qm̄ recte dicit̄ hec verba omnia. Si aūt a me que

ras q̄ sit pars oratiōis v̄ba nihil aliud respondebo q̄ȝ nomen. Quare huic no mini fortasse pronomen adiunctum est: vt illa recta esset locutio tua. ¶ Aug. Acute q̄dē falleris sȝ vt falli de sinas acutius attēde qđ dicā: si tamen id dicere valuero vt volo. Nam verbis deverbis agere tam implicatum est q̄ȝ digitos digitis inserere ꝛ confricare. Ubi vix dignoscit̄ nisi ab eo ipso q̄ id a git q̄ digiti pruriant: ꝛ auxilientur pru rientibus. Ad. En toto aīo assum. Naȝ hec ista similitudo me intentissimū fe cit. Augu. Uerba certe sono: ꝛ litteris constant. Ade. Ita est. Augu. Ergo ea potissimum auctoritate vtamur que nobis charissima est. Cum ait Paulus Apostolus. Non erat in Christo est ꝛ non est: sed in illo erat: non opinor pu tandum esse tres istas lr̄as quas enū ciamus: cum dicimus est: fuisse in chri sto: sed illud potius quod istis trib⁹ lite ris significat̄. Adeo. Uerū dicis. Au. Intelligis igitur cum qui ait est in il lo erat: nihil aliud dixisse q̄ȝ est: appella tur quod in illo erat: tanq̄ȝ si dixisset v̄ tus i illo erat: non dixisse acciperet ur nisi virtus appellaretur quod in illo e rat ne duas istas syllabas quas enun ciamus cū dicim⁹ virtus: ꝛ non illud quod his duabus syllabis significatur in illo fuisse arbitraremur. Adeo. In telligo ac sequor. Au. Quid illud Nō ne intelligis etiam nihil interesse vtrū quisq̄ȝ dicat virtus appellatur an virt⁹ nominatur. Adeo. Manifestum est. Aug. Ergo ita manifestum est nihil in ter esse vtrum q̄sq̄ȝ dicat est appellatur an est noīatur quod in illo erat. Adeo. Uideo ꝛ hic nihil distare. Au. Iam ne etiam vides q̄d veli ostendere. Adeo Nondū sane. Au. Ita ne tu vides no men esse id qđ res aliqua nominatur. Adeo. Hoc plane nihil certius video. Aug. Uide ergo est: nomen esse. Si q̄ dem illud qđ erat i illo est nominatur. Adeo. Negare non possum. Augu. At si ex te quererem q̄ sit pars oratiōis est non opinor nomē: sȝ verbum esse dice res cū id rō etiam nomen esse docuerit

Ad. Ita est prorsus vt dicis. Augusti. Nū adhuc dubitas alias quoq̄ȝ partes orationis eodemmodo quo demonstra uimus ne nomina esse? Adeo. Non dubi to. Quando quidē fateor ea significa re aliq̄d. Si autem res ipse qua signi ficant quid singule appellētur id est no minent̄ interroges: respondere nō pos sum nisi eas ipsas partes oratiōis q̄s nomina non vocamus: sed vt cerno voca re cōuincimur. ¶ Augu. Ni hil ne te mouet neq̄ȝ existat q̄ nostram istam rationē labefactet dicendo apo stolis nō verboꝝ sed rerū auctoritateȝ esse tribuendam. Quāobrē fundamen tū persuasoris huius non tam esse fir mum q̄ȝ putamus. Fieri enim posse vt Paulus q̄ȝq̄ȝ dixerit preceperitq̄ȝ rectis sime: minus tamen recte locutus sit cū ait. est in illo erat presertim cum seipse imperitum in sermone fateatur. Quo tandem modo istum refellendum arbi traris. Aug. Nihil habeo quod cōtra dicā ꝛ te oro vt aliquē de illis reperias quibus verborum noticia summa con ceditur. cuius auctoritate poti⁹ id qđ cupis efficias. Augu. Minus enim ti bi videtur idonea remotis auctoritati bus ipsa ratio qua demonstratur omni bus partibus orationis significari ali quid ꝛ ex eo appellari si autem appel lari ꝛ noīari: si nominari nomine vtiq̄ȝ nominari Quod in diuersis linguis fa cillime iudicat̄. Quis eni non videat si queras q̄d greci nominent qđ nos no minam⁹: q̄s rn̄deri mihi tis. Quid gre ci nominent: qđ nos noīamus volo res ponderi mihi thelo. Quid greci nomi nēt qđ nos noīamus bn̄: rn̄deri mihi ka los. Quid greci nominēt: qđ nos noīa m⁹ scriptū: rn̄deri to gegrāmenon. q̄d greci nominēt qđ nos noīam⁹: ꝛ rn̄deri ke. Quid greci nominēt qđ nos nomia mus: ab. rn̄deri apo. Quid greci nomi nent quod nos nominamus heu: rn̄de ri omi. Atq̄ȝ in his oībus partib⁹ orati on's quas nūc enumeraui recte loqui eum qui sic iterroget. Qđ nisi noīa es sēt fieri n̄ possȝ. hac ergo rōe paulū apo stolū recte locutū eē cū remotꝫ oīȝ loq̄ȝ

tiam auctoritatib⁹ obtinere possimus quid opus est querere cui⁹ persona sen tentia nostra fulciat. Sȝ ne quis tardi or aut ipudētior nōdū cedat asseratq̧ nisi illis auctoritatibus q̄bus videt̄ v̄borū leges consensu oīm tribuūtur nullo modo esse cessurum. quid in latina lingua excellentius Cicerōe inueniri potest. An hic in suis nobilissimis orationibus quas Verrinas vocāt corā prepositionē: siue illo loco aduerbium sit nomē appellauit. Verūtamen q̄r fieri pōt vt cum ego illum locum minus bn̄ intelligā exponat̄ q̧ alias aliter. vel a me: vel ab alio est ad q̄d respōderi posse nihil puto. Tradūt enim nobilissimi disputationū magistri: nomie ꝛ verbo plenā constare sniam q̄d affirmari negariq̧ possit. Q̄d gen⁹ idē Tulli⁹ quodā loco ꝓnūciatū vocat. Et cū verbi tertia persona est tm̄ cū ea casum nominis aiunt esse oportere ꝛ recte aiunt q̄d mecū si cōsideres velim. Cum dicimus hō sedet equus currit. Agnoscis vt opinor duo esse pronunciata. Adeo. Agnosco. Au. Cernis in singulis singula esse noia. In vno hō: i altero equ⁹ ꝛ verba singula: in vno sedet in altero currit. Ad. Cerno. Au. Ergo si dicerē sedet tm̄: aut currit tm̄ recte a me que reres q̄s vel q̄d. Ut responderē hō: vel equus vel animal: vel quodlibet aliud quo posset nomē reddi cū verbo iplere pronunciatū. Idē illā sniam q̄ affirmari ꝛ negari pōt. adeo. Intelligo. augu. attende cetera: ꝛ finge nos videre aliquid longius: ꝛ incertū habere vtrum animal sit an saxū: vel q̄d aliud meq̧ tibi dicere q̄r hō est aial est nōne temere dicere. adeo. Temere omnino. Sed nō temere plane diceres si hō est: aial est. au. Recte dicis. Itaq̧ in locutione tua placet mihi si placet ꝛ tibi: vtriq̧ autē nostrū in mea displicet q̄r. adeo. assentior. au. Vide iam vtrum iste due sentētie plene pronūciate sint: placet. si displicet q̄r. adeoda. Plene omnino. aug. age nunc dic mihi que ibi sint verba: que noia. adeoda. Verba ibi video esse placet. ꝛ displicet noia v̄o q̄d aliud q̄ si. ꝛ q̄r. augu. Has ergo duas cōiūctiones ēt noia satis ꝓbatū ē. adeod. Prorsus satis. aug. Potes ne ip̄e p te i aliis ptib⁹ orationis hoc idē ad eādē regulā docere. adeoda. Possum. Ñ aug. Trāseamus ergo hinc ꝛ iā dic mihi vtrū sicut oīa v̄ba noia: ꝛ oīa nomīa verba eē cōperimus: ita tibi ꝛ oīa noia vocabula: ꝛ oīa vocabula nomina esse videant̄. ade. Plane iter hec q̄d distet p̄ter diuersum syllabarū sonū nō video. aug. Nec ego interim resisto: q̄q̧ non desint q̄ etiā significatione ista ita discernunt q̄rū sniam mō cōsiderare nō opus ē. Sȝ certe aiaduertis ad ea iā signa nos ꝑuenisse q̄ se inuicē significēt nulla preter sonū distātia: ꝛ q̄ seipsa significēt cū ceteris oībus partibus ptibus oratiōis. ad. Non intelligo. augu. Nō ergo itelligis ꝛ nomē vocabulo: ꝛ vocabulū noie significari: ꝛ ita vt p̄ter sonū lr̄aꝝ nihil intersit quātū ad generale nomē ptinet. Nā ꝛ speciale nomē dicimus q̄d inter octo partes orationis ita est vt alias septē non contineat. ad. Intelligo. au. at hoc est quod dixi se inuicē significare vocabulum ꝛ nomen. adeo. Teneo: sed quero quid dixeris: cum etiam seipsa significant cum aliis partibus orationis. au. Nonne superior ratio docuit nos oēs partes orationis ꝛ noia posse dici ꝛ vocabula idem ꝛ nomie ꝛ vocabulo posse significari. ad. Ita est. au. Quid ipsum nomē, id est sonū istū duabus syllabis expressum si ex te q̄rā quid appelles nōne recte mihi respondebis nomen? adeoda. Recte. Nū ita se significat hoc signū quod quatuor syllabis enunciamus cū dicimus cōiunctio. Hoc eni nomen intra illa q̄ significāt numerari nō pōt. adeo. Recte accipio. au. Idem quod dictum nomen seipm̄ significare: cū aliis que significat q̄d etiā devocabulo licet ꝑ teipsum itelligas. adeo. Iam facile est. sed illud mihi nō venit in mentē nomen ꝛ generalit̄ ꝛ specialit̄ dici. Vocabulum autē int̄ octo partes orationis nō accepi. quare hoc quoq̧ nihil int̄ se preter diuersum sonum differre non arbitror

Au. quid. Nomen et onoma distare inter se aliquid putas preter sonū quo etiā lingue discernuntur latina atq̃ greca Adeod. Hic vero nihil aliud intelligo. Aug. Peruentū est ergo ad ea signa q̄ et seipsa significent: et aliud ab alio inuicē significetur et quicq̄d ab vno hoc et ab alio: et nihil preter sonū inter se differant. Nā hoc quartū modū iuenim⁹ Tria eni superiora: et de nomine et verbo intelliguntur. Adeo. Omnino peruentum. Au. S Jam que sermocinando inuenerimus: velim recenseas Adeo. Faciam quantū possū. Nā primo oīm recordor aliquandiu nos quesisse: quam ob causam loquamur. Inuētūq̃ esse docendi cōmemorandi ve gratia nos loqui: quandoquidem nec cum interrogamus aliud agim⁹ q̄ vt ille q̄ rogat discat quid velim⁹ audire et in cantando qd delectationis causa facere videmur non sit ꝓprium locutionis et i orando deo quem doceri aut cōmemorari existimare non possumus: id verba valeāt vt vel nos ipsos cōmonefaciamus: vel alii cōmoneant doceanturve per nos. Deinde cum satis constitisset verba nihil aliud esse q̄ signa: ea vero que non aliud significent signa esse nō posse proposuisti versum cuius verba singula quid significarent conarer ostēdere. Is autem erat. Si nihil ex tanta superis placet vrbe reliqui. Cuius secundum verbnm q̄uis notissimū et manifestissimū quid tū significaret non reperiebamus. Cūq̃ mihi videretur non frustra nos id in loquendo interponere sed p̄ eo aliquid doceamus audientē ipsam mentis affectionē cum rem quā querit non esse inuenit: vel inuenisse se putat. Hoc verbo fortasse indiciari respondisti tu quidē sed tamē nescio quā ꝓfunditatē questionis loco euitans in aliud tēpus illustrandam distuli: ne me debiti quoq̃ tui oblitum putes. Inde tertium in versu verbum cum satagerem exponere: vrgebar abs te vt non ṽbum aliud quod idem valeret: s; rē ipsam potius que per ṽba significaret ostenderē. Cumq̃ id sermocinantibus nobis fieri non posse dixissem vētum est ad ea q̄ interrogātibus digito monstrātur. Hec ego corporalia esse omnia arbitrabar: sed inuenimus sola visibilia. Hinc nescio quomō ad surdos et histriones deuenimus q̄ nō sola q̄ videri pñt sed multa preterea ac ꝓpe omnia q̄ loquimur gestu sine voce significant: eosdem tñ gestus signa esse comperimus Tūc rursus querere cepimus quomodo res ipsas q̄ signis significabimus si nevllis signis valerem⁹ ostendere cum et ille paries: et color: et omne visibile qd intentione digiti ostēditur: signo quodam conuinceretur ostēdi. Hic ergo errans cum inueniri tale nihil posse dixissem: tandam inter nos constitit ea posse demonstrari sine signo: que cū a nobis queruntur nō agimus: et post inquisitionē ageꝛ possim⁹: locutionē tamē ex eo nō esse genere: siquidem et loquētes cū interrogamus quid sit locutio ipsa ꝑ seipsam demōstrare facile esse satis apparuit: ex quo ammoniti sumus aut signis signa monstrari: aut signis alia q̄ signa non sunt: aut etiā sine signo res quas agere post interrogationem possumus. Horumq̃ trium primum diligētius considerandum discutiendūq̃ suscepimus. Qua disputatione declaratum est parti esse signa q̄ ab his signis q̄ significarēt significari vicissim nō possent: vt est hoc quadrisyllabū cū coniunctio dicimus partim q̄ possent vt cum dicimus signū etiā ṽbum significam⁹ et cum dicimus verbum etiā signum significamus. Nā signū et ṽbū et duo signa et duo ṽba sunt. In hoc autem genere quo inuicem se significāt quedam non tātū: q̄dā tātū: q̄dā vero etiā idem valere monstratum est. Est enim hoc disyllabū qd sonat cū dicimus signum prorsus omnia quibus quidq̃ significatur significat nō aūt oīa signoꝝ signū est cū dicim⁹ ṽbum: sed tātū eoꝝ q̄ articulata voce ꝓferūt. Unde māifestū ē q̄uis et ṽbū signo: et signū ṽbo. idē et due iste syllabe illis: et ille istis significētur: plus tamen signū valere q̄ verbū plura. s. illis duabus syllabis q̄ illis si-

gnificantib⁹. Tantumdem aũt valet generale verbũ ⁊ generale nomen. Docui ei rõ omnes partes oṙis etiam noĩa esse ꝙ ⁊ pronoĩa his addi possunt: ⁊ de omnib⁹ dici põt ꝙ aliquid nominẽt: vt nulla earũ sit q̃ nõ verbo adiuncto pronunciatũ possit implere: sed cum tantũdem valeat nomẽ ⁊ verbũ eo q̃ oĩa q̃ verba sunt sint etiã noĩa: non tñ idem valent. Alia quippe de cã ṽba: ⁊ alia noĩa nũcupari: satis probabiliter disputatũ est. Siquidẽ alterum horũ ad auris verberationẽ: alterum ad animi cõmemorationem notandam esse compertum: vel ex hoc intelligi potest: ꝙ in loquẽdo rectissime dicim⁹: quod est huic rei nomen rem memorie mandare cupiens: q̃ est aũt huic rei verbum dicere non solus. Que vero non solũ tantumdem sed etiã idem omnio significẽt: et literꝫ nihil preter literarum distet sonũ nomen ⁊ onoma inuenimus illud sane mihi elapsuꝫ erat in hoc genere in quo inuicẽ se significat nullũ nos signuꝫ cõperisse q̃ non intra cetera q̃ significãt se quoꝫ significet: hec q̃ꝫtum potui recordatus sum. Tu iam videris quem nihil puto in hoc sermone nisi sciẽteꝫ certumꝫ dixisse: vtrum ista bene ordinate q̃ꝫ digesserim. ¶ Au. Satis tu quidem memoriter oĩa q̃ vellem recoluisti: ⁊ vt tibi te fatear multo euidẽti⁹ mihi nunc videnꝫ ista distincta q̃ꝫ cum ea inquirendo ac differendo de nescio quib⁹ latebris ambo erueram⁹ Sed quonã tãtis ambagibus tecũ puenire moliar difficile dictu est hoc loco. Tu eni fortasse aut ludere nos ⁊ a seriis reb⁹ auocare animũ quasi quibusdã puerilibus questiunculis arbitraris: aut paruaꝫ vel mediocrẽ aliquã vtilitateꝫ requirere: aut si magnũ quiddã parturire istã disputationẽ suspicaris: iam iãꝫ id scire siue saltẽ audire desideras Ego aũt credas velim: neꝫ me vilia ludicra hoc instituisse sermone q̃ꝫuis fortasse ludamus idꝫ ipm tñ non puerili sensu estimandũ sit neꝫ parua bona vel mediocria cogitare. Et tñ si dicã vitaꝫ eẽ quãdaꝫ beatã eandẽꝫ sempiternã quos nos deo duce idẽ ipa veritate gradib⁹ quibusdã infirmo gressui nostro accommodatis perduci cupio: vereor ne ridiculus videar: q̃ nõ reꝝ ipaꝝ que significantur: sed signorum cõsideratione tã / tam viam igredi ceperimus. Dabis igitur veniã si preludo tecũ non ludendi gratia: sed exercẽdi vires ⁊ mẽtis aciẽ quib⁹ regiõis illi⁹ vbi beata vita est calorẽ ac lucẽ nõ mõ sustinere verũ ⁊ amare possimus. Ade. Imo perge potius vt cepisti. Nã nunꝫ cõtemnenda putẽ q̃ i dicenda vel agenda putaueris. Aug. Age iam ergo illã partẽ cõsideremus cũ signis nõ alia signa significãtur: sed ea q̃ significabilia nominamus. Et primũ dic mihi vtrũ hõ: hõ sit? Ade. Nunc vero an laudas nescio. Au. Quid ita Adeo. Quia querendum ex me cẽses vtrũ homo: aliud sit q̃ꝫ hõ? Au. Ita credo te illudi arbitrari: si etiam quereres vtrũ prima huius nominis syllaba aliud sit q̃ꝫ ho: ⁊ aliud secũda q̃ꝫ mo. Ade Ita omnino. Au. At iste due sillabe cõiũcte homo est an negabis? Ad. Quis neget? Aug. Quero ergo nũ tu due iste syllabe cõiuncte: sis. Ade. Nullo modo sed video quo tendas. Au. Dicito ergo ne me contumeliosum putes. Ade. Cõ / cludi existimas quod homo non sim. Au Quid tu nõ idem existimas: qui omnia superiora ex quibus hoc confectum est vera esse concedis. Ade. Non tibi ego dicã quid existimen nisi pri⁹ abs te audiero: cum quereres vtrum homo: homo sit? de duabus istis syllabis an de re ipsa quam significant me interrogaueris. Au. tu potius responde ex qua parte acceperis interrogationẽ meaꝫ. Nã si est ambigua: prius hoc cauere debuisti: neꝫ mihi respondere anteq̃ꝫ certus fieres quonã modo rogauerim. Adeo. Quid eni me impediret hec ambiguitas: cũ ego ad vtrũꝫ respõdi. hõ ei psus homo ẽ. Nã ⁊ iste due syllabe nihil aliud sũt q̃ꝫ iste due syllabe: ⁊ id q̃ significant: nihil aliud est q̃ꝫ id quod est. Augustinus. Scite hoc quidem: sed cur hoc solum quod dictum est homo non etiam cetera que locuti sumus ad

vtrumqꝫ accepisti. Adeo. Unde eni cõ uincor ꝙ ꝛ cetera non sic acceperim. Augustinus. Ut alia omittam: eã ipsã primam rogationem meam si totam ex ea parte accepisses qua syllabe sonant nihil mihi respondisses: possem tibi ei videre nihil etiam interrogasse. Nunc vero cum tria verba sonuerim quorum vnum in medio repetiui dicens vtrum homo: homo sit: primum et vltimum verbum non secundum ipsa signa sed secũdum ea que his significantur te accepisse: vel hoc solo manifestum est ꝙ statim certus ac fidẽs rogationi respondẽdum putasti. Adeo. Uerum dicis. Augu. Cur ergo id tantum quod in medio positum est: ꝛ secundum id quod sonat et secundum id quod significat te accipere libuit. Adeo. Ecce iam totum ex ea tantum parte qua significatur accipio: assentior enim tibi: sermocinari nos omnino nõ posse: nisi auditis ꝟbis ad ea feratur anim⁹ quorum ista signa. Quare ostende nunc quomodo ista ratiocinatione deceptus simqua me hominẽ: non esse cõcludiẽ. Augu. Immo eodem rursus interrogabo: vt ipse inuenias vbi lapsus sis. Adeo. Bene facis. Augu. Illud ergo qꝺ primo quesieram quia iam dedisti non queram: vide igitur diligentius vtrum syllaba ho: nihil aliud si ꝙ̃ ho: et vtrum mo: nihil aliud sit ꝙ̃ mo. Adeo. Hic prorsus nihil aliud video. Augu. Uide etiam num istis duabus iunctis homo fiat. Adeo. Nequaquã hoc concesserim placuit enim ꝛ recte placuit signo dato id quod significaẽ attẽdere. et ex ei⁹ consideratione: vel dare vel negare qꝺ dicitur. Ille aũt separatim ꝛ nunciate syllabe: quia sine vlla significatione sonuerunt: hoc eas esse quod sonuere cõcessum est. Augu. Placet igitur firmũ qꝫ animo tenes: nõ respondendum eẽ iterrogationibus nisi ex his rebus que ꝟbis significantur. Adeo. Non itelligo cur displiceat si modo ꝟba sunt. Augu Uellem scire quõ illi resisteres: de quo locanẽ solemus audire: qꝺ ex ei⁹ ore cũ quo disputabat leonem ꝓcessisse cõcluserit. cum eni quesisset vtrũ ea que loquemur nostro ore ꝓcederẽt. atqꝫ ille nõ potuisset negare qꝺ facile fuit: egit cuꝫ homine vt in loquendo leonẽ nomiaret Hoc vbi factum est ridicule insultare cepit ꝛ premere vt qm̃ quicqꝗ loqmur ore nostro exire confessus erat: leonem se locutũ esse negabat abnuere: hõ non malus: tã imanẽ bestiã videretur vomuisse. Ad. Minime vero erat arduum scurre huic resistere. Nõ eni cõcedereꝫ ore nr̃o exire qꝺcũqꝫ loquimur. Nã ꝗlo quimur ea significamus. Nõ aũt res ꝗ̃ significaẽ sed signũ quo significatur loquentis ore ꝓcedit: nisi cum ipsa signa significantur: qꝺ genus pauloante tractauimus. Au. Bñ tu quidẽ hoc modo aduersus illũ esses paratus: verũtamẽ mihi quid respõdebis: vtrũ hõ nomen sit requirenti. Adeo. Quid nisi esse nomen. Au. Quid cũ te video: num nomẽ video. Ad. Non. Aug. Uis ne igiẽ dicã qꝺ sequiẽ. Ad. Ne queso: nam mipse renuncio hominẽ me non esse ꝗ nomẽ esse responderim cum homo vtrum nomen esset inquireres. Jam enim placuerat ex ea re ꝗ̃ sinificareẽ aut assentiri aut negare qꝺ diciẽ. Au. At mihi videẽ nõ te frustra in hãc responsionem decidisse. Nã vigilantiam tuam mẽtibus nr̃is indita ipsa lex rationis euicit. Nã si ꝗ̃rerẽ qd esset hõ rñderes fortasse anĩal. Si aũt ꝗ̃rerẽ ꝗ̃ ps orõnis esset hõ: nullo modo posses recte rñdere nisi nomen quãobrẽ cũ hõ ꝛ nomen esse ꝛ aĩal inueniaẽ: illud diciẽ ex ea pte ꝗ̃ signum est: hoc ꝗ̃ significaẽ. ꝗ ergo ꝗ̃rit vtꝝ hõ nomẽ sit: nihil ei aliud ꝙ̃ esse rñdeaꝫ. Satis eni significat ex ea pte se velle audire qua signũ ẽ. Si aũt querit vtrũ animal sit multo ꝓcliuius annuã. qm̃ si taces ꝛ nomẽ ꝛ aĩal tm̃ qd esset hõ requireret placita illi loquendi regula ad id qꝺ duab⁹ syllabis significaẽ anim⁹ curreret. Neqꝫ quicꝙ̃ rñdereẽ nisi animal vl' etiã tota diffinitio diceret . idẽ aĩal rõnale: mortale. An tibi nõ videẽ. Ad. Prorsus videtur: sed cum esse nomen concesserimus: quõ illã cõclusionem nimis contumeliosam euitabimus, qua

nos hoies nō esse cōficit. Au. Quō pu
tas: nisi docēdo nō ex ea parte illatam
qua interroganti assentiba mur. aut si
ex ea parte illā se fatetur inferre nullo
modo esse formidandam: quid eni me-
tuam hoiem. i. tres istas syllabas non
esse me cōfiteri. Ad. Nil est veri⁹. Cur
ergo aīm offendit: cū dicitur nō es igit
homo cū sm illa cōcessa nihil verius di
ci potuerit. Au. Quia nō possū nō pu-
tare: ad id conclusionem referri: qd his
duabus syllabis significatur simul atq
ista verba sonuerint ea scilicz regula q̄
naturaliter plurimū valet: vt auditis si
gnis ad res significatas ferat intentio
Ad. Accipio qd dicis. ✠ Au. Iaz
ergo intelligas volo resq significantur
pluris q̄ signas esse pēdendas. Quic-
quid eni propter aliud est: vilius sit ne
cesse etiā q̄ id ꝓpter qd est. Nisi tu ali
ud existimas. Ad. Videtur mihi non te
mere hic esse assentiendū nā cum dici-
mus cenum. longe hoc nomen arbitror
rei q̄ significat antecellere. Qd ei nos
offendit audientes: non ad ipsius ver-
bi pertinet sonum: cenū enim nomē mu
tata vna litera celum est inter illa vero
q̄ his oibus significant: quātū distet vi
dem⁹. Quamobrem nequaq̄ huic si-
gno tribuerim: qd in re quaz significat
odimus et propterea hoc illi iure aṗpo
no. libentius eni hec audimus q̄ vllo sē
su illud attingimus. Augu. Vigilantis
sime oino. Itaq falsum est omnes res
pluris q̄ earum signa esse pendendas
Ad. Ita videtur. Au. Dic ergo quid ar
bitreris eos secutos eē qui huic rei tā
fede atq aspnabili nomen indiderunt
vel vtrum eos ꝓbes an improbes. Ad.
Ego vero illos nec probare nec impro
bare audeo nec quid fuerint secuti scio
Au. Potes ne saltem scire quid tu seq
ris cum hoc nomē enūtias. Adeo. Hoc
plane possum. nā significare volo vt eū
cū quo loquor doceam vel ammoneam
de re illa qd eum doceri vel ammoneri
oportere arbitror. Au. Quid ipsum do
cere aut ammonere siue doceri aut am
moneri quod vel tu exhibes commode
per hoc nomē vel exhibetur tibi nonne
charius q̄ ipm nomē habēdū est. Ade.
Concedo ipam sciētiā q̄ ꝑ hoc signum
euenit: eidē signo esse aṗponendā sz nō
id etiā rē ipam puto. Au. In illa igitur
snia nr̄a q̄q̄ sit falsum res oēs signis
suis preponi oportere nō tn̄ falsum est
omne qd ꝓpter aliud est: vilius esse q̄
id propter quod est. Cognitio quippe
ceni ꝓpter quā hoc nomē est institutuz
pluris habenda est: ipso noie qd eidem
ceno preponendum esse cōperim⁹. Nō
eni ob aliud ista cognitio signo de quo
agimus antelata est nisi qr illud ꝓpter
hanc nō hec ꝓpter illud eē cōuicit. nā
ita cū quidam vorator ventrisq vt ab
aplo dicit cultor diceret id se viuere vt
vesceret non tulit q̄ audiebat: frugi hō
et quāto inqt melius id vescereris vt vi
ueres: vterq tn̄ ex eadez ista regula lo
cutus est. Nam neq alia de cā ille dis-
plicuit: nisi q vitā suā tam paruipēde
ret vt eam duceret gutturis volupta-
te viliorē dicēdo se ꝓpter epulas viue-
re. neq id ob aliud iure laudat nisi q̄ i
his duob⁹ quid propter qd fieret hoc ē
quid cui subiectum esset intelligens ci
bandum potius vt viuamus q̄ viuādū
vt cibemur āmonuit. Similit et tu for-
tasse et quilibet hoim non imperite res
estimātiū dicēti cuipiam loquaci ama-
torique ꝟborum ideo doceo vt loquar re
spōderetis hō cur nō poti⁹ id loqueris
vt doceas. Qd si hec ꝟba sunt sicuti eē
cognoscis: vides profecto quanto ꝟba
minoris habenda sint q̄ id ꝓpter qd v
timur verbis: cuz ipse vsus ꝟboruz iaz
sit ꝟbis anteponendus ꝟba eni sunt vt
his vtamur. Vtimur enim his ad docē
dum. Quāto est ergo melius docere q̄
loqui: tanto melior est q̄ verba locutio.
y Multo ergo melior doctri-
na q̄ verba: Sed cupio audire quid for
te contradicendum putes.
Adeo. Assentior quidem meliorem q̄
ꝟba esse doctrinam: sed vtrum aduer-
sus istam regulam que dicit oē qd ꝓpt
aliud est inferius esse q̄ id propter qd
est nihil sit quod obiici possit ignoro.
Augu. Alias hoc oportunius diligēti
usq tractabimus. Nūc illd qd cōcedis

satis ē ad id qđ cōficere studeo. Das ei
cognitionē rerū q̄ signa rerū esse cario
rem. quāobrē cognitioni rerum quasi si
gnificantur cognitioni signorū āferē-
da est. an tibi nō videtur. Ad. Nū ego
cognitionē signorū cognitioni rerum.
ac non signis ipsis p̄stantiorem esse cō
cessi. Quare vereor vt hic tibi assentiar
Quid si enim vt cenū nomē melius est
ea re q̄ significat: ita ⁊ huius nominis
cognitio: cognitioni quoq̧ illius rei est
anteponenda q̄uis ea cognitione sit ip
sum nomen inferius quattuor quippe
sunt nomen ⁊ res: cognitio nominis et
cognito rei. Sicut ergo primū secūdo
cur non ⁊ tertium quarto antecellat.
Sed si non antecellat nō etiam subiici
endum est. Au. Mire omnino te video
⁊ tenuisse quid cōcesseris: et explicasse
quid senseris. Sed vt opinor intelligis
hoc tibi trisyllabum nomen quod sonat
cum dicimus vitium meli⁹ esse q̄ id qđ
significat cū ipsius cognitio nōis mul
to sit inferior cognitione vitiorū. Licz
itaq̧ cōstituas etiam ista quatuor atq̧
consideres nomen ⁊ rem: cognitionem
nominis ⁊ cognitionē rei primū secun-
do iure preponimus. Hoc ei positū no
men in carmine cum ait. Persius. Sz
stupet hic vitio: nō modo nihil vitii fe-
cit in versu: sed nō nihil etiā ornati de-
dit: cū tñ res ipsa que significatur hoc
nomine in quocūq̧ inest cogit esse vitio
sum: at nō ita ⁊ tertiū quarto: sed quar
tum tertio videmus excellere. Huius
enim cognitio nominis vilis est pre co-
gnitione vitiorū. Ad. Etiā ne cū ista
cognitio miseriores facit censes esse p̄
ferēdam. Nam idem ipse qui oīb⁹ suis
penis quas tyrannorum vel crudelitas
excogitauit: vel cupiditas pendit: hāc
vnam āponi qua crucientur homies
qui vitia que vitare nō possunt cogun
tur agnoscere. Augu. Potes hoc mo-
do cognitioni huius nōis ipsam quoq̧
virtutum cognitionem negare preferē
dam quia virtutem videre nec tenere
supplicium est quo idem ille satyricus
tyranni vt puniantur optauit. Ad. De⁹
hanc auertat amentiam. Iam eni itel-
ligo non ipas cognitiones quibus aīm
imbuit optima oīm disciplina esse accu
sandas sed eos oīm miserrimos iudicā
dos sicut et persium iudicasse arbitror
qui tali morbo affecti sunt cui nec tan-
ta medicina subueniat. Au. Bene intel
ligis. sed quoquomodo se habeat persi
ana sententia quid ad nos? Non enim
horum auctoritati subiecti sumus i ta
libus rebus. Deide si qua cognitio cui
cognitioni preferenda sit: nō hic facile
est explicare. satis habeo: quod effectū
est cognitionem rerum que significāt:
⁊ si nō cognitione signorum ipsis ta-
men signis esse potiorem. Quare iam
illud magis magisq̧ discutiamus qua
le sit genus rerum quas sine signis mō
strari posse dicebamus per se ipsas: vt
loqui: ambulare: sedere: iacere: atq̧ hu
iusmodi cetera. Adeo. Iam recolo qđ
dicas. ʒ Au. Omnia ne tibi vi-
dētur que interrogati mox agere pos-
sumus sine signo posse monstrari. an ali
quid excipis. Ad. Ego vero etiam at-
q̧ etiam genus hoc totum considerās
nihil adhuc inuenio quod sine signo va
leat doceri nisi forte locutionem: ⁊ si id
ipsum quispiam querat quid sit docere
video ei me quicquid post eius interro
gationem fecero vt discat: ab ea ipsa re
non discedere quam sibi demōstrari cu
pit. Nam si me cessantē vt dictum ē vel
aliud agentem roget quispiam quid sit
ambulare ⁊ ego statim ambulando cū
quod rogauit sine signo coner docere
vnū cauebo ne id tm̄ putet esse ambu
lare q̄tum ego ambulauero. Qđ si pu
tauerit decipietur. q̄squis eni plus mi-
nusve q̄ ego ambulauerit hunc ille am
bulasse nō arbitrabitur: ⁊ quod de hoc
vno verbo dixi transit in omnia que si-
ne signo mōstrari posse cōsenserā p̄ter
duo illa que excepim⁹. Au. Accipio q̄-
dem istuc. Sz nōne tibi videt̄ aliud eē
loqui aliud docere. Ad. Videtur sane.
Nā si esset idem non doceret quisq̄ nisi
loquens. Cū vero ⁊ aliis signis preter
verba multa doceamus q̄s de ista dif-
ferentia dubitauerit? Au. Quid doce-
re et significare: nihil ne inter se an ali

quid differūt. Ad. Idem puto esse. au.
Nonne recte dicit qui dicit ideo nos si
gnificare vt doceamus. Ad. Recte p̄rs⁹
Au. Quid si dicat ali⁹ ideo nos doce=
re vt significemus. nonne facile superi/
ore sententia refelletur. Ad. Ita ē. Au
Si ergo significamus vt doceamus nō
docemus vt significemus: aliud est do=
cere aliud significare. ad. Uerum dicis
nec recte id esse vtrumqꝫ respondi. au.
Nunc illud responde: vtrum qui docet
quid sit docere: significando id agat an
aliter. ad. Non video quomodo aliter
possit au. Falsum igitur pauloante di
xisti doceri rem posse sine signis cū que
ritur qd sit ipsuꝫ docere: qn̄ ne hoc qui
dem videm⁹ sine significatione agi pos
se cum aliud esse significare aliud doce
re concesseris. Si eī diuersa sunt sicut
apparet: neqꝫ hoc nisi per illud ostendi
tur non per se vtiqꝫ ostendit̄ sicut tibi
visum erat. quamobrem nichil adhuc ī
uentum est: quod mōstrari per seipsum
queat preter locutionē: que inter alia
se quoqꝫ significat. Que tñ cū etiā ip=
sa signū sit: nundū prorsus extat quod
sine signis doceri posse videatur. Ad.
Nihil habeo cur nō assentiar. Au. Cō
fectum est igit̄: ꝛ nihil sine signis do=
ceri: ꝛ cognitionem ipsam signis quib⁹
cognoscimus: chariorē nobis esse opor
tere: q̄uis non omnia que significātur
possint suis signis esse potiora. Ad. ita
videtur. au. Quanto tandem circuitu
res tātilla parata sit meministi ne que
so? Nam ex quo inter nos verba iacula
mur: quod tandiu fecim⁹. Hec tria vt
inuenirentur laboratū est: vtruꝫ nihil
sine signis possit doceri: ꝛ vtrum sint q̄
dam signa reb⁹ quas significāt prefe=
renda: ꝛ vtrū melior q̄ signa sit rerum
ipsa cognitio: sꝫ quartū est: qd̄ breuiter
abs te vellem cognoscere: vtrum nam
ista inuenta sic putes vt iam de his du=
bitare non possis. Ad. Uellem quidem
tentis ambagibus atqꝫ anfractib⁹ es=
set ad certa peruentuꝫ: sed ista rogatio
tua nescio quomodo me sollicitat: ꝛ ab
assensione deterret. Uideris enim mihi
non hec de me fuisse quesiturus: nisi ha
beres quod contradiceres: ꝛ ipsa rerū
implicatio: totum me inspicere ac secu
rum respondere non sinit: verentem ne
quid in tantis inuolueris lateat quod
acies mentis mee lustrare non possit.
A Au. Dubitationē tuā non inui
tus accipio: significat enī animū mini=
me temerariū: que custodia trāquillita
tis est maxima. Nam difficillimum om
nino est perturbari: cuꝫ ea que prona ꝛ
procliua approbatione tenebamus cō
trariis disputationibus labefactantur
ꝛ quasi extorquentur e manib⁹: quare
vt equum est: bene consyderatis pspe
ctisqꝫ ratiōib⁹ cedere: ita incognita pro
cognitis hr̄e periculosum. Metus est
ei ne cū sepe subruūtur que firmissime
statura ꝛ mansura presumimus ī tātū
odium vel timorē rationis incidamus
vt ne ipsi quidem pspicue v̄itatis fides
habenda videatur: sed age nunc expe=
ditius retractemus vtrū recte ista du=
bitāda putaueris. Nā quero abs te si
qsqꝫ ignarus deceptiōis auium que ca
lamis ꝛ visco affectatur obuiam fieret
aucupi armis quidē suis instructo nō
tñ aucupāti: sed iter agēti quo viso op
primeret gradū secūqꝫ vt fit ammirās
cogitaret ꝛ quereret qdnam sibi homi
nis ille vellet ornatus. auceps aūt cū ī
se videret attentum. Ostentandi se stu=
dio cannas expediret ꝛ prope aīad uer
sam aliquā auiculā fistula ꝛ accipitre
figeret subiret ꝛ caperet: nōne illū spe/
ctatorē suū doceret nullo significatu: sꝫ
re ipa quod ille scire cupiebat. Ad. Me
tuo ne quid hic tale sit quale de illo di/
xi qui querit quid sit ambulare. Neqꝫ
enim video ꝛ hic totum illud aucupiuꝫ
esse monstratum. Au. Facile est hac cu
ra te exuere. addo eniꝫ si ille intelligēs
esset vt ex hoc quod vidit totum illud
genus artis agnosceret. Satis est nan
qꝫ ad rem ꝛ de quibusdam rebus tam
etsi non omnibus: ꝛ quosdam hoīes do
ceri posse sine signo. Ad. Hoc etiā ego
possum illi addere. Si enim sit bene in/
telligens paucis passibus ambula=
tione mōstrata totū quid sit ambulare
cognoscet. au. Facias p me licꝫ: nec tñ

nihil resisto: immo etiã faueo vides eniz ab vtroqz nostrũ id fieri: vt qdã qdẽ doceri sine signis queãt: falsũqz illud sit qd nobis paulo añ videbatur: nihil esse omnino quod sine signis possit ostendi. Jam enim ex his non vnũ aliquid: aut alterum: sed milia rerum animo occurrũt q̃ nullo signo dato per seipsa mõstrẽtur. Quid enim dubitemus oro te naz vt hoim omittã innumerabilia spectacula in omnibus theatris sine signo ipsis rebus exhibẽtium: solẽ certe istũ lucẽqz: hec oia perlustrantẽ at vestientez Lunam ⁊ cetera sydera: terras ⁊ maria quãqz in his inumerabiliter gignũtur nõne perseipsa exhibz atqz ostẽdit deus ⁊ natura cernẽtibus. B

Quid q̃ si diligentius consideremus fortasse nihil inuenies quod p sua signa discatur. Cũ ei signũ mihi datur si nesciẽtẽ me iuenit cuius rei signũ sit docẽ me nihil potest. Si vero nescientem: qd disco p signum. Non eni mihi rẽ quã significat ostẽdis vbũ cũ lego: ⁊ sarabare eorũ nõ sunt imutate. Nam si qdã capitũ tegmia nũcupant hoc nomine: nunc ego audito: aut qd sit caput aut qd sit tegmina didici. Aut ista noueraz: neqz cum appellentur ab aliis: sed cuz a me viderent eorum est mihi facta noticia. Etenim cum primum iste due syllabe cũ dicimus caput aures meas ipulerũt: tã nesciui qd significarẽt: q̃ cuz primo audirẽ legerẽ vt serabaras. Sed cum sepe dicerẽt caput: notãs atqz animaduertẽs quãdo diceret: repi vocabulum eẽ rei q̃ mihi iã erat vidẽdo notissima. Quod prius q̃ repissem. tãtũ mihi sonus erat hoc vbũ: signũ vo esse didici quando cuius rei signũ esset inueni quã qdẽ vt dixi nõ significatu sed aspectu didicerã. Itaqz magis signũ recognita q̃ signo dato ipsa res discitur. Quod vt apertius intelligas finge nos primum nunc audire quod dicit caput: ⁊ nesciẽtes vtrũ vox ista sit tãtũmodo sonãs an aliquid ẽt significãs q̃rere qd sit caput Memento nos non rei q̃ significat sed ipsius signi velle habere notitiam: qua caremus profecto q̃diu cuius signum est ignoramus. Si ergo ita querentibus res ipsa digito demonstrat: hac conspecta discimus signum quod audieramus tm̃ nõdum noueramus. In quo tamen siguo cum duo sint: sonus et significatio sonum certe nõ per signum percipimus: sz eo ipso aure pulsata: significationẽ aũt re q̃ significatur aspecta. Naz illa intentio digiti significare nihil aliud potest q̃ illud in quod intenditur digitus. Intentus est autm nõ in signũ: sed in membrum quod caput vocatur. Ita qz per illã neqz rem possum nosse quam noueram: neqz signum in quod intentus digitus non est. Sed de intentione digiti non minus curo quia ⁊ ipsius demõstrationis signum mihi videtur potius q̃ rerum aliquarum q̃ demonstrantur sicut aduerbium qd ecce dicimus. Nã ⁊ cũ hoc aduerbio digitum solemus intendere ne vnum demonstrandi signuz nõ sit satis. Et id tibi maxime nitor psuadere si potero ea signa q̃ verba appellantur nos nihil discere. Potius eniz vt dixi vim verbi. i. significationẽ q̃ latet in sono re ipsa que significatur cognita discimus q̃ illa tali significatione percipimus. Et quod dixi de capite: hoc etiã de tegminibus: deqz aliis rebus inumerabilibus dixerim. Quas tamen cum iaz nouerim: sarabaras illas adhuc vsqz num noui: quas mihi si gestu quispiam significarit: aut pixerit: aut aliquid cui similes sunt ostenderit: ne dicam nõ me docuerit quod facile obtinerem si paulo amplius loqui vellem sed dico id qd proximum est non verbis docuerit.

Quod si eis forte cõspectis cum simul adero me admonuerit dicens: ecce sarabare discam rem quam nesciebam: non per verba que dicta sunt: sed per eius aspectum per quam factum ẽ vt etiam nomẽ illud quod valeret nossem ac tenerem. Non enim cum rem ipsam didici verbis alienis credidissez oculis meis illis tamen fortasse vt attenderez credidi id est vt aspectu quererem qd viderem. Hactenus vba valuerũt. Quibus vt plurimum tribuam admonẽt tãtũ vt queramus res: nõ exhibẽt vt nouerimus

mus. Is me autem aliquis docet: qui vel oculis: vel vlli corporis sensui: vl' ipsi etiam menti prebet ea que cognoscere volo. Verbis igitur nisi verba non discimus immo sonitum strepitumque verborum. Nam si ea que signa non sunt verba esse non possunt quamuis iam auditum verbum nescio tamen verbū eē donec quid significet sciam. Rebus ergo cognitis verborū quoque cognitio pficit. Verbis vero auditis nec vba discunt. Nō enim ea verba que nouim⁹ discim⁹ aut que non nouimus didicisse nos possumus confiteri: nisi eorum significatione percepta que non auditione vocum emissarum: sed rerum significatarū cognitione contingit. Verissima quippe ratio est & verissime dicitur cum verba proferunt aut scire nos quid significēt aut nesciri. Si scimus: commemorari potius quam discere: si autē nescimus nec commemorari quidem sed fortasse ad querendum ammoneri. Quod si dixeris tegmina quidem illa capitum quorum nomen sono tantum tenemus non nos posse nisi visa cognoscere neque nomē ipsum plení⁹ nisi ipsis cognitis nosse. quod tm̄ de ipsis pueris accepimus: vt regē ac flāmas fide ac religiōe superauerint: quas laudes domino cecinerint: quos honores ab ipso etiam inimico meruerint: nū alit' hoc nisi p vba didicim⁹. Respōdebo: cuncta que illis vbis significata sunt in nostra noticia iā fuisse. Nam quid sint tres pueri: quid fornax: quid ignis: qd rex: qd denique ille si ab igne ceteraque oīa iam tenebā q̄ vba illa significāt. Ananias vo: & Azarias Misael tam mihi noti sunt quam ille sarabare. Nec ad eos cognoscendos hec me nomina quicquam adiuuerunt aut adiuuare iam potuerunt. Hec autem oīa que in illa leguntur historia: ita illo tempore facta esse vt scripta sunt credere me potius quam scire confiteor. ¶ Neque istam differentiam idem ipsi quibus credim⁹ nescierūt. ait enī ppheta Nisi credideritis nō intelligetis qd nō dixisset profecto si nihil distare iudicasset. Qd ergo itelligo id etiam credo nō omne quod credo etiā itelligo. Omne autē quod itelligo scio nō omne qd credo scio: nec ideo nescio quam sit vtile credere etiā multa q̄ nescio. Cui vtilitati hanc quoque adiūgo de tribus pueris historiam quare pleraque rerum cū scire nō possim: quanta tamen vtilitate credantur scio. De vniuersis autē que intelligimus nō loquētē qui personat foris sz intus ipsi menti presidentem consulimus veritatem: verbis fortasse & cōsulamus ammoniti: ille autem qui consulit docet. qui in interiore homine habitare dict⁹ est Christus id est incōmutabilis dei atque sempiterna sapientia quā qdem omnis rationalis aīa cōsulit sed tm̄ cuique pandit quantū capere propt' ppriā siue malā siue bonam voluntatē pōt. Et si quando fallit: non fit vicio cōsulte vitatis. Ut neque huius que foris est lucis viciū ē qd corporei oculi sepe falluntur quā lucē de rebus visibilibus consuli fateamur vt eas nobis quantū cernere valeamus ostēdat. qd & si de coloribus lucem de ceteris q̄ p corp⁹ sentimus elemēta huiusmundi eadēque corpora sensusque ipsos qbus tanquam interptibus ad talia noscenda mēs vtit. d his aūt q̄ intelligunt iteriorē veritatē rōe cōsulim⁹ qd dici pōt vn̄ clarat vbis nō aliquid discere pret' ipm q̄ aures pcutit. Nāque oīa q̄ pcipim⁹ aut sensu corporis aut mēte pcipim⁹. Illa sēsibilia hec intelligibilia siue vt more nrōz auctorū loquar illa carnalia hec spūalia nominam⁹ de illa cū iterrogamur respondem⁹ si psto sūt ea q̄ sentim⁹ velut cū a nobis qrit ituētib⁹ lunā nouā qlis aut vbi sit. Sic ille q̄ it'rogat si nō videt credit vbis & sepe nō credit discit aūt nullo mō nisi & ipe qd dr videat: vbi iā non vbis sz rebus ipis & sēsib⁹ discit. Nam vba eadē sonāt videnti q̄ nō vidēti ēt sonuerunt. Cū vo nō de his q̄ corā sentimus sz de his q̄ aliqn̄ sentim⁹ qrit non iā res ipsas sz imagines ab eis impressas memorieque mādatas loqmur: cum omnino quō va dicamus cum talia intueamur ignoro nisi quia nō nos ea videre ac sētire: sz vidisse ac sēsisse narra

mus. Ita illas imagines in memorie penetrabilibus rerū ante sensarū q̄dā documēta gestamus que aio cōtēplantes bona consciētia nō mentimur cum loquimur: sed nobis sunt ista documenta. Is eni qui audit si ea sensit atq̧ affuit: non discit in eis verbis sed recognoscit ablatis secū ꝛ ipse imaginib⁹. Si aūt ille nō sensit. quis nō eum credere potius ꝟbis q̄ discere intelligat. Cū vero de his agit̄ q̄ mente conspicimus .i. intellectu atq̧ ratione: ea quidē loquimur q̄ presentia contuemur in illa interiore luce veritatis: quia ipse qui dicitur homo interior illustrat̄ ꝛ fruit̄ sed tum quoq̧ noster auditor si ꝛ ipse illo secreto ac simplici oculo videt nouit dico sua cōtemplatione non verbis meis. Ergo ne hunc quidē doceo ꝟa dicēs vera intuētem docetur ei non ꝟbis meis: sed ipsis rebus deo intus pandēte manifestius. Itaq̧ de his etiam interrogatus respōdere posset: q̄d autem absurdius: q̄ eum putare locutiōe mea doceri: qui posset anteq̄ loquerer ea ipsa interrogatus exponere? Nam quod sepe contingit interrogatus aliquid neget: atq̧ ad id fatendum aliis interrogationibus vrgeatur: fit hoc imbecillitate cernētis: qui de re tota illam lucem consulere non potest: quod vt partibus faciat ammonetur vt cum de istis partibus interrogatur quibus illa summa cōstat quā totam cernere non valebat: quod si ꝟbis ꝑducitur eius qui interrogat non tn̄ docentibus verbis: sed eo modo inquirētibus quō est ille a quo q̄ritur ītus discere idoneus velut si abs te quererē hoc ipsum quod agitur vtrum nam verbis doceri nihil possit ꝛ absurdū tibi primo videretur non valenti totum conspicere: sic ergo querere oportuit vt sue sese vires habent ad audiēdum illum intus Magistrum: vt dicerē ea que me loquēte vera esse confiteris ꝛ certus es: ꝛ te illa nosse cōfirmat vnde didicisti. Responderes fortasse q ego docuissem. Tum ego subnecterem: quid si me hominem volentem vidisse dicerē ita ne te certum verba mea redderēt queadmodum si audires sapientes homines stultis esse meliores. Negares profecto ꝛ respōderes te illud non credere: aut etiam si crederes ignorare: hoc autem certissime scires. Ex hoc nimirum iam intelligeres ne quis in illo quod me affirmante negares neq̧ in hoc quod optime scires aliquid te didicisse verbis meis: quando quidē etiam interrogatus de singulis ꝛ illud ignotum: ꝛ hoc tibi notum esse iurares. Cū vero totum illud qđ negaueras fatereris cum hec quibus constat clara ꝛ certa esse cognosceres oia sc; que loquimur: aut ignorare auditorem vtrum vera sint aut falsa nō ignorare: aut si re vera esse. Horum trium in primo aut credere: aut opinari: aut dubitare. In secundo aduersari atq̧ renuere. In tertio attestari. Nusq̄ igit̄ discere. Quia ꝛ ille qui post ꝟba nostra rem nescit: ꝛ qui se falsa nouit audisse: et qui posset interrogatus eadem respondere que dicta sunt nihil verbis didicisse conuincitur. D Quamob rem in his etiā rq̄ mēte cernuntur frustra cernētis loq̄las audit quisquis ea cernere non pōt nisi quia talia quādiu ignorantur vtile est credere quisquis autem cernere potest intus est discipulus veritatis foris iudex loquentis vel potius ipsi⁹ locutiōis. Nā plerūq̧ scit illa que dicta sūt eoipso nesciente qui dixit: velut si quisq̄ epicureis credens ꝛ mortalē animam putans eas rationes que de immortalitate eius a prudentioribus tractate sunt eloquatur illo audiente qui spiritualia contueri potest. Judicat iste eum vera dicere. at ille qui dicit vtrum vera dicat ignorat: immo etiam falsissima estimat. Num igitur putandus est ea docere q̄ nescit at qui iisdem verbis vtitur quibus vti etiam sciēs posset. quare iam ne hoc q̄dē relinquitur verbis vt his saltem loquētis animus indicetur. Siquidem incertum est vtrum ea que loquit̄ sciat adde mētientes atq̧ fallentes ꝑ quos facile intelligas non modo non aperiri verumetiam occultari animum verbis

Nam nullomõ ambigo id conari verba veracium: ⁊ id quod iam mõ profiteri vt anim⁹ loquẽtis appareat: qđ id obtinerent oĩbus cõcedẽtibus si loq̃ mẽtiẽtibus nõ liceret. Quã q̃ sepe expti fuerim⁹ ⁊ in nobis ⁊ in aliis nõ earũ rerũ que cogitanť ṽba ꝓferri: qđ duob⁹ modis posse accidere videant aut sermo memorie mandatus: ⁊ sepe decursus alius cogitantis ore fundiť qđ nobis cũ hymnũ canimus sepe contingit cũ alia pro aliis verba p̃ter nostrã volũtatem lingue ipsius errore prosiliũt. Nam id quoq̃ nõ earũ rerũ signa q̃s in aĩo habemus audiunť. Nam mentientes q̃dẽ cogitãt etiã de his rebus quas loquũť vt iã si nesciamus an verũ dicãt. sciamus tñ eos in aĩo habere qđ dicunt. si non eis aliquid duorum que dixisti accidat. Que si q̃s ⁊ ĩ'dũ accidere cõtẽdit ⁊ cũ accidit appareť q̃q̃ sepe occultũ ẽ: ⁊ sepe me fallit audiẽtẽ nõ resisto. Sed his accidit aliud genus/sane late patẽs: ⁊ tñ ĩnumerabiliũ dissentionũ atq̃ certaminum. Cum ille qui loquiť eadẽ q̃dẽ sig̃t q̃ cogitat: sꝫ plerũq̃ tantũ sibi ⁊ aliis q̃busdã: ei ṽo cui loquiť ⁊ itẽ aliis nonnullis non idẽ significat.

E Dixerit eni aliq̃s audiẽtibus nobis ab aliq̃bus belluis hominẽ ṽtute supari nos ilico ferre nõ possum ⁊ hãc vnã falsã pestiferãq̃ sniam magna ĩtẽtione refellimus: cũ ille fortasse ṽtutẽ vires corporis vocet: ⁊ hoc nomĩe id qđ cogitauit enunciet: nec mẽtiť nec errat in rebus: nec aliud aliquid volẽs aĩo mãdata memorie ṽba cõtexit: nec lingue lapsu aliud q̃ voluebat sonat: tñ nõ rẽ quã cogitat alio q̃ nos noĩe appellat. De qua illi statim assentiremur si eius cogitationẽ possemus ĩspicere quã ṽbis iã ꝓlatis explicataq̃ sẽtẽtia-sua nondũ nobis pãdere voluit. huic errori diffinitione mederi posse dicuntur vt in hac q̃stione si diffinirent quid sit virtus eluceret aiunt nõ de re sed de ṽbo esse cõtrouersiã: qđ vt concedã ita esse quotus q̃sq̃ bonus diffinitor inueniri põt. Et tñ aduersus disciplinã diffiniendi multa disputata sunt: que neq̃ hoc loco tractare oportunum est: nec vsq̃quaq̃ a me probãť. Omitto q̃ multa nõ bene audimus: ⁊ quasi de auditis diu multũq̃ ꝯtẽdimus: velut tu nuꝑ verbo quodã pnnico cũ ego misericordiã dixissem: pietatẽ significare te audisse dicebas ab eis q̃bus hec lingua magis nota esset. Ego aũt resistẽs q̃d acceperis tibi oĩno excidisse asserebam. Visus enim mihi eras non pietatẽ dixisse sꝫ fidẽ cũ ⁊ coniunctissim⁹ mihi assideres ⁊ nullomõ hec duo nomia sĩlitudine soni aurẽ decipiãt. Diu te tamẽ arbitrat⁹ sum nescire q̃d tibi dictũ sit: cũ ego nescirẽ q̃d dixeris. Nã si te bñ audissem nequaq̃ mihi videreť absurdũ pietatẽ ⁊ miam vno vocabulo punice vocari. Hec plerũq̃ accidunt: sed ea vt dixi omittam⁹ ne calũniã ṽbis de audiendi negligentia vel etiam de surditate hoĩm videas cõmouere. Illa magis angunt q̃ superi⁹ enumeraui vbi ṽbis liq̃dissime aure ꝑceptis: ⁊ latinis nõ valem⁹ cũ eiusdẽ lĩgue scim⁹ loquentiũ cogitata cognoscere. Sꝫ ecce iã remitto ⁊ cõcedo cũ ṽba eius audita cui nota sunt accepta fuerint posse illi esse notũ de his rebus quas significãt loquentẽ cogitauisse num ideo etiã qđ nũc q̃riť vtrũ ṽba dixerit discitꝫ Nũ hoc mgr̃i ꝓsitenť vt cogitata eorũ ac nõ ipse disciplie q̃s loquẽdo se tradere putãt ꝑcipianť atq̃ teneanť. Nã q̃s tã stulte curiosus est q̃ filium suum mittat ĩ scholã: vt q̃d mgr̃ cogitet discat. F At istas omnes disciplinas quas se docere ꝓsitenť ipsiusq̃ virtutis atq̃ sapie cũ verbis explicauerit: tñ illi q̃ discipuli vocanť vtrum vera dicta sint apud semetipsos considerãt: interiorẽ. s. illã ṽitatẽ pro viribus ĩtuentes. Tũc ergo discũt. Et cũ ṽa dicta eẽ ĩtus iuenerint. Laudãt nescientes nõ doctores poti⁹ laudare q̃ doctos si tñ ⁊ illi qđ loquũť sciũt fallũť autem hoĩes vt eos q̃ nõ sunt mgr̃os vocẽt. q̃ plerũq̃ ĩter tẽpus locutiõis: ⁊ tẽp⁹ cognitõis nulla mora ĩterponiť. Et q̃m post ãmonitionẽ sermocinãt's cito ĩt⁹ discũt foris se ab eo q̃ ãmonuit didicisse

arbitrarer. Sz de tota vtilitate verboꝝ: q̄ si bñ cōsiderer nō pua ē: alias si de⁹ sinerit reqremꝰ. Nūc eni ne pl⁹ eis ꝙ̄ oportet tribuerem⁹ admonui teut iā non crederem⁹ tm̄ sz ēt itelligere icipemus ꝙ̄ vere scriptū ē auctho͛itate diuina: ne nobis quēꝙ̄ mgr̄z dicam⁹ i t͛ris qd vn⁹ oiz magr̄ i celis sit. Quid sit aūt i celis docebit ipse a q̄ ēt p hoies signis āmonemur ⁊ foris: vt ad eū itro cōuersi erudiamur: quē diligere et nosse btā vita ē. quā se oēs clamāt q̄rere: pauci aūt sūt q̄ eā vere se iuenisse letēr. Sz iā mihi dicas velim qd de hoc toto meo sermone sentias. Si ei vera eē q̄ dicta sūt nosti: ēt de singulis setētiis īterrogat⁹ ea te scire dixisses. Vides ergo a q̄ ista didicer; Neqꝫ ei a me cui rogāti oia rñderes. Si aūt vera eē nō nosti: nec ego nec ille te docuit. Sz ego qꝛ nūꝙ̄ possum dicere: ille qꝛ tu adhuc nō potes discere. Ade Ego vero didici āmonitiōe vboꝝ tuoꝝ nihil aliud vbis ꝙ̄ āmoneri hoiem vt discat: ⁊ pparū esse qd p locutionē aliquāta cogitatio loquētis apparet vtrū aūt vera dicār eū docere solū q̄ se it⁹ habitare cū foris loq̄ret āmonuit. Quem iā fauēte ipso tāto ardētius diligā: ꝙ̄to eroi discēdo puectior. Verūtā huic oratiōi tue q̄ ppetua vsus es ob hoc habeo maxie grāz q oia q̄ cōtradicere paratus erā preoccupauit atqꝫ dissoluit: nihilqꝫ oino abs te derelictū est qd me faciebat de quo nō ita mihi rñderet secretū illud oraculū: vt tuis vbis asserebatur. Sancti Augustini de magistro Liber explicit.

❡ Diui Aurelii Augustini Hipponensis episcopi retractatio in librum de opere monachorum quez scribit ad Aurelium episcopum carthaginensem incipit. G

Ut de opere monachoꝝ librū cōscriberē illa me necessitas cōpulit q cum apud carthaginē monasteria esse cepissēt alii se suis manibus trāsigebāt obtēperantes Aplo. Alii vero ita ex oblationib⁹ religiosoꝝ viuere volebāt: vt nihil operātes vñ necessaria vel haberēt vel supplerēt: sz poti⁹ iplere pceptū euāgelicū existimarēt atqꝫ iactarēt vbi dñs ait. Respicite volatilia celi ⁊ lilia agri. Vñ ēt inf aliquot iferioris ppositi: sz tñ studiose feruētes existere ceperāt tumultuosa certamia: q̄bus ecclesia turbaret aliis hoc aliis illud defendētib⁹. Huc accedebat q criniti erant qdā eoꝝ q̄ operandū nō esse dicebāt. Vñ cōtētiones hinc rep̄hēdentiū inde quasi pugnātiū p ptiū studiis augebanr: propter hoc venerabilis senex Aurelius ecclesie ipsius ciuitatis epūs vt hinc aliqd scriberē iussit ⁊ feci. Hic liber sic incipit. Jussioni tue sancte frater Aureli.

❡ Diui Aurelii Augustine Hipponensis episcopi de opere monachorū Liber incipit. H

Ussioni tue sancte frater Aureli tanto deuotius obtēperare me oportuit quāto magis mihi quis ex te iusserit claruit. Dominus noster Jesus Christus habitans in interiori homine tuo tibiqꝫ sollicitudinem paterne et fraterne charitatis inspirans vtruz filiis ⁊ fratribus nostris monachis q̄ beato Paulo Apostolo obedire negligunt dicenti. Qui non vult opera-

ri non manducet: permittenda sit ista licentia voluntatē ac linguā tuam assumens in opus suum imperauit mihi ex te: vt hinc ad te aliquid scriberez. Assit itaq3 etiā mihi ipe quo ita paream: vt ei me parere ex eius munere ipa vtilitate fructuosi laboris intelligā. Primum ergo videndū quid dicā illius pfessionis homines qui operari nolunt deinde si totos nō recte sentire inueniremus ad eorum correctionē quid dicēdum. Non inquiunt de hoc opere corporali in quo vel agricole vel opifices laborant precepit hoc apostolus cum diceret. Qui non vult operari non māducet. Neq3 ei euangelio potuit esse contrariū vbi ait ipe dn̄s. Ideo dico vobis ne solliciti sitis anime vestre quid manducetis: neq3 corpori vestro quid induamini. Nōne aīa plus est q̄3 esca: ꝛ corpus plusq̄3 vestimentū. Conspicite volatilia celi quia nō serunt neq3 metunt neq3 congregant in horrea ꝛ pater vester celestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis. Quis autem vestrum cogitās potest adiicere ad staturam suam cubitū vnum. Et de vestimēto quid solliciti estis. Cōsiderate lilia agri quomō crescūt nō laborāt neq3 nent. Dico eni vobis quoniā nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnū ex istis. Si aūt fenum agri qđ hodie est ꝛ cras in clibanum mittit deus sic vestit quanto magis vos modice fidei? Nolite ergo solliciti esse dicentes quid manducabimus aut quid bibemus: aut quo operiemur. Hec enim omnia gentes inquirunt. Scit aūt pater celestis quia his omnibus indigetis. Querite aūt primū regnū dei ꝛ iustitiā eius: ꝛ hec omnia apponentur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibiipsi. Sufficit diei malicia sua. Ecce inquiunt vbi dominus iubet de victu ꝛ tegumento nostro esse securos Quomodo ergo aplus sentire aduersus deum posset: vt nos preciperet ita esse debere sollicitos quid manducem⁹ ꝛ quid bibamus ꝛ vnde cooperiamur vt nos etiam curis ꝛ opificuz laborib⁹ oneraret. Quapropter in eo quod ait. Qui non vult operari non manducet. opera spiritualia inquiunt debem⁹ accipere. quibus alio loco dicitur. vnicuiq3 sicut dn̄s dedit. Ego plātaui. Apollo rigauit: sed deus incrementū dedit. Et paulopost. Unusquisq3 mercedem accipiet secundum suuz laborem Dei enim sumus cooperarii: dei agricultura: dei edificatio estis: secūdū gratiā q̄ data ē mihi vt sapiens architectus fundamētū posui. Sicut ergo Apostolus operatur plantando rigando edificando ꝛ fundamentum ponendo: ita q̄ non vult operari nec manducet. Quid eni prodest manducare spiritaliter id est pasci verbo dei si non inde operat alioruni edificationē sicut illi pigro seruo quid profuit accipere talentum ꝛ abscondere nec operari lucra dominica. An vt ei offerretur in fine ꝛ ipse in exteriores tenebras mitteretur. Sic inq̄unt ꝛ nos facimus. Legimus cum fratribus qui ad nos ab estu veniunt fatigati: vt apud nos in verbo dei ꝛ in orationibus psalmis hymnis ꝛ cāticis spiritalibus requiescāt. Alloquimur eos consolamur exhortamur edificantes i eis si quid eoruz vite pro suo gradu deesse perspicimus. Talia opera si nō faceremus periculose a domino alimēta spiritalia sumeremus. Hoc enim dicit Apostolus. Qui non vult operari non manducet. ¶ Ita se isti arbitrantur apostolice ꝛ euangelice obtemperare sententie cum ꝛ euāgeliū credūt de nō curāda corporali ꝛ tēporali vite huius indigentia precepisse ꝛ apostolū de cibo ꝛ opere spiritali dixisse qui non vult operari non manducet. Nec attendūt quia si alius diceret dn̄m quidem i parabolis ꝛ in similitudinibus loquentez de victu ꝛ tegumento spiritali. vt inde nō sint solliciti serui eius dum dicit Cū vos attraxerint ad iudicia nolite cogitare quid loquamini. Dabitur ei vobis in illa hora quid loquamini. Non eniz vos estis qui loquimini: sed spirit⁹ patris vestri qui loqtur in vobis. Sermo

quidē sapientie spiritalis est de quo illos noluit cogitare promittēs quod eis nihil inde sollicitis prestaref: apostoluz aūt iā more apostolico apertius disserē tem: ꝛ magis proprie ꝙ figurate loquē tem: sicut multa ac pene omnia sese habent in epistolis apostolicis proprie de opere corporali ciboqꝫ dixisse. Qui nō vult operari non māducet redderetur illis dubia sentētia coꝝ: nisi cetera dominica verba considerantes inuenirēt aliud vnde probarēt: cū de victu et vestitu corporali fuisse locutuz cū diceret Nolite solliciti esse quid manducetis ꝛ quid bibatis et quo vestiamini: velut si animo aduerterent quod ait. Hec eñ omnia gentes inquirunt. Ibi eñ ostēdit de ipsis corporalibus ꝛ tpalibus se dixisse. Ita ergo si hec solum de hac re dixisset apl's: q̄ non vult operari nō māducet possent hec verba ī aliā traduci sniam. Cum vero multis aliis locis epistolarū suarū quid hinc seutiat aptissime doceat: supflue conanf ꝛ sibi ꝛ ceteris caliginē obducere vt quid vtilit' illa charitas monet nō soluz facere nolint: sed nec intelligeř ipsi: aut ab aliis intelligi velint non timentes quod scriptum est. Noluit itelligere vt bene ageret. Prius ergo demonstrare debemus beatum aplm Paulum opera corporalia seruis dei operari voluisse q̄ finem habent in magnā mercedez spiritalez: ad hoc vt ipo victu et tegumento anullo indigerent: sed manibus suis hec sibi procurarent. Deīde ostendere illa dominica precepta de quibus nōnulli nō solū pigritiā sed etiā arrogātiā suā fouēt: apli eo precepto ꝛ exemplo nō esse contraria ¶ Videam⁹ ergo vnde ad hec venerit apostol⁹: vt diceret Si quis non vult operari nō māducet et q̄d deīde contexat: vt ex ipsa circunstantia lectionis appareat declarata sētētia. Denūciam⁹ inq̄t vobis fr̄es ī nomine dñi nostri iesu xp̄i vt subtrahitis vos ab omni fratre in quiete ambulante et nō scd̄m traditionē quaz acceperūt a nobis. ipi eñ scitis quō vos oporteat imitari nos quia nō in quiete fuimus inter vos neqꝫ panem ab aliquo gratis manducauerimus sed in labore ꝛ fatigatione die ac nocte operantes ne quē vestrum grauarem⁹ nō q2 non habuerimus potestatē sed vt nosmetipos formam daremus vobis qua nos imitaremini. Nā cum apud vos essem⁹ hec vobis p̄cipiebamus qm̄ si quis nō vult operari non māducet. Audiuimus eñ quosdam inter vos ambulantes in q̄ete nihil operantes sed curiose agentes. His aūt q̄ hmōi sunt percipimus ꝛ obsecramus in dño iesu xp̄o vt cū silentio operantes panem suū māducēt. Quid ad hec dici potest quandoquidē ne cui ꝙ liceret postea ꝓ voluntate nō ꝑ charitate interpretari exemplo suo docuit quid perceperit. Ille enim tamꝙ apostolo predicari euāgelii: militi xp̄i plātatori vinee pastori gregis cōstituerat dominus vt de euangelio viueret et tamen stidendium sibi debitum non exegit vt se formam daret eis q̄ exigere indebita cupiebāt sicut ad corithios dt. Quis militat suis stipendiis vnꝙ? qs plātat vineā ꝛ de fructu eius non edit quis pascit gregez ꝛ de lacte gregis nō percipit? Ergo qd̄ sibi debebaf noluit accipere vt exemplo eius coerceretur q̄ sibi non ita ordinati in ecclesia talia ī debꝛri arbitrabanf quid est enim quod ait neqꝫ panē gratis ab aliquo manducauimus sed in labore ꝛ fatigatiōe die ac nocte operantes ne quē vestrum grauaremus nō q2 non habuerimus potestatē: sed vt nos formā daremus vobis qua nos imitaremini. Audiant ergo q̄bus hec precipit. i. q̄ non habent hanc potestatez quā ille habebat: vt tātūmō spūaliter opantes manducent panē a corporali labore gratuituz ꝛ queadmodū dicimus precipimus ꝛ obsecramus in Christo vt cum silentio panē suū māducent non disputent contra manifesta verba apostoli: quia ꝛ hoc pertinet ad silentium cum quo debent operantes manducare panē suū. ¶ Enucleatius aūt ꝛ diligentius adhuc ista verba consyderarem atqꝫ tractarem nisi haberem alia loca epistolarū ei⁹ mul

to manifestiora quibus collatis et ista liquidius manifestant ⁊ si ista nõ essẽt illa sufficerẽt. Ad corinthios ei scribẽs de hac eadẽ re ita dicit. Non sum liber: non sum apl's. Nonne xp̃m Jesum dñ̃ꝫ nostrum vidi. Nonne opus meum estis in domino. Si aliis non sum apostolus verum vobis tamen sum. Signaculum apostolatus mei vos estis in domino. Mea defensio ad eos q̃ me interrogãt hec est. Nunquid habemus potestateꝫ manducandi ⁊ bibendi. Nunquid non habemus licentiam sororẽ mulierẽ circũducẽdi sicut et ceteri apostoli ⁊ frẽs dñi ⁊ cephas: vide quemadmodũ primum ostẽdat quid sibi liceat q2 apl's ẽ. inde eni cepit. nõ sum liber: non sũ apl's Et probat se apostolum esse dicẽs. nonne dominum nr̃m Jesum Christũ vidi. nonne opus meum vos estis in domino Quo probato ostendit sibi licere quod ceteris apostolis. i. vt non operetur manibus suis: sed ex euangelio viuat. Sicut dominus constituit quod in consequentibus apertissime demonstrauit. ad hoc enim ⁊ fideles mulieres ibant cum eis: et ministrabant eis de substantia sua vt nullius idigerẽt que ad substantiam vite huius pertinent. Quod beatus Paulus licere quidem sibi demonstrat: sicut ⁊ ceteri apostoli faciebant sed ea potestate se vti noluisse postea commemorat. Hoc quidem non intelligentes non mulierem sororem circunducendi: sed vxorem interpretati sunt. Fefellit eos verbi greci ambiguitas q᷑ ⁊ vxor ⁊ mulier eodem verbo grece dicitur: q̃q̃ hoc ita posuerit apostolus vt falli non debuerint quia neqꝫ mulierem tantummodo ait: sed sororeꝫ mulierem neqꝫ ducendi sed circunducendi. Uerumtamen alios interpretes non fefellit hec ambiguitas ⁊ mulierẽ non vxorem interpretati sunt. quod q̃squis putat nõ potuisse ab apostolis fieri vt cuꝫ eis sctẽ conuersationis mulieres circuirẽt quandocunqꝫ euãgelium predicabant vt eis de sua substantia ministrarent necessaria euangeliuꝫ audiant et cognoscant quemadmodum hoc ipsius domini exemplo faciebant. Dominus enim noster more misericordie sue infirmioribus compatiens cum eis possent angeli ministrare ⁊ loculos habebat quo mitteretur pecunia que conferebatur vtiqꝫ a bonis fidelibus eorum victui necessaria quos loculos iude commendauit: vt etiam fures si euitare non possemus: tolerare in ecclesia disceremus. ille enim ea que mittebantur sicut de illo scriptum est aufe rebat. Et mulieres voluit vt se ad preparanda ⁊ ministranda necessaria sequerentur ostendens quid euãgelistis et ministris dei tanq̃ militibus a plebibus dei tanq̃ prouincialibus deberentur vt si qui eos quod sibi deberẽtur vti nollet: sicut apostolus paulus noluit: vt amplius impẽderet ecclesie non exigendo stipendium debitum. sed quotidianum victum suis laboribus transigendo. M Audierat enim stabularius ad quẽ vulneratus ille p̄ductus ẽ. Si quid amplius erogaueris i reddẽdo reddã tibi. Amplius ergo erogabat apostolus Paulus q̃ suis vt ipse testatur stipendiis militabat. In euangelio eni scriptum est. Deiceps ⁊ ipse iter faciebat p ciuitatẽ ⁊ castellum p̃dicãs ⁊ euãgelizans regnum dei ⁊ duodeciꝫ cum illo ⁊ mulieres aliq̃ q̃ erant curate a spiritibus malignis ⁊ infirmitatibus. Maria que vocabatur Magdalena de qua demonia septem eiecerat et ioanna vxor Cuze procuratoris Herodis ⁊ Susanna et alie multe que ministrabant eis de facultatibus suis. Hoc exemplum domini imitabantur apostoli ad accipiendum sibi debitum cibum de quo idem dominus apertissime loquitur. Euntes inquit predicate dicẽtes quia appropinquabit regnum celorum. Infirmos curate: mortuos suscitate: leprosos mundate: demonia eiicite. Gratis accepistis: gratis date. Nolite possidere aurum neqꝫ argentum neqꝫ pecuniam in zonis vestris: neqꝫ peram in via: neqꝫ duas tunicas: neqꝫ calceamenta: neqꝫ virgam. Dignus est operarius cibo suo. Ecce vbi constituit

dominus quod idem Apostolus commemorat. Ad hoc enim dixit illa omnia ne portarēt vt vbi opus esset ab eis acciperent quibus annunciabant regnum dei. Ne autē quis arbitretur solis duodecim hoc fuisse cōcessum: vide etiam quid Lucas narrat. Post hec inquit designauit dominus et alios septuaginta duos: et misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem et locum quo erat ipse venturus. Et dicebat illis. Messis quidem multa operarii autem pauci. Rogate ergo dominū messis vt mittat operarios in messem suam. Ite. Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum neqȝ calciamenta: et neminem per viam salutaueritis. In quamcunqȝ domum intraueritis primum dicite pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis requiescet super illum pax vestra. Sin autem: ad vos reuertetur. In eadem aūt domo manete edentes et bibentes que apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Hic apparet non esse iussa illa vt quisquis vti vellet conteretur quod sibi liceret ex domini constitutione. Si quis autem vellet nō contra iussum faceret: sed de suo iure cederet misericordiosius et laboriosius conuersatus in euangelio in quo et debitam mercedem nollet accipere. Alioquin contra iussum domini facit apostolus qui postqȝ ostēdit sibi licere statim subiecit. Sed tn̄ ego non sum vsus hac potestate. ¶ Sed ad ordinē redeamus ac totū ipm̄ epistole locū diligēter cōsideremus. Nūquid inquit non habemus licentiā manducandi et bibēdi. Nūquid non habemus licētiā sororē mulierē circunducendi. Quā licentiam dixit nisi quam dn̄s dedit eis quos ad predicandum regnū celorum misit dicēs ea que apud ipos sunt manducate Dignus est enī operarius mercede sua Et seipm̄ preponens ad eiusdē potestatis exemplum cui fidelissime mulieres talia necessaria de suis facultatibus ministrabant. Amplius autem fecit apl's Paulus: vt de coapostolis suis documētum adhiberet huius licētie a dn̄o permisse. Neqȝ enim reprehēdēs subiecit sicut et ceteri apostoli et fratres dn̄i et Cephas: sed vt hinc ostēderet hoc se accipere noluisse quod ei liceret accipere ceterorum etiam commilitonum eius more probaretur. An ego solus et Barnabas non habemus hāc potestatē nō operandi. Ecce abstulit omnē dubitationē etiam tardissimis cordibus: vt intelligant de qua operatione dicat. Ut qd enī ait. An ego solus et barnabas nō habemus potestatē non operādi: nisi qȝ oēs euangeliste et ministri verbi dei habebant potestatē a dn̄o acceptā vt non operarētur manibus suis sed ex euangelio viuerēt operantes tantummodo spiritalia in pdicatione regni celorum et edificatione pacis ecclesie. Neqȝ enī potest quisqȝ dicere de ipsa spiritali operatione dixisse apostolum: an ego solus et Barnabas non habemus potestatem non operandi. Hanc enim potestatem nō operandi omnes illi habebant. Dicat ergo qui conatur precepta apostolica in sentētiam suam deprauare atqȝ puertere. Dicat si audet omnes euangelistas a domino accepisse potestatem non euangelizandi. At si hoc absurdissimum atqȝ insanissimum est dicere cur nolūt itelligere quod omnibus patet. accepisse quidem illos potestatem non operandi sed opera corporalia quibus victum quererent: quia dignus est operarius cibo suo et mercede sua sicut euāgelium loquitur. Nō ergo solus Paulus et Barnabas non habebant potestatem non operandi: sicut omnes pariter hanc habebant potestatē qua isti non vtebantur amplius impēdēdo ecclesie sicut in illis locis vbi euangelizabant infirmis congruere iudicabant. ¶ Et ideo ne coapostolos suos repħēdisse videref subiūgit et dicit: Quis militat suis stipēdiis vnqȝ. Quis plātat vineam et de fructu eius nō edit Quis pascit gregē et de lacte gregis non pcipit. Nunquid scd̄m hominem hec loquor: an et lex non hoc dicit. in lege enim scriptum est. Boui trituran-

ti os non infrenabis. Nunquid de bobus ptinet ad deum. An propter nos oino dicitur. Propter nos eni scriptuz est: qz debet in spe q̄ arat arare: ꝛ triturans in spe participandi. His verbis satis indicat Apostolus Paulus non sibi aliqd vsurpasse vltra debitum coapostolos suos: quia non operabātur vnde haberent victui necessaria: sed sicut cōstituit dn̄s ex euāgelio viuentes panez gratuitum manducabāt ab eis quibus gratuitā gratiā predicabant. Stipendium em̄ suū tanq̄ milites accipiebāt ꝛ de vinee per eos plātate fructu quod opus erat bibere decerpebant: ꝛ de gregis quem pascebāt lacte potabāt: ꝛ ex area quā triturabant cibum sumebant Apttius autem cetera cōnectit ꝛ oino aufert oēs dubitationis ambages. Si nos vobis inquit spiritalia seminamus magnū est si vestra carnalia metamus. Que sunt spiritalia q̄ semināt nisi verbum ꝛ mysterium sacramenti regni celoꝝ. Que āt carnalia que sibi licere metere dicit: nisi hec tēporalia q̄ vite atq̃ indigentie carnis indulta sunt. Hec autē sibi debita se ab eis non quesisse nec accepisse manifestat ne quod impedimentum daret euāgelio Christi. Quid restat vt itelligam⁹ cū operatū eē: vnde victum haberet nisi corporale opus corporalibus ꝛ visibilibus manibus suis. Nam si de spiritali oporteret victū ꝛ tegumentū querere. i. vt ab eis hec acciperet quos in euangelio edificabat nō cōsequenter diceret. Si alii potestatis nostre pticipant: cur nō magis nos. Sed non sumus vsi hac ptāte: sed omnia toleramus: ne qd̄ impedimentum demus euangelio Christi. Qua ptāte se dicit non vsum nisi quā habebat in eos a domino acceptam vt eoꝝ carnalia meteret ad victū vite hui⁹ q̄ in carne agitur cuius potestatis particeps erant etiaz alii q̄ non eis primo euangeliū enunciauerunt sed ad eoꝝ ecclesiaz idipsū predicantes postea euenerūt. Jdō cū dixisset: si nos vobis spiritalia seminamus: magnū est si carnalia vestra metamus subiecit. Si alii ptātis nr̄e participant cur nō magis nos? Et cū demōstrasset quid ei potestatis esset: sed nō sumvsus inquit hac potestate sed oia toleram⁹ ne qd̄ impedimentū demus euangelio Christi. ¶ Dicant ergo isti quō de opere spiritali carnalē victum habebat Apl̄us: cū aperte ip̄e dicat n̄ se vsū hac ptāte. At si de opere spiritali carnalez victum non habebat: restat vt ope carnali habuerit ꝛ idem dicat. Neq̃ panē gratis ab aliquo manducauimus: sed in labore ꝛ fatigatione nocte ꝛ die operantes: ne quē vestrū grauaremus: non qz non habuerimus ptātez sz vt nos formā daremus vobis qua nos imitaremini. Oia itaq̃ toleramus: ne qd̄ impedimentum daremus euangelio xp̄i. Et redit rursus modisq̃ oib⁹ etiam atq̃ etiam cōmendat quid sibi liceat ꝛ tn̄ non faciat. Nescitis q̄ qui in tēplo operant̄ q̄ de tēplo sunt edūt. Qui altario deseruiunt altari cōpartiunt̄. Sic ꝛ dn̄s ordinauit his qui euangelium enūciāt de euangelio viuere. Ego aūt nullus horū vsus sum. Quid ergo apertius: qd clarius? Vereor ne forte cum dixero volens id exponere: obscurum fiat qd̄ per se luceat. qui enim hec v̄ba non intelligunt: aut se nō intelligere fingunt: mea multominus intelligūt vel itelligere ꝯfitentur nisi forte propterea cito intelligant nr̄a: qz concedit̄ eis itellecta deridere: apl̄i aūt v̄ba non ita concedit̄ eis ꝓpterea vbi aliter ea scd̄m suam sn̄iaz interpretari non possunt etiam clara ꝛ manifesta obscura ꝛ incerta esse respōdent qz ꝛ praua ꝛ peruersa non audēt Clamat homo dei. Dn̄s ordinauit his q̄ euāgeliū annunciauit de euāgelio viuere. Ego aūt nullius horū vsus sum: ꝛ conat̄ caro ꝛ sanguis recta deprauare: aperta claudere: serena obnubilare Spiritale inquit opus faciebat ꝛ inde viuebat. Si ita est de euāgelio viuebat Cur ergo dicit dn̄s ordinauit his qui euangelium annunciant de euangelio viuere: ego autem nullius horū vsus sū aut si hoc ip̄m qd̄ hic dictum est viuere ſm spiritalem vitam volūt interpretari nullam spem habebat apl̄s ad deū qd de

euãgelio nõ viuebat q2 dixit nulli⁹ horũ vsus sum. Quapropter vt spes illi certa esset vite eterne de euãgelio vtiq3 spiritalit̃ viuebat apls. Quod aũt ait ego aũt nullius horum vsus sum de vita ista q̃ i carne agit̃ sine dubitatiõe facit itelligi q̄ dixi dñz ordinasse his qui euãgelium ãnũciãt de euangelio viuere. i. vitam istam cui opus est victu z tegumẽto de euãgelio trãsigere sicut superi⁹ de suis coapostolis dixit. vñ ipse dñs ait: dignus est operarius cibo suo et dignus est operarius mercede sua. Hũc itaq3 cibum z hãc mercedem sustẽtãde vite: hic debitam euãgelistis ab eis quibus euãgelizãt nõ accepit apostolus vez dicẽs. ego autẽ nullius hoz vsus sum z sequit̃ z adiũgit ne forte quisq3 arbitret̃ iõ eũ nõ accepisse q2 illi nõ dederãt. Q Nõ aũt scripsi hec vt ita fiãt i me bonũ est mihi magis mori q̃3 gloriã meã quis ianem faciat. Quã gloriã nisi quã habere voluit apud deum i xp̃o cõpatiẽs ifirmis sicut mox apertissime dicturus est Si ei euãgelizauero iquit nõ est mihi gloria. Necessitas mihi icumbit. i. sustẽtãde vite huius. Veh ei erit mihi iquit si ñ euãgelizauero. i. malo meo ñ euãgelizabo. quia fame cruciabor et vñ viuam ñ habebo. Nam sequitur et dicit. Si ei volẽs hec facio: mercedem habeo. Volẽtem se dicit facere si nulla hui⁹ vite fulciẽde necessitate cõpuls⁹ facit: z ob hoc habere mercedẽ vtiq3 apud deum glorie sempiterne. Si aũt iuit⁹ iqt dispẽsatio mihi credita est id est si necessitate trãsigẽde huius vite iuitus cogor euãgelizare: dispẽsatio mihi credita ẽ: vt. s. ex dispẽsatiõe mea q2 Christũ q2 veritatẽ p̃dico q̃3uis ex occasiõe: q̃3uis mea querẽs: q̃3uis terreni emolumẽti necessitate cõpulsus alii proficiãt ego autez apud deũ mercedẽ gloriosã illã sẽpiter nãq3 ñ habeam. Que ergo iquit merces mihi erit? Interrogãs dixit propterea suspẽdẽda ẽ p̃nũciatio donec respõdeat. Q. vt facili⁹ itelligatur tãq̃3 nos eũ iterrogem⁹. Que ergo merces erit tibi a p̃te q̃ñ mercedẽ istaz terrenã z euangelistis bonis debitã: nõ p̄pter hec euãgelizãtib⁹ sed tñ cõsequẽtem z oblata ex dñi ordinatiõe sumẽtibus tu nõ accipis. Que ergo merces tibi erit Vide q̃d respõdeat. Ut euãgelizãs inquit sine sumptu ponã euãgelium. i. vt nõ sit credẽtib⁹ sumptuosũ euangeliũ ne putans sibi ab hoc euangelizari: vt id euangeliste quasi vendere videantur Et cũ redit etiã atq3 etiã vt ostẽdat q̃d sibi iure dominico liceat z tñ non faciat. Ut non abutar inquit potestate mea in euãgelio iam vero infirmati hoim cõpatiens id faciebat audiamus sequẽtia. Cum ei liber sum inq̃t ex oibus omnium me seruum feci vt plures lucrifacerẽ: his qui sub lege sunt quasi sub lege cũ nõ sim ipse sub lege: vt eos q̃ sub lege erant lucrifacerem: his q̃ sine lege sunt quasi sine lege cũ nõ sim sine lege dei: s3 sim in lege Christi: vt lucrifacerẽ eos q̃ sine lege dei sunt. Q. q̃d non simulãdi versutia faciebat s3 cõpatiẽdi mĩa id est non quasi vt se fingeret iudeum: sicut nonnulli putauerunt: q2 legitima vera hierosolymis obseruauit. R. Fecit enim hoc secundum liberã z manifestã sniam suã i qua dicit. Circũcis⁹ quis notatus est: non adducat preputium id est non sic viuat quasi preputiuz adduxerit z id quod nudauerat texerit sicut alio loco dixit. Circũcisio tua preputiuz facta est. Scd̃m ergo hãc sniaz suam qua dicit. Circũcisus q̃s vocat⁹ est nõ adducat preputium. In p̃putio quis vocatus est nõ circũcidat̃: fecit illa q̃ nõ intelligẽtibus z parũ attendẽtibus finxisse putatus est. Iude⁹ eni erat z circũcisus vocat⁹ adducere noluit p̃putiũ. i. noluit ita viuere ac si circuncisus nõ esset. Hoc ei iam in ptãte habebat z sub lege qu dem non erat sicut illi q̃ eam seruiliter opabantur: sed tam̃ i lege Christi z dei. Nõ ei alia lex erat illa: z alia lex dei: sicut perditi manichei solent dicere. Alioq̃n si cum fecit finxisse putandus est finxit z paganum z sacrificauit idolis: quia dicit factũ se fuisse his qui sine lege sũt quasi sine lege Quos vtiq3 nisi gentiles quos paga-

nos dicimus vult intelligi? Aliud est ergo esse sub lege aliud in lege: aliud sine lege. Sub lege carnales iudei: in lege spiritales iudei et christiani. Unde illi seruauerũt morẽ illũ patrũ. sed onera insolita credentibus gẽtibus non imposuerunt: et ideo illi circuncisi sunt. Sine lege aũt gẽtes q̃ nondũ crediderũt. quib⁹ tñ se apl's cõgruisse testat̃ p̃ misericordiẽ cõpassionẽ nõ per versipellem simulationem. i. vt eo modo subueniret carnali iudeo vel pagano quõ sibi ipse si hoc esset subueniri voluisset: portans vtiq̃ eorũ ĩfirmitatẽ ĩ cõpassionis similitudine nõ fallẽs in mendacii fictione sicut cõtinuo sequit̃ et dicit. Fact⁹ sum infirmis infirmus: vt infirmos lucrifacerem. hinc eni loquebat̃ vt etiã oĩa illa diceret. Sicut ergo qd̃ fact⁹ ẽ ĩfirmis ĩfirmus nõ erat mẽdaciũ: sic cetera illa superius. quam enim dicit infirmitatẽ suam erga infirmos fuisse nisi compatiendi eis in tñ vt nõ videretur venditor euãgelii et verbi dei cursum apud imperitos in malã suspicionem decidens impediret: nollet accipe qd̃ iure domini co debebat̃: qd̃ si vellet non vtiq̃ mentiretur qd̃ iure debebat̃: et quia noluit nõ vtiq̃ mentitus est. Neq̃ eni dixit nõ sibi deberi: sz deberi ostendit et debito se vsum non esse nec omnino vti velle professus est eo ipso fact⁹ ĩfirmus quo potestate sua vti noluit. Tã misericordi. s inductus affectu vt cogitaret quemadmodum secũ vti vellet si et ipe ita infirmaretur vt posset de illis per quos sibi euãgeliuz p̃dicaret̃ si eos videret sumptus accipere quasi mercimoniorũ nundinas suspicari S De hac infirmitate sua dicit alio loco. Facti sum⁹ paruuli in medio vestri tanq̃ si nutrix foueat filios. Quod ergo et ad corinthios dixit habere se potestatez a postolatus sui sicut et ceteri apl'i qua potestate vsum se non esse testatur hoc etiam isto loco ad Thessalonicenses ait. Cuz possemus oneri vos esse sicut et Christi apl'i secundũ qd̃ dñs dicit dignus ẽ operarius mercede sua. Nam hinc cum dicere illud indicat quod supra posuit. neq̃ in occasione cupiditatis deus testis est. Per hoc enim quod iure dominico debebatur bonis euangelistis nõ propter hoc euangelizantib⁹ sed querẽtibus regnũ dei: vt hec oĩa apponerentur eis inueniebãt alii occasionẽ ꝺ quibus idẽ dicit. Neq̃ ei isti deo seruiũ t sz suo vẽtri quib⁹ hanc occasionẽ amputare volebat apl'us: vt etiam qd̃ sibi iuste debebat̃ obtineret. Aperte hoc ipse ostendit in scd'a ad chorinthios ab aliis ecclesiis suppletas dicens necessitates suas. Uenerat eñ sicut apparet ad indigentiam vt de longinquis ecclesiis ei necessaria mitterentur: duz tamẽ ab eis apud quos erat nihil tale acciperet. Nũquid petm̃ ĩquit feci meip̃z humiliãdo vt vos exaltaremini. quoniam gratis euangelizaui vobis euangeliuz dei Alias ecclesias expoliaui accipiẽs stipẽdium ad nr̃am ministrationez. Et cum apud vos fuissẽ et egerem nemini grauis fui. Nã et id qd̃ deerat mihi suppleuerunt fratres qui venerũt a macedonia et in oĩbus in grauitate vobis custodiui et custodiam. Est virtus christi in me quia gloria hec non infringet̃ in me ĩ regionibus achaie. quare. Quia vos diligo deus scit. Quod autẽ facio et facturus sum vt amputẽ occasionez eorum qui volũt occasionẽ vt ĩ quo gloriãtur iueniãt̃ sicut et nos. De hac igitur occasione quã hic se dicit velle amputare voluit itelligi quod ibi ait. Neq̃ ĩ occasiõe cupiditatis: deus testis est Et quod hic dicit meipsũ humiliãdo vt vos exalteimini. hoc ĩ p̃ma ad eosdẽ corinthios. factus sũ infirmis ĩfirm⁹ hoc ad Thessalonicẽses. factus sum paruulus ĩ medio vr̃m tanq̃ si nutrix foueat filios suos. Proĩde attende sequentia ita inquit desiderantes vos: placet impartire vobis nõ solũ euãgeliũ dei verũ etiã aĩas nr̃as. quoniam charissimi facti estis nobis. Recordamini aũt fratres laborẽ nostruz et erũnã noctet et die operantes ne quem vestrum grauaremus. hoc enim superius ait. Cuz possemus oneri vobis esse vt Christi apostoli. infirmorum eni periculis ne falsis su

spectionibus agitati odissent quasi ve=
nale euangelium tanq̄ maternis pater
nisq̄ visceribus tremefactus hoc fecit.
Sic etiam in actibus apostolorum idē lo=
quitur cum a mileto mittens ephesum
vocasset inde presbyteros ecclesie qui
bus inter multa: argentum inquit et au
rum vel vestē nullius concupiui. Ipsi sci
tis quoniā necessitatibus meis et eorū q
mecum fuerunt he manus seruierunt.
Omnia ostēdi vobis quoniam sic laboran
tes oportet iuuare infirmos memores
etiam verborum dñi Iesu q2 ipse dixit.
Beatius est magis dare q̄ accipere.
¶ Hic fortasse aliquis dicat. Si
corporale opus faciebat apl's vnde vi
tam istā sustentaret: qd erat ipm opus
et quando ei vacabat et operari et euā=
gelium p̄dicare. cui respōdeo puta me
nescire: corporaliter tñ operatum esse et
inde in carne vixisse: non aūt potestate
quā nihilominus apl's acceperat vt euā
geliū annuncians de euāgelio viueret
ea que supradicta sunt sine vlla dubita
tione testantur. Neq̄ enim aut vno loco
aut breuiter dictum est vt possit cuiusuis
acutissimi tergiuersatiōe in aliā tradu
ci peruertiq̄ sniam. Cum igit tante au
ctoritatis tam magnis et crebris moli=
bus contradicentium conterant aduer/
sitas quid a me querunt vel quale op9
faciebat vel qñ faciebat. Unum scio q2
nec furtum faciebat nec effractor aut la
tro erat nec auriga aut venator aut hi
strio nec turpilucrus: sed innocenter et
honeste que apta sunt humanis vsibus
operabatur: sicut se habēt opera fabro
rum sutorum rusticorum et his similia. Ne
q̄ enim honestas ipa reprehēdit quod
reprehēdit supbia eorum qui vocari hone
sti amant sed esse nō amāt. Non igit de
dignaret apl's seu rusticum opus ali
quod aggredi seu in opificū labore ver
sari. Quid eni ait Sine offensione esto
te iudeis et grecis et ecclesie dei quos i
hac cā reuerti possz ignoro. Si iudeos
dixerint patriarche pecora pauerunt.
Si grecos quos etiam paganos dici=
mus etiā philosophos multū sibi hono
rabiles sutores habuerunt. Si ecclām
dei: homo ille iustus: et ad testimonium
coniugalis semper mansure virginita=
ti electus cui desponsata erat virgo ma
ria q̄ peperit xp̄m faber fuit. Quicqd
ergo horum cum innocentia et sine frau
de homines operant bonum est. Nam
precaret hoc et ipse apostolus nequisq̄
ex necessitate sustentande vite in mala
opera dilabat. Qui furabat inqt iam
non furet: magis aūt laboret manibus
suis bonū vt habeat vnde tribuat cui
opus est. Hoc ergo scire sufficit q2 est i
ipo ope corpali id qd bonū est opaba=
tur apl's. Qñ autem soleret operari .i.
quibus temporum spaciis ne ab euan=
gelizando impediretur quis possit com
prehendere sane quia diurnis et noctur
nis horis operabat ipse non tacuit ve=
rūtamen isti qui tanq̄ multū negociosi
et occupati de tēpore occupatōis inqui
runt. quid agunt. Nunqd ipi ab hieru=
salē per circuitū vsq̄ ad illiricū terras
euangelio repleuerūt aut quicqd gen=
tiū barbarū adhuc remansit obeundum
et implēdum de pace ecclesie susceperūt
Nouimus eos in quandam societatem
sctām ociosissime cōgregatos. ¶
Mirandā rē fecit apl's. q̄ in vera i tan
ta solitudine oim ecclesiarum et ppa=
gatarum et propagandarū ad eius cu
rā laborūq̄ pertinētium etiam manib9
operabat. ppterea tñ cum apud corin=
thios esset et egeret nemini quidem eo/
rū apud quod erat grauis fuit sed pla
ne qd illi deerat suppleuerunt fres q̄ ve
nerunt ex Macedonia. Nā et ipe ppt
huiuscemodi necessitates sctōrū quicq̄
uis preceptis ei9 obtēperarēt vt cū silē
tio opantes panē suū manducēt: possēt
tñ multis ex causis indigē supplemen
to aliquo taliū substentationū et dixis=
set talia docēs et p̄monēs his aūt q̄ hu
iuscemodi sunt precipim9 et obsecram9
in dño Iesu Christo vt cū silētio operā
tes panē suū mādncēt. non illi qui ha=
bebāt vñ necessaria seruis dei prebe=
rent hac occasione pigrescerent proui
dēs cōtinuo subiecit. Uos aūt fres no=
lite infirmari bñfacientes. Et ad Titū
cum scriberet dicēs. zenā legisperitum

et Apollo sollicite premitte vt nihil illis desit vt ostēderet vnde illis nihil deesse deberet continuo subiūxit. Discant aūt & vestris bonis opib⁹ preesse ad necessarios vsus: ne sint infructuosi. Timotheū etiam quē dicit germanissimū filiū quē sciebat corpe infirmum sicut ostēdit monēs eum ne aquā biberet: sʒ modico vino vteref ꝓpter stomachū & frequētes eius infirmitates q̄ꝛ i opere corporali laborare nō poterat: ne forte cum idigeret & nollet vti victu quotidiano ab eius quibus euāgeliū ministrabat aliqua sibi negocia quereret quib⁹ animi ei⁹ iplicaref itētio. Aliud est ei corpore laborare aio libero sicut opifex si nō sit fraudulētus & auarus & priuate rei auidus: aliud autē ipm aim occupare curis colligende sine corporis labore pecunie sicut sunt negociatores vel procuratores vel conductores. Cura ei presunt nō manibus operantur iō ipm aim suū occupāt habēdi solicitudine. Thimotheū ergo ne in talia incideret q̄ꝛ per ifirmitatem corporis manibus operari nō poterat sic hortaf monet & cōsolatur. Labora iquit sicut miles xpi Iesu. Nemo militās deo implicat se negociis secularibus: vt ei placeat cui se probauit. Nam qui in agone cōtēdit nō coronatur nisi legittime certauerit. Hic ne ille pateretur āgustias dicēs: fodere nō possum mēdicare confundor: adiūxit. Laborātem agricolaʒ primū opertet de fructibus percipere. Scḋm illud qḋ ad corinthios dixerat. Quis militat suis stipendiis vnq̄ȝ? qs plātat vineam et de fructu eius nō edit Quis pascit gregem & de lacte gregis nō percipit? facit itaq̄ȝ securum castrū euāgelistam nō ad hoc euāgelizātē vti vēderet euāgeliū: sed tñ huic vite necessaria suis sibi exhibere manibus nō valētem vt itelligeret quod necessariuʒ sibi sumebat ab eis quibus tā q̄ȝ prouincialibus militabat: & quos tanq̄ȝ vineam cultura exercebat vel tanq̄ȝ gregeʒ pascebat non esse mēdicitatē sed ptātem. ¶ Propt̄ has igf vel occupatiōes seruoꝝ dei vel infirmitates corporales q̄ deesse non pssit nō solum pmittit apls sanctorum idigētias suppleri a bonis fidelibus sed etiam saluberrime hortaf Excepta ei illa ptāte qua se dicit ipse nō vsum: cui tamē seruiēdum esse a fidelibus precipit dicēs. Communicet qui cathetizatur ṽbum ei qui se cathetizatiōibus bōis. Excepta ergo hac ptāte quā ṽbi dei pdicatores habere i eos q̄bus predicāt sepe testaf etiam sctis q̄ oia distribuebāt & hierosolimis habitabāt i sctā communione vite nō dicētes aliquid proprium quibus erāt oia cōia & aia & cor vnum i deuʒ ab ecclesiis gētiū necessari cōferri precipit & hortatur. Inde & illud ad Romanos. Nūc i quit pergam hierusalem ministrare sāctis. Placuit ei macedonie & achaie cōmunionem aliquam facere in pauperes sctoꝝ q̄ sūt hirlm. Placuit ei istis & debitores eoꝝ. Si ei spiritalib⁹ eoꝝ cōicauerūt gētes debēt i carnalib⁹ ministrare eis. Hoc simile est illi qui ait ad corithios. Si nos vobis spiritalia seminamus magnum est si carnalia vra metamus? Item ad Corithios i secūda. Notum aūt iquit vobis facio fratres gratiam dei q̄ data est ecclesiis macedonie q̄ꝛ i multa tribulatiōe ꝓbatiōis abundātia gaudii eorum & ꝓfunda paupertas abundauit i diuitiis simplicitatis eorum: q̄ꝛ scḋm vires testimoniū phibeo & supra vires voluntarii fuerūt cū multis pcibus obsecrantes vos gratiam et cōionē ministrationis q̄ fit i sanctos et nō quō sperauim⁹: sʒ sei pos tradidert primū dn̄o & nobis p volūtatē dei adde pcāduʒ titū vt quō cepit sic & cōsūmet i vos ēt grām istā. Sʒ quō abūdatis sp i oibus fide & verbo & sciētia & oi studio & ea q̄ ex nobis in vos charitate vt in hac gratia abūdetis. Nō scḋm imperiū dico sed ppt̄ alioꝝ studiū ēt nr̄e charitatis charissimū probās. Scitis eniʒ gratiā dn̄i nr̄i Iesu xpi qm̄ propt̄ nos paup factus est: cum diues esset vt illi⁹ pauptate vos ditaremini. Et consiliuʒ in hoc do. hoc enim vobis prodest qui non solum velle sed etiam facere cepistis ab anno priore. Nunc ei facto pfi

cite vt quemadmodum promptus est animus: voluntas ita sit ꝛ pficiendi ex eo quod quisqꝫ habet. Si eniꝫ prōpt⁹ est animus secūduꝫ id quod habet acceptabilis est: non secūdum id quod nō habet: nō vt aliis sit remissio vobis autē augustia sed pro qualitate ī hoc tēpore vt vestra abūdantia sit ad illoruꝫ inopiā vt ꝛ illorū abūdātia fiat in vestrā īopiā vt fiat eq̄litas sicut scriptuꝫ est. Qui multum nō abundauit ꝛ q̄ modicū nō defuit illi. Gratias auteꝫ deo qui dedit idem studiuꝫ pro nobis ī corde Titi. quia consolationem quideꝫ suscepit. Studiosior auteꝫ cuꝫ esset spōte exiit ad vos. Misimus auteꝫ cuꝫ illo fratrē cuius laus in euāgelio est per omnes ecclesias. Non solum autem sꝫ et ordinat⁹ ab ecclesiis comes pegrinationis nostre cū hec gratia que ministratur a nobis ad domini gloriam et prōptum animū nostrū deuitantes hoc ne quis nos reprehendat ī hac plenitudine que ministratur a vobis. prouidemus enim bona non solum coram deo sed etiam coram hominibus. ꝩ

In his verbis apparet q̄tum nō soluꝫ curā sanctorꝫ sed ꝛ plebiuꝫ esse voluerit ministrare necessaria satis dei seruis consiliū in hoc dans q2 hoc magis ipsis erga quos faciebant proderat Illis eniꝫ aliis pderat. i. hoc erga se obsequio fratruꝫ sācte vti: nec pter hoc deo seruire: necessta sumere nisi ad supplendam necessitatem non ad pascēdā pigritiam: sed etiam suam curam beatus apostolus tantam dicit in hac ministratiōe que nunc per tituꝫ trāsmittebatur vt comitē peregrinationis sue propter hoc commemoraret ordinatuꝫ ab ecclesiis boni testimonii hominē dei cuius laus inquit in euangelio est per omnes ecclesias. Et ad hoc dicit illuꝫ ordinatum comitem sibi vt deuitet hominuꝫ reprehēsiones: ne sine testimonio sanctorum in hoc ministerio sociorum tanq̄ ꝛ sibi accipere ꝛ ī suos sin⁹ conuertere ab infirmis ꝛ impiis putaretur: que accepit ad supplēdas necessitates sanctorum per se afferenda vel distribuenda indigentibus. Et paulo post dicit. Nam de ministerio quod fit in sanctos ex abūdanti est mihi scribere vobis. Scio prōptum aīm vr̄m de q̄ glorior p nobis apd Macedonas: q̄m achaia parata est ab āno priore: et que ex nobis est emulatio irritauit plures. Misimus autem fratres ne gloria nostra quam habemus in vobis euacuet ī hac parte vt sicut dixit parati sitis ne cum venerint mecum Macedones ꝛ inuenerint vos imparatos confūdamus nos vt non dicam vos in hac substantia. Necessarium ergo existimaui rogare fratres vt precedant ad vos ꝛ ppparent iampridam repromissam hanc benedictionem vestram vt parata sit non quasi auariciam sed quasi benedictionem. Hoc autem dico. Qui parce seminat parce et metet. ꝛ qui seminat ī benedictione in benedictione et metet. Unusquisqꝫ secūduꝫ qd̄ proposuit ī corde suo nō ex tristitia aut ex necessitate Hilarem enim datorem diligit deus. Potens est enim deus omnem gratiaꝫ abundare facere in vobis: vt in omnib⁹ semper omnem sufficientiam habētes abundetis in omne opus bonum sicut scriptuꝫ est. Dispersit dedit pauperi b⁹ iusticia eius manet in eternum. Qui autem subministrat semen seminanti ꝛ paneꝫ in escam subministrabit ꝛ multiplicabit seminationem vestram ꝛ augebit crescentes fruges iusticie vestre: vt in omnibus ditati abundetis in omneꝫ simplicitateꝫ que operatur p nos gratiarum actionem deo: quoniam huius ministerii functionis non soluꝫ supplet ea que desunt sāctis sed abundare facit per multorum gratiarum actioneꝫ deo per probationem ministrationis huius glorificantes deum: in obsequio confessionis vestre in euangelium christi et simplicitate communicationis in illos et omnes et in ipsorum precatione pro nobis. Gratias deo super inenarrabili dono eius. Quanta pinguedine sācte leticie profusus est apostolus dū loquitur de alterno supplemento indigentie prouincialium et milituꝫ chri-

xi. Hinc de rebus carnalibus in illos idem autem de spiritalibus in iustos vt exclamaret et tanq̃ sanctorũ gaudiorum sagina eructaret dicens. Gratias deo super inenarrabili dono eius.

5 Sicut ergo nõ cessauit apostolus immo spiritus dei possidens et implens et agens cor eius exhortari fideles qui haberent huiusmodi substãtiam vt nihil deesset necessitatibus seruorum dei qui celsiorem sanctitatis gradum in ecclesia tenere voluerũt. vt spei secularis vincula omnia preciderent: et animum liberum diuine militie dedicarent: si debent et ipsi preceptis eius obedire vt compatiantur infirmis et amore priuate rei non illigati manibus suis in commune laborare: prepositis sine murmure obtemperare: vt hoc suppleatur ex oblationibus bonorum fidelium quod laborantibus et aliquid vnde victum transigant operantibus propter īfirmitates tamen corporales aliquorũ et propter ecclesiasticas occupationes vel eruditiones doctrine salutaris deesse putarunt. Quid enim agant qui operari corporaliter nolũt: cui rei vacent scire desidero: orationibus inquiũt et psalmis et lectiõi et verbo dei. sãcta plãe vita et ipsa suauitate laudabilis. sed si his auocandi non sumus: nec manducandum est nec ipse esce quotidie preparãde vt possint apponi et assumi. si autem ad ista vacare seruos dei certis interuallis temporum ipsius infirmitatis necessitas cogit. cur nõ et apostolicis preceptis obseruandis aliquas partes temporum deputamus. Citius enim exauditur vna obedientis oratio q̃ decem milia cõtemptoris. Cantica vero dominica cantare etiam manibus operantes facile possunt et ipsum laborem tanq̃ diuino celeumate consolari. An ignoramus omnes opifices quib⁹ vanitatibus et plerũq; turpitudinib⁹ theatricarum fabularum donent corda et linguas suas: cum manus ab opere non recedant. quid ergo impedit seruũ dei manibus operantem in lege domini meditari et psallere nomini domini altissimi. ita sane vt ad ea discenda que memoriter recolat habeat seposita tempora. Ad hoc enim et illa bona opera fidelium subsidio supplendorum necessariorum deesse non debant: vt hore quibus ad erudiendum animum ita vacatur vt illa opera corporalia geri nõ possint nõ opprimant egestate. Que autẽ se dicunt vacare lectioni nõne illic inueniunt quod precipit apostol⁹ que ẽ ista ergo peruersitas lectioni nolle obtemperare dum vult ei vacare et vt quod bonum est diuti⁹ legatur: ideo facere nolle quod legitur. Quis enim nesciat tanto citius quemcunq; proficere cum bona legit: q̃to citius facit quod legitur: Si autem alicui sermo erogandus est et ita occupat vt manibus operari nõ vacet. nunquid hoc omnes in monasterio possunt venientibus ad se ex alio genere vite fratribus: vel diuinas lectiones exponere vel de aliquibus questionib⁹ salubriter disputare. Quãdo ergo non omnes possunt: cur sub hoc obtẽtu omnes vacare volunt. q̃q̃ et si omnes possent vicissitudinem facere deberent nõ solum ne ceteri a necessariis operibus occuparentur: sed etiam quia sufficit vt audientibus pluribus vnus loquatur.

A Deinde ipsi apostolo quomodo vacaret operari manibus suis: nisi ad erogandum verbum dei certa tempora constitueret? Neq; enim et hoc deus latere nos voluit. nam et cuius artis fuerit opifex et quibus temporib⁹ vacaret dispensando euãgelio: sãcta scriptura nõ tacuit. Nã cũ eũ dies pfectiõis vrgeret in troade cõstitutũ ẽt ī vna sabbati cõgregatis fr̃ibus ad frãgẽdũ panẽ tãta fuit ītẽtio et tã necessaria disputatio: vt sermo pduceret vsq; ad medium noctis tanq̃ excidisset eis quod eo die non esset ieiuniũ qñ aũt in alio loco immoratus tota die disputabat quis dispuтauerit horas eum habuisse ad hoc officium deputatas. Nãq; apd athenas cũ esset q studiosissimos inq̃sitores rerum inuenerat: ita de illo scriptum ẽ. Disputabat ergo iudeis ī sinagoga et gẽtibus in vinculis et foro p oẽm diem ad

omnes qui aderant. Non enim in signagoga p omnem diem vbi mos erat sabbato sermocinari: sed in foro inquit per omnem diem ppt studia atheniensium. Sequitur enim qdam vero epicureorū & stoicorum & philosophorum conferebant cum illo. Et paulopost dicit Athenienses aūt & aduene & hospites ad nichil aliud vacabant q̄ audire aliquid noui aut dicere putemus apostolum illis oībus diebus quibus fuit athenis non fuisse operatum. Propter hec enim ex Macedonia supplebat eius idigentia: sicut dr in secunda ad corinthios q̄q̄ ex aliis horis & noctis poterat qr ita valebat & animo & corpore. Sed cū athenis esset videamus quid ait scriptura. Disputabat inquit i signagoga per oē sabbatum. hec apud corinthum. In troade vero vbi necessitate imminētis professionis vsq ad medium noctis sermo ptract⁹ est vna sabbati erat que dies dominicus dr. Unde intelligimus eum non fuisse cū iudeis sed cū christianis: qn etiā dicit ipse narrator ad frāgendum panem fuisse collectos. & ipsa est optima gubernatio ex ordine suis temporibus distributa ex ordine gerantur: nec aīm humanum turbulentis iplicationib⁹ iuoluta pturbant. Ibi etiam dr qd operabat apostol⁹. Post hec iquit egress⁹ athenis venit corithū Et cū iuenisset quēdam iudeū noīe aquilā pōticum genere recēs aduenietē ab Italia & Priscillam vxorē ei⁹ ppea q iussisset Claudi⁹ discedere omnes iudeos a Roma accessit ad illos: & ppter artis similitudinē māsit apud illos op⁹ faciēs. Erant tabernaculorū artifices Hoc si conati fuerit allegorice iterpretari ostēdant quomodo proficiant i ecclesiasticis lris quibus se vacare gloriant. Et cetera illa q̄ supradicta sunt. Nū quid ego solus & Barnabas habem⁹ potestatē nō operādi & nō sum⁹ vsi hac potestate: & cum possemus vobis oneri esse vt Christi apostoli & nocte & die operātes ne quē vestrū grauaremus et dominus ordinauit eos q euāgeliū annūciātes de euāgelio viuere. Ego aūt nullu⁹ horū vs⁹ sū. & cetera huiusmodi. Aut exponāt aliter: aut si preclarissima luce virtutis vrgēt itelligāt & obediāt. Aut si obedire vel nolūt vel nō possunt: saltem illos qui volūt: meliores qui aūt & possunt feliciores esse fateantur. Aliud ē enim corporis infirmitatem vel veram allegare vel falsam pretēdere: aliud autē sic decipi & sic decipere vt isup videatur ideo in suis dei maior esse iusticia quia potuit inter impitos regnare pigritia: qui enim verā ostendit infirmitatem humane tractandus est: qui aūt falsam pretendit & conuinci nō potest deo dimittendus est: venter tamē eorum perniciosam regulam fingat quia bon⁹ huius dei manifesto infirmo fratri suo fuit & fallēti cum credit quia malū eū non putat non imitat vt malus sit. Et si non ei credit fallacem eum putat: ac nichilominus non imitatur. Ab illo vero qui dicit. Hec est vera iusticia vt nichil corporaliter operando imitemur volatilia celi quoniam qui tale aliquid fuerit operatus contra euangelium facit quisquis animo infirmus hoc audit & credit non quia sic vocat sed quia sic errat lugēdus est. B Hinc exoritur alia questio: fortasse enim dicant. quid g ceti apli & fres domini & cephas opabant: peccabant: aut afferebant impedimentum euangelio: quia dicit beatus Paulus ideo se nō vsum hac potestate ne quod impedimentum daret euāgelio Christi. Si enim peccauerunt quia non operati sunt non ergo acceperant potestatem operādi nec de euāgelio viuēdi. Si aūt acceperāt hāc potestatem ordināte domino vt q euāgeliū annunciauerēt de euāgelio viuerēt & dicēte dignus est opari⁹ cibo suo: qua potestate Paul⁹ plus aliquid erogans vti noluerit. Non vti peccauerūt Si non peccauerunt nullum impedimētum dederunt. Neq enim nullum peccatum est impedire euangelium.

Quod si ita est et nobis inquiunt liberum est & vti & non vti hac potestate. Hanc questionem breuiter soluerem si dicerem quia & iuste dicerem credēdū

esse apostolo. Ipse enim sciebat: cur in
ecclesiis gentium non oporteret porta
re venale euangelium non culpãs coa
postolos suos sed distinguens ministe-
rium suum: quia inter se distribuerant
proculdubio admonente spiritu sancto
euangelizandi prouincias vt Paulus
et Barnabas ad gentes irẽt: illi autem
in circuncisione. Hoc tamen cum prece
pisse his qui nõ habebant eiusmodi po
testatẽ ea q̃ iam multa dicta sunt mani
festantur. Isti autẽ fratres nostri tãtũ
sibi arrogant q̃tum existimo ꝙ eiusmo
di habeant potestatem. Si enĩ euange
liste sunt: fateor habent. Si ministri al-
taris dispensatores sacramentorum be
ne sibi istam non arrogant ſʒ plane ven
dicant potestatẽ. Si saltem habebant
aliquid ĩ hoc seculo quo facile sine opi
ficio sustẽtarẽt istam viaʒ ꝙ conuersi ad
deum indigẽtibus dispartiti sunt et cre
dẽda est eorũ infirmitas et ferẽda. So
lẽt eĩ tales nõ melius sicut multi pu-
tant sed quod verum languidius edu-
cati laborẽ operũ corporalium sustine-
re non posse. Tales fortasse multi erãt
in hierosolyma. Nam scriptum est ꝙ p̃
dia sua vẽdiderĩt. et p̃cia eorum ad pe-
des apostolorũ posuerit vt distribuere
tur vnicuiq; prout opus erat: quia pro
pe inuẽti sunt et vtiles fuerunt gentibꝰ
q̃ ab idolorum cultu ex longinquo vo-
cabantur secundum illud quod dictuʒ
est. Ex syon prodiet lex et ṽbuʒ domini
ex hierusalẽ. Debitores eorũ dixit apo/
stolus ex gentibus christianos. Debito
res eorum inquit sunt et addidit quare
Si enim spiritalibus eorum inquit cõ
municauerunt gentes debẽt et in carna
libus ministrare eis. Nũc autẽ veniunt
plerumq; ad hanc professionem serui-
tutis dei et ex cõditiõe seruili: vel liberi
vel propter hoc a dominis liberati seu
liberãdi et ex vita rusticana et ex opifi-
cum exercitatiõe et plebeio labore tãto
vtiq; faciliꝰ q̃to fortius educati: q̃ si nõ
admittanẽ graue peccatum est. Multi
enĩ ex eo numero vere magni et imitãdi
extiterunt. Nam propterea et infirma mũ
di elegit vt ꝯfũderet sapiẽtes. Et igno
bilia mundi et ea que non sunt tãq̃ sint
vt ea q̃ sunt euacuanẽ: vt non glorietur
omnis caro in deo. ¶ Hec itaq;
pia et sancta cogitatio facit vt etiam ta
les admittantur qui nulluʒ afferãt mu
tate in melius vite documentum. Ne-
q; enim apparet vtruʒ ex proposito ser
uitutis dei venerit: an vitam inopem et la
boriosam fugiẽtes vacui pasci: atq; ve-
stiri voluerit et isuper honorari ab eis
a quibus cõtemni cõteriq; cõsueuerãt
Tales ergo se quominus operẽtur de i
firmitate corporis excusare nõ possũt.
p̃terite quippe vite cõsuetudine cõuin
cuntur. Umbraculo male discipline
se contegũt. Nec ex male ĩtellecto euã
gelico precepta apostolica peruertere
meditantur. Uere volatilia celi sũt sed
p superbiam ĩ altum se extollendo et fe-
num agri sed carnaliter sẽtiẽdo. Cõti-
git eis quod ĩ viduis iunioribus idi
sciplinatis cauẽdum idẽ Apostolꝰ dicit
Simul autem et ociose esse dicuntur.
Non solum aũt ociose sed etiam curio-
se et verbose loquentes que nõ oportet
Hec ille de malis feminis dicebat quod
nos in malis viris dolemus et plãgimꝰ
qui aduersus eum ipsum in cuius epi
stolis legimus ista ociosi et verbosi que
non oportet loquũtur. Et qui sunt inẽ
eos qui eo proposito ad sanctam mili-
tiam venerunt; vt placeant cui se pro
bauerunt cum ita vigeant viribus cor
poris et integritate valitudinis: vt nõ
solum erudiri sed etiam secundum a-
postolum operari possunt exceptis isto
rum ociosis corruptisq; sermõibꝰ quos
iudicare per imperitum tyrocinium nõ
valeat in eadem labẽ pestifera conta-
gione imitantur nõ solum nõ imitãtes
obedientiam sanctorum quiete operan
tiũ et alioꝝ monasteriorum ĩ saluberri
ma disciplina scdm apostolicam normã
viuẽtium: sed etiam ĩsultantes meliori
bus tanq̃ cõseruatricẽ euãgelii p̃dicã
tes pigritiã tanq̃ p̃uaricatricẽ accusã
tes misericordiã. Multo enim miseri-
cordius operatur erga animas infirmo-
rũ q̃ fame bone seruorum dei cõsulit: q̃
erga corpora gẽtium qui panẽ esuriẽti

bus frāgit. Quapropter vtinam isti qui vacare nolunt manibus aio vacarēt et linguis. Neqȝ enim tā multos ad imitationem inuitarent si eis non tantū exēpla pigra sed etiam muta proponerent Nunc vero cōtra apostolū recitāt euāgelium Christi. Ita eni sunt mirabilia opera pigrorū vt impedire vellēt euangeliū quod ap'lus ideo precepit ⁊ fecit ne impediretur ipsum euangeliū. D

Et tamen si eos ex ipsis euangelii verbis secundum eorum intellectum viuere cogamus priores nobis suadere conabuntur ꝙ non ita sint intelligenda vt intelligunt. Certe enim propterea se dicunt operari nō debere quia nec volucres celi seminant neqȝ metunt de qb⁹ nobis dñs similitudinem dedit: ne de talib⁹ necessariis cogitem⁹. Cur ergo nō attendunt neqȝ enim tantū modo hoc dictum est quia non seminant neqȝ metunt. Sed adiectum est neqȝ cōgregāt in apothecas Apothece autem vel horrea verbū ex verbo repositoria dici possunt. Cur ergo iste manus ociosas ⁊ plenum repositorium volunt habere. Cur ea que sumunt ex laboribus aliorum recondunt ⁊ seruant vnde quotidie proferatur. Cur deniqȝ molunt et coquunt Hoc enim aues non faciūt: aut si reperiunt quib⁹ hoc opus quoqȝ persuadeant vt eis per singulos dies escas efferant preparatas saltem vel sibi aquas de fontibus afferūt vel de cisternis aut puteis hauriūt ⁊ reponunt hec volatilia non faciunt. Sed si hoc placet studeant etiam boni fideles ⁊ regis eterni deuotissimi prouinciales fortissimis eius militibus vsqȝ ad ista seruire vt sibi nec aquā implere cogantur: si tam etiam illos erant tunc humillime nono gradu iusticie supergressi sunt. Nam illis fame imminente ⁊ per prophetas q̄ tunc erant ante publica boni fideles ex grecia frumenta miserunt ex quib⁹ credo ꝙ illi panem sib fecerunt: aut certe faciendum curauerunt quod aues nō faciunt. Sed si iam isti vt dicere ceperem etiam illos aliquo gradu iusticie transierunt ⁊ omnino in his que ad transigendam vitam istam ptinent sicut volucres agunt ostendant nobis seruire volucribus sicut sibi seruiri volunt nisi captis ⁊ inclusis quibus fides non habet ne volantes non redeunt: et tamen ille malunt frui libertate ⁊ ex agris ꝙtum satis est capere ꝙ ab hominibus apparata sumere. Proinde rursus istos alio sublimiore gradu iusticie superabunt q̄ se ita istituerunt vt quotidie in agrum tanꝙ in pastum pergant ⁊ quo tempore inuenerint carpant ⁊ sopita fame reuertantur. E

Sed plane propter agrorum custodes quasi bonū esset si ⁊ pennas dñs largiri dignaretur. vt serui dei in agris alienis inuenti nō tanꝙ fures comprehēderētur sȝ tanꝙ sturni fugarentur. Nunc vero ꝙtū poterit imitabitur auem quā captare venator non potuerit. Sed ecce cōcedāt omnes seruis dei vt cum volunt in eorum agros exeant atqȝ inde securi refectiqȝ discedāt sicut populo israel per legem preceptum est vt in agris suis furem nullus teneret: nisi qui secū aliqd vellet auferre. Nam qui nihil aliud attigisset ꝙ id quod comedisset: liberum impunitumqȝ abire sinerent. Unde et spicas vellentibus discipulis domini de sabbato poti⁹ quam de furto iudei calumniati sunt. Sed quid erit agendū de his temporibus anni quibus esca q̄ statim sumi possit in agris non inuenitur. Quisquis aliquid domum quod sibi coquendo prepararet auferre temptauerit secundum istorū intellectū audiet ex euāgelio. Pone: hoc enim aues non faciunt. Uerum ⁊ hoc concedam⁹ toto vertente anno posse in agris reperiri vel ex arbore vel ex herbis vel ex radicibus quibuscunqȝ quod in escam sumi possit incoctū: aut certe tanta exercitatio corporis adhibeatur vt ea que coquenda sunt etiam cruda assumpta nō noceant possit etiam hiemalibus q̄buscunqȝ asperitatibus ad pabula procedi atqȝ ita fiat vt nihil preparandum auferatur nihil in crastinum reponat non poterūt ista seruare qui se per multos dies a cōspectu hominum separa-

tos et nulli ad se prebentes accessum i cludunt seipsos viuentes in magna in tentione orationum. hi enim facillima secum tamen alimēta includere cōsue runt que in illos dies quibus a nullo vi deri statuerunt: sufficiant: quod aues non faciunt. Et horum quidem exerci tationem in tam mirabili continentia quandoquidem habent ociuz quo hoc agant imitanda non superba elatione sed misericordi sanctitate proponāt: nō solum non reprehendo sed quantum di gnum est laudare non possum. ¶

Quid tamen de his dicimus secūdum istorum intellectum ex euangelicis ver bis. An forte quo sunt sāctiores. eo sūt volucribus dissimiliores: quia nisi re= ponant sibi escas in plurimos dies in= cludere se ita vt faciunt. non valebūt. Et vtiqz nobiscuz audiunt nolite cogi tare in crastinum. Quapropter vt bre uiter complectar isti qui ex euangelio peruerse intellecto: tam manifesta apo stolica precepta peruertere moliuntur aut non cogitant in crastinum sicut vo latilia celi aut obtemperet apostolo si= cut filii dilecti. Immo vtrumqz faciant quia vtrumqz concordat. Non eni con traria moneret domino suo apostolus Paulus seruus Christi Jesu Hoc eni istis aperte dicimus. Si volatilia celi sic intelligitis in euangelio vt nolitis operando manibus vestris victum te= gumentumqz procurare: nil etiam repo natis in crastinum sicut nihil reponūt volatilia celi. Si autem reponere ali= quid in crastinum potest non esse con= tra euangelium nec contra simi'itudi nem volatilium celi vitam istam car/ nis corporalis operationis labore tran sigere. Si enim vrgeantur ex euāgelio vt nil reponant in crastinum rectissime respondent. Cur ergo ipse dominus lo culos habuit vbi pecuniam collectam reponeret? Cur tanto ante fame immi nente frumenta sanctis patribus missa sunt cur apostoli sic indigentie sancto rum necessaria procurarunt ne deessēt in posterum vt beatissimus apostolus ad corinthios in epistola scriberet. De collectis autem in sanctos sicut ordina ui in ecclesiis galatie ita et vos facite secūdum vnam sabbati vnusquisqz ve/ strum apud se ponat thesaurizans qd sibi placuerit vt non cuz venero tūc col lecte fiant. Cum autē aduenero quos/ cunqz probaueritis per epistolas hos mittam proferre gratiaz vestram i hie rusalem. Quod si dignuz fuerit: vt ego eam: mecum ibūt. Hec et alia multa co piosissime et verissime pferunt quibus respondemus. Videtis ergo qḡuis do/ minus dixerit nolite cogitare in crasti/ num non vos tamen istis verbis cogit vt nihil in crastinuz reseruetis. Cur er go iisdem verbis vos cogi dicitis vt va/ cetis. Cur exemplo volatilia celi nō vo bis sunt ad nihil reseruanda et vultis vt sint exemplo ad nihil operandum.

¶ Dicet aliqs. Quid ergo pro/ dest seruo dei q prioribus actib9 quos i seculo habebat relictis ad hanc spirita lem vitaz militiamqz conuertitur: si eū adhuc oportet tanqz opificis exercere negocia? Qḡuis vero facile possit vbis explicari qtū prosit quod dominus di uiti consilium capiende vite eterne req renti ait quid faceret: si vellet esse per/ fectus vt venditis que habebat vt indi gentie pauperum distributis eum seq̄/ retur. Aut quis tam expedito cursu se cutus est dominum: qḡ ille qui ait. Non in vacuum cucurri nec in vacuum labo raui qui tamen opera ista: et precepit et fecit. Hoc nobis tanta auctoritate do/ ctis et īformatis sufficere debuit ad ex emplū derelinquendi pristinas faculta tes et manibus operandi. Sed et nos ab ipso domino adiuti possumus for/ tasse vtrunqz cognoscere etiam sic ope rantibus seruis dei priora tamen nego cia reliquisse quid prosit. Si enim ad hanc vitam ex diuite quisqz cōuertitur et nulla infirmitate corporis impeditur ita ne desipimus a sapore Christi vt nō intelligamus quantus superbie prio/ ris tumor sanetur cum circuncisis sup fluis quibus ante animus exitiabiliter inflammabatur ad modica que restant huic vite naturaliter necessaria etiam

opificis humilitas minime recusatur Si autem ad hanc vitaz ex paupertate conuertitur nõ putet id agere quod agebat: si ab amore vel agende q̃ tule cumq; rei priuate iam non querẽs que sua sũt sed que iesu christi: ad commu nis vite se transtulit charitatem in eorum societate victurus quib⁹ est anima vna et cor vnum in deum ita vt nemo dicat aliquid proprium sed sint illis omnia communia Si enim huius terrene reipublice antiqui principes p̃ clarissimo literarum suarum eloquio predicari solent q̆ rem communem vni uersi populi sue ciuitatis priuatis suis rebus sic anteponant vt quidem in eo rum Aphrica domita triumphator qd nubenti filie daret non habuerit: nisi ex senatusconsulto de publico dotaretur: quo animo debet esse in republica ciuis eterne illius ciuitatis hierusalem celestis nisi vt illud ipsum quod propri is manibus elaboret commune habeat cum fratre et si quid ei defuerit de communi suppleat dicens cum illo cuius preceptum exemplumq; secutus ẽ quasi nihil habentes et omnia possidẽ des. Quamobrem illi qui relicta vel di stributa siue ampla: siue qualicũq; opu lenta facultate inter pauperes christi pia et salubri humilitate numerari vo luerunt si corpore ita valẽt et ab eccle siasticis occupationibus vacant q̃q̃ eis tam magnum animi sui documentum afferentibus et eiusdem societatis indigentie de his rebus quas habebãt vel plurimum vel non parum conferẽtibus vicem sustẽtande vite eorum res ipsa et fraterna charitas debeat: tamẽ si ꝛ ipsi manibus operentur vt pigris ex vita humiliore et ob hoc exercitatio ne venientibus auferant excusationez multo misericordius agunt cum omia sua indigentibus diuiserunt. Quod q̃dem si nolit: quis audeat cogere? Qui bus tamen inuenienda sunt opera ĩ mo nasterio etiam si corporali functione li beriora sed vigilanti administratione curanda: vt nec ipsi panem suum quoniam iam communis factus est gratis manducent. ¶ Nec attẽdendũ in qbus monasteriis vel in quo loco in digentibus f̃ribus q̃sq; qđ habeat ip̃e derit. Omnium eniz christianorum vna respublica ẽ. Et ideo quisquis christia nis necessaria vbilibet erogauerit vndecunq; etiã ip̃e quod sibi necessariuz est accipit de christi bonis accipit: qua ꝛ ipse vbicumq; talibus dedit q̃s nisi christus accepit? Illi autem qui etiam preter istam sanctam societatem vitam labore corporis transigebant: ex quorũ numero plures ad monasteria veniunt quia et in ipso humano genere plures sunt si nolunt operari non manducent. Neq; eniz propterea in militia christia na ad pietatem diuites humiliantur vt pauperes ad superbiam extollẽt nul lo modo enim decet vt in ea vita vbi fiunt senatores laboriosi ibi fiãt opifices ociosi ꝛ quo veniũt relictis deliciis suis qui fuerunt prediorum domini ibi sint rustici delicati. Et enim dominus ait. Nolite solliciti esse quid manducetis neq; corpori vestro quid vestiamini Recte q̃niã vt supra nõ potestatis deo seruire ꝛ mammone. Qui enim propt̃ hoc euangelium predicat vt habeat vn de manducet ꝛ vnde vestiatur simul se putat ꝛ deo seruire ꝛ mammone: deoq; euãgeliuz predicat. ꝛ mammone quia propter ista necessaria p̃dicat. Quod dixi fieri non posse ac per hoc ille qui p pter ista euangelium predicat non deo sed mammone seruire conuincitur. Et si deus illo ad aliorum prouectum quo modo ipse nescit vtatur. Nam huic sen tentie subiungit dicens ideo dico vobis nolite solliciti esse aie quid mãducetis neq; corpori qđ vestiamini: non vt ista procurẽt q̃tum necessitati satis est vnde honneste potuerint sed vt nõ ista ĩtu eant ꝛ ppt̃ ista faciãt quicqđ ĩ euãgelii p̃dicatiõe facẽ iubent. eaz quippe ĩtẽtionẽ quare quid fiat oculum vocat vn de paulo superius loq̃batur vt ad hec descederet: ꝛ dicebat lucerna corporis tui est oculus. Si oculus tu⁹ simplex fuerit totum corpus tuum lucidũ erit. Si vero oculus neq̃ fuerit totum cor

pus tuum tenebrosū erit. Idest talia erunt facta tua qualis fuerit intentio tua cur ea facias ꝛ ad hoc enim vt ve niret supra de elemosinis preceptat di cens. Nolite condere vobis in terris vbi erugo ꝛ tinea exterminant et vbi fures effodiunt et furantur. Recōdite vobis thesauros in celis vbi neqꝫ erugo neqꝫ tinea exterminant ꝛ vbi fures non perfodiunt ꝛ furantur: vbi est enī thesaurus tuus ibi erit ꝛ cor tuū. Deinde subiunxit lucerna corporis tui est oculus. vt illis scilicet qui elemosinas faciunt: ne ea faciant intentione vt vel hominibus velint placere vel in terra sibi querant rependi quod faciunt. Unde ꝛ apostolus cum Timotheo diuites monendos preciperet facile inqt tribuant communicent ꝛ thesaurizent sibi fundamentum bonum mihi futurum vt apprehendant veram vitam.

I Cum ergo in futuram vitam direxerit oculum dominus elemosinas facientium ꝛ in celestem mercedem vt possint ꝛ ipsa facta esse lucida: cum simplex oculus fuerit in illam quippe nouissimam retributionem valet quod alibi ait qui vos excipit me excipit: et qui me excipit excipit eum qui me misit. qui excipit prophetam in nomine prophete mercedaꝫ prophete accipiet ꝛ qui excipit iustum ī nomīe iusti mercedem iusti accipiet: et qui potum dederit vni ex istis minimis caliceꝫ aque frigide tantum in nomine discipuli. Amen dico vobis non peribit merces eius. Ne forte corrupto oculo eorum qui necessaria impendunt indigētibus ꝛ prophetis ꝛ iustis ꝛ disciplinis domini ipsorum oclus deprauaretur in quo ista fierēt vt propter ista accipiēda uellent christo militare. Nemo inquit potest duobus dominis seruire et paulo post. Non potestis inquit deo seruire ꝛ mamone statimqꝫ cōteruit. Ideo dico vobis nolite s lliciti esse anime quid māducetis neqꝫ corpori quid vestiamini. Et quod sequitur de volatilibus celi ꝛ de liliis agri ad hoc dicit ne quisqꝫ deum putet seruorum suorum necessaria non curare: cum eius sapientissima prouidentia vsqꝫ ad ista creāda ꝛ gubernāda perueniat. Neqꝫ enim nō ipse pascit ꝛ vestit etiam eos qui manib⁹ operantur sed ne christianam militiaꝫ ad hoc torqueant vt ista conquirant. Hoc seruos suos dominus premonet vt in eo ministerio quod sacramento eius debetur non ista sed regnū eius et iusticiam cogitemus et hec omnia apponentur nobis siue per manus operātibus: siue infirmitate corporis impeditis: siue ipsius militie tali occupatione districtis vt nihil aliud agere valeam⁹ Neqꝫ enim quia dixit deus. Inuoca me in die tribulationis ꝛ eximam te et glorificabis me. propterea nō debꝫ fugere apostolus ꝛ p numerum in sporta summitti vt manus persequentum euaderet sed expectare potius vt comprehenderetur ꝛ eum sicut tres pueros de mediis ignibus liberaret. Aut propter hoc nec dominus dicere debuit. Si vos persecuti fuerint ī vna ciuitate fugite in aliam quia ipse dixit. Si quid petieritis in nomine meo dabitur vobis. sicut ergo quisquis persecutione fugientibus discipulis christi obiiceret huiusce modi questionem: cur nō stetissēt potius ꝛ inuocato deo per ei⁹ mirabilia sic eruerēt. vt Daniel a leonib⁹ ꝛ Petr⁹ a vinculis: respōderēt nō se tētare deū: sed tunc eum talia si vellet esse facturū: cū ipsi quid facerent non haberent. Cum vo eis fugam ī potestatem dedissꝫ etiam si per illam liberantur nō nisi ab ipso liberari. Si etiam de seruis vacātibus ꝛ valētibus exemplo ꝛ precepto apostolico manibus suis victum transigere. Si quis ex euangelio mouerit questioneꝫ de volatilibus celi que nōseminant neqꝫ metunt neqꝫ congregāt ī apothecas: ꝛ de liliis agri que non laborant neqꝫ nent: facile respondebunt. Si et nos per aliquam infirmitatem vel occupationem non possumus operari: ꝛ ille nos pascet ꝛ vestiet quemadmodum aues ꝛ lilia que nihil operantur huiuscemodi. Cum autem possum⁹ nō debem⁹ tēptare deum nostrum

quia et hoc quod possumus eius munere possumus. Et cum hic viuimus il lo largiente viuimus qui largius est vt possim⁹. Et ideo de istis necessariis solliciti non sumus: quia cum hoc possumus agere: ille nos pascit et vestit a quo pascuntur homines et vestiuntur: Cum vero hoc non possumus agere: idē ipse nos pascit et vestit a quo aues pascunt et lilia vestiuntur: quoniam nos pluris sumus illis: quapropter in ista militia nostra nec in crastinum cogitam⁹ quia non propter ista temporalia quo pertinet crastinus sed propter illa sempiterna vbi semper hodiernus est nos illi ꝓbauimus vt ei in illis negociis secularibus iplicari placeamus: q̄ cum ira sit sine me paululum sancte frater. Dat ei mihi dñs ꝑ te magnā fiduciā eosipsos alloqui filios et fratres nostros quos noui quanta nobis cum dilectione parturias: donec in eis apostolica disciplia formetur. R O serui dei milites Christi ita ne dissimulatis calidissimi hostis insidias q̄ bonā famam nostram tam bonum Christi odorē ne dicāt aie bone post odorē vnguētorum tuorū curremus et sic laqueos eius euadāt omni modo cupiens obscurare putorib⁹ tam multos hipocritas sub habitu monachoꝝ vsquequaqꝫ dispersit circūeuntes prouicias nusq̄ missos: nusq̄ fixos: nusq̄ stātes: nusq̄ sedentes. Alii membra martyrum si tamen martyrū vendicāt alii fimbrias et filateria sua magnificant: alii parētes vel cōsanguineos suos in illa vel in alia regione se audisse viuere et ad eos pergere mentiuntur: et oēs petunt oēs exigūt: aut sumptus lucrose egestatis aut simulate precium castitatis. Cum interea malis factis suis vbicunqꝫ deprehensi fuerint vel quoquomodo innotuerūt sub genere li nomie monachorū vestrū ꝓpositū blasphemat: taz bonū: tam factū qd in christi noie cupimus sicut per alias terras sic per totā Aphricā pullulare. Nonne ergo inflāmamini zelo dei. Nonne concalescit cor vestrū in ira vos et i meditatione vestra exardescit ignis vt istoꝝ mala opa bonis operib⁹ persequimini: vt eis amputetis occasionē turpiū nundinarū quibus estimatio vestra ledit: et infirmis offendiculum ponitur. Misereminí ergo et compatimini et ostendite hoibus non vos in ocio facilem victum sed ꝑ augustā et arctam viā hui⁹ ꝓpositi regnū dei querere. Eadez vobis cā que aplo fuit vt amputetis occasionē his qui querunt occasionem: vt qui illorum putorib⁹ prefocant i odore vestro bono reficiantur. L Nō alligam⁹ onera grauia et vestris humeris imponimus q̄ nos digito attingere nolumus. Querite et agnoscite labores occupationum nostraꝝ et in aliqb⁹ etiā nostrorum corporum infirmitates et ecclesiarum quibus seruimus talem iā cōsuetudinē: vt nō ad illa opa ad q̄ vos hortamur vacare non sinant. Quāq̄ enim dicere possimus. Quis militat suis stipendiis vnq̄? Quis plantat vineam et de fructu eius non edit. Quis pascit gregem et de lacte eius non percipit? Tamen dominū Jesū in cui⁹ nomine securus dico testē inuoco sup animam meam quoniam quantum attinet ad meum commodum multo mallē per singulos dies certis horis q̄tum in bene moderatis monasteriis constitutuz est aliquid manibus operari et certas horas habere ad legendum et orandu; aut aliquid de diuinis libris seu litteris agēdum liberas q̄ tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negociis secularibus vel iudicando dirimendis: vel interueniendo precidendis (quibus nos molestiis idem afflixit apostolus) nō vtiqꝫ suo sed eius q̄ per eum loquebatur arbitrio. Quas tamen ipsum ꝑpessum fuisse non legimus. Alit enim se habebat apostolat⁹ ei⁹ discursus. Nec dixit secularia igit iudicia si habueritis ad nos deferte: aut nos constituite ad iudicandum sed eos qui contemptibiles sunt in ecclesia hos inquit collocate. Ad reuerētiam vobis dico. Si non est inter vos quisq̄ sapiēs qui possit inter fratrem suum iudicare sed frater cum fratre iudicatur: et hoc

apud infideles? Sapientes ergo qui in locis consistebant fideles et sanctos nō qui hac atq3 illac propter euangelium discurrebant talium negociorū examinatores esse voluit. Unde nunq̄ de illo scriptum est q aliqū talibus vacauerit a quibus nos excusare non possumus etiā3si cōteptibiles sumꝰ: qꝛ ⁊ hos collocari voluit si sapienteq defuissent potius q̄ vt negocia xp̄ianorū deferrētur in forum: quem tñ laborem nō sine cosolatione suscipimus prospere vite eterne: vt fructum feramus cu3 tolerantia Serui enim sumus eius ecclesie et maxime infirmiorib9 mēbris q̄libet in eodem corpore membra sumus. Omitto alias innumerabiles ecclesiasticas curas quas fortasse nemo credit nisi qui expertus est. non enim alligamus onera grauia ⁊ humeris vestris imponimꝰ que nos digito non angimus. q̄nquidem si officii nostri salua ratiōe possemus (videl3 ille qui p̄bat corda nostra) mallemus hoc agere qđ vt agatis hortamur q̄ ea que nos agere cogimur. Sane omibus ⁊ nobis: et vobis pro nostro gradu: et officio laborātibus: et arcta via est in labore: ⁊ erūna: ⁊ tñ in spe gaudentibus. Jugum em̄ eius leue est ⁊ sarcina leuis qui nos vocauit ad requiem: qui prior transitum fecit a conualle plorationis: vtnec ipse sine pressuris fuit. Si fratres si filii nostri estis si cōserui: vel potius i christo serui vestri sumus: audite que monemus: anoscite q̄ precipimus: sumite que dispensamus Si aūt pharisei sumus alligantes onera grauia ⁊ iponentes humeris vestris q̄ dicimus facite etiam si que facimus improbatis. Nobis aūt minimū est: vt a vobis iudicemur aut ab humano iudice. Quam germana charitate sitꝰ nobis cura de vobis ille inspiciat qui dedit qđ inspiciēdum eius oculis offeramus. Postremo quod vultis sentite de nobis. Paulus ap̄lus vobis precepit ⁊ obsecrat in dn̄o vt cū silentio operantes .i. quieti ⁊ obediēter ordinati vestrum panē manducetis. Nec de illo vt arbitror aliquid mali creditis ⁊ in illū qui per eum loquitur credidistis.

Hec mi charissime ⁊ in christi visceribꝰ venerande frater Aureli quantum donauit vt possem qui per te iussit vt facerem de opere monachorum non distuli scribere maxime curās ne boni fratres apostolicis preceptis obedientes a pigris ⁊ inobedientibus etia3 preuaricatores euangelii dicerent. vt q̄ n ō operātur: saltem illos qui operātur sibi anteponendos esse non dubitent. Ceteꝝ q̄s ferat hoīes contumaces saluberrimis apostoli monitis resistentes: non sicut infirmiores tollerari: sed sicut etiam sāctiores predicari vt monasteria doctrina seniore fūdata gemina illecebra corrumpatur ⁊ dissoluta licentia vocationis ⁊ falso nomine sanctitatis. Sciant ergo ceti fratres: ⁊ filii nostri qui fauere talibus ⁊ hm̄oi p̄sūptionē p ignorantiā defendere cōsuerūt se potissime corrigendos. vt illi corrigi possint non vt īfirmentur benefacere. Nam in coꝝ seruis dei prompte atq3 alacriter necessaria subministrant non solum non reprehēdimus. s3 etiā suauissime amplectamur: sed ne puersa misericordia magis eorum future vite noceant q̄ presenti subueniant minus enim peccatur si nō laudetur peccat. ⁊ in desideriis anime sue: ⁊ qui iniqua egerit benedicatur. Quid aūt iniquus q̄ velle sibi obtēperare a minoribus ⁊ nolle obtēpare maioribus apostolo dico. nō nobis in tantu3 etiā vt comam nutriant. Unde ille nec disputari omnino voluit dicens. Si q̄s vult cōtētiosꝰ esse nos talē consuetudinē nō habemꝰ neq3 ecclesia dei. Hoc autē p̄cipio: vt. s. nō differētis solertia requirant: sed p̄cipientis auctoritas attēdat Ma3 ⁊ hoc quo ptiet queso a te apte cōtra ap̄li p̄cepta vacari: An ita vacādū est: vt nec tōsores operēt. An quia euangelicas volucres imitari se dicūt quasi depilati timent neuolare non possint Vereor in hoc vicio plura dicere ppt quosdam crinitos fratres quorum preter hoc multa ⁊ pene omnia venerant Sed quo magis eos i Christo diligimꝰ eo sollicitius āmonemus. Neq3 metui

mus ne humilitas eorum respuat ammonitionē nostrā: quādoquidē et nos a talibus ubi forte titubamus aut aberramus cupimus āmoneri. Hoc ergo ammonemus tam sanctos viros ne stultis vanorum hominum argumentationibus moveantur et eos in hac perversitate imitentur quibus sunt in ceteris longe dissimiles. Illi enim venalem circunferentes hipocrisim timentes ne vilior habeatur tonsa sanctitas quam comata: ut videlicet qui eos videt antiquos illos quos legimus cogitet. Samuelem et ceteros qui non tondebātur. Nec cogitant quid intersit inter illud propheticum velamētum et hanc evangelii revelationem de qua dicit apostolus. Cū transieris ad xpm auferetur velamen quod enim significat velamē interpositum inter faciem moisi et aspectum populi israel: hoc significabat illis temporibus etiam coma sanctorum. Nam idem apostolus etiam comā pro velamēto eē dicit: cuius auctoritati isti urgentur. Aperte quippe ait. Vir. Si comatus sit ignominia est illi. Ipsam ignominiam suscipimus merito peccatorum nostrorum ad hoc obtendentes simulate humilitatis umbraculum et sub eo proponant venalem Tipum quasi apostolus superbiam doceat cū dicit Omnis vir orans aut prophetans velato capite confundit caput suum. Et vir quippe nō debet velare caput suum cum sit imago et gloria dei. Qui ergo dicit. Non debet nescit forte docere humilitatē. Sed si hanc ignominiam tempore evangelii quod erat sacramētum tēpore prophetie pro humilitate isti appetunt non tondeant et cilicio caput velēt: sed nō erit tūc species illa venalis quia Sanson non cilicio sed coma velabatur. Iam illud si dici potest quam luctuose ridiculum est quod rursus invenerunt ad defēsionem criminum suorum. Verum inquiunt prohibuit apostolus habere comam Qui autem se castraverunt propter regnum celorum iam non sunt viri O dementiam singularē. Merito qui hoc dicit adversus sancte scripture manifesta preconia consilio nefande impietatis armat: et perseverat in itinere tortuoso et pestiferam doctrinā conat inducere quia non est beatus vir qui non abiit in consilio impiorum et in via peccatorū non stetit et in cathedra pestilentie non sedit. Nā si in lege dei meditaretur die ac nocte illic inveniret ipm Paulum qui certe summā castitatē professus dicit. Vellem aūt omnes homines esse sicut meipm: et tamen si virum ostēdit nō solum ita vivendo: sed etiam ita loquendo. Cū essem parvulus quasi parvulus loquebar: quasi parvulus sapiebā: quasi parvulus cogitabam. Cum autem factus sum vir evacuavi que erāt parvuli. Sed quid apostolum commemorem cum de ipso domino et salvatore nostro nesciant quid sentiant cui hec dicunt: Nam de quo alio dicitur donec occurramus oēs in unitatem fidei et agnitionem filii dei in virum perfectum in mēsuram etatis plenitudinis Christi: ut ultra non simus parvuli et iactati et circūlati oī vēto doctrine illusiōe hominū in astutia ad machinationem erroris. Qua illusione isti decipiunt imperitos astutia et machinamentis inimici et ipsi circunferuntur et in sua circumlocutione coherētes sibi aīos infirmorum quodammodo rotare conantur ut pariter nesciant ubi sint. Audierunt enim vel legerūt quod scriptum est: quicūque enim baptizati estis in Christo Christum induistis ubi nō ē iudeus: neque grecus nō servus neque liber: neque masculus: neque femina. Et non intelligunt secundum carnales sexus concupiscētiam hoc esse dictum: quia interiori homine ubi renovamur in novitate mētis nostre nullus sexus huiusmodi est. Non ergo propterea se negent viros quia masculino sexu nihil operantur. Nam et cōiugati Christiani qui hoc operātur non secūdum hoc utique Christiani sūt quod habēt commune cum ceteris nō Christianis et cum ipsis pecoribus. Aliud est enim quod infirmitati conceditur vel mortali propagationi persolvitur. aliud autem ad capescendam incorruptam

et eternam vitam fideli professione significatur. Illud ergo quod de non velendo capite viris pcipitur in corpore quidē figurat: sz in mēte agi vbi ē imago et gloria dei verba ipsa indicāt. Uir quidem inquit non debet velare caput cum sit imago et gloria dei. Ubi aūt sit hec imago ipse declarat cum dicit. Nolite mētiri inuicē spoliātes vos veterē hominē cum actibus eius: et induite nouum qui renouatur in agnitionē dei secundum imaginē eius qui creauit euz quis dubitat hanc renouationē in mente fieri? Sz et qui dubitat audiat aptiorem sententiam. Eadem quippe admonens alio loco dicit ita. Sicut est veritas in Jesu deponere vos secundū priorem conuersationē veterē hominē eum qui corrumpitur scdm concupiscētias deceptionis: renouamini aūt spū mentis vestre: et induite nouū hominē eum qui fm deū creatus est. Quid ergo mulieres non habēt hanc innouationē mētis vbi est imago dei: quis hoc dixerit. Sed corporis sui sexus: non eni significant propterea velari iubentur. Illaz quippe significant partem: eo ipso quo mulieres sunt que concupiscētialis dici pōt cui mēs dominatur: etiam ipsa subdita deo suo quādo rectissime et ordinatissime viuiter. Quid ergo est in vno hoie? Mēs et cōcupiscētia. Illa regit hec regit. Illa dominatur hec subditur. Hoc i duobus hominibus hoie et muliere scdm sexum corporis figurat De quo sacramēto loquitur apostolus cum dicit virum non debere velari: sed debere mulierem. Tanto enim gloriosius mēs ad superiora promouetur quāto diligentius ab inferioribus concupiscētia cohibetur: donec totus homo cuz ipso etiam mortali nunc et fragili corpore i resurrectione atqz imortalitate induat et absorbeatur mors in victoriam Quapropter qui recte facere nolūt desinant saltem docere peruersa: sed alii sūt quos isto sermone corripimus illos autem hoc vno vicio capillorum cōtra preceptum apostolicum dimissoꝝ offendunt et perturbant ecclesiam: quia cuz alii nolētes de illis mali aliquid sentire cogūtur manifesta vba apostoli in puersam detorquere sniam: alii sanū itellectū scripturarū defendere malūt qꝫ quibusdā hoib⁹ adulari. Existūt inter fratres ifirmiores amarissime et periculosissime cōtētiones: qd illi forte si scirēt hoc quoqꝫ sine dubitatione corrigerēt quoꝝ cetera miramur et amamus. Illos ergo nō corrigim⁹ sz rogam⁹ et obsecramus per diuinitatē et humanitatez christi et per charitatē spiritussancti ne vltra iam ponant hoc offendiculum ifirmis ꝑ quib⁹ Christus mortuus est et dolorē cruciatūqꝫ cordis nostri exagerēt cū cogitam⁹ qꝫto procliui⁹ hoc malum ad decipiēdū hoies imitari possint mali cum in eis hoc vidēt qd propter talia tanta bona debitis officiis Christiane dilectiōis honoramus. Qd si post hanc ámonitionem vel potius obsecrationez nostrā in eo sibi perseuerandum eē putauerūt nihil aliud faciem⁹ qꝫ dolebim⁹ et gemem⁹: hoc nouerint sufficit. Si serui dei sunt miserētur: si nō miserent: nolo quicqꝫ graui⁹ dicere. Hec itaqꝫ oīa in quib⁹ fortasse loquatior fuit qꝫ vellēt occupationes: et tue: et mee: si approbas: fac innotescere fratribus et filiis nostris pꝑter quos mihi es hoc onus dignatus imponere. Si autem aliquid retrahendum vel emandandum videtur rescriptis tue beatitudinis nouerī.

¶ Explicit liber Sancti Augustini de opere Monachorum.

¶ Diui aurelii Augustini hypponensis episcopi de bono perseuerantie ad Prosperum et Hilarium liber incipit.

P

Iam de perseueranttia diligentius disputandum est. Nam in priore libro cum ageremus de initio fidei etiam de hac aliqua diximus. Asserui ergo donum dei esse perseuerantiam qua vsque in finem perseueratur in Christo. Finem autem dico quo vita ista finitur in qua tantummodo periculum est vt cadat. Ita que vtrum quisque hoc munus acceperit quamdiu hanc vitam ducit incertum est. Si enim priusque moriatur cadat non perseuerasse vtique dicitur. Quomodo ergo perseuerantiam qui non perseuerauerit accepisse vel habuisse dicendus est: nam si habeat aliquis continentiam et ab ea decidat atque incontinens fiat: si iusticiam similiter si patientiam si ipsam fidem recte dicitur habuisse et non habere. Continens enim fuit vel iustus fuit vel patiens vel fidelis fuit quamdiu fuit. Cum vero desistit: non est quod fuit. Qui vero non perseuerauerit quomodo perseuerans fuit cum perseuerando quisque ostendat perseuerantem quod iste non fecit. Sed ne quisque reluctetur et dicat. Si ex quo fidelis quisque factus est vixit verbi gratia decem annos et eorum medio tempore a fide lapsus est nonne quinque annos perseuerauit: non contendo de verbis et illa perseuerantia putatur esse dicenda tamquam temporis sui. hanc certe de qua nunc agimus perseuerantiam qua in Christo perseueratur vsque in finem nullomodo habuisse dicendus est. qui non perseuerauit vsque in finem potiusque hanc habuit vnius anni fidelis et quantum infra cogitari potest. si donec moreretur fideliter vixit quam multorum annorum. si exigui temporis ante mortem a fidei stabilitate deficit. quo constituto videamus vtrum hec perseuerantia de qua dictum est. qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit donum sit dei. quod si non sit quomodo verum est quod apostolus ait Uobis donatum est pro Christo non solum vt credatis in eum: verumetiem vt patiamini pro eo: horum quippe vnum pertinet ad initium: alterum ad finem Utrumque tamen est dei donum quia vtrumque dictum est esse donatum sicut et superius iam diximus. Quod enim est initium verius Christiano quam credere in christum quis finis melior est quam pati pro Christo Sed quid ad id pertinet vt credatur in christum qualicunque inuenta est contradictio vt donum dei non initium sed augmentum fidei diceretur: cui opinioni donante domino satis superque respondemus. Quod autem dici potest cur perseuerantia vsque in finem non donetur in christo cui donatur pati pro Christo aut vt expressius eloquar cui donatur mori pro Christo. nam et Petrus apostolus donum dei hoc esse demonstrans melius est inquit benefacientes si velit voluntas dei pati quam malefacientes. Cum dicit si velit voluntas dei ostendit diuinitus donari omnibus sanctis vt pro Christo patiantur. neque enim quos non vult deus peruenire ad experientiam gloriamque passionis non perueniunt ad regnum dei si perseuerauerint in Christo vsque in finem: sed quid dicat: istis non donari hanc perseuerantiam qui egritudine corporis vel quocunque casu moriuntur in Christo: cum longe difficilior donetur illis a quibus suscipitur et mors ipsa pro Christo. Multo quippe difficilius perseueratur: vbi hoc agit qui persequitur ne perseueretur. Et propterea vsque ad mortem sustinetur vt perseueretur Illam proinde difficilius perseuerantiam istam facilius est habere. Sed cui nihil difficile est vtramque donare. Hanc enim promisit deus dicens. Timorem meum dabo in cor eorum vt a me non recedant. Quod quid est aliud quam talis ac tantus erit timor meus quem dabo in cor eorum vt mihi perseueranter adhereant Cur autem perseuerantia ista poscitur a deo si non datur a deo. An et ista irrisoria petitio est: cum id ab eo petitur quod scitur ipsum non dare: sed ipso non donante esse in hominis potestate. Sicut irrisoria est etiam illa actio gratiarum si ob hoc gratie aguntur deo quod non donauit ipse nec fecit. Sed quid ibi dixi hoc et hic dico. Nolite errare inquit apostolus Deus non tantum o homo verborum tuorum. verum et cogitationum tuarum testis est deus. Si aliquid a

tanto diuite veraciter ac fideliter possis ab illo a quo poscis te accipere crede quod possis. Noli eum labiis honorare et super eu3 corde te extollere credens a teipso q ab illo te fingis orare. An ab illo perseuerãtia nostra forte nõ poscitur. Iam hoc qui dicit nõ meis disputationibus refellendus ad sanctoꝝ orationibus reuocandus est. An vero quisq̃ eorũ est qui non sibi poscat a deo vt perseueret in eo cum ipsa oratione q̃ dominica nuncupatur quia eãdẽ dominus docuit quando orator a sanctis nihil pene aliud q̃ perseuerantia posci intelligatur. Legite aliquando intensius eius expositionem in beati Cipriani martyris libro quem de hac re recondidit cuius est titulus de dominica oratione ⁊ videte ante quot annos contra ea que futura erant Pelagianorũ venena quale sit antidotum preparatum Nam tria sunt vt scitisque maxime aduersus eas catholica desẽdit ecclesia. Quorum est vnu3 gratiam dei non secundum merita nostra dari: quoniam dei dona sunt ⁊ dei gratia etiam conferuntur merita vniuersa iustoru3. Alterum in quantacunq3 iusticia siue qualibuscunq3 peccatis i hoc corruptibili corpore neminem viuere. Tertium est obnoxium nasci hominem peccato primi hominis ⁊ vinculo damnationis obstrictum nisi reatus qui generatione contrahitur regeneratione saluatur. Horum trium hoc quod loco vltimo posui solum non tractatur in supradicto gloriosi martyris libro. De duobus vero ceteris tanta illic perspicuitate dissteritur. vt supradicti heretici noui inimici gratie Christi longe ante reperiantur conuincti esse q̃nati. In his ergo meritis sanctorum que nulla nisi dei dona sunt etiam perseuerantiam donum dei sic loquitur. Dicimus inquit Sanctificetur nomẽ tuum: nõ q optemus deo vt sanctificetur orationibus nostris: sed q petamus ab eo vt nomen eius sanctificetur in nobis. Ceterũ a quo deus sanctificat qui ipse sãctificat. Sed quia dixit. Sancti estote quoniam ⁊ ego sctũs sum id penitus ⁊ rogamꝰ vt qui i baptismo sanctificati sumus in eo quod esse cepimus perseueremus. Et paulo post de hac re ipse adhuc disputans et docẽs nos perseuerantiam petere a do quod nullomodo recte ⁊ veracit facere3 nisi eius donum etiã hoc esset. Haec inquit sanctificatio vt in nobis permaneat orandum ⁊ quia dñs ⁊ iudex noster sanato a se ⁊ viuificato cõminatur non derelinquere: ne quid ei deterius fiat. Hanc cõtinuis orationibus precem facimus hoc diebus ⁊ noctibus postulamus vt sanctificatio ⁊ viuificatio que de dei gratia sumitur ipsius protectione seruet. In sanctificatione igit perseuerãtiam hoc est i sanctificatione perseueremus nos ab eo petere. iste doctor intelligit cũ sanctificati dicimus sanctificetur nomen tuum. Quid est ei peter aliud qd accepimus nisi vt id quoq3 nabis prestet: ne habere desinamus. Sicut ergo sanctus cũ deo rogat vt sãctꝰ sit id vtiq3 rogat vt sanctus esse permaneat: ita vtiq3 ⁊ castus cum rogat vt castus sit continẽs vt cõtinens sit: iustus vt iustus: pius vt pius ⁊ cetera q̃ cõtra pelagianos dona dei defendimus hoc sine dubio petunt vt in eis perseuerẽt bonis q̃ se accepisse nouerunt. Quod si accipiunt profecto etiam perseuerãtiã magnum dei donũ quo cetera dona eius cõseruãtur accipiunt. Quod cũ dicimus adueniat regnũ tuum. Nõ alit poscimus nisi vt veniat ⁊ nobis qd esse venturꝰ nõ dubitamus omnibus sãctis Ergo ⁊ hi qui iã sctĩ sũt qd orãt nisi vt in ea sctitate q̃ illis data est perseuerẽt Neq3 ei alit eis veniet regnum dei qd nõ aliis sed his qui perseuerãt vsq3 in finem certum est esse venturum. ¶

Tertia petitio est. Fiat voluntas tua i celo et in terra: vel quod in plerisq3 codicibus legit magisq3 ab orãtibus frequẽtat sicut i celo ⁊ i tra. Qd plerıq3 itelligũt sicuti ãgeli faciũt ⁊ nos faciamꝰ volũtatẽ tuã. Vult aũt ille doctor: ⁊ martyr celũ ⁊ trã itelligi spm ⁊ carnẽ ⁊ hoc nos orare vt volũtatẽ di reutraq3 ꝯcordãte faciamus. vidit in his ver

bis et alterum sensum sanissime fidei congruentem de quo iam supra locuti sumus aut scilicet pro infidelibus qui sunt adhuc in terra terrenum tantum hominem prima natiuitate portantes orare intelligantur fideles qui celesti homine non induti non inmerito celi nomine nuncupantur. Ubi euidenter ostendit ꝛ initium fidei esse donum dei quãdo non tñ pro fidelibus vt augeatur in eis vel perseueret fides: verumetiam pro infidelibus vt habere incipiant' eam quam penitus nõ habebant ꝛ cõtra quã corda insup inimica gestabãt setã orat eccl'ia. Uerũ nũc de initio fidei de quo in superiori libro multa iã diximus: sed de illa que habẽda est vsq; in finẽ pseuerãtia disputem⁹ quã petunt vtiq; etiã scti q̃ faciũt volũtatẽ dei dicentes in oratione fiat volũtas tua. Cu ẽm iam facta sit in eis cur fieri petunt nisi vt perseuerẽt i eo qd̃ esse cepe rũt. Quãuis hic dici possit nõ petere sãctos vt volũtas dei fiat in celo: sꝫ vt fiat in terra sicut in celo: in terra scilicet vt imitet' celum .i. vt homo angelus vel infidelis fidelem. At per hoc id sctõs poscere: vt sit quod nũdũ est nõ vt perseueret qd̃ est. Quãtalibet ei homines sctitate polleant nondũ sunt equales angelis dei. Nondum ergo sicut in celo in eis fit voluntas dei. Quod si ita est ĩ ea quidem parte qua optamus vt homines ex infidelibus fiãt fideles nõ p̃seuerantia sed initium videtur optari. In ea vero quia optamus vt homines ĩ facienda voluntate dei equentur angelis dei cum hoc orant sancti perseuerantiam demonstrantur orare quoniã nemo peruenit ad illam summam que in regno est beatitudinem nisi in ea sãctitate quam sumpsit in terrã perseuerauerit vsq; in finem. ¶ Quarta petitio panẽ nostrum quotidianum da nobis hodie. Ubi beatus Cyprianus ostendit quomodo et hic intelligitur pseuerantia postulari. Ait quippe inter cetera. Hunc autẽ panẽ dari nobis quotidie postulamus et eucharistiam quotidie accipimus dum a cibo salutis itercedente aliquo grauiore delicto abstenti et non communicantes a celesti pane prohibemur a christi corpore separamur. hec verba sãcti hominis dei perseuerantiam prorsus a domino sãctos ĩdicat poscere quãdo hoc ĩtentione dicunt panem nostrum quotidianum da nobis hodie ne a christi corpore separentur sed in ea sãctitate permaneant qua nullum quo inde separari mererentur crimen admittant. Quinto orationis loco dicimus. Dimitte nobis debita nostra sicut ꝛ nos dimittim⁹ debitorb⁹ nostris. In qua sola petitione non inuenitur posci perseuerantia. p̃terita enim peccata nobis vt dimittantur oramus pseuerantia vero que in eternum saluos facit tẽpori quidem huius vite nõ tamen pacto sed ei quod vsq; ad eius finẽ restat est necessaria. Operepreciũ est tamẽ paulisper intueri quomodo ꝛ in hac petitione iam tunc lingua Cypriani tanquam telo inuictissime veritatis longe postea futuri confodiebantur heretici Etiã hoc pelagiani audeãt dicere hominem iustum in hac vita nullum habere omnino peccatum ꝛ in talibus hominibus esse iam in presenti tempore ecclesiam non habentem maculam neq; rugam aut aliquid huius que vna ꝛ sola spõsa sit christi tanq̃ spõsa eius non sit que per vniuersam terrã quod ab eo didicit: dicit dimitte nobis debita nostra sed attendite quomodo istos gloriosissimus Cyprianus interimat. Cum enim locum ipsum dominice orationis exponeret ait inter cetera. Quam necessarie autem q̃ prouidenter et salubriter ammonemur q̃ peccatores sumus qui pro peccatis rogare compellimur vt dum indulgẽtia de deo petitur conscientie sue animus recordetur ne quis sibi quasi innocens placeat: et se extollẽdo plus pereat: instruitur et docetur se peccare quotidie dũ quotidie pro peccatis iubetur orare. sic denique ꝛ Johannes in epistola sua ponens dixit. Si dixerimus quia peccatum non habemus nosipsos

decipimus ⁊ veritas in nobis non est ⁊ cetera que hic inserere longum est. ¶ Jamvero cum dicunt sancti ne nos inferas intentationē: sed libera nos a malo quid aliud q̄ꝫ in sanctitate perseuerent precanť. ¶Nam profecto concesso sibi isto dei dono quod esse dei donuꝫ cuꝫ ab illo posciť satis aperteqꝫ monstrať. Isto igitur concesso sibi dono ne inferātur in tentationem nemo sanctorum est qui non teneat vsqꝫ in finem pseuerantiam sanctitatis. ¶Neqꝫ enim quisq̄ꝫ i ꝓposito xp̄iano pseuerare desistit nisi in tentationē prīmitus iferať. Si ergo cōcedatur ei quod orat vt non inferatur intentionē in sanctificatione vtiqꝫ quā deo donāte percepit deo donante persistit. sed nolunt vt scribitis isti fratres ita hanc perseuerantiam predicari vt non vel suppliciter emereri vel amitti contumaciter possit: vbi quid dicāt patrum diligenter attendunt. De illa eniꝫ perseuerantia loquimur qua perseueratur vsqꝫ in finem que si data est pseueratum est vsqꝫ in finem: si autē nō ꝑseueratū vsqꝫ in finē non est data quod iam ⁊ superius satis egimus. ¶Non vtiq̄ꝫ dicant homines perseuerantiam cuiq̄ꝫ datam vsqꝫ in finem nisi cum ipse venerit finis ⁊ perseuerasse cui data ē repertus erit vsqꝫ in finem. Dicim⁹ quippe castum quem nouimus castum siue sit siue non sit in eadem castitate mansurus. Et si aliquid aliud diuini muneris habeat quod teneri et amitti potest dicimus eum habere q̄ꝫdiucunqꝫ habet. Et si amiserit dicimus habuisse ꝑseuerantiam vero vsqꝫ in finem quoniam non habet quisq̄ꝫ nisi qui perseuerauerit vsqꝫ in finem multi possunt caꝫ habere nullus amittere. ¶Neqꝫenim metuendum est ne forte cum perseuerauerit vsqꝫ in finem aliqua in eo mala voluntas oriatur ne perseueret vsqꝫ in finem. ¶Hoc ergo dei donum suppliciter dari potest. sed cum datum fuerit amitti contumaciter non potest. Cum enim pseuerauerit q̄sqꝫ vsqꝫ i finē neqꝫ hoc donū pōt amittere nec alia q̄ potera añ finem. quō eni potest amitti ꝑ qḋ fit vt nō amitať etiā qḋ possꝫ amitti. Sed ne forte dicatur vsqꝫ i finem perseuerātiā non amitit quidē cū data fuerit .i. cū pseueratū fuerit vsqꝫ in fineꝫ: sed tunc amitti quodā nō qn̄ agit homo per cōtumaciā vt ad eā puenire non possit. sicut dicimus hoīem q̄ non pseuerauerit vsqꝫ in finem amisisse vitam eternaꝫ vel regnū dei: nō iam qḋ acceperat vel habebat sed qḋ acciperet et haberet si perseuerasset v̄borū cōtrouersias auferamus ⁊ nōnulla etiā que non habētur: sed habere speranť posse dicamus amitti. Dicat mihi q̄squis audet vtrum deus dare non possit quod a se posci imperauit. ¶Hoc certe qui sapit nō dico desipit sed insanit. Imperauit aūt de⁹ vt et sancti eius dicant orātes ne inferas nos in tentationē. Quisquis igiť exauditur hoc poscens non inferť i contumacie tentationem qua possit vel dignus sit perseuerātiā sanctitatis amittere. At eni volūtate sua quisqꝫ deserit deum vt merito deserať a deo: quis hoc negauerit. Sed ideo petimus ne inferamur in tentationē vt hoc non fiat. Et si exaudimur vtiqꝫ non fit: quia de⁹ nō ꝑmittit vt fiat. ¶Nihil enim fit nisi quod aut ipse facit: aut fieri ipse permittit. ¶Potens ergo est ⁊ a malo in bonum flectere volūtates: ⁊ in lapsum pronas cōuertere ac dirigere insibi placitū gressum cui enim nō frustra diciť. Deus tu cōuertēs viuificabis nos. non frustra diciť. ¶Ne des ad mouēduꝫ pedem meū non frustra diciť. ¶Ne tradas me dn̄e a disiderio meo peccatori. ¶Postremo ne multa cōmemorem cū nobis plura fortasse occurrāt non frustra diciť. ne nos inferas in tentationem. ¶Nam quisquis in tentationem non infertur profecto nec in tentationem sue male voluntatis infertur. Et qui in tentationem sue male voluntatis non infertur in nullā prorsus infertur. Unusquisqꝫ enim tentatur vt scriptum est a concupiscentia sua abstractus ⁊ illectus. Deus autem neminē tentat tētatione. s. noxia ¶Nā est ⁊ vtilis qn̄ non decipimur vel opprimimur sed ꝓbamur ſm qḋ dictū est. ¶Pro

ba me dñe et tenta me. Illa ergo noxia tentatio est quam significat apostolus dicens. Ne forte tentauerit vos qui tẽtat et inanis sit labor vester. Deus vt dixi neminem tentat hoc est neminem infert vel inducit in tentationem. Nã tẽtari et in tentationem nõ inferri non est malum immo etiam bonum est hoc est enim probari: cuz enim dicimus deo ne nos inferas in tentationem: quid dicimus nisi ne nos inferri sinas. Unde sic orant nonnulli: et legitur in codicibus pluribus et hoc sic posuit beatus Cyprianus ne patiaris nos induci in tentationem. In euãgelio tñ greco nunq̃ inueni nisi ne nos inferas in tentationem Tutiores igitur viuimus si totuz deo damus. Nos autem nos illi ex parte et nobis ex parte committim⁹ quod vidit iste venerabilis martyr. Nam cũ eundem locuz orationis exponeret ait post cetera. Quando autem rogamus ne in tentationem veniamus admonemur ĩfirmitatis et imbecillitatis nostre dum sic rogamus. Ne q̃sse insolẽter extollat: ne quis supbe arrogãterq3 aliquid assumat. Ne quid aũt cõfessionis aut passionis gloriam suam dicat cum dominus ipse humilitatem docens dixerit: vigilate etiam et orate ne intret; in tentationem. Spiritus quidem prõptus est caro autem infirma vt duz precedit humilis et submissa confessio et datur totum deo quicquid suppliciter cũ timore dei petitur: ipsius pietate prestetur. ✠ Si ergo alia documẽta nõ essent hec dominica oratio nobis ad causam gratie quam defendimus sola sufficeret: quia nobis nihil reliquit in quo tanq̃ in nostro gloriemur Siquidem et vt non discedamus a deo nõ ostendit dandum esse nisi a deo: cum poscẽdum ostendit a deo. Qui enim nõ ĩfertur in tẽtationem nõ discedit a deo Nõ est hoc omnino in viribus liberi arbitrii quales nuuc sũt aut illud quod fuerat in homiue anteq̃ caderet. Que tamen libertas voluntatis illius prime conditionis presentia quantum valuerit apparuit in angelis qui diabolo lo cum suis cadente in veritate steterũt et ad securitatem perpetuam nõ cadẽdi ĩ qua nũc eos esse certissimi sumus peruenire meruerũt. Post casum autẽ hominis nõ nisi ad gratiam suam de⁹ voluit pertinere vt homo non accedat ad eum: neq3 nisi ad gratiam suam voluit pertinere vt homo non recedat ab eo. Hanc gratiam posuit in illo in quo sorte3 cõsecuti sumus predestinati sm̃ propositum eius qui vniuersa operaꝛ. At per hoc sicut operaꝛ vt accedam⁹ ꝓpter quod ei per prophetam dictũ ẽ. Fiat man⁹ tua super virũ dextere tue et super filium hominis que3 confirmasti tibi et nõ discedimus a te. Iste certe nõ est Adam primus in quo discessim⁹ ab eo. sed Adam nouissimus super quẽ stat manus eius vt non discedamus ab eo Christus enĩ totus cum mẽbris suis est propter ecclesiam que est corp⁹ eius plenitudo eius. Cum ergo sit sup eum manus dei vt nõ discedamus a deo ad nos vtiq3 peruenit opus dei. Hoc ẽ eĩ manus dei quo opere dei fit vt simus ĩ Christo permanentes cum deo nõ sicut in Adam discedentes a deo. In Christo enim sortem consecuti sumus predestinati secundum propositum ei⁹ qui vniuersa operatur. Manus igitur dei est ista nõ nostra vt non discedamus a deo. Manus inquam eius est illa qui dixit. Timorem meum dabo in cor coru3 vt a me non recedant. Propterea posci a nobis voluit ne inferamur in tentationem quia si nõ ĩferamur nulla ab eo ratione discedam⁹. Quod poterat nobis etiam non orantibus dari sed oratione nostra nos voluit admoneri a quo accipiamus hec beneficia. A quo enim nisi ab illo accipimus a quo iussũ est vt petamus? Prorsus in hac re non operosas disputationes expectat ecclesia sed attendat quotidianas orationes nostras. Orat vt increduli credant. Deus ergo conuertit ad fide3. Orat vt credentes perseuerent. Deus ergo donat perseuerantiam vsq3 in finem. hoc de⁹ futurũ esse presciuit. Ipsa est predestinatio sanctoru3 quos elegit in Christo

ante constitutionem mundi: vt essent sancti et immaculati in conspectu eius in charitate predestinans eos in adoptionem filiorum per Jesum christū secundum placitum voluntatis sue in laudem glorie sue in qua gratificauit eos in dilecto filio suo in quo habent redemptionem per sanguinem ipsius remissionem peccatorum secundum diuitias gratie eius que abundauit in eos in omni sapientia et prudentia: vt ostenderet eis mysterium volūtatis sue secūdum bonam voluntatem suam qua proposuit in dispositione plenitudinis temporum instaurare omnia in christo que in celis sunt et que in terris in ipso: in quo etiam et sortem consecuti sumus predestinati secūdum propositum qui vniuersa operatur. Contra istam veritatis tam claram tubam quis homo sobrie vigilantisqz fidei voces vllas admittat humanas? y Sed cur inquit gratia dei non secundum merita hominum datur. Respondeo quoniam deus misericors est. Cur ego inquit non omnibus? Et hic respondeo. Quoniam deus iudex est. At per hoc et gratis ab eo datur gratia: et iusto eius in aliis iudicio demonstratur quid in eis quibus datur conferat gratia. Non vtiqz sumus ingrati quod secundum placitum voluntatis sue in laudem glorie gratie sue tam multos liberat misericors deus de tam debita perditione vt si inde neminem liberaret non esset iniustus. Ex vno quippe omnes in condemnationem non in iniusticiam iudicati sunt filii ire sed in iusticia. Qui ergo liberatur gratiam diligat Qui non liberatur debitum agnoscat. Si in remittendo debitum bonitas.

In exigendo equitas itelligitur nusquam esse apud deum iniquitas inuenitur.

Sed cur inquit: non solum in paruulorum: verumetiam in geminorum vna atqz eadem causa tam diuersum iudiciū Nonne similis questio est Cur in diuersa causa idem iudicium. Recolamus igitur illos operarios in vinea qui tota die laborauerunt et eos qui hora vna. Nempe causa diuersa est impensi laboris et tamen idem iudicium in redditione mercedis. Nunquid et hic audierunt murmurantes a patrefamilias nisi hoc volo. Ita quippe eius erga alios fuit largitas: vt erga alios nulla fuisset iniquitas. Et isti quidem vtriqz in bonis sunt. Uerumtamen quantum ad iusticiam spectat et gratiam: potest et de reo qui liberatur recte dici volo. potest et de eo qui damnatur. Tolle quod tuum est: et vade. huic autem volo quod non debetur donare. An non licet mihi facere quod volo an oculus tuus nequam est quia ego bonus sum? Hic ille si dicat Cur non et mihi. Merito audiet. O homo tu quis es qui respondeas deo. Quem certe in vno vestrum benignissimum largitorem in te vero exactorem iustissimum in nullo tamen cernis iniustum. Cum enim iustus esset etiam si vtrumqz puniret qui liberatur habeat vnde gratias agat. Qui damnatur nō habet quod reprehēderet. z Sed si iam inquit hoc oportebat vt damnatis non omnibus quid omnibus deberetur ostenderet atqz ita gratius suam gratiam in vasis misericordie commendaret. Cur non in eadem causa me potius quam illum puniret: aut illum quam me potius liberabit. Hoc non dico si queris quare quia fateor non inuenire quid dicam. Sed hoc queris quare quia in hac re sicut iusta est ira eius sic et magna est misericordia eius: ita inscrutabilia iudicia eius. Adhuc pergat. et dicat cur quibusdam qui cum coluerūt bona fide perseuerare vsqz in finem non dedit. Cur putas nisi quia nō mētitur qui dicit. Ex nobis exierūt: sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis mansissent vtiqz nobiscum. Nunquid hominum nature due sunt? Absit si due nature essent gratia: vlla non esset. Nulli enim daretur gratuita liberatio si nature debita redderetur hominibus autem videntur omnes qui boni apparent fideles perseuerantia vsqz in finem accipere debuisse. Deus aūt melius esse iudicauit miscere quosdam non perseueraturos certo nu

mero sanctorum suorum. vt quibus nō expedit in huius vite tentatione securitas non possint esse securi. Multos enim a perniciosa elatiōe reprimit quod ait apostolus. Quapropter qui videtur stare videat ne cadat. Voluntate autem sua cadit qui cadit: et volūtate dei stat qui stat. Potens est enim deus statuere illum. Non ergo seipsum sed deus. verumtamen bonum est non altum sapere sed timere. In cogitatione autem sua vel cadit quisqz vel stat. Sicut autem apostolus ait quod in libro superiori memoraui nō sumus idonei cogitare aliquid ex nobismetipsis sed sufficientia nostra ex deo est. Quez secutus beatus Ambrosius audet et dicit. Non enim in potestate nostra est cor nostrum et nostre cogitationes quod omnis qui humiliter et veraciter pius est et verissimum sentit.

Hoc autem Ambrosius vt diceret ī eo libro loquebatur quem de fuga seculi scripsit docēs hoc seculum non corpore sed corde esse fugiendum quod nisi auxilio dei fieri non posse disseruit.

Ait enim. Frequens nobis de fugiendo seculo isto sermo atqz vtinam q̄ facilis sermo tantus et tam sollicitus esset effectus. Sed quod peius est: frequenter arripit terrenarum illecebra cupiditatum: et vanitatum effusio mentez occupat: vt quod studeas euitare hoc cogites animoqz voluas quod cauere difficile est homini: exuere autem impossibile est. Deniqz voti magis esse eam rem quam affectus testatur propheta dicendo. Declina cor meum in testimonia tua et non in auariciam. Non enim in potestate nostra cor nostrum et cogitationes nostre que ex improuiso effuse mentem animumqz confundunt atqz trahunt quam tu proposueris. ad secularia reuocant mundana. inserunt inuoluntaria. voluptaria ingerunt illecebrosa intexunt. ipso quoqz tempore quo eleuare mentem paramus inserti inanibus cogitationibus ad terrena plerumqz deiicimur. Non itaqz in hominum sed in dei est potestate vt habeant homines potestatem dei fieri. Ab ipso quippe accipiunt eam qui dat cordi humano cogitationes pias per quas habeant fidem que operetur per dilectionem ad quod bonum sumendum et tenendum et in eo perseueranter vsqz in finem proficiendum non sumus idonei cogitare aliqd quasi ex nobismetipsis. Sed sufficiētia nostra ex deo est: in cuius est potestate cor nostrum et cogitationes nostre. Et ex duobus itaqz paruulis originali peccato pariter obstrictis cur iste assumatur ille relinquatur. Et ex duobus etate iam grandibus impiis cur iste ita vocetur et vocantem sequatur: ille autem non vocetur aut non ita vocetur vt vocantem sequatur inscrutabilia sūt iudicia dei. Ex duobus autem piis cur huic donetur perseuerantia vsqz ī finē illi autem non donetur inscrutabilia sunt iudicia dei. Illud tamen fidelib9 debet esse certissimum hunc esse ex predestinatis illum non esse. Nam si non fuissent ex nobis ait vnus predestinatorum qui de pectore domini libebat hoc secretum mansissent vtiqz nobiscum. Nonne vtriqz a deo creati: vtriqz ex Adam nati: vtriqz de terra facti erant et ab eo qui dixit omnem flatum ego feci. vniusqz nature animas acceperāt nonne postremo vtriqz vocati fuerant et vocantem secuti vtriqz ex impiis iustificati et per lauacrum regenerationis vtriqz renouati. Sz si hoc audiret ille qui sciebat: proculdubio quod dicebat: respondere posset et dicere vera sunt hec secundum hec omnia ex nobis erant. Verumtamen secundum aliam quandaz discretionem nobis. Nā si fuissent etiam ex nobis mansissent vtiqz nobiscum. Que est tamen ista discretio. Patent libri dei non auertamur aspectum. Clamat scriptura diuina adhibeamus auditum. Non erant ex eis qui non erant secundū propositum vocati. non erant in christo electi ante constitutionem mundi. Non erant in eā sortem consecuti: non erant predestinati secundum propositum ei9.

qui vniuersa operatur. Nam si hoc essent ex illis essent ꝛ cum illis sine dubitatione mansissent. Ut enim non dicam ꝙ sit possibile deo auersas ꝛ aduersas in fidem suam homines conuertere voluntates et in eorum cordibus operari vt nullis aduersitatibus cedant nec ab ipso aliqua superati temptatione discedant cum possit ꝛ quod ait apostolus facere vt non eos permittat tentari super id quod possunt. Ut ergo id non dicam certe poterat illos deus presciens esse lapsuros ante ꝙ id fieret auferre de hac vita. An eo redituri sumꝰ vt adhuc disputemus quanta absurditate dicatur iudicari homines mortuos etiam de his peccatis que presciuit eos deus perpetraturos fuisse si viuerent quod ita abhorret a sensibus christianis aut prorsus humanis vt id etiam refellere pudeat. Cur enim non dicatur ꝛ ipsum euangelium cum tanto labore passionibus sanctorum frustra esse predicatum vel adhuc etiam predicari. Poterant hominem etiam non audito euangelio iudicari secundum contumaciam vel obedientiam quam presciuit deus habituros fuisse si audissent. Nec damnaretur Tyrus ꝛ Sydon quamuis remissius quam ille ciuitates in quibus non credentibus a domino Christo mirabilia ꝛ signa sunt facta: quoniam si apud illos facta essēt in cinere et cilicio penitentiam egissent sicut se habent eloquia veritatis in quibus verbis suis dominus Jesus altius nobis mysterium predestinationis ostendit. A Si enim queratur a nobis cur apud eos tanta miracula facta sunt qui videntes ea non fuerant credituri ꝛ apud eos facta non sint qui crederent si viuerent. quid respondebimus? Nunquid dicturi sumus quod in libro alio dixi vbi sex quibusdam questionibus paganorum sine preiudicio tamen aliarum causarum quas prudentes possunt inuestigare respondi. Hoc quippe vt scitis cum christus quare post tam longa tempora venerit quereretur dixi: ꝙ his temporibus ꝛ his locis quibus euangelium eius non est predicatum tales multi in eius corporali presentia fuerunt qui in euꝫ nec suscitatis ab eo mortuis credere voluerant. Item paulopost in eodem libro atqꝫ in eadem questione. Quid mirum innuam si tam infidelibus plenum orbem terrarum christus prioribus seculis nouerat vt eis predicari merito nollet quos nec verbis suis nec miraculis credituros eē presciebat: hoc certe de Tyro ꝛ Sydone non possumus dicere: ꝛ in eis cognoscimus ad eas predestinationes hec diuina iudicia pertinere: sine quarum causaruꝫ latentium preiudicio tunc ista respondere me dixi. Facile est quippe vt infidelitatem accusemus iudeorum de libera voluntate venientem qui factis apud se tam magnis virtutibus credere noluerunt. quod et dominus increpans arguit ꝛ dicit. Ue tibi corozain ꝛ bethsaida qui si in Tyro ꝛ Sydone facte fuissent virtutes que facte suntꝰ in vobis olim in cinere et cilicio penitentiam egissent. Sed nunquid possumus dicere etiam Tyrios ꝛ Sydonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse autem credituros non fuisse si fierent cum eis ipse dominus attestatur ꝙ acturi essent megne humilitatis pinitentiam si in eis facta essent diuinarum illa signa virtutum. Et tamen in die iudicii punientur quamuis minore supplicio quam ille ciuitates que apꝺ se virtutibus factis credere noluerūt. Secutus enim dominus ait. Uerumtamen dico vobis Tyro et Sydoni remissius erit in die iudicii quam vobis. Seuerius ergo punientur illi: isti remissius: sed tamen punientur. Porro si etiam secundum facta que facturi essent si viuerent mortui iudicantur profecto: quia fideles facturi erant isti si eis cum tantis miraculis fuisset euangelinm predicatum nō sunt vtiqꝫ puniendi: punientur autem Falsum est igitur et secundum ea mortuos iudicari que factura essent si ad viuentes euangelium perueniret: et

si hoc falsum non est cur dicatur de infantibus qui pereunt sine baptismate morientes. Hoc in eis eo merito fieri quia presciuit eos deus si viuerent predicatumque illis fuisset euangelium infideliter audituros. B Restat igitur vt solo peccato originali teneantur obstricti et propter hoc solū eant in dānationem. Quod videmus aliis eādem habentibus causam nō nisi per dei gratuitā regenerationem donari et eius occulto iusto tamen iudicio quoniam nō est iniquitas apud deū: quosdā etiam post baptismum pessime viuendo perituros in hac tamen vita quousque pereant detineri qui non perirent si eis corporis mors lapsum eorum preueniens subueniret: qm̄ nullus mortuus iudicatur ex bonis seu malis que fuerat si nō moreretur acturus. Alioquin Tyrii et Sidonii nō secundum ea que gesserūt penas luerent sed potius secundum ea que gesturi fuerant si in eis ille virtutes euangelice facte fuissent per grādē penitentiam et per Christi fidē cōsequerentur salutem. Quidam disputator catholicus non ignobilis hunc euangelii locum sic exposuit: vt diceret presciisse dominum Tyrios et Sidonios a fide fuisse postea recessuros: cum factis apud se miraculis credidissēt et misericordia potius non eum illic ista fecisse. Quoniam grauiori pena obnoxii fierent si fidem quam tenuerant reliquissent quam si eam nullo tempore tenuissent: i qua sententia docti hominis admodum acuti que sunt adhuc merito requirenda qd me nunc attinet dicere cum et ipsa nobis ad id qd agim⁹ suffragetur. Si enim miseratione dn̄s non fecit in istis virtutes per quas fieri possent fidelesque eos iterum infideles futuros esse presciuit: satis aperteque demonstratur de his peccatis neminem iudicari mortuorū que presciuit fuisse facturum si aliquo modo ei ne illa faciat subueniretur: sicut Tyriis et Sidoniis si sententia illa vera ē subuenisse dicitur Christus quos malu it non accedere ad fidē quam scelere multo grauiore discedere a fide quod eos si accessissent preuiderat fuisse facturos. Quamuis si dicatur cur nō factū est vt crederent potius et hoc eis prestaretur vt antequam fidem relinquerent ex hac vita migrarent: quid responderi possit ignoro. Qui enim dicit relicturis fidem beneficium fuisse concessum ne habere inciperent quod grauiore impietate deserent satis indicat non iudicari hominem ex eo quod prenoscitur male fuisse facturus si ei quocunque beneficio: vt id non faciat consulatur. Consultū est igitur et illi qui raptus est ne malitia mutaret intellectum eius. Sed cur nō ita consultum fuit et Sidoniis vt crederēt et raperentur ne malitia mutaret intellectum eorum: forsitan respondere ille cui placuit isto modo hanc soluere questionem. Ego vero quantum ad hoc quod attinet sufficere video vt scd̄m istā quoque sententiā demonstrentur hoīes non iudicari de his q̄ non fecerunt etiam si facturi preuisi sunt: quapropter vt dixi hanc opinionem quā putant in morientibus vel morituris vindicari peccata que p̄sciti sunt facturi esse si viuerent etiam refellere pudeat vt videamur et nos existimasse alicuius esse momenti quā maluim⁹ disputatione cohibere quam silentio preterire. Proinde sicut apostulus ait nō volētis neque currētis sed miserentis est dei qui et paruulis quib⁹ vult etiam nō volentibus neque currentibus subuenit quos ante constitutionē mundi elegit in Christo: datur⁹ etiā eis gratiam gratis. hoc est nullis eos vel fidei vel operis meritis precedentibus et maioribus etiam his quos preuidet si apud eos facta essent suis miraculis credituros quibus non vult subuenire non subuenit de quibus in sua predestinatione occulte quidem sed iuste aliud iudicauit. Non enim est iniquitas apud deum sed inscrutabilia iudicia eius et inuestigabiles vie ei⁹. Uniuerse autem vie domini mīa et veritas. Inuestigabilis ergo est mīa qua cuius vult miseretur nullis eius precedentibus meritis: sed eum eo cuius non miseretur plerunque communibus: sicut duorum geminorum

quorum vnus assumitur alius relinquitur dispar est exitus merita communia In quibus tamē si alter magna dei bonitate liberatur vt alter sine eius iniquitate damnetur. Nunquid ei iniquitas apud deum? Absit. Sed inuestigabiles sunt vie ipsius. Itaqʒ misericordiam eius in his qui liberantur ꝛ veritatē in his qui puniuntur sine dubitatione credamus. Neqʒ inscrutabilia scrutari: neqʒ inuestigabilia vestigare conemur. ex ore quippe infantium ꝛ lactentium suam perfecit laudem: vt quod in his videmus quorum damnationem vtrisqʒ communia originalia sola precedunt. ¶ Hoc ꝛ in maioribus fieri neqꝙ̄ omnino cunctemur: id est non putes vel secundum sua merita gratiam cuiqʒ dari: vel nisi suis meritis quemꝙ̄ puniri siue pares qui liberentur atqʒ puniūtur siue dispares: habeas causas malas vt qui videtur stare videat ne cadat: et qui gloriatur non in seipso glorietur sed in domino glorietur. ¶ Cur autem causam paruulorum ad exemplū malorum sicut scribitis non patiuntur afferri homines qui contra pelagianos non dubitant esse peccatum originale quod per vnum hominem intrauit in mundum et ex vno isse in condemnationem Quod ꝛ manichei non accipiunt qui non solum veteris testamenti scripturas in nulla auctoritate non habent verum etiam eas que ad nouum pertinent testamentum sic accipiunt vt suo quodam priuilegio immo sacrilegio qđ volunt sumant quod nolunt reiciāt: cōtra quos agebam in libris de libero arbitrio: vnde isti nobis prescribendū putant. Ideo questiones operosissimas incidentes enucleate soluere nolui ne nimium longum opus esset vbi me aduersus tam peruersos testimoniorum diuinorum non adiuuabat auctoritas. Et poteram sicut feci quodlibet horum verum esset que non diff nite interponebam certa tamen ratione concludere i omnibus deum esse laudendum sine vlla necessitate credi duas sicut illi volūt coeternas boni ꝛ mali permistas esse substantias. Deniqʒ in primo retractationum libro quod opus meum nondum legistis: cum ad eosdem libros retractandos venissem hoc est de libero arbitrio ita locutus sum. In his inquā libris ita multa deserta sunt incidētes nonnullas questiones quas vel enodare non poteram vel longam sermocinationem in presenti requirebant ita differenter ex vtraqʒ parte vel ex omnibus earundem questionum partibus i quibus non apparebat quid potius cōgrueret veritati: ad hoc tamen ratiocinatio concluderetur vt quodlibet verum esset laudandus crederetur vel etiam ostenderetur deus. Propter eos quippe disputatio illa suscepta est qui negant ex libero voluntatis arbitrio mali originem duci: ꝛ deuʒ si ita est creatorem omnium creaturarum culpandum esse contendunt eo modo volentes secum sue impietatis errorem (Manichei enim sunt) immutabilem quandā et deo coeternam introducere naturaʒ mali. Item post aliquantum alio loco Deinde dictum est inquam ex qua miseria peccantibus iustissime inflicta liberat dei gratia: quia homo sponte id est libero arbitrio cadere potuit nō etiam surgere: ad quā miseriam iuste dānationis pertinet ignorantia ꝛ difficultas quam patitur omnis homo ab exordio natiuitatis sue. Nec ab isto malo quisꝙ̄ nisi dei gratia liberatur Quam miseriam nolunt Pelagiani ex iusta damnatione descēdere negantes originale peccatum. Quamuis ignorantia ꝛ difficultas etiam si esset hominis primordia naturalia nec sic culpandus sʒ laudandus esset deus: sicuti in eo libro tertio disputauimus. Que disputatio cōtra manicheos habenda est: qui nō accipiunt scripturas sanctas veteris testamenti in quibus peccatum originale narratur. Et quicquid i litteris apostolicis legitur detestabili impudētia i missum fuisse contendunt a corruptoribus scripturarum tanqʒ non ab apo

stolis dictum contra Pelagianos autē hoc defendendum est ꝙ vtraqꝫ scriptura commendat quam se accipere profitentur. Hec dixi i primo libro retractationum cum retractarem libros de libero arbitrio. Nec sola sane ista ibi a me dicta sunt de his libris: verum et alia multa que huic ad vos operi inserere longum putaui et non necessarium qḋ ꝛ vos existimo esse iudicaturos cū omnia legeritis: Quis hoc in libro tertio ḋ libero arbitrio ita de paruulis disputarimus vt etiam si verum esset quod dicunt Pelagiani ignorantiam et difficultatem sine quibus nullus homo nascitur primordia non supplicia esse nature: vincerentur tamen Manichei q volunt duas boni scilicet ꝛ mali coeternas esse naturas. Nunquid ideo fides in dubium vocāda vel deserēda est qua contra ipsos Pelagianos catholica defendit ecclesia que asserit originale esse peccatum: cuius reatus generationeꝫ contractus regeneratione soluendꝰ est quod si ꝛ isti fatentur nobiscum vt simul in hac causa Pelagianorum destruamus errorem cur putant esse dubitandum quod etiam paruulis deus quibus dat suam gratiam per baptismatis sacramentum eruat de potestate tenebrarum: ꝛ transferat in regnum filii claritatis sue. In eo ergo quod aliis eam dat aliis non dat cur nolunt cātare domino misericordiam et iudiciuꝫ Cur autem illis potius quam illis detur? Quis cognouit sensum domini? Quis inscrutabilia scrutari valeat? Quis inuestigabilia inuestigare?

D Conficitur itaqꝫ gratiam dei non secundum merita accipientium dari: sed secundum placitum eius in laudem ꝛ gloriam gratie eius: vt qui gloriatur nullomodo in seipso sed in domino glorietur. qui hominibus dat quibꝰ vult quoniam misericors est: quod et si non det iustus est: ꝛ non dat quibus nō vult vt notas faciat diuitias glorie sue in vasa misericordie. Dando enim quibusdam quod non merentur profecto gratuitam et per hoc veram suam gratiam esse voluit. Non omnibus dando qḋ omnes merentur ostendit. Bonus i beneficio certorum: iustus in supplicio certorum. Et bonus in omnibus quoniam bonum est cum debituꝫ redditur ꝛ iustus in omnibus: quoniam iustuꝫ ē cum debitum sine cuiusquam fraude donatur. Defenditur autem sine meritis dei gratia etiam si paruuli baptizati sicut Pelagiani sentiunt non eruuntur de potestate tenebrarum: quia nulli peccata sicut Pelagiani putant tenentur obnoxii sed tamen in regnū domini transferuntur. Etiam sic enim sine vllis bonis meritis datur eis regnū quibus datur: et sine vllis malis meritis non datur eis quibus non datur. Quid aduersus eosdem Pelagianos dicere solemus quando nobis obiiciūt ꝙ fato tribuamus dei gratiam dicendo eam non secundum merita dari. Ipsi enim potius dei gratiam fato in paruulis tribunt qui dicunt fatum esse vbi meritum non est. Quippe nulla merita etiam secunduꝫ ipsos Pelagianos possunt in paruulis inueniri: cur alii eorum mittantur in regnum: alii alienētur a regno. Sicut autem nunc vt ostēderem gratiam dei non secundum merita nostra: dari secundum vtrumqꝫ sēsum hoc defendere malui et secunduꝫ nostrum scilicet qui obstrictos originali peccato paruulos dicimus ꝛ secundum Pelagianorum sensum qui originale negant esse peccatum: nec tamē mihi est ambigendum habere paruulos quod eis dimittat qui saluum facit populum suum a peccatis eorum: ita et in tertio libro de libero arbitrio secundum vtrunqꝫ sensum restiti. Manicheis siue supplicia siue primordia nature sunt ignorantia et difficultas sine quibus nullus hominum teneo Ipsumqꝫ a me satis euidenter expressum est: ꝙ non sit ita natura institutí hominis: sed pena damnati. Frustra itaqꝫ mihi de illius libri mei vetustate prescribitur: ne agam causam si-

cut agere debeo paruulorũ: et inde gratiam dei non secundum merita hominum dari perspicue veritatis luce conuincam. Si enim quando libros de libero arbitrio laicus Rome cepi et in aphrica presbiter explicaui adhuc de damnatione infantium non renascentium dubitarem Nemo vt opinor est tam iniustus atq; inuidus qui me proficere prohiberet atq; in hac dubitatione remanendum mihi esse iudicaret. Cum vero rectius possit intelligi non me propterea de hac re dubitasse credi oportere: quia contra quos mea dirigebatur intentio sicut visi mihi sunt refellendi vt siue etiam peccati originalis in paruulis quod veritas habet: siue non esset quod nonnulli errantes opinãtur nullo modo tamen quam Manicheorum error inducit duarum naturarum boni scilicet et mali permixtio crederetur. E Absit vt causam paruulorum sic relinquamus vt eẽ nobis dicamus incertum vtrum in christo regenerati si moriantur paruuli trãseant in salutem eternam. non regenerati autem transeant in mortem secundam quoniam quod scriptum est per vnum hominem peccatum intrauit in mundum: et per peccatum mors et ita in omnes homines transiit: aliter recte intelligi non potest nec a morte perpetua que iustissime est attributa peccato liberet quemq; pusillorum atq; magnorum nisi ille qui propter remittenda et origi͂alia et propria nostra peccata mortuus ẽ sine vllo suo originali proprio ve peccato. Sed quare illos potius q̃ illos? Iterum atq; iterum dicimus nec nos piget. O homo tu qui es q̇ respondeas deo. Inscrutabilia iudicia eius et inuestigabiles vie eius et ad hoc adiiciamus. Altiora te ne quesieris: fortiora te ne scrutatus fueris. Videtis sei charissimi q̃ sit absurdum et a fidei sanitate atq; sinceritate veritatis alienũ vt dicamus paruulos mortuos secundum ea iudicari que presciti sunt facturi esse viuerent. In hac autem sententia quam certe omnis sensus humanus quantulacunq; ratione subnixus maxime q; christianus exhorret ire compulsi qui sic a Pelagianorum errore alieni esse voluerunt. vt tamen gratiam dei per Iesum Christum dominum nostrũ qua nobis vna potest lapsum primi hominis in quo omnes cecidimus subuenitur secundum merita nostra dari sibi adhuc estiment esse credẽdum et disputatione insuper proferẽdum. Quod ipse pelagius ante orientales episcopos iudices damnationis sue timore damnauit. Hoc autẽ si non dicatur de mortuorum scilicet operibus que facturi erant si viuerent bonis aut malis ac per hoc nullis et ipsa dei prescientia nõ futuris hoc ergo si non dicatur quod restabit nisi vt gratiam dei non secundum merita nostra dari quod cõtra heresim pelagianam catholica defendit ecclesia: remota contentionis caligine fateamur atq; id maxime in paruulis euidẽtiore veritate cernamus: neq; enim fato cogitur deus illis infantibus subuenire illis autem non subuenire: cum sit vtriusq; causa communis: aut res hũanas in paruulis non diuina prouidẽtia sed fortuitis casibus opinabimur: cum rationales vel damnande vel liberãde sint: quandoquidem nec passer cadit in terram sine voluntate patris nostri qui in celis est: aut parẽtum negligentie sic tribuẽdum est q; paruuli sine baptismo moriũtur parentes si negligẽtes voluntate propria de quibus nascerentur elegerunt. F Quid dicam q; paruulus aliquando anteq; illi per mysterium baptismatis succurri possit expirat. Plerumq; enim festinantibus parẽtibus et paratis mysteriis vt baptismus paruulo detur deo tamẽ volẽte non datur qui cum paruulum in hac vita nõ tenuit vt daretur. Quid etiã q; aliquando paruulis infidelium filiis potuit ne irẽt in perditionẽ et filiis fidelium non potuit baptismate subueniri? Ubi certe ostenditur quod personarum apud deum non sit acceptio alioquin cultorum suorum potius q̃ inimicorum filios liberaret. Iam vero quoniam de bono perseuerãtie nunc

agim⁹ quid ꝙ morituro non baptizato
subuenit: ne sine baptismate moriatur ⁊
baptisato casuro nō subuenitur vt ante
moriatur: nisi forte illi adhuc absurdi-
tati stabim⁹ qua dicitur nihil prodesse
cuiq̄ mori anteq̄ cadat qꝛ secūdū eos
actus iudicabit quos eum presciuit de
us acturum fuisse si viueret. hanc pse-
ueritatē sanitati fidei tam vehementer
aduersam qs patienter audiat? Quis
ferat? Et tñ hoc dicere vrgētur q nō fa
tētur gratiā dei nō scdm merita nr̄a da
ri. q aūt volūt dicere vnūquēq̄ mortuo
ruz scdm ea iudicari que deus presci-
uit acturū fuisse si viueret intuētes ꝙ
manifesta falsitate ⁊ quāta absurdita
te dicat nō eis remanet cur dicāt qd in
Pelagianis dānauit ⁊ ab ipo Pelagi
ano dānari fecit ecclesia: gratiā dei nō
scdm merita nr̄a dari: cū videant alios
paruulos non regeneratos ad eternaz
alios aūt regeneratos tolli de hac vita
Ipos quoq̄ regeneratos alios perse-
uerantes vsq̄ in finē hinc ire: aliosquo
usq̄ decidant hic teneri: quia vtiq̄ non
decidissent si anteq̄ laberētur hic issēt
et rursus quosdam lapsos quousq̄ re-
deant non exire de hac vita qui v iq̄ pi
rent si anteq̄ redirent exirēt. Unde sa
tis dilucide ostēditur ⁊ ichoandi ⁊ vsq̄
i finem pseuerādi gratiā dei nō secun
dū merita nr̄a dari: sed donari secūdū
ip̄ius secretissimā eādēq̄ iustissimā bñ
ficētissimā sapientissimā voluntatē om
quos predestinauit ipsos ⁊ vocauit: vo
catione illa de qua dictuz est. Sine pe
nitētia sunt dona ⁊ vocatio dei: ad quā
vocationem pertinere nullus est homo
ab hominibus certa asseueratiōe dicē
dus nisi cū de hoc seculo exierit: in hac
autē vita humana q̄ tentatio est sup ter
ram: q videt stare videat ne cadat. Ideo
quippe sicut iā supra diximus nō perse
uераturi perseueraturis prouidentissi
ma dei volūtate miscētur vt esse disca-
mus nō alta sapiētes sed humilibus cō
sentiētes: et cum timore ⁊ tremore no-
strā ipoꝝ salutez operemur. Deus est enī
qui operatur in nobis ⁊ velle ⁊ opera-
ri pro bona voluntate: hoc nobis expe-
dit ⁊ credere ⁊ dicere: vt sit humilis ⁊
submissa confessio et detur totum deo.
B Cogitātes credim⁹ cogitātes
loquimur: cogitātes agitam⁹ qcq̄d agi
mus. Qd aūt ad pietatis viā ⁊ veruz
dei cultū nō sumus idonei cogitare ali
quid tanq̄ ex nobismetipis sed sufficiē
tia nr̄a ex deo est. Nō ei est in potestate
nostra cor nostrum ⁊ nr̄e cogitationes
Unī idē q hoc agit: itē dicit Ambrosius
Quis aūt tā beatus q in corde suo sem
per ascendat. Sed sine diuo consilio
quid fieri potest? Nullo profecto modo
Deniq̄ inquit sup eadem scriptura di
cit Btūs vir cui⁹ est auxiliū abs te do
mine ascēsus in corde eius. Hoc vtiq̄
vt diceret nō solū i lr̄is sacris legebat
sed sicut de illo viro sine dubitatione
credendum est etiā in corde suo sentie
bat: Ambrosius. Quod ergo i sacramē
tis fideliū dr̄: vt sursuz habeamus cor
ad dominū munus est dñi: de quo mu-
nere ipsi dño deo nr̄o gratias agere a
sacerdote post hāc vocem q hoc adiuo
nēt ⁊ dignū ⁊ iustū esse respōdēt. Cuz
ei nō si i nostra potestate cor nostrum
sed diuino subleuet auxilio vt a cēdat
⁊ q̄ sursum sunt sapiat: vbi Christ⁹ est i
dextera dei sedēs nō que sup terrā: cui
de hac tota re agende sunt gratie nisi
hoc faciētem domino deo nostro qui nos
per tale beneficium liberādo de profū
do huius mūdi elegit ⁊ predestinauit
ante constitutionem mundi. Sz aiūt p̄
destinationis diffinitionē vtilitati p̄di-
catiōis aduersam quasi vo aduersata
sit apostolo predicanti. Nonne ille do-
ctor gentium in fide ⁊ veritate predica
tionem totiēs cōmēdauit ⁊ v̄bum dei
p̄dicare nō destitit? Nunq̄d qꝛ dixit: de
us est q operatur in nobis ⁊ velle ⁊ opa
ri pro bona volūtate sua ideo non ipse
⁊ vt velim⁹ q̄ deo placeāt ⁊ vt operemur
hortat⁹ est? Aut quia dixit q i vobis bo
nū opus cepit pficiet itaq̄ illud in diē
xpi Iesu: vt incipent homines ⁊ pseue
rarent vsq̄ in finē: ipse nō suasit? Nēpe
ipse dn̄s hoibus precepit vt crederent
atq̄ ait. Credite in deum ⁊ in me credi
te. Nec tamen ideo eius falsa sententia

est nec vna diffinitio vbi ait. Nemo venit ad me: id est nemo credit in me: nisi fuerit ei datum a patre meo. Nec rursus q: vera est hec diffinitio. ideo. vana est illa pceptio. Cur ergo pdicationi correctioniq3 q oia frequētat scriptura diuina existimam9 inutilez diffinitionem predestinationis quam commendat eadem scriptura diuina. An quisq3 dicere audebit deum non presciisse quibus esset daturus vt crederent? Aut quis daturus esset filio suo vt ex eis nō perderet quemq3. Que vtiq3 presciuit profecto beneficia sua quibus nos dignatur liberare presciuit. Hic predestinatio sanctoꝝ nihil aliud q3 prescientia sez 7 preparatio beneficioꝝ dei quibus certissime liberantur quicunq3 liberantur Ceteri autem vbi: nisi in massa perditionis iusto diuino iudicio relinquuntur. Ubi Tirii relicti sunt 7 Sidonii q etiā credere potuerūt si mira illa christi signa vidissent. Sed quoniam vt crederent non erat eis datum etiam vnde crederent est negatum. ¶

Ex quo apparet habere quosdam i ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentie quo moueantur ad fidem si congrua suis mentibus vel audiant verba vel signa conspiciant 7 tamē si dei altiore iudicio a perditionis massa non sunt gratie discretione discreti nec ipsa eis adhibētur vel dicta diuina vel facta per que possēt credere si audirēt vtiq3 talia vel viderēt. in eadem perditionis massa relicti sūt etiā iudei q non potuerunt credere factis in conspectu suo tā magnis clarisq3 virtutib9. Cur enī non poterāt credere nō tacuit euāgelium dicens. Cum autē signa fecisset coram eis non crediderunt in eum vt sermo esaie prophete impleretur quem dixit. Dñe quis credidit auditui nostro et brachium dñi cui reuelatum est. Et ideo non poterant credere q: iterum dixit esaias excecauit oculos eorum 7 indurauit cor illorum ne videant oculis nec intelligant corde 7 conuertantur et sanem eos. Non erant ergo sic excecati oculi: nec sic induratū cor Tyriorum 7 Sidoniorum: quoniam credidissent si qualia viderunt isti signa vidissent. Sed nec illis profuit q poterant credere quia predestinati nō erāt ab eo: cuius inscrutabilia sunt iudicia et inuestigabiles vie: nec istis obfuisset q non poterant credere si ita predestinati essent vt eos cecos illuminaret 7 induratis cor lapideū vellet auferre Uerum q dixit dñs de Tyriis 7 Sidoniis aliquo alio modo pt fortassis intelligi: neminē tamē venire ad Christum nisi cui fuerat datū 7 eis dari qui in illo electi sunt ante constitutionem mundi proculdubio confitet: a quo non surdis auribus cordis eloquium diuinuz auribus carnis audit: 7 tamen hec pdestinatio q satis aperte etiam verbis euangelicis explicatur non phibuit dominū 7 propter incipiendum dicere qd pauloante commemoraui Creditis in deum et in me credite et propter perseuerandum oporteret semper orare 7 nō deficere. Audiunt hec enim 7 faciūt q bus datū est nō aūt faciunt siue audiāt siue non audiant quibus datū non est. Quia nobis datū est nosse misteriuz regni celorum illis autem non est datum quoꝝ alterū ad miam alterum ad iudicium pertinet illius cui dicit anima nostra misericordiam et iudicium cantabo tibi domine. ¶ Nec predestinationis igitur predicatione impedienda ē predicatio fidei perseuerantis 7 pficientis vt quod oportet audiāt 7 quibus datū est vt obediāt. Quō enim audient sine predicante? Nec rursus pdicatione fidei proficiētis et usq3 ad vltimum permanentis impedienda est pdicatio predestinationis vt qui fideliter 7 obedienter viuit nō de ipsa obediētia tāq3 de suo nō accepto bono extollat sz qui gloriat in dño gloriet. In nullo enī gloriandum quando nostrum nihil sit: quod vidit fidelissime Cyprianus 7 fidentissime definiuit: per quod vtiq3 predestinationem certissimam pronunciauit. Nam si in nullo gloriandū est quando nr̄m est profecto nec i obediētia perseuerantissima gloriandum est. Nec ita

nra tanq̃ nõ sit nobis s; supdonata di-
cẽda ẽ. Et ipsa igit dei donũ ẽ quod se
daturum deus vocatis suis ista vocatio
ne de qua dictũ est: sine penitentia sunt
dona ꝛ vocatio dei omni Christiano cõ
fitendum presciuit. Hec est predestina-
tio quam fideliter atq; humiliter pre-
dicamus. Nec tamẽ idem doctor et fa-
ctor qui et in sancta obedientia vsq; ad
passionem pro Christo perseuerãter vi
xit ideo cessauit predicare euangeliũ;
exhortari ad fidem: piosq; mores atq;
ipa; vsq; i finẽ perseuerantiam quoniã
dixit in nullo gloriandum quando no-
strum nihil sit. Ubi veram dei gratiam
id est que non secundũ merita datur si
ne vlla ambiguitate declarauit qua; se
daturum presciuit deus. His Cypria-
ni libris pculdubio predestinatio pre-
dicata est: si Cyprianu; a predicatiõe
obedientie non prohibuit nec nos vtiq;
debet prohibere. Quamuis ergo dica-
mus dei donum esse obediẽtiam: tamen
hoĩes exhortamur ad eam. Sed illis
qui veritatis exhortationem obedien-
ter audiũt ipsis donũ dei datũ est hoc ẽ
obedienter audire. Illis autem non sic
audiunt nõ est datum. Non enim quicũ
q; sed Christus nemo inquit venit ad
me: nisi fuerit ei datum a patre meo. et
vobis datum est nosse mysterium regni
celorum: illis autem non est datum. Et
de cõtinentia nõ omnes inquit capiũt
verbum hoc: sed quibus datum est. Et
cum apostolus ad pudicitia; cõiugalẽ
coniuges hortaret: vellẽ inquit omnes
homines esse sicut meipm: sed vnusquis
q; proprium donũ habet adeo alius sic
alius aũt sic. Ubi satis ostendit non tã
tum cõtinentiam donum dei esse sed cõ
iugatorẽ etiã castitatẽ: q̃ cũ vera sint hor
tamur tamẽ ad hoc q̃tum cuiq; nostrũ
datum est vt possit hortari: quia ꝛ hoc
eius donum est in cuius manu sunt et
nos ꝛ sermones nostri. Unde ꝛ aposto
lus: secundum gratiam inquit que da-
ta est mihi vt sapiens architectus fun
damentum posui. Et alio loco: vnicui
q; inquit sicut dñs dedit. Ego plãtaui
Apollo rigauit sed deus incrementum
dedit. Itaq; neq; q plantat aliqd ẽ ne
q; qui rigat sed qui incrementũ dat de
us. Ac pro hoc sicut exhortatur ꝛ pdi
cat recte sed ille qui accepit hoc donũ
ita exhortantẽ recte atq; predicantem
profecto ille obedienter audit qui acce
pit hoc donum. Hinc est q dñs cu; eis
loqueretur qui carnales aures apertas
haberent dicebat tamẽ. Qui habet au
res audiendi audiat quas nõ oẽs ha-
bere procuľdubio nouerat. a quo autẽ
habeat quecũq; habẽt ibi dominꝰ osten
dit vbi ait. Dabo eis cor cognoscendi
me ꝛ aures audientes. Aures ergo
audiẽdi ipsum est donum obediendi vt
q id haberent venirent ad eum ad quẽ
nemo venit nisi fuerit ei datum a patre
Exhortamur ergo atq; predicamꝰ sed
qui habẽt aures obediendi obedienter
nos audiunt. Qui vero eas nõ habent
sic in eis quod scriptum est vt audiẽtes
non audiãt: audiẽtes videlicet corpo-
ris sensu: nõ audiãt cordis assensu. cur
aũt illi habeãt aures audiendi illi non
habeãt hoc ẽ cur illis datũ sit a pr̃e vt
veniãt ad filiũ: illis aũt nõ sit datũ: qs
cognouit sensu; dñi: aut qs eiꝰ cõsilia-
rius fuit? Aut tu quis es homo vt re-
spondeas deo? Numqd ideo negandu;
est qd apertum est q; cõprehẽdi nõ põt
qd occultũ est. Nunquid iquã ꝓpterea
dicturi sumus qd ita esse perspicimus
non ita esse qm̃ cur ita est n n possumꝰ
inuenire? Sed ait ne scribitis nemine;
posse correctionis stimulis excitari: si
dicat in cõuẽtu ecclesie audiẽtibꝰ mul
tis ita se habet de predestinatione de-
finita snĩa voluntatis dei. vt alii ex vo
bis de infidelitate accepta obediẽdi vo
lũtate veneritis ad fidẽ vt accepta per
seuerãtia maneatis in fide. Ceteri vo
q i petõ; delectatiõe remoramini ideo
nõdũ surrexistis: q; necdum vos adiu-
toriũ gratie miserãtis erexit. Uerũtñ
si q estis necdũ vocati quos gr̃a sua p-
destinauerit eligẽdos accipietis eãda;
grãm qua velitis ꝛ sitis electi. Et si q
obeditis si predestinati estis reiiciendi
subtrahant obediendi vires vt obedire
cessetis. Ita cum dicunt ita nos a con

fitenda dei gratia.i.que nō secūdū merita nostra daf a cōfitēda secudum eā predestinationē sctōrum deterrere non debēt sicut nō deterremur a cōfitenda prescientia dei si quis de illa pplo sic loquatur vt dicat. Siue nūc recte viuatis siue ñ recte tales vos eritis postea quales vos deus futuros esse presciuit vel boni si bonos vel mali si malos. Nunquid ei si hoc audito nonnulli in torporem segniciemq̧ vertātur ₇ a labore ꝓcliues ad libidinem post cōcupiscētias suas eāt propterea de presciētia dei falsum putādum est esse qđ dictum ē. Nōne si deus illos bonos futuros esse presciuit boni erunt i quātalibet modo malignitate versanf. Si autem malos mali erūt i quātalibet nūc bonitate cernātur. Fuit quidem in nostro monasterio q corripiētibus fratribus cur quedam nō faciēda faceret:₇ faciēda nō faceret respōdebat. Qualiscūq̧ nunc sum talis ero qualē me deus futurū esse presciuit. Qui pfecto veruz dicebat ₇ hoc vero nō pficiebat i bonum:ſʒ vſq̧adeo profecit i malū vt deserta monasterii societate fieret canis reuersus ad suuz vomitum ₇ tñ adhuc qualis sit futurꝰ icertuz est. Nūquid propē hmōi causas ea que de presciētia dei vera dicūtur vel negāda sunt vel tacēda:tūc.s.qñ si nō dicantur in alios itur errores. Sūt etiā q pꝑterea vel nō orāt vel frigide orāt quoniam dño dicēte didicerūt scire deum qđ nobis necessarium sit priusq̄ petamus ab eo. Nō propter tales huiꝰ sententie veritas differēda aut ex euāgelio delēda putabif. Immo cum constat deum alia danda etiam non orātibus sicut initiū fidei alia nō nisi orātibus preparasse sicut vſq̧ in finem perseuerātiā profecto qui ex ipso hāc se habere putat nō orat vt habeat. ¶ Cauēdum est igitur ne eum timeamus tepescat oratio extiguatur oratio accēdaf elatio. Dicaf ergo verum maxime vbi aliqua questio impleuerit ₇ capiāt qui possūt:ne forte cum tacetur ꝓpter eos qui capere nō possunt nō solū veritate nudētur verum etiaz falsitate capiantur. qui verum capere quo caueaf falsitas possunt. Facile est eñ immo ₇ vtile vt taceaf aliquod verum ꝓpter icapaces. Nam vñ est illud domini adhuc habeo vobis dicere sed non potestis illa portare mō. Et illud apli. Nō potui vobis loqui quasi spūalibus sed quasi carnalibus. Quasi paruulis in xpō lac vobis potū dedi non escā. Nōdū enim poteratis:sed nec adhuc potestis quidē q̄uis moqo quodā dicendi fieri possit vt id quod dicif ₇ paruulis lac ₇ grandibus esca sit. Sicut i pricipio erat verbum ₇ verbū erat apud deum ₇ deus erat verbum. Quis xpianꝰ tacere pōt qđ capere? Aut qđ i doctrina sana potest iueniri grandiꝰ. Quod tñ et paruulis nō tacetur ₇ nec grādibꝰ nec paruulis occultaf. Sed alia est ratio verū dicendi:alia verum tacendi lōgū est omnes querere vel inserere q̄rum tñ est et hec vna:ne priores faciamus eos q non intelligunt dum volumus eos q intelligunt facere doctiores q nobis aliquid tale tacentibus doctiores quidem nō fiunt sed nec peiores fiunt. ¶ Cū aūt res vera ita se habet vt fiat peior: nobis eam dicētibꝰ illi qui capere non potest:nobis aūt tacentibus ille qui pōt:quid putamus esse faciendum. Nōne potius est dicendū verum vt qui potest capere capiat q̄ tacendū:vt non solum id ambo non capiant:verū etiā q est intelligētior ipse peior? Qui si audiret ₇ caperet per illum plures discerent. Quo eñ est capacior vt discat eo magis est idoneus vt alios doceat. Instat inimicus gratie atq̧ vrget modis omnibus vt credaf secūdū merita nostra dari ac sic gratia non iaz sit gratia. Et nos volumus dicere qđ teste scriptura possumus dicere. Timens eni videlicet ne loquentibus nobis offēdaf qui veritatem nō potest capere ₇ nō timemus ne tacētibꝰ nobis q veritatē potest capere falsitate capiaf. Aut enim si predestinatio predicanda est quemadmodum eam sancta scriptura euidenter loquitur vt in predestinatis sine penitētia sint dona et vo=

catio dei: aut gratiam dei scdm nostra dari merita cōfitendū quod sapiunt Pelagiani: Quis ista sētentia quod se pe iam diximus legat in gestis episcoporum orietaliū etiā ipsius pelagii ore dānata. A pelagianorū porro heretica puersitate tantum isti remoti sunt pter quos hec agimus vt licet nondū velint fateri predestinatos esse per dei gratiam fiant obediētes atqꝫ permaneant: iam tamen fateantur ꝙ eorum preueniat voluntatem qbꝰ datur hec gratia. Ideo vtiqꝫ ne gratis dari credat gratia sicut veritas loquitur: sed potiꝰ precedētis merita voluntatis sicut cōtra veritatem pelagianus error obloquitur. pueniit ergo ꝛ fidē gratia alioquin si fides eam pueniit proculdubio preuenit ꝛ volūtas. qm̄ fides sine volūtate nō pōt esse. Si autem gratia pueniit fidem qm̄ pueniit voluntatē profecto preuenit omnem obedientiam.

Preuenit etiā charitatē qua vna deo veraciter ꝛ suauiter obedit et hec oia gratia in eo cui datur: ꝛ cui hec oia p̄uenit: operatur. M Restat in his bonis vsqꝫ in finem pseuerantia: q̄ frustra quotidie a dn̄o poscitur: si non eā dn̄s per gratiā suā in illo cuius orationem exaudit. operat. Videte iam a veritate ꝙ sit alienū negare donū dei esse pseuerantiā vsqꝫ in finem huiꝰ vite cū vite huic qn̄ voluerit ipse det finem quē cum dat añ imminētē lapsum facit hominē pseuerare vsqꝫ in finem. Sed mirabilior ꝛ fidelibus euidentior largitas bonitatis dei est ꝙ etiam paruulis quibus obediantia nō est illiꝰ etatis vt det dat gratia. Ita igitur sua bona q̄buscunqꝫ deus donat proculdubio donatorem se esse presciuit ꝛ i sua prescientia p̄parauit. Quos ergo predestinauit ipsos ꝛ vocauit vocatione illa quā me sepe cōmemorare non piget de qua dictū est: sine penitētia sunt dona ꝛ vocatio dei: nam in sua q̄ falli mutariqꝫ nō pōt p̄scientia opa sua futura disponere id oīno nec aliud quicqꝫ est p̄destinare. Sicut aūt ille quē castū futurum esse presciuit Quis id incertum habeat non ideo nō agit vt castus sit qm̄ dei dono se audit futurum ex quod erit. Immo etiam gaudet eius charitas: nec inflatur tāqꝫ id nō acceperit. Nō solum ergo predicatione p̄destinationis ab hoc ore non impedit verū ad hoc adiuuatur: vt cum gloriatur in domino glorief. Quod aūt dixi de castitate hoc de fide: hoc de pietate: de charitate: perseuerantia. ꝛ ne pergam p singula hoc de omni obediētia qua obeditur deo veracissime dici potest. Si hi qui solum initiū fidei ꝛ vsqꝫ in finē pseuerantiā sic i nostra consistunt potestate: vt dei dona esse non putent neqꝫ ad hec habenda atqꝫ continenda deum operari nostras cogitationes ꝛ voluntates. cetera vero ipsum dare cōcedunt cum ab illo impetrant credētis fide: cur ad ipsa cetera exhortationē eorūqꝫ ceterorū predicationē diffinitione predestinationis non metuunt impediri. An forte nec ipsa dicūt predestinata? Ergo nec dat a deo. Ad ea se daturum presciuit. Quod ꝛ si donat ꝛ ea se daturū esse presciuit pfecto predestinauit. N Sicut ergo ipsi hortant quoqꝫ ad castitatem charitatē pietatem ꝛ cetera que dei dona esse confitentur eaqꝫ ab illo eē precognita ac p hoc predestinata negare non possūt: nec dicūt exhortatiōes suas ipediri predicatione predestinatōis dei hoc ē predicatione de his donis eius futuris prescientie dei: si videāt nec ad fidē: nec ad pseuerātiam impediri exhortationes suas si ꝛ ipsa opera quod verum est dei dona eaqꝫ precognita id est ad donādū predestinata esse dicantur: sed impediri potius atqꝫ subuerti hac predestinationis predicatone illum tamē mō pniciosissimum errorē quo dr̄ fm merita nostra dari: vt qui gloriat non in domino: sed in ipso glorietur quod vt apertius propter tardiusculos explicemꝰ rememorationē meā ferant quibus ingenio preuolare donatum est Dicit apl's Iacobus. Si quis vestrum indiget sapientia postulet a deo qui dat omnibus affluenter et non improperat: et dabit

ei. Scriptum est in proverbiis salomonis quoniam dominus dat sapientiam. Et de continentia legitur in libro sapientie cuius auctoritate vsi sunt magni et docti viri qui longe ante nos eloquia diuina tractarunt. Ibi ergo legitur. Cum scirem quia nemo esse potest continens nisi deus det. Et hoc ipsum erat sapientie scire cuius esset hoc donum. Hec ergo dei dona sunt id est vt de aliis taceam sapientia et continentia acquiescunt et isti. Neque enim pelagiani sunt vt aduersus istam perspicuam veritatem dura et heretica peruersitate contendant. Sed hec inquiunt vt adeo denter nobis fides impetrat que incipit a nobis. Quam fidem et incipere habere et in ea vsque in finem permanere tanquam id non a domino accipiamus nostram esse contendunt. Hic proculdubio contradicitur apostolo dicenti. Quid enim habes quod non accepisti? Contradicitur et martyri Cypriano dicenti in nullo gloriandum quando nostrum nihil sit. Cum hec et alia que piget repetere: dixerimus atque ostenderimus et initium fidei et vsque in finem perseuerantiam dei dona esse nec vlla futura esse sua dona: et que danda essent: et quibus danda essent deum non prescire potuisse: ac per hoc predestinatos ab illo esse quod liberat: si coronat respondandum putant predestinationis ad definitionem vtilitati predicationis aduersam eo quod hac audita nemo possit correctionis stimulis excitari. Hec dicentes nolunt hominem predicari dona dei esse vt veniatur ad fidem et permaneatur in fide ne plus desperatio quam exhortatio videatur afferri dum cogitant qui audiunt incertum esse humane ignorantie cui largiatur deus hec cui non largiatur dona. Cur ergo et ipsi nobiscum predicant dona dei esse sapientiam et continentiam? Quod si hec cum dei dona esse predicantur non impeditur hortatio qua homines hortantur esse sapientes et continentes: quid tandem causa est vt existiment impediri exhortationem qua exhortamur homines venire ad fidem et in ea permanere vsque in finem. Et si hec dona dei esse dicantur quod scripturis eius testibus comprobatur. Ecce de continentia taceamus et de sola in hoc loco sapientia disputemus: nempe supra memoratus apostolus Jacobus dixit. Que desursum est sapientia primum quidem pudica est: deinde pacifica: modesta: suadibilis plena misericordie et fructibus bonis inestimabilis sine simulatione. Cernitis ne obsecro a patre luminum sapientia quam multis et magnis bonis referta descendat? Omne quippe datum optimum sicut idem dicit et omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. Cur ergo vt omittam cetera corripimus impudicos et contentiosos quibus tamen predicamus donum esse sapientiam pudicam atque pacificam? Nec timens ne permoti diuine voluntatis incerto plus in hac predicatione desperationis quam exercitationis inueniant: nec correctionis stimulis aduersus semetipsos. sed potius aduersus nos excitentur quia eos corripimus hec non habentes que ipsi dicimus non humana voluntate proferri: sed diuina largitate donari. Cur denique ipsum apostolum Jacobum huius gratie predicatio non deterruit corripere inquietos et dicere. Si zelum amarum haberis et contentiones sunt in cordibus vestris nolite gloriari et mendaces esse aduersus veritatem: non est ista desursum descendens: sed terrena: animalis diabolica. Vbi enim zelus et contentio ibi inconstantia et omne opus prauum. Sicut ergo corripiendi sunt inquieti et diuinis eloquiis testibus et ipsis quos nobiscum ipsi communes habent actibus nostris neque hanc impedit correctionem quod sapientiam pacificam qua contentiosi corriguntur vsque sanantur donum dei esse predicamus ita corripiendi sunt infideles vel in fide non permanentes non impediente istam correctionem predicatione gratie dei que fide quoque ipsam et in ea permansionem donum dei esse commendat: quia et si ex fide impetratur sapientia sicut ipse Jacobus cum dixisset si quis vestrum indiget sapientia postulet a deo qui dat omnibus affluenter et non improperat et dabitur ei: mox addidit: postulet in fide nihil hesitans. ¶ Non tamen quod fidelibus datur priusquam postule

tur ab illo cui datur: iō dicenda est non esse donum dei sed esse a nobis qr data est nobis nō petētibus nobis. Apostolus eni apertissime dicit. pax fratribus ꝛ charitas cum fide a deo pře ꝛ dño ie su xpō A quo ergo pax ꝛ charitas ab illo est fides. ꝓpter qđ ab illo eā nō solū augeri h̄ bentib⁹. verumetiā nonhabentibus poscimus dari. Neqꝫ isti propter quos hoc dicimus qui predicatione predestinationis et gratie exhortationem clamitant impediri ad sola illa exhortantur dona que non a deo dari sed a nobis esse contendunt sicut sunt inium fidei et in ea vsqꝫ in finē perseuerātia: quod vtiqꝫ facere deberent vt tantummodo infideles hortarenť vt crederent: ꝛ fideles vt credētes permanerēt Ea vero q̄ nobiscū dei dona esse nō negant vt nobiscū Pelagianū demoliantur errorē: sicut est pudicitia continentia ꝛ cetera quibus recte viuiť ꝛ ex fide impetrāť a dño oranda monstrare ꝛ orare solum vel sibi vel aliis debuerūt: non aūt quēqꝫ vt ea capesceret ꝛ retineret hortari. Cū vero ad hec exhortātur vt possūt atqꝫ exhortando se esse homines confitentur: satis vtiqꝫ ostendūt nec ea p̄dicatiōe impediri exhortationes siue ad fidem siue ad perseuerātiā vsqꝫ in finem qr ꝛ ista dei dona esse nec a seipsa cuiqꝫ sed ab illo predicamus. At eni vitio suo quisqꝫ deserit fidē: cōcedit et tentationi cōsentit: qua cū illo agitur vt deserat fidem qs degat? Sed non iō dicenda est in fide perseuerātia non esse donū dei. Hanc enim quotidie poscit q̄ dicit. Ne nos inferas in tentationē: ꝛ si exaudiť hāc accipit ac p hoc quotidie vt perseueret petēs: ꝑfecto pseuerātie sue spem nō i seipō sed in deo ponit. Ego autē nolo exaggerare meis verbis sed illis cogitandum poti⁹ relinquo vt videant quale sit qđ sibi persuaserunt predicatiōe destinationis audientibus plus desperationis qꝫ exhortationis afferri. Hoc ē eni dicere tūc de sua salute hominem desperare qñ spem suā nō in seipō sꝫ ideo didicerit ponere cū ꝓpheta clamet. Maledict⁹ omnis q̄ spem ponit in hoīe. Haec vtiqꝫ dona dei q̄ danť electis scđm dei ꝓpositū vocatis i quibus donis est ꝛ incipere credere ꝛ i fide vsqꝫ ad vite hui⁹ terminū perseuerare: sicut tanta rōnū atqꝫ auctoritatū cōtestatione ꝓbauim⁹. Haec iquā dei dona si nulla est predestinatio quā defendim⁹ nō pſciunť a deo. ¶ Vñ aliqñ eadē p̄destinatio significať etiaꝫ noīe pſciētie sicut ait aplš. Nō repuliť deus plebē suā quā presciuit: nō recte intelligiť nisi predestinauit: qđ circunstantia ipius locutiōis ostēdit: loquebatur enim de reliquiis iudeoꝝ q̄ salue facte sunt pereūtib⁹ ceteris. Nā supi⁹ dixerat ad israel dixisse prophetā. Tota die expandi manus meas ad pplm nō credētē ꝛ contradicētē. ꝛ tāqꝫ rñdereť Ubi sūt ego facte ꝓmissiōes dei ad Israel cōtinuo subiūxit. Dico ergo nunqđ repulit de⁹ plebē suā? absit Nā ꝛ israel ita sū ex semie Abraā tribu Beniami. Tāquā diceret. Nā ꝛ ego ex ipsa plebe sū. Deide addidit vñ nūc agimus Nō repulit deus plebē suā quā presciuit: atqꝫ vt ostenderet dei gratia fuisse relictas reliquias non meritis operum eorum secutus adiūxit. An nescitis in Helia quid dicat scriptura? Quēadmodū interpellat deū aduers⁹ Israel ꝛ cetera. Sed quid dicit illi respōsum diuinum. Reliqui mihi septē milia virorū qui nō curuauerunt genu ante Baal. Non eni ait relicta sūt mihi: aut reliquerūt se mihi sed reliq̄ mihi. Sic ergo inquit ꝛ i hoc tēpore reliquie per electionem gratie facte sunt. Si aūt gratia nō ex operibus. Alioqñ gratia iam nō est gratia. Et cōnectēs illa q̄ supra iaꝫ posui. quid ergo? Et huic iterrogationi respōdens quod querebat inquit Israel hoc nō est cōsecut⁹: electio autē consecuta est: ceteri vero excecati sunt In hac ergo electione ꝛ his reliquiis q̄ per electionem gratie facte sunt voluit intelligi plebem quā propterea deus non repulit qr presciuit. Haec est illa electio in Christo ante constitutionē mundi: vt essent sancti ꝛ immaculati in conspectu eius in charitate predestinans

eos in adoptionem filioꝝ. Nulli igitur q̄ hoc intelligit negare vł dubitare putat: cum ait apl's. Non repulit de⁹ plebem suam quā presciuit: predestinationē significare voluisse. Presciuitem reliquias quas secūdū electionez grē fuerat ipse facturus: hoc ē ergo predestinauit. Siue enim presciuit si predestinauit. Sed predestinasse hoc ē presciisse quod fuerat ipse facturus. Quid ergo nos prohibet quādo apud aliquos verbi detractores legimus dei prescientiaz et agitur de vocatione electorum eandem predestinationem intelligere? Magis eñ fortasse voluerunt hoc verbo in ea re vti q̄ ꝛ facili⁹ intelligitur ꝛ nō repugnat imo ꝛ cōgruit veritati q̄ de predestinatione gratie predicatur: hoc ē scio neminē contra istā predestinationē quā secūdū scripturas sāctas defendimus nisi errādo disputare potuisse. Puto tñ eis qui de hac re sñias tractatoꝝ requirunt sctōs ꝛ i fide atq̄ doctrína christiana laudabilit̄ vsq̄quaq̄ diffamatos viros: Cyprianum: Ambrosiū: quoꝝ tam clara testimonia posuimus debere sufficere: et debere ad vtrūq̄ i. vt gratiā dei gratuitaz sicut credenda ac predicanda est p̄ omnia. credētes p̄ omnia predicēt ꝛ eādē predicationē: predicationi qua hortamur pigros vel corripimus malos nō opinētur aduersā: quia ꝛ isti viri cū sic predicarent dei gratiaz vt vnus eoꝝ dicceret in nullo gloriandū qm̄ nostrū nihil sit. Alter aūt nō est in ptāte nostra cor nostrū ꝛ nostre cogitationes: nō tñ hortari ꝛ corripere destiterūt: vt fierent precepta diuina. Nec timuerūt ne diceret eis. Quid nos hortamini. Quid ꝛ corripitis si nihil boni habeamus qđ sit nostrum ꝛ si nō est in potestate cor nostrū. Hec ne dicerētur eis nequaq̄ illi sācti ea mēte timere potuerūt qua intelligebāt paucissimis esse donatū vt nullo sibi hoīe predicante p̄ ipsum dominū vel p̄ angelos celoꝝ doctrinam salutis accipiāt multis vero id esse donatum vt deo p̄ hoīes credant. Quolibet tñ mō dicat̄ hoī verbū dei p̄culdubio q̄ sic audit vt illi obediat donum dei ē. Vñ supradicti tractatores excellentissimi diuinoꝝ eloquioꝝ ꝛ grāz dei verā sicut predicāda ē predicarūt. i. qm̄ nulla merita humana precedunt et ad faciēda diuina precepta instāter hortati sunt vt qui haberent donū obediētie quibus iussis obediendum esset audirent. Si eñ gratiā merita nostra vlla precedūt p̄fecto aut facti alicuius aut dicti aut cogitatiōis ē meritū. Vbi ꝛ ipsa intelligit̄ voluntas bona breuissime complexus est oīm genera meritorum qui dicit in nullo gloriandum quando nostrū nihil sit. Qui vero ait non est in nostra potestate cor nostrū ꝛ nostre cogitationes nec ipse facta ꝛ dicta preterit. Non enim ē dictum factū ve hoīs qđ nō ex cordis cogitatione p̄cedat. Qui aūt ampli⁹ de hac re Cyprianus martyr gloriosissimus ꝛ doctor lucidissimus potuit q̄ ibi monitione dominica etiam pro inimicis fidei christiane orare oportere cōmonuit vbi de initio fidei q̄ etiam hoc donum dei sit q̄d sentiret ostendit: ꝛ p̄seuerantia vsq̄ in finem qz et ipsam non nisi deus eis qui p̄seuerauerunt donat eccl'iam christi q̄tidie orare monstrauit. Beatus quoq̄ Ambrosius cū exponeret quod ait Lucas euāgelista visum est ꝛ mihi: potest inquit nō soli visum esse quod sibi visum ēe declarat Non enim voluntate tñ humana visū est sed sic placuit ei qui in me loquitur christ⁹ q̄ vt id qđ bonū ē: nobis quoq̄ videri bonū possit operatur. Quē eñ miserat̄ ꝛ vocat ꝛ ideo q̄ Xp̄z sequit̄ pōt interrogatus cur voluerit ēe christianus rñdere visū est ꝛ mihi qđ cum dicit nō negat deū visū. A deo eñ preparat̄ voluntas hoīm. Vt eī de⁹ honorificetur sctō dei gratia ē. Itēq̄ in eodē ope hoc est in expositiōe eiusdē euāgelii cū ad illū venisset locū vbi dñm ad hierusalem p̄genteu samaritani recipe noluerūt simul disce inquit qz recipi voluit nō simplici mente conuersos. Nā si voluisset ex indeuotis fecisset deuotos. Cur aūt non receperunt eū euāgelista

ipse demõstrat dicẽs: quia facies eius erat euntis i hierusalẽ. Discipuli autẽ recipi intra samariã gestiebãt. Sz de⁹ q̃s dignat̃ uocat ꝛ quẽ vult religiosum facit. Quid euidentius: q̃d illustrius a verbi dei tractatoribus q̃rimus. ꝛ si ab ipsis qd̃ in scripturis clarum ẽ audire delectat. S Sed his duobꝫ q̃ sufficere debuerunt Sanctũ gregoriũ addamus ꝛ tercium. Qui ꝛ credere ipsũ ꝛ quod credim⁹ confiteri dei donũ esse testatur dicẽs. Vnius deitatis q̃sumus vos cõfitemini trinitatẽ. Si vero aliter vultis dicite vnius esse nature ꝛ vocem dari vobis a sãcto spiritu deprecabitur. i. rogabit̃ deus vt pmittat vobis dari vocẽ qua qd̃ creditis cõfiteri possitis. Dabit eñ certus sum. Qui dedit quod primũ est: dabit ꝛ qd̃ scd̃m. Qui dedit ꝛ credere dabit ꝛ cõfiteri. Isti tales tanq̃ doctores dicentes nõ esse aliquid tanq̃ de nostro qd̃ nobis deus nõ dederit gloriemur. nec ipsũ cor nostrũ ꝛ cogitatiões nr̃as in potestate nr̃a esse ꝛ totũ dãtes deo atq̃ ab ipso nos accipere cõfitentes vt pmansuri conuertamur ad eum vt id qd̃ bonum ẽ nobis quoq̃ videatur bonũ ꝛ qd̃ velimus illut vt honorem⁹ deũ ꝛ recipiam⁹ xp̃m vt ex indeuotis efficiamur deuoti ꝛ religiosi vt in ipsam trinitatẽ credamus ꝛ cõfiteamur etiã voce qd̃ credim⁹: hoc vtiq̃ gratie dei tribuũt: dei munera agnoscũt ab ipso nobis: non anobis esse testãtur. Nũquid aũt quisq̃ eos dicturus est ita cõfessos istã dei gratiã vtaudeꝛent negare ei⁹ presãtiã quã nũ solũ docti sed indocti ẽt cõfitentur. Porro si hec ita deũ nouerant dare vt non ignorarẽt eũ daturũ se esse presciisset ꝛ q̃b⁹ daturus esset nõ potuisse nescire ꝑcul dubio nouerant predestiatonẽ quã ꝑ ap̃los predicatã cõtra nouos hereticos operosi⁹ diligentiusq̃ defendimus nec tñ eis obediẽtiã predicãtib⁹ ꝛ ad eam sicut quisq̃ pot rat feruẽt̃ hortãtib⁹ vllo modo recte diceretur. Si non vult; obediãtiã ad quã nos accẽditis in vestro corde frigescere: nolite nobis istã dei gratiã predicare quã deũ dare

fatemur: quã et nos vt faciamus hortamini. Quãobrẽ si ꝛ apostoli ꝛ doctores ecclesie q̃ eis successerũt eosq̃ imitati vtrũq̃ faciebant: id est ꝛ dei gratiaꝫ q̃ non scd̃m merita nr̃a dat̃ veracit̃ predicabãt ꝛ piã obediẽtiã preceptis salubrib⁹ instruebant q̃d est ꝙ inuicta violẽtia veritatis recte se isti nr̃i dicere existimãt. T Et si verũ est q̃d dicit̃ de predestiatione beneficiorũ dei non est tñ populis predicãdũ. Est prorsus vt qui habet aures audiendi audiat. Quis aũt habet si nõ accepit ab illo q̃ ait. Dabo eis cor cognoscẽdi me et aures audiẽtes. Certe qui nõ accepit reiiciat dũ tamen qui capit sumat et bibat ꝛ viuat. Sicut eñ predicãda ẽ pietas: vt ab eo qui habet aures audiẽdi de⁹ recte colatur: predicãda est pudicitia: vt ab eo qui habet aures audiendi de⁹ et ꝓximus diligatur: ita et predicãda est ista predestiatio beneficiorum vt qui habet aures audiẽdi nõ i seipso sed in dño glorietur. Quod autẽ dicũt nõ opus fuisse huiuscemodi disputationis incerto minus intelligẽtiũ tot corda turbari qm̃ non minus vtiliter sine hac diffinitione predestiatiõis per tot annos defensa esset catholica fides tũ cõtra alios: tum maxime contra pelagianos tot catholicorũ ꝛ aliorum ꝛ in nostris precedẽtibus libris multaꝫ miror eos dicere: nec attẽdere vt de aliis hic taceaꝫ ipsos libros nostros et ante q̃ Pelagiani apparere cepissẽt cõscriptos ꝛ editos: ꝛ videre q̃ multis eorũ locis futurã nesciẽtes Pelagianam heresim credebamus predicãdo gratiam qua nos de⁹ liberat a malis erroribus ꝛ moribus nr̃is non precedentib⁹ bonis meritis nr̃is faciẽs hoc s̃m gratuitã miam suaꝫ. Qd̃ plenius sapere cepi i ea desputatione quaꝫ scripsi ad btẽ memorie Simplicianum ep̃m Mediolanẽsis ecc̃le in mei episcopat⁹ exordio quãdo ꝛ initiũ fidei donũ dei ẽẽ cognoui ꝛ asserui. Quid autẽ meorũ opusculorũ frequẽtius ꝛ delectabilius innotescere potuit q̃ libri cõfessionum mearũ cũ ꝛ ipsos ediderim antequam

pelagiana heresis extitisse. In eis certe dixi deo nro & sepedixi. Da qd iubes & iube quod vis. ¶ Que mea verba Pelagius Rome cũ a quodã fratre coepiscopo meo fuissent presente commemorata ferre non potuit & contradicens aliqñ commotius pene cum eo qui illa cõmemorabat litigauit. Quid nobis primitus & maxime deus iubet nisi vt credam⁹ in eũ? Et hoc ergo ipe dat si bene illi dictũ est. da quod iubes. Et i eisdẽ etiam libris quo de mea conuersione narraui de meo cõuertẽte ad eaz fidẽ quã miserrima & furiosissima loquacitate vastabam nonne ita narratũ esse meministis vt ostenderem me fidelibus & quotidianis matris mee lachrymis ne perirem fuisse concessum? Ubi vbiqz predicaui non soluz auersas a recta fide sed aduersas etiam recte fidei deus sua gr̃a ad eã conuertere hoim voluntates. De proficiẽte porro pseuerantia quemadmodum deuz rogauerim scitis & potestis recẽsere cũ vultis. Oia vtiqz dei dona q̃ i eodẽ ope siue optaui siue laudaui qs (nõ dicã negare) sed dubitare saltem audeat deum daturuz se esse prescisse: & qbus daturus fuerit nũqz potuisse nescire hoc est predestinatio manifesta et certa sanctorum: quã postea diligentius & operosius cum iam cõtra Pelagianos disputaremus defendere necessitas compulit. Dicimus eni singulas quasqz hereses intulisse ecclesie proprias questiones cõtra quas diligẽtius defenderetur scriptura diuina qz si nulla talis necessitas cogeret.

Quid autẽ coegit loca scripturarum q̃bus p̄destinatio cõmendata est copiosius & enucleosius isto nostro labore defẽdi: nisi qp Pelagiani dicũt grãm dei secundũ merita nostra dari qd qd ẽ aliud qz gratie omnino negatio? Hoc ergo vt ingrata deo sententia destruatur gratuitis dei beneficiis quibus liberamur inimica & initium fidei & in ea vsqz i finez perseuerãtia secundũ scripturas vnde iam multa dixim⁹ dona dei esse defendimus. qm si a nobis esse dicimus initium fidei: vt eo cetera dei dona mereamur accipere cõcludunt Pelagiani gratiã dei bm merita nr̃a dari. Qd ita exhorruit catholica fides vt damnari timẽs hoc Pelagius ipse damnauerit. ¶ Itemqz si dicimus a nobis esse perseuerãtiã nr̃am nõ a dño respondet illi ita nos a nobis h̃re itiũ fidei sicut finem. Sic argumẽtãtes sicut maius est nos habere nobis illud initiũ fidei qz si a nobis habem⁹ permanere vsqz in finẽ cuz pficere qz inchoare sit maius: ac sic idẽ tidem concludũt grãm dei secundum merita nr̃a dari. Si aũt vtrũqz dei donum est & hec deus dona sua qs negare quis potest daturũ se esse presciuit: predestinatio p̄dicãda est vt possit vera dei gr̃a hoc ẽ que nõ secũdũ merita nr̃a datur isuperabili munitõe defẽdi. Et ego quidẽ in illo libro cuius est titulus de correctione & gr̃a q̃ suff. cere nõ potuit omnibus dilectorib' nr̃is puto me ita posuisse donũ dei esse etiam perseuerare vsqz in finem vt hoc antea si me non fallit obliuio tam expresse atqz euidenter vel nunqz vel pene nusqz scripserim Sed ita hec non dixi vt nõ ante me qs piam dixerit. Beat⁹ quippe Cyprian⁹ in oratione dñica sicut iam ostendimus petitiones nr̃as ita exposuit vt in ipa p̄ma petitione pseuerantiam nos diceret poscere: id nos orare asserens dicẽdo. Sanctificetur nomẽ tuũ cũ iã in baptismate sctificati fuerimus vt in eo qp esse cepim⁹ pseueremus. Uideant tamen hi qbus amantibus me ingratus eẽ nõ debeo q̃ preter hoc qp in q̃stionem venit oia mea sicut scribitis se pstrenẽ ample cti videant inqz vtrũ in primi libri posterioribus partibus eo2 duo2 qs episcopatus initio ãteqz Pelagiana heresis apparere ad Siplicianũ Mediolanẽ sẽ epm scripsi remanserit aliqd qd vocetur in dubiũ grãm dei nõ scdm merita nr̃a dari: & vtruz ex his que ibi dicta sunt nõ cõsequẽter eluceat & si nõ sit expressũ etiaz vsqz in finẽ perseuerantiaz non nisi ab eo donari qui nos p̄destinauit in suum regnum & gloriam. Deinde ipsam epistolam quam iam contra Pelagianos ad sanctum Paulinum

nolanensem epm feci cui epistole cōtra dicere modo ceperunt nonne ante annos plurimos edidi? Eam quoqꝫ inspiciāt quam dedi ad Sixtum Romane eccle/sie presbyterum quando aduersus Pelagianos acerrima conflictiōe certauimus ꝛ talem reperient qualis illa ē ad Paulinum y Unde recolant aduersus heresim Pelagianū iā ante aliquot annos ista dicta esse atqꝫ cōscripta que nunc eis displicere mirandum est Quis neminem velim sic āplecti omnia mea vt me sequaꝛ nisi in quibus me non errare perspexerit. Nam pp nūc facio libros in quibus opuscula mea retractanda suscepi vt nec meipsum in oībus me secutum fuisse demōstrarē: sed pficiēter me existimo deo miserāte scripsisse non tamen a perfectione cepisse. Siqdem arrogantius loquor q̄ verius si vel nunc dico me ad perfectionem sine vllo errore scribendi iam in ista etate venisse. Sꝫ interest q̄tū ꝛ in qb⁹ rebus erretur. Et quā facile q̄sqꝫ corrigat vꝛ q̄ta ptinacia suū defendere coneꝛ errorem. Bone quippe spei est hō si eū sic pficientem dies vltimus vite hui⁹ iuenerit vt adiiciantur ei que pficiēti defuerunt ꝛ pficiendus q̄ puniēdus potius iudiceꝛ. Quocirca si hoīb⁹ q̄ ppterea me dilexerunt quia peruenit ad eos anteqū me diligerēt aliqua mei laboris vtilitas nolo existere igratus: q̄to magis deo quē nō diligeremus: nisi prius dilexissꝫ nos ꝛ fecisset dilectores suos: quoniā charitas ex ipō ē: sicut dixerūt q̄s fecit magnos nō solū oratores verum ēt predicatores suos. Quid est aūt ingratius q̄ negare ipam grām dicēdo eam s̄m merita nr̄a dari? q̄d in Pelagianis fides catholica exhorruit: q̄d ipsi pelagio capitale crimē obiecit: q̄d ipse Pelagius non q̄dē amore veritatis dei: sꝫ tn̄ sue dānationis timore dānauit. z

Quisq̄s aūt diceret grām scd̄m merita nostra dari sicut catholic⁹ fidelis exhorret nec ipam fidem subtrahat dei grē: q2 miam cōsecut⁹ est vt fidelis esset ac per hoc grē dei tribuat pseuerantiam quo vsqꝫ in finem qui miam cōsequiꝛ quam poscit quotidie vt non inferaꝛ in tentationē. Inter initiū aūt fidei ꝛ pfectionē pseuerātie media sunt illa quib⁹ recte viuimus: q̄ ipsi etiam donari nobis a deo fide ipetrāte cōsentiunt. Hec aūt omnia initiū. s. fidei ꝛ cetera vsqꝫ i finē dona sua deus largiturū se vocatis suis esse presciuit. Nimie igitur contentionis est predestinationi cōtradicere vel de pdestinatiōe dubitare. Que tamē non ita populis predicanda est: vt apd̄ imperitū vel tardioris intelligētie multitudinē redargui quodāmō ipa sua pdestinatione videaꝛ sicut redargui videtur ꝛ prescietia dei quā certe negare nō possunt: si dicitꝛ hominibus siue curratis siue dormiatis quod vos presciuit q̄ falli nō pōt hec eritis. Dolosi autem vꝛ imperiti medici est etiam vtile medicamentū sic alligare vt aut nō prosit aut obsit. Sed dicendum est. Sic currite vt cōprehēdatis atqꝫ ipso cursu vr̄o ita vos esse precognitos noueritis et vltie curretis: ꝛ si quo alio modo dei prescientia predicari pōt vt hominis segnitia repellatur. A Quāuis ergo ita se habeat de predestinatiōe definita sē. ētia volūtatis dei vt alii ex ifidelitate accepta volūtate obediēdi cōuertantur ad fidem vel pseuerare in fidem ceteri vero qui in peccatorum damnabilium delectatione remorantur: si et ipsi predestinati sunt ideo mundum surrexerunt: quia nondum eos adiutoriū grātie miserātis erexit. Si qui eni nondū sunt vocati quo gratia sua predestinauit eligendos accipiant eandem gratiam qua electi velint esse ꝛ sint. Si quid autē obediūt: sed in regnū ei⁹ ꝛ gl̄iam predestinati nō sūt tpales sūt: nec vsqꝫ finē in eadē obedientia permanebunt. Quamuis ergo hec nature fide sit nō tamen isto modo dicenda sunt audientibus multis vt sermo ad ipsos etiam conuertatur eisqꝫ dicaꝛ illa istorū verba que nostris litteris indidistis ꝛ q̄ superius interposui. Ita se habet de predestinatiōe definita sn̄ia voluntatis dei vt alii ex vobis de infidelitate accepta obediēdi volūtate veneritis ad fidem.

Quid opus est dici alii ex vobis. Si
enim ecclesie dei loquimur: si credenti
bus loquimur cur alios eorum ad fi-
dē venisse dicentes ceteris facere iudi
camur iniuriam cum possimus congru
enti⁹ dicere. Ita se habet de predestia
tione definita sententia voluntatis dei
vt ex infidelitate veneritis ad fidē ac
cepta volūtate obediēdi ⁊ accepta pse
uerātia maneatis in fide. Nec illō qđ se
qtur ē oino dōm. i. ceti vero q̄ in pctōꝝ
delectatione remoramini ideo nōdum
surrexistis quia nec dū vos adiutori-
um gratie miserantis erexit cū bene ⁊
conuenienter dici possit ⁊ debet. B
Si qui autē adhuc in peccatorum dā
nabilium delectatione remoramini ap
prehendite saluberrimam disciplinā.
Quod tamē cum feceritis nolite extol
li quasi de operibus vestris aut gloria
ri quasi hoc non acceperitis. Deus est
enim qui operatur in vobis ⁊ velle et
operari pro bona voluntate ⁊ a domi
no gressus vr̄i dirigant vt ei⁹ viā ve-
litis. De ipso autem cursu vestro bono
rectoq; cōdiscite vos ad predestinatio
nem diuine gratie pertinere. Item qđ
sequitur ⁊ dicitur. Veruntamen si qui
estis nundum vocati quos gratia sua
predestinauerit eligēdos accip etis eā
dem gratiam qua velitis ⁊ sitis electi.
durius dicit q̄ potest si nos non qui-
buslibet hominibus loqui sed xp̄i eccle
sie cogitemus. Cur enim nō potius ita
dicitur. Et si qui sunt: nūdum vocati p
eis vt eis vt vocētur oremus. Fortas-
sis enim sic predestinati sūt: vt nr̄is orō
nibus cōcedantur: et accipiant eandē
gratiam qua velint atq; efficiantur ele
cti. C Deus enim qui omnia que p̄-
destinauit impleuit ideo ⁊ pro inimicis
fidei orare nos voluit: vt hinc intellige
remus quod ipe etiam fidelibus donet
vt credant ⁊ volentes ex nolentib⁹ fa-
ciat iā: nō qđ illis verbis cōuertit mi-
ror si vllo modo potest in populo xp̄ia-
no q̄sq; infirmus patienter audire cū di
citur eis. Et si obeditis: si predestinati
estis reiiciendi subtraherentur obdiē-
di vires vt obedire cessetis. hoc enim di
cere quid videtur aliud esse q̄ maledi-
cere aut mala q̄dāmō pphetare. Sꝫ
si ⁊ de his q̄ nō pseuerāt aliqđ placꝫ di
cere vel necesse ē cur nō poti⁹ illa saltē
dr̄ vt paulomāte dictū ē. Primū vt nō
de ipis q̄ i pplo audiūt hoc dicat. sꝫ de
aliis ad ipos id ē vt nō dicat: si q̄ obau
ditis si p̄destinati estis reiciendi: sed si
qui obaudiūt ⁊ cetera p verbi perso-
nam tertiā dicant nō per secūdā. Res
enim nō optabilis sed abominabilis dici
tur ⁊ durissime atq; odiosissime quasi i
audiētiū frontem cōpellēdo colliditur
quando quis eis loquit dicit. Et si qui
estis obeditis si predestinati estis reiici
ēdi subtrahētur obediēdi vires vt obe
dire cessetis. Quid eni sētētia deperit
si ita dicat si qui aūt obediūt sed in re
gnum eius ⁊ gl'iam p̄destinati nō sūt:
tēporales sūt nec vsq; i finē in eadam
obediētia permanebūt. Nōne ⁊ veri⁹
eadē res ⁊ cōgruēti⁹ q̄ dicitur vt nos
ipsi tantū malū tanquā optare videa
mur sed de aliis referre qđ oderint nec
ad se existiment pertinere sperādo orā
doq; meliora. D Illo aūt modo q̄
dicēdū putant eadam sententia eisdē
pene verbis etiā de p̄scientia dei quā
certe negare nō possūt pnunciari pōt:
vt dicat ⁊ si qui obeditis si p̄sciti estis
reiciēdi obedire cessabitis. Nēpe hoc
verissime est. Ita sane sꝫ improbissimū
importunissimū icōgruētissimū nō fal-
so eloquio sed nō salubriter valitudine
humane infirmitatis apposito. Illum
etiam modū quo vtēdū esse in predesti
nationis p̄destinatione nos diximus lo
quēdi ad pplm nō existimo debere suffi
cere nisi hoc vel huiusmodi aliquid ad
dat vt dicat vos itaq; etiā ipsam obedi
endi perseuerētiā a patre luminum a
quo descendit oē datū optimū ⁊ omne
donum pfectū sperarare debitis ⁊ quo
tidianis orationib⁹ poscere atq; hoc fa
ciēdo confidere non vos esse a predes-
tinatiōe populi ei⁹ alienos: q2 ēt hoc
vt faciatis ipse largitur. Absit autem
a vobis iō desperare de vobis qm̄ spē
vr̄em in ipso habere iubemini nō in vo
bis. Maledictus enī oīs hō qui spem

habet in homine. Et bonū est cōfidere in dño q̄ȝ cōfidere in hoīe: q2 btī oēs q̄ cōfidūt in eo. E Hac spē tenentes: seruite dño ī timore. Qm̄ deuia eterna quā filiis promissionis promisit non mēdax deus ante tp̄a eterna nemo potest esse securus nisi cū consummata fuerit ista vita que tentatio est super terrā sȝ faciet nos perseuerare in se vtiq3 i ei⁹ vite finem cui quotidie dicimus ne nos inferas in tentationem: hec atq3 huius modi cuȝ dicunt seu paucis christianis siue multitudī ecclesie cur metuimus sanctorum predestinationem ꝛ veram dei gratiam.i.q̄ non scdȝ merita nostra datur sicut eam sancta scriptura predicat predicare: An vero timendum ē ne tunc de se homo desperet qn̄ spes eius ponēda demōstratur in deo: non autem desperaret si ipsam in seipso superbissimus ꝛ felicissimus poneret. Atq3 vtinā tardi ꝛ infirmi qui non possunt vel nundum possunt scripturas nec earū expositiones intelligere: sic audirent in hac questione disputatiōes nr̄as vt magis intuerent̄ ōr̄ones suas quas sp̄ habuit et habebit ecclesia ab exordiis suis do nec finiatur hoc seculum. De hac enim re quā nūc aduersus nouos hereticos nos cōmemorare tm̄ scio plane tueri ꝛ defensare compellimur nunq̄ȝ placuit ī precibus suis ꝛ si aliquando in sermonib⁹ exercendam nullo vrgēte aduersario putauit. Qn̄ ei non oratū est in ecclesia pro infidelib⁹ atq3 inimicis eius vt crederēt. Qn̄ fidelis quisq̄ȝ amicum proximum coniugem habuit fidelem ꝛ non ei petiuit a dño mentem obediētē id xp̄ianaȝ fidem qs auteȝ sibi vnq̄ȝ nō orauit vt in dño p̄maneret: aut quis sacerdotē suo fideles dn̄m inuocanteȝ si qn̄ dixit da illis dn̄e in te perseuerare vsq3 in finem non solum voce ausus est sȝ saltē cogitatione respondere ac non potius super eius talem benedictionem ꝛ corde credente ꝛ ore confitente respondit amen. cum aliud in ip̄a ōr̄one dn̄ica nō orēt fideles dicentes maxime illud ne nos inferas in tentationē nisi ī sctā obediētia perseuerēt. F Sicut ergo in his ōr̄onibus ita ꝛ in hac fide nata est ꝛ crescit ꝛ creuit ecclesia qua fide creditur gratiā dei nō secūdum merita accipiētium dari. Quādoquidē nō oraret ecclesia vt daretur infidelib⁹ fides nisi deum crederet ꝛ auersas ꝛ aduersas hominum ad se conuertere volūtates: nec oraret ecclesia vt p̄seueraret ī fide xp̄i nō decepta vel victa tētationibus mūdi nisi crederet dn̄m sic ī potestate habere cor nostrū vt bonū qd non tenemus nisi propria volūtate: nō tam̄ teneamus nisi ipse et nobis operetur ꝛ velle. G Nam si hec ab ipso quidem poscit ecclesia sed a seipsa dari putat. nō veras sȝ perfunctorias orationes habet: quod absit a nobis. Quis enim veraciter gemit ꝛ desiderat accipere qd orat a dño: si hoc a seipso sumere existimet non ab illo presertim quoniā quid oremus sicut oportet nescimus sȝ ipse spiritus ait apostolus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui enim scrutatur corda scit quid sapiat q2 scd̄m deū iterpellat pro sanctis Quid est ipse spiritus interpellat nisi ī terpellare facit gemitibus inenarrabilibus vel veracibus qn̄ veritas est spiritus. Ipse ē enim de quo alio loco dicit. Misit deus spiritum filii sui in corda nostra clamātem Abba pater. Et hic quid est clamātē nisi clamare faciētē tropo illo quo dicimus letū diē q̄ letos facit: quod alibi manifestat vbi dicit. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum ī quo clamamus Abba pater Ibi dixit clamantem. Hic vero in quo clamamus apiēs videlicet quomodo dixerit clamantem id est sicut iam exposui clamare facientem. Vbi intelligimus hoc ꝛ ipsum esse donum dei vt veraci corde ꝛ spiritualiter clamemus ad deum. H Attendāt ergo quō falluntur qui putant esse a nobis nō dari nobis vt petamus queramus pulsemus ꝛ hoc esse dicūt quod gratia preceditur merito nr̄o vt sequat̄ illa cum accipimus petentes: et inuenimus querētes: aperiturq3 pulsantib⁹

nec volunt intelligere etiam hoc diuini muneris esse vt oremus hoc est putam⁹ queramus pulsem⁹. Accipiemus enim spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus Abba pater qđ vidit beatus Ambrosius. Ait enim Et orare deū gratia spiritalis est sicut scriptuȝ est. Nemo dicit dominus Jesus nisi in spirituſancto Hec igitur que poscit a dño ⁊ semper ex quo esse cepit poscit ecclesia ista de⁹ vocatis suis daturum se esse presciuit: i ipsa predestinatiōe iā dederit quod apostolus sine ambiguitate declarat. Scribens quippe ad Timotheum collabora inquit euangelio secundum virtutem dei saluos nos facientis ⁊ vocātis vocatione sua sancta non secunduȝ opera nostra sed secundum propositūȝ ⁊ gratiaȝ que data est nobis in christo Jesu ante tēpora eťna manifestata aūt nunc per aduentum saluatoris nostri iesu christi. Ille itadicat ecclesiā aliquādo in fide sua non habuisse veritateȝ p̄destinationis huius est gratie que nūc contra nouos hereticos cura diligētiori defenditur. Ille inquam hoc dicat q̄ dicere audet aliquando eam non orasse vel non veraciter orasse siuevt crederēt in fide'es: siuevt perseuerarēt fideles Que bona si semper orauit sēper ea dona esse credidit: nec ab illo semper cognita vnq̄ȝ ei negare fas fuit. Ac p̄ hoc predestinationis huius fidem que contra nouos hereticos noua sollicitudine nunc defenditur nunq̄ȝ ecclesia christi nō habuit. J Sȝ q̄d plura Satis docuisse me existimo vł poti⁹ pl⁹ q̄ȝ satis dona dei esse ⁊ scipere i dño credere ⁊ vsq̄ȝ in finē in domino permanere. Cetera vero bona ad vitā piam qua deus recte colitur pertinētia etiam ipi propter quos hoc agimus dei dona esse concedūt. Omnia porro dona sua ⁊ quibus ea fuerat largiturus deum presciſſe negare non possunt. Sicut ergo cetera predicanda sūt vt q̄ ea predicat obedienter audiatur: ita predestinatio predicanda est vt qui obedienter hec audit nō in homine ac per hoc nec i seipso sȝ in domino glorietur: quia ⁊ hoc dei preceptum est obedienter audire. i. vt qui gloriatur in domino glorietur: similiter vt cetera donū dei est. Qđ donū qui nō habet non dubito dicere alia quecunq̄ȝ habet inanit' habet. Hoc pelagiani optamus vt habeant. isti aūt nostri vt plenius habeāt. Nō itaq̄ȝ sim⁹ i disputationibus prompti ⁊ in orationibus pigri.

¶ Sancti Augustini de bono perseuerantie ad Prosperum et Hilarium Liber explicit.

Diui Aurelii Augustini vt asseritur, q̄uis phrasis videatur alterius, de visitatione infirmorum capitulum primum. R

Visitationis grā nepoti meo charissimo moriēti extremū vale dicturus hesterna die p̄cessi: sed tactus dolore cordis intrinsecus non sum quātulacunq̄ȝ oculorū huectatione vix i v̄bū aliquid tādeȝ ora singultuosa resolui. Unde nec digna me nec digna satis proferre potui. Si ei (quod est oīm) anim⁹ dolore nō minimo aff: ct⁹ verba attentaret: ipsa v̄boȝ attētatio lachrymarū esset augmētatio. Parcebā itaq̄ȝ v̄bis: ne pcerē lachrymis. Nō cōsolatorias siqdē effūdere lachrymas effeminatum est. Porro nullas congaudere cū gaudentib⁹: flere cū flentibus iubēamur ⁊ inobediētia ⁊ ihumanitas ē. Nā et lachrymat⁹ est Jesus. Plorabo igiť mi nepos dulcissime: ne sim inobediens ⁊ inhumanus. Sim mō imitator saluatoris mei Jesu: tēperabo quoq̄ȝ a lachrymis ne nimis videar effeminat⁹ Tuq̄ȝ viā vniuerse carnis nepos amātissime ingredi festinas q̄ visurus es parentes

tuos p̄triarchas sctõs olim et sūmā beatitudinē. Ad tāti itineris igit̄ ne deficias via subsidiū grāde viaticū tibi est necessariū. In muro ciuitatis sup̄ne apponēdus est lapis viuus in cuius edificio nō audit̄ strepitus aut malleus hic p̄ferēdus est strepitus: hic adiiciēdus ē lapidi malleus. Hic est cōterēdum totū lapidis quadrādi superuacaneū. Strepitus sit pctōrū recordatio sup̄ qb⁹ p̄strepet aure sacerdotis hūillima tua confessio Iuxta illud Cōfitemini alterutrū pctā vr̄a. Malleus sit p̄nia cordis plusq̄ pectoris p̄cussio q̄ vtraq̄ quoniā adhuc aliquātulū i hac vita p̄uales ita modificet̄ ne in edificii dei apponere necessaria habeant̄. Nā quo vadis? ad vitam per quā viā. Audi deū dicētē. Ego sū via veritas & vita nō potes errare. Xp̄us via est: nō potes falli: xp̄s veritas est: nō potes nō viuere: xp̄s vita ē: p xp̄m viā vades ad xp̄m verā vitā. xp̄s via ē. tu viator. xp̄m viaticū porta cōducē te ad seipm̄ via veritas & vita s₃ quo loco inuenies vitā istā. q̄ iuenies viaticum xp̄s deus est: deus aūt vbiq̄ ē. Si deus vbiq̄ est & in te est post te est: ante te est & in circuitu tuo est dei omia plena sunt ne lōge deū arbitreris. Ubicūq̄ q̄sieris ipsū inuenies. Si ascēderis in celū illic est. Si descēderis ad infernū adest. Si sūpseris p̄nas tuas diluculo vt habites in extremis maris: etenim illic manus sua deducet te & tenebit te dextera sua Deum igitur vbiq̄ hospitē habes hospitium acceptū fac hospiti tāto: & tūc securus dices hospiti tuo. Ut eundo deducat te & in deducēdo cōducat te. In cōducēdo p̄ducat te: & in p̄ducēdo hospitet̄ te. L Dico tibi si sibi gratum exhibueris hospitiū gratius & gratatius exhibebit tibi hospitiū suū. O q̄ btūs eris si hospes dī fueris: si i ciuitate celesti. s. Hierl̄m mansionē acceperis. Si dus in die aliqua tibi gr̄as agēs dixerit. Hospes fui & collegisti me: & q̄diu fecisti vni ex his minimis meis fecisti mihi. Ueni benedicte p̄ris mei p̄cipe regnum. Erraueram equidem quoniā p hospitio tuo hospitium dī promiseram ciuē tam cōscriptum imo tā cōregnātē hospitē vocauerā. Nō p̄mittit tibi deus hospitiū p̄mittit regnū. regnabis cum xp̄o. eris heres dei coheres aūt xp̄i. S₃ ad tātā felicitatē adipiscēdā preparatio multifaria tibi charissime est necessaria. De confessione & penitētia superius breuiter notatum est. cōfitere & penitere a malo est declinare. A malo declinare quodammodo bonū est. S₃ audisti declina a malo & fac bonū bona ē a malo declinatio. S₃ necessaria est ad bonū faciēdum festina & efficax exhilaratio. hilarem emēdatorem diligit deus. Et qd̄ ē bonū facere? In p̄ūcto ē boni faciendi regula. Enarrat sibi bonaī pensa doctorū doctor ita dicēs. Hospes fui: nudus & in carcere sitiens et esuriens et ministrasti michi: & hec michi fecisti q̄diu vni ex minimis meis fecisti. Grande bonū quod cum fit in paupeores redundat in deum. Sed in pauperes largitio nō ē totius boni exhibitio Dicit ap̄ls. Si distribuero i cibos pauperum omnes facultates meas charitatē aūt nō hūero nil michi prodest: ergo totius boni sūma charitas ē. Distrtbutio facultatum tuarum i pauperes nisi ex radice charitatis p̄cedat: in deū nō redūdat. Deus charitas ē. Quod ex deo procedit in deū redūdat. Quod i deū nō redūdat ex charitate nō p̄cedit. Ex deo igit̄ p̄cessio & in deū redūdatio dei dona sunt. Distribue itaq̄ sic tua in paupes vt in deum distributō redūdet. Sed quid distribues? forsitā deest quod distribuas. Audi Thobiā. Si multum tibi fuerit abundant̄ tribue. Si autem exiguum: etiam illd̄ exiguum impTiri stude. Si dederis alicui calicem aque saltem frigide: non perdes mercedem tuam. Sed forsitan et aqua deest. Sed habes quod distribuas: habes teipsum da teipsum do & habebis ip̄m dūm. Quomodo dabis te deo? Dispone domui tue quia tu morieris & nō viues forsitā domū nō hēs. Dispone tibi si nō disponis domui. Qualis erit ista dispō. Dilige deū & diliget te deus. assume p̄nas quibus ad

eum euoles. Pēne quibus euoles sunt dilectio dei ⁊ ꝓximi: dei ⁊ proximi est dilectio. apta tuiipsius dispositio. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malū non operatur. De dilectione dei quid dicam? Diliges dominum deum tuum ex toto anima tua ex tota ꝟtute tua diligat deum oculus tuꝰ: os tuū: manus tua: pes tuꝰ. Quicquid dilectiōis i te est: tu totus diligas deū. Hę sunt due ale quibus euoles ad celos: transueharis ad sanctos: inseraris inter angelos. Si ociosa sit manus ab opere: pes a deambulatiōe: sed nunꝙ̄ sancta aīa timēs deum vacare poterit a dilectione: sed dicis. Dilige deum. Benevtinam sit i te qđ ꝓmisisti sermone. Dilectionis dei probatio mandatorum ipsius est cōpletio opum suorū voluntaria cōpletio: amare qđ amat deus ardenti desiderio amplecti qupd facit deus. Si igitur deum diligis quod facit deus diligis. Et si quod facit deus diligis disciplinam dei flagellantez te diligis flagellum dei sustines. tussi laboras: pulmone deficis: cibum stomachꝰ resouit: typsi dequoqueris: vinū fastidis dissenteria sauciaris: multimodo morborum genere affceris. Sed et hec si oculum habes: si recordatus es dei dona sunt Disciplinam patris ne abiicias fili Nemo filius quē non corripit pater sed noli deficere a disciplina domini: et ne fatigeris duz ab eo argueris. Quē ei diligit dominus corripit: ⁊ ꝙ pater i filio complacet sibi vis scire qꝛ infirmitas corporis salutē anime parturit. Audi dominum apostolo respōdentē. Uirtus in ifirmitate ꝑ fi:itur. ac si dicat cōplectere quā patis infirmitatem quoniam ita ꝑficies de ꝟtute i virtutē si i ifirmitate ꝟtus augmētatur virtus autez est salus anime. infirmitas corporis q̄n quidem per virtutem anime parat salutem donum dei est. Non enim est aliunde nisi ex deo salus anime. Fagellū ergo dei ne contemnas sed flagellatus dic deo gratias. Dilige corripientem. dilige arguētē. Non i furore: nō in ira sed in mīa aperi pulsanti: deuotus esto vocanti: gratias age miserāti: redi a te cogita parūper. Cogita de deo pensa si potes. Quoniā sup oīa opa ipsius miserationis ipse deus est: ipse iudex est: nec tevult dānari: nollet te male iudicari vult tui misereri flagellat in te misericorditer qđ i eū deliquisti pertinacit̄.

M Deus meus deus meus audebo dicere: pace tua dicam quem am magno repletus gaudio dicam. In quodā extasis tripudio de te presumendo dicam nisi quia deus es: iniustus esses. Peccauimus grauit̄: inheremus petō ptinacit̄: gaudemus de peccato. post peccatuz ambulamus: extēso collo peccatum nostrum predicamus nec abscōdimus: et tu placatus. es. Nos te ꝓuocamus ad iram tu autem cōducis nos ad misericordiam. Nos irritamus te in furorem. tu autem differs vindictam. Justo exterminio punire poteras peccantes: subuertere negligētes: et patiētia tua expectat vt corrigamur penitētes. Deꝰ meꝰ misericordia mea nūquid non hec est iniusticia? Sed nunquid iniusticia apud deum? Absit quod enī sustinet deus iudex iustus patienter qui sta seueritas flectitur misericordit̄ totum deus est. Neqꝫ enim aliter deus esses nisi flectereris nisi patereris: nisi misereris: nisi deus esses. Quodcunqꝫ igitur facis tuum est. Fac igitur deus quod facis: quia quod facis tuum est. Quoc tuum est bonum est. Quod igitur facis bonum est: deus meus misericordia mea

Q Tu igitur chare mi ad modicū migraturꝰ de mūdo tātā tā ieffabilē benignitatē domini dei ne spnas. Flagellū ipsius gaudent̄ suscipe. Flagellat i te quod nescis nec i iuste. Justa ei sunt ipsius iudicia morbus hic corporis medicina est spūalis. Porro recogita ꝙ morbus tuꝰ vt aiūt medici est icurabilis ⁊ tecum reuolue q̄m si cōtra deū ꝑsūpseris murmurare ⁊ morbū si velis aut nolis sustiebis. Nec murmurādo sanaberis imo aīa debilitaberis dū ꝯtra deū tuū: patrē tuū medicū tuū magistrū tuū māsuetissimum trāquillissimū i ipso flagello pacatissimū

qui nūq̄ iratus: cū iratus est mie recordatur murmuraueris. Meis igit acq̄esce cōsiliis et q̄nq̄dem murmurando duo mala sustineres. pacific⁹ esto: ꝛ grauamē corporale fac tibi antidotū spūale. Nō eī si ĩ flagello vis deum recognoscere corpe ꝛ aīa flagellabere. nō enim flagellat deus bis ĩ idipsum. O q̄ iucundo pectore. q̄ leto corde visitationē diuinā debes ꝑoptare. Certe si corpore tot⁹ ꝓualeres. īfirmitatem medicinalem a deo debueras votis omnibus expetere ꝛ ne sanitas corporis īfirmitas esset anime metuere. Nil aliud scio sed quia infirmaris vtiliter debet gaudere. quia iusta est vocatio diuina. Debes eis totis nisibus letus adesse. Eya si episcopatum. aut honorē aliū aut sanitatem infirmis optabilem tibi concessisset deus nōne omni gaudio illud donum dei susciperes? Certe maiori exultatione: affectuosiori voluntate: cum gratiarum etiam actione hanc dei animaduersionem debes tibi vnicam habere quia ꝛ hoc vtilissimum donum dei est. Porro si de vite eius naufragio. de q̄ compendiose mortis comparādo cōmercio cogitares q̄ inenarrabiliter viuere fastidires: q̄ festinanter mori in domino concupisceres. Beati enī mortui qui ĩ domīo moriūtur. Nam vt collationem quādam breuiter faciamus. cōferam⁹ si placet de vita p̄sēti que initium dolorū est ꝛ quasi ꝑ amicū litigiū quid potius appetendum est male viuere an bene mori discutiamus. Nam bñ viuere presētialiter nemo potest ois eī hō mendax. Et apl's hō p̄ ceteris hominibus: videns aliā legem in membris suis legi mētis sue repugnantē cupit dissolui ꝛ esse cum x̄po. Et scim⁹ q̄ oīs creatura ingemiscit ꝛ parturit vsq̄ quo liberetur a seruitute corruptionis per eum q̄ subiecit eam in spe. ¶ Deniq̄ quis numerare pōt ꝑstitis vite molestias? Esurire. sitire algere. calere. lassari. innumerabilia sunt ex ipsa cōsuetudine nobis domestica sunt. Tamē initiū dolorū hec. sed vt altius resoluam⁹ q̄ intra nos sunt. cupere. amare. odire. fornicari. adulterare. occidere vel occidi. rapere. furari nōne inimice passiones nobis sūt? Tamē quis imunis: q̄s liber est ab his oībus? Et q̄s tot ꝛ tāta rū obnoxi⁹ passionū. imunis erit a peccato? Et q̄ viuēs sub pctō bñ viuit? Ergo male viuit oīs hō q̄ ꝑ pctm̄ malū est. Deniq̄ audēt ꝓnūcio q̄ principiū vite hoīs ĩitium dolorū est. fuere phī hoc nō ignorātes qui ĩ ortu pueros lugebāt. ĩ morte aūt gaudebāt. hoc significātes q̄ hō ad laborē nascit. Ad requiē aūt morit. Sctūs dauid ꝛ de ortu ꝛ de vita filii quem de bersabee susceperat ĩtm̄ est cōtristat⁹. vt dum puer aduiueret. lugēs ꝛ icenat⁹ maneret. mortuo autē paruulo ꝛ gauderet ꝛ cenaret. O. O mors desiderabilis. o mors oīm malorū ꝑ̄ntium finis. o mors laboris mei clausula. quietis principium. Quis excogitare queat tuas vtilitates btitudinū. Nā nole mori x̄pianorum nō est. bñ aūt mori cum x̄po viuere est. Et q̄s ipīus bñficia sufficiēter expediat: q̄ hoīes x̄po ꝯglutinat: q̄ vt dictū est finis malorū est. nutrix ĩitiūq̄ secure felicitatis est. Valeas mors quā mihi dilectissimā conficiar: si possem libent' te complecterer. libent' te gustarē. vltro subirem. Et testor q̄ oīs mea cogitatio ꝛ ep'le ꝑsentis frequentata lectio īstigat me ad tui dilectionē tm̄ ne itēpestiua venias. ℟ Tu autem caro mea ꝛ os meum: quē ep'la mea visitat quā ꝛ extremā morituru saccepis de hac eadē ep'a ꝛ de aliis q̄ in te sunt exemplaribus cōsolationē accipe. Ne in extremo positus tanq̄ desolatus: ad curiam dei tui venias. His oībus expletis orō tibi ē necessaria. Ergo deū alloq̄re. ꝛ nihil secus egeris. de ipso securus ita affare. De⁹ me⁹ deus meus mia mea. refugiū meū te desidero. ad te confugio. ad te venire festino. ne despicias me sub tremēdo discrimine positū. adesto mihi propitius ĩ his meis magnis necessitatibus. Non possū me redimere meis operationibus: sꝫ tu redime et miserere mei. Diffido de meis meritis: sed confido de tuis miserationibus et plus confido de tuis mi

serationibus q̃ diffidam de malis acti
bus meis. Tu spes mea de⁹ meus: tibi
soli peccaui mea culpa. Qui fui tibi
charus ad redimendũ: nõ sim vilis ad
perdendũ ⁊ nunc ad te venio qui nulli
dees. Cupio dissolui ⁊ esse tecum. In
manus tuas commendo spm̃ meũ dñe
Respice in me dñe deus veritatis: ⁊ pre
sta mihi deus meus vt in pace dormiã
et requiescam qui in trinitate perfecta
viuis et regnas deus per omnia secu-
la seculorum. Amen.

¶ Explicit capitulum primum

¶ Sequitur secundum.

S Uperioris tractat⁹
cursum me clausisse
putaueram cũ qui-
dam de fratribus il
lus accipientes ipsi
autẽti⁹ inherentes ac
curate collaudaue-
rũt ⁊ sicuti testabãt
pro alia vtilitate sui grataner relege-
runt ⁊ cõmuni decedentiũ a seculo cõ
solatiõi necessariũ iudicauerũt. Ego
sti am fraternum gaudium meũ exi-
stimans ita illud complexatus sum: vt
⁊ ipsorum leticia inde meum compla-
ceret opusculum ⁊ quod impremedita
tus dictaueraz solitario peragerẽ scru
tinio. Erant autem que scripta fuerãt
simpliciter sed vt reor catholice dicta
Unde ⁊ dictorum simplicitati propter
fratrum beniuolentiam qui iaz ita lau
dauerunt peperci. ipsi autem licet vo-
lumẽ esset paruulum visitationẽ infir-
mi illud appellauerunt. Ego autez su
periora vti erant manere passus sum.
Sed quoniam epistolari studueraz bre
uitati quedã pretermiserã que ad ean
dẽ infirmi visitationi necessaria fuissẽt
Ea ergo que cõpẽdii gr̃a pretermiserã
nec non ⁊ ea que sup idem negociuz a
me postea requisita sũt stilo subseq̃nti cõ
mendaui. Erãt quoq ordine precedẽ-
tia sz ipsa ꝑposterauit ad alia tendẽdi
non inutilis velocitas. ¶ Mi cha

rissime recessurum a nobis. te eteni cõ-
pellet dies vltima fidelis esto. sine fide
enim non potes placere deo. Neq infi-
delis deo est acceptabilis. Sũt ergo de
deo multa credẽda ad salutem anime
necessaria. Sacramentis igitur diui-
nis fides plusq̃ verbor̃ argumentatio
adhibenda. Neq etenim sigillatim de
deo credẽda p rõnis argumẽta possu-
m⁹ cõprehẽdere. Possumus aũt ⁊ debe
mus credere. Nam neq de deo loqui-
mur qm̃ a nobismet aliquãtulũ mente
excedamus. Ubi igitur est mentis ex-
cessio. idonea est fidei successio. Mirabi
le ergo illud de trinitatis vnitate dev-
nitatis deifica trinitate. sacramentum
magis est credendum q̃ exponendum
Enimuero credatur scripture testimo
niis. Sunt ⁊ alia de deo filio quasi no-
bis propinqua ⁊ contigna ⁊ ex ipsa sui
propinquitate ⁊ contiguitate nobis fa
miliaria: et ex ipsa familiaritate nobis
delectabilia. Delectabile quippe ẽ ho-
mini: et salutare morienti loqui ⁊ satia
re de humanitate christi. Quod enim
verbum caro factum est ⁊ habitauit i
nobis. hominis est. ꝙ homo deus fact⁹
est. Hominis est. Utrũq igit̃ hoc ineffa
bile sacramentũ est hoĩs. Qm̃ ergo in-
firm⁹ hoĩs itellect⁹ ex suiipsius huma
nitate ponderosa. hebetatus videns
nunc per speculũ i enigmate. dei nõ po
test diuinitatẽ vt dignũ est cõphendere
ad que sua est xp̃i humanitatẽ oculum
suũ itellectualẽ reflectat. In illã defle
ctat: ex illa quoq satietur. ad ipsam fa
ciem conuertat. sicut de ezechia dictũ
est. Cõuertit ezechias faciẽ suã cũ la-
chrymis ad parietẽ. paries xp̃i huma-
nitas ẽ. Unde ita Salomõ. En ipe stat
post parietem nr̃m. Diuinitas ipius vi
delicet ad nullum deflexa vel deflectẽ
da petiñ sub carne nr̃a latitabat. Naz
⁊ in terris visus est. Et cum hoib⁹ cõ
uersatus est. Ad hunc reuera parietez
ezechias sub mortis articulo qm̃ ei ꝑ
pheta per spũm predixerat faciẽ cõuer
tit ⁊ ita conualuit. Hac valitudinis ex
pectatione tandem securus Jacob ita
tripudiat. Uidi dñm facie diuitatis i q̃

erat deus ad faciem humanitatis quã erat assumpturus. ꝛ sic salua facta est aĩa mea. Diuine incarnationis deside-rio flagrabãt omnes sancti. quippequi bus erat manifestũ. nõ aliter posse sal-uari genus humanũ. nisi per filiũ dei i carnatũ. Nõ ei est in alio aliquo salus. Nec ei nomen aliud est sub celo datuꝫ hominibus in quo oporteat hominem saluari. Ad hũc igitur parietem nostrum meditatorẽ nostrũ conuerte faciem tu am familiari⁹. qd tuũ ẽ aggredere se-curi⁹. scit cõpati tuis ĩfirmitatib⁹. qui factus tue infirmitatis ꝑticipando cõ scius. prerogatiuã nr̃e carnis in celos euexit supius qꝫ exaltatus est sup ce-los hõ de⁹. Participat⁹ est nostre hũa-nitatis vt nos ꝑticiparemur sue diuini tatis. ℣ Aude igr̃ fili mi ꝺ hoĩe tuo deo facere quoddam ꝑticipiũ quia prior fecit de⁹ de hoĩe tuo puro si bi participiũ. ex diuinitate ꝓcessit sal-uatio: ꝛ ex humanitate redẽptio vtrũqꝫ tñ ex vtroqꝫ. Sed qd meũ est meum: qꝛ ex me mihi quadam cogitatione et cõ-gnatione secreta: quadã affectione cõ glutino: quodã ꝓprio iure consangui-nitatis mihi vẽdico. Tuti⁹ ꝛ iocũdius loquor ad meum Jesũ: qꝫ ad aliquẽ sã ctoꝝ spũum: plus debet mihi xp̃s qꝫ ali-cui celestiuꝫ spũum. qꝛ tu es fieri digna tus est deus. non factus est qd ẽ ange lus: ꝛ si sit magni cõsilii angelus. te ex altauit super angelos. Tu enim iudi-cabis angelos. Nollẽ habere locuꝫ an-geli si possem habere locũ debitum ho-mini, ad curiam dei sui. dei tui. preces-sit de⁹ tuus homo tu⁹. tunica tua. tuni ca politima. quam sibi decentissime co-aptauit. indutus illa assiduus interpel lat pro nobis: non tam ab angelis mi-noratus immo gloria ꝛ honore corona tus: et super opera manuum dei consti tutus. Quem igitur habes intercesso-rem; habes mediatorem: constitue ti-bi propitium adiutorem. Et si deus ꝓ te quis contra te. Firmiter igitur ꝛ fi denter credenda est dei incarnatio pas sio ꝛ resurrectio. Super celos ascẽsio. necnon ꝛ tuiipsius futura reformatio

Hec fili mi fides tua habeat: perferun tur ꝛ teneat cor tuum: mens dulcius sapiat os tuum audacter confiteatur ꝛ concinat. Corde enim creditur ad iu-sticiã ore autem confessio fit ad salutẽ. Et licet hec sufficere valeant ad salutẽ tamen sunt quedam exteriora signa ꝑi grantes fidei. Aliquando excitatoria ꝛ quasi quandam compunctionem pe-netrabilibus suis figentia que ꝛ christi anitatis religio vult obseruari ꝛ ami-corum ad infirmos cõueniẽtiũ deuotio gaudet adimpleri. Hec ꝛ tu fili mi nõ negligas erunt siquidem ꝛ tibi ipsi sa lubria: ꝛ mihi carisqꝫ tuis consolatoria ✠ Habẽt siquidẽ Christianoruꝫ archana illi⁹ dñice crucis quasi quod dã venerabile documentũ qd de crucis ipius imaginatione crucẽ cognominãt quod ꝛ nos omni veneratione dignissi-mum fatemur ꝛ ad recordationẽ cru-cifixi nostri veneramur. Adiicit enim super in cruce quedã hoĩs inibi patiẽ tis imago per quod salutifera iesu no-bis renouatur passio. Hanc cõplectere humiliter venerare suppliciter. tñ hoc ad memoriam tibi reducẽs. Nec deus est nec homo p̃ns quã cerno figura. sed deus est ꝛ hõ quem signat sacra figu-ra. Uerus homo verusqꝫ deus. Tamen vn⁹ vterqꝫ. probra crucis patiẽ. morteꝫ subit: ꝛ sepeliẽ. Uiuit: item crucis hec ꝑ signa triumphat ab hoste. Id notum vobis crucis huius latera reddit. Er go ipius nota sũt crux ꝛ crucifix⁹. Hec ꝛ ego veneror. Jesum quoqꝫ sẽꝑ adoro. Tu autem bone Jesu qui pro me pen-dens ita passus es misereri mihi digne ris: ꝛ presta qui mihi moriturus es: et ad hoc mortuus est: vt mundo moriens tibi viuam bone Jesu. ℣ Nec pretermittẽdum ẽ illud apostoli iacobi preceptum. Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros ecclesie ꝛ orant su per eum vngentes cum oleo sancto. In nomine domini Jesu ꝛ oratio fidei sal-uabit infirmum. Ergo sic roges de te ꝛ pro te fieri. Sicut dicit apostolus iaco bus immo per apostolũ suũ dñs. Ipsa videlꝫ olei sacrati delibutio intelligiẽ

spūs sācti typicalis vnctio. Illud etiā
viuificum dominici corporis supplemē
tū suscipe fili mi non renuas quin poti⁹
illud auidissime queras. Fideliter come
das. cibus ille eteni incōparabilis via-
ticū tibi erit saluberrimū: redemptiōis
tue preciū. redēptoris monimētū. ⁊ re-
dēpti munimentū. De cōfessione supio
ri tractatu te breuiter cōmonefeci: qm̄ vr
gebat me ad alia tēdēdi curiosa neces
sitas. Nūc quoq3 de eodē confessionis
capitulo recapitulatione3 cōpendiosā
facere dispono. Sūt q̄dā q̄ sufficere si
bi ad salutem autumāt. Si soli deo cui
nihil occultum est: quē nullius lat3 cō
scientia: sua confiteanē crimina. Nolūt
eni aut erubescūt siue dedignanē ostē-
dere se sacerdotibus: quos tn̄ inter le-
pram ⁊ leprā discernere per legis atorē
constituit. Sed nolo vt ipsa decipiaris
opinione quatenus cōfundaris cōfite-
ri corā dn̄i vicario: tabescēs pre rubore
vel seruicosus predignatione. Nam ip
sius humiliter subeūdū est iudiciū quē
dn̄s sibi non dedignaē vicarium. Ergo
ad te venire roges sacerdotē: ⁊ fac ip3
cōscientiarum tuarū penitissimarū pti
cipē. N seducat te superbientiū illa sup
stitio q̄ in visitando confirmat q2 saluat
sacerdote incōsulto. ad deū peccatoru3
cōfessio. Nos aūt nō negamus quin sit
ad deū referenda pctōru3 cōfessio. bea
tus eteni q̄ tenebit ⁊ allidet puulos vel
maximos suos ad petram. Petra au-
te3 xp̄s est: sed testamur: ⁊ testaē: ⁊ illd
sana doctrina (ne tibi applaudentium
faues aurib⁹) qm̄ pri⁹ eges sacerdotis
qui mediator sit ad deum tum salubri
iudicio. Alioquin ⁊ sub lege ⁊ sub gra
tia: ite ⁊ ostendite vos sacerdotibus.
Respōsum diuinu3 quō consummareē
Cōfitemini alterutru3 pctā vestra quō
cōplereē? Ergo cicatricū tuarū arbiter
dei vice dn̄s adhibeatur presbiter. Re
uela eivias tuas. Et ip̄e tibi exhibebit
antidotum reconciliationis. 3.
Neq3 quidem sicuti quidā faciunt cū
quadam calliditate alloquaris pbr̄m:
qm̄ talis allocutio tui ipsius foret dece
ptio. Accedunt siquidem deceptiosi
ad sacerdotes ita eis presentibus cō
tētes. Ego peccator domine sacerdos
peccaui periurando. adulterādo. for-
nicando. hominem occidando. mentien
do. sacrilegiu3 committando. furando
rapiendo. hec omnia commisi mea cul
pa vel opere vel voluntate. Ita isti deū
irridentes cu3 tamen non irridetur. cō
fitentur que non fecerunt interpolan-
tes: reuelata velantes. vt sit idem in co
dem peccatum denudasse ⁊ denudatū
abumbrasse. de quo sacerdos tunc icer
tior recedit cu3 certa incerte audierit
O q̄ bene ⁊ iuste huiuscemodi versu
tiis sacerdos ille consuleret si his omi
bus que audiuit iudicium suum appo-
neret ⁊ quasi reum de omnibus com-
petenti correctiōe mulctaret: qui se de
omnibus nihil accipiēs nihil ex his de
tegens semet infamando aggressus est
bona quoq3 inordinate dispensauit et
tunc non erat his locus ⁊ temperatior
locus esset quo generale3 morbum me
dico detegere debuisset. si prius vulne-
ra. liuores plagas tumentes sibi sigil-
latim prout grauius visceribus insta-
bat euiserasset. Tu vero fili mi. non ita
facies quoniam saniori consilio credi-
turus es. Astantem coram te sacerdo-
tem angelum dei existima. Labia qui-
dē sacerdotis ait malachias custodiūt
sciētiā ⁊ legē requirūt ex ore eius. An
gelus eni dn̄i exercituū est ⁊ cū quia et
deū ⁊ angelū ei⁹ decet reuerētia dei mi
nistrū affare. Aperi ei penatralia tuorū
abditissima latibula conscientiarū vere
cundarum penitiora reuela repagula.
Non te pudeat cora3 vno dicere: quod
te nō puduit forsitan corā multis ⁊ cū
multis facere. Nā humanum est pecca
re. xp̄ianū est a peccato desistere. diabo
licum est pseuerare. ergo que mentem
graui⁹ exacerbant facinora dei angelo
manifesta. nihil obscurum dicēs culpā
nullis ambagibus inuoluēs: nulli cir-
cuitionibus qd verū est opiens. A
Designanda etiam sunt in quibus pec
casti loca si recordaris ⁊ tempora: cu3
quibus peccasti persone non nomina
ipsarum: etiam vt a peccato desistant se

creto corrigenda familiaritas. In qua peccasti labilis etas. quo gradu iam ecclesie inseruiebas. vtrũ semel an ex cõsuetudine. vtrũ necessitate an ex voluptate cecidisti. his enim omnibus sua instant iudicia. Si eni in iudiciis secularibus a locis loca discernũtur: alia censura vidicatur homicidiũ in regis curia alia i via publica alia i agresti villa aliqñ pro tpe tpib⁹ ignoscit infamie. defertur aliqñ senectuti: q̃ media deseruiet etas: seuera cohibet habena. in solẽnibus precipui natalicii perpetrata feroci plectũtur exterminio facinora sic ⁊ cetera quãto districtioribus eliminanda sunt aiaduersionib⁹ i locis deo sacratis in temporibus festis deo dicatis. in etate discretiori in personis proprie deo delegatis: in gradib⁹ commissa sublimioribus. Nõne cui plus committit plus ab eo exigit? Nõne minus est hoiez occidisse q̃ homines? Nonne leuius semel deliquisse q̃ centies? Nõne celeriorẽ cõsequit veniã ex necessitate cecidisse q̃ ex voluptate? Et q̃uis vbicũqꝫ peccet: pctm semp sit peccatũ Nullum tps. nulla etas. nulla persona nullus locus muniat peccantem a peccato. Tñ hec omnia mõ discutiẽda sũt qm hec oia mõ corrigẽda ⁊ corripienda sunt. Hec aũt oia si tractantur vel dicta callide pal iant aiam iugulant si denudentur. cum pnia euanescunt: i nihilum redigenda ordine cõpetẽti prosequere: sine circũlocutõe edissere pctã pro viribus imino viriliter extirpare cõtende. Heu cur erubescis confiteri qđ facere nequaq̃ erubuisti? lautius est corã vno aliquantuluz rubours tolerare q̃ in die iudicii corã tot milibus hominum graui depulsa denotatum tabescere. Cõfessionẽ tuã pnia comitetur qm ita tibi remittet iniquitas tua. Et beati quoꝝ re. sunt ini. ⁊ q t. sunt peccata. Peccati quoqꝫ confessio peccatoris est dãnatio. penitentia vero confessionem parit vtilem. Odium quoqꝫ peccatis adhibendum est. qm peccatorũ amic⁹ anime sue ẽ inimic⁹. Et perfecto odio odienda sunt pctã quoniã facta sũt nobis inimica. Momentaneas autem ipsorum illecebras que ad momentaneaꝫ cordis percussionem possunt annulari: pro quorum annullatione eternã possi debitis requiem: per thesaurizationem in cruciatum ibis infernalem. Nolle destruere cũ possis: extreme est dementie. Confitere igit care mi nomieten⁹ que te remordẽt flagitia. Detege specialit q̃ scis specialia: quotidiana quibus nõ fuisti mundus saltẽ cogitatione in collecta generali appone. sicqꝫ e x indulgẽtia confide. Jam vero sacerdote consulto: ad deum referenda sunt tua delicta ipsi iam tunc erunt presentanda. Non enim talis presentatio vltra erit infructuosa. Et quod forsitan oblit⁹ preter miseriaꝫ. debitoribus tuis ex corde dimitte debita sua. ⁊ homines oẽs i deũ propter deũ dilige. B Paginule nostre: q documẽta vilia videtur ⁊ displicabilia: qr non sũt rhetorico flatu ⁊ fatu cõtracta curtata. Videnẽ ⁊ superflua. Quoniã eruditoribus hec oia erũt peruia. sꝫ est aliqñ vt multa nouerunt eruditi: de quibus dubitauerũt ⁊ cogitaui vbi eodem discendi genere eadem didiscerint omnes. Sed nos de minus capaci numero fuimus: ⁊ quomõ lassusbos calcet ꝑspicue nouimus. Accessit etiam ad nos animalibus suis cõsuli concupiscentiũ copiosa frequentia ⁊ quidaꝫ ex simplicitate: quidam ita loquebantur ex industria: illis autẽ ꝑ vt nobis collibuit consuluimus: tibi vero cor nostrum arctius inuigilat: et quid epła respectat visitat quuoniã dolor i/patiẽtissim⁹ tollit colloquẽdi gr̃am. Ex hisq̃ ex ipis hausim⁹ peritorib⁹ hũc tractatũ direxim⁹. Tuũ ẽ igit. tuum est tibi quoqꝫ pnecessariũ est. qui sub mortis articulo positus es. Jãqꝫ si videri posset mortẽ videres: quaten⁹ ex nr̃a eruditione vigilantior: vel ex tuii psius necessitate circunspectior tibi inuigiles. tibi prouideas: tibi consulas. Si autem in nostris tractatis que nesciebas iudicaui. vel que sciebas iterum inculcaui: tibi tamen in vtroqꝫ est summa gratia. te diligẽtia desudauit exercitũ. Et si ti

bi nō ꝓderat:qm̄ hec oīa sciebas:harū
dictionū cōmonitoria cōnexio:quibus
daꝫ saltem minus sciolis ꝓdesse hēbit
mihi quoqꝫ cui te cōmonuisse voluptu
osum est :qm̄ mihi satis feci:valebit.
¶ Sꝫ ne q̄dā quorūdā supstitio
presbiterorꝫ a nobis itacta quasi igno-
ta trāsigatᷣ. Nūc aliquātulū nr̄i sermo
nis cōsūmatio.qm̄ corā illis cōfitēduꝫ
est:respiciat p̄sbiteros. Esset aūt id scri
bē supuacaneū nisi errori cuidā tam i
multos serpēti p̄tēderetᷣ obuiū. Meli
us est quoqꝫ ignorātie p̄sbiterorꝫ consu
lere q̄ȝ ignorantes in ignorantia sua in
castigatos remanere. Posset aūt et ti-
bi qm̄ nocuit multis nocere. Prout su-
perius itimatū corā sacerdote cōfiteri
hebes ipiusqꝫ iudicium subire debes.
Sed sicut stella dr̄t a stella in claritate
sic sacerdos differt a sacerdote i suacō
uersatiōe. Multorꝫ siqdem ē vocari sa
cerdos:sꝫ non est eē sacerdos. Si qdem
multis p̄sbiterat⁹ ꝯmittitᷣ dispēsatio:sꝫ
nō oēs pariē cōmisse dispēsatiōis inser
uiūt misterio. Ali⁹ quidē cōmodis pre
sentib⁹ q̄ sua sūt nō q̄ iesu xp̄i exq̄rēs i
explebiliē inhiat. Alius p̄pedītᷣ ex icu
ria. Ali⁹ suffocatᷣ ex ignorātia. ⁊ tamē
ignorās ignorabitᷣ. Ali⁹ vero concredi
te custodie competentem locum ⁊ tem
pus explorat:rn̄detqꝫ probati vita mi-
nistri necessitatib⁹ iiuncti misterii. Et
bis vocādi sūt si noueris pitiores ⁊ cu
riosiores. Si eni i morbis corporum me-
dici ꝓbatiores exq̄runtᷣ:quanto magis
spūalibus aīarū putredinib⁹ adhiben
di sūt medici subtiliores ⁊ si dici licet
spūaliores. Nō dico tn̄ vt dānes vel re-
prehēdas oēs sacerdotes:nouit eīn dn̄s
q̄ sūt ei⁹.sed dico si recipis ꝓphetam i
noīe ꝓphete:vl̄ iustū i noīe iusti merce
dem vel prophete vel iusti recipies. Er
go tales vocādi sūt. D Iā vide
q̄d de ignorātia ignorātiū ꝓueniat. Au
diuit q̄dā ex minus eruditis sacerdoti-
bus confessionem tuam. videt infirmi-
tatam tuaꝫ nescit tamē res huiuscemo
di equa lance pēsare. Ignorat q̄ȝ velox
medicina subitaneis infirmitatib⁹ vel
in extremo positis sit per necessaria.
Respondet egroto frater si supuixeris
ita ieiuna:ita fac elemosinam.ita ora:
hec tn̄ oīa bn̄dixit. Sed errorē impium
aīaduerte. Si aūt ex infirmitate morie
ris.ne aīa tua deo videatᷣ impenitēs:ꝑ
obediētiam iniungo tibi q̄ten⁹ aīa tua
vel totā septimanā.vel ānum integrū
vl̄ tm̄ tp̄is patiēdo penā quā ꝓmerui
sti in pn̄ia post mortē tuā sit. Detesrmi
nanda cordis cecatio. Ad consolandū
venerat ifirmū ⁊ cui maior ⁊ propera
incūbit absoluēdi necessitas:absolutio
ne inēdicta ligationis adiicit particulā
O perditiōis aīarū occasio. Utrū aūt
hec sacerdotis allocutio confitenti no-
ceat. Certū ē aūt ꝙ nō iuuat:dei iudi-
cio reseruetᷣ. Sꝫ q̄d huic cōsolatori vel
potius desolatori respōdēdū sit si forte
req̄ras.absolute dico:ꝙ dicēdus est iste
nō seq̄ndus.nec ibi erit in obediētia vbi
est eruditiōis humilis officiositas. Si
aūt huiuscemodi putredinib⁹ q̄d appo
nēduꝫ sit cathaplasma scire desideras
vt salt eīn sub occasiōe tui doceātᷣ pl̄ri
⁊ hoc etiā ꝓficiat saluti q̄d i extremo
positis ⁊ tn̄ cōfitentib⁹ rn̄dere subtexo
Memini iponēdū est ꝙ aut impossibili
tas ei abdicet aut tp̄s euanescēs adim
plere ꝓhibeat. Si aūt aliq̄d q̄d paupi
bus ꝓdesse man⁹ eius iuenerit aut ami
ci sui de suo dare voluerit:legale est vt
pctā sua elemosinis redimantᷣ orōnes
etiā amicorū ei ꝓfuturas credim⁹. Si
auteꝫ quātulacūqꝫ pecunie sūmitas de
erit. Aut q̄ orēt ꝓ eo amicorū religiosi
tas defuerit ⁊ ex toto nihil nisi confite
ri ⁊ penitere valebit. Enormitas quoqꝫ
culparū eū aggregabit:q̄d isti faciaꝫ?
Deducam eū:aut ego ēt de eo i despa-
tionē deducat? Sꝫ q̄so bone iesu a mīa
tua despet? E Audētᷣ ꝓnūcio q̄
niā cumulati⁹ delictū est.a te despatio
ꝙ qualiscūqꝫ humane fragilitatis offē
sio. Quare ap̄lorū p̄imicerio lachrime
ꝓfuerūt nisi ꝓsint ⁊ mihi? Latrōis illi
us est euāgelio memoria quare nobis
tam venerabiliē recēsa est Quibus ele
mosinis q̄bus ve opibus vel q̄bus ora
tionibus respondisti mi iesu benignissi
me dulcissime mīsicordissime quasi sub
iure iurando. Amē dico tibi hodie me-
cum eris i padiso:nisi fidei sue orōnis

q3 dico itaq3 oib⁹. dico tādē cōfitentib⁹ dico cōfessis cōsulātibusne cōfessi desperent ne sacerdotes post mortē aliqs ligent. imo cū suo Jesu dicāt: soluite eū ꝛ sinite abire. Melius ē ei vt talis prosit vł nō noceat absolutio q̄ obsit idiscreta ligatio. Nec pr̄edant sacerdotes de fallaci securitate occasionē qm̄ melius ēvt morientē i man⁹ misericordissimi dei cōmittāt q̄ desperātē cū qbusdā iduci az fabulis a regno dei eliminēt. Nam quō dicet sacerdos p defūcto quē ipe ligauit. Absolue dn̄e aiam famuli tui et cetera solutionū eulogia. absoluādi sūt itaq3 oēs absolutionē dūtaxat rogātes nec suspēdendi sunt a fideliū cōione. q b⁹ mors timeł sine dilatiōe. ꝛ quos peccatoꝝ amara recordatio vł ciet lachrymas vel met⁹ mortis ducit ad veniā sic scriptura testał: ꝛ riti purgabūł. Sitn̄ cōualuerit canonici iuris nō negligant subire cēsurā. Subitaneū ergo dū non diuti⁹ licuerit hoc i extremo posit; adhibeatur cōsiliū hoc ēt charissime do tibi amice. ascēde oraturus i tēplū domi corde si n̄ potes corpe dic iustificād⁹ cū illo cōiustificato pctōre. De⁹ ppiti⁹ esto mihi pctōri vt ascēdas iust⁹ ad dn̄z. iustificat⁹ ab ipso q viuit ꝛ regnat per omnia secula seculorum. Amen.

¶ Finis opusculi optimi de visitatione infirmorum.

¶ Sequitur eiusdem: nō augustini: s3 quicunq3 est: certe optimi auctoris de filio prodigo ꝛ pdito ꝛ ad patrē reducto sermo admodū moralis ꝛ sacris scripturis mire suffultus. F

Ex diues ꝛ potens de⁹ omnipotēs filiū sibi fecit hominē quē creauit. cui sicut puero delicato pedagogos delegauit lege3 pphetas ceterosq3 tutores et actores vsq3 ad prefinitū tempus eius cōsummationis instruxit eū et monuit dominū eū paradisi cōstituens oēsq3 thesauros suos ei ostendens et repromittens si se nō desereret. Et ne qd deesset bonis eius ꝛ liberū arbitriū idulsit vt bonū eius volūtariū esset nō coaptū. accepta licētia boni ꝛ mali cepit eū tedere bonoꝝ suoꝝ ac cōcupiscētia sciēdi bonū ꝛ malū. Egress⁹ igitur de paradiso bone cōscientie noua qr̄ēs q nesciebat q nł la adhuc nisi bona nouerat: pr̄is legib⁹ ꝛ pedagogis relictis mādūcauit de ligno sciētie boni ꝛ mali ꝯtra vetitū patris ꝛ abscōdēs se miser ꝛ fugiens a facie dn̄i cepit vagari puer isipiēs p mōtes altitudīs: p valles curiositatis p cāpos licentie ꝛ p nemora luxurie: p paludes voluptatū carnaliū: p fluct⁹ curarū seculariū. Videns āt iniqu⁹ pdo lasciuū puerū hūc sine rectore sine custode pcul a domo pr̄is vagāte3 tute accessit ꝛ pomulū illō iobedientie manu male psuasiōis ei porrigens postq̄ ꝯsensum ab eo eliciuit agress⁹ est miserū ꝛ iterra3 ꝛ i frena desideria eū precipitās pedes q3 ei⁹. i. mentis affectiōes ne resurgat fortissimis ei secularis cōcupiscentie vinculis alligās manusq3 opatiōis ꝛ oculos mentis: misit eū i vanū male securitatis: ꝛ flente vehementł vento adulatōnis trāsuerit eū i lōgiquā regione3 dissimilitudīs. Veniens ille i regione3 nō suā venalis fact⁹ est oib⁹ q p̄t grediunł viā: discit porcos pascere siliqs porcoꝝ mādūcare. dediscit oia q didiscerat: discit q nesciebat seruilia. s. opa. victusq3 i despatiōis carcere vbi i circuitu ipii ābulāt: i mola illa ipie circuitiōis cogitur molere emolimento male ꝯscientie. Proh dolor ꝛ vbi nūc est pr̄ ille potētissimus ꝛ dulcissim⁹ atq3 liberalissimus. Nūqd obliuisci pt filiū vteri sui? Absit absit. Nō obliuiscił: misereł: cōdolet et cōqrił de absētia ꝛ pditiōe filii. Mandat amicis: sollicitat suos: oēsq3 suscitat ad redrēdū eū: vnus seruoꝝ: tior. s. ad iperiū dn̄i fugitiui vestigia prosequēs i pfūdo carcere iuenit filiū regis carceralibus pctōꝝ sordibus obsitum: vinculis ꝛ cathenis male consuetudinis ligatum: miserū ꝛ amētem ꝛ in miseriis securu3 ꝛ ridentē. Quē verbis ꝛ verberibus vigēs vt exiret ꝛ rediret tū

miseruz deiecit vt sicut morti iā vicin⁹ iaceret ⁊ adhereret in terraz vēter ei⁹ Ingressus e vestigio alius cui nomen spes videnſq̧ filium regis a timore nō erutum sed obrutū: nō adiectuz sed deiectum accessit leuiter ⁊ suscitās a terra inopē ⁊ de stercore erigens pauperē leuāsq̧ caput eius ⁊ coacta in vnū cōsolationis veste oculosq̧ eius detergēs ⁊ faciē: heu inquit quāti mercenarii in domo pr̄is tui abūdant panibus tu autē fame peris. surge obsecro ⁊ vade ad patrē tuuz ⁊ dic ei. Pater fac me sicut vnū de mercenariis tuis. ¶ Tūc ille tandē vix ad se modicum reuersus tu ne es inquit spes? Et quō spei introitus potuit patere intiā ⁊ tam horribile ꝓfundū deseratonis mee. Ego ergo inquit sum spes a pr̄e transmissa te adiutura. te nō desertura: donec te introducam in domū patris tui: ⁊ in cubiculū genitricis tue. Et o iqt ille leuamen laborū dulcis consolatio miserozuz. O ima ⁊ intima de trib⁹ cubuli regii assistricib⁹ vides carceris mei profunduz inmane: vides vincula q̄ tn̄ ad ingressū tuū iaz ex maxima parte dirupta sūt ⁊ dissoluta: vides captiuatorū eorum immanem multitudinē. fortitudinem. velocitatē abstinentiā ⁊ q̄s tibi locus hic? At spes. Ne timeas inquit. qui nos adiuuat misericors est. q̄ pro nobis pugnat oīpotēs est: pluresq̧ sūt nobiscum q̄ cū illis. d. Sup hec oīa adduxi tibi a pr̄e missū equū desiderii cui cum insederis me duce ab hisoībus secur⁹ proficisceris. Dixit: ⁊ mollibus stramētis pie deuotionis submissis: ⁊ bonoꝝ exemploꝝ calcarib⁹ additis equo desiderii imposuit filiū regis. Sed frenuz defuit tāta erat festiatio fugiēdi. Illico equ⁹ cucurrit vt effrenis. Trahit spes ai: timor retro: v̄berib⁹ vrget ⁊ minis. Tūc vidētes hec cōturbati sūt p̄ncipes edō robustos moab optinuit tremor obriguerūt oēs hītatores chanaan. Irruit sup eos formido ⁊ pauor ī magnitudīe brachii tui. Fiāt imobiles q̄si lapis donec ptrāseat filius tu⁹ dn̄e. fili⁹ tu⁹ iste quē possedisti. Sz cū sic firmit̄ precipites effugiūt quidā sed nō sic ꝑiculo q̄ sine mō ⁊ sine cōsilio ꝓpter quez a pr̄e transmissa amissa occurit prudentia vna de sūmis p̄cipib⁹ palatii icomitatu hn̄s amicā sibi temperātiā ⁊ tenēs currentes pcius iquit pci⁹ obsecro. Dicit salomō nr̄. Qui festin⁹ ē pedib⁹ offēdit: si sic curritis offēditis. Si offēditis caditis: sic caditis filiū r̄gis q̄ su sepistis liberandū inimicis redditis. Nā si ceciderit ilico man⁹ eoꝝ sup eū. hec dicens frenū discretiōis iposuit feruido illi eq̄ desiderii ei⁹: q̄d habenas temperātie regēdas ɔmisit. ¶ Cūq̧ timor de vicinitate ⁊ virtute iimicoꝝ ⁊ tarditate fuge causaretur: vade (inq̄t prudētia) retro sathana. scādalū es nobis. fortitudo nr̄a ⁊ laus nr̄a dn̄s ⁊ fact⁹ ē nobis ī salutem. Et ecce fortitudo miles dei egregi⁹ accurrēs per cāpū fiducie Extracto gladio leticie: nolite inq̄t nolite turbari. plres nobiscū sūt q̄ cū illis. Tūc prudētia curie celestis assueta cū filii. sed cauete inq̄t obsecro q̄z hereditas ad quā iitio festinat̄ (Sicut dicit salomō me⁹) in fine bn̄dictione carebit. Proficiscimini igit̄ nō tā festinant̄ q̄ prudent̄. Inimici si nō sūt ī itinere sed iuxta iter scādalū posuerūt ī biuiis. In triuiis iusticie ⁊ velocit̄ itroducem⁹ nos ī castra sapiētie q̄ iā ñ ꝓcul sūt nobis Sapiā ē ei de q̄ dicit̄. Cōcupiscis sapientiaz d sce iusticiā. Sic itaq̧ dū viā vrget timor: spes trahit: munit fortitudo: temperantia moderat̄. Prouidet et instruit prudētia: ducit ⁊ ꝑducit iusticia Appropiquat filius regis castris sapie q̄ noui hospitis audito aduētu preoccupat cū q̄ se cōcupiscit: occurrit ⁊ ondit se inuiis hilarit̄ fossa ꝓfūde hūilitatis cigebat. Supquā fortissim⁹ ⁊ pulcherrimus mur⁹ obediētie edificatus celos penetrabat: quē bonoꝝ exēploꝝ istoruz vndiq̧ sepes mirabiliter decorabant. Edificat⁹ āt erat cū ꝓpugnacul̄ mille clipei ex eo dependebāt. oīs armatura fortium. Porta professionis omnibus patens. Janitor in limite dignos inducens ⁊ indignos abiciens preco super portaz clamans. Si quis diligit

sapientiam ad me declinet ꝛ cū cū iuenerit beat⁹ est si tenuerit eaꝫ.hic filius regis occurrentis sibi sapientie ducata introductus imo veri⁹ deportatus:familie regie inuallat⁹ obsequiis:ad medie ciuitatis arcē perducit:vbi ipa edificauit sibi domū:scidit colūnas septeꝫ subdit sibi gentes supborū:qꝛ ꝛ sublimium colla virtute propria calcauit.

Ibi collocatur i lecto sapiētie quem ābiūt.lx.fortissimi ex israel:vniuscuiusq; ēsis super femur suū. Adest dauid in tympano ꝛ choro in chordis ꝛ organo ceteriq; celestis curie paranimphi gaudentes ꝛ exultātes magis super vno peccatore penitentiaꝫ agente q̄ sup nonaginta nouē iustis qui nō indigent penitētia. Cum ecce veniens ab aquilone ventus turbinis ꝛ ignis i uoluens totam cōcussit domū sapie castra turbarat. Egressus est em̄ pharao cū currib⁹ ꝛ equitibus persequens fugiētē israel. Cogitauerūt et:ā ꝛ vnanimiter simul aduersus eū testamentū di sposuerūt tabernacula ydumeorū ꝛ ysmaelite moab ꝛ agareni gebal ꝛ amō ꝛ amalech alienigene cuꝫ habitantibus tyrum. Etenim assur venit cū illis magn⁹ exterminator diabol⁹ cū illis Quid vltra ꝛ offensa est ciuitas Iam surgunt tentationum machine.viget vndiq; inimicus ille isidiis draco:in aptis leoco git socios:ignes iiicit.perfodit muros: bella suscitat:isidias submittit toti⁹ vrbis minitās excidiū. Intus vero timor ꝛ āgustie:a vehemēti ꝛ iprouiso hostiū impetu:omnes turbati sunt ꝛ moti sūt sicut ebrius ꝛ oīs sapiētia eorum deuorata est. Et clamauerunt ad dn̄m cum tribularentur Curritur ad arceꝫ sapiētie mala nunciātur consiliuꝫ queritur reuersa auteꝫ ad se prudentia consulit sapientiā ꝛ quid facto op⁹ sit Illa accelerādū testatur ꝛ querēdū sūmi regis auxiliū. Et quis inqt ibit ex nobis. At sapia. Oratio inqt ꝛ ne morā faciat in eūdo ascēdat equū fidei. Quesita diu oratio ꝛ i tāto tumultu vix īuēta adest Ascendit sup equuꝫ fidei proficiscitur per viaꝫ celi:nec cessat donec itret portas dn̄i in cōfessione atria eius in hymnis. et sicut familiare mācipiū cū fiducia accedēs ad thronū gr̄e ei⁹ exponit necessitatis sue negociū. ℞ Audito rex filii periculo ꝛ cōuers⁹ ed confortē regni sui charitatē. Q iqt quē mittā ꝛ qs ibit ex nobis.at illa.ecce ego inqt mitte me Tūc rex p̄ualēs iqt p̄ualebis ꝛ liberabis eū Illico egressā a facie dn̄i reginā celi charitatē tota comitaꝫ militia celestis:veniēsq; ꝛ descēdēs i castra ꝟtute ꝛ letitia p̄ntie sue illico oīa exhilarauit:cōmota cōposuit: turbata pacauit reddita est miseris lux timidis fiducia. Redit corā spes:qꝛ pene effugerat:fortitudo qꝛ pene corruerat presumit cōstātiā tota sapiētie militia:at iimici ciuitatē obsidētes qꝛ nā ē iqūt tāta exultatio i castris n̄ fuit tātū exultatio:heri ꝛ nu diusterti⁹. Ve nobis fugiam⁹ isrleꝫ. Dn̄s ei pugnat pro eis. Ve nobis venit de⁹ i castra. Sic fugiētib⁹ iimicis gr̄e nei ipet⁹ letificat ciuitatē dei:s.t.s.altissimus. De⁹ i medio ei⁹ nō cōmouebitur a.e.deus mane di. Conturbate sunt g.et inc.s.r.d.v.suam mo.est t. Dn̄s virtutū n:s.n.d.i. Suscipietis.n.dei pucrū ꝛ puerā suum regia caritas euexit ad celū.p̄riq; deo p̄ntauit. Cui p̄r placid⁹ ꝛ seren⁹ occurrens cito iqt ꝓferte stolā p̄mā ꝛ iduite illā ꝛ date anulū i manu ei⁹ ꝛ calciamēta i pedibus ei⁹ ꝛ producite vitulū saginatum ꝛ occidite. Epulari ei ꝛ gaudere nos opꝫ q̄ iste fili⁹ meus mortuus fuerat ꝛ reuixit:perierat et inuentus est.

¶ Finis sermonis de filio ꝓdigo ad patrem reducto.

Nota hec quatuor i pueri nostri liberati. ne.primo pniaꝫ sꝫ fatuā. Scd̄o fugā sꝫ temerariā et irrationabilē. Tertio pugnā sꝫ trepidā ꝛ meticulosaꝫ. Quarto victoriam validam ꝛ sapientē. Que i vno q̄libet fugiente de seculo iuenies. Prio enī debilis ꝛ insipiēs postea preceps ꝛ temerarius i prosperis. Deid e trepid⁹ ꝛ pusillanimis i adūsis: postremo pul dus ꝛ erudit⁹ ꝛ ꝑfect⁹ i regno caritatꝫ.

¶ Explicit liber de visitatiōe īfirmoꝝ.

¶ Incipit liber de bono coniugii.

I.

Uoniam vnusquisq homo humani generis pars est et sociale quiddam est humane nature. Magnumq habet et naturale bonum vim quoq amicitie. Et propter hoc ex vno deus voluit omnes homines condere vt in sua societate non sola similitudine generis sed etiam congenerationis vinculo tenerentur Prima itaq naturalis humane societatis copula vir et vxor est. Quos nec ipsos singulos condidit deus: et tanq alienigenas iunxit: sed alteram ex altero creauit: signans etiam vim coniunctionis in latere. Unde illa detracta formata est lateribus enim sibi iunguntur qui pariter ambulant et pariter quo ambulant intuentur. Consequens est connectio societatis in filiis qua vnus honestus fructus est nō coniunctionis maris et femine: sed concubitus poterat esse in vtroq sexu et sine tali commixtione alterius regentis: alterius obsequentis amicabilis quedam et germana coniunctio. Nec nunc opus est vt scrutemur et in ea questione diffinitam sententiam proferamus. Unde primorum hominum proles possit existere quos benedixerat deus dicens. Crescite et multiplicamini et replete terram si non peccassent: cum mortis conditionem corpoream peccando meruerint nec esse concubitus nisi mortalium corporum possit. Plures enim de hac re sententie diuerseq extiterunt. Et si examinandū sit veritati diuinarum scripturarum q nam earum potissimum congruat prolixe disputationis negociū est. Siue ergo sine coeundi complexu alio aliquo mō si nō peccarent habituri essent filios ex munere oipotentissimi creatoris qui potuit etiā ipsos sine parentibus cōdere: qui potuit carnē xpi i vtero virginali formare vt iā ipsis infidelibus loquar qui potuit apibus prolē sine concubitu dare. siue vbi multa mystice ac figurate dicta sunt: aliter itelligēdum quod scriptū est iplete terrā et dñamini ei'. i. i plenitudine et pfectiōe vite ac ptātis id fieret vt ipz quoq icremētū et multiplicatio q dictū ē. Crescite et multiplicamini. pfect' mētis et copia vtutū itelligat. sicut in pso. posuisti ē multiplicabis i aia mea virtutē. Nec data sit homini proles ista successiōis si postea q causa pcti futura erat i morte decessione corp' nō spirituale illis hoib' sz primo aiale factū erat: vt obediētie merito postea fieret spūale ad imortalitatē capessendā nō post mortē qua iuidia diaboli itrauit i orbē terrarū et facta est pena pcti: sz p illā cōmutationē quam significauit apls vbi ait. Deinde nos viuentes q reliq sum' simul cū illis rapiemur i nubib' obuiā xpo. vt illa corpora primi cōiugii et mortalia fuisse itelligamus prima cōformatiōe: et tn̄ nō morit̄ura nisi peccassent: sicut minatus erat deus tanq si vulnus minaret. qr vulnerabile corpus erat: qd tn̄ nō accidisset nisi fieret qd ipse vetuisset. ita ergo possēt ēt p cōcubitū taliū corpoz gñationes subsistere q vsq ad certū modū hērēt icremētū nec vrgerēt tn̄ i seniū ā t vsq z i seniū nec tn̄ i mortē: donec illa bñdictiōis multiplicatiōe terra repleret. Si ei vestib' israelitarū pstitit de' p annos. xl. sine vllo detrimento ppriū statū q̄to magis prestaret corporib' obedientie precepto suo felicissimū qddā tēpamētū certi stat' donec i meli' cōuerterēt̄ si morte hois q corp' ab aia deserit̄ sed btā cōmutatiōe a mortalitate ad imortalitatē: ab aiali ad spūalē qlitatē. Istarū sniarū q vera sit. vel si alia vel alie possunt adhuc ex illis vbis exculpi qrere ac disserere logū est. Illud nunc dicim' scdz istā cōditionē nascendi et moriēdi quā nouim' et i q creati sum' aliqd boni est cōiugiū masculi et femie. qrū federationē ita diuina scriptura cōmendat vt nec dimisse a viro nubere liceat alteri q̄diu vir ei' viuit nec dimisso ab vxore liceat alterā ducere nisi mortua fuerit q recessit. Bonū ergo cōiugii qd etiā z dñs i euāgelio cōfirmauit ñ solū qr phibuit dimitte vxorē nisi ex cā fornica

tionis: sed etiam q2 venit inuitat9 ad nuptias. Cur sit bonū merito q̄rit. qđ mihi nō vr̄ pp solā filioꝝ ꝓcreationē. Sꝫ pp ipsā etiā nāl̄e i diuerso sexu societatē. Alio qn iā nō diceret̄ ꝯiugiū i senib9 pserti si vel omisissēt filios vel mime genuissēt: Nunc vero i bono lꝫ ānoso cōiugio ⁊ si emarcuit ardoꝛ etatis int̄ masculū ⁊ feīaꝫ: viget tñ ordo caritatis inter maritū ⁊ vxorē. Qui q̄to meliores sūt tāto maturi9 aꝯmixtiōe carnis sue pari cōsensu se continere ceperūt. Nō vt necessitatis eēt postea non posse qđ vellēt sꝫ vt laudis essꝫ pmū noluisse qđ possēt. si ergo seruat̄ fides honoꝛis ⁊ obsequioꝝ inuicē debitoꝝ ab alt̄utro sexu. Et si lāguescētib9 ⁊ prope cadauerinis vtriusq̄ mēbꝛis: aīoꝝ tñ rite cōiugatorū tāto sincerioꝛ q̄to probatioꝛ: ⁊ tāto securioꝛ q̄to placidioꝛ castitas pseuerat hn̄t etiā id bonū cōiugia q̄ carnal̄ vel iuuenil̄ icōtinētia ēt si vitiosa est. ad propagāde ꝓlis redigit̄ hōestatē. vt ex malo libidinis aliqđ boni faciat copl̄a cōiugal̄ Deinde q2 repmit̄ ⁊ q̄dāmōverecūdius estuat cōcupiscētia carnis quā tempat parētalis effectus. Intercedit enim q̄dā grauius feruide voluptatis cū eo quod sibi vir ⁊ mulier adherescunt pater ⁊ mat̄ esse meditāt̄ huc accedit q2 i eo ipso qđ sibi inuiceꝫ cōiungūt debitū soluunt: etiā si ad aliqđ itempāti9 ⁊ icōtinētius expetāt fidē tñ sibi parit̄ dñt. Cui fidei tantū iuris tribuit apl̄s vt eā ptātēꝫ appellaret. dicens mulier non hꝫ ptātē sui corpoꝛis sed vir. Silit̄ autem ⁊ vir non hꝫ ptātēꝫ sui corpoꝛis sed mulier. hui9 aūt fidei violatio dr̄ adulteriū. cū vel ꝓpo libidinis istictu vel alieni cōsēsu cū al̄o vel al̄a cōtra pactū cōiugale coeūt atq̄ ita frāgit̄ fides q̄ i reb9 ēt corpoꝛeis ⁊ abiectis magnū aī bonū est. Et iō eā saluti q̄q̄ corpali q̄ etiā vita ista cōtinet̄ certū est debere ꝑponi Etsi. n. exigua palea in m̄lto auro pene res nulla est. fides tñ cum in negocio palee sicut in auro sincera seruatur nō ideo minoꝛ est quia in re minore seruatur: cū ꝓo ad peccatū admittēdū adhibet̄ fides mirum si fides appellāda est. Verū tñ q̄lis cūq̄ sit si ⁊ cōtra ipsam fit peius fit nisi cū ꝓp̄ea deserit̄ vt ad ꝟaꝫ fidē ac legitimā redeat̄. i. vt pctm̄ emēdet̄ volūtatis prauitate coꝛrepta tanq̄ q̄sq̄ cū hoīem sol9 expoliare non possit inueniat sociū iniq̄tatis ⁊ cū eo paciscat̄ vt simul id faciant spoliūq̄ pticipātur quo facinoꝛe cōmisso totuꝫ solus auferat̄. Dolet q̄deꝫ ille ⁊ fidē sibi reseruatā non esse cōq̄rit̄. verū ipa sua q̄rela cogitare dꝫ potius in bona vita ipsi hūane societati fuisse seruādam ne pda iniq̄ ex hoīe fieret. si sentit q̄ iniq̄ sibi in peccati societate seruate nō fuerit q̄ppe vtro q̄ pfidi9 sceleratioꝛ iudicād9 ē. At si id qđ malefecerāt ei displicuissꝫ ⁊ ꝓp̄ea cuꝫ participe facinoꝛis predaꝫ diuidere noluisset vt hoi cui ablata fuerat redderet̄ eū pfidū nec pfidus diceret. Ita mulier si fide coniugali violata fidē seruet adultero. Utq̄ mala est si nec adultero peioꝛ est. Poꝛro si eam flagitii penitcat ⁊ ad castitatē rediēs cōiugalem pactā ac placitā adulterinā reꝫ scidat miroꝛ si eā fidei violatricē vel ipe adulter putabit. ¶ Solet ēt q̄ri cum mascul9 ⁊ femia nec ille marit9 nec illa vxoꝛ alteri9 sibimet nō filioꝝ ꝓcreādorū sed ex icōtinētia soli9 cōcubit9 cā copulant̄. ea fide mediante ne ille cū altera nec illa cum altero id faciat vtrū nuptie sūt vocāde. Et pōt q̄dā foꝛtasse nō absurde de hoc appellari cōnubiū: si vs q̄ ad moꝛtē alterius eoꝝ ad it̄ eos placuerit ⁊ pꝛolis gn̄ationē: q̄uis nō ea cā cōiūcti sūt: nō tñ vitauerit vt vel nolint sibi nasci filios: vel ope ēt aliq̄ mala agāt ne nascant̄. Ceterū si vel vtrūq̄ vel vnū hoꝝ desit nō iuenio quē admoduꝫ has nuptias appellare possumus Etenī si aliquā sibi ad tēp9 adhibuerit donec aliā dignā vel honoꝛib9 vel facultatibus suis inueniat quā comparē ducat: ipso animo adulter est nec cum illa quam cupit inuenire: sed cum ista cum qua sic cubat vt cuꝫ ea non habeat maritale cōsoꝛtium. Und ⁊ ipa hoc sciens ac volens impudice vtiq̄ miscetur cum quo non habeat fedus vxoꝛium. Veruntamen si eius thoꝛi fideꝫ ser

uat ꝛ cum ille vxorē duxerit nubere ip sa non cogitet atqꝫ a tali ꝑsus ope cō tinere se pparet: adulteram quidē fortassis facilē appellare non audeaꝫ: nec peccare tn̄ qs dixerit cū eā viro cuius vxor nō est misceri sciat. Jā vero si ex illo cōcubitu quātū ad ipꝫ attinet non nisi filios velit ꝛ qcqd vltra causā ꝑcre andi patit̄ iuita patiat̄ multis quideꝫ ista matronis anponēda est. Que causa ꝛ si nō sūt adultere viros tn̄ suos plerūqꝫ etiā cōtinere cupientes ad reddēdū carnale debitū cogūt non desiderio ꝓlis: sed ardore concupiscētie ipō suo iure intēperanter vtentes. Jn quaꝝ tn̄ nuptiis bonū est hoc ipm̄ ꝙ nupte sūt. vt illa cōcupiscentia redacta ad legitimū vīculū nō deformis ꝛ dissoluta fluitaret. Et si ei turpe ē libidinose vti velle marito: honestū esttn̄ nolle misceri nisi marito: ꝛ non parere nisi de marito. Q Sūt item viri vsqꝫ adeo incōtinētes vt cōiugib⁹ nec grauidis peccant. Quidqd iter se cōiugati imodesti: iuerecūdū: sordidū gerūt: viciū est hoīem nō culpa nuptiaꝝ. iā i ipā quoqꝫ imoderata exactiōe debiti carnalis quam eis nō scđꝫ iperiū p̄cepit: sꝫ scđꝫ veniaꝫ cōcedit ap̄ls vt ēt p̄ter cām ꝑcreādi sibi misceant̄. Et si eos praui mores ad talē cōcubitū ipellūt nuptie tn̄ ab adulterio seu fornicatione defēdūt. Neqꝫ ei illud ꝑpter nuptias admittit̄ sꝫ propt̄ nuptias ignoscit̄. Debēt ergo sibi cōiugati nō solū ipius sexus sui cōmiscēdi fidē liberoꝝ procreandoꝝ. cā q̄ p̄ma ē hūani generis in ista mortalitate societas: Uex etiā ifirmitatis iuicē accipiēde ad illicitos cōcubitus euitādos mutuā qdāmō seruitutē: vt ꝛ si alicui eoꝝ ꝑpetua cōtinētia placeat nisi ex alteri⁹ consensu non possit. Et ad hoc ei vxor non hēt ptātē sui corpis sꝫ vir similiter ꝛ vir nō hēt ptātē sui corpis sꝫ mulier. vt ꝛ qđ nō filioꝝ ꝑpagādoꝝ sed ifirmitatis ꝛ icōtinentie cā expetit vel ille de matrimonio: vl̄ illa de marito. non sibi alterutrū negēt ne per hoc icidāt i dānabiles corruptelas tentāte sathana ꝑpter icōtinētiā vel āboꝝ, vel cuiusqꝫ eoꝝum. Cōiugalis eni cōcubitus gñandi grā non hꝫ culpā. cōcupiscētie nō satiende sed tn̄ cū cōiuge propter fidem thori venialē hēt culpā. Adulteriū ꝟo siue fornicatio letalē hēt culpā ac per hoc melior est qdā ab omni cōcubitu cōtinētia ꝙ ipse matrimonialis cōcubit⁹ q̄ fit gignēdi cā. Sed qꝛ cōtinentia illa meriti amplioris est: reddere vero debitū cōiugale nullius est criminis: exigere aūt vltra generandi necessitateꝫ culpe venialis. Fornicari porro vl̄ mechari puniēdi criminis: cauere dꝫ caritas cōiugalis ne dum sibi querit vnde amplius honoret̄: coniugi faciat vnde damnetur. Qui eni dimittit vxorē suā excepta causa fornicationis facit eaꝫ mechari Usqꝫ adeo fedus illud initū nuptiarū cuiusdam sacramenti res est vt nec ipsa separatione irritum fiat. qñqdē viuēte viro etiam a quo relicta ē mechat̄ si alteri nupserit ꝛ ille huius mali causa est q̄ reliqt. ꝟ Uiror aūt si quēadmodū licet dimittere adulterā vxorem ita licꝫ dimissa ea alteram ducere facit enim de hac re sacra scriptura difficilē nodū dicēte ap̄lo. Ex p̄cepto dn̄i mulierē a viro nō debere discedere. ꝙ si discesserit manere inuptā aut viro suo reconsiliari. Cum recedere vtiqꝫ et manere innupta: nisi ab adultero viro nō debeat ne recedendo ab eo q̄ adulter non est faciat eū mechari reconciliari a viro vel tolerando si se ipse cōtinere nō potest. vel correcto forsitan iuste pōt quō possit esse licētia ducēde alteius: si adulterā alterā reliqrit cū mulieri nō sit nubendi alteri si adulterū reliqrit: non video. Que ita sunt tm̄ valet illud sociale vinculum coniugii: vt cū causa procreādi saluat (posset eī hō dimittere sterilez vxorē ꝛ ducere de q̄ filios habuit) ꝛ tamē nō lꝫ ꝛ nr̄is qdē iā tp̄ib⁹ ac more romano nec supducere vt ampli⁹ hēat ꝙ vnam viuam. ꝛ vtiqꝫ relicta adultera vel relicto adultero possent plures nasci homines si vel illa alteri nuberet vel ille alteram duceret. Quod tamen si non lꝫ sicut diuina regula prescribere videtur quem non faciat intentum

quid sibi velit tāta firmitas vinculi cō iugal's? Qd nequaq̄ puto tn̄ valere potuisse nisi alicui⁹ rei maioris ex hac infirma mortalitate hoīz quoddā sacramentum adhiberetur: quod deserētib⁹ hominibus atq̄ id soluere cupientib⁹ inconcussum illis maneret ad penam. Siquidem interueniente diuortio nō aboletur illa cōfederatio nuptialis: vt sibi coniuges sint etiā separatim. Cuz illis autem adulterium cōmittant qb⁹ etiam fuerint post suū repudiū copulati. vel illa viro. vel ille mulieri. Nec tn̄ nisi in ciuitate dn̄i nr̄i in mōtē sctō ei⁹ talis est causa cū vxore. Ceteruz aliter se habere ius gentiliū qs ignorat? Ibi interposito repudio sine reatu aliquo vltionis humane et illa si voluerit nubit ꝛ ille quā voluerit ducit. Cui ꝯsuetudini simile aliqd ꝓpt israelitarū duriciaz videtur ꝑmisisse. Moyses de libello repudii. Quo iure exprobratio diu rtii magis apparet. Q Honorabiles ergo nuptie in oīb⁹ ꝛ thorus immaculatus. Qd non sic dicim⁹ bonū vt in fornicationis cōparatione sit bonuz: alioquin duo mala erunt quorum alterum peius aut bonū erit ꝛ fornicatio. quia est peius adulteriū. peius est ei alienū in matrimonio violare q̄ meretrici adherere. Et bonū adulteriū q꞉ est peiori cestus. Peius est eni cuz matre q̄ cum aliena vxore concūbere. et donec ad ea perueniat q̄ sicut apl's ait: turpe est ēt dicere: oīa bona erūt in comparatione peiorū hoc aūt falsū esse qs dubitat. Nō ḡ duo mala sūt ꝯnubiū ꝛ fornicatio q̄rū alterꝫ pei⁹. Sz duo bōa sūt cōnubiū ꝛ cōtinētia q̄rū alterꝫ meli⁹. Sic ista tēporalis sāitas ꝛ ibecillitas nō sūt duo mala quorū alterū pei⁹: sꝫ ista sanitas ꝛ immortalitas duo bona sūt quorum alterum meli⁹. Itē sciētia ꝛ vanitas nō duo mala sunt quorū vanitas pei⁹: sed scientia ꝛ caritas duo bona sūt quoruz caritas meli⁹. Sciētia n. āq̄ vt ait apostolus destruetur ꝛ tn̄ huic tempori necessaria est. charitas autē nūq̄ cadet. Sic ꝛ mortalis ista generatio propter quaz fiunt nuptie destruetur. Ab omni autem concubitu immunitas: ꝛ hic angelica meditatio est ꝛ ꝑmanet in eternum. Sicut q̄ ieiuniis sacrilegorū meliora sunt prādia iustorum: ita nuptie fidelium virginitati anteponunt impiorum. verūtamen neq̄ ibi prandiuz ieiunio sꝫ iusticia sacrilegio: nec hic nuptie virginitati sed fides impietati ꝑfert. Ad hoc eni iusti cuz opus est prandēt vt tanq̄ boni domini quod iustum et equum est seruis corporibus prebeāt. ad hoc autē sacrilegi ieiunant vt demonibus seruiant. Sic ad hoc nubūt fideles vt maritis pudice copulentur. Ad hoc autē sunt virgines impie: vt a vero deo fornicentur. Sicut ergo bonū erat qd martha faciebat occupata circa ministerium sāctorꝫ: sed melius qd maria soror eius sedens ad pedes dn̄i: ꝛ audiens verbum dn̄i: ita bonum susanne in coniugali castitate laudam⁹ sed tamē ei bonū vidue āne ac multo magis marie virginis anteponimus. Bonū erat quod faciebant que de substantia sua christo ac discipulis suis necessaria ministrabant: sed melius que suam substātiam dimiserunt vt expeditiores eūdē dominū sequerent. In his autē bonis binis siue que iste siue q̄ martha ꝛ maria faciebant fieri non posset quod melius est nisi altero pretermisso aut relicto. Unde intelligendū est non ideo malum putandum esse nuptias quia nisi ab eis abstineatur nō potest haberi vidualis castitas aut virginalis integritas. Neq̄ enim non malū erat qd martha faciebat quia nisi ide obstineret soror eius: non faceret quod melius erat. Aut ideo maluz est suscipere iustū aut prophetam in domum suam: quia nec domum hr̄e debet vt quod melius est faciat qui vult ad perfectionem christuz sequi. R Sane vidēdū est nobis alia bona dn̄[illegible]re que ꝓpter seipsa expetenda sunt: sicut est sapientia: salus amicitia. Alia que propter aliud sunt necessaria sicut doctrina. cibus. potus somnus. coniugium. cōcubitus. horum enim quedam necessaria sunt propter sapientiam. sicut doctrina. quedaz pro

pter salutē.sicut cibus potus ꝛ somnus quedā ppꝰ amicitiā sicut nuptie vel concubitus hinc enim subsistit propagatio humani generis in quo societas amicabilis magnū bonū est. His itaq; bonisq ppꝰ aliud necessaria sūt qui nō ad hoc pper qd instituta sunt vtiť pec cat.alias venialiť:alias damnabiliter. Quisq;vero eis pter hoc q data sūt vtitur benefacit. Cui vero nō sūt necessaria si nō eis vtiť melius facit. Proin de ista bona cū opus habemꝰ bene volumus:sed melius ea nolumus q̄ volumus qꝛ tūc meliushabemꝰ cū ea necessaria nō habemꝰ. Hic p hoc bonū est nubere qꝛ bonū est filios pcreare:matrē familias esse:sed est meliꝰ non nubere quia melius est ad ipā humanā societatem hoc opere nō egere. Ita eni sese habet hūanū genus vt aliis qui se non continent nō solū p nuptias occupatis sed multis ꝛ p illicitos cōcubitus luxuriantibus bono creatore de malis eorū faciente qd bonū est nō desit prolis numerositas ꝛ abundātia successiōis vnde sācte amicitie cōquerātur. Ex quo colligiť primis tēporibus gnīs humani maxime propter dei ppłʒ ppagādū per quem ꝛ prophetaretur ꝛ nasceretur princeps ꝛ saluator omniū populorū vti debuisse sanctos istos non propter se expetēdo sed pter aliud necessariū bonū bono nuptiarum. Nunc vero cum ad ieundā sāctā et sincerā societatem vndiq; ex omnibus gētibus copia spiritualis exuberet cognationis et pter filios solos cōnubia copulare cupientes vt āpliore continentie bono potius vtātur admonēdi sūt. S Sed noui quosdam qui murmurāt. Quid si inquiunt oēs vellent ab omni concubitu abstinere vnde sustineret genꝰ hūanum. vtinā omēs hoc vellent duntaxat in caritate de corde p[illegible]o ꝛ conscientia bona ꝛ fide perfecta nō ficta. Multo citiꝰ dei ciuitas cōpleret ꝛ acceleraret terminꝰ seculi. Quid eī aliđ hortari apparet apostolū vbi ait cū inde loq̄retur vellem oēs esse sicut meipsum. aut alio loco hoc aūt dico frēs. tempus breue est reliquū est vt qui habent vxores tanq̄ non habentes sint:ꝛ qui flent tanq̄ nō flentes:ꝛ qui gaudent tanq̄ nō gaudētes:ꝛ qui emūt tanq̄ nō emētes:ꝛ qui vtunť hoc mūdo tanq̄ nō vtanť. Preterit enim figura huiꝰ mundi. volo vos sine sollicitudine esse. Deīde subiūgit q̄ sine vxore est cogitat q̄ sūt dñi quō placeat dño. Qui aūt mr̄imonio cōiunctꝰ est cogitat q̄ sunt mundi quomodo placeat vxori. Et diuisa ē mulier nupta et virgo q̄ innupta est sollicita est ea que sunt dñi quō placeat deo vt sit sancta ī corpore ꝛ spū. Que aūt nupta ē sollicita est q̄ sūt mūdi quō placeat viro. Unde mihi videť hoc tp̄e solos eos qui se nō continent cōiugari oportere ſm illam eiusdē apostoli sentētiam. Qꝛ si se nō continēt nubant. Melius est nubere q̄ vri. Nec ipsis tn̄ pctm̄ sūt nuptie Que si in comparatione fornicationis dicerentur minꝰ pctm̄:pctm̄ esset. Nūc autem quid dicturi sumꝰ aduersus euidentissimam vocem apostoli dicentis. Quod vult faciat.non peccat si nubat Et si acceperis vxorē non peccasti:ꝛ si nupserit virgo nō peccat. Hinc certe iā dubitare fas nō est:nuptiis nō esse peccatum. Nō itaq; nuptias ſcđm veniā concedit apostolus. Nā quis ambigat absurdissime dici nō eos peccasse quibus venia[illegible]atur. Sed illum concubitum secundum veniam cōcedit qui fit per incōtinentiam:non solū causa procreādi sed etiā aliqn̄ nulla causa creādi. Quem nuptie non fieri cogunt sed ignosci impetrāt. si tn̄ non sit ita nimiꝰ vt impediat. Qꝛ seposita esse debent tempore orōnis:ne mutetur in eū vsū qui est cōtra naturam. De quo apl̄us tacere non potuit:cum de corruptelis nimiis immundorum ꝛ impiorum hominum loqueretur. Concubitus enim necessarius causa generādi inculpabilis solus ip̄e nuptialis est. Ille autem qui vltra istā necessitatem pgreditur Iam non rationi sed libidini obsequitur. Et hunc tamen nō exigere sed reddere coniugi ne fornicando dannabiliter peccet:ad personam pertinet con-

fugalem. Si autem ambo tali concupiscentie subiunguntur rem faciunt non plane nuptiarum. Verũtamẽ si magis in sua coniunctione diligunt quod honestum q̃ quod inhonestum est: id est quod est nuptiarum q̃ id quod non est nuptiarum. hoc eis auctore apostolo secũdũ veniam conceditur. ¶ Huiusmodi delicta nõ habẽt hortatrice͂ nuptias sȝ deprecatrices dei misericordiã quã nõ a se auertãt. vel nõ abstinẽdo q̃busdã dieb⁹ vt orõib⁹ vacẽt: ꝛ p hãc abstinẽtiã sicut p ieiuniũ commẽdãt p̃ces suas vel imutando naturalẽ vsum in eũ qui est cõtra naturã quod dãnabilius fit in coniuge. Nã cũ ille naturalis vsus qñ ꝓlabit̃ vltra pacta nuptialia. i. vltra ꝓpagandi necessitatem venialis sit in vxore: in meretrice damnabilis iste qui est contra naturaȝ execrabiliter fit in meretrice sed execrabilius in vxore. Tantũ valet ordiatio creatoris ꝛ ordo creature: vt in reb⁹ ad vtẽdum concessis etiam cum modus exceditur longe sit tolerabilius q̃ in ea q̃ concessa non sunt vel vnus vel rarus excessus. Et ideo in re concessa immoderatio cõiugis ne ĩ re nõ cõcessa libido ꝓrũpat toleranda est. Hic est etiam ꝙ longe minus peccat q̃libȝ assiduus ad vxorem q̃ vel rarissimus ad fornicationem. Cum vero vir membro mulieris non ad hoc concesso vti voluerit turpior est vxor si in se q̃ in alia fieri permiserit. Dec⁹ ergo cõiugale est castitas ꝓcreandi ꝛ reddendi carnalis debiti fides: hoc est opus nudtiarum hoc ab oĩ crimine defendit apostolus dicendo. Et si acceperis vxorem non peccasti et si virgo nupserit non peccat: et quod vult faciat: non peccat si nubat exigendi autẽ debiti ab alterutro sexu immoderatior progressio propter illa que supradixi coniugibus secundum veniam conceditur. Quod ergo ait. que innupta ẽ cogitat ea que sunt domini vt sit sctã i corpore ꝛ spiritu: non sic accipiendum esse vt putemus non esse sanctã corpore christianam coniugem castam Omnibus quippe fidelibus dictũ est. Nescitis quoniam corpora vr̃a tẽplũ in vobis est spiritussancti quem hẽtis a deo sancta sunt etiã corpora cõiugatorũ fidẽ sibi in dño seruantiũ. Cui sanctitati cuiuslibet eoꝝ nec infidelem cõiugem obsistere sed potius vxorem prodesse infideli viro: aut sanctitatem viri prodesse infideli vxori. idem apostolus testis est dicens. Sanctificatus est enĩ vir infidelis in vxore fideli ꝛ sanctificata est mulier infidelis in fratre. Proinde illud dictũ est secundum amplioreȝ sanctitatem innuptarũ: cui merces etiam debetur amplior secũdum quod bonum isto illud est melius: quia hec solũ ta cogitat quomodo placeat deo. Neq̧ enim femina fidelis seruans pudicitiã coniugalem non cogitat quomodo placeat domino sed minus vtiq̧ quia cogitat etiam que mundi sunt quomodo placeat viro hoc enim de illis dicere voluit que possunt habere quodammodo de necessitate coniugii: vt cogitent que sunt mundi quomodo placeãt viris suis. ¶ Quod vtrum de omnibus nuptiis dixerit an de talib⁹ quales iste multe sunt vt pene omnes putari possint non immerito dubitatur. Neq̧ eni ꝛ illud quod de innuptis ait que innupta est cogitat ea que sunt domini vt sit sctã in corpore ꝛ spiritu: ad nuptias omnes pertinet cum sint que daȝ vidue mortue que in delitiis viuũt Verumtamen quod attinet ad quãdã dictionem ꝛ quasi proprietatem innuptarum atq̧ nuptarum: sicut nimiũ detestanda est que continens a nuptiis id est a re concessa: non continet a delictis vel superbie: vel luxurie: vel curiositatis ꝛ verbositatis ita rara nupta est q̃ in ipso quoq̧ obsequio cõiugali nõ cogitat nisi quomodo placeat deo: ornãdo se nõ in ortis crinibus aut auro ãt margaritis ꝛ veste preciosa. sȝ quod decet mulieres promittentes pietatem ꝑ bonam conuersationem. Talia quippe coniugia petrus quoq̧ ap̃s p̃cipiẽdo describit. Similit̃ inquit mulieres obedientes maritis suis: vt si qui non credunt verbo per mulieris cõuersationẽ

siue loq̄la lucrifieri possint. videntes ti
moꝛē ⁊ castā cōuersationē vestram. Ut
sicut q̄ nō a foris oꝛnāt capilloꝝ ⁊ cris-
pationibus aut circundate auro aut ve
ste decoꝛa: sed ille abscondit vꝛi coꝛdis
hō est illa ꝑpetuitate q̄eti ⁊ modesti spi
ritus qui ⁊ apud deū locuples est. Naꝫ
sic quedam scē mulieres q̄ in dn̄m spa
bant oꝛnabant se obsequētes viris suis
quō sarra obediebat abꝛahe: dn̄m illuꝫ
vocās. Cuius facte estis filie bn̄ficien-
tes ⁊ non timentes vllū vanū timoꝛem
Uiri simili rōe concoꝛdes ⁊ caste viuen
tes cum vxoꝛibus vestris ⁊ tanq̄ vasi i
firmiori ⁊ subiecto tribuite honoꝛē qua
si coheredib⁹ grē: ⁊ videte ne impedian
tur oꝛationes vestre. Ita ne ꝟo coniu-
gia talia non cogitant ea que sunt dn̄i
quō placeāt dn̄o? Sed ꝑrara sūt. Quis
negat ⁊ i ip̄a raritate pene oēs qui ta
lis sunt nō vt tales essēt cōiuncti sunt.
sed iam cōiuncti tales facti sunt. Qui
ei nostri tempoꝛis homines Christiani
nuptiarū vinculo liberi volentes ab om
ni cōcubitu se cōtinere cum iam temp⁹
esset: sicut scriptum est non amplectēdi
sed abstinendi ab amplexu: non potius
eligerent vt virginalem vel vidualem
continentiā conseruare q̄ tribulationē
carnis sine qua cōiugia esse non pn̄t vt
alia taceant. A quib⁹ parcit apostol⁹
nullo iā cogente humane societatis of
ficio sustinere. Sed cū dn̄ante concupi
scētia fuerint copulati si eam postea vi
cerint quia non ita licet dissoluere cōiu
gium sicut licebat non colligere: fiūt ta
les q̄les pꝛofitent foꝛma nuptiaꝝ ita vt
vel pari cōsensu ascēdāt celsioꝛē sancti
tatis gradū aut si non ambo sunt tales
erit qui talis est non exactoꝛ sed reddi
toꝛ debiti: seruās i oībus castā religio-
sāq̄ cōcoꝛdiā. ❧ Illis ꝟo tꝑib⁹
cū adhuc ꝑpheticis sacramētis salu-
tis nr̄e mysteriū velabat etiam qui an
te nuptias tales erāt officio ꝑpagādi
nuptias copulabāt nō victi libidine ſꝫ
ducti pietate. quib⁹ si optio talis daret
qualis reuelato nouo testamento data
est dicēte domino: qui pōt cape capiat.
non eos dubitaret etiam cum gaudio
suscepturos fuisse qui diligenter inten
tus legeret quomodo coniugibus vte-
bātur cum et plures habere vni viro li
cebat. Quas castius habebant q̄ nūc
vnam quilibet istoꝛum quibus videm⁹
quid secundum veniam concedat apo/
stolus habebant enim eas in opere ge
nerandi non moꝛbo desiderii sicut gen
tes que ignoꝛant deum. Quod tamen
magnum est vt multi hodie facilius se
tota vita ab omni concubitu abstineāt
q̄ modum teneant nō coeundi nisi pꝛo
lis causa si matrimonio copulētur. Nā
pe multos habemus fratres et socios
celestis hereditatis vtriusq̄ sexus con
tinentes siue expertos nuptias siue ab
omni tali commixtione integros. Nem
pe innumerabiles sunt. Quosdā inter
familiaria colloquia siue coꝛuꝫ qui cō
iugati sunt siue qui fuerunt inclinātes
nobis nūq̄ se coniugibus esse commix
tos nisi sperando cōceptum. Quod er
go pꝛecipiunt coniugatis apostoli hoc
est nuptiarum. Quod autem veniali-
ter concedūt. aut quod impedit oꝛatio
nes non cogunt nuptie: sed ferunt. Ita
q̄ si vtrunq̄ fieri possit ignoꝛo magis-
q̄ fieri non posse existimo. Sed tamen
si foꝛte ad tempus adhibita concubina
solos filios ex eadeꝫ commixtione que
sierit nec sic ista coniunctio vel earum
nuptiis pꝛeponēda est: que quod venia
le est illud operantur. Quid ei sit nu-
ptiarum cōsiderandum est non quid sit
nubentium ⁊ īmoderatius nuptiis vtē
tium. Neq̄ eniꝫ si raptis quisq̄ ac per
peram invasis ita vtatur vt ex eoꝝ fru
ctib⁹ largas elemosinas faciat iō rapi
nā iustificat. Neq̄ si ali⁹ iuri paterno vel
iuste q̄sito auar⁹ succūbat: iō culpādat
iuris ciuilis regula q̄ possessoꝛ legitim⁹
fact⁹ est: nec tyrānice factionis puersi-
tas laudabilis erit: si regia clementia
tyrānus subditos tractet: nec vitupera
bilis oꝛdo regie potestatis si rex crude
litate tyrānica seuiat. Aliud est nāq̄ i
iusta potestate iuste velle vti: ⁊ aliud ē
iusta potestate iniuste vti. Ita nec con-
cubine ad tempus adhibite si filioꝝum
causa concubāt iustum faciunt cōcubi

ne ad tẽpus adhibite si filiorũ cã concũbant: iustum faciunt concubinatum suum: neqꝫ coniugate si cum maritis suis lasciuiant nuptiali ordini crimen imponunt. Posse sane fieri nuptias ex male coniunctis honesto postea placito consequente manifestum est. Semel autẽ initum connubiuꝫ in ciuitate dei nostri vbi etiam ex prima duorum hominum copula quoddam sacramentuꝫ nuptie egerunt nullomodo potest nisi alicuius eorum morte dissolui. Manet enĩ vinculum nuptiarum etiam si proles cuius causa initũ est: manifesta sterilitate nõ subsequat: ita vt scientibus cõiugib⁹ se non filios habituros separare se tñ vel ipa cã filiorꝫ atqꝫ aliis copulare nõ liceat. Q̃ si fecerint cũ eis quib⁹ se copulauerint adulterium committunt. Ipi aũt cõiugi manente plane vxoris voluntate adhibere aliam vñ cões filii nascantur vnius commixtione ac semine alterius quo iure aut ptãte apd antiquos patres fas erat vtruꝫ ꝛ nũc fas sit nõ temere dixerim. Non est enĩ ppagandi necessitas q̃ tunc fuit qñ ꝛ parientibus coniugibus aliaꝫ propter copiosiorem posteritatem sup ducere licebat q̃d nunc certe non licet. Nam tm̃ affert oportunitatis ad aliud iuste agendum temporꝫ secreta distinctio: vt non melius faciat qui nullam duxerit vbi se cõtinere non possit. Tunc aũt etiã plures inculpabiliter ducebant etiam qui se multo facilius cõtinerẽ possent nisi pietas illo tpe aliud postulasset. Sicut eñ sapiens ꝛ iustus q̃ iam concupiscit dissolui ꝛ esse cũ christo ꝛ hoc magis oblectatur non iam his viuendi cupiditate sed consulendi officio: sumit hic alimẽtum vt maneat in carne q̃d necessariuꝫ est propter alios: sic misceri feminis iure nuptiarum officiosum fuit tũc sctis viris non libidinosum. Q̃d enim est cibus ad salutem hominis: hoc concubitus ad salutem generis: et vtrunqꝫ nõ est sine delectatione carnali. Que cum modificata et temperate refrenata in vsum naturalem fuerint redacta libido esse non potest. Quod est autem in sustentando vitam illicitus cibus hoc est in inquirenda prole fornicarius vel adulterinus cõcubitus. Et quomõ est i luxuria vẽtris ꝛ gutturis illicitus cibus: hoc est in libidine nullam prolem querente illicitus concubitus. Et quõ est in licito cibo immoderatior appetitus hoc est in coniugibus venialis ille concubitus. Sicut ergo sanctius est emori fame q̃ idolatitis vesci. Ita sanctius est defungi sine liberis q̃ ex illicito coitu stirpem querere. 3 Undecũqꝫ aũt nascãtur homines si parẽtum vitiũ nõ sectanẽ ꝛ deũ recte colãt honesti ꝛ salui erũt. Si eñ hõ. Ex qualicunqꝫ homine dei creatura est vt eo male vtentibus male erit nõ ipm quo vtitur propterea malũ erit. sicut aũt filii boni adulterorũ nulla defẽsio est adulteriorum: sic mali filii cõiugatoruꝫ nullum crimen est nuptiarum. Proinde sicut patres tpis noui testamenti ex officio consulendi alimenta sumẽtes q̃uis ea cun delectatione naturali carnis acciperent: nullomodo tamen comparabantur delectationi earum que immolatione vescebanẽ aut eoruꝫ q̃ q̃uis licitas escas tñ imoderatius assumebãt sic pres tpis veteris testamẽti cõsulendi officio cõcumbebant quorũ dilectio illa naturalis nequaq̃ vsqꝫ ad irrationalem aut nefariã libidinem relaxata nec turpitudini stuprorꝫ nec coniugatorum intẽperãtie cõferenda est. Eadeꝫ quippe regula nunc charitatis spũalit tunc si carnalit propẽ illã matrem hierusalem ppagãdi erãt filii. Sed diuersa opa patrũ non faciebat nisi diuersitas tpm. Sicut aũt necesse erat vt carnaliter coirent etiam non carnales prophete sic necesse erat vt carnalr vescerẽtur etiã nõ carnales apli. Quotquot ergo nũc sint q̃b⁹ dr. si se nõ cõtinẽt nubãt nõ cõparande sunt tũc etiã nubentibus sctis. Ipse q̃dẽ nuptie i oibus gentibus eadẽ sunt filiorum procreandorꝫ causa que qualeslibet postea fuerint ad hoc tamen istitute sunt nuptie vt ordinate honesteqꝫ nascanẽ. Sꝫ homines qui se non continent tanq̃ ascẽ

dūt in nuptias gradu honestatis. Qui aūt se sine dubio cōtinerēt si hoc illius tpis rō pmisisset quodāmodo descenderūt in nuptias stragu pietatis. Ac p hoc q̄uis vtrorunq3 nuptie inq̄tū nuptie sunt qr pcreādi cā sunt equaliter bone sunt hi tū hoīes cōiugati non sūt cōparādi illis hoībus cōiugatis. Hñt enī isti quod illi propter honestatez nuptiarū. q̄uis ad nuptias ñ pertineat secūdū veniā cōcedit. i. pregressum illuz q̄ excedit generādi necessitatē qd illi ñ habebāt. Sed neq3 hi si qui forte inueuntur nūc qui cōnubiū nō appetūt nisi pter qd institute sunt nuptie coequari pñt illis hoībus. In istis eī carnale est ipm desideriū filioꝝ. In illis autem spiritale erat qr sacramēto illi⁹ tēporis cōgruebat. Nūc quippe nullus pietate querit. Tūc vero ipius pietatis erat operatio. etiaz carnalit' filios ppagare qr illius populi generatio nuncia futurorū erat ɀ ad dispēsationē propheticā pertinebat. A Ideoq3 non sicut vni viro ēt plures habere licebat vxores: ita vni femine plures viros: nec lis ipius cā si forte illa parere possit ille generare non posset. Occulta enim lege nature amāt singularitatē q̄ principant. Subiecte viro non solum singule singulis sʒ si rō admittit naturaƚ vel socialis etiā plures vni non sine decore subdūtur. Neq3 sic hab3 vnus seru⁹ plures dños quō plures serui vnum dominū. Ita duobus seu plurib⁹ maritis viris nullā legim⁹ cruisse sctārū. plures aūt feminas vni viro legimus coniunctas. Illud societas sinebat ɀ tps rō suadebat. neq3 ei cōtra naturā nuptiaruz est. Plures eniʒ femine ab vno viro fetari pñt: vna ꝟo a pluribus non pōt. Hec est precipioꝝ vis vt plures femine vni viro sit. sicut plures anime vni deo recte subdant. Idōq3 non est verus deus animaꝝ nisi vnus. vna vero aīa p multos falsos deos fornicari potest: non fecūdari. Sed qm̄ ex multis animabus vna ciuitas futura est habētiū aīam vnam ɀ cor vnū in dño: q̄ vnitatis nostre perfectio post hanc peregrinationem futura est vbi omnium cogitationes nec latebunt inuicem nec interse in aliquo repugnabunt. Propterea sacramentum nuptiarum temporis nostri sic ad vnum maritum ɀ vnam vxorem redactum est vt dispensatorem ecclesie non liceat ordinari nisi vxoris vnius virum. Quod acutius intellexerūt qui nec eum qui cathecuminus vel paganus habuit alteram ordinandum esse censuerunt. de sacramento enim agitur non de peccato. Nam in baptismo peccata omnia dimittuntur. Sic qui dixit si acceperis vxorem non peccasti et si nupserit virgo non peccat ɀ quod vult faciat non peccat si nubat satis declarauit nuptias nullum esse peccatuz propter sacramenti autem sanctitatez. sicut femina etiam si cathecumina fuerit viciata non potest post baptismum inter dei virgines consecrari. ita nō absurde visum est eum qui excessit vxorem numerum numerum singularem non peccatum aliquod commisisse: sed normam quandam sacramenti amisisse non ad vite bone meritum sed ad ordinatiōis ecclesiastice signaculū necessarium. Ac per hoc sicut plures vxores antiquorum patrum significauerunt futuras nostras ex omnibus gentibus ecclesias vni viro subditas. Ita noster antistes vnius vxoris vir significat ex omnibus gentibus vnitatem vni viro subditam christo que tunc perficietur cum reuelauerit occulta tenebrarū et manifestauerit occulta cordis vt tunc laus sit vnicuiq3 a deo. Nūc aūt manifeste sunt ɀ latētes dissensiones etiam salua caritate inter eos qui vnum ɀ in vno futuri sunt. que vt iq3 nulle erunt. Ergo sicut sacramentum plurium nuptiarum illius tēporis significauit futuram multitudinem deo subiectam i terrenis omnibus gentibus: sic sacramentum nuptiarum singularium nostri temporis significat vnitatem omnium nostrorum subiectā deo futuram in vna celesti ciuitate. Ita sicut duobus pluribus ve seruire: sic a viro viuo in alterius transire con

nubium nec tunc licuit nec nunc licet nec vnq̄ licebit. Apostatare quippe ab vno deo et ire in alterius adulterinam superstitionem. semper malum est.

B Nec causa ergo numerosioris prolis fecerunt sancti nostri quod Cato dicitur fecisse Romanos vt traderet vnius vxorem et alterius domum filiis impleturam. In nostrarum quippe nuptiis plus valet sanctitas sacramenti q̄ fecunditas vteri. Si ergo et illi qui propter solam generationem propter quam sunt institute nuptie non comparantur patribus multo aliter ipsos filios q̄ isti querentibus. quādoquidem filiū immolare iussus abraam intrepidus ac deuotus quā de tanta desperatione susceperat vnico non pepercit nisi eo prohibente manū deponeret quo iubente leuauerat. Restat vt videamus vtrum saltem continentes nostri coniugatis illis patribus comparandi: sūt nisi forte iam isti preferendi sunt eis quibus nondum quos conferamus inuenimus. Maius ei bonum erat in illorum nuptiis q̄ est bonum proprium nuptiarum: cui proculdubio bonum continentie preferendum est quia nō tali officio querebant illi filios ex nuptiis quales dicūtur isti ex quodā sensu nature mortalis successionē de successione requirētes. Quod quisq̄ bonū negat: ignorat deū oīm bonoꝝ a celestibus vsq̄ ad terrena. ab imortalibus vsq̄ ad mortalia creatorem. hoc autem sensu generandi nec bestie penit⁹ carēt et maxime alites quarū in prōptu est cura nidificandi et quedam coniugatoꝝ similitudo ad suū procreandū atq̄ nutriendū. Sed illi homines eū tum nature mortalis affectū cuius in suo genere castitas accedēte dei cultu sicut quidam intellexerunt in trigenario fructu ponitur lōge sanctiore mēte superabāt: qui de suis nuptiis filios propter Christum querebāt: ad genus eius secundum carnem distinguendum ab omnibus gentibus sicut deo disponere placuit: vt hoc pre ceteris ad eum prophetādum valeret quo pronunciabatur ex quo genere etiā et ex qua gente esset in carne venturus. valde ergo nostrorum fidelium castis nuptiis amplius bonum erat quod pater abraham in suo femore nouerat cui manum subdere famulum iussit vt de vxore que a filio esset ducenda iuraret. Ponēs ei manū sub femore hominis et iurans per deum celi quid aliud significabat nisi in carne que ex illo femore originē duceret deum celi esse venturū.

C Bone ergo sunt nuptie in quibus tāto meliores sunt coniugati quāto castiores ac fideliores deum timent: maxime si filios quos carnaliter desiderant spiritualiter etiā nutriant. nec q̄ purificat lex hominem et post coniugalem concubitum in mundum iubet esse. peccatum esse declarat si non est ille qui secundum veniā cōceditur: quoniam etiam nimis īpedit orōnes sed sicut multa lex ponit ī sacramētis et verbis futuroꝝ quedam in semine quasi materialis informitas q̄ formata corpus hois reddita ē i sermone posita est vite informis et ī erudite a qua īformitate qm̄ oportet hoīē doctrine forma et eruditiōe mūdari. in huius rei signū illa purificatio p̄cepta est post seminis emissionē. Neq̄ ei et ī sōnis petm̄ sit. et tamē etiā ibi purificatio p̄cepta ē. aut si et hoc petm̄ q̄sq̄ putat nō arbitratur accidere nisi ex aliquo huiusmodi desiderio qđ procul dubio falsū est. Unde quid et solita mentium peccata sunt feminarū. A quib⁹ tm̄ eas eadē legis vetustas precepit expiari. Nō ei propter ipsum materialem informitatem que facto conceptu tanq̄ in edificationem corporis additur. Ac per hoc cum informiter fluit: significari lex per illam noluit animum sine discipline forma incedentem fluidum ac dissolutum quē formari oportere significat cum talem fluxum corporis iubet purificari.

Postremo nunquid et mori peccatum est? Sed peccatum significat anime deserte iusticia. Bone inq̄ sunt nuptie et contra oēs calumnias possunt sana rōne defendi. Nuptiis tm̄ sctōꝝ patruꝫ nō quas nuptias sꝫ quā ꝯtinētiā com-

parē quero immo non nuptiis nuptias Nā par in omnibus minus est mortali hoīm nature datū. Sed hōies qui nuptiis vtūtur illis hoibus q̄ longe aliter nuptiis vsi sunt quos cōferā qñ non inuenio. An continētes illis cōiugatis cōferendi sunt reqrēdū est: nisi forte abrahām cōtinere se nō posset a nuptiis propter regnū celoꝝ q̄ vnice prolis pignus propter qđ nuptie chare sunt potuit intrepidus īmolare pro celoꝝ? Continentia quippe nō corporis sꝫ aī virtus est: virtutes aī aliqñ in ope manifestantur aliqñ i habitu latent sicut martyrii ꝟtꝰ emicuit. apparuitq́ꝫ tolerādo passiōes Sed q̄ꝫ multi sint in eadē ꝟtute animi quibus tentatio deesse qua id quod intus est in conspectu etiā hoīm ꝓcedat nec tūc esse incipiat sed inotescat. Iaꝫ enim erat in iob patiētia quā nouerat deus ꝛ cui testimonium perhibebat: sꝫ hominibus innotuit tentatiōe: ꝛ quod latebat intrinsecus per ea que forinsecus illata sunt nominatum ꝛ manifestatum est. Habebat vtiq́ꝫ ꝛ tymotheus virtutē continēdi a vino quā non ei abstulit paulus monendo vt vino modico vteretur propter stomachū ꝛ frequētes suas infirmitates alioquin intrinsecus docebat vt propꝰ salutem corporis fieret i aīa dānū virtutis. Sed qꝛ poterat ea ꝟtute salua fieri quod monebat ita relaxata ē corpori vtilitas bibēdi vt maneret in animo habitus continendi Ipse est eīn habitus quo aliqđ agitur cum opus est. Cum aūt nō agiꝰ. potest agi sed nō est opꝰ. hūc habitū circa cōtinētiā q̄ fit a cōcubitu nō habēt illi q̄bus dicitur. si se non continent nubāt hunc non habent quibus dicitur q̄ potest capere capiat. sic vsi sunt perfecti aīo bonis terrenis ad aliud necessariis per hunc habitum continentie quo eis non obligarentur ꝛ quo possent eis ēt non vti si non opꝰ esset. Nec quisq̄ꝫ eis bene vtitur nisi qui ꝛ non vti potest.

E Multi quidem facilius se abstinēt vt non vtāꝰ q̄ꝫ temperent vt bene vtantur. Nemo tñ sapienter vti potest nisi q̄ pōt ꝛ continēꝰ non vti. Ex hoc habitu ꝛ paulus dicebat. Scio ꝛ abundare ꝛ penuriaꝫ pati. Penuriam quippe pati quorūcunq́ꝫ hoīm est. sed scire penuriam pati magnorū est. sic ꝛ abūdare quis potest. Scire aūt ꝛ abūdare n̄ nisi eorum est quos abundātia non corripit verūtñ vt apertius intelligaꝰ quo modo sit virtus in habitu etiam si non sit in opere loquar de exemplo. de quo nullus dubitat catholicorū Christianorū. Dñs eī noster Iesus Christꝰ qđ ī virtute esurierit. sitierit mādūcauerit ꝛ biberit nullꝰ ābigit eoꝝ q̄ i euāgelio fideles sunt. Nū igiꝰ non erat illi continentie virtus a cibo ꝛ potu quanta erat in Ioanne baptista? Uenit enim ioannes non manducās neq́ꝫ bibens ꝛ dixerūt demonium habet: venit eī filius hoīs ꝛ bibens ꝛ mādūcās. ꝛ dixerūt. Ecce vorax: ꝛ vinariꝰ: amicus publicanorum: ꝛ peccatoꝝ. Nūquid non talia dicuntur in domesticos eius patres nostros et alio genere vtendo terrenis quantuꝫ ad concubitum pertinet? Ecce homines libidinosi: et immundi amatores feminarum et lasciuorum. Et tñ sicut in illo illud non erat verū q̄ꝫuis verū non sicut Ioannes abstineret a manducādo ꝛ bibēdo. ipse eni apertissime verissime q́ꝫ ait. Uenit Ioānes non manducans neq́ꝫ bibens venit filiꝰ hoīes manducans et bibens sic nec hoc in illis patribus verum est quin venerit modo apostolꝰ Christi non coniugatꝰ nec gñans quē dīt pagani maiꝰ erat. Uenit auteꝫ tūc ꝓpheta Christi nuptias faciens ꝛ filios procreans quē dīt manichei mulierosus erat ꝛ iustificata ē sapiētia a filiis suis qđ dñs subiecit cum dicit de Ioanne ac de se illa dixisset. Iustificata ē inquit sapientia a filiis qui vidēt continētie ꝟtutē in habitu animi semper esse debere in ope aūt pro locorum ac tēpoꝝ oportūitate manifestari sicut virtus sapientie vel patientie sanctorū martyrū in opere apparuit: ceterorum vero eque sanctoꝝ i habitu fuit. Quo circa sicut non est ī par meritū patientie in petro qui passus est et in Ioanne qui passus non est. sic est impar, meris

tū cōtinentie in ioanne qui nullas ex-
tus est nuptias. ꝛ in abrahā q̄ filios ge
nerauit. Et illius enī celibatus ꝛ illi⁹
connubium pro tpm distributione xpo
militauerūt sed cōtinētiā Joānes i ope
re: abrahā vero i solo habitu habebat.
Jllo itaqꝫ tp̄e cū ꝛ lex dies patriarcha
rū subseques maledictū dixit q̄ nō exci
taret semen in israel. ꝛ q̄ poterat nō ꝓ
mebat. sed tū habebat. ex quo autez ve
nit plenitudo tpis vt diceret. q̄ potest ca
pere capiat ex illo vsqꝫ adhuc ꝛ deinceps
vsqꝫ in finē. q̄ habet operatur. Qui ope
rari noluerit nō se habere mentiatur.
¶ Ac per hoc ab eis q̄ corrunpunt
bonos mores colloquiis malis sani ver
sutia dicit hoī xpiano cōtinēti ꝛ nupti
as recusāti. Tu ergo melior q̄ abrahā
Quod ille cum audierit nō perturbet
nec audeat dicere melior ne a proposito
delabat. Jllud enim nō vere dicit hoc
nō recte facit. Sed dicat ego quidem
non soluz q̄ abrahā. sed melior est casti
tas celibū q̄ castitas nuptiaruz. Qua
rum abraham vnaz habebat in vsu am
bas in habitu: caste quippe coniugali-
ter vixit esse autez castus sine cōiugio
potuit. Sed tnuc nō oportuit. Ego ve
ro facilius nō vtor nuptiis quibus vs⁹
est abrahaz q̄ sic vtar nuptiis quem-
admodum est vsus abrahā. ꝛ idō melior
sum illis q̄ per animi incōtinentiaz nō
pnt q̄d ego: nō illis q̄ propter tpis diffe
rentiā nō fecerūt q̄d ego. Quod enim
nūc ego melius illi egissēt si tūc agēdū
esset aut si talem se sentit iste ꝛ nouit vt
salua ꝛ permanente i habitu animi sui
virtute cōtinētie si ad vsum nuptiaruz
ex aliquo religionis officio descēdisset
talis maritus ꝛ talis pater esset qua-
lis fuit abraham: audeat plane respon
dere illi captioso iterrogatori et dice
re. Nō sum quidem melior q̄ abrahaz
in hoc dumtaxat genere cōtinētie qua
ille nō carebat ꝛ si nō apparebat. sed sū
talis nō aliud habens sed aliud agēs
dicat plane ista. Et ꝛ voluerit gloria-
ri nō erit isipiēs. veritatem eniz dicit.
Si aūt parcit ne q̄s eum existimet sup
id q̄ eum videt aut aliquid auditur ex
illo auferat a persona sua nodum que-
stionis ꝛ non de homine sed de re ipsa.
Respōdeat ꝛ dicat. Qui tñ pōt talis
est qualis fuit abraham Pōt autē fieri
vt minor sit cōtinentie virtus i aio ei⁹
q̄ nō vtit nuptiis quib⁹ est vsus abrahā
sed tū maior est q̄ in animo eius: q̄ pro
pterea tenuit cōiugii castitatez q̄r nō
potuit ampliorez. ¶ Sic ꝛ femina
innupta que cogitat ea q̄ sūt domini vt
sit sācta. ꝛ corpore ꝛ spiritu cuz audie-
rit illum imprudētē percūctatorē dicē
tem tu ergo melior q̄ sarra ꝛ respōdeat
Ego melior sū z. sed his q̄ virtute hui⁹
cōtinentie carēt quod de sarra nō cre-
do. fecit ergo illa cuz ista virtute q̄d illi
tpi cōgruebat A quo ego sum immu-
nis nisi i meo etiam corpore appeat q̄d
illa in aio conseruabat. Res q̄ istas si
comparemus nullomō dubitādū est me
liorem esse castitatem cōtinentie q̄ ca
stitatez nuptialez cū tñ vtrūqꝫ sit bonū
homines vo si comparamus ille est me
lior qui bonum amplius q̄ alius habz
Porro qui amplius eiusdem generis
habet. ꝛ id quod min⁹ est habet. et id
quod amplius est vtiqꝫ habet. In sexa-
ginta enim sunt ꝛ triginta: non in tri-
ginta sunt ꝛ sexaginta. Non opera-
ri autem ex eo quod habet in distribu-
tione officiorum positum est nō in ege-
state virtutum. quia nec homo miseri-
cordia caret qui non inuenit miseros
quibus possit misericorditer subuenire
Huc accedit quia non recte cōparā
tur homines hominibus in vno aliquo
bono. Fieri eniz potest vt alius non ha
beat aliquod quod alius habet. sed
aliud habet quod pluris estimandum
est. Maius enim bonum est obedientie
q̄ cōtinentie. Nam connubium nusq̄
nostrarum scripturarum auctoritate
damnatur: inobedientia vero nusq̄ ab
soluitur. Si ergo ponatur virgo per-
mansura sed tamen inobediens: ꝛ ma
ritata que virgo permanere non posset
sed tamē obediens: quam meliorem di
camus ꝛ minus laudabilē q̄ si virgo es-
set an damnabilē si virgo est ꝛ Jta si cō
feras ebriosam virginē sobrie coniuga

te qs dubitet ⁊ eandem fore filiaȝ. Nuptie quippe ⁊ virginitas duo bona sūt quorū alteruȝ maius. Sobrietas aūt ⁊ ebrietas. sicut obedientia ⁊ incōtinētia. illa bona sūt hec mala. Melius est habere oīa bona vel minora ꝙ magnū bonū cum magno malo. Quia ⁊ in corporis bonis meli⁹ est habere zachei staturam cum sanitate ꝙ golie cuȝ febre recte plane queriẗ vtrū nō omimodi in obediens virgo coniugare obedienti: sed minus obediens obedientiori comparanda sit qꝛ ⁊ in illa nuptialis castitas est ⁊ iō bona est sȝ mīor ꝙ ꝟginalis Tanto ꝙ minor i bono obedientie ꝙto maior i bono castitatis. si alter alṫi ꝓpareẗ q̄ ꝑponāda sit indicat q̄ prio ipsam castitateȝ ⁊ obediētiā cōparatā videlȝ oīm virtutum quodāmodo matreȝ esse obedientiā. Ac per hoc ideo potest esse obediētia sine virginitate quia virginitas ex consilio est nō ex precepto. Obedientiā nō illaȝ dico q̄ preceptis obtenperet. Ideoqꝫ obedientia preceptoruȝ sine virginitate q̄d potest sed sine castitate esse nō potest. Ad castitatem nanqꝫ pertinet non fornicari nō mechari. nullo illicito cōcubitu maculari q̄ qui nō obseruant contra precepta dei faciunt. ⁊ ob hoc extorres sūt a virtute obedientie. Uirginitas autem propterea pōt esse sine obediētia. quia pōt femina cōsilio virginitatis accepto ⁊ custodita virginitate precepta cōtēnere. sicut multas sacras virgines nouimus verbosas: curiosas: ebriosas: litigiosas. auaras: supbas q̄ contra precepta sūt ⁊ sicut ipam euā inobediētie crimina occidunt. Quapropter nō obediens i/obedienti: sed obediētior cōiugata minus obedienti preponēda est. Ex hac obediētia pater ille q̄ sine vxore nō fuit. esse sine vnico filio ⁊ a se occiso paratus fuit. Unicū eñ nō imerito dixeri de quo audiuit a dño in ysaac vocabitur tibi semē. Quanto ergo citi⁹ vt etiā sine vxore esset si hoc iuberetur audiret Unū non frustra sepe miramur nonnullos vtriusqꝫ sexus a concubitu cōtinētes negligenter obedire preceptis cuȝ ardenter arripuerint non vti cōcessis. Unū quis dubitet ⁊ excellentie sctōruȝ illoꝝ patruȝ atqꝫ matrū filios generātiū nō recte cōparare mares ⁊ feminas nostri tpis ꝙuis ab omni cōcubitu immunes in virtute obedientie minores. etiā si illis hoīb⁹ ⁊ i habitu animi defuisset ꝙ in istoꝝ ope manifestum est. Se Sequātur ergo agnū piū cantātes cāticum nouuȝ sicut in apocalipsi scriptū. qui cū mulierib⁹ se nō ꝯtaminauerunt. nō ab aliud nisi qꝛ virgines ꝑmanserūt non iō se arbitrenẗ meliores esse primis patribus sctis q̄ nuptiis vt ita dicā nuptialiter vsi sūt. Earū quippe vsus ita se habet vt si q̄d in eis per carnis commixtionē q̄d excedat generandi necessitatē ꝙuis venialiẗ factuȝ fuerit contaminatio sit. Nā quid expiat venia si oīno nō cōtaminat illa ꝓgressio a qua cōtaminatiōe mirū si immunes essent piū sequētes agnū nisi virgines ꝑmanerēt. Bonū igiẗ nuptiarum per oīs gentes atqꝫ omnes hoīes i cā generādi est ⁊ i fide castitatis. Q̄d autem ad populū dei pertinet etiā in sctitate sacramēti per quā nefas est etiā repudio dissidente alteri nubere dum vir eius viuit: nec ducere licet alteram vel ipsa cā pariēdi. Que cum sola sit q̄ nuptie fiūt nec ea re nō subseq̄nte propter quā fiūt soluitur vinculū nuptiale nisi cōiugis morte. Quēadmodū si fiat ordinatio cleri ad plebē cōgregādā etiā si plebis cōgregatio non subsequatur manēt tñ nullis ordinatis sacramēta ordīationis ⁊ si aliqua culpa quisꝙ ab officio remoueaẗ sacramento domi semel imposito non carebit: ꝙuis ad iudicium permanente. Generationis itaqꝫ causa fieri nuptias apl's ita testis ē. Uolo īquit iuniores nubere. Et quasi ei diceret. Ut q̄d ꝯtinuo subiecit: filios procreare: matres familias eē. Ad fidē autem castitatis illud pertinet. vxor nō habet ptāteȝ corporis sui sed vir. Siṁ ⁊ vir nō habet ptāteȝ corporis sui sed mulier. ad sacramenti sctitatē illud vxorem a viro nō discedere. ꝙ si discesserit manere innuptam aut viro suo recon-

ciliari: vt vir vxorem non dimittat hec omnia bona sūt propter que nuptie bone sunt proles: fides: sacramētum. Nec prolē autē carnalē querere iam hoc tp̄e ac per hoc ab omni tali opere immunitatem quandam perpetuā retinere atq; vni viro Christo spiritualiter subdi: melius est vtiq; et sanctius si non ea vocatione sic vtantur hoīes quō scriptum est: vt cogitent que sunt dei quō placeant deo. i. vt ꝑpetuo continentiā cogitent. ne qd minus habet obedientia q̄ virtutē tanq̄ radicem atq; vt dici solet matricem et plane generalē. santi anti qui patres in opere exercuerunt illa vero continentiam in animi habitu tenuerunt. Qui profecto per obedientiam quia iusti et sancti erant et ad omne opus bonum semp parati etiā si ab omni concubitu abstinere iuberent. efficerēt Quāto enim facili⁹ possent vel iussiōe vel exhortatione dei non cōcūbere qui prolē cui vni propagāde cōcūbēdo seruiebant obediendo poterant immolare. ¶ Que cū ita sint hereticis q̄dē siue manicheis siue quibuscūq; aliis q̄ patribus veteris testamēti de pluribus calūniant vxorib⁹ hoc esse argumētum deputantes: quo eoꝝ conuincant īcontinentiam satis superq; responsū est. si tamē capiunt non est peccatū qd neq; cōtra naturā cōmittit quia nō lasciuiendi sed gignendi cā illis feminis vtebātur. neq; cōtra morē quia non illis tēporibus ea factitabātur. Neq; cōtra preceptum q2 nulla lege ꝓhibebātur. Illos nō qui illicite feminis vsi sūt vel arguit in scripturis illis diuina sententia vel nobis lectio iudicandos atq; vitandos non approbandos imitādos vt proponit. Nostros ꝟo qui coniuges habent quantum possumus admonemus ne scd̄m īfirmitatem suam de illis sanctis patribus audeant iudicare cōparantes ait apl's: semetipsos sibimet ipsis et ideo intelligentes quantas virtutes habet animus iustitie contra libidines seuientes ne carnalibus huiuscemodi motibus acq̄escat. eosq; in concubitu vltra generandi necessitatē prolabi ac progredi sinant. quātū ordo nature: quantum morum cōsuetudo: quātum legum sanctitas prescribunt: hoc quoq; ideo de illis patribus hoīs suspicātur q2 nisi per incōtinētiam vel nuptias elegerūt vel cōiugibus ītēperanter vtuntur. At ꝟo cōtinētes vel mares qui defunctis vxoribus vel femine que defunctis viris vel vtriq; qui pari cōsēsu cōtinentiam deo vouerunt. Sciant sibi quidam mercedis amplius deberi q̄ coniugalis castitas possit: sed sctōꝝ patrū nuptias qui prophetice iungebātur: qui neq; in concubitu nisi prolē neq; in ip̄a prole nisi quod in carne vēturo Christo ꝓficeret requirebāt: non solū pro suo proposito sine dubitatione proponant. Puerosq; ac virginitatem ipsam deo dicantes multo maxime cōmonemus vti tanta norint humilitate tuēdum esse q in terra interim viuunt quanto magis celi est quod vouerunt. Nempe scriptuz est. Quanto magnus es humilia te in omnibus. Nostrum ergo est de magnitudine eoꝝ aliquid dicere: illoꝝ de magna hūilitate laudari. Exceptis igitur quibusdā illis cōiugatis patribus et matrib⁹ sanctis quib⁹ ideo isti meliores non sunt quia si coniugati essent pares non essent: ceteros omnino huius tp̄is cōiugatos vel post exptū cōnubiū cōtinētes a se separari nō dubitēt. Non quātum ab anna. susāna. sed quantum ambe a maria superātur quod ad ipsam pertinet sanctā carnis integritatē loquor. Nā q alia sint marie merita quis ignorat? Mores ita q; congruos huic tanto proposito adiūgant vt de prepollenti premio certam securitatē gerāt. Scientes sane sibi atq; omnibus fidelibus et electis Christi mēbris multis ab oriente et occidente venientibus et si inter se distincte ꝓ meritis glorie fulgentibus hoc tamen magnum et commune prestari. vt cū abrahā et ysaac et iacob recūbāt ī regno dei q̄ nō ꝑpter hoc sclm̄ sꝫ ꝑpter Christū cōiuges et ꝑpter xp̄m patres fuerint.

¶ Finis libri de bono coniugali. xx.iiii.

¶ Incipit liber primus sancti Augustini de adulterinis coniugiis ad Pollentium.

I

Rima questio est frater dilectissime Pollenti earum quas ad me scribens tanq̄ consulendo tractasti: quod ait Apostolus. His autem qui sunt in coniugio preci pio non ego sed dominus mulierem a vi ro non discedere: q̄ si discesserit mane re inuptā aut viro suo recōsiliari: ⁊ vir vxorē nō dimittat vtrū ita sit accipien dū vt eā prohibuisse nubere itelligat̄ q̄ sine causa fornicationis recessit a viro. quid enim sentis. an si ego sensi in eis li bris quos ante plurimos annos de ser mone euangelico scripsi quem secūdū matheum saluator habuit in monte il las innuptas manere preceperit que a viris suis ea causa recesserint que sola permissa est id est fornicationis. Videt̄ enim tibi tunc a viro discedentem fe minam nubere non debere si nulla viri fornicatione compulsa discesserit. Nec attendis sit nullam eius causam forni cationis habuit in eam discedentē ma nere innuptam sed omnino discedere non debere. Nā vtiq̄ cui precipitur vt si a viro discesserit innupta permaneat nō discedendi aufertur licētia sed nubē di. q̄ si ita est. Dat̄ ergo licentia femi nis que continentes esse noluerint nul lum maritorum expectare consensum: vt dictū est mulierem a viro suo non di scedere eis preceptum esse videatur q̄ possunt eligere non continentiam s3 ta le diuortium quo liceret eis in aliorum nuptias c nuenire: proinde que dilexe rint nullum desiderare concubitū: nul lum ferre connubium licebit eis viros suos etiam sine vlla fornicationis cau sa relinquere et innuptas secundu3 a postolum permanere. Et viri similiter qm̄ par forma est in vtris q̄ si continen tes esse noluerint etiam non consentiē tibus vxoribus deserentes eas ⁊ sine vllis nuptiis permanebunt. Tunc eni3 eis vt putas alia coniugia liceret inqui rere si causa fornicationis diuortium nasceretur. Cum vero ista causa non est superest scd̄m id quod existimas vt cō iunx non discedat a cōiuge an si disces serit sine coiugio maneat aut ad pristi nū coniugium reuertatur. Nulla ergo existēte causa fornicationis cuilibet cō iugi licebit vnum de tribus eligere. aut non discedere a coniuge aut si discesse rit. sic manere aut si non sic mā serit nō alterum querē sed se priori reddere. et vbi est quod idem apostolꝰ ait. Nec ad tempus vt vacetur orationi nisi ex con sēsu noluit coniuges carnali fraudare inuicē debito. Quomodo salus erunt propter fornicationes autem vnusquis q̄ vxorem suā habet ⁊ vnaqueq̄ suu3 virū habet vxori vir debitum reddat. Similiter autem et vxor viro. Vxor non habet potestatem corporis sui sed vir. similiter et vir non habet potesta tem corporis sui sed mulier. Hoc quo modo verum erit. Nisi quia nolente cō iuge nō licet cōiugi cōtinere? Nam si licet mulieri sic dimittere virū vt ma neat innupta. nō vir habet sed ipa sui cor poris potestatem. Qd̄ etiā de viro itelli gitur. Deinde cu3 dictum est quicunq̄ dimiserit vxorem suam excepta causa fornicationis facit eam mechari quo modo dictum intellecturi sumus nisi prohibitum esse hominem dimittere vxorem si nulla causa fornicationis ex titerit. Et dictum est quare ne scilicet eam faciat mechari vtiq̄ ideo quia eti am si non ipsa dimiserit sed dimissa fue rit erit mecha. si nupserit. p̄t hoc ergo tā magnū malū non licet hoī dimittere vxorē nisi ex causa fornicatiōis. Tūc enī nō ipe dimittēdo nō facit adulterā sed dimittit adulterā. ¶ Quid si q̄s dicat. dimitto qd̄ vxorē meā sine vlla cau sa fornicationis. sed continens per manebo ideo ne dicemus eum impu

ne fecisse qđ fecit. Quis hoc dicere audebit q̄ voluntatem dñi hic dicentis intelligat qm̄ nec cōtinentie causa coniugem dimitti voluit qui solā causam fornicationis accepit. Redeamus igit̄ ad ipsa apostoli verba dicentis. his autem qui sunt in coniugio precipio non ego sed dñs. Vxorem a viro non discedere ꝙ si discesserit manere innuptā ⁊ eum velit interrogem⁹ et tanq̄ presentē quodammodo consulamus. Cur dixisti apostole: ꝙ si discesserit manere innuptam licet ne discedere an non? Si non licet: cur precipis discedenti vt maneat innupta. Si autem licet. Profecto ē aliqua causa qua liceat hec aūt inquisita non inuenitur: nisi quam solam saluator accepit: id est causa fornicationis Ac per hoc non precepit apostolus mulierē si discesserit manere innuptam nisi que illa causa discedit a viro qua sola ei licitum est discedere a viro. Ubi enī dicit̄ precipio nō discedere ꝙ si discesserit manere innuptam. absit vt cōtra preceptū faciat que sic discedit vt innupta pmaneat. nisi ergo illa intelligatur cui licet discedere. nō autem licet nisi viro fornicante quomodo iubetur innupta si discesserit permanere. Quis est qui dicat si discesserit mulier a viro non fornicāte innupta permaneat cum ei nisi a viro fornicante discedere omnino nō liceat? Sensus itaq̄ est tuus q̄ntū aduersetur vinculo cōiugali: vbi de⁹ nec continentiam suscipi noluit nisi pari cōcordiq̄ consensu puto ꝙ iam intelligas.

Sed rem ipsam paulo apertius proloquamur ⁊ quasi cōstituamus ante oculos. Ecce placuit continentia mulieri. viro non placuit discessit ab eo mulier et cepit viuere continenter ipsa scilicet casta mansura. Sed factum quod dominus non vult adulterium virum qui cū se non continuerit. Alteram queret.

Quid sumus dicturi mulieri nisi quod domin⁹ dicit ecclesie sana doctrina redde debitum viro. Nedum tu queris vnde amplius honoreris: ille vnde damnetur inueniat hoc enim et illi diceremus si te nolente continere voluisset. Non enim habes potestatem corporis tui sꝫ ille. sic nec ille habet potestatem corporis sui sed tu. Nolite inuicē fraudare nisi ex consensu. Cum hec itaq̄ huiusmodi plura que ad hoc pertineāt dixerim⁹ placet ne tibi vt nobis mulier ista tua ratione respōdeat. Ego audio apostolum dicentem. Precipio mulierem a viro non discedere. ꝙ si discesserit manere innuptam aut viro suo reconsiliari. Ecce discessi nolo reconsiliari viro sꝫ innupta permaneo. Non enim ait si discesserit manere innuptam donec viro suo reconsilietur. Sed manere inquit innuptā aut viro suo reconsilliari. hoc inquit faciat aut illud vnum e duobus eligendum permisit. Non autem in horum alterum compulit. Manere innupta eligo ac si preceptum impleo. Corripe argue increpa vtere qua volueris seueritate si nupsero. Quid huic contradicam nisi apostolum non bene intelligis. Neq̄ enim ille precepisset si a viro discesserit innuptam manere mulierem: nisi eam cui discedere licuisset illa videlicet vna causa que ibi propterea tacita est: quia notissima est: hoc est fornicationis: hanc enim solam deus magister excepit cum de dimittēda loqueretur vxore. deditq̄ intelligi talem formam etiam in viro esse seruandam: qm̄ non solum mulier non habet potestatē corporis sui sed ⁊ vir. Similiter et vir nō habet potestatē corporis sui: sꝫ mulier. L Cū ergo tuum maritū arguere de fornicatione nō possis: quō putas ꝙ ab eo discedis nō nubēdo excusare. A quo tibi nō licet oīno discedere? Cū hoc mulier a nobis audierit puto ꝙ nobis eam sic respondere. vt dicat propterea se manere innuptam q: sine vlla fornicatione viri discessit. Nam si ille fornicatus esset nō solum sibi discedere: verūetiā nubere licuisset. Nequaq̄ hoc illa diceret cū ⁊ ipse verecundaris istam mulieribus dare licentiā. Dixisti enī si vir vxorem adulteram dimiserit ⁊ adulterā duxerit. mulier tm̄ obprobriū habebit. Si autem mulier supradicta causa virum dimiserit: et alii nupserit.

non vir tantum sed et mulier opprobrium habebit. Cuius sententie tue rationem redderes. dicent enim inquis ideo eam discessisse vt alium virum sibi coniungeret. Et si talis forte fuerit qualis a quo discessit facile enim viris est in hoc morbi vicium irruere. si autem et ipsum dimiserit et alii nupserit. magis magisque dicent eam numerositatem virorum appetisse. Hac reddita ratione: concludis dicis. his ergo pertractis vel etiam discussis oportet mulieram virum tolerare aut innuptam manere. Bonum plane dedisti consilium mulieribus vt eum sciant sibi esse permissum: si adulteros viros dimiserint alii coniugari: non tamen faciant propter opprobrium sed potius tolerent etiam adulteros viros ne videantur hac occasione multis velle misceri. eo quod difficile sit vt non talem inueniat mulier cui nubat qualis fuerit quem dimittit quoniam valde in hunc morbum sunt procliues viri. cum ergo nos dicimus etiam illi mulieri que virum non fornicantem dimiserit. Alteri nubere non licere: tu autem dicis licere quidem: sed non expedire vtrique proculdubio dicimus eam que fornicantem virum dimittit nubere non debere. Verum hoc interest. quod nos quando coniuges ambo christiani sunt mulieri si a viro fornicante discesserit. dicimus alteri nubere non licere: dicimus a viro non fornicante non licere omnino discedere. tu vero dicis. si mulier a viro non fornicante discesserit. non ei licere alteri nubere propter preceptum si autem a viro fornicante discesserit non expedire ei nubere propter opprobrium. Mulierem itaque non nupturam discedere a viro suo siue fornicante siue non fornicante permittes. ¶ Porro beatus apostolus immo per apostolum deus. quia mulierem non permittit a viro non fornicante discedere. restat vt eam prohibeat si discesserit nubere quam permittit a fornicante discedere. De qua enim dicitur. Si a viro discesserit non nubat ea conditione discedere permittitur vt non viro nubat. Si ergo elegerit non nubere non est cui prohibeatur discedere sicut illa de qua dicitur. Si se non continet nubat. Hac vtique conditione continere permittetur vt tamen nubat ergo elegerit nubere. cogi enim non potest continere. Si ergo ista incontinens compellitur nubere vt posset quod non continet non esse damnabile. Sic a viro illa discedens innupta compellitur permanere vt possit quod discedit non esse culpabile. culpabiliter autem a viro non fornicante discedit. Etiam si innupta permanserit. Illa ergo innupta manere precipitur si discesserit que a fornicante discedit. Que cum ita se habeant si eo modo intellexerimus apostolum vt mulieribus dicamus ita. Nolite discedere a viris etiam pudicis. vt si discedere volueritis innupte maneatis omnes quidem placuerit continentia aut non consentientibus viris existimabunt sibi licere discedere. Quod cum proculdubio pretermittere non debemus. Restat vt quod dictum est si discesserit manere innuptam de illa dictum docere debeamus cui licere discedere non vtique nisi a fornicante dicimus. Ne si aliter docuerimus. obtentu continentie perturbemus christiana coniugia. et contra misericordissimum domini preceptum dimissas a continentibus viris incontinentes mulieres in adulteria compellamus Illud ergo quod dominus non quod in sermone ipso qui exponebatur a nobis sed tamen alibi ait. Quicunque dimiserit vxorem suam nisi ex causa fornicationis et aliam duxerit mechatur si hoc modo intelligendum est: vt quicunque causa fornicationis dimiserit et aliam duxerit non mechetur: non videtur in hac causa par forma esse mariti et vxoris quandoquidem mulier etiam si causa fornicationis discesserit a viro et alii nupserit. mechatur. vir autem si eadem causa dimiserit vxorem et aliam duxerit non mechatur At si par forma est in vtroque. Vterque mechatur. si se alteri iunxerit. etiam cum se a fornicante disiunxerit. Parem vero esse formam in hac causa viri atque mulieres ibi osten-

dit apostolus q sepe commemorandū est vbi cum dixisset. vxor non habet potestatem corporis sui sed vir: adiecit atq ait. Similiter z vir non habet potestatem sui: sed mulier.

M Cur ergo interposuit dominus causam fornicationis z non potius generaliter ait. Quicunq dimiserit vxorem suam z aliam duxerit mechatur. sed z ille mechus est qui dimissa fornicante muliere alteram duxerit Credo quia illud quod maius est hoc dominus commemorare noluit. Maius enim adulterium esse quis negat vxore non fornicante dimissa alteram ducere q̄ si fornicantem quisq dimiserit z tunc alteram duxerit non quia et illud adulterium non est: sed quia minus est. nisi fornicante dimissa altera ducitur. Nam simili locutione vsus etiam apostolus Jacobus ait. Scienti igitur bonum facere z non facienti peccatum est illius. Quod si velimus more illorum a contrario sensu in nostrum commodum assumere: possimus argumentari q facienti peccatum sed non facienti bonuz facere nō sit peccatum illi. Quod q̄ alienum a catholica sit veritate: quis non videt? Quia etiam non scire bonum facere multis est peccatum vt qui scire nolunt: quos alibi taxat scriptura. Sed ad illud Jacobi cum dicit peccatum est illi. Nunquid ideo non peccatum est illi qui nescit bonum facere et ideo non facit vtiq peccatuz est sed hoc grauius sit etiā sciat et nō faciat. Nec illud iō nullum quia minus. Vt ergo eodem modo vtrumq dicamus. sicut quicunq dimiserit vxorem suam excepta causa fornicationis z aliaz duxerit mechatur. Ita quicunq scit bonum facere z non facit peccat. Sed quemadmodum hic recte dici nō potest ergo si nescit non peccat sūt enim etiam peccata ignorantium quanuis minora q̄ scientiuz ita nec illic recte dici potest sierg o causa fornicationis dimiserit et aliam duxerit nō mechał. Est enī mechatio etiaz eorum qui alias ducunt relictas propter fornicationem dimittunt z alteras ducūt potest quippe sicut dictum est scienti bonum facere z nonfacienti peccatum est illi eo modo z illud dici. Dimittenti vxorem sine causa fornicationis z aliaz ducēti mechatio est illi quemadmodum igił si dixerimus. Quicūq mulierē a marito preter cām fornicationis dimissam duxerit. mechatur. proculdubio verū dicim⁹: nec tñ iō illum qui propter causam fornicatiōis dimissam duxerit ab hoc crimine absoluimus sed vtroq mechos esse minime dubitamus: ita eum qui propter causā fornicationis vxorem. dimiserit et aliam duxerit mechuz pronūciamus nec ideo tamē eum qui propter causaz fornicationis dimiserit et alteraz duxerit ab huius peccati labe defendimus: ambos enim licet alteruz altero grauius mechos tamē esse cognoscimus. Neq enim quisq̄ ita est absurdus: vt mechum neget esse qui duxerit eam quaz maritus propter causam fornicationis abiecit cum mechum dicat euz qui duxerit eam que preter causaz fornicationis abiecta est Sic ergo ambo isti sūt mechi. Vnde cum dicimus quicunq mulierem preter causam fornicationis a viro dimissam duxerit mechał. de vno quidez ipsoruz dicimus: nec tamē ideo mechari negamus eum qui eam duxerit: quam propter causam fornicatiōis maritus dimiserit. Jta cum ambo sint mechi et ille scilicet qui dimiserit vxorem suam preter causaz fornicationis vxore dimissi se alteri copulauerit profecto quando de vno eorum legimus nō ita intelligere debem⁹ quasi ex hoc alteri mechus negat⁹ sit q alter expssus sit. Sed si hoc euāgelista matheus quia expressa vna spem alteram tacuit facit ad intelligendum difficile. nunqd non alii generaliter id ipsum ita complexi sunt vt de vtroq possit intelligi? Nam si secunduz Marcum sic scriptū est: Quicunq dimiserit vxorem suam z alteram duxerit adulterium commit

tit super eam. et si vxor dimiserit virum suuz et alii nupserit mechatur secūdū lucam sic. Omnis qui dimitit vxorem suaz et aliam ducit mechatur. qui ergo sumus nos vt dicamus. O Est q̄ mechaē vxore dimissa aliam ducēs ⁊ ē q̄ hoc faciēs nō mechaē cū euāgeliū dicat eū mechari qui hoc facit. proinde si quicūq3 hoc fecerit vt vxore sua dimissa alterā ducat mechatur. sine dubio ibi sunt ambo: et qui preter causaz fornicationis: et qui propter causam fornicationis vxorem: hoc est enim quicunq3 dimiserit. hoc est omnis qui dimittit. Non autem sicut nescio quare tibi visum est cum euangelii secundum matheum verba proferrem. pretermisi quod scriptum est et aliam duxerit et sic dixi mechatur sed verba posui que in semrōe illo prolixo leguntur quem dominus in monte habuit. hunc enim tractandum susceperam. Que verba illic ita leguntur vt posui id est quicunq3 dimiserit vxorem suam excepta causa fornicationis facit eam mechari: et qui solutam a viro duxerit mechatur vbi et si nonnulla exemplaria verbis diuersis eundem sensum habēt interpretatum. Non tamen ab eoquod intelligitur discrepant Aliqua quippe habent quicunq3 dimiserit. alia omnis qui dimiserit. Itaq3 accepta causa fornicationis. Aliam preter causam fornicationis. alia vbi ob causam fornicationis. Item alia qui solutam a viro duxerit mechatur. Alia qui dimissam a viro duxerit mechatur vbi puto videas nichil interesse ad vnam eandemq3 sententiam Quatinus illud vltimum id est qui dimisam a viro duxerit mechatur in eo sermone quem fecit dominus in monte nonnulli codices et greci et latini non habent. Credo propterea quia et ibi explicetus hic sensus putari potuit quod superius dictum est. facit eam mechari. quomodo enim dimissa sit mecha. nisi fiat qui eam duxerit mechus verba vero que ipse posui sti vnde tibi visumest non mechari eum qui propter causaz fornicationis vxorem dimiserit ⁊ aliam duxerit obscure quidez posita sunt vnde non miror me is intelligendis laborare lectorem sed non sunt in eo sermone domini qui tūc a me tractabatur quando illa cōscripsi que cum legeres te mouerunt. Alibi quidem matheus ea dominum dixisse narrauit non cum illum prolixum faceret in monte sermonem. sed cum interrogatus esset a phariseis. Utrum liceret ex quacunq3 causa dimittere vxorē P Sed q̄ minus intelligitur apud matheum apud euangelistas intelligi potest. Quapropter cum legerimus in euangelio secunduz mathum. Quicunq3 dimiserit vxorem nisi ob fornicationem aut quod magis in greco legitur preter causam fornicationis et aliam duxerit: non debemus continuo putare illum non mechari qui propter causam fornicationis dimiserit ⁊ aliam duxerit. sed adhuc ambigere donec euangelium secundum alios euangelistas aliquibus hoc narratum consulamus. Quid enim si secundum matheum non quidem q̄ hanc rem pertinet dictum est totum sed ita pars dicta vt intelligeretur a parte totum quod iaz explanantes Marcus et Lucas vt clareret plena sententia: totum dicere maluerunt. Cum itaq3 primum non dubitantes verum esse quod apud matheum legitur. Quicunq3 dimiserit vxorē suam preter causam fornicatiōis ⁊ aliam duxerit mechatur: quesierimus vtrum tantum iste mechetur ducendo alteram vxorem qui preter causam fornicatōis dimiserit an omnis qui dimissa vxore alteraz duxerit vt ibi sit etiaz ille qui fornicantem dimiserit nonne secunduz Marcuz respondebitur nobis quid queritis vtrum ille sit mechus ⁊ ille nō sit? Quicunq3 dimiserit vxorem suam ⁊ aliam duxerit adulterium committit. Nonne etiaz secunduz Lucam dicetur vobis quid ambigitis vtrū ille qui propter causaz fornicatiōis vxorē dimiserit ⁊ aliaz duxerit nō mechetur.

Omnis qui dimittit vxorem suam ꝛ ducit alteram machatur. Ac per hoc quoniã fas non est vt euangelistas ꝗuis diuersis verbis de vna re loquētes ab vno sensu eadēq sententia dissentire dicam⁹ restat vt matheum intelligamus aut a parte totum significare voluisse eandē tñ tenuisse sententiã vt dimittēs vxorē ꝛ aliã ducens quidē mechetur is qui preter fornicationem dimiserit non vero non mecheť is qui propter fornicationē dimiserit. Sed omnis qui dimittit vxorē suam ꝛ ducit alterã mechari minime dubiteť. Nam ꝛ illud qđ etiam scđz lucam sequiť. qui dimissam a viro ducit mechatur quomodo ē verū Quomodo mechať nisi quia illa quã duxit coviuēte a quo dimissa est adhuc vxor aliena est? Si eni iam sue non aliene miscetur vxori vtiq non mechatur Mechať aūt q2 aliena ē cui miscetur Porro si aliena est hoc est eius a quo dimissa est. etiam si propter fornicationis causã dimissa ē nondum dimittentis vxor eē cessauit ꝙ si cessauit iã hui⁹ est cui alii nupsit. Et si huius est non mechus iudicandus est sed maritus. Sed quia non eum maritum dicit scriptura sed mechum adhuc illa illius est a quo etiam causa fornicationis abiecta est ꝛ ideo quācūq etiam ipse ille dimissa ducit vxorem quia cum alieno marito concumbit adultera est. Unde aūt fieri potest vt adulter etiam non sit ipse. cū cōstat adulterare quã duxit?

Q Jam nūc illud videamus qđ ait apostol⁹ ceteris autem ego dico nō dñs ad imparia si hoc est vbi nō ambo christiani fuerant coniugia locuturus. Quod mihi visũ est eum monēdo dixisse. Quia eniz coniunx relinquere cōiugem licite potuit infidelem ideo hoc fieri non deus sed apostolus prohibet. Quod eniz dñs prohibet fieri omnino non licet. Monet ergo apostolus quo possit esse multorum occasio lucrandorum. vt fideles coniuges in relinquendis infidelibus pmissa licentia non vtãtur. Tibi autem non videtur infideles quoq dimitti a fidelibus licere q2 hoc vetat apostolus. cum ego dicam licere: quia vt hoc non fiat monet apostolus: Qui reddit etiã rationē3 cur fieri nō expediat ꝗuis liceat. quid enim iquit scis mulier si vrum saluum facies aut vnde scis vir si vxorem saluam facies? Cum etiam superius dixisset. Sanctificatus est ei vir infidelis in vxore et sanctificata est vxor infidelis i fratre. hoc est in christiano. Alioquin filii vestri inquit immūdi essent nunc aūt sācti sūt Sic ad lucrãdos cōiuges ꝛ filios christo etiam exēplis que iã prouenerant videtur hortatus. Cur ergo nō expediat etiam infideles coniuges dimitti ꝗ fidelibus causa euidenter expressa est. Non enim propter vinculũ cuz talib⁹ coniugale seruandũ: sꝫ vt acquirãtur in christũ recedi ab infidelibus coniugibus apl's vetat. Multa sūt aūt faciēda non iubente lege sed libera charitate. Et ea sūt in nostris officiis gratiora. Que cum liceret nobis etiam non impendē tamen cãusa dilectionis impēdimus Unde prior ipse dñs cuz se tributũ debere non demonstrasset. soluit tñ ne scandalizaret eos quib⁹ ad eternaz salutem gerēs hoīem cōsulebat. Jã vero apl's quemadmodum ista cōmendet eius verba testanť vbi dicit. Cum enim liber sim ex oībus oīm seruum me feci vt plures lucrifacerem. Cũ paulo superius dixisset. Nūqđ non habem⁹ licē tiam manducandi ꝛ bibendi? Nūquid non habemus licentiã sororē mulierē circūducēdi sicut ꝛ ceteri apostoli ꝛ fratres dñi ꝛ cephas? An ego solus ꝛ barnabas nō habemus potestatē operandi hoc? Quis militauit stipendiis suis vnꝗ? Quis plantauit vineam ꝛ de fructu eius nō edit? Quis pascit gregem ꝛ de lacte gregis nō pcipit? Et paulo post si alii iquit potestatis nostre participant non magis nos. Sed non sum⁹ vsi hac potestate sꝫ oīa toleram⁹ ne qđ impedimentū demus in euangelio xp̄i Deinde post pauca Q2 ergo inqt mihi merces erit vt euangelizans sine sūptu ponam euangelium vt non abutar potestate mea in euangelio. Continuo

q3 subiungitur quod pauloāte commemoraui. Cū eiñ liber sī3 ex omibus oī3 seruū me feci vt plēs lucrifacerē. Ite3 alio loco de qbusdā q̄ ad escā pertinēt. Oia iqt mihi licita sūt s3 ego sub nullius redigar ptāte. esca vētri ꝛ vēt' escis de⁹ autem ꝛ hūc ꝛ hāc euacuabit. Itē alibi de hoc ipso oia licita sunt sed non oia expediūt. Oia licita sūt sed nō oia edificāt. Nemo qđ suu3 ē q̄rat: s3 id qđ alteri⁹ est. atq3 vt oñderet vñ loq̄retur oīne inqt qđ in macello venit manducate nihil interrogantes ꝑpter cōsciētiā. Et tñ alibi dicit. Nō māducabo carnē ineternū vt fratre3 nō scādalizē. Itaq3 alibi. Oia q̄dē mūda sed malū est homi q̄ ꝑ offensionē māducat. Qđ ē. oia licita sūt. ipm est oia q̄dē mūda ꝛ quod est sed nō oia expediūt ip3 ē sed malu3 est hoī q̄ ꝑ offensionē māducat. Itaq3 ostēdit ea q̄ licita sūt. i. nullo p̄cepto dñi ꝓhibenť. sicut expedit poti⁹ esse tractanda nō p̄scripto legis s3 ꝯsilio charitatis hec sūt q̄ āpli⁹ erogant̄ sanatio q̄ curandus ad stabulū samaritani illi⁹ miseratione pduct⁹ ē. ꝛ iō dicunť nō adnōp̄cipi: q̄uis dño moneanť offerri vt tanto itelligāť eē gratiora q̄to magis ostendunť indebita. Ea q̄ ī hmōi talia sunt: vt q̄uis sint licita nō expediāt. non in eis dici pōt honū ē hoc malū est hoc sed illud est meli⁹ sicut dictu3 est qui dat nuptum bene facit qui non dat nuptū melius facit. Ibi enim vtrunq3 licet ꝛ hoc aliquando: aliquando illud expedit.

Qui autem vouerint continentiam nō licet nec expedit. Porro discedere ab infideli coniuge licet sed non expedit.

Manere autem cum illo si cohabitare consentit ꝛ licet ꝛ expedit: quia si nō liceret expedire non posset. R

Potest ergo aliud licere ꝛ non expedire. Expedire autem quod nō licet nō potest. Ac per hoc non omnia licita expediunt. omnia vero illicita non expediunt. Sicut enim omnis qui christi sāguine redemptus est homo est: non tamen omnis qui homo est etiam sanguine christi redemptus. ita omē quod nō licet nō expedit nec tamen omne quod non expedit etiam non licet. Sūt quippe licita que non expediunt sicut apostolo teste dicimus. Sed inter id quod illicitum est: ꝛ ideo non expedit. Atq3 quod licitum est. Nec tamen expedit quid intersit vniuersali regula diffinire difficile est. Citius enim quisq3 dixerit. Omne quod fieri nō expedit pctm̄ est. Omne qđ pctm̄ ē illicitū ē. Et vbi erūt illa que licita esse sed nō expedire apl's dixit. Si omne quod nō expedit licitū non est. Quapropter quia veru3 dixisse apposto lu3 dubitare non possumus. ꝛ aliqua peccata esse licita dicere non audemus. Restat vt dicamus fieri aliquid quod non expediat ꝛ tamen si licitum est non esse peccatum q̄uis quoniam non expedit non sit vtiq3 faciendu3. At si absurdum videtur vt aliquid fiat quod non expedit ꝛ dicatur nō peccasse qui fecerit intelligendum est hoc ex consuetudine sermonis absurdum q̄ ita late patet vt etiā iniuncta q̄uissit rationis experti: tamen plerumq3 dicamus vapulare debere cū peccant. Peccare autem proprie non est nisi ei⁹ qui vtiť rationali volūtatis arbitrio. quod in oībus mortalibus animantibus non nisi homini est diuinitus attributum. Sed aliud est cum proprie loquimur: aliud cum verba ex aliis rebus transferendo vel abutendo mutamus. Vt igť si possumus euitamur: inter quod licet ꝛ non expedit: ꝛ id quod non licet. atq3 ideo nec expedit. aliquo certo fine distinguere ea mihi videntur licere ꝛ non expedire que per iusticiam quidem. que cora3 deo est permittuntur sed propter offentionem hominum ne ob hoc impediantur a salute vitanda sunt: ea vero non licere ꝛ ideo non expedire que sit ipsa iusticia vetantur vt facienda non sint etiam si ab eis quibus in noticiam fuerint perlata laudentur. Quod si ita est ideo non nisi illicita prohibētur a domino: vt ea que licita et non expediunt non legis vinculo sed libero dilectionis beneficio caueantur. quocirca si dimittere infidelem coniugem nō liceret hoc fieri dñs prohiberet: neq3 id

a pl̃s ꝓhibẽs diceret.ego dico nõ dñs. Nam si propter fornicationẽ carnis ꝑmittitur hõ a ꝯiuge separi: q̃to magis i cõiuge mẽtis fornicatio detestãda est.i ĩfidelitas de qua scriptum est.quoniaꝫ ecce q̃ lõge se faciunt a te:ꝑibũt: pdisti oẽs q̃ fornicãtur abs te. Sed quia ita licitum vt nõ expediat ne propter cõiugũ separatiões offẽsi hões ipam doctrinaꝫ salutis q̃ illicita prohibẽtur exhorreãt ac si peiores ꝛ perituri i eadeꝫ ĩfidelitate remaneãt ĩtercidit apostol⁹ ꝛ monẽdo fieri vetat quod ita licitũ est vt ñ expediat.Sic ei recedere ab ĩfidelibus vxoribus vel maritis vel fideles viri vel femie ñ prohibẽtur a domio vt neq; iubeãt. Nã si dimittere tales cõiuges iuberẽtur nullus locus esset cõsilio monẽtis apostoli ne hoc fieret Nullomodo ei quod dñs iubet seruus bonus fieri ꝓhiberet. S. Nãq; aliquãdo hoc dñs ꝑ prophetã fieri iussit ꝛ factũ est. Dimiserũt israelite vxores alienigenas quicũq; tũc habere potuerũt ꝑ quas fiebãt vt ꝛ ipsi ad alineos seducerẽtur deos ñ vt ille ꝑ maritos vero acquirerẽtur deo. Nõdũ ei tãta gratia saluatoris illuxerit et promissis temporalibus veteris testamẽti adhuc ĩhiabat illius populi multitudo et propterea cum bõa terrena que pro magno expectabãt a domio viderẽtur his abũdare qui multos falsos colebãt deos:blãdiciis vxorum prius eos reuerebãtur offẽdere:deĩde iducebãtur ꝛ colere. Vñ iusserat dñs per sãctum Moysen ne quis vxorem alienigenam duceret merito quas duxerat domio prohibẽte:domio iubẽte dimiserũt. Cũ ꝓo cepisset gẽtibus euãgelium predicari iã cõiunctos gentiles gentilibus comperit coniuges. Ex quibus si non ambo crederent: si vnus aut vna infidelis cum fideli consentiret habitare:nec ꝓhiberi a domino debuit fidelis infidelem dimittere nec iuberi. Ideo scilicet non prohiberi : quia iusticia permittit a fornicante discedere :et infidelis hominis fornicatio est maior in corde. Nec vera pudicitia eius cum coniuge dici potest: quia omne quod nõ est ex fide peccatum est:q̃uis ꝓaꝫ fidelis habeat pudicitiam:etiam cum infideli coniuge que non habet veram. Jdõ aũt nec iuberi debuerunt fideles ab ĩfidelibus separari:quia non contra iussionẽ domini gentiles fuerãt ambo cõiũcti. Quoniam ergo ab ĩfideli fideleꝫ discedere nec prohibet nec iubet dñs:ideo vt non discedat:apostolus dicit non dominus. Nõs vtiq; spm̃ sanctum in quo dare posset vtile ꝛ fidele consiliuꝫ. Unde cum dixisset de muliere cuius vir mortuus fuerit:beatior autẽ erit si ꝑmãserit scdꝫ meũ consiliũ. ne q̃s hoc cõsiliũ tanq; humanũ non diuinũ cõtẽnenduꝫ putaret adiecit:puto aũt q ꝛ ego spm̃ dei habeo proinde intelligẽdũ ẽ etiam ipsa q̃ a dño nõ iubent:sꝫ a scdõ eius famulo vtiliter suadent eodẽ dño inspirãte suaderi. Absit ei vt q̃sq; catholicus dixerit qm̃ suadet spũssanctus nõ dñm suadere cũ ꝛ ipse dñs sit: ꝛ insepabilia sint opa trinitatis. Dicit tñ. De virginibus aũt p̃ceptũ nõ habeo cõsiliũ autẽ do. Non vt cõsiliũ alienũ existimem⁹ a dño cũ ꝯtinuo sequat ꝛ diciꝫ tanq; misericordiã cõsecut⁹ a dño vt fidel' secũdũ deũ q̃ debet fidele consilium i eodẽ de quo ait:puto autem q ego spiritum dei habeo. Ueruntamen aliud est domini iubẽtis ipertũ:aliud cõserui scdm̃ miam caritatis que illi est a dño inspirata atq; donata fidele consilium. Ibi aliud facere nõ licet hic autem non licet. Jta sane vt ipsum licituꝫ partim q̃dem expediat partim vero nõ expediat. Expedit quãdo non solum per iusticiaꝫ que coram domino est permititur sed etiam hominibus nulluꝫ ex hoc impedimẽtum salutis infertur. Ueluti cũ dat cõsilium non nubendi apostolus virgini vnde preceptum domini se non habere testatur licet aliud facere id est nubere ꝛ munus quẽ cõtinẽtie bonum tamẽ tenere nuptiaruꝫ. Jpsumq; licitum etiam expedit:quoniaꝫ inuenta ꝛ illicita ruiturã carnis ĩfirmitatẽ sic excipit honestatem nubendi vt neminem impediat ad saluteꝫ. Quis magis expe

diret magisq3 honestū esset si virgo cō=
silium quo pceptum eā nō cōpellit ar
ripit. Tūc aūt nō expedit id qđ licitū
est qñ pmittit qđē s3 vsus ipsius prātis
aliis affert impedimentū salutis sicut
est vñ iādiu loquimur discessio fidelis
coniugis ab infideli quā nō prohibet
dominus pcepto legis q2 corā illo iiusta
non est: sed prohibet apl's cōsilio chari
tatis: q2 isidelibus affert ipedimētū sa
lutis nō solū q2 pniciosissime scādalizā
tur offensi: verūetiā quia in alia coniu/
gia cū ceciderit viuētibus eis a qbus
dimittūt adulterinis nexibus colligati
difficile resoluūtur. Jō hic vbi id qđ li
cet non expedit non potest dici si dimi=
serit infidelem bene facit. si non dimise
rit melius facit: sicut dictū est qui dat
nuptū benefacit. et qui nondat nuptū
melius facit. Quoniam illud non so=
lū vtrūq3 pariter licet vnde ad nihil ho
rū pcepto dñi qsq3 cōpellitur: s3 etiam
vtrūq3 expedit: aliud minus aliud āpli
us. Vñ ad id qđ ā plius expedit cōsilio
apl'i qcūq3 pōt cadere puocat. hoc aūt
ibi de dimittēdo vel nō dimittēdo infide
li coniugio queritur vtrumq3 qdē pa=
riter licitū est per iusticiam q coram do
mino est ⁊ iō nihil hoꝝ prohibet dñs s3
non vtrūq3 expedit propter infirmita=
tes hoīm ⁊ ideo id qđ non expedit apo
stolus prohibet dante sibi domino libe/
rum prohibendi locum. quia neq3 id qđ
monet apl'us prohibz dominus neq3 id
quod phibet apl's iubet dñs. Qđ non
ita esset: neq3 contra prohibitionē dñi
aplūs aliqd moneret: neq3 cōtra iussio
nem eius aliquid prohiberet. ¶
Prohibet in his duabus causis vna de
nubēdo vel nō nubēdo altera de infide
li cōiuge dimittēdo vel non dimittendo
aliqd simile ē i vbis apli aliqd dissimi=
le. Simile qdē ē illđ qđ ⁊ ibi dicit pce=
ptū dñi nō habeo. cōsiliū aūt do. ⁊ hic
vbi ego dico nō dñs. Quale ē ei pceptū
domini nō habeo tale est nō dicit domi
nus: ⁊ quale est consilium do: tale ē ego
dico. Illud autem dissimile est quia de
nubendo ⁊ nō nubēdo pōt dici. hoc be=
ne fieri: illđ melius: quoniam vtrūq3 ex
pedit minus aliud: magis aliud. At vo
de cōiuge infideli dimittendo vel nō di/
mittēdo qm vnū hoꝝ nō expedit aliud
expedit dictū non oportet qui dimittit
bene facit ⁊ qui non dimittit melius fa
cit. Sed dici oportet non dimittat q2 et
si l3 non expedit. Si ergo possumus di
cere meus esse infidelē coniugē non di
mittere qūuis liceat ei dimittere: quem
admodū recte dicimus melius eē: qđ ⁊ l3
⁊ expedit: q3 id qđ l3 nec expedit. His
de causis factū ē vt exponens domini
sermonē quē prolixū i mōte habuit vbi
vētū ē ad qstionē de cōiugibus dimit
tēdis vel nō dimittendis adhibitis ⁊ a=
postolicis testimoniis dicerē cōsiliū eē
apli nō pceptū dñi vbi ait ceteris au
tē ego dico nō dñs monēs eos qui ha=
berent coniuges infideles vt consentiē
tis habitare secū non dimitterēt. Qđ
vtiq3 ideo monēdū nō iubēdū fuit q2
non tāto pōdere prohibēdi sunt hoīes
facere licita qūuis nō expediāt: quāto
pōdere prohibent illicita. Si autē ali=
cubi apostolus ēt illa q iubenda nō sunt
monere dignatus est: hoc fecit pcēdo in
firmitati. nō piudicādo iussioni. Unde
si dixi non vt cōfundā vos hec scribo s3
vt filios meos charissimos moneo quid
habet qstionis vbi erit. ego dico non do
minus. Jtē vbi ait. Ecce ego paulus di
co vobis q2 si circumdamini xp̄s vobis
nihil proderit. Nunqd etiā hic dixit e=
go dico non dñs. Non sunt itaq3 ista si/
milia q2 etiā illa q iubet dñs non est in
dignū neq3 contrariū si eadē monē
apostolus. Monemus ei quos charos
hēmus vt faciant dñi pcepta vel iussa.
Cū vo ait. Ego dico s3 non dñs. satis
ostendit dñm non prohibere qđ ipse pro
hibeat prohibuisset autē si essz illicitū
Ergo scđz ea q vt supra diximus diu
multum versauimus licitū erat p iu=
sticiā: s3 etiā non erat faciēdū propt
liberam beniuolentiā. Tu autem cui
placet ita non licere qđ non vetat dñs
sed aplūs: quēadmodū non l3 qđ ve=
tat dñs cū exponere voluisses quid sibi
vellet quod ait. Ego dico non dominus:
cum alloqueretur fideles quibus esset

coniuges fideles. dixisti qz dñs iussit ne coniugia sibimet diuerse religionis copularent᷑ ⁊ ipm adhibuisti testimoniuz dñi dicentis. Non accipies vxorem filio tuo de filiabus alienigenaruz ne traducat euz post deos suos ⁊ pereat aīa ei⁹. Addidisti etiam verba apl'i vbi ait. Mulier alligata est q̄diu vir ei⁹ venit. Q si mortuus fuerit vir ei⁹ liberata ē cui vult nubat tm̄ in dño. Qd ita exposuisti vt adiungeres. i. xp̄iano. Deinde secut⁹ es ⁊ aisti. hoc est ḡ dñi preceptū tā i veteri testamento q̄ȝ in nouo ⁊ hoc iubet dñs hoc docet apl's vt nō nisi vnius religionis ⁊ fidei maneāt cōpulata cōiugia. q̄re ɔtra hoc dñi p̄ceptū ɔtra doctrinā suā ɔtra p̄ceptū testam̄ti veterꝫ ⁊ noui iubet apl's vt diu̇se fidei cōiugia maneant copulata. qz paulus inq̄s gentiū predicator ⁊ apl's iaz i cōiugio positos nō solūmonet sed etiaz iubet vt si vnus aut vna e cōiugibus credidisset alterū vel alterā nō credentē secuz habitare ɔsentientem nō dimitteret. Ut Nis p̄bistuis aliud hoc: aliud eē illud satis euidenter ostendis. Illud enīz de his cōiugiis agit᷑ q̄ sibi p̄initiis copulantur ne nubat femina nisi sue religionis viro vel vir talē ducat vxorē. Id ei vt dicis iubet de⁹: docet apl's vtrūq̄ p̄cipit testamentū hoc diuersū esse quis abnuat. vt agit᷑ nō de coniūgendis sz de coniūctis. Ambo quippe vnius eiusdēq̄ i̇fidelitatis fuerint qñ coniuncti sūt sed euāgeliuz cum venisset alter sic altera vel altera sine altero credidit. si ergo aliud est. hoc quod sine scrupulo vllius dubitationis apparet cur fidelē cū i̇fideli i̇cōiugio permanere nō ⁊ dñs sicut apl's iubet nisi forte isto loco vacat quidam taz fidenter ip̄e ait. An vultis experimētuz accipe eius qui i me loq̄tur xp̄s? ⁊ vtiq̄ dñs est xp̄s. Intelligis ne q̄d dicā. An in hoc explanādo aliqñ diligentius i̇morabor? Attende vtrum rem ipsam tanq̄ȝ i̇ conspectu cōsiderandā planiore sermone ponā. Ecce cōiuges dico vnius i̇fidelitatis. Ita fuerūt qñ cōiūcti sūt. Nulla de his questio est que pertinēt ad illā dñi iussionē doctri nāq̄ apl'icā ⁊ preceptū testam̄ti veteris ⁊ noui q̄ p̄hibet᷑ fideliscū i̇fideli copulare cōiugiū. Iā sūt cōiuges. Et adhuc ābo sūt infideles: adhuc tales sunt quales fuerūt anteq̄ȝ iūgerent᷑ q̄lesq̄ cōiūcti sūt: venit euāgeliū predicat ⁊. Credidit eoꝝ aut vn⁹ aut vna sz ita vt i̇fidelis cū fideli habitare ɔsētiat. Iubet fideli dñs ne infidelem dimittat an nō iubet. Si dixeris iubet. reclamat apl's. ego dico nō dñs. Si mihi dixeris nō iubet cām requiro. Neq̄ illā respōsurus es quā tuis l'ris i̇didisti qz dñs p̄hibet fideles i̇fidelib⁹ iūgi. hic eñ nullo mō est ista cā. de iā iūctis loq̄mur: nō de iūgēdis. Si ḡ tu cām nō inuenisti cur nō vetet dñs qd vetat apl'us cernis eñ iā vt existimo nō esse i psaz quā esse putaueras: vide ne forte illa sit q̄ mihi visa ē ⁊ tūc p̄ferēda ⁊ nūc defēdēda vt. s. illud itelligamus dominū dicere qd habet corā illo nullo mō trāsgrediēda iusticia. i. qd ita iubet aut vetat vt aliud facere aino nō liceat. Qd aūt volētis potestati p̄mittit᷑ vt nec agat᷑ nec p̄termittat᷑ illicite vbi seruoꝝ suoꝝ cōsiliolo cū dare videt᷑ vt id potius suadeāt qd viderit expedire. Teneant᷑ ergo p̄mitt⁹ ac maxīe ne ɔmitāt᷑ illicita. vbi āt aliq̄d ita licitū est vt aliud facere oīno nō sit illicitū fiat qd expedit vl' qd magis expedit. Illa igit᷑ q̄ dñs ita dicit vt dñs. i. nō monētis cōsilio sz dñantis imperio nō facere nō licz ⁊ iō nō expedit. Dñs itaq̄ precipit mulierē a viro non discedere q̄ si discesserit ea vtiq̄ cā qua discedere licitū ē manere innuptā aut viro suo recōciliari. Mulier eni si viro viuo marito iūcta est legi: ⁊ viuente viro vocabit᷑ adultera si fuerit cū alio vir. ro. qm̄ mulier alligata est q̄diu vir ei⁹ viuit. Vñ si vxor dimiserit virū suū et alii nupserit mechat᷑. ⁊ q̄ dimissā a viro duxerit mechat᷑. iōq̄ ex eodē p̄cepto dñi ⁊ vir vxorem nō dimittat quoniam q̄ dimiserit vxorē suā pret' cām fornicationis facit eā mechari. Si p̄pter hāc cām dimiserit ēt ip̄e sic maneat. Omis eñ q̄ dimittit vxorē suā ⁊ ducit alteraz mechat᷑. Hec cōstituta dñi sine vlla re-

tractatione seruanda sunt. habet enim hoc iustitia q̄ corā illo est siue approbēt siue improbent homines ⁊ iō dici non oportet ꝓpter offensiōes hoīm aut ne ī pediantur homies ab ea salute que in xp̄o ē nō eē seruāda. ¶ Quis ei xp̄ianus audeat dicere ne hoīes offen/dam aut vt hoīes xp̄o acq̄ram faciam mechari vxorē meā aut egoipse mech⁹ fiam? Potest ei fieri vt cū adulterā v=xorem quisq̧ dimiserit Christian⁹: ita tētetur vt aliqua femina que nōdū cre didit cupiens in eius nuptias cōueni=re ꝓmittat se futurā esse Christianam fallacit᷑ sȝ si ei nupserit hoc omnino fa/ctura. Huic itaq̧ hoc cōnubiū recusā ti. poterit suggerer᷑ ille tētator. Dn̄s di xit. Quicūq̧ dimiserit vxorē suā ꝓpter cām fornicatiōis ⁊ aliā duxerit mecha tur. Tu aūt qui dimisisti ꝓpter cāȝ for nicatiōis vxorē: si aliā duxeris nō me=chaberis. huic talia suggerēti erudito corde respōdeat. Mechari quidē illum graui⁹ q̄ preter cām fornicatiōis vxore dimissa alterā duxerit sȝ etiā illū q̄ vxo re fornicāte dimissa sibi aliā copulaue rit nō iō nō mechari q2 fornicātē relīqt cū etiā mechet᷑ qui eā duxerit quā pre ter cām fornicatiōis dimissaȝ fuenerit. Et ꝓptea qȝ sub obscuro apd̄ matheuȝ positū est: qm̄ totū apte significatur expositū est apd̄ alios qui totū gñalit᷑ expresserūt sicut legit᷑ apud marcum. Quicūq̧ dimiserit vxorē suā ⁊ aliā duxerit adulteriū cōmittit. ⁊ apd̄ lucam. Omnis q̄ dimittit vxorē suā ⁊ aliā du=xit mechatur. Nō ei alios dixerūt me=chari alios nō mechari q̄ dimissis vxori bus suis duxerūt alīas. Sȝ q̄cūq̧ dimi serit oēm prorsus q̄ dimiserit vxorē suā ⁊ aliā duxerit mechari eū sine vlla ex=ceptiōe dixerūt. Sȝ si hic ille Christia/nus r̄ndit tētatori ītelligēs licuisse q̄dē sibi dimittere adulterā: sȝ alterā duce/re nō licere q̄d sibi dicat ille tētator cōmit te hoc petm̄ vt acq̄ras aiaȝ Christo in morte īfidelitatis posite femīe q̄ ꝑata ē si tibi nupsit fieri Christiana q̄d aliud Christian⁹ r̄ndere ad ista p2⁊ dicere nisi se n̄ posse si hoc fecere euadere iudiciū qȝ cōmemorauit apl's vbi ait. Et sicut dicūt nos q̄dē dicere faciam⁹ mala vt veniāt bona. quoꝝ iudiciū iustū ē. Quō aūt potit eē salubrit᷑ xp̄iana q̄ cū illo a q̄ ducitur erit adulta. ¶ Nō solū āt mechādū n̄ ē qȝ facit nō q̄dē sȝ oisq̧ dimittit vxorē suā ⁊ duxit alterā. Et si ꝓptea duxerit vt faciat xp̄ianā: sȝ ēt q̄s qs n̄ alligat⁹ vxori ꝯtinētiā deo vouerit nullomō dȝ ista ꝯpēsatiōe peccare vt iō credat vxorē sibi eē ducēdā q2 promisit q̄ nuptias ei⁹ appetit futurā se eē xp̄ianā. Qȝ ei cuiq̧ añq̧ vouisset licebat cū id se añ deū nūq̧ facturū vouerit nō licebit si tm̄ id vouerit qȝ vouēdū fuit: sicuti ē ꝑpetua ṽginitas vl cōtinētia p⁹ experta cōnubia solutis a vīculo ꝯiugali vel ex cōsēsu viuētib⁹ ⁊ carnalia debita sibi īuicē relaxātib⁹ fidelib⁹ castisq̧ ꝯiugiis qȝ alterū sine altera vel alterā sn̄ alte/ro vouere fas nō ē hoc ergo ⁊ si q̄ alia sūt q̄ rectissie vouētur cū hoīes vouerīt nulla cōditiōe r̄ndēda q̄ sn̄ vlla ꝯditiōe vouerūt. Q2 ⁊ hoc dn̄m precepisse ītelligēdū ē vbi legitur vouete ⁊ reddite dn̄o deo vr̄o. Vn̄ apl's de q̄busdā q̄ ꝯtinētiā vouēt ⁊ postea nubere volūt qȝ eis añq̧ vouissēt vtiq̧ licebat hn̄tes iqt dānatiōnē qm̄ ꝑmā fidē irritā fecerūt Nihil ergo expedit qȝ illicitū ē. ⁊ nihil qȝ dn̄s prohibet licitū ē. Que aūt nullo dn̄i cōstrigēte precepto ī ptāte dimissa sūt ī his audiatur apl's ī sp̄ūsctō mo=nēs ⁊ ꝯsulēs vt vl᷑ meliora capiātur vel ea q̄ n̄ expediūt caueātur. Ibi audiat᷑ dicēs preceptū dn̄i n̄ hēo. cōsiliū aūt do ⁊ ego dico n̄ dn̄s. Ibi si meliora elege=rit q̄ audit. solut⁹ ab vxore n̄ q̄rat vxorē q̄ ⁊ si accepit vxorē n̄ peccat. Ibi bō n̄ nubat. Qui ei nō dat nuptū meli⁹ facit ⁊ q̄ dat nuptū bn̄ facit. Ibi beatior sit mulier sic ꝑmansura q̄ mortuo viro suo in ptāte hȝ cui vult nubat tm̄ in domio Qȝ duob⁹ mōis accipi pōt aut christiana ꝑmanēs āt christiano nubēs. Nō ei tpe reuelate testamēti noui ī euāgelio vel vllis aplicis lr̄is ābiguitate decla=ratū esse recolo vtrū dn̄s prohibuerit fideles īfidelib⁹ iūgi. Quāuis btissim⁹ ciprian⁹ inde nō dubitet nec in leuib⁹

petis cōstituat iūgere cū īfidelib⁹ matrimouli atq; id esse dicat ꝯstituere gē tilib⁹ mēbra xp̄i. Sz q: de his q̄ iā con iūcti sūt alia q̄stio ē audiat̄ a hic apl'us dicēs. Si qs frat̄ hz vxorē īfidelē ⁊ hic cōsentit habitare cū illo nō dimittat illā. Et si q̄ mulier hz viꝝ īfidelē ⁊ hic cōsentit habitare cū illa nō dimitat virū Et sic audiat̄ vt q̄uis fieri licitū sit q: hoc nō dicit dn̄s: nō tñ fiat qđ nō expedit. Nō eīn oia expedire q̄ licita sūt aptissime docet apl's. sicut supra iā ostendimus ꝓpter quodlibz tñ fornicatiōis gen⁹ siue carnis siue spūs vbi ⁊ īfidelitas intelligit̄ ⁊ dimisso viro non liceat alteri nubere ⁊ dimissa vxore nō licz alterā ducere qm̄ dn̄s nl'la acceptiōe fctā dicit si vxor dimiserit viꝝ suū ⁊ alii nupserit mechat̄ ⁊ oīs q̄ dimittit vxorem suam ⁊ ducit alterā mechat̄. His itaq; pro meo modulo ptractatis atq; discussis q̄stionem tñ de cōiugiis obscurissimam ⁊ implacatissimā explicatā esse nescio nec audeo ꝓfiteri oēs sens⁹ ei⁹ vel ī hoc ope vel ī alio me adhuc explicasse vel iā posse si vrgeat explicare. z Illud aūt vñ me itidē ī alia sceda cōsulēdum existimasti. seorsū ēt ḡ enodare curarē si mihi aliđ q̄ tibi visū est videret̄. Cū ꝓo eadē sit etiā nr̄a sn̄ia nō hic opus ē diuti⁹ disputare. Catecuminis ḡ in hui⁹ vite vltio ꝯstitutis si morbo seu casu aliquo si oppressi sūt vt q̄uis adhuc viuāt petere sibi tñ baptismū vl' ad iterrogata rn̄dere nō possint: lz nō adeo coꝝ in fide xp̄iana iā nota volūtas est: vt eo mō baptizent̄ quō baptizant̄ infantes q̄ꝝ volētes adhuc nulla patuit. Nā si propterea dānare eos debem⁹ q̄ timidius agūt q̄ nobis vr̄. agi optere de pecunia cōserui ocredita iprobri⁹ q̄ causi⁹ iudicare voluisse iudicemur. Satis q̄ppe ī ra lib⁹ respiciēdū ē illđ apl'i vbi ait. vn⁹q̄s q; vr̄m ꝓ se rōnē reddet. Nō ḡ āpli⁹ iuicē iudicem⁹. Sūt eī q̄ vel ī his vel etiaz ī aliis obseruandum putant qđ dixisse dn̄m legim⁹. nolite dare sctm̄ canibus. neq; ꝓiecerit; margaritas vr̄as añ porcos ⁊ ista saluatoris v̄ba referētes baptizare nō audēt eos q̄ pro se rn̄dere nequiescūt ne forte ꝯtrariū gerāt volūtatis arbitriū. Qđ de puulis dicit nō ꝑt iq̄bus adhuc rōnis null⁹ est vsus. sed nō solū incredibile nō est nec ī fine vite baptizari cathecuminū velle: veꝝ etiā si volūtas ei⁹ incerta est mlto sani⁹ nolēti dare q̄ volēti negare vbi velit an nolit sic nō apparet nisi cū credibilius sit eum si posset velle se potuisse dicturū ea sacraméta ꝑcipere sine quib⁹ iā credidit nō se oportere đ corpe exire. sicut aūt dn̄s vbi ait. Nolite dare sāctum canib⁹ hoc qđ isti cauēdū putāt vellet intelligi nō ip̄e suo traditori dedisset qđ in suā ille ꝑniciē sine culpa dantis indignis accepit Vñ cū hoc diceret dn̄s credēdū est significare voluisse q lucem intelligētie spūalis imunda corda nō portant. Et si portāda doctor ingesserit q̄ nūc recte accipiūt q: nō capiūt vl' reprehensiōis morib⁹ lacerāt vel cōtēnēdo conculcāt Si eī btūs apl's q̄uis ī xp̄o iā renatis Cū adhuc paruulis lac dicit se dedisse nō escaz necdū eīn poteritis iquit sed nec adhuc quidē potestis si deniq; ip̄e dn̄s dilectis apl'is dixit adhuc mlta habeo vobis dicere sz nō potestis portare illa modo: quāto min⁹ pn̄t facere q̄cunq; de incorporea luce dicunt̄ immunde mētes impioꝝ? Sz vt sermo nr̄ ad hoc potius claudat̄ vñ sumpsit exordiū ego nō solū alios cathecuminos veꝝ etiā ip̄os q̄ viuētiū ꝯiugiis copulati retinēt adulterina cōsortia cū saluos corpe in his ꝑmanētes nō admittam⁹ ad baptismum tñ si desꝑati ⁊ intra se penitētes iacuerint nec pro se rn̄dere potuerint baptizandos puto vt etiaz hoc pctm̄ cū ceteris lauachro regenerationis abluatur. Quis eīn nouit vtrū fortassis adulterine carnis illecebra vsq; ad baptismum statuerāt detineri? Si aūt ab illa despe ratione recreati poterint viuere aut faciēt qđ statuerūt aut edocti obtēperabūt aut de ꝯtēptorib⁹ fiet qđ fieri etiaz de batizatis talib⁹ debz. Q: aūt baptizatis eadē recōciliationis est cā si forte penitētē finiende vite ꝑiculū ꝑoccupauit Nec ip̄os eīn ex hac vita sic arra sue pacis exire velle dz mater ecclesia.

¶ Incipit secundus liber eiusdem ad eundem de eodem.

Ad ea que mihi scripseras frater religiose pollēti iam rescripseram nō parum volumē de his q̄ viuētibus coniugiis suis aliis copulātur. Quod cum inotuisset dilectioni tue addidisti aliqua ad libellum tuum. et his me rñdere desiderās. Sed cū facere disponerem addēdo ⁊ ego at nō ita vt vnus liber esset etiam rñsionis mee: repēte illud editū est quod absoluerā pri us flagitātibus fratribus ⁊ nescientibus nostris ꝙ adhuc aliquid esset addendum huic factū ē vt altero seorsum opusculo ad ea q̄ addidisti rñdere compellerer. Nō aūt q̄ addidisti adiūcta sī fini opusculi tui sʒ vbi visuʒ interiecta sī corpori. hoꝝ primū illud est cui quideʒ arbitror me respondere debereꝙ in his apostoli verbis ait. ceteris aūt ego dico non dñs mulierē a viro nō discedere ꝙ si discesserit manere innuptam vt ei posset reconsiliari si continere ille noluisset ne virū ad fornicandū .i. aliam sevi uēte ducēdum ipa nō recōciliata compelleret. Ceterum si a viro fornicāte discesserit putas ei nō p̄cipi vt inupta permaneat sed hoc eam facere si cōtinens esse voluerit nō vt p̄cepti violatrix inueniaꝛ esse si nupserit. Que tibi videꝛ forma ⁊ a viro esse seruāda vt vxorem nō dimittat excepta causa fornicationis si autem dimiserit maneat sine coniugio vt pudice reconciliari possit vxori. Nisi forte cōtinētiam ille elegerit ne vxoris caste reconciliationem refugiēs ipse illam cogat mechari: si se nō cōtinens viuente illo nupserit alteri. Si autem fuerit ab vxore fornicāte disiunctus iā cum i illo precepto vt se cōtineat detineri: nec omnino mechari si viua illa alteram duxerit: quoniam id quod ait idem apostolus. Mulier alligata est q̄diu vir eius viuit. ꝙ si mortuus fuerit vir eius liberata cui vult nubat: sic intelligendum existimas vt si vir fuerit fornicatus pro mortuo deputetur ⁊ vxor pro mortua. Et ideo licet cuilibet illorum tanq̄ post mortem ita post fornicationem coniugis alteri copulari. Quibus tuis sensibus cōsideratis abs te quero vtrum quicunq̄ duxerit mulierem que viro alligata esse destiterit adulter habendus est. Quod tibi existimo non videri. Ideo enim mulier viuente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro quoniam alligata est quandiu vir eius viuit: hoc autem vinculum si ei cum viro viuente non esset sine vlla adulterii crimine alteri nuberet proinde si alligata est quandiu vir eius viuit nullo modo nisi viro mortuo soluta dicenda est ab hoc viculo Porro si morte cuiuslibet eorum inter maritum et vxorem hoc viculum sortitur et morte habēda est sicut dicis etiam fornicatio proculdubio erit ab hoc ⁊ mulier soluta quādo fuerit fornicata. Ne qʒ dici poterit hec alligata viro qū ab illa fuerit solutꝰ. Ac per hoc postea q̄ fornicando alligata viro esse destiterit quisq̄s eam duxerit adulter non erit. ⁊ vide q̄ sit absurdū vt ideo nō sit adulter quia duxit. Immo vero qđ est monstruosius nec ipsa mulier erit adultera quoniā nō erit posteriori viro vxor aliena sʒ sua. Soluto enim per adulteriū preoriginali vinculo cuiq̄ iam nupserit cōiugem nō habēti nō adultera cuʒ adultero sed vxor potius erit cuʒ marito. Quomodo ergo erit verum mulier alligata est q̄diu vir eius viuit? Ecce vir eius viuit quia nec de corpore excessit nec fornicatꝰ est. qđ pro morte huiꝰ deputari posset: et tamen ei mulier alligata iā nō est. Nonne attēdis q̄ sit hoc contra apostolum dicentem mulier alligata est q̄diu vir eius viuit. An forte dicturus es viuit quidem sed vir eius iam non est quoniam tunc esse destitit quando illa per adulterium cōiugale

vinculũ soluit quõ igr viuẽte viro vocabit adultera si fuerit cũ alio viro qñq; dẽ vir eius ille nõ est: cõiugali vinculo per mulieris adulterium iam soluto.

Quo eniz viuẽte viro nisi suo vocabit adultera si fuerit cum alio viro. Ac si vir eius esse ille iam destitit nõ vtiq; viuẽte viro vocabit adultera si fuerit cuz alio viro: sed nullũ virũ habens nubendo erit cũ viro suo. hoc qui sentit. Nonne cernis q̃ cõtra apl'm sẽtiat qd q̃dez non ipse sentis sed hoc sequit. illa q̃ sentis. Muta ergo añcedẽtia si vis cauere sequentia. ɀ noli dicere mortuum virum vel mortuã vxorẽ hoc loco debere intelligi. Quãobrem sm doctrinam sanam mulier alligata est q̃diu vir eius viuit id est nõdum e corpore abscessit. Mulier eni sub viro viuo marito iũcta est legi. hoc est in corpore cõstituto. Si aũt mortuus fuerit hoc est de corpe exierit euacuata est a lege viri idõ viuente viro vocabit adultera si fuerit cum alio viro. hec verba apl'i totiens repetita totiens inculcata vera sunt: viua sunt: sana sunt: plena sunt. Nullius viri posterioris mulier vxor esse incepit nisi prioris esse desinerit. Esse autẽ desinet prioris si moriat vir eius nõ si fornicent. licite itaq; dimittit. cõiux ob causam fornicationis sed manet vinculum prioris propter quod fit re⁹ adulterii qui dimissaz duxerit ɀ ob causam fornicationis.

B Sicut eniz manẽte i se sacramento regenerationis excommunicat cuiusq; reus criminis nec illo sacramẽto caret etiã si nunq; recõsiliet deo: ita manẽte in se vinculo federis cõiugalis vxor dimittit ob causam fornicationis nec carebit illo vinculo etiaz si nũq; recõsiliet viro. Carebit autẽ si mortuus fuerit vir eius. Reus vero excõicatus idõ nunq; carebit regenerationis sacramẽto ɀ nõ recõciliat⁹ quoniã nũq; moritur deus. Remanet itaq; vt si sapere sm apostolum volumus nõ dicam⁹ virũ adulterũ pro mortuo deputanduz ɀ ideo licere vxori eius alteri nubere.

Quãuis em̃ sit mors adulterium non corporis sed qd peius est aie: non tñ de ipsa morte loquebat apl's cum dicebat q̃ si mortuus fuerit vir eius cui vult nubat sed de illa sola qua de corpore exit. Cũ si cõiugis per adulterium coniugale solut vinculũ sequitur illa puersitas quam cauendã esse monstraui vt ɀ mulier p impudicitiã soluat hoc vinculo: q̃ si soluit libera erit a lege viri.

Et ideo qd insipientissime dicit nõ erit adultera si fuerit cum alio viro q: p adulteriũ liberata est a priore viro. Qd si ita est a veritate deuiuz vt nullus id nõ xpianus dico sed human⁹ sẽsus admittat: profecto mulier alligata ẽ q̃diu vir eius viuit: quod apertius dicam q̃diu vir ei⁹ in corpe ẽ. Pari q̃ forma ɀ vir alligat⁹ ẽ q̃diu mulier ei⁹ in corpe ẽ. Vñ si vult dimittere adulterã nõ ducat alterã. ne qd i illa culpat ipe cõmittat. Similiter ɀ mulier si dimittit adulterũ nõ sibi copulet alterũ. Alligata est em̃ q̃diu vir ei⁹ viuit nec a lege viri nisi mortui liberat vt non sit adultera si fuerit cũ alio viro. Quod aũt tibi durũ videtur vt post adulteriũ recõciliet cõiugi cõiũx. Fides assit nõ erit durũ. Cur eni adhuc deputam⁹ adulteros quos vel baptismate ablutos vel pnia credimus esse sanatos: hec crimina in vetere dei lege nullis sacrificiis mundabantur. q̃ noui testamenti sanguine sine dubitatione mundant ɀ ideo tũc oĩmodo phibitũ est ab alio contaminatã viro recipere vxorẽ. Quãuis dauid saulis filiã quã pater eiusdẽ mulieris ab eo separatã dederat alteri. Tanq; noui testamenti perfigurator sine cunctatione receperit. Nunc aũt postq; xps ait adultere nec ego de te damnabo: vade deinceps noli peccare. quis non intelligat debere ignoscere maritum quod videt ignouisse dñm amborũ: nec iam se debere adulterã dicere. Cuius penitẽtis crimen diuina credit miseratione deletũ. sed hoc videlz infideliũ sẽsus exhorret ita vbi nõnulli modice vel poti⁹ inimici vere fidei credo metuẽtes peccandi impunitatẽ dari mulierib⁹ suis illd quod de adultere indulgentia dñs fecit auferent de codicibus suis quasi p

missionē peccandi tribuerit q̄ dixit. De
inceps noli peccare. aut ideo nō debue
rit mulier a medico deo illius peccati
remissione sanari ne ostenderentur in-
sani. ¶ Neq3 enim quibus
illud factū dn̄i displicet ipsi pudici sūt
nec eos seueros castitatis facit s3 poti⁹
ex illo sunt hominum numero quibus
dominus ait. Qui sine peccato est ve-
strum primus in eam lapidem iaciat.
Nisi ꝙ illi cōsciētia territi recesserūt ⁊
tēptare xp̄m atq3 adulterā persequi de
stiterūt: isti aūt ⁊ egroti medicū repre-
hēdūt ⁊ in adulteras adulteri seuiunt
Quibus si diceretur nō ꝙ illi audierūt
qui sine peccato est. qs ei sine pctō est.
prim⁹ in illā lapidem mittat. Tūc forsi
tā cogitarēt qd indignabātur ꝙ adul/
terā nō occiderēt quātum illis de mia
parceret vt adulteri viuerēt. Si cū hic
eis dicim⁹ nō solum nihil volūt dettahe
re seueritati s3 irascūtur isuper verita
ti ⁊ loquūr atq3 respondēt. Sed nos vi
ri sum⁹. An vero sex⁹ nr̄i dignitas: hāc
sustinebit iniuriā vt cū aliis feminis p̄
ter vxores nr̄as si qd admittim⁹ i luen
dis penis mulierib⁹ cōparemur? Qua
si nō ꝑpterea magis debeat mulierib⁹
suis ad virtutis huius exēplum se p̄be
re q2 viri sunt: quasi nō propterea min⁹
debeāt lasciuie earū seruire q2 serui sit
⁊ tn̄ idignar si audiāt adulteros viros
pendere similes adulteris feminis pe-
nas: cum tanto graui⁹ puniri eos opor/
tuerit: quanto magis ad eos pertinet ⁊
virtute vincere ⁊ exemplo regere femi
nas. xp̄ianis eqdē loquor. q̄ fideliter au
diūt caput mulieris vir. vbi se agnoscūt
duces: illas autem comites esse debere
Et ideo cauendum viro illuc ire viuen
do qua timet ne vxor sequar imitando:
sed isti quib⁹ displicet vt inter virum et
mulierē par pudicitie forma seruet ⁊ po
ti⁹ eligūt: maxime in hac cā mūdi legi-
bus subditi esse q̄3 xp̄i quasi iura forē-
sia nō eisdē quib⁹ feminas pudicitie ne
xibus viros videnr obstringere: legant
quid impator antoni⁹ nō vtiq3 xp̄ian⁹
de hac re constituerit vbi maritus vxo/
rē de adulterii crimine accusar nō sinit

cui moribus suis nō prebuit castitatis
exemplum ita vt ambo damnentur si
ambos pariter ipudicos cōflictus ipse
cōuicerit. Nā supradicti imperatoris
hec v̄ba sunt: que apud gregorianū le-
gūtur. Sane iqt mee lr̄e nulla pte cau
se p̄iudicabunt. Neq3 ei si penes te cul
pa fuit vt mr̄imoniū3 solueretur ⁊ scd̄3
legē iuliā eupasia vxor tua nuberet ꝓ
pter hoc rescriptū meū adulterii dāna
ta erit nisi cōstet eā cōmissū. hēbāt aūt
aū oclos inqrere an cū tu pudice viue
res illi quoq3 bonos mores colendi au
ctor fuisti. Per iniquū enim mihi vide-
tur esse vt pudicitiam vir ab vxore exi-
gat quā ipe nō exhibet. Que res pōt
⁊ virū dānare nō ob cōpēsationē mutui
criminis rem iter vtrūq3 cōponere vel
cām facti tollere. Si hec obseruāda sit
propter decus terrene ciuitatis quāto
castiores querit celestis patria ⁊ socie
tas angelorū? Que cū ita sint: nūquid
ideo minor ac nō potius maior ⁊ peior
virorꝫ ipudicitia q2 illis supba ⁊ licen/
tiosa iactātia Nō igitur exhorreāt viri
ꝙ adultr̄e christ⁹ ignouit s3 poti⁹ cogno
scant etiā periculū suum ⁊ simili mor-
bo laborātes ad eundē saluatorē sup-
plici pietate cōfugiant ⁊ qd in illa fa-
ctū legūt etiā sibi necessariū esse fateār
adulteriorꝫ suorꝫ medicinam suscipiāt
adulterare iā desināt: laudēt i se dei pa
tientiam agant pniam. sumāt idulgen
tiā: mutēt de pena feminarꝫ ⁊ de sua i
punitate sn̄iam. ¶ Quibus cōsi-
deratis atq3 ptractis si cōis ꝯditio cōe
malū. cōmune piculū. commune vuln⁹
cōis salus fideliter ⁊ humiliter cogita
tur nō erit turpis. neq3 difficilis etiam
post ꝑpetrata atq3 purgata adulteria
reconciliatio coniugum vbi per claues
regni celorum nō dubitatur fieri remis
sio pctōrꝫ nō vt post viri diuortiū adul-
tera reuocetur s3 vt p⁹ xp̄i cōsortiū a-
dultera nō vocetur. Verū ecce nō fiat
nemo cōpellit quia forte lex aliqua hu
ius seculi vetat secundū t'rene ciuita-
tis modū vbi cogitata nō ē abolitio cri
minum per sanguinem sanctum. susci-
piatur ergo continentia quam nulla

lex prohibet. in alia non eatur adulteria. Et quid ad nos sic nec saltem diuina miseratione mundata marito reconcilietur a deo adultera. du; tamen non recõciliatis adulteris. non alia fiant cõnubia q̃ cõuincuntur esse adulteria. Mulier enim alligata est q̃diu vir eius viuit. Ergo cõsequenter ⁊ vir alligatus est q̃diu mulier eius viuit. hec alligatio facit vt aliis cõiungi sine adulteria copulatione non possint. Unde necesse est ex duobus coniugibus quatuor adulteros fieri: si ⁊ illa alteri nupserit. ⁊ ille alterã duxerit. Quamuis enim scelératius mechetur. qui non causa fornicationis vxore dimissa alteram duxerit quod genus adulterii commemorauit matheus: cumnõ solum ipse mechatur sed sicut est apud marcum quicunq; dimiserit vxorem suam ⁊ aliam duxerit adulterium committit super eam. et si vxor dimiserit virum suum ⁊ alii nupserit mechatur ⁊ sicuti est apud lucã. omnis qui dimittit vxorem sua; ⁊ duxit alteram mechatur et qui dimissam a viro duxerit mechatur. de quibus testimoniis iam satis in libro superiori disserui. Sz rñdes mihi cõtinenter viuere paucorũ est. Et ideo qui fornicãtes coniuges dimiserint qm̃ non possunt reconciliari. tm̃ si vident periclitari vt legem Christi nõ humanã sed feralem pronunciẽt. O frater quantum ad continentes pertinet multas querelas habere possunt quibus vt dicis legem Christi feralem pronuncient non humanam. Et tamẽ non propter illos euangeliu; Christi p uertere vel mutare debemus. Te quippe sola eorum querela permouet q̃ coniuges causa fornicationis intercedẽte dimittunt. se alias ducere non sanãtur quoniam continere paucorum est. atq; ad id debent laude adhortari non lege compelli. Itaq; si dimissa adultera non ducitur altera iustam querelã sicut putas habebit hominum incontinentia. Sed attende q̃ plura sint vbi si querelas incontinentium velimus admittere nobis necesse erit adulteria facienda permittere. Quid si enim aliquo diuturno ⁊ insanabili morbo corporis teneatur coniunx quo concubitus impeditur. quid si captiuitas vel vis alia separet ita vt sciat viuere maritus vxorem cuius sibi copia denegatur censes modo admittenda incõtinentium murmura: ⁊ permittenda adulteria? Quid in hoc ipso vnde interrogatus est dominus? Respõdit q; fieri non debere s; ad duriciam cordis eorum moysen permisisse dari bellum repudii ex quacunq; causa dimittere coniugem. E Nonne lex Christi incõtinentibus displicet qui vxores litigiosas: iniuriosas: imperiosas: fastidiosas ⁊ ad reddẽdũ debitum cõiugale difficillimas repudio iterposito abiicere noluit ⁊ alteras ducere. Jam ergo quia istorum incontinẽtia legem Christi horruit ad eorum arbitrium lex Christi commutanda est. Jam porro si maritum relinquat vxor vel maritus vxorem non causa fornicationis sed potius continentie. sitq; icõtinens cui redudium propter hoc dat. Querovtrum erit an non erit adulter vel adultera si alteri copuletur. Si nõ erit dicis: dño cõtradicis cuius hec verba sunt. Dictum est autem quicunq; dimiserit vxorem suam: det illi libellũ repudii. Ego dico vobis quia omnis qui dimiserit vxorem suam excepta causa fornicationis facit eam mechari: ⁊ qui dimissa; duxerit adulterat. Ecce dimissa non dimisit. Et quia continere paucorũ est icõtinentie cessit ⁊ nupsit: ⁊ tamen adulter adulteram duxit. Ambo rei. ambo damnandi sunt: ⁊ que nupsit viuo marito et qui duxit eam cuius viuit maritus. Nunquid hic legem Christi dicimus inhumanam qua constituitur rea tãti criminis atq; punitur quã vir nulla eius procedente fornicatione dimisit ⁊ quia paucorum continere: dimittendo compulit nubere. Cur non hic dicimus habẽdum pro mortuo qui male dimittendo prior coniugale vinculũ rupit. Nã qua rõne dicturus es en; rupisse vinculum coniugale qui licet sit mechus non dimiserit vxorẽ ⁊ eũ nõ rupisse qui eam castã dimisit vxorem a

Ego autem dico in vtroqȝ manere hoc vinculuȝ quo mulier alligata est q̄diu vir eius viuit siue ꝯtinens siue mechꝰ. Et ideo mechari eaȝ q̄ dimissa nupserit ⁊ mechari eum qui dimissam duxerit siue a mecho a continente dimissa sit: quoniam mulier alligata est q̄diu vir eius viuit. Sed nunc de querelis incontinentium disputamus. Quid eniȝ videt iustiꝰ huiꝰ mulieris q̄rela q̄ dicit dimissa sum. non dimisi. ⁊ qm̄ continere paucoꝝ est. non me cōtineri ne fornicarer nupsi. Nūquid propter huiꝰ quasi iustaȝ q̄relā legē censebimus mutādā esse diuinā vt istam non iudicemꝰ adulterā? Absit. Sed responderis non eaȝ debuisse dimitti quia fornicationis nulla cā p̄cesserit. Uerꝰ dicis. Nā peccatū mariti eius dn̄s expressit vbi ait qui dimiserit vxorē suā excepta cā fornicationis facit eam mechari. Sȝ nūquid ista nō nubendo postea non peccauit q2 prius dimittendo ille peccauit? Quid ergo ei pdest ꝙ de lege mulier incōtinēs querit nisi vt murmurans puniatur.

F Iā nunc etiā illa videamus que alio loco iterꝝ ponens addidisti neqȝ adeo respōderi voluisti. Ubi te mouet ⁊ miseraris hoiem qui cubare cum adultera etiam si non incōtinētia certe filiorū pcreādoꝝ necessitate compellitur. si nō ei licet si eam dimittere vt ea viuente alteram ducat. Uñ recte noueris si adulteriū non eēt quāuis adultera viua vxore alterā ducere. Si aūt adulterium est vt ea que sūt disputata docuerunt quid obtenditur procreādorū cā filioruȝ. Non eñ propterea flagitioruȝ est pmittenda licentia. An vero tam cauendū est sine posteris mori q̄ eligēdū in posterꝝ viuere? Qui non sanētur adulteri quos necesse est post primam mortē scd̄e mortis eternitate dānari. Nam procreandoꝝ filioꝝ ista causatio etiam non adulteras sed castissimas feminas si forte sint steriles cogit dimitti et alteras duci. Qd̄ tibi existimo non placere Quapropter si causa incōtinentie non sunt excusāda adulteria quanto minꝰ excusant procreandoruȝ cā filioꝝ. Illi q̄ppe īfirmitati hoc ē icōtinentie voluit apl's subueniri honestate nuptiarum. Nō eñ ait si filios nō hēt nubat: sed si se non cōtinet nubat: filioꝝ quidē ppagatione cōpensat qd̄ incōtinētie nubendo cedit. Nā vtiqȝ incōtinentia vitiuȝ est: cōiugiū aūt nō ē vitiuȝ. Et iō fit p hoc bonū vt illud veniale sit malū. Cū sit ergo nuptie cā gñandi istitute ea cā fiebāt a prib9 q tm̄ officio gñandi femis miscebant: sed nō illicite erat eñ tunc q̄dā ppagandi necessitas q̄ nū c nō est: qm̄ tp̄s āplectēdi scriptū ē: ꝙ vtiqȝ tūc fuit ⁊ tp̄s cōtinendi ab āplexu qd̄ nūc est. De quo tp̄e apostolꝰ loquēs ait. De cetero fratres tp̄s breue est reliquum est vt q hn̄t vxores tanq̄ non habentes sint. Uñ nūc rectissime dicit. q pōt capere capiat. q aūt se non continet nubat. Tūc ergo etiā cōtinētia ppter propagationē filioruȝ in nuptias descēdebat officio. Nunc aūt vinculū nuptiale icōtinentie subuenit vitio. vbi ab eis q se nō cōtinēt non p turpedinē stuprum sed p honestatē cōiugioꝝ fiat ppagatio filioꝝ. Cur ergo nō dixit apostolꝰ si filios non habet nubat? Quia scȝ hoc tē pore ꝯtinēdi ab amplexu nō est necesse filios procreare. Et quare dixit si se nō cōtinet nubat? Utiqȝ ppt̄ea. ne p cā incōtinētiā cogat adulterare. si ergo se cōtinet nec nubat nec generet. Si āt se nō cōtinet. licite nubat ne turpit' generet aut turpiꝰ ꝯcūbēdo nō generet. Quāq̄ hoc qd̄ vltimū dixi nōnulli faciant licite cōiugati. Illicite nāqȝ ⁊ turpit etiā cū legitima vxore cōcūbit. vbi pcul cōceptio deuitat. Qd̄ faciebat onan filiꝰ iude ⁊ occidit illū ppter hoc deꝰ. Propagatio itaqȝ filioꝝ ip̄a est pria. ⁊ naturalis ⁊ legitia cā nuptiaꝝ. Ac p hoc q ppt̄ icōtinētiā cōiūgūtur nō sic debēt temperare maluȝ suū vt bonū exterminent nuptiarum. i. propaginem filioruȝ de incōtinentibus quippe loquebatur apostolꝰ vbi ait. Uolo igitur minores nubere: filios propagare: matres familias esse nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia iam eñ q̄dā cōuerse sūt retro post sathanā. Cū itaqȝ

dicebat. volo minores nubere hoc vtiqꝫ monebat propter ruinam incōtinentie fulciēdā. Sed ne forte abeis sol: carnalis cōcupiscentie cogitaretur infirmitas cui tātū modo esset opere cōnubii seruiendū nuptiarū autez vel cōtenneretur vel negligertur bonuz continuo subiūxit filios procreare: matres familias esse. ¶ Qui vero eligunt continere aliquid vtiqꝫ melius eligūt qꝫ ē nuptiarum bonum: hoc est generatio filiorum. Unde si eligitur continentia vt bono nuptiarum melius aliquid capescatur quanto potius custodiēda est vt adulteriuz caueaṫ. Cū eīn dixit apl'sqꝫ si se non cōtinet nubat. Melius eīn est inquit nubere qꝫ vri. Non dixit melius est mechari qꝫ vri. Non ē igiṫ ad quod exhortemur eos qui recōciliari coniugibus timent adulteris penitēdo sanatis nisi ad custod endam continentiaz. Quoniā mulier alligata qꝫdiu siue mechus siue castus vir eius viuit. mechatur si alteri nupserit. ꝛ vir alligatus qꝫ diu siue mecha siue casta vxor eius viuit. mechaṫ si alterā dux erit. hec nāqꝫ alligatio nūquidē non soluiṫ etiaz si p repudiū coniūx a casto coniuge separatur multo min⁹ soluitur si nō separata mechetur. Ac per hoc non eaz soluit nisi mors coniugis non i adulterium corruētis sed de corpore exeuntis. Quapropṫ si recesserit mulier ab adultero viro ꝛ ei reconciliari non vult maneat innupta. Et si dimiserit vir adulteram mulierem ꝛ eam non vult recipere nec post pniam custodiat continētiam ꝛ si non ex voluntate eligendi potioris boni. certe ex necessitate vitādi perniciosi mali. ad hoc exhortaret etiam si vxor esset in languore insanabili atqꝫ diuturno etiā si alicubi esset corpore separata quo maritus non posset accedere. Postremo ad hoc exhortaret etiaz si mulier volens viuere continēter qꝫuis contra disciplinā qꝛ nō ex cōsensu tamē pudicum pudica dimitteret. Puto enim xp̄ianum neminē reluctari: adulteriuz esse ꝙ vel diu languēte vel diu absente vel cōtinenter viuere cupiente sua vxore alteri cōmixtus est femine. Sic ergo ꝛ dimissa adultera adulter est cū adultera qm̄ nō ille aut ille sed omis qui dimittit vxorē suā ꝛ ducit alterā mechaṫ. Quapropter si a cōiugali vinculo immunis minus appetitur vita sanctorū exhorreaṫ pena mechorū: ꝛ timore saltem frenetur cōcupiscentia. Si eīn vbi est timor opereṫ labor ꝛ vbi erat labor erit ꝛ amor. Non enim cōfidendum est de nostris viribus sed oratio adiungenda conatibus vt impleat bonis qui deterret a malis. ¶ Rn̄deamus etiaz ad illud putas maritos ad puniendas adulteras sine vlla miseratiōe compelli cum volunt eas mori si eis viuentib⁹ nō licet eis alterras ducere. Quaz crudelitatem volens exaggerare dixisti. Non mihi videtur amantissime pater hic diuinus esse sensus vbi benignitas ꝛ pietas excluditur. Ita ista dicis quasi ꝓpterea mariti parere debeant adulteris feminis quia licet eis alteras ducere aut si nō licet non parcant vt liceat qnimo propterea debent peccatricib⁹ prebere misericordiaz vt ꝛ xp̄i ꝑ suis peccatis miseric ɔdiaz consequantur. Et multo magis hoc eis faciendu3 est qui dimissis vxoribus adulteris cupiūt viuere cōtinenter. Tāto quippe debēt esse misericordiores quanto volunt esse sanctiores vt ad castitatem i seipsis seruandam diuinitus adiuuentur duz castitatem ab vxoribus violataz. nec ipsi humanitus vlciscūtur. Et maxime vox illa dominica eis est in memoriaz ꝛ reuocanda qui sine peccato est prior i illam lapidem mittat. Non qui sine ipso est peccato quoniaz loquimur de pudicis viris sed qui peccato est. Et si esse sed ixerint seipsos seducunt ꝛ veritas i eis non est. Porro si non se seducunt et est in eis veritas non erit in eis cruenta seueritas. Scientes enim se non esse sine peccato dimittunt vt dimittatur eis. Nec ab eis benignitas et pietas excluditur. Magis enim hec excluduntur si peccatis coniugum a b eis impetret veniam licentia libidinis non causa pietatis: id est vt propterea parcāt

quia licet eis alteras ducere ⁊ non potius propterea quia volunt ⁊ sibi dominum parcere. Quanto itaq̧ melius honestius: christiana deniq̧ professione dignius vt parcant adulterarum sanguini vxorum quod scriptum eis dicimus. Dimitte iniusticiam proximo tuo ⁊ nūc peccanti tibi peccata soluentur. Homo homini seruat iram ⁊ a domino querit medelam: super hominem similem non habet misericordiam. Et de peccatis suis deū deprecatur. Cū ipse sit caro seruat iracundiam quis ꝑpitiatur peccatis illius. Et de euāgelio dimittite ⁊ dimittetur vobis: vt possumus dicere dimitte nobis debita nostra. sicut ⁊ nos dimittimus debitoribus nostris. Et de apostolo nulli malum pro malo reddentes. Et si qua sūt huiusmodi in scripturis sanctis quibus ad vlciscendū quando humanus animus excitatur: quia christianus est mitigatur Quando inq̄ ista melius dicimus q̄ vt dicamus tantum adulteras istas dimitte ⁊ earum nolite sanguinē querere quicquid doloris ex earum flagitiis habetis consolabuntur vos alie quas duxeritis. Merito enim velletis istas de numero viuentium auferre si earum vita impedimento esset quominus alias duceritis. Nunc vero etiam istis viuentibus cū liceat vobis alia matrimonia prouidere quid eas tantopere vultis occidere? Hec si dicimus nonne attendis q̄ nostra suasio sit abhorrens a charactere christiano: quia ⁊ falsum dicimus eis licere quod non licet hoc est istis viuentibus vt aliis copulentur. Et si propterea illis pepercerint nō percent propter pietatem: sed propter aliarum nuptiarū liberam potestatem. ¶ Postremo quero abs te vtrum marito christiano liceat vel secundū veterem dei legem vel romanas adulteras addicere. Scilicet melius est vt ab vtroq̧ se temperet id est ⁊ a licito illa peccāte supplicio ⁊ ab illicito illa viuente cōiugio. Q̄ si alterutrum eligere ꝑseuerat satius est ei facere quod licet vt adultera puniatur q̄ id quod nō licet vt ipsa viua ille mechetur. Sed autem quod verius dicitur. non licet homini christiano adulteram coniugem occidere. sed tantum dimittere quis est tam demens vt ei dicat fac quod non licet? Cum enī vtrū q̧ sc̄dm legem Christi illicitū sit. siue adulterā occidere illa viuente siue alteram ducere ab vtroq̧ est abstinendū non illicitum pro licito faciendum si ei facturus est quod non licet iam faciat adulterium ⁊ non faciat homicidium vt viuente vxore alteram ducat et non humanum sanguinem fundat. Q̄ si ē vtrunq̧ nefarium non debet alterū ꝑ altero perpetrare: sed vtrunq̧ vitare hic video quid dici ab incontinentibus posset. Q̄ qui dimittit videlicet et viuere permittit adulterā q̄diu prior illa viuat si alteram duxerit perpetuus adulter est nec agit penitentiā fructuosam a falsagitio non recedens. Nec si cathecuminus est ad baptismum admittitur quoniam ab eo quod impedit non mutatur: nec reconciliari penitēs potest in eadē nequicia perseuerans? si autem accusando adulterā occiderit. hoc peccatum quod transactum est ⁊ in eo nō permanet. ⁊ si a cathecumino factum est baptismate abluitur ⁊ si a baptisato penitentia ⁊ reconciliacione sanatur. Sed nunquid propterea dicturi sumus adulterium nō esse adulterium quod sine dubio committitur se coniuge adultera viuente altera ducitur: sed hoc adulterii genere accepto nempe non dubitas esse adulterium. si quisq̄ ducat viuētis vxorem a viro suo per libellū repudii sine vlla mulieris fornicatione dimissam. Quid ergo cū viderit se nec ad baptismum admitti si cathecuminus nec vtiliter agere penitentiam si baptisatus hoc fecerit non corrigendo ⁊ relinquendo quod fecit si eum voluerit occidere et potuerit: cuius duxit vxorem vt hoc scelus vel baptismate diluatur vel penitendo soluatur atq̧ etiam ita illud adulterium

non permaneat euacuata muliere a se viri post mortem viri: sed de transacto quod factum per penitentiam satisfiat vel regeneratione deleatur. Nunquid propterea est accusanda lex Christi tã q̃ compulerit fieri homicidium cum si ne crimine fornicationis repudiatam ducere dicit esse adulterium. Hic enim si parum quid loquamus attendimus multo grauiora dici possint q̃ ipse dixisti. Nam tu dum non vis esse adulteria si alie ducantur dimissis adulteris: hoc inuenisti quoniam si hec adulteria diceremus cogentur mariti occidere adulteras quarum vita impediuntur alteras ducere: atq; vt hoc exaggerares dixisti. Non mihi videtur amantissime pater diuinus esse sensus. vbi benignitas excluditur & pietas. Si ergo quispiam volens credere esse adulteriũ quando a marito sine fornicationis crimie repudiata ab altero ducitur & hoc contra te inueniat quia ratione suadetur hominibus homicidia perpetrare et earum maritos quas eo modo repudiatas duxerint vel insidiis quibus potuerint vel calumniis appetere vel aliquibus veris criminibus accusare & occidere vt eis mortuis possint esse coniugia que viuis fuerant adulteria: non id exaggerando: et dicturus est. non mihi videtur amantissime frater hic diuinus esse sensus vt non solum benignitas et pietas excluditur. sed etiã ingens malignitas & impietas excitatur quandoquidem multo est leuius et tolerabilius vt adulteras mariti' q̃ vt maritos adulteri occidant: placet ne tibi vt propter vanissimam inuidiam dominice defensionem sententie deseramus vel eam insuper accusemus dicentes non debere adulterum vindicari etiã si preter causam fornicationis repudiata a viro alteri coniũgetur ne maritus eius a quo dimissa est compellatur occidere. Unde adulterium in connubiũ cupit viri prioris morte conuertere.

¶ Scio tibi hoc non placere vt propter hanc vanissimam inuidiã lex Christi cũ vera inueniatur & sana dura et inhumana dicatur. Sic itaq; non tibi debet videri idea negandum esse adulterium quando vxore adultera viuente altera ducitur: quia potest maritus per hoc cogi adulteram occidere dum cupit sibi licere illa extincta alteram ducere si hoc ea viuente non licet facere. Quid si enim & illud dicãt christiane fidei detractores cogi homines occidere vxores suas insidiarũ sceleribus quas molestias ferre nõ possunt siue diuturno languore laborantes & pati concubitum non valentes siue pauperes siue steriles siue deformes aliarũ spe ducẽdarũ sanarum opulentarũ fecundarum pulcherrimarũ quia eas quas perpeti nolint preter causam fornicationis repudiare non licet et alteras ducere ne perpetuo defuncti adulterio nec baptisari possint nec penitendo sanari. Nũquid propterea ne ista homicidiorum scelera perpetrentur dicturi sumus non esse adulteria repudiatis p̃ter causam fornicationis vxoribus sibi alteras copulare. Jam vero ex hoc qđ sapis nõ esse adulterium si vir vxorem causa fornicationis abiecerit & alteram duxerit nonne arbitraris cauendum ne discant viri vxores quas propt̃ alias innumerabiles causas ferre non possunt mechari cogerent: vt ab eis vinculo coniugali per fornicationem sicut putas solutis liceat eis alteras ducere et ex eo quod illas mechari coegerint aut baptismate ablui: aut. penitẽdo sanari: quoniam illis et gratia et medicina negabitur q̃diu cum adulteris viuent si prioribus preter causam fornicationis repudiatis alteras duxerint. Nisi forte quis dicat neminem posse vxorem suam mechari facere si pudica est. Et tamen dominus. omnis qui dimittit vxorem suam preter, causam fornicationis facit eam mechari vtiq; propterea: qui cum esset pudica cum viro tamen dimissa cogitur per incontinentiam viuo priore alteri copulari. et hoc est mechari. Qđ si hoc ista non fecerit. tamen ille quantum in ipso est facere compulit & ei; de' peccatũ

etiã si illa casta permaneat imputabit Sed quis nesciat q̃ sint rarissime que ita pudice viuant cum viris: vt etiamsi ab eis dimittantur alios non requirãt incomparabiliter quippe numerus est amplior feminarum qui cum pudice adhereant maritis tamẽ si dimisse fuerint a maritis non differunt nubere.

Cum ergo crediderint homines deo dicenti. Omnis qui dimiserit vxorẽ suaꝫ preter causam fornicationis facit eam mechari: si crediderint et tibi dicenti. muliere fornicante licere viro eius alteram ducere. quisquis voluerit propter alias quaslibet molestias carere vxore cui cõiunctus est prius eã mechari facit: sine fornicatione dimittendo: vt tunc ducat alteram cum fuerit illa mecha nubẽdo ac sic a priore peccato quo eam mechari fecit: siue per baptismuꝫ siue per penitentiaꝫ liberatus sine suo adulterio sibi habere videatur: quam post prius adulteriũ tanq̃ huic soluto matrimonii vinculo adulteram duxerit. Quodquidẽ si fuerit mechatur: et vxorem suam mechari faciet ꝛ ipse q̃uis post adulterium coniugis aliã ducendo mechus erit nihilq̃ illi proderit ꝙ tibi cõndidit ꝛ non ei potius qui nullo excepto ait. Omnis q̃ dimiserit vxorem suam ꝛ aliam duxerit mechatur. Quibus omnibus consideratis atq̃ tractatis restat vt ab eis qui hec fideliter audiunt dicatur nobis qđ domino dictũ est. si talis est causa cũ vxore non expedit nubere quibus et nos quid respondeamus nisi quod ipse respondit. Non omnes capiunt hoc verbũ sꝫ quibus datum est. Sunt eni ꝛ eunuchi q̃ ab hominibus facti sunt ꝛ sunt eunuchi qui seipsos castrauerunt propt̄ regnũ celorum: qui potest capere capiat. Ergo qui potest capere capiat qđ non omnes capiunt. Possunt autem capere quibus hoc prestat dei misericordia occulta sed iusta. Sed in omnibus qui seipsos castrauerunt propter regnũ celorum. Alii sunt qui in vtroq̃ sexu concubitũ nesciũt. Alii qui experti ꝛ auersi sunt. Partim quidem illicite: partim vero licite experti. Porro hi qui experti sunt q̃dam sunt q̃ nõ nisi illicite. quidam ꝛ licite ꝛ illicite. Sũt q̃ppe in eis qui coniugia sua tantum sciunt. Sunt autem qui et alias feminas ac stupra q̃libet. Sed q̃ post cõcubitũ cõiugium seipsos castrant propter regnũ celoruꝫ aut morte amittũt coniuges aut ex cõsensu cũ eis continentiã profitet̄: aut p diuortium neviuis coniugibus se aliis copulando adulteria perpetrant castrant seipsos propter regnum celoruꝫ non vt clariores ibi esse possunt. sed ꝙ aliter ibi esse non possunt. Nam qui non ita necessitate se continent: sed boni appetitione melioris possent ibi esse etiam seruata pudicitia coniugali q̃uis in premiis minoribus tamen intus. Qui vero propterea se continent: quia prioribus cõiugibus viuis timẽt aliis coniugibus coniugari maiorem curam debent gerere pro salute q̃ gesserunt illi a quibus continentia pro munere delecta est ampliorem. Tunc ibi quippe erunt si adulteri non erunt. Si autem non continent adulteri erũt q̃a viuentibus coiugibus pristinis nõ cõiugibus alteris sed adulteris adherebunt. Et si a regno celorum aberunt vbi erunt nisi vbi salui non erunt? Hos igitur alloquor vt quod facere deberẽt si haberent coniuges diuturno languore marcescentes vel loco sibi inaccessibili absentes vel animositate illicita cõtinentes hoc faciant si habuerint coniuges adulterina inquinatione sordentes et propter hoc a suo consortio diuortientes. Non alia querant coniugia quia non erunt coniugia sed adulteria. ¶ Cum enim par cura sit in hoc vinculo viri ꝛ vxoris sicut vxor viuente marito vocabitur adultera si fuerit cum alio viro ita et vir viuente vxore vocabitur adulter si fuerit cum alia muliere. Et si enim grauius qui p̃ter causam fornicationis: omnis tamẽ qui dimiserit vxorem suam ꝛ aliaꝫ duxerit mechatur. Nam eis terrena sarcina continentie leuis erit si xp̄i erit. xp̄i erit si fides aderit q̃ impetrat a iubẽte

quod iussit. Non eos frangat qd videt ea cõtinentia necessitatis esse nõ volun tatis qz ꝛ illi qui eam voluntate dele= gerunt fecerũt eam eẽ necessitatis qm iã sine dãnatiõe ab illa deuiare nõ pñt Et qui in ea necessitate cõtrusi sũt fa ciũt eã esse voluntatis si nõ de seipsis sed de illo a quo ẽ bonũ om̃e cõfidunt. Jlli ad eã cõscenderũt cã maioris glo rie vt aliquid amplius inuenirẽt isti ad eam cõfugerũt cura salutis. Nouissi me ne perirẽt vtriqꝫ permaneãt vtri= qꝫ in quod peruenerũt ambulent vsqꝫ in finem: ferueãt studiis supplicent vo tis qz ꝛ illis salus cogitãda est vt ab eo qd volũtas arripuit cadere timeãt et istis glia desperãda nõ est: si in eo qd necessitas intulit persistere diligãt fie= ri enim potest vt deo tenente et hortan te cõuertente et implente humanus in melius mutetur affectus atqꝫ ita voue ant sine cõiugiis ꝛ sine vllo concubitu atqꝫ immũda libidinis attrectatione perseuerãtissime viuere vt etiã si sepa rata cõiugia locũ ducẽdi alias mouen do aperuerit claudatur ex voto qd pa teret ex licito. Et quod erat necessitate ceptum fiat charitate perfectũ. Tali bus profecto id retribuitur quod illis qui vel pari cõsensu cum coniugibus hoc vouerũt uel nullis coniugiis alli= gati propter maius bonum cõtinenti= am delegerũt. Si autẽ ita se continẽt vt si moriantur quarum vita coniuga= ri impediũtur alias ducere cogitent profecto etiam si prius ipsi vitali cõti nentia de corpore abscedant non eis im putatur nisi ad pudicitiam cõiugalẽ propter quam nõ faciunt quod face= rent si liceret. Hac quippe intẽtiõe cõ tinenter viuere parum est ad accipien da illius que liberius eligitur cõtinen tie premia: sed sufficit ad cauãda adul teria. Hec autem me de vtroqꝫ sexu me mineris dicere: sed maxime propter vi ros qui propterea feminis se superio= res esse arbitrãtur ne pudicitia pares esse dignẽtur. Jn qua etiam preire de= buerũt vt illos ille tanqꝫ sua capita se querẽtur. Quãdo autem lex prohibet adulteria si obtentu ĩ continentie car= nalis ĩfirmitatis admittat excusatio multis sub nomine false impunitatis ꝑ eundi aperitur occasio. Neqꝫ enim car nem nõ habent femine quibus viri a li quid tale nolunt licere: quasi eis quia viri sũt liceat. Sed absit vt meliori tã= qꝫ honori debeatur quod detrahit pu dori cum honor iustus virtuti non vi= cio debeatur. ¶ Quinimo. Cum a feminis vtiqꝫ habentibus car= nem tantrm flagitãt castitatẽ vt quã do ab vxoribus diutissime peregrinan tur velint eas ab adulterio concubitu intaminatas feruorem transigere iuuẽ tutis ꝛ plurime pudicissime ꝛ maxime syrie quarum mariti negociãdi questi bus occupati iuuenes adolescentulas deserũt ꝛ vix aliquando senes ad ani= culas reuertũtur eo ipso euidentius cõuincuntur nõ esse impossibile quod se nõ posse causant. Si enim hoc nõ posset infirmitas hominum multo mi= nus id posset sexus infirmior feminarũ Unde istos qui virilẽ excellentiã nõ putãt nisi peccandi licentiam quando terremus ne adulterinis coniugiis he rendo pereant ĩ eternum. solemus enĩ eis preponere etiam continentiam cle ricorum qui plurimumqꝫ ad eandam sarcinam subeundam capiuntur inuiti eamqꝫ susceptam vsqꝫ ad debitum finẽ domino adiuuante perducũt. Dici= mus ergo eis. Quid si ꝛ vos ad hoc subeundum populorum violentia cape remini nõne susceptum caste custodire tis officium repẽte conuersi ad impe= trandas vires a domino de quibus nũ qꝫ antea cogitastis. Sed illos ĩquiunt honor plurimum cõsolatur. Responde mus ꝛ nobis timor multo amplius mo derẽt. Si enim hoc multi dei ministri repente atqꝫ ĩopinate impositũ susce perunt sperantes se illustrius ĩ Christi hereditate fulgere quanto magis vos adulteria cauando viuere cõtinent̃ de betis metuentes non in regno dei min⁹ lucere sed ĩ gehẽna ignis ardere. Hec itaqꝫ ꝛ huiusmodi eis vt possimus dici mus q quõ a se discedẽtibus vel ꝓpter

adulterium dimissis coniugibus suis a lias volunt ducere et cuz prohibentur infirmitatem nobis carnis opponunt. Sed iam liber etiam iste claudendus ē ⁊ rogandus deus vel aut eos tentari non signat separationib⁹ coniugū aut ita sinat vt timor periclitantis salutis fiat illis amplioris siue probatioris oc/casio castitatis.

¶ Diui aurelii Augustini episcopi de adulterinis coniugiis ad religiosum fratrem pollentiuz liber secundus finit.

De bono virginali vel de virginitate. Liber augu. incipit.

Librum de bono cōiugali nuper edidimus. In quo etiaz Christi virgines admonuimus atq₃ monemus ne pro/pter excellentiam muneris amplioris quod diuinitus acceperunt contēnāt in sui comparatione patres ⁊ matres populi dei hominesq₃ illos quos tanq̄ oliuam commendat apostolus ne supbiat insertus oleaster et eos qui venturo Christo etiam in filiorum propagatione seruiebant ideo meriti inferioris esse arbitrētur quia iure diuino cō/tinentia connubio: ⁊ nuptiis pia virginitas anteponuntur. In illis quippe parabantur et parturiebātur futura que nunc impleri mirabiliter et effica/citer cernimus: quorum etiam vita cō iugalis prophetica fuit. vnde nō consuetudine humanorū votoruz atq₃ gaudiorum sed valde profundo consilio dei in quibusdaz eorum fecunditas honorari in quibusdam etiam fecundari sterilitas meruit. hoc vero tempore quibus dictum est si se non continent nubant si adhibenda est exhortatio sed consolatio. Quibus autem dictum est qui potest capere capiat: exhortandi sunt ne terreantur et terrendi ne extollantur. Non solum ergo predicanda est virginitas vt ametur verumetiam monēda ne infletur hoc isto sermone suscepim⁹ adiuuet christus virginis filius virginuz spōsus: virginali vtero corporaliter natus virginali connubio spiritualiter cō iugatus. Cum igitur ipsa vniuersa ecclesia virgo sit desponsata vni viro christo sicut dicit apostolus: quanto digna sunt honore membra eius que hoc custodiunt etiam in ipsa carne quod tota ecclesia custodit in fide: que imitatur matrem viri sui ⁊ domini sui. Naz ecclesia quoq₃ ⁊ virgo ⁊ mater est. Cui⁹ enī integritati consulimus si virgo non est Maria corporaliter caput huius corporis peperit: ecclesia spiritualiter mēbra illius capitis parit. In vtraq₃ virginitas fecunditatem non impedit ī vtraq₃ fecunditas virginitatez non adimit Proinde cuz ecclesia vniuersa sit sancta ⁊ corpore ⁊ spiritu: nec tamen vniuersa sit corpore virgo sed spiritu: quā to sanctior est in hiis membris vbi virgo est ⁊ corpore ⁊ spiritu. Scriptum ē in euāgelio q̄ mater ⁊ fratres Christi hoc est cōsanguinei carnis eius cum illi nunciati fuissent ⁊ foris expectarēt quia nō possent ad eum adire pre turba: ille respondit. Que est mater mea aut qui sunt fratres mei. et extendens manum super discipulos ait. Hii sunt fratres mei. Et quicunq₃ fecerit volū tatez patris mei. ipse mihi frater. ⁊ mater: ⁊ soror est. Quid aliud nos docens nisi carnali cognationi genus nostrum spirituale preponere: nec ide beatos esse homines si iustis ⁊ sanctis carnis ꝓpinquitate iunguntur: sed si eoruz doctrine ac moribus obediendo atq₃ imitando coherescunt.

Beatior ergo maria pcipiēdo fidē xpi q̄ cōcipiēdo carnez Christi. Nā 7 dicē ti cuidam. Beat⁹ venter q̄ te portauit ipse respondit. Immo beati qui audiūt verbunt dei 7 custodiunt illud. Deniqꝫ fratribus eius id est secundum carnez cognatis qui non in eum crediderunt quia profuit illa cognatio. sic et mater na propinquitas nihil marie profuisset nisi felicius Christū corde q̄ carne gestasset. ipsa quoqꝫ virginitas eius ideo gratior 7 acceptior: quia non eam conceptus Christus viro violaturo quā ꝑ seruaret ipse preripuit sed priusq̄ con ciperetur iam deo dicatam de qua nasceretur. elegit hoc indicāt verba que sibi fetum annuncianti angelo maria reddidit. Quomo inquit fiet istud quoniam virum non cognosco? Quod profecto non diceret: nisi deo virginem se ante vouisset. Sed quia hoc israelitarum mores adhuc recusabant desponsata est viro iusto non violenter ablaturo: sed potius contra violentiam custodituro hoc quod illa vouerat. Quam q̄ etiam si hoc solum dixisset quomodo fiet istud: nec addidisset quoniam virum non cognosco non quesisset vtiqꝫ promissuz sibi filium quomodo femina paritura esset si in concubitum nupsisset. Poterat et iuberi virgo permanere in qua dei filius formam serui congruenti miraculo acciperet. Sed exemplo sanctis futura virginibus ne putaretur sola virgo esse debuisse que prolē 7 sine concubitu concipere meruisset: vt in terreno mortaliqꝫ corpore celestis vite mutuo voto fieret non precepto amore eligēdi: non necessitate seruiendi ita christus nascēdo de virgine que anteq̄ sciret quis de illa fuerat nascitur⁹ virgo statuerat permanere virginitatem sanctam approbaret voluit potius q̄ imperare Ac si etiam in ipsa femina in qua formam serui accepit virginitatem esse liberam voluit. Non est ergo cur dei virgines contristētur quod ipse etiam virginitate seruata matres carnis esse non possunt. Illum etiaz solum virginitas decenter parere posset qui in sua natiuitate parem habere nō posset. Uerumtamen ille vnius sancte virginis partus omnium sanctarū virginum est deus. Et ipse cuz maria matres christi sunt si patris eius faciūt voluntatem. hinc enim et maria laudabilius atqꝫ beatius christi mater est secūdum supra memoratam eius sententiā quicunqꝫ facit voluntatem patris mei qui in celis est ipse est mihi frater et soror et mater. has sibi omnes propinquitates in populo quem redimit spiritaliter exhibet fratres et sorores habet sanctos viros et sanctas feminas quoniam sunt illi in celesti hereditate coheredes. ¶ Mater est eius tota ecclesia quia membra eius id est fideles eius ꝑ dei gratiaz ipsa vtiqꝫ parit. Item mater eius est omnis anima pia faciens voluntatem patris fecundissima charitate in his quos parturit donec in eis ipse formetur. Maria ergo faciens voluntatem dei corporaliter Christi tantummodo mater est spiritualiter autem 7 mater 7 soror. Ac per hoc illa vna femina non solum spiritu: verumetiam corpore 7 mater 7 virgo. mater quidem spiritu non capitis nostri quod est ipse saluator ex quo illa magis spiritualiter nata est quia omnes qui in eum crediderint in quibus 7 ipse est recte filii sponsi apellantur sed plane mater membrorum eius quod nos sumus quia comparata est charitate vt fideles in ecclesia nascerētur que illius capitis membra sunt corpore vero mater ipsius capitis. Oportebat enim caput nostrum propter insigne miraculum secundum carnem nasci de virgine quo significaret membra sua de virgine ecclesia secundum spiritum nascitura: sola ergo maria 7 spiritu et corpore: et mater et virgo 7 mater Christi et virgo Christi. ecclesia vero in sanctis regum dei possessuris spiritu quidem tota mater Christi est tota virgo Christi: corpore aut non tota. Sed in quibusdam virgo Christi in quibusdam mater: sed non Christi. Et coniugate quippe fideles femine

et virgines deo dicate sanctis moribus et charitate de corde puro et cõscientia bona et fide non facta: quia voluntatez patris faciunt xpi spiritaliter matres sunt. Que autem coniugali vita corporaliter pariunt non xpm sed adam pariunt. Et ideo currant vt sacramentis imbuti xpi membra fiant partus eorum quoniam quid peperit norunt. Hoc dixi ne forte audeat fecũditas cõiugalis cum virginali itegritate contendere atq ipsaz mariã proponere ac virginib9 dei dicere illam in corpore duas res habuit honorandas virginitatem et fecũditatez: qr et integra permansit et peperit. Hanc felicitatez quoniã totaz vtreq habere non potuimus partite sum9 vt vos sitis virgines nos simus mrẽs vobis qd deficit in prole consoletur seruata virginitas: nobis prolis lucro amissa compensetur integritas. hic vox fidelium coniugatarum ad sacras virgines vt cũq ferẽda essz si Christianos corpore parerẽt vt hoc solo esset marie fecũditas carnis excepta virginitate prestantior q illa ipsum caput horum membrorum he autem membra illius capitis procrearẽt. Nunc vero etiamsi tales hac voce contendant que ob hoc tantum viris iunguntur atq miscẽtur vt filios habeant. nihilq ideo de filiis cogitant nisi vt eos Christo lucrẽt atq id mox vt potuerunt faciunt: non tamen christiani ex earum carne nascũt sed postea fiunt ecclesia pariẽte p hoc quod membrorũ Christi spiritualiter mater est: cuius etiam spiritualiter virgo est. Cui sancto partui cooperãtur et mrẽs q̃ nõ christianos corpore pepererunt vt fiant qd se corpore parere nõpotuisse nouerunt: per hoc tamen cooperantur vt et ipse virgines matresq xpi sũt in fide. s. que per dilectionem opat. Nulla ergo carnis fecunditas. sancte virginitati etiaz carnis cõparari potest Neq eni et ipsa qr virginitas est: sed qr deo dicata est honoratur q̃ licet in carne seruetur spiritus tamen religione ac deuotione seruat. Ac per hoc spũalis est etiam virginitas corporis: quã mo-

net vt seruant continentia pietatis. Sicut enim nemo impudice vtitur corpore nisi spũ prius concepta nequitia ita nemo pudicitiaz seruat in corpore nisi spiritui prius insita castitate. Porro autem se pudicitia coniugalis q̃uis custodiatur in carne: amio tamẽ non carni tribuitur. quo preside atq rectore nulli preter proprium coniugiuz caro ipsa miscet: quanto magis quantoq honoratius in animi bonis illa cõtinentia inumerãda est qua itegritas carnis ipsi creatori anime et carnis vouetur cõsecratur seruatur? Nec illarũ ergo fecũditas carnis que hoc tẽpore nihil aliud inconiugio q̃ prolem requirunt quã mancipẽt xpo pro amissa virginitate compensari posse credãda est. Prioribus quippe temporibus ventu ro scdz carmen xpo ipz genus carnis in ampla quadam et prophetica gente necessarium fuit. Nũc aũt cũ ex oĩm homiz genere atq omnibus gentibus ad populum dei et ciuitatem regni celorum mẽbra xpi colligi possint sacram virginitatem qui potest capere capiat: et ea tantuz que se nõ continet nubat Quid enim si aliqua mulier diues mltam pecuniã huic bono operi impẽdat vt emat ex diuersis gẽtibus seruos q̃s faciat christianos nonne vberius atq numerosius q̃ vteri quãtalibet fertilitate xpi membra gignenda curabit? Nec ideo tamen pecuniaz comparare muneri sacre virginitatis audebit etsi propter faciendos qui nati fuerit xpianos fecũditas pro amissa virginitate merito compẽsabitur fructuosius erit hoc negociũ si magno pecuniario pcio pueri faciẽdi xpiani mlto plures emãtur q̃ vni9 vtero quãlibet fertili nascerentur. Quod si stultissime dicitur habeãt fideles nupte bonum suũ de quo in alio volumie quãtum est disseruim9 et honorent amplius sicut rectissime cõsueuerunt i sacris virginibus melius earum de quo isto sermone disseruim9 Nam ne illo quidem debent continẽtium meritis se pferre coniugia qr ex eis virgines procreantur hoc enim nõ con

iugii bonum est: sed ne que sic diuinit⁹ instituta est vt ex quolibet humano vtriusq; sexus concubitu siue ordinato et hõesto siue turpi et illicito nulla femina nisi virgo nascat̄ nulla tamen sacra virgo nascitur. Ita fit vt virgo nascat̄ etiã de stupro sacra autem virgo nec d̄ coniugio. S Nec nos hoc ĩ virginib⁹ p̄dicamus q̄ virgines sunt sed q̄ deo dicate pia continentia virgines. Nã q̄ non temere dixerim felicior mihi videt̄ nupta mulier q̄ȝ virgo nuptura. hȝ enim illa quod ista ad huc cupit presertim si nondum vel sponsa cuiusq̄ȝ sit. Illa vni studet placere cui data est. Hec multis: incerta cui dãda est hoc vno pudicitiam cogitationis defendit a turba quod non adulterium: sed maritum querit in turba. Illa igitur virgo coniugate merito preponit̄ que nõ multitudini se amãdã preponit cuȝ amorem vnius ex multitudine inquirit nec se vni iaȝ componit inuẽto cogitãs que sunt mundi quõ placeat viro: sed speciosam forma pre filiis hominũ sic amauit vt quia eum sicut maria concipere non possit ei corde concepto etiaȝ carnem integram custodiret hoc gen⁹ virginum nulla corporalis fecunditas protulit. Non est hec proles carnis et sanguinis. Si harum queritur mater. ecclesia est. Non parit virgines sacras nisi virgo sacra virgo illa q̄ desponsata est vni viro casta exhiberi xp̄o ex illa ñ tota corpore. sed tota virgĩe spiritu nascuntur sacre virgines ⁊ corpore ⁊ spiritu habeant coniugia bonum suuȝ nõ quia filios procreant: sed quia honeste q̄ licite: q̄ pudice: q̄ socialiter procreant ⁊ procreatos pariter salubriter instanter educãt. quia thori fidem inuicem seruãt: quia sacramentũ connubii non violãt. Hec tñ oĩa humani officii sunt munera. V̄ginalis auteȝ ĩtegritas ⁊ per piam cõtinẽtiam ab omni concubitu immunitas angelica portio est. et in carne corruptibili ĩcorruptiõis perpetue meditatio. Cedat huic omnis fecunditas carnis oĩs pudicitia cõiugalis. ista nũc est ĩ ptãte. illa nõ est in potestate. illa non est in eternitate. fecunditatem carnalẽ nõ habet hic liberum arbitriũ: pudicitiã cõiugalem nõ habet celum: profecto habebũt magnum aliquid preter ceteros in illa communi ĩmortalitate q̄ habet aliq̄d iaȝ non carnis in carne. Unde mirabiliter desipiunt qui putant huius continentie bonum nõ esse necessariũ propter regnuȝ celorũ. sed propter p̄ñs seculũ: q̄ scilicȝ cõiugia terrenis curis plurib⁹ atq̄ȝ amoribus distenduntur. Qua molestia virgines atq̄ȝ continẽtes carent quasi ob hoc tãtum melius sit nõ cõiugari vt huius temporis relaxẽtur angustie nõ q̄ȝ in futurũ seculũ aliquid prosit hanc vanã sentẽtiam ne cordis propria vanitate propulisse videantur adhibent ex ap̄lo testimoniũ vbi ait. De virginib⁹ aũt preceptum dñi nõ habeo cõsilium aũt do. tãq̄ȝ misericordiam consequutus a deo. vt fidelis essem. Existimo itaq̄ȝ hoc bonum esse propter presentem necessitatem: quia bonuȝ est homini sic esse. Ecce inquiunt vbi manifestat apostolus hoc propter p̄sentẽ necessitatem bonũ esse: nõ propter futurã eternitatem. Quasi presentis necessitatis rationẽ haberet ap̄ls non preuidens ⁊ consulens ĩ futurum cum omnis eius dispensatio sit. vt ad vitam eternam vocet. Presens ergo est vitanda necessitas: sed tamẽ que aliq̄d bonoȝ ĩpedit futuroȝ. Qua necessitate vita cogitur ꝯiugalis cogitare q̄ mũdi sũt quõ placeat vir vxori. vel vxor viro. Non q̄ ea separarẽt a regno celoȝ sicut sunt peccata que ideo precepto non consilio cohibentur quia domino precipienti non obedire damnabile est: sed illud quod ipso dei regno amplius habere posset si amplius cogitaret̄ quõ placẽdũ esset deo: minus erit vtriq̄ȝ cum hoc ipsum minus coniugii necessitate cogitat̄. Ideo inquit. de virginibus p̄ceptum dñi non habeo. Precepto ei quisquis non obtẽperat reus est: ⁊ debitor pene. Proinde quia vxorem ducere vel nubere peccatum non est. Si autẽ peccatum esset precepto vetaret̄ propterea. preceptuȝ

domini de virginibus nullum est. Sed quoniam deuitatis remissis ve peccatis adcūda est vita eterna in qua est q̄dam egregia gloria non omnibus ineternum victuris sed quibusdam ibi tribuenda cui consequēde parum est liberatum esse a peccatis nisi aliquid ipsi liberatori voueatur quod nō sit criminis nō vouisse sed vouisse ac reddidisse sit laudis. Consilium inquit do tanꝙ misericordiam consecutus a deo vt fidelis essem. Neqꝫ enim inuidere debeo fidele consilium qui non meis meritis sed dei misericordia sum fidelis. Existimo itaqꝫ hoc bonum esse propter presentem necessitatē hoc inquit vnde preceptū domini non habeo sed consilium do hoc est de virginibus existimo bonum esse propter presentem necessitatem. Noui enim quid presentis temporis cui cōiugia seruiunt necessitas cogat. vt ea que dei sunt minus cogitentur ꝙ sufficit adipiscēde illi glorie que non erit omnium ꝙuis in eterna vita ac salute manentium. Stella enim ab stella differt in gloria sic et resurrectio mortuorum. bonum est ergo homini sic esse. ¶ Deide adiūgit idē apostolus ⁊ dicit. Alligatus es vxori ne quesieris solutionem. Solutus es ab vxore ne quesieris vxorem. Horum duorum quod prius posuit ad preceptum pertinet: contra quod non licet facere. Non enim licet dimittere vxorem nisi ex causa fornicationis sicut in euāgelio dn̄s ait. Illud autem quod addidit: solutus es ab vxore ne quesieris vxorem consilii sententia est non precepti. licet itaqꝫ facere sed melius est non facere. Deniqꝫ continuo subiecit. Et si acceperis vxorem non peccasti: et si nupserit virgo non peccat. Illud autem prius cum dixisset. Alligatus es vxori ne quesieris solutionē: nunquid addidit ⁊ si solueris nō peccasti? Iam enī supra dixerat. His aūt q̄ sunt in coniugio precipio: nō ego sed dn̄s: vxorem a viro non discedere ꝙ si discesserit manere innuptā aut viro suo reconsiliari fieri enim potest vt non sua culpa sed mariti discedat. Deinde ait ⁊ vir vxorem ne dimittat quod nihilominus ex pcepto domini posuit nec ibi addidit ⁊ si dimiserit nō peccat. Preceptum est ei hoc cui non obedire peccatum est nō consilium quo si vti nolueris minus boni adipisceris non mali aliquid perpetrabis propterea cum dixisset solutus es ab vxore ne quesieris vxorem quia nō precipiebat ne malum fieret sed cōsulebat vt melius fieret continuo subiunxit: ⁊ si acceperis vxorem non peccasti: et si nupserit virgo non peccat. Addidit tamen: tribulationem autem carnis habebunt eiusmodi. Ego autem vobis parco hoc modo exhortatus ad virginitatem cōtinentiamqꝫ perpetuam vt aliquātulum a nuptiis etiam deterreret: modeste sane nō tanꝙ a re mala ⁊ illicita: sed tanꝙ ab onerosa ac molesta. Aliud enī est admittere carnis turpitudinem. Aliud habere carnis tribulationē. Illud est criminis facere: hoc laboris est pati: quem plerunqꝫ homines etiam pro officiis honestissimis nō recusant. Sed pro habendo coniugio iam hoc tempore quo non per carnis ppaginem venturo Christo ipsius prolis propagatione seruitur istaꝫ tribulationem carnisquam nupturis predicit suscipere tolerandam perstultum esset nisi metueretur in continentibus ne tentante sathana in peccatis damnabilibus laberentur. Quod autem se dicit eis parcere quos ait tribulationē carnis habituros nihil mihi interim sanius occurrit ꝙ eum voluisse aperire et explicare verbis eandem ipsam carnis tribulationem quam pronunciauit eis qui eligunt nuptias: in suspitionibus zeli coniugalis in procreandis filiis atqꝫ nutriendis in timoribus et meroribus orbitatis. Quotus enim quisqꝫ cū se connubii vinculis alligauerit non istis trahatur atqꝫ agitetur affectibus? Quos neqꝫ nos exagerare debemus ne ipsis non parcamus quibus parcendum existimauit apostolus. Tantum hoc quod breuiter posui cautū fieri lectorē oportuit aduersus eos qui in hoc

q̄d scriptuȝ est tribulationē aūt carnis habebunt eiusmodi. Ego auteȝ vobis parco nuptias calūniant̄: q̄ eas ex obliquo sentētia ista damnauerit velut ipsā damnationē voluerit dicere cū ait Ego autem vobis parco: videlicȝ cum istis parcit anime sue non pepercit si mentiendo dixit. Et si acceperis vxorem non peccasti: ⁊ si nupserit virgo nō peccat. Qȝ qui de sancta scriptura credunt vel credi volunt tanq̄ȝ viam sibi minuunt ad mentiendi licentiam vel ad defensioneȝ sue peruerse opinionis vbicunq̄ȝ aliud sentiunt q̄ȝ sana doctrinat postulat. V. Si quid eñ manifestum de diuinis libris prolatuȝ fuerit quo eorum confutentur errores hoc ad manū habēt velut scutum quo se aduersus charitatē quasi tuētes nudent a dyabolo vulnerandos vt hoc auctorem libri non verum dixisse. Alias vt infirmis parceret alias vt contemptores terreret: sicut occurrerit cā qua eorum peruersa sententia defēdatur. Atq̄ȝ ita dum ea que opinantur defendereq̄ȝ corrigere malent: scripturarum sanctarum auctoritatem frangere conantur qua vna omnes ceruices superbe dureq̄ȝ franguntur. Unde sectatores ⁊ sectatrices perpetue continentie ⁊ sacre virginitatis admoneo vt bonum suum ita preferant nuptiis ne malum iudicēt nuptias: neq̄ȝ fallaciter sed plane veraciter ab Apostolo dictum nouerint. qui dat ad nuptū bñ facit: qui nō dat ad nuptum meliusfacit. Et si acceperit vxorem non peccat ⁊ si nupserit virgo nōpeccat. Et paulo post. beatior aūt erit si sic permāserit secūdū meam sētentiā. Et ne humana sententia putaretur adiungit: puto aūt q̄ et ego spiritum dei habeo. Hec dominica: hec apostolica verba: hec sana doctrina est sic eligere dona maiora ne minora damnēt. Melior est in scriptura dei veritas dei q̄ȝ in cuiusq̄ȝ mēte ⁊ carne virginitas hominis. Quod castū est sic ametur vt quod verum est non negēt. Nam quid mali non possunt etiam de sua carne cogitare qui credunt apostolicam linguam eoipso loco vbi virginitatem cōmendat a corruptione mendacii virginem non fuisse. Primitus ergo ac maxime qui bonum virginitatis eligunt scripturas sanctas firmissime taceant nihil esse mentitas. Ac per hoc etiam illud verum esse quod dictum est. Et si acceperis vxorem nō peccasti ⁊ si nupserit virgo non peccat. Nec putent minui tam magnum integritatis bonum si nuptie non erunt malum. Immo vero hinc sibi potius maioris glorie palmam preparatam esse confidat que nō damnari si nuberet timuit: sed honoratius coronari quia non nubere concupiuit. Qui ergo sine coniugio permanere vouerit non tanquaȝ foueam peccati nuptias fugiant: sed tanquam collem minoris boni transcendant: vt in maioris continentie monte requiescant. Ea quippe lege collis iste inhabitatur vt non cum voluerit quis emigret. Mulier enim alligata est quandiu vir eius viuit. Ueruntamen ad cōtinentiam vidualem ab ipso tanquam gradu conscenditur propter virginalem vero vel declinandus est non consentiendo petitoribus vel transiliend⁹ preueniendo petitores.

X. Ne quis autem putaret duorum operum boni atq̄ȝ melioris equalia fore premia propterea contra eos disserendum fuit quod ait Apostolus. Existimo autem hoc bonum esse propter presentem necessitatem igitur interpretati sunt vt nō propter regnum celorū sed propter seculum presens virginitatem vtilem diceret tanq̄ȝ in illa vita eterna nihil ceteris amplius habituri essent qui in hoc melius elegissent. In qua disputatione tamen ad illud veniremus quod idem Apostolus ait. Tribulationem autem carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. in illos litigatores incurrimus qui non inequales perpetue continentie nuptias facerent sed eas omnino damnarent. Nam cum error vterq̄ȝ sit vel equare sctē v̄ginitati nuptias vel

damnare. nimis inuicem fugiendi duo isti errores aduersa fronte confligunt quia veritatis medium tenere noluerunt. quo et certa ratione et sanctaruz scripturarum auctoritate. nec pctm esse nuptias inuenimus nec eas bono vel virginalis continētie vel etiam vidualis equamus. Alii quippe appetendo virginitatem nuptias tanq̄ adulterium detestandas esse putauerunt. Alii defendēdo connubium excellentiam perpetue continentie nihil mereri amplius q̄ coniugalem pudiciciam voluerunt: quasi vel susanne bonum marie sit humiliatio. vel marie maius bonum susanne debeat esse damnatio. Absit ergo vt dicat Apostolus nuptis siue nupturis. ego autē vobis parco tanq̄ voluerit dicere q̄ pena cōiugatis in futuro seculo debeatur. Absit vt a Daniele de temporali iudicio liberatam paulus mittat in gehennā. Absit vt Maritalis thorus ei pena sit ante tribunal xp̄i cui fidem seruando elegit sub falsa accusatione adulterii: vel periclitari vel mori. Quid elegit vox illa. melius mihi incidere in manus vestras q̄ peccare in conspectu dei. si deus eā fuerat non quia pudiciciam nuptialez seruabat liberaturus. sed quia nupserat damnaturus. et tunc quotiens castitas coniugalis aduersus calumniatores criminatoresq̄ nuptiarum scripture sacre veritate munitur: totiens a sancto spiritu cōtra falsos testes susanna defenditur totiēs a falso crimine liberatur et multo maiore negocio.

Tūc eīm vni coniugate. nunc omnibus. Tūc de occulto et falso adulterio. nūc de vero et manifesto connubio crimen intenditur. Tunc vna mulier ex eo q̄ iniqui seniores dicebant nunc omnes mariti et vxores ex eo quod Apostolus dicere noluit accusantur damnationez quippe vestram inquiūt tacuit cū ait. Ego autem vobis parco. Quis hoc: nempe ille qui superius dixerat: si acceperis vxorem non peccasti et si nupserit virgo non peccat. Cur igitur in eo quod modeste tacuit coniugiorum suspicamini crimen et in eo quod aperte dixit coniugiorum non agnoscitis defensionem. An eos damnat tacitus quos locutus absoluit. Non iam mitius accusatur susanna. non de cōiugio sed de ipso adulterio q̄ doctrina apostolica demendatio. Quid in tāto periculo faceremus nisi tā certū apertū q̄ esset pudicas nuptias nō debere dāmnari q̄ certum apertūq̄ est sāctā scripturā nō posse mētiri. ¶ Hic dicet aliq̄s. Qui hoc pertinet ad sanctā virginitatē vel ppetuam cōtinentiam cuius probatio isto sermone suscepta est. Cui respondeo primo qd superius commemoraui ex hoc gloriari maioris illius boni esse maiorem q̄ eius adipiscende causa bonum coniugale transceditur. nec pctm coniugii deuitatur. Alioquin ppetue ↄtinētie bonum non precipue laudari. sed tantū non vituperari sufficeret: sz propterea teneretur quoniam nubere crimen esset. Deinde quia non humana sentētia sed diuine scripture auctoritate ad tam excellēs bonum homines exhortandi sunt. non mediocriter neq̄ pretereunter agēduz est. ne cuiq̄ ipsa diuina scriptura in aliquo mētita videatur. Dehortantur enim potiusq̄ exhortantur virgines sacras qui eas sic permanere nuptiarum damnatione compellunt. Unde enim confidant verum esse quod scriptum est. Et qui dicat virginē suam bene facit. Si autē loquēti scripture de nuptiarū bono indubitanter crediderint eadem celestis eloquii veracissima auctoritate firmate ad melius suum feruenti ac fidendi alacritate transcurrent. Unde iaz satis pro suscepto negocio diximus et quātū potuimus demonstrauimus nec illud quod ait Apostolus. existimo autem hoc bonum esse propter presentem necessitatem sic esse accipiendum tanq̄ in hoc seculo meliores sint sacre virgines fidelibus coniugatis. in regno autē celorum atq̄ in futuro seculo pares sint. Nec illud vbi ait de nubentibus tribulationem autem carnis habebunt huiusmodi. Ego autē vobis

parco ita intelligēdū tanq̄ nuptiarū peccatū & dānpationē maluerit tacere q̄ dicere. Harū q̄ppe duarū sententiarū singulas duo errores sibimet graui nō eas intelligendo tenuerunt. Illaz em̄ de presenti necessitate illi pro se interpretantur q̄ nubētes nō nubētibus eq̄re cōtendūt. hanc vero vbi dictum est. Ego aūt vobis parco. illi q̄ nubentes damnare presumūt. Nos aūt s̄m scripturaꝝ sanctarū fidem sanāq̄z doctrinaz nec peccatū esse dicimus nuptias & earū tn̄ bonū nō solum infra virginalem verum etiam infra vidualem continentiā cōstituim⁹. presentēq̄z necessitatē cōiugatorū nō q̄dem solū ad vitaz eternam: verūtamē ad excellentez gloriā & honorē q̄ perpetue continētie reseruatur impedire eo meritum dicim⁹ neq̄z hoc tp̄e nisi eis q̄ se nō cōtinēt nuptias expedire & tribulationē carnis ex affectu carnali venientem sine quo nuptie incōtinentiū esse nō p̄nt. nec tacere voluisse apl'm vera premonentem nec pleni⁹ explicare. hoīm infirmitati parcētē. 3 Nūc iam sciptturaꝝ diuinaꝝ euidētissimis testimoniis q̄ ꝓpter nostre memorie modulo recordari valuerim⁹ clarius appareat non ꝓpter p̄sentē huius seculi vitam s3 ꝓpē futurā q̄ in regno celorū ꝓmittit̄. perpetuā ꝯtinentiā diligēdā. Quis autē hoc nō aduertat in eo q̄dez paulo post idem apl's ait. q̄ sine vxore est cogitat ea q̄ sunt dn̄i quō placeat dn̄o: q̄ autez matrimonio iunctus est cogitat ea q̄ mundi sunt q̄modo placeat vxori. & diuisa est mulier nupta. & virgo q̄ innupta est sollicita est q̄ sunt dn̄i vt sit sctā & corpore & spiritu. que autez sollicita est que sunt mundi quomodo placeat viro. Non vtiq̄z ait. cogitat ea que secura sunt in hoc seculo vt sine grauioribus molestiis tempus transigat neq̄z ad hoc diuisam dicit innuptā et virginem ab ea que nupta est id est distinctam atq̄z discretā vt innupta in hac vita secura sit propter temporales molestias euitandas quibus nupta non caret: sed cogitat inquit que sunt domini quomodo placeat domino & sollicita est que sunt domini vt sit sancta et corpore & spiritu. Nisi forte vsq̄z adeo quisq̄z insipienter contentiosus est vt conetur asserere non propter regnum celorum sed propter presens seculum domino placere nos velle aut propter vitam istam. non propter eternam esse sanctas & corpore & spiritu. Hoc credere quid est aliud nisi miserabiliorem esse omnibus hominibus. Sic enim apostolus ait. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus. miserabiliores sumus omnib⁹ hominibus. An vero qui frangit panem suuz esurienti. Si tantum propter hanc vitam facit stultus est. & ille erit prudens q̄ castigat corpus suum vsq̄z ad continentiam qua nec coniugio misceatur si ei nihil proderit in regno celorum. Postremo ipsum dominum audiamus euidentissimam hanc sententiam proferētem. Nam cum de coniugibus non separandis nisi causa fornicationis diuine ac terribiliter loqueretur. Dixerunt ei discipuli. Si talis est causa cuz vxore non expedit nubere. Quibus ille. Non omnes inquit capiunt verbum hoc sunt enim spadones qui seipsos castrauerunt propter regnū celorum. Qui potest capere capiat. Quid veracius quid dulcius dici potuit. Christus dicit. Veritas dicit. virtus et sapientia dei dicit. eos qui pio proposito ab vxore ducenda se continuerunt castrare seipsos propter regnum celoruz et contra: humana vanitas impia temeritate contendit eos qui hoc faciunt presentem tantummodo necessitatem molestiarum coniugalium deuitare in regno celorum amplius quicq̄z ceteris non habere. De quibus autem spadonibus loquit̄ deus per Esaiam prophetam. quibus se dicit daturum in domo sua & in muro suo locum nominatum meliorem multo quez filiorum atq̄z filiarum nisi de his qui se ipsos castrauerūt propter regnum ce

lorum. A Nam illis quibus ipsum virile membrum debilitat vt generare non possit sicut sunt eunuchi diuitum et regum sufficit vtiqz cum Christiani fiunt et dei precepta custodiunt eo tamen proposito vt coniuges si possent haberent ceteris in domo dei coniugatis fidelib⁹ adequare qui prolem licite pudiceqz susceptam in dei timore nutriunt:docentes filios suos vt ponant in domino spem suam non autem accipere meliorem locum qz est filiorum atqz filiarum. Neqz enim vxores animi virtute sed carnis necessitate non ducunt Contēdere sane qui voluerit de his prophetam spadonibus hoc pnunciasse qui corpore abscisi sūt iste qqz error cause quā suscepim⁹ suffragatur. Neqz em̄ spadones istos eis qui in domo eius nullum locum habēt pretulit deus sed eis vtiqz qui in filiis generandis coniugalis vite meritum seruant. Nam cum dicit. dabo eis locū multo meliorem. ostendit et coniugatis dari. sed multo inferiorem. Ut ergo concedamus in domo dei predictos futuros eunuchos. secundum carnam qui in populo israel non fuerunt quia et ipsos videmus cum iudei non fiant tamen fieri Christianos. nec de illis dixisse prophetam qui proposito continentie coniugia non querentes: sed ipsos castrant propter regnum celorum. ita ne tanta dementia quisqz est contrarius veritati vt in carne factos eunuchos meliorem qz coniugatos locum i domo dei habere credat: et pio proposito continentes corpus vsqz ad contemptas nuptias castigantes seipsos non in corpore sed in ipsa concupiscentie radice castrantes: celestam et angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes coniugatorum meritis pares esse contendat: et Christo laudanti eos qui seipsos castrauerunt non propter hoc seculum. sed propter regnum celorum. Christianis contradicat: affirmās hoc presenti vite esse vtile non future. Quid aliud istis restat nisi vt ipsum regnum celorum ad hanc temporalem vitam in qua nunc sumus asserant pertinere: Cur enim non et in insaniam progrediatur ceca presumptio. Et quid hac assertione furiosius. Nam et si regnum celorum aliquando ecclesia etiam que hoc tempore est appellatur. ad hoc vtiqz sic appellatur quia future vite sempiterneqz colligitur. Quamuis ergo promissionem habeat vite presentis et future omnibus tamen bonis operibus suis non respicit que videntur sed que non vidētur. Que enim videntur temporalia sunt que autem non videntur eterna.

B Nec sane spiritussāctus tacuit quod contra istos impudentissime pernicaces ac dementissime apertum atqz iconcussum valeret. eorumqz beluinum impetum ab ouibus suis inexpugnabili munitione repelleret. Cum enim dixisset de spadonibus dabo eis in domo mea et in muro meo locum nominatum meliorem multo qz filiorum atqz filiarum ne quis carnalis existimaret in hiis verbis aliquid temporale sperandum: continuo subiecit. Nomē eternum dabo eis nec vnqz deerit. Tanqz diceret. Quid tergiuersaris impia cecitas. Quid tergiuersaris qd serenitati veritatis nebulas tue peruersitatis effundis. Quid in tanta scripturarum luce tenebras. vnde insidieris inquiris Quid temporalem tantummodo vtilitatem pmittis: continentibus sanctis Nomen eternum dabo eis. Quid ab omni concubitu immunes et in eo ipso quo hic se abstinēt ea q̄ sunt domini cogitantes quomodo placeant domino ad terrenam commoditatē referre conaris. Nomen eternū dabo eis. Quid regnum celorū propter seipsos castrauerunt sancti spadones in hac tantum vita intelligendum esse contendis. Nomen eternum dabo eis. Et si forte hic ipsum eternum pro diuturno conaris accipere. addo accumulo: inculco. Nec

vnqꝫ deerit. Quid queris amplius? Quid dicis amplius? Eternū est hoc nomen quicquid illud est spadonibus dei: quod vtiqꝫ gloriam quandam excellentiamqꝫ significat. Non erit commune cum multis ꝗ in eodem regno ꝛ ī eadem domo constituiis. Naꝫ ideo fortassis ꝛ nomē dictū ē ꝙ eos quibus datur distinguit a ceteris. Quid sibi ergo inquiunt vult ille denarius qui ope re vinee terminato equaliter omnibus redditur. siue hiis qui a prima hora. siue hiis qui vna hora operati sunt. quid vtiqꝫ vtiqꝫ nisi aliquid significat quod omnes communiter habebunt sicuti ē vita eterna ipsum regnum celorum vbi erunt omnes quos deus pre ciuit vocauit: iustificauit: glorificauit: oportet ei corruptibile hoc induere icorruptionē et mortale hoc induere immortalitateꝫ hic est ille denarius merces omnium. stella tamen ab stella differt in gloria. sic et resurrectio mortuorum. hec sunt merita diuersa sanctorum. Si enim celum significaretur illo denario nonne in celo esse omnibus est commune sideribus. Et tamen alia est gloria solis alia lune alia stellarum. Si denarius ille pro sanitate corporis poneretur nōne cum recte valeamus omnibꝰ membris cōmunis est sanitas. ꝛ ipsa si vsqꝫ in morteꝫ permaneat. pariter ꝛ equaliter omnibus inest. Et tamen posuit deus membra singulum quodqꝫ coruꝫ in corpore eorum prout voluit vt nec totum sit oculus: nec totum auditus nec totum odoratus. Et quicquid est aliud habet suam proprietatem ꝗuis equaliter habet cum omnibus sanitatem. Ita quia ipsa vita eterna pariter erit omnibus sanctis equalis denariꝰ omnibus attributus est. Quia vero in ipsa vita eterna distincte fulgebunt lumina meritorum. multe sunt mansiones apud patrem. Ac in denario quidem nō impari non viuet alius alio prolixius. in multis autem mansionibus honorat̄ alius alio clarius ℂ

Pergite itaqꝫ sācti dei pueri. ac puelle mares ac femine: celibes ꝛ innupte: pergite perseueranter in fineꝫ: laudate dominum dulcius: quem cogitatis vberius: sperate felicius cui seruitis: amate intentius: cui placetis ardentius lūbis accinctis: et lucernis ardentibus expectate dominum quando veniat a nuptiis vos afferetis ad nuptias agni cāticū nouū quod cātabitis cytharis vestris: nō vtiqꝫ tale quale cātat vniuersa terra: cui dr̄ cātate dn̄o cāticū nouum cātate domino vniuersa terra: sꝫ tale ꝙ le nemo poterit nisi vos dicere. Sic eni vos vidit in apocalipsi quidem pre ceteris dilectus agno: qui discūbere super pectus eius solitus erat ꝛ bibebat ꝛ eructabat mirabilia super celestia dei verbum. Ipse vos vidit duodecies duodena milia sanctoruꝫ cytharistas illibate virginitatis in corpore: inuiolate veritatis in corde ꝛ quia sequimini agnum quocunqꝫ ierit scripsit ille de vobis. Quo ire putamus hunc agnum quo nemo eum sequi vel audeat vel valeat nisi nos. Quo putamus eum ire in quos saltus ꝛ prata. vbi credunt sunt gramina: gaudia: nō gaudia seculi huius vana: insanie mendaces: nec gaudia qualia in ipso regno dei ceteri ꝛ nō virginibꝰ sꝫ a ceteroꝝ oīm gaudioꝝ sorte distincta: gaudiū virginum christi: de christo in christo: cū christo: post christū per christum: propter christum. Gaudia propria virginum ꝗuis christi nō sunt eadem non virginum quāuis christi. Nam sunt aliis alia: sed nullis talia Item in hoc sequimini agnum quia et agni caro vtiqꝫ virgo hoc enim in se retinuit' Augustinus ꝙ matri non abstulit conceptus ꝛ natus: merito eum sequimini virginitate cordis et carnis: quocunqꝫ ierit: quid est enim sequi nisi imitari. Quia christus pro nobis passꝰ est: relinquens vobis exemplum: sicut ait apostolus Petrus vt sequamini vestigia eius. Hunc in eo quisqꝫ sequitur in quo imitatur: non inquantum ille filius dei est vnus per quē facta sunt omnia sed inquātuꝫ filius hois que oporte

bat in se prebuit imitanda. et multa in illo ad imitandum oibus proponuntur virginitas autem carnis nō omnibus Non enim habent quid faciant vt virgines sint in quibus iam factum est vt virgines nō sint. Sequantur itaq3 agnum ceteri fideles q̄ virginitatem corporis amiserunt non quocunq3 ille ierit sed quo usq3 potuerint. Possunt autē vbiq3 preter cum in decore virginitatis incedit. Beati pauperes spiritu: imitamini eum q̄ propter vos pauper fact9 est cum diues esset. Beati mites imitamini eum qui dixit. Discite a me quoniam mitis sum et humilis corde. Beati lugentes imitamini eum qui fleuit super hierusalez. Beati qui esuritis: sititis iusticiam imitamini eum qui dixit. meus cibus est vt faciam voluntatem eius q̄ misit me. Beati misericordes: imitamini eū qui vulnerato a latronibus et in via iacenti semiuiuo desperatoq3 subuenit. Beati mundo corde imitamini eū q̄ peccatum non fecit. nec inuētus est dolus in ore ei9. Beati pacifici: imitamini eum q̄ pro suis persecutoribus dixit pater ignosce illis q2 nesciūt quid faciunt. Beati qui persecutionem patimini propter iusticiam imitamini eum qui pro vobis passus est relinquens vobis exemplum vt sequamini vestigia eius. Hec imitantur in his agnū sequūt D Sed certe etiam cōiugati possunt ire p ista vestigia et suū pfecte in eadē forma ponētes pedem veruntamen non eisdem semitis gradiētes. Sed ecce ille agn9 graditur itinere virginali. Quomodo post eum ibunt qui hoc amiserūt quod nullo modo recipiunt. Vos ergo vos ite post euz virgines: vos illuc ite post eum quia propter hoc vnum quocunq3 ierit sequimini eum. ad quodlibet enim aliud sanctitatis donū quo eum sequantur hortari possumus coniugatos preter hoc quod irreparabiliter amiserunt. Vos itaq3 sequimini eum tenendo perseueranter quod inuenistis ardenter. facite cum potestis ne virginitatis bonum a vobis pereat cui facere nihil potestis vt redeat videbit vos cetera multitudo fidelium que agnuz ad hoc sequi non potest videbit nec inuidebit et colletando vobis q in se non habent: habebunt in vobis. Nam et illud canticum nouum proprium vestrum dicere non poterit: audire autez poterit: et delectari vestro tam excellenti bono. Sed vos qui et dicetis et audietis. q2 et hoc qd dicetis a vobis audietis: felicius exultabitis iocundiusq3 regnabitis. De maiore tamen vestro gaudio nullus meror erit. quibus hoc deerit. Agnus ille quippe quem vos quocunq3 ierit sequimini nec eos deseret qui eum quo vos non valent sequi. Et vobis preibit et ab eis non abibit. cum erit deus omnia in omnibus Et qui minus habebunt a vobis non abhorrebunt vbi nulla est euidentia. consors est differētia: presumite itaq3 fidite roboramini permanete q̄ vouetis et redditis domino deo vestro vota perpetue continētie: non propter presens seculum: sed propter regnum celorum. vos etiam qui hoc nondum vouistis: qui potestis capere capite perseueranter currite vt comprehendatis Tollite hostias quisq3 suas. et introite in atria domini non ex necessitate: potestatem habentes vestre voluntatis. Neq3 enim sicut non mechaberis non occides ita dici potest non nubes Illa exiguntur ista offeruntur. Si fiant ista laudantur vbi fiant illa damnantur. Illis dominus debitum impetrat. vobis autem si quid amplius supererogaueritis in redeundo reddet. Cogitate quicquid illud est in muro eius locum nominatum meliorem multo filiorum atq3 filiarum. Cogitate illis nomen eternum Quis explicat quale nomen erit. Quicquid tamen erit eternum erit hoc credendo et sperando et amando potuistis coniugia non deuitare prohibita. Sed

transuolare cōcessa. Unde huius muneris magnitudo ad qđ capescendum pro nostris viribus hortatissimus quā to est excellentius atq; diuinius tanto magis admonet sollicitudinem nostram nō solum de gloriosissima castitate verum etiā de clarissima humilitate aliqđ loq. ¶ Cum ergo perpetue ↄtinentie ꝓfessores se cōiugatis cōparātes scđꝫ scripturas comperiūt eos infra esse ⁊ opere ⁊ mercede ⁊ voto. ⁊ premio. statim veniat in mentem qđ scriptū est. Quāto magnꝰ es humilia te in oībus: ⁊ corā deo inuenies gratiā. Mēsura humilitatis cuiq; ex mēsura ipsius magnitudinis data est: cui est periculosa sup̄bia q̄ amplius ā plioribus insidiatur. Hanc sequit̄ inuidētia. tanq̄ filia pedissequa. Eam quippe sup̄bia cōtinuo parit nec vnq̄ est sine tali ꝓle atq; comite. Quibus duobus malis hoc est superbia ⁊ iuidētia dyabolus est. Itaq; cōtra sup̄biā matrē inuidētie maxime militat vniuersa disciplina xp̄ina. Hec enī docet humilitatem qua ⁊ acquerat ⁊ custodiat charitatē de qua cū dictum esset charitas non emulatur velut si causam q̄reremus vnde fiat vt non emuletur cōtinuo subdidit. Nō inflatur. tanq̄ diceret ideo nō habet iuidētiā quia nec sup̄biā. doctor itaq; hūilitati Christus primo semetipsum exinaniuit formam serui accipiens. in similitudine hoīm factꝰ: ⁊ habitu inuētus vt homo humiliauit semetipsuꝫ factus obediens vsq; ad mortē: mortem autem crucis. Ipsa vero doctrina eius q̄ attēte insinuat humilitateꝫ atq; huic precipiēde vehementer insistat quis explicare posset facile facereatq; in hanc rem demonstrandā testimonia cuncta congerere. hoc facere conetur vel faciat quisquis seorsum de humilitate voluerit scribere. huius autem operis aliud propositum est qđ de tam magna re susceptum est vt ei maxime sit canenda superbia. Proinde pauca testimonia que dn̄s in mēteꝫ dare dignatur de doctrina Christi de humilitate commemoro. que ad id quod intēdi fortasse sufficiauit. Sermo eius quē pɼimū prolixiorē ad discipulos habuit inde cepit. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum celorum. Quos sine vlla controuersia humiles intelligimus fidem cēturionis illius ideo precipue laudauit nec se iuenisse in israel dixit tantā fidem quia ille tam humiliter credidit vt diceret. Non sum dignus vt sub tectum meum intres. Unde nec Mathe us ob aliud eum dixit accessisse ad eū cum optissime Lucas insinuet q̄ non ad eum ipse sed amicos suos miserit nisi q2 fidelissima humilitate magis ipse accessit q̄ illi quos misit. vnde et illud propheticum est excelsus dominus ⁊ humilia respicit: excelsa autem a longe cognoscit. Utiq; tanq̄ abscondicta. Hinc ⁊ illi mulieri cananee dicit O mulier magna est fines tua: fiat tibi sicut vis. Quam superius carnem appellauerat nec ei panē filiorum proiciendum esse responderat. Quod illa humiliter accipiens dixerat. ita domine. Nam ⁊ canes edunt de micis q̄ cadunt de mensa dominorum suorum: ac sic quod assiduo clamore nō impetrabat humili confessione promeruit. Hinc illi duo proponūtur orantes in templo vnus phariseus ⁊ alter publicanus propter eos qui sibi isti videntur ⁊ spernūt ceteros ⁊ enumerationi meritorum prefertur confessio peccatorum. Et vtiq; deo gratias agebat phariseus ex hiis in q̄bus sibi multum placebat. gratias inquit tibi ago quia non sum sicut ceteri homines iniusti raptores adulteri sicut ⁊ publicanus iste Ieiuno bis in sabbato. decimas do omnium quecunq; possideo. Publicanus autem de longinquo stabat nec oculos ad celum audebat leuare: sed percutiebat pectus suum dicens. Deus propicius esto mihi peccatori. Sequitur autem diuina sententia. Amē dico vobis. descēdit iustificatus de tēplo publicanus magis q̄ ille phariseus. Deide causa ostēditur: cur hoc iustum sit. Quoniam is qui se exaltat

humeliabit. & qui se humiliat exaltabit. F Fieri ergo potest vt quisqȝ & mala vera deuitet: & vera bona in se consideret. Et de his patri luminum gratias agat a quo descendit omne datum optimum et omne donum perfectum. & tamen elationis vitio reprobet. si aliis peccatoribus maximeqȝ peccata in oratione confitentibus vel sola cogitatione q̄ coram deo est. superbus insultat quibus non exprobratio cum inflatione: sed miseratio sine desperatione debet. Quid illud querētibus inter se discipulis quisnam eorū maior esset puerū paruuluȝ constituit ante oculos eorum dicens. nisi conuersi fueritis sicut puer iste nō intrabitis regnum celoruȝ. Nōne humilitateȝ maxime commendauit & in ea meritum magnitudinis posuit: vel cum filiis zebedei latera eius in sediū sublimitate concupiscentibus ita respondit vt passionis ipsius calicem bibēdum potius cogitarēt: in quo se humiliauit vsqȝ ad mortem: mortem autem crucis. quum supbo appetitu preferri ceteris postularēt: quid ostendit nisi eis se futuruȝ altitudinis largitorem qui eum doctorem humilitatis antea sequerentur Iam vero ꝙ exiturus ad passionē lauit pedes discipulis monuitqȝ aptissime vt hoc facerent condiscipulis atqȝ conseruis qđ fecisset magister & dominus: quantum commēdauit humilitatē cum etiam illud tēpus eligit quo cum proxime moriturū cum magno desiderio cernebat. Hoc vtiqȝ precipue memoria recentitur ꝙ magister imitandus vltimuȝ demonstrassent. At illi hoc facite. Quod vtiqȝ potuit & aliis antea diebus qb⁹ cuȝ eis fuerat conuersatus & fecisse & dixisse. Nȝ si fieret et hoc ipsuȝ quidē traderetur: sed vtiqȝ non sic acciperetur. Cum ergo Christianis omibus custodienda sit humilitas: quandoquidem a xpo Christiani appellātur cui⁹ euāgelium nemo diligenter intuetur qui non eum doctorem humilitatis inueniat tamen maxime virtutis huius sectatores & conseruatores eos esse conuenit qui magno aliquo bono ceteris eminent vt magnopere procurent illud quod primitus posui. quanto magnus es tanto humila te in omnibus & coram deo inuenies gratiam. proinde quia perpetua continentia maximeqȝ virginitas magnum bonum est in sanctis dei vigilantissime cauenduȝ est ne superbia corrumpatur. Curiosas & verbosas malas innuptas paulus notat & hoc vicium dicit venire ex ocio. Simul autē inquit & ociose discunt circuire domos. Non solum autem ociose verumetiam curiose & verbose loquentes que non oportet. De his superius dixerat. Iuniores autem viduas euita. cum em̄ in deliciis egerint in Christo nubere volunt habētes damnationem quoniam primam fidem irritam fecerunt: id est in eo quod primo vouerant non steterunt. Nec tamē ait nubūt sed nubere volunt. Multas eniȝ earum reuocata a nubendo non amor preclari propositi sed aperti dedecoris timor veniens & ipse a superbia qua formidatur magis hominibus displicereqȝ deo. Hec igitur que nubere volunt & ideo nō nubunt: quia impune non possunt que melius nuberent q̄ vrerentur: id est q̄ occulta flamma concupiscentie in ipsa concupiscentia vastarentur quas penitet professiōis & piget confessionis nisi correctum cor dirigant & dei timore rursum libidineȝ vincant: in mortuis deputande sunt siue in delitiis agant. Unde dicit Apostolus que autem in deliciis agit viuēs mortua est. siue in laboribus atqȝ ieiniis nulla cordis correctione superfluis & magis ostentationi q̄ emendationi seruiētibus. G Nam ego talibus magnam curam humilitatis ingero in quibus superbia ipsa confunditur & cōscientie vulnere cruentatur. Nec ebriosis aut auaris aut alio quo

libet damnabilis morbi genere iacentibus cū hanc corporalis continentie professionem moribus peruersis a suo nomine dissocient hanc magnam solicitudinē pie humilitatis impono nisi forte in his malis etiam ostentare se audebunt in quibus non sufficit ꝙ eorum supplicia differuntur. Nec de his ago in quiquis est quidam placendi appetitus animi elegantiore vestitu ꝙ̄ tante professionis necessitas postulat aut capitis ligamento notabili siue pro timidis vmbonibus capillorum siue tegminibus ita teneris vt retialia subtus posita appareant. his non de humilitate sed de ipsa castitate vel de integritate pudicitie danda precepta sunt. Da mihi profitentem perpetuam continentiam atꝗ his et eiusmodi carentem omnibus et maculis et viciis morum. hinc superbiam timeo huic tam magno bono ex elationis tremore formido quo magis vereor ne sibi placendo illi displiceat qui superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. Certe precipuum magisterium et virginalis integritas exemplum in Christo contuendum est Quid ergo amplius continentibus de humilitate precipiam ꝙ̄ ꝙ ille qui omnibus dicit. Discite a me quoniam mitis sum et humilis corde: cum magnitudinem suam supra commemorasset. Et idipsum volens ostendere quantus propter nos quantillus affectus est. Confiteor inquit tibi pater domine celi et terre quoniam abscondisti hec a sapientibus ⁊ prudentibus: et reuelasti ea paruulis. Ita pater quoniam sic placitum est coram te. Omnia mihi tradita sunt a patre meo et nemo cognoscit filium nisi pater. et nemo cognoscit patrem nisi filius: et cui voluerit filius reuelare. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos ⁊ discite a me quoniam mitis sum ⁊ humilis corde: ⁊ inuenietis requiem animabus vestris. Ille cui omnia tradidit pater: et quem nemo agnoscit nisi pater et qui patrem agnoscit solus: et cui voluerit reuelare.

Non dicit discite a me mundū fabricare aut mortuos suscitare: sed quia mitis sum et humilis corde. O doctrinam salutarem. O dominum magistrumꝗ mortalium quibus mors poculo superbie propinata: atꝗ transfusa est. Noluit docere quod ipse nō faceret. Video te bone Jesu oculis fidei quos aperuisti mihi tanꝗ̄ in contione generis humani clamantem atꝗ dicentem. Venite ad me ⁊ discite a me. Quid obsecro te per quem facta sunt omnia fili dei et idem qui factus es inter omnia fili hominis. Quid vt discamus a te venimus ad te? Quoniam mitis sum et humilis corde. Huccine redacti sunt omnes thesauri sapientie ⁊ scientie absconditi in te vt hoc pro magno discamus a te: quoniam mitis es et humilis corde. Ita ne magnum est omne paruum vt nisi a te qui tam magnus es fieret disci omnino nō posset ita plane. Non enim aliter inuenitur requies anime. vt in quieto minore digesto quo magna sibi erat quando tibi sana non erat. Audiant te et veniant ad te et mites atꝗ humiles esse discant a te qui misericordiam et veritatem tuam requirunt tibi viuendo tibi non sibi. Audiat hoc laborans et oneratus quo sarcina premitur vt oculos ad celum leuare non audeat percutiens pect⁹. ille peccator ⁊ ꝓpinquans de lōginquo. Audiat centurio non dignus cuius tectum introieris. Audiat zacheus maior publicanorum quadrupla restituens lucra damnabilium peccatoꝝ. Audiat mulier in ciuitate peccatrix tāto lachrymosior pedibus tuis. Audiant meretrices et publicani qui scribas et phariseos precedunt in regnum celorum. omne genus egrorū cum quibus tibi pro criminib⁹ sint obiecta cōuiuia videlicꝫ quasi a sanisqui

medicū non querebant cum non vene ris vocare iustos sed peccatores in pe nitentiam Ubi oīs cum conuertuntur ad te facile mitescunt ⁊ humilianť coram te memores iniquissime vite sue ⁊ indulgentissime misericordie tue quia vbi abundauit peccatum supabundauit gratia. Sed respice agmina virginum puerorum puellarūq̨ sanctarum in ecclesia tua eruditum est hoc gen⁹ illic tibi a maternis vberibus pullulauit ibi nomē tuū ad loquēdū linguam soluit nomen tuū velut lac infantie sue suxit infusum Non pōt quisq̨ ex hoc numero dicere: qui prius fui blasphemus ⁊ persecutor ⁊ iniuriosus sed misericordiam consecutus sum quoniam ignorans feci in incredulitate: immo etiā qđ nō iussisti sed tātūmodo volētibus arripienduз ꝓposuisti dicens. qui potest capere capiat: arripuerūt voue runt ⁊ ꝓpter regnū celoruз sei pos non quiaminatus es: sed quia horttatus es castrauerūt. his inclama. hi te audiāt quoniam tu mitis es ⁊ humilis corde. hi quanto magni sunt tāto humilient se in omnibus vt corā te inueniāt gratiā. Justi sunt: sed nunquid sicut tu iustificās impiū? iusti facti sunt sed eos in peccatis matres eorum in vteris aluerūt. Sācti sunt. sed tu etiā sanctorū sanctus. Virgines sūtq̨ etiaз nati ex virginibus nō sunt ⁊ spiritu et carne integri sunt: sed verbum caro nō factum sunt. Et tamen discant non ab eis quibus peccata dimittis: sed a te ipso agno dei qui tollis peccata mundi: quoniā mitis es ⁊ humilis corde. Non ego te anima pie pudica que appetitū carnaleз neє vsq̨ ad concessum coniugium relaxasti que discessuruз corpus nec successori propagando indulsisti q̄ fluitantia membra terrena in celi con suetudinē suspendendi non ego te vt discas humilitatē ad publicanos ⁊ peccatores mitto. qui tamen in regnū celorum precedunt superbos. Non te ad hos mitto. Indigni sunt enim qui ab immundicie voragine liberati sunt vt ad eos imitādos mittaris illibata virginitas: ad regem celi te mitto ad eum per queз creati sunt homines? Et qui creatus est inter homines. Ad speciosum forma pre filiis hominum. Ad eū qui dominās āgelis immortalibus non dedignatus est seruire mortalibus Cum certe humilem non iniquitas sed charitas fecit. charitas que nō emulatur nō inflatur nō querit que sua sunt q2 ⁊ Christus nō sibi placuit: sed sicut scriptū est de illo. obprobria exprobrantiū tibi ceciderunt super me. Uade ad eum ⁊ disce quoniā mitis est ⁊ humilis corde. Non ibis ad eum qui oculos ad celū leuare non audebat onere iniquitatis. sed ad eum qui de celo descēdit pondere charitatis. Nō ibis ad eaз que domini sui pedes lachrymis rigauit querēs indulgentiam grauiuз peccatorum: sed ibis ad eum qui cum daret indulgentiam omnium peccatoruз lauit pedes seruorū suorum. Noui dignitatē virginitatis tue. Non tibi propono imitandum publicanum humiliter accusantem delicta sua: sed timeo tibi phariseum superbe iactantē merita sua. Non dico esto qualis illa de qua dictum est dimittuntur ei peccata multa quoniā dilexit multum. Sed ne cum tibi modicuз dimittitur putas modicum diligas. Metuo inquam tibi vehementer ne cum te agnum quocunq̨ ierit secuturam esse gloriaris: eum pre timore superbie sequi per angusta non possis. Bonū est tibi o anima virginalis vt sic quomodo virgo es sic omnino seruans in corde renata et seruans in corpore ꝙ nata es: concipias tamen a timore dñi ⁊ parturias spiritum salutis. R Timor quidem non est in charitate: sed perfecta (sicut scriptū est) charitas foras mittit timorem Sed timorem hominū non dei. timoreз temporalium malorum non diuini in fine iudicii. Noli altum sapere sed time. Ama dei bonitatem: time seueritatem vtrunq̨ te superbam esse non sinit. Amando enim times ne amentem grauiter offendas. Nam que grauior offensio q̄ vt superbia illi displiceas qui

ppter te supbis displicuit? Et vbi magis debet eē timor ille castus permanēs in seculū seculi: q̄ꝫ i te qui nō cogites q̄ sunt mūdi q̄ cogito quomō placeas cōiugi: sꝫ q̄ sūt dn̄i quō placeas dn̄o. Ille ali⁹tior i charitate. Iste aūt castus nō recedit a charitate. Si nō amas time ne pereas. Si amas time ne displiceas. Illū timorem charitas foras mittit cū isto introcurrit. Dicit apostolus paul⁹ etiā. Nō eni accipimus spiritū seruitutis: iterū in timore sed accipimus spiritū adoptionis filioꝝ i quo clamamus abba pr̄. Illū eū timorē credo dicere q̄ dat⁹ erat in veteri testemento ne amitterent tpalia bona que de⁹ pmiserat nōdū sub gratia filiis sꝫ sub lege adhuc seruis. Est etiā timor ignis eterni ppter quē euitādū deū seruire nōdū ē vtiqꝫ pfecte charitis. Aliud ē eni desideriū premii: aliō formido supplicii. alie voces sunt: quo ibo a spū tuo ꝛ a facie tua fugiā: ꝛ alie voces sunt. vnā petii a dn̄o hāc requirā vt inhabitē i domo dn̄i p omnes dies vite mee: vt cōtēpler delectationē dn̄i ꝛ ptegar a tēplo eius: et ne auertas faciē tuā a me. ꝛ desiderat et deficit aīa in atria dn̄i. Illas voces nō habuerat qui oculos nō audebat leuare ad celū: ꝛ q̄ rigebat lachrymis pedes ad ip etrādū veniā grauiū peccatoruꝫ has aūt tu habeto qui sollicita es ea que sunt dn̄i: vt sis sctā i corpe ꝛ spiritu. ¶ Illis vocib⁹ comitat timor q̄ tormētū hꝫ quē pfecta charitas foras mittit: his aūt vocib⁹ comitat timor dn̄i castus pmanens in seculū seculi. Et vtriqꝫ gn̄i dicēdū ē. Noli altū sapere: sed time: vt hō nec de suoꝝ peccatoꝝ defensione nec de iusticie presūptione se extollat. Nā ꝛ ipe paul⁹ q̄ dixit nō eī accepistis spiritū seruitutis iterū in timore tn̄ timore comite charitatis ait. cum timore ꝛ tremore multo fui apud vos ꝛ apud snīa quā cōmemoraui ne aduersus fractos olee ramos isertus superbiret oleaster ipe vsus est dicēs. Noli altū sapere sꝫ time ipe oīa mēbra xp̄i gn̄alit admonens ait. Cū timore ꝛ tremore vestrā ipsoꝝ salutē opamini. Deus eī est qui opat i vobis ꝛ velle ꝛ opari p bona volūtate ne advet⁹ testamentū videat ptinere qd scriptū ē. Seruite dn̄o in tīore ꝛ exultate ei cū tremore. Et q̄ magis membra corpis sctī qd ē ecclesia curare debēt vt sup ea reqescat spūs sctūs q̄ꝫ virginalē pfitētia sctitatē: quō aūt reqescit vbi nō iuenit locū. qd aliō q̄ꝫ cor humiliatū qd ipleat nō vn̄ resiliat: qd erigat nō vn̄ depmat cū aptissime dictuꝫ sit. sup quē reqescit spūs me⁹ nisi sup humilē ꝛ quietū ꝛ tremētē v̄ba mea iā iuste viuis: iā pie viuis: pudice sctē virginali castitate viuis. adhuc tn̄ hic viuis ꝛ nō hūiliaris audiēdo nūq̄d nō tētatio est vita hūana sup terrā. Non te a pfidēti elatiōe reuerberat Ve mūdo ab scādalis. Nō ꝯtremiscis ne cōputeris in multis in multis quaꝝ refrigescit charitas: qm̄ abūdat iiqtas. Nō pcuteris cū audis: q̄ ꝓpt q̄ se putat stare, videat ne cadat. ¶ Inter hec diuina monita ꝛ hūana pericula ita ne adhuc virginib⁹ sctis hūilitateꝫ psuadere laboram⁹. An nō pter aliō credēdū est pmittere deū vt misceant numero professionis vestre multe casuri ꝛ casure, nisi vt his cadentibus timor vester augeatur quo supbia comprimatur: quā sic odit deus vt contra hāc vnā se tm̄ humiliaret altissimus. Nisi forte reuera iō min⁹ timebis magisqꝫ iflaberis vt modicū diligas eū vt q̄ te tantū diligit vt traderetur seipsū p te: qꝛ modicū tibi dimisit viuēti videlicet a puericia: religiose: pudice: pia castitate illibata virginitate quasi vero non tu: multo ardētius diligere debes eū q̄ flagiciosis ad se cōuersis q̄cūqꝫ dimisit: in ea te cadere non pmisit. Aut vero ille phariseus q̄ ppter ea modicū diligebat qui modicum sibi dimitti estimabat nūquid ob aliō hic errore cecabat nisi qꝛ ignorās dei iusticiā: ꝛ suā querens constituere iusticie dei subiectus nō erat? Vos autē genus electum: et in electis electius virginei chori sequentes agnum: etiam

vos gratia salui facti estis per fidem & hoc nõ ex vobis sed dei donũ est: nõ ex operib⁹: ne forte qs extollatur. Ipsius enim sum⁹ figmentũ creati in Christo Christo iesu i operib⁹ bonis q̃ pparauit de⁹ vt in illis ambulem⁹. Ergo hũc quãto eius donis estis ornatiores tanto minus amabitis? Auerterit ipse taz horrendã dementiã. Proinde quoniã verũ veritas dixit q̃ ille modicum cui dimittitur modicũ diligit vos vt ardẽtissime diligatis cui diligẽdo a cõiugioz nexib⁹ libere vacatis: deputate vobis tanq̃ oĩno dimissum. q̃cq̃d mali a vobis non est illo regẽte cõmissum. Oculi eni nostri semp ad dñm quoniã ipse euellet de laqueo pedes nostros & nisi dñs custodierit ciuitatem in vanum vigilat q̃ custodit eã. Et dũ ipsa cõtinẽtia loquẽs aplus ait. volo aũt oẽs homines esse sicut meipm: sed vnusq̃sq̃ donũ habet ex deo alius sic alius aũt sic. Q uis ergo donat ista Q uis distribuit vnicuiq̃ sicut vult. nẽpe deus apud quem non est iniquitas. Ac p hoc qua eq̃tate faciat aliis sic: aliis aũt sic. homini nosse aut ipossibile aut oĩno difficile est. Q uin tñ eq̃tate faciat dubitare phas nõ est. Q uid ita q̃ habes q̃d nõ accepisti aut qua puersitate minus diligis a quo ãpli⁹ accepisti? Q ua propt' hec pma sit induende hũilitatis cogitatio ne a se sibi putet esse dei virgo q̃ talis ẽ: ac nõ poti⁹ hoc donum optimum descendere a patre luminũ apud quẽ non est transmutatio nec momenti obumbratio. Ita eni nõ putabit modicum sibi dimissum vt modicum diligat & ignorans dei iusticiã: suã volẽs constituere iusticie dei si subiiciatur. in quo vicio erat simõ ille quem superauit mulier: cui dimissa st pctã multa quoniam dilexit multum. Sed cautius atq̃ veri⁹ cogitaret omnia peccata sic habenda tanq̃ dimittãtur a quibus deus custodit ne cõmittantur. Testes sunt voces piarum deprecationum in scripturis sanctis quibus ostenditur ea ipsa que precipiuntur a deo: non fieri: nisi dante atq̃ adiuuante qui precipit. mẽdaciter enim petuntur si ea nõ adiuuãte eius gratia facere possemus. Q uid tam generaliter maximeq̃ precipitur: q̃ obediẽtia qua custodiuntur mandata domini. Et hanc inuenimus optari. Tũ inquit precepisti mandata tua custodiri nimis Deinde q̃d sequitur. Utinã diri gantur vie mee ad custodiendas iustificationes tuas tunc non cõfundar. Dum inspiciã in omnia mandata tua. Q uod deum precepisse supra posuit. Hoc vt a se ipleretur optauit. hoc sit vtiq̃ ne peccetur. Q uod peccatũ fuerit precipitur vt peniteat ne defensione & excusatione peccati pereat supbiendo qui fecit: dum nõ vicit penitendo pereire quod facit. Etiaz hoc a deo petitur vt intelligatur non fieri nisi eo prestante a quo petitur. Pone inq̃t domine custodiam ori meo et ostiũ continentie labiis meis. Nec declines cor meum in verba mala ad excusandas excusationes in peccatis cum hominibus operantibus iniquitatem. Si ergo et obedientia qua eius mandata seruamus: et penitentia qua peccata nostra non excusamus sed accusamus optatur & petitur: manifestum est quia cum sit illo dante habetur illo adiuuante completur: apertius etiam dicitur propter obedientiam. A domino gressus hominis diriguntur: et viam eius volet. Et de penitentia dicit apostolus. Ne forte det illis deus penitentiam de ipsa etiam continentia nõ ne apertissime dictum est et cum scirẽ quia nemo potest esse continens nisi deus det: et hoc ipsum sapientie scire cuius esset hoc donum. Sed forte continentie donum dei est: sapientiam vero sibi ipse homo prestat: quia illud donũ non suuz sed dei esse cognoscat. Immo deus sapientes facit cecos et testimonium dei fidele: sapientiam prestãs paruulis. Et si indiget sapientia postulet a domino qui dat omnibus affluenter et non imperat: et dabitur ei. sapientes autem esse virgines decet ne lampades earum extinguantur. Q uo

modo sapientes nisi non alta sapien=
tes:sed humilibus cõsentientes. Dixit
enim sapientia ipsi homini. Ecce pie=
tas est sapientia. Si enim cui donatũ
est ne redderet quanto magis debet di
ligere cui donatum:vt haberet. Nam
quisquis ab initio pudicus permane=
ret ab illo regitur. Et quisquis ex im
pudico pudicus fit ab illo corrigitur.
Et quisquis vsq3 in finem impudicus
est ab illo deseritur. Hoc autez ille oc
culto iudicio facere potest: iniquo nõ
potest. Et fortassis ideo latet vt plus
timeatur et minus superbiatur. Dein
de sciẽs homo gratia dei se esse quod
est non incidat in alium superbie laqũ
vt de ipsa dei gratia se extollendo sper
nat ceteros. Quo vicio alius ille pha
riseus et de bonis que habebat deo
gratias agebat et tamen se super pu=
blicanum peccata confitentem extol=
lebat. ¶ Quid ergo faci
at virgo:quid cogitet ne se extollat su
per eos vel eas que hoc tam magno de
uocarent:neq3 enim simulare debz hu
militatẽ sed exhibere. Nam simulatio
humilitatis maior superbia est. Idcir
co scriptura volens ostendere veracez
humilitatem esse oportere:cum dixis=
set quanto magnus es tanto humilia
te in omnibus:mox quoq3 subdidit :et
coram deo inuenies gratiam: vtiq3 cũ
se fallaciter humiliare nõ posset. Pro
inde quid dicemus. Est ne aliquid qđ
virgo dei cogitet veraciter vnde si fide
li mulieri non tantum vidue verume=
tiam coniugate preferre non audeat?
Non ego ream dico. Nam quid nesci=
at obedientem mulierem inobedienti
virgini preponendam? Sed cum am=
be sunt obedientes preceptis dei itaq3
ne trepidabit sanctam virginitatez e=
tiam castis nuptiis et continentiam p̃
ferre connubio fructum centenum di
re triceno. Immo viro nõ dubitet hãc
rem illi rei preponere hic tamen vel
hec vel illi mulieri obedienti et deum
timẽt se anteferre non audeat alioquĩ
non erit humilis:et deus superbis re
sistit. Quid ergo cogitabit occulta
scilicet dona dei que non nisi interro=
gatione tentationis etiam semetipsũ
declarat vnicuiq3. vt enim cetera tace
am. vnde scit virgo quamuis sollicita
que sunt domini quomodo placeat do
mino:ne forte propter aliquam sibi in
cognitam mentis infirmitatem nondũ
sit natura martyrio illa vero mulier
cui se preferre & gestiebat. iam possit
bibere calicem dominice humilitatis
quem prius bibendum discipulis ama
toribus sublimitatis opposuit. Unde
inquam scit ne forte ipsa nonduz sit te
cla iam sit crispina. ¶ Certe nisi as
sit tentatio nulla doni huius fit demõ
stratio. hoc autem tam magnum est, vt
eum fructum centenum quidam intel
ligant. prohibet enim preclarissimũ te
stimonium ecclesiastica auctoritas in
qua fidelibus notuz est quo loco mar
tyres et quo defuncto sanctimoniales
ad altaris sacramentum recitentur:sz
quicquid significet fecunditatis illa
diuersitas viderint qui hic melius q̃
nos intelligunt siue virginalis vita in
centeno fructu sit in sexageno vidua=
lis in triceno autem cõiugalis siue cẽ
tena fertilitas martyrio potius impu
tetur sexagena continentia et tricena
cõnubio siue virginitas accedẽte mar
tyrio centenum fructum impleat sola
vero in sexageno sit coniugati aut tri
cenum ferentis ad sexagenum perue
niant si martyres fuerint siue qđ pro
babilius mihi videtur quoniam diui=
ne gratie multa sũt munera & est aliđ
alio maius ac melius. vnde dicit. Apo
stolus. Imitamini autem bona melio=
ra:intelligendum est plura esse q̃ vt i
tres differentias distribui possint: pri=
mum ne cõtinentiã viduale aut in nul
lo fructu constituam⁹ aut ad cõiuga
lis pudicitie meritum deponam⁹ aut
virginali genere coequemus aut coro
nam martirii vel in habitu animi ẽt si
desit tẽtatiõis examẽ vel i ipsa passiõis
experiẽtia cõstituta cuilz illaꝝ triũ
castitati sine vllo incremẽto fertilitatis
accedere existimem⁹. Deinde vbi pon
m⁹ q3 multi ac multe ita custodiũt con

tinentiã v͛ginalẽ· vt tñ nõ faciãt q̃ dñs ait. si vis eẽ pfect⁹ vade vẽde oĩa q̃ habes ⁊ da pauperib⁹ ⁊ habebis thesaurũ i celis ⁊ veni seq̃re me. nec audeant eoꝝ cohabitationi sociari i q̃b⁹ nemo dicet aliq̃d ꝓ p̃priũ: sꝫ sunt eis oĩa cõia: nihil ne putam⁹ fructificatiõis accedere v͛ginib⁹ dei cũ hoc faciũt: aut sine vllo fructu sũt v͛gines dei: etiã si hoc nõ faciũt. Multa ergo dona ⁊ aliis alia clariora ac sup̃iora singulis singula. Et aliquando alter fructuosus ẽ donis paucioribus alter inferiorib⁹ sed plurib⁹ ⁊ quẽadmodũ inter se vel coequent̃ i accip̃iẽdis eternis honoribus vel diffiguãt̃ q̃s hoĩꝫ audeat iudicare Dũ tñ cõstet ⁊ multa eẽ ista diuersa ⁊ nõ ad p̃ñs tẽpus: sꝫ internum prodesse meliora. R Sed dñm tres arbitror voluisse fructificationis commemorare differẽtias ceteras intelligẽtibus reliquisse. Nã ⁊ alius euangelista solũ cõmemorauit cẽtupliũ. Nunq̃d ideo putandus est alia duo vel improbasse vel ignorasse. Ac nõ potius intelligenda reliquisse. Sed vt dicere ceperam siue centenus fructus sit deo deuota virginitas siue alio aliquo modo vel quẽ nõ cõmemorauimus vel quẽ cõmemorauimus sit illa fertilitatis intelligenda distãtia. Nemo tñ quãtũ puto ausus fuerit virginitatẽ p̃ferre martyrio Ac nemo dubitauerit hoc donũ occultũ eẽ si examinatrix desit tentatio. habet itaqꝫ virgo quod contiget quod ei prosit ad seruandã humilitatẽ ne violet illam que supeminet donis omnib⁹ charitatẽ: sine qua vtiqꝫ q̃cũqꝫ alia vel pauca vel plura vel magna vel parua habuit nihil ẽ. habet inq̃ quod cogitet vt non infletur: non emulietur: ita audeat scꝫ bonum virginale cõiugali bono multo amplius ⁊ melius profiteri: vt tñ nesciat vtrum illa vel illa coniugata iam pati pro Christo possit et in hoc ei parcat̃ ꝙ infirmitas eius tẽtatiõe non interrogat̃ fidelis enim deus ait. Apostolus q̃ nõ vos p̃mittat tẽtari sup id quod potestis. sed faciat cum tentatione exitum vt possitis sustinere. Fortassis ergo illi vel illi cõiugalis vite retinẽtes laudabilẽ modũ i suo genere iã possint contra inimicũ ad iniq̃tatẽ cogẽtẽ etiã laniatu viscerũ ⁊ effusiõe sanguinis dimicare. Illi aũt vl' ille a puericia cõtinẽtes scꝫ castrantes propter regnũ celorũ nondum tamẽ valeant talia vel pro ipsa pudicitia sustinere. Aliud est enĩ ꝑueritate ac proposito sctõ nõ cõsentire suadenti atqꝫ blãdienti: aliud nõ sedere etiã torquẽti atqꝫ ferienti: latẽt ista in facultatib⁹ et viribus alioꝝ tentata panduntur. experta propalãtur. vt ergo q̃sqꝫ non infletur eo ꝙ se videt posse humilit̃ cogitet quod ignoret ad p̃stãtius se fortasse non posse. aliquos aũt q̃ illud quo sibi gloriose not⁹ est nec habent nec profitẽtur hoc quod ip̃e nõ põt posse. Ista seruabitur nõ fallaci sꝫ veraci humilitate honore mutuo p̄uenientes ⁊ alterutrũ existimantes superiores sibi S Quid iã dicã de ip̃a cautela ⁊ vigilãtia non peccandi. Quis gloriabit̃ castũ se hr̃e cor: aut q̃s gloriabit̃ mũduꝫ se esse a pctõ? Integra est q̃dẽ ab vtero matris sctã virginitas sed inq̃t mũdus i cõspectu tuo nec ĩfãs ẽ cui' vni⁹ diei vita super terrã. seruat̃ etiã in fide iuiolata q̃dã castitas virginalis qua ecclesia vni viro virgo casta coaptat̃ sꝫ ille vnus vir non tñ fideles mẽte ⁊ corpore virgines: sꝫ oẽs oĩno xp̃ianos ab sp̃ualibus vsqꝫ ad carnales ab apostolos vsqꝫ ad vltimos penitentes tanq̃ a summus celorũ vsqꝫ ad extremos eorũ docuit orare ⁊ in ip̃sa oratione dicere ammonuit. Et dimitte nobis debita nostra. sicut ⁊ nos dimittimus debitoribus nostris. vbi per hoc quod petimus q̃d etiã nos esse meminerim⁹ ostẽdit. neqꝫ pro eis debitis que totius p̄terite vite in baptismo per eius pacẽ nobis dimissa esse confidim⁹. Nos precepit orare dicentes. Dimitte nobis debita nostra sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitoribus nostris. Alioq̃n hanc orationẽ cathecumini potius vsqꝫ ad baptismũ orare deberent. Cum vero eam baptisati orant prepositi et plebes:

pastores et greges: satis ostēdit in hac vita que tota tētatio est: neminē se tā quā ab oībus peccatis imunem debere gloriari. Proinde et virgines dei irrep hensibiles quidem sequuntur agnum quocūqz ierit et peccatorum purgatio ne perfecta et virginitate seruata que nō rediret amissa: sz qz eadē ī apoca lipsis vbi tales tali reuelati sunt etiaz hinc eos laudat quā in ore eorū nō sit in uentū mendacium. Meminerint etiā in hoc esse veraces ne se audeant dice re nō habere peccatum. Idē quippe q̄ illud vidit hoc dixit. Si dixerimus qz peccatū nō habemus ipsos decipi mus et veritas in nobis non est: qz si confes si fuerimus delicta nostra fidelis est et iustus vt dimittat nobis peccata nostra et purget nos ab oī iniquitate. Quod si dixerimus qz non peccauimus men dacē faciemus deū et verbum eius nō erit in nobis: hoc certe nō illis sz chri stianis oībus dicitur: vbi et virgines de bent se agnoscere. sic ei erūt sine mēda cio quales ī apocalipsi apparuerunt.

¶ Ac p hoc quā diu nōdū est ī ce lesti sublimitate perfectio ī uituperabi les facit in humilitate cōfessio. Sz rur sus ne per occasionem huius sentētie quisqz cum mortifera securitate pec caret seqz trahendū permitteret tanqz mox delēdis facili confessione pecca tis cōtinuo subiecit. filioli mei hec scri psi vobis vt nō peccetis. Et si qs pec cauerit aduocatū habemus apud pa trē Iesum xpm iustū et ipse propicia tor petōrum nostrorum. Nemo itaqz a peccato tāqz rediturus abscedat. nec se hmōi quasi societatis petō cū iniq tate constringat vt eam confiteri ma gis qz cauere delectet. Sz quoniā ēt satagētibus vigilātibusqz ne peccēt sub repunt quodāmō ex humana fragili tate peccata quāuis parua: quāuis pau ca non tū nulla eadē ipsa fiūt magna. et grauia si eis superbia incrementuz et pondus adiecerit. A sacerdote aūt quē habemus in celis si pia humilita te perimantur tota felicitate purgāt Sed nō cōtendo cū eis q̄ asserūt ho mīnē posse in hac vita sine vllo petō vi uere nō cōtēdo nō cōtradico fortassis enī ex nostra miseria magnos mētimr et cōparētes nosmetipsos nobismetip sis nō intelligimus: vnū scio qz isti ma gni quales expti sumus. quāto magni sunt tāto humiliant se ī oībus vt coram deo īueniāt gratiā. Quālibet enī ma gni sunt nō maior ē seruus dño suo vel discipulus magistro suo. Et vtiqz ille ē dñs q̄ dicit. Oīa mihi tradita sūt a pa tre meo. Et ille est magister q dicit Ve nite ad me oēs qui laboratis et discite a me. Et tū quid discimus. Qm mitis sum inquit et hūilis corde. ¶ Hic dicit aliqs. Nō ē hoc iā de virginitate sz de hūilitate scribere. Quasi vero q̄ cūqz virginitas ac nō illa q̄ secūdū de um ē a nobis pdicāda suscepta ē. qd bonū quāto magnū video tātū ei ne peat futurā supbiā ptimesco. Nō er go custodit verbū virginale nisi deus ip se q̄ dedit: et deus ē charitas. Custos er go virginitatis charitas: locus aūt huius custodis humilitas. Ibi qppe habitat q dixit sup humilē et qetū et tremētem verba sua reqscere faciet spiritū suuz. Quid itaqz alienū feci: si bonū qd lau daui: volēs tutius custodiri: curaui etiā locū pparare custodi: fidenter enī dico nec mihi ne irascāt timeo: quos vt me cū sibi timeant sollicitus moneo. faci lius sequunt agnū et si nō quocūqz ie rit: certe quousqz potuerint cōiugati hūiles quā superbientes virgines. quō enī sequit ad quē non vult accedere. Aut quō accedit ad quē nō venit vt di scat qm mitis est et hūilis corde. Illos proinde sequētes agnū quocūqz ierit Dicit in quibus prius ipe vbi caput re clinet īuenit. Nā qdā supbus et dolo sus hoc ei dixerat. Dñe sequar te q̄cū qz ieris. Cui rñdit. Vulpes foueas ha bent et volatilia celi nidos. Filius aūt ho minis nō hz vbi caput suū reclinet. Ar guebat noīe vulpiū astutā dolositatez et noīe volucrū ventosam dolositatē in quo vt requiesceret piā nō inueniebat humilitatē. Ac p hoc nusqz oīno secu tus est dñm q̄ se promiserat nōvsqz ad

quedā ꝓuectū ſ3 oīno quocūq3 ierit ſe cuturū. x Quapropt̄ hoc agite virgines dei: hoc agite ſequimini agnū quocūq3 ierit. S3 puſq3 ſeq̄mini ad eū venite ⁊ diſcite q̄m mitis ē ⁊ humilis corde. hūiliter ad hūilē venite ſi amatis ⁊ nec diſcedatis ab illo ne cadatis. Qui eī timet ab illo diſcedere rogat ⁊ dicit. Nō veniat mihi pes ſuperbie. Pergite viā ſublimitatis pede humilitatis. Ipſe exaltat hūiliter ſequentes. quē deſcēdere adiacentes non piguit. Dona ei⁹ illi ſeruanda cōmittite. fortitudinē veſtram ad illum cuſtodite Quicqd mali ipſo cuſtodiente nō cōmittitis tāq3 remiſſum ab illo deputate: ne modicū vobis exiſtimātes dimiſſum modicū diligatis. ⁊ tundētes pectora publicanos: ruinoſa iactātia cōtēnatis. De virib⁹ noſtris expertis cauete ne q3 ferre quid potuiſtis inflemini De inexptis aūt orate ne ſupra q3 poteſtis ferre tētemini: exiſtimate aliq̄s in occulto ſuꝑiores quib⁹ eſtis in manifeſto meliores: cū alioꝝ bona forte ignota vobis benigne credunt̄ a vobis. Veſtra vobis nota nō cōparatiōe minuūt̄ ſed dilectione firmant̄. Et q̄ forte adhuc deſunt tanto dātur facilius quāto deſiderant̄ humilius pſeuerantes i nūero veſtro prebeāt vobis exemplū cadētes aūt augeāt timorē veſtrū. Illud amate ⁊ imitemini hoc lugete ne inflemini. Iuſticiā veſtrā nolite ſtatuere. Deo vos iuſtificāti ſubdite. veniam peccatis donate alienis: orate pro vrīs futura vigilādo vitate: p̄terita cōfitēdo delete y Ecce iam tales eſtis vt pfeſſe atq3 ſeruate virginitati Ceteris aūt etiā morib⁹ cōgruatis. ecce iā nō ſolū homicidiis ſacrificiis dyabolicis: ⁊ obominationib⁹: furtis. rapinis: fraudib⁹: piuriis: ebrioſitatibus oībuſq3 luxuria et auaritia. ſiſatione: emulationib⁹: īpietatib⁹ crudelitatib⁹ abſtinetis: verūetiā illa que leuiora vl̄ ſunt vel putāt̄: nō inueniūt̄ nec oriūtur in vobis: nō improb⁹ vultus non vagi oculi: nō infrenis ligua: nō petulās riſ⁹ non ſcurrilis ioc⁹: non indecēs habit⁹ non tumidus aut fluxus inceſſus. iā3 non redditis malū pro malo nec maledictū pro maledicto. Iam poſtremo illā menſuram dilectionis impletis: vt ponatis aīas pro fratribus veſtris Ecce iā tales eſtis: quia et tales eſſe debetis. hec addita virginitati angelicā vitā hoībus ⁊ celi mores exhibet terris. Sed quāto magni eſtis quicunq3 itaq3 magni eſtis tanto hūilitate vos ī oīb⁹ vt corā deo inueniatis gratiā3 ne ſuꝑbis reſiſtat: ne exaltātes ſe hūiliet ne inflatos per anguſta nō traiciat q3 q3 ſuꝑflua ſit ſollicitudo ne vbi feruet charitas deſit hūilitas. Si ergo nuptias cōtēpſiſtis filioꝝ hoīm. Ex quibus gigneretis filios hoīm: toto corde amate ſpecioſum forma p̄ filiis hominū. vacare vobis liberū eſt cōiugalib⁹ nuptiis pulchritudinem amatoris veſtri cogitate equalē patri ſubditū ⁊ matri: etiā ī celis regnātē et in terris ſeruientē creantē oīa: creatū inter oīa Illud ip3 qđ ī eo deridēt ſuꝑbi. Inſpicite q3 pulchrū ſit int̄nis luminibus. Inſpicite vulnera pēdētis cicatrices reſurgētis. ſanguinē morientis: preciū credentis: commerciū redimentis. hec quāti valeant cogitate: hec in ſtatera charitatis appendite: ⁊ q̄cqd amoris nuptiis veſtris impendendū habebatis illi rependite. z Bene q2 interiorē veſtrā pulchritudinē q̄rit vbi vobis dedit ptātē filias dei fieri. Nō querit a vobis pulchrā carnē: ſ3 pulchros mores qb⁹ frenatis ⁊ carnē. Nō cū cuiq3 de vobis qſq3 mētiat̄: ⁊ faciat ſeruire zelātē. Videte cū quāta ſecuritate ametis cui diſplicere falſis ſuſpitionib⁹ nō timetis. Vir ⁊ vxor amant ſe q̄m vidēt ſe ⁊ quod non vident timent ī ſe Nec certi gaudent ex eo q2 ī manifeſto ē dū ī occulto ſuſpicant̄ plerūq3 qđ nō ē. Vos ī iſto quē oculis nō videtis: ⁊ fide cōſpicitis: nec habetis verū qđ reꝑhēdatis: ne eum metuitis ne de falſo forſitan offendatis. Si ergo magnū amorē cōiugib⁹ deberetis eū ꝓpt̄ quē cōiuges hr̄e noluiſtis q̄tū amare debetis? Toto vobis figat̄ corde qui ꝓ no=

bis fixus est in cruce:totum teneat in animo vestro quicquid voluistis occu pari connubio. Paruz vobis amare nõ licet propter quem non amastis et qd liceret. Sic amantibus mitem et humilem corde nullam vobis superbiam ptimesco. Pro modulo itaqz nostro ⁊ de sanctitate qua sanctimoniales proprie dicimini:satis locuti sum⁹ dignius illi tres pueri quib⁹ refrigerium in igne pbebat qui corde feruentissimo diligebant vos de hoc opusculo nostro verborum quidem numero longe breuius sed pondere auctoritatis multo grandius in hymno quo ab eis deus honoratur admoneant. Nam sanctitati humilitatem in dei laudatoribus coniungentes apertissime docuerunt vt tanto quisqz caueat ne superbia decipiat quanto sanctius aliquid profitetur. Proinde vos quoqz laudate eũ q vobis prestat vt in ardore medio seculi huius ꝯiuis cõiugio non copulemini: non tamen vramini:et orantes etiã p nobis benedicite sãcti et humiles corde dominum hymnum dicite et superexaltate eum in secula. Amen.

¶ Finis aurei opusculi diui Augustini episcopi de virginitate ⁊ bono virginali.

¶ Habes itaqz lector preter superiora opuscula partim argentine partim venetiis impressa:quatuor hec iã primũ ĩpressa:velut gẽmas inter aurum fulgentia:de visitatione infirmoꝝ: qd forte Augustin⁹ nõ ẽ. De adulterinis coniugiis. De bono cõiugali:et bono virginali. Extãt ⁊ alia eius sancti nõ minoris facienda opuscula:sed ne hũc turgidiorem faciant aliuz complebũt codicẽ. His itaqz nunc content⁹ abito

¶ Impressa sunt hec opuscula ĩpẽsis Joannis parui bibliopole Parisien. Finemqz ceperunt Anno dñi. M quingentesimo vicesimo. Deo sint grẽ

¶ Epigramma ad lectorem.

Quid pdest hoĩ celi lustrasse meat⁹
Arctoi ve poli sydera nosse iuuat?
Ut grai is helice tyiis cynosura petat
Dux mar∫: egypt⁹ sudacanopõ hz
Dicere vl' cãs cur tãto rupta fragore.
Incutiãt nobis fulmia sepe metuz
Uel mot⁹ terre:ventoꝝ noia:cur nix:
Melior hiberno tpe: grãdo cadit.
Durior estiuo si anime sperare salutẽ
Perpetuã ĩfelix his neqat studiis
Hãc Augustini lepidis inqre libellis
Quos emẽdatos lector hẽs potes

FARNESI ALFREDO
Legatore di Libri
ROMA
Via S. Nicolò da Tolentino 16

